„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. 229 ● 3-9 iulie 2008 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

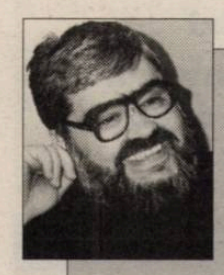

Andrei Pleşu
„Cine se teme de Patriarhul Daniel?“
pagina **3**

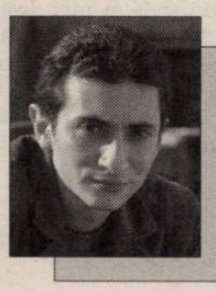

Andrei Gorzo
despre *Visul Cassandrei* de Woody Allen
pagina **15**

Mădălina Şchiopu
„Sînzienele, modelul suedez“
pagina **22**

VECHIUL NOSTRU CINEMA

„Reconstituirea“ de Lucian Pintilie

„Marile realizări ale unor cineaşti tineri precum Cristi Puiu, Cristian Mungiu, Ruxandra Zenide au fost anunţate de generaţiile mai vechi – Liviu Ciulei, Lucian Pintilie, Dan Piţa, Mircea Daneliuc, Alexandru Tatos, printre alţii.“

RICHARD PEÑA

5 948467 000186 26

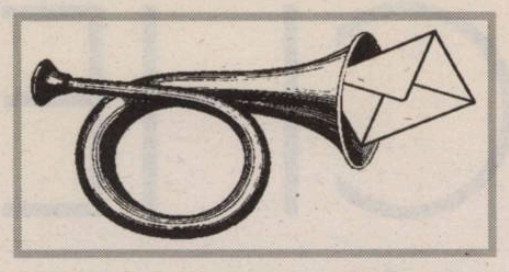

Nr. 227: *„Eco-sentimente, eco-atitudini“*

„Opăceală...“

Sînt de cînd mă ştiu o mare iubitoare a naturii, a tot ceea ce ne înconjoară, pentru că am crescut aproape de păduri şi dealuri. Am avut norocul să am bunici, undeva în Ardeal, la ţară, bunici lipiţi trup şi suflet de pămîntul pe care îl lucrau, cu multă sudoare, de altfel, cu gospodărie adevărată, cu văcuţele, oile şi calul în bătătură. Am petrecut acolo cu ei cele mai frumoase vacanţe din copilăria mea... vacanţe cu miros de fîn cosit şi pîine caldă coaptă în cuptorul de lîngă casă. Acolo am învăţat să mîngîi prima dată un ied zburdalnic, ce mi-a devenit prieten de joacă şi năzdrăvănii, acolo am simţit prima dată botul umed al văcuţei Stelaia, lîngă care aşteptam nerăbdătoare să beau lăpticul cald, proaspăt muls de mîinile mult prea muncite ale bunicii mele. Am cunoscut acolo traiul acela simplu, dar cu rostul lui, cînd ziua începea în zori la cîntatul cocoşului şi se termina tîrziu în noapte mult după ce răsărea luna. Toate zilele treceau acolo aproape la fel, după un tipic rînduit de muncă, vreme şi timp. În satul acela dintre dealuri, copilăria mea a căpătat valenţe perene, acolo am învăţat că nimic nu există fără muncă şi că fiecare trebuie să plătim, într-un fel sau altul, cu sudoarea frunţii noastre ceea ce natura ne dăruieşte şi ne aşază pe masă.

Îmi amintesc şi azi cum atunci cînd ne aşezam la masă toţi ai casei, după o mică rugăciune, aveam senzaţia aceea a unui ritual magic străvechi de cînd lumea. Iar pîinea aceea minunată pe care bunica mea o începea abia după ce făcea cu cuţitul o cruce mare pe ea şi spunea un „Doamne-ajută“, gustul acela desăvîrşit în „ţăst“ cu jăratec nu voi putea să-l uit vreodată... Cum n-am să uit gustul apei pe care o beam de la izvorul („ciuroi“ – îi spuneau ei) de pe dealul din spatele casei.

Era acolo, între oamenii aceia simpli, buni şi harnici, o rînduială, firească pentru ei, ciudată pentru mine. Fiecare ştia ce are de făcut în fiecare clipă, timpul era drămuit cu înţelepciune matematică pentru fiecare treabă a gospodăriei, animalelor şi casei. Mergeam şi noi copiii, peste tot cu ei şi, deşi ne străduiam şi noi după puteri să fim de ajutor, nu eram decît „opăceală“, adică aşa, un soi de dulce povară asumată însă cu dragoste şi îngăduinţă de bunici înţelegători.

Am călcat în zori iarba neîncepută şi mi-am udat picioarele în roua dimineţilor de vară, am simţit mirosul ierbii proaspăt cosite, încă mustind de seva pămîntului, tăiată de mîinile dibace ale bunicului ce păreau una cu coasa care lăsa în urmă brazde drepte şi paralele ca nişte valuri, valuri. Mai apoi am întors cu furca aceeaşi iarbă cu bunica mea, de cîteva ori pe zi, pînă s-a uscat şi a devenit fîn. Mi-am odihnit trupul de copil pe brazda aceea de fîn muncită şi de mîinile mele mici şi nepricepute şi am adulmecat cel mai frumos parfum din lume: parfum de iarbă, sînziene, margarete şi maci, iar cînd pe frunte am purtat prima mea coroniţă din florile de sînziene, am simţit că aş putea fi o zînă... Mult mai tîrziu, în perioada liceului, aveam să redescopăr magia acelei clipe, atunci cînd citeam cu nesaţ *Noaptea de Sînziene* a lui Eliade.

Am colindat deseori acele dealuri, unde stăteam şi noi pe lîngă văcuţele care păşteau liniştite iarbă, ascultînd poveşti fascinante despre locuri şi întîmplări nescrise în nici o carte din lume, poveşti ale bunicului de prin războaiele unde-şi petrecuse ani din viaţă sau legende despre uriaşii care se spunea că trăiseră cîndva în acele locuri. Am descoperit acolo mireasma pădurilor de tei şi salcîmi în floare şi am ascultat cea mai grozavă simfonie: cea a ciripitului vesel şi a freamătului frunzelor din codru...

Trecut-au anii de atunci, bunicii mei odihnesc de mult în pămîntul din care erau plămădiţi, şi eu am la rîndul meu copii. Oriunde mergem împreună, colindînd păduri şi dealuri, încă mai caut să regăsesc trăirile acelea adevărate, simple şi inocente ale vacanţelor mele la ţară. Iar pentru mine, florile de sînziene încă mai păstrează ceva magic, de poveste cu zîne ale pădurii. Şi oriunde le văd, nu pot să nu-mi amintesc de frumuseţea copilăriei mele.

Corina STROIA
stroia.corina@gmail.com

Nr. 220: Articolul lui Andrei Pleşu, „Despre educaţie religioasă“

Respectul faţă de credinţa altora

Sînt un „fan“ al dlui Andrei Pleşu. L-am descoperit în anii '80, cînd cineva mi-a dat să citesc *Minima Moralia*. De cînd a apărut *Dilema*, o încep citind articolul domniei sale. Îmi procură o mare plăcere, admirîndu-i umorul subtil şi eleganţa stilului. Şi, desigur, apreciez nu numai forma în care îşi îmbracă gîndurile/opiniile, dar şi conţinutul lor, care reflectă o profundă aderare la valorile democraţiei. Profund şi independent în gîndire, fără ploconeală faţă de modele „tabu“ (îmi amintesc, de pildă, modul cum a relatat despre *„political-correctness“*-ul american).

Dar asta nu înseamnă, desigur, că trebuie să fiu întotdeauna de acord cu cele susţinute de domnia sa.

Iată, în nr. 220/03.05 08, dl Pleşu scrie „Despre educaţia religioasă“.

Dl Pleşu porneşte de la premisa (indiscutabilă?) după care „educaţia religioasă se suprapune cu educaţia pur şi simplu. Cu buna creştere“ (nu vreau să fiu acuzat că citez trunchiat: dumnealui adaugă – „pînă la un punct“).

Pentru exemplificare, dumnealui se referă la inşii care umplu curţile bisericilor an de an în noaptea Învierii. Sînt inşi care „nu ştiu unde se află, nu ştiu ce se petrece în locul în care se află şi nici cum trebuie să se poarte în împrejurarea cu pricina“. Pe bună dreptate, pe dl Pleşu l-a necăjit comportarea unora (multora, din păcate) în noaptea Învierii, care au venit la biserică „să se distreze“. Diagnosticul dlui Pleşu: „sînt simultan necatehizaţi şi needucaţi“.

Nu-mi pare corect. Cred că se poate vorbi pur şi simplu de indivizi needucaţi. Un om educat, fie şi ateu (sper că dl Pleşu va accepta că există atei „cu bună-creştere“) nu-şi va permite să se comporte necivilizat în cadrul unei ceremonii religioase. În schimb, un om catehizat (într-o anumită confesiune), dar needucat, se va comporta grobian, dacă va asista la o ceremonie religioasă de altă confesiune (exemplul extrem este al şiiţilor/sunniţilor care ajung să pună şi bombe în lăcaşurile de cult „adverse“ – exemplu mai mult decît elocvent).

Dl Pleşu îşi continuă gîndul şi declară: „nu poţi să nu te gîndeşti că toate acestea sînt, între altele, şi efectul unei secularizări neinteligente“. Aş fi de acord cu această afirmaţie dacă accentul ar fi pus pe „neinteligente“. Într-adevăr, o secularizare (inteligentă) este departe de bădărănie. În orice caz, ea implică respect faţă de credinţa altora.

Dar dl Pleşu merge mai departe (fără o legătură logică, zic eu) şi spune: „Îmi este imposibil să înţeleg alergia unora la ideea unei educaţii religioase cuviincioase. Bine condusă, ea nu poate decît să consolideze educaţia pură şi simplă, să-i dea anvergură şi temei“.

S-ar putea – numai că, aşa cum dumnealui însuşi observa mai înainte – „e nevoie de o reformă tenace şi profundă pentru ca studiul religiei să capete stil, bun-gust şi gust bun“.

Dar pînă la această „reformă profundă“, nu înţeleg de ce dl Pleşu se întreabă „ce tip de anestezie intelectuală te poate face să priveşti chiorîş spre Upanişade şi spre Coran, spre Canonul Budhist şi spre Biblie?“. Eu cred că nu e vorba de „anestezie intelectuală“ – ci, dimpotrivă, de cunoaşterea şi memoria istoriei. Nu cunosc nimic, din păcate, despre Upanişade şi nici despre Canonul Budhist. Dar se poate susţine că acea parte a omenirii care cunoaşte Coranul şi Biblia a devenit mai bună?

Istoria omenirii este plină de cruzimi comise de către oamenii credinţei, în numele credinţei.

Mihai VASILESCU
vvmihai2008@gmail.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Actualităţi

Manipularea senzaţionalului

S-a spart monotonia cea de toate zilele, şi s-a scos de la naftalină spiritul moralizator al românului, după ce canalul de televiziune PRO TV a prezentat moartea unei tinere, precizez, a unei *tinere de doar 12 anii!!!!!* Şi uite aşa călăreţul nostru neînfricat, înarmat cu biciul firului de la microfon, şi cu mîndria de a apăra onoarea rating-ului postului-mamă, îşi trage masca falsei tragedii... şi... înhaţă senzaţionalul, şi îl vinde, şi îl manipulează!

Reportajul este precum parfumul unei cocote din Berlin: greu, ieftin, ostentativ, provoacă greaţă. Dar, oare, poate neruşinarea să ajungă la cruzime?! Interesul crescînd al omului din spaţiul carpato-dunăreano-pontic pentru aceste evenimente crude, ce-i drept, cîteodată şi mai crude, pentru că nu-l privesc direct, îşi dezvăluie din păcate resortul în psihologia obscură a acestui popor. Poate e o îmbîcseală a minţii, a judecăţii, a demnităţii morale şi umane.

Pentru ce, de fapt, caut justificări în carul cu fîn? Cine are dreptul să judece actele celuilalt, atîta timp cînd nu intră în sfera lui de influenţă? Cu ce drept abuzează de un astfel de caz, tragic la urma urmei, doar din amorul înflăcărat pentru *prime-time?* Aceleaşi texte: „profesorii au declarat că fetiţa era un model de cuminţenie“! Ce ciudat că unii copii cuminţi recurg la astfel de gesturi! Atunci de ce gloata iritată nu se pregăteşte să îşi exprime nemulţumirea muncitorească faţă de cuminţenia copiilor, la fel cum şi-au umplut deja pieptul cu spurcăciuni la adresa curentului emo din care se pare că acea copilă ar fi făcut parte. Mă întreb care dintre aceşti devoratori spălaţi pe creier de senzaţional ştiu ce înseamnă exact curentul emo? Nu un curent te îndeamnă la astfel de gesturi, chit că porţi în spate 12 ani. Cum bine spunea o prietenă, societatea nu-ţi mai oferă nici o vîrstă, dacă e o pîine de cîştigat pentru burta patronului.

Iar românul, fiinţă solidară, şi cu codrul, şi cu boul, va acţiona. Mi-e teamă, poate dintr-un exces de intoleranţă, că vor avea loc acte (incluzînd vorbe, gesturi, priviri) ostile la adresa „copiilor emo“. E uman să dai sfaturi, să dai din gură mîncînd aiurea aerul, să afirmi că sinuciderea e păcat, chiar creştineşte, aş putea spune. E normal, cred, să te lauzi că eşti superior animalelor doar pentru că eşti înzestrat cu raţiune, dar să nu o foloseşti.

Acum 4-5 ani, a mai avut loc o astfel de mascaradă, cînd o tînără a lăsat pe biletul de adio un citat din Cioran. Toată gloata, hopa sus, Cioran *interzis!...* Mă întreb, dacă cineva s-ar sinucide, lăsînd scris un bilet în care spune că aşa i-a comunicat Iisus, ce s-ar întîmpla? L-ar interzice Biserica pe Iisus?

Ioana VADANA
achilles.adda@yahoo.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Fericirea azi**
- **Turismul cultural**
- **Există o identitate europeană?**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU

CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 13.200
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL
Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Cine se teme de Patriarhul Daniel?

În ianuarie 1990, m-au vizitat, acasă, trei feţe bisericeşti (Bartolomeu Anania, Daniel Ciobotea, Iustin Marchiş) şi un tînăr (pe atunci) teolog: Teodor Baconsky. Reprezentau Grupul de Reflecţie pentru Înnoirea Bisericii şi voiau să capete o audienţă la viceprim-ministrul momentului, care se ocupa, între altele, de culte. Cum întîmplător stau lîngă guvern iar vremurile erau bezmetic revoluţionare, lucrul s-a făcut pe loc. Am dat un telefon, iar cuviosiile lor n-au trebuit, pentru a se întîlni cu înaltul demnitar, decît să treacă strada. Am apucat totuşi să stăm de vorbă şi am fost bucuros să văd că oameni de generaţii diferite erau preocupaţi în mod genuin de o înţeleaptă reaşezare a Bisericii. Experienţa colabora bine cu entuziasmul, febrilitatea cu buna-cuviinţă. Mi-l amintesc pe Daniel Ciobotea, nu prea vorbăreţ, politicos, decis, dar rezonabil, gata să se angajeze fără ezitare în noul proiect. L-am mai întîlnit, de-atunci, de cîteva ori şi mi-am confirmat mereu buna impresie. Cînd a ajuns mitropolit şi apoi patriarh am avut sentimentul că avem noroc, cu alte cuvinte că Duhul lucrează riguros şi benefic.

Am fost – şi continui să fiu – cu atît mai mirat cînd, în jurul Preafericirii Sale, au început să se ţească reţele întregi de – tipic autohtonă – bombăneală. O sumedenie de înalţi ierarhi, dar nu numai ei, au văzut abătîndu-se asupra planului strămoşesc primejdii fatale. Tot ceea ce, pentru privirea mea laică şi diletantă, erau calităţile Părintelui Patriarh s-a transformat în defect şi subversiune. Preafericirea Sa a studiat mulţi ani în Apus şi a ţinut, în mari centre europene, cursuri de teologie ortodoxă pentru neortodocşi. Suspect! Înseamnă că a fost contaminat de năravurile occidentale. Preafericirea Sa a fost membru al Comitetului Executiv şi Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor (Geneva, 1991-1998), Membru al Prezidiului şi Comitetului Central al Conferinţei Bisericilor Europene (din 1990) şi vicepreşedinte al celei de-a II-a Adunări Generale a Conferinţei Bisericilor Europene (Graz, 1997). Suspect! S-o fi dat cu schismaticii. Preafericirea Sa a fost, ca mitropolit, hiperactiv în plan public: a ctitorit o facultate, mai multe seminare, publicaţii, un post de radio, instituţii caritabile (cantine, cabinete medicale). Suspect! E prea lumesc. Noi, ortodocşii adevăraţi, trăim în contemplaţie şi rugăciune. Preafericirea sa a scris şi a publicat (şi în ţară, şi în străinătate) cărţi, studii, articole. Suspect! Cochetează cu intelectualii. Oameni care nu se sfiesc să îmbrăţişeze duhovniceşte (contra cost) cîte un oier solvabil au mari rezerve cu privire la Părintele Patriarh. Oameni care s-au deprins să fie obedienţi cu „superiorii“ pînă la slugărnicie au prins curaj. Ies în stradă, lipesc afişe, scriu la gazetă, fac declaraţii amare. O să fim vînduţi papistaşilor, o să ajungem să cerşim în latineşte pe străzile Vestului eretic, o să ne pierdem chipul. Oameni, în sfîrşit, care au valsat cu dictatura fără să se ruşineze prea tare se tem brusc de dictatura patriarhală. Insul trebuie demascat ca depozitar al tuturor viciilor: criptо-catolic, turnător, francmason. (Să înţelegem, atunci, că toţi sinodalii care au votat pentru el sînt la fel de dubioşi?)

Pînă la urmă, toată această rumoare negativistă îmi apare ca un semn bun. Ceva în deprinderile obosite şi ţepene ale mediului nostru eclezial se simte ameninţat. Părintele Patriarh are un alt tip de limbaj decît predecesorii săi: nou fără idolatria noului. Are o altă deschidere, o altă înzestrare pentru dialog, o altă dinamică a ideilor. Ştie să rămînă conform, fără să cadă în convenţional. Sub mandatul său, avem deja un nou statut al BOR. A avut grijă să reia seria de tipărituri „Părinţi şi Scriitori Bisericeşti“. Crede în virtuţile colaboratorilor tineri şi îi încurajează. Îndrăznesc să spun că şi conducătorul său de doctorat, P. Prof. Dumitru Stăniloae (care, cu ocazia susţinerii tezei, a vorbit, prin contrast, despre „preoţimea fără cultură teologică“ ca fiind vinovată de „îndepărtarea poporului credincios de Biserică“) şi „naşul“ său de călugărie, P. Ilie Cleopa, ar fi fost, astăzi, printre sprijinitorii lui.

Am şi eu o mulţime de îngrijorări cu privire la viaţa Bisericii noastre. M-aş fi aşteptat la dezbateri mai vii în legătură cu preoţii care şi-au făcut afişe electorale pozîndu-se cu icoana pe burtă, m-aş fi aşteptat la o atitudine mai nobilă şi mai smerită în spinoasa chestiune a colaborării cu Securitatea, la un alt mod de asumare a tragediei ateismului demolator, la un discurs mai inteligent şi mai creştinesc cu privire la ecumenism. Dar la noi se confundă, în mod „tradiţional“, fineţea dogmei cu jurisprudenţa, ascultarea cu disciplina militară, solidaritatea în Duh cu patriotismul de duzină. Dacă mari trăitori ai Ortodoxiei ajung să sugereze că Toma d'Aquino şi Pascal sînt manifestări ale demonului, nu mă mai miră cît de repede se poate alcătui un front de iritare ţîfnoasă împotriva unui patriarh ca Preafericitul Daniel.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Funar, Sarkozy şi ştirile

În timp ce la noi Senatul aproba, în unanimitate, o modificare la Legea audiovizualului prin care obligă posturile de radio şi televiziune să transmită, „în pondere egală, ştiri cu teme pozitive şi, respectiv, negative“, preşedintele Franţei anunţa o amplă reformă a televiziunii publice. Subiecte „fierbinţi“, care va să zică, pentru că în spatele lor se află relaţia dintre politică şi mass-media – o relaţie complicată, care stîrneşte dezbateri în orice ţară democratică.

La noi însă nu e de dezbătut articolul de lege în sine. Aşa cum e formulat, arată doar o ignoranţă crasă, o nepăsare faţă de munca jurnaliştilor şi o pornire de Big Brother (acela din *1984* al lui Orwell, nu din programul TV): se întrevede că, de fapt, senatorii ar vrea să controleze nu ce fel de ştiri transmit jurnaliştii, ci „ce vede şi aude poporul“. În plus, conţine o grosolană eroare logico-semantică: nu există teme pozitive sau negative *în sine*. Şi mai dovedeşte şi precaritatea gîndirii senatorilor români, la care totul e în alb-negru, fără nuanţe. Dar cred că deja facem o analiză mult prea sofisticată a unei prostii. Jurnaliştii şi organizaţiile lor au insistat suficient asupra aberaţiei şi i-au solicitat preşedintelui să n-o promulge. Mult mai puţină atenţie a fost acordată faptului că această prostioară solemnă, care vrea să „facă ordine“ în peisajul ştirilor, a fost votată *în unanimitate*. Nu e înspăimîntător? Pentru mine este. În Senat se află nu doar Gheorghe Funar, dar şi oameni inteligenţi şi stimabili. Iată că ei pot vota, la grămadă, orice trăsnaie, orice giumbuşluc legislativ născut din frustrări, ignoranţă şi tupeu. După părerea mea, *asta* ar fi de dezbătut: în ce măsură putem avea încredere în forul legislativ al ţării, dacă prin el trec ca prin brînză asemenea aiureli culegătoare de „consens“? Mai ales că, la Camera Deputaţilor, legea primise vot negativ. Din păcate, după protestele legitime şi poantele pe tema pozitiv/negativ ale jurnaliştilor, subiectul s-a epuizat. Din cîte am văzut, singurul comentariu care încearcă să supună dezbaterii chestiunea instituţională, felul în care s-a ajuns la acest vot, poticnelile procedurale şi celelalte l-a scris Ioana Avădani pe blogul său (http://avadani.hotnews.ro/legea-ghise-funar-o-glossa-procedurala.html). În rest, probabil că sîntem prea blazaţi cînd vine vorba despre parlamentari şi mult prea îndemnaţi să adoptăm atitudinea comod-mioritică de genul „păi, la ce te poţi aştepta de la *ăştia?...*).

Francezii dezbat şi ei cu foc anunţul făcut de preşedintele Nicolas Sarkozy cu privire la reforma televiziunii publice. Două chestiuni agită spiritele: eliminarea publicităţii de pe canalele publice şi numirea conducerii televiziunii de către executiv.

Prima chestiune este motivată prin dorinţa de a diminua dependenţa de „interesele comerciale“, ceea ce teoretic ar trebui să ducă la programe de o calitate mai bună: în principiu, ar dispărea preocuparea pentru audienţă („atrăgătoare“ de publicitate), aşa încît producătorii s-ar dedica trup şi suflet calităţii, inventivităţii, conţinuturilor culturale şi educative. Paradis, nu alta. Practic, există riscul scufundării într-o blazare pe bani de la buget; *mai mulţi* bani de la buget şi din abonamente, dat fiind că încasările din publicitate nu vor mai exista. Dacă se găseşte mecanismul financiar adecvat, poate funcţionează: în Olanda, de pildă, canalele televiziunii publice nu îi costă nimic pe telespectatori, se consideră că Statul – tocmai pentru că încasează taxe de la cetăţeni – este *dator* să le ofere programe de calitate fără să le mai ia alţi bani pentru asta. Franţa însă nu e Olanda...

A doua chestiune e încă şi mai sensibilă şi se spune că Sarkozy a fost sfătuit de către consilieri să nu anunţe deocamdată „marea schimbare“: şeful televiziunii publice nu va mai fi numit, ca pînă acum, de Consiliul Superior al Audiovizualului, ci „de executiv“. Şi, dat fiind că în sistemul semiprezidenţial francez preşedintele are atribuţii executive, inamicii lui Sarko au tras rapid concluzia că acesta vrea să îşi numească „omul lui“ şi, astfel, să controleze televiziunea publică. Aici începe să funcţioneze „reflexul comparaţiei“: un purtător de cuvînt a declarat că „aşa se întîmplă în alte ţări europene“, de exemplu Italia, unde conducerea televiziunii e numită practic de majoritatea parlamentară. (Invers, în Italia, de cîte ori venea vorba, criticii sistemului dădeau ca exemplu Franţa, unde conducerea e numită de un organism independent, CSA...). Rămîne ca temerile că Sarkozy va influenţa televiziunea publică să fie confirmate sau infirmate. *On vivra et on verra...*

Mă tem însă că – la altă scară decît „ştirile alba-neagra“ ale Senatului român – şi francezii trec prea repede pe lîngă aspectul esenţial: în fapt, televiziunea publică franceză *are nevoie* de o reformă. De exemplu, Jean-Luc Wachthausen, şeful serviciului cultural de la *Le Figaro* (ziar prietenos cu Nicolas Sarkozy), aminteşte că, în 1989, „intelectuali de stînga, printre care Max Gallo şi Pierre Bourdieu“, neliniştiţi de „decadenţa“ televiziunii de stat, îi adresau preşedintelui François Mitterrand o scrisoare deschisă în care cereau „o reformă a finanţării televiziunii publice prin abandonarea publicităţii“ (http://www.lefigaro.fr/debats/2008/06/27/01005-20080627ARTFIG00510-television-publique-la-reforme-est-une-chance.php). Aşadar, chestiunea e ceva mai veche şi e „transpartinică“ şi „transideologică“. E practică. Numai că şi la francezi, ca şi la români

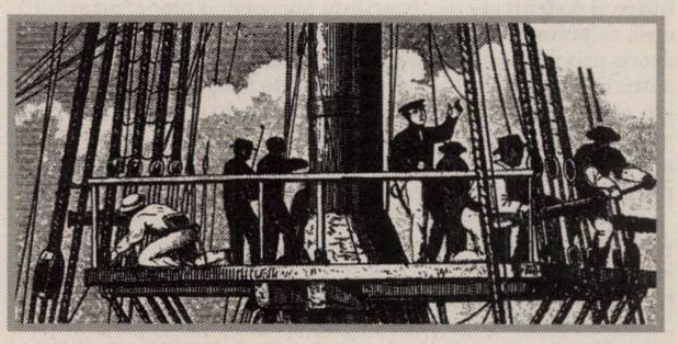

(deşi la alt nivel) există teama că politicienii vor să ia în stăpînire „jucăria“ numită televiziune şi „să mintă poporul“...

Politicienii vor asta, desigur (măcar unii dintre ei), aşa încît sînt foarte importante mecanismele prin care li se poate da peste mînă. Toată lumea dă ca exemplu BBC, cu sistemul său de 12 conducători neutri, cu o independenţă invidiată de toată lumea jurnalistică şi cu o audienţă remarcabilă. E inutil să ne facem iluzii: sistemul BBC e posibil doar în lumea britanică, e un „produs“ al culturii britanice. Să „imiţi“ modul de organizare şi funcţionare a BBC într-o altă ţară din Europa e ca şi cum ai vrea să rescrii *Hamlet* sau *Regele Lear*.

ţinerea de minte

„6 august 1994. Privită din punctul de vedere al literaturii, soarta mea este foarte simplă. Simţul pe care îl am eu pentru reprezentarea vieţii mele de vis, a vieţii mele lăuntrice, a împins toate celelalte pe planul secund şi acestea au degenerat, s-au pipernicit teribil şi nu încetează să se chircească. Nimic altceva nu mă va putea mulţumi vreodată. Adevărul este însă că forţa mea pentru asemenea reprezentări ale vieţii lăuntrice este imprevizibilă, nu se poate conta pe ea, poate că ea a şi dispărut acum pentru totdeauna, poate că are să mă năpădească încă o dată, sigur este însă că actualele mele condiţii de viaţă nu sînt deloc favorabile unei asemenea eventualităţi. Şi iată cum sînt împins dintr-o parte într-alta, zbor fără încetare spre vîrful muntelui şi de-abia pot să mă menţin o clipă acolo. Mai sînt şi alţii care oscilează astfel, dar în ţinuturile de jos, şi cu puteri mai mari; dacă ameninţă să se prăbuşească, îi prinde cîte unul din cei asemenea lor, care tocmai în scopul acesta merge alături de ei. Eu însă mă clatin acolo sus şi, din nefericire, asta nu e moartea, ci sînt chinurile veşnice ale morţii.“

(Franz Kafka, *Opere complete*, vol. 3, „Jurnal – 1910-1923“, traducere şi note de Mircea Ivănescu, Editura Univers, 1998)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Axa Paris-Europa-Bucureşti

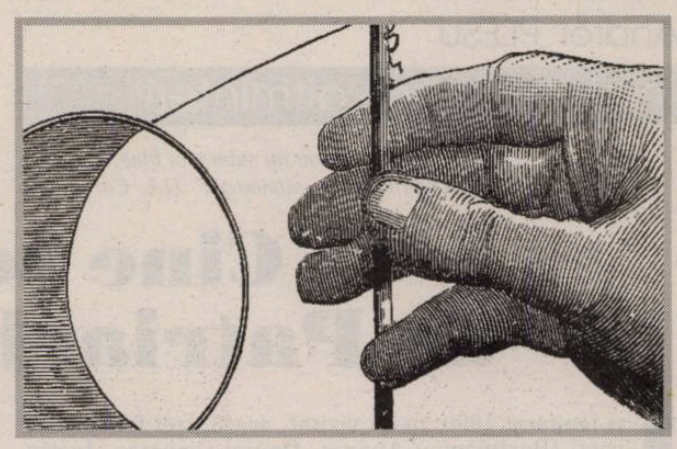

Va reuși Nicolas Sarkozy? Peste șase luni vom vedea mai clar ce se întîmplă cu Uniunea Europeană sau ceaţa ce s-a aşternut peste continent în urma „nu"-ului irlandez va împiedica evoluţia Europei? Răspunsul nu îl vom afla decît la sfîrşitul anului şi al preşedinţiei franceze. Cert este că planurile iniţiale ale Parisului au fost date peste cap.

În cele şase luni de mandat, Sarkozy voia să consolideze viitoarele instituţii europene, să pună pe picioare Uniunea pentru Mediterana, să jongleze cu numele personalităţilor care vor ocupa diferite funcţii în noul proiect continental. Ambiţia este acum alta: el trebuie să împiedice motorul european să se gripeze definitiv.

Trebuie să îi convingă pe cehi să nu respingă Tratatul de la Lisabona, să facă acelaşi lucru şi cu polonezii şi să îi determine pe irlandezi să mai voteze o dată. Chiar dacă irlandezii repetă votul, acest lucru nu se va întîmpla pînă la sfîrşitul anului. Tratatul de la Lisabona nu va intra în vigoare de la 1 ianuarie. Poate de la 1 iunie 2009.

Cu ce se va ocupa Franţa în cele şase luni de preşedinţie, în afară de pansarea rănilor Europei? Dosarele prioritare sînt patru: agricultura, apărarea europeană, protecţia mediului şi imigraţie. La capitolul agricultură, Franţa e convinsă că răspunsul european la actuala criză alimentară înseamnă păstrarea şi chiar întărirea Politicii Agricole Comune (PAC) – o politică de subvenţii masive pentru agricultorii europeni, care înghite cam 40% din bugetul european. La al doilea capitol, Parisul doreşte ca statele UE să aloce bugete mai mari sistemului european de apărare, vrea înfiinţarea unei pieţe comune a echipamentelor militare şi o strategie de securitate europeană modernizată. În ceea ce priveşte energia, Franţa doreşte semnarea unui nou acord privind reducerea gazelor cu efect de seră, revizuirea actualului sistem de cote de emisii de CO_2 şi militează pentru adoptarea energiei nucleare, sector în care Parisul este campion european. În fine, capitolul imigraţie înseamnă adoptarea unu „pact european al imigraţiei şi azilului", care prevede coordonarea proiectelor europene în domeniu.

Toate cele patru teme sînt importante, toate sînt controversate. La capitolul agricol, Marea Britanie nici nu vrea să audă de întărirea PAC. Britanicii cred, dimpotrivă, că liberalizarea pieţei agricole este răspunsul la criza alimentară. Banii economisiţi ar putea fi investiţi în educaţie şi cercetare. Sistemul european de apărare e şi el văzut cu ochi critici de către britanici, care cred că NATO e suficient pentru apărarea Europei. În dosarul „Mediu", unele ţări se plîng deja că limitările de emisii de CO_2 sînt prea severe, iar la capitolul imigraţie, Parisului i se reproşează că vrea să transforme Europa într-o „fortăreaţă", un loc în care imigranţii nu sînt bineveniţi.

Care sînt interesele României? Din fericire, există multe puncte de convergenţă între priorităţile Parisului şi cele româneşti. Bucureştiul, care şi-a afişat ambiţia de a deveni pe termen lung a doua putere agricolă a Europei, vrea o PAC solidă-solidă, cu cît mai multe ajutoare pentru fermieri şi pentru dezvoltarea mediului rural. Apărarea comună europeană nu reprezintă o prioritate pentru Bucureşti, dar ideea Parisului pare că nu deranjează: preşedintele român a declarat luni la Bruxelles că Uniunea Europeană trebuie să îşi dezvolte capacităţile militare, nevăzînd în asta o concurenţă cu NATO. În dosarul climă/energie, România a anunţat că vrea să îşi dezvolte centralele nucleare, în timp ce o politică europeană în domeniul imigraţiei nu poate decît să ajute Bucureştiul să-şi definească propria politică, în condiţiile în care are una dintre cele mai lungi frontiere estice ale UE.

Ajutînd Parisul în realizarea programului său, autorităţile române ar putea introduce discret, pe agenda preşedinţiei franceze, şi subiectele de interes regional: apropierea Moldovei de Uniunea Europeană (în vizita din februarie, Nicolas Sarkozy a vorbit despre „vocaţia europeană a Moldovei") sau politicile la Marea Neagră. Preşedinţia franceză va organiza la toamnă o conferinţă în România pe tema Mării Negre.

Pentru reuşită, e nevoie de două ingrediente. În primul rînd, trebuie ca Bucureştiul, dincolo de voinţa afişată, să vină şi cu strategii punctuale. Din acest punct de vedere, există mai multă determinare în 2008 faţă de 2007. În al doilea rînd, trebuie ca şi preşedintele francez să se ţină de cuvînt. Problema cu Nicolas Sarkozy este că, de multe ori, spune ceea ce le place interlocutorilor să audă. „Întîi comunicăm, apoi acţionăm" – e una dintre devizele sale. Dacă acţiunea nu urmează însă comunicării, nu rămîne decît demagogia.

Ştiri nebăgate în seamă

● **De ce să spui aşa ceva.** În SUA, un consilier din echipa electorală a candidatului republican John McCain, Charles R. Black jr., a spus într-un interviu acordat revistei *Fortune magazine* că un nou atac terorist „ar fi desigur un mare avantaj pentru el", tot aşa cum asasinarea fostului prim-ministru pakistanez, „ghinionul" dnei Bhutto, l-a ajutat pe dl McCain în alegerile primare, atrăgînd atenţia asupra problemelor securităţii naţionale. Întrebat cum se raportează la afirmaţiile consilierului său, McCain a răspuns: „Nu-mi dau seama de ce a spus aşa ceva. Nu este adevărat. Am lucrat neobosit din 11 septembrie pentru a preveni un alt atac îndreptat împotriva Statelor Unite ale Americii. Nu-mi pot imagina de ce a spus aşa ceva, şi dacă a spus-o – nu cunosc contextul – îmi declar dezacordul viguros". Desigur, Obama n-a pierdut ocazia să sublinieze că el vrea să schimbe tocmai acest fel de a se proiecta în politică. Black şi-a recunoscut greşeala: „Regret acest comentariu. A fost extrem de greşit. Îmi dau seama că John McCain şi-a dedicat întreaga viaţă apărării ţării şi a situat întotdeauna securitatea înaintea oricăror alte consideraţii". *(Washington Post,* 24 iunie)

● **Invitaţi din oficiu.** Petrecerea dată pentru aniversarea zilei de naştere a unui băieţel de opt ani a ajuns subiect de dezbatere în Parlamentul suedez. Are un copil dreptul să invite pe cine vrea de ziua lui, fără să ţină seama de sentimentele celor lăsaţi pe dinafară? Băieţelul a împărţit invitaţiile scrise, la începutul orei de clasă, în prezenţa profesorului. Cînd profesorul a observat că doi elevi n-au fost invitaţi, a confiscat toate invitaţiile. Un deputat liberal a apreciat că profesorul a acţionat corect, invitaţiile au fost distribuite în cadrul şcolii, deci şcoala „este obligată să asigure absenţa oricărei discriminări". Rezultatele unui sondaj arată că e greu de obţinut o majoritate covîrşitoare într-un sens sau altul: 56% cred că e dreptul copilului să-şi aleagă invitaţii, 44% l-au susţinut pe profesor. Dezbaterea va continua în septembrie, însă este limpede de pe acum că „la aniversarea celor 18 ani, băiatul va putea să invite pe cine vrea el". *(The Time,* 26 iunie) **(M. B.)**

Codrin Liviu CUŢITARU

Despre sonoritate

Cu aproape două decenii în urmă, pe cînd mă identificam încă (naiv-emfatic) drept „preparator universitar", regretatul profesor şi anglist ieşean Grigore Vereş mi-a adresat, la un moment dat, o rugăminte neaşteptată. Fiind pe atunci prorectorul cu "relaţii internaţionale" al Universităţii noastre moldave, dl Vereş se deplasa des în străinătate şi trebuia să-şi găsească mereu înlocuitor la cursuri. La data respectivă, ochii îi căzuseră, se pare, pe mine, „boboc" în etate de 23 de ani *(o, tempora...!),* abia intrat în schema universitară, dar altfel entuziast şi cu suficient impuls laborios, ca orice *errand boy* care se respectă. Profesorul mă voia substitut la unul dintre cursurile sale de Literatură Victoriană – disciplină pe poziţie de *axis mundi* pentru studenţii anului al II-lea din acele timpuri. În principiu, nu era mare filozofie. Într-o miercuri dimineaţă (la ora 10,00), urma să mă prezint în legendarul amfiteatru III-11 al Literelor ieşene şi să ţin o prelegere despre surorile Brontë, în faţa unui public studios, mai mult sau mai puţin numeros, în funcţie de circumstanţe. Ca suport, profesorul îmi lăsa propriul lui curs, dar şi libertatea de a veni cu o prezentare originală. „Ca să te afirmi, dragă Codrine!" – motivă el această opţiune, zîmbind larg şi strîngîndu-mi mîna bărbăteşte, cu o gestică elevată, uşor studiată, proaspătă încă (sînt convins) în mintea mai multor generaţii de anglişti. I-am mulţumit, i-am urat drum bun (în China) şi am ieşit din cabinet cu „inima vitează bătîndu-mi nebuneşte-n piept", vorba lui Macbeth. Ce şansă nesperată, la 23 de ani, să ţii o prelegere despre *The Brontës* unui amfiteatru supraaglomerat, cu oameni prezumtiv extaziaţi, înghesuiţi pe scări şi pe geamuri ca în poveştile cu orele lui Călinescu! Ce şansă, fie şi pentru 110 minute, să uiţi de meschinele cursuri practice pe la alte facultăţi, cursuri pe care, în postură de preparator, le făceam cu masochism brigadier.

Nu pot să redau în cuvinte pregătirile ce au succedat respectiva convorbire. Destul să precizez că, în cîteva zile de muncă asiduă prin biblioteci, am pus bazele, nu ale unei prelegeri, ci ale unei cărţi asupra enigmaticelor Charlotte, Emily şi Anne. Am scris tabele şi schiţe ideografice (cu săgeţi colorate), am întocmit fişe şi am pus semne de hîrtie la zeci de pagini (importante) din romanele discutate. În sfîrşit, am exagerat cu cafeaua şi aproape m-am apucat de fumat. Într-un tîrziu, cu ochii cît cepele şi sîngele zvîcnindu-mi în tîmple, am constatat că se făcuse deja miercuri dimineaţa, ora 9,45. Am sărit în taxi – neuitînd să-mi îndrept, în oglindă, savant *(à la* Carl Sagan) nodul de la cravată –, iar la 9,58 trecute fix, urcam solemn scara principală a Corpului universitar A, către III-11. Am intrat în amfiteatru cu relaxare aparentă (îndelung practicată acasă, la uşa dormitorului meu) şi am aruncat materialele pe catedră. Apoi mi-am afundat mîinile în buzunare (după model academic yankeu) şi am început „să grăiesc ingleză" (cum spune Cărtărescu). Sala, într-adevăr nici prea plină, nici prea goală, mă privea cu un fel de surpriză nedisimulată, cauzată, fără îndoială, de înlocuirea bruscă a profesorului Vereş cu un tinerel necunoscut. Douăzeci de minute au trecut ca unul singur, iar eu deveneam din ce în ce mai volubil. Surpriza auditoriului nu dispăruse însă şi, lucru curios, nimeni nu părea preocupat să-şi noteze informaţiile pe care le vehiculam în interiorul expunerii dinamice. Am simţit, evident, nevoia să fac o pauză şi am întrebat cu duioşie colegială: *„Is anything wrong?"*. Stupoare generală. Lumea mă privea înlemnită, fără a reuşi să producă un răspuns. Am intrat în panică şi am dat-o, scurt, pe bahluiana de serviciu: „Care-i treaba, fraţilor, nu-nţelegeţi ce spun?". După un nou – penibil – răgaz, un flăcău mai răsărit, din rîndul întîi, îmi zise cu convingere: „Noi aveam acum Medievala. Auzisem, e drept, că domn' profesor are gripă şi că nu va veni... Ne-am gîndit totuşi că poate îl înlocuieşte cineva... Dumneavoastră adică... Problema e că nu pricepem o iotă din ce spuneţi...". Am mers val-vîrtej la uşa amfiteatrului, pe care am deschis-o violent. Sus scria cu litere mari – litere ce mi s-au creionat ca nişte fulgere mov pe retină – II-7. Dumnezeule mare, greşisem etajul! Aceştia erau studenţii de la Istorie. Am fugit, fără alte explicaţii, auzind în urma mea rugămintea aceluiaşi băiat mai îndrăzneţ: „Nu, nu plecaţi, *ne place cum sună...*".

Ce să mai adaug? III-11, sala tradiţională a Facultăţii de Litere din Iaşi, situată fix deasupra lui II-7 şi identică ei, se golise deja cînd am ajuns cu sufletul la gură. Un fost coleg de grupă – rămas din proprie iniţiativă cîţiva ani în plus prin Universitate (ca student), după ce noi, ceilalţi, absolviserăm – m-a zărit în uşa amfiteatrului pustiu. Eram imaginea vie a dezolării intelectuale, întruchipam o veritabilă Fefeleagă academică. „Ce faci, băi Codrine?" – a strigat el. „Aşa îţi ţii tu orele? Hai mai bine să bem o bere." Am plecat, consolîndu-mă cu gîndul că studenţilor de la Istorie le plăcuse *cum suna* îndelung-pregătitul meu curs despre surorile Brontë. Există, indubitabil, un farmec al sonorităţii, aşa cum este şi un spectacol al aparenţei. Cu toate acestea, berea mi s-a părut neobişnuit de amară în acea zi.

Lucian Mîndruţă îşi va relua rubrica pe 17 iulie.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Extremismul global

Ştirile despre manifestările organizaţiilor extremiste – de la congrese şi victorii electorale parţiale, la bătăi pe stradă şi străini ucişi – apar regulat în presă, fără să mai trezească mari indignări. Extremismul a devenit o componentă „naturală" a peisajului politic şi se presupune că instituţiile democratice sînt destul de puternice pentru a stopa transformarea lui dintr-o primejdie într-o ameninţare. Criza economică favorizează înăsprirea legislaţiei anti-imigraţie şi tot mai multe guverne occidentale identifică imigraţia cu delincvenţa, ceea ce la nivelul străzii stimulează violenţa. Revista *Der Spiegel* povesteşte cum nici o societate de asigurări n-a vrut să-l asigure contra incendiului pe proprietarul turc al unui birt unde el vindea kebab: s-au invocat „riscurile construcţiei". „Aceste «riscuri ale construcţiei» afectează acum chiar fundaţia unei societăţi în care extremismul formaţiunilor de extremă dreaptă a devenit norma" – continuă articolul, detaliind dimensiunile fenomenului: „Poliţia poate dovedi cu acte că în luna martie au fost în total 1311 delicte rasiste şi extremiste, mai mult cu 458 decît în aceeaşi lună a anului trecut".

Tinerii nemulţumiţi de societate, hotărîţi să-şi facă dreptate singuri nu mai arborează însemne naziste şi nu mai folosesc salutul hitlerist. Noile grupuri de extremişti sînt identificate de poliţie ca „naţionalişti anarhişti": opţiunile lor politice se exprimă prin atacuri violente împotriva poliţiştilor şi a unor politicieni consideraţi excesiv de toleranţi. Toate acestea pe fondul încercărilor – nu arareori izbutite – de transformare a mişcărilor de extremă dreaptă în reprezentant autentic al cetăţenilor obişnuiţi, tot mai revoltaţi de felul cum clasa politică îşi urmăreşte doar propriile interese. Frica unora şi indiferenţa altora favorizează răspîndirea unei stări de spirit care îi face pe extremişti socialmente acceptabili. În timp ce în Germania, coaliţia între creştin-democraţi şi social-democraţi reuşeşte cu greu să-şi mascheze diferenţele şi să-şi ascundă conflictele, paralizînd capacitatea de decizie, oamenii sînt nemulţumiţi: fie pentru că nu intervin destule schimbări, fie pentru că se schimbă prea mult; ei găsesc că băieţii aceştia hotărîţi şi uniţi ar putea reprezenta soluţia. Renunţarea la însemnele naziste vizibile îi scoate din zona conştiinţei vinovate a Germaniei: tinerii care îi bat pe turci nu se prezintă ca o revenire la un trecut criminal, ci ca proiecţie a unui viitor curat.

„Capetele rase" din Rusia nu se tem de eticheta neonazistă: ea reprezintă un protest împotriva ordinii constituite, de la Lenin pînă în zilele noastre, ordine care a învins nazismul cu preţul a zeci de milioane de vieţi omeneşti. Neo-naziştii îi atacă pe cetăţenii cu un facies ne-slav (caucazieni, asiatici), desenează zvastici pe pereţi, vandalizează cimitire evreieşti şi sinagogi. Prin Internet stabilesc legături cu grupurile similare din Statele Unite, Germania şi Serbia. Procuratura rusă a declarat, după multe ezitări, că este pregătită să-i acuze pe membrii unui grup de cele 20 de crime rasiale comise şi 12 tentative de crime. Pînă acum nu accepta decît acuzaţia de huliganism. Deşi oficialii ruşi se prefac că nu înţeleg ce poate genera această explozie a xenofobiei, e greu ca ea să nu fie pusă în legătură cu impunitatea tacită acordată expediţiilor de pedeapsă ale militarilor ruşi în Cecenia şi Inguşetia.

Europa democratică se preface că nu are a se teme de popularitatea dobîndită de ideile extremismului, atîta timp cît le pedepseşte acţiunile. Dar ideile extremismului pătrund în discursul oficial în goană după voturi. Conducerile autoritare folosesc extremismul în ambele sensuri: pentru înlăturarea indezirabililor, pe de o parte, şi afirmînd, pe de altă parte, că doar structurile de forţă, nesupuse transparenţei, pot acţiona eficient împotriva violenţei. După ce ziarista Anna Politkovskaia a scris despre riscurile ca brutalitatea îndreptată împotriva celor consideraţi străini să se întoarcă împotriva „a lor noştri", a fost ea însăşi ucisă. Avea dreptate.

globul cubic

Bolek

Un volum de 780 de pagini, apărut la Varşovia, publică documentele care ar dovedi că Lech Walesa a fost informator al poliţiei secrete. Se arată că electricianul Walesa, pînă a deveni lider al mişcării sindicale – „contribuţia lui la căderea comunismului este pusă alături de cea a Papei Ioan Paul al II-lea, Ronald Reagan şi Mihail Gorbaciov" *(The Economist,* 28 iunie) – ar fi fost recrutat în 1970 cu numele de cod „Bolek"; a colaborat cu Securitatea poloneză pînă în 1976. În urma denunţurilor lui, oamenii au fost încarceraţi sau au fost daţi afară din serviciu. Se aduc multe dovezi, dar nici una directă. Cei care, după apariţia cărţii, îl apără, susţin că, la timpul lor, ofiţerii exagerau importanţa rezultatelor obţinute, iar multe dosare au fost ulterior contrafăcute exact cu acest scop: pentru compromiterea liderilor puternicei opoziţii poloneze.

„În autobiografia sa, Walesa admite că s-ar fi putut să «semneze ceva» după un interogatoriu de la începutul anilor '70. Dar e în afara oricărei discuţii posibilitatea de a coopera SB, trădîndu-şi tovarăşii disidenţi (...) El a ajuns în atenţia poliţiei cu ocazia unor demonstraţii din decembrie 1970, împotriva creşterii preţurilor. În timp ce muncitorii se pregăteau să ia cu asalt un local al poliţiei din Gdansk, Walesa a ajuns în faţă şi a oferit termenii unui armistiţiu: muncitorii nu vor ataca, dacă manifestanţii deja arestaţi vor fi eliberaţi. Nu ştia că poliţiştii erau pregătiţi să tragă. Tragedia a fost evitată, dar poate că poliţia şi-a dat seama că el poate fi un aliat preţios" *(The Times,* 25 iunie). Apariţia cărţii nu e fără legătură cu antipatia nutrită de fraţii Kaczynski (unul dintre ei – preşedintele ţării) faţă de popularul lider. Istoria recentă este în viziunea partidului Ordine şi Dreptate „o conspiraţie a foştilor activişti, a unor turnători şi a unor oameni de afaceri abili, ajutaţi şi încurajaţi de foşti disidenţi nevolnici".

Oricare ar fi adevărul, minciunile lansate în căutarea lui provoacă un sentiment de jenă. Dar există şi situaţii limpezi: Curtea de Apel a menţinut sentinţa celor 14 poliţişti, implicaţi în uciderea a 9 mineri care protestau, în 1981, împotriva Legii marţiale şi a suspendării sindicatului Solidaritatea. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Politică şi religie

– cîteva gînduri –

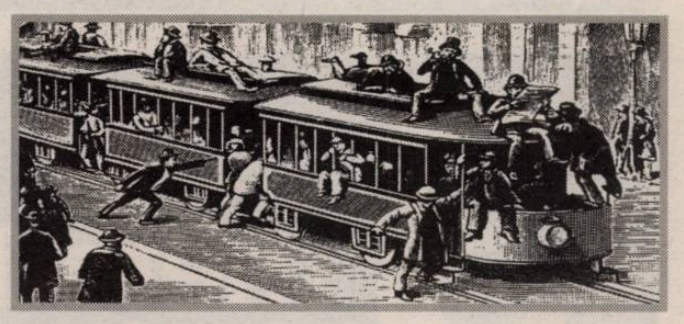

În spaţiul cultural creştin, orice discuţie despre raportul dintre religie şi politică începe cu (sau ajunge la) episodul în care Isus, privind dinarul, a spus fariseilor şi „irodianilor" că trebuie dat Cezarului ce-i al Cezarului şi lui Dumnezeu ce-i al lui Dumnezeu (Matei, 22; Marcu, 12; Luca, 20). Lectura rapidă a acestei pilde duce la concluzia că lumea e schizofrenă, că există un spaţiu care aparţine lui Dumnezeu şi un spaţiu care aparţine Cezarului, că politica şi republica sînt un fel de *în-sine* autonom, depărtat sau, în cel mai bun caz, inadecvat religiosului. În realitate, în această parabolă, Cristos nu divide lumea, ci desacralizează spaţiul de putere al Cezarului, păstrîndu-l, însă, în unitate cu lumea lui Dumnezeu. Nicăieri nu spune Isus că în lumea Cezarului nu se aplică regulile lumii lui Dumnezeu. În lumea Cezarului, puterea lui Dumnezeu este la fel de mare, numai că se exercită mediat, prin libertatea omului şi prin puterea Cezarului. Mai precis, se exercită cu sau împotriva libertăţii omului şi a puterii Cezarului. Evoluţia democraţiilor, care au statuat cu valoare de principiu fundamental laicitatea statului, pare să confirme acest lucru. Religia devine o chestiune privată, sentimentul religios trebuie reţinut cînd ne aflăm în Parlament, iar Dumnezeu a rămas doar o referinţă alternativă în jurămintele formale pe care demnitarii le depun la preluarea funcţiilor. Şi totuşi, trebuie evitată confuzia pe care prea mulţi o fac, între statul laic şi statul ateu. Statul laic permite oricărei religii să asume partea care i se cuvine din spaţiul public, aşa cum permite şi ateilor să îşi manifeste necredinţa în public.

Dacă vorbeşti despre religie unuia dintre membrii tinerei falange de „politici" bine şcoliţi care se afirmă prin reviste inteligente, pe la catedre sau pe lîngă partide, acesta se crispează. Ideea că religia este o mare problemă pentru lumea de azi şi că sentimentul religios este un fel de relicvă afectivă păstrată în chimia fiinţei umane prin cine ştie ce mecanism anacronic care defectează puţin măreaţa Evoluţie vine, cumva, automat cu educaţia academică sofisticată. Sînt tot mai puţini şi mai izolaţi cei care cred, dimpotrivă, că religia nu este problema, ci soluţia.

În fond, religia şi politica sînt foarte asemănătoare. Aş îndrăzni chiar să spun că, în sens antropologic, ambele solicită acelaşi palier al fiinţei. Asemănarea vine din faptul că şi religia, şi politica pun omul în raport cu acelaşi lucru: puterea. Contactul cu puterea – a statului, a sistemului social sau a lui Dumnezeu – are un impact decisiv asupra omului. Precizez că, în siaj foucaultian, înţeleg prin „putere" nu atît coerciţia, cît capacitatea de a determina pe cineva să aibă un anumit comportament sau anumite opţiuni prin propria sa voinţă, liber exprimată. Determinarea voinţei, şi nu siluirea ei reprezintă adevărata operă a puterii.

În ecuaţie antropologică, înlăuntrul lui *zoon politikon* palpită viu şi, adesea, determinant ca un înger, *homo religiosus*. Ceea ce dialogul dintre politică şi religie trebuie să-şi propună este, mai ales, să armonizeze aceste două voci interioare. Din păcate, societatea contemporană nu ştie să atenueze disonanţa dintre cele două voci interioare, decît prin amuţirea uneia dintre ele. Pentru ca un om să fie echilibrat interior şi să fie util deopotrivă cetăţii şi lui Dumnezeu, cele două voci trebuie să se audă după regulile canonului muzical. În muzică, un canon este o împletire a două melodii, dintre care una este principală şi cea de-a doua este derivată din prima, în fapt, o variaţie a acesteia. Melodia principală începe să se audă şi apoi, după un interval de timp oarecare, începe variaţia. Ceea ce rezultă este perfect armonic. Întîietatea melodică nu poate aparţine decît religiosului. Cît de „liberă" este variaţia celei de-a doua melodii, cea a politicii, faţă de prima rămîne la deplina libertate a individului.

Dar dincolo (sau dincoace) de aceste speculaţii, chestiunea raportului dintre religie şi politică se dezvoltă într-o multitudine de întrebări la care oricine vrea să înţeleagă ce e cu el pe această lume trebuie să încerce un răspuns. Apare imediat, de pildă, chestiunea convertibilităţii credinţei religioase în opţiune politică. Răspunsul cel mai bun mi se pare a fi „da, dar nu imediat". S-au văzut creştini practicanţi votînd cu socialiştii sau atei votînd cu creştin-democraţii, aşa că e hazardat să spunem că religia votează prin mîna electorului. Însă, prin opţiunea politică, manifestată la limită prin vot, cetăţeanul face o declaraţie proprie despre starea cetăţii la momentul chestionării acestei opţiuni. O asemenea declaraţie se fundamentează în mod natural pe viziunea celui chestionat asupra lumii, pe valorile în care acesta crede. Credinţa religioasă este deci esenţială. Mai departe, apare întrebarea în ce măsură partidele politice au datoria să răspundă sentimentelor religioase. Trebuie ca un partid politic, forjînd propria identitate doctrinară, să ţină cont de sentimentele religioase ale oamenilor? Şi dacă da, în ce măsură? În fine, din perspectiva bisericii, ar trebui să vedem dacă ea trebuie să fie „echidistantă" faţă de dezbaterile politice. Sigur că accesul la mîntuire e asigurat oricărui credincios în mod egal, fie că e socialist, fie că e conservator. Dar biserica are, la rîndul ei, opţiuni asumate în ceea ce priveşte întrebările cetăţii. Poate fi ea, aşadar, echidistantă cînd două formaţiuni politice/doctrine dezbat ceva şi una dintre acestea susţine o poziţie apropiată de cea a bisericii, iar cealaltă susţine o poziţie contrară? Iar întrebările care răsar spontan în prelungirea reflecţiei asupra raportului dintre politică şi religie nu se opresc aici.

ready made

„Ci cartea era pentru Eminescu, concomitent, şi sursă, şi catalizator. El conspecta conştiincios. Dar cu atît mai temeinic se autoexprima. Imediat cum numai da de vîna gîndurilor care îl frămîntau. Era un însetat. Dar se comporta ca un incendiu."

(Clima Gescu, *Mihai Eminescu: cuget pedagogic. Carte pentru învăţători,* Chişinău, «Lumina», 1991)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

La un şpriţ de vară

Muşchi, cel care în liceu demonstra cum se dau pumnii în runda a 13-a, s-a apucat de afaceri şi îi merge bine. E unul dintre asociaţii terasei din parc, la care cîţiva colegi s-au întîlnit la un şpriţ. „Mai ţineţi minte ce tîţe avea Nuţa?“ – îi întreabă rîzînd cu mîna la gură. „Cînd ne zicea mereu că umblă după un cal... Da, mai era una, cum o chema? Aia pe care a încercat Sibelu s-o facă şi n-a mai putut de beat ce era. Idiotul s-a dus acasă, dar n-a mai ajuns pînă în pat şi s-a culcat lîngă uşă, pe dinăuntru, aşa încît taică-su n-a mai putut să intre din cauza lui. A doua zi l-a snopit în bătaie. Ţie, Oliviu, cum îţi merge în America?“. „Stau într-un orăşel fără trotuare şi fără nici un negru. E în plină cîmpie, *flat*, cum zic ei şi are o climă foarte aspră. Iarna e mai frig decît aici, iar vara e cald şi umed. Peste tot e mult praf adus de vînturile din preerie.“ „Şi ce dracu' cauţi acolo?“ – întreabă Muşchi ridicînd ochii de la paharul pe care-l are în faţă. „Uite aşa s-a întîmplat. Ştiu că mulţi români se gîndesc deja să se întoarcă. Acum sînt multe lucruri interesante de făcut şi aici în ţară. Dar noi n-am luat încă în considerare varianta asta.“ „Băi, iar mi-am adus aminte, ce ţîţe avea Nuţa... Da, cum o chema pe ailaltă?“ „Sanda.“ „Aşa, bravo! Ehee, uite-l şi pe Chelu'. E neschimbat, mînca-l-aş. Ai venit înapoi aici, la vagaboante, cît mai merge? Şi la tine e praf?“ „Unde adică, mă? Mai întîi, salut, omule, nu ne-am mai văzut de 20 de ani“ – se pupă. „Bine, da' eu te-am întrebat dacă e praf acolo la tine în Canada.“ „La mine e mai mult zăpadă.“ „El e mai la nord cu vreo două mii de kilometri decît mine – intervine Oliviu – dar să ştii că şi pe la el, şi pe la mine am impresia că viaţa e mult mai grea decît aici. Oamenii muncesc tare, nu prea au timp de altele. Aici... mai toţi o freacă.“

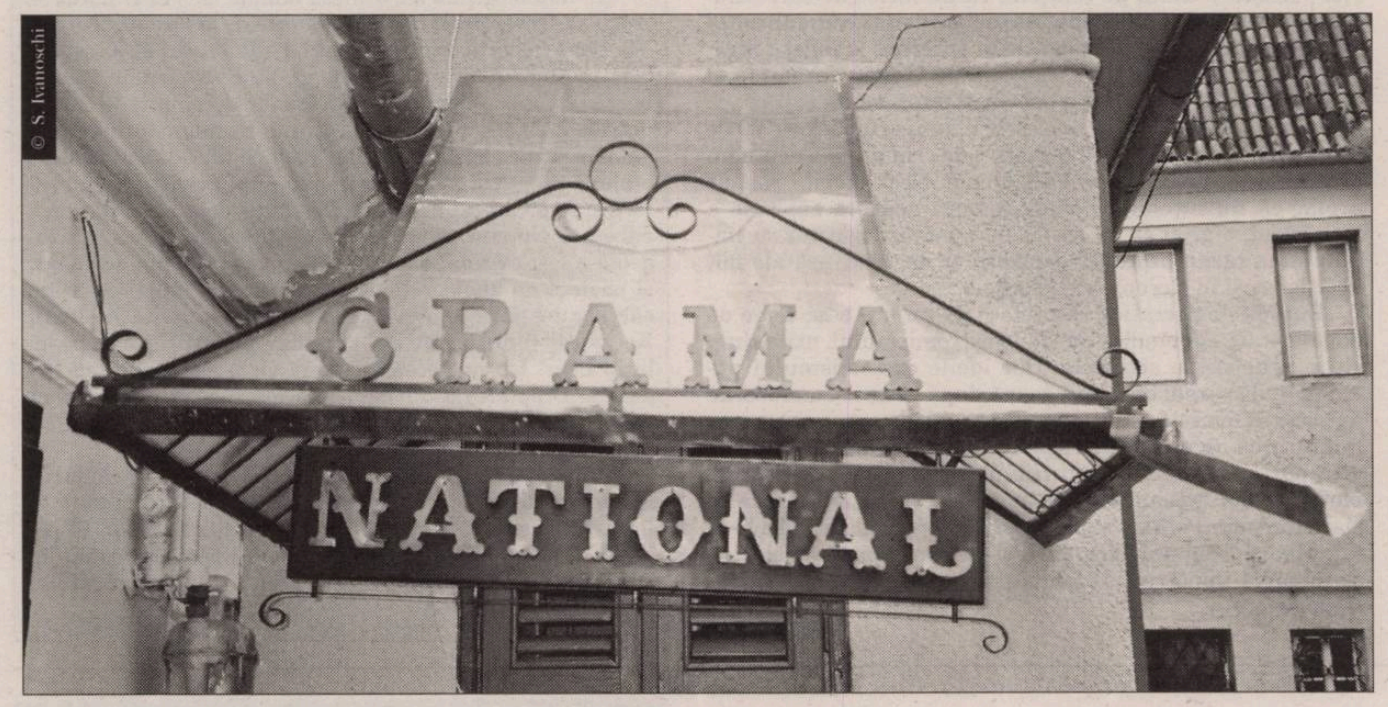

Deşi e aproape întuneric, e încă foarte cald. Sticlele de vin goale se schimbă rapid cu altele aburite. Chelnerii încep să mute scaunele de la terasă, pentru meciul care se apropie.

„Cică a murit Petra“ – zice Oliviu. „Au ajuns-o blestemele noastre – exclamă Muşchi –, am auzit că acum a ajuns Chiţu director.“ „Mişto – zice Chelu' –, era tare tipul. Mai ştii cînd ne asculta dacă pierdeam la tenis cu piciorul?“ „Da' mai era şi celălalt de matematică, nemernicul ăla de s-a însurat cu Sue Ellen de la D. Era cu 25 de ani mai mare ca ea.“ „Bravo lui! Dar atunci mi-aduc aminte că ni se părea monstruos.“ „Cînd şi-a bătut joc de el iubitul Stelei, farmacistul, i-a dat faringosept pe post de pastilă anticoncepţională. Ha, ha, ha.“ „Oricum, au divorţat. Ea a ajuns alcoolică, fix la fel ca Sue Ellen. Cică trăieşte cu un japonez, pe undeva prin America.“ „Bine c-ai adus vorba, mişto gagică era Stela aia. Cea mai frumoasă din liceu, pe cuvînt. Muream de invidie pe Strîmbu că umbla cu ea. Chiar, ce mai ştiţi de Strîmbu?“ „E într-o misiune printr-o ţară africană. Are viaţă grea. Cică la un moment dat o luase razna, a plecat de-acasă, deşi avea trei copii. Dar, mai ţineţi minte cînd dădeau toţi vina pe el ori de cîte ori se întîmpla ceva rău în clasă? Şi cînd i-a prins că au intrat noaptea în sala de sport să joace baschet?“ „Da, cînd a spart Dan geamul cu cotu' şi l-a apucat cu mîna să nu facă zgomot, de ziceai că-i spărgător de profesie. Nu-nţelegea diriga cum am intrat.“ „A murit şi ea, Dumnezeu s-o ierte!“ „Cînd ne-a ţinut idiotul ăla de istorie prelegeri despre responsabilitatea elevilor în socialism... Pe urmă, doar pe mine m-au eliminat trei zile, cu echitatea mamei lor... Dar Dan ce mai face?“ „M-am întîlnit eu cu el şi s-a îngrăşat foarte tare... a albit.“ „Haide mă, ptiuu... Bine a zis ăla care a zis că viaţa-i ca părul din cur: scurtă şi plină de rahat.“

E aproape întuneric, iar pe ecranul micului televizor instalat pe o vitrină frigorifică apare mult verde. S-a dat legătura la stadion.

3 metode să te abonezi

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL **DILEMA VECHE**

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021/407.54.69

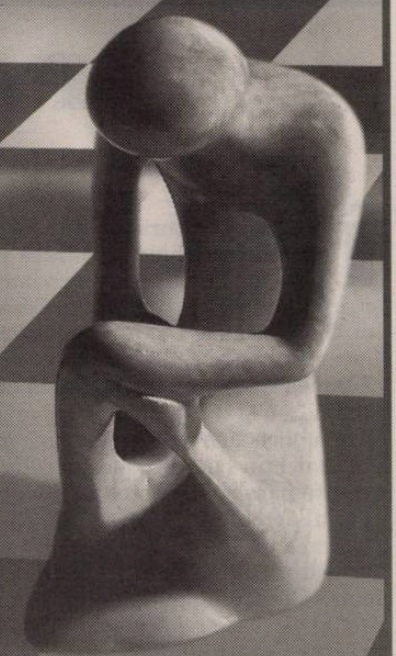

TRIMITE TALONUL

Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

LA TOATE OFICIILE POŞTALE, AGENŢIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume..... Compania* ..... Cod Fiscal*.....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche **3 luni (41 lei)** **6 luni (81 lei)** **12 luni (158 lei)**
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 – CP 143, Bucureşti**, cod poştal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: ◻ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp C, sector 1, Bucureşti ◻ cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ◻ la oficiile poştale ◻ la sucursalele RODIPET ◻ la firmele particulare.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Hrana

Inaugurată printr-un dublu vernisaj zilele acestea la Muzeul Ţăranului Român, expoziţia despre hrană încheie şi închide viziunea lui Horia Bernea. Nu întîmplător de-abia acum, căci „hrana“ vorbeşte despre tot şi este în toate. Probabil de aceea a şi fost atît de greu de realizat, a luat atît de mult timp şi a rămas ultima sală din „expunerea permanentă“.

Hrana, şi nu mîncarea, hrana, şi nu doar alimentaţia. Hrana care – mă încăpăţînez să cred – l-a făcut pe om. Munca a venit doar mai tîrziu, pentru a procura hrana necesară...

Într-un articol genial despre „sociologia prînzului“, pe care îl citez cu toate ocaziile, Georg Simmel îşi pune, prudent, această problemă a relaţiei dintre „prînz“ – şi, mai larg, comensalitate – şi originea Omului, ceea ce l-a săltat pe acesta din regnul animal spre o lume aparte, pe care o numim umană. Sociologul german avansează chiar ipoteza că forma rotundă a meselor şi a vaselor constituie urme materiale ale acestei origini.

Esenţa acestei metamorfoze o constituie „miracolul“ prin care mîncarea fiecăruia a devenit hrana noastră cea de toate zilele, masa noastră *comună*. Practica prînzului (şi a altor mese comune) a transformat tot ceea ce este mai biologic, mai supus imperiului necesităţii şi mai egoist în fiecare individ viu – mîncarea – în eveniment social împărtăşit de comunităţi care devin, prin aceasta, umane. Căci nu mă pot împiedica să fantasmez şi să mă întreb cum ar arăta un leu sau un lup chemîndu-şi confraţii cu paşnicul „poftiţi la masă!“. „Prînzul“ lui Simmel transformă astfel fiziologicul în sociologic şi prezidează constituirea socialului. Hrana împărtăşită cu această ocazie se transformă din pradă în dar, devine schimb între egali, care consimt să ofere, să primească şi să înapoieze hrană – ba chiar, mai departe, să renunţe eventual la ea pentru a o schimba pe alte bunuri umane. Or, omul pare a fi acel animal care a descoperit avantajele schimbului, îmblînzind şi „umanizînd“ astfel, prin comensalitate şi schimbul de femei, cele două instincte naturale fundamentale: nutriţia şi reproducerea. Nu este de mirare astfel, pe de altă parte, că exact mîncarea şi sexualitatea au făcut totdeauna şi pretutindeni obiectul celor mai multe norme, tabuuri şi celebrări, posturi şi sărbători, încercînd să reglementeze *sui generis* această tensiune definitorie dintre tot ce este mai „josnic“ şi în acelaşi timp mai „înălţător“ în aceste practici umane.

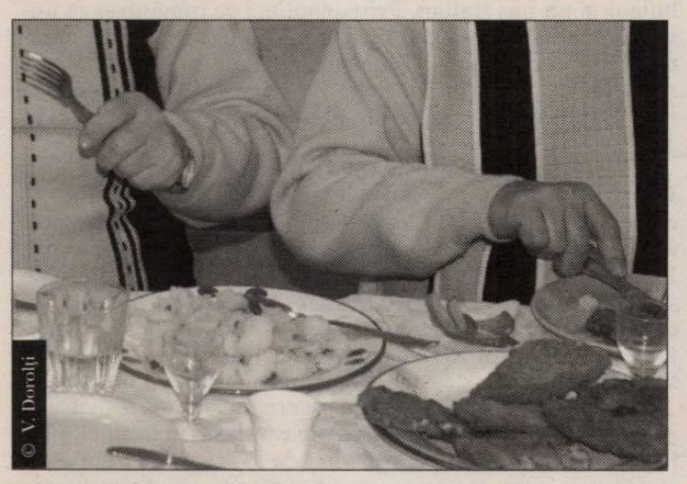
© V. Doroliţi

La o privire mai analitică, hrana configurează spaţiul uman prin două coordonate distincte şi îngemănate: dimensiunea „orizontală“ a ospitalităţii şi aceea „verticală“ a sacrificiului.

Ospitalitatea, pe care o regăsim pretutindeni şi dintotdeauna, reglementează relaţiile dintre oameni în planul existenţei lor sociale. Prin ambivalenţa sa constitutivă (ospitalitate/ostilitate, *hospes/hostis,* substantive derivate din verbul *hostire,* a compensa, a trata de la egal la egal, a da înapoi), ea reprezintă un fel de drept cutumiar internaţional, dictînd atitudinea faţă de Celălalt, faţă de străin şi stabilind criteriile după care acesta va fi „omenit“ – şi astfel transformat în „om ca şi Noi“ – sau, dimpotrivă, exclus de la masa proprie – şi astfel alungat din rîndurile noastre, eventual omorît. De la popoarele Antichităţii şi pînă la *kanun*-ul încă funcţional în Albania vecină, legile ospitalităţii sînt dintre cele mai stricte şi pun în scenă o imensă diversitate de practici culturale.

Complementar, hrana poate fi şi obiect al sacrificiului şi astfel vehicul al relaţiei cu divinitatea, începînd cu *hostia* (derivată şi ea din verbul *hostire),* acea victimă sacrificată pentru a compensa mînia zeilor şi sfîrşind cu varietatea indefinită de mîncăruri rituale şi ofrande aduse divinităţilor şi strămoşilor. Creştinismul uneşte apoi aceste două perspective, prin identificarea pîinii cu corpul Domnului şi a vinului cu sîngele divin, transformînd astfel foamea şi setea într-o adoraţie de fiecare zi.

Cele două expoziţii simultane de la MŢR se joacă diferit cu aceste perspective şi cu bogăţia etnografică fascinantă a hranei. Într-un caz, scenografia se desfăşoară opulent şi prin juxtapunere în planul descriptiv al *etnograficului*. În celălalt caz, ea evoluează, printr-o spirală pe care se sprijină întreaga expunere, pe verticala legăturii cu sacrul – dar şi, în acelaşi timp, pe traiectoria ascendentă a interpretării antropologice, „la puterea a doua“, a (aproximativ) aceluiaşi material empiric. Vizibil opuse, chiar şi la o primă vedere, cele două expoziţii oferite simultan de către Muzeul Ţăranului Român reuşesc performanţa rară în cultura recentă a ţării noastre de a sublima un conflict într-un dialog: vizitatorii au ceva de învăţat din privirea împreună a celor două viziuni, şi nu din competiţia lor trivială.

Împreună şi dincolo de diferenţe, ele ne aduc aminte apoi despre cultura şi istoria care se ascund în spatele gesturilor mărunte, în speţă dincolo de ceea ce tratăm cu indiferenţă ca „mîncare“.

Nu pot, în acest context, să nu devin „tradiţionalist“, comparînd ţărănescul – şi „vechiul“ – *poftă bună!* cu recentul şi cu adevărat trivialul *să aveţi poftă!* Expoziţiile cu pricina ne aduc aminte încă o dată că nu despre „poftele“ corpului este vorba atunci cînd vorbim despre hrană, ci despre acea poftă *bună,* care transfigurează animalul în om şi-l apropie, prin acelaşi gest, de Dumnezeu.

Aşadar, vă urez *poftă bună!* Şi duceţi-vă să vă împărtăşiţi din hrana „ţăranului român“!...

Iulia POPOVICI

Moldova: de unde vin banii?

La Gara de Nord (din Bucureşti) există un singur ghişeu pentru bilete internaţionale (a se înţelege prin asta şi tichete la trenuri cu destinaţii transfrontaliere, care nu sînt multe, şi suplimente de loc la trenuri locale, pentru bilete în circuit cumpărate în alte ţări, deci destul de multă lume, şi nu doar români). Sînt două vînzătoare, dar asta nu înseamnă mare lucru dacă nici una dintre ele nu vorbeşte limbi străine. Garnitura de Chişinău (unica) pleacă la 8 seara şi cam tot atunci se porneşte şi trenul de Sofia; pe la 7 se strînge lumea la casă. Ceea ce nu împiedică schimbul de tură să se producă exact şi foarte precis la 19,00: doamnele închid programul de calculator, îşi pun tacticos în coşuleţ pixuleţele, stickerele, hîrtiuţele, muţunachii, îşi împărtăşesc programul de seară (minutele trec şi coada se măreşte, copiii plîng, străinii nu-nţeleg ce li se explică), cele care le înlocuiesc îşi aduc coşuleţele lor, îşi aşază scaunul, repornesc programul, crezi că s-a terminat, însă cea care s-a lăsat deja pe jumătate în scaun se ridică şi pleacă să-şi pună altă bluză, a doua vine repede-repede şi speranţa creşte, dar nu, s-a repezit să-şi încarce telefonul, nu nimereşte mufa alimentatorului în aparat, mai bîjbîie un minut, n-are nici un mesaj nou... uraaa, *se-ncepe*. „Locuri numa' sus, dacă vreţi jos, cînd vine organigrama, în zece minute, la şi jumate. E cineva pentru Sofia?“ „Da, eu.“ „Pentru unde?“ „...Sofia?!“ „Hai arată-mi ce ai, ai abonament, ce? Dacă nu te grăbeşti, mai faci o dată coada.“

Vestita ospitalitate românească – cum să-nsureşti pe îndelete

Pentru că nu vreau pat „jos“, capăt relativ repede un bilet la vagonul 4. Pe care-l ştiu bine, a fost de cîteva ori vagonul meu de poştă. Trei sferturi din corespondenţa cu Moldova circulă cu trenul „Prietenia“, poşta „normală“ face patru zile de la Paris şi trei săptămîni între Bucureşti şi Chişinău. O *fişcă* pentru ca feroviarii moldoveni să-şi împătrească veniturile, 6 euro de fiecare pachet transportat, o favoare, nici vorbă, cînd vezi cam cum se rezolvă un blat cu „Prietenia“ – în compartimentul meu, doi avem bilet, doi au dat *capusta*. Nişte poliţişti români vin, dau mîna cu ceferistul de alături şi urcă în vagonul restaurant. Mă întreb dac-or fi plătit tichet.

Atitudine şi bani – despre asta, aproape doar despre asta, e vorba în Moldova, în România şi în relaţiile dintre ele. Cînd îţi iei loc la trenul „Prietenia“ şi apoi te urci în el, primeşti, bonus, un extract pur de raport pragmatic între ţara UE, cetăţenii ei şi vecinii lor mai puţin hărăziţi cu privilegii: sictirul.

„De cînd au venit comuniştii, se plătesc salariile şi pensiile“ – îmi spune, la Chişinău, un prieten ziarist şi dramaturg. Constantin Cheianu a scris o piesă, *Luna la Monkberry,* despre eşecul generaţiei de artişti idealişti şi unionişti din Moldova. Sub guvernarea proromânească era plătit, ca funcţionar superior în Ministerul Culturii, cu 70 de euro pe lună, o dată la trei luni, şi uneori în natură (aşa s-a ales cu o garnitură de bucătărie). Banii, investiţiile străine din republică vin pe filieră rusească, niciodată românească; bilingvismul e valabil pînă ajungi într-un restaurant mai răsărit – acolo, ospătarii vorbesc ruseşte, iar meniurile sînt de multe, multe ori exclusiv în rusă (măcar Admiral a renunţat la descrierile colorate ale felurilor de mîncare, dacă nu şi la bustul lui Lenin). Trei sferturi dintre posturile de televiziune sînt ruseşti, *y compris* Nostalghia TV, care retransmite muzică, filme şi emisiuni de pe vremea Uniunii Sovietice; rating-urile lor nici nu se pot compara cu cel al PRO TV Chişinău. De fapt, ruşii sînt singurii care *vor* să bage bani în Republica Moldova, e o piaţă pe care nu au concurenţă, în nici un caz din partea românilor. Iar lipsa concurenţei e premisa ideală a monopolului cultural. Pragmatic vorbind, nu e nimic de comentat cînd animatorul concertului ţinut în Piaţa Marii Adunări Naţionale cu ocazia Eurovisionului vorbeşte în ruseşte – cine dă banii face muzica.

Deasupra ratării unioniste (transformată în frustrare sau cinism) şi a prezenţei financiare ruseşti dominante la Chişinău, se ridică spectrul bîntuitor al Transnistriei, aceste Insule Cayman ale Europei. Carnea de pui costă o grămadă la Chişinău: feluriţi *paţani* din zonă importă puiul de la *haholi* prin Tiraspol şi, după o logică financiar impecabilă bazată pe adăugarea artificială de taxe, îl *exportă* pe urmă în Republica Moldova. Pentru că legile (mai ales cea a drepturilor de autor) nu sînt tocmai în favoarea cetăţeanului, mulţi artişti care colaborează cu mari companii preferă să fie plătiţi *cash,* iar pentru ca angajatorul să poată face asta, onorariile sînt plimbate prin bănci din Transnistria. Pentru că da, există bănci în Transnistria, la fel cum există şi magazine Adidas, fabrici şi uzine cumpărate de firme occidentale, toate – inclusiv companiile din Moldova – întreţinînd economic republica separatistă. Unde, mai nou, propaganda independentistă a luat o mică turnură întru hărţuirea străinilor: acum nici o lună, la Bender ca şi la Cuciurgani (la graniţa cu Ucraina), vameşii transnistreni cereau viză de ieşire din Republica Moldova. Dacă voiai să treci, n-aveai cum răspunde „care ieşire, cînd Transnistria e Moldova“.

„Care republică a noastră, Moldova adică?“ – pot să spun cînd Andrei îmi povesteşte despre emisiunea lui în limba germană de la Radio PMR, în care descrie „realităţile din republica noastră“. Andrei e din Tiraspol şi a zburat acum pentru prima dată cu avionul, la Berlin. „Nu, Republica noastră Moldovenească Transnistreană“, şi vocea i se umple de mîndrie. În Germania, Andrei a ajuns cu un paşaport rusesc, cu cel „republican“ n-ar fi trecut de Tighina.

„Sigur că moldovenii nu sînt români, ce român mai ştii să vorbească ruseşte?“ – le zice el prietenilor mei. Nu vorbesc, dar poate înţeleg... Cale de cinci zile, Andrei încearcă (dar rezist tenace) să converseze cu mine în engleză, deşi o poate face şi-n româneşte. S-ar putea să fie un complex lingvistic. Un raport de „superioritate“ – ciudat, fiindcă lui româna nu-i trebuie. Tot mai puţin le trebuie, tuturor, o limbă pe care şi-au dorit-o, folosită acum pentru răstelile unor casiere CFR. Poate doar controlorilor din trenul „Prietenia“.

„Unde în Europa mai există aşa ceva, ca o regiune să fie ruptă dintr-o ţară şi lăsată în nici o parte?“ – se întreabă Costea Cheianu. Nicăieri. O bucată de pămînt lăsată cui întinde mîna mai repede şi dă banul mai vioi.

Addenda moldo-românească

a însuri: a încărunţi
fişcă: chestie (fisă, în rusă)
capustă: bani
paţan: băiat, bărbat
haholi: ucraineni

Andrei PIPPIDI

SOS București

Casa din Calea Plevnei

Un exemplu de ce era şcoala în vremea cînd se înjgheba o ţară nouă pentru toţi românii este alegerea ca membru corespondent al Academiei, la secţia istorică, a lui Gheorghe Popa-Lisseanu, profesor la „Lazăr". Aceasta a avut loc în 1919. Nu cred că în ziua de azi Academia ar mai oferi un loc unui dascăl de liceu. Învăţatul latinist dăduse din 1916 o traducere a lui Eutropius, text de mare importanţă pentru părăsirea Daciei de către romani, publicînd apoi traducerea corespondenţei lui Plinius cel Tînăr cu Traian (1920). O cărţulie a lui despre oraşele greco-romane din Dobrogea a venit după extinderea acestei provincii spre sud prin războiul balcanic. Marea lui operă a fost colecţia *Izvoarelor istoriei românilor,* în nu mai puţin de 15 volume, apărute din 1934 pînă în 1939, deci în numai cinci ani. Originalul în latineşte sau greceşte era însoţit de tălmăcirea în româneşte, cu note şi comentarii. Chiar astăzi, această formă populară a unor documente fundamentale despre populaţia din nordul Dunării între veacurile IV şi XIV este consultată mai des decît e citată. Spre sfîrşitul vieţii, a început o nouă serie, *Dacia în autorii clasici,* din care au ieşit două volume, în 1943, în scopul de a produce „dovada drepturilor noastre istorice asupra teritoriilor ce alcătuiesc spaţiul vital, etnic şi de securitate al neamului românesc". Acest corpus de surse narative cu care el a înzestrat istoriografia noastră a fost, deci, rodul activităţii unui profesor secundar, scos la pensie din 1931, după mai bine de patru decenii la catedră.

Se înţelege, prin urmare, că am primit cu plăcere invitaţia de a vedea casa în care a trăit G. Popa-Lisseanu (1866-1945). Adresa de astăzi este Calea Plevnei 72, şi figurează pe lista oficială a monumentelor istorice. Deşi deteriorată, neîngrijită de zeci de ani, casa mai păstrează ceva din eleganţa discretă de odinioară, iar noul proprietar se pregăteşte să o restaureze cum se cuvine. În realitate, Popa-Lisseanu a mai avut pe aceeaşi stradă încă trei imobile: unul la nr. 74, a cărui istorie este mai lungă, apoi, conform actului de partaj între moştenitori, nr.-ele 40 şi 23, datînd şi ele de la începutul secolului trecut. Casa de la nr. 40 este chiar aceea la parterul căreia locuia Coşbuc în ultimii săi ani şi care este acum încărcată de reclame vulgare, dar prin gangul de la intrare se zăreşte un petec de grădină.

La nr. 74, o căsuţă destinată dărîmării şi purtînd cicatricele de la cutremurul care i-a crăpat zidurile. De la poartă pînă la uşă treci printre tufişuri de flori. Dosarul cu actele de proprietate se deschide la 7 februarie 1864. Pentru 6200 de lei, Costache Stavru a vîndut atunci, aici, în mahalaua Sf. Constantin, care se mai numea încă „livedea gospod" (livada domnească de odinioară), un teren în lungime de 24 de stînjeni, vreo 50 de metri. Distanţa ar fi cea pînă la stradă, care se chema Calea Belvedere, fiindcă ducea la conacul, numit aşa, al lui Dinicu Golescu, pe unde s-a construit Podul Grant. Lotul – adaugă Stavru – „se învecinează cu casa noastră cea veche". Cumpărătorul, Dumitru Rotaru, vinde la rîndul său, în 1878, cu 200 de galbeni austriaci, lui Petre Ivan, ca s-o stăpînească „în veci", casa formată din două odăi, cu o prăvălie în faţă, o magazie şi „pimniţa dedesubtu odăilor". Au trecut anii şi, fiind fără copii, Petre Ivan, „comersant", şi soţia lui Ioana îl adoptă pe nepotul lor, Ioachim, orfan de mamă (aceasta, Paraschiva, fusese sora Ioanei şi căsătorită cu un Petru „Grognoviţ"). Dumnezeu ştie de ce neam o fi fost tatăl băiatului; la naşterea lui Ioachim, la Popeşti, în 1865, el fusese botezat catolic, cu un preot bulgar şi un naş italian. Prin adopţie, i se românizează numele, Achim Petrescu, şi va fi şi el „comersant". Prin căsătorie, cu Maria Anghel Tănase, a dobîndit şi o vie la Văcăreşti, iar darul părinţilor adoptivi a constat în „trei odăi la rînd", adică tocmai căsuţa din fundul grădinii, care exista în 1887.

Petre Ivan a murit în 1894, în noiembrie, tot în Calea Plevnei 135, fost Calea Belvedere 130, dar, încă din iulie, Achim Petrescu a vîndut loc de casă lui „Gheorghe Popa, profesor" (mai tîrziu Lisseanu, după satul unde se născuse, Lisa, lîngă Făgăraş). Cu un an înainte, în 1893, el luase de soţie pe fata unui ofiţer, Ortansa Anghelescu din Galaţi, care avea atunci 23 de ani. În zestrea ei a fost „un piano sistem american". În 1913 locuiau în Calea Plevnei, dar la nr. 29 (23?), deci casa pe care o vedem acum nu era încă gata.

Lumea de mici negustori care era aici dinainte de Cuza se retrăgea treptat mai departe de centru şi în locul ei intelectualii, cărora meritocraţia liberală le asigura o poziţie socială superioară, începeau să ridice faţade ornate cu stuc şi cu lei de piatră la scară.

PUBLICITATE

Abonează-te la Dilema Veche şi primeşti cadou cea mai recentă carte a d-lui Andrei Pippidi!

Începînd cu 20 iunie primii 20 de abonaţi pe 3 luni* primesc cadou cartea lui Andrei Pippidi „Case şi oameni din Bucureşti", cu autograful autorului

Detalii pentru abonare în pagina 6 sau la telefon: 021.407.76.98

* Preţul unui abonament pe 3 luni la Dilema Veche este de 41 lei

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: ● *Iulia BLAGA* ● *Laurenţiu BRĂTAN* ● *Andreea CHIRIAC* ● *Mihai CHIRILOV* ● *Cristina CORCIOVESCU* ● *Andrei CREŢULESCU* ● *Mihai FULGER* ● *Andrei GORZO* ● *Anca GRĂDINARIU* ● *Magda MIHĂILESCU* ● *Angelo MITCHIEVICI* ● *Valerian SAVA (critici)* ● *Thomas CIULEI* ● *Marian CRIŞAN* ● *Tudor GIURGIU* ● *Radu MUNTEAN* ● *Bogdan MUSTAŢĂ* ● *Paul NEGOESCU* ● *Constantin POPESCU jr.* ● *Corneliu PORUMBOIU* ● *Cristi PUIU* ● *Răzvan RĂDULESCU* ● *Alexandru SOLOMON (regizori)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Alex. Leo ŞERBAN*

Telegrafic despre Filmul Ro pre-'89

• Filmul românesc este pe val • Pînă nu trece („ce e val, ca valul trece..."), un număr dilematic dedicat filmului ro <89 • În care scriu mai toţi cei care au rubrici de film, cronicari adică • Şi cei mai reprezentativi regizori din noua generaţie • Şi cel mai ocupat scenarist • Plus directorul celui mai important festival de film din Ro • Şi din care lipsesc Cristian Mungiu (care nu răspunde la sms / deşi i-am scris atît de des), Nae Caranfil (în turneu), Adrian Sitaru (în vacanţa din Franţa) şi ceilalţi solicitaţi care n-au răspuns • Plus Radu Jude, care susţinea recent (într-un interviu) că nu, critica ro nu ajută filmul ro • Aşa că mi se pare normal să nu-l întrebăm nimic • N-am întrebat nici publicul, pentru că ştim deja ce filme ro <89 preferă • S-a văzut şi la TIFF08 • Se ştie şi că specialiştii au gusturi asemănătoare • Chit că unii au preferat să scrie despre „plăceri vinovate" • Sînt şi astea un criteriu • Dar tocmai de aceea e bun articolul de deschidere • Nu acesta, al Cristinei Corciovescu • Pentru că separă apele • Şi oricine lucrează cu „subiectivităţi" ştie că nu e uşor • Topurile variază, dar anumite titluri rămîn stabile • Ceea ce arată că obiectivitatea e posibilă • Deşi majoritatea vorbesc & scriu din amintiri • Căci nu toată lumea a revăzut filmele astea la New York • La retrospectiva lui Richard Peña • În copii restaurate, aşa cum e normal • În fond, care ar fi dilema • Dacă tot am făcut un număr cu asta • Habar n-am • Dacă rămîn titlurile care trebuie? • Unii (inclusiv critici) susţin că „trebuie" e „totalitar" • Nu reflectă relativitatea oricărei alegeri, modificările contextuale sau schimbările intra-personale de gust • Şi că, de fapt, un top este imposibil de făcut • În orice caz, irelevant • Dar eu nu cred asta • Şi, pînă una-alta, eu, *şi nu ei, fac numărul ăsta • Şi ştiu că, de ex.,* Secvenţe *este mult mai bun* astăzi, *26 de ani de la premieră, decît atunci • Pentru că* atunci *nu era momentul cel mai bun pentru a-l aprecia cum se cuvine • Uneori, trebuie să ştii să aştepţi • Există* acel *moment, ideal, cînd un film dă tot, nu ştii cînd vine • Trebuie doar să fii mereu receptiv • „Trebuie", iarăşi • Fără „totalitarism" nu se pot face ierarhii • Şi trebuie să fii convins că ai dreptate • Că gustul / topul tău,* acum, *este perfect, altfel cum să pretinzi a-i „ghida" pe alţii? • Ar fi o impostură • Aşa că iată* top ten-*ul meu Film Ro pre-'89: 1.* Reconstituirea *2.* Pădurea spînzuraţilor *3.* Probă de microfon *4.* Secvenţe *5.* Morometii *6.* Nunta de piatră *7.* Meandre *8.* Duminică la ora şase *9.* Iacob *10.* Dincolo de nisipuri • *Dacă e bun, nu voi schimba nimic la el peste 100 de ani...* ***(a. l. ş.)***

Cristina CORCIOVESCU

Borne şi valori

Nu e deloc lesne de răspuns la întrebarea „ce merită să fie reţinut din producţia cinematografică românească anterioară momentului decembrie '89".

În primul rînd s-ar cuveni o precizare: linia de demarcaţie cinematografică nu este atît de fermă şi nici nu coincide cu cea politică. În anii '90 au continuat să apară filme intrate în producţie sub supravegherea Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste — unele cu mici cosmetizări, altele cu modificări mai de substanţă, iar altele au fost abandonate după ce s-a mai muncit şi s-a mai investit în ele (vezi *Portret anonim, model necunoscut* al lui Dan Piţa). Treptat, au ieşit pe ecrane primele filme concepute integral fără ingerinţele cenzurii, deşi unele dintre ele continuau să fie tributare stilului metaforic, care în parte era o expresie a autocenzurii. După părerea mea, anul 2000 este adevăratul an de cumpănă al cinematografiei româneşti, anul 0 la propriu (nici o premieră românească) şi la figurat (primii paşi ai noii generaţii de cineaşti – scurtmetrajele lui Mungiu, intrarea în producţie a filmului *Marfa şi banii* de Cristi Puiu).

Această delimitare în timp nu simplifică lucrurile pentru că lista de titluri „meritorii" a unui istoric de film va coincide doar parţial cu aceea a unui critic, reperele primului avînd o motivaţie preponderent obiectivă. Concret: istoricul nu poate omite din selecţia lui bornele de început ale unei etape *(Independenţa României* – 1912, primul lungmetraj de ficţiune; *O noapte furtunoasă* – 1942, primul film de ficţiune din producţia ONC; *Răsună valea* – 1949, primul lungmetraj de ficţiune al producţiei socialiste), ale unei categorii (*Tudor* – 1963, primul titlu din seria „epopeii naţionale"), ale unei generaţii (documentarul *Apa ca un bivol negru* – 1971, prima manifestare a generaţiei '70) sau ale afirmării internaţionale (scurtmetrajul de animaţie *Scurtă istorie* – 1957, primul mare premiu internaţional), chiar dacă pentru asta, în unele cazuri, se trec cu vederea carenţe estetice, exagerări ideologice, deficienţe de tot felul. Cred că din aceeaşi listă nu pot lipsi încercările mai mult sau mai puţin reuşite (dar întotdeauna amendate de responsabilii ideologici) de aliniere la un limbaj cinematografic la modă, cum ar fi influenţa Noului Val francez în filme ca *Viaţa nu iartă* (1959), *Duminică la ora şase* (1965) sau *Un film cu o fată fermecătoare* (1966). După cum nu poate fi uitat *Puterea şi adevărul* (1971), al cărui titlu mai potrivit ar fi fost „Minciuna şi adevărul" sau „Filmul jumătăţilor de adevăr" rostite pentru consolidarea imaginii conducătorului drept şi principial care nu comite erori, în schimb le dă în vileag pe cele ale predecesorului său. Ceea ce mi se pare extraordinar la munca cercetătorului-istoric este că pentru el filmele nu cad în desuetudine, nu se demodează, pentru că el le priveşte mai ales în contextul epocii în care au fost create.

Deşi criticul operează cu alte criterii, care aparţin de zona esteticului şi a limbajului cinematografic, multe dintre opţiunile sale se vor regăsi şi în lista istoricului: de la *Moara cu noroc* la *Pădurea spînzuraţilor,* de la *Reconstituirea* la *Croaziera,* de la *Nunta de piatră* la *Secvenţe,* de la *Meandre* la *Iacob.*

Dar de ce să nu ne gîndim şi la o selecţie sută la sută subiectivă şi afectivă, una dintre miile posibile. Dintr-a mea, de pildă, n-ar lipsi comedioara muzicală *Alo?... Aţi greşit numărul* (1958) în care debutau fraţii Tapalagă, pe atunci studenţi, şi în care Iurie Darie cînta cu şarm „Pe unda clapelor, mi-e dorul călător, mereu în calea ta". Sau tot din categoria musical: *Veronica* – filmul cu care Elisabeta Bostan a cucerit inimile multor generaţii de copii, iar cînd mă gîndesc că, între timp, Motanul Dănilă (Dem Rădulescu), Vulpea (Vasilica Tastaman) şi Greierele (Florian Pittiş) au plecat departe, mă apucă jalea. N-aş sări nici peste un film pe nedrept uitat: *O lacrimă de fată* de Iosif Demian, operator de elită convertit în regizor, care îmbracă o banală tramă poliţistă într-o originală ţesătură de unghiuri subiective şi obiective. Aş mai avea un alt film uitat: *Stop-cadru la masă,* unica incursiune în ficţiune a documentaristei Ada Pistiner, drama unui triunghi amoros (soţie părăsită, soţ adulterin, amantă tînără) în care soţul e nimeni altul decît minunatul Aleksandr Kaliaghin. Şi un film pe nedrept subapreciat: *Fructe de pădure* de Alexandru Tatos, meditaţie discret înlăcrimată pe tema iubirilor neîmpărtăşite. Şi după ce aş mai menţiona *Actorul şi sălbaticii* datorită lui Toma Caragiu, şi *Felix şi Otilia* graţie scenografiei văzute de mine pe viu (într-o casă de pe Lipscani), la prima filmare la care am asistat în viaţa mea, mi-aş mai lua un răgaz de gîndire.

BARBURISME

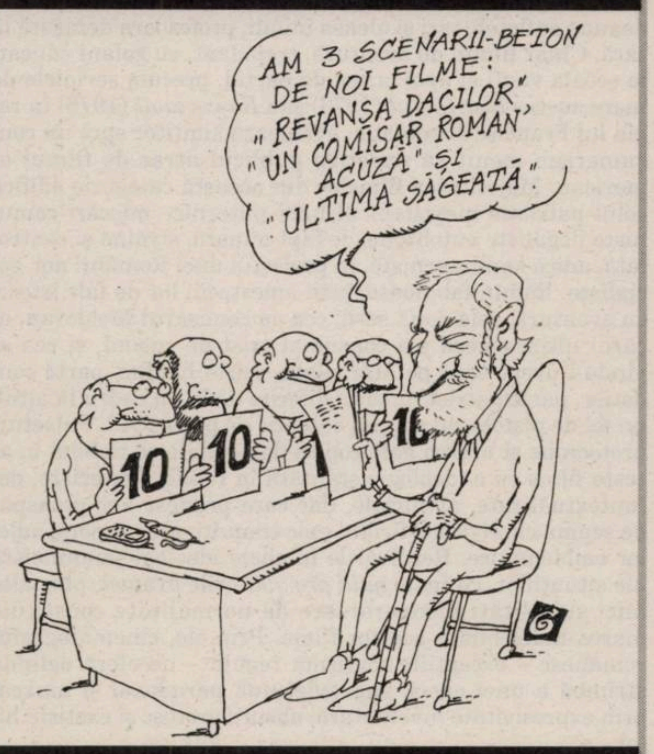

Desen de Ion BARBU

Top 10 www.cinemagia.ro

1. *Moara cu noroc* şi *Reconstituirea*
2. *Morometii*
3. *Pădurea spînzuraţilor*
4. *Probă de microfon* şi *Mihai Viteazul*
5. *Nunta de piatră* şi *Actorul şi sălbaticii*
6. *Duminică la ora şase* şi *Meandre*

Iulia BLAGA

Stăm în titluri

Cristina Corciovescu m-a rugat să-i dau *top ten*-ul personal al celor mai bune filme din istoria cinematografiei române pentru o gală pe care vrea s-o organizeze. După ce l-am alcătuit, am observat că aproape jumătate din filme erau realizate după 1990. Acest lucru mi-a dat de gîndit. România a avut înainte de '89 vreo cinci-şase regizori importanţi, dintre care: doi au murit după ce au făcut puţine filme şi, ori s-au prăpădit în floarea vîrstei (Alexandru Tatos), ori au murit în exil, cu opera mai mult sau mai puţin în proiect, oricum nedesăvîrşită (Mircea Săucan). Doi au continuat să facă filme şi după decembrie '89, dar şi-au pierdut vîna şi n-au putut rezista schimbării de paradigmă (Mircea Daneliuc, Dan Piţa). Unul virase de mult spre regia de teatru şi abandonase definitiv filmul (Liviu Ciulei). Un altul a revenit din exil şi a descoperit avantajele coproducţiei, colaborarea cu televiziunile străine făcîndu-l să facă filme mai comerciale, accesibile pe micul ecran, în detrimentul filmelor de autor de altădată (Radu Gabrea). Un altul a murit şi el prematur, după ce după '90 motorul său a mers în ralanti (Mircea Veroiu). Altul a continuat să facă filme, dar nu a ajuns la nivelul de altădată, atins cu *Morometii* (Stere Gulea). Unul singur a continuat să se menţină „pe val" şi să facă, în coproducţie, filme competitive, deşi nici el nu a reuşit să egaleze valoarea *Reconstituirii* (Lucian Pintilie).

La o privire fugară, cinematografia română de dinainte de '89 stă în titluri, nu în autori, şi într-o hartă imaginară a ceea ce ar fi putut fi dacă... Nu există o cinematografie de autor pentru că majoritatea regizorilor sînt (dacă sînt) memorabili prin unul, două filme. (Mi-a plăcut *La capătul liniei,* de pildă, dar nu l-am regăsit pe Dinu Tănase în celelalte pelicule ale sale.) Marii regizori de altădată au trecut graniţa din '89 încurcîndu-se între limbaje hiperalegorice şi isterii postdecembriste. N-au reuşit să-şi găsească un nou limbaj, dacă celălalt s-a dovedit superfluu (deşi mă gîndesc că un artist adevărat ar trebui să fie egal cu sine, indiferent de epocă). Nici măcar Sergiu Nicolaescu nu mai e ce-a fost.

Deceniile de film românesc de pînă în 1990 par azi triste şi uscate. Din sutele, miile de filme produse de casele de producţie de la Buftea nu se cerne decît extrem de puţin. Nu cred că poţi să arunci vina doar în cîrca cineaştilor, dar nici să învinuieşti cu totul sistemul.

Mircea Săucan s-a îmbolnăvit literalmente de pe urma genezelor traumatizante ale filmelor sale şi doar emigrarea în Israel i-a permis să mai trăiască liniştit 16 ani. Sergiu Nicolaescu, cu o popularitate care depăşeşte epocile, a continuat să lege film după film şi să fie încă apreciat de mulţi spectatori ca unul dintre marii cineaşti români. Filmele sale au fost trecute pe DVD şi comercializate cu succes, în vreme ce adevăraţii cineaşti care au făcut 4-5 filme chinuite sînt în continuare de nişă. Mai grav e că există chiar public tînăr care prizează filmele lui Sergiu Nicolaescu rupîndu-l de contextul epocii, luîndu-l ca pe un autor de filme populare, fără a sesiza manipularea ale cărei victime sînt, aşa cum au fost şi spectatorii din vremea respectivă. Dar chestia cu gusturile spectatorilor e deja altă discuţie.

Valerian SAVA

O alternativă la tam-tam-ul arhivistic-publicitar

Îmi place întrebarea cu „ce mai rezistă din atîtea decenii – (pre-'89)", fiindcă-i destul de flexibilă şi totuşi precis delimitată, spre deosebire de o solicitare recentă din partea unei instanţe de breaslă, pentru neapărat 10 titluri româneşti „din toate timpurile", în perspectiva editării unui volum. Asta e în maniera prea locală a lucrului insuficient gîndit, ca să iasă la repezeală, după ureche, ceva de faţadă, de vitrină bătătoare la ochi şi atît. Se produc acum, mai ales în materie de cinema, de film românesc, „mutaţii estetice" radicale, într-o „tranziţie" care e departe de a fi găsit un balans între ce a fost, ce e şi va fi. Iar o retrospectivă critică nu poate fi memorială, cu titluri remanente şi criterii moştenite, încît proiectul unui plebiscit la hazard, cu cine ce-şi aminteşte, e o contradicţie în termeni, o pură prostie (îmi şi figurez nomenclatorul ipoteticului volum, cam ca lista invitatelor/invitaţilor din ţară la întîlnirea cu cei 10 critici de film-străini din primăvară, cînd s-a văzut că se poate trece cu succes de la arhivistică la impresariatul publicitar, dar mai greu spre un colocviu cu vocaţia şi instrumentarul criticii creative). Mai util ar fi să se încerce pentru moment, de către acea instanţă, o preselecţie de 25 de titluri „din toate timpurile", din care rămîne de văzut ce se va cerne.

Şi mai bine e însă să începem cu începutul, folosind ca prismă *filmele de azi* şi revăzîndu-le efectiv, prin această prismă, pe cele de ieri. Iniţiativa de faţă ar deveni preludiul unui demers metodic al criticii non-clientelare, neînregimentate instituţional, un demers în care ar urma desemnarea unui număr de aproxomativ 30 de titluri dinainte de anul 1989, vizionate cronologic, totul finalizîndu-se cu un Simpozion de Filmologie. Care să defrişeze şi să descifreze *terra incognita* cum e, de fapt, filmografia românească a anilor '50-'80, fundamental falsificată, de pildă, într-un balot de pagini encomiastice, în cel mai bun caz cu liste, ca într-o carte de telefon manipulată politic (cum bine s-a remarcat), cînd nu sînt pagini compilate/plagiate (cum s-a demonstrat), balot belferesc nu prea de mult premiat – una dintre ruşinile descalificante ale instanţei – de Asociaţia Criticilor de Film din UCIN. Or, pomenitul simpozion ar fi alternativa calificată la tam-tam-ul arhivistic-publicitar, începutul unei reformări a viziunii asupra primului şi celui de-al doilea val regizoral, din a doua parte a anilor '50 şi deceniul următor, respectiv „generaţia '70", în evoluţiile/involuţiile sale. Ar fi manifestul, nava-pilot ale Noii Critici, libere de orice utopie consensuală sau colectivistă. Numai volumele ulterioare *de autor* putînd bineînţeles să consacre o mişcare critică – de mult aşteptată sau vizibil carentă, măcar paralelă sau *post-factum*, dacă n-a putut anticipa Noul Cinema Românesc.

„Observ o oarecare asemănare între rolul lui Nicolaescu (din *Cu mîinile curate*, n.n.) şi cel al lui Hackman din filmul de mare succes *French Connection* (Filiera, *n.n.)*, unde de asemenea detectivul merge pasionat, pînă-n pînzele albe. Cu deosebirea că acesta este un apucat, aproape maniac, pe cînd celălalt este senin şi rece, pasiunea lui fiind estetică şi glacială. Şi apoi *French Connection* este doar o magnifică, spectaculoasă fugărire, pe cînd filmul românesc este plin de probleme adînci, brodate deopotrivă pe trecut şi viitor."
(D.I. Suchianu, 1972)

Mă eschivez să răspund direct la întrebarea care-mi place, fiindcă ea ne poate determina să obţinem mai mult. Nimeni n-a prea avut timp să facă istoriografie serioasă în ultimii zece ani, iar între timp trecutul a devenit altul. Sînt convins că – de la *Marfa şi banii* la *4, 3, 2*, de la *Moartea domnului Lăzărescu* la *A fost sau n-a fost?*, incluzînd *California Dreamin'* şi *Hîrtia va fi albastră* – filmele ultimilor şapte ani ne vor determina să revedem cu alţi ochi *Noaptea furtunoasă, Directorul nostru, Moara cu noroc, Erupţia*, toată seria desenată a Omuleţului lui Gopo, *Viaţa nu iartă, Valurile Dunării, Cînd primăvara e fierbinte, Poveste sentimentală, Anotimpuri, Pădurea spînzuraţilor, Diminică la ora 6, Un film cu o fată fermecătoare, Meandre, Reconstituirea, Prea mic pentru un război atît de mare, Nunta de piatră-Duhul aurului, O sută de lei, Filip cel bun, Cursa* ş.a.m.d. (fiindcă apoi au început involuţiile).

Angelo MITCHIEVICI

Forever Young

– între şantier şi bang-bang –

Filmul românesc pentru tineret, cum sînt cele de succes din ciclul *Liceenilor* al lui Nicolae Corjos, început cu o *Declaraţie de dragoste* (1985), eluda o faţă urîtă, corozivă a realităţii printr-o cosmetică ideologică care de prea mult fard cădea în grotesc. În anii '80, o parte din regizori învăţaseră lecţia capitalistă a ambalajului viu colorat, a lovestorioarelor şi (aven)turismului şantierist, ideologia trebuia servită la pachet cu subiecte de interes pentru a fi asimilată, aşa că temele filmelor din anii '50, gen *Răsună valea* (1949) al lui Paul Călinescu sau *Brigada lui Ionuţ* (1954) al lui Jean Mihail, sînt reluate într-un climat adecvat ingineriei sociale a „Epocii de aur", unde lecţia trebuia predată cu o altă detentă „filozofică". Pedagogi de şcoală nouă precum Socrate, profesorul de filozofie, adică de marxism-leninism-ceauşism, constituiau factorul de mediere între zburdalnica şi impacienta generaţie tînără cu muzica ei (rock & folk) şi conservatismul isoscelian al generaţiei tangoului şi valsului. De fapt, o întreagă educaţie cinefilă viza deschiderea mediilor conservatoare, formaliste ale familiilor de intelectuali, mic-burghezi devotaţi profesiei, medii mult prea ermetizate, de castă, protecţioniste cu odraslele lor ce trebuiau pregătite corespunzător pentru viaţă prin trecerea probei şantieriste, muncitoreşti. O serie de filme au ca subiect viaţa pe şantier, cu sosirea unui cadru tînăr, entuziast, cu idei noi, blocat sistematic de blazarea unor elemente reacţionare sau a unor oameni care au pierdut elanul transformist al tinereţii. În aceeaşi ordine a eticii angajării, altele exaltă o idilică întîlnire din pământuri, a vieţii cooperatiste de la ţară, precum nelipsitul de calităţi, spre deosebire de cacealmalele cu acelaşi subiect, *Iarba verde de acasă* (1978) al lui Stere Gulea. Transfuzia aceasta de sînge tînăr, de „cadre", dinspre oraş către sat nu avea nimic de benevolat, fiind rezultatul unei impuneri, menite să omogenizeze mediul urban şi cel rural, mişcare corespunzătoare proletarizării pe scară largă a populaţiei rurale. Filmul trebuia să cosmetizeze altfel coerciţia ca pe o chemare interioară, ca o provocare viril-autenticistă adresată proaspătului absolvent de a se înrola în marea aventură şantieristă sau colectivistă unde se aflau întotdeauna sufletele tari şi aleasa inimii, profesoara detaşată la ţară. Chiar filmul de aventură, trepidant, cu golani educaţi la şcoala vieţii şi apoi la cea de partid, precum serialele de mare succes *Pistruiatul* (1973) sau *Roşcovanul* (1976) în regia lui Francisc Munteanu, evoluează simţitor spre un consumerism menit să recîştige publicul atras de filmul american. Majoritatea filmelor din această categorie edifică rolul patriotic inexistent al unei puternice mişcări comuniste ilegaliste autohtone, de fapt minoră, străină şi controlată, adică kominternistă, în proiectul unei Românii noi, socialiste. Rămîn fabuloase, prin amestecul lor de fals istoric cu aventură, cele două serii, cea cu comisarul Moldovan, al cărui ultim episod s-a consumat trist de curînd, şi cea avîndu-l drept erou pe Mărgelatu, parte haiduc, parte condotier, parte patriot, în doze diferite de la un cadru la altul, un fel de pistolar al estului sălbatic de pe la 1848. Falseturi protocrone şi uneori gafe copios-delectabile se îmbină în aceste filme cu o ideologie ştanţată în replici fanteziste, decontextualizate, artificiale, dar care primesc aer proaspăt pe seama cursivităţii firului epic tumultuos şi al personajelor emblematice. Rezolvările în cheie ideologic-maniheistă ale situaţiilor, cu toate *quid pro quo*-urile dramei, plus alte mici subtilităţi recuperatoare de normalitate constituie marca indelebilă a acestor filme. Prin ele, cinematograful românesc – excepţiile confirmă regula – ne oferă oglinda strîmbă a unei epoci, supravieţuind paradoxal şi muzeal prin expresivitate involuntară, absurd grotesc şi exotism hilar.

Anca GRĂDINARIU

Cristina! Era Cristina!

Cum îţi alegi o plăcere vinovată comunistă? Închizi ochii şi să te gîndeşti la ceva ce te-a tulburat reacţionar, dar n-ai avut niciodată curajul să recunoşti. Apoi te pregăteşti de un autodenunţ. Iată-l: *Fata Morgana* a fost filmul românesc care mi-a dat primele fioruri sexuale, tulburîndu-mi inocenţa pionierească. Dacă fac un calcul (a apărut în '81), abia acum îmi dau seama că eram extrem de precoce (mama ar face mai bine să nu citească toate astea). Nu l-am mai revăzut de o veşnicie, dar imaginea mea mentală e foarte clară: Dinu Manolache la bustul gol, filiform şi velin, stabilind o marcă pentru ceea ce avea să mă facă să oftez de acum înainte. Tocmai a avut o partidă de sex cu senzuala Diana Lupescu; evident că actul în sine nu ne era arătat – la urma urmei, vorbim de o cinematografie unde adolescenţii se sărutau cast şi făceau copii după tăietura de montaj –, dar seminuditatea masculină, într-un context sexual, era ceva juisiv. Manolache interpreta un petrecăreţ superficial şi afemeiat, un tînăr cu origini sănătoase (fiu de director de şantier) cu apucături complet nesănătoase şi cu o aură irezistibilă de *bad boy*. El decide să plece în armată, pentru că a sedus şi abandonat o fată de a cărei amintire nu mai poate scăpa. Acolo, continuă să se comporte ca un element antisocial şi deci să fie foarte sexi. Evident, pînă la urmă, e îmblînzit de disciplina comunistă şi i se deşteaptă conştiinţa civică, dar propaganda nu mai putea strica nimic: datele de rebel romantic erau deja setate. Mai contaţi şi pe capitularea finală, atît de dulce, a fetei mereu eluzive şi pe un strigăt devastator, foarte brandonian: „Cristina! Era Cristina!".

Soundtrack-ul filmului, şi el, marfă cult-vinovată, iar piesa lui Marin Traian e un exemplu tipic de pop românesc optzecist, care ţi se lipeşte de creier pînă la turbare, în ciuda faptului că nu are refren, că vocea e penibilă, orchestraţia minimală, sintetizatorul primitiv, iar versurile complet debile („Stam într-o zi la fereastră / Strada departe vuia / Stam obosit dus pe gînduri / Dar nici nu ştiu ce gîndeam /Parcă era frig afară / Norii pe cer alergau / Nu ştiu era zi cu soare / Sau norii ploaie cerneau. /Pe drum trecea o fetiţă / Cine era, habar n-am / Dar ştiu c-avea o bentiţă / De-un roşu ca de mărgean" etc.). Cum nostalgia se downloadează bine, o puteţi găsi uşor pe net. Păcat că Manolache, un actor de care camera se lipea pur şi simplu, n-a mai avut şansa unor roluri de *heartthrob*. Păcat şi pentru el, şi pentru noi, fetele, ce contemplam zări frigid uteciste şi ne consolam cu *Declaraţie de dragoste*.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 3 iulie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Mihai CHIRILOV

Zbor deasupra unui cuib de viespi

În fiecare an, TIFF-ul resuscitează unul sau mai multe filme din trecutul îndepărtat al cinematografiei româneşti. Dintr-o anume perspectivă, operaţiunea poate părea mai mult o scuză pentru împachetarea şi reuşita unui eveniment punctual. La urma urmei, cîte din filmele româneşti de atunci se pot compara cu cele de acum, cărora, în plus, le mai datorăm şi ieşirea din ghetoul cultural? La ce bun să mai săpăm în arhivă după comori adînc îngropate, cîtă vreme avem, astăzi, atîta aur cu care să ne lăudăm la festival?

Din fericire, n-a fost cazul cu *Iacob,* care a fost proiectat pentru a-l omagia pe Dorel Vişan, recompensat la vremea respectivă cu un premiu pentru întreaga carieră. N-a fost cazul nici cu *Morometii,* arătat în festival la 20 de ani de la premiera din 1987, în prezenţa majorităţii echipei implicate. Cu atît mai puţin miniretrospectiva dedicată în 2008 regretatului Alexandru Tatos, în secţiunea 3x3. Atît filmul lui Mircea Daneliuc, cît şi cel al lui Stere Gulea sau *Secvenţele* lui Tatos îşi pot găsi lejer loc într-un *top ten* al celor mai relevante producţii româneşti din toate timpurile – deci recuperarea lor e mai mult decît legitimă, nu doar conjuncturală. Ce ne facem însă cu *Cuibul de viespi,* ales de TIFF pentru a dubla premiul pentru întreaga carieră primit în acest an de actriţa Tamara Buciuceanu Botez? Cu siguranţă, nu e un film de top, chit că la Cluj a ieşit pe primul loc în preferinţele publicului, dintr-un total de 200 de filme proiectate. Unii ar putea spune că nu este nici măcar un film, ci teatru filmat. Normal, e adaptarea pentru ecran a piesei lui Alexandru Kiriţescu, *Gaiţele*. Ei şi? Este unul dintre cele mai bune roluri ale Tamarei? O, da. Are umorul negru al lui *Lăzărescu* şi verva delirantă a *Balanţei* lui Pintilie? Din plin. Aţi mai văzut undeva atîta revărsare jubilatorie de cinism, morbid şi imoralitate într-un film românesc – cu atît mai mult într-unul făcut în crunţii ani '80? Nu prea cred.

Recunosc că am fost să-l revăd cu inima un pic strînsă. Mă temeam că n-o să mai văd satira din cauza exceselor teatrale, că n-o să mai explodez de rîs din cauza actoriei de bulevard. Vorbesc aici de un film pe care l-am văzut şi revăzut în anii '80, cu o frenezie rudă cu demenţa, de fiecare dată cînd era programat la cinematografele din Tulcea. Ba mai mult, îl vedeam cu familia (ne îndemnam la fel ca-n film, cu sentinţa tunătoare a Tamarei care decretează în faţa clanului Dudulenilor: „Mergem la cinema!"), iar comentariile noastre, la fel de crude şi vociferate, le oglindeau pe cele din scena – antologică – din film. Îi ştiam replicile aproape pe de rost (pe multe dintre ele le folosesc şi azi, în diferite împrejurări care le cer) şi m-am surprins, la aproape 20 de ani de cînd l-am văzut ultima oară, că încă le mai ştiam şi le anticipam cu poftă. Aşadar, nici un miligram de dezamăgire post-vizionare, cu toate minusurile, acum mai evidente ca niciodată. Încă de la secunda 30 am fost pe jos de rîs şi acolo am rămas pînă la sfîrşit, în ciuda efortului de a-mi restabili echilibrul în scaun. Dacă ar fi trăit azi, Kiriţescu ar fi fost perfect ca scenarist de sitcom – deşi mă întreb cîte televiziuni din România ar produce un serial de comedie în care o îngropăciune se încheie cu un chef suprarealist într-un cavou. În *Cuibul de viespi,* o dată la trei replici vine gagul – iar atunci cînd e livrat de Tamara, e cu atît mai beton. Pentru un film făcut în comunism, e de-a dreptul subversiv, iar asta, culmea, fără a face uz de şopîrle. Comedia lui Horea Popescu pluteşte cu lejeritate deasupra timpurilor în care a fost făcută şi are toate motivele să aterizeze, cu şarmul aproape intact, în vremurile pe care le trăim azi. Nu de alta, dar o comedie ca asta nu se va mai face prea curînd în România. În plus, e perfectă ca terapie împotriva fricii de moarte. Aviz amatorilor. În ce mă priveşte, acum ştiu de unde mi se trage cinismul de care mă „acuză" prietenii. După ce l-am văzut prima oară, mi s-a părut chiar *fun* să fur flori din cimitire şi să le duc cadou la şcoală, la profesoare, a doua zi. Iar astăzi, cînd cineva se înghesuie să-mi ia faţa şi să intre primul undeva, îi spun: „Şi pe poarta cimitirului, tot primul să intri".

CE SALVĂM DIN FILMUL ROMÂNESC ANTE-1989?

Andreea CHIRIAC

Morometii

Revăzut astăzi, după douăzeci de ani – şi cred că oricînd, peste alţi douăzeci sau o sută –, *Morometii* îşi păstrează intacte graţia şi sublimul, rămînînd (alături de *La „Moara cu noroc"* sau *Pădurea spînzuraţilor)* una dintre puţinele ecranizări impecabile ale cinematografiei autohtone. Unul dintre motivele esenţiale ale reuşitei este faptul, deloc întîmplător, că regizorul său a înţeles perfect alteritatea necesară unei transpuneri cinematografice cu o viaţă proprie, concentrată pe spiritul şi nu, didactic (precum majoritatea ecranizărilor autohtone), pe litera romanului. Într-o epocă (pre-'89) în care ecranizările erau de cele mai multe ori doar o alternativă onorabilă la subiectele spinoase „la zi", sfîrşind prin a fi lucrate ca o sarcină de serviciu ce punea accentul pe amploarea scenografică furnizată de roman, în jurul căreia se articula o comodă, cuminte şi banală recapitulare a operei, cu totul altceva s-a petrecut cu acest film excepţional. Stere Gulea s-a aplecat cu infinită atenţie, subtilitate şi implicită pasiune asupra neasemuitelor personaje ale lui Marin Preda şi asupra universului uman formidabil pe care l-a creat acesta. Iar rezultatul este o performanţă teoretic imposibilă – păstrarea savorii integrale a personajelor lui Preda, portretizate aici cu o puritate aproape sacră. Alegînd un decor de un rafinament total tocmai prin simplitatea sa, un spaţiu înrudit mai degrabă cu elementele proprii convenţiei care funcţionează în teatru, Stere Gulea îşi lasă eroii – pure arhetipuri – să evolueze liber, nestingheriţi de obiecte calofil amplasate în cadru. Iar subtilitatea opţiunii sale regizorale rezonează permanent în ţinuta înaltă a filmului, care arată (îndrăzneală teribilă pe atunci) o lume a satului deloc idilizată ori înţesată de probleme trasate şi tratate propagandistic, aşa cum se fabricau pe bandă la sugestia partidului. Şi mai e celălalt extraordinar atu al filmului *Morometii:* o distribuţie ireproşabilă în totalitate – utopie a oricărui creator de cinema. Victor Rebengiuc, actor imens, a cărui carieră abundă în momente strălucite, ar fi putut rămîne fără tăgadă în istoria filmului (şi nu doar la cel românesc mă refer) chiar dacă juca doar rolul de aici, al lui Ilie Moromete, pe care îl însufleţeşte cu o fineţe, umanitate, inteligenţă şi frumuseţe a interpretării care îţi taie răsuflarea şi nu o dată îţi aduc lacrimi în ochi. Aceeaşi sinceritate şi emoţie minunată degajă şi jocul acestei nespus de talentate actriţe care este Luminiţa Gheorghiu, pe care eu, una, am descoperit-o în *Morometii,* mi-am dorit din toată inima să o revăd şi am avut bucuria să o regăsesc în atîtea filme remarcabile de după '90, întotdeauna jucînd impecabil şi cu o modestie extraordinară. Şi mai e ceva, un metatext mai puţin evident atunci şi mai direct – şi dureros – sesizabil astăzi. În finalul filmului, Ilie Moromete rosteşte, pierdut şi ingenuu, aproape imperceptibil, epitaful unei lumi ţărăneşti de o puritate şi autenticitate aproape total dispărute azi. O lume din care mulţi s-au grăbit să fugă, incapabili să-şi intuiască viitoarea tragedie a inadecvării. Moromete, azi, s-ar simţi definitiv învins de lumea grobiană a-

„Morometii"

flată atunci în germene, care l-ar face să se întrebe din nou, stins: „Niculae! Unde mergem noi, domnule?"...

Andrei CREŢULESCU

Cursa, Probă de microfon, Croaziera

Habar n-am dacă formaţia de origine a lui Mircea Daneliuc este regia sau actoria – ca atare n-aş putea spune cu precizie că joacă din stomac pentru că filmează din stomac sau invers. Oricare ar fi răspunsul, faimoasele *„guts",* pe care unii le scriu *„cojones",* deţin un rol teribil de important în filmografia unui cineast – iar cînd ştii să le foloseşti inteligent (mai ales dacă nu te-a învăţat nimeni şi o faci din instinct) rezultatul poate fi imparabil.

Incapabil să aleg un singur titlu, am revăzut trei favorite, într-un week-end scoţian, rezultat al combinaţiei dintre gradele de afară (şi din casă) şi sloiurile de pe şira spinării. Domnilor, am niscai întrebări... Cum e posibil ca o ţară care a produs asemenea filme să fie considerată, pînă mai an, demnă de coada vacii atunci cînd venea vorba de cinema? Şi, dacă tot am ajuns aici, cum dracu' de s-au produs filmele astea, pur şi simplu? Cum i-au prostit pe ăia din CC sau/şi de la cenzură, ce năzdrăvănii le-au îndrugat de le-au dat drumul, chiar şi pentru scurtă vreme? În *Cursa* (debutul din 1975), un soi de *Cuţitul în apă* juxtapus pînă la absurd pe scheletul *Salariului groazei,* Albulescu se joacă de-a Dumnezeu cu glas tare – pînă la finalul cathartic habar n-ai dacă-i nebun, dacă-i o brută sau dacă-i un strigoi (probabil toate trei la un loc) –, iar regizorul însuşi apare în debut pe post de reporter cu aptitudini de... regizor, anunţînd, într-un generic pe cît de antologic, pe atît de „godardian", obsesia pentru înregistrare/supraveghere care va deveni tema celui mai titrat film din carieră. În *Probă de microfon* (1981), povestea de amor deopotrivă damnată şi tuşantă dintre reporter şi subiectul său devine palpabilă abia în actul trei, poate pentru a îndepărta niţel atenţia de la necropsia acidă şi (dacă ne gîndim la perioadă) aproximativ inconştientă a „omului nou", fără prezent şi fără viitor (întreg filmul, şcoală de mixaj sonor, este împănat cu declaraţii candide din *off* ale oamenilor de pe stradă, din fabrici şi uzine) – doar în finalul mut şi distant, desprins parcă din *Conversaţia,* regizorul/actor (şi ce actor!) ne aduce aminte că sîntem într-un film de cinema şi că undeva, cineva priveşte. În *Croaziera* (1982), Daneliuc renunţă la personajul principal şi reuşeşte un portret dezolant de ambiţios al unei generaţii-fantomă, o generaţie „premiată" cu îndemnuri tovărăşeşti la vîslit (!), o generaţie radiografiată fluent şi subversiv – poate cinema-ul românesc nu s-a aflat niciodată mai aproape de Robert Altman. O replică la *Concursul* lui Piţa, ziceţi? Poate – dar o replică tristă/pătimaşă, fără metafore greoaie şi de un umor răvăşitor, susţinută de o distribuţie... *„overlapping"* (Nicolae Albani, Paul Lavric, Daneliuc *himself* şi muza Tora Vasilescu, o Anna Karina chiar mai talentată). Sîntem în 2008 şi mă bîntuie două idei: 1. aplaudăm astăzi imitaţii după stilul de rostire şi vocabularul tipice perioadei şi le admirăm „veridicitatea", uitînd că alde Daneliuc le-a redat perfect atunci, din sînul sistemului!!!; 2. excursia în sine, dominată de ridicol, seamănă grozav (groaznic?) cu *team-building*-urile „moderne" – şi mai bine mă opresc aici. Da, trebuie să ştii cînd să te opreşti – înainte ca acea lehamite profundă, transformată în ură, transformată în artă să devină, în braţele descătuşate ale libertăţii, o mostră de isterie diformă, cîteodată percutantă, întotdeauna obositoare. Prefer deci să-l salut din nou pe autorul trilogiei mai sus amintite şi să mă gîndesc, ei bine, cît de mult îi datorează tinerii regizori de azi – am senzaţia acută că el este cel care a sădit sîmburii acestui nou cinema tăios şi necesar, demult, pe vremea cînd încă nu-l durea burta enorm.

CE SALVĂM DIN FILMUL ROMÂNESC ANTE-1989?

Laurenţiu BRĂTAN

Nunta de piatră

România n-a avut parte de un Nou val cinematografic în anii 1960-1970, ca alte ţări din blocul comunist (care s-a manifestat cel mai puternic în Cehoslovacia dinaintea Primăverii de la Praga), dar a dat cîteva filme realizate sub influenţa directă a noilor valuri europene, fie ele din Est sau mai ales din Vest. Printre ele – *Nunta de piatră,* din 1972, format din două episoade-ecranizări după două povestiri de Ion Agârbiceanu: *Fefeleaga* (regizat de Mircea Veroiu) şi *La o nuntă* (în regia lui Dan Piţa). Filmul face un duo (sau, dacă vreţi, un cvartet) cu un alt film al celor doi regizori – *Duhul aurului* (1974), de asemenea ecranizare a două nuvele ale lui Agârbiceanu: *Vîlva băilor (Mîrza* – regizat de Mircea Veroiu) şi *Lada* (regizat de Dan Piţa).

Nunta de piatră e deci un film foarte tributar esteticii cinematografiei anilor 1960-1970, fără ca prin aceasta să înţelegem absolut deloc depăşit. Filmul rezistă prin imaginea alb-negru excelentă (Iosif Demian), prin muzica foarte bine aleasă (un compozitor de excepţie, dar din păcate deloc prolific – Dorin-Liviu Zaharia; apoi Dan-Andrei Aldea şi Sfinx), prin atmosfera aceea dezolantă care învăluie personajele şi lasă moartea să tragă cu coada ochiului încă de la început. Ambele episoade îl captează pe spectator şi-l plonjează într-un univers semioniric, foarte puternic. *Nunta de piatră* nu e un film care să te fascineze prin inteligenţa sau îndrăzneala scenariului ori prin ingeniozitatea regiei, ci te acaparează prin atmosferă – cu siguranţă una dintre cele mai reuşite din întreaga cinematografie românească.

Reuşita celor doi regizori e cu atît mai meritorie, cu cît filmul marchează practic debutul cinematografic al celor doi. Ei mai semnaseră cîteva scurtmetraje sau filme documentare fie împreună, fie separat, dar încă nici un lungmetraj. În măsura în care *Nunta de piatră* poate fi considerat un lungmetraj pentru fiecare dintre cei doi (în realitate, fiecare din cele două episoade are lungimea unui mediumetraj), atunci el este, într-adevăr, un debut de excepţie – una dintre bijuteriile filmului românesc.

Mihai FULGER

Felix şi Otilia

Am descoperit *Felix şi Otilia,* filmul din 1972 al lui Iulian Mihu, în anii facultăţii, după ce citisem de două ori romanul inspirator, *Enigma Otiliei* de G. Călinescu (îl pregătisem pentru bacalaureat). Atunci, unul dintre primele mele gînduri a fost acela că, dacă ar fi apucat să vadă ecranizarea, marele G. ar fi fost încîntat. Poate nu de la prima scenă, în care scenaristul Ioan Grigorescu, simţind nevoia unui „cîrlig" pentru spectatori, a pus-o pe Otilia (Julieta Szönyi) să citească o scrisoare de la Felix (scenograful Radu Boruzescu, într-una dintre foarte puţinele sale apariţii ca actor principal) în faţa unui foarte curios Pascalopol (Sergiu Nicolaescu, care nu apăruse încă în rol de comisar). Însă, odată cu pătrunderea junelui exaltat şi ingenuu în casa hiperavarului unchi-tutore Costache (Hermann

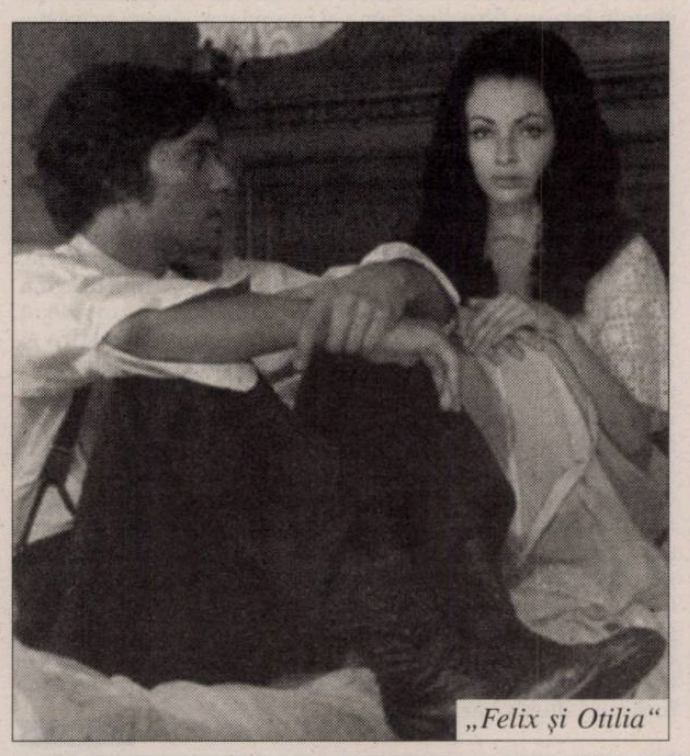
„Felix şi Otilia"

„Scurtă istorie"

Chrodower), care e şi tatăl adoptiv al Otiliei, lumea de pe ecran devine foarte... gecălinesciană. Într-o secvenţă antologică, obiectivul camerei „împrumută" perspectiva *outsider*-ului Felix, căruia „verişoara" Otilia îi prezintă fauna umană ce-i defilează prin faţa ochilor. De cum intră în scenă, fiecare personaj rosteşte nişte replici revelatorii pentru caracterul său. De pildă, megascorpia Aglae (Clody Bertola) e de la bun început monumentală, săgeţile sale („O să aibă Otilia cu cine se distra. Ce spui, Pascalopol?" sau „Un orfan trebuie să-şi facă repede o carieră, să nu cadă pe capul altuia") vizîndu-i pe cam toţi cei prezenţi şi siderîndu-l pe nefericitul Felix, care ajunge pe nepusă masă în postura micuţului oaspete din dormitorul său provizoriu: un şoricel în ţara mîţelor fără milă şi fără odihnă. Contribuind din plin la crearea atmosferei (cînd ameninţătoare şi claustrofobă, cînd evocatoare şi nostalgică), imaginea, semnată de aproape legendarii operatori Alexandru Întorsureanu şi Gheorghe Fischer, este excepţională. În ce priveşte actorii, dacă i-am judeca după standardele impuse de noul realism cinematografic autohton, nici unul dintre ei nu ar trece clasa. Totuşi, cum litera şi spiritul cărţii încurajează şarjarea şi teatralitatea, chiar şi Sergiu Nicolaescu (dublat, trebuie spus, de Cornel Coman) devine acceptabil. Cît despre Stănică Raţiu, rolul de şarlatan fără nici un Dumnezeu, dar totuşi iremediabil simpatic, i se potriveşte atît de bine lui Gheorghe Dinică, încît, pentru oricine a văzut filmul, personajul va purta veşnic chipul actorului. I s-a reproşat ecranizării că rămîne la suprafaţa romanului, ratîndu-i sensurile profunde, însă singura greşeală a lui Iulian Mihu mi se pare alegerea unui titlu mistificator. Dacă filmul s-ar fi concentrat asupra triunghiului Felix-Otilia-Pascalopol, acordînd mai multă atenţie analizei şi neglijîndu-le pe celelalte personaje, am fi avut probabil o dramă psihologică puternică, dar am fi pierdut o frescă socială captivantă, realizată în stil realist clasicist (nu realist minimalist), prin care o întreagă menajerie de celuloid ni se revelează în toată splendoarea ei irezistibilă.

Andrei GORZO

Directorul nostru

Directorul nostru (de Jean Georgescu, 1955) e o comedie satirică despre doi oameni „de tip vechi" care încearcă să supravieţuiască în „minunata lume nouă" a României anilor '50. Unul dintre ei e un umil funcţionar (Gr. Vasiliu-Birlic) care nu-şi doreşte altceva decît să treacă neobservat. Chemat şi el să ridice un plic cu bani, la una dintre şedinţele alea de premiere la care toată lumea ia cîte ceva, aproape că leşină în drum spre masa prezidiului. Cînd se mai calmează, îşi permite un gînd îndrăzneţ: „Dacă sînt sute, nu mai vin la serviciu o săptămînă". Ei bine, nu sînt sute; sînt doar 47 de lei şi 43 de bani, dar şi aceştia sînt suficient de mulţi încît să-l neliniştească: „Banii – mulţi, puţini – trebuie cheltuiţi cu socoteală". Socotelile îi sînt întrerupte de premiantul următor, un funcţionar de la imprimate care, refuzîndu-şi plicul, denunţă răsunător birocratismul şi inutilitatea instituţiei, în aplauzele isterice ale unei tinere tovarăşe din sală. Angajaţi de tipul funcţionarului de la imprimate n-au existat niciodată altundeva decît în propaganda comunistă. Angajaţi de tipul tovarăşei aplaudatoare, a cărei isterie li se transmite şi celorlalţi premianţi, împingîndu-i să-şi refuze plicurile, or mai fi existat – se numesc „exaltaţi". Dar angajaţii „de tip vechi", precum eroul nostru – care, luat de val, dă şi el să-şi înapoieze plicul, dar apoi se dezmeticeşte şi-l bagă în buzunar – au fost, sînt şi ar fi bine să rămînă specia dominantă: se numesc „oameni normali". Lupta dintre vechi şi nou, aşa cum e prezentată în acest film, e o luptă între uman şi antiuman.

Aproape la fel de uman e şi celălalt protagonist al filmului – directorul instituţiei (Alexandru Giugaru). Mustrările lui de conştiinţă, scoase la iveală de coşmarul pe care-l are în noaptea de după incidentul cu primele, sînt artificiale, dar frica lui de o eventuală anchetă de la „centru", care i-ar putea veni pe cap în urma incidentului, e credibilă. „Trebuie să realizez o cotitură în atitudinile mele faţă de oameni şi faţă de muncă" – îşi repetă el, încercînd să ajungă la sensul formulelor de lemn, dacă o fi existat cîndva vreunul. Pînă una-alta, îi interzice şoferului să-i mai plimbe copilul între casă şi şcoală cu maşina de serviciu, dar se răzgîndeşte – nu-l lasă inima. În schimb, se hotărăşte „să reia legătura cu masele" – şi aşa ajunge să-l cheme la el în birou pe funcţionăraşul cel speriat de toate cele. E o secvenţă emoţionantă: doi oameni „vechi", unul mai speriat ca altul, încercînd să se orienteze printre chichiţele imposibile ale noului sistem. La final, inevitabilul se produce: temuta anchetă vine peste ei şi amîndoi sînt trimişi la „munca de jos". Acolo a fost trimis şi Jean Georgescu pentru acest film subversiv.

E greu de spus cît de subversiv l-a vrut el de fapt şi cît din ceea ce a ieşit subversiv s-a datorat, pur şi simplu, talentului lui Georgescu de a crea personaje vii: viaţa din ele le face subversive. După cum scria un cronicar al vremii (citat de Valerian Sava în esenţiala sa *Istorie critică a filmului românesc contemporan),* personajelor nu le sînt „în suficientă măsură accentuate trăsăturile negative", astfel că stîrnesc „simpatia şi compătimirea spectatorului, în locul totalei sale dezaprobări". Normal că i le stîrnesc: „trăsăturile negative" ale eroilor lui Georgescu nu sînt însemnele „orînduirii nedrepte" care i-a produs, ci înseşi însemnele umanităţii lor. În *Directorul nostru,* ele se dovedesc a fi ineradicabile, cu toată vorbăria noii orînduiri despre omul ei nou. De-aceea sînt atît de emoţionante.

Magda MIHĂILESCU

Întoarcerea lui Vodă Lăpuşneanu

În 1980, „epopeea naţională", capitol în absenţa căruia partidul nu concepea existenţa cinematografiei noastre, stătea bine. Aveam, în interiorul genului, două filme-reper, socotite ca atare de critică, ambele semnate de Sergiu Nicolaescu: *Dacii* (1967) şi *Mihai Viteazul* (1970). Şi cum un singur titlu nu epuizase faptele eroului unificator, Constantin Vaeni le va relua, în 1977, în *Buzduganul cu trei peceţi*. Nu am de gînd să rememorez aceste pagini (nu aveau să rămînă singurele) ce vor închide în ele pelicule diferite, dar asemănătoare, în ultimă instanţă, prin tonul propriu reconstituirilor apte să restituie un încins eroism fondator, potrivit exigenţelor politice ale timpului şi ale unor canoane artistice: mari desfăşurări de forţe, ambianţe impresionante, costume sclipitoare, desprinse dintr-o iconografie adaptată imaginarului popular. În 1980 apărea însă un film de o neobişnuită severitate: *Întoarcerea lui Vodă Lăpuşneanu* al Malvinei Urşianu, lucrare insolită în creaţia unei cineaste, ce-i drept, obsedate de istorie, dar de cea contemporană, nicidecum de timpurile trecute. Un prim şoc era refuzul măreţiei spectacolului istoriei. Întors să-şi ia tronul, Lăpuşneanu nu este întîmpinat cu surle şi trîmbiţe. Mai mult decît atît, Moţoc, atît de straniul personaj, umbră misterioasă, porunceşte: „Să tacă odată clopotele, să înceteze şi trîmbiţele". Vornicul cunoaşte esenţa repetitivă a ritualurilor istoriei. El este înţeleptul. Fastul, opulenţa reconstituirilor pot denatura raporturile, pot masca mişcările politice, uneltirile. Decorurile geometric stilizate, o sală numai piatră, un tron rîvnit, dar şi ameninţător, pereţi goi, fără podoabe, fără odoare, în acord cu răceala şi suspiciunea ce-l înconjoară pe domnitor erau neobişnuite în arhitectura filmelor noastre. O icoană, una singură, va fi împinsă în raza aparatului pînă va înghiţi aproape întreg ecranul, invitaţie la ruga de dinaintea păcatelor. Autoarea şi-a dorit „un film sculptural", construit din muchii, unghiuri, arcade, bolţi, figurile dominante ale imaginii. Costumele, sculpturale şi ele, sînt tăiate, nu croite, îşi însoţesc personajul ca o metaforă a credinţei, a nedeslipirii. Nu-l trădează, de aceea, practic culorile nu se schimbă, nu se înlocuiesc, ci îmbătrînesc, se ofilesc. Efectul este cu deosebire vizibil în ţinuta domnitorului, a bărbatului alunecînd treptat de la orgoliu la nebunie. Nu este de mirare că într-o seară de prin 1986, la replica „Ţara nu mă vrea? Dar cine a întrebat-o, vreodată, pe ţară, ce vrea"?, proiecţia de pe ecranul televizorului s-a oprit brusc. Cenzura intrase în acţiune din mers, ca să spun aşa. Cît despre „exportarea" filmului, nici vorbă. Din fericire, apucase să-l vadă criticul Richard Peña, directorul Festivalului de la New York. Nu l-a uitat şi, chiar în acest an, cu prilejul unei retrospective a cinematografului românesc peste Ocean, Vodă Lăpuşneanu a călătorit pentru prima oară peste hotare.

CE SALVĂM DIN FILMUL ROMÂNESC ANTE-1989?

„Secvenţe“

Thomas CIULEI

Reconstituirea

Filmul lui Pintile conţine, într-un aparent fapt divers, esenţa unui sistem ai cărui servitori, din exces de zel şi sub pretextul unui film educativ, devin comanditarii unei crime, confirmînd monstruozitatea sistemului pe care îl slujesc.

Marian CRIŞAN

Secvenţe

Structura interesantă şi autoportretizarea la care se supune regizorul cred că fac din *Secvenţe* unul dintre cele mai îndrăzneţe filme de dinainte de '89. Secvenţa antologică cu figuranţii care trăiesc o dramă mult mai intensă decît actorii principali spune mult despre optica prin care Tatos reuşea să povestească despre oamenii simpli, comuni. Din alt punct de vedere, cred că este unul dintre puţinele filme româneşti de dinainte de '89 în care dialogul era scris bine, era credibil.

P.S. N-am mai văzut filmul de vreo 5 ani. Mi-ar plăcea să-l revăd pe peliculă. Oricum, e unul dintre filmele româneşti care m-a încurajat să încerc să fac şi eu film.

Tudor GIURGIU

Reconstituirea

Pentru că e extrem de bine filmat şi jucat, riguros şi care pune multe întrebări.

Radu MUNTEAN

Morometii

E unul dintre puţinele exemple de cinema românesc de calitate dinainte de 1989, moment de vîrf al carierei pentru Stere Gulea, Vivi Drăgan-Vasile, Victor Rebengiuc şi majoritatea actorilor din distribuţie.

Bogdan MUSTAŢĂ

Maria Mirabela

Mariaaaaa Mirabeeeelaaaaaa, doi criiiini cu ooochi de poveeeeeşti, sub cerul ça umbrela, alături de prieteni, ce bineeeeeee-i să trăăăăăieeeeşti. Mi-e greu să fac un comentariu serios despre filmu' ăsta şi cu toate astea mi-e foarte drag. Sau poate tocmai d-aia: e bine cînd gîndul la un film îţi provoacă un zîmbet sincer. Cred că poate să-ţi creeze aceleaşi zîmbet ca un film Disney. Iar muzica rămîne sigur în tine.

Paul NEGOESCU

Pădurea spînzuraţilor, Reconstituirea şi Morometii

Trebuie întîi să recunosc că nu am văzut foarte multe, dar din ce am văzut, cel mai mult mi-au plăcut (într-o ordine aleatorie) *Pădurea spînzuraţilor, Reconstituirea* şi *Morometii*. Iar motivele pentru care mi-au plăcut sînt valabile pentru orice film: trebuie să mă emoţioneze şi să le cred.

„Pădurea spînzuraţilor“

Constantin POPESCU jr.

Secvenţe

Îmi place pentru că mi se pare cel mai bun film despre o echipă de filmare. Realizarea unui film pare, din afară, un haos. Filmul maestrului Tatos disecă în amănunt fiecare minut al realizării unui film. O perfectă povestire în ramă despre lumea nebună a filmului.

Corneliu PORUMBOIU

Reconstituirea

Pentru că relevă un principiu care funcţionează în ficţiune, şi anume că orice realitate transformată ficţional în numele unui scop „moral“ se poate răsfrînge dramatic în realitate. Văd asta zi de zi la televizor.

Cristi PUIU

Reconstituirea, Morometii, Secvenţe

Adică: *Reconstituirea* lui Pintilie, *Morometii* lui Gulea şi *Secvenţe* al lui Tatos. De ce îmi plac? Pentru a răspunde la întrebarea asta aş avea nevoie de ceva mai mult timp şi de nervi într-o condiţie ceva mai bună. Voi încerca însă să fiu concis.

Deci: *Reconstituirea* mi-a arătat pentru prima dată pe ecran cine sîntem şi, pe undeva, în ce fel – cum spunea Desmond Morris – ne petrecem o bună parte din timp examinîndu-ne mobilurile superioare şi tot atîta timp ignorîndu-ni-le în mod studiat pe cele fundamentale.

Morometii mi-a arătat cam de unde venim. Şi mi-a arătat-o cu atîta tandreţe şi dragoste, încît mi s-a făcut frică. Şi nu vorbesc de noi, românii, ci, pur şi simplu, de noi, oamenii. *À propos* de chestia asta, Hermann Keyserling, în *Analiza spectrală a Europei* spune, în introducere, aşa: „În mod firesc, toate popoarele sînt respingătoare. Omul în sine e o fiinţă discutabilă. Numai în rare cazuri excepţionale, un exemplar din specia lui îndeplineşte exigenţele pe care le are instinctiv faţă de fiecare dintre semenii lui“.

Secvenţe mi-a arătat ce sîntem. Şi-anume, nişte fiinţe torturate de mărunţişuri şi condamnate în mod definitiv şi indiscutabil la însingurare. Această *Noapte americană* românească reuşeşte ceea ce Truffaut n-a reuşit. Adică, să pună degetul pe ceea ce mă doare cel mai tare. Adică să vorbească cu imagini în mişcare despre imaginile în mişcare şi să mă aducă la enunţul din Ecleziastul 1:2. De altfel, filmul conţine cadrul care mă emoţionează cel mai mult din tot ce s-a filmat la noi. Cum e oare să vorbeşti despre *Singurătate* arătîndu-ţi (te!) personajul *singur* într-un apartament? Greu, îţi spun eu.

Acum, gîndindu-mă mai bine, realizez că *Reconstituirea* îmi induce o bucurie nemărginită, *Morometii* mă întristează pînă la lacrimi (pun mîna şi beau!), iar *Secvenţe*-le lui Tatos mă pietrifică.

Nu există decît o singură concluzie: sînt ataşat de aceste trei filme pentru că autorii lor sînt în egală măsură îndrăgostiţi şi îngroziţi de oamenii care sîntem şi au reuşit să îmi transmită şi mie această mare emoţie care nu poartă nici un nume. Îmi plac pentru că, filme fiind, întorc spatele cinema-ului şi, consecutiv, ne arată că omul şi lumea imperfectă pe care a creat-o merită mai multă atenţie.

Răzvan RĂDULESCU

Reconstituirea, Morometii, Secvenţe

Primul meu top 3 al filmului românesc de dinainte de '89 a fost alcătuit simultan cu primul scenariu pe care l-am scris. *Secvenţe* era deja acolo, alături de *Reconstituirea* şi *Morometii*. Aş numi şi acum aceleaşi trei filme. Ordinea nu mi se pare importantă, atîta timp cît să alcătuieşti un top 10 (să zicem) relevant al filmului românesc al acelei perioade cere deja multă îngăduinţă. Totuşi, dacă ar fi să spun ce-mi place la fiecare dintre cele trei filme, aş putea clasifica argumentele. Aşa judecînd, *Secvenţe* mi se pare, cu toate asperităţile care-i ştirbesc rotunjimea, filmul cel mai puţin datat, cel mai onest şi cel mai indiferent în raport cu contextul în care a fost făcut. Pe scurt, filmul unui autor întors spre el însuşi.

Alexandru SOLOMON

Secvenţe

Pentru modernitate, pentru libertatea autorului de a povesti altfel şi de a se integra pe sine în poveste – fapt rar în epocă – şi pentru fineţea observaţiei documentare.

„În primul său volum, acoperind perioada 1911-1969, *Filmat în România* cuprinde *345 de filme de ficţiune de lung şi scurtmetraj*, filme cu actori, destinate cinematografului şi/sau televiziunii. Toate aceste filme, indiferent de producător (autohton sau străin) şi de cuantumul participării acestuia la finanţare, şi-au consumat *filmările în România* (integral sau parţial) şi au utilizat nu numai locaţii româneşti, ci şi servicii, personal de creaţie şi producţie sau capital (public sau privat) românesc.

Filmelor cuprinse în volum li se adaugă acum, în acest *al doilea tom*, un număr de *alte 234 de titluri*, filme realizate în anii *1970-1979*, anii unei spectaculoase dezvoltări cantitative a producţiei cinematografice naţionale; anii unei împrospătări a forţelor creatoare – odată cu «noul val tînăr», dar şi anii în care relativa liberalizare de la sfîrşitul deceniului anterior ia sfîrşit, odată cu semnele tot mai evidente ale neodogmatismului naţional-comunist, anunţat de tezele din iunie 1971.“

(din Bujor T. Rîpeanu, *Filmat în România*, Editura Fundaţiei PRO, 2004 şi 2005)

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Pierdut viitor. Încă mai caut...

● **Marc Augé, *Où est passé l'avenir?*, Éditions dù Panama, Paris, 2008.**

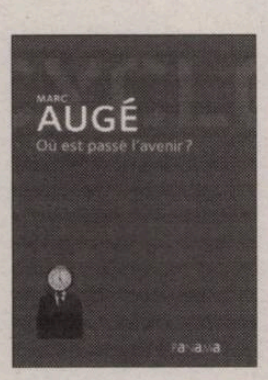

În anii '60, dezbaterile despre viitor erau efervescente. Judecate acum, ele apar viciate de o dublă eroare: un exces de optimism şi o incapacitate de a întrezări complexitatea fenomenelor anticipate. S-au scurs cîteva secole de cînd ideea de timp este purtătoare de speranţă, viitorul fiind încărcat cu aşteptări de îmbunătăţire, evoluţie, progres, dar iată că pe coperta ultimului eseu semnat de Marc Augé putem citi: *„C'est n'est plus le cas. L'avenir a pratiquement disparu"*. Să urmărim cum dezvoltă această afirmaţie unul dintre cei mai importanţi antropologi ai lumii contemporane.

Cum se face că viitorul ocupă astăzi prea puţin spaţiu atît în conştiinţa individuală, cît şi în reprezentările colective? De ce timpul *comme principe d'espoir* pare să fi dispărut din dezbateri, din conştiinţe, din perspectivele politice? Ce a dezactivat orizontul istoric tradiţional?

După ce a căzut Zidul Berlinului, evenimentele se derulează într-un ritm din ce în ce mai accelerat şi într-un regim care afectează într-un fel sau altul întreaga planetă. Cotidianul este interpretat din două perspective opuse: viziunea pesimistă, apocaliptică, nihilistă, ce pretinde că nimic nu mai poate fi înţeles stă alături de cea triumfalistă, potrivit căreia toate obiectivele majore au fost îndeplinite sau sînt pe calea cea bună, aproape de finalizare. În ambele cazuri trecutul încetează să mai fie semnificativ, iar viitorul nu mai are nimic de oferit. În aceste condiţii s-a instalat o hegemonie a prezentului, susţinută de o adevărată ideologie a prezentului, care încearcă să legitimeze ceea ce numim societate de consum şi noua cultură a imanenţei.

Din momentul în care planeta *comme telle* devine unitate spaţială de referinţă pentru aprecierea tuturor aspectelor vieţii sociale, sîntem în faţa unei reajustări radicale a scării de evaluare. În acelaşi timp, accelerarea istoriei face ca, de ceva vreme, unitatea de segmentare semnificativă a marilor schimbări să nu mai fie secolul, ci deceniul.

Treptat, lumea este stăpînită de un prezent imobil, tiranic, teoretizat de formule de tipul „sfîrşitul istoriei" sau imuabile „legi ale pieţei", care vor să îşi aroge calitatea de a fi de nedepăşit. Formula lui Fukuyama nu presupune oprirea succesiunii evenimentelor, ci denumeşte o paralizie a dezbaterii intelectuale, un refuz de a imagina o variantă superioară celei reprezentate de asocierea dintre piaţa liberă şi democraţia reprezentativă. Marc Augé sesizează şi o serioasă „teamă de eveniment" prezentă în cele mai dezvoltate dintre societăţile actuale, pusă în evidenţă de rolul din ce în ce mai important jucat de asigurări, de reglementarea juridică a practicilor medicale, de sentimentul general de insecuritate, neliniştile legate de schimbările climatice, eventualele pandemii etc. În plus, consecinţele tehnologice ale noilor descoperiri ştiinţifice sînt o sursă de anxietate, fiind în acelaşi timp ineluctabile şi imposibil încă de imaginat. Ce se va întîmpla cînd, în laboratoare bine păzite, graniţa dintre materie şi viaţă va dispărea?

Dacă spaimele sînt comune, despre privilegii nu se poate spune acelaşi lucru. În acest prezent marcat de diverse forme ale globalizării, pe lîngă mult clamatul efect de uniformizare, Marc Augé insistă asupra multiplelor fenomene de excludere. El reia distincţia pe care o face Paul Virilio între global şi local, înţeleasă ca raport între intern şi extern. Reţeaua globală redesenează graniţe mult mai subtile, ce consacră discontinuităţi garantate de un ferm sistem de interdicţii. Doar un exemplu: astăzi, în plină „liberă circulaţie a bunurilor, a persoanelor şi a ideilor", în Statele Unite apar oraşe private, iar în statele sărace din America Latină, în Cairo, dar şi la Bucureşti, găsim tot mai multe cartiere private, decupate de „culoarea locală", dar conectate la reţeaua globală de putere, prestigiu şi bogăţie. Liniile de fractură şi distanţele între *„les plus riches des riches"* şi *„les plus pauvres des pauvres"* sînt din ce în ce mai pronunţate, accentuînd contradicţiile şi paradoxul unei societăţi globale cu ambiţii de omogenizare planetară şi care pretinde că nu mai poate evolua spre altceva.

În faţa acestei crize a temporalităţii ca efect al mondializării, Marc Augé aminteşte că individul reprezintă un redutabil potenţial subversiv. În momentele de blocaj poate fi salvator să ne aminim că *„ce n'est pas l'individu qui est au service de la culture, mais les cultures qui sont au service de l'individu"*. Evident, aici Augé foloseşte termenul de cultură în sensul său antropologic.

Nici nu ştiu dacă în loc de concluzie sau în chip de soluţie autorul propune o utopie: *„pour une utopie de l'éducation"*. El vede în educaţie o prioritate a priorităţilor, accesul diferenţiat la cunoaştere fiind o sursă majoră a inegalităţilor din ce în ce mai dramatice. Viitorul va fi influenţat în mod fundamental de faptul că *„plus la science progresse, moins elle se partaje"*.

Cel mai mult în această carte mi-a plăcut tonul. Trecut de 70 de ani, avînd o carieră strălucită în spate, Marc Augé este scutit de presiunea de a-şi mai demonstra cu artificii calităţile, ideile şi, din fericire, din lunga sa carieră de profesor, nu a rămas cu ticul de a da lecţii. Eliberat de „obligaţii", îşi asumă cu o anume seninătate responsabilităţile, pe care de altfel le-a onorat dintotdeauna, în calitate de gînditor înzestrat cu puterea de a înţelege mai repede şi mai bine decît alţii mersul lumii.

Alexandru MATEI

replici

Cei din *Generaţia X* sînt puţin *Friends*?

● **Douglas Coupland, *Generaţia X*, traducere de Cristian Ionescu, Colecţia „Raftul Denisei", Editura Humanitas, 2008.**

Despre romanul canadianului Douglas Coupland publicat în 1991, scris în 1987 (tocmai cînd apărea *The Closing of the American Mind* de Allan Bloom) şi tradus recent în româneşte în excelenta versiune a lui Cristian Ionescu, nu mă grăbesc să spun nici cuvinte de laudă, nici să-mi declar dezamăgirea. Din capul locului însă trebuie să îndemn cititorul să-şi procure romanul, pentru a cunoaşte mai bine un fapt de sociologie şi cultură pop americană: „generaţia X", termen apărut iniţial în 1964, în Marea Britanie, sub pana lui Jane Deverson, pentru a desemna o generaţie născută în acei ani şi care avea să devină matură în anii 1980, în condiţii cu totul diferite de cele în care crescuseră hippioţii de dinainte. Generaţia X este aşadar, în primul rînd, un „concept", în sensul de marketing al cuvîntului. Este însă şi o etichetă necesară pentru a diferenţia între *flower-power* şi *punk* sau între revolta romantică şi revolta ca refuz sau între un *nu* spus de nişte tineri ai căror părinţi o duceau material tot mai bine şi un *nu* ca răspuns la indiferenţa societăţii hipercapitaliste din anii 1980, după criza petrolului, criza nucleară şi, mai ales, după criza de „comunitate" prin care treceau societăţile occidentale cele mai avansate înaintea căderii Zidului Berlinului.

Tradus în româneşte abia acum, romanul nu poate avea forţa de impact pe care ar fi avut-o în urmă cu zece ani dacă ar fi fost contemporană cu *Manifestul anarhist* al lui Ianuş sau măcar în urmă cu patru ani, apărut simultan cu *69* al lui Ionuţ Chiva. Cît despre această ultimă asociere, poate că nu e întîmplătoare: atît *Generaţia X*, cît şi *69* urmează să fie ecranizate (proiect avortat în cazul romanului canadian şi încă în faze iniţiale în cazul romanului lui Chiva). Ceea ce înseamnă că *Generaţia X* se confirmă, aşa cum scrie *Los Angeles Times*, ca „romanul unui generaţii".

La urma urmei, generaţia X nu apare chiar atît de diferită de cea anterioară, îndopată cu muzică, natură şi sex la liber. Chiar dacă vorbim într-un caz de belşug, iar în al doilea de austeritate, datele sînt în mod esenţial aceleaşi: a apărut o identitate socială şi culturală nouă, cea a tinerilor, născută şi încurajată să se manifeste de chiar sistemul multhulit, în nevoia lui de a produce noi şi noi mărci plasate pe piaţă ca obiecte de vînzare. Conflictul dintre generaţii se manifestă la fel din anii 1960 încoace: părinţii sînt cei care le par copiilor banali, plictisitori, lipsiţi de graţie şi transcendenţă, îngropaţi în compromisuri etc. În schimb, ei, copiii, sînt: fie puri şi sensibili, îndrăgostiţi, dar încorsetaţi de o morală rigidă (versiunea anilor 1960), fie cu experienţa violenţei la purtător (vezi *Fight Club),* fără nici un orizont („viitor canci") şi dezamăgiţi de cinismul celor care le exploatează nemilos disperarea de a supravieţui cumva într-o lume deja foarte scumpă, ultra-tehnocrată, urîtă. Dacă pot îndrăzni, ceea ce-i înnebuneşte pe tinerii generaţiei X nu sînt condiţiile mizere de muncă, ci „umilitoarea absurditate de a trebui să cerşească, zi de zi, această muncă în care se pierde viaţa", cu o frază a lui Jacques Rancière din *Noaptea proletarilor*. De altfel, nimic nou sub soare, din moment ce fraza citată se referă la o mişcare muncitorească de pe la 1830. De care, după două războaie mondiale, toată lumea probabil uitase.

Altceva individualizează stilul romanului lui Coupland – faţă de literatura europeană, să zicem: scriitura sau, dacă vreţi, altfel spus, vocea. De la Salinger încoace, se aude în literatura anglo-saxonă vocea tînărului american pustiit interior, dar rezistent, de la ţară, *countryman*, funciar optimist, vital, un Rousseau *redivivus* lipsit de acrimonia elveţianului, înzestrat cu lirism şi integrat firesc unei fluenţe existenţiale ce face gloria unui Jim Morrison, cel puţin în versiunea interpretată de Val Kilmer. Din momentul în care tipul acesta de personaj proliferează şi se raportează tot mai intransigent la proiectul social capitalist, din clipa în care, deci, figura acestui personaj îşi pierde charisma romantică pentru a pune mîna pe cuvîntul-bardă şi a înjura în cunoştinţă de cauză sistemul, adie un aer de fals peste el şi ceea ce fusese autentic devine tezist. Ceva se blochează în încercarea scriitorului de a exprima autenticitatea unui vlăstar al generaţiei X şi acel ceva are legătură cu caracterul teatral, mincinos, de sociabilitate contrafăcută din serialele de tip *Friends,* în care fiecare personaj vorbeşte fără să spună nimic şi face lucruri fără să trăiască nimic; îşi joacă propriul său rol de *stand-up comedian* al cărui unic scop este să smulgă zîmbete. Şi atît. Desigur, *Generaţia X* este un roman adevărat şi ceea ce citim aici este literatură. Dar accentul se mută de pe un eu complex, pentru construcţia căruia scriitorul trebuia să-şi pună capul la bătaie, la unul ceva mai subţire, definit mai mult social, în raport cu şefii, cu părinţii, cu adulţii etc. şi mai puţin în raport cu sine. Astfel, cartea devine „cult" pentru un anume segment de vîrstă, „plus 20 de ani" să zicem, dar asta numai dacă respectivii cititori n-au o experienţă exagerată de lectură. Devine deci un produs de marketing, invitat de sistem să ia loc la negocieri aşa cum un lider sindical vociferează doar pentru CV-ul cu care urmează să candideze pe un post eligibil în partidul pe care tocmai îl vitupera.

O remarcă de final: deşi o lectură plăcută, se ridică o întrebare: între ficţiunea unui (anti-)erou, ca-n *Bildungs*-romanele europene, şi ficţiunea unui grup de tineri care reprezintă *The City Upon the Hill,* noul Ierusalim etc., chiar şi în versiune disforică, ultima nu apare cumva oleacă prea *politically correct?* Merită savurat însă limbajul oral foarte bine tradus şi învăţaţi nişte termeni simpatici, numai buni de adus în discuţie de către „tineigerii" *upper class*. Şi salutat al 100-lea titlu din „Raftul Denisei".

PUBLICITATE

Marius CHIVU

feedbook

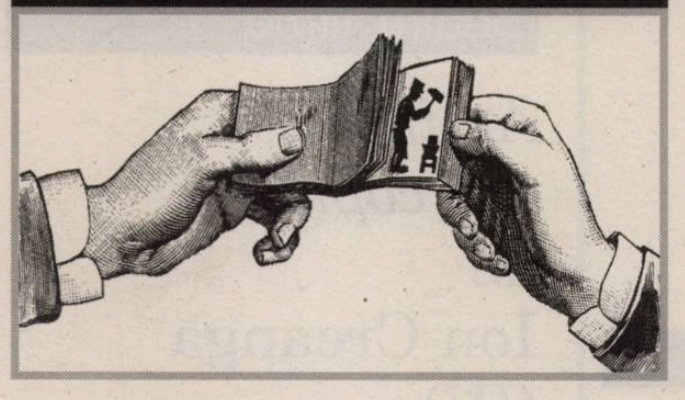

Infidelităţi

● **Ion Vianu, *Necredinciosul*, Editura Cartea Românească, 2008.**

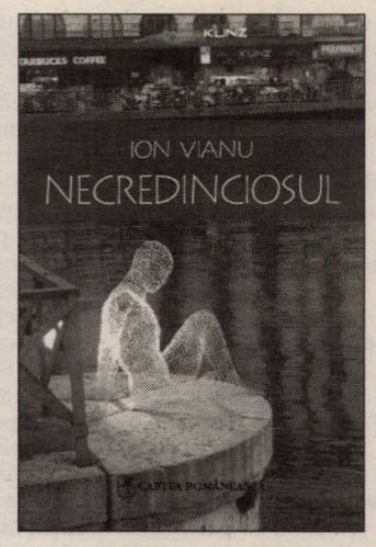

Cunoscut ca psihiatru şi mai apoi ca memorialist – *Amintirile în dialog* cu Matei Călinescu este unul dintre cele mai interesante şi mai de succes volume memorialistice publicate după Revoluţie –, Ion Vianu s-a arătat interesat şi de literatură şi a publicat în decurs de cîţiva ani trei romane, *Caietele lui Ozias* (2004) şi *Vasiliu, foi volante* (2006), fiind chiar parte dintr-un ciclu romanesc, *Arhiva trădării şi a mîniei*, îndrăzneţ şi de anvergură în măsura în care îşi propune o ilustrare a destinului României din perspectiva unor personaje marginale fascinante, memorabile în felul lor.

Recenzînd primul volum al acestui ciclu, m-am arătat dezamăgit de felul modest în care Ion Vianu folosea convenţiile romaneşti: personajele şi materia epică existau, dar construcţia romanului era naivă, dacă nu chiar precară. La acest al patrulea roman, e limpede faptul că Ion Vianu – intelectual de modă veche în cel mai bun sens al expresiei – s-a deprins cu trucurile ficţiunii. *Necredinciosul* continuă, tematic şi stilistic, proza din *Paramnezii* (2005), fiind cea mai bine scrisă carte a lui de pînă acum.

Romanul este o lungă confesiune a unui bărbat care are, ca să zic aşa, o revelaţie a naturii masculine. Povestea începe cu ani în urmă cînd Daniel se găseşte, la numai 38 de ani, într-o situaţie financiară foarte bună, rezultată în urma unei recompense bancare şi a unor speculaţii la bursă. Daniel îşi permite, astfel, luxul de a nu face nimic şi de a-şi trăi viaţa – în Elveţia, deşi ţara nu e numită – într-un repaos total şi în deplina libertate a tabieturilor: cafeaua de dimineaţă, lectura ziarelor, somnul de după-amiază, plimbările de seara şi amorul de duminică cu o negresă pe nume Hélène, fostă prostituată, singurul lucru care îi mai „perturba“ indiferenţa socială şi sentimentală. Încă tînăr, acest Oblomov burghez refuză frustrările trecutului şi angoasele viitorului, izolîndu-se într-un prezent pasiv, fără istorie, atemporal şi aseptic social. În această letargie existenţială ca surogat al echilibrului interior îl cunoaşte pe un anume Joseph, căruia îi devine confident, ca o alternativă mai sensibilă a impenetrabilului psihiatru Dobrowolsky la care Joseph mergea pentru a-şi trata alcoolismul şi comportamentul sexual violent.

Placidul Daniel devine astfel *voyeur*-ul fără voie al nenumăratelor aventuri erotice, al promiscuităţii sexuale a lui Joseph, dar şi al poveştilor din studenţia stîngist-anarhistă sau din copilăria trăită într-un sat celebru pentru crescătoriile de porci şi în mijlocul unei familii zgîrcite, mohorîte şi insensibile. Admirîndu-l pentru dezinvoltura sexuală şi compătimindu-l pentru nefericirile infantile, Daniel se trezeşte captivul celui care îi pătrunsese „prin efracţie“ în viaţă. Predilecţia pentru sexul în public şi pentru situaţiile dezonorante în care-şi punea femeile seduse brutal îl arată pe Joseph drept un cuceritor rudimentar, obscen, insensibil şi crud, confesiunea lui fiind, deopotrivă, un act de exhibiţionism în plus şi o spovedanie sexuală. Numai că Joseph nu-l mai vizitează şi îi trimite o lungă scrisoare în care deplînge tocmai atitudinea lui binevoitoare, „bunăvoinţa ridicolă“, nevrednicia compasională de care Daniel a dat dovadă în faţa confesiunilor sale, afirmîndu-şi în acelaşi timp dependenţa cumva bolnăvicioasă faţă de psihiatrul ursuz: „El nu e uman, nu e simpatic, nu e inteligent, nu e subtil, dar *grohăie*. Cînd are o reacţie (adică rareori), grohăie. Ăsta-i un om care ştie într-adevăr despre ce vorbesc eu“. (Se află în subtextul scrisorii lui Joseph şi în reflecţia lui Daniel asupra „caracterului strict necesar şi tiranic al relaţiei dintre analist şi pacient“, datorat tocmai neimplicării sentimentale, un elogiu adus psihoterapeutului, un personaj neînţeles, ironizat, recipient al multor prejudecăţi.)

Joseph are o problemă de asumare de sine, iar psihiatrul, martor al josniciei lui fără însă a-l judeca, îl ajută să scape de sentimentul de culpabilitate, să-şi înţeleagă mizeria şi ratarea sentimentală ca efect al *răcelii* sinelui; altfel spus, să se accepte, cu o anume seninătate, aşa cum e: „un maniac sexual, un proletar al sexului“ al cărui principiu este „orgasmul obligatoriu“. La cîteva luni după plecare, se află că Joseph s-a sinucis.

Obsedat de Joseph despre care îi vorbeşte încontinuu Hélènei, Daniel este, în cele din urmă, părăsit. Ceea ce părea a fi o relaţie comodă şi fără obligaţie îi strică echilibrul insensibilităţii: Daniel devine alcoolic, se „deblochează“ şi ajunge să-şi accepte trecutul şi condiţia de cuceritor lamentabil, indiferent şi incapabil să înţeleagă dorinţele celuilalt, un egoist sentimental perfect. De aici şi fascinaţia aparent inexplicabilă pentru Joseph căruia îi devenise o cutie de rezonanţă. Acceptîndu-şi promiscuitatea ignorată pînă atunci, Daniel realizează că Joseph este, de fapt, un *alter-ego* al cuceritorului care fusese el însuşi, dublul său din subconştient, o oglindă în care se privea pieziş. Repovestirea istoriilor lui Joseph fusese, aşadar, pentru Daniel, o terapie prin mandatar, un surogat de terapie în care Hélène, amatoare de psihologie lacaniană *ad usum delphini*, juca rolul psihoterapeutului pasiv. Cum Joseph sfîrşise prin a se sinucide, Daniel îşi pregăteşte, meticulos şi simbolic, propria moarte. Numai că, în acest punct critic, ne este rezervată o mare surpriză şi are loc o reaşezare a relaţiilor de dependenţă pe care nu le mai comentez pentru a vă întreţine curiozitatea.

Romanul psihiatrului Ion Vianu este, în fond, o meditaţie despre natura masculină libertină. Joseph este genul de cuceritor din teamă, un laş al sentimentelor, mulţumit doar cu orgasmul – femeia e o capcană prin „mişcarea interioară“ misterioasă a sufletului ei, prin subtilităţile cu care poate controla bărbatul, de aceea trebuie posedată şi părăsită cît mai repede. Daniel e un cuceritor egoist, nu se teme de femei pentru că este apărat de scutul indestructibil al indiferenţei, posedarea femeii nefiind altceva decît instinctul dominaţiei şi reiterarea propriei libertăţi. De aceea, vieţile amîndurora sînt o serie de infidelităţi – faţă de femei, faţă de principii şi instituţii morale precum religia sau căsnicia, faţă de ei înşişi –, infidelităţi sterpe, automate, lipsite de orice plăcere.

Necredinciosul este un roman construit pe o formulă clasică de la care împrumută însă şi cîteva defecte. Felul oarecum previzibil în care oscilează destinele personajelor, ritmul coincidenţelor şi discursul psihologizant – uneori prea explicit, alteori justificînd prea puţin acţiuni sau reacţii – creează tuşe uşor forţate.

Stilistic, romanul este concis, scris clar şi alert, cu o sintaxă simplă, sigură şi eficace, cu fraze inteligente şi de efect. Experienţa profesională l-a ajutat pe Ion Vianu să se mişte cu lejeritate în zona acestei teme complexe psihanalitic, dar romanului îi lipseşte totuşi o anume îndrăzneală de a merge mai departe în sondarea psihologiei masculine, în (psih)analizarea instinctelor sexuale ale bărbaţilor. Mai ales că, în ciuda unor cuvinte vetuste („milostiv“, „netrainic“, „a pregeta“ ş.a.), am avut deseori impresia că romanul lui Ion Vianu seamănă, din cauza cadrului cosmopolit, a temei şi a scriiturii, cu o traducere din franceză. Puţin a lipsit să avem o replică românească la un Pascal Bruckner.

Dilema veche vă recomandă

● Marţi, 8 iulie, la ora 11 dimineaţa – şi ce dacă e o oră pentru pensionari, ei nu au dreptul la un film? –, pe Mezzo, *Nunta regală,* minunăţia aceea în care Fred Astaire dansează pe pereţi, dar şi pe tavan. (Radu Cosaşu)

● Îmi face o mare plăcere să recomand rubrica „Cinemascop“ (din *Adevărul literar şi artistic)* a Ancăi Grădinariu. Chiar dacă nu sînt întotdeauna de acord cu verdictele ei (deşi, de cele mai multe ori, sînt!), îmi place că scrie fără fasoane şi că verbul ei ascuţit merge drept la ţintă: *„Iubire cu gust de afine* nu e un dezastru, dar te lasă indiferent – ceea ce e chiar mai rău“, scrie ea despre ultimul Wong Kar-wai. Anca are acel dar rar de a sintetiza – într-o formulă fericit găsită – mai tot ce trebuie spus şi reţinut despre un film comentat. La TIFF, în ziarul festivalului, „blogul“ ei era lucrul pe care-l citeam primul; acum, miercuri de miercuri, fac acelaşi lucru cu rubrica ei din *ALIA*:.. (Alex. Leo Şerban)

Andrei GORZO

dilematograf

Woody *vs* Dosto

● ***Visul Cassandrei* / *Cassandra's Dream* (SUA, 2007), de Woody Allen.**

Crime şi delicte (1989) e primul film în care Woody Allen a încercat să-şi dramatizeze riguros convingerea că universul e amoral şi neguvernat de nici o divinitate după nici un fel de plan. Martin Landau juca rolul unui respectabil oftalmolog care apela la fratele său interlop ca să-şi elimine amanta nevrotică atunci cînd aceasta ajungea să-i pericliteze armonia familială. Oftalmologul era cuprins apoi de remuşcări. Deşi înainte de crimă se considerase ateu, acum simţea că violase rînduiala universului. Ajungea la un pas de autodenunţ. După care îşi revenea. După cum i se destănuia mai tîrziu unui străin întîlnit la o petrecere (Allen), se trezise într-o bună zi şi realizase că soarele străluceşte, că e înconjurat de familie şi că, după toate aparenţele, universului puţin îi pasă de fapta lui. Dacă s-ar fi lăsat distrus de principiile lui morale, asta n-ar fi însemnat că *există* o balanţă, o justiţie divină; ar fi însemnat, pur şi simplu, că s-a lăsat distrus de principiile lui morale. Depindea doar de el – de constituţia lui – să se lase distrus sau nu; universului îi era totuna. Şi constituţia lui se dovedise zdravănă: dăduse afară vinovăţia aşa cum, după o noapte de transpiraţie, ar fi dat afară o febră. După ce-şi spunea povestea, oftalmologul se retrăgea cu eleganta lui soţie, lăsîndu-l pe Woody – în rolul unui documentarist fără succes, dar cu principii – să tragă concluziile. Pînă în seara respectivă, acest clasic personaj allenian – o variantă intelectuală a vagabondului lui Chaplin – încă mai sperase că principiile înalte sînt uneori răsplătite: cu principiile lui înalte încercase s-o cucerească pe eroină (Mia Farrow). Dar ea apăruse în seara aceea la braţul unui producător de televiziune infatuat, mercantil şi promiscuu (Alan Alda) – un anti-Woody absolut. Acesta învinsese pentru că (la fel ca oftalmologul) avea o constituţie de învingător – şi totul se reduce la asta: cei care o au înving tot timpul, cei care n-o au pierd tot timpul. Discursul acesta autocompătimitor n-avea aceeaşi putere de convingere ca discursul anti-raskolnikovian al oftalmologului (de ce n-ar învinge şi cineva care *n-are* neapărat o constituţie de învingător, atîta timp cît are *noroc*?) şi filmul – altminteri uimitor de antrenant – mai suferea şi de pe urma unui simbolism prea apăsat (unul dintre clienţii oftalmologului era un rabin care orbea inexorabil). Dar Allen avea să revină la tema crimei fără pedeapsă (citîndu-l explicit pe Dostoievski şi introducînd decisiv în ecuaţie elementul noroc) în cel mai palpitant film al său, *Match Point* (2005). Ucigaşul de-acolo suferă şi el de remuşcări. Ajunge şi el să se întrebe dacă nu există totuşi o ordine superioară, pe care fapta lui a afectat-o şi care se cere restabilită prin pedepsirea lui. Ce-l scoate pe el din criză e comportamentul perfect arbitrar – cu urmări la fel de arbitrare – al unui obiect incriminant pe care încearcă să-l arunce în rîu. Obiectul se loveşte de marginea parapetului. Ca o minge de tenis care atinge marginea de sus a fileului, ar putea să treacă sau ar putea să nu treacă. Nu trece. Dar dacă oprirea mingii în fileu înseamnă un punct pierdut, oprirea obiectului în parapet se dovedeşte a fi un punct cîştigat: un vagabond îl găseşte şi crima cade în cîrca lui. Ce ordine misterioasă e servită atunci cînd lucrurile se întîmplă aşa? Nici una. Puteau să se întîmple aşa sau puteau să se întîmple altfel. Nu există nici o ordine. Totul e haos.

Am făcut această recapitulare pentru că noul film al lui Allen, *Visul Cassandrei* (plasat în Anglia, ca şi *Match Point)*, nu poate fi apreciat just decît în relaţie cu celelalte două. În sine nu e o senzaţie. Nu e nici simpatic ca filmul din 1989, nici viguros ca filmul din 2005. Mulţi spectatori îl vor găsi rece şi banal. Dar e replica supremă a lui Allen în polemica lui cu Dostoievski: de data asta ne prezintă o crimă *cu* pedeapsă şi ne arată că deznodămîntul „moral“ *nu schimbă nimic.* Într-un fel, e cel mai onest film din trilogie. Banalitatea poveştii şi a stilului în care e spusă constituie un *statement:* „N-am nimic în buzunare. Nu fac scamatorii cu mingi de tenis. Nu vă manipulez prin simbolism. Vă prezint, în stilul cel mai plat cu putinţă, un exemplu cît se poate de banal“. E povestea a doi fraţi care comit o crimă, dar nu pot trăi cu ea. Unul (Colin Farrell) se prăbuşeşte psihic încă de la început. Celălalt (Ewan McGregor) rezistă, dar nici pe el nu-l ţin curelele să-şi ucidă propriul frate atunci cînd acesta devine un pericol. Allen pare să-i privească foarte de sus – de acolo de unde i-ar privi Dumnezeu dacă acesta ar exista. (Bineînţeles că filmul e rece: asta e *ideea.)* Zvîrcolirile lor sînt vag comice şi nu înseamnă absolut nimic: pur şi simplu nu i-au ţinut curelele; pe alţii i-ar fi ţinut; universului i-ar fi fost totuna. Filmul e undeva între o diagramă şi o comedie cosmică.

trecerea prin reviste

Din provincie, dar nu provincială

SpectActor este o revistă de cultură, informaţie şi atitudine editată de Teatrul Naţional „Marin Sorescu" din Craiova; numărul 1(6) acoperă lunile ianuarie-februarie-martie ale anului curent. Publicaţia corespunde ambiţiei acestui teatru de a ieşi dincolo de pereţii clădirii, de a deveni un factor de cultură activ în oraş, de a stimula interesul pentru viaţa spiritului, singurul cadru unde poate înflori pasiunea pentru teatru. Elegantă, folosind un ton mereu civilizat, cu fotografii frumoase şi expresive, revista include performanţele colectivului în peisajul mondial al teatrului, demers mai util şi mai convingător decît eternele lamentaţii despre imaginea săracă a României în lume. Naţionalul craiovean şi-a asigurat legături efective (adică dincolo de politeţe) cu lumea mare, colaboratorii români importanţi, regizorii străini invitaţi, permanenţa Festivalului Shakespeare – nu doar prilej de trecere în revistă a unor spectacole, ci şi spaţiu al meditaţiei teoretice prin dezbaterile organizate – situează acest teatru pe harta lumii, într-un mod firesc, lipsit de ostentaţie. Revista prezentată acum, scrisă, editată, ocrotită de Nicolae Coande e dedicată celei mai recente premiere a Naţionalului din Craiova: *Măsură pentru măsură* de Shakespeare, în regia lui Silviu Purcărete. Eseuri de Nicolae Coande, Horia Duvlac, Marius Dobrin încearcă să descifreze semnificaţiile spectacolului (uneori le încifrează), iar Ioana Ieronim îşi povesteşte problemele ivite în timp ce lucra la o traducere a piesei, în aşa fel încît cuvintele să poată fi rostite de actori şi înţelese de spectatori: „Am încercat să păstrez în *sunet* viaţa de profunzime a rostirii, ceva din armonicele subconştientului, emoţia care sparge discursul, rupturile interioare. Acest pinten al patimii/pasiunii răsucindu-se, pe alocuri în inima personajelor". Sub titlul „Presă şi presiuni" sînt publicate fragmente întinse din cronicile dedicate spectacolului în presa din ţară; interviurile cu actorii Valentin Mihali, Valentina Popa, Ana Ularu au ca pretext participarea la acelaşi spectacol. Tot ce există în paginile revistei e bun şi util. Am tînjit totuşi după o secţiune documentară cu un eventual jurnal de repetiţii, scris de un critic, pentru ca publicul să înţeleagă cum devin ideile, imaginile mentale, realitate scenică. Nu este o obiecţie la adresa revistei „care este", ci o dorinţă cu privire la ceea ce ar putea fi: o mărturie indispensabilă pentru istoria teatrului, pentru o carte despre Silviu Purcărete, pentru viaţa artistică a tuturor oamenilor legaţi de Teatrul din Craiova.

„Patronul" Marin Sorescu este onorat la Teatrul Naţional din Craiova de spectacolul *Paracliserul* jucat de Valeriu Dogaru. George Popescu îi dedică o cronică eseu, preferînd sinceritatea politeţii.

Între lumea scenei şi cea a cărţii există intime legături: revista ne invită să citim scrierile oamenilor de teatru – *Scena supravegheată* de George Banu, *Fantoma sau îndoiala teatrului,* de Monique Borie, piese de Samuel Beckett, Emil Mladin, Felix Mitterer, o antologie a scriitorilor străini din SUA (unde figurează şi Saviana Stănescu). Un interviu cu scenograful Viorel Penişoară-Stegaru, o cronică la multiplu premiatul *Unchiul Vania* de Cehov, montat de regizorul Andrei Şerban la Cluj-Napoca, un eseu de Marius Dobrin completează sumarul bogat al revistei.

Se poate face o revistă despre actualitatea teatrală, totul e să vrei şi să poţi. Aşa cum vrea şi poate Nicolae Coande. (**M. B.**)

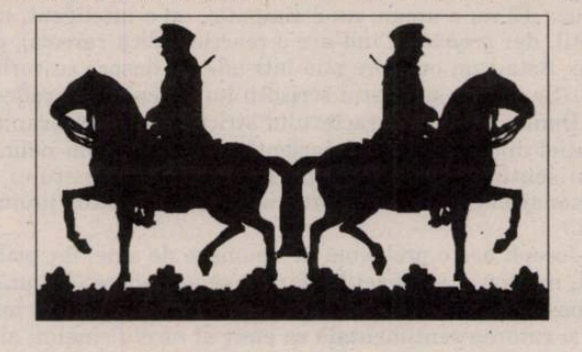

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Abreviar de idei fotbalistice gata făcute

Ca unul care am stat pînă după miezul nopţii ascultînd toate comentariile la acest turneu european – căci fotbalul, ca şi amorul, e un lung prilej de vorbe şi de ipoteze –, mă gîndesc că a venit vremea elaborării unui dicţionar de idei gata făcute şi bine ambalate în citate mai mult sau mai puţin savante, la care nici Flaubert şi nici Caragiale nu au avut cum să ajungă. De pildă:

Italia – nişte bufoni, cu excepţia celui din poartă numit chiar aşa, Buffon.

Franţa – „Între fotbal şi politică există un punct comun: toţi francezii sînt selecţioneri şi toţi sînt preşedinţii ţării" (Nicolas Sarkozy).

Olanda – zici portocală, zici mecanică şi după aceea nu mai zici nimic.

Turcia – nişte posedaţi în toată puterea cuvîntului.

Grecia – o impostoare, ce bine că a luat bătaie!

Croaţia – răi ai dracului (vezi şi capitolul din *Kaput),* dar n-ai ce zice, ştiu fotbal.

Cehia – cruzimea lui Švejk şi Hrabal în expirarea valorilor.

Polonia – paseiştii paseiştilor, mereu se laudă cu Lato şi Boniek ai lor, cu Lolek şi Bolek.

Austria – au rămas la povestirile alea din pădurea vieneză.

Elveţia – ...şi ce dacă sînt cei mai curaţi din lume? să pună osul şi să înveţe fotbal!

Portugalia – încă o dată, dacă ai jocul cel mai frumos nu înseamnă că eşti şi cel mai deştept.

România – la căpşuni, în Spania cu ei!

Suedia – onestitatea întruchipată.

Spania – o echipă de toreadori care au răpus un taur.

Germania – Un taur. Un tanc. Un buncăr. Un popor.

Finala turneului – cireaşa de pe un tort frumos.

Addenda: Rusia. Caz unic în publicistica europeană. În *Obsevatorul cultural* din Bucureşti (nr. 171), un comentator foarte priceput şi spiritual, Alexandru Hîncu, a consacrat Rusia campioana Europei, înainte de semifinala cu Spania, după meciul extraordinar cu Olanda: „Campioana reală la Euro 2008, o ştiu deja, se numeşte Rusia. După un singur meci? Sublim, colosal, dar unul singur? Da, e arhisuficient... Dacă va pierde cu Spania jucînd fotbal e în regulă... Dacă pierde jucînd fotbal prost e tot în regulă, nimeni nu este perfect". Bătută zdravăn de Spania în semifinală – căci ridicată în slăvi, *zbornaia* s-a blocat în ea însăşi! – se naşte întrebarea: dacă nimeni nu-i perfect, cît poate fi de imperfect? Dar şi mai semnificativ este efortul dlui Hîncu de a separa geopolitica de fotbal: „Eu ţin cu Rusia, ceea ce n-am crezut că o să spun vreodată şi mai ales să o scriu... Nu-mi place Rusia. Ce vreţi, nu sînt francez. Nu agreez destinul care ne-a făcut vecini... Sigur, unii vor contraataca imediat cu Tolstoi, Ceaikovski, Tarkovski... Argument interesant... Vorbim însă de ceva mult mai important (mai important decît Tolstoi? – *n.m.).* În doar 120 de minute, naţionala Rusiei ne-a împăcat cu lumea şi cu viaţa, confirmîndu-ne că fotbalul n-are cum să dispară". Arşavin ne-a împăcat cu viaţa, şi Bezuhov nu? E ceea ce mă împacă şi cu Vitali Ciurkin, ambasadorul Rusiei la ONU, care a cerut amînarea unei şedinţe a Consiliului de Securitate privitoare la situaţia din Orientul Mijlociu, pentru a urmări transmisia semifinalei dintre Rusia şi Spania. După acea zdrobeală, conştiinţa zbuciumată a românului s-a luminat; s-a titrat voluptuos: „Ruşii au jucat ca şi noi". Nici sentimentul ăsta al fiinţei nu dispare.

De asemenea:

Dăruirea – un mit, dacă nu eşti violent şi nu ai manieră în ofensivă.

Sistemul – o vorbă goală, de ei inventată, dacă nu-l include şi pe cel nervos, pînă la ultimul os.

Cultura – „Dacă nu ai cultura penaltiului, nu te băga!" (sfat dat lui Cornel Dinu de antrenorul lui, Traian Ionescu).

Crimă – „Este o crimă că n-am cîştigat Euro! Sîntem mai buni decît Olanda şi Rusia, am fost foarte ghinionişti" (Dumitru Dragomir, preşedintele Ligii profesioniste).

Dreptatea – în sensul că „s-a făcut dreptate prin victoria Spaniei".

Binele – tot prin victoria Spaniei, dar nu v-a dura mult.

Adevărul – echipa României a jucat cel mai prost şi urît, dar aceasta nu trebuie să ne dispere, ci să ne decepţioneze, cum a zis şi Cioran care – spre diferenţă de Noica – nu a vrut niciodată să fie antrenor, aşa că să ne mai lase în pace.

Fotbal – „Fotbalul e o enigmă" (Gabriel Tamaş, fundaş în echipa României).

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Amintiri din copilărie de Ion Creangă (IV)

Se termină: „Cum nu se dă scos ursul din bîrlog, ţăranul de la munte strămutat la cîmp, şi pruncul, dezlipit de la sînul mamei sale, aşa nu mă dam eu dus din Humuleşti în toamna anului 1855, cînd veni vremea să plec la Socola, după stăruinţa mamei."

Povestea: Nică ajunge la vorba mamii: popia. Nică iese din copilărie.

Şmecheriile textului: e un *road movie:* lungimea drumului, greutatea sentimentală a despărţirii.

Emo: „Şi după cîte-un sărutat de la cele copile sprinţare, şi pînă-n ziuă fiind ieşiţi din sat, cam pe la prînzul cel mare ne-aflam iar în Fălticeni, trecînd desculţi prin vad, în dreptul Baiei, Moldova îngheţată pe la margini, şi la dus şi la întors, de ne degera măduva-n oase de frig! Inima însă ne era fierbinte, că ce gîndeam şi izbîndeam. De la Neamţ la Fălticeni şi de la Fălticeni la Neamţ era pentru noi atunci o palmă de loc. Dar acum se schimba vorba: o cale scurtă de două poşte, de la Fălticeni la Neamţ, nu se potriveşte c-o întindere de şase poşte, lungi şi obositoare, de la Iaşi pînă la Neamţ. Căci nu vă para şagă: de la Neamţ pînă la Iaşi e cîtu-i de la Iaşi pînă la Neamţ, nici mai mult, nici mai puţin."

Sms şi mess: „Frunză verde de cicoare, / Astă noapte pe răcoare / Cînta o privighetoare / Cu viersul de fată mare. / Şi cînta cu glas duios, / De picau frunzele jos; / Şi cînta cu glas subţire / Pentru-a noastră despărţire; / Şi ofta şi ciripea, / Inima de ţ-o rupea! / «Ici în vale, la părău, / Mieluşa lui Dumnezeu! / Hop şi eu de la Durău, / Berbecu lui Dumnezeu!...»"

Durata lecturii şi tipul de creier: creier nasol, de ieşire din copilărie. Timpul, atunci, trece cu mult mai greu.

Cash *şi investiţii:* caii, o şcoală de călărie. E *cool.*

Personaje: telegarii.

Mişto: „Moşule, ia sama de ţine bine telegarii ceia, să nu ieie vînt; că Iaşul ista-i mare şi, Doamne fereşte, să nu faci vro primejdie!... Atîta i-a trebuit lui moş Luca, ş-apoi lasă pe dînsul! cîte parastase şi panaghii, toate i le-a ridicat...

– Iauzi, măi! Dac-ar şti el, chiolhănosul şi ticăitul, de unde am pornit astă-noapte, ş-ar strînge leoarba acasă, n-ar mai dîrdîi degeaba asupra căişorilor mei! Ş-apoi doar nu vin eu acum întîiaşi dată la Iaşi, să-mi dea povăţ unul ca dînsul ce rînduială trebuie să păzesc. Patruzecile mîne-sa de golan! Dacă n-a stat oleacă, să-l învăţ eu a mai lua de altă dată drumeţii în rîs! Văzînd noi că ne iau oamenii tot peste picior şi pe moş Luca tulburat din cale-afară, cum eram în căruţă, ne acoperim peste tot c-un ţol, zicînd eu, cam cu sfială:

– Moş Luca, de te-a întreba cineva, de-acum înainte, de ce trag caii aşa de greu, să spui că aduci nişte drobi de sare de la Ocnă, şi las' dacă nu te-a crede fiecare!..."

Cristina HERMEZIU

În ţara cît un buzunar

Spiritul Parisului e acesta: să te copilăreşti, cumpărînd cu 5 euro o nucă drept cutie de bijuterii sau pentru 500 de euro un fotoliu scobit într-un butoi.

Emilio Lamaison ţine butica de 13 ani. A închiriat spaţiul de la un român (!) care locuieşte în apartamentul de deasupra, pe rue Galande. La trei minute de Notre Dame intri, ca-ntr-o poveste, în „Ţara cît un buzunar", cum scrie deasupra vitrinei. Parizienii fideli îi ţin însă adresa „la secret": de Crăciun sau la aniversări dau fuga pe malul stîng al Senei, în buzunarul cu minuni. Brăţări din furculiţe vechi, adevărate, îndoite voluptuos. Cercei negri, ca rămăşiţele unui tango, de-abia încheiat: o coadă de păun deschisă, lucind de ochiul unui nestemat. În butica lui „de buzunar" Emilio ascultă „fado": a venit la Paris din ţara cea mai europeană din toată America Latină, Uruguay. Acolo, muzica e tot timpul melancolică fiindcă mai presus de toate e poezia cuvintelor.

Emilio a crescut într-o casă imensă din Montevideo, printre 20 de verişori cu care juca fotbal într-un salon, în timp ce în cel de alături se repetau arii de operă. Tatăl era arhitect, un unchi – dirijor de orchestră. Familia bogată, amestec năstruşnic de sînge francez, italian şi portughez, se mută, după război, în Brazilia. Ca mai toţi intelectualii sau muncitorii din Uruguay au fost alungaţi din paradis din cauza unei descoperiri: cînd s-a inventat poliamida, lîna din Uruguay – mare exportator mondial – a devenit inutilă. Ţara a scăpătat, familiile – de asemenea. Unii şi-au construit un nou paradis, în refugiu, la Barcelona sau la Paris. După studii de economie, Emilio s-a căsătorit cu o pariziancă. Ironia gusturilor: franţuzoaica e mai curînd stilul „pastel", forme clasice, discrete. În prăvălia lui Emilio lucrurile sînt prea colorate, au prea multă personalitate. Mama fetei a vîndut însă o casă, în Franţa, ca ginerele să-şi deschidă butică de artizanat în inima Parisului.

În galeria lui de artă, fiecare lucru tăinuieşte o poveste de om. Emilio vinde obiecte făcute de 100 de artişti din Uruguay care trăiesc, fiecare, din altceva. Unul e psiholog, altul funcţionar la o bancă, iar amprentele lor se etalează, pe rafturi, la Paris. Nici un obiect nu e făcut în mulaje industriale, de serie. Iar Emilio n-o să afişeze niciodată eticheta „comerţ echitabil". Pentru că e la fel de impudic să strigi în gura mare „eu nu exploatez oameni", ca un bărbat care ar spune „eu nu violez femei".

Ca să lase în fiecare zi iubitei lui cîte un semn, un francez a cumpărat în zece minute o groază de nimicuri isteţe: un inel închis în culcuşul unei coji de nucă; un porumbel zburător din ghips, purtător de răvaş. E secretul, dar şi slăbiciunea buticei lui: de la el nu poţi lua cadouri unei persoane pe care o întîlneşti prima dată. Cînd cumperi e deja vorba de o picătură de iubire.

L-am întrebat pe Emilio Lamaison ce obiect, ce personaj ar lua cu sine acasă, din butica lui. Mi-a răspuns scurt, ca un vis întrerupt: „Nimic.". Şi totuşi, bărbatul de 40 de ani rîde ca un copil despachetînd ultimele lăzi cu marfă, obiecte menite să facă bucurie, descoperind încă o idee, o nostalgie, un gînd ingenios, totdeauna unic. O comodă magică, vîndută imediat cu 1000 de euro unui elveţian: trăgeai de un sertar, dar se deschidea altul. Bărbatul care vinde idei artizanale, pe euro, şi vise, pe gratis, nu poate lua nimic acasă din universul lui de poveste: autist, băieţelul său de 8 ani ar sparge tot. Şi acesta e spiritul Parisului: drame fără nume printre străluciri de renume.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

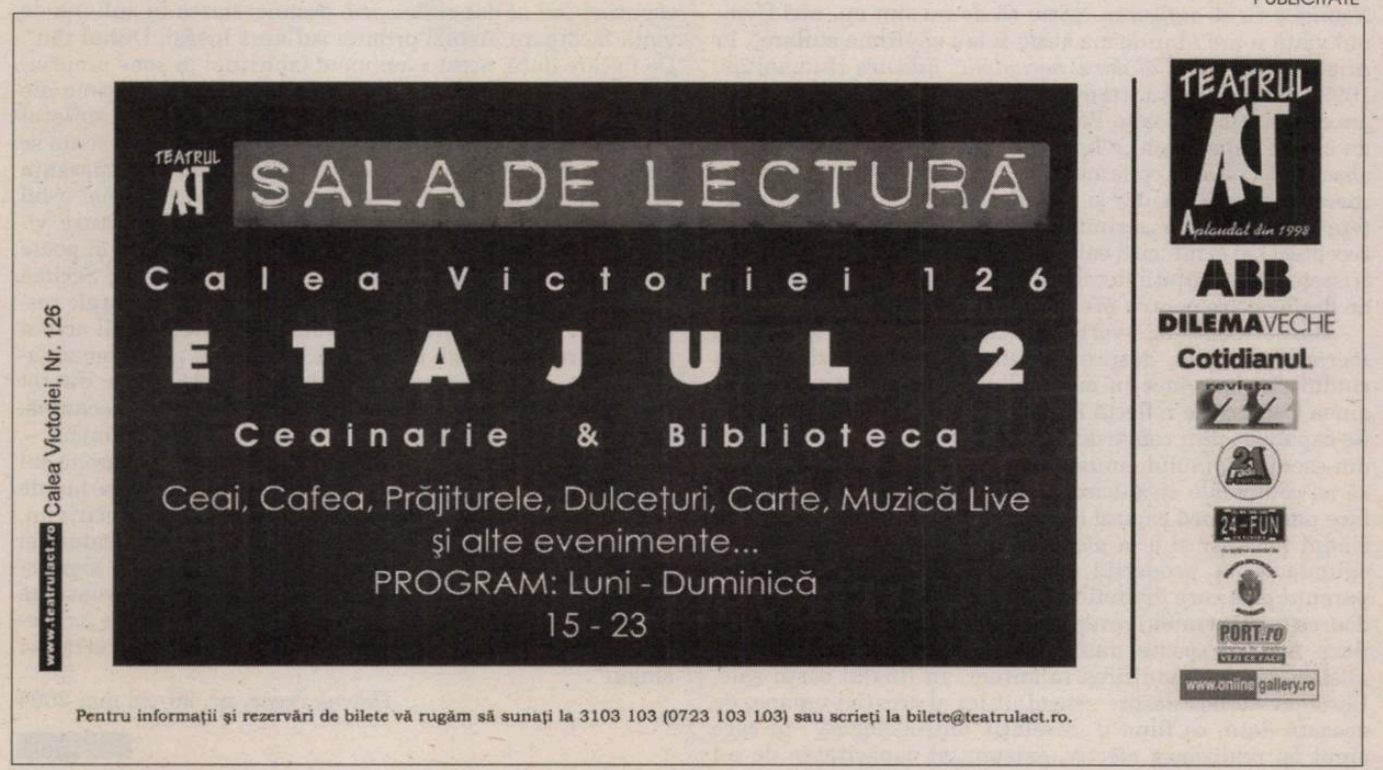

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

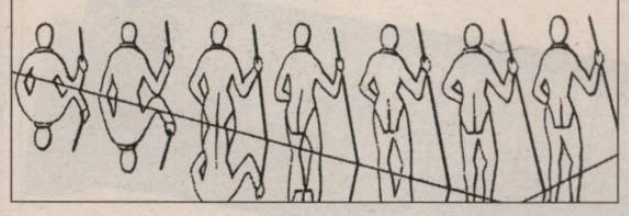

Totul despre sex, la 40...

Fac parte din mulţimea nedefinită de femei care au savurat, într-o etapă sau alta a diverselor lui difuzări, serialul *Totul despre sex (Sex and the City,* 1998, regia Martha Coolidge, cu Sarah Jessica Parker, Kim Catrall, Kristin Davis, Cynthia Nixon, Chris Noth). Şi nu numai că s-au uitat cu plăcere, ci l-au disecat şi, mai mult de atît, l-au trăit. Pînă la urmă, era singura producţie a culturii populare de acest fel care a încercat şi – măcar parţial – a reuşit să ofere o soluţie pentru femeile de sfîrşit de ani '90, început de 2000, diferite de predecesoare din multe puncte de vedere. Noul mileniu a venit cu imaginea unui alt tip de femeie decît cele cu care ne obişnuiserăm în seriale nu numai precum *Dallas* sau *Dinastia,* ci chiar *Tînăr şi neliniştit* sau *Dragoste şi putere:* nu doar una de carieră, avînd poziţia ei, de putere, independentă de cea a bărbatului cu care are de-a face; ci şi una care, chiar în viaţa personală, reuşeşte să se definească prin ea însăşi, fără ca obiectul ei favorit de referinţă să fie unul masculin. Carrie Bradshaw şi prietenele ei Samantha, Charlotte şi Miranda putuseră, timp de mai multe episoade, să se manifeste şi să aibă farmec prin ceea ce făceau ele însele, şi nu în mod special prin interacţiunile romantice cu vreun Mr. Big sau altul. Chiar dacă se terminau, conform cu referinţele altor epoci, tragic sau măcar lacrimogen, raportat la un nou tip de valori, autoreferenţiale, să le spunem – episoadele din *Totul despre sex* sfîrşeau optimist: deşi de multe ori părăsite, cele patru prietene se aveau una pe alta (puteau deci, să-şi împărtăşească experienţele şi se puteau detaşa ironic), dar şi moda (garanţia unei perpetue înnoiri), imposibilă fără *look*-urile bine conservate (şi puţin afectate de depresiile sentimentale); precum şi profesiile, toate de succes, cu atît mai mult cea practicată de Carrie, de scriitoare într-ale relaţiilor: tocmai accesul ideal spre eliminarea frustrării prin exhibare şi mărturisire publică. Din aceleaşi motive, bărbaţii vinovaţi, de multe ori, de dezamăgirile lor erau, prin toate procedeele amintite, daţi în vileag, expuşi ochiului public feminin vigilent şi, ca atare, neutralizaţi.

Am pus totul la timpul trecut pentru că filmul *Totul despre sex,* apărut anul acesta (regia Michael Patrick King), schimbă registrul concluziilor, uimindu-ne cel puţin pe unele dintre fanele serialului: ca reprezentantă a lor, fusesem atît de obişnuită cu ideologia lui feministă *hard,* încît măritişul Carriei cu Mr. Big din finalul filmului m-a destabilizat uşor. Abia mă învăţasem, timp de multe episoade, cu ideea că o femeie frumoasă şi de carieră, de 35 de ani, poate să fie bine-mersi şi singură, în sensul că nu e musai să aibă o relaţie stabilă, poate supravieţui cu capul sus şi aşa, doar cu niscaiva colorate aventuri ocazionale, cînd, deodată... nebunie! Carrie se mărită cu Mr. Big, Mr. Big acceptă, fără probleme cel puţin iniţial ideea căsătoriei. Ba, mai mult, se şi discută că au 40 de ani, şi de la vîrsta asta încolo...

Timpul pare să fi schimbat conotaţiile feministe ale filmului: e ca şi cum ni s-ar spune că totul are limită, zburdaţi cît mai puteţi, dar de la 40 de ani încolo mai gîndiţi-vă şi la bătrîneţe, cînd e bine să ai un suflet alături. Cu alte cuvinte, după ce acelaşi serial ne-a învăţat, fericit, să ne dezbărăm de prejudecăţile romantice şi să răzbatem, în plină ofensivă feministă, de unele singure, acum, deodată, trebuie să reformulăm totul: putem face toate lucrurile astea, dar cu o limită... E drept că Mr. Big are ceva ezitări, ca să nu contravină complet portretului masculin tipic de ins care dă bir cu fugiţii în faţa responsabilităţii, dar, pînă la capăt, se repliază... Făcîndu-ne pe toţi să revenim, spăsiţi, la mitul Cenuşăresei... Noroc cu Samantha, singura şi ultima care mai ţine steagul sus...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

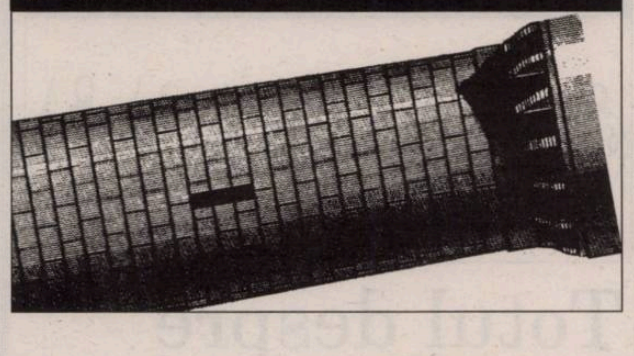

Basilica media

Patriarhul Daniel a creat trustul de presă al BOR, care include publicaţii, Trinitas FM, o televiziune şi recent fondata agenţie de ştiri „Basilica“. Pomenita evoluţie îi intrigă pe fundamentalişti. Ea a fost sesizată şi de cîteva ziare din Franţa, atente la „riscul“ ca BOR să nu devină „excesiv de influentă“ pe scena unui stat membru al UE (avem deja cazul Greciei). Fanaticii stagnării şi cei ai progresismului secular îşi manifestă laolaltă perplexitatea faţă de instalarea BOR în modernitate. Dar întrebarea de fond rămîne: asistăm la o evoluţie pozitivă sau la un derapaj capabil să altereze „puritatea“ dreptei credinţe? Ca întotdeauna, merită să vedem lucrurile într-un context mai larg. O asemenea privire ne arată, bunăoară, că toate celelalte Biserici creştine (catolicii şi protestanţii) au făcut de mult pasul către era media. Sfîntul Scaun a fost chiar promotorul evanghelizării prin unde herziene, iar Radio Vaticana, cu transmitere în zeci de limbi, rămîne, alături de postul italian TELEPACE, un clar exemplu de comunicare socială sub autoritate pontificală. Şi Bisericile catolice naţionale, de pildă cea din Polonia, posedă trusturi de presă foarte active în dezbaterea publică. Misiune şi... emisiune!

Evident, nu *mijloacele* misionare contează, cît modul lor de întrebuinţare. Dacă produsele mediatice ale unei Biserici sînt stimulante intelectual, animate de căutarea binelui comun şi conforme cu generoasa învăţătură creştină, de ce să ne tulburăm? Ele vin firesc pe piaţa inevitabil pestriţă a ofertelor media, unde ocupă o nişă legitimă. Dificultăţile apar dincolo de principiu. Puterea mediatică e în stare să corupă orice. Deontologia se arată permeabilă la compromisuri. Ficţiunea înlocuieşte adesea realitatea, iar tele-liturghia veştejeşte la o adică dorul după misterul liturgic. Pasiunea ratingului riscă să favorizeze demagogia pietistă. Isteria pseudo-naţionalismului primeşte uneori veşminte pravoslavnice. Servilismul faţă de ierarhie poate lua forme encomiastice, de natură să eclipeseze figura Mîntuitorului. Mai mult: un trust de presă vehiculează bani, contracte, favoruri. Este oare suficient ca el să aparţină BOR, pentru ca instrumentalizarea partizană, clientelismul şi frauda să fie total excluse? Ce barieră pune trustul BOR în faţa presiunii de a... politiza emisiunile prin clasicele reţete manipulatorii, de la „selecţia“ prestabilită a invitaţilor pînă la difuzarea unilaterală a „vox pop“-urilor pe teme de „actualitate“? Cum să te ocupi „obiectiv“ şi „seren“ de viaţa cetăţii, atîta vreme cît lumea românească se dovedeşte polarizată, fracţionată, dacă nu cumva schizofrenică? Cum să educi fără să cazi în desuetudine somniferă sau cum să ataci rădăcina atîtor rele fără ca otrava lor să te infecteze? Nu pretind că asemenea pericole se vor banaliza. Mi se pare însă necesar să atrag atenţia asupra lor, cu speranţa că managerii trustului de presă al BOR vor şti să le ocolească.

Se cuvine, ca întotdeauna, să vedem şi partea plină a paharului. Presa românească de calitate pare să fi intrat în colaps. Deşi tabloidizarea delirantă nu a sporit deloc audienţa, ea continuă să producă ravagii, la confluenţa dintre cupiditatea patronilor, substratul interlop al afacerilor şi fascinaţia faţă de patologic. În faţa acestei degradări accelerate, pe care nici CNA, nici opinia publică, nici conştiinţa profesională a jurnaliştilor nu par capabile să o frîneze, contra-oferta BOR are vocaţia de a echilibra balanţa în favoarea normalităţii democratice, definite prin urbanitatea dialogului. Sînt sigur că milioane de consumatori media vor, de fapt, să respire alt aer, să se instruiască relaxat, să-şi formeze o idee clară despre temele cu adevărat semnificative pentru viaţa comunităţii. „Basilica“ & Co le-ar putea aduce Vestea cea Bună că România nu e neapărat destinată mahalalei, incompetenţei agresive şi „scandalului“ cu orice preţ.

Anca MANOLESCU

Între tristeţe şi mîhnire

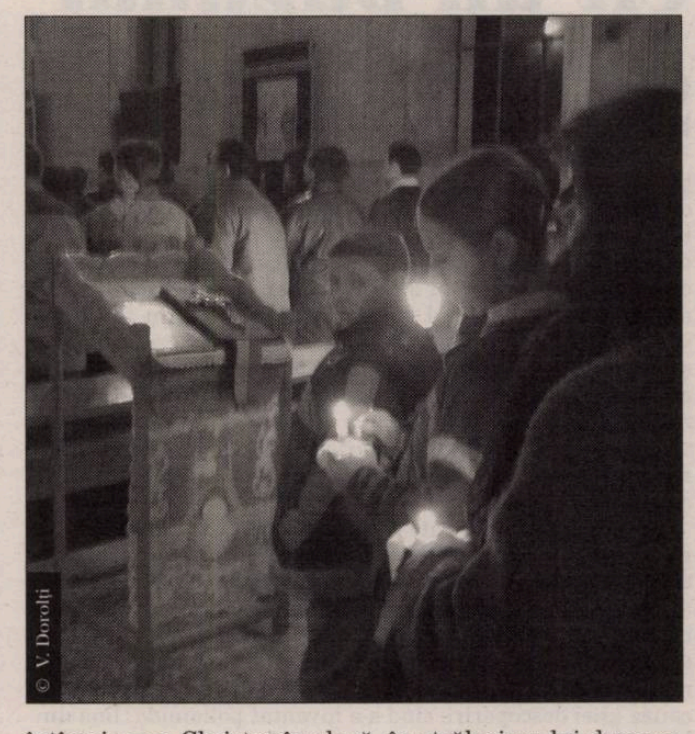

Concepţia monoteistă, ideea Dumnezeului unu şi unic nu implică doar, aşa cum o înţelegem în mod curent, prestigiul, puterea, măreţia fără seamăn ale unei realităţi transcendente. În unitatea sa de nedespicat, în depărtarea sa de neatins, în faptul de a fi „singurul Dumnezeu“, Dumnezeu e de asemenea „singur“, e singurătate absolută: e o plenitudine de nimeni cunoscută. Iar această plenitudine fără putinţă de cunoaştere are drept corolar, în anumite interpretări, o intensă tristeţe, tristeţea lui Dumnezeu de a fi ignorat, de a fi un *theos agnostos*. Într-un anume sens, insondabilul mister divin este înconjurat cu umbra tristeţii de a nu-şi comunica splendoarea şi plenitudinea. În secolul al XV-lea, un poet persan, Jami, spunea că frumuseţea, orice frumuseţe nu poate îndura să rămînă necunoscută, că ea „are oroare de văl“. E o lege naturală – spunea el – ca frumuseţea să vrea să se dezvăluie, să radieze, să se comunice. Dacă, de pildă, în cugetul tău apare o idee rară, preţioasă, vei fi obsedat de ea şi vei resimţi imboldul firesc de a o exprima. Dumnezeu însuşi nu se sustrage acestei tendinţe „naturale“: „frumuseţea veşnică a trebuit să se supună acestei legi şi ea a răsărit din augustele regiuni ale misterului pentru a străluci în zări şi în suflete... S-a revelat în oglinda fiinţelor“. Creaţia nu este, în acest sens, „operă“, „zidire“, manufactură divină. Este ceva mult mai intim legat de divin: e „revelaţie“, descoperire de sine a lui Dumnezeu pentru ca absolutul să se vindece de tristeţea singurătăţii sale absolute. Henry Corbin menţionează că gnoza ismaeliană derivă numele Allah din rădăcina WLH cu semnificaţiile de „trist“, „copleşit de tristeţe“, „suspinînd către“, „lansîndu-se cu teamă către“. Rămînînd mister dens, Dumnezeu tinde să se facă cunoscut, să-şi desfăşoare posibilităţile, să se manifeste. Fiinţa fiecăruia şi fiinţa lumii sînt constituite de strălucirea lui în expansiune, de „respirul“ lui. „Eram o comoară ascunsă“ – spune un hadith des valorificat de mistica sufită – „şi mi-a plăcut să fiu cunoscut. Am creat creaturile pentru ca ele să mă cunoască“.

Dar în ce măsură poate cunoaşte o creatură, fiinţă finită, splendoarea inepuizabilă care se revelează astfel? Pentru gîndirea contemplativă, fiinţele lumii nu sînt decît suporturi, oglinzi în care Dumnezeu se reflectă şi în care el este cel care se cunoaşte pe sine însuşi. Hadithul amintit e de interpretat „am creat creaturile pentru ca să devin în ele obiectul propriei mele cunoaşteri“. Omul „dă loc“ acestei cunoaşteri de sine a divinului, participă la această cunoaştere şi la caracterul ei infinit, „consolîndu-l“ pe Dumnezeu de însingurata lui unicitate. Dumnezeu rămîne acelaşi Unu absolut, singurul subiect şi obiect al cunoaşterii, dar are o infinită diferenţiere a locurilor în care se produce manifestarea şi cunoaşterea sa de sine. Există, în această concepţie, un schimb de viaţă între divin şi uman, la fel de esenţial pentru fiecare dintre parteneri. Dumnezeu dă omului fiinţă; înăuntrul fiinţei sale, omul dă divinului loc de manifestare. „Dacă El ne-a dat viaţă şi existenţă prin fiinţa lui, eu îi dau de asemenea viaţă cunoscîndu-L în inima mea“ – spunea un contemplativ sufit. Aceeaşi intuiţie a demnităţii umane, a funcţiei indispensabile pe care omul o are în viaţa divină e rostită într-un distih al lui Angelus Silesius, distih pe care Nikolai Berdiaev l-a pus ca motto al cărţii sale – *Sensul creaţiei: Ich weiss dass ohne mich Gott nicht ein Nu kan leben,/ Werd' ich zu nicht, Er muss von Noth den Geist auffgeben* („Ştiu că de nu sînt eu, nici Domnul viaţă n-are / Iar de mă sting Îi iau şi ultima suflare“, în Angelus Silesius, *Călătorul heruvimic,* Editura Humanitas, 1999, ediţie bilingvă, traducere, date biografice, note, variante, postfaţă de Ioana Pârvulescu). *Die Not,* cea din pricina căreia Dumnezeu „e lipsit de suflare“, „îşi dă duhul“ în absenţa locului de epifanie care e omul, înseamnă „nevoie“, „necesitate“ aprigă, dar şi „lipsă“, „mizerie“, „sărăcie“, „tristeţe“, de asemenea „strîmtorare“. În lipsa inimii umane, ca receptacol al strălucirii sale, Dumnezeu se află nu numai în tristeţea singurătăţii lui; El se află „strîmtorat“, fără spaţiu de desfăşurare pentru preaplinul său infinit.

Dar, evident, nu e vorba aici despre un act în doi timpi, mecanic asigurat, despre alcătuirea unei oglinzi care, la rîndul ei, reproduce în mod obligatoriu şi „natural“ imaginea Celui ce se reflectă în ea. Oglinzile umane trebuie să fie capabile „prin construcţie“ să reflecte ceea ce face parte din esenţa divinului, anume libertatea lui. Dumnezeu vrea să îşi contemple strălucirea *adevărată,* iar din adevărul ei face parte în mod capital libertatea lui. Ca atare, omul e la rîndul lui liber şi e la alegerea lui ca inima să îi rămînă oglindă ternă, acoperită, îngropată sau să devină transparenţa prin care divinul îşi trimite şi îşi contemplă splendoarea (şi libertatea) reverberate, înmulţite în nesfîrşite reflexe. Acesta e, poate, unul dintre sensurile parabolei evanghelice despre înmulţirea talanţilor. În finalul cărţii sale, Berdiaev vorbea despre sensul ultim al creaţiei umane, de această dată, ca fiind o „revelaţie antropologică“, în care omul îşi realizează efectiv, existenţial capacitatea de a-l întîmpina pe Christos în slavă, în strălucirea lui descoperită.

De altfel, tema inimii umane ca loc de reflexie a frumuseţii divine este, dincolo de expresiile pasionate şi îndrăzneţe ale misticilor, un mare „loc comun“, pe care fiece tradiţie spirituală îl conţine. Intimitatea, „continuitatea“ dintre strălucirea divină şi fiinţa umană poate fi spusă în multe feluri. Ea este, poate, sugerată, în cheie mitică, de una dintre legendele pe care Andrei Oişteanu le analizează, în alt orizont, în foarte bine articulatul său volum *Ordine şi haos. Mit şi magie în cultura tradiţională românească* (Editura Polirom, 2004). În origini, Dumnezeu este o prezenţă familiară oamenilor, îi priveşte şi coboară printre ei, iar cerul lui le este aproape, la îndemînă. Datorită degradării omului şi, implicit, a lumii, „Dumnezeu fuge cu cer cu tot în sus“ şi întoarce de mîhnire spatele oamenilor. Oamenii s-au „stricat“ şi Dumnezeu nu mai vrea să îi privească (şi să se privească în ei). Avem aici o mostră de realism mitic, ce pare mai degrabă confirmată în vremea de faţă, mult mai verosimilă decît crezurile şi eforturile misticilor pe care i-am invocat. Lumea noastră nu prea pare să mai păstreze multe reflexe umane ale acelei străluciri în care divinul se contemplă pe sine. Desigur, reflexele de acest tip au loc în adîncul inimii, în discreţia ultimă a persoanei, dar, în măsura în care sînt prezente acolo, ele trebuie cumva să se prelungească în vizibil, în practică, în atitudinea faţă de celălalt, celălalt nefiind decît alt loc de reflexie pentru aceeaşi lumină. Or, nu sînt semne că foarte mulţi dintre noi ne-am privi semenii ca atare.

Şi totuşi continuitatea dintre fiinţa umană şi divin, intimitatea lor, nevoia aprigă pe care o au unul de celălalt este amintită liturgic, în fiecare an, de sărbătoarea Cincizecimii, a Pogorîrii Duhului Sfînt. Una dintre cîntările ei invocă principiul fiinţei umane, ceea ce o face să fie: în începuturi „mi-ai dat suflet prin dumnezeiasca ta suflare, de viaţă făcătoare. Astăzi primim suflarea însăşi, Duhul tău“. De fiecare dată, acest eveniment (spiritual în sens propriu) aminteşte că omul este şi respiră, pe treptele intime ale fiinţei lui, datorită respiraţiei lui Dumnezeu, că sufletul este instituit în continuitate cu suflarea Lui – care acum se revarsă în lume şi poate reda fiinţelor umane transparenţa prin care ele participă la cunoaşterea de sine însuşi a lui Dumnezeu. „În această revelaţie a Duhului, creatura vizibilă devine văzătoare; ea e văzută de Dumnezeu şi poate de acum înainte vedea în Invizibil“ – spunea André Scrima într-o analiză structurală şi tematică a ciclului liturgic respectiv. În tradiţia ebraică, sărbătoarea Cincizecimii actualizează primirea Legii pe Sinai, lege al cărei prim comandament este „să iubeşti pe Dumnezeu din toată inima, din tot cugetul, din toată puterea ta“. „Din toată inima“ înseamnă, în tradiţia şi în limba ebraică – observa A. Guillaumont –, cu o inimă nedivizată, unificată, una, *ehad*. Înseamnă a-i oferi lui Dumnezeu o inimă în adecvare cu unitatea Lui de nedespicat, înseamnă a da un suport potrivit strălucirii lui, a participa la augusta lui singurătate. În ciuda neatenţiei noastre (a „nesinchisirii“ noastre – spunea legenda menţionată mai sus), tradiţiile spirituale cele mai diverse continuă să amintească de responsabilitatea umană faţă de „tristeţea“ Unului, continuă să invoce „fuga celui singur către Cel singur“.

Dilema veche, nr. 20, 28 mai 2004

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

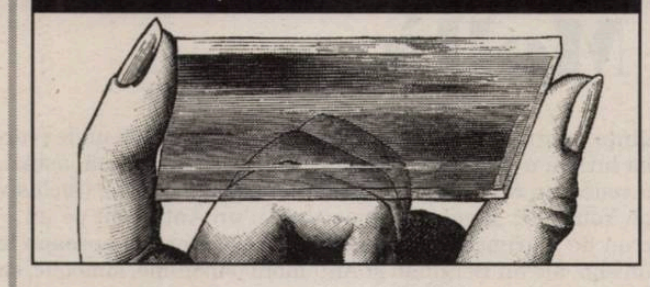

Forţa inşilor de mucava

Tin această rubrică de peste cinci ani şi, în tot acest timp, multe dintre emisiunile sau vedetele TV despre care am scris au dispărut de pe firmament. Mă uit uneori pe textele mele mai vechi şi realizez că am cheltuit o groază de energie degeaba, pentru lucruri episodice, care ne-au sîcîit de pe micul ecran doar o perioadă de timp.

Există însă şi personaje care, deşi păreau episodice, sînt astăzi ce-au fost, ba chiar mai mult decît atît (după expresia favorită a foştilor activişti&securişti). Mă uitam zilele trecute la noul primar al sectorului 4, Cristian Popescu, care e numit chiar şi în mod oficial cu numele de scenă: Piedone. Era într-o vizită la un cămin de bătrîni, însoţit desigur de camerele de luat vederi şi îşi juca rolul foarte bine: îi zicea „mamă“ unei bătrîne (care, firește, nu era mama lui), era autoritar şi cu mîinile în şold şi nu privea niciodată înspre camere. Părea, pur şi simplu, filmat fără să ştie, în timp ce se îngrijea de soarta oamenilor în suferinţă.

M-am amuzat să găsesc ce am mai scris despre acest personaj. Am dat de un text din primăvara lui 2003, cînd omul era în plină ascensiune mediatică. Iată ce scriam atunci:

„Nu ştiu din ce raţiune, cineva a vrut să facă din umilul consilier al Primăriei Sectorului şase, Cristian Popescu, un supererou. Superman sau Batman nu putea fi pentru că nu-l ajuta fizicul (şi, pe de altă parte, ar fi fost şi destul de dificil să umble pe stradă cu mantie sau mascat), aşa că, dacă tot trebuia să poarte un nume, i-au spus Piedone. Dar masca sau mantia sînt, pînă la urmă, accesorii nesemnificative pentru un astfel de personaj. Cel mai important lucru, fără de care nici un supererou nu ar exista, este camera de luat vederi. Iar aşa ceva Piedone al nostru are din belşug. Camerele îl însoţesc cuminţi oriunde s-ar duce şi-l filmează din toate poziţiile, ca pe cei din casa *Big Brother*. (...)

Scurt istoric. Consilierul Cristian Popescu a început prin a fi un obişnuit al jurnalelor televiziunii Prima (iată, Prima, care astăzi găzduieşte *Big Brother*-ul). Fiecare descindere a lui prin pieţe era filmată. I s-a zis Piedone de la bun început şi a trebuit să treacă ceva timp pînă să aflăm că în spatele personajului se afla un anume consilier Cristian Popescu. Aşa cum era şi normal, mitul mediatic a precedat persoana propriu-zisă. Pe de altă parte, cei care s-au ocupat de construirea acestui personaj au realizat un fapt evident: numele lui era destul de banal, iar unui supererou îi trebuie neapărat un supranume. Peter Parker este, de fapt, Spiderman, iar Cristian Popescu – Piedone. Excelentă găselniţă, trebuie s-o recunoaştem! Ce făcea tipul: mergea prin pieţe, răsturna tarabele amărîţilor «care comercializau produsele în condiţii improprii» (şi îi prezenta publicului ca pe nişte afacerişti veroşi) sau mîngîia pe creştet băbuţe neajutorate. Mai mare dragul să te ia un asemenea personaj sub aripa lui încăpătoare... (...) Apoi Piedone a început să fie preluat, încet-încet, şi de celelalte televiziuni. A devenit un «VIP», a fost invitat în emisiuni gen *Academia vedetelor* sau pe la *talk-show*-uri. Cu ocazia acestora din urmă, ne-am dat seama că omul e destul de cuminţel, că nu vrea să-i supere pe cei mari şi că-şi umflă pieptul numai în faţa plevuştii cu tarabe (ca şi Bud Spencer, el îi bate numai pe cei debili – şi, oricum, trebuie *să pară* că bate, nu să o facă într-adevăr). Pe de altă parte, tot cu ocazia *talk show*-urilor, Piedone a dat adevărata măsură a agramatismului său funciar sau a puţinătăţii ideilor care-l vizitează (asta dovedeşte, printre altele, că el, singur, nu ar fi fost în stare să-şi organizeze o campanie publicitară aşa de bine articulată)“.

În mod normal, nu ai da nici o şansă unui asemenea personaj de mucava. Iată însă că realitatea ne-a demonstrat că *se poate*, şi acum omul conduce destinele unui sector al Capitalei. Ca şi în cazul „adevăratului“ Piedone, publicul infantil s-a lăsat dus de nas şi l-a crezut un personaj cu adevărat forţos.

Petru CLEJ

Bye, bye, BBC!

BBC emite în limba română din 15 septembrie 1939 şi a devenit de mult un post de radio de referinţă în peisajul audiovizual din România.

Închiderea redacţiei române nu este, pentru cunoscători cel puţin, o surpriză. În anul 2005 se închiseseră opt redacţii în limbi europene, iar redacţia română supravieţuise datorită în special nivelului mass-mediei din România şi a incertitudinii privind aderarea la Uniunea Europeană.

După 1 ianuarie 2007, România a devenit singurul stat membru al UE unde BBC-ul mai emitea în limba ţării respective. Cum BBC World Service are acum, pe bună dreptate, alte priorităţi, în special în lumea musulmană, Orientul Mijlociu şi Îndepărtat şi Africa, redacţia română devenea un fel de lux, în opinia conducerii.

Şi, dacă stăm să ne gîndim, România e o ţară superdemocratică, în comparaţie cu China, Iranul, Afganistanul, Nigeria, Somalia, Vietnam, Birmania sau lumea arabă, unde se găsesc cele mai mari audienţe ale BBC World Service.

Există argumentul Republicii Moldova, unde chiar după aceste standarde se justifică continuarea difuzării de programe în limba română, dar dimensiunea mică a pieţei şi dependenţa de infrastructura de la Londra făceau dificilă menţinerea unei redacţii independente acolo, dar opinia mea e că aşa ceva era posibil cu pregătiri din timp.

Dezamăgirea e cu atît mai mare, cu cît biroul ultra-modern al BBC la Chişinău a fost deschis în martie 2006, iar din luna august a aceluiaşi an emisiunile BBC în română, engleză, rusă şi ucraineană pot fi recepţionate perfect pe frecvenţa 97,2 MHz pe o rază de circa 100 km în jurul Chişinăului, inclusiv în centrul Tiraspolului, la doi paşi de Sovietul Suprem, sediul autorităţilor separatiste. Tot în august 2006 fusese lansată şi emisiunea specială de 15 minute pentru Republica Moldova, care, iată, îşi încetează existenţa după nici doi ani de activitate.

Dispare şi pagina de Internet a BBC care avea în medie 80-85 de mii de utilizatori unici în fiecare lună şi peste 1 milion de pagini citite, făcută după standardele BBC News unde, dacă voiai, puteai să te informezi pe scurt despre tot ce se întîmpla în lume, în România şi în Republica Moldova.

Împotriva totalitarismelor

Prin dispariţia emisiunilor BBC în limba română dispare un simbol. Pentru cei foarte în vîrstă, e amintirea anilor războiului, cînd Radio Londra era un firicel de adevăr în mijlocul dezinformării propagate de Hitler şi Antonescu. Apoi, într-o perioadă mult mai lungă, pe timpul războiului rece, BBC a „spart“ din nou blocada informaţională a unui regim totalitar, de această dată cel comunist.

Prin neutralitate şi sobrietate, emisiunile în limba română ale BBC nu puteau concura cu tonul combativ al „Europei libere“, deşi să nu uităm, de pildă, de scrisoarea celor şase disidenţi nomenklaturişti, difuzată pe 10 martie 1989, precum şi de interviurile cu Stelian Tănase şi Alin Teodorescu din zilele premergătoare căderii regimului Ceauşescu.

Emisiunile în limba română ale BBC au atins cea mai mare popularitate după 1990, anume în 1999, cînd audienţa lor a depăşit 16% din populaţia adultă a României.

Spre deosebire de „Europa Liberă“, BBC s-a reorientat rapid către FM, ajungînd să aibă peste 120 de parteneriate cu posturi locale şi 4 relee FM de 24 de ore în România şi o acoperire pe FM de practic 90% pe teritoriul Republicii Moldova.

„Ca şi celelalte redacţii europene pe care le-am închis acum trei ani, redacţia în limba română a fost creată în perioada celui de-al doilea război mondial şi şi-a slujit cu distincţie publicul în era comunistă şi pînă în prezent. A fost o decizie dificilă, dar necesară pentru a ne asigura că BBC WS îşi alocă resursele limitate acolo unde nevoia este mai mare.“

Nigel Chapman, directorul BBC World Service

Un reper pentru presa din România

BBC în română a fost un model pentru opinia publică: un jurnalism sobru, imparţial, care nu seamănă în nici un fel cu tonul strident şi cu vacuitatea presei din România, în care pamfletul spumos, dar lipsit de substanţă pare să fie genul cel mai de succes.

Am avut onoarea să fac parte şi eu din redacţia română a BBC, din mai 1991 pînă în martie 2008. Nu regret o clipă timpul petrecut acolo şi pot spune că, dacă am avut un oarecare succes în cariera de jurnalist, acest lucru se datorează aproape în integralitate BBC-ului, unde am învăţat ce înseamnă jurnalismul adevărat şi că România nu este neapărat buricul pămîntului, aşa cum rezultă adeseori din presa românească.

Acolo am învăţat valoarea conciziei, a cantităţii maxime de informaţie în minimum de spaţiu, a interviurilor de trei minute cu trei întrebări şi trei răspunsuri, a punerii informaţiei în context şi a păstrării cu scrupulozitate a corectitudinii limbii române, bastardizată după 1990 de influenţele limbii engleze, a refuzului categoric al folosirii noii limbi de lemn şi al citirii afectate pe post, aşa cum, vai, auzi zilnic la Radio şi TV în România.

Mai presus de orice, am preţuit lipsa oricărei ingerinţe politice în activitatea editorială şi folosesc acest prilej ca să le aduc aminte acelora (puţini de rea-credinţă şi mai mulţi naivi care au fost manipulaţi) care s-au implicat în campania murdară din 2003-2004 cu prilejul restructurării redacţiei române a BBC că datorează scuze pentru calomniile şi josniciile la care s-au pretat atunci, cînd au invocat presiunile din partea PSD şi ale lui Adrian Năstase personal.

Îmi pare rău pentru foştii mei colegi de la Bucureşti, Londra şi Chişinău, jurnalişti de o competenţă şi mai ales de o integritate greu de găsit în presa de limbă română, care-şi pierd postul, dar sînt convins că îşi vor continua cariera cu succes, ducînd mai departe acest stil inconfundabil al BBC.

Opinia publică românească pierde o sursă valoroasă de informare şi un reper moral care fiinţa de aproape 69 de ani.

Salut cu respect coborîrea drapelului BBC de pe catargul presei de limbă română şi spun: *Bye, bye,* BBC!, ne vei lipsi!

Acest articol a fost preluat, cu permisiunea autorului, din revista electronică *ACUM* (www.acum.tv)

Cîteva cifre

Dintr-un comunicat al BBC, am aflat că Radio BBC România îşi va înceta emisia la 1 august, după 68 de ani de activitate neîntreruptă.

Redacţia în limba română este ultima din cadrul BBC World Service într-o altă limbă decît engleza, care mai transmite în prezent într-o ţară membră a Uniunii Europene.

Decizia survine în urma unei reevaluări a structurii BBC World Service din perspectiva bugetului instituţiei, stabilit în acord cu guvernul britanic, în octombrie 2007, pentru anii 2008-2011.

Difuzarea de programe în limba română destinate Republicii Moldova va înceta, de asemenea, deoarece biroul de la Chişinău nu poate funcţiona fără infrastructura întregii redacţii în limba română.

Cele patru frecvenţe FM ale BBC din România şi cea din Republica Moldova, care în prezent difuzează şi programe în limba română, vor continua să transmită exclusiv programe în limba engleză, în România, şi în engleză, rusă şi ucraineană, în Republica Moldova, în măsura în care autorităţile media o vor permite.

Închiderea redacţiei BBC World Service în limba română afectează 46 de angajaţi (30 la Bucureşti, 4 la Chişinău şi 12 la Londra) şi va duce la o economie de 1,3 milioane de lire sterline.

Alex. Leo ŞERBAN

Taormina 54: cu Paul Schrader, Anthony Lane şi Jordi Mollà

A 54-a ediţie a Festivalului de film de la Taormina a fost, de fapt, a doua păstorită de Deborah Young – important critic de film american, ziaristă la The Hollywood Reporter. *Young a lăsat selecţia în grija unei italience depresive, iar rezultatul a fost amestecat...*

Copii restaurate

Festivalul s-a deschis, ca de obicei, cu întîrziere (doar eram în Italia, ba mai rău: în Sicilia!). Şi poate că nu în modul cel mai inspirat cu putinţă: în locul unor filme de ultimă oră, care să umple vastul Teatro Greco (amfiteatrul în aer liber bătrîn de peste 3000 de ani), festivalul a programat două filme prestigioase, dar vechi, în copii restaurate: *Toby Dammit* (mediumetrajul lui Fellini din 1967) şi *The Godfather* (celebrissimul film al lui Coppola din 1972). Restaurarea filmului lui Fellini s-a făcut graţie generozităţii Ornellei Muti – care a urcat pe scenă, frumoasă (de la distanţă) într-o rochie roşie mulată şi ochelari de soare (seara!) –, fiind prima investiţie a unui actor italian în prezervarea unei opere patrimoniale. *Toby Dammit* (parte a unui film-triptic, *Histoires extraordinaires,* inspirat de povestiri de Edgar Allan Poe, celelalte două episoade fiind semnate Louis Malle şi Roger Vadim) arăta, într-adevăr, splendid, cu toate culorile originalului readuse la lumină (imaginea aparţine lui Giuseppe Rotunno, care şi-a început colaborarea cu Fellini odată cu acest film), iar interpretarea lui Terence Stamp (în rolul titular) poate fi considerată una dintre cele mai bune din cariera actorului britanic. Filmul este, desigur, mult mai mult decît un exerciţiu briliant – puntea tematică şi stilistică dintre *La dolce vita* (1959) şi *Roma* (1972) –, dar rămîne, în acelaşi timp, o operă pentru *i cognoscenti:* viziunea felliniană (care „deforma" realitatea făcînd-o indimenticabilă) este prezentă, fără rest, în acest titlu mai puţin frecventat, motivele pentru care e mai puţin frecventat ţinînd de distribuţia confidenţială („de cinematecă") a unui astfel de film. Din păcate, ideea continuării proiecţiei inaugurale cu *Naşul* – care se baza pe „coincidenţa" vizionării unui film turnat în Sicilia, *chiar în Sicilia* – a golit gradenele (extrem de inconfortabile, oricum!) ale amfiteatrului...

Acelaşi lucru s-a întîmplat şi la *Mishima* – extravaganţa omagială a lui Paul Schrader din 1985, un *biopic* (film biografic) care nu seamănă cu nimic din ce s-a făcut la Hollywood, părînd, mai degrabă, un experiment de Derek Jarman cu mega-buget. *Mishima* este un film „greu", un kamikaze conceptual care poate fi – totuşi – o călăuză în opera controversatului scriitor japonez: Yukio Mishima (fabulos interpretat de Ken Ogata) a fost, în acelaşi timp, un autor important, tradus în multiple limbi încă din timpul vieţii, dar şi o figură pop, care a făcut din viaţa lui un manifest estetic. Iar restaurarea este senzaţională, filmul arătînd, astăzi – la aproape 25 de ani de la premieră –, „mai bine ca atunci", după cum recunoştea însuşi Schrader. Am avut plăcerea de a sta la aceeaşi masă – la dineul de după – cu acesta; ultimul său film (care va ieşi pe ecrane, probabil, la toamnă) este *Adam Resurrected,* turnat în România, filmografia lui de regizor mai cuprinzînd titluri precum *American Gigolo* şi *The Comfort of Strangers*. Dar Schrader este,

***Mishima** de Paul Schrader*

pentru cinefili, mai ales scenaristul cultissimului *Taxi Driver* al lui Scorsese (cu care a mai colaborat la *Raging Bull* şi la *The Last Temptation of Christ)* şi autorul unor scenarii pentru Sydney Pollack *(Yakuza),* Brian De Palma *(Obsession),* Peter Weir *(The Mosquito Coast)* sau Harold Becker *(City Hall).* Mi-a povestit o sumedenie de întîmplări din timpul turnajului în România („românii sînt buni, doar că nu ştiu să finiseze"), dar nu pot fi reproduse.

Lecţii de cinema

Schrader a ţinut un *„masterclass"* în care s-a adresat direct auditoriului, renunţînd la intermedierea criticului de film israelian Dan Făinaru. A fost factual şi spectaculos, dar mai pasionant mi s-a părut *„masterclass"*-ul lui Anthony Lane – critic de film britanic care scrie, de mai bine de 12 ani, la *The New Yorker*.

Lane alesese să prezinte, înaintea discuţiei cu moderatorul (acelaşi Dan Făinaru, care i-a ridicat – elegant – toate mingile la fileu), un film mai vechi al lui Antonioni: *Il Grido* (1957) – un fel de titlu de tranziţie între neorealismul documentar din *Gente del Po* şi marea revoluţie stilistică începută doi ani mai tîrziu, cu *Aventura*. De ce acest titlu şi nu chiar *Aventura* – care se sfîrşeşte „după colţ", în hotelul San Domenico Palace din Taormina?, l-a întrebat (normal) Făinaru. Pentru că – a răspuns Lane – „ar fi fost prea la îndemînă" şi, în plus, pentru că voia, neapărat, să aducă în actualitate un film frumos şi mai puţin frecventat... *Il Grido* este, într-adevăr, şi una, şi alta, relevînd ceea ce Lane crede că este însăşi esenţa cinematografului: „nu metafizică, ci meteorologie"! Filmat nu departe de Ferrara natală a lui Antonioni (revizitată, 7 ani mai tîrziu, în *Deşertul roşu* – primul său film în culori), *Il Grido* este învăluit – de la început şi pînă la sfîrşit – într-o ceaţă difuză care „nu-ţi permite să identifici cu precizie timpul sau orele zilei" cînd se desfăşoară acţiunea. Un lucru pe care nu-l ştiam, comunicat de Lane, este că – în film – Monica Vitti (care avea să devină muza regizorului odată cu filmul imediat următor) o dublează pe actriţa americană Betsy Blair! Am stat mult de vorbă cu Lane – despre Antonioni, firește, şi despre tendinţa unora (critici!) de a vedea „ideologie" acolo unde (vorba lui) nu e decît meteorologie, despre ce înseamnă, astăzi, a vedea un film clasic graţie tehnologiei moderne (inclusiv pe YouTube; „e cumva ironic să vezi un Antonioni pe un ecran de mărimea unui şervet"), despre morţile, aproape la unison, ale lui Bergman şi Antonioni (sinonime, simbolic, cu moartea Cinematografului „aşa cum îl ştim"), despre democraţia otrăvită numită „blog", despre Henry James (autor-fetiş pentru amîndoi) şi despre multe altele... Întîlnirea cu Anthony Lane a fost, pentru mine, *highlight*-ul festivalului – ca şi, după aceea, întîlnirea cu Jordi Mollà, versatilul actor spaniol (catalan) cu (deja) o filmografie substanţială ce se întinde de la *Jamon, Jamon* al lui Bigas Luna la *Elizabeth: The Golden Age,* trecînd prin Almodovar; Jordi (care este, în acelaşi timp, pictor şi autor a două romane) fusese şi el, nu de mult, în România, unde făcuse parte din distribuţia filmului *Bunraku* – dar ceea ce puţini ştiu este că aceasta a fost a *doua* sa vizită în Bucureşti: mai venise o dată, la-nceputul anilor '90, ca simplu turist!

Alte filme, alte întîmplări

Am cunoscut-o, la Taormina, şi pe fragila Elsa Zylberstein (una din actriţelele mele preferate), care a lăsat o impresie nu tocmai plăcută: trebuia să facă parte din juriu, dar a pretextat o problemă domestică şi a plecat după două zile. Filmul care a cîştigat Marele Premiu (Taormina are o competiţie rezervată exclusiv producţiilor mediteraneene) a fost egipteanul *Ein Shams* (numele unui cartier din Cairo), care mi s-a părut OK... Mai OK, oricum, decît îngrozitoarele *Long Live Love* (ultimul Mike Figgis) şi un film italian turnat chiar la Taormina, *Un amore di Gide!* Imaginile cu care rămîn însă, după Taormina 54, sînt cele din *Toby Dammit,* din *Mishima,* din *Il Grido,* din *Innocenza* (un scurtmetraj, alternativ abstract-stilizat şi crud-visceral, al unui tînăr, Paolo Laganà, proiectat pe peretele camerei mele de hotel) şi cu scena, de un comic buf, dintr-un posibil scurt *ad-hoc* intitulat „Terasa Timeo din Taormina; exterior seară": Jordi Mollà aplecîndu-se să-mi culeagă cărţile de vizită împrăştiate pe jos atunci cînd am scos una să i-o dau...

PUBLICITATE

107,3
În traficul din Bucureşti ai şansa
să primeşti o carte.
SMART FM
UN RADIO CU CARTE

PUBLICITATE

colecția adevărul
să o lași moștenire urmașilor urmașilor tăi!

Carte de lux

OPERE COMPLETE
James Clavell
Theodor Constantin
Sven Hassel
Vintilă Corbul

în magazinele diverta
mereu ceva nou
în exclusivitate pentru
perioada 9 iunie-9 august

Peste 70 de volume

Mădălina ŞCHIOPU

Sînzienele, modelul suedez

În perioada pre-creştină, în toată Europa aveau loc celebrări cu ocazia solstiţiului de vară, ziua cea mai lungă a anului, victoria deplină a luminii. Cum multe dintre ele conţineau ritualuri de fertilitate săvîrşite fără ocolişuri, în grup, care din perspectiva bisericii aveau să pară de-a dreptul dezmăţate, s-a încercat ca sărbătoarea păgînă să fie domesticită suprapunîndu-i-se Naşterea Sfîntului Ioan Botezătorul. Parţial transformată, celebrarea a supravieţuit totuşi în forme mai mult sau mai puţin asemănătoare cu cele vechi, pe întregul continent, din insulele britanice pînă în Rusia. La noi este cunoscută sub numele de Sînzienele sau Drăgaica.

Nicăieri însă ea nu este mai iubită şi mai răspîndită decît în Suedia, mai mult chiar decît în ţările scandinave vecine. Numită *Midsommar* (Sărbătoarea Miezului de Vară), este considerată cel mai important eveniment al anului, mai îndrăgit decît Paştele, Crăciunul, Sfînta Lucia şi Ziua Naţională la un loc. Practic, de joi pînă duminică, în perioada solstiţiului de vară, oraşele aproape se golesc. Suedezii pleacă, cu toată familia sau grupul de prieteni, spre casele de vacanţă de la ţară, spre pensiuni şi moteluri sau, pur şi simplu, cu cortul. Este un exod general spre natură, spre sălbăticia care a fost odinioară cadrul firesc al sărbătorii.

Un fond păgîn care se revoltă

De ce este atît de iubită Sărbătoarea Miezului de Vară? Suedezii au explicaţii diferite. Una dintre ele este foarte practică: pentru că nordicii nu sînt prea răsfăţaţi de zilele însorite, au ales un eveniment plasat în anotimpul călduros, ca să se întîlnească şi să petreacă pe o vreme acceptabilă. Alţii optează pentru o explicaţie culturală. Aceştia vorbesc despre un popor creştinat superficial, ba chiar civilizat superficial (ceea ce pe un est-european îl face să zîmbească), care a păstrat întotdeauna un fond păgîn şi a ales instinctiv o sărbătoare de care se simte mai apropiat sufleteşte.

Oricare ar fi explicaţia cea mai plauzibilă (probabil o combinaţie între cele două), fapt este că unele date ale sărbătorii sînt uşor de recunoscut şi pentru cineva venit dintr-o ţară în care ea nu este atît de răspîndită. Ca şi Sînzienele, este perioada magică a anului, cea în care totul este posibil. Vrăjile au efect maxim, dorinţele se împlinesc, fiinţele supranaturale – zîne, troli, elfi – se amestecă cu muritorii. Iar emancipatele domnişoare scandinave mai cad în capcana să-şi pună noaptea sub pernă şapte tipuri de flori ca să-şi viseze viitorul soţ, chiar dacă multe sînt de părere că instituţia căsătoriei este perimată şi opresivă.

Regulile obişnuite sînt răsturnate. În unele regiuni scandinave, se mai păstrează obiceiul căsătoriilor glumeţe, în răspăr, între adulţi care nu se cunosc. Expresia literară cea mai cunoscută a ceea ce înseamnă spiritul Miezului de Vară – cîndva foarte popular şi în Anglia – este shakespeariana *Visul unei nopţi de vară*. Nebunie, vrajă, perechi care se caută, se despart, se schimbă, regina zînelor îndrăgostită de un măgar, lucruri care nu sînt ceea ce par. În pofida timpului, unii mai cred încă în puterea lui *Midsommar*.

Cum arată Midsommar în 2008

Am plecat, de joi, din Göteborg spre localitatea Bokenäs, aflată pe malul unui fiord, la 100 km distanţă de oraş, spre nord. Maşinile şi autocarele circulau bară la bară, cam ca în traficul bucureştean, semn că exodul începuse. Supermarketurile din drum sînt asaltate: de *Midsommar* se bea şi se mănîncă pe săturate, ba chiar mai mult decît atît. Pentru magazine şi comercianţi, e una dintre afacerile de succes ale anului.

Bokenäs e un sat format din căsuţe cochete, de lemn, majoritatea vopsite în roşu închis, înconjurate de verdeaţă. Aspectul lor bucolic, ca în ilustraţiile de epocă la cărţile Selmei Lagerlöf, e înşelător: în interior, au toate dotările unei locuinţe moderne, de la centrală termică la aer condiţionat. Cele mai multe sînt case de vacanţă: puţinii locuitori ai satului au grijă de ele cînd orăşenii sînt plecaţi. Pe malul fiordului, o mulţime de ambarcaţiuni, bărci cu motor şi şalupe, şi ele proprietatea celor din Göteborg, pregătite pentru situaţia cînd stăpînii au chef să facă o croazieră.

Pînă a doua zi dimineaţă, sosesc alţi şi alţi oameni. Cei deja veniţi aşteaptă ca familia să se reîntregească. Sărbătoarea propriu-zisă începe a doua zi, după prînz. Pe o pajişte, este instalat aşa-numitul „stîlp de mai", un par împodobit cu flori şi panglici. Iniţial – mi se spune, vîrful acestuia trecea printr-un cerc, un simbolism străveziu, care sugera actul sexual. Cum a fost considerat deochiat, cercul a dispărut o vreme, pentru ca apoi să apară o găselniţă şi mai sugestivă: astăzi, stîlpul de mai are în vîrf, de o parte şi de alta, două mici cerculeţe. Vreo legătură cu sensul iniţial al sărbătorii, de celebrare a fertilităţii? – întreb. Se poate – mi se răspunde –, dar de fapt a fost împrumutat de la germani, prin secolul al XVI-lea. „Nemţii aduc numai lucruri porcoase" – spune serios o doamnă. „Ca de exemplu Volkswagen" – adaugă altcineva, şi toţi ne prăpădim de rîs.

Apare o miniorchestră. Cîntăreaţa, Ulla, îmbrăcată în costum naţional, este maestru de ceremonii. Îi invită pe toţi la dans, şi mulţimea, de la mic la mare, face cercuri în jurul stîlpului de mai. Fizic vorbind, dansurile sînt destul de solicitante, cum ar fi cel al „micilor broaşte", în care ni se cere să sărim. Cînd se termină, pe pajişte rămîn stăpîni copiii. Pentru ei au fost gîndite fel de fel de jocuri şi concursuri.

Femeile poartă coroane de flori. Una dintre cele care le împleteşte este Anna, venită din Africa de Sud, şi este *afrikaner*, adică bură. Spre stupoarea mea, o rupe binişor pe româneşte. Îmi spune că este de şase luni *au-pair* la un cuplu de români din Göteborg, Mihai şi Corina, şi aşa a învăţat cîte ceva. Care va să zică, vorbesc româneşte cu o *afrikaner*, la Bokenäs: asta da zi în care orice este posibil!

O noapte mult prea scurtă

Spre amurg (diviziunea timpului este formală: de fapt, în timpul verii nordice, întuneric în adevăratul sens al cuvîntului se face doar cîteva ore, după miezul nopţii), fiecare se îndreaptă spre cina în familie. Asta înseamnă mese încărcate cu zeci de feluri de mîncare, multe dintre ele variaţii cu hering, somon şi alte tipuri de peşte. Un ospăţ sardanapalic. Înţeleg că trebuie să-i fac faţă pînă la sfîrşit, dar, ce e drept, nu-mi displace. Familia la care sînt găzduită este foarte numeroasă, iar cea mai în vîrstă membră a ei, Marika, are aproape o sută de ani. Încă îşi ştie după nume zecile de nepoţi şi strănepoţi, iar preferatul ei e cel mai mic, Jakob, care are patru ani. Este stăpîna de necontestat a clanului, toţi o privesc şi o ascultă cu respect. Marika e singura care poartă costum popular, unul somptuos, de care este foarte mîndră pentru că l-a făcut cu mîna ei, la războiul de ţesut. Îmi arată cum funcţionează şi îi spun că înţeleg foarte bine despre ce vorbeşte, pentru că bunicile mele aveau unelte identice. De altfel, interiorul îmi aduce aminte de casele noastre de la ţară, cu cuverturile ţesute la război, preşuri şi tot felul de mileuri croşetate. Odinioară, suedezii au fost un popor de fermieri, dar asta se vede din ce în ce mai puţin, hainele de altădată – de o bogăţie uluitoare pentru o populaţie atît de mică, cu diferenţe de la sat la sat – sînt întîlnite doar în muzee, conservate de etnologi. Marika este un fel de ultim mohican: nimeni altcineva din familie nu-i urmează exemplul.

Se apropie miezul nopţii şi începe petrecerea. Copiii se duc la culcare. Se deschid sticlele de vodcă şi vin, cutiile de bere. Aici, cheful este liniştit, se reduce la discuţii în familie, la un pahar de băutură. În alte locuri însă, se adună grupuri-grupuri de tineri, genul hippie, se cîntă la chitară, o atmosferă care îmi aduce aminte de Vama Veche. Din cînd în cînd, cîte un cîntec uneşte toate grupurile. Cum ar fi cîntece tradiţionale despre Miezul de Vară, cîteodată interpretate în zeflemea, în manieră punk. Iar cînd limita de vîrstă scade, petrecerea este şi mai nebunească. În casa de alături, un grup numeros de adolescenţi a început *party*-ul. Muzică house, acoperită din cînd în cînd de urlete sau de zgomotul de sticle sparte. De *Midsommar* găseşti de toate pentru toţi, nu sînt şanse să te plictiseşti.

Pe fiord

Ultimii petrecăreţi pleacă spre culcare pe la şapte dimineaţa. De fapt, zorile apăruseră de mult, pe la patru: timpul îţi joacă mereu feste cînd eşti străin, în nord. Deschid ochii, după un somn profund, spre după-amiază. Toată lumea a ieşit pe terase sau în grădinile din faţa casei să-şi bea alene cafeaua şi să continue discuţiile din ajun. Sînt un pic stingherită: de cîte ori mă apropii de un grup, încep să vorbească engleza. Oare îi deranjez? – mă întreb. Nicidecum – mi se răspunde. „Nu e nici un deranj, aşa sîntem obişnuiţi să facem. La noi în companie lucrează 90% suedezi şi ceilalţi sînt străini, dar cînd intră unul dintre ei în birou, vorbim engleza. Mi se pare o chestie de bun-simţ" – îmi explică Axel, care lucrează la o companie de soft-uri. „Dar nu e normal să te supui regulilor majorităţii, pentru că e de la sine înţeles, din moment ce eşti străin într-un grup?" – continui eu. Toţi mă privesc ciudat. „Nu. De se să fie normal?"

Priveliştea care mi se arată în faţa ochilor îţi taie respiraţia: de o parte, este fiordul şerpuitor, iar de cealaltă, un peisaj montan, asemănător cu Carpaţii noştri, cu pîlcuri de brazi şi pajişti pe care aleargă cai şi pasc turme de vaci. Urmează ultima noapte a Miezului de Vară, cea de sîmbătă. După cină, gazdele mele hotărăsc să facem o excursie cu şalupa. A trecut de miezul nopţii şi apare luna, printre nori. „Aici trăieşte o specie de plancton care, în anumite nopţi, străluceşte, lasă o dîră argintie. Iar dacă înoţi într-o asemenea noapte, îţi lasă urme şi pe piele, arăţi ca în filmele SF" – povesteşte Axel. „Şi în noaptea asta nu apare?" „Nu, numai în cîteva nopţi din august." „Eu am auzit de asta – completează cineva –, dar cred că e o legendă. Vin aici în fiecare august şi nu mi s-a întîmplat niciodată. Ba nu, mint, odată am avut senzaţia că văd ceva, dar eram beat mort." De pe mal, se aude un cîntec, acompaniat la chitară. Este *Lucy in the Sky with Diamonds*. Începem să cîntăm şi noi.

...Duminică dimineaţa, maşinile s-au aşezat din nou în şir, pentru drumul înapoi, spre oraş. Nebunia s-a terminat, vraja s-a rupt. În autocar, cîţiva călători cu chipuri preocupate şi-au deschis deja laptop-urile, îşi verifică e-mail-urile. Urmează o nouă săptămînă de muncă.

PUBLICITATE

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

XIV) ... la căpătîiu-a foarte
mulţi ce,-n războiu-ntîi
mondial, răniţi de moarte
fi'nd, – craiul Angliei îi

veghea... Ei bine, tatăl
acestui crai milos
avea un cîine: iată-l
cum, nu după un os

păşeşte, ci în urma
sicriului regal
mai trist ca,-ntreagă, turma
umană, – ilegal

adus la-nmormîntare,
ca unul ce,-n castel,
lătrase tot mai tare
spre-a-l însoţi pre cel

care-i fusese dragul
stăpîn, el nemaivrînd
să plece de pe pragul
capelei, nopţi la rînd, –

aşa că iată-l, mîndru
ş'cu inima-n bucăţi,
la funeralii, într-un
jurnal de-actualităţi.

PE LÎNGĂ FAPTUL
CĂ NU PARE DELOC
SĂ PRODUCĂ O CĂUTARE,
SACRUL E PESTE TOT
(SĂ RECUNOAŞTEM,
SUB UMBRELUŢE PREA MICI).
CICĂ AŞA REZULTĂ
DIN STUDIILE SPORTIVE

● *Cotidianul* a publicat informaţii care ar demonstra că Emanuel Valeriu a fost colaborator al Securităţii. Pe lîngă faptul că nu pare deloc surprinzător, există senzaţia că omul ar mai fi fost deconspirat de vreo cîteva ori. Părea că toată lumea ştie. Dar ca şi în alte cazuri, probabil, numai el nu-şi dădea seama de asta. Şi probabil că va şi lupta să demonstreze că totul e o minciună. (**A. M.**)

● L-am auzit pe prinţul Duda declarînd ritos – la televiziunea publică, într-o emisiune a lui Bogdan Chirieac – că Sala Tronului a fost „murdărită" şi „batjocorită" pentru că acolo s-au ţinut (ţineţi-vă bine) gale artistice şi s-au acordat premii! Acum, este un fapt banal că cei care pornesc de jos şi acced la un rang superior devin mai catolici decît Papa; dar „diplomatica" Alteţă ar fi putut evita să producă o dublă gafă de o asemenea neeleganţă: o dată, pentru că prima meserie a prinţului Duda este, totuşi, aceea de actor – iar jignirea adusă unei întregi bresle este şocantă –, şi a doua oară pentru că, cel puţin deocamdată, România *nu* a redevenit monarhie – deci Sala Tronului este o simplă piesă de muzeu, în care nu se mai încoronează nimeni... Decît, iată, artişti. Alţii decît Alteţa Sa Duda. (**a. l. ş.**)

● Dacă dai căutare pe Google după „Felix şi Otilia", dai şi de Dan Voiculescu. Am înţeles cine-i Felix. Dar Otilia? (**C. P.-B.**)

● În Italia, sacrul e peste tot şi printre noi: în parcul de distracţii Gardaland se află o biserică reală, iar hotelul în care am stat în Pisa e o fostă mînăstire din secolul X (Santa Croce). (**I. P.**)

● Se pare că o profesoară de franceză din Zalău, în plus şi directoare a şcolii unde preda, îşi rotunjea veniturile (să recunoaştem, prea mici!) jucînd în filmuleţe porno postate pe Internet. Comisia de la Inspectoratul Judeţean Zalău „a rămas cu gura căscată", cum zic jurnaliştii de la Antena 3, reuşind s-o elimine pe zburdalnica *maîtresse* doar din comisia de bacalaureat. Păi, dacă încurca registrele şi le şoptea băieţilor de-a douăşpea altceva decît conjugările verbelor neregulate? (**S. S.**)

● Anul acesta, mai mult ca în alţi ani, sînt la modă terasele mici, „intime", adică două-trei mese scoase în faţa barului sau cafenelei, de-a dreptul pe trotuar. Probabil că patronii s-au inspirat din ce au văzut prin alte oraşe ale lumii. Habar n-am cine le dă autorizaţie pentru a ieşi cu mesele în stradă şi a fiţîi o tavă de colo-colo, între două maşini parcate neregulamentar. La Paris, de pildă, era ceva firesc şi făcea parte din atmosferă. În Bucureşti, „atmosfera" se reduce la: muncitorii vînjoşi care sparg trotuarul de vizavi, cîinii vagabonzi care stau la umbră împreună cu muşteriii, sub umbreluţe, şi cerşetorii care au de-acum mai multe locuri unde să-şi facă meseria. (**A. P.**)

● Am citit recent că savanţii de la nu-ş' ce universitate suedeză au descoperit (probabil, pe sistem *placebo)* că bărbaţii sînt mai inteligenţi decît femeile: cică aşa rezultă din studiile lor – veşnicul argument cu „creierul *lor* e mai mic ca al nostru" bla-bla (în paranteză fie spus, n-am înţeles niciodată chestia asta cu mărimea: păi, dacă e mai mic, asta înseamnă că aceeaşi masă cerebrală stă mai înghesuită, deci face creţuri = semn de inteligenţă, nu?!).

Cu ochii-n 3,14

Dar partea cea mai paradoxală şi comică abia acum vine: s-a descoperit, cu aceeaşi ocazie, că femeile sînt atrase de statutul social, iar bărbaţii de frumuseţe... Păi, ziceţi-mi şi mie, ca să nu mor prost: cine e mai fraier – ăl de cască ochii la aparenţe trecătoare sau aia care se gîndeşte la cheag?? (**a. l. ş.**)

● Indiferent de etnie, convingeri politice şi preferinţe sportive, cred că orice om care a văzut secvenţele în care regele Juan Carlos şi regina Sofia au sărit din scaune de bucurie la golul ibericilor din finala Euro 2008 a fost pentru o clipă spaniol, microbist şi monarhist. O imagine de neuitat, ca o concluzie a unei luni de vis. Ce păcat că poţi să vezi aşa ceva doar din patru în patru ani! (**M. Ş.**)

IATĂ O IMAGINE POZITIVĂ:
SUPRASOLICITAREA REŢELEI
DIN CAUZA APARATELOR
DE TRAS ÎN PIEPT.
MĂ ÎNTREB TOTUŞI
CE SE VA ÎNTÎMPLA ÎN CAZUL
ÎN CARE IMAGINAŢIA NOASTRĂ
NAŢIONALĂ SE ARUNCĂ ÎN GOL

● Dintr-un sondaj efectuat în nouăsprezece ţări europene, aflu că doar 2% dintre continentali văd în România ţara unde se trişează cel mai mult în sport şi în jocurile de noroc. Iată o imagine cît de cît pozitivă la care nu m-am gîndit, dar m-a înveselit pe dată: iar i-am tras în piept! (**R. C.**)

● De săptămîna trecută la mine în cartier a început să se ia curentul zilnic. Repriza secundă a semifinalei Spania-Rusia nici n-am văzut-o. Dincolo de supărarea că am pierdut înscrierea în direct a trei goluri, ce mă irită e faptul că ni se dă aceeaşi explicaţie ca anul trecut şi ca acum doi ani: suprasolicitarea reţelei din cauza aparatelor de aer condiţionat. Dacă se ştie cauza, ce-a făcut Electrica în tot acest amar de timp pentru a preîntîmpina problema?! (**M. C.**)

● Fotbalistul spaniol Daniel Guiza i-a promis logodnicei sale că se vor căsători dacă Spania devine campioană europeană. Femeia şi-a văzut visul cu ochii. Mă întreb totuşi ce se va întîmpla în cazul în care căsnicia n-o să meargă ca pe roate. Probabil reproşurile obişnuite în astfel de situaţii vor căpăta o nuanţă fotbalistică şi vor suna cam aşa: „Of, mai bine cîştigau nemţii şi scăpam de un chin!", „Numai Ballack e vinovat, dacă n-ar fi jucat aşa prost, nu mă măritam eu cu unul ca tine!". (**M. Ş.**)

● 23 de miliarde de dolari (14 miliarde de euro) au dispărut – prin fraudă şi corupţie – din fondurile destinate reconstruirii Irakului. Nici un organism financiar nu le poate da de urmă. Un parlamentar sunnit susţine că, în Irak, „amploarea corupţiei sfidează orice imaginaţie". Chiar şi imaginaţia noastră naţională? Probabil, fiindcă Irakul, în clasamentul corupţiei mondiale, e abia pe locul 3, după Birmania şi Somalia. Nici aici, în corupţie şi în imaginaţie, să nu fim pe primele locuri? Şi aici tindem spre mediocritate? (**R. C.**)

● Noaptea Institutelor Culturale din Bucureşti (28 spre 29 iunie) s-a dovedit a fi una furtunoasă... Supărată, pesemne, de zgomotul filmelor proiectate în grădina Institutului Cervantes (sau din motive de conservare), o doamnă (o fi fost ploieşteancă, bibicule!) a aruncat cu sticluţa cu formol peste spectactori. O oră mai tîrziu, în Romană, un domn (pesemne bibicul sau mangafaua) ameninţa că se aruncă în gol. Publicul strîns aclama (poţi s-o faci, nu te lăsa!), un poliţist rînjea spre mulţime, cîţiva pompieri plictisiţi trăgeau din ţigară, ce mai, curat *D-ale carnavalului!* La un moment dat însă, bibicul s-a plictisit şi s-a dus la culcare. Aşa încît n-a mai avut nici un haz, nene! (**S. G.**)

SĂ FIE OARE ACESTA
FINALUL UNUI PROCES
MAI SIMPLU DECÎT PARE?
ORICUM NU ŞTII CÎT,
CUM ŞI CÎND

● Din ciclul „Anomaliile aleşilor noştri": Senatul a aprobat miercuri, 25 iunie, o lege conform căreia televiziunile sînt obligate să transmită în mod egal ştiri pozitive şi ştiri negative. Să fie oare acesta finalul punctului de vedere? (**S. G.**)

● În Australia, un judecător a oprit desfăşurarea unui proces cu doi acuzaţi pentru comerţ cu droguri, cînd a observat că juraţii îşi iau notiţe pe verticală: de fapt, ei jucau Sudoku. Procesul dura de trei luni şi costase aproximativ un milion de dolari australieni. Ar urma procesul juraţilor neserioşi cu un juriu de drogaţi. (**M. B.**)

● Scrie presa că un profesor care corecta lucrări de bacalaureat a găsit foarte multe teze identice şi s-a oprit din treabă. Evident, au urmat dezbateri la televizor, explicaţii sofisticate etc. E mai simplu decît pare: încă dinainte de 1989, se practica, în unele licee, dictarea cu glas tare, de către profesorul supraveghetor, a rezolvării subiectelor, pentru toţi candidaţii din sală. „Tradiţia" se păstrează, n-am nici o îndoială, şi e „secretul lui Polichinelle". Dar Ministerul – evident – a „demarat o anchetă" care nu va duce la nimic. Demarajul anchetelor noastre e mai tare însă ca al lui Lamborghini Murcielago... (**M. V.**)

● Eu nu înţeleg care-i rostul cronometrelor de la metrou. Nu doar că trenurile nu vin regulat (oricum nu ştii cît mai ai de aşteptat), dar de multe ori vin cu mult după ce cronometrele, numărînd cele nouă minute maxime, rămîn blocate la 0. (**M. C.**)

● La parterul unui bloc, un afiş cu o Marilyn Monroe fermecătoare, într-o rochie roşie, „purtată" *cum* numai ea ştia să o facă. Pe firmă scrie „Merlin Saloon". Acum, e drept că preafrumoasa blondă pre mulţi i-a vrăjit, dar să-i schimbi numele cu al vrăjitorului Merlin şi să-l atribui unui stabiliment unde veneau cow-boy-ii să se adape mi se pare un pic excesiv. (**R. T.**)

● Prin zona unde îmi duc traiul s-a dezvoltat o bombă, ţinînd de SC Covrigăria Larisa SRL. Cînd şi cînd, vin să cînte acolo Florin Salam şi alte mezeluri muzicale. Se cheamă *LA CALU,* iar de cîteva săptămîni (probabil pentru a-i atrage pe turiştii anglofoni care vor petrece un sejur în Berceni) i-a fost tradus numele în engleza de manele: *HORSY'S.* (**D. S.**)

Aron BIRO

Arheologie rock

Se confirmă prognoza de anul trecut, 2008 e anul concertelor rock în România. Adică stadioanele sînt în final puse în slujba unor evenimente plăcute şi utile, programul anunţă în ropot de grindină nume mari precum Metallica, Iron Maiden, Judas Priest şi Whitesnake, iar publicul poate vedea, în sfîrşit, trupele pe care îşi dorea să le vadă în urmă cu 20 de ani; asta în condiţiile în care publicul de atunci mai există, mai are vise sau a reuşit să transmită visele respective cuiva mai tînăr.

Whitesnake (8 iulie, Romexpo) este un arheogrup care mizează pe forţa memoriei (ritmul lor actual fiind comparabil cu al trupei Metallica – 1 album la 10 ani) şi pe spiritele încinse de Deep Purple în urmă cu cîteva luni. Li se alătură în cadrul aceluiaşi eveniment **Def Leppard,** cu o cotă slabă în România, dar care îi va atrage pe cei ce vor să vadă cum poţi face carieră de baterist rock cu o mînă amputată.

Judas Priest (11 iulie, Romexpo). Despărţirea de vocea emblematică Rob Halford la începutul anilor '90 a avut un impact dăunător asupra muzicii şi cotei trupei, o situaţie din care nu şi-a mai revenit niciodată cu adevărat, nici acum cînd Halford a urmat exemplul lui Bruce Dickinson şi a realizat cascadoria de marketing de a reveni în trupa mamă. Oricum, asemeni lui Dickinson, este şi el un *showman* de excepţie căruia îi priesc festivalurile în spaţii largi cu un public dedicat şi flămînd. Un alt avantaj care îi va face pe Priest să „arate bine" este faptul că publicul va fi încălzit de epigonii Primal Fear, o trupă care există doar pentru că vocalul ei a fost respins de la audiţiile pentru înlocuirea lui Halford pe parcursul absenţei acestuia.

Metallica (26 iulie, Romexpo) ne vizitează pentru a doua oară, după aproape un deceniu de productivitate minimă – un singur album, cel mai slab al trupei, şi o multitudine de evenimente colaterale muzicii conferind grupului o imagine trecută cu vederea de indulgenţa fanilor ce preferă să păstreze vie amintirea epocii „muzicale" din cariera trupei. Ca şi în urmă cu zece ani, bunul simţ dictează că trupa din deschidere este mult mai interesantă, strict sub aspect muzical. Atunci Monster Magnet erau alungaţi cu sticle Frutti-Fresh de pe scenă, acum să sperăm că *doom*-erii **The Sword** (epigoni Black Sabbath) nu vor avea parte de ospitalitatea proverbială a rockerilor români.

Iron Maiden (4 august, Stadionul Cotroceni) au mai fost şi ei pe aici, cu rezerva Blaze Bailey la voce, în perioada de rătăciri muzicale din care a ieşit şi un album despre fotbal – *Virtual IX*. Pentru mediul cultural românesc, ar fi totuşi un album avangardist – impactul său în anul 2008 pe stadionul Cotroceni ar trebui să rezoneze cu showbizul fotbalistic de la noi. Să sperăm că Iron Maiden, microbişti înveteraţi, nu vor studia în prealabil specificul cultural local şi vor evita materialul pomenit ori gesturi amicale, precum purtatul tricourilor vreunei echipe. După ce ne-au supărat data trecută strigînd *„Hello, Budapest!"*, ar fi foc pe paie să poarte acum tricourile CFR Cluj. Revenirea vocii Bruce Dickinson a revigorat inspiraţia trupei şi calitatea show-ului, care va fi probabil la un nivel ridicat.

Succesul evenimentelor enumerate va fi definitoriu pentru strategia organizatorilor din următorul an. Se poate specula faptul că, în baza preţurilor şi a frecvenţei concertelor, rezultatele nu vor fi cele dorite. Publicul care va participa din nostalgie îşi va vedea nostalgia satisfăcută după două-trei concerte. Publicul care va participa din pasiune vie va hotărî, tot cam pe la al treilea concert, că preţurile sînt cam piperate şi va găsi alternative viabile în multiplele evenimente de club rock care au început să împînzească toată harta, festivaluri provinciale de succes precum Artmania sau chiar festivaluri europene, devenite tot mai accesibile. Oricum, într-un tîrziu, avem de unde alege şi mai e doar un pas pînă la normalitate: să înceapă să vină şi trupe dintre cele care au fost în mod consistent active muzical în ultimii zece ani.

Adela GRECEANU

Salutări din Cîmpulung

De ce un loc e mai frumos decît altul? Poate fiindcă de acolo a sosit cîndva o carte poştală pe care scrie: „Mult iubita mea Berta, primesce mii de sărutări de la mine care te doresc foarte mult". Mi-o şi imaginez pe Berta, în toiul verii, fiindcă 17 iulie 1903 e datată cartolina, într-un Bucureşti torid, primind înnebunită de fericire mesajul de la logodnicul ei, plecat în vacanţă la Cîmpulung, căci despre acest loc e vorba. Un loc unde Berta n-a fost niciodată, dar pe care îl adoră de-acum.

Sau poate că Berta este, dimpotrivă, exasperată de insistenţa junelui, căruia i-a cerut de atîtea ori s-o uite. Ce-o fi simţit, mă întreb, altă duduie, al cărei nume nu-l aflăm, cînd a primit de la „amicul" ei Jean o cartolină pe care scria: „Scumpă amică, sînt, de 10 zile la Cîmpu-Lung unde fac excursii pe munţi. E foarte frumos. Sînt bine şi te doresc. Mii de să... de la Jean". E curios că Jean s-a jenat să scrie „sărutări" în întregime. În schimb, nu se sfieşte cîtuşi de puţin să scrie „te doresc". Ceea ce – aţi remarcat probabil – nici domnul care tînjeşte după Berta nu se sfieşte să pună pe hîrtie. Ce-i cu toate astea?! veţi zice.

La Muzeul Ţăranului Român s-a deschis, în Sala Acvariu, o expoziţie cu cărţi poştale, de la 1898 pînă spre 1930, din colecţia inginerului Gheorghe Chiţa. Un fel de puzzle prin care se reconstituie un „brand de ţară de la 1900, făcut de editori, librari şi fotografi dintr-o zonă celebră pentru port, biserici rupestre, pictori, sculptori, poeţi, paşoptişti, voievozi, altare precreştine şi fort roman: Muscelul", după cum citim în prezentarea expoziţiei.

Şi despre Cîmpulung (sau Cîmpu-Lung) ni se spune: „S-au aşezat aici oameni bogaţi ai vremii care au respectat, iubit, admirat şi construit: Kretzulescu din familia celor cu biserica şi galeriile din centrul Bucureştiului, Calinderu, Mirea, Rosetti, Negulici, Golescu, Ştefănescu. Port muscelean, case, interioare, artişti de circ, oameni la Tîrgul de Sfîntul Ilie, pe drum, la lucru, la sărbători, în vacanţă, toţi la fotograf în cărţile poştale din colecţia inginerului cîmpulungean Gheorghe Chita".

Un brand de ţară, dar, aş zice eu, mai ales o „fotografie" a cotidianului de început de secol. Pereţii *Acvariului* sînt tapetaţi cu cópii mărite ale cartolinelor expuse în două vitrine. Cartoline pe care vedem mai ales portul din Muscel. Colorat şi totuşi sobru, vesel şi în acelaşi timp elegant. Mi-ar plăcea să port o ie cusută la Cîmpulung, ca doamnele şi leliţele din imagini.

Brand, nebrand, ce mi-a plăcut mie cel mai mult în expoziţia asta, dincolo de culori, şi locuri, şi case, sînt: tihna de pe chipul oamenilor, tihna din cuvintele pe care şi le trimit, plăcerea de a trăi, aerul de vacanţă din înfăţişarea lor. Oamenii ăştia aveau timp. Adevărul este că ar avea cine să-mi trimită şi mie – iertaţi-mi indiscreţia şi lipsa de modestie – o cartolină cu următorul text: „E drăguţă ţărăncuţa, însă de ai îmbrăca D-ta costumul ei, desigur că nici nu s-ar putea face comparaţie. M.S."

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. 230 ● 10-16 iulie 2008 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Note, stări, zile“
pagina **3**

Simona Sora
„Drumurile Damascului“
pagina **18**

Slavenka Drakulic
„Lumina ni se părea ceva de la sine înţeles“
pagina **24**

FERICIREA

– rețete și formule noi –

„Căutarea fericirii este una dintre sursele principale ale nefericirii.“
ERIC HOFFER

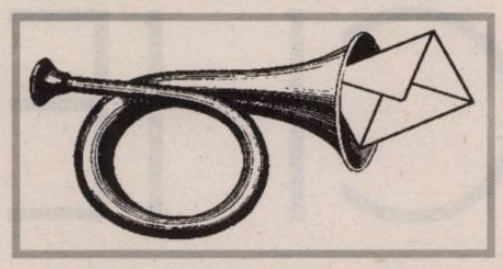

Nr. 227: *„Eco-sentimente, eco-atitudini“*

Eco-priorităţi? Care eco-priorităţi?

Din multe puncte de vedere, dar mai puţin sub aspect ecologic, România e pe cale de europenizare, se mişcă repede şi se mişcă în general bine. Totuşi, o face urmînd o cale cam întortocheată, dictată mai ales de logica progresului economic, dar fără *planning,* fără ţinte clare, neurmărind rezolvarea unor probleme fundamentale, fără conştientizarea sau preţuirea priorităţilor care chiar pot îmbunătăţi viaţa individului şi sănătatea întregii naţii.

Spiritul civic, starea de bine a comunităţii, dorinţa ca mersul comun să fie la fel de mulţumitor ca situaţia personală sînt destul de străine omului de rînd din România. E o stare de fapt aproape trist de normală în urma deceniilor de comunism, dar are totuşi mult, dacă nu totul, de a face cu nivelul de cultură civică ce vine din bunulsimţ individual şi practica zilnică a respectului faţă de alţii şi de comunitate.

Greu de digerat atunci poluarea de toate felurile la care te supune cel de lîngă tine, întreaga ta comunitate şi aparent întregul univers românesc. Conform sondajelor europene, după cum ne-a informat numărul trecut al *Dilemei vechi,* românii sînt cei mai needucaţi în ale ecologiei. Aş spune că, mai mult de atît, românii sînt cei mai needucaţi în ale respectului pentru alţi oameni, iar dispreţul faţă de mediu este o manifestare şi o consecinţă a acestuia de fapt şi în fapt. Disciplina şi intransigenţa cu care românii luptă pentru bunăstarea personală nu sînt puse la treabă în multe alte aspecte ale vieţii lor. Iată de ce achiziţiile mai greu sau mai uşor acumulate nu sînt folosite pentru uzul strict propriu, ci pentru a stîrni invidia şi exasperarea altora. Afluenţa şi opulenţa aduc cu sine exhibiţionism în persoane şi neamuri needucate cărora le lipsesc sau au uitat valorile fundamentale.

Drept studiu de caz al prosperităţii ce împiedică dezvoltarea în sens ecologic a unei comunităţi, propun un mic oraş transilvan, relativ prosper şi cochet, în centrul căruia demersul agresiv al autorităţilor locale de a înfrumuseţa oraşul nu face decît să ascundă carenţele de fond ale locului, dar în acelaşi timp stîrneşte admiraţia şi, desigur, cumpără tăcerea cetăţenilor. Se pare că aici, a face totul cît mai mare, cît mai strident şi, ca urmare, cît mai deranjant e un fel de a fi.

În acest oraşel se află unul dintre cele mai mari giratorii din zonă – marea mîndrie a oraşului –, cu o aspectuoasă şi uriaşă fîntînă arteziană în mijlocu-i. Din păcate, frumos cum e acest giratoriu, este cel mai prost lucru care putea să li se întîmple oamenilor din imediata vecinătate: fîntîna este la fel de zgomotoasă ca o hidrocentrală, iar în jurul ei se perindă claxonînd nebun, repetat şi nejustificat orice grup de netoţi care vor să anunţe ba că s-au căsătorit, ba că e ziua lor, ba că au terminat liceul, că şi-au luat maşină, că maşina e rapidă şi de lux sau pur şi simplu că trec pe acolo. Pe lîngă asta, o falnică biserică, inserată grotesc printre blocuri şi drept în spatele hotelului oraşului, îşi lasă clopotele să bată la nesfîrşit. Nici termopanele nu mai fac faţă acestei agresiuni combinate. Sub aspect fonic, zilele sînt lungi, grele şi sufocante aici.

La nivel estetic, orăşelul nu arată rău, doar prost urbanizat şi greoi pentru dimensiunile sale mici. Răsar mereu clădiri care marchează nivelul de prosperitate, dar care supără orice ochi sensibil la declaraţii arhitecturale dure, plasate aiurea într-un peisaj unde nu se vor potrivi niciodată. Vizual, oraşul e o obositoare explozie de culori din cauza *billboard*-urilor şi bannerelor uriaşe, acoperind uneori întregi clădiri. Acest aspect de ineptitudine estetică este direct legat de poluarea minţilor: oamenilor le plac anunţurile gigant pentru servicii, apar neîncetat super- şi hipermarketuri, parcări ce distrug zone verzi, dar care fac loc maşinilor cu care se mîndresc locuitorii. Lipsa acută de spaţiu se vede acum în aglomerările de maşini pentru care oraşele socialiste nu sînt pregătite şi care sufocă oraşul împreună cu gunoaiele. Lîngă Seat-uri şi Mercedes-uri, acestea se topesc urît mirositor în canicula prăfoasă, sînt împrăştiate la fiecare oră de tot felul de scormonitori de profesie şi înghit terenuri de joacă pentru copii. Centrele civice sînt puţine şi le lipsesc vegetaţia şi ambianţa, un monument istoric major este reabilitat prea agresiv pentru a fi protejat, iar în toate parcurile intraurbane s-au construit biserici, aglomerînd oraşul inestetic şi inutil.

Regula acum pare a fi: plantează un copac la fiecare clădire construită – onorabil, dar insuficient pentru a face faţă *boom*-ului în construcţii şi unui alt tip de poluare care se răsfrînge tot direct, dar invizibil asupra sănătăţii. Oraşul e înconjurat de industrie sau rămăşiţe ale ei: o fabrică de ciment, o termocentrală hiperpoluantă (suspectată că şi-ar opri filtrele noaptea), munţi de steril şi mai nou de gunoaie provenite din construcţii şi amenajări interioare. Ar fi interesant de studiat raportul anual de sănătate al acestei populaţii care trăieşte sub un nor de monoxid de carbon.

Cu toate acestea, oraşul se vrea o mică vedetă de provincie, poate în viitor chiar un mic Sibiu, dar cu mai puţine clădiri istorice şi fără conexiuni de transport omeneşti. Locuitorii sau turiştii nu pot călători foarte uşor aici şi de aici deoarece autogara s-a desfiinţat, iar trenurile poposesc mai rar şi cîteodată aleatoriu într-o gară ce arată ca o ruină. În acelaşi timp, avioanele şi camioanele eficiente ale supermarketurilor aduc aici marfă din locuri unde jinduiesc să ajungă consumatorii ei. Oamenii locului se încadrează corect în prezentul capitalist european: mănîncă mai ales de la supermarket, de unde pot cumpăra langustine din Mediterana şi peşte din Noua Zeelandă chiar la ei acasă. În paralel, se practică treptat, dar sigur ostracizarea ţăranilor şi produselor locale – la un banal restaurant cu un meniu de altfel foarte restrîns şi previzibil se poate mînca vită argentiniană („E cea mai bună, domnule!“). Generaţiile cresc mai prospere, dar nu mai sofisticate, nici în ale comportamentului, nici în ale gîndirii. Doar în ale produselor scumpe şi de la mare distanţă.

Hrăniţi mediteranean sau nu, eco-educaţi şi eco-responsabili încă nu sîntem. Panourile solare, morile de vînt şi vehiculele hibride sînt tot un semn al afluenţei fericiţilor care oricum nu reciclează şi nu îşi exercită privilegiul de a face presiuni asupra autorităţilor pentru o viaţă mai curată. Vestea proastă e că, în timp ce nivelul de educaţie în general a scăzut uimitor, există un surplus prea mare de licenţiaţi neresponsabilizaţi înspre binele societăţii, dar dotaţi cu calificările necesare construirii capitalismului nebun şi surd la cerinţele civice şi ecologice.

Diana NACU
diana.nacu@gmail.com

Risipa de hîrtie

E o temă stringentă şi merită să discutăm. Şi bune, şi rele. Mergînd la Slănic, observ că multe s-au schimbat în bine. Parcul arată superb, cu multe flori, dotări pentru copii şi o esplanadă cu bănci şi un chioşc pentru fanfară. E o plăcere să ajungi în 40 de minute la Slănic. Oamenii din staţiune sînt civilizaţi. În Oneşti, în schimb, destule neajunsuri. În parc, gunoaie, aruncate pe lac sau chiar lîngă coşurile de gunoi. Deşi se ameninţă cu amenzi, acestea rămîn o simplă sperietoare. Nu vreau să abordez teme tocate la RealitateaTV, în special în legătură cu pădurea Comorova, dar mă întreb dacă cetăţeanul obişnuit poate protesta în vreun fel. Mă tem că nu, pentru că votul poate produce o schimbare care să nu schimbe nimic. Mă grăbesc să adaug că ne-a revoltat (pe mine şi pe alţii) risipa înfiorătoare de hîrtie cu prilejul alegerilor locale. Chiar trebuie să primim poze ale candidaţilor, multe felicitări inutile şi promisiuni din care rezultă că omul nu a străbătut oraşul *per pedes?* Oricum, ar trebui gîndită o campanie în care consumul de hîrtie să devină rezonabil. Căsuţele poştale sufocate, iar noi încărcaţi de lehamite. Am fost să discut cu candidatul şi este bine aşa. Sîntem revoltaţi din cauza deselor eliberări ale unor infractori primejdioşi pentru care nu se aplică sancţiunile cuvenite. Nu ne simţim apăraţi şi respectaţi, iar magistraţii cei bine plătiţi protejează clanurile care au grădini zoo, arme, bani mulţi şi mai ştiu eu ce. Aşteptăm schimbări, dacă va fi posibil. Aş dori să aud că omul doreşte perfecţionarea pentru ce face şi pentru ce este.

Maria NICULESCU
nicmar2008@yahoo.com
Oneşti

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Actualităţi

Din polul Vest

● Ce arhaic iese, pe româneşte, *„fake“:* făcătură.

● Constatarea (simptomatică) a unui elev de-a X-a: „Ne mai putem proteja de efectele electricităţii nefolosind-o“.

● „Orice artă aspiră continuu spre condiţia de muzică.“ W. Pater.

● Tot mai des, tineri şi foarte tineri se despart urîndu-şi „Spor la băut!“.

● Un prieten, proaspăt bolnav de cancer, îmi spune că se simte „la începutul sfîrşitului“. Pentru mine a fost începutul Începutului. Nu timpul ne aleargă.

● Înainte de a ne apuca valul scrisului, ar trebui să reflectăm la cele trei condiţii pe care Evelyn Waugh le considera baza calităţii: eufonia, concizia, claritatea.

● Examen la Drept Penal. Profesorul: „Domnişoară, în ce curs aţi citit ceea ce susţineţi?“. Studenta: „Mi le-a spus Mihaela, una roşcată, nu cred c-o ştiţi!“. Autentic.

● România, mereu dezarticulată: ţiganiada, căţeliada, mîrlaniada. Iad-ul şi iad-a.

● Vrînd, nevrînd, un cuvînt nou: niştor.

● Ciobănire-aş ciobăni: Diana, 8 ani, explică ce copil bun era Nică şi cum, sărac fiind, nu putea merge la şcoală, trebuind să pască oile. Continuă: totuşi, a luat premiul întîi. Mama, contrariată. Copilul, firesc: premiul întîi la păscut oi.

● Încă puţin, terminăm de betonat planeta şi-apoi, cu degetu-n gură, căutăm alt loc, sub alt Soare.

● Trezirea mea la realitatea pe care tocmai o respir: şi pe Mezzo se aplaudă între părţi.

● Cărţile nu se mai citesc, se joacă.

● „Tristan – Mobilier la Comandă“.

● O disperată elevă de-a VII-a, aproape plîngînd: „Eu nu vreau să iau premiu!!!“.

● Tot mai des ieşim la cerşit de vorbă bună.

● Tata, 83 de ani: „Trebuie să uit, ca să fac loc noutăţilor“.

● Xerox. Studenta din faţa mea îşi copiază copiuţele.

● Nu mai e *„spleen“,* e „plict“. Pînă şi cuvîntul plictiseală e prea lung.

● Un părinte povesteşte, încîntat, „absolvirea“ grădiniţei cu robă (vişinie) plus tocă. Urmează, dacă tot avem programe şcolare pentru sub 3 ani, un „Gaudeamus“ orăcăit din pampers.

● D-ale campionatului: „Zero – zero pentru noi!“.

● „Mioriţa“, „Meşterul Manole“, cu „M“, de la „mitologie“, şi, poate, o explicaţie în bătrînul text al unui cîntec popular: „Băciţă de după stînă / Te-aş iubi o săptămînă, / Te-aş lua de subţiori / Şi te-aş strînge pînă mori“.

Alina IORDACHE
doramandru@yahoo.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 13.200
Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

Septembrie 1993, București

Există un amplasament de clasă al opțiunilor politice: stînga are o predilecție pentru muncitorime, în vreme ce dreapta pune în vedetă țăranul. Stînga e, prin urmare, fundamental modernă (față de „tradiționala“ dreaptă) și coextensivă ideii de progres (față de scepticismul conservator, dacă nu chiar regresiv, al dreptei). În orice caz, dreapta are simțul arhaicului, intuiția primordialului, în aceeași măsură în care stînga are intuiția *timpului,* alegînd să trăiască sub urgențele lui.

Trebuie să reflectăm, fără prejudecăți, asupra faptului că, pînă la revoluția industrială, umanitatea a fost „de dreapta“, cu mici puseuri de „preistorie“ a stîngii. Lumea de tip ierarhic, monarhia, biserica și agricultura sînt chipuri ale dreptei. Chipurile stîngii vor fi, în replică, egalitarismul, republica, raționalismul ateu (sau credința „luminată“) și industria. Linia despărțitoare dintre cele două „sisteme“ e *revoluția,* o instituție inventată de stînga, pentru a se impune *fără negociere*, fără memorie, în afara rînduielilor naturale. (Revoluția e modelul profan al Imaculatei Concepții).

Pro-muncitorească, stînga nu poate evita să fie *antițărănească*. Marx vorbea de „idiotia vieții rurale“, Plehanov despre „lucrătorii bărboși, cruzi, fără milă, pe scurt dobitoci“, iar Lenin deplîngea faptul că țăranul e „în chip feroce și meschin individualist“. Hrușciov relatează opinia lui Stalin, după care „țăranii sînt un rahat“ (vezi A. Besançon, *La guerre des bolchéviques contre les paysans,* în *Commentaire,* no. 62, 1993, pp. 237-244). În acest context, colectivizarea n-a fost un simplu delir organizatoric, o (nefericită) măsură economico-socială. A fost o strategie *politică* radicală, o ideologie, un episod dur al „luptei de clasă“: atacul bazei, simultan cu acela al vîrfului. Dușmanii stîngii (și, prin urmare, punctele de sprijin ale dreptei) se dovedesc a fi *extremele* sociale: țărănimea și elitele. Între ele, în „clasele de mijloc“ e zona aliaților stîngii, fermentul gîndirii și al acțiunii lor. Paradoxalmente, pepiniera de „cadre“ a stîngii e burghezia...

Iulie 1969, München

Se povestește că arhitectul italian invitat la München pentru construirea Maximilianaeum-ului a fost dirijat cu atîta severitate de patronii prusaci, încît, cu fantezia sfîșiată de hărțuiala unor rigori străine, a sfîrșit cu mintea rătăcită, într-un spital. Efect secundar al încercării de dialog între lege și imaginație.

1978, București

Mohyiddin ibn Arabî *(Tarjumân el-ashwâq):* „Inima mea se deschide spre toate formele: e pășune pentru gazele, mînăstire pentru călugării creștini, templu al idolilor pentru păgîni, Kaaba pentru pelerinii musulmani, tablele Legii pentru evrei, cartea Koranului pentru arabi. Practic religia Iubirii. Oriîncotro se vor îndrepta caravanele ei, religia Iubirii va fi religia și credința mea“.

Jalâl ed-Dîn Rûmî: „Dacă chipul Mirelui e în templul idolilor, nu e greșeală mai mare decît să te învîrți în jurul Kaabei. Dacă în Kaaba nu simți mireasma Lui, ea nu e decît o singogă. Iar dacă în Sinagogă simți mireasma unirii cu El, Sinagoga devine Kaaba“.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Am dat și bacaloriatul ăsta...

Îmi e greu să înțeleg de ce, în România de tranziție, originalitatea e la mare preț în domenii sau în chestiuni în care există soluții verificate în alte țări. De ce, cu alte cuvinte, demnitarii, politicienii, funcționarii publici caută cu lumînarea „idei“ (deși nu au datele mentale necesare pentru așa ceva) în loc să *aplice,* pur și simplu, ceea ce cunoașterea și civilizația umană *deja* oferă pe tavă. E ca și cum cineva, bîntuit de demonul științei și tehnologiei, s-ar apuca să re-inventeze motorul cu aprindere prin scînteie, deși despre funcționarea lui se învață la fizică încă din gimnaziu.

De exemplu, în problema bacalaureatului. S-a hotărît ca variantele de subiecte – 100 la număr – să fie afișate pe Internet cu ceva timp înainte de examen. Nu știu ca o astfel de „metodă“ să fie folosită în alte țări (unele dintre ele mai avansate ca noi în materie de utilizare a Internetului). Dimpotrivă, în statele cu sisteme educaționale vechi și solide, examenul de absolvire a liceului se păstrează în liniile generale care s-au dovedit bune și funcționale de multă vreme. Nimeni – nici francezii, nici britanicii, nici germanii, nici suedezii, nici chiar italienii (al căror sistem e mult mai slab decît în alte țări) – nu schimbă un examen atît de serios și de important de dragul Internetului sau pentru că vreun nou ministru se simte dator față de țară cu vreo „viziune“ proprie. La noi, asta s-a întîmplat: deși multă lume a atras atenția asupra ponoaselor pe care le va aduce această idee, ea s-a „implementat“. Și bag mîna în foc că prin vreo ședință ori prin vreun raport de activitate această nerozie s-a bifat la capitolul „noi succese în folosirea tehnologiei IT în procesul de învățămînt“.

Rezultatele n-au întîrziat să se vadă. Elevii s-au apucat să tocească variantele de subiecte, părinții au început să facă presiuni asupra profesorilor pentru a „lucra cu copiii la clasă“ ce a pus ministerul pe Internet, căci „asta se cere“, a apărut o întreagă industrie de cărți și broșurele cu rezolvări ale subiectelor, ba chiar și „manuale de copiat“. Industria de meditații a cunoscut și ea un reviriment, după lovitura primită prin renunțarea la examenul de admitere în unele universități. Pe scurt: plasarea subiectelor pe web a favorizat învățatul pe dinafară (deci odihna gîndirii) și a stimulat copiatul. La limba și literatura română, de exemplu, multe dintre variantele „rezolvate“ ale subiectelor care circulă (pe Internet sau tipărite) sînt stupide, cu greșeli și aiureli de tot felul. Și omoară exact ceea ce ar trebui să dezvolte această materie la elevi: abilitățile de comunicare, capacitatea de a se exprima coerent și argumentat pe o temă dată, gîndirea critică, instrumentele necesare pentru a înțelege și analiza un text și altele. În plus, „metoda“ publicării pe Internet adaugă și o notă de ridicol situațiunii: în principiu, ar trebui ca elevii să demonstreze că au abilitățile de mai sus pe un text „la prima vedere“. Afișate cu cîteva luni înainte pe site, textele devin, inevitabil, „victimele“ mai multor vederi...

Găselnița ministerului nu reprezintă decît catalizatorul copierii. Au fost prinși, scrie presa, 247 de elevi copiind. Ministerul și-a descoperit brusc intransigența și a anunțat procuratura. Dar cei prinși sînt doar „ghinioniștii“: de copiat, au copiat mult mai mulți, eventual cu profesorul supraveghetor „ținînd de șase“ să nu-i prindă vreun inspector venit în control. E o metodă veche, aplicată cu sîrg în numele ideii „să-i ajutăm pe elevii noștri să fie mai buni decît ai lor“; după care unii profesori se pot lăuda cu „rezultatele bune și foarte bune“ pe care elevii dumnealor le-au avut la bac. Această „ajutorare“ pe sub mînă este soră bună cu inițiativa părinților de a strînge „fonduri de protocol“ pentru profesorii din comisia de examen. Și aceasta e o metodă veche, de dinainte de 1989. Inițial, se „practicau“ cafeaua, fursecurile, sucul și pachetul de Kent. Între timp s-a ajuns la sume enorme – cîteva milioane de lei de elev, în liceele cu dare de mînă. Și profesorii, și părinții, și elevii percep examenul de bacalaureat ca pe un „obstacol“ care trebuie depășit prin orice mijloace. În țările serioase, examenul numit „de maturitate“ este privit ca o verificare a cunoștințelor și aptitudinilor deprinse de-a lungul anilor de școală, ca un mijloc de verificare, ca o competiție a elevului cu el însuși.

Și la noi ar putea fi așa. Există destui elevi buni, care își văd de treabă, care învață și se străduiesc să intre în viață cumsecade, prin meritele și calitățile lor. Există destui profesori buni care *știu* ce trebuie să-i învețe pe elevi. Actualul sistem „internautic“, plus tendința generală spre descurcat, copiat și corupt comisia îi defavorizează înainte de toate tocmai pe ei. Flămîndă de senzații tari, presa nu face decît să

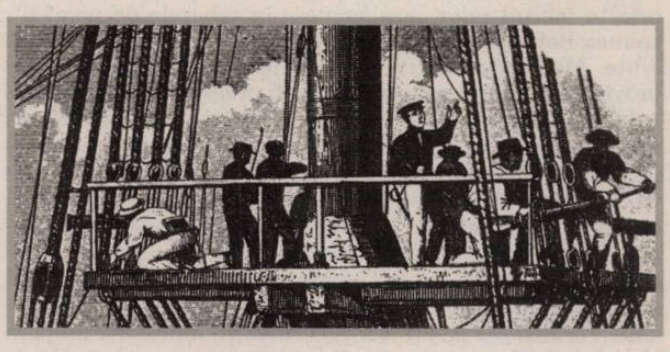

le sporească sentimentul că a fi elev bun și serios în România e o greșeală amarnică, o inutilitate, o pierdere de timp aducătoare de frustrări.

Așa încît cu toții – părinți „cu inițiativă“, elevi „descurcăreți“, profesori doritori de „un fursec și o cafea“, funcționari ministeriali „cu idei originale“, jurnaliști zburdalnici și nedocumentați – contribuie la compromiterea ideii de școală și educație. După care aruncă spre cele patru zări interogația neliniștită: „cum de au promovat doar șaptezeci și ceva la sută?...“. În Franța, în ultimii ani, *aceasta* e cifra promovaților la bac: cam șaptezeci și cinci la sută. Nu se indignează nimeni, pentru că e un procent *normal* pentru un examen serios. La noi, e un procent nemeritat de mare. Dar, în fine, „am dat și bacaloriatul ăsta“...

ținerea de minte

Lista, în ordinea voturilor, a celor aleși în primul tur de scrutin la ultima Conferință a Scriitorilor în 1981:

„Macovescu 375; Doinaș 361; Fulga 338; Buzura 336; Țoiu 325; Domokos 323; Bălăiță 302; Sorescu 299; Blandiana 298; Hăulică 292; Baltag 287; Caraion 287; Jebeleanu 286; Iorgulescu 283; Paler 283; Bogza 280; Manolescu 279; Zaciu 278; Radu Tudoran 278; Constanța Buzea 176; Dinescu 175; Geo Dumitrescu 270; Mălăncioiu 269; Bodor Pál 263; Berwanger 259; Paleologu 256; M. H. Simionescu 258; Deșliu 253; Fr. Storch 253; Șt. Bănulescu 246; I. Horea 248; Ioanichie Olteanu 239; Dumbrăveanu 236; Hobana 237; Eugen Simion 236; Ioan Alexandru 233; Gelu Naum 233; M. Sîntimbreanu 229; Szasz János 227; G. Dimisianu 226; Nina Cassian 225; Dimov 222; Popescu D. R. 221; Sorin Titel 221; A. Rău 221; Sütö A. 220; Guga 216; Ulici 215; Valeriu Cristea 215; Tomuș M. 215; Dorin Tudoran 215; Pop Sînziana 213; Fodor Sándor 211; Rusan R. 221; Crohmălniceanu 211; Chiriță 211; M. Ciobanu 211; N. Prelipceanu 210; Laszlofi A. 209; M. Martin 207; Gelu Ionescu 205; Vlad Ionel 201; Everac 201; Hauser 201; Mugur Florin 200; Létay L. 197; Eta Boeriu 196; Janosi 193; B. Nedelcovici 193; Sălcudeanu 192; A. Marino 192; V. Felea 190; Tcaciuc Șt. 185; Stănescu Nichita 182; Dan Cristea 182; Maliță M. 181; M. Ursachi 181; Dinu Flămînd 179; Gálfalvi 178; Uricaru E. 178; Al. Balaci 176; Z. Ornea 173; L. Raicu 179; V. Rebreanu 169; E. Brumaru 169; Dan Duțescu 168; Al. Andrițoiu 167; Kányadi 166; Negrici 161; Zilieru 159; Szilágy István 159; Marius Robescu 159.“

(Mircea Zaciu, în *Jurnal I,* la 4 iulie 1981)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Rușinoasele amprente

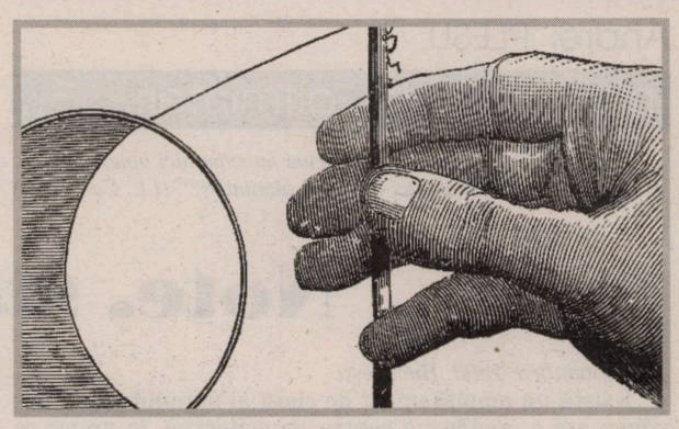

Italia a găsit soluţia la problema romilor: fişare, fotografiere, amprentare, declararea naţionalităţii şi a religiei. Comunitatea romă din Italia, estimată la aproximativ 160 de mii de oameni, adulţi şi copii, urmează să treacă prin acest original recensământ în numele dreptului la siguranţă al poporului italian. Ministrul italian de Interne, Roberto Maroni, spune că amprentarea este unica soluţie pentru ca Italia să garanteze „celor care au dreptul de a rămîne aici posibilitatea unui trai în condiţii decente. Noile măsuri sînt indispensabile pentru a-i expulza pe cei care nu au dreptul să rămînă în Italia".

Măsurile stîrnesc protestele bisericii catolice, ale organizaţiilor neguvernamentale şi ale Parlamentului European. Fişarea pe criterii etnice aminteşte de vremurile sumbre ale perioadei fasciste în Italia sau ale regimului de la Vichy în Franţa. De ce e nevoie să faci astfel de fişe? Sînt romii predispuşi la infracţiuni? Altfel spus, există o genă a infractorilor la romi? Acestea sînt întrebările la care a fost somat să răspundă în ultimele zile guvernul de la Roma, iar răspunsurile sînt, pînă acum, puţin convingătoare. „Fişarea este în folosul celor care locuiesc în taberele de nomazi", spunea Roberto Maroni. Greu de înţeles cum ar putea să îi ajute. Mai utile pentru cei care locuiesc în taberele improvizate la marginea oraşelor ar fi programe sociale, accesul la educaţie sau la sistemul de sănătate. Aceste măsuri necesită însă strategii de durată, surse de finanţare, viziune din partea autorităţilor. Guvernul de dreapta al lui Silvio Berlusconi şi cel de stînga care a condus ţara pînă acum cîteva luni s-au dovedit incapabile să propună soluţii pe termen lung. Cu ajutorul unor articole de presă şi al oamenilor politici italieni, romii (şi în special cei din România) au devenit ţapii ispăşitori pentru toate problemele din Peninsulă. Focalizarea pe problema securităţii italienilor acoperă alte chestiuni cu care se confruntă Italia, cum ar fi slabele performanţe economice, criza gunoaielor de la Napoli sau legile de auto-imunitate pe care şi le oferă Berlusconi.

Dintre instituţiile europene, Parlamentul European a protestat cel mai vehement. Europarlamentarii au denunţat practici „fasciste şi naziste", de neconceput într-un stat membru al Uniunii Europene. În UE există valori care se numesc democraţie, stat de drept, liberă circulaţie, egalitate, nediscriminare etc. Socialiştii europeni, îndemnaţi de Adrian Severin, i-au cerut lui Nicolas Sarkozy, preşedintele în exerciţiu al UE, să îl convingă pe premierul italian să retragă proiectul din Parlament. Proteste la fel de zgomotoase şi în tabăra liberalilor europeni şi în primul rînd din partea Renatei Weber, europarlamentar român, care a şi fost la Roma pentru a vedea situaţia de pe teren. Grupul Popular – cel mai important ca mărime din Parlamentul European – a fost mai discret, motivul fiind apartenenţa formaţiunii lui Silvio Berlusconi la acest grup în Parlamentul European. Europarlamentarul român Marian-Jean Marinescu a vorbit însă despre o acţiune „discriminatorie" a guvernului italian şi speră ca legea să nu treacă de Parlament.

Protestele parlamentarilor europeni au o valoare mai mult simbolică şi nu atrag nici o sancţiune pentru guvernul de la Roma. Sancţiunile ar putea fi propuse de Comisia Europeană, care e mai ponderată. Comisarul pentru afaceri sociale, Vladimir Spidla, spune că este „nemulţumit" de ceea ce se întîmplă în Italia, dar aşteaptă informaţii suplimentare de la guvernul italian înainte de lua o decizie. (De la Comisia Europeană se aşteaptă un raport la începutul lui septembrie privind modul în care poate fi integrată comunitatea romă la nivel european.)

Autorităţile române sînt reţinute. Deşi romii români sînt deseori citaţi în intervenţiile oficialilor italieni, guvernul de la Bucureşti nu ia atitudine. Fără a merge pînă la condamnarea unei legi aflate încă într-o fază intermediară, oficialii români ar fi putut cere explicaţii omologilor italieni, ar fi putut să îşi manifeste „surprinderea", ar fi putut face trimiteri la drepturile omului, „exprimîndu-şi speranţa/certitudinea că autorităţile italiene nu le vor încălca" ş.a.m.d.

Italia pare hotărîtă să îşi ducă demersul pînă la capăt: proiectul să devină lege, legea să se aplice, fişarea să fie efectuată. Datele unui recent sondaj arată că aproape două treimi dintre italieni aprobă amprentarea romilor. Mă întreb care ar fi rezultatul unui sondaj asemănător făcut în România, dar nu sînt sigur că vreau să ştiu răspunsul.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Armata – un capitol special.** Bugetul militar al Rusiei ţine seama de ambiţiile conducătorilor, dar şi de dorinţa majorităţii ca ţara lor să redevină un partener de temut în cursa înarmării. Pe măsură ce cresc alocaţiile, creşte şi corupţia. Un oficial rus a declarat recent presei că „anul trecut au fost puşi sub acuzare 16 generali şi 180 de colonei" *(BBC News,* 3 iulie). Dacă acest oficial furnizează cifre corecte, rezultă că 1,3 miliarde de dolari nu servesc achiziţiilor, ci îmbogăţirii celor care au legătură cu ele. Totul, începînd cu repartizarea unei locuinţe şi terminînd cu obţinerea de contracte, se bazează pe banii mutaţi dintr-un buzunar în altul. Generalul-maior Iuri Klinicenko, recent numit şef al Tribunalului militar, a scris într-un ziar guvernamental că eşaloanele superioare ale puterii militare sînt infectate de corupţie şi cere ca viitorul plan rusesc anti-corupţie – pe cale de elaborare – să se refere la armată într-un capitol special. Lăcomia sfidează şi învinge atît puterile democratice, cît şi pe cele autoritare.

● **Expresia feţei.** O fotografie a lui Nicolas Sarkozy a fost folosită într-o şcoală primară din Albi pentru ilustrarea temei „răutatea". Fotografia reprodusă de revista *Le Nouvel Observateur* (4 iulie) este un instantaneu în care preşedintele Franţei vrea să-şi impună, cu braţul întins şi arătătorul ameninţător, punctul de vedere. La ora de arte plastice elevii studiau relaţia dintre sentimente şi expresia feţei: în acest scop, profesoara a strîns o colecţie de fotografii ilustrînd bucuria, mînia, teama, oboseala, răutatea ş.a. Fotografiile au fost lipite pe nişte panouri mari, expuse pe pereţii şcolii, fără acces public. Un părinte a reclamat situaţia şi a fost deschisă o anchetă, reproşînd profesoarei că nu a fost destul de vigilentă. Ea riscă un avertisment şi panourile au fost scoase.

● **Durata puterii.** Preşedintele statului Zimbabwe, Mugabe, deşi a pierdut alegerile, nu vrea să renunţe la funcţie. În Africa, preşedinţii sînt „inoxidabili", oricare ar fi procesul electoral *(Le Monde,* 2 iulie). Gabon: Omar Bongo, la putere din 1967; Libia: Moammer al-Geddafi, 1969; Guineea Ecuatorială: Teodoro Obiang Nguema, 1979; Angola: Jose Eduardo dos Santos, 1979; Egipt: Hosni Mubarak, 1981 Camerun: Paul Biya, 1982; Guineea: Lansana Conté, 1984; Swaziland: regele Mswati al III-lea, 1986; Tunisia: Zine El-Abidine Ben Ali, 1987; Burkina Faso: Blaise Compaoré, 1987; Ciad: Idriss Déby, 1990.

Rodica NICOLAE

Import(anta) cultură de business

Cred că nu greşesc prea mult dacă spun că business-ul a fost şi este poarta românească cea mai larg deschisă către lume. N-am să mă refer aici la importurile de maşini sau la exportul de textile. Nu, nimic din zona tranzacţiilor comerciale. Voi viza numai infuzia de cultură a business-ului, dacă îmi este permisă această licenţă.

Intrarea pe piaţa românească a multinaţionalelor n-a însemnat doar locuri de muncă, aglomerarea peisajului cu uriaşe sedii de sticlă, mai multă circulaţie pe drumuri şi fluxuri monetare complexe, ci mai ales o majoră infuzie de procese şi tehnologii, pe care mediul românesc de business l-a sorbit cu sete.

Firesc sau nu, la cîrma filialelor româneşti ale firmelor proaspăt implantate aici s-au aşezat managerii străini. Uneori, doar vîrful ierarhiei a avut nume de expat. Alteori, primele două sau trei niveluri au fost acoperite din afară. Prezenţa lor fizică, cu toată expertiza acumulată pe alte meleaguri, precum şi manualele de companie, însoţite de întreg bagajul de know-how al firmei-mamă, s-au constituit în veritabile cursuri de afaceri. Sub imperativul urgenţei, pentru că nici o decizie de business nu se ia ignorînd profitul, managerii şi specialiştii români au înghiţit, uneori pe nemestecate, formule, norme, cutume şi indicatori pe care lumea occidentală i-a generat, verificat şi asimilat în zeci sau sute de ani.

Suflînd în ceafa investitorilor externi, şi antreprenorii români au ciugulit cîte ceva din *pattern*-ul corporatist. Fie traducîndu-şi în termeni proprii ceea ce se putea citi în spaţiul public despre strategia firmei-model, fie angajînd oameni care „se hrăniseră" la masa multinaţionalei cu inteligenţă economică.

Am în vedere, pe lîngă sistemele de proceduri şi procesele tehnologice sau operaţionale, rolul pe care cultura „importată" de business l-a jucat în schimbarea mentalităţii noilor generaţii de angajaţi şi manageri. Fără transformarea atitudinii faţă de muncă, în locul criteriilor de competenţă şi performanţă, ne-am risipi şi astăzi energia mimînd eficienţa sau ridicînd şmecheria la rang de artă.

Astăzi, tot mai mulţi dintre expatriaţi îşi fac bagajele. Spre patrie sau spre alte colţuri ale lumii, unde apar noi oportunităţi de afaceri. Locurile lor sînt ocupate de români, care, între timp, s-au şcolit conform standardelor moderne de management. Acasă, prin intermediul celor cîteva MBA-uri înfiinţate timpuriu în parteneriat cu instituţii americane consacrate, sau în Occident, la universităţi cu renume. Instruirii în management li s-au adăugat multitudinea de cursuri oferite de companii de training, formate şi ele pe tiparul şi sub licenţe străine.

În decursul acestor ultimi 18 ani, s-a creat pe ruta Occident-România o linie specială de transport, din păcate cu un singur sens deocamdată, de la Vest către Est, pentru personalităţi recunoscute ca vorbitori autorizaţi în zona *leadership*-ului, a inteligenţei emoţionale, a dezvoltării personale sau a marketing-ului. Faptul că în pofida preţurilor dezarmant de mari ale biletelor, lumea se înghesuie să-i asculte pe Philip Kotler, Michael Porter sau Jack Welch este semnul aceluiaşi potenţial de învăţare al românilor, căruia i se datorează progresul business-ului, fie el autohton sau francizat.

Deloc de neglijat în ecuaţia importului de *know-how* se află bagajele pline de informaţie cu care au revenit călătorii noştri din drumurile lor prin lume. Orice întîlnire cu civilizaţia altor spaţii s-a constituit, în intervalul scurs de la Revoluţie, într-o lecţie de viaţă, de eficienţă sau de comportament. Că este vorba despre specialiştii plecaţi să înveţe sau să lucreze în străinătate, că este vorba despre episoade strict turistice sau că invocăm doar învăţăturile căpşunarilor, avem de-a face cu mai multe forme ale aceluiaşi fenomen: asimilarea experienţei occidentale în materie de civilizaţie şi afaceri.

Inutil aproape să mai menţionez copleşitorul circuit al informaţiei în natură pe care presa şi Internetul, deopotrivă, l-au generat, mixînd ştiri, *savoir faire* şi analize într-un tot imposibil de ignorat.

Îmi asum faptul că nu tot ceea ce am importat drept cultură de afaceri a avut cele mai înalte standarde, după cum îmi asum şi riscul de a-i tulbura pe cei mai sensibili dintre patrioţi, dar mi se pare corect să recunoaştem că fără importul masiv de *know-how* am fi încă nişte buticari mai mult sau mai puţin inocenţi.

Lucian Mîndruţă îşi va relua rubrica pe 17 iulie.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Cină la nivel înalt

Cînd se numeau G7, la adunări participau liderii ţărilor industrializate; de cînd au devenit G8, prin adăugarea Rusiei, sînt liderii ţărilor bogate: manifestaţii anticapitaliste, antiglobalizare însoţesc reuniunile lor, împotrivind-se tendinţei celor puternici şi bogaţi de a adopta decizii privitoare la viaţa celor săraci şi slabi. Pentru a evita spectacolul ciocnirilor de stradă, întîlnirile se convoacă în locuri din ce în ce mai retrase: anul acesta cei opt conducători de state au stat trei zile la Toyako, o localitate de pe insula Hokkaido. Preţul petrolului, încălzirea globală, criza alimentară, ajutoarele pentru combaterea SIDA în Africa, alegerile din Zimbabwe sînt temele discutate, devenind tot mai evidentă neputinţa de a interveni eficient şi solidar în neliniştile lumii.

Se spune că sînt cei mai puternici oameni din lume, dar nu e chiar aşa: preşedintele american, George W. Bush, este în ultimele luni de mandat în condiţiile unui procentaj catastrofal de susţinere în propria ţară; preşedintele rus, Dmitri Medvedev, este un personaj nou şi încă nimeni nu ştie în ce măsură el va fi autorul sau doar megafonul politicii ruse; preşedintele Franţei, Nicolas Sarkozy, nu izbuteşte să întreţină prin acţiuni coerente entuziasmul care a însoţit alegerea sa; cancelarul Germaniei, Angela Merkel, navighează în apele unei coaliţii ameninţînd la fiecare adiere cu scufundarea, Gordon Brown are în faţă o opoziţie tot mai puternică şi în spate un partid tot mai puţin solidar; criza, scumpirile au consecinţe şi în politicile interne ale celorlalte ţări. Toţi ar avea mari greutăţi să explice opiniei publice interne repartizarea unor fonduri pentru ajutorarea unor ţări corodate de guverne corupte şi de haos instituţional. Conducătorii acestora devin celebri prin înflăcărate discursuri antiamericane, anti-globalizare, anti-orice. E contraproductiv să ceri unei ţări, pe de o parte, să nu se mai comporte hegemonic, iar pe de altă parte să soliciţi sporirea ajutoarelor. Dar este raţional să li se ceară un comportament corect în problemele care afectează restul lumii: „Naţiunile din G8 sînt cei mai murdari emitenţi de noxe", spune Anne Jellema, director *Action Aid Policy*. Organizaţia *Salvaţi copiii,* unul dintre cele mai mari grupuri pentru apărarea drepturilor copiilor, a calculat că 175 de milioane de copii sînt vulnerabili la dezastrele create de modificările climatice. A fost o vreme cînd cei puternici se comportau faţă de ţările în curs de dezvoltare ca în curtea din spatele casei lor şi această realitate putea fi observată şi în politica Washingtonului, şi în cea a Moscovei. După 1989, noile puteri economice au diminuat puterea de decizie a unui centru perceput ca dominator. Se propune lărgirea cercului: un G13 (plus Brazilia, China, India, Mexic, Africa de Sud) sau un G16 (plus 2-3 ţări islamice). Mai multe discursuri, mai puţine decizii.

Răspunderea pentru catastrofele care au fost, care sînt şi care vor mai fi nu poate fi pusă etern pe seama actualelor sau fostelor mari puteri: atîta timp cît nu mai există o ameninţare militară directă, fiecare poate deveni responsabil pentru ce se întîmplă în curtea lui. Acolo unde dictatura pune populaţia în imposibilitatea de a acţiona (Myanmar, Zimbabwe) conform propriei voinţe, nu poate interveni nici un organism internaţional. Ajutoarele pentru sinistraţii din Myanmar au rămas la graniţă, Robert Mugabe a depus jurămîntul ca preşedinte. Politica faptului împlinit este din nou şi ca întotdeauna cea mai elocventă. Conducătorii ţărilor bogate sînt preocupaţi de diminuarea sărăciei în propria ţară. Nu are importanţă că un sărac din SUA are cu totul alt nivel de viaţă decît cel din Bangladesh: cel în cauză nu e sensibil la această comparaţie. Pentru a nu pleca aşa cum au venit, cei din G8 vor promite ajutoare în bani.

Presa nu a omis să observe că, în timp ce dau sfaturi de cumpătare, reuniunile se sfîrşesc cu ospeţe de unde nu lipsesc crabii gigantici şi langustinele, iar la desert îngheţată din frunze de trandafiri. Oricum, din ce mănîncă ei nu se pot sătura toţi flămînzii lumii.

globul cubic

Din nou la start?

Rezultatul referendumului din Irlanda, prin care populaţia acestei ţări a respins Tratatul de la Lisabona (înlocuitor de Constituţie) nu miră, dar încurcă. Deocamdată, regula în Uniunea Europeană este că orice decizie e valabilă doar dacă a fost votată în unanimitate. Prin votul ei, Irlanda trimite toate ţările din UE la start. Soluţiile legale lipsesc şi, cum celor care au votat „pentru" li se pare nefiresc ca o ţară mică să întoarcă rezultatul dat de ţările mari, apar „idei" sugerînd ocolirea legalităţii.

„Cele mai multe guverne sînt de acord că singura soluţie de a decide în problemele sensibile este votul în unanimitate. Dar obiecţiile lor cînd trebuie să le permită irlandezilor să voteze «nu», blocînd astfel definitiv adoptarea Tratatului de la Lisabona, sugerează că regula unanimităţii este înţeleasă foarte îngust. Ea pare să fie bună cînd toate ţările spun «da». Atunci, liderii europeni nu găsesc că e antidemocratică. Dacă apare vreo deosebire, negocierile interguvernamentale ajung la un compromis. Cum afirmă unul dintre liderii UE, dacă guvernele au acceptat şi au semnat un tratat, suveranitatea naţională funcţionează «în ambele sensuri». Fiecare ţară are dreptul să decidă dacă ratifică sau nu, dar trebuie să respecte opţiunea suverană a celorlalţi. Dacă încerci să găseşti sensul raţionamentului, vezi că e retorică goală. Cînd e nevoie de consimţămîntul unanimităţii – spune acest lider – toate statele suverane trebuie consultate, dar ele trebuie să se încline în faţa voinţei majorităţii. Mai mulţi politicieni şi comentatori, în special din Germania, au cerut un al doilea referendum irlandez, iar întrebarea să sune aşa: vreţi Lisabona sau vreţi să părăsiţi Uniunea Europeană? Dar aşa cum ştie orice mafiot de rînd, aceasta nu e o întrebare: e o cerere cu ameninţare. Acest fel de Uniune e dorit de liderii europeni?" *(The Economist,* 28 iunie)

Modul în care se va găsi o ieşire din fundătura creată de Irlanda este important pentru viitorul Uniunii: va fi un semnal despre felul cum este concepută egalitatea tuturor membrilor şi în ce măsură ea este respectată chiar în dificila situaţie cînd minoritatea este în răspăr cu opinia majoritară. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Pentru o regîndire a războiului din Afganistan

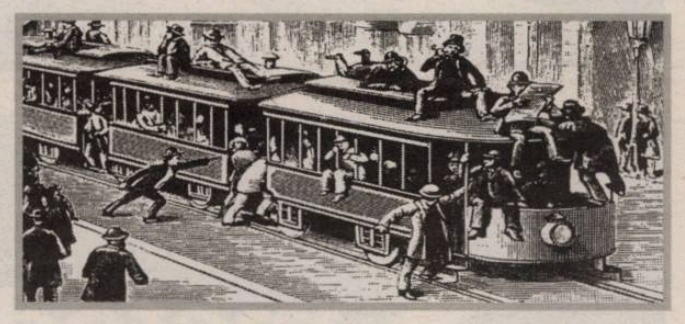

Luna iunie 2008 a fost cea mai sîngeroasă în Afganistan, din 7 octombrie 2001 (cînd Statele Unite şi Marea Britanie au lansat atacul împotriva regimului taliban ca urmare a loviturilor teroriste de la 11 septembrie). În lunile mai şi iunie, mai mulţi soldaţi americani sau aparţinînd NATO au murit în Afganistan decît în Irak. De multă vreme, Afganistanul este cea mai fierbinte scenă de luptă dintre armatele democraţiilor euro-atlantice şi forţele armate ale islamului fundamentalist. În acelaşi timp – sau poate tocmai de aceea – Afganistanul este şi scena celor mai mari erori pe care Vestul le putea face într-o atare situaţie. Nicăieri altundeva, democraţiile sofisticate şi hiperperformante de la cumpăna mileniilor al doilea şi al treilea de după Cristos nu şi-au dovedit neputinţele mai deplin, mai tragic şi mai penibil în acelaşi timp.

În Afganistan, luptă 43.000 de soldaţi NATO alături de alţi 13.000 într-o coaliţie condusă de SUA. Toată lumea este de acord că este nevoie de mult mai mulţi. De cîţi? Nimeni nu poate spune. Atîta doar: tot mai mulţi. Toată lumea aşteaptă ca diverse ţări occidentale să îşi ţină promisiunea de a trimite încă şi mai multe trupe. Logica strategică a acestui conflict a fost mereu aceasta: tot mai multe trupe. Cu cît au venit mai multe trupe, cu atît se cereau încă şi mai multe. Să ajungi pe cîmpul de luptă şi să constaţi mereu că îţi mai trebuie trupe şi că oricîte ţi s-ar trimite sînt prea puţine este dovada clară că nu ştii ce faci. Preşedintele Bush a mărit de cîteva ori durata misiunilor soldaţilor americani în Afganistan şi a intensificat regulile rotaţiei acestor soldaţi. Candidatul Barack Obama anunţă şi o altă soluţie, prin vocea dnei Susan Rice – fost subsecretar de stat pe problemele Africii în vremea administraţiei Clinton II, actualmente consilierul de politică externă al candidatului democrat: tot ce retragem treptat din Irak trimitem în Afganistan şi, în felul acesta, mărindu-ne contribuţia, vom putea fi mai convingători cu europenii să-şi mărească şi ei contribuţia în Afganistan. O bună doză de naivitate în chestiuni de politică externă este, mereu, proprie candidaţilor pentru primul mandat la Casa Albă. Greutatea cu care europenii îşi măresc efectivele, precum şi ipocrizia acestor „sporiri" (sînt puternice ţări europene care trimit soldaţi în Afganistan, dar le acordă numai mandatul de a patrula zonele sigure din Nord şi nu de a lupta în Sud), mă fac să privesc cu scepticism convingerea lui Obama că majorarea implicării americane va fi resimţită în Europa ca un exemplu de urmat.

Oricum, trecutele majorări de trupe nu au rezolvat nimic. Capacitatea talibanilor de a reacţiona de fiecare dată tot mai violent pune serios în discuţie această tactică. Pe de altă parte, e uimitor cît de mărginiţi sîntem: nu ştim să răspundem talibanilor decît cu majorări de trupe. Şi, vedem bine, situaţia generală nu se îmbunătăţeşte deloc. Cele mai multe dintre cîştigurile noastre sînt temporare, iar cele definitive sînt puţine. Nici de la armata afgană, acum în proces de antrenare şi dotare, nu ne putem aştepta la un mare ajutor prea curînd. Atunci, ce e de făcut?

Există voci care spun că întreaga gîndire a războiului trebuie schimbată. Astfel, mai mulţi experţi cred ar trebui să încetăm să gîndim că talibanii sînt fraţii luptătorilor Al-Qaeda. Simon Jenkins, reputat editorialist, argumentează această idee, tot mai împărtăşită în mediile strategice londoneze, într-un număr recent al lui *The Sunday Times:* „Obiectivul principal al talibanilor nu este să domine lumea, ci să aibă puterea în Afganistan. Deşi ei nu pot învinge armatele aliaţilor, ei pot împiedica realizarea scopului pe care îl are NATO în Afganistan, consolidînd pe mai departe mariajul de convenienţă pe care îl au cu Al-Qaeda, de la care obţin bombe şi sinucigaşi. Pe de altă parte, Al-Qaeda, ca pericol evident exagerat la adresa Vestului, nu poate fi eliminată fără ajutorul talibanilor. Asta presupune reversul unei politici care, în mod naiv, echivalează înfrîngerea talibanilor cu cîştigarea războiului împotriva terorismului". Folosirea talibanilor împotriva Al-Qaeda este, într-adevăr, o mostră de *realpolitik* cu parfum britanic. Numai că americanii nu par a fi gata să accepte acest lucru, iar ideea britanică nu garantează, nici ea, succesul. Este doar o alternativă la actualul blocaj mental care, evident, ne afundă într-o lipsă de perspective.

În Afganistan, armatele noastre au comis absolut toate erorile strategice şi tactice care trebuiau comise pentru a-şi anula marele avantaj, acela al copleşitoarei superiorităţi tehnologice. De la început, au fost trimise prea puţine trupe pentru a fi capabile să lovească masiv. Am avut atitudini oscilante faţă de cultivarea macului. Am avut atitudini oscilante faţă de liderii triburilor locale. Am închis ochii la imensa corupţie din sînul administraţiei Karzai. Dar marea eroare a fost făcută la început, cînd ne-am fixat scopurile. În loc să urmărim lichidarea unei bande de dezechilibraţi violenţi, am vrut un Afganistan democratic, stabil, cu stat de drept. Am vrut o clasă politică locală onestă după criteriile noastre, o armată puternică şi coerentă, ataşată idealurilor democraţiei occidentale, şi un sistem de legi democratice eficiente şi, nu în ultimul rînd, o masă de cetăţeni dornici să participe la o democraţie. Am greşit, atunci. Iar acum, persistăm în greşeală.

Nu în ultimul rînd, atacul asupra Irakului a afectat operaţiunile din Afganistan. Pe de-o parte, armata americană nu a putut să se exercite la întreaga ei capacitate în acest crucial război, pentru că resursele erau împărţite între două războaie extrem de complicate. Pe de altă parte, din cauza felului în care s-a atacat Irakul şi s-au derulat lucrurile acolo, aliaţii tradiţionali ai SUA au fost rezervaţi şi în privinţa Afganistanului.

Dacă vrem să învingem, trebuie să ne oprim un pic. Să vedem ce am greşit şi să o luăm pe un alt drum. Abia acela va fi drumul spre victorie.

ready made

„Ieri seară, la 12 noaptea, am avut un soare admirabil. Trecerea între Tromsö şi Hammerfest foarte urâtă; la insula Sköroer am vizitat fabrica de unt din balenă. Erau peste 20 balene în lucrare."

(din corespondenţa lui Nae Vrăbiescu, în volumul *Un craiovean pe meridianele globului. Impresii de călătorie la cumpăna de veacuri XIX-XX* de Ilie Vulpe şi Nicolae Mihai, Editura Alma – Craiova, 2007)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Dealuri

Locul pe unde mi-am petrecut prima parte a copilăriei era un orăşel între dealuri. Undeva, dincolo de rîul peste care trecea podul lui Rache (înalt, suspendat şi care se legăna periculos cînd păşeai pe el) era Piţigaia: dealul care mi se părea veşnic însorit şi vesel, poate şi din cauza numelui. Deşi era în mare parte împădurit, iar poienile erau mai degrabă rare, aveam impresia că lumina bătea sub un unghi care-l făcea luminos. Auzisem de la un geolog bătrîn că pe acolo creşte o iarbă albastră şi asta mă fascina. Era, cică, din cauza petrolului din subsol. Mai aflasem odată şi că pe acolo îşi făcuse bîrlog o ursoaică cu pui, care atacase un copil dintr-un sat din apropiere. Asta îmi provoca o oarecare spaimă atunci cînd mergeam pe acolo cu părinţii la picnic sau la cules de mure. Nu era însă ceva foarte serios, mai ales că povestea cu ursoaica nu era destul de exact situată în timp, iar bunica mea îmi spusese

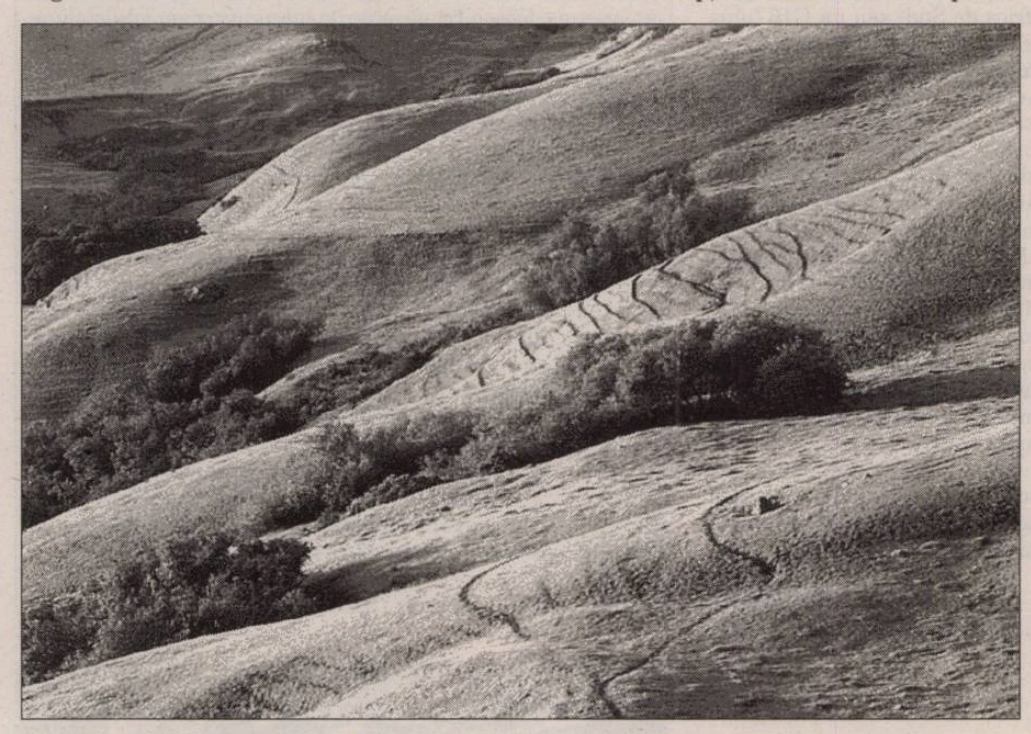

că se întîmplase mai demult şi că de atunci animalul fusese gonit sau omorît de un vînător... nu se ştia prea bine. Era pe acel deal şi un cătun părăsit, dar plin de soare. Oamenii plecaseră pur şi simplu pentru că nu mai aveau apă. Se întîmplase ceva cu fîntînile. Iar de-o parte şi de alta a drumului alb şi prăfuit care-l traversa, casele se năruiau, chircindu-se în tăcere, năpădite de vegetaţie. Satul se numea Piatra şi era pentru mine un loc fascinant. De fapt, mă atrăgea orice exista în acea parte din dreapta oraşului meu, cum stăteai cu faţa spre sud. Cu totul altfel stăteau lucrurile însă cu dealurile din stînga. Şi acolo erau păduri şi poieni. Numai că mi se păreau sumbre şi ascunzătoare de pericole întunecate. Verdele lor mi se părea tenebros şi plin de umbre rele. În desimea frunzişului intuiam adîncimi sinistre. Nici poienile nu aveau pentru mine nimic luminos. Mi se păreau prea înclinate, ca nişte rîpe de un verde închis, un fel de tobogane menite să conducă spre negrele păduri de mai jos. Uneori mi-era teamă chiar să privesc pe fereastră către acea parte. Aveau mai multe nume, dar generic li se spunea Voila. Despre acele dealuri nu auzisem poveşti cu urşi şi nu ştiam să aibă sate părăsite. Ba, dacă mergeai mai mult în acea direcţie, întîlneai locuri şi sate frumoase pe care le pictaseră Luchian şi Grigorescu. Pentru mine asta n-avea însă nici o relevanţă. Angoasele depăşeau orice argument cît de cît raţional şi orice mi s-ar fi spus de bine despre acele dealuri nu mă putea convinge. Era pe acolo şi un sanatoriu TBC pentru copii care mi se părea un fel de castel de vrăjitoare. Eram prea mic să ştiu atunci exact ce înseamnă TBC, dar denumirea îmi inspira un rău de-a dreptul îngrozitor. Ceva mai sus, exista şi un al doilea sanatoriu pentru oameni cu probleme psihice. Pe undeva prin apropierea lui, într-o plimbare (căreia n-am putut să mă opun şi nici să mă sustrag) cu nişte unchi şi mătuşi, cineva mi-a arătat spre pădure şi m-a întrebat: „Auzi cucul?“. O fi fost desigur un cuc acolo, dar eu nu-l auzeam pentru că nu

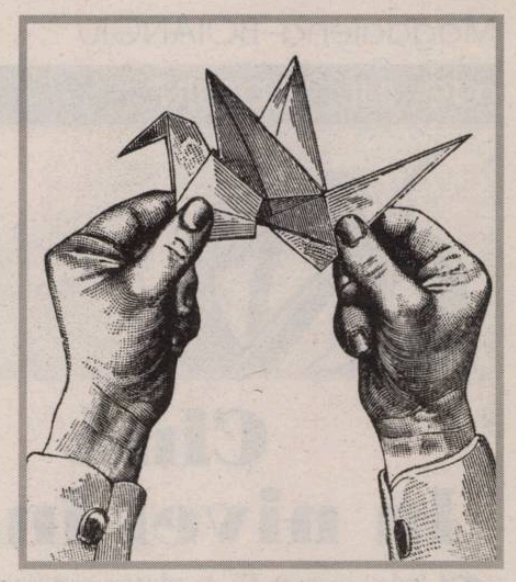

voiam şi nici măcar nu îndrăzneam să mă uit în direcţia frunzişului foşnitor. Urechile îmi vuiau de frică, iar cîntecul cucului nu mai avea loc în ele. Pădurea aceea înclinată mă înfiora. Era şi pe acolo un rîu, dacă treceai de dealuri. Nu semăna însă cu cel pe care-l traversai pe podul lui Rache. Îi zărisem odată apa repede şi întunecată, printr-o deschidere a frunzişului, într-un fel de rîpă. Uneori, noaptea visam acele locuri din stînga. Rîul se transforma atunci într-o mare care umplea văile dintre dealuri, iar eu înotam printre ele. Deşi aparent nu era nimic urît în acel vis, nu era cu monştri ori cu alte complicaţii, de fiecare dată cînd îl aveam, transpiram şi mă trezeam speriat. Era, de fapt, un coşmar al copilăriei. Presupun că mulţi dintre noi avem în adîncurile minţii părţi deschise, bune, luminoase, solare, aşa cum era Piţigaia mea, şi părţi mai întunecate, lunare şi care ne sperie, aşa cum era pentru mine Voila. Sau poate mai simplu: sînt lucruri care ne plac şi lucruri care nu ne plac.

3 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL **DILEMA VECHE**

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021/407.54.69

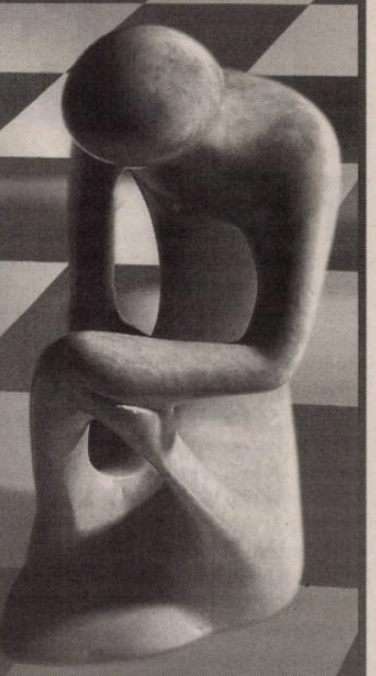

TRIMITE TALONUL

Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

LA TOATE OFICIILE POȘTALE, AGENȚIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din prețul de la chioșc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completați numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită față de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala București.
Pentru ca livrarea abonamentului să începată la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului, prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 - CP 143, București**, cod poștal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piața Presei Libere nr. 1, Corp C, sector 1, București la oficiile poștale la sucursalele RODIPET la firmele particulare.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Capace, pocnitori şi alte jucărele

– Capace, nu se poate să nu fi jucat capace!

– D'alea de le turteai pe linia de tramvai?

– Da, bineînţeles. Capace de bere. Cele mai amărîte erau „Griviţa". Dacă prindeai însă un Budweiser, de pildă, erai regele străzii, valora 40 de Grivițe! Le puneai una peste alta pe trotuar şi care arunca cel mai aproape de grămadă, cu plumbu', ăla începea. Dacă le întorceai, lovind cu muchea altui capac, le cîştigai. Era un puşti pe stradă, nu ştiu ce erau părinţii lui, dar venea tot timpul cu capace străine. O dată a venit cu unu' pe care scria „mărul de aur", toată lumea visa la el. Da' nu a vrut niciodată să-l scoată la bătaie...

– Pocnitori făceaţi?

– Ce fel de pocnitori?

– Cu fosforul de la chibrite...

– Aaa, şi'ncă cum! În minele de pix, alea metalice. Scoteam pasta şi le umpleam cu fosfor. Sau în cheile alea de dulap, alea cu o găurică pe mijloc. Rădeam cîteva chibrituri în gaură, prindeam un cui, cu sfoară, de urechea cheii, băgam apoi cuiul în gaură, peste fosfor şi dădeam cu el de caldarîm. Mamă, ce mai bubuia! Şi de fiecare dată mîncam bătaie, că se făcea praf cheia, făcea aşa, un fel de floare, nu mai era bună de nimic şi se chinuia taică'meu cîteva zile să deschidă dulapul... Odată am găsit o ţeavă mai lungă de aluminiu sau nu ştiu din ce era. Am folosit cîteva cutii de chibrituri şi cînd am bubuit-o mi-a ars mîneca de la haină şi mi-a lăsat şi un semn pe mînă. Cîteva săptămîni nu m-am mai jucat cu pocnitorile...

– Invizibile... Îţi aduci aminte? Făceam crăcanul din sîrmă, puneam zgîrciul, îndoiam cîteva zeci de ace de gămălie şi trăgeam cu ele. Golanii trăgeau după fete... Noi organizam lupte pe străzi şi ne alergam cu invizibilele ore în şir.

– Mai tîrziu au apărut tuburile alea de plastic, pentru instalaţiile electrice sau nu mai ştiu ce. Făceam cornete de hîrtie şi suflam prin ele. Unii, mai ai dracului, prindeau şi un ac în vîrful cornetului – ăia erau spaima cartierului...

– Eu mi-am făcut odată o „teleghidată". Erau camioanele alea amărîte, din plastic, tipic comuniste. Primisem unu' de Crăciun, că altceva nu prea se găsea. L-am demontat din prima zi, am scos roţile din spate de pe şasiu, am luat o cutie de medicamente şi am trecut axul roţilor prin ea. Apoi am înfăşurat nişte elastic, ca ăla pentru invizibile, pe cutia de medicamente, l-am întins bine şi l-am legat. Cînd dădeai drumul camionului, elasticul învîrtea cutia de medicamente, care învîrtea roţile din spate şi mergea aşa, singur, cîţiva metri. Am creat senzaţie în cartier!

– Mini-tehnicus...

– Unu a făcut o „bărcuţă cu reacţie", nu ştiu cum a reuşit, dar punea carbid undeva şi cînd aşezai bărcuţa pe apă începea să sfîrîie şi se învîrtea de nebună cîteva minute...

– Voi strîngeaţi beţele de la vata de zahăr?

– !?

– Daa... Le adunam duminica, cam la o sută de metri jur-împrejur de unde se vindea vata de zahăr, cam pe acolo le aruncau toţi pe jos. Le strîngeam, le aşezam încrucişat unul peste altul, tot mai mici spre vîrf şi făceam castele. Apoi, la sfîrşit, le dădeam foc. Făceam jucării din orice!

– Ce sărăcie!

– Ce copilărie...

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

PUBLICITATE

107,3
În traficul din Bucureşti ai şansa
să primeşti o carte.
SMART FM
UN RADIO CU CARTE

PUBLICITATE

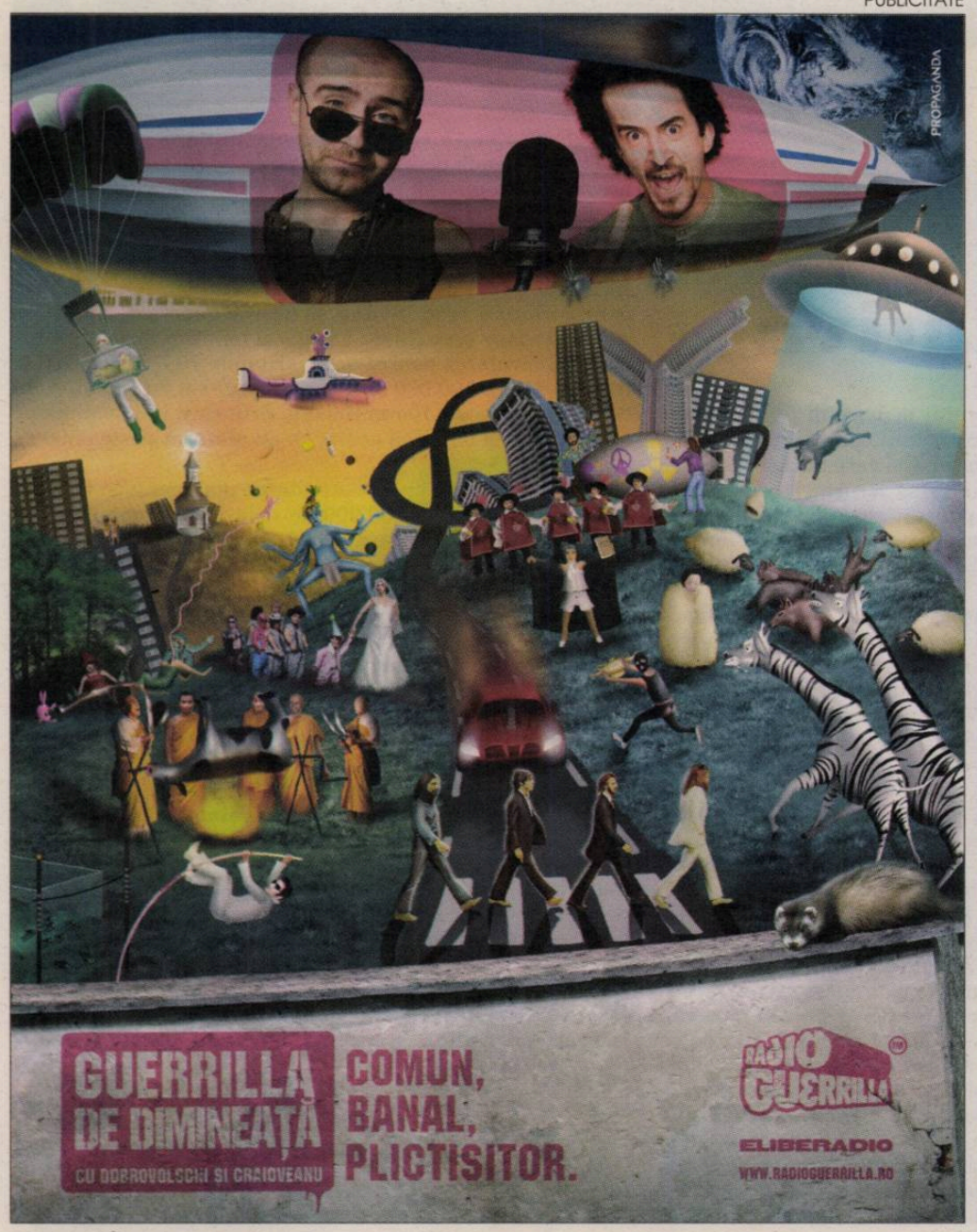

PUBLICITATE

EMMANUEL CARRÈRE
Un roman rus
«Subtil, șocant și implacabil... Magnific!» John Updike, *The New Yorker*

«Un roman rus este punctul de intersecție al unor intrigi complexe, prin care o sfâșietoare poveste de dragoste, un teribil secret de familie (a cărui dezvăluire, vitală pentru unii, se dovedește indecentă pentru alții) și o stranie fascinație pentru Rusia devin catalizatori ai pierderii și apoi ai regăsirii de sine. Realitatea face corp comun cu ficțiunea, în acel sens unic în care nu înțelegi ceea ce ai trăit decât încercând să pui pe hârtie trecutul.»
Pascal Bruckner

3 FICTION CONNECTION
3 TREI
www.edituratrei.ro
rfi romania

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Ruina de la Sfinţii Apostoli

Demolările de acum treizeci de ani n-au lăsat în picioare mai nimic din strada Sfinţii Apostoli de pe malul sudic al Dîmboviţei, acolo unde erau altădată străzile Apolodor şi Bateriilor, ba chiar şi o, dispărută între timp, Fundătură a Tigrului! Ascunsă printre blocuri, aşa că poţi fi la doi paşi de ea fără s-o vezi, este biserica al cărei ctitor a fost Ştefan Vodă Cantacuzino. Peste drum, îngropate în ierburile înalte, zidurile în faţa cărora se opreşte trecătorul nedumerit sînt goale, afumate şi coşcovite, deschise spre cer. Au mai rămas doar locaşurile unor ferestre frumos boltite, dar şi ele privesc înăuntru, nu în afară. Ruina din bălării, degajată de săpăturile arheologice din 1956, a fost o mare sală, probabil trapeza călugărilor de la mănăstirea Tîrnovului, numită aşa fiindcă fusese închinată mitropoliei bulgăreşti. Aceasta este atestată în documente din 1585, dar în secolul al XVI-lea nu era decît o biserică de lemn. Construcţiile de cărămidă ce se mai păstrează pînă astăzi, sub pămînt ori la suprafaţă, i se datorează lui Matei Basarab. Înfăţişarea actuală datează din 1715, cînd Ştefan Cantacuzino a adăugat a doua turlă, pentru clopote, şi a pus să fie zugrăvită biserica. Exteriorul, tencuit, este împodobit cu arcade oarbe din ciubuce de cărămidă, dispuse în două registre. Uşa şi ferestrele au ancadramente de piatră sculptată.

© R. Avram

Din 1667, biserica, cu hramul Sfinţilor Apostoli, fusese închinată Patriarhiei de la Constantinopol (mai tîrziu, va fi legată de Stavronikita, mănăstire de la Athos). Pisania de la intrare, foarte citeaţă, în care „prea luminatul împărătesc neam al Cantacuzineştilor“ este pomenit sub stema Ţării Româneşti şi deasupra vulturului bicefal al Bizanţului strămoşesc, are sensul unui manifest de putere. Tocmai fusese înlăturat Brâncoveanu, vărul invidiat, dar, peste numai un an, şi această dinastie şi-a ispăşit ambiţiile într-un nou masacru. Plecarea la Poartă a lui Ştefan Cantacuzino a fost prilejul ca, despărţindu-se de tron şi de ţară, el să mai imite o dată modelul imperial: însoţitorilor care, pentru a-l conduce la ieşirea din Bucureşti, formau ultimul alai domnesc, le-a adresat o adevărată predică, atribut sacerdotal care era un privilegiu al vechilor basilei. Despre ce le-a vorbit el atunci? Despre „zădărniciia lumii aceştiia“ şi a încheiat „cerînd ertăciune dă la tot norodul“. Un final de regim nelipsit de grandoare, în care se întrevede presimţirea morţii care-l aştepta, împreună cu tatăl, cu unchiul şi cumnatul său. Contemporanii nu s-au sfiit să interpreteze această tragedie ca pedeapsa lui Dumnezeu pentru uneltirile contra lui Constantin Brâncoveanu. Familia boierească a Dudeştilor a succedat Cantacuzinilor, cu care se înrudeau, în protecţia asupra mănăstirii. Casa lor era, de altfel, în acelaşi cartier, foarte aproape. Recunoştinţa călugărilor

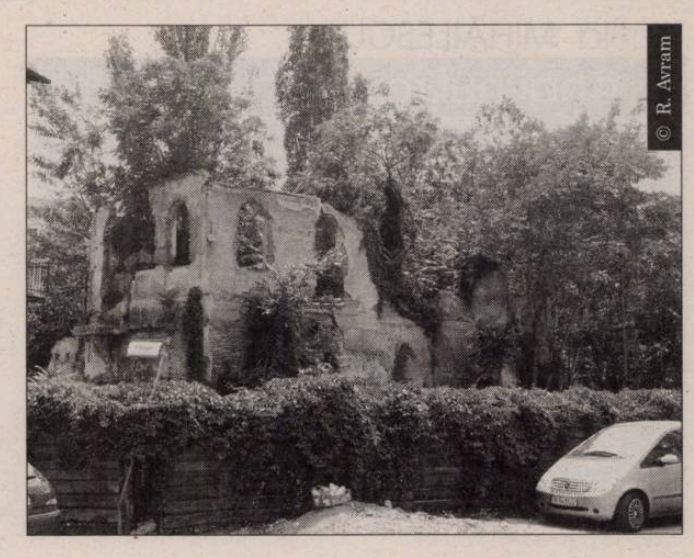
© R. Avram

pentru donaţiile din partea lor a făcut ca ei să fie înmormîntaţi, sub o piatră cu inscripţie grecească, în aceeaşi biserică.

Cantacuzinii sînt şi astăzi înăuntru la Sfinţii Apostoli. Un mare portret de familie se întinde de o parte şi de alta a intrării, sub cafas, şi pe amîndoi pereţii pronaosului, dar atît de înnegrit de fumul lumînărilor încît abia se mai deslueşesc vreo două chipuri, în stînga. Unde trebuie să fie tabloul votiv, cineva a bătut un cui şi a agăţat de el o icoană (nouă). Restaurarea picturii a început, deocamdată în pridvor. Căţărate pe schele, nişte fete gureşe dădeau cu bidineaua, azi dimineaţă.

PUBLICITATE

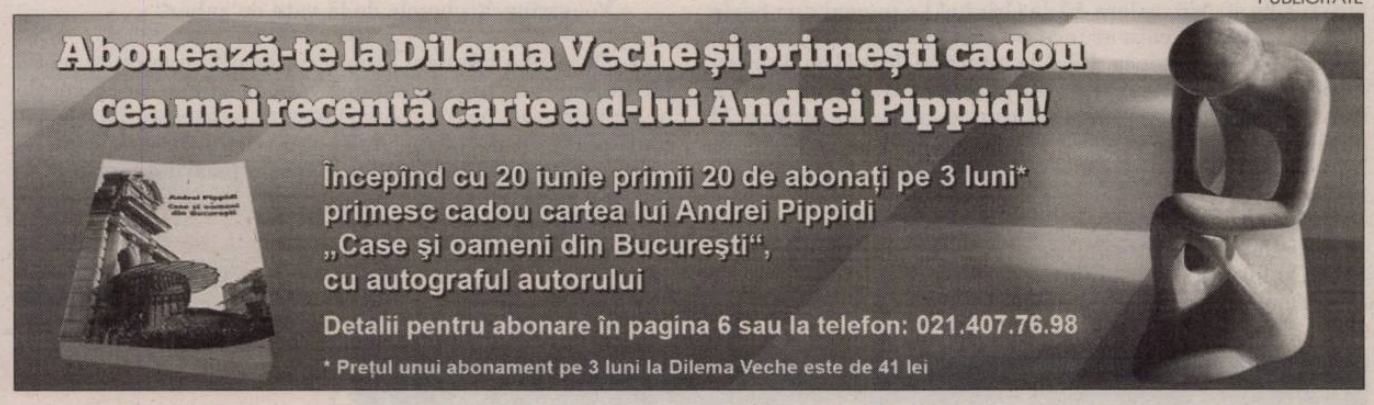

etica vieţii

Peter SINGER

Milostenia ostentativă

Isus ne-a spus că e mai bine să facem fapte de milostenie cînd nu sînt alţii de faţă. Acest sfat se potriveşte cu ideea de bun-simţ că dacă facem binele numai în public, atunci motivaţia principală este dorinţa să cîştigăm prestigiu social prin generozitatea noastră. Poate dacă n-am fi priviţi, n-am fi generoşi deloc.

Acest argument duce uneori la dispreţ faţă de acel tip de graffiti filantropic prin care numele donatorilor sînt scrise cît mai vizibil în sălile de concerte, în muzee şi pe pereţii instituţiilor de învăţămînt. Adesea, aceste nume se găsesc nu numai pe faţadele clădirilor, ci pe oricare parte a acestora, iar fantezia constructorilor şi a arhitecţilor este nelimitată în această privinţă.

Unii psihologi susţin că astfel de manifestări de caritate ostentativă reprezintă echivalentul uman al felului în care păunii îşi expun coada spectaculoasă. La fel cum păunul îşi arată puterea şi frumuseţea prin coada enormă – care, din punctul de vedere strict al utilităţii, reprezintă o risipă de resurse naturale –, tot astfel actele publice costisitoare de filantropie transmit un semnal către ceilalţi că donatorul posedă o avere mare, din moment ce îşi permite să ofere atît de mult.

Apare totuşi o întrebare, din perspectivă etică: chiar ar trebui să ne pese atît de mult cît de pure sînt motivele care te determină să dăruieşti ceva? Pînă la urmă, ceea ce contează este că s-a oferit un lucru pentru o cauză bună. Putem să ne uităm cu suspiciune la o nouă şi somptuoasă sală de concerte, nu neapărat pentru că numele donatorului este inscripţionat pe faţada de marmură. Mai degrabă am putea să ne întrebăm dacă într-o lume în care 25.000 de copii mor din cauza lipsurilor materiale în fiecare zi, umanitatea chiar are nevoie de o astfel de sală de concerte.

O parte importantă a cercetărilor psihologice contemporane neagă înţelepciunea sfatului pe care ni l-a dat Isus. Unul dintre factorii cei mai importanţi care-i determină pe oameni să dăruiască este imitaţia. Cei care fac acte publice de caritate îi încurajează pe alţii să le urmeze exemplul. Poate că astfel vom atinge un punct în care obiceiul de a dărui celor mai săraci dintre săraci va deveni atît de răspîndit, încît o bună parte dintre cei 25.000 de copii vor rămîne în viaţă.

Este ceea ce speră să reuşească Chris şi Anne Elliger prin site-ul lor, www.boldergiving.org. Această pagină *web* spune povestea a peste 50 de membri din aşa-numita Ligă 50%, oameni care, în fiecare dintre ultimii trei ani, au dăruit în scopuri caritabile fie 50% din averea moştenită, fie 50% din veniturile lor. Cei care fac parte din ligă vor să schimbe percepţia oamenilor despre cît este „normal“ sau „rezonabil“ să oferi.

Grupul este alcătuit din personalităţi diverse. Tom White a fost proprietarul unei mari firme de construcţii şi i-a dat milioane de dolari lui Paul Farmer, un om care se străduieşte să aducă servicii medicale de calitate în zonele rurale sărace din Haiti. Tom Hsieh şi soţia sa, Bree, şi-au propus să trăiască cu un venit anual mai mic decît cel mediu din SUA, care se ridică la 46.000 de dolari. Cum Hsieh, în vîrstă de 36 de ani, cîştiga mult mai mult, soţii au dăruit acest surplus în primul rînd organizaţiilor pentru ajutorarea săracilor din ţările în curs de dezvoltare. Hal Taussiq şi soţia sa au făcut donaţii de 3 milioane de dolari, adică 90% din averea lor, iar acum trăiesc fericiţi din ajutoare sociale.

Mulţi donatori afirmă că văd în filantropie o satisfacţie personală. Hsieh spune că nu poate şti dacă generozitatea sa a salvat viaţa altor oameni, dar cu siguranţă a salvat-o pe a sa: „Aş fi putut cu uşurinţă să duc o existenţă care mi se părea plictisitoare şi inconsecventă. Acum sînt binecuvîntat cu o viaţă care mi se pare plină de sens“. Cînd prietenii îl laudă pentru generozitate, el răspunde: „Sincer, acesta e felul meu să profit din plin de viaţă“.

Liga 50% şi-a stabilit standarde filantropice înalte – poate prea înalte pentru majoritatea oamenilor. Un exemplu diferit este cel al lui James Hong, care a avut la un moment dat o idee de afaceri, site-ul www.hotornot.com, prin care vizitatorii erau invitaţi să acorde puncte de apreciere unor persoane sexy. Ideea a prins şi l-a făcut bogat. S-a hotărît să dăruiască pentru acte caritabile 10% din ce cîştigă dacă va depăşi 100.000 de dolari, ceea ce s-a întîmplat. A început site-ul www.10over100.org, prin care îi îndeamnă pe alţii să facă la fel. Pînă acum, i s-au alăturat peste 3500 de oameni.

Aşadar, Hong a aplicat standarde mai pămînteşti. Dacă cîştigi mai puţin de 100.000 de dolari, nu trebuie să dai nimic, iar dacă ai, de exemplu, 110.00 de dolari, ar trebui să dai numai 1000, adică mai puţin de 1% din venituri. Nu e un exemplu de generozitate comparabil cu precedentul. Mulţi dintre cei care cîştigă mai puţin de 100.000 de dolari ar putea foarte bine să ofere ceva din această sumă. Totuşi, formula aplicată de Hong este simplă şi poate deveni o sursă importantă de donaţii în cazul cîştigurilor mari. Dacă ai venituri de un milion de dolari pe an, dăruieşti 90.000, adică 9% din ce cîştigi, mai mult decît dau alţii la fel de bogaţi.

E nevoie, aşadar, să trecem peste reţineri şi să vorbim deschis atunci cînd facem binele. Filantropia tăcută nu poate schimba o cultură în care se consideră că e normal să-ţi foloseşti cîştigurile exclusiv pentru tine şi familia ta, mai curînd decît să-i ajuţi din surplus pe cei care au nevoie de sprijin – chiar şi atunci cînd ajutorarea celorlalţi e posibil să aducă beneficii la fel de mari pe termen lung.

Peter Singer *este profesor de bioetică la Universitatea Princeton. Printre cărţile sale se numără* Animal Liberation *şi* Practical Ethics. *În prezent, lucrează la o carte despre filantropie şi sărăcie.*

traducere de Mădălina ŞCHIOPU

Copyright: Project Syndicate, 2008
www.project-syndicate.org

Texte și opinii de: *Florin DUMITRESCU (publicitar)* ● *Stela GIURGEANU* ● *Călin-Andrei MIHĂILESCU (scriitor)* ● *Alexandru OFRIM (istoric)* ● *Bogdan O. POPESCU (neurolog)* ● *Adina ROSETTI (jurnalistă)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Marius CHIVU*

La purtător

Fericirea e o idee supraevaluată și suprainterpretată. Altfel nu-mi explic avatarurile ei filozofico-religioase, proteismul istoric al ideii de fericire, energia teoretică pusă în slujba unui inefabil. Fericirea a luat chipul spectral al fiecărei epoci și a bîntuit-o cu mai multă sau mai puțină grație făcîndu-i pe oameni să se simtă mizerabil. Cum în aceste vremuri în care sîntem obsedați de drepturi și de bunuri, fericirea e deopotrivă un amendament constituțional (ca și cum fericirea ar fi performativă) și un mit pe care s-a pus un cod de bare (ca și cum fericirea ar putea fi contabilizată). În ritmul și cu obstinația cu care este scoasă la ofertă – de politicieni, de ideologi, de publicitari, de promotorii loisir-ului – ar trebui să existe o inflație și o bursă a fericirii pentru orice om de rînd. Studiile arată că nivelul de fericire în lume chiar e în creștere – ca și cum s-ar putea cuantifica stările a șase miliarde de suflete! –, dar nu vom ști niciodată dacă oamenii chiar sînt fericiți sau doar cred că sînt fericiți după ce li s-a spus la televizor.

Dacă Saint Just spunea că fericirea e o idee modernă, cineva ar putea spune acum că e un discurs postmodern prea public (a se citi mediatic) pentru a fi luat în serios de fiecare în parte. Nu cred în fericiri cu mod de întrebuințare, în fericiri normative și, implicit, în fericiri colective. În termenii lor, dacă fericirea n-ar fi un aforism, ar fi un moft. Apoi, nu cred în morfologia fericirii pe care ne-o propune cultura populară. Perfecțiunea nu ține de condiția noastră, perfecțiunea e insuportabilă, ne copleșește, deci fericirea, așa cum mi-o închipui, trebuie să aibă slăbiciuni, să fie „vicioasă", să ne semene în cele mai mici detalii.

Cred că fericirea ține de retorica interioară a fiecăruia în parte și mai cred că nu e nevoie să pleci în căutarea a nimic din ceea ce n-ai găsit deja. O după-amiază cu Pink Floyd, rîsul cu prietenii, amintirile din copilărie, dragostea și paharele de Shiraz, cărțile preferate citite în pat, serile cu film, plaja la asfințit, crema de zahăr ars, măslinele... Sînt fericit în fiecare zi sau nu sînt deloc. Nu știu cum sînt alții și puțin îmi pasă. ***(M. C.)***

Alexandru OFRIM

Și fericirea are o istorie

Nimic nu pare mai personal decît starea de fericire, dar pentru a putea înțelege natura acestui sentiment, este insuficient să ne adresăm doar sensibilității individuale. Este importantă investigarea culturii afective existente la un moment dat, pentru că ea este cea care modelează expresiile fericirii, inducînd schemele corespunzătoare de reacție și de acțiune. Fericirea este o construcție culturală și istorică, tributară sistemelor de valori existente în societate sau în grupul social căruia îi aparține individul. În acest sens trebuie înțeleasă afirmația psihologului francez Boris Cyrulnik: „Fericirea nu există decît ca reprezentare, este întotdeauna rezultatul unei elaborări". Reprezentările fericirii variază de la o epocă istorică la alta, de la o cultură la alta.

Am putea fi surprinși cît de mult s-au schimbat concepțiile despre fericire din Antichitate și pînă în zilele noastre. Fericirea ca trăire individuală, personală, subiectivă se sustrage privirii istoricului, accesul direct la stările afective fiind imposibil. Istoricului nu-i rămîne decît să surprindă reprezentările colective ale fericirii. Astfel, discursul filozofic, religios și politic despre fericire devine o cale privilegiată de acces către universul sensibil al oamenilor de altădată. Care era distanța dintre trăirea și conceptualizarea fericirii? Ce înțelegeau oamenii prin fericire? Ce îi făcea fericiți? De ce aveau nevoie pentru a fi fericiți? Iată tot atîtea întrebări la care istoricii caută răspunsuri.

Echilibru și armonie

În antichitatea greco-romană, fericirea era un obiect predilect al reflecției filozofice, abordat din perspective diferite. Cîte școli de filozofie, tot atîtea concepții despre fericire. Pentru Platon, dacă omul este bun și drept, în mod necesar el este și fericit. Aristotel, în *Etica nicomahică,* susține că fericirea este determinată de acțiuni concrete, este urmarea unei vieți active a omului liber, nefiind un dar al zeilor. Un sclav nu putea să fie fericit din moment ce era supus constrîngerilor. Fericirea *(eudaimonia)* echivalează cu atingerea „Binelui suprem": „A trăi bine și a te bucura de succes sînt același lucru cu a fi fericit, dar în legătură cu ce anume este fericirea, părerile sînt contradictorii și mulțimea nu o explică la fel cu învățații".

Idealul de fericire al lui Epicur este echilibrul, prudența și armonia, pentru că există plăceri care pot să ducă atît la fericire, cît și la nefericire, orice acțiune antrenînd în același timp efecte pozitive (senzația de fericire), dar și suferință. La rîndul lor, stoicii asociază fericirea cu virtutea și viața armonioasă, cu îndepărtarea patimilor și a spaimelor. Pentru Seneca, un om fericit este acela care „cultivă virtutea, mulțumindu-se cu ea; un om pe care norocul nu-l înfierbîntă, iar ghinionul nu-l doboară".

Grădina cu verdeață

Creștinismul a adus cu sine alte imagini ale fericirii, diferite de cele ale anticilor. Fericirea devine un fapt de credință. Reprezentările fericirii în Evul Mediu au fost dominate de asocierea acesteia cu concepția despre păcatul originar. Gustînd din fructul interzis, Adam și Eva au căzut în păcat și au fost izgoniți din grădina Raiului. Pierderea fericirii edenice a însemnat intrarea în lume a răului, a suferinței și a morții. Pentru cuplul primordial și urmașii lui, existența terestră este un calvar, o Vale a plîngerii. Din perspectivă creștină, doar patimile și sacrificiul Mîntuitorului au adus posibilitatea redeschiderii Paradisului și șansa răscumpărării păcatului originar.

În cartea *Grădina desfătărilor. O istorie a Paradisului,* istoricul francez Jean Delumeau explică modul în care a apărut ideea că fericirea nu aparține acestei lumi, ci alteia, mai bune. Cuvîntul „paradis" provine de la un vechi termen persan, *pari-daiza* („Grădina plăcerilor"), preluat de ebraica veche sub forma *pardes,* care a devenit în greacă *paradeisos*. Această figurare a Paradisului ca grădină a apărut în imaginarul oamenilor care trăiau în teritorii aride, pentru care un spațiu plin de verdeață și cu apă din belșug reprezenta fericirea supremă.

Concepția creștină a „exilat" fericirea în spațiul paradisiac, imprimîndu-i accente escatologice și mesianice. În „Predica de pe munte" găsim fundamentele eticii creștine. Iisus arată însușirile pe care ar trebui să le aibă cei care doresc să ajungă în Împărăția Cerurilor și să recîștige astfel Paradisul pierdut: „Fericiți cei săraci cu duhul, că a lor va fi împărăția cerurilor. Fericiți cei ce plîng, că aceia se vor mîngîia. Fericiți cei blînzi, că aceia vor moșteni pămîntul. Fericiți cei ce flămînzesc și însetează de dreptate, că aceia se vor sătura. Fericiți cei milostivi, că aceia se vor milui. Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu". Suferința este o cale care duce la mîntuire, la fericirea eternă. Fericirea terestră este iluzorie, trecătoare, veritabila fericire fiind cea promisă în lumea de dincolo. Omul fericit este cel care îl caută pe Dumnezeu: „Cînd Te caut pe Tine, Dumnezeul meu, eu caut viața fericită. Trebuie să Te caut pentru ca sufletul meu să trăiască" (Sf. Augustin).

Creștinismul medieval a devalorizat existența terestră, a cultivat disprețul față de lume *(„contemptus mundi"),* a apreciat asceza și renunțarea la cele lumești. Mai mult decît atît, înșelătoarea fericire terestră este considerată obstacol în calea mîntuirii, dacă ea înseamnă căutarea plăcerii sau atașamentul nemăsurat față de bunurile pămîntești. Fericirea este posibilă doar pe lumea cealaltă și nu pentru toți. Accesul la fericirea veșnică este condiționat de un efort activ din partea omului, necesită sacrificii și renunțări, rugăciune și penitență, viață fără de păcat. În viziunea creștină, cei care nu se conformează acestui ideal de viață riscă să piardă fericirea veșnică și să fie damnați de-a pururi.

De la secularizare la politizare

Treptat, se constituie noțiunea modernă de fericire, amorsele fiind puse încă din Renaștere. În Epoca Luminilor se produce o modificare majoră a perspectivelor. În primul rînd este vorba despre o secularizare a fericirii. Din ceruri, ea este coborîtă pe pămînt. Iluminismul promovează o concepție hedonistă și individualistă asupra fericirii, văzută ca o artă de a trăi. Conturarea treptată a noilor reprezentări ale fericirii trebuie pusă în legătură cu evoluția cadrelor generale ale existenței. „Caracterul aprig al vieții" ce caracteriza societatea medievală, despre care vorbea Huizinga, se atenuează considerabil în secolul al XVIII-lea. În Occident, sentimentul de securitate cunoaște o creștere semnificativă, sînt eradicate molimele și foametea, medicina face progrese, starea de sănătate se îmbunătățește, individul se eliberează de solidaritățile de tip medieval și dobîndește un statut de autonomie, apare noțiunea de viață privată etc. De acum înainte, fiecare ființă umană poate să aspire la fericire. Întrebarea „cum pot fi mîntuit?" este substituită cu întrebarea „cum pot fi fericit?". Societatea occidentală a înlocuit promisiunile lumii de dincolo cu îmbunătățirea existenței cotidiene, cu credința în progres.

Mai mult decît atît, secolul al XVIII-lea inaugurează politizarea ideii de fericire. În 1776, *Declarația de independență* a coloniilor americane proclamă „viața, libertatea și căutarea fericirii" ca „drepturi inalienabile" ale omului. La rîndul ei, Revoluția franceză a făcut din fericire un scop politic. *Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului* promite respectarea „Constituției și a fericirii tuturor". Robespierre declara în 1793 că „Omul este născut pentru a fi fericit și pentru a fi liber". Fericirea devine atît o aspirație individuală, cît și una colectivă.

Secolul XX a cunoscut experiențe utopice tragice, făcute în numele căutării fericirii. În viziunea marxistă, desființarea claselor exploatatoare și abolirea proprietății private deschideau calea pentru construirea unei societăți ideale, alcătuită din oameni egali și fericiți. Comunismul urma să fie „viitorul fericit al omenirii", o promisiune de natură edenică, un adevărat paradis pe pămînt. Acest proiect colectiv impus de Partid contura o adevărată mitologie comunistă care promitea „traiul fericit al oamenilor muncii", „bunăstarea și fericirea întregului popor". Pentru a construi această societate ideală, orice mijloc era permis, nu conta dacă milioane de oameni erau sacrificați ca „dușmani ai clasei muncitoare". Totalitarismul comunist a încercat să impună cu forța ideea unei fericiri colective, prin demagogie, propagandă, represiune și teroare.

Tinerețe, bunuri și distracții

Astăzi, repezentările fericirii sînt dominate de valorile individualiste, hedoniste și materialiste. Acumularea de bunuri, căutarea plăcerii imediate și a distracției, confortul privat, starea de bine a corpului, sănătatea perfectă, tinerețea sînt confundate cu fericirea. A fi fericit înseamnă să fii „realizat", să ai o casă, mașină, un loc de muncă bine plătit, recunoaștere socială, la care se adaugă, ca bonus, dragostea împlinită și o familie armonioasă. În pofida unei adevărate obsesii contemporane pentru fericire, o serie întreagă de filozofi, psihologi, sociologi și antropologi occidentali semnalează că, de fapt, astăzi sîntem mai nefericiți ca niciodată. De exemplu, Pascal Bruckner în *Euforia perpetuă* afirmă că „toate procedeele puse în aplicare pentru a realiza fericirea o pot de asemenea alunga". Pentru Gilles Lipovetsky, societatea de hiperconsum este cea a unei „fericiri paradoxale". Societatea actuală antrenează individul într-o logică a competiției, într-o adevărată obsesie a excelenței. Or, comparația continuă cu reușita celuilalt incită la nefericire, este devastatoare pentru stima de sine, individul ajungînd să se autodevalorizeze.

Nu este de mirare că anxietatea, stresul, frustrarea, nesiguranța, depresia și în final eșecul sînt efectul atitudinilor și opțiunilor de viață care decurg din modul de viață al societății de consum, guvernat de ideologia publicitară ce impune „fericirea ca obligație".

Cititori, fiți ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 10 iulie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu și Dragoș Ghițulete.

„Fericirea nu este starea cerebrală perfectă“

– interviu cu Bogdan O. POPESCU –

Bogdan O. Popescu (n. 1971, Bucureşti) a absolvit Facultatea de Medicină a Universităţii de Medicină şi Farmacie „Carol Davila“ în 1996. Din 1997 lucrează ca medic neurolog la Spitalul Universitar de Urgenţă din Bucureşti, iar din 2000 este şi asistent universitar. A susţinut două teze de doctorat: la Bucureşti, în 2001, şi la Institutul Karolinska din Stockholm, Suedia, în 2004. Contribuţia sa ştiinţifică – prezentă în publicaţii de prim rang din Europa şi SUA şi adunînd peste 130 de citări în literatura internaţională de specialitate – se referă în principal la mecanismele bolilor neurodegenerative: bolile Alzheimer şi Parkinson. În 2004 a devenit şeful laboratorului de Medicină Moleculară de la Institutul Naţional de Patologie „Victor Babeş“ din Bucureşti, este secretar general al Societăţii de Neurologie din România şi membru al Societăţii Europene de Neurologie. În 2007, Academia Română i-a decernat premiul „Victor Babeş“ pentru cercetare medicală. Pe lîngă activitatea sa de practică şi cercetare medicală, Bogdan O. Popescu este scriitor, cu cinci volume de versuri publicate începînd din 1996, dintre care cel mai recent, Poeme în loc de tutun, *a apărut la Editura Brumar anul trecut.*

Cum s-ar putea defini fericirea şi ce înseamnă depresia?

Fericirea poate fi definită ca o sumă de bucurii care induc, pentru o perioadă scurtă de timp, o anume stare de bine. Acesta ar fi cea mai simplă definiţie a fericirii. Cît despre depresie, ea nu este neapărat opusul fericirii. Schimbările din societate, problemele de ordin personal (pierderea slujbei, a banilor, a poziţiei, a puterii, a unor oameni dragi etc.), toate acestea riscă să-ţi dea simptome depresive: eşti mai puţin activ, îţi pierzi din motivaţii, devii trist ş.cl. Aceste simptome însă, atîta timp cît nu depăşesc anumite limite, fac parte dintr-un ciclu firesc de reglare a creierului. Într-o stare continuă de fericire n-am mai avea motive să ne reanalizăm activităţile, să ne facem proiecte, să fim creativi. S-ar produce exact acelaşi tip de efect ca în cazul celor care cad în depresie şi nu mai sînt interesaţi de nimic. Cînd fericirea şi stările depresive nu se succed, ieşim dintr-o stare de normalitate a fiziologiei creierului.

Ce se întîmplă în creier atunci cînd sîntem fericiţi?

Creierul este o structură care funcţionează cu substanţe chimice. Există cîteva sute de substanţe chimice şi, pentru a avea o funcţionare normală a creierului, trebuie ca aceste substanţe să se afle în locul care trebuie, în cantitatea care trebuie şi în secvenţa de variaţie de concentraţie care trebuie. În momentul cînd, în anumite zone din creier, aceste substanţe nu mai au nivelul indicat, apar simptomele depresive. Dar, dacă în cazul depresiei scad anumite substanţe chimice – este vorba, în principal, de scăderile de serotonină sau de dopamină –, asta nu înseamnă că în cazul fericirii nivelul acestor substanţe creşte. Este vorba, de fapt, de stimularea unor circuite neuronale.

Să-ţi explic, de pildă, cum luăm noi deciziile. În partea orbitală a lobului prefrontal are loc un întreg proces în care punem în balanţă ceea ce e bine şi ceea ce e rău conform înţelegerii noastre a posibilelor urmări, proces care duce la o descărcare de substanţe chimice. În stările depresive, avem tendinţa să amînăm luarea unor decizii; nu ne mai face plăcere acest lucru şi nu mai avem iniţiativă, spre deosebire, de pildă, de momentele în care sîntem îndrăgostiţi şi ni se schimbă automat lista de priorităţi. Atunci creierul îşi îndreaptă atenţia către lucrurile care ne fac plăcere printr-un sistem de recompense legat de acest mediator care e dopamina. Cum fiecare gînd, senzaţie, activitate sînt însoţite de activarea unor circuite din creier, atunci cînd sîntem îndrăgostiţi, circuitele legate exclusiv de ceea ce ne-a produs plăcere, adică de persoana iubită, devin predominante, iar altele sînt ignorate cu totul. De aceea fericirea seamănă foarte mult cu starea de îndrăgostire. Din aceeaşi cauză însă fericirea nu este tocmai o stare perfectă de funcţionare a creierului.

„The brain is moving“

În ce fel îi pot ajuta pe depresivi tratamentele medicamentoase?

Există studii interesante care arată că autosugestia şi psihoterapia au dat aceleaşi rezultate ca tratamentul medicamentos, numai că acestea durează mai mult pînă la reglarea circuitelor neuronale şi, uneori, nu ai timpul necesar. Cei care ajung să se sinucidă au ghinionul de a atinge punctul critic al depresiei cînd circuitele de motivaţie şi recompensă nu mai funcţionează deloc. Dacă depresia nu e acută, e bine să se apeleze numai la psihoterapie. De cele mai multe ori însă e nevoie ca aceste două metode să fie combinate. Creierul nostru are capacitatea de a se autoregla fără ajutor exterior, însă aceasta depinde foarte mult de determinarea individului.

Ce „determină“ această determinare?

Psihoterapeuţii ştiu în funcţie de fiecare caz în parte; există întotdeauna lucruri de care se pot agăţa pentru a redezvolta zonele lipsite de motivaţie. În neuroştiinţe se spune *„the brain is moving“*. În creierul nostru se creează şi se desfac în permanenţă neurocircuite. Sîntem victima propriilor noastre activităţi care influenţează încontinuu activitatea cerebrală. Creierul este de departe cel mai complex organ. Dacă în cardiologie, de pildă, există un număr mult mai mare de reuşite, asta se datorează şi faptului că în cord există doar cîteva tipuri de celule, pe cînd în creier se află nu mai puţin de 1500 de tipuri de neuroni, fiecare cu particularităţile lui. Creierul este, anatomic şi funcţional, o îmbinare unică, în bună parte încă insuficient cunoscută.

Există firi predispuse la depresie?

Da, se ştie deja că există baze genetice ale depresiei, un polimorfism genetic cu o anumită structură a genelor care predispun la depresie. Ca orice afecţiune, şi depresia este o combinaţie între gene şi ceea ce ni se întîmplă de-a lungul vieţii, începînd cu copilăria.

Dar predispoziţie la fericire există?

E o întrebare foarte bună! Există o predispoziţie genetică către aşa-numita psihoză maniaco-depresivă care alternează stările de foarte bine cu cele de tristeţe profundă, dar o predispoziţie la fericire nu cred să existe. Sîntem însă destul de aproape de stimularea anumitor circuite neuronale – acest proces se numeşte stimulare cerebrală profundă – care, cel puţin teoretic, ar face posibilă implantarea în creier a unor electrozi ai fericirii. Nu e doar ciudat ceea ce spun, dar este şi periculos pentru că ne îndreptăm către scenarii totalitare în care populaţii întregi ar putea fi subordonate unor puteri care le-ar asigura fericirea permanentă.

Aşadar, fericirea nu e starea supremă a psihicului uman?

Fericirea nu este nicidecum un obiectiv în sine, fericirea este un proces individual, un stimulent, nu un scop. Starea de fericire nu este starea cerebrală perfectă. Din punct de vedere neurologic, starea perfectă înseamnă receptivitate maximă plus creativitate maximă. Să percepi cît mai mult din ce se întîmplă în jurul tău, să captezi cît mai multă informaţie şi să poţi prelucra la maximum – aceasta ar fi starea supremă a creierului uman.

Fericirea se poate învăţa

Sîntem mai predispuşi la simptome depresive în capitalism, sub presiunea consumerismului şi a bombardamentului mediatic?

E adevărat că în România a crescut, în ultimii 10-15 ani, numărul de persoane care acuză diverse simptome depresive. Pe lîngă schimbările aduse de o societate care trece de la totalitarism la democraţie, a crescut însă şi gradul de conştientizare al populaţiei faţă de problemele psihice. Există însă suficiente elemente care îi fac pe oameni să trăiască mai acut depresia acum decît înainte de Revoluţie. Unul dintre acestea este numărul mult mai mare de informaţii la care sîntem supuşi. Cu cît avem acces la mai multă informaţie, cu atît gradul de aspiraţie este mai mare, iar acest lucru creează un conflict al aptitudinilor psihice, principala cauză a stresului cronic care – dat fiind că duce la eliberarea unui număr mai mare de hormoni, cum este cortizolul – este direct legat de depresie. Aşadar, avem argumente pentru a susţine ideea că modificările aduse de societate şi modul în care trăim noi astăzi faţă de cum o făceam acum 15 ani creează premise clare pentru mai multe cazuri de depresie.

Dacă abundenţa informaţiei dăunează, înseamnă că ignoranţa este de preferat?

Bombardamentul cu informaţii, dincolo de cantitatea pe care noi o putem prelua, gradul de aspiraţie mai mare, concurenţa profesională, toate acestea ne condiţionează să facem mai multe lucruri cu un consum psihic şi de energie deseori peste limitele normale. În acelaşi timp însă, libertatea (informaţiei, de iniţiativă etc.) ne dă posibilitatea de a alege şi aceasta este o sursă de fericire în sine.

Un factor asociat fericirii este raportul dintre ceea ce dorim şi ceea ce obţinem. Faptul că băncile acordă uşor împrumuturi şi, astfel, îţi poţi satisface anumite nevoi sau dorinţe materiale este un factor de fericire, dar, în acelaşi timp, este şi factor de stres cronic în măsura în care te îngrijorează scadenţa ratelor.

Se poate învăţa fericirea?

Da, cred că fericirea se poate învăţa, dar nu din cărţi sau reviste. Apropierea, însoţirea cu oameni de spirit, cu caractere puternice, asta ajută întotdeauna.

Cultura ajută fericirii?

Numai dacă ai receptorii necesari. În funcţie de educaţie se creează un anume neurocircuit care declanşează plăcerea atunci cînd te afli în preajma artei. Un fotbalist nu va fi fericit niciodată în faţa unui Miró. Sigur, nu poţi fi chiar fericit privind un tablou, dar resimţi plăcerea, iar aceasta stimulează circuitele neuronale despre care vorbeam mai sus.

Lucrurile care pot declanşa fericirea sînt însă foarte variate; inclusiv clima ne influenţează stările psihice. De aceea în ţările scandinave, unde iarna ziua durează doar cîteva ore, rata sinuciderilor este atît de ridicată, deşi nivelul de trai este cel mai bun din lume.

Este dificil de cuantificat, la modul absolut, ce anume contribuie la fericirea noastră atîta timp cît, în cercetările de specialitate, este evident faptul că fiecare respondent înţelege fericirea în funcţie de personalitate, nivelul de educaţie, amplasamentul geografic, apartenenţa la o cultură etc.

Dacă am încerca, totuşi, să ne imaginăm un tipar de viaţă fericită, atunci am alege, aşadar, un loc din sud, cu mult soare şi în mijlocul naturii, o slujbă creativă, cu salariu mare şi aducătoare de plăcere, să faci mişcare, să fii sănătos şi îndrăgostit...

Să fii îndrăgostit *din cînd în cînd,* să ai o viaţă variată, să călătoreşti şi să cunoşti tot timpul lucruri noi... Alternanţa stărilor e extrem de importantă. Avem nevoie de elemente noi şi de variaţie prin care să evităm monotonia vieţii. Nimic nu e bun încontinuu.

a consemnat Marius CHIVU

Pastile contra nefericirii

„De aproape cinci decenii, medicii prescriu pacienţilor medicamente care ridică nivelul unor neurotransmiţători precum serotonina şi noradrenalina, substanţe înrudite chimic cu dopamina. Aceste medicamente au un efect benefic la mai mult de 60% dintre bolnavi, chiar şi în cazul unor depresii severe, iar rata succesului este şi mai mare dacă pastilele sînt combinate cu o psihoterapie adecvată. Probabil cel mai faimos medicament de acest fel este Prozac, a cărui substanţă activă este fluoxetina... Era evident că lipsa serotoninei şi a noradrenalinei are legătură cu apariţia depresiilor prin creşterea numărului hormonilor de stres, dar dacă aceste medicamente pot îndepărta sentimentele negative, ele nu pot determina apariţia celor pozitive la fel cum aspirina nu te face să te simţi mai bine dacă nu ai dureri sau febră... Aşadar, este posibil ca medicamentele să trezească mintea din hibernare. Atunci cînd se eliberează cantităţi mai mari de serotonină şi noradrenalină, se activează anumite gene din nucleul celulelor cenuşii, iar acestea încep din nou să crească. Cînd celulele cenuşii încep să se dezvolte din nou, simptomele tristeţii dispar şi ele. Creierul adormit se trezeşte din nou la viaţă.“

(Stefan Klein, *Formula fericirii. Minunatele descoperiri ale neuropsihologiei de azi*, Editura Humanitas, 2007.)

Florin DUMITRESCU

„Fericirea are chipul tău“

Sînt fericiţi ca-n reclame – aşa se spune despre anumiţi oameni, de obicei cupluri tinere sau familii „standard“, cu copii frumoşi şi căţei blănoşi, atunci cînd pare să le meargă tuturor incredibil de bine. Or fi sau nu fericiţi în realitate e greu de spus cu certitudine. Ceva eronat e însă sigur în adagiul despre „fericirea ca-n reclame“: anume ideea că publicitatea ar fi un spaţiu exclusiv al fericirii, un fel de rai consumerist promis celor care s-ar conforma îndemnului de cumpărare. Zîmbetele cu glanţ şi sprinteneala de musical a personajelor din spoturi nu îi mai păcăleşte de mult pe creduli (în caz că ar fi făcut-o vreodată)... Reclamele contemporane promit satisfacţie, mulţumire, rezolvări fel de fel, dar nu de tip maximalist.

Ipocrizie! Condiţionare socială! Exploatarea omului prin intermediul fantasmelor! – acuză adversarii ideologici ai publicităţii, precum François Brune, sociolog francez cu convingeri politice radicale, autor al cărţii *Le Bonheur conforme,* mai importantă pare-se la noi decît la el în ţară (traducerea *Fericirea ca obligaţie* e de peste un deceniu referinţă bibliografică obligatorie pentru studenţii care urmează specializarea publicitate la facultăţile româneşti de profil).

Da. Putem spune azi, privind în urmă, că în publicitatea occidentală a anilor ’70-’80 a existat o anumită hiperbolizare a beneficiilor, a momentului de „după“, prezentat poate ca un soi de *over-happy-end*. *Jingle*-uri cu tonalităţi exaltate, coregrafii grandilocvente în scenografii supra-opulente, replici de o voioşie isterică – toate culminînd spre o apoteoză delirantă a produsului, a brandului – le privim azi ca pe relicve ale unei epoci în care naivitatea era, mai mult decît atributul consumatorilor, unul al oamenilor de marketing.

Să nu uităm însă, noi cei care ne însuşim pe nedigerate idei şi teorii de import, că în aceiaşi ani ’70-’80, aici la noi duduia din plin propaganda comunistă de tip ceauşo-coreean, al cărei specific era tocmai prăpastia neverosimilă dintre cenuşia realitate şi lumea paradisiacă, de o beatitudine de-a dreptul greţoasă, impusă ca reprezentare a acesteia. Dacă publicitatea capitalistă a acelei epoci exagerează prin emfatizarea unui stil de viaţă „aspiraţional“, totuşi asimptotic posibil, propaganda comunistă îşi şarja reprezentările utopice cu atît mai mult cu cît deveneau în decursul anilor mai intangibile, mai lipsite de speranţă. Fericirea de plastic a reclamelor „burgheze“ era o convenţie culturală. Beatitudinea de mucava a grandioaselor spectacole comuniste de stadion era o împilare socială.

Astăzi, cînd împărtăşim cu toţii valorile democratice, printre care libertatea fiecăruia de a urma sau nu recomandările comerciale, politice etc., există prevederi legale desluşite care interzic publicităţii să inducă ideea unui avantaj nemăsurat, prin achiziţia mărfii în cauză.

Azi consumatorii ştiu, mai mult ca oricînd, că, dacă li se arată în reclame oameni fericiţi, nu e vorba atît de o fericire ideologîcă, cît de o ipostază fericită tipică basmelor, caracteristică impusă de logica fabuloasă, *băsnară,* a spotului TV. Fericirea nu face parte din promisiunea comercială, ci din premisa naratologică. E adevărat, consecinţele „de gradul doi“ ale avantajelor etalate par să frizeze o mulţumire superioară, de ordin spiritual. Pasta de dinţi îţi face dantura mai albă... *dar asta nu e tot:* dinţii mai albi îţi asigură confort psihic. Roboţii de bucătărie te ajută să prepari bucatele mai lesne... *dar asta nu e tot*: avantajul ultim este acela de a da frîu liber creativităţii culinare şi, de aici, unei întregi filozofii a degustării rafinate. Cu acelaşi algoritm, produsele de înfumuseţare sînt adevăraţi agenţi ai autopropăşirii; iar pilulele de prostată readuc armonia în cuplu! De fiecare dată e *ceva în plus!* Niciodată *asta nu e tot!*

Cu toate acestea, nici un anunţător din ziua de azi nu mai promite fericirea absolută (nu la modul serios, ci poate doar asumat ironic). Pînă să-l interzică CNA-ul sau ANPC-ul, îl vor trata cu mefienţă consumatorii înşişi. Pînă să fie sancţionat legal, se va trezi sancţionat comercial. Referirea clară, explicită, la conceptul de fericire e ceva destul de rar şi de interpretabil. O fac în mod ceva mai clar două campanii: o face la modul plezirist, cu un umor englezesc foarte marcat, campania dedicată trabucurilor Hamlet, între anii ’60-’90 în Anglia; şi o face la modul nostalgic, paseist, marcat de memoria selectivă a copilăriei, campania, încă în vigoare, a îngheţatei Napoca.

Aroma fină a trabucurilor englezeşti Hamlet *(The mild cigar)* are darul de a-l consola pe fumător după momentele cele mai triste, mai dureroase şi mai frustrante. O serie de spoturi amestecă gaguri de umor crud cu tonurile blînde ale Ariei lui Bach în versiuni *cool* jazz, cu pian picurat lin şi măturici şterse pe cinele... Totul e încununat de un aforism greu de contrazis: *„Happiness is a cigar called Hamlet“* („Fericirea e un trabuc numit Hamlet“). Interzisă în anii ’90 pe TV, permisă o vreme pe ecranele cinematografelor, campania Hamlet a intrat azi în arhivele Devoratorilor de publicitate (şi, implicit, în legendă). Fericirea ca suspendare vremelnică a suferinţei e o definiţie epicureică, de un rafinament de-a dreptul decadent. Condiţia de a o experimenta e însă asumarea durerii. Departe de a promite ţinte inaccesibile, reclama la Hamlet vorbeşte cu umor binevoitor despre suferinţa noastră cotidiană. În lumea noastră crudă, fericirea nu poate fi decît un obiect care se transformă în fum...

Actualul spot pentru îngheţata pe băţ Napoca mizează pe un promiscuu efect de madlenă, atunci cînd ne arată cum un băiat sărac, tocmai căzut de pe bicicleta lui Pegas, se bucură văzînd că îngheţata care i-a provocat momentul de neatenţie a rămas intactă într-un gard viu. Cu acel „copil universal“, cu care se identifică oricum copiii mai sărăcuţi de azi, ar trebui să se identifice adulţii care s-au dat cu Pegasul pe alei „comuniste“, în faţa unor blocuri „comuniste“, cu spaţii verzi „comuniste“. Că decorul a rămas acelaşi e un avantaj pentru repropunerea gustului îngheţatei *d’antan*. Rămînea de realizat un reglaj fin pentru obţinerea efectului optzecist: o anumită saturaţie a culorilor, tipică peliculelor „comuniste“, şi fundalul acela sonor care sfîşie inimi – Mihaela Runceanu cîntînd despre fericire! S-a vrut poate o evocare sonoră; a rezultat un adevărat imn al (n)ostalgiei româneşti: „Fericirea are chipul tău... Fericită să fiu... iubirea o ştiu...“ (se filează). Estimările de piaţă nu ţin cont de Raportul Tismăneanu: mărcile comunismului fac succes înfloritor în capitalism.

Ironia face ca, atunci cînd ni se dicta fericirea în congresele partidului unic, să ne simţim profund nefericiţi; în timp ce azi, cînd edicte politice de semn contrar ne impun o viziune întunecată asupra acelei perioade, să ne încăpăţînăm să le ripostăm în forul nostru intim cu amintiri luminoase, purtătoare de fericire.

Democraţia ne face fericiţi

„Simţul civic, echilibrul social şi controlul asupra propriei vieţi formează într-o societate triunghiul magic al stării de bine... O societate fericită îi lasă individului libertatea de a decide asupra cît mai multor probleme (importante sau nu) ale vieţii, ajutîndu-l să-şi transpună în realitate planurile şi speranţele. După părerea economistului indian Amartya Sen, laureat al Premiului Nobel pentru economie, sensul dezvoltării unei societăţi este tocmai acela de a-i oferi cetăţeanului cît mai multe opţiuni. Alte ţeluri, cum ar fi creşterea bunăstării, sînt secundare. Dar persoanele care se bucură de libertate trebuie să-şi asume şi responsabilităţi. Contrar prejudecăţilor, această obligaţie reprezintă mai degrabă o plăcere decît o corvoadă. Fiecare individ profită de avantajele oferite de societate, dar are şi obligaţia de a se ocupa de funcţionarea acesteia. Guvernul nu poate să-şi poarte în spate cetăţenii în goana lor după fericire. Inactivitatea şi sentimentul de neajutorare sînt cei mai mari duşmani ai fericirii; în schimb, activitatea este cheia trăirilor sentimentelor plăcute. Acest lucru nu e valabil doar în cazul fericirii individuale, ci şi pentru fericirea în societate.“

(Stefan Klein, *Formula fericirii. Minunatele descoperiri ale neuropsihologiei de azi*, Editura Humanitas, 2007.)

Adina ROSETTI

10 tips-uri *hot* pentru a fi *happy*

Fericirea (recomandată de revistele) *glossy* se atinge atunci cînd: tocmai ai slăbit zece kilograme, obţinînd o siluetă de invidiat care face privirile unui tip „super“ (un fel de Ricky Martin *featuring* Enrique Iglesias, mai nou şi cu un *touch* subtil de Florin Piersic jr.) să se răsucească după tine, în timp ce te preumbli pe plajă, bine protejată de ultima generaţie de creme cu factor mare de protecţie. Acesta este începutul unei relaţii toride (a se citi *hot)* compuse din cine romantice cu multe lumînărele, muzică în surdină, masaje cu uleiuri parfumate şi „partide de sex“ în cele mai variate poziţii, în care orgasmele curg unul după altul, mai ceva decît şampania. Ca urmare firească, relaţia toridă este încununată cu o cerere în căsătorie (a se citi „atingerea fericirii“) care trebuie însoţită de încă o cină romantică şi-un masaj erotic, pentru a nu se pierde importanţa momentului. Ce se întîmplă mai apoi – la fel ca-n poveştile cu zîne şi prinţi, cînd eroii făceau o nuntă ca-n poveşti şi trăiau fericiţi pînă la adînci bătrîneţe –, revistele nu ne mai spun.

Eventual, mai întîlnim sfaturi (a se citi *tips*-uri) pentru resuscitarea relaţiei alunecate în plictiseala care vine la pachet odată cu căsătoria mult visată. Pentru resuscitare, sînt recomandate următoarele artificii: cine romantice cu lumînărele şi masaje erotice cu uleiuri parfumate. Acum, să nu vă imaginaţi că toate astea vin de la sine şi nici că este suficient privitul aspiraţional la telenovele sau discuţiile cu prietenele la cafea (vezi Carrie Bradshaw din *Sex and the City*, adică varianta emancipat-urbană). Pentru a atinge fericirea trebuie să înveţi şi să lupţi din greu, să citeşti tot ce scrie în revistă, să aplici creme, cosmetice, farduri auto-bronzante şi parfumuri florale, să încerci proceduri de înfrumuseţare şi diete inovatoare, să fii la modă (a se citi „în tendinţe“) şi să rămîi acolo, sezon după sezon, să înveţi cum să flirtezi la petreceri, la birou sau în vacanţă, şi – foarte important! – să cunoşti secretele sexului, ca şi cum te-ai fi născut pentru asta.

Pe de altă parte, este de presupus că şi bărbaţii trebuie să fie tare fericiţi să întîlnească la tot pasul amazoanele în care se transformă domnişoarele, în urma acestor lecturi deosebit de instructive. Citez, la întîmplare, cîteva articole obligatorii în arsenalul unei femei care ţinteşte fericirea amoroasă: „6 metode de dresaj al bărbaţilor“, „Orgasme cît ai zice... oh, da!“ (în care nu se dau, însă, cifre foarte clare), „Amplifică-ţi fericirea de după“ (ce rost are să fii fericit dacă nu ştii să reinvesteşti profitul?), „22 de motive ca să te măriţi“ (urmate însă de tot atîtea ca să nu o faci, pentru că în viaţă, nu-i aşa?, totul este relativ), „9 fraze pe care ne place să le auzim de la partenerul nostru atunci cînd facem baie împreună“ (bănuiesc că ideea este să-i pasezi subtil revista chiar partenerului pentru ca, mai tîrziu, să „te surprindă“ recitindu-ţi din ea în baie), „Cum îţi transformi iubitul în amantul perfect“ (se poate citi la pachet cu metodele de dresaj), „Află-i codul secret“ (în care bărbaţii sînt împărţiţi în mai multe subspecii, fiecare cu instrucţiuni specifice de folosire), „Masajul simţurilor“ (conţine lumînărele, eşarfe şi pernuţe parfumate). Punctul culminant este, desigur, orgasmicul „Fă-o ca-n filme!“ (unde este dat drept exemplu clasicul *Basic Instinct* cu Sharon Stone în scena sărutului...).

Cu toate astea, fericirea obţinută pe această cale nu durează o veşnicie. Chiar şi revistele cu pricina recunosc că bărbaţii, iniţial seduşi fără scăpare de toată această desfăşurare de forţe (a se citi „dresaţi“), îşi regăsesc instinctele barbare şi primitive şi, mai devreme sau mai tîrziu, rup lanţurile, stricînd cercul perfect al fericirii. De obicei, ei fug în lume cu cea mai bună prietenă, care probabil a aprofundat lecturile din reviste, atacînd teritorii ceva mai academice, precum volumele: *Superflirt*, *Supersex*, *Fericirea autentică. Ghid practic de psihologie pozitivă* şi muuulte altele. Cînd fericirea atît de greu obţinută s-a dus dintr-odată pe apa sîmbetei, norii depresiei se arată la orizont, gata să distrugă bruma de *self-esteem* a domniţei abandonate. Nu-i nimic, există soluţii *glossy* şi pentru asta! Cum fericirea a devenit un concept de neatins, tot ce se poate face pentru creşterea, măcar temporară, a nivelului de endorfină este... *shopping*-ul (despre ciocolată s-a dovedit ştiinţific că are proprietăţi miraculoase în acest sens).

Morala: cumpăraţi, fetelor, cumpăraţi, fericirea tot va veni odată şi-odată!

Stela GIURGEANU

Amprenta Fata Morgana

Despre fericire nu poți vorbi în termeni de întrebare și răspuns, nu poți face anchete științifice. Statisticile există, dar sînt seci și depărtate totuși de esență. Fericirea nu este aceeași pentru toți, implică mult din personalitatea fiecăruia, din background, *e ca o amprentă digitală, deosebind pe om de om și aducînd despre fiecare informații distincte, după care să-l poți recunoaște și, într-o oarecare măsură, clasa. Am luat cîteva amprente, întrebînd trei vîrste, un „emo", un student și un manager la o companie de* soft: *ce vă face fericiți?, dar întrebarea, departe de a aduce un răspuns pur și simplu, a dezvoltat discuții despre ei, despre viața și cultura fiecăruia, ținînd în strînsă relație vîrsta și mediul din care provin. Pînă la urmă am restrîns concluzia la o întrebare: spune-mi ce te face fericit, ca să-ți spun cine ești?*

Voluptatea suferinței

Pe la 13 ani, fericirea este ceva de blamat. O vorbă în vînt, un ideal al burghezilor și al oamenilor înguști la minte. Oamenii sînt criminali, lumea – damnată. Nu există speranță și ești de-a dreptul desuet dacă încerci să le spui, tu, la 30 de ani, celor care abia mijesc în viață, cu obrajii adolescentini ascunși sub fard și bretoane prelungi și revolate, că viața este frumoasă. Despre *emo* s-a vorbit mult în ultima vreme, mizîndu-se mai ales pe nefericirea care i-ar caracteriza, pe faptul că sînt toți niște posibili candidați la sinucidere. Un clișeu, pufnește un „lider". Are aproape 14 ani, a citit *Pe culmile disperării*. A ascultat Nirvana... Kurt Cobain a știut, a avut tupeu. Ca să fii fericit trebuie să te eliberezi de temnița vieții. Încerc să prind mingea la fileu, întreb dacă moartea nu este și ea o temniță, poate mai restrictivă decît viața? Stă puțin pe gînduri. Este ateu. Nu crede în viața de după moarte... dar, îmi spune, nu el a cerut să se nască. De ce nu se sinucide? Pentru că e laș. Oftează și își aprinde o țigară... *Emo?* Este, pe bune, singura stare în care se regăsește, care îi aduce alinare. Singura modalitate care îi permite să nu se mintă pe sine, sinceritatea față de el fiind singurul lucru care îl face să continue. De aceea urăște etichetele pe care și le pun „fetițele de bani gata", care apreciază doar moda vestimentară, dar habar n-au ce înseamnă să fii *emo* cu adevărat. Nu înțelege tot circul de la televiziuni, *emo* nu e despre sinucidere, mai mult despre contemplarea ideii. E o stare, probabil singura în care poate să supraviețuiască. Un mod de viață care urăște viața, acea viață care se desfășoară întotdeauna în altă parte. Zîmbesc pentru că știu că peste cîțiva ani puștiul *emo* o să-și arunce tricourile cu cranii undeva prin debara, o să devină un student bun și mai încolo o să aibă o slujbă bună. Va purta costume și va intra în rînd cu ceilalți. Deocamdată nu intru în polemici: acum, singura lui fericire e voluptatea suferinței.

Trăirea la firul ierbii

Lasă o gîză să se cațere, de pe fața de masă găurită de arsuri de țigară a terasei „la 133", pe degetul cel mare. Apoi o preumblă grijuliu înspre podul palmei și o suflă încet spre văzduh. Gîza deschide aripile și dispare. Fericirea la 20 de ani? E un balon de săpun pe care fiecare trebuie să și-l confecționeze din cînd în cînd ca să nu o ia razna. E student la Filozofie și preferă să stea pe la terase, preferă starea de beatitudine pe care i-o provoacă alcoolul, stării de responsabilitate (provocată de societate) pe care o au majoritatea colegilor lui. Mulți aleargă deja după burse și după job-uri, caută să se poziționeze ierarhic cît mai repede și cît mai solid, grăbindu-se să îmbătrînească. Să se bazeze și să își asigure confortul material. El... *Carpe Diem*. Își permite să iasă la terasă, are prieteni, are o gagică mișto, deci ce altceva și-ar mai putea dori? Acum e timpul fericirii. Mai bine un an trăit ca un vultur, decît o sută ca o rîndunică. Nu se mulțumește cu o stare de mijloc și nu înțelege de ce unii trăiesc „cu cumpătare", complăcîndu-se în mediocritatea socială. El simte fizic fericirea (mai ales cînd celelalte simțuri îi amorțesc). Atunci începe să trăiască, dezlegat de grijile cotidiene, în traiul nealterat, de la firul ierbii.

Mai demult era un revoltat al sorții. În liceu era rocker. Vedea viața ca pe o povară. O ura și era fericit că își dorea moartea. Era și asta un fel de fericire. Lupta anti-sistem, deși nu înțelegea prea bine noțiunea de sistem. Mai apoi, în studenție, o ținea într-un chef. Petrecea cu prieteni aflați de aceeași parte a baricadei. Discuțiile lor începeau cu „viața e de căcat" și se terminau cu „frate, mi se taie filmul". Era fericit cînd se îndrăgostea și cînd primea bani de la ai lui. Mai apoi s-a certat cu babacul și alocația a încetat să mai vină. Abia atunci au început grijile materiale să îl lovească în moalele capului. Fericirea însemna, pe rînd, o masă mai bună, bani de spectacol sau de bere. Cînd a plecat din cămin, fericirea a fost, pe rînd, să aibă un acoperiș deasupra capului sau o masă omenească (nu doar Delikat pe pîine). Apoi o slujbă bună. Primind gajul banului a uitat, la 40 de ani, fericirile fulminante pe care doar traiul de pe o zi pe alta i le furnizau.

Acum e fericit? Da, cînd își renovează casa, cînd își schimbă mașina sau își ia un *gadget*. Dar cînd știi că ți le poți permite oricînd, fericirile astea, devenite materiale, sînt doar de moment și efemere, garantate de ban întru *borderline*.

Indexul fericirii popoarelor

Studiul World Values Survey – finanțat de National Science Foundation și Ministerele de Externe ale Suediei și Olandei și realizat în perioada 1981-2007 pe 350.000 de locuitori din 52 de țări – arată că danezii sînt cei mai fericiți de pe planetă, urmați îndeaproape de suedezi, canadieni, islandezi, olandezi, finlandezi, elvețieni, norvegieni, nord-irlandezi, neo-zeelandezi ș.a., cei mai nefericiți fiind locuitorii statului Zimbabwe unde dictatorul Robert Mugabe tocmai a „cîștigat" pentru a șasea oară alegerile în care a fost singurul candidat. SUA s-au situat pe locul 16, fiind devansate de țări precum Columbia sau Puerto Rico, 81% dintre americani afirmînd că țara lor „nu se află pe drumul cel bun". Cercetătorul Ronald Inglehart de la Universitatea din Michigan, care a condus studiul, a afirmat că locuitorii statelor bogate sînt, în general, mai fericiți și că „cele mai fericite societăți sînt cele care oferă cetățenilor libertatea de a alege cum să-și trăiască viața".

(www.livescience.com)

Călin-Andrei MIHĂILESCU

Feroce, ferice

Suflecarea mînecilor, cînd purcezi la a vorbi despre fericire, e o artă hei-rupestră de la care varii modernisme nu s-au dat înapoi. Dincoace de înțelegerea delicată și dincolo de opinie, ce altceva poate fi spus despre fericire? (căci „fericire" e vorbă alunecoasă și concluzivă, precum „grație" sau „zeu"). Poate doar cîteva silabe schițînd istoria transformărilor, în legi generice și trecătoare, opiniilor nesfîrșite despre acest intranzitiv.

Fericirea generală? De-abia ce a împlinit două secole: au adus-o la putere revoluțiile, mijlocind feroce între nenorocirile trecutului promiscuu și o promisă fericire. Prin inginerie revoluționară, cascada de aruncări de zaruri a lărgit ruptura dintre utopie și istorie, făcînd-o rană. Fericirea viitoare – norocul transcendental de abolit hazardul – a descleștat fața crîncenei ananghii într-un zîmbet larg ca sfincterul universului. Mesii banali, din rai roz abstract-călare galopam la trap. Eram infanți ai Totului obscen goi de putere; fiecare îl luam pe „noi" ca alibi în laitmotivul asurzitor al locomotivei istoriei. Neliberi eram să credem așa; egal ne era că sîntem egali.

După ce individul își tăiase craca din trunchiul medieval bisericii, dar înainte ca fericirea să-i fie promovată la gradul de *telos* al colonizării viitorului, poate fusese altfel. Însă veacul 18, agravat și plictisit de diviziunea muncii dintre plăcerea fragonardă și sado-masochismul pauperilor, s-a pus pe făcut curățenie cetățenească: a canalizat anestetic izvoarele, roua și sudoarea lumii, odată fermecate, în rîurile unei geografii antiseptice. Unei rațiuni în pericol de a deveni instrumentală, fericirea i s-a adăugat ca o contraparte ideală. Instrumentalitatea mijloacelor și utopismul scopurilor deveneau polii rațiunii cinice, iar cinicul – stăpînul bonheuristului. Entitățile inalienabile – „viața-libertatea-fericirea" revoluționarilor americani (1776) și „libertatea-egalitatea-fraternitatea" celor francezi – au fost prinse și-n amonte și-n amante și-n aval de dreptul, sacru de natural, al omului: dreptul la proprietate. Locke împroprietărise omul înaintea americanilor; Napoleon, după ce-i organizase pe conaționalii săi înfierbîntați. Codul său domesticea dificilul concubinom „libertate-egalitate" prin „proprietate", *ménage à trois* nu fratern ca un incest al contrariilor, ci exogam, proprietăresc. Liber, egal și apropitar, subiectul retoricii burgheze își putea exercita ferocitatea asupra proprietăților sale; acestea anticipau fericirea, pentru a o glosa mai tîrziu, și îi urmau fraternității, pentru a o înlocui. Totalitarismul detrona proprietatea în numele fraternității fericite (mehlemul permanent); în schimb, consumerismul își aroga sfințenia prin proprietate („sînt ce am"). Adict la sfînta proprietate prin care se uită opozițiile dintre capitalism și democrație, burghezul avea dreptate.

Cu timpul, aluviunile care s-au depus pe albiile rîurilor iluministe astfel rînduite și zăgăzuite au început să se încingă, să fiarbă, să ia foc. Rîurile și-au rupt zăgazurile, au ars proprietățile și au reimpus fericirea și fraternitatea ca imagini, utopii și cîngi menite să-l smulgă pe om din drepturile sale burgheze. Omul devenea proprietatea statului de fapt. În rîurile de foc nu mai aveai cum să pășești nici măcar o dată. Punctele de vedere (ale prezentului irepetabil, ale individului) își pierdeau irealitatea în linia partidului unic. Ignorat, timpul atîrna ca steagul flasc al unui imperiu mort. Retorica fericirii generale restrîngea arealul realului. Sub semnul viitorului *strălucitorb*, speranța era abolită și radicalizată în bolnițele Totului. Bolnavi de speranță – gîfîitul ne era întrerupt și hrănit de rîs – ni se unduiau șoldurile în așteptarea fericirii năprasnice care ne va lua mințile.

În totalitarism, ca și în consumerism, discursul generic despre fericire este escapist; el încurajează evadarea din mizeriile sinelui prin *leth*argie. În totalitarism, căutarea fericirii era mai disciplinată: mizeriile erau precise, iar spațiile private ale sinelui erau private precum niște zăcăminte înfricoșate, obraznice, șantajabile, destructibile. Viața de celulă impunea precizia, memoria și libertatea interioară ca reguli de supraviețuire.

În consumerism, unde *anything goes, provided it goes techno,* disciplinele fericirii sînt instantaneu ideologizabile (ca sectarism, kitsch comunitar, acefalică tehnologie cu față umană, bazare de suflete New-Age atîrnate, ca rufele, la soare...). Aici întrebarea esențială e *to be or not to buy*. Prin și dincolo de astea, îmi închipui fericirea ca pe un punct arhimedic al rezistenței individului față de tehnologiile politice ale „fericirii generale". Gratificării instantanee a consumatorului îi răspunde, ca un demon geamăn, legea efectului imediat (al ordinelor Partidului). Și dincolo și dincoace, competiția fericirilor și a nefericirilor se varsă în Marea Justificare (fie piața sufletelor, fie utopia egalei lor impotențe). În această mare nefericiții se înecă după ce fericirea îi părăsise în delta enigmatică.

Fericirea, îmi pare, nu vine din „a avea" (prea puțin sau mult), ci din aureolarea sufletului. Spre deosebire de ferocitatea centrifugă a proprietarului sau a pauperului, fericirea vine din exterior. „Am găsit fericirea" sau „sînt (așa de) fericit", dar nu pot „avea fericire" sau „nefericire" – pînă și limbile știu asta. Doar privită din castelul negru al sinelui modern, din interiorul voinței, al puterii, al legitimei ferocități, poate fi fericirea înțeleasă ca împlinire și sfîrșit al speranței. Precum spiritul, voința de viață sau norocul, fericirea vine dinafară. Fericiți cei săraci cu duhul, pentru care totul e pură exterioritate, atît întru spiritul de dincolo, cît și întru absența lui de-aici. Fericirea e rară și nu ne aparține; anihilînd prezentul, îl mîntuie. Contrariu al durerii, fericirea este extaza plăcerii; *et le rivage du bonheur passe partout*.

În loc de concluzie

„Să mergem pînă la capăt! Să fim fericiți fără a aștepta înseamnă, printre altele, fără a aștepta să fim înțelepți. Aceasta este înțelepciunea lui Montaigne: viața este mai prețioasă decît filozofia, iar o fericire adevărată – chiar imperfectă, așa cum este orice fericire – valorează mai mult decît o fericire ideală, care nu e altceva decît mit sau minciună. Să nu mai visăm la înțelepciune! Să nu mai visăm la fericire!... Fericirea nu este la capătul drumului, ea este chiar drumul. Un drum plin de obstacole, confuz, anevoios? Da, aproape întotdeauna. Dar, dacă nu ne place dificultatea sau dacă nu o acceptăm, cum am putea iubi viața? Fericirea nu înseamnă odihnă; este un efort care ne duce la reușită sau un eșec pe care trebuie să-l depășim. Prin urmare, nu există fericire fără curaj, ceea ce dă dreptate stoicilor. Dar nu există fericire nici fără plăcere, ceea ce îi dă dreptate lui Epicur, nici fără iubire, ceea ce îi dă dreptate lui Socrate – care nu voia să fie expert decît în iubire –, lui Aristotel («A iubi înseamnă a te bucura»), lui Montaigne («Eu, unul, iubesc viața»), lui Spinoza («Iubirea este o bucurie»), lui Freud (cînd am pierdut «capacitatea de a iubi» înseamnă că sîntem bolnavi) și nouă tuturor. Fericirea nu constă nici în a fi, nici în a avea. Ci în acțiune, în plăcere și în iubire."

(André Comte-Sponville, *Cea mai frumoasă istorie a fericirii*, Editura ART, 2007.)

„Vreau să mă cunoască toată lumea“

– interviu cu Anca PARGHEL –

Sînteţi considerată o divă a jazz-ului; de la înălţimea acestui statut, nu vi s-a părut un compromis colaborarea cu Tom Boxer şi Fly Project?

Dacă o priveşti ca pe un compromis, e un compromis. Dacă o vezi ca pe o oportunitate, oportunitate este. Depinde ce sens dau eu acestui lucru.

Asta ar însemna că nu aveţi limită în ceea ce priveşte muzica?

Nu. Nu mă limitează nimic, nici în viaţă, nici în muzică. Nu am nici o barieră, nici o inhibiţie. Şi dacă vine la mine Adrian Copilul Minune să-mi propună jazzo-maneaua, zic da. Pentru că ştiu că va ieşi aur curat.

Credeţi în relaţiile pozitive dintre oameni?

Nu mă laud: ce ating se face aur, sînt un instrument. Nu eu, ci prin mine. Şi divă este un cuvînt folosit pe pămînt, sună frumos. Întoarceţi cuvîntul şi o să vedeţi ce dă. Eu nu sînt avidă decît de viaţă.

V-am privit în videoclipul Brasil, *piesa cu care aţi concurat la Eurovison; vă încadraţi perfect în peisaj…*

Am filmat la Rio de Janeiro... Tom, cînd m-a auzit cîntînd la un concert de muzică latino, şi-a dat seama că pe acest *feeling* latino o să mergem. Dar ce bine ne prinde acest *feeling!* Brazilienii zic că sînt de-a lor. Nici nu s-au îndoit cînd m-au văzut, cînd m-au auzit vorbind. Dar eu oriunde mă duc, de acolo sînt. Cred că şi-n Suedia, dacă mă duc, par a fi de-acolo. Şi da, fără să fi fost făcută muzica noastră în Brazilia, părea de-acolo.

Publicul tînăr v-a cunoscut abia acum, cu aceste două hituri dance *recente,* Brasil *şi* Zamorena..

Vreau să mă cunoască toată lumea. Nu pe mine, dar ce vine din mine. Şi să mă iubească, să mă placă, să mă dorească. Să mă cunoască toată lumea: copiii de doi ani, tinerii, bătrînii şi oamenii care stau în faţa televizorului şi nu pot ieşi afară…Vreau să-i întîlnesc pe toţi oamenii pămîntului. Nu vreau să ratez nici o fiinţă.

„M-a luat cu jazz“

De ce aţi stat „ascunsă“ în Belgia toţi aceşti ani?

Pentru că am plecat din ţară cînd nu era bine. Mereu am avut o durere în suflet şi mi-am dorit să revin. N-aş fi plecat. Recunosc totuşi că a fost o altă şcoală a vieţii, dură, o alegere pe care mi-am asumat-o. A fost o desprindere cu rupturi sîngerînde şi care abia acum se închid. Nu sînt o voiageră, o turistă, sînt legată prin natura zodiei şi de casă, şi de copii, şi de cîinele meu… Numai meseria a fost cea care m-a smuls şi m-a trimis să experimentez ceva, şi încă ceva, şi încă ceva. Să vin de acolo dublată, triplată, cu multe de spus, cu multe de arătat... Oriunde m-am dus am învăţat, am tras de mine, n-am stat niciodată în aşteptare.

Aţi concertat pe marile scene ale lumii; rememoraţi o colaborare pe care v-aţi dorit-o mult şi s-a întîmplat.

În ’89 m-am întîlnit în conjuncturi divine cu un pianist german cu care am înregistrat apoi multe CD-uri şi care a organizat multe turnee pentru mine. A fost apoi plecarea la Bruxelles datorită contrabasistului cu care cîntam în această formaţie şi care este profesor la Conservator acolo. Şi-a dat seama că poate să ajute, să intervină… Sînt întîlniri istorice care au schimbat viaţa mea.

Şi ajung la Tom Boxer. Cînd l-am întîlnit, i-am spus mental: „Unde ai fost pînă acum?“. El se înroşeşte cînd vorbesc aşa despre el, dar nu exagerez. E tînăr, dar ce e vîrsta? O coordonată ca să ştim de unde ne luăm pe pămînt, prin acte.

Sînteţi cîntăreaţă, compozitoare, profesoară la Colegiul Regal din Bruxelles, dirijor, mamă, soţie… Nu obosiţi făcînd toate astea?

Cine posteşte negru două zile pe săptămînă ca mine şi în restul zilelor ciupeşte ca o pasăre are o energie teribilă. Prefer să dorm opt ore sau nouă decît să mănînc. Şi postesc pentru că vreau să fiu frumoasă. Nu vreau să încarc inutil trupul meu. Vreau să arăt aşa, să n-am vîrstă; să se spună despre mine: cîţi ani are femeia asta, 15? Vreau să arăt că se poate menţine tinereţea şi că sîntem setaţi pentru nemurire.

Cînd v-aţi dat seama că jazz-ul e calea dvs. şi nu violoncelul, de exemplu?

Cînt de la doi ani. E clar că a fost o pasăre măiastră acolo, care a început să gîngurească, să ciocîrlească, să ciocîrliteze de mică. Era clar că era ceva cu mine. Dar jazz-ul a fost excitant pentru creierul meu, ca şi cum nu găseam altceva care să mă satisfacă decît această muzică ce caută, nu dă niciodată de-a gata precum muzica clasică.

La liceu m-a luat cu jazz. Se auzea peste tot muzica asta, era atît de armonică, de înnebunitoare, de grea… M-au văzut acolo că improvizez pe orice şi mai tîrziu au zis, dom’le, avem formaţie, pe cine luăm?

Vă vindecă jazz-ul?

Obosirea creierului mă vindecă, că-l pun la treabă. Nu execut ca să fiu frustrată, să cînt o piesă de 200 de ori la fel. Aia-i moarte curată. De aia se sinucid cîntăreţii de pop, pentru că, săracii, au scos un hit şi cu ăla merg 30 de ani.

„Am fost exasperantă“

Cum aţi supravieţuit în comunism?

Aveam copii şi nu era papa pentru ei. Numai nebunii pot să-şi creeze o altă realitate pentru a supravieţui. Am supravieţuit, dar eram şi nu eram acolo.

Aveaţi probleme cu ieşitul din ţară la concerte?

Da, înainte de ’89 erau calculate ieşirile mele. Dar eu eram iubită şi de către cei care dădeau viza la paşapoarte. Dar erau unii răi cu mine, îmi făceau curte şi, dacă nu cedam, nu-mi dădeau voie să plec. Am avut însă norocul unor mari oameni, care m-au ajutat.

Abia aşteptam următoarea plecare. Am ştiut să trec dintr-o apă în alta, m-am format ca o extraterestră, să pot să am grijă de familia mea. Puteam să mor pe trenuri venind de la Suceava să iau vize, sau nopţile, la cozile interminabile la ambasada Germaniei, unde îşi băteau joc de mine… Dar am fost exasperantă. Dacă mă opreşti, eu nu fac decît să bat mai tare la acea poartă. Am zis ori crăp eu, ori se împlineşte. La ce să renunţ, la Dumnezeu? Am zis că-mi voi trece probele vieţii, pe care eu mi le-am compus: eu am vrut familie de la 18 ani şi doi copii la 19 ani. A fost supraomenesc să merg cu toate astea împreună, cu familia şi cu muzica. Am fost imberbă şi am zis: şi ce? vreau!

Vă încîntă faptul că cei doi băieţi ai dvs. v-au urmat în muzică? Sînteţi un family band…

Ciprian a vrut să fie şofer de Formula 1 şi îmi reproşează şi acum. Îţi dai seama ce prost mă simt eu atunci. Dar amîndoi, nu că sînt talentaţi, sînt ieşiţi din comun. Aşa că mi-am făcut cu ei trupă. Le-am zis, dacă vor să picteze sau să facă arhitectură, s-o facă mai tîrziu pentru că în muzică te formezi de mic. Copiii care fac muzică sînt mai deştepţi, mai rapizi în decizie, mai vioi.

Dar noi avem de acum nişte chestii care nu mai sînt între mamă şi fiu… Ne ciondănim de nu se poate. Mă ia cel mic, mă face varză după un concert: ba că m-am mişcat prea mult, ba că nu m-am uitat la el ca să-mi dea finalul la o piesă. Şi supărare mare, zice că nu mai cîntă cu mine. Sînt foarte cinstiţi, muzical şi financiar. Tot ce se cîştigă se împarte în trei. Ei de mici cîştigă împreună cu mine, de la 13 ani, respectiv, 16 ani.

„Iubesc tot, cînt tot“

De ce se îndrăgostesc oamenii de dvs. după concerte?

Asta-i victoria absolută. Ce dau, aia primesc. Eu iubesc orice: nu contează că-i rom, că-i ţigan, că-i bolnav, că-i gîndăcel, că-i strîmb. Iubesc tot. Nu concertele în sine contează, nici ce cînt eu, astea sînt orgolii… Să le dau tot, ca şi cum ar fi ultimul concert. Ca şi cum mi s-a spus că e sfîrşitul lumii şi ăsta e ultimul concert. Aşa fac de fiecare dată. Şi clachează toţi: ce e asta? Că nu mai e muzică…

Puţini merg pînă la limită…

Freddie Mercury, Piaf au mers. Mari oameni care au tras pe carnea lor, pînă la capăt, ca şi cum aia a fost ultima chestie pe care au putut s-o dea. Dar mă enervează categorisirile astea, că eu sînt jazz, că-s *spacey* jazz, bla-bla-bla… Am spus doar Anca Parghel. Cine vrea să vadă ce pot eu să le dau să vină, că le dau cu drag.

Vedeţi talente fertile pentru jazz la noi?

Este talent fertil pentru muzică acela care se situează în apropierea jazz-ului, adică *blues, evergreeen* – care e o categorie imensă, din care jazz-ul a luat piese, şi în care intră Ella Fitzgerald, Frank Sinatra, Tony Bennett. Acest cuvînt – jazz – mă indispune pe undeva, pentru că e un cuvînt folosit elitist. Eu însă pot să cînt şi pentru regii lumii, şi pentru oamenii din stradă. Eu l-aş înlocui cu ceva mai apropiat de oameni. Dar dacă eu sînt în România, e OK. Cine vine la mine pleacă îndrumat cu ceva.

Aţi fost solicitată să cîntaţi la vreo nuntă?

Da, bineînţeles. Anunţ în mod oficial şi cu această ocazie, că da. Şi-aş vrea cît mai multe perechi de drăgăstoşi şi viitori soţi să mă caute: fac un show de nu se poate. N-o să stea nimeni pe scaun, că le fac program de dans terminator, Eu ştiu să cînt tot. Cere-mi ce vrei: seară franţuzească cu repertoriu Edith Piaf, sau poate o mesă cu *Carmen* de Bizet, sau Charlie Chaplin cu „Smile“… Sînt exasperantă, ştiu orice.

Ce vă doriţi cel mai mult?

Să fac film şi să slăbesc. Am dat jos trei kilograme şi vreau să fac film, dar *film*. O să vezi, e o surpriză. Încep deja filmările în aprilie la un super serial românesc. O să fiu eu şi cu Teo Trandafir, două capete de mafie. Eu o să fiu mafia bună, iar ea mafia mai puţin bună.

Mai vreau să scriu o carte, despre mine, care se va chema *O zi din viaţa universului*. Cînd o să m-apuc de scris, va trebui să mă ascund. La ce-o să scriu acolo, o să le fie ruşine copiilor mei să mai iasă din casă. Or să zică: mamă, ce ne-ai făcut?

a consemnat Roxana LUPU

PUBLICITATE

FP Foreign Policy România

POLITICĂ GLOBALĂ, ECONOMIE ŞI IDEI

Cea mai citită revistă de politică internaţională din lume. Acum în România

CITIŢI ÎN NUMĂRUL 5 AL FOREIGN POLICY ROMÂNIA!

Ce state sunt ameninţate de colaps în 2008?

De ce nu se află şi români în topul intelectualilor publici ai lumii?

Ce ajustari se mai pot aduce capitalismului global?

Care sunt Jocurile politico – financiare Olimpice?

[DIN 14 IULIE]

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Proverbele, la români

A venit vara – dacă nu cumva a venit ceva ce ar trebui numit epoca postestivală, desemnînd nu toamna, ci un fel de vreme fără început şi fără sfîrşit, cînd căldura e veşnică şi haotică, de neînlăturat şi de neexplicat, halucinantă şi idiotizantă –, a venit, mă rog, acel segment din an cînd oamenii normali iau concediu, iar şcolile şi teatrele iau vacanţă, adică se închid pentru public, dar continuă să zumzăie în surdină, cu motoarele la ralenti; sau relanti, cum zice lumea bună din maşinile mari şi tari ce împînzesc străzile Bucureştiului (inclusiv trotuarele). A venit, aşadar, momentul cînd teatrele, după ce au încheiat cu mai mult ori mai puţin succes o stagiune, se pregătesc pentru următoarea. Cum? Punînd la punct repertoriul viitor, planificîndu-şi forţele şi veniturile, turneele de făcut şi turneele de primit, colaboratorii de invitat şi colaboratorii de refuzat. Aşa se întîmplă peste tot în lume; aşa se întîmplă şi în România. Ca întotdeauna, însă, cu unele mici diferenţe.

În lume (este vorba aici, desigur, despre lumea cognoscibilă în ipostază teatrală, situaţia din Namibia ori din Insulele Capului Verde fiind mai puţin relevantă în speţă), instituţiile de spectacol îşi anunţă programul – titlul piesei, numele regizorului şi al scenografului, distribuţia şi luna (dacă nu ziua) premierei – cu oarecare timp înainte de inaugurarea noii stagiuni. Acest timp poate cuprinde cîteva săptămîni sau cîteva luni, în cazurile grave (Germania, de pildă), chiar şi douăsprezece. Cu alte cuvinte, amatorul de teatru neamţ deschide, să zicem, revista de specialitate ori cutare site de profil în iulie şi află ce spectacol poate vedea în februarie viitor, ce categorie de loc are la dispoziţie şi cît îl costă biletul. Sigur, nu toate ţările au nemţii lor, vorba unui banc străvechi, dar chiar şi în locuri mai puţin păsătoare de ziua de mîine, cum ar fi surorile noastre de ginte latină, „afişul" teatrelor se întocmeşte pe destulă vreme înainte pentru ca toţi cei interesaţi să-şi poată organiza ocupaţiile sau timpul liber cu maximum de eficienţă şi minimum de enervare.

La noi acest lucru e imposibil. Imposibil, oricum, în teatrele instituţionalizate, cu sediu propriu şi trupă stabilă, deşi logica banală ar zice că, dimpotrivă, tocmai acolo ar trebui ca planificarea să meargă strună. În realitate, directorul unui teatru de repertoriu (cum sînt, în România, 90% dintre teatre) se antrenează să pună la punct nu atît programul instituţiei pe care o conduce, cît programele tuturor angajaţilor săi, pentru a le face să se potrivească măcar pentru numărul de zile necesar „ridicării" unui spectacol. Actorii din trupele stabile pot juca atît în montări ale altor trupe stabile, cît şi în producţii independente, ca să nu mai vorbim despre filme sau seriale de televiziune şi, deşi au, în principiu, obligaţia de a obţine din vreme, pentru asta, permisiunea „angajatorului", în practică e foarte răspîndit obiceiul de a-şi anunţa absenţele în (literalmente, cîteodată) ultima clipă; ori de a nu le anunţa deloc. Apoi, directorul se află, cum se zice, la mîna regizorilor care, indiferent că sînt angajaţi sau aduşi „pe colaborare", îşi gestionează timpii de repetiţie după criterii proprii, indiferent de înţelegerile iniţiale. În fine, directorul mai are de luptat şi cu „ordonatorul de credite", care îi poate mări sau micşora subvenţia după plac şi care, de regulă, întîrzie cu livrarea banilor. La rîndul lor, regizorii depind de orarul fiecăruia dintre actorii din distribuţie (situaţiile cînd se pomenesc la o repetiţie cu trei interpreţi în loc de şapte fiind aproape un obicei, mai ales în teatrele din Capitală), ca şi de capacitatea de producţie a instituţiei (în general, neritmică şi supusă unui mare număr de variabile), precum şi de abilităţile compartimentului tehnic, cînd nu de cheful (la propriu şi la figurat) unuia sau altuia dintre membrii acestuia. Inutil să spun că, din punct de vedere legislativ, nu există pîrghii funcţionale prin care aceste neconcordanţe să poată fi înlăturate, necum prevenite.

De curînd, Ministerul Culturii şi-a înştiinţat instituţiile de spectacol din subordine că aşteaptă de la ele, în vederea acordării subvenţiei, un program ferm, cu date fixe şi cifre măsurabile, în care premierele să fie planificate „ca în Vest". Iniţiativa este, fără îndoială, admirabilă, la fel ca şi (spre exemplu) iniţiativa edililor bucureşteni de a schimba bordurile trotuarelor ocolind cu grijă gropile – şi de pe trotuare, şi de pe carosabil. Nu are importanţă că este o iniţiativă, în condiţiile date, nerealistă şi că, atîta vreme cît legislaţia nu se va limpezi (cazul Legii Teatrelor din care fiecare înţelege ce vrea şi pe care, e de bănuit, fiecare o va aplica după propria inspiraţie, tinde să facă istorie), nu vor putea funcţiona bine nici relaţiile reglementate prin ea. După cum se ştie, în gropile româneşti cad nu aceia care le sapă şi care ajung departe, ci aceia care, sărmanii, se scoală de dimineaţă.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **José Saramago, *Intermitenţele morţii*, traducere din limba portugheză de Georgiana Bărbulescu, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2007.**

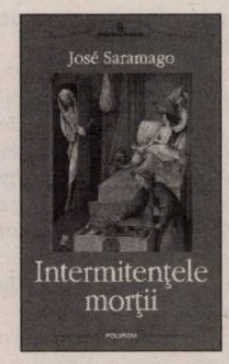

În 2005, la şapte ani după ce a primit Premiul Nobel pentru Literatură, José Saramago scrie această carte despre moarte. Partea cu „intermitenţele" îşi are hazul ei – atît prin ceea ce naşte ca poveste, cît şi prin faptul că vine de la un autor cunoscut ca unul dintre cei mai intermitenţi romancieri, capabil să debuteze (în 1947) cu un roman de care apoi să se dezică, şi să nu mai revină cu alte romane decît 30 de ani mai tîrziu.

În *Intermitenţele morţii* totul e un joc spectaculos: joc al imaginaţiei, joc al raţionamentelor cu inflexiuni de literatură a absurdului, ludice speculaţii culturale, bruşte precizări ale povestitorului care pun în clar cusătura convenţiilor prozei, joc al frazei-fluviu sau al frazei-magmă, plus acea ghidueşe amuţitoare prin care, cu 100 de pagini înainte de final, se schimbă, pur şi simplu, personajul principal al romanului.

Iniţial, protagonistul este unul „colectiv": o ţară (monarhie constituţională) în care, vreme de şapte luni, nu mai moare nimeni. Nici nu vă închipuiţi cîte complicaţii va isca acest lucru aparent minunat – ce tămbălău filozofico-administrativ, ce isterie concertată a Guvernului, Bisericii, ziarelor şi televiziunii, spitalelor, căminelor de bătrîni, firmelor de asigurări sau de pompe funebre, şi ce soluţii de depanaj naţional (cu ajutorul „maphiei")! Discursul este aici jumătate epic, jumătate eseistic şi pare pus în pagină de un primar luminat şi maliţios.

Apoi, cu o neaşteptată schimbare de unghi, personajul principal va fi moartea însăşi – această moarte „locală", cu „m" mic, care decide să-şi întrerupă armistiţiul şi să folosească de-acum nişte scrisori-preaviz, pe hîrtie violet, prin care victimele să fie înştiinţate, civilizat, că mai au de trăit doar o săptămînă. Ce va păţi ea, moartea, e o întreagă – şi altă – poveste, spusă de astă dată de un ironist meditativ şi perfect imprevizibil. Surpriză garantată, tîlcuri pe gustul tuturor!

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Vara băieţilor cuminţi

● **Coldplay, *Viva la Vida or Death and All His Friends*, Parlophone, 2008.**

Oare ce ne-am face fără acele albume de vară, lejere, răcoroase şi zemoase, gata oricînd să-ţi susure în ureche ceva plăcut, fără complicaţii sau contorsionări inutile? Nici nu vreau să mă gîndesc cum ar arăta o vacanţă desprinsă din viziunile apocaliptice ale lui Scott Walker sau – eu ştiu? – o terasă cu umbreluţe transformată în altar gotic. Pînă la urmă, e foarte bine că pe lume există băieţi de felul lui Chris Martin sau formaţii drăgălaşe precum Coldplay. Rostul lor e să aducă un echilibru necesar, să mimeze inteligenţa cu graţie, să ne servească refrenele necesare şi, eventual, să ne întovărăşească în binecuvîntatele ore de huzureală. Să fim sinceri: cu ce ne poate enerva un album Coldplay, atîta vreme cît simplitatea rezonabilă şi plasele de siguranţă sînt la locul lor? Unde mai pui că Guy Berryman, Jon Buckland, Will Champion şi Chris Martin dispun de suficientă ştiinţă încît să rămînă de partea lipsită de ameninţări a muzicii, acea chestiune paşnică în care chitara dă nas în nas cu pianul, iar vocea nu va fi niciodată altfel decît adorabilă. Ceea ce pierd din vedere toţi acei oameni care îi acuză pe Coldplay de păşunism şi gargară lirică e că şi păşunismul, şi gargara lirică sînt două ingrediente esenţiale ale unui refren memorabil. E adevărat: nu trebuie să fii mare expert ca să observi că între „I Want to Hold Your Hand" şi „Within You Without You", de pildă, există o diferenţă de ani-lumină în materie de artă compoziţională, dar, în definitiv, nu această schimbare de termeni melodici i-a transformat pe Beatles în superstaruri mondiale. E la fel de adevărat că, tot de la Beatles pornire, în aproape orice formaţie britanică ce a gustat din deliciile celebrităţii s-a aflat tentaţia unui *Sgt Pepper's Lonely Hearts Club Band*. Radiohead s-au descotorosit cu brio de imaginea de staruri pop, Blur au avut o tentativă remarcabilă cu *Think Tank*, Oasis au eşuat lamentabil. Partea mai puţin bună este că şi Coldplay ţin să demonstreze că s-au înhămat la acest joc artistic-intelectual odată cu apariţia celui de-al patrulea lor album. Este suficient, cred, să număraţi cîte litere şi ce fel de cuvinte se află în titlu ca să pricepeţi cam pe unde vor să ajungă aceşti băieţi cuminţi. Dacă mai punem la socoteală şi coperta, şi referinţele explicite la Frida Kahlo ori Eugène Delacroix, veţi avea destule dovezi privitoare la boala de care suferă Chris Martin & co. Patologia acestei suferinţe se ascunde chiar în inima succesului. Deşi *Parachutes*, *A Rush of Blood to the Head* şi *X & Y* au adunat împreună zeci de milioane de copii vîndute, Coldplay au rămas pe mai departe în ochii criticilor drept o trupă inconsistentă, apatică şi chiar puerilă. Or, trebuie să cădem de acord, aceasta nu este tocmai cea mai măgulitoare imagine cu putinţă. După un album (*X & Y*) beştelit din toate părţile pentru manierismul său grandios-insipid numai bun, însă, pentru a umple toate stadioanele lumii, britanicilor nu le-a mai rămas decît să-şi probeze măiestria persiflată şi, pentru prima oară din anul 2000 încoace, să scoată la iveală ceva important. Pentru asta era de presupus că vor sacrifica o mare parte din dulcegăriile imbatabile, vor renunţa la refrenele accesibile şi la vînzările record şi, cu riscul de a se îndepărta de cohortele de fani, să importe şi alte sunete în muzica lor decît cele înscrise pe linia Beatles, U 2, Radiohead de tinereţe. Doar că, spre cinstea lor, ori mirajul milioanelor de albume vîndute n-a putut fi dat uitării atît de uşor, ori plasele de siguranţă au fost prea multe, ori Chris Martin e prea inofensiv pentru a deveni un intelectual, ori pentru că, pur şi simplu, nu sînt în stare, marele experiment ratează aproape în totalitate. O schimbare există (măcar că Brian Eno este producătorul acestui album): o bună parte din melodii nu au un refren decisiv, nişte urme de ritmuri exotice sînt de găsit în cantităţi terapeutice, chitara este în cîteva rînduri ceva mai ambiţioasă şi vag introspectivă, dar, în linii mari (lăudat fie Domnul!), *Viva la Vida or Death and All His Friends* rămîne un minunat album estival, împănat cu cel mai pur ecou de rock optzecist, linie de graţie U 2, savoare retro *à la* Beatles şi coloratură britanică tip Oasis. Fiţi pe pace: acolo unde discul reuşeşte – „Lost!", „Viva la Vida", „Violet Hill" – veţi avea parte de cel mai agreabil Coldplay cu putinţă. Orice ar spune lumea, ar fi fost mare păcat să pierdem lucrul ăsta.

PUBLICITATE

Florin IRIMIA

bon de lectură

America lui Houdini

● **E.L. Doctorow, *Ragtime*, Editura Leda, 2007.**

Despre *Ragtime* şi E.L. Doctorow, Linda Hutcheon vorbeşte în toate cele trei volume dedicate postmodernismului pe care teoreticiana canadiancă le-a scris. În *O poetică a postmodernsimului* (1988, Editura Univers, reeditare 2002), Hutcheon defineşte romanul drept unul dintre primele exemple ale metaficţiunii istoriografice (acel melanj postmodern între istorie şi ficţiune, din care reiese că istoria e mai mult ficţiune – sau povestire – şi literatura un document istoric la fel de util ca şi un text nonficţional) şi remarcă deplasarea accentului dinspre centru spre periferie, atît în critică, cît şi în literatură, începînd cu anii '70 şi '80 ai secolului XX. Altfel spus, minoritarii rasei, genului şi etnicităţii devin noile atracţii ale romanului, iar *Ragtime* este dovada vie a acestui nou tip de preocupare. Structura fragmentată, iterativă a volumului „provoacă" convenţiile narative tradiţionale, trece apoi la identificarea celor cîteva intertexte fundamentale din roman, în special nuvela lui Heinrich von Kleist, *Michael Kohlhaas*, şi trilogia *USA* a lui Dos Passos. Acestea sînt parodiate în aceeaşi măsură în care sînt emulate. Linda Hutcheon conchide că tonul nostalgic al romanului este asezonat cu multă ironie, această îmbinare stilistică tipică postmodernismului literar. În *Politica postmodernismului* (1989, Editura Univers, reeditare 1997) referinţele sînt mai puţin numeroase, menţionîndu-se doar „uzul frecvent al anacronismelor", propriu metaficţiunilor postmoderne şi recursul la arhive însoţit întotdeauna de o contestare a lor. În *The Canadian Postmodern* (1988) autoarea face o singură referire la *Ragtime,* devenit el însuşi intertext în romanul lui Michael Ondaatje, *În pielea unui leu.* Am menţionat-o pe Linda Hutcheon, poate cea mai talentată teoreticiană, dar şi naratoare a fenomenului postmodern mondial, pentru a evidenţia, printr-un singur, dar grăitor exemplu, importanţa celui de-al treilea şi poate celui mai cunoscut roman al lui Doctorow. Tocmai de aceea salutăm faptul că încă un produs din semnificativa galerie de romane postmoderne emblematice discutate de Hutcheon, şi nu numai, vede lumina tiparului şi în traducere românească (excelentă), chiar dacă la o distanţă considerabilă de timp de la apariţia sa în original. De asemenea, pentru cei neinteresaţi de teorie critică şi/sau postmodernism, recomandăm parcurgerea volumului pentru acele calităţi ale sale remarcate şi la momentul apariţei peste Ocean, în 1975: prezenţa tuturor acelor personalităţi-personaje care au existat la un moment dat în istorie, influenţînd-o în mod direct, J.P. Morgan, Henry Ford, Emma Goldman, Henry Houdini etc., personaje în viaţa cărora autorul ne dă iluzia că putem pătrunde prin intermediul ficţiunii pe care ne-o oferă, umorul, uneori negru, uneori sardonic, care ne arată (printre altele) cum imaginea oficială a Americii începutului de secol (XX) era, ca şi azi, contrazisă de realităţile străzii, dar şi idiosincraziile Statelor Unite de la 1900, dominate de interesul pentru spiritism şi credinţa în reîncarnare, de eforturile capitalismului de a anihila orice pretenţie la echitate venită din partea muncitorilor exploataţi, de un rasism feroce (nu doar faţă de populaţia de culoare, dar şi faţă de emigranţi şi eschimoşi) dublat de ignoranţa ecologică (vezi genocidul cauzat de Theodore Roosevelt în Africa în numele ştiinţei) etc. Este o civilizaţie în formare, naivă, bombastică, deficitară, generoasă cu unii şi „scîrţară" cu alţii, cu toane, deopotrivă primitoare şi necruţătoare, dar pe ansamblu fascinantă ca eliberările lui Houdini. Prezenţa faimosului magician în roman nu este, de altfel, întîmplătoare. La 1900, America este în continuare o magie pentru cei mai mulţi, una care se întîmplă sub ochii lor, pe care aproape toţi o conştientizează, dar nimeni nu doreşte să o deconspire. Este şi o permanentă înlănţuire din care cei mai mulţi încearcă să se elibereze, nu pentru a evada din ea, ci pentru a accepta următoarea provocare.

Dilema veche vă recomandă

● „Cronica pesimistei" semnată de Ioana Pârvulescu săptămîna trecută, o prea-critică trecere în revistă a eşecurilor profesionale: „Mănăstirile vieţii nu se fac dintr-o dată. Clădeşti ziua, iar noaptea – intervalul metamorfozelor primejdioase – tot ce-ai clădit se dărîmă. Depinde ce faci cu «zidul neisprăvit» din profesia ta, atunci cînd o iei de la capăt...". Un exerciţiu rarisim de sinceritate, de încercat într-o lume de mari prozatori, mari poeţi, mari critici literari... (Simona Sora)

● În *Observator cultural* (171-172, datate 26 iunie şi 2 iulie 2008), studiul lui Marie-Jeanne Renaud „Textele timpurii ale lui Cioran în limba franceză. Cazul *Pe culmile disperării*". O confruntare minuţioasă, frază cu frază, între traducerea în franceză de la 1990 şi originalul românesc al celebrului eseu din 1934. Extirpări abundente de sens, verbe şi adjective, strangulări flagrante ale fluxului stilistic, modificări substanţiale de ton spre cuminţirea tuturor extremismelor tipice acelui Cioran de tinereţe. Toate cu acordul autorului, care recunoştea la bătrîneţe că la 22 de ani „pierduse măsura şi-l pîndea nebunia". Pasionant şi mai mult decît atît: anxiogen. (Radu Cosaşu)

● Cu o uşoară întîrziere, am primit cel mai frumos cadou de ziua mea: uneori-colaboratorul nostru Cristi Luca mi-a dat un link (acesta: http://www.youtube.com/watch?v=EPPuuXlKXxM) care duce către singurul idol real şi durabil al vieţii mele de uneori-meloman: Leonard Cohen cîntînd cîteva piese la Glastonbury – dacă tot n-a mai ajuns la Bucureşti... Ce mai contează că este filmat cu telefonul mobil, că sunetul nu este cum trebuie etc., etc.? Cel blagoslovit cu „the gift of the golden voice" face ca toate aceste lucruri chiar să nu mai conteze. (Alex. Leo Şerban)

● www.eurotopics.net – o revistă a presei din cele 27 de ţări membre ale UE plus Elveţia. Un site făcut nemţeşte (de Bundeszentrale für politische Bildung), care cuprinde subiecte şi dezbateri de interes european. Dacă vreţi să ştiţi „ce mai e prin Europa", zăboviţi preţ de un click pe acest site (care preia şi articole din *Dilema veche).* (Mircea Vasilescu)

PUBLICITATE

Andrei GORZO

dilematograf

Dar adulţii?

● ***Wanted* (SUA, 2008), de Timur Bekmambetov; *Hancock* (SUA, 2008), de Peter Berg.**

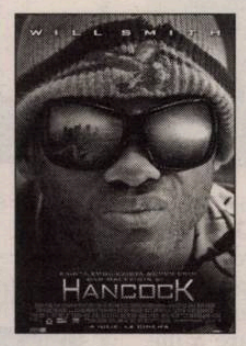

Virginia Woolf a observat odată (într-un eseu laudativ despre George Eliot) că în literatura engleză există puţine romane demne de atenţia unui adult. Dumnezeu ştie ce-ar fi spus despre *blockbuster*-urile hollywoodiene din ziua de azi. Stînd într-o sală de cinema şi aşteptînd să se termine *Wanted,* pur şi simplu mi s-a făcut ruşine că, la cei 30 de ani ai mei, mă aflam acolo (singur: prietena mea aruncase o privire pe afiş şi refuzase ferm să mi se alăture), că, fie şi din motive profesionale, acceptasem invitaţia de a evada în acest vis umed acneico-puberal în care Angelina Jolie vine să mă salveze de la o existenţă de rîmă, introducîndu-mă într-o societate secretă de asasini şi învăţîndu-mă (prin metode pedagogice cum ar fi bătaia, bătaia şi, nu în ultimul rînd, bătaia) să împuşc aripile muştelor, să imprim gloanţelor mele cele mai şmechere traiectorii, să fac bombe vii din şobolani, totul ca să devin „stăpînul vieţii mele" – adică un tip care nu se mai supune nici unei legi lumeşti, în schimb face tot ce-i spune un război de ţesut. Nu, nu glumesc, şi nici regizorul Timur Bekmambetov nu dă vreun semn cum că găselniţa asta – cea mai tembelă din ultimii ani – i s-ar părea măcar un picuţ comică: secta asta de supraoameni îşi primeşte ordinele de la un război de ţesut. În ţesătură sînt codate nişte nume şi fiecare dintre numele alea aparţine unei persoane care trebuie ucisă „ca să se păstreze echilibrul lumii". Sau, în cuvintele şefului sectei (Morgan Freeman), „omori unul şi poate salvezi o mie". *Poate?* Cum adică „poate"? Adică „poate nu"? Adică poţi la fel de bine să greşeşti şi să omori un nou Gandhi sau un nou Mozart? Ce-i drept, nici povestea lui Spielberg din *Indiana Jones şi regatul craniului de cristal* nu rezistă la un interogatoriu prea amănunţit. Diferenţa e că acolo te poţi bucura de arta spectacolului, pe cînd aici nu te poţi bucura decît de un fel de pornografie tehnologică. Acolo eşti în contact cu o minte vie, care debordează de umor şi de muzicalitate şi de dragoste pentru istoria cinema-ului, pe cînd aici eşti în contact cu o minte goală de orice altceva în afara unui entuziasm masturbatoriu pentru tehnologie – pentru multitudinea de feluri în care poate fi filmat un glonte în zbor sau un cap explodînd sub impactul lui. (Şi ce-a avut cu muştele şi cu şobolanii? Nu sînt cel mai mare fan al acestor vietăţi, dar metodele de dezinsecţie şi deratizare demonstrate aici sînt pur şi simplu *necivilizate.)* În ultimă instanţă, un divertisment de Spielberg e o celebrare a privilegiului de a fi viu, în timp ce un gunoi ca *Wanted* reduce viaţa însăşi la statutul de gunoi. Sigur, e complet inofensiv – o invitaţie de a evada un pic din viaţa de toate zilele. Sau *ar fi* complet inofensiv, dacă invitaţia n-ar fi făcută cu un asemenea *dispreţ* pentru viaţa de toate zilele. „Eu sînt stăpînul vieţii mele" – declară supraomul nostru la sfîrşit, în timp ce glontele lui superdirecţionat slalomează printre prăpădiţii care lucrează în contabilitate şi tremură în faţa şefilor şi acceptă să trăiască sub un papuc mai naşpa decît al Angelinei Joliei. „Tu ce-mi poţi spune despre viaţa ta?" Îţi pot spune „hai sictir". Eu măcar nu primesc ordine de la un război de ţesut. Şi nici nu omor oameni „ca să fac stabilitate din haos" – ceea ce, apropo, se cheamă „epurare". Ia zi-mi şi mie ce marcă e războiul ăla de ţesut. Pun pariu că „Pol Pot" sau ceva de genul ăsta.

Dacă aveţi peste 15 ani şi totuşi trebuie să vedeţi un film cu supereroi, mergeţi la *Hancock.* Prima jumătate aproape că e demnă de atenţia unui adult. Nu e o altă fantezie bombastică, menită să răzbune sentimentele de inadecvare ale adolescenţei, ci o comedie care lucrează relaxat în interesul sănătăţii publice, dezumflînd un pic cultul ăsta agresiv (şi, în ultimă instanţă, laş) al supraomului. Hancock (Will Smith) nu e un supererou din ăla cu costum fistichiu, ci o haimana cu căciuliţă de *homeless,* care întîmplător poate să zboare şi să respingă orice proiectil. El face fapte bune, dar le face în sictir şi adesea cu sticla în mînă, provocînd invariabil mai multe stricăciuni decît ar fi provocat răufăcătorii dacă i-ar fi lăsat să-şi vadă de treabă. (Ce-i drept, de păcatul ăsta se fac vinovaţi şi ceilalţi supereroi, dar ei măcar au costume fistichii, în timp ce Hancock – care consideră că alea sînt costume „de homo" – e un zero absolut la capitolul prezentare). Drept care lumea îl huiduie, iar el e supărat pe lume. Filmul spune povestea reabilitării lui, sub îndrumarea unui PR-ist idealist. Din păcate, povestea asta simpatică nu ajunge decît pentru o jumătate de film, iar jumătatea a doua – în care Hancock nu mai e un zeu în mizerie, ci un zeu adevărat, tratat de realizatori cu toată pompa aferentă (o soţie de aceeaşi condiţie zeiască şi un *Götterdämerung* bubuitor) – strică aproape tot efectul.

trecerea prin reviste

YSL

Săptămînalul *Paris Match* din 5-11 iunie consacră dosarul (42 de pagini) şi coperta celui care a fost Yves Saint Laurent – geniul absolut al modei mondiale –, scriind despre *„Ses plus belles créations“, „Ses muses“, „Ses blessures“* şi despre *„Pierre Bergé, l'homme de toute une vie“*...

Coperta reproduce una dintre fotografiile pe care i le-a făcut, la-nceputul anilor '70, Jeanloup Sieff, ca reclamă la parfumul său „Rive gauche homme“ – şi care au produs oarece scandal întrucît creatorul atît de discret apărea nud (mai exact, doar cu ochelarii pe nas); cel care a îmbrăcat, timp de o jumătate de secol, cele mai frumoase femei din lume în cele mai frumoase rochii visate de el nu era mai puţin – *mis à nu – „Le magnifique“,* cum subtitrează revista pe copertă.

Cea mai frumoasă fotografie a grupajului nu este însă, după gustul meu, aceasta şi nici cele în care apare înconjurat de toate acele femei frumoase (de la Loulou de la Falaise şi Betty Catroux – muzele sale – şi prietena sa Catherine Deneuve pînă la Naomi Campbell, Claudia Schiffer, Laetitia Casta şi Carla Bruni), ci una în care-l vedem pe YSL în picioare, din profil, înfăşurat de sus pînă jos într-un şal ecosez în nuanţe cărămizii, cu ţigara într-o mînă şi un baston cochet în cealaltă – pe terasa casei sale din Normandia, în 1978: e o imagine care surprinde, chiar şi într-un moment domestic, acea eleganţă nonşalantă pe care YSL nu a pus-o niciodată în cui, pentru că-i era constitutivă; dar şi fragilitatea celui care, cum spunea cineva, s-a născut „cu o angoasă paralizantă“.

Este unul dintre paradoxurile istoriei modei că acest mare timid (de o timiditate continuă, cronică), acest om pradă, sistematic, angoaselor (teama de lume, de cotidian, de plictis şi de mediocritate...) şi depresiilor nervoase (care-l făceau să-şi caute, la fel de sistematic, paliative în droguri, alcooluri şi anxiolitice), acest mare bolnav, aşadar, a reuşit să construiască cel mai somptuos monument prezent închinat Modei – şi, alături de Pierre Bergé, un redutabil imperiu financiar.

Bornele ascensiunii sale sînt cunoscute: 1954, directorul de la *Vogue* examinează crochiurile trimise de un anume Yves Mathieu; „În viaţa mea n-am întîlnit pe cineva mai talentat!“ – mărturiseşte acesta. Îi arată desenele lui Christian Dior, care-l angajează imediat ca asistent. „Yves mă va moşteni“ – declară maestrul în iulie 1957. Trei luni mai tîrziu, Dior moare subit, iar moştenitorul său devine, la 21 de ani, cel mai tînăr *couturier*. Se retrage la Oran pentru a-şi concepe prima colecţie, *„Trapèze“,* care se va lansa în ianuarie 1958. Şi este un triumf: „Este cea mai bună colecţie Dior văzută vreodată!“ – se extaziază *New York Herald Tribune*... Legenda YSL tocmai se năştea, iar tînărul maestru nu avea să-şi piardă niciodată focul sacru.

„Sînt un artist ratat, n-am avut decît o pasiune nebunească pentru pictură“ – spunea cel care iubea culoarea neagră, pe Matisse şi pe Mozart. Şi pe Proust – *mai ales* pe Proust (mamei sale Lucienne Mathieu-Saint-Laurent – modelul de eleganţă pe care a deschis ochii şi care are, astăzi, 95 de ani – îi spunea, ca un veritabil proustian, numai „Maman“). Colecţionar riguros, avea să se inspire din picturile preferate pentru a ului – încă o dată – lumea modei cu „Omagiile“ sale: pop art, Braque, Bonnard, Van Gogh, Warhol şi Lichtenstein. „Zeii se plictiseau, şi-au chemat vocea“ – a spus el la moartea Mariei Callas; cînd face el însuşi ultima reverenţă în faţa modei şi iese din scenă, în 2002 *(„Je vous quitte mais je vous aime!“),* este sentimentul pe care îl are toată lumea. „A fost prima sa moarte“ – spune Bergé; a doua – survenită pe 1 iunie a.c. – n-a putut decît să-l reducă la cenuşa care odihneşte, astăzi, în grădina vilei din Marrakech. (**a. l. ş.**)

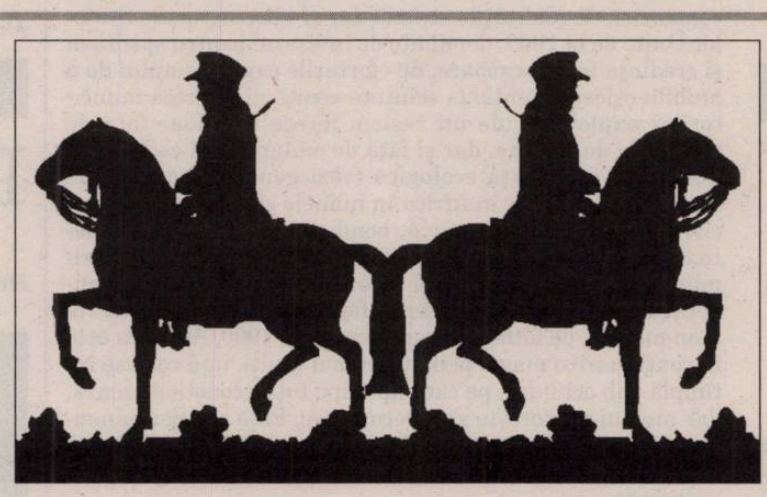

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

O „revoluţie“ care a făcut *tabula rasa*...

Fiindcă mi s-a dus şi Cyd Charisse, cea numită de Fred Astaire „Minunata Dinamită“, „cea cu care dacă ai dansat o dată, dansezi cu ea toată viaţa“, aşa cum ce a dansat el cu ea în *Band Wagon* mi-a rămas pentru totdeauna lîngă pălăria de pai învîrtită de ea cu vîrful piciorului în *Cîntînd în ploaie,* am urcat în cinemateca personală şi am găsit o bobină din urmă cu 35 de ani.

Poţi lua *Discursul asupra metodei* şi-l poţi pune pe note şi step.

Poţi lua scrisoarea lui Seneca trimisă prietenului său Luciliu, aceea – de pildă – în care demonstrează că panica e tot ce-i mai rău în viaţa omului, mai rea decît boala, mai cumplită decît moartea – şi din ea se poate extrage o melodie minunată pe care Fred Astaire o poate comenta dansînd în timp ce Audrey Hepburn îi ascultă ideile şi muzica stepului care îţi transmit şi ţie şi ei acelaşi mesaj: oameni buni, nu intraţi în panică, orice s-ar întîmpla, la, la, la...

Poţi lua un redactor-şef (vezi *Funny Face)* care-şi cheamă redactorii tot prin cîntece şi şlagăre, pentru a le comunica foarte serios precum că revista lor n-are nici sens, nici idei, nici umor, iar redactorii se transformă într-un cor şi discuţia asupra conţinutului articolelor devine o arie ca în *Liliacul,* numai că i se schimbă nonsensul; nonsensul devine mult mai adînc, fără a fi absurd sau stupid; toţi ajung, de pildă, la ideea absolut valabilă şi valoroasă că „rozul e culoarea viitorului“ şi urmează balet pe această idee greu contestabilă în lupta actuală împotriva sinistrozei, boală grea a spiritului care vede peste tot doar crize iremediabile, olé!

Se poate lua un grav profesor universitar care pleacă la facultate să-şi inaugureze cursul despre *Critica raţiunii pure* şi de-acasă pînă la catedră el dansează pe stradă, valsează, strîngînd la pieptu-i deloc de aramă, pomii de pe bulevard, poliţiştii, gospodinele, florăresele şi chiar zarzavagiii; *Critica raţiunii pure* nu e cu nimic compromisă, studenţii nu-l consideră nebun, omul e normal, valsul e normal, starea de graţie e normală, lă, lă, lă...

Se poate merge chiar şi mai departe decît Seneca sau Kant („Kant al tău e un moftolog!“ – cum îi spunea Caragiale lui Eminescu, pentru a-l necăji, şi ce arie frumoasă poate ieşi din această expresie într-o operetă cu două genii sărace, dar genii!) – se poate ajunge la lingvistică, la stilistică, combinată cu Freud, de unde *My Fair Lady* sau lecţia despre empatie care e altceva decît simpatia, lecţie servită de Audrey Hepburn lui Fred Astaire într-un anticariat răsturnat cu fundul în sus, clasînd cărţile despre materialism în raftul respectiv şi cele despre empiriocriticism la empiriocriticism; se poate ajunge la declaraţia de dragoste dintre un bărbat şi o femeie nu pe şabadabada, ci pe explicaţia dulce că empatia este ştiinţa care studiază cum poţi simţi ceea ce simte cel de-alături, în timp ce simpatia e ştiinţa care te face doar să înţelegi ceea ce înţelege semenul tău; înţelegînd ce e empatia, bărbatul o sărută imediat pe necunoscută ceea ce e desigur simplist, sofisticat, subtil, forţat şi minunat. După care Audrey Hepburn, rămasă singură printre cărţile lumii, începe să cînte o arie cu cuvinte ca: „Oare mă va modifica această sărutare? Ce consecinţe va avea acest sărut asupra mea, la, la, la...“.

„Rivoluţia“ operetistică face *tabula rasa* (asta era o expresie a unui propagandist de-al nostru, prin '46, de cîte ori nu sesizam diferenţele calitative dintre feudalism şi sclavagism: „dumneavoastră faceţi *tabula rasa* între cele două orînduiri“), *tabula rasa* din frontierele dintre normal şi anormal, dans şi mers, inteligenţă şi stupiditate, serios şi neserios, ştiinţă şi artă; dumnealor şterg graniţele dintre „mă doare-n cot“ şi „mă doare-n suflet“, dovedind că omul e o trestie multilaterală, polivalentă, inteligentă, impertinenţă, profundă şi superficială, dar trestie care cîntă şi dansează, de unde, *ergo,* dreptul ei la melodie şi la datorie, datoria ei de a refuza neantul, morbidul, acceptînd fluidul genurilor aflate printre gene, scene, hiene şi florile dalbe.

Sigur că nu e aşa, sigur că e şi aşa, la la, la, trăiască şi aceia tralala, urîţi cu toţii panica, haideţi cu toţii la cinema să-l regăsim pe Seneca!

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Povestea unui om leneş de Ion Creangă

Se termină: leneşul este spînzurat.

Povestea: sătenii vor să scape de leneşul lor. În drum spre spînzurătoare, o cucoană vrea să-l salveze pe leneş dîndu-i un loc de lenevit şi crackerşi. Leneşul e leneş şi întreabă dacă crackerşii sînt înmuiaţi. Cucoana se enervează... chiar aşa?! Ce fiţă e asta să nu poţi să-ţi înmoi crackerşii?

Şmecheriile textului: e o demonstraţie despre lenevie. Nu există nuanţe în lenevie. Ori eşti leneş, ori nu eşti. Or, dacă eşti leneş, nu ai ce căuta pe lumea asta. Aşa că se opune hotărîrii sătenilor, bunătatea unei doamne. Preabună îi oferă confort şi mîncare. El refuză pentru un amănunt.

Emo: „– Aista e un leneş care nu credem să fi mai avînd păreche în lume, şi-l ducem la spînzurătoare, ca să curăţim satul de-un trîndav.

– Alei! oameni buni! – zise cucoana, înfiorîndu-se – păcat, sărmanul, să moară ca un cîne fără de lege! Mai bine duceţi-l la moşie la mine; iacătă curtea pe costişa ceea. Eu am acolo un hambar plin de posmagi, ia aşa pentru împrejurări grele, Doamne fereşte! A mînca la posmagi, şi a trăi şi el pe lîngă casa mea, că doar ştiu că nu m-a mai pierde Dumnezeu pentru o bucăţică de pîine. Da, sîntem datori să ne ajutăm unii pe alţii.“

Durata lecturii şi tipul de creier: creier asociativ, supravieţuitor, cinci minute, lectura din pauza de masă.

Cash şi investiţii: hambarele, halele industriale sînt la mare căutare acum pentru dezvoltarea de afaceri pe depozitare, nuntire, botezare. Leneveală.

Personaje: săteni, cucoană, leneş.

Mişto: „– Auzi, măi leneşule, ce spune cucoana: că te-a pune la coteţ, într-un hambar cu posmagi, zise unul dintre săteni. Iaca peste ce noroc ai dat, bată-te întunerecul să te bată, luîndu-te sub aripa dumisale. Noi gîndeam să-ţi dăm sopon şi frînghie. Iar cucoana, cu bunătatea dumisale, îţi dă adăpost şi posmagi; să tot trăieşti, să nu mai mori! Să-şi puie cineva obrazul pentru unul ca tine şi să te hrănească ca pe un trîntor, mare minune-i asta! Dar tot de noroc să se plîngă cineva. Bine a mai zis cine a zis, că boii ară şi caii mănîncă. Hai, dă răspuns cucoanei, ori aşa, ori aşa, că n-are vreme de stat la vorbă cu noi.

– Dar muieţi-s posmagii? zise atunci leneşul cu jumătate de gură, fără să se cîrnească din loc.

– Ce-a zis? întreabă cucoana pe săteni.

– Ce să zică, milostivă cucoană – răspunde unul – ia, întreabă că muieţi-s posmagii?

– Vai de mine şi de mine – zise cucoana cu mirare – încă asta n-am auzit! Da el nu poate să şi-i moaie?

– Auzi, măi leneşule: te prinzi să moi posmagii singur, ori ba?

– Ba, răspunse leneşul. Trageţi mai bine tot înainte! Ce mai atîta grijă pentru astă pustie de gură!

Atunci unul dintre săteni zise cucoanei:

– Bunătatea dumneavoastră, milostivă cucoană, dar degeaba mai voiţi a strica orzul pe gîşte. Vedeţi bine că nu-l ducem noi la spînzurătoare numai aşa de flori de cuc, să-i luăm năravul. Cum chitiţi? Un sat întreg n-ar fi pus oare mînă de la mînă, ca să poată face dintr-însul ceva? Dar ai pe cine ajuta? Doar lenea-i împărăteasă mare, ce-ţi baţi capul!

Cucoana atunci cu toată bunăvoinţa ce avea, se lehameşte şi de binefacere şi de tot, zicînd:

– Oameni buni, faceţi dar cum v-a luminat Dumnezeu!

Iar sătenii duc pe leneş la locul cuvenit, şi-i fac felul. Şi iaca aşa a scăpat şi leneşul acela de săteni şi sătenii aceia de dînsul. Mai poftească de acum şi alţi leneşi în satul acela dacă le dă mîna şi-îi ţine cureaua.

Ş-am încălecat pe-o şea, şi v-am spus povestea aşa.“

„La Kabul m-am simţit ca acasă”

– interviu cu Dan ALEXE –

Dan Alexe a făcut parte din „Grupul de la Iaşi“, nucleul de intelectuali şi disidenţi din anii ’80. Din 1988 locuieşte la Bruxelles, a fost corespondent pentru BBC şi „Europa liberă“, iar în prezent scrie pentru cotidianul România liberă. *Dan Alexe a realizat filme documentare în regiuni precum Cecenia, Afganistan, Pakistan, Kosovo şi Asia Centrală.* Cabală la Kabul, *film care figurează în programul multor cinematografe din Franţa şi Belgia, a obţinut, în 2007, Marele Premiu la Festivalul de Film Documentar Astra, Sibiu. Dan Alexe este lingvist şi etnolog (specialist în islamologie, în special islamul cecen). Atunci cînd realizează un film documentar, metoda sa etnografică implică învăţarea limbii comunităţii în care se situează acţiunea filmului şi integrarea în acea comunitate. Pe lîngă activitatea sa cinematografică, Dan Alexe a publicat teatru şi a realizat diverse traduceri.*

Cum aţi ajuns la Kabul?

Am ajuns la Kabul la începutul anului 2002, la puţin timp după căderea talibanilor. Am mers acolo cu ideea precisă de a face acest film. Citisem un articol pe Internet, pe un site israelian, care descria pe scurt povestea celor doi evrei, ultimii din tot Afganistanul, care trăiau în sinagoga din Kabul şi care se duşmăneau cum nu se poate mai mult. De la început mă hotărîsem să lucrez singur. Oricum, nimeni nu ar fi venit cu mine în Afganistan în acel moment. În săptămînile de dinaintea călătoriei mele, un grup de patru jurnalişti occidentali fuseseră asasinaţi pe şoseaua care duce dinspre Pakistan, de la trecătoarea Khyber Pass, spre Kabul.

În ce calitate aţi fost acolo?

Pentru a-mi putea plăti drumul şi şederea acolo convinsesem Secţia Centrală de limbă engleză a „Europei libere“, biroul de ştiri de la Praga, să mă accepte drept corespondent în Afganistan pentru o vreme. Le-am trimis de altfel, în aceasta primă perioadă afgană, depeşe şi reportaje radio zilnice. Pe atunci se ajungea foarte greu la Kabul şi numai dinspre Pakistan. Pregătindu-mă pentru călătorie, mi-am cumpărat manuale de limbă persană, aceasta fiind principala limbă din Afganistan, oricum limba cea mai folosită în Kabul şi singura pe care o vorbeau cei doi evrei, viitoarele mele personaje. Ajungînd acolo, am început să turnez primul film, cel care avea să-mi fie furat ulterior, împreună cu toate aparatele şi documentaţia.

Ce nu aţi reuşit să reconstituiţi?

Am trăit acel eveniment, dispariţia definitivă a zecilor de ore de turnaj, ca pe o dramă personală. Asta a coincis cu o serie întreagă de alte dezastre familiale şi financiare. Am trecut printr-o serioasă depresie.

Refacerea filmului sau mai degrabă turnarea unui alt film – pentru că cel de-al doilea, cel care poate fi văzut acum, are puţine lucruri în comun cu cel dispărut – a fost pentru mine un soi de terapie sau cea mai bună metodă de autovindecare. Sigur, multe scene şi episoade din primul turnaj au fost irepetabile. În primul film, evreul mai în vîrstă, Isaac, mergea să vadă ce mai rămăsese din grădina zoologică din Kabul. Era una dintre cele mai triste imagini pe care le-am văzut vreodată. După ani de război civil şi bombardamente, mai rămăseseră puţine animale. Nişte maimuţe pe care vizitatorii le băteau cu beţe ca să le facă să ţipe, un urs care trecuse prin atîtea şocuri în cuşca lui încît avea un comportament autist: stătea strîns într-un colţ şi îşi freca botul de gratii pînă la sînge, şi un leu, pe nume Marjan, surprinzător de frumos şi mîndru, dar asta pînă cînd s-a întors şi am văzut că-i lipsea jumătate din faţă. Directorul grădinii zoologice ne explica cum un afgan a intrat, în urma unui pariu, în ţarcul leului şi a fost omorît de acesta, ca după aceea fratele acelui imbecil să vină şi să arunce cu o grenadă în leu. Leul nu mai putea mînca decît carne tocată. Toată această scenă, cu istoria leului cuprinsă în ea, simbolică prin faptul că arăta cum şi animalele au avut de suferit în Afganistan, nu s-a putut repeta în al doilea turnaj întrucît în cele din urmă leul murise.

Aţi gîndit filmul pe o anumită structură narativă sau aţi lăsat protagoniştii să se desfăşoare în timp ce îi filmaţi?

În mintea mea, filmul avea de la început o structură bine definită şi ştiam că nu ar putea funcţiona decît dacă eu, sau să zicem camera, deveneam un al treilea personaj, evoluînd între cei doi evrei învrăjbiţi. Sigur, fiind vorba de un film documentar, personajele trebuia lăsate să vorbească şi să se dispute după cum le venea la gură, eu fiind acolo doar ca un catalizator. Am păstrat aceeaşi structură atunci cînd m-am reîntors la Kabul, mai bine de un an mai tîrziu, pentru al doilea turnaj, sau mai bine zis pentru a relua totul după dispariţia definitivă a primului film.

Aţi trăit cu totul doi ani la Kabul. Cum v-aţi adaptat?

Foarte uşor. Şiu că poate suna straniu, dar mă simţeam acolo ca acasă.

Despre ce este vorba în Howling for God/Iubiţii Domnului?

Acela este un film mai vechi, pe care l-am realizat spre sfîrşitul anilor ’90 în Macedonia, în fosta Iugoslavie, într-o confrerie de dervişi urlători. Este vorba de o confrerie mistică musulmană care practică un soi de yoga islamic. Dervişii intră în transă folosindu-se de incantaţii şi mişcări ritmice, iar în momentul în care ating starea de transă se străpung cu săbii, cuţite şi cuie, fără să curgă o picătură de sînge. Şi acel film avea o structură narativă bazată pe rivalitatea între două personaje din interiorul confreriei.

Veţi continua să faceţi filme documentare?

Da, desigur, însă nu pot face asta decît avînd alte surse de venituri. Jurnalismul, de pildă, sau traducerile. În Europa, cei care ajung să trăiască din documentare se numără pe degete. În general, majoritatea regizorilor consideră documentarul ca pe un fel de etapă plicticoasă în drumul spre ficţiune. Se uită însă în acest fel că documentarul este în primul rînd film, cinema, artă.

a consemnat
Roxana CĂLINESCU

PUBLICITATE

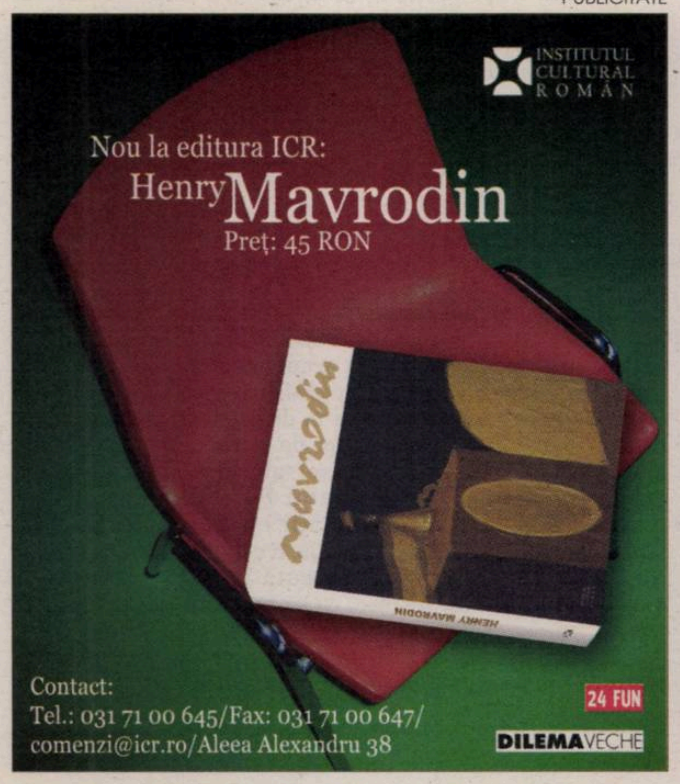

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

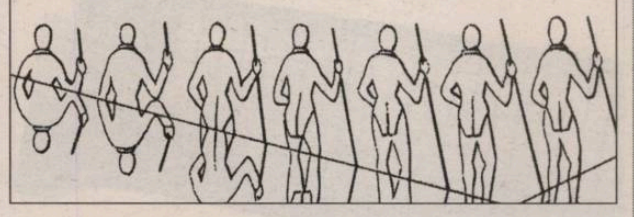

Revanşa femeilor Ewing

Am scris, acum cîteva săptămîni, despre dependenţa femeilor Ewing de soţii lor, despre cum îşi definesc ele, bietele, identitatea doar în raport cu jumătatea masculină, cea *in charge*, a cuplului. Simt nevoia, după ce am mai înaintat cu episoadele serialului (ajungînd cu vizionarea pe la sfîrşitul seriei întîi, cam pe cînd se naşte copilul lui Sue Ellen, deocamdată cu tată incert...) să reabilitez, măcar un pic, personajele feminine ale serialului. Motivul? Evoluţia mentalităţilor legate de femei, de rolul lor în familie şi societate, din anii ’80 spre anii ’90. Lucru care s-a petrecut, de altfel, şi la noi. Ţin minte că, în anii ’90, aveam obsesia gospodinelor: poate şi din perioada Pieţei Univeristăţii, în care (cel puţin unele dintre ele) erau de partea cealaltă a baricadei (cea cu FSN-ul şi muncitul, nu gînditul...) faţă de noi, studenţii de atunci. Dar şi dintr-una precedentă: aceea cînd, pe vremea lui Ceauşescu aflîndu-ne încă şi eu adolescentă fiind, le simţeam pe doamnele înflorate şi rotunde uitîndu-se critic la mine, pe stradă, pentru că purtam mini sau mă sărutam cu vreun băiat...

Vremurile acelea au trecut iremediabil. Iar serialul *Dallas*, dacă îl priveşti cu un ochi al cronicarului de viaţă cotidiană, înregistrează multe din aceste schimbări de moravuri. În primul rînd, familia Ewing de „fundal“ – cel mai des, Miss Ellie şi Jock – formează un soi de cor etic care pronunţă verdicte în diverse dileme de comportament public sau privat. Pe acest fundal dificil, biata Pamela, pe care o acuzam – luîndu-mă după ipostazele ei din primele episoade – că face totul în funcţie de Bobby şi familia lui, reuşeşte, totuşi, să se emancipeze. În primul rînd, insistă să-şi ia o slujbă undeva, ceea ce este complet împotriva preceptelor familiei: chestiune de statut... După ce îi convinge greu pe Bobby şi pe părinţii acestuia să accepte ideea că vrea să-şi păstreze doza de independenţă şi să aibă o ocupaţie utilă, Pamela alege o slujbă... potrivită. Şi anume, la magazin: nu este chiar vînzătoare, ci un fel de manageriţă însărcinată şi cu chestiuni de modă. Pe scurt, o slujbă nici prea-prea, nici foarte-foarte, feminină şi cu posibilităţi de ascensiune, fără foarte mare efort fizic, dar şi solicitînd unul intelectual ponderat... Era epoca în care femeile lucrau, descoperiseră că se poate acest lucru, dar nu neapărat pentru carieră: au fost nenumărate discuţii privind numărul femeilor care ocupă posturi de răspundere comparativ cu cel al bărbaţilor. Cu cît timpul va trece, atît în serial, cît şi în viaţa reală, cu atît şi „femeile Ewing“ vor începe să avanseze în ierarhia profesională, dar şi în cea personală. Am văzut unul dintre episoadele difuzate de televiziunea Romantica, din perioada mai aproape de contemporaneitate a *Dallas*-ului, în care Sue Ellen era mare femeie de afaceri, iar JR ajunsese la faliment...

Pînă în acel punct de întorsături radicale, s-au petrecut lucruri remarcabile şi în episoadele intermediare: Pamela nu numai că s-a dus la lucru, dar chiar a stat o perioadă despărţită de Bobby, separat, la hotel, pentru că nu era de acord cu principiile lui legate de binecunoscutul ei frate, Cliff. Primele semne de independenţă a femeii, care nu trebuie neapărat să aibă pe altul ca să stea deoparte de bărbatul oficial. În paralel, dar pe alt tronson, Sue Ellen, personajul mai puţin pozitiv, ne înfăţişează o altă variantă a emancipării femine – cea mai puţin „netedă“: întîi adulterul – şi nu unul la întîmplare, ci tocmai cu duşmanul familiei – şi apoi alcoolismul. Acestea nu sînt mijloace de protest, veţi spune, sau, în nici un caz, soluţii. În cazul *Dallas*-ului însă au fost pentru că, doar cînd s-a ajuns la situaţii extreme, cei din jur au observat că Sue Ellen are probleme.

Dar şi vremurile acelea au trecut, iar Sue Ellen a ajuns manager de top şi prejudecăţile în privinţa femeilor şi a potenţialului lor s-au diminuat sensibil, cu consecinţe palpabile. Tot ce am vrut a fost să nu le las nedreptăţite pe bietele doamne Ewing, care s-au străduit şi ele măcar să fie în ton cu epocile...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

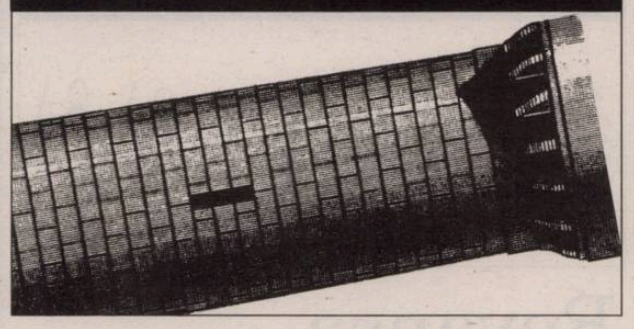

Care laicat?

Nişte ONG-uri au depus recent, la Patriarhie, un memoriu care solicită Sinodului caterisirea a doi *eretici:* IPS Nicolae Corneanu şi PS Sofronie Drincec. Demersul e fantezist asumat în numele *laicatului ortodox* (din care se vede că fac parte şi cîteva mînăstiri)! Pe scurt, ierarhii a căror ardere pe rug e cerută atît de pios sînt acuzaţi de *apostazie*. Cu aceeaşi ocazie, fundamentaliştii de serviciu se răfuiesc şi cu unii „intelectuali", puşi deocamdată între ghilimele, în aşteptarea ştreangului. Situaţia mi se pare inacceptabilă. Iar textul memoriului e o ruşine pentru orice societate democratică. Pe fond, scenariul reia tehnicile de linşaj folosite în deceniul stalinist: un grup de muncitori furioşi, autodesemnaţi ca reprezentanţi ai proletariatului, cere „spontan" conducerii superioare de partid lichidarea impurităţilor burgheze din facultăţi, cultură, viaţa socială etc.

Comentez tărăşenia nu doar pentru că mă număr printre „intelectualii" care, luîndu-i apărarea mitropolitului Corneanu şi făcînd apel la raţiune, şi-au dat pe faţă arama de „trădători" ai dreptei credinţe... O fac şi pentru că acţiunea mea publică mă îndreptăţeşte să reacţionez. În 1990, ca mezin al Grupului de Reflecţie pentru Înnoirea Bisericii, am pus umărul la revenirea orelor de religie în şcoli: gîndeam că întîlnirea tineretului cu Hristos e cea mai subtilă terapie spirituală după ororile totalitarismului. Ca ambasador al României la Vatican, am lucrat pentru întîlnirea dintre Ioan Paul al II-lea şi Patriarhul Teoctist. Ca eseist, am scris multe pagini despre teologia patristică, dialogul ecumenic în lumea de azi sau starea BOR după captivitatea comunistă. Am pledat pentru „urbanitatea" credinţei, recuperarea creativă a Tradiţiei şi colaborarea clerului cu elitele laice. De fiecare dată, am primit replici fie de la bonzii secularizării (care mă suspectau de extremism religios), fie de la integriştii ortodocşi (sub reproşul de secularizare, după anii de studiu sau misiuni diplomatice prin *străinătatea* inevitabil corupătoare). Puţin înaintea sosirii Papei la Bucureşti, *Vestitorul Ortodoxiei* (primul ziar liber al Patriarhiei, creat de mine şi alţii în nopţile lui decembrie '89) susţinea editorial că *mă agăţ de ciolan*... Şi că m-am *catolicizat*...

Iată lumea mizerabilă în care cine nu întreprinde nimic pentru comunitatea din care face parte azvîrle cu noroi în cei ce se străduiesc măcar să împingă lucrurile spre ceva mai bun, mai demn de vocaţia fiinţei umane, mai civilizat. Sper ca BOR să nu se lase confiscată de asemenea cohorte milenariste, care se chinuie să localizeze Adevărul undeva între Zalău şi Paşcani. De asemenea personaje dispuse să demonizeze modernitatea, în vreme ce utilizează Internetul pentru a le solicita naivilor tot soiul de „adeziuni" inchizitoriale. Vorba lui Valéry: „bureţii şi proştii au în comun aderenţa"...

Dar care e substratul veninosului memoriu de la care am pornit? Acela că putem fi oricît de ignoranţi, agresivi la modul sectar ori anacronic izolaţi de vremurile noastre: ceea ce contează e „norocul" de a ne fi născut români-ortodocşi, dublă înzestrare capabilă să ne garanteze mîntuirea! Ei bine, mi-e imposibil să „ader" la asemenea neghiobii esenţialiste. Spre deosebire de respectivii compatrioţi, cred că Ortodoxia e libertate creativă, chemare universală şi jerftă discretă. Nu pot admite că greco-catolicii români sînt eretici, ca să nu mai pomenesc infernul rezervat romano-catolicilor, protestanţilor, musulmanilor, evreilor sau budiştilor... Biserica din care fac parte e o adunare a păcătoşilor în sînul căreia dubiul metafizic, speranţa, iubirea şi iertarea se trăiesc deopotrivă, sub pavăza harului. Menirea de mirean nu-mi cere să mă substitui judecăţii divine şi nici să pretind caterisirea unor episcopi. Iar menirea de cetăţean al unui stat de drept, membru în Uniunea Europeană, e aceea de a nu tăcea mîlc atunci cînd dracul fanatismului, deghizat în Savonarola, dă tîrcoale prin oraşul care e şi al meu.

Simona SORA

Drumurile Damascului

Cînd aterizezi foarte de dimineaţă la Damasc – deja la aproape 30 de grade Celsius şi după o noapte petrecută prin aeroporturi şi avioane – lucrurile sînt destul de tulburi. De sus, oraşul pare înceţoşat, o ceaţă zdrenţuită şi luminoasă (e, de fapt, un praf mai special, amestec de nisip şi variate pulberi industriale). De aproape, după multele Dacii, Solenze, Loganuri şi palmierii pitici, parcă ai fi tot în România, eventual la Constanţa. Sîntem întîmpinaţi de un oficial de la Ministerul Turismului din Siria, gazda noastră, care ne trece prin vămile damasquine – nu puţine – şi ne scoate teferi din declaraţii (pentru aparate foto, camere de luat vederi etc.), îmbrînceli, fente scurte la cozile pentru paşapoarte. În întreg aeroportul (şi oraşul), chipul imberb al preşedintelui Bachar-el-Assad, fost medic oftalmolog la Londra, înscăunat (cu dispensă) la 37 de ani, după moartea tatălui său şi a fratelui mai mare, Bassel, într-un accident de maşină. Chipul lui Bachar ne întîmpină şi la luxosul hotel Sheraton, din centrul nou al oraşului, unde vom aştepta o vreme, bînd cafea cu *hel* şi degustînd deja miraculoasa ciocolată *Ghraoui*.

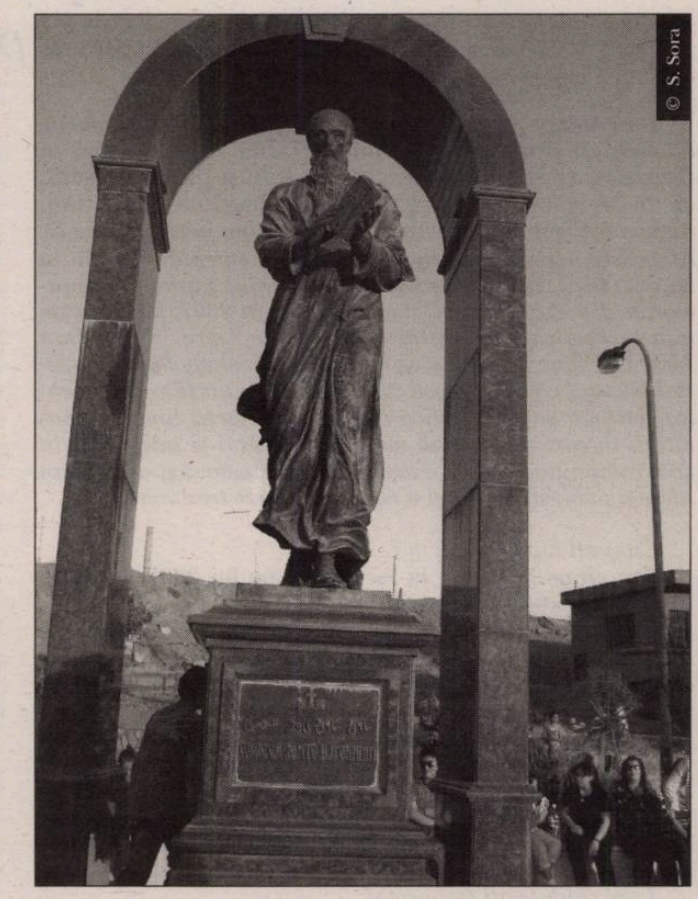

Anul paulin

Deschis oficial în preziua Sfinţilor Petru şi Pavel, în Siria, la Tal Kawkab, anul dedicat Sfîntului Pavel a debutat ca un elogiu al ecumenismului, al reconcilierii între confesiuni, prilej de celebrare spirituală a unuia dintre cei mai „iubitori de învăţătură" apostoli, dar şi a unui om de acţiune pasionat. Anul paulin 2008-2009 fixează, astfel, naşterea Sfîntului Pavel acum 2000 de ani, între anii 7-10 d. Hr. Datarea pare incertă, după unii biografi, ca, de altfel, şi numele exact al evreului cosmopolit Saul (dar cetăţean roman) din Tars: „Cel pe care îl cunoaştem sub numele latin de Paul s-a născut într-o cetate plină de tensiuni, în jurul anului 15, căci era «tînăr», adică avea vreo 20 de ani în momentul convertirii, petrecută în anul 34... Nu vom şti niciodată numele de familie al lui Pavel, nici măcar prenumele, care adesea se confunda cu numele" (Marie-Françoise Baslez).

Dincolo de nume şi datări (in)certe, ziua de 28 iunie a fost momentul central al sărbătoririi Anului paulin la Damasc. Pelerinajul propriu-zis (şi care n-a avut un aer prea religios, aducînd mai degrabă cu defilările noastre de pe vremuri, cu surle, tobe şi cravate... cercetăşeşti) a pornit din curtea bisericii Sfîntul Gheorghe din Jdayded-Artouz şi a durat cam o oră. Pînă la „Biserica Revelaţiei" din Tal Kawkab s-a mers în pas alert, în ritm cazon, cu scurte opriri în faţa unor cisterne... creştineşti care împărţeau apă. Un activism ce poate aminti unora de transformarea, după convertire, a tradiţionalistului Saul într-un „activist care se va dărui cu totul Bisericii, după ce a combătut-o cu vehemenţă".

Saule, Saule....

La peste 40 de grade, fără vreo adiere de vînt, într-un zgomot asurzitor şi sub flash-uri intermitente, avînd grijă la maşinile luxoase ce transportă invitaţii oficiali de la Vatican sau din partea Ministerului Turismului, cu greu te poţi reculege. Pe drumul Damascului, „omului din Tars" trebuie să-i fi fost la fel de greu. Era război pentru supremaţie comercială şi politică între dinastia irodienilor şi poporul arab al nabateenilor. Revelaţia mistică din anul 34, în urma căreia evreul credincios Saul devine un itinerant „apostol al neamurilor", trebuie să fi fost mai degrabă o experienţă interioară, prima dintr-un lung şir de viziuni şi vise premonitorii care vor face dintr-un intelectual evreu un „creştin charismatic". E, de altfel, şi opinia biografei Sfîntului Pavel, citate mai sus: „Pavel însuşi nu a trăit evenimentul de la Damasc ca pe o convertire în sensul obişnuit al termenului, familiar intelectualilor şi misticilor din vremea lui. «Convertirea» paulină nu înseamnă un fel de răsucire a întregii fiinţe, ducînd la o totală răsturnare de valori, a cărei consecinţă este schimbarea de mentalitate şi de comportament. Apostolul cunoştea vocabularul şi adesea a analizat în aceşti termeni convertirea «neamurilor» întru Hristos (renunţarea la idoli, schimbarea felului de viaţă şi experienţa pocăinţei), dar nu le-a aplicat niciodată cazului său personal, semn că îl socotea diferit. Experienţa originală, trăită fără îndoială de Saul începînd cu evenimentul de la Damasc, apoi consolidată de-a lungul vieţii şi reflectată de către apostol în propria lui teologie, este cea a unei uniri transformatoare cu Cel Înviat, mergînd pînă la transfigurarea finală... Convertirea lui Saul a fost altceva decît un transfer de credinţă de la Lege către Hristos. Ea a reprezentat mai mult decît o transformare spirituală sau morală. Aceasta a fost o descoperire a efectelor lucrării lui Dumnezeu asupra celui care răspundea chemării sale".

Adevărul e că asemenea drumuri – grele, prăfoase, neaşteptate, făcute la pas, printre copii (deja îndoctrinaţi) din taberele de refugiaţi palestinieni, cameramani de la televiziuni occidentale şi doamne învoalate din Alep conversînd în franţuzeşte – te pot face, uneori, să înţelegi mai bine amănuntele istoriilor întemeietoare: pudoarea apostolului Pavel de a povesti ce i s-a întîmplat cu adevărat pe drumul Damascului, graba cronicarului de a transfera totul în regim explicit supranatural, uitarea generală a sensului „răpirii" pauline (trecerea de la întuneric la lumină, înţelegerea, dragostea). La 20 km de Podişul Golan, Biserica Revelaţiei pauline din Tal Kawkab este înconjurată de sîrmă ghimpată şi păzită de patrule de soldaţi ce apăreau ca din pămînt cînd te apropiai nepermis de mult de faţa cealaltă a drumului spre Damasc: drumul spre Ierusalim.

Fuga din Damasc

Duminica Sfinţilor Petru şi Pavel din Anul paulin a început, ceva mai relaxat, la Biserica Sfîntului Anania, cel care l-ar fi botezat pe Saul şi l-ar fi găzduit chiar în casa sa de pe Uliţa Dreaptă din Damasc. Ca să ajungi la Via Recta, trebuie să străbaţi tot centrul vechi al Damascului, de la Marea Moschee a Omeiazilor, prin piaţa Hamidieh (amestec demential de mirodenii, dulciuri, brocarturi, argintărie), lăsînd în spate hamamuri şi caravanseraiuri transformate ocazional în săli de concert. Aproape de Poarta Sfîntului Toma *(Bab Touma),* în inima cartierului creştin, se află această biserică subterană în care se povesteşte, în fiecare duminică, istoria recăpătării vederii „drepte". Trimiterea lui Anania, întîlnirea cu Pavel, botezul acestuia sugerează, pentru unii exegeţi, „o cateheză de inspiraţie eseniană". Botezul din Uliţa Dreaptă, la rîndul său, a fost considerat un rit de ispăşire şi convertire sub acţiunea Duhului Sfînt: „Şi îndată au căzut de pe ochii lui ca nişte solzi; şi a văzut iarăşi şi, sculîndu-se, a fost botezat" *(Fapte 9-10).* Dar adevărata biografie pauliniană de „apostol al neamurilor" nu va începe decît după fuga din Damasc, locul „Noului Legămînt". Ajutat de locuitorii Damascului, Pavel a fost coborît, într-un coş, peste zidul din care s-a ridicat Biserica Sfîntului Pavel de la Bab Kissan. La slujba de ziua sa din 2008, au oficiat patriarhii tuturor bisericilor creştine din Siria.

Între drumurile Damascului, mănăstirile din Seydnaya sau cea a Sfinţilor Serghie şi Vah din Ma'aloula (singura în care se mai oficiază slujba în aramaică, limba lui Christos) ori strălucirea arabă a templului reginei Zenobia din Palmyra nu prea poţi să alegi în doar cîteva zile. Ar mai fi fost, desigur, Tarsul (ca punct de pornire al itinerarului paulin), Petra, Bosra sau conservatorul Alep. Am părăsit Damascul, tot pe sus, ca Sfîntul Pavel după un raid pe muntele Kassioun („al dificultăţii") în chemările la rugăciune ale muezinilor. Se zice că ar fi cea mai bună invocaţie (la fel de bună precum cea făcută în Père Lachaise, la mormîntul lui Allan Kardec) ca să te mai întorci acolo.

Acest articol a fost scris în urma vizitei efectuate la Damasc, la invitaţia Ambasadei Siriei la Bucureşti.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

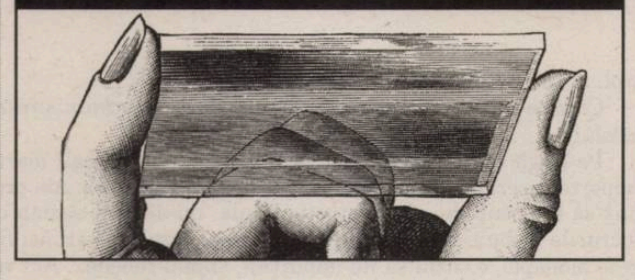

Copiii şi animalele de circ

Una dintre distracţiile oamenilor mari este să-i vadă pe copii cum se comportă ca maturii. Ionel din „Vizita“ lui Caragiale este îmbrăcat de mamiţica lui în maior, iar femeia e foarte excitată că fiul său fumează („să-l vezi ce caraghios e cu ţigara-n gură, să te prăpădeşti de rîs... ca un om mare“). Copiii-minune de la Hollywood erau apreciaţi că se comportau ca oamenii mari – dansau, cîntau sau erau puşi să dea replici „inteligente“, care nu aveau nici o legătură cu vîrsta lor. Astăzi, mai vezi cîte un puşti de cinci-şase ani îmbrăcat la costum şi cravată şi toată lumea se topeşte după el. *Vaaai! Că dulce mai e îmbrăcat aşa!... Parcă-i om mare!*

Oamenii au astfel de distracţii nu numai în ceea ce-i priveşte pe copii. La fel îi distrează şi animalele de circ. Iată cimpanzeul acela cu vestă şi pălărie şi care fumează trabuc întocmai ca un om! Iată ursul care se aşază pe scaun şi-şi sprijină bărbia cu laba, ca un bărbat copleşit de problemele vieţii! Iată cum aplaudă foca – la fel ca noi, cei care stăm în public şi ne înroşim, la rîndul nostru, palmele.

Ne simţim bine că animalele din arenă sînt ca noi. De fapt, ne face plăcere pentru că ne vedem pe noi înşine în oglindă, dar sîntem conştienţi că ceea ce vedem nu sîntem noi, ci nişte caricaturi ale noastre. Fiinţe care fac eforturi disperate să ne semene şi nu reuşesc decît să fie amuzante şi neputincioase. Iar lucrul acesta ne gîdilă orgoliul şi ne face să ne simţim superiori.

Dintotdeauna m-au revoltat emisiunile în care copiii sînt aduşi în faţa camerelor de luat vederi, să se producă şi astfel să-i distreze pe oamenii mari. Celebrul show de pe Prima TV, *Copiii spun lucruri trăsnite,* nu era destinat copiilor, ci maturilor, care să se amuze pe seama prostiilor pe care le scoteau pe gură cei mici. La fel şi emisiunile în care puştii trebuie să cînte sau să danseze. Pe de o parte, sînt nişte spectacole pentru *entertainment*-ul oamenilor mari, pe de altă parte, toată treaba e în folosul părinţilor, care au diverse beneficii – de la cele *soft*, unde intră în ecuaţie mîndria lor că au asemenea odrasle talentate şi ne invită să-i admirăm, pînă la cele mai serioase, atunci cînd copilul e transformat într-o afacere, într-o găină cu ouă de aur. Este cazul, de exemplu, al Cleopatrei Stratan – o fetiţă drăguţă, ca orice copil, dar exploatată la sînge de către tatăl său. Şi cu rezultate financiare pe măsura exploatării...

CNA-ul este foarte grijuliu cu felul în care sînt prezentaţi copiii la televizor (de au ajuns televiziunile să blureze, la ştiri, orice mişcă şi are sub 18 ani), dar nu zice nimic de ororile de emisiuni în care puştii sînt chemaţi, chipurile, să-şi arate talentele. În care, printre altele, vezi fetiţe îmbrăcate şi machiate de părinţi ca nişte profesioniste de pe centură.

Mă uitam săptămîna trecută la „Mamaia copiilor“ – aceeaşi manie de a-i prezenta pe copii ca pe nişte adulţi. Acelaşi demers de a-i pune în slujba intereselor maturilor. Au fost şi fetiţe îmbrăcate sexy, şi băieţei în smoking, dar, dincolo de acestea, tot spectacolul era creat parcă spre deliciul vechilor făcători de şlagăre, de pe vremea lui Ceauşescu. Copiii cîntau melodiile expirate ale lui Florin Bogardo, Cornel Fugaru şi alţii ca ei, piese interpretate cîndva de Adrian Romcescu, Mirabela Dauer sau Angela Similea. Nu era nimic copilăresc în prestaţia lor scenică. Mai rău: cei mici au devenit, în unele cazuri, chiar instrumente de propagandă ideologică. Aşa s-a întîmplat cu una dintre cîştigătoarele trofeului de anul acesta, „Ceata lui Constantin“ din Buzău, care a cîntat o piesă inspirată parcă din versurile de tipul „noi sîntem români“ ale lui Adrian Păunescu. Adrian Păunescu care, ca preşedinte al juriului, a avut şi el ocazia să retrăiască vremurile „Cenaclului Flacăra“. Ca de obicei, discursul lui a impresionat audienţa pînă la lacrimi.

După cum se ştie, rostul copiilor este să ne facă fericiţi, nu?

Lucian POPESCU

„Generaţia messenger“ şi ştirile

Presa scrisă trece online, dar modelele adoptate pentru această trecere sînt în bună măsură circumstanţiale. Foarte curînd, ziarele vor trebui să se adreseze unei noi generaţii de cititori, numită de presă uneori şi „generaţia messenger“, iar ei sînt foarte diferiţi de cititorii tradiţionali de ziare. Un studiu Associated Press, dat de curînd publicităţii, investighează comportamentul acestei noi generaţii şi schiţează un nou model pentru consumul de ştiri online.

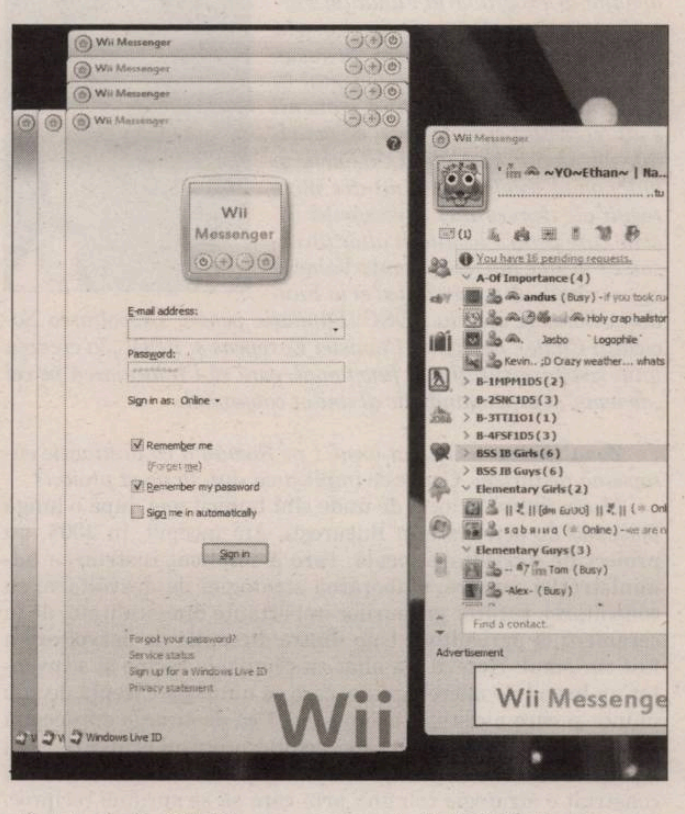

Noua generaţie de cititori, cea care va conta ca public vizat de campaniile de publicitate, este diferită de tradiţionalul consumator de presă.

În paranteză merită spus că, pe termen scurt, ziarele locale din SUA vor fi cel mai greu încercate, agenţiile de publicitate refuzînd în 2008 să mai semneze cu ele contracte pe termen lung. Creşterea costurilor de producţie şi scăderea rapidă a veniturilor din mica publicitate – pînă acum o importantă sursă de venit pentru aceste publicaţii – vor forţa închiderea unor titluri şi chiar dispariţia unor „publisheri“, după cum scria *Financial Times* luna trecută.

Am rezumat mai sus concluziile mai multor bloguri de jurnalişti de pe *The Guardian, The New York Times* sau ale unor profesori de jurnalism de la diferite universităţi. Opiniile lor sînt remarcabil de asemănătoare şi viitorul presei pare a fi destul de clar, pe termen scurt sau foarte scurt.

Noua generaţie de consumatori

Nu este încă îndeajuns de limpede cine va citi în viitor noile ediţii online ale ziarelor şi cum va arăta publicul acestor publicaţii peste cinci sau zece ani.

Astăzi, există un public „de tranziţie“, cu anumite abilităţi de a folosi computerul şi Internetul şi, în acelaşi timp, cu anumite obişnuinţe de a citi constant presa. Noua generaţie de cititori, cea care va conta curînd ca public vizat de campaniile de publicitate, este însă foarte diferită de tradiţionalul consumator de presă.

Într-o carte apărută acum cîteva luni, *Blogwar* (Oxford University Press), David D. Perlmutter, profesor de jurnalism la University of Kansas, arată că studenţii săi ar fi uimiţi dacă el ar folosi sintagma *„new media“* pentru a vorbi despre pagini web, e-mail sau „messenger“. Pentru ei este perfect natural să comunice prin aceste mijloace şi nu văd nimic „nou“ în ele.

Este o generaţie obişnuită să-şi petreacă cel puţin zece ore pe săptămînă în reţele sociale online, să comunice prin mesaje-text, să producă conţinut pe Internet şi să citească bloguri. Cît de adînc au pătruns aceste obiceiuri de a comunica şi în România s-a putut vedea vara aceasta, cînd profesorii au găsit în multe lucrări de bacalaureat sau de licenţă litera „ş“ scrisă „sh“.

Un nou model de consum de ştiri

Dar mai sînt ei interesaţi de ştiri, de ziare?

Unul dintre cele mai aşteptate studii pentru editorii de presă de pretutindeni a fost cel realizat de Associated Press, dat publicităţii în luna iunie anul acesta, intitulat *„News Consumption Behaviors of Young Adults“* (studiul se găseşte pe site-ul AP).

Cercetarea etnografică şi antropologică a fost făcută în 2007 pe tineri cu vîrsta cuprinsă între 18 şi 34 de ani şi a căutat să afle felul în care consumă ei ştiri. Motivul pentru care a fost iniţiată această cercetare „în profunzime“ a fost cel al recunoaşterii faptului că s-a produs o mutaţie semnificativă în obiceiurile de consum de ştiri în rîndurile noii generaţii. Tendinţa fusese observată în diferite studii cantitative şi este uşor de observat în viaţa de zi cu zi.

În general, tinerii au o mai mică încredere în ziare în ce priveşte ştirile, dar „consumă“ zilnic, constant, ştiri de pe bloguri, reţele sociale online, RSS, portaluri web şi motoare de căutare. Iar acest lucru se întîmplă oriunde pe glob.

Iată cîteva dintre concluziile cercetării:

Ştirile sînt asociate cu e-mail-ul. „Îmi iau ştirile atunci cînd îmi verific e-mail-ul“ – a fost cel mai des întîlnit răspuns la întrebarea privind principala sursă de ştiri.

Participanţii la studiu au spus că verifică „actualizarea“ unei ştiri sau titlurile nou apărute pe diferite site-uri, dar au mărturisit că fac acest lucru mai mult pentru a-şi umple timpul şi a sparge plictiseala.

Viaţa cotidiană are impact asupra noului mod de consum. Oamenii care stau tăcuţi, unul lîngă altul, cu un laptop în faţă pot părea antisociali, dar ei comunică intens cu o mulţime de alţi oameni, prieteni sau necunoscuţi. Trebuie ţinut seama de aceast lucru în găsirea canalelor de comunicare şi a subiectelor de interes pentru noii consumatori.

Studiul a arătat că tinerii citesc cu superficialitate şi inconstant ştirile, dar că ar vrea să afle mai multe despre un anume subiect, în anumite situaţii. Felul în care sînt prezentate ştirile pe diferite site-uri le-a creat însă reflexul de a accesa cele cîteva ştiri – *„above the fold“* – pe care site-ul le consideră importante. În realitate, de multe ori se întîmplă ca pe diferite site-uri să fie vorba de aceeaşi sursă şi să nu dobîndească nici o informaţie nouă.

Consumatorii se simt obosiţi în faţa multitudinii ştirilor.

Mulţi tineri consumă ştiri mai ales atunci cînd desfăşoară alte activităţi, cînd conduc sau sînt la serviciu.

Deznodămîntul unei ştiri este esenţial. Relatările sportive sau de divertisment sînt mai citite şi pentru că au un început şi un sfîrşit.

Tinerii cred că, pentru a ajunge la o ştire care îi interesează, este nevoie de un efort din partea lor, o parte dintre cei chestionaţi afirmînd că ştirile din ziua de azi sînt superficiale, iar ceea ce merită citit necesită o muncă de căutare. Aceştia sînt şi cei care au declarat că folosesc ştirile utile lor ca „monedă socială“, un mijloc de a interacţiona cu ceilalţi sau chiar de a urca pe scara socială. Se pare că mulţi tînjesc după astfel de ştiri, pe care le-ar putea împărtăşi cu prietenii. După cum spune unul dintre tinerii chestionaţi: „Ştirile mă ajută să-mi menţin relaţiile“.

P.S. De curînd, au apărut rezultatele primului Studiu de Audienţă şi Trafic Internet (SATI), ce includ profilurile socio-demografice ale site-urilor româneşti măsurate. Prima mea uimire citind aceste date a fost dată de ponderea procentuală mare a utilizatorilor trecuţi de 44 de ani pe site-urile de ştiri, comparativ cu cea a tinerilor, şi „afinitatea“ destul de redusă a tinerilor faţă de aceste site-uri.

ONG-urile, „agenţi de schimbare critici“

– interviu cu Ancuţa VAMEŞU –

Ancuţa Vameşu, actualmente coordonator de programe la Fundaţia Parteneri pentru Dezvoltare Locală (FPDL), se numără printre întemeietorii sectorului non-guvernamental în România. În anii ’90, cînd oamenii s-au reorientat spre domenii de activitate novatoare, ea a ales ONG-urile şi autonomia locală. Învăţînd din mers reguli ale democraţiei şi asistenţei sociale care pentru locuitorii altor ţări erau de la sine înţelese, Ancuţa Vameşu a contribuit, prin activitatea ei la Fundaţia Soros şi apoi la FDSC (Fundaţia pentru Dezvoltarea Societăţii Civile), Delegaţia Comisiei Europene şi FPDL, la crearea unui sistem instituţional funcţional, care să-l înlocuiască pe cel „de lemn“şi propagandistic al anilor comunişti.

Zona Horezu a cîştigat locul 1 pe România ca destinaţie europeană de turism. Care este implicarea dvs. în acest proiect?

M-am întors în locul de unde sînt bunicii mei după o lungă perioadă de activitate în Bucureşti. Am început, în 2004, un proiect de dezvoltare locală, care a implicat instruirea administraţiei publice, elaborarea strategiei de dezvoltare, cu consultarea tuturor grupurilor importante din localitate, de la ceramişti la agricultori. Una dintre direcţiile de dezvoltare a fost turismul: Horezu s-a aliat cu comunele vecine şi a inventat un brand de microregiune, care se numeşte Oltenia de sub munte şi care a cîştigat acum locul 1 ca destinaţie europeană de turism pe România. Noi am facilitat procesul prin care micii agenţi economici implicaţi în turism şi autorităţile locale au construit o strategie comună prin care să se sprijine reciproc. Am colaborat cu ei, la început, în 2004, 2005, după care au continuat singuri în 2006, 2007. Am adus SAPARD-ul şi alţi finanţatori, au prins încredere, au început să investească şi avem deja încă trei pensiuni noi numai în Horezu, printre care una de patru stele. Acum, Horezu aşteaptă un mare proiect de infrastructură turistică în valoare de 10 milioane de euro.

Se poate vorbi de un „secret al succesului“ în dezvoltarea comunitară?

Am mers pe ideea de dezvoltare folosind produse locale şi încercînd să creăm branduri locale. Pe aceasta poţi s-o obţii atrăgînd investiţii sau încurajînd înflorirea întreprinderilor mici ale oamenilor de acolo: noi am ales al doilea model. Turismul ajută la dezvoltarea economică, dar contribuţia lui nu e suficient de mare ca să ajute la creşterea nivelului de trai al populaţiei. Cel puţin nu la noi în zonă: nu sîntem o destinaţie de milioane de turişti, ci de cîteva zeci de mii de turişti anual. De aceea trebuie să mergem şi pe dezvoltarea industriei locale, la care se adaugă investiţia pe care o pot aduce finanţările europene. Ne-am propus să lucrăm cu asociaţiile de crescători de animale, ceramişti, apicultori, care să facă întreprinderi real profitabile. Modelul nostru de dezvoltare este unul de tip italian, bazat pe întreprinderi mici şi pe dezvoltarea unei anumite industrii: de pildă, ceramica poate face acest lucru, şi de pe urma ei alţi întreprinzători pot trăi de-adevăratelea. Comunităţile pot primi finanţări pe care apoi să le distribuie, pe bază de competiţie, pe acest teritoriu mic. Fiind din zonă, am avut încrederea lor. Acum s-au instruit şi se descurcă foarte bine şi fără noi.

Există şi o componentă de asistenţă socială în acest demers?

Am promovat şi conceptul întreprinderilor sociale: asociaţiile de producători care există în România şi care nu reuşesc să treacă dincolo de economia de subzistenţă. În ideea că acestea pot juca un rol foarte important în dezvoltarea economică a comunităţilor. Funcţionează foarte bine pentru grupuri de romi, de rudari, care pot transforma economia informală de subzistenţă într-o activitate profitabilă. Am reuşit să promovez pe lîngă Ministerul Muncii nişte componente de economie socială. Avem autorităţi responsabile, şi programe, şi fonduri, care asta trebuiau să facă... Avem Agenţia Naţională de Ocupare a Forţei de Muncă. Dar migraţia în masă dovedeşte eşecul politicilor acesteia. Mă ocup şi de un proiect cu Universitatea din Bucureşti, ca să facem, în colaborare cu Universitatea Trento, un master de Întreprinderi Sociale: un program româno-italian de instruire pentru manageri în domeniu.

Cum aţi învăţat toate aceste „strategii“?

Sînt dintr-o generaţie mai veche, pe vremea mea nu erau şcoli de management. Fac parte din generaţia care a învăţat făcînd: am avut şansa să lucrez, de la începutul anilor ’90, în locuri în care m-am putut instrui. De meserie inginer, am făcut Tehnologie Chimică: în ’90 am plecat din fabrică şi m-am angajat la Camera de Comerţ, o instituţie total nouă în oraşul meu, Buzău. M-am ocupat acolo de începuturile sectorului privat în România, de la gogoşerii la Impex-uri. Pe urmă m-am înscris la un program pentru *Young Managers* la Fundaţia Soros şi am ajuns să lucrez acolo. Atmosfera a fost minunată.

Ce v-a determinat să alegeţi o slujbă într-o organizaţie venind dintr-un cu totul alt tip de cultură, într-o perioadă cînd încă circulau sloganuri cu „nu ne vindem ţara“?

După o lună de probă la Soros, nici nu înţelesesem prea bine unde lucrez şi ce făceam. Ezitam: mi se terminase perioada de probă şi mă calificasem să rămîn. M-am dus la mine la Buzău, la Camera de Comerţ, cu hîrtia de la Fundaţie în buzunar, şi nu ştiam ce să fac. Sună telefonul. Unul dintre lucrurile pe care le învăţasem de la Soros era să te prezinţi la telefon cu numele instituţiei. Ca atare, răspund: „Camera de Comerţ, bună ziua!“. În birou s-a făcut linişte, li se părea foarte straniu, parcă eram într-un film. Şi m-am hotărît să plec. Şeful meu, cînd am plecat de-acolo, m-a întrebat: „De ce pleci?“. Nu am ştiut ce să-i răspund. Şi i-am zis: „Pentru că ăştia mi-au dat un computer să lucrez“. Şi el zice: „Da, da’ şi noi avem computer“... „Da’ le ţineţi pe toate într-o cameră, încuiate...“ – răspund.

Cum aţi ajuns să vă ocupaţi de organizaţiile non-guvernamentale, într-un moment în care nimeni nu prea ştia ce e cu ele?

Eram în ’91. Prima sarcină pe care mi-a dat-o Sandra Pralong, şefa mea de atunci, a fost să fac un catalog de ONG-uri. Nici nu ştiam prea bine ce erau acelea şi nici cum se face aşa ceva. Dar m-a ajutat experienţa mea de la Camera de Comerţ: aveam idee ce e aceea o persoană juridică, cum se înregistrează. Erau foarte puţine organizaţii non-guvernamentale pe atunci: cîteva sute, acum sînt 40.000. Am făcut primul catalog, în ’92. Sandrei îi datorez faptul că am ales acest subiect, de care m-am legat foarte tare. Pe urmă m-am apucat de alte lucruri. Eram coordonator de proiecte. Pe atunci, Soros finanţa foarte mult: primea proiecte de la diverse instituţii şi le finanţa, dar făcea şi proiecte proprii. M-am ocupat de un program care dădea hîrtie ziarelor, înainte de ’92 (era un singur producător de hîrtie care avea monopol şi, în consecinţă, controlul...). Am umblat cu camionul cu hîrtie...

Cînd şi cum aţi început să vă interesaţi de administraţia locală?

Pe lîngă ONG-uri, alte subiecte care mi se păreau foarte importante erau autonomia locală şi descentralizarea. Am propus să mă ocup de administraţie locală: mi-am dat seama că lucrurile trebuie luate de jos. Că puterea, care pînă atunci fusese monopol, e cazul să fie împărţită, şi mai repede... Am venit cu un proiect pentru administraţiile locale, pe care nu le sprijinea nimeni: acesta susţinea administraţiile din ţară, de la comune pînă la oraşe, inclusiv instruirea de aleşi locali. Nici în ziua de azi nu există nici un fel de studii obligatorii pentru aceştia. Nici o pregătire minimă necesară pentru a decide asupra bugetului unei localităţi. Nimeni nu-i învaţă pe oamenii ăştia ce-i democraţia. Am făcut, împreună cu FPDL-ul şi cu nişte formatori americani, o serie de programe pentru ei. În ’93-’94. Erau lucruri care îi ajutau să-şi dezvolte respectul pentru cetăţean. După care am plecat la Delegaţia Comisiei Europene să pregătesc primul program PHARE de societate civilă. În ’94-’96. Primul program gestionat independent de guvern. Primele resurse primite pentru ONG-uri de la UE. Pînă atunci erau doar private. Li se dădea autonomie unor oameni locali să gestioneze resurse pentru societatea locală. Mi s-a părut o mare provocare. Chestia asta a fost promovată la nivelul Comisiei Europene de Karen Fogg, un funcţionar vizionar, dacă aşa ceva poate exista, de altfel, studenta regretatului profesor român de ştiinţe politice de la Universitatea Manchester, Ghiţă Ionescu. A fost o foarte mare bătălie. Trebuia să termin pînă la sfîrşitul lui ’94 şi să obţinem acordul guvernului. Am avut sprijinul lui Mircea Coşea, care era ministru pentru Reformă. Tot el a semnat, în acelaşi an ’94, acordul pentru înfiinţarea FDSC-ului (Fundaţia pentru Dezvoltarea Societăţii Civile).

În ce măsură au fost importante organizaţiile non-guvernamentale pentru constituirea unei societăţi democratice în România?

Sînt organizaţii în România care au făcut lucruri extraordinare: în domeniul Drepturilor omului, de pildă; există altele în care nu s-a putut decola: protecţia consumatorului sau domeniul Mediului, care au avut suişuri şi coborîşuri. Cel social, practic, s-a reinventat – prin ONG-urile care au venit să ajute România. Au fost agenţi de schimbare critici, fără de care multe lucruri nu s-ar fi putut întîmpla.

În momentul actual, au evoluat semnificativ lucrurile în sectorul non-guvernamental?

Din 2001 nu mai sînt la FDSC, dar mai multe organizaţii non-profit mă cheamă în ajutor, să-şi dezvolte strategiile de lucru, să-şi evalueze programele. Campaniile 2% au un succes din ce în ce mai mare. Numărul oamenilor care contribuie e tot mai semnificativ. Din ce în ce mai mulţi tineri fac voluntariat în ONG-uri: acolo înveţi cel mai bine despre societatea civilă. Educaţia non-formală e cea mai sănătoasă. Lucrurile nu se întîmplă de la sine. Civismul se învaţă, atîta timp cît te hotărăşti să-ţi dedici măcar o oră altuia.

a consemnat
Iaromira POPOVICI

PUBLICITATE

colecția adevărul
să o lași moștenire urmașilor urmașilor tăi!

Carte de lux

OPERE COMPLETE
James Clavell
Theodor Constantin
Sven Hassel
Vintilă Corbul

în magazinele diverta mereu ceva nou
în exclusivitate pentru perioada 9 iunie-9 august

Peste 70 de volume

Iaromira POPOVICI

De la „femeie de serviciu“ la „menajeră“

„Femeie de serviciu“ obişnuia să fie o expresie peiorativă: desemna, simptomatic, munca de jos, cea pe care nu şi-o dorea nimeni, dacă avea de ales, şi care era plasată pe poziţia inferioară a treptelor sociale. Cel puţin aşa era pe vremea lui Ceauşescu, cînd te trezeai dimineaţa şi prima de care dădeai era femeia de serviciu a blocului, ce se chinuia cu nenorocitele de scări, slabă, zdrenţăroasă, fără dinţi, doldora de poveşti înfricoşător de reale despre bărbatul ei beţiv şi copiii care chiar plîngeau de foame acasă... Desigur, existau, şi atunci, la negru, precum multe alte lucruri, doamne care veneau în familiile respectabile, făceau curat şi erau plătite cu ziua sau ora: reuşeau astfel, oferindu-şi serviciile în mai multe părţi, să aibă un venit la fel de respectabil. Statutul lor era diferit de cel al prestatoarei de la bloc: făceau parte, zice-se, din familie. Ceea ce însemna că, pe lîngă munca în sine, vorbeau vrute şi nevrute, mîncau, fumau, beau cafele şi se uitau la televizor; ba, mai mult, îşi dădeau explicit cu părerea despre diverse complicate situaţii existenţiale în care erau implicaţi oamenii la care lucrau. Cum şi atunci o femeie bună şi de încredere era greu de găsit, le tolerai hachiţele.

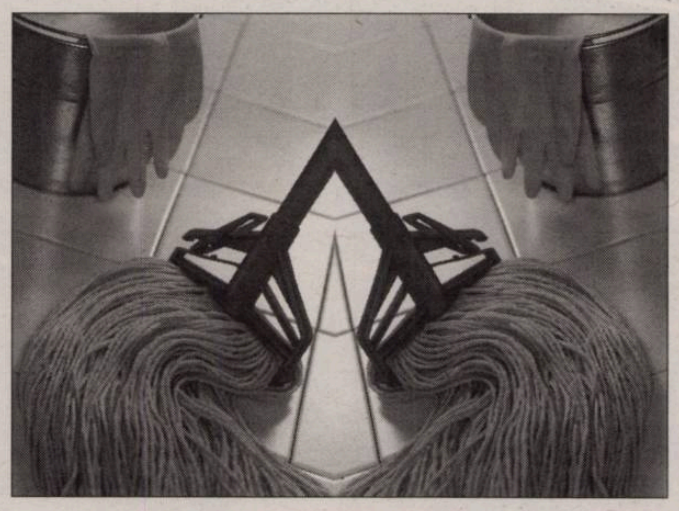

În familie

După ’90, lucrurile au tins să se profesionalizeze şi în domeniul acesta, dar încet. Anii ’90 au stat, şi aici, sub semnul amestecului şi al regulilor făcute ca să fie încălcate: dacă aveai nevoie de un ajutor în casă, ori o făceai prin metoda moştenită din comunism, şi anume „pe burtă“, din om în om, ori încercai anunţurile din ziare sau timidele agenţii. Ţin minte că, pe atunci, ideea de „agenţie“ suna suspicios: pe lîngă conotaţia peiorativ SF a termenului (a cărui accepţiune la prima mînă era cea a unei organizaţii de spionaj internaţional care manipula soarta lumii...), ea avea şi una foarte *terre à terre,* şi anume cea a unei adunături de escroci chitiţi să-ţi ia banii... Ideea de „servicii“, adică a unui personal specializat care să facă sigur, contra cost, dar mai bine decît tine ceea ce pînă atunci făceai tu, aproximativ, nu se împămîntenise încă. E drept că nici de partea cealaltă, şi anume cea a furnizorilor de presupuse servicii: aceştia nu reuşeau încă să armonizeze ceea ce era pus pe firmament cu ceea ce se întîmpla de-adevăratelea îndărătul lui. Nu le cunoşteau bine pe candidate, *background*-ul lor nu era suficient verificat, iar ideea de analize medicale era umilitoare.

De pe la începutul anilor 2000 încoace, lucrurile s-au mai schimbat. Ideea de serviciu prestat competent a căpătat mai multă greutate, iar preţul ridicat, odată ce reflecta diferenţa de calitate, nu a mai fost o piedică (pentru cei cu posibilităţi sau dispuşi să facă sacrificii financiare în favoarea timpului cîştigat). Între 50 de lei daţi unei tanti din vecini pentru a-ţi face o curăţenie generală şi 100 de euro unei firme specializate înzestrate cu mai mulţi oameni, dar şi cu aparatură, sînt destui care aleg a doua variantă. La fel, între 500 de lei oferiţi unei cunoştinţe pensionare şi 1000 de lei unei femei cu referinţe şi calificări care să stea cu copilul – iarăşi, mulţi optează pentru cea de-a doua versiune.

Profesionalizarea serviciilor în domeniu a ajuns într-un asemenea grad de dezvoltare încît impune şi profesiuni de credinţă. Există mai multe site-uri care fac acest lucru pentru cei interesaţi de o menajeră. Unul dintre ele este DespreMenaj.ro, „primul site dedicat în exclusivitate curăţeniei la domiciliu“. Acesta reglează, printre altele, „relaţiile de producţie“ patron-menajeră, avînd grijă să stabilească o etică a lor, dar şi să impună un anumit know-how: „În primul rînd menajera nu trebuie să fie frumoasă, cu studii superioare şi proaspăt venită de la cabinetul de manichiură. Sînt de preferat cele care îndeplinesc o condiţie: au experienţă în acest domeniu; menajera nu trebuie aleasă după caracter, ci după cunoştinţele pe care le are în privinţa îngrijirii casei. Nu te gîndi nicioadată că dacă are o personalitate mai slabă, te vei putea impune în mod autoritar în faţa ei. Nu vei face decît să o timorezi şi să o îndepărtezi de scopul prezenţei sale în casa ta; dacă este necesar, păstrează totuşi o notă de autoritate. Cu siguranţă, uneori, o va ajuta să îşi îndeplinească mult mai bine sarcinile; nu uita niciodată că menajera nu este o simplă unealtă de lucru, este un om supus greşelii şi trebuie înţeles şi respectat în orice situaţie; dacă are idei, păreri proprii, ascultă-le, poate se vor dovedi bune mai tîrziu, ţinînd cont că ele vin din experienţa în domeniul său de activitate; dacă ai găsit o menajeră serioasă, energică, responsabilă, deschisă la nou, atunci şi tu ţi-ai atins scopul. De restul se va ocupa ea“. (Articol publicat de Agenţia Mary Poppins Family)

Reabilitare şi profesionalizare

De altfel, emisiunea difuzată de Prima TV, *Curat murdar,* cu cele două doamne care întîi inspectează locuinţe în stare de degradare avansată (la cererea cui? a unui vecin binevoitor şi turnător?), apoi le „salvează“ aducînd profesioniştii să le scoată la lumină reabilitează imaginea femeii de serviciu: cele care apar la televizor sînt angajate ale firmei de curăţenie cu care lucrează Prima TV şi arată foarte profesionist, în echipamentele adecvate; rolul lor, în emisiune, e să se plîngă şi să arate cîtă murdărie au găsit. Femeia de serviciu, în această accepţie, apare într-o poziţie dacă nu de *Batman* sau *Superman,* măcar de *Ghostbusters:* ea salvează familii inconştiente nu doar de viruşi, ci de propriile neputinţe...

De altfel, imaginea menajerei s-a mai îmbunătăţit, în accepţia publică generală, şi datorită posibilităţilor financiare mai ridicate pe care le poate oferi un atare post în contextul adecvat: în ţară, la firme cu potenţial, salariul pe un post de „însărcinat cu întreţinerea“ sediului poate fi mulţumitor; ca să nu mai vorbim de străinătate, unde majoritatea româncelor plecate la muncă, unele chiar cu studii superioare, găsesc asemenea oferte de lucru, plătite cel puţin triplu faţă de salariul unei profesoare în tîrgul sau comuna lor natală. Percepţia femeii de serviciu s-a mai îmbunătăţit, apropiindu-se, pînă la urmă, de limita normală: cea a unei prestatoare de servicii, ca oricare alta, plătită în raport cu calitatea muncii sale. Care muncă îşi are cerinţele ei exacte, ce nu e cazul să fie judecate din perspectivă etică, ci, pur şi simplu, din cea a eficienţei lor, atît pentru prestator, cît şi pentru beneficiar.

Stela GIURGEANU

Manager la mop

Afacerea de familie a doamnei Izaura

O chema Izaura, era bătrînă şi arsă de soare, purta fuste colorate şi papuci şi stătea ca un cerber în faţa singurei toalete de pe plaja din Vama Veche. Se întîmpla acum vreo 15 ani. Cînd la Vamă erau iţite doar cîteva terase de Doamne-ajută, iar toalete erau doar tufişurile de mărăcini. Doamna Izaura era de acolo, din Vama sat, şi asta a fost ideea ei. *Target*-ul iniţial pe care şi-a dezvoltat afacerea era alcătuit din turistele care se jenau de mărăcini. Aşa că a dezvoltat un *business* local: o budă încropită pe plajă, cu care se lăuda, mai ales pe seară cînd o lua pe rachiu. Fuma fără filtru şi era mereu supărată. Încruntată. Te măsura din cap pînă în picioare, cu un aer superior. De ea nu trecea nimeni dacă nu cotiza. Nu făcea opere de caritate, dacă voiai condiţii, trebuia să plăteşti. Se mai întîmpla uneori ca vreun rebel să înceapă o revoltă: „mă scap pe mine şi n-am banii la chiloţi“, spunea precipitat, dînd să treacă săgeată pe lîngă cerber. Atunci doamna Izaura se ridica. Şi se tot ridica ţipînd: „Nelule, vino că iar e unu’ nervos“. Iar Nelu apărea de nu ştiu unde, un Nelu de doi pe doi, pe post de bodyguard, cu maiou de plasă, crucifix la gît şi ghiuluri multe pe degetele bronzate. Şi mi ţi-l lua Nelu pe nervos de beregată, de nu mai avea, instantaneu, nervosu’ nevoie de intimitatea budei. Accesul nu era deloc ieftin: fiind singura de pe plajă, buda nu avea concurenţă, aşa că spărgea piaţa: zece mii simplu, cinşpe dacă voiai cu lux, adică şi un pătrăţel de hîrtie (fostă igienică). Doamna Izaura se sprijinea toată ziua plictisită cu un cot de masă, cu privirea spre budă şi spatele spre plajă. Rezista în poziţia asta strategică ore întregi, cu stoicismul unui om de afaceri. Îi spuneai ce vrei, simplu sau cu hîrtie, iar atribuţiile Izaurei erau datul din cap înspre farfurioare şi oftatul prelung, dacă nu aveai bani ficşi (atunci mai trebuia să mişte mîna pînă în buzunarul şorţului, să scotocească după rest) şi te lăsa să treci. Uneori mai adormea, biruită de soare, dar n-am auzit pe nimeni lăudîndu-se că ar fi trecut de ea fără să plătească. Retroactiv, şi în termeni moderni, doamna Izaura era un adevărat (şi poate printre primii) manager de toaletă.

Învîrteala de trei milioane (şi ce-o mai pica...)

E voinică, are sîni voluptuoşi şi braţe puternice. Poartă maiou decoltat şi pantaloni de trening, peste care stă încins un şorţ cu buzunare mari. Din părul lung şi aspru, decolorat, pe care îl ţine prins într-un coc la spate, se văd doar şuviţe rebele, iţite de sub un batic. Are 45 de ani, dar pare mai în vîrstă: „necazurile“ – îmi spune, oftează şi face o pauză de ţigară.

Tanti Dora (pentru că mai toate femeile de serviciu sînt tanti) îi ştie pe toţi vecinii, ştie ce învîrte fiecare şi se învîrte şi ea după ce pică de la ei. Pentru că „familie mare, renumeraţie mică“. Programul ei începe din zori, de la cinci. O ia de la prima scară, de la ultimul etaj. Cară o găleată de apă de la ghenă, o umple cu detergent şi începe aşa, încet, să învîrtă mopul pe treptele scărilor de la bloc, răspîndind un miros înţepător de detergent ieftin pe sub pragurile apartamentelor – că doar n-o cumpăra Ariel, din banii de la administrator.

Este femeia de serviciu. Asta a fost toată viaţa ei. Şi pe vremea lu Ceauşescu, tot aşa. Numai că pe atunci era tovarăşă, acum e doar tanti. Au dat-o afară după Revoluţie, cînd s-a privatizat farmacia unde lucra şi patronii au adus oameni noi.

A muncit pe urmă într-o piaţă, dar acolo nu-i plăcea. Mizerie multă şi ţigănie, iar salariul... care salariu? pentru că banii îi primea pe şestache. Uneori mai mult, alteori mai puţin. Nu zicea nimic pentru că aşa s-a obişnuit. Cu ce pică. Nu avea carte de muncă, lucra la negru şi aflu ce vis frumos este pentru unii să aibă cartea de muncă. De ce nu s-a dus niciodată pe la firmele mari?

Pentru că nu se pricepe. Nu ştie. Se duce unde e primită. Nu cunoaşte pe nimeni şi habar n-are de unde să înceapă. Pentru ea nu există Internet sau mobil. Se uită la TV, dar cam atît. În rest spală, calcă, face mîncare, mai face mici servicii vecinilor şi mai primeşte cîte o sută, două pentru aruncat fiare vechi (are ea o afacere cu ţiganii), pentru spălat de covoare la ghenă etc. Unii vecini o salută. Alţii trec pe lîngă ea, ferindu-şi genţile sau servietele. Să nu o atingă. E mai obişnuită aşa şi mereu se dă din faţa lor, bombănind, dar în surdină, pentru că deşi puţin, pentru unii trei milioane înseamnă mult. Plus învîrtelile şi ce-o mai pica.

Programare la menajeră

„Alo, tanti Coca, aţi avea timp şi de mine, săptămîna asta? Că am musafiri...“

Tanti Coca se descurcă. Mai tot timpul. Cînd n-ai „spate“, trebuie să te ajuţi singură. A muncit în tinereţe la APACA, o maşină i-a retezat un deget şi a putut să se pensioneze. Ar mai fi putut munci, dar şi-a dat seama că e mai în avantajul ei să primească pensia şi, pe lîngă, să mai facă mici treburi. Majoritatea casnice. Tricotează şi croşetează ca nimeni alta şi, fiind încă în putere (are 56 de ani), are mare căutare ca menajeră. Îi place să-şi spună menajeră, deşi acum cîţiva ani era femeie de serviciu pe scara unui bloc. Dar acum nu se mai ocupă cu aşa ceva. Acum stau clienţii coadă la ea şi ea decide pe care să-i „asiste“. Îi sortează, pentru că îşi permite luxul: i s-a dus buhul. Azi e greu să găseşti o menajeră cinstită care să şi facă treabă. Ea pe asta se bazează, că nimeni nu-ţi dă nimic pe gratis. E mereu veselă şi pare că nu are nici o tristeţe. Vorbeşte mult şi problemele le minimalizează pînă la superficial. Nu înţelege bogătaşii deprimaţi. Dacă ar avea ea bani... dar nu are, aşa că de ce să plîngă după luna de pe cer? În schimb, cîntă, rîde, îi place să facă mîncare, să spele vase, să dea cu aspiratorul şi nu are complexe sau mai ştiu eu ce, pînă la urmă nu e nici menajeră, nici femeie de serviciu, e o femeie pricepută să ţină o casă, care scoate şi bani din ce ar trebui să fie treburi exclusiv de femeie.

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

XV) E-n ’910
cînd, lucru foarte rar,
un cîine-n doliu trece,-n
convoiul funerar,

cam ca a’ lu-alde Mozart, —
doar că acest convoi
se-mbracă de la Clothes-Art,
iar nu ca vai-de-noi!

Al VII-lea la număr
e craiu-ntre Eduarzi,
al cărui cîine, umăr
la umăr, cu zvelţi guarzi

şi nobile persoane,
păşeşte,-n timp ce cai
cu mari caparasoane
deschid acest alai.

Or, invidios pe cîine,
reptilul plin de trac,
se aştepta ca, mîine,
poftit să fie,-n frac

(în care paşii gigăi
ajung pînă-n tavan),
la-ncoronarea rigăi
George V, – însă în van.

SE CONSTATĂ
CREŞTEREA SIMŢITOARE A FERICIRII
PRINTRE COLIBE DE LUT,
UNDE TINERE FINUŢE AU ÎNCEPUT
SĂ-ŞI REGLEZE TONALITĂŢILE
CIRIPITURILOR CU LANŢURI GROASE

● Într-un studiu citat de LiveScience.com, în care se constată „creşterea simţitoare a fericirii în inimile pămîntenilor“, Danemarca este pe primul loc în exuberanţa vieţii. Nu vi se pare ceva putred în asemenea măsurători? (**R. C.**)

● Într-o revistă *glossy*, am văzut un pictorial cu Andreea Marin făcut în Tanzania, într-un sat de masai. Printre colibe de lut şi copii îmbrăcaţi sărăcăcios, „zîna“ afişa un zîmbet voluptuos şi flutura brăţări Dolce & Gabbana. O fi un nou trend în materie de campanii umanitare? Dacă-i aşa, următorul pas ar fi un pictorial într-o zonă de conflict, printre cadavre. (**M. Ş.**)

● Pagina de mică publicitate din *Libertatea* (unde „tinere finuţe şi fierbinţele“ îşi lasă numărul de mobil ca să le suni non-stop) e plină de clarvăzătoare care îşi afirmă originea maghiară. Care-i faza? (**M. C.**)

● Un ornitolog belgian a descoperit că nu doar telefoanele mobile imită sunete animaliere, ci şi păsările au început să-şi regleze tonalităţile ciripiturilor cu ajutorul meniului de sunete din telefoanele folosite pe stradă. Şi cum în ultimul timp auzi, pe post de sonerie, mugete de vaci sau urlete de amici în sevraj, imaginaţi-vă cum vor răsuna, în scurt timp, parcurile patriei! (**S. S.**)

● Nu ştiu dacă v-aţi uitat vreodată sîmbătă seara pe OTV. E un delir kitsch regizat parcă de Kusturica. Sînt aduse mirese furate (ştirbe şi coafate penal), se negociază în direct cu miri agramaţi, iar la final anturajul de şmenari descheiaţi la cămăşi şi cu lanţuri groase la gît şi de piţipoance de onoare se fotografiază cu telefonul în „juru’ lu’ domnu’ Dan“. Cu zece minute dintr-o astfel de emisiune te-ai putea duce la orice bienală de artă contemporană. (**M. C.**)

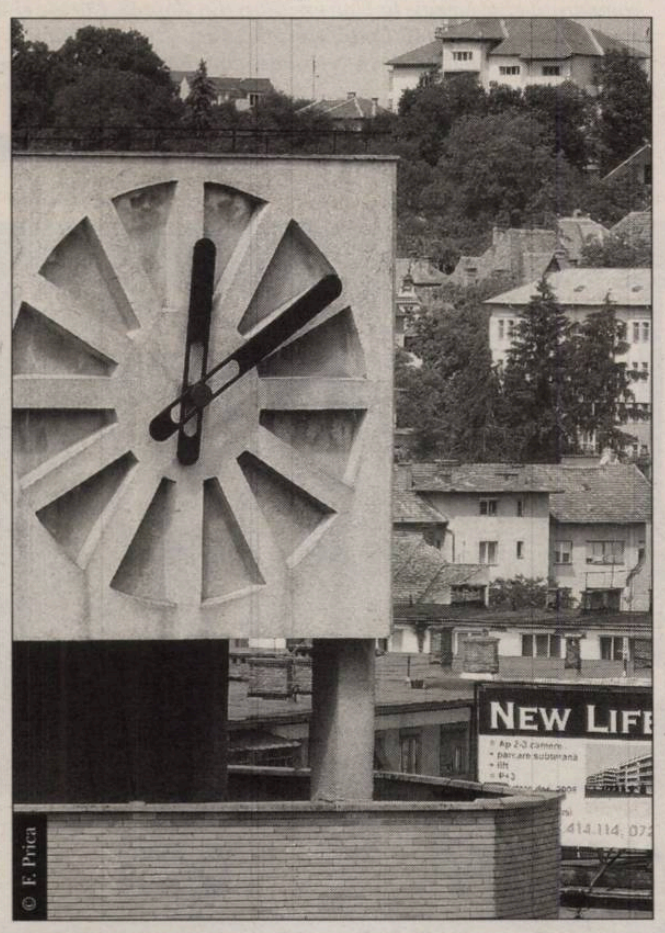

Cu ochii-n 3,14

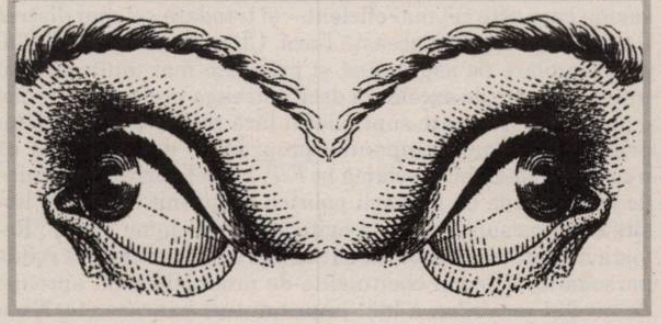

CU O ÎNTREBARE PE MĂSURA BERII,
NOUL SPECIALIST ÎN SUFLETUL MIŞTO
EXPRIMĂ UN GÎND MAI MULT FONIC

● Cu o sfiiciune pe măsura enormităţii, precizăm că în numărul trecut, la rubrica „Ţinerea de minte“, citatul din *Jurnalul* lui Franz Kafka, datat 6 august 1994, nu aparţine vizionarismului său, ci unei neglijenţe umane care a modificat cu 80 de ani ziua însemnării, 6 august 1914. (**R. C.**)

● Auzită în tîrg. Întrebare: „Unde ne ducem după ce murim?“. Răspuns: „La OTV“. (**C. P.-B.**) *Notă:* „Tîrgul“ a luat vorbele de mai sus din campania Radio Guerrilla. Deci funcţionează… (**M. V.**)

● Un titlu de pe prima pagină a *Evenimentului zilei* de sîmbăta trecută suna aşa: „Mihai I, regele berii Azuga“. Puţin mai jos, pe aceeaşi pagină, era promovată o campanie a ziarului prin care cititorii erau invitaţi la o discuţie despre „valori autentice, implicare şi mîndrie patriotică, despre frumuseţile acestei ţări“. Pînă una-alta, am senzaţia că multe dintre titlurile ziarelor româneşti intră în categoria urîţeniilor acestei ţări. (**A. M.**)

● În iunie 2001, preşedintele Bush s-a uitat în ochii lui Putin şi „i-a văzut sufletul“. A spus lumii că preşedintele Rusiei e un om bun; aşa i s-a părut lui. Acum, s-a întîlnit pentru prima oară cu Medvedev şi l-a privit şi pe acesta în ochi: a văzut, din nou, sufletul unui „om de cuvînt, încrezător“. N-ar fi inutil ca noul specialist în sufletul rus să-i privească în ochi şi pe consilierii săi. Retroactiv. (**M. B.**)

● În *Suplimentul de cultură,* Bogdan-Alexandru Stănescu mă ia la mişto pentru un „3,14“ din ultima *Dilematecă,* în care-mi exprimam nedumerirea cu privire la titlul unui articol al său publicat în *Sdc:* „E.M. Forster *feat.* Henry James“. Citisem textul şi nu găsisem nici o referire la James, ceea ce mi s-a părut un fel de „afară-i vopsit gardul“. Acum, înţeleg că ar fi trebuit s-o citesc pe Zadie ca să mă prind care-i treaba cu Henry! Mă rog; oricum, B.-A.S. preferă să-şi focuseze miştoul pe o eroare (minusculă, de astă dată) descoperită de mine în textul său – plasarea lui E.M. Forster în urmă cu 10 (în loc de 100) de ani. Era o simplă bagatelă, *man,* mă amuzase ideea de „Forster *feat.* Zadie“… A se reveni, e palpitant. (**a. l. ş.**)

● Subiect la General Certificate of Secondary Education (echivalent, în Marea Britanie, cu Bac-ul nostru): „Descrieţi camera în care vă aflaţi“. Un elev a scris pe foaie doar atît: *„Fuck off“*. Profesorul Peter Buckroyd (o figură ilustră a învăţămîntului secundar britanic) i-a dat 2 puncte dintr-un maximum posibil de 27, argumentînd astfel: un punct pentru că nu avea greşeli de ortografie şi sintaxă şi un punct pentru că exprima un gînd. „Dacă ar fi pus şi semnul exclamării, i-aş fi dat încă un punct.“ „Mai bine o insultă decît să lase foaia albă, aşa cum fac mulţi dintre elevii noştri“ – a mai spus profesorul. Morala (pentru bacalaureaţii noştri şi profesorii lor): 1) sistemul de notare britanic e mai riguros decît al nostru şi 2) e de apreciat că elevul nu a copiat… (**M. V.**)

● Bravo primarului din Roşia Montană care, la cei numai 34 de ani ai domniei sale, a reuşit să-şi ia examenul de bacalaureat cu nici mai mult, nici mai puţin de 7,47! La întrebarea „Pe cînd admiterea la facultate?“, aş cita, pentru a ne menţine în „temă“, răspunsul unui elev la examenul de bacalaureat, căruia i se cerea să facă cît mai multe expresii cu substantivul „Om“: „Om vedea!“. (**R. T.**)

● Cum n-aveau ce face, edilii au ajuns la concluzia că Bucureştiul e poluat fonic şi, pentru că nu au o idee valabilă de rezolvare a problemei, vor să interzică circulaţia motocicletelor şi scuterelor după ora 10 p.m. În această dezordine de idei, ar putea fi prevenită criminalitatea, prin interzicerea părăsirii casei după lăsarea întunericului. Sau pentru a scădea violenţa domestică, ar putea fi interzise căsătoria şi traiul în comun. Cred că şi eu aş reuşi să dau cîte o lege pentru fiecare problemă din România: e amuzant, relaxant şi mai scoţi şi bani… (**S. G.**)

MERITĂ SĂ MEDITĂM
LA ASTFEL DE FAPTE MĂRUNTE,
ÎNTR-O LUME PARALELĂ
CARE A NĂSCUT
O CARTE ÎN MERCEDES

● Din cîte s-au scris în presa română pe tema bacalaureatului, merită să meditǎm la această întrebare a lui Ovidiu Nahoi (în *Adevărul,* 8 iulie): „Ce stranie conspiraţie trebuie să existe între elevul care cere de acasă bani pentru fondul de protocol, părintele care dă şi profesorul care primeşte?“. (**M. V.**)

● Într-o emisiune a lui Jay Leno, o invitată şi-a exprimat admiraţia pentru Barack Obama. După ce i-a apreciat calităţile fizice („e atît de sexy!“), ea a fost de părere că democratul ar fi capabil nu numai să-l prindă, ci chiar să-l convingă pe Bin Laden să se lase de rele prin „arta persuasiunii“. Astfel de fapte mărunte, puse cap la cap, au dus la neîncrederea mea în „fenomenul Obama“: deşi el e simpatic, admiratorii lui, deopotrivă americani şi europeni, par să trăiască într-o lume paralelă. Una în care satrapii pot fi îmblînziţi cu vorba dulce. (**M. Ş.**)

● În *Libertatea* de vineri, 4 iulie, au apărut articole despre Elodia care a fost gravidă de două ori cu un SPP-ist, despre avortul amînat al unei fetiţe de 11 ani violate de unchi, despre o constănţeancă rămasă gravidă a treia oară cu fratele ei bolnav psihic, despre o indiancă de 70 de ani care a născut o fetiţă şi un băiat şi despre un transsexual american care a născut o fetiţă. 440.000 de români din Bucureşti, Iaşi, Cluj şi Timişoara au cumpărat acea ediţie. (**M. C.**)

● Ce-i scria un student, la 10 ianuarie 1929 (pe o carte poştală), unei domnişoare Jenica? „Stimată duduie. Primind simpatica Dtale c.p. care mi-a provocat o deosebită plăcere, îţi pot comunica că eu sunt bine ceiace îţi doresc şi Dtale iar în privinţa privinţa întrebărei Dtale cum am petrecut de sărbători, îţi pot comunica că am petrecut binişor dar totuşi m’aşi fi distrat mult mai bine dacă m’aşi fi aflat în anturajul Dtale.“ (**D. S.**)

● La tîrgul de maşini de la Vitan, hit-ul manelist al verii sună cam aşa: „Hai în Mercedes, hai în avion! Şi la sutien să-ţi bag un milion!“. Cam puţin, avînd în vedere faptul că maşinile *second hand* de aici se vînd şi cu peste 100.000 de euro. (**A. P.**)

Slavenka DRAKULIC

Lumina ni se părea ceva de la sine înțeles

E greu să scrii un necrolog cînd moare un prieten şi e cu atît mai greu cînd acest prieten nu e o fiinţă, ci un obiect. Adică o revistă. Se numea *Feral Tribune* şi era un săptămînal politic independent, publicat la Split. Nu era foarte în vîrstă, împlinise 15 ani. Dar importanţa lui era incomensurabilă pentru că în Croaţia, acolo unde şi-a dus scurta, dar memorabila lui viaţă, nu a mai existat ceva la fel de bun. Nu a existat un asemenea săptămînal cu înalte standarde jurnalistice, cu gazetari curajoşi şi incoruptibili. Erau pur şi simplu o excepţie, în felul lor nişte gherile în timp de „tranziţie". În plus, *F T* avea şi un umor coroziv specific, adeseori negru. A devenit rapid o instituţie, o lumină la capătul tunelului (cuvîntul *feral* înseamnă un fel de felinar), funcţiona ca un ghimpe pentru toate guvernele de după Tudjman, fie că erau naţionaliste sau socialiste.

A fost înfiinţat în 1984, ca un fel de supliment satiric la cotidianul *Slobodna Dalmacija* şi de pe atunci provoca nemulţumiri şi agitaţie la vîrf. Dar *ancien régime* era destul de hîrşit ca să nu-i pedepsească sever pe redactori sau să suspende ziarul, ceea ce ar fi fost lesne de făcut. Îi lăsau în pace, ca dovadă a orientării liberale şi democratice a guvernului, un exemplu de „socialism cu faţă umană". Dovedeau astfel că guvernarea socialistă e deasupra criticii şi se simţeau invulnerabili; faptele şi analizele publicate n-au fost niciodată luate în serios şi nu exista o societate civilă gata să se ocupe de aceste probleme şi să creeze presiune.

Societatea civilă a avut şansa ei odată cu căderea comunismului şi proclamarea democraţiei, odată cu independenţa Croaţiei din 1991. Dar primul preşedinte al noului stat independent, Franjo Tudjman, era un autocrat, în nici un caz un democrat şi nici nu era o persoană cu abilităţi tactice. Avea explozii de furie cînd citea *F T*. Se simţea personal ofensat de criticile de acolo, de reportajele despre scandalurile de corupţie, de relatările despre crimele de război – pur şi simplu de etalarea adevărului în epoca unei ideologii naţionaliste. Pentru el, ca şi pentru tovarăşii săi, *F T* era ca o basma roşie pentru un taur. Redactorii şi gazetarii îi erau duşmani, trădători, copii ofiţerilor JNA, nostalgicii Iugoslaviei, plini de ură faţă de tot ce este croat, cum a spus-o de nenumărate ori. Cuibul de duşmani urma să fie distrus financiar, în urma unui proces de calomnie, care – credea el – se va rezolva rapid în favoarea reclamantului. Oamenii obişnuiţi aşteptau pe atunci ani de zile să le vină rîndul la judecată. În 1996, s-a petrecut într-adevăr un miracol: judecătorul din procesul „Franjo Tudjman *vs F T*" a decis că redactorul şef, Viktor Ivancic, nu poate fi condamnat pentru că a scris despre Franjo Tudjman că e un fascist. Ivancic nu a făcut decît să citeze cuvintele lui Tudjman: într-un interviu, el declarase că-i place să se compare cu Generalissimul Franco.

F T a fost interzis, ridicat din chioşcuri, s-a dat foc unor exemplare în spaţii publice: redactorii erau urmăriţi, calomniaţi, arestaţi, agresaţi fizic. În altă încercare de a-l lichida, doar la un an după ce a devenit un săptămînal politic independent, *F T* a trebuit să plătească o taxă pentru pornografie. Între timp, Tudjman a murit şi în epoca de după el atmosfera a devenit mai liberală. *F T* a continuat să publice texte importante şi neliniştitoare, despre lucruri de care nici o altă revistă nu se atingea. În anul 2000 a apărut, printre altele, un serial incredibil: transcrierea înregistrării pe bandă de magnetofon a unor discuţii între Tudjman, comandanţii armatei şi miniştri; era o demonstraţie limpede a angajării, în 1994, a armatei croate în Bosnia. Benzile demonstrau de asemeni că „Storm" nu a fost doar o îndreptăţită operaţie militară de preluare a teritoriului Krajna, ci şi o operaţie de purificare etnică încununată de succes. Desigur, autorităţile au negat autenticitatea documentelor.

În îndelungatul război împotriva jurnaliştilor critici, declanşat de puterea instalată după ce Uniunea Democratică Croată a lui Tudjman a cîştigat din nou în 2004, au fost folosite mijloace mai subtile. *F T* era sortit să piardă. De ce? Din două motive principale. Primul este cel economic. Pînă la urmă un băiat mai inteligent din Guvernul CUD şi-a dat seama care este cel mai eficient – şi totodată cel mai discret – mod de a scăpa de această fiară. Chiar dacă vinde 20.000 de exemplare pe săptămînă şi primeşte mai multe premii internaţionale de excelenţă decît întreaga presă croată, nici o publicaţie nu poate supravieţui fără reclame. Dar *F T* nu primea nici una! Companiile proprietate de stat ştiau că n-are rost să-şi facă reclamă în *F T*, iar cele private, dornice de relaţii bune cu mahării politici, au primit semnale, lipsite de orice subtilitate, să evite să dea reclame în *F T*. Revista a făcut tot ce a putut ca să supravieţuiască: şi-a redus personalul, a redus cheltuielile de producţie pînă aproape de nivelul *samizdat*, a luat împrumuturi bancare etc. Nu a fost suficient. Atunci au început tratativele cu mogulul media EPH (proprietatea lui Ninoslav Pavic şi a germanului WAZ) cu speranţa naivă că *F T* ar putea exista în regatul presei galbene. Întîi mogulul părea sincer interesat, au început negocieri serioase, apoi s-a retras fără nici o explicaţie. În contextul aşa-numitei „pieţe libere", cînd toată piaţa este împărţită între două companii, EPH şi Austrian Styria, ziarele devin un „ambalaj pentru reclamă"; *F T*, epuizat, s-a sfîrşit tăcut, săptămîna trecută, cînd a apărut ultimul număr. Mă tem că aşa a murit, în Croaţia, jurnalismul politic independent...

Dar moartea *F T* a fost provocată şi de noi, cititorii săi, şi de societatea civilă. E vorba despre absenţa responsabilităţii în faţa interesului public. Evident, nu a existat suficient interes public pentru supravieţuire. În condiţiile unui capitalism sălbatic şi ale unei dictaturi neînfrînate a ceea ce se numeşte „economia pieţei libere", ideea că avem nevoie de *F T* pentru că revista apără interesul public şi nu interesele private ale unor anumiţi cetăţeni nu a fost suficient de prezentă. Neglijenţa noastră este responsabilă de moartea *F T*. Nu am considerat că este de datoria noastră să menţinem revista în viaţă, poate că nu cu bani, dar prin presiune, cu cereri, dezbateri, interes pentru supravieţuirea ei. Sîntem responsabili pentru că am considerat că existenţa ei este ceva de la sine înţeles. Era acolo, la chioşcuri, ştiam în fiecare vineri că o să avem ceva de citit, ca să ne ţină zdraveni în infectata atmosferă înconjurătoare, că va fi o rază de lumină în oribila noastră realitate. Numai acum, cînd această lumină a dispărut, vom vedea întunericul profund din Croaţia. Cine o să mai scrie acum despre Branimir Glavas stînd liniştit la şedinţele Parlamentului, deşi e acuzat într-un proces de crime de război? Sau cine o să mai analizeze fenomenul Thompson, cîntăreţul pop, care-şi întîmpină publicul cu un salut similar cu „Heil Hitler"? Sau de scandalurile de corupţie zguduind sistemul judiciar?

Contextul politic actual este de asemenea natură încît te întrebi dacă acest guvern vrea într-adevăr să intre în UE, deoarece nu face nimic pentru asta.

Toţi prietenii şi cititorii *F T* sînt întristaţi de moartea *F T*. Dar toţi croaţii au pierdut ceva: cît timp exista, păream mai toleranţi şi mai civilizaţi, ba chiar nişte oameni cu simţul umorului. Nu indiferenţi, egoişti, laşi cum părem acum, după ce *F T* a dispărut pentru totdeauna.

Slavenka Drakulic *este scriitoare şi jurnalistă născută în Croaţia (Iugoslavia) în 1949. A absolvit cursuri de literatură comparată şi sociologie la Universitatea din Zagreb. Cărţile ei au fost traduse în peste 15 limbi, eseurile şi reportajele pe care le-a semnat au fost publicate în cele mai importante ziare şi reviste europene şi americane.*

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. 231 ● 17-23 iulie 2008 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

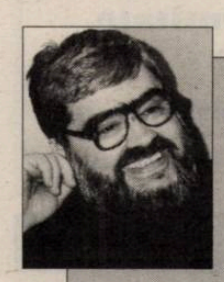

Andrei Pleşu
„Zgomot“
pagina 3

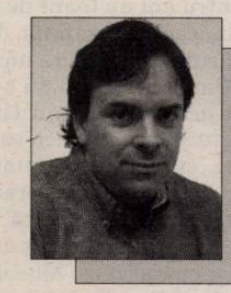

Andrei Manolescu
„O poveste cu un bolnav“
pagina 6

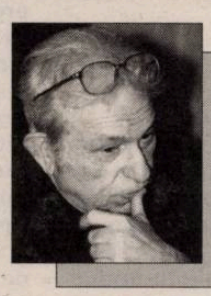

Radu Cosaşu
„O anchetă *emo*“
pagina 16

TURISMUL CULTURAL

© I. Barbu

„A face turism înseamnă a merge să cauți foarte departe dorul de a te întoarce acasă.“

GEORGE ELGOZY

5 948467 000186 28

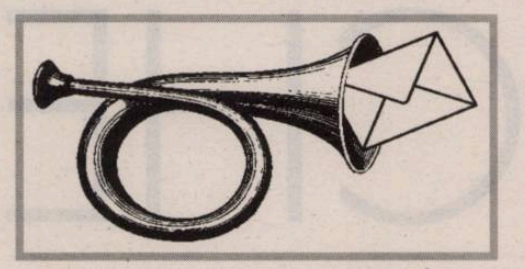

Nr. 226: *„Viaţa în cartier“*

Fostul bloc socialist mutat în capitalism

Stimată redacţie *Dilema veche,*

Viaţa dintr-un cartier, cel bucureştean de exemplu, se bazează pe o instituţie importantă, tributară încă, aproape în totalitate, filozofiei sociale a vechiului regim: asociaţia de locatari/proprietari. Blocul socialist avea menirea să contribuie la uniformizarea socială şi la controlul statului asupra individului, care primea apă, gaze naturale pentru bucătărie sau curent electric pentru lift după programul făcut de vreun activist idiot ori chiar ticălos. Între timp activistul a dispărut, a devenit consilier, primar sau deputat, dar filozofia lui a rămas, o duce mai departe asociaţia de locatari, devenită între timp asociaţia de proprietari. Fostul bloc comunist era format printr-un amestec forţat a diverse categorii sociale, oameni ai muncii, constructori ai socialismului multilateral dezvoltat din/în patria noastră. Alături de şoferul de basculantă locuia şi locuieşte şi acum profesorul universitar, lîngă inginer vreun forjor, fost fruntaş în producţie (între timp producţia socialistă, cu forjă cu tot, a dispărut, a rămas însă forjorul cu nostalgia importanţei sale sociale, pe care credea că o are).

Lîngă vechiul locuitor al Bucureştilor, căruia i-a fost demolată casa pentru a fi construit blocul, se află într-o indiviziune forţată ruralul semiurbanizat, care aruncă gunoiul pe fereastră, scuipă pe scară sau în lift, ascultă muzică cu ferestrele apartamentului deschise sau în maşina parcată sub ferestrele blocului, cu uşile maşinii deschise şi boxele date la maximum. Dă muzică la tot cartierul. Are o părere personală despre democraţie: „E democraţie, bă, dacă nu-ţi place, du-te în parc, acolo este linişte!“ şi un dispreţ profund pentru respectarea normelor: „Aşa vreau eu!“. După '89 legislaţia asociaţiilor de locatari, multă, stufoasă, suprareglementează detaliile, amănuntele, dar nu a încercat să înlocuiască vechea filozofie pe care acestea au fost construite. Acum, asociaţiile de locatari, singurele care îi reprezintă pe membrii lor în raporturile contractuale cu furnizorii de utilităţi şi servicii, au tendinţa şi funcţionează la costurile maxime. Reducerea costurilor de întreţinere prin acţiuni ale asociaţiilor de locatari reprezintă o acţiune extrem de dificil de realizat şi îndelungată.

Modificările şi modernizarea vechilor forme de furnizare a utilităţilor în nefericitul sistem pauşal, în care toţi consumă pe seama celorlalţi, în care nimeni nu-i responsabil de nimic, nu pot fi făcute decît cu acordul tuturor sau al unei mari majorităţi a membrilor asociaţiei.

Acceptarea unor echipamente de măsurare a consumurilor de apă sau căldură (apometre, repartitoare de costuri etc.), care să reducă consumurile individuale de utilităţi şi să îi facă cît de cît responsabili, se face greu de către unii dintre membrii actualelor asociaţii, aşa cum sînt acestea legal constituite în prezent. Unii dintre locatarii – membri ai asociaţiilor, mai puţin informaţi (şi care refuză să se informeze corect, de cele mai multe ori chiar sînt incapabili să o facă), care acţionează după zvonuri, unele fanteziste, chiar năstruşnice, se opun introducerii şi folosirii a altceva decît au moştenit prin construcţia blocului, sînt îndreptăţiţi legal să o facă, iar ceilalţi sînt obligaţi să suporte cheltuieli mari de întreţinere şi risipa impusă de vecini, dar şi de furnizorii de utilităţi (o parte cel puţin din zvonurile de pe piaţa utilităţilor sînt lansate, probabil, nu în mod dezinteresat, de furnizorii de utilităţi – RADET, Apa Nova, Electrica, în cazul Bucureştilor, neinteresaţi nici ei prea mult de modernizare, care costă mult şi le reduce şi veniturile/profitul prin reducerea consumului). Legislaţia din domeniu ar trebui să asigure acel cadru legal care să permită celor obligaţi să convieţuiască acum într-o vecinătate promiscuă, generată de fostul bloc socialist, mutat în capitalism, să poată lua toate măsurile de reducere a acestei dependenţe, să poată încheia contracte directe de furnizare a utilităţilor (apă, gaze, căldură), să iasă de sub actuala tutelă aproape totală a asociaţiilor de proprietari, să se poată impune ceva mai uşor şi alte măsuri de modernizare a blocului, acum, în majoritatea cazurilor, urît şi murdar (refacerea şi vopsirea faţadelor urîte, printre altele). Este necesară o diminuare a influenţei celor mai puţin informaţi sau rău intenţionaţi (membri ai asociaţiei) în funcţionarea acesteia.

Primăria Generală a Bucureştilor şi cele de sector ar trebui să revadă şi să asigure o îmbunătăţire a aspectului urbanistic, acum deplorabil, al multor cartiere bucureştene.

Ministerul de Interne şi Ministerul Sănătăţii ar trebui să caute şi promoveze unele măsuri de reducere a poluării sonore, acum peste limite rezonabile în multe dintre cartierele bucureştene. Interzicerea menţinerii în cursul zilei a alarmelor auto (prin nimic justificată) ar putea fi o măsură absolut necesară (în prezent, în cursul zilei, alarmele auto sună aproape permanent, generînd, alături de alte surse, cacofonia sonoră din cartier), poate şi limitarea folosirii claxonului.

D. SMARANDA
dumitru.smaranda@gmail.com
Bucureşti

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Actualităţi

„O Românie discontinuă...“

„Noi ai cui sîntem, dom' Iliescu?“ Chip ridat, voce umilă, privirea avidă de o confirmare a puterii. O bătrînă cu mîini încă iuţi îl sfredeleşte cu ochii pe preşedintele de onoare al PSD. Nu aşteaptă un răspuns, deşi acesta vine simplu: „Ai PSD, mătuşă!“. Are statura celei ce ştie că smerenia este parte a unei negocieri care ţine de supravieţuire, iar gestul grăbit de a săruta mîna politicianului ajuns în cotidianul ei nu are nimic stingher. De altfel, nici Iliescu nu e stînjenit: mîna i se lasă ridicată spre buzele bătrînei, ca într-o binecuvîntare păgînă. În satul ce-şi poartă prin generaţii istoria, politica n-are nimic de-a face cu puterea, aşa cum şi-o închipuie şi proiectează oamenii. Politica se face acolo, la Bucureşti, între oameni care vorbesc unii cu ceilalţi, purtaţi de micile ecrane pînă în casele unde candela arde la fiecare cruce roşie din calendar, pe policioara unde muşcatele înfloresc şi mor în ritmul guvernelor din Capitală. Puterea, în schimb, se naşte organic, capătă chipul binelui şi al răului, te lasă să te apropii de ea şi, din cînd în cînd, să-i săruţi mîna. Puterea îţi solicită adeziunea, îţi cere s-o asculţi, îţi traduce lumea în fragmente de viaţă, lasă impresia că-ţi dă şi ţie un rol care, oricît de minor, poate fi jucat. Politica are tehnică, puterea are chip.

Nici nu mai contează ce culoare ideologică are guvernul, ce alianţe se fac în Parlament, cum se adună la final voturile mici cu voturile mari, cînd vine vorba de puterea aceasta pastorală, pe care o proiectează oamenii. Chipul bătrînei nu se mişcă. Cu spatele aplecat, arcuindu-şi anii pe care şi-i socoteşte după numărul de copii plecaţi şi după animalele înlocuite de bătrîneţe, se îndepărtează de mulţimea în mijlocul căreia fostul preşedinte mai zăboveşte. Cînd o fi să voteze, o să-l caute pe listă, după desenul pe care-l recunoaşte, chiar dacă acum micile simboluri s-au multiplicat şi au început să semene între ele. Puţini ştiu să absoarbă nevoia oamenilor de a-l recunoaşte pe cel puternic, aşa cum face Ion Iliescu. Ceilalţi, mulţi şi zgomotoşi la televizor, trimit o dată la patru ani un teanc de scrisori de tipar, cu semnături caligrafiate, din care poştaşul dă fiecăruia din sat cîte una.

Oamenii de aici nu s-au schimbat în toţi anii aceştia de cînd tinerii pleacă peste hotare şi la marginea satului se înalţă case mari, cu cerdac de piatră şi robinete, de cînd învăţătorul şi preotul primesc diminеaţa ziarele la poartă, de cînd la alimentară se vînd roşii încă din martie, cu pulpa roz şi gustul rece. Modelul politic s-a metamorfozat însă la fiecare patru ani, partidele au crescut şi descrescut, la fel şi alianţele dintre ele, promisiunile politice şi-au fabricat propriul ecou şi puţini oameni politici au ştiut cum să se mişte pe măsura timpului celor mulţi. S-a vorbit într-un timp despre cele două Românii, fără a le da un nume. Intuitiv, pare pertinent să vorbeşti despre România urbană şi cea rurală, despre România modernă şi cea tradiţională, dacă nu ai nici o afecţiune sau scrupulozitate faţă de termeni. România urbană din Bucureşti nu se reflectă, de pildă, în urbea Dorohoiului sau a Aradului, iar la sate nu irumpe, organic, „tradiţia românească“.

Avem, de bună seamă, o Românie inegală, discontinuă, în care urbanul şi ruralul coexistă la oraş şi în care modernitatea şi tradiţionalismul nu au destulă consistenţă pentru a se putea defini. Putem vorbi însă, în felul acesta disjunctiv, despre o Românie politică şi una cotidiană: politic, România apare dinamică, istorică; cotidian, România are o rutină care nu este cea a deciziilor politice. Discrepanţa se lasă surprinsă în momentul în care cele două registre se confruntă, adică în momentul electoral. Cu cît actul politic se vrea mai pragmatic, cu atît votul se încăpăţînează să se exercite afectiv, cu cît programele politice se tehnicizează, cu atît electoratul tinde să personalizeze puterea. Modelul politic s-a modificat mult înaintea celui cultural, astfel încît profilul politicianului se pliază doar la modul excepţional pe portretul ideal pe care i-l proiectează electoratul. Dacă Ion Iliescu ar mai putea candida la preşedinţie, oamenii l-ar vota. E o teză mult vehiculată în presă sau în agora, înviată la toate alegerile şi pusă pe seama ştiinţei de a face politică a fostului preşedinte. Nu importă acum cît de validă este explicaţia, dacă Iliescu este printre puţinii cu viziune politică (termenii de corect/incorect, moral/imoral neaplicîndu-se aici), nici măcar dacă, structural, este charismatic în faţa mulţimii. În mod sigur, Ion Iliescu reprezintă un tipar de politician care s-a prezervat în rutina României cotidiene, un model politic care s-a schimbat la fel de lent ca modelul cultural al societăţii româneşti. Dacă în Capitală alegerile pot fi lecturate ideologic, în cea mai mare parte a României alegerile rămîn un moment în care oamenii simt că au privilegiul de a confirma puterea. „Noi cu cine sîntem, dom' Iliescu?“ – întreabă bătrîna noastră, vrînd să ştie nu ce ideologie sau politică apără Iliescu, ci care este puterea unde are şi ea un rol, oricît de minor, ce poate fi jucat. Dacă ar fi fost un act dintr-o piesă de teatru, ar fi putut să se încheie retoric, cu o inversiune: „Dumneavoastră al cui sînteţi, dom' Iliescu?“ şi atunci votul ar fi putut fi unul politic, raţional, matur.

Magda GRĂDINARU
magda_gradinaru@yahoo.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Există o identitate europeană?**
- **Noul individualism**
- **Documentul şi istoria**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 13.000
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Zgomot

Ziarele ne-au informat, de curînd, că Bucureştiul e unul dintre cele mai zgomotoase oraşe din Europa. În materie de rele, puţini ştiu, mai bine ca noi, să se situeze la superlativ. În ce mă priveşte, n-aveam nevoie de presă ca să identific infernul sonor în care trăiesc zi şi noapte. Şi sînt foarte sceptic cu privire la posibilitatea de a asana acest infern. Pentru că rădăcinile lui sînt multiple şi, pe termen scurt, nereformabile. O lege care să ne protejeze de poluarea sonoră nu există şi, chiar dacă ar exista, ea n-ar impune, în lumea românească, mai multă ordine decît oricare dintre legile în vigoare, simple obiecte de slalom şmecher pentru infractorii de vocaţie din jur.

Ar trebui umblat, în primul rînd, la educaţie. Nu doar la cea „instituţională“, cît, mai ales, la cea a anilor preşcolari. Românii s-au învăţat, de mici, să vorbească tare. Vocea lor nu mai are registre variabile, discreţii, modulaţii, nuanţe. Totul se rosteşte în acelaşi plan, unul al percuţiei nemiloase. Nu se spune decît ceea ce se poate striga. Rîsul a fost înlocuit de sughiţul măgăresc, ceremonia comunicării s-a redus la un soi de băşcălie răstită. E ca şi cum coardele vocale ale tuturor ar fi devenit nişte odgoane monotone, incapabile să reproducă mai mult de două-trei trepte ale sunetului. Această degenerescenţă e dublată de sentimentul psihotic al unora dintre compatrioţii noştri că sînt singuri în oraş, pe stradă, la restaurant. Că pot, prin urmare, să-şi pună la maximum muzica preferată, că pot vocifera fără să ia notă de prezenţa altora, că pot chiui ca pe cîmp la ora trei dimineaţa. Bucureşteanul de azi e suveran. Se simte bine. Se plimbă prin tîrg ca printr-o ogradă de uz privat: rage, ambreiază viril, înjură, se lăfăie, euforic, într-o mare de decibeli. Cei încă „neadaptaţi“ trebuie să se resemneze: să asculte „în direct“ manelele care explodează din cîte o bronzată maşină decapotabilă, să mănînce auzind, de la masa vecină, vreun manager harnic care distribuie ordine prin telefonul mobil, face goange amantei şi spune bancuri amicilor de departe, să se trezească dis-de-dimineaţă în ţipurile vesele ale celor care vin la slujbă devreme şi sînt loviţi de o volubilitate isterică. N-ai voie să te superi. E libertate. E democraţie. S-a terminat cu elitismul şi cu fasoanele.

Dar, dincolo de educaţie, mai e ceva: un îndărătnic spirit al vremii şi al locului. „Se poartă“ dezinhibiţia, lejeritatea ofensivă, egalitarismul plebeu. Bărbaţii trebuie să vorbească birjăreşte, femeile băieţeşte, copiii golăneşte. Îmbrăcămintea trebuie să fie zglobiu deşelată, limbajul deochiat, coafura – rebelă. În plus, oraşul s-a umplut de mahalagii bogaţi, care îşi savurează, perplecşi, avutul. *Jeep*-ul, care, la obîrşie, era o maşină de teren, a ajuns să domine oraşul ca un simbol al luxului. Au apărut şi nişte vehicule insectiforme – nu ştiu cum le spune –, amestec de motocicletă şi tractor, care n-au nici un sens pe marile bulevarde, decît să facă un zgomot asurzitor. Noaptea se organizează curse acrobatice de maşini nervoase şi foarte scumpe, conduse, după toate aparenţele, de mici descreieraţi de bani gata, pe care nimeni nu-i poate disciplina. În timpul acestor exerciţii, pe strada Paris (am mai scris despre asta) au murit oameni. Eşti silit să dormi printre picături, terorizat de răzmeriţa generalizată a motoarelor. Poliţia e definitiv absentă. Ea nu pare să lucreze decît cu extremele: nu apare decît în preajma catastrofei rutiere sau lîngă contravenientul mărunt, care a depăşit viteza legală cu 5 km/oră. Hoardele de ţoape juvenile care asigură insomnia bucureştenilor în centru ca şi pe arterele colaterale n-au a se teme de nimic. Şi nici măcar nu te poţi supăra. E libertate. E democraţie. Ca să nu spunem că eşti bătrîn, defazat, ofticos...

La cele de mai sus, se adaugă şi interminabilele şantiere ale unei capitale supuse celei mai bezmetice hărţuieli urbanistice, sistemele de alarmă care se declanşează la orice oră din zi şi din noapte şi piuie îndelung pînă se găseşte cineva să le oprească, fluierele greviştilor de lîngă Guvern, lătrăturile cîinilor şi contondentele bătălii de vorbe ale *talk-show*-urilor de televiziune. Cum să speri că toate aceste inconturnabile realizări post-revoluţionare vor fi revizuite, adaptate scării umane şi, la limită, abandonate? Sîntem condamnaţi la zgomot. Pe viaţă.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Promisiuni de vară

Mai avem patru ani şi gata – bunăstarea se va pogorî asupra ţărişoarei noastre de-o să ne mirăm şi noi: dacă era atît de simplu, cum de nu ne-a dat prin cap mai devreme?

În 2012, vom străbate ţara pe autostradă, UEFA ne va felicita pentru cele 8 stadioane noi, tinerii căsătoriţi se vor pune pe făcut copii (căci locurile în creşe şi grădiniţe nu vor mai fi o problemă), studenţii şi sindicatele vor face manifestaţii entuziaste în Piaţa Victoriei pentru a mulţumi guvernului că salariul minim şi bursa au trecut pragul psihologic de 1000 de lei, universităţile româneşti vor ocupa primele 48 de locuri în topul celor mai bune 50 de universităţi europene (locurile 49 şi 50 rămînînd pentru Oxford şi Cambridge), părinţii şi bunicii noştri vor depune la CEC a 13-a pensie (căci celelalte 12 le vor fi arhisuficiente), medicamentele vor fi gratuite (inclusiv Viagra), iar dacă vrem să ne înfiinţăm o firmă, vom avea de aşteptat preţ de-o cafea şi-o ţigară (oferite de Registrul Comerţului, că aşa-i politicos). Pocesele nu vor dura mai mult de şase luni, iar procesele de corupţie în care sînt implicaţi demnitari vor fi o simplă amintire. Cele noi 8 spitale ultramoderne vor fi atît de ultramoderne, încît îi vor atrage pe cei mai buni medici din Germania şi Marea Britanie, provocînd mari probleme sistemelor sanitare de acolo. TVA-ul la produsele de bază (adică zahăr, ulei, făină, carne, pîine şi maşini sport) va fi de numai 5%, iar la utilităţi se va introduce tariful unic de 10 bani (kilowatul, gigacaloria, metrul cub de apă etc.), pentru a le uşura munca administratorilor de bloc atunci cînd calculează întreţinerea. Ideea de a construi 200.000 de locuinţe noi între 2009-2012 se va dovedi, totuşi, greşită. Dat fiind că oamenii vor cîştiga tot mai bine, vor prefera (mai ales tinerii căsătoriţi) să-şi construiască, în regie proprie, vile cochete cu grădină şi piscină, în loc să ia apartamente de la ANL. Dar greşeala va fi reparată: apartamentele vor fi închiriate norvegienilor, suedezilor şi britanicilor care vor să-şi trăiască bătrîneţea într-o ţară cu climă mai caldă şi spitale ultramoderne.

Dar viaţa noastră nu se va reduce la bunăstarea materială căci – nu-i aşa? – trăim într-o societate a cunoaşterii, iar Uniunea Europeană încurajează educaţia permanentă. Ideea celor cinci milioane de ore de studiu pentru cei care vor să-şi completeze cultura generală se va dovedi de un real succes, aşa încît bibliotecile, casele de cultură şi căminele culturale vor fi pline de cetăţeni dornici să înveţe. Ceea ce, desigur, va provoca unele schimbări în structura activităţilor economice: se va crea o „piaţă a culturii generale“, se vor înfiinţa mii de microîntreprinderi care vor oferi cursuri de istorie, geografie, ştiinţele naturii, limba şi literatura română etc., dar şi – pentru cei mai însetaţi de cunoaştere – cursuri de teoria relativităţii, de mecanica fluidelor şi de angelologie. La început, acest nou segment de piaţă va duce lipsă de personal calificat, dat fiind că mulţi profesori au plecat în Spania la cules de căpşuni. Aceştia însă vor reveni treptat, ca şi menajerele şi zidarii din Italia, şi se vor angaja ca *traineri* la firmele nou înfiinţate. Datorită lor, oferta de cursuri se va îmbogăţi cu cîteva lucruri inedite: cei întorşi din Spania vor putea preda, pe lîngă limbile spaniolă şi catalană, şi o „Introducere în corrida“; cei reveniţi din Italia vor preda „Relaţia între limba literară şi dialectele meridionale în Italia contemporană“, dar vor iniţia şi un curs special de „Arta şi tehnica amprentelor digitale“. O parte din forţa de muncă internă se va recalifica şi ea. De exemplu, muncitorii care au participat la demolarea caselor vechi din Bucureşti pentru a face loc noilor blocuri de sticlă şi beton vor fi în măsură să ţină cursuri de genul „Clădiri neoclasice din Bucureşti“ sau „Arhitectura românească interbelică“.

Între timp, nici Uniunea Europeană nu va sta pe loc. După tribulaţiile Tratatului de la Lisabona (care pînă la urmă nu va intra în vigoare), se va decide alegerea prin vot direct, la nivel european, a Preşedintelui Uniunii şi a Preşedintelui Comisiei Europene. În noiembrie 2012, în cele două funcţii vor fi aleşi Adrian Năstase şi Mircea Geoană (singurii, de altfel, care îşi depuseseră candidaturile), pentru că politicienii europeni vor spera că se va putea extinde, la nivelul UE, programul promis în România într-o zi călduroasă din 2008, cu ocazia Consiliului Naţional al Alianţei PSD-PC. Din păcate, la nivel european, minunatul program nu va funcţiona. Nu din vina celor care l-au născocit, ci din vina popoarelor din UE, incapabile să ia în serios astfel de promisiuni.

PUBLICITATE

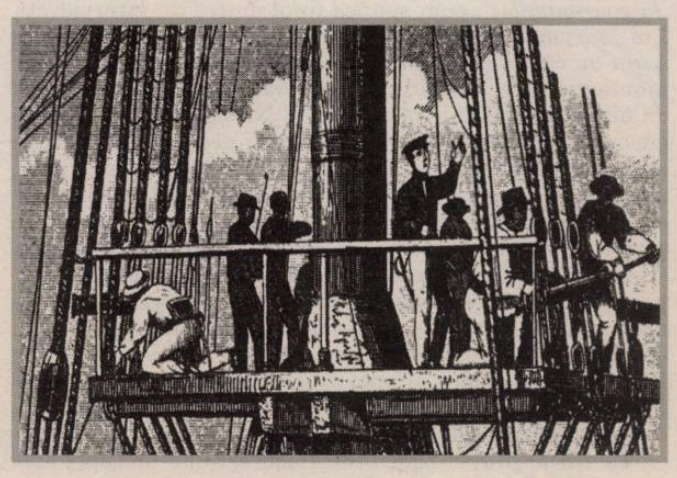

ținerea de minte

„10.02.1981. La L.M., duminică. Fiul lui cel mic, B., povesteşte cum le-a explicat lor «tovarăşa» (= educatoarea, la grădiniţă) despre eroul clasei muncitoare Vasile Roaită, care era un copil sărman, n-avea haine, umbla îmbrăcat într-o pijama, n-avea casă, trăia într-un bordei, adică într-o hrubă de pămînt, în fine că l-au arestat şi l-au bătut pînă a murit aşa... şi copilul ne imită scena mimată de «tovarăşa»: cu braţele desfăcute, cu gura larg căscată şi ochii holbaţi, stîrnind o sirenă imaginară. Tovarăşa Zărzărica (educatoarea) a stat aşa, în această poziţie de neuitat, zice B., timp de vreo cinci minute, nemişcată, cu gura căscată şi ochii holbaţi. Oricum, destul pentru ca imaginea ei să se întipărească perfect în memoria copilului. Numai că tovarăşa Zărzărica e în contratimp cu «documentele de partid», care l-au exclus de mult din istoria Clubului pe Roaită şi l-au «descoperit» agent al Siguranţei, provocator ş.a. Îi spun în glumă lui L.M. că ar trebui să-i atragă atenţia «tovarăşei» Zărzărica să nu mai persiste în elogiul unui «agent», al unui contrarevoluţionar, şi observ că fiul lui mă priveşte contrariat, apoi tot mai dezaprobator-îmbufnat că eu pun la îndoială adevărul atît de convingător demonstrat de «tovarăşa»“.

(Mircea Zaciu, *Jurnal I*,
Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1993)

PUBLICITATE

107,3
În traficul din Bucureşti ai şansa
să primeşti o carte.
SMART FM
UN RADIO CU CARTE

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Ce (nu) le place în România

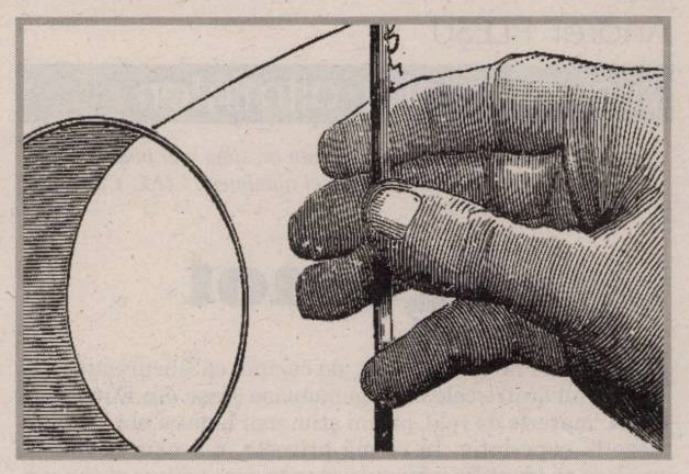

În urmă cu cîteva zile, cînd mă gîndeam la subiectul pentru această cronică, înclinam să vorbesc despre apropiatul raport al Comisiei Europene referitor la reformele din justiţie. Tema se potrivea profilului rubricii, era de actualitate, aveam ceva informaţii despre felul în care va arăta raportul etc.

Luni dimineaţă, ascultînd radioul la care lucrez, RFI România, m-am decis să schimb subiectul. Despre raportul Comisiei se va mai scrie, unde mai pui că acum puţină vreme, Mircea Vasilescu l-a abordat într-un excelent articol preluat şi de *Courrier International,* publicaţie de referinţă a peisajului mediatic hexagonal.

Revelaţia de luni n-a avut nimic de-a face cu succesele sau insuccesele din justiţie. În dimineaţa de 14 iulie (sărbătoarea naţională a Franţei), Mihaela Dedeoglu, realizatorea programului matinal, a rugat cîţiva francezi care se află ori s-au aflat în România să îi răspundă la trei întrebări: Ce le lipseşte din Franţa? Ce le place în România? Ce nu le place aici? Iată o sinteză a celor mai interesante răspunsuri.

Ce le lipseşte. Mîncarea, felul de a mînca, bistrourile, *„la gourmandise“,* cum spunea unul dintre cei intervievaţi. Lui Marion Guyonvarch, jurnalist independent, îi lipsesc *„pain au chocolat“* şi croissant-ul de dimineaţă, lui Didier Montagne, directorul Insitutului Francez, îi lipsesc fructele de mare, jurnalistul franco-român Nicolas Don ar vrea să găsească în restaurantele româneşti aceeaşi carne ca în braseriile pariziene: „Aici carnea e tăiată altfel şi, mai grav, e întotdeauna prea bine făcută, nu există acel *«a point»* pe care îl găseşti în Franţa“. Dincolo de mîncare, le lipsesc cărţile, librăriile, felul în care sînt citite ziarele: „În Franţa citesc întotdeauna jurnalul într-o cafenea – spune Jean-François Peres, fost redactor-şef al revistei *Regard* –, în România nu îmi vine să fac asta, nu o simt“. Unora le lipseşte spiritul asociativ („În România oamenii nu se mobilizează în sprijinul unei idei, al unei cauze“), altora le lipsesc chiar celebrele greve franceze, după cum se plînge Morgan Garcia, instalat de curînd la Bucureşti.

Ce nu le place. Zgomotul. Bucureştiul e un „oraş zgomotos, obositor“ – susţine Marion Guyonvarch. „Un zgomot perpetuu – adaugă şi Didier Montagne – e imposibil să te plimbi în linişte cînd eşti pieton, eşti bruscat din toate părţile.“ „Bucureştiul e un oraş destructurat şi haotic – consideră jurnalistul Laurent Couderc de la lepetitjournal.com – este colorat, dar şi cenuşiu în acelaşi timp.“ „Traficul rutier ar trebui ameliorat“ – crede ambasadorul Franţei, Henri Paul, care spune că merge pe jos ori de cîte ori poate. În cu totul alt registru, Philippe Guillet, directorul artistic al ambasadei Franţei, detestă cuvîntul „imediat“. „Este un cuvînt pe care românii îl folosesc des, dar care are altă semnificaţie decît în Franţa. Acolo, imediat înseamnă imediat. Aici, imediat înseamnă altceva, diferit de la un interlocutor la altul: poate însemna «peste trei ore», sau «cîndva», sau «întotdeauna». Imediat e o amînare sau o anulare a răspunsului.“

Ce le place. Oamenii. „Luaţi individual sînt extraordinari, săritori, simpatici“ – spune Nicolas Don. Philippe Guillet simte în bucureşteni o „energie pentru lucrurile noi“, pe care nu o mai întîlneşte la Paris, „unde oamenii par ceva mai blazaţi“.

Ambasadorului Henri Paul îi place vremea: „în general e vreme frumoasă la Bucureşti, lucru pe care ar trebui să îl conştientizăm mai bine“. Interesantă e şi relaţia cu timpul: „Românii se joacă cu timpul – spune Laurent Couderc. Ai cîteodată senzaţia că timpul nu există sau are puţină valoare. Încă nu am înţeles care e ora de dejun ori de cină a românilor. Lucrul acesta se vede şi la nunţile româneşti, cînd petrecerea nu se mai sfîrşeşte“. Nicolas Don simte acelaşi lucru: „E o gestionare unică a timpului în România. În Bucureşti trăim într-un fel de iureş, totul se mişcă foarte repede, ai impresia că oamenii sînt nişte muşte fără cap şi, dintr-odată, timpul parcă se opreşte: auzi un porumbel, vezi cum cade o frunză, te trezeşti că ai două ore numai pentru tine, apoi iureşul porneşte din nou“.

Le mai plac anotimpurile intermediare, primăvara şi toamna, mirosul florilor de tei („Nici nu ştiţi ce mult îmi lipseşte mirosul de tei la Paris“ – spune Jean-François, întors în Franţa), plimbările – „Îmi place să întîlnesc case, străzi, oameni“ – mărturiseşte Marion.

Trăgînd linie şi adunînd, cei întrebaţi se simt bine în România. „Cîteodată sînt însă apăsat de singurătate“ – recunoaşte Didier Montagne. „Românii sînt la ei acasă, au o limbă şi un spaţiu bine definit. Noi sîntem adesea faţă în faţă cu propria singurătate. Ce îmi lipseşte cel mai mult este această familiaritate a realului.“

Ştiri nebăgate în seamă

● **Moartea plăcerii.** Autorităţile chineze au anunţat că în timpul Jocurilor Olimpice vor permite transmisiile pe viu din piaţa Tienanmen doar între orele 10 a.m. şi 9 p.m., ceea ce înseamnă, de exemplu, că reporterul BBC nu va putea transmite materialele necesare pentru *6 O'Clock News* şi *News at Ten*. Directorii executivi de la NBC, corporaţia americană care a plătit 800 de milioane de dolari pentru drepturile TV de la Jocuri, s-au plîns de birocraţia excesivă: li se cer o grămadă de permise pentru vehiculul unde se află antena de transmisie prin satelit. În acordul iniţial cu oficialităţile de la Beijing se prevedea accesul nelimitat al presei străine. „JO de la Beijing sînt deja denumite «moartea plăcerii» din cauza excesului de zel al politicienilor. Aproximativ 100.000 de combatanţi antiteroriştii vor fi desfăşuraţi în timpul celor 16 zile; sensibilitatea oficialilor din Partidul Comunist se împotriveşte ideii ca Piaţa Tienanmen, locul unde protestele studenţeşti din anul 1989 au fost înăbuşite de armată, să fie fondul de imagine pe care se vor desfăşura unele transmisii de la Beijing.“ *(Times Online,* 10 iulie)

● **Gîndiţi-vă înainte.** În Statele Unite, criza ipotecară are efecte neaşteptate în domeniul criminalităţii urbane. Locatarii nu-şi mai pot plăti ratele la creditele pentru casă şi îşi părăsesc locuinţele. În casele pustii se propăşesc delincvenţii şi drogaţii, iar poliţia din unele oraşe a fost dotată cu hărţi speciale unde sînt marcate casele pustii: patrulele se asigură că uşile sînt bine închise şi nu s-au produs stricăciuni.

Cercetătorii au observat că există o relaţie între numărul caselor părăsite şi creşterea criminalităţii. *Georgia Institute of Technology* şi *Woodstock Institute* au constatat că, în condiţiile în care ceilalţi factori sînt constanţi, la o sută de case părăsite de proprietari criminalitatea creşte cu 2,4%. Poliţia din Manassas a tipărit următorul avertisment: „Chiar dacă nu e locuită, casa este încă proprietatea cuiva şi dacă încălcaţi proprietatea comiteţi un delict... Gîndiţi-vă de două ori, înainte de a intra într-o casă goală“. *(Washington Post,* 27 aprilie) **(M. B.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Natură moartă cu turişti vii

În vacanţa de anul acesta, am descoperit că există două tipuri de ţări: mici şi scumpe (cum spune şi clişeul românesc), şi mari şi imposibil de întreţinut. Ţara noastră intră cu mîndrie în a doua categorie. Sîntem, şi anul ăsta, cea mai mare rezervaţie de ambalaje, cotoare şi sticle goale din Europa. Cine are timp, după concediu, să treacă pe la UNESCO să ne înscrie. În rest, n-am nimic de adăugat faţă de ce am scris acum şapte ani.

Schimbul de ulei în mijlocul naturii e o plăcere estivală pentru mulţi dintre turiştii noştri. Nu e de mirare: ce poate fi mai relaxant decît gestul cu care arunci în iarbă cele trei bidoane goale, filtrul uzat, precum şi cîrpa cu care te-ai şters pe mîini? Poate doar generozitatea cu care laşi la malul rîului de munte cutia de conserve de peşte în sos tomat, sticla de apă minerală („Izvorul“ la izvor trage...), precum şi scutecele folosite ale micuţului pe care l-ai scos din casă să-i arăţi frumuseţile ţării.

Cîte şi cît mai sînt vizibile. Cu toate că orientarea a devenit mai uşoară: tot ce ai de făcut e să te ţii după muşte – ele te vor duce la cea mai apropiată atracţie turistică. Se ştie, la mijlocul sezonului, România pitorească e de fapt o hazna. Firesc, odată ce vacanţa înseamnă pentru mulţi posibilitatea de a-şi (satis)face nevoile în peisaj alpin, deluros, de cîmpie sau litoral. Şi nu sînt puţine aceste nevoi. Pe lîngă cele naturale, civilizaţia a adăugat tot felul de nimicuri absolut necesare digestiei, toaletei ori pur şi simplu ego-ului. Toate, perfect ambalate în cîteva straturi de plastic viu colorat care, estimează experţii, vor ajunge să înlocuiască florile, pietrele şi alte amănunte de peisaj, cam prin anul 2020.

Nu că n-ar avea şi ele o valoare: după calitatea gunoiului din faţa stabilimentului poţi spune fără ezitare dacă îţi poţi permite să mănînci sau să tragi peste noapte acolo. Şi tot după indiciile răspîndite prin tot locul afli dacă nu cumva monumentul/staţiunea/cascada etc. a devenit prea populară pentru un portofel mai sofisticat.

Astfel, ambalajele de croissant şi sticlele de bere ieftină indică un nivel nu mai ridicat de două stele: poţi fi sigur că micii sînt vechi, iar patul, rămas moştenire din epoca în care vigilenţa era mai preţuită decît odihna. La cealaltă extremă, cutiile de ciocolată cu alune (e un concern celebru, nu dau nume) şi ambalajele de apă plată te asigură că înăuntru nu scapi mai ieftin de 100 de mii, orice ai cere. Sau deja e jumătate de milion?

Oricum ar fi, vacanţa în România a ajuns un şotron patriotic printre gunoaie. La originea răului, unii ar fi tentaţi să pună moştenirea unui Orient în care totul se face în doi peri, inclusiv curăţenia. Alţii ar veni cu ipoteza unei schizofrenii naţionale, în care *gunoiul meu* e curat, spre deosebire de *gunoiul altuia,* care nu poate fi decît proba mizeriei animale în care înţeleg să trăiască *ăştia*. Am avut odată o discuţie în Vama Veche cu o familie care, după un prînz îmbelşugat pe plajă, a strîns resturile şi le-a aruncat cîţiva metri mai departe – acolo unde erau şi alte gunoaie. Cînd i-am întrebat de ce o fac, mi-au dat răspunsul acela care ar cere palme, dacă n-ar fi de plîns: „Fiindcă şi alţii au aruncat aicea“.

Optimiştii ar putea spune că şi aici e o speranţă, odată ce, iată, pare a fi suficient să faci curat şi să-l prinzi pe cel care aruncă primul. Problema e că ambele sînt imposibile. În Ţara Românească, banii pentru curăţenie sînt cel mai adesea trecuţi la capitolul pierderi. De la săpunul din toalete şi pînă

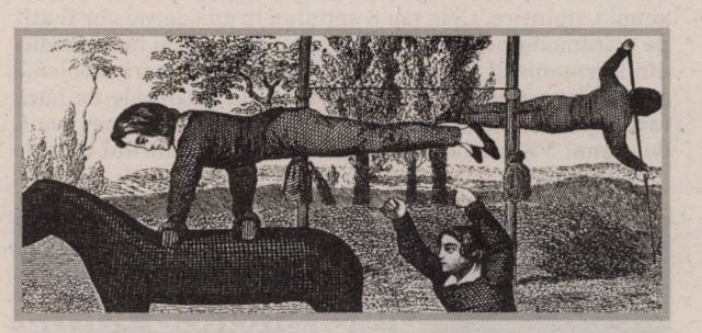

la efortul de a angaja un om care să dea cu mătura, grija pentru curăţenie e considerată neproductivă, un lux, dacă nu chiar un moft. În plus, dacă cianura aruncată în rîu mai riscă să omoare pe cîte cineva, pachetul de ţigări şi cutia de suc lăsate pe plajă nu vor ataca pe nimeni. Ce rost ar avea căutarea infractorului, om serios şi la casa lui, cu copii, nevastă şi chef de distracţie? Nici unul. Mai ales că şi aici folclorul urban se lipeşte ca un pansament pe egoul naţiunii. Ştiţi mitul acela: românii fac curat la ei acasă, însă nu sînt în stare să aibă grijă de spaţiul public. Cum s-ar spune, ei sînt nişte pro-capitalişti din naştere, care au manifestat 50 de ani împotriva comunismului aruncîndu-şi cu sete chiştoacele pe stradă. Luptători de gherilă ai dejecţiei care nu se mai pot opri din proteste.

Sigur, la cît de săracă e ţara, putea fi şi mai rău, ar spune apărătorii valorilor naţionale, care ar fi în drept să adauge că unii orăşeni au dezvoltat nasuri prea sensibile.

Aşa e – putea fi şi mai rău. La sărăcia din ţară, ar trebui să fie chiar o mîndrie că, din puţinul nostru, reuşim să facem atîta gunoi.

(text apărut în Dilema *nr. 442)*

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Uniunea la paradă

Pe măsură ce instanţele internaţionale îşi dovedesc neputinţa de a decide şi de a traduce în acţiune deciziile, numărul organismelor colective creşte.

Proiectul Uniunii Mediteraneene a fost anunţat de preşedintele Franţei încă în discursul său de instalare, în 2007. Era evident că pe lîngă preşedinţia Uniunii Europene, în a doua jumătate a anului 2008, acesta era unul dintre punctele centrale ale politicii sale externe. Necesitatea de a apropia ţările din Sud de pe malurile Mediteranei de UE a fost lansată din 1995, în cadrul Procesului Barcelona, sub numele de Euromed. Încă de atunci presiunea islamistă în Alger şi Maroc, dificultăţile ridicate de imigraţie păreau să impună soluţii găsite în comun. Procesul a fost întrerupt atunci de asasinarea prim-ministrului israelian, Yitzhak Rabin, semn că în regiune consecinţele conflictului din Orientul Mijlociu influenţează toate încercările de rezolvare a problemelor economice sau politice.

Iniţiativa lui Nicolas Sarkozy a fost întîmpinată cu suspiciunile care însoţesc de obicei inovaţiile preşedintelui francez, mereu bănuit că inventează simboluri, bune pentru consolidarea soclului propriei statui. Lista obiectivelor concrete este, totuşi, impresionantă: poluarea, interconexiunea pentru energie electrică, accesul la apa potabilă, educaţia, cercetarea, reglementarea fluxurilor migratoare, lupta împotriva terorismului. Blocajele sînt la fel de multe: Cancelaria Germaniei, prin vocea Angelei Merkel, a afirmat că nu vede necesitatea unui organism suplimentar. I s-a alăturat Suedia. La Sud, ţările vizate sînt într-o aprigă concurenţă pentru eventualul loc în conducerea eventualului nou organism; astfel, Uniunea Mediteraneană a devenit Uniunea pentru Mediterana, unde poate fi membră orice ţară a Uniunii Europene; apoi, diplomaţia franceză a produs minuni de subtilitate pentru a-i împăca pe liderii arabi pînă la punctul unde pot veni împreună la aceeaşi conferinţă. Dar nu mai mult de atît.

În cele din urmă, 41 de lideri (dintre cei 44 invitaţi) au participat la reuniunile de la Grand Palais şi, dacă tot erau la Paris, au stat şi în tribunele spectaculoasei parade de 14 iulie. Sarkozy şi-a materializat astfel scopul: preluarea de către Franţa a rolului de negociator în conflictul dintre Israel şi unele ţări arabe, precum şi între ţările arabe.

La *summit* nu s-a produs nici unul dintre incidentele prevăzute: preşedintele Bashar al-Assad al Siriei, prezent la tribuna oficială, e considerat responsabil de atacul din 1983 asupra unor militari francezi din Liban, atac soldat cu 58 de morţi. Clasa terminală a Academiei Militare Saint-Cyr poartă numele unuia dintre cei ucişi. În timp ce absolvenţii defilau, preşedintele Assad aplauda şi tensiunea nu a degenerat. Prezenţa preşedintelui sirian la Paris a născut multe controverse în presa franceză, printre deputaţii opoziţiei şi printre simplii adversari ai preşedintelui Sarkozy. Totuşi, La Paris, Assad şi omologul său libanez, Michel Suleiman, au decis să deschidă oficii diplomatice şi chiar dacă Assad a părăsit sala în timpul discursului premierului israelian Ehud Olmert şi a refuzat să-i strîngă mîna, cei doi au comunicat indirect prin prim-ministrul turc, Recep Tayyip Erdogan, el însuşi reticent cu privire la organismul la a cărui naştere a participat. Nu este singurul care consideră că una dintre motivaţiile Uniunii pentru Mediterana este blocarea accesului Turciei în Uniunea Europeană. Pînă la cooperarea visată de Sarkozy, riveranii Mării Mediterane sînt dominaţi de diferenţele de viziune, dar în special de atitudinile diferite faţă de SUA şi de puterile europene şi persistă temerile în legătură cu viitoarele forme de dependenţă.

Cu răbdare, Uniunea pentru Mediterana poate deveni cadrul unde se poate lucra la atenuarea tensiunilor, amînînd pînă la anulare pericolele niciodată eliminate ale conflictelor armate; însă acum, la început, oferă, pe lîngă fotografia protocolară, doar o concesie făcută de 41 de şefi de stat unuia excesiv de ambiţios.

globul cubic

Nostalgie monetară

Uneori nu e nevoie de un referendum, cum a fost cel din Irlanda, pentru ca într-o ţară europeană sau alta cetăţenii să-şi exprime reticenţele nu doar faţă de viitorul UE, ci şi faţă de ceea ce se consideră a fi victoriile ei. Presa anglo-saxonă comentează cu mult mai multă atenţie decît cea franceză iniţiativa unor negustori din satul Collobriers (Provence) de a accepta vechea monedă de dinainte de euro, francul. Nu doar absenţa de pe bancnote a figurilor familiare ale istoriei lor naţionale îi deranjează pe francezi, ci şi convingerea că trecerea la euro a favorizat inflaţia şi creşterea preţurilor. Doamna Lepeltier, proprietara brutăriei şi conducătoarea asociaţiei locale a negustorilor şi meşteşugarilor, a auzit că în micul orăşel Le Blanc sînt acceptate la plată fostele monede. „Oamenii care au păstrat vechile bancnote, cei care le-au găsit teancuri în cine ştie ce fund de sertar sau «la ciorap» – mai există francezi fără nici o încredere în bănci – i-au cheltuit acum“ *(The New York Times,* 30 iunie). „Cînd bătrînii mor, copiii găsesc o grămadă de bani sub saltea“ – a spus reporterului ziarului britanic *The Times* (13 iulie), Sabrina Castell, vînzătoare, adăugînd că o femeie a adus 15.000 de franci (1500 de euro) păstraţi pentru că ea nu avea nici o încredere în moneda unică europeană.

„Cum poţi să faci ca 27 de ţări să fie de comun acord? Poate într-o sută de ani“ – îşi răspunde singur la întrebare proprietarul unui magazin. Primarul satului se laudă că e contactat de o mulţime de alţi primari gata să adopte sistemul şi nu e imposibil ca şi turiştii germani – aşteptaţi în sezonul turistic – să vrea să schimbe vechile mărci germane păstrate nu se ştie în ce scop.

S-a descoperit că mai există oameni în vîrstă care-şi ţin socotelile în „vechii“ franci, cei de dinaintea lui 1960, cînd s-a produs o denominare. Banca Franţei acceptă şi schimbă vechile noi bancnote (nu şi monedele) pînă la 12 februarie 2012. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

BHL despre Darfur

Pe 28 aprilie, în deschiderea Festivalului Internaţional de literatură *„PEN World Voices“* de la New York, Bernard-Henri Lévy şi Mia Farrow au vorbit despre Darfur. La noi, dar şi în lume, în general, se vorbeşte foarte puţin despre tragedia inimaginabilă care se petrece acolo, în vestul Sudanului. Armata guvernului de la Khartoum, împreună cu un soi de războinici nomazi arabi numiţi *Janjaweed,* care apar aidoma cavalerilor apocalipsei, învăluiţi în negru şi călare pe cămile, ucid cu nemiluita civili non-arabi. Victimele au de partea lor fragile forţe de gherilă, grupate într-o imprecisă Mişcare de Eliberare a Sudanului, şi compuse din luptători aparţinînd triburilor non-arabe din zonă. Analiştii care se încumetă să afirme că înţeleg ceva din ce se petrece acolo spun, în cvasi-unanimitate, că războiul este de natură etnică, acum. Conflictul a fost favorizat de combinaţia dintre seceta prelungită urmată de extinderea sufocantă a deşertului, pe de o parte, şi o creştere explozivă a populaţiei, pe de altă parte. Cînd nomazii au început să caute hrană şi apă pe teritorii ale sedentarilor, conflictul a izbucnit. Convenţional, se admite că „războiul din Darfur“ a izbucnit în februarie 2003, cînd un grup de luptători ai gherilei „Frontul de Eliberare a Darfurului“ a atacat un sediu administrativ guvernamental. Dar starea de beligeranţă preexista acestui moment. Linia de demarcaţie dintre tabere s-a trasat, apoi, şi mai uşor, sub influenţa regimului islamic de la Khartoum, unul dintre cele mai odioase cu putinţă. Ca de obicei în asemenea situaţii, arabii care domină guvernul central spun că reprimă o mişcare separatistă din vestul non-arab al ţării, iar gherilele spun că se apără în faţa genocidului declanşat de autorităţi.

După bunul obicei european (fără nici o urmă de ironie, obiceiul acesta chiar cred că e bun!), în asemenea cazuri, considerăm imediat că guvernul este răspunzător. Căci, după logica noastră, guvernul are datoria de a-şi proteja cetăţenii şi, mai mult, are şi monopolul asupra mijloacelor „de forţă“ în ţară. Dacă ONU vorbeşte deja de aproape 500.000 de civili ucişi din 2003 încoace, principala vină revine guvernului sudanez, fără dubiu. La Darfur, barbaria a atins cote inimaginabile. La Darfur, tot ceea ce e mai oribil în specia umană s-a declanşat cu vigoare diabolică. Asasinate în masă, incendieri, bombardamente, schingiuiri medievale, violuri – tot ceea ce asimilează omul bestiei se petrece, fără nici un fel de cenzură, în această provincie sudaneză. Orice încercare de intervenţie din partea comunităţii internaţionale nu a dus la nici un rezultat. Pe de o parte, reacţia ONU şi a statelor africane grupate în diverse organizaţii regionale a fost anemică, inadecvată şi orientată, mai ales, spre misiuni de ajutorare a sutelor de mii de refugiaţi care au trecut graniţa în Ciad, unde, de asemenea, situaţia e cît se poate de complicată. Şi în Ciad arde, de ani buni, un „război uitat“. Guvernul de la Khartoum sabotează pur şi simplu eforturile stîngace ale comunităţii internaţionale şi, deocamdată, îi merge. Pentru că guvernul de la Khartoum are un aliat foarte important: China. Astfel, orice iniţiativă serioasă a Consiliului de Securitate se blochează şi orice fel de măsură punitivă împotriva guvernului sudanez se izbeşte de gigantul chinez. Gurile rele socialiste vorbesc şi despre o anumită complicitate a SUA, pe ideea că americanii nu fac prea mare caz pentru că liderii de la Khartoum, care pînă cu puţin înainte de 11 septembrie l-au găzduit pe Osama Bin Laden, le promit americanilor informaţii despre teroristul numărul 1 în schimbul inacţiunii. Asta este, desigur, o speculaţie, dar mediile de stînga o fac adesea.

Celebrisimul BHL este, deja, un obişnuit al teatrelor de război. Acolo unde omenirea suferă, BHL apare. Se întoarce apoi în lumea civilizată şi vorbeşte/scrie despre ce a văzut. Bernard-Henri Lévy este cel mai puternic *brand* intelectual al unei mari culturi care se mîndreşte cu intelectualii ei. Este, evident, un om de stînga. Cu atît mai interesante sînt consideraţiile sale despre Darfur, căci explicaţia sa pentru inacţiunea vinovată a lumii civilizate în faţa acestei orori acuză blocarea minţii occidentale în ideile stîngii. În cazul Darfur, Lévy crede că avem şi percepţia, şi acţiunea blocate pentru că trei dintre marile idei ale stîngii europene a secolului XX ne orbesc. Antirasismul, anticolonialismul şi lupta împotriva imperialismului sînt idei atît de impregnate în gîndirea Occidentului, încît au născut *pattern*-uri de percepţie şi s-au osificat în rigori morale. În cazul Darfur, aceste idei ne împing în cumplită vinovăţie. Astfel, *antirasismul* ne învaţă cum să reacţionăm cînd albii oprimă alte rase. Situaţia în care aceeaşi rasă, pînă ieri victimă a albilor odioşi, se masacrează în Africa ne lasă fără repere. *Anticolonialismul* ne învaţă să nu ne amestecăm în treburile

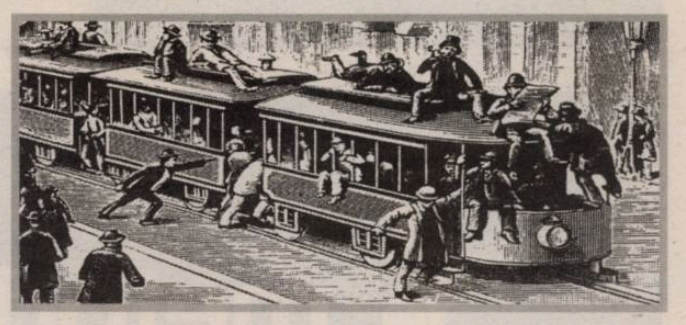

Sudanului şi inhibă o intervenţie occidentală decisivă într-o ţară africană care a scăpat de colonialism în 1956, cînd s-a retras ocupaţia britanică. În fine, *anti-imperialismul*, lupta celor ocupaţi împotriva „imperiilor“ ocupante, este singura lentilă prin care privim, încă, Africa. Dacă victimele fac parte dintr-una din tabere – „imperialiştii“ sau „anti-imperialiştii“ –, ştim să ne raportăm la ele. Dar dacă victimele nu fac parte din nici una dintre aceste două categorii, iar taberele care se înfruntă nu sînt, nici ele, recognoscibile după acest binom, atunci înţelegerea noastră paralizează. Un asemenea război, inclasabil după criteriile „anti-imperialismului“, este, după expresia obsedantă a lui BHL, un „război uitat“. Adică un război despre care nu vorbeşte nimeni, oricît de sîngeros ar fi.

Fie că ideile de stînga sînt de vină, fie că nu, Darfur este una dintre cele mai cumplite vinovăţii ale lumii contemporane. Nu am nici o îndoială că generaţia de după noi va fi stupefiată de incapacitatea noastră de a opri acest măcel, aşa cum generaţia mea a fost stupefiată aflînd despre incapacitatea lumii civilizate de a opri, la timp, Auschwitzul şi Gulagul. De altfel, Lévy crede că participarea Occidentului la Olimpiada de la Beijing echivalează, moralmente, cu participarea la Olimpiada de la Berlin, din 1936.

ready made

„Automobilul trece pe ţărmul lacului, pînă la un loc pe care mi-l recomandase Titulescu: un fel de sîn care intră pînă sub muntele cel mai înalt, încununat de nişte stînci curate – nişte «seninări», cum s-ar zice la Bran. Acolo sînt cîteva case între vii şi un mic restaurant, la Père Bize, unde se zice că mîncarea e o poezie.“

(Sextil Puşcariu, *Memorii,* Editura Minerva, 1978)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

O poveste cu un bolnav

Acum vreo cîţiva ani, am cunoscut o familie dintr-un oraş de provincie care m-a ajutat să depăşesc unele obstacole birocratice legate de nişte acte. Şi eu, şi ei ştiam că foarte probabil aceea era prima şi ultima întîlnire dintre noi şi m-a surprins să văd cît sînt de drăguţi şi serviabili, fără să-mi ceară ceva sau să aibă măcar în vedere vreun avantaj. Era şi o perioadă în care nu te aşteptai să primeşti ceva pe gratis, omenia era cu totul demonetizată. Văzîndu-mă încurcat că nu pot să mă recompensez, oamenii au folosit o formulă liniştitoare de genul: „Lăsaţi că poate o să avem şi noi vreodată nevoie de dumneavoastră prin Bucureşti...“. Ei bine, n-au trecut mai mult de două săptămîni şi, din păcate pentru ei, a apărut acea nevoie de ajutor din partea mea, într-o variantă de urgenţă. Bărbatul familiei, care era poliţist, a avut un accident grav de maşină, iar soţia lui m-a sunat spunîndu-mi că e transportat cu salvarea către Bucureşti, aflat aproape în comă, că ea n-a fost lăsată să-l însoţească şi că va fi dus la un spital de urgenţă din Capitală. Mă ruga să merg acolo, să întîmpin salvarea şi să am grijă de ce se întîmplă cu soţul ei accidentat, pînă cînd vor reuşi să ajungă acolo şi membrii familiei. M-am grăbit să ajung la acel spital, unde am constatat că salvările veneau cu o frecvenţă de-a dreptul sinistră. Eu întrebam fiecare şofer de unde vine. A trecut ceva vreme pînă cînd în faţa triajului a apărut şi maşina care-l transporta pe omul meu. Un brancardier a deschis uşile din spate. Acolo era un bărbat bandajat la cap care gemea. „Îl cunoşti?“ – m-a întrebat brancardierul. Am răspuns afirmativ, deşi nu eram foarte convins, şi el mi-a zis: „Păi atunci ia-l!“, după care a plecat lăsînd uşile deschise. A apărut şi şoferul care m-a îndemnat la rîndul lui să trag targa afară din salvare. Întrucîtva derutat, dar văzînd că nu sînt şanse să vină altcineva să facă acea operaţiune, am început, neîndemînatic, să scot targa. „Hai domnule, mai repede“ – m-a grăbit şoferul, punînd şi el o mînă. Eram uimit de ce se întîmplă, dar nu prea era momentul să-mi manifest indignarea pentru că omul de pe targă avea nevoie de ajutor cît mai repede. Am intrat în spital împingînd targa cu rotile şi neştiind încotro ar trebui să mă îndrept. Pe coridor, un portar s-a repezit să-mi deschidă o uşă şi am bănuit că pe acolo trebuie să fie drumul celor veniţi cu targa. După ce am trecut, l-am auzit însă pe portar protestînd că munceşte degeaba. Ar fi trebuit, credea el, să-i dau nişte bani. Plin de stoicism, am continuat să împing aiurea targa cu rănitul care gemea, prin spitalul necunoscut. I-am cerut unei asistente care mi-a ieşit în cale să-mi spună ce trebuie să fac. M-a întrebat la rîndul ei ce are bolnavul. Discuţia era uşor absurdă, dar, din aproape în aproape, am nimerit la secţia potrivită. Acolo am fost supus unui tir de întrebări oţărîte, printre care şi unde-i fişa pacientului. Evident, n-aveam habar şi a trebuit să explic pe rînd mai multor persoane că nu sînt nici şoferul şi nici brancardierul. M-au întrebat care e numele de familie al bolnavului şi am realizat că nu-l ştiu. Stupefiaţi, oamenii în halate albe m-au întrebat cine sînt de fapt eu. Atunci am izbucnit la rîndu-mi, spunîndu-le că din păcate pentru ei sînt jurnalist, dar că

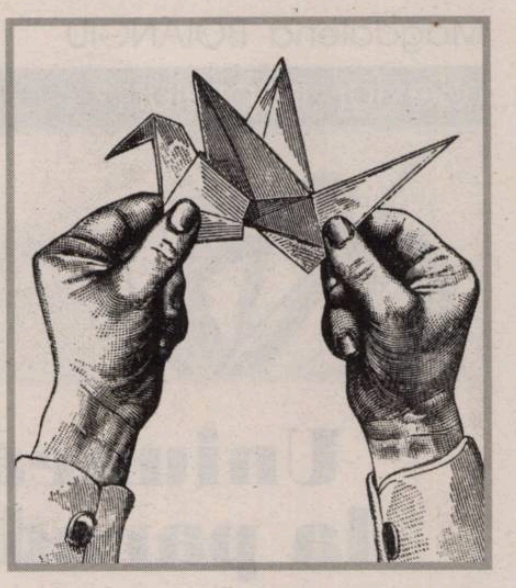

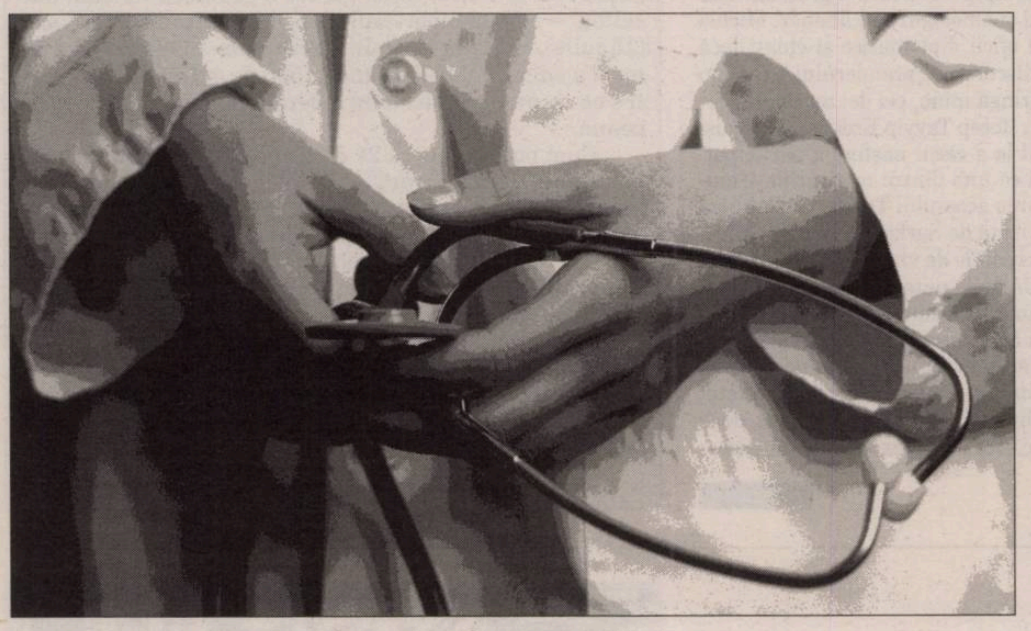

mai important ar fi să-şi pună la punct procedurile de primire în spital, mai ales pentru cazurile grave. N-au părut prea impresionaţi şi mi-au spus că trebuie să merg cu bolnavul la tomografie. L-am dus acolo, iar operatoarea mi-a spus că trebuie să-l ţin bine ca nu cumva să se mişte. Adică să încasez şi eu o doză de radiaţii. După tomografie am fost trimis, eu cu bolnavul meu, la un cabinet de radiologie simplă, loc în care am cerut totuşi un halat de plumb pentru protecţie. În sfîrşit, la un moment dat, rănitul a intrat pe mîna celor de la terapie intensivă. Trebuia, se pare, operat la cap. A doua zi am revenit la spital pentru a sta de vorbă cu doctorul care urma să-l opereze. Între timp apăruseră şi rudele omului, dar am ţinut să mă asigur şi eu că e pe mîini bune. Chirurgul desemnat să-l opereze m-a ignorat vreo oră, deşi ştia pentru ce venisem. Cînd, în cele din urmă, a catadicsit să mă primească în cabinetul său, m-a chestionat sever: „Cunoştinţa dumitale băuse înainte să facă accidentul?“.

3 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL DILEMA VECHE

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021/407.54.69

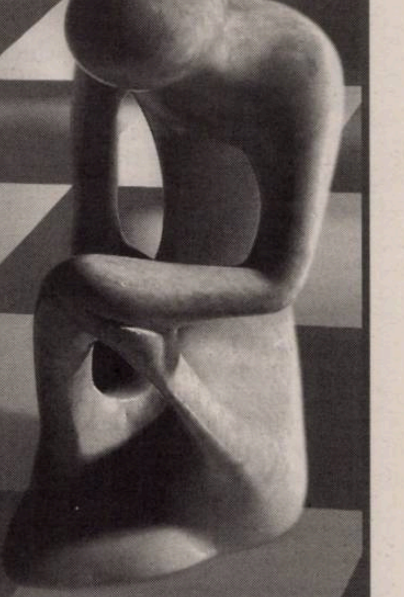

TRIMITE TALONUL

Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

LA TOATE OFICIILE POŞTALE, AGENŢIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume..... Compania* ..... Cod Fiscal*.....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.
Pentru ca livrarea abonamentului să începă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 – CP 143, Bucureşti, cod poştal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.

Abonamentele se pot contracta: n la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp C, sector 1, Bucureşti n cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. n la oficiile poştale n la sucursalele RODIPET n la firmele particulare.

Bronislaw GEREMEK

Cele două comunităţi ale Europei

Europa se găseşte într-un punct paradoxal. În vreme ce armonizarea legilor şi a Constituţiei este menită să ateste profunzimea integrării, instituţiile europene nu au reuşit să genereze acel sentiment al apartenenţei de care orice comunitate politică are nevoie pentru a supravieţui şi a prospera. Cîtă vreme lucrurile vor sta astfel, integrarea nu se va putea realiza cu succes. Pentru a depăşi parohialismele naţionale şi a îmbrăţişa obiectivele comune pe care Uniunea Europeană vrea să le reglementeze, aceasta ar trebui să abandoneze retorica simplei contabilităţi şi să adopte un limbaj în care să fie cuprinse mesaje despre ce e bun şi ce e rău, ce e frumos şi ce e urît, ce e corect şi ce e greşit. Asta nu se poate întîmpla automat sau peste noapte. Valorile comune şi reglementările evoluează după lungi acumulări de experienţă cu un substrat mitologic şi istoric care creează aparenţa unei evoluţii organice. Şi nu există nimic de acest fel în procesul de integrare europeană, care seamănă mai mult cu o opţiune deliberată şi suverană a cîtorva. Într-o atare situaţie e dificil să descoperi cum ar putea conduce acest drum la identitatea colectivă şi individuală pe care o cere unificarea Europei. Există două perioade din care Europa pare să-şi tragă construcţia comunitară. Creştinismul medieval din secolul al XIII-lea a format o comunitate unită în jurul unor credinţe comune, avînd Roma drept centru al puterii unificatoare. Succesorii Sfîntului Petru pe scaunul papal controlau o întreagă reţea de universităţi construite pe lîngă biserici şi în care o elită culturală era educată în mod unitar şi în aceeaşi limbă: latina. O adevărată reţea de biserici construite în acelaşi stil, printr-o Europă care împărtăşea un caldendar liturgic comun. Creştinismul medieval a fost prin natura sa european.

La Republique des Lettres, care a durat de la Erasmus pînă la epoca iluministă, a fost cea de-a doua perioadă care a legat comunitatea europeană. Franceza a înlocuit în bună parte latina, iar discursul religios a făcut loc observaţiilor şi analizelor cu o credinţă nelimitată în argumente şi progres ştiinţific. O reţea de comunicare care a permis diseminarea rapidă a ideilor a servit un spirit comun. Legăturile intelectuale şi culturale s-au întărit prin călătorii, iar declaraţii precum cea a lui Montesquieu că „Europa e doar o naţiune formată din mai multe“ au înflorit în mod natural. În ciuda faptului că urmăreau finalităţi diferite, cele două perioade au format punctul de referinţă cheie pentru o identitate europeană. Filozoful german Karl Jaspers a spus că libertatea europeană se bazează pe antiteze ca „lumea seculară şi transcendenţa, ştiinţa şi credinţa, tehnologia materială şi religia“. Aşa că Uniunii Europene n-are de ce să-i fie teamă să-şi afirme ambele baze: comunitatea creştină medievală şi comunitatea din era modernă. Numai aşa se va face dreptate esenţei contradictorii a spiritului european. Dar, pornind de aici, vedem că preambulul proiectului Constituţiei Europene este total inadecvat. Iniţial s-a refuzat includerea în Tratat a oricărei menţiuni despre creştinism, despre moştenirea iudeo- creştină şi alte asemenea lucruri, vorbindu-se doar de tradiţia iluministă dimpreună cu civilizaţiile greacă şi romană. Deşi s-a acceptat în cele din urmă, provizoriu, o soluţie de compromis, mesajul a rămas slab şi obscur. E păcat. Europa a plătit un preţ greu şi dureros pentru rupturile religioase şi aceste dispute nu trebuie reaprinse. Dar Constituţia nu trebuie să aducă mai multă claritate şi eficienţă doar în munca instituţiilor europene. Ea trebuie, de asemenea, să aducă Uniunea Europeană mai aproape de propriii cetăţeni. Această lucrare reclamă însă un pic de „metafizică europeană“. Liderii Uniunii ar trebui să vorbească despre ideea europeană şi despre spiritul european într-un fel care să-i încurajeze pe cetăţeni să se gîndească la cum au ajuns să fie împreună, de ce sînt împreună şi ce vor să facă împreună. Răspunsurile la aceste întrebări par să se învîrtă în jurul ideii centrale că persoana umană a fost creată de civilizaţia europeană începînd din perioada în care obiceiurile barbare s-au contopit cu creştinismul. Această viziune antropologică e susţinută prin tradiţia creştină şi mesajul ei: omul e creat ca o imagine a lui Dumnezeu şi însuşi Fiul lui Dumnezeu s-a sacrificat pentru om. Dar, găsim aceeaşi idee şi în tradiţia iluministă care declară că *omul e măsura tuturor lucrurilor* sau că acesta e învestit cu măreţie şi demnitate. Fundamentul dual al gîndirii europene face posibilă depăşirea acelui conflict dintre religie şi secularism care însoţeşte recentele dezbateri asupra bazelor ideologice ale Constituţiei. Prin preluarea aceluiaşi model care pune omul şi demnitatea sa în postura centrală, se poate porni şi la discuţia despre viitorul Europei. Pericolul este că „valorile comunitare“ pot produce divizări, atitudini şi politici de excludere. În schimb, conceptul de demnitate umană trebuie să încurajeze o deschidere majoră către ceilalţi. Europa poartă în ea pluralismul, conştiinţa unei culturi datorate grecilor şi romanilor, arabilor şi evreilor, învăţămintele propriilor sale experienţe, puterea toleranţei precum şi greutatea şi ruşinea apuselor ideologii totalitare. De fapt, drepturile omului trebuie chiar să definească imaginea Europei. Să-i fie emblema sau chiar „religia“. Drepturile omului ar trebui să fie jaloanele pentru politicile interne şi externe ale Europei. Altminteri, crearea unui post de ministru de externe al Europei va rămîne o literă moartă. Atunci cînd contribuie la reformarea legilor internaţionale şi la sistemul ONU, Europa trebuie să-şi bazeze politica sa externă multilaterală pe drepturile omului şi să asigure victoria acestora asupra calculelor politice pe termen scurt. Dar lucrul cel mai important: integrarea europeană nu trebuie să se definească doar la nivelul instituţiilor şi politicilor, ci trebuie să galvanizeze şi idei. Rolul dezbaterii intelectuale asupra viitorului Europei e acela de a creşte solidaritatea, de a produce idei şi viziuni destul de puternice pentru a arăta în mod realist direcţia care trebuie urmată şi să mobilizeze imaginaţia pentru construcţia unei comunităţi puternice, curajoase şi lucide.

copyright: Project Syndicate / Institute for Human Science, septembrie 2003
www.project-syndicate.org

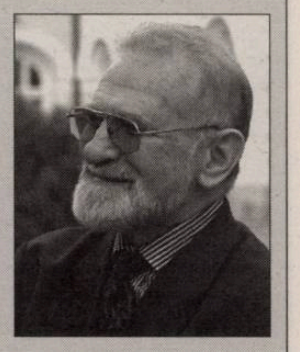

De profesie istoric, Bronislaw Geremek provenea dintr-o familie de evrei polonezi. A fost membru al Partidului Unit al Muncitorilor din Polonia, din care s-a retras în 1968, în semn de protest faţă de invadarea Cehoslovaciei de către trupele Pactului de la Varşovia. A devenit opozant al regimului comunist şi unul dintre liderii sindicatului Solidarnosc. A fost deputat în Seim din 1989 pînă în 2001, iar din 1997 pînă în 2000 a ocupat şi funcţia de ministru de Externe al Poloniei. În 2004 a fost ales membru al Parlamentului European, în care făcea parte din grupul liberal-democraţilor (ALDE). Bronislaw Geremek a murit duminica trecută, la vîrsta de 76 de ani, într-un accident de maşină.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Alt profesor, altă casă

La cîţiva paşi de casa lui Gh. Popa-Lisseanu de pe Calea Plevnei (despre care scriam acum două săptămîni), se găseşte nr. 54, tot monument istoric, avînd cam aceeaşi vîrstă (un secol?). A fost construită pentru Ion Clinciu, care era cumnat cu Popa-Lisseanu fiindcă luaseră două surori, fiicele unui colonel de intendenţă, iar fratele lor, generalul de corp de armată Paul Angelescu, a fost ministrul Apărării Naţionale în 1934-1937. Clinciu a fost toată viaţa profesor de istorie, la acelaşi liceu ca şi Popa-Lisseanu. Cînd şi-a început el cariera, în 1889, „Lazăr" nu era decît gimnaziu şi funcţiona într-un local modest, în curtea bisericii Sf. Gheorghe Vechi; clădirea în care se găseşte astăzi s-a inaugurat un an mai tîrziu. Cei doi cumnaţi asociaţi au întemeiat în 1892 Institutul de Băieţi Clinciu-Popa, care, sub firma Liceul Francez-Român, a fost în fruntea învăţămîntului particular bucureştean timp de 24 de ani, pînă la desfiinţarea sa de către autorităţile de ocupaţie germane.

În autobiografia sa, Clinciu declară cu mîndrie: „am construit casă în Bucureşti, vilă la Bran şi o cramă admirată de multă lume la Vadu Săpat". Această autobiografie a fost descoperită şi editată de dna Ioana Popescu în volumul *Arca lui Noe. De la neolitic la Coca-Cola* (2002), o extraordinară culegere îngrijită de Irina Nicolau şi colaboratorii ei. Autorul, care scria în 1936, se născuse în 1864, la Poarta-Bran, în acelaşi judeţ Făgăraş de unde era originar şi Popa-Lisseanu.

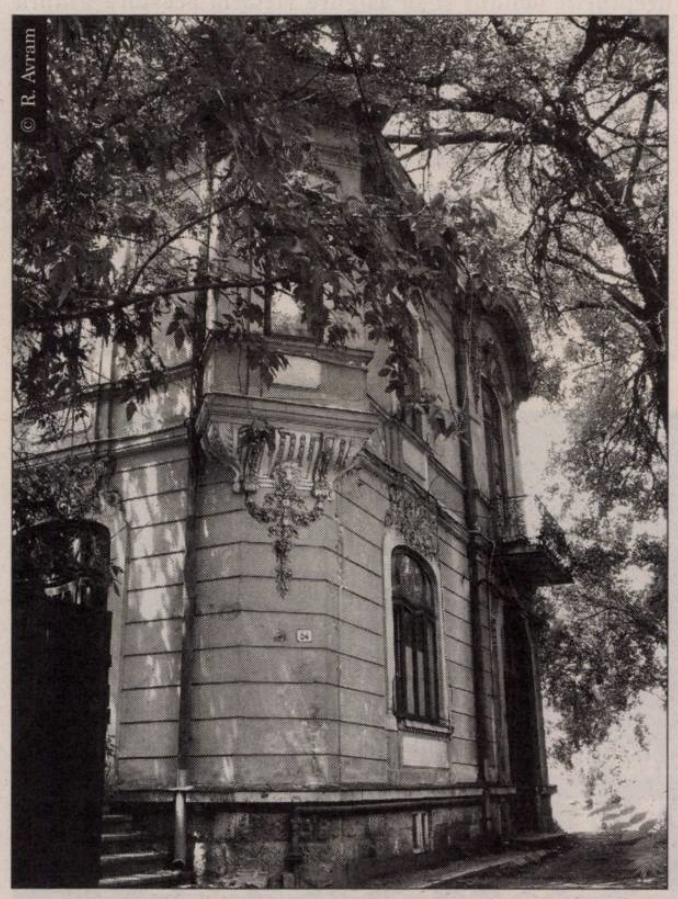

Amintirile bătrînului profesor, chiar dacă sînt cîteodată naive, lasă o puternică impresie de omenie şi cinste. Povestirea începe cu şcolile în care a învăţat un băiat sărac, deprins cu coasa, cu secera, cu furca şi cu paza vitelor. Cînd era la Braşov, îşi plătea găzduirea ca ucenic la un cojocar. Mai tîrziu, a fost cîntăreţ de biserică şi învăţător într-un sat din Ardeal, cînd abia împlinise 16 ani. Istoria studiilor sale, pînă la liceul din Braşov, unde a dobîndit o bursă din partea unei fundaţii româneşti, e absolut patetică şi ar trebui cunoscută pentru a arăta cu ce sacrificii s-a format acea generaţie de intelectuali, din neam de ciobani, care avea să pună bazele învăţămîntului în România, chiar înainte de Unire. În 1883, Clinciu a trecut graniţa încoace, prin „vama cucului", adică s-a strecurat peste munţi, de la Bran pînă la Sinaia, drum de 12 ore pentru un adolescent viguros. La Bucureşti s-a înscris la Şcoala Normală Superioară, al cărei director era atunci Odobescu. Studenţii citeau la lumina lămpii de petrol, la Biblioteca Academiei, iar aceea „era într-o sală a Universităţii, ne putem deci închipui cît era de săracă", şi îl avea deja ca bibliotecar pe Ioan Bianu, tot un ardelean. Ideea de a lăsa scris prin ce încercări aspre devenea cineva profesor n-o putea avea decît un om mîndru de această experienţă.

Din aceleaşi pagini se înţelege că el dezaproba agitaţiile studenţeşti din ultimul deceniu interbelic, cu alte cuvinte mişcarea legionară. În politică, Ion Clinciu, după ce ocupase o poziţie importantă în societatea civilă, ca preşedinte al Asociaţiei Profesorilor Secundari, a ajuns deputat şi senator, mai întîi în partidul Conservator-Democrat, apoi în cel Naţional Român.

Casa, parter şi etaj, cu balconul de fier forjat şi intrarea spre curte, avînd spre stradă o terasă îngustă, ferestrele fiind încununate de ornamente de stuc, se prezintă ca triumful unui burghez de primă generaţie. Nimic, totuşi, din prostul gust agresiv al parveniţilor. Dimpotrivă, corpul A, deci clădirea veche, are aspectul elegant *„belle époque"*. Dar este părăsită şi încuiată, cu lanţ şi lacăt la poartă, cu o pînză jegoasă întinsă peste grilaj ca să ascundă ce e înăuntru. Să fie oare în curs o acţiune de revendicare sau noul proprietar n-a găsit încă mijloacele de a începe restaurarea pe care o merită această frumoasă casă? Să nu aştepte prea mult!

PUBLICITATE

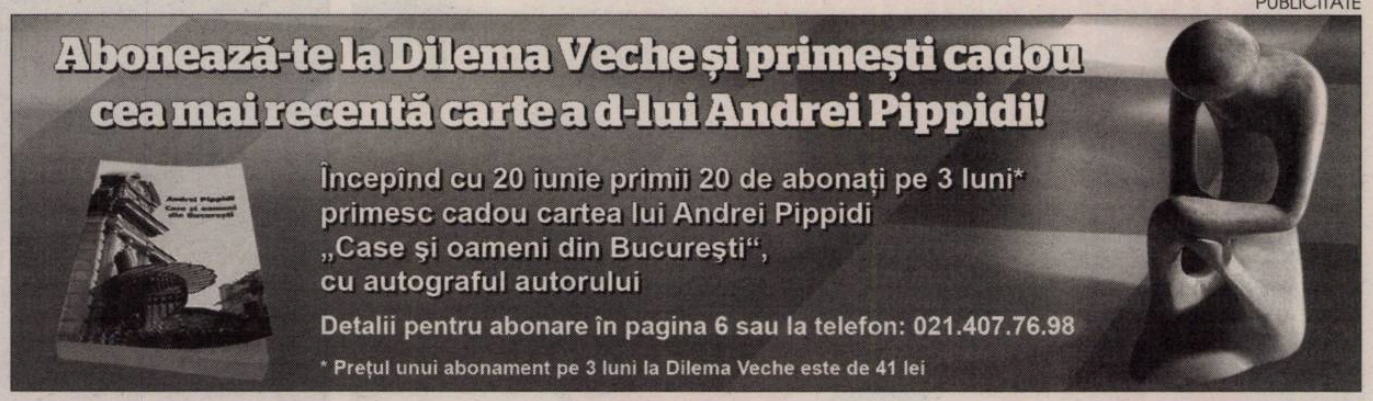

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: ● *Dana BALAN (jurnalist,* Evenimentul zilei*)* ● *Dan BOICEA (redactor,* Adevărul Literar şi Artistic*)* ● *Andrei CIURCANU (reporter, Realitatea Catavencu, Departamentul Anchete/Reportaj)* ● *Roxana LUPU (reporter, Realitatea Catavencu, Departamentul Anchete/Reportaj)* ● *Marius CHIVU* ● *Ioana BOT (prof. univ. Facultatea de Litere, Universitatea „Babeş-Bolyai")* ● *Rupert WOLFE MURRAY (consultant pe probleme de comunicare)* ● *Virgil NIŢULESCU (secretar general, Ministerul Culturii şi Cultelor)* ● *Cristian TABĂRĂ (realizator TV)* ● *Nicoleta ZAHARIA (redactor,* Adevărul Literar şi Artistic*)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Ruxandra TUDOR*

Unul dintre cele mai frumoase albume de artă pe care le-am văzut în ultimul timp este Priviri asupra trecutului României *(Wort+Welt+Bild, München), „o vedere de ansamblu – spun autorii – asupra principalelor monumente de pe teritoriul României, dintr-o perspectivă inedită, cea a fotografiei aeriene". Am trecut repede peste imagini (poate prea repede! – fotografiile, realizate de Georg Gerster, sînt, într-adevăr, spectaculoase, şi merită un răgaz...) pentru că, recunosc, m-au intrigat un pic cuvintele „principalele monumente". Nu vă propun un exerciţiu de imaginaţie pentru că sînt convinsă că majoritatea intuiţi deja despre ce monumente este vorba. Centrul istoric al Sighişoarei, mănăstirea Hurez, bisericile pictate din Nordul Moldovei, bisericile de lemn din Maramureş, satele cu biserici fortificate din sud-estul Transilvaniei, cetăţile dacice din munţii Orăştiei sau Delta Dunării sînt cîteva dintre „contribuţiile semnificative ale României la acest cor de diversitate a valorilor, semnificaţiilor şi mesajelor"... M-am întrebat imediat cîte dintre aceste obiective aş omite dacă cineva, în speţă un turist străin, m-ar ruga să îi recomand cîteva locuri din România care merită vizitate. Probabil că nici unul, răspuns care m-a intrigat şi mai mult... Departe de mine gîndul de a pune la îndoială valoarea acestor obiective – indiferent că vorbim de criterii istorice, culturale sau artistice – sau a instituţiilor îndreptăţite prin statutul lor să le confime această valoare. Nu mă pot abţine însă să nu întreb: este oare nevoie de un „număr" pe lista patrimoniului mondial ca să prezinţi interes? Doar dacă faci parte din patrimoniul UNESCO meriţi atenţie? În România există foarte multe locuri – din păcate, prea puţin cunoscute, mai deloc promovate – pe care „cineva" care încă mai crede în potenţialul turistic al României şi care este în stare să treacă de obsesia cîştigului material imediat ar putea să le transforme în obiective de interes. Nimic de zis, de vină sînt şi turiştii care nu mai concep un alt fel de turism decît cel cu multe stele, neapărat „*all inclusive*", dar asta este o altă discuţie. Nici măcar „patalamaua" UNESCO nu este un semn că lucrurile ar putea să intre pe un făgaş normal. Am plecat acum doi ani într-un circuit pentru a vizita – aţi ghicit! – bisericile de lemn din Maramureş. În satul Breb – un loc fabulos, despre care însă am aflat absolut întîmplător –, am întîlnit un grup de turişti francezi cu care am plecat într-o excursie spre o biserică pe care ne-o recomandaseră gazdele. Cei care au reuşit să ne conducă la destinaţie, după două ore de „orbecăit" printr-un peisaj altfel pitoresc, au fost doi nemţi care făceau turul Europei. Cum nu aveam nici o altă informaţie în afară de „ghidajul" stîngaci al gazdelor, nici un indicator, nici o localizare a bisericii respective pe vreo hartă, salvarea a venit din partea celor doi turişti care, urmărind un ghid de călătorii cu care veniseră de acasă, ne-au dus, ţintit, la „destinaţie".*

Multă teorie, puţină practică

În România, turism cultural înseamnă multă teorie (de idei, proiecte, strategii, hîrtii, slavă Domnului, nu ducem lipsă!), dar puţină practică. Ca turist care încă mai vede în România o ţară cu locuri de care te poţi îndrăgosti, de nenumărate ori am suferit din cauza indiferenţei care planează peste locurile datorită cărora, altminteri, nu contenim să ne umflăm în pene: drumuri proaste, indicatoare lipsă, informaţii inexistente. Presupunînd utopic că toate acestea ar funcţiona, s-ar dezvolta turismul cultural? Doar cu indicatoare, drumuri, informaţii, plăci memoriale, programe de vizitare, ghizi? Probabil că nu! (**R. T.**)

Ioana BOT

Locuri de memorie

În secolele XVIII-XIX, turismul cultural a contribuit decisiv la construcţia unei identităţi moderne a Europei, consacrîndu-i locurile de memorie, dar şi geografia în care acestea erau contextualizate: coborînd din Nordul rece şi „primitiv" în Peninsula Italică, spre ruinele Romei sau spre cenuşile încremenite ale Pompeiului antic, călătorii vremii descopereau o întreagă lume, straturi-straturi de istorie, dar instituiau şi practici ale călătoriei, ale locuirii în ţări străine (...şi aşa hanul a devenit pensiune), desenau peisaje, obiecte, dar şi hărţi, scriau memorii şi jurnale, se întorceau acasă şi povesteau despre toate acestea... Un univers nou prindea contur în jurul miticului centru al lumii noastre europene, dimpreună cu obiceiurile noi ale „turismului", versiune modernă a la fel de miticei „călătorii iniţiatice". Ceea ce vreau să subliniez, fără a face o istorie detaliată a genului acestuia de călătorie, este că turismul cultural e mai important pentru chipurile Europei moderne decît s-ar crede şi mai vechi. Printr-o firească deplasare analogică, modelul lui a fost transplantat de patrioţii romantici şi revoluţionari acasă, la noi: şi aşa se face că Grigore Alecsandrescu, tînăr, însoţit de prietenul său Ion Ghica, coboară în 1842 pe firul Oltului, descoperind potenţialul „cultural" al mănăstirilor, care devin subiect de inspiraţie literară, iar apoi – topos al educaţiei patriotice, dar şi destinaţie a unui turism cu conotaţii naţional-revendicative, jumătate pelerinaj, jumătate voiaj de plăcere printr-un peisaj binecuvîntat, ce abia astfel ajunge să fie *văzut* ca atare. Şi, văzut fiind, să existe.

Însăşi istoria fondatoare, aşadar, a turismului cultural ca practică europeană soft a călătoriilor de cunoaştere ne arată că este vorba de mult mai multe şi mai complexe nuanţe decît drumurile presărate cu muzee, plăci memoriale şi „ruine", eventual restaurate niţel, dar înconjurate cu gard protector şi vizitabile după un program adesea vitreg cu turistul. Ceea ce tocmai am enumerat reprezintă, din păcate, practicile curente „la noi", în vreme ce „la ei" istoria continuă, triumfătoare, pe drumul început acum trei secole. Avem – nu-i aşa – o ţară binecuvîntată cu obiective turistice de toate felurile: mănăstiri pictate şi castele medievale, biserici de lemn şi picioare de pod antic, cetăţi dacice şi castre romane, case memoriale şi teiul poetului din Copou. Dar ce-i o carte dacă n-o deschizi sau dacă nu ştii s-o citeşti? Un tablou în care nu înţelegi *ce* vezi? Un film într-o limbă ţie necunoscută? Cam aşa şi cu multe din destinaţiile posibile ale turismului nostru cultural, obiecte – iar nu locuri – de memorie, „obiective turistice", misterioase în închiderea lor, tratate cu indiferentă mîndrie de chiar locuitorii „autohtoni", care cred că un program de vizitare afişat pe poartă, o placă de marmură scrisă într-o engleză dubioasă şi un ghid improvizat sînt de-ajuns pentru a atrage şi impresiona definitiv turiştii (neapărat, străini). Că doar prestigiul obiectivului e indiscutabil şi... obiectiv, în sine.

Ceea ce m-a impresionat întotdeauna în traseele mele de turism cultural prin Europa a fost nu măreţia monumentelor văzute – adaug că ele nu sînt neapărat măreţe, ci *grăitoare* vizitatorului –, ci grija cu care comunitatea locală ştia să deschidă obiect(iv)ul turistic spre a face din el un *loc,* adică, încurajînd o locuire, o hălăduire, o cunoaştere a nuanţei, o reconstituire a vieţii lui. Cel mai adesea, localnicii o fac sub semnul benevolatului, atenţi la calendarele turismului, colaborînd cu agenţiile de profil. „Asociaţia amicilor monumentului X" este, în Italia, o practică obişnuită: ea oferă explicaţii, ghidaje inteligente, reconstituiri de viaţă cotidiană, într-o atitudine adesea polemică faţă de turismul industrial, „de autocar", unde străini cu videocamere în loc de chip coboară din giganţi cu aer condiţionat pentru a vizita, stahanovist, ceea ce trebuie şi cît mai repede. Am auzit, odată, un asemenea specimen, rostind satisfăcut între Forurile Imperiale şi Colosseum: *„So, this is Rome, Italy. OK. Tomorrow we'll do Florence, isn't it?"*. Şi am plecat mai departe, ştiind că acela numai turism cultural nu se poate numi. *Rome was what he just missed*. Îmi place, apoi, să văd cum inteligenţa localnicilor poate suplini absenţa obiectului monumental prin discurs, prin poveste: Geneva nu păstrează urmele concrete, săpate în piatra zidului, ale vieţuirii lui Jean-Jacques Rousseau acolo, şi totuşi, spaţii muzeale, arhive accesibile, trasee prin oraş reconstituite după memoria textelor, ghizi competenţi şi accesibili, lecturi publice, toate refac cum nu se poate mai interesant fantastica şi trista poveste a candidului Jean-Jacques şi a nesăbuitei sale Geneve, loc de memorie al naşterii sensibilităţii noastre moderne. Un soi de „pe urmele lui Rousseau", chiar acolo unde urmele palpabile nu mai există de mult.

În replică, îmi voi aminti mereu de descinderea entuziastă la Cluj, mai an, a unui scriitor occidental îndrăgostit de Blaga, pe care îl citise în traduceri, uneori improvizate şi cerute prietenilor săi români în numele marii sale pasiuni. „Oraşul lui Blaga!" – exclama deja în aeroport, într-o respiraţie fericită: ştia că există universitatea, biroul lui Blaga de la Biblioteca Centrală, străduţa în pantă cu o biserică ortodoxă, cartierul de vile cu grădini unde locuise poetul, parcul de pe rîu, unde îşi plimba vremelnicele iubiri etc. Fanul lui Blaga venise la un Festival Internaţional „Lucian Blaga", organizat de o Societate cu acelaşi nume. Voia să ştie unde se poate înscrie într-un tur al oraşului, pe urmele lui Blaga, şi după ce orar au loc acestea? Există şi lecturi de poezie în vreo cafenea dragă poetului? Mai departe, ne asigura, se descurcă singur. Nu aveam aşa ceva, dar se prevăzuse prezenţa invitatului străin la depunerea de coroane, de la statuia poetului din centru. Desigur, i-am improvizat un ghid, dar asta nu i-a vindecat perplexitatea. Iar un traseu turistic similar nu există nici acum; găsim, în schimb, repede, supăraţii de serviciu: că marele nostru poet şi filozof nu a luat Nobelul şi nu e suficient de studiat în şcoală. Sau de cunoscut în Europa, fireşte...

BARBURISME

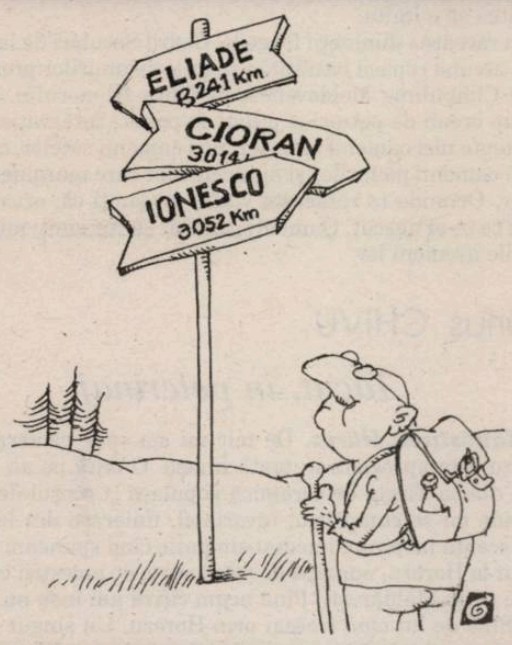

Desen de Ion BARBU

De văzut în Cluj, pe traseele turismului cultural:

● „Viaţa cotidiană a unui principe transilvan" – expoziţie, seri de muzică şi lecturi publice ale artiştilor locului, în română şi maghiară, ateliere de restaurare deschise publicului, ateliere tematice pentru copii, la Palatul Banffy (actualul Muzeu de Artă) şi la Casa Matei Corvin (actuala Universitate de Arte şi Design).

● „Elogiul satului românesc" – vizite ghidate, case deschise, ateliere active ale meşterilor ţărani (la care vă puteţi înscrie pentru stagii de vacanţă în domenii precum olăritul, prelucrarea casnică a lemnului, ţesut, pictarea icoanelor pe sticlă), la Muzeul Etnografic în aer liber „Romulus Vuia", de la Hoia.

● „Cu cărţile în pieţe" – manifestare lunară (ultima sîmbătă şi duminică din lună), dedicată promovării literaturii şi editurilor locale: tîrguri, lecturi de seară, matinee de improvizaţie pentru copii, *poetry slam*-uri iniţiate de poeţi celebri ai Clujului.

● „Traseul simetriilor" – pornind de la celebra stradă simetrică, unică în Europa (str. Iuliu Maniu, v. *Guinness Book),* parcursul propune descoperirea artei baroce a Clujului, dar şi a formelor particulare de convieţuire culturală, într-un oraş cu două centre, patru confesiuni, două catedrale metropolitane, două stadioane, două limbi vorbite pe stradă... etc.

N.B. Cum puteţi bănui, nimic din toate acestea nu există. Dar nu-i aşa că ar fi frumos? (**I. B.**)

VESTITE ŞI NEŞTIUTE

Dana BALAN

Pe insulă

Satul Hamlet, Scoţia. Codrii seculari de la Slătioara. Peste satul de pescari s-a abătut ploaia din fiecare dimineaţă. Simplă şi mută, apoi muzicală, cu răpăituri şi vijelii care foşnesc mărăcinişurile. Sub lumina vînătă a fulgerelor, marea se preschimbă într-o arătare neagră, gata oricînd să înghită nisipul, casele şi pescarii, cu harpoane şi bărci cu tot. Pînă la prînz, oamenii înoată cu băgare de seamă prin tăcerea aerului – o haină udă sub care poţi să te prăpădeşti înecat, fără să mai ştie nimeni de tine. După furtună, Marea Nordului trimite scrisori de ameninţare – scoici eşuate pe plajă, pe care numai cei născuţi aici ştiu să le citească, privind nemişcaţi orizontul.

Cînd pescarii îşi încalţă cizmele verzi, din cauciuc, ştii că a început o nouă zi. Pentru ei, turiştii abia treziţi sînt fantome care călătoresc cu avionul sau pe vapoare, fotografiază cîteva zile peisaje din realitatea părelnică, joacă golf în tricouri din caşmir, beau nenumărate sticle de whisky şi pleacă furînd amintirea ploilor.

Din satul Hamlet, unde nu se găsesc nici magazine şi nici baruri, tinerii scapă încotro pot: fie în distileriile de scotch care împînzesc ţinuturile Highlands, fie trecînd peste Firth Bridges, spre Edinburgh. În orice parte ar fugi însă, descoperă că Scoţia e doar o insulă pe care marea o îngăduie, hrănind-o în captivitate cu peştii şi scoicile ei. Fiii de pescari fug apoi de munca în port. Astfel, n-o să-i mai strige nimeni, niciodată, pe numele de acasă :„Hei, Duncan! Ai prins ceva peşte azi? Unde ţi-e barca?“. Noaptea se visează în mijlocul mării, simţind aievea disperarea ascuţită a naufragiului, pe care doar sunetul de cimpoi ar putea să o imite.

În răcoarea dimineţii fragede, Codrii Seculari de la Slătioara îşi ascund copacii bătrâni în spatele drumurilor proaste care leagă Cîmpulung Moldovenesc de Gura Humorului. Insulară într-un ocean de pet-uri şi pungi de pastic, rezervaţia nu pare să aştepte nici oamenii oraşelor, nici oamenii satelor, ci mai degrabă oamenii pădurilor şi ai ţărmurilor care mărginesc lumea de cer. Oriunde te rătăceşte viaţa, tot simţi că, orice ai face, rămîi ce te-ai născut. Oamenii „insulă“ se vor simţi minunat în locurile asemeni lor.

Marius CHIVU

Tăcut, în pelerinaj

Mănăstirea Hurez. De mic mi s-a spus că ceramica de Horezu este apreciată în toată lumea. O dată pe an – vara – eram dus la Tîrgul de ceramică populară „Cocoşul de Hurez“, de unde mi se cumpărau, invariabil, fluieraşe din lut, iar în adolescenţă inspiram imediat simpatie cînd spuneam că m-am născut la Horezu, aproape de mănăstire, de maeştrii olari şi de culele de la Măldăreşti. Pînă acum cîţiva ani însă nu vedeai o strachină de lut cînd treceai prin Horezu. Un singur magazin de stat, amplasat în centrul oraşului, comercializa obiecte de artă populară şi în week-end era mereu închis. După anul 2000 au început să apară pe marginea drumului mici magazine particulare de desfacere a obiectelor de ceramică. Acum sînt cîteva zeci şi în week-end e plin de turişti care-şi umplu portbagajele cu ulcioare, farfurii, ceşti şi vaze de lut. Olarii care le fac sînt răspîndiţi prin satele dimprejur, magazinele aparţin unor comercianţi, de aici şi amestecul de stiluri şi prezenţa multor obiecte kitsch (sau) aduse de prin alte părţi cum ar fi, de pildă, cuiere de lemn inscripţionate roşu cu Dracula. Din fericire, ca să ajungi la mănăstire e ceva mai complicat şi, ca o minune, locul nu s-a comercializat sub presiunea turiştilor. Nu e ca la Curtea de Argeş unde oamenii nu se duc în pelerinaj, ci la bîlci – un fel de manelo-pelerinaj de unde se pot cumpăra icoane cu lumini fosforescente şi isuşi cu neoane de băgat în priză, brăţări cu Steaua şi palete de plastic cu care te poţi scărpina pe spate. Cei care îndrăznesc să se aventureze pe drumul accidentat înspre comuna Romani găsesc Mănăstirea Hurez impecabilă în frumuseţea ei parcă neatinsă de timp şi mult mai puţin frecventată decît te-ai aştepta. Intri în tăcere şi pleci tăcut, împăcat, cu convingerea că te-ai recules într-un loc cu adevărat sfînt. Cele mai frumoase locuri din lume sînt cele la care (agro-/globalo-) turiştii ajung mai greu.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 17 iulie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Andrei CIURCANU

Fantomele generalului Brialmont

Fortificaţiile din jurul Bucureştiului. 36 de forturi şi baterii – o investiţie echivalentă cu 620 de milioane de euro, un sistem de fortificaţii ridicat de unul dintre cei mai renumiţi generali în proiecte de fortificaţii, belgianul Henri Brialmont – se sting înghiţite de mizerie şi dezinteres, tratament din partea autorităţilor. Construit în jurul Capitalei în perioada 1882-1894, sistemul de apărare este printre puţinele din Europa. Brialmont a mai proiectat astfel de construcţii şi în jurul localităţilor Anvers, Liège şi Namur, dar au fost distruse în timpul războaielor.

În Bucureşti, centura de apărare putea prelua aproape 30.000 de soldaţi. Proiectul a fost unul grandios, suprafaţa totală a forturilor şi bateriilor fiind de 120 ha, unele amplasamente ajungînd chiar şi la 11,60 ha. Fortificaţii şi baterii, construcţiile sînt dispuse în jurul Capitalei din doi în doi kilometri. Primele ridicate au fost forturile – Chitila, Mogoşoaia, Otopeni, Jilava – urmînd ca fiecare amplasament să fie denumit după zona în care era construit.

La 114 ani de atunci, din grandiosul proiect au mai supravieţuit doar 30 de construcţii: 17 forturi şi 13 baterii. Unele au fost transformate în depozite de alimente sau magazii (bateria din curtea Arhivei Naţionale de Film), altele s-au „metamorfozat“ în ciupercării. Cele mai multe însă au fost inundate şi abandonate pe marginea şoselei de centură (bateria 14-15 de la Măgurele şi bateria 9-10 de la intrarea pe Autostrada Soarelui, fortul de la Jilava).

Situaţia juridică a acestor clădiri monumentale, dovezi ale geniului militar, este departe de a fi clarificată. Reprezentanţii administraţiei Capitalei ridică din umeri şi susţin că fortificaţiile nu se află în raza administrativă a Bucureştiului şi prin urmare nu se poate face nimic pentru reabilitarea lor. Cei din Ministerul Apărării păstrează tăcerea, iar cei din Ministerul Culturii aproape că nu au habar de existenţa acestor clădiri.

Singurul care pare să fi rămas mîndru de aceste fortificaţii rămîne chiar iniţiatorul proiectului, Carol I, Regele României. „Tunurile vor bubui din toate forturile din Bucureşti, Focşani, Galaţi ridicate de Mine, ca un scut puternic al vetrei strămoşeşti, în timpuri de grele încercări, de cari cerul să păzească ţara“ – a spus acesta la terminarea centurii de fortificaţii.

Acum au rămas doar mizeria, liniştea şi indiferenţa care ucid istoria unui oraş şi lasă în urmă fantomele unui general belgian.

Roxana LUPU

Cerul senin, poleială gratuită!

Satul Viscri, Braşov. După atîtea reportaje TV – în care prinţul Charles apărea vrăjit pe uliţele unui oarecare sat din România – şi referinţe cu privire la ţinutul cu pricina, ce evocau un mister inerent şi o sacralitate a meleagului ardelenesc neatins, virgin, am trăit ceva timp cu o mare dorinţă în suflet. Să calc şi eu pe uliţele satului Viscri, să mă minunez de casele săseşti, de tradiţiile conservate ca într-un glob de sticlă, neatins de evoluţie şi civilizaţia oripilantă a *high tech*-ului. Imaginam o incursiune magică, cu oameni în straie strămoşeşti sub cerul curat, despărţiţi de la naştere de simţurile perverse ale societăţii noastre, sintetizate în făcutul banilor cu orice preţ. Proiecţia idilică de-acasă, cu aşezarea izolată într-un cadru mirific, nu mi-a fost înşelată, dar din păcate ea a rămas singurul reper. Pentru că în Viscri este cerul limpede şi pădurile din jur sînt stufoase şi minunate, dar detaliile care fac diferenţa – altele decît cele din toate celelalte sate săseşti – lipsesc cu desăvîrşire. Aceleaşi case săseşti, acelaşi drum de ţară. Sigur, biserica fortificată din Viscri, ce datează din secolul XIII, înscrisă pe lista UNESCO a patrimoniului universal, ar putea salva situaţia. Dar toate celelalte cîrlige invocate drept patrimoniu cultural naţional, precum şosetele de lînă împletite de femei sau atmosfera bucolică smulsă dintr-un basm, fisîie cu zgomot, ca un balon dezumflat. Femei care fac motocei sînt şi la bunica mea, la ţară, în Moldova şi tot la ea regăsesc cu bucurie acelaşi peisaj. Aşa că din Viscri mai rămîne doar minunata biserică gotică şi, trist, dar adevărat, casa prinţului Charles, pe care a cumpărat-o pentru că, probabil, România îi suna exotic, iar Viscri cu atît mai mult. Alt aspect mai puţin bucolic, dar despre care turistul român nu prea are de unde afla, este că o cameră normală, într-o casă de acolo, împopoţonată cu tablourile acelea din comunism cu zîne străvezii pe malul rîului, costă nici mai mult, nici mai puţin decît 2 milioane de lei vechi. Viscri beneficiază de o promovare fără precedent pentru un obiectiv turistic din România, s-au făcut zeci de reportaje şi documentare, satul este prezent în zeci de broşuri şi albume turistice din ţară şi străinătate. Locuitorii lui ştiu asta şi au o aroganţă a comerciantului care m-a întristat. „Nu putem negocia, aşa merg preţurile aici. Noi avem tot timpul plin cu străini“ – am auzit prin sat. După cîteva asalturi ale gospodinelor împletitoare, aşezate pe marginea drumului – „Nu cumpăraţi ciorapi de lînă? Sînt buni, călduroşi!“; la 40 de grade Celsius, cu nimic deosebiţi de ciorapii mei, împletiţi de bunica de la Peicani, judeţul Vaslui –, mi-am dat seama că cerul senin nu ajunge la Viscri. Este doar un model de poleială gratuită, vîndută exorbitant străinilor din aglomerări urbane, care leşină excitaţi cînd văd o vacă la muls.

Ruxandra TUDOR

Ruinele îngerilor

Micul Trianon de la Floreşti. Trec printr-o poartă masivă din fier, ruginită şi chircită, şi ajung într-o curte pustie, năpădită de buruieni înalte. Trei capre roşcovane, ameţite de căldură, stau la umbra unui copac şi rumegă în neştire iarbă. În răstimpuri, pe poarta castelului mai intră cîte o siluetă... Dispare însă repede, tot aşa cum apare – pe nesimţite. Deşi i se spune Micul Trianon, palatul Cantacuzino este, de fapt, o construcţie impresionantă. Dacă răzbaţi prin iarba deasă, care îţi dă impresia că mai are un pic şi-l va înghiţi, dacă te apropii mult de ziduri şi ridici privirea, simţi cum ţi se taie respiraţia. Te domină şi te incită, aşa pustiu şi ruinat cum ţi se desfăşoară în faţa ochilor. Doi îngeri de piatră, cu aripile desfăcute şi feţele sluţite de timp, străjuiesc o intrare care a servit odată drept principală cale de acces în palat. Mă tentează să intru, dar privirea mi se opreşte asupra unor litere mari, „ameninţătoare“: „Nu intraţi! Pericol de prăbuşire!“. Intru, dar nu mă aventurez prea mult – nu poţi să te prefaci că nu observi crăpăturile adînci din ziduri şi bucăţile mari de ornamente care se leagănă, cu un scîrţîit surd, în bătaia vîntului. În interior, domină pustiul. Din visul lui Grigore Cantacuzino de a-şi construi la Floreşti o reşedinţă somptuoasă, după modelul Trianonului de la Versailles, nu a mai rămas nimic. Un nimic „frumos“ însă, pe care îmi place să-l privesc şi să-mi imaginez unde au fost odată sălile de bal, anexele, camerele şi saloanele pentru oaspeţi sau pavilioanele pentru personal. Acum, interiorul palatului este plin de vegetaţie deasă, de ziduri prăbuşite, resturi menajere şi un stol de corbi care, simţindu-mi prezenţa, încep să se agite. Îi las să-şi „apere“ pustiul şi încerc să mă strecor afară dintre ruine, cîntărindu-mi cu grijă fiecare pas. Contrastul dintre exteriorul majestuos, cu stucaturi şi ornamentele de piatră care încă se păstrează, şi ruinele din interior este aproape şocant. Cu toate astea, Micul Trianon nu merită ignorat, chiar dacă nu mai poate arăta decît frînturi din ceea ce s-a dorit a fi odată. Merită să îl vizitaţi... Merită măcar să ştiţi că există. Din DN 1, la cinci minute de paralela 45, în localitatea Floreşti.

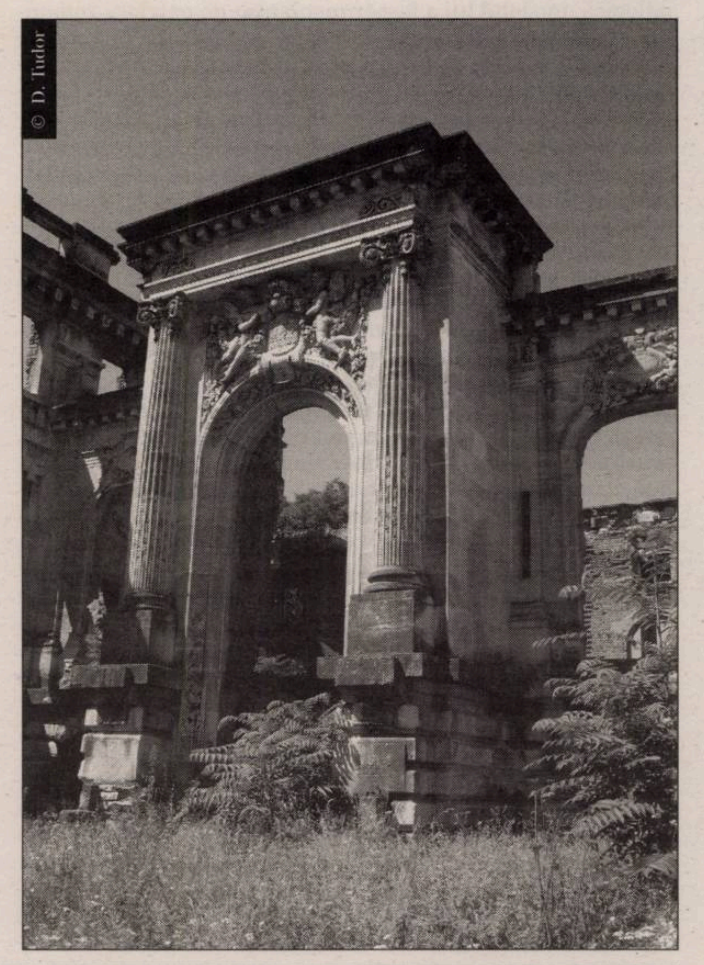

Nicoleta ZAHARIA Dan BOICEA

Noi nu ne vindem ţara

– nici nouă înşine! –

De ce atunci cînd ceri informaţii despre un circuit în România agenţii de turism dau ochii peste cap şi ridică din umeri, spunînd că nu se ocupă cu turismul intern „pentru că nu se caută“? Iar cei care ar trebui să te „agaţe“ îţi recomandă eternele castele Peleş, Bran sau mănăstirile din Moldova? De ce nu ne trimite nimeni la Peştera Scărişoara, unde cel mai vechi gheţar din Europa este încă neatins de încălzirea globală, la Peştera Poarta Zmeilor sau la Peştera Vîntului, cea mai lungă din România, toate în zona Munţilor Apuseni? Sau la salina din Praid, cu o rezervă de sare care poate hrăni toată Europa, pentru mai multe sute de ani?

La 40 de grade Celsius, luăm la picior zece agenţii de turism din buricul Capitalei, în căutarea unei excursii de cîteva zile în România. Ne încăpăţînăm să găsim măcar o agenţie care să ne copleşească cu diferite promoţii şi atracţii turistice insolite în propria ţară, despre care ne place să credem că are multe de oferit. După cîteva ore de căutări, tot ce găsim sînt doar agenţii dezinteresate de turismul cultural românesc, angajaţi slab pregătiţi, care nu pot privi dincolo de cîteva clişee geografice, operatori blazaţi, care nu îţi furnizează soluţii pentru concediu şi te lasă să pleci nemulţumit, şi o lipsă dureroasă de arsenal media convingător: pliante, fotografii, CD-uri.

Agenţia Patriot ne trimite în Turcia

De la ONT Carpaţi, „cel mai mare tour operator din România, înfiinţat în urmă cu 70 de ani“ – cum scrie chiar pe site-ul www.ont.ro –, primim un răspuns deranjant: „Nu ne mai ocupăm de turismul intern pentru că nu se cere“. Înapoi în stradă. Un banner al Agenţiei Patriot ne momeşte într-o scară de bloc, într-o cămăruţă în care, de obicei, administratorul încasează întreţinerea. Cu speranţă în glas, întrebăm dacă se organizează circuite în România. „Nu mai căutaţi aşa ceva. Ceauşescu a murit. Nu se mai organizează de pe vremea lui. Dacă vreţi, noi facem excursii doar în Turcia. Oricum, e mai simplu şi mai ieftin să te duci în Caraibe şi înapoi decît să faci turul României.“ Tirada domnului chel şi cu privire rece ne bulversează. Schimbăm tactica. Ţinta: agenţiile mari. Dar nici la J'Info Tours n-avem succes. „Nu există nici un circuit intern, nici la munte, nici pe litoral“ – ne asigură o domnişoară plictisită. „De ce?“ „Nu ştiu.“ Halal informaţie. Nici vorbă de cataloage promoţionale sau amabilitate. Dintr-o cutie transparentă scoatem două pliante, singurele care menţionează ceva despre România. Unul ne ademeneşte cu o pensiune de patru margarete, la 6 km de Bran. „Ce putem vedea în zonă?“ „Păi... Castelul Bran“. Altceva? Pauză. Cealaltă tentaţie turistică din România este reprezentată de o vilă de trei stele din „staţiunea“... Bucureşti. Plecăm indignaţi şi frustraţi, deşi o informaserăm pe domnişoară că nu vrem să vedem nici Bucureştiul, nici castelul lui Dracula. Nici la Phoenix Tour nu avem noroc. „Organizăm tur prin România. Dar *(suspans!)*... e în construcţie...“ În plin sezon? Şi cînd va fi gata? În octombrie? Facem o încercare şi la Carpatia Tour, pentru că numele firmei are sonoritate autohtonă. Îl blocăm pe un agent, cerîndu-i informaţii despre o excursie în România. Dă ochii peste cap şi de vreo două ori accentuează că nu au aşa ceva. „Mai încercaţi în spate, în dreapta, la doamna“ – ne îndrumă el.

„Mergeţi la hoteluri unde curge apa“!

De la „doamna“ aflăm că ni se oferă tot! Cu o condiţie: să schiţăm noi traseul. „Circuitul nu vi-l facem noi pentru că înseamnă timp pierdut, trebuie să cerem preţuri peste tot şi nu se vinde! Dar la cerere, se poate face. Dvs. vă ocupaţi şi de transport, iar noi rezolvăm problema cazării. Să căutaţi la hoteluri de minimum trei stele, unde curge apa şi nu trebuie să faceţi reclamaţie. Ar trebui să vedeţi Braşovul-Poiana Braşov, pentru că s-a construit mult acolo, în Sighişoara puteţi vizita cetatea... Dar să ştiţi că un circuit prin România nu costă puţin. V-ar ajunge cam la 1500 de euro, două persoane, plus benzina şi mîncarea.“ „Ceva mai inedit, mai puţin ştiut, nu aveţi?“ „Nu vă pot trimite în astfel de zone. Nu ştiu cum e acolo“ – se apără doamna. Ţine totuşi să ne povestească un sfert de oră despre circuitele formidabile organizate în 2006 pentru nişte filipinezi şi francezi.

Castelul lui Dracula şi „Munţii“ Noroioşi

Rodell Travel sînt singurii care se ocupă de circuite în România. Din păcate, locuri libere mai au abia la începutul lui septembrie, pe Transfăgărăşan. Să aşteptăm pînă la vara viitoare... În rest... nici urmă de pliante sau fotografii care să ne agaţe pentru un sejur. „E mai convenabil să te duci în Franţa, Germania, Spania, Grecia“ – ne linişteşte o domnişoară amabilă de la Eurolines, total nepregătită şi fără minime cunoştinţe de geografie. Evident, firma nu are circuite naţionale, dar asigură cazarea în locurile pe care vrem să le tranzităm. Cerem îndrumări. Sugestiile vin prompt: „Păi ar fi în Bistriţa, Castelul lui Dracula, apoi Munţii Noroioşi... de la Buzău, dacă nu mă înşel“. Poate Vulcanii Noroioşi... „Clujul e foarte frumos“ – adaugă ea timid. Ne oferă două pliante: unul despre Moldova (bine făcut, cu pagini întregi despre mănăstiri şi tradiţiile din zonă) şi altul despre litoral (pe lista atracţiilor turistice figurînd monumentul Tropaeum Traiani de la Adamclisi sau Herghelia de la Mangalia). Tot pe această listă sînt trecute şi „autobuzele supraetajate, cu o lungime de circa 12 metri şi o înălţime de circa 4 metri din Constanţa, parcul Aqua Magic şi telegondola din Mamaia“. Aşteptăm să devină monumente de însemnătate naţională obeliscul sau epava de la Costineşti!

Cu orgoliul rănit, ne rătăcim privirile prin pliantele spectaculoase care promovează destinaţii mult mai accesibile (China pare a fi la o aruncătură de băţ, în comparaţie cu România). În loc să cîştigăm timp apelînd la o agenţie profesionistă care să se ocupe de toate aspectele pentru vacanţa pe care ne-o dorim, ne alegem cu un mare şut în fund – un pas înainte: spre Grecia, Franţa, Spania, Italia sau Maroc.

Rupert WOLFE MURRAY

Călătorie în necunoscut

Comparaţia turistică dintre România, în care locurile şi infrastructura „lasă de dorit“, şi Vest este o încercare sortită eşecului. Litoralul românesc şi staţiunile montane sînt promovate în afara ţării, deşi nici pe departe nu se pot compara cu ceea ce oferă ţări precum Turcia, Bulgaria, Croaţia şi Ungaria – nemaivorbind de Franţa, Spania sau Italia.

Tendinţa de a face comparaţii nerealiste se regăseşte inclusiv în ceea ce priveşte turismul cultural. Întrebaţi orice român ce locuri din ţară merită vizitate şi, fără excepţie, răspunsul va include expoziţiile de artă din Capitală, castelul Bran şi mănăstirile din Bucovina. Cereţi în schimb oricărui turist străin care a vizitat aceste locuri să îşi exprime o opinie şi... dezamăgire! Galeriile de artă nu sînt decît o umbră vagă a celor din Paris, Roma, Sankt Petersburg şi chiar Budapesta, castelul Bran este un „fals“ – nu i-a aparţinut niciodată contelui Dracula aşa cum se spune! –, iar mănăstirile sînt năpădite de kitsch.

Se pare că românii nu pot renunţa la o practică mai veche, aceea de a imita cultura franceză de secol XIX. În fiecare oraş trebuie să existe galerii de artă, o operă (şi, evident, o orchestră simfonică), un muzeu şi un centru cultural – obiective considerate de majoritatea reprezentative pentru „cultură“. O falsă impresie, deoarece ele nu fac decît să îi menţină, la nesfîrşit, în inferioritate: singura ţară care ar putea să-i concureze pe francezi în ceea ce priveşte cultura renascentistă este Italia.

Înţeleg de ce românii devin defensivi cînd cineva are o părere critică la adresa culturii lor. Dacă nici galeriile, castelele, mănăstirile sau muzeele nu mai prezintă importanţă, cu ce se mai pot mîndri? Ce le mai pot „arăta“ turiştilor străini? Răspunsul este foarte simplu: trebuie doar să stea de vorbă cu cei care le vizitează ţara şi să îi întrebe ce le-a plăcut, ce nu şi de ce.

De fiecare dată cînd întîlnesc în România un turist străin, îi adresez aceste întrebări, iar răspunsurile, de obicei, coincid. Majoritatea se plîng de drumurile foarte proaste, de gările mizerabile, de Bucureşti – o capitală pe care o consideră haotică –, dar sînt fascinaţi de Transilvania. Toţi cei cu care am stat de vorbă şi care vizitaseră un sat tradiţional românesc au recunoscut că nicăieri nu s-au simţit mai bine.

Din punctul meu de vedere, „cultura“ originală a României se regăseşte în satele sale, în păduri şi în munţi. Doar în sate mai poţi admira arhitectura tradiţională, case construite de ţărani din materiale rudimentare, zugrăvite manual. Numai în sate mai poţi vedea oameni care lucrează la munca cîmpului aşa cum se făcea cu secole în urmă. Cît despre tehnicile prin care sătenii îşi cultivă pămîntul, metodele de depozitare, felul în care îşi transportă bunurile şi negoţul pe care îl fac, toate acestea au fost date uitării în Vest de foarte mult timp. În sate mai poţi întîlni oameni prietenoşi şi deschişi.

Pentru foarte mulţi români însă, moştenirea rurală este un lucru pe care preferă să îl ignore, un simbol al sărăciei, al ignoranţei, o marcă a involuţiei. Un „ceva“ ruşinos care nu poate fi decît dat uitării sau deghizat în clădiri moderne, impresionante. Majoritatea românilor se simt jenaţi de faptul că aproape jumătate din populaţia ţării lor trăieşte la ţară, bucurîndu-se că, dintre aceştia, cei mai mulţi sînt vîrstnici şi alte cîteva milioane au plecat la lucru în alte ţări. În curînd, situaţia demografică va rezolva „problema rurală“ astfel încît antreprenorii agricoli vor prelua controlul.

În 1990 am ajuns în Vîrfu Cîmpului din judeţul Botoşani – primul sat românesc pe care îl vizitam şi în care am locuit mai mult de un an – şi am fost uimit de felul în care trăiau oamenii acolo. Modul în care gazdele noastre reciclau toate resturile, faptul că ei consumau numai ceea ce produceau în propria gospodărie şi curtea casei, mereu plină de păsări şi de animale domestice, sînt cîteva dintre cele mai „plastice“ imagini legate de acest loc. Nenumăraţi străini care ne-au vizitat în Vîrfu Cîmpului şi care au şi locuit cu noi o perioadă mi-au împărtăşit fascinaţia pentru un mod de viaţă care în societatea noastră a dispărut cu secole în urmă. Cu toţii am fost de acord că un sat este mai interesant – şi oamenii mai primitori –, cu cît este mai izolat şi mai sărac.

Sînt aproape 18 ani de cînd colind satele – cu trenul şi, mai nou, pe bicicletă (după mine cele mai practice metode de a călători) – şi nu contenesc să consider România o ţară fascinantă. Pînă acum am vizitat judeţele Botoşani, Neamţ şi Caraş-Severin şi îmi doresc ca voiajul meu să nu se oprească aici. Intenţionez să merg mai departe, în Dobrogea şi în Deltă – mi-ar plăcea să merg pe bicicletă de-a lungul Dunării, o zonă în care se află numeroase sate uitate.

O altă atracţie cu care România se poate mîndri sînt munţii, dar, cu toate că masive ca Bucegi sau Făgăraş, de exemplu, conţin trasee îndelung bătute de turiştii români, străinilor le sînt cvasi-necunoscuţi. Turism înseamnă şi altceva decît litoral sau staţiuni montane de schi, iar guvernul român ar trebui să înţeleagă acest lucru şi să nu ignore avantajul economic, respectiv miliardele pe care le-ar putea obţine din promovarea circuitelor turistice montane. Personal, nu cunosc plăcere mai mare decît să descopăr, plimbîndu-mă pe cărări de munte, comunităţi restrînse de oameni care trăiesc exclusiv din exploatarea forestieră, avînd un mod de viaţă ecologic şi tradiţional deopotrivă.

Mi-am imaginat, de curînd, o listă cu cei mai interesanţi munţi din România şi acum pot să spun cu siguranţă că preferatul meu este Ceahlău, un masiv cu o geografie învăluită în mister, asemenea legendelor dacice de prin părţile locului. Nu este un simplu munte, cu formă conică, ci un platou vast, brăzdat de 12 vîrfuri stîncoase. Dacă ai vrea să explorezi tot masivul Ceahlău, nu ţi-ar ajunge o viaţă!

România este o ţară cu nenumărate locuri interesante, dar, din păcate, informaţiile despre ele sînt insuficiente, ca să nu mai vorbim de hărţi, aproape inexistente. Dacă simţi nevoia de aventură, de mister, de surprize la tot pasul, nu-ţi rămîne decît să călătoreşti în România – singurul lucru de care poţi fi sigur este că niciodată nu vei şti ce se va întîmpla în următorul moment. Şi, cu toate acestea, nu tocmai o călătorie în necunoscut este cea mai incitantă călătorie?

Rupert Wolfe Murray *s-a născut în Scoţia şi a absolvit Universitatea din Liverpool. A fost colaborator pentru BBC Scoţia,* The Daily Telegraph *şi* The Independent, *iar în 1989 a primit premiul The Young Travel Writer oferit de* London Observer. *S-a implicat, de asemenea, în misiunile Comitetului Internaţional de Salvare în Kosovo şi Albania. În prezent este consultant pe probleme de comunicare.*

traducere de Ruxandra TUDOR

Infrastructură, reclamă, imaginaţie

– interviu cu Virgil NIŢULESCU –

De multă vreme, se deplînge slaba dezvoltare a turismului cultural în România şi se afirmă că ţara noastră „are un mare potenţial". Cît de mare este acest potenţial, din perspectiva unui specialist în monumente şi patrimoniu? Nu cumva îl supraevaluăm? Putem rivaliza cu Italia, Franţa etc. în acest domeniu?

Pentru o persoană care tocmai a făcut un tur prin Toscana, de exemplu, plaiurile româneşti s-ar putea să pară sărace şi plictisitoare. În mod evident, România nu are un patrimoniu cultural la fel de spectaculos ca al ţărilor amintite, în pofida faptului că, la noi, standardele de clasare a monumentelor istorice, de exemplu, sînt lăsate ceva mai jos decît în Occidentul european, motiv pentru care numărul de monumente ocrotite de lege este mai mare în România decît în alte ţări, raportat la numărul, vechimea şi valoarea intrinsecă a construcţiilor. Pe de altă parte, experienţa mi-a dovedit că ceea ce contează, adeseori, în turismul actual este modalitatea de ambalare a produsului turistic. Există două feluri de ambalaje, pentru acest produs: infrastructura şi reclama. La ambele capitole stăm, din păcate, destul de prost, comparativ cu unele dintre ţările vecine. Lăsînd la o parte faptul că, adeseori, personalul care lucrează în turism şi, mai ales, cel care lucrează direct pentru turişti nu a învăţat, încă, să fie suficient de respectuos cu turiştii, tratîndu-i de parcă le-ar face o favoare că îi serveşte, lipsa de cultură şi de bun-gust face din kitsch stăpîn peste multe dintre aşezămintele turistice situate în preajma celor mai importante monumente ale ţării. Aşadar, cu un management orientat spre nevoile turistului interesat de cultură şi cu un personal mai cultivat, probabil că am reuşi să acoperim o mare parte din potenţialul pe care îl avem. Pe acest potenţial se bazează, de la o vreme încoace, şi Departamentul pentru Turism din Ministerul pentru IMM, Comerţ, Turism şi Profesii Liberale, care a început să acorde prioritate turismului cultural şi ecumenic, în faţa celui balnear, de exemplu.

Există şi un program naţional pentru dezvoltarea turismului cultural, în care Ministerul Culturii şi Cultelor are unele atribuţii. Ce poate face efectiv MCC, dat fiind că pentru dezvoltarea turismului cultural nu e suficient să ai „obiective culturale" de arătat, ci şi infrastructură, spaţii de cazare, servicii de bună calitate (domenii în care MCC nu are, practic, ce face)?

Ministerul Culturii şi Cultelor este, în primul rînd, normator şi finanţator. Dacă, în ceea ce priveşte prima sa calitate, Ministerul încearcă să impună nişte standarde care să permită o mai bună protejare şi punere în valoare a resurselor culturale, în ceea ce o priveşte pe a doua, efortul ministerului este îndreptat spre finanţarea, cu preponderenţă, a două categorii de proiecte culturale: cele menite să promoveze marile valori culturale şi evenimentele cu cert impact la public (din categoria festivalurilor internaţionale şi a programului „Sibiu – Capitala Culturală Europeană 2007") şi cele destinate salvării acelor valori aflate în pericol de dispariţie (cum ar fi cazul unor expresii culturale ale minorităţilor naţionale sau cel al monumentelor istorice aflate în stare de colaps). În ambele cazuri, operatorii turistici ar trebui să fie atenţi la ce se finanţează. Evenimente precum Festivalul „George Enescu" sau Festivalul de Teatru de la Sibiu pot să atragă turişti din toate categoriile (de la cei care preferă cazarea în camping, la cei care au neapărată nevoie de un hotel cu patru stele, cel puţin). Pe de altă parte, încheierea lucrărilor de restaurare la un monument important poate relansa interesul turiştilor pentru zona în cauză. Trebuie spus că operatorii din turism au tot timpul să se pregătească: lucrările de restaurare durează, întotdeauna, mulţi ani de zile. Probabil că, dincolo de ceea ce face, deja, Ministerul Culturii şi Cultelor ar trebui să comunice mai bine. E drept, însă, că apetitul spre comunicare trebuie să fie stimulat de o cerere corespunzătoare pentru informaţie – ceea ce nu prea se întîmplă.

De unde poate veni mai degrabă dezvoltarea, care e „reţeta succesului": din elaborarea unor politici „centralizate", la nivel naţional, sau din proiecte locale, regionale? Din ce experienţe ale altor ţări ne putem inspira?

Nu cred că se pot compara. Fiecare autoritate – centrală sau locală – are rolul său bine definit. Aşa cum un minister nu va încerca să administreze, direct, un proiect de dezvoltare locală, nici un consiliu judeţean nu are cum să substituie un minister în elaborarea de strategii naţionale. Ideal este ca aceste două categorii de politici să fie complementare. Aş putea oferi şi un exemplu. Proiectul-pilot de dezvoltare locală Rupea-Cohalm reprezintă, în fapt, o iniţiativă a Consiliului Europei (prin Programul Regional pentru Protejarea Patrimoniului Cultural şi Natural din Sud-Estul Europei), coordonată, la nivel naţional, de Ministerul Culturii şi Cultelor (dar, din Comisia Interministerială fac parte alte nouă autorităţi centrale), şi implementată, la nivel local, de Agenţia de Dezvoltare Durabilă a Judeţului Braşov. Trebuie spus că proiectul porneşte de la ideea dezvoltării durabile a micro-regiunii Rupea-Cohalm (care cuprinde nouă localităţi), pe baza punerii în valoare a patrimoniului cultural şi natural din regiune, monumentul în jurul căruia s-a dezvoltat întregul proiect fiind biserica evanghelică de la Drăuşeni, comuna Caţa. Toate ţările membre ale Uniunii funcţionează similar.

Există cîteva zone/trasee/locuri foarte cunoscute, recomandate, frecventate (Bucovina, Sibiu, Maramureş etc.). Ca specialist şi cunoscător al patrimoniului cultural, în ce alte zone/regiuni vedeţi un potenţial de dezvoltare, ce alte puncte de atracţie credeţi că ar merita atenţie?

Dintre regiunile de dezvoltare ale ţării, cea mai bogată în resurse culturale este regiunea Centru, formată din judeţele Alba, Braşov, Covasna, Harghita, Mureş şi Sibiu. Diversitatea etnică şi religioasă a populaţiei din aceste judeţe se reflectă în extraordinara diversitate culturală, calată pe o vechime mare a monumentelor istorice şi pe un patrimoniu natural relativ bine prezervat. Aceste atuuri fac, din punctul meu de vedere, din aceste şase judeţe, zona cu cel mai mare potenţial în domeniul turismului cultural. Din păcate, infrastructura diferă foarte mult de la un judeţ la altul şi chiar în interiorul aceluiaşi judeţ, zone relativ bogate fiind învecinate cu zone care nu pot supravieţui fără sprijin de la judeţ sau chiar de la Guvern. Pe de altă parte, imaginaţia şi hărnicia, dublate de priceperea dobîndirii unor finanţări europene, pot atrage turişti chiar şi în alte regiuni ale ţării, în care monumentele nu datează nici măcar de la sfîrşitul Evului Mediu, în vreme ce instituţiile culturale sînt puţine şi slab dotate.

De ce, totuşi, lucrurile se mişcă greu? (Sau poate nu se mişcă greu, ci aşteptările noastre sînt prea mari...)

Fără îndoială că aşteptările sînt mari – pe măsura nerăbdării noastre de a trăi într-o ţară de care să nu ne fie ruşine. Pe de altă parte, trebuie spus că, după mulţi ani în care nici nu ne puteam imagina să pornim o discuţie serioasă despre turismul cultural, acum există, deja, destule exemple de succes. Lansate, ca atîtea alte proiecte, din 1999 încoace, de cînd economia românească a reintrat pe un curs crescător, cele din turismul cultural vor ajunge, probabil, să fie vizibile abia în următorii doi-trei ani, atunci cînd şi fondurile europene vor începe, în sfîrşit, să îşi arate beneficiile.

a consemnat Mircea VASILESCU

„Complacerea în turismul lacom şi mediocru este o crimă"

– interviu cu Cristian TABĂRĂ –

Pe pagina personală de pe site-ul PRO TV declaraţi că în cariera dvs. jurnalistică aţi avut parte de cîteva momente rarisime, pe care le şi enumeraţi. Aş adăuga pe acestă listă faptul că vă plimbaţi mult... Ce experienţe v-a adus realizarea emisiunii Te vezi la Ştirile PRO TV?

Marele cîştig al drumurilor pentru emisiune este acela că am ajuns să cunosc România şi pe români aşa cum sînt ei, într-adevăr, în anul 2008. O Românie în care parcurgi săptămînal cam 2000 de kilometri de cinci ani încoace este o Românie desluşită în amănunţime. O Românie de care te poţi îndrăgosti, uneori chiar cu obidă. A iubi o ţară superbă, dar cu un popor deseori îndărătnic şi delăsător, este mai mult decît o experienţă. Este ceva între travaliul facerii şi calvarul educării.

Pe World Heritage Site sînt nominalizate şapte zone din România considerate de interes din punct de vedere turistic şi cultural: bisericile fortificate din Transilvania, centrul istoric al oraşului Sighişoara, mănăstirile din Bucovina, fortăreţele dacice din Munţii Orăştie... Ce alte locuri pe care le-aţi văzut credeţi că ar merita adăugate?

Fac o enumerare succintă şi lacunară însă, la prima trecere în revistă, aş mai adăuga pe lista pomenită mai sus: minele de aur din perioada romană de pe lîngă Brad (singurele din lume conservate şi vizitabile), Muzeul Aurului de la Brad, exploatarea de sulf părăsită de la Gura Haitii, din Munţii Călimani (ca exemplu de faraonism comunist şi distrugere fără discernămînt, dar care ar putea deveni lesne o rezervaţie ştiinţifică pentru fenomenul de vulcanocarst), moaştele Sfinţilor descoperiţi la Niculiţel şi care se odihnesc la Mănăstirea Cocoş (singurele moaşte din toată lumea creştină rămase din perioada persecuţiilor anticreştine de dinainte de Constantin cel Mare), mocăniţa de la Vişeul de Sus (singura cale ferată din lume cu ecartament îngust, care se mai află în exploatare industrială, în combinaţie cu cea turistică), culele de la Măldăreşti-Horezu (singurul exemplu de arhitectură românească medievală pură), satul Baspunar din Dobrogea (un adevarat muzeu natural al culturii turceşti medievale), plutaşii de pe Bistriţa Aurie de la Ciocăneşti, Suceava (singurul loc din Europa unde se mai plutăreşte în mod tradiţional), caii sălbatici din Delta Dunării (singurii de acest fel din Europa) sau zimbrii de la Bucşani-Tîrgovişte.

În România există multe locuri fascinante despre care însă, din păcate, se ştiu foarte puţine lucruri. Din ce cauză credeţi că lista de obiective turistice pare atît de restrînsă?

Cred că în România nu este şi nu a existat în anii de la răscoală încoace o strategie coerentă în materie de turism. România nu numai că nu a dezvoltat nimic în acest sens, dar chiar a desfiinţat Ministerul Turismului pentru a-l reduce la o agenţie ale cărei eforturi rămîn sărace şi fără rezultate vizibile majore. În timp ce în Croaţia, de exemplu, majoritatea activităţilor turistice a rămas în mîna statului, în România turismul a devenit ceva disipat, lăsat la îndemîna multor nepricepuţi, lacomi sau tîlhari (pe lîngă cei de bună credinţă, desigur), care au ruinat (acesta este cuvîntul) orice urmă de turism făcut după standarde mondiale. La noi, turismul este meşteşugăresc, de azi pe mîine, lacom pe litoral, pompieristic iarna (să mă ierte pompierii!) şi dezlînat peste an. Desigur, excepţii există, dar acestea sînt doar punctuale.

Ce credeţi că ar trebui făcut pentru ca obiectivele turistice să treacă de stadiul de amintire frumoasă, eventual materializată într-o fotografie cu „palatul X" sau „cetatea Y", şi să ofere un plus de cunoaştere, mai multă informaţie?

Cred că renaşterea unui Minister al Turismului, care să se ocupe de viziunea de ansamblu şi de banii necesari, combinată cu un branding de ţară adevărat, ar fi urgenţele absolute ale turismului românesc. Dar cîtă vreme înalţi oficiali români afirmă, fie deschis, fie în cerc restrîns, că România nu are potenţial turistic sau că nu cred în potenţialul turistic al României, sîntem în mare încurcătură. Asemenea cuvinte sînt la fel de aberante ca afirmaţia că Sahara nu are urmă de nisip! Îndrăznesc să cred că turismul nu este prezent în „calculele" politicienilor români fiindcă nu oferă cîştiguri ilicite substanţiale pe termen scurt, aşa cum se pot stoarce din alte domenii, deocamdată.

Citeam un articol în care Bucureştiul era comparat cu Cairo, acest lucru nefiind ceva de bine, spunea semnatarul textului. Există locuri în România care pot fi comparate – în sens pozitiv, de această dată – cu locuri din alte ţări?

Comparaţia cu Cairo nu e măgulitoare şi nici nu ştiu cît e de adevărată în ansamblu. Există destinaţii româneşti care suportă uşor comparaţii cu cele străine, dar prea puţine. Una ar fi Salina de la Praid-Sovata, impecabil organizată şi plasată în întreaga ofertă turistică şi culturală a zonei. Alt exemplu ar fi pachetul de aventură montană de la Tîrgu Jiu, „Romania Gorj Adventure", cotat drept cel mai bun de profil din Europa.

Se spune de multe ori că ar trebui să aducem cît mai mulţi turişti străini care să ne cunoască valorile, patrimoniul cultural etc. Vi se pare că românii le cunosc suficient?

Hotărît, nu! Românii se află acum, cred eu, în situaţia în care îşi neagă valorile, mai ales pe cele care au fost excesiv proslăvite de propaganda comunistă, însă nu au ştiut să pună nimic în loc. Între ceea ce a însemnat promovarea României şi ceea ce înseamnă azi acest lucru este o prăpastie, iar oamenii de rînd nu au de unde să afle ce anume i-ar putea face mîndri de ei înşişi sau de ţara lor. Ignorarea României culturale şi turistice de către autorităţile româneşti şi complacerea în turismul lacom şi mediocru de acum este o adevărată crimă.

Există o butadă (auto)ironică: „Ce ţară frumoasă avem, păcat că-i locuită". După ce aţi umblat prin atîtea locuri şi aţi cunoscut oameni mulţi şi diferiţi, cum o comentaţi?

Uneori am tendinţa să subscriu cu ironie amară, dar de cele mai multe ori o resping ca pe o blasfemie, fiindcă nu masa mare a românilor e vinovată pentru starea actuală, cît lipsa de voinţă, strategii, proiecte şi metode de ridicare a României din partea clasei politice. Nicăieri în lume nu poporul în ansamblul său este acela care gîndeşte binele ţării. Dar nu e mai puţin adevărat faptul că minima civilizare se face acasă, iar nouă acest lucru ne lipseşte încă în mare măsură. Pentru asta, pentru fiecare muc de ţigară aruncat şi pentru fiecare petec de parc rămas viran sîntem responsabili noi. Noi, cei mulţi şi deseori cam proşti.

a consemnat Ruxandra TUDOR

Andra MATZAL

Puţină artă vizuală

Poezia anatomiei în cinci desene. *La Galeria 26 (sau Ota) s-a deschis o expoziţie despre femei care se simt bine în pielea lor. Nu este vorba de vreun manifest adresat celor care s-au conformat vreunui slogan publicitar, şi nici de vreun discurs* à la *Baudrillard despre construirea identităţii prin cultul corpului care este cel mai de preţ bun de consum, ci despre o folosire cît se poate de literală a acestei sintagme: „Anestezia" se desfăşoară pe cinci pînze mari, prin care privitorul intră direct, fără menajamente, în intimitatea mai multor personaje feminine.*

Femeile de pe pînzele lui Claudiu Cândea îşi consumă ritualurile zilnice: se privesc complice în oglindă, se spală pe dinţi, apăsînd cu cealaltă mînă pe telecomandă, îşi ridică în joacă fusta, dorm sau sînt surprinse în timp ce nasc. Dacă în nici una dintre aceste scene nu intervine nimic spectaculos, efectul cade în seama detaliului hiperealist folosit în inserturile de anatomie interioară, *zoom*-urile pe care artistul le-a făcut, în pastel uleios şi acril, în ţesutul muscular al spatelui, construind cu precizie de manual structura unei tibii, reconstruind straturile în care copilul nenăscut stă învelit în pîntec sau integrînd în compoziţie viscerele sub forma imprimeului de rochie. Exersat în arta gravurii şi desenator al cărui stil place invariabil, artistul clujean „anesteziază" prin tehnică orice reacţie extremă. Artistul îşi construieşte în aşa fel subiectul, încît plonjarea bruscă în anatomia celuilalt nu are nici o urmă de exhibiţionism şi nici vreo teorie de demonstrat. Mai mult, nimic din expresia protagonistelor sale nu trimite într-o zonă a durerii: ele îşi savurează momentele ca şi cînd nervii, fibrele musculare şi organele interne ar fi o intervenţie a artistului.

Claudiu Cândea spune că şi-a ales „tandemul artă-anatomie" tocmai pentru implicaţiile sale culturale: „El nu a fost niciodată un domeniu exclusiv sau predominant medical. Este mai degrabă un cumul de instrumente şi surse disponibile pentru diverse demersuri – erotic, estetic, emoţional etc. Ne putem bucura de imaginea anatomică concepută pentru plăcere vizuală, digerînd-o ca *artă*. Avem posibilitatea de a o folosi în aprofundarea înţelegerii contemporane a unui aspect al trecutului. O putem percepe ca furnizor de elemente indispensabile creării de poeme ale corpului, oferind rezonanţe, rime şi fragmente generatoare de modele inedite. Toate acestea sînt verosimile pentru că trupul este nucleu al imaginarului uman".

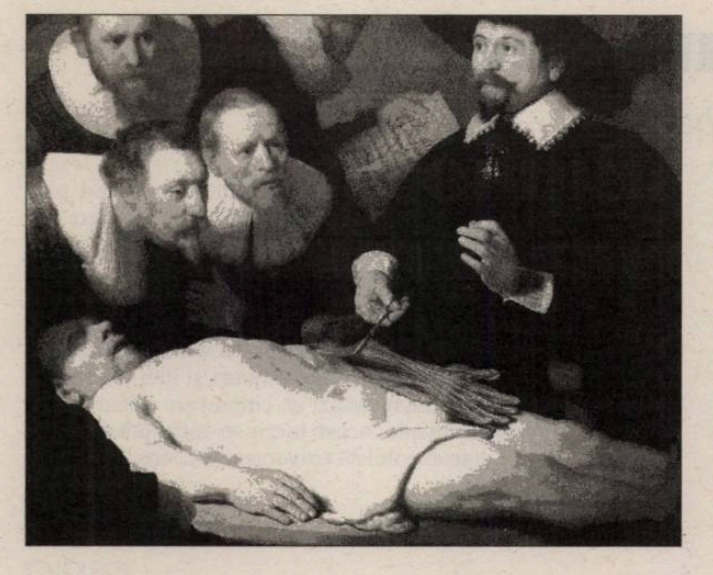

În cele cinci lucrări ale lui Claudiu Cândea – aflat la prima sa expoziţie în Bucureşti, curatoriată de Adrian Bojenoiu – exotic este tocmai clasicismul lor. Folosind formule din cultura vizuală media, de la elemente din benzile desenate pînă la imaginarul publicităţii sau al fotografiei, se foloseşte de familiaritate pentru a-i livra publicului un conţinut care, în mod normal, este mai greu de digerat.

„8 art+" minus unu. *Expoziţia „8 art+", deschisă la Sala Dalles, aduce în sălile generoase, dar puţin folosite ca spaţiu artistic, lucrări ale cîtorva artişti români importanţi din anii '60-'70. Deşi numele grupului se referă la numărul artiştilor, iar în catalogul de prezentare apar prezentărilor tuturor, lipsesc lucrările lui Napoleon Tiron. Cel puţin săptămîna trecută, se puteau vedea doar lucrările celorlalţi artişti: Marcel Bunea, Gheorghe Anghel, Florin Ciubotariu, Vladimir Şetran, Petru Lucaci, Vasile Tolan şi Darie Dup.*

Pentru publicul larg toate aceste nume sînt prea puţin cunoscute, ultima lor expoziţie colectivă de la Bucureşti vernisîndu-se cu trei ani în urmă, la Muzeul Literaturii Române. Deşi cei opt artişti nu au un proiect comun, se simte aerul unei şcoli sau, mai bine spus, al unor generaţii apropiate. Chiar dacă fiecare artist focalizează un imaginar diferit, mergînd de la aluzia sexuală la mesajul politic, cu toţii vorbesc limba abstractă din care îşi creează propriile „argouri". Oarecum străine unui ochi bombardat în fiecare zi cu intervenţiile şi instalaţiile artiştilor contemporani, în care fie recunoşti elemente pop sau media, fie întîlneşti noi scheme conceptuale, lucrările celor opt (respectiv şapte) au fost realizate în ultimii doi, trei ani fără prea multe „contaminări". Lucrările descoperă, mai degrabă, straturi din istoria unei arte româneşti rămase pentru o destul de lungă vreme „la sertar".

Dacă Marcel Bunea vede *„Le ciel de Bucharest"* ca pe o defăşurare de fotografii prin care decupează tradiţionalii stîlpi îndoiţi sub greutatea cablurilor, parcă descinşi dintr-un *science fiction* de şcoală foarte veche, Darie Dup face un comentariu despre *Big Brother*-ul autohton – Securitatea: urechi sculptate în diferite materiale, de la lemn la gips, stau ciulite în faţa unei declaraţii din arhivele CNSAS în care un „cetăţean de bine" din Olteniţa se angaja „în faţa organelor de stat să nu divulge nimănui problemele cu persoana mea". Tablourile lui Vladimir Şetran accentuează culoarea intensă, dragă artiştilor pop, folosită însă în jocuri geometrice simple, esenţializate, în timp ce lucrările lui Florin Ciubotariu folosesc masiv pastelul şi relieful liniei, abstracţionismul abătîndu-se uşor de la rigoarea ermetismului. Gheorghe Anghel expune cîteva picturi ce trimit la descoperirile arheologice: culorile, insert-urile de colaj, tehnica desenului şi literele greceşti din fundal reconstruiesc o istorie imaginată. Seria de compoziţii „Clarobscur" a lui Petru Lucaci foloseşte linia desenului şi mostre de fotografie, toate în binom alb-negru, dincolo de care se citesc *flash*-uri erotice, iar pînzele lui Vasile Tolan sînt experimente mai degrabă de textură, spuma poliuretanică dovedindu-se un material la fel de spectaculos ca orice alt rest al vieţii cotidiene, devenind ingrediente de *ready made*.

„M-a fascinat spiritualitatea oamenilor din Valea Jiului"

– interviu cu Csaba BOLLOK –

Prezentat la Festivalul Filmului European, filmul Călătoria Iskăi *al regizorului maghiar Csaba Bollok are în distribuţie două surori romînce, Maria şi Rozalia Varga. Filmul a obţinut următoarele premii: Marele Premiu, Premiul pentru montaj şi Premiul pentru cel mai bun film de autor – Gala Filmului Maghiar, Premiul Discovery of the Year, Premiul Golden Puffin la Festivalul Internaţional de Film de la Reykjavik şi Marele Premiu la Festivalul Internaţional de la Monterey. Maria Varga a obţinut Premiul pentru cea mai bună actriţă la Festivalul Internaţional de Film de la Bruxelles, 2007. Din distribuţie mai fac parte Marius Bodochi, Marian Ursache şi Dan Tudor.*

Cum aţi întîlnit-o pe Maria Varga?

Am întîlnit-o din întîmplare. Ne-am oprit într-un pasaj feroviar şi deodată a apărut Maria împingînd o roabă cu fiare vechi. I-am făcut cîteva fotografii în timp ce ne zîmbea. Vorbea foarte puţin.

Viaţa celor două surori s-a schimbat după succesul filmului?

După ce am făcut filmul, am încercat diferite orfelinate pentru Rozalia şi Maria, pe care, însă, fetele le-au părăsit. Pînă la urmă le-am luat la Budapesta unde am trăit ca într-o adevărată familie timp de jumătate de an. Apoi şi-au dorit să se întoarcă acasă, dar Mariei îi era frică de tatăl său alcoolic. După ce au trăit o vreme cu noi, într-o „casă de om", Maria a hotărît să-şi schimbe viaţa plecînd cu prietenul ei într-un sat de munte unde lucrează acum ca bucătăreasă pentru muncitorii forestieri. Mi-a spus că nu o interesează o carieră în lumea filmului, dar, dacă eu o chem, va veni. Acum îşi cîştigă singură existenţa. Deşi am încercat soluţii nenumărate pentru sora ei mai mică, Rozalia, ea a insistat să rămînă cu părinţii ei.

Cu ce impresie aţi plecat din Valea Jiului?

Peisajul este splendid şi ar putea fi exploatat turistic în viitor. În afară de asta, spiritualitatea oamenilor m-a fascinat. A trăi într-o zonă industrială „moartă" în care minele s-au închis, oamenii nu au de lucru, dar se luptă să supravieţuiască păstrîndu-şi familiile, mi s-a părut o mare probă de curaj. Aceşti oameni nu mi s-au plîns niciodată şi se ajută între ei cum pot. Personajul filmului meu, Maria, nu şi-a trăit copilăria, dar niciodată nu s-a plîns, a „înfruntat viaţa ca un om mare". Într-o „societate de consum" nu ai ocazia să întîlneşti aşa un copil, dar, în fine, veţi regăsi toată povestea ei în film.

a consemnat
Roxana CĂLINESCU

PUBLICITATE

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Micul infinit al prostiei

● **Alain Roger, *Bréviare de la bêtise*, Gallimard, Paris, 2008.**

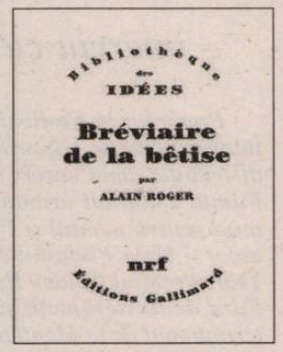

„Ecce Homais!" – iată titlul unui capitol din acest eseu semnat de un universitar, *agrégé de philosophie,* care îşi propune – pe urmele lui Flaubert – să contureze o adevărată antropologie a prostiei, în calitatea ei de trăsătură omenească, vai, prea omenească.

Prostia se numără printre însuşirile care pot fi considerate *le propre de l'homme,* nefiind – cum ar părea la prima vedere – expresia unei insuficienţe, a unui deficit, ci, dimpotrivă, efectul unui prea plin: *„si elle pêche, c'est par excès"*. Prostul este întotdeauna plin de sine, „nu e prost destul, dacă nu e şi fudul". Omul devine prost abia în momentul în care se crede mai deştept decît este şi acţionează în consecinţă. Dar cine poate să rămînă mereu „la locul lui"?

Formele patologice, diversele deficienţe, care – în diverse grade – îi definesc pe debili, imbecili, cretini sau idioţi, nu fac obiectul cărţii de faţă, interesate de prostia comună, larg răspîndită printre oamenii „normali". Acest eseu lasă la o parte şi cealaltă extremitate a curbei lui Gauss, amintind doar în treacăt exclamaţia lui Barbey d'Aurevilly: *„Quel délicieux livre à écrire, les bêtises des plus grands esprits!"*.

Deşi poate fi regăsită la tot pasul, prostia nu se lasă prea uşor evaluată. Dacă dispunem de un instrument de măsurare a inteligenţei IQ (fie el şi discutabil), nimeni nu vorbeşte de un coeficient al prostiei, aceasta susträgîndu-se determinărilor cantitative. Nu întîmplător, Flaubert suspina într-o scrisoare: *„O, Bêtise! O, infini!"*. Paradoxal, deşi nemărginită, prostia este instantaneu identificabilă la oamenii limitaţi, reduşi, înconjuraţi de acel inconfundabil aer de suficienţă arogantă. Pentru a răspunde la întrebarea *„Comment la bêtise est-elle possible?"*, autorul pleacă de la premisa că *„la bêtise est essentiellement liée au principe d'identite, dans son usage excessif, abusif, intempestif et surtout vaniteux"*. Departe de a fi o regresiune în animalitate, prostia izvorăşte dintr-o formă particulară a raţiunii, pe care autorul o numeşte *la raison suffisante*. Prostul se consideră buricul pămîntului, deţinătorul etalonului în orice apreciere. Incapabil să relativizeze perspectiva, el are o adevărată predilecţie pentru formulările peremptorii, debitate pe un ton apodictic. Cu pieptul bombat, îşi subliniază sentinţa prin expresia: „Părerea mea!". Umflat şi rigid, o ţine pe-a lui, pînă în pînzele albe. *„C'est mon opinion et je la partage"* – afirmă, încîntat de sine, celebrul *monsieur* Prudhomme, imaginat de Henry Monnier.

Mai totdeauna încruntat, concentrat, crispat, insensibil la îndoieli, imun la dileme, cu care oricum nu şi-ar pierde vremea, prostul nu se lasă încurcat de imponderabile. El ştie dinainte cum merg treburile, a hotărît o dată pentru totdeauna şi nu se răzgîndeşte niciodată. *„Il n'y a que Dieu et les imbéciles qui ne changent pas"* – preciza Victor Hugo. (Ce-i drept, prin această butadă se apăra de acuzaţiile primite pentru inconsecvenţele sale politice...)

Prostia nu trebuie confundată cu ignoranţa. Un teren minat de prostie nu poate fi salvat de nici un adaos de cultură, fie ea oricît de „solidă" sau chiar enciclopedică. Să ne amintim doar de zadarnicele eforturi ale Autodidactului din romanul *Greaţa,* care începuse să parcurgă, în ordine alfabetică, toţi autorii din biblioteca oraşului. Cultura nu face decît să amplifice fondul pe care îl găseşte. Din mariajul culturii cu prostia nu poate ieşi decît un monstru. Nimic mai înspăimîntător decît un prost harnic şi cultivat, care dispune de hangare întregi în care înghesuie informaţii moarte, dezarticulate, dar din care nu va decola nici o idee viabilă. Cu toată sîrguinţa lor, Bouvard şi Pécuchet, anexîndu-şi domenii ale cunoaşterii, unul după altul, nu reuşesc decît să se afunde tot mai adînc în propria lor prostie, în acel fond de stupiditate pe care Deleuze îl aproximează metaforic prin următorii termeni: „mlaştină", „cloacă", „magmă", *„le fond passif, universel, digestif et légumineux"*. Cu mult înainte, Montaigne observa: *„La bêtise n'est pas le fait des ignorantes [...] mais de ceux que leur prétendu savoir rend arrogants"*. În acest fel explică de ce *„tant d'ineptes âmes"* sînt de găsit mai ales printre „savanţi".

Nu trebuie deci să ne mire faptul că, în secolul al XIX-lea, dezvoltarea fără precedent a ştiinţelor a alimentat din plin şi furnalul prostiei populare, ridicînd nori groşi de fumuri semidocte. Prostia devine o temă literară de prim rang, autori de calibru urmărind traseul spectaculos, circuitul în natura umană al legiunilor de „ idei primite". Se conturează profilul burghezului sigur pe el, pragmatic, suficient, arogant, intransigent, ce mestecă dezinvolt idei prinse din zbor, pe care le regurgitează fără să le fi înţeles sau digerat, într-un total dispreţ pentru tot ce nu aduce profit, cîştig sau folos material. Leon Bloy vede în expresia *„Les affaires sont les affaires!"* ombilicul locurilor comune, *„la culminante parole du siècle"*. Întreprinzătorul n-are mamă, n-are tată, *„il ignore éperdument les lettres, les arts, les sciences, les histoires, les lois. Il ne doit connaître et savoir que les Affaires"*.

După acelaşi principiu al identităţii sînt clonate multe alte „vorbe de duh": „Banu-i ban", „Viaţa-i viaţă", „Munca-i muncă, distracţia-i distracţie", „Femeia tot femeie" etc. Roland Barthes sesizează potenţialul agresiv al tautologiei şi redutabila forţă de inerţie a acestei *„bêtise identitaire"*.

Las multe lucruri la o parte, dar mai semnalez că acest breviar se încheie în jurul frazei lui Valéry: *„La bêtise n'est pas mon fort"* din *Monsieur Teste* şi, prudent, o să mă abţin de la orice concluzie, pentru că Flaubert ne reaminteşte: *„Oui, la bêtise consiste à vouloir conclure"*.

Mirella NEDELCU-PATUREAU

„Teatrul – ciment al Europei"

– sau cum se clădesc temeliile Turnului Babel –

Dacă Franţa prezidează atît Uniunea Europeană de la începutul lunii iulie, cît şi Stagiunea culturală europeană (ce se va încheia, ca şi preşedinţia Franţei, pe 31 decembrie), manifestarea de o mare varietate şi densitate la care am asistat pe 4 şi 5 iulie la *Théâtre de la Ville* din Paris este, de asemenea, rezultatul unor acţiuni iniţiate de multă vreme. Pentru a cuprinde într-o frază ambiţia proiectului, trebuie spus că printre „zînele ursitoare" s-au numărat trei mari ministere franceze, cel al Culturii şi al Comunicării, cel al Educaţiei Naţionale şi cel al Afacerilor Externe *(Culturesfrance). Théâtre, ciment de l'Europe* – formula e clară şi amestecă ingenios metafore teatrale şi imagini viguroase, de meşteri şi zidari. Au fost două zile febrile şi sever cronometrate. Ca să aveţi o imagine, luaţi cîteva straturi de inevitabile discursuri oficiale, dar care au depăşit cu strălucire canoanele genului, cîteva microsecvenţe de teatru, jucate de elevi sau de actori profesionişti – printre care două mari tragediene ale scenei franceze – Anne Alvaro şi Nada Strancar. Spargeţi ritmul cu alte dezbateri în jurul unor teme „europene", introduse cu fină ironie de un dialog dramatic, la obiect, de David Lescot, *L'Européenne,* ce ne-a făcut să ne pierdem cu voioşie pe încurcatele căi ale multilingvismului european. Se adaugă cîteva comunicări ştiinţifice – datorate unor distinşi eseişti şi, în fine, trei interviuri cu trei dramaturgi europeni: veteranul John Arden, altădată „tînăr englez furios" (Radu Penciulescu montase în 1968, imediat după invazia Cehoslovaciei de către trupele pactului de la Varşovia, *Dansul sergentului Musgrave,* o violentă diatribă anti-războinică, la Tîrgu Mureş, cu, pe atunci, tînărul revoltat Ion Fiscuteanu, „acest înger trist"– alt rol de neuitat al tragicului Domn Lăzărescu; doi ani mai tîrziu, Ion Marinescu relua rolul şi „dansul" macabru al sergentului la Teatrul Mic din Bucureşti) şi posibilii săi interlocutori sau urmaşi de astăzi: macedoneanul Dejan Dukovski – autorul *Butoiului cu praf de puşcă,* jucat în România – şi Gianina Cărbunariu, ale cărei piese *Stop the tempo!* sau *Kebab (Mad.baby.edu)* au făcut turul Europei.

De fapt, în ţesătura asta pestriţă, dar coerentă, nimic nu era adăugat la întîmplare, textele îşi răspundeau, ca un ecou prelungit dincolo de generaţii şi stiluri. Am reţinut din prima zi intervenţia lui Pascal Charvet, inspector general în Ministerul Educaţiei Naţionale, vorbind despre rolul teatrului în integrarea europeană, în centrul procesului de educaţie, pentru crearea unui fond cultural comun. Teatrul e poliglot, de la Kabuki la Tadeusz Kantor, de la Aristofan la scrierile dramatice de astăzi. Pentru colega sa, Françoise Gomez, acest aspect al teatrului ca element constitutiv al Europei trebuie văzut în dinamica sa contemporană, pe scenă, dar şi *online!*

Dar noul se naşte din vechi, căci nu există avangardă fără tradiţie. O evocare a Teatrului Naţiunilor şi a anilor săi de glorie din deceniile '50 -'60 ne-a fost propusă de Odette Aslan, cercetătoare ce a cunoscut bine perioada şi pe protagoniştii săi: de la un precursor ca Gémier, în marginea Societăţii Naţiunilor în 1927, la Giorgio Strehler şi turneele Teatrului Piccolo. Dacă am avut surpriza agreabilă să aud citat spectacolul cu *Rinocerii* lui Ionesco, jucat în română (numele lui Lucian Giurchescu era mai greu de pronunţat), am regretat puţin faptul că nu am auzit nimic despre prezenţa la acest Teatru al Naţiunilor în anii '60 a lui David Esrig *(Troilus şi Cressida şi Nepotul lui Rameau)* sau cea a lui Lucian Pintilie (cu *Livada cu vişini* şi *D'ale carnavalului).* Denis Bablet, pe atunci director al laboratorului CNRS de cercetări teatrale, publicase un articol entuziast în *Lettres françaises („La vitalité du théâtre roumain"),* şi tocmai aceste spectacole i-au trezit interesul şi l-au făcut să vină la Bucureşti pentru a cunoaşte mai bine teatrul românesc. Béatrice Picon-Vallin, specialistă în teatrul rus şi în avangardele contemporane, a avut timpul drămuit pentru a ne vorbi despre regizorul de teatru modern, figură europeană prin definiţie. Itinerarul a fost fastuos, de la Gordon Craig şi Stanislavski la Meyerhold şi Ariane Mnouchkine.

George Banu a revenit la teoria sa despre actorul european, prizonier al limbii sale materne (vezi subtila demonstraţie din cartea sa *Dincolo de rol sau Actorul nesupus,* apărută recent în România la Editura Nemira). Remarcabilă a fost şi prezenţa Gianinei Cărbunariu în dialog cu regizorul Michel Didym, directorul Festivalului *Mousson d'été,* şi care se pregăteşte să pună în scenă aici piesa *Kebab*. Gianina Cărbunariu a ţinut să explice că fiecare spectacol după piesele sale montat de diferiţi regizori îi aduce ceva nou, chiar dacă, uneori, e în contradicţie cu ceea ce face ea însăşi ca regizoare, deoarece (şi acest detaliu e important) textul său nu e sacrosant, ci doar un „material pentru un spectacol". Aceasta nouă dimensiune a textului dramatic e, fără îndoială, dificil de acceptat de către adepţii primatului textului; dezbaterea e veche, apărută poate odată cu accepţia modernă a regizorului de teatru – „autor al spectacolului", nu neapărat dictator, căci acesta lucrează adesea în grup, semnînd creaţii colective, lăsînd textul să se nască, să crească din repetiţii, dincolo de scenă, din contactul cu spectatorii, cu realitatea. Gaston Baty se bătea odinioară cu „Măria sa Cuvîntul", înţelegînd prin asta o întreagă tradiţie de „textocraţie" a unui teatru pur literar. Dacă un foarte cunoscut editor prezent la dezbatere, Jean-Pierre Engelbach, ce conduce *Les Editions théâtrales,* cu un prestigios catalog de autori, poate apăra o astfel de poziţie, faptul e de înţeles, dar punctul său de vedere mi se pare o luptă de *arrière garde,* chiar dacă scena va avea întotdeauna nevoie de mari texte, purtătoare de sensuri şi idei puternice. Căci dacă teatrul e chemat astăzi să cimenteze o Europă cu chipuri şi limbaje multiple, acest lucru se întîmplă poate şi pentru că teatrul este capabil să traverseze bariere lingvistice şi blocaje ancestrale.

PUBLICITATE

GRUPUL ŞCOLAR DE ARTE ŞI MESERII AL COOPERAŢIEI MEŞTEŞUGĂREŞTI „SPIRU HARET" BUCUREŞTI
Str. Ec. Cezărescu nr. 47-59, Sector 6
Tel./Fax 021/316.61.95; 021/316.61.96

Cea mai mare unitate de învăţământ preuniversitar din România, **ACREDITATĂ** de M.Ed.C.T. face înscrieri pentru anul şcolar 2008 – 2009 la:

LICEU – cursuri de zi şi frecvenţă redusă (rută directă)
Tehnician mecatronist • Tehnician operator tehnici de calcul • Tehnician în activităţi economice

LICEU – cursuri de zi şi frecvenţă redusă (rută progresivă)
Tehnician gastronom • Organizator banqueting • Coafor stilist • Tehnician mecanic pentru întreţinere şi reparaţii

S.A.M. – cursuri de zi si serale
Frizer-Coafor-Manichiurist-Pedichiurist • Optician • Mecanic auto • Ospătar • Bucătar

Cursuri de calificare de scurtă durată
– peste 30 de meserii

Relaţii la telefon: 021/316.61.95; 021/316.61.96

Marius CHIVU

feedbook

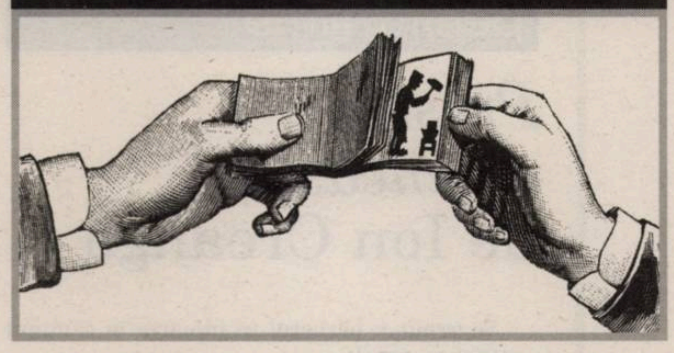

Onancolia

● **Dan Sociu, *Urbancolia*, Editura Polirom, 2008.**

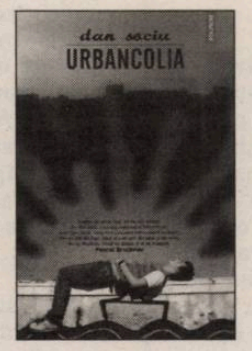

Dan Sociu este unul dintre cei mai răsfăţaţi tineri poeţi. Volumul său de debut, editat mizerabil şi fără tiraj în 2002, a primit Premiul „Mihai Eminescu“, fiind apoi reeditat, sub titlul *Fratele păduche,* de Editura Vinea, iar acum doi ani, la iniţiativa revistei *22,* criticii l-au votat drept cel mai bun tînăr poet al momentului. Între timp a fost tradus în mai multe limbi, a fost invitat la lecturi publice în străinătate, a primit burse, a tradus din Charles Bukowski, este un nume în blogosfera literară. După povestirea din volumul colectiv *Poveşti erotice româneşti* (Editura Trei, 2007), Dan Sociu revine tot cu proză, un microroman cu titlu *catchy* şi promiţător.

Pe tiparul autoficţiunii, romanul este o confesiune epistolară electronică în care autorul apare ca personaj cu propriul nume; naraţiune la persoana întîi ce nici măcar nu se prezintă drept ficţiune, motiv pentru care personajele au nume reale şi apar în contexte narative cvasiautobiografice. În urma eforturilor nereuşite de a-şi găsi iubita care l-a părăsit, personajul Dan Sociu îi scrie o lungă scrisoare lui Pascal Bruckner, prozatorul a cărui venire la Iaşi a prilejuit (a)cuplarea celor doi. Îndrăgostitul speră să obţină un indiciu despre locul unde s-ar putea afla iubita fugară, dar demersul său devine pretextul unei confesiuni despre copilăria botoşăneană în comunism, adolescenţa alcoolică, onanistă, orfană de tată şi problematică în relaţia cu mama şi, în general, cît se poate de banală şi de mizerabilă. Urmează racolarea blazatului Dan de către un american, patron de televiziune şi de ziar, şi de către amanta acestuia, o moldoveancă cu comportament sado-maso care, mai tîrziu, îl va şi scăpa pe tînărul introvertit de povara virginităţii. În cimitir. Job-ul lui Dan era să facă, chipurile, reportaje despre copiii săraci, în realitate adunînd informaţii pentru o reţea internaţională ce se ocupa cu traficul de organe, adopţiile ilegale şi pornografia infantilă, americanul – Derrin R. Smith, patron al *Curierului de Botoşani* –, dovedindu-se spion implicat în tot felul de atentate teroriste, conspiraţii mondiale şi în alte combinaţii cu politicienii botoşăneni corupţi. Dan nu ascunde nimic din adolescenţa lui de loser – nici convieţuirea penibilă alături de mama, nici pasionalele masturbări sau tentativele rizibile de a scăpa de obsedanta virginitate ori dubioasa colaborare publicistico-mafiotă cu ofiţerul american –, ruşinoasa confesiune justificîndu-i sevrajul amoros şi evidenţiind rolul salvator al iubirii. Căci Viviana Muşa, PR la Editura Trei, îl „salvează“ pe Dan Sociu după acest episod al vieţii lui, mizerabile, promiscue şi, mai ales, periculoase. Lucian Dan Teodorovici îi publică a doua carte de poeme, iar Silviu Lupescu îl angajează la Editura Cartea Românească. Odată scris romanul trecutului decăzut, „interlocutorul“ Pascal Bruckner îi răspunde, de data aceasta, autorului Dan Sociu cu o frază în care-şi asumă calitatea de personaj, frază ce va fi tipărită pe coperta romanului publicat în colecţia îngrijită de Lucian Dan Teodorovici, editorul şi personajul. O „autoficţiune ruşinoasă“ încheiată în punctul în care biografia şi ficţiunea devin deopotrivă cele două coperte ale cărţii şi cele două feţe ale unei realităţi cam siluite.

Fac o paranteză. Autoficţiunea este, cred, cel mai rău lucru care se putea întîmpla prozei tinere. În primul rînd pentru că este de inspiraţie franceză (un fel de sentiment francez al autoficţiunii), iar francezii nu mai au mare literatură de mai bine de jumătate de secol, Houellebecq fiind doar un existenţialist reciclat pe rafturile consumerismului literar snob. Apoi pentru că este o formulă care dă impresia că orice experienţă poate fi transformată în literatură la adăpostul teoriilor alienării şi mizînd pe felul în care ficţiunea şi autobiografia se ambiguizează reciproc cu ajutorul unor trucuri narative minimale şi, nu în ultimul rînd, pentru că se complace în ideea că literatura s-a dezvrăjit odată cu lumea şi că din literatură n-a mai rămas decît „disperarea expunerii“ ca ultimă formă de divertisment, ca ieftin antidot al plictiselii. Teoreticienii vorbesc de impasul marilor naraţiuni, de hedonizarea individualismului, personalizarea discursului şi necesitatea unei noi autenticităţi etc., găsind surse ontologice fenomenului şi motivaţii în criza identitară postmodernă şi, implicit, în criza scriiturii literare (pentru toate acestea vă recomand capitolul „Autoficţiune, autoficţionari“ din cartea lui Alexandru Matei, *Ultimele zile din viaţa literaturii,* Editura Cartea Românească, 2008), dar nimic din toate acestea nu justifică lipsa de conţinut şi de simbolizare a nici unui act artistic decît atunci cînd are valoare de manifest.

Urbancolia este un text uşor, agreabil, scris simplu şi direct şi care, datorită anecdoticului şi talentului poetului de a face poezie din orice, se citeşte, pe alocuri, cu mari delicii. Dan Sociu are un rar simţ al penibilului şi puţini scriu despre ratare şi complacere în mizerie mai bine ca el (onanistul *freak* Dan Sociu aspiră la statutul unui alt Daniel Abagiu), cu acel *touch* nostalgic ce a devenit aproape o marcă stilistică înregistrată. Numai că această proză cvasiautobiografică peticită, cusută cu glumiţe, nostalgii şi frustrări erotice adolescentine, rămîne doar un surogat literar, o autoficţiune de blog ca o telenovelă mizerabilistă, un text fără promisiuni şi în afara vreunei mize simbolice, exponenţiale sau de revoltă. Plăcută dar modestă, proza lui Dan Sociu prezintă toate limitele autoficţiunii – lipsa conflictului, eul ca prezenţă fără psihologie, lipsa simbolizării, superficialitatea stilistică ş. cl. –, şi denotă o lipsă de ambiţie literară cel puţin dezamăgitoare, dar în trendul literaturii tinere de la noi care, la adăpostul succesului relativ şi de conjunctură, continuă să se mulţumească cu foarte puţin. Scenele sexuale, amintirile din comunism, comploturile internaţionale puse la cale de spionul american (implicarea în acte de spionaj a lui Eminescu, Iorga sau Enescu), toate acestea ţin de imaginaţia cea mai comună, sînt clişee care vînd ieftin cartea unui poet mult mai talentat.

Autoficţiune la minima rezistenţă, un fel de reality-show pentru uzul fanilor plictisiţi, *Urbancolia* este o carte pe cît de onestă, pe atît de irosită: scurtă, satisfăcătoare, patetică şi fără memorie ca orice act masturbator. Sigur, unii preferă (şi) aşa. Sau n-au de ales.

PUBLICITATE

Dilema veche vă recomandă

● *Live,* pe Eurosport, etapele alpestre şi decisive din turul ciclist al Franţei, un *tour* pasionant, fără mari favoriţi, fără campioni incontestabili, disputat pe fărîme de secundă, cu spectacolul unic al mulţimilor masate pe şoselele legendare, cu cei doi Radu (Naum şi Banciu), comentatori neînfrînaţi în verva lor orală, dar şi în morala lor antidoping, gata să facă din *tour* un tur al tuturor problemelor lumii, din Brazilia şi Brazzaville pînă în Balta Albă. (Radu Cosaşu)

● Articolul lui Mircea Mihăieş din ultima *Românie literară,* „De ce nu se scriu biografii ale scriitorilor români?“, o reluată şi aplicată întrebare, întoarsă acum pe toate părţile: „Ca unul fascinat, de cînd mă ştiu, de meseria de scriitor, am fost atras în mod natural de fiinţa aflată în spatele rîndurilor scrise. Am văzut mereu în scriitor un fel de «hiper-erou», un om de acţiune, un seducător şi-un model de întrupare a propriilor plăsmuiri... E o probă a naivităţii mele, desigur. Intrînd în lumea literară, am constatat că mulţi oameni pe care-i admiram pentru scrisul lor erau, în realitate, fiinţe de-a dreptul dezgustătoare“. Subscriu şi mă gîndesc deja la un dosar pe această temă. (Simona Sora)

Andrei GORZO

dilematograf

Distanţe

● ***De partea cealaltă* / *Auf der anderen Seite* (Germania-Turcia, 2007), de Fatih Akin.**

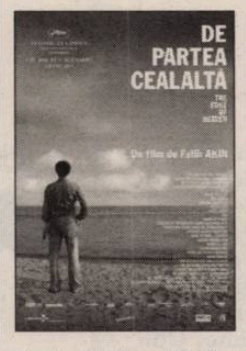

În noul film al lui Fatih Akin, *De partea cealaltă* (premiera: 25 iulie), o prostituată turcoaică din Bremen (Nursel Köse) moare, într-un mod stupid, tocmai cînd norocul ei promitea să se schimbe – ca urmare a întîlnirii cu un pensionar, turc şi el (Turcel Kurtiz), care o invitase să locuiască în casa lui. Fiul pensionarului (Baki Davrak), care e profesor de literatură, pleacă în Turcia ca s-o caute pe fiica prostituatei (şi s-o invite să-şi facă studiile în Germania, pe banii lui), neştiind că tînăra (Nurgül Yeşilçay), o activistă kurdă urmărită de poliţia turcă, e deja în Germania, cu un paşaport fals şi fără nici o posibilitate de a da de urma mamei ei (care-i spusese că lucrează într-un magazin de pantofi). Neavînd iniţial unde să stea, fata se învîrte pe lîngă universitate şi intră chiar la cursul lui, ca să doarmă două ore. Mai tîrziu, ea şi noua ei prietenă nemţoiacă (Patrycia Ziolkowska) trec cu maşina pe lîngă un autobuz în care se află mama ei, împreună cu profesorul. Atunci cînd tînăra rebelă e arestată şi – în pofida cererilor ei repetate de azil politic – predată autorităţilor turce, prietena ei o urmează la Istanbul, unde, printr-o altă coincidenţă, devine chiriaşa tînărului profesor, care, deşi nu mai speră s-o găsească pe fată, s-a hotărît să rămînă acolo. El şi prietena nemţoaică nu apucă să descopere ce-i leagă, căci se produce un alt accident stupid, soldat cu o moarte. Mama prietenei nemţoaice (legendara actriţă Hanna Schygulla) vine la Istanbul, călătorind în acelaşi avion cu tatăl profesorului; nici ei nu ştiu că de fapt sînt legaţi. Deci filmul conţine două morţi de tip „cînd deodată îi căzu ceva în cap“, plus un număr mare de coincidenţe de tip „eroul nostru nu ştia că la numai cîţiva paşi de el...“. Oare nu e cam mult? Mai ales cele două accidente stupide: unul mai merge, dar două într-un singur film? Oare nu strivesc personajele (mă refer la celelalte personaje – la cele care supravieţuiesc), atrăgînd o atenţie (în cazul de faţă) nedorită asupra faptului că ele nu pot face nici o mişcare de capul lor, ci numai cu voia (în cazul de faţă) cam melodramatică a autorului? Şi toate coincidenţele alea nu-i dau oare filmului un aer supramodelat – un aer de făcătură? Îndoielile astea mi se par perfect legitime, dar asta nu mă împiedică să susţin că Fatih Akin a făcut un film minunat.

Ca şi filmul lui precedent, *Cu capul înainte* (Ursul de Aur – Berlin 2004), *De partea cealaltă* e un fel de lung drum al nopţii către zi. În ambele filme e vorba despre nişte suflete zbuciumate care-şi găsesc în cele din urmă (pe căi extrem de întortocheate) vindecarea (nu neapărat definitivă). În ambele cazuri, asta presupune întoarcerea în Turcia, ceea ce nu înseamnă că Akin (care s-a născut acum 35 de ani în Germania, din părinţi turci) tratează exclusiv – şi nici măcar în primul rînd – despre dezrădăcinare: tînărul profesor – un turc care predă literatura germană într-o universitate germană – pare într-adevăr să sufere de asta (indiferent unde se află: odată ajuns la Istanbul, îşi ordonează noua viaţă în jurul unei librării germane), dar tînăra activistă kurdă şi mama prietenei ei nemţoaice se zbuciumă din alte motive („Poate că pur şi simplu eşti genul de persoană căreia îi place să se bată“, o diagnostichează cea de-a doua pe cea dintîi, deşi nici respectabila doamnă – care a mai trecut prin Turcia şi cu 30 de ani în urmă, în drum spre India – nu e atît de aşezată cum pare). Drumul din Germania în Turcia e, în ultimă instanţă, o metaforă pentru drumul spiritual pe care trebuie să-l străbată eroii lui Akin ca să-şi găsească pacea. Şi marea lui artă e arta de a evoca *acest* drum. Nu e niciodată un drum previzibil, cu marcaje clare, aşa cum este în filmele hollywoodiene cu eroi ce renasc spiritual. Dimpotrivă, drumurile eroilor lui Akin sînt atît de ocolite încît, în pofida ocazionalelor intersecţii care indică existenţa unui plan artistic, rareori întrezărim mîna autorului împingîndu-i de la spate. Şi chiar dacă cele două accidente mortale de-aici au un aer de făcătură, ele nu strivesc personajele rămase, ci dimpotrivă, le lansează în direcţii neaşteptate, aparent neprogramate. Nu ştim niciodată încotro ne duce un film de Fatih Akin (dacă am văzut *Cu capul înainte,* putem eventual să bănuim că *De partea cealaltă* ne duce şi el spre un fel de împăcare, dar nu putem anticipa forma pe care o va lua aceasta). Lucrurile se petrec extrem de repede în lumea lui (azi faci trotuarul, mîine te muţi în casa unui pensionar aparent cumsecade, poimîine ai şi murit) şi, odată ce-ai pornit în călătorie, nu poţi decît să te ţii bine şi, eventual, să te mai uiţi din cînd în cînd în urmă, minunîndu-te cît de mult te-ai îndepărtat de punctul de plecare.

trecerea prin reviste

În slujba lui Dionysos

O revistă care apare doar pe Internet şi care aduce în spaţiul virtual informaţii despre spaţii vitrate. Adică despre sticle, dar nu umplute cu orice. O revistă care se cheamă *Connaisseur* (despre vin şi stil de viaţă). O rubrică se numeşte chiar „Ştiri din lumea vinului". Evident, despre adevărul lor nu te poţi îndoi şi cred că nici despre limpezime. Una dintre ele spune, de exemplu, că în cadrul festivalului de la Mediaş, care se desfăşoară între 10 şi 13 iulie, se va organiza o „Stradă a vinului" şi va fi aleasă o „Prinţesă a vinului". În editorial, care de fapt e un adevărat reportaj, Loreta Budin scrie despre un *wine tour* de trei zile în regiunea Friuli din nord-estul Italiei. Acolo i-a fost dat spre degustare „vinul care pocneşte" – Schioppettino, cu aciditate mare şi uşor efervescent. Un soi care era cît pe ce să dispară în urmă cu 30 de ani, pentru ca ulterior să renască şi să capete importantul statut de vin cu *denumire de origine controlată*. Un soi de Schioppettino care are „nas şi gust de coacăze negre, mure, afine, cireşe amare, plus o idee de condiment – piper verde". Parcă toate vinurile roşii din acea zonă a Italiei au ceva amărui-condimentat în ele. Apoi, autoarea a ajuns la vinurile Comelli, despre care crede că sînt cele mai rafinate din întreaga regiune.

Într-un alt articol, Cezar Ion se întreabă ce au în comun „bunul-simţ, vinul prost şi imaginea de ţară". Concluzia sa este că n-avem nici vinuri şi nici o imagine bună a ţării pentru că lipseşte bunul-simţ. Şi pentru că nimeni nu-şi asumă responsabilitatea de a face ordine şi a-i diferenţia fără drept de apel pe producătorii de vin de falsificatorii care inundă piaţa cu băuturi contrafăcute. Într-un registru mai vesel se înscriu concursurile Connaisseur („hai să bem mînă cu mînă") publicate în revistă, de genul: trimiţi o poză cu tine şi o sticlă de vin de cutare tip şi poţi cîştiga o excursie la Pleşcoi, cu degustare de vinuri, o sticlă de vin din cine ştie ce ediţie faimoasă sau chiar un autoturism (a cărui conducere, evident, nu trebuie amestecată cu vinul pentru că poate dăuna grav la permis).

Cum se potriveşte calitatea unui vin cu preţul, afli din rezultatele unor degustări, pe sortimente, făcute fără ca juraţii să cunoască eticheta (în orb), publicate în paralel cu preţul. E vorba de vinuri obişnuite care se găsesc în magazine. Descoperirea – nu neapărat surprinzătoare – e că unele vinuri mai ieftine pot fi cotate de specialişti mai bine decît altele mai scumpe. Iar informaţiile chiar pot fi de folos celor care cotrobăie dezorientaţi prin rafturile cu vinuri ale supermarketurilor, neştiind ce să aleagă. Tot pentru o mai bună informare oenologică, putem afla şi rezultate ale unor anchete făcute pe piaţă despre vinuri care nu respectă legile în materie de etichete şi, ca atare, ar ascunde ceva dubios. Nu lipsesc topurile internaţionale şi autohtone ale celor mai bune vinuri. Există şi un capitol „Vinuri de care să te fereşti" cu un subcapitol: „Otrăvuri veritabile". Sînt numite vinurile colorate artificial, vinurile cu îndulcitori sau arome sintetice sau vinurile făcute din alte materii prime decît strugurii.

În fine, pun pariu că nu multă lume ştie diferenţa dintre un vin spumant şi unul spumos (nici eu n-o ştiam, dar am aflat-o din aceeaşi publicaţie online). Spumantul este vinul a cărui „spumă" provine exclusiv din fermentarea propriului conţinut, în vreme ce spumosul este un vin căruia i s-a adăugat în mod artificial dioxid de carbon (un fel de şpriţ la sticlă), mai ieftin şi, evident, de o calitate inferioară spumantului. E o bucurie să descoperi că există cineva în ţara asta care se ocupă susţinut, cu profesionalism şi cu folos de promovarea culturii vechi (a viei şi vinului). (**A. M.**)

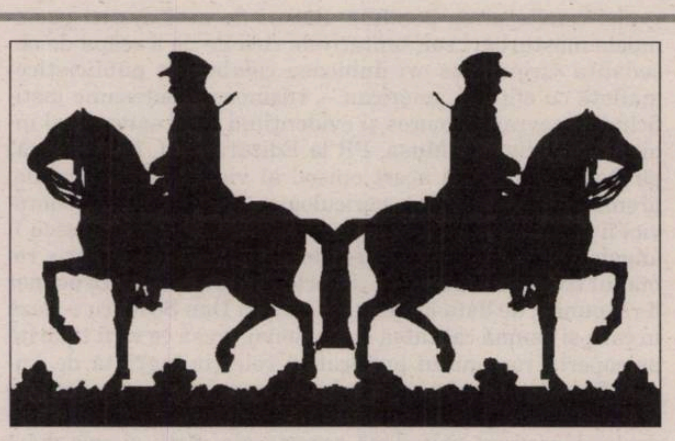

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

O anchetă *emo*

...cum adică „ce salvăm din filmul românesc ante-1989?"*. Ce să salvăm, ce este de salvat? În conformitate cu corectitudinea politică anticomunistă – nimic! Ca tot ce s-a realizat „sub comunişti" (expresie tot mai stabilă precum „sub fanarioţi", „sub turci", ceea ce-i dă o distanţă din ce în ce mai puţin emoţională...), nu avem ce salva din producţiile Buftei şi Sahiei. Cu atît mai mult cu cît cinematograful a fost nu numai „artă cu bătaia cea mai lungă" (în viziunea lui Lenin, înscrisă la intrarea tuturor sălilor de cinema), dar şi cea mai bătută de dumnezeii cenzurii şi ai lor lachei. „Viza poliţiei" la un film era şi mai dură decît „bunul de tipar" la o carte. Un film greşit ideologic, o imagine prea neorealistă şi deloc socialistă, o replică în doi peri subversivi puneau în pericol regimul în mult mai mare măsură decît un roman confuz sau un poem dubios. Tot ce era vizual – cinema şi pictură, artele cele mai clare şi mai la vedere – teroriza ideologia la putere. Vorbind şi gîndind visceral – cum stă bine azi anticomunismului – cinema-ul, „sub ăia", a fost o mizerie, un pustiu, o catastrofă. Întrebarea „Ce să salvăm...?" e tipică pentru a o recunoaşte: nimic nu poate fi salvat fiindcă totul era compromis prin „viza poliţiei". Ea nu putea să aprobe decît filmele bune pentru regim. Iar regimul nu putea produce filme bune.

(Pauză de gîndire, urmează o oarecare publicitate.)

Filmul pus în pagină şi deloc în abis de Alex. Leo Şerban, „Vechiul nostru cinema", este, cel puţin pentru mine, unul dintre cele mai anticonformiste şi „incorecte" documentare produse la *Dilema veche*. El nu numai că „salvează de la uitare" cîteva titluri de valoare – ar fi fost prea puţin, prea romanţios, prea dulceag, cum nu stă în caracterul artistic al celor anchetaţi. Ei ne smulg dintre rigorile acelui neoproletcultism pe dos, care judecă şi urăşte azi valorile comunismului exact cum propagitul dejist şi ceauşist detesta şi distrugea tot ce era burghezo-moşieresc. Ca să fiu concis – am avut un şoc. Ca să fiu la zi – m-am simţit *emo*. Emoţionat de extraordinara analiză a lui Andrei Gorzo la *Directorul nostru* din urmă cu 53 de ani, satiră scandaloasă, care s-a lăsat cu tăierea cîtorva capete şi interzicerea lui Jean Georgescu, cel care ne stătea deja icoană cu *Noaptea* lui *furtunoasă* din 1942. Emoţionat de neuitarea *Duminicii la ora 6,* film cu utecişti, partid şi mesaj beton, dar şi cu cea mai frumoasă scenă de dragoste din cîte s-au văzut în româneşte – lecţia de engleză a Irinei Petrescu, şoptită lui Dan Nuţu lîngă un teren de tenis. *Emo* pentru revelaţia *Secvenţelor* lui Tatos (Cristi Puiu încremenit, azi, în faţa lor!), pentru redescoperirea *Probei de microfon* şi a *Cursei* lui Daneliuc (care îl plictisise pe dictatorul mare amator de western-uri), pentru *Meandrele* lui Săucan, la care aş adăuga *Suta* lui *de lei,* încă necunoscută în integralitatea ei dusă pînă la apocalips, alt scandal cu vuiet mare, cenzurat la sînge. *Emo,* în fine, pentru a mă fi găsit pe aceeaşi lungime de undă cu Cristi Puiu, Răzvan Rădulescu, Corneliu Porumboiu – pe care nu-i cunosc decît din opera lor şi îi pun cel mai sus în opţiunile mele cinefil-patriotice – şi cu ceilalţi postdecembrişti al căror top începe cu *Reconstituirea, Morometii*... Îi „vînd" lui Nae Caranfil această idee: după *Războiul de independenţă* să facă un film nu despre comunism în general, ci un fiction non-fiction despre dependenţa de cenzură pe vremea fie a *Directorului nostru,* fie a *Reconstituirii,* fie a *Sutei de lei,* continuitatea e garantată, un fel de *Regizorul şi sălbaticii.*

(Pauză de gîndire după atîta lirism intelectual, dar şi pentru o inutilă publicitate.)

Acestei anchete de după catastrofă – demnă de un motto din Perpessicius, uitat şi de istoricii literari: „În orice naufragiu trebuie căutat un colier de perle..." – îi lipseşte o dimensiune. Ani de zile, de la Buftea la Săpînţa, a circulat o vorbă nu se ştie de unde înălţată, de la Cucubar-ul de lîngă Unic sau de la Dom Kino-ul de pe Porumbaru, nu are importanţă (cum nu are importanţă dacă neorealismul noului val e prea tîrziu, de dreapta sau de stînga – bine că e!). E vremea s-o dezvăluim în toată sarcastica ei ambiguitate: „Filmul românesc nu există, filmul românesc e o invenţie a celor de la revista *Cinema*". Aşa a (şi) fost? Ce se poate discuta în România fără această întrebare? Dacă se deschide colecţia revistei – „opera" tuturor şi nu „viaţa" fiecăruia! – se poate constata că mai tot ce se salvează azi intrase în fondul de valori ale acelui „colectiv redacţional". Cu mult înainte ca un Cristi Puiu să plîngă, în 2008, la *Morometii* (aşa cum erau ei vizaţi de poliţie, fie şi chinuiţi de ea...), toate aceste producţii Buftea luate în seamă azi au fost salvate prin cronicile cu care ne-am salvat cît de cît din mediocritatea greu respirabilă a Epopeii Naţionale, ţelul suprem şi paralizant pus în faţa cineaştilor români. Aveam nonconformismul cuminte şi orgolios? O duplicitate creatoare? O viclenie şi ea cu „viza" unei poliţii cît de cît evoluate estetic? Salvaţi-ne sufletele de la aceste întrebări ale unei inteligenţe fanatice tot mai fanate! Bine că am rămas teferi şi întregi la minte, incorecţi pe cît se poate, pe cît ne pricepem, ca revoluţionarii lui Porumboiu.

* *Dilema veche* nr. 229, din 2 iulie 2008.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Prostia omenească de Ion Creangă

Se termină: bărbatul se întoarce în căminul prostiei conjugale.

Povestea: un bărbat îşi vede nevasta şi soacra speriate de ce se poate întîmpla copilului lor: dacă se urcă mîţa doboară drobul de sare şi drobul poate omorî copilul, nu? Dar cum mîţa nu se urcă acum, cum drobul nu cade, soacra şi femeia sînt proaste. Bărbatul se revoltă şi pleacă în lume unde găseşte proşti mai mari: unul care-şi bagă soarele în casă cu pătura, altul care trage de măgar să-l omoare că nu urcă pe un deal cu fîn şi penultimul care-şi încarcă nucile cu furca.

Şmecheriile textului: este cel mai tare text despre prostie din toată literatura noastră. Didactic, bineînţeles, se compară situaţia absurdă cu altele. Care e mai dihai? Bineînţeles, nu cea de acasă, aşa că omul se întoarce *home.*

Emo: „– Mama, mama! Copilul meu are să moară!

– Cînd şi cum?

– Iată cum. Vezi drobul cel de sare pe horn?

– Îl văd. Şi?

– De s-a sui mîţa, are să-l trîntească drept în capul copilului şi să mi-l omoare!"

„Mă trudesc de vro două-trei zile să car pocitul ist de soare în bordeiu, ca să am lumină, şi nici că-l pot..."

„Vreu să zvîrl nişte nuci în pod, şi ţapoiul ista, bată-l scîrba să-l bată, nu-i nici de-o treabă..."

Durata lecturii şi tipul de creier: corporative manager, 8,78 minute.

Expresii pentru chat şi sms: „A fost odată, cînd a fost, că, dacă n-ar fi fost, nu s-ar povesti. Noi nu sîntem de pe cînd poveştile, ci sîntem mai dincoace cu vro două-trei zile, de pe cînd se potcovea purecele cu nouazeci şi nouă de oca de fer la un picior şi tot i se părea că-i uşor."

Cash şi investiţii: omul care cară soarele cu pătura şi nucile duse cu furca vorbesc despre graniţa dintre ficţiune şi realitate. Realitatea e drobul care poate pica, căratul soarelui şi furca în nuci. În ficţiune ar fi posibil căratul soarelui şi furca în nuci. Drobul aduce bani. Drobul de sare bun pentru conserve.

Personaje: proşti, vreo patru proşti şi un bărbat.

Mişto: „Drumeţul nu zăbovi nici aici mult, ci plecă, mai numărînd şi alt neghiob. Apoi, de aici merse mai departe, pînă ce ajunsese ca să mai vadă aiurea şi altă năzbîtie. Un om legase o vacă cu funia de gît şi, suindu-se pe-o şură, unde avea aruncat oleacă de fîn, trăgea din răsputeri de funie, să urce vaca pe şură. Vaca răgea cumplit, şi el nu mai putea de ostenit...

– Mă omule! zise drumeţul, făcîndu-şi cruce; dar ce vrei să faci?

– Ce să fac, mă-ntrebi? Da' nu vezi?

– Ba văd, numai nu pricep.

– Ia, haramul ista e hămisit de foame şi nu vrea nici în ruptul capului să vie după mine sus, pe iastă şură, să mănînce fîn...

– Stai puţin, creştine, că spînzuri vaca! Ia fînul şi-l dă jos la vacă!

– Da' nu s-a irosi?...

– Nu fi scump la tărîţe şi ieftin la făină.

Atunci omul ascultă şi vaca scăpă cu viaţă.

– Bine m-ai învăţat, om bun! Pentr-un lucru de nimica eram cît pe ce să-mi gîtui vaca! Aşa, drumeţul nostru, mirîndu-se şi de această mare prostie, zise în sine: «Mîţa tot s-ar fi putut întîmpla să deie drobul de sare jos de pe horn; dar să cari soarele în casă cu oborocul, să arunci nucile în pod cu ţapoiul şi să tragi vaca pe şură, la fîn, n-am mai gîndit!»

Apoi drumeţul se întoarse acasă şi petrecu lîngă ai săi, pe cari-i socoti mai cu duh decît pe cei ce văzuse în călătoria sa. Ş-am încălecat pe-o şa, ş-am spus povestea aşa. Ş-am încălecat pe-o roată, ş-am spus-o toată. Ş-am încălecat pe-o căpşună, şi v-am spus, oameni buni, o mare minciună!!"

despre putere şi dreptate

Joseph S. NYE

Viitorul alianţei nipono-americane

Mulţi analişti descoperă un disconfort în creştere al Japoniei privind alianţa cu Statele Unite. O cauză pleacă de la armele nucleare ale Coreei de Nord şi de la îngrijorarea că SUA nu vor reprezenta adecvat interesele nipone (cum ar fi să ceară explicaţii în legătură cu cetăţenii japonezi răpiţi de nord-coreeni cu ani în urmă). Un alt aspect este reprezentat de marinarii americani aflaţi în Okinawa şi de cerinţa ca o parte dintre ei să se mute în Guam. Lista este lungă, dar aceste probleme ar putea fi considerate „casnice": dintre cele care, deşi e posibil să işte certuri într-un cuplu, nu au cum să ducă la un divorţ. Există însă şi o îngrijorare mai profundă, care pleacă de la temerea Japoniei ca americanii să nu o marginalizeze în favoarea unei Chine în ascensiune. De exemplu, unii niponi se plîng că chinezii se bucură de mai multă atenţie decît ei ca subiect al campaniei electorale americane. Această nelinişte nu e surprinzătoare: puterea de apărarea a SUA şi cea japoneză nu sînt egale, lucru care produce agitaţie în tabăra mai dependentă de forţa celeilalte.

De-a lungul anilor, s-au sugerat cîteva măsuri pentru ca alianţa să devină mai echilibrată, printre care aceea ca Japonia să se transforme într-o ţară „normală" din punct de vedere al înzestrării militare, inclusiv al armelor nucleare. Dar asemenea propuneri ar aduce mai multe probleme decît soluţii. Chiar dacă Japonia s-ar conforma, ea tot nu ar putea să egaleze capacitatea militară americană şi să elimine asimetria. Merită amintit că în timpul Războiului Rece, aliaţii europeni ai SUA au avut temeri similare în legătură cu dependenţa faţă de americani şi posibilitatea să fie abandonaţi, în ciuda forţei militare de care dispuneau.

Adevărata garanţie a hotărîrii americane de a apăra Japonia constă în prezenţa trupelor şi bazelor militare ale SUA, precum şi în cooperarea în acele privinţe – cum ar fi apărarea antirachetă – care vizează atît protejarea Americii, cît şi pe a Japoniei. În plus, există două răspunsuri bune la întrebarea dacă Statele Unite ar putea abandona Japonia în favoarea Chinei: unul se referă la valori, celălalt – la ameninţare.

Japonia şi SUA, spre deosebire de China, sînt ţări democratice şi împărtăşesc aceleaşi valori. Pe deasupra, atît Japonia, cît şi Statele Unite trebuie să facă faţă unei Chine din ce în ce mai puternice şi au interese serioase ca aceasta să nu devină o ameninţare. Americanii privesc relaţia triunghiulară Japonia-SUA-China ca bază a stabilităţii în Asia de Est şi doresc colaborare între cele trei părţi. Dar triunghiul nu este echilateral, pentru că SUA sînt aliatele Japoniei, iar China nu poate risca să devină un pericol dacă vrea să menţină alianţa.

Pe de altă parte, puterea chinezilor nu trebuie exagerată. Un sondaj recent a arătat că doar o treime dintre americani opinează că în curînd China „va domina lumea", în vreme ce 54% consideră că evoluţia acesteia reprezintă o „ameninţare la adresa păcii internaţionale". Conform estimărilor oficiale, China este acum a patra putere economică a lumii, iar creşterea economică a acesteia este de 10% anual. Dar venitul pe cap de locuitor este de numai 4% din cel american. Dacă economiile ambelor ţări continuă să crească în ritmul actual, China ar putea depăşi SUA în 30 de ani, dar venitul pe cap de locuitor al americanilor tot ar fi de patru ori mai mare.

Evoluţia internă a Chinei rămîne şi ea incertă. Din 1990 încoace, 400 de milioane de chinezi au ieşit din starea de sărăcie, dar tot atîţia trăiesc cu mai puţin de doi dolari pe zi. Pe lîngă discrepanţele economice uriaşe între cetăţenii săi, China are o forţă de muncă migrantă de 140 de milioane de oameni şi corupţie generalizată. Progresul politic nu ţine pasul nici pe departe cu cel economic. Deşi chinezii se bucură astăzi de mai multă libertate comparativ cu orice altă epocă din istoria lor, sînt departe de a beneficia de libertate după standardele occidentale. Pericolul este ca liderii partidului, conştienţi de compromiterea ideilor comuniste, să nu se întoarcă spre naţionalism ca ideologie de atragere a maselor. Aceasta poate conduce la o politică externă instabilă, inclusiv, de exemplu, la un conflict în privinţa Taiwanului.

În faţa nesiguranţei, o politică înţeleaptă trebuie să combine realismul cu liberalismul. Păstrîndu-şi şi întărindu-şi alianţa, SUA şi Japonia pot înlătura nesiguranţa în relaţiile dintre ele, în acelaşi timp oferind Chinei integrarea în instituţiile internaţionale ca „partener responsabil". Cel mai mare pericol este acela ca adversitatea în creştere dintre cele trei ţări să nu devină o profeţie care se împlinească. În acest sens, alianţa nipono-americană are rădăcini adînci în interesele comune ale celor două state.

O nouă dimensiune s-a adăugat recent acestei alianţei şi relaţiei dintre ea şi China. În acest an, China a luat locul SUA în calitate de cel mai mare emiţător mondial de gaze de seră. China argumentează, în mod corect, că se află încă în spatele Statelor Unite şi Japoniei în ceea ce priveşte emisia pe cap de locuitor, numai că asta nu reduce efectele pe care trebuie să le suporte comunitatea internaţională (inclusiv Japonia şi SUA). Un program de cooperare care să ajute China să-şi prelucreze cărbunele într-un mod mai ecologic ar fi în interesul tuturor celor trei ţări.

Ameninţările transnaţionale cum ar fi schimbările climatice şi pandemiile pot aduce pierderi similare marilor conflicte militare (în 1918, pandemiile au ucis mai mulţi oameni decît muriseră în Primul Război Mondial). Pentru a răspunde acestor ameninţări e nevoie de cooperare, putere diplomatică şi instrumente ne-militare, iar din acest punct de vedere Japonia este un partener important şi apropiat de statutul de egalitate cu SUA. Pericolele la nivel transfrontalier, o dimensiune recentă şi în creştere în cadrul comunităţii internaţionale, adăugate preocupărilor de securitate tradiţionale, fac ca viitorul alianţei Japonia-Statele Unite să arate mai promiţător ca niciodată.

***Jospeh S. Nye** este profesor la Harvard. Cea mai recentă carte a sa se intitulează* The Powers to Lead.

traducere de Mădălina ŞCHIOPU

Copyright: Project Syndicate, 2008.
www.project-syndicate.org

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

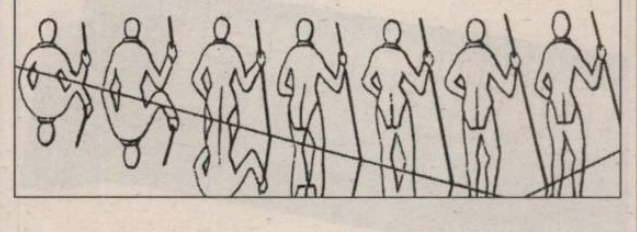

Capricii turistice italiene

Sînt o adeptă a turismului serios, „ca la carte", sau chiar după carte, mai bine zis conform ghidului local, conţinînd „lista obligatorie" de monumente ce trebuie „bifate". Toată povestea e cum le bifezi, ştiu... Dar printre incursiuni grandioase sau chiar în timpul lor, se întîmplă multe alte lucruri aparent nesemnificative, dar care le dau substanţă şi realitate. Oricît de mici şi marginale ar fi unele dintre ele, sînt capabile să-ţi schimbe percepţia generală asupra unui loc vizitat sau a altuia, chiar dacă acesta ocupă o poziţie privilegiată în topul 100 al monumentelor lumii.

Aşa mi s-a întîmplat, de pildă, în Verona, unde am nimerit la apusul soarelui, pe o străduţă îngustă, cu bolţi şi colonade, iar rozurile faimoase ale oraşului, despre care tot citisem, s-au dovedit mai mult decît adevărate. Chiar dacă nu am reuşit niciodată să găsesc casa Julietei, învîrtindu-mă fără rost prin pieţe, străzi şi pe lîngă biserici aproape nici una mai nouă de secolul al XVI-lea, am „simţit" oraşul sau i-am prins „şpilul" (sau, mă rog, ceva din el...).

Lucru pe care nu l-am simţit la Veneţia, nu ştiu de ce: totul era, şi acolo, dincolo de limita esteticului pe care Bucureştiul drag, dar cenuşiu, ne-o propune zi de zi. Probabil excesul turistic nu foarte plăcut m-a făcut să simt repetiţia faţadelor colorate, cu ferestrele lor ogivale, care se succedau rapid pe lîngă mine, fie că eram în *vaporetto,* fie pe jos, ca pe ceva apăsător: un decor hiper-realist, într-un film prea frumos... De vină cred că a fost chelnerul de la restaurantul Gigi, care a ţinut să ne arate că Veneţia nu e doar un paradis turistic, ci şi unul al prestatorilor de servicii, ce îi au la mînă pe fraierii entuziaşti din lumea largă... Dar nu e cazul să mai îngroş partitura clientului păcălit: ideea e că Veneţia era asaltată de un turism de proastă calitate. Lucru pe care l-am simţit şi în insulele Murano şi Burano, dar, slavă Domnului, nu şi în cea de-a treia, Torcello, ale cărei aer frust şi atipicitate m-au salvat de la o concluzie idilică prea pronunţată... Şi încă ceva important pentru cei cărora le-am destabilizat mitul Veneţiei: mersul cu gondola pe canalele înguste şi pe sub Puntea Suspinelor (podul pe care deţinuţii condamnaţi se îndreptau spre celulele lor, de altfel...) nu m-a dezamăgit deloc şi nu mi s-a părut ieftin.

Punctul culminant a fost însă Florenţa, următoarea pe lista traseului turistic. La hotelul unde am tras, care, în sfîrşit, arăta complet diferit de lanţurile internaţionale standard în care stătusem pînă atunci, ne-a primit o doamnă impozantă, cu plete negre în vînt, numai zîmbet şi vorbind non-stop, ale cărei ajutoare erau... băiatul ei de 12 ani şi mama. Hotelul avea un aer clasic şi artistic, în general de bun-gust (în ciuda unor anumite scăpări...). Cînd am ieşit din el şi am pornit pe străzile Florenţei, spre Dom, senzaţia a fost că... am nimerit unde trebuie. Descrierea exactă a arhitecturii nu cred că-şi are rostul, precum nici epitete de genul „nobilă" sau „sacră", deja devenite locuri comune. Mai bine povestesc o întîmplare: urcînd multele trepte din campanilă (vreo 400), am ajuns sus, pe întuneric. Acolo, paznicul local – varianta florentină, dar fără diformităţi a Cocoşatului de la Notre Dame după ce ne-a explicat ce vedem (şi totul părea la fel de fascinant), ne-a recomandat şi arătat, de la înălţimea lui, un restaurant. Pe care, culmea, l-am găsit. Şi ne-a plăcut. Nu e suficient, veţi spune, şi nici eu nu cred că un oraş se reduce la semnele la îndemînă, bune sau rele: dar cred că toate, adunate, îţi pot da o măsură, dacă nu a locului, măcar a ta, mic turist şi cetăţean al societăţii de consum, în raport cu el.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Calea de mijloc

Presupun că toţi cei interesaţi de viaţa Bisericii au urmărit cu sufletul la gură ultima reuniune a Sf. Sinod, aşteptînd mai cu seamă decizia privitoare la „cazurile“ Corneanu şi Drincec. Miza era imensă. Iar hotărîrea adoptată de corpul nostru episcopal s-a dovedit inspirată, căci plină de măsură pastorală. Din punct de vedere disciplinar şi doctrinar, Sinodul a spus răspicat că nici un slujitor ortodox nu are voie să-şi asume, prin acte individuale, starea de intercomuniune cu alte Biserici creştine. Cei doi ierarhi judecaţi de egalii lor şi-au recunoscut greşeala. Rezultatul votului a fost, de asemenea, semnificativ: 45 *contra* măsurii extreme de caterisire şi doar 1 *pentru*. Ceea ce dovedeşte că falia sinodală dintre conservatori şi ecumenişti, despre care se face atîta deşartă vorbire, nu există. Patriarhul Daniel se bucură de întreaga autoritate pe care Întîistătătorul Bisericii o merită, iar ierarhii noştri rămîn fideli principiului biblic potrivit căruia Dumnezeu „urăşte“ păcatul şi nu pe păcătoşi...

Dacă hotărîrea de caterisire ar fi obţinut o cît de subţire majoritate, întreaga zestre a BOR pe planul dialogului cu alte Biserici creştine ar fi fost spulberată. Din fericire, înţelepciunea şi moderaţia sinodalilor au prevalat. Însă situaţia din BOR nu rămîne mai puţin neclară. Zeci de mînăstiri, inclusiv obştea românească de la Athos, dar şi o sumă de asociaţii laice ortodoxe ceruseră, prin memoriul comentat de mine săptămîna trecută, aplicarea pedepsei maxime pentru cei doi episcopi „prea“ ecumenici. Asta arată că în interiorul Ortodoxiei locale există numeroase persoane şi grupuri profund ostile apropierii dintre Bisericile creştine. Acei credincioşi au motivaţiile lor. Ei consideră, bunăoară, că Uniunea Europeană este vicioasă, secularizată, fără Dumnezeu. Au certitudinea că Adevărul constituie monopolul Bisericilor ortodoxe şi că toate celelalte Biserici sînt heterodoxe sau chiar eretice. Pe de altă parte, mediile amintite promovează *filetismul,* adică naţionalismul ecleziastic, uitînd că această atitudine a fost ea însăşi taxată drept erezie cu prilejul unui Sinod al Patriarhilor răsăriteni, convocat în secolul al XIX-lea...

Aşa cum eu şi mulţi alţii am fost bucuroşi să constatăm că Sf. Sinod păstrează calea de mijloc în „cazul“ IPS Corneanu, îmi imaginez că exponenţii „taberei adverse“ se vor declara, dimpotrivă, gata să obţină, prin felurite artificii, cine ştie ce „revanşă“. Altfel spus, chiar dacă Sinodul se dovedeşte unit în jurul unui Patriarh deschis spre lumea contemporană, diverse „mădulare“ ale trupului eclezial nu sînt deloc pregătite să adopte logica „primenirii“. Personal, nu ştiu cum se poate proceda mai eficient pentru a umple această prăpastie virtuală. Teoretic, dialogul fratern şi efortul intelectual către o evoluţie organică ar trebui să primeze asupra polemicii asortate cu acuzaţii şi generalizări vituperante. Practic, ruptura dintre creştinii urbani, europeni (adică laici, în sens democratic) şi credincioşii tentaţi de radicalizări incendiare va persista. Putem percepe tensiunea dintre tradiţionalişti şi modernizatori ca pe o sursă de controversă fertilă. Fiecare orientare spirituală majoră poate cunoaşte derapaje, excese, alienări periculoase. Poate că prin confruntarea lor se va înviora puţin şi frontul teologiei româneşti, cam sterp în aceşti ultimi ani de reaşezare postcomunistă. Poate că reprezentanţii celor două mari categorii mentale & comportamentale vor avea mai degrabă puterea de a-şi uni virtuţile, decît ispita de a-şi potenţa reciproc năravurile. Prin psihodrama recentă, BOR a dovedit că este vie. Oriunde ne-am situa, ne rămîne doar să înţelegem că dreapta credinţă se apără prin fapte dedicate semenilor, nu prin pretenţiile de puritate ale fiecăruia. Cel ce se mîntuieşte ultimul, după ce fraţii săi au ajuns la Dumnezeu, e de fapt cel mai sigur de cununa spre care nădăjduieşte.

Mihail NEAMŢU

Economia nu trebuie să facă economie de idei

Traiectoria fiecărei economii, succesul şi insuccesul acesteia depind într-o foarte mare măsură de tradiţiile locului. Meritocraţia, etosul lucrativ, încrederea în binele comun, solidaritatea socială şi religioasă, împreună cu alte asemenea practici şi valori nu pot fi excluse dintr-o analiză economică.

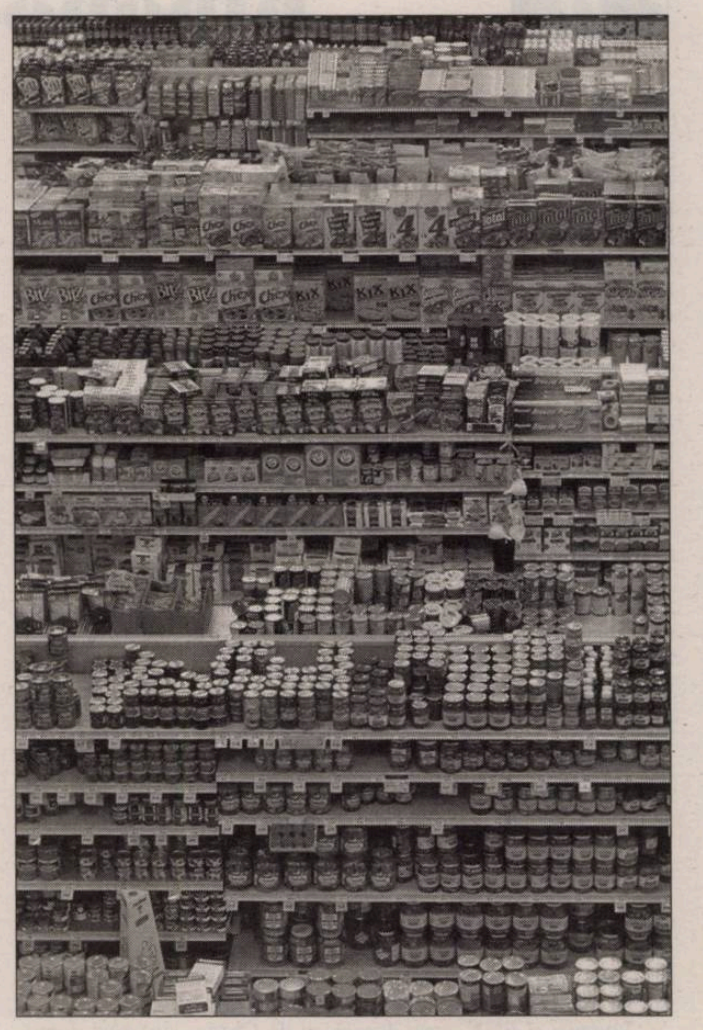

Presa, în general, şi în mod special presa de business ratează frecvent întrebările pe care le-a pus cu maximă acuitate Max Weber (1864-1920) la începutul secolului XX. Tratînd sfera economică separat de celelalte domenii ale cunoaşterii, însămînţate cu idei şi grădinărite de practici specifice, analiştii creează iluzia obiectivităţii.

În fond, multe dintre predicţiile financiare făcute astăzi pe piaţa globală au variabile ascunse care ţin de comportamentul uman diferit, în funcţie de cultura şi religia dominantă a populaţiei studiate. Ne amintim că, în contextul crizei asiatice din vara anului 1997, cetăţenii Coreei de Sud au fost chemaţi de guvern să doneze bijuterii din fondul personal pentru restabilirea rezervei de aur a ţării, după împrumuturile masive făcute la FMI (60 de miliarde de dolari). Răspunsul a fost neaşteptat, iar modelul a fost imitat de Thailanda la începutul anului 1998. Care este psihologia unui asemenea comportament colectiv? Ce stă în spatele acestei solidarităţi între cetăţeni şi autoritatea publică: ideologia naţională sau reflexul religios (Coreea de Sud fiind o insulă de protestantism într-o mare budistă)? Pentru a păstra acelaşi exemplu, tot în Coreea de Sud, care se laudă cu prezenţa de mare densitate a reţelei Internet, gesturi similare de simpatie dezinteresată s-au înregistrat cu ocazia unor dezastre naturale. În decembrie 2007 s-au produs masive deversări de petrol, soldate cu inundarea pescăriilor de pe coasta sudică a litoralului oceanic. Atunci, mii de coreeni au participat voluntar la munca de curăţire printr-o mobilizare electronică (e-mail, bloguri, sms) exemplară.

Din nou: de unde vin aceste resurse de benevolenţă şi caritate? De ce n-am întîlnit acelaşi comportament în România pravoslavnică în anul de graţie 2005, după marile inundaţii? Interogaţia se poate prelungi: ce legătură există între indicele de corupţie al unei ţări şi moravurile publice? De ce gravitatea furtului sau a violenţei interpersonale este relativizată de culturile mediteraneene în beneficiul cultului „onoarei“ (după cum ne-a reamintit Martin Scorsese în *The Godfather?).* Pe scurt, traiectoria fiecărei economii, succesul şi insuccesul acesteia depind într-o foarte mare măsură de tradiţiile locului. Meritocraţia, etosul lucrativ, încrederea în binele comun, solidaritatea socială şi religioasă, împreună cu alte asemenea practici şi valori nu pot fi excluse dintr-o analiză economică. În privinţa impactului preceptelor iudeo-creştine asupra pieţei, analizele lui Robert H. Nelson şi Max L. Stackhouse au avansat în ultimul deceniu cîteva ipoteze hermeneutice demne de urmărit.

Creşterea economică sau fericirea indivizilor?

Nefiind un expert în domeniul ştiinţelor politice, mă pot prevala aici de prerogativul cetăţeanului înzestrat cu orientări liberale. Politicul există, între altele, pentru a stimula creşterea economică prin reglementări în favoarea pieţei şi prin protejarea proprietăţii private, iar niciodată pentru a oferi oamenilor fericirea. Cînd Statul oferă asemenea promisiuni metafizice, riscul derivei ideologice este maxim, pentru că el tinde să devină arbitru-jucător în chiar terenul opţiunilor individuale. Teologic vorbind, suprainvestirea politicului cu atribute inutile se numeşte idolatrie şi sfîrşeşte întotdeauna rău – printr-o fetişizare a puterii şi a „liderului suprem.“

Între Stat şi individ se găsesc instituţiile intermediare, care nu pot fi stimulate printr-un regim de suprataxare: familia, breslele, asociaţiile profesionale, bisericile. Cu cît acest interval este mai bogat în ofertă, cu atît creativitatea individuală îşi găseşte mediul comunitar propice. Noi, românii, trebuie să reînvăţăm mereu că un Stat puternic nu este neapărat un Stat pletoric, lăbărţat, cheltuitor şi netransparent în mecanismele decizionale. Dimpotrivă, o restrîngere a atributelor politice ale Statului întăreşte instituţiile publice şi permite o mai mare libertate de exprimare. Fără libertate şi proprietate (chiar şi cea limitată la *habeas corpus),* fericirea rămîne o iluzorie făgăduinţă.

O critică a criticii consumismului

Consumismul poate fi criticat, dar niciodată interzis printr-un ucaz. Încercări nefericite de-a suprima „delirul achizitoriu“ au existat de-a lungul secolelor: consumul excesiv de alcool, bunăoară. De la rugăciunea pentru filoxeră a unui dac numit Burebista, pînă la prohibiţia alcoolului din ţările islamice de astăzi (şi poate, *horribile dictu,* în curînd cea de tutun în state precum California), consumismul a fost criticat şi combătut din varii perspective. Concluzia: nu poţi combate consumismul în genere, ci doar relaţia „privilegiată“ a consumatorului cu anumite obiecte considerate „alienante“ (pentru a folosi aici jargonul Şcolii de la Frankfurt) sau chiar distructive sub aspectul sănătăţii. Critica generică a consumismului este pur snobism atunci cînd atacă comportamentul mimetic al omului, surprins în fotografia criticilor ca biet animal social. În ceea ce mă priveşte, nu mă tulbură atît „inautenticitatea existenţială“ produsă de gregaritatea consumului în masă, cît derizoriul obiectelor consumate. Sînt aşadar pentru consum, intens, permanent chiar, dar cu alţi termeni în ecuaţie.

Ca exerciţiu de strictă imaginaţie, mă întreb ce s-ar întîmpla cînd un sfînt ca Ioan Gură de Aur ar coborî din Ierusalimul ceresc în lumea noastră desfrînată şi ar converti tot Occidentul la adevărata pietate evanghelică? Nu cred că oamenii ar consuma mai puţin, ci doar fundamental altceva – muşcînd altfel chiar şi din veşnicie. Comerţul cu Scripturile s-ar intensifica, în timp ce *sex-shop*-urile ar da rapid faliment. Industria pelerinajelor la locurile sfinte din Siria, Palestina şi Asia Minor ar prospera, în deficitul voiajelor pornografice pe ruta Hamburg-Bangkok. Clienţii prostituatelor ar înceta să îngraşe puşculiţa PIB-ului naţional, în timp ce numărul slujitorilor la altare (şi, astfel, al comenzilor de icoane, iconostase, candele) ar creşte vertiginos. Consumul n-ar scădea, deşi tranzacţiile comerciale ar fi probabil investite cu un plus de sacralitate (şi făţărnicie). Pe scurt, capitaliştii adevăraţi nu se pot teme de un levantin superior ca Ioan Gură de Aur, aşa cum nici acesta din urmă n-a ignorat în veacul său (secolul al V-lea d.Hr.) potenţialul pieţei.

Mihail Neamţu *este doctor în teologie şi autor al volumului* Bufniţa din dărîmături. Insomnii teologice *(Editura Polirom, 2008, ediţia a II-a).*

Acest articol va apărea în nr. 5 al revistei Foreign Policy România, *în grupajul „Incursiuni în capitalismul secolului 21“, în care mai semnează Daniel Dăianu, Felix Roth, Roumen Avramov, Petre Roman, Riad al Khouri, Sandra Pralong.*

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Analfabetismul media

Ne dorim, în România, o presă făcută profesionist, dar în aceeaşi măsură ar trebui să ne dorim şi un public educat din punctul de vedere al consumului de mass-media. Un public astfel educat poate să sancţioneze derapajele jurnaliştilor, poate să determine, prin mecanismul cererii, existenţa unei prese de calitate şi are anticorpii necesari să facă faţă manipulărilor. Prin urmare, competenţele de consumator mass-media sînt foarte importante pentru bunul mers al unei democraţii.

Putem spune chiar că alfabetizarea media a publicului este mai importantă decît profesionalizarea jurnaliştilor. Dacă publicul e competent, exigenţele lui în privinţa calităţii pot determina existenţa pe piaţă a unei prese de calitate. Dimpotrivă, dacă doar jurnaliştii îşi fac meseria cu responsabilitate şi vor să ofere un produs bun, dar publicul nu e interesat de acesta, rezultatul este dezastruos: jurnaliştii îşi vor agăţa profesionalismul în cui şi se vor da după gustul publicului.

Este exact situaţia din România. E adevărat, nici cu responsabilitatea presei nu stăm chiar pe roze, dar fapt este că încercările jurnaliştilor de a face o presă *quality* se lovesc de dezinteresul publicului faţă de aşa ceva. Prin urmare, pentru e rezista pe piaţă, mass-media de calitate este nevoită să se tabloidizeze. Iar rezultatul este că, la noi, aproape că nu există publicaţie sau canal audio-vizual neatins de morbul tabloidizării. Printre televiziuni, exemplul cel mai concludent în acest sens este Realitatea TV, un post care, dintru început, şi-a propus să fie un CNN românesc. După cîţiva ani de existenţă pe piaţa de la noi, cei de la Realitatea şi-au dat seama că şi-au propus o utopie. Deocamdată, publicul din România nu pare interesat de un CNN, aşa cum pe piaţa presei scrise de la noi nu au avut nici un succes repetatele tentative de a edita un *Newsweek*.

Desigur, peste tot în lume există publicaţii tabloide, dar în ţările cu tradiţie democratică mai există *şi* altceva. De exemplu, englezii au *The Sun,* dar şi *The Guardian;* germanii au *Bild,* dar şi *Frankfurter Allgemeine Zeitung* (iar acesta din urmă vinde foarte bine, fără să fie nevoit să facă nici un compromis jurnalistic).

În străinătate, publicul a fost educat cu timpul, prin practica unei prese care funcţionează în condiţii normale de sute de ani. La noi, înainte de '89, aveam o presă anormală, un instrument de propagandă. După Revoluţie, prima care s-a liberalizat a fost presa scrisă, dar liberalizarea aceasta s-a realizat pe două paliere: cel al senzaţionalismului de tipul găinilor violate şi care nasc pui vii *(Evenimentul zilei)* sau cel al jurnalismului de opinie şi umoral politic, de tipul „Jos/Sus Iliescu!" *(România liberă, Baricada, Expres,* pe de o parte, şi *Adevărul, Azi, Dimineaţa,* pe de altă parte).

În domeniul televiziunii, adevărata liberalizare a venit mult mai tîrziu – în decembrie 1995, cînd a început să emită PRO TV. Pînă atunci, Televiziunea Română continua să facă ceea ce învăţase înainte de Revoluţie, SOTI era vizionat de foarte puţini telespectatori şi, oricum, discursul acestui post era calat pe jurnalismul de tip „Jos Iliescu!" (ca reacţie la atitudinea dominantă de la TVR, care-l ridica în slăvi pe preşedinte), Antena 1 transmitea filme de serie B, Tele 7 abc ratase un start bun, iar postul Amerom nu era cu mult diferit de o televiziune de cartier.

Ei bine, PRO TV a încercat, într-o primă fază, să facă un jurnalism de calitate. Avea, să ne amintim, şi emisiuni de dezbatere politică, economică sau culturală, s-a implicat şi în campanii responsabile, cum a fost campania PRO-NATO, iar Andreea Esca nu prezenta atîtea ştiri despre accidente, violuri şi măcuiri. Din păcate însă, publicul era deja format de presa scrisă care funcţionase pînă atunci cu motoarele turate la maximum aşa că, pentru a avea profit, Adrian Sîrbu a trebuit să se replieze. Acum, emisiunile de analiză serioasă au dispărut de mult timp de la PRO TV, iar postul din Pache Protopopescu a devenit cel mai de seamă promotor al jurnalismului de tip tabloid.

Cosmin POPAN

2,9 miliarde de dolari sînt suficienţi pentru o ştire?

Ce aţi zice dacă am scoate o revistă care să vă înveţe cum să trişaţi ca să cuceriţi, cu un monstru virtual pe care aţi plătit 20 de dolari, o cetate din World of Warcraft? Dar dacă ne-am apuca de multe alte tipuri de presă?

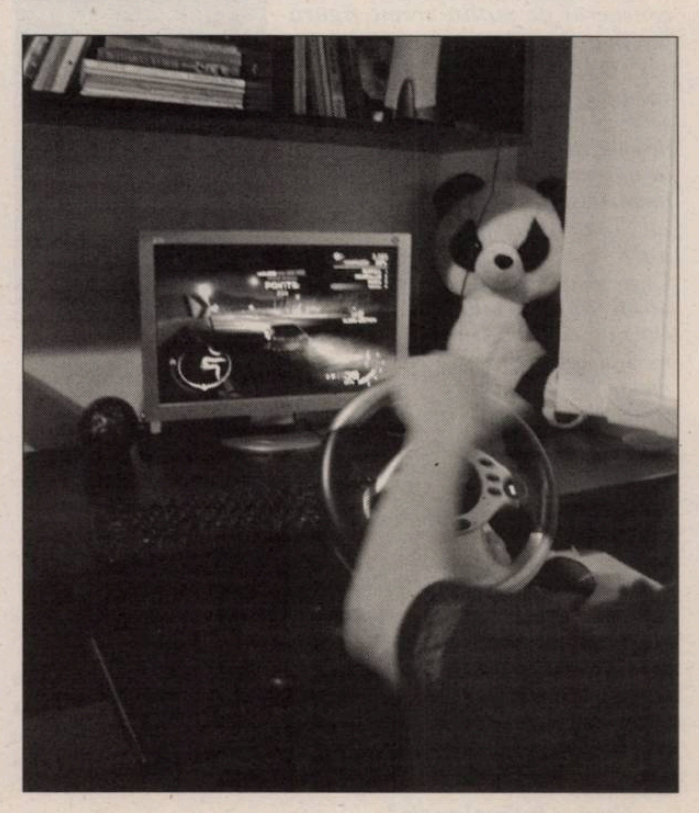

Ştirea e asta (proaspătă, de pe 9 iulie, dată la unison de ziarele britanice şi franceze, însă trecută lejer cu vederea de toată presa românească): Vivendi devine cel mai mare jucător din industria jocurilor video după ce a cumpărat 52% din Activision. Noul grup are o cifră de afaceri cumulată de 2,9 miliarde de dolari şi depăşeşte în acest fel concurenţa numită Electronic Arts. Întrebarea mea în redacţie, la ziarul la care lucrez, e asta (pregătită de mai multă vreme, e drept, scoasă numai bine de la naftalină acum): „Nu vreţi voi să dăm în pagina generic numită «Glorie şi televiziune» şi subiecte care ţin de industria jocurilor video?" (n-am primit un răspuns pînă la predarea articolului). Pînă să primesc un răspuns pozitiv de la ziar, fac, ca de obicei, pasul avangardist în *Dilema veche* şi mă înham să scriu un articol despre necesitatea unui anumit tip de jurnalism dedicat fenomenului jocurilor video.

M-am amuzat greutatea cu care o struţo-cămilă precum jocurile video îşi găseşte o categorisire clară în presa de la noi. Două dintre articolele mele pe acest subiect au fost îndosariate fiecare după imaginaţia şi spaţiul de manevră ale celor care le-au indexat pe pagina web a ziarului. Un interviu cu şeful celei mai mari ligi europene de jocuri video, Electronic Sports League, a intrat la categoria „Timp liber", altul cu un tînăr român, Sorin Lupu, care face design de personaje pentru jocurile video realizate de către companii precum Microsoft, a intrat la paragraful „Tehnologie".

Jocurile cîştigă teren

Argumentaţia, dincolo de cei aproape 3 miliarde de dolari pe care tocmai i-am pomenit, este după cum urmează. Unele studii indică un trend mondial în creştere: doar în SUA, 28% dintre americani joacă cel puţin o dată pe lună un joc video – arată un sondaj recent realizat de *Pew Internet & American Life Project*. Alte studii spun că televizorul americanilor îşi împarte tot mai greu timpul de emisie între programele TV şi consolele Play Station, Xbox sau Wii.

Studiile în care se vorbeşte despre violenţa dezvoltată de jocurile video în rîndul tinerilor sînt puse în oglindă de toată presa serioasă cu studiile care arată rolul de liant social pe care îl reprezintă cu succes comunităţile de gameri.

Mai e isteria care cuprinde capitalele vestice în ajunul lansării unui nou joc din seria World of Warcraft sau Grand Theft Auto. Pasionaţii fac cozi în faţa magazinelor, jurnaliştii se întrec în cronici după lansare ca şi cînd ar fi vorba de un blockbuster hollywoodian, iar *box-office*-urile cu cele mai vîndute titluri sînt indicatoare preţioase ale unei pieţe extrem de concurenţiale. I se spune pe bună dreptate industrie, iar presa de afară o încadrează, adesea, atunci cînd vorbeşte despre banii din jurul ei, la rubrica „economic". Adaugi cei 16 milioane de jucători care plătesc cîteva zeci de euro pe an ca să joace în MMORPG (jocuri video de rol cu *multiplayer* online în masă) şi ai o imagine de ansamblu destul de bună. Iar studiile în care se vorbeşte despre violenţa dezvoltată de aceste jocuri în rîndul tinerilor sînt puse în oglindă de toată presa serioasă cu studiile care arată rolul de liant social pe care îl reprezintă cu succes comunităţile de gameri.

În România, fenomenul e mai greu de estimat, din mai multe cauze. O ligă care să îi reunească pe pasionaţi, la fel cum se întîmplă la nivel mondial, e înfiinţată de abia şase luni şi numără puţin peste 4000 de jucători. O evaluare a numărului jucătorilor de World of Warcraft, unul dintre cele mai populare MMORPG inclusiv la noi în ţară, bate spre 10.000 de români înregistraţi pe serverele cu pasionaţi din toată lumea. Mai e, se ştie, imensa piaţă neagră a jocurilor video, care nu mai trece pe la casele de marcat şi care scuteşte magazinele de profil de cozile din afara ţării. Situaţia se va schimba în mod sigur, iar oferta pe care i-am făcut-o lui Sorin Lupu de a scrie o cronică în ziar, atunci cînd se lansează un joc video cu potenţial de blockbuster, va fi acceptată nu doar de el, ci şi de şefii de la ziar, şi preluată la nivel de concept şi de restul presei *quality* din România.

Pentru o presă de nişă

A fost un preambul generos şi un studiu de caz totodată pentru un subiect mai larg, care îmi revine şi îmi tot revine în cap ori de cîte ori văd ce prost se nişează mass-media din România. O presă de specialitate, aşadar. Există presă „de externe", dar nu avem presă „de Europa", cu suficienţi jurnalişti care să ştie pe de rost ce dosare se învîrt la Bruxelles şi Strasbourg, ce lobby şi unde trebuie dus pentru afacerile interne care ne sînt prioritare. Şi cu atît mai puţin presă de proximitate, fie ea cu tentacule în ţările vecine (chiar trist să nu ai ştiri în permanenţă venite din Ungaria, Ucraina, Bulgaria, Moldova), presă destinată minorităţilor sau presă de cartier la obiect şi dedicată comunităţii. Există presă de mediu doar atunci cînd se aruncă cianuri la Roşia Montană, cînd merg vedetele în Deltă să adune peturi şi cînd mor peştii asfixiaţi vara pe Dunăre, dar nu una care să fie pur adresată fenomenului, să-l urmărească şi să-l raporteze atunci cînd ONG-urile nu au destule resurse.

Declinările sînt nesfîrşite. Începînd cu presa de festival de muzică, neobişnuită încă să scrie pertinent şi avizat de faţă cu Kaiser Chiefs, Alanis Morissette şi Manu Chao. Şi continuînd cu un subiect pe care-l am la inimă din considerente personale: presa ciclistă. Poate vi se pare ciudat, dar vreau să ştiu ce pot alege de pe piaţa românească atunci cînd decid să-mi cumpăr o bicicletă. Pe care tot mai mulţi şi-o doresc în oraşele aglomerate şi întortocheate ale României. De cîte ori merg în Franţa (e fraza mea preferată atunci cînd pun două lucruri în balanţă), îmi iau reviste de specialitate. Acasă am un teanc cu vreo şapte titluri. Eu zic că nimic nu-i imposibil.

„Internetul nu e mijloc de comunicare în masă" – afirmă nişte voci autorizate din Rusia. De exemplu, Maria Gaidar, care a dus o campanie anti-Kremlin pe Internet înainte de alegerile legislative din decembrie 2007, a considerat o absurditate ideea de a crede că Internetul este presă. „Este o prostie să consideri Internetul un mijloc de comunicare în masă, dar cine spune că autorităţile nu sînt în stare să facă prostii?" – a declarat şi Aleksei Simonov, de la Fondul de apărare a Glasnost.

Toată discuţia aceasta a pornit de la condamnarea unui blogger rus, Savva Terentiev, şi de la cererea ministrului rus de Interne, Raşid Nurgaliev, ca deputaţii să amendeze legea presei, pentru ca Internetul să intre în această categorie (ceea ce ar permite sancţionarea bloggerilor pentru comentarii „extremiste"). Parlamentul rus a adoptat definitiv în urmă cu un an amendamentele la legea extremismului, prin care au introdus în Codul Penal noţiunea de infracţiuni şi delicte comise din „motive de ură politică şi ideologică". Aici intră şi opiniile „tari" exprimate în presă.

Savva Terentiev a fost condamnat la un an de închisoare cu suspendare pentru că a afirmat pe blogul lui că detestă poliţia şi a cerut ca poliţiştii să fie arşi de vii „ca la Auschwitz".

Despre clovni, cu seriozitate

– interviu cu Gheorghe TACHE –

Literatura, teatrul, pictura au consacrat de multă vreme figura fascinantă a clovnului, saltimbancul care îşi permite să spună adevăruri grave, protejat de masca veseliei. Astăzi, acest personaj este din nou foarte popular, fiind nelipsit de la aniversările copiilor din familii înstărite şi de la petreceri de tot soiul. Totuşi, adevărata lume a clovnului este circul. L-am găsit pe Gheorghe Tache sau „George Clovn", 46 de ani, membru al trupei de clovni a circului Globus, prin intermediul unui site prin care îşi oferea serviciile pentru evenimente speciale din viaţa copiilor. Vreme de mai mulţi ani, a fost clovn şi la circurile din Anglia, ţară cu tradiţie îndelungată în acest gen de spectacol. Aşa a început discuţia de mai jos, un răspuns adresat celor care îi consideră pe aceşti adevăraţi artişti nişte „circari", iar profesia lor, doar un apendice superficial al teatrului.

Artistul de circ în perioada comunistă

Cum aţi devenit clovn? Asta aţi dorit să fiţi din primul moment cînd aţi ajuns la circ?

Nu. Am terminat Liceul de muzică „Dinu Lipatti", unde studiasem clarinetul. După ce am absolvit liceul, tatăl meu a văzut un anunţ în ziar în care se spunea că sînt locuri vacante la circ. Pe vremea aceea, în circ exista o orchestră numeroasă.

Cînd se întîmpla asta?

În 1984. Am dat examen, l-am trecut şi m-am prezentat la orchestra circului. Eu cîntam deja cu Filarmonica din Galaţi, dar îmi era foarte greu. Ştiţi că erau problemele acelea, pierdeam buletinul de Bucureşti dacă mă mutam în Galaţi. Pe de altă parte, era tentant: circul se număra printre puţinele locuri care aveau porţile deschise spre Occident. Pe urmă, m-am căsătorit cu o artistă de circ, dintr-o familie cu tradiţie în domeniu. Era acrobată, lucra la – cum spunem noi – „sîrmă înaltă înclinată", şi m-a cooptat încet-încet şi pe mine. Mi-a fost foarte greu, am reuşit după vreo doi ani de muncă asiduă. Ceea ce îmi lipsea, spre deosebire de un acrobat, era condiţia fizică, nu aveam musculatura suficient de dezvoltată. De fapt, la început a fost ceva confuz. Eu nefiind un acrobat, am început cu o combinaţie între ceea ce ştiam eu să fac, muzica, cu acrobaţia. Era un număr muzical pe role, în care cîntam şi în acelaşi timp încercam cîteva mişcări acrobatice. După aceea am început să stăpînesc acest lucru tot mai bine. Făceam cu soţia un număr „mîini în mîini" pe aceşti cilindri, rolele sînt nişte cilindri pe care îi suprapui şi în balansul deasupra lor trebuie să mai balansezi şi alte lucruri. Treptat, m-am integrat în trupa de acrobaţie şi am continuat numărul muzical de care pomeneam, combinat la început cu gaguri, dar nu cu elemente de clovnerie, ci mai degrabă de actorie. Îmi plăcea foarte mult un artist de circ pe nume George Carl, nu mi-am propus să-l copiez, ci să fac ceva în acel stil. Numărul a prins foarte bine nu numai în circ, ci şi în baruri, în *night-club*-uri. Am debutat cu el în Paradis, clubul de noapte din Saturn.

Cum se desfăşura munca de artist de circ în perioada comunistă?

Era destul de greu, dacă plecai în turneu, trebuia să-ţi iei concediu fără plată, dar rămîneai angajat al circului, acesta era regulamentul interior. În perioadele în care erai plecat din ţară, pe postul tău lucrau tineri care nu reuşiseră să se angajeze. Era ceva destul de ciudat, cam 55% din profit îl datorai instituţiei. Puteai să pleci printr-o agenţie de impresariat, ARIA. După Revoluţie a urmat o perioadă foarte confuză, în care directorul nostru, vestitul Iosefini, a fost dat afară de către cei care ne doream democraţia. Toată direcţia s-a schimbat, la un moment dat erau trei directori, un haos total. Fiind presaţi de perioadele contractuale, trebuia să plecăm, altfel pierdeam un sezon, care se întindea pe aproape un an. Imediat după Revoluţie am fost plecat în străinătate prin acea agenţie şi am revenit după doi ani, cînd apele începuseră să se liniştească şi totul să ia o formă.

Experienţa britanică

Făceaţi încă acele numere muzicale?

Da. Eu am devenit clovn în circul Zippos din Anglia. Acolo am executat numerele de acrobaţie, plus acel număr muzical combinat cu gaguri. Patronul circului, Martin Burton, m-a văzut, m-a plăcut şi m-a întrebat dacă n-aş vrea, pentru sezonul următor, să lucrez în calitate de clovn.

În ce oraş este circul?

Circurile europene, cu excepţia cîtorva ţări, sînt mobile. Circul Zippos a debutat la Londra, e cunoscut ca favorit al londonezilor. Acum face jumătate de sezon în capitala britanică şi cealaltă jumătate şi-o petrece în turnee prin ţară. Acolo am debutat, am fost ajutat de un profesionist, el avea nişte cursuri teatrale şi în acelaşi timp era clovn în spectacolul circului. Mi-a fost teamă, de ce să nu recunosc, pentru că atît la Bucureşti, cît şi la circul Zippos era clovni renumiţi. Se pot da exemple strălucite, cum ar fi clovnul Siminică, care au lăsat în urmă o tradiţie şi un stil destul de pregnant în memoria spectatorilor. E greu să vii cu ceva care să egaleze, măcar, acest stil.

Cînd se întîmpla asta?

Prin 1995. Apoi am fost cooptat şi de alte circuri din Anglia şi aşa a crescut dorinţa mea de a mă perfecţiona în profesia de clovn. O perioadă am fost chiar profesor la şcoala de circ, ACA se numeşte, *Academy of Circus Arts,* cam 5-6 ani, după care am început să mă retrag spre casă, pentru că între timp am devenit tatăl unei fetiţe care creştea...

Soţia nu v-a însoţit?

O perioadă da, fetiţa a făcut primele clase în Anglia, după care a devenit clar că trebuia să luăm o decizie: fie ne stabileam acolo, fie ne întorceam acasă. Să ne mutăm mereu dintr-o ţară în alta ar fi fost prea mult pentru viitorul copilului. Soţia a vrut să se întoarcă mai mult decît mine, ea fiind dintr-o familie cu mulţi fraţi.

Regretaţi că v-aţi întors?

Nu. Multă lume mă condamnă, dar eu cred că n-am făcut o greşeală. Poate că societatea românească este mai stresantă decît cea de acolo, mai gălăgioasă, dar pînă la urmă sîntem obişnuiţi cu ea.

Ce înseamnă un manager bun

Există diferenţe între condiţia artistului în Anglia şi aici?

Pot să vorbesc doar în ceea ce mă priveşte. Pînă să vină doamna Brînduşa Novac director al circului, condiţia artistului era incomparabil mai bună acolo. În cei zece ani de cînd este aici, pot să spun cu mîna pe inimă şi fără să exagerez că în anumite privinţe este mai bine aici.

Din ce puncte de vedere?

De exemplu, în privinţa condiţiilor de muncă, stresul este minim. Făcînd o comparaţie, am început şi aici să fim plătiţi bine – sigur, raportat la nivelul de trai de aici. Ca să spun totul în cîteva cuvinte, dumneai este un manager bun, iar un manager bun schimbă totul. Se simte o îmbunătăţire, şi acesta e cel mai important lucru. Îl simţim în viaţa de zi cu zi, în calitate de artişti, şi ne confirmă acest lucru artiştii care vin aici, ceea ce mi se pare faptul cel mai îmbucurător. Mulţi revin cu plăcere pentru alte spectacole. Nu cred că în acest moment este o diferenţă mare între a lucra în circul Globus şi în alt circ important – cu excepţia numelui, pentru că poţi afirma că ai lucrat în circul Busch-Roland sau Krone. Sigur că sînt subiectiv cînd spun asta, pentru că aici trăiesc lîngă familie şi prieteni. Cînd eşti acasă nu percepi acest lucru, dar în străinătate începi să simţi că pierzi o tradiţie în care te-ai născut şi îi duci dorul.

Cîte spectacole aveaţi pe săptămînă acolo şi cîte aici?

Acolo sînt cîte două pe zi, cu mici excepţii. Aici avem cîte unul pe zi cu excepţia sfîrşitului de săptămînă, cînd avem cîte două. Cred că programul de aici reprezintă un avantaj pentru calitatea spectacolului.

Există timp pentru proiecte personale.

Nu neapărat asta, şi afară îţi rămîne timp pentru tine, dar pot pregăti mult mai bine lucruri noi, putem aduce cu fiecare spectacol ceva nou. Cum avem zilnic matineu, după-amiaza repetăm, avem vizionări, întîlniri cu cei care ne proiectează costumele, recuzita. Discutăm şi gîndim împreună cum să ne îndeplinim proiectele. Nu ştiu dacă aţi aflat, pe 17 iunie a început la Bucureşti acel festival internaţional al artei circului, mai bine-zis al spectacolului de circ. Există un astfel de campionat de anvergură la Monte Carlo, dar – vedeţi ce înseamnă un manager curajos, fiindcă îţi trebuie un pic de nebunie pentru asta –, Brîndușa vrea să aducă ceva nou. Acolo se evaluează arta circului doar pe numere. Noi vrem să evaluăm arta întregului spectacol de circ, deci se va juriza spectacolul în totalitatea sa, nu fragmentat pe bucăţele, pe acte. Sperăm să aducem o viziune nouă asupra artei circului.

Despre copii sau cum se învaţă arta circului

Sînteţi chemat să fiţi clovn şi la petreceri private, la aniversări ale copiilor. Ce puteţi spune despre experienţa dvs. din acest punct de vedere?

Noi încercăm şi prin aceste petreceri private să le insuflăm copiilor dragostea pentru arta circului, arătîndu-le cum ar putea ei, prin aptitudinile pe care le au, să devină un mic clovn, un mic acrobat sau magician. Folosesc o recuzită caracteristică pentru arta circului şi le explic copiilor ce se întîmplă în termeni un pic mai specifici, mai tehnici ai acestei arte – desigur, pe înţelesul lor –, ca să nu fie confundată nici cu sportul, nici cu arta teatrului. În funcţie de aptitudinile şi calităţile motrice şi psihice specifice vîrstei lui, încerc să îl transpun pe copil în anumite roluri, îi spun „tu eşti acrobat" şi exersăm. Iar copilul este încîntat cînd învaţă cîteva trucuri simple, cum să jongleze cu nişte mici mingi luminoase, cerculeţe sau farfurii care se învîrt în vîrful unor beţişoare. Încerc astfel să popularizez această artă pe care o iubesc atît de mult. Ce ne distanţează – zic eu – şi ce ne diferenţiază de clovnii amatori este faptul că noi aducem şi acest mini-spectacol de circ în mijlocul copiilor, îl construim prin implicarea lor. Iar copiii rămîn cu amintiri interesante.

Fetiţa dvs. este interesată de circ?

Ea a moştenit doar partea mea muzicală. Are 12 ani şi este elevă a liceului de muzică pe care l-am urmat şi eu.

Dvs. aţi mai cîntat?

Da, din cînd în cînd, aşa ceva nu se uită, este prima dragoste. Nu pierd prilejul să cînt şi în numerele mele de circ. Nu mai pot profesa ca muzician pentru că dacă pierzi practica şi partea tehnică, ca în cazul sportivilor de performanţă, multe calităţi încep să ruginească. Dar în ceea ce priveşte trupa noastră de clovni, pe care Brîndușa Novac i-a numit „ciucureii", mă ocup încă de partea muzicală. De exemplu, în festivalul-concurs de circ avem şi un număr de clopoţei, iar eu contribui învăţîndu-i pe colegii mei să cînte la clopoţei. În trupă avem şi o balerină care ne coordonează mişcările, şi un regizor care ne îndrumă, de asemenea, avem la circ acrobaţi de excepţie care ne supervizează pe noi, clovnii, în partea de acrobaţie. Ne-am căutat specialişti în domenii diferite, fiindcă încercăm să deschidem această artă a clovneriei spre toate posibilităţile ei – există clovni muzicali, clovni acrobatici, alţii care au mai multe dialoguri, deci mai degrabă apropiaţi de actori. Ne străduim să facem ceva deosebit, să ducem „clovneria" la rang de artă.

Mulţi cred despre clovnerie că se adresează în special copiilor şi este un simplu prilej de amuzament.

Din păcate, aşa se gîndeşte, dar nu e adevărat. „Clovneria" de care vorbim noi înseamnă un fragment din arta teatrului. Manejul de circ s-a înfiinţat în Anglia, acolo a apărut arena de circ, iar primele numere au fost cele de dresaj de şcoală înaltă al cailor militari. În acelaşi timp, actorii ambulanţi mergeau împreună cu circul, cele două părţi formau un singur spectacol. La un moment dat totul a luat un alt drum din motive obiective: circul nu şi-a găsit spaţii adecvate din cauza dimensiunilor sale, era foarte costisitor, iar actorii din spectacol, nefiind atît de dependenţi de un spaţiu extins, au putut să cumpere din banii cîştigaţi sălile iniţiale. Circul a ajuns şi în alte ţări, Franţa de exemplu, a devenit popular, s-a descoperit metoda de a amplasa spectacolul de circ în corturi mari. Prima dată se asamblau din bucăţi de lemn, şi noi am avut în România circul de lemn. Se monta repede. Neşansa circului, totodată marea şansă a teatrului, a fost aceea că cel din urmă, prin posibilitatea lui de a rămîne într-un loc stabil, s-a alipit sistemului artistic, iar cel dintîi a rămas într-un stadiu mai precar. În circ puteţi întîlni artişti, actori de excepţie. Asta vrea şi Brîndușa acum, să aducă în faţa spectatorilor frumuseţea artei circului în ansamblul său. Să sperăm că am călcat cu dreptul. În arta circului, eu consider că este un eveniment istoric, pentru că e prima oară cînd se face o jurizare de felul acesta. Au fost încercări, de exemplu în Anglia, la sfîrşitul sezonului, anumite publicaţii desemnează cel mai bun număr de circ, cele mai mari încasări ale unui circ, dar nu este analizat spectacolul în întregime.

a consemnat Mădălina ŞCHIOPU

colectia
adevărul
să o lași moștenire urmașilor urmașilor tăi!

Carte de lux

OPERE COMPLETE
James Clavell
Theodor Constantin
Sven Hassel
Vintilă Corbul

în magazinele
diverta
mereu ceva nou
în exclusivitate pentru
perioada 9 iunie-9 august

Peste
70
de volume

Silvia CAZACU

Hrana, de la fiziologie la identitate

„La început mă gîndeam că o să fie o porcărie. Noi rîdeam şi ziceam: «Eşti ce haleşti!». Chiar nu m-aşteptam la o chestie de-asta!“ – un elev de la Liceul „Cervantes“, la conferinţa de presă. Oficial, chestia cu pricina a fost o campanie de educaţie alimentară, iniţiată de un grup de experţi independenţi şi susţinută de Primăria Sectorului 1 Bucureşti. S-a desfăşurat (şi, probabil, o să continue) timp de patru luni în 12 şcoli bucureştene, pentru copii cu vîrste între 6 şi 13 ani. Neoficial, „Eşti cu ce te hrăneşti“ a fost mult mai mult...

„Hai cu fructe / Hai la joacă / Aventura să începă!“. *Context general:* statistici alarmante (se zice că peste 40% dintre copiii din România sînt supraponderali), *fast-food, junk-food,* E-uri, coloranţi, „chimicale“, marketing violent, victime nevinovate. Trenduri în nutriţie, discursuri, diete, reţete, toate de slăbit. Hrană urbană, artificială. Mîncatul mecanic, obsesiv, compulsiv. Automatisme şi opacitate, comoditate generalizată. Se fac propuneri de legi care să îndepărteze tentaţiile din şcoli. Se incriminează produsele modificate, procesate. Pe Internet circulă liste cu E-urile şi ce fac ele. Nutriţioniştii performează la televizor. Vedete şi oameni de rînd slăbesc în direct. Tot la televizor, ni se recomandă, obsesiv, să evităm excesul. Despre alimentaţie se vorbeşte mult. Haotic, abundent şi inutil. La fel cum se umplu şi coşurile la supermarket. De făcut ceva, serios şi coerent, nu prea mai rămîne timp. Nici bani, nici voinţă.

„Studiu“ de caz: „Eşti cu ce te hrăneşti“. Are un titlu care pune probleme oamenilor deprinşi cu anume rigori (lingvistice sau de alte feluri). Nu emite un mesaj clar, fiecare interpretează cum vrea şi cum poate. Nu are un slogan (are mai multe poezioare făcute de copii). Nu interzice, nu arată cu degetul, nu garantează rezultate şi nu vorbeşte, doct şi autoritar, de la înălţimi instituţionale. Nu „prinde la presă“, nici la publicul „hrănit“ cu reclame glumeţe la produse/realităţi ieftine, grav dăunătoare sănătăţii în general.

Şi-atunci ce face? Mai întîi strînge laolaltă cîţiva oameni. Cu preocupări foarte diferite. Un bucătar (Alexandru Pădurean-Şoni), un etnolog (Ciprian Voicilă), un arheozoolog (Valentin Dumitraşcu), un nutriţionist (Lygia Alexandrescu), un psiholog (Daniela Văduva), un actor (Doru Cătănescu), un consilier (Răzvan Cucui) şi un manager (Eliza Sima Dumitraşcu). Se strîng informaţii, competenţe şi foarte multe întrebări. Se porneşte de la premisa simplă că hrana înseamnă mult mai mult decît „ce bagi în gură“. Ideea că tot ce asimilezi (mîncare, mentalităţi, deprinderi, automatisme, informaţii etc.) te construieşte/defineşte ca fiinţă umană, socială, culturală etc. Că actul alimentar nu e doar unul fiziologic, ci şi unul identitar. Căci, „dacă nu mănînci sănătos, te poţi transforma într-o altă fiinţă“ **(Beatrice Bălăceanu,** Şcoala nr. 45).

„Cu acest morcov vă puteţi îmbunătăţi vederea. Cu aceste chipsuri puteţi ajunge în spital sau puteţi deveni obezi.“ Se face un „Caiet şcolar auxiliar“. Cu patru „lecţii“ despre hrană, cîteva întrebări şi, la mijloc, două pagini albe (aici este coperta ta... poţi să desenezi pe ea). Se constituie un grup de acţiune, unul de... gîndire şi un scenariu de intervenţie în şcoli. Intervenţia ţine o oră şi jumătate şi arată cam aşa. O sală cu 30-40 de copii. Unii curioşi, unii plictisiţi, alţii zgomotoşi, alţii obosiţi. „Bună ziua, numele meu este Eliza şi asta nu este o oră obişnuită de clasă, iar colegii mei nu sînt profesori (aici copiii răsuflă uşuraţi şi încep să se relaxeze). Este vorba despre o campanie care se desfăşoară în mai multe şcoli bucureştene. Fiecare coleg vă va povesti despre hrană şi alimentaţia sănătoasă, din perspectiva meseriei lui.“ Lecţia 1: „Evoluţia alimentaţiei“ – „Să nu uităm de unde venim ca să ştim cine sîntem“. Valentin proiectează imagini, arată lumea şi evoluţia ei: de la suliţa vînătorului pînă la coşul de supermarket. Lecţia 2: „Cum mîncăm?“ sau „A mînca şi a bea pentru a rămîne oameni“ – Ciprian le vorbeşte despre rînduiala mesei şi alte rînduieli, despre ţărani, bunicii de la ţară, tradiţie şi alte lucruri „demodate“. La lecţia 3: „Anti-reclama“, Doru improvizează, activează, recapitulează, în funcţie de context. Un rol poate fi un stimul? Copiii joacă rolul părinţilor, dimineaţa, la micul dejun, sau seara, la restaurant. Se reproduc comportamente, replici, mentalităţi. Lecţia 4: „Hrana. Cum o preparăm?“ – Şoni îşi întinde în clasă arsenalul de bucătărie şi se apucă de lucru. Inventează, reactualizează. Mixează culori, gusturi, materii şi scoate o „salată stilizată“. Copiii re-descoperă bucurii simple, uitate. Storc portocale, gustă, încearcă, se miră, pun întrebări, dau definiţii. Reacţiile lor în faţa unor lucruri simple, a unor prezenţe umane relaxate, degajate sînt uluitoare.

„Tot globul are nevoie de hrană sănătoasă!“ Dincolo de cifre, rezultate măsurabile, strategii etc., campania „Eşti cu ce te hrăneşti“ a încercat, conştiincios şi relaxat/amuzant, onest şi realist, să asculte, să pună întrebări, să treacă de nivelul „aşa da, aşa nu“, să ofere nişte explicaţii mai profunde, să reactualizeze valori uitate, ignorate. Aşa au apărut cîteva sute de desene, pe tema „Eşti cu ce te hrăneşti“, o parte din ele transformate în cărţi poştale. Un „Dicţionar de hrană sănătoasă“. Ce înţeleg copiii şi pot să exprime: „Hrana sănătoasă înseamnă curăţarea corpului de chimicale“ **(Ana-Maria Elena,** Sibu, Şcoala nr. 175), „Hrana sănătoasă înseamnă a-ţi da sănătate şi putere“ **(Alexandru Eduard Tudor,** Şcoala nr. 7), „Hrana sănătoasă înseamnă o mîncare care nu îţi dă boli“ **(Nae Marin Ştefan,** Şcoala nr. 177), „Hrana sănătoasă este aceea care nu ne face rău şi ne face bine“ **(Gheorghe Dumitru Marian,** Şcoala nr. 152), „Hrana sănătoasă înseamnă să te speli pe mîini înainte de masă“ **(Miruna Tomescu,** Şcoala nr. 3), „Mie mi se pare că hrana sănătoasă înseamnă mai puţine vizite la cabinetul medical“ **(Anca Maria Stoica,** Şcoala nr. 3), „Hrana sănătoasă înseamnă să mănînci cum trebuie şi de cinci ori pe zi“ **(George Şerban,** Şcoala nr. 152).

Au mai rezultat cîteva „revelaţii“: „există alimente nenaturale care sînt produse de mîna omenească“, „înseamnă că noi mîncăm secrete“, „bucătăria este un loc sacru pentru hrană“, „unii cremvuşti şi unele şunci se fac din resturi de mîncare“, „Coca-Cola nu e suc, e produs“, „cînd o să fim mai mari multe boli ne-aşteaptă“, „hrana vine de la ţară şi din alte ţări“ etc. Recomandări utile: „Fructe şi legume proaspete de vei mînca, sănătos vei fi. Hai, gustă din pătratul sănătăţii! Delicios, gustos, numai ele au acest gust minunat. Legumele şi fructele dansează în coşul bunătăţii. Nu vrei să te alături?“ **(Ruxandra Petrescu,** Liceul „Vlahuţă“), „Un măr de vei mînca pe zi, sănătos tu vei fi. Două mere, două pere, hai copii la revedere!“ **(Mădălina Vînătoru,** Liceul „Vlahuţă“).

„E evident că un gest singular, izolat, cum este acest proiect nu poate schimba mentalităţi. Cu toţii sîntem tributari unui mod de hrană neadecvat“ – zice **Doru Cătănescu,** „actor, 32 de ani, 1,78 m, 90 kg (cu 12 kg peste normal)“. Ca orice campanie, „Eşti cu ce te hrăneşti“ nu poate schimba lumea care este. Dar îi poate ajuta, pe cîţiva copii, să încerce.

Adela GRECEANU

Te mănînc!

Aceste cuvinte mi-au venit numaidecît în minte, atunci cînd am auzit de expoziţia „Hrana care leagă“ de la Muzeul Ţăranului Român, o expoziţie în doi timpi. Unul savant-elevat, fiindcă în prima sală amenajată sub acest titlu eşti poftit să urci pe un podeţ de lemn, care urcă în spirală pînă în centrul încăperii. Pe drum poţi vedea, prin nişte ferestre montate în podina de lemn, mesele momentelor-cheie ale vieţii: naştere, nuntă, moarte. Dar şi simboluri ale hranei de sărbătoare creştină şi ale postului. De asemenea, urcat pe podeţ, privirea îţi este atrasă de textele de pe pereţi, tot despre hrană, firește.

Odată coborît de pe spirala de lemn, pasul următor te duce în al doilea timp al expoziţiei. Timpul mic, cotidian, în care hrana nu mai e privită ritualic. Sau ritualul a coborît şi el în mic, în derizoriu. A doua sală este ca o bucătărie. Cu dulap de vase, cu şorţuri, oale, caiete de reţete, borcane, o maşină de tocat din aceea grea, de fontă, cred, cum au mamele şi bunicile noastre. O sală prietenoasă, simpatică, primitoare. Ah! şi mai ales cu acele adorabile bucăţi de pînză albă, brodate manual cu figuri şi cu texte gen: „Te iubesc, pentru tine mai trăiesc“. Am avut şi noi în casă, la Sibiu, asemenea ştergare – n-am ştiut niciodată cum se numesc – şi care nu erau numai decorative, puteau fi folosite, de pildă în loc de mască de chiuvetă. Pe unul dintre ele mi-aduc aminte că scria: „După aburi şi miros, pare-a fi ceva gustos“. Să mă întorc la expoziţie.

În sala a doua, a timpului mic, poţi zăbovi mult şi bine, fiindcă e plină de obiecte familiare, din bucătăriile trecutului nostru recent. Mă rog, eu aş fi zăbovit mult şi bine, fiindcă mi-am petrecut copilăria şi adolescenţa în bucătărie, pe lîngă fusta mamii. Şi acum bucătăria e locul care mă atrage cel mai mult într-o casă. Acolo mi se pare că se spun poveştile cele mai faine, printre blide şi aluaturi, creme şi mirosuri delicioase. Hrana care leagă, da.

La Editura Martor, editura Muzeului Ţăranului Român, a apărut şi o foarte frumoasă carte ce însoţeşte expoziţia. Iar la lansarea ei, muzeograful Şerban Anghelescu a vorbit despre „felul obligatoriu dramatic de a exista al hranei: pe de-o parte spui *mă hrănesc* şi asta înseamnă un adaos vital, o fortificare a existenţei şi, pe de altă parte, spui *sînt mîncat de griji,* ca o anulare a existenţei prin acelaşi act al mîncării“. Iar eu aş adăuga o nuanţă, exprimată printr-o exclamaţie care vine de se leagă de actul dragostei, care stă mărturie că hrana poate fi şi cel iubit şi care este, într-un anumit context, firește, una dintre cele mai frumoase declaraţii de dragoste: „Te mănînc!“.

PUBLICITATE

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

XVI) În van e şi-a mai spune
că monstru-avea, lui King
George V, gînd rău a-i pune
de-atunci; şi nici un ring

n-ar fi putut să-ncapă
partida cea de box
a monstrului de apă
c-un crai prea ortodox

ce refuza să vadă,
la-nscăunerea sa,
palpabila dovadă
că Saint-Hilaire ştia

mai bine decît Dl
Darwin (ce, mai amen,
n-ar mai fi stricat somnul
atîtor *clergymen),*

că, prin bizara formă
a unui monstru, poţi
întrezări ce-i normă
la indivizii toţi.

Or, cine zice *pocnes*,
făcînd un *s* din *t*,
e-un monstru de la Lock Ness
cît despre *pocnete!*

Cu ochii-n 3,14

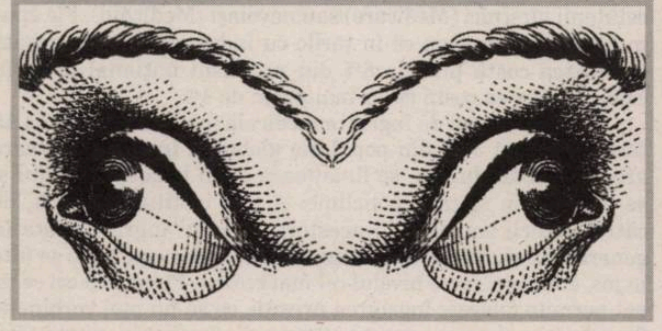

S-A ÎNTÎMPLAT ÎN ROMÂNIA, UNDE SE MAI VORBEŞTE ÎNCĂ UIMITOR ŞI UNDE CEA MAI BUNĂ DINTRE LUMILE POSIBILE SE TRANSFORMĂ ÎNTR-UN CĂRUCIOR LENT

● Într-o seară, probabil dintr-un instinct masochist, am hotărît să mă uit la televiziunea publică, postul nr. 1. Am găsit o emisiune pe nume *S-a întîmplat în România*. Ideea de bază era următoarea: vedete ale TVR erau invitate să comenteze ştiri şi evenimente din cu totul alte domenii decît cele de care se ocupă. După zece minute de plictiseală amestecată cu uimire şi jenă, am înţeles perfect de ce atîţia oameni se uită la OTV. Pe deasupra, Dan Diaconescu nu ne obligă să plătim taxe. (**M. Ş.**)

● Dacă ajungeţi vara asta (sau în toamnă) în Siria, nu uitaţi că la Ma'aloula, orăşel celebru aflat la 60 de km de Damasc, unde se mai vorbeşte încă aramaica, puteţi găsi cel mai bun vin sirian, preparat de călugării de la Mănăstirea Sfîntului Serghie. Iar dacă vreţi să epataţi burghezul (autohton), pentru care un vin bun e un vin franţuzesc, faceţi efortul de a-l transporta (îmbuteliat artizanal, aşadar cu riscuri enorme) în România! (**S. S.**)

● După cum comunică Vasile Ernu, pe HotNews.ro, televiziunea Rossia şi Institutul de Istorie Rusă au iniţiat proiectul „Numele Rusiei. Alegeri istorice 2008“, un fel de vot popular pentru a stabili o ierarhie a celor mai importante personalităţi din istoria ţării – conform modelului BBC, importat şi la noi sub titlul de „Mari români“. I.V. Stalin e pe prima poziţie. Pe locul 2 – uimitor – e poetul, actorul şi cîntăreţul Vladimir Vîsoţki, înaintea celuilalt Vladimir, Lenin. Al patrulea este ţarul Nicolae al II-lea şi imediat – altă surpriză – Serghei Esenin, înaintea lui Ivan cel Groaznic, Iuri Gagarin şi Puşkin. Cehov, pe locul 15, este precedat de Petru cel Mare, dar îi devansează pe Dostoievski (26), Gogol (28), Bulgakov (30) şi Tolstoi (31). Rămîn la părerea că există clasamente şi mai interesante decît cele ale Federaţiei Internaţionale de Fotbal. (**R. C.**)

● Declaraţia oficialilor din Ministerul Educaţiei conform căreia examenul de bacalaureat de anul acesta a fost cel mai bine organizat de la Revoluţie încoace mi s-a părut de un involuntar sarcasm voltairian. Mai precis, m-am gîndit imediat la pedagogul Pangloss, cel care punea din ce în ce mai multă rîvnă să le demonstreze învăţăceilor că trăim în cea mai bună dintre lumile posibile, pe măsură ce nenorocirile se înmulţeau. Iar în privinţa schingiuirii gramaticii limbii române săvîrşite de aceiaşi ministeriabili, cu acelaşi prilej, tot acolo ajung: pînă cînd nişte oameni potriviţi să cultive o grădină se vor ocupa de cultivarea populaţiei? (**M. Ş.**)

● Diagnosticul pus jocului naţionalei de fotbal de Tra-

© F. Prica

ian Ungureanu în revista *22*, nr. 957, mi-a agitat din nou spiritul fotbalistic: „România a jucat prost şi, în acelaşi timp, a încercat să facă din fotbal un joc fără ierarhii valorice, un joc în care capacitatea de a bloca şi de a specula norocos se transformă în merit, şi, în cele din urmă, în argument decisiv. Dacă un asemenea joc există, el e de găsit în logica subintestinală a vieţii interne româneşti“. Aştept reacţia „vieţii interne româneşti“. (**M. C.**)

● Două lucruri ciudate văzute de mine în Ţara Sfîntă (ba chiar în capitala ei, Ierusalim): 1) ieşind dintr-un restaurant, o doamnă mai corpolentă, într-un cărucior, împinsă de un domn cu păr alb (soţul, am presupus); domnul împingător şi doamna împinsă ajung în dreptul unei maşini parcate, doamna scoate *remote*-ul, deschide uşile maşinii, apoi se dă sprintenă jos din cărucior şi ia loc la volan, în timp ce domnul-soţ împătureşte conştiincios cărucior şi-l pune în portbagaj; 2) constatînd că unul dintre lifturile hotelului în care stăteam, Dan Boutique (nu rîdeţi, aşa se numeşte), se comporta bizar (butoanele nu reţineau apelul, uşa nu se-nchidea, liftul pornea singur şi oprea la fiecare etaj etc.), am reclamat la Recepţie funcţionarea lui, credeam eu, defectuoasă; am primit următorul răspuns: „Ne scuzaţi, este *shabat!*“. În faţa acestei explicaţii m-am simţit precum căruciorul doamnei de mai sus, aşa că recepţionerul s-a simţit obligat să-mi detalieze: evreii ultra-religioşi nu au voie să atingă butoanele, de aceea liftul porneşte singur şi opreşte la fiecare etaj. Dacă n-aş fi văzut, n-aş fi crezut. (**a. l. ş.**)

● O reclamă la iaurtul acela cu nu ştiu ce bifidus ne spune: „Vara asta, nu mai ai probleme cu tranzitul intestinal lent“. OK, asta înseamnă că la toamnă vom avea iarăşi de-a face cu el? (**C. P.-B.**)

SPIRITUL ROMÂNESC SE FACE SIMŢIT ORIUNDE ABSENŢA SĂPUNULUI SE STUDIAZĂ — ISTORIC ŞI LINGVISTIC — FĂRĂ ILUZII. VĂ DAŢI SEAMA CĂ, FĂRĂ BUFON, AM FI O FORŢĂ?

● Spiritul românesc se face simţit, dar şi auzit, cu uşurinţă oriunde în lume: în Veneţia, nu departe de piaţa San Marco, în mijlocul mulţimii de turişti extatici, răsună deodată, tare şi răspicat: „Ce p... mă-sii!“. Cu accent moldovenesc. (**I. P.**)

● Hotelul „Casablanca“ din Craiova (trei stele) a rămas ceea ce a fost şi înainte, în anii '80: un cămin de nefamilişti. Cuibul de gîndaci din spatele vasului de WC, absenţa săpunului (te poţi spăla însă cu şampon) şi a hîrtiei igienice, găurile din podele, micul dejun cu iz de cantină, căscatul cu zgomot al chenerului, priveliştea de pe geam – o hală industrială părăsită, toate acestea îţi pot provoca nostalgii, însă pînă la un punct. Este momentul în care plăteşti pentru o cameră aproape 50 de euro. (**A. P.**)

● Cercetători ai Universităţii din Bourgogne au lansat pe un site un program intitulat „Asaltul verbal. Insulta în Europa şi America Latină, din secolul al XVII-lea pînă în zilele noastre“; se studiază – istoric şi lingvistic – tot ce ţine de retorica agresivă şi de expresiile violenţei verbale. Resemnat, cu o tristeţe de mult instalată pînă în cerul gurii, mă gîndesc că iar ne vor ignora, deşi în acest domeniu – să-l numim, elegant, al pamfletului – aducem, de secole, o contribuţie inestimabilă. Închid ochii şi-mi înghit limba. Oricum, ce le-aş spune, oricît de năpraznic ar fi, este intraductibil. (**R. C.**)

● Într-o după-amiază, într-un magazin din Crîngaşi, o ceartă între o cumpărătoare şi vînzătoarea de la casă. Motivele mi-au scăpat, dar cînd cumpărătoarea a ameninţat să nu mai calce în viaţa ei prin magazinul respectiv, replica vînzătoarei mi-a revelat brusc esenţa comportamentală nealterată şi de nezdruncinat a comerciantului român: „Mai bine-mi pierd clienţii, decît locul de muncă“. Deci fără iluzii şi mofturi: în România nu cumpărătorii asigură locul de muncă al vînzătorilor. (**S. G.**)

● Aflu de la ştiri că 1) doi români sînt printre primii clasaţi la campionatul mondial de poker şi (mai ales) 2) România a cîştigat anul trecut locul doi la campionatul mondial de poker inter-ţări. Recunosc ruşinat că ştirea de la pct. 2 mi-a scăpat la vremea ei. Ca să-mi mai spăl ruşinea, propun – obsedat de imaginea ţării în lume, şi nu sînt singurul – organizarea fără întîrziere a unui campionat mondial de alba-neagra. Vă daţi seama că am fi o forţă, o echipă de neînvins, un fel de *dream team?*... (**M. V.**)

● În Statele Unite, cînd vor să facă bancuri despre candidaţii la preşedinţie, moderatorii show-urilor de noapte, Jay Leno, David Letterman, Conan O'Brien, găsesc că ridicolă la McCain este vîrsta. Nu prea au de ce să se agaţe la Obama. Se consideră că bancurile cu rasa ar provoca scăderea audienţei; „nu e o figură comică, nu are nimic dintr-un bufon“, se plînge unul dintre autorii textelor. Ce fel de alegeri or fi alea, fără bufon? (**M. B.**)

CU SIGURANŢĂ, DE AZI VOM FI ÎNGRĂDIŢI ÎNTRE ACUM/ATUNCI ŞI ACOLO/AICI, CU SCUZELE CELE MAI SINCERE

● Episodul doi din seria „denumiri cel puţin ciudate, cu siguranţă prost alese“. Protagonişti: „Dero“ – un parc, loc de joacă pentru copii, „Mozart“ – o casă de pariuri sportive, „Rococo“ – un magazin de îmbrăcăminte pentru gravide. Locaţia: Ploieşti. Va urma... (**R. T.**)

● După alegeri, în Bucureşti se simte deja vîntul schimbării. N-am mai văzut lucrătorii care înlocuiau veşnic borduri, în schimb dau numai peste cei care pun viitoarele veşnice garduri (în jurul spaţiilor verzi, blocurilor, aleilor, copacilor, ghenelor). Cu alte cuvinte, dacă pînă ieri am fost săpaţi, de azi vom fi îngrădiţi, afacerea „Bordura“ devenind afacerea „Gărduleţul“. (**S. G.**)

● Într-o staţie, din senin, cuvintele unuia care vorbea singur: „Acum îmi dau seama că Mihai Eminescu avea mintea mai înceată, nu se ardea aşa de repede“. Într-o altă staţie, un nene privea în depărtare, către un troleibuz care venea. „E 74“, îi zice consoarta. „Hai (zice el), că pînă ajunge aici se face 76“. Mi s-a părut a desluşi, în această suită de vorbe, un du-te-vino drăguţ între acum/atunci şi acolo/aici, între viteze mentale, combustie şi cifre pe roţi. (**D. S.**)

● Buna-cuviinţă ne impune – odată cu scuzele cele mai sincere – să scriem corect numele autoarei elogiate în numărul trecut, la rubrica *„Dilema veche* vă recomandă“, pentru studiul, din *Observator cultural*, „Textele timpurii ale lui Cioran în limba franceză“: Magda Jeanrenaud. (**R. C.**)

Carol STIEBER

Paradigme în mişcare

– de ce ne dor dinţii? –

În ultimii 30 de ani am navigat pe tărîmuri necunoscute, am fost pîndit şi uneori prins de capcanele vieţii şi puţin cîte puţin, dar din ce în ce mai mult, am început să observ, uneori mai timpuriu decît alţii, fenomenele care ne determină astăzi existenţa şi ne îngrădesc liberul arbitru. Am văzut şi văd cum cu accelerare ameţitoare îşi pierd valabilitatea paradigmele vieţii economice, sociale, culturale şi ştiinţifice şi cum ele se reînnoiesc în ritmul exponenţial prevăzut de Bertrand Russell acum 50 de ani, pînă ce evoluţia atinge verticala şi se ajunge la *point of no return,* acel punct de unde nu mai există întoarcere; am trăit naşterea societăţii de masă prevestite de Ortega Y Gasset şi am experimentat pe propria-mi piele transformarea ficţiunii în realitate, aflată încă în formă embrionară, a lumii schiţate de Huxley în *Brave New World (Cea mai bună dintre lumi);* am privit cu uimire avîntul fizicii post-einsteiniene, unde ştiinţa se întîlneşte cu transcendentul şi devine metafizică, naşterea şi dezvoltarea biotehnicii, a societăţii informaţionale şi multimediale, precum şi creşterea explozivă a cunoştinţelor şi tehnicilor de diagnostic şi terapie medicală, computerizarea şi robotizarea, naşterea nanotehnicii, minunea echivocă a globalizării concomitent cu stabilirea paradigmelor negative ale fundamentalismului religios, a tendinţelor naţionaliste izolatorii şi centrifuge, a mutării liniei de front, care la începutul secolului trecut a fost între nord şi sud, apoi între vest şi est, pentru a se stabili în prezent între marile culturi, parada grotescă a aşa-zisei „eliberări la infinit" a femeii, a bărbatului, a copiilor crescuţi anti-autoritar, cea sexuală şi cea a familiei, centrul neîndoielnic al oricărei organizaţii sociale; am văzut marşul cumplit al drogurilor, toate fenomenele ce confirmă suspiciunea că dezvoltarea eticii rămîne mereu înapoia celei tehnologice.

Am văzut, şi insist asupra acestui punct, cum lăsăm să se dezvolte batalioane de legastenici pentru care computerul şi Internetul sînt fleacuri, o joacă, dar care nu ştiu cine este Bach, companii de genii imbecile, mişunînd între macro- şi microcosmos, de savanţi imorali, de Watsoni care azi clonează oi şi mîine vor clona fete şi băieţi, care vor tinde mai repede, mai sus şi mai departe, dar oricum nu pe drumul împlinirii lor ca oameni. Talamus, emoţii, reţineri, sentimente, bine, rău, ce-s alea?

Am văzut în acţiune principiul lui Peter (fiecare tinde pe scara ierarhică pînă la nivelul propriei sale incompetenţe), al lui Parkinson (administraţiile tind să crească autonom şi să preia cît mai mult din funcţiile sociale care nu le privesc – caracter tentacular) şi al lui Murphy (dacă ceva poate să meargă rău, merge rău). Iar în zorii unei faze în care proprietatea – partea integrantă a echipamentului antropologic al omului – este erodată în favoarea „accesului" închiriat sau abonat la servicii, nu mă îndoiesc că sus-numitele principii vor funcţiona şi mai implacabil, dacă – şi aici rezidă cheia problemei – dacă lăsăm lucrurile să evolueze de la sine şi nu învăţăm în sfîrşit că nu trebuie să facem chiar tot ceea ce este şi va fi posibil să fie făcut.

Vă veţi întreba fireşte ce legătură are acest soi de soliloc cu tema acestui congres, pe lîngă efectul cathartic asupra vorbitorului? Iată legătura: chiar dacă stomatologia nu reprezintă decît o parte mai modestă din fermentaţiile ce au loc în sistemele de sănătate, practicarea ei se face totuşi înăuntrul acestor sisteme. Schimbările de paradigme generale cum ar fi globalizarea cu modificarea consecutivă a tuturor parametrilor economici, mijloacele actuale de telecomunicaţie ce fac din Terra un sat global, extraordinarele progrese tehnologice şi biotehnologice, care intervin structural în procesul de diviziune şi însăşi definiţia muncii, explozia demografică cu răsturnarea piramidei de vîrstă, progresul ştiinţelor biologice şi medicale, iată fenomenele determinante în evoluţia conceptelor de sănătate şi boală, a modelelor de îngrijire publică a sănătăţii, a raporturilor inter-medicale şi a celor dintre medic şi pacient etc. Dilema ce rezultă este următoarea: cum se poate desfiinţa incongruenţa dintre costul crescînd al îngrijirii medicale a unei populaţii din ce în ce mai numeroase şi mijloacele economice ce-i stau la dispoziţie? Cum se finanţează în prezent îngrijirea maselor de oameni şi cum se va finanţa ea în viitor, după includerea în sistem a populaţiilor astăzi lipsite de îngrijire medicală?

Cum este

O analiză a modelelor de sisteme sanitare arată că ele se pot încadra în patru categorii de bază: a) îngrijirea publică; b) asigurarea de sănătate; c) serviciul de sănătate de stat şi d) îngrijirea privată.

Nici unul dintre aceste modele nu există în formă pură. Astfel, îngrijirea publică (a) domină în peste 100 de ţări (aproximativ 50% din populaţia globului) în Asia, Africa şi America Latină. Pentru cei fără mijloace, care constituie imensa majoritate a acestor populaţii, ea are loc la un nivel foarte redus, în cadrul unui sistem de stat finanţat din impozite, subdotat din punct de vedere al personalului şi al tehnicii. La acesta se adaugă programe ale unor întreprinderi pentru muncitori şi funcţionari. Doar un strat foarte subţire de populaţie îşi poate permite o îngrijire adecvată în ţară sau în străinătate.

Modelul de asigurare de sănătate (b) este aplicat în circa 25 de ţări industrializate cu economie de piaţă (18% din populaţia globului) în vestul Europei, America de Nord, Australia, Noua Zeelandă, Australia, Japonia şi Israel. În majoritatea acestor ţări funcţionează paralel asigurarea publică şi cea privată, iar în unele ţări toată populaţia este asigurată în mod obligatoriu (ţările scandinave, Canada etc.). Finanţarea se face prin cotizaţii obligatorii ale salariaţilor şi ale patronilor şi, la nevoie, cu o anume subvenţionare din mijloace bugetare. Îngrijirea se întemeiază pe reglarea financiară directă a prestaţiilor fiecărui medic de către casa de asigurări sau de către stat, pe baza unor contracte care statornicesc îngrijirea medicală.

În ţări în care nu există un model de sănătate organizat pe linie de stat, cum sînt Statele Unite, îngrijirea se asigură prin case de asigurare private şi prin programe speciale pentru cetăţenii vîrstnici (Medicare) sau nevoiaşi (Medicaid). Fie spus în treacăt că în timp ce în ţările cu industrializare avansată sănătatea costă pînă la 8% din produsul naţional brut, în celelalte ţări ea costă chiar mai puţin de 1%.

Sistemul statal de îngrijire medicală (c) domină în circa 15 ţări şi acoperă 33% din populaţia globului. Îngrijirea, la care are acces toată lumea, se finanţează de la bugetul statului şi se practică în spitale, policlinici şi alte instituţii de stat, de către medicii salariaţi ai acestora. Nivelul îngrijirii este în general redus, deoarece, precum se ştie, orice egalizare se face în jos, entropic, către nivelul cel mai scăzut. Fireşte că cei ce îşi pot permite folosesc îngrijirea privată, ca să nu mai vorbim de faptul că în sistemul practicat timp de decenii în aceste ţări, incluzînd România, egalizarea se oprea la poarta anumitor policlinici şi spitale „speciale".

Marea Britanie a fost prima ţară din sistemul economiei de piaţă care a introdus o formă etatizată de îngrijire medicală. Ceea ce în 1948 a fost prezentat drept o mare cucerire socială s-a dovedit evident a fi un sistem ineficient, greoi şi incompetent. Dat fiind însă că în Marea Britanie, spre deosebire de alte ţări cu un sistem medical analog, nivelul de trai este ridicat, există tendinţa de a escamota sistemul şi de a folosi îngrijirea privată.

În cadrul modelelor descrise, îngrijirea stomatologică ocupă un loc particular, de regulă minor, determinat mai ales de faptul că încă nu este îndeajuns de cunoscut şi recunoscut rolul sistemului odonto-maxilar în crearea stării de sănătate sau de boală, că stomatologia este considerată, cu un surîs condescendent, ca o soră vitregă, mai mică, a medicinei, uneori chiar ca o disciplină paramedicală, că cei ce o practică nu au reuşit nici pînă astăzi să se înţeleagă asupra terminologiei şi a definiţiilor sau asupra inter-relaţiilor dintre ei (vezi, de pildă, relaţiile dintre stomatologi şi tehnicienii dentari).

Consecinţa este că, în fond, orice discurs care se ocupă de armonizare este absurd. Las la o parte prăpastia dintre societăţile dezvoltate şi cele rămase cu secole în urmă. Dar chiar în clubul de elită al primelor există ţări ca Olanda, care recent a exclus îngrijirea stomatologică din sistemul de asigurare, sau SUA, unde ea nu a fost niciodată inclusă, pe de o parte, iar pe de alta, ţări care practică, fie chiar sub formă amputată, un contract social solidar.

Cred că cel mai elocvent exemplu pentru modificările ce au loc este cel al ţării în care trăiesc şi în care am avut privilegiul să-mi practic profesiunea.

Pînă nu demult, Germania se bucura de un sistem de asigurare privilegiat, cu rol de model pentru lumea întreagă, şi care poate fi definit prin cîteva coordonate:

- îngrijirea medicală se acordă de către o mare varietate de persoane fizice şi instituţii: a) pentru îngrijirea ambulatorie de către cabinete medicale individuale sau cu caracter de societate (cu doi sau mai mulţi societari), dintre care un mare număr de aşa-zise cabinete de medicină generală sau de familie şi încă şi mai multe de specialitate, apoi policlinici de întreprindere şi mai nou ale unor case de asigurări, persoane şi instituţii ce se ocupă de reabilitare şi fizioterapie etc.; b) pentru îngrijirea staţionară – clinici universitare, spitale orăşeneşti, confesionale, de breaslă, spitale de boli cronice incurabile, sanatorii de reabilitare etc.;
- pacienţii aleg în mod liber unde se duc pentru îngrijirea ambulatorie şi, cu oarecare tendinţă de teritorializare, şi spitalul. Asiguraţii privaţi au şi libertatea de a-şi alege medicii din spitale;
- finanţarea se face printr-un sistem de asigurare obligatorie (case de asigurări autonome, conduse de consilii de conducere, în care salariaţii – de fapt pacienţii –, patronii şi titularii (primăria, biserica etc.) sînt reprezentaţi în mod paritar. Partea executivă este asigurată de personal administrativ salariat. Casele de asigurări de sănătate includ toată populaţia pînă la un anume plafon de venit, dincolo de care beneficiarii sînt asiguraţi prin case de asigurare privată (85-90% asiguraţi obligatoriu, restul asiguraţi privat). Finanţarea este asigurată prin cotizaţii obligatorii, suportate în mod egal de către salariaţi şi patroni;
- prin organele de coordonare ale profesiei sau asociaţiile pe ramuri de profesie, medicii încheie contracte colective-cadru cu casele de asigurări, pe baza unor tarife, care se renegociază la 1-2 ani. Casele private tind acum spre o formă similară, dar pînă în prezent ele mai încheie încă contracte individuale cu pacienţii, prin care se stabilesc de comun acord amploarea prestaţiilor şi, în raport cu acestea, prima de asigurare;
- în funcţie de procentul de acoperire a prestaţiilor stabilit tarifar, medicii de cabinet îşi primesc onorariile prin intermediul organelor de coordonare, de la case, diferenţa nepreluată de acestea fiind achitată direct de către pacienţi, mai ales în cazul stomatologilor.

Cum ar trebui să fie

Contradicţia creată de creşterea exorbitantă a costurilor îngrijirii medicale a unui număr crescînd de beneficiari (rezultat din creşterea longevităţii şi din fluctuaţiile de populaţie ale timpurilor noastre), atingerea limitei de mijloace financiare disponibile în condiţiile unor noi paradigme economice au provocat încercări repetate de reformă. Consecinţa acestora a fost limitarea progresivă, cu încuviinţarea statului, a prestaţiilor de către casele de asigurare, cu scopul explicit al „economicizării" sistemului de sănătate şi al „economisirii" mijloacelor financiare. În acelaşi timp însă, cheltuielile administrative ale caselor de asigurare cresc (cu 5,6% doar în 1999), ilustrînd în mod perfect valabilitatea legii lui Parkinson. În felul acesta, în centrul atenţiei nu mai stă bolnavul cu nevoile lui de terapie, ci se află mijloacele financiare şi interesele caselor de asigurări.

Printr-un sistem de bugetare, adică de limitare apriorică a sumei ce stă la dispoziţie, prin crearea unor coduri (chei) complicate de repartizare a bugetului şi prin înfiinţarea unor organe de control s-a ajuns la situaţia paradoxală ca medicul să fie dependent de casele de asigurare din punct de vedere al prestaţiilor băneşti, dar să continue a fi răspunzător pentru toate cheltuielile sale administrative, ca întreprinzător particular. Rezultatul este că unii medici, cînd ştiu că au atins limitele bugetare ale cabinetului lor, îl închid şi pleacă în vacanţă (ceea ce contravine contractului), iar alţii continuă să-şi facă datoria faţă de pacienţi, fără retribuţie. Astfel se ivesc dificultăţi de plată, care pot determina închiderea unor cabinete.

Ce se poate face în această situaţie? Faptele trebuie privite aşa cum sînt şi trase concluzii fără panică şi furii inutile:

- sănătatea publică este o maşină de produs locuri de muncă (de la cabinete pînă la industria producătoare de aparatură, de instrumentar şi de medicamente). În Germania sînt ocupaţi în acest sector economic peste 4,2 milioane de oameni. Menţinerea lui este deci o necesitate de prim rang, şi aceasta o ştiu şi politicienii;
- în centrul acestui imens aparat se află omul sănătos, care doreşte să-şi păstreze sănătatea, şi cel bolnav, care doreşte să şi-o recupereze. Acesta este unicul criteriu real al oricăror consideraţii privind structurile medico-sanitare;
- în mod evident, societatea nu poate pune la dispoziţie mijloacele financiare necesare în totalitatea lor, nici prin taxare şi nici exclusiv prin modele solidare;
- accesul la îngrijire medicală a miliarde de oameni, astăzi încă privaţi de beneficiile ei, este o provocare cu caracter de şansă la adresa ingeniozităţii şi a capacităţii umane de a găsi soluţii la dilemele cele mai mari. El, acest acces, va crea noi locuri de muncă pentru milioane de oameni, ceea ce nu trebuie neglijat în condiţiile unei crize de structură şi a schimbării paradigmelor muncii;
- de aici se conchide că trebuie să oprim căutarea soluţionării dilemei în economia de stat sau în dislocarea de mijloace statale pentru acoperirea integrală a nevoilor de îngrijire medicală modernă şi că, dimpotrivă, trebuie promovate acele modele în care se pune accentul pe stimularea responsabilităţii personale faţă de sănătatea proprie (igiena modului de viaţă, nutriţia, profilaxia riscurilor patogenetice, renunţarea la obiceiuri producătoare de dependenţe etc.) şi pe participarea personală la cheltuielile îngrijirilor;
- aceasta înseamnă un sistem binar, adică îngrijirea de bază finanţată solidar şi îngrijirea suplimentară finanţată privat (de pildă printr-o asigurare privată individuală cuprinzînd şi asigurarea specială împotriva unor cazuri de necesitate imperioasă).

Carol Stieber, *doctor în medicină, s-a născut la Bucureşti, la 20 septembrie 1927. A studiat medicina la Bucureşti şi a devenit specialist în chirurgie maxilo-facială. A publicat multe articole în reviste de specialitate şi cărţi în acelaşi domeniu. Între 1954-1966 a devenit profesor universitar. A plecat din România în 1971, împreună cu familia şi s-a stabilit în Germania, la Solingen, unde, la început, a preluat un cabinet de stomatologie. A fost medic consilier pentru probleme de stomatologie în spitalul principal din Solingen şi în 1985 a fost numit profesor la Facultatea de Stomatologie de la Witten Herdeke. A decedat în 2006 din cauza unei boli cardiace.*

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. **232** ● 24-30 iulie 2008 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Bronislaw Geremek“
pagina **3**

Mircea Vasilescu
„De ce
cu buldozerul?“
pagina **3**

Peter Singer
„Drepturile
maimuţelor
şi drepturile omului“
pagina **20**

Există o identitate europeană?

© M. Martin

„Sîntem noi, românii, cu adevărat dispuși să aliniem acest nivel subiacent – al inconturnabilelor condiții de start ale creativității – la nivelul de sol ferm caracteristic societăților europene civilizate? Nu știu de ce, dar îmi vine să spun precum odinioară Avram Iancu pe Cîmpia Libertății: «Gata, măi? No, hai!».“

MIHAI ȘORA – Conferințele „Cuvântul“

5 948467 000186 29

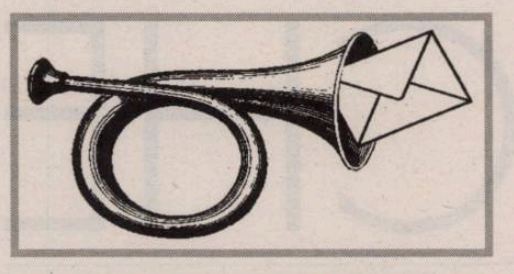

Nr. 230: *„Fericirea – reţete şi formule noi“*

Fericirea şi banii

Mă gîndeam să scriu despre bani şi despre fericire. Mă luptam cu mine însămi să cred că sînt lucruri care nu pot avea nimic în comun; că fericirea fiind doar un concept, un ideal, nu poate avea de-a face cu materialul, cu banii. Romantică, aşa cum sînt, de-a dreptul patologic de romantică, utopică şi umanistă pînă în aţa inimii, n-aş fi crezut vreodată că voi fi silită să accept că da: banii şi fericirea merg mînă în mînă, ba chiar se îmbrăţişează adeseori pe marele bulevard al lumii în care trăim. Aparent, te gîndeşti că dacă banii nu aduc fericirea e simplu: cauţi altceva, alte lucruri care pot să te facă fericit. Şi sînt fantastic de multe astfel de lucruri... Cîndva, cînd eram elevă încă, un om minunat, un profesor deosebit, m-a învăţat ceva ce nu voi uita toată viaţa mea: *toate lucrurile mari sînt făcute din lucruri mărunte!*

Ce lucru mai mare sau mai minunat decît fericirea poate exista? Şi totuşi... ce e fericirea? Nici măcar definiţia seacă şi searbădă din dicţionarul limbii noastre române nu cred că o cunosc prea mulţi; recunosc cinstit, nici eu. Dar acum, după vreo trei decenii şi ceva de cînd o tot caut, o găsesc, o pierd ca să o caut iar, pot să vă spun că fericirea nu este decît un mare alambic în care punem şi tot punem fiecare tot felul de lucruri. Ca alchimiştii de odinioară, amestecăm esenţe, elemente şi substanţe aşteptînd să creăm minunea: piatra filozofală, *fericirea!* Puţini sîntem cei cărora le reuşeşte, puţini cei care chiar întîlnim fericirea. Şi ştiţi ce e mai ciudat? Nu realizăm că sîntem fericiţi decît atunci cînd de fapt fericirea a plecat, cînd am pierdut-o. Nu-i aşa că nu prea spunem „sînt fericit“, ci mai mereu „am fost atît de fericit“...? Îngrămădim de-a valma, în creuzetul vieţii, tot soiul de ingrediente, care ce avem, care ce primim spre

© S. Ivanoschi

rînd să scoatem la lumină din melanjul general fericirea. Dar ce formulă instabilă are! Pe cît de preţioasă şi dorită... e întocmai unui balonaş de săpun... cînd crezi că tocmai l-ai prins... ai rămas cu mîna goală!

Am cunoscut oameni care nu aveau bani, dar erau fericiţi. La fel, ştiu mulţi oameni care degeaba au bani, căci fericirea fuge de ei. Atunci, cum să mai înţelegi ceva din toate astea, veţi spune! Fericirea e un lucru intim, personal şi unic. Nu are cum să aibă o formulă generală sau cel puţin nimeni nu a descoperit-o încă! Nu vedeţi cîte ştim deja despre tot ce ne înconjoară şi cît de puţine despre ceea ce e în noi, în sufletele noastre... Fiecare dintre noi are propria reţetă, pentru că ceea ce credem că ne aduce fericirea e diferit. Cîndva, în adolescenţă, credeam că dacă aş putea vedea lumea aş fi fericită. Apoi, am crezut că dacă cel pe care-l iubeam mă va iubi mereu nu-mi voi mai dori nimic... M-am măritat (cu altul) şi simţeam că voi fi fericită cînd voi fi mamă. Am devenit şi mamă şi doream să-mi cresc copiii sănătoşi, şi nimic altceva... Acum îmi doresc să-i pot face pe alţii fericiţi, pe copiii mei, pe soţul meu, pe cei din jurul meu... Dar ca să-ţi creşti copiii în ziua de azi, aşa cum trebuie, din păcate fără bani nu prea se poate... şi uite cum, oricît de romantic eşti şi oricît te amăgeşti că banii nu aduc fericirea, ajungi tot acolo! Într-adevăr, poţi să fii fericit singur, fără bani şi împăcat cu tine, dar dacă vrei să dăruieşti fericire altora pregăteşte-ţi buzunarul, căci fericirea celor dragi te costă. Minunatul parfum pe care-l numim *fericire,* cu nota de bază iubirea, cea de mijloc dăruirea, are totuşi... o notă de vîrf duhnind mizerabil, din păcate, a bancnote imprimate, plimbate din mînă în mînă, de ici-colo, prin lumea asta în care totul se vinde... şi totul se cumpără!

Corina STROIA
stroia.corina@gmail.com

„Eternităţi de-o clipă“

Fericirea azi! De ce nu şi fericirea de ieri sau, pur şi simplu, starea de a fi fericit, pentru că ai putut fi fericit sau pentru că îţi poţi aminti cînd şi cum ai gustat fericirea?

Nu-mi pot permite cine ştie ce discuţii filozofice pe această temă, pentru că eu cred în vorba lui Ion Pillat, cu care şi-a numit un volum, *Eternităţi de-o clipă.*

Era o seară de iarnă. În cămăruţa mea luminată de-o lampă cu gaz, căreia mama mă învăţase să-i şterg sticla cu o cîrpă moale, înainte de-a aprinde fitilul, pentru ca lumina să fie mai puternică, îmi făceam lecţiile. La geometrie. Nu era simplu. Eram în clasa a VI-a. Pe atunci, împărţeam gloria clasei cu un coleg. Fiecare se credea mai puternic decît celălalt, mai ales la matematică. Manualul era subţirel şi avea foile dintr-o hîrtie aspră. Erau elemente de teorie, urmate de multe exerciţii. După multe încercări de a rezolva tema, am reuşit, dintr-odată, să aplic şi să înţeleg teorema potrivit căreia – aş vrea să nu greşesc nimic din ceea ce-mi amintesc: „Înălţimea, într-un triunghi dreptunghic, este medie geometrică, adică proporţională, între segmentele determinate de ea pe ipotenuză“. Mintea mi s-a luminat. Apoi, într-o mare viteză, am lucrat toate exerciţiile, nu numai tema dată. Eram cel mai fericit copil!

În clasa a XI-a, purtam obligatoriu, la şcoală, un sarafan bleumarin, deloc plăcut. Cînd tatăl meu, într-o sîmbătă, mi-a adus la cămin – i se spunea şi internat –, printre alte lucruşoare, o cureluşă albă, de plastic, cu care uniforma mea căpăta ceva aparte, a fost ca şi cum cordonul era al fetei din poveste.

În urmă cu 18 ani, fiul meu cel mare a mers la examenul de admitere la Universitea Bucureşti. Eu şi fratele lui, care terminase clasa a III-a, l-am însoţit. Locuiam tustrei în „Hotelul Veneţia“ din centrul Capitalei, iar examenele – trei la număr – matematică, limba română, filozofie, se susţineau în clădirea de la „Leu“.

Drumul nostru cu metroul în fiecare dimineaţă, plimbările mele cu fiul cel mic în

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Grădina Botanică, în timp ce fratele lui era în examen, aşteptarea rezultatului care ne-a umplut sufletele de bucurie au fost momente pe care niciodată nimic nu le poate înlocui. Eram tustrei foarte fericiţi! Nimic nu mai conta.

Au trecut anii. Am învăţat să văd fericirea în fel şi chip: într-un apus de soare, în primii fulgi de zăpadă, în momentul în care un fost elev, după mai mulţi sau mai puţini ani, recunoscîndu-mă, îmi spune: „Sărut mîna, doamna profesoară!“, într-o coafură frumoasă, într-un pîlc de maci, în lumina din ochii elevilor, cînd le place lecţia, în clipocitul ploii, în colindele copiilor, în Lumina Învierii, în lectura unei cărţi bune, în somnul liniştit, în reîntîlnirea cu foşti colegi de şcoală, în jocul „de-a baba oarba“ cu nepoţeii, într-o scrisoare sinceră, în deslușirea bucuriei pe faţa cuiva căruia i-am putut fi de ajutor.

Am văzut locuri deosebite: Volga, noaptea, din avion, cînd luminile hidrocentralelor concurau puzderia de stele pe care aveam senzaţia că le-aş putea culege; am văzut Fontana di Trevi sub strălucirea lunii, Louvrul, castelele de pe Loire, Notre Dame, Versailles, Vatican, Olimpul, Acropole, Likavito, casele lui Gaudi, morile lui Don Quijote.

Fericire? Da. Se poate spune şi aşa.

floare.albastra2007@gmail.com

Nr. 230: Articolul Slavenkăi Drakulic, „Lumina ni se părea ceva de la sine înţeles“

Dragă redacţie,

Cu mare bucurie am descoperit-o pe Slavenka Drakulic în *Dilema veche* (nr. 230). A fost o reîntîlnire nesperată cu cea pe care am întîlnit-o în 2003 pe unul din rafturile cu scrieruri feministe de la AnA, ca autoare a uneia dintre primele ei cărţi, *Cinderella Goes to Market.*

Am fost pe atunci atît de impresionată de mărturisirile proaspăt post-comuniste, încît am citit cartea, introdus adnotările, completat fişa (deh, obiceiuri studenţeşti!) în mai puţin de 24 de ore. Am căutat chiar articolul pe care l-am scris cu speranţa că voi putea împărtăşi marea mea descoperire, pe Slavenka Drakulic, cît mai multor persoane.

Nu am găsit, bineînţeles că stilul meu de arhivare s-a dovedit deficitar, dar mă rezum la a povesti cîteva dintre impresiile de lectură.

Îmi aduc aminte incursiunile în viaţa privată a femeilor în comunism, de bucuria cafelelor povestite şi analizate în bucătării, de micile suveniruri pe care şi le aduceau prietenele unele altora *de afară,* de lejeritatea cu care fiica ei a trecut din comunism la democraţie, de rezerva pe care o avea în faţa raftului cu hîrtie igienică moale, cald colorată şi scumpă, şi regretul că nu putea să o convingă pe fiica ei că o asemenea cumpărătură era o cheltuială inutilă... Nu sînt multe informaţiile pe care le-am reţinut, şi mai puţine sînt cele pe care le pot reda în lipsa unei fişe de lectură, dar îmi amintesc foarte clar bucuria lecturii, de a fi cunoscut-o, de a-i fi citit cartea, astfel încît m-am minunat regăsind-o în paginile *Dilemei vechi,* ca la vederea unei îndepărtate prietene.

Multă inspiraţie şi poate o *Dilema veche* despre feminismele din România de azi, mai bine sau mai rău înţelese.

Alexandrina SĂTNOIANU
alexandrina.satnoianu@gmail.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Noul individualism**
- **Documentul şi istoria**
- **Românul în străinătate**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 13.000
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Bronislaw Geremek

De cîte ori s-a întîmplat să fiu în același spațiu cu Bronislaw Geremek, am avut un sentiment de siguranță morală și intelectuală. Prezența lui, cordială fără excese de familiaritate, calmă, dar fermă, avea darul de a aduce cu sine o garanție de civilizație. La egală distanță de rigorismul mizantrop și de relativismul demobilizator, Geremek era, în orice împrejurare, imperturbabil fără placiditate, tonifiant fără exaltare, echilibrat fără paloarea echidistanței. Vorbea limpede, cu glas mai curînd scăzut, cu o discretă patină *vieux jeu*. Îmi lăsa mereu senzația că nu poate greși, că viața lui, agitată, densă, marcată drastic și de nazism, și de comunism, găsise, de la o vreme, un ton mozartian, în care nu resentimentele, nostalgiile și biografia proprie decideau, ci o judecată senină, dincolo de interesul personal și pasionalitate. L-am văzut în dezbateri publice, l-am văzut pe cînd exercita oficiul de președinte OSCE și l-am văzut ca ministru de Externe al Poloniei. Spre deosebire de alți politicieni, de toate calibrele, avea stilul universității, al studiului aplicat, al contemplativității angajate. În plus – acel aer central-european care îmi era atît de familiar și care unifica, sub o comună mireasmă, cîteva figuri publice de aceeași „obediență“: Václav Havel, Arpad Göncz, György Konrad, Adam Michnik etc. Nu pot să nu adaug, ca ultim argument al solidarității dintre noi, plăcerea împărtășită a fumatului de pipă, care te îndeamnă să nu te grăbești, să sugerezi mai mult decît să spui apăsat, să îndulcești conversația prin lungi pauze fumigene. N-am mai comunicat, în ultima vreme, dar știam că ne-am fi putut reîntîlni oricînd și că am fi avut ce vorbi.

Am mai spus-o: în România ne-a lipsit cu totul, după 1989, tipul de politician întruchipat de Bronislaw Geremek. A avut o timpurie opțiune de stînga, care l-a adus în rîndurile Partidului Muncitoresc Unit Polonez, dar a făcut și o curajoasă carieră de rezistent și de opozant, care l-a condamnat la marginalizare și pușcărie. Familia lui s-a confruntat nemijlocit cu lagărele de concentrare naziste, dar asta nu l-a determinat să privească îngăduitor spre crimele comunismului. Nu s-a lăsat confiscat de nici un partizanat. A fost, clipă de clipă, viu și drept, om de convingeri și de atitudine, liber de prejudecăți și de trivialitatea poncifelor, deasupra oricărei coterii ideologice și a oricărei înregimentări oportune. La noi, cei de stînga nu se pot despărți de romanțioasele lor tinereți, iar cei de dreapta trăiesc în utopia unui angelism fără istorie. Și unii, și ceilalți au mari probleme cu memoria. Geremek a vorbit neîncetat tocmai despre necesitatea *unificării* memoriei europene, adică despre necesitatea ca generațiile tinere de pretutindeni să ajungă să știe tot ce e de știut despre comunism, așa cum știu tot ce e de știut despre nazism. Geremek avea legitimitate și cînd vorbea despre delirurile stîngii, și cînd vorbea despre delirurile dreptei. Nu cunosc, la noi, oameni care să dispună de o legitimitate echivalentă.

Și nu cunosc, la noi, politicieni care să aibă *clasa*, distincția, verticalitatea afabilă a lui Bronek. Pe piața autohtonă prevalează discursul răstit, politica de bojoci, șmecheria de cartier. Nimeni nu crede că buna creștere e o calitate și încă una cîștigătoare. Moartea lui Bronislaw Geremek nu e, în lumea de azi, doar o criză a europenității, a culturii și a responsabilității politice. E, totodată, o criză de *stil*, o fisură în rețeaua bunelor noastre moravuri. Avem un model mai puțin.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

De ce cu buldozerul?

Într-un ziar care nu se adresează sindicaliștilor, pensionarilor săraci ori șomerilor, ci dimpotrivă, persoanelor cu venituri peste medie, părții celei mai dinamice și mai deschise a societății, un articol despre demolarea teraselor din Herăstrău începe așa: „Caracatița și somonul afumat ar putea să nu mai aibă același gust pentru unii. Mai precis, pentru clienții restaurantului Casa di David, local învecinat cu Lacul Herăstrău și – mai nou – cu vreo două mormane de moloz. Așa le-au lăsat angajații primăriei, reprezentanții «clasei muncitoare» care au smuls săptămîna aceasta, fără pic de milă, podele lustruite de pantofi de lux“. O scurtă analiză de text ne arată că, dintr-o întorsătură de frază, se creează o opoziție între „clase sociale“: pe de o parte bogăția clienților, pe de altă parte sărăcia „clasei muncitoare“ care a demolat terasa; pe de o parte caracatiță, somon și pantofi de lux, pe de alta moloz și podele smulse „fără milă“, într-o atitudine justițiară. Fragmentul e tipic pentru felul în care a fost tratat în massmedia subiectul teraselor din Herăstrău: ca un „act de dreptate“, ca un fel de triumf al legalității în fața șmecherilor îmbogățiți. În realitate, n-a fost decît un fel de haiducie administrativă, făcută mai degrabă pentru a-i construi noului primar al Capitalei imaginea de om ferm și hotărît în aplicarea legii.

Trec repede peste faptul că situația a două terase dintr-un parc (fie el și celebrul Herăstrău) nu e o decît o știre de interes local, care nu merită atîta spațiu la televiziunile naționale și atîtea articole în cotidienele centrale. Mai important mi se pare *stilul* acestei acțiuni prea mult mediatizate. Așadar, faptele sînt următoarele: administrația orașului descoperă că proprietarii teraselor nu au actele în regulă și decide revenirea la legalitate prin eliminarea din peisaj a „obiectelor“ cu pricina, pentru a reface spațiul verde pe acea bucățică de parc. Se aduce argumentul că, potrivit legii, Herăstrăul e un parc istoric și este interzisă amplasarea de construcții pe el. Pînă aici, totul e legitim. Infernul e făcut însă, cum se știe, din detalii. Se descoperă că patronii respectivi nu aveau contracte de cîțiva ani (iar acest lucru e folosit pentru amplificarea indignării civice: „Vai, dar cum de a fost posibil?... Bine că a venit un primar nou și hotărît...“), că au primit mai multe somații etc. Desființarea teraselor este, deci, cu atît mai necesară și mai urgentă. Iarăși legitim, veți spune. De acord. Numai că, de aici încolo, regulile și faptele seci se combină nefericit cu atitudinile haiducești și cu jumătățile de adevăr. Contractul e o înțelegere între părți. Una dintre ele – reprezentată de patroni – s-a „descurcat“ în toți acești ani și a păstrat terasele fără contract, iar acum e pedepsită. Cealaltă parte – reprezentată de primărie – n-a întreprins nimic în acești ani sau a „înghițit“ situația, iar acum se dă justițiară. Patronilor li se ia tot, în uralele mulțimii însetate de dreptate, în timp ce funcționarii de la primărie care au ars gazul în tot acest timp și au consimțit la ilegalități nu pățesc nimic. Dinspre partea aceea, s-a spus că „se așteaptă demisia“ unui director. Atît?! Atît. Nu se face o anchetă internă, nu se impută nimănui sumele care ar fi trebuit să intre în conturile municipalității în toți acești ani din chiria terenurilor pe care se aflau terasele? Bag mîna în foc că nu. Și nu vrea nimeni să-i informeze pe cetățeni pînă la capăt de ce responsabilii din primărie i-au lăsat pe patroni să-și vadă de treabă fără contract? Au făcut-o pe bani sau așa, din milostenie ori de dragul bucureștenilor care voiau să stea seara la o bere pe malul lacului? Nu vom ști, probabil, niciodată. Pentru că, în România, preocuparea pentru imagine este mai importantă decît grija pentru transparență. Scopul a fost atins: poporul a putut vedea la televizor o nouă pagină din lupta Statului împotriva capitaliștilor putrezi. Ideea că oamenii care fac bani trebuie, la un moment dat, pedepsiți („gata, le-ajunge, au strîns destul!“) a apărut cu suficientă claritate. Elementul central în toată această punere în scenă este buldozerul: cu ajutorul cameramanilor TV, cetățenii pot vedea cum tăvălugul legalității strivește neregulile. Mi se pare însă că toată această desfășurare de forțe (jandarmi, buldozer năvălind peste construcții etc.) nu este decît o dovadă jenantă a faptului că, în România, legalitatea nu poate fi impusă civilizat, riguros, calm. Buldozerul este metafora felului nostru de a face politică: după ce dorm pe ei ani la rînd ori iau șpăgi pentru a închide ochii, administratorii și politicienii noștri sînt loviți brusc de sentimentul raderii din temelii a neregulilor și nu știu să facă asta decît violent, cu participarea obligatorie a televiziunilor. Sentimentul nu durează mult și revin la somnul lor cointeresat pentru alți cîțiva ani.

De acord, terasele funcționau ilegal. Dar ilegalitatea e consecința faptului că acele locuri au fost atribuite de administrație (pe veresie, pe cumetrie sau la voia întîmplării) anumitor oameni. Aceștia le-au exploatat, profitînd de „blîndețea“ sistemului. Acum, ei sînt eliminați din joc, dar sistemul nu dă semne că ar dori să se schimbe.

Iar pentru noi, cetățenii, rămîne o dilemă. Putem să avem, într-un parc, în mod civilizat și legal, terase și restaurante, eventual printr-un parteneriat public-privat, făcut cu cap și cu bun-gust? În Herăstrău, oricum, mai sînt astfel de stabilimente. Ce se va întîmpla cu ele, dat fiind că e un „parc istoric“? Din cîte am văzut, în Villa Borghese din Roma (tot „parc istoric“, și încă cum!), pe malul lacului Léman din Geneva, pe malul Dunării în Viena etc., etc., există terase și restaurante foarte șic. Probabil pentru că acolo politica și administrația se fac cu inteligență, nu cu buldozerul.

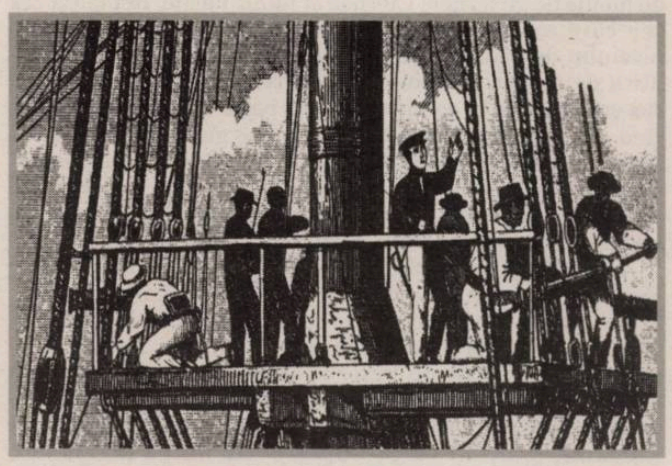

ținerea de minte

„– Mulți au să-ți vorbească despre război. Unii de nevoie, alții din invidie. Au să-ți reproșeze că ai venit prea tîrziu. Nu-ți face iluzii, niciodată nu e prea tîrziu. Dar tu să-i ierți.

Să-i crezi cel mai puțin pe cei care-ți vor povesti că ei au fost conducătorii, chiar mai mult: strategii vreuneia dintre vestitele bătălii. Iar acum vorbesc despre război ca despre o operație, ca despre îndepărtarea cu succes a unei tumori. Ei folosesc pluralul, amestecînd războaiele între ele. Le dau nume ca nou-născuților și le numerotează ca pe scaunele de la cinematograf. Dar tu să ții minte că le e teamă și că sînt foarte nefericiți. Totuși, nu sînt cu nimic mai nefericiți decît tine și nu au născocit niciodată nimic. Nu au fost niciodată medici, nu au făcut decît autopsii, nu au condus nici o bătălie și, mai ales, nu s-au ales cu nimic de pe urma lor. Au primit doar o amînare pînă la următorul asalt, nu mîntuirea.

Pentru că războiul e unul singur. El este adevăratul bun al întregului popor și nu se tocește, mai degrabă se cizelează întruna. Se manifestă prin noi și noi crize, ca nebunia. Tot mai spectaculoase și mai periculoase. Ai noroc dacă te naști între două crize și ghinion dacă rămîi în viață după cîteva dintre ele, dar numai în aparență. Pentru că, de la prima bătaie de inimioară, porți și tu acest virus în sînge. Trebuie să te obișnuiești cu el. Numai ca să știi.“

(Attila Bartis, *Plimbarea*, traducere din limba maghiară de Marius Tabacu, Editura Polirom, 2008)

Luca NICULESCU

asa și pe dincolo

Bulgarizarea Europei

În urmă cu vreo zece ani, un ministru din guvernul Ciorbea a rostit, pe un ton apocaliptic, o frază care a făcut o oarecare carieră în acele vremuri: „Trebuie să evităm bulgarizarea economiei românești!". „Bulgarizarea" însemna contaminarea cu haosul din economia țării vecine, haos provocat de întîrzierea reformelor. Inflația ajunsese la 600%, mai multe bănci dăduseră faliment, oamenii își pierduseră economiile și revolte ale foametei apăruseră în unele zone ale țării. Erau vremurile în care primeam vești sinistre din Bulgaria, cu familii care puneau mînă de la mînă pentru a cumpăra un pui. Țara era în faliment și, după alegerile anticipate din aprilie 1997, autoritățile de la Sofia au trecut la un program dur de reforme, legînd leva de marca germană pentru a asigura stabilitatea monedei naționale. România se uita de sus la „săracii bulgari", mîndră că la putere a sosit un guvern reformator și că economia începea să se dezghețe după perioada de imobilism dintre 1990 și 1996.

Pe la sfîrșitul anilor '90 și începutul anilor 2000, situația s-a mai schimbat. După reformele economice aplicate destul de haotic de guvernele Ciorbea și Radu Vasile, România era cea care avea probleme cu șomajul, inflația, scăderea nivelului de trai. Era rîndul bulgarilor, care aplicaseră politica de austeritate ceva mai devreme, să fie cu nasul pe sus și să se uite cu condescendență peste Dunăre. Mai mult, cînd ceva mai tîrziu a ajuns la putere guvernul condus de Simeon al II-lea, Bulgaria a avut parte și de presă internațională bună (lucru pe care România nu l-a cunoscut mai niciodată, indiferent de eforturile făcute pentru schimbarea imaginii sau crearea unui „brand de țară").

Codașe ale clasei de candidați la aderare, România și Bulgaria fuseseră puse în valul al doilea al extinderii UE și în fiecare an așteptau cu febrilitate „raportul de țară", un document în care Comisia Europeană dădea note bune și proaste. În funcție de note, apăreau reacțiile. Astfel, la începutul anilor 2000, Bulgaria, ceva mai avansată în procesul de negocieri cu UE, dorea „decuplarea" de România. Românii, simțind că „decuplare" ar putea însemna o amînare *sine die* a aderării, cereau, dimpotrivă, un „tandem întărit" româno-bulgar pentru aderarea la UE. Pînă la urmă bulgarii au închis negocierile cu vreo 6 luni înaintea românilor, dar de aderat am aderat împreună, la întîi ianuarie 2007. Focuri de artificii și sărbătoare la Sofia, focuri de artificii și două sărbători la București din cauza conflictului președinte/prim-ministru.

Aderarea la Uniunea Europeană nu a separat tandemul, nu a produs decuplarea. Rapoartele, rebotezate diplomatic „mecanism de verificare și cooperare", continuă să vină, de două ori pe an. Unul, ceva mai tehnic, în ianuarie, altul, cu concluzii politice, la începutul verii. Ce observăm? După un an și jumătate de Europă, bulgarii au rămas iar în urmă. Din cauza corupției endemice, a crimei organizate, a „slăbiciunilor numeroase" din sistemul judiciar bulgar și a oamenilor politici care frecventează persoane din lumea interlopă, Bulgaria este criticată sever, i se taie cîteva sute de milioane de euro din fondurile europene și este amenințată cu amînarea aderării la spațiul Schengen sau la Euro. România răsuflă ușurată: chiar dacă progresele sale sînt „încete", Bucureștiul stă mai bine decît Sofia. Agenția Națională de Integritate a început în sfîrșit să funcționeze, DNA-ul este evidențiat în raport, corupția la nivel local e în scădere, chiar dacă „peștii mari", după cum spunea fostul comisar european Günther Verheugen încă din 2004, nu sînt după gratii, dimpotrivă. Zîmbete la București, scrîșnet de dinți la Sofia. „Comisia Europeană are ochelari de cal – se enerva un oficial din țara vecină – e nedrept să sancționezi atît de sever un stat care de-abia a intrat în UE, în timp ce țări ca Grecia, cu probleme de fraudă mult mai mari, sînt tratate cu mai multă indulgență." Cît despre sistemul judiciar, „cum poate Comisia să judece atît de rău

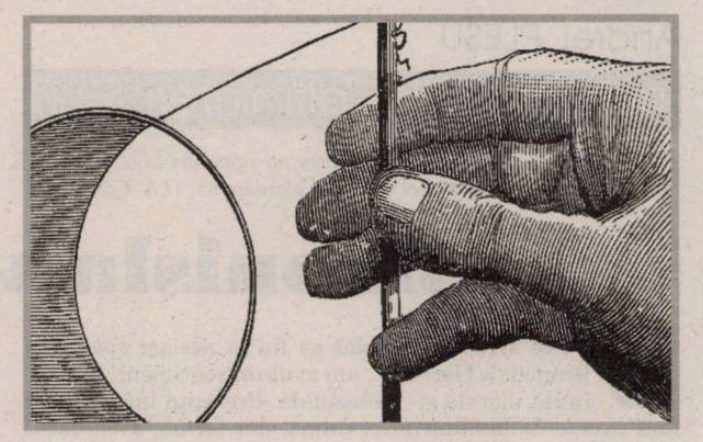

Bulgaria și să închidă ochii în privința Italiei, țară care readuce în discuție discriminarea etnică și unde Silvio Berlusconi trece prin Parlament legi pentru el și prietenii lui?". Iată cîteva întrebări de bun-simț, dar care nu rezolvă problemele bulgarilor.

P.S. Un amic cu care vorbeam despre problemele din Bulgaria mă întreabă: „Dacă o duc atît de rău pe cît zice Europa, de ce stațiunile lor de pe litoral sînt clar superioare celor românești, de ce autostrăzile lor sînt mai bine îngrijite (și mai multe), de ce prețurile la Sofia sînt mai mici decît cele de la București?". Competiția dintre codașii clasei e departe de a se fi încheiat.

Știri nebăgate în seamă

● **Revin ambasadorii.** Un oficial sîrb a anunțat că nu e exclus ca Belgradul să-și reinstaleze ambasadorii în capitalele de unde au fost retrași pentru că guvernele lor au recunoscut independența Kosovo: printre altele, Franța, Germania, Belgia, Italia, Statele Unite. Vuk Jeremic, tînărul ministru de Externe al Serbiei, considerat proeuropean, a declarat că țara sa e dispusă să reconsidere relațiile cu Bruxelles-ul și Washington-ul, deși e în continuare la fel de decisă să nu recunoască secesiunea regiunii Kosovo. Această decizie ar afecta aproximativ 20 de ambasade și ar fi dovada unei abordări noi, constructive a relațiilor cu Uniunea Europeană și SUA. „Guvernul nostru are două priorități în politica externă: integrarea Serbiei în Uniunea Europeană și continuarea luptei diplomatice pentru apărarea suveranității și păstrarea integrității teritoriale" – a spus ministrul. Apoi, a adăugat că Belgradul e pregătit să discute cu toate părțile, incluzîndu-i și pe oficialii etnicilor albanezi de la Pristina. *(The International Herald Tribune,* 16 iulie)

● **Imunități și secrete.** În SUA, Casa Albă a blocat ancheta unei comisii a Camerei Reprezentanților care cerea un dosar intern al FBI, ca să afle cum a fost dezvăluită identitatea fostului ofițer CIA, Valery Plame. Vicepreședintele Cheney și alți oficiali au fost interogați de către un procuror special și investigația a dus la condamnarea fostului șef de personal al lui Cheney, I. Lewis „Scooter" Libby, pentru sperjur, obstrucționarea justiției și minciună. Ancheta nu poate fi continuată, invocîndu-se „privilegiul executivului": unele dintre actele cerute conțin rezumatele unor discuții între Bush și consilierii săi, care odată dezvăluite ar putea afecta cooperarea Casei Albe cu investigațiile Departamentului de Justiție. Președintele Comisiei, Henry A. Waxman, democrat din California, a obiectat: invocarea acestui privilegiu „e ridicolă, ei nu se referă la un principiu, ci la o persoană. Dacă vicepreședintele n-a greșit nicăieri, ce e de ascuns aici?". *(Washington Post,* 17 iulie)

● **Cifre.** Pe glob, 2,5 miliarde de oameni trăiesc fără instalații sanitare, conform unui raport UNICEF și OMS. 70% dintre aceștia sînt în Asia și 22% în Africa subsahariană. Conform unui sondaj INSEE, în 2006, veniturile a 13,2% dintre francezi au fost sub pragul sărăciei, adică sub 800 de euro lunar. *(Le Monde).* **(M. V.)**

Lucian MÎNDRUȚĂ

talon de participare

Italia, de nerecomandat

Am fost în Italia și-am mîncat spaghete bolognеze făcute de o bucătăreasă română, care aveau exact gustul celor pe care le știam din grădiniță, la cămin. Asta e globalizarea, în versiune locală: senzația că ești acasă, în detaliile cele mai rele.

Astea sînt *tourist-trap*-urile, locurile de care știe toată lumea și în care își dau întîlnire turiștii cu profitorii. Profitorii localnici, care trăiesc de pe urma imaginii în care au investit, acum 2000 de ani, Împăratul Augustus și echipa, sau Dogele Candiano și fiii. Bine, am auzit că țara ar și produce cîteva lucruri – probabil că nu toată lumea se poate plimba cu gondola la preț de jet privat.

Venind din Austria, unde restaurantele sînt verificate de primărie la gust, nu la acte, sosirea în Italia e o mare dezamăgire pentru gurmanzi: ai de ales între privelișteе (cu restaurante proaste) și mîncare (cu privelișteе deloc). În Veneția, ghidul meu de încredere (un GPS Garmin, marcă americană, unde procesele dese fac produsele bune) mi-a spus pur și simplu să plec din lagună dacă vreau să mănînc ceva. Cea mai bună salată a fost la McDonald's: din păcate, aceeași salată n-avea același gust în România...

Pe Canal Grande m-am simțit ca în Gara de Nord, pierdut între taximetriști, șoferi de bărci și de gondole, cu mutre dubioase, călite în lupta cu buzunarul americanului de rînd. Peste tot miroase a cartel sau înțelegere frățească: *jupoaie-l tu azi, că-l jupoi eu mîine*. Experiența turistică cea mai ușor de amintit e înghesuiala. Experiență culturală: muzeul de istorie naturală din lagună se închide la ora 12,00. Să nu cumva să pierzi traficul din vapoarașele mai înghesuite decît autobuzul 311.

Dar cea mai surprinzătoare descoperire este aceea că sectorul privat e în mod constant mai prost performer (la nivelul experienței de consumator) decît statul. Parcarea privată era mai scumpă, mai murdară și mai urîtă: ultima vopsea o dăduse probabil chiar Gina Lollobrigida. La casă, doi funcționari parcă aduși cu elicopterul de la Administrația Domeniului Public din București tăiau chitanțe de hîrtie, scrise de mînă exact cum am mai văzut în Istanbul, dar nu prea prin Europa. Parcarea statului era frumoasă, nouă, curată și mai ales computerizată. E un indiciu bun despre unde duce o economie privată lipsită de concurență reală, unde tendința e mai degrabă de înțelegere și pact subteran (Mafia, în fond, aici își face cei mai mulți bani) decît de competiție care să ducă la produse și servicii mai bune.

Cu ocazia asta am înțeles și de ce se duc romii în Italia în număr atît de mare: e vorba de senzația de familiaritate, de aproximația cu care se duce viața, de neputința de a face ordine. Italienii sînt niște români cu mult mai bogați, mai dezinhibați și mai relaxați. Și cînd te-ai obișnuit să trăiești

la marginea societății, e bine să trăiești la marginea uneia cu dare de mînă.

Nu vă gîndiți c-am pornit la drum hotărît să-i judec pe italieni, la repezeală, pentru imaginea și scandalul pe care ni le-au pus în circă. Nici nu e cazul, pentru că nu e vina lor, ci a noastră: toți romii care se află acum acolo au fost cîndva în responsabilitatea României: să-i educe, să-i integreze, să-i pedepsească dacă e cazul. Nu ne-am descurcat, sigur că nu merităm să fim confundați cu ei, însă merităm să fim arătați cu degetul: eșecul e comun, chiar dacă etnia nu e. Experiența ca turist e însă altă chestie: pur și simplu ai senzația că ți se livrează un produs sub standarde, pentru care trebuie să mulțumești politicos și să povestești uimit acasă.

Ei bine, asta nu pot să fac. Tocmai de aceea, în acest sezon, nu pot să recomand Italia. Veneția e frumoasă, Roma măreață, însă ai aceeași problemă ca în România: ambele sînt locuite și nimeni nu zîmbește. La tine, mă refer.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Convingeri

Dacă viitorul preşedinte al Statelor Unite ar putea beneficia de voturile din restul lumii, victoria senatorului de Illinois, Barack Obama, ar fi asigurată. În ajunul călătoriei sale în străinătate (Orientul Mijlociu, Europa), un sondaj al ziarului *The Guardian* dădea patru din cinci britanici pentru Obama, *The Pew Research Centre* publica rezultate conform cărora în principalele ţări europene sînt de două ori mai mulţi oameni care au mai multă încredere în Obama decît în rivalul său; nu peste tot cifrele sînt atît de elocvente, dar ne-americanii, ba chiar şi anti-americanii, de oriunde ar fi ei, îl susţin pe Obama într-o proporţie semnificativă. Cei mai radicali critici ai maniheismului american (împărţirea lumii între buni şi Imperiul răului), ai comportării hegemonice a singurei mari puteri, ai influenţei negative a culturii americane, văd în viitorul preşedinte Obama omul care va retrage trupele americane din Irak, va găsi o soluţie pentru conflictul din Orientul Mijlociu acceptată şi de Israel, şi de statele arabe, în timp ce palestinienii vor obţine ceea ce cer de decenii; Obama va izbuti să anihileze reţelele teroriste şi va renunţa la privilegiile comerciale americane impuse partenerilor contractuali. Această idilă nu poate fi tulburată decît de vestea că preşedintele SUA are nevoie, pentru a fi ales, de voturile majorităţii americanilor şi nu de cele ale locuitorilor din alte continente.

În timp ce Obama călătoreşte prin lume pentru a verifica la faţa locului cît trebuie să cedeze din planurile iniţiale pentru a realiza înţelegeri reale, preşedintele în exerciţiu, Bush jr., de la care nimeni nu mai aştepta nimic, face un viraj de politică externă cu consecinţe importante. Presa de toate felurile agită iminenţa unei lovituri militare împotriva Iranului, executată fie de aviaţia israeliană, fie de cea a Statelor Unite, dar diplomaţia face primii paşi în vederea normalizării. După 30 de ani de ruptură, cînd Statele Unite boicotau orice reuniune cu participare iraniană, s-au reluat contactele cu Iranul: William Burns, numărul trei la Departamentul de Stat, este prezent la Geneva, la o reuniune privind dosarul nuclear, la care e de faţă şi negociatorul iranian, responsabil cu acest dosar. Este un gest simbolic foarte important, pentru că, şi în eventualitatea că iranianul şi americanul vor pleca aşa cum au venit, s-a arătat că SUA nu resping poziţia europeană împărtăşită şi de Rusia, şi de China: negocieri înaintea oricăror sancţiuni economice sau acţiuni militare. Conform ziarului *The Guardian,* administraţia Bush e pregătită să deschidă un birou pentru reprezentarea intereselor americane în Iran. După tratativele cu Coreea de Nord, reluarea contactelor cu Iranul i se pare lui John Bolton, fost ambasador american la ONU, „dezonorantă", rezultatul unei „decăderi intelectuale": „E ca şi cum administraţia Obama s-ar fi instalat cu şase luni mai devreme".

Dar Obama caută şi el drumul spre centru. Ca orice pretendent la cea mai importantă funcţie administrativă şi politică din ţara sa, Obama ştie că nominalizarea se cîştigă stimulîndu-i pe militanţii radicali din propria tabără, dar victoria în alegerile generale se obţine prin fraze care să-i liniştească pe indecişi şi pe marginalii taberei adverse. Cu gîndul la aceştia îşi moderează Obama discursul principial. Nu se mai promite o retragere din Irak în 16 luni, acum obiectivul e mult mai îndepărtat şi etapele seamănă foarte mult cu calendarul proiectat de rivalul republican, John McCain. Chiar înainte de vizita la Bagdad, schimbarea de atitudine era evidentă.

În sondaje, sînt foarte mulţi americanii care cred că John McCain va fi un comandant suprem al armatei mai bun decît Obama. În această direcţie îşi îndreaptă strategiile candidatul democrat, vrînd să arate că va apăra securitatea Statelor Unite cu tot atîta zel ca rivalul său cu un eroic trecut militar.

Şi în materie de politică internă, Obama îşi moderează discursul acceptînd ceea ce a respins, promiţînd că bogaţii nu vor pierde, iar săracii vor cîştiga. „Există vreo idee pentru care Obama ar muri?" – se întreabă David Paul Kuhn în *The Wall Street Journal*. Probabil că nu, dar e dispus să-şi închine viaţa ideii că el trebuie să fie preşedinte. Dacă aceasta e o idee.

globul cubic

Protecţia franceză

Că Raportul de evaluare al Uniunii Europene cu privire la succesele Bulgariei pe calea integrării nu va fi unul pozitiv se ştia dinainte. Guvernul lui Serghei Stanişev s-a pregătit să-i facă faţă şi să iasă din impas. În acest context s-a înscris vizita premierului la Paris şi convorbirile cu preşedintele Franţei, Nicolas Sarkozy.

În săptămînalul *Svega,* Svetoslav Terziev pare a fi sigur că Franţa va lansa „un colac de salvare". Probabil că vor fi evitate stîngăciile lui Franco Frattini, fostul comisar european: „Multe ţări europene occidentale l-au acuzat pe comisarul italian că a fost prea apropiat de Sofia şi de Bucureşti. Vizita de cîteva zile într-o staţiune de schi în compania ministrului de Interne bulgar, Rumen Petkov, a fost rău percepută de Comisie. Acuzat de corupţie, Petkov a fost constrîns să demisioneze. În septembrie sau în noiembrie, va avea loc prima reuniune a miniştrilor de Externe pentru a analiza oportunitatea sancţiunilor împotriva României şi Bulgariei pe baza Raportului de evaluare. Preşedinţia fiind franceză, Parisul îşi va putea exercita influenţa. Desigur, Franţa nu poate influenţa atitudinea celorlalţi 26 de membri. Dar o poate orienta discret... Poate folosi argumentul adus de Sarkozy în convorbirile cu Stanişev: a declarat atunci că neîmplinirile Bulgariei nu sînt o noutate, că ele erau cunoscute încă înainte de acceptarea Bulgariei în Uniunea Europeană, că în loc să se vorbească despre aspectele negative, ar trebui pus accentul pe realizările pozitive apărute după aderare. Nu trebuie făcut din Bulgaria «un caz». Dacă sancţiunile se vor limita la suspendarea unuia sau altuia din fondurile europene, Stanişev va putea afirma că guvernarea sa nu este contestată de Bruxelles. Doar voinţa politică clar exprimată de a izola Bulgaria în sînul Uniunii poate să-l coste postul. Dar Franţa va veghea ca acest lucru să nu se întîmple".

În acelaşi articol se menţionează că Sofia va achiziţiona două corvete franceze la preţul de un miliard de leva (500 de milioane de euro). Un argument care contează. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Peste ocean, creşte un eu imens

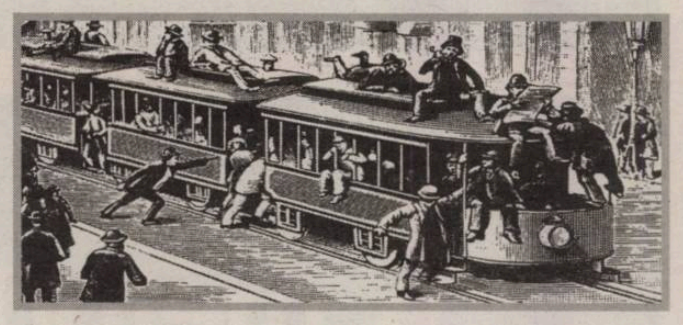

Nu ştiu ce părere aveţi despre Barack Obama. De departe, omul are două bile albe deja: a învins în cursa pentru nominalizarea democrată o doamnă pe cît de puternică politiceşte, pe atît de antipatică şi reprezintă alternativa politică pentru un preşedinte actual încă şi mai antipatizat. În plus, apare ca omul proaspăt care călăreşte cu siguranţă senină valul schimbării. Dar, în America, asta nu este suficient ca să cîştigi alegeri. Mai ales cînd contracandidatul este un domn cît se poate de respectabil, cu vastă experienţă politică. În orice caz, campania electorală de anduranţă în care a concurat cu Hillary Clinton a scos la iveală, deopotrivă, marele avantaj al lui Barack Obama, dar şi marele său defect. De-o parte, un farmec electrizant. De partea cealaltă, o vanitate colosală. Iar cursa spre Casa Albă este cu atît mai interesantă, cu cît sensibilitatea publicului american este foarte mare şi pentru una, şi pentru cealaltă, dar cu semn schimbat.

Obama a dovedit că farmecul personal poate învinge maşinăria de partid. Iar de acum înainte, maşinăria de partid va lucra pentru el. Este, fără discuţie, cea mai bună veste pe care o poate primi un admirator al democraţiei directe. Numai că fenomenul popular şi mediatic pe care l-a stîrnit ascensiunea sa uimitoare pare să-i fi furat minţile lui Obama. Sigur, vanitatea nu e deloc ceva nou la politicieni. Sigur, încrederea în sine trebuie să fie cît un munte dacă vrei să treci cu succes prin nesfîrşitele încercări de toate felurile care apar pe drumul spre Biroul Oval. Dar, totuşi, parcă nici un alt candidat nu a mers pînă acolo încît să spună că victoria sa în preliminare „este momentul de care îşi vor aduce aminte multe generaţii de acum înainte şi vor spune *atunci a început totul!,* căci din acel moment a început să se vindece planeta". Parcă nici un alt candidat din istorie nu s-a apropiat mai mult de tonul mesianic. Unul dintre sloganurile sale pe care îl repetă cu o vădită plăcere la mitinguri este: „Eu sînt cel pe care îl aşteptaţi!". Este adevărat că, pe lîngă această masivă încredere în sine, trebuie simţit şi strigătul de eliberare al unei frustrări acumulate de o rasă întreagă, vreme de secole.

Acum, Barack Obama este preocupat să remedieze unul dintre handicapurile evidente de care suferă în competiţia cu McCain: lipsa de experienţă în politica externă şi de securitate. Probabil că niciodată în istoria alegerilor americane poziţia candidaţilor în această problematică nu a contat atît de mult ca acum. Trebuie spus că nici un candidat pentru un prim mandat la Casa Albă, mai ales unul venit din afara executivului american, nu s-a priceput la politică externă. Nici Kennedy, nici Reagan, nici Clinton, nici Bush Jr. nu ştiau mare lucru despre politica externă înainte de ziua inaugurării. *Foreign Affairs* şi-a făcut un bun obicei din a cere candidaţilor cu şanse la Casa Albă un text despre cum văd ei politica externă americană. Dacă ar fi adunate în volum, textele acestor candidaţi – dintre care unii au devenit preşedinţi care au dezvoltat în timpul mandatului doctrine de politică externă cu impact semnificativ asupra istoriei lumii – ar constitui o antologie amuzantă a idealismului diletant. Aşadar, în mod normal, nepriceprea lui Obama la politică externă nu ar trebui să fie un impediment. Totuşi, acum, ca niciodată înainte, America resimte acut, în interiorul ei, cît de importantă este politica externă a ţării şi aşteaptă soluţii de la candidaţi. Aşadar, Obama îşi simte dezavantajul şi trece la ofensivă pe aceast subiect. Mai întîi, a adus-o aproape pe Susan Rice. Ea are multe lucruri în comun cu actualul secretar de stat american. Este, aş spune, versiunea democrată a Condoleezzei Rice. Numele de familie e acelaşi, culoarea pielii e aceeaşi, parcursul academic aparţine aceleiaşi categorii de mare prestigiu, asemănător este parcursul prin diverse funcţii executive washingtoniene. Nu în ultimul rînd, *sex-appeal*-ul este de aceeaşi extracţie. Susan Rice a fost asistent al secretarului de stat pentru problemele Africii în timpul ultimului mandat Clinton şi, în 2004, a fost consilierul pentru politică externă al candidatului democrat John Kerry. Adică, exact ceea ce este acum pentru Barack Obama. Vremea lungă a puterii republicane şi-a petrecut-o, după tipicul rotaţiei de cadre americane, într-un *think-tank* de prestigiu.

Alături de Susan Rice, Obama a plănuit un turneu internaţional, care trece prin Irak, Afganistan şi cîteva mari capitale europene, tocmai pentru a arăta americanilor că ştie să se comporte diplomatic, dar şi pentru a culege ceva aplauze europene numai bune de pus în piept la vremea confruntării cu McCain. Numai că, în organizarea acestui turneu, Obama s-a aruncat prea departe, cum se spune. În planul său, unul dintre punctele maxime ar fi trebuit să fie o alocuţiune lîngă poarta Brandenburg, acolo unde Ronald Reagan a rostit discursul *„Mr. Gorbachev, tear down this wall"* (12 iunie 1987). Deşi ministerul german de Externe a fost iniţial de acord, cancelarul german a cerut, totuşi, ca discursul lui Obama să aibă loc în altă parte. A doua variantă este Rathaus Schoneberg, acolo unde J.F. Kennedy a rostit celebrul *„Ich bin ein Berliner"* (26 iunie 1963). Dacă nici aici, atunci la aeroportul Tempelhof, acolo unde podul aerian american a salvat Berlinul de Vest de sub asediul comunist. În orice caz, căutarea cu obstinaţie a unui loc cu rezonanţă istorică certă în sufletul poporului american mi se pare suspectă. Efectul mediatic pe care mizează Obama este evident. E ceva de mic impostor în toată căutarea asta. Omul chiar crede că are un mesaj istoric, menit să reformuleze lumea vestică. Şi nu este, încă, preşedinte. Spre binele său şi al nostru sper ca Obama să fi priceput ceva din refuzul strategic al gazdelor sale berlineze cînd a cerut un discurs la Brandenburg. Totuşi, există pe lumea asta locuri care se cîştigă mai greu decît un tur electoral preliminar în propriul partid.

ready made

„Producătorii de prune bune pentru uscare, cum sunt soiurile: Tuleul gras, vânătele, bistriţele, Ana Spät şi Agen, ar face un lucru bun dacă s'ar întovărăşi construind cuptoare de uscat prune, tip «Bosniac». Ei ar putea în acest fel să-şi valorifice mai bine prunele decât făcându-le Ţuică."

(Drumul nou, foaie de popularizare agricolă, Anul II, nr. 21, 15 noembrie 1932)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Prima zi

Era un drum de vreo doi kilometri şi jumătate de la gară pînă la unitatea din vîrful dealului care avea să ne mănînce nouă luni din viaţă. Plini de gînduri, cu valizele noastre de lemn, străbăteam drumul ca nişte condamnaţi. Unii ne ştiam deja din liceu, alţii abia atunci încercau să se cunoască. Cînd am ajuns aproape de gardul de beton, un băiat care ne spusese că e de pe la Sighişoara ne-a invitat să ne aşezăm pe iarbă şi să mîncăm din brînza şi slănina pe care le avea cu el şi să terminăm sticla de ţuică de prune pe care i-o dăduse bunicul lui la plecare. „Tăt nu mai am ce face cu ele înăuntru şi cred că acolo o să ne dea de mîncare, nu-i aşa? Iar cu ţuica nici nu ştiu dacă mă lasă să intru. Mai bine s-o gătăm amu“ – ne-a explicat el, reuşind să ne risipească ezitările. Eram patru cei care ne-am aşezat pe marginea drumului pentru ineditul picnic. Însă abia dacă am apucat să luăm cîte o gură de ţuică şi să gustăm brînza, că ne-am trezit cu un subofiţer mustăcios lîngă noi. Apăruse parcă din pămînt şi, zîmbindu-ne larg, ne-a spus că nu e bine să mîncăm acolo, pe marginea drumului, sub gardul unităţii. „Puteţi mînca şi înăuntru, măi băieţi. Aveţi mese şi bănci în parcul unităţii.“ Noi ezitam, dar el parcă ştia de ce, şi a continuat: „Vă lăsăm să vă terminaţi acolo şi băutura, că doar oameni sîntem, ce naiba“. Cum nu prea aveam încotro, ne-am strîns bucatele şi bagajele şi ne-am îndreptat spre poartă. La gheretă ni s-au cerut buletinele şi am fost puşi să semnăm într-un tabel. Apoi, dintr-odată, un alt subofiţer i-a zis sighişoreanului: „Ia dă încoace sticla aia“. La protestele noastre, a replicat pe ton milităresc că potrivit nu ştiu cărui decret, consumul de alcool în unităţile militare e interzis. În acel moment poarta glisantă pe care intraserăm s-a închis în urma noastră cu un clănţănit metalic care nu mai lăsa loc nici unei speranţe. Sticla a fost confiscată dimpreună cu brînza şi slănina, iar noi am fost mînaţi cu „recrut, înainte, marş!“ către un platou de beton unde aveam să ne cunoaştem comandanţii. Am priceput atunci că între „noi“ şi „ei“ nu există cale de înţelegere şi că ne aşteaptă o adevărată încercare. Ne-au luat în primire nişte fruntaşi absolvenţi de facultate, care făceau doar şase luni de armată şi veniseră înaintea noastră cu vreo cîteva săptămîni. Ne-au explicat nişte reguli pe care nici nu le-am ascultat. Am fost repartizaţi în dormitoare, cîte treizeci în încăperi de vreo 50 de metri pătraţi, iar apoi ne-au trimis la magazie să ne luăm uniforme potrivite, ceea ce a însemnat un adevărat balamuc al cîrpelor. După ce am terminat, ne-au îndrumat la o altă magazie să ne găsim bocanci pe măsură. Se făcuse aproape seară cînd ni s-a ordonat să ne coasem efectele. Nici nu ştiam ce sînt alea. A venit un plutonier să ne împartă petliţe, gulere de plastic, cuci şi centuri cu stema Republicii Socialiste România. Ne-au „distribuit“ pijamale kaki şi lenjerie de pînză tot kaki, în timp ce ni se punea în vedere că trebuie să renunţăm la chiloţii şi maiourile pe care le aveam „de la mama de acasă“. Ni s-a explicat apoi unde trebuie cusut acel guler de plastic, aşa încît pielea să nu vină în contact cu postavul, ci cu plasticul. Deodată ne-a apărut în faţă perspectiva de a trăi nouă luni cu acel plastic la ceafă. Timp de o oră am fost lăsaţi singuri, să coasem plasticul de postav. Treizeci

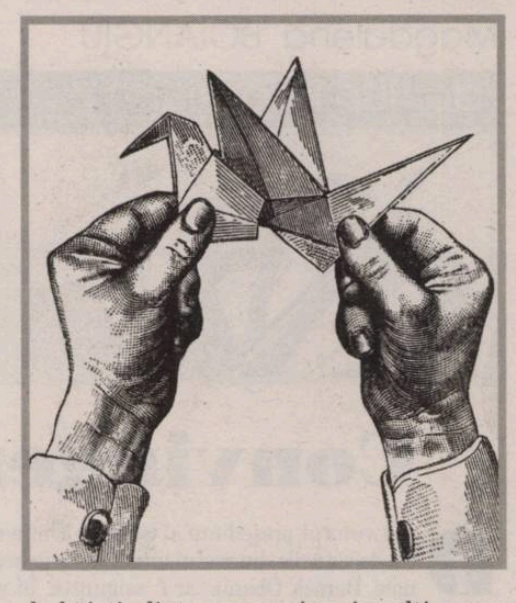

de băieţi, dintre care cei mai mulţi nu ne cunoşteam deloc între noi, stăteam fiecare pe marginea cîte unui pat şi coseam. Unii încercau să facă haz, alţii aveau lacrimi în ochi. Atunci am auzit fredonat pentru prima dată cîntecul: „Mamă, mamă, unde eşti tu oare, / Bate-mă de vrei, / Da' vino să mă iei“.

La ora mesei ne-au adunat din nou afară, în uniforme. Arătam toţi la fel şi peste cîteva minute mîncam toţi varză cu salam prăjit şi pîine cu magiun. După ora stingerii, cînd fiecare se pregătea să se confrunte cu propria depresie, în timp ce-şi căuta o poziţie mai bună în noul pat cu saltea de paie, a izbucnit ca din senin un teribil rîs colectiv. Rîdeam cu toţii pînă la sufocare; pînă ce durerile de burtă au devenit atroce; hohoteam ca dementii fără motiv; rîdeam apoi fiecare de rîsul necunoscut al celui de alături, iar în scurtele secunde de pauză auzeam rîsetele din alte dormitoare; rîdeau toate plutoanele; rîdea întregul batalion de se cutremurau zidurile unităţii.

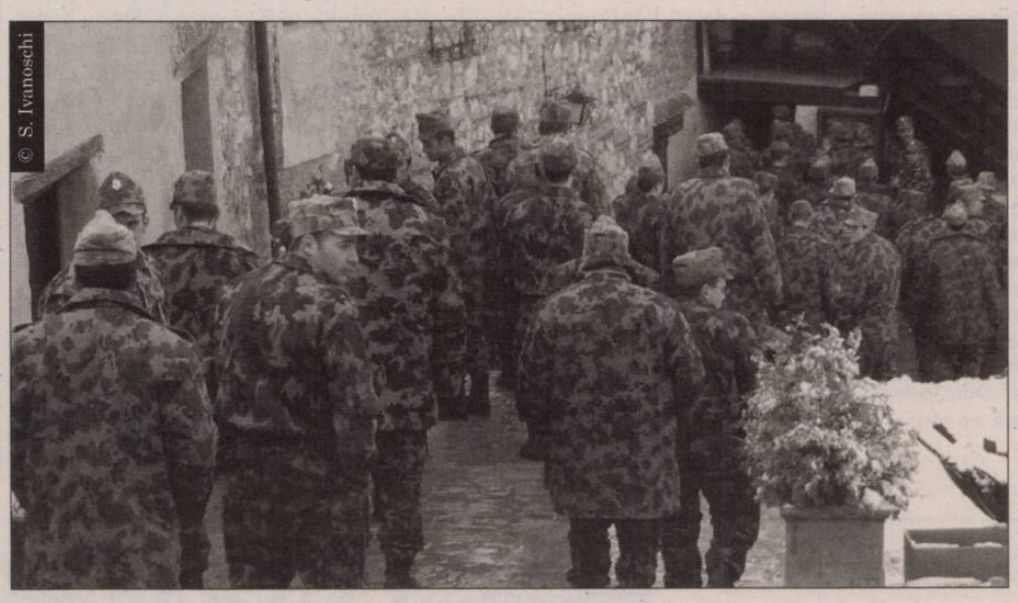
© S. Ivanoschi

3 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL **DILEMA VECHE**

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021/407.54.69

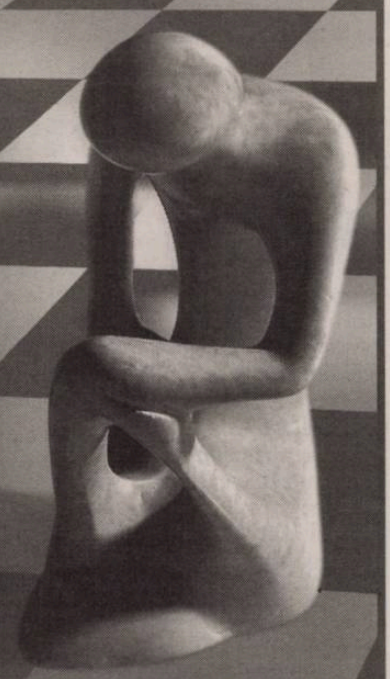

TRIMITE TALONUL

Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

LA TOATE OFICIILE POŞTALE, AGENŢIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche **3 luni (41 lei)** **6 luni (81 lei)** **12 luni (158 lei)**
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.
Pentru ca livrarea abonamentului să începă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 – CP 143, Bucureşti**, cod poştal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: n *la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp C, sector 1, Bucureşti* n *cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L.* n *la oficiile poştale* n *la sucursalele RODIPET* n *la firmele particulare.*

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Recompunerea localului

– Sînteţi de la geografie?
– Nu, de la sociologie.
– !?... – se miră omul, după care adaugă: să ştiţi că ăştia sînt cei mai vechi munţi din Europa!

Nu este nici drumul spre litoral, ne-am abătut şi din drumul spre deltă, deci alt rost nu putem avea prin aceste locuri decît să fim studenţi de la geografie, veniţi în practică pentru a studia Munţii Măcinului, cu minunăţiile lor geologice. Pentru ce altceva ar veni nişte străini prin aceste părţi?

Lucru de mirare, căci „Dobrogea profundă“, în general, şi această parte a ei, în special, reprezintă o lume absolut fascinantă. De la Brăila, cu pitorescul ei unic, aşteptînd să renască din propriile ei ruine, şi pînă la ruinele cetăţii de la Enisala, dominînd orizonturile, de la crestele fantomatice ale Pricopanului, cu broaştele sale ţestoase, la cheile Dobrogei, semnalate la drumul mare, dar pierdute pe un drum pe care nu trece nimeni, de la Mănăstirea Cocoş din pădurea sa de tei, la Başpunar, ascuns vederii în cotul unui fost braţ al fluviului, Dobrogea este plină de *locuri* unice, care mai de care mai „exotice“. Poate chiar prea exotice pentru a fi recuperate turistic...

Această lipsă de vizibilitate a Dobrogei se datorează, în bună parte, dificultăţii imaginarului naţional de a integra o zonă prea pestriţă şi agitată etnic, pe care istoria patriei o menţionează doar cu trimitere la Mircea cel Bătrîn, domn al ţinuturilor româneşti pînă la „marea cea mare“: Dobrogea, pămînt românesc. Doar frumuseţile naturale ale acestui „pămînt românesc“ par a fi intrat, ca mici perle din coroana naţiei, în atenţia şi conştiinţa românilor: litoralul, Delta Dunării, poate ceva din Munţii Măcinului... Şi, eventual, Adamclisi, loc al protoistoriei neamului. Restul e prea diferit, prea altcumva pentru a face parte din *imaginea ţării*.

Toate acestea îmi aduc aminte de formula standard prin care ni se explica la limba română că literatura noastră, prin însăşi particularitatea sa, participă la literatura universală. Altfel spus, particularul îşi trage valoarea din participarea sa la ceva mai cuprinzător decît sine, naţionalul participînd la universal, iar localul la naţional. Valorile păreau prinse astfel într-un vîrtej ascendent, care le absorbea spre cerurile universalului – sau măcar spre echivalentul politic al acestuia, naţiunea. Despre un local care să reprezinte localul şi o valoarea locală mulţumită de sine n-am prea auzit. Locurile Dobrogei par astfel a nu-şi fi găsit locul în acest scenariu naţional.

Şi totuşi, localul a fost o referinţă esenţială în Balcanii prenaţionali. Un bătrîn din Dobrogea îi povestea, de pildă, Irinei Nicolau, care l-a întrebat ce este el, de fapt, că pentru unii este macedon, pentru alţii vlas, unii îi spun şi ţînţar, depinde cu cine stă de vorbă. „Nimeni nu ştie însă că sînt grămuştean!“ – conchidea bătrînul. La fel şi megleno-românii din Cerna, botezaţi astfel de erudiţii secolului al XIX-lea, dar care se consideră mai degrabă vlasi din Meglen. Etnonimele erau astfel, adesea, toponimice.

Apariţia şi dezvoltarea naţiunilor a transfigurat însă aceste referinţe. Configuraţia apartenenţelor a devenit naţională, regrupînd şi scindînd identităţi după jocul intereselor politice de moment. Dobrogea, cu tot amestecul său şi schimbările sale de populaţii, devenea astfel, la rîndul său, în primul rînd „pămînt românesc“.

Ce se întîmplă însă acum cu aceste ţinuturi şi comunităţi? Pe de o parte, au intrat şi ele într-o epocă „post-naţională“; pe de altă parte însă, după dispariţia unităţii imaginare a „oamenilor muncii“ din socialism, ele se află într-o perioadă de redescoperire şi promovare a „diversităţii etnice“. Discursul naţional nu a dispărut, bineînţeles, fiind chiar supralicitat de o ariergardă de patriotism reactiv. Pe de altă parte, comunităţile însele îşi reconstituie apartenenţele, organizîndu-se în „comunităţi“ sau „uniuni“ naţionale şi locale şi renegociază apartenenţa lor la diaspore ale naţiunilor de referinţă. Chiar şi tătarii privesc cu interes la posibilitatea unei anumite autonomii a tătarilor din Crimeea.

Apar însă şi alte discursuri şi politici comunitare. Unele se aliniază proclamaţiilor eterice ale multietnicităţii. Mai interesant este însă ce se întîmplă la nivel local. Italienii sau germanii din Dobrogea, pe cale de dispariţie, se vor constitui oare în ceea ce Brubecker numeşte „etnicitate fără grupuri“, punînd în scenă o identitate etnică invers proporţională cu suportul lor demografic, după modelul Sibiului? Lipovenii din Carcaliu, emigraţi în masă în Italia, se vor regăsi ca ruşi, ca lipoveni, ca ortodocşi de rit vechi sau ca localnici din Carcaliu? Turcii din Bairam Dede, care ne explicau că, faţă de turcii din Turcia, cei de aici sînt mai calzi, mai prietenoşi etc., sînt ei oare pe cale să elaboreze ceea ce Herzfeld numeşte o „domesticitate reactivă“ pentru a (îşi) sugera că aici ei sînt, totuşi, „acasă“? Administraţiile locale, de regulă românesti, vor multiplica oare, în goana lor după voturi, sărbătorile şi „tradiţiile“ locale, pentru a-şi atrage astfel bunăvoinţa electoratului etnic?

Mondialul, naţionalul şi localul, originea şi migraţia par a-şi disputa coordonatele noilor apartenenţe. Localul (re)devine astfel un loc al acestor confruntări şi reconfigurări identitare. Biserica (re)devine la rîndul ei un factor esenţial în aceste recompuneri comunitare. Iar turismul se transformă într-un „agent etnic“ semnificativ, căci aceste comunităţi locale devin o resursă importantă tocmai pe măsură ce rămîn mai izolate şi mai firave – şi astfel mai atractive prin „exotismul“ lor. Nu întîmplător, tot mai mulţi primari şi lideri culturali vorbesc aici despre proiecte de „turism etnic“, punînd astfel în scenă un nou discurs despre Dobrogea ca „mozaic etnic“!

PUBLICITATE

107,3
În traficul din Bucureşti ai şansa
să primeşti o carte.
SMART FM
UN RADIO CU CARTE

PUBLICITATE

CUMPĂRĂ ACUM UN JEEP® GRAND CHEROKEE ŞI PRIMEŞTI CADOU PACHETUL EXCLUSIV, ÎN VALOARE DE 1904 EURO* (TVA INCLUS)

Motorul V6 CRD de trei litri te poate duce aproape oriunde. Iar confortul până acolo şi înapoi ţi-l oferă scaunele rafinate, îmbrăcate în piele, sistemul audio performant şi ornamentele din lemn plăcute ochiului.

Consum combustibil: urban 13.1 l/100km; extraurban 8.6 l/100km; mixt 10.2 l/100km; Emisii CO2: mixt 270 g/km
Jeep este o marcă înregistrată a Chrysler LLC
*Oferta în limita stocului disponibil.

Pachetul Exclusiv include:
• faruri cu xenon,
• pachet interior din piele,
• car kit bluetooth U-Connect,
• cameră video pentru asistenţă la parcarea cu spatele,
• pachet off-road,
• celelalte elemente ale pachetului le găseşti pe www.jeep.ro

The new, more Grand Cherokee. Jeep

Andrei PIPPIDI

SOS București

Casa din Popa Rusu

Nici o casă de pe strada Popa Rusu n-are statut de monument istoric. Ceea ce e absolut inexplicabil, fiindcă mai multe s-ar cuveni să figureze pe acea listă oficială, atît de incompletă, deşi se găsesc şi unii care ar dori să o scurteze prin declasări. În cazul clădirii de care va fi vorba astăzi, nici o îndoială nu e permisă. Casa de la numărul 24 este cea mai frumoasă din tot cartierul: înconjurată de o mică grădină şi construită în stilul cu reminiscenţe neoclasice în care erau pe vremuri casele boiereşti din Moldova (la Botoşani de pildă, înainte de 1970). Dacă trecătorul se apropie, atras de albeaţa acestei faţade pe care o înnobilează treptele ducînd la intrarea din centru, priveliştea îl dezamăgeşte. Sparte sînt ferestrele şi geamurile de la uşă, verdeaţa din jur e a buruienilor, nu a florilor de altădată. Culmea, undeva, într-un colţ, pe o cîrpă răsucită de vînt scrie: „De închiriat". Cine ar vrea să închirieze această ruină? Cel mult, ar putea să o cumpere cineva, dacă are bani să o restaureze. Poate că anunţul a fost pus de mult şi, între timp, degradarea a continuat.

Totuşi, chiar fără calitatea ei arhitecturală, trecutul casei ar fi fost de ajuns pentru a-i asigura o soartă mai bună. Autorizaţia de construcţie, pe această parcelă care purta atunci numărul 18, a fost solicitată în 1892 de un domn D.I. Dobrescu. Tot el este înscris ca proprietar în Anuarul României din 1895/1896. El nu e altul decît Demetru I. Dobrescu (1869-1948), personaj al cărui nume este legat de istoria Bucureştilor, fiindcă, ministru al Justiţiei pentru trei luni în 1918, avea să fie din 1928, ca naţional-ţărănist, primar al Capitalei. Şi ce primar! Unul din cei foarte rari care s-au preocupat de peisajul urban. Stă mărturie broşura lui din 1934 *Viitorul Bucureştilor,* în care făcea propuneri îndrăzneţe: „Se pot săpa lacuri frumoase artificiale, se pot planta păduri întinse, se pot ridica monumente măreţe, care ar aduce viaţa şi pitorescul în oraşul cel mai banal". Cu acelaşi prilej, el declara: „Un popor nu valorează decît atît cît valorează capitala sa". Cuvinte de meditat şi astăzi, după alegerea unor edili care năzuiesc să introducă noi programe urbanistice.

Dobrescu visa la un oraş cu 1.500.000 de locuitori, cifră pe care populaţia bucureşteană a atins-o în prezent. Reformatorul propunea modernizarea ca adaptare la viteza circulaţiei şi la rapiditatea pe care betonul o permite lucrărilor de construcţie. El cerea bulevarde şi pieţe largi, amenințînd că „peste cîtva timp nu vom mai putea circula în Bucureşti decît cu viteza carului cu boi", profeţie care, iată, s-a adeverit. Lui i se datorează crearea unor ştranduri şi parcuri, la Snagov, la Băneasa, unde acum pădurícea e retezată nemilos, şi a plănuit altele: Herăstrău şi Tineretului. A semnalat necesitatea de a se închide Cimitirul Bellu. Printre proiectele sale nerealizate se numără Cetatea universitară, ca la Paris sau Madrid, şi un nou palat regal pe dealul Piscului, ori unele de tot naive: strămutarea monumentului de la Adamclisi pe dealul Arsenalului, care nu mai există, sau acoperirea cu sticlă a Lipscanilor, deveniţi un centru al modei feminine europene! Cel puţin într-o privinţă i-aş da dreptate, cînd preconiza ca biserica Patriarhiei să rămînă catedrala noastră naţională, „pentru că sînt convins că împrejurările nu vor permite să se înalţe o catedrală nouă". Arhitecţii pe care-i încuraja, Doicescu, Horia Creangă, Marcel Iancu, au lăsat cît au lăsat, dar tot ce a ieşit din mîna lor face cinste acestui oraş. E însă adevărat că, în acelaşi timp, el a dus mai departe lupta contra clădirilor vechi, dispreţuite ca „orientale" şi insalubre, şi din cauza acestei politici sistematizarea a ajuns să însemne eliberarea de trecut, iar oraşul lui Dobrescu ajunge azi să fie sacrificat ca „trecut".

Casa din Popa Rusu a trecut repede la alt proprietar. Cel pe care-l consemnează planurile cadastrale din 1895 era un maior Eracle „Petroride", desigur Retoride, familie liberală. Ar fi mare păcat să se piardă această clădire pe care o recomandă şi vîrsta, şi frumuseţea ei.

PUBLICITATE

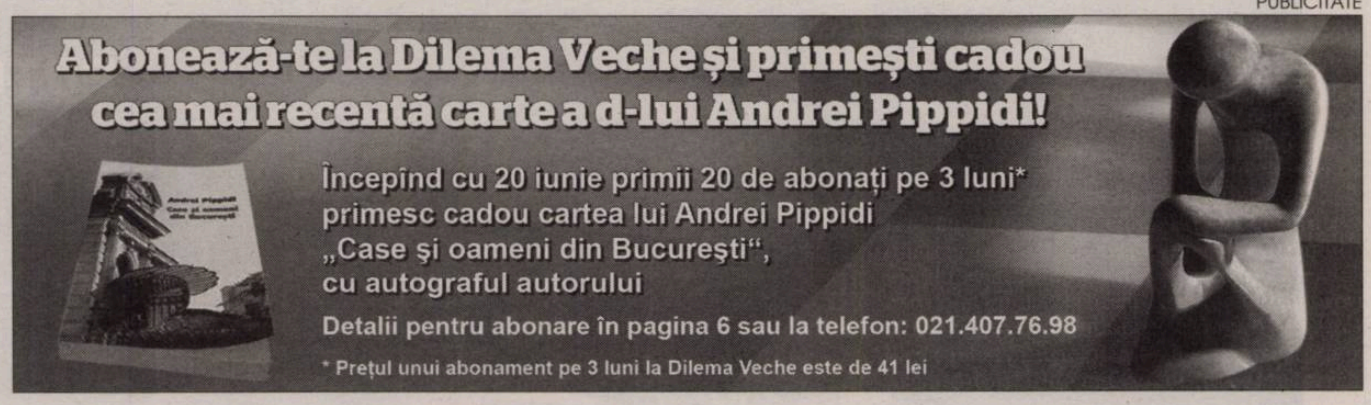

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: ● *Codrin Liviu CUŢITARU (eseist)* ● *Caius DOBRESCU (scriitor)* ● *Cătălin GHIŢĂ (eseist)* ● *Gabriela GLĂVAN (lector univ., Facultatea de Vest, Timişoara)* ● *Mircea MARTIN (prof. univ., Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti)* ● *Alexandru MATEI (eseist)* ● *Sorina ZAVALAN (studentă, Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Simona SORA*

Român şi/sau european

Într-o analiză antropologică despre Buna folosire a memoriei, *Smaranda Vultur încearcă să definească – în vremea căderii tuturor frontierelor – identitatea bănăţeanului „normal", privită în oglinda identităţii „simplului român", dar şi în cea a „bunului european". Nu întîmplător, la anchetă, un bănăţean născut în 1920 ştia foarte bine că e european prin naştere, iar un student din Timişoara zilelor noastre simţea că „a fi european român* nu *înseamnă deloc acelaşi lucru cu a fi european pur şi simplu".*

Am încercat, în primăvara trecută, să reiau această anchetă, ca subiect de examen la „Asistenţă Managerială şi Secretariat", ultimul an, aşadar cu studenţi ce urmau, în foarte scurt timp, să lucreze în posturi centrate pe comunicare. În afara avalanşei obişnuite de texte copiate direct de pe Internet, tema („Identitatea mea *personală, naţională, europeană") a provocat multă nedumerire. Iar dacă identitatea personală – de care cei mai mulţi studenţi reuşeau să se ocupe şi teoretic (cu ajutorul teoriilor persoanei, de la Mounier la Ricoeur şi Lévinas), şi practic („Eu sînt eu", a scris un student, semnînd lucrarea) – sau identitatea naţională (povestită istorico-literar şi retorico-ideologic) păreau clare, aşa-zisa „identitate europeană" i-a cam lăsat visători. „Să te simţi european, în momentul de faţă –* scria M.J. *– este destul de greu şi chiar confuz. Înţeleg că, din punct de vedere normativ, am asimilat acest statut, că, din punct de vedere istoric, este mai mult decît evident, dar în condiţiile sociale, politice şi economice ale României contemporane, uneori simţi că identitatea ta europeană este destul de fragilă."* A.A. *era interesată mai degrabă de felul în care „proiectul european a fost şi încă mai este creator de cultură şi artă", şi definea identitatea europeană, citînd-o pe Grete Tartler, ca menire „a artei de a împăca şi de a crea o convieţuire armonioasă acolo unde fusese moştenită discordia". În fine,* G.A. *îşi definea astfel propria identitate europeană: „ea există doar în măsura în care respinge cu desăvîrşire cultura americană". Abisală definiţie, dar plină de consecinţe. Textul care încheie acest dosar, semnat de Sorina Zavalan, a fost cea mai echilibrată lucrare din acest experiment recent.*

Dincolo însă de experimente extreme, chestiunea identităţii alimentează una dintre cele mai acute şi mai sensibile discuţii ale vremurilor noastre. Recent, au apărut în volum Conferinţele „Cuvântul", *inaugurate în martie 2004 şi încetate anul trecut, avînd ca temă unică „Identitatea românească – identitatea europeană", dezbatere la care au participat intelectuali din toate zonele culturii umanistice şi care încerca definirea românităţii şi posibilitatea refacerii tradiţiei noastre europene. O dilemă (şi... şi / sau... sau) din care nu putem ieşi decît întorcînd-o, periodic, pe toate părţile.* ***(S. S.)***

Mircea MARTIN

O dublă identitate

Într-o epocă în care au loc atîtea întîlniri fecunde şi deseori inaparente între civilizaţii diferite, în care se produc şi scandaloase ciocniri între civilizaţii, problematica identitară nu are cum să nu fie actuală. Interesant e faptul că ea se reactualizează nu numai în locuri de pe glob ce par să-i fie prielnice, dacă nu chiar predestinate, dar şi în puncte cu totul neaşteptate dintr-o topologie a minţilor individuale.

Deşi apartenenţa europeană pare de la sine înţeleasă pentru majoritatea locuitorilor „bătrînului continent", în chiar deceniul care a urmat prăbuşirii politice a comunismului – principala stavilă în calea unităţii europene –, diviziunile, divergenţele, ciocnirile au covîrşit viziunile integratoare. După eseul elegiac al lui Milan Kundera („Tragedia Europei Centrale", 1984), care opune, printre altele, Europa Centrală Europei de Est, alte comentarii au operat disocieri între „Roma" şi „Bizanţ", respectiv între posteritatea religioasă şi culturală a acestor centre.

Se poate spune că s-au văzut – ori s-au adîncit – mai cu seamă liniile de separare, de dezbinare *(„fault lines")* decît trăsăturile de unire dintre popoarele europene. Pe fondul conflictelor (bine întreţinute) din fosta Iugoslavie, a avut loc la Paris un colocviu intitulat „Europa triburilor?" care aproape nu mai dădea şanse de sincronizare, de „europenizare" celor din Estul Europei. Interogaţia ironică, sarcastică din titlul respectivei reuniuni era un fel de a repune – dar serios, de această dată –, întrebarea *„Comment peut-on être Persan?"*. Reformulată contextual, ea ar fi trebuit să sune, probabil, astfel: „Cum poate fi cineva est-european?". Între a fi european (adică vest-european) şi a fi est-european se instituia un abis. De-a lungul anilor '90 şi chiar mai tîrziu am putut citi comentariile unor intelectuali occidentali care considerau preocupările identitare ale colegilor din Europa de Est (şi, mai ales, de Sud-Est) ca fiind „maladive". Se distingea cu multă siguranţă (spre a nu spune aroganţă) între o abordare ştiinţifică, progresistă, legitimă, (vest)europeană a identităţii, şi una etnicistă, pasională, chiar viscerală, est-europeană; între un naţionalism „bun", civic, liberal, occidental, şi un altul „rău", retrograd, colectivist, specifist, practicat în ţările foste comuniste.

Această fază a fost depăşită din punct de vedere politic şi, să sperăm, şi din punct de vedere al mentalităţilor. Europa unită pare acum a fi mîndră de specificităţile care o compun şi hotărîtă să le respecte şi să le menţină. Treptat, o anumită legitimitate intelectuală şi morală începe să fie acordată şi punctelor de vedere discordante formulate în Est, ca urmare a unei experienţe istorice diferite.

Integrarea europeană e de neconceput în absenţa unei dimensiuni culturale, dar integrarea culturală va consta într-o gestionare dificilă, complexă a diferenţelor, nu în elaborarea unui *acquis* comunitar obligatoriu. Omogenizarea politică şi cea economică nu au cum să-şi găsească deocamdată un corespondent în cîmpul culturii. Identitatea culturală a Europei este – şi va rămîne încă, într-un viitor previzibil – una plurală: *idem nec unum*.

Discursul european este, prin urmare, unul multiculturalist, dar nu în sensul unei ideologii globalizante care egalizează toate practicile socio-culturale, descurajează comparaţiile şi interzice orice judecată de valoare sub suspiciunea de „incorectitudine politică".

Cu promisiunea de a respecta diferenţele, toate diferenţele, această ideologie maschează, de fapt, anularea lor treptată în urma presiunilor exercitate de economia (globală) de piaţă al cărei principiu unic – vandabilitatea – îl validează tacit.

Multiculturalismul european se fondează pe alte principii; el este, la rîndul lui, un discurs despre „celălalt", dar acest „celălalt" nu e considerat ca fiind radical diferit, ci semenul nostru, „aproapele" nostru, aproape de „specificitatea" noastră. Rolul său integrator va fi acela de a media, de a compara – ceea ce înseamnă a asocia şi a diferenţia în acelaşi timp –, de a stimula interferenţele, de a provoca crearea de interfeţe, de a cultiva zonele mediane. Spre deosebire de multiculturalismul globalizant, multiculturalismul europenizant nu are (neapărată) nevoie de o „traducere interculturală" (Z. Bauman) tocmai pentru că, dincolo sau dincoace de tradiţiile naţionale, există latent ceea ce am numit „un fond comun de europenitate" (v. „Există o identitate cultural-europeană?" în *Conferinţele „Cuvântul". Identitate românească-identitate europeană*, vol. I, pp. 54-64, Editura Cuvântul, 2008).

Prin excelenţă *mediator,* discursul europenizant este (sau ar trebui să fie) rezistent la ofertele facile şi consensurile superficiale ale globalizării, dar şi – cu cel puţin egală fermitate – la încercările de recuperare a unor specificităţi „originare" (oricum iluzorii), la conceptul de etnicitate organică impermeabilă şi, cu deosebire, la acţiunile de separatism etnocentric.

Ceea ce nu se înţelege încă în anumite medii (la noi şi aiurea) este faptul că specificitatea culturală naţională nu trebuie concepută în opoziţie cu identitatea europeană. Românitatea, polonitatea, germanitatea nu constituie apartenenţe conflictuale în raport cu europenitatea. E vorba, în fapt, de o dublă identitate, de o dublă înrădăcinare.

Această dublă identitate se cere conştientizată, cultivată şi apărată atît de indiferentismul globalist, cît şi de localismul defensiv necreator.

Nu e nevoie de o dezrădăcinare prealabilă de românitate (polonitate etc.) spre a accede la europenitate. Putem fi români şi europeni fără vreo sfîşiere lăuntrică, *dubla identitate* conferind fiecăreia dintre identităţile separate o dimensiune suplimentară.

Riscul *aculturaţiei* nu vine din europenism – chiar dacă acesta se arată a fi (doar) vest-europenism – ci, mai degrabă, din presiunile eficiente (facil-atractive) ale globalizării, ale unei globalizări ce se confundă cu o americanizare, la rîndul ei, redusă adesea la *fast-food, thriller* şi trivialitate.

Meditînd asupra activităţii noastre colective, se cuvine să nu ignorăm dimensiunea ei europeană, s-o descoperim, s-o (re)construim, s-o (re)inventăm.

Şi cum am putea s-o facem mai bine decît urmărind cu atenţie şi luciditate ritmul în care se produce reinvenţia României în spaţiul mental european. Ceea ce nu înseamnă că trebuie să ne preocupe doar imaginea României în Europa, ci, mai ales, modul în care Europa se reflectă în conştiinţa publică autohtonă; în modul în care Europa este prezentă (sau absentă) în viaţa de zi cu zi a cetăţenilor români.

„Cu cît mai european, cu atît mai român"

„Dar ce este europenismul? Ce înseamnă să fii european? Este european ceea ce e specific fiecărei ţări, fiecărui popor din Europa sau ceea ce e comun tuturor? Cu cît mai român (francez, polonez), cu atît mai european sau cu cît mai european, cu atît mai puţin român (francez, polonez)? În prima variantă, problema identităţii europene nu s-ar pune, ea fiind rezolvată prin simpla adiţiune a elementelor componente. Aceasta a fost, de altfel, poziţia unei importante filiere intelectuale autohtone – de la Ibrăileanu şi Iorga la G. Călinescu. Plauzibilă este, fără îndoială, doar varianta a doua, cu precizarea că identitatea europeană nu o diminuează neapărat pe cea naţională. E vorba, pînă la urmă, de un proces de conştientizare şi asumare. În ce mă priveşte, aş propune o a treia variantă, în ciuda caracterului ei optativ, şi, poate, utopic, în sensul unei *wishful thinking:* cu cît mai european, cu atît mai român, polonez sau francez. În această variantă, europenitatea ar avea tocmai rolul de a fixa şi argumenta trăsăturile naţionale care, oricum, există, care îi preexistă cel puţin din perspectiva conştientizării lor."

(Mircea Martin, „Există o identitate culturală europeană?", în *Conferinţele „Cuvântul",* vol. I, 2008)

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 24 iulie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Caius DOBRESCU

Mai degrabă, o identitate euro-africană

Adevărata problemă cu identitatea europeană nu ţine de înfrîngerile repetate înregistrate de constituţia unională. Este util să ne amintim că nici Statele Unite ale Americii nu au ajuns la federalismul lor robust din prima încercare: a existat o primă republică, pe model confederativ, care nu a rezistat tensiunilor şi disfuncţiilor interne, astfel încît Congresul continental a trebuit să se rereunească, pentru a da la iveală ceea ce astăzi numim Constituţia Americii. Cei ce refuzau cu încăpăţînare federalizarea au trebuit să renunţe la pasiunile lor autonomiste, acceptînd că numai un guvern central cu o autoritate consolidată putea să facă să supravieţuiască experienţa americană. Făcînd un salt peste secole, putem presupune că pornirile centrifuge ale francezilor, danezilor, irlandezilor ar putea fi stăvilite în momentul cînd se vor izbi de problemele economice şi (mai ales) de securitate generate de structura de decizie laxă, confederativă, care dirijează Uniunea în acest moment.

Problemele Europei sînt însă de altă natură, mai profundă. În istoria înregistrată, nu a existat o structură de putere multietnică şi multiculturală de asemenea dimensiuni care să nu fie dusă înainte de o idee coezivă. De un amalgam de putere, ambiţie şi elan vizionar. Actuala configuraţie pan-europeană nu este, însă, rezultatul unei mişcări interne, „spontane“, ci este produsul şi prelungirea patosului american al democraţiei şi egalităţii republicane. Uniunea Europeană nu ar fi existat niciodată fără prezenţa americană în Europa, după cel de-al Doilea Război Mondial. Perioada postbelică de guvernare americană, directă în cazul ţărilor învinse şi indirectă, prin consiliere şi ajutor economic, în ţările eliberate, este fundamentul unificării instituţionale europene de mai tîrziu. Putem înţelege situaţia printr-o paralelă cu istoria noastră: Regulamentele organice introduse de guvernarea militară rusă în Muntenia şi Moldova au reprezentat o premisă pentru unificarea instituţională românească din anii 1860.

Plasată, aşadar, nu în epicentrul simbolic, ci în zona de reverberaţie marginală, „funcţionărească“, a democraţiei eroice americane, Uniunea Europeană nu poate găsi în sine resursele pentru o auto-proiecţie simbolică de anvergură. Ea ar putea să dobîndească un sentiment viguros al propriei identităţi doar participînd la o idee de dincolo de şi mai mare decît ea. Aşa cum naţiunile fostei Europe de Est comuniste nu se simt legate între ele prin nimic altceva decît prin aspiraţia de integrare într-o Europă superioară civilizaţional, tot aşa şi europenii luaţi în ansamblu ar putea fi legaţi, indirect, prin raportarea la un model resimţit ca superior, nu sub aspectul civilizaţiei, ci sub cel al curajului şi energiilor.

Idealul integrării atlantice, exprimat încă de la început, chiar dacă latent, în NATO, funcţionează şi astăzi, chiar dacă aproape exclusiv în formă negativă. Obsesia Americii reprezintă un element puternic de coeziune europeană, chiar dacă substanţa activă a compoziţiei este, de fapt, resentimentul. Acesta este modul specific (vest)european de a participa la imperiul atlantic: voinţa, de altfel confuză şi pestriţă, de diferenţiere nu face decît să irizeze simbolismul imperial dominant. Integrată în structurile economice şi de securitate americane, Uniunea Europeană nu poate produce nici un mesaj propriu, distinct, ci doar o variaţiune, o modulaţie a temelor democraţiei republicane. Altfel spus, dincolo de disidenţa sa colorată şi zgomotoasă, Europa rămîne periferia de lux a imperiului american. Dar, în perspectivă, cu aportul unora dintre ţările postcomuniste care nu nutresc resentimente antiamericane (cum este cazul celor mai mari dintre ele: Polonia şi România), tendinţa dominantă ar putea să se schimbe. Astfel încît, în loc să urască *Urgrund*-ul american al identităţii lor, europenii ar putea ajunge, în mod magic, să-l accepte cu simpatie şi să se entuziasmeze de ideea unei fuziuni civilizaţionale transatlantice.

O altă posibilitate de a imagina Uniunea Europeană oferindu-şi experienţa auto-identificării prin participarea la un proces de integrare mult mai larg şi mai ambiţios s-ar putea plasa în perspectiva relaţiilor cu Rusia. Este evident că aceasta din urmă a păstrat şi după prăbuşirea sistemului sovietic un energetism universalist şi un cult coeziv al măreţiei. Dar reprezentarea general-europeană este că esenţa acestei imense puteri rămîne una obscură, brutală şi incontrolabilă. Aşadar, în viitorul previzibil, Rusia poate acţiona asupra imaginarului identitar european nu sub forma atracţiei/fascinaţiei, ci mai degrabă sub forma ameninţării, a pericolului iminent care obligă la coeziune.

În sfîrşit, un al treilea scenariu pentru identitatea europeană, presupunînd în egală măsură proiecţia în afară, raportarea la ceva mult mai mare decît sine, ar fi orientarea spre Africa. Integrînd ţări precum Turcia, Israelul şi, eventual, un Liban pacificat, Uniunea Europeană şi-ar deschide accesul oriental către acest continent şi posibilitatea de a deveni, iniţial, circummediteraneană. Evident că Africa are probleme uriaşe, dar reprezintă, în acelaşi timp, un rezervor inepuizabil de resurse, talente, energie creativă. Experienţa colonială a marilor puteri europene poate reprezenta garanţia că greşelile trecutului nu se vor repeta. Că relaţia cu statele independente ale continentului va fi bazată pe *fairness*, pe respectarea intereselor particulare şi pe viziunea interesului comun. Aş spune chiar că reacţia de respingere viscerală a proiectelor europene de colaborare economică la Mediterana venită din partea unui dictator primitiv şi crud precum colonelul Kadhafi dovedeşte deja, prin ricoşeu, că intenţiile europene faţă de ţările nord-africane sînt cît se poate de onorabile. Pe de altă parte, criza endemică, socială, economică, politică, medicală care mătură în special aria subsahariană a continentului vecin nu poate fi rezolvată vreodată cu actualele idei despre dezvoltare. Integrarea de perspectivă cu ţările continentului african poate reprezenta, din această perspectivă, o operă glorioasă nu doar din punct de vedere economic şi politic, ci, şi asta poate în primul rînd, din punct de vedere umanitar. Cred, cu alte cuvinte, că Europa ar putea ajunge la un consens al propriei identităţi doar în măsura în care şi-ar dizolva-o, de data aceasta în idealul entuziast al unei federaţii euro-africane.

„Cum poate fi cineva român?“

„La Montesquieu aveam o dublă mişcare: centrul lua act de existenţa periferiei, iar logica periferiei era invocată pentru a putea pune în discuţie centrul şi a-l modifica *ad libidum* – acesta este procesul naşterii modernităţii: *extra Rationem (et naturam) nulla salus*... La Cioran, punerea în discuţie a identităţii periferice se făcea pentru a legitima încă o dată centrul şi a proclama faptul că *extra Centrum nulla salus*. Cioran pune întrebarea periferiei pentru a delegitima periferia şi pentru a oferi soluţia relegitimării: *imitatio Centri*. Dacă între presupoziţiile de inteligibilitate ale întrebării formulate de Montesquieu – «Cum poate fi cineva persan?» – se aflau exprimate toate condiţiile de posibilitate ale *instaurării modernităţii*, între presupoziţiile de inteligibilitate ale întrebării formulate de Cioran – «Cum poate fi cineva român?» – se află exprimate toate condiţiile de posibilitate ale *procesului angajării în modernizarea forţată*. Deci: întrebarea lui Montesquieu se baza pe formularea condiţiilor de posibilitate ale inventării identităţii moderne; reformularea lui Cioran punea condiţiile de posibilitate ale modernizării identităţilor premoderne ori încă nu îndeajuns de moderne.“

(Horia-Roman Patapievici, „Cum poate fi cineva român?“, în *Conferinţele „Cuvântul“*, vol. I, 2008)

Alexandru MATEI

Ne îndoim, dar nu ni se rupe

Cred că la început a fost întrebarea. Şi poate că mai înainte încă a fost revelaţia paradoxului: intelect şi trup, sex şi metafizică, dincolo de bine şi rău, metanoia, *Aufhebung* etc. Spre deosebire de alte civilizaţii, cea europeană are condiţia ontologică a trestiei pascaliene: se îndoaie, dar nu se rupe. Aş spune, astăzi, că se altoieşte, dar nu dispare. Trestia europeană are ceva, tot mai mult, din trestia de zahăr sud-americană, din trestiile mlaştinilor de orez (hm...) din Vietnam, dar rămîne trestie şi nu se preschimbă nici în gorun ceauşist de inspiraţie oriental-comunistă, nici în sequoia redescoperit de nişte recenţi intrepizi după secole de uitare, nici în zgîrie-nori american crescut parcă dinspre spaţiu înspre pămînt, nici în fir de iarbă insignifiant în el însuşi, simbol al prospeţimii doar ca pixel de gazon. Trestia este acea fiinţă în care nu te poţi încrede, pe care nu poţi paria. Dar nu de tot. Pentru că trestia este un fenomen de prezent-trecut cu totul special, rar.

Mai ţineţi minte, pe vremea ălora doi, clişeul acela de advertising politic care se numea „îmbinarea vechiului cu noul“. În Bucureşti, de pildă, „vechiul se îmbină cu noul“. În mare, asta însemna transformarea pe viu a vechiului în nou. Nu era vorba despre o îmbinare statică, un peisaj, ci despre un spectacol, o mişcare. Mahalaua era înlocuită, în anii '80, de circuri ale foamei. „Îmbinarea vechiului cu noul“ însemna spectacolul cathartic al demolării mahalalei, însoţită de mirarea de care ne lăsam cuprinşi văzînd transformarea ei în cupola de beton unde urma să stăm la cozi feriţi de intemperii. Dezideratul epocii era, desigur, nou *fără* vechi – noul pur, măreţ, total.

Acest tip de aculturare – arhitectural, fie, dar în primul rînd mental – este tipic societăţilor colonizate de modernitate, cum este, a fost şi va fi cea românească. Cînd vorbesc despre cultură europeană – în sensul tipului ideal – înţeleg ceva contrar: o dezvoltare cvasi-organică, o schimbare sistemică şi continuă, aşa ca înlocuirea celulelor epiteliale, chiar dacă zguduită uneori de seisme cum a fost Revoluţia franceză şi, determinant, de cele două războaie mondiale. Ceea ce face ca Parisul din 2008 să semene cu cel din 1908 şi, probabil, ca alte oraşe europene mari să semene cu ele însele cu un secol mai devreme; ceea ce face ca familiile europene să poată fi înscrise într-o tradiţie politică, culturală, spirituală adesea uitată şi ceea ce face ca între felul de a vedea lumea al adolescentului de azi şi cel al bunicului să nu existe o ruptură incomensurabilă – chiar dacă a existat 1968 – ţine de dinamica trestiei. Deşi pare uscată, ea nu e moartă; deşi subţire, nu se rupe. Această dinamică face ca, deşi nimic din omul modern european să nu semene cu omul medieval, trecerea de la ultimul la primul să se fi făcut ca o decolare de avion, atom cu atom – făr-a prinde chiar de veste. Altfel, nu s-ar fi putut naşte istoria hegeliană; n-am fi avut alienare şi poate nici psihanaliză. Cultura europeană există numai ca obiect al hermeneuticii – deconstrucţie, dacă vreţi: întrebări puse tocmai acolo unde nu pare nimic neclar, nimic care să scape diferenţei. Identitate europeană înseamnă în primul rînd – un alt exemplu – întrebarea asupra identităţii: limbajul gîndirii mele, el este european, cu toată fragilitatea şi impertinenţa lui.

Nu mi-e frică de moartea naturală a trestiei; cred însă că biotopul a suferit, din momentul în care s-au impus în lume democraţia şi spaţiul care a realizat-o, America de Nord. Dacă ne imaginăm lumea de astăzi ca pe un schimb de castane dintre SUA şi lumea islamică (la trecerea timpului), Europa este spaţiul intermediar care ar putea suferi în urma unei mişcări greşite a protagoniştilor, fără să fie vreodată capabilă să arbitreze lupta altfel decît, să zicem, printr-o petiţie. Gigantomahia survolează Europa aşa cum avioanele de luptă zboară peste mări, munţi, cîmpii: cine mai locuieşte în Europa? Ce mai înseamnă Europa astăzi, diferit de America şi de China, de India şi Pakistan şi de Japonia? Un muzeu. Se poate anvizaja o identitate europeană în lipsa unui discurs cultural unitar, aşa cum a fost cel politic francez din a doua parte a secolului al XVII-lea? Putem fi europeni prin simplul fapt că ţinem de Europa, continentul ciudat în care intră Turcia şi Rusia? Sau nu? Cred că ne va fi greu să mai fim europeni – ca pînă acum – din motivul pe care l-am găsit formulat la Eminescu: „E multă diferenţă între educaţie şi cultură. Educaţia străină implică spirit străin – cultura străină ba. Educaţia e cultura caracterului, cultura e educaţia minţii“. Aşa scria poetul, într-un articol foarte european în măsura în care se lua de unguri...

Cultură europeană, fie; dar însăşi sintagma aceasta, nu aparţine ea unei educaţii de origine nord-americană (ideală în sol natal, „alienată“ apoi, la transplantare)? Identitatea europeană nu poate exista fără un discurs european. Or, dacă noi, europenii, avem ceva în comun unii cu alţii, asta este istoria. Adică acel trecut care e tot mai puţin *şi* prezent. Poate măcar nostalgia să rămînă brand identitar, cine ştie?

DILEMA VECHE
Există o identitate europeană?

Codrin Liviu CUȚITARU

Succese românești în UE și US

Unul dintre prietenii mei – om pozitiv, cu experiența vieții de tranziție, fără farafastîcurile mele contemplativo-scriitoricești – mi-a relatat, la sfîrșitul anului trecut, cîteva întîmplări absolut autentice, demne de cele mai trăsnite cărți ale recordurilor. Toate aveau în centru figuri de români emigrați, în ultimii cincisprezece ani, pe plaiuri europene. Locurile ca atare nu au nici o importanță (deși ele mi-au fost furnizate cu precizie de către narator) și, prin urmare, le voi ocoli cu bună știință. Tema comună a povestirilor în cauză prezintă interes și asupra ei mă voi opri în cele ce urmează. Aceasta este naivitatea (eu aș considera-o totuși bună credință) vesticului în raport cu românul fișneț și consecințele dezastruoase pe care starea de fapt ca atare le angajează pentru cel dintîi.

Așadar, îmi spunea amicul că mulți confrați de-ai noștri – ajunși „la negru" prin Europa – și-au inventat biografii exotice, inițial pentru a supraviețui, ulterior, pe măsură ce succesul lor căpăta dimensiuni nebănuite, pentru a-și asigura o nesperată celebritate. Uimește, de pildă, cazul unui fost antrenor de la un obscur club sportiv moldovenesc, care – aterizat într-o faimoasă localitate franceză – a început să spună, în stînga și dreapta, că e primul antrenor de gimnastică (!) al Nadiei Comăneci. Fusese nevoit să emigreze din motive politice (crease o poveste abracadabrantă cu Nicu Ceaușescu și tentaculele sale *post-mortem*, ce-l urmăreau și în scorbură de șarpe). Cu ajutorul unor magnați locali generoși (dar, mai ales, sensibili la melodrame est-europene), demnul de compătimire refugiat și-a deschis o sală de gimnastică unde, prezumtiv, urma să antreneze tinere franțuzoaice pentru marea glorie sportivă. În scurt timp, a fost decorat de prefectură „pentru merite deosebite" și a devenit „cetățean de onoare" al urbei. Deocamdată, nu este cunoscut nici un rezultat concret al antrenamentelor din sala respectivului antrenor.

Și mai năucitoare pare povestea unui șef de rețea de prostituție, de pe coline moldo-vlahe, care, stabilit într-un centru european – de unde coordona întreaga mișcare, se căsătorise cu o localnică respectabilă pentru a distrage atenția potențialilor investigatori, dar și pentru a obține o cetățenie onorabilă. Doamna în chestiune nu bănuia nici o clipă preocupările interlope ale soțului. Dimpotrivă, era convinsă că se măritase cu o personalitate militară. Ipochimenul făcuse rost – probabil din recuzita vreunui teatru – de o uniformă haioasă pe care el o numea „de amiral". La anumite intervale – atunci cînd „afacerile" o impuneau – omul nostru se îmbrăca în hainele de circar, își lua rămas bun de la soție și dispărea pentru un timp. Doamna vărsa o lacrimă, flutura batista în urma abilului *clown* și apoi așteptа credincioasă ca eroul naval să revină. Nu știm exact dacă orașul în cauză avea deschidere la mare ori ba, însă aceasta ar fi, oricum, o altă poveste.

Furturile sînt, în sine, monumente epice, vrednice de un (încă nescris) *Decameron* al hoției. Prietenul meu știa cazuri de diverși români angajați în varii servicii (furnizare de pizza la domiciliu, transport de materiale etc.) care, la fiecare vizită pe care o făceau clienților, nu uitau să plece cu o amintire domestică, amintire ce putea fi un obiect simbolic, abandonat de proprietarul neglijent undeva pe vreo măsuță de la intrare (inel, broșă, ceas, porțelan, veselă ș.a.), sau obiecte gigantice, lăsate în curte în mod necesar (șalupe – da, da, ați citit corect, un compatriot de-al nostru, șofer pe o betonieră, a vărsat cimentul în fața casei proprietarului cu care compania unde lucra avea contract, iar, la plecare, profitînd de neatenția locatarilor, și-a anexat șalupa familiei la camion și a plecat voios, fredonînd *Dragostea din tei* –, bărci pneumatice, biciclete, bazine gonflabile pentru copii etc.). Un ciobănaș mioritic, specializat în furtul de mașini de lux, a urmărit, în plină zi, pe o stradă extrem de aglomerată, o bătrînă doamnă care a coborît dintr-o limuzină nou-nouță și a intrat într-un magazin select. Îndrăzneț, omul nostru s-a apropiat de portieră și și-a început, cu dexteritate, vechiul *modus operandi*. Lumea nu-l băga în seamă, probabil, datorită simplului fapt că nimănui nu-i trecea prin cap varianta unui furt de mașină într-un asemenea context. Băiatul a pătruns relativ repede în interiorul automobilului și tocmai scotea firele de contact, cînd bătrîna proprietară a băgat capul pe geam și a zis, uimită, dar plină de civilitate: *„Cher monsieur, c'est ma voiture, ça"*. Bravul estic, deși surprins de sosirea intempestivă a proprietarei, nu s-a pierdut cu firea și, trebăluind de zor la contacte, a răspuns la fel de civilizat: *„Mais non"*. Bătrîna: *„Mais oui"*. Hoțul: *„Mais non"*. Bătrîna: *„Mais oui"*. Hoțul, bătrîna: *„Mais, oui"*. Și tot așa pînă cînd motorul a pornit, iar românașul a demarat în trombă, lăsînd-o pe doamnă siderată în mijlocul străzii. Nu știm, desigur, dacă mașina s-a mai recuperat sau nu (e foarte posibil ca ea să fi ajuns în România și să fi fost înmatriculată fără probleme).

Întîmplările mi-au amintit și de propriile mele experiențe americane cu români-yankei, experiențe pe care nu le-am povestit pînă acum, considerîndu-le total neverosimile, deși, repet, sînt absolut genuine. Am descoperit, de exemplu, în Arizona, un profesor care făcuse un fel de carieră (era, oarecum, un personaj public), susținînd sus și tare că ar fi provenit din neamul lui Dracula (ceea ce, pînă la urmă, să recunoaștem, nu constituia chiar o falsificare). Spre edificare, își arăta în permanență caninii, într-adevăr dezvoltați patologic în raport cu ceilalți dinți. Un alt român își convinsese soția americancă (fascinată de eroii din Vietnam) că luptase în războaiele româno-bulgare (să fi fost oare cele de pe la începutul secolului trecut?) și fusese decorat pentru vitejie pe cîmpul de luptă. În sfîrșit, am cunoscut un terchea-berchea care lansase zvonul că ar fi Placido Domingo al României. Obținuse o bursă muzicală prestigioasă doar pe baza acestei informații.

Niște studenți de la educație fizică – oameni robuști, aruncători de greutăți, de 1,90 m și în jur de 200 kg –, frecventau, acum cîțiva ani, un curs de-al meu de engleză pentru „nespecifici". Îmi mărturisiseră, la un moment dat, că ar fi fost gata să facă orice în străinătate, doar ca să nu mai stea în România. Nu știam cum să-i ajut la vremea respectivă. Zilele trecute însă am citit în presă un lucru înfiorător. La un teatru berlinez, s-a jucat *Alba ca Zăpada* cu patru pitici în loc de șapte. Motivația direcțiunii? Nu mai sînt persoane cu nanism pe piața muncii în Germania. Băieți, dacă citiți acest articol, nu ezitați să contactați teatrul cu pricina! Ca români vajnici, cred că, în ciuda staturii voastre acromegalice, veți convinge regizorul neamț, fără probleme, că nu sînteți altceva decît niște pitici redutabili.

„Românii sînt în orice fel"

„Dacă atitudinea lui Cioran s-a schimbat în privința românilor, ce nu s-a schimbat a fost ideea despre ei. Ce trebuie să înțelegem de aici? Că avea dreptate? Că așa sînt românii? Ipoteza nu poate fi evitată, cu atît mai mult cu cît tarele incriminate sînt destul de răspîndite la români... Nu insist asupra evidenței că, mulțumindu-le românilor de a-l fi învățat să-și rateze viața, Cioran nu și-o rata defel... Tenace a fost și ideea lui despre democrație – incapabilă, după el, să facă față unei agresiuni. O afirma și o repeta la nu multă vreme după ce Occidentul democratic învinsese nazismul. Noi știm astăzi că, din fericire, Cioran a greșit. Democrațiile au mai avut măcar energia de a pune capăt și celeilalte barbarii a secolului trecut. Consecvența într-o idee nu e un gaj de adevăr. În privința popoarelor, e greu să ne stăvilim tentația de a generaliza. Simțim nevoia de coerență și o luăm drept esență. Cred că, în pofida unor accente datorate istoriei vitrege – dar nu unitare – pe care au străbătut-o, românii nu sînt într-un fel sau în altul, ci sînt, ca toate popoarele, în orice fel."

(Livius Ciocârlie, „Românii lui Cioran", în *Conferințele „Cuvântul"*, vol. I, 2008)

Cătălin GHIȚĂ

Identitatea la japonezi

Primul aspect care ni se impune nouă, europenilor, atunci cînd reflectăm asupra chestiunii identității este cel privitor la clivajul mental-material. Dacă Platon și Aristotel sînt primii care diferențiază corporalul de intelectual, Descartes intuiește, cu mai mare pregnanță, că există două tipuri principale de substanțe, subsumate, respectiv, dimensiunii mentale și celei materiale. Potrivit acestui respectabil sistem dualist, mentalul nu ocupă loc în spațiu, în vreme ce materialul nu posedă facultatea gîndirii. Atît de obișnuiți sîntem noi cu acest refren filozofic, care ni se pare de un bun-simț, al observației meditative, încît aproape nu ne mai punem problema că, de fapt, un individ cu o educație formată, în egală măsură, de tradiția confucianistă și de practica zen ar putea avea o altă percepție asupra acestui fapt. Mai concret, în ochii unui nipon, delimitarea strictă, operată de occidentali, între materie și spirit sau între trup și suflet ar genera confuzie. Blînd, dar ferm, japonezul ne-ar spune că dimensiunile pe care noi le apreciem drept opuse sînt doar segmente complementare ale unei realități care eludează orice tentativă de conceptualizare reducționist-schematică.

Vi se pare straniu, nu-i așa? Acesta este însă doar începutul. Ce veți spune însă cînd veți afla că niponii posedă mai multe pronume personale pentru a reda ideea de „eu"? Pe un palier al limbajului politicos, utilizat în aproape toate circumstanțele de interacțiune socială cotidiană, un bărbat va folosi termenul *watashi* pentru a se desemna pe sine în raport cu o acțiune sau cu un obiect. Dacă se află la școală sau la universitate și vrea să facă impresia că este un intelectual sensibil, va spune *boku* (pronumele personal de persoana I, singular – *eu* – apare redat chiar astfel într-o traducere japoneză din Rimbaud). Din contra, dacă vrea să impresioneze printr-o atitudine masculină prin excelență, va zice *ore*. Aventura lingvistică a niponului obișnuit pare a-l pune pe acesta în proximitatea comportamentului histrionic. Asemenea unui actor abil și versat, el își va închega faptele numai în raport cu o serie interminabilă de măști, menite să-i evidențieze, după circumstanțe, un aspect sau altul al ființei sale *în raport cu ceilalți*. El nu este un simplu individ retezat de corpul colectiv și, prin aceasta, proiectat în abisul și absurdul existenței, ci menține, grație unui cordon ombilical livrat și întreținut de limbă, legături strînse cu semenii. A munci în folosul colectivității, a se sacrifica pentru binele comun, a se integra armonios în întreg: acestea sînt deziderатele care-i reglează cursul vieții și care-l pun la adăpost de orice asalt al orgoliului și al egoismului.

Astfel, credința într-o identitate bine definită, într-un eu unitar, distinct de trupul ignobil, nu putea înflori decît în Europa. Numai aici există sfîșiere dureroasă și tînjire după refacerea cît mai grabnică a unei unități care, de la *Symposion*-ul platonician, reprezintă chintesența firii și a erosului occidental. La o privire superficială, japonezul pare el însuși pulverizat, lipsit de consistență, fiindcă înlănțuirea de *personae* ne-ar putea crea nouă, dogmaticilor întru dualism, iluzia unei lamentabile risipiri, a unei frapante lipse de fidelitate actanțială sau de coerență pragmatică. Însă, în profunzime, niponul este la fel de unitar și de omogen precum pînza unei ape, care împrumută, după cum o dictează necesitățile, chipul solului pe care îl udă sau al pietrei pe care o scaldă, fără însă a-și pierde esența acvatică, cea care înmănunchează, ca într-un buchet, curcubeul actelor spontane sau deliberate.

În mai multe dintre scrierile sale, Yasunari Kawabata, primul laureat japonez al Premiului Nobel pentru Literatură (1968), face elogiul vagului și ambiguității, adică al acelor calități care, după el, definesc, în cel mai înalt grad, ființa umană, furnizîndu-i acesteia din urmă conștiința deplină a identității în absența unei conceptualizări formale. Abandonat indicibilului, dar protejat, simultan, de acesta, templul nipon a ceea ce un european s-ar încăpățîna să numească identitate personală rezidă, așadar, nu în respingerea obstinată a corporalului și în proclamarea emfatică a unei independențe reflexive, ci în îmbrățișarea calină a osmozei simțuri-intelect și în topirea individualului în oceanul eliberator al colectivului.

„Rușinea de a fi ceea ce ești"

„Știm că mulți români din exil sau, mai recent, din diasporă, păstrîndu-și identitatea românească pe plan intim-sentimental-nostalgic, și-o declară rareori, și atunci cu o mai mare sau mai mică jenă. (Nu era cazul exilaților de imediat după război; era, desigur, cazul lui Cioran, dar nu al lui Mircea Eliade și al multor altora.) Mîndria identitară a unora dintre emigranții mai recenți în Europa (cînd identitatea lor este, în primul rînd, religioasă, musulmană, fundamentalistă, fanatică) e în perfect contrast cu timiditatea identitară a românilor și a altor est-europeni care ar putea adopta, dacă ar avea acest curaj, retorica lui Cioran a identității ca stigmat. E poate unul dintre semnele unei noi «noi crize a conștiinței europene» care ar trebui discutată separat, sub rubrica «rușinea de a fi ceea ce ești». Întrebîndu-se «Comment peut-on être roumain?», Cioran a anticipat chestiunea mai vastă «Comment peut-on être est-européen?» și chestiunea și mai vastă «Comment peut-on être européen?». Va rezista Europa acestei interogații autodistructive?"

(Matei Călinescu, „Comment peut-on être européen?", în *Conferințele „Cuvântul"*, vol. I, 2008)

Gabriela GLĂVAN

Banatul, de aproape şi de departe

– despre un mit identitar –

Despre Banat s-a scris şi se scrie, implicat sau distant-lucid, în termenii beneficiilor multiculturalismului, dialogului între etnii şi culturi, coabitării fericite într-un teritoriu aproape lipsit de potenţial conflictual. Aceste realităţi sînt atestate de studii demografice, sociologice, antropologice, au delimitat un imaginar dens, manifestat în ficţiuni cel puţin interesante şi, mai mult decît orice, au creat un mit: Banatul, un Eldorado.

Celor douăzeci de limbi vorbite în Banat în momente istorice diferite li se suprapun firesc douăzeci de etnii şi grupuri etnice, nenumărate sărbători religioase şi laice împărtăşite senin, o tradiţie a întîlnirii fericite cu Celălalt. Diversitatea şi armonia modurilor în care s-au articulat reprezentările realului, ale sacrului şi ale imaginarului sînt coordonatele esenţiale ce au făcut posibilă apariţia acestui Eden (central)-european. Caracterul exemplar al relaţiilor interetnice, certificat de o lungă istorie a simbiozei multiculturale este, la ora actuală, mai mult decît un capitol solar dintr-o istorie europeană adesea convulsivă şi întunecată. Este o poveste adevărată, deci posibil un mit ce se scrie şi acum, în prezent.

Europa Centrală, teritoriul în care secolul al XX-lea şi-a propagat repetitiv extremismele şi ororile, şi-a concentrat echilibrul şi seninătatea în acest ţinut al pluralităţii paşnice, confirmată de numeroase documente istorice, cronici, statistici, afirmată şi în opere beletristice, memorii, jurnale de călătorie. Despre Banat se poate vorbi sau scrie ca despre un spaţiu aproape neverosimil, în care proiectul Europei unite s-a realizat cu succes, *avant la lettre,* cu multe decenii înainte de conturarea lui concretă. Consistenţa acestui argument, oricît de vizibilă în domeniul faptelor, este favorizată de existenţa unui imaginar vast, ce aşază alteritatea şi identitatea într-un binom indisolubil. În imediatul realităţii există, însă, povestea, iar ea supravieţuieşte datorită obstacolelor, deturnărilor, schimbării povestitorilor şi perspectivei.

Dacă identitatea acestui spaţiu este atît de profund legată de o veche tradiţie a transferului cultural şi a conlocuirii benefice, cum se modifică această identitate în raport cu dinamica prezentului? Este această tradiţie una statică, parte integrantă a unui mit imuabil, sau suportă, în mod firesc, metamorfoze?

Mai departe, aceste mutaţii pot fi abordate tot prin intermediul unor interogaţii, aici voit subiective: dacă Banatul şi-a creat o identitate europeană interculturală, cum se reflectă ea acum în sferele marginale, în zonele rurale ce au consolidat această identitate timp de secole? Dacă mitul Banatului paradisiac persistă în imaginarul colectiv ca adiacenţă a unei realităţi istorice, există nervuri sensibile, structuri vulnerabile, în paginile acestor descrieri idilice? Cum îşi trăieşte Banatul – dincolo de solaritatea sa emblematică – apocalipsele în surdină, destrămările blînde, eşecurile şi micile catastrofe?

De aproape, tot în registru minor şi subiectiv, Banatul convivialităţii exemplare există în satele de cîmpie, acolo unde dialogul cultural şi transferul valorilor se manifestă firesc, în gesturi vechi, apărute parcă în timpuri imemoriale. Satele de graniţă, acolo unde tangenţele devin geografic evidente, sînt adevărate spaţii revelatoare ale identităţii dinamice a Banatului.

De foarte aproape, putem lăsa pentru o clipă să se vadă/simtă nostalgia unui timp definitiv pierdut: doar ultimii bătrîni mai ştiu că *imala* e noroi, *credenţul* e dulap, *hocărul* un scaun mai mare şi *pecmezul,* dulceaţă de prune. Vocabularul unui Babel fericit, ca să amintim o sintagmă des utilizată în contextul discuţiilor despre Banat, se desparte tot mai mult de limba vorbită. O memorie fericită a copilăriei, prelungită pînă dincolo de firesc, păstrează amintirea exceselor culinare prilejuite de rugile sîrbeşti, firescul amuzat al neputinţei de a vorbi maghiara, fascinaţia faţă de cripta familiei Mocioni, mirosul ireal, impregnat de tristeţe şi uitare din salonul castelului lor din Foeni, unde a funcţionat timp de zeci de ani grădiniţa satului.

În primăvara lui 2005 o parte din Banat şi-a shimbat definitiv înfăţişarea, intrînd într-o nouă eră, uniformizantă şi impersonală. Privite de departe, inundaţiile catastrofale ce au distrus definitiv părţi însemnate din satele de pe marginea rîului Timiş au fost un fel de ieşire din circularitatea timpului mitologic şi o trecere în timpul istoric, ireversibil şi destructiv. S-au prăbuşit sute de case vechi, iar în locul lor s-au ridicat decente contrucţii din beton, complet utilate, zugrăvite în grabă în culori identic fade, afişînd orgolios la intrare numele generoaselor instituţii ce au în grijă ca omul să rămînă stăpîn al locului, iar animalele din ogradă să nu mai vestească, refugiate pe acoperişuri, sfîrşitul lumii. Cînd apele tulburi s-au retras, o adevărată Terra Nova, alta decît cea din cronicile entuziaste despre Banatul de altădată, a apărut, aseptică şi artificială, pe ruinele vechii lumi.

Vecinii s-au schimbat, de asemenea, odată cu deschiderea graniţelor. Proporţiile variabile în care o etnie sau alta a fost/este prezentă în mediul rural sau în cel urban nu au alterat bunul obicei al respectului faţă de diversitate, cultivat intens de mai bine de trei secole. Deşi despre Banat se poate scrie şi vorbi în termenii unei identităţi solide, zonele vulnerabile, unde memoria consemnează inevitabile metamorfoze, sînt deopotrivă zone ale autenticităţii. Astfel, apocalipsele majore şi cele mărunte se succed ca etape distincte ale unui ciclu istoric şi vital. Însă povestea nu-şi poate revela metaforele dacă nu există nostalgie, uitare, disoluţie şi un nou început.

Sorina ZAVALAN

Eu, noi şi ei

– reportaj într-un „sat european" –

Serviciu, hîrtii, telefoane, profesori, chei, telecomenzi, secretare, întîlniri, cafele, discuţii, studenţi nemulţumiţi, zîmbete, explicaţii... O fostă studentă şi colegă sună la secretariatul de la Litere, pentru a cere informaţii în legătură cu diploma de licenţă. Îi răspund că are nevoie de supliment pentru a-şi ridica diploma şi că va mai dura ceva timp pînă cînd acesta va fi gata. Îi explic situaţia şi încerc să o fac să înţeleagă că i se poate prelungi valabilitatea adeverinţei ce atestă calitatea de absolvent. Nu mai este în posesia adeverinţei respective şi are nevoie urgent de diplomă. Îi explic faptul că va trebui să ia legătura cu persoana care se ocupă de suplimente, să facă o cerere şi să stabilească o zi în care să vină să ridice suplimentul. Totuşi, nu aş putea vorbi eu în numele ei?! De dragul celor trei ani în care am făcut schimb de cursuri şi impresii, îi promit că o să încerc să îi rezolv eu problema... ea este foarte ocupată la serviciu şi nu poate lipsi. Îi fac rost de supliment, sună, îi spun că are nevoie şi de alte semnături de la Rectorat pe supliment şi că trebuie să meargă acolo să le obţină şi, în acelaşi timp, să vorbească pentru ridicarea diplomei. Şi avînd în vedere cît este ea de ocupată, nu aş putea să merg eu să îi obţin semnăturile? Încerc să mă calmez, să nu iau în seamă lipsa ei de respect şi să îi explic pe scurt datoriile mele în instituţie. Se resemnează şi îmi închide. Nici măcar un mulţumesc pentru ajutor. Întîmplarea mă umple de revoltă împotriva mea. Nu puteam proceda de la început altfel? După care, într-un moment de linişte, conştiinţa mea, deja încărcată, mă întreba: oare nu am fost prea dură cu ea la final?

Cursuri, colegi, referate, proiecte, examene, diferenţe, lucrare de licenţă, încă o sesiune ce se apropie şi un examen de licenţă ce se anunţă mult mai dificil decît cel de anul trecut. Discutăm între noi şi încercăm să ne îmbărbătăm unul pe celălalt că vom face faţă. Este imposibil să nu ne descurcăm, doar avem experienţă. Week-end, bibliotecă, prieteni, parc, cumpărături, petreceri, nopţi prea scurte, oboseală plăcută, obişnuinţa cu viaţa ce se derulează mult prea repede pentru a avea timp să analizăm ceea ce ni se întîmplă.

A doua zi merg acasă, la părinţi şi bunici. Nu am mai fost de cîteva luni. Staţie de autobuz din Berceni, plină de lume, persoane în vîrstă, copii, bişniţari, cerşetori, bagaje, sacoşe de rafie, saci cu diferite produse, cîini vagabonzi. Soseşte autobuzul – mai mult rată, cum zice bunica, decît autobuz. Aglomeraţie, îmbulzeală, strigăte, certuri, şofer plictisit, bilete lipsă, bătăi pe locuri. În cele din urmă toată lumea se urcă în autobuz şi fiecare îşi ia şi bagajul pentru o mai mare siguranţă. Maşina porneşte cu greu şi odată pornită lumea aplaudă. Şoferul zîmbeşte şi, fericit, dă drumul casetofonului. Voci ridicate, manele hîrîite, telenovele povestite, lipsa ploii, recolta proastă, neînţelegerile din familie, salariile proaste, munca multă, şefii neserioşi, căldură, geamuri închise fără posibilitatea de a le deschide, miros de transpiraţie amestecat cu cel de tutun (şoferul fumează), cu cel de alimente, ceapă, usturoi, salam (este sfîrşit de săptămînă şi lumea se întoarce acasă cu „de-ale gurii") şi cu cel de bere. Bărbaţii obosiţi după o săptămînă de muncă se destind puţin înainte de a ajunge acasă.

În aglomeraţie zăresc o prietenă din copilărie. Îmi fac loc cu greu printre persoanele de pe culoar şi ajung la ea. Încercăm să schimbăm cîteva cuvinte. Este în ultimul an la chimie industrială. Speră să îşi găsească un loc bun de muncă după, deşi nu este sigură că va fi în domeniu. Este destul de greu. A încercat să lucreze şi în timpul facultăţii, dar acum a renunţat. Îşi face lucrarea de licenţă şi învaţă pentru examen. Merge şi ea acasă. Nu a mai fost de cîteva luni bune. După 20 de minute ne dăm seama că am obosit încercînd să ne facem auzite în vacarmul din autobuz. Renunţăm la conversaţie şi fiecare rămîne cu gîndurile ei.

Mai e puţin şi intrăm în satul în care am crescut. La intrare te întîmpină o plăcuţă strîmbă pe care scrie „Sat European". După cîteva sute de metri se văd urmele inundaţiilor de acum doi ani. Benzinăria lăsată în ruină, spitalul gri cu pete maronii, case prăbuşite, vegetaţia moartă, bătrîni aşteptînd sfîrşitul în faţa ruinelor, jumătăţi de case rupte parcă din alt peisaj, pustietatea locului. Instantaneu, încep să mi se deruleze prin faţa ochilor imagini din timpul acelor zile de coşmar: apa crescînd, căruţe cărînd bagaje, maşini de poliţie şi pompieri, oameni plîngînd, saci de nisip, apa ajungînd la case, case prăbuşindu-se, miros înţepător de apă stătută, invazia de broaşte, oameni cu bagaje în stradă. Statul a dat materiale persoanelor care şi-au pierdut casele pentru a-şi ridica altele. Acest lucru nu le-a fost însă de folos celor bătrîni, care aşteptau mai degrabă sfîrşitul decît să se apuce la o vîrstă aşa de înaintată să îşi ridice alt acoperiş. În cele din urmă, primăria a găsit o formulă de a-i adăposti şi pe cei neputincioşi. Astăzi vin să îşi viziteze locul pe care odată le-a stat casa în care au crescut.

Ajung în centrul satului. Cobor din autobuz şi auzul meu încearcă să se obişnuiască cu liniştea asurzitoare. Din timp în timp mai trece cîte o maşină. Centrul, altădată străbătut de tineri care formau bisericuţe şi ieşeau la plimbare, este acum pustiu. Parcă nici şcoala nu mai este animată ca altădată. Cei mai mulţi au plecat în oraşe pentru a-şi găsi de lucru. La ţară nu poţi acum decît să munceşti pămîntul, dar asta nu îţi dă nici un fel de satisfacţie. Agricultura este la pămînt. Nu poţi trăi decent din asta. Nu investeşte nimeni în zonă. Nu prea are de ce. Nu iese profit. Au încercat cîţiva, dar au renunţat repede. Îmi amintesc de plăcuţa de la intrarea în „satul european".

Fagocitare şi metabolizare

„Ce ar fi fost satele româneşti astăzi, în absenţa relaţiei şi a tensiunilor cu alternativa culturală a oraşului? Ar fi rămas, probabil, enclave «primitive», aşa cum s-au păstrat ele în imaginile realizate de străinii care vizitau România începînd cu sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi continuînd cu secolul al XIX-lea, imagini care trădează, în cel mai bun caz, neliniştea provocată de întîlnirea cu ţărani jumătate bestii, jumătate oameni, îmbrăcaţi în blănuri şi încălţaţi în piei de animal, cu păr pe faţă, cu plete, înarmaţi cu bîte, aruncînd priviri crunte către atît de străinul care li se înfăţişa. Dacă ar fi continuat să se reproducă pe ele însele la infinit, satele româneşti ar fi putut deveni splendide relicve, de tipul culturii sumeriene, vizibile astăzi doar fragmentar, în muzee şi albume. Dar schimburile, relaţiile şi tensiunile generate de contactul satelor... au obligat comunităţile rurale la reflexie, la reflecţie şi la adaptare. Procesul a fost unul de fagocitare a diferenţei şi, apoi, de metabolizare a ei. Rezultatul a fost naşterea unor paradigme culturale noi, care însă nu s-au datorat unor împrumuturi/còpii de elemente urbane, ci au fost rezultatul forjării unor variante specific rurale de NOU."

(Ioana Popescu, „Satul şi oraşul – identităţi fragmentare", în *Conferinţele „Cuvântul"*, vol. I, 2008)

„Arta «creşte» peste tot“

– interviu cu Chris TORCH –

Chris Torch este fondator şi director artistic al Intercult Stockholm, instituţie înfiinţată în 1996, finanţată de stat şi avînd ca principal obiectiv dezvoltarea unor strategii culturale care să stimuleze cooperarea internaţională. Succesul unor proiecte precum „Landscape X“ (1998), „Hotel Europa“ (2000) sau „Trans/Fusion“ (2002) a încurajat Intercult să continue. Chris Torch s-a aflat la Mangalia cu ocazia evenimentelor din cadrul proiectului „Black/North Seas“ ce a reunit operatori culturali, artişti, oficiali şi cercetători care îşi vor dezvolta activitatea în cadrul acestei platforme de-a lungul continentului european. „Black/North Seas“ face parte din proiectul SEAS, organizat de Intercult şi finanţat de Uniunea Europeană.

Ce ne puteţi spune despre principiile şi ideile care stau la baza activităţii Intercult?

Intercult este un organism care funcţionează ca un centru de producţii şi resurse; lucrăm în domeniul politicilor culturale, avînd ca principal obiectiv stimularea diversităţii culturale şi a schimburilor internaţionale în domeniu. În calitate de centru de producţii, lucrăm atît pe plan naţional, în Suedia, cît şi pe plan internaţional. Pe plan naţional, sîntem producători alături de teatrele suedeze sau de Teatrul Naţional. Ce lansăm pe plan internaţional este realizat în cadrul unor coproducţii.

Care este misiunea acestui organism?

Ne propunem să punem în lumină importanţa diversităţii pentru dezvoltarea peisajului cultural european. În Suedia este importantă stimularea diversităţii culturale, pentru că există artişti de provenienţe diferite, care nu au întotdeauna şansa de a-şi promova creaţiile. Misiunea noastră, încă de la înfiinţare (acum 12 ani), a fost aceea de a face cît mai vizibilă această diversitate şi de a ajuta artiştii de diferite origini să se afirme în cadrul sistemului suedez. Activitatea noastră se desfăşoară şi în virtutea unor conexiuni puternice între activităţile locale şi cele internaţionale. De exemplu, am invitat spectacole produse în Iran, tocmai pentru că în Suedia există o vastă comunitate iraniană. De asemenea, am invitat producţii din Bosnia sau din fosta Iugoslavie.

Care este statutul actual al Intercult?

De curînd, Intercult a primit din partea Ministerului Culturii din Suedia misiunea de a funcţiona ca un centru european de resurse. Aceasta înseamnă mai mulţi bani şi mai mulţi oameni angajaţi. Funcţia noastră principală va fi aceea de a stabili conexiuni puternice între organizaţii culturale din Suedia şi organizaţii culturale din spaţiul european.

Putem spera că se vor deschide porţi şi pentru artiştii români?

Cu siguranţă! Noi nu vom funcţiona doar ca producători sau coproducători, ci şi ca furnizori de resurse pentru alţi producători. România se poate bucura de multe oportunităţi de dezvoltare a producţiilor culturale, mai ales că, în Suedia, Institutul Cultural Român desfăşoară o activitate remarcabilă, graţie unei echipe competente, care ştie să pună România într-o lumină favorabilă în cadrul manifestărilor culturale internaţionale.

Cum se face selecţia evenimentelor din cadrul proiectelor?

Există două posibilităţi: fie sînt invitaţi artişti cu care am lucrat şi în cazul cărora există o garanţie a calităţii, fie, în cazul zonelor în care producem evenimentul şi nu cunoaştem foarte bine artiştii, sîntem consiliaţi. De exemplu, în cazul unei colaborări cu Centrul Naţional al Dansului din Bucureşti, am cere sfatul lui Mihai Mihalcea sau al Vavei Ştefănescu în privinţa artiştilor care ar întruni criteriile de participare în cadrul evenimentelor.

Care sînt aceste criterii?

Sînt trei criterii: disponibilitatea de a lucra într-un spaţiu neconvenţional, disponibilitatea de a colabora cu artişti străini şi capacitatea artiştilor de a intra într-o nouă formă de arenă culturală cu creaţia lor, de a se integra într-un anumit tip de context generat de ideea pe care se fondează proiectul.

Care este funcţia unui astfel de proiect în relaţie cu problematica în jurul căreia gravitează condiţia omului contemporan? Am în vedere şi faptul că proiectul se desfăşoară în porturi, deci în locuri cu puternice semnificaţii...

Alegerea porturilor ca spaţii de desfăşurare pentru proiectul nostru poartă într-adevăr o semnificaţie-manifest. Portul ca teritoriu de materializare a proiectului SEAS a fost ales în virtutea faptului că în acest tip de spaţiu migraţia, diversitatea culturală şi transformările postindustriale sînt mai evidente decît în alte locuri. Există zone portuare care nu mai funcţionează, spaţii abandonate... Portul funcţiona în mod tradiţional ca un conector între mare şi oraş. Cînd existenţa portului nu mai e necesară, cel puţin în vechea lui formă, există posibilitatea ca oraşul să se extindă. Funcţia artei în cadrul acestui tip de proiect ar fi aceea de a uni oraşul şi marea într-un fel de metaforă a sărutului, de a acţiona ca mediu de legătură între natură şi cultură. Nu e neapărat importantă tema producţiilor, important e locul în care plasezi produsul artistic, astfel încît să ducă la schimbarea unor atitudini.

Nu este însă riscantă plasarea acestor produse artistice în anumite spaţii neconvenţionale?

Întotdeauna există acest risc, pentru că publicul simte că are acelaşi drept la spaţiu ca şi artiştii. În ceea ce priveşte schimbarea de atitudine, am un exemplu chiar din Mangalia: la spectacolul de dans contemporan *Monday in the Sun* produs de Garajistanbul au venit şi adolescente care nu cu mult înainte dansaseră într-un spectacol de divertisment ce avusese loc în apropiere. Desigur, visul oricărei fete e să fie pe scenă, să atingă celebritatea unor superstaruri, la această vîrstă multe din ele trăiesc în fascinaţia MTV-ului. Urmărindu-le reacţia în timp ce priveau spectacolul celor doi dansatori din Turcia, mi-am dat seama că ele au înţeles că dansul e şi altceva decît mişcare pe ritm, că pot „citi“ un sens în ceea ce vedeau, că prin corpul dansatorilor pot fi transmise mesaje, semnificaţii. E un exemplu de cultivare a unei abordări a artei. Ceea ce ne propunem este nu numai cultivarea unui anumit public, ci şi descoperirea unor noi artişti în zone în care nu te-ai aştepta să îi descoperi. Sîntem convinşi ca arta „creşte“ peste tot şi se impune o descentralizare a peisajului cultural.

a consemnat Gina ŞERBĂNESCU

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Adina DINIŢOIU

bon de lectură

Dragostea şi literatura

● **Gabriel Liiceanu, Adriana Bittel, Ana Blandiana, Nicolae Manolescu, Ioana Pârvulescu, *Poveşti de dragoste la prima vedere*, Editura Humanitas, 2008.**

Sînt cel puţin două lucruri care te împing să citeşti această carte: pe de o parte, semnăturile importante, iar pe de alta, reducerea literaturii la o temă esenţială, şi atît de simplă. Pe cel dintîi mizează şi editura: recomandarea de prestigiu atrage ca un magnet. Pe de altă parte, nu „raritatea" invocată mai sus, ci mai degrabă curiozitatea îţi dă ghes: oare ce poveste de dragoste poate scrie Nicolae Manolescu? Sau Gabriel Liiceanu? Ş.a.m.d.

Cartea „celor cinci" e prezentată cu fast, pe patru pagini (conţinînd şi interviuri cu autorii), în revista *Elle* din luna iulie: aflu de acolo, din spusele lui Nicolae Manolescu, că povestirea lui este una mai veche – scrisă acum douăzeci de ani – şi necuprinsă în nici un volum. Cît despre celelalte patru, ele sînt inedite, scrise „sub presiunea" (de fapt, invitaţia amicală) a directorului Editurii Humanitas, Gabriel Liiceanu. Intenţia pare să fie aceea de a oferi marelui public o literatură aleasă, o alternativă – bazată pe calitate, emoţie şi prestigiu – la tentaţiile comerciale ce asaltează acelaşi public, din diversele zone ale divertismentului.

Prima povestire îi aparţine lui Gabriel Liiceanu („Crinii din clasa întîi de liceu"), al cărui personaj se îndrăgosteşte la 14 ani de o colegă de clasă. Fata e o prezenţă hieratică – un „şablon" al îndrăgostirii, cu un cuvînt ce-i aparţine chiar autorului – şi ilustrează acea ipostază a dragostei la prima vedere tipică vîrstei adolescenţei: o dragoste inocentă, dublată de o exaltare fizică greu de înţeles pentru protagonist. Băiatul îi propune să moară împreună, învăluiţi de mirosul îmbătător-ucigător al florilor de crin. Un simbol somptuos al primei îndrăgostiri. Al intensităţii, dar şi al stingerii sale, fiindcă fata nu apare la întîlnire şi scînteia acestei iubiri se stinge.

În povestirea Adrianei Bittel („Terebentina"), eroina este o studentă care s-a plictisit de relaţia ei din liceu cu un băiat arătos şi sportiv, dar insensibil la frumosul artistic. Nici nu ştii exact care e dragostea la prima vedere: întîlnirea cu Tina Szepi (care trăieşte într-o pivniţă vastă, vizavi de Muzeul „Aman") sau întîlnirea cu pictorul Ludi (ce locuia în clădirea din fundul curţii Muzeului „Aman")? Cert e că cele două personaje o antrenează pe Gema într-un fel de iniţiere în spirit, în marea artă. Dragostea lui Ludi pentru Gema e însă atît de discretă – abia sugerată! – încît nici fata nu înţelege prea bine ce se petrece. O poveste de infinită delicateţe, care se termină brusc, cu risipirea personajelor şi cu nostalgia iniţiatei.

Ana Blandiana spune povestea unui înger păzitor ajuns pe pămînt pentru o ultimă misiune înainte de a avansa în ierarhie („Misiune imposibilă"). Este şi misiunea fatală, căci tînăra infirmieră de la spital – unde îngerul îi consola pe muribunzi – se îndrăgosteşte de el cu o pasiune care-l debusolează: o anumită măreţie a fetei îndrăgostite, care cere îngăduinţa de a-i fi în preajmă, îl face, la final, să-şi smulgă aripile îngereşti.

Proza lui Nicolae Manolescu – „Alesul" – debutează savuros cu conversaţia unui grup de personaje, la un restaurant de pe plajă. Avocatul Tomescu îi face o curte discretă blondei Miruna, soţia inginerului taciturn Apostoiu. Mai sînt prezenţi scriitorul Leonard şi soţia lui, plină de pragmatism. Povestea avansează însă *à la* Eliade: în plin realism colocvial, o sirenă se instalează pe un scaun de plastic de pe plajă. Alesul ei este inginerul, care, întîi, se apropie vrăjit de frumoasa făptură, iar apoi o depune în mare. Cu o complicitate auctorială pe care nu şi-o poate reprima,

> „Cînd ora s-a terminat, aveam gîtul uscat de emoţie. Am dus-o grăbit pe coridoarele liceului – luînd-o din cînd în cînd de mînă şi simţind de fiecare dată cum, printre canalele degetelor, fiinţa ei mi se scurgea în tot trupul – spre cel mai îndepărat punct de clasa noastră, undeva sus, la etaj, în spatele amfiteatrului. Ne-am oprit în dreptul unei ferestre joase, care începea la două palme de ultima treaptă, şi am întrebat-o cu voce tremurătoare: «Vrei să mori cu mine?». Îi pusesem în faţă, pe tipsia acestei întrebări, uriaş ca apele umflate ale celui mai măreţ fluviu al lumii, tot potenţialul afectiv, neînceput pînă acum, al fiinţei mele. Era, în întrebarea asta, cea mai grandioasă cerere în căsătorie din cîte fuseseră formulate vreodată, felul meu de a cădea în pulbere în faţa genunchilor ei. Apoi i-am expus, cu sufletul la gură, planul. În ziua pe care urma să o fixăm împreună, aveam să cumpăr dis-de-dimineaţă crini din piaţa Sfîntul Elefterie, iar dacă acolo nu găseam de-ajuns, aveam să mă duc cu bicicleta în piaţa Amzei. Acasă, lipită de pod, deci la ultimul nivel al vilei din Cotroceni, unde nu locuia nimeni, se afla o cameră mică, o debara, la care se putea ajunge străbătînd curtea şi urcînd pe scara de serviciu. Era locul ideal pentru proiectul nostru. În zilele următoare, puţin cîte puţin, pentru a nu da nimic de bănuit, aveam să fac curat acolo. Cînd camera ar fi fost gata şi ziua hotărîtă, crinii aveau să fie răsfiraţi pe jos, cu tijele către mijlocul încăperii şi cu corolele orientate către pereţi. Încet-încet, din rotocoalele tot mai strînse, s-ar fi format, în centrul camerei, un pat de tulpini verzi pe care, aşezîndu-ne, ne-am fi pomenit îngropaţi în cupele albe ale crinilor. Şi am fi aşteptat să murim."
>
> (Gabriel Liiceanu, „Crinii din clasa întîi de liceu")

N. Manolescu încheie povestirea grav-ironic, făcîndu-l în orice caz să dispară în mister pe taciturnul inginer.

Ioana Pârvulescu („Un pariu la Paris") rescrie – pentru cunoscători – o poveste de dragoste celebră: iubirea de la bătrîneţe a lui Cioran pentru o tînără admiratoare germană, Friedgard Thoma, de a cărei fotografie se îndrăgosteşte fulgerător. O poveste în care vitalitatea tîrzie se întoarce în resemnare, după trăirea unicei iubiri.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

La pîndă

● **Hercules and Love Affair, *Hercules and Love Affair*, DFA Records, 2008.**

Ca orice jivină cu instinct de prădător, găsesc că cea mai frumoasă parte a vînatului trebuie să fie cea cu statul la pîndă. Luaţi, de pildă, orice pisică de casă şi admiraţi-o în tăcere cum îşi pierde ore bune din viaţă tînjind după o vrabie care nu-i va face niciodată hatîrul să se lase prinsă. Ca să nu mai vorbesc despre pescuit: ce mai contează dezamăgirea că la capătul firului se află un biet caras, dacă lanseta aceea uitată de Dumnezeu se însufleţeşte dintr-odată? Dacă ne descotorosim de vrăbii şi de caraşi s-ar putea să ajungem, într-un tîrziu, şi la muzică. Eu zic că nu e deloc exclus, fie şi pentru că în toată devălmăşia de sunete pestriţe şi vibraţii se ascunde uneori cîte o bijuterie fără seamăn pentru care merită să rămîi cu urechea ciulită un an întreg. Totul e să nu te laşi copleşit de produsele în serie, să rămîi vigilent ca un organ al legii în exerciţiul funcţiunii (sau, dacă doriţi o comparaţie ceva mai potolită, ca Holden Caulfield într-un lan de secară), iar, cînd momentul este prielnic şi tensiunea insuportabilă, să faceţi saltul acela decisiv. Nu ştiu dacă aşa au stat lucrurile şi cu „Blind", dar, în orice caz, strălucirea ei exotică aparută de niciunde, toropeala melancolică, parfumul efeminat şi retro şi copleşitoarea vibraţie de dans au fost de ajuns pentru a mă convinge că anul muzical 2008 s-a învrednicit, într-un tîrziu, să se descotorosească de inerţie şi să scoată la iveală o formaţie nou-nouţă care să însemne cu adevărat ceva. „Blind" nu era neapărat o revelaţie orbitoare, dar în contextul mai degrabă prozaic trasat cu îndîrjire de toate apariţiile indie, nostalgia ei disco tulbura apele pleoştite şi, mai presus de orice, era o prezenţă distinctă care răsplătea orice aşteptare. Cum răsfăţurile audio se pot număra pe degete, iar construcţia melodiei, luxuriantă şi rafinată, avea toate datele pentru a fi bifată la capitolul certitudini, aş fi fost în stare să jur că *Hercules and Love Affair* era debutul pe care îl aşteptam. Aşa cum suna primul lor extras pe single, pariul pe care îl propuneau nu era doar să restaureze în detaliu atmosfera somptuoasă şi *gay* a muzicii disco de la începuturi, ci, prin vocea hărţuitor de elegantă, febrilă şi fragilă a lui Antony Hegarty, să se aventureze mai departe în plin mister şi peisaj postmodern. Fără să mă încred cu totul în magia unei singure melodii, mă gîndeam că atît timp cît DJ-ul Andy Butler îi va oferi lui Hegarty recuzita de care are nevoie, lucrurile vor merge de la sine. Problema cu acest album este că doar cinci din cele zece piese îl au vocal pe Antony Hegarty. Fără el, discul rămîne un recurs impecabil la disco, house şi funk, voluptuos fără doar şi poate, simpatic pînă în cel mai mic detaliu, însă fără perspective de respiraţie lungă, fără deschideri surprinzătoare, fără o miză cu adevărat introspectivă. Ca obiect *vintage* este, cu siguranţă, şi interesant, şi *cool*, şi al naibii de dansant. Acolo unde alţii erau obligaţi să trăiască parfumul anilor cei mai frumoşi, iar tripleta de aur Ceauşescu-Cel-Bun-Gicu-Dobrin-Aurelian-Andreescu răspîndea parfum de roze, cluburile newyorkeze brevetau muzica disco nu doar ca pe o unealtă de dans eliberatoare, ci şi ca pe o declaraţie a unui mod de viaţă lipsit de constrîngeri. În locul acela, pe atunci lipsit de griji şi temeri excesive, se întorc din secolul XXI Nomi, Kim Ann Foxman şi Andy Butler. Dacă îl puneţi însă la socoteală şi pe invitatul special Antony Hegarty, veţi auzi cum *Hercules and Love Affair* capătă şi o altă turnură, mai dramatică, mai ambiguă, mai vie. Dacă nu l-aţi ascultat cîntînd cu fetele de la Coco Rosie melodia „Beautiful Boyz", închipuiţi-vă un Jay-Jay Johanson în zi de graţie, cu o voce cu vreo două octave mai ridicată şi, dacă e cu putinţă, cu o savoare *gay* de trei ori mai mare. Această voce face ca melodiile să-şi ridice miza şi să deschidă orizonturi pentru ca, împreună, să devină unul dintre cele mai consistente albume de debut ale acestui an. În comparaţie cu „Blind" nu este foarte mult. Dar, în definitiv, dacă pînă şi vrăbiile, peştii cei mari sau sensul vieţii nu se arată cu una, cu două, important este să rămîi cu gustul unei pînde bune.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Sébastien Doubinsky, *Cartea mută*, traducere din limba franceză de Daria-Laura Bârsan, Colecţia „Cartea de pe noptieră", Editura Humanitas, 2008.**

Acum vreo zece ani, un fost geolog care se îndeletnicea de ceva vreme cu traducerea de SF-uri mi-a explicat de ce *nivelul* nu poate avea ca plural decît forma *niveluri*, nu şi *nivele:* pentru că – zicea el – *nivelele* sînt, de fapt, pluralul *nivelei*, un instrument geodezic cu care se determină, de exemplu, diferenţa de nivel între două puncte ale unui teren. Mi-a plăcut pe loc explicaţia lui şi tot pe loc mi-a căzut dragă *nivela* cu pricina, mult mai feminină decît neutrul *nivel*, ba încă abilitată să facă diferenţa între varii niveluri.

Cartea mută a lui Sébastien Doubinsky – un francez născut în 1963, şcolit la Paris şi în SUA, apoi profesor de literatură, vreme de şapte ani, în Danemarca – spune povestea unei nivele buclucaşe, sensibilă nu atît la denivelările fizice, cît la tainicele straturi ale realităţii. Ca nivel, literatura de aici e una de vacanţă: te seduce cu delicateţe, te vrăjeşte solicitîndu-te molcom, te bucură istorisindu-ţi tristeţi remediabile. E un nivel „dobrogean", cam ca al Munţilor Măcinului – mai degrabă şlefuiţi, decît înalţi.

Ca poveste a unei nivele, romanul are farmec, mister şi un exotism rafinat, istorisind debusolarea benignă a unui topograf trimis pe una dintre Insulele Eoliene pentru oarece măsurători şi rămas acolo din vreo 3-4 motive perfect sănătoase şi perfect poetice, adunate la capătul unor păţanii blînd-frisonante, pe care le-ar fi gustat şi un Dino Buzzati.

Luată ca un roman de vacanţă, Cartea mută... şi cîştigă. Vă cîştigă.

Simona SORA

puzzlecturi

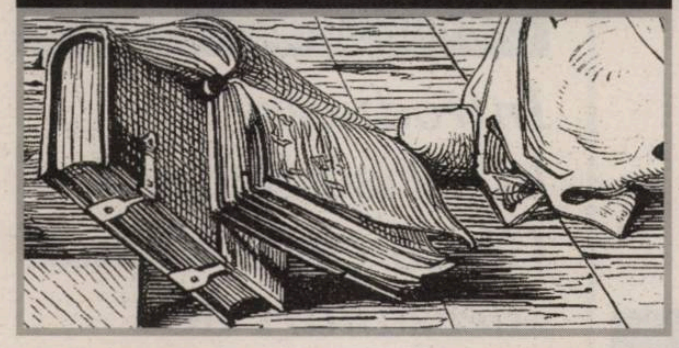

Dogville e viaţa mea

● **Anca Mizumschi, *Poze cu zimţi*, cu nouă colaje fotografice de Részegh Botond, prefaţă de Alex Ştefănescu, Editura Brumar, 2008.**

Nouăzecistă discretă, greu de găsit în antologii sau dicţionare literare, debutînd – ca mulţi nouăzecişti – în „Cartea cea mai mică“ (supliment al revistei studenţeşti numite pe vremuri, ironic, *Coco),* reluînd demarajul în 1993 cu volumul *Est* şi apoi, în 1995, cu volumul *Opera capitală,* Anca Mizumschi este, la al treilea volum, o voce pe cît de neaşteptată, pe atît de tulburătoare. În primăvară, cînd şi-a lansat *Pozele cu zimţi,* cartea a fost şi prilejul unui concurs de fotografii alb-negru, genul acela de poze retro – tăiate la ghilotină, de dinaintea epocii digitale – care ne mai populează încă, unora, albumele de familie. Nu ştiu cum s-a terminat concursul; prilejul însă, volumul de faţă, este o veritabilă provocare, legată în primul rînd de felul în care intimitatea ultragiată, traumatizată, „subtitrată“ pentru uzul exterior se poate articula poetic.

Înainte de orice, *Poze cu zimţi* e o reconfigurare intimă, o acomodare după traumă, o reteritorializare interioară de după pulverizare, un fel tăios şi fără rest de repliere de sine într-o singurătate (poetică) asumată. Volumul pare astfel structurat încît să coaguleze – într-un prezent ce aduce cu un peisaj sideral de după o explozie devastatoare – două vîrste intime: cea a morţii unei „iubiri imposibile“ (dar nu „mai puţin iubire“) şi cea a rearticulării de sine. Efectul punerii faţă în faţă – în „cîntece de dragoste şi furie“ – a acestor două vîrste, vieţi, viziuni este anihilant, o îngheţare în efigie şi epitaf, urmată de un dezgheţ amoros ce pare acum doar a asigura „materia“ pentru o nouă încremenire. Iată – dispuse în oglindă – o „reîncarnare“ a iubirii trecute şi un „epitaf“ al singurătăţii prezente: „Pe gîndurile care se întind între noi, e atîta substanţă, încît / sîntem stăpîniţi fiecare / de corpul celuilalt / celulele mele schimbate / la fiecare şapte ani înainte de a te întîlni / sînt acum pielea ta de bărbat / prinsă subţire pe articulaţii / Adormim în fiecare noapte / în zgomotul liniştitor al trenurilor / care ne circulă prin oase / mătăsoşi unul în corpul celuilalt / într-o reîncarnare caldă / şi lipsită de păcat“; iar epitaful care îngheaţă pagina: „Aici zace Anca Mizumschi / o femeie iubită / de Dumnezeu / care şi-a plătit toate facturile / pînă la capăt“.

Punctul de captare a acestei viziuni – o zonă-limită, a unei singurătăţi asumate ca singură posibilitate de intimitate veritabilă – este unul favorabil poetic. Din el, sensibilitatea, mintea dual captează inflexiuni „masculin de feminine“, precum Alejandra lui Sábato: „Tot ce ştiu despre mine / eşti tu / tatuajele pentru orbi scrise pe gleznele tale / muzicale, aerul fierbinte mişcîndu-se somnoros / şi venele subţiri /... / Nu mai ştiu nimic despre mine / nu mai presimt nimic / îmi petrec viaţa fără să fiu întrebat / uitîndu-mă de fiecare dată aiurit la instrucţiunile mele de bărbat / dictate de corpul tău / scris în Braille“ („despre eroi şi morminte“).

Femeia care îşi spune – plastic şi lucid, faţă către faţă – cîntecele de dragoste oarbă şi de furie neagră se reface (poetic) celulă cu celulă, amintind, pe alocuri, de feminitatea înglobatoare, dar şi ameninţătoare din poemele Martei Petreu sau ale Floarei Ţuţuianu; este o femeie-fetiţă devenită, fatalmente, arhetipala *La Loba,* femeia-lup. Nu întîmplător, unul dintre cele mai frumoase poeme din ciclul amorului defunct are ca moto o frază a lui Lars von Trier despre personajul principal al filmului său *Breaking the Waves:* „Prefer să gîndesc în idei infailibile. Şi am vrut să fac un film despre bunătate. Cînd eram mic aveam o carte de copii intitulată *Inimă de aur* (este o poveste daneză) de care mă leagă o foarte puternică şi tandră amintire. Era o carte cu ilustraţii despre o fetiţă care a plecat în pădure cu bucăţele de pîine şi alte lucruri în buzunar. Dar la sfîrşitul cărţii, după ce a trecut prin pădure, stă goală şi fără nimic“.

În ce mă priveşte, o prefer însă pe acea Anca Mizumschi furioasă, dar rece, *La Loba* reluîndu-şi drumul prin pădure şi fredonînd, de astă dată ironic, „When the Heart Is a Lonely Hunter“. O prefer pe singuratica Anca Mizumschi care-şi uită „generaţia tăiată cu ghilotina / la margini“ şi are curajul să se asume. O prefer pe acea Anca Mizumschi „argintată“ postmodern, dar căzînd în extaze premoderne, salvată – ca în finalul altui film de Lars von Trier, *Dogville* – doar prin ea însăşi: „Eu personal aş accepta / să fiu salvată doar / de o maică a domnului / din colecţia toamnă-iarnă / cu bucuria trasă pe faţă / ca un ciorap de dantelă neagră / prins cu bandă adeziv“.

De aceasta din urmă sigur vom mai auzi.

Dilema veche vă recomandă

● Astă-seară, pe Mezzo (21,30), o suită de tangouri înregistrate chiar la Buenos Aires, cu Daniel Barenboim la pian şi Leopoldo Federico la bandoneon. Mîine seară, pe PRO Cinema (22), *Poştaşul sună întotdeauna de două ori,* cu Jack Nicholson şi Jessica Lange, care ori de cîte ori ar suna mă găseşte treaz şi disponibil. (Radu Cosaşu)

● Din seria de plăceri frivole, le recomand băieţilor un site vesel cu tot felul de articole ştiinţifice („Dilemele sexului oral“), sfaturi utile („Cum să-ţi tunzi părul facial în funcţie de forma feţei“), quiz-uri esenţiale („Cît de pervers eşti“), topuri de interes mondial („Cele mai periculoase activităţi de vacanţă“) şi alte asemenea texte vinovate, gratuite, de rîs şi de luat aminte – www.yuppy.ro. (Marius Chivu)

● Mike Ormsby, *Grand Bazar Romania* (Editura Compania, 2008). Un jurnalist britanic îşi povesteşte aventurile din jungla bucureşteană. Cronicile sale sînt educative, informative şi distractive ca o emisiune de la BBC. Jurnalistul descrie obiectiv tot ce vede, dar nu se teme de figurile de stil. Îşi permite chiar şi cîte o hiperbolă, din cînd în cînd, dar nimeni nu-i poate pune la îndoială bunele intenţii. Fără să-şi dea aere de scriitor, Ormsby scrie reportaje literare excepţionale. (Matei Martin)

● *http://gawker.com/5027287/why-newspapers-shouldnt-allow-comments.* Un excelent articol (în engleză) care arată de ce comentariile cititorilor de pe ediţiile online ale ziarelor sînt nule şi neavenite (curajos, nu?). „Să-ncepem printr-un truism: un ziar nu este un blog – nici măcar versiunea lui online. În mod reciproc, nici blogul nu este un ziar. Şi totuşi, ziarele au cam intrat la apă, în ultimul timp, ca urmare a proliferării blogurilor. O pseudo-soluţie la care au recurs unele ziare este să se comporte ca nişte bloguri.“ După ce demonstrează de ce aceasta nu este o soluţie bună, autorul dă un citat care rezumă totul: „Dacă vrei să-ţi pierzi credinţa în omenire, citeşte secţiunea de comentarii de pe Internet“. (Alex. Leo Şerban)

● Aproape în fiecare seară, serialul *Crimele din Midsomer* continuă pe canalul Hallmark în acelaşi stil neobosit şi mereu plin de farmec. Te întrebi cum e posibil să fie create atîtea scenarii complicate, pline de suspans şi de fiecare dată cu final surprinzător. Inspectorul Barnaby (John Nettles), cu figura lui aproape impenetrabilă şi greu de surprins la diversele grozăvii pe care le află, şi sergentul Troy (Daniel Casey), mereu impresionat de situaţii, fac un cuplu de zile mari. (Andrei Manolescu)

Andrei GORZO

dilematograf

Timp pierdut

● ***Kung Fu Panda* (SUA, 2008), de Mark Osborne; *Scăpaţi de Smart! / Get Smart* (SUA, 2008), de Peter Segal.**

Hai să numărăm personajele memorabile din *Cartea Junglei* (Walt Disney, 1967): Baloo, Bagheera, King Louie, Shere Khan, Kaa, elefantul colonel, vulturii menestreli... OK, suficient. Acum hai să numărăm personajele cît de cît memorabile din noul film de animaţie produs de DreamWorks, *Kung Fu Panda*: păi panda însuşi (cu vocea lui Joe Black), maestrul său (cu vocea lui Dustin Hoffman)... şi mai cine? Am fost surprins să descopăr pe genericul de final numele unor actori celebri ca Angelina Jolie, Jackie Chan şi Lucy Liu: personajele lor – respectiv o tigroaică, o maimuţă şi o viperă, care mai de care mai tare la kung fu – nu se remarcă prin nimic. Prin ce se deosebeşte personalitatea tigroaicei de personalitatea viperei? Şi cu ce contribuie maimuţa la distracţie? Nu ţin minte nimic din ce face ea în film – nici un gag, nici o replică. Imaginaţi-vă un *Jungle Book* în care Baloo şi Bagheera nu reuşesc să se impună ca personalităţi distincte, iar King Louie nici nu se vede. Ce mai rămîne din distracţie? Ei bine, la fel de puţin oferă şi *Kung Fu Panda.* E ceea ce Hollywood-ul numeşte – pompos – un film *high-concept:* un film ai cărui realizatori au avut o idee („Hai să facem un film de arte marţiale ca la carte, dar cu animale!“) şi atît. Bine, hai să fiu drept. Realizatorii nu fac nimic deştept sau neaşteptat cu poncifele filmului de kung fu (lucrurile decurg exact după tipicul unei producţii Shaw Brothers din 1972, iar dialogul e doar un pic mai şmecher), dar în scenele de acţiune sînt destul de creativi. Şi lipsa de isteţime de aici e de preferat isteţimii ăleia ieftine – specialitatea casei DreamWorks *(Povestea unui rechin,* seria *Shrek)* – care se manifestă prin nenumărate trimiteri la alte filme, reclame, evenimente publice ş.a.m.d., majoritatea atît de „la zi“ încît orice glumă pe marginea lor devine incomprehensibilă în cel mult cinci ani. Aşa lipsit de sclipire cum e, *Kung Fu Panda* măcar se ţine de povestea lui. Şi bine-înţeles că de arătat arată superb.

Ce se poate spune însă în apărarea lui *Get Smart* – o parodie de James Bond, cu Steve Carell în rolul unui agent promovat cam în pripă de la munca de birou la munca de teren? În primul rînd, filmul *nu* arată bine: chiar nu-mi amintesc cînd am văzut ultima dată o producţie hollywoodiană cu o imagine atît de murdară. În al doilea rînd, ce parodie a seriei Bond poate spera să atingă culmile (sau, din perspectiva bondomanului cu gust, abisurile) parodice pe care le atinsese seria însăşi pe la mijlocul epocii Roger Moore? Apogeul (sau nadirul) absolut îl reprezintă *Moonraker* (1979) şi unele elemente din *Scăpaţi de Smart!* – un asasin acromegal, o secvenţă în care eroul cade din avion fără paraşută – vin direct de-acolo. Nu sînt parodiate, sînt copiate; şi nu numai că erau mai bine făcute în original, dar erau şi mai comice. Nu credeam că voi ajunge vreodată să mă gîndesc cu nostalgie la *Moonraker:* momentul în care asasinul acromegal (care acolo poartă şi nişte dinţi de oţel) se dovedeşte a fi un tip sensibil, care de fapt nu vrea decît să fie iubit, e cel mai ruşinos moment din istoria Bond-urilor; dar pare un moment *magic* în comparaţie cu reluarea sa din *Get Smart.* Şi Smart însuşi n-are nici un chichirez. Dacă vrei să faci o parodie de Bond, ai două posibilităţi: ori vii cu un Bond de tip Woody Allen sau Peter Sellers (ceea ce s-a mai făcut de o mie de ori – o dată chiar cu Allen şi cu Sellers –, drept care e mai bine s-o laşi baltă), ori vii cu un Bond de tip Bond (ceea ce găsim şi în seria oficială, drept care e mai bine s-o laşi baltă). Ei bine, Smart nu e nici aşa, nici aşa: e departe de a se descurca la fel de bine ca adevăratul Bond, dar (după ce se încălzeşte) nici nu-şi dă prea tare cu stîngu-n dreptul. Deci care-i hazul lui? Steve Carell e un actor minunat – un comic care urmăreşte în primul rînd să creeze personaje şi abia apoi să smulgă rîsete –, dar n-are din ce să-l creeze pe Smart. Construieşte foarte frumos pornind de la singurul element pe care i-l oferă scenariul – pedanteria birocratică a lui Smart (un pedant incurabil care încearcă să imite nonşalanţa lui Bond e mult mai interesant decît un simplu împiedicat) –, dar, de la un punct încolo, isprăvile personajului devin prea banal-vitejeşti pentru ca actorul să le mai poată impune vreun stil. Şi dacă el nu reuşeşte, ce şanse avea partenera sa, Anne Hathaway, care nu e nici pe departe o comediană experimentată? Ceilalţi actori irosiţi în acest film sînt Alan Arkin (în rolul şefului), Terence Stamp (în rolul răului), James Caan (în rolul unui vicepreşedinte care e de fapt George W. Bush) şi Bill Murray (în rolul unui copac).

trecerea prin reviste

Lettre Internationale 66

De cîte ori apare un nou număr din *Lettre Internationale,* ediţia română, am plăcuta senzaţie că „mă deprovincializez", că pot citi o revistă cu adevărat „fără frontiere". Nu doar pentru că paginile ei conţin o combinaţie savantă între autori români şi străini, între scriitori, sociologi, istorici, filozofi, jurnalişti şi alte felurite specii de lucrători cu spiritul, dar şi pentru că – deşi trimestrială – *Lettre Internationale* e mereu în actualitate. Nu actualitatea ziarelor şi telejurnalelor – pentru care fundamental este „cine dă primul o ştire" – ci actualitatea mai profundă şi mai substanţială a oamenilor şi a problemelor lor. Ca toate revistele bune, *Lettre* construieşte o actualitate, care nu constă într-o simplă „suită de fapte şi de evenimente", ci în ecourile pe care acestea le produc în spaţiul public, în viaţa şi în conştiinţele oamenilor, în sfera culturală.

Numărul 66 (vara 2008) se deschide cu a treia parte a „Exerciţiului de sinceritate" semnat de Ion Vianu: despre primăvara anului 1977, practica internărilor psihiatrico-politice, presiunile Securităţii şi arestarea lui Paul Goma. Aharon Appelfeld, scriitor născut la Cernăuţi, spune „Povestea unei vieţi". Un eseu de Adam Michnik („Ultraradicalii revoluţiei morale", preluat din cel mai recent volum al său, *În căutarea sensului pierdut,* 2007) analizează cîteva episoade ale Revoluţiei franceze pentru a ilustra o temă des invocată în ţările ex-comuniste: „revoluţia morală". Cel care a scris atît de interesant despre frumuseţea „gri" a democraţiei nu poate fi de acord, desigur, cu necesitatea unei „revoluţii morale". Pornind de la modul în care a caracterizat Macauley Trevelyan Actul de Toleranţă ce a însoţit Declaraţia Drepturilor de la 1689 („o cîrpeală bizară de compromis, absurd şi raţiune politică"), Michnik încheie astfel: „Noi, nemulţumiţii din secta veşnicilor nemulţumiţi şi speriaţi, visăm ceva asemănător. Nu dorim alte revoluţii morale, strîngerea hăţurilor, comisii speciale pentru urmărirea duşmanilor virtuţii sau ordinii divine, liste ale proscrişilor, ale suspecţilor de duşmănie şi candidaţilor la suspiciune. Noi, nemulţumiţii, visăm tocmai la o asemenea cîrpeală de compromis şi raţiune. Noi, nemulţumiţii, nu vrem alte revoluţii în ţara care încă nu şi-a revenit după cele anterioare". Felicia Antip scrie o documentată evocare a anului 1968, ilustrată cu graffiti de pe zidurile Parisului şi însoţită de cîteva fragmente din disputa care a avut loc între Milan Kundera şi Vaclav Havel pe tema „destinului ceh". Un dialog între B. Elvin şi Gabriel Dimisianu („Generaţie şi creaţie") evocă lumea literară şi gazetărească a deceniilor comuniste. Alexandru Al. Şahighian relatează ce s-a întîmplat la *Berliner Festspiele.* Un reportaj-eseu scris de Paulo Moura descrie „Portugalia văzută de pe a doua şosea importantă a ţării", un altul („Mexico – pîinea cea de toate zilele" de Henriette Dushe) povesteşte despre viaţa de periferie din Ciudad de Mexico. Tariq Ali (în „Fiica Vestului") relatează detaliile întoarcerii lui Benazir Bhutto în Pakistan şi descîlceşte ghemul complicat al asasinării sale. Excelente pagini literare sînt semnate de William Trevor, Doris Lessing, Lidia Jorge şi Paulo Lins. Avem iarăşi şi noi, dilematicii, „oamenii noştri" în sumarul acestui număr: Mădălina Şchiopu scrie despre „Viaţa de artist, varianta helvetică", iar Luca Niculescu face o interesantă alăturare între lecturile sale şi emisiunile de radio şi TV pe care le realizează. (**M. V.**)

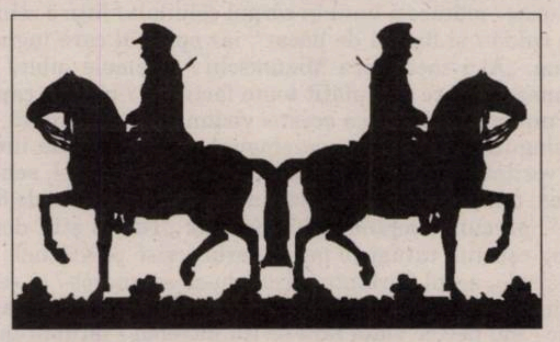

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

...şi nu vă mai plîngeţi!

„Vă lipseşte cultura detaliilor"
(portarul canadian Hirschfeld de la echipa campioană CFR Cluj)

Doamnelor, domnişoarelor şi domnilor,

personal, nu vă înţeleg. Cum? Vă lamentaţi zi şi noapte de incultura naţiei şi n-aţi auzit de cultura ipocriziei?

...de cultura linguşelii?
...de cultura linguriţei?
...de cultura refuzului?
...de cultura mitei?
...de cultura mititelului?
...de cultura aroganţei?
...de cultura ambulanţei?
...de cultura ambivalenţei?
...de cultura apatiei?
...de cultura antipatiei?
...de cultura insomniei?
...de cultura iasomiei?
...de cultura amneziei?
...de cultura gigacaloriei?
...de cultura disperanţei?
...de cultura bujiei?
...de cultura abajurului?
...de cultura abatorului?
...de cultura Imodiului?
...de cultura calcistică?[1] (alta decît a calciului...)
...de cultura penaltiului?[2]
...de cultura unui turneu final?[3]
...de cultura abuzului?
...de cultura obuzului? (dar şi a cobuzului)
...de cultura obrazului?
...de cultura pipei?
...de cultura pipetei?
...de cultura cailor de la biciclete?
...de cultura rujului?
...de cultura rugului?
...de cultura duşului?
...de cultura galoşului?
...de cultura gulaşului?
...de cultura pilei?
...de cultura milei?[4]
...de cultura silei?[5]
...de cultura injuriei?
...de cultura rahatului lokum?
...de cultura termopană?
...de cultura (b)locului?
...de cultura liftului?
...de cultura ringului?
...de cultura bling-bling-ului?
...de cultura bla-bla-ului?
...de cultura viscerală?
...de cultura groazei?
...de cultura strigătului pînă la cer?
...de cultura tam-tam-ului mediatic?
...de cultura (s)exagerării?
...de cultura culturismului?
...de cultura...

În această clipă, aud că la Londra şi în alte oraşe mari ale Angliei s-a consacrat o „cultură a cuţitului" fără de care bandele de adolescenţi nu pot supravieţui.

Şi numai fiindcă aveţi „cultura indiferenţei" – aşa a explicat aseară un responsabil cu drepturile omului din SUA de ce într-un spital din New York a fost lăsată să moară o bolnavă psihic: prin „cultura indiferenţei" –, numai de aceea nu înţelegeţi că, totul fiind cultură, vom ajunge la cultura inculturii.

---

[1] Cultura fotbalistică, în italiană, dar şi cultura hocheistică, la cehi.
[2] De la Cornel Dinu citare.
[3] De la Ionuţ Lupescu citare. Ei, nu ştiţi nici cine e Ionuţ Lupescu?
[4, 5] Sînt, de multe ori, totuna – vezi demonstraţia febrilă din *Necredinciosul* lui Ion Vianu.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Introducere la scrisorile lui Ion Ghica către Vasile Alecsandri de Vasile Alecsandri

Se termină: cu o carte, scrisorile lui Ghica către Alecsandri, şi lansarea, implicit, a unui povestitor de scene scurte şi pitoreşti: Ion Ghica.

Povestea: păi, simplu: ştiindu-se cu Ghica bine de tot, Alecsandri îl îndeamnă să continue să scrie despre întîmplările trăite, auzite sau văzute. Motivul? Fusese şef în Samos, prinţ pretutindeni şi trecuse prin atîtea întîmplări ce puteau opri timpul în loc.

Şmecheriile textului: Alecsandri i se adresează lui Ghica, dar vorbeşte despre sine. Iarna venită, felul în care Alecsandri este prizonierul ei, turbarea cu care anii trec şi oamenii iau unii locul altora, toate astea îl îndeamnă pe Alecsandri să-şi amintească el ca să-l pună pe jar pe celălalt.

Emo utile în viaţă: „Sînt zile în care ies pe afară, învelit cu blana nr. 3, şi fac o primblare scurtă, de tot scurtă, pe cărările trase în omătul din grădină. Admir în treacăt cerul oţelit, zăpada cristalizată ce scîrţîie sub picioare, păsărelele ce zboară împrejuru-mi ţipînd de mirare... clătinarea copacilor în semn de căinare pentru imprudenţa mea şi mă simt cuprins de un avînt eroic înfruntînd duşmana lumii, Iarna!... dar să ne grăbim a ne întoarce în casă, căci îngheţ cu tot eroismul meu! Seara, cînd perdelele sînt trase, cad pe gînduri, privind la salamandrele din sobă. O melancolie adîncă pătrunde în sufletul meu pe cînd viscolul vîjîie prin horn; iar pentru ca s-o alung, adun cu mintea împrejuru-mi pe unii din contemporanii mei ce se bucură încă de viaţă şi răsfoim împreună albumul suvenirelor noastre."

Durata lecturii şi tipul de creier: uite ce creier sfătos trebuie, cu chef de privire în urmă, dar şi cu facerea de întîmplări în vine. Citeşti atît şi ştii că eşti în telenovelă: „Prinţului Ion Ghica, Mirceşti, decembrie 1883. Iubite amice, Iată-ne cu iarna în ţară! Ea a sosit noaptea, pe furiş, şi s-a grăbit să-şi scuture cojoacele pe faţa pămîntului pentru ca să afirmeze stăpînirea ei..."

Cash şi investiţii: Iliescu scrie memorii, Năstase îşi scrie memoriile, Bush jr. o să scrie, Clinton a scris, chiar şi Monica a dat cu plaivazul. Constantinescu a scos două volume de ucis muştele. E plin de memorialişti în lume. A sta la coada unui Radu Vasile ca să-i iei vorbele de sub nas, asta, da, mare meserie.

Personaje: iarna.

Mişto: „Atunci, după spusa lui Laurent, tu te-ai apropiat de comandant şi, domolindu-i mînia, l-ai sfătuit să debarce oamenii lui în insulă pentru ca să cerceteze cu de-amănuntul toate malurile şi toate stîncile. Sfatul tău fu ascultat, dar cercetările rămaseră zadarnice!... În fine, întîlnind o turmă de capre, aţi întrebat pe păstorul lor, un băietan de vreo 16 ani, unde stau ascunşi piraţii? El răspunse mîndru că nu ştie!... Căpitanul iar se înfurie şi porunci să-l împuşte. Grecul se puse dîrz în faţa armelor încărcate, fără a deschide gura, făr-a-şi pierde liniştea, deşi da ochi cu moartea. El era sublim de abnegare şi de eroism!

– Căpitane — ai zis tu în acel crîncen moment – nu ucide păstorul; ucide caprele lui, de vrei să afli adevărul. Aşa s-a şi întîmplat... Abia marinarii francezi împuşcaseră vreo zece capre, şi păstorul uimit mărturisi că piraţii se găseau într-o peşteră apropiată, care comunica cu un turn părăsit din timpul cavalerilor de Rhod. Asediul stîncii se făcu după toate formele strategice; lupta se începu cu înverşunare; trăgeau piraţii cu desperare, omorîseră trei marinari şi răniseră patru şi după cîteva ore banda fu nimicită! Unul singur din ei toţi scăpă cu viaţă şi fu găsit peste cîteva zile plutind pe mare într-o cutie de scînduri fabricată de el şi condusă prin valuri de o lopată ruptă... Sărmanul fu prins, însă graţiat, şi merita să fie!"

Antoaneta RALIAN

efectul de ecou

Feţele fericirii

Cum se poate defini fericirea, noţiunea cea mai indefinibilă, cea mai abstractă, labilă, retractilă, evanescentă – uite-o nu e!? Cea cu milioane de faţete, cîte capete, atîtea fericiri... Pentru Biblie, fericiţi sînt cei săraci cu duhul. Mărturisesc că am cunoscut o sumedenie de oameni săraci cu duhul şi nu mi s-a părut că înoată în fericirea de a fi moştenitori ai Împărăţiei Cerurilor. Pentru coafeza mea, întruchiparea fericirii este cacofonica Monica Columbeanu. A te culca cu miliardele pigmeului Iri te transportă, probabil, în orgasme apoteotice.

Cînd eram elevă obişnuiam să copiez într-un caiet (un album cu scoarţe de catifea albastră) citate şi fraze din cărţile pe care le citeam şi care mă impresionau. Una dintre fraze mi-a rămas gravată în memorie şi m-a urmărit pe toată traiectoria devenirii mele: „Singura fericire constă în aşteptarea fericirii“. Nu mai ştiu cine a spus-o, iar caietul nu mai există. Iată deci fericirea pe post de Godot. Şi toată viaţa, adolescenţa, maturitatea, bătrîneţea am aşteptat-o, deci s-ar presupune că am fost fericită. Toată viaţa am aşteptat ceva, ceva la fel de indefinibil ca şi fericirea. Ceva care urma să mi se întîmple, ceva nu cu caracter de revelaţie – n-am crezut niciodată în revelaţii –, ci ceva care urma să-mi deschidă orizonturi nebănuite, care să-mi schimbe calea şi calitatea vieţii. Şi n-a venit, sau poate că a venit şi nu m-a găsit acasă, sau poate că am trecut pe lîngă acel ceva fără să-l observ. Am avut parte de un itinerar existenţial banal şi rectiliniu, fără cotituri spectaculoase, fără schimbări de direcţie. Punctat de clipe răzleţe de fericire sau mai curînd de satisfacţii, de orgolii gîdilate, de bucuria împlinirilor profesionale. Oare suma acestora să fie fericirea? Un conglomerat de mici satisfacţii, de mici bucurii? Trecătoare, perisabile, repetabile, reversibile şi iar perisabile? Unele idilizate, idealizate azi, în amintire. Ce cosmetician iscusit e memoria! Cum se pricepe să aureoleze banalul! Da, am trăit frînturi de fericire, o ardentă primă dragoste adolescentină, cursurile olimpiene ale lui Tudor Vianu, o căsătorie armonioasă care a rezistat cu brio 60 de ani, călătorii – prima vizită la Londra, Parisul, Veneţia, Coasta de Azur, clipe de catharsis la Vatican, în mari muzee şi catedrale ale lumii, multă muzică, mîndria cronicilor elogioase la traducerile mele, satisfacţia unei munci pasionante, apreciate. Toate însă contracarate, neutralizate, uneori aproape anihilate de antiteze ale fericirii: boli, operaţii, război, morţi tragice ale celor dragi, eşecuri, dezamăgiri, traume şi spaime, însingurări. Care pe care? Cele bune să se-adune, cele rele să se spele. Numai că cele rele nu prea sînt lavabile, iar cele bune nu sînt adunabile.

Şi mai cred că există o vocaţie a fericirii, vocaţie de care eu sînt lipsită. Ca să poţi cunoaşte fericirea, trebuie, în primul rînd, să te simţi bine în pielea ta, să te ai bine cu tine însuţi, să te placi. Or, eu nu m-am plăcut niciodată, nu sînt genul meu. În tinereţe eram frămîntată de felurite complexe, care s-au atenuat, dar n-au pierit total. Complexele (a nu se citi complexitatea) constituie una dintre raţiunile pentru care nu mă plac. Nu mă iubesc. De cînd mă ştiu, mi-am iubit foarte-aproapele mult mai mult decît pe mine însămi. Aşa încît n-am putut oferi fericirii un sediu prea ospitalier.

PUBLICITATE

www.nobel.radiocultura.ro
un site realizat de Corina Negrea
Premiile Nobel la Radio România Cultural
un proiect Radio România 80
Parteneri media:
DILEMA VECHE
adevărul Luxor & Artistic

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN
Nou la editura ICR:
Henry Mavrodin
Preţ: 45 RON
Contact:
Tel.: 031 71 00 645/Fax: 031 71 00 647/
comenzi@icr.ro/Aleea Alexandru 38
24 FUN
DILEMA VECHE

PUBLICITATE

TEATRUL ACT
SALA DE LECTURĂ
Calea Victoriei 126
ETAJUL 2
Ceainarie & Biblioteca
Ceai, Cafea, Prăjiturele, Dulcețuri, Carte, Muzică Live
şi alte evenimente...
PROGRAM: Luni - Duminică
15 - 23
www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126
TEATRUL ACT Aplaudat din 1998
ABB
DILEMA VECHE
Cotidianul.
revista 22
PORT.ro
www.onlinegaliery.ro
Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

Iaromira POPOVICI

bazar

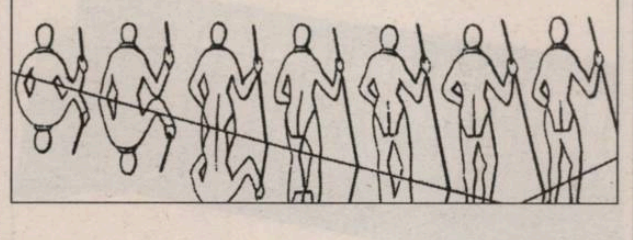

Frumosul şi brandurile locale

Visul multora e să se stabilească în Toscana. Şi al meu ar fi fost, dacă aş fi îndrăznit, după ce văzusem *Under the Tuscan Sun,* cu Diane Lane (produs în 2003, în regia lui Audrey Wells, după romanul lui Frances Mayes). Filmul în sine nu e o capodoperă, dar peisajele (e drept, asociate cu mesajul feminist...) te uluiesc. Frumuseţea de acolo mă tem s-o cataloghez, ar fi inoportun să spun chiar că e ireală, pentru că nu e aşa: e, din contră, cît se poate de reală, pentru că are o componentă naturală fără cusur; ceea ce cred că o caracterizează este tocmai îmbinarea firească între aceasta şi cea arhitectonică, atît de adecvată peisajului. Şi tot atît de veche, pentru că nu e puţin lucru să ajungi în oraşe vii, în care trăiesc oameni normali ai zilelor noastre, dar care păşesc, cu nonşalanţă, peste un strat etrusc, unul roman şi altul medieval. Şi merg pe străduţe înguste, cu bolţi, flori în ferestre, şi se roagă în biserici arareori mai noi de secolul XVI... Spre normalitatea lor, sînt obişnuiţi cu frumosul integrat, cu care conviеţuiesc paşnic cotidian. Cîtă vreme noi am fost învăţaţi să observăm lucrurile exact din perspectiva opusă: în viaţa de toate zilele, totul e, în general, urît – trăim în blocuri cenuşii şi terne, lumea reală e murdară şi neglijentă; doar ce vedem, uneori, la muzeu sau în situaţii speciale poate fi frumos şi, ca atare, privit, dar nu folosit. Aproape oricare casă din Lucca, Siena, Volterra sau San Gimignano ar putea fi considerată muzeu, expusă pentru istoria sau stilul locului: nu toate sînt la fel de vechi precum aşezămintele religioase, dar păstrează într-o mare măsură specificul arhitectural (casele în nuanţe de lut ars, cu alură masivă, dar graţioasă în acelaşi timp).

Tot păstrării tradiţiei i se datorează şi proliferarea, cu succes, a micilor (uneori devenite mari...) industrii locale. Cel mai cunoscut exemplu e Murano, insula veneţiană unde se face sticlăria delicată pe care o ştim cu toţii. Şi ceramica de Horezu (cel mai cunoscut brand românesc care îmi vine în minte) are oarece distribuţie prin ţară şi o găseşti în magazinele producătorilor de la faţa locului. Dar între incredibila industrie la care a ajuns sticlăria de Murano şi timidele încercări ale ceramicii de Horezu e o distanţă încă uriaşă. În cazul dintîi, e evidentă prezenţa unui sistem bine organizat cu o strategie clară de dezvoltare; în cel de-al doilea, avem de-a face, deocamdată, în mare parte, doar cu eforturile particulare ale unui producător sau altul, încununate de succes în funcţie de calităţile acestuia de manager.

Aceeaşi senzaţie o ai atunci cînd ajungi în Volterra, paradisul alabastrului, dar, pînă la urmă, în oricare din orăşelele Toscanei sau insulele Veneţiei: dacă nu au norocul unui produs local atît de special precum sticla de Murano, le rămîn oricînd la îndemînă industria alimentară şi textilă locale. Salamuri, brînzeturi, prăjituri, ţesături şi vinuri (faimosul Chianti) sînt, cu toate, *chic* ambalate şi vîndute în magazine adecvate specificului oraşelor, dar şi decorate nu doar cu gust, ci conform unui concept unitar. Tarabele noastre ce-ţi ies în faţă la vreo cotitură în zona Rucăr-Bran sau între Sinaia şi Buşteni pot fi considerate doar un soi de preistorie a acestei etape. Dar „modelul italian“ poate fi luat în calcul pentru viitoarea (şi necesara) lor dezvoltare, într-o direcţie justă: păstrarea specificului local, dar şi prinderea lui în nişte structuri organizate, care să funcţioneze, să-l pună în valoare şi să nu-l urîţească.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Civilizaţie

A fost nevoie de agitaţia „cazului“ Corneanu pentru ca laicatul ortodox să dea semne de viaţă. S-au conturat două tabere, a căror poziţie nu e definită unitar. Peisajul de după bătălie (închisă prin hotărîrea Sfîntului Sinod) apare sfîrtecat de felurite vanităţi individuale. El dovedeşte, din păcate, că prejudecata & deficitul de bun-simţ creştinesc fac regula unui orizont românesc mai crispat ca oricînd.

Criza s-a consumat vara. Pentru orice societate dominată de media, anotimpul acesta e sterp. Lumea a plecat deja în vacanţă sau stă cu gîndul la proxime vilegiaturi. Prin urmare, trecerea de la oficial la oficios, de la hîrtie la spaţiul virtual şi de la editorial la isteria intimă a blogului n-a făcut decît să încurce iţele unei situaţii care ar fi avut, altminteri, un intens potenţial revelator. În alt sezon, povestea s-ar fi ales cu o morală explicită. Aşa, ea nu a permis decît pseudo-decantarea unor discursuri legitimante, care se izbesc frontal.

Cum scrisul nostru *mărturiseşte* (şi va rămîne în arhiva momentului) aş relua tema, fără să revin la „cazul“ în sine. După mine, harababura conflictului dintre „ecumenişti“ şi „fundamentalişti“ seamănă cu parodia postmodernă a insurecţiei raskolnice din Rusia premodernă. Nu e vorba despre confruntarea dintre IPS Corneanu şi IPS Anania, purtată prin asociaţii şi voci interpuse. E vorba despre (ne)aşezarea Bisericii majoritare în istorie şi în realitatea imediată. Ca şi de ecleziologia izolaţionistă a filetiştilor, în confruntare cu ecleziologia deschisă a celor ce văd Biserica nu doar ca pe un mediu soteriologico-sacramental, ci şi ca pe *un instrument civilizator*. Mă număr printre ultimii. Voi încerca deci să-mi rezum atitudinea.

Creştinismul reprezintă cel mai eficient instrument de expansiune a civilizaţiei occidentale. Căci prin mesajul lui Hristos, altoit pe trunchiul greco-roman, a putut Europa deschide lumea spre propriul model, format din combinaţia dialectică dintre materialism şi idealism, apetit intelectual şi cultură a diversităţii, umanism şi motivaţie transcendentă. Biserica Una, Sfîntă, Sobornicească şi Apostolică s-a divizat în timp din cauze prea omeneşti, iar nu pentru că Întemeietorul său i-ar fi sortit o asemenea derivă centrifugală. Pe de altă parte, fuga de centru a îmbogăţit creativitatea europeană şi i-a sporit puterea de fascinaţie. Putem admite că fiecare Biserică rezultată din competiţia diferitelor confesiuni se prezintă pe sine ca unică posesoare a Adevărului. Ca ortodocşi, nu facem excepţie. Am învăţat varianta *noastră* despre istoria creştinismului şi a dogmelor, aşa cum alţii au învăţat-o pe *a lor*... Şi totuşi, dincolo de pulverizarea doctrinar-apologetică, Evanghelia rămîne centrul destinului mondial al civilizaţiei occidentale căreia, prin Bizanţ, îi aparţinem organic. Dacă sondezi dinamica misionară a celor două milenii de creştinism, nu poţi opune „baba ortodoxă“ nici „babei catolice“ (sau protestante), nici... Uniunii Europene!

Pentru mine, apărarea Ortodoxiei trece aşadar prin apărarea civilizaţiei europene. Orice formă de nombrilism provincial comportă deturnarea unui parcurs metafizic pe care şi BOR are vocaţia de a-l realiza, în sînul comunităţii politice din care facem parte odată cu anul de graţie 2007. Aici nu judecăm, ca la Tesalonic, părerea lui Apollo sau Chefa. Aşteptăm în schimb, de la Sfîntul Sinod, hotărîrile menite să confirme faptul că România nu a intrat fraudulos pe spirala destinului european. Ca ideologie metaconfensională, ecumenismul e răsuflat (după ce şi-a trăit euforiile şi şi-a demonstrat limitele). Dar asta nu înseamnă că dialogul inter-creştin şi occidentalizarea societăţii româneşti pot fi blocate sub pretextul unei cruciade „pravoslavnice“ împotriva „ereticilor papistaşi“ ori a „păgînilor“ grupaţi fantasmatic, dincolo de vama Nădlac. Ortodoxia autentică nu stă aninată pe site-ul cutărui ONG retrograd sau a unor particulari excitaţi. Ea va rămîne universală sau nu va fi deloc.

Nicolae DRĂGUŞIN

De ce milostenia ostentativă este un nonsens

Cînd un moralist se întreabă în ce măsură merită, din punct de vedere etic, să ne preocupăm de motivele pentru care facem un act de caritate, nu poate fi decît siderant. Acceptarea argumentului pe care dl Peter Singer îl insinuează în articolul „Milostenia ostentativă“ (publicat în numărul 230 al *Dilemei vechi)* face futilă deosebirea dintre conţinut şi rezultat, dintre scop şi metodă care poate fi regăsită aproape în orice zonă a disciplinelor societale (ca români şi est-europeni, de pildă, ştim foarte clar că pentru impactul social al legii distincţia dintre dreptul pozitiv şi cel natural are o relevanţă deloc de neglijat). Părerea că milostenia pentru a-şi împlini sensul trebuie sau, ca să fiu mai îngăduitor în exprimare, *poate fi* ostentativă este, din punctul meu de vedere, inacceptabilă, iar în sprijinul acestui dezacord cu dl Singer voi aduce două argumente. Primul ţinteşte spre însăşi filozofia şi teologia caităţii, iar al doilea este de ordin cultural.

Ideea „milosteniei ostentative“ alătură două concepte care în gramatica teologică sînt contradictorii. Puse împreună, ele se exclud reciproc. Un plan al excluderii este chiar comportamentul paradigmatic prin care Iisus Hristos îi mustră pe cei ale căror acte de binefacere se fac ostentativ (Matei 6,1-4). Un alt plan, despre care voi discuta în rîndurile care urmează, este sinonimitatea milostenie-iubire. Pentru a înţelege *de ce* şi, implicit pentru remarca *unde* raţionamentul dlui Singer şubrezeşte, trebuie mers la origine. Aflăm din Noul Testament (a se vedea, spre exemplu, Matei 22, 36-40) că milostenia este virtutea creştină a iubirii de Dumnezeu şi aproape. De ce omul l-ar iubi pe aproape ca pe sine însuşi? Cel mai categoric răspuns este pentru că tot aşa Dumnezeu-Tatăl l-a iubit pe om trimiţîndu-şi Fiul pe pămînt, adică în suferinţă, spre salvarea acestuia. Prima scrisoare a lui Pavel către corinteni rafinează milostenia aşezînd-o nu doar alături de credinţă şi speranţă într-o triadă care mai tîrziu va fi cunoscută şi sub numele de „virtuţile teologale“, ci le ierarhizează înzestrînd milostenia cu întîietate în faţa celor două. Dacă milostenia este o virtute a iubirii înseamnă că aceasta serveşte, totodată, drept raţiune a milosteniei. Nu poţi face, aşadar, milostenie în înţelesul plin (a se citi creştin) al acestui cuvînt dacă nu l iubeşti pe cel care se află lîngă tine şi este în nevoie (aici se observă cu claritate că milostenia semnifică actul de iubire a celui în suferinţă). Ţinînd cont de aceste rafinări teologice ale milosteniei, putem spune că iubirea ostentativă poate servi drept exemplu cu valoare socială? Iubeşte cineva în mod făţiş doar pentru a arăta celorlalţi că e bine să iubeşti şi în felul acesta să se ajungă la posibilitatea de diminuare a suferinţei prin iubire? Mi-e greu să cred că cineva care a iubit măcar o dată (pe cineva şi nu pe sine!) poate răspunde afirmativ. Iubim pentru că astfel simţim undeva, în interior. Iubirea convinge şi contagiază într-un mod firesc prin autenticitatea sa. O iubire exhibată şi nu trăită, cu intenţia de a-l determina pe celălalt să facă aidoma, sfîrşeşte negreşit în ne-iubire şi dureros dispreţ al aproapelui.

Zona coincidentă dintre sfera milosteniei şi cea a iubirii se întăreşte prin considerarea etimologică a celor doi termeni. În latină, *carus* înseamnă drag (obiectul afecţiunii noastre). Milostenie se traduce prin *caritas*. Aşadar, *caritas* este un derivat al lui *carus*. Lucrurile devin şi mai evidente în limba franceză unde cel dintîi termen se traduce exact prin *cherté,* în vreme ce al doilea prin *charité*. Aşadar, dacă acceptăm că iubirea sinceră nu poate fi decît neostentativă în mod implicit consimţim că milostenia ostentativă este o contradicţie moral-teologică.

La fel de siderantă îmi pare constatarea unei părţi a psihologiei moderne că milostenia făcută pentru a fi publică echivalează cu etalarea bogăţiei cromatice din penajul păunilor. Insinuarea ideii că milostenia poate fi făcută nu din comandamentul iubirii aproapelui aflat în nevoie, ci din dorinţa de a etala un anumit statut social trece drept un argument al cinisimului. În acest gen de cinism sfîrşeşte încercarea de separaţie a înţelesului unui concept de originea sa. Demersul este cu atît mai pasionant pentru societatea laiciza(n)tă cu cît originea este una creştină. Sigur că actul de caritate are şi un conţinut public care, cum spuneam, este cu atît mai categoric cu cît gestul este sincer, însă motivul pentru care se face are un rost determinant. Tocmai pentru a sublinia valoarea moralităţii, în discursul creştin se repetă cu insistenţă „Dăruind, vei dobîndi“ şi nu „Dăruind pentru a dobîndi“. Altfel spus, dobîndirea (fie ea terestră, efemeră, în termeni de publicitate, fie celestă, veşnică, în termeni de mîntuire) decurge natural şi nu se cere căutată ca o valoare autonomă. Contrar deci dlui Singer, argumentez că etica trebuie să se preocupe de motivul/conţinutul milosteniei. Milostenia ca ajutor de sine (nefericită enumerare a acelor personaje care se circumscriu acestei logici!) şi nu a celuilalt este amorală.

Un alt aspect asupra căruia un creştin nu poate consimţi sau chiar şi un indiferent din punct de vedere religios, dar care crede în prezenţa acelor termeni care au sens şi în unele spaţii culturale sînt utilizaţi doar în contextul formării lor, este faptul că milostenia ostentativă poate avea un efect de contagiune asupra celorlalţi prin imitaţie. A recurge la milostenie crezînd că altul te va imita înseamnă decăderea omului din treapta pe care Întruparea, Moartea şi Învierea hristică l-a înălţat. Posesia conştiinţei (adică a „creierului“ care-i spune omului ce este moral şi drept şi care, pentru a parafraza sintagma lui Edmund Burke, este un compas care să-l ghideze) se află nu doar la originea distincţiei faţă de celelalte creaturi materiale, ci este argumentul sclipirii divine în chipul omului. Un moralist creştin va spune că omul dăruieşte pentru a-şi ajuta seamănul fiindcă aşa îi dictează conştiinţa morală lăsată de Dumnezeu. Un moralist ne-creştin (laic, agnostic sau chiar ateu) va răspunde că aşa îi dictează moralitatea fără să lămurească însă prea mult care este sursa acestei moralităţi (justificabil, nici nu l-ar preocupa acest lucru). Ambii însă cad de acord că moralitatea, o entitate superioară posibilităţii de imitaţie socială, este cea care dictează gestul de ajutorare a seamănului. Diferenţa între conştiinţa morală sau imitaţie ca surse ale relaţiilor sociale (pînă la urmă, nu poate fi privită milostenia din unghiul unei norme de conduită socială?) stă în capacitatea celei dintîi de a motiva. Sînt motivat să-mi ajut seamănul, de exemplu, pentru că aşa m-a înzestrat Dumnezeu sau pentru că aşa este corect moral. Or, chestiunile acestea care ne lămuresc asupra motivaţiei se întîmplă doar în sfera conştiinţei, unică omului, şi care exclude imitaţia. Aşadar, într-o privire care nu desconsideră argumentul creştin, milostenia făcută din porunca conştiinţei şi milostenia făcută pentru a imita se situează într-un raport de antonimie.

Mărturisesc că nu am înţeles foarte exact dacă filantropia ostentativă este, în viziunea dlui Singer, un scop în sine sau doar un mijloc pentru a schimba o mentalitate mult mai sedusă de ispita egoismului individualist. Chiar şi dacă se acceptă această a doua variantă (cu toate că eu din felul în care am înţeles eseul aş înclina mai curînd spre prima), instrumentalizarea milosteniei ostentative pentru a schimba o mentalitate fără a ne întreba deloc asupra cauzelor acesteia este un exemplu reuşit de aflare în treabă. Ispita egoismului individualist *à la* Max Stirner (filozofia acestuia este detectabilă chiar şi în socialismul marxist – cum arată Alain Besançon – ca să nu mai vorbim de nihilism, liberalismul economic împins la extrem sau fascism) are rădăcini profunde în modernismul iluminist. Este vorba desigur de modernismul nostru, acela care a ales calea laică sau agnostică şi nu acela rămas doar în cărţile de filozofie şi istorie care, pentru a-l cita pe Virgil Nemoianu, prin gîndirea scolastică tîrzie şi barocă (Leibniz sau Giambattista Vico) a arătat că proiectul modern nu este ireconciliabil cu gîndirea creştină. Iată cum observ că apologia milosteniei ostentative nu doar că eşuează în contracararea mentalităţii pe care o denunţă, ba chiar o susţine. Convins că soluţia stă în citirea şi înţelegerea cauzei, contrar dlui Singer argumentez faptul că mentalitatea individualist-egoistă se poate diminua prin afirmarea gîndirii creştine pe care în mod deliberat a dorit să o înlocuiască. În această optică, milostenia nu poate fi decît creştină, adică neostentativă şi ca valoare în sine.

În fine, al doilea şi cel din urmă argument este de ordin cultural. Caritate, milostenie, filantropie sînt într-un registru semantic perfect sinonime. Cultural însă au nuanţe diferite pe care mai ales receptorul trebuie să le considere. Spaţiul occidental denumeşte prin caritate *(charity, charité)* ceea ce noi mai numim şi milostenie. Pentru români, ca naţiune est-europeană şi ortodoxă, deci platonic-augustiniană în filieră, milostenia ostentativă este cu atît mai pronunţat un nonsens cu cît acest spaţiu nu a cunoscut nici măcar un început de tradiţie empiric-raţionalistă care să decupleze caritatea de definiţia sa creştină pentru a vedea o formă de satisfacere a plăcerii sau de căutare a utilului. Toată argumentaţia mea de mai sus s-a sprijinit pe un înţeles teologic al termenului. Pe terenul filozofic (poate nu atît al filozofiei morale), dl Singer, occidental de pe celălalt mal al Atlanticului, este îndreptăţit să discute dimensiunea ostentativă a caităţii care, în special acolo, s-a dotat în planul concretului cu o valoare utilitaristă.

Deocamdată, pentru un român care, în plus, se consideră şi creştin, sintagma „milostenie ostentativă“ zgîrie (într-un mod, cu siguranţă, dureros) retina şi simţirea morală.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Sezonul mort

Vara nu-i ca iarna – o ştim prea bine – şi nici televiziunile nu-s ca urşii. Dacă urşii intră în hibernare iarna, televiziunile fac acelaşi lucru vara.

Vara este pentru televiziuni sezonul mort. Emisiunile producţie proprie intră în adormire, pentru că vedetele pleacă în concediu. Uneori sîntem anunţaţi de acest lucru şi că „ne mai vedem în septembrie", alteori nu. (Oamenii se respectă, nu ca noi, muritorii de rînd, care trebuie să ne mulţumim cu un concediu de două-trei săptămîni...)

Justificarea televiziunilor pentru această perioadă în care ne oferă numai reluări, filme de duzină pe care le-au mai dat de nu ştiu cîte ori şi lucruri încă mai inconsistente decît de obicei nu este, desigur, propria lor comoditate, ci faptul că telespectatorii le pleacă în vacanţă şi, prin urmare, îşi pierd audienţa. Dar, după cum spuneam, noi avem concedii de cîteva săptămîni, iar vara este lungă...

Acum cîţiva ani, televiziunile aveau în timpul verii aşa-numitele „emisiuni estivale", în care deplasau cîte o echipă la mare şi transmiteau de acolo. Emisiunile erau uşurele, „de vară", făcute pe genunchi şi totul se concentra de fapt pe fesele figurantelor în tanga, invitate pe platou să realizeze decorul. Vedetele care realizau acele emisiuni cică improvizau, dar de fapt mergeau la minima rezistenţă şi credeau că rezolvă totul dacă se scălîmbăie şi turuie necontenit tot felul de prostii. Acum, nici măcar efortul acesta nu-l mai fac.

E adevărat, unele televiziuni parcă sînt în vacanţă tot anul, căci niciodată nu sînt în stare să-ţi ofere o producţie serioasă. Şi nu mă refer la emisiuni cu degetul la tîmplă, în care nu ştiu ce somităţi să fie chemate să filozofeze doct sau să rezolve probleme de matematici superioare în direct. Mă refer, pur şi simplu, la emisiuni de divertisment bine realizate, în care oamenii să-şi facă meseria cu profesionalism şi în care să nu ai impresia, ca telespectator, că-şi bat joc de tine şi te iau de prost.

Dacă la capitolul divertisment stăm prost în această perioadă, ce să mai vorbim de cultură? O rubrică cu numele „Cultura pe sticlă" ar trebui să intre, forţat, în vacanţă, din cauza absenţei totale a obiectului ei. Nu, nu vom face acest lucru, pentru că nu sîntem vedete să ne permitem luxul concediilor prelungite.

Şi, pe de altă parte, această rubrică s-a obişnuit deja să supravieţuiască din puţin. Oferta culturală a televiziunilor este precară în tot timpul anului, nu numai vara. Iar TVR Cultural, postul care teoretic ar trebui să ofere cel mai mult materie primă acestei rubrici, pare în vacanţă tot timpul: Nu trebuie să vină vara, ca acest post să înceapă seria de reluări, pentru că aceasta este „filozofia" lui indiferent de perioadă. Ehei, sînt apuse de mult vremurile în care TVR Cultural avea cîte un talk-show în fiecare zi! Nu spun că acele emisiuni erau o lumină, dar măcar se vedea că oamenii fac eforturi. Ştiu, mi se va vorbi de bugetul mic al acestui post, de eterna lipsă a banilor. Numai că tare mă tem că, de ceva vreme, cei de la TVR Cultural s-au resemnat, au încetat să se mai agite şi au intrat într-o vacanţă prelungită. Dau reluări şi funcţionează după principiul „las', că merge şi-aşa!".

Dar să revenim la oferta televizuală a verii... Vorbeam acum ceva vreme cu Nicolae Manolescu, care-mi povestea de debutul lui la PRO TV, cu *Profesiunea mea, cultura*. Emisiunea a început pe undeva prin aprilie-mai, aşa că, după puţin timp, a venit „sezonul estival". Pentru că de-abia începuse, Adrian Sîrbu a zis, într-o doară, să rămînă în grilă şi pe perioada verii. Cînd au primit audienţele – surpriză! Emisiunea de cultură prezentată de Nicolae Manolescu avusese, în ceea ce oamenii de televiziune cred că e sezonul mort, rezultate incredibile. Fusese singura emisiune consistentă într-un deşert al reluărilor şi al şpriţurilor televizuale penibile de vară. Iar telespectatorii s-au îndreptat către ea.

Aşa că a se slăbi cu ideea că oamenii vor să vadă vara la televizor numai reluări şi tîmpenii!

Tudor Călin ZAROJANU

Ciocnirea civilizaţiilor

Din decembrie 1989 pînă în decembrie 1995 (momentul lansării PRO TV), jurnalismul a cunoscut, în România, cea mai spectaculoasă transformare şi ascensiune dintre toate breslele, probabil din toate timpurile. Din aproape nimic s-a creat aproape totul. În vreme ce alte meserii dispăreau cu totul sau se reduceau de la o supradimensionare fără bază la cota reală de valoare şi vandabilitate (cam tot ceea ce ţine de industrie), în vreme ce alte profesii făceau mari eforturi de adaptare, încercînd să-şi amintească bruma de cunoştinţe capitaliste care le fuseseră permise (economiştii, finanţiştii), în vreme ce foştii politruci se zbăteau să devină politicieni, iar foştilor politicieni, trecuţi prin închisori sau exil, li se dădea în cap să nu emită prea multe pretenţii – jurnalismul pur şi simplu a explodat, de parcă o masă semnificativă de oameni, cu calităţile şi antrenamentul necesare, aşteptase, în *block-start*-uri, cu respiraţia tăiată, pocnetul eliberator.

Calităţi, unii, aveau. Antrenament, mai puţin – lucru valabil şi pentru „copii", dar şi pentru cei care se antrenaseră cu pixul, e drept, dar în cu totul altfel de sport.

De la revista liceului la sute de mii de exemplare

Cine a făcut presă în primii ani post-revoluţionari? Nu greşim mult dacă răspundem rîzînd: toată lumea! Şi spunînd „a făcut", e vorba în acelaşi timp despre cei care scriau şi cei care patronau. De altfel, în mare măsură, cel puţin o vreme, erau aceiaşi oameni. Doi-trei-patru prieteni cu talent la scris, exersat în secret ori prin vreo revistă de liceu ocolită de ochiul ager al cenzurii, puneau mînă de la mînă şi scoteau o publicaţie. În condiţii grafice de mare tristeţe, frizînd ironic manifestele ilegaliste, cu poze decupate din revistele străine sau chiar din calendare de perete, cu multe comentarii şi puţine informaţii, cu destule stîngăcii – dar devorată de publicul care tînjise atîta după o presă adevărată, vie, liberă.

Performanţa n-a întîrziat să apară. Cele cîteva sute de mii de exemplare în care se trăgea (în trei tipografii diferite) şi se vindea un *săptămînal* precum *Zig Zag*-ul lui Ion Cristoiu sînt astăzi doar un vis frumos pentru *cotidienele* cît de cît serioase.

Patronatul de presă era pestriţ: mici grupuri de cunoscuţi, eventual sprijiniţi de încă modeşti oameni de afaceri în devenire; jurnalişti acţionari care preluaseră şi transformaseră puţinele publicaţii preexistente; în fine, oameni de afaceri cu o putere deja consolidată. În aproape toate cazurile, însă, presa era practic condusă de ziarişti – fie ei convertiţi sau nou-născuţi, cu sau fără vreo altă calificare în breaslă decît cea obţinută la locul de muncă. Patronii erau flataţi să aibă organ(e) de presă, dar foarte rar încercau să intervină în procesul redacţional. În unele cazuri cred că pur şi simplu n-aveau tupeul s-o facă. Între timp l-au căpătat...

Întîlnirea dintre umbrelă şi maşina de cusut

După apariţia *Evenimentului zilei*, cea mai tare lovitură din zona presei scrise, aceasta din urmă a fost identificată ani de zile, în conştiinţa publică, într-un mod de-a dreptul pavlovian, cu trei nume: Petre Mihai Băcanu, Ion Cristoiu, Dumitru Tinu. Ei erau „patriarhii", după care – la distanţă mai mică ori mai mare – veneau alte nume cu rezonanţă: Cornel Nistorescu, Cristian Tudor Popescu, Octavian Andronic, Horia Alexandrescu... Aş vrea să fiu bine înţeles: cei numiţi sînt departe de-a fi, pentru mine, pe picior de egalitate din punct de vedere profesional, unora am multe să le reproşez – dar toţi *sînt* jurnalişti.

Presa scrisă a început să cadă accelerat din momentul în care au început să se manifeste patronii care gîndesc în locul ziariştilor.

Nici unul dintre aceştia nu mai conduce azi nimic în presa din România! Oare pentru că s-a schimbat gustul publicului, pentru că a trecut foamea – ori chiar moda – de a citi presă, de a citi acel tip de presă care s-a făcut după Revoluţie? Poate şi asta. Dar motivul principal este altul: între timp a avut loc *întîlnirea dintre umbrelă şi maşina de cusut pe masa de operaţie*. În ordine: omul de afaceri jurnalistice, jurnalistul, presa. Nu doar o întîlnire, ci o adevărată ciocnire între civilizaţii.

E o mare, mare diferenţă între un om de afaceri care patronează jurnalism şi un om de *afaceri jurnalistice*. Presa

scrisă a început să cadă accelerat din momentul în care au început să se manifeste *patronii care gîndesc în locul ziariştilor*. Cazul cel mai spectaculos – şocant, de-a dreptul – este cel al lui Cristian Tudor Popescu: nici unul dintre cele două ziare pe care le-a condus incontestabilul lider de opinie al ultimului deceniu de presă nu pare să mai semene cu ideea lui despre jurnalism. Doi mega-oameni de afaceri (unul, culmea, construit chiar pe domeniul presei) au încercat să-i demonstreze fostului preşedinte al Clubului Român de Presă că trebuie făcut altceva, altcumva. De dragul tirajului, firește. S-a dovedit că au avut dreptate? Din cîte ştiu, nu.

De altfel, deseori „marea schimbare" are coordonate care te pot face să pufneşti în rîs. De pildă, pagina de Cultură din *Gândul* a devenit pagina de Distracţie, după cum cea omoloagă a *Cotidianului* se numeşte acum Arte & popcult, orice naiba o fi însemnînd asta! Cum redactorii sînt aceiaşi, conţinutul e 90% la fel, astfel încît poţi citi cronici plastice sau despre o premieră la operă sub genericul Distracţie ori Popcult. E mai *cool*. S-au *rebrenduit*. E aproape *emo*.

Cum e în alte părţi

Bine-bine, dar *la ăilalţi* nu e la fel? Nu stabilesc patronii politica ziarului, cu cine „ţine", pe cine înjură, în cine n-are voie să dea? Ba da, în linii mari, cu trei mici deosebiri: 1) această politică e pe termen lung, cunoscută de toată lumea (jurnalişti, cititori, concurenţă) şi *asumată ca atare*, încît cine vrea să scrie, de pildă, la o publicaţie republicană e liber s-o facă şi nimeni nu are de ce să comenteze ceva; 2) în cadrul strategiei generale a trustului de presă, patronatul decide de ce fel de publicaţii consideră că are nevoie, în majoritatea cazurilor combinînd ziarele sobre cu tabloide şi publicaţii de nişă, astfel încît la acelaşi patron poţi să fii şi paparazzo, şi editorialist de politică externă; dar mai ales 3) un ziar serios nu *devine* peste noapte bulevardier, nici invers, o publicaţie generalistă nu se metamorfozează într-una de specialitate, nici invers.

La prima vedere, în 18 ani presa s-a decantat. Au dispărut sute, poate mii de publicaţii-fantomă, experimente *underground*, aiureli, reviste de ficţiuni vîndute ca realităţi. În schimb, s-au consolidat cîteva ziare şi au apărut, cum era de aşteptat, o mulţime de reviste specializate, în condiţii grafice excelente. Dar despre ce consolidare poate fi vorba cînd scazi de la un milion de exemplare vîndute la puţin peste o sută de mii? Sau treci de la reportaje sociale şi anchete economice la cancanuri cu „vedete" de doi lei?

Publicaţiile dedicate unor profesii sau preocupări bine definite, da, sînt un pas înainte, corespunzînd unei tendinţe mondiale. În rest, însă, sîntem în situaţia de a ne aminti cu melancolie de *Tineretul liber, Tinerama, Expres, Expres Magazin, Phoenix, Ora, NU, Contrapunct*...

etica vieții

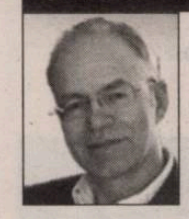

Peter SINGER

Drepturile maimuţelor şi drepturile omului

Pe 25 iunie, printr-un vot istoric, Comisia pentru mediu, agricultură şi pescuit a Parlamentului spaniol şi-a declarat sprijinul pentru Marele Proiect privind Maimuţele, o propunere de a garanta dreptul la viaţă, libertate şi protecţie în faţa torturii a celor mai apropiate rude non-umane pe care le avem noi, oamenii: cimpanzeii, gorilele şi urangutanii. Alte ţări, cum ar fi Noua Zeelandă şi Marea Britanie, au făcut şi ele paşi către protejarea primatelor non-umane în faţa experimentelor ce le pot afecta sănătatea, dar parlamentele naţionale nu au considerat că un animal poate fi o persoană cu drepturi.

Revenind la Spania, rezoluţia, a cărei adoptare din partea planului Parlamentului este aşteptată în curînd, va determina Guvernul spaniol să promoveze o declaraţie similară la nivelul Uniunii Europene. Ea le va cere guvernelor să adopte, în cel mult un an, o legislaţie care să interzică experimentele potenţial vătămătoare asupra speciilor de maimuţe menţionate.

Astfel, menţinerea în captivitate a acestor maimuţe superioare va fi permisă numai pentru protejarea respectivelor specii, cu obligativitatea creării unor condiţii optime de viaţă pentru ele. În plus, prin adoptarea rezoluţiei, Spania va promova la nivelul organizaţiilor şi forumurilor internaţionale măsuri pentru apărarea acestor primate în faţa tratamentelor inumane, sclaviei, torturii şi uciderii.

Împreună cu Paola Cavalieri, am lansat Marele Proiect privind Maimuţele în 1993, scopul fiind să înlăturăm graniţele dintre specia umană şi cele non-umane. Cercetători ca Jane Goodall, Diane Fossey şi Birute Galdikas au demonstrat că aceste maimuţe sînt fiinţe gînditoare, conştiente de sine, cu vieţi emoţionale bogate, aşadar există condiţiile pentru ca drepturile fundamentale ale omului să fie extinse şi asupra lor.

PUBLICITATE

Marele Proiect privind Maimuţele încearcă să schimbe felul în care percepem maimuţele superioare şi, în consecinţă, animalele în general.

Dacă privim drepturile omului ca fiind inerente tuturor fiinţelor umane, indiferent cît de limitate ar fi capacităţile lor intelectuale şi emoţionale, de ce am refuza să acordăm drepturi similare maimuţelor superioare, care depăşesc unele fiinţe omeneşti în privinţa conştiinţei de sine şi a legăturilor afective cu cei din jur? Altminteri, nu facem decît să ne arătăm prejudecăţile faţă de alte fiinţe doar pentru că nu aparţin speciei noastre – o atitudine pe care am numit-o „specism", fiindcă am vrut să subliniez asemănarea sa cu rasismul.

Marele Proiect privind Maimuţele încearcă să schimbe felul în care percepem maimuţele superioare şi, în consecinţă, animalele în general. Rezoluţia spaniolă reprezintă prima acceptare oficială a acestui punct de vedere.

Faptul că pentru prima oară se foloseşte termenul „sclavie" în legătură cu felul în care tratăm animalele are o semnificaţie deosebită, fiindcă pînă acum s-a considerat că animalele sînt în mod legitim proprietatea noastră, pe care o putem folosi după bunul plac, fie că sînt forţate să care poveri, fie că sînt supuse unor cercetări ştiinţifice sau ţinute în captivitate ca să producă ouă, lapte şi carne pentru hrana noastră. Recunoaşterea de către un guvern a faptului că este rău să menţinem animalele în stare de sclavie reprezintă o spărtură serioasă în zidul privilegiului moral pe care l-am construit în jurul speciei noastre.

În timp ce parlamentarii spanioli s-au arătat receptivi în faţa conceptului de drepturi ale animalelor, în Austria, zece lideri ai unor organizaţii absolut legale de protecţie a animalelor îşi începeau cea de-a cincea săptămînă în închisoare. În zorii zilei de 21 mai, poliţia a năvălit în 23 de locuinţe, a ridicat oamenii din pat, i-a ţinut cu pistolul la tîmplă, iar unul dintre aceşti lideri a fost obligat să stea într-un loc public vreme de două ore, îmbrăcat sumar. Poliţiştii au confiscat computere şi documente, neutralizînd mişcarea pentru drepturile animalelor care se pregătea să lanseze o iniţiativă pentru garantarea acestor drepturi în Constituţia austriacă.

Cei zece lideri au fost ţinuţi în continuare în arest fără vreo acuzaţie clară împotriva lor, prin prisma unei legi care condamnă membrii unor organizaţii criminale de tip mafiot. Poliţia nu a adus nici o dovadă că vreunul dintre cei arestaţi ar fi fost implicat în acte de violenţă. Totuşi, un tribunal a stabilit apoi că toţi trebuie să rămînă în închisoare pînă în septembrie.

După 17 zile de detenţie, trei oameni au fost acuzaţi că ar fi ameninţat o femeie ce se ocupa de PR-ul unui magazin de modă, împiedicînd-o să plece cu maşina de la locul de muncă. Pentru un altul, Martin Balluch, poliţia a întocmit un dosar de 1500 de pagini care să-i justifice arestarea. În dosar, numele lui este menţionat doar de trei ori, de fiecare dată în legătură cu interviuri pe care le-a acordat presei sau articole al căror autor este.

În mod ironic, tocmai Balluch, un om cu o minte strălucită, avînd un doctorat în fizică şi unul în filozofie, este unul dintre purtătorii de cuvînt cei mai reprezentativi ai curentului non-violent al mişcării pentru drepturile animalelor, care promovează mijloacele democratice şi paşnice pentru reformele în acest domeniu. Într-un eseu pe care l-a scris pentru volumul *În apărarea animalelor,* editat de mine în anul 2006, el a afirmat: „Nici măcar atacurile de tip gherilă practicate de organizaţii ca Frontul pentru Eliberarea Animalelor nu ar fi putut face mai mult rău industriei creşterii animalelor decît noua legislaţie austriacă".

Într-adevăr, în ultimii ani, organizaţiile pentru apărarea animalelor au avut un succes remarcabil convingîndu-i pe votanţi şi legislatori să sprijine legi care interzic vînzarea cuştilor pentru găini şi iepuri sau creşterea animalelor pentru blană. Aşa cum a spus Balluch: „O lege care interzice o întreagă industrie produce mai multe pagube decît orice ar putea face mişcarea pentru drepturile animalelor".

Persecuţia poliţienească a acestei mişcări pare să fie o încercare din partea partidului conservator, care deţine portofoliul Ministerului de Interne, şi a simpatizanţilor din industria zootehnică ai acestei formaţiuni politice să hărţuiască o iniţiativă legitimă şi paşnică care pune în discuţie modul în care tratăm animalele. Este şocant faptul că astfel de lucruri se pot întîmpla într-o democraţie europeană.

Peter Singer *este profesor de bioetică la Universitatea Princeton. Este autorul cărţii* Animal Liberation *şi co-fondator, împreună cu Paola Cavalieri, al Marelui Proiect privind Maimuţele, precum şi editor al volumului* In Defense of Animals: The Second Wave.

traducere de Mădălina ŞCHIOPU

Copyright: Project Syndicate, 2008
www.project-syndicate.org

PUBLICITATE

colectia adevărul
să o lași moștenire urmașilor urmașilor tăi!

Carte de lux

OPERE COMPLETE
James Clavell
Theodor Constantin
Sven Hassel
Vintilă Corbul

în magazinele
diverta
mereu ceva nou
în exclusivitate pentru
perioada 9 iunie-9 august

Peste 70 de volume

Ruxandra TUDOR

La drum, pe două roţi

Un cadou dezumflat

Bicicleta mea stă în debara, în poziţie verticală, cu roata din faţă proptită bine între două rafturi cu vechituri. Bicicleta mea este nouă, aproape „neumblată“, dar are deja cauciucurile moi. Se vede treaba că nu-i place să stea degeaba, ar vrea să fie scoasă la plimbare cît mai des, cît mai departe. Aş vrea şi eu să o folosesc mereu, dar încă nu ştiu cum. Bucureşti nu este deloc genul de oraş prietenos cu bicicliştii. Cum nu este nici cu pietonii. Abia dacă într-o maşină de teren începi să te simţi oarecum în siguranţă. Ne grăbim cu toţii, drumurile sînt înguste şi blocate de maşini parcate anapoda. E greu de dat vina pe cineva şi soluţiile sînt după cum se succed anotimpurile. Ba să se închidă complet circulaţia pe unele porţiuni – cum ar fi zona dintre Piaţa Romană şi Universitate sau chiar Piaţa Unirii –, ba să se meargă doar în sensuri unice, să se plătească o taxă pentru centrul Capitalei, să se construiască mai multe inele de centură, autostrăzi suspendate, tuneluri şi, în fine, pentru că aici doream să ajung, să se stimuleze folosirea bicicletei. La Stockholm ori Amsterdam (şi completaţi lista cu toate experienţele personale cunoscute), oamenii merg la slujbă sau la întîlniri pe bicicletă. Este un lucru cît se poate de normal – în costum sau cu rochie, la cravată sau cu pălărie, bărbaţi şi femei nu văd nici o problemă în folosirea acestui mod de deplasare.

N-aţi văzut o bicicletă?

Dacă vremea e frumoasă, o plimbare e tocmai bună. Pe distanţele medii ajungi cam în acelaşi timp cu autobuzul, dar fără înghesuială, nervi şi mai ales fără să poluezi. Din şaua bicicletei oraşul se vede altfel. Înţelegi mai uşor cît de mult s-a construit, cît au ciupit din trotuare parcările înfometate de orice palmă de pămînt, cum copacii au fost gîtuiţi de asfalt şi cum nu va dura mult pînă cînd vor începe să se usuce unul cîte unul, din lipsă de apă.

Pedalatul lejer, de voie, îţi permite să străbaţi distanţa dintre centru şi cartierele mărginaşe în 45-60 de minute, fără să fii prea deranjat de traficul de pe şosea. Orice oprire mai lungă devine însă neplăcută – bicicleta devine atunci un obiect incomod. Aproape nicăieri nu există locuri unde să o poţi parca dacă vrei să intri într-un magazin, într-o instituţie publică, să te relaxezi într-un parc sau să zăboveşti pe o terasă, cu amicii. Desigur, e loc şi aici de improvizat. Lanţul cu cifru sau cu lăcăţel e util dacă găseşti măcar o ţeavă bine ancorată printr-un gard. Nu e prea estetic, dar bicicleta trebuie asigurată dacă vrei să te întorci cu ea acasă – încă mai există destui „muşterii“, amatori de bicicletele altora. Cineva mi-a povestit odată cum a rămas fără bicicletă în cel mai „elegant“ şi profesionist mod cu putinţă: „Făcusem nenumărate drumuri cu ea şi se mai întîmpla să o mai parchez şi prin locuri mai «dubioase» pentru că nu tot timpul aveam treabă în buricul tîrgului. De fiecare dată mă aşteptam să mă întorc şi să nu o mai găsesc, dar nu s-a întîmplat. Pînă într-o zi cînd am făcut, cum se spune, «pana prostului». Mi-au furat-o din faţa uşii, de pe palier, deşi bicicleta era prinsă cu lanţul de balustrada de fier. Au lucrat ca nişte adevăraţi profesionişti, cu multă îndemînare: rapid, fără zgomot şi fără să lase vreo urmă. N-am mai găsit nici măcar lanţul... Mă întreb ce s-or fi gîndit că mai pot face cu un amărît de lanţ, şi acela tăiat!“.

Dacă furtul de biciclete încă îi mai încîntă pe unii, în zona business n-am constatat pînă acum nici cel mai mic interes. Închirierile de biciclete nu par a fi încă o afacere de luat în seamă, iar autorităţile locale nu cred că au în vedere vreun proiect prin care să pună la dispoziţia cetăţenilor (ca la Paris sau la Viena) biciclete de închiriat pe o sumă modică.

Piste de bicicliști, pentru șoferi

Am aflat că Primăria Capitalei a amenajat circa 40 de km de trasee speciale, care trec prin zone de interes ale oraşului (Piaţa Operei, Bd. M. Kogălniceanu, Bd. Regina Elisabeta, Şos. Kiseleff, Calea Victoriei etc.). Le văd şi eu din autobuz sau cînd merg pe jos şi par, la prima impresie, foarte utile. Problema încă nerezolvată este că drumurile speciale pentru biciclete nu comunică între ele. Este dificil să intri pe o asemenea pistă, iar cînd ajungi la capătul uneia trebuie să improvizezi astfel încît să te poţi bucura de destinaţia propusă iniţial. Benzile se suprapun cu trotuarele, ceea ce face ca deplasarea să fie întreruptă adesea de pietonii încă prea puţin obişnuiţi ca şi altceva decît maşinile să le ocupe spaţiul.

Pistele pentru bicicliști, prevăzute mai nou chiar în codul rutier, arată totuşi bine. Sînt marcate în culori speciale, au desene clare prin care se arată că pe acolo vor trece biciclete, dar realitatea este că nimeni nu se sinchiseşte de ele. Şoferii le folosesc ca locuri de parcare, pietonii le ignoră semnificaţia şi, în general, toţi se supără dacă, biciclist fiind, le sugerezi că ai putea avea anumite drepturi, iar ei, restricţii. Una peste alta, trebuie să vedem „partea plină a trotuarului“. E un pas înainte că începem să ne interesăm de subiect, iar autorităţile încearcă să ne arate că le pasă. Chiar şi în situaţia actuală, cu puţin noroc, te strecori destul de repede şi fără accidente. Educaţia va veni şi ea cu numărul anilor şi cu răbdare; mai nou, chiar şi cu amenzi şi puncte de penalizare primite de cei care ocupă abuziv spaţiul dedicat bicicliştilor.

„Aventura bicicliştilor în trafic poate fi uşurată cu ajutorul unei tehnologii concepute special pentru ei: un adevărat computer de bord, cu o arhitectură modulară, care pune la dispoziţia bicicliştilor o imagine digitală a ceea ce se află în spatele lor, putîndu-se renunţa la oglinzile retrovizoare. Unitatea centrală este montată pe un suport special, pe centrul ghidonului, la fel ca restul modulelor, care se conectează prin USB la acest suport. Pe un LCD de 3,5 inch utilizatorul poate vizualiza informaţii utile, în funcţie de modulele utilizate, de la viteză, distanţă, ritmul bătăilor inimii, putînd opta şi pentru capabilităţi GPS. Pentru captura video în timp real poate fi folosită o cameră fie în partea din spate a bicicletei, fie pe extremităţile ghidonului. Bateriile ţin pentru un drum de patru ore. Se estimează că modulul principal al acestui sistem se va vinde pentru un preţ de 300 de dolari.“

(Mihai Manole, „Computer de bord pentru bicicliști“, *Jurnalul Naţional online*, 4 ianuarie 2008)

„Turiştii veniţi pe litoral vor putea pedala din localitatea constănţeană 2 Mai pînă în Bulgaria. Autorităţile locale vor să construiască o pistă comună care să facă legătura între satul 2 Mai şi oraşul Shabla din Bulgaria. Proiectul ar putea fi gata anul viitor şi va costa 500.000 de euro, din fonduri europene, dar vor fi folosiţi şi bani din bugetul Consiliului Local Limanu. Pista pentru pietoni şi bicicliști [...] va fi construită din această vară. Ideea proiectului comun a avut-o primarul localităţii constănţene Limanu. Proiectul ar veni însă şi în ajutorul localnicilor din 2 Mai, pentru care bicicleta este mijlocul de transport de bază. Pista de bicicletă (ca şi cea pietonală) va avea ca punct de pornire localitatea 2 Mai şi va fi paralelă cu Aleea Actorilor, aproape de malul mării. Va ocoli unitatea militară din zonă şi va reveni apoi pe faleză pînă în Vama Veche. Partea română va avea responsabilitatea amenajării a cinci kilometri de pistă, adică pînă la punctul de trecere a frontierei în Bulgaria. Restul revine vecinilor bulgari.“

(sursa: Realitatea TV, 9 aprilie 2008)

PUBLICITATE

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

XVII) De neam frînc şi lugubră,-n
La Tour du Pin, trăia,
zisesem, o colubră
ce, zi de zi, grăia

printr-o telepatie
prin care şerpii fac
ca gîndul să le-adie
şi,-apoi, precum un ac

de scorpion, să-nţepe
timpanul celuilalt, –
moment în care-ncepe
taifasul rece/cald

al monstrului din Scoţia
cu soaţa-i din La Tour
du Pin, – întru emoţia
corolelor din jur,

ce tremură de parcă
s-ar scutura de praf
sau zbîrnîie, de parcă
un fir de telegraf

le-ar traversa, – dar nu e
decît o trompă grej
de fluture ce suie
de-a lungul vr'unui vrej.

Cu ochii-n 3,14

IATĂ O POSIBILĂ SOLUŢIE SIMPLĂ PENTRU A LE OFERI CETĂŢENILOR O FÎNTÎNĂ ŞATENĂ: SĂ DESCHIDĂ POARTA CĂLĂTORIILOR ÎN TIMP LA NIVELUL MINISTERULUI DE UMOR

● Discuţiile despre alimentaţia nesănătoasă din România sînt, pe bună dreptate, interminabile. Iată o posibilă soluţie simplă, întîlnită în Italia: fructele gata spălate, amestecate şi vîndute pe stradă, cu tacîmuri cu tot, doar să le mănînci... (**I. P.**)

● Primăria oraşului Craiova a investit (după spusele unora) cîteva milioane de euro pentru a le oferi cetăţenilor o fîntînă „cîntătoare". Cum e cea de la Barcelona. În fiecare seară, cînd e „program", în jurul fîntînii se adună în jur de o sută de oameni, în general familii cu copii. E un spectacol în aer liber pe care nu l-am văzut nicăieri în altă parte. Şi un reper decent al comunităţii, dar şi al „centrului" provincial în care de regulă nu se întîmplă nimic. Un exemplu că poţi face primăvară cu o singură floare... deşi oraşul mi-a creat senzaţia că e foarte „verde" şi foarte curat. (**A. P.**)

● Într-o staţie de autobuz, un bileţel scris de mînă, al unui domn „bine, rafinat, de 50 de ani, cu apartament de 100 m²". Persoana în cauză era în căutare de amor. Dar nu de orice fel, ci cu o femeie „înăltuţă, şatenă, cu ochiii căprui şi cu fundul mare şi bombat!". Respectuos, domnul îşi încheia micul anunţ cu un „Vă rog, scriţi-mi sau sunaţimă la...". Pretenţiile referitoare la posteriorul posibilei viitoare doamne sînt de înţeles. Să fie însă şi şatenă, şi cu ochiii căprui mi se pare prea de tot! (**R. T.**)

● Matematicienii de la Institutul de Matematică „Steklov" din Moscova şi savanţii în energie nucleară de la Organizaţia Europeană pentru Cercetări Nucleare ne promiteau, prin luna mai, un experiment care „să deschidă poarta călătoriilor în timp". Sîntem în luna august şi nu s-a mai auzit nimic de experimentul lor. Poate au reuşit şi au şters-o de prin 2008. (**M. C.**)

● Conform noii liste a medicamentelor compensate, doctorii de familie nu mai au dreptul să prescrie eliberarea gratuită a medicamentelor pentru colesterol dacă pacientul nu demonstrează că a ţinut regim în prealabil. Un lucru nu e specificat: demonstraţia se face pe bază de comisie înfiinţată la nivelul ministerului sau e ca la Danone: dacă nu vezi efectul, primeşti banii înapoi? (**S. G.**)

● „La fiecare sesiune de *shopping*, îmi achiziţionez cîte un tricou", ne spune Catinca Roman în emisiunea ei de la Romantica (la care am ajuns la un moment dat, butonînd telecomanda). Deşi nu e o emisiune de umor, discursul prezentatoarei e de-a dreptul comic, cu toate preţiozităţile sale. Ea nu face cumpărături, ci „sesiuni de *shopping*", nu dă sfaturi, ci „*tips*", nu e în pas cu moda, ci „fashionistă". (**C. P.-B.**)

INDIFERENŢI LA EFECTELE ÎNCĂLZIRII CLERULUI, POMPIERII ÎNVAŢĂ SĂ SE PREGĂTEASCĂ PENTRU SCRUMUL CALM

● Un sondaj realizat printre americani arată că oamenii sînt cu atît mai indiferenţi la efectele încălzirii globale cu cît află mai multe despre acest fenomen. Ne-am plictisit deja şi de încălzirea globală; ceva nou n-aveţi? (**M. C.**)

● Povestind frămîntările din interiorul Bisericii Anglicane, un reporter de la RFI ne informează că o parte a clerului e indignată că sînt promovaţi în ierarhie „preoţi homosexuali, ba chiar şi femei". (**M. B.**)

● La sfîrşitul săptămînii trecute, pompierii din Craiova au fost chemaţi să scoată un cal blocat între şinele de cale ferată din marginea oraşului, pentru a nu fi călcat de tren. Incidentul mi-a adus aminte de o poveste pe care am auzit-o acum mai mulţi ani, şi anume că în Anglia a fost creată o rasă de cai, special pentru muncă. Animalele erau atît de mari şi de puternice încît nu o dată s-au dovedit periculoase pentru trenuri. O locomotivă a deraiat în urma ciocnirii cu un asemenea cal care, la rîndul lui, s-a ales cu nişte zgîrieturi. Dar asta s-a întîmplat poate şi pentru că locomotiva nu era produsă la Electroputere Craiova. (**A. M.**)

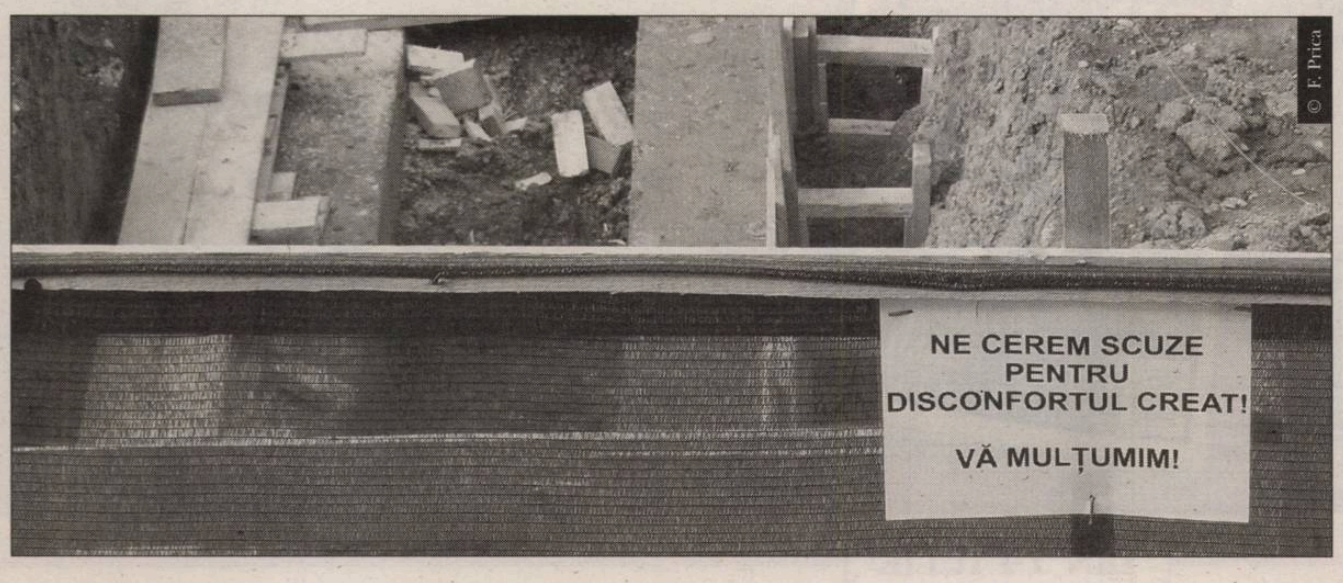

● La Universitatea din Wyoming, s-a organizat un curs finanţat de NASA pentru comunicarea cu extratereştrii, în caz că dai cu ochii de ei. Sînt zece studenţi care învaţă ce să le spună despre oameni, într-o singură imagine sau în zece cuvinte. Personal, m-aş rezuma la patru vorbe, cele mai familiare şi terestre: „Ce mai e nou?". (**R. C.**)

● Traian Băsescu şi-a început mandatul la Primărie cu demolarea chioşcurilor ilegale. A dat bine la popor, mai ales că televiziunile au fost invitate la „ceremonial". A urmat tema cîinilor vagabonzi. Sorin Oprescu şi-a început mandatul cu demolarea teraselor din Herăstrău (ceea ce dă şi mai bine la popor, căci nu mai e vorba de bieţi chioşcari care vînd sucuri, ci de „capitalişti putrezi" care vînd somon). Le sugerez asociaţiilor pentru protecţia animalelor să se pregătească pentru episodul 2 din serialul (în reluare) „Cum construim imaginea unui primar ferm şi hotărît". (**M. V.**)

● După interdicţia fumatului (de tutun!) în locurile publice din Olanda, patronul unei cafenele şi-a canonizat localul, transformîndu-l în „Biserica Sfintei Treimi": fumul, focul şi scrumul. Cum libertatea religioasă e foarte respectată în Olanda, ţară majoritar protestantă, o asemenea eludare a legii e foarte posibilă, prefigurîndu-se încă de pe acum destule cereri de convertire. După atîtea dileme („o fi femeie?", „o fi negru?"), revelaţia olandeză ne spune, fără umbră de îndoială, că Dumnezeu este fumător. (**S. G.**)

● Într-un interviu, publicat duminica trecută în *El País*, Carla Bruni îl lasă fără replică pe unul dintre cei mai acizi reporteri de la cotidianul spaniol, Jesús Rodríguez. Întrebată, destul de direct, cît de reală e cifra celor 30 de amanţi număraţi oficial de presă, *Madame* Sarkozy răspunde cu un calm zen: „Cine mă compară cu Casanova înseamnă că nu i-a citit *Memoriile*". (**S. S.**)

UN DECALAJ (ACOLO UNDE POLITICA A EŞUAT) PURIFICĂ AERUL UITĂRII

● „Ce e în neregulă cu ţara asta?", se revoltă Julio, din Spania, în momentul în care patronul pensiunii unde a dormit nu-i poate oferi o factură pentru micul dejun. Nu-i înţeleg reacţia. E pur şi simplu un decalaj. (**A. P.**)

● Se pare că Marea Moartă chiar e pe ducă, nivelul ei scade cu aproximativ un metru pe an, iar prognozele arată că în 50 de ani va seca complet. Iordanienii, israelienii şi palestinienii au elaborat proiectul comun al construirii unui canal care s-o „conecteze" la Marea Roşie. Iată cum moartea unei mări reuşeşte acolo unde politica a eşuat. (**M. C.**)

● Într-un catalog al unei firme de shopping prin corespondenţă am dat peste această ofertă: „Port-cravate electronic cu ionizator! Un produs deosebit de util pt. a păstra cravatele mereu în ordine şi la îndemînă. Este suficient să apăsaţi butonul şi dispozitivul se va roti. Lumina incorporată se aprinde automat, de fiecare dată cînd îl folosiţi! Astfel puteţi să vizionaţi şi să alegeţi cu uşurinţă cravata potrivită. Poate susţine pînă la 70 de cravate. Cea mai importantă calitate a Tie Rack este posibilitatea de a elibera ioni negativi! Ionizează şi purifică aerul din şifonier, îndepărtînd şi mirosurile neplăcute". Deci cu asta se ocupă cravatele cînd sînt lăsate singure în şifonier: se dedau la flatulenţe... (**D. S.**)

● În '97, cînd Bronislaw Geremek a venit la Bucureşti, l-am rugat pe Andrei Pleşu să-i spună că sîntem cîţiva în România care nu putem da uitării acea frază în care se condensa o experienţă esenţială pentru secolul XX: „Am intrat cinstit şi am ieşit la fel de cinstit din Partidul Comunist". De-a lungul vieţii, acest fiu de rabin a fost comunist, anticomunist şi anti-anticomunist. „A fost un om,..", cum sună finalul shakespearian din *Iulius Cezar*. (**R. C.**)

Iuliana ALEXA

Asia cu muson şi fără

Pe aeroportul din Siem Reap, odată coborît din avion te loveşte căldura. Nimic nou, toată lumea venită dintr-acolo vorbeşte despre ea, pentru că are aproape o consistenţă de corp fizic solid. E grea, umedă, îţi presează pielea ca o haină mare. M-am întrebat mereu cum receptează exoticul cineva obişnuit cu exotismul. Să zicem că de tînăr ai fost obişnuit să călătoreşti în locuri care nu seamănă deloc cu al tău, cel de baştină. Te mai miri? Sau o ţară bizară precum Cambodgia reprezintă doar un altceva administrativ, bun de bifat pe harta călătoriilor. (Am făcut, cu ocazia călătoriilor mele în Asia, o tipologie a turistului: cel care bifează, cel care se informează şi vizitează la faţa locului ce a printat acasă, cel care se fotografiază, cel care merge la shopping, turistul de oraş – genul business. Dar asta este altă discuţie, interesantă, zic eu, pentru a depista toate încrengăturile.)

Pasul doi este vama: funcţionari scunzi, negricioşi şi distanţi: durează cam 20 de minute să treci dincolo. Încerci să pari un european indiferent, obişnuit cu formalităţile vamale de peste tot din lumea asta mare. O necesară mică plictiseală... De fapt, ceva nu e în regulă cu paşaportul unuia dintre membrii grupului. Agitaţie, este chemat directorul aeroportului. În final, după pertractări misterioase i se acordă viza. Uuuf. Te gîndeşti că ceva din militarismul temutelor regimuri asiatice subzistă încă, solidificat, în subconştientul funcţionarilor.

Afară ne aşteaptă ghidul. Are în jur de 40 de ani, e numai zîmbet şi transpiraţie, are fiecare deget acoperit de cîte un inel „de aur“ şi vorbeşte destul de bine engleza. Domnul Tin'H ne conduce la Hilton Siem Reap. Adică din Purgatoriu am ajuns în Rai. E răcoare, sîntem aşteptaţi cu ceai foarte dulce cu gheaţă, în lobby e un pian foarte mare, pe tavan se rotesc fără încetare paletele enorme ale ventilatoarelor. Se aude, discret, Frank Sinatra. Isuse, cum trebuie să fi fost în timpul celui de-al Doilea Război Mondial! Mă îmbăt rapid cu ceai rece, închid ochii şi mă visez o aristocrată franţuzoaică. Sîntem în 1943, mă numesc Alice, sînt o frumuseţe blazată de 25 de ani şi sînt îndrăgostită de un american însurat. Cumpăr fructe locale şi fac o provizie de modele de *sarong* din pieţele din Siem Reap pentru prietene. Plănuiesc să fac o psihanaliză atunci cînd mă voi întoarce la Paris.

Cer un Martini rece şi încerc să nu pierd hipnoza. Avem un program plin: la ora 21 cina cu Richard Cheng, amicul lui Bogdan. E un chinez fabulos de bogat care trăieşte la New York, Hong Kong, Macau şi în alte cîteva zeci de oraşe în care deţine hoteluri şi unde banii sînt atît de mulţi, încît devin o abstracţie cosmică. E mic, plinuţ şi se comportă cu modestie. Sîntem un grup de jurnalişti din România, prietenii lui Bogdan sînt şi prietenii săi. Este onorat să ne ospăteze. Se retrage într-un colţ, ne lasă să ne mirăm de mîncare (o cină chinezească obişnuită are în jur de 12-13 feluri). La plecare, bramburiţi de atîtea proteine (supa de carapace de ţestoasă mi-a căzut mai greu), mai trebuie să facem faţă unei vizite de protocol prin hotel. Admirăm puţin cam prea sonor mobilierul greu, din lemn de tek masiv, care panotează toate colţurile („Asia are oroare de vid“ – ar fi spus George Călinescu), primim tradiţionala eşarfă khmeră şi ne rugăm să ajungem mai repede la Hilton. Drogaţi de oboseală şi mîncare, dormim pînă la următoarea aventură: Angkor Wat.

Trepte roase către cer

Angkor este... enorm. Sînt lucruri pe lumea asta care scot din om rezerve nebănuite de prostie. Incapacitatea comentariului, a ideii, a unei sinapse cît de cît originale. Angkor Wat a fost, pentru mine, acest gen de stimul revelator. Este considerat cel mai mare complex religios din lume. Este de o frumuseţe inhibantă, copleşitoare, amuţitoare. A fost construit în secolul al XII-lea de către regele Suryavarman al Doilea. Este un templu dedicat lui Vishnu. Arhitectura lui reproduce cosmosul, în viziunea religiei hinduse. Turnurile din centru, decorate cu celebri bulbi de lotus, reprezintă muntele Meru, casa zeilor. Mă urc şi eu pe unul dintre pereţii templului. Fiecare latură a fiecărui perete are trepte. Pentru că Angkor este locul unde urci către ceruri, evident. În fine, este o ascensiune foarte provocatoare trupeşte. E greu mai ales să cobori, treptele fiind roase şi foarte abrupte. Adică periculoase. Dar nu te poţi abţine să imiţi hoarda de japonezi mici şi high tech, mişunînd după experienţe mici şi multe. Sînt nenumăraţi. Iar oamenii, în mulţime, acţionează sinergic. Cînd vezi lumea, la scară mai mare, îţi dai seama de potenţialul tău de atom social, de fiinţă decerebrată spontan, acţionînd odată cu valul.

Am o bruscă emoţie de mîndrie ariană: un grup de adolescenţi cambodgieni mă opresc şi îmi cer să stau la poză cu unul dintre ei. Sînt „bitiful“. Mă pozez cu toţi băieţii şi meditez fertil asupra noţiunii de frumuseţe. O simplă funcţie a diferenţei. Mă plimb în sus şi-n jos prin Angkor. Nu am pic de pietate. Nici alţii nu au. Din cînd în cînd, trecînd prin coridoare succesive, dau peste cîte o călugăriţă bătrînă şi cheală, care murmură în obscuritate rugăciuni. Mirosul de lumînări aromatice se împleteşte omenesc, preaomenesc, cu cel de urină. După o oră nu mai suport căldura. Mă întorc, sleită, la maşina cu aer condiţionat. Mă mai dezmeticesc un pic din narcoza tropicală cînd, la urcare, un bărbat slab cu o fetiţă în braţe mă abordează: *„Want daughter?“*.

Zile birmaneze

O ţară atît de frumoasă încît pare ireală. Myanmar e un decor de film. Este o fostă colonie britanică, motiv pentru cîteva derive identitare şi toponimice. Nu se mai numeşte oficial Birmania (George Orwell ar fi scandalizat), ci Myanmar, capitala nu se mai cheamă Rangoon, ci Yangoon. Este ieşirea către mare a Marii Chine, ca atare regimul militar de la Yangoon beneficiază de protecţia vecinului puternic din nord. Inepţia liderilor miliari e ceva de necomentat: refuzul de a accepta ajutoare internaţionale în cazul recentului dezastru natural vorbeşte de la sine. Cînd avionul coboară către Yangoon, amuţeşti contemplînd cele cîteva sute de temple de pe cîmpia Bagan. Îţi vine să te închini simţind în aer atîta religiozitate.

Ţara aceasta are un farmec crepuscular. În Myanmar culoarea emoţiilor e arămiul. E o permanentă toamnă fierbinte. Dacă prinzi musonul, melancolia se nuanţează infinit şi infinitezimal. Zile la rînd de ploaie grea, continuă, caldă, ca o apocalipsă lichidă. Pare că nu se mai termină. Străzile prost asfaltate se inundă, maşinile vechi se îneacă lent. În Yangoon autobuzele sînt toate din anii '50-'60, nu au geamuri şi sînt pline pînă la refuz. Locuitorii ţin inutile umbrele de bambus deasupra capului şi îşi suflecă sarongul ca să sară peste bălţi. Par timizi şi cumva desprinşi de condiţia lor. Se mişcă mai departe către serviciu sau şcoală, dar cu indiferenţă. După thailandezi, maeştri ai zîmbetului turistic, birmanezii sînt renumiţi pentru blîndeţea lor. Femeile (chiar şi orăşencele) poartă obrajii vopsiţi cu alb.

Cînd plouă, la Yangoon trebuie să iei o pauză. Din orice. Ideal este să-ţi permiţi să stai la The Grand Hotel, un vestigiu splendid al epocii coloniale. Sobrietate englezească de secol XIX: lambriu şi mobilier sculptat, din tek, închis la culoare. În lobby, o localnică interpretează Brahms la pian. Accesoriile camerelor sînt din inox perfect lustruit, tacîmurile cu care mănînci sînt din argint. Vei dormi în aşternut de bumbac indian. Să fii turist bogat la Yangoon e pe aproape cu a fi maharajah. Noi dormim la Governor's Residence. Nume sugestiv. Luxul impus de managementul belgian mă blochează. Simt că aici am un statut pe care nimic din mentalitatea mea egalitaristă nu-l integrează. Între lobby şi maşina cu care venim e un spaţiu biciuit tare de ploaie. O baltă enormă. Unul dintre angajaţii hotelului se oferă să mă poarte în braţe. Refuz, cu uimire şi umilinţă, şi o iau, temerar, prin baltă.

Testul meu pentru experienţe minunate rămîne reveria. Dacă reuşesc pe undeva să ies din timp, atunci locul trebuie să fie extraordinar. Mi s-a întîmplat aici, în Birmania, în Cambodgia şi în Laos. La Governor's Residence din Yangoon, atunci cînd e muson, poţi să stai pe terasă, să priveşti enormii crapi aurii din bazin (singurii care par că se îngraşă sub ploaie), să savurezi un trabuc de import şi să te crezi latifundiar. Sau, mă rog, căpitan în marina regală. Singur, obosit şi fără stare, emoţionat numai de vîrsta tot mai mică a gazdelor din bordelurile asiatice. Viaţa e crudă, iar musonul e un interminabil atentat la sănătatea psihică, o tortură slabă, dar continuă.

Vizitarea fără papuci (căci, cum bine ştiţi, într-un templu buddhist trebuie să te descalţi) a celui mai important monument religios din Yangoon, pe o ploaie chinuitoare, m-a secătuit de puteri. Shwedagon Pagoda este strivitoare. Imaginaţi-vă un templu cît un deal foarte înalt. Apoi populaţi-l cu zeităţi din ghips şi aur cu braţe verzi, toate concurînd în dimensiuni. Kitschul religios asiatic este o naturală manifestare a pietăţii. Un popor sărac a emanat un edificiu enorm cu acoperiş turnat în aur şi acoperit cu cîteva diamante, cu lifturi interioare, gresie de diverse culori şi modele, multe nişe şi camere de rugăciune tapetate cu poze din perioada construcţiei. Pare o mişcare de contracarare în spaţiu a bisericii protestante din centru. Totul e trecător, dar vestigiile trecerii trebuie să fie impresionante. Altfel, neantul e realmente prea... evident. Statuile zeităţilor animiste se aglomerează în grupuri simetrice în fiecare colţ. Au cele mai ciudate înfăţişări. Provocarea de a *reprezenta* cu orice chip nereprezentabilul a dat rezultate fabuloase. Las o ghirlandă parfumată lîngă o zeiţă roz şi calc iarăşi, desculţă, prin ploaie.

P.S. Bogdan Gligor, cel pe care l-am pomenit, este marketing managerul Autorităţii Turistice a Thailandei. Îi voi fi multă vreme recunoscătoare pentru experienţa Asiei.

PUBLICITATE

FP
Foreign Policy
România

POLITICĂ GLOBALĂ, ECONOMIE ŞI IDEI

Cea mai citită revistă de politică internaţională din lume. Acum în România

CITIŢI ÎN NUMĂRUL 5 AL FOREIGN POLICY ROMÂNIA!

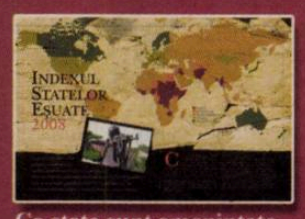

Ce state sunt ameninţate de colaps în 2008?

De ce nu se află şi români în topul intelectualilor publici ai lumii?

Ce ajustari se mai pot aduce capitalismului global?

Care sunt Jocurile politico – financiare Olimpice?

[DIN 14 IULIE]

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. 233 ● 31 iulie – 6 august 2008 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Stil gazetăresc“
pagina **3**

Sever Voinescu
„Gînduri la masa de dezbateri“
pagina **5**

Matei Martin
„Festivalul de la Avignon: între Infern şi Paradis“
pagina **17**

NOUL INDIVIDUALISM

„Cine trăiește numai pentru el, pentru ceilalți este ca și mort.“
PUBLIUS SYRUS

5 948467 001862 30

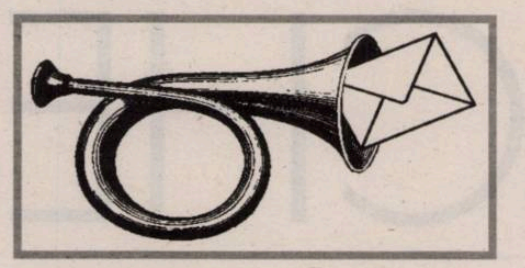

Exerciţii de admiraţie

Despre frumoase drame, pasiuni şi revoluţii

Oare există o piesă de teatru inspirată de romanul *Bătrînul gringo* de Carlos Fuentes? Mi se pare că se cam pretează. Multe subiecte de căzut pe gînduri, personaje mustind a viaţă şi a moarte, a iubire disperată, sfîşietoare. Ah, acest Mexic! Ah, *gringo* (voi putea deveni un astfel de bătrîn?), ah, generale Arroyo, ah, gringuita!

● „Există o graniţă pe care îndrăznim s-o trecem doar noaptea, spusese bătrînul gringo, graniţa diferenţierii noastre de ceilalţi, a luptei noastre cu noi înşine."

● „Există oameni a căror obiectivitate este generoasă pentru că este transparentă, totul se poate citi, lua, înţelege la ei: oameni care-şi poartă propriul soare pentru a le da lumină."

● „Singurătatea este o absenţă a timpului."

● „Se întreba uneori: Cînd am fost mai fericită?"

● „Nu e foarte greu să fii viteaz dacă nu ţi-e teamă de moarte."

● „Care este pretextul cel mai adînc pentru a iubi?"

● „(...) toate conflictele sale se rezolvară graţie acestui fapt care era prezenţa unei femei tinere şi frumoase lîngă el."

● „Toţi avem vise, dar atunci cînd visele noastre se transformă în destinul nostru, trebuie să ne simţim fericiţi pentru că visele au devenit realitate?"

● „(...) nimic nu va mai fi la fel: oamenii îmbătrînesc, lucrurile se sparg, sentimentele se schimbă. Niciodată nu te poţi întoarce acasă, chiar dacă este acelaşi loc, cu aceiaşi oameni (...)."

● „(...) ştiai că toţi sîntem obiectul imaginaţiei celorlalţi?"

● „Ce era să înţeleg dacă eu aveam nevoie să simt?"

● „(...) nu este important să posezi ceva dacă nu este vorba de pămînt, restul te posedă el pe tine şi nu e bine să-ţi petreci viaţa gîndindu-te la ce ai şi temîndu-te să nu pierzi ce ai în loc să te porţi ca un bărbat şi să mori cu onoare şi demnitate."

● „Este straniu să auzi un clopot şi să nu ştii de ce bate."

● „Ea învăţa să se ocupe de lucrurile nevăzute prin intermediul celor pe care putea să le vadă şi de lucrurile văzute prin intermediul celor pe care nu putea să le vadă."

● „Mă tem că adevărata graniţă şi-o poartă fiecare înlăuntrul său."

Sorin PETRESCU
spetrescu2005@gmail.com

Actualităţi

Nimeni

Cel mai bine e să fii nimeni. Nu vei putea fi manipulat defel. De exemplu, dacă lucrezi la negru, nu există pentru furăcioasa instituţie numită Stat. Fiscul habar n-are de tine. Nu te înscrii nici la şomaj, din scrupul moral: fură alţii destul din banii contribuabililor... Însă ai satisfacţia că *tu* nu eşti furat! E ca şi cum nu te-ai duce la vot sau ca şi cum ai trăi într-o insulă ascunsă într-un apartament închiriat – tot la negru, firește.

Apoi, evident, îţi trebuie minte pentru a nu te lăsa manipulat de media. E musai s-o scoţi la capăt cu inteligenţă şi cultură, căci altfel ajungi să votezi Becali sau Vadim, deşi nici cu Geoană nu mi-e ruşine... Media e mai inteligentă, e drept, dar se dovedeşte a fi dăunătoare dacă eşti prost. Cine nu crede în Dumnezeu crede în orice... E plină lumea de cărţi despre continentul Mu, secretele piramidelor, spiritisme, paranormali care îşi răpun duşmanii prin forţa militară a psihicului, experimente Philadelphia, masonerie, Templieri etc., etc. Orice, numai să nu aibă legătură cu ce se predă în universităţi. Trebuie să existe un secret, neapărat. Viaţa nu poate fi atît de simplă cît pare – ne-am plictisit de ea.

Însă manipularea intelectuală e doar pentru proşti. Un pic de educaţie o face repede praf. Manipularea e mai ales sentimentală. Un dictator te face să-l iubeşti, un habotnic – să-l crezi, o femeie poate să te acapareze, fie că o iubeşti sau n-o mai iubeşti. Şantajul emoţional e o armă forte. Poţi fi oricît de educat. Vei ceda sufleteşte. Sentimentele nu iartă. N-ai arme mentale cu care să te aperi. Toate armele mentale sînt în mîna celui care atacă sentimental. O vrăjeală bine scrisă sau vorbită, o ameninţare cu suferinţa sau sinuciderea în caz că îţi „retragi" iubirea, un plîns bine plasat sau măcar o lacrimă, un apel moralizator te pot termina înainte să fi avut vreo replică. Ai fi vrut să răspunzi explicit şi logic, punctual, dar şantajul emoţional nu cunoaşte aşa ceva. În faţa suferinţei cuiva cuvintele n-apucă să ajungă pe limbă. Argumentele sînt şi mai irelevante.

Aşadar, cum ziceam, e mai bine să devii nimeni. Să dispari pe furiş: ai plecat să-ţi iei ţigări şi nu vei mai fi văzut niciodată. Pleci într-o insulă *à la* Hemingway, ca Yves Montand, şi îţi vezi de viaţa ta, numai a ta. Dacă poţi...

Felix-Gabriel LEFTER
felixgabriell@yahoo.com

N. red: ...ca Yves Montand sau ca Jacques Brel? Totuşi, nici unul dintre ei n-a fost un nimeni... Şi nici Hemingway pe insula Cuba, dacă la ea v-aţi gîndit...

Despre Europa dumitale, a mea, a noastră

Domnule Mircea Vasilescu, este vorba despre megastructura numită prescurtat „UE". Ea s-a născut după refacerea economiilor ţărilor occidentale după război, cu ajutorul masiv al SUA. UE s-a născut ca o uniune economică, apoi a devenit şi o uniune politică. Vă mai amintiţi de sloganul lui De Gaulle „Europa unită de la Atlantic la Urali" (bineînţeles, fără Anglia)? Lozinca, desigur, le-a convenit tovarăşilor de la Kremlin (vezi vizita lui De Gaulle la Moscova în anii '60), numai că ei o vedeau invers – de la Urali la Atlantic!

Occidentalilor le-a mers foarte bine pînă prin anii '80. Dar să fim conştienţi că la prosperitatea lor au contribuit masiv ţările comuniste a căror industrializare a necesitat importuri masive de tehnologii, instalaţii şi maşini. Numai pentru industria petrochimică românească s-au importat zeci de instalaţii cu licenţele respective (Brazi, Piteşti, Teleajen, Midia) între 1962-1976.

Aşa au ajuns nemţii să prefere să fie şomeri şi să-şi petreacă „concediul" la Neptun decît să facă munci necalificate. Pentru asta au importat turci şi iugoslavi.

De asemenea, la cele de mai sus, trebuie adăugată exploatarea coloniilor şi apoi a fostelor colonii.

Şi uite aşa, s-a născut consumismul!

Clasicii marxismului (Lenin) emiseseră teoria că imperialismul este ultimul stadiu de dezvoltare al capitalismului. Uite că s-au înşelat! Ultimul stadiu de dezvoltare al capitalismului este consumismul. De aici se vor dezvolta toate crizele care deja se manifestă. S-a trecut de la imperialismul teritorial la cel economic. Pînă şi Rusia, care n-a renunţat şi nu va renunţa niciodată la imperialismul teritorial (mă întreb ce ar fi fost dacă nu vindeau Alaska americanilor), a adaptat şi practică deja imperialismul economic.

Să ne întoarcem la UE. A căzut comunismul (eu cred că tot consumismul i-a venit de hac), UE s-a extins şi mai vrea să se extindă, astfel că se va ajunge aproape de Europa unită a lui De Gaulle.

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..."

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"

Cred că atunci cînd în UE vor intra Turcia şi Ucraina, totul se va sfîrşi. Căci UE nu se mulţumeşte să fie o uniune economică şi politică, ci vrea să fie şi o uniune administrativă. Cine crede că acest lucru este realizabil se înşală. N-a rezistat blocul comunist – o uniune făcută cu forţa! Totdeauna au existat tendinţe centrifuge, dar şi tendinţe dominatoare, aşa cum se manifesta azi şi în UE!

Să încerci să administrezi zeci de state, să aduci la unison tradiţii, obiceiuri, mentalităţi, tendinţe, este imposibil. Aici Bruxelles-ul va eşua.

Exemplu: după ce zeci de ani Occidentul şi-a bătut gura cu „libera circulaţie", acum, de la un timp, şi-a luat seama: nu mai vor decît savanţi, ingineri, medici, iar ţigani în nici un caz! Păi, avea dreptate nea Nicu să pretindă plată pentru emigranţii cu studii superioare!

Concluzie: UE va pieri, căci nu va fi în stare să gestioneze şi să administreze diversitatea ţărilor şi popoarelor care o compun. N-a reuşit cu forţa URSS-ul. Se va îneca în propria birocraţie.

Ce va urma după era consumistă, care e la apogeu? Un altfel de comunism? Nu cred. Cred că va urma comuna primitivă!

Cu stimă,

M. COSTEA
Ploieşti

P.S. Veţi zice că sînt un pesimist. Vă amintesc de Gr. Moisil: „Pesimistul este un optimist prudent"!

Răspunsul lui Mircea Vasilescu

Sper că glumiţi cînd spuneţi că nea Nicu era îndreptăţit să ceară bani pentru emigranţi...

N. red.: Tot de la dl M. Costea, acest „ecou întîrziat" la nr. 227, *„Eco-sentimente, eco-atitudini":*

„După ce mîncăm cu chimicale, bem cu chimicale, respirăm chimicale, ne îmbolnăvim şi ne tratăm tot cu chimicale. Şi uite aşa, cînd murim sîntem gata îmbălsămaţi. De aceea nu se mai respectă ritualul ortodox al pomenii morţilor la şapte ani, căci de la o bucată de vreme, pentru ca un cadavru să devină schelet trebuie să treacă 10-15 ani. Spre ilustrare, vă trimit alăturat o reţetă de cozonac."

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Documentul şi istoria**
- **Românul în străinătate**
- **Viaţa intelectuală în provincie**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU

CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1, 012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 12.700
Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Stil gazetăresc

Era fatal ca libertatea post-revoluționară a cuvîntului să producă logoree. Și era firesc ca logoreea să lovească mai abitir acolo unde, prin definiție, cuvîntul tinde să devină inflaționar: în gazetărie. Numărul publicațiilor s-a mărit pînă la dambla, iar publicistica a devenit o hiper-profesie, rîvnită de toți. Peste noapte, o sumedenie de ingineri, medici, scriitori, jurişti, studenți, filozofi, economişti, politicieni, vechi gazetari (uneori cu odraslele lor cu tot), preoți, pictori, oameni de afaceri și demimonde – s-au apucat de presă. Ziaristica pare la îndemîna oricui, talentul de ziarist – o facultate înnăscută. Nu zic că în felul acesta n-au apărut pe firmament cîteva remarcabile înzestrări care, altfel, s-ar fi pierdut în anonimat. Dar mai frecvent e rezultatul opus: o puzderie de impostori zeloși ne intoxică zi de zi cu prezumția, mediocritatea și volubilitatea lor incultă. E o agresiune culpabilă la adresa cititorilor și un afront nemeritat adus profesiunii de gazetar. Ar fi ușor de făcut o antologie a diletantismului și a prostului-gust care ne asaltează, cotidian, din paginile – nici măcar destul de ieftine – ale jurnalelor. Frapează, între altele, două extreme stilistice, între care articlierii de duzină nu sînt în stare să găsească justa măsură.

1. Abuzul didactic. Gazetarul pe care îl avem în vedere cade victimă unui delir de competență și demagogiei adiacente. Plasat foarte sus, deasupra prostimii, dar și deasupra guvernanților, el știe, dojenește și dă sfaturi. E marțial. E îngrijorat. E fudul. Mustește de indicații, e ros de indispoziții și abundă în admonestări. Scrisul său aspiră la acreala normativă și morga sapiențială. Sună cam așa: „Executivul trebuie să fie ferm... Fermitatea nu trebuie să însemne însă duritate... Guvernanții nu trebuie să uite că... Guvernul Ciorbea are datoria să fie la înălțimea încrederii acordate... Foarte bine că au luat măsurile care se impuneau.... Guvernanții n-au ținut seama de avertismente și acum nu fac decît să culeagă ce au semănat... Au datoria să coboare zi de zi în mijlocul oamenilor și să le explice... E momentul ca... Era cazul să...“. Textul e compus ca o mică oră de dirigenție, cu supraviețuiri caracteristice din formulistica județenelor de partid, cu platitudini pompoase, vigilențe amare, tromboane, tobe și bași. Cititorul candid nu poate decît să regrete, la sfîrșitul lecturii, că semnatarul unui asemenea text nu conduce trebile țării, că le lasă, crud, pe mîinile unor neisprăviți.

2. Abuzul satiric. De dată aceasta, gazetarul în discuție își schimbă radical strategia. El nu mai oficiază pedagogic. Optează pentru stilul șfichiuitor. E vioi, sarcastic, săltăreț, plin de apropo. Politica e manejul băşcăliei lui istețe, al grimaselor lui de „băiat deștept“. Efectul care însoțește frecvent acest exercițiu este vulgaritatea. Autorul cultivă o colocvialitate de birt, genul „băi, guvernanților“; sau „păi, care dialog, stimabililor?“. Totul se scaldă într-o nonșalanță de țață emancipată. Interlocutorul e întîmpinat cu locuțiuni din repertoriul oralității joase („dumnealui se face că plouă“) sau al țîfnei de periferie („Ei, i-auzi!“). Din cînd în cînd, o ipocrită piruetă retorică („Mă-nșel?“, „N-oi fi auzit bine?“) sau o concesie șmecheră, în noul limbaj de lemn („Corect!“).

Cînd scrii în acest fel nu contează dacă ai sau nu dreptate. Între a fi caricatura lui Pârvan sau caricatura lui Caragiale, e mai bine să alegi asumarea cinstită a propriei inconsistențe și să taci din gură.

(text apărut în *Dilema* nr. 239, 22-28 august 1997)

P.S. Dacă vi se pare că acest articol nu mai e valabil astăzi, protestați la redacție.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

România și Italia, două țări cu probleme europene

● Președintele Traian Băsescu a solicitat o sesiune extraordinară a Parlamentului, în vederea obținerii avizului pentru continuarea cercetărilor în dosarele foștilor miniștri. Cererea vine la numai cîteva zile după ce Comisia Europeană a publicat raportul privind situația justiției din România, în care, printre altele, solicita și finalizarea proceselor în care sînt implicați demnitari. Intră în „fișa postului“ prezidențial o asemenea solicitare, dar nu cred că trebuie să ne așteptăm la vreo consecință. Sesiune extraordinară, în august, pentru a trimite în fața instanței pe cîțiva dintre „ai lor“? Așa ceva e peste puterile parlamentarilor români. Lucrurile vor rămîne așa cum sînt – adică se va amîna totul pentru septembrie. La ce concluzie va ajunge Parlamentul atunci, rămîne de văzut.

Mi se pare însă interesant că politicienii români nu și-au pierdut obiceiul de a reacționa rapid cînd „ne cere UE“. La întreținerea acestui reflex contribuie nu numai raportul despre justiție, dar și diversele declarații publice ale unor politicieni europeni; de exemplu, președintele Comisiei de Afaceri Externe din Bundestag, Günther Krichbaum, a spus că Germania ar putea solicita activarea clauzei de salvgardare, iar alți parlamentari europeni au criticat, de multe ori, sistemul judiciar din România. Apoi, diversele presiuni mai mult sau mai puțin diplomatice și convorbirile din spatele ușilor închise au transmis cît se poate de limpede mesajul că „așa nu se mai poate“. Mă tem însă că „ai noștri“ procedează așa cum au fost învățați: zicem ca ei și facem ca noi, eventual le furnizăm un exemplu-două din care să tragă concluzia că lucrurile se mișcă, după care ne culcăm pe urechea cealaltă. Comisia Europeană a cerut, într-adevăr, finalizarea cazurilor de mare corupție și sentințe în dosarele demnitarilor. Sensul acestei solicitări este de a vedea că România nu mai este un stat postcomunist, dominat de o garnitură de privilegiați, ci un stat de drept, în care legea se aplică pentru toți, iar puterea judecătorească este independentă. Un fost ministru sau premier condamnat (sau achitat, dar după un proces corect, fără „influențe“) ar reprezenta *testul* că justiția începe să funcționeze. Doar *testul,* doar *începutul,* nu „victoria finală“. Într-un fel, condamnarea unui demnitar ar face mai mult rău decît bine: ai noștri ar trîmbița zile în șir, cu ajutorul neprecupețit al presei, că Justiția română a înregistrat un remarcabil succes („deci, tovarăși, se poate!“), ar folosi acest exemplu prin toate cuvîntările, rapoartele, dările de seamă etc., atenția opiniei publice s-ar îndrepta uimită spre acest act de mare curaj și responsabilitate, timp în care *sistemul* și-ar vedea de ale lui și ar mai bate oleacă pasul pe loc, în dulcele stil neaoș. Spun asta bazîndu-mă pe felul în care presa noastră a comentat raportul Comisiei Europene: majoritatea știrilor și comentariilor s-a concentrat pe tema „dosarelor cu demnitari“. Or, raportul conținea mult mai multe lucruri, unele dintre ele mai importante pentru funcționarea sistemului judiciar decît faptul în sine de a vedea doi-trei miniștri în zeghe. De exemplu, raportul constata că nu s-a întreprins nimic pentru combaterea corupției în Educație și Sănătate (adică două domenii care fac parte din viața cotidiană a cetățeanului). Raportul conținea și destule referiri la procesele „de rînd“, care se desfășoară greoi, cu soluții neunitare și adesea contradictorii, astfel încît omul obișnuit ajuns în fața instanței nu poate avea încredere că legea se aplică în mod corect. Mă tem că „ai noștri“ vor să fluture pe la nasul Comisiei Europene și pe sub ochii aburiți ai opiniei publice două-trei cazuri răsunătoare și atît. Tot ce putem spera este că instituțiile europene nu vor înghiți hapul și că ne vor monitoriza în continuare. Altfel reforma în Justiție nu se va face.

● În Italia, s-a declarat stare de urgență națională din cauza afluxului mare de imigranți. Armata va patrula pe străzi, alături de polițiști și carabinieri, mai ales „în locurile sensibile“, a spus Ignazio La Russa, ministrul Apărării. Militarii vor fi de asemenea prezenți în „centrele de identificare și expulzare“ (noua denumire a fostelor centre de primire a imigranților). Vor fi, desigur, și alte măsuri. Pe scurt, autoritățile italiene recunosc, prin declararea acestei stări excepționale, că sînt depășite de problema afluxului de imigranți. O problemă veche, mereu amînată, mereu cocoloșită, mereu împachetată în discursuri ideologice cu care stînga și dreapta au jucat ping-pong ani la rînd, deși esența chestiunii nu era de natură politico-ideologică, ci *administrativă.* Acum se dovedește că marele scandal în jurul „infractorilor români“ și al „romilor din România“ nu a fost decît un mod inabil de a scoate în față opiniei publice un țap ispășitor. După ce îi vor amprenta pe romi, italienii se vor trezi că, prin asta, n-au rezolvat de fapt mai nimic. Doar că, între timp, și-au pus pe cap Comisia Europeană, Parlamentul European și cîteva țări membre ale UE. Și asta nu e totul. Neputința Italiei (care declară „urgență“ o problemă veche de cel puțin zece ani) este doar o prefață la neputința Uniunii Europene de a rezolva, într-un mod coerent, fenomenul imigrației. Nu e limpede cine pe cine ar trebui să monitorizeze în acest caz.

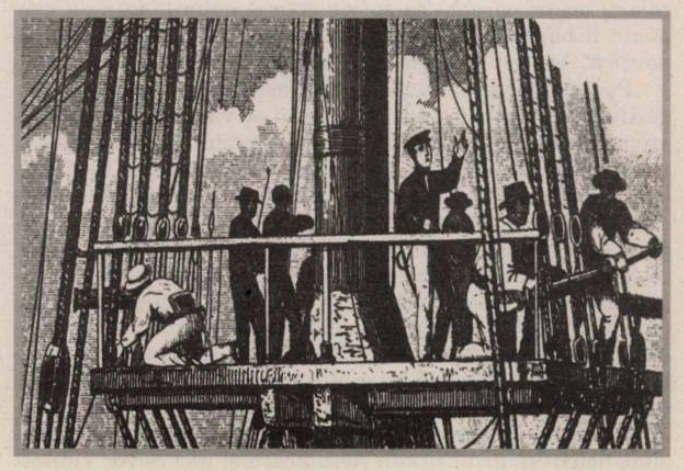

ținerea de minte

„...Istoria iacobinilor și ultraradicalilor, a albilor și a roșilor, ne învață că este nevoie de cunoștințe morale despre faptul că nu există valori și țeluri nobile care să justifice apelarea la modalități și metode ignobile. De aceea nu sînt permise umilirea oamenilor în numele preamăririi lor, răspîndirea otrăvii fricii în numele virtuții și revoluției morale, comercializarea drogului suspiciunii în numele adevărului și purificării. De aceea nu trebuie uitat că Dumnezeu nu i-a dat nici unui om puterea asupra altui om, că nici un om nu poate renunța la grija pentru propria mîntuire în favoarea grijii pentru o mîntuire străină, că la credință nu poate fi silit nimeni prin forță sau șantaj, iar crucea este semnul suferinței Domnului și nu o bîtă de baseball pentru lovirea adversarilor.“

(Adam Michnik, „Ultraradicalii revoluției morale“ din volumul *În căutarea sensului pierdut,* în *Lettre Internationale,* ediția de vară 2008, traducere de Sabra Daici)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Există viaţă în afara politicii?

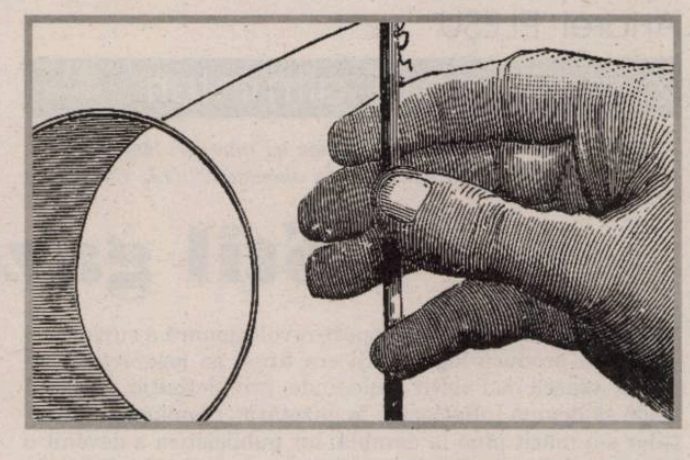

În ultimele zile sîntem asaltaţi de informaţii şi zvonuri despre viitorii candidaţi în colegiile electorale. Pentru prima dată va conta întîi persoana şi apoi lista, iar partidele încearcă să găsească oameni pentru înfruntările din cele peste 400 de colegii care vor apărea. Circulă multe nume, de la fotbalişti la cîntăreţi şi de la actori la publicişti. Unele au fost confirmate, altele, infirmate. În multe cazuri criteriul principal pare a fi notorietatea şi probabil că unele personalităţi vor fi disputate de mai multe partide. Prima observaţie este că partidele duc lipsă de oameni. Altfel nu se explică ofertele făcute atîtor persoane numai pentru că se bucură de o oarecare cunoaştere.

S-ar putea şi ca unele dintre numele vehiculate în aceste zile să fie doar „baloane de încercare“ şi ca nu toate să se regăsească pe listele de candidaţi. Este cert însă că Sever Voinescu şi Cătălin Avramescu vor candida. Cei doi o vor face pe listele PDL, unul la Ploieşti, celălalt, la Mizil. Candidaturile lor au fost imediat atacate de cîţiva oameni politici, pe de-o parte, şi de unii jurnalişti, pe de alta. Politicienii le reproşau celor doi că au folosit ziarele în care au scris drept rampă de lansare pentru cariera politică. Cu alte cuvinte, ar fi furat startul. Jurnaliştii le reproşau, în mare, că au „trădat breasla“ şi că de-acum înainte oricare dintre colegii noştri care îşi va spune apăsat opiniile într-un ziar poate fi bănuit că o face numai pentru o viitoare carieră politică. Ambele argumente sînt contestabile.

Pe de-o parte, cei doi nu şi-au ascuns niciodată convingerile de dreapta. Ca urmare, pasul pe care l-au făcut e coerent. Partidul Democrat Liberal se prezintă drept o formaţiune de dreapta. Chiar dacă direcţia, de la stînga la dreapta, i-a fost schimbată cam forţat în urmă cu trei ani, PDL este azi recunoscut în plan european ca o formaţiune a dreptei. Unul dintre ideologii partidului este Valeriu Stoica, printre puţinii oameni politici români care ştiu ce înseamnă doctrinele politice, neabătîndu-se în ultimii 18 ani de la ideile dreptei. Odată cu aderarea lui Cătălin Avramescu şi a lui Sever Voinescu, PDL cîştigă doi cunoscători ai teoriei politice, ceea ce nu e puţin lucru într-o ţară în care partidele suferă de o lipsă cronică de ideologii şi doctrine.

Celălalt argument, al trădării breslei, are şi el un punct slab, deoarece nici Cătălin Avramescu şi nici Sever Voinescu nu sînt ziarişti. Unul este cadru universitar, celălalt a fost diplomat. Îi putem numi publicişti, comentatori, analişti sau eseişti, dar nici unul nu este jurnalist în adevăratul sens al cuvîntului. Nu au stat ani de zile pe holurile Parlamentului încercînd să smulgă informaţii politicienilor, nu s-au dus la mineriade, în Afganistan sau în Irak, nu au făcut reportaje, n-au schimbat vreun ministru cu rezultatele vreunei anchete. Nu sînt nici Albert Londres, nici Adelin Petrişor.

Lucrurile pot fi văzute şi altfel: Cătălin Avramescu şi Sever Voinescu sînt doi intelectuali care intră în politică. Întrebarea este dacă vor reuşi să schimbe ceva. Intelectuali în politică au mai fost, a existat chiar şi o formaţiune a intelectualilor, Partidul Alianţei Civice. În 1992, Nicolae Manolescu şi-a depus candidatura la Preşedinţia României. Stelian Tănase a fost vicepreşedintele comisiei de politică externă a Camerei Deputaţilor. Astăzi, unul este ambasador la UNESCO, iar celălalt, un adevărat maratonist al talk-show-ului. Trecerea prin politică nu i-a schimbat, dar nici ei nu au schimbat felul în care se face politică în România.

E posibil ca, stimulaţi de votul uninominal, şi alţi intelectuali să urmeze exemplul lui Cătălin Avramescu şi Sever Voinescu. Vor fi suficient de mulţi încît să schimbe modul în care se discută despre fenomenul politic în România, să mute discursul de la persoană la concept, de la oameni la doctrină? Ar fi bine. E la fel de posibil însă ca maşinăriile de partid să le taie aripile, să le amputeze verbul, să îi constrîngă la compromisuri greu de acceptat. Nu vor mai scrie pentru o idee, ci pentru un partid. Atunci probabil că se vor retrage, aşa cum au făcut-o şi alţii, lăsînd politica pe mîna „profesioniştilor“.

În final, vreau să spun că mi-ar plăcea ca oamenii care vor să schimbe România să nu se gîndească numai la vectorul politic, ci şi la alte orizonturi: ONG-uri, asociaţii, sindicate, educaţie etc. România nu are numai probleme politice, ci, mai ales, de societate. Fiecare migrare către politică lasă cîte o căsuţă goală în alt sector. Şi cum, în general, din politică nu prea există drum de întoarcere, căsuţele rămîn goale mult timp.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Îmbrăţişări după insulte.** Hugo Chávez, preşedintele Venezuelei, este un conducător urmărit cu atenţie nu numai pentru că ţara sa are mult petrol şi poate exercita astfel o influenţă asupra celor care au alte opinii politice, dar n-au benzină, ci şi pentru că este purtătorul de cuvînt al unui nou concept revoluţionar: bolivarismul. Pe un continent unde diferenţele între bogaţi şi săraci sînt imense, există formaţiuni politice gata să preia mesajul. Cu regele Juan Carlos al Spaniei a avut chiar un conflict public: în noiembrie trecut la un summit, cînd Chávez nu contenea să-l întrerupă pe premierul Spaniei, regele l-a repezit: „De ce nu taci odată?“, frază care la vorbitorii de limbă spaniolă a devenit una dintre cele mai populare sonerii pentru telefoanele mobile. Jignit, Chávez a ameninţat că se va răzbuna pe companiile spaniole acţionînd în lumea latino-americană. Răzbunarea n-a durat: la începutul lui iulie, la Mallorca, Hugo Chávez l-a întîmpinat cu zîmbetul pe buze şi l-a îmbrăţişat pe rege. Regele: „Mulţumesc că aţi făcut efortul de a veni. Sînt fericit să vă întîlnesc!“. De la un nivel în sus, supărarea nu durează *(The Times,* 25 iulie).

● **Alt raport UE.** Procentul tinerilor sub 15 ani care de-abia ştiu să citească a crescut în Uniunea Europeană de la 21,3%, în 2000, la 24,1%, în 2007. România, cu 55,3% elevi mediocri, şi Bulgaria, cu 51%, sînt cele mai rău situate ţări în clasamentul semi-analfabeţilor. Problemele sociale trag în jos şi Franţa. Daniel Vitry, director în Ministerul Educaţiei Naţionale, consideră rezultatele „preocupante“. Mediile eterogene de unde provin elevii îngreunează munca profesorilor. Cele 730 de milioane de euro alocate de Uniunea Europeană în ultimii zece ani pentru îmbunătăţirea acestei situaţii n-au dat rezultate, situaţia înrăutăţindu-se chiar în ţările pînă acum fără probleme: Belgia, Marea Britanie, Italia. Periodic, se dezbate la nivel teoretic care e cea mai bună metodă de predare a citirii: metoda globală se confruntă cu metoda silabică. Teoria e incertă şi bate pasul pe loc, practica dă înapoi *(Le Figaro,* 21 iulie). **(M. B.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Navigator pe Marea Neagră

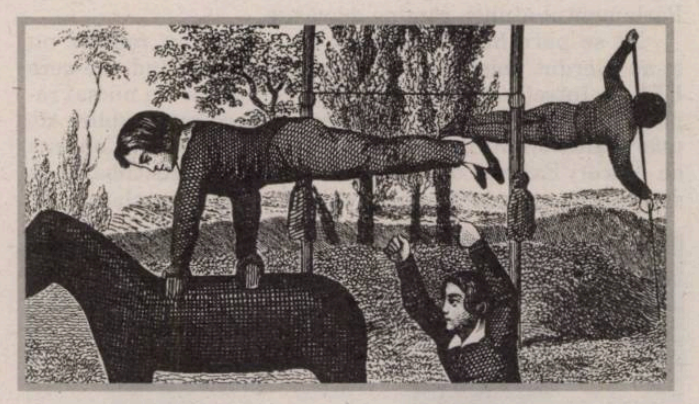

O staţie meteo de Internet din Cehia îmi spune care e viteza vîntului în România. Ştie de Eforie, ştie cuvîntul „ploaie“, ştie că poate aş vrea să cheltui 20 de euro pe an sau pe lună ca să-mi spună şi mai precis, mîine, înălţimea valului. E genul de business curajos pe care nu poţi decît să-l întîmpini cu întrebarea naţională: noi de ce nu ne-am gîndit la asta?

N-avem timp, cel puţin noi, cei care ne trezim în zgomotul scotelor de la randă, bătute de vînt în catarg. Ne trezim la 3 dimineaţa, le strîngem, alunecăm pe corpul ud al bărcii (noaptea e rece şi umezeala se condensează pe plasticul cald), ne lovim şi nu înjurăm, pentru că nu e frumos, chiar dacă eşti marinar. Trece repede în somn, barca se leagănă în vîntul din sud şi adormim repede, în cabina de la prova, cu puţin mai mare decît portbagajul maşinii şi nici pe departe mai puţin claustrofobică.

Contează puţin: lărgimea mării de peste zi compensează cazarea pe un corp în perpetuă mişcare, duşul cu motorul pornit, să nu consumi bateria, într-o cutiuţă şi mai mică, cu aer de toaletă de avion şi miros îmbietor, de alge proaspete, micul dejun din fructe reci şi biscuiţi umezi.

Navighez de vreo doi ani pe Marea Neagră, însă abia de cîteva săptămîni am trecut pragul dintre pămîntean şi marinar. Scriu asta ştiind prea bine cît vor rîde marinarii adevăraţi, cu furtuni în CV şi deprinderea de a merge pe pereţii laterali ai vaporului, cînd uraganul îl înclină pînă aproape de răsturnare. Cu toate astea, există undeva o barieră, pe care o ridică o sprînceană de nor, la vreo 20 de kilometri de coastă: aceea cînd rămîi singur cu orizontul plat ca electrocardiograma unui proaspăt înecat. Momentul acela e de căutat; uscatul, plimbarea pentru priveliştile de pe mal, baia în larg, în apa clară şi rece: astea sînt detalii. Marea Neagră se consumă în cantităţi cosmice, dincolo de calea vapoarelor care ies din portul Constanţa, mai departe decît au chef delfinii să meargă şi chiar mai departe decît ajung miliardarii cu yachturi rapide, care se învîrt între Mangalia şi Eforie, pînă ameţesc fetele scumpe de pe vaporul şi mai scump.

Marea Noastră n-are de fapt multe de arătat călătorului, nici prin binoclul vechi făcut la IOR Bucureşti, cu tentă patriotică roz. Văzută dinspre larg, coasta românească e un şes înţepat de vile şi ancorat în blocuri cu nume de hotel. Un continent obosit, care vine la întîlnirea cu marea, în loc de flori, cu buchete de oameni mulţi, care îndeasă micul în gură şi maneaua în ureche. Pentru ei, litoralul e partea corectă a lumii: ei vor uscatul concret, clar şi fix. Deasupra lor, ca pescăruşul după potop, se plimbă fără să se poată aşeza undeva misterul oriental al Dobrogei – pe care Ion Barbu ni l-a lăsat în cartea de română, ca o sticlă de şampanie desfăcută şi răsuflată între timp...

Nu ai unde să te duci. La sud de Vama Veche începe pustietatea Bulgariei, ţară în care nu vezi pe nimeni, dar auzi mereu pe staţia de emisie-recepţie cîte un grănicer care îţi mai răstreşte o comandă. *Actele la control!* – aşa începe şi Balcicul, controlat de nişte băieţi cu elicoptere şi yachturi rapide, care măcar ştiu înţelesul cuvîntului „mătură“. Pe mal e frumos, munţii îţi par familiari, ah, da, Cella Serghi a scris despre ei într-un roman pe care m-a forţat odată o prietenă să-l citesc. Firește, mai e castelul Reginei, bla, bla: nici asta nu e decît un semn, regal, de plecăciune în faţa unui stăpîn şi mai puternic: Pontul. Aici e mai albastru, cum le plăcea, sînt sigur, grecilor. Dar nu-i al tău: ceva din atitudinea autorităţilor faţă de navigatori îţi aduce aminte asta mereu: români, luaţi prova de pe Bulgaria!

N-am de gînd: marea mea e un *no-man's-land*. Nu-i al pazei de coastă şi nici al populaţiilor trecătoare care şi-au făcut acte pe ea. Gurganele, ridicăturile acelea blînde din toată Dobrogea, mormintele altor proprietari, îţi aduc aminte de asta, cînd le mai zăreşti pe mal. Sînt toţi, la panoul de onoare de la muzeu: şi-acolo, sper, ni se pregăteşte şi nouă un loc, la o mie de ani după naufragiu. Am deja inscripţia:

Navigatori cu vele, circa 2000. Nu se cunosc motivele pentru care ieşeau pe mare în ambarcaţiuni de dimensiuni mici şi fără nici un fel de mărfuri...

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Disciplina de partid

După mai bine de un deceniu de opoziţie, Partidul Socialist din Franţa caută să formuleze un program unificator al tendinţelor şi, în acelaşi timp, să obţină consensul asupra persoanelor capabile să-l realizeze. Ségolène Royal, învinsă de Nicolas Sarkozy la prezidenţiale, nu consideră că şi-a epuizat mesajul. Personalităţi marcante, cu pretenţii prezidenţiale sau nu, ceea ce presa numeşte „elefanţii" partidului, pregătesc un congres care ar trebui să formuleze răspunsurile la problemele de fond ale societăţii, altele decît cele ale dreptei, şi să nu se lase zdrenţuite de atacurile formaţiunilor tot mai zgomotoase de la stînga stîngii. În acest context, defecţiunea lui Jack Lang e mai mult decît un simplu accident de parcurs.

Congresul de la Versailles, alcătuit din cele două camere ale Parlamentului, a fost convocat pe 21 iulie, pentru a vota reforma constituţională, promisă de preşedintele Sarkozy încă din campania electorală; imediat după victorie, Sarkozy a alcătuit comisia Balladur (fost prim-ministru şi rival al lui Chirac la alegerile prezidenţiale), cerîndu-i să formuleze textele unor articole care să îmbunătăţească echilibrul între puteri. Comisia a fost bipartizană. Textul supus votului sporeşte sarcinile şi puterile parlamentului (de exemplu, va putea să respingă numirile preşedintelui), dar dă şi preşedintelui noi puteri. Un fost ministru socialist al Justiţiei, Robert Badinter, avertizează că noua Constituţie este pasul spre o „monoputere". Chiar şi printre aleşii majorităţii prezidenţiale au existat obiecţii: Constituţia impusă de De Gaulle, în 1958, era considerată de mulţi un monument intangibil; ca întotdeauna şi peste tot, unora noul text li se pare prea revoluţionar, altora insuficient de inovator.

Partidul Socialist le-a cerut grupurilor sale parlamentare să voteze „nu". Împreună cu radicalii de stînga, cu stînga democratică şi republicană şi cu independenţii, puteau să obţină eşecul reformei prezidenţiale, care avea nevoie de trei cincimi din voturile exprimate, mai precis, de 538 de voturi pentru a fi adoptată. Şedinţa a beneficiat de suspans şi, în cele din urmă – cu 539 de voturi pentru, faţă de 537 contra – a fost obţinut, la limită, numărul necesar. Recalcitranţii de dreapta au fost potoliţi, dar „votul decisiv" a fost cel al deputatului socialist Jack Lang: el nu s-a supus consemnului dat şi a încălcat disciplina de partid. Jack Lang este una dintre personalităţile marcante ale PS. Ministru timp de zece ani, la cultură şi la educaţie, a fost eficient, a inventat Sărbătoarea muzicii şi Zilele patrimoniului naţional, iar la educaţie a reuşit să se descurce operînd unele modificări fără manifestaţii de stradă. Pentru toate acestea Mitterrand îl aprecia, dar Jospin îl antipatiza, considerîndu-l uşuratic, grandilocvent, însetat de glorie, onoruri şi bani. Lang şi-a anunţat candidatura la primăria Parisului şi apoi la preşedinţia Franţei, dar a fost învins în interiorul partidului de Bertrand Delanoë şi de Ségolène Royal.

După ce s-a anunţat rezultatul votului şi s-a aflat că Lang a înclinat balanţa, pe coridoarele de la Versailles el şi-a pierdut calitatea de coleg de partid, a devenit „individul asupra căruia apasă o grea responsabilitate" (Julien Dray în *Le Monde,* 23 iulie). Pe forumuri i se cere capul şi i se reproşează în termenii cei mai duri absenţa loialităţii. Ceea ce exprimă doar jumătate din adevăr. Jack Lang a fost membru în comisia Balladur, a participat la elaborarea textelor puse la vot. Cînd a votat pentru, a fost loial faţă de convingerile lui: „nu am de luat lecţii de socialism de la nimeni şi nimeni n-are dreptul să decidă dacă o să fac sau nu parte din cutare cenaclu". După vot, mai mulţi deputaţi socialişti şi-au exprimat într-o scrisoare deschisă dezacordul cu politica lui „nu" adoptată de socialişti, politica beţelor în roate la căruţa lui Sarkozy. Dar în căruţa lui Sarkozy nu se află numai el, Carla Bruni şi miniştrii săi, ci Franţa. Iar cînd un partid cere membrilor săi să fie loiali unor decizii colective, împotriva convingerilor lor intime, ceva nu e în regulă cu partidul şi nici membrilor săi, acum ascultători, nu le va fi bine.

globul cubic

Leafa senatorilor

Oricît de profundă ar fi criza economică într-o ţară şi oricît de lacomi ar fi demnitarii, lefurile lor mari nu influenţează sensibil în rău situaţia generală şi modestia lor n-ar avea consecinţe pozitive concrete. Revoltătoare e nesimţirea. Alegătorii se consideră sfidaţi cînd în timp ce lor li se cer tot felul de sacrificii, oamenii care îi reprezintă nu mai ştiu ce privilegii să-şi acorde. Credibilitatea discursului despre binele public se apropie de zero. După ce a suportat acest efect, tînărul guvernator al statului Louisiana şi-a cerut scuze publice. „Poziţia critică faţă de el a început să prindă puteri cînd legiuitorii şi-au votat, în folosul lor, o creştere salarială de 123%. Adevărat, leafa lor era neschimbată din 1980; dar populaţia din Louisiana s-a simţit jignită. Guvernatorul, Bobby Jindal, a încercat să rămînă în afara conflictului, spunînd că iniţiativa creşterii a fost excesivă, dar el nu i se va opune prin veto, pentru că le-a promis legiuitorilor că nu «o să se amestece în treburile lor». Afirmaţia nu i-a calmat pe alegători, care i-au reamintit guvernatorului că a promis în campania electorală că se va opune creşterilor salariale. Moderatorii emisiunilor de radio şi editorialiştii presei scrise, mulţi dintre ei însufleţiţi susţinători ai lui Jindal în trecut, au înteţit flacăra. Procentul de susţinere din sondaje a scăzut" *(The Economist,* 12 iulie).

Pînă la urmă, patimile s-au calmat. Guvernatorul Jindal a dezvăluit că mărirea lefurilor pentru politicienii locali a fost rezultatul unui tîrg: în schimbul neintervenţiei sale, s-a votat legea pentru acordarea de *vouchere* şcolare familiilor sărace din New Orleans. Probabil că beneficiarii de împrumuturi şcolare cred că sumele acordate ar fi fost mai substanţiale dacă bugetul, alcătuit din bani publici, n-ar fi fost grevat de îmbunătăţirea nivelului de trai pentru oamenii politici. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Gînduri la masa de dezbateri

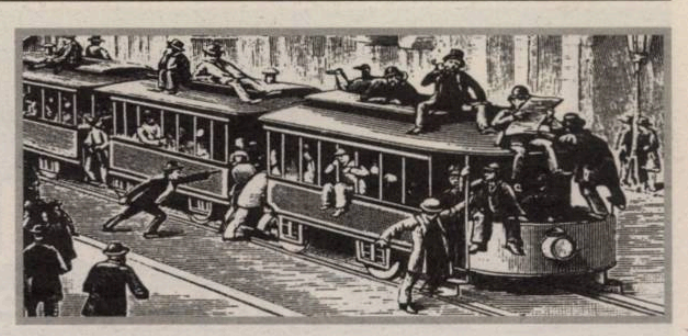

Sînt invitat la dezbaterea aceasta, în salonul *chic* al unui hotel bucureştean exorbitant. Ca preţ, nu ca servicii, firește. Privesc masa largă a dezbaterii şi citesc, pe „călăreţi", numele celor aşteptaţi: numai unul şi unul. Oameni grei, importanţi, cu operă şi fapte la activ. După firitiseli în dreapta şi-n stînga (mereu e cîte cineva care trebuie felicitat pentru ceva în asemenea împrejurări), distilării de manieră şi cafele, ne aşezăm în jurul mesei, la chemarea moderatorului. Se întîmplă ca în spatele cîtorva nume ilustre să nu se aşeze nimeni. Mi se explică, şoptit, că au confirmat participarea, dar... E de înţeles. Nimănui nu-i trece prin minte să pretindă unor asemenea personalităţi să se ţină de cuvînt. Nu ei îşi fac agenda, ci însăşi Istoria – şi cine sîntem noi să ne punem cu Istoria? Începe dezbaterea. Mai întîi, va vorbi demnitarul-vedetă.

Am ajuns şi noi, românii, să admitem unanim că dezbaterea este benefică, indiferent de subiect, participanţi şi rezultate. Cînd enumerăm feluritele binefaceri pe care ni le-a adus democraţia, ar trebui, mereu, adăugată *dezbaterea*. Dezbaterea a devenit o valoare în sine. Cred că îmi este imposibil să numesc toate virtuţile dezbaterii, dar pot înşira aici cîteva, suficiente pentru a o cultiva cu evlavios respect: dezbaterea face imposibilă confruntarea fizică, dezbaterea difuzează frustrările aflate sub presiune periculoasă în cazul celor mai mulţi dintre noi, dezbaterea implică pe toată lumea interesată, dezbaterea stimulează intelectual, dezbaterea este cea mai bună cale spre cea mai bună soluţie (dacă există cu adevărat soluţii), dezbaterea înseamnă cunoaştere etc. Numai acestea să fie motivele şi ar fi de-ajuns ca să venerăm dezbaterile. În plus, la noi, dezbaterea nu vine pe loc gol. Ai zice că anii de dictatură (în care nu existau decît monologul oficial şi şedinţa unanim aprobatoare) şi anii de isterie post-dictatorială (în care fiecare ţipa cît îl ţineau bojocii în legea lui) ar fi constituit o tradiţie antinomică dezbaterii. Dar nu e aşa. Pentru că, în paralel cu aceste nefericite forme, a existat mereu taclaua. Ea este fundamentul pe care se dezvoltă, acum, cultura dezbaterii la români. În fond, dezbaterea se distinge de tacla prin elemente conjuncturale (solemnitate organizatorică, tematici sotiuni presante. Ar vrea să mai rămînă, dar se scuză. Cînd ies, deşi dezbaterea nu s-a întrerupt formal, o bună parte dintre participanţi se ridică şi pornesc în fugă după demnitarul-vedetă. Vor reveni pe parcurs. „Importanţii" tratează dezbaterile ca pe mica lor conferinţă (eventual, de presă). Ar fi mai normal ca, dacă nu ai decît 20 de minute libere într-o zi încărcată, să refuzi politicos participarea la dezbatere decît să dai o fugă, să spui ceva şi să pleci grăbit. Mai ales că, cel mai adesea, „importanţii" nu spun lucruri pe măsura importanţei lor. Apoi, vorbesc invitaţii. Fiecare vorbeşte mai mult decît timpul alocat. La dezbaterile de prin lumea largă, vei găsi mereu invitaţi care sînt mai concişi decît li s-a cerut să fie: spun ce au de spus într-un timp mai scurt decît cel alocat. La noi, nu vei găsi această specie niciodată. Apoi, vine prînzul. Sesiunea de după prînz este condamnată. Siesta bate orice la porţile Orientului! După prînz, revin în sală un sfert din cei care au venit de dimineaţă. Şi dintre aceştia, două treimi moţăie, sub povara dulce-ameţitoare a digestiei.

O altă constatare imediată este aceea că, la noi, nu există categoria cea mai fermecătoare: cei veniţi să asculte. La dezbaterile altora, există mereu un număr de oameni care nu au alt scop decît acela de a asculta. Sînt, poate, mai inteligenţi decît vorbitorii, mai calificaţi sau mai bine plasaţi faţă de subiect, dar ascultă. La noi, toată lumea care se află într-o sală de dezbateri are ceva de spus. Obişnuita „sesiune de întrebări" nu conţine întrebări, ci declaraţii ultime. Nimeni nu vine la dezbateri să asculte sau să întrebe, toţi vin să prindă microfonul pentru a anunţa descoperiri formidabile.

Se spune, adesea, că dezbaterile au, în subsidiar, şi un efect terapeutic. Miza lor principală, desigur, este schimbul de informaţii şi dialogul ideilor. Dar în plan secund, dezbaterea este şi o terapie de grup. Cei legaţi de preocupări comune se întîlnesc, îşi dau mesaje că nu sînt singuri în cîmpul lor de îngrijorări şi se aşază în confortul psihic al unei reţele. La noi, terapia nu e nici măcar de grup. E individuală. E suprem individuală! Şi obositoare.

Întors acasă, găsesc printre însemnările lui Montesquieu pe aceasta: „Piedicile pe care adeseori le întîmpinăm în conversaţii sînt ştiute de toată lumea. Voi spune doar că trebuie să ne intre bine în cap trei lucruri. Cel dintîi, că vorbim în faţa unor oameni care, întocmai ca şi noi, sînt vanitoşi şi că vanitatea lor suferă pe măsură ce a noastră se satură. Al doilea, că prea sînt puţine adevărurile de dragul cărora face să umileşti pe cineva şi să-l dojeneşti că nu le-a cunoscut. Al treilea, cel care pune stăpînire pe toate conversaţiile este un nătărău sau un om fericit de a fi nătărău".

ready made

„Prin organizarea tineretului străjeresc, în special la gândul sublim că *«tot viitorul unei ţări se reazimă pe copiii de astăzi»,* Marele nostru Străjer, M.S. Regele Carol al II-lea consolidatorul României Mari, a cuprins sub aripele Sale ocrotitoare peste 4 1/2 milioane de străjeri şi străjere şi mai mult de 40.000 de comandanţi şi comandante, dintre care marea majoritate a lor învăţători şi învăţătoare de pe plaiurile ţărăneşti, cari, la chemarea regească, ca întotdeauna la răscrucea şi impasul neamului şi al ţării, în sublimul lor avînt eroic, şi-au scris şi imprimat pe frunţile lor până la sacrificiul vieţii şi până la mormânt, un singur crez şi hotărât şi precis ideal: *«Muncă – Credinţă – Ţară – Rege».*"

(Marin Georgescu, comandant de cohortă, în *Zorile Romanaţilor,* Anul XIV, nr. 3-4, Martie-Aprilie 1940)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

„Europa liberă“ şi BBC

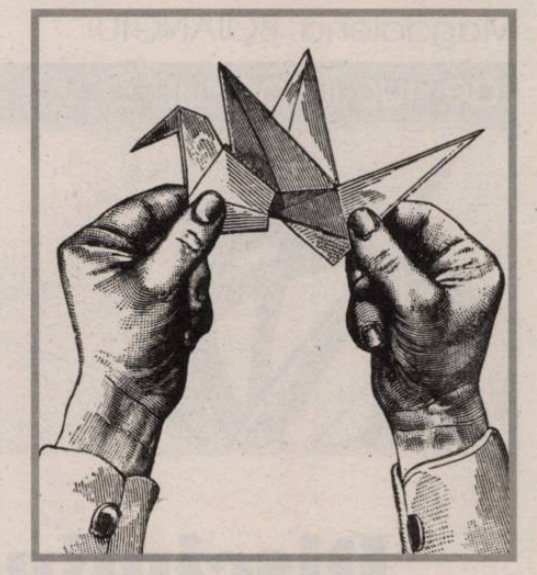

Coincidenţă sau nu, de la 1 august ambele posturi îşi încetează emisiile pentru România. Primul mai transmite pentru Republica Moldova, al doilea nu mai emite nimic în limba română. Nu voi începe să explic ce au însemnat cele două posturi pentru români, în timpurile grele sau foarte grele din ultimele decenii. Voi spune doar cîte ceva din ce am văzut eu la fiecare în anii de după Revoluţie. Pînă în 2003, „Europa liberă“ a avut un birou în Bucureşti, la ultimul etaj al unui bloc din centru. Era un apartament cu geamuri mari de unde iarna, cînd atmosfera era clară, în depărtare se vedeau munţii înzăpeziţi. Aveam uneori senzaţia că şi în înălţimile acelui bloc ajunge ceva din aerul tare asociat munţilor, dar şi libertăţii atît de iubite în America, aer care te făcea să ai o oarecare detaşare de îmbîcseala şi tranziţia oraşului de dedesubt, care era Bucureştiul anilor '90. Aveam colegi cu personalităţi puternice, iar adesea în şedinţele de redacţie părerile lor se ciocneau între ele sau intrau în contradicţie cu planurile şefilor. În cele din urmă însă, fiecare ajungea să facă aproape tot ce i se părea lui că trebuie să facă, iar managementul părea a cultiva un fel de încredere în profesionalismul şi în discernămîntul fiecăruia. Mergea destul de mult pe mîna noastră, cum s-ar spune. Şi lucrurile ieşeau bine, cu foarte rare excepţii. Tot ce ne mirosea a fi nedemocratic era un subiect bun de atacat. Un slogan al postului spunea că „Europa liberă“ nu doar prezintă informaţiile, ci le dă şi un sens. Nu era vorba de vreo încercare de manipulare sau de propagandă la mijloc, aşa cum am auzit deseori spunîndu-se. Era doar ideea de a transmite informaţii cu sens, cu discernămînt şi de a-i face pe ascultători să

le priceapă importanţa. Cu un an înainte de închiderea biroului din Bucureşti, preşedintele Iliescu avea să-i decoreze pe seniorii redacţiei, pe cei care înainte de 1989 îşi riscaseră chiar viaţa pentru a-şi ţine ascultătorii la curent cu mersul lumii şi al treburilor din România. Numai că odată cu seniorii, ne-am trezit şi noi, cei veniţi după 1990, cu cîte o diplomă pe care scria „pentru merite deosebite în lupta împotriva totalitarismului comunist“, primită chiar din mîna lui Ion Iliescu. Colegii de la „concurenţa“ care era atunci BBC au rîs de noi.

La BBC am ajuns în 2004, după ce departamentul românesc fusese zguduit de un scandal uşor nedrept. Se forma o nouă echipă şi avea să fie o *echipă* în cel mai puternic sens al cuvîntului. Geamurile pe care se vedeau munţii iarna existau şi acolo, dar aveam să le observ mult mai tîrziu. Şi asta pentru că în primul rînd avea să mă fascineze fereastra calculatorului care-ţi oferea o viziune ameţitoare asupra întregii lumi. Ştiri de ultim minut din zone de conflict ca Irak, Afganistan, Sudan sau Israel, informaţii de mare interes din Statele Unite, Marea Britanie, Rusia ori China, poveşti exotice din Extremul Orient, necazuri ale unor ţări africane (de care în România nu se ştie mai nimic) sau mai apropiatele probleme ale Uniunii Europene se succedau cu repeziciune în acea fereastră deschisă pe biroul fiecăruia. Aveam să descopăr însă destul de repede că „libertatea“ de la „Europa liberă“ nu mai exista. La BBC fiecare făcea doar ce i se spunea. O disciplină de-a dreptul militară ţinea în funcţiune, la cote înalte, una dintre filialele celei mai celebre instituţii de presă din lume. Viaţa personală, calendarul obişnuit, week-end-urile, zilele şi nopţile erau înlocuite aproape cu totul de microbul acelui survol informatic asupra întregii lumi. Un standard extrem de ridicat al eticii jurnalistice se forma zi de zi în discuţii redacţionale care atingeau cele mai mici nuanţe. Personalitatea fiecăruia dintre noi a fost înglobată în acea maşinărie de presă fascinantă şi îngrozitoare prin perfecţiune. Ar fi de amintit că George Orwell, cel care a scris *1984,* a lucrat ani de zile la BBC, iar sistemul totalitar descris de el pare inspirat de funcţionarea acestei maşinării în timpul războiului. Era în vremea cînd sub numele de Radio Londra, postul anunţa Rezistenţei Franceze debarcarea aliaţilor. În sfîrşit, după aproape 69 de ani de funcţionare neîntreruptă (decît de bruiajele duşmane), BBC a decis să-şi închidă operaţiunea din România. Iar preşedintele Băsescu a decis ca, laolaltă cu o nouă decoraţie pentru „Europa liberă“, să decoreze ca instituţie şi BBC-ul...

3 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL **DILEMA VECHE**

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021/407.54.69

TRIMITE TALONUL

Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

LA TOATE OFICIILE POŞTALE, AGENŢIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume..... Compania* ..... Cod Fiscal*.....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 - CP 143, Bucureşti**, cod poştal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: n *la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp C, sector 1, Bucureşti* n *cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L.* n *la oficiile poştale* n *la sucursalele RODIPET* n *la firmele particulare.*

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Produsele tradiţionale

„Omul este un omnivor care se hrăneşte cu carne, vegetale şi imaginar“ – amintea Carlo Ricci într-un seminar dedicat produselor locale. Şi, în ultima vreme, nimic nu pare a fi mai excitant – şi mai liniştitor în acelaşi timp – pentru acest imaginar colectiv decît eticheta de „produs tradiţional“! Toată lumea scoate din buzunar „reţete tradiţionale“, oferă şi caută „produse tradiţionale“. Încă o dată, recursul la „tradiţii“ salvează naţia. Şi unde mai pui că nici nu îngraşă!...

Dar poate că vreţi să ştiţi ceva mai precis ce sînt aceste „produse tradiţionale“. Ei bine, ca (aproape) totdeauna cînd vine vorba de tradiţii, totul e o brambureală inimaginabilă! Iată, de pildă, ce putem afla de pe Internet despre norma privind atestarea produselor tradiţionale:

„*Produs tradiţional* – produsul care trebuie să fie obţinut din materii prime tradiţionale, să prezinte o compoziţie tradiţională sau un mod de producţie şi/sau de prelucrare care reflectă un procedeu tehnologic de producţie şi/sau de prelucrare tradiţional şi care se distinge în mod clar de alte produse similare aparţinînd aceleiaşi categorii“;

„*Tradiţionalitatea* – elementul sau ansamblul de elemente prin care un produs se distinge în mod clar de alte produse similare aparţinînd aceleiaşi categorii; tradiţionalitatea nu poate să se limiteze la o compoziţie calitativă sau cantitativă ori la un mod de producţie stabilit printr-o reglementare comunitară sau naţională ori prin standarde voluntare; totuşi, această regulă nu se aplică dacă reglementarea sau standardul respectiv a fost stabilit în vederea definirii tradiţionalităţii unui produs“.

Ca în atîtea alte ocazii şi contexte, începînd cu etnologii şi terminînd cu limbajul comun, tradiţia este autoreferenţială: este tradiţie ceea ce ţine, în mod tradiţional, de tradiţie... Dar să mergem mai departe:

„Pentru a figura în registrul de atestare a produselor tradiţionale, produsul trebuie să fie fabricat din materii prime tradiţionale, să prezinte o compoziţie tradiţională sau un mod de producţie şi/sau de prelucrare care reflectă un tip tradiţional de producţie şi/sau de prelucrare. (...) Pentru a fi înregistrat, produsul tradiţional trebuie: a) să fie tradiţional în sine sau b) să exprime tradiţionalitatea“.

Clar, nu?

Pe lîngă abilităţile retorice şi juridice *sui generis* ale legiuitorului nostru în domeniu, aceste texte reflectă şi o anumită autosuficienţă congenitală care se manifestă ori de cîte ori vine vorba de „tradiţii“. Nu simţim nevoia unor clarificări suplimentare căci *ce, nu ne cunoaştem noi tradiţiile noastre?* Şi apoi, *cine mai are tradiţii ca ale noastre?* Ei bine, această naivitate ţîfnoasă s-ar putea să ne coste cam scump de data aceasta!

Despre ce este însă vorba?

Pentru cumpărători, eticheta de „produs tradiţional“ şi, mai rar, aceea de „produs local“ au semnificaţia de valoare adăugată. Ele sugerează naturalul, autenticul, gustul şi aromele copilăriei, sănătate şi prospeţime, adică tot felul de promisiuni de plăceri intime înfipte adînc în inconştientul colectiv. De unde şi atractivitatea deosebită a acestor produse – şi legitimitatea aparentă a unor preţuri la fel de deosebite... Ele constituie astfel o piaţă aparte, într-o expansiune extraordinară pretutindeni în lume. Pentru ca acest lucru să se întîmple însă, promisiunile din spatele etichetelor trebuie onorate – ceea ce, deocamdată, nu prea se întîmplă la noi.

Pe de o parte, lipsa unor reglementări clare, aliniate la normele internaţionale, nu este de natură să ofere sprijinul şi orientările necesare pentru ca eventualii ţărani cu har antreprenorial să poată porni cu şanse de reuşită pe drumul pieţei. Aceştia sînt lăsaţi să asimileze ca „produse tradiţionale“ tot ceea ce ştiu sau cred că ştiu că se mănîncă în mod tradiţional pe la noi. Mai departe, noţiunile de „tradiţional“ şi „local“ (ceea ce francezii numesc *produits de terroir)* sînt confundate în mod sistematic. Or, *produsul local* este, în esenţă, o noţiune geografică şi se referă în mod explicit la *spaţiu,* la un cadru natural aparte şi o tehnică locală împărtăşită de prelucrare, care oferă produsului o anumită specificitate identificabilă. Nu poţi să faci, astfel, brînză de Brăila în Maramureş. Complementar, *produsul tradiţional* se referă prin definiţie la *timp,* la o reţetă şi *savoir faire* împărtăşite de cel puţin cîteva generaţii (şi care, implicit, nu pot fi industriale). Acesta nu trebuie să fie obţinut neapărat din materii prime locale sau conform cu tehnici de prelucrare de la faţa locului: brînza de burduf, de pildă, poate fi produsă oriunde dacă respectă o anumită reţetă şi un mod de prelucrare comune. În sfîrşit, nu tot ce este „local“ sau „tradiţional“ trebuie să fie şi bun şi să aibă succesul garantat pe piaţă.

Pe de altă parte, aceeaşi neclaritate a reglementărilor face posibilă apariţia pe piaţă a unor mici şmecheri, care riscă să-i îndepărteze pe adevăraţii mici producători, de care satul românesc are nevoie ca de apă. Neavînd bani şi/sau chef să investească pentru a se alinia exigenţelor de siguranţă a alimentelor cerute de UE, aceştia s-au declarat peste noapte producători tradiţionali pentru a beneficia de excepţările opţinute de statul român în această privinţă şi a-şi vinde aceleaşi produse, dar cu altă pălărie. „Îţi spun eu, mîine, poimîine o să vedem că şi parizerul e «produs tradiţional»!“ – se revolta zilele trecute un amic mai cunoscător în ale industriei alimentare autohtone.

Lucrurile sînt deci mai complicate decît par. Vorba aceluiaşi Ricci, *tradiţia este o invenţie reuşită*. Altfel spus, e mult de muncă pentru a crea „produse tradiţionale“ şi bune, şi vandabile. Dar, de data aceasta, e la îndemîna noastră!...

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Bucureştii lui Tudor Vianu

Nu ştiu cum nu m-am gîndit pînă acum să spicuiesc informaţii şi reflecţii despre Bucureşti din scrierile lui Tudor Vianu, martor al transformărilor oraşului şi preocupat, ca şi alţi mari intelectuali din generaţia lui, de viitorul acestuia. Majoritatea textelor asupra cărora am intenţia să stărui se află grupate în primul volum de *Opere,* publicat în 1971 de Gelu Ionescu, Sorin Alexandrescu şi Matei Călinescu, unde criteriul tematic le-a adunat. Dar şi în corespondenţă apar declaraţii semnificative. De pildă, într-o scrisoare către G. Călinescu, în care mărturiseşte: „Mă trag şi eu din secolul al XIX-lea românesc şi bucureştean".

Vianu se născuse, în 1898, la Giurgiu, oraş despre care îşi aminteşte că avea o fizionomie caracteristică, fiind regulat croit de administraţia Regulamentului Organic pe un model radiar. La Bucureşti a ajuns în 1912 şi în anii care au urmat, ai liceului şi ai facultăţii, s-a obişnuit treptat cu alt peisaj urban, într-un cartier în care primele ateliere mecanice se învecinau cu casele bătrîne, înconjurate de grădiniţe. Nu e mai uşor de identificat nici adăpostul de cîteva luni, la sfîrşitul războiului, pe una dintre colinele de la înălţimea cărora oraşul se vedea „ca o masă de verdeaţă din care răsar acoperişuri sau faţade ale vreunui etaj superior": apropierea de Dîmboviţa şi amănuntul că această locuinţă era în curtea unei biserici ar indica Dealul Spirii. Dar în 1916, înainte de retragerea în Moldova, tînărul a stat cu chirie în casa din Calea Plevnei nr. 40, unde Coşbuc trăia în apartamentul de la parter, aşa că au petrecut împreună o noapte sub bombele zepelinului! Despre asemenea întîlniri Tudor Vianu a povestit mai tîrziu: cu Rebreanu în 1919, cînd scriitorul locuia în strada numită atunci Nicolae Bălcescu (azi Mendeleev), cu Pârvan în cabinetul său de la Universitate sau acasă la el, la colţul străzii Biserica Amzei cu Calea Victoriei, cu Macedonski în strada care a purtat apoi numele poetului pînă ce noua aripă a Academiei Comerciale s-a construit pe locul ei, sau cu Camil Petrescu pe dealul Arsenalului. Nici una dintre acele case încărcate de amintiri nu mai există, ceea ce spune ceva despre nesimţirea cu care au fost tratate aceste repere ale unei istorii literare destul de recente. A mai rămas casa din str. Inginer Balaban (pe atunci a Cortului) unde au locuit doctorul Al. Vianu şi fiii săi – o străduţă care leagă str. M. Eminescu (fostă Romană) de str. Ernest Broşteanu (fostă Precupeţii Noi). După căsătoria sa cu Elena Irimescu în 1930, Tudor Vianu s-a mutat în Intrarea Beldiceanu, din Dorobanţi, iar în 1934 familia se instalează în str. Andrei Mureşanu 33, acolo unde, înainte de colţul cu piaţa numită pe vremuri a Confederaţiei Balcanice, este acum o placă memorială.

Acest itinerar fixează ca zonă a maturităţii cărturarului Dorobanţi şi vecinătăţile, iar impresia generală pe care o sugerează este a austerităţii, pînă cînd poziţia universitară şi căsătoria sub fericite auspicii i-au dat dreptul la o reşedinţă onorabilă, în marginea Parcului Filipescu. În tot acest timp, îndelungatele plimbări nocturne l-au deprins să colinde prin oraş, căutînd cu ochii cîte o lampă încă aprinsă, ca altădată Cocteau cu privirea aţintită la fereastra luminată despre care a aflat într-o zi că era a lui Rilke.

Întrebările despre dezvoltarea Capitalei, Vianu a început să şi le pună în 1919, de cînd datează un articol în *Neamul Românesc,* în care recunoaşte că „s-a dărîmat fără înţelegere" şi compară cu frumuseţea oraşelor din Transilvania, care au crescut organic.

Haoticul amestec de stiluri pe care-l constata în 1938, într-o perioadă de năvalnică înnoire a centrului, şi mulţimea zdrenţăroşilor care trăgeau de mînecă trecătorul ca să cerşească sau să vîndă ziare i-au întărit năzuinţa spre o ordine guvernată de raţiune şi însufleţită de respectul pentru om. Armonia care distinge marile cetăţi i se părea a fi condiţionată de echilibrul just între clase şi între oameni. Vechea lui nădejde că „Bucureştii de mîine vor fi opera umanismului românesc" se întoarce după douăzeci de ani. Problema sistematizării a adus iarăşi în discuţie soluţia dezvoltării verticale şi, cu o îngrijorare pe care o simţim şi noi acum, Vianu întreabă: „De ce nu ni se vorbeşte despre noua politică urbanistică?". La întoarcerea de la o expoziţie retrospectivă Luchian, el şi-a amintit „neorînduiala şi tristeţea mahalalei", dar a mărturisit vibraţia lui nostalgică în faţa

grădinilor de care cineva era întîmpinat la intrarea în fiecare casă. Aspiraţia sa către „un anumit raport dintre natură şi civilizaţie, caracteristic ţării noastre din trecut", evocarea prezenţei normale a vegetalului în oraş ni-l apropie pe acest predecesor. Cuvintele sale răsună şi azi ca un avertisment care nu trebuie nesocotit: „Bucureştii se găsesc într-un moment important al transformării lor şi după felul în care ne vom pricepe a le da forma menită să înfrunte secolele, vom merita de la urmaşi dragoste şi admiraţie sau dezaprobarea lor".

PUBLICITATE

Anca MIZUMSCHI

Curba lui Gauss şi muntele lui Venus

Profesorul Octavian Stănăşilă a afirmat că se poate demonstra ştiinţific faptul că examenul de bacalaureat al acestui an a fost fraudat deoarece distribuţia notelor nu respectă curba lui Gauss. Prezentatorii unei emisiuni matinale de la un post particular de radio, un băiat şi o fată, citeau ştirea adăugînd comentarii de genul mistocăreală haioasă, ceea ce m-a făcut să rămîn oarecum perplexă şi preocupată din mai multe motive.

Primul, că ştirea în sine era o ştire dramatică. Frauda unui examen la scară naţională presupune oficializarea fraudei instituţionalizate, dovada concretă a faptului că se poate crea un sistem al corupţiei care funcţionează, legînd între ele şcoli, cartiere, oraşe şi judeţe în mod coerent, că informaţia circulă şi foarte mulţi oameni acţionează sinergic ca să obţină în final rezultatul dorit: un fals naţional! Dacă aş şti cine a fost *project manager* la implementarea acestui bacalaureat fraudat l-aş angaja în mai puţin de 24 de ore ca să eficientizeze nişte cauze mai bune.

În al doilea rînd, era autoritatea celui care făcea o astfel de afirmaţie. Oricine a trecut printr-un liceu de pe vremuri (şi nu mă refer la liceul interbelic, în faţa căruia se cutremurau toţi, ci la acel liceu de matematică-fizică aflat prin mai toate capitalele de judeţ şi în număr mai mare în Bucureşti), deci, toţi cei care au terminat vreodată un liceu ceauşist de elită ştiu cine este profesorul Octavian Stănăşilă, pentru că au învăţat după manualele de matematică şi culegerile lui. Dacă mie mi-ar fi spus cineva că profesorul Stănăşilă a făcut o afirmaţie publică legată de matematică aş fi fost mult mai atentă la ştirea asta, decît la altele, chiar şi pentru simplul motiv că nu iese în fiecare zi să declare ceva. Pot să admit că cei doi nu au terminat vreodată un liceu de matematică-fizică, dar ar fi fost suficientă o căutare pe *google,* ca să trateze cu mai mult respect vocea care făcuse declaraţia.

Şi, nu în ultimul rînd, motivul perplexităţii mele este chiar curba lui Gauss. Comentariul celor doi a fost că dacă de acum începem să ghicim în curba lui Gauss, o să ghicim şi în muntele lui Venus în curînd... Dincolo de insolenţă, contestarea plină de mistocăreală a unei funcţii matematice, curba lui Gauss fiind reprezentarea grafică a probabilităţii repartizării unor valori în funcţie de o medie standard, a fost de fapt motivul care m-a făcut să resimt episodul ca fiind serios.

Atît timp cît facultăţile de jurnalism din România vor scoate pe bandă rulantă absolvenţi care îşi afişează cu mîndrie ignoranţa în timpul orelor de program, nu cred că avem a ne plînge de nivelul de cultură şi educaţie din liceele româneşti. Sînt bine pregătiţi doar pentru a culege căpşuni chiar şi acei absolvenţi din anii cînd bacalaureatul nu e fraudat, conform curbei lui Gauss.

Dacă cei doi jurnalişti de dimineaţă ar fi dat aceeaşi simplă căutare pe Internet, ar fi aflat în maximum zece secunde: „Carl Friedrich Gauss (1777-1855) a fost astronom, matematician şi fizician german. A făcut descoperiri importante în materie de mecanică celestă, electromagnetism, optică. A dezvoltat teoria numerelor. A pus premisele geometriei hiperbolice non-euclidiene". Mă întreb care dintre aceste cuvinte ar trebui eludat şi transformat într-o mistocăreală haioasă la un buletin de ştiri?

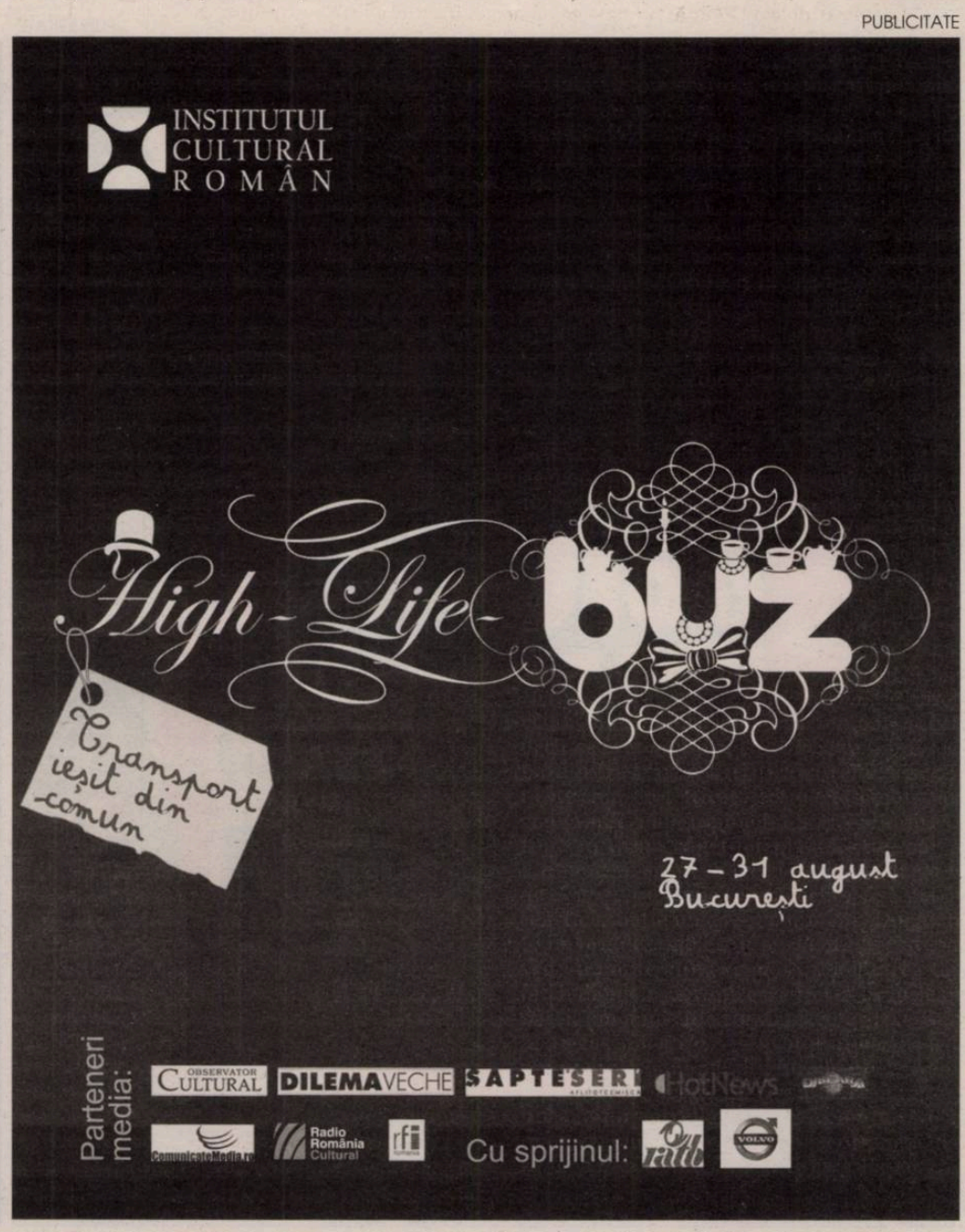

Texte şi opinii de: ● *Daniel BARBU (profesor de Ştiinţe Politice, Universitatea Bucureşti)* ● *Radu BUŞNEAG (jurnalist)* ● *Stela GIURGEANU* ● *Selma IUSUF (jurnalistă)* ● *Mircea KIVU (sociolog)* ● *Mihai MEREUŢĂ (preşedinte, Liga Asociaţiilor de Proprietari Habitat)* ● *Adrian MORARU (director adjunct, Institutul pentru Politici Publice)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Andrei MANOLESCU*

Bucuria de a fi meschin

Există acea valoare liberală, legată în special de cultura anglo-saxonă, acel sistem care pune accent pe afirmarea, pe creativitatea şi pe calităţile individului şi în care, deşi fiecare îşi urmăreşte interesele în mod liber, independent şi într-o competiţie cu ceilalţi (bine reglementată), suma activităţilor individuale creează prosperitatea întregii societăţi. Se numeşte individualism. Dar termenul poate fi înţeles şi cu totul altfel, ca o lipsă totală de sistem, în care fiecare face ce vrea, într-o competiţie în care regulile nu există sau nu se respectă.

Dacă în primul caz e vorba de un cadru în care se pot dezvolta calităţile umane ale fiecărui individ, în cel de-al doilea sînt potenţate mai degrabă obiceiuri apropiate de regnul animal, iar societatea devine un fel de junglă. Aproape că e de prisos a mai spune care din cele două înţelesuri e preferat în România ultimilor ani. E cel bazat pe meschinărie, un fel de egoism îngust, fără orizont, în care calculele se fac pe termen scurt, în care nu se urmăreşte depăşirea concurenţei, ci distrugerea ei de-a dreptul, în care individul nu crede că are vreo responsabilitate, ci doar drepturi care, eventual, le încalcă pe ale vecinului. De la unii care ajung în funcţii publice înalte pînă la alţii care ajung doar administratori de bloc, de la mari patroni pînă la proprietari ai cîte unei mici afaceri, bucuria de a-şi exploata poziţia într-un mod cît mai meschin e desăvîrşită. Predomină concepţii de tipul: n-ai decît o viaţă, nu ştii ce nenorocire vine mai tîrziu, nu ştii cum se întoarce roata. *Iar concluziile unui asemenea tip de gîndire sînt evidente:* profită din orice, cît mai mult şi cît mai repede. *La extrem, ajungem la vorba „îţi furi singur căciula", în care se concentrează maximum imaginabil de individualism în sens autohton. Întrebarea e dacă acest fenomen vine din instinctul de supravieţuire care ni s-a exersat şi dezvoltat în comunism sau ca o reacţie radicală la colectivismul forţat al acelor ani. Asta dacă nu cumva e o problemă de dinainte de comunism şi de cînd ne ştim noi pe aici.* ***(A. M.)***

Mircea KIVU

Capital social, înainte şi după

Cum era atunci

La serviciu, nu prea aveai de ce să te strofoci pentru o carieră spectaculoasă – promovarea venea oricum odată cu acumularea anilor, dacă nu era de la bun început barată de un dosar „pătat". Pe cale de consecinţă, datul din coate nu se practica, colegii colaborau întru „acoperirea" reciprocă – atunci cînd unul întîrzia sau trebuia să lipsească pentru a sta la coadă pentru cine ştie ce sau pur şi simplu cînd avea chef să chiulească niţel. Îmi amintesc că primul lucru care mi s-a cerut odată cu sosirea la noul loc de muncă a fost să-mi simplific semnătura, aşa încît primul coleg ajuns să poată umple mai uşor rubricile libere din condica de prezenţă. Era o atmosferă deosebit de fertilă cultivării savuroaselor bancuri, mai mult sau mai puţin subversive, care astăzi sînt mult mai rare şi serbede.

La sfîrşit de săptămînă, ne strîngeam seara toţi prietenii (uneori, veneau şi prietenii prietenilor) în casa unui „fericit" care avea video. Nu se punea problema invitaţiilor formale, cu atît mai puţin a unei primiri cu trataţii simandicoase. Aducea fiecare ce putea – un platou de fursecuri, o sticlă de băutură. Mai ales, era bine primit cel care reuşea să aducă o casetă împrumutată pentru o noapte (uneori, se făceau drumuri nocturne pentru un schimb de casete). Cel mai adesea, vedeam filme tîmpite, de serie B, după gustul vaporenilor care le aduceau în ţară. Pentru cititorii mai tineri, cărora asemenea acţiuni le sînt cu totul de neînţeles, amintesc că pe vremea aia în cinematografele din oraş rulau exclusiv filme din „lagărul socialist" (uneori asta însemna un Mihalkov sau un Forman după care astăzi baţi în zadar toate mall-urile şi centrele de închiriat din oraş) sau producţii occidentale ciopîrţite care înfierau decadenţa sistemului capitalist.

Odată pe săptămînă, petreceam o noapte în faţa Cinematecii, la coadă pentru filmele minunate ce aveau să ruleze în săptămîna următoare (uite că am uitat, cred că asta era joi spre vineri). Cîte poveşti de tot felul, pe teme cinefile şi nu numai, se puteau auzi acolo, între cei care se cunoşteau deja după multe nopţi aşijderea, e lesne de imaginat. Era de fapt una dintre variantele urbane ale şezătorilor ocazionate la ţară de torsul lînii.

Posesorul de maşină avea mai mulţi prieteni decît alţii, căci nu mergea niciodată singur la Adunaţii-Copăceni, raiul zarzavaturilor scăpate de mercurial (cred că şi aici s-ar cuveni o explicaţie pentru cei mai tineri, dar le dau ocazia să se socializeze niţel cerînd lămuriri unuia mai vîrstnic). Era totodată taxi de urgenţă cînd, în miez de noapte, trebuia să-ţi duci copilul la medic – după Salvare sau taxi oficial puteai aştepta mult şi bine.

În tren, cei care cumpărau bilet erau fie aflaţi în delegaţie, fie nişte originali. Era cu totul iraţional să plăteşti statului, cînd puteai da o treime din bani *naşului,* astfel tu făcînd o substanţială economie, iar el – un binemeritat supliment la salariu. În autobuz, cel care cobora îşi făcea o datorie de onoare din a preda biletul celui care se urca, iar dacă apărea controlorul, era un gest de bun-simţ să te scotoceşti îndelung după bilet, astfel încît blatiştii să aibă timp să-şi perforeze unul.

Vara, mergeam la 2 Mai. După zeci de vacanţe petrecute împreună, toată lumea cunoştea pe toată lumea, măcar după figură. Se formase o comunitate a doimaiştilor (în bună parte similară cu cea a cozilor de la Cinematecă). Activităţile erau puţin variate, dar consistente. Ceaiurile din curţi constau în exploatarea situaţiei privilegiate de a avea închiriate, împreună cu prietenii, toate camerele unei „gazde". Magnetofonul şi boxele migrau de la un loc la altul. Pe la ora apusului, în „Dobrogean" aflai unde se vor ţine chefurile serii. Intrai în curte echipat cu ceva băutură („corăbioara" era la mare cinste, dar în anii din urmă devenise o raritate şi se recurgea la tot felul de surogate), dădeai bineţe organizatorului (fie că-l cunoşteai, fie că nu) şi petreceai pînă dimineaţă. Mai erau turneele de bridge improvizate, uneori cu mese înşirate în mai multe curţi pe aceeaşi stradă. A, şi focurile de pe plajă, cu Mircea Florian şi Nicu Vladimir, încheiate printr-o baie la răsăritul soarelui, asta pînă au fost interzise – cică din motive de securitate a frontierei.

Cum e acum

La serviciu, cultura multinaţionalelor impune indicatori de performanţă, matrice de competenţă, planuri de dezvoltare profesională care nu-ţi prea lasă timp să respiri, îţi organizează pînă şi timpul liber în *team-building*-uri anoste. *Open space*-urile constituie un mediu în care, paradoxal, comunicarea interpersonală e redusă la strictul necesar. Căţăratul în ierarhie şi goana după bonus te obligă la ore suplimentare, astfel încît nu mai ai cînd să te bucuri dacă, într-un final, cîştigi onorabil.

După serviciu, cînd ajungi acasă, te prăbuşeşti în faţa televizorului, mesteci pizza comandată la telefon urmărind un film de serie B, oferit de unul din multele canale, sau îţi pui la DVD un film închiriat. Abia mai ai timp să-ţi întrebi copiii cum o mai duc, prietenii nu ţi-i mai vezi decît întîmplător, la hipermarket. Uneori, faci eforturi şi plănuieşti o ieşire cu ei la un film, la mall, unde fiecare ronţăie propria găleată cu floricele.

Dacă faci o statistică a maşinilor care stau la semafor, constaţi că cel mult una din zece are mai mult de un ocupant. Dacă se întîmplă să ai o destinaţie comună cu un amic, fiecare merge în propria maşină (e mai comod), uneori comunicînd cu luminile de avarie o iminentă oprire la benzinărie.

Pentru vacanţe avem tentaţii multiple, după posibilităţi – care în Turcia, care în Italia, care în Caraibe, care la casa de vacanţă, care la părinţi, la ţară (o variantă a casei de vacanţă), să dea o mînă de ajutor la prăşit. Rareori ne intersectăm cu o figură cunoscută. Uneori avem originalitatea de a reveni la 2 Mai, unde nu mai recunoaştem nimic, între hotelurile răsărite pe buza plajei şi restaurantele care te îmbie cu peşte proaspăt, de soiuri nemaiauzite.

Care-i diferenţa?

Înainte de '89, oamenii erau uniţi într-o rezistenţă comună faţă de un sistem frustrant pentru toţi. Obiectivele personale fiind în general lipsite de sens, competiţia era ca şi inexistentă.

Azi, fiecare avem obiective personale, pe termen scurt sau lung. Mai ales pe termen scurt. Ele ne mănîncă timp şi, mai ales, energie. În aşa măsură încît nu mai avem cînd să ne gîndim că fericirea s-ar afla dincolo de carieră şi acumularea de bunuri. Comunicarea e mai eficientă (avem telefoane mobile, Internet), dar redusă la aspectul funcţional.

Înainte, deţineam (deşi încă nu-l citisem pe Fukuyama, pentru că nici el nu-şi scrisese cărţile) un imens capital social. Era însă un capital negativ – adică acumulat prin reacţie la sistem. Relaţiile sociale erau intense, dar determinate mai ales de constrîngeri externe. Odată aceste constrîngeri dispărute, au dispărut şi mijloacele pe care le inventasem pentru a ne proteja. Sistemul în care trăim azi, asemănător cu societatea de consum criticată în Occident acum 40 de ani, este şi el generator de frustrări. El şi-a rafinat mecanismele prin care şi le exercită. Noi încă nu ne-am fabricat mijloacele de reacţie.

Românii sînt mai degrabă colectivişti

Profesorul de ştiinţe sociale Geert Hofstede din Olanda a construit un sistem de comparaţie între sistemele culturale şi obiceiurile din mai multe ţări, bazat pe cinci elemente, unul dintre ele fiind *individualismul*. Iar în clasamentul său privind individualismul, România se situează spre partea de jos, cu un index de 30 de puncte, la fel ca Bulgaria şi Mexic. Pe primul loc se află Statele Unite (91 de puncte), urmate de Australia (90) şi Marea Britanie (89). Pe ultimele locuri sînt ţări din Asia, ca Pakistanul (14) sau Indonezia (14), şi din America Latină, ca Panama (11), Ecuador (8) sau Guatemala (6).

În sistemul Hofstede, individualismul este definit prin gradul de pierdere a legăturilor dintre indivizi. El creşte în societate în măsura în care membrii acesteia sînt preocupaţi mai mult de propria persoană, de partenerul de viaţă şi de copii. Se opune conceptului de *colectivism,* care în acelaşi sistem Hofstede nu are înţeles politic, ci de păstrare a unor legături puternice între membrii familiei extinse, cu unchii, mătuşile şi bunicii. Profesor la mai multe universităţi din Europa şi din lume, Geert Hofstede a creat şi condus între anii 1965 şi 1971 departamentul de resurse de personal al IBM Europa.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 31 iulie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Un spaţiu public dezordonat

– interviu cu Daniel BARBU –

În anii de după 1989 pare să se fi dezvoltat un individualism de tipul „asta e proprietatea mea şi pot să fac orice pe ea, chiar şi bomba atomică". Credeţi că e vorba de o reacţie la colectivismul care ne-a marcat viaţa în deceniile de comunism?

Cred că mai degrabă este o consecinţă. Şi aceasta în măsura în care discursul oficial colectivist, însoţit şi de anumite practici de producere a societăţii, care au fost operate în perioada socialismului de stat, au dat naştere, încă înainte de 1989, de fapt, unui individualism anarhic extrem de pronunţat. Eu aş situa individualismul dezordonat al zilelor noastre în directă continuitate cu tipul de atomizare socială care a fost produs, ca o consecinţă perversă, de către comunism.

Ne confruntăm cu fenomene de tipul: străzi desfundate, pline însă de vile somptuoase care au în curţi maşini scumpe de teren. Proprietarii nu par a se preocupa de starea străzii care este parte comună. Nu colaborează pentru a o repara. Nu pot, nu vor sau nu ştiu să facă asta?

Culegem, cred, roadele destul de amare ale lipsei unei modernizări burgheze reale a societăţii româneşti de dinainte de venirea comunismului. Spaţiul public este, aşa cum a arătat filozoful german Jürgen Habermas, un spaţiu eminamente burghez, ca spaţiu de întîlnire, ca spaţiu al unei anumite calităţi de schimburi intelectuale, politice şi, bineînţeles, economice. România a fost pînă în 1945 o societate rurală, apoi a devenit o societate comunistă. Cînd să se fi creat un spaţiu public de tip burghez în care zona privată să fie văzută într-o continuitate (cel puţin calitativă) cu o zonă publică, a schimbului, în care individul îşi împlineşte oarecum vocaţia comunicativă?

De unde ar trebui început? Sînt aceste zone publice în răspunderea exclusivă a unei administraţii sau comunitatea îşi poate asuma pe cont propriu rolul de a rezolva nişte lucruri dacă administraţia nu-şi face treaba în asemenea părţi comune? Care ar fi soluţia?

Există foarte puţine soluţii. Cea standard, de manual, este a unei societăţi asociative, de tip toquevillian, în care cetăţenii se organizează pentru a-şi rezolva problemele de pe stradă sau din cartier, dar este o adevărată utopie să ne imaginăm o asemenea societate actualizîndu-se în România. Mi se pare că în cazul nostru, agentul care trebuie să ia în sarcină spaţiul public şi să încerce să-l modernizeze sau să-l facă măcar cît de cît convenabil pentru viaţa cetăţenilor este statul, adică autorităţile publice. Dar mi se pare că acestea sînt oarecum sfîşiate între o evlavie mitologică pentru statul român naţional şi unitar şi o lipsă completă de *simţ al statului* (ca să folosesc o expresie de tip francez, în care emblemele, figurile, spaţiile statului, bine rînduite şi organizate, ocupă teritoriul). Gîndiţi-vă că de cel puţin 18 ani, statul român nu a fost capabil să facă nici un mare proiect urbanistic. Statul nu s-a văzut pe sine ca agent al unei ocupări convenabile şi al unei ordonări a spaţiului public. S-a văzut aşa, dar într-un mod pervers, mai ales în anii '80, sub comunism, cu marile proiecte urbanistice patronate de Ceauşescu. A fost ceva şi la sfîrşitul secolului al XIX-lea, cînd statul modern liberal îşi fixa marile embleme în teritoriul urban al Bucureştiul: clădirile CEC-ului, Poştei sau Ministerului Agriculturii. Gîndiţi-vă că noi nu am avut vreodată construită o reşedinţă pentru guvern. Acesta funcţionează acum într-o clădire destinată Ministerului de Externe. Statul român (liberal, comunist şi apoi postcomunist) nu a fost capabil să-şi gîndească reprezentarea în termeni de organizare a spaţiului.

Să trecem acum la planul politic, în condiţiile în care pentru următoarele alegeri se vorbeşte despre un sistem de vot uninominal. Un sistem căruia partide ca PDSR, dar şi PNŢCD i s-au opus în deceniul trecut. Unul dintre argumente era că trebuie structurate ideologii şi partide, nu să fie votaţi indivizi pe baza charismei unuia sau altuia. Nu pare că s-au structurat asemenea ideologii nici cu votul pe listă. Ne putem aştepta ca noul sistem de vot să scoată în faţă nişte personalităţi responsabile care să tragă înainte acea societate care, în lipsa unei vocaţii sau tradiţii asociative, s-ar putea baza doar pe asemenea minţi luminate care să-i rezolve problemele?

Nu, nu. Toată această ideologie de presă (cum aş îndrăzni s-o numesc) care spune că avem de ales între liste de partid şi oameni concreţi, care ar putea fi uneori valoroşi, nu are nici un fel de susţinere. A fost o pistă falsă, deschisă de presă, fără nici un fel de legătură cu realitatea electorală din vreun timp sau loc în privinţa cărora să avem cunoştinţe în politica comparată. Fie că partidele trimit un singur om într-o circumscripţie electorală uninominală, fie că trimit mai mulţi pe o listă, în cele din urmă tot despre partide este vorba. Pe de altă parte, mi se pare că ne aflăm de cîţiva ani într-o situaţie în care, pentru prima oară în istoria naţională, dinamica socială nu mai este purtată de elite. Societatea nu mai este trasă de ele, aşa cum era în epoca liberală sau în cea ulterioară (cînd elitele comuniste făceau o modernizare, fie ea şi perversă). Mi se pare că pentru prima oară societatea e mai dinamică, mai mobilă, mai creativă decît elitele (nu fac aici o distincţie între elitele politice, intelectuale sau de presă). Deci pentru prima oară societatea e mai sănătoasă decît categoriile conducătoare din diferitele sfere ale vieţii. Ăsta e şi motivul paradoxal pentru care cetăţenii sînt relativ mulţumiţi de felul în care merg lucrurile, deşi insatisfacţia lor faţă de politică este maximă. Asta se reflectă şi în vot – acum merg în general să voteze doar cetăţenii cei mai slabi. Acea treime din corpul electoral a alegătorilor lipsiţi de resurse culturale, economice, sociale şi care mai sînt dependenţi de politică. Cetăţeanul urban de clasă mijlocie sau chiar cetăţenul din mediul rural, dinamic şi care ia calea Europei pentru a munci, nu mai e interesat de politică. Sigur, e vorba de un dinamism popular al societăţii, nu e un dinamism care să producă mari valori culturale. Dar e un fenomen auto-producător de societate, o societate de tip nou în care funcţia politică e marginalizată.

Poate fi şi rezultatul unor exemple văzute prin Europa de foarte mulţi români în ultima vreme?

Probabil că şi asta, adică această migraţie masivă, mai mult sau mai puţin sezonieră, a sute de mii dacă nu chiar milioane de români, în alte societăţi mai bine organizate care funcţionează ceva mai lesne decît decît cea românească, i-a făcut pe aceşti cetăţeni să fie ceva mai exigenţi faţă de calitatea propriei lor vieţi şi, probabil, mai exigenţi faţă de prestaţia autorităţilor din România.

Daniel Barbu *este profesor de Ştiinţe Politice la Universitatea Bucureşti.*

Radu BUŞNEAG

Colectiv şi individual în presa românească

Am intrat în presă în 1990, după ce am abandonat respectabila profesie de profesor. Încă tînăr fiind pe vremea aceea, profesoratul, colegii profesori, sistemul şcolar învechit m-au plictisit repede. Peste toate, atmosfera de entuziasm din cancelaria liceului din Bucureşti unde lucram, de la mineriada din 13-15 iunie, m-a ejectat automat din sistem. „Colectivul" de profesori, majoritatea între două vîrste, a primit cu bucurie vestea venirii minerilor. La fel precum a primit-o şi jurnalistul Popescu. Eu, care mă certasem cu minerii, pe stradă, în dimineaţa sosirii lor, fără să fiu însă bătut, nu m-am bucurat. M-au salvat ţinuta relativ decentă – profesor, de! – şi extemporalele din geanta diplomat din plastic, pentru că, după ce m-am răţoit la ei, minerii m-au percheziţionat. Adio colectivitate!

În septembrie '90 am devenit peste noapte redactor de ştiri la Rompres (fost şi actual Agerpres), agenţia naţională de presă, secţia Externe. Aici am început să-nvăţ ce-i cu individualismul. Eram înconjurat de jurnalişti ai vechiului sistem, majoritatea apăsaţi de angajamentele pe care fuseseră obligaţi să le semneze cu Securitatea. Un bun profesor şi coleg mi-a fost regretatul jurnalist Ion Savastre, o lumină în peisajul întunecat de acolo. Îmi erau şefi foşti colaboratori ai sistemului comunist, precum Neagu Udroiu. Erau două lumi paralele. De la foşti, care-mi tăiau la „viză" ştirile negative la adresa României, care, în anii '90, veneau mai ales pe Reuters, n-am învăţat nimic. Şcoala primară de jurnalism am făcut-o cu Ion Savastre, cu Bela Toth şi cu marile agenţii de presă AP, Reuters şi AFP. La Rompres, am mimat mereu integrarea într-un „colectiv" în care nu credeam. La vremea aceea, Popescu era îndrăgostit de Ion Iliescu.

În 1996, am fost „recrutat" la Radio „Europa liberă" de Nestor Rateş, care avea nevoie de un ştirist. Am trecut, aproape fără să vreau, dintr-un iad fără chip în paradis. Aici am absolvit adevărata şcoală de jurnalism. Din păcate, secţia română a REL nu mai există. E neplăcut să vorbeşti despre ceva care ţi-a îmbogăţit viaţa, dar nu mai este. Şi n-am s-o fac. Cert e că acolo am învăţat clar distincţia între individual şi colectiv. Am învăţat, cu greu, e adevărat, că jobul se face în echipă şi că viaţa privată e un alt tărîm. Lumi paralele. Acolo am învăţat să fac distincţia între ce anume împart şi ce anume păstrez pentru mine. Şi tot aici, raportul colectiv-individual a început să încline spre individual. În vremea asta, Popescu se transforma în jurnalist imparţial, redactor-şef şi patron, înfiinţa şi conducea asociaţii de presă ale jurnaliştilor-patroni.

Patroni români sau străini de presă pe care urma să-i cunosc începînd cu 2004. Absolut întîmplător am ajuns să scriu pentru un mare cotidian, pe care-l dirija un mare jurnalist, dar al cărui proprietar devenise între timp un mic patron străin meschin. Vechil al patronului la Bucureşti a venit unul Tom (aşa am să-i spun eu, ca să nu-l recunoaşteţi voi), care bătea cu pumnul în masă în faţa marelui jurnalist şi-l întreba periodic: „De ce-i atîta PSD în ziarul meu?". Eram în 2004, în plină campanie electorală, pe vremea cînd PSD-ul nici nu visa că o să piardă puterea. Între timp, marele jurnalist s-a retras, alungat de micul patron. S-au cristalizat pe loc două tabere. Jurnaliştii, înarmaţi cu agenda publică şi adversari ai tabloidizării vieţii pe Pămînt, şi patronul, reprezentat de Tom şi ai săi. Întrebat ce părere are, Popescu asemăna ziarul cu o fabrică şi spunea ritos: „Că linia politică o fac redactorii (...) este, după părerea mea, o reminiscenţă comunistă. În nici o fabrică liniile tehnologice şi politica de producţie a fabricii nu le hotărăsc muncitorii, din cîte ştiu eu! Dacă renunţăm la modelul comunist, o hotărăşte patronatul împreună cu marketingul şi cine mai e pe acolo. Deci, dacă acceptăm asta la fabrici, de ce nu acceptăm asta la un ziar?". Asta spunea Popescu. Şi avea dreptate. În România, politica editorială a ziarelor e făcută de patron, în colaborare cu marketingul şi publicitatea. La vremea aceea, mi-a fost greu să accept asta. Acum nici măcar n-o mai accept. O trăiesc pe pielea mea. Chit că n-o accept. Şi între timp, am devenit tot mai individualist, nici măcar nu mă mai plimb printre oameni, mă uit la ei din maşină şi de la fereastră.

Revenind la patroni, ei bine, asta numesc eu individualism extrem, absolut, cum vreţi să-i spuneţi. Opacitatea patronului de presă vis-à-vis de principii, libertate de exprimare, agendă publică, deontologie jurnalistică. Patronul vede în presa pe care a cumpărat-o doar un instrument, o fabrică de bani. Restul sînt poveşti pentru el. Să mă contrazică cineva! Să-mi arate cineva un patron de presă care a cumpărat un ziar mare, pentru ca societatea românească să prospere. Aşa că, între timp, pînă-n zilele noastre, patronii l-au dat afară pe Popescu de două ori, luînd aminte la vorbele sale: „Nu jurnaliştii fac politica editorială a unui ziar!".

Să nu îndrăznească cineva să mă acuze de stîngism, pentru că mă iau de patronii ăştia din presă. Nu-i aşa! Eu, unul, sînt mult mai de dreapta decît ei. Abia aştept să devin patron! Măcar ca să scap de ei.

Important era să supravieţuim noi înşine

– interviu cu Adrian MORARU –

Există o unitate pentru politici publice a Guvernului, menită să dea o coerenţă a legilor. După părerea dvs., care conduceţi o organizaţie non-guvernamentală, cum reuşeşte să facă acest lucru?

În primul rînd, competenţele ei sînt legate doar de administraţia centrală şi nu de cea locală. Ea încearcă să facă faţă unei euforii a legiferării fără cap şi fără coadă. Fără prea mare succes însă. Au avut un mic succes la un moment dat, cînd premierul a luat decizia ca nici un proiect de lege care nu este prezentat cu cîteva zile înainte să nu mai intre în şedinţa de guvern (pentru că exista tendinţa ca unele proiecte să fie introduse în ultimul moment şi ele nici nu apăreau pe ordinea de zi). Dar minunea a ţinut doar o şedinţă sau două.

Continuă procedeul legilor date „cu dedicaţie", pentru un anume interes foarte precis?

Sigur că da, dar de obicei aceste reglementări nu sînt chiar legi, ci doar la nivel de hotărîri de guvern sau ordine de ministru. De exemplu, sînt autorizate anumite firme să contracteze forţă de muncă din afară (a fost un scandal de acest tip) sau cine este firma care are dreptul să-şi pună taxiurile la Aeroportul „Henri Coandă". Aceste lucruri se fac însă fie prin contracte cu dedicaţie, fie printr-o licenţiere selectivă pentru respectivele servicii a unor anumite societăţi comerciale.

De ce multe afaceri făcute cu administraţia sînt şi inutile? Trecînd peste incorectitudinea că se doreşte a se acorda o afacere din bani publici unei firme clientelare, de ce totuşi Primăria, de exemplu, acceptă ca o asemenea firmă să monteze borduri cînd, de fapt, în locul respectiv e nevoie de pavaje (dau un exemplu absolut la întîmplare)? De ce interesele foarte particulare ale unor indivizi nu pot fi măcar corelate cu un interes mai general?

E greu de găsit o explicaţie, dar pe de-o parte, de multe ori e clar că acestor clienţi din jurul decidenţilor li s-a dat un semnal că la un moment dat se vor căuta borduri. Pe de altă parte există şi reflexul invers, de tipul: „Şefu', dar noi nu ştim să facem drumuri, ştim să face doar trotuare". Iar „şeful" le răspunde: „Bine, atunci faceţi trotuarul bine şi drumul aşa cum puteţi". Asta se întîmplă şi pentru că nu există nici o reacţie la nivelul populaţiei. Răspunderea autorităţilor n-o să vină niciodată de la sine.

Putem vedea deci că există o anume atomizare a societăţii, că nu există solidaritate, că nu apar reacţii colective la acţiuni nepopulare ale autorităţilor. De unde credeţi că ne vin aceste lucruri? Din perioada comunistă, dinaintea ei, sau ca o reacţie la colectivismul impus ani de-a rîndul?

O avem din era comunistă, care nea distrus tot acest sentiment de solidaritate, de civism şi de asociere pentru a rezolva o problemă a străzii sau a scării pe care stăm. În regimul Ceauşescu ne suspectam unii pe alţii şi trăiam în nişte condiţii atît de mizerabile, încît nu ne mai interesa nimic din jur. Important era să supravieţuim noi înşine. De acolo venim şi, din păcate, nu ni se poate grefa imediat un alt tip de valori. Răul vine din societatea în care am trăit atîţia ani. Şi el se extinde chiar şi la cei născuţi mai tîrziu. Societatea a perpetuat acest individualism feroce care nici măcar nu are de-a face cu individualismul liberal. E vorba şi de o neîncredere în ceilalţi şi în ideea de asociere pentru a rezolva ceva. Există mereu temerea că doar organizatorii unei liste de semnături, de exemplu, vor fi cei care, eventual, vor beneficia de pe urma unei asemenea acţiuni. Dar ţin să mai menţionez un fapt care, cred, ne-a „stricat" în acest domeniu. E vorba de mişcările forţei de muncă şi ale populaţiei. A fost industrializarea cu mutări masive de pe timpul regimului Ceauşescu. Aceasta a dus la faptul că multă lume nu mai ştie ce vecini are, pe cine salută şi pe cine nu, care sînt regulile locului respectiv... Cred că avem nevoie de multă răbdare.

***Adrian Moraru** este director adjunct la Institutul pentru Politici Publice.*

Nu s-ar asocia nici cînd e vorba de buzunar

– interviu cu Mihai MEREUŢĂ –

Sînteţi preşedintele unei organizaţii care se ocupă cu problemele proprietarilor şi chiriaşilor, ale locatarilor în general. Cunoaşteţi bine aceste probleme şi vă întreb dacă nu cumva individualismul excesiv ori prost înţeles poate fi deranjant în special în comunităţile care trăiesc înghesuite, la bloc de exemplu, în binecunoscutele noastre cartiere comuniste?

Vedeţi şi dvs. că în orice bloc intraţi din aşa-numitele cartiere muncitoreşti, fostele aşa-zise „cartiere dormitor" şi în care locuiesc şi eu cu brio, întîlneşti apartamente cu valori de, să zicem, 150 de mii de euro, în Bucureşti, la care s-au pus uşi metalice sau termopane, dar în holuri nu există nici investiţiile şi nici luxul din interiorul apartamentelor. E foarte greu (şi asta e o problemă generală) să convingi oamenii să contribuie la costurile comune pentru întreţinerea clădirii.

De ce credeţi că e aşa greu?

Pentru că după 50 de ani de comunism în care marea majoritate a locatarilor acestor blocuri nu au fost proprietari, ci doar chiriaşi la stat, şi-au pierdut mentalitatea de proprietari şi se comportă în multe cazuri ca atunci cînd erau chiriaşi, aşteptînd să vină cineva, statul sau Primăria să le repare acoperişul, casa scărilor sau conductele de apă. Ei se gîndesc că au cumpărat doar apartamentul, dar uită adesea că au cumpărat şi o cotă indiviză din părţile comune. Dacă şi juridic s-ar fi pus accentul mai mult pe acest lucru, poate că oamenii s-ar fi comportat altfel. Lipsa asta de asociere e foarte bună pentru furnizorii de servicii, în general. Vă dau un exemplu, la cartierele de case noi, din care unele au fost construite într-o mare bătaie de joc, fără respectarea unor norme elementare de construcţie, fără refacerea canalizării în zonă sau chiar fără canalizare şi fără apă curentă, ne-a fost de multe ori foarte greu să-i convingem pe proprietari să se asocieze ca să aibă mai multă putere pentru a se judeca cu firmele constructoare care nu respectaseră contractele. Şi acelaşi fenomen se petrecea fie că erau la bloc, fie că erau la case. Oamenii nu se asociază pentru că nu există cultura asta. În vestul Europei, de exemplu, există ceea ce se numeşte Ziua Vecinătăţii. E chiar ceva important, e sărbătorită prin toată Europa şi prin ea se încurajează dezvoltarea în vecinătăţi a unor de acţiuni în comun. La noi s-ar zice: „Hai măi, nu mai veniţi cu lucruri de-astea comuniste!". Dar nu e vorba aici de comunism sau de capitalism, ci de a evita să se ajungă la divizarea şi atomizarea societăţii. La noi, vecinii de pe un palier de bloc nici nu se cunosc între ei de multe ori. Iar în timp lucrurile se agravează. Culmea e că un asemenea civism e întîlnit la generaţiile mai în vîrstă, deşi o implicare voluntară ar trebui să fie mai mult apanajul tinerilor.

De ce credeţi că pensionarii sînt mai activi în chestiunile privind vecinătăţile?

M-am gîndit că ar fi o justificare. Pensionarii au un venit, chiar dacă mic, şi nu au stresul cîştigării banilor de zi cu zi. Dar să ştiţi că ei au reacţionat mai bine atunci cînd am apelat la capacitatea lor profesională. Că fuseseră economişti, avocaţi, ingineri, termotehnişti sau arhitecţi, se implicau mai uşor în domeniul lor. La Ligă avem circa 75 de voluntari pe care am reuşit să-i implicăm în acţiunile noastre, pe fiecare în domeniul său, atunci cînd s-a găsit ceva de făcut. S-au dovedit utili în a oferi consultanţă altora. Dar hai să ne gîndim la o asociaţie de locatari cu 340 de apartamente, adică peste o mie de oameni. Putem fi siguri că acolo se găsesc şi avocaţi, şi ingineri, şi medici, şi profesori, şi poliţişti. Reprezentanţii unor asemenea asociaţii vin la noi la Ligă să le oferim consultaţii pentru că au probleme, pierd procese în instanţă, au conflicte cu furnizorii. Vă daţi seama, dacă ei s-ar cunoaşte mai bine între ei, ar fi într-o mai bună comuniune şi ar apela la propriii membri, ar deveni o adevărată forţă. N-ar mai avea nevoie de consultanţa noastră. Eu încerc să promovez ideea asta. Pînă să vină cineva din afară să-i ajute, de la Primărie sau de la cine ştie ce minister, este important ca ei să se ajute singuri.

E vorba pur şi simplu de indiferenţă sau de lipsă de încredere între ei?

E şi o chestiune de educaţie. Cred că trebuie să înţeleagă întîi că nu e nici o ruşine să faci ceva voluntar. Iar tinerii au altă pregătire de viaţă, alte resurse informaţionale şi vor o organizare la un alt nivel. Iar dacă noi nu sîntem în stare să le oferim un astfel de cadru măcar, nu reuşim să-i atragem.

Pe de altă parte, eu dau aici consultanţă pe gratis şi m-am aşteptat ca din cei mulţi care vin şi primesc această consultanţă să fie şi cîţiva dispuşi să facă ceva, să organizeze ceva în asociaţia lor de locatari, să aloce un minim timp unor chestiuni voluntare. Dar am fost destul de dezamăgit. Oamenii nu se asociază, deşi acum pînă şi legea îi încurajează să facă asta. De exemplu, dacă o asociaţie ajunge la un anumit număr de oameni, aceştia pot cumpăra energie mai ieftin. Deci e o chestiune foarte convenabilă şi cu toate astea nici cînd e vorba de buzunar nu se fac asemenea asocieri.

Ce ar fi de făcut?

Din întîlnirile pe care le-am avut cu parteneri din Vest, am observat că acolo se consumă foarte multă energie pentru ca fiecare comunitate să aibă o identitate. Eu, ca bucureştean, sînt dezamăgit de faptul că bucureştenii se identifică poate cel mai puţin cu oraşul lor, în ideea de apartenenţă. În istoria recentă, noi nici măcar primari născuţi în Bucureşti n-am prea avut. Am în schimb exemple din alte părţi, de pildă Negreşti Oaş, care este o filială a noastră incredibilă. Şi ei au multe greutăţi, dar le abordează cu mult optimism şi într-un mod extrem de pozitiv. E un grup de doamne foarte puternice acolo, pe care le văd de ani de zile rezolvînd cu zîmbetul pe buze probleme foarte grele. Nu dezarmează niciodată. Aş vrea să văd acelaşi lucru şi în metropole.

***Mihai Mereuţă** este preşedintele Ligii Asociaţiilor de Proprietari Habitat.*

interviurile din paginile 10-11
sînt realizate
de Andrei MANOLESCU

Selma IUSUF

Despre individualisme, cu umilinţă

„Nea Petrică taie mingea la copii." Nea Petrică stătea la parterul blocului unde am copilărit, într-un cartier bucureştean. Era cel mai feroce individualist în plin comunism, prin anii '80. Capitalismul lui, regatul lui şi numai al lui, era mica grădiniţă din faţa blocului pe care o umpluse cu mărar şi alte verdeţuri. Şi cu sîrmă ghimpată, să nu intre nimeni. Nea Petrică avea o nevastă care mirosea a tocăniţa în care punea ierburile din grădiniţa respectivă. La uşa lui de la intrarea în apartament adăstau în permanenţă două perechi de papuci. Cînd şi cînd, cîte o pereche de pantofi delabraţi călcaţi la spate, ca papucii.

Ţara *mutată la oraş există încă în cartierele bucureştene, chiar dacă mai îmbătrînită şi chiar dacă poartă tricoul decolorat cu Motorhead al nepotului.*

Aprig apărător al micului spaţiu public pe care pusese stăpînire, personajul vorbea cu părintele vreunui copil plîns, cu mucii la nas (din cauză de minge tăiată), punînd des mîna ca o lopată la inima acoperită de maioul tetra pătat: „Dom'le, dacă io nu iubesc copiii... Da uită-te şi matale, cît am muncit io aici să pun una-alta, să fac frumos acilişea, în faţă la noi, şi să-mi vină cu tîrla de golani de bate mingea toată ziulica... păi e frumos?" Păi nu era „frumos". *Nea Petricii* de prin anii '80 ai copilăriei mele nu au dispărut. Genul a supravieţuit cu succes tuturor tranziţiilor de după '90. *Ţara* mutată la oraş, laolaltă cu obiceiurile rurale, există încă în cartierele bucureştene, chiar dacă mai îmbătrînită şi chiar dacă în locul maioului tetra poartă tricoul decolorat cu Motorhead al nepotului. Care nepot este noul individualist prins în reţeaua holistică a unei corporaţii oarecare. Are casă în rate, maşină în leasing, card cu posibilitate de *over-draft*, e conectat la Internet şi-şi face vacanţele în străinătate. Învaţă la serviciu ce-i aia spiritul de echipă, ce-i aia dedicaţie totală pentru firmă şi toate clişeele de gen. În intricata dantelărie de relaţii de la serviciu e însă de un egoism feroce, săpatul colegului la o ţigară e asteriscul în alb de la *job description*. Oamenii ăştia „de firmă" fac ceea ce se numeşte *team-building*. O treabă teribil de hazoasă la privit. Fug ca apucaţii prin cine ştie ce poieniţe de la munte în concursuri stupide, asudă trăgînd de frînghii şi pe seară beau *ca înecaţii*. Unii. Alţii sînt prudenţi că e şi şefimea pe acolo. Un astfel de personaj care se lasă de bunăvoie – cu un zîmbet tîmp – prins de braţele colegilor cînd cade pe spate nu le-ar da acelor colegi la serviciu nici măcar o hîrtie la semnat. E noul individualîsm. Holistic.

Stela GIURGEANU

Pădurea mea, inundaţiile voastre

Ne-am obişnuit deja ca în fiecare an (cu o frecvenţă din ce în ce mai ridicată) să ni se prezinte colecţia primăvară-vară-toamnă a inundaţiilor din România. Ne-am obişnuit şi cu accesoriile fataliste ale colecţiei: mînia divină şi încălzirea globală. Dăm din cap şi-i compătimim pe sinistraţi, strîngem dovezi ale solidarităţii noastre şi oftăm la unison. Deşi acest „unison" nu se dovedeşte a fi fost reciproc. Desigur că în toiul evenimentelor, nu te gîndeşti la aşa ceva, iar cînd vezi ochii bătrîni privind cu disperare întreaga lor viaţă dusă de şuvoaie nu te poţi gîndi că poate unii şi-au făcut-o cu mîna lor, iar drama existenţială pe care o trăiesc te opreşte să observi că multe dintre zonele sinistrate corespund celor defrişate abuziv.

De mai bine de 15 ani, sub deviza „e pădurea mea, fac ce vreau cu ea", în România au dispărut şi continuă să dispară zeci de mii de hectare de pădure. Abuzurile au fost mijlocite atît de crearea tardivă a cadrului legislativ privind regimul silvic, de inexistenţa (ineficienţa) instituţiilor teritoriale cu atribuţii de control, cît şi de retrocedările făcute abuziv. Doar pe baza unor protocoale formale, suprafeţe enorme de păduri au fost retrocedate de primării, fără executarea unor lucrări de cadastru şi fără trasarea cu exactitate a limitelor între proprietari. Şi cum majoritatea noilor împroprietăriţi fie şi-au tăiat imediat pădurea, fie au vîndut-o (în aceleaşi scopuri), în doar cîţiva ani peste 50.000 de hectare de pădure au şi dispărut de pe teritoriul României, ca prin vrajă.

O vrajă rea ale cărei urmări tragice le cunoaştem. Dincolo de crima ecologică şi de afacerile ilegale, semnalele de alarmă ale defrişărilor abuzive n-au încetat să apară: fără păduri, versanţii munţilor au devenit adevărate tobogane pentru apă, torentele nemaiavînd nici un fel de oprelişte au produs inundaţii şi alunecări de teren de proporţii, soldîndu-se nu de puţine ori chiar cu pierderi de vieţi omeneşti.

Bineînţeles, jafurile făcute în pădurile domeniului public n-au fost cu mult mai prejos. Deşi conform unor date ale Ministerului Agriculturii, pădurea domeniului public ocupă în prezent 26,7% din suprafaţa totală a ţării (aflîndu-se cu aproape 3 procente sub media europeană), altă statistică, aparţinînd de data aceasta Organizaţiei pentru Agricultură şi Alimentaţie a Naţiunilor Unite, arată că în România dispar anual 20.000 de hectare de pădure, iar acţiunile de reîmpădurire sînt insuficiente faţă de ritmul în care se taie copacii. Astfel, cifrele Institutului Naţional de Statistică arată că în ultimii ani masa lemnoasă tăiată a crescut cu 9,9%, iar procesul de împădurire a scăzut cu 31%. Cum afacerile cu lemn sînt foarte bănoase, toţi cei care participă la dezastru au de cîştigat bani grei: de la tăietor la comerciant. Iar cînd vine vorba de ban, nimeni nu se dă în lături de la şmen, de orice natură ar fi acesta, considerentele morale care privesc comunitatea pălind de fiecare dată în lumina cîştigului personal.

Bunăoară, stînd de vorbă cu cîţiva locuitori din satul Horea (zona munţilor Apuseni fiind şi ea o zonă afectată de defrişări masive şi ilegale), am înţeles că pentru mulţi dintre ei prezentul este cel care contează. Bănuţul e dovada supravieţuirii în prezent, pentru că „numai Dumnezeu ştie ce o fi în viitor". Şi cum în prezent rata şomajului e ridicată, banul pus pe masă este cel mai bun aliat pentru a înfrunta ziua de mîine. Ajungînd în timpul unor festivităţi, am urcat împreună cu sătenii dealul Fericetului. Cu mare greutate din cauza noroaielor veşnice în care piciorul se afundă pînă peste gleznă. Aici, cînd plouă, nu mai poţi ieşi din casă fără 4x4, maşini pe care cei mai mulţi le au în curţi. Viaţa lor e grea, aşa că fiecare e obligat să se descurce cum poate. Mi se spune că e multă sărăcie, iar de cînd cu legile astea cu pădurea, se simt şi mai nedreptăţiţi. Săracului i se ia şi pielea de pe el, îmi spunea cineva, care mi-a povestit de o „răscoală" a moţilor contra Inspectoratului Judeţean Silvic. A ieşit cu scandal pentru că la un control au vrut să le confişte cîteva zeci de camioane de cherestea. Respectau legea? Sînt întrebată, la rîndul meu: dar pe ei cine-i respectă? Cunosc pericolul la care se expun, defrişînd zonele în care locuiesc? Ridică din umeri, murmurînd: cum o vrea Dumnezeu...

Costea Ion, scriitorul satului, inginer silvic de profesie, autorul unei cărţi despre *Feudalizarea pădurilor,* mi-a explicat atunci de ce moţii au această nemulţumire. Interzicîndu-le să mai exploateze aurul, zona fiind destul de potrivnică şi agriculturii, au ajuns să depindă exclusiv de pădure, iar acum, că li se ia şi pădurea, rămîn efectiv muritori de foame. De vină sînt „intelectualii de azi", obrazele fine care încearcă să oprească moţul să-şi facă activităţile pe care le-a făcut din timpuri străvechi, fără a propune o alternativă.

Astfel, pentru mulţi mecanismul mentalităţii individualiste ia naştere din cel al supravieţuirii. Devine un război: dacă ăla e hoţ, eu de ce să rămîn mai prejos? Sărăcia naşte goana după bani, iar cîştigul imediat şi lipsa de educaţie – dezastre ecologice. Tăierea disperată a codrilor a transformat România în prima ţară din Europa cu fenomene de deşertizare. Gîndirea pe termen scurt (să am sacii în căruţă, pe urmă văd eu cum mă descurc) a stricat într-atît logica încît, deşi unii ajung să cunoască pericolul la care îşi expun comunitatea şi propria lor viaţă, distrugînd pădurile, nu le pasă. Cînd vine vorba de cîştig, legile nu există sau sînt rele. Cînd vine vorba de pericol, oftează şi invocă, invariabil, divinitatea. Iar cînd zonele sînt nimicite de furia naturii, aşteaptă ajutor la unison, pentru că dacă pădurea le aparţine exclusiv, dreptul la dezastru îl cedează tuturor.

Andrei MANOLESCU

Apa şi drumurile

Nu ştiu cum sînt alţii, dar sătenii dintr-o zonă de munte aflată între Ardeal şi Muntenia şi pe care o cunosc destul de bine au concepţii marcat individualiste, în care solidaritatea sau chiar ideea de comunitate sînt foarte rare şi arborate de obicei numai de formă sau doar ca să mascheze interese cît se poate de personale. Atitudinea lor nu poate fi pusă pe seama unei reacţii radicale la colectivizare, pentru că n-au fost niciodată colectivizaţi. Şi e de presupus că dintotdeauna au fost „fiecare pentru el" şi pentru familie în sens restrîns. Altminteri, în familia extinsă (despre care, de altfel, se poate spune că ar cuprinde întreaga zonă, pentru că toţi sînt într-un fel sau altul neamuri între ei), există duşmănii de moarte. Iar lipsa de colaborare dintre oameni se vede în drumurile care sînt foarte proaste sau în reţelele de apă care funcţionează doar sporadic. Primarul, care şi el e neam cu toată lumea din zonă, are propriile afaceri care, de obicei, nu au nici o legătură cu nevoile sătenilor. De altfel, chiar şi atunci cînd vrea să facă ceva util, de regulă lucrarea se împotmoleşte în cîte un interes meschin.

De exemplu, la un moment dat a adus un mare rezervor de apă care să alimenteze cu mai multă presiune întreaga reţea a satului. Pentru a-l instala în vîrful unui deal trebuia însă să treacă pe pămîntul unei femei. Aceasta s-a opus. Era terenul ei şi nu dădea voie nimănui să treacă pe acolo, indiferent de importanţa pe care operaţiunea o avea pentru întregul sat. Poate... doar dacă i s-ar fi dat 10 euro pe metrul liniar traversat de utilajul greu care transporta rezervorul. Primarul a zis că refuză să plătească aşa o sumă şi a pus întreg satul pe jar, mai ales că se ştia că femeia îndărătnică i-ar fi o rudă destul de apropiată. S-a bănuit că tocmai el a pus-o să ceară bani, în vreme ce din poziţia de primar tot el avea să se prefacă a nu ceda pînă cînd lumea îşi va pierde răbdarea şi va accepta să contribuie cu bani. Apă la robinete oricum n-a curs toată vara chiar şi cu rezervorul vechi, pentru că s-a stricat o instalaţie. Iar reţelele de conducte, trase în general de fiecare sătean pe banii lui, au vechimi diferite, diametre diferite, adîncimi diferite şi se sparg mai tot timpul. Niciodată nu pare să fi existat o concepţie unitară asupra acestor instalaţii. O oarecare evoluţie faţă de anii de dinainte de 1989 sau din prima parte a deceniului trecut, atunci cînd foarte mulţi nu aveau nici măcar idee de apă curentă, nu poate fi totuşi ignorată. Pe la mijlocul anilor '90, cînd apăruseră primele conducte şi conceptul de „reţea comună" de apă, unul dintre săteni s-a gîndit să blocheze pur şi simplu o asemenea ţeavă care trecea prin curtea lui. Zicea că el nu are nevoie de apă (pentru că vitele îi sînt duse la munte) şi că nu vrea s-o plătească degeaba (chiar dacă suma era derizorie). Cît despre cei aflaţi mai jos, pe aceeaşi reţea şi care rămăseseră fără apă... nu era treaba lui. Astăzi, oamenii au început să aibă băi şi toalete în casă (despre primul om din sat care şi-a construit aşa ceva s-a spus că a făcut-o pentru că „nevastă-sa e curvă") şi sînt mai dependenţi de apă decît în urmă cu zece ani. Se revoltă mai uşor cînd apa nu curge, dar sistemul e departe de a fi pus la punct.

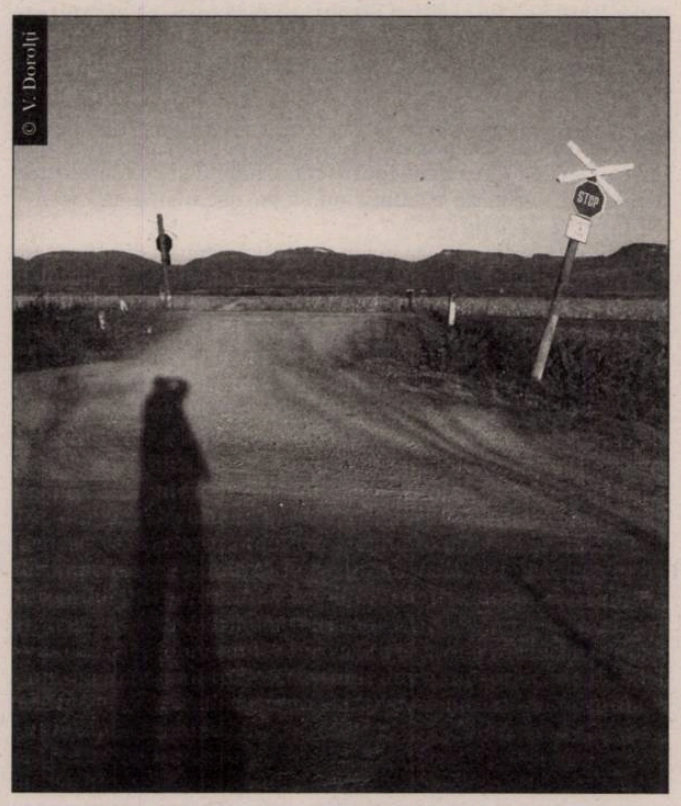

Cu drumurile se întîmplă cam la fel, deşi fiecare are nevoie să-şi ducă brînza la piaţă sau să ajungă într-o localitate mai mare să-şi cumpere cîte ceva. Unii chiar fac naveta şi o bună parte a drumului n-o pot parcurge decît pe jos sau cu căruţa. Pe drumul comunal se pune ceva piatră doar înainte de alegeri, iar după cîteva ploi totul revine la „normal". Iarna, traficul auto devine complet imposibil, singurele vehicule care mai pot răzbi fiind săniile trase de cai. Asta deşi în scriptele Primăriei drumul apare ca fiind deszăpezit cu regularitate. O scurgere de beton construită pe sub acest drum comunal, aşa încît apa să nu-l inunde, a fost blocată de proprietarul pămînturilor din vale. Omul nu voia să i se facă baltă pe propriul teren şi să i se strice iarba din fîneaţă. Baltă tot se face, dar deasupra drumului şi... pe drum. Despre căile de acces laterale nu se poate vorbi ca despre nişte drumuri sau străzi în sens propriu. Sînt doar nişte şleauri care în unele locuri se transformă în simple poteci. Din cînd în cînd, în disperare de cauză, sătenii s-au mai adunat să rezolve pe cont propriu problema acestor „drumuri". Au dat cu tîrnăcopul, au spart piatră, au plătit din banii lor basculante de pietriş. Primăria nu i-a ajutat în nici un fel şi mai mereu ceea ce se făcea vara se surpa peste iarnă. Obosiţi după cîteva asemenea experienţe, localnicii au lăsat baltă ideea şi, de vreme ce au devenit tot mai înstăriţi (din vînzarea de lemn, brînză şi de terenuri), au început să-şi cumpere maşini de teren. Nu Aro cum mai avuseseră pe vremuri, ci adevărate *gipuri* japoneze. Numai că uneori chiar şi astea se împotmolesc în teribilele noroaie autohtone. Încetul cu încetul, s-a ajuns la ideea de tractor. E singurul vehicul care nu are probleme şi s-a creat aproape o modă a tractoarelor. Dar cu roţile lor mari, acestea au stricat şi mai tare drumurile, adîncind şleaurile, în vreme ce şansele altor tipuri de maşini de a răzbate prin acele locuri au devenit tot mai mici.

Viaţa merge însă înainte şi fiecare sătean pare tot mai preocupat să-şi vîndă brînza proprie.

„Am o înclinaţie spre comedie“

– interviu cu Radu MIHĂILEANU –

Înaintea plecării sale din România în 1980, Radu Mihăileanu (n. 1958) a fost animatorul unei trupe de teatru şi actor la Teatrul Evreiesc din Bucureşti. Stabilit în Franţa, a urmat cursurile I.D.H.E.C. (1980-1983). Filmografia lui cuprinde titlurile Trahir *(1993),* Trenul vieţii *(1998),* Les Pygmées de Carlo *(2002) şi* Trăieşte *(2005) – film distins cu Premiul César pentru Cel mai bun scenariu. În calitate de Ambasador al Dialogului Intercultural, Radu Mihăileanu a dialogat şarmant cu publicul prezent la deschiderea Festivalului Filmului European organizat de Institutul Cultural Român în luna mai. În prezent, Radu Mihăileanu turnează filmul* Concertul.

În ce măsură cinema-ul poate facilita dialogul intercultural?

Cinema-ul, astăzi, este vectorul de dialog cel mai sigur prin mijloacele lui de difuzare: cinematograful, televizorul, video-ul, Internetul. Cinematograful ne ajută să ne inspirăm şi să admirăm celelalte puncte de vedere din Europa, tocmai pentru a dezvolta propriul punct de vedere. De asemenea, ne face fericiţi şi cu aceste „alte puncte de vedere“. În lumea contemporană, audiovizualul primează – cîteodată din păcate, pentru că în afară de imagine există şi alte mijloace de reflecţie: literatura, pictura, muzica...

Aţi anunţat că începeţi filmările la o nouă comedie cu titlul Concertul. *Care dintre filmele recente în care umorul reprezintă mobilul problemelor de identitate etnică v-au atras atenţia?*

În istoria umanităţii, de multe ori comedia a fost partea ascunsă a tragediei, iar filme sociale foarte puternice sînt comedii. I-aş cita pe Charles Chaplin, pe Ernst Lubitsch, mai recent, cinematograful englez, filmele lui Milos Forman, ale lui Roman Polanski... În România, filmul lui Corneliu Porumboiu este elocvent. Dar România are chiar o tradiţie, pe care noi o numim *rîsu' plînsu,* aceea de a exprima tragedie şi de a ne ascunde după comedie. Eu mă simt bine în ambele domenii, dar am o înclinaţie mai mare spre comedie. Am crescut că tot românul într-o lume absurdă, sub dictatura lui Ceauşescu, în care eram condamnaţi să fim campionii lumii la glume. Cînd stăteam la coadă pentru hîrtie igienică spuneam bancuri. Umorul a fost mijlocul de supravieţuire.

Care este miza filmului Concertul*?*

Greu de spus, e ca şi cum ai încerca să spui „morala filmului meu este“... Eu sînt mai mult un povestitor ataşat unor teme ca identitatea şi dialogul intercultural care se regăsesc în fiecare dintre filmele mele. *Trenul vieţii* era cel plin de evrei, care, încercînd să supravieţuiască, se făceau că nu sînt evrei şi se întrebau „cine sîntem noi?“; în *Trăieşte* apare etiopianul care se dădea evreu şi care, la un moment dat, se întreabă şi el „cine sînt eu?“.

La fel, în ultimul film, apare un dialog între muzicieni ruşi care, pentru a supravieţui şi a ajunge la Paris, pretind că fac parte din Trupa Balşoi. Apare în film contactul cu acea civilizaţie occidentală care face ca personajele mele să fie considerate mai mult barbare, „necivilizate“ şi sînt nevoite să dialogheze cu personaje „civilizate“. Filmul pune următoarea problemă: în ce punct sîntem noi astăzi în dialogul între Est şi Vest? Ce înseamnă a fi civilizat sau ce înseamnă „a fi om“, trecînd prin muzică?

Cum veţi „echilibra“ distribuţia actorilor străini şi români în film?

Întotdeauna am avut şansa ca în filmele mele să am şi mulţi actori români foarte buni. În *Concert* vor juca actori români, ruşi, francezi. Dintre actorii români, i-aş aminti pe Vlad Ivanov, Mihai Călin, Maria Dinulescu, Ovidiu Cuncea, Valentin Teodosiu, Ion Sapdaru. Din distribuţie fac parte actriţa franceza Mélanie Laurent, care a cîştigat în 2007 un Premiu César pentru debut, şi Miou-Miou – actriţa fetiş a lui Bertrand Blier.

Ce părere aveţi de selecţia filmelor la Festivalul Filmului European? Ce ar trebui schimbat pentru ca acest eveniment să devină cu adevărat notabil?

În constituirea unui festival există mai multe etape. Am avut şansa să particip la mai multe festivaluri, unele organizate bine, altele mai puţin bine. La Festivalul Filmului European am remarcat în primul rînd prezenţa publicului. Am luat-o, aşadar, pe etape. Cineaştii fac filme pentru public, să nu uităm. Putem organiza impecabil un festival de film la care publicul să lipsească. Atunci festivalul e ratat. Aşadar, aceasta este prima etapă pozitivă pe care am remarcat-o la Festivalul Filmului European. Au fost multe rateuri din punct de vedere organizatoric şi tehnic, dar spectatorii nu s-au lăsat, au revenit să vadă filme frumoase.

Cînd eu am văzut programarea filmelor, mi s-a părut că au fost alese cele mai bune filme europene ale ultimilor ani. Publicul nu s-a înşelat şi a venit să le vadă; unii au traversat Bucureştiul de două ori şi, chiar dacă au fost probleme, au revenit la filmele reprogramate. Ceea ce înseamnă că vor veni şi anul viitor. Datoria noastră, iar eu mă angajez să ajut într-un fel, este să nu-l dezamăgim din punct de vedere tehnic. Pregătirea trebuie începută cît mai devreme, peliculele trebuie să fie în bună stare, să sosească la timp. Faptul că n-au mers microfoanele o dată sau de două ori reprezintă un nimic, ne-am descurcat. Eu şi Cristi Mungiu am constituit un cuplu de comici şi ne-am descoperit, publicul a fost foarte îngăduitor, nemaipomenit. O idee ar fi continuarea acestui dialog între cineaşti şi cinefili. Pe viitor, trebuie să răspundem cu o atenţie mult mai mare faţă de spectatori, să nu-i dezamăgim, să fim mult mai responsabili în ceea ce priveşte organizarea, tocmai din respect faţă de ei.

a consemnat Roxana CĂLINESCU

Andra MATZAL

Cum se văd kastellele din igloo

Dacă pe piaţa editorială românească se aplică de cele mai multe ori un principiu parafrazat, şi anume că despre ce nu se poate vorbi politic corect e mai bine să se tacă, ultima carte din seria „igloo Patrimoniu“, editată de igloo media, face excepţie de la regulă. *Kastello. Palate ale rromilor din România* este un album de fotografie arhitecturală, pentru care au pozat kastelle din sudul, estul şi vestul României, construind portretul general al unei specii de arhitectură cunoscute pentru potenţialul ei de a stîrni controverse. Kastello este umbrela sub care intră mai toate palatele romilor bogaţi din România, fie că este vorba de varianta caselor uriaşe garnisite cu turnuleţele intrate începînd cu anii '90 în folclorul urban sau de cea a replicilor personalizate ale unor modele rezidenţiale din ţări mai calde, în jurul căreia se dezvoltă un discurs pentru care *kitsch, identitate culturală* şi *exotism* sînt cuvinte-cheie.

Prezenţa acestui tip de arhitectură, recunoscută pînă acum informal, în satele de romi sau, dimpotrivă, în plin ţesut urban, ridică, fără îndoială, întrebări care merg dincolo de estetica şi de tehnica realizării lor. Pentru că toţi baluştrii, toate culorile stridente şi toată simbolistica opulenţei devenite mărci înregistrate ale acestui tip de construcţie sînt, în mod evident, semne ale diferenţelor culturale şi totodată prilejuri de reevaluare a unor raporturi sociale şi a conflictelor cu care vin „la pachet“. Din moment ce *Kastello* este primul volum în care kastellul şi, prin extensie, specificul arhitectural al unui grup etnic devin subiectul unei cărţi, era nevoie şi de un suport teoretic în jurul fotografiilor. Nu este vorba despre texte explicative şi nici despre verdicte sau teorii, ci mai degrabă despre nişte pretexte pentru a-ţi pune întrebări. Dacă arhitecta Mariana Celac – cea care a realizat acum cîţiva ani, împreună cu Iosif Kiraly, o expoziţie de fotografie despre o posibilă arhitectură romă – vorbeşte despre „oraşele de beteală“ din sud, făcînd o analogie între acest argou arhitectural şi muzica jazz, Ana Maria Zahariade, la rîndul ei arhitectă, vorbeşte despre rolul acestor case în crearea unei identităţi comunitare, dar se şi abate de la registrul „corect“ al discursului, afirmînd că de multe ori nu există nici o diferenţă între casele kitsch-oase ale romilor şi arhitectura bombastică a non-romilor. Printre invitaţi se mai numără Rudolf Gräf, a cărui teză de doctorat urmăreşte chiar acest tip de arhitectură, Vasile Ionescu – al cărui text familiarizează cititorul cu un *background* mai general al romilor – şi Dorin Ştefan, care discută mai general despre „fericita“ înflorire a kitsch-ului imobiliar din România de după '90.

Fotografiile, realizate de Şerban Bonciocat, Iosif Kiraly, Bruno Andreşoiu, Olivia Safer şi Rudolf Gräf, urmăresc fenomenul kastello din afară sau din interior, obiectivul încercînd să surprindă ceea ce ochiului străin de această cultură îi apare ca fiind marca alterităţii. De la cîinii în mărime naturală, dar cu funcţie de bibelou, frescele în culori aprinse, remixînd eterna Răpire din serai sau imortalizînd maşina proprietarului, pînă la uimitoarea inventivitate, repetată ca *pattern* la nivelul unei comunităţi, toate acestea încearcă să reconstituie imaginarul designului de interior specific unei categorii de romi. Case făcute în mare parte „după ureche“, preluînd tendinţele unei „arhitecturi orale“ sau reproducînd un ideal de confort şi status social preluat din ţările unde unii dintre proprietari au fost plecaţi la muncă, palate construite peste şandramale epuizate, contraste între elemente gata să şocheze ochiul obişnuit cu ordinea ca la carte. *Kastello* se foloseşte de toate acestea atît pentru a începe o discuţie despre un anume fel de arhitectură, cu tot cu practicile sale informale, cu tot cu „aranjamentele“ birocratice care stau la baza construirii multor palate de acest fel, dar şi despre „micul-dar-bine-internalizatul-nostru-rasism-de-fond“, după formula Anei Maria Zahariade.

mergi pe mîna mea

Petrecerea

Am văzut pentru prima dată filmul *Petrecerea* (regia Blake Edwards) în anii pubertăţii, anesteziaţi de realitatea luxului supranatural al vilei de mogul din Hollywood, am rîs ca nebunii de gagurile dulci-amare ale stîngaciului indian naiv nimerit în mijlocul unei petreceri de farisei. După mulţi ani mi-am luat DVD-ul şi am rîs din nou, înfiorat de remember-ul nebuniei hippie şi de înţelegerea tîrzie a cabotinismului abisal al petrecerilor de firmă. Pînă cînd, într-o seară, revăzînd filmul pe un canal TV, mi-am dat seama de mesajul apocaliptic pe care Blake încerca să-l transmită unei lumi care se îndrepta, şi încă se îndreaptă, veselă, spre propria distrugere. Filmul aduce, fără perdea, una dintre cele mai xenofobe profeţii. El anunţă, fără ezitare: „Străinul“ înseamnă distrugere. Nu există adaptare, nu există integrare, atîta vreme cît ele nu sînt coordonate prin nişte coerciţii. Un străin lăsat de capul lui într-o societate permisivă va ajunge să se poarte ca un retardat, singura atitudine inofensivă la întîlnirea dintre culturi este cea de contemplare. Hrundi V. Bakshi (jucat de Peter Sellers) nu este actorul indian naiv, el este Shiva, zeul nemilos al distrugerii. De la începutul filmului, la care sînt sigur că am rîs cu toţii, şi pînă la sfîrşit, el distruge tot ce atinge. Petrecerea, aşa snoabă şi prefăcută cum era, nu s-ar fi transformat în *„demolition party“*, cum se zice acum cînd se eliberează vreun bar sau o discotecă, dacă Hrundi V. Bakshi nu ar fi explorat, inocent, dar conştiincios, toate metodele de distrugere posibile. Ospătarul care îşi bea minţile profitînd de refuzul permanent al indianului de a consuma băuturile oferite este, probabil, imaginea societăţii moderne care înghite cu lăcomie tot ce alte culturi au dat deoparte, legitimează moravuri, desfiinţează tabuuri, într-o beţie a unui hedonism fără responsabilitate. Tinerii care apar la sfîrşit ca să spele elefantul în piscină atrag atenţia că nici generaţiile viitoare nu au o soluţie pentru prezent, ele vor duce eventual mai departe inconştienţa spumei care înghite toată vila. Degeaba cîntă Hrundi V. Bakshi la sitar în final, demonstrîndu-ne că reîntoarcerea în propriul climat cultural este salvarea. Noi îl vedeam atunci cu ochii minţii pe George Harrison în spatele sitarului. Precum filmul pus pe butuci de actorul distructiv, precum vila distrusă de un invitat din greşeală, lucrurile nu mai pot fi reparate. Blake şi-a făcut profeţia în pustiul corectitudinii politice, şi mă întreb dacă cineva a înţeles atunci ce voia el să spună. Noi aşteptăm să vedem cine vine să spele elefantul.

Iulian VRABETE

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

„Fii impactant şi asertiv!“

● **Pascal Lardellier, *Arrêtez de décoder! Pour en finir avec les gourous de la communication*, Les Editions de l'Hèbe, Charmey, 2008.**

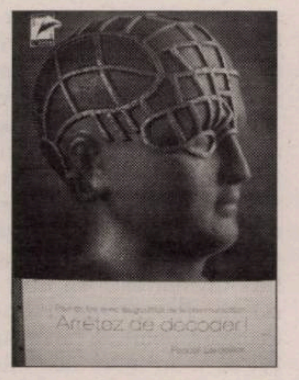

Aţi dori să deveniţi irezistibil, astfel încît mai toată lumea să vă cadă la picioare? Ce-aţi zice dacă de mîine toate interviurile şi reuniunile profesionale s-ar desfăşura numai în sensul dorit de dumneavoastră? Aţi vrea să reuşiţi să-i „citiţi“ pe cei din jur ca şi cum ar fi nişte cărţi deschise? Vă tentează cunoaşterea sensului ascuns al celor mai neînsemnate gesturi? Poate aţi visat să-i manipulaţi pe ceilalţi? Dacă lucrurile stau aşa, e suficient să intraţi în aproape orice librărie şi să cumpăraţi o lucrare sau alta, pentru că o să găsiţi un kit adaptat pentru orice problemă de comunicare. Singura dificultate ar fi alegerea, pentru că rafturile sînt inundate cu titluri, care mai de care mai promiţătoare.

Excedat de această maree de soluţii de-a gata, ce poluează librăriile, Pascal Lardellier îşi propune nu doar să pună lucrurile la punct, ci mai ales să ofere o explicaţie pentru acest avînt pe care îl au în ultimul timp tot felul de autori obscuri, ce se erijează în noii directori de conştiinţă, pretinşi deţinători ai *secretelor* comunicării eficiente. El nu se sfieşte să spună că încearcă să demonteze resorturile acestei redutabile imposturi girate de editori. Este vorba despre o întreagă pseudo-ştiinţă ţesută în jurul aspectelor comunicării non-verbale şi a pretinselor noi discipline de tipul: *synergologie*, *morphogestuelle*, *morphobiologie* etc.

În vecinătatea raionului de psihologie, în sectorul intitulat *Développement personnel,* printre autorii care promit şi luna de pe cer – denumiţi de Lardellier *„gourous de la relation“* şi *„obsédés du décodage non-verbal“* – pot fi găsiţi Joseph Messinger, Jacques Salomé sau Philippe Turchet (tradus şi la noi). Ceea ce li se reproşează este lipsa oricărei metode de cercetare şi de validare a rezultatelor, pe care le prezintă plini de emfază, garnisite cu referinţe mistico-ezoterice şi argumente de autoritate luate de-a valma. Cu toţii asigură cu voce tare reuşita, ba chiar fericirea, toate trecînd prin stăpînirea regulilor comunicării interpersonale, dezvăluite în cadrul iniţiatic al stagiilor de „igienă relaţională“. De regulă, autorii acestor cărţi sînt şi coordonatori ai diverselor programe de *coaching, profiling,* succesul fiind considerat o încununare a iscusinţei de a manipula partenerul, care nu poate fi imaginat altfel decît în postură de adversar.

Toate aceste lucrări au o viziune reductivă, maniheistă, sectară asupra comunicării interpersonale, orice relaţie fiind concepută după o logică belicoasă: o luptă ce trebuie cîştigată cu orice preţ, într-o atmosferă de suspiciune generalizată. Oamenii, confundaţi cu nişte marionete, sînt clasaţi rapid în cîteva categorii ce ar afişa un comportament previzibil, mecanic, în funcţie de eticheta primită: tribal, cerebral, cartezian etc. Gesturile sînt grăbit interpretate univoc, fără nuanţe, decupate din context, deseori fără a se face elementara distincţie între postură şi atitudine, între valoarea de indice şi cea de semn. Corpului i se aplică o lectură dogmatică, concluziile sînt definitive. De exemplu, dacă ţii braţele încrucişate eşti o persoană închisă, dacă te scarpini la ceafă te roade o frustrare, dacă duci mîna la nas înseamnă că minţi, dacă cineva îşi îndreaptă vîrful pantofului către dumneavoastră, înseamnă că vă doreşte. Printr-o modelizare simplistă, autorii se întrec în a elabora tot felul de coduri ale comunicării non-verbale, cu valoare de iniţiere socială mai ales în mediile decizionale, dar, ni se sugerează, indispensabile şi în interacţiunile curente, profesionale sau amoroase. Se găsesc tot mai mulţi clienţi pentru stagii şi seminarii de *coaching relaţional,* dornici să se pună la punct cu noul „vocabular“ non-verbal, cu maimuţărirea unui *savoir-vivre* care pretinde că ar garanta succesul în toate circumstanţele, indiferent de calităţi, tip de personalitate, cultură sau inteligenţă. Gestul potrivit în momentul potrivit, iată cheia reuşitei!

O nouă vulgată a comportamentelor celor mai mărunte pare să se impună, mai mult sau mai puţin insidios, cu consecinţe nu tocmai agreabile. Observînd lucrurile îndeaproape, Lardellier se întreabă dacă nu cumva ne-am putea aştepta ca, în curînd, noi reglementări de tipul *political correctness* să afecteze şi sfera gestualităţii. O privire pe fereastră, un zîmbet în plus, braţele încrucişate sau cine ştie ce altă scăpare de acest gen avută în cursul unei întîlniri importante va putea să te facă vinovat de „gest nepotrivit“, cu toate consecinţele aferente.

Este adevărat că în actualul dresaj social e cu neputinţă să devii „performant“ în lipsa stăpînirii tehnicilor de comunicare. În acelaşi timp, nimic mai fals decît ideea că interacţiunile pot şi trebuie să fie absolut standardizate. Comunicarea interpersonală nu se poate reduce la operaţiuni de codare-decodare într-un registru explicit, nu se rezumă la un algoritm stabilit arbitrar, o dată pentru totdeauna, format din secvenţe prefabricate, cu semnificaţie univocă şi cu efect absolut previzibil.

Dacă toţi aceşti „experţi“ în comunicare ar avea dreptate, dacă pentru orice situaţie existenţială ar exista o reţetă comportamentală ce ar garanta rezolvarea fericită, poate că titlul unui cunoscut cîntec ar trebui modificat. Am fredona, mai puţin trişti: *„Ne me kit pas...“*.

Codrin Liviu CUŢITARU

efectul de ecou

Întoarcerea acasă

Cu ceva timp în urmă, într-un articol din *Jurnalul Naţional,* Mircea Cărtărescu prezenta, în culori terifiante, şocul cultural pe care l-a trăit, la intrarea în ţară, după mai multe luni petrecute în lumea civilizată. Insolenţa vameşilor, escrocheriile la tot pasul, drumurile de coşmar, cu cratere asemănătoare celor lăsate de bombardamente persistente, ziarele ţipînd dement despre deconspirare, surprizele monumentale, cu iz de societate balcanică, nebunia, cerşetoria, cozile, praful, sărăcia şi, în sfîrşit, nelipsitul *horror* autohton (scriitorul povesteşte cum a găsit, pe robotul telefonului, vocea unei femei care-i adresa, absolut gratuit, injurii inimaginabile, invective scelerate, greu de reprodus, ţîşnite dintr-un fond obscur, reptilian, imposibil de asociat unui individ trăitor într-un spaţiu cît de cît umanizat) i-au dat fiori de gheaţă autorului, făcîndu-l să se întrebe, legitim, ce se întîmplă cu noi? Avem o genă deviată, sîntem irecuperabili, neguvernabili, troglodiţi? Întrebări, să recunoaştem, pe care ni le punem cu toţii în clipele acestor spectaculoase reveniri la matcă. Nu o dată, am trăit eu însumi tortura „readaptării“, trecînd prin înfricoşătoare frustrări şi acceptări. Mi-am zis mereu că, la urma urmelor, *aceasta este România actuală*, iar ea ne însoţeşte oricum, într-un strat adînc al subconştientului nostru, oriunde ne-am afla pe mapamond. Ca atare, nu ar mai trebui să constituie o surpriză revelarea sa nemijlocită în momentul întoarcerii. Şi totuşi...

În cele ce urmează, voi face însă un efort de percepţie inversă, „optimistă“ aşa-zicînd, a tristei realităţi, bazîndu-mă pe o experienţă personală. Este, dacă vreţi, o amăgire, cu motivaţii strict subiective, indispensabilă supravieţuirii clipei revenirii în ţară. Aşadar, acum doi ani, am petrecut un anumit interval la Universitatea Sheffield din Anglia, unde am predat un curs de literatură (americană) veche. Am fost acolo la sfîrşitul iernii şi începutul primăverii, o perioadă excesiv de ploioasă, mohorîtă chiar şi pentru standarde britanice. Am avut enorm de lucru, astfel încît timpul dedicat contemplaţiei şi nostalgiilor era aproape inexistent. Seara tîrziu doar, cînd se linişteau toate, găseam cîteva minute pentru a privi strada, de la fereastra casei unde locuiam. Fusesem găzduit în vila (imensă) a unui profesor de la Catedra de engleză locală, profesor care, generos, refuzase insistent să mă lase să-mi cheltuiesc banii la hotelul Universităţii. Stătea singur într-o clădire victoriană, cu trei etaje şi nenumărate încăperi. I s-ar fi părut anormal să nu ofere adăpost, în asemenea condiţii, bietului *scholar* estic, descins pe meleaguri engleze. Strada avea ca locatari, exclusiv, profesori universitari şi medici – legaţi cumva, profesional, de apropiatul campus din Sheffield. În ciuda faptului că locuitorii zonei nu intrau în categoria „bogaţilor adevăraţi“ din Marea Britanie (ei se situau, în estimările engleze, undeva la nivel de *upper middle class),* stilul lor de viaţă putea trece drept fabulos pentru profesorașul român, vieţuitor în bloc comunist şi posesor de Logan băştinaş. Acele scurte contemplări ale peisajului, de la fereastra camerei, erau suficiente pentru a-mi întări observaţia în cauză.

Cu toate acestea, ceva lipsea din decorul dezvăluit mie în clipele respective, de reverii noctambule. Ploaia (nesfîrşită) care lovea sacadat ţigla acoperişurilor, pustietatea străzii şi singurătatea locatarilor ei (am descoperit, în Anglia, un lucru interesant: un mare segment al populaţiei în vîrstă a trecut prin experienţa divorţului, în general, odată cu maturizarea copiilor şi plecarea lor de acasă, trăindu-şi ultimele decenii ale vieţii în regim de celibat; aceasta era şi situaţia profesorului la care locuiam şi a altora pe care i-am cunoscut) îţi induceau, inevitabil, un sentiment de disconfort, colorat cu melancolie acută. La cîte un geam luminat din casele vecine, vedeai un cap albit, luminat albastru de ecranul vreunui computer. Erau oameni singuri, destul de austeri, vieţuind în aceşti mastodonţi arhitecturali victorieni. Păreau să plutească într-o lume a tuturor posibilităţilor, cu excepţia uneia: a bucuriei vitale, a entuziasmului exercitat de clipa prezentă. Nimeni nu se arăta dispus să-şi savureze măcar propriul confort, dacă nu existenţa în ansamblul ei. Zilele treceau în aceeaşi rutină (monotonie?) insurmontabilă, ce nu lăsa loc vreunei chicoteli ghiduşe, pentru a nu mai vorbi de voioşie. O tăcere mohorîtă, ca şi vremea, se pogora pe casele amintite, împreună cu întunericul nopţii. Totul încremenea pînă a doua zi, inclusiv emoţiile indivizilor. Invariabil, te furnica atunci nevoia unui pahar (mare) de *scotch* – pe care, de altfel, îl şi intuiai dosit undeva lîngă tastatura calculatorului cu ecran albăstriu.

Întîmplarea a făcut să revin în România către sfîrşitul primăverii, cînd copacii noştri au un aer maiestuos şi emană parfumuri ameţitoare. După ploaia engleză, lumina Bucureştiului mi se părea absolut orbitoare. Gropile din asfalt, ocolite de cumnatul meu bucureştean (care m-a pescuit de la Otopeni), cu dexteritate şoferească autohtonă, aveau şi ele, parcă, ceva vioi, sprinţar, ce te determina să zîmbeşti uşor nătîng. Pe scara blocului (aceluiaşi cumnat – la care mi-am petrecut noaptea dinaintea plecării spre Iaşi) alergau cîţiva bărbaţi în chiloţi şi maiouri, cu beri în mînă, să prindă nu ştiu ce meci. Liftul mirosea indefinibil, iar pe la uşi bîntuia un cerşetor ştirb care ţipa „Dă-ş-mie!“. Cumnatul avea şi alţi musafiri acasă (se anunţa o noapte de dormit pe saltele), musafiri care, la rîndul lor în boxeri şi maiouri, m-au întîmpinat cu urale şi pupături, grăbindu-se să aducă şprîţurile. Apartamentul avea o căldură plăcută, pigmentată cu miresme înnebunitoare, de friptură şi sărmăluţe. Nepoţica mea de doi ani m-a apucat de un deget şi m-a tras, cu hotărîre, la fereastra din sufragerie: „Codin, uite, Caza Boboului!“. Am privit cu atenţie pe geam. Într-adevăr, în sus, pe deal (cumnatul meu locuieşte în Mihail Sebastian), luminată ca un pom de Crăciun, se dezvăluia, în toată splendoarea ei, cea mai mare clădire din lume după Pentagon. Nu ştiu dacă atunci am fost cu adevărat fericit. Ar fi prea greu să-mi dau seama. Am simţit însă, cu siguranţă, că *trăiesc,* că sînt *viu* şi nimic nu mi-ar fi putut lua acest sentiment în clipa cu pricina, degustată pînă la ultima picătură, aidoma unui pahar cu Pepsi pe vremea lui Ceauşescu.

Nu vreau să-l contrazic pe Cărtărescu şi nici pe mine însumi (în primul paragraf). Vreau numai să spun că, uneori, dincolo de orizontul cenuşiu-depresiv, am putea căuta şi partea luminoasă a acestor grandioase întoarceri acasă. Aşa ne sfătuia şi domnul Adrian Mutu, după dezastruoasa partidă (eliminatorie) cu Olanda, la CE. Să vedem jumătatea plină a paharului (remizasem, în fond, cu vice-campioana şi, respectiv, campioana mondială *en titre!).* S-ar putea ca el să aibă dreptate.

Marius CHIVU

feedbook

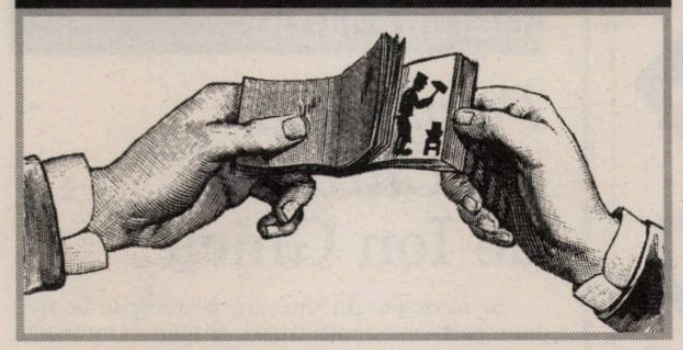

„Cartea singurătăţii“

● **Svetlana Cârstean, *Floarea de menghină*, Editura Cartea Românească, 2008.**

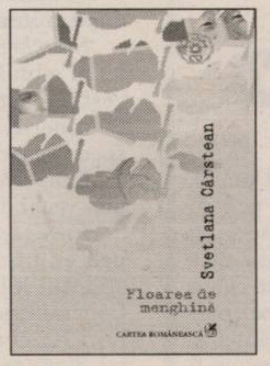

Trei volume colective de debut au marcat poezia anilor ’90 şi orice discuţie despre literatura acelui deceniu ar trebui să înceapă de la aceste cărţi şi de la cenaclurile în care au fost scrise: *Pauză de respiraţie* (1991), cu Andrei Bodiu, Caius Dobrescu, Marius Oprea şi Simona Popescu; *Tablou de familie* (1995), cu Svetlana Cârstean, Sorin Gherguţ, Mihai Ignat, Cezar Paul-Bădescu şi Răzvan Rădulescu; şi *Ferestre ’98* (1998), cu Iulian Băicuş, Marius Ianuş, Doina Ioanid, Angelo Mitchievici, Victor Nichifor, Ioana Nicolaie şi Cecilia Ştefănescu. Unii dintre aceşti scriitori au debutat pe cont propriu şi au confirmat repede, remarcîndu-se, uneori, în cu totul alte genuri, alţii au revenit în literatură după mai mulţi ani (vezi Marius Oprea) sau se lasă încă aşteptaţi. Este şi cazul Svetlanei Cârstean care între timp a „dispărut“ în jurnalismul revistelor de lux pentru a debuta, iată, la mai bine de un deceniu de la prezenţa în volumul colectiv al Cenaclului „Central“. Această întîrziere face cartea cu atît mai interesantă şi, paradoxal, reprezintă o gură de poezie proaspătă într-un aer milenarist tot mai îmbîcsit.

Floarea de menghină este poemul secvenţial, întunecat, adînc şi neliniştitor al unei tinere marcate de trecutul recent comunist în care constrîngerile colectiviste impuneau un tipar existenţial unic, indiferent de gen sau aspiraţii, care izola şi sufoca viaţa interioară a individului („între ziua de ieri şi cea de mîine e un spaţiu îngust / ca între dulap şi perete“). Amintirile din şcoală ale tinerei fete se amestecă cu cele din timpul orelor de atelier mecanic din liceu şi cu aplicaţiile practice militare din timpul studenţiei. Uniformele de şcoală şi cordeluţele de plastic, halatele albastre, ochelarii de protecţie şi mănuşile de protecţie sau petliţele, centura, stema de la bonetă şi bocancii de soldat, toate erau uniformele unei vieţi cu libertăţi prescrise. Tovarăşa directoare, maistrul de la strung şi căpităneasa sau pupitrul de şcoală, bancul de lucru cu pilitura îmbibată în ulei şi curtea unităţii reprezintă tot atîtea figuri/locuri/simboluri ale constrîngerii. Din „humusul“ acestora înfloreşte „floarea de menghină“, obsesiva metaforă, cumva oximoronică, a prelucrării forţate şi mecanizate a individului prins între şurubul şi paletele metalice ale vieţii controlate şi organizate în masă.

Sirena fabricii dă startul zilei de muncă, al vieţii înseşi desfăşurate după un program strict, depersonalizat, abrutizant. Poemele „florii de menghină“ îşi păstrează stranietatea cu atît mai mult cu cît etosul proletar nu mai are încărcătura politică de dinainte de ’89 şi imediat după. Refrenele proletare, subminate de oblomovismul făţiş al autoarei, sporesc ambiguitatea poemelor şi le accentuează kafkianismul de fabrică, idealismul proletar burlesc, stahanovismul lor mesianic, căci menghina e „un felinar care arată drumul“. Citez *in extenso* din lungul şi puternicul poem în proză „Continuarea visului“, mini-epopee a sacrificiului proletar: „Cu picioarele bine proptite în podea, timp de ore întregi, muncitorul îşi desăvîrşeşte lucrul. Pauzele nu-i mai folosesc la nimic. Le lasă în urmă, le uită, sare peste ele şi parcă niciodată n-o să se mai oprească. Trece amiaza, soarele apune, în scurt timp dispare. În jurul lui un foşnet continuu îl ţine treaz. Menghina se zbate neîncetat dînd din aripile ei înfierbîntate. Suferinţa ei nu te preocupă. Ţi-e foarte cald, dar trebuie să munceşti pînă la capăt. Nu se ştie pînă cînd. Totul vuieşte: maşina de găurit, strungul se-ntrec fără încetare. Bună dimineaţa, muncitorule! Ai să stai aşa pînă în clipa în care vei cădea, chiar înainte să prinzi de veste. Trupul tău se va rostogoli şi ochii îngreunaţi, fără culoare, vor mai avea doar răgazul să vadă cum menghina, smulsă din bancul ei de lucru, se năruie peste tine... Să nu încerci inutil să te fereşti din calea ei, ci s-o primeşti ca pe un dar, cu braţele deschise. Lumina va străluci scurt în privirea ta şi lovitura va veni ca o alinare fără seamăn“.

Pe acest fundal sumbru, vag orwellian, se deschid, stridente prin candoarea sau vivacitatea lor, amintirile colegilor de şcoală, ale jocurilor şi chicotelilor din pauze, prietenia şi îndrăgostirile sau visele cu îmbietoare cofetării pline cu prăjituri colorate („prăjiturile sînt sufletul meu“) şi cu prinţul Akihito care îi oferă fetei, „într-o cofetărie de lux“, un tort uriaş, atît de mare încît n-ar fi putut fi terminat niciodată. Vise de „burghezi care dorm pînă tîrziu, oblomovişti netrebnici“, cum ar apostrofa-o maistrul-strungar. Dar fata-oblomov are şi coşmaruri în care micuţa floare de colţ, primită de la un pădurar şi păstrată în ierbarul ca un cimitir al florilor, dispare în spatele imaginii unui gazon nesfîrşit acoperit cu „straturi de menghine“. De altfel, poemul final, intitulat „Al doilea sfîrşit al Florii de menghină“, ne dezvăluie fatala captivitate a creatorului (poetul?) metalicei flori întrupate care i se întoarce împotrivă răzbunînd, astfel, păcatul unei creaţii monstruoase: „Eu, cel care am inventat cu atîta bucurie şi entuziasm floarea de menghină, lucrînd cu spor în atelierul meu, eu, nefericitul inventator, vreau să mărturisesc acum suferinţa şi umilirea mea. Căci gîndul, mintea şi sufletul meu nu-şi mai pot găsi locul decît între petalele ei... Din strînsoarea lor nu mă mai pot desface şi mă văd stînd între ele ca o altă floare presată, neputincioasă, sugrumată... Voi respira odată cu ea şi voi rodi numai prin ea. Pînă la urmă, voi locui tăinuit înăuntrul ei, eu însumi un ţesut printre altele“.

Următoarele trei secţiuni ale volumului adună poeme ce întregesc, fiecare separat, imageria *Florii de menghină*. Poemele „Cărţii părinţilor“ – ce pot fi aşezate lîngă *Amintirile unui Chelbasan* de Ana Maria Sandu – sînt incursiuni în copilăria „băieţelului căruia într-o zi au început să-i crească sînii“, scene de familie şi relaţia fetei cu propriul corp aflat, misterios şi fragil, în continuă transformare; în timp ce „Cartea iubirii sau Akihito“ este extensia visului cu prinţul şi uriaşul tort avîndu-l ca *special guest* pe Marele Cofetar, prieten bun cu Nea Gică, frizerul, personajul lui T.O. Bobe din *Bucla*. În fine, „Cartea singurătăţii“ închide cartea aşa cum a început, cu un frumos poem despre singurătate, de data asta prinsă într-o menghină electronică („Inboxul meu e un înger. Îngerul meu păzitor“).

Remarcabilă prin frumuseţe, inteligenţă, stil şi construcţie, *Floarea de menghină* e o carte de poezie cu cîteva clase peste poezia narcisist-superficială, plină de fiţe şi vulgarităţi a momentului. O carte sofisticată, intensă şi fermecătoare care o obligă pe talentata autoare să scrie şi să publice mai mult.

Dilema veche vă recomandă

● Sîmbătă, 2 august, la o oră grea (23,25), pe Mezzo, un eveniment pentru melomanii dîrzi, fie ei doi-trei, o elită a miezului de noapte: Glenn Gould, nemuritorul în tot ce e Bach, interpretînd Beethoven! Din cîte îmi spune teleauzul, e rar aşa ceva... Altădată, aş fi sunat-o pe Ada Brumaru. (Radu Cosaşu)

● Nu rataţi cel mai aşteptat film al verii – şi poate al anului: *Cavalerul negru*, ultimul Batman (absolut sumbru!) şi ultimul rol (absolut hipnotic!) în care-a jucat Heath Ledger. Iar după ce ieşiţi bubuiţi, năuciţi şi bîntuiţi, n-ar strica să bifaţi şi ceva lejer, lipicios, sclipicios şi fără pretenţii precum *Totul despre sex:* toc cui pe cucui se scoate... (Alex. Leo Şerban)

● *Răcani, pifani şi veterani (Cum ne-am petrecut armata),* volum coordonat de Radu Paraschivescu, apărut la Editura Humanitas în colecţia „Rîsul lumii“. Radu Paraschivescu ştie el ce ştie în materie de armată. Ştiu şi eu ce ştie, căci – poftim, dezvălui! – am servit ţara sub drapel împreună. Citiţi cartea, dacă vreţi să aflaţi cum au prestat sub jurămînt, cu arma pe umăr şi noroiul pe bocanci, următorii rezervişti, retraşi într-ale literelor şi jurnalismului: Şerban Foarţă, Dan C. Mihăilescu, Traian Ungureanu, Dumitru Radu Popa, Radu Naum, Călin-Andrei Mihăilescu, Cristian Tudor Popescu, Robert Şerban, Cătălin Ştefănescu. Aflu că este primul volum dintr-o proiectată trilogie (subiectul o merită!), aşa încît îl aştept pe Radu Paraschivescu la raportul de seară, cu următoarele volume... Pînă atunci, pe loc repaus! (Mircea Vasilescu)

● Nu rataţi emisiunea *Bazar,* difuzată pe TVR 2 (de luni pînă vineri, de la ora 8,00 – pentru matinali, sau de la 20,00 – în reluare). O emisiune cuceritoare prin simplitatea ei, prin tonul calm şi amuzant al prezentatorului – Răzvan Marc e un ghid onest şi priceput în a găsi „sarea şi piperul“ unei destinaţii – şi prin informaţiile practice pe care le oferă. Am aflat, de exemplu, ce minunăţii doftoriceşti – cele mai multe, pe bază de plante şi uleiuri aromatice – poţi găsi în farmaciile din Marrakech sau ce viaţă de noapte fascinantă are Republica Moldova. (Ruxandra Tudor)

Andrei GORZO

dilematograf

100% plastic

● ***Totul despre sex* / *Sex and the City* (SUA, 2008), de Michael Patrick King.**

Am tot amînat să merg la *Totul despre sex;* aveam o presimţire foarte rea în legătură cu filmul ăsta. Dar în săptămînile care au trecut de la lansarea lui în România, filmul a tot adunat spectatori (67.316 la ora la care scriu); la un moment dat, părea chitit să devină cel mai mare succes al anului (deşi, în momentul de faţă, *Hancock* e pe cale să-l depăşească, iar noul *Batman* se pregăteşte să intre în forţă). În fine, în momentul în care l-a depăşit pe *Indiana Jones* mi-am zis că trebuie să-l văd. Şi? Şi presimţirile mele s-au împlinit: e cel mai prost film al anului. Pe bune, e mai prost decît filmul lui Nicolaescu. Sigur, pot fi acuzat că, bărbat fiind, îmi lipseşte înţelegerea necesară pentru a pătrunde într-o lume ficţională care se învîrteşte în jurul unui inel de nuntă. Mi-o fi lipsind, dar în cazul acesta cum se face că nu las să treacă nici un an fără să recitesc unul dintre cele şase romane ale domnişoarei Austen? Atunci pot fi acuzat că sînt incapabil să apreciez farmecul superficialităţii: cum să vibreze un mîhnit ca mine la felul în care e filmat apartamentul viselor lui Carrie Bradshaw (Sarah Jessica Parker) – în special imensul rastel pentru pantofi amenajat cu dragoste de logodnicul ei, Mr. Big (Chris Noth), care a mai şi ţinut să pună el toţi banii pentru apartament? La care pot să răspund că, deşi, într-adevăr, nu m-a excitat *chiar* la maximum, felul în care sînt filmate aici lucrurile gen pantofi, haine, staţiuni turistice din Mexic ş.a.m.d. (identic cu felul în care e filmat sexul în filmele porno *soft)* mi s-a părut, de departe, cel mai amuzant aspect al filmului. Dacă tot filmul ar fi fost aşa – adică pornografie cinstită pentru gagici –, l-aş fi găsit simpatic – în fine, mai simpatic decît pornografia pentru gagii (adică pe bază de pistoale şi maşini) din filme gen *Wanted.* Problema e că *Sex and the City* se pretinde a fi un film *despre sentimente;* şi cred că nu există un minut de adevăr în cele peste două ore ale sale.

Conflictul se declanşează în momentul în care Carrie şi Mr. Big se hotărăsc să se căsătorească. Ea vrea o nuntă cu tămbălău, care să se desfăşoare în Biblioteca Publică din New York. El nu e sigur că vrea nici un fel de nuntă, cu atît mai puţin una cu tămbălău (a mai fost însurat de două ori), dar e sigur c-o vrea pe Carrie: sînt împreună de 10 ani şi, indiferent prin ce-au trecut pe parcursul serialului care a stat la baza filmului, filmul în sine ne prezintă relaţia lor ca fiind perfectă. Ei bine, pe măsură ce se apropie nunta, Big e chinuit din ce în ce mai tare de trac. În ziua cea mare, el ajunge primul în faţa Bibliotecii, dar nu poate să iasă din maşină: ca să poată, are Nevoie să vadă Chipul Ei! Şi ea soseşte, numai că, ghinionul dracului, suita ei numeroasă O Ascunde Privirii Lui! Şi nici ea nu-l vede! Cînd îşi aminteşte de el şi-l sună, el îi spune că Nu Poate continua cu Nunta! Deja i-a spus şoferului să-l ia de-acolo, dar după cîteva momente se dezmeticeşte şi-i spune să întoarcă. Dar e Prea Tîrziu! A Rănit-o de Moarte pe Carrie! Aceasta nu mai vrea să-l vadă Niciodată! De-aici încolo e Singură! Bineînţeles că prietenele ei Miranda (Cynthia Nixon), Charlotte (Kristin Davis) şi Samantha (Kim Cattrall) îi sar în ajutor, deşi Miranda se simte vinovată faţă de ea: oare (supărată fiind pe propriul soţ) nu-i spusese ea lui Big, în seara dinaintea nunţii, că el şi Carrie sînt nebuni că se căsătoresc? Trec luni întregi pînă îşi adună curajul de a i se spovedi lui Carrie, sperînd că aceasta n-o va Condamna! Dar aceasta o Condamnă! În schimb, Charlotte e o Prietenă atît de Fidelă încît, atunci cînd se întîlneşte pe stradă cu Big, Fuge de el! Stăteam şi nu-mi venea să cred ce văd: se presupune că personajele astea n-au în jur de 15, ci în jur de 40-45 de ani, că sînt oameni sofisticaţi: ce probleme sînt astea? Nu sînt probleme de telenovelă – pe alea (boli, condiţii sociale diferite etc.) le pot înţelege. Sînt probleme de sitcom tratate solemn, umflate. Dacă reputaţia de serial deştept pe care şi-a cucerit-o *Sex and the City* are vreo explicaţie, din această versiune cinematografică nu se înţelege care ar fi aia. Filmul n-are umor, are un set de tehnici pavloviene de provocare a rîsului (unul dintre laitmotivele comice e un căţel în călduri, care se freacă de tot ce-i iese în cale). Dar nu alea sînt cele mai rele. Rele de tot sînt „emoţiile serioase“. Rău de tot e amestecul de autocompătimire şi condescendenţă pe care-l emană Sarah Jessica Parker în conversaţiile cu noua ei asistentă (o tînără curată la inimă, care a venit la New York în căutarea iubirii), convinsă fiind că emană stoicism şi tandreţe îngrijorată de soră mai mare. Superficialitatea cinstită e simpatică. Superficialitatea care nu se cunoaşte – care se crede bogăţie sufletească – e toxică.

trecerea prin reviste

Bisăptămînal de Ialomiţa

BISĂPTĂMÂNAL DE INFORMAȚIE ȘI ATITUDINE
IALOMIȚA

Într-o scurtă excursie la Feteşti, am găsit, printre alte ziare locale, bisăptămînalul de informaţie şi atitudine *Ialomiţa* (din 22 iulie a.c., redactor-şef Nicolae Tache). Un ziar local, cu de toate, începînd de la editoriale politice pînă la divertisment şi sport. Răsfoindu-l, mi-am dat seama că noi, cei de la „centru“ (noţiune relativă), habar nu avem ce se scrie în provincie şi că publicaţiile fiecărei zone sînt o lume aparte, interesantă, dar şi ancorată în obsesiile ei, despre care ştim şi de care ne ocupăm prea puţin.

Ziarul are, pe prima pagină, un editorial despre retragerea lui Ion Iliescu din cursa pentru alegerile parlamentare (semnat Ion Alecu). Deşi anumite idei ale articolului sînt de bunsimţ („Ion Iliescu (...) nu prea mai reprezintă o forţă determinantă în ceea ce va urma de aici încolo“, „dl Iliescu are ştiinţa de a face din moment eveniment“), tonul acestuia are tendinţa să fie prea sentenţios şi preţios: „Într-adevăr, Ion Iliescu a fost pinionul principal al roţii ce a învîrtit istoria în momentele fierbinţi ale acelui decembrie sîngeros ’89, şi, mai ales, după, cînd a preluat el însuşi frîiele conducerii statului“. Acelaşi stil literaturizant şi impresionist, nespecific gazetăriei, îl regăsim şi într-un articol dintr-un registru mai *soft,* intitulat „Un micuţ cu suflet mare“ (autor Nicolae Tache). Acesta reprezintă povestea, de altfel înduioşătoare, a unui băieţel din localitate, campion de tenis, care se antrenează zilnic, cu perseverenţă. Îmi aminteşte mai curînd de o nuvelă scrisă de Brătescu-Voineşti decît de un text jurnalistic: „Cîteodată îi este greu, ar vrea şi el să fie ca ceilalţi copii, să fie liber să facă ce doreşte, însă îşi aminteşte ce bine s-a simţit săptămîna trecută cînd a ridicat acea cupă victorios (...). Micuţul acesta cu suflet cît muntele Golgotei trăieşte aici, în oraşul nostru, îl puteţi vedea oricînd trudind cu drag în praful roşu, punînd în fiecare zi o dală pe drumul său în viaţă“.

Nu toate articolele sînt la fel de sentimentale. Unele sînt pe undeva la mijloc, între obiectivitate şi implicare, precum cel semnat Ion Alecu şi intitulat „Fostul spital Fierbinţi, între starea de lux şi paragină“. Materialul în cauză este chiar interesant, subiectul fiind transformarea fostei clădiri a spitalului din Fierbinţi în Centru de asistenţă medico-socială, destinat oamenilor în vîrstă. Autorul articolului consideră că ar fi fost mai bine ca aici să rămînă spital, chiar după reamenajarea clădirii, căci nu se află nici o altă unitate medicală decît la mare distanţă. Argumentaţia este echilibrată, iar tema aleasă (cea a asistenţei medicale în zonele rurale) este una stringentă, cît se poate de binevenită.

Alte materiale din ziar sînt strict utilitare şi scrise tehnic. De pildă, „Ghid de urmat în cazul în care sînteţi debranşaţi abuziv de la utilităţi“ sau „Poliţia Română face recomandări pentru prevenirea atacurilor de tip «phishing»“. Se pare că titlurile excesiv de lungi şi descriptive constituie o modă. În unele din notele utilitare se mai pot strecura, involuntar, niscaiva poezie şi ironie: „Poliţiştii comunitari spun STOP scîrţîitului de roţi în Slobozia“.

Dar să nu privim lucrurile cu inutilă superioritate: în primul rînd, ziarele locale ne dau o imagine mai exactă a ceea ce se întîmplă într-o zonă sau alta a ţării; apoi, noţiunile de centru şi margine, repet, sînt relative, şi habar nu avem cum ar fi privit la New York, să zicem, un ziar din Bucureşti... (**I. P.**)

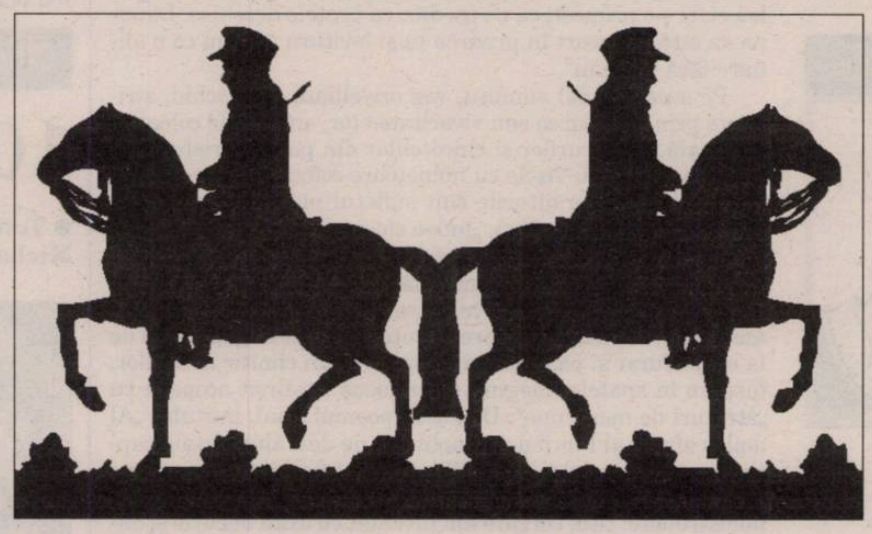

Radu COSAȘU

din viaţa unui extremist de centru...

...Mi-a murit şi Turul Franţei?

Dl Jacques Augendre – pe care l-am citit de o viaţă odată cu Camus, Sartre, Perec şi Jean Daniel – are azi 83 de ani şi „a acoperit“ pentru *L'Equipe* şi *Le Monde* 55 de Tururi ale Franţei. De 14 iulie, el scria în *Le Monde* că Turul este *„une chanson de geste,* o operă patetică, o tragedie de o doză înaltă. El trăieşte o istorie de o sută de ani. Perenitatea lui durează ca un element din patrimoniu... În toţi anii petrecuţi pe drumurile lui, am văzut performanţe incredibile, răsturnări de situaţii şi «lovituri» de o mare strălucire. Confraţii de la televiziune care se entuziasmează azi, la ce superlative ar fi recurs?“. Brusc, tonul epopeic se schimbă: „Acum sînt oarecum dezabuzat, nu mai regăsesc ciclismul pe care l-am iubit. Am început în 1949, cu victoria lui Coppi. Am cunoscut epoca de aur, deceniul formidabil cu Bartali, Kubler, Koblet, Bobet, apoi cu Anquetil şi Poulidor. Azi, aventura, loviturile de teatru au lăsat locul unei curse stereotipe, cu un scenariu convenţional, fără suspans. Se aude prea des verbul «a gestiona», se merge după indicaţiile la ureche, fără puterea de a improviza. Pentru mine, *Turul însemna plăcerea de a scrie* (subl. mea, desigur). Cred că jurnaliştilor le este tot mai greu să se entuziasmeze: scrii ceva elogios despre un ciclist şi afli, după aceea, că era dopat. Te simţi înşelat. Şi totuşi încă mai cad în «capcană», încă mă las prins în joc. Îmi zic: «hai, uită-te un sfert de oră!» şi stau două ore în faţa televizorului. E magia, e iraţionalul acestei curse“.

Nu vreau să precizez pînă la ce punct sînt de acord cu acest *Vénérable monsieur.* Am peste 50 de ani, vorba aceluia, de viaţă şi activitate nu prea revoluţionară de cînd la Cluj, soldat, cumpăram *L'Humanité,* pe Corso, şi-l citeam la cofetăria Vita Dulci explicîndu-i servantei Kati cine-s Coppi, Kubler, Koblet şi Bartali, ca după aceea şi după aceia (Hruşciov, Beria, Malenkov, Eisenhower şi cei care li s-au alăturat...), prin melodramele toride ale anilor de şomaj ideologic, să nu pot înfuleca în vreun Expres, „la staul“, dacă nu aveam lîngă iahnia mea, *Miroir-Sprint*-ul cu Turul, strecurat într-un *Lettres Françaises* al lui Aragon, de către roşcata, *„la rousse“* de la Difuzarea Presei din Piaţa Palatului.

Turul a fost şi a rămas pentru mine o piesă din patrimoniul strict intim, prima şi ultima mea evadare din România realist-socialistă şi de mult nu mai dau explicaţii celor uimiţi de această aiureală perenă cît perna de sub căpăţînă. De ani de zile, în iulie, nu scap nici o etapă dintr-un Tur în care acum victoriile aparţin laboratoarelor care-i descoperă pe dopaţi, pe trişori – noul nume al celor slăviţi altădată ca *„les forçats* (ocnaşii!) *de la route“*. Antipaternalist, aşa cum m-au format anii Anquetil şi Poulidor, îi aud anual pe Naum şi Banciu, aceşti nepoţei ai dlui Augendre, gîlgîind de plăcere la fiecare demascare şi eliminare a încă şi încă unui nemernic bine „înţepat“. Ei se laudă că dintr-o privire îl pot fixa pe ticălos, aşa cum pot confirma că l-au diagnosticat pe Ricco, după formidabila lui izbîndă din Pirinei. „Să vină dubiţa să-l ridice!“ – a cerut Radu Naum, imediat ce Ricco, consacrat pe dată ca noua stea a ciclismului italian, a descălecat sus, în Hautacam. Într-adevăr, a doua zi l-au ridicat şi l-au dus la poliţie, cu dovezile de dopaj, oricît s-a jurat băiatul „pe sîngele mamei sale“ că nu a luat nimic. Era a treia excludere din Tur într-o singură săptămînă. Redactorul-şef al lui *Libération,* Laurent Joffrin, ziarist de certă anvergură intelectuală, a clamat şi a fulgerat, negru pe alb:

„Le tour est mort!“

Ca de obicei, cînd aud această formulare năprasnică, sînt zguduit. Ce fac mai departe? Nu sînt nici dezabuzat, dar nici iraţional ca *maître* Jacques; nu suport violenţa, cu atît mai puţin o nostalgie violentă; nu mă accept ca bunicuţ de Cişmigiu povestindu-le lui Naum şi Banciu ce a răspuns Anquetil cînd a fost întrebat dacă se dopează. („Eu nu sînt sportiv, eu sînt profesionist.“ Omul a murit repede.) Şi nici nu sînt convins că ei ar vibra la argumentul antropologului Marc Augé (autor al unui recent „Elogiu adus bicicletei“) care, şi el oripilat de caracterul hîd al ciclismului actual, propune să iubim Turul „ce ne însoţeşte din copilărie cît amorurile apuse, dar infinite“. Nu, ei vor un Tur curat, pur –, iar eu, cînd aud de puritate...

...Cum gestionez problema? – căci nu ezit s-o numesc aşa.

...Să renunţ şi la Turul Franţei?

...Dar există o limită şi în renunţare.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Pe vremea lui Caragea de Ion Ghica

Se termină: „În una din petrecerile la care luau parte mai mulţi tineri, pe cînd se întorceau în Bucureşti, într-o căruţă cu patru cai se găseau trei tineri: Iancu Caragea, Dimitrachi Bărcănescu şi Iancu Creţulescu, poreclit Ursu mai tîrziu, pentru că o ursoaică îi dezmierdase obrazul cu labele ei. Cei doi dintîi, luîndu-se la ceartă, trag cu pistoalele unul într-altul, şi căruţa intră în curtea Moruzoaiei ducînd pe fiul şi pe nepotul ei înecaţi în sînge. Peste trei zile, două dricuri se urmau unul pe altul, ducînd la locaşul cel vecinic pe doi din tinerii cei mai eleganţi şi mai frumoşi ai Bucureştilor.“

Povestea: domnia domnitorului Caragea: după ciumă, nuntă.

Şmecheriile textului: se ia Caragea. Epocă de jaf şi ciumă. Şi povesteşti cele mai nebune poveşti de împerechere şi groază. E scrisoare? Şmecherie. Rămîi în literatură şi folosind tehnic specii şi specialităţi. În scrisoare vii şi povesteşti ce ai mai făcut ieri, nu ce au murit alţii în epoci mai vechi de şase săptămîni.

Emo utile în viaţă: După mai multe străgăneli cu inşaala, cu pechei şi cu bacalum, pe la sfîrşitul lui octombre, Caragea a putut ieşi din Constantinopol, şi în ziua de Sf. Spiridon al anului 1812 el şi-a făcut intrarea în Bucureşti cu alai domnesc, călare pe tabla-başa, în sunetele clopotelor, ale surlelor şi tobelor. După ce a descălecat la Sfîntul Spiridon cel Nou din Podul Beilicului (astăzi Calea Şerban-Vodă), s-a dus de s-a mîruit în biserica Curtea-Veche, după obicei.

Durata lecturii şi tipul de creier: 1.254.678 de secunde pentru un creier de plăcere.

Expresii pentru bloguri şi messuri: „Astăzi cu fetele, mîne cu nevestele...“, „Taci, mireasă, nu mai plînge, / Căci la mă-ta mi te-i duce / Cînd a face plopul mere / Şi răchita vişinele... etc“, „Belu beleşte, Golescu goleşte, Manu jupuieşte!“.

Cash şi investiţii: pentru afacerile cu nunţi, o dedicaţie: „Pe atunci nunta era dandana mare! Mai întîi peţitorii şi colăcerii cu aldămaş; după ei logodnă cu arhiereu, cu diaconi, cu preoţi, cu cîntăreţi, cu lăutari şi cu ziafet toată noaptea pînă la luceafărul de zi. Cu cîteva zile înainte de nuntă, dacă mirele şi mireasa erau de neam de boier, se făcea cherofilima (sărutare de mînă) la curte, unde tinerii cu toate rudele lor erau duşi cu alai spre a săruta mîna lui vodă şi a doamnei, cerîndu-le binecuvîntarea.

Cînd se apropia ziua nunţii, mahalaua se împodobea cu brazi de la casa ginerelui pînă la casa miresei. În ajunul nunţii, cam după amiază, porneau călţunuresele, tot cucoane alese dintre rudele cele mai frumoase ale ginerelui, în trăsuri înhămate cu armăsari de preţ. Întîia călţunăreasă intra la mireasă purtînd o căţie de argint cu flori suflate în aur, din care ieşea fum de udagaci şi de curse; ea mai purta şi o stropitoare din care arunca apă de trandafir, semnul curăţeniei, şi ura miresei să fie totdauna spălată şi parfumată. O a doua călţunăreasă ducea pe tava de argint florile cu cari se împodobeau cununiile. A treia călţunăreasă aduce o tavă cu peteală, semnul bogăţiei. Veneau în urmă celelalte călţunărese cu zece-douăsprezece tave încărcate cu tot felul de daruri: şaluri, giuvaere, stofe scumpe, bani, cofeturi etc.“

Personaje: „Un băcan ce găsise pe un cuconaş sub scară, la nevasta lui, după ce l-a despuiat în pielea goală, l-a uns cu cătran din creştet pînă în tălpi, i-a pus o pereche de coarne pe cap, l-a legat răstignit de mîni pe un drug, i-a legat un căluş în gură şi l-a luat în şfichiul biciului pe pod, de fugea lumea de dînsul ca de Ucigă-l toaca, încît nici chiar slugile lui nu au voit să-l primească în casă. A doua zi l-a găsit vizitiul ascuns în ieslele din grajd. Pe un alt cuconaş bărbatul l-a uns cu miere pe piele şi l-a lăsat o zi întreagă pradă muştelor şi viespelor“.

Matei MARTIN

Festivalul de la Avignon: din Infern în Paradis

De data aceasta, se pare că a ieşit bine: Festivalul de Teatru de la Avignon s-a terminat în aplauze şi fără incidente majore. Tandemul directorial Hortense Archambault-Vincent Baudriller (în funcţie de patru ani), împreună cu cei doi artişti asociaţi Valérie Dréville („vocea" preferată a lui Anatoli Vasiliev) şi Romeo Castellucci (regizor care vorbeşte aproape exclusiv prin imagini puternice şi coregrafie şocantă) au reuşit să alcătuiască un program deopotrivă divers şi valoros.

Nu e uşor să faci o selecţie reuşită la Avignon: toate spectacolele invitate în secţiunea oficială sînt create special pentru acest festival, iar criteriile alegerii unui artist sau a unui spectacol anume s-au dovedit, adesea, înşelătoare. S-a întîmplat, nu o dată, ca la cel mai important festival de teatru din Europa, cei mai mari regizori europeni să dea rateuri de neuitat. Din fericire, Festivalul de la Avignon este necompetitiv. Acum mai bine de 60 de ani, Jean Vilar a trasat două misiuni pentru festivalul său: promovarea creaţiei teatrale şi forumul de discuţii. Timp de trei săptămîni (anul acesta, programul încărcat a însemnat prelungirea cu încă o săptămînă a reuniunii), artiştii, criticii şi publicul trăiesc în aceeaşi cetate, într-o proximitate care aproape te constrînge să comunici. În fine: selecţia pentru Avignon presupune întotdeauna asumarea unui risc calculat, iar anul acesta, calculele au fost bune.

Infernul e lumea în care trăim. Cele mai interesante momente din selecţia oficială au fost, mai mult ca sigur, prilejuite de montarea lui Romeo Castelluci a *Divinei Comedii*. *Inferno* a fost de altfel şi spectacolul ales pentru deschiderea festivalului şi s-a jucat în Curtea de Onoare a Palatului Papilor. Celelalte două spectacole s-au jucat în zilele următoare în parcul expoziţional Châteaublanc şi în Eglise des Célestins.

Turişti dezorientaţi se plimbă pe scenă, aproape teleghidaţi de vocea monotonă a ghidului; Palatul Papilor – scena pe care urmează să se joace spectacolul – a fost construit chiar în perioada în care Dante scria *Divina Comedie*. Fiecare colţ al palatului, fiecare piatră sînt fotografiate cu insistenţă, de parcă ar fi un monument, de parcă n-ar fi numai o scenă, de parcă n-ar trebui să înceapă nici un spectacol. În lumina creată de regizor, zidurile înalte par înspăimîntătoare şi de netrecut. Deodată, se urcă pe scenă şi se prezintă: „Mă numesc Romeo Castellucci". Trei cîini (şi nu panteră, leoaică şi lup, ca în *Infernul* lui Dante) îi sar la beregată şi călătoria poate începe. Virgiliu (care i-a arătat lui Dante calea spre Lumea de Apoi) este un *free-climber*. Îmbrăcat în piele de tigru, se caţără precum o felină pe zidurile înalte şi reliefate ale palatului. Urcă în grabă, de parcă ar alerga pe un teren orizontal; se caţără arătînd calea spre Infern: în sus!

Romeo Castellucci nu şi-a propus să urmărească *ad litteram Divina Comedie*. Ar fi imposibil să creezi acum imaginile lui Dante, e cu neputinţă să-i pui textul în scenă, declara el înainte de festival. Castellucci a ales să se pună în locul lui Dante şi să refacă acum călătoria în Lumea de Apoi. Din opera iniţială, regizorul nu a preluat decît imagini şi închipuiri pasagere. Sînt imagini parcă preluate de la Hieronymus Bosch, distilate de Andy Warhol şi adaptate pentru teatru de mişcare. Infernul este războiul; Infernul este bezna societăţii de consum; Infernul este urmarea directă a acţiunilor (cotidiene) umane – acestea ar fi, selectiv, comentariile lui Castellucci. Infernul este lumea în care trăim. Lumea în care trăim – care cuprinde şi Palatul Papilor, care conţine inclusiv publicul din Curtea de Onoare – e fotografiată cu o cameră polaroid de niste turişti bezmetici care se plimbă pe o scenă, de parcă nu ar fi nici un spectacol.

Paradisul durează trei minute. Un cămin, o reşedinţă familială, ar trebui să sugereze căldură, confort şi sentimenul de siguranţă. În *Purgatoriul* lui Castellucci, o familie schimbă replici plate, în timp ce căminul este cuprins de zgomote angoasante; atmosfera devine pe nesimţite insuportabilă. Pînă în clipa în care tatăl îşi violează copilul (scena se desfăşoară pe fundal, în afara razei vizuale a spectatorilor) nu se întîmplă nimic notabil pe scenă, însă regizorul a reuşit deja să te înspăimînte. Un spectator se pare că a şi clacat nervos şi totul s-a terminat cu un *„stronzo"* strigat printre dinţi. O aşteptare chinuitoare – aceasta e, probabil, ceea ce Castellucci înţelege prin Purgatoriu. Aşteptare chinuitoare şi ca să ajungi în Paradis. *Paradiso* a fost doar o instalaţie video pentru care publicul a trebuit să stea la rînd cîteva ore bune: în Eglise des Célestins spectatorii intră numai unul cîte unul, iar bucuria paradisiacă durează doar cîteva minute. N-am fost în paradisul lui Castellucci, aşa că nu vă pot spune cum a fost.

Un Hamlet lucid şi dement. Cu toate că în 2004, atunci cînd a fost artist-asociat al Festivalului, nu a avut parte de o presă prea bună, Thomas Ostermeir a revenit la Avignon. A reuşit să convingă şi publicul, şi critica. *Hamlet*-ul său este considerat unul dintre cele mai valoroase spectacole ale acestei ediţii. Pînă şi cei mai exigenţi critici (i s-a reproşat, de pildă, că a insistat prea mult pe nebunia eroului) au admis că montarea este o foarte bună actualizare a celei mai cunoscute dintre piesele lui Shakespeare.

Lars Eidinger (Hamlet) reuşeşte un rol minunat („legendar", afirmă chiar *Libération)* construindu-şi personajul pe muchie de cuţit, din hotote isterice de rîs şi stări profund melancolice. Ostermeier a ales ca toate personajele să fie jucate doar de şase actori: Hamlet se confruntă cu personaje care îşi schimbă mereu identitatea, ca într-un joc de-a v-aţi ascunselea. Această permanentă căutare îi provoacă delirul – un delir lucid sau, mai bine zis, o luciditate dementă. De fapt, tocmai aceasta a fost premisa lui Ostermeier: anume că „nebunia lui Hamlet se trage dintr-o luciditate neputincioasă". O idee care-i face pe cronicarii de la *Libération* să se întrebe, shakespearian: *Etre ou ne pas être lucide?*

N. red.: În numărul viitor, vom publica un amplu articol despre Festivalul de la Avignon semnat de criticul Georges Banu.

Iaromira POPOVICI

bazar

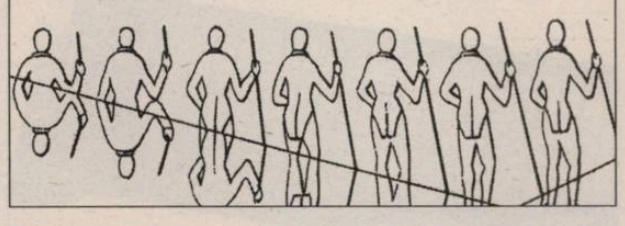

Religie şi turism

Despre turism se spune că reprezintă una dintre religiile momentului: oameni din toată lumea se duc în pelerinaj la locurile considerate esenţiale pentru istoria omenirii, fie ele biserici, monumente sau clădiri... Ceva sacru se mai păstrează încă în demersul lor: dacă nu în atitudinea pe care o au faţă de obiectivele în cauză, măcar în scopul călătoriei întreprinse – cohortele de turişti globali îşi doresc să re-consume – în felul lor colectivist, superficial, dar nu dezinteresat – spaţiile în care s-au petrecut evenimente semnificative pentru lumea în care trăiesc. Notre Dame sau Westminster Abbey, Luvru sau Buckingham Palace, Versailles sau Schönbrunn sînt numai cîteva exemple arhicunoscute de asemenea obiective (e drept, aparţinînd culturii occidentale etichetate drept dominante).

Dar şi ritualurile – naive şi comerciale, dar puternice prin rezistenţa lor în timp – de „luare în stăpînire" a acestora. În Italia (pe care am lăsat-o voit la urmă, deşi ar fi trebuit, poate, s-o fi aşezat pe locul 1), la Roma, am asistat la asemenea modalităţi consumiste de manifestare a sacrului cotidian. De pildă, la Fontana di Trevi, dacă te duceai chiar seara, oricît de tîrziu, era o coadă uriaşă. De ce? Pentru că fiecare dintre turiştii prezenţi (mulţi dintre ei din Europa de Est, dar şi din Asia) stăteau la coadă ca să arunce, cu spatele, o monedă în fîntîna din care cîndva ieşise Anita Ekberg: nu oricum, ci cu spatele, şi în obiectivul aparatului de fotografiat sau filmat. Partea cu captarea imaginii sau a gestului era tot atît de importantă sau chiar mai însemnată ca azvîrlirea în sine: ritualul capătă mai multă valoare atîta timp cît e imortalizat... Cred că semnificaţia populară (că vei reveni la Roma dacă arunci moneda) nu mai conta pentru nimeni, iar legenda fîntînii (că soldaţii lui Agrippa, căutînd o sursă de apă în ţinutul Collatina, au întîlnit o fecioară ce i-a dus la această apă pură, căreia i s-a spus apoi Apa Fecioarei) – nici atît. De asemenea, în jurul acesteia se vînd, aproape cu forţa, buchete de trandafiri roşii, precum şi afişe cu *La Dolce vita*.

Acelaşi lucru se întîmplă şi la Bocca della Verità. Turiştii se înghesuie să performeze un ritual mixt, sacru-comercial asemănător: îşi vîră mîna în gura de piatră din zid, în timp ce o rudă sau un prieten îi imortalizează. Puţin le pasă, că de fapt, lespedea în cauză acoperise pe vremuri un canal de scurgere a mizeriilor Romei antice către Tibru; sau că biserica în faţa căreia aceasta se găseşte, Santa Maria in Cosmedin, este unul dintre cele mai importante asemenea edificii medievale (din secolul al optulea, construită pe locul unui Templu al lui Hercules). Nici măcar nu cred că îi interesează dacă sînt mincinoşi sau nu, conform legendei ulterioare. Poate vor doar să reitereze momentul în care Audrey Hepburn face acelaşi lucru, în prezenţa lui Gregory Peck, în *Vacanţă la Roma* (de altfel, afişele cu acest film sînt încă şi mai prezente în locurile turistice decît cele cu *La Dolce vita)*. Cea mai interesantă îmbinare între religia turistică şi religia în sine se întîlneşte chiar la Vatican. Totul e fascinant, aici, inclusiv goana infernală a puhoiului global după Capela Sixtină, în urma săgeţilor persistente, dar alambicate din muzeu. Jocul „Săgeţile" din copilăria mea, un fel de „Faţea" cu indicii şi pe echipe, se potriveşte în această situaţie nu doar cu numele. După vreo jumătate de oră de umblet în pas alergător şi trecere în revistă a multe alte exponate, aşteptarea tavanului lui Michelangelo devenise acută pînă la leşin. Cînd în sfîrşit am ajuns în sala cu pricina şi *body-guard*-ul nea strigat *„Silenzio!"*, senzaţia a fost de-a dreptul covîrşitoare. Odată plecaţi, tarabele cu suveniruri ne aşteptau la tot pasul. Şi, ca să ne sublinieze îmbinarea turismului cu religia, de care am tot vorbit, ne ofereau, cel mai des, o imagine sacrosanctă, dar reprodusă pe nenumărate fleacuri: cea a Papei.

PUBLICITATE

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Bilanţul „Analelor“

În dublul său număr estival (iulie-august 2008), *Le Magazine Littéraire* propune un dosar tematic dedicat Umorului ca sursă de ficţionalizare terapeutică a existenţei, atunci cînd „doare“. Alături de tema centrală, e publicată şi discuţia lui Pierre Nora cu Elie Barnavi în marginea istoriei ca posibilă victimă a memoriei. Nu e doar un exerciţiu „declinologic“ despre Franţa, fostă Patrie a istoricilor. Conlocutorii pleacă de la premisa că istoricii de toate naţiile şi-au pierdut treptat monopolul asupra interpretării trecutului.

E vorba despre fragmentarea centrifugală a discursurilor, apariţia unor noi instanţe emitente, precum şi despre creşterea revendicărilor identitare, care deturnează prin reconstrucţie Sensul istoriei. Ar fi vorba de urmările îndepărtate ale revoluţiei istoriografice produse în Şcoala Analelor. Glorie din anii '30, sursă de export intelectual francez, acest curent ar fi creat standardul „istoriei reflexive“, rudă somptuos detaliată a romanului filozofic. A *reflecta* asupra istoriei, adică a fi subiectiv, cu tot riscul pe care o asemenea lectură îl comportă... iată ce şi-au permis, îmbogăţind simultan literatura şi ştiinţa, celebrele sinteze datorate unor Phillippe Ariès, Fernand Braudel, Georges Duby sau Emmanuel Le Roy Ladurie.

Şcoala Analelor (receptată cu 15 ani diferenţă pînă şi în România comunistă) a favorizat, pentru prima dată, întîlnirea cărţii de istorie cu publicul larg. Abordările vieţii cotidiene, democratizarea surselor (jurnale şi epistole, actele parohiale, arhivele de presă) s-au însoţit cu invitarea sub reflectoare a unor actori istorici insoliţi (femeile, de pildă). Economia, societatea, inconştientul sau categoriile marginale (studiate, bunăoară, de către regretatul Bronislaw Geremek) au fost tot atîtea teritorii antropologice insolite, colonizate mental, pe baza unor monografii exemplare.

Interlocutorii constată că Şcoala Analelor a sfîrşit prin a goni individul din Istorie. Metodologia folosită, prea carteziană (şi prea puţin pascaliană, aş completa), s-a învinovăţit fără voie cu povara unor abstractizări excesive. Grafice economice, curbe transcriind fluctuaţia metalelor rare în comerţul internaţional, constantul amalgam dintre suprastructura imaginarului şi rupturile politico-militare... toate aceste tehnologii au rămas plauzibile la nivelul trecutului mai îndepărtat, dar au „descărnat“ umanul de îndată ce s-au apropiat de timpurile recente: poţi zugrăvi fresca barocă a epocii lui Filip al II-lea, dar cum să aplici asemenea tehnici atunci cînd ataci, bunăoară, dictatura lui Stalin? Linia Analelor, subtil ideologizată încă din start, a condus către o aparent inevitabilă politizare a gestului istoriografic, tot mai „angajat“ în contemporaneitate.

În opinia celor doi, viitorul istoriei profesioniste este blocat de accelerarea timpurilor postmoderne, dominate de o aşa-numită „hipermnezie“. Mai întîi, Internetul, reţea globală de reaşezare, stocare şi necontrolabilă invazie a memoriilor individuale. Apoi, răsturnările de perspectivă: tot mai multe felii din istoria Occidentului sînt transcrise din punctul de vedere al „victimelor“ de orice fel (cea obiectiv recunoscută de către agresor, dar şi cea autoproclamată, în contextul unui bricolaj revendicativ). După ce Analele au inventat istoria care aparţine tuturor, nu e de mirare că ea a sfîrşit prin a reveni fiecăruia... în vacarmul a milioane de instanţe paralele, care contestă – şi finalmente distrug – autonomia „meseriei“ de istoric. Asistăm (şi cine ar putea opri asta?) la tribalizarea ipotezelor, la privatizarea legilor istoriei *şi* ale istoriografiei...

De la Herodot la Michelet, istoria a fost „făcută“ de către istorici şi s-a dedicat exclusiv Popoarelor (ca entităţi civilizatoare) sau Suveranilor (ca vectori ai timpului colectiv). Astăzi, istoria e făcută de toţi, de nimeni, pentru toţi şi în orizontul unui nicăieri care fuge de rigorile construcţiei unificatoare.

„O religie nu este nimic mai mult decît un lucru“

– interviu cu Rémi BRAGUE –

Domnule profesor, începem cu întrebarea propusă în subtitlul cărţii dvs. L'Europe. La voie romaine: *mai sîntem încă „romani“?*

Sper că da, însă mi-e teamă că nu. Romanii pe care i-am luat drept simbol al unei atitudini faţă de cultură în general şi faţă de diferite culturi în particular au avut curajul să înveţe de la alţii şi au înţeles repede că, deşi i-au învins pe cîmpul de luptă, şi mai apoi le-au ocupat teritoriile, aceştia le erau superiori din punct de vedere cultural.

Cînd văd Europa de azi, mă simt obligat să constat că proiectul construcţiei Uniunii Europene este un succes unic de care trebuie să fim mîndri: reconcilierea „duşmanilor ereditari“, asigurarea a şaizeci de ani de pace şi de prosperitate, totul cu o justiţie socială imperfectă, dar totuşi de invidiat – şi invidiată, nu e rău deloc.

Totuşi, mă tem că această reuşită ascunde un pericol grav, chiar unul mortal. E vorba de ceea ce Raymond Aron numea „suicidul demografic al Occidentului“. Faptul că un continent întreg nu îşi reînnoieşte populaţia şi este deci obligat să importe material uman este totuşi un fenomen interesant. Să ştie toată lumea şi nimeni să nu vorbească despre acest lucru, iată un simptom foarte interesant. E ciudat că noi, filozofii, întotdeauna atît de atenţi să citim „semnele timpului“, nu sîntem prea vorbăreţi şi în această privinţă.

Pe de altă parte, poate că există şi o consecinţă negativă a construcţiei Uniunii, care, altfel, e atît de pozitivă. Şi anume faptul că europenii percep din ce în ce mai greu mesajele transmise de către restul lumii. Africa, prin sărăcia şi bucuria ei de a trăi, le spune că bogăţia nu aduce bucurie; Japonia de ieri, apoi China de azi le spun că dacă muncim mai puţin, nu ne putem conserva nivelul de trai; Statele Unite le spun că istoria nu s-a încheiat şi că Occidentul încă mai are duşmani. Nu ştiu ce le-ar spune mîine India sau Brazilia. Dar elitele europene îmi dau adesea impresia că sînt prinse într-o autosatisfacţie care le asurzeşte. Astfel, ele fac contrariul a ceea ce romanii au avut curajul să facă.

Curiozitatea Europei faţă de celelalte culturi era, de asemenea, dezinteresată, născută doar din dorinţa de a cunoaşte.

Credeţi că ne putem imagina o lume fără barbari sau sîntem structuraţi din punct de vedere mental în funcţie de o axă care separă, adeseori stupid şi fără explicaţie, civilizaţia de barbarie?

Staţi liniştit, nu vom duce niciodată lipsă de barbari. Oare n-o fi aşa pentru că barbaria face parte din noi? Curajul romanilor e acela de a recunoaşte că barbarii erau ei înşişi, spre deosebire de greci... Nu sînt sigur că tehnologia noastră avansată e suficientă pentru a ne îndepărta de barbarie. Uneori mă întreb dacă, dimpotrivă, nu are o tendinţă de a ne apropia de ea. Uitaţi-vă cum evoluează relaţiile între oameni. E de ajuns să ascultăm înregistrarea unui program de radio sau televiziune de acum nici douăzeci de ani pentru a vedea cît de rudimentar a devenit limbajul şi cît de laxe au devenit regulile de politeţe. Am fost o singură dată în Japonia, invitat de către o fundaţie care trebuie să fi avut mulţi bani pentru că am zburat cu *business class*. Stăteam lîngă un japonez foarte bine îmbrăcat în manieră occidentală şi care trebuie să fi fost destul de bogat. Nu mi-a răspuns cînd i-am surîs şi l-am salutat (în engleză). În timpul zborului, a jucat un joc electronic foarte complex pe o consolă ce făcea parte din scaunul pe care stătea. Apăsa pe butoane cu o brutalitate care m-a uimit. Acest japonez mi se pare a fi simbolul unei barbarii înarmate cu toate rafinamentele electronicii.

Este eurocentrismul o tentaţie specific occidentală sau e inevitabil a considera propria cultură ca fiind cea mai nobilă dintre toate, conform tezei lui Allan Bloom?

Am avut deja prilejul de a răspunde la această întrebare într-o conferinţă ce a fost publicată şi tradusă („L'eurocentrisme est-il européen?“, în *La Latinité en question,* Paris, Institut des Hautes Etudes de l'Amérique Latine et Union Latine, 2004, p. 249-259; versiune în limba engleză: *„Is There Such a Thing as Eurocentrism?“*, în G. Delanty (éd.), *Europe and Asia Beyond East and West*, Londra şi New York, Routledge, 2006, p. 257-268. Articolul a fost de asemenea tradus în germană, italiană şi lituaniană). Deci, într-un cuvînt: fiecare grup omenesc şi poate chiar fiecare fiinţă vie vede lumea din propria perspectivă şi astfel din perspectiva propriilor nevoi. Bergson a demonstrat asta într-un mod magnific: percepem numai lucrurile asupra cărora putem acţiona (Bergson, *Matière et Mémoire,* 1897). E valabil şi pentru culturi, iar Europa nu face excepţie. În acest caz, cultura sa este doar mai spectaculară, pentru că, de la sfîrşitul secolului al XV-lea, a intervenit în istoria celorlalte civilizaţii, şi într-un mod zgomotos.

Dar Europa posedă o altă particularitate care de altfel e legată de cea pe care tocmai am menţionat-o. E vorba de curiozitate, de interesul pentru celălalt. Această atitudine precedă cu cîteva secole Marile Descoperiri şi mai ales colonizarea. Curiozitatea Europei faţă de celelalte culturi era, de asemenea, dezinteresată, născută doar din dorinţa de a cunoaşte. Această curiozitate nu se găsea în celelalte culturi, ai căror reprezentanţi, de altfel, îşi dădeau osteneala să înţeleagă de ce călători din Europa veneau să îi viziteze şi să îi studieze. Deci eurocentrismul este un fapt, dar Europa este partea cea mai puţin centrată asupra ei însăşi care a existat vreodată în lume.

(va urma)

au consemnat Ciprian VĂLCAN şi Alin TAT
traducere de Andreea DEJAN

Rémi Brague (n. 1947) este profesor de filozofie medievală la Sorbona (Universitatea Paris I) şi la Universitatea Ludwig-Maximilian (München). Este autorul următoarelor cărţi: *Le restant. Supplément aux commentaires du Ménon de Platon,* Vrin/Les Belles Lettres, Paris, 1978; 2e éd. inchangée, Vrin, 1999; *Du temps chez Platon et Aristote. Quatre Études,* P.U.F., Paris, 1982; 2e éd. inchangée, 1995; *Aristote et la question du monde. Essai sur le contexte cosmologique et anthropologique de l'ontologie,* P.U.F., Paris, 1988; *Europe, la voie romaine,* Criterion, Paris, 1992; 2e éd. revue et augmentée, 1993; 3e éd. revue et augmentée, Folio-essais, NRF, Paris, 1999; *(Europa, calea romană,* traducere de Gabriel Chindea, Editura Idea, Cluj, 2002*); La sagesse du monde. Histoire de l'expérience humaine de l'univers,* Fayard, Paris, 1999; *(Înţelepciunea lumii. Istoria experienţei umane a universului,* în curs de apariţie la Editura Bastion din Timişoara); *Saint Bernard et la Philosophie,* P.U.F., Paris, 1993; *Die Macht des Wortes,* ERANOS, N.F., Bd. 4, Wilhelm Fink, München, 1996; *La loi de Dieu: Histoire philosophique d'une alliance,* Gallimard, Paris, 2005; *Introduction au monde grec: études d'histoire de la philosophie,* Editions de La Transparence, 2005; *Au moyen du Moyen Age: Philosophies médiévales en chrétienté, judaïsme et islam,* Editions de La Transparence, 2006; *Du Dieu des chrétiens et d'un ou deux autres,* Flammarion, 2008; *Image vagabonde. Essai sur l'imaginaire baudelairien,* Editions de La Transparence, 2008.

PUBLICITATE

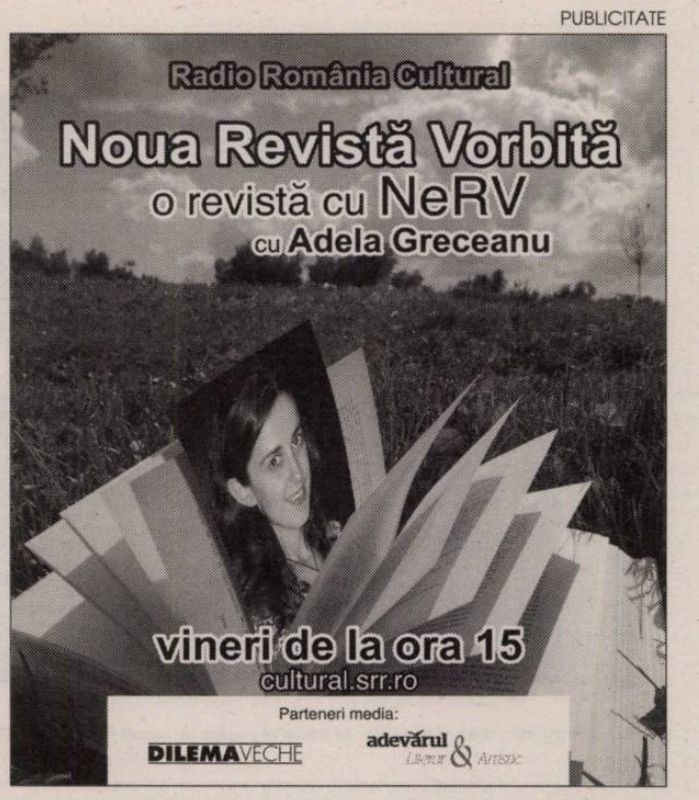

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Bere pentru spînzuraţi

Mai întîi, cei de la berea Skol au venit cu un spot care ne arăta un participant la un concurs de tipul „Cel mai puternic om din lume“. Omul trage un camion cu un ham pus pe gît şi, în acest timp, „vrea să ne prezinte noua sticlă Skol“. Se opinteşte să tragă şi, din cînd în cînd, se mai opreşte să ne spună cîte ceva despre „noua sticlă Skol“ şi „eticheta schimbată“. O reclamă care promovează, deci, ambalajul (aşa cum e noua modă în publicitatea pentru bere – sticla pe care o apuci mai uşor, PET-ul de doi litri etc.). „Iar acum, datorită noii forme, o bei mai uşor“ – ne spune *Strong Man*. De ce oare, dacă se schimbă eticheta şi culoarea sticlei, conţinutul alunecă mai bine pe gît – acesta rămîne un mister numai de publicitari ştiut. Sau nici de ei. Ultima scenă a spotului ni-l arată pe om la masă cu prietenii, bînd bere. Are gîtul pus în ghips (şi l-o fi rupt trăgînd de camion?), iar sloganul de final ne spune „Skol – alunecă uşor“. Adică, fiindcă are eticheta schimbată, berea asta alunecă şi pe gîturile rupte. Iar nu înţelegi ce are una cu alta, pentru că ghipsul acela – sau, mă rog, gulerul medicinal – este pus pe exterior, nu pe interior...

În fine, dincolo de problemele pe care le are cu logica, clipul e prost realizat de la un capăt la altul. În timp ce omul puternic se opinteşte de mama focului, banda cu care e legat de camion se încăpăţînează să nu stea întinsă, iar camionul se deplasează independent de opintelile lui. Ca să nu mai vorbim de faptul că *Strong Man* seamănă mai degrabă cu un funcţionar durduliu şi cu cheliuţă, decît cu cineva care se doreşte să fie „Cel mai puternic om din lume“.

Bun. Cei care fac această campanie nu se mulţumesc să bată cîmpii astfel şi apasă încă şi mai tare pedala. Trec la *next level* – care, de data aceasta, e cu un spînzurat (deci tot unul care are probleme cu gîtul – şi încă ce probleme!). Într-o hală de birouri de firmă, oamenii muncesc liniştiţi, în timp ce un individ este spînzurat de cravată la lift. E de presupus că ascensorul a plecat şi i-a prins cravata – lucru care, în realitate, se lasă cu urmări tragice. Ei bine, omul nostru e bine mersi şi e dispus şi el „să ne prezinte noua sticlă Skol“. Aceleaşi replici: „noul verde răcoros“, „eticheta schimbată“, „iar acum, datorită noii forme, o bei mai uşor“. În timp ce spînzuratul ne spune acestea, vin şi vreo doi angajaţi care se uită la el şi care, după cîteva secunde, pleacă liniştiţi.

Ce ne învaţă pe noi aceste spoturi? Că berea Skol e pentru spînzuraţi şi pentru funcţionari frustraţi care pozează în *Strong Man*. Aşteptăm *next-next level* al celor care fac această campanie, în care să ni se arate un mort de-a binelea promovînd „noua sticlă Skol“. Eventual, unul care e chiar incinerat. În cazul acesta, chiar că ar fi nevoie de o băutură care să-l răcorească, nu?

Mi se va spune, probabil, că nu înţeleg eu cum stau lucrurile cu publicitatea. Că există acele SIT-uri *(Systematic Inventive Thinking)*, acele reţete de creativitate publicitară (ha!) construite pe ideea de aberaţie – „consecinţe extreme“, „alternativa absurdă“ etc. Că nu trebuie să iau lucrurile *tel quel* şi nici să invoc logica în astfel de cazuri.

Ei bine, ştiu că e confortabil să te mîngîi cu ideea că cei care-ţi critică „opera“ nu se pricep şi nu au înţeles cît de deştept ai fost tu. Îmi pare rău, dar nu este cazul de data aceasta. Nu am nici o problemă cu spoturile care pun în scenă absurdul – acesta este, în mod cert, un ingredient de bază al succesului publicitar. De exemplu, nu am mare lucru să reproşez campaniei realizate pentru „berea-soră“ Tuborg (e vorba de spoturile cu cel care e îndrăgostit de litera F pentru că-l chemă Filip şi cu cel care nu se desparte de patinele cu rotile).

Ceea ce nu înţeleg cei care au realizat campania pentru Skol este că, deşi logica normală este abolită în asemenea clipuri, ele trebuie să aibă, totuşi, o logică internă. Şi, dacă se poate, şi puţin bun-simţ.

Ioana AVĂDANI

Multe semne de întrebare

Cine a auzit de cazul Elodia? – îi întreb eu pe liceenii cu care discut despre „lege şi ordine pe Internet“. Hă, hă, hă, rîd gros copiii, a neîncredere. Cum adică, cine a auzit de Elodia? Mai degrabă cine n-a auzit, îmi replică ei. De luni de zile, dispăruta Elodie face deliciul morbid al familiilor lor privitoare de OTV şi este subiect de *„social networking“* prin discoteci, cluburi sau pe unde s-or mai reuni azi liceenii, la socializat (chiar, unde?).

Chiar. Aţi auzit de „cazul Elodia“? Oh, n-aş vrea să insinuez că sînteţi privitori de OTV – deşi telecomanda ar trebui să se bucure de privilegiul intimităţii inviolabile, precum corespondenţa. Şi nu mă îndoiesc că aţi auzit, pentru că subiectul a devenit atît de fierbinte, încît chiar şi presa „serioasă“ s-a văzut sub presiunea tratării lui. Dar şi-a trăit traiul mediatic cînd soţul suspectat a fost pus în arest pentru 29 de zile. Pentru? Pentru? Pentru violarea căsuţei de e-mail a femeii dispărute!

Cam pe aici se termină relatările – şi cam pe aici începe adevăratul subiect de presă. Cum adică, un cetăţean simplu intră la arest pentru că a citit e-mail-ul soţiei presupus infidele? Pentru că i-a violat căsuţa de e-mail? Cum i-a violat-o? Cum se dovedeşte asta cu probe acceptabile în instanţă? Cum se instrumentează cazul? Şi putem vorbi de viol intramarital de corespondenţă, aşa cum vorbim de viol intramarital (şi el contestat la greu)?

„Profesoara porno“

Aş putea scrie acest articol numai cu întrebările care-mi trec prin cap legate de trista poveste a Elodiei celei dispărute. Dar n-o fac, pentru că mă împinge din urmă „profesoara porno din Zalău“. Un cuplu îşi filmează momentele intime, din raţiuni care nu solicită nici o motivaţie. Aceste filmuleţe ajung pe net – după primele indicii, fără voia protagoniştilor. Scandal! Profesoara îşi dă demisia din comisia de bacalaureat, presa vuieşte, comentariile abundă, majoritatea incriminînd-o pe femeie (puţini o văd în postura de victimă). Şi înecînd-o într-un val greţos de ipocrizie („un cadru didactic trebuie să dea dovadă de reţinere în orice împrejurare“, „ce model oferă elevilor?“, „locuieşte cu mama şi copilul în acelaşi apartament!“). Încă o dată, adevărata poveste rămîne nespusă. Cum au ajuns acele filmuleţe pe Internet? Ce garanţie avem că, atunci cînd ne trimitem calculatoarele în service, intimitatea lor (şi a noastră) este protejată? Cine ne apără în cazul în care intimitatea noastră cibernetică este invadată? Cui ne plîngem, la poliţie? Ştie poliţia să găsească „infractorii cibernetici“? Cum se instrumentează cazul şi cîţi procurori ştiu s-o facă? Ce constituie o dovadă acceptabilă în justiţie, în astfel de cazuri? Cîţi judecători ştiu ce să facă dacă se trezesc cu un astfel de dosar pe birou? Şi cîţi avocaţi pot să ne reprezinte? Şi ce pedeapsă li se aplică celor care ne fură pixelii privaţi şi îi aruncă în lume?

Această ultimă întrebare se poate pune şi într-un caz mai puţin spectaculos. O funcţionară din Ministerul de Finanţe este acuzată de vînzare de droguri. Articolul apare în cîteva ziare bucureştene însoţit de fotografii luate de pe profilul de hi5 al femeii. Cu ce drept? Expunerea voluntară a unor materiale cu caracter privat într-un spaţiu cu acces public dă oricui dreptul de a utiliza acele materiale? Dacă ne punem pozele pe Internet, înseamnă că renunţăm total şi pentru totdeauna la dreptul la propria imagine? Şi dacă ne răzgîndim, cum putem retrage o astfel de poză?

„Provocările digitale“

Că presa a trecut cu uşurinţă ingenuă pe lîngă astfel de subiecte „grase“ nu mai miră pe nimeni. Doar că de data aceasta nu aş vrea ca presa – şi doar ea – să fie calul de bătaie. Cred că întreaga societate românească se va vedea silită să-şi redefinească nişte concepte, termeni şi proceduri pentru a răspunde „provocărilor digitale“. Cu o penetrare a Internetului de peste 25%, mediul online devine statistic relevant şi este deja, pentru mulţi, un instrument profesional, un canal social, dar şi un element de stil de viaţă. Trăim încă în miezul mitului „mediului fără nici o regulă“ şi ne comportăm ca atare. Pentru noi, Internetul a venit un pic prea devreme. Noi încă n-am apucat să ne însuşim şi să digerăm ca lumea, să „interiorizăm“ tăria libertăţii de expresie, cu toată trena ei de responsabilităţi auto-asumate. Şi iată că ceva încă şi mai vast, ceva încă şi mai îmbătător ni se oferă: să emigrăm din ţara lui „merge şi aşa“ în împărăţia lui „merge oricum, merge orice“.

Poliţistul trebuie să ştie informatică şi trebuie să aibă etica de a nu intra acolo unde nu se cade.

Aşa că iar trebuie să luăm munca de la cap, să învăţăm cum funcţionează jucăria, ce se poate şi ce nu se poate, ce se cade şi ce nu se cuvine. Situaţia este complicată, de data aceasta, de natura tehnică a mediului şi de cea eterică a „obiectelor“ ce-l compun. Poliţistul nu are, în povestea asta, doar baston de cauciuc, el trebuie să ştie informatică, trebuie să ştie cu rigurozitate unde are voie şi unde nu să pătrundă (căci „uşile“ nu mai sînt vizibile şi „violările de domiciliu“ sînt subtile şi neştiute ochiului) şi trebuie să aibă etica de a nu intra acolo unde nu se cade, chiar dacă nu-l vede nimeni cînd o face.

Cele cîteva cazuri de criminalitate cibernetică rezolvate la noi au vizat, în general, „scheme“ de fraudă bancară sau de sisteme de comerţ online din străinătate şi spargerea unor site-uri de prestigiu. Şi au presupus cooperare internaţională. Dar noi, aceştia, nebancarii (neinteresanţi a priori prin lipsa prejudiciului material), nesecreţii, cu doar tainele noastre de budoar de apărat, noi cum ne descurcăm? De aceea mi-a plăcut mie cazul Elodia. Fiindcă mi-a demonstrat că, dacă dispărem şi se vorbeşte despre noi în presă mult, cei ce ne sparg căsuţele de e-mail sînt arestaţi. E un pas înainte, mai lucrăm la detalii.

P.S. Mai cunosc cazul unui jurnalist din Timişoara care şi-a apărat în justiţie onoarea pierdută a căsuţei de e-mail. În acel caz, el s-a plîns la poliţie şi poliţia a reuşit să identifice violatorul, iar jurnalistul a cîştigat procesul. Deci se poate şi dacă nu dispărem.

PUBLICITATE

O participare de grup la „*Sunny Side of the Doc*“

Asociaţia profesioniştilor de film documentar din România, DocuMentor, a organizat în perioada 24-27 iunie prima participare a unei delegaţii de cineaşti români la tîrgul de film documentar „Sunny Side of the Doc“ *de la La Rochelle, una dintre cele mai prestigioase întruniri anuale ale producătorilor, realizatorilor, distribuitorilor şi programatorilor de film documentar din lume. Pentru prima dată, România a avut un stand propriu, iar producătorii români şi-au prezentat portofoliul de proiecte unor co-producători sau televiziuni din străinătate în vederea unor eventuale parteneriate.*

I-am întrebat pe trei dintre regizorii şi producătorii care au fost la La Rochelle ce a însemnat prima participare românească la „Sunny Side of the Doc“ *şi cum îl poate ajuta, la modul concret, pe un producător de filme documentare un astfel de tîrg.*

Florin IEPAN

● Este prima participare „de grup“ din istoria documentarului românesc la un tîrg internaţional. Autorii şi producătorii români de film documentar reuşesc să-şi afirme existenţa sub această formă. Este un gest esenţial, aşteptat de mulţi ani, prin care spunem un singur lucru instituţiilor europene, directorilor de festivaluri, producătorilor şi redactorilor de la marile televiziuni din Occident: se face film documentar în România. Este adevărat că documentarul românesc merita o astfel de participare încă din 1990, dar, dacă ne întoarcem numai cu trei sau patru ani în urmă, demersul asociaţiei DocuMentor nu ar fi fost posibil din cauza faptului că finanţatorii participării româneşti la SSD 2008 – Institutul Cultural Român şi Centrul Naţional al Cinematografiei – aveau cu totul şi cu totul alte priorităţi.

● Producătorii români au sanşa să stea de vorbă între patru ochi cu cei care finanţează documentarele pe plan internaţional şi anume *commissioning editors* de la televiziunile din Vest. Depinde de ei, de regizor şi de valoarea proiectului prezentat pentru a obţine în acest mod o finanţare, pe lîngă banii din România (CNC, postul public de televiziune, posturi private etc.). Sumele care pot fi obţinute la un astfel de tîrg pentru un singur proiect pot urca pînă la 150.000 de euro. Dar şi o licenţă de difuzare la o mică televiziune din Vest, în valoare de 3000-4000 de euro, nu este ceva tocmai de neglijat la un documentar care nu are nici un ban. Dar, în opinia mea, marele cîştig pentru noi al unei astfel de participări la un tîrg cum este *„Sunny Side of the Doc“* este contactul cu ce se produce pe plan internaţional, experienţa de a-i urmări pe producătorii străini cum îşi caută finanţările, dar mai ales înţelegerea faptului că peste tot în lume realizarea filmului documentar este privită tot mai mult ca o profesie şi mai puţin ca o vocaţie, cum se întîmplă în România. Atît timp cît documentariştii români nu o să-şi adapteze subiectele şi maniera de lucru şi vor rămîne cantonaţi numai în zona documentarului observaţional (de o factură discutabilă de cele mai multe ori), şansele lor de a obţine co-finanţări din străinătate vor fi foarte reduse. Iar o şcoală naţională de film documentar care nu face coproducţii cu Vestul mie mi se pare un proiect sortit eşecului din start.

Tudor GIURGIU

● Prima participare românească la *SSD* a însemnat spartul gheţii şi multă invidie din partea colegilor maghiari, cehi, polonezi. Aveau cu toţii senzaţia că în România lucrurile merg extraordinar, dacă s-a reuşit punerea pe roate a acestui stand. Pînă la urmă, m-au convins şi pe mine că, de fapt, lucrurile merg mai bine decît la ei, dar asta nu înseamnă că trăim în normalitate. Documentarul încă e tratat cu firimituri, în loc să i se recunoască meritele.

● Păi, îl poate ajuta doar dacă are răbdare să stea după tot felul de doamne de peste 40 de ani (în special) care sînt celebrele *commissioning editors* de la televiziunile străine şi să încerce să le *pitch*-uiască ideea sau filmul pe care îl are în cap. De cele mai multe ori, doamnele nu au timp sau regizorul/producătorul o va confunda pe Marijke cu Dorotheea ş.a.m.d. E o chestiune de perseverenţă şi răbdare.

Alexandru SOLOMON

● Comunitatea documentară din România şi-a marcat, prin participarea la *SSD* în 2008, prezenţa pe harta profesională europeană. Sigur, am zîmbit în gîndul meu cînd am fost invidiaţi de colegii noştri din Ungaria sau Bulgaria, dar e limpede că am fost cumva în centrul atenţiei (menţionaţi în cuvîntul de deschidere al catalogului şi la conferinţa de presă din prima zi a tîrgului; proiecţiile noastre erau înscrise ca *„must see“* de organizatori etc.). Oameni de televiziune şi selecţioneri de festivaluri ne-au vizitat la stand, curioşi să afle cam ce se întîmplă cu documentarul românesc. Masa rotundă organizată de asociaţia noastră, DocuMentor, a adunat profesionişti din toate ţările central şi est-europene, dar şi producători sau reprezentanţi ai fondurilor cinematografice din vestul continentului. Am constatat (pentru a cîta oară?) că nu sîntem nici cei mai oropsiţi, dar nici cei mai talentaţi din lume, că subiectele, temele, practicile de producţie şi de finanţare nu cunosc graniţe. În fine, ne-am întîlnit între noi – cei din România –, am avut timp să stăm de vorbă, producători şi regizori, responsabili de la CNC şi de la televiziunea publică (nici asta nu ni se întîmplă în ţară).

● Documentaristul a devenit, înaintea altora, o fiinţă globalizată; nu poate supravieţui altfel în lumea de azi. În halele tîrgului de filme (aliniate pe docurile din La Rochelle), fiecare documentarist român a trebuit să-şi facă drum printre standurile marilor televiziuni şi ale asociaţiilor de producători din lume, să încerce să atragă atenţia asupra filmului lui, să obţină măcar promisiunea unui interes viitor şi, de ce nu, o părere avizată. A văzut ce alte proiecte sînt „pe piaţă“, cum sînt „ambalate“, cine le cumpără. Individual, am mai participat la astfel de evenimente şi ştiu că e un exerciţiu uneori frustrant, pentru că nimeni nu-ţi semnează un cec pe loc. Dar e fără îndoială un exerciţiu necesar. Prezenţa noastră la *„Sunny Side“* e doar un început, ar fi bine să perseverăm, fiecare în parte şi toţi la un loc.

a consemnat Adina POPESCU

Adina BRĂDEANU

Documentarul românesc, dincolo de graniţe

La sosirea pe aeroportul La Rochelle, vameşul îmi cere viza de Franţa. A doua zi, în deschiderea *„Sunny Side of the Doc“*, preşedintele Yves Jeannot remarcă prezenţa în premieră a României şi îşi îndeamnă colegii „vestici“ să sprijine integrarea noilor membri UE în peisajul documentar european. Mai tîrziu, răsfoind catalogul *Silver Docs* (selecţie de film documentar din Europa Centrală şi de Est, itinerată anual în marile festivaluri de profil de Institute of Documentary Film, Cehia), dau peste un text al lui Tue Steen Mueller (fost director al European Documentary Network) care, mai în glumă, mai în serios, îi somează pe documentariştii est-central europeni să *nu* se integreze în noua Europă. Se referă, desigur, la nevoia de a conserva specificitatea unui gen cu tradiţie în regiune. Acea specificitate inefabilă invocată atunci cînd practicienii de documentar se întreabă *what can travel?:* ce anume poate „călători“ în documentar, ce tip de poveste/abordare are şanse să creeze rezonanţă dincolo de graniţa naţională?

Are we EU? Seminarul organizat de asociaţia DocuMentor la *„Sunny Side“* nu se putea numi altfel decît *Are we EU?* – întrebare discret auto-ironică, dar nu lipsită de relevanţă în ceea ce priveşte substanţa apartenenţei documentarului românesc la producţia „noii Europe“. Aşadar, cu mantra integrării încă răsunînd în urechi, oare sînt documentarele româneşti relevante pentru Europa unită? Trebuie să ne modificăm poveştile, să ne adaptăm stilul sau doar să învăţăm să ne vindem mai bine produsele?

Accesul fostei Europe comuniste la piaţa de documentar e frecvent descris ca o necesară „prindere din urmă“ a respectivei pieţe. Interesant e însă faptul că piaţa însăşi a suferit modificari cruciale în ultimii ani. Ca urmare, ceea ce încercăm să prindem din urmă e un sistem în mişcare care operează neaşteptat, sedus sau deturnat de diverse direcţii noi de acţiune: noi tehnologii, noi platforme de distribuţie, noi modele de finanţare. Fluctuaţia zonelor de interes tematic e deja cea mai mică dintre variabile. României i-a trebuit un deceniu pentru a crea structurile necesare pentru a produce lungmetraj documentar; între timp peisajul s-a diversificat, sînt în ascensiune mini-documentarele pentru platforme mobile (cum ar fi recentul *Green Porno* al Izabellei Rosellini). Am prins regulile co-producţiei internaţionale şi încă încercăm să convingem televiziunile domestice să se implice în documentarul independent, însă într-un peisaj internaţional în care comisionarea independentului de către televiziune e o practică comună, proiectele cu ecou sînt acum cele cu finanţare alternativă, în care autorul evită implicarea televiziunii pentru a-şi menţine independenţa creativă (vezi recentul *The Age of Stupid* a lui Franny Armstrong, prezentat la *„Sunny Side“* şi deja etichetat ca noul *Inconvenient Truth* – o docu-ficţiune cu un buget de 500.000 de euro, acoperit exclusiv prin vînzarea de acţiuni pe web, inclusiv în Second Life).

După 20 de ani... Documentarul românesc cu impact internaţional recent relevă un soi de Românie-Jason Bourne, pentru care „aşezarea“ trecutului imediat e un gest identitar crucial. În catalogul editat de DocuMentor pentru *„Sunny Side“*, numărul de proiecte româneşti aflate în lucru şi întoarse spre trecutul recent e aproape la paritate cu numărul celor plasate în prezent (7 din 8). S-a modificat însă tonul, de la filmele deja încheiate către cele aflate în lucru: de la vocea informativ-obiectivă a *Decreţeilor,* prin jocul narativ încă non-implicat al *Jafului comunist* către *intro*-ul personalizat, autobiografic, din *Război pe calea undelor.* Vor urma în curînd, marcînd intrarea nostalgiei/ironiei în documentarul românesc construit pe marginea comunismului trăit: *Metrobranding* de la Mandragora (cultură materială şi consum în România comunistă), *Dacia, o supravieţuitoare* de la HiFilm (o biografie a autoturismului Dacia ca metaforă a comunismului românesc) şi o *Autobiografie a lui Nicolae Ceauşescu,* probabil cel mai complex joc biografic-istoriografic al documentarului românesc de pînă acum, propus de Andrei Ujică şi Răzvan Rădulescu. Se adaugă la ele *Ultimul tango* de la LibraFilm, cu Alexander Nanau la regie – un documentar de investigaţie introdus ca *a Cold War story* – faţa gravă a comunismului şi, implicit, un exerciţiu memorial şi stilistic de altă factură. E încă un moment bun pentru proiectele din zona trecutului recent, avînd în vedere ca în 2009 vom avea ocazia să ne scriem propriul „după 20 de ani“, ocazie cu care, punctual, piaţa va cere poveşti din fostul bloc estic.

Este interesantă această negociere a lui *„what can travel“* dinspre fosta Europă comunistă către exterior. Îmi amintesc un text din ianuarie 1990, în care Laurenţiu Damian mărturisea că nu crede că va mai putea face film pînă ce nu-şi va fi găsit „un nou duşman“ după prăbuşirea statului socialist. Documentarele estice cu impact internaţional masiv în ultimii ani au fost *The Mosquito Problem* (Bulgaria), o sfîşietoare metaforă a iluziilor şi traumelor asociate comunismului, şi *Czech Dream* (Cehia), o satiră amară a noului consumerism estic. Pînă acum, România a intrat în circuitul festivalier de gen în special pe nişa „specificităţii“ sau a istoriei naţionale. Un moment de ruptură semnificativ ar fi documentarul Adinei Pintilie *Nu te supăra, dar...* (Premiul Golden Dove la Leipzig), un pas comparabil – strict ca tematică şi abordare, dar păstrînd proporţiile în privinţa maturităţii artistice şi a impactului internaţional – cu momentul *Moartea domnului Lăzărescu* în ficţiune. O poveste despre vulnerabilitate, obsesie şi „fundamentalism“, ştiinţă *vs* credinţă, petrecută întîmplător într-un spital din România.

Adina Pintilie a lipsit de la *„Sunny Side“,* unde cel mai tînăr participant a fost Andrei Dăscălescu (student UNATC), cu proiectul *Constantin şi Elena,* „împachetat“ ca „poveste de dragoste“ despre un cuplu vîrstnic din România rurală. Un proiect care încearcă să intre simultan pe nişa „umanistă“ şi pe cea a „specificităţii“ (cu un vag risc de a cădea în folclorism).

Ce a însemnat prima prezenţă românească la *„Sunny Side“*? Aş spune că a fost o acţiune normală, parte a procesului de profesionalizare a unei bresle în ascensiune în România. Într-un an de la înfiinţare, DocuMentor a organizat cele mai importante acţiuni ale industriei de film documentar româneşti: *workshop*-ul internaţional Discovery de la Timişoara (septembrie 2007) şi participarea românească la *„Sunny Side“.* Treptat, (şi) în România, documentarul încetează să mai fie o zonă care să poată fi ataşată nonşalant, alături de servicii şi publicitate, unui portofoliu de companie specializată în ficţiune lungmetraj. Un pas semnificativ în profesionalizarea pieţei de documentar româneşti e întoarcerea către România a regizorilor din diaspora şi, implicit, diversificarea tematică şi stilistică a co-producţiilor documentare aflate în lucru. Un altul ar putea fi deschiderea consecventă către documentar a companiilor cu experienţă şi capital simbolic în ficţiune, de tipul Mandragora, Mobra, La Strada, care să se alăture unor case de producţie ca HiFilm, Subcultura, LibraFilm.

colectia adevărul

să o lași moștenire urmașilor urmașilor tăi!

Carte de lux

OPERE COMPLETE
James Clavell
Theodor Constantin
Sven Hassel
Vintilă Corbul

în magazinele diverta mereu ceva nou
în exclusivitate pentru perioada 9 iunie-9 august

Peste 70 de volume

Liliana NICOLAE

Naivii fac tot mai mulţi bani

În România există o singură expoziţie permanentă de pictură naivă. La Muzeul Judeţean din Piteşti. Anul acesta, expoziţia împlineşte 40 de ani. La început, au expus aici doar 14 pictori, acum s-au strîns peste 700 de tablouri semnate de peste 100 de artişti din toată ţara. Unii sînt simpli ţărani, alţii chiar profesori sau medici. Se întîlnesc în fiecare an, la expoziţii şi tîrguri. Anul trecut, la Bucureşti, a avut loc prima ediţie a unei expoziţii internaţionale de pictură naivă. Un fel de „congres" al naivilor, cum le place artiştilor să spună. E o lume aparte, poate prea puţin cunoscută.

Cu (oarecare) naivitate, despre naivitate

Cînd i-a spus cineva pentru prima dată că e un pictor naiv, Gheorghe Ciobanu s-a supărat: „Fugi, domnule, de aici! Cum să fiu naiv?!" – s-a mirat el. „Sînt om în toată firea! Am 50 de ani!" Cu timpul, Gheorghe Ciobanu a înţeles că a fi naiv e o stare pe care o au doar copiii şi artiştii. Şi a acceptat că e naiv, aşa cum a acceptat că-l cheamă Gheorghe şi că e dintr-un sat din Moldova. Cînd îi privesc tablourile, mai că m-aş urca într-un tren şi m-aş duce în Iaşi, la Bălţaţi, să văd satul lui Gheorghe Ciobanu. Pentru că în tablourile lui, satul pare fermecat. De fapt, aveam să aflu că pictorii naivi sînt îndrăgostiţi de zona în care s-au născut. Nimic nu e mai frumos decît cerul de deasupra satului lor sau primăvara, cînd înfloresc copacii. Colindatul nu e doar un obicei, ci o adevărată sărbătoare. Totul e simplu şi frumos. Culori vii. Forme rotunde. Copacii sînt rotunzi, dealurile, acoperişurile caselor încărcate de zăpadă. Satul e ca o planetă rotundă din care cresc, asemeni unor raze, biserica, un copac, un copil, o floare... Unele tablouri sînt ele însele rotunde. Acum să nu vă imaginaţi că rama e rotundă. Nu! Rama e dreptunghiulară, aşa cum o ştim. Însă, pe pînză, artistul a făcut un cerc în care a pus „universul" pe care a vrut să ni-l arate: „Nu vreau ca oamenii să-şi pună prea multe întrebări despre tablourile mele. Ce văd – aia e! Să nu se întrebe... oare ce e dincolo de casa aia sau de grădina aia. Dincolo nu e nimic". Pe de altă parte, poţi să îţi imaginezi că poate fi orice, chiar dacă totul pare simplu şi clar, ca un desen făcut de un copil de clasa a V-a. Într-un tablou apare însuşi artistul, purtînd în spate un balon uriaş, împărţit în patru. Fiecare parte e un anotimp. Tema anotimpurilor e întîlnită des în pictura naivă. Mai ales iarna, cu nopţi albe, cu stele, cu obiceiuri, colindători cu căciuli ascuţite, biserici albastre, case troienite. Gheorghe Ciobanu şi tablourile lui au ajuns în toată lumea. La Bălţaţi, unii mai rîd cîteodată de el: „Uită-te la Gheorghe! Cică e artist!". Dar, în străinătate, tablourile lui cu scene din Bălţaţi sînt admirate în expoziţii şi cumpărate cu bani frumoşi. Peste 100 de euro unul. Primul cumpărător a fost, cu ani în urmă, pe vremea lui Ceauşescu, un ambasador care se nimerise prin satul lui. I-a dat pe un tablou bani cît nu mai avusese niciodată. Gheorghe Ciobanu şi-a învăţat şi soţia taina culorilor şi a lucrurilor simple. Copiii de la şcoala din sat vor şi ei să fure meseria. Aşa că stau uneori şi-l privesc cum îşi întinde culorile şi pînzele în curtea casei.

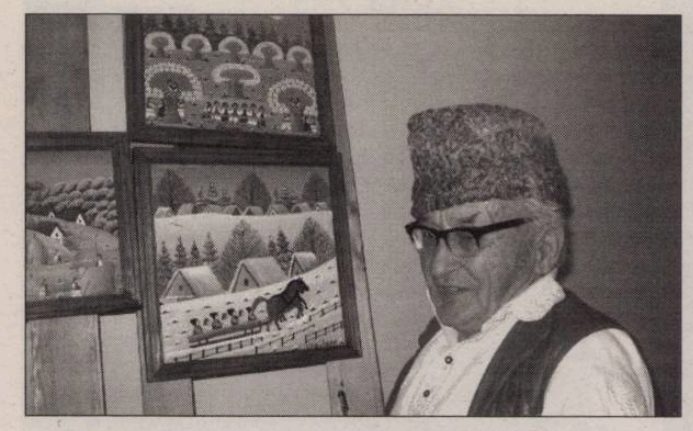

Un tablou – o vacă

Satul Brusturi, din judeţul Arad, este cu siguranţă şi el „fermecat". Altfel nu-mi explic cum de tablourile naivilor de acolo sînt atît de frumoase. Aceleaşi culori şi aceeaşi viaţă simplă. Cred că dacă ai avea pe perete tabloul cu copaci înfloriţi, de exemplu, nici că ar mai fi nevoie să deschizi geamul să intre primăvara în casă! Am vorbit despre „naivii" din Brusturi pentru că acolo este o adevărată şcoală de pictură naivă. Niţă Nicodim a fost deschizător de drumuri, iar unii spun că ar fi chiar cel mai de seamă reprezentant al acestui tip de artă în România. Rodica Nicodim, Petru şi Maria Mihuţ sînt doar cîţiva dintre discipolii săi.

L-am cunoscut pe Petru Mihuţ. Un bătrîn cu chip de bunic clasic. Vine la expoziţii îmbrăcat în costum popular şi povesteşte frumos despre tablourile lui. „Vedeţi, e lună plină şi bărbatul ăsta a pus o scară ca să ajungă pînă la cer să fure luna!" sau „Copiii au plecat cu colindatul. Toată lumea din sat îi primeşte. Uitaţi cum stau la fereastră şi-i aşteaptă!". Petru Mihuţ îşi aminteşte, la fel de uimit ca Gheorghe Ciobanu, de banii pe care i-a primit pe primul tablou vîndut: „Pictam pentru mine. Nu m-am gîndit niciodată că tablourile mele or să ajungă în America, Spania sau Austria. Era pe vremea lui Ceauşescu... Pictam ca şi acum, scene din sat, peisaje, obiceiuri. Şi tablourile mele erau atîrnate pe pereţii casei. Într-o zi de vară, erau uşile deschise şi a trecut pe uliţă un străin. Cred că era american. Cu banii pe care mi i-a dat pe vremea aceea pe un tablou puteam să-mi cumpăr o vacă. Atît de mulţi bani mi-a dat! Ăia de la partid mă întrebau de ce nu-l pictez şi pe tovarăşu'. Le spuneam că nu sînt eu aşa de talentat şi că mi-e frică să nu stric tabloul, că n-o să-mi iasă tovarăşu' aşa frumos cum e în realitate".

Cocoşul care face ouă şi femeia cu un picior mai scurt

Pictura naivă este mult mai cunoscută şi mai apreciată în străinătate. În România a apărut la sfîrşitul secolului trecut, iar pe vremea comuniştilor – îmi spune Augustin Lucici, de la Muzeul Judeţean din Piteşti – artiştii naivi nu pictau fabrici, lideri de sindicat sau de partid. „Arta naivă era, prin anii '70, precum goblenul sau mileul de pe televizor. Tablouri cu trandafiri, de cele mai multe ori, care nu lipseau din casele românilor şi pe care artiştii le vindeau, ca să mai cîştige un ban. Apoi, încet-încet, s-au orientat către obiceiuri, peisaje. Mai nou, au început să picteze scene din poveşti, momente de viaţă, chiar fantezii erotice, politicieni... E o lume specială lumea pictorului naiv. Pentru el pictura trebuie să fie frumoasă şi atît. Iar acest frumos îl reprezintă cum vrea el. Nu ţine cont de nici o regulă, nu respectă proporţiile şi, uneori, nici realitatea." Augustin Lucici îmi „povesteşte" cîteva astfel de tablouri, în care cocoşul face ouă, tractorul e mai mic decît omul sau maşina mai mare ca blocul. Umorul e, de altfel, nelipsit din asemenea tablouri. Uneori, pictura e un fel de caricatură mai colorată în care poţi citi gîndurile sau visele artiştilor, care apar scrise într-un norişor alb. „De exemplu, unul visează la Ileana Cosînzeana. Nu-i o femeie perfectă. Nu-i nici pe departe frumoasă, ca starurile noastre de la televizor. Are un picior mai scurt, se uită paniu... dar e Ileana lui!"

PUBLICITATE

107,3
În traficul din Bucureşti ai şansa
să primeşti o carte.
SMART FM
UN RADIO CU CARTE

PUBLICITATE

adevărul Literar & Artistic

Actualitatea culturală din țară și din lume

Garanția informației selectate valoric

Încurajarea competiției pe piața ideilor

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

XVIII) Or, ochii, mult-stimata
şi-i va fi pus, estimp,
pe tocmai nestemata
ce-i sta precum un ghimp

în inima-i de şarpe,
cît timp nu-i va fi fost,
în muzică de harpe
(cu sunet cam anost

sau tern, după opinia
ilustrului ei soţ, –
ce degusta doar linia
melodică a scoţ-

ienelor cimpoaie
ce behăiau prin lunci
după vreo lungă ploaie,
şi nu numai atunci),

cît timp, ziceam, aceasta
montată nu-i va fi
în ceea ce, pe creasta
ei sta-va, într-o zi,

anume-o semilună
bătută-n mărgărint,
care-i va fi cunună
la nunta lor de-argint.

Cu ochii-n 3,14

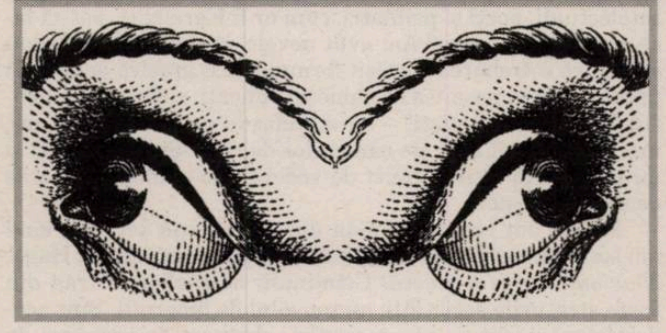

ÎNCĂ UN OM
A INTRAT ÎN LEGENDĂ DUPĂ CE
A ÎNCEPUT SĂ ORGANIZEZE
EVACUAREA NOPŢII PRIN OS

● Încă un om a intrat în legendă: Wim Vansevenant. Pentru a treia oară, el a ocupat ultimul loc în Turul Franţei, cu aproape patru ore întîrziere faţă de cîştigător. Pînă azi, au existat doar patru ciclişti care au fost de cîte două ori „lanternă roşie". Se apreciază că această performanţă nu e deloc uşoară şi are strategiile, ba chiar satisfacţiile ei. De altfel, omul e convins: „Prefer să fiu ultimul decît penultimul". Wim, muritorii te salută! (**R. C.**)

● După ce au reuşit să alimenteze un tren cu combustibil obţinut din alcoolul de contrabandă, suedezii intenţionează ca în iarna ce vine să capteze căldura degajată de trupurile celor 250.000 de navetişti care se înghesuie zilnic în Gara Centrală din Stockholm şi să asigure, astfel, 15 procente din necesarul de combustibil folosit la încălzirea unei clădiri de birouri din apropiere. Căci, în Suedia, nimic nu se pierde, totul se transformă în combustibil. (**M. C.**)

● Molima interdicţiilor de tot felul a început să lovească din ce în ce mai haotic, noii interzişi fiind cremvurştii (pe care cercetătorii americani i-au acuzat că, în consum zilnic, cauzează cancer) şi Popeye Marinarul. Cel din urmă e violent şi fumează, îndemnînd copiii la viciu. Dacă lăsau liber la halucinogene, mai puteam înţelege, aşa însă, raţiunea unora ajunge să nască monştri. (**S. G.**)

● Pe lîngă efecte devastatoare, inundaţiile au şi darul de a stimula oratoria reportericească, mereu nemulţumită de simpla relatare a faptelor. O voce mînioasă se iţeşte pe un post TV: s-a săturat să tot spună cum capii statului survolează teritoriile, aterizează şi dau sfaturi. Şi noi. Dar ne-am săturat şi de resemnarea mioritică a primarilor, care ar trebui să organizeze evacuarea oamenilor şi distribuirea ajutoarele. Însă unii dintre noi – printre care mă număr – ne-am săturat şi de indignarea de sezon a gazetarilor cu pantalonii suflecaţi şi microfonul scăldat în salivă. (**M. B.**)

● Dacă aveţi impresia că meseria de crainică e floare la ureche, curată lectură de promptere în mişcare, urmăriţi-o cinci minute pe protagonista blondă a ştirilor de la miezul nopţii la Realitatea TV. Imită toate modelele din branşă, segmentează căznit, face glume pline de flegmă, iar rezultatul e, noapte de noapte, *horror*. (**S. S.**)

● O ştire, într-o seară, la un post de radio: „Măsurile de intervenţie ale autorităţilor în zonele sinistrate sînt îngreunate de numărul extrem de mare de funcţionari publici plecaţi în concediu...". Cîte zeci de funcţionari poate avea o primărie de comună? Presupunînd că are multe zeci, care sînt şansele ca toţi să fie plecaţi în concediu în acelaşi timp? Şi dacă n-ar fi fost plecat nici măcar un funcţionar, cu ce le-ar fi fost autorităţilor de ajutor? I se pare cuiva că situaţia încă nu este atît de gravă încît se mai poate rezolva punîndu-i pe „funcţionari" să dea la lopată şi să facă diguri din saci de nisip? Sînt eu singura căreia i se pare că ceva miroase a „datul cu pisica" din stînga-n dreapta şi viceversa? Şi, dacă tot veni vorba, despre ce fel de măsuri vorbim? Probabil că despre cele făcute „la disperare", după ce cuţitul va fi trecut de mult prin os. Că de altele nici nu poate fi vorba (v. anii trecuţi, cînd sate întregi au fost aproape rase de pe faţa pămîntului de ape). Şi, că tot am deschis subiectul, despre ce autorităţi vorbim? (**R. T.**)

LIMITA NATURALĂ
APARE CHIAR ATUNCI CÎND CINEVA
DESCIFREAZĂ OLFACTIV
UN NUME CU GREUTATE PENTRU
A-ŞI APĂRA, CU PUŢIN UMOR,
ALERGIA LA ACCENTE

● Ministrul Economiei şi Finanţelor spune că ar putea dubla plafonul pînă la care un individ poate contribui la sistemul de pensii private facultative, aşa numitul pilon III. Asiguratorii spun că limita de 200 de euro, care există în prezent, ar descuraja populaţia să contribuie la sistemul privat de pensii. Tot asiguratorii scot în evidenţă avantajul că românii vor putea astfel să economisească mai mult. Contribuţia ar putea fi foarte bine şi fără limită, numai că limita naturală apare chiar atunci cînd cineva vorbeşte entuziast despre avantajul pe care l-ar avea un altul dacă îi încredinţează lui cît mai mulţi bani. (**A. M.**)

● Cercetătorii israelieni au reuşit „digitalizarea mirosurilor", astfel că pentru fiecare dintre cele 70 de mirosuri (japonezii au descoperit numărul răspunsurilor neuronale olfactice acum cîţiva ani) computerul trimite un semnal electronic pe care creierul îl descifrează olfactiv. Aştept implementarea acestui soft în mijloacele de transport în comun pentru ca noi toţi să mirosim în drum spre job trandafiri, liliac, mărgăritare (în fiecare zi o altă floare). (**M. C.**)

● Daţi-mi voie să nu fiu de acord cu două impresii culinare de dată recentă, aparţinînd unor nume cu greutate. Mai întîi, fostul nostru coleg – şi ex-ministru – Adrian Cioroianu scrie în *Adevărul literar & artistic* despre faptul că „la capitolul *breakfast,* nu ştiu cîţi pot intra în competiţie cu evreii: mezeluri, brînzeturi şi patiserii, iaurturi" ş.a.m.d.; e clar că am mîncat în locuri diferite... Care „mezeluri"?! Ce mezeluri sînt alea care n-au porc în ele?? Apoi, Lucian Mîndruţă povesteşte, chiar în *Dilema veche* de săptămîna trecută, cît de groaznic a mîncat în Italia... În *Italia!!!* Din propriile mele experienţe, pot afirma cu mîna pe inimă că lucrurile stau taman pe dos! Aşa că am luat ambele opinii ca pe nişte sărmăluţe-n foi de viţăvercea... (**a. l. ş.**)

● Într-un roman de Philip Roth, citit abia acum, la Praga, prin anii '60, unul dintre eroi îl întreabă pe un prieten care, pentru a-şi apăra cariera literară, devine informator la Secu (dar „le scrie" foarte prost şi, din cauza asta, este disperat): „Cum vrei să ajungi un mare scriitor dacă eşti un turnător fără talent?". Întrebarea, de un sarcasm distrugător, îmi înveseleşte vara lui 2008, într-un Bucureşti încă apăsat de problemă. (**R. C.**)

● „Autoironia, condimentată cu puţin umor, este cea mai eficientă cale pentru un bărbat de a ajunge în patul unei femei" – scrie *The Telegraph* (http://www.telegraph.co.uk/news/newstopics/howaboutthat/2463131/Self-deprecation-the-key-to-the-art-of-seduction.html), citat de HotNews.ro. Asta poate la ei, acolo, în cultura autoironică a Marii Britanii... (**M. V.**)

● Cercetătorii elveţieni au elaborat un vaccin care tratează alergia la pisici testîndu-l pe şoricei. Îi anunţ pe cercetătorii elveţieni că bunicul meu are o pisică pe care ar putea testa cu succes vaccinul contra alergiei la şoareci. (**M. C.**)

● Lupta împotriva încălzirii globale capătă accente inumane. Doi cercetători britanici au propus foarte serios în *British Medical Journal* ca familiile din ţările dezvoltate să se limiteze la doi copii, pentru că micuţii occidentali produc mai multe gaze de seră decît cei din lumea a treia. Două lucruri decurg de aici. 1) Cu această ocazie a fost deconspirat un mare poluator, Al Gore, care are deja 4 copii. Or să-i ia Premiul Nobel înapoi? Şi 2) (nu neapărat în ordinea importanţei): dacă mai au multe idei de acest tip, activiştii din domeniu s-ar putea să-l numească în curînd ca membru onorific al mişcării, *post-mortem,* pe Adolf Hitler. Şi el gîndea la fel: ca să salvezi Pămîntul, totul e să scapi de pămînteni. (**M. Ş.**)

DACĂ ERA VORBA
DE CUVINTE AGRICOLE,
MĂTURĂTORII VOR ADUNA
UN FINAL FERICIT

● Anunţ în *România liberă* de luni, 28 iulie 2008: „GRADINITA Fortza Ursuleţului de Pluş anunţă scoaterea la concurs a 6 posturi de educatoare". Reacţie la anunţ în *Dilema veche* de joi, 31 iulie 2008: „Dacă era vorba de Grădinitza Fortza Ursuletzului de Plush, m-ar fi tentat un post de educator-matritzer". (**D. S.**)

● Conform ultimului top *Forbes* al celor mai bine plătiţi actori de la Hollywood, Cameron Diaz şi Will Smith ocupă primele două locuri. Cu alte cuvinte nici măcar visul american nu mai rezervă locuri de top celor musai talentaţi... (**S. G.**)

● Din ciclul „la magazine de agricultură, denumiri din cultură": în Tătărani, lîngă Ploieşti, e un magazin de pesticide, seminţe, îngrăşăminte agricole. Se numeşte *Glissando.* (**M. V.**)

● Degeaba dăm vina pe primari! Pe „şpăgarii" din administraţie, pe nepăsare şi pe indolenţă! Am ajuns la concluzia că acest popor îşi are spaţiul public pe care îl merită. Într-o intersecţie de cartier socialist, au apărut peste noapte nişte vase de ceramică cu muşcate roşii. M-au surprins: era o neaşteptată pată de culoare. A doua zi, muşcatele erau în parte smulse şi pămîntul răscolit. Peste încă o săptămînă, probabil că măturătorii vor aduna cioburile. Stăteam lîngă unul dintre vase şi ţîţiiam nemulţumită de una singură, cînd un cotor de măr aruncat cu furie de la etaj era să mă nimerească drept în cap. (**A. P.**)

● Cei de la „Campofrio" se laudă că, dacă le cumpărăm salamul, putem găsi în el lănţişoare şi litere de aur. Prin urmare, ne promit un final fericit: după ce te-ai operat să-ţi scoţi litera înghiţită, te bucuri că ai un nou medalion de aur. (**C. P.-B.**)

Slavenka DRAKULIC

Doctorul poet şi domnul criminal

Poate că, într-adevăr, Radovan Karadzici e diferit. De altfel nici nu arăta la fel cu ceilalţi – butucănoşi, slinoşi, generali cu carnea flască, neraşi, cu privirea de vulpe a hoţilor de rînd, ca a şoferilor de taxi, de fapt ofiţeri ai poliţiei secrete. Karadzici este un bărbat înalt, trupeş, cu o bărbie voluntară şi ochi mari. Cu părul lui lung încărunţit, seamănă mai curînd cu un star rock decît cu un politician. Poţi uşor să ţi-l închipui pe o scenă cu microfonul într-o mînă – l-am şi văzut aşa, dar nu era un star al muzicii rock. Avea un *flair* al lui şi charismă. Povestea vieţii lui începe, ca într-un scenariu de film, într-un sătuc din Muntenegru, unde s-a născut, apoi a ajuns în oraşul Sarajevo, apoi la universitate, a dobîndit celebritatea de poet şi în cele din urmă postul de preşedinte al Republicii Srpska, ca să nu mai pomenim de gloria unuia dintre cei mai urmăriţi criminali internaţionali. În gloata prezentă zilnic pe ecranele TV, poate fi găsit un personaj mai interesant decît acesta, combinaţie între figura tradiţională a haiducului şi guzlarul, poetul tradiţional recitînd poeme epice, acompaniat la un instrument de coarde? Karadzici e sinteza între doctorul poet şi domnul criminal. Deoarece el este un criminal de război, şi a devenit astfel din pură trufie. Vanitatea nu este o crimă ca atare, devine aşa doar cînd l-a împins în poziţia de unde a putut şi chiar a ordonat exterminarea a 8000 de musulmani la Srebrenica în 1995, ca să menţionăm doar asta.

Criminalii de război se trag din toate straturile societăţii, au tot soiul de biografii. Sînt academicieni, scriitori sau mecanici, chelneri, funcţionari de bancă sau ţărani.

De cîte ori mă gîndeam în anii aceştia la Radovan Karadzici, îmi revenea în minte aceeaşi imagine, de neuitat. E dintr-un documentar filmat în timpul asediului oraşului Sarajevo, unde se vede o apariţie a lui la Pale, o înălţime de pe care militarii sîrbi trăgeau cu mitraliera în oraş. Karadzici era însoţit de un oaspete, poetul rus Eduard Limonov. Oraşul asediat, Sarajevo, se întinde în vale, la picioarele lor, ei văd clar fiecare clădire, fiecare stradă, fiecare copac de acolo. S-ar putea spune că e poziţia ideală de tragere. Într-o elegantă haină neagră, cu un fular împrejurul gîtului – e iarnă –, galant, Karadzici, zîmbitor, îi oferă oaspetelui şi camaradului său poet „un cadou special", aşa cum se şi cuvine unui rege medieval, cu drept de viaţă şi de moarte asupra supuşilor. Îi oferă lui Limonov posibilitatea de a trage de la o mitralieră care ţintea oraşul. Aşa, de banc. „Încearcă" – i-a spus aţîţător, provocîndu-l. Ca într-un film, cînd regele îi oferă arma sa unui musafir ca acesta să tragă într-o fiară sălbatică. Doar că în oraşul asediat trăiau oameni, nu animale sălbatice.

Limonov acceptă provocarea, îngenunchează în spatele mitralierei şi trage. Toată lumea e încîntată, omul acesta e unul de-ai lor, e exact ca ei! Deşi e poet, nu e un papă-lapte! La fel ca poetul lor, a dovedit că e un bărbat adevărat. Ca şi cum a fi poet în Balcani sau psihiatru sau intelectual nu are nici o valoare. Apoi, amîndoi dau pe gît o şliboviţă împreună cu soldaţii, mănîncă o bucată de carne de porc friptă şi nu se întreabă dacă Limonov a ucis pe cineva sau nu.

Cimitirul din Sarajevo

După ce am văzut acest documentar, eu m-am întrebat dacă Limonov a ucis pe cineva sau nu. Cum se întîmplă că intelectuali, poeţi şi psihiatri, cum ar fi Karadzici, pot să facă asemenea lucruri? Am avut nevoie de timp ca să-mi dau seama că întrebarea e greşit formulată. E greşită pentru că porneşte de la premisa că oamenii educaţi, sofisticaţi – pentru Dumnezeu, artişti! – au standarde morale superioare, mai înalte decît cele ale oamenilor de rînd. Şi apoi, iarăşi şi iarăşi, vedem că din punct de vedere etic şi moral ei nu se deosebesc de noi.

Mi-am dat seama de asta din experienţă proprie, cînd am scris cartea despre criminalii de război judecaţi la Haga, *N-ar omorî nici o muscă*. Criminalii de război se trag din toate straturile societăţii, au tot soiul de biografii. Sînt academicieni, scriitori sau mecanici, chelneri, funcţionari de bancă sau ţărani.

Prima noastră reacţie este să-i denumim pe criminalii de război – Radovan Karadzici, Ratko Mladici sau Slobodan Miloşevici – „monştri", pentru că e cel mai lesnicios mod de a te elibera de gîndul îngrozitor că noi, de asemeni, am fi capabili să comitem sau să dăm ordin să se comită atrocităţi. Dar ei nu sînt monştri. Noi toţi, oamenii obişnuiţi, ne purtăm aşa unii cu alţii – poeţi şi poştaşi la un loc. Fiinţele umane pot la fel de bine să producă răul sau binele. Dar avem posibilitatea de a alege. Radovan Karadzici a ales puterea şi puterea în timp de război are un preţ ridicat, pe care acum îl plăteşte.

Privind la BBC imaginile difuzate după arestarea lui Karadzici, am revăzut chipurile lui Franjo Tudjman, Alia Izetbegovici, Slobodan Miloşevici, Zeliko Raznatovici-Arkan... Sînt toţi morţi acum şi nu mai departe decît ieri, ei decideau destinul nostru. Tînăra generaţie a Serbiei, copiii născuţi după 1990, nici nu ştiu cine sînt conducătorii ăştia. Prin arestarea lui Karadzici, au şansa să afle ceva despre această parte a istoriei lor. Unul dintre factorii cei mai problematici, acum, la treisprezece ani după acordurile de la Dayton, este că Serbia – principalul agresor – îşi neagă trecutul. Sîrbii spun că ei au fost victimele. Şi într-adevăr au fost victimele politicii naţionaliste, agresive a lui Miloşevici, victimele bombardamentelor americane din '99. Ceea ce nu-i absolvă de faptul că au votat de trei ori pentru acelaşi Miloşevici, de felul cum aplaudau tancurile sîrbeşti, pentru felul cum au susţinut partidul fascist al lui Seselj, pentru că au întors spatele Europei şi lumii.

Fără adevăr nu există dreptate, dar în situaţia acestor războaie, dacă nu se va face dreptate nu vom afla adevărul.

În cele din urmă, arestarea lui Karadzici este o şansă: se poate întoarce o pagină, care nu e albă. În străinătate va fi euforie, va fi lăudat curajul Guvernului sîrb, dar cetăţenii sîrbi trebuie să realizeze că este şi şansa lor. Căpeteniile politice au murit de mult, cîţiva criminali de război sînt arestaţi şi fiecare trebuie să-şi examineze propria viaţă şi propria contribuţie la politicile din ultimii 20 de ani.

Cea mai importantă consecinţă a acestei arestări întîrziate va fi poate alta: procesul lui Karadzici ne va ajuta să aflăm adevărul despre războaie. Oricare ar fi adevărul despre Tribunalul Internaţional, în orice proces se dezvăluie un fragment de adevăr. Cea mai acută necesitate a oamenilor din Belgrad şi Zagreb, din Sarajevo şi din Pristina este adevărul. Fără adevăr nu există dreptate, dar în situaţia acestor războaie, dacă nu se va face dreptate nu vom afla adevărul.

traducere
de Magdalena BOIANGIU

PUBLICITATE

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **V**, nr. **234** ● 7-13 august 2008 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Soljeniţîn“

pagina **3**

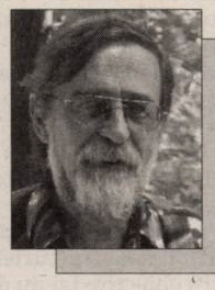

Vintilă Mihăilescu
„Teferici“

pagina **7**

Georges Banu
„Istorice, tragediile romane“

pagina **13**

DOCUMENTUL ȘI ISTORIA

© I. Muntean

„După adevăr a umblat și de o minciună a dat.“ ● „Îi curge printre degete adevărul, ca din brînză zerul.“ ● „Pînă adevărul învață, minte de apa îngheață.“ ● „Tu te ții de adevăr și el te trage de păr.“ ● „După ce-ți spune o minciună, vrea alta mai mare să-ți spună.“

Proverbe românești

5 948467 001862 31

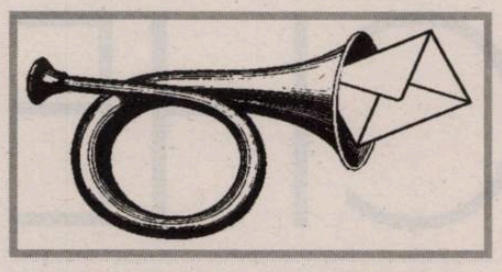

Nr. 233: *„Noul individualism“*

Viaţa pili-pili – sau viaţa tradusă –

Pili-pili nu este o revistă de lux. Ea nu este nici măcar o revistă, ci un fel de intermediar, un soi de filtru inversat prin care oferta nu este selectată – asta ar fi fost una dintre condiţiile luxului –, ci este multiplicată. Avînd ca subtitlu „Ce-mi oferi tu astăzi?“ *pili-pili* îţi oferă diversitatea, toată.

Dacă tot am ajuns în posesia ei, am zis să o răsfoiesc. Micul editorial nesemnat de la început spune ceva promiţător: dacă nu te duci nicăieri în vacanţă, nici o problemă – urmînd sfaturile *pili-pili,* viaţa însăşi va deveni o vacanţă în aşa fel încît la sfîrşitul verii bucuria ta *pili-pili* va putea rivaliza cu bronzul arogant al colegului tău, proaspăt întors din vilegiatură. Ca să profiţi pe deplin de avantajele vieţii *pili-pili,* totul e să nu te grăbeşti. Rezultatele se vor vedea în septembrie.

Ce ar trebui să faci? În primul rînd, cum spuneam mai sus, o încetinire de ritm, adică, într-un fel, a mai adăuga un *pili* la *pili.* Astfel, vei putea descoperi arta de a te da cu bicicleta folosindu-te de accesorii din ce în ce mai eclectice, simţind cum, asemeni lui Hermes, îţi cresc aripi la picioare. Vei putea descoperi infinitele creaţii de sorbeturi şi îngheţată, saloanele de frumuseţe şi, nu în ultimul rînd, noua modă de fortificare a personalităţii, *coaching*-ul. Voi vorbi doar despre două dintre ele.

Mersul pili-pili pe bicicletă. Ideea generală ar fi să pedalezi din cap pînă în picioare. Pentru asta îţi trebuie, dacă eşti sportiv, un tricou special de biciclist pentru circulaţia corectă a transpiraţiei, mănuşi – atenţie, nici prea strîmte, nici prea largi –, un fel de pantofi sport, adaptaţi pentru bicicletă – *pili-pili* ne spune că moda de anul acesta ar fi un fel de pantofi-pedală care se inserează direct în manivela de la bicicletă –, apoi ochelari speciali de biciclist, care să prevină praful în ochi şi, în fine, nu trebuie să uitaţi să adaptaţi înălţimea de la şa. Dacă nu sînteţi sportiv, atunci vă puteţi mulţumi cu: o vestă reflectorizantă, eventual una „design“, cască de protecţie, pneuri adaptate, abţibilduri cu animale şi flori, o şa personalizată, o sonerie în formă de banană sau gărgăriţă (pentru toate acestea avem şi poze ilustrative), un kit halogen şi – ce să facem dacă nu sîntem sportivi – un cardiometru. E mult? E puţin? Nu ştiu. E *pili-pili.*

Antrenorul de personalitate. *Pili-pili* păstrează denumirea originală *coach,* de altfel aceea care se foloseşte în domeniu. Ca şi în cazul bicicletei avem o idee generală: Niciodată fără *coach*-ul meu! *Coaching*-ul se adresează – ne spune *pili-pili* – oricărei persoane gata să se repună în discuţie, care caută să se adapteze unei noi situaţii, să se simtă mai bine, să-şi afirme personalitatea, să spună adio tristeţii, să meargă în direcţia bună, să lupte contra stărilor negative sau, pur şi simplu, celor care vor să schimbe ceva în viaţa lor. *„The coach“* este un însoţitor specializat. Astfel, există un *coach* de sport, un *coach* de frumuseţe, un *coach* de sănătate, un *coach psy,* un *coach* nutriţionist. *„The coach“* te însoţeşte „pentru ca tu să găseşti în tine ceea ce este mai bun“. Articolul, în franceză, păstrează fidel termenii din domeniu şi aflăm astfel cum este denumit cel vizat de această activitate. De exemplu, *Le coach stimule le coaché.* Mi-e teamă să încerc o traducere în română. Aflăm din articol că International Coach Federation a raportat în 2007 un profit mondial aproximativ de 1 miliard de dolari, rezultat bineînţeles din activitatea de *coaching.*

Cum spuneam, oferta *pili-pili* este foarte variată. Îmi e greu să mi-l imaginez pe cel care ar încerca să fie *pili-pili* fie şi numai în cele două domenii de mai sus. În spatele atîtor detalii, cel care vrea să fie *pili-pili* va deveni din ce în ce mai mic. Din el nu am mai vedea decît o sonerie-gărgăriţă, nişte ochelari de soare, o vestă reflectorizantă, nişte pantofi-pedale, toate acestea mergînd spre un cabinet de coach pentru o viaţă mai bună.

Dorel BUCUR
dorelbucur@yahoo.fr

N. red.: Am înţeles: spui „pili-pili“, zici „adio tristeţii“! Vom încerca.

Nr. 232: Articolul lui Teodor Baconsky, *„Civilizaţie“*

„Ecumenismul e răsuflat?“

Dragă domnule Teodor Baconsky,

În numărul 232 al revistei săptămînale *Dilema veche,* am citit şi recitit cu interes şi cu dorinţa sinceră de a pătrunde textul semnat de dvs. Este vorba despre articolul intitulat „Civilizaţie“ (revista a apărut în săptămîna 24-30 iulie a. c.).

Am să vă rog să aveţi amabilitatea de a dezvolta – în măsura în care veţi considera că este cazul –, sensul şi implicaţiile afirmaţiei dvs. din ultima parte a textului: „Ca ideologie metaconfesională, ecumenismul e răsuflat (după ce şi-a trăit euforiile şi şi-a demonstrat limitele)“.

Simt că trebuie să vă spun despre mine că sînt unul dintre „metişii spirituali“ ai acestui popor – mama mea (ardeleancă), fată de preot greco-catolic, iar tatăl meu, băiat de olteni ortodocşi (scuzaţi pleonasmul), stabiliţi după anul 1930 în comuna Cioplea – astăzi înglobat în sectorul 3 al Capitalei.

În acest context, poate că am avut privilegiul de a gusta din frumuseţea şi apropierea ambelor Liturghii, atît cea ortodoxă cît şi cea greco-catolică. Iar după ce sora mea s-a măritat, la începutul anilor '90, cu un cetăţean italian – aţi ghicit, romano-catolic! –, am căutat să înţeleg şi să mă apropii de spiritul latin, de Roma. O mare bucurie am avut să îl vedem pe Papa Ioan Paul al II-lea la Bucureşti, nu-i aşa?...

Eu unul mi-am simplificat pe cît am putut grila de înţelegere a lucrurilor şi mi-am spus astfel: dacă Biserica a fost una vreme de 1054 de ani, iată: pot trece încă 1054 de ani de dezbinare – suficient pentru ca în anul 2108 să ne bucurăm de o Mare Unire. Pentru aceasta, trebuie să începem pregătirile, căci o sută de ani, în ritmul de azi, trec foarte repede... Şi sînt atîtea de recuperat şi de transferat dintr-o parte în cealaltă!

Vă rog deci, domnule Baconsky, să aprofundaţi tema enunţată mai sus, asigurîndu-vă că la rîndul meu, voi face tot ce îmi stă în puteri să explic celor cu care mă întîlnesc în drumurile mele, *că mult mai multe sînt lucrurile care ne unesc decît acelea care ne dezbină,* dar mai ales că Voia Domnului va fi aceea care pînă la urmă va developa lucrurile într-un sens sau altul.

Cu multă consideraţie,

Călin DIACONU
diaconu.calin@gmail.com

Nr. 231: *„Turismul cultural“*

O cale ferată cinică: Oraviţa-Anina

Stimată doamnă Ruxandra Tudor,

Citind articolele care făceau obiectul temei coordonate de dvs., dar mai ales „Multă teorie, puţină practică“, vă propun următoarele: turismul cultural să se ocupe nu numai de lucruri şi fapte legate exclusiv de ştiinţele umaniste şi literatură şi pe care sociologii noştri moderni nici nu le socotesc reprezentative pentru civilizaţia românească (P.I. Culianu, Adrian Marino, Virgil Nemoianu, I. Negoiţescu, Alina Mungiu etc.), ci de multitudinea de „culturi“ care constituie, de fapt, cultura unui popor. Nu de mult, o americancă care ne-a vizitat, la plecare a conchis: „Le lipseşte cultura tehnică“, afirmaţie în sprijinul căreia aduc – anexat – o monografie despre calea ferată Oraviţa-Anina şi care în 2013 va împlini 150 de ani de existenţă. După epuizarea zăcămîntului de huilă superioară care a alimentat marile furnale ale Europei Centrale şi de Sud-Est şi după ce proiectul, născut mort, al termocentralei de la Crivina-Anina a fost abandonat, CFR-ul are o idee genială: închiderea liniei ferate ca nerentabilă, găsind astfel sursa cheltuielilor sale neraţionale.

Propun să se treacă la o ierarhizare a valorilor noastre turistice, ţinînd cont de criterii obiective (şi nu de unele îmbîcsite de prejudecăţi şi subiectivisme gen patriotismul local) prin nişte comisii din care să facă parte şi străinii care stau de mai mult aici sau care ne cunosc mai bine.

Temeiurile de ordin tehnic care concură la unicitatea căii ferate Oraviţa-Anina:

- prima cale ferată montană din România (1863) şi a doua din Europa;
- este şi astăzi cea mai performantă tehnic şi printre cele mai pitoreşti;
- are cele mai mici raze de curbură (114 m);
- are cele mai mari declivităţi (pante) – 21 la mie;
- cele 160 de curbe, raportate la lungimea totală a traseului, reprezintă 70% din aceasta; 80% din aceste curbe au o rază de curbură sub 200 m (valoarea normală) şi acoperă cca 20 km;
- pe acest traseu nu pot circula decît locomotive şi vagoane speciale, cu un anumit ampatament (distanţa dintre osii sau pivoţii boghiurilor), care se pot înscrie în raze de curbură mici;
- aici întîlnim cele mai mici distanţe dintre tren şi pereţii stîncoşi ai tunelurilor sau defileelor; din acest motiv, ferestrele sînt parţial blocate;

Exploatarea căii ferate se face în baza unui Regulament special care prevede:

- viteza maximă admisă, pe 3/4 din lungimea traseului, este de 20 km/h;
- frînarea este mixtă (automată şi manuală) pentru a menţine trenul întins la coborîre;
- tonajul este limitat: 580 t la urcare, din motive de capacitate de remorcare, şi 850 t la coborîre, din motive de capacitate de frînare;
- împingerea trenurilor este interzisă (excepţie: în gara Gârlişte);
- mecanicii de locomotivă trebuie să aibă autorizaţie specială, care-şi pierde valabilitatea după trei luni de inactivitate;

Tronsonul median Lişava-Gârlişte se singularizează prin:

- din cei 11 km, cît măsoară acest tronson, numai 200 m (!) sînt orizontali;
- panta maximă, de 21 la mie, afectează jumătate din întreaga lungime;
- raza minimă de curbură (114 m) este prezentă doar aici;
- intrarea pe cel mai mare viaduct al traseului, Jitin, se face ieşind din tunelul Zeiler (Jitin) printr-o curbă de 114 m, în pantă, şi se iese intrînd în tunelul Ţigla, cu aceeaşi rază de curbură şi tot în pantă;
- intrarea în gara Gârlişte se face după ce întreaga garnitură a intrat în tunelul din imediata apropiere şi prin rebrusare (schimbarea sensului de mers), în pantă, face operaţia de garare.

Cu stimă,

Traian C. NOVAC
Timişoara

P.S. Era să uit: încercaţi vă rog să salvaţi de la o eventuală valorificare la „fier vechi“ calea ferată amintită.

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Românul în străinătate**
- **Viaţa intelectuală în provincie**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 12.500
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Soljenițîn

Motto: „Datorez mai mult lui Soljenițîn decît majorității sociologilor, istoricilor și filozofilor care reflectează, de 30 de ani, asupra destinului Occidentului. E misterul acestui text care, abia rostit și publicat, a făcut să basculeze peisajul și reperele noastre ideologice.“

Bernard-Henri Lévy, 1977

Soljenițîn a avut vocația de a fi, în mai toate etapele vieții sale, prost plasat. Și de a cîștiga tot ce se putea cîștiga de pe urma acestui amplasament oblic. A fost prost plasat cînd, în corespondența sa de pe front, unde slujea cu grad de căpitan, și-a îngăduit observații critice cu privire la Stalin. O sinceritate care l-a costat opt ani de temniță grea. În acești opt ani, s-a adunat materia *Arhipelagului Gulag* și a întregii sale conduite ulterioare. A fost prost plasat cînd, expulzat din Uniunea Sovietică, a debarcat într-un Occident care tocmai se străduia să refacă „unitatea stîngii“ și era incomodat de informația abundentă despre „industria penitenciară“ sovietică pe care o punea în circulație disidentul rus. În Franța, François Mitterrand și Georges Marchais tocmai semnaseră un program comun de guvernare. Max-Pol Fouchet, om de televiziune și colaborator la *Le Point*, nu se sfia, în 1974, să declare că Soljenițîn „servește drept mașinărie de război împotriva URSS în primul rînd, împotriva socialismului în general, iar, la noi, împotriva unirii stîngii“. A fost atacat în *Témoignage chrétien* ca și în *Tel Quel*, *L'Humanité* și *L'Unité*. S-a ajuns, în tabăra socialistă, foarte departe. Iată un citat din *L'Unité* (reprodus de Jean Sévillia, în *Terorismul intelectual):* „Personajul neliniștește fizic. Chiar și bine spălat și proaspăt ras, el oferă latura îndoielnică a mujicului din legende, cu ridurile adînci care îi brăzdează fața și îi dau aspectul simian al acelor maimuțe triste care se uită cum trec plimbăreții de duminică“. Pe de altă parte, impozante figuri ale stîngii suferă, după lectura lui Soljenițîn, adevărate conversiuni. E cazul lui André Glucksmann care ajunge să spună că Gulagul e deja conținut în opera lui Marx, al lui Bernard-Henri Lévi (în *La barbarie à visage humain,* unde Soljenițîn e comparat cu Shakespeare și Dante) sau, din generația mai vîrstnică, al lui Pierre Daix. Evidențele cîștigă teren. Confirmat de un premiu Nobel, acceptat ca unul din principalii contributori, alături de papa Ioan Paul al II-lea, la destrămarea sistemului comunist, prin dezvăluirea masivă și detaliată a crimelor lui, Soljenițîn e, în cele din urmă, *vo-lens-nolens,* preluat în galeria prestigiului public.

El nu putea rata însă o nouă ocazie de a fi prost plasat: după marile schimbări din 1990, scriitorul se întoarce în Rusia. Iar detractorii lui, care îi suportaseră greu glorificarea, au găsit motive eficiente de demolare. Soljenițîn a fost acuzat de panslavism, misticism medieval, gîndire antieuropeană și antimodernă, pe scurt, de toate păcatele „reacționarilor“ ineducabili (din zona estică, mai cu seamă). După ce păcătuise printr-un anticomunism care dăuna cauzei, păcătuia, acum, prin patriotism și credință. Face parte din spiritul vremii să asimilezi rapid patriotismul cu cel mai vulgar naționalism și credința, cu bigotismul ignar. E drept, la această confuzie contribuie, adesea, înseși instituțiile cu pricina: patriotismul devine suspect cîtă vreme e arborat de ipocriți guralivi și gușteri sentimentali, iar credința discerne greu între ce este autentic și subtil și ce este „orthopraxie“ tîmpă. A-l bănui însă pe Soljenițîn de asemenea derapaje e nedrept. Evident, el nu poate fi absolvit, din principiu, de greșeli (omenești) și de erori (partizane). Dar disproporția între binele, pe care l-a făcut, și răul, care i se poate imputa, e astronomică. Iar buna lui credință este dincolo de orice îndoială. La cîte a trebuit să încaseze, nu putea rezista decît prin puterea convingerilor sale, printr-o suverană independență a spiritului și prin devotamentul său, necondiționat, pentru adevăr. Dinaintea trupului său neînsuflețit, ideologii de toate obediențele, de dreapta și de stînga, din apus și din răsărit, trebuie să-și ceară scuze.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Topul intelectualilor publici

De mai mulți ani, revistele *Foreign Policy* (din SUA) și *Prospect* (din Marea Britanie) alcătuiesc un top internațional al intelectualilor publici. Anul acesta, după ce a apărut lista celor 100 de nume, cititorii au putut vota (deh, epoca interactivității!), pe ForeignPolicy.com, preferințele lor. Pe primul loc a ieșit Fethullah Gülen, cleric turc adept al sufismului, stabilit în SUA din 1999. Următoarele nouă locuri sînt ocupate tot de musulmani (v. *Foreign Policy România,* numărul pe iulie-august 2008, pp. 64-67; lista celor 100, pe www.foreignpolicy.com/extras/intellectuals). Au votat peste 500.000 de persoane. Tom Nuttall, senior editor la *Prospect,* scrie că, văzînd cum crește numărul de voturi pentru musulmani, inițial au bănuit că „vreun membru priceput la tehnologie al «Fethullahci», numele colectiv al susținătorilor din toată lumea ai lui Gülen, a pătruns ilegal în sistemul informatic și l-a setat pentru a-și vota automat eroul. Îl vom identifica pe vinovat, îi vom declara voturile nule, ne vom relua lucrul în mod normal și Chomsky va reveni pe primul loc“. Chomsky ieșise primul în 2005, acum a fost al unsprezecelea și primul non-musulman. De fapt, explicația succesului este alta. Ziarul turc *Zaman* a publicat pe prima pagină știrea că Fethullah Gülen se află pe lista celor 100 de intelectuali și i-a invitat pe cititori să voteze. *Zaman* are un tiraj de 700.000 de exemplare și cîteva ediții în alte țări (v. și www.zaman.ro). La cîteva ore după apariția știrii, au început să curgă online voturi pentru Gülen, dar și pentru alți musulmani. „Este clar că, în acest caz, politica identității a cîștigat lupta“, conchide *FP*. „Data viitoare, să nu fiți surprinși dacă o să-i vedeți pe chinezi urcînd în top“, scrie Tom Nuttall. „Campania pentru a trezi cîteva milioane de adepți ai sufismului e o nimica toată față de forța mașinăriei chineze de informație.“

Ca orice top, și acesta e discutabil. Lista celor 100 de intelectuali propuși de *Prospect* și *FP* se bazează, în primul rînd, pe influența pe care o au, în spațiul public, ideile lor. Interactivitatea a scos însă în prim plan, pe lîngă laureatul Nobel Orhan Pamuk (locul 4) ori Tariq Ramadan (filozof stabilit în Elveția), și cîteva figuri care nu sînt nici măcar suficient cunoscute în lumea occidentală, precum Yusuf Al-Qaradawi (cleric care prezintă o emisiune la postul de televiziune Al-Jazeera) ori Amr Khaled (predicator egiptean, stabilit recent în Marea Britanie, pentru a-i educa pe tinerii musulmani de acolo). E limpede că ideile acestora nu au nici pe departe o influență asemănătoare cu ale lui Noam Chomsky, Umberto Eco (locul 14) ori Mario Vargas Llosa (locul 20) în dezbaterea marilor teme globale. Dar votul popular pe care Internetul îl face posibil cu atîta ușurință i-a scos învingători pe reprezentanții acelor „comunități“ care s-au mobilizat mai mult și au votat mai cu sîrg. Seamănă, cumva, cu chestiunea natalității: în lumea occidentală scade, în lumea musulmană crește. Apatie *vs* vitalitate, s-ar zice...

Rezultatele pun însă problema redefinirii „intelectualului public“. Unii dintre musulmanii clasați pe primele locuri nu se încadrează în această categorie, așa cum este ea definită în lumea anglo-saxonă (și, prin extensie, în întreaga lume occidentală). Alan Lightman, profesor de fizică la universitățile Harvard și Cornell, a sintetizat trei niveluri prin care intelectualul public („o persoană specializată într-o anumită disciplină“, care „lucrează în mediul universitar“ și care „decide să scrie și să vorbească pentru un public mai larg decît colegii săi de profesie“) își lărgește audiența și capătă o influență tot mai mare. Primul nivel înseamnă să i te adresezi publicului pe teme extrase exclusiv din disciplina ta: cum s-ar spune la noi (uneori, din păcate, cu mefiență), un act de *popularizare* a unor subiecte științifice ori culturale. Al doilea nivel presupune să scrii despre legăturile disciplinei cu aspectele sociale, culturale, politice ale lumii în care trăiești. Al treilea nivel este *by invitation only:* cînd un anumit intelectual dobîndește un grad ridicat de notorietate, este solicitat să se pronunțe pe tot felul de teme, de la politică la religie, de la războaie la ecologie (v. http://web.mit.edu/comm-forum/papers/lightman.html). E limpede că, de exemplu, Fethullah Gülen ori clericii musulmani din „top 10“ nu se încadrează în această schemă. Dar prezența lor în top are avantajul de a-i face mai cunoscuți în lumea occidentală decît erau pînă acum și, astfel, de a-i „integra“ în spațiul ideilor. Definiția riguroasă a intelectualului public s-ar putea să se dilueze din cauza acestui proces care nu e, de fapt, decît încă o consecință a globalizării. Pe de altă parte, o serie de cărți recente ajung, într-un fel sau altul, la concluzia că rolul public al intelectualilor este în scădere în lumea vestică: Richard A. Posner, *Public Intellectuals. A Study of Decline* (2001), Frank Furedi, *Where Have All the Intellectuals Gone? Confronting Twenty-First Century Philistinism* (2004), Stefan Collini, *Absent Minds. Intellectuals in Britain* (2006).

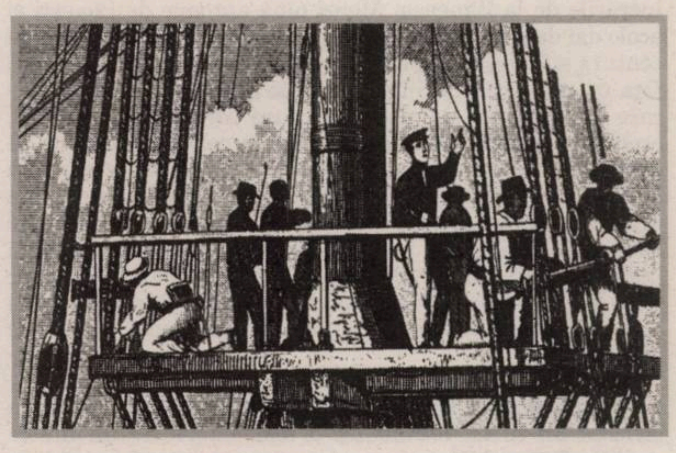

Foreign Policy România încearcă să inițieze (în același număr pe iulie-august) o dezbatere „despre posibilitatea intelectualului public în România“, publicînd un articol al lui Alexandru Bălășescu, care constată că „există o foarte mică aplecare asupra chestiunilor de interes global cu aplicații locale“. După cum, aș adăuga, există o foarte redusă preocupare de a dezbate (măcar) subiectele europene, alături de/împreună cu intelectualii publici din țările „colege“ de UE. Despre toate acestea, în numărul viitor.

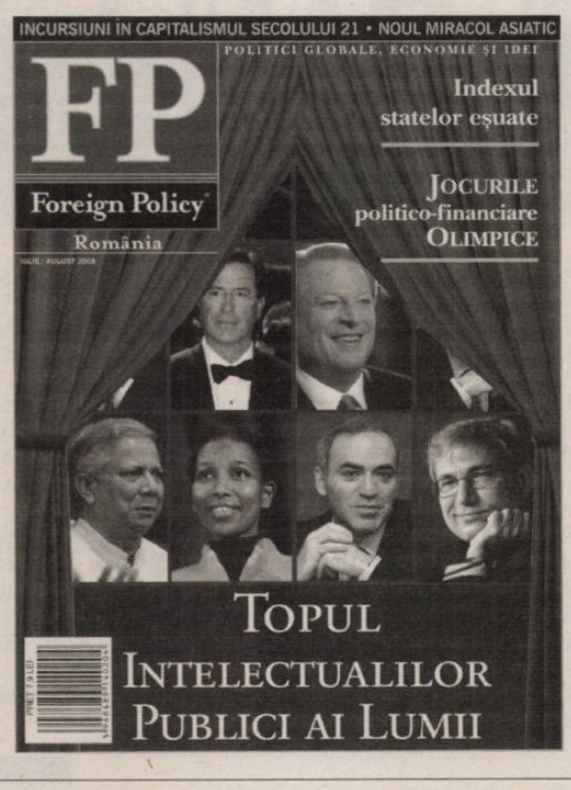

ținerea de minte

„Poezia este incompatibilă cu cea mai minimă restricție.

Sensul ei este «sensul a ceiace trebuie revelat, sensul miracolului necesar». (Novalis)

Înaintea oricărei suficiențe, înaintea oricărei tendințe tinzînd către aparența practică, nimic nu pare a-i fi mai propriu decît o voință constantă de a explora necunoscutul.

Aceasta o face să pară, cel mai adesea, în opoziție totală cu metodele obișnuite ale conduitei umane.

Singurul postulat pe care ea îl acceptă este *erezia.*

Omul a creiat poezia ca să cucerească; ea îi asigură înlăturarea tragicelor bariere ale obiceiului; ea poate să-l facă să vadă, grație fulgerelor care îi brăzdează adîncurile, realitatea totală a lucrurilor; ea îi sugerează mijloace capabile să rezolve gravele antinomii care-l desfigurează.

Poezia este o știință a acțiunei.

Tehnicile ei își au locul just printre marile tehnici ale acțiunei.

Legăturile pe care ea le asigură, menținîndu-și misterul, sînt de natură magică: grație ei oamenii își regăsesc contactul, dar acest contact este asemeni focului, asemeni panicei, asemeni iubirii, asemeni vîntului, asemeni apei, asemeni revoltei, asemeni morții care ne primenește sîngele.“

(Gellu Naum către Victor Brauner, la 27 iunie 1946, în *ATHANOR, Caietele Fundației „Gellu Naum“,* nr. 2/2008)

Luca NICULESCU

asa și pe dincolo

Fără semnalizare

Ca român, cînd circuli pe şoselele din ţară, lucrurile sînt destul de simple: fie cunoşti drumul şi atunci ştii unde trebuie să încetineşti sau unde poţi să accelerezi, unde sînt gropile şi unde sînt ascunse radarele etc., fie nu îl cunoşti, dar ai un prieten care îl ştie şi ţi-l explică („mergi pînă la o staţie de benzină Petrom, faci la dreapta, apoi mai mergi vreo doi kilometri pînă la o casă portocalie, dacă n-or fi vopsit-o altfel, mă rog, mai întrebi tu"). Te uiţi puţin pe hartă, care nu îţi e de mare ajutor pentru chestiunile esenţiale, cum ar fi intrările sau ieşirile din oraşe, şi pleci la drum. Pînă la urmă, te descurci. Situaţia este diferită dacă eşti „cetăţean străin", cum se spune în limbajul administrativ/hotelier/miliţienesc. Am avut ocazia să merg săptămîna trecută prin România cu nişte prieteni din străinătate şi am ascultat cu atenţie observaţiile lor. Perspectiva e interesantă.

Etapa I: Bucureşti-Braşov. Posibilele ieşiri din Bucureşti sînt destul de bine indicate. Ştii pe unde poţi ocoli lucrările de la Băneasa. Mergi pînă aproape de Ploieşti şi acolo dai de alte panouri, deoarece se lucrează la şoseaua de centură a Ploieştiului. Dacă ai ghinionul să ai un camion în faţa ta, nu le vezi la timp şi o iei pe centura de vest, cea pe care o ştii de ani de zile. Din cauza „drumului în lucru", ocolirea oraşului durează o oră, faţă de cele 20 de minute cu care erai obişnuit. Drumul e apoi bine indicat pînă la Braşov. Problema apare însă chiar în oraş: de cînd am fost ultima oară, au apărut nişte sensuri unice pe care nu le cunoşteam (de amicii mei, ce să mai vorbesc). Te iei după indicatoarele „centru", dar ele se opresc la un moment dat, cînd eşti la vreo doi kilometri de Piaţa Sfatului, şi te mai aşteaptă cîteva intersecţii. Ajungi pînă la urmă, ghidat de braşoveni.

Etapa a II-a: Braşov. Ne trezim dimineaţă auzind la ştiri că un turist occidental a fost omorît de un urs la poalele Tîmpei. Ne ducem în zonă, la 400 de metri de hotelul în care stăteam. La televizor, o ziaristă ne spusese cu multă seriozitate că sînt anunţuri pe stîlpii din Braşov despre pericolul pe care îl reprezintă urşii. Pe aleea de sub Tîmpa, nimic sau aproape. Un singur anunţ, în română, în care ni se sugerează să nu hrănim animalele sălbatice (anunţul datat probabil din anii '80, după caligrafie şi calitatea vopselei). Prietenii mei sînt nedumeriţi: zona cu alei pare a fi mai mult un parc, nicidecum o pădure unde ai putea fi atacat de urs. Dincolo de faptul că singurul anunţ era doar în română, expresia „nu hrăniţi animalele sălbatice" i-a dus cu gîndul la veveriţe sau căprioare. Ce bine că erau prea obosiţi cu o seară înainte, altfel s-ar fi plimbat pe acolo.

Etapa a III-a: Şoseaua Braşov-Sibiu. Candidează cu succes la titlul de cea mai periculoasă şosea din România: 140 de kilometri de lucrări cu poduri şi podeţe în construcţie, asfaltări aproximative, plombe cu smoală ş.a.m.d., într-o logică ionesciano-kafkiană. Se lucrează pe bucăţi de 200-300 de metri, după care urmează 500 de metri de pauză. Sînt zeci de locuri unde se circulă pe un singur sens, aşa că trebuie să aştepţi maşinile din sens opus, înainte de a trece tu. Cînd e vorba de pasaje mai lungi, există cîte un semafor care îţi indică momentul în care poţi trece. La pasajele mai scurte, nu există aşa ceva. Te trezeşti că şoseaua pe care mergi cu 80 la oră e blocată de un zid de pămînt. Tragi de volan şi intri pe contrasens, rugîndu-te să nu vină cineva din faţă. Probabil că există un zeu al şoselei Braşov-Sibiu pentru că n-am auzit de multe accidente grave.

Ultima etapă: Sibiu-Sighişoara. Nu e mare lucru de notat la Sibiu la capitolul semnalizări/indicatoare. 2007, anul Capitalei Culturale Europene, e încă aproape şi panourile despre locurile interesante din oraş sînt la locul lor în română, germană, engleză şi franceză. Singura nedumerire a prietenilor mei: biografia lui Brukenthal de la intrarea în muzeul cu acelaşi nume e doar în română şi germană. Cîteva cuvinte în engleză n-ar fi fost de prisos...

În Sighişoara, situaţia revine, ca să zic aşa, la normal: imposibil de găsit drumul către cetate, dacă nu îi întrebi pe

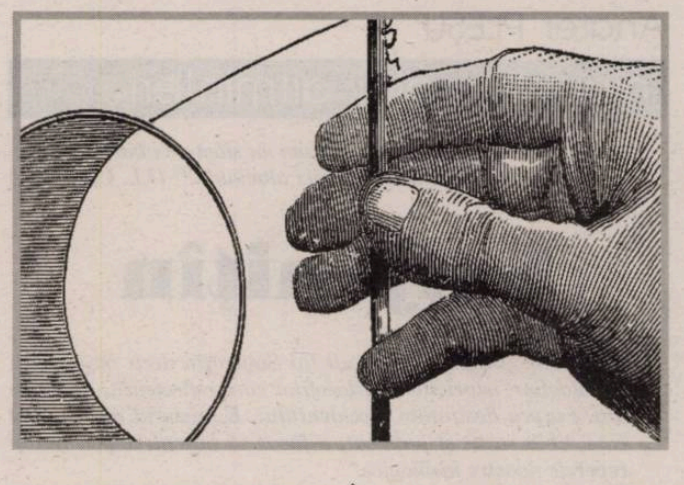

amabilii locuitori ai oraşului. În plus, aici am petrecut cea mai interesantă seară a voiajului nostru. Cinam la restaurantul hotelului Sighişoara, la intrare fiind scris că sînt acceptate cardurile Visa şi Mastercard. Cînd prietenul meu scoate cardul, chelnerul ne spune că nu acceptă decît *„cash"*. „Dar sîntem în Europa! – exclamă amicul meu, cardurile funcţionează!". Chelnerul se uită condescendent la el, apoi mă priveşte complice şi răspunde cu un zîmbet juvenil-impertinent: „Spuneţi-i domnului că om fi noi în Europa, dar aici sîntem *în primul rînd* în România!". Just.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Combinaţia celor trei.** În vizită la Moscova, preşedintele Venezuelei, Hugo Chávez, a declarat într-un elan spontan: „Dacă forţele armate ruseşti vor dori să fie prezente în Venezuela, vor fi întîmpinate cu căldură". Medvedev, preşedintele Rusiei, a fost mai criptic: „Venezuela este acum cel mai important partener al Federaţiei Ruse, relaţiile dintre noi sînt factorul-cheie pentru păstrarea securităţii regionale... Avem o misiune comună: să facem ca lumea înconjurătoare să fie mai democratică, mai corectă şi mai sigură". S-au încheiat patru acorduri între companiile petrolifere ruse şi firma de stat energetică din Venezuela, PDVSA, permiţînd astfel Rusiei construcţia unor depozite în America de Sud şi dezvoltarea unor proiecte de infrastructură şi inginerie. Preţurile nu au fost făcute publice. Chávez vrea să modernizeze armata ţării sale prin achiziţionarea de avioane de luptă Suhoi Su-30, de rachete, tancuri şi submarine Diesel. Conferinţa de presă, la care a participat şi premierul Putin, s-a desfăşurat într-o atmosferă cordială: „Acum sîntem trei: Dmitri, Vladimir şi Hugo, e o combinaţie bună" – a spus Chávez. „Într-un atac implicit la adresa Statelor Unite, care în mod tradiţional consideră America Latină zona sa de influenţă, Medvedev a subliniat importanţa acordată de Rusia celui mai important adversar al Washingtonului din regiune". *(Reuters,* 22 iulie)

● **Mai bine cîntăreţ decît ministru.** Gilberto Gil, ministrul brazilian al Culturii, şi-a dat demisia, motivînd că funcţia oficială îi afectează în mod negativ cariera muzicală. Este pentru a treia oară cînd înaintează o asemenea cerere, dar acum preşedintele Luiz Inacio Lula da Silva a fost de acord: „El revine la ceea ce a fost, un mare artist, dînd prioritate lucrurilor cu adevărat importante". (BBC, 31 iulie)

● **Nu e totul pierdut.** Curtea Constituţională din Karlsruhe, Germania, a aprobat recursul în justiţie intentat de doi patroni de cafenea şi o proprietară de discotecă împotriva legislaţiei anti-tabac din regiunile Berlin şi Bade-Wurtemberg. Cele două landuri vor fi obligate să-şi revadă legislaţia care interzice fumatul în locurile publice, în aşa fel încît să nu mai influenţeze în rău „libera exercitare a meseriei de patron de bistrou". Restauratorii s-au plîns de scăderea cifrei de afaceri şi, bazate pe această decizie, mulţe landuri se pregătesc să-şi revizuiască reglementările. *(Le Monde,* 1 august)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Populaţie 6500

Satul meu n-are nici un semn particular. E pe un rîu mic şi leneş, care nu se poate da jos din pat şi nici din matcă nici măcar după o ploaie zdravănă de o săptămînă. Pe rîu îl cheamă Cotmeana, judeţul e Argeş: cumanii ne-au lăsat în leasing pădurea cu zăvoaie, tăiată pe şest sub orice regim, cîmpul mai întins ca mările de pe Lună, pînă, hăt departe, la Miroşi. Nici nu ştiu dacă localitatea asta există: poate e doar un nume pe care localnicii l-au dat necunoscutului.

Mulţi n-au plecat niciodată mai departe de Piteşti. Alţii, şi mai mulţi, nu s-au mai întors niciodată din Spania. La sărbătoarea satului, la căminul cultural renovat de *puterea politică locală*, cuplurile în etate au primit premii pentru jumătate de secol de căsătorie. Un milion a fost tainul lor anul trecut. Banii n-au recompensat fidelitatea, ci mai degrabă statornicia. Ca şi cărţile de istorie proletcultiste, ţăranii noştri pot spune cu capul sus: „Sîntem aici de-o mie de ani. N-am bătut-o decît de vreo cîteva ori!".

În copilăria mea, satul avea zece mii de locuitori. Îi spunea comună, şi-ar fi ajuns şi oraş. Dar a avut noroc de cîteva împuşcături la Bucureşti şi-a rămas cu două blocuri, pe lîngă care cresc acum curci dezorientate: e greu cînd nu ştii care e curtea stăpînului... Între bogăţiile lui se numără petrolul şi deci ţeava de sondă de furat, folosită în cele mai ingenioase moduri în curtea omului. Facem şi agricultură, însă ne plac mai mult plantele care muncesc pentru noi. Prunele, de exemplu, care n-au nevoie decît de puţină încurajare pentru a se transforma în ţuică. Şi cred că aţi auzit de ţuica de Argeş: ar trebui să-i facem un pavilion dedicat la Fundeni, secţia de boli ale ficatului.

Acum însă, nici oamenii nu mai pot să mai bea cine ştie ce. Cei mai mulţi sînt bătrîni şi nevolnici. Peste bătăturile de la sapă le-au adăugat pe cele de la telecomandă: satul e cablat. Dar nu e ce te-ai aştepta de la nişte oameni care trăiesc în mijlocul naturii: National Geographic merge prost, la fel şi Animal Planet. Butonul unu de pe telecomandă, murdar de pămînt şi sos de roşii vara, uns cu untură în timpul iernii, rămîne ferm fixat pe Taraf TV. Regele audienţei în Republica Rurală România şi Mama Omida a popularităţii.

La ziua satului au cîntat însă live formaţii de largă respiraţie zonală: Doina Argeşului, Doina Oltului şi Doina Gorjului. Toate trei respectă manualul de *branding* care spune că, în lipsă de bani de marketing, numele trebuie să spună exact ce eşti. Fetele tinere care s-au urcat pe scenă aveau, probabil, împreună, cam tot atîţia ani cît un singur spectator din rîndul întîi. Oamenii care au mai rămas pe la casele lor sînt aproape mai bătrîni ca satul, atestat documentar de vreo două secole.

În vremea copilăriei mele, oamenii stăteau pe la porţi duminica să-şi ia ştirile de la cei care treceau. Acum e greu să mai treacă prea multă lume: la 20 de ani baţi satul după o fată, la 60 doar după un medicament... Lumea se împarte şi-acum între cei care muncesc şi cei care profită. Secretarul de la CAP a fost înlocuit de proprietarul de pămînt: cîteo-

dată, coincidenţa de nume dintre ei nu e nici măcar o coincidenţă... Iar progresul, cît e, se cunoaşte la marginea rîului, la groapa de gunoi. Acum e mult mai colorată, de la ambalajele şi pungile retrase la pensie la ţară, unde şi poluarea e mai ieftină şi privită cu mai multă toleranţă.

De fiecare dată cînd merg acolo realizez că nimic nu se schimbă. Trei vile doar s-au ridicat în două decenii. Casele copilăriei mele sînt la locul lor, doar generaţia de babe din faţă a schimbat *dream-team*-ul. Dar nu le poţi deosebi oricum: lipsa de dinţi ţine deja de veşnicia locului...

Apropo de veşnicie: nu ştiu de unde vin oamenii ăştia, din ce timp şi din ce naţie. Ştiu sigur că printre ei am rude. Mi-e greu să încep o conversaţie: ce ştiu eu despre mulsul vacii, despre zilele de sapă, despre rînitul la porc? D-apoi să întreb, seara, pe prispa unei bătrîne din vecini: *Auzi, maică, la ce ţi-a fost bună viaţa asta?*

Oricum sînt sigur că mi-ar răspunde ca bunica: *Deh, ce era să facem?*

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

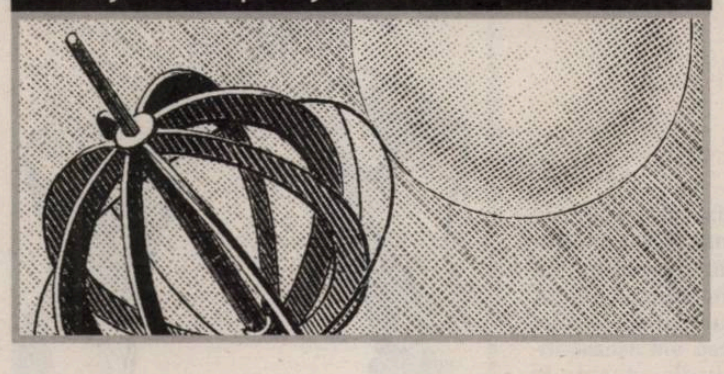

Un om singur

Toţi oamenii importanţi ai planetei ţin să spună cîteva cuvinte bine simţite la moartea lui Soljeniţîn. E imposibil să nu fii şocat de distanţa dintre omagiul oficial şi persoana evocată. Astăzi, cînd veştile despre dictaturile represive vin din Asia şi din Africa, e greu de refăcut ambianţa de dincoace de Cortina de Fier din Europa anilor '60-'70, placa de plumb în loc de cer pentru oamenii liberi; cît de uşor se putea pierde şi această libertate condiţionată, de îndată ce era încălcată interdicţia cu privire la rostirea adevărului. Totul era organizat în aşa fel încît oamenii care vroiau să reziste să se simtă singuri, atît de singuri încît să poată fi luaţi drept nebuni. În aceste condiţii, viaţa şi opera lui Soljeniţîn au constituit un moment de cotitură în eforturile de a spune adevărul despre sistemul comunist.

Fusese un băiat ca toţi ceilalţi, îşi încheiase studiile superioare de matematică; recrutat în ajunul războiului, a devenit căpitan în Armata Roşie. A fost trei ani pe front şi putea să moară de o mie de ori. E arestat în februarie 1945, pentru că îi scrisese unui prieten că Stalin – comandantul suprem – nu e chiar aşa un mare strateg pe cît se spunea. A fost condamnat la opt ani de lagăr. Putea să moară de o mie de ori, printre miile de victime anonime ale sistemului concentraţionar, botezat de el, mai tîrziu, pe urmele birocraţiei sovietice, *Arhipelagul Gulag*. Eliberat în 1953, e diagnosticat cu cancer la stomac. Operat cu mijloace primitive, tratat aşa cum putea fi tratat un om oarecare în spitalele subutilate ale provinciei ruseşti, putea să moară de o mie de ori. S-a simţit dintotdeauna scriitor; cînd i s-a interzis accesul la creion şi hîrtie, compunea şi memora. Datorită unui joc al coincidenţelor şi al conflictelor din lumea literară, nu fără legătură cu spasmele de după dezvăluirile Raportului Hruşciov despre crimele lui Stalin, în 1962, revista *Novîi Mir* publică nuvela lui *O zi din viaţa lui Ivan Denisovici*. Devine celebru – e comparat cu Tolstoi şi Dostoievski –, dar rămîne singur. Nu numai pentru că se desparte de soţie, ci şi pentru că simte apăsarea datoriei faţă de toţi anonimii lăsaţi în urmă pe întinderile Siberiei. I-ar fi fost uşor să se încadreze printre consumatorii de la restaurantul Uniunii Scriitorilor, într-unul dintre grupurile descrise atît de lucid de Bulgakov. Dar el venea din altă lume. Nu cheamă la luptă, ci îi îndeamnă pe compatrioţii săi să nu mai participe la minciuna colectivă: „spuneţi adevărul".

Rămîne singur şi cînd i se acordă Premiul Nobel şi opera lui capătă o răspîndire mondială creînd ceea ce s-a numit „Şocul Soljeniţîn". Anti-comuniştii au primit o confirmare dintr-o direcţie neaşteptată, iar intelectualii care susţineau politica Uniunii Sovietice şi vedeau ca fireşti şi înăbuşirea răscoalei de la Budapesta, şi ocuparea Cehoslovaciei au fost puşi în faţa opţiunii decisive. Nimeni nu mai putea să spună că n-a ştiut, nimeni nu mai putea să afirme că milioanele de victime sînt doar „erori inevitabile, greşeli de parcurs". Mai fuseseră mărturii şi demascări şi pînă la el. Dar Soljeniţîn şi-a folosit geniul pentru a demonstra cu fapte şi cu cifre că represiunea nu este un accident al sistemului, ci esenţa lui, că, dacă i se poate data începutul, nu i se vede sfîrşitul, că voluntarismul economic şi politic va avea mereu nevoie de mînă de lucru gratuită, că propaganda dirijată de cnut este pe cale de a anula definitiv umanitatea din om.

Un om singur a învins sistemul care a considerat că eventuala lui moarte, în condiţii suspecte, ar produce efecte mai rele decît cele ale unui exil impus. Şi, acolo unde a ajuns, la o fermă din statul american Vermont, Soljeniţîn a rămas un om singur. A refuzat orice participare la viaţa politică sau intelectuală americană, ieşea din cînd în cînd în lume, ca să ţină discursuri înflăcărate despre nocivitatea societăţii de consum şi despre falsurile democraţiei occidentale. În SUA, se poate spune orice, pedeapsa nu e lagărul şi munca forţată, ci izolarea intelectuală.

A scris cărţi de mii de pagini, încercînd să găsească rădăcinile eşecului Rusiei în anii Revoluţiei ruse. Cărţile, mai curînd cercetări istorice decît construcţii epice, au fost tipărite şi discutate pro sau contra, de specialişti. Întoarcerea lui în Rusia, în 1994, a fost patetică, a străbătut drumul de la Vladivostok la Moscova cu mijloace de ocazie, dar emisiunile sale de televiziune au fost scoase din programe pentru că nu făceau *rating*. Detesta liberalismul. Nu i-a plăcut Gorbaciov, l-a sprijinit la început pe Elţîn, pe urmă nu, i s-a părut că Putin este omul necesar Rusiei. Cu puţin apetit pentru democraţie, el a rămas pînă la singura lui moarte un luptător izolat. Un om singur care a demonstrat cît de puternic poate fi adevărul în lupta lui inegală cu un sistem mincinos.

globul cubic

O nouă eră veche

Nici nu a început că s-a şi amînat! Reformele cubaneze declanşate de Raul Castro, fratele miticului preşedinte, dădeau speranţe: li s-a permis cubanezilor să stea în hotelurile din insulă, să-şi cumpere telefoane mobile şi să închirieze automobile. A fost autorizat comerţul cu ordinatoare şi s-au dat permise transportatorilor privaţi, adică şoferilor de taxi. S-a spus că vor fi desfiinţate plafoanele salariale şi s-a lansat o reformă agrară de dare în arendă sau de concesionare a pămîntului către ţărani. Optimiştii cauzelor pierdute vedeau începutul adaptării Cubei comuniste la producţia de bunăstare capitalistă, în prezenţa rigorii ideologice.

Optimiştii n-aveau de ce să rămînă încîntaţi după discursul lui Raul de pe 26 iulie. Dată importantă a calendarului revoluţionar cubanez, 26 iulie este aniversarea declanşării revoluţiei: cînd era sănătos, Fidel predica liniile directoare ale politicii unicului său partid. În 2006, s-a îmbolnăvit, la cîteva zile după „istoricul" discurs. În 2007, Raul a optat pentru un ton realist şi pragmatic. În 2008, cuvîntul de ordine a fost austeritatea, justificarea fiind „creşterea preţului la petrol – deşi insula capătă mai mult de jumătate din petrolul necesar de la Venezuela, la un preţ preferenţial –, iar creşterea preţului la alimente va costa anul acesta economia ţării un miliard" *(The Economist,* 2 august).

„Numeroase dosare rămîn în aşteptarea unei decizii: simplificarea formalităţilor de emigrare, desfiinţarea autorizaţiei de părăsire a teritoriului cerută cubanezilor, liberalizarea comerţului cu locuinţe şi automobile. Conform unor surse apropiate de putere, aceste măsuri erau pregătite practic din urmă cu cîteva luni. Deşi din 2006, Raul a întins de trei ori ramura de măslin spre Washington, el a declarat acum că armata îşi va continua antrenamentele şi că guvernul nu va coborî garda, oricare va fi candidatul ales la Casa Albă în noiembrie." Un specialist în problemele cubaneze a apreciat că „este discursul cel mai fidelist din era Raul" *(El Pais)*. Dacă va exista o „eră Raul". **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

România *vs* Ucraina

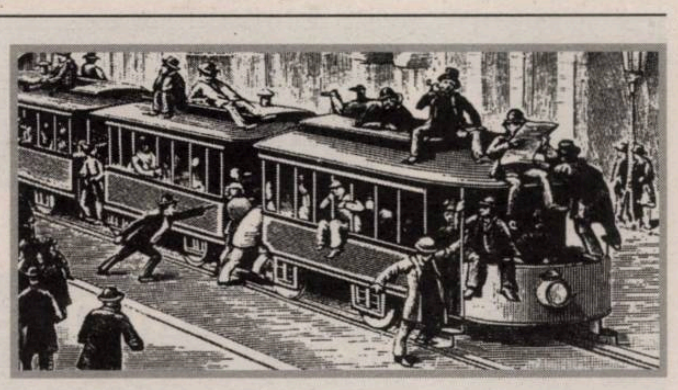

Curtea Internaţională de Justiţie de la Haga a stabilit zilele în care vor avea loc dezbaterile publice în cazul „România *vs* Ucraina", privitor la delimitarea spaţiilor maritime din Marea Neagră. După cum se ştie, cele două ţări nu s-au înţeles cu privire la trasarea frontierei maritime dintre ele, existînd o suprafaţă de aproximativ 12.000 km² de mare aflată în dispută. Mai exact, cele două ţări au pretenţii concurente asupra acestui bazin maritim. Miza este de natură economică, în primul rînd, dat fiind că explorări anterioare au identificat o anumită rezervă de gaze aflată acolo. Este de precizat că, avînd în vedere nevoile României, aceste rezerve ne-ar ajuta substanţial pentru o perioadă de pînă la 20 de ani, timp suficient să putem găsi – eventual alături de ceilalţi europeni – soluţii de independenţă energetică. Asta, firește, dacă nu cumva, după ce vom cîştiga acest proces, nu vom avea grijă să dăm aceste rezerve pe nimic vreunei firmuliţe de doi bani. Pentru Ucraina însă, avînd în vedere volumul de gaze pe care îl consumă, rezerva în litigiu nu înseamnă prea mult. Mai trebuie spus că zona în litigu, aflată la nord-est de gurile Dunării, este destul de bună pentru pescuit şi nu are vreo valoare strategică deosebită.

Aşadar, pe 2, 3, 4 şi 5 septembrie, România, în calitate de reclamant, îşi va susţine cazul prin pledoarii în faţa judecătorilor care vor dura trei ore pe zi. Pe 9, 10, 11 şi 12 septembrie, tot cîte trei ore pe zi, Ucraina va răspunde cu pledoaria sa. Pe 15 şi 16 septembrie, România va răspunde poziţiilor exprimate de Ucraina, iar pe 18 şi 19 septembrie, Ucraina va răspunde României din nou, încheind faza de dezbatere orală a cazului. Curtea va începe imediat deliberările şi, într-un interval de trei pînă la şase luni, va emite hotărîrea scrisă. Practic, Curtea va trasa frontiera dintre cele două state. De precizat că decizia Curţii va fi precisă, indicînd prin coordonate geografice (longitudine şi latitudine) traseul frontierei dintre cele două state, în privinţa zonei maritime aflate în litigiu. Contrar unor opinii exprimate în presa noastră cam după ureche, hotărîrea este, conform dreptului internaţional, obligatorie, definitivă şi executorie. Cu alte cuvinte, această hotărîre nu mai poate fi contestată în faţa unei alte instanţe de judecată, iar aplicarea ei se face de îndată, fără să mai fie nevoie de formalităţi suplimentare.

Există în opinia publică de la noi o confuzie şi o temere în legătură cu acest proces. Confuzia este că Insula Şerpilor face obiectul acestui proces, fiind chiar teritoriul aflat în litigiu. Insula este, fără tăgadă, parte a teritoriului Ucrainei – România recunoscînd acest lucru, inclusiv prin tratatul din 1997. Insula Şerpilor are relevanţă limitată pentru cazul dedus Curţii, ea putînd să joace sau nu un rol în delimitarea frontierei aflate în litigiu, în funcţie de statutul ei juridic (stîncă sau insulă locuită) şi de metoda de trasare a frontierei, căci, în practica internaţională, există mai multe metode după care două ţări cu frontieră maritimă comună stabilesc linia de demarcaţie. În fapt, unul dintre pricipalele motive pentru care s-a ajuns la acest proces este acela că România şi Ucraina au utilizat metode diferite de delimitare a spaţiilor maritime în timpul negocierilor bilaterale şi nu au putut agrea asupra unei metode mutual acceptate. Conform metodei de delimitare pe care România o susţine, statutul Insulei Şerpilor, din acest punct de vedere, este nerelevant.

Temerea este că hotărîrea Curţii nu va fi respectată de Ucraina, în cazul în care îi va fi nefavorabilă. În cei peste 60 de ani de funcţionare de Curţii Internaţionale de Justiţie, aceasta a judecat 97 de litigii diverse între state şi nu a existat nici o situaţie în care deciziile să nu fie puse în aplicare. Doar în trei cazuri au existat întîrzieri ale aplicării hotărîrilor şi doar într-unul dintre ele motivele întîrzierii au fost de ordin politic. Aşadar, nu există nici un precedent în care un stat să refuze punerea în aplicare a hotărîrilor Curţii. Mai mult, atît Traian Băsescu cît şi Victor Iuşcenko au declarat recent, cît se poate de limpede, că statele lor vor pune în aplicare decizia Curţii, de îndată, indiferent care va fi aceasta. Discutînd cu diverşi experţi în drept internaţional, am putut înţelege că un stat care ar refuza punerea în aplicare a unei decizii a Curţii s-ar pune într-o situaţie de neimaginat. Nu doar că, după Carta ONU, ar deveni subiectul unei acţiuni a Consiliului de Securitate de aplicare a deciziei, dar ar deveni imediat un stat *paria* pe plan internaţional. Ucraina nu îşi permite aşa ceva. Aşadar, deşi experienţa relaţiei bilaterale cu Ucraina ne-ar îndreptăţi să avem anumite temeri cu privire la reacţia Kievului în faţa unei decizii nefavorabile, avem bune temeiuri să sperăm că nu va fi cazul.

Sigur că orice speculaţie asupra hotărîrii este nepotrivită, dat fiind că este o decizie tehnică destul de complicată, cu puţină încărcătură politică. Mă hazardez totuşi să fac un pronostic: România nu va pierde acest proces. Chiar dacă pretenţiile noastre ar putea să nu fie pe de-a-ntregul admise de Curte, cred că avem toate motivele să sperăm că delimitarea frontierei va fi mult mai aproape de ceea ce propune România, decît de ceea ce propune Ucraina.

Echipa care ne va apăra interesele la Haga este compusă din jurişti români şi străini de marcă şi este coordonată de Bogdan Aurescu. Să le urăm succes!

ready made

„Oile pasc într-o parte,
Eu citesc atent din carte
Scot notiţe în caiet
Cît se poate de concret
Despre lapte şi smîntînă
Despre firul bun de lînă
Ca s-aplic metode noi
La mioare şi la oi."

(Nicoleta Coatu, *Lirica populară românească cu tematică actuală*, Editura Minerva, 1984)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

O seară cu un preşedinte şi un şofer

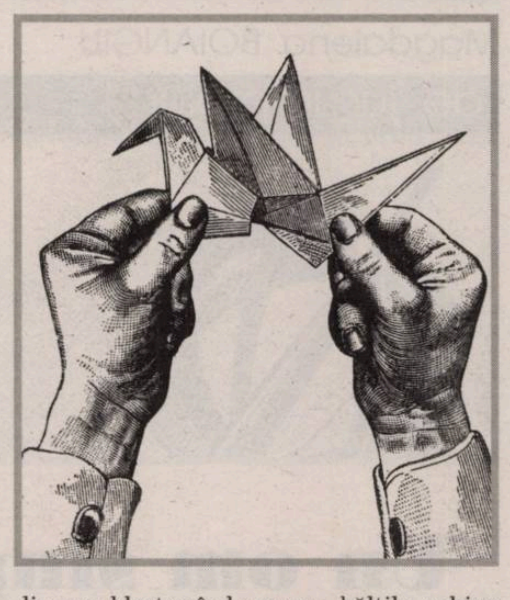

Era ziua în care echipa României întîlnea Slovenia în meciul de baraj pentru calificarea la mondialul din Coreea de Sud din 2002. Trebuia să-l intervievez pe cel care tocmai cîştigase şefia Partidului Democrat. Era toamnă, deja întuneric şi afară ploua. Am intrat în sediul din Aleea Modrogan, unde am fost invitat să aştept pe o canapea în holul din faţa biroului. Mi-am amintit cum tot aşa, într-o zi friguroasă, cu cîţiva ani mai înainte, intrasem în aceeaşi clădire pentru un interviu cu precedentul lider al partidului. Mă primise cu multă politeţe şi cu şarmu-i cuceritor care-l făcuse celebru la Revoluţie. Avusesem însă ghinionul ca bateriile reportofonului să se consume chiar atunci. El mi-a explicat că trebuie să fie din cauza frigului şi s-a oferit să le încălzească în mînă (moment în care mi-a trecut prin minte că, pentru un interviu corect, e probabil un noroc că nu sînt femeie). Dar, cum nici cu bateriile încălzite n-a mers, el a hotărît să vorbească mai rar, aşa încît să-i pot nota răspunsurile pe hîrtie...

În timp ce îmi aminteam toate astea, în biroul noului preşedinte se succedau tot felul de indivizi. Programul se prelungea şi constatam că se apropia ora de începere a meciului pe care de bună seamă aveam să-l pierd. După alte multe minute de aşteptare, omul a ieşit în sfîrşit din birou, pentru a mă întîmpina. M-a invitat înăuntru şi m-a poftit să stau la masă pe un scaun, aşa încît să pot vedea şi ecranul televizorului unde, de ceva vreme, începuse transmiterea meciului. I-am mulţumit, dar am spus că nu mă pot concentra la interviu în timp ce mă uit la meci şi m-am aşezat cu spatele la televizor. El a dat sonorul încet, s-a aşezat într-o parte şi părea cu gîndurile adunate la ceea ce îl întrebam eu. Răspundea, de altfel, foarte atent şi coerent. Din cînd în cînd însă, avea unele tresăriri care îmi dădeau de bănuit. Nu ştiam dacă nu cumva se uită cu un ochi peste umărul meu la meci. A continuat totuşi să răspundă la fel de bine şi atunci cînd am pus nişte întrebări mai dificile. Dintr-odată însă, în mijlocul unei fraze a sărit ca ars strigînd: „Nu se poate!“. De fapt, se uita şi la meci, iar în acel moment slovenii dăduseră gol. Am văzut şi eu reluarea şi... oricum, interviul se cam încheiase. M-a invitat să stau să văd meciul pînă la sfîrşit, dar am refuzat politicos (ca un ziarist educat ce eram) şi am părăsit biroul, uimit de demonstraţia de atenţie distributivă la care asistasem. Afară continua să plouă. Am comandat un taxi, de la una din firmele cu care postul nostru de radio avea o înţelegere. Nu le dădeam bani şoferilor, ci nişte bonuri pe care ei ştiau că le pot deconta imediat. Maşina a apărut foarte repede, dar la volan era un şofer nervos: „Ce vreme de căcat, domnule! Ce echipă de căcat... Am plecat de acasă să mai fac un ban că prea m-am enervat şi n-am rezistat să văd meciul pînă la capăt“. I-am dat dreptate, sperînd că o să tacă. Şi o vreme chiar a tăcut... La un moment dat însă, a izbucnit din nou blestemînd vremea, bălţile, echipa de fotbal cu antrenorul ei cu tot, conducerea ţării şi în general „viaţa asta de căcat“. Pînă am ajuns acasă s-a liniştit. I-am dat bonul pe care am scris o sumă care să includă şi bacşişul şi i-am spus „Bună seara!“. N-a răspuns la salut şi în timp ce coboram din maşină, am observat cum ţinea peticul acela de hîrtie în dreptul volanului şi-l privea stupefiat cu ochii holbaţi. Am crezut întîi că e ceva greşit, apoi am simţit că trebuie să mă depărtez cît mai repede şi să-l las în pace. N-am parcurs cinci metri că l-am auzit răcnind: „De ce mi se întîmplă toate astea numai mie? Mie de ce nu mi se dau bani, ci doar hîrtii d-astea? De ce nu-mi dai bani, domnule?“. Violenţa din glasul lui m-a făcut să renunţ la orice explicaţii şi să mă grăbesc mai tare pe alee spre intrarea blocului. Am mai întors însă o dată privirea, cît să-l văd cum începuse să-şi izbească ritmic capul de volan. Gest care producea un zgomot surd şi zguduirea întregii maşini. Din cer continua să cadă o ploaie deasă şi rece...

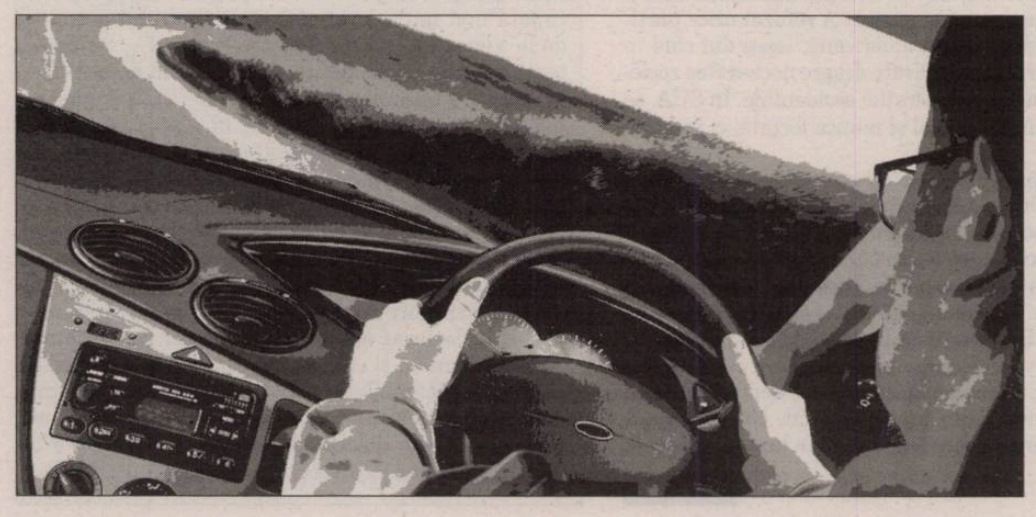

4 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL **DILEMA VECHE**

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021/407.54.69

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POȘTALE, AGENȚIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din prețul de la chioșc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completați numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită față de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala București.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului, prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 - CP 143, București**, cod poștal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piața Presei Libere nr. 1, Corp C, sector 1, București ■ cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poștale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Teferici

Patru bătrînele gătite de sărbătoare se urcă încet şi cu greu pe o estradă ridicată în colţul dinspre munte al platformei pietruite care se întinde uşor deasupra pieţei centrale a satului. Se ţin de şale şi se mişcă cu greu pe picioarele lor încovoiate de vreme. Au venit dintr-un sat vecin, din Albania, la acest mic festival de muzică polifonică din Epir. Cînd încep să cînte, cu voci puternice şi stranii, brusc nu mai au vîrstă. După vreo jumătate de oră, coboară cu greu de pe estradă şi împietresc fiecare pe cîte un scaun, cu ochii în zare, pe culmile Pindului.

Se înşiruie apoi alte formaţii. Bătrînii satului se scoală treptat de pe scaunele lor răsfirate în jurul scenei şi încep să danseze. Cîţiva turişti se prind şi ei, stîngaci, în joc. Un domn în vîrstă vine către mine şi mă roagă în germană să fac o poză cu soţia sa care dansează apăsat printre localnici. E vlah şi locuieşte de ani mulţi în Germania, dar a venit în vacanţă acasă şi şi-a luat şi copiii cu el. În final, Vassilis, directorul Şcolii de vară de aici, de la Konitsa, este invitat ceremonios de către organizatori să se alăture dansatorilor. E un bărbat cu părul alb şi mustaţa pe oală, frumos de mîndru, care se ridică de pe scaunul său şi priveşte aşezat în jur. Şi Vassilis începe să danseze. Încet, apăsat, în rînd cu ceilalţi vîrstnici şi cu privirea peste capetele lor. Apoi grăbeşte pasul şi continuă într-un ritm numai de el ştiut. Un instrumentist se apropie de el cu tamburina sa, îl priveşte în ochi şi, cu un genunchi în pămînt, bate ritmul după paşii lui Vassilis. Toată lumea se opreşte şi priveşte. *„The Lord of the place!...“* – şopteşte o englezoaică de lîngă mine. „Dacă nu-l vezi pe Vassilis dansînd, nu ai cum să înţelegi Balcanii“ – adaugă o etnografă din Turcia. „Şi nici războaiele balcanice...“ – îmi mai trece mie prin minte. O asemenea demnitate se lasă cu greu călcată pe coadă şi se poate transforma oricînd în încrîncenare.

Djamal este profesor la Bergen, în Norvegia. A trebuit să fugă din Sarajevo, împreună cu soţia, după războiul care a pustiit Bosnia. O vreme a conferenţiat în Germania, la Heidelberg. După cîteva luni de zile, o colegă de la universitate l-a întrebat, la o cafea: „Spune-mi, Djamal, arăţi ca noi, adică vreau să spun că eşti un adevărat intelectual european, cum se face atunci că voi, musulmanii, aveţi cîte patru neveste?“.

O luăm pe un drum lateral, pe care sînt indicate mai multe biserici din secolul al XVI-lea. Drumul şerpuieşte pe un perete aproape vertical şi urcă peste o mie de metri. Sus de tot, după o cotitură, drumul se opreşte şi ne pomenim brusc în Ano Klidonia, „vechea“ Klidonia... Cîteva ruine de piatră aduc aminte de fostele schituri. Satul este pustiu şi vîntul adie printre casele dărîmate. În urmă cu vreo patruzeci de ani, întreaga aşezare a decis să părăsească locul şi să coboare pe vale, unde au construit noul sat Klidonia. Doar o familie s-a hotărît să nu plece. Îi găsim pe cei doi bătrîni sprijiniţi în bastoanele lor, aşezaţi pe băncuţa din jurul platanului secular unde fusese odinioară piaţa satului. Ne uităm la ei. Cei doi privesc în zare. La două fix se scoală şi pornesc încetişor spre casă, să-şi facă siesta. Asta fac în fiecare zi, de aproape patruzeci de ani.

„Şi în Bulgaria sînt tot mai frecvente astfel de sate părăsite“ – ne povesteşte Dimitri cînd îi relatăm aventura noastră din Ano Klidonia. „Mai ales în munţii Rodopi. Sătenii pleacă sau mor unul cîte unul, în schimb, au început să apară străini. Mai ales englezi. Am vorbit o dată cu un ţăran bătrîn, dintre cei care rămăseseră şi care mi-a povestit că englezii ăştia umblă tot timpul în pantaloni scurţi şi beau de dimineaţă pînă seara: «Ăştia sînt ţiganii noştri!»“ – a conchis el, revoltat.

„Stop insulting us!“ – ţipă tînăra sîrboaică, scoasă din minţi. Apoi se adresează coordonatorilor Şcolii de vară, somîndu-i să-l oprească pe conferenţiar. De teamă să nu atingă sensibilitatea cuiva, acesta vorbea însă despre naţionalism în Balcani, apoape fără să menţioneze că, recent, a fost ceva de genul războaielor din Iugoslavia. Păcătuia însă prin ceva ireductibil: era musulman. Opt fete – din Serbia, Croaţia şi Slovenia – se ridică şi părăsesc sala în semn de protest. Conaţionalii lor se uită lung în urma lor şi tac. „Nu înţeleg ce anume le-a supărat?“ – se întreabă, cu voce tare, o italiancă. „Nimic, doar amintirile...“ – îi răspunde o bulgăroaică din Australia.

– *Teferici!*
– !?

– E un termen de origine turcă, din cîte ştiu, dar care s-a păstrat sau a fost preluat doar în limbile slave de aici, din Balcani – îmi explică un bulgar. E un fel de *chef,* dar unul mai special, aşa, la umbra unui copac, cu o cafea şi-o vorbă bună, împreună cu lume bună. Aşa ca aici, acum...

Stăm cu toţii, balcanici din toate zările, sub cei doi platani uriaşi de pe terasa lui tanti Maria şi sorbim care dintr-o cafea, care dintr-o bere, care dintr-un uzo, care dintr-o retsina, care dintr-o tsipouro... Eu trag din narghilea, adăugînd o notă locală peisajului. *Teferici*... Nu ştiu cum se scrie. Nu ştiu nici dacă se pronunţă chiar aşa, dar îmi place!...

PUBLICITATE

MNaR
MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ AL ROMÂNIEI
Calea Victoriei 49-53, Bucureşti
www.mnar.arts.ro

• *Galeria de Artă Veche Românească*
• *Galeria de Artă Românească Modernă*
• *Galeria de Artă Europeană*

PUBLICITATE

CUMPĂRĂ ACUM UN JEEP® GRAND CHEROKEE ŞI PRIMEŞTI CADOU PACHETUL EXCLUSIV, ÎN VALOARE DE 1904 EURO* (TVA INCLUS)

Motorul V6 CRD de trei litri te poate duce aproape oriunde. Iar confortul până acolo şi înapoi ţi-l oferă scaunele rafinate, îmbrăcate în piele, sistemul audio performant şi ornamentele din lemn plăcute ochiului.

Consum combustibil: urban 13.1 l/100km; extraurban 8.6 l/100km; mixt 10.2 l/100km; Emisii CO2: mixt 270 g/km
Jeep este o marcă înregistrată a Chrysler LLC
*Oferta în limita stocului disponibil.

Pachetul Exclusiv include:
• faruri cu xenon,
• pachet interior din piele,
• car kit bluetooth U-Connect,
• cameră video pentru asistenţă la parcarea cu spatele,
• pachet off-road,
• celelalte elemente ale pachetului le găseşti pe www.jeep.ro

The new, more Grand Cherokee. Jeep

Andrei PIPPIDI

SOS București

Casa Slătineanu

În ziua de 16 iulie, pe postul de televiziune Antena 3 – mărturisesc că mă uit uneori – era mare agitaţie. De mai multe ori în timpul zilei, s-a transmis, ca şi cum ar fi fost vorba de un eveniment dramatic, de importanţă naţională, că executorul judecătoresc a venit să evacueze Uniunea Artiştilor Plastici din sediul său (str. N. Iorga, nr. 21), pentru a restitui acest imobil proprietarei care l-a revendicat.

Toate elementele care ar fi putut accentua gravitatea cazului erau prezente. Mai întîi, ni s-a arătat că operele de artă depozitate acolo vor fi aruncate în stradă şi că, din partea Ministerului Culturii, nu s-au luat măsurile cuvenite pentru a ocroti acest preţios patrimoniu. Dacă frumoasa casă servea de cimitir pentru toate tablourile nevîndute din

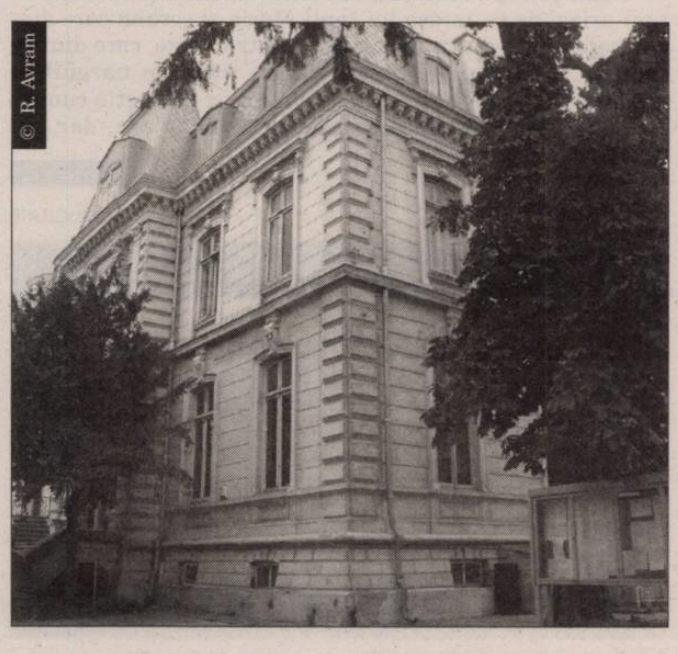

ultimii 50 de ani şi toţi Mihai Vitejii ecveştri de ghips, nu e destinaţia normală a unei asemenea instituţii, iar dl Virgil Niţulescu, ca factotum al Ministerului, a explicat că Uniunea nu aparţine Ministerului, fiind o asociaţie independentă de stat (vezi, Doamne!), dar că lucrările artiştilor vor fi adăpostite în cîteva încăperi din Casa Scînteii şi prin alte cotloane unde li se poate oferi azil. Apoi s-a spus că şi arhiva Uniunii va avea aceeaşi soartă şi că o echipă de la Arhivele Naţionale – venită la faţa locului – nu face faţă sarcinii de a inventaria atîtea hîrtii într-o singură zi. Cine-i de vină că, deşi somată să plece, Uniunea a aşteptat ultimul moment pentru a-i chema pe arhivişti? Seara, ni s-a adus totuşi la cunoştinţă că slujitorii neînduplecaţi ai legii au pus lacăt la uşi. Într-adevăr, numai căsuţa portarului, goală, şi o gazetă de perete părăsită în curte mai amintesc ce a fost acolo. Reportajul, alcătuit desigur la rugămintea prietenilor artişti, mai adăuga că dna Maria Dumitrescu, al cărei drept a fost recunoscut de tribunal şi de Primărie, îşi are domiciliul în Franţa („nu ne vindem ţara“, ţineţi minte?) şi că, de altfel, cererea de restituire se bazează pe un act de proprietate „dubios“ din 1940.

Ei, asta nu mai merge! Împotriva acestei insinuări lipsite de orice acoperire, sînt dator, ca vecin de o viaţă întreagă, să depun mărturie. UAP s-a mutat în clădire cînd Ceauşescu a poruncit lărgirea şi îndreptarea străzii N. Iorga pe porţiunea dintre Piaţa Romană şi str. Christian Tell, unde, pe stînga, venind din piaţă, era sediul Uniunii, care a fost atunci dărîmat. Mai samavolnic decît acum, s-a procedat la evacuarea unor birouri ale Institutului de Arheologie şi a bibliotecii sale, pînă la care coboram scara în umbra răcoroasă a demisolului. Înainte de Institutul de Arheologie, şi anume în perioada 1943-1948, au funcţionat acolo Institutul de Studii şi Cercetări Balcanice şi revista sa, *Balcania,* conduse de Victor Papacostea. Pînă la desfiinţarea lor de către noul regim, ele ocupau cu chirie casa al cărei proprietar era dl Emanoil Slătineanu, fost senator.

Slătinenii sînt în Bucureşti din secolul al XVIII-lea, cînd casa lor boierească se afla pe locul unde e azi Capşa. Descendentul lor, avocat, primise nu numai casa, ci şi terenurile din jur, ca zestre a primei sale soţii, fiica generalului Eraclie Arion. Pe fostul senator naţionalizarea îl silise să trăiască, împreună cu a doua soţie şi fetiţa lor, Maria, în nişte cămăruţe dintr-o anexă a clădirii. În fundul curţii mai erau fostele grajduri, transformate în locuinţe pentru alţi chiriaşi ai statului. De partea cealaltă a casei fusese o grădină, ai cărei arbori bătrîni au fost tăiaţi ca să se presare nisipul roşu al unui teren de sport pentru clasa muncitoare. Din cînd în cînd se încingeau acolo nişte pe-

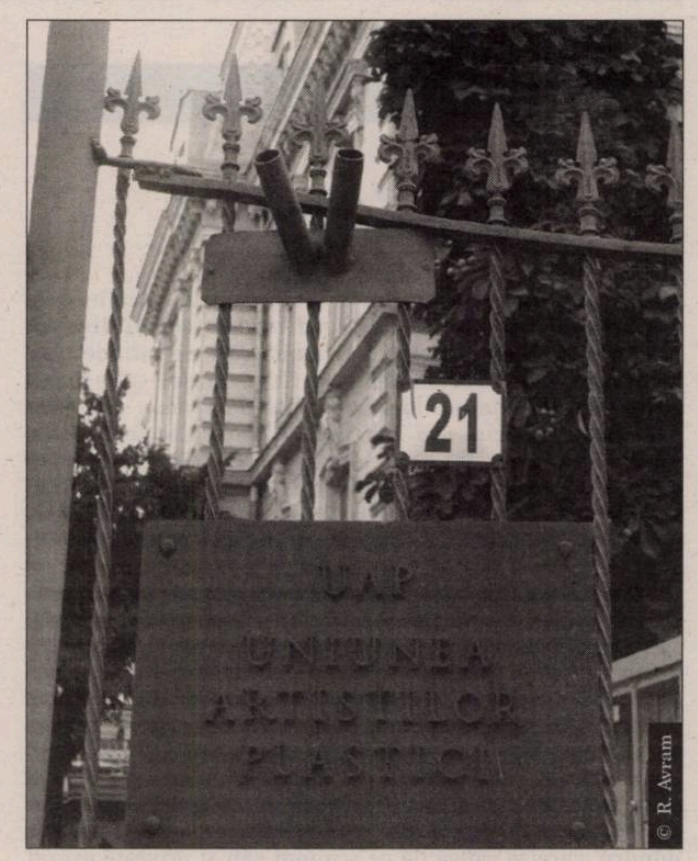

riniţe pe care le vedeam de peste gard. Copiii din cele două curţi vecine se jucau împreună (ţi-aduci aminte, Maria?). Aşa că am ştiut, dintr-o vreme în care nu s-ar fi gîndit nimeni la restituirea proprietăţilor naţionalizate, că aceasta este o casă Slătineanu. Uzurpările succesive n-au nici o valoare în faţa sentinţei care restabileşte dreptatea după 60 de ani.

Cît despre cum a administrat UAP averea de care se desparte astăzi, va fi de ajuns să spun că, atunci cînd era preşedinte al Uniunii, dl Alexandru Ghilduş închiriase fosta grădină, în amintirea periniţelor de odinioară, unui restaurant care instalase acolo corturi şi a cărui muzică ţipa asurzitor.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: ● *Mirel BĂNICĂ (jurnalist)* ● *Adrian CIOROIANU (istoric)* ● *N.C. MUNTEANU (jurnalist)* ● *Germina NAGÂŢ (director, Direcţia Investigaţii CNSAS)* ● *Andrei MURARU (istoric, consilier personal al directorului general al Arhivelor Naţionale)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Magdalena BOIANGIU*

O problemă de bună-credinţă

În Marea Britanie, Richard III Society, cu sediul la Londra, porneşte de la credinţa că „adevărul e mai puternic decît minciunile – credinţa că, şi după atîtea secole, adevărul este important. Dovada că merită să te lupţi pentru afirmarea printre valorile civilizaţiei a unei noţiuni atît de ezoterice şi fragile cum este reputaţia". Istoricii care fac parte din această Societate susţin că braţul paralizat, piciorul mai scurt, cocoaşa (toate, la Shakespeare, dovezi ale prostului caracter) sînt invenţii datorate lui Thomas More, considerat o autoritate. Mai mult, în 1997, într-un proces-spectacol organizat de ramura americană a Societăţii, judecători adevăraţi, de la Curtea Supremă a SUA, au decis cu 3-0 că nu există nici o dovadă care să ateste asasinarea în turn a prinţilor: nu reiese că osemintele găsite în turn, în 1674, ar fi ale prinţilor şi complicitatea regelui e fără obiect. Richard figurează pe lista celor 100 de oameni mari din Marea Britanie, ceea ce, consideră BBC History Magazine, *se bazează „pe voturile suspecte ale lobby-ului făcut de Richard III Society, date unui monarh minor". Am ajuns astfel la vestea cea mai proastă: întîi, un megacriminal pocit, fanatic al puterii; apoi, un bărbat frumos şi bun familist; acum, un monarh minor. Totul pe bază de documente. Deocamdată, adevărul rămîne de partea lui Shakespeare pentru că e cel mai talentat dintre toţi cei care s-au ocupat de personaj.*

La anul, Rusia vrea să sărbătorească 300 de ani de la victoria lui Petru cel Mare împotriva suedezilor la Poltava. Poltava e acum în Ucraina. Petru a fost trădat de ucraineanul Mazepa. Ce a fost Mazepa? Un trădător – cum a scris Puşkin – sau un prim erou al luptei pentru independenţă, cum apare scris cu creta pe zidurile muzeului? Şi aşa, în relaţia dintre document şi istorie, pătrunde un element din cu totul altă poveste: nu toate epocile, nu toţi regii sau conducătorii şi nici măcar toţi trădătorii au parte de un geniu care să le introducă viaţa în eternitate. Majoritatea rămîn la mîna istoricilor, de bună- sau de rea-credinţă.

*Nu de documente ducem lipsă în vremea noastră. Şi, pe măsură ce numărul lor creşte, se înstăpîneşte şi senzaţia că adevărul e în afara lor sau dincolo de ele. Falsurile dovedite (Protocoalele înţelepţilor Sionului) circulă cu valoare de autentic şi devin argumente ideologice, incitînd la acţiuni distructive. Există documente compromiţătoare, false sau adevărate, despre oricine şi orice de pe lumea aceasta, în timp ce nu există acte care să producă dovada certă că s-a întîmplat ceea ce toată lumea ştie că a fost. Se poate dovedi că un erou al luptei anticomuniste a colaborat cu Securitatea, dar nu se poate afla cine a luat salariu de la Securitate ca să bată, să înfometeze şi să tortureze. O să vedeţi ce complicat o să fie să se arate implicarea directă a lui Karadzici la asediul oraşului Sarajevo şi la masacrul de la Srebrenica. În general, martorii îşi aduc aminte ce le convine şi ce ştiu că vor ceilalţi să audă. În fiecare zi, relaţia dintre document şi istorie, dintre istorie şi adevăr iese dintre hotarele ştiinţei academice şi se aşază în paginile ziarelor. E bine, e rău? (**M. B.**)*

Adrian CIOROIANU

Vita de sacrificiu şi maşina de scris

Pe 28 martie 1983, Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România promulga două dintre cele mai reprezentative decrete ale ultimului deceniu al comunismului românesc: unul privea „Declararea animalelor, înstrăinarea şi tăierea bovinelor şi cabalinelor", iar al doilea era dedicat „Regimului aparatelor de multiplicat, maşinilor de scris şi materialelor necesare reproducerii scrierilor".

Kalaşnikov cu miros de peşte

La 25 de ani de la eveniment, respectul pentru cititorul june îmi impune cîteva explicaţii. Primul decret interzicea, pe scurt, proprietarilor de animale de carne să le taie (şi să le vîndă) fără aprobarea statului. Pe fondul penuriei în devenire de produse din sectorul de stat, dezvoltarea unei pieţe informale paralele a producătorilor privaţi era o ofensă pe care autorităţile nu erau dispuse s-o treacă cu vederea. La urechile lui Ceauşescu ajunseseră veşti despre ţărani ardeleni care-şi vindeau caii bătrîni unor proto-întreprinzători din Cluj sau Arad care, la rîndul lor, vindeau caii unor posesori de maşini cu rulote venite din Ungaria, ţară în care, la rîndu-le, caii deveneau salam fin. Şi totuşi, nu foamea românilor era cel mai mare duşman al lui Ceauşescu (nutriţionistul *avant la lettre* Iulian Mincu se ocupa cam în aceiaşi ani cu promovarea *alimentaţiei raţionale,* bazate pe peştele oceanic pescuit pe apele lumii de nave româneşti care, la fiecare două transporturi de *merluciu,* mai făceau şi două transporturi de *viori* calibrul 7,62).

Al doilea decret pleca dintr-o teamă încă şi mai mare: teama regimului faţă de orice formă de scriitură neavizată de autorităţi. Posesorii de maşini de scris erau invitaţi cu ele în braţe la Miliţie, acolo erau rugaţi pe un ton ferm să bată un text, se lua astfel amprenta dactilo a fiecărei litere şi, în final, fiecărei maşini i se întocmea un fel de dosar – un fel de a bate şaua pentru ca stăpînul tastelor să fie atent cum le foloseşte în viitor, fără tentaţii de genul literaturii de samizdat, a manifestelor opuse regimului sau a pamfletelor cu ţinte în conducerea de partid şi de stat.

Dincolo de anecdoticul situaţiei, această zi în care soarta bovinelor şi a maşinilor de scris a fost tranşată la comun, fără nici un fel de dezbatere şi în refuzul oricărei transparenţe, pune măcar două probleme de ordin metodologic: 1) cum operează istoricul atunci cînd trebuie să judece decizii în spatele cărora nu se află nici un document justificativ (precum cazul de mai sus) şi 2) cum operează istoricul atunci cînd, dimpotrivă, întîlneşte documente ce par a justifica orice decizie.

De la Herodot la Pavel Coruţ

Pentru că (şi) aceasta este istoria. Pe de o parte, există în evoluţia societăţii umane nenumărate decizii capitale care s-au luat între patru, şase sau zece perechi de ochi. Urmele lor nu se vor regăsi în nici o piesă de arhivă – ba chiar sînt destule cele care în mod expres nu au fost reţinute în scris, tocmai pentru a li se şterge urma. Istoria regimurilor totalitare excelează la acest capitol – vezi deciziile „în numele *Führer*-ului" pe care le lua *establishment*-ul nazist doar pentru că era convins că Hitler şi le-ar dori (fără ca acesta să aibă mereu habar de fiecare în parte – procesul a fost analizat în ultimul deceniu de istoricul britanic Ian Kershaw) sau deciziile luate la lumina candelabrelor, în lungile nopţi de la Kremlin, de la Stalin (Roy Medvedev sau Anne Applebaum s-au ocupat de acestea) şi pînă la Gorbaciov. Nici comunismul românesc nu face excepţie – vezi ajungerea lui Ceauşescu în fruntea PCR, în martie 1965, proces care nu a fost o alegere, nici o impunere, ci o tranzacţie în cel mai pur sens al cuvîntului, între oameni cît să-i numeri pe degete. În toate aceste cazuri, documentele arhivelor politice propriu-zise sînt deseori incolore şi inodore; mult mai lămuritoare sînt arhivele serviciilor secrete sau memoriile participanţilor, oricît ar fi ele de subiective.

De unde şi prima concluzie: transparenţa decizională este caracteristică numai democraţiilor, în timp ce dubiul interpretativ e propriu numai istoriografiilor serioase, capabile să se sustragă intereselor de stat. Iar numărul acestora din urmă, fatalmente, nu e deloc mare. Cea mai mare capcană în analiza istorică nu este lipsa documentelor, ci *excesul de sens* pe care unele dintre ele par a-l avea. Exemplele sînt nenumărate. Marea Britanie şi Argentina, atunci cînd s-au războit pentru Insulele Falkland / Malvine, şi-au legitimat pretenţiile cam pe aceleaşi documente – doar că fiecare le citea altfel, ceea ce face din documente un fel de Dumnezeu (acelaşi singur *Dieu* sau *Gott)* la care, în vara lui 1914, se rugau pioşi şi francezii, şi germanii, mergînd să se omoare unii pe alţii. Sau cazul Transilvaniei: oricît de optimist aş fi de regulă în privinţa relaţiilor noastre cu vecinii, totuşi nu cred că vom avea foarte curînd un manual comun româno-maghiar de istorie (ca să nu mai vorbesc de unul balcanic – vezi disputa Grecia *vs* FYROM cu privire la însuşi numele de Macedonia! –, un alt proiect în care altădată am fost prins şi am crezut). Sau, că tot vorbeam de comunismul românesc: cazul *Constituţiei R.S.R.* din 1965. Un cititor de bună-credinţă, la o primă lectură, îţi va spune că este un elogiu adus libertăţilor, păcat că nu s-a respectat; în schimb, un avocat uns cu toate alifiile îţi va demonstra pe puncte că era o mare cacealma şi că e mai bine că nu s-a respectat niciodată.

În plus, să mai spun că fac parte dintr-o generaţie care, mai cu seamă după „redescoperirea" lui Burebista, la începutul anilor '80, auzeam măcar de trei ori pe săptămînă, cu toată sărăcia indusă programelor radio-TV, acea propoziţie care mi-a legănat copilăria, cum că *geţii erau cei mai viteji şi mai drepţi dintre traci*. Cu ea am terminat şcoala primară, cu ea am traversat liceul, cu ea am ajuns caporal în armata română. A trebuit să intru la Facultatea de Istorie pentru a afla înţelesul onest al frazei lui Herodot în varianta sa originală. Dar majoritatea colegilor mei de altădată nu l-au aflat – drept care nu mă miră relativul succes al teoriilor de esenţă hocus-pocus produse de Pavel Coruţ, Napoleon Săvescu şi alţi neo-protocronişti.

De preferinţă, oceanic!

De aici a doua concluzie: în gestionarea treburilor legate de trecut deseori Istoria domneşte, iar cea care guvernează este Memoria. Nu voi încerca aici o disertaţie pe marginea acestor termeni (Paul Ricœur a făcut-o foarte bine), ci doar voi spune că am impresia că în digerarea trecutului nostru recent asistăm în mod clar la un reviriment al *memoriei* pe fondul unei clare pasivităţi a *istoriei*.

În ciuda a ceea ce spun cărţile de istorie (inclusiv manualele!) despre comunism, în ciuda extazului pe care în mintea unora l-a produs gestul unui preşedinte de a-l condamna, se vede cu ochiul liber cît de prezent este printre noi acest trecut recent. Fosta uniformă de pionier, cu cămaşă albă, cravată roşie şi eventual fireturi de comandant de detaşament este astăzi o costumaţie *cool*, bună de folosit în cluburi în party-uri tematice de 1 Mai, udate cu Red Bull şi vodcă finlandeză. Celebrul *Alo! Alo!* final al lui Ceauşescu din balconul C.C.-ului, din 21 decembrie '89, a devenit spot comercial pentru telefonia celulară. Reclamele ciocolatei cu rom (în care iar apare Ceauşescu, precum şi un pionier generic) sau ale detergentului Dero (pentru care cîntă glorii ale anilor '70, gen Dan Spătaru sau Anda Călugăreanu) sau chiar filmele cu legionari şi comunişti (cele ale lui Sergiu Nicolaescu se dau ca premiu de consolare celor plictisiţi de logoreea colorată a presei libere de azi!), toate aceste artefacte vorbesc despre acelaşi trecut: unul transfigurat idilic pe care, la drept vorbind, mulţi dintre noi îl regretăm. Nu găseam carne în magazine? E adevărat. Nici presă liberă la chioşc? Îhîm. Maşina ne plimba o duminică din două, fără legătură cu poluarea sau cu încălzirea globală? Da, aşa e. Dar nu aceste detalii dau valoare acelui trecut – ci adevărul de necontestat că atunci eram mai tineri, şi nu e nevoie de revelaţii din arhive care să probeze acest lucru.

Şi închid astfel cercul poveştii de mai sus, cu vita de sacrificiu şi cu maşina de scris. Scriu acest text într-un orăşel românesc de la mare, în care există două *internet café*-uri. Ştiu că pentru a trimite aceste rînduri spre redacţie voi avea de înfruntat plutoane de adolescente de 15-16 ani care ocupă zi-lumină cele cîteva calculatoare, chicotind extaziate la micile romanţuri pe care le construiesc pe *chat*. La 25 de ani distanţă, a le vorbi acestor tinere despre vremea în care regimul îţi lua urma maşinii de scris pare un demers mai curînd comic. La fel, a le vorbi despre timpul în care oamenii, sătui de verdeţuri, tăiau pe ascuns un porc sau o vacă – asta azi, cînd generaţia *chat*-iştilor nu mai este bombardată cu citate trunchiate din Herodot, ci cu sfaturi *bio*. Sfaturi ale unor nutriţionişti mult mai curajoşi decît Iulian Mincu în a spune că orice hrană e toxică, cu excepţia legumelor şi a peştelui – de preferinţă oceanic, se înţelege, pe care nave cu alte pavilioane de peste mări aduce-l-vor.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 7 august, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Germina NAGÂŢ

De ce i-am crede pe securişti?

Dintre toate arhivele care ne sînt accesibile, cea a Securităţii – deloc diferită de a altor servicii secrete comuniste – e cea mai urîtă, în toate sensurile cuvîntului. Fiecare dosar declasificat şi transformat într-un text „civil", adică pus la dispoziţia oamenilor obişnuiţi, este cronica unei lumi îngrozitoare, în care s-au petrecut lucruri teribile vreme de zeci de ani, unele în văzul tuturor, cele mai multe pe ascuns. În faţa unor astfel de mărturii, deceniul de intrigi, laşităţi şi bătălii politice care au precedat deschiderea arhivei în România pare mai uşor de înţeles: lectura publică a documentelor prin care s-au făcut cele mai importante deconspirări a dovedit că puţini erau pregătiţi să le suporte şi chiar mai puţini să le accepte, cu toate consecinţele lor. Reacţia firească de apărare şi soluţia cea mai la îndemînă – dar nu întotdeauna dezinteresată! – este să pui sub semnul întrebării această cronică sinistră, s-o relativizezi pînă la absurd, s-o minimalizezi pînă la derizoriu, apoi s-o declari public periculoasă ori inutilă, în ambele cazuri numai bună de pus sub lacăt sau chiar de distrus, aşa cum sugera Adam Michnik, ca să nu laşi poliţia politică să te învingă definitiv, cu hîrţoagele ei otrăvite.

Suspiciunea faţă de dosarele Securităţii nu e complet lipsită de temei. În primul rînd, cea mai disputată şi cea mai detestată arhivă e privită cu reproş atît de cei pe care-i prezintă ca victime, cît şi de cei pe care-i acuză. Chiar şi în faţa a mii de pagini, pe care le citesc cu feţe împietrite în sala de lectură de la CNSAS, victimele se plîng că în documentele Securităţii „nu e totul". Lipsesc secvenţe şi evenimente pe care le-au trăit acut, lipsesc detaliile dramatice pe care memoria lor nu le-ar fi putut pierde şi nici altera. Din păcate, prin forţa lucrurilor, suferinţa profundă n-a prezentat nici un interes pentru securişti, care au notat scrupulos doar „informaţiile de interes operativ", ca nişte birocraţi cinici. Pentru victimă, inexactitatea dosarelor stă mai ales în absenţa detaliului tragic sau dureros.

Pe de altă parte, informatorii deconspiraţi neagă public tocmai detaliul, aproape fără excepţie. Chiar şi atunci cînd îşi recunosc *în principiu* vinovăţia (făcînd-o astfel să devină pur *teoretică),* ei resping vehement tocmai amănuntele care o probează şi o fac autentică: nu am spus *aceste* lucruri, nu am făcut *aceste* ticăloşii. Pe scurt, un dosar al Securităţii poate avea parte de o lectură paradoxală. Victima incriminează lipsa detaliului semnificativ, cel care face realistă drama, acuzatul se plînge că, din contră, tocmai detaliul e mincinos. Pînă la urmă, cînd mint securiştii şi, mai ales, de ce o fac?

Cel mai adesea, ofiţerii mint prin omisiune, uzînd de jargonul şi de şabloanele „profesionale" atunci cînd îşi scriu rapoartele, lăsînd deoparte tot ce ar putea umaniza „obiectivul" şi ar risca să aducă delictul ideologic, despre care e vorba aproape întotdeauna, la scara gestului firesc, benign, cotidian. Nici chiar cele mai naturaliste pagini de anchetă nu conţin descrieri exhaustive, pe măsura abuzurilor, violenţelor şi barbariilor care s-au petrecut în realitate, în spatele rapoartelor seci care înregistrează activitatea Securităţii de zi cu zi. Pentru securişti, aspectul uman e neimportant, iar cînd devine supărător, regulile meseriei îl trec obligatoriu sub tăcere. „Noi trebuie să facem multe lucruri *fără să le spunem pe nume",* a profeţit corect Ana Pauker în 1945, la o întrunire a ilegaliştilor deveniţi peste noapte eroi. Şi chiar aşa s-a întîmplat, ororile pe care Securitatea le-a comis nu sînt niciodată descrise explicit, sînt cel mult sugerate. Acţiunile ei se rezumă „profesionist" şi se simplifică birocratic în cea mai noduroasă limbă de lemn, iar rarele accese de sinceritate (cum ar fi documentul în care un ofiţer CIE scrie dezinvolt cuvîntul *lichidare* într-un plan de acţiune împotriva lui Noël Bernard) sînt explicate sec ca „erori de redactare". Victimele au perfectă dreptate, suferinţa lor lipseşte, consemnările sînt pur administrative şi dincolo de asta dosarele spun prea puţin.

Aşadar, securiştii mint prin omisiune şi o fac din raţiuni „profesionale", fără nici o pierdere pentru scopurile şi standardele lor. Apoi, în alte situaţii, practică minciuna statistică sau minciuna prin generalizare, după formula binecunoscută a raportărilor oficiale în comunism. Ca şi recoltele de cartofi la hectar, bilanţul recrutărilor de informatori, al „acţiunilor de prevenire a faptelor antisociale", al „anturajelor destrămate", al avertizărilor, anchetelor şi al altor glorioase fapte de arme în lupta cu duşmanii socialismului e pe cît de pompos formulat, pe atît de greu de verificat, mai ales atunci cînd este exprimat *în cifre*. Spre deosebire de alte minciuni statistice, destinate propagandei interne sau externe şi uşor de contrazis de realitatea vizibilă, raportările periodice ale Securităţii erau secrete, dar asta nu le face mai credibile. Rostul lor era să dea capilor regimului iluzia controlului total asupra populaţiei şi iluzia eternităţii cuplului Ceauşescu, acurateţea fiind prezentă cel mult în notiţele succinte pentru informările la nivel înalt. Statisticile oficiale ale Securităţii sună glorios, dar la fel de fals ca restul bilanţurilor produse de sistem. Din fericire, şi pe ele realitatea le-a contrazis.

Ce mai rămîne valabil atunci din această arhivă, cui şi la ce mai foloseşte ea? În primul rînd, rămîn sutele de mii de dosare de urmărire în care securiştii nu mint, fiindcă *nu aveau nici un motiv s-o facă*. Chiar „sterilizate" la maximum şi lipsite de amănuntele dramatice, dosarele de urmărire din arhiva Securităţii sînt o cronică nepreţuită şi *esenţială* pentru înţelegerea lumii de coşmar în care am trăit. Atunci cînd descriu, în limbajul lor cînd plat, cînd inept, măsurile pe care le-au luat împotriva a mii de oameni care *într-un fel sau altul li s-au opus,* sau care doar *nu li s-au supus*, securiştii sînt cronicari credibili, fiindcă nu aveau de ce şi nu puteau risca să-şi flateze duşmanul. Chiar aşa, eliptice şi mutilate cum sînt, dosarele de urmărire atestă documentar o realitate tragică, pe care nici un şablon „profesionist" folosit de ofiţeri nu poate s-o ascundă ori s-o diminueze. Iar dacă proba abuzului şi a represiunii e credibilă, fiindcă e involuntar sinceră şi dezinteresată, atunci de ce dovada complicităţii şi a vinovăţiei informatorilor e falsă ori suspectă?

Ca să nu fiu înţeleasă greşit, insist că nu pledez în nici un caz pentru creditarea dosarelor de reţea făcute „la normă", pentru lectura obtuză sau tendenţioasă a rapoartelor pline de generalităţi, în care ofiţerul mimează, pentru ochii superiorilor, că a primit informaţii „valoroase" pe care nu le explicitează niciodată, deşi regula îl obliga s-o facă. Discernămîntul, coroborarea informaţiilor şi în cele din urmă bunul simţ trebuie să funcţioneze şi aici, ca în faţa oricăror alte surse istorice, din orice altă epocă şi din orice altă arhivă. Cînd spun „dovada vinovăţiei" mă refer la notele informative pe care complicii Securităţii le-au scris cu mîna lor, pe zeci şi sute de pagini, la chitanţele semnate pentru bani, la delaţiunile compuse meticulos acasă ori doar plasate „în treacăt", colocvial, la serviciu şi pe care ofiţerul le transcrie cu un lux de amănunte imposibil de inventat. Şi ele sînt tot mărturii, cu atît mai credibile cu cît pot fi citite întotdeauna în oglindă: confirmarea autenticităţii lor vine fără greş din dosarele *celorlalţi,* care au suportat *consecinţele*. Dincolo de retorică şi de manipulări, dincolo de orice relativism sau absolutism de circumstanţă, urmările acestor fapte nu le poate contesta nimeni.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

O perucă şi mai multe documente

„Arhivele din Madrid au cedat Centrului pentru Memoria Istoriei din Salamanca 157.000 de cutii cu documente şi obiecte din timpul războiului civil din Spania" – scrie ziarul britanic *Guardian* în ediţia din 20 iunie 2008. Mai departe, autorul articolului, ziaristul Graham Keeley, ne informează că printre obiecte se află şi peruca folosită în 1975 de Santiago Carillo, secretar al Partidului Comunist Spaniol, cînd după moartea lui Franco s-a întors ilegal din exil. Mai importante decît peruca sînt listele cu datele execuţiilor prin împuşcare ale duşmanilor regimului franchist. Tot în aceste cutii se află şi datele despre procedurile judiciare de mascaradă, cu dovezi inventate şi mărturii smulse cu forţa, folosite de tribunalele supuse puterii. Din arhive reiese că aproximativ un milion de oameni au fost încarceraţi între sfîrşitul războiului civil din 1939 şi ultimele zile ale regimului franchist, activ în 1973. În dreptul unor nume figurează cruci. Înseamnă că au fost executaţi. Arhiva a fost salvată de funcţionari: ei au nesocotit ordinul de a o distruge. Poate fi documentat şi nivelul supravegherii şi cenzurii din acei ani: jumătate de milion de rapoarte ale cenzorilor, care citeau cuvînt cu cuvînt toate romanele şi poemele publicate. Cenzura era „un stat în stat" – spune Alfonso Dávila, directorul general al Arhivelor din Madrid. 3000 de fotografii realizate în timpul războiului civil au fost văzute pentru prima oară datorită expunerii lor *online*. În imaginile cutremurătoare din Arhiva Rojo – Vicente Rojo a fost generalul republican care a condus apărarea Madridului – se pot vedea clădirile distruse, soldaţii şi civilii surprinşi de bombe. Arhiva a fost creată în primii ani ai războiului de către autorităţile republicane, pentru a arăta cum a fost distrusă capitala. Arhiva a fost apoi capturată de forţele lui Franco şi bine pusă sub lacăt. Unele poze nu pot fi localizate şi etichetate cum se cuvine şi ministrul Culturii, César Antonio Molina, a cerut ajutorul publicului pentru a elimina golurile.

Ani la rînd, Spania era dată ca exemplu al modului cum pot fi stinse conflictele interne prin ştergerea memoriei. Inscripţia „Ei au luptat pentru patrie" de la cimitirul madrilen unde sînt îngropaţi la un loc victimele şi eroii ambelor cauze părea că acceptă sacrificiul tuturor, fără a simţi nevoia să decidă cine a avut dreptate. Împăcarea de la cimitir a funcţionat două generaţii. Acum cei vii simt nevoia să citească documentele.

Riscurile lecturii naive

„Atunci cînd definim istoria drept ceva anume, totul se învîrte pînă la urmă în jurul izvoarelor. Metodologia istoriei înseamnă, în primul rînd, un complex de reguli care spun cum trebuie procedat cu izvoarele. Doar că izvoarele nu se pretează la o tratare întru totul riguroasă. Sau poate că, pînă la urmă, s-ar putea, dar nu se pretează în mod cert ceea ce se află dincolo de ele. Am spus-o deja, izvoarele «reflectă» realitatea, adaptînd-o şi deformînd-o. În această privinţă, o metodă riguroasă (tratarea comparată a surselor, raportarea lor la contextul mental şi ideologic) e susceptibilă de a reduce considerabil riscurile unei lecturi naive. Dificultatea majoră, pe care nici o metodologie nu o mai poate rezolva, stă însă în faptul că izvoarele, oricît ar fi de abundente şi de variate, nu acoperă decît o mică parte din ceea ce oamenii au gîndit, au proiectat şi au făcut de-a lungul istoriei. Însă, în timp ce jucătorul dispune de toate elementele unei imagini virtuale şi nu trebuie decît să combine, istoricul e lipsit de cea mai mare parte a lor. Trebuie să recreeze imaginea pornind de la elemente izolate şi disipate, iar acestea se rarefiază treptat, pînă la dispariţie, cu cît se coboară mai adînc în trecut. Aşa proceda Curvier, reinventînd, dintr-un dinte de dinozaur, dinozaurul întreg. Maşinăria istorică e însă infinit mai complicată decît un organism de reptilă. Nici o metodologie nu poate da reţete de acoperire a golurilor de informaţie. Nici o metodologie nu-i spune istoricului cum să îmbine faptele şi ce sens să le dea. Ideologia şi creativitatea individuală ocupă terenul liber, oferind liantul necesar. Cert este că aceleaşi informaţii şi metodologii similare pot conduce cu uşurinţă spre scenarii istorice, nu numai diferite, dar chiar contradictorii.

Un exemplu clasic în istorigrafia privitoare la români îl constituie faimoasa problemă a continuităţii. În această chestiune, exact pe aceeaşi informaţie – literară, lingvistică şi arheologică – se susţin cu argumente, aparent la fel de valide şi prin tratarea surselor în spiritul aceleiaşi metodologii moderne, două teze complet opuse: continuitatea românilor pe teritoriul vechii Dacii sau venirea lor de la sud de Dunăre, cărora li se adaugă şi o gamă de soluţii intermediare, implicînd părţi variabile din teritoriul nord- şi sud-dunăreană. Totul, «riguros», pe aceleaşi izvoare..."

Lucian Boia, *Jocul cu trecutul – Istoria între adevăr şi ficţiune,* Editura Humanitas, 2008

N.C. MUNTEANU

Secu, textul şi contextul

● Selecţia din documentele procesului Noica-Pillat, publicată în 1996 fără note explicative, stîrneşte confuzii şi neliniştește. Dincolo de text, nu se înţelege de ce un intelectual vorbeşte cu fondul limitat la trei sute de cuvinte al anchetatorului? De ce răspunsul preia întrebarea? De ce anchetaţii acceptă formulări infamante, „duşman al poporului“, „uneltire împotriva regimului democrat“, „trădător“ etc. Nu înţelegi de ce un interogatoriu de trei ore este transcris în şapte pagini, iar altul de unsprezece ore, în două pagini de text. Ce-au făcut cei doi oameni timp de unsprezece ore? Cine nu ştie, pentru că n-a trăit în obsedantul deceniu, poate apela la memoriile foştilor deţinuţi politici. Acolo afli ritualul interogatorilor. Diavolul se ascunde în detalii. Detalii – adică bătaie, tortură, foame, zile şi nopţi de nesomn, lampa în ochi, carcera. Acesta este contextul fără de care textul e o minciună.

● Sala de lectură la CNSAS. Un domn distins. Distincţia nu are vîrstă. După mîinile ca nişte crengi, bate spre nouăzeci. E însoţit de o tînără. Nepoată, poate strănepoată. Nu pare să fi avut mai mult de zece ani la revoluţie. Se află acolo pentru a-l proteja pe distinsul domn în caz de emoţii prea violente, la citirea dosarelor. Pe măsură ce citesc, rolurile se schimbă. Bătrînul domn e calm, tînăra domniţă nu-şi poate stăpîni un strigăt înăbuşit între spaimă şi neîncredere. „Şi el?“ – se mira fata. „Şi...“ – zice distinsul domn, mîngîind cu gingăşie mîna fetei. Tînăra domniţă vede şi nu înţelege *textul*. Bătrînul domn ştie *contextul*. Acolo sînt viaţa şi durerile lui şi anii irosiţi prin închisori.

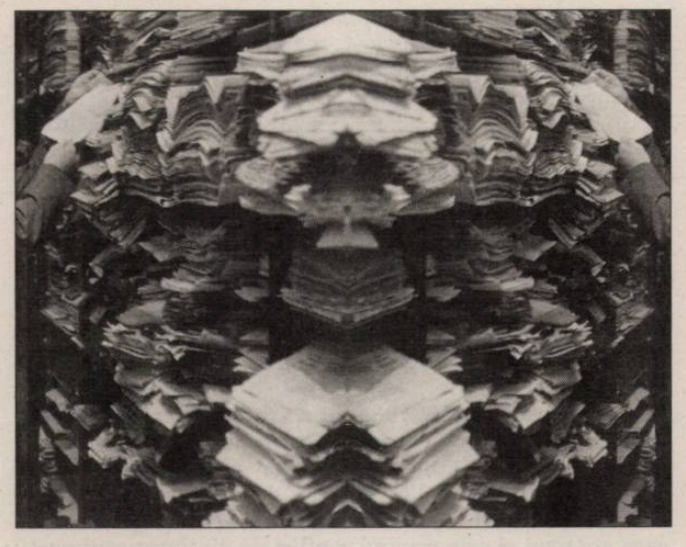

● După ani de zbateri şi discuţii, SIE a trimis la CNSAS parte din dosarele Securităţii externe care s-a ocupat de emigraţie. Între ele, şi dosarele unor angajaţi de la „Europa liberă“. Mai ales ale celor care nu mai sînt în viaţă. Ei nu mai pot reacţiona. Dosarul cel mai greu este al lui Vlad Georgescu: cinci volume, cam 1400 de pagini. Dosarul lui Noël Bernard, un volum, are doar cîteva sute. Asta nu înseamnă că Vlad a fost un director mai bun sau mai important decît Noël. Însă Vlad a fost director în deceniul satanic al prăbuşirii comunismului. Mascarada cultului personalităţii era la paroxism şi tonul „Europei libere“ se înăsprise în pas cu catastrofa din ţară. Dosarul lui Vlad este şi cel mai „periat“. Lipsesc 300 de pagini şi aproape toate documentele din ultimul său an de viaţă. Este perioada difuzării cărţii lui Pacepa, cînd Securitatea a exercitat presiuni infernale asupra lui Vlad, apoi boala, tratamentul, decesul. Ştiu toate acestea nu din textele Securităţii, ci din contextul trăit nemijlocit la „Europa liberă“.

Pe baza textelor din dosarele lui Vlad, cercetătorul Liviu Ţăranu a publicat în *Magazin istoric* un articol scris *sine ira et studio* care umăreşte parcursul profesional şi disidenţa lui Vlad, în ţară şi în exil. Cu un detaliu insuportabil, dar adevărat şi ştiut. Textele Securităţii o probează: la 15 august 1963, tînărul istoric Vlad Georgescu a semnat un angajament de colaboare. Avea 26 de ani. Nume de cod: Călinescu Mircea. Însă, în ianuarie 1965, i-a zis ofiţerului care se ocupa de el că „îl deranjează pînă şi gîndul“ că trebuie să-l întîlnească! Dosarul a fost închis cu apostila unui securist deştept: „Acest agent trebuie considerat un rebut al muncii noastre încă de la început. Propriu-zis n-a fost şi nu este un agent“! Cele şapte note informative date de Vlad pe parcursul unui an şi jumătate nu par a fi ce dorea Securitatea!

Pe aceleaşi texte, alt cercetător – Florian Banu – este de părere că în perioda cînd a fost închis la Rahova, martie-mai 1977, Vlad a fost din nou recrutat de Securitate şi „trimis în SUA cu sarcina de a pătrunde la CIA şi la postul de radio «Europa liberă»“!!! Pe ce bază? Pe felul de a acţiona al Securităţii externe şi pe ascensiunea profesională a lui Vlad Georgescu, cu dese şi uneori lungi călătorii în Occident, care n-ar fi putut avea loc fără sprijin discret de la DIE. Atît! Bun, numai că, în 1982, Serviciul Independent D, „dezinformare“, prin sursa externă „Konrad“, a lansat exact această variantă a plecării şi rămînerii în vest a lui Vlad Georgescu! Care-i textul bun? Şi care contextul?

● „Konrad-Krauss“, „Riva-Popa“, „Someşan“. Agenţi trimişi cu misiune la München. Cei cu două nume sugeau la două oi. Şi la securitatea internă, şi la cea externă. Primul, 80 de ani, a lucrat vreo patru luni la „Europa liberă“. Bun ziarist, a făcut servicii importante. Şi nouă, şi Securităţii. Pe bani! Al doilea, jurist de seamă, nu mai e în viaţă. Dar a mai apucat să devină membru de onoare al Academiei Române. Cum şi Stolnici e pe-acolo, şi alţii ca el, poate că Academia noastră e chiar Academia turnătorilor. Al treilea, recrutat din lumea scriitorilor, un distins om de cultură, are 83 de ani şi a avut misia să-i lucreze pe Monica Lovinescu şi pe Virgil Ierunca. Ştiu cine sînt, puteam să le zic pe nume. Dar la ce bun? Pe cine interesează? Mă mai gîndesc!

● Recent, am dezvăluit un informator din televiziune. Şi ştiţi ce s-a întîmplat? Nimic. Trei zile mai tîrziu, numele lui apărea pe Google doar ca membru în juriul care a decis trimiterea unui film pentru a candida la Oscar. Filmul se numeşte *Restul e tăcere*. Scuze, Nae Caranfil! Nu, nu totul e tăcere. După ce Emanuel Valeriu a fost dovedit ca turnător, cu text şi context, Ion Iliescu a rupt tăcerea. S-a trezit vorbind. Fără să citească textele, nea Nelu a apreciat campania din ziare împotriva lui Nelu Valeriu drept „un adevărat linşaj mediatic“. Îl înţeleg. Cu zîmbetul lui sinistru, Ion Iliescu a strîns la piept şi a pus la adăpost Securitatea şi textele ei a doua zi după Revoluţie. Nu era să-l lase din braţe pe Nelu Valeriu, turnătorul pe care l-a născut la CNA. Iar în ziua în care decora oameni de la „Europa liberă“ şi elogia activitatea postului pentru „contribuţia la afirmarea şi apărarea democraţiei în România“, cine credeţi că-şi expunea cărţile cu texte imunde la adresa „Europei libere“, chiar în anticamera în care Nea Nelu îşi rostea discursul? Aţi ghicit! Celălalt Nelu. Valeriu.

Secu, textul şi contextul? Dacă le iei prea în serios, te poţi trezi fluierînd în biserică! Să te întrebi, la fel ca în filmul lui Abuladze, care pare vechi de cînd lumea, la ce bun un drum care nu duce la o biserică? Chiar că n-are rost!

Andrei MURARU

Cum scriem istoria

– despre victimele şi călăii din documente –

Cîndva nu vorbeam despre comunism. Decît ca extravaganţă şi, culmea, poate chiar intelectuală. Astăzi discutăm mult. Şi despre Holocaust dezbatem aprins de cînd cîteva milioane de oameni au fost gazaţi pentru că erau evrei. Despre acestea se poate discuta şi scrie cu sau fără patimă. Depinde de ce parte te situezi, cît eşti de angajat şi cît efort vrei să depui. La fel e şi cu sursele scrise. Interpretarea lor aparţine istoricului şi cititorului său. În rest, un *background* de amintiri, trăiri şi lecturi.

Vocile criminalilor

Mărturiile scrise despre Shoah sînt astăzi numeroase. Intenţionalitatea punerii pe hîrtie a amintirilor evreilor a venit dintr-o obligaţie morală, spune Jan T. Gross, şi anume de a lăsa, cu acribie şi atenţie, dovezi despre încercarea de anihilare a unei întregi populaţii. Cu toate acestea, de multe ori, în scrierile istoricilor, cele mai multe surse nu aparţin victimelor, ci criminalilor, celor care au masacrat şi ucis. Aceasta nu este neapărat o ironie a istoriei, ci o constatare practică. „Cu cît mai mare este catastrofa, cu atît mai mic este numărul supravieţuitorilor“ (Jan T. Gross). Acesta este şi cazul oraşului Jedwabne (Polonia), unde, în vara toridă a anului 1941, jumătate din oraş – în jur de 1600 de persoane – a fost masacrată de cealaltă jumătate. Unii au fost ucişi cu pietre, alţii au murit înecaţi, altora li s-a tăiat limba şi au fost lăsaţi în nesimţire, însă cei mai mulţi dintre evreii din Jedwabne au fost arşi de vii într-un hambar.

Victima secretului

În cercetarea istorică, documentul scris, sursa palpabilă contează. În raport cu memoria, documentul trece sub tăcere vocile martorilor. Aşa s-a întîmplat pînă acum. Există şi resurse pe care istoria le deţine în raport cu memoria. În societatea românească, secretul divulgat are o funcţie vindicativă. Cel deconspirat nu este automat inculpat, ci disculpat. El devine o victimă. Cazul ultramediatizat al lui Sorin Antohi este unul elocvent. Racolat la 29 martie 1976, în ultima clasă de liceu, sub numele conspirativ de „Valentin“, Antohi a furnizat note informative între 1976 şi 1982. Aflat în categoria „informatorilor-elevi“, Sorin Antohi a intrat în maşinăria radicală şi perversă, în labirintul fără lumină al reţelei informative, fără să vrea, fără să poată spera, fără să intuiască evoluţia lucrurilor. Situaţia sa, a „turnătoruluiturnat“ minor, merită măcar o discuţie aparte.

Numărînd scheletele

Instituţiile totalitare s-au încurcat la numărat sau nici măcar nu s-au străduit să dea o cifră exactă. Nici un istoric român nu a reuşit să găsească cifra exactă a victimelor comunismului românesc. Logica rece a instituţiilor represiunii nu consta în numere. Masacrul nu trebuia cuantificat, ci îngropat. Documentele abundă, dar cifrele se încăpăţînează să rămînă ascunse. Astăzi, cifrele înaintate sînt numeroase. Datele sînt oferite fie de istorici, fie de activişti ai memoriei. De aceea estimările pentru România variază între 600.000 (sau chiar mai puţin) şi 2.000.000 de victime.

Documente oarbe

Cea mai grea misiune a unui istoric este să vadă dincolo de informaţia documentului, adică şi ceea ce *nu* spune sursa scrisă. Spre exemplu, nici un document de partid sau de stat nu a vorbit vreodată despre ce simţeau deţinuţii politici închişi în penitenciarul Dej în anii '50, cînd, din cauza subnutriţiei şi a condiţiilor de detenţie, defecarea provoca şi eliminarea a 5-10 cm din intestinul gros. La fel cum nici un document oficial din perioada antonesciană nu ar putea descrie vreodată ce a simţit Iancu Ţucherman, supravieţuitor al unuia dintre trenurile morţii Iaşi-Podu Iloaiei, cînd, înghesuit într-un vagon de vite alături de 150 de persoane, a văzut oameni care au început să-şi bea propria urină, iar pe alţii înnebunind. Din acea maşinărie apocaliptică pe şine din vara anului 1941 au supravieţuit doar opt evrei.

Viaţă contra istorie

Şi istoricii au pătimit pentru scrierile lor, nu doar cei despre care au scris. Dar nu numai istoricii contemporani. Un arheolog rus care luase calea exilului – Mihail Miller – aprecia că aproape 85% din breasla arheologilor profesionişti au fost încarceraţi, exilaţi sau ucişi în vremea lui Stalin. De unde deduci că interpretarea istoriei te poate şi ucide. De fapt, începutul anilor '30 marchează implicarea lui Stalin în luptele istoriografice şi începutul epurărilor. Pokrovski, părintele noii istorii staliniste, moare în 1932, dar, deşi omagiat de funeraliile naţionale, acest fapt nu i-a împiedicat pe detractorii săi să-l condamne postum, semnalul fiind dat de *Pravda* în 1936.

Memoria noastră

Matei Călinescu, într-o superbă scriere despre propriul copil, spune: „Memoria e axa identităţii, aş zice. Cum altfel ne construim identitatea decît prin amintiri? Şi amintirile cele mai diferenţiate, cel puţin pentru mine, sînt amintiri regăsite prin lectură, scoase din fireasca hibernare în zăpezile uitării printr-o lectură care fluctuează imprevizibil între text şi lectura de sine. Iar aceste amintiri alimentează mereu *fantasia;* cînd aceasta seacă, viaţă însăşi devine aridă, repetitivă, fără orizont. Căci identitatea noastră e făcută nu numai din amintiri, ci şi din proiecte: din ce vrem să facem, să realizăm, să obţinem, să vedem, să scriem, să citim. Toate acestea, amintiri, proiecte, plutesc într-o aură fantasmatică, de reverii (ambiţioase, erotice şi de multe alte feluri) – de «visări» şi de «cai verzi pe pereţi», s-ar putea spune“.

Mirel BĂNICĂ

Gustul arhivei

● Una dintre cele mai bune cărţi dedicate arhivelor şi pasiunii de a căuta nimicurile camuflate în adevăr istoric este *Le goût de l'Archive,* lucrare de mici dimensiuni datorată istoricului francez Arlette Farge, apărută în 1989. Carte extrem de bine scrisă de către o persoană ce posedă nu doar arta de a scrie accesibil despre un subiect aparent arid, dar şi capacitatea de a extrage esenţialul din munca laborioasă a studiului arhivelor. Dintre multele observaţii înţelepte, cel mai mult mi-au atras atenţia următoarele: „Arhivele nu posedă calitatea de *punere în context*. Martorul, vecinul, hoţul, turnătorul, rebelul nu doreau să figureze în arhivă. Cuvintele şi faptele lor au fost arhivate pentru alte necesităţi". Întotdeauna deci notele dintr-o arhivă au fost scrise nu cu scopul de a figura într-o arhivă şi a servi ca document istoric, ci au corespuns unor necesităţi de moment, în cea mai mare parte de natură juridică. Un adevăr simplu, dar pe care avem tendinţa de a-l uita, de fiecare dată cînd avem tendinţa de a căuta în arhive adevăruri absolute. Pentru autoare, *gustul arhivelor* este dat de gestul lent, căutat şi „puţin rentabil al celui care recopiază textele, bucată cu bucată, fără a transforma nici forma, nici ortografia acestora, nici măcar punctuaţia. Fără chiar a gîndi foarte mult la ceea ce face". Gustul arhivelor nu are nimic de a face deci cu obţinerea de avantaje materiale sau simbolice imediate. Gustul arhivelor se dobîndeşte atunci cînd se ajunge la un anumit *tip de realitate,* de familiaritate cu epoca cercetată. Arhiva nu scrie istorie – ne avertizează Arlette Farge –, ci „descrie cu cuvinte banale derizoriul şi tragicul existenţei".

● Îmi amintesc că în septembrie 2006 am realizat un interviu, avînd ca temă memoria comunismului, cu profesorul canadian Bogumil Koss, polonez de origine, de la Universitatea Laval – poate unul dintre cei mai mari specialişti mondiali ai domeniului. Profesorul Koss a făcut atunci o afirmaţie ce poate părea la prima vedere şocantă: trebuie să ne temem de „adevărul" (cu ghilimele!) pe care credem că-l găsim în arhivele poliţiilor secrete: „Trebuie precizat clar că accesul la o arhivă nu poate fi calificat drept *travail de mémoire*. În cele mai multe cazuri, inclusiv în Polonia, această deschidere este parţială şi, adeseori, manipulată. Personal, cred că această operaţiune ridică numeroase probleme epistemologice şi morale. Astăzi, avem tendinţa să recunoaştem că *adevărul* se găseşte în arhiva unor instituţii despre care toată lumea ştia că nu au făcut altceva decît să manipuleze nu doar persoane, ci chiar adevărul. Dacă spunem că în rapoartele redactate de un ofiţer al serviciilor secrete se găseşte «adevărul», ofiţer care la rîndul său era obligat să manipuleze pentru a-şi păstra funcţia sau a avansa, înseamnă că ignorăm voit funcţionarea sistemului. Găsesc că încrederea oarbă în arhive, arătată de societăţile noastre ce se vor *liberale,* este o greşeală. Este vorba de instituţii care au manipulat de la început pînă la sfîrşit, au fost create pentru a manipula". Trecutului nu i se poate da niciodată un sens univoc, iar arhivele conţin în ele mai bine decît oricare alt obiect istoric această lecţie esenţială.

● Dintotdeauna, arhivele i-au atras ca un magnet nu numai pe cercetători, ci şi pe oamenii obişnuiţi, care au încercat să obţină avantaje materiale sau simbolice din misterul ce le înconjoară. Colegiul „Noua Europă" a găzduit în iulie 2009 o conferinţă susţinută de etnomuzicologul elveţian Laurent Aubert. Dedicată arhivelor muzicale ale Muzeului de Etnografie din Geneva, conferinţa a lansat însă şi cîteva afirmaţii extrem de interesante pentru înţelegerea „enigmei" arhivelor. Spunea Laurent Aubert că arhivele muzeului său au fost mereu supuse unui proces de spoliere, de „jefuire" a informaţiilor conţinute, de către oameni fără scrupule. Cel mai recent atac vine din partea făcătorilor de *world-music,* gen muzical ce este simbolul însuşi al mondializării gusturilor, deghizat sub masca cunoaşterii „celuilalt". Aceştia au furat efectiv fragmente muzicale pentru a le reambala şi apoi revinde publicului larg. Arhivele, muzicale sau nu, transmit o memorie „rece"; ele nu vor putea însă retransmite niciodată „emoţia" şi condiţiile iniţiale în care au fost realizate înregistrările. În fine, vin mulţi emigranţi la muzeu şi cer să asculte muzica stocată acolo, spunînd că vor să-şi „descopere" rădăcinile sau să-şi ostoiască dorul de casă...

● Noi de ce sîntem fascinaţi de arhivele comunismului, pe punctul de a nu mai şti cum să le cercetăm pentru a obţine răspunsuri coerente? De ce cărţi obţinute prin compilarea unor informaţii disparate, dar „proaspete", cu iz de cancan istoric, au mai mult succes în România decît studiile serioase? De ce este folosită memoria ca armă? De ce autovictimizarea a devenit normă în studierea regimurilor totalitare, astăzi? Cultul memoriei nu serveşte neapărat ideii de justiţie istorică, după cum observa Tzvetan Todorov. În fine, la ce mai serveşte studiul arhivelor astăzi? Paul Ricœur scrie că în trecut consultarea şi munca în arhive avea rolul de a da un plus de respectabilitate cunoaşterii istorice, punînd-o la adăpost de subiectivitatea istoriei. Astăzi, navigînd printre comisii şi studii mercenare, aşteptăm, cuminţi şi neputincioşi, reabilitarea arhivelor, şi nu doar a numelor închise în ele. Iar gustul arhivei se transformă, încet-încet, în otravă. ■

Aceeaşi problemă la alţii

Rusia

Arhive confiscate

La Moscova, un echipaj al miliţiei de circulaţie a oprit automobilul în care se deplasa fostul operator personal al lui Boris Elţîn, fostul preşedinte al Rusiei. Sub pretextul că vrea să cerceteze capota ruginită, s-a efectuat o percheziţie şi în portbagaj s-au găsit 600 de videocasete aparţinînd lui Alexandr Kuznеţov. Acesta presupune că autorităţile au fost înştiinţate prin mijloace specifice că e plimbată prin Moscova „arhiva preşedintelui", altfel nu se explică apariţia unor persoane din Forţele Speciale care au decis confiscarea materialului, sub acuzaţia de „contrafacere". Kuznеţov spune că a luat casetele de Kremlin ca să le ducă la un studio de film documentar unde lucrează la un film intitulat provizoriu *Ce a mai rămas din democraţie în Rusia?*. Casetele conţineau 10.000 de ore de material filmat cu Elţîn şi persoanele din preajma lui, din anul 1989 pînă în 2000. „90% sînt materiale oficiale, primiri, discursuri, atacul împotriva Casei Albe la puciul din 1991, 10% – cadre care privesc viaţa lui personală, sărbătoriri în sînul familiei, un meci de tenis cu preşedintele Coreei de Sud. Nu sînt materiale secrete, ele există şi în arhiva televiziunii, opt ani nimeni n-a fost interesat de aceste casete, dar «s-a auzit» că se transportă arhiva preşedintelui şi situaţia a devenit interesantă" – declară operatorul Kuznеţov. Probabil, lipsa de dorinţă a unor persoane importante de a fi revăzute în anturajul lui Elţîn a determinat percheziţia şi confiscarea. Chiar, ce a mai rămas din democraţie în Rusia?

Polonia

Vocea victimelor

„Totuşi, cele mai multe dintre documentele folosite în studiul de faţă nu aparţin victimelor (evreilor), ci criminalilor, şi ele au fost produse în timpul procesului. Lucrînd cu asemenea materiale, trebuie să avem în primul rînd în vedere faptul că persoanele suspectate de a fi comis fărădelegi şi-ar putea dori, pe cît posibil, să-şi minimalizeze rolul pe care l-au avut în evenimentele cercetate. Şi-ar putea dori chiar să banalizeze chiar evenimentele. Nu trebuie uitat faptul că acuzaţii nu sînt obligaţi prin lege să dezvăluie adevărul în declaraţiile lor; iar martorii, deşi jură să spună adevărul şi numai adevărul, pot avea o memorie selectivă a evenimentelor şi pot oferi răspunsuri lapidare la întrebări. Mai mult, între mărturia verbală (făcută de un martor sau un inculpat) şi documentul redactat, pe care un istoric îl consultă, există o persoană intermediară (iar din acest punct de vedere procesul-verbal al anchetei se deosebeşte de jurnal sau de memorii, care pun cititorul în contact direct cu sursa care le emite) – un anchetator, un judecător, un avocat pledant sau un procuror care au alcătuit şi au produs documentul – care poate fi mai mult sau mai puţin inteligentă, informată sau dornică de a afla adevărul. De aceea, calitatea probelor strînse în documentele întocmite în timpul procesului depinde foarte mult, pentru un istoric, de intenţiile şi de gradul de aprofundare a investigaţiei, precum şi de felul în care a fost organizat şi dirijat procesul în sine. Chiar şi o parcurgere rapidă a dosarului întocmit împotriva lui Ramotowski şi a complicilor săi dezvăluie faptul că procesul a fost organizat în grabă. Şi aceasta ar putea fi o caracterizare mult prea indulgentă, dat fiind faptul că acţiunea judecătorească împotriva celor douăzeci şi doi de inculpaţi a fost încheiată într-o singură zi: procesul a început pe 16 mai 1949, la Tribunalul Districtual din Lomza, iar în ziua următoare sentinţele au fost deja emise. Opt acuzaţi au fost declaraţi nevinovaţi. Józef Sobuta, judecat în 1953, a fost, de asemenea, achitat."

(Jan T. Gross, *Vecini. Suprimarea comunităţii evreieşti din Jedwabne, Polonia. Capitolul* Surse, Editura Polirom, 2002)

Germania

Frică şi indignare

„Rolul Stasi în Germania de Est era identic cu cel al altor organizaţii de poliţie secretă din celelalte ţări controlate de comunişti: era instrumentul principal cu care partidul conducător – în acest caz *Sozialistische Einheitspartei* (SED), adică Partidul Socialist Unit – îşi păstra puterea. Fuseseră făcute arestări în masă ale adversarilor politici ai celor aflaţi la putere, inclusiv ale comuniştilor veterani care nu erau de acord cu politica actuală. Se zvonea că aproximativ şase închisori erau pline de zeci de mii de astfel de prizonieri politici. Germania de Est se transformase într-un stat poliţienesc iar, din 1961, cînd a fost construit Zidul Berlinului, toţi cetăţenii deveniseră prizonierii statului.

Datorită înclinaţiei comuniştilor spre secretomanie şi fricii cetăţenilor de poliţia secretă, dovezile privind intensificarea oprimării ieşeau la iveală cu aceeaşi greutate cu care apăreau şi cele privind conflictele din interiorul partidului. Totuşi, dovezi ale operaţiilor spionajului est-german au început să iasă la suprafaţă mai des pe la începutul anilor '50, cînd numărul spionilor arestaţi a crescut ca rezultat al îmbunătăţirii metodelor contraspionajului vest-german. În plus, cu ocazia dezertării unei persoane din Ministerul Securităţii Statului, au fost dezvăluite secretele operaţiilor.

Cu toate acestea, întreaga amploare a terorii exercitate de Stasi asupra poporului german şi extinderea aparatului său de spionaj au rămas ascunse pînă la căderea Zidului Berlinului, pe 9 noiembrie 1989. Regimul comunist s-a prăbuşit la cîteva săptămîni după aceea, iar organizaţia poliţiei politice s-a dezintegrat rapid. Deşi ofiţerii Stasi au încercat în ultimul moment să distrugă documentele incriminatorii, arhivele organizaţiei au fost salvate în majoritate. Pe măsură ce secretele Stasi erau dezvăluite, indignarea cetăţenilor germani creştea tot mai mult."

(John O. Koehler, *Stasi – faţa ascunsă a poliţiei secrete est-germane,* Editura Omega, 2001) ■

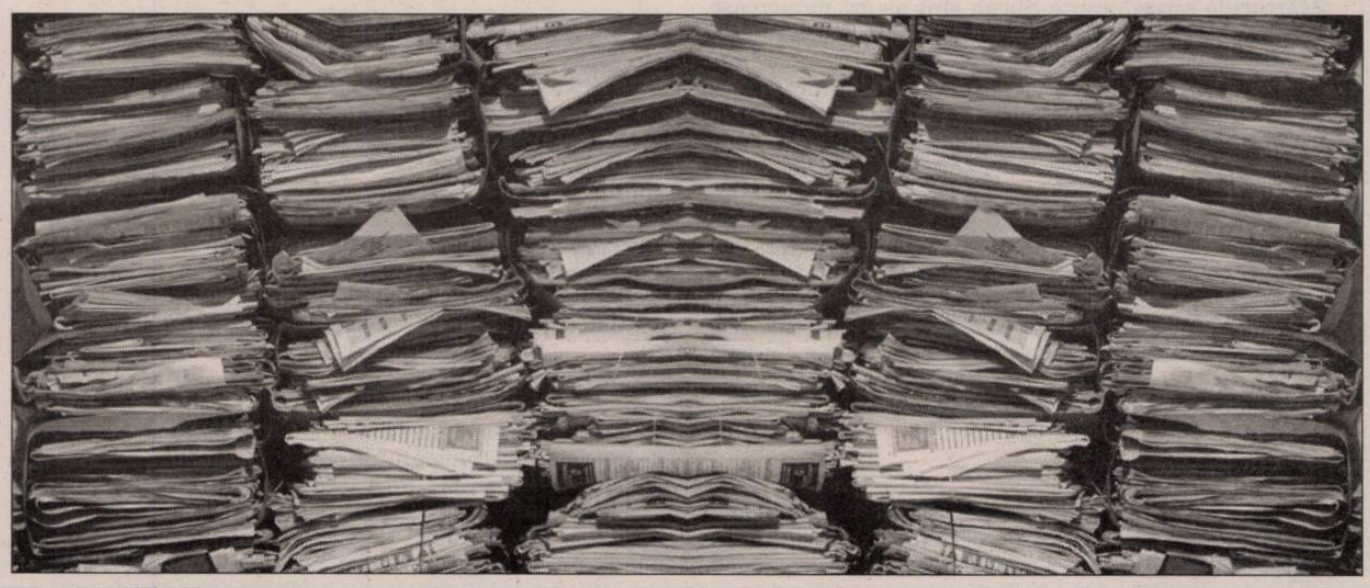

Georges BANU

Istorice, tragediile romane

– un spectacol eveniment la Avignon –

„Sînt piese istorice, aceste tragedii romane!“ – mi-am spus ieşind de la Gymnase „Gérard Philipe“ din Avignon. „Sublimissimes“, rostea ca un ecou un amator fervent. „Te fac să te simţi inteligent“, continua un altul... Pe acest fond receptiv, reputaţia *Tragediilor* se împrăştia ca o dîră de pulbere şi probabil de aceea cronica agresiv-critică din *Le Monde* (15 iulie 2008) a surprins, a derutat, pe unii chiar i-a revoltat. Sîntem destul de mulţi cei care nu împărtăşim, ba chiar contestăm respingerea *Tragediilor*. Spectacolul e un eveniment.

Ivo van Hove reuneşte într-un „ciclu“, folosind principiul „serialelor“ de televiziune, trei mari texte shakespeariene, inspirate din războaiele şi pasiunile romane: *Coriolan, Iuliu Cezar, Antoniu şi Cleopatra*. De-a lungul a şase ore, el nu caută atît să propună o nouă lectură a *Tragediilor* – se înscrie explicit în linia „contemporaneizării“ lui Shakespeare iniţiată de Jan Kott – cît să atace o faţetă mult mai insidioasă, esenţială şi inedită: cea a privirii actuale asupra politicii, devenită hrana noastră cotidiană. Şi ca să izbutească, el rupe, scoate sigiliul de pe pactul de demarcaţie, pactul care îi separă pe actori de spectatori, în funcţiune în orice sală de teatru. Frontiera persistă, dar a devenit poroasă, linie inoperantă a unei vechi interdicţii, nu mai păstrează decît o valoare reziduală. De la început, spectatorii sînt chemaţi pe platou să consume cafea, bere sau prăjituri; surprinşi de timpul scurt acordat, nu mai pleacă de acolo, în timp ce aceia care n-au părăsit sala rămîn unde au fost. Se instalează incertitudinea; în pofida ei, începe povestea *Tragediilor* şi continuă. Spectatorii sînt ţintuiţi pe platou şi, aşezaţi pe nişte canapele, în faţa unor uriaşe ecrane de televiziune, urmăresc acţiunea, văzută în direct de cei rămaşi în sală: evenimentele piesei, jucate de actori, ei practicînd un joc subtil, reţinut, cinematografic. Divizînd astfel publicul, Ivo van Hove înlătură crisparea şi privirea focalizată, instaurînd o ascultare flotantă. Nu este cea a psihanaliştilor ascultînd confesiunea pacientului de pe divan, ci cea actuală, exersată în atîtea case, în faţa ecranelor niciodată stinse, unde se derulează şi se succed, fără pauză, elemente din saga timpurilor moderne. Nu se mai solicită concentrarea de altădată şi tinerii nu se tem de întreruperi, nici de discontinuitate: se naşte un nou fel de a asculta.

Istoria de după Shakespeare

Tragediile reuşesc să aplice informaţiei o privire actuală, unde nu discursul lui Shakespeare este principala preocupare, ci maniera de a percepe Istoria. De aici provine efectul contemporan şi acesta este relevant. Istoria nu mai intimidează, sîntem martorii ei apropiaţi, pasionaţi şi/sau indiferenţi.

Tragediile constituie un răspuns nou, modulat şi actualizat al vechiului proiect al *distanţării*, redus de Brecht, la origine, la o simplă alternare de cuvinte şi cîntece. Acum el funcţionează într-un mod fluid, constant, permiţînd ba îndepărtarea, ba emoţia cea mai vie, fără a provoca rupturi agresive sau explicite. *Distanciation* în mişcare, alternanţa dinamică a implicării şi a îndepărtării, construcţie elaborată de fiecare în interiorul dispozitivului global. Nimeni nu e prizonier, ne asumăm libertatea acordată nouă în chip colectiv. Fiecare dintre noi, individual, trebuie să decidă.

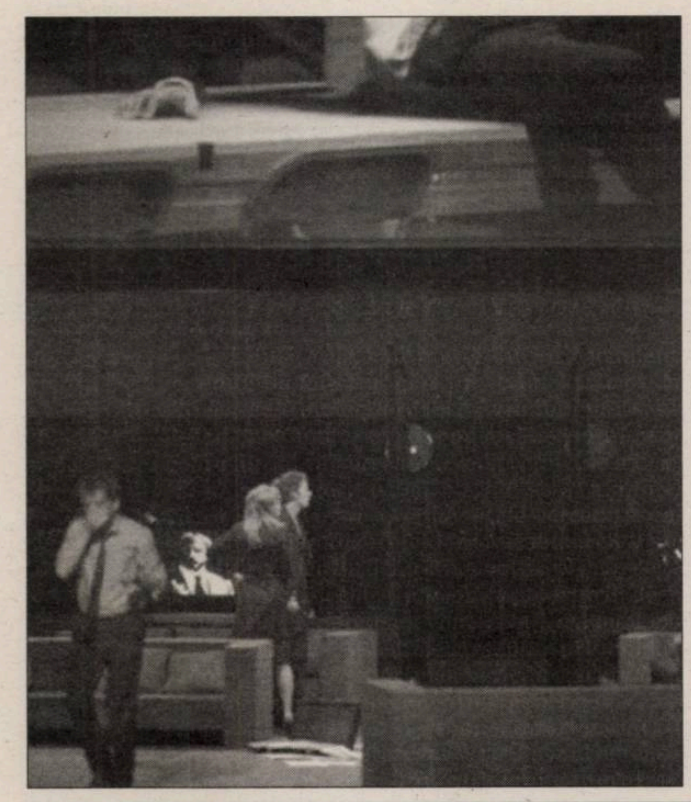

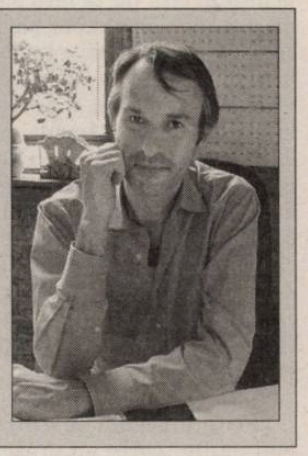

Ivo van Hove *(n. 1958, în Belgia) este în prezent director la teatrul Toneelgroep Amsterdam (www.toneelgroe pamsterdam.nl). A pus în scenă peste 60 de spectacole, pe texte de Shakespeare, Marguerite Duras, Bernard-Marie Koltès, Maxim Gorki, Franz Wedekind, Eugene O'Neill, Sofocle, Euripide, Albert Camus, Tennessee Williams, Tony Kushner, John Cassavetes şi alţii. Din 1984 ţine cursuri la Conservatorul din Antwerpen.*

Ivo van Hove îi acordă spectatorului acel drept la destindere şi la plăceri culinare admirat de Brecht în teatrul oriental şi la... cabaret. Poate fi invocat şi exemplul lui Shakespeare la „Globe Theater“, unde în timpul spectacolului se mînca şi se bea. Astfel, ceea ce pare a fi o reproducere a comportamentului de telespectator rimează cu vechile modele, sacrificate la sfîrşitul secolului al XIX-lea de către Wagner. Acest spectacol nici nu neagă trupul spectatorilor, nici nu le pune inteligenţa în paranteză. Nici o lege, nici o autoritate nu se impun imperativ publicului. Aici nimic nu este prestabilit. „Privind de la locul meu, sînt un spectator responsabil“ – chemare brechtiană, în sfîrşit împlinită. „Aparţin comunităţii publicului, sînt invitat să-mi inventez parcursul, să-mi procur plăcerea, să mă deplasez şi să-mi aleg locul, niciodată atribuit dinainte. Nu mai sînt un spectator supus.“

Mobilat cu televizoare, canapele, cu un bar într-o extremitate, platoul permite accesul spectatorilor invitaţi şi proximitatea imediată cu interpreţii. Această relaţie intimă procură întotdeauna o febră de netăgăduit: vecinătatea actorului care îl încarnează pe protagonistul istoriei nu te lasă indiferent. „Ce fericit am fost să stau lîngă Brutus, acest Che Guevara al Romei!“ Şi apoi, schimbînd locul, privind din sală, ce satisfacţie să supraveghezi platoul, fără să-i poţi distinge prea bine pe actori de spectatori. Aproape că se confundă. Lecţie de umilinţă pentru eroii plasaţi alături de noi, de figuranţii Istoriei. Priviţi din afară, nimic nu ne desparte. Ce ambiguitate subtilă!

Tragediile romane ne invită de asemenea să măsurăm distanţa care separă actul de ecoul său mediatic. De la Sellars şi Castorf, prezenţa cameraman-ului pe platou, simptom sigur al modernităţii, nu mai surprinde. Şi aici, o tînără filmează spectacolul, plasîndu-l în obiectivul aparatului de filmat. Pe ecran, gesturile şi trupurile apar mărite, proporţii lipsite de măsură, vizibile din sală, dar şi pe micile ecrane la care se uită spectatorii răspîndiţi pe platou. Retransmisia dă un caracter epic, dilată şi augmentează prezenţa protagoniştilor; din sală, sînt uneori greu de identificat pe platou, dar rămîn atît de vizibili pe ecran. Eroii în carne şi oase dispar printre spectatori. Nu o să ştim niciodată unde stau, lipiţi ca teroriştii de pereţii adăposturilor, dar camera de filmat îi localizează şi le identifică prezenţa. Nu au cum să scape de ea. Puterile ei sînt nemăsurate. În acest fel, *Tragediile* relevă raportul între dimensiunea, uneori secretă, greu de distins, a unui act, a unei fiinţe şi enorma lui rezonanţă în lume, graţie *media*. Astfel, noi, spectatorii, sîntem martorii şi la „localul“ minoritar, specific teatrului, şi la „planetarul“ specific televiziunii. Dar în acelaşi timp, şi aici trebuie insistat, totul depinde de actele înfăptuite de personajele în acţiune, deoarece cînd spectacolul se întrerupe, ecranele sînt goale. Fără oameni, nu există emisiuni! Semn discret de optimism: sîntem încă necesari. Apoi, după asemenea sincope, teatrul reîncepe în mod miraculos, alimentînd *media*. Şi totuşi, nevoia de ceva viu, fie el şi microscopic, dispersat, ascuns, e eternă.

Eroic şi derizoriu

Tragediile integrează violenţa comunicatelor de presă şi fac să defileze în mare viteză, în josul ecranului, datele biografice ale personajelor defuncte. Aceste precizări, ritmate ca şi cum s-ar apăsa pe clapele unui pian nervos, se combină cu ştirile imediate şi moartea lui Cezar stă alături de telegrama cu acuzaţia de „escrocherie“ adusă lui Olmert: tocmai o văzusem înainte, în fotoliu, răsfoind distrat un cotidian. Eram în inima istoriei romane şi în acelaşi timp în actualitatea cea mai fierbinte. Cele două dialogau. Dar *Tragediile* introduceau – chiar dacă într-un mod ironic – şi puterea divinatorie a oracolelor, informînd sala cît mai e pînă la moartea lui Coriolan sau a Cleopatrei. Şi în această lume tehnologică, previziunea misterelor e încă importantă. Aflăm că împărăteasa Egiptului se va sinucide în 180 de minute, iar Coriolan va fi asasinat peste 15.

Războiul nu se vede. La fel ca primul război din Irak. E evocat doar de zgomotul produs sub ochii noştri de un toboşar dezlănţuit. Nu vedem sînge sau noroi: Ivo van Hove evită excesul materialităţii, atît de îndrăgit de scena germană! Cetăţenii implicaţi, îmbrăcaţi cu grijă, cad sub măciucile Istoriei. Au vorbit la microfon, au apărat valori sau au ars în focul pasiunii – ce importanţă are! – ei sfîrşesc pe asfaltul străzii, ca nişte mafioţi seceraţi de gloanţe. Final derizoriu amplificat de imaginea afişată cu indiferenţă cinică pe ecran. Ei sînt învinşii războiului dintre bandele criminale! Cu excepţia marelui Antoniu, omagiat de însuşi Octavian! Şi el, şi Cleopatra evită fotografia de presă care, cu o brutalitate extraordinară, readuce în actualitate imaginea cadavrelor găsite în zori pe unele străzi din Sicilia. Moarte eroică, moartea criminalilor doborîţi! Există pe scenă un spaţiu interzis publicului, un culoar, acolo e ridicată o platformă unde sînt depuse cadavrele, pentru a fi fotografiate, şi apoi dispar. Culoarul morţii... E rezervat protagoniştilor istoriei, în timp ce nouă, spectatorilor, spectacolul ne dăruieşte consemne securitare.

Şi totuşi, o obiecţie: la capătul acestei aventuri la care am fost martori distraţi sau interesaţi, sîntem trimişi la locurile noastre, goniţi de pe platou, înfrîngerea lui Antoniu şi moartea Cleopatrei se săvîrşesc în absenţa noastră, protejaţi de împrejmuirea pe care timp de cinci ore spectacolul s-a străduit s-o desfiinţeze. Strategie de ruptură, dar o strategie de revenire, de recădere în teatru. După ce am găsit libertatea şi i-am simţit gustul, sîntem retrimişi la statutul nostru obişnuit şi ne simţim frustraţi. Nostalgici ai permisivităţii de pînă atunci, ne resemnăm la pasivitatea de care ne-am dezbărat în urmă cu cîteva ore. Această distanţă nu foloseşte nimănui, nici eroilor şi nici nouă.

Eliberarea spectatorului

Cu mult timp în urmă, Ariane Mnouchkine a inventat cu *1789* un nou mod de a povesti istoria, aventură impregnată de optimismul epocii şi de utopia participativă. O întreagă generaţie s-a recunoscut în el şi spectacolul de la „Théâtre du Soleil“ a rămas în memorie tocmai prin acest procedeu de geniu: n-a fost formulat un discurs asupra Istoriei, ci s-a imaginat acel dispozitiv dublu care permitea spectatorilor să păstreze distanţa faţă de Istorie sau să se scufunde în ea; unii puteau să rămînă pe bănci, la o distanţă bună pentru privire, în timp ce alţii îşi puteau oferi libertatea de a se amesteca printre actorii Revoluţiei... „Théâtre du Soleil“ a inventat dispozitivul prin care publicul decidea ce relaţie va adopta faţă de evenimentele povestite. Patruzeci de ani mai tîrziu, *Tragediile romane*, atinse mai curînd de scepticismul epocii noastre, construiesc o provocare de aceeaşi anvergură, privind relaţia întreţinută de publicul de astăzi nu atît cu Istoria însăşi, cît cu felul cum este ea povestită. Nu intervenim, aşa cum dorea să ne facă s-o credem „Théâtre du Soleil“, asistăm la o istorie care ne scapă, interesantă, deşi lacunară. Nu fugim de ea, nu mai sîntem artizanii ei şi nici prizonierii ei. Nu ne mai ameţim cu iluzia că-i putem influenţa deciziile, dar nu ne lasă indiferenţi. Apropiaţi şi îndepărtaţi, ne găsim la „semidistanţă“: urmărim evenimentul şi ne păstrăm distanţa! Implicaţi şi îndepărtaţi... Despre această stare vorbesc *Tragediile romane* şi de aceea ele sînt piese istorice: ele restituie, în acţiune, privirea contemporană asupra Istoriei. O asemenea descoperire nu se petrece în fiecare zi. *Tragediile* sînt un eveniment.

traducere de Magdalena BOIANGIU

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Să batem cîmpii (???)

Dat fiind că ne aflăm în toiul verii (să sperăm! să sperăm că, adică, nu va veni un toi mai toi ca ăsta!), că Bucureştiul s-a îmbrăcat în farmecul său estival constînd din zăduf strivitor, praf sufocant, mirosuri subtil pestilenţiale şi indolenţă balcanică la punctul de fierbere şi că, în fine, pe scenele patriei nu se prea mai întîmplă mare lucru, ce altceva putem face decît s-o luăm cătinel către cîmpii cei bătuţi, pînă acum, în cinci ori şase reprize, nu mai ştiu (la asta se referă semnele de întrebare din titlu), pe urmele lui John Steinbeck din *Joia dulce*. Care frumuşel roman a fost, *by the way*, transformat şi în piesă (în adaptare scenică, mai precis), jucată, în România, probabil din cauza necazurilor cu drepturile de autor, numai prin şcolile de teatru, cu ocazia diverselor examene de licenţă. Din păcate. Sau din fericire.

*

Scurta (de fapt) vară fierbinte a început calendaristic, pentru noi, cu „febra alegerilor locale", cum ziceau infatigabilele clişee mediatice, alegeri (sau febră) în urma cărora (căreia) configuraţia scenei politice (alt clişeu) a suferit unele modificări. Ba chiar modificări serioase: primăriile şi-au schimbat, cele mai multe, şefii, şefii şi-au schimbat subalternii şi toţi împreună se pregătesc, desigur, să schimbe mai departe – nu împrejurări, stări de lucruri, mentalităţi ş.a.m.d. (cîte n-ar trebui să arate altfel!), ci persoane. Să le schimbe, evident, din funcţie, nu altminteri. Printre aceste persoane se găsesc, normal, şi directori de teatru, instalaţi în ultimii patru ani. Nu toţi dintre aceştia au ajuns în fotoliile respective în chip de „oameni de casă" ai cutărui sau cutărui politician victorios în 2004; chiar şi aşa să fi fost, unii tot meritau să devină directori de teatru, după cum şi teatrele în chestiune meritau să-i aibă la conducere, fapt dovedit de progresele artistice, organizatorice etc. ale instituţiilor cu pricina. Acesta este însă un amănunt care nu-i interesează pe atotputernicii mandatului; ce fel de putere e aia dacă nu te-apuci să-l dai afară pe Cutăriţă şi să-l faci om (al tău) pe Cutărache? Este, cum am învăţat deja, o practică specifică mai ales unei anumite părţi – nemuritoare sintagmă – a „spectrului politic", avînd în genele activ(at)e bătrîna înţelepciune (mai bătrînă decît cei 18 ani şi ceva ai libertăţii noastre) conform căreia ăla pe care nu-l laşi să moară nu te lasă să trăieşti. Aşadar: în aer pluteşte discret, dar persistent parfumul mazilirii, parfum ce n-are cum să scape nării sensibile a actorului român de talent mediu spre deloc, care, umil şi zîmbitor cu şefii în iarna vrajbelor generale, a devenit brusc, în vara împăcării individuale, colţos şi inchizitorial. Cere socoteală. Vrea date, cifre şi răspunsuri, ba chiar şi declaraţii de amor (managerial, desigur). Vrea sînge, fie şi de recuzită. Pe cărarea deschisă de sfînta-i mînie sindicală înaintează viguros compartimentul TESA, peste care diverşii directori se perindă precum apa peste piatră şi care e oricum nemulţumit de orice conducere, oricînd. Aşa că, deşi stagiunea s-a încheiat şi scenele sînt, oficial, în vacanţă, viaţa teatrală clocoteşte mai departe, la foc mic. Bulbucii vor apărea după vîlvătăile din toamnă.

*

Pe ultima sută de metri temporali dinainte de concediu, mai multe teatre au prezentat în avanpremieră spectacole care vor fi lansate festiv după începerea noii stagiuni. La prima ochire, calculul pare a fi greşit, ba chiar, din punctul de vedere al strategiilor de piaţă, catastrofal: cum să „vinzi" pe bani puţini (nu doar la figurat, ci şi la propriu, numărul spectatorilor fiind, cam din luna mai, în reflux net, după cum se ştie, în teatru, dintotdeauna) un „produs" care abia urmează să fie „promovat"? Nu înseamnă să-i anulezi impactul, să dezamorsezi bomba înainte de a fi apucat să facă suficient zgomot? În realitate – în realitatea fictivă a teatrului – lucrurile stau însă cu totul altfel. Spectacolul are nevoie, pentru a funcţiona la nivelul său optim, de o încălzire prealabilă, iar reglajul fin al tensiunii şi al ritmului montării nu poate fi realizat *in vitro*. Ca să nu mai vorbim de faptul că actorul român – educat în cultul „inspiraţiei", al „îngerului" care se pogoară (sau nu) asupra lui în funcţie nu de disciplina sa interioară, ci (probabil) în funcţie de imprevizibilele dispoziţii angelice – se simte mai sigur în faţa criticilor, la premiera oficială, dacă a primit în prealabil felicitările prietenilor şi rudelor, la spectacolele „pentru familii". Rămîne să ne închipuim cum va funcţiona sistemul acesta cînd se vor încetăţeni şi la noi producţiile în serie.

*

Spre deosebire de oamenii normali, care abia aşteaptă vara ca să plece încotro văd cu ochii şi să uite de tot ceea ce le poate aminti, fie şi pe departe, de muncă şi de colegi, oamenii care se ocupă de teatru se simt, în prag de vacanţă, un pic trişti. Nu le prea arde de odihnă şi relaxare, iar dacă se întîlnesc, oriunde, cu vreo cunoştinţă din „breaslă", abia aşteaptă să afle ultimele ştiri despre cine şi ce mai repetă, unde, cu ce regizor şi pentru cînd. Deşi unii nu prea înţeleg cum vine chestia asta, teatrul este, pentru cei ce-l fac, nu o meserie, ci un mod de viaţă. Dacă nu viaţa, pur şi simplu. Chiar şi cînd picioarele lor bat cărări de munte sau plaje de mare, gîndul le este totuşi, mereu şi mereu, la scenă. Şi tot acolo este şi cînd bat cîmpii.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Belinda Cannone, *Triumful prostiei. Mic tratat despre prostia inteligenţei*, traducere din limba franceză de Ion Doru Brana, Editura Nemira, 2008.**

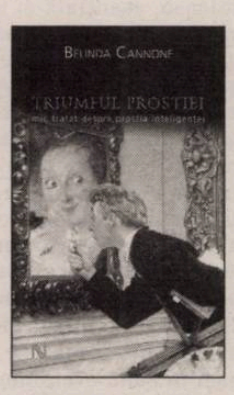

Cînd nu scrie romane, Belinda Cannone publică eseuri – premiate, unele, de Academia Franceză sau de Societatea Oamenilor de Litere. *Triumful prostiei*, apărut în Franţa anul trecut, intră fără probleme în categoria eseurilor, deşi tipicurile studiului sobru sînt înveselite aici şi dezmorţite de aşezarea în cadrul unei cvasipovestiri cu trei personaje: un rotofei fără nume (povestitorul) care lucrează la un „oficiu de fotocopiere", Clara (iubita lui) şi Gulliver (colegul „fotocopist" al celui dintîi). *Micul tratat despre prostia inteligenţei* se construieşte din dialogurile celor trei eroi vorbăreţi, care tăifăsuiesc la ceas de zi sau de seară, dinaintea unui pahar de Chablis sau a unei mese atent garnisite, cînd nu la vreo expoziţie de artă contemporană ori în jurul vreunui pasaj dintr-o carte, dintr-o gazetă etc. Tema lor – proasta folosire a inteligenţei – e un prilej de stupori domoale, perfect decente, verbalizate isteţ şi argumentate vioi. Nimic nu e simplu, totul e însă foarte viu. Iar principalul cal de bătaie este conformismul.

Pe scurt: 1) prostia inteligenţei înseamnă altceva decît stupiditatea limpede, neghiobia sau idioţenia (nuanţele, veţi vedea, sînt fascinante); 2) originile probabile ale prostiei inteligenţei: teorismul interbelic, obsesia actualistă, „egalitarismul pervertit" şi „revolta normată" din anii '60-'70; 3) manifestările ei: asentimentul reflex, „gîndirea-modă" sau „prin omisiune", lenea, „bunul sentiment", reducerea oricărei noutăţi la grila vechilor tabieturi – adică, tot ceea ce se opune, vorba lui Proust, spiritului şi afectivităţii. Nu vor scăpa disecţiei nici marotele corectitudinii politice, ale subversivului şi reacţionarului, ale relativismului, petiţiei sau temerii legate de cenzură.

Textul acestui *Mic tratat despre prostia inteligenţei* citează, descoase, întoarce pe faţă şi pe dos, povesteşte, driblează abil recile pedanterii analitice – face, practic, de toate, numai rău nu.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Împlînzirea gheţarilor

● **Sigur Rós, *Með suð í eyrum við spilum endalaust*, Beggars XI, 2008.**

În plin sezon estival, nu găsesc ceva mai diafan-răpitor şi tulburător-improbabil decît imaginea unui casetofon proptit de un şezlong pe plaja din Mamaia, din care să răsune suficient de tare cel mai recent album Sigur Rós. Şi mi-e greu să-mi închipui ceva mai delicios decît întrebarea revoltat-cetăţenească „ce asculţi dom'le aici?!", urmată de răspunsul firesc „Með suð í eyrum við spilum endalaust!". Nu bag mîna în foc, dar sînt tentat să cred că în pronunţia răspicată a cuvintelor *með suð í eyrum við spilum endalaust* trebuie să existe un cod secret capabil să-i buimăcească, măcar şi pentru cîteva clipe, pe toţi cetăţenii revoltaţi ai plajelor din România. Pentru toţi aceia, însă, care ţin să nu strivească corola de minuni a lumii, am o veste bună: are prea puţină importanţă cum se pronunţă şi ce vor fi însemnînd cuvintele tainice, atît timp cît Sigur Rós cîntă o muzică în care silabele şi înţelesul lor sînt doar un pretext pentru exerciţii de levitaţie. Ca în orice fel de minune care se respectă, nu logica şi realitatea palpabilă sînt lucrurile de luat în seamă, ci incantaţia şi vibraţiile ascunse. Or, vrem nu vrem, limba aceasta ciudată (care nu este nici măcar islandeză, ci un fel de islandeză eterică) pare desprinsă din basmele cu troli şi gheţuri veşnice şi, mai presus de orice, nu uită să pomenească de vulcani adormiţi şi de jerbe de apă fierbinte. Apoi, nu trebuie uitat că orice limbă vrăjită are nevoie de o voce vrăjită pentru ca tonurile şi accentele să se armonizeze, pentru ca rostirea să capete unduirea potrivită, iar melodia să se descotorosească de ciudăţenia ei posacă. Nu încape îndoială că, fără vocea lui Jónsí Birgisson, notele palide, prelungi, şoptite, de cele mai multe ori monocorde şi doar arareori vitale şi comune ale celorlalţi băieţi din Sigur Rós s-ar fi înscris într-un simplu experiment minimalist. Cu această voce însă, mai mult reflexivă decît melancolică şi mai degrabă plutitoare decît lacrimogenă, toată incandescenţa aflată sub gheţuri se trezeşte la viaţă, stranie şi, da, cu adevărat vrăjită. Înrudită cu cea a lui Thom Yorke, partitura lui Birgisson are însă mai puţine motive de angoasă, contorsionările lipsesc cu desăvîrşire, iar sunetele rămîn constant acute, înalte şi imponderabile. Ca să ajungi în inima lor, islandezii nu urmează calea ştiută a refrenelor sau a plaselor de siguranţă, ci mizează pe o ardoare persuasivă în stare să topească şi cei mai inflexibili gheţari. Tocmai aici, în această joacă de-a îmblînzirea gheţarilor, Sigur Rós se despart de tema, să-i spunem facilă, a unui exotism nordic, ca să vireze cu toată forţa într-o zonă pe deplin importantă. Toate cele cinci albume ale lor de pînă acum, cu siguranţă dificile, greu clasificabile şi aparent monotone, scobesc adînc în coaja de gheaţă şi singurătate, ca să dezvăluie o vibraţie mai caldă decît ne-am fi aşteptat. Singulari în peisajul muzical al secolului XXI, Sigur Rós au fost întotdeauna priviţi de critică nu ca o sperietoare nordică, ci ca una dintre acele formaţii esenţiale, cu desăvîrşire noi şi expresive, după care am tînjit întotdeauna. E greu de spus dacă albumele lor pot face cu adevărat prozeliţi şi e mai mult decît improbabil ca trupe britanice, americane sau, ştiu eu, portugheze, să fie în stare să le urmeze calea fără a se acoperi de ridicol. În orice caz, cel puţin cu primele două melodii ale albumului *Með suð í eyrum við spilum endalaust*, „Gobbledigook" şi „Inní mér syngur vitlesingur", islandezii se arată pentru prima oară ceva mai dispuşi să pactizeze cu stilurile zilei, să devină mai tereştri prin sunetul în forţă al tobelor, iar vibraţia înaltă să îşi piardă din intensitate, pentru a se apropia de un calapod indie de sorginte britanică. Din acest punct de vedere, noul album este, hotărît lucru, şi cel mai accesibil, dacă nu atipic, din cele pînă acum. Pînă la proba contrarie însă, termenii „comercial" şi „Sigur Rós" rămîn pe mai departe o alăturare împotriva firii. Ar fi însă mare păcat ca acesta să însemne semnalul de retragere de pe colinele îngheţate, mai ales cînd pietrele de încercare rămîn clasicele, etericele şi nesfîrşitele piese „Festival" şi „Ára bátur". Pe această cale, doresc să adresez un îndemn tuturor iubitorilor de scheme excentrice, să încerce, la ceas de seară, dansul aurorei boreale într-o discotecă din Mamaia.

PUBLICITATE

www.nobel.radiocultura.ro

un site realizat de Corina Negrea

Premiile Nobel la Radio România Cultural

un proiect Radio România 80

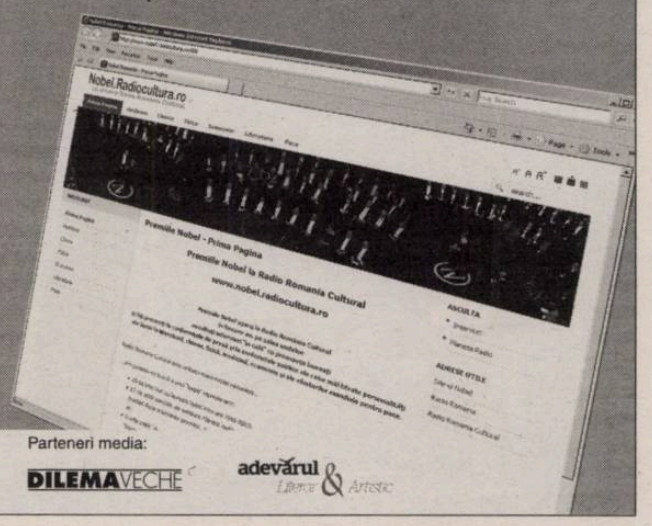

Parteneri media:
DILEMA VECHE
adevărul Literar & Artistic

Simona SORA

puzzlecturi

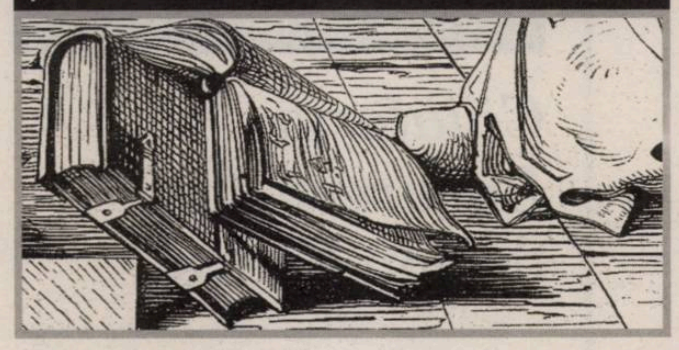

„Singur în infern“

● ***ATHANOR. Caietele Fundaţiei „Gellu Naum“*, 2/2008.**

În 2004, la primul număr al caietelor *Athanor* (avîndu-i în redacţie pe poeţii Dan Stanciu şi Iulian Tănase, cărora li s-a alăturat, acum, Sebastian Reichmann), apariţia lor anuală părea de la sine înţeleasă. În parte, pentru că arhiva lui Gellu Naum tocmai fusese catalogată şi reaşezată, apoi pentru că, în cei cîţiva ani scurşi după moartea poetului (din septembrie 2001), se publicaseră deja cîteva cărţi dedicate lui – cărţile Simonei Popescu, dar şi volumul colectiv *Pentru Gellu Naum*. În acelaşi an 2004, doamna Lygia Naum, care n-a mai apucat să vadă această a doua apariţie, spera (într-un interviu publicat în *Dilema veche)* ca tocmai aceste publicaţii periodice să reamintească legătura adîncă dintre cărţile naumiene şi viaţa lui *poetică*. „M-am gîndit“ – spunea soţia lui Gellu Naum, dar şi unul dintre personajele sale privilegiate – „nu numai la o recitire, dar şi la o legătură pe care să o facă aceste caiete anuale între cărţile sale – poezia, proza, teatrul – şi modul său de viaţă. De aceea ideea lui Dan Stanciu mi s-a părut foarte bună. Dacă îi cunoşti scrisorile rămase în arhivă, fotografiile, cercul de prieteni, felul în care trăia – vezi altfel diversele amănunte din opera lui. *Caietele* vor ilustra cel mai bine ideea că opera lui Gellu Naum a fost modul lui de viaţă.“ În practică însă, ca întotdeauna, lucrurile s-au dovenit mai complicate, astfel încît acest al doilea număr – la fel de substanţial – a apărut abia după alţi patru ani.

Se ştie, *athanorul* (din arabul *al-tannûr* – cuptor) reprezintă, în alchimie, cuptorul în care se prepară elixirele. Pentru cei mai mulţi alchimişti (ne spune Burckhardt), adevăratul athanor, cel în care se prepară Marea Operă, nu este altul decît trupul omenesc, mai exact esenţa funcţiilor vitale care leagă corpul de suflet şi apoi de întreg universul. *Athanor* este şi titlul unui volum al lui Naum din 1968, nu întîmplător reluat de Dan Stanciu pentru primul număr al *Caietelor* ce deschideau, în 2004, un alt fel de receptare a lui Gellu Naum, apropiată atît de viaţa sa neobişnuită, cît şi de preocupările sale alchimic-poetice.

Noua apariţie reia, în cele patru secţiuni ale sale (scrieri inedite, corespondenţă, documente fotografice şi texte dedicate operei lui Gellu Naum), exact ideea corespondenţei între scrisul lui Gellu Naum şi viaţa (uneori moartea) sa. Lucrul e puţin vizibil în cele cinci inedite din perioada în care Gellu Naum scria *Calea Şearpelui* (1948) – texte citate fragmentar de Simona Popescu în prefaţa volumului editat în 2002. O lectură a acestora în relaţie cu cartea lui Gellu Naum din 1948 e însă mai mult decît lămuritoare pentru obligatoria situare a acestei cărţi poetic-ezoterice în context vital.

Scrisorile de la Victor Brauner, Gherasim Luca sau Paul Păun reprezintă nu doar documente de istorie literară, ci şi de omenească prietenie, un soi de solidaritate adîncă, primejduită – la începutul anilor '40 – atît de „infiltrarea dresajului“ ideologic, cît şi de fatala „comunicare“ cu artizanii „mult-aşteptatei fuziuni între comerţ şi suprarealitate“ (Gherasim Luca), cu criticii, curatorii expoziţiilor suprarealiste, profesorii provocatori de „confuzionism epistolar“ şi pierdere de vreme. Între o scrisoare (nedatată) a lui Luca (semnată „Zola“), scrisă cu majuscule, în stilul din *Moartea moartă* sau *Un lup văzut printr-o lupă* – „DRAGĂ GE-LOUP ÎŢI SCRIU DELA MARE. MAREA E F. MARE ŞI F. FRUMOASĂ. SAREA DIN MARE NU E AŞA FRUMOASĂ DAR ÎN SCHIMB E F. MULTĂ. ÎN SCHIMB SOARELE ŞI LUNA SUNT F. PUŢINE (DOAR DOUĂ) DAR SUNT ŞI ELE F. FRUMOASE...“ –, şi una din august '46, de enormă enervare estivală, diferenţa pare una între joc şi matura gravitate. În schimb, scrisorile lui Gellu Naum către Victor Brauner – din care au intrat fragmente modificate şi în anumite cărţi ale poetului (în *Castelul orbilor,* din 1946, de pildă) – sînt cu totul întoarse înăuntru, mizează pe o comunicare de sine totală: „Dragă Victor, sunt în permanenţă urmărit de un câine. Sunt sigur că e Cornelius Agrippa de Nettesheim. Îţi trimet fotografia lui luată într'o gară, pe Valea Arieşului, râzând în hohote. Înainte de a fi fotografiat atrăsese atenţia călătorilor prin tot felul de manevre ciudate. *În privinţa identificării nu poate fi nici un fel de îndoială.* Cunoşti amănuntele morţii? Şi pasagiul: «SUNT ÎN ÎNTREGIME METAMORFOZAT ÎN CÂINE»“.

Amintirea lui Ludvík Kundera, poet şi dramaturg ceh (văr al mai cunoscutului Milan Kundera), reia o scrisoare a lui Gellu Naum din 1991 în care e povestit finalul grupului suprarealist de la Bucureşti: „Am petrecut aceşti 45 de ani la Bucureşti – şi fiecare vară într-un sat – doar cu iubita mea. Gherasim Luca a plecat la Paris *via* Israel, la fel şi Paul Păun, nu am nici o veste de la ei, refuz să mă întîlnesc cu Luca atunci cînd merg la Paris. Trost a murit la Chicago, de mult. Virgil Teodorescu a urmat nefericitul exemplu al lui Nezval, adică a rămas un stalinist, iar după 11 ani de şedere la Praga, unde soţia lui avea nu ştiu ce treburi politice, a devenit poet de curte al lui Ceauşescu şi preşedintele Uniunii Scriitorilor din România... am pus capăt oricărei legături dintre noi. A murit şi el, între timp. Astfel încît am rămas singur în infern“.

Din aceeaşi perioadă infernală datează aventura publicării volumului *Descrierea turnului,* pe care o povesteşte Dan Stanciu într-un text apărut iniţial (împreună cu scrisoarea „despre tortura fizică şi morală“ adresată de Gellu Naum lui Dumitru Popescu) în *Dilemateca*. E o scrisoare despre umilinţă şi disperare, pe care nici un poet adevărat n-ar trebui vreodată să fie nevoit să o scrie *organelor:* „Vă asigur însă că eu nu mă mai joc – încheie Gellu Naum. Există o limită a demnităţii peste care, cu tot regretul, nu pot călca. Poate în noile condiţii de interzicere care se conturează din ce în ce mai clar în jurul meu îmi mai rămîne soluţia ultimă, soluţia sinuciderii“.

Sebastian Reichmann redescoperă prietenia dintre Naum şi Jacques Hérold, evocă o relaţie specială, o rară comunicare omenească, dar şi poetică (Hérold fiind autorul unui desen din volumul lui Naum din 1940, *Vasco de Gama),* inclusiv în privinţa... cristalelor şi a procesului cristalizării. Pe de altă parte, profesorul italian Paolo Scopelliti documentează convingător ipoteza unei receptări active a psihanalizei de către suprarealism, dar şi pe cea (neaşteptată) a influenţei grupului suprarealist românesc asupra ideilor de bază din *Anti-Oedip* de Deleuze şi Guattari.

În fine, Iulian Tănase reciteşte prin grilă filozofică opera naumiană, avansînd ipoteze pe cît de interesante, pe atît de... poetice. Incitant şi polemic, el amînă, cu fragmentul de studiu publicat în *Athanor,* interpretarea unei indecidabile naumiene din *Calea Şearpelui:* „Despre ce înseamnă *Musa* lui Gellu Naum n-am să mai spun nimic în aceste pagini, deşi am o bănuială foarte exactă în privinţa naturii lui. Bănuiala aceasta... are rădăcini înalte şi umbre adînci în imediata apropiere a lui Pitagora, Paracelsus, Agrippa şi – culmea! – Platon“.

E un bun final. Aşteptăm continuarea, într-un nou Caiet, cel mai tîrziu în 2009!

Dilema veche vă recomandă

● Site-ul „de tranziţie“ al fostei reviste *Republik,* devenită *Rekino* şi accesabil(ă) aici: *www.rekino.ro*. N-am nici un dubiu că, fiind online, va avea şi mai mulţi cititori! (Alex. Leo Şerban)

● Desigur, Olimpiada de la Beijing, zi şi noapte, la TVR 1, TVR 2 şi Eurosport. În spiritul revistei noastre, nu pot ignora această atenţionare venită din partea unuia dintre cei mai cunoscuţi filozofi germani, Peter Sloterdijk – om care, la 60 de ani, încă mai pedalează zilnic pe bicicletă: „La jocurile olimpice de la Pekin vom asista la cea mai mare adunare de dopaţi de cînd primul om a aruncat cu piatra. Suspiciunile nu ocolesc pe nimeni şi ne rod bucuria resimţită la victoriile atleţilor naţionali...“. Bucuria şi suspiciunea – din această dilemă nu voi ieşi timp de trei săptămîni. (Radu Cosaşu)

● Din seria „Chat cu scriitorii români“, în *Observator cultural* nr. 434, un dialog sincer, direct, intens şi esenţial cu extraordinarul poet Ioan Es. Pop: „Par tăcut pentru că nu sînt zgomotos, dar nu sînt un taciturn. Cineva m-a întrebat recent: cum o fi scris un om ca tine, luminos şi vesel, versurile alea negre? De cînd mă deghizez în om fără griji, parcă şi grijile mă ocolesc. Celălalt Pop, pe care nu-l mai las să iasă în public, apare doar după lăsarea serii...“ Restul pe www.observatorcultural.ro/0-comentarii.html*articleID_20192-articles_details). (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Mari ambiţii

● ***Cavalerul negru / The Dark Knight* (SUA, 2008), de Christopher Nolan.**

Cît de serios – cît de provocator din punct de vedere moral – poate fi un film despre un tip care combate lumea interlopă ascuns în spatele unei măşti de liliac dotate inclusiv cu urechiuşe? Cît de serios se cuvine *să încerce* a fi? Ei bine, Christopher Nolan a încercat *foarte tare* să facă din noul Batman, *Cavalerul negru,* un film serios despre fragilitatea ordinii morale şi sociale. Nu sînt convins că a reuşit, dar ambiţia lui nu e nici uşor de expediat. N-am făcut parte din imensul cor care acum trei ani a salutat cu entuziasm reorientarea seriei într-o direcţie mai „serioasă“, mai „realistă“, odată cu venirea lui Nolan la cîrmă. Primul episod regizat de el, *Batman – Începuturi,* mi s-a părut „serios“ în cel mai prost sens posibil. Filmul, care spunea povestea formării lui Batman, consta exclusiv din clişee prezentate prozaic, metodic, fără umor: viitorul Batman era traumatizat de nişte lilieci; viitorul Batman îşi pierdea părinţii; viitorul Batman pleca în Himalaya, unde devenea discipolul unui mare ninja – şi tot aşa. După o oră, aveam senzaţia că stau într-o ploaie mocănească, aşteptînd un autocar care nu mai vine ca să mă scoată dintr-un oraş în care nu e nimic de văzut. În *Batman* (1989) şi în *Batman revine* (1992), Tim Burton făcuse din Gotham City unul dintre cele mai „de văzut“ oraşe imaginare din istoria cinema-ului – un amestec, nu lipsit de umor, de fantasmagorie gotică şi monumentalism fascist, populat majoritar de garguie. La Nolan, Gotham devenise un oraş recognoscibil (Chicago), populat majoritar de feţe patibulare pe care le ştiam din alte filme cu interlopi şi pe care Batman le stîlcea cu aplicaţia posacă a unui Steven Seagal, prin procedee de ninja filmate prea de-aproape ca să se înţeleagă mare lucru din ele. Care era sensul unei abordări „serioase“ la modul ăsta?

Ei bine, abordarea lui capătă sens în *Cavalerul negru*. Cel mai impresionant rezultat e personajul Jokerului, pe care s-ar fi zis că Jack Nicholson l-a fixat definitiv în filmul din 1989, dar pe care Nolan şi prodigiosul actor Heath Ledger l-au reconceput radical. Jokerul lui Ledger nu e un artist, cum era Jokerul lui Nicholson; nu încearcă să remodeleze oraşul după legile estetice din capul lui sonat. El n-are *nici o lege* şi vrea ca nimeni să nu mai aibă. Esteticul nu-l interesează. Nu e un clovn stilat cum era Nicholson: părul lui e încîlcit, machiajul lui e doar o spoială, glumele pe care le face nu-i plac nici lui. Nu foloseşte arme şucare, ci bombe şi capcane primitive, dar eficiente, pentru suflete omeneşti: sună în direct la televiziune şi cere ca un tip oarecare să fie ucis în 60 de minute, altfel va sări în aer un spital; pune bombe pe două bărci – una cu cetăţeni obişnuiţi, cealaltă cu deţinuţi – şi trimite fiecărei „echipe“ cîte un detonator, ca s-o arunce în aer pe cealaltă, pînă n-o aruncă ea; îi dă de ales lui Batman (Christian Bale) între a salva o viaţă extrem de preţioasă pentru comunitate şi a salva o viaţă extrem de preţioasă pentru el; îi dă de ales între a asista neputincios la prăpăd şi a se transforma într-un securist care ţine sub urmărire toate telefoanele din oraş. Nu ştiu dacă e o indecenţă din partea lui Nolan să speculeze, într-un film cu Batman, temerile actuale în privinţa unui terorism cît se poate de real, sau dacă, dimpotrivă, e datoria unui divertisment popular ca acesta să oglindească spiritul timpului. Ştiu doar că de mult n-am mai văzut un film care să mă ţină aşa cum m-a ţinut ăsta. Şi aş mai spune că n-a mai existat niciodată un *blockbuster* atît de însetat de seriozitate morală. Ceea ce *nu pot* spune este că mi-a oferit cine ştie ce plăcere estetică. E construit din situaţii-limită care, într-o măsură fără precedent în cinema-ul de gen, implică alegeri morale (nu doar pericol fizic). Dar situaţiile astea sînt înghesuite una în alta – tranziţiile dintre ele sînt uneori la fel de fuşerite ca în cel mai vărzos film de acţiune. Mi se poate răspunde că fuşereala asta (personajele mutate din punctul A în punctul B cu preţul unor ultraje împotriva logicii, situaţiile rămase în aer) e acceptabilă în convenţiile benzii desenate. Da, numai că într-un film serios, în care personajele fac alegeri morale care chiar contează, contează şi felul în care ajung în situaţia de a alege. Ca să revin la întrebarea mea iniţială: poţi veni cu un film prin care să-l faci pe spectator să reconsidere serios trăinicia ordinii morale şi sociale şi, în acelaşi timp, să aplaude la vederea unui justiţiar îmbrăcat în liliac, care pune piedică unui camion? Poate că da, dar în acest film, complexităţile morale şi extravaganţele de BD nu se îmbină într-un întreg armonios. (Scenele de acţiune rămîn o problemă: uneori nu se înţelege ce anume le face Batman adversarilor săi de cad seceraţi.) *Cavalerul negru* pur şi simplu nu e un obiect frumos.

trecerea prin reviste

Foc cu fum şi fum cu Nicorette

TIMPUL
REVISTĂ DE CULTURĂ
Redacţia şi administraţia: B-dul Carol I nr. 3-5, Casa Cosachi, IAŞI

● Numărul dublu pe iunie-iulie al revistei *Timpul* de la Iaşi se încheie cu o scrisoare deschisă, adresată de poetul Daniel Corbu, preşedintelui Uniunii Scriitorilor, Nicolae Manolescu. Scandalul se cunoaşte – un reporter de la *Gardianul,* prezent la Festivalul Internaţional de Neoavangardă care a avut loc la Iaşi la începutul lui iunie, ar fi scris că, la finalul festivalului, cărţile lui Mircea Cărtărescu au fost arse în piaţa publică. Au protestat public, desigur, autorul, preşedintele USR şi editorul Gabriel Liiceanu, ca să se afle, pînă la urmă, că jurnalistul de la *Gardianul* inventase povestea, suprainterpretase „gestul simbolic" al lui Daniel Corbu de a da foc unei „piramide construite din ziare vechi, pentru a spune NU subculturii şi gustului derizoriu în artă". Daniel Corbu e în continuare neconsolat, pentru că, după dezminţirea dată în *Gardianul* şi procesul intentat de poetul de la Iaşi ziarului cu pricina, Cărtărescu, Manolescu şi Liiceanu nu-şi recunosc la fel de public greşeala de a fi dat credit unui ziar necreditabil. Mai mult, Daniel Corbu reproduce o listă de martori (creditabili) care au fost de faţă la „momentul piramida", poeţi, critici, dar şi pompierul Muzeului Literaturii Române din Iaşi. În fine, D.C. nu crede – ca alţii – că toată povestea ar fi urmărit promovarea lui Mircea Cărtărescu, dar cere reparaţii morale. Încurcată poveste şi curat dilematică în care cel mai greu e de priceput cum a apărut numele lui Cărtărescu în „momentul simbolic".

● *Timpul* are, în acest număr dublu, şi un consistent supliment indian, cu două rare reportaje, documentate cultural şi bine scrise – primul, în Kerala, „Veneţia Estului" semnat de Olivia Bălănescu, lector de română, vreme de trei ani, la Delhi University din New Delhi, iar cel de-al doilea, în împrejurimile Calcuttei, semnat de Dana Sugu, cercetător la Ramakrishna Mission Institute of Culture din Calcutta –, o evocare a lui Tagore de Mihaela Gligor şi un interviu cu Pabitra Sarkar, publicist şi universitar indian, apropiat al misterioasei Maitreyi Devi şi martor privilegiat al întîlnirii acesteia cu Mircea Eliade, la Chicago, în 1973.

● Legat de suplimentul indian este şi interviul luat de Gabriel Stănescu profesorului italian Natale Spineto de la Universitatea din Padova, autorul, între altele, al unui volum *Mircea Eliade, istoricul religiilor,* în curs de apariţie şi în româneşte. Întrebat ce crede despre „rătăcirile de tinereţe" ale lui Eliade, profesorul Spineto răspunde ca un cercetător care a avut toate cărţile pe masă: „Cred că mare parte din dezbaterile legate de această problemă a fost umbrită de o situare pe care o consider nepotrivită pentru un istoric: împărţirea cîmpului între calomniatori şi apologeţi. Eu cred că biografia lui Eliade trebuie să se înfrunte cu o perspectivă, înainte de toate, istoriografică, adică o analiză istorico-critică, înăuntrul contextului de referinţă. Judecata morală, politică sau juridică, inventivitatea şi exaltarea sînt legitime, pot fi interesante, în anumite situaţii sînt necesare, dar se pretează la alte genuri literare şi la alte studii".

● Interesant mi s-a părut şi articolul lui Codruţ Constantinescu, despre drepturile fumătorilor, scris din poziţia unui nefumător convins. Subscriu: „Am fi avut nevoie de un guvern care să fi negociat nişte perioade de tranziţie nu numai în domeniul agriculturii, dar şi al corectitudinii politice". Măcar pînă îşi face efectul Nicorette-ul. (**S. S.**)

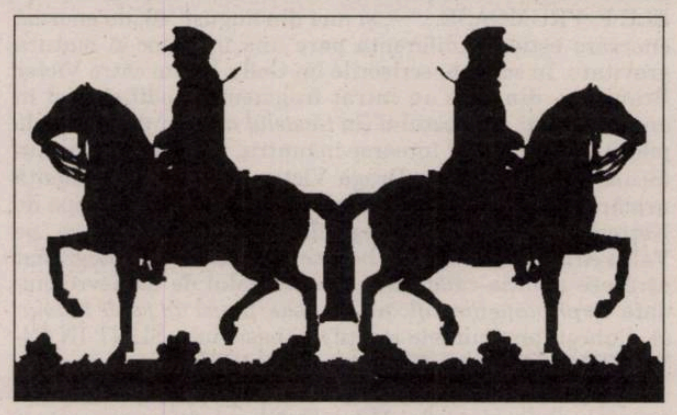

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Declaraţie reînnoită de transparenţă

Cuprins de un puternic sentiment civic, chinuit de faptul că anual completez declaraţia către Fisc, privitoare la veniturile mele, dar niciodată nu mi s-a cerut o declaraţie în care să informez precis, pe faţă, cu mîna pe pixul cît o inimă, din ce asociaţii, comiţii şi comitete fac parte ca tot românul,

îmi reînnoiesc autodenunţul (căci aşa parcă trebuie să-i zic) din urmă cu 4 ani (la 10.09.2004), presat, desigur, şi de atmosfera apropiatelor alegeri în care, cred eu, fiecare intelectual e frumos şi logic să spună cu cine e şi pentru ce idei lucrează.

Deci: continui să fac parte, fără intenţii de a demisiona, din:

1. Asociaţia celor care nu ştiu să refuze (membru într-o comisie specială: a celor care, după ce refuză, au remuşcări);

2. Asociaţia celor care nu au decis ce e mai bine: să te lauzi sincer sau să fii competent în timiditate;

3. Asociaţia celor penibili care nu ştiu ce să spună cînd sînt vorbiţi, în prezenţa lor, de bine (pe cale de unificare cu Asociaţia celor incapabili să pună o vorbă bună în favoarea lor, din care, de asemenea, fac parte);

4. Asociaţia celor lucizi care nu se îndoiesc nici o clipă că pot fi vorbiţi de rău;

5. Asociaţia celor suavi care, vorbiţi de rău, nu se înfurie (în tratative de unificare, prin absorbţie, cu Asociaţia celor care, incapabili de o mînie autentică, se autosuspectează de impotenţă);

6. Asociaţia celor care nu au tras niciodată cuiva două palme;

7. Asociaţia celor care preferă să se ia singuri, violent, la palme, *en tête-à-tête,* între patru ochi;

8. Asociaţia celor care se socotesc nemernici fiindcă le e teamă să fie patetici;

9. Asociaţia celor care îşi reprimă orice patetism pentru a nu fi luaţi drept idioţi;

10. Asociaţia celor care nu suportă lîngă ei nici un semen prost dispus;

11. Asociaţia celor care devin prost dispuşi cînd cei din jur sînt prea veseli;

12. Asociaţia celor mulţumiţi că, după ce se despart de femeia iubită, au norocul să n-o mai întîlnească ani şi ani de zile;

13. Asociaţia celor trişti, din ce în ce mai trişti, din cauză că nici o iubită, după adio, nu le mai dă vreun semn de viaţă;

14. Asociaţia celor care îi invidiază pe toţi cei ce au făcut parte din „Asociaţia prietenilor lui Camil Petrescu";

15. Asociaţia celor decişi să nu explice nimănui o ironie, convinşi că e cel mai dificil şi mai inutil efort al minţii omeneşti;

16. Asociaţia celor tari de înger, imuni la greaţă, capabili să analizeze vomele care le întorc pe dos stomacul organismului moral;

17. Asociaţia adoratorilor lui Vladimir Nabokov (membru într-o comisie specială care pregăteşte o moţiune solemnă pentru amendarea acestei exagerăţiuni a maestrului: „În comparaţie cu Franz Kafka, Thomas Mann şi Rilke sînt pitici sau sfinţi din gips";

18. Asociaţia celor ce susţin fără crîcnire ideea englezilor conform căreia o căsătorie care a rezistat probei de bridge este, incontestabil, solidă;

19. Asociaţia care poartă ca emblemă un Don Quijote călare pe Rosinanta sa, cu viziera ridicată, purtînd la subsuoară, în loc de lance, patru scînduri de lemn şi la şold – un ciocan, plecînd să repare morile de vînt;

20. Asociaţia celor care vor să impună o nouă poziţionare într-o problemă fundamentală: a) adevărul se găseşte la mijloc, dar cu capul în jos şi picioarele în sus; b) adevărul nu trebuie privit doar în faţă, ci şi din profil.

21. Lucrez la statutul unei asociaţii care va avea ca deviză: „Totul este important începînd cu fleacurile".

La toate acestea adaug, în 2008, că, definitivînd statutul ultimei asociaţii (pct. 21), mă număr deja în grupul de presiune decis să-l impună – prin mijloacele democratice cunoscute – ca preşedinte activ, oricît face domnia sa elogiul apatiei, pe dl Livius Ciocârlie, autorul *Cărţii cu fleacuri* din care, săptămînal, în *România literară* ne oferă fragmente încîntătoare, de o indiscutabilă competenţă în problemă.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Călătoria Bucureşti-Iaşi de Ion Ghica

Se termină: „Ţi-aduci aminte cu cîtă energie am smuls din mînile poliţiei o damă care avusese imprudenţa de a profera într-o seară sub mască cuvinte cu aluziune politică, cum ne-am grupat toţi tinerii într-o gîndire, puind în capul nostru pe cavalerescul cneaz Gheorghe Cantacuzino, şi cum am rezistat soldaţilor cari avea ordin să întrebuinţeze baioneta în contra noastră. Parcă văz şi acum pe regretatul nostru amic Alecu Moruz tăvălindu-se într-un terci de noroi cu trei soldaţi în braţe.

În Academia Mihăileană organizasem cîteva cursuri libere. La interesantele lecţii de istoria ţării, ţinute de Kogălniceanu, amfiteatrul era totdeauna plin, la cursul meu de economie politică începuse a veni mulţi boieri şi ascultau cu atenţiune.

Noi, tinerii, devenisem sîmburele împrejurul căruia se grupau ideile viitorului."

Povestea: legăturile între oraşe durau zile.

Şmecheriile textului: bun, bun, e povestit drumul lung, dar e pretext pentru a aminti şi micile revolte tinereşti ce fac legătura între lumea de atunci şi cea de atunci, momentul scrierii.

Emo utile în viaţă: „După mai multe vizite pe la vornicie, la postelnicie, la agie, la casa poştei, alergături cari au dăinuit vreo zece zile, într-o vineri, în sfîrşit, pe la orele 3 d.a., trosc, pleosc, intră în curte opt cai cu doi surugii, precedaţi de un ceauş călare. Cît te ştergi la ochi, înşirase caii, cîte doi-doi la trăsură, un fel de brişcă uşoară, s-o duci cu un cal; într-o clipă eram la capul Podului Tîrgului de Afară, Bariera Moşilor de astăzi; chiuiau şi plesneau surugii pe uliţele Bucureştiului de ridicau lumea în picioare, bărbaţi şi femei alergau la uşi şi la ferestre ca să vadă cine trece.

La streajă, un fel de logofăt în scurteică lungă de pambriu verde se arată înaintea cailor.

– Ho, ho! şi opreşte trenul; cine sunteţi dumneavoastră? mă întreabă, apropiindu-se cu şapca în mînă de uşa trăsurei.

– Sunt cutare, îi răspund eu declinîndu-mi numele şi pronumele.

Căpitanul de barieră scosese un petic de hîrtie din buzunar şi însemna cu creionul zisele mele, muind vîrful creionului de plumb pe limbă la fiecare literă.

– Şi unde mergeţi dumneavoastră?

– La Iaşi.

– Să nu fie peste graniţă?

– În Moldova.

– Dar pasaport aveţi?

Scot pasaportul şi i-l arăt; căpitanul mi-l ia din mînă, se uită la dînsul, îl mai întoarce, şopteşte ceva cu secretarul său, apoi intră amîndoi în cancelarie, de unde ies după o jumătate de ceas cu pana după ureche şi, îndoind pasaportul pe cute, mi-l înapoiază cu cuvintele:

– Să umbli sănătos, coconaşule!"

Durata lecturii şi tipul de creier: creier travel.

Cash şi investiţii: travel: „Azi te pui în tren la 9 seara, după ce ai prînzit bine la «Hugues» sau la «Brofft», arăţi tichetul conductorului care vine şi ţi-l timbrează cu cleştele, fumezi o ţigară, două pînă la Ploieşti; acolo îţi bei ceaiul în ticnă, te întorci în vagon, apoi te înfăşuri bine în tartan, îţi pui paltonul căpătîi, te lungeşti pe canapeaua de catifea roşie sau în vagonul-pat, dormi ca acasă vreo nouă ceasuri şi, la 8 dimineaţa, te deştepţi la Roman. A cincea zi după plecarea mea din Bucureşti, priveam de la Răpedea încîntătorul tablou ce se dezvăluie dinaintea ochilor la apărarea Iaşului. Şi mă coboram la otelul de «Petersburg», în casele lui beizadea Petrache Mavrogheni din uliţă.

Suflam în nişte lemne ude să aprind niţel foc în sobă, cînd aud un glas zicînd frumoasa romanţă irlandeză".

Carmen MEZINCESCU

efectul de ecou

Fericiri pop

Un top al celor mai bune zece melodii despre fericire. Inevitabil schematice – precum cele cîteva acorduri şi armonii pe care se sprijină majoritatea covîrşitoare a compoziţiilor – şi, oricît te-ai strădui, dincolo de variaţiunile ritmice, cu rapeluri sistematice la *alt*cineva ca rezervor sau cheie spre suprema voioşie, mulţumire ş.a. Neuitînd să precizăm, pe urmele altei piese neincluse aici, că avem de-a face mai mereu cu o fantezie ce visează variaţiuni ale unui drum dinspre suferinţe, înstrăinări şi nenorociri, spre ceva ce nimeni nu s-a prea priceput să circumscrie...

10. *Island in the Sun* – Weezer

Chintesenţă candidă a fantasmei escapiste ce bîntuie tot mai alienanta societate contemporană: *„And it makes me feel so fine / I can't control my brain."*

9. *La Quête* – Jacques Brel

Pasională *„jusqu'à la déchirure"*, cum îi stătea bine belgianului, o ciudăţenie despre găsirea sensului şi împlinirii într-o căutare fără oprire: *„Tenter, sans force et sans armure, / D'atteindre l'inaccessible étoile."*

8. *Bliss* – Muse

Înecat în reverb şi riff-uri isteriza(n)te de chitară, un discurs-stas despre fiinţa iubită ca singură cale spre eluzivul deziderat: *„Everything about you resonates happiness / Now I won't settle for less."*

7. *Lucky Man* – The Verve

Simultan egocentrică şi înălţătoare cîntare a fericirii de a şti cine eşti, chiar dacă presupune, iar, existenţa altcuiva pe post de... oglindă: *„It's just a change in me / Something in my liberty."*

6. *Ob-la-di, Ob-la-da* – The Beatles

Apologia săltăreaţă a beatitudinii domestice şi apogeul cîntecelor pop debil-irezistibile: *„Ob-la-di Ob-la-da life goes on bra / Lala how the life goes on."*

5. *Cheek to Cheek* – Fred Astaire

Veselia supremă a îndrăgostitului sublimată în apropierea erotizată prilejuită de... dans: *„And I seem to find the happiness I seek / When we're out together dancing cheek to cheek."*

4. *Umbilical* – Mazzy Star

Eteric şi hăituitor imn închinat perpetuei uimiri în faţa minunăţiei lumii: *„One day she opens her mouth wide and swallows her surroundings / The red, and orange and the sounds all around her."*

3. *At the Bottom of Everything* – Bright Eyes

O concluzie fals-jubilatoare într-o piesă ce începe cu o trimitere la marota politică nr. 1 a momentului (terorism), radiografiind deraieri, înstrăinări şi răbufniri la îndemînă: *„I'm happy just because / I found out I am really no one."*

2. *Happy When It Rains* – The Jesus and Mary Chain

Sub masca ţopăitor-uşurică a unui cîntec de dragoste – viaţa trăită la unison „în negru" şi o tristă raportare permanentă la ceva pe veci pierdut: *„Don't know why, don't know why/ Things vaporise and rise to the sky."*

1. *What a Wonderful World* – Louis Armstrong

Melancolic şi meditativ, cultivînd dincolo de vocea gravguturală a imparabilului jazzman o permanentă tensiune subiacentă între ce spune şi ce te lasă să înţelegi: *„I hear babies cryin', I watch them grow / They'll learn much more than I'll ever know."*

PUBLICITATE

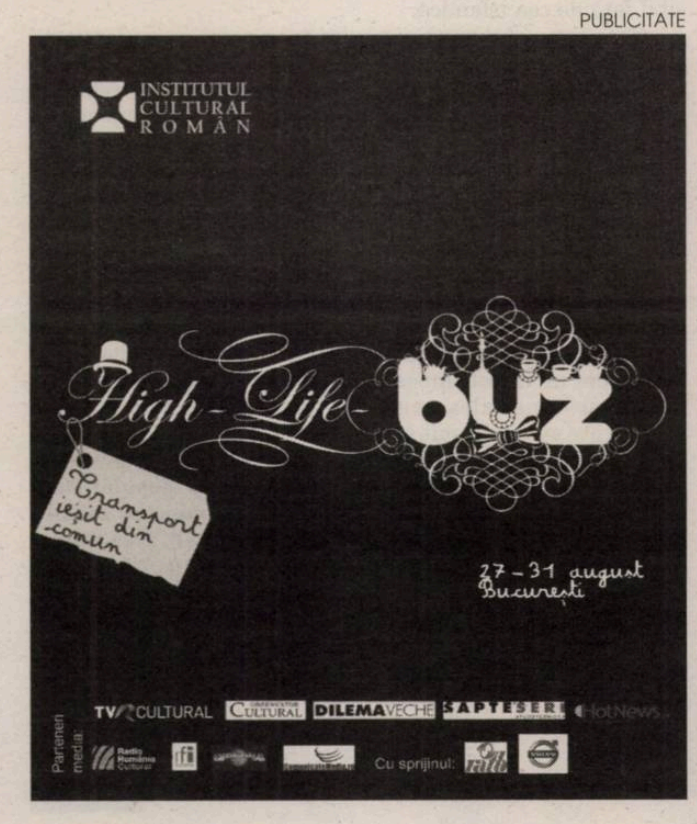

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

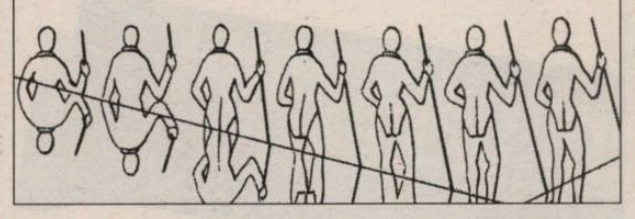

Ginta latină (mostre)

● În autobuzul din Mestre, spre Veneţia, vorbim liniştiţi româneşte. O doamnă mică, în pantaloni roz, cu unii dinţi de aur, ne aude şi intervine în discuţie, într-o română cvasi-corectă, ce putea foarte bine să fi fost o variantă regională, mai puţin academică: era, de fapt, italiancă, dar căsătorită de mulţi ani cu un român cu care avea şi doi copii. Nu numai că vorbea româneşte, dar înţelegea, în felul ei nealambicat, dar instinctiv just, România. Care pentru ea se reducea la două imagini/instanţe: cînd s-a hotărît să se ducă prima dată în ţara noastră, cu cei doi copii cu tot, a coborît din avion noaptea, tîrziu, şi nu o aştepta nimeni, aşa cum fusese înţelegerea. S-a descurcat cum a putut. Pe de altă parte, în satul soacrei ei, undeva în Dobrogea, pe lîngă Constanţa, a fost cu ocazia unei înmormîntări în familie. Acolo a fost impresionată de ritualurile ortodoxe şi de priveghiul de trei zile. I s-a părut extraordinar cum în România morţii nu sînt lăsaţi să treacă dincolo impersonal, printre străini, aşa cum – spunea ea – se întîmpla la ei, unde ritualul era pur şi simplu înlocuit cu spitalul.

● Familia mi s-a părut însă foarte închegată în Italia. Avusesem deja o sezaţie asemănătoare în Grecia, unde multe restaurante sau magazine nu s-au dovedit doar afaceri de familie, ci şi locuri în care tatăl sau mama în vîrstă nu numai că erau prezenţi, dar păreau să aibă şi putere de decizie. În Italia am dat peste asemenea taverne, unde toţi erau înrudiţi, de la chelneri la muzicant şi la patron, şi conlucrau într-o veselie, dar urmărind, în acelaşi timp, şi o strictă diviziune a muncii. În timp ce un frate punea masa, altul cînta la pian şi tatăl venea cu farfuria aburindă de spaghetti, te simţeai ca-n *Doamna şi vagabondul* (filmul, producţie Disney, 1955, regizat de Hamilton Luske, Wilfred Jackson, Clyde Geronimi), în celebra scenă „italiană".

● La Roma, prin geamul hotelului situat pe Via del Viminale, nu departe de gara Termini, te trezeau în fiecare dimineaţă voci răstite. Te gîndeai, precum Conu Leonida, că era revoluţie sau măcar un conflict, acolo. Cînd colo, oamenii doar dezbăteau paşnic de-ale lumii şi vieţii, la început de zi...

● Printre nenumăraţii români pe care i-am auzit vorbind în dulcele grai mioritic pe străzile rudei noastre mai însemnate, majoritatea nu numai că vorbeau tare, dar... se şi certau. Îi recunoşteai de departe pe români prin senzaţia de harţă inutilă care însoţea cuvintele lor.

● Cum ieşeai din metrou spre San Giovanni in Laterano, catedrala Romei, şi treceai pe sub o boltă-gang, o doamnă cu fustă şi basma, aşezată comod pe un scaun, se tînguia monoton într-o româno-italiană: „Dai una moneda...". Cînd m-a apucat rîsul, recunoscînd *pattern*-ul, am auzit că strigă după mine: „Tu ce rîzi? Eşti romîncă?".

● Am întîlnit şi altfel de italieni: femeia de serviciu asiatică vorbea italiana, şi nu engleza şi avea un simţ aproape paranormal al meseriei – intra în cameră exact cînd plecai, fără să bată în prealabil... Iar cu asiaticii sau africanii de la tarabele de pe stradă, care vindeau genţi, îţi puteai exercita pînă-n pînzele albe harul tocmelii (în cazul în care-l aveai), simţindu-te ca-ntr-un bazar oriental...

● Pe trecerea de pietoni era mai periculos să pui piciorul decît în Bucureşti: nu am întîlnit chiar pe nimeni care să oprească, fie el automobilist, motociclist sau biciclist.

● La Columna lui Traian, mîndria tuturor manualelor de istorie din copilăria mea şi a filmelor cu etnogeneza poporului român, am ajuns complet întîmplător. Şi ni s-a părut cunoscută. L-am înţeles atunci, parţial, atît pe Badea Cârţan, cît şi spiritul comun al gintei latine.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

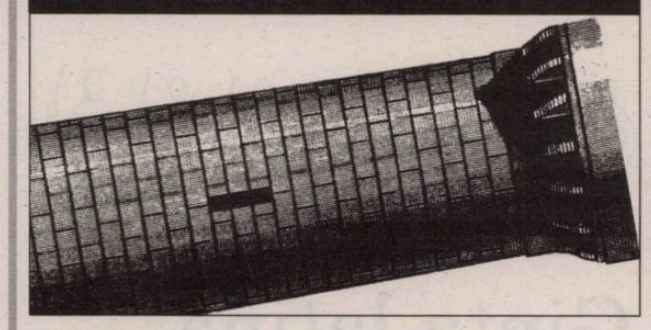

Intelectuali

Un romancier de clamoroasă reputaţie „islamofobă“ (Martin Amis) şi un istoric progresist, dar acuzat de „neoantisemitism“ (Tony Judt) ar putea constitui cele mai bune exemple ale unei specii în plină mutaţie: intelectualul public. Există intelectuali specializaţi, bonzi academici, performeri sectoriali, şoareci de bibliotecă, scriitori la gazetă, conducători de edituri şi instituţii. Există, tot mai invidiaţi, şi aceşti intelectuali „reacţionari“ – oameni despre care se vorbeşte mai mult, pentru că poziţiile lor şochează, ating nervul sciatic al unor societăţi occidentale anesteziate de hedonismul consumului şi de plezirismul autocomplezenţei... Tipologii cu devenire imprevizibilă. Poate că mulţi se aşteptau ca moartea, anunţată, a intelectualităţii, să apară oficial, cu *faire-part* şi litanie metafizică. Amis şi Judt demonstrează însă că respectiva categorie, fasonată în „stupidul secol XIX“, moare, poate, dar... nu se predă!

Intelectualii dornici să scandalizeze moliciunea gîndirii consensuale au cel puţin o trăsătură comună. Adversarii lor de stînga numesc asta „neoconservatorism“. Aş zice că e mai curînd vorba despre curajul de a revizita tradiţia şi de a înţelege omul ca pe o fiinţă stagnantă. Dacă activezi în Europa şi vrei să faci valuri, nu ajunge să fii oarecum filoamerican şi să saluţi, bunăoară, lichidarea lui Saddam Hussein *în pofida* bazarului ulterior. Trebuie şi să juri pe o antropologie de tip biblic, în care suma viciilor umane rămîne constantă, independent de progresul tehnologiilor. În vreme ce *establishment*-ul de stînga se afundă în autoculpabilizări postcoloniale, idealizează revoluţiile sexuale şi aplică dogmatic imperativele corectitudinii politice, intelectualii publici de dreapta fetişizează laborios *realismul* pe care toţi ceilalţi l-au condamnat, înainte de a-l pierde cu totul.

Martin Amis, de pildă, îi spunea unui jurnalist venit să-l chestioneze: „Trebuie să chinuim comunitatea musulmană pînă ce-şi va face ordine în propria ogradă“: să le restrîngem, bunăoară, libertatea de a călători, să-i controlăm la piele pe suspecţii de serviciu (sosiţi pe aeroporturile noastre din Orientul Mijlociu), să fim virili şi necruţători cu aceşti arabi care-şi decontează insuportabilul şi neasumatul declin pe banii Occidentului... Să fie aici criptofascism, nostalgie a regimurilor autoritare? Stînga culturală zice că da. Însă succesul de casă, de librărie şi de presă al discursurilor de contracurent arată că, *deep down,* persistă dorul de a spune pe şleau, în piaţa publică, tot ceea ce „poporul“ recită la cîrciumă...

Şi Tony Judt obişnuieşte să fluiere în templu. El denunţă statul evreu, pe care-l acuză de terorism şi de manipularea politică a tragediei Holocaustului! Chomsky, Norman Finkelstein şi alţii comiseră deja rechizitorii similare. Cînd asemenea sirene negaţioniste urlă în discursurile lui Le Pen, lumea e *doar* indignată. Dar cînd iconoclaştii de felul lui Judt sînt evrei, trecuţi nu doar pe la Cambridge şi Ecole Normale Supérieure, ci şi prin kibbutzurile israeliene, teoria „urii de sine“ pare insuficientă pentru a stopa ecoul! Ce să fie cu aceşti maeştri spontani ai nonconformismului? Pentru unii, ei sînt exemple teratologice ale degenerescenţei umaniste. Pentru alţii, voci profetice în deşertul unui Occident care nu va supravieţui dincolo de agonia spiritului cruciat...

La noi, asemenea încarnări par lovite de cel mai provincial mimetism. Există cîţiva intelectuali români trăitori prin Apusul european sau american care dau cu tifla *establishment*-ului intern, copiind (la adăpostul ignoranţei noastre colective) „modelul“ neoconservatorului (a)doctrinar. Căci ei nu se exprimă ca *think-tankeri* aliniaţi la politica lui George Bush. Sînt doar poeţii unei Românii „vechi“, pe care o idolatrizează neopăşunist. Atîta vreme cît societatea noastră nu va fi realmente occidentalizată, lupta lor va părea meschin-contradictorie, precum o fugă de Bach intonată sub bolta de chirpici a unei bisericuţe de ţară.

„O religie nu este nimic mai mult decît un lucru“

– interviu cu Rémi BRAGUE (II) –

Islamul militant ne ameninţă şi ne provoacă să rescriem obiceiurile culturale, obligîndu-ne să alegem cenzura sau autocenzura datorită fricii faţă de mitralierele care s-ar putea întoarce spre noi. Cum poate reacţiona Europa în faţa unui astfel de pericol? Oare trebuie să menajăm susceptibilităţile islamului sau să ne apărăm cu forţă dreptul la libertatea de expresie, ca şi cînd de acesta ar fi depins destinul sufletului nostru?

Distingem diferite semnificaţii ale cuvîntului „islam“. Distingem o religie, dar şi o civilizaţie cu propria-i istorie. Îl utilizăm de asemenea pentru a desemna ansamblul celor care sînt de religie musulmană.

Reacţiile violente ale anumitor musulmani în faţa caricaturilor lui Mahomed, apoi în momentul discursului din Regensburg al Papei Benedict al XVI-lea nu sînt surprinzătoare. Ele nu au făcut altceva decît să reproducă conduita lui Mahomed. Acesta, conform Cărţii Sfinte a islamului, într-un verset fundamental pentru legislaţia islamică, este „exemplul frumos“ (Coran, XXXIII, 21). Se spune în biografia lui Mahomed că acesta fusese obiectul glumelor anumitor poeţi. Poeţii erau atunci echivalentul jurnaliştilor, a celor care-şi scriu părerea. Mahomed ştia să-i ierte pe cei care l-au înfruntat cu armele în mîini. Dar pentru cei care puneau la îndoială misiunea sa profetică asemănător acestor poeţi, şi-a trimis oamenii de nădejde să-i omoare.

În ceea ce priveşte islamul, aşa cum e văzut de musulmani, trebuie să ne conformăm aceloraşi reguli care de altfel au valoare pentru tot omul, oricine ar fi, şi, în particular, oricare i-ar fi religia. Fiecărui om în calitate de subiect al libertăţii şi al moralităţii, îi datorăm un infinit respect. Dar islamul ca religie nu poate fi respectat, nu mai mult decît oricare altă religie, filosofie, atitudine politică etc. Nu pentru că nu ar merita, ci pur şi simplu pentru că este imposibil: cum spune Kant, nu putem respecta decît *persoanele,* şi niciodată *lucrurile.* Or, o religie nu este nimic mai mult decît un lucru.

Atunci nu văd de ce nu am avea dreptul de a supune islamul aceluiaşi gen de analiză istorico-critică precum în cazul celorlalte religii. Nu văd nici de ce ar avea dreptul de a se sustrage unei judecăţi morale ce priveşte celelalte religii. Şi încă trebuie să criticăm nu religia în general, ci detaliile precise ce privesc comportamentul lui Mahomed, al dogmei sau al legislaţiei islamice.

Este modelul islamic o tentaţie pentru Biserica catolică, după cum spune Alain Besançon în Trois tentations dans l'Eglise*?*

Islamul este pentru creştini o tentaţie particulară. Budismul, de exemplu, este cu totul diferit faţă de creştinism; s-a dezvoltat foarte departe de zonele geografice unde a apărut şi în afara oricărui contact cu gîndirea creştină. În schimb, islamul a apărut într-un mediu în care creştinismul era deja prezent. Istoricii cred din ce în ce mai mult de altfel că păgînismul arabilor de dinainte de islam a fost amplificat foarte mult de către musulmani. Aceştia ar fi proiectat în timpul lui Mahomed un cult de zei păgîni („idoli“) care dăduse deja mult înapoi în contact cu religiile monoteiste. Islamul trebuie să se fi format împotriva iudaismului şi creştinismului, ca o religie post-creştină. Este ştiut de către toată lumea că islamul refuză întruparea şi că nu vede în Iisus decît un simplu profet, al doilea după Mahomed ca importanţă. Dar trebuie să înţelegem că acest refuz se fondează pe un refuz logic anterior, acela al alianţei lui Dumnezeu cu oamenii. Este ideea fundamentală a Bibliei. Această alianţă este recunoscută de către iudaism fără reticenţă. Islamul este deci un post-biblism.

Dacă Biserica catolică identifică tentaţia, îi va rezista fără nici o dificultate. Bisericile ortodoxe din Grecia şi din Balcani au reuşit să-şi menţină credinţa intactă în ciuda secolelor de dominaţie turcă. Copţii din Egipt şi diversele comunităţi ale Orientului Mijlociu au rezistat în mod eroic. Dacă aceste comunităţi dispar astăzi, acest lucru se întîmplă din cauza emigraţiei.

Mi se pare că adevăratul pericol este interior – se formează deja chiar în interiorul creştinismului un fel de religie a lui Iisus care nu vede în acesta decît un om excepţional, un model, o importantă figură morală, dar nicidecum Fiul lui Dumnezeu. Cîţi dintre creştini înţeleg astăzi importanţa dogmei Trinităţii şi o mărturisesc? Acel Iisus, pur omenesc, îi seamănă foarte mult celui islamic. Dogmatica islamului este de asemenea un fel de colecţie de erezii împotriva cărora a trebuit să lupte Părinţii Bisericii: este docetista în ceea ce priveşte crucificarea (Iisus nu a fost cu adevărat crucificat, nu a murit cu adevărat); este marcionista în ceea ce priveşte Vechiul Testament şi de altfel şi Noul Testament, despre care se afirma că ar fi fost corupt; este arianista în cristologie. Cînd creştinismul cedează tentaţiei acestor erezii e sensibil faţă de cea islamică.

Care este rolul creştinismului în constituirea identităţii europene?

Este esenţial să formulăm bine întrebarea. De cele mai multe ori, enumerăm elemente constitutive, căutăm un fel de dozaj, într-o analiză spectrală a Europei. Enumerăm componente etnice: mediteraneene, germanice, slave, maghiare, baltice etc. Sau, mai mult, facem lista surselor culturale: grecii, Israelul, Roma, Evul Mediu, Renaşterea, Epoca luminilor etc. Astfel, le punem în concurenţă. Atunci e de ajuns ca cineva să insiste asupra elementului A, pentru ca altcineva să ceară să nu uităm de elementul B. Este un joc idiot şi ar fi mai bine dacă am ieşi din el. Înţelegînd că rolul cultural al creştinismului este dublu. Este pozitiv: fără creştinism, destule opere ar fi fost imposibile. Dar este de asemenea – aş spune eu – mai ales negativ. Creştinismul este singura religie care s-a mulţumit să fie o religie. Şi să nu aducă şi alte elemente pentru care raţiunea omenească nu are nevoie de revelaţie. În islam există o „medicină profetică“ populară fondată pe declaraţiile lui Mahomed; există o mîncare iudaică fondată pe regulile casher-ului din Pentateuh. Există mai ales o lege iudaică, *halakha,* şi o lege musulmană, *shari'a* care, în principiu, cuprind toate domeniile vieţii. Nu exista nimic de genul acesta în creştinism. Creştinii trebuie să-şi fi împrumutat deci cultura profană din alte surse. Ei sînt aceia care au salvat astfel moştenirea antică.

au consemnat Ciprian VĂLCAN şi Alin TAT
traducere de Andreea DEJAN

PUBLICITATE

Adevărul holding

angajează **SALES MANAGER**

DESCRIEREA POSTULUI:

- vânzarea de spaţiu publicitar clienţilor direcţi pentru ziarele şi revistele editate de ADEVĂRUL HOLDING, cu precădere pentru **Dilema veche, Dilemateca** şi **Foreign Policy România;**
- administrarea contractelor de publicitate;
- prospectarea pieţei şi abordarea potenţialilor clienţi.

CERINŢE:

- experienţă în vânzări;
- experienţă în domeniul publicităţii sau media constituie un avantaj;
- de preferat, posesor de permis de conducere categoria B;
- cunoştiinţe bune de operare PC şi de limba engleză.

OFERTĂ (BONUSURI, BENEFICII):

- salariu fix + comision;
- oportunităţi de training şi dezvoltare profesională.

CONTACT:

Cei interesaţi sunt rugaţi să transmită CV-ul până la data de **21.08.2008** la adresa de e-mail: **dorina.petruti@adevarulholding.ro.**

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

TVR 2 se scufundă rapid şi sigur

Într-o vreme, TVR 2 era gîndit să fie un post de nişă, adresat tinerilor. De atunci datează *Tonomatul DP 2,* prezentat cîndva de Măruţă, şi alte emisiuni în care tinerii erau invitaţi să dezbată problemele specifice vîrstei lor. Altă dată, TVR 2 devenise postul cu cea mai consistentă ofertă culturală, cu mult deasupra TVR Cultural. Pe TVR 2 puteai vedea filme foarte bune (aşa cum a fost, de exemplu, cele din seria dedicată regizorului Pedro Almodóvar) sau emisiuni bine făcute. Între acestea din urmă, sînt cîteva pentru care am avut numai cuvinte de laudă în spaţiul acestei rubrici. De exemplu, *De-ale lu' Mitică,* o excelentă emisiune de reportaj, care surprindea foarte bine comedia *„României profunde".* Sau *Bazar,* emisiunea prezentată de Răzvan Marc şi produsă de Ana Maria Caia – cea mai bună emisiune de *travel* de la noi şi totodată un excelent exemplu pentru cum se poate face, cu inteligenţă, cultură la televizor. Tot aşa, ştirile de pe TVR 2 *(Ora de ştiri)* erau cele mai consistente şi mai ne-tabloide ştiri de la posturile de televiziune româneşti.

Astăzi, TVR 2 dă numai reluări ale *Bazarului* – nici n-ar avea cum să facă altfel, pentru că a întrerupt de ceva vreme colaborarea cu echipa Anei Maria Caia, pe motiv că nu mai este interesat de emisiunea respectivă. *Ora de ştiri* şi-a pierdut pe drum diferenţa specifică şi a devenit o emisiune care reia, punct cu punct, materialele prezentate la ştirile de la ora 19, la TVR 1. Am urmărit în ultimele zile şi am constatat acest lucru: ştirile sînt exact aceleaşi ca la TVR 1, cu aceleaşi „materiale beta", uneori chiar în aceeaşi ordine. Ceea ce diferă este doar vocea prezentatoarei care spune textul introductiv. În schimb, chiar şi textul de prezentare a ştirilor este identic. Păcat de Adriana Muraru!... – fără îndoială cea mai bună şi mai serioasă prezentatoare de ştiri pe care o avem la ora actuală.

Cît despre intenţia iniţială ca TVR 2 să fie un post pentru tineret – şi asta s-a dus pe apa sîmbetei. Măruţă a plecat la PRO TV, iar *Tonomatul DP 2* a devenit acum *Tonomatul de vacanţă,* o copie palidă a ceea ce a fost această emisiune la început. Nu zic că, pe vremea lui Măruţă, emisiunea era o lumină, dar măcar avea un prezentator creditat de presa tabloidă drept „vedetă" – ceea ce contează foarte mult pentru audienţa unui asemenea tip de producţie de televiziune.

Oricum, ideea de a construi un post dedicat tinerilor era perdantă din start. Tinerii petrec prea puţin timp în faţa televizorului. Pentru ei, vedeta incontestabilă este un alt ecran – cel al computerului. Comunică pe messenger, clipurile le văd pe YouTube, iar filmele şi muzica le descarcă de pe DC++. Este şi motivul pentru care un post ca MTV nu are deloc succes la noi.

La ora actuală, TVR 2 este un canal de televiziune în derivă, lipsit total de identitate, făcut la minima rezistenţă, cu materiale de umplutură şi cîrpeli din vestmintele vechi. Din oferta de programe, poţi să spui că e un post generalist, care dă de toate şi de fapt nimic. Ca post generalist însă, chiar dacă emisiunile ar fi fost în regulă, TVR 2 n-ar fi avut nici o şansă, în competiţia acerbă de pe acest segment, unde marii jucători (PRO TV, Antena 1) au o forţă extraordinară.

Zilele trecute, Iulian Comanescu făcea pe blogul lui, „Media lui Comanescu", o comparaţie între audienţele înregistrate de televiziuni anul trecut şi cele din iulie 2008 (topurile primelor zece poziţii). În 2007, TVR 2 încă se mai afla pe locul 7 (după, în ordine, PRO TV, Antena 1, TVR 1, Acasă, Realitatea TV şi Prima TV). Acum, TVR 2 nu se mai regăseşte deloc printre primele zece locuri, într-un top în care Kanal D şi Naţional TV sînt pe ultimele.

Să fii depăşit de Naţional TV, un post care stă să se desfiinţeze, e ce poate fi mai rău pentru o televiziune.

Matei MARTIN

Dezastrul în direct şi în exclusivitate

Evară şi, cînd e secetă de informaţii, un potop e mană cerească pentru televiziunile de ştiri în flux continuu. Vestea proastă e că autorităţile de-abia fac faţă dezastrului; vestea şi mai proastă e că în fabricile lor de ştiri, jurnaliştii se pricep de minune să exploateze dezastrul şi să-l transforme în puncte de audienţă; vestea cea mai proastă e că jurnaliştii devin astfel regizori şi actori de *blockbuster.*

Ca şi cum catastrofa reală nu ar fi oricum suficient de mare, ni se mai şi înscenează un Potop ca-n Biblie. Titrînd „Moldova sub ape", „România, o apă şi un pămînt", „Blestemul apelor", „Înnecaţi *(sic!)* în lacrimi", „Speranţa doar în Dumnezeu", televiziunile au transmis, timp de zece zile, dezastrul.

Elicoptere, politicieni, cifre şi titluri

Realitatea TV, de pildă, a difuzat imagini aeriene cu unul dintre satele afectate, atenţionîndu-i pe telespectatori că urmăresc „imagini în exclusivitate cu dezastrul". Cîteva zile mai tîrziu, televiziunile transmiteau în direct fisurarea unui dig sau „deversarea controlată" de la Stînca Costeşti. Momente tensionate cărora editorii le-au mai adăugat un plus de spectaculozitate (că doar acesta e sensul ştirilor) prin intermediul supratitlurilor: „În aşteptarea apelor", „Alertă la baraj" sau „Pericol la baraj", „Dig în pericol", „Ameninţarea apelor".

Dacă exagerările şi imaginile voit şocante devin, încetul cu încetul, ridicole, cifrele şi statisticile spun şi mai puţin. O droaie de politicieni şi de funcţionari s-au apucat să înşire, cuminţi, tabele întregi, în faţa micului ecran. La televizor, un dezastru mare este îmblînzit odată ce e tradus în cifre. Citarea, fără explicaţii, a unor cifre brute, nu mai transmite nimic telespectatorului a cărui vigilenţă a fost deja amorţită de atîta sirop vărsat din tubul catodic. Titrînd „Cifrele dezastrului", „Proporţiile dezastrului" sau „În urma potopului", cele două principale posturi de ştiri au transmis în direct conferinţa de presă a Ministerului de Interne. Timp de mai bine de o jumătate de oră, secretarul de stat Paul Dobre a comunicat cifre: 156 de localităţi afectate. Aproape zece mii de persoane evacuate. Complet distruse – 245 de locuinţe, alte 123 fiind în prag de prăbuşire; 4.585 de gospodării au fost inundate. Dobre a mai precizat că „se lucrează cu peste 2000 de oameni, dintre care 1500 sînt angajaţi ai Ministerului de Interne" (de parcă ar conta ai cui angajaţi sînt cei trimişi să-i ajute pe sinistraţi).

Alte cifre, acelaşi efect de adormire: măsurile imediate întreprinse de guvern. Acelaşi Paul Dobre explică la televizor că „a continuat distribuirea către populaţie a produselor de primă necesitate, fiind astfel împărţiţi peste 400.000 de litri de apă minerală, 35 de tone de pîine, 28 de tone de pateu, 38 de tone de conserve de carne, 44,5 tone de mălai, 13,5 tone de făină" (fără număr!, fără număr!). Exact ca în vremurile de tristă amintire, cifrele şi statisticile nu spun nimic, absolut nimic, şi în lipsa unei munci jurnalistice prin care să se urmărească, de pildă, dacă aceste ajutoare sînt suficiente sau dacă ajung unde trebuie sau dacă mai e nevoie şi de altceva sau etc., simpla lor enumerare este deconcertantă.

Vinovaţii sînt ceilalţi

Cît despre cauzele acestui dezastru, ele sînt căutate, evident, undeva departe: de pildă în Ucraina (din primele explicaţii reieşea că acolo a plouat foarte mult şi că autorităţile ucrainene nu ar fi transmis în timp util alertele hidrologice către autorităţile române), în încălzirea globală (despre care se vorbeşte mult în ultimii ani, dar pînă acum, nici efectele şi nici măcar simptomele nu au fost clarificate), ba chiar la divinitate (preşedintele Băsescu a afirmat că „şi Dumnezeu, nu numai autorităţile, e responsabil pentru inundaţii."). O fi cineva, acolo sus, responsabil cu potopul, dar de inundaţii pot fi acuzaţi şi oamenii de pe pămînt. Faptul că foarte multe case au fost construite în albia rîului sau în zona inundabilă, nu a fost menţionat decît în treacăt de premier. A încercat vreun jurnalist să vadă cîte locuinţe sînt în această situaţie? A verificat vreun reporter cine a dat autorizaţie pentru construirea acelor case? Nu, pentru că reporterii au fost prea ocupaţi cu transmisia în direct a conferinţelor de presă susţinute, în ritm alert, de diverşi miniştri şi secretari de stat.

Adina POPESCU

Jurnalismul de tip safari

În urmă cu cîţiva ani, pe vremea cînd *infotaintment*-ul românesc abia prindea contur, mă intersectam pe culoarele unei televiziuni cu reporterii de la ştiri. Nu-i invidiam: aveau mai mereu ochii roşii şi cearcăne, figuri posace, fumau mult (pe atunci nu prea conta cum arătau cînd plecau la filmare, căci nu transmiteau în direct de la faţa locului). Toţi visau să se mute la alte departamente, cum ar fi „la producţie", unde încă se mai făceau reportaje lejere şi emisiuni care presupuneau plimbări cu camera de filmat prin ţară şi întoarceri acasă cu sarsanalele pline. Operatorii de la ştiri erau cei mai hăituiţi. Primul drum după ce ieşeau din „tură" era la cîrciumă. Însă cel mai des mă întîlneam cu ei în timp ce cărau în spate trepiede şi înjurau printre dinţi. „Unde mergeţi?" „Accident pe DN1." „În seara asta cu poliţia, face razie în Ferentari!" „Nu ştiu... la mama dracului... s-a rupt un pod!" Erau cu toţii lipsiţi de cea mai vagă urmă de entuziasm. Nu se simţeau motivaţi. La ştiri nu lucrau decît cei lipsiţi de experienţă, ca să-şi facă ucenicia sau cei care, dintr-un motiv sau altul, nu prea vroiau să dea pe acasă. „Mi-a făcut scandal producătorul că nu i-am adus zăpadă!" – se plîngea cineva după o ninsoare abundentă care blocase întregul oraş. „Am filmat cei mai mari nămeţi pe care i-am găsit... ce era să fac? Să-i construiesc cazemate?"

Astăzi, cei care au rezistat la ştiri privesc acele timpuri cu dispreţ. Dar sînt puţini. De altfel, e şocant să realizezi modul în care au „evoluat" televiziunile de la noi în nici 10 ani. De curînd am văzut o înregistrare a emisiunii *Veniţi cu noi pe programul doi*. În studio se fuma, iar lichidul galben din pahare părea să fie bere. Atmosfera de mică şuetă la cafenea era, în felul ei, înduioşătoare, însă mai autentică decît „şezătorile" pe care le organizează acum Mihai Tatulici. Dar să revenim la ştiri, unde tocmai s-a format o nouă generaţie de reporteri (rareori mai văd la televizor figurile triste de acum 5-6 ani). Ei sînt *altfel*. Au deja un microb. Intră în vrie. Una dintre motivaţiile principale este faptul că apar pe sticlă. Îi cunoaşte lumea. Aşa că li se cere inventivitate: dacă e tîrg de nunţi, te îmbraci în mireasă, dacă e raliu, apeşi pe acceleraţie, dacă e accident, te pui pe targă. Învaţă să facă echilibristică şi să jongleze şi, la un moment dat, nici nu mai realizează că o fac pentru rating. Sînt experienţe „extreme" care compensează lipsa unei vieţi reale, în afara televiziunii. O viaţă normală pentru care nu mai au timp.

Exagerările devin evidente în momentul în care se întîmplă o catastrofă. Categoric, nu sîntem cel mai năpăstuit popor de pe pămînt. Peste tot sînt inundaţii, cutremure, uragane şi alte dezastre. Însă atitudinea reporterilor noştri faţă de „ştirea" propriu-zisă este de cele mai multe ori cea a excursioniştilor din Africa plecaţi la vînătoare de lei. Echipamentul adecvat e obligatoriu ca să pară cît mai profi şi cît mai „de acolo". Buzele însă rămîn în continuare rujate, fondul de ten bine întins. Mai mult decît atît, reporterii de azi îţi dau senzaţia că într-adevăr construiesc cazemate, deşi zăpada nu se vede pe nicăieri. Se „pozează" în mijlocul şuvoiului cel mai puternic, în dreptul casei celei mai dărăpănate şi transmit în direct, cu conştiinţa împăcată că aşa se face „meseria". Apoi se urcă în jeep-uri şi se întorc la televiziunile lor, pentru a se ocupa de ştirile de sezon. Mica lor vacanţă „exotică" se încheie aici, însă dramele oamenilor abia acum capătă amploare. Cui îi mai pasă de ce se întîmplă după ce apele se retrag şi soarele străluceşte pe cer? Africa s-a mutat deja în altă parte.

„Obiectele sînt cultură vizuală“

– interviu cu Carla SZABO –

Carla Szabo este designer. Face accesorii. Se joacă, provoacă, expune şi vinde. Mai întîi la Zebra Society, *acum în cel mai recent magazin pe care l-a deschis:* Carla Szabo Boutique, *în zona Lipscani, pe strada Pasajul Francez. Locuieşte printre insecte, animăluţe şi aripi vectorizate. Creează un microunivers din obiectele sale – vizibil, purtabil. Pentru cei care nu o cunosc, lumea ei se reduce la ce exprimă sub forma acestor obiecte finite. Deloc puţin, de altfel. Dincolo de asta însă, există mereu o continuare. Fermă, analitică, profundă şi poate încă insuficient expusă. O puteţi însă vizita la www.carla szabo.com…*

Ce fel de artist sînteţi?

Nu sînt un artist, sînt un designer. Designerul are cu totul altă disciplină, unde pragmatismul este fundamental. Designerul produce şi este produsul progresului industrial. Cînd oamenii mă întreabă cum creez obiectele, le răspund simplu: după logică. Un obiect, din punctul meu de vedere, se naşte în funcţie de raţiunea lui de a fi, nu este o expresie sentimentală, ci este un produs care se naşte pentru a vorbi, pentru a spune ceva, pentru a funcţiona şi pentru a crea o experienţă senzorială.

Despre ce vorbesc obiectele dvs.?

Povestesc despre idei. Majoritatea produselor mele s-au născut din colaborările cu designerii de modă care m-au solicitat pentru diverse proiecte. Ana-Maria Lungu povestea despre colecţia *„Is it day or is it night“* că îşi doreşte ca hainele să conţină lumină. Atunci, am ales să-i fac sursele de lumină, lămpi, becuri... Accesoriile pentru colecţia Anei Alexe, „Pioni'ieri, pioni'azi“, au fost reinterpretarea mărcilor comunismului, în acest du-te vino între ieri şi azi. Şi vreau să spun că insigna de pionier, din punct de vedere al designului, este impecabilă. Cînd am încercat să o deconstruiesc, au apărut problemele.

Era o formă perfectă?

Da! Ştii că are două mănunchiuri de grîne, are flacăra aceea roşie care porneşte dintr-o carte deschisă – flacăra cunoaşterii –, iar în partea de jos, roata zimţată a industriei. Ce am făcut eu a fost să înlocuiesc valorile pionierilor de ieri cu valorile „pionierilor“ de azi: am pus în locul grînelor nişte frunze de marijuana, în locul cărţii, o ţigară aprinsă, iar roţile industriei sînt acum cele ale unui skateboard.

Vă înscrieţi într-un trend de exploatare cool *a comunismului?*

Fac lucrurile independent de trenduri. Nu vreau să mă raportez în acest fel la ce fac doar pentru că, de exemplu, steaua rusească era la modă sau pentru că tricourile cu URSS se vindeau bine. Cred că astăzi, pentru mulţi, a fuma o ţigară de marijuana poate fi mai plăcut decît a citi o carte.

„Ordinea e baza creaţiilor“

Ce vise aveaţi odinioară? Mă gîndesc la celebrul „cînd eram mică voiam să mă fac actriţă“...

Da, chiar voiam să mă fac actriţă! *(rîde)* Culmea, nu cînd eram mică, mică, ci prin clasa a X-a, cînd studiam la un liceu cu profil chimie-biologie şi singurele materii la care nu treceam erau chimia şi biologia.

Designul cum „a venit“?

Nu pot să spun că a venit din senin, tatăl meu fiind arhitect am avut parte de o educaţie subliminală în familie, dar declicul s-a produs atunci cînd sora mea a plecat la facultate. A trebui să rearanjez camera în care copilărisem. Schimbîndu-i în interior funcţiunea, mi-am dat seama că acesta e un tip de activitate spre care aş putea să mă orientez. Apoi, am ajuns la facultate unde s-au petrecut adevăratele iluminări. Pînă atunci nu trăisem într-un sistem de învăţămînt în care să simt că ce aud pot să şi înţeleg şi să îmi şi placă.

E o muncă a detaliilor, pînă la urmă?

E o activitate complexă. Atunci cînd faci un obiect e necesar să te gîndeşti că el trebuie să se încadreze într-o limită de cost. În spatele a ce vedeţi pe raft la preţul de 29 de lei se află o întreagă structură care trebuie să fie bine analizată. Altfel, e inutil să treci la treabă. Mintea mea este ca un fractal. Nu e formată din puncte, ci din linii, din structuri. Tot ce fac este creat din linii. Lucrez la site-ul meu şi mi-am dat seama că toate obiectele pe care le-am făcut sînt mai întîi desenate şi vectorizate pe calculator.

Există o filozofie a liniei?

Dacă ne referim la obiectele pe care le fac eu, aş spune că linia presupune o sintetizare. Un obiect trebuie să aibă impact grafic, iar acest impact vine din simplitatea formei. Nu poţi memora un obiect decît atunci cînd se adresează minţii la un nivel primar.

Sînteţi o visătoare?

Visez mult. Visarea însă poate fi structurată. Mintea e o ustensilă extrem de primitivă. Dacă nu o aşezi în nişte spaţii precise şi nu vrei să îţi inunde casa şi viaţa, e bine să-i faci nişte ghidaje. Acestea sînt organizări ale zilei, liste *to do*, lucruri care obligă mintea să meargă spre scop, nu doar să se manifeste pur şi simplu.

Aşadar, lumea dvs. creativă e o lume de ghidaje.

E o lume ordonată. Ordinea e baza tuturor creaţiilor umane.

Dar, iată, folosesc un contraexemplu: trăim într-un oraş dezordonat care totuşi funcţionează în felul lui haotic.

Da! Şi unui bolnav de ateroscleroză îi mai funcţionează inima, dar în loc ca vasul să aibă dimensiunea normală, el e cu mult micşorat. Sîngele curge în continuare... *Cum o face,* asta mi se pare mai important.

Nu vă place felul în care funcţionează Bucureştiul, dar aveţi locuri preferate în oraş?

Oraşul a fost construit de minţi diferite, iar asta se simte. O clădire dintr-o zonă veche e gîndită la o proporţie ergonomică, îţi transmite o anumită stare. Dacă e duminică şi dacă oraşul e descărcat de prezenţa fizică a oamenilor, dar mai ales de încărcătură energetică negativă, Bucureştiul poate fi foarte frumos în multe zone. În acele zone în care s-a trăit şi s-a simţit altfel. Există însă şi zone moderne care îmi plac, mai puţine, ce-i drept. Pe şoseaua Bucureşti-Ploieşti e un complex arhitectural construit frumos, Bucharest Business Center, o construcţie modernă cu proporţie şi cromatică ergonomică.

„Sîntem simple celule într-un organism“

Cum arată cei care poartă accesoriile făcute de dvs.?

Foarte variat. Am văzut zilele trecute o doamnă la vreo 50 de ani care purta o broască de-a mea la pălărie. Dar nu orice fel de broască, una care se numea broască-călcată-de-o-maşină-în-timp-ce-făcea-sex.

De unde au apărut „morcovii cu aripi“?

Totul a pornit de la un personaj pe care l-am creat pentru revista *The One* şi pe care l-am adus apoi în magazin. Punctul de pornire a fost acela de a-mi prezenta accesoriile în primplan. Apoi, s-a născut acest personaj care se joacă şi interacţionează cu ele: un iepure cibernetic, cu ochii de leduri roşii şi care are aripi. Cînd a văzut povestea, prietenul meu, Alexandru Bălăşescu, a spus: „Acesta e un *coleopure!* Un hibrid între iepure şi coleopter“. Fiind... iepure, el mănîncă morcovi, în acest caz, morcovi cu aripi, el însuşi fiind un iepure cu aripi. E logic, nu?

Cît de des vă jucaţi? E mult ludic în obiectele dvs.

Paradoxal, mi-am dat seama că sînt un om jucăuş abia cînd am început să fac obiecte. Multă lume mă percepe ca fiind serioasă şi distantă. Sigur, face parte din educaţia mea această seriozitate, mama, tatăl meu sînt nişte oameni sobri, asociali aş spune. Între timp, am descoperit că îmi doresc să pun pioneze pe scaunele oamenilor. Şi chiar dacă nu am ajuns să fac asta...

Aţi ajuns să le puneţi oamenilor ace în piept.

(Rîde) În timp, mi-am dat seama că alegerile pe care le facem în viaţă sînt inevitabile. Dacă eşti cineva datorită educaţiei şi mediului în care ai trăit, vei perpetua lucrul acela. Mi-aş dori să poată fi molipsitor acest fel educat de a fi. E greu. E un lucru care mă preocupă şi pe mine foarte mult. Am identificat problemele, nu am găsit soluţiile.

Poate că şi obiectele pot fi o formă de a educa.

Da, obiectele fac cultură vizuală şi mă bucur că îmi pot aduce contribuţia. Cred însă că şcolile, sistemul în care eşti învăţat să gîndeşti reprezintă soluţia. Îmi pare rău că nu sînt în măsură să propun un sistem de învăţare a designului. Dar este scopul meu de lungă durată, după ce reuşesc să pun la punct producţia care să funcţioneze şi să aducă pe piaţă nişte obiecte „liniştite“ şi liniştitoare. Voi putea cîndva să fac un curs sau să pun bazele unei şcoli.

Simţiţi că lipseşte şi altceva de pe piaţă, în afară de oamenii bine pregătiţi? Informaţii, cărţi, poate chiar obiecte în sine?

Nu obiectele finite lipsesc, lipseşte structurarea lor. Poţi să treci prin sute de muzee şi librării, va fi degeaba, dacă mintea ta nu „observă“ nimic. Chiar dacă există receptori, nu ştii ce să faci cu informaţia. Mintea unui om, pînă în clipa cînd decide să se maturizeze, este ca o cameră de adolescent unde toate obiectele sînt de-a valma. Există un moment în care decizi ce arunci şi ce păstrezi. Îţi rămîne tot un maldăr de obiecte, dar ce contează cel mai mult sînt dulapurile în care le pui. Obiectele la grămadă nu înseamnă nimic: n-ai să găseşti un cui sub o foarfecă şi sub un ciorap. Dimpotrivă, în aceste condiţii, muzeele or libăriile te pot dezorienta, te pot complexa, neştiind ce să faci cu informaţia care ţi se oferă.

Să fie un handicap al tranziţiei?

Nu cred. E ca şi cum ai spune că dacă apare o nouă maşină, eu n-o s-o mai pot folosi. Nu e tranziţia de vină, noi sîntem cei care ne plasăm în această tranziţie. Cred că primul lucru pe care ar trebui să-l facă românii e să-şi facă ordine în interiorul lor. Să înceapă cu factorul emoţional, acesta este cel mai grav avariat. De fapt, cei şapte ani de acasă „handicapează“. La noi, copiii sînt crescuţi ca să îşi ascundă instinctele, li se ordonă, în loc să li se explice. Astfel, cînd sînt în faţa unei provocări li se transmite că vor da greş.

Am devenit excesiv de individualişti?

Superficiali, în primul rînd. S-a ajuns ca atunci cînd oamenii spun că ştiu, de fapt să ascundă că nu ştiu. În felul acesta, fiecare dintre noi ar putea să devină un mic tiran: cu modalitatea noastră de a şti tot, necomunicînd, creăm un nucleu. O societate sau o percepţie a vieţii individualiste este ca şi cum o celulă din organismul nostru reinventează roata, începe să-şi creeze propriile celule, propriul sistem vascular. Ştii ce înseamnă asta, nu? Cancer. Mi s-a ridicat şi acum părul pe mine, dar... fiecare dintre noi uită de ansamblul din care face parte, ăsta e adevărul. Fiecare trebuie să înţeleagă că nu e decît o simplă celulă care poate ajuta întregul organism să funcţioneze.

a consemnat Ana-Maria ONISEI

PUBLICITATE

107,3
În traficul din Bucureşti ai şansa
să primeşti o carte.
SMART FM
UN RADIO CU CARTE

PUBLICITATE

colecția adevărul
să o lași moștenire urmașilor urmașilor tăi!

Carte de lux

OPERE COMPLETE
James Clavell
Theodor Constantin
Sven Hassel
Vintilă Corbul

în magazinele
diverta
mereu ceva nou
în exclusivitate pentru
perioada 9 iunie-9 august

Peste 70 de volume

Adina POPESCU

Acolo unde latră Cățelul Pămîntului

După o noapte petrecută într-un hotel mizerabil din Craiova, al cărui personal ţine morţiş să-ţi amintească de destinaţia sa iniţială, cea de cămin de nefamilişti, drumul spre Dunăre îţi creează o senzaţie reconfortantă, de vacanţă. Se simte deja apropierea apei, pe şosea trec maşini hîrbuite, cu numere de Dolj sau de Mehedinţi, supraîncărcate de bagaje, corturi şi unelte de pescuit. Vor opri într-un sat de dincolo de Orşova, al cărui nume, pe hartă, nu-ţi spune nimic, la un cot al Dunării sau în dreptul unei adînciturі a malului unde se formează un mic golf sălbatic, într-un „loc bun", ştiut doar de cunoscători. Pentru ceilalţi întreaga călătorie se transformă într-o aventură printr-un ţinut rupt de lume. Vor rătăci fără ţintă şi fără repere turistice de tipul „cazare" sau „masă", cu spaima că nu vor întîlni în drumul lor nici măcar o benzinărie, deşi în urmă cu doar cîţiva ani canistrele pluteau „în derivă" spre ţara vecină. Totuşi, vor avea parte de un peisaj ce nu se compară cu nimic văzut/bifat în România, marcat din loc în loc de rămăşiţele unui trecut industrial: scheletul uzinei de prelucrare a minereului de la Moldova Nouă sau cariera de piatră sîrbească de unde şi acum se ridică un nor de praf alb, ca un abur. În rest, nu există pensiuni cu patru margarete, nici magazine de suveniruri şi nu se organizează curse de ATV-uri (deşi porţiunea de drum dintre Orşova şi Svinița ar fi potrivită pentru aşa ceva). Fluviul nu este străbătut dintr-o parte într-alta de bărci sau şalupe. Seara e chiar înspăimîntător de pustiu şi de tăcut, amintindu-ţi de rolul pe care l-a avut dintotdeauna, cel de graniţă. Într-un secol al frontierelor fictive, aici Dunărea separă, deşi ai putea să le faci cu mîna pescarilor sîrbi care îşi improvizează aceleaşi gospodării de week-end pe malul lor. Doar ţînţarii migrează, căci ei nu au nevoie de viză.

Orşova: un moment turistic

Vaporaşul, cu steag românesc, înţesat de turiştii amatori de a naviga pe Dunăre se apropie de ţărm, aplecîndu-se ameninţător în partea stîngă. Pare gata să se răstoarne, cei de la bord nu mai au răbdare şi se foiesc neliniştiţi. Motoarele se opresc, ambarcaţiunea încremeneşte la mai puţin de o sută de metri de terasa „lacustră" pe care ne aflăm. O terasă cochetă, cu flori şi scaune de răchită. Dincolo de ea se află oraşul şi portul, dominat de blocurile socialiste cu patru şi zece etaje.

Privirile tuturor celor de pe terasă sînt atrase de forfota de pe vaporaşul derutat. „Nu puteţi să acostaţi, nu-i aşa? O să staţi acolo pînă diseară! Se termină whisky-ul pînă veniţi voi..." Un domn cu alură de fost director de întreprindere împarte într-adevăr o sticlă de whisky cu un prieten şi vorbeşte la telefonul mobil cu cineva de pe vas, arătîndu-i prin semne paharele pline de pe masă. Cuburile de gheaţă încep să se topească cu un trosnet discret. Cele trei chelneriţe se mişcă în reluare, dar zîmbesc pline de bunăvoinţă. Este singurul lucru pe care au învăţat să-l facă de cînd restaurantul are „clientelă internaţională".

La masa alăturată, o tînără proaspăt întoarsă din Franţa vorbeşte tare pentru a ieşi în evidenţă. Are un decolteu larg şi şuviţe de păr albastre şi roz. Tocmai s-a întîlnit cu o rudă (sau o prietenă) din Orşova care o ascultă uşor stînjenită. „Păi, i-am spus: dacă tot voia să rămînă în Maroc, de ce n-a rămas în Maroc?!" – îşi continuă fata povestirea. De masă se apropie un bărbat căruia ea îi sare de gît. „Tocmai tu să nu vii să mă vezi? Uite, mi-am făcut şi părul pentru tine... nu stau decît o oră, plec la Timişoara!"

Orşova e o destinaţie „de tranzit" şi pentru grupul de turişti nordici care au ocupat o masă de 12 persoane şi le-au bulversat pe chelneriţele ce se agită inutil în jurul lor, scoţînd diverse carneţele de prin buzunare. Este doar un prînz grăbit în periplul lor de vacanţă. Unul dintre ei fotografiază cu un teleobiectiv o pasăre care plonjează în apă. Noi nu vedem decît un punct mişcător.

Svinița: un moment festiv

Leii Zlatiţei aleargă şi transpiră pe terenul de sport din curtea şcolii. Cei din echipa sîrbească sînt ceva mai amorţiţi. În satele dunărene, vara, la ora prînzului, nu se mişcă nici o frunză, iar soarele e ucigător. Temperatura trece des de 35 de grade. Oamenii nu se văd nici măcar la cîrciumă, doar cîinii vagabonzi se tîrăsc la umbră. O umbră grea care te îmbie la somn (însă nu acel somn letargic, cu iz de asfalt încins, din marile oraşe). La un moment dat, se porneşte vîntul şi bate cîteva zile la rînd. Ca şi cum cineva ar fi uitat în priză un uscător de păr uriaş care îţi suflă cu putere în ceafă.

Fluier de final. Spectatorii nu părăsesc încă tribuna. Îşi face apariţia invitatul-surpriză al Festivalului Smochinelor. Miodrag Belodedici s-a născut la cîteva zeci de kilometri de Svinița, la Socol. Încă e un erou local. Echipele se îngrămădesc ca să facă poze de grup. Copiii care amestecă cuvintele româneşti cu cele sîrbeşti îi cer autografe. Pe tricouri, pe spate şi pe mîinile bronzate – un bronz frumos, ciocolatiu. Ştii cine este el? „Nu, dar mi-a zis un băiat de pe stradă."

Cei care s-au plictisit de fotbal se îngrămădesc la cîrciumă, clasicul magazin mixt cu mese şi scaune din tablă pe care atunci cînd le muţi scot acel zgomot insuportabil ce-ţi aminteşte de berăriile de odinioară. Şi cum toţi unesc mese într-un iureş festiv sau se mută cu scaune cu tot de la o masă la alta, conversaţiile devin doar un amestec de sunete, de neînţeles. Cînd în sfîrşit se face linişte, nu mai vorbeşte nimeni. Cîţiva aţipesc cu berea în mînă. Nu există semnal la mobil, nici la Orange, nici la Vodafone. Doar la Cosmote-ul sîrbesc. Dacă vrei să suni la Bucureşti, suni prin *roaming*. Doi grăniceri şi-au cumpărat o pîine şi o conservă şi se pregătesc să-şi ia masa de prînz.

Svinița este o fostă colonie sîrbească. Aici, în secolul al XVIII-lea, administraţia austriacă a înfiinţat un centru de grăniceri pentru supravegherea traficului fluvial. Satul de azi nu se poate încadra în nici o zonă etnografică. Sînt cîteva case aruncate pe un deal stîncos, pe care nu ştii de unde să le iei, par să nu aibă nici un specific. Doar vagi influenţe. Străzile sînt în pantă, în unele curţi bolta de viţă e atît de joasă încît parcă ar fi fost pusă acolo pentru un taifas de pitici. Satul se termină brusc pe malul apei. Un mal sălbatic, neprietenos, plin de mărăcini, de ierburi jilave şi de corcoduşe storcite. Totuşi, ajungi la gardul unei proprietăţi private. Într-o rîpă se ridică o casă de vacanţă. Locuitorii ei se prăjesc la soare, aruncă cu pietre după şerpii de apă şi se bălăcesc într-o mică piscină gonflabilă.

Strada principală e străbătută la un interval de un sfert de oră de către un puşti cu o motoretă care face ture fără noimă şi stîrneşte praful. Un afiş scos la imprimantă anunţă programul festivităţilor. La ora 21,00 va începe balul. Au sosit deja cu o dubiţă fraţii Balaci, formaţia invitată să cînte la bal. Ei şi berea la pet vor fi responsabili cu buna dispoziţie, pînă tîrziu în noapte.

Lumea se înghesuie la Căminul cultural. Sînt mese întinse ca la nuntă. Pe scenă deja se acordă premiile la competiţiile sportive care au avut loc cu ocazia Festivalului Smochinelor. Cros, fotbal, tenis de masă şi şah. Cîştigătorii ies din mulţime ca să-şi ia diplomele şi să facă poza pentru album. Cros: un adolescent se înroşeşte şi zîmbeşte stînjenit, deşi galeria fluieră şi îl aclamă. Ping-pong: un gospodar îşi suge burta şi îşi împinge pieptul în faţă, cu o atitudine sportivă. Şah: un bătrînel îşi aranjează smocurile de păr de pe chelie şi agită bucata de hîrtie triumfător.

Plecăm exact la timp, adică atunci cînd încep tînguirile pseudofolclorice ale fraţilor Balaci.

Moldova Nouă: un moment cinematografic

Oraşul mi-a amintit de filmul documentar al bulgarului Andrey Paounov, *Problema cu ţînţarii şi alte poveşti*. Un film care a lansat un adevărat trend în Europa şi care este luat de către occidentali drept reper: cam aşa ar trebui să arate viaţa tuturor comunităţilor mici din fostul bloc comunist, cu specificitatea lor, ancorate în trecut, lipsite de şanse, de perspective. Acolo era vorba despre localitatea bulgărească Belene, tot un orăşel de pe malul Dunării. Momentul cel mai puternic al filmului: o maşină care împrăştie pe străzile oraşului o soluţie contra ţînţarilor, un fum alb, ireal ce acoperă totul ca o pătură de nori, prin care copiii aleargă şi se joacă.

N-am văzut ţînţari la Moldova Nouă (deşi probabil că nu m-am nimerit în orele lor), în schimb la nici un kilometru depărtare se află fostul iaz de decantare al minei de cupru care a fost închisă în 2006. Iazul arată acum ca un mic deşert cu nisip alb şi fin sau ca o plajă din Caraibe. Vîntul ridică praful în nori compacţi ce plutesc deasupra iazului. De la distanţă pare o farfurie cu supă fierbinte din care ies aburi. Cînd rafalele sînt mai puternice, norii albi se împrăştie şi se îngrămădesc peste oraş, ajung pe terenul de sport unde unui copil care se antrena ca să ajungă un fotbalist la fel de mare ca Belodedici i s-a făcut rău.

Sîntem pe terasa unicei pensiuni din Moldova Nouă, cocoţată pe o coamă de deal. Vedem de sus Dunărea pustie, întregul podiş, dominat de silueta fostei întreprinderi miniere. „Nu faceţi pozeee!" – a strigat o voce dintre fiarele roşii, contorsionate, atunci cînd ne-am apropiat de uzină. Totul era mort, se simţea miros de sulf.

Vîntul s-a pornit din nou. În depărtare, iazul de decantare fierbe. Nu mi se pare cu nimic mai interesantă istoria oraşului Belene. Povestea e aceeaşi, depinde doar cum o spui.

Baziaş: moment final

Cred, dar s-ar putea să mă înşel, că Baziaşul era unul dintre cartonaşele cu staţiunile şi locurile de agrement ale patriei de la jocul „Turism". Altfel nu-mi explic de ce mă aşteptam să văd măcar un camping cu clasicele căsuţe părăginite din lemn, cu duşurile comune unde se adăposteau broaştele, cu o plajă, cu cîteva umbreluţe. Ei bine, n-am văzut nimic din toate astea... doar cîteva corturi, pentru că era week-end, cîteva maşini parcate, un fileu improvizat de volei, o cabană pescărească şi un fum izolat de grătar.

La Baziaş mai locuiesc doar 60 de oameni. Totuşi, mica piaţetă pietruită în centrul căreia se află bisericuţa sîrbească de la 1225 îţi creează senzaţia unui oraş în sine. Sînt doar cîteva case solide, bănăţene şi un felinar, poate singurul, sub care se adună seara „tineretul" ca să stea la şuete, doar pînă la miezul nopţii, căci după aceea Baziaşul e bîntuit de spirite. Printre ele, poate şi cel al mecanicului de pe locomotiva care străbătea cea mai veche linie ferată de la noi. Lega, prin Baziaş, Oraviţa de Viena. Sau duhul recepţionerului de la hotelul unde şi-a petrecut prima noapte în România Carol I. Aici s-a întîlnit cu Ion Brătianu. Acelaşi recepţioner i-a înmînat cheile împăratului Josef al II-lea şi împărătesei Elisabeta.

Administratorul Centrului cultural unde vom dormi e îmbrăcat într-o cămaşă şi o pereche de pantaloni albi, haine impecabile, şi poartă pe cap o pălărie de cowboy inscripţionată cu Marlboro. „Hai că vin şi eu cu voi ca să văd ce se mai întîmplă în centru!" Ne despărţim în faţa cîrciumii. Aici se despică peştele pe o masă din piatră, e sezon de crap şi „Vino, Ioane, de mă ajută că nu pot să-l tai!". Apare şi Ion, cam mahmur, pescar de ocazie de prin zonă, dar nevasta deja şterge solzii şi sîngele de pe masă, cu o cîrpă. Patroana localului le mai aduce coniac bătrînilor care nu s-au mişcat de aici de dimineaţă. Noi cerem cafea. Nu poate să facă mai mult de două în acelaşi timp, că le face la ibric pe reşou. Aşteptăm. Doi grăniceri beau Coca-cola (produsul pentru care îi indiviam cel mai tare pe sîrbi înainte de '89) şi cască. O altă zi în care nu se întîmplă nimic pe frontul de vest.

Ne grăbim ca să vedem faimosul apus de soare (imagine de carte poştală ilustrată) de pe terasa cabanei „Apus de soare". Dincolo de Baziaş, Dunărea, sufocată pînă acum de munţi, se lărgeşte, devine aproape un lac, îţi oferă o deschidere spre o altă lume. Pe hartă, te duce spre Serbia, Ungaria, Austria şi Germania, pînă la izvoare. În realitate, senzaţia de punct terminus de la Baziaş e atît de acută, încît ţi se pare că ai atins, fără să-ţi dai seama, Marginea, iar dacă ai curajul să treci dincolo de ea, ai toate şansele să ajungi pe Tărîmul Celălalt.

Oamenii din popor spun că făpturile fabuloase mai trăiesc doar în locurile izolate, căci le e frică de oameni. La Baziaş, puţin după miezul nopţii, ne-a însoţit cîtăva vreme prin iarbă o lighioană mică ce sărea şi se tîra în acelaşi timp. Nu era nici broască şi nici şarpe. Instinctiv, am luat-o la fugă. Am povestit nelămuriţi întîmplarea şi un bătrîn din Craiova a dezlegat enigma. Ne-a spus cu toată seriozitatea: „Era Cățelul Pămîntului".

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

XIX) Frumoasă ca un astru,
şerpoaica din La Tour
du Pin, visa albastrul,
cu perle împrejur,

scump adamant pe care
Kate Winslet, în neant
l-azvîrle-n marea mare,
a cărei *bouche béante*

îl înghiţise, tocmai
cînd se pupa cu ea
Di Caprio,-n, precît ocna-i
de neagră, noaptea grea

şi rece,-n jurul orei
2 şi 20,
cînd rozul aurorei
pare pierdut pe veci,

în anul nouă sute
doişpe, în cinşpe-april,
cînd mării-i trebui' sute
de jertfe, – şi-un copil

în primăvara vieţii
şi-ndrăgostit profund
nu face faţă gheţii,
ducîndu-se la fund.

Cu ochii-n 3,14

UITĂ-TE CUM DESCHIDEM MEMORIA VREMURILOR ÎN CARE ERAM DOAR NOI DOI PRINTRE GRĂMEZI DE LEGUME ŞI PALME/PUMNI/PICIOARE

● În troleibuzul 76, bunica spre nepoată: „Uită-te, mamaie, pe geam, uite-l pe domnu' primar Piedone cum dă indicaţii să ne pună trandafiri frumoşi!". (**D. S.**)

● Din faima de odinioară a restaurantului „de la Şosea", „Doi cocoşi", n-a mai rămas decît numele. Duminica, la prînz, terasa e pustie. O chelneriţă se ridică plictisită de la masa ei, unde dezlega integrame, ca să ne aducă meniul. „Dar de ce nu aveţi clienţi?" „Păi, dacă nu le convine preţurile..." Cît de rău poate să fie? Deschidem meniul, după care ne hotărîm brusc să plecăm. Chelneriţa ne zîmbeşte cu înţelegere: „Eu v-am zis...". E poate singurul local unde există o complicitate între clienţi şi angajaţi pentru a-l falimenta cît mai rapid. (**A. P.**)

● În urma unui experiment în care omizile au fost „dresate" să se ferească de anumite mirosuri asociate cu aplicarea unor şocuri, fluturii le-au evitat şi ei. Aşadar, şi fluturii au memorie. Declar, în premieră, „memoria de fluture" expresie antonimică la „memoria de elefant"! (**M. C.**)

● Una dintre cele mai nostime glume ale vremurilor glumeţe pe care le trăim: Partidul Comunist din Sankt Petersburg a cerut Bisericii Ortodoxe Ruse canonizarea lui Stalin. (**C. P.-B.**)

● În ziarul *Ring* de săptămîna trecută se continuau „dezvăluirile" despre directorul (relaţii internaţionale din Primăria Capitalei) Iftimoaie. Habar n-am ce partid reprezintă acest domn în Primărie, nu auzisem în viaţa mea de el pînă la acest „Sexgate", iar mutra lui e la fel de rebarbativă ca şi numele-i... Dar iată cum îl acuză fosta lui angajată: „M-a suit pe masa din sala (de protocol, *n.m.)* în care eram doar noi doi şi a încercat să mă dezbrace cu forţa. Cînd a început să îmi smulgă hainele, am început să mă zbat şi să plîng". Relatarea continuă cu „deşi Iftimoaie era destul de puternic (din poză zici că e luptător de sumo, *n.m.),* M.R. a reuşit totuşi să fugă în biroul său, unde a povestit colegelor, cu ochii în lacrimi, întîmplarea prin care tocmai trecuse". Eu n-am putut decît să citesc cu ochii în lacrimi – *de rîs;* încercaţi să vă imaginaţi scena şi veţi rîde şi dvs.! (**a. l. ş.**)

● Pe multe tarabe din pieţele bucureştene pot fi văzute sloganuri de genul „Canicula! Se topesc preţurile!" sau „Preţuri fără concurenţă", scrise cu pixul pe bucăţi de carton, printre grămezi de legume sau haine. Iată cum, în cele din urmă, prin campanii publicitare agresive, economia de piaţă a reuşit să cucerească piaţa. (**M. Ş.**)

● Am auzit-o pe Dana Războiu într-o confesiune, pe B1 TV, spunînd că şi legislaţia românească protejează, mai nou, femeile molestate în familie. Aşadar, *dumnealui* nu se mai poate apropia la mai mult de nu-ştiu-cîţi metri, altfel merge la zdup. Sau, în cazul parlamentarilor, se discută în plen dacă – pentru două-trei palme/pumni/picioare acolo – merită să cheltuieşti bani publici, cu începerea urmăririi penale? (**S. S.**)

SE POATE COMPARA (DE CE NU?) „SÎNT GRAS CA UNA BUCATĂ COMPASIUNE" CU „SÎNT ULTIMUL RĂCNET ÎN MATERIE DE MAXIMUM"...

● Un nou adjectiv a apărut în limba română şi unde altundeva decît la noi, în Ghencea, la fotbal? Patronul Stelei a declarat că ar fi fost „ofticant" ca echipa lui să nu bată Braşovul care nu a jucat mai nimic... Se poate şi compara: ofticant, mai ofticant, foarte ofticant. De pildă: nimic nu e mai ofticant decît cum se becalizează (verb de mult intrat în vocabular) fotbalul românesc. (**R. C.**)

● Un restaurant fast-food din Călăraşi se numeşte McDucks. Aştept şi un McGooses, un McTurkeys şi, de ce nu, un McPorks. (**M. C.**)

● Un studiu britanic spune că un bărbat autoironic are o viaţă sexuală mult mai activă, femeile fiind foarte atrase de acest gen de indivizi. Îmi permit luxul de a mă îndoi: cine ar putea ieşi cu un domn care n-ar mai conteni cu replici de genul: „Sînt gras ca un porc", „urît ca o ciumăfaie" şi „deştept ca un bou"? (**S. G.**)

● Vînzătoarea de la chioşcul de ziare din Poiana Cîmpina comandă în fiecare săptămînă una bucată *Dilema veche.* Uneori se vinde, alteori nu. Dar de ce nu două? Sau nici una? Să înţeleg că revista noastră e unicat? (**A. P.**)

● Aş dori mult să nu mai văd ştiri cu Autostrada Soarelui blocată şi nici cu traficul infernal din Bucureşti. Nu mă mai interesează şi, atîta timp cît există biciclete, metrou şi trenuri, nu simt pic de compasiune faţă de milioanele de snobi care plătesc ani în şir rate la bancă pentru a-şi petrece viaţa în intersecţii. (**M. C.**)

● Ultimul răcnet în materie de modă: îmbrăcăminte feciorelnică inspirată din portul tradiţional musulman. „E vorba de un nou curent al castităţii în modă" – a spus Dennis Nothdruft, curator al Muzeului Modei din Londra. Încă o dovadă că noi, oamenii, avem darul să complicăm lucrurile simple. Mă gîndesc la organizaţiile religioase care au investit atîţia bani în campanii cum ar fi „Proud Virgin" sau „Adevărata dragoste aşteaptă": nu era mai uşor dacă îi plăteau de la început, pentru lobby, pe Giorgio Armani şi Calvin Klein? (**M. Ş.**)

● Un antropolog britanic care a studiat problema timp de doi ani, scriind chiar şi o carte, susţine că „autoironia unui bărbat este drumul cel mai scurt către patul unei femei". Fals. Căci ce se întîmplă cînd de nenumărate ori un bărbat autoironic întîlneşte o femeie care îi spune *da* sau *nu,* dar mai ales şi *da,* şi *nu,* folosind şi ea la maximum autoironia? De unde fantasma că autoironia e doar apanajul bărbatului? Asta o poate crede doar un bărbat – nu neapărat antropolog – lipsit de autoironie. (**R. C.**)

...ŞI CU „SÎNT ULTIMUL LUCRU LA CARE TE AŞTEPŢI DE LA URMĂTOAREA SPĂLARE A RUFELOR LA FEL DE MARI"

● Michael Schumacher a lovit un pieton cu maşina (o dubiţă!!!) într-un sat din comitatul Kent, din Marea Britanie, scrie *Daily Mirror.* Citez ce a spus pietonul cu pricina, Martin Kingham, adăugînd doar că în cuvintele sale găsesc una dintre explicaţiile simpatiei mele pentru britanici: „Ultimul lucru la care te aştepţi într-o după-amiază liniştită este să fii lovit cu maşina de Michael Schumacher... Probabil că nu se aştepta să mă întîlnească pe stradă...". (**M. V.**)

● În *Evenimentul zilei* de vineri, 1 august 2008, îmi sare-n ochi, de la rubrica ofertelor de serviciu, o ocupaţie: „Global Aliment angajează separator produse". (**D. S.**)

● Mai-marii Inspectoratului Şcolar din Bucureşti au decis ca, la următoarea sesiune de bacalaureat din toamnă, în sălile de clasă să fie instalate sisteme de supraveghere video, pentru a se evita un nou scandal legat de copiere. S-a ajuns deci la concluzia că profesorii care supraveghează examenul nu sînt îndeajuns. Cine va supraveghea însă imaginile luate de camerele de supraveghere? Alţi profesori? Şi cine va supraveghea licitaţia prin care va fi atribuită unei firme instalarea sistemului video de supraveghere? (**A. M.**)

● Recent, chiloţii Reginei Victoria au fost la vînduţi la licitaţie cu aproape 6000 de euro. Laolaltă cu aceştia, s-au mai licitat o bustieră (5000 de euro) şi o cămaşă de noapte (7000 de euro). Să fie casa regală a Marii Britanii într-un aşa declin financiar încît trebuie să vîndă chiloţii bunicii, sau e vorba de o nouă spălare a rufelor în public? (**S. G.**)

● O veste proastă pentru cititorii revistei *Republik:* echipa cunoscută şi-a dat demisia, iar patronii vor să o scoată în continuare sub altă conducere... Cu siguranţă că va fi la fel de insipidă ca revista *Igloo* scoasă de patroni pentru o mînă de snobi plicticoşi. Nu pot decît să-i doresc un faliment cît mai grabnic. (**a. l. ş.**)

● Lui David Cameron i s-a furat bicicleta în timp ce el îşi făcea cumpărăturile. Liderul conservatorilor britanici are mari şanse, în sondaje, de a-şi conduce partidul spre victoria împotriva laburiştilor, de prea mult timp la putere. A promis că, dacă va obţine majoritatea, va introduce *charia* contra hoţilor de biciclete: legea islamică pedepseşte furtul cu tăieri de mîini şi lapidări. Obiectul furat i-a fost înapoiat, gest mai semnificativ decît un sondaj. (**M. B.**)

Andrei CIURCANU

„Luna Bucureştilor“

– cea mai mare sărbătoare a Capitalei –

Anul acesta se împlinesc 70 de ani de la un grandios eveniment din istoria Capitalei, care a adus, într-o singură zi, peste 200.000 de vizitatori. Cîţi dintre bucureştenii de azi îşi mai aduc aminte de „Luna Bucureştilor“? De primele focuri de artificii în capitala de pe malul Dîmboviţei, de expoziţiile fastuoase, raliurile, concursurile sportive şi spectacolele de teatru? O lună în care locuitori din toate colţurile ţării se adunau între 9 mai – 9 iunie să petreacă şi să se distreze, pentru că Bucureştii erau în sărbătoare. Şi din 1948 pînă azi nici vorbă ca vreun eveniment să-i mai fi egalat amploarea şi să fi adunat atît amar de lume.

Un succes din primul an. Ideea organizării „Lunii Bucureştiului“ a fost lansată în 1934 de primarul general al Capitalei de atunci, Al.G. Donescu. Avea ca scop crearea unei legături între locuitorii României – prin expoziţii, evenimente culturale şi premiere în lumea tehnologiei.

Prima ediţie, cea din 1935, s-a bucurat de un asemenea succes încît numărul vizitatorilor a depăşit 100.000. Ziarele vremii anunţau că „în curînd vom avea o lună a Brăilei, una a Galaţilor, o lună a Iaşilor şi una a Craiovei. Desigur ne aşteptăm şi la o lună a Găieştilor, una a Mizilului şi aşa mai departe“ *(Gazeta Municipală,* 1935).

„În cîteva luni au ridicat un oraş întreg“. Pregătirile pentru prima „Lună a Bucureştiului“ au început încă din primăvara lui ’35. Liniştea din Parcul Carol I a fost înghiţită de huruitul utilajelor şi forfota muncitorilor. După cinci luni de muncă asiduă, parcul a fost luat cu asalt de vizitatori din toată ţara. Principala atracţie a fost cartierul vechi. La ordinul regelui Carol al II-lea, a fost reconstituită o uliţă bucureşteană, cu Turnul Colţei, Casa Antim cu tipografia lui C.A. Rosetti, Hanul Manuc sau biserica Sf. Gheorghe cel Nou. Şi, pentru ca spectacolul să fie desăvîrşit, în fiecare seară erau organizate reprezentanţii puse în scenă de actori ai Teatrului Naţional, care au readus „pe uliţă“ boierii, jupîniţele, măscăricii, lăutarii şi vînzătorii ambulanţi.

Puţini bucureşteni mai ştiu de aceste poveşti. Bătrînii s-au dus de mult, dar amintirea acelor vremuri a rămas în mintea copiilor de odinioară, a pensionarilor de azi. „Aveam 12 ani pe atunci. Un astfel de eveniment nu ai cum să-l uiţi toată viaţa. Vă daţi seama, copil fiind, eram absolut consternat de tot ceea ce vedeam acolo. În cîteva luni au ridicat un oraş întreg“ – spune cu mirare în glas **dl Constantin,** ajuns acum la 85 de ani. „Mi-a plătit tata vreo 30 de lei pe un fel de abonament şi o lună de zile, cît a ţinut «scandalul» n-am mai dat pe la şcoală“ – rîde gutural pensionarul.

Prima manifestare internaţională. Un an mai tîrziu, în 1936, evenimentul s-a mutat pe Lacul Herăstrău, între Arcul de Triumf şi pasajul de cale ferată de lîngă Vila Minovici. Pentru prima dată în istoria ţării de după 1866, românii au putut lua contact cu istoria familiei regale. În pavilionul regalităţii au fost expuse poştalionul cu care venise în 1866 regele Carol I în România, automobilul cu numărul 30, utilizat de regele Ferdinand pe front în primul război mondial şi avionul în care a călătorit regele Carol al II-lea spre Bucureşti în 1930. Românii veniţi din toată ţara au putut vizita expoziţia „Satul Românesc“, actualul Muzeu al Satului, şi au urmărit pe Aerodromul de la Băneasa mitingul internaţional de aviaţie şi focurile de artificii. Tot atunci au fost introduse pe lista de expoziţii şi ţările Micii Înţelegeri, Iugoslavia şi Cehoslovacia, care au organizat în anii următori „Luna Belgradului“ şi „Luna Praga“, la care a fost invitată să participe şi capitala României.

Record de vizite: 200.000 de participanţi într-o zi. Anii următori au adus noi proiecte urbanistice – asanarea Lacului Floreasca şi sistematizarea rîului Colentina. Tot atunci, în prezenţa marinarilor aduşi tocmai de la Constanţa, a fost lansat primul vaporaş pe apele ce înconjoară Bucureştiul. Cu fiecare eveniment însă au crescut aşteptările vizitatorilor, dar şi costurile investiţiilor. Presa locală anunţa că „pentru «Luna Bucureştilor» din anul 1938 devizul pentru pavilioanele de beton ale viitoarei expoziţii se ridică la 25 de milioane de lei“ *(Gazeta Municipală),* o sumă care depăşea toate aşteptările presei.

În 1938, la presiunea societăţii civile, dar şi a celor care se opuneau acestui eveniment, s-a renunţat la costisitoarele investiţii, celebrarea a 20 de ani de la Marea Unire urmînd să evoce cele trei momente principale (1600, 1859, 1918) care au dus la apariţia României Mari. Printre exponate se aflau documente şi arme aparţinînd lui Mihai Viteazul, Al. I. Cuza şi documente referitoare la Marea Unire de la 1918. Presa vremii anunţa că pentru prima dată, din 1935, organizatorii au fost depăşiţi de numărul de vizite: aproape 200.000 de oameni într-o singură zi. Asta în condiţiile în care organizatorii „Nopţii Muzeelor“ de anul acesta s-au declarat depăşiţi de numărul vizitatorilor: 100.000.

Primul spectacol de televiziune. Anul 1938 a adus în România şi primul Salon al automobilului şi aviaţiei. Reclama de care a beneficiat „Luna Bucureştilor“ peste hotare a trezit interes unor firme din Europa, precum Mercedes Benz, Renault şi Citroën care, într-un pavilion special amenajat, şi-au prezentat motoarele, alături de produsele uzinelor Malaxa şi ale Societăţii Leonida. Premiera absolută însă a rămas, după cum arăta presa locală, „transmiterea imaginilor prin telegrafie fără fir, simultan cu sunetul... denumirea procedeului fiind cunoscută: televiziune“.

„Amănunte nu ştiu să vă dau, vă daţi seama, au trecut 70 de ani de atunci“ – îşi frămîntă **dna Aurelia** minţile în căutarea unor fragmente de memorie. „Cert este că tata – eram venită cu părinţii şi-mi aduc bine aminte, pentru că pe el îl impresionai foarte greu, era un om dur, de formaţie militară –, a rămas înmărmurit la ceea ce se întîmpla şi a exclamat: «Iată ce poate născoci mintea umană!»“ – povesteşte bucureşteanca.

Demonstraţia a fost făcută cu aparatură Phillips şi a fost prezentată de presa locală ca un moment unic. „Din pricină că în ţară nu există un post permanent de emisiune pentru televiziune, experienţele actuale din cadrul «Lunei Bucureştilor» vor rămîne unicele pentru cel puţin 20 de ani“ – scria *Gazeta Municipală.*

Al doilea război mondial şi sfîrşitul. Începînd cu 1939, „Luna Bucureştilor“ a început să piardă din fast şi din vizitatori. Apropierea celui de-al doilea război mondial şi tensiunea de la nivelul politic au avut impact asupra bugetului evenimentului care a fost din ce în ce mai sărăcit.

„Luna“ a dispărut astfel în vara lui 1940 din viaţa bucureştenilor. Au mai existat tentative de reabilitare a acestui eveniment, însă nimic nu s-a putut ridica la nivelul investiţiilor şi amplorii programului pregătit în perioada 1935-1938.

Carol al II-lea, la concursul de automobile din Şos. Jianu cu ocazia Lunei Bucureştilor, mai 1935.

Prima sistematizare a Capitalei. Prima „Lună a Bucureştiului“, cea din 1935, a fost, din multe puncte de vedere, unul dintre cele mai spectaculoase evenimente. Alături de Cartierul Vechi şi carele alegorice, pavilionul cadastral a atras şi el mulţi vizitatori. Aici a fost prezentată, pentru prima dată, prin fotografii, diorame şi machete, evoluţia oraşului de la începuturi şi pînă la sfîrşitul secolului al XX-lea.

Piesa de rezistenţă a fost macheta în suprafaţă de 100 mp a Capitalei în care erau prezentate principalele modificări ce urma să fie făcute arterelor de circulaţie şi pieţelor Capitalei, după aplicarea planului de sistematizare: noi cartiere şi dezvoltări urbanistice.

Tot atunci era anunţată sistematizarea Tîrgului Moşilor, Piaţa Academiei, prelungirea B-dului Brătianu de la Şcoala de Război la Podul Şerban-vodă.

Macheta de 100 mp a fost catalogată, după 1948, drept pierdută. Multe voci din domeniul urbanismului şi arhitecturii sînt de părere că aceasta a dispărut în vremea lui Ceauşescu. Se pare că dictatorul a preluat ideile promovate din timpul lui Carol al II-lea, după care a făcut pierdută macheta.

Există discuţii legate de ideile „furate“ de Ceauşescu, printre care se numără sistematizarea Dîmboviţei, amplasarea unei eventuale Case a Poporului, construirea metroului, amenajarea unor mari bulevarde care să lege principalele puncte ale Capitalei.

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. **235** ● 14-20 august 2008 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Mică antologie a patriotismului amărît“
pagina **3**

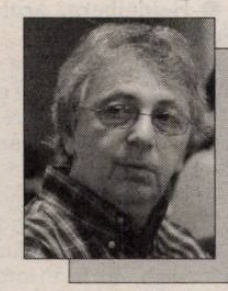

Vladimir Tismăneanu
pe Divanul *Dilemei vechi*
paginile **20-21**

Stela Giurgeanu
„Ultimul an din viaţa Bibliotecii Pedagogice“
pagina **22**

Români în străinătate

„Nu-mi place să mă simt acasă în străinătate.“

GEORGE BERNARD SHAW

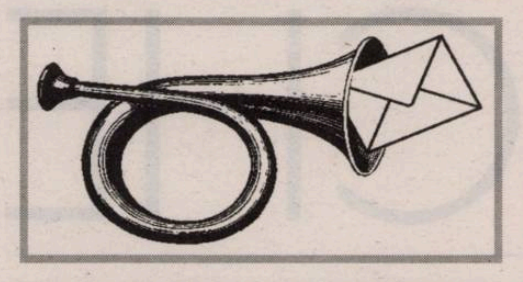

Nr. 232: *„Există o identitate europeană?“*

Un nou sclavagism?

E foarte greu să vorbeşti în ziua de azi despre identitate. Aproape la fel de greu cum ar fi să vorbeşti despre originalitate acum cînd parcă nu mai există nimic nou sub soare. Trăim în aceste vremuri în care totul se repetă în variaţiuni nesfîrşite, în care nimic nu mai pare autentic şi iniţiatic, şi tot ce se întîmplă în jurul nostru este deja perimat, amalgamat pînă la confuzie, cu eticheta clară de *déjà-vu* şi miros de plagiat. Cum am mai putea vorbi despre o anumită identitate în plină globalizare, în plin fenomen de desrădăcinare şi migraţie a celor săraci spre ţări bogate, în căutarea unei vieţi mai bune, şi a celor bogaţi înspre ţări sărace, în căutarea unei vieţi mai uşoare?!

Este într-adevăr greu de crezut că mai poate exista identitate sută la sută reală undeva, în vreo ţară din lumea asta. Şi asta pentru că întotdeauna (şi mai ales acum) oamenii s-au lăsat influenţaţi (unii mai mult, alţii mai puţin) de alte culturi şi au împrumutat obiceiuri, chiar moduri de viaţă de prin alte locuri. Gîndiţi-vă doar ce s-a întîmplat la noi, acum, după atîţia ani de democraţie... A reuşit capitalismul, foarte uşor, ceea ce a încercat din greu comunismul să facă din noi: roboţi fără suflete, aduşi la acelaşi numitor comun, uniformizaţi de ceea ce ni se inoculează zi de zi de către cei mai din vestul Europei, pe care e musai să-i copiem, pentru că altfel nu mai sîntem europeni ca ei... Să nu mă înţelegeţi greşit! Nu regret comunismul nici o clipă din viaţa mea (şi asta pentru că am apucat să-mi trăiesc cei mai frumoşi ani din viaţă în cea mai mizeră perioadă a României), nu sînt nici măcar nostalgică în legătură cu acele vremuri, dar mi-e peste poate să înţeleg de ce trebuie să ni se impună schimbarea noastră, a tuturor, în numele progresului şi a bunăstării!

Şi toate astea sub masca zîmbitoare a unui capitalism putred şi găunos pînă în inima lui! Cine în lumea asta poate pretinde că a găsit reţeta perfectă a unei vieţi minunate şi cine anume poate să judece şi să monitorizeze vieţile altora, cu ce drept? Eu nu cred că alţii sînt mai buni decît noi, nu cred în lecţiile de viaţă pe care ni le ţin cu superioritate detaşată! Sîntem toţi oameni şi sîntem la fel... doar modul în care trăim diferă de la conjunctură la conjunctură. Altădată, în istoria omenirii, felul ăsta de a controla viaţa altora şi de a impune un mod de viaţă se numea sclavagism... acum îl numim, modern, monitorizare!

Cu toţii ne dorim o viaţă mai bună, pentru noi, pentru copiii noştri, dar o viaţă pe care să ne-o creăm singuri, aşa cum vrem, în felul nostru de-a fi, românesc. Avem identitate europeană încă dinainte de a exista UE şi asta pentru că am fost aici, în Europa, înaintea ei cu mii de ani... Şi să nu uităm: Europa nu înseamnă UE, aşa cum nici America nu înseamnă doar SUA. Sînt mîndră că sînt românca, nu aş dori să fiu nimic altceva, sînt mîndră că sînt cetăţean european, dar, sincer, nu mă omor să fiu membru al UE. Nu mai cred în astfel de uniuni în care cei puternici, dar nu neapărat mai buni, vin şi ne schimbă viaţa spunîndu-ne cum să trăim europeneşte. Pînă la urmă, începe să cam semene a dictatură... Ştiu ce înseamnă UE, ştiu toată teoria sa comunitară, de cînd a apărut şi de ce (întîmplător, sau nu, cu asta mi-am dat licenţa la sfîrşit de facultate), dar sincer cred că e doar o frumoasă utopie şi atît. La fel de frumos sună şi teoria comunismului, ba chiar mai frumos: egalitate, fraternitate, o lume minunată... şi amintiţi-vă ce a ieşit. Nimeni nu ar trebui să aibă dreptul să ne controleze vieţile! Nu ştiu de ce unii se dau de ceasul morţii să copieze tot ce-i mai rău şi mai urît la alţii, uitînd că fiecare avem un alt trecut, un alt prezent şi, cu certitudine, alt viitor!!! Eu, una, sper să nu devin niciodată altceva decît ceea ce sînt deja: *om, român, european, pămîntean!!!* Pentru toate se pot inventa tot felul de acte de identitate, dar pentru identitatea de *om* cine-mi va putea elibera şi mie un card??!

Corina STROIA
stroia.corina@gmail.com

N. red.: Propriu acestei Uniuni este că acceptă să fie şi contestată. Iar fără această blestemată democraţie, mai mult ca sigur că nu aţi fi îndrăznit să ne trimiteţi această scrisoare. La rîndul nostru – „nici roboţi, nici sclavi“ – vă publicăm opiniile, chiar dacă nu sîntem de acord cu cîteva dintre ele. Seamănă asta a dictatură?

Nr. 232: Articolul lui Sever Voinescu, „Peste ocean, creşte un eu imens“

Eul lui Barack Obama

Am citit cu interes articolul dlui Sever Voinescu despre candidatul democraţilor la alegerile prezidenţiale, şi cred că teza articolului – Barack Obama are „un eu imens“ – stă în două exemple din discursurile lui Obama.

În primul exemplu, Obama declară că „eu sînt cel pe care îl aşteptaţi“. Articolul ne spune că acesta e un slogan repetat la mitinguri. Din nefericire, nu cred că articolul citează un slogan real, şi ar fi interesant dacă dl Voinescu ar putea să citeze sursele sale. Fox News ar fi mai mult decît interesat să descopere o asemenea sursă mediatică. E adevărat, Obama foloseşte „noi sîntem cei care sîntem aşteptaţi“ ca slogan, dar observaţi că diferenţa lingvistică e esenţială: „noi“ trimite către o mişcare, un curent de idei cu importanţă politică, şi mai puţin către eul gonflat din argumentul dlui Voinescu.

În al doilea exemplu, Obama ar spune că victoria din preliminare ar fi momentul cînd începe „să se vindece planeta“. Din nou, o trimitere ar fi mai mult decît necesară pentru că e posibil ca, din nou, Obama să facă referire la o mişcare declanşată de candidatura sa (a fost votat de 13 milioane de americani în primare), şi nu la persoana sa, aşa cum dl Voinescu sugerează.

Altfel, teza dlui Voinescu este interesantă. Ea trebuie însoţită de o evidenţă corectă, pentru a o face (cel puţin) şi contestabilă.

Bogdan POPA
bogdanp@umich.edu

Nr. 230: *„Fericirea – reţete şi formule noi“*

O clipă

DEX: „stare de mulţumire sufletească, intensă şi deplină“.

Exemplul personal. În primele două săptămîni după ce am ieşit la pensie, simţeam în tot corpul o bucurie intensă cînd mă trezeam dimineaţa devreme şi mă uitam la ceasul deşteptător care nu mai suna deşteptarea. Adormeam fericit din nou. De-abia atunci mi-am dat seama ce teroare a reprezentat clopoţelul ceasului timp de 35 de ani!

Cu stimă,

M. COSTEA,
str. Cameliei 16, bl. 30, sc. B, ap. 38,
Ploieşti

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Actualităţi

Umblări

● Heidelberg. Acel miros de bibliotecă universitară.

● Franţa. Cu litere mari, pe o furgonetă: *„Tous unis contre la vie chère“.*

● Moulin de Salavre. Camping particular. Proprietarul accentuează. „Zece euro pentru ambele persoane!“ Franţa drumurilor de ţară, obosită, şi-a închis obloanele. Tot mai multe ferestre în cuie, afaceri părăsite, case goale.

● Ceea ce în România e super în Germania e mega, iar în Franţa hiper.

● Intuiţia lui Dalí: azi, pînă şi apostolii au nevoie de amortizoare. La Figueras, stau pe tronuri din pneuri.

● Girona. Băile romano-maure (XII). Ca-n jocul copilăriei, rece-cald-fierbinte. Apoi odihna, apa şi papa.

● Barcelona. Răzgîiata Sagrada, care vrea să ia în braţe *totul,* e o uzină de schele, macarale, mortare. Ţinîndu-ne părtaşi la facerea, desfacerea şi, deja, refacerea ei.

● Pe şoselele Spaniei, la margine, scaunul şi punga, ambele din plastic, măsurînd aşteptarea. Femei albe, negre, roşcate, blonde. Tinere sau nu..

● Spre Granada. Tot mai mult deşert. Mă simt culeasă de muşte dintr-un tablou de Bosch. Căldura îmi înnoadă minţile.

● Granada. Alhambra şi Generalife. Susur şi şoapte.

● Hanul spaniol îşi respectă tradiţiile: mîncatul (şi) din traistă, aruncatul resturilor pe jos, WC-ul care te primeşte, chiar dacă nu consumi.

● Cascais Oceanul vîntură dunele de nisip. Şoseaua dispare la o întorsătură de privire.

● Lisabona. Oraşul meu de ape. Poduri undă, străzi modulate. Mă bucur de reveniri. Mai ales de cele necăutate. Respir locul.

● Toledo. Între universitatea iudeo-mauro-creştină a Evului Mediu şi oţelul săbiilor. Fostul oraş al Înţelegerii. Altceva decît toleranţa. Asemenea lui Don Quijote, cîndva, Tajo dă tîrcoale cetăţii.

● Ca ieşirile unei autostrăzi, zilele noastre împrăştiate.

● Spania, cea mai europeană senzaţie de America.

● Oraşele mele sînt oraşe de aer, de foc, de apă, de culoare, de lumină, de piatră. Madridul e oraşul meu de carne. Roşul sîngelui în bucuria cărnii.

● În ţările conduse de regi, parcă şi cerşetorii au ceva aristocratic.

● Huesca. O altfel de catedrală: Pirineii.

● Jaca. După slujba de sîmbătă-seara, oraşul se aşterne pe străzi, la terase, pe bănci, pînă dimineaţa devreme. Între zidurile duble ale citadelei, căpriori şi ciute rumegă lent iarba de un verde istoric.

● La casa unui magazin francez nu putem primi rest de la 100 de euro. Cumpărînd de peste 30. Ţăranul care ne vînduse o lădiţă cu piersici, dîndu-ne, pe deasupra, două uriaşe căpăţîni de usturoi, n-a avut complexul sutei.

● *Aire de répos La Loyère* (Chalon). Un panou anunţă semnificaţia denumirii – locul unde se vînau lupii – şi trista schimbare a comunei, dintr-una agricolă, în una cu doar o fermă – Ave Maria. Pe fîntîna popasului, *„Pour la soif de nos amis“.*

● Beune. Festival Musical des Grands Crus: „De Bach à Bachhus“. Muzică şi oenologie.

● În Franţa, cu mulţimea ei de monumente, eşti ca scăpat în crinolină/redingotă la magazinul cu cristaluri: fiecare pas poate face ţăndări o coamă de patrimoniu.

● Heidelberg. Tradiţia ciocolatei modelată de vremuri: mous-uri, laptop-uri, telefoane mobile.

Cu dor de voi,

Alina IORDACHE
Rîşnov

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Viaţa intelectuală în provincie**
- **Compasiunea & filantropia**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU

CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 12.500
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Mică antologie a patriotismului amărît

Se dedică țoapei patriotice

Motto: *„În perspectiva morții mele, doresc să fac această confesiune: disprețuiesc națiunea germană datorită prostiei sale nesfîrșite și roșesc la gîndul că îi aparțin“.*

Arthur Schopenhauer

Dimitrie Cantemir: „... dragostea ce avem pentru patria noastră ne îndeamnă, pe de o parte, să lăudăm neamul din care ne-am născut (...), iar pe de altă parte, dragostea de adevăr ne împiedică, într-aceeași măsură, să lăudăm ceea ce ar fi, după dreptate, de osîndit. Le va fi lor mai folositor dacă le vom arăta limpede în față cusururile care-i sluțesc, decît dacă i-am înșela cu lingușiri blajine și cu dezvinovățiri dibace (...). Din această pricină, vroim să mărturisim curat că noi, în năravurile moldovenilor, în afară de credința cea adevărată și ospeție nu găsim prea lesne ceva ce am putea lăuda (...). Năravurile bune sînt rare la ei. (...). Trufia și semeția sînt muma și sora lor. (...)... nu cunosc măsura în nimic: dacă le merge bine sînt semeți, dacă le merge rău își pierd cumpătul“ *(Descrierea Moldovei,* II, Cap. XVII).

Ion Ghica: „... a fost un timp cînd trebuia mare îndrăzneală și abnegațiune unui român, ca să cugete națională și libertate. (...). Acum lucrurile s-au schimbat. A striga pe toate tonurile, cu vreme și fără vreme, din gură și din condei: patrie, libertate, egalitate, independență; a incrimina și a batjocori pe acei care nu trec peste marginile moderațiunii, a bunei cuviințe și a modestiei, a acuza de trădători pe oamenii cei mai devotați binelui țării, a-i trata în mod ireverențios, a-i lovi și a-i insulta, nu numai că nu este periculos, dar este glorios și chiar bănos. (...). Persecutările și invectivele au rămas partea acelora care nu se suie pe streașină ca să strige la patriotism, sau care nu se asociază cu acei care practică calomnia și injuria în favoarea vreunui partid (...). Peste douăzeci, cincizeci, o sută de ani, poate că s-or găsi publiciști și istorici care să arate generațiilor viitoare în ce parte a fost mai multă și mai adevărată iubire de țară (...); pînă atunci însă, meritul și gloria vor fi de partea sbierătorilor și dibacilor, și primejdia este mare“ *(Liberalii de altă dată,* scrisoare către Vasile Alecsandri, 1880).

Mihai Eminescu: „Dar domnilor! Mi-e rușine să fiu român! Dar ce fel de român? Român care vrea a-și fi însușit monopolul, privilegiul patriotismului și-a naționalității – așa român de paradă mi-e rușine să fiu. Naționaliatea trebuie să fie simțită cu inima și nu vorbită *numai* cu gura. Ceea ce se simte și se respectă adînc se pronunță arareori! Hebreii cei vechi n-aveau voie să pronunțe numele dumnezeului lor! Iubesc poporul românesc fără a iubi pe semidocții și superficialitățile sale“ (*Din manuscrise,* Opere, vol. IX, pp. 459-460).

Ion Luca Caragiale: „Noi, românii, sîntem o lume în care, dacă nu se face ori nu se gîndește prea mult, ne putem mîndri că cel puțin se discută foarte mult.“

„Elementele de succes: măgulirea tuturor ideilor și formulelor populare, pe care oricine le aplaudă automatic, sau prin imitație, precum: tinerimea română, economia română, femeia română, țăranul român, muncitorul român, regatul român șcl., șcl. – în genere fraza goală, declamația șarlatanească, lătrătura patriotică, națională, română – cu un cuvînt, *moftul...*“

„M-am exilat și atîta tot. Aerul aici îmi prieste, sînt mulțumit cu ai mei și nu am ce căuta acolo, unde lingușirea și hoția sînt virtuți, iar munca și talentul viții demne de compătimit.“

„Multe am învățat de cînd trăiesc în mijlocul Europei civilizate – unde e dreptate la tribunale fiindcă este și pe stradă – și între toate una mai ales, că omul trebuie să spună europenește, nu greco-țigănește, ceea ce crede“ (apud I.L. Caragiale, *Despre lume, artă și neamul românesc,* ed. Dan C. Mihăilescu).

Emil Cioran: „În România, tipul omului inteligent și unanim simpatizat este chiulangiul sistematic, pentru care viața este un prilej de capriciu subiectiv, de exerciții minor al disprețului, de negativitate superficială. N-am întîlnit om care să aibă o mai slabă aderență la valori ca românul.“

„Nici un român nu se simte personal *vinovat* (...) dezertînd astfel de la responsabilitatea individuală“ *(Schimbarea la față a României).*

A citit pentru dumneavoastră: Andrei Pleșu

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Intelectuali publici, dar „ai cui“?...

Scriam săptămîna trecută despre topul intelectualilor realizat de revistele *Prospect* și *Foreign Policy* și lăsam o fereastră deschisă către varianta românească a noțiunii de „intelectual public“. În SUA, există o definire foarte clară a acestei categorii: e vorba despre o persoană care provine din mediul universitar, specializată într-o anumită disciplină academică, și care decide să se adreseze unui public mai larg decît cel al cunoscătorilor domeniului în care profesează. În Europa continentală, lucrurile sînt ceva mai complicate decît în lumea anglo-saxonă. Poate doar în Germania funcționează, într-o oarecare măsură, definiția americană (și acolo prin „intelectuali“ înțelegîndu-se, în primul rînd, universitarii). În rest, conceptul îi include pe scriitori și artiști și se extinde, adesea, și la alte „profesii de bază“.

În România, lucrurile se încurcă. În comunism, cei care dădeau uneori bătaie de cap regimului (cu vreo creație mai îndrăzneață ori vreo aluzie scăpată de cenzură) au fost mai degrabă scriitorii și artiștii, decît universitarii. Gesturile de disidență cele mai apăsate tot din partea scriitorilor au venit (Paul Goma, Dorin Tudoran, Mircea Dinescu). Așa încît, după 1989, beneficiind și de un anume prestigiu al breslei, scriitorii au fost foarte prezenți în peisajul public. La începutul anilor '90, ziarele erau pline de opiniile lor. A fost o întreagă dezbatere despre „implicarea intelectualilor în politică“, care a durat ani întregi și a împărțit lumea culturală în două: unii considerau că intelectualii sînt datori față de societate cu o atitudine civică, alții militau pentru „autonomia esteticului“ și se declarau „apolitici“. Disputa nu e nouă și nu e românească: au trecut și alții prin ea, în alte epoci. La noi însă, o mare parte a discuției era fără rost și ajungea la concluzii false (rod al insuficientei culturi democratice a societății, dar și a „elitelor“ noastre de la acea vreme): „apoliticii“ credeau că, dacă intelectualii *scriu* la ziar pe teme politice, dacă au atitudini critice față de Guvern sau Președinție, se cheamă că *fac* politică. Nu-mi amintesc să fi întîlnit, în presa de la începutul anilor '90, sintagma „intelectuali publici“, dar cei care scriau în ziare și vorbeau la televizor despre problemele societății, despre politică, despre integrarea în Europa ș.a.m.d. (deci despre alte subiecte decît cele care țineau strict de specializarea lor) *asta* se străduiau să devină: intelectuali publici. Cei care au *făcut politică* (mai ales în Partidul Alianței Civice, un „partid al intelectualilor“) au eșuat, neputînd să se „acomodeze“ la stilul politicii românești.

Ce a rămas din vîltoarea acelor ani haotici și plini de confuzii? Cu siguranță, deprinderea din mers a „ideii de dezbatere“. De la monologurile paralele și intolerante din primii ani postcomuniști, s-a ajuns astăzi la o atmosferă în care – totuși – oamenii cu opinii diferite nu mai țipă unii la alții (sau nu chiar „din prima“). *Dilema* își poate asuma la acest punct o operă de pionierat: în 1993-1994, faptul de a aduna la un „Divan“ sau în paginile unui număr de revistă intelectuali și politicieni din partide diferite, din curente ideologice sau culturale diferite, era privit ca o ciudățenie în presa română, împărțită atunci în două tabere ireconciliabile.

Ce *nu* s-a schimbat prea mult de atunci încoace ține, pe de o parte, de „greaua moștenire“ postcomunistă, iar pe de altă parte de zbaterile tranziției. Chiar dacă pot contabiliza unele realizări (de pildă, condamnarea comunismului de către președintele Traian Băsescu a pornit de la o scrisoare deschisă semnată de intelectuali), intelectualii nu mai au un rol public atît de pregnant. Scriu în continuare în presă, uneori reușesc să „pună pe agenda publică“ unele probleme, dar societatea în ansamblu e ocupată acum cu altele și tinde să nu-i mai crediteze cu prestigiul de odinioară. În parte, e și „vina“ lor: adesea, dezbaterile s-au „diluat“ în dispute de orgolii ori au alunecat spre subiecte neinteresante pentru un public mai larg, în timp ce alte teme nu se bucură de atenție. Dar în bună măsură e vina presei și a televiziunilor care, în numele audienței sau din incapacitatea de a găsi formule interesante pentru a trata subiecte aparent „complicate“, nu îi mai invită pe intelectuali să-și spună punctele de vedere, nu mai acordă credit „expertizei“ acestora. Mulțimea de talk-show-uri în care se bate apa în piuă și se discută amatoristic despre orice, cu oricine, a creat o atmosferă dominată de „datul cu părerea“, în care nu prea mai e loc pentru argumentație și competență. Pe de altă parte, din 2004 încoace a avut loc o re-politizare, la un nivel primitiv, a vieții publice, mass-media stimulînd acest proces: pagini întregi de ziar și lungi ore de transmisie TV sînt dedicate hachițelor politice naționale, conflictelor și speculațiilor mărunte, gogoriților spuse de politicieni. Nu e un cadru serios în care să poți dezbate ceva. Iar atunci cînd cîțiva intelectuali s-au manifestat, rațional și cu argumente, în favoarea unor inițiative politice ale Președinției (de pildă, condamnarea comunismului sau lupta împotriva corupției), au fost taxați rapid drept „intelectualii lui Băsescu“. Deocamdată, e greu de vorbit în România de o prezență consistentă a „intelectualilor publici“, atîta timp cît „ideea de *public*“ este otrăvită de scenarii, bănuieli, „cine-al-cui-om-este“ etc. Și nici nu e cazul să aplicăm definiția americană. Dacă am face-o, ar rezulta că Valentin Stan (universitar, care va să zică, și om care se adresează unei audiențe mai largi...) este „intelectual public“. Doamne ferește!...

ținerea de minte

„Era în anul 2081 și toți oamenii erau, în sfîrșit, egali. Nu doar în fața lui Dumnezeu și a legii. Erau egali în toate privințele. Nici un om nu era mai deștept decît altul. Nici un om nu arăta mai bine decît altul. Nici un om nu era mai puternic sau mai rapid decît altul. Toată această egalitate se datora articolelor 211, 212, și 213 ale Constituției și vigilenței asidue a Handicapatorului General al Statelor Unite.

Unele aspecte ale vieții nu prea erau totuși în regulă. Aprilie, de exemplu, încă îi mai scotea pe oameni din minți pentru că nu se făcea primăvară. Și chiar în această lună rece și umedă oamenii HG-ului l-au luat pe Harrison, fiul de paisprezece ani al lui George și Hazel Bergeron.

Era o situație tragică, evident, dar George și Hazel nu se puteau gîndi prea mult la asta. Hazel avea o inteligență cît se poate de obișnuită, ceea ce însemna că nu se putea gîndi la lucruri decît în scurte zvîcniri. Iar George, a cărui inteligență era peste medie, avea în ureche un mic radio handicapator mintal. Era obligat prin lege să îl poarte tot timpul. Era legat la un transmițător guvernamental. La fiecare douăzeci de secunde, transmițătorul emitea niște sunete ascuțite, pentru a-i împiedica pe oamenii ca George să profite necinstit de avantajul pe care li-l conferea judecata.

George și Hazel se uitau la televizor. Hazel avea lacrimi pe obraji, dar uitase pe moment de ce.“

(Kurt Vonnegut, „Harrison Bergeron“ în *Bun venit printre maimuțe,* traducere din engleză și note de Alexandra Coliban, Editura Humanitas Fiction, 2008)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

De ce ne interesează Georgia

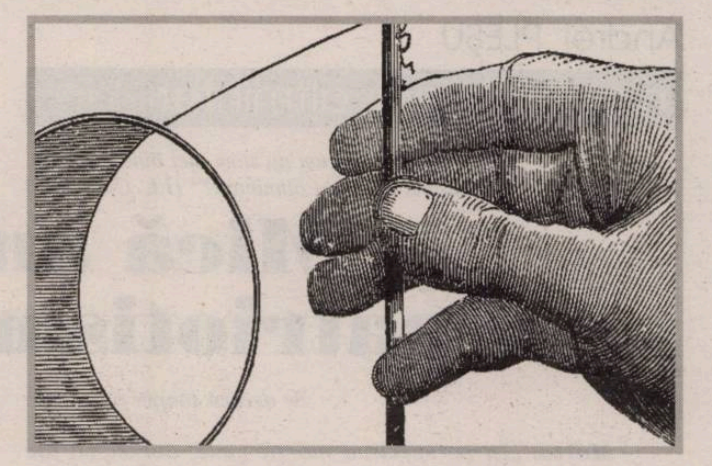

Conflictul dintre Georgia şi Rusia este încă o ocazie pentru a vedea cum funcţionează politica externă a Europei. Din motive care ţin de tipar, acest articol trebuie predat marţi dimineaţă, deci nu ştim încă rezultatele întîlnirii miniştrilor de Externe ai UE şi nici concluziile celei de-a doua şedinţe a Consiliului Suprem de Apărare a Ţării, care urmează să arate mai clar poziţia României. Din informaţiile pe care le avem, putem bănui că Europei îi va fi greu să ajungă la un consens, cel puţin acum. Pe de-o parte, ţările baltice şi Polonia au semnat o declaraţie de o rară virulenţă la adresa Rusiei, în care cereau Europei şi NATO să ia iniţiativa şi să se opună propagării politicii imperialiste şi revizioniste a Rusiei în estul continentului. Pe de alta, Silvio Berlusconi, vechi prieten al lui Vladimir Putin, avertizează asupra pericolului pe care l-ar constitui o „coaliţie europeană antirusească". În Germania, cancelarul Angela Merkel insistă asupra necesităţii unei retrageri complete a georgienilor din Osetia de Sud, în timp ce preşedintele Franţei şi al Uniunii Europene, Nicolas Sarkozy, încearcă să găsească un numitor comun între prietenii Rusiei şi cei care o privesc cu teamă, între ţările care au nevoie de energie cît mai ieftină livrată de Moscova şi cele care îşi amintesc cum e să ai soldaţi ruşi pe teritoriul tău. Grea misiune şi, cu cît se prelungeşte criza, cu atît diferenţele de viziune între ţările europene vor fi mai evidente.

Pînă acum (marţi dimineaţă), România a dat dovadă de prudenţă. Bucureştiul nu a condamnat Moscova în termeni duri, nu s-a alăturat axei baltico-poloneze (care trece şi prin Kiev), cerînd însă respectarea integrităţii teritoriale a Georgiei şi încetarea violenţelor. Atitudinea viitoare a României depinde evident de evoluţiile din regiune, dar declaraţia ponderată a Bucureştiului de la început arată coerenţa în politica recentă, dacă ne gîndim la poziţia în dosarul Kosovo, sau mai ales la interesul românesc pentru relaţia dintre Moldova şi Transnistria. O declaraţie în termeni radicali încă de la început ar fi putut înclina delicata balanţă a raporturilor dintre Bucureşti şi Chişinău. În fine, din comunicatul CSAT am reţinut şi că România a atras atenţia în repetate rînduri cu privire la riscul conflictelor îngheţate în planul securităţii regionale. Este adevărat, încă de la începutul mandatului său Traian Băsescu a vorbit, şi nu o dată, despre bomba cu ceas, reprezentată de situaţiile din Abhazia, Osetia sau Transnistria. Nu am auzit însă de nici o iniţiativă românească pentru „pacificarea" regiunii.

Ca întotdeauna cînd este vorba despre un conflict, televiziunile româneşti s-au întrecut în ediţii speciale, *flash*-uri şi *breaking news*. În emisiuni s-au abordat toate temele posibile: s-au făcut istoria Georgiei şi geografia Osetiei, au fost comparate forţele armate ale celor angajaţi în luptă, s-a vorbit despre NATO şi UE, SUA şi OSCE, buni şi răi, David şi Goliat.

A existat şi o întrebare pusă de mai mulţi prezentatori: „pe românul simplu, pe omul de rînd din România, de ce ar trebui să îl intereseze ce se întîmplă acolo?". Această obsesie de a traduce totul pe limbajul „omului simplu" e uşor enervantă. Nu trebuie făcută imediat legătura între conflictul din Georgia şi preţul gazului de la Bucureşti, pentru ca telespectatorii să fie interesaţi de Osetia. Mai mult, ar fi bine poate dacă ne-am uita mai des la ce se întîmplă şi în alte părţi, nu numai în România. Sîntem specialiştii politicii locale, dar ştim prea puţine despre realitatea celorlalţi. Cîteva exemple din vecini: din Ucraina ne interesează numai Insula Şerpilor, vorbim despre Moldova doar cînd Vladimir Voronin are o ieşire mai excentrică sau cînd consulatele devin neîncăpătoare, iar Bulgaria ne preocupă de două ori pe an, doar pentru a vedea că există mai puţină corupţie măsurabilă la Bucureşti, faţă de Sofia. Cît despre Cehia şi Polonia, ţări cu care aveam graniţe înainte de cel de-al doilea război mondial, au dispărut de pe harta interesului mediatic, cu excepţia vreunui incident dramatic, gen „cazul Crulic". Era să uit de Ungaria, dar şi ea şi-a pierdut din interes de cînd a dispărut obsesia anexării Ardealului. O mai pomenim uneori, din greşeală, cînd vreun artist invitat la un concert confundă Bucureştiul cu Budapesta. Iar cel mai bun răspuns la întrebarea de mai sus l-a dat Magdalena Boiangiu: „Ne interesează, pentru că trăim pe lumea asta".

Ştiri nebăgate în seamă

● **Mai e loc de o bere.** În 2007, în Marea Britanie s-au închis 1400 de localuri (pub) dintr-un total de 58.000. Au fost părăsite de adulţi, pe de o parte din cauza crizei, pe de altă parte din cauza evoluţiei concepţiei despre petrecerea timpului liber. Creşterea preţului la benzină loveşte în consumatori, creşterea preţului la electricitate şi la încălzire îi loveşte pe patroni; în marile magazine berea se vinde cu preţuri mici, în pierdere. Dar sectorul nu acceptă agonia: pub-uri pentru un public-ţintă, pentru clientela feminină (bere cu gust de fructe, cu puţine calorii şi slab alcoolizată). Se pune accentul pe curăţenie, pe calitatea serviciilor şi pe confort. Se contează mult şi pe turişti: simbol al Angliei eterne, pub-urile apar frecvent în filme şi în serialele de televiziune, fiind vizitate astfel pe post de monument istoric, dar şi ca simbol al modernităţii.

● **Creasta cocoşului.** După patru decenii de la un conflict armat (1969), China şi Rusia au ajuns la un acord privind graniţa comună care se întinde pe 4300 km. Acordul iniţial fusese semnat în 2004 şi consfinţea cedarea de Rusia către China a uneia din insulele Tarabarov (chinezii îi spun Yunlong) şi jumătate din insula Bolşoi Ussuriiski (Heixiazi). Parlamentele ambelor ţări au acceptat negocierea şi acum s-a trecut la punerea în practică. Naţionaliştii din ambele ţări au fost stînjeniţi de încheierea acordului: unii cetăţeni din Habarovsk (oraş din Extremul-Orient rusesc) şi-au exprimat nemulţumirea faţă de înstrăinarea unui pămînt rusesc, iar chinezii de orientare asemănătoare susţin că li s-a dat prea puţin, lipsesc cîteva detalii din creasta de cocoş care ar fi desenul corect al graniţei.

● **Milioane şi miliarde.** Pentru a face faţă inflaţiei, Banca Centrală din Zimbabwe a emis bancnota de 50 de miliarde de dolari Zimbabwe. Un dolar american valora 25 de miliarde de dolari Z. Cetăţenii nici nu se mai aplecau să ridice bancnotele de sute sau de mii de dolari Z căzute pe străzile capitalei, Harare. Săptămîna trecută, banca a decis să reducă zece zerouri din cifra bancnotelor. (**M. B.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Din generaţia frunzelor lipseşte pădurea

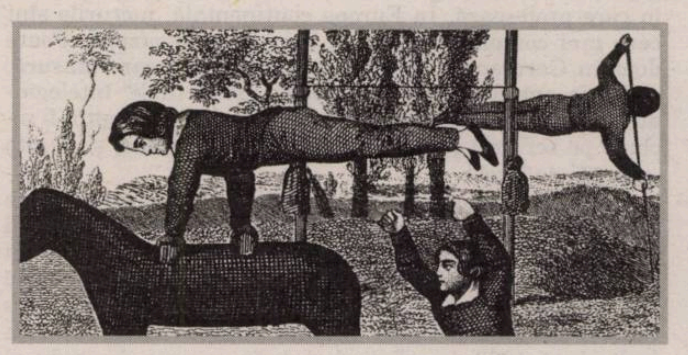

Mai tineţi minte „eu cred că sîntem un popor vegetal"? Vorba asta a Anei Blandiana face, dacă nu mă înşel, 20 de ani. Copiii născuţi în '88, jumătate om, jumătate plantă, au voie acum să fumeze, să bea alcool şi să treacă strada pe verde, spre mall. Cei mai mulţi chiar asta fac. Sau *doar asta,* punînd bazele unei clientele numeroase pentru clinicile din Viena, peste încă 20 de ani.

Copiii aceştia au învăţat să vorbească cu ochii în televizorul unde curgea duios la vale ultimul congres. Au mers de-a buşilea în timpul *Scrisorii celor şase,* a lui Brucan şi compania. Au fost ultima generaţie cu scutece spălate de mînă, în apă rece, de multe ori cu săpun de rufe *adus de la ţară,* acest Carrefour al comunismului românesc. Tot de la ţară mîncau cîte un ou şi, cîteodată, fără judecată, chiar găina care îl făcuse. Pentru ei, schimbarea de regim s-a simţit la cîteva luni după Revoluţie cînd, prin gaura din steag, au intrat în viaţa lor Ţestoasele Ninja (să mă iertaţi, poate a trecut mai mult după evenimente), primul desen animat care ţinea mai mult de trei minute, cît era raţia pe săptămînă, înainte.

Pentru noi, copilăria lor e de neînţeles. Au fost prima generaţie care a avut voie să spună la grădiniţă ce se discută acasă. Prima căreia părinţii puteau să-i facă educaţie fără să fie nevoiţi să-i spună „ca să ajungi acolo, trebuie neapărat să nu spui ce gîndeşti". Prima generaţie pentru care cariera nu era legată neapărat de conformism sau obedienţă. Ce mai, copiii ăştia nu au cunoscut decît libertatea: ei nu ştiu jandarmul cu puşca încărcată de pe graniţă şi nici emoţia de a asculta la radio, noaptea, nişte voci libere din altă ţară! Au fost prima generaţie care a putut să folosească întreg vocabularul limbii române, cu sensul originar al cuvintelor. Ar fi trebuit să fie prima generaţie deşteaptă şi verticală, prima generaţie în care aşteptam să revedem caracterul naţional, nepervertit. Ştiţi voi, ăla din clasici. Ţăranul drept şi bun, altoit cu ceva sofisticare urbană.

Dezamăgirea e mare, cam cît limuzinele cu care s-au plimbat cei mai avuţi dintre aceşti copii, la terminarea liceului. Şi culmea e că Ana Blandiana încă mai are dreptate: rămînem un popor vegetal. Pe generaţia tînără există blugi originali, în ei ciocolata după care a tînjit generaţia noastră, însă din ei nu iese nici o idee nouă, pe care să reconstruim cumva morala publică. E o generaţie care nu vrea să voteze, şi nu din motivele analiştilor, alea cu scîrbă de clasa politică. Nu, e mult mai simplu: generaţia asta are o singură ideologie: aceea a *cool*-ităţii. Contează cum pare un lucru, nu cît de util ar putea fi el comunităţii. Oricum, conceptul de comunitate n-are unde să crească în bibliotecile deşertice în care s-a întins, în mii de reeditări, *Îmi place la cumpărături,* de Sophie Kinsella.

„Nu mă îngrijorează nimic altceva – îmi spunea un amic medic – decît că tinerii ăştia or să fie cei care mă vor trata!" Din păcate, problema e mai de actualitate decît pare. Tinerii aceştia au deja treabă în România, însă nimeni nu le spune. Au de construit, în locul nostru, care am eşuat, lumea aceea pe care le-am promis-o. Dar cum? Re-editată azi, povestea Meşterului Manole ar suna cam aşa: biserica ar fi construită cu bani spălaţi în operaţiuni bancare dubioase, meşterii tineri ar fi toţi obosiţi în fiecare dimineaţă după discotecă şi oricum nici unul n-ar fi de meserie, iar Ana, care trebuie prinsă în zid ca să reziste biserica, e la un *shooting* pentru o revistă mondenă şi a lăsat vorbă că vine mai tîrziu.

Generaţia asta a moştenit o ţară bolnavă. Sperăm să fie ei chirurgii care să taie în carnea moartă a laşităţii noastre, a lipsei noastre de performanţă, pe care cerem altminteri o groază de bani. Sperăm să vină o generaţie pentru care cuvîntul „patrie" nu sună aiurea, pentru care vorba „misiune" să însemne altceva decît un nivel din *World of Warcraft.*

Dar probabil că le-am dat un exemplu prost.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Comparaţii

Acţiunea militară a Georgiei, încercarea de a redobîndi prin forţă autoritatea administrativă asupra unei regiuni secesioniste s-a dovedit a fi un eşec. Un eşec cu consecinţe semnificative pentru echilibrul puterilor. Ca şi Cecenia, Osetia şi-a declarat independenţa, ca şi în acel caz, comunitatea internaţională n-a recunoscut acest act. În ambele cazuri (şi la fel ca în Kosovo, des citat în acest context) regiunile separatiste au început să-şi organizeze o administraţie proprie, să folosească o altă monedă decît autorităţile cărora le datorau impozite şi să se comporte ca şi cum ar fi de-adevăratelea independente. După diverse încercări ratate de a găsi conducători sau forţe politice capabile să impună un compromis, toate puterile „centrale“ au trecut la ocuparea militară a teritoriului disputat; considerente geo-strategice şi economice ambalate într-o trufie naţionalistă impenetrabilă au asigurat susţinerea internă pentru acţiunile în forţă. În Cecenia a fost nevoie de două războaie, cu avioane, tancuri şi rachete, de stimularea celor mai brutale instincte printre soldaţii trupelor de ocupaţie, care au torturat, violat, ucis, ca pe un teritoriu de vînătoare unde s-ar fi ascuns fiare periculoase. Putin, după ce i-a urmărit pe ceceni „pînă la closet“, are de ce să fie mulţumit: teritoriul e pacificat, televiziunile din lumea întreagă transmit materiale de propagandă unde gospodinele se laudă cu casele noi construite pe locul celor bombardate. Dar propaganda nu poate adăuga bărbaţi pe stradă. Răposatul preşedinte al Serbiei, Miloşevici, a vrut să aplice aceeaşi tactică: să împiedice Bosnia-Herzegovina să-şi proclame independenţa şi să „pacifice“ regiunea Kosovo folosind armata iugoslavă şi paramilitarii, luptători fără nici o obligaţie faţă de convenţiile privind prizonierii de război şi alte fleacuri umaniste. Procesul pe cale de a fi isprăvit a fost stopat de diplomaţia occidentală şi de bombardamentele americane, care au reuşit să pună capăt ostilităţilor, dar nu au asigurat dinamica unei vieţi normale. Desigur, mai există şi precedentul Malvine, coroana britanică lichidînd rapid visele de neatîrnare ale locuitorilor unor teritorii scoase din anonimat. Rusia, Serbia, Marea Britanie, Georgia se revendică de la aceleaşi legi, scrise sau nescrise.

Preşedintele Georgiei avea nenumărate semnale din partea conducătorilor ruşi, prin care i se spunea că orice mişcare militară va primi un răspuns pe măsură. Cînd a atacat Osetia de Sud, conta pe o victorie rapidă, ştia că nu va fi întîmpinat ca un eliberator, populaţia de acolo e favorabilă ruşilor, spera în reţinere din partea conducătorilor ruşi şi pe sprijinul occidental. Conducătorii ruşi n-aù nici un motiv să dea dovadă de reţinere. Pe vremuri, ei vegheau la construcţia comunismului. Acum veghează la integritatea conductelor de petrol şi se asigură că traseul lor nu-i favorizează pe concurenţi. Armata rusă acceptă economia de piaţă, vede avantajele, dar face tot posibilul ca pe piaţă să rămînă doar un singur jucător. Pe de altă parte, Rusia trebuia să dea un semnal puternic în legătură cu voinţa ei de a-şi păstra zonele de influenţă. „Nici o mare putere nu se retrage vreodată integral“ – a scris Kissinger. Marţi dimineaţă, Armata Roşie ameninţa capitala Georgiei, Tbilissi. E puţin probabil că va fi o ocupaţie de durată, dar e probabil că se va obţine înlocuirea, printr-un procedeu mai mult sau mai puţin legal, a conducătorului statului. Nu aşa au procedat Statele Unite cînd au vrut să-l înlăture pe preşedintele Irakului, Saddam Hussein? Rusia şi Statele Unite se revendică de la aceleaşi legi, scrise sau nescrise.

Din 1990 încoace, politica Georgiei e mereu zguduită de crize politice, dezvăluiri compromiţătoare, comploturi militare, atentate, lupte fratricide departe de morţii de pe drumurile Georgiei, de răniţii din spitalele bombardate, de refugiaţii cu bocceluţe. Oamenii aceştia pentru care luptă Medvedev şi Putin, Saakaşvili şi Bush, Sarkozy şi Kouchner, vor trebui pînă la urmă să se descurce singuri. Diplomaţii se temeau de un nou război rece, oamenii suportă consecinţele unui vechi război cald.

globul cubic

Iarăşi ţiganii

Cea mai numeroasă minoritate din Europa, ţiganii sînt o populaţie greu sau deloc asimilabilă. Articolul scriitorului polonez Andrzej Stasiuk, publicat în revista italiană *L'Espresso,* se distinge prin realismul analizei: „Dintre toţi europenii, ţiganii sînt cei mai puţin iubiţi. Mărturie sînt anchetele efectuate în toate ţările europene. Tot mărturii sînt şi repetatele acte de violenţă. Ţiganul e străinul prin excelenţă. Se află printre noi de şapte sute de ani, dacă e nevoie se exprimă în limba noastră, are aceeaşi religie, dar cine îl va considera european în mod spontan şi natural? În cel mai bun caz, ţiganul este un copil rătăcit, un sălbatic naiv sau un Caliban care trebuie protejat, trebuie învăţat bunele maniere şi cum să-şi cureţe unghiile; ei trebuie smulşi din prăpastia unei existenţe cvasianimale. În România se spune: «De departe, şi ţiganul e om».

Într-un sens, toţi «noii» europeni sînt ţigani. Sînt acceptaţi de comunitate cu condiţia să se schimbe, să-şi cureţe unghiile şi să deprindă bunele maniere. Asta-i situaţia, iar surîsurile ipocrite şi promisiunile mincinoase nu pot schimba ceva.

Toate ţările europene au ţiganii lor, fără ei n-ar putea trăi, n-ar putea să-şi traseze frontierele propriei identităţi. Ce am fi noi dacă n-am şti că există alţii, «mai răi» decît noi? Ce ar fi polonezii fără muncitorii ucraineni sau bieloruşi? Ce ar fi italienii fără albanezi şi, în ultimul timp, fără ţiganii lor veniţi din România? Cum ar putea să-şi afirme «superioritatea» europeană?

Da. Fără ţigani n-am mai fi nimic. Trebuie să avem grijă de ei, să le conservăm cultura, să-i convingem să-şi menţină cît mai mult timp obiceiurile lor ţigăneşti. Ar trebui chiar să-i finanţăm în acest scop. Nu are nici un rost să-i obligăm să ne semene. Adevărata provocare pentru europeni ar fi să-i facă pe ţigani să supravieţuiască sub forma care le va conveni lor“. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Lecturi în tihna vacanţei

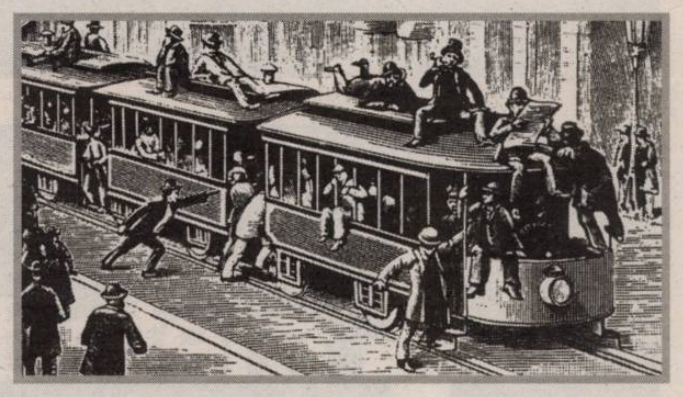

Ai noştri. Mîine plec din Bucureşti spre locuri liniştite şi, în seara de dinainte, simt nevoia să revăd texte pe care le ştiu aproape pe dinafară. Nu ştiu cine a spus că nu mai citeşte cărţi noi pentru că îi mănîncă timpul recitirii celor pe care le ştie deja, dar mare dreptate a avut. O suna paradoxal, dar recitirea are gust de trufanda pentru mine. Aşadar, recitesc scena finală din *O noapte furtunoasă*. E colosală! Cîtă energie, ce replici simple şi memorabile, ce meşteşug dramatic! Vasăzică, jupîn Dumitrescu, dimpreună cu tejghetarul Chiriac şi ipistatul Nae Ipingescu îl încolţesc pe Rică Venturiano în dormitorul Vetei. „Tînărul june“ e pierdut. Un şir de confuziuni potenţate de gelozia de mahala care pîrjoleşte aprig şi sufletul de soţ, şi sufletul de amant, îl aduc pe Rică în faţa morţii sigure. Numai că Nae Ipingescu, cititor de *Vocea patriotului naţionale,* jurnal care place şi jupînului, îl recunoaşte pe Rică – e chiar tînărul articlier al cărui text tocmai îi produsese entuziasme patriotice în ajun. Pornirea jupînului care e gata să înfigă baioneta în gracilul Rică, „poet liric“ printre atîtea altele, e oprită de Ipingescu: „Staţi! Staţi! Că e-ncurcătură! Pe dumnealui îl cunosc eu! Dumnealui nu-i d-ei de care credeţi dumneavoastră; e cetăţean onorabil“. Chiriac se repede, totuşi – deh, gelozia amantului e mai tumultuoasă –, dar Ipingescu adaugă: „E d-ai noştri, e patriot!“. Vorbe magice! Tumultul simţămintelor violente se opreşte tocmai cînd ajunsese la apogeu şi se face loc raţiunii. Vorbele acestea netezesc locul pentru explicaţii. Dacă e „de-ai noştri“, atunci e altă treabă. E salvat. Merg imediat cu gîndul la altă scenă din dramaturgia Patronului. În *O scrisoare pierdută,* pe la începutul daraverii, Farfuridi îl confruntă pe Tipătescu: a auzit că partidul va susţine candidatura lui Nae Caţavencu. Tipătescu trage de timp întrebînd „Care partid?“. Răspunsul lui Farfuridi e cît se poate de explicit: „Adică partidul nostru: madam Trahanache, dumneata, nenea Zaharia, noi şi-ai noştri...“. Ah, din nou „ai noştri“! Se poate scrie o cuprinzătoare antropologie a românului, plecînd de la înţelesul doar aparent vag al expresiei „ai noştri“.

Privighetoarea cîntă! La poale de mănăstire moldavă, cu fereastra deschisă spre dealuri clasice pe care intră noaptea parfumată a pădurii, mă dedau recitirii lui Macedonski. N-am mai făcut asta de mult de tot, din altă eră, şi pe măsură ce plăcerea lecturii devine mustos delir hedonic, simt o imensă părere de rău că am uitat de Macedonski atîta vreme. „Atîta ştiu, că era noapte, dar nu şi veacul cînd era...“. (Re)găsesc versuri fermecătoare, dar şi cîteva neverosimil de infantile. După deliciul lecturii, privesc fotografia lui Macedonski de pe coperta volumului pe care îl am. Este fotografia bine ştiută: semiprofil, cămaşă albă încheiată la ultimul nasture, acoperită de tunică neagră, corectă, mustaţă ascuţită, uşor răsucită, ochelari subţiri şi privire miop-arogantă. E ceva ridicol în băţoşenia acestui chip şi îmi aduc aminte de momente ale biografiei sale, aflate de mine cu mulţi ani în urmă, din monografia excelentă a lui Adrian Marino. Un talent arţăgos, strălucitor, ros de invidie pe gloria lui Eminescu, dezamăgit de Parisul despre care credea, la un moment dat, că-i va acorda galoanele pe care îşi imagina că le merită, căzut, în finalul vieţii, în mesianism, egomanie şi gravă eroare politică marghilomanică.

Pe stîlp. Procur de la Mănăstirea Neamţ o carte despre sfinţii stîlpnici. Este riguros documentată, scrisă cu metodă şi bună cuprindere a fenomenului. Da, stîlpnicia pare să fi fost un fenomen printre monahii cei mai ardenţi din primul mileniu creştin. Ştiam cîte ceva despre cel mai faimos sfînt stîlpnic, Simeon cel Bătrîn, dar aflu amănunte fascinante nu numai despre el, ci şi despre alţii de acelaşi fel: Daniil, Simeon cel Tînăr, Alipie, Luca, Lazăr Galisiotul. Aceşti sfinţi au petrecut ani mulţi în vîrful unor stîlpi, izolaţi de pămînt, contemplînd printre rugăciuni fără sfîrşit doar Cerul. Un document al vremii stîlpnicilor spunea despre ei că „îşi dau trupul văzduhului“. Mulţi dintre ei au ajuns la vîrste venerabile după decenii petrecute pe stîlpi. Simeon cel Bătrîn a murit după 70 de ani şi a petrecut pe stîlp 37 de ani, iar Daniil închide ochii la 84 de ani după mai bine de 33 de ani de izolare stîlpnică. Viaţa pe stîlp, cum am spune azi cu un clişeu cu totul inadecvat încercării, nu era deloc uşoară. Oamenii aceştia, purtaţi de devoţiune mistică, stăteau acolo, sus, sub arşiţe sau sub ninsori, pe ploi şi pe vînturi. Aflu că există documente care vorbesc despre stîlpnici aruncaţi din locul lor de vînturi puternice. În orice caz, descrierile vieţii de pe stîlp sînt uimitoare. De asemenea, aflu ce pasiuni colective stîrneau aceşti sfinţi printre contemporanii lor. Moartea lui Simeon cel Bătrîn a generat dezordini sociale însemnate care au sfîrşit în confruntări armate cînd grupuri de sarazini au asediat mănăstirea pentru a lua trupul sfîntului, iar înghesuiala poporului, în momentele în care, din vîrful stîlpului, aceşti sfinţi binecuvîntau, avea toate datele unei isterii colective.

Din nou, Patronul. Revenit la Bucureşti, mai am o zi de vacanţă şi reintru în atmosferă, revizitînd pe Caragiale. De pildă, acest fragment dintr-un interviu luat lui Caragiale de Vlahuţă. La întrebarea „Încotro e limanul? De unde să aşteptăm un mîntuitor de care avem atîta nevoie?“, Profesorul de România răspunde: „La acestea, să-mi dai voie a răspunde tot cu întrebări... Ce zor are cineva de un liman cînd, fără de cîrmă, pluteşte vesel pe liniştitele ape şi nu se simte ameninţat de nici o primejdie imediată, care să-i turbure petrecerea? Iar cît despre mîntuitor – îi mai trebuie, oare, neamului românesc încă un mîntuitor dincotrova, cînd atîţia îi răsar care mai de care din toate răspîntiile? Avem, slavă Domnului, atîţia, că am putea să-i dăm de pomană altor nevoiaşi“. Şi cu asta, mă întorc la cele obişnuite...

ready made

„Jurnalele de aici, pe 16 feţe, şi duminica, pe 80, nu vorbesc decât de politica americană şi de toate hoţiile, crimele, adulteriile şi prostiile sportive întâmplate în Statele Unite. Mai descriu iar, foarte detaliat ce e drept, toată chestia războiului ruso-japonez, însă mai deloc de Europa. După cum vezi, neprimirea jurnalului francez mă ambetează colosal.“

(din corespondenţa lui Nae Vrăbiescu, în volumul *Un craiovean pe meridianele globului. Impresii de călătorie la cumpăna de veacuri XIX-XX* de Ilie Vulpe şi Nicolae Mihai, Editura Alma, Craiova, 2007)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Fum de ţigară

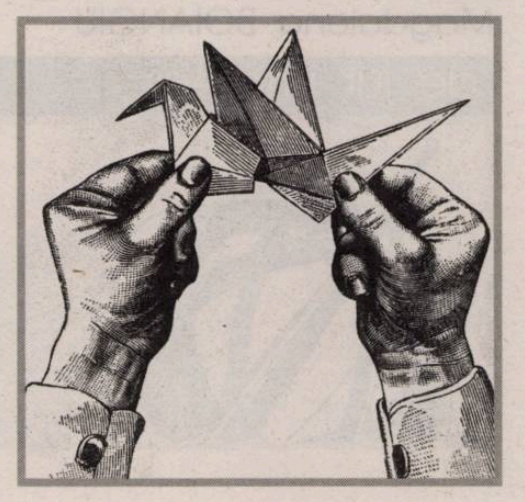

Era un local întunecat cu un tavan din lemn închis la culoare ce părea foarte jos (o scundă tavernă mohorîtă). Discutam în trei despre cîte în Lună şi-n stele, abia distingîndu-ne figurile printre vălătucii groşi de fum de ţigară, din ce în ce mai rătăciţi printre nenumăratele halbe cu bere. Cel mai în vîrstă tot insista să ne spună o poveste iar noi îi tot luam vorba din gură. După mai multe încercări nereuşite, omul s-a posomorît şi n-a mai vrut să deschidă gura. Realizînd că l-am supărat, am început să-l îndemnăm să ne povestească ce voia. S-a lăsat destul de greu, dar în cele din urmă l-am convins să-şi înceapă povestea: „Eram într-un magazin, aplecat la nişte rafturi mai joase, cînd am simţit că trece pe lîngă mine. Aşa, ca o adiere. C... ca un fior. Dar pînă să mă ridic, deja dispăruse după primul colţ". „Cine?", l-am întrebat noi. „Staaai a...aşea", a continuat el (îşi articula greu cuvintele, probabil din cauza băuturii). „Lasă-l în pace, nu vezi că nici nu mai ştie ce zice", a zis celălalt amic. „Ba ştiu ce spun, dă-te-n.....mă-tii." „Păi, hai să vedem atunci, zi mai departe!" „Aşeea, m-am ridicat printre şirurile de rafturi cu conserve şi pungi de zahăr şi de ulei." „De ulei?" „Dă-te-n..... mă-tii, lasă-mă să-mi duc ideea la capăt, că dacă nu-ţi mai spun nimic, o să mori fără să ştii povestea asta... M-am ridicat, deci. Am pornit spre casierie cu ce aveam în coş. N-am mai cumpărat nimic. Simţeam că trebuie să mă grăbesc şiii... după următorul colţ am zărit-o din nou printre rafturi. La fiecare colţ al supermarket-ului dispărea însă pierzîndu-se ca într-un labirint. Ca o fata morgană sau cum dracu-i zice." „Cine era, mă?" „Păi, nu eram sigur cine... Era doar aşa, un fel de intuiţie. O bănuială." „Hai că ai luat-o razna de tot. Zi dracului ce-ai văzut, nu ne mai freca atîta." Omul a ridicat mîna lui mare în semn de pace, dîndu-ne de înţeles că o să continue. A mai sorbit molcom o gură de bere şi a reluat povestea: „Am ajuns la casă şi mi-a sărit inima din piept să văd că era chiar în faţa mea, dar stătea cu spatele. Un spate arcuit, atletic, ca de statuie. Umeri dureros de splendizi. O piele, nu bronzată ci de bronz, nu ştiu dacă înţelegeţi. Era în acelaşi timp delicată, diafană. Nu eram sigur, dar credeam că ştiu cine putea fi", „Cine, mă?" „Taci boule, ai răăăbdare. Am urmărit-o cum şi-a pus lucrurile din coş pe bandă dar nu întrocea capul deloc şi n-aveam cum să-i văd faţa. Părul îi tresălta la fiecare mişcare şi parcă-l ştiam foarte bine, parfumul se amesteca însă cu celelalte mirosuri din magazin şi nu puteam să-l discern exact. Era şi nu era. Simţeam că mă iau căldurile. Voiam s-o ating dar nu în...drăzneam. De fapt, mi-era tare teamă că nici n-o să am putere să ridic mîna spre ea. A plătit şi a... a ieşit afară cu un mers de balerină, parcă plutea. M-am repezit să plătesc şi eu şi a... am dat buzna pe uşă, după ea. Dar n-am mai văzut-o... nici în stînga, nici în dreapta. Nici u... urmă de ea, înţelegeţi. A dispărut tot aşa cum apăruse. N-am mai văzut-o de atunci." „Dar o ştiai dinainte?" „Nu sînt sigur, v-am spus, dar... poate că o mai zărisem. Ea trebuie să fi fost." Am amuţit şi simţeam că micul nostru chef e pe cale de a deveni abisal. Se făcuse linişte şi parcă tavanul cu bîrne de lemn închise la culoare ne apăsa şi mai tare. Sub presiunea lui, pereţii întunecaţi păreau a se depărta ameţitor. Epuizat de povestea pe care o retrăise din nou, omul s-a lăsat pe spătarul scaunului. Deşi nu-i mai distingeam deloc figura, bănuiam că trebuie să fie foarte încruntat şi îngîndurat. Din cînd în cînd, trăgea adînc din ţigară. Noi meditam ca nişte maşinării obosite la ceea ce auzisem şi începeam să desluşim ceva din ce în ce mai grav, ceva care ne înspăimînta. Nu mai cutezam să întrebăm nimic. Aşteptam cel mult ca omul să se hotărască să ne dezlege misterul pînă la capăt. Dar el n-a mai spus nimic. Ne spusese deja?

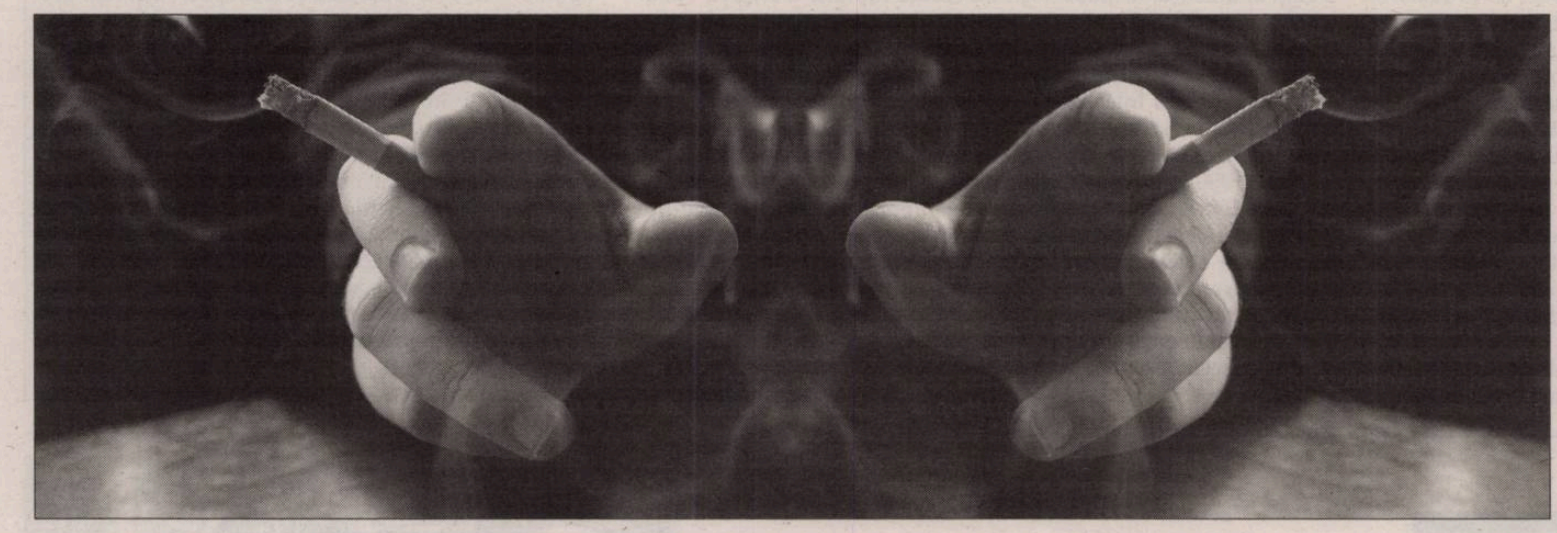

4 metode să te abonezi

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL **DILEMA VECHE**

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021/407.54.69

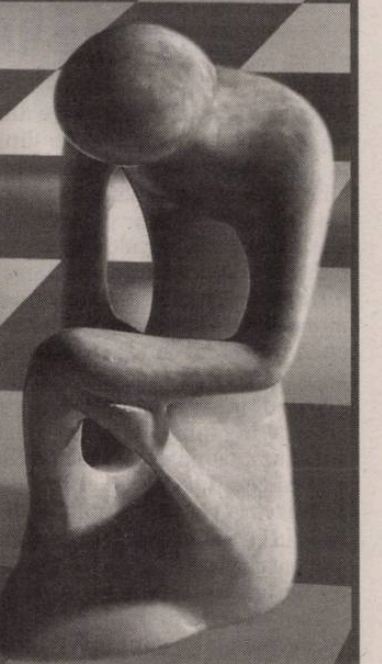

ONLINE
PLĂTEŞTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POŞTALE, AGENȚIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poştal și trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din prețul de la chioșc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume..... Compania* ..... Cod Fiscal*.....
(* Completați numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită față de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala București.
Pentru ca livrarea abonamentului să începapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 - CP 143, București**, cod poştal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piața Presei Libere nr. 1, Corp C, sector 1, București ■ cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poştale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Turism

„Un prim drum era valea Prahovei cu Bucegii. Pentru iubitorii de lume şi de înlesniri de viaţă, un popas firesc şi un model de centru turistic însemna Sinaia, cu Castelul Peleş, cu mănăstirea spătarului Cantacuzino, cu drumurile prin pădure. În jurul ei au prins a creşte, spre Miază-Noapte, Poiana Ţapului, Buştenii, Azuga, Predealul, iar spre Miază-Zi Comarnicul şi Breaza. (...) Al doilea drum căutat, de pe vremuri, era valea Bistriţei, cu plutaşii ei. Locurile de popas erau salbele de mănăstiri, Neamţul şi Secu, Agapia şi Văratecul. (...) Al treilea drum al României vechi era acela al Dunării şi al Mării, contopite, cu toate deosebirile şi depărtările dintre ele într-unul singur. Delta a crescut deodată în însemnătate şi îşi are oaspeţii pătimaşi şi nelipsiţi. Constanţa cu staţiunile dimprejur, împreună cu Mangalia, s-a schimbat într-o regiune turistică maritimă de mare capacitate, prin ridicări de cazinouri, prin construcţii de hoteluri şi vile (...)“

Urmează apoi drumurile „României Mari“, de la Poiana Braşov la mănăstirile Bucovinei şi din Oaş în Maramureş. Toate descrise cu grijă şi puse în ordine în urmă cu şaptezeci de ani de către Emanoil Bucuţa în revista oficială a Oficiului Naţional de Turism. Şi completate, cîteva pagini mai departe, de către Al. Bădăuţă, care vorbeşte despre „România care se ascunde“, adică toate acele „frumuseţi rare“, neatinse de drumurile descrise mai sus.

Mi-a căzut în mînă, întîmplător, acest număr din 1938 al oficiosului *România,* pe care l-am răsfoit deja din scoarţă în scoarţă. Urmărind „cele mai frumoase drumuri din ţară“, aşa cum erau ele ierarhizate de către Bucuţa în anii '30, mă întreb, în plină perioadă de vacanţe şi turism, ce s-a schimbat de atunci în oferta turistică a ţării? „Cele mai frumoase drumuri din ţară“, cele recomandate cu precădere turiştilor interni şi externi, par să fi rămas aceleaşi. Care ar fi atunci noutăţile? Pachetul Dracula/Vlad Ţepeş, iniţiat sub Ceauşescu şi *reloaded* în prezent? „Agroturismul“, care urmează un trend mondial, dar fără nici o strategie naţională reală? Iniţiativa cu „drumurile vinului“, care a rămas doar pe cîteva indicatoare pierdute de-a lungul şoselelor naţionale? Nu prea îmi vin în minte iniţiative revoluţionare ale turismului din ultima vreme, care să aducă o schimbare de optică sau măcar obiective fundamental şi strategic originale...

Ceea ce impresionează în această publicaţie de informare şi propagandă oficială este tocmai faptul că din toate

articolele sale transpare o miză comună: turismul ca mijloc de educaţie a naţiei şi strategie naţională. Sîntem în anii de glorie ai construcţiei şi împlinirii naţionale, ce-i drept, iar turismul şi „cunoaşterea patriei“ însoţesc şcoala în formarea şi consolidarea unei conştiinţe naţionale a României Mari. În sumarul revistei ONT găsim astfel articole detaliate despre munţi şi despre etnografie, despre mare şi deltă şi despre cetăţi, castele şi mănăstiri, despre staţiuni balneoclimatice şi despre automobilism, despre case de adăpost şi marcaje turistice şi despre vînătoare. În bună tradiţie iluministă, nu lipseşte nici o rubrică de „tehnică şi igienă turistică“, spre luarea aminte a norodului... În sfîrşit, fiecare număr adăposteşte o generoasă rubrică de „literatură turistică“, unde îi regăsim pe Alexandru Odobescu, Panait Istrati, Gala Galaction, Cezar Petrescu, Perpessicius, Nicolae Iorga, Lucia Demetrius, Emanoil Bucuţa, Vlaicu Bîrna, Valeriu Puşcariu şi încă mulţi alţii. Turismul însemna (şi) cultură, iar oamenii de cultură nu se jenau să se pună (şi) în slujba turismului!

Proaspăt întors din Grecia, am realizat încă o dată (pentru a cîta oară?) ce înseamnă o „ţară turistică“ şi ce coerenţă şi consecvenţă extraordinare presupune o strategie naţională eficientă în acest domeniu. Răsfoind revista ONT-ului de acum 70 de ani, s-ar părea că, la vremea aceea – şi pentru vremea aceea – România avea o astfel de strategie naţională. Privind în jur, pe drumurile, plajele şi potecile ţării, s-ar zice că nu mai avem aşa ceva. Şi nici nu ne punem problema...

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

De la Mateiu citire

Prietenului Bedros Horasangian îi datorez sugestia de a revizita „mahalaua armenească“ de odinioară, unde mi-a semnalat o casă înaintea căreia nu mă oprisem niciodată. Pe strada Logofăt Luca Stroici, la nr. 9 A, o placă de bronz, alături de marchiza cu felinar de la intrare, amintește discret că acolo a locuit Mateiu Ion Caragiale (1885- 1936).

Casa, parter şi etaj înalt, a fost a fiicelor poetului Gheorghe Sion. Acesta murise din 1892, aşa că, probabil, clădirea apărută după cîţiva ani l-a avut ca proprietar pe un ginere al poetului academician, Eugeniu Voinescu, care a trăit pînă în 1909. Prin urmare, casa are o sută de ani şi se ţine foarte bine pentru vîrsta ei. Voinescu, în tinereţea sa, petrecută la Odessa, cunoscuse desigur opera vestitului pictor armean de acolo Aivazovski şi, după acest exemplu, a pictat marine (mai bine decît, mai tîrziu, comandorul Ştiubei!).

Cealaltă fiică era încă nemăritată la 63 de ani, cînd Mateiu Caragiale i-a cerut mîna. Diferenţa de vîrstă, de un sfert de secol, nu l-a speriat pe mire, care căuta de mult o „partidă“: cu intenţii matrimoniale, îi făcuse el curte şi Anei Melik, a cărei locuinţă, „casa aceea bătrînească“, există şi ea, în strada Spătarului, adăpostind astăzi un muzeu destul de heteroclit (colecţia Răuţ). Marica Sion îi aducea ca zestre o moşioară, la sud de Urziceni. Nunta a avut loc în 1923, la Schitu Darvari, iar în 1928, Mateiu, cu obsesia lui heraldică, a înălţat pe conacul de la „Sionu“ un stindard propriu, blazonat, pe care cîmpul scutului era despărţit de o linie orizontală, verde şi galben (aur), cu doi îngeri ca tenanţi.

Se pune întrebarea: cît de bucureştean era autorul *Crailor?* „Sînt bucureştean“, spune Pantazi, personajul în care se oglindeşte Mateiu, „lumina zilei am văzut-o pe Podul de Pămînt, în casele părinteşti din faţa Viişoarei“. Podul de Pămînt este vechiul nume al Căii Plevnei, iar descrierea cartierului – aşa cum era pe la 1900, dar, în carte, peisajul este datat cu vreo trei decenii mai devreme – e îmbibată de o puternică nostalgie: „între Sfîntul Constantin şi Sfîntul Elefterie, de la Giafer la Pricopoaia, acolo unde azi stăpîneşte paragina, se ţinea grădină de grădină, numai pomi roditori, liliac, bolte de viţă. Muşeţelul şi nalba năpădeau curţile, pretutindeni leandri, rodii, lămîiţă, la ferestre se înghesuiau ghivecele de garoafe, de muşcate, de cerceluşi, de indruşaim, de şiboi. Iar dincolo peste gîrlă, închizînd zarea, se împînzea, scăldat în verdeaţă, dealul Cotrocenilor“.

De la o pagină la alta, urmărim naratorul prin restaurante de lux (Hugues, acum Continental, sau Durieu, în spatele Băncii Naţionale), la Carul cu bere, prin birturi sau în Crucea de Piatră, ba chiar în Vitan sau prin Obor. „Marmizon“, adică Malmaison, după numele cazărmii, este cartierul Wandei, una din figurile feminine ale cărţii. A vrut să scrie – cum o spune el însuşi – „un roman de moravuri bucureştene“. Pentru asta a folosit experienţa lui personală, cinic dezvăluită în corespondenţa cu prietenul său, N.A. Boicescu sau „Buicescu din Buiceşti“, cum îşi spunea acesta, mîndru că se trăgea din boierimea veacului al XVII-lea, dar şi povestirile bătrînilor prin care ajungea la epoca răz-

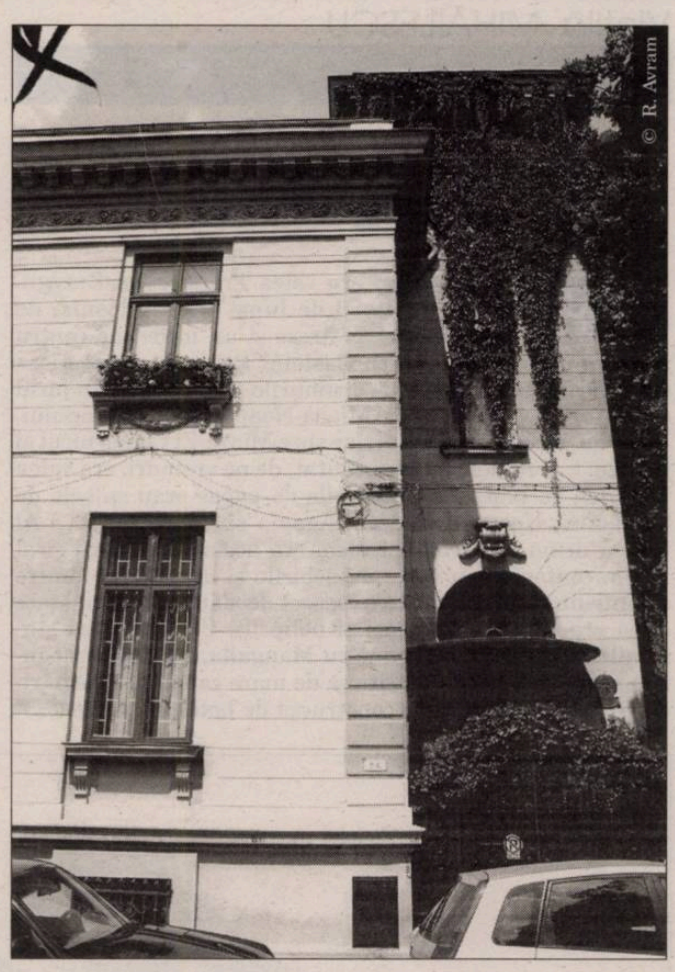

boiului de independenţă sau şi înainte de vremea lui Cuza. De pildă, Pena Corcoduşa a existat în realitate. Adresa ei, în strada Sf. Spiridon, lîngă Colegiul Sf. Sava, îi era furnizată de Ioan Bălăceanu lui Vasile Alecsandri într-o scrisoare din 1858.

Casa în care a locuit Mateiu după căsătorie era într-un cartier de care şi tatăl său se apropiase în 1900, prin mutarea în strada Maria Rosetti, nr. 5. Zona străzii Armeneşti chiar e descrisă în *Sub pecetea tainei:* „Între cireşii înfloriţi, se afundau sub acoperişuri grele de ţiglă vechi case cu pridvor, parcă pustii. Rar, la portiţe, ieşeau, sfioşi, copii fără sînge în obraz, cu ochi mari şi negri, sprîncenaţi şi trişti“.

Expresia cea mai profundă a sentimentelor scriitorului pentru oraşul acesta a fost formulată într-un fragment de jurnal: „Uneori mi se întîmplă încă să mă rătăcesc prin uliţi sau chiar mahalale întregi necunoscute, sînt şi altele unde ştiu şi pietrele caldarîmului şi crăcile copacilor şi scîndurile ulucilor, unde cunosc casă cu casă, le ştiu toată cronica acelor ce le-au sălăşluit timp de o jumătate de veac. Le-am văzut luminate de sărbătoare, precum am văzut filfiindu-le la porţi steaguri albe sau negre: copii crescuţi sub ochii mei şi pieriţi înainte de vreme, bătrîni uitaţi de vreme sub ochii cărora m-am înălţat eu – beteală, flori, zîmbete, lacrimi – un vălmăşag nebun de iubiri, de uri, de uitări, de înşelăciuni, de amăgiri, una peste alta, totdeauna mai multă jale decît bucurie şi peste tot atîta minciună, zadarnică şi deşartă ticăloşie omenească, că uneori un nimic aducîndu-mi aminte de unele, scap din vedere că ale lumii sînt toate, îmi uit de ale mele şi cad pe gînduri şi-mi vine să zic cu cîntecul: *arză-l focul Bucureşti*“.

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: ● *Alin FUMURESCU (profesor de ştiinţe politice la Indiana University, Bloomington)* ● *Stela GIURGEANU* ● *Alina MIRON (jurnalistă)* ● *Florin ONCESCU (scriitor)* ● *Silviu PĂDURARIU (copywriter)* ● *Florin SPĂTARU (filolog)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Adina POPESCU*

Mirajul şi realitatea

La începutul anilor '90, visam la Occident cu ochii deschişi. Cei care văzuseră străinătatea erau puţini, iar poveştile lor îi fascinau pe cei-lalţi care nu trecuseră încă graniţele ţării. Primele excursii „afară" se rezumau la tururi nesfîrşite prin supermarket-uri pentru a atinge produsele despre care ştiam doar din coloratele reviste nemţeşti de tip Neckermann. *Pe atunci, străinătatea încă mai însemna Coca-Cola, adidaşi şi jeanşi originali. Tot în anii '90, atunci cînd începuseră să circule zvonuri despre romii care mîncau lebede la Viena şi cînd ne amuzam pe seama compatrioţilor noştri care, turişti fiind, confundau hrana pentru cîini cu un prinz copios, un val masiv de emigranţi a plecat în mod legal spre Canada şi spre SUA. Emigranţii, în special tineri cu profesii tehnice, acei dezamăgiţi de întorsătura pe care o luaseră lucrurile după Revoluţie, erau selecţionaţi pe baza unor dosare şi a diplomelor obţinute în ţară. Odată ajunşi în noua lor patrie constatau că studiile nu valorau aproape nimic şi că erau nevoiţi să o ia de la capăt. Noi mituri despre străinătate – cum ar fi cel al „spălătorului de vase" – prindeau contur, iar diferenţa dintre aşteptările lor şi realitate era de cele mai multe ori şocantă. Mulţi au rezistat şi s-au adaptat, cu timpul şi-au echivalat studiile şi au început să lucreze „pe meserie", recăpătîndu-şi, de pildă, statutul de „domn inginer" pe care îl aveau în ţară. Cîţiva s-au întors, nepricepînd nimic din toată această experienţă, decît că nu le mai merge bine nicăieri.*

După anul 2000 şi odată cu ridicarea vizelor şi cu aderarea la UE, emigraţia s-a transformat treptat în migraţie. La început plecau „creierele", pentru totdeauna (iar muncitoarele de la APACA încă mai strigau pe străzi: „Nu ne vindem ţara!"), cu timpul au început să plece „pălmaşii" pentru o perioadă de timp limitată, cum ar fi un sezon de cules fructe. Astăzi, printre tinerii care obţin burse în străinătate, tendinţa este de a se întoarce. În schimb, cei care pleacă „la muncă" îşi formează un nou mod de viaţă. Le place mai mult acolo, însă trimit bani aici. Vin în concedii pentru a-şi vedea rudele şi pentru a mai pune încă o cărămidă la noua lor casă în care nu se ştie dacă vor locui vreodată. Într-o lume în care graniţele nu mai înspăimîntă pe nimeni, toată această perpetuă „navetă" nu mai are nimic neobişnuit. Faptul că te duci pînă la Paris nu mai reprezintă o „realizare" în sine. Nu te mai aşteaptă nimeni cu flori şi cu şampanie la aeroport atunci cînd te întorci. Nu mai simţi privirile invidioase ale vecinilor. Şi nimeni nu te mai angajează pe loc, dacă ai fost la o şcoală de vară la Londra.

Relaţia mea personală cu străinătatea s-a înfiripat tîrziu, adică în urmă cu doi ani, cînd am fost la un workshop la Bruxelles. Primul contact va rămîne în memoria mea drept unul năucitor. Obişnuită să văd totul în tonuri de gri, brusc mi-au explodat pe retină culori stridente. Obişnuită să-mi fie frică pe stradă şi de umbra mea, am descoperit pe străzile lor gesturi mărunte pe care le ştiam doar de prin filmele americane: cum ar fi politicoasa ridicare de jos a monedei de 1 eurocent care tocmai ţi-a căzut din buzunar.

Înclin să cred că, pentru un român care nu-şi doreşte să facă depresie, străinătatea este încă obligatorie, cel puţin o dată pe an. Poate funcţiona ca o gură de aer proaspăt, după un îndelungat exerciţiu de ţinere a respiraţiei la mari adîncimi. Adevărul este că nu a sosit încă momentul în care să ne simţim bine la noi acasă. Lucrurile se mişcă, schimbările se văd, mai rămîn însă detaliile care îţi strică tot cheful.

Aş dedica această temă celor care nu vor ajunge niciodată în străinătate, cum ar fi bunica mea de 89 de ani, care nu a văzut nici măcar marea. Şi memoriei acelora care au ajuns, într-adevăr, în străinătate, însă singura lor dorinţă era aceea de a se întoarce acasă. Cum a fost bunicul meu care a văzut Germania ca prizonier de război. ***(A. P.)***

Alin FUMURESCU

Vechea lume nouă a Academiei

Academia a început cu o trădare şi c-un demagog. Ne spune Plutarch în Vieţile paralele *că lui Theseus, fondatorul Atenei, surprins de o vară indiană a hormonilor, i s-au aprins, pe la cincizeci de ani, călcîiele după Elena – o fată care, nici măcar după standardele timpului, nu era încă bună de măritat şi care, puţin mai tîrziu, avea să devină cunoscută sub numele de Elena din Troia. Semizeul n-are probleme de genul „s-o las se strică, s-o iau mi-e frică că vine altul şi mi-o ridică". Găseşte calea de mijloc: o fură şi i-o încredinţează mamei sale, Ethra, s-o păzească pînă la împlinirea sorocului. Ghinionul face, ne spune tot Plutarch, că în acelaşi timp Menestheus, fiul lui Peteus, să fie şi primul om consemnat de istorie care să izbutească să prostească, la propriu şi la figurat, mulţimile din Atena, zugrăvindu-l pe Theseus drept capul tuturor răutăţilor şi promiţîndu-le marea cu sarea. Castor şi Pollux, aşadar, porniţi spre salvarea Elenei, găsesc în Atena un teren cum nu se poate mai prielnic: colaboraţioniştii stăteau pe toate gardurile, care din interes, care din principiu. „Cîştigător" avea să se dovedească Academus, singurul dintre atenieni care ştia unde se afla ascunsă, cu adevărat, Elena. De atunci încolo, de fiecare dată cînd Lacedonienii invadau Atica, aveau grijă să ocolească pămînturile lui Academus. Treptat, Academia avea să fie considerată de către toată lumea un loc sfînt, dedicat Atenei, zeiţa înţelepciunii – mai cu seamă că era un pămînt „nefertil, uscat şi murdar". Cine să-l rîvnească? Abia după ce Cimon avea să-l transforme într-un soi de paradis, graţie unei importante infuzii din bani publici, Platon avea să-şi stabilească acolo prima academie.*

Să nu ziceţi că nu v-am spus.

Am ajuns în Statele Unite convins fiind că nimic din ceea ce înseamnă mediu academic nu-mi este străin. Îmi luasem deja o diplomă de master în Franţa, avusesem cîteva burse de cercetare în Anglia şi Belgia şi credeam că-mi depăşisem complexele provinciale. Mă înşelam amarnic. Sistemul academic american are puţine în comun cu cel european. În primul rînd, stilul: centrat pe performanţă şi eficienţă, sistemul e extrem de rigid sub o mască de aparentă relaxare. Încurajată în teorie, creativitatea trebuie ambalată în forme fixe şi digerabile de către sistem – de unde şi tiparele standard sub care se prezintă lucrările ştiinţifice. (După cum recunoştea Jeffrey Isaac, chairman-ul departamentului de Political Science al Universităţii Indiana – Bloomington, un autor cu un stil original, precum celebra Hannah Arendt, ar avea astăzi serioase probleme în a publica măcar un articol în vreo revistă de specialitate.) Contribuţia originală trebuie rezumată în primele patru rînduri ale lucrării („dacă nu o poţi rezuma în patru rînduri înseamnă că nu ai o contribuţie originală"). De altfel, întregul sistem e clădit în aşa fel încît, la capătul „liniei de producţie", să livreze produse nu neapărat sclipitoare, dar cu siguranţă eficiente. La urma urmei, nimeni nu-şi cumpără hîrtia igienică după criterii estetice.

Ca nicăieri pe bătrînul continent, doctoratul începe cu o serie de cursuri şi seminarii intensive *(graduate level),* centrate în jurul primei şi celei de-a doua specializări. Cu puţine excepţii *(mandatory courses),* ţi se oferă un pachet de cursuri din care poţi să alegi, în funcţie de interesele personale, profesori etc. – dar este responsabilitatea ta să-ţi împlineşti numărul minim de ore cerute pentru fiecare specializare şi pentru aşa-numitul *outside minor* (conceput tocmai pentru a lărgi orizontul doctorandului). Dacă nu reuşeşti să menţii un nivel de performanţă satisfacător (A sau B şi un excelent *„progress review"),* eşti dat afară din program – iar ameninţarea nu e nici pe departe vorbă-n vînt. Cu variaţiuni de la o universitate la alta şi de la un program la altul, aproximativ un sfert dintre candidaţi dispar în acest interval.

După trei sau patru ani, odată împlinite aceste condiţii, urmează proba de foc: examenele *„comprehensive"* – cîte unul pentru fiecare specializare. După cum le spune şi numele, ele sînt menite să-ţi testeze cunoştinţele, capacitatea de sinteză şi de prelucrare a informaţiei într-o manieră exhaustivă. Întrebările sînt generale, *cros-section* şi ai exact opt ore pentru a răspunde în scris. Răspunsurile sînt corectate de către o comisie de specialitate care nu cunoaşte identitatea candidatului, iar la sfîrşit eşti declarat „admis" sau „respins". (În al doilea caz, mai ai dreptul să dai examenul încă o dată. Un al doilea eşec echivalează cu ieşirea din program.)

Abia odată trecute aceste „hopuri", lucrile încep să semene cu practica europeană: îţi alegi o comisie de doctorat, propui o teză *(proposal defense);* dacă ţi se acceptă, începi să scrii dizertaţia (fiecare capitol trebuie aprobat cel puţin de către preşedintele comisiei, înainte de a putea trece la următorul, iar fiecare membru al comisiei îţi poate cere refacerea unor părţi din lucrare sau chiar a întregii dizertaţii). Procesul e mai lung sau mai scurt, în funcţie de subiect, priceperea doctorandului şi exigenţa comisiei, dar ca regulă generală durează între doi şi patru ani. (Şapte ani pentru finalizarea unui program de doctorat e considerat termenul relativ standard.)

În tot acest interval eşti pregătit nu doar pentru cercetare, ci şi pentru activitatea pedagogică, în virtutea faptului că majoritatea posesorilor de PhD se orientează spre profesorat (în SUA, titulatura de „profesor" e rezervată învăţămîntului universitar; ceilalţi sînt *„teachers"* sau *„educators").* Eşti, la început, *Associate Instructor (AI)* sau *Teaching Assistant (TA),* urmînd ca, spre sfîrşitul programului, în funcţie de oportunităţi şi de abilităţi să ţi se încredinţeze propriile cursuri *(Independent Instructor)* şi propriul *AI* care să te ajute. Abia aici creativitatea se poate manifesta în voie. Fiecare îşi construieşte cursurile după cum crede de cuviinţă, comandă cărţile pe care le crede potrivite (gratuite pentru profesori şi *AI,* nu însă şi pentru studenţi), şi stabileşte sistemul de notare. Nu există autori sau teme obligatorii şi nimeni nu-ţi impune un anumit format. La sfîrşitul semestrului, sub protecţia anonimatului, studenţii evaluează performanţa fiecărui profesor, după mai multe criterii.

„Sistemul" intervine însă din nou în momentul în care aplici pentru o poziţie în academie *(„job hunting").* Aici standardizarea formulelor de prezentare atinge cote de neimaginat în Europa. Scrisorile *(„Cover Letter", „Statement of Teaching Philosophy", „Statement of Research Interests")* – menite în teorie a diferenţia candidaţii – respectă (pentru că aşa „se" cere, deşi nimeni nu ştie cine se află în spatele impersonalului „se"), acelaşi tipic precum descrierea vizitelor tovarăşului Ceauşescu în ziarele epocii. Bătălia pentru o formulare „originală, dar nu foarte" e crîncenă şi creează dileme de luni de zile (îmi imaginez că scribii ceauşişti trăiau dileme asemănătoare: cum să ieşi în faţă rămînînd în acelaşi timp în formaţie?), vestea bună e că te afli deja la (aproape) ultimul hop. Dacă, după alţi cîţiva ani de eforturi, reuşeşti să obţii *„a tenure position",* independenţa faţă de sistem îţi este, *de facto,* asigurată. Iar într-o lume în care siguranţa locului de muncă nu e nici măcar un vis, nu e puţin lucru. Pentru unii însă e deja prea tîrziu.

Merită? Pentru mulţi americani, nu. (De aceea şi procentul de doctoranzi ne-americani depăşeste 50%.) De ce să te chinui atîţia ani pentru un salariu relativ modest, cînd, în tot acest interval, ai putea cîştiga mult mai mult lucrînd „de-adevăratelea" la o companie privată? Îmi imaginez că, trăgînd linia şi făcînd socotelile, totul depinde de ceea ce îţi place să faci şi de ceea ce eşti pregătit să sacrifici. Certitudini, mai ales în Academie, nu există. A învăţat-o pe pielea lui Aristotel, cînd, după douăzeci de ani petrecuţi sub aripa lui Platon, la conducerea Academiei, a ajuns nepotul acestuia, Speusippus. Şi uite-aşa, din cauza (datorită?) unui nepotism, a apărut şi Liceul. Să nu ziceţi că nu v-am spus.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Florin ONCESCU

Românii din Montréal şi vacanţa în sud

Forumurile de discuţii de pe Internet axate pe tema diasporei româneşti abundă în afirmaţii, răspicate sau nuanţate, insultătoare pentru oponenţi sau conciliatoare, despre potrivirea sau nepotrivirea dintre realitatea trăită de românii cu domiciliul în străinătate şi previziunile lor asupra acestei realităţi, la plecarea din România.

Opiniile pot fi majoritare sau minoritare, însă aproape niciodată unice. Dacă totuşi sînt unice, ori participarea la respectiva dezbatere este deosebit de slabă, ori emiţătorul e un glumeţ.

Dacă unul plusează prea mult pe tema durităţii vieţii de emigrant, aventurîndu-se în generalizări ale experienţei proprii ori ale unor fapte auzite, se găseşte întotdeauna un altul care să-l conteste, venind cu exemplul *succes story*-ului lui sau al altora. Şi viceversa.

Deşi aflaţi în situaţii similare, oamenii pot să aibă opinii opuse despre gradul de reuşită al experienţei lor americane. Mă gîndesc la doi colegi ingineri. Primul: „Dacă ştiam eu dinainte ce-o să păţesc pe-aici, prin Canada, nu mai plecam de la Braşov! E drept că mă enervau multe, dar... aveam rostul meu! La uzină eram şef de secţie şi prindeam deplasări peste tot... Ştii c-am ajuns şi la americani, la Dallas! Iar apartamentul, tată, dacă vezi poze cu bucătăria pe care ne-o făcusem, mori!“. Al doilea: „Ieri, pe cînd jucam tenis, după slujbă, mi-a venit aşa, un gînd. Dacă nu plecam din România, aş fi jucat eu tenis pe un teren ca ăsta, cu adidaşi Reebok în picioare şi cu o rachetă Wilson de 250 de dolari în mînă? Văzînd cum merg treburile acasă, cine se îmbogăţeşte acolo şi ce poate să facă un inginer dintr-un salariu, răspunsul logic este: În nici un caz! Şi mi-am zis: Domnule, sînt fericit că am plecat!“.

La Montréal, valul de imigranţi români din anii ’90 a fost în mare parte un val de ingineri. Un quebechez fost coleg de serviciu cu nevastă-mea, cînd făcea cunoştinţă cu un român, obişnuia să spună: „Lasă-mă să ghicesc! Eşti inginer, nu-i aşa?“ Sau, dacă avea de-a face cu o româncă de profesie neinginerească: „Lasă-mă să ghicesc! Soţul e inginer, nu-i aşa?“.

Inginerii români au avut, după sosirea la Montréal, unul sau mai mulţi ani grei, apoi au prins slujbe inginereşti stabile, cu venituri mulţumitoare, şi-au cumpărat case, şi-au adus soacra ori mama din România, în vizite lungi şi multiple, pe post de dădacă la copii, şi-au cumpărat grill-uri uriaşe şi s-au pus pe petreceri între români, pe formula „săptămîna trecută la tine, săptămîna asta la mine, săptămîna viitoare la Nelu“. Şi au început să-şi facă vacanţele în sud.

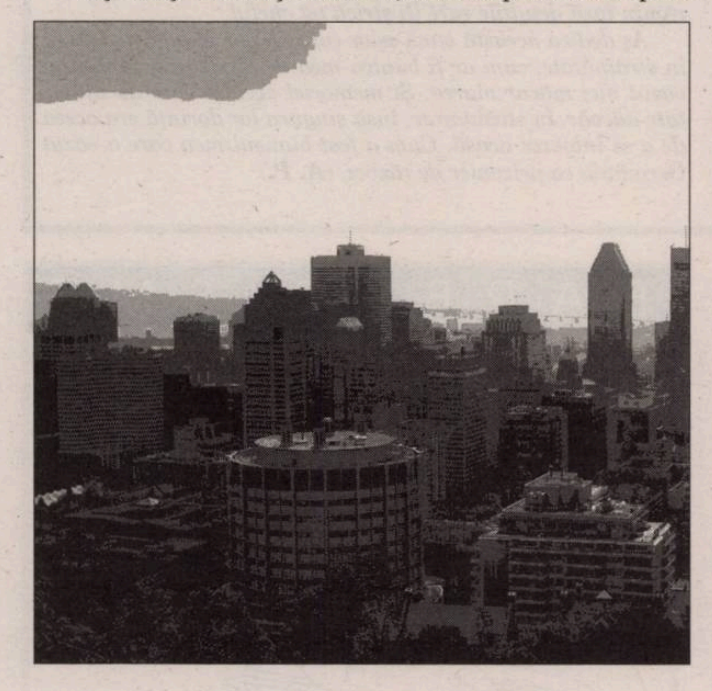

Pentru românii din Montréal, vacanţele în sud, de regulă în Cuba, în Republica Dominicană ori în Mexic, pe Riviera Maya, sînt mai abordabile decît vacanţele în Turcia ori în Grecia, pentru bucureşteni.

Copiii lor, mulţi veniţi la Montréal în clasele mici, au avut la început, aproape fără excepţie, rezultate uluitor de bune la învăţătură, apoi au început să vorbească fără accent franceza din Québec (şi engleza, cu oarecare întîrziere) şi s-au dat pe brazdă, adică rezultatele lor şcolare au devenit bune pentru unii, rele pentru alţii, cum se obişnuieşte la copiii autohtoni. Astăzi, unii sînt studenţi, alţii – casieri la supermarketuri de produse electronice, amînînd indefinit reluarea şcolii, dar toţi fac vacanţe în sud. Uneori, petrec cîte o vară în România, neapărat agrementată cu un sejur la turci.

În România, există o părere destul de răspîndită, potrivit căreia românii plecaţi în lume nu se pot afla decît într-una din următoarele două situaţii: ori au izbutit fabulos, ori au devenit nişte rataţi absoluţi. Eu cred că procentul reprezentanţilor acestor categorii extreme în marea masă de români stabiliţi la Montréal este minuscul. Peste tot, eu văd numai ingineri proprietari de casă şi grill, alternînd drumurile în România cu vacanţele în sud.

În aceeaşi viziune, emigrantul ratat absolut este unul care, paralizat de nostalgia după ţărişoara lui, a dat în depresie şi în alcoolism cronic. Este o idee care depăşeşte cu mult realitatea văzută de mine. Nostalgia după locul natal ori după cel în care ai trăit vreme îndelungată există, oricine o ştie. Am întîlnit-o şi la o doamnă pensionară domiciliată la Alba Iulia, care şi-a petrecut 40 de ani din viaţă în judeţul Constanţa. La românii din Montréal, nostalgia acţionează pulsatoriu. Într-un an, familia X, doi adulţi şi doi copii, îşi foloseşte concediul de trei săptămîni pentru un voiaj în România. La întoarcere, domnul le declară colegilor de muncă români: „A fost bine, dar nu mai calc pe-acolo... cel puţin doi ani! E prea mare nebunie... La anu’, cu aceiaşi bani, ne ducem să ne odihnim, pe Riviera Maya“.

Florin SPĂTARU

Cîini cu coada încovrigată

Cînd am ieşit prima oară din ţară am crezut că e adevărat proverbul cîinilor cu covrigi în coadă. Nu foarte departe în timp, pe vremea vizelor, a cozilor interminabile la graniţă şi a norocului de a obţine un paşaport în regim de urgenţă. Nu mai conta deloc că autobuzul urma să ne tîrîie prin mai toată Europa pînă-n Franţa şi că pe drum nu am făcut pui, ci, din contră, am pierdut cîte unul prin Italia, prin Austria, prin Franţa. Dispăreau în mare secret de parcă eram în vreun film poliţist.

Primul contact cu străinătatea s-a lăsat aşteptat, chiar îndelung aşteptat. Pentru că vama Nadlac era foarte cochetă şi nu putea grăbi afluxul de maşini ce se întindea cît vedeai cu ochii, fără a-l scărmăna bine de şpagă. Prima impresie a fost extraordinar de plăcută: vameşii ungari erau de-a dreptul drăguţi, vorbeau puţin româna şi m-au făcut să nu înţeleg murmurele celor cu state mai vechi în ieşiri, cum că a fost foarte uşor. Nici vămile slovene nu au luminat tunelul, ci totul acolo a durat exact cît e şi ţara: puţin şi la obiect.

În schimb, vama italienească m-a lovit cu lanterna în cap. Începeam să înţeleg foarte bine ce înseamnă să vii din România: nu vă lăsăm să treceţi, nu pentru că nu aţi avea acte în regulă, maşină fără probleme sau că nu aţi părea oneşti. Pur şi simplu, sînteţi români. Dulcele grai înrudit a fost mai acru decît cea mai bine ţintită înjurătură neaoşă. Spaţiul Schengen putea fi invadat şi pe la austrieci, ne-au spus ei pe la miezul nopţii, fără pic de amabilitate. Atunci m-am întrebat dacă mafia italo-americană nu a fost înfiinţată de către vameşi sau dacă inconştient nu-l citau greşit pe Dante: *Lasciate ogni speranza voi che (non) entrate*.

Cu totul altă mîncare de peşte, la austrieci: corecţi, blonzi şi blînzi. Ne-am simţit ca şi cum peisajul nu era singurul cadou. Şi ca orice români corecţi, ce trebuia să le dea dreptate macaronarilor, am trecut prin Milano, unde trebuia să dispară cîteva colete bipede.

Ajunşi în Franţa, am descoperit un fel de Românie idilică, cea de prin poeziile înflăcărate. Atunci mi-am dat seama că proverbul cu cîinii ţine probabil de încovrigarea cu mîndrie a cozii. Nu mîndria de a avea ceva extraordinar, ci de a respira civilizaţie. Nu ciobăneştii ţanţoşi plimbîndu-se dimineaţa prin iarbă mi-au adus aminte de ţară, ci dialogurile servite la o masă, cu mine în plan secundar. Era ca şi cum părinţii şi cunoscuţii mei ar fi vorbit în altă limbă, filtrînd grijile zilnice, înjurăturile pătimaşe adresate guvernului incompetent şi taxele mari. Atunci m-am gîndit la cum o să arate mica noastră enclavă din lacul slav: poate mai răsărită, poate mai aşezată.

De curînd am fost din nou în Franţa şi, de data aceasta, i-am fentat pe vameşii italieni pentru că am luat avionul. Multe lucruri s-au schimbat şi nu am mai avut deloc impresia că traversez o prăpastie pe un pod şubred din lemn. De sus, nu existau străini, ci doar un grup de oameni povestind întîmplări diverse, în mai multe limbi, printre care şi româna. Doar piloţii francezi, ce făceau giumbuşlucuri, mi-au amintit de plecatul afară şi de latentul complex de inferioritate.

Pe străzile strasburgheze am înghiţit în sec: am importat schimbări şi metehne oarecum vestice, dar am rămas datori pe undeva. Mergînd pe trotuare, îmi căutam cîinii ţanţoşi cu coada făcută covrig. Pe străzi unde nu se aud niciodată claxoane disperate, unde maşinile nu accelerează cînd văd pietoni şi unde nu se ridică un vîrtej de praf la fiecare manevră mai iute. Pe trotuare unde bicicliştii, speciile dominante, fac legea prin spaţiul delimitat lor. Printre ziduri nici prea-prea, nici vai-vai, dar care adăposteau şi cîte o creaţie statuară civilizat mică, şi nu obsedant mausoleică. Pe lîngă mici canale unde nu înfloresc la fiecare pas celofane, ci e loc destul pentru păsări pretenţioase.

Îmi recunosc neastîmpărul de a fi oprit pe cineva pe stradă pentru a dejuca vreo piesă de proporţii nebănuite, vreun fel de mascaradă datînd din vremuri medievale. Respectivul ar fi zîmbit poate bucureştean şi nu ar fi împuns cu mîna grăbită spre vreo stradă rebegită, ci ar fi lăsat braţul să descrie o paletă de mici gesturi care nu s-au strecurat pînă pe pavelele noastre. Cîinii noştri nu au covrigi în coadă pentru că stăpînii lor sînt prea ocupaţi să fugă de hîrtia ce a aterizat lîngă coşul de gunoi.

Silviu PĂDURARIU

Străinătatea românilor

De cîteva săptămîni, cu precădere în această vară, prin Capitală întîlneşti în sfîrşit mulţi tineri străini. La semafor, la Muzeul de Istorie, la Guvern sau la Muzeul Satului – fac cam ce facem şi noi prin capitalele lor, în amiaza mare. Numai că pentru ei oraşul nostru e străinătatea lor.

Faţă de tînărul străin, tînărul român vede străinătatea cu totul altfel. Mai întîi, străinătatea îi miroase a libertate. Apoi îi pare că întrevede un rai accesibil de unde îşi poate procura mîncare şi haine. Iar în adîncul sufletului său străinătatea ocupă locul întîlnirii cu bărbăţia. *(Self-esteem,* stare care acasă n-are loc la masă.)

Tînărul englez… cum priveşte tînărul englez străinătatea noastră? Cum vrem noi s-o prezentăm sau cum iese ea singură la iveală şi îi intră drept în ochi? Oare tînărul englez a venit să vadă ceva mare? Casa Poporului, mai mare ca Palatul Buckingham. Ceva tare? Tot românul sărac umblă în căruţă scumpă.

…tînărul englez, în străinătate, e cu gîndul acasă. Unde îşi ţine bine şi libertatea. Unde sufletul său nu e un străin (unde are loc la masă).

Văzuţi alături, pe stradă, nu se pupă. Străinii ies din mulţime prin cuminţenie şi prin lumina ochilor. Localnicii sînt toţi exageraţi, orice fel de viaţă ar duce. Săracii vor să pară mai săraci. Bogaţii, mai bogaţi.

Oricît s-ar strădui, străinul şi românul nu pot învăţa unul de la altul. Au multe la fel. Se înţeleg la vorbă. Rîd şi beau o noapte. La lumina zilei însă, vieţile lor diferă. Pentru tînărul român, englezul e bun de vecin. Pentru englez, românul e bun de străin.

Tînărul român în străinătate se distinge prin cîteva elemente vizibile: de departe însemnele mărcilor de pe haine, bate străinătatea nonşalant cu patru, cinci plase pline în care a lăsat mia de euro, cască gura la lucruri măreţe şi strălucitoare, ca un copil, cuminţenia străinilor îi pare soră cu prostia, mănîncă ieftin, ca să-i mai rămînă bani de-o haină scumpă.

De cealaltă parte, tînărul străin ajuns în România se distinge la fel de vizibil faţă de localnicii noştri: hainele exagerat de normale, respectul necondiţionat faţă de taximetrist, vînzător, paznic sau chelner – chiar dacă îl fură cu cîţiva lei; cînd vorbeşti cu ei afli că nu se plîng de cît de grea e viaţa şi nici de căldura din Capitală.

Poate peste alte cîteva săptămîni, într-o altă vară, vom învăţa de la tinerii străini englezi, francezi, germani, austrieci… esenţa civilizaţiei. Faptul că dorul de casă cuminţeşte omul. Şi că în memorie se ţin numai lucrurile scumpe. Doar aşa ne-am putea lumina străinătatea.

Stela GIURGEANU

Spania la promoţie

Deunăzi am vorbit cu un instalator de la RADET. Are un salariu mediu, 12 milioane în mînă şi, pentru a supravieţui, laolaltă cu nevastă şi cei doi copii, mai face, din cînd în cînd, cîte un şmen pe la oamenii din bloc. Mai schimbă un calorifer, mai repară o chiuvetă. Pentru un calorifer ia un milion jumate şi ce mai rămîne de la piesele de montat. Puţin, în comparaţie cu costurile vieţii de azi, dar el nu vrea să jecmănească oamenii şi ia doar atît cît să fie toată lumea mulţumită.

Instalatorul cu salariu mediu are un văr în Spania care lucrează în construcţii. Nu la stat, ci la patron. Stă acolo de aproape 8 ani şi-i zice că nici mort nu s-ar mai întoarce în România. S-a obişnuit cu traiul bun de afară. Cînd a venit ultima oară în ţară, să-şi vadă rudele, primul lucru care „l-a pocnit“ (aşa s-a exprimat vărul) a fost aeroportul Otopeni. Mic, urît, meschin şi provincial. L-a invitat pe instalator să stea cîteva săptămîni la el în Spania, pentru că – a zis – dacă tot nu se mai cară din România, măcar să dea şi el, o dată în viaţă, cu nasul de traiul adevărat şi de civilizaţie. Zis şi făcut. Instalatorul a vorbit cu soţia, a vorbit cu colegii, cu prietenii, cu vecinii. După multe pro şi contra au ajuns la concluzia că „altădată“ n-or să mai aibă ei ocazia de a vedea Spania.

Cazarea nu-i costa, stînd la vărul în apartament, doar transportul şi ce-ar mai fi cheltuit pe acolo. În final, deşi la început ea era „aia“ circumspectă, nevasta nu mai putea de bucurie. Nu-şi mai găsea astîmpărul. Şi-a cumpărat rochiţe şi sandale, s-a dus la coafor, s-a aranjat, s-a dichisit, ca toate femeile pe care le scoţi în lume. O lună pe puţin au durat toate pregătirile. Deveniseră deja vedete la bloc, toţi le dădeau sfaturi. Încă ăia mai invidioşi le băgau „fitile“ cum că e periculos să mergi pe căldura asta în Spania, că sînt incendii şi toate alea.

Au făcut toate actele, şi-au verificat buletinele. Cel mai mult s-a bucurat instalatorul cînd a făcut asigurarea de sănătate. Părea şi el intrat în rîndul lumii cînd l-a întrebat doamna de la agenţie de scopul vizitei. A spus cu oarecare mîndrie: turism.

La transport însă, varianta cea mai ieftină pentru buzunar i-a costat 60 de ore petrecute non-stop în scaunul infect al autocarului, care făcea doar opririle regulamentare, la fiecare trei ore. Un calvar care le-a teşit toate oasele pînă au ajuns în Spania. În plus, pe drum, soţiei i s-a făcut rău de tot, pentru că suferă de „deficit de calciu“, şi de la oboseală crizele s-au acutizat. Se înverzise toată la faţă, s-au speriat iniţial că are icter. Era doar de la oboseală şi stres. Plecau pentru prima oară afară. Trebuia să fie călătoria vieţii lor.

Ajunşi acolo însă, au avut din prima o surpriză neplăcută. Peisajul. Unde stăteau ei, un orăşel lîngă Madrid, totul era roşu. Pădurile, pămîntul, tot. De la arşiţă, de la caniculă, îmi spune. Părea totul ars şi fără viaţă. Apoi spaniolii... Ăştia erau ei plini de viaţă, dar parcă erau prea plini. Şi au obiceiul stupid al pupatului. Şi nu doar că te pupau, că doar şi românii se mai pupă, dar spaniolii se pupă pe invers. Adică noi pe stînga, ei pe dreapta, de ajungeau, din neînţelegerea asta culturală, să se pupe bot în bot. Femeile? Să nu mai vorbim de femei. Sînt urîte, mici, îndesate şi negricioase. Iar mîncarea? A mîncat pentru prima oară în viaţa lui crabi. A făcut văru-său cinste într-o seară la restaurant şi au comandat crabi. I-au plăcut, nimic de zis, gustoşi, dar cînd să plece, nu se putea urni de pe scaun: sub masă, picioarele i se umflaseră cît pepenii. Făcuse toxiinfecţie sau cam aşa ceva, de a terminat masa la spital unde i-au spus că are alergie şi că să nu mai mănînce niciodată „chestii cu coadă“.

Apoi plictiseală... Că dacă n-ai bani, nu-ţi permiţi prea multe şi te simţi stingher. Că decît să te uiţi doar la vitrine şi să oftezi după lucruri pe care nu le poţi avea, mai bine acasă în faţa televizorului.

În ultimele zile petrecute acolo ajunseseră amîndoi să numere ceasurile. Apoi i-a fost frică iar de nevastă, să nu i se facă rău: că l-a rugat aşa, într-o doară, să-i arate pe o hartă unde e România. I se făcuse şi ei dor. Şi cînd a văzut cît e de departe, a luat-o din nou cu ameţeală.

S-au întors însă cu bine. Cît de bine îţi poate fi după alte 60 de ore pe drum cu autocarul. Mi-a spus că nu vrea să fie înţeles greşit. Personal, n-are nimic cu Spania, numai că lui nu i-a priit. Îmi spune: străinătatea e de acum doar pentru tineri. Cei care şi-au trăit deja jumătate din viaţă aici, n-o mai înţeleg. Dacă n-ai bani şi te uiţi la fiecare eurocent, străinătatea te sperie şi mai mult, ţi se pare rea, ostilă şi pusă să te jecmănească.

Pe scurt, străinătatea la promoţie, e singura promoţie pe care el n-ar recomanda-o.

Alina MIRON

Călătorul global

În fine, iată ceva de care nu mai putem să ne plîngem că sîntem în urmă faţă de alţi europeni sau alte popoare civilizate: şi noi, românii, am intrat în marea familie a „călătorilor globali“.

Din cîte am observat eu de vreo trei ani încoace, de cînd mă tot preumblu prin Europa, personalitatea călătorului român nu mai diferă cu mult de personalitatea excursionistului japonez (am văzut mii), de cea a românului emigrat (am văzut sute) sau de cea a conferenţiarului american (am văzut zeci) ori a doamnei din insulele Fiji care venise la o întrunire în Tours. Deşi ne aflăm, de pildă, la o conferinţă cu program destul de strict, tot ne găsim timp să dăm şi o raită prin oraş, cu aparatul de fotografiat lipit de ochi. Pozăm tot. Obiective turistice, vitrine, oameni, case – unele cu o arhitectură pe care, cu uluire, o descoperim identică, mai apoi, în drum spre serviciu, chiar pe una dintre străduţele din Bucureşti.

„Am văzut reduceri la un magazin“, spune, în engleză, georgianul cu care te-ai împrietenit la conferinţă şi porniţi amîndoi, în trap-galop, spre magazinul cu pricina.

(Uneori, dacă ai noroc, dai de o stradă sau de un bulevard întreg plin de magazine de firmă, iar la toate sînt reduceri!)

Kinsella de Europa

Goana după reduceri e o boală a celor cu bani. Sincer: aţi mai văzut oameni cu bani care nu vor să facă economii? Motivul cel mai bun al celor (vedete sau nu) care se duc la shopping în Barcelona, Madrid, Paris ori Dubai este că „dau mai puţin decît în ţară pe haine“. Este foarte adevărat, am constatat şi eu asta: de la parterul Luvrului mi-am luat un tricou „de firmă“ care în ţară m-ar fi costat cu 20 de lei (noi) mai mult. Din Austria, dintr-un mare magazin, un imens magazin, de fapt, am cumpărat de trei ori mai ieftin decît în România o pereche de super-pantofi-din-piele-exact-aşa-cum-visam.

Acum, cînd mai plec din ţară, am început să am grijă să îmi iau doar strictul necesar: de obicei vin înapoi cu de două ori mai multe bagaje. Şi eu încă fac parte dintre cei care se controlează! (Cel puţin aşa îmi închipui.)

Am crezut că mă voi ţine deoparte de nebunia shopping-ului din pricina faptului că nu am destui bani să cheltuiesc pe haine. Nu merge: cînd ajungi acolo, oricît de mult ţi-ai impune, tot începi să te mănînce degetele. Cheltuieşti cît ai şi apoi, după ce goleşti portofelaşul agăţat la gît (acolo stă mai bine, e plin de hoţi – adesea tot români – în Europa) te uiţi la ceilalţi din delegaţia cu care ai venit şi îi invidiezi. Îi urmezi fără chef prin magazine – asta e, n-ai voie să te desprinzi de grup pentru că n-are nimeni timp să te caute, e prea preţios timpul cînd eşti în străinătate.

Zilele trecute mă uitam cu uluire la o cutie cît o tabacheră, plină de plumbi de tipografie, pe care am dat cinci euro într-un tîrg de vechituri la Florenţa. La ce mi-a trebuit? E drept, e ceva legat de meseria mea, e o piesă antică, dar... nu sînt colecţionar de artă, nici măcar nu bat tîrgurile de antichităţi aici. De ce *acolo* am făcut-o?

Noi, în viziunea altora

Nu ştim să ne stăpînim, nici să identificăm fenomenul shopping-ului la români, însă e clar că seamănă a virus. Unul răspîndit mult în România actuală. Pentru că se pare că noi, românii, avem şi un renume. Că renumele e prost sau nu, asta depinde doar de cel care priveşte. (Sau mai depinde de cine a mai fost „pe acolo“ înaintea ta.)

Ne povesteşte un coleg care a fost, cu soţia, în Dubai. Are şi o istorisire pe care o începe cu mare amuzament şi dezgust deopotrivă. „Într-un magazin «de brend» am văzut doi români, un el şi o ea, încărcaţi de aurării, el cu lanţ gros cît pumnul şi cu burta pe afară, ea încărcată ca un pom de iarnă – ştiţi voi, modelul tipic de neam prost. Eu cu nevastămea vorbeam deja în engleză, ca să nu ne înţeleagă. Şi au văzut ei tricouri la un euro bucata. Într-un coş. Iar ea a început să strige. «Ce facem, Costele, că am găsit tricouri la un euro, da' nu-mi vin nici mie, nici ţie. Costel nici măcar nu s-a întors. I-a aruncat peste umăr: «Ia trei!»“

Rîdem cu toţii, dar colegul nu şi-a isprăvit povestea. Poanta vine mai tîrziu: „În magazine, în Dubai credeam că sîntem departe de ţară şi deci în siguranţă. N-aveai loc de români. Erau mai răi ca toţi – cînd dădeai să te întorci, te loveau cu pungile, din greşeală. Nu ştiu ce făceau cu atîtea chestii, că n-aveai timp un an să te îmbraci cu ele. Pungi peste pungi. Toate brenduite. Faza tîmpită e că la un moment dat am păţit şi noi una într-un magazin. Am luat mai multe lucruri, iar patroana, cu care vorbisem în engleză şi rîsesem mai mult timp, se gîndeşte că deja am luat prea multe, aşa că ne întreabă prieteneşte: *«What, are you Romanian or something?»...*“

Ne prăpădim de rîs. *„In fact... yes!“*, dă din umeri colegul, iar noi nu ştim dacă el chiar a avut curaj să-i răspundă patroanei sau doar adaugă asta acum, aşa, ca să ne distrăm noi şi mai tare.

Nu ştiu însă de ce rîdem. Că rîdem de noi înşine.

Povestea asta îmi aduce aminte de încă o fază, trăită personal, de data asta în Franţa, într-un orăşel de provincie. Aici mă împrietenisem cu un american din Los Angeles, care, la fel ca şi noi, cînd a văzut nişte bluze la un euro, s-a simţit de parcă îl prinsese pe Dumnezeu de un picior. A probat, s-a foit, a mai cumpărat o grămadă de chestii la reduceri...

Am ajuns la hotel, unul de vreo patru stele, cu pungile de plastic lovindu-ne peste picioare. „Oare ce-or zice ăştia că venim ca nebunii cu cîte două pungi în fiecare zi?“ Varămea a emigrat de vreo zece ani în Canada, dar nu i se trage de la străinătate: ea întotdeauna a avut mult bun simţ. Şi reciclează tot. Mă întreb ce va face cu toate pungile astea – numai de ele nu mai are loc în bagaje. „Eh, spun, pe mine mă îngrijorează că iar am luat-o pe arătură. Sper că n-am depăşit greutatea limită – nu vreau să-mi las bagajul la cală...“

Peste jumătate de oră, coborîm să bem o cafea. Sîntem îmbrăcaţi cu toţii cu lucrurile aiba cumpărate şi ne admirăm reciproc chestiile de calitate pe care am dat foarte puţini bani.

„You're a good shopper!“ – îmi spune americanul, admirativ.

Chiar a fost o laudă. Să-i răspund, oare: *„Thank you?“*.

Manele la Monaco

Ah! Fermecătoarea Coastă de Azur, cu Monaco-ul ei select! Minunat loc, cel mai scump de pe faţa pămîntului, cel mai rafinat şi mai dorit de oamenii cu bani! Cu marea sa uluitor de albastră, cu zgîrie-norii care se înalţă parcă din stînca goală, cu Cazinoul în care joacă cei mai bogaţi oameni de pe planetă, cu oraşul cu lifturi şi străzile pe care se plimbă cele mai luxoase maşini... Cu clima cea mai blîndă din Europa şi cu mai multe iahturi decît la Nisa...

Aţi auzit vreodată cum, în mijlocul unei melodii, banda din casetofon se prinde, se rupe, iar din boxe iese un îngrozitor cîrîit dizarmonic? Nu, nu noi sîntem de vină: noi reprezentăm doar autocarul de români care s-a oprit de mai mult timp într-o parcare. Ne-am dat de vreo cinci minute jos şi ne-am împrăştiat de-a lungul parapetului. Acum tocmai facem cîte o poză, vorbim pe tonuri normale, avem haine normale, de excursionişti nu foarte săraci. De sfîşiat banda a sfîşiat-o altceva. O manea. O manea? Mda, o manea dată la maxim. Zgîriaţi pe urechi şi programaţi să ne apărăm la acest zgomot, ne răsucim, ne aruncăm privirile în jur şi zărim „sursa“: un mercedes negru a oprit în aceeaşi parcare. Din el au coborît doi romi foarte graşi şi fără tricouri pe ei, care îşi arată părul de pe piept, lanţul gros de aur şi muşchii acoperiţi de grăsime. Şi dau din buric, în ritmul manelelor care urlă. Cei doi dansează pe lîngă maşina care are portierele deschise.

Încet, tiptil, noi, restul românilor, de vreo zece ori mai mulţi ca ei, începem să ne retragem de lîngă marginea de piatră. Ne repliem. Aşteptăm ca cineva, vreun Mare Gardian Mînios de la Benzinărie să vină şi să-i tragă de urechi. Nu vine nimeni. (**A. M.**)

Victoria STOICIU

La Porţile Europei

– sîrma ghimpată de pe Prut –

Ce este o frontieră? O frontieră este o linie care desparte două entităţi; este un început, dar este în egală măsură şi un sfîrşit. După 2007, pentru europeni graniţa de est a României a devenit echivalentă cu capătul Europei. Pentru cetăţenii din Republica Moldova, Vama Sculeni şi-a dobîndit cu repeziciune numele de „Porţi ale Europei". Acolo începe Europa: prosperitatea, normalitatea, ordinea, viaţa. Şoferi de microbuze bătătoresc zona în lung şi în lat în căutare de pasageri pe care să îi treacă graniţa contra cost, dar traficul de persoane s-a diminuat simţitor o dată cu introducerea sistemului de vize în 2007 şi afacerea nu mai este atît de rentabilă ca înainte. Însă inventivitatea celor aflaţi la strîmtoare nu cunoaşte limite: dacă traficul cu călători nu este profitabil, cel cu invitaţii înfloreşte! Pentru a putea solicita viza la consulatul României din Chişinău, cetăţenii moldoveni au nevoie de o invitaţie din partea unui cetăţean român, invitaţie care se poate obţine de către intermediari ingenioşi contra sumei de 50 de euro...

Pentru mulţi bătrîni din zonă, frontiera devenită impenetrabilă peste noapte are aerul unei glume care, cu trecerea timpului, s-a transformat într-un fapt a cărui gravitate era de neînchipuit înainte de a se fi produs. Numai dacă nu se suprapune peste o importantă barieră naturală, trasarea unei frontiere este întotdeauna aidoma unei lame care separă ţesuturile concrescute organic.

Vieţi separate

Cînd Basarabia a fost încorporată în URSS în 1944 şi frontiera a fost stabilită pe rîul Prut, doamna E.J., pe atunci în vîrstă de 17 ani, era proaspăt căsătorită cu un tînăr din Sculeniul de pe malul stîng al Prutului, ea însăşi fiind născută în satul cu acelaşi nume, dar pe malul drept al rîului. Sîrma ghimpată a ţinut-o despărţită de familia sa pînă la căderea URSS, cînd a putut să îşi revadă fraţii pe care cu greu i-a recunoscut din cauza ridurilor. Între timp, şi faţa ei devenise brăzdată de însemnele trecerii timpului, iar mîinile îi purtau urmele torturilor la care fusese supusă de puterea sovietică în timpul interogatoriilor de la Comandatură, unde era întrebată obsesiv dacă a aflat ceva de la fraţii de dincolo de Prut despre planurile „expansioniste" ale moşierilor români. Astăzi, reuniunile familiale au devenit din nou o amintire frumoasă pentru E.J. şi pentru toţi cei ale căror vieţi au fost separate de frontieră.

Pentru că astăzi, ca şi în trecut, întîlnirile cu rudele de dincolo de graniţă au devenit anevoioase şi mai ales costisitoare: în statele noi, create pe ruinele Uniunii Sovietice, moştenirea trecutului este împovărătoare. La ora actuală, în Republica Moldova există, conform surselor oficiale, 395.129 de posesori de paşapoarte de tip sovietic, iar o hotărîre de guvern prelungeşte pe viaţă valabilitatea acestor acte. Dobîndirea noilor acte de identitate, în special a paşaportului, a fost descurajată sistematic prin practicarea unor costuri prohibitive pentru o ţară unde problema supravieţuirii are întîietate. Cu alte cuvinte, mai bine de o zecime din populaţia ţării este captiva unui stat care azi nu mai există pe hărţile lumii – URSS.

În 2007, după aderarea României la UE, lucrurile au luat o turnură şi mai gravă pentru cei rămaşi în afara Europei. Pentru o bună parte dintre locuitorii satelor de pe graniţă, oraşele Iaşi şi Galaţi erau centrele urbane şi comerciale cele mai apropiate: Chişinăul se află la o distanţă de aproape 200 de km de Sculeni, în timp ce Iaşiul e la doar 14 km! Autobaza din satul Colibaşi, din raionul Cahul, avea 62 de autobuze care îi transportau zilnic pe locuitorii satelor din împrejurimi la Galaţi. Oraşul Galaţi, ca şi Iaşiul, era principala piaţă de desfacere a producţiei agricole din gospodăriile ţăranilor. După 2007, autobuzele nu au mai avut pe cine să transporte din cauza sistemului de vize anevoios şi au fost vîndute sau lăsate să părăginească, iar mulţi dintre săteni, văzîndu-şi afacerile ruinate şi sursele de venit drastic diminuate, au luat drumul migraţiei, plecînd să muncească în Spania sau în Italia. Primarul satului Manta, aflat chiar pe frontieră, ne mărturiseşte cu vocea vibrînd de emoţie că anul acesta pe 1 iunie, de ziua copiilor, la sărbătoarea din sat majoritatea micuţilor au venit însoţiţi doar de bunici, pentru că părinţii lor plecaseră în vestul Europei în căutarea unor vieţi mai bune. În biroul său, primarul afişează mîndru un steag în miniatură al Uniunii Europene, împărtăşindu-ne speranţa că într-o bună zi, cînd primăria va dispune de fonduri, va arbora un mare drapel albastru cu steluţe de aur, direct în faţa primăriei. „Aş vrea să mai găsesc un nebun ca mine, care să vrea să schimbe lumea, apoi încă unul şi încetul cu încetul să înnebunim cu toţii", ni se confesează el, deplîngîndu-şi singurătatea în peisajul politic moldovenesc. A fost ales ca primar din partea Partidului Popular Creştin Democrat (PPCD), dar apropierea tot mai mare dintre liderul PPCD şi Partidul Comuniştilor l-a determinat să-şi dea demisia din formaţiunea politică condusă de Iurie Roşca.

În regiunea de graniţă, principalul motiv de indignare faţă de partidul comunist, aflat la putere, este legată de tergiversarea semnării cu România a Convenţiei privind micul trafic de frontieră, prin care s-ar stabili condiţiile de circulaţie simplificată pentru locuitorii din zona regiunii frontaliere. Conform Regulamentului european privind micul trafic de frontieră, convenţiile de acest tip îşi exercită forţa juridică pe o rază de 30 km în zona de frontieră comună a statului membru UE şi cea a statului vecin, dar autorităţile de la Chişinău încearcă să extindă Convenţia şi asupra altor zone din Republica Moldova, inclusiv asupra regiunii transnistrene, sperînd să-şi multiplice astfel capitalul electoral, chiar dacă solicitarea lor este o aberaţie fără noimă, care vine în contradicţie cu legislaţia europeană. Foarte probabil, Voronin şi cei din anturajul său ştiu acest lucru, dar speră că prin refuzul semnării convenţiei privind micul trafic vor determina autorităţile române să semneze Tratatul privind regimul frontierei de stat dintre România şi Republica Moldova. Logica argumentului lor este una stupefiantă: tratatul privind micul trafic conţine noţiunea de frontieră moldo-română, dar cum putem şti unde se află frontiera respectivă, din moment ce nu există încă un tratat semnat în acest sens?

Sîrmă ghimpată

Iar frontiera este acolo unde a fost începînd cu 1944... Un gard de sîrmă ghimpată, care înainte despărţea doar două state, separă acum Europa de „restul" Europei... Autorităţile raionului Ungheni au avut o iniţiativă de eliminare a gardului de sîrmă ghimpată de pe teritoriul raionului Ungheni, dar reacţia plină de înţelepciune a lui Voronin nu a întîrziat să apară: „Sîrma ghimpată nu e a voastră!" – a declarat el, după care i-a ameninţat cu puşcăria pe membrii Consiliului raional. Şi dacă sîrma nu este a lor, o bună parte din terenurile de după sîrma ghimpată le aparţine *de jure* localnicilor din zonă, întrucît gardul nu urmează cu fidelitate linia Prutului, între rîu şi gard întinzîndu-se o fişie de pămînt care pe alocuri ajunge la 7 km lăţime. În satul Taxobeni, zilnic, dimineaţa şi seara, ţăranii îşi iau vaca de funie şi se prezintă la poarta pichetului de grăniceri: grănicerul de serviciu le caută numele pe o listă, apoi deschide lacătul de la poartă şi îi lasă să îşi ducă animalul la păscut de partea cealaltă a gardului de sîrmă, unde taxobenenii îşi au terenurile.

O porţiune de sîrmă ghimpată din zona de sud a frontierei a fost înlăturată în 1990, în perioada denumită Perestroika, la iniţiativa unui deputat al URSS din Cahul, Simion Platon. Era în vremurile în care Gorbaciov vehicula ideea Casei Comune Europene şi cînd căderea „zidurilor" de sîrmă sau de piatră era posibilă. Astăzi „zidurile" cad mai greu, Europa se înconjoară de frontiere securizate şi controlate, pentru a-şi pune la adăpost stabilitatea şi prosperitatea clădite de-a lungul timpului, iar în afara marii case comune a acesteia înfloresc regimuri de tip mafiot, despre care se ştie prea puţin şi care interesează pe prea puţini.

Pentru ca UE să poată interveni eficient în Republica Moldova, este nevoie de o aprofundare a cooperării pe toate palierele: dependenţa va face guvernele de la Chişinău să îşi aplece urechea la recomandările care vor veni dinspre vest, exact aşa cum se întîmplă momentan în relaţia cu Rusia. Iar intensificarea legăturilor nu se creează prin adîncirea frontierelor şi crearea de noi bariere, ci prin facilitarea procedurilor de obţinere a vizelor pentru statele membre UE şi eliminarea lor în final; prin prezenţă politică şi financiară; prin angrenarea sectoarelor strategice ale economiei naţionale în schimburi comerciale cu UE etc. Un centru comun de eliberare a vizelor Schengen s-a deschis la Chişinău, însă deocamdată majoritatea statelor care reprezintă destinaţiile favorite ale moldovenilor, ca Italia sau Portugalia, şi care nu au misiuni diplomatice în Moldova, ezită în a-şi delega dreptul de acordare a vizelor unei terţe părţi, rămînînd captive propriilor interese naţionale.

Pentru moment, 80% dintre europeni nu cunosc nimic despre politica europeană de vecinătate, iar aproape jumătate dintre ei se declară total neinteresaţi de statele incluse în această politică. Dezinteresul creează neputinţă, neputinţa creează izolare şi astfel se declanşează cercul vicios al fenomenului care împarte Europa pe din două: Europa celor aflaţi în interiorul construcţiei politice şi Europa celor rămaşi pe dinafară, în exteriorul graniţelor acestei construcţii, trăind în ţări noi, despre care mulţi nici nu ştiu că există pe harta continentului.

Acest articol a fost scris ca urmare a unui proiect susţinut de Friedrich Ebert Stiftung România (FES). Opiniile exprimate de autoare nu reprezintă cu necesitate poziţia FES.

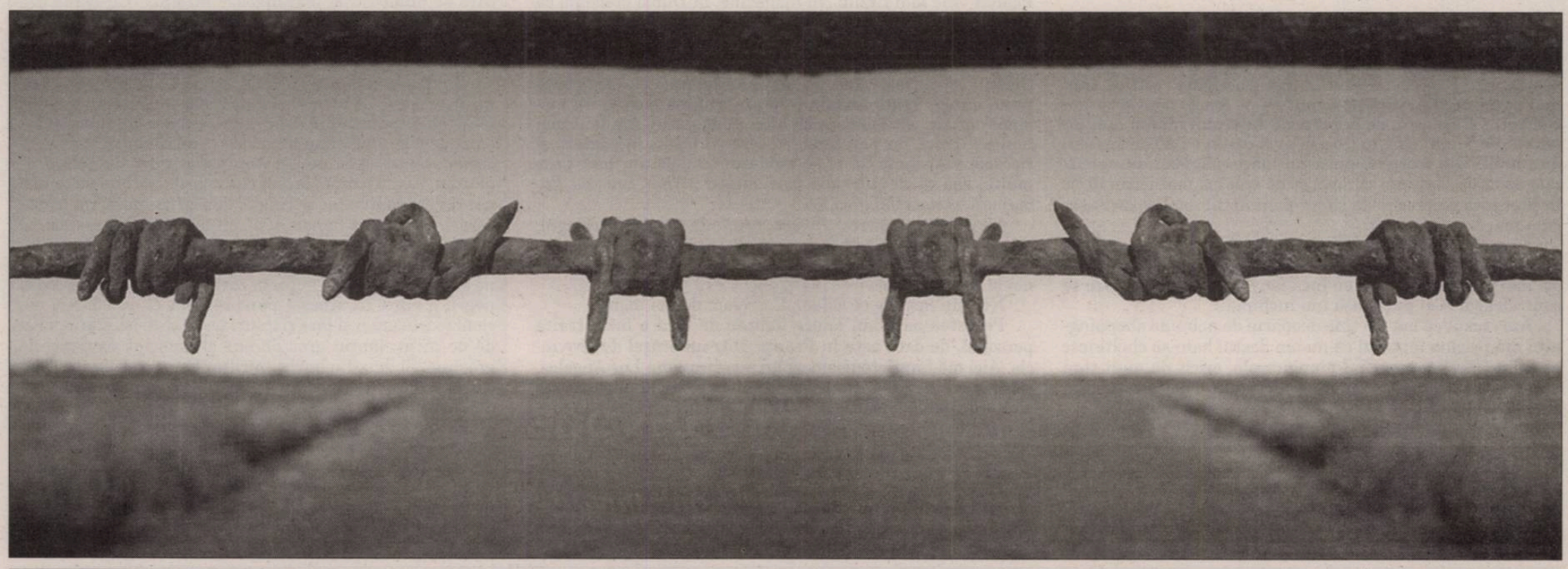

„Adevărata noastră realitate nu e aici“

– interviu cu David BROWN –

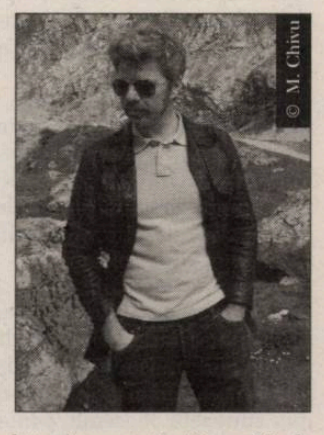

Liderul trupei californiano-barceloneze Brazzaville, David Brown, e un tip amuzant, calm şi cald. Vorbeşte deschis despre problemele pe care le-a avut cu alcoolul în urmă cu mulţi ani, este îndrăgostit de familia sa – are o fetiţă, Sophie, şi un băieţel de 7 ani, Milo, căruia îi place Picasso, dansează şi scrie poezii – şi e plin de poveşti adunate din toată lumea, din LA la Tokyo, din Istanbul la Vladivostock. Mama lui a murit pe cînd avea 11 ani – numele ei e scris pe CD-ul ultimului album şi pe chitara ponosită la care cîntă, chitară cumpărată cu 30 de dolari dintr-un anticariat japonez. Tatăl lui este detectiv în LA, dar nu de asta îi place lui să citească romane poliţiste. După concertul pe care Brazzaville l-a susţinut în luna mai în clubul Session, ne-a recomandat să căutăm pe myspace două trupe: The Pink Tones şi Dengue Fever. S-a simţit minunat în România şi i-ar plăcea să-şi construiască în viitor o casă la Moeciu.

Cum nu sînteţi prea cunoscuţi în România, spune-mi cîte ceva despre începuturile Brazzaville?

În '97 eram în turneu cu Beck – eu cîntam la saxofon –, scriam şi poezie, şi am început să compun cîteva cîntece. Aşa m-am gîndit să-mi fac propria trupă, împreună cu nişte prieteni, iar primul nostru album s-a intitulat chiar *Brazzaville*. Apoi, împreună cu soţia mea ne-am decis să ne mutăm din Los Angeles în Europa şi am ales Barcelona. Prea multe nu sînt de spus. Cu excepţia bateristului, trupa este aceeaşi; călătorim mult şi ne place să cîntăm în locuri cît mai diferite. Avem multe concerte în Rusia, în Ucraina şi Kazahstan, dar cîntăm şi în New York sau Los Angeles.

Nici noi n-aveam idee că ne ascultă cineva în România, aşa că atunci cînd Iulia şi Ramona de la IndieHors ne-au propus să venim la Bucureşti am acceptat imediat.

Mai scrii poezie?

Acum nu, scriu doar versuri pentru cîntece, ceea ce e foarte diferit, dar atunci am publicat un volum de versuri pe care m-am dus, la un moment dat, să i-l dau lui Tom Waits. Tremuram tot de emoţie, vocea mi se gîtuise, n-am făcut decît să-i întind cartea şi să-i spun: *„This is for you!“*. El a luat-o şi a zis: *„OK, man!“*.

Care e povestea numelui trupei?

Brazzaville este capitala statului Congo, dar alegerea numelui pentru trupă a fost o pură întîmplare. Citeam într-o zi *The Times* şi mi-a atras atenţia acest cuvînt în titlul unui articol. Mi-au plăcut forma şi sunetul cuvîntului, iar un prieten de-al meu care lucra la radio m-a încurajat, mi-a spus că ar fi un nume bun pentru trupă, precum Alphaville...

Aţi cîntat în Brazzaville?

Nu, dar am primit un e-mail de la un tip de acolo spunîndu-mi că ne ascultă muzica.

Nu e mai dificil să faci muzică în Barcelona decît în LA? Este Brazzavile afacere sau plăcere?

În LA, industria muzicală este foarte *business oriented* şi e destul de greu să faci muzica ta. Din acest punct de vedere, la Barcelona ne merge mult mai bine. Am propriul studio de înregistrări, compun şi cînt numai ce vreau. Nu mi-am dorit niciodată să fiu *mainstream;* poate că mi-ar fi plăcut, dar nu e ca şi cum eu aş fi decis unde să ajung cu muzica mea. Faptul că susţinem multe concerte, că posturile de radio ne mai difuzează cîntecele este suficient pentru noi. Dacă Brazzavile este, în cele din urmă, afacere sau plăcere? Cred că e cîte puţin din fiecare. Cînt ce vreau, călătoresc mult, lumea ne ascultă muzica, trăiesc din asta... Muzica e singurul lucru la care mă pricep şi care-mi face plăcere.

Eşti fondatorul, vocalistul, compozitorul, producătorul trupei... Nu e cam mult David Brown în Brazzaville?

Poate, într-un fel... Sînt un artist solitar şi, în general, lucrez singur şi în ritmul meu. Am avut de-a lungul timpului şi cîteva colaborări, dar numai în sensul în care cineva mi-a dat o idee pe care eu am transformat-o într-un refren. Ocazional mai lucrez şi cu producători... Compun destul de greu, am nevoie de timp şi, din această cauză, lucrez acasă în studioul meu. Probabil că e destul de mult din mine în muzica trupei; scriu despre lucruri personale: prieteni, amintiri, locuri, dar oamenii se identifică cu anumite senzaţii, poveşti sau trăiri şi asta e de-ajuns.

În România, deşi aproape necunoscuţi, aţi avut nenumărate recenzii (vreo şase) la albumul 21st Century girl; *crezi că e cel mai bun album al vostru?*

Nu-mi dau seama, sînt prea apropiat de tot ceea ce fac cu Brazzaville ca să fac astfel de aprecieri... Oricum, după ce termin de înregistrat un album urmează o lungă depresie, asemănătoare cu depresia postnatală, îmi imaginez. Cîteva luni după ce l-am scos mi se pare un album slab, apoi prietenii sau criticii îmi dau încredere că am făcut ceva demn de a fi ascultat. De pildă, melodia „Aquamarine“ nu-mi plăcea deloc şi abia a intrat pe album – e chiar ultimul cîntec, iar acum mulţi îmi spun că e unul dintre cîntecele lor favorite de pe album.

Cum ai defini tu ceea ce cîntaţi?

Îmi place să-i spun „popular music“, cu sentimente pline de romantism şi melancolie... În cîntecele mele pun cîte puţin din tot ce-am ascultat vreodată. Cînd eram mic, ascultam muzica neagră de la sfîrşitul anilor '70 şi începutul anilor '80, apoi am ascultat mult punk, apoi dub şi reggae, am avut o perioadă în care ascultam numai jazz şi atunci m-am apucat să cînt la saxofon, dar am crescut într-un cartier latin, aşa că m-am apropiat şi de bossanova...

Cînd scriu un cîntec încerc să-mi exprim un sentiment sau să spun o poveste de viaţă, nu-mi propun un gen anume. Mă folosesc de abilităţile mele de muzician şi de instrumentele pe care le am la îndemînă, iar ceea ce iese de cele mai multe ori este un „daydreamin“...

Pe site aţi postat un statement care vorbeşte despre lume ca despre un loc minunat şi despre lucrurile mărunte care te pot face fericit; cu toate astea, nu crezi că există (şi) multă suferinţă în lume?

Cu siguranţă lumea e plină de suferinţă, dar eu aleg să cînt despre cealaltă realitate, adevărata noastră realitate, care nu e aici, ci undeva acolo, în Univers. Ştii, fierul care se găseşte în organismul nostru, oamenii de ştiinţă au descoperit că provine din praful intergalatic rezultat din nucleul exploziilor stelare. Sîntem făcuţi din stele – nu găseşti acest lucru uimitor!?

Fireşte că trecem prin multe suferinţe şi avem multe răni nevindecate, dar ocazional, atunci cînd avem momente de fericire, întrezărim ceva din adevărata noastră realitate. Lumea e plină de mizerie şi nedreptate, dar ce-aş putea eu face?! Nu pot controla asta, şi atunci încerc măcar să nu sporesc răul din jur. Suferinţa m-a făcut ceea ce sînt, însă eu încerc, prin muzica mea, să dau speranţă, să aduc calm şi încredere în momentele fericite pe care le putem atinge. Cînd cineva vine la mine să-mi spună că un cîntec de-al meu l-a ajutat într-un moment anume, asta mă face fericit. Despre asta e muzica! Şi pe mine m-a ajutat muzica în clipe grele din viaţa mea şi, dacă pot avea un astfel de efect benefic asupra altcuiva, atunci merită să cînt mai departe.

De ce-aţi ales totuşi acest titlu pentru album?

Cîntecul omonim vorbeşte despre un băiat şi o fată care s-au găsit pe Internet, dar nu rămîn împreună pentru că nu pot trece peste faptul că oricînd poate exista cineva mai bun; Internetul le oferă posibilitatea unui număr infinit de relaţii... Este un semn al alienării, dacă vrei. Astăzi nu e suficient să fii un bun familist, să excelezi în meseria ta, să poţi călători etc., astăzi toţi vrem să fim bogaţi şi celebri, să ajungem ca Madonna... Dar eu cunosc oameni care aveau toţi banii din lume şi care, în cele din urmă, s-au sinucis. Iar asta pentru că bogaţia şi celebritatea nu sînt suficiente, e nevoie să te simţi împlinit şi la nivel spiritual. Descoperirile ştiinţifice, progresul tehnologic, secularizarea au făcut viaţa mai uşoară, dar nu neapărat mai bună. Există azi un anume vid spiritual în lume, de aceea eu cred că oamenii vor redescoperi tot mai mult religiile.

Care e ultimul album care te-a entuzismat?

Hot Fuss de la The Killers. Au versuri bune, vocea tipului este specială, iar cîntecul „Andy, You're a Star“ mi se pare extraodinar prin felul în care surprinde vîrsta adolescenţei.

Ce citeşti?

În special romane poliţiste; mi-a plăcut însă foarte mult ultimul roman al lui Douglas Coupland, *The Gum Thief;* i-am citit cu plăcere şi *All Families Are Psychotic.*

a consemnat Marius CHIVU

PUBLICITATE

MNaR
MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ AL ROMÂNIEI
Calea Victoriei 49-53, Bucureşti
www.mnar.arts.ro

• *Galeria de Artă Veche Românească*
• *Galeria de Artă Românească Modernă*
• *Galeria de Artă Europeană*

PUBLICITATE

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Corp la corp

● **Isabelle Queval, *Le corps aujourd'hui*, Gallimard, Paris, 2008.**

Între corpul imaginat, visat, dorit şi corpul real, omul de azi trăieşte tensiunea unei încleştări, a unei lupte, în care face apel la toate mijloacele posibile pentru a obţine un control cît mai desăvîrşit asupra modelării unui „corp raţional", perfect instrumentalizat. În opinia cercetătoarei Isabelle Queval, tocmai acest multiplu efort de „raţionalizare" a corpului constituie specificitatea corpului contemporan.

Începînd cu anii '70 corpul devine „le plus bel objet de consommation". Astăzi, cel puţin în spaţiul occidental de care se ocupă această carte, lucrurile au ajuns mult mai departe faţă de această formulare a lui Baudrillard. Chiar mai departe decît imaginaţia noastră.

Devenit obiect al unei adevărate producţii, corpul uman este perfecţionat, modificat, reparat, – la limită – creat, fiind ţinta predilectă a noilor tehnologii de vîrf. E imposibil de înţeles începutul mileniului trei, fără a evidenţia rolul actual atribuit corpului. Într-o societate golită de – spune autoarea – „transcendenţe" religioase, politice, sociale, dispersia individualistă conduce la necesitatea ca fiecare să o scoată la capăt pe cont propriu, să poarte singur responsabilitatea pentru traseul luat de destin, spre reuşită sau spre eşec. De aici iluzia că totul este posibil, că totul este permis, că eşecul poate fi eliminat din cîmpul posibilităţilor prin manevre tehnico-ştiinţifice. Individul devine responsabil de evoluţia corpului său, avînd la dispoziţie nenumărate opţiuni de îngrijire, tratare, modificare, de asumare sau de respingere a conturului său vizibil.

Oboseala, boala, îmbătrînirea, moartea încetează să mai fie trăite ca fenomene naturale şi devin tot atîtea insuportabile chipuri ale eşecului. Corpul, în stricta lui materialitate, devine singura imagine semnificativă a individului concentrînd asupra sa toate mărcile identitare înscrise la diverse niveluri, de la logo-urile de pe haine la configuraţia genetică.

Multă vreme considerat plin de mistere, supus durerilor de tot felul, fragil şi trecător, corpul face în ultimul timp obiectul unei adevărate revoluţii. Din ce în ce mai bine cunoscut datorită progreselor medicinei, corpului i se cere astăzi să ofere explicaţiile ultime pînă şi pentru imaginaţie, memorie, plictiseală, dorinţă, sentimente, spiritualitate. Nu trece nici o săptămînă în care să nu apară în vreo revistă de neuroştiinţe cîte o nouă descoperire legată de cartografierea personalităţii umane în atotexplicatorul atlas cerebral. Moda de a căuta o cauzalitate corporală pentru toate disfuncţiile psihologice este dublată de o medicalizare fără precedent a existenţei. Tratamentele se revarsă din spitale şi invadează toate compartimentele existenţei, cu ambiţia de a o „igieniza".

Astăzi, pentru a fi onorabil, corpul trebuie să fie sănătos, suplu şi sportiv. Cosmeticele devin dermocosmetice, alimentele, dincolo de isteria *bio,* trebuie să fie „îmbogăţite" cu magicul Omega 3, vitamine sau mai ştiu eu ce fibre miraculoase. Practicile sportive „de întreţinere" proliferează, se diversifică, se individualizează, de *bon ton* fiind antrenorul personal. Cu atîtea mijloace la dispoziţie, dacă eşuezi în competiţia pentru *look,* eşti culpabil. Dacă eşti bolnav, urît sau gras, tu eşti singurul vinovat. Sloganul „Corpul tău nu uită nimic" îţi aminteşte că orice exces lasă o urmă, o pată, o fisură. Edificarea imaginii personale, sculptarea propriului corp dobîndesc nu doar o valoare estetică, ci şi morală. Noul moralist este medicul, el se vrea unicul deţinător al reţetelor de viaţă (din ce în ce mai) lungă şi (perfect) sănătoasă. Pentru că obsesia timpurilor noastre este de a fi „în formă", sîntem invitaţi să trăim în conformitate cu o paradigmă medico-sportivă.

Fără să ne dăm seama, viaţa noastră devine program. Mai mult decît atît, în curînd va putea fi programată prin manipulare genetică înainte de naştere. E un fapt banal că astăzi artificializarea vieţii umane, aşa cum este ea proiectată deja în laboratoare, depăşeşte toată literatura *science-fiction*. Iată doar un exemplu, nu cel mai spectaculos, cel al exoscheletului.

Imaginat după modelul „armurii" crustaceelor, scheletul extern este o structură articulată, făcută din metal sau plastic, pusă în mişcare de muşchi artificiali fixaţi pe principalele segmente ale corpului. Pus în mişcare de această maşinărie, corpul uman devine capabil de noi performanţe. Individul nu mai cunoaşte oboseala, poate mărşălui ore în şir cu senzaţia că are rucsacul gol, deşi e încărcat cu o greutate de 35 de kilograme, la care se adaugă cele 40 ale „combinezonului". Deocamdată testat ca echipament militar pe soldaţii americani, dispozitivul ar putea fi aplicat în viitor pentru a masca diverse forme de handicap motor.

Atletul sud-african Oscar Pistorius s-a născut cu o malformaţie rară la picioare (lipsa osului peroneu). În urma unei operaţii complexe de protezare, el a hotărît să participe la Jocurile Olimpice de la Pekin din acest an, dar Federaţia internaţională de atletism i-a interzis să concureze „avec les valides". Motivul? Suspiciunea că proteza sa de ultimă generaţie i-ar furniza un... „avantaj". Să ne mai mirăm?

Cosana NICOLAE

campus graffiti

Cine seamănă vorbe culege voturi

– despre talk-show-ul american –

Nu este un secret faptul că diversele modalităţi de dialog şi formule de comunicare constituie un subiect de studiu pentru domenii dintre cele mai variate, de la lingvistică şi retorică, pînă la ştiinţe politice, finanţe sau macroeconomie. Din punct de vedere teoretic, conversaţiile irelevante *(cheap talk)* sau, într-o formulă plastică românească, vorbele aruncate în vînt, reprezintă, la rîndul lor, un obiect de studiu pentru cei preocupaţi de felul cum interlocutorii transmit idei ce nu afectează direct nivelul utilitar al informaţiei. Un exemplu perfect din acest punct de vedere este ceea ce poartă numele de *talk show* sau *chat show*. O formulă proeminentă de radio şi de televiziune, acest tip de emisiune cu moderator şi public construieşte o realitate televizată, într-un stil specific şi cu strategii precise. Un *talk show* oferă un spaţiu distinct de reprezentare socială unde sînt promovate, uneori pieziş, noţiuni ca democraţia, formarea identitară sau politica diferenţelor sociale. În cazul Statelor Unite, acest mod de a comunica ţine de modelul adunărilor orăşeneşti, arene participative ce au permis oamenilor de rînd accesul la discuţii ca într-un fel de „poiană a lui Iocan". Replicînd un astfel de spaţiu performativ, emisiunile în cauză *(entertainment-oriented talk shows* sau *e-talk shows)* au pornit de la idealul de a promova, pe calea undelor, libertatea de exprimare garantată de Primul Amendament la Constituţia Americană. În prezent, la una din extreme se plasează Oprah Winfrey, care are în spate un adevărat imperiu mediatico-filantropic. Ironizat adesea în mediile universitare pentru pretenţiile intelectuale, show-ul găzduit de Oprah are scopul declarat de a „ilumina masele", prin dimensiunile sale serioase, autoeducative şi de reformă socială. La celălalt pol, nu mai puţin ironizat, se situează Jerry Springer. Emisiunea sa, de o ininteligibilitate agresivă, privilegiază dimensiunea tabloidă, carnavalescă, scatologică, derizorie şi umilitoare a existenţei. Libertatea de care vorbeam mai sus se exprimă uneori aici prin scaunele pe care şi le aruncă în cap invitaţii, stimulaţi din plin să-şi manifeste exhibiţionismele emoţionale.

Dacă le privim din punctul de vedere al impactului, aceste emisiuni oferă posibilitatea de a analiza mecanisme lingvistice şi relaţionale care produc şi pun în circulaţie sensuri largi. Discuţiile fără scop de la *talk shows* (unele retransmise şi în România) oferă o formă de comunicare pură şi simplă – pură prin faptul că nu are nici un impact direct, iar simplă prin faptul că nu mobilizează idei ascunse sau sensuri sofisticate. Dincolo de momentele de divertisment cu orchestră sau de revista presei, majoritatea promovează discuţia neasumată şi fără rezultat, într-un dialog care devine un joc fără relevanţă. În joc nu există o valoare de credibilitate, interlocutorii nu se atacă unul pe altul, nu se educă reciproc şi nu oferă garanţii, ei pur şi simplu stau de vorbă. Poate că spun adevărul, dar poate că nu. Poate se cred unul pe altul, dar poate că nu. În scopul de a păstra iluzia spontaneităţii, moderatorul nu se poartă ca o persoană care ştie mai multe dinainte, ci reacţionează ca şi cum ar face parte din public. Comunicarea se păstrează la un nivel echilibrat şi constă dintr-o serie de afirmaţii sau mici anecdote din partea invitaţilor în cauză, pe care gazda le aprobă, ceea ce suscită mai departe o nouă serie de poveşti şi motivează din nou o formă de aprobare. Dacă se spune prea mult sau dacă se aprobă prea mult şi prea devreme, se strică echilibrul conversaţiei, care seamănă cu o formă prestabilită de negociere. Orice informaţie de tip esenţial lipseşte, fiind dealtfel presupusă din start, aşa că nu e cazul să fie adusă în discuţie. Deşi un nivel minim de politeţe pretinde ca interlocutorii să vorbească unul după celălalt, aici se permit replici simultane, pentru ca astfel simetria „democrată" a dialogului să se păstreze.

Potenţialul mass-media de a influenţa politica americană este considerabil, deşi nu s-a determinat pînă acum cu precizie în ce măsură prezenţa candidaţilor la diversele *talk shows* influenţează cu adevărat votul ulterior. În 1960, Richard Nixon a inaugurat metoda de a-şi arăta „faţa umană", cînd a fost filmat interpretînd în direct o piesă la pian. În campania prezidenţială din 1992, Bill Clinton şi-a curtat votanţii tineri, cîntînd la saxofon într-un *talk show* şi apărînd la MTV. În siajul acestor experienţe, candidaţii din 2007-2008 au mizat intens pe *talk shows*, chiar împrietenindu-se cu diverşii moderatori. Astfel, naţiunea a fost pusă la curent în privinţa evoluţiilor electorale, prin parodiile lui Jon Stewart (The Comedy Channel), monologurile lui Jay Leno de la *The Tonight Show* (NBC) sau comentariile lui David Letterman de la *The Late Show* (CBS). Fireşte că moderatorii s-au justificat prin faptul că ei nu fac nici un fel de politică şi sînt interesaţi doar de *rating*. Pentru Oprah Winfrey, care cîndva, într-o zi oarecare, a donat cîte o maşină tuturor spectatorilor de la emisiune, priorităţile programului său, potrivit site-ului oficial, sînt „de a transforma viaţa oamenilor, a-i face pe telespectatori să vadă lucrurile altfel şi a aduce fericirea şi o senzaţie de mulţumire în fiecare locuinţă". Renunţînd la misiunea apolitică, după cincisprezece ani de carieră, Oprah a început în anul 2000 să ia interviuri candidaţilor prezidenţiali de atunci, Al Gore şi George W. Bush. Acum a continuat cu prezenţe ca Michelle şi Barack Obama sau Cindy McCain. Discutăm de spectatori şi telespectatori ale căror interese nu sînt neapărat politice şi care nu se uită prea mult la ştiri, dar la care politicienii se opresc pentru că acesta este modul cel mai substanţial prin care pot avea acces la potenţiali votanţi. Prin urmare, în afară de conversaţiile de substanţă de la *Meet the Press,* emisiunea de duminică dimineaţă de la NBC a regretatului Tim Russert (înlocuit acum de Tom Brokaw), este bine ca oricare dintre candidaţi să facă un circuit pe la majoritatea emisiunilor de varietăţi din fiecare seară. Nimeni nu merge la moderatorii de după miezul nopţii *(Late Late Tonight Shows),* cum ar fi Craig Ferguson, Jimmy Kimmel sau Conan O'Brian, deşi şi aceştia continuă cu discutarea problemelor la zi din *show biz* şi politică. Dar la ei criteriile cenzurii devin mai laxe în privinţa glumelor despre rasă, clasă sau orientare sexuală. În rest, candidaţii pot fi siguri încă din start că „vorbele în vînt" îi protejează de întrebări acide şi aşa au şansa de a se prezenta într-o lumină favorabilă şi a nu se face de rîs în nici un fel. Pe de altă parte, avînd în vedere audienţa largă a acestor emisiuni, moderatorii ştiu că nu îşi vor aliena publicul prin întrebări dure şi orientate către subiecte sensibile sau dezbateri partizane.

Chiar dacă un candidat prezidenţial ajunge pe scenă, nu există nici un motiv pentru care emisiunea în cauză să renunţe la nivelul său de ironie obişnuit. Astfel, de exemplu, David Letterman a invitat-o pe Hillary Clinton şi i-a parodiat mimica, promisiunile electorale şi relaţia cu Bill Clinton, în perioada în care acesta făcuse gafa de a le cere jurnaliştilor să o ierte pentru incongruenţe, pentru că are o vîrstă şi a obosit-o campania electorală. Cu toate acestea, avînd în vedere premisa comică a emisiunii, Hillary s-a amuzat, departe de întrebările corozive ale reporterilor, ca şi de analizele ostile şi partizanatul diverselor publicaţii.

Studiile au arătat însă că aceste discuţii, deşi în ultimă instanţă fără substanţă, au consecinţe semnificative pentru atitudinea şi comportamentul votanţilor. Majoritatea indivizilor se bazează pe scurtcircuitări ale informaţiei sau pe date euristice, pentru a înţelege lumea politică. Privitorii cei mai puţin interesaţi de politică vor fi şi cei care vor evita cel mai des să se expună la informaţii din acest domeniu. Accesibilitatea la detalii factuale, în speţă felul în care ştie să se facă plăcut un candidat, mai ales cînd acceptă glumele făcute pe seama sa, îi face pe votanţii neinformaţi să aleagă în ultimă instanţă pe cine votează. Prin urmare, spre deosebire de privitorii interesaţi şi informaţi în ale politicii, ei acceptă informaţia primită nediscriminatoriu, în absenţa unui fundament pe care să-şi consolideze opiniile. Comparativ cu programele de ştiri sau dezbaterile politice tradiţionale, *e-talk shows* fac accesibilă informaţia politică, accentuînd pe personalitatea candidaţilor, fără a compara poziţii politice, ideologii sau elementele partizane obişnuite prin care se încearcă de obicei să se facă recognoscibil programul unui partid sau al altuia. Programele cu moderatori şi public (stimulat să aplaude şi să rîdă de aplauzele şi rîsetele din regia de emisie) fac ca principiul simpatiilor personale să rămînă cel mai stabil.

Marius CHIVU

feedbook

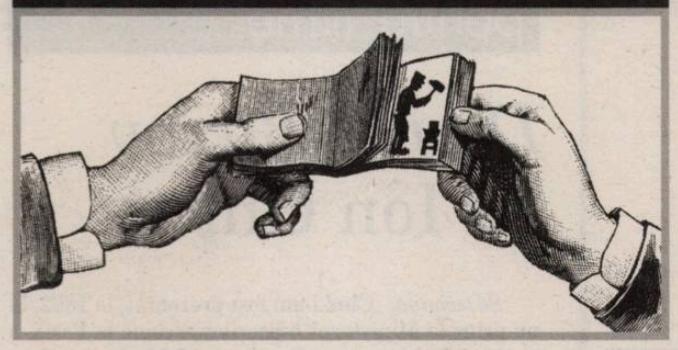

Feminităţi ilicite

● ***Tovarăşe de drum. Experienţa feminină în comunism*, coordonatori Radu Pavel Gheo şi Dan Lungu, Editura Polirom, 2008.**

Cărţile care reconstituie cotidianul şi viaţa privată în comunism se pot număra pe degetele de la o singură mînă. S-a scris memorialistică, s-au făcut explorări, există chiar cîteva încercări de istorie orală şi ceva literatură, plus marele film al lui Cristian Mungiu, dar viaţa în comunism e departe de a-şi fi epuizat resursele de impresionare. O arată din plin proiectul scriitorilor Radu Pavel Gheo şi Dan Lungu care au invitat 17 scriitoare de vîrste diferite (născute între 1933 şi 1979) să scrie despre experienţa lor, ca femei, în comunism. Cei doi coordonatori ai cărţii au pornit de la ideea că regimul totalitar le-a rezervat femeilor experienţe diferite, mai complexe şi deseori mai traumatizante decît cele ale bărbaţilor. Suprapus modelului tradiţional de organizare a societăţii, în care responsabilităţile gospodăreşti, de creştere şi de educare a copiilor reveneau aproape în totalitate femeii, modelul socio-politic egalitarist comunist nu făcea decît să sporească atribuţiile femeii, impunîndu-i un triplu statut: soţie gospodină, „om al muncii socialiste" şi „tovarăşă de luptă". Casa, fabrica/uzina şi, uneori, unitatea militară erau tot atîtea locuri în care femeile aveau dreptul şi obligaţia de a creşte şi a întreţine familia, ţara şi partidul. Mai mult decît atît, decretele 770 din 1966 şi 441 din 1985 care interziceau avortul au reprezentat pentru femei o permanentă sursă de teroare. Conchid cei doi antologatori: „Supravegheate, arestate, condamnate la închisoare sau ucise în urma unor avorturi clandestine, ele deveneau cobaii unui experiment demografic şi subiectul unor umilinţe teribile. Deşi s-au făcut diverse estimări, nu se va putea şti niciodată cu certitudine cîte femei au murit în urma decretelor amintite". Cifra vehiculată este de 10.000.

Cele 17 texte, de dimensiuni, tonalităţi şi valori documentar-literare diferite, departe de a epuiza demersul experienţei de gen, reconstituie, ca un puzzle cu piese mărunte şi gri, viaţa femeilor de atunci, cu sacrificiile (mari) şi satisfacţiile (mici) cotidiene. Unele rememorări sînt mai grave, au dramatism şi denotă o anume încrîncenare (Ioana Ocneanu-Thiéry, Doina Ruşti) sau amărăciune bine temperată (Rodica Binder, Sanda Cordoş, Iulia Popovici, Mihaela Ursa), altele sînt texte cumva disimulate, scrise cu autoironie şi cu umor (Adriana Babeţi, Alina Radu); unele sînt fragmente de jurnal (Carmen Bendovski şi Adriana Bittel), scrisori deschise (Nora Iuga), interviuri (Mariana Codruţ), altele, mai analitice, se apropie de reflexivitatea eseului (Simona Sora, Otilia Vieru-Baraboi) sau, dimpotrivă, sînt încărcate de un lirism nostalgic (Cerasela Nistor). În, poate, cel mai echilibrat text din carte, Simona Popescu surprinde foarte bine o anume contradicţie a perspectivei rememorării comuniste prin expresia „rîsul de milă": „Sînt multe lucruri pe care, dacă le-aş invoca, m-ar pufni rîsul. Dar sînt şi multe lucruri în preajma cărora rîsul n-ar avea ce să caute (nici măcar ăla amar)". Împreună însă, aceste confesiuni şi rememorări se armonizează şi au forţa adevărului care impresionează, creează empatie şi te revoltă. Dincolo de alimentele raţionalizate (în magazine nu se găseau decît conserve de peşte, oase afumate şi creveţi uscaţi), temele recurente, prezente în fiecare text, sînt cele legate de dificultatea igienei (frigul, lipsa apei calde, a vatei, a săpunului şi a hîrtiei igienice), improvizarea cochetăriei (chiloţii tetra, remaierea ciorapilor, uniformele hidoase, lipsa materialelor textile şi a cosmeticelor –, zahărul şi berea erau alternative la fixativ, iar deodorantele Fa şi Rexona erau mărfurile de contrabandă cele mai numite/rîvnite) şi, deasupra a toate, sexualitatea interzisă şi/sau batjocorită – controalele ginecologice forţate, lipsa mijloacelor contraceptive şi a medicamentelor, metodele clandestine, primitive şi riscante, de avort. Scrie Otilia Vieru-Baraboi într-unul dintre cele mai puternice texte din carte: „Numărul fetelor «deflorate» oferea partidului un rezultat estimativ al intensităţii activităţii sexuale ilicite, în afara familiei. Religia şi partidul erau aici pe aceeaşi frecvenţă: femeia nu trebuia să se împreuneze decît pentru a procrea. Restul era perversiune burgheză"; sau: „În comunism, avortul subteran era poate singurul mod de disidenţă exclusiv feminin. Un gest sinucigaş, prin care umanitatea însăşi îşi recăpăta integritatea. Femeia uzurpa opera partidului mutilîndu-se, clădind astfel visul propriei libertăţi cu sînge din sîngele său, cu carne din carnea sa, redînd vieţii dreptul la moarte".

Adriana Babeţi descrie, în cel mai plin de umor şi absurd text al cărţii, „sarsaneliada" femeii-asin, a gospodinei-cal, rolul şi importanţa sacoşei şi a căratului în comunism. Astfel, istoria este percepută prin trecerea de la coşul de nuiele, la sacoşă, apoi la punga de plastic, trecere marcată de martiriul cozilor la alimentare şi cărăuşiile cu provizii şi lemne dintr-un cartier în altul, prin frig şi beznă. Anamaria Beligan aminteşte masa de bucătărie pe care o moaşă făcea, pentru două cartuşe de Kent, chiuretaje fără anestezie şi cu instrumente dezinfectate la flacăra aragazului (cartea oferă un mini-inventar al metodelor barbare de avort clandestin), pentru ca Doina Ruşti să surprindă tot absurdul şi umilinţa femeii în faţa ginecologilor patriei în, poate, cel mai dur text din volum, text care se deschide cu fraza: „Prima oară am fost la ginecolog imediat ce-am început armata". De altfel, sexualitatea şi armata („cazemata numită Maternitate" – Simona Sora) reprezintă în această carte cele două experienţe extreme ale femeii căreia comunismul îi luase „dreptul la feminitate" (Simona Popescu). Mai mult decît un „atentat la feminitate", comunismul îşi apropriase corpul femeii şi, la nevoie, îl folosea împotriva ei.

Cele 17 autoare se raportează uşor diferit la trecut, iar încărcătura emoţională variază în funcţie de experienţă, personalitate şi chiar talent. Mai apropiate de document sau de literatură, profund personale, dar lăsînd loc şi consideraţiilor sociologizante ori referinţelor livreşti, pendulînd între evocarea unor episoade semnificative sau doar a întîmplărilor mărunte şi a detaliilor cotidiene, toate autoarele vorbesc, în fond, despre acelaşi lucru: chinul de a fi femeie între frustrarea interzicerii intimităţii şi eforturile feminităţii ilicite. Deopotrivă mărturie, radiografie şi exorcizare a trecutului marcat de supravegheri, lipsuri şi umilinţe, *Tovarăşe de drum* este un omagiu în gri adus femeii, adevărata eroină a epocii de aur.

Dilema veche vă recomandă

● O petiţie. Una mai specială. Petentu' român conectat la Internet solicită aducerea în ţară, pentru un concert, a trupei AC/DC (vezi http://www.petitieonline.ro/petitie/aduceti_ac_dc_in_romania-p28041044.html). Semnez. Ceea ce vă recomand şi dumneavoastră. (Mircea Vasilescu)

● *Trebuie* să citiţi „Enţiclopedia encarta" a Luizei Vasiliu din nr. 191 al *Suplimentului de cultură,* pentru că este una dintre cele mai frumoase scrisori pe care le va fi primit Radu Cosaşu – aceasta este semnată „de la amica inexistentă a fiului inexistent": „Îi scrieţi fiului inexistent, răspunzîndu-ne, şi lui, şi mie, la cumplita întrebare «Dar pe ce lume trăiaţi?», arătîndu-ne, cu delicateţea hotărîtă care vă caracterizează atît de bine, că secretul supra-vieţuirii este autoironia şi înţelegerea faţă de instabilitatea stăruitoare a propriei fiinţe". O scrisoare cu „va urma"! Şi, în acelaşi context „cosaşian", nu rataţi nici unul dintre cele mai bune filme actualmente pe ecrane: *Fratele meu e fiu unic,* al italianului Daniele Luchetti; a fost anul trecut în selecţia „Anonimul"-ui. (Alex. Leo Şerban)

● O pagină cam năucitoare în *22* de săptămîna trecută (5-11 august), „Fericit ca un islandez", reportajul unui ziarist englez în ţara aceea – „un bolovan de lavă subarctică" –, campioana mondială pe 2007-2008 în ceea ce priveşte bogăţia economică, sănătatea şi educaţia, cu cea mai ridicată speranţă de viaţă a bărbaţilor, fără bodyguarzi, cu o criminalitate aproape inexistentă. „De ce există atîţia artişti în Islanda?" „Ca să nu înnebunim!", răspunde un pictor abstract, dar bine cunoscut în lume, Haraldur Jonsson... Cum adică? „Da, ca să ţinem bestia la distanţă." Care bestie? „Islanda, cu natura ei de-o brutalitate teribilă"... Şi dacă cei fericiţi ştiu mai bine decît noi, amărăştenii, ce este o bestie? (Radu Cosaşu)

● Dublul album *History, Mystery* al lui Bill Frisell, unul dintre cei mai buni şi mai prolifici chitarişti de jazz ai momentului – a lucrat cu Pat Metheny şi cu Jan Garbarek şi a compus coloane sonore pentru filmele mute ale lui Buster Keaton. Conceptual şi introspectiv („A Momentary Suspension of Doubts" este titlul unei compoziţii), înregistrat împreună cu un octet de coarde, sofisticat orchestrat, *History, Mystery* este considerat unul dintre cele mai ambiţioase albume ale lui Frisell. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Utopie

● ***Nu te pune cu Zohan / You Don't Mess with the Zohan* (SUA, 2008), de Dennis Dugan.**

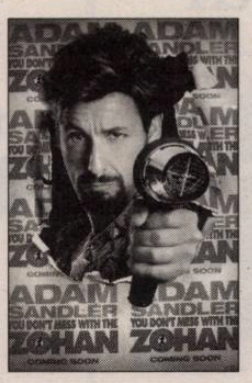

Nu te pune cu Zohan începe ca o parodie de film cu superspioni. Adam Sandler joacă rolul unui James Bond al armatei israeliene, pe numele lui Zohan, iar John Turturro joacă rolul unui redutabil terorist palestinian, supranumit Fantoma. Calităţile lor de luptători sînt evidenţiate de regizorul Dennis Dugan printr-o serie de hiperbole împrumutate din limbajul desenului animat. De exemplu, Fantoma îşi începe ziua de lucru spărgînd două ouă într-un pahar şi bînd cei doi pui vii care ies din ele. La rîndul lui, Zohan poate demonta arma din mîinile unui terorist în mai puţin timp decît îi ia acestuia să apese pe trăgaci. Dacă teroristul apucă totuşi să tragă, Zohan poate prinde glonţele din zbor; dacă are mîinile ocupate, îl prinde cu *nara.* Atacat cu pietre de un grup de femei şi copii, pe o stradă din Beirut, Zohan prinde toate proiectilele şi, în cîteva secunde, face din ele o jucărie pe care i-o aruncă înapoi unei fetiţe. Căci (după cum am aflat un pic mai devreme, din conversaţia lui cu părinţii săi) marele războinic e de fapt un om al păcii; în adîncul inimii, el nu-şi doreşte altceva decît să lucreze într-un salon de coafură. „Eşti prea bătrîn ca să mai rişti. Alege siguranţa: rămîi în armată" – îl sfătuiesc părinţii. „Dar am luptat atîta!" – se lamentează el. „Cînd o să se termine?" La care mama lui îl linişteşte: „Se luptă de 2000 de ani – nu mai poate dura mult". Acest schimb de replici – demn de Woody Allen – e primul semn că filmul nu e atît de infantil cum pare. Sau, chiar dacă e, are ceva din talentul copiilor de a veni pe neaşteptate cu cîte o observaţie care pune într-o lumină proaspătă, frapantă, un adevăr de care adulţii civilizaţi sînt prea tociţi ca să se mai sinchisească, sau pe care preferă să nu-l bage în seamă. Atunci cînd un arab stabilit la New York i se plînge unui israelian care locuieşte de cealaltă parte a străzii că „americanii ne cred pe toţi teroriştii", israelianul îi răspunde că „şi noi avem probleme, pentru că ne confundă cu voi" – şi, pentru o fracţiune de secundă, grozăvia fratricidă a vrajbei lor devine enorm de evidentă. Iar atunci cînd un arab (tot american) îi spune în glumă unui prieten de-al său, tot arab, că, dacă nu l-ar cunoaşte, nu prea ar vrea să stea lîngă el în avion, omenirea pare dintr-odată un pic mai sănătoasă la cap. Soluţia pe care o sugerează filmul – toată lumea să se mute în America – nu e tocmai practică, dar asta nu înseamnă că filmul bagatelizează conflictul arabo-israelian. *Nu te pune cu Zohan* e o utopie – una în care bunele sentimente sînt asezonate cu destule glume porcoase încît să nu pară insipide.

Adam Sandler face comedie groasă, dar are grijă s-o epureze de agresivitate – adică de mîrlănie. Joacă foarte bine cartea candorii. Principalul efect special al filmului e umflătura din prohabul lui: e atît de mare încît spectatorul e conştient aproape în permanenţă de existenţa ei – e practic un personaj secundar; atunci cînd Zohan dansează (ceea ce face tot timpul), e greu de spus dacă dă din ea sau dacă ea dă din el. Poanta e că nu e la fel de mare ca inima lui. Ajuns în America (după ce-a dezertat), Zohan îşi găseşte de lucru într-un salon de coafură de pe trotuarul greşit al unei străzi pline pe-o parte de buticuri israeliene şi pe partea cealaltă de buticuri arăbeşti. În scurt timp, serviciile lui de coafură şi sex fac furori printre newyorkezele de o anumită vîrstă. Secvenţele în care superman-ul se prosteşte cu şampoane spumante şi furtunuri în spatele scaunului ocupat de o băbuţă sau alta, sau îşi împinge spre ele prohabul cel burduşit, sună urît dacă încerc să le descriu, dar nu cred că actriţele ies din ele umilite. Coafurile pe care li le oferă Zohan le vin bine, iar expresiile lor extatice sînt frumoase. Întreaga chestie e un gag oedipal monstruos, dar nu şi bolnav: e felul lui Zohan – ca un semizeu ce este – de a le da înapoi mamelor din lumea întreagă viaţa primită de la mama lui pămînteancă. Nu există nici un pic de maliţie sau de cruzime – nici un gînd rău – în demersul comic al lui Sandler, nici măcar atunci cînd Zohan şi prietenii lui sărbătoresc o veste bună pasîndu-şi unul altuia, cu piciorul, o pisică vie; chiar şi pe-asta pare s-o facă dintr-un *preaplin* de inimă. Filmul nu e nici pe departe un model de lucrătură cinematografică: trei scenarişti (printre care Sandler însuşi) au contribuit cu idei şi gaguri şi, pe alocuri, rezultatul seamănă mai mult cu o colecţie de scheciuri decît cu o comedie construită. Dar chiar şi tirul împrăştiat, chiar şi poantele care se fîsîie în loc să ia foc contribuie la atmosfera lui tolerantă şi, în termenii lui, filmul nu e lipsit nici de inteligenţă, nici de tact. Dintre filmele lansate la noi în vara asta, e singurul pe care l-aş revedea.

trecerea prin reviste

Criza financiară şi terorismul

Ultimul număr al revistei britanice *Prospect* analizează ca de obicei în amănunt probleme acute de interes global. De exemplu, legat de actuala criză financiară care a început din Statele Unite, revista a organizat o discuţie cu personalităţi din lumea finanţelor şi comentatori ai fenomenelor financiare. În ce fază este această criză şi la ce ne mai putem aştepta, ce măsuri trebuie luate pentru evitarea unei înrăutăţiri? Sînt întrebări pe care revista le pune unor oameni ca George Soros, Anatole Kaletsky (comentator economic la *Times)* sau Martin Wolf (comentator la *Financial Times).* George Soros crede că în ciuda impresiei generale că actuala criză s-ar fi încheiat, ea se manifestă în continuare şi că problema creditelor imobiliare, deşi pe jumătate încheiată în Statele Unite, este de abia la început în Marea Britanie. El consideră că sistemul financiar a fost deja grav afectat, că măsurile luate pînă acum nu duc la o revenire şi că încetinirea economiei s-ar putea transforma în recesiune din cauza creşterii preţului la energie şi alimente. Anatole Kaletsky e de acord cu George Soros că inflaţia este cel mai alarmant element care s-a adăugat în ecuaţia crizei, dar observă că deocamdată băncile europene nu recunosc pierderi similare celor din Statele Unite. Martin Wolf crede că fenomenul încetinirii economiei globale va mai dura chiar dacă nu se va transforma într-o recesiune. Wolf e de părere că există deja o reacţie destul de puternică împotriva industriei financiare care poate determina reglementări mai stricte. George Soros recunoaşte că industria financiară a crescut excesiv în ultimii 25 de ani, dar că această eră s-a încheiat. Anatole Kaletsky crede în schimb că sistemul financiar internaţional poate face faţă testului la care e supus şi observă că pînă acum managerii instituţiilor financiare nu au devenit şoferi de taxi şi că preopinentul său George Soros a cîştigat chiar o mulţime de bani în anul 2007.

În acelaşi *Prospect* Jason Burke analizează influenţa de care se mai bucură Osama Bin Laden şi apropiaţii săi în Al-Qaeda şi în lumea musulmană în general. Autorul (specialist în problemele Orientului Mijlociu, unde a călătorit mult în ultimii ani) vorbeşte de un declin de popularitate al liniei impuse de Bin Laden şi de ideologul Al-Zawahiri. Burke observă că apelurile la arme din partea Al-Qaeda nu se mai bucură de atenţie. El crede că după ani de zile de violenţe şi stagnare economică, cei mai mulţi oameni din zonă sînt gata să uite de Jihad şi să se reîntorcă la o realitate mult mai prozaică. Iar „pachetul" oferit de Al-Qaeda nu mai este motivant, crede analistul care atrage atenţia şi că perspectiva de a trăi sub legea islamică pare mult mai proastă acum decît în 1990, atunci cînd talibanii au fost salutaţi de populaţia afgană ieşită dintr-un lung război. Jason Burke are drept argument şi noile poziţii ale unor foşti lideri şi strategi ai organizaţiei Al-Qaeda aflaţi în închisoare care vorbesc despre declinul de popularitate al liniei dure printre militanţii islamici sau despre greşeala de a ataca mai degrabă „inamicii îndepărtaţi" din Vest decît „inamicii apropiaţi", adică regimurile locale considerate corupte şi aservite Occidentului. Jason Burke aminteşte şi că Bin Laden şi Al-Zawahiri au recunoscut deja ei înşişi că au nevoie de mobilizarea unor largi segmente ale populaţiei şi conchide că violenţa spectaculoasă la care aceştia au recurs (atentatele de tipul 11 septembrie) pentru această mobilizare pare să nu mai funcţioneze. **(A. M.)**

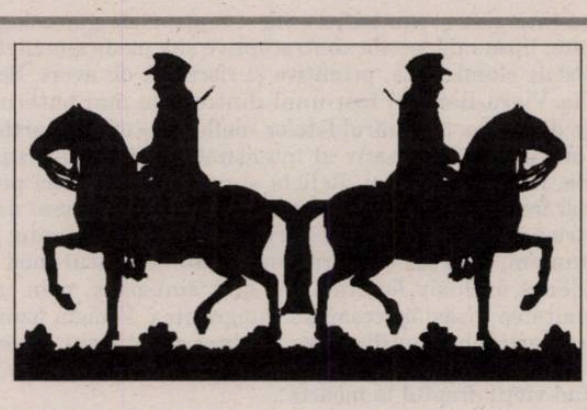

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Pentru un *nu* scurt şi franc

Mă enervează tot mai dens incapacitatea mea de a refuza scurt, franc şi clar, orice ieşire în spaţiul public. Întotdeauna lucrează un demon (atenţie! – clişeu...) care mă obligă să dau detalii, să explic persoanei – cu atît mai mult dacă e necunoscută – de ce-i spun *nu* la ce-mi propune. Desigur, nu-mi scapă cît sînt de caraghios. Ridicolul nu e o piedică serioasă; mă antipatizez în spaţiul public dincolo de ridicol; detest vizibilitatea, noţiune nouă de care mă apăr prost.

Dacă, de pildă, sînt sunat pentru a pune pe hîrtie proiectele mele de viitor, nu pot spune *nu* şi gata; încep, stingherit, să transmit că nu intră în practica scrisului meu, mi se pare bombastic şi pornesc în altă direcţie: sînt superstiţios, de cum pun un titlu la ceea ce este doar în faza de creion, totul piere; demonul mă împinge să adaug ceva şi despre viitor, la care încep să funcţioneze superstiţiile. Persoana mă ascultă, nu închide aparatul, nu mă opreşte, mă asigură de toată înţelegerea ei şi mă potolesc, în fine, formulînd stereotip: „vă mulţumesc pentru gîndul cel bun". Dar nu puteam spune acest „mulţumesc, *nu*...", din capul locului? Mă terorizează ideea că mi-aş jigni interlocutorul prin concizia la care ţin, de altfel, ca la lumina ochilor. Cei mai mulţi nu iubesc concizia, tot aşa cum urăsc ironia. Concizia şi ironia au renume prost, o ştiu, şi nu pot sfida, cu aparatul la ureche, opinia publică. Aleg o politeţe, fie ea mai volubilă, dar, presupun, cît decît umană.

În alte cazuri – cînd nu mi se cere să scriu, doar să intru în emisiune la telefon... – complic şi mai mult, fir-ar să fie: încep prin a-mi încredinţa semenul că nu e un refuz la persoana lui sau a postului, oh, nu... Argumentul cu „practica scrisului" e superflu – e vorba de două-trei-patru fraze despre... Despre Kafka sau Ioan Ovidiu Sabău, despre libertate (în trei minute!?) sau Hitchcock sau Stan şi Bran „la care ştim cît..." Aici, demonul lucrează pervers: îndeamnă la sinceritate cu spumă. Adică – „doamnă, domnule, domnişoară, credeţi-mă... e o problemă strict personală, intimă... nu polemizez cu cei care fac orice ca să ajungă în studioul dvs... îi respect pe toţi cei care au talent pentru asta, fiecare trebuie să-şi cunoască natura talentului... eu nu mă încredinţez decît hîrtiei, fără glas... e un pact, o înţelegere cu mine însumi"... De cîte ori spun: „cu mine însumi", fac un efort să nu intru în autobiografie şi nu intru, dar mă trezesc propunînd persoanei să ne întîlnim oriunde, la o şuetă, între patru ochi, fără magnetofon, fără tehnică, doar o cafeluţă... Caraghioslîcul e frapant: persoana acceptă, ne promitem o şuetă, iar mie, imediat, îmi apare în minte scena în care m-am speriat, prima oară, de o apariţie în public, să fie vreo şase decenii, unul mai obsedant ca altul. Am ajuns să fac din fiecare apel public o şedinţă la Freud, cu trimitere la adolescenţă...? Nu e în ordine, dar scena se ţine după mine, ca tatăl lui Hamlet „noaptea, pe terasă, şoptindu-mi apăsat: «Nu ceda!»" (Am cedat o singură dată, regret, dintr-o slăbiciune pe care o numesc: flagrant delict de importanţă.)

Odată mi s-a întîmplat ceva serios – de fapt, o chestie cam stupidă. După ce am refuzat, fără multe complicaţii autoreferenţiale, peste un minut telefonul a sunat şi persoana m-a rugat s-o scuz. De ce? Fiindcă a uitat să-mi precizeze ce remuneraţie voi primi pentru... şi mi-a spus suma (în euro).

M-a jignit atît de rău încît am fost ironic: „Am toate motivele să ţin la fiecare euro, dar pe mine partidul şi guvernul m-au educat în spiritul dezinteresării materiale". Omul nu numai că nu a rîs, dar a vestit în tot oraşul că am rămas un comunist. Mînat tot timpul de spiritul meu şuetard, de apriga dorinţă de a comunica, l-am sunat, dar nu am dat decît de secretara lui, căreia i-am transmis, atent la fiecare vorbă, că îl rog să mă caute pentru a-i explica limitele tragice ale ironiei; i-am repetat apăsat aceste ultime cuvinte, m-a încredinţat că le-a notat şi „să stau liniştit" – fiinţa era convinsă că vorbeşte cu un nebun. Într-adevăr, boala asta de a explica politicos şi, mai ales, amănunţit un *nu,* mă, oarecum, dezechilibrează.

Scriu toate acestea, acum – alarmat, firește, să nu se înţeleagă că m-aş da modest, nu, „modestia este cea mai puţin antipatică expresie a orgoliului nostru", cum bine a spus nu mai ştiu cine... – deoarece de cîteva zile mă simt dezlegat de acest blestem: am primit un telefon foarte îngrijit de la redactorul unui ziar care, după ce m-a încunoştinţat că a intrat în practica lor, de altfel de inspiraţie occidentală, să pregătească din timp necrologurile unor personalităţi aflate în viaţă, dar grav bolnave, mi-a solicitat cîteva amintiri şi cîteva opinii despre... „cu care ştim că v-aţi cunoscut foarte bine"; i-am îndrugat un *nu* scurt, scîncit de durere – un *nu* hotărît am spus din totdeauna doar războiului –, el a stăruit în detalii: „...şi la *Le Monde* se face aşa şi ştim că citiţi *Le Monde* pînă la dispariţiile de trei rînduri.." *„Nu",* i-am repetat ceva mai dîrz şi pentru prima oară am încheiat convorbirea fără acel stereotip „vă mulţumesc pentru gîndul cel bun".

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Despre Bîrzov de Ion Ghica

Se termină: „Cînd i-am fost prezentat, la 1862, la un prînz la Ministerul Afacerilor Streine la Paris, a stat mult de vorbă cu mine, întrebîndu-mă de o mulţime de oameni pe cari îi cunoscuse şi din cari mulţi trăiau pe atunci, şi mi-a zis: «*Je me rappele avec bonheur des cinq annees que j'ai passé dans votre pays, et tout ce qui lui arrive d'heureux me fait plaisir; je regrette beaucoup que vous n'ayez pas su rendre heureuse la partie de la Bassarabie que le Traité de Paris a donné à la Moldavie. Ce pays, que la solicitude de l'empereur Alexandre et l'empereur Nicolas avait rendu si riche et si prospère, votre administration l'a reduit à la plus complète misère: il arrive tous les jours à Petersbourg des plaintes et des lamentations de la part des habitants d'Ismail et de Bolgrad*». Am raportat atunci aceste cuvinte domnitorului Cuza, zicîndu-i că ele îmi făcuseră mie mare impresiune şi că mi se păreau un rău prognostic pentru viitorul Basarabiei."

Povestea: Bîrzov din Armata Rusă stă în gazdă de distracţii în casa lui Ghica. 1829.

Şmecheriile textului: se ia una bucată personaj umplut cu diverşi sîngereţi şi se îndoapă cu un pic de sălbăticiune în jur. Se descrie relaţia dintre animale.

Emo: „Bîrzof era, cum zice românul, un om cît un munte: înalt, gros şi chipeş, ochi mititei în fundul capului, umerii obrazului scoşi şi nasul numai o fărîmiţă de sfîrc: tipul de mongol cel mai bine caracterizat. După celealalte toate, era şi ciupit de vărsat, şi ciupit aşa de adînc, că în fiecare gropiţă se putea ascunde bobul de mazăre. Născut în Bugeag, fusese însă crescut printre românii de pe malul drept al Bugului, unde tată-său a fost ani mulţi cinovnic la spirtoase şi vorbea româneşte ca apa. Intrat de copil ca piser în cancelaria poliţiei, ajunsese nacealnic şi dobîndise cinul de calejki savetnik, încît, cînd îi vorbeai, trebuia să-i zici cu respect «Vasi-visoko-blagorodie»."

SMS, MMS, virale pentru bloguri: „Timofei, vizitiul lui Bîrzof, luase obicei de îndată ce lăsa pe stăpînu-său la scară de se suia la cărţi, el se ducea în fundul curţii şi se juca cu ursul; se punea la o distanţă afară de lungimea lanţului cu care era legat dobitocul şi tăbăra cu biciul pe dînsul, şi-l bătea, şi-l bătea ceasuri întregi. De trei luni, Moş Martin înghiţea această umilinţă, dar pe mormăite; îşi făcea el planul său de răzbunare, şi într-o zi, cînd începe bătaia biciului, ursul se tot trage încetul cu încetul înapoi, din ce în ce mai aproape de stîlp; cu cît ursul se trăgea, cu atît Timofei înainta, ca să-l poată ajunge să-l bată peste ochi şi peste bot; pînă ce deodată fiara, făcîndu-şi vînt, se repede din toată lungimea lanţului, îl ajunge cu laba, îl trage la dînsul şi-l sfîşie în bucăţi. A strigat bietul băiat cît a putut, dar cine să-l audă tocmai în fundul curţii Cornescului, care era cît un bărăgan de mare!"

Durata lecturii şi tipul de creier: 10 minute pentru creier bullterrier.

Cash şi investiţii: vînătoarea e baza. Şpaga la AVPPS, cabană de vînătoare în Piatra Craiului se rezolvă. Mergem în octombrie?

Personaje: Bîrzov, Boieri, slugi, Ghica ăl bătrîn, cîini, urs.

Mişto: „Boierii noştri pe atunci erau mai toţi vînători mari şi călăreţi vestiţi; le plăceau caii arăbeşti şi ungureşti; aveau poştalioane de cîte şase şi opt cai româneşti iuţi ca zmeii; ţineau prin curţi şi în casă cîni, lupi, urşi, vulturi, corbi, privighetori, cocori, tot felul de păsări şi de lighioane. Ca să nu citez decît cîteva celebrităţi, voi aminti cînii zăvozi (moloşi), cît viţeii de mari, ai lui Grigorie-vodă Ghica, pe care îi hrănea ca să-i puie să se bată pînă la moarte ca urşii. Cînd se dau asemenea spectacole, Bucureştii toţi alergau la Colintina care cum putea, pe jos, călare, în căruţă, în caleaşcă sau în teleguţă; îşi luau merinde de acasă, şi cîmpul de la Obor pînă la Plumbuita părea un bîlci. Emoţiunile cocoanelor erau la aceste lupte tot atît de vii ca şi ale damelor spaniole la luptele de *los toros.*"

Iulia POPOVICI

Iugoslavia – o reconstituire

Aş vrea să am 10 euro pentru fiecare cetăţean al fostei Iugoslavii pe care l-am auzit spunînd că Occidentul a rupt ţara aceea în bucăţi pentru că era prea mare şi prea puternică – m-aş putea face rentieră.

Matjaz. Prietena mea Una, care-i croată din mamă sîrboaică şi tată croat, iar acum îşi face un doctorat la Londra, după ce au acceptat-o la Queen Mary University fiindcă au crezut iniţial că Zagrebul e în UE, era convinsă pînă de curînd că numai sîrbii şi bosniacii (sau, excepţional, concetăţeana ei, Dubravka Ugresic, pe care naţionaliştii au forţat-o la exil în Olanda) pot manifesta atare nostalgice puncte de vedere. Dar Matjaz Pikalo e sloven – scriitor şi *performer* în *Pupilija, Papa Pupilo and the Pupilceks,* o capodoperă de inteligenţă reconstituind un spectacol-cult din Ljubljana anului 1969 (reconstrucţia îi aparţine unuia dintre cei doi guru ai scenei independente a artei slovene, Emil Hrvatin; Emil e croat la origine şi recent şi-a schimbat numele în Janez Jansa, acelaşi cu cel al prim-ministrului sloven, ca parte a unui proiect artistic, rezultatul fiind o derută comunicaţională printre necunoscători). Iar Matjaz, cu tricoul lui cu însemnele Iugoslaviei, trage de el furios: „Uite, asta e tot ce a mai rămas din patria noastră". Cetăţean, acum, al unui stat cu două milioane de locuitori, ieşit pentru prima dată în istorie pe faţa Europei în 1991, Matjaz s-a văzut subiectul şi obiectul unei aprinse dezbateri despre cenzură, cînd un poliţist local l-a dat în judecată pentru că îi folosise, într-un roman, porecla, iar în primă instanţă a şi cîştigat. Pikalo a scăpat, mai tîrziu, de plata a 11.000 de euro, cît cerea păgubitul imaginar, şi a căpătat, în schimb, melancolia după lumea ordonată inventată de Tito.

Mimo. Îmi spune din prima că e iugoslav. Are paşaport danez şi face parte dintr-o companie artistică, Signa, fondată la Copenhaga de o suedeză şi un austriac. Întreb cu multe ocolişuri, din care parte a Iugoslaviei şi mi se răspunde: Mostar (Bosnia-Herţegovina). Mimo şi-a trăit tinereţea într-o ţară despre care de un deceniu încoace i se zice că n-a existat. Are părinţi şi fraţi la Mostar şi s-a întors acolo după 12 ani de rătăciri europene. „Cît staţi?" – l-au întrebat la graniţă nişte băieţi poate că abia născuţi la începutul războiului. „Am stat 29 de ani, pînă cînd m-aţi gonit voi" – răspunde el. Bosnia nici măcar nu e un stat, e Sarajevo şi ceva în jurul lui.

Biljiana. Ei bine, da. Biljiana Srbljanovici respectă regula, e din Serbia. N-a fost niciodată destul de naţionalistă pentru restul naţionaliştilor de la Belgrad, „Trădare!" – au strigat la piesele ei. A plecat la Paris – şi a rămas *„pour un mec"*, actualul ei soţ. Stă în Franţa, scrie texte de teatru în sîrbă şi practică militantismul politic pe căile Internetului. Stă la Paris şi trăieşte în Serbia – forma democratică de agregare a patriotismului.

Arc în timp – la New York, la masa rotundă dedicată dramaturgiei Biljianei Srbljanovici, anul acesta în primăvară, criticul Tom Sellar şi regizoarea Marcy Arlin au şezut singuri şi s-au moderat unul pe celălalt: scriitoarea era la Belgrad, în plină campanie electorală pentru Primăria Capitalei, din partea Partidului Liberal-Democrat. Evident, a pierdut.

Pe *Ljubisa Ristici* nu-l cunosc. Acum cîţiva ani, regizor „alternativ" şi provocator teatral, avea în doamna Miloşevici, Mirjana Markovici, o prietenă mult prea bună. Acum 40 de ani, a lucrat la *Pupilija...,* prietenii lui erau slovenul Dusan Jovanovici şi compania lui, făceau spectacole ireverenţioase şi mişto la adresa politrucilor titoişti. După '91, s-a mutat în politica pro-Miloşevici – avea, pe vremea aceea, cel mai fastuos teatru imaginabil la Belgrad, respirînd o bogăţie suspectă într-o ţară măcinată de război. A devenit un lider al naţionalismului „sîrbii contra restului lumii".

Una îmi povesteşte un paradox – cei mai importanţi doi oameni pe tărîmul artei independente în Croaţia şi, respectiv, Slovenia sînt, primii (Oliver Frljici şi Goran Sergej Pristas, de la revista *Frakcja),* bosniaci, ceilalţi (Hrvatin şi Aldo Milohnici, de la *Maska),* croaţi. În *Pupilija...* e o scenă în care interpreţii sărută, scuipă sau trec indiferenţi pe lîngă două steaguri, al Sloveniei iugoslave şi al Sloveniei independente; în versiunea originală a *performance*-ului, ambele drapele erau ale Republicii Socialiste. „Crezi că *Pupilija...* era, atunci, un spectacol sloven sau unul iugoslav?" – îl bat la cap pe Emil. „Iugoslav, probabil, dar asta n-are nici o importanţă." Pentru cine?

Ljubisa Ristici a văzut reconstituirea *Pupilijei*...la Belgrad, în 2007. Dar deja trecuse vremea cînd era ditamai preşedintele de partid – după ce, în '95, soţia lui Slobodan Miloşevici îi cedase lui şefia JUL, Stînga Iugoslavă Unită, cea mai cruntă, coruptă mişcare iugonostalgică a regiunii. În 2007, nu mai existau nici Iugoslavia, nici JUL, nici prietenii lui de teatru experimental – a mai rămas doar o reconstituire.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

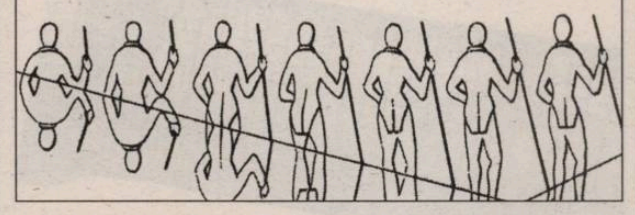

Tradiţii şi exhibiţii de tarabă

Vorbeam, mai demult, despre ştiinţa orăşelelor Toscanei de a-şi evidenţia şi comercializa specificul local. În cazul României, specificul local cel mai la îndemînă, peste care am dat cu toţii încă din excursiile copilăriei, este reprezentat de artizanatul de pe Valea Prahovei. Atît tarabele de la Cota 1400, cît şi cele din jurul Peleşului sau dintre Sinaia şi Buşteni au întrupat, în mintea noastră de copii citadini, esenţa la prima mînă a rusticului autohton. La vremea primelor drumeţii, ideea de kitsch, precum şi cea de autentic erau neconturate. Şi ce putea fi mai frumos decît un uriaş creion cu dungi, din lemn, care nici măcar nu scria, sau un pix roşu aprins, din acelaşi material, cu Abba sau Boney M?

Cu timpul, am înţeles că produsele vîndute acolo nu sînt nici autentice, nici specifice, ci doar kitsch. Meritul lor poate fi – pe lîngă animarea, pur şi simplu, a unei zone altfel destul de lipsite de surprize – acela de indici ai unei pieţe ad-hoc de vacanţă: cu alte cuvinte, trecînd în revistă ce orori se mai vînd pe acolo, putem afla, pe de o parte, ce se mai produce nou în domeniu, şi, pe de alta, de ce mai sînt interesaţi conaţionalii noştri, între două grătare.

E ştiut deja că majoritatea obiectelor vîndute la tarabe se integrează în curentul tradiţionalo-casnic: obiecte despre care, în general, se spune că sînt făcute manual, din materiale naturale – lemn, in, seminţe etc. –, şi a căror utilitate (cel puţin aparentă) se manifestă în cadrul gospodăriei. Se găsesc acolo feţe de masă, mileuri, cuverturi, covoare, coşuri, castroane, suporturi de pîine, de cuţite, tocătoare, tacîmuri... Toate tocmai bune de pus în casele de la munte sau de la ţară ale posibililor consumatori, oameni cu o deschidere uşor domestică către natură (considerată nu chiar din perspectiva ei contemplativă, ci dintr-una mai pragmatică...). Lucrurile respective intră în categoria de „tradiţionale" mai mult forţat şi circumstanţial: datorită contextului în care se vînd şi aşteptărilor publicului consumator, e mai convenabil să le privim drept produse întrucîtva tipice ale meşteşugarilor locali.

Judecînd după acestea, cumpărătorii lor se arată oameni aşezaţi, cu preocupări în mare măsură casnice, dornici să mănînce, să bea, să aţipească... Managerii tarabelor în cauză nu par să gîndească acelaşi lucru: mintea lor mai complicată presupune că aceşti turişti de week-end au şi o viaţă spirituală. Precedentul cuvînt pretenţios nu trebuie să ne poarte cu gîndul spre vreo înclinaţie filozofică sau religioasă prea profundă: persoane ocupate fiind cu bunăstarea vieţii de vacanţă, aceştia (repet, în viziunea tarabagiilor) ar dori o filozofie cît se poate de concentrată şi la obiect, sintetizată în pastile – fie ele lingvistice sau plastice.

În ceea ce le priveşte pe cele lingvistice, au posibilitatea să se delecteze cu binecunoscuta „înţelepciune de plăcuţă" (despre care am scris deja), care le oferă, sub formă de maximă, diverse adevăruri „esenţiale" pe tema lumii, vieţii, amorului... Dacă unele dintre ele sînt dramatice, ba chiar de-a dreptul patetice, altele o cotesc spre latura comică. Tot pe aici pe undeva s-ar situa şi cele cîteva gadget-uri erotice care, nu se ştie cum, s-au strecurat printre decentele şi burghezele accesorii de bucătărie: cel mai răspîndit este un taur de jucărie, mecanic, care-şi iţeşte, dacă-i porneşti mecanismul, sexul, de sub o largă mantie roşie... Pierdut printre tocătoare şi feţe de masă, ai o oarecare tresărire cînd îl zăreşti, neştiind, pentru o clipă, unde să îl localizezi. Apoi, deodată, realizezi că, în fond, nici viaţa de cabană nu poate fi strict gospodărească, şi nu se reduce doar la fripturi şi mici: îşi cere fireştile drepturi, cît şi distracţii...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Gigantul solitar

Moartea lui Alexander Soljeniţîn – patriarh tolstoian, ajuns la aproape 90 de ani – pecetluieşte o epocă pe care am vrea s-o uităm, tocmai pentru că nu avem dreptul să o uităm. Mulţi cred că el a reprezentat, moral, mai mult decît scriitorul cu acelaşi nume. Puţini l-au citit, ca romancier, în comparaţie cu milioanele de oameni care au văzut în acest autor simbolul vocaţiei de a denunţa Gulagul, cu tot cortegiul ororilor aferente. Fibra lui etică şi-a proiectat lumina dincolo de cenuşiul lagărelor sau de nebuloasa prejudecăţilor. După ce a fost închis, deportat, marginalizat şi trimis în exil, Soljeniţîn s-a regăsit într-un „Occident“ ale cărui elite culturale se închinau, cu o vinovată orbire, spre Moscova comunistă. Aceasta a fost penibila realitate a deceniilor 7-8 din veacul trecut, cel puţin în Franţa, unde proaspătului refugiat i s-a rezervat un scandalos boicot mediatic. Revelaţiile sale deranjau conformismul ambiant, impregnat de formalisme, demitologizări şi deconstrucţii cu iz marxist. Mărturia adusă de acest mujic hirsut demola eşafodajul iluzionismului sartrian şi tăia vacarmul euforic de după Mai '68. Doar Bernard Pivot l-a invitat pe platoul emisiunii *Apostrophes*. I-a trebuit puţin timp pentru a se lămuri că nu e dorit în Hexagon şi s-a transferat în SUA, ca pustnic într-o cabană din pădurile Vermont-ului: păduri de foioase, asemănătoare cu mestecenii din marginea stepelor de acasă. A trăit departe, într-o izolare voită, peste 20 de ani, pînă cînd s-a putut repatria. Deşi legenda lui s-a consolidat, omul a preferat să tacă. Duşman ireductibil al URSS, Soljeniţîn a refuzat să devină, spre deosebire de alţii, apologetul necondiţionat al „lumii libere“...

Ultima parte a vieţii sale s-a consumat sub acelaşi semn al muteniei întrerupte de solitare apeluri profetice. Nu putea fi (evident) omul nostalgiilor sovietice. A devenit însă apostolul noului naţionalism, pestiferînd „capitalismul“ şi „aservirea“ imensei sale patrii, faţă de „pseudovalorile“ consumismului hedonist. Noua societate rusească – marcată de plutocraţia complexului militaro-industrial, de reinventarea politică a mesianismului ortodox şi de polarizarea socială – şi-a urmat dezvoltarea în zig-zag, fără a mai ţine cont de injoncţiunile fostului disident. Presupun că indiferenţa tineretului amnezic îl va fi durut cel mai mult. Mai mult chiar decît lupta inegală cu un mecanism politico-financiar şi mediatic stăpînit de figuri publice suficient de cinice pentru a-i îngîna ideile, fără a le pune cu adevărat în „practică“. E drept că Soljeniţîn trăia cumva pe altă lume. O lume de cărţi ruseşti clasice, de mîndrie a sacrificiului şi de ţari care se sfătuiesc în taină cu minţile vizionare, pentru a tălmăci voinţa lui Dumnezeu. E clar că un personaj de felul lui Elţîn nu era croit pentru o asemenea, solicitantă, interacţiune. Şi mă întreb dacă Vladimir Putin însuşi s-a întîlnit, altfel decît protocolar, cu marele prozator.

Acum, cînd Soljeniţîn şi-a inaugurat posteritatea, ipotezele se acumulează gratuit. S-ar putea ca, peste 5 ani, corpul său să înlocuiască mumia lui Lenin din Piaţa Roşie. S-ar putea ca departamentele de literatură din întreaga lume să-i revalorizeze creaţia, momentan eclipsată. S-ar putea ca manualele de istorie recentă din ţările fostului bloc sovietic să-i dedice un capitol plin de veneraţie. S-ar putea ca o mînă de tineri să-i consacre teze de doctorat menite să reconstituie formula rezistenţei sale la presiunea utopiei totalitare. Totul, în jurul nostru, s-a schimbat. Chiar şi peisajul cultural francez, unde moartea scriitorului a fost larg deplînsă, pe un ton cu accente autocritice. Revenirea la frică, la moartea planificată, la asasinarea sistematică a opozanţilor e inconceptibilă în aria post-sovietică, mai ales că „imperiul exterior“ a fost preluat de Uniunea Europeană şi NATO. Nimeni nu-l va mai citi pe Alexander Soljeniţîn în *samizdat*. Dar altfel?

Virgil CIOMOŞ

Identitatea europeană şi starea de excepţie

Europa, se ştie, e locul de emergenţă a drepturilor fundamentale, definite ca valori universal umane. Continent al revoluţiilor moderne, *topos* al unei noi forme de cetăţenie, la fel de universală, Europa presupune o anume deschidere – teoretică şi practică – spre ceea ce, odinioară, înţelepciunea tradiţională (nu cea tradiţionalistă!) numea prin *homo universalis*. Şi totuşi, în chiar această aparent notorie mutualitate dintre drepturile universale şi teritoriul lor apropriat, s-a putut remarca, încă de la început, o anume tensiune operantă (mai mult sau mai puţin explicită) între locul determinat, limitat iniţial la cîteva naţiuni occidentale – leagăn al drepturilor omului, pe de-o parte, şi deschiderea lor universală şi, ca atare, mondială, pe de altă parte, efect al unei vocaţii politice şi juridice în principiu trans-naţionale. E vorba, mai precis, de un fel de chiasmă între dreptul însuşi – destinat a fi nu doar universal, ci şi universal legitim – şi teritorialitatea (jurisdicţia) lui iniţială şi, în acest fel, de o veritabilă provocare istorică ce avea să împingă naţiunile moderne în direcţia „proiectării“ acestei noi forme de legitimitate dincolo de frontierele lor, spre noi orizonturi, inter-naţionale.

Universalizarea sau – ceea ce revine la acelaşi lucru – mondializarea dreptului modern presupune, aşadar, în retur, propria lui... deteritorializare. Există o dialectică anume ce reglează raporturile dintre drepturile moderne şi teritorialitatea lor apropriată: teză – dreptul emană întotdeauna dintr-un teritoriu anume, antiteză – dreptul însuşi se vădeşte a fi, în cele din urmă, „indeterminat“ *(i.e.* universal) în raport cu teritoriul iniţial şi cu cetăţenii lui determinaţi, sinteză – returul acestui drept universal, definit ca efectivitate, antrenează o transgresare a teritoriului iniţial, limitat din punct de vedere geografic. Bineînţeles, de aici nu rezultă totuşi că n-ar mai exista nici un teritoriu adaptat acestei noi forme de efectivitate jurisdicţională, ci doar că jurisdicţia dreptului modern presupune – prin chiar modul său de funcţionare – un „teritoriu“ secund, la rîndul lui universal (universalizat), un non-loc învestit „ca atare“, adică într-un mod... impropriu *(i.e.* ca dublă negaţie), prin însăşi universalitatea şi, ca atare, mondializarea dreptului. Returul deteritorializat al dreptului modern revine, astfel, la un fel de „reteritorializare“ a însuşi acestui indeterminat universal (un fel de „a doua naştere“, simbolică, a teritoriului) care, depăşind juridicul, se deschide, indefinit, în şi spre sfera politicului. În acest sens, orice declaraţie ce poartă asupra drepturilor omului trebuie să fie universală. Subiectul ei e un „cetăţean al universului“ şi deci un subiect „universalizat“. În aceasta constă identitatea – mereu improprie şi, ca atare, paradoxală – a modernităţii europene: ea pretinde ca posibilul (indeterminat) – fie el universalul însuşi – să devină, pentru noi, „concret“.

Din păcate, internaţionalizarea drepturilor fundamentale e adesea percepută – mai ales în ţările din lumea a treia – doar sub forma ei superficială şi, prin urmare, inautentică a „exportului“ – al extra-teritorializării – cîtorva drepturi, reduse la simplul statut de marfă. Se exportă – de o manieră mai mult sau mai puţin paşnică – „pachete“ de drepturi ale omului şi, odată cu ele, aproape în mod „fatal“, interesele (mai degrabă) determinate ale unor naţiuni care se declară „mai universale“ decît celelalte. În acest mod, universalitatea se converteşte (şi, apoi, se perverteşte), într-adevăr, în „excepţionalitate“, iar universalul, în excepţie, o excepţie (ce-i drept) mereu... determinată! Căci despre ce „excepţie“ e vorba, aici, de vreme ce ea se confundă întotdeauna cu un teritoriu anume – fie acela al „jandarmului lumii“, de pildă? Or, returul şi, în consecinţă, deturul prealabil, prin negaţie dialectică, la teritoriu (în calitatea lui secundă), efect al pasajului său obligatoriu prin legitimitatea dreptului, presupune – am văzut deja – o răsturnare a sensului pur funciar al teritoriului iniţial. Să ne amintim, în context, cum anume subiectul pre-modern – supus latifundiarilor (astăzi am spune: „baronilor“) locali, legat de pămîntul lor, cumpărat şi vîndut odată cu el – s-a putut trans-forma, treptat, într-un cetăţean liber de orice constrîngere teritorială. Modernitatea presupune întotdeauna libertatea de circulaţie şi, insistăm, o veritabilă trans-formare, iar nu doar o simplă re-formare. Căci nu e vorba aici de a schimba o formă cu alta, ci de a asuma (de a interioriza) în mod concret sursa (posibilă) – fără formă sau „dincolo“ de orice formă – proprie oricărei schimbări autentice. Ceea ce face ca, în mod exterior, subiectul să se înscrie, desigur, pe drumul ce îl poartă spre „lumea nouă“, deşi acest non-loc exotic trebuie să se fi sălăşluit, deja (şi înainte de toate), în el însuşi. *Terra incognita* şi aparentul ei exotism n-au fost decît reflexul exterior al acestui (non)loc deteritorializat ce se instalase în chiar inima cetăţii şi a cetăţenilor ei. Piaţa Concordiei e marcată, în fond, de un monument dedicat străinului. Căci concordia presupune mereu interiorizarea celuilalt. Astfel, exodul şi, după caz: exilul teritorial (fie el biblic sau nu) sînt – la rîndul lor – interiorizate, ca un fel de a doua natură. Să ne reamintim, de asemenea, că inima unei „aşezări“ – agora ei – nu e niciodată locuită (în fond, inima e organul circulaţiei). Ea se constituie – pentru a spune astfel – ca un fel de drum întors în el însuşi. Nu rămînem pe drum decît mişcîndu-ne, decît schimbînd mereu teritoriul: „Circulaţi! Circulaţi!“. „Deteritorializaţi-vă!“ Doar în non-locul unui spaţiu public putem sta pentru a trece, pentru a ne schimba, aşadar, destinul.

Cetăţeanul (cu adevărat) modern găzduieşte în sine (interiorizează) în principiu orice alt cetăţean al lumii (orice „venetic“), devenit, din „altul“, propriul său semen (vezi nu numai dreptul la circulaţie, ci şi acela la azil) şi doar în acest fel poate el să se universalizeze. De unde mai sus pomenita tensiune operantă între teritoriul de origine – „prim“ – al drepturilor fundamentale şi propria lor jurisdicţie – secundă –, care tinde – aproape „natural“ – să devină o problemă de politică internaţională şi de drept internaţional, şi anume în măsura în care naţiunile moderne sînt ele însele pe cale de a se universaliza. În fond, statul de drept rămîne mereu pe cale... Orice subiect de drept internaţional – fie acesta un stat atotputernic – care invocă aplicarea drepturilor fundamentale într-o regiune „terţă“ a lumii (pentru a nu spune, mai direct, în lumea a treia) nu poate să evoce poziţia lui teritorială – „primă“ din punct de vedere geopolitic – ca fiind „exceptată“ de la jurisdicţia internaţională a înseşi acestor drepturi. În genere, nu se pot aplica două măsuri diferite: una pentru interior („Sîntem leagănul drepturilor omului!“), alta pentru exterior („Avem interese strategice!“). Universalitatea drepturilor omului şi mişcarea care le este proprie nu poate să se întoarcă (din drum) sub forma unei jurisdicţii teritoriale „prime“ sau, mai bine: primitive, fie ea una „de excepţie“ sau „excepţionale“. Căci – încă o dată – universalul uman nu se reduce la o determinaţie oarecare, fie ea „excepţională“. El constituie mai degrabă contrariul oricărei determinaţii şi, ca atare, indeterminatul însuşi. Prin aceasta este omul o „excepţie“.

(va urma)

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

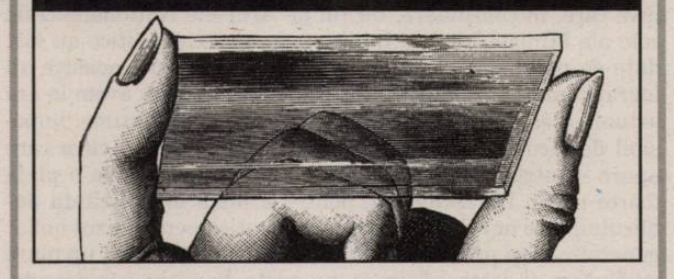

Deriva Televiziunii Române

Prezentatoarea Alina Sorescu face emisiunea pe plaja de la Costineşti şi este foarte guralivă şi euforică. În jurul ei se află, strînşi în cerc, mulţi gură-cască. Prezentatoarea, în culmea excitaţiunii, se apropie de o tanti de pe margine şi o întreabă: „Cum e la mare?“. Tanti se gîndeşte puţin, apoi dă răspunsul: „E foarte frumos, ne distrăm!“. „Bravo, s-o aplaudăm!“ – strigă Alina Sorescu. Deşi publicul e cam blazat, se aud – nu ştii de unde – nişte aplauze frenetice. Apoi prezentatoarea trece la un alt capitol al emisiunii sale – premiile: „Am dat premii, celor prezenţi, reviste de integrame. Ia să le ridicăm, să le arătăm. Bravo! Aveţi ce să completaţi astăzi la plajă! Vă mai dăm şi alte premii!“. Cîţiva fluturã fericiţi deasupra capului revistele cu integrame. Apoi prezentatoarea se retrage într-un loc unde-o aşteaptă membrii unei formaţii. Are un dialog cu aceştia, din care nu afli nimic, pentru ca, după cîteva minute, artiştii să se ridice de pe scaune şi să interpreteze, în playback, o piesă cu versuri foarte inteligente şi potrivite momentului: „Sînt 40 de grade, pielea ta mă arde / Sînt 40 de grade, sutienul cade“.

Este vorba de *Tonomatul de vacanţă* cu Alina Sorescu, o emisiune atît de importantă pentru grila de programe a Televiziunii Române, încît îi poţi găsi şi înregistrarea, pe site-ul tvr.ro. Emisiunea se transmite de luni pînă vineri şi nici o ediţie nu se pierde, totul rămîne înregistrat, pentru posteritate. La fel se întîmplă şi cu o altă emisiune, *Vara la mare,* realizată zilnic tot pe plajă, la Costineşti, şi care oferă acelaşi lucru. Ce e diferit – are doi prezentatori, un băiat şi o fată.

Iată, de exemplu, înregistrările pe care le putem găsi pe site-ul tvr.ro într-o zi ca toate celelalte (vineri, 8 august 2008 – să zicem): *Vara la mare, Medalion folcloric, Trezirea la apel (I), Jurnal, Trezirea la apel (II), Jurnal, Trezirea la apel (III), Jurnal, Trezirea la apel (IV) (Trezirea la apel* este o emisiune matinală, cu multă vorbărie şi informaţii de utilitate imediată – meteo, date din trafic etc.), *O vedetă, un tablou, Tonomatul de vacanţă, Bucureştiul de buzunar, Jurnal, Liber pe contrasens, Jurnal regional – TVR Bucureşti, Hai să bucătărim!, Descoperă românii, Jurnal, Revista presei, Jurnal, Vara la mare.* Acestea sînt producţiile pe care cei de la TVR le selectează din oferta de programe a celor trei posturi – TVR 1, TVR 2 şi TVR Cultural – şi consideră că trebuie să rămînă pentru posteritate.

Scriam săptămîna trecută că TVR 2 se află în derivă şi se scufundă vertiginos. Din nefericire, deriva nu este numai a acestui canal, ci a întregii Televiziuni Române. E o întreagă bramburealã în această instituţie condusă de Alexandru Sassu. În fine, aici nu ne interesează haosul instituţional, ci ceea ce i se oferă publicului. Iar oferta este în mare măsură jalnică.

Acest lucru se contabilizează şi din punctul de vedere al audienţelor. Cel mai bine plasat dintre cele trei canale, TVR 1, se află pe locul 6, după PRO TV, Antena 1, Acasă, OTV şi Realitatea TV (conform datelor pe *all* urban, furnizate de GfK România ARMA, pentru iulie 2008). Ceea ce este destul de grav, avînd în vedere brand-ul pe care-l reprezintă TVR 1.

În năuceala lor, cei de la TVR vor să recupereze handicapul pe care-l au la capitolul audienţe cu emisiuni de divertisment cretine. Adică au naivitatea să creadă că pot bate posturile comerciale pe terenul lor şi cu armele lor. Lasă că „armele lor“ sînt cu totul depăşite, sînt unele pe care televiziunile comerciale nu le mai folosesc de mult. Pentru PRO TV sau Antena 1, emisiunile de tipul „La mare, la soare“, în care nişte prezentatori logoreici şi excitaţi pe degeaba se vîntură pe plajă printre gură-cască şi figurante în bikini, ţin de epoca de piatră. Între timp, s-a descoperit praful de puşcă.

Adina POPESCU

Cine se uită la televizor?

Dintr-un recent studiu realizat de Agenţia de Monitorizare a Presei cu sprijinul IMAS, intitulat „Evaluarea nivelului de competenţă în mass-media“ reiese, aşa cum era de altfel de aşteptat, că educaţia reduce pofta de televizor. Una dintre concluziile studiului afirmă că „persoanele cu un nivel educaţional superior sînt mai puţin interesate de televiziune, ele preferă radioul şi, mai ales, presa scrisă“. Cu toate acestea, televiziunea încă se plasează pe primul loc în topul încrederii acordate celor patru tipuri de mass-media pe care studiul le ia în calcul (65% dintre respondenţi nu se îndoiesc de faptul că televizorul spune numai şi numai adevărul, iar acest fenomen poate fi comparabil cu încrederea neştirbită de-a lungul anilor a majorităţii populaţiei în instituţii precum Biserica sau Armata, conform dictonului „Crede şi nu cerceta!“). Pe locul 2 în topul încrederii se situează radioul, iar locul 3 este disputat de către presa scrisă şi Internet. În ciuda faptului că tinerii încearcă să răstoarne ierarhia, căci pentru ei Internetul a devenit mai credibil chiar decît televiziunea, această sursă de informare încă ocupă ultimul loc. Îngrijorătoare mi se pare poziţia a treia, ocupată de presa scrisă, sau poate fi doar o dovadă că cititorii de *Libertatea,* de pildă, nu iau în serios publicaţia pe care o frunzăresc zilnic în metrou şi conştientizează într-un fel faptul că sînt seduşi de o formă de *entertainment* situat la graniţa realităţii.

În ceea ce priveşte consumul de televiziune, 56% dintre respondenţii studiului se uită la televizor 1-3 ore pe zi. În zilele de lucru, 10% se uită la televizor peste şase ore pe zi (şi mă întreb cînd mai au timp să muncească) şi doar 1% nu se uită deloc. În week-end, acel procent de 1% dispare (din nefericire, au cedat ispitei), iar cei 10% se dublează: 20% dintre respondenţi se uită la TV peste şase ore zilnic şi asta ne poate da o informaţie destul de clară despre cum îşi ocupă timpul liber compatrioţii noştri. Femeile se uită mai mult la televizor decît bărbaţii (37%, în comparaţie cu 34%, urmăresc programe de televiziune cel puţin patru ore pe zi). Dacă vorbim despre categorii de vîrstă, recordul îl deţin adolescenţii şi pensionarii (40% dintre tinerii între 15 şi 17 ani şi 48% dintre adulţii între 60 şi 65 de ani fac *zapping* timp cel puţin patru ore pe zi). Cei care aparent se pot lipsi cel mai uşor de televizor sînt adulţii cu vîrste cuprinse între 30 şi 44 de ani. O cauză logică poate fi lipsa de timp. Doar 20% dintre respondenţii cu studii superioare se uită patru ore pe zi la televizor, în timp ce procentul celor cu doar opt clase este de 44%.

Principalele motive pentru care respondenţii studiului deschid televizorul sînt: pentru a se informa (69%), pentru a se relaxa (54%) şi pentru a-şi umple timpul (41%). Totodată, nu contează foarte mult conţinutul şi calitatea programelor TV. Procentul mare al celor care nu au altceva mai bun de făcut decît să se uite la televizor constituie adevărata problemă. Ei sînt aşa-zişii „bizoni“ sau cel puţin aşa îi denumesc ironic oamenii de televiziune. Din cauza lor, a celor care „înghit“ aproape orice, chiar dacă de cele mai multe ori nu e „comestibil“, posturile comerciale de la noi sînt aşa cum sînt şi nu se depun eforturi pentru o îmbunătăţire a programelor. Dacă „bizonii“ se plictisesc la ei acasă şi pot urmări ore în şir programe de tipul celor de pe OTV, de ce s-ar investi timp, bani şi creativitate pentru realizarea unor programe de calitate?

O parte interesantă a studiului pe care l-am citat este cea dedicată funcţiei de socializare a televiziunii. Televizorul nu îi mai adună în jurul său pe toţi membrii familiei sau chiar ai unei comunităţi, aşa cum se întîmpla în urmă cu mai bine de 20 de ani. Astăzi, aproape fiecare încăpere a unei locuinţe are cîte un televizor, aşa că de ce mai multe ori uitatul la televizor devine o acţiune solitară. În schimb, comentarea ştirilor şi a emisiunilor TV încă poate fi un subiect de discuţie, în lipsa altora, dar şi un pretex pentru comunicare. Cu membrii familiei se comentează în mod special ştirile, talk-show-urile politice şi... emisiunile pentru copii (59% dintre respondenţi comentează în familie acest tip de emisiuni, ceea ce denotă faptul că există o comunicare reală între părinţi şi copii). Cu prietenii se comentează emisiunile sportive (un procent uriaş faţă de celelalte: 49%), însă motivul principal nu e greu de ghicit: se discută în special despre meciurile de fotbal, iar acestea nu pot fi văzute altundeva decît la televizor. Tot cu prietenii analizăm ce se întîmplă la ştiri, dar ne şi povestim filmul sau serialul pe care l-am văzut aseară (29%). Cu vecinii tot despre ştiri şi despre fotbal comunicăm în faţa blocului, iar cu colegii de serviciu stăm de vorbă despre aceleaşi emisiuni sportive, dar şi despre talk-show-uri politice (parcă şi aud replica care deschide un astfel de dialog: „Te-ai uitat aseară la Turcescu?“). Desenele animate sînt comentate în familie, dar nu cu vecinii sau cu colegii de serviciu (îmi imaginez o scenă nostimă, la coada de la butic: „Ai văzut ieri ce i-a făcut Tom lui Jerry?“). Iar emisiunile religioase pot naşte dispute tot în familie, dar nu între străini, semn că de spritualitate îţi vezi doar la tine acasă. Despre cultură doar 4% discută cu vecinii. Concluzia generală ar fi că televizorul este prezent în mod direct în viaţa noastră, dar şi indirect, în discuţiile de zi cu zi. Totuşi, majoritatea comentariilor şi analizelor se fac tot în preajma celor apropiaţi.

Ce facem în timp ce ne uităm, de pildă, la un program de ştiri? Surprinzător, dar doar 35% dintre respondenţi stau ţepeni în faţa televizorului şi urmăresc ştirile. Cei mai mulţi mănîncă (30%), alţii gătesc (21%), fac curăţenie (19%) sau lucrează la calculator (12%). De aici putem înţelege că impactul imaginii nu e esenţial. Ştirile devin doar un fundal sonor în timp ce ne ocupăm timpul cu alte activităţi. Moda de „a lăsa televizorul să meargă“ este prezentă aproape în fiecare casă. Astfel, ştirile TV sînt mai mult auzite, decît văzute.

Răspunzînd unei întrebări referitoare la conţinutul de la televizor care deranjează, cei mai mulţi dintre respondenţi au indicat reclamele (23%), apoi violenţa şi agresiunea (12%) şi doar 5% au spus că nu mai suportă ştirile despre crime. Să înţelegem că telespectatorii români consideră marmotele Milka mai nocive decît pe presupusul criminal al Elodiei? Marmotele le devin antipatice prin faptul că apar prea des, în schimb criminalul le e simpatic prin faptul că nu a fost descoperit încă. Iată, în sfîrşit, un indiciu clar despre cît de mult poate deforma televizorul percepţia asupra realităţii.

Studiul „Evaluarea nivelului de competenţă în mass-media“ a fost dat publicităţii în iunie 2008 şi face parte din programul de Educaţie Media al Agenţiei de Monitorizare a Presei. Autori: Nicoleta Fotiade şi Mihai Popa.

PUBLICITATE

Adevărul holding

angajează **SALES MANAGER**

DESCRIEREA POSTULUI:

- vânzarea de spaţiu publicitar clienţilor direcţi pentru ziarele şi revistele editate de ADEVĂRUL HOLDING, cu precădere pentru **Dilema veche**, **Dilemateca** şi **Foreign Policy România**;
- administrarea contractelor de publicitate;
- prospectarea pieţei şi abordarea potenţialilor clienţi.

CERINŢE:

- experienţă în vânzări;
- experienţă în domeniul publicităţii sau media constituie un avantaj;
- de preferat, posesor de permis de conducere categoria B;
- cunoştiinţe bune de operare PC şi de limba engleză.

OFERTĂ (BONUSURI, BENEFICII):

- salariu fix + comision;
- oportunităţi de training şi dezvoltare profesională.

CONTACT:

Cei interesaţi sunt rugaţi să transmită CV-ul până la data de **21.08.2008** la adresa de e-mail: **dorina.petruti@adevarulholding.ro.**

Stomac de oţel

– convorbire cu Vladimir TISMĂNEANU –

Atacat, bîrfit, calomniat, contestat, Vladimir Tismăneanu nu le oferă adversarilor săi mita unui răspuns despre altceva, propoziţii conciliatorii şi explicaţii de genul „nu asta am vrut să spun“. Demonstrează, argumentează, evocă, pomeneşte date precise şi numele complet al participanţilor la evenimente, face paranteze şi revine la fluxul principal, şi totul cu calm, deşi se vede cînd e jignit şi se simte neputincios în faţa minciunilor şi răstălmăcirilor. Tismăneanu mai are şi atît de rara caracteristică de a se simţi jignit şi în numele prietenilor. Erau multe întrebări la care aşteptam răspuns cînd l-am invitat la „Divanul Dilemei vechi*“. N-a fost loc şi timp decît pentru Raportul despre comunismul din România.*

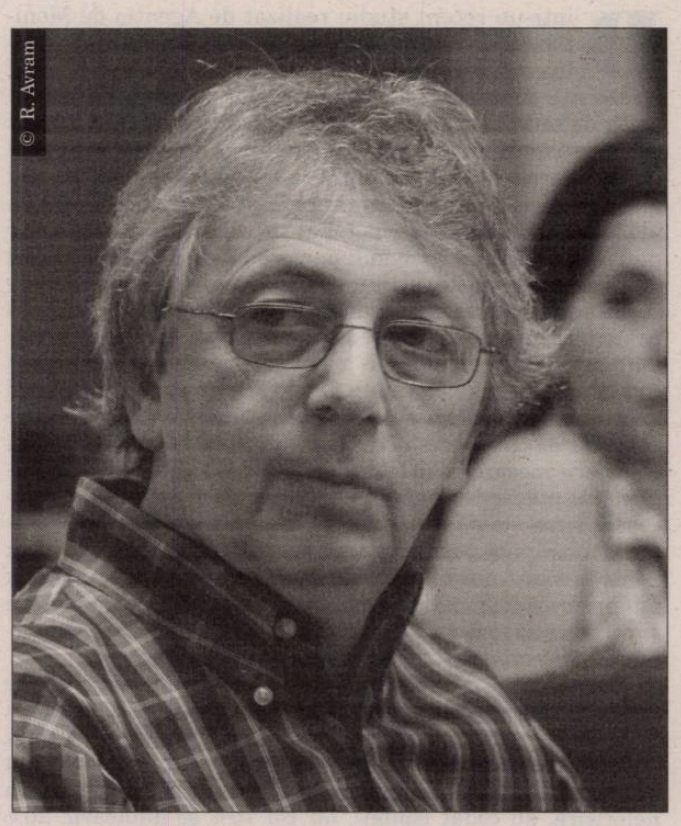

Horticultorul Iliescu

Marius Chivu: *Vă aşteptaţi la atacurile de după Raport? Aveţi stomac pentru ele?*

În martie 2006, cînd mă aflam la Seattle, m-a sunat soţia mea şi mi-a spus că am primit două mesaje, unul în engleză, altul în română, de la preşedintele Băsescu. Mi-a fost comunicat şi un număr de telefon la care am sunat şi am vorbit cu preşedintele, care mi-a spus: „Domnule Tismăneanu, ştiţi discuţia referitoare la formarea comisiei ştiinţifice pe care am solicitat-o şi aş vrea să vă propun să prezidaţi dvs. această comisie“. I-am răspuns că eu cred în acea comisie. Ulterior am avut o conversaţie cu Andrei Pleşu....

Andrei Pleşu: *Eu aveam dubii şi ţi-am sugerat să nu te amesteci...*

Iar eu am acceptat, fără să analizez prea mult faptul că urma să practic navetismul transatlantic şi să stau departe de casă cîte o lună. I-am spus însă domnului preşedinte: „Vă va trebui şi ne va trebui stomac de oţel pentru că eu vă voi moşteni «prietenii», dvs. îi veţi moşteni pe ai mei şi împreună îi vom moşteni pe toţi cei care nu au chef de treaba asta. Vă pot face în clipa aceasta o listă şi nu o să vă vină să credeţi!“. Nu vă mai spun cît mi-a venit nota telefonică!

Andrei Pleşu: *Cine a plătit-o pînă la urmă?*

Microsoft! La Seattle eram la o conferinţă organizată de Microsoft. Nota mea de plată depăşea suma prevăzută de ei la cheltuielile telefonice din invitaţie şi atunci a trebuit să ţin o conferinţă în ţară pentru care am primit un onorariu – deci pînă la urmă tot eu am plătit-o. În fine... Pe 18 decembrie, cînd erau „sus“, la balconul Parlamentului, Andrei Pleşu, Horia-Roman Patapievici, Ana Blandiana, Mircea Dinescu, Gabriel Liiceanu, Mircea Mihăieş şi chiar şi fiul meu, eu m-am dus la preşedinte şi i-am spus: „Ţineţi minte ce v-am spus? Stomac de oţel?“, iar dl Băsescu mi-a spus: „Nu mi-am imaginat nici eu că o să fie chiar aşa!“. A fost greu de prevăzut reacţia social-democraţilor – toate mesajele pe care le aveam de la amicul meu Mircea Geoană erau de susţinere. Un partid ai cărui martiri sînt omagiaţi în Raport şi în discursul preşedintelui ţării – preşedintele a vorbit de Ion Fluieraş, de Iosif Jumanca –, în loc să se ridice şi să ţină un moment de reculegere în memoria martirilor, tropăie sau boicotează. În rest, a fost jocul de culise al lui Iliescu care s-a simţit extrem de ofensat pentru că era menţionat în Raport, dar nu ca un disident. S-a supărat şi pe mine, deşi eu eram doar coordonatorul acestei comisii. Presupunînd că eu aş fi vrut să-l scot pe Iliescu – ceea ce nu puteam în virtutea deontologiei profesionale – din lista secretarilor CC-ului, de la postul de la Ministerul Tineretului ş.a.m.d., ce făceam cu ceilalţi 18 membri ai comisiei? Deşi am cerut de nenumărate ori dosarul politic al lui Ion Iliescu, obiectul nu a apărut. Se pare că nu există. Am primit un dosar al unui inginer horticultor Ion Iliescu şi mi s-a spus „Asta aţi cerut, asta vi s-a dat“. Evident, reacţia mea a fost: „Haideţi să nu ne prefacem, ştim despre care Ion Iliescu vorbim!“. Mă interesează tot, cine i-a dat referinţe pentru intrarea în partid, şi autobiografiile politice, fundamentale în asemenea chestiuni, sancţiunile: chiar am găsit o sancţiune dată lui Ceauşescu în lagăr, la Tîrgu-Jiu pentru activitate fracţionistă! Nu am găsit însă nimic referitor la Ion Iliescu.

Mircea Vasilescu: *De ce credeţi că Raportul a fost atît de* atacat?

Raportul a devenit ceea ce s-a dorit a fi, inaugurarea unei forme de purificare prin cunoaştere. S-a spus că este o altă tentativă de construire a unui nou manual de istorie al RPR – ţin însă să menţionez că nu l-a impus nimeni, va fi un manual de studiu al comunismului, un proiect în care sînt implicate şi persoane din comisia consultativă pe care o prezidez. Manualul va fi publicat în toamnă, va apărea, din cîte ştiu, sub egida Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului, conţine referinţe la Raport, dar este un manual autonom. Atacurile continuă pentru că, aşa cum spunea şi Marius Tucă, directorul *Jurnalului naţional,* care o vreme îmi dădea dreptul la replică la atacurile publicate, „eşti implicat într-o luptă politică!“.

Mircea Mihăieş a făcut o tipologie a acestor atacuri: unele vin din sfera stîngii antidemocratice, altele – din sfera stîngii ce se pretinde democratică. Îmi amintesc că am fost într-un show de televiziune cu Adrian Severin care, înainte de începerea emisiunii mi-a spus: „Eu mă aflu aici într-o delegaţie de partid şi guvernamentală“. A început emisiunea, el şi-a făcut numărul, ne-a întrerupt pe toţi ceilalţi invitaţi de cîte ori a putut, şi asta a fost.

Alte atacuri vin din sfera „noii“ stîngi, din zona unui fel de anarho-luxemburghism combinat cu Zizek, Baudrillard şi Badiou, de la neofiţi şi veleitari al căror vis este să le dau numele şi să intru în polemică cu ei. Ei bine, nu voi face acest lucru. Ei acuză Raportul tocmai din cauza filozofiei lui, ca fiind anacronic, în sensul că foloseşte modelul totalitar, un model pasămite perimat, fumat, că nu face nici un fel de analiză a vieţii cotidiene sub comunism. Or nu asta este menirea raportului – totul a fost definit de preşedinte în momentul înfiinţării Comisiei, scopul fiind studierea instituţiilor, a metodelor şi numirea personalităţilor care au făcut posibile crimele şi abuzurile epocii comuniste. Modelul pentru Raport a fost justiţia morală pe modelul nemţesc – de altfel, eu mi-am şi propus să scriu o carte pe tema „Democraţie, memorie şi justiţie morală“. Noi am luat titlul comisiei noastre de la nemţi – acolo se numea Comisia de Anchetă privind Dictatura PSUG şi Consecinţele sale –, nu am mai trecut şi cuvîntul „consecinţe“, dar ele există. În rest, asemenea comisii nu s-au mai format – exista legea de condamnare a comunismului în Republica Cehă, care urma să fie promulgată prin '93, dar acest lucru nu s-a mai întîmplat, şi a mai existat o lege în Bulgaria.

Mircea Vasilescu: *Pe cine aţi condamnat, de fapt?*

Este evident că, prin condamnarea comunismului ca „ilegitim şi criminal“ ne refeream la instituţiile acestui regim, şi nu, aşa cum şi preşedintele a spus-o în discursul său, la membrii partidului, cum nici membrii partidului nazist nu au fost condamnaţi. În Germania nazistă, nu puteai fi profesor, dacă nu erai membru de partid!

Aş vrea să menţionez că acest Raport a lansat nenumărate discuţii internaţionale. Există în introducere – întocmită de subsemnatul împreună cu Horia-Roman Patapievici, poate şi de aici atacurile foarte puternice – o afirmaţie pe care mi-o asum. L-am parafrazat pe Boris Souvarine care spunea: „URSS, patru litere, patru minciuni. N-a fost o uniune, n-au fost republici, n-au fost sovietice, n-au fost socialiste“, afirmînd că acest lucru se aplică şi în cazul României – RPR, trei litere, trei minciuni. N-a fost republică, n-a fost populară, n-a fost română. Charles King, pe care îl apreciez foarte mult, a condus o dezbatere pe tema Raportului, organizată la Ambasada română din Washington. Într-o recenzie din *Slavic Review* în care susţinea Raportul, a spus că el are o problemă cu cea de-a treia afirmaţie. Pentru a stabili cît a fost de „română“ sau nu – spunea King – este nevoie de discuţii serioase.

Miza separării de trecut

Cezar Paul-Bădescu: *Credeţi că lansarea Raportului şi condamnarea publică de către preşedinte sînt suficiente?*

Sînt cel puţin trei dimensiuni extrem de importante care trebuie continuate: la sfîrşitul Raportului sînt 23 de propuneri din care preşedintele ţării şi-a asumat 19. El nu putea face altceva decît să le repete şi să facă gesturi simbolice, pe care, de altfel, le-a şi făcut – a mers la Sighet, a organizat şi aducerea în ţară a urnelor Monicăi Lovinescu şi a lui Virgil Ierunca, a participat la înmormîntarea lor solemnă, a deblocat peste un milion cinci sute de mii de dosare blocate la SRI şi SIE. Sînt lucruri care s-au realizat (în primul rînd democratizarea Arhivelor Naţionale), dar mai sînt încă foarte multe: anularea condamnărilor politice, deschiderea unor arhive care, în continuare, nu ţin de Arhivele Naţionale, ci de cele ale Ministerului de Interne – sentinţele politice au fost date de parchetele militare –, membrii Comisiei noastre au lucrat cam la o treime din ceea ce există. Noi nu avem la ora actuală o estimare ştiinţifică a numărului de victime, imposibil de făcut, fără aceste informaţii. De aceea şi cifra care apare – între 500.000 şi două milioane – cuprinde o plajă foarte mare. De asemenea, pentru a intra în conştiinţa publicului, este nevoie de tratare sistematică pentru uzul noilor generaţii. Deşi preşedintele a fost, de la bun început, un mare susţinător al acestui demers, nu poate da asemenea decrete. Totul se poate face numai prin Parlament sau prin ordonanţe guvernamentale – singurele soluţii eficiente. Preşedintele poate să spună zilnic că trebuie să se facă ceva, dar efectul va fi unul de oboseală, de extenuare. Soluţia trebuie să vină de la Parlament care, după părerea mea, este total neinteresat de această problemă. *Et pour cause...*

În joc sînt trei elemente: primul ar fi, lucru care s-a întîmplat şi în cazul lui Traian Băsescu, conştientizarea importanţei decomunizării. În cazul luptei contra corupţiei, a înţeles că există o legătură între corupţia actualei clase politice şi economice şi moştenirea comunistă. Corupţia nu s-a născut din senin, o simţea, acum o ştie. Al doilea element ar fi statul de drept, care nu va fi posibil pînă ce România nu va fi decomunizată. Dacă acest lucru nu se va întîmpla, rezultatul va fi o ficţiune pe care o putem numi cum vreţi. Decomunizarea devine, aşadar, pilonul demersului. La acest lucru se adaugă credibilitatea externă a ţării. O ţară cunoscută ca avînd, alături de Albania, una dintre cele mai lungi dictaturi staliniste, trebuie să demonstreze dorinţa de a se separa de acest trecut. De aici şi miza foarte mare a alegerilor parlamentare şi a celor prezidenţiale de anul viitor. Se joacă o carte foarte importantă.

Magdalena Boiangiu: *Dacă tot s-a ajuns aici, aş vrea să spun că mie mi se pare – s-ar putea să fiu excesiv de pesimistă – că miza asta nu se va juca pentru că ceea ce pare foarte important în dezbaterea politică şi în cea ideologică nu trece peste prăpastia care îi desparte pe politicieni şi ideologi de ceea ce numim România profundă. Populaţia României nu mai este interesată de trecutul comunist, de decomunizare etc. Miza e pe masă, dar jucătorii lipsesc.*

S-a spus că sînt aventurier – da, sînt, dar unul căruia îi place să cîştige, nu să piardă. În întîlnirile pe care le-am avut în ţară, în dezbaterile la care am participat vin sute de tineri...

Magdalena Boiangiu: *De acord, vin cei interesaţi. Dar cît înseamnă asta?*

Acesta este un subiect care poate fi şi merită menţinut în dezbatere. Eu nu spun că este un subiect central. Există teme legate de el şi, dacă se va face din el un subiect cardinal, unic, atunci vom pierde teren şi poate şi jocul. Dacă el este însă conectat cu statul de drept şi cu importanţa lui, dacă se explică de ce este el vital pentru o bună funcţionare a acestei societăţi, atunci cred că şi memoria va redeveni o temă semnificativă.

Anticomunism şi antifascism

Simona Sora: *Eu fac parte dintre cei foarte interesaţi de acest subiect şi care merg pe unde se dezbate acest subiect. Pare însă un scenariu – cum un scenariu a părut şi Revoluţia – cu Băsescu pe post de iniţiator şi de promotor. Mi-aduc aminte că în cartea dvs.,* Stalinism pentru eternitate, *concepută în 2002-2003, aţi adăugat, în 2005, o notă în final în care întreaga cale de democratizare a României este pusă în valoare în termeni pozitivi. Băsescu a promis ducerea la bun sfîrşit a celor 23 de propuneri din finalul Raportului. Dacă nu a fost un scenariu, o butaforie, aceste promisiuni ar trebui să aibă şi o finalitate practică.*

După părerea mea, ieşirea reală din regimul dictatorial este o luptă culturală reală, pentru nişte valori în care anticomunismul liberal este mînă în mînă cu antifascismul – am spus-o şi o repet, ideea apare şi în prefaţa lui Jacques Julliard la cartea lui Florin Ţurcanu despre Mircea Eliade –, în România decomunizarea nu se va face fără defascizare şi defascizarea fără decomunizare. Acestea două merg mînă în mînă pentru comunismul românesc, aşa cum o demonstrează excelent Monica Lovinescu. Comunismul românesc, cel puţin după 1968, a îmbrăţişat şi a adoptat temele extremei drepte. În anii '68-'70, a apărut discursul naţiunii unice şi omogene, a conducătorului care întruchipa naţiunea, teme ale extremei drepte. În vara anului 2006, cînd m-am întîlnit cu Andrei Pleşu care mi-a expus prieteneşte dificultăţile legate de decizia mea de a prezida comisia, i-am explicat faptul că Raportul este un lucru în care eu chiar cred. Atunci Andrei m-a întrebat cum voi proceda cu un om care a venit la conducerea acestei ţări cu un program de schimbare legislativă, de regenerare a clasei politice etc., dar în care nu era „prinsă“ nicicum decomunizarea. „Cum îl vei convinge pe Traian Băsescu să facă din decomunizare o problemă a lui?“

Andrei Pleşu: *Ai fi putut porni de la emoţia foarte puternică pe care i-a stîrnit-o preşedintelui vizita la Muzeul Holocaustului şi la Auschwitz.*

Ei bine, dacă preşedintele interioriza acea oroare ca pe una „absolută“ era clar că va merge pe acel drum. Am fost la preşedinte şi i-am spus foarte deschis: „Dle preşedinte, multă lume îmi spune că dvs. aţi realizat un număr excelent de PR şi că din momentul ăsta nu vă mai interesează subiectul!“. Preşedintele mi-a spus că îi este foarte greu să demonstreze un negativ şi m-a rugat să-i spun exact ce trebuie să facă pentru a dovedi că el chiar este interesat. Primul pas era implicarea directă în deschiderea arhivelor, fără discursuri, fără promisiuni – fapt care s-a întîmplat atît cît a fost posibil.

În luna septembrie 2007 încă nu eram sigur că preşedintele va aproba Raportul. Mulţi dintre membrii comisiei erau siguri că ne va refuza. Convingerea mea a venit odată cu o scrisoare – pe care am văzut-o cu ochii mei – prin care preşedintele Băsescu o invita pe Elena Bonner (văduva lui Saharov, activistă pentru respectarea drepturilor omului) la „ceremonia camerelor Parlamentului român cu care ocazie voi condamna regimul comunist din România ca ilegitim şi criminal“. În acel moment mi-am dat seama că aveam sprijinul preşedintelui – altfel, nu vedeam de ce ar fi specificat acel lucru în invitaţie!

Andrei Manolescu: *Problema este că nici înainte de Raport, nici după lansarea lui, nici unul dintre foştii torţionari nu numai că nu a fost condamnat, dar nici măcar acuzat, în condiţiile în care Procuratura este o instituţie oarecum sub controlul preşedintelui.*

„Tehnic“ vorbind, nu ştiu cît are preşedintele dreptul iniţiativelor legale. Conform Constituţiei, nu are. Este foarte dificil ca de la preşedinte să pornească aceste iniţiative. Există Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului – o instituţie cu buget, cu oameni care lucrează profesionist – în mandatul căruia este prevăzut acest aspect. Noi am făcut o serie de analize ştiinţifice şi vă pot spune cu siguranţă că în Raport sînt „prinse“ destule persoane – şi Enoiu, şi Pleşiţă etc. La un moment dat, se poate face o campanie a societăţii civile.

Simona Sora: *Societatea este indiferentă, nu mai crede în nimic pentru că totul pare contrafăcut.*

Marius Chivu: *Mă gîndesc că, dacă totul s-ar fi petrecut – să zicem – prin 1995, pasiunea de care vorbeaţi ar fi fost mai vie.*

Dacă nu ar fi existat presiunea societăţii civile, nu cred că Traian Băsescu s-ar fi implicat aşa cum o face acum. Să nu uităm de apelul lui Sorin Ilieşiu care a şi primit un răspuns şi care a fost urmat de foarte multe semnături ale reprezentanţilor marilor centrale sindicale. Pe uşă la mine la facultate am un citat la care ţin foarte mult: „Să nu credeţi că un om sau doi nu pot să schimbe lumea...“. Uitaţi ce efecte a avut pasiunea enormă a lui Sorin Ilieşiu!

Mădălina Şchiopu: *Care credeţi că va fi soarta Raportului dacă viitorul preşedinte nu şi-l va asuma la modul la care a făcut-o Traian Băsescu? Raportul depinde de preşedinţia lui Traian Băsescu?*

Traian Băsescu şi-a asumat actele pe care şi le-au asumat predecesorii săi. Raportul despre Holocaust a fost acceptat în timpul mandatului Iliescu. Acesta este mecanismul, în virtutea unui consens al continuităţii instituţionale a statului român. Nu Raportul în sine este un document oficial al statului român, ci discursul preşedintelui Băsescu din 18 decembrie – publicat în *Monitorul Oficial*. Presupunînd că Băsescu mai cîştigă un mandat, la un moment dat tot se va alege un alt preşedinte care nu cred că îşi va permite să pună sub semnul întrebării cea mai importantă declaraţie din textul acestui discurs: „În acest moment, condamn în numele statului român regimul comunist dintre '45-'89 ca ilegitim şi criminal“. Cred că nici un preşedinte care ar veni după Traian Băsescu, într-o Românie membră a Uniunii Europene şi NATO, n-ar putea să declare regimul comunist altfel decît ilegitim şi criminal.

Andrei Pleşu: *Nu cred că se pot pune în balanţă Comisia Holocaustului şi cea pentru Comunism pentru că ele au două scopuri diferite. Comisia Holocaustului trebuia să stabilească dacă România e sau nu părtaşă la Holocaust. Nu i-ar fi trecut nimănui prin cap să facă o comisie care să stabilească dacă nazismul a fost bun sau rău. Or, comisia cu comunismul asta a avut de stabilit. Preşedintele a spus că avea nevoie de argumente ştiinţifice ca să poată condamna comunismul. Cu alte cuvinte, teoretic, exista posibilitatea ca această comisie, după un număr de luni sau ani, să spună „Nu am găsit nimic“. Sînt două tipuri de instituţii diferite, deşi au fost de multe ori puse în paralel.*

Sînt absolut de acord – perspectivele şi mandatele sînt total diferite, dar aş vrea să mai adaug ceva: a fost util precedentul unei comisii al cărei tip de activitate prevedea cercetare, concluzii etc. Am fost acuzaţi în repetate rînduri că titlul Raportului final încheie o dezbatere, de unde şi ideea de absolutism etic, de care am fost acuzat. Cînd este vorba de fascism şi comunism, eu îmi asum riscul de a exagera pe linia absolutismului etic, evitînd riscul acceptării relativismului etic. Sper să nu greşesc în această direcţie, mergînd prea departe cu absolutismul etic. Cînd este vorba de liberalism, pe mine nu mă interesează dacă este de stînga sau de dreapta. Cineva vorbea odată de un liberalism al „fricii“, un liberalism care ştie ce s-a întîmplat şi ce se poate întîmpla cînd anumite bariere dispar sau cînd anumite tabuuri sînt transgresate şi anulate. În cazul celor două comisii, ambele s-au ocupat de rău în secolul XX, aşa cum s-a încarnat el în anumite momente. Ambele forme ale răului au avut, evident, experienţe globale. În cazul experienţei comisiei noastre a existat un Raport final. Ni s-a reproşat inclusiv titlul care – se spunea – ducea cu gîndul la soluţia finală. Au fost voci care au criticat cu-

vintele „ilegitim şi criminal“, spunînd că şi certificatele de naştere eliberate în timpul regimului comunist sînt anulate. Au existat în această comisie şi voci despre care ştiam că vor fi în dezacord cu multe din poziţiile mele sau ale altor membri. Lumea crede că mi-am adus doar prietenii şi amicii, dar nu a fost aşa – am vrut să existe şi alte voci.

Un alt reproş care ni s-a adus a fost folosirea termenului de genocid. Noi am decis să publicăm în raport un capitol despre victime, scris de Asociaţia foştilor deţinuţi politici şi intitulat „Genocidul comunist din România“ – un termen foarte încărcat semantic, intens dezbătut şi care, conform Convenţiei internaţionale privind genocidul nu se aplică crimelor politice. Ceea ce uită să spună cei care ne-au criticat pentru folosirea termenului de genocid în Raport este nu că s-a pus acolo din cauza faptului că în comisia respectivă de la ONU, cînd s-a discutat genocidul, delegatul sovietic s-a folosit de dreptul la veto pentru a nu include crimele politice în definiţia genocidului. Noi l-am folosit însă, specificînd printr-o notă faptul că „autorii Raportului sînt conştienţi de limitările semantice şi internaţionale legale ale termenului“.

Cele trei categorii ale crimei împotriva umanităţii sînt victimele, făptuitorii şi martorii, spectatorii. Pasiunile implicate într-un asemenea act de condamnare şi de recunoaştere nu implică atîtea emoţii precum ceea ce s-a petrecut în cazul comunismului.

Marxismul – teorie şi practică

Andrei Pleşu: *Aş vrea să ne spui cîte ceva despre stînga şi dreapta în general. Ai spus deja ceva foarte interesant, că stînga pre-decembristă a fost de dreapta, de fapt, cel puţin după '68.*

Cred că nu sînt deloc original, există categorii care după totalitarism trebuie regîndite fundamental. Eu nu cred că totalitarismul a fost de stînga sau de dreapta. A avut doar elemente de stînga sau de dreapta. Nazismul sărbătorea 1 Mai, toate cuceririle sindicale ale mişcării social-democrate germane au rămas în picioare în timpul dictaturii naziste, n-au existat greve pentru că, atunci, clasa muncitoare germană se simţea foarte bine.

Aşadar, termenii de stînga şi dreapta spun foarte puţin despre lumea în care trăim – este foarte greu de spus unde poate fi plasat Hugo Chávez, de exemplu, o combinaţie între populismul de stînga şi cel de dreapta etc.

Radu Cosaşu: *Prin '91-'92, Michnik a lansat o idee pe care eu, de cînd am recepţionat-o, am spus că este „luminoasă“. Rezum: el spunea că topica şi logica urii comuniste sînt identice cu topica şi logica urii anticomuniste. Nu te jenează deloc faptul că ţi se spune „domnule, eu nu mai vreau să aud de Marx. Nu mă mai interesează marxismul pentru că îi cunosc practica. Nu mă mai bateţi la cap cu Marx. Ştiu ce a însemnat practica lui de idei“. În replică la această chestiune, tu vii cu o idee care nu cred să fie necunoscută vechilor noastre cunoştinţe: „Citeşte-l, ca să-l poţi demasca mai bine“. Nu te jenează argumentaţia asta, la care contribui – „Citeşte-l, ca să-l demaşti mai bine“?*

Am vorbit foarte mult cu Michnik, chiar anul trecut la Bucureşti. Era convins că ceea ce a declanşat Traian Băsescu era o mare vînătoare de vrăjitoare. A fost totalmente şocat să afle că era invocat de Ion Iliescu şi Adrian Păunescu, care vorbeau cu mare admiraţie despre el şi despre teoria lui privind anticomunismul şi bolşevismul. L-am întrebat dacă este conştient că în cazul acela un bolşevic invocă teoria lui într-un demers de autoapărare şi mi-a explicat că el nu pentru Iliescu a scris-o.

Am declarat la un moment dat într-un interviu în *Evenimentul zilei* că eu pledez pentru marxologie, susţinînd că nu vom putea ieşi din aceste labirinturi primejdioase, dacă nu vom cunoaşte istoria stîngii, inclusiv a stîngii antiautoritare sau a celei marxiste. Sorin Lavric mi-a trimis o scrisoare revelatoare, dat fiind că venea din partea unui om care ţine cronica ideilor la *România literară,* un om extrem de inteligent; a scris despre mine un text care nu era unul favorabil, dar era un text onest şi atunci eu i-am întins mîna şi l-am invitat să stăm de vorbă, transformînd totul într-o frumoasă prietenie şi într-o discuţie publică. Mi s-a părut că atacurile la adresa lui au fost nedrepte – să-l transformi într-un cripto-legionar mi se pare o aberaţie, o probă de rea-credinţă crasă. În scrisoare spunea că e complet sătul, obosit şi exasperat de marxism. Eu îi răspundeam că trebuie să cunoaştem această tradiţie pentru că face parte din bagajul intelectual al modernităţii. Problema mea este că Nietzsche şi Marx nu pot fi puşi în aceeaşi ecuaţie, pentru că Nietzsche nu a compus un proiect de reclădire a condiţiei umane – sigur, şi-a expus propriile consideraţii cu privire la natura umană, dar nu a propus o mişcare politică prin care umanitatea să fie schimbată – şi nu a obligat la această transformare, cîtă vreme Marx a făcut din transformarea lumii datoria filozofilor. Practica este criteriul adevărului şi atunci eu, în spiritul lui Marx, nu am cum să nu analizez acea practică născută dintr-un consens de idei – prin bastardizare, prin adulterare, prin hibridizare – cu tradiţia radicalismului utopic rus. Nu pot să accept că mai există un Marx inocent sau chiar lecturi inocente în cazul lui. Dar nu Marx ne-a fost băgat pe gît cel puţin în ultimii 20 de ani, de Ceauşescu – cei care spun că am fost îndobitociţi cu Marx greşesc. Există, desigur, o legătură în lumea ideilor şi, în acest caz, nu putem să nu vorbim de responsabilitatea intelectuală a lui Marx. Nu vreau să spun culpabilitatea lui Marx, ci doar responsabilitate.

Marius Chivu: *Cum vă explicaţi simpatia pentru Marx în Occident şi, mai nou, şi în România?*

Am văzut texte în revista *Ideea,* de exemplu, despre un marxism cultural, nu unul politic, deşi el renaşte. Nu ştiu cît se întîmplă asta şi în România, dar el renaşte internaţional. Parte vine din relativismul moral, parte din agramatismul istoric. Am fost acum două săptămîni la Amsterdam, la o conferinţă cu tema „Umanismul european. O moştenire fragmentată, un discurs al unui limbaj amuţit“. Se pun sub semnul întrebării o serie de valori în care unii dintre noi credem. Koestler spunea odată că multora dintre oamenii care se reorientează sau se apropie de diverse versiuni sau şcoli marxizante le lipseşte respectul pentru ceea ce erau denumite odinioară valori eterne. Tot el spunea că nu ştie dacă ceea ce filozofii numesc absoluturi etice există, dar noi trebuie, mai cu seamă în preajma unui mare pericol al umanismului european, să ne comportăm ca şi cum ele ar exista.

Putem vorbi chiar şi despre un scepticism generalizat, despre cinism şi despre o suspiciune în raport cu întreaga tradiţie a umanismului european care începe de mult, duce la aberaţiile celei de-a doua perioade a Revoluţiei franceze, din care se naşte neoiacobinismul care duce la bolşevism etc. În momentul de faţă, discursul marxist s-a refugiat în discursul studiilor culturale, în discursul identitar, în studii de gen în care întîlnim un marxism ruşinat, travestit.

Andrei Pleşu: *Apare deseori în vorbirea ta sintagma „prietenul meu“ sau „sînt prieten cu“. Că ai mulţi duşmani se ştie. Cum faci să ai atît de mulţi prieteni?*

Dacă prietenii nu ar fi fost lîngă mine, nu cred că aş fi supravieţuit psihic în aceşti doi ani. Dacă cineva face o cercetare, ar putea să vadă că pînă la formarea Comisiei, în ziarul *Ziua* despre mine s-au scris numai lucruri bune. După care, am apărut pe prima pagină pe post de agent şi am primit o scrisoare de la un domn, fost deţinut politic din Germania, care îmi scria ceva de genul: „În numele morţilor de la Canal, vă întreb oare nu vă este ruşine?“. Cu această scrisoare m-am trezit eu în America, de Ziua Mamei! Pînă la urmă problema s-a rezolvat, iar ziarul şi-a cerut scuze. Sorin Lavric a scris de curînd un articol pe tema singurătăţii mele, în care spunea că am foarte multe cunoştinţe şi foarte puţini prieteni. Ceea ce pot să spun este că aceia pe care îi am îmi sînt foarte buni prieteni şi că de-a lungul timpului prieteniile s-au verificat.

Eu am, în primul rînd, prietenii de idei. Îmi afirm ideile în care cred cît pot de onest şi de direct. ■

Stela GIURGEANU

Ultimul an din viaţa Bibliotecii Pedagogice

Într-o parte a problemei stă un balon mare, umflat din vorbe şi protocoale guvernamentale pe care scrie „Pactul cu Educaţia". În cealaltă, o ditamai piatră de moară – situaţia reală a educaţiei în România. Într-o parte, guvernanţi care perfecţionează distrugerea sistemului de învăţămînt, prin reforme şi pachete de programe din ce în ce mai dezastruoase, în cealaltă, efectele: notele luate la examenul de titularizare anunţă de pe acum viitorul nivel intelectual al societăţii româneşti. În acest context, să ne mai mire oare faptul că în România continuă să dispară biblioteci, de la cele de cartier la cele de importanţă naţională? Pentru că deja *„Dispare Pedagogica!"* nu mai este un şoc, nu mai e o revoltă, nu mai e o imposibilitate. Doar amărăciune, luare la cunoştinţă, resemnare a neputinţei şi o altă consemnare a nepăsării autorităţilor.

Biblioteca de lîngă Cişmigiu

Biblioteca Pedagogică Naţională „I.C. Petrescu" a împlinit 128 de ani de existenţă. Fondul actual e compus din aproape jumătate de milion de documente, conţinînd colecţii rare şi valoroase, printre care colecţiile Şcolii Normale Superioare de la 1880, colecţiile bibliotecilor lui Alexandru Odobescu, I. Zalomit, Azilul Elena Doamna, donaţiile Ana Davila, Titu Maiorescu, Onisifor Ghibu, I.C. Petrescu.

Din 1959 Biblioteca a funcţionat în sediul din strada Zalomit nr. 12, casă retrocedată moştenitorilor la finele anului 2006, după un proces îndelungat început în anul 1997. Totuşi, deşi procesul a fost cîştigat de reclamanţi, Curtea de Apel a adăugat sentinţei de retrocedare un amendament prin care se prevedea ca Biblioteca să-şi poată continua activitatea în sediul iniţial, timp de încă trei ani, pînă în 2009. Perioada de graţie a fost acordată tocmai pentru a nu întrerupe brusc şi radical activitatea bibliotecii, trei ani fiind consideraţi a fi îndeajuns pentru a se putea găsi un nou sediu.

Au fost suficienţi? Se pare că nu, de vreme ce scadenţa se apropie, iar rezolvarea situaţiei e departe de propuneri concrete. Autorităţile, Ministerul Educaţiei în special, parcă se declar învinse de situaţie, fără însă a-şi fi dat silinţa măcar. Pentru că timp de trei ani, în tot Bucureştiul, nu s-a putut găsi nici un sediu pentru a fi pus la dispoziţia acestei biblioteci.

„Am făcut petiţii peste petiţii, am mers peste tot, am trimis tot felul de memorii şi adrese, semnalînd tuturor forurilor superioare problema majoră în care se află Biblioteca Pedagogică" – declară directorul **George Anca,** punîndu-mi la dispoziţie un dosar cu toate petiţiile trimise de-a lungul timpului.

Care au fost răspunsurile autorităţilor la toate acestea?

Ministerul Educaţiei, care prin lege e autoritatea tutelară în cazul Bibliotecii Naţionale Pedagogice, a ridicat din umeri: „nu deţinem spaţiu adecvat", trimiţînd pisica la plimbare *via* Inspectoratul Şcolar al Municipiului Bucureşti. Răspunsul „ISMB nu poate da curs solicitării, deoarece nu dispune de spaţii disponibile" a venit totuşi cu un mic sfat de încurajare: „vă rugăm să vă adresaţi fie Municipiului Bucureşti, fie Consiliilor Locale". Ajunsă în curtea Primăriei Municipiului Bucureşti, pisica a fost retrimisă, sec, îndărăt la Ministerul Educaţiei: „biblioteca, fiind o instituţie subordonată şi finanţată de Ministerul Educaţiei şi Cercetării, este necesar să vă adresaţi acestuia". Deşi cercul părea închis, s-au mai făcut totuşi nişte demersuri. Ministerul Internelor şi Reformei Administrative a avut „onoarea" să analizeze memoriul „cu deosebită atenţie şi solicitudine", dar – cum „nu au fost identificate spaţii necesare" – a asigurat Biblioteca de tot sprijinul său. Ministerul Apărării, mai prompt, printr-o adresă scurtă a răspuns că „cererea dvs. nu poate fi soluţionată favorabil", iar Parlamentul, Guvernul şi Preşedinţia, în acelaşi registru de ton, toate cu consideraţie şi stimă, au retrimis memoriul la Ministerul Educaţiei, asigurînd Biblioteca de tot sprijinul. În acest context de spălare pe mîini, unde pisica a făcut bătături mergînd dintr-o curte într-alta, conducerea Bibliotecii a mai făcut recent un „apel de salvare" către toţi cei în măsură să-i ajute, de la Ministerul Educaţiei la presă. „Am vrut să provocăm o reacţie, de orice tip, dar să avem totuşi o reacţie" – declară directorul Anca.

Iarăşi fără vreun rezultat concret. (Cea mai cinică reacţie a venit, din nou, din partea Ministerului Educaţiei care sugera că în 7 ani se va construi un nou sediu pentru minister şi atunci un întreg etaj, chiar şi subsolul vor putea găzdui biblioteca.)

„Nimeni nu se gîndeşte la ce se va pierde, la valorile existente aici. Bineînţeles, toţi se întristează şi spun «ce păcat», dar nimeni nu se gîndeşte la soluţii. Eu cred că la ora asta Biblioteca Pedagogică e practic desfiinţată de nepăsare, pentru că în prezent nu are nici o perspectivă reală de sediu, iar fără sediu, e moartă. Propunerile făcute sînt electorale şi fără ceva concret care să le şi susţină. Totul se rezumă la vorbe frumoase din partea autorităţilor. De

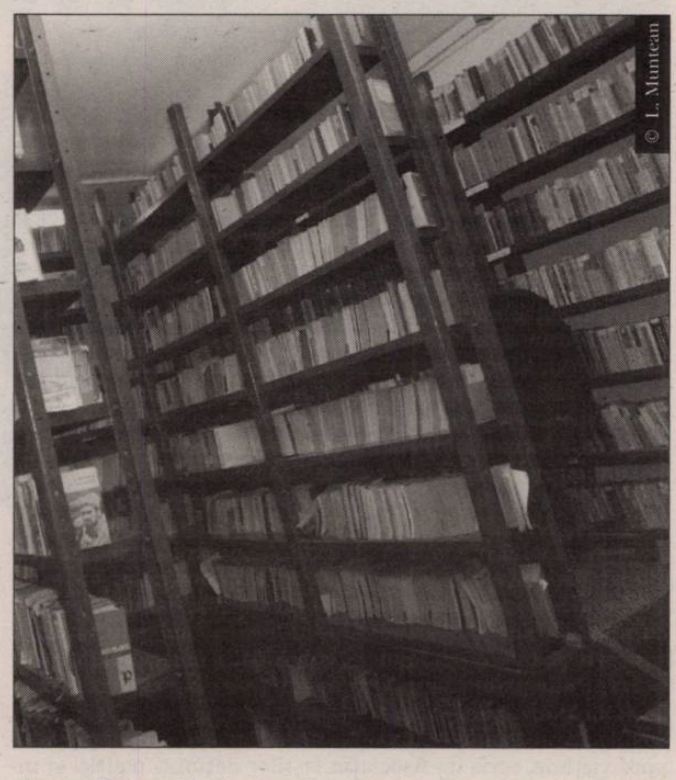

altfel, bibliotecile din România au fost şi sînt terminate prin descurajarea domeniului, prin nebugetarea lui, prin neînţelegerea efectelor negative şi masive pe care aceste desfiinţări în lanţ le vor avea."

Directorul George Anca îmi mai spune că, deşi Biblioteca a fost de-a lungul timpului defavorizată, „fondurile fiind mereu alocate în alte părţi, preuniversitarul fiind discriminat în favoarea universitarului", multe cadre didactice şi-au dat şi încă îşi dau gradele datorită materialelor pe care Biblioteca le pune la dispoziţie. „Odată cu ea ar dispărea principala instituţie care asigură informarea şi documentarea personalului didactic din învăţămîntul preuniversitar şi a cercetătorilor din domeniul ştiinţei educaţiei, precum şi formarea bibliotecarilor şcolari."

Crîmpeie din viaţa culturală a Bibliotecii Pedagogice

Carmen Pesantez, purtătorul de cuvînt al instituţiei, îmi prezintă o încăpere modernă, luminoasă, dotată cu calculatoare şi Internet. Contrast puternic cu restul clădirii. Aici, unde tot mobilierul este nou şi unde miroase a carte proaspătă, mi se spune că este *„American Corner"* sau „Colţul american".

„American Corner" este un proiect dezvoltat împreună cu ambasada SUA, încheiat pe 9 mai 2007, şi implică un parteneriat cultural, promovarea culturii şi civilizaţiei americane şi implicit o îmbogăţire a fondului nostru şi organizarea multor evenimente." Abonaţii au acces printr-un permis, o taxă modică, fiind prevăzut în special pentru studenţi, dar şi pentru profesori şi alte categorii de utilizatori. „Organizăm evenimente pe diverse domenii, literatură, ştiinţă, politică... de curînd am avut o acţiune «Walt Disney» pentru elevii mici. De altfel, am avut conferinţe pe teme de film şi teatru american, influenţele americane asupra cinematografului european." Aici se ţin şi ore deschise, sesiuni organizate de profesori cu lecţii de geografie, limbă engleză sau istorie americană. „Profesorii care vor să îşi diversifice modul de predare au unde să o facă. Avem şi un cerc de lectură al elevilor de clasa a V-a."

...Colecţia „Library of America"; casete video şi audio; colţul tînărului cititor; cărţi şi documente, de la politică la cultură – şanse pentru profesori, elevi, studenţi, doctoranzi. „Deşi am dori să menţinem acest parteneriat, fiind un important centru cultural – în România existînd doar 8 asemenea centre –, problema cu retrocedarea casei influenţează din păcate şi cursul evenimentelor şi nu ştim dacă vom putea continua acest proiect, deşi cred că ar fi spre binele tuturor, centrul fiind o reală sursă de cultură."

Ce se (va) mai pierde

125 de ani de existenţă. Tradiţie. Comori culturale. Fondul de carte însumînd 500 de mii de exemplare, printre care fonduri speciale, carte rară – *Biblia lui Şerban Cantacuzino, Cazania lui Varlaam, De lipsă cărticea* –, manuscrisele lui Alexandru Odobescu, corespondenţa lui Titu Maiorescu. Tablouri şi opere de artă.

Ajung în Muzeul Bibliotecii, deşi „muzeu" e mult spus. E vorba de o cămăruţă mică în incinta clădirii. Întunecoasă, seamănă mai mult a debara prelungă, fără aerisire şi fără dotări. Singurele surse de ventilare fiind un ventilator (adus de-acasă) şi un evantai (aceeaşi provenienţă).

Custodele, doamna **Ana Sandu,** lucrează aici din 1994, fiind bibliotecară din 1981. În timp ce îmi face o scurtă istorie a muzeului, privesc la masa de lucru. O veioză, documente vechi şi un perete – colţul cu amintiri. Poze cu familia, un balon dezumflat, o lăcrămioară presată, găsită într-o carte de citire de la 1936. E un fel de a doua casă, şi ca întotdeauna, descopăr pasiunea bibliotecarului pentru meserie.

„Ţin în mînă un manuscris al lui Odobescu" – îmi spune dna Sandu, umblînd cu un manuscris vechi, aproape sfărîmat de timp, cu grija cu care ar umbla cu nişte globuri de sticlă foarte subţire. Îmi arată mai apoi un „păstrător de pană şi cerneală", inscripţionat cu caractere arabe, a cărui vechime sau provenienţă încă nu se cunosc, pe care îl ţine învelit într-o piele fină şi pe care îl manevrează cu nespusă grijă. După care, îmi arată tocul din lemn de ulm şi argint care a aparţinut lui Odobescu.

„Eu le păstrez cum pot, însă fără condiţii, nu le putem împiedica degradarea. Ar trebui să am o anumită temperatură, însă n-am cum să controlez umiditatea. Mai dau drumul la ventilator, dar nu e o soluţie."

Deşi lucrează cu documente vechi, cărţi pline de microbii timpului şi a sutelor de mîini prin care au trecut, primeşte un spor de 10% pentru periculozitate. Pînă şi mănuşile – îmi spune rîzînd – şi le aduce de acasă, însă toate astea par a nu conta, şi schimbăm repede subiectul. Ţine mai mult să-mi vorbească de comorile care strălucesc în cămăruţa mică şi înghesuită.

Un document semnat de Şincai. O carte din 1696. Un dicţionar de greacă şi latină. Scrisori ale lui Iorga, ale lui Constantin Meisner, Titu Maiorescu... Bucoavnele de la 1749, carte de patrimoniu. Un manuscris cu o însemnare la sfîrşit: *„această carte o am cumpărat subscrisul, de la Iosif Groza, din comuna Inuri, în nordul Aradului, unde am fost ca învăţător la an 1886. Inuri în 20 Faur 1887, Pavel Rodean".*

Ar vrea să-mi arate cît mai multe, cît mai multe lucruri nepreţuite, cît mai multe comori înghesuite, de parcă aş fi ultimul martor al existenţei lor. Să scriu despre ele, neapărat. „Cînd o fi să plecăm de aici, eu am să le împachetez, cu grijă" – îmi spune dna Sandu „pe fiecare în parte, dar din momentul cînd vor fi mutate neavînd condiţii propice şi fiind casante, pot fi atît de uşor distruse... Sînt la fel de firave ca nişte globuri".

...Am plecat cu inima strînsă. Deşi am cunoscut oameni pasionaţi, deşi am văzut lucruri nespus de valoroase. Deşi am avut dovada crîmpeielor de viaţă culturală, de activităţi şi proiecte moderne care se desfăşoară azi la „Pedagogică". Deşi toate acestea ar fi trebuit să mă umple de bucurie, iminenţa desfiinţării mi s-a cuibărit în suflet mult mai reală decît speranţa viitorului.

În prezent Biblioteca Pedagogică mai are de trăit doar un an. Toate colecţiile, toate materialele, proiectele, fondul de carte rară, mărturii ale istoriei culturale româneşti, toate sînt pe cale să dispară. Din nepăsare şi din faptul că guvernanţii neagă încă sprijinirea culturii şi educaţiei în România, negîndu-ne prin aceasta şi nouă dreptul la o societate civilizată care îşi cunoaşte şi îşi păstrează valorile reale.

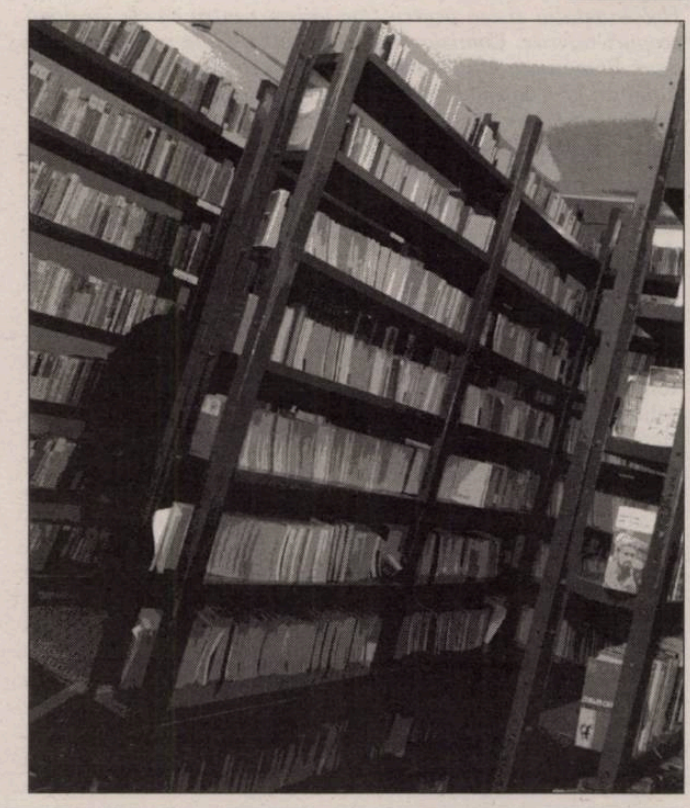

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

XX) Ca să ajungem, însă,
la ceasul cel nefast
al navei, – ni-i constrînsă
a povesti, cu fast

de amănunte, pana
ce se-ntîmplase pîn'
s-a fost trezit cu rana
din pîntec, ce-un păgîn

de iceberg i-o va face, –
sau astfel, cel puţin,
se crede; sau se tace
de către cei ce ţin

mai mult la rentierul
din lac, cu iz de sulf,
decît la şantierul
naval *Harland & Wolff,*

unde,-ntr-un două'ş'două
din luna mărţişor,
în nouă sute nouă,
un vas nemărişor

(din punctul de vedere
al mării), fu-nceput
cu o neprevedere
cam greu de conceput...

CUM TOTUL DEPINDE
DE CONTEXT,
GUSTĂM NUMAI CE AM ROSTIT
FOLOSIND CLANŢA,
ORICÎT DE GREU
NE-AR FI SĂ ÎNGHIŢIM,
DIN PUNCT DE VEDERE FONETIC,
VALORILE PROIECTATE PE CER

Cu ochii-n 3,14

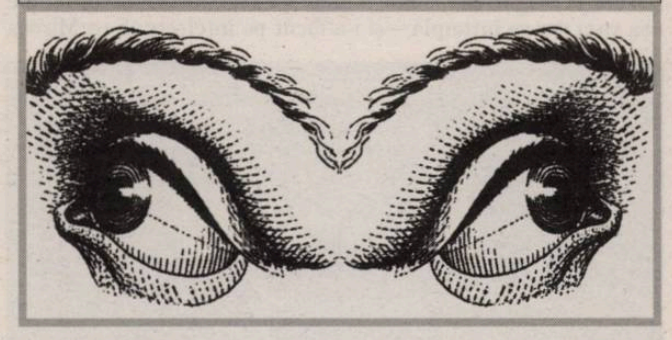

● Cum stai pe Millenium Bridge, în buricul Londrei, de-o parte a gîrlei vezi catedrala St. Paul şi de cealaltă o clădire hidoasă, fostă centrală electrică, actualmente muzeul de artă modernă Tate Modern. E un fel de chibrit imens din cărămidă cu un coş lung în centru. Englezilor li se pare şic, mie doar urît. Cum mi-am petrecut anul la Londra, la doi paşi de ea, am avut prilejul să o studiez, la ieşirile de fumat, din toate unghiurile posibile. Degeaba, tot urîtă este. Acum cîteva luni au apărut nişte desene gen graffiti imense pe toată faţada clădirii. Mie arta asta mi se părea risipă inutilă de vopsea. Dar cum totul depinde de context, chibritul urît parcă era salvat de vopseaua respectivă. Cam aşa este şi cu povestea cu svastica de pe poneiul roz de la ICR New York. Înţeleg că exista pericolul să creadă cineva că e un ponei nazist şi că banii contribuabilului român promovează ponei criminali. Asta e ca şi cum i-ai pune lui Ion Cristoiu o caschetă de ofiţer SS şi l-ai proclama dovadă a superiorităţii rasei germanice. (**C. G.**)

● Şi apropo de ponei roz, postmoderniştii de profesie nu ar trebui să apere expoziţia şi pe preşedintele ICR, Patapievici? Că parcă aşa era vorba, noi ăştia din gruparea retrogradă Pleşu-Patapievici-Liiceanu-Leo sîntem nişte conservatori reacţionari care gustăm numai produse culturale vechi şi provinciale, iar băieţii postmoderni şi destupaţi la minte se ocupă de deschidere culturală, ponei roz şi alte de-astea. Acum, tot noi să apărăm şi poneii roz de atacul pe flanc dinspre aripa Văcăroiu-Păunescu-Gîdea? Păi, e corect, tovarăşi? (**C. G.**)

● Uite că m-am luat cu poneii şi uitam de ce am trecut pe aici. Bine v-am regăsit! (**C. G.**)

● Mare dreptate avu acela care a zis că limba noastră-i o comoară. Un strop din comoara asta l-am auzit rostit de un ins într-un telefon mobil: „Nu-i tîrziu nici mai tîrziu". (**D. S.**)

● În vitrina unui cabinet veterinar din Crîngaşi stă scris: „Uşa se deschide şi apăsînd de clanţă". Avînd în vedere natura animalieră a cabinetului, înţeleg că nu era vorba de vreo subtilitate ironică pentru potenţialii clienţi umani care deschideau uşa în orice fel, numai folosind clanţa nu, ci pentru companionii necuvîntători. (**S. G.**)

● În articolul său de săptămîna trecută din *Evenimentul zilei,* Mircea Cărtărescu scrie despre C.V. Tudor: „Singura eminenţă cenuşie, pămîntie de-a binelea, de fapt, rămîne acest Vadim Tudor, *ardelean* (s.m.) ce face şi desface totul în cel mai slinos ungher al ethosului naţional". E drept, „tribunul" este slinos, dar nu e, totuşi, deloc ardelean. După dicţionarele literare, e născut, crescut (vorba vine) la Bucureşti, oricît de greu ne-ar fi să înghiţim şi asta... (**S. S.**)

● Mereu perfecta Carla Bruni (doamna Sarkozy), răspunzînd întrebărilor prefăcut mirate & simpatetic maliţioase ale redutabilei Barbara Walters: „Ziceţi într-un cîntec că aţi avut 30 de amanţi... *Treizeci?!*" „Da, 10 sau 20 nu sunau bine din punct de vedere fonetic." (**a. l. ş.**)

● Dom'le, eu zic să nu ne mai lamentăm atîta: încetîncet, se revine la valorile culturale clasice, iar capitalismul & marketingul românesc se inspiră din Eminescu. De exemplu, constat că a apărut apa minerală „Cezara". Aştept cu încredere berea „Ieronim" şi detergentul „Sărmanul Dionis". (**M. V.**)

● S-a descoperit că la Jocurile Olimpice din China s-a recurs la artificii false, adică imagini făcute pe calculator şi proiectate pe cer. De asemenea, s-a mai descoperit că locurile goale rămase prin tribune la diverse competiţii au fost umplute cu falşi spectatori. Aceştia nu mai erau făcuţi pe calculator precum artificiile artificiale, ci erau voluntari (plătiţi). Spre deosebire de alte state comuniste sau foste comuniste, China pare mult mai plină de imaginaţie în a-şi crea imaginea. (**A. M.**)

MĂCAR DACĂ RESORTURILE
TIMPULUI AR FI FOST ROZ,
SĂ STIMULEZE ÎNCREDEREA
PIETONILOR SURPRINŞI
LA UMPLUT POVESTEA

● Din nefericire, trebuie să constat (şi nu e pentru prima oară) că acele costume turcoaz purtate de delegaţia română la ceremonia de deschidere a Olimpiadei de la Beijing au fost printre cele mai urîte. De unde şi pînă unde turcoaz, ca apele golfurilor din Caraibe? Măcar dacă ar fi fost roz, înţelegeam că luptă împotriva cancerului la sîn (căci după ce am văzut Ateneul „colorat" în roz mi-am dat seama că nici o culoare nu e ceea ce pare). Aş fi preferat roşul chinezilor (care – culmea! – mi s-a părut mai puţin „socialist" decît prăfuitul nostru turcoaz). Sau, fără a avea mai mari sentimente de patriotism decît locuitorii ţărilor africane, aş fi acceptat chiar şi portul popular. (**A. P.**)

● Cristian Neagoe, PR la ICR New York, a scris într-un text literar următoarea frază: „Iubita mea se pişă cea mai pură ketamină". La *Sinteza zilei* de lunea trecută, Mihai Gîdea, jurnalistul de pomină al Antenei 3, îl acuza stupid pe Cristi Neagoe că a băut urină şi că se droghează („I-aţi făcut prietenii dvs. test de urină?"). Degeaba i s-a explicat cum e cu ficţiunea, dl Gîdea, absolvent de teologie adventistă, este foarte limitat în a înţelege resorturile unui text literar, şi erotic pe deasupra! Dacă ar citi *Povestea poveştilor*, dl Gîdea s-ar întreba probabil ce producţie de penisuri a scos la hectar Ion Creangă. Prin urmare, mă ofer ca meditator să-i explic, pe gratis, cum stă treaba cu literatura. Astfel ar preîntîmpina prestaţiile penibile şi consternarea telespectatorilor educaţi ai *Sintezei zilei*. (**M. C.**)

● Baritonul sud-american Erwin Schrott e celebru din mai multe motive: cîntă bine, trăieşte cu diva de origine rusă Anna Netrebko şi are nişte pectorali comparabili cu cei ai lui Schwarzenegger. Anul acesta debutează la Festivalul de la Salzburg, cu rolul Leporello, în *Don Giovanni* de Mozart. Regizorul Claus Guth, întrebat dacă baritonul va rămîne îmbrăcat în spectacol, a răspuns: „În cea mai mare parte a timpului". Probabil că Senatul României pregăteşte o comisie de specialişti care să ancheteze moralitatea celeilalte părţi a timpului. (**M. B.**)

● „Hai că se poate" e reclama noii Bănci CEC. Şi eu care credeam că reclama e făcută să stimuleze încrederea, şi nu compasiunea clientului! (**S. G.**)

● Aud că Primăria Capitalei vrea să interzică, pe timp de noapte, circulaţia motocicletelor, pentru că fac prea mult zgomot. Excelentă idee! Propun să se interzică şi circulaţia maşinilor pe timp de zi (pentru că sînt prea multe), şi circulaţia autobuzelor şi tramvaielor (că oricum vin prea rar) şi, într-un final apoteotic, şi circulaţia pietonilor (că aruncă hîrtii pe jos). Dacă se iau toate aceste măsuri, promit că mă duc la toate intrările în oraş şi, pe pancartele pe care scrie „Bucureşti", adaug cu mîna mea, olograf, care va să zică: „oraş în care rămîi interzis". (**M. V.**)

● Acum o săptămînă îmi exprimam dorinţa de a nu mai vedea ştiri cu autostrăzi blocate. Acum îmi doresc să nu mai văd ştiri cu autostrăzi blocate urmate de ştiri cu urşi surprinşi la tomberoane. Am impresia că văd mereu aceleaşi ştiri. (**M. C.**)

● Primăria a umplut staţiile de metrou cu afişe care ne îndeamnă să nu încurajăm cerşetoria. În loc s-o preîntîmpine, Primăria ne cere să ne stăpînim compasiunea. Nu mi se pare corect. Şi nici creştinesc. (**M. C.**)

● Povestea cu poneiul roz a scos la iveală nu doar mîrlănia agresivă a mîrlanilor agresivi, ci şi un lucru pe care cercetătorii istoriei artei îl ştiu de mult: orice nouă formulă artistică are nevoie de cel puţin 30 de ani pentru a fi înţeleasă de mase... Adică e ca şi cum Mircea Badea s-ar uita, astăzi, la ponei şi abia odrasla lui (dacă va avea aşa ceva) îl va pricepe. (**a. l. ş.**)

ÎN ACEEAŞI ORDINE DE IDEI,
MAI TOATE EVENIMENTELE
SÎNT O SUCCESIUNE
DE DOUĂ INFORMAŢII

● Cristian Neagoe a fost acuzat, în urma a ceea ce a scris într-un text de proză, că bea urină. În aceeaşi ordine de idei, orice roman în care apare un omor e scris de un criminal. (**C. P.-B.**)

● Mai toate evenimentele din jurul Olimpiadei de la Beijing îndreptăţesc concluzia excelentului comentariu semnat de Adrian Georgescu *(Gazeta Sporturilor* din 10 august) care, la halucinogenul brand al spectacolului inaugural *O lume, un vis,* impunea o întrebare deloc hamletiană: „Oare n-ar trebui să ne trezim?". (**R. C.**)

● Conform unui studiu internaţional, dintre cele 634 de specii şi subspecii de primate, 48% riscă extincţia, 69 sînt ameninţate critic, alte 137 – doar ameninţate, 97 – vulnerabile şi 38 – uşor ameninţate. Sărmanele! Poate că primatele ştiau totuşi ceva, rezistînd tentaţiei de-a deveni deprimate ca noi, ca mine, ca dumneata... (**R. C.**)

● Într-o seară, în principalul grupaj de ştiri, o succesiune de două informaţii cum nu se poate mai potrivite: „Războiul din Georgia continuă făcînd nenumărate victime..." (prezentatorul adoptă o „ţinută" sobră, îşi încruntă fruntea, coboară tonul vocii şi pare îngrijorat, mai să scape şi un „Of!" aşa, de părere de rău) şi „Românii au bătut recordul pentru cea mai mare ruladă de îngheţată din lume: 101 metri lungime..." (de data aceasta, cu un zîmbet larg şi o atitudine mult mai degajată – doar războiul se „terminase"). „Nenumărate victime" asezonate cu „peste 200 de kilograme de îngheţată" – ce poate fi mai negativ şi mai pozitiv în acelaşi grupaj de ştiri? (**R. T.**)

Andra MATZAL

Aventurile poneiului în ţara Mioriţei şi peste Ocean

Mai discutat decît „ţeapa“ lui Ghilduş, mult mai mediatizat decît „F.A.Q. about Stephen the Great“ – expoziţia din 2004 de la Galeria H'art care a călcat pe nervii Bisericii Ortodoxe Române – şi mai înfierat decît lucrările cu care Dumitru Gorzo a stîrnit controverse, poneiul roz cu svastică a devenit, fără îndoială, cel mai cunoscut animal din istoria artei contemporane româneşti. Expusă la Galeria Română în cadrul expoziţiei „Freedom for Lazy People“, organizată de Institutul Cultural Român de la New York, jucăria de plastic a reuşit, fără voia artistei Nuclear Fairy, care l-a adus la expoziţie, să ridice foarte multe întrebări. A scos la iveală chestiuni de religie, de politică şi de artă – ba chiar despre ce raport ar trebui să existe între cele două –, a reamintit argumente legate de ce înseamnă reprezentativitatea unei culturi şi, nu în ultimul rînd, a pus probleme deontologice prin scandalul de presă creat. Dar în ciuda faptului că, după aproape o lună de polemici, Google găseşte peste o mie de rezultate despre lucrările lui Omar, Irlo şi Nuclear Fairy la o simplă căutare „ponei roz ICR“, cel mai puţin s-a discutat în contexte legate de componenta artistică.

Pe pereţii pictaţi de cei trei *street artişti* şi în obiectele aduse de ei în galerie pentru evenimentele conexe expoziţiei, cîţiva dintre jurnaliştii de la *New York Magazin*, revista diasporei române de la New York, şi-au găsit mai toate „dovezile“ pentru a demonstra nu numai incorectitudinea politică a exponatelor, ci şi a instituţiei care a organizat-o. Acuzaţiile de antisemitism – pornite de la svastica inscripţionată pe coapsa roz a poneiului de plastic –, de rasism – sprijinite pe folosirea unei păpuşi reprezentînd o gorilă –, şi de obscenitate – invocată la vederea cîtorva organe genitale sugerate – au circulat apoi viral pe bloguri, fiind preluate de o parte a presei din România. Discuţia a ieşit însă în scurt timp din ograda jurnalistică şi din cea artistică, prin decizia lui Nicolae Văcăroiu de a porni o anchetă a Senatului în jurul activităţii ICR. Mai mult decît atît, pînă şi Ion Iliescu a intrat în scenă, postînd pe blogul său cîteva rînduri despre aceste „exponate scabroase (cu svastici, falusuri, înjurături de lucruri sfinte)“. Cum de la criticile aduse expoziţiei la atacurile împotriva ICR nu era decît un pas – sau, după cum au arătat mai toţi cei care au luat apărarea ICR, nu a existat nici un pas, expoziţia fiind folosită ca armă într-un atac politic –, „scandalul“ a luat imediat o amploare, cum rar se întîmplă în spaţiul românesc. Aşa se face că la conferinţa de presă organizată de ICR pentru a demonta acuzaţiile aduse, H.-R. Patapievici a adus în discuţie poneiul afurisit de cei pentru care arta românească n-ar prea trebui să depăşească limitele păşunismului. De la conferinţă nu au lipsit nici un ziar important şi nici o agenţie de ştiri, iar microfoanele televiziunilor – inclusiv cel de la OTV – s-au îngrămădit la masa invitaţilor.

Expoziţia „Freedom for Lazy People“ – cu toate dedesubturile dezbaterilor pe care le-a provocat – a reuşit să trezească extrem de multe zone intrate oarecum în atmosfera anesteziată a verii. Poneiul a ajuns în paginile presei centrale, dar şi în cele ale publicaţiilor locale, a invadat blogurile, de la Feeder la bloguri personale – unde s-au creat curente de opinie aşa cum rar se întîmplă – şi i-a făcut pe intelectuali ca Mircea Cărtărescu, Cristian Mungiu, Gabriel Liiceanu, Andrei Pleşu, Nicolae Manolescu, Mircea Mihăieş, Herta Müller sau Mihai Oroveanu să reacţioneze la atacurile din spatele poneiului troian. Nu înainte însă de a fi analizat de Muzeul Holocaustului de la Washington – şi declarat în regulă – şi de a fi adus NYPD la Galeria Română, la sesizarea unui alt reprezentant al diasporei. După o săptămînă în care a devenit, probabil, cel mai invocat din istoria speciei sale, poneiul şi-a lăsat şi primele urme în mitologia urbană: un blogger propune cititorilor un sondaj ironic despre soarta pe care ar merita-o celebrul animal, în urma căruia cei mai mulţi au decis că i s-ar cuveni o seceră şi un ciocan pe cealaltă coapsă, pentru echidistanţă politică; a apărut blogul „The Pony's Life“, al cărui autor anonim postează imagini şi filmuleţe legate de ponei, iar la sfîrşitul săptămînii pagina de Wikipedia a gamei de jucării „My Little Pony“ a fost vandalizată.

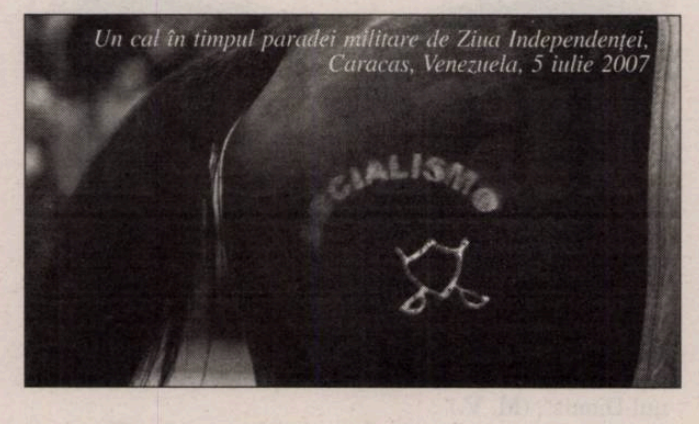

Un cal în timpul paradei militare de Ziua Independenţei, Caracas, Venezuela, 5 iulie 2007

Dacă în urmă cu cîţiva ani coconii roz pe care Gorzo i-a „plantat“ prin Bucureşti au fost puşi de multă lume pe seama sataniştilor, diseminînd panică, astăzi, o jucărie de aceeaşi culoare – tatuată cu o svastică, ironizînd, după cum afirmă şi Nuclear Fairy, autoarea desenului, modelul inscripţiilor pe care le au toţi poneii lansaţi pe piaţa de jucării în urmă cu 26 de ani – a devenit subiect de interes naţional. Din păcate, în România s-a derulat tot „scandalul“ din jurul „căluţului“, „măgăruşului“, „mînzului“ sau „păpuşii de mînz“, variantele prin care poneiul „fascist“ şi-a făcut loc în folclorul urban, la New York a avut loc premiera musical-ului *Fela!*, regizat de Bill T. Jones, nume cu greutate pe Broadway, într-un teatru ai cărui pereţi au fost pictaţi de Omar, Irlo şi Nuclear Fairy. Altfel spus, dacă poliţia newyorkeză şi Antidefamation League au văzut în această întîmplare o alarmă falsă, Senatul României nu numai că aşteaptă să afle dacă poneiul este sau nu în afara legii, ba mai şi vrea să ancheteze activitatea întregului Institut Cultural Român.

ICR

– ieşirea de sub asediu –

În urma dezinformărilor, a articolelor şi informaţiilor tendenţioase despre expoziţia „Freedom for Lazy People“, organizată de ICR New York, publicate de Evenimentul zilei, Ziua *şi difuzate de televiziunea* Antena 3 *şi portalul* ziare.com, *Nicolae Văcăroiu a solicitat Comisiei de Cultură a Senatului, condusă de Adrian Păunescu, o anchetă privind activitatea ICR. Iată cîteva dintre reacţiile de susţinere a ICR.*

● Cristina MODREANU „Nici nu mai contează că de trei ani Institutul Cultural Român s-a schimbat complet, devenind dintr-o instituţie complexată, lipsită de strategie, una curajoasă şi eficientă, deşi funcţionează în condiţii îngreunate de lipsa de flexibilitate a legilor româneşti (problema asta, reală, nu se gîndeşte nimeni să o rezolve!). Nici nu mai contează că ICR New York e unul dintre cele mai eficiente «delegaţii culturale», care a reuşit într-un timp foarte scurt, în peisajul extrem de bogat al unei metropole cu o uriaşă ofertă culturală, să atragă atenţia generală asupra culturii române contemporane... Nu o expoziţie de *street art* strică imaginea României – aşa cum acuză vocile isteric naţionaliste care s-au refugiat prin comunităţile româneşti din lume şi aliaţii lor din ţară –, ci lipsa românilor de solidaritate în bine şi faptul că lăsăm politicul să se amestece în orice. Altfel spus, legăm tinichelele noastre pînă şi de fundul unui ponei roz.“ *(Gândul,* 8 august)

● Cristian MUNGIU „De cînd filmul românesc a devenit una dintre mărfurile culturale cu succes la export, am tot avut ocazia să fiu prezent la fel de fel de manifestări prin străinătate, generate de proiecţiile cu filmele mele. Odată ce Institutul Cultural Român a început să preia organizarea acestor evenimente de pe umerii ambasadelor sau a consulatelor, a început să se risipească şi acel sentiment îngrozitor de jenă că asişti la un eveniment propagandistic organizat cu cea mai teribilă stîngăcie de un corp tehnico-diplomatic rămas de pe vremea dinainte. Nici n-are rost să comentăm în sine expoziţia organizată de Corina Şuteu la New York, căci ea nu constituie decît un pretext. Am avut ocazia în perioada promovării filmului meu în Statele Unite, în cursul anului trecut, să constat de cîtă simpatie şi apreciere se bucura Corina Şuteu acolo, pentru că a reuşit să scuture de pe umerii ICR povara clişeului că instituţiile culturale ale statului sînt fie organe de propagandă ale turismului rural, fie propovăduitoare osificate ale culturii instituţionalizate.“ *(Cotidianul,* 7 august)

● Herta MÜLLER „Faptul că acum, după căderea lui Ceauşescu, poetul de curte al dictatorului emite judecăţi asupra moralei culturii române este o monstruozitate. Pentru mine, Păunescu este imaginea falimentului moral, prostituţia personificată din timpul dictaturii. Cineva ca el ar trebui să tacă cel puţin 50 de ani după căderea ei. El este responsabil ca nimeni altul pentru dezastrul moral şi cultural din epoca Ceauşescu. Prin protestul meu n-am pus niciodată sub semnul întrebării ICR. Patapievici mi-a stîrnit supărarea. Dar Păunescu şi acoliţii săi îmi stîrnesc disprețul. Apariţia lui Păunescu împotriva ICR ca «gardian al culturii», ca preşedinte al Comisiei de cultură a Senatului, dacă se ia în considerare rolul său din timpul dictaturii, este ca şi cînd ar fi pus un piroman cunoscut ca director al serviciului de pompieri. Nu mai găsesc cuvinte pentru grotescul acestei deraieri din Senatul român.“ *(Suplimentul de cultură,* nr. 191)

● Ernest WICHNER „Această campanie de denigrare ignoră, totuşi, lucruri esenţiale. Astfel, este bine de ştiut, pentru toţi cei care vor răfuieli în loc de clarificări, că Literaturhaus Berlin împreună cu DAAD, prin programul Berliner Künstlerprogramm, şi alături de fundaţia culturală elveţiană Pro Helvetia şi de numeroşi alţi parteneri şi sponsori lucrează deja de cîţiva ani împreună cu ICR Bucureşti şi cu preşedintele său, Horia-Roman Patapievici, acesta dovedindu-se un partener de încredere şi eficient în programele derulate în comun, fapt care i-a şi atras prestigiul internaţional meritat. Este realmente regretabil că ICR şi preşedintele său sînt acum ţinta vicleniilor şi desconsiderației vechilor turnători şi colaboratori ai dictaturii comuniste.“ *(Cotidianul,* 7 august)

P.S. Un chestionar apărut pe blogul bleen24.blogspot.com: „Ce va decide Parlamentul în cazul Ponygate? A) Poneiul va fi însemnat cu o seceră şi un ciocan pe partea stîngă a crupei, pentru echidistanţă politică. B) Va fi topit şi turnat de Felix în formă de Gabriela Vrînceanu Firea. C) Va fi tras în ţeapa lui Ghilduş. D) Va intra în lotul Năstase-Mitrea şi va sfîrşi crucificat între doi tîlhari. E) Va fi eliminat din expoziţie şi înlocuit cu un Buddha de ipsos din colecţia Năstase.“

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. 236 ● 21-27 august 2008 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Note pentru o tipologie a lecturii“
pagina **3**

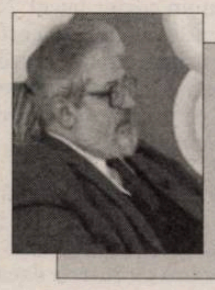

Andrei Pippidi
„Despre case memoriale“
pagina **8**

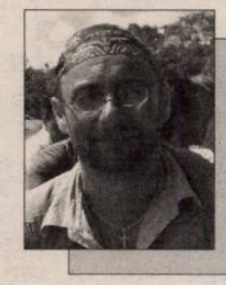

Alin Fumurescu
„Un Amazon pentru fiecare“
pagina **20**

Viaţa culturală ÎN PROVINCIE

© F. Prica

„Meargă pictorii la ţară / Ca să piară / De căldură şi de praf! / Mie daţi-mi străzi pavate, / Măturate, – / Daţi-mi cinematograf!“

G. TOPÎRCEANU

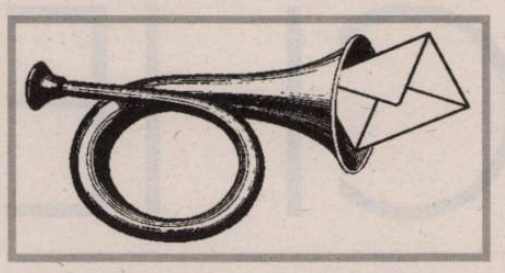

Nr. 232: Articolul lui Codrin Liviu Cuţitaru, „Succese româneşti în UE şi US“

Un şoc de bine

Domnule Codrin Liviu Cuţitaru,

În vara aceasta, pentru prima dată am călătorit în afara ţării.

Am ajuns la Praga unde am stat o vreme şi de acolo am ajuns la Karlovy Vary, Dresda, Berlin, Viena, Bratislava şi Budapesta. Am revenit cîteva zile în oraşul meu de provincie şi apoi am plecat spre Paris.

În Praga am locuit chiar în centru, iar în Franţa am stat într-un hotel cu suficiente stele. Pe lîngă aceste condiţii materiale, am avut asigurat din belşug şi confortul psihic deoarece în primele călătorii am fost cu viitorul meu soţ, iar în ultima, cu fratele şi nepoţelul.

Aşadar aveam toate motivele ca atunci cînd revin cu picioarele pe pămîntul ţării să am un aer plictisit şi obosit de ce văd aici. Şocul meu a fost cînd, la ambele reveniri, am privit cu ochi normali realitatea ţării mele.

Frumuseţea locurilor, buna organizare, starea drumurilor, profesionalismul din servicii au fost atent observate şi corect apreciate de către mine, în toate aceste călătorii. Nu am uitat însă incidentul din plină zi în metroul parizian, obiceiul răspîndit în supermarketuri, metrou, farmacii al vînzătoarelor din Praga de a-ţi testa vigilenţa dîndu-ţi doar o parte din restul cuvenit, ca apoi să pară absorbite de altceva, multele clădiri vechi neîngrijite din Budapesta ş.a. De neuitat a fost şi vînzătoarea dintr-un magazin de suveniruri din Praga, o doamnă care depăşea cu mult 60 de ani şi care a fost de o eleganţă cum nici la Paris nu am întîlnit. *C'est vrai* că la Paris am văzut cum pietonii traversau nonşalant, în ciuda semaforului roşu, iar şoferii opreau fără să se proptească în claxon, cum de altfel în toată Germania nimeni nu ne-a claxonat că nu am pornit în exact secunda apariţiei semaforului verde. Pe aeroportul din Praga m-am luptat cîteva minute să dau jos bagajul meu de 24 de kg de pe bandă şi, în jurul meu, la numai cîţiva centimentri, erau numai bărbaţi care se uitau la mine cum mă străduiesc. Tot aici, aşteptînd cuminte să mi se verifice cartea de identitate, ascultam cum gălăgiosul şir din stînga mea, format numai din cetăţeni britanici, vorbeau şi rîdeau vulgar presupunînd că unele persoane sînt din Europa de Est, *how funny is that?!* La întorcerea din Franţa, pe aeroportul din Bucureşti bagajul meu avea mult mai puţine kilograme şi nici nu am apucat să pun mîna pe el că un domn s-a şi oferit să mă ajute. Evian-ul lor mi-a făcut pofta de Borsec (oricît de ieftină e replica, mi-o asum cu sinceritate!).

Ţările lor (ca şi a mea) au părţi foarte bune, bune şi mai puţin bune.

În septembrie mă aşteaptă alte călătorii, nu vă voi mai scrie la revenire. Ştiu de pe acum că nici de data asta nu voi avea nici un şoc la întoarcerea acasă, ci doar o înţelegere exactă şi corectă a noastră ca ţară şi popor. Şi o imagine neidealizată a lor. În urma cîtorva discuţii cu prieteni care au fost prin aceleaşi locuri, a reieşit că nu am capacitatea să văd unde sînt ei şi unde sîntem noi, de vreme ce eu nu mă declaram fascinată de ei şi oripilată de noi.

Violeta VOICU
violeta.voicu@yahoo.com

La noi, pe Bulevardul Aviatorilor...

Stimate domnule Cuţitaru,

M-a cutremurat textul dvs. prin precizia cu care aţi prins şi descris sentimentul pe care îl ai cînd te întorci acasă de pe meleaguri atît de civilizate, dar atît de aseptice, cu noi cel puţin. Credeam că numai noi, cei mai copţi îl avem, dar văd că nu este specific unei vîrste anume. Acum cinci ani, m-am întors şi eu în ţară după trei ani trăiţi în Cipru, lucrînd la o companie de software foarte puternică, ce oferea condiţii de lucru deosebite etc.

Am constatat că Societatea cipriotă este una extrem de caldă, pasională, cu problemele ei, dar liliputană. Străduţele cu case foarte personale şi grădini foarte îngrijite şi parfumate, pe care parchează maşini şi multe iahturi, sînt înguste, formează o reţea năucitoare, dar bine gîndită şi semnalizată (moştenire englezească preluată şi continuată cu sfinţenie). Oamenii sînt scunzi, măslinii, îngrijiţi, binevoitori, tradiţionalişti, plecînd în vizită la rude de sărbătorile creştine (Paşte, Crăciun) îmbrăcaţi frumos, cu platouri cu ofertă proprie de bunătăţi tradiţionale, acoperite cu staniol... Acum i-aş compara cu santonii provensali (personajele de argilă, cu care se îmbogăţesc domesticele creşe ale lui Isus, de Crăciun, în Italia şi Franţa de sud).

Şi ajung acasă... Praf, agresivitate, oameni încruntaţi, stridenţi. Dar, incredibil, pe Bulevardul Aviatorilor, în maşină, mă simţeam într-un oraş pe care îl recunoşteam şi căruia îi dusesem dorul. Respiraţia mi se amplifică către un volum şi un ritm cunoscute. Cred că am simţit „matricea“. Şi mi-au dat lacrimile de o bucurie pe care mi-era greu s-o recunosc pînă v-am citit articolul.

Greu de ales (mai ales pentru tineri).

Cu înţelegere,

Olea PASCU
olea_pascu@yahoo.com

Actualităţi

Gînditori ai marii birocraţii, aţi auzit de Kafka?

Scriu redacţiei *Dilemei vechi* pentru că am convingerea că aici voi găsi oameni să înţeleagă drama unui semen care este nevoit să se perinde prin universul kafkian al birocraţiei. Obţinerea unui petic de hîrtie e mai dificilă decît găsirea Sfîntului Graal. Am fost copleşită de furie, acum mă descarc scriind *Dilemei vechi* şi făcînd haz de necaz.

Lucrurile se prezintă astfel: trebuie să obţin un cazier fiscal. Nu mă întrebaţi de ce m-am legat la cap, cert este că îmi trebuie. Din prima clipă în care am realizat că asta înseamnă să iau contact cu funcţionari, ghişee, cereri şi cozi, am decis să mă înarmez cu răbdare şi sînge rece. Le-am pierdut după circa 30 de secunde...

Pe Net am găsit mii (mă rog, zeci... dacă este să fim corecţi) de informaţii contradictorii, aşa că am sunat la Administraţia financiară să întreb dacă de la ei aş putea să ridic cazierul. O doamnă foarte draguţă, în mod surprinzător, mi-a spus că da. Aşa că a doua zi de dimineaţă, la prima oră, eram la întîiul dintre multele ghişee cu care aveam să fiu faţă în faţă.

Am stat la coadă pentru chitanţă, am mers la alt ghişeu să plătesc suma de pe chitanţă. De acolo am fost îndrumată de altă doamnă către ghişeul 10, de la etaj, ca să ridic cazierul.

Am stat la cea de-a treia coadă, la ghişeul 10, timp de vreo oră, ca să ajung în faţă şi să îmi spună o altă doamnă senină că doamna colegă care „funcţionează“ de obicei la ghişeul 10 e în concediu şi că acum cazierul se ia de la ghişeul 13. La ghişeul 13 buluc de oameni, aşa că am plecat, după două ore pierdute, cu un nod în gît şi cu multe înjurături pe buze.

Azi-dimineaţă m-am întors cu forţe proaspete, cu moralul refăcut după bătaia de joc de ieri. Mă duc la ghişeul 13 să întreb dacă să mă aşez la coadă sau nu. Ei bine, doamna mă cheamă în spate să discutăm. Intru în acea zonă *off limits,* interzisă oamenilor de rînd şi accesibilă doar funcţionarului public.

În fine, discut cu doamna, îi explic pentru ce îmi trebuie cazierul fiscal şi deodată văd că afişează faţa *aceea,* similiară, păstrînd proporţiile, cu cea a unui doctor care spune că nu poate salva pacientul de pe masa de operaţie. Ei bine, da, mi-a spus că nu mă poate ajuta, că ei nu mai eliberează caziere fiscale pentru stituaţia *x, y, z,* ci doar în situaţia *r* şi *q*. Ca să îmi rezolv problema ar trebui, chipurile, să mă duc la Registrul Comerţului. Întrebasem la Informaţii, întrebasem la ghişeul unde am plătit prima chitanţă, întrebasem la ghişeul 10 şi toţi funcţionarii publici confirmau fără să clipească că mă aflu pe drumul cel bun, la capătul căruia voi obţine documentul dorit. La fatidicul ghişeu 13, odiseea s-a încheiat!

S-a încheiat pentru a reîncepe din nou, a doua zi dimineaţă la Registrul Comerţului. Probabil că de acolo mă vor trimite înapoi la Administraţia Fiscală, dar deja m-am resemnat. De fiecare dată cînd am de-a face cu instituţiile statului nutresc speranţa că poate, de la ultima întîlnire, ceva s-a schimbat şi că voi întîlni un sistem metamorfozat spre binele cetăţeanului. De fiecare dată sînt dezamăgită!

Trist este însă faptul că undeva pe scara ierarhică a universului fiscal din România există o serie de minţi bolnave şi încîlcite care nu sînt în stare să gîndească un sistem coerent, eficient şi *user friendly*. Gînditorii marii birocraţii există şi mi-au dovedit, o dată în plus, că sînt sadici şi că pentru ei cetăţeanul nu există. Sau există pentru a fi umilit, pentru a i se complica viaţa şi a i se toca timpul.

Adriana ŢĂRUŞ, 23 de ani
adriana_tarus@yahoo.com

N. red.: Vă publicăm textul în numele solidarităţii kafkiene împotriva marii, dar şi micii birocraţii.

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Compasiunea & filantropia**
- **Părinţi şi copii**
- **Din dragoste de patrie**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU

CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 12.500
Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL
Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?" (I.L. Caragiale)

Note pentru o tipologie a lecturii

Se citește din ce în ce mai frugal. Și toți avem o idee – mai mult sau mai puțin temeinică – despre motivele acestei fatale anorexii. Dar mai e ceva: și cînd se citește, se citește, de multe ori, prost. Deviant. Inadecvat. Vicios. Evident, nu există o rețetă universală a lecturii optime. Cîți cititori, atîtea moduri de a citi. Există însă cîteva categorii mari, a căror simplă inventariere ar avea, poate, un oarecare efect terapeutic.

O primă specie de cititor este *bulimicul*. Pentru el, cartea nu e decît materia unui consum nediferențiat, lacom, asemănător consumului de droguri. Așa cum unii nu pot funcționa dacă nu aud non-stop, ca zgomot de fundal, radioul sau televizorul, alții intră în sevraj dacă n-au de rontăit o tipăritură oarecare. Posibilitatea de a rămîne singuri cu un gînd propriu, de a se cufunda în vidul bogat al contemplativității, li se pare o perspectivă înfricoșătoare. Ca sub-specii, vom menționa devoratorul de ziare, care la masă, în metrou sau în parc e simpla anexă a unui maldăr de gazete policrome, apoi devoratorul de romane polițiste și, în sfîrșit, amatorul de literatură în genere, trăitor în universuri paralele, emotiv, rafinat, degustător de ficțiuni și pescuitor de metafore, supărat pe filozofii care n-au „simțul concretului" și se pierd în speculațiuni din care lipsește patosul vieții (ceea ce, pînă la un punct, e adevărat). Încă o sub-specie: cititorul „branșat", cu lecturi la zi. Nu mai pierde timpul cu clasici răsuflați. Rumegă doar ultimele apariții de pretutindeni. Și îi plac toate.

O altă categorie e aceea a cititorului *specializat*. Nu mai citește de mult pentru plăcerea proprie. Trebuie să se țină la curent cu progresele domeniului său, drept care despoaie toate periodicele care îi vin la îndemînă, aleargă pe Internet, se speteaște căutînd să facă rost de monografiile cele mai proaspete. Candidă și, în fond, recomandabilă e lectura *sistematică:* se fac liste de cărți „obligatorii", pe autori sau pe teme, și se trece la lucru, cu creionul în mînă. E lectura de tip școlar, inevitabilă pînă la o anumită vîrstă. (Fiecare vîrstă are, în mod normal, ritmuri și opțiuni specifice: a citi la 60 de ani ca la 15 e suspect...). Între cititorii „de idei", se disting cei care se concentrează asupra autorului citit, cu programul strict de a-l înțelege în mod adecvat, și cei care citesc pentru a-și confirma tezele proprii, fie regăsindu-le în textele altora, fie luînd textele cu pricina drept substanță de contrast.

O specie aparte, foarte răspîndită de la o vreme, este aceea a cititorului *suspicios*. Motivația lui e detectiv-ideologică: citește pentru a demasca. Vrea să-l prindă, mă-nțelegi, pe autor cu ocaua mică: nu cumva e fascist? Nu cumva e cripto-comunist și securist? Nu cumva e nepatriot? Nu cumva e homosexual? Sau anti-homosexual? Nu cumva e antisemit? Sau cam prea pro-semit? Poate că e francmason sau evreu sau spion. Poate că e un plagiator de duzină. Poate ține cu Băsescu. Sau cu Patriciu. Poate are afaceri necurate. Și dacă el personal nu pare să aibă defecte la vedere, poate că ceva nu era în regulă cu taică-său. Sau cu vreun frate. Sau cu prietenii. A te apropia de un text cu această mentalitate de anchetator e a deveni imun la orice formă de bucurie și a te abona, conștiincios, la hepatită cronică. Nu se poate frecventa nici un teritoriu al culturii, cu deprinderi polițienești.

În ce mă privește, cred că lectura matură și fertilă este lectura dictată de un orizont de interogativitate propriu. Ai o întrebare anumită, ai o preocupare dominantă și citești pentru a căuta repere, provocări ajutătoare, soluții. Citești în plasa unei problematici *antecedente*. O asemenea *lectură orientată* are cel puțin două avantaje: (1) e superior selectivă, te ghidonează în labirintul descurajant al bibliotecii și (2) pune ordine chiar și în ceea ce poate fi, la un moment dat, lectură întîmplătoare. Cînd ai obsesivitatea bună a unei întrebări vii, tot ce-ți cade în mînă poate fi revelator, de la ziar la roman, de la roman la tratat.

Cînd ne lamentăm că se citește puțin, ar trebui să ne gîndim, cît de cît, și la *calitatea* lecturii. Și să nu ne facem un idol dintr-o ocupație care nu are sens decît... dacă chiar are unul. A fi „intelectual" nu înseamnă strict a ține tot timpul în mînă o carte. Un intelectual se definește mai ales prin ceea ce face cînd *nu* citește: cînd reflectează, cînd stă de vorbă, cînd tace, cînd rîde, cînd se roagă. În rest, aproape totul este permis, dacă dozajul e corect. În materie de lectură, e bună și nițică gurmandiză, și ceva amor deștept pentru literatură, și un pic de antrenament de specialitate, și oarecare zel sistematic și, mai ales, focalizarea tenace asupra unui set de întrebări. Singura lectură cu adevărat inutilă și vinovată este lectura suspicioasă: profesionistul ei are psihologia mistrețului, lăsat liber într-o inocentă și vulnerabilă grădină de zarzavat.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Voluntarul danez și imobiliaristul român

Ribe este cel mai vechi oraș din Danemarca, atestat documentar în anul 854. Partea veche a orașului se păstrează integral, dar, dat fiind că un incendiu din 1580 a distrus 11 străzi și peste 200 de case, cele mai vechi clădiri sînt (doar) din secolul al XVII-lea. Are vreo 8000 de locuitori și trăiește mai ales din turism. În vecinătate există un Muzeu al Vikingilor în aer liber, în care este nu doar reconstituit, dar și arătat pe viu modul de viață al acestei vechi populații. În casele, atelierele și acareturile reconstruite se află oameni (voluntari, în general profesori cu elevii lor sau chiar familii întregi) care fac... ce făceau vikingii: îngrijesc animalele, vopsesc pînza cu niște amestecuri din plante, țes la război, trag cu arcul etc. O să spuneți că e o simplă imitație superficială, un surogat pentru masele de turiști. Posibil. Dar eu voiam să accentuez ideea de *voluntariat,* adică de societate civilă.

Cea mai simpatică atracție pentru turiști este „gardianul de noapte". În timpuri vechi (pînă în 1902, cînd a fost desființată), garda de noapte asigura liniștea în Ribe și dădea alarma dacă izbucnea vreun incendiu sau dacă exista pericolul unei inundații. Postul a fost reînființat în 1932, pentru turiști: vara, în fiecare seară, un voluntar îmbrăcat în uniforma tradițională „joacă" rolul gardianului de noapte, face rondul prin centrul vechi cîntînd un vechi cîntec și povestindu-le despre oraș turiștilor, care îl pot însoți fără să plătească (v. http://www.visitribe.dk). Centrul vechi este încremenit în aspectul său medieval. Proprietarii caselor din centru nu numai că nu au voie să facă vreo modificare în construcția sau aspectul lor, dar au și obligația de a le zugrăvi și renova periodic, la intervale fixate de municipalitate. Deci, traduc pe înțelesul concetățenilor noștri care au descoperit brusc sentimentul proprietății private din 1990 încoace: danezii din Ribe, *proprietari* fiind, sînt *obligați* de municipalitate să-și mențină casele într-o anumită stare și sînt împiedicați să facă ce le dă prin cap. Dacă la noi vreo municipalitate ar fi luat vreo măsură de acest gen, Noul Proprietar și Noul Imobiliarist Român ar fi strigat din toți bojocii că li se încalcă sacrosanctul drept al proprietății și că se duc să reclame la UE. Ribe e tot în UE. Am întrebat, cînd am fost acolo, dacă în condiții atît de restrictive există oameni care vor să dețină o proprietate în centru. Există, mi s-a răspuns, la un moment dat cererea era mai mare decît oferta. Și, am mai întrebat, de ce ar dori dumnealor danezii să-și ia pe cap o asemenea belea – zugrăviri periodice, renovări costisitoare, controale de la Primărie pentru a verifica dacă nu cumva s-a clintit în mod ilegal vreun cui? Mi s-a răspuns cu un zîmbet care m-a făcut să mă simt un fel de sălbatic din junglă care n-a mai văzut în viața lui orașe și n-a priceput cum că acestea sînt locuite de *cetățeni* (în toate sensurile cuvîntului): pentru că e foarte plăcut să locuiești într-o casă veche, într-un oraș liniștit și fermecător, și pentru că e o onoare, o necesitate și o datorie civică să participi la păstrarea memoriei istorice și culturale a orașului. Bineînțeles, respectivii proprietari au anumite înlesniri fiscale pentru a-și îngriji casele. (Păi vezi? – îmi va spune Noul Proprietar Român; văd; văd că interesul privat și interesul public s-au pus de acord.)

Ca și danezii, noi ne iubim istoria și cultura. Așa spunem dacă ne întreabă cineva. De exemplu, ne mîndrim cu „Sighișoara, singura cetate medievală *locuită* din Europa" (ceea ce e o balivernă, căci e plină Europa de orașe medievale locuite), dar organizăm în ea un festival al berii și al artizanalelor kitsch. Și, dacă nu era un ONG care să protesteze, pavajul vechi ar fi fost înlocuit (v. http://sighisoara durabila.wordpress.com). De Centrul vechi al Bucureștiului, ce să mai spunem? Îl iubim cu toții, dar cel mai mult și mai mult îl iubesc Noii Imobiliariști Români care, după ce se va mai degrada un pic, îl vor face nou-nouț, ca din cutie. Sigur că „noi, poporul" ne iubim istoria și cultura, dar așa, „în general", doar n-o să fim fraieri să ne îmbrăcăm, voluntar, în niște costume vechi și caraghioase doar ca să le prezentăm turiștilor trecutul orașului nostru. Și apoi, care turiști? Cică în București a crescut numărul de turiști străini de la an la an, dar marea majoritate e dată de „turismul de afaceri" (inclusiv imobiliare!). Așa că iubim în continuare tot ce-i vechi, istoric și cultural, dar ne place și proaspăta idilă pe care o avem cu Proprietatea, cu construcția nouă din beton, fier și termopan. La zburdalnica noastră poveste de amor contribuie și autoritățile care – liberale, mie-mi spui? – dau cîte un ordin care încurajează legătura dintre Noul Imobiliarist și Proprietatea sa cea sfîntă. De exemplu, Ordinul nr. 2260 al ministrului Culturii, confuz și ambiguu, care permite „declasarea de urgență" a unor clădiri declarate monument istoric (v. http://www.gandul.info/actualitatea/ministrul-culturii-a-dat-liber-la-demolarea-imobilelor-monumente.html?3927;2852865). În urma protestelor (v. de pildă, http://www.simpara.ro/), un articol a fost modificat, dar pericolul rămîne: practic, proprietarii pot găsi relativ ușor pretexte de a demola clădirile vechi pentru a specula terenul. Mulți au făcut-o și pînă acum, eventual dînd foc clădirilor. De-aici înainte, nu mai e nevoie să riște...

Și uite-așa, dragii moșului, v-am mai spus o poveste pe tema „de ce nu e și la noi ca la ei"... Oricum, și voluntarul danez, și imobiliaristul român, și municipalitatea din Ribe, și

Ministerul Culturii din România sînt tot în UE. Hai să bem o bere la Sighișoara, că „diferența culturală" tot n-o să se schimbe pe parcursul vieții noastre...

ținerea de minte

„Citisem *Contele de Monte Cristo* îndată după *Cei trei mușchetari*. Dar dacă Athos, Porthos, Aramis și d'Artagnan deveniseră prieteni de nădejde care galopau, duelau, biruiau în serviciul imaginației mele fascinate, n-am încercat aceleași sentimente pentru Edmond Dantès. Nu pentru că aș fi fost sensibil la diferența de nivel artistic dintre cele două romane. Abia peste ani am aflat că însuși autorul lor, recitind înainte de a muri *Contele de Monte Cristo,* a conchis: *«Nu se compară cu* Mușchetarii». Fapt este că povestea nedreptățitului care evadează din temniță și îi pedepsește pe toți cei vinovați de suferințele sale avea în mintea mea un cusur: eroul dispunea de exact însușirile care pe atunci îmi lipseau. Imposibil să mă laud cu răbdarea și perseverența. Or, fără aceste calități degeaba dețineam și eu simțul justiției. Pe de altă parte, eram înclinat din fire să mă consider dacă nu unicul, principalul vinovat de nefericirile mele. Oricît ar fi păcătuit ceilalți față de mine, nimeni nu-mi făcuse atît rău cît eu însumi. O convingere, a cărei sursă nu era doar orgoliul. Oricum îi grațiam, apreciindu-mi generozitatea. Și pe urmă observasem că a pune la cale o răzbunare și a o duce la capăt înseamnă trudă, semănînd cu un apostolat. Așa că mă scuturam de obligația asta, grea și împovărătoare ca orice constrîngere, dădeam din mînă a lehamite și încredințam Providenței misiunea de a-i penaliza. Nu ascund că-i veneam în ajutor sugerîndu-i cum să procedeze. Propuneri deloc inocente, deloc blajine. Dar revanșele consumate în închipuire mă scuteau să acționez. Îmi procurau deplina mulțumire fără să mișc un deget. Mărinimie? Toleranță? Pur și simplu comoditate. A fost nevoie de timp ca să-mi dau seama cît mi s-ar fi ușurat traiul dacă aș fi fost în stare să nutresc o dușmănie aprigă și consecventă ce m-ar fi apărat de gîndurile în care, cîteodată, mă încurcam."

(B. Elvin, „Răzbunarea",
în *Datoria de a ezita,* Editura Hasefer, 2003)

Luca NICULESCU

aşa şi pe dincolo

Jurnaliştii, cîte divizii?

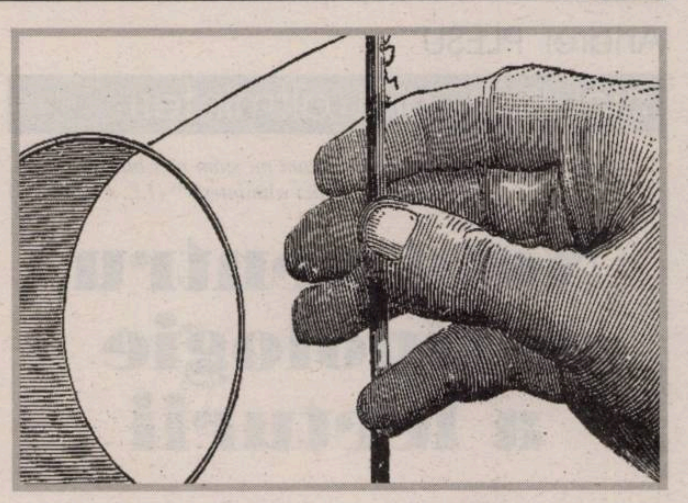

Încă de la primele ore ale conflictului din Georgia, era clar că va exista şi un război mediatic. Tonul l-au dat ruşii care au anunţat, după nici 24 de ore de la începutul asaltului georgian în Osetia de Sud, că ar exista peste 1500 de morţi în rîndul civililor. O zi mai tîrziu, după ce armata rusă recucerise republica separatistă, a venit replica georgiană: ruşii au început „purificarea etnică". Ruşii spun că georgienii au plasat mine în casele părăsite, georgienii îi acuză că au făcut acelaşi lucru pe şoselele din Georgia. Fiecare tabără o învinuieşte pe cealaltă de masacrarea civililor, se vorbeşte despre răpiri, jafuri şi violuri, iar preşedintele rus, Dimitri Medvedev, lansează oroarea supremă: genocid!

Adevăr sau manipulare? Sincer, pînă cînd ziariştii nu ajung la faţa locului, nu e mare lucru de făcut. În absenţa unor surse independente, jurnaliştii nu pot decît să dea anunţurile oficiale, cu citarea atentă a provenienţei informaţiei. Aşa s-a şi întîmplat în primele zile ale conflictului din Georgia, iar unele informaţii nu au putut fi verificate nici pînă acum. Nu ştim dacă Tindvali, capitala Osetiei de Sud, este complet rasă de pe faţa pămîntului, aşa cum spuneau surse ruseşti, şi nici cine a bombardat-o. Ruşii îi acuză pe georgieni, dar supravieţuitori din oraş spun că locuinţele le fuseseră bombardate de avioane ruseşti. Cifra de 1500 de victime, anunţată tot de partea rusă, este, de asemenea, greu de confirmat, atît timp cît oraşul se afla sub control rusesc, ziariştilor nefiindu-le încă permis accesul în localitate. Numărul victimelor pare însă exagerat, consideră unii jurnalişti care au mers prin spitalele din regiune. Ei au făcut un calcul cinic, dar de multe ori just: numărul răniţilor este, în general, mai mare decît al morţilor. În spitale ar fi trebuit să existe mii de răniţi, or ei au numărat doar cîteva sute. Să fie o intoxicare rusească, aşa cum denunţa regimul de la Tbilisi? Vom vedea în săptămînile următoare.

Conflictul din Georgia a făcut victime şi printre ziarişti. Imaginile cu maşina colegilor turci luată drept ţintă de nişte trăgători necunoscuţi au făcut turul lumii, la fel ca şi cele cu o jurnalistă a televiziunii georgiene împuşcată în braţ de un *sniper*. Există şi patru morţi. Printre ei, şi un colaborator al Radio France Internationale, Gigol Chiladze. Vina lui? Apropiindu-se de o porţiune de drum controlată de separatişti din Osetia de Sud, a salutat în georgiană. A primit ca răspuns o rafală de mitralieră, care i-a ucis pe el şi pe colegul său Alexander Klimchuc, corespondent al agenţiei Itar Tass.

Ce e de făcut cînd jurnaliştii devin din observatori, ţinte? În urmă cu cîţiva ani, cînd în Irak se înteţiseră răpirile de jurnalişti, fostul preşedinte al RFI a decis retragerea jurnaliştilor din această ţară. „Viaţa e mai presus decît informaţia" – a spus el, atrăgîndu-şi şi criticile unei părţi a redacţiei, care considera că, luîndu-se toate precauţiile necesare, se mai poate lucra în Irak. Ce înseamnă însă precauţie, în astfel de situaţii? Există cîteva reguli, pe care veteranii jurnalismului de front le cunosc. E vorba în primul rînd de evitarea expunerii inutile şi a provocărilor, de atitudine şi de tonul întrebărilor. Un jurnalist cu experienţă „simte" cînd interlocutorii îi sînt ostili sau cînd poate vorbi cu ei. Rolul ziaristului este să informeze, nu să se dea în spectacol.

Există apoi protecţia fizică: vestă antiglonţ, cască, maşină cu blindaj pentru reportajele în zonele cele mai periculoase etc. Intervine şi responsabilitatea redactorilor-şefi: atunci cînd izbucneşte vreun conflict, zeci de tineri ziarişti vor să meargă „la război". Rolul şefilor de redacţie este de a-i descuraja pe cei neexperimentaţi şi pătimaşi şi de a trimite oameni ponderaţi, care au mai fost în zone de conflict. Cei tineri pot merge eventual imediat după încheierea ostilităţilor, cînd pericolul e mai mic şi numai după ce au trecut printr-un curs de jurnalism de război (în Franţa le organizează Crucea Roşie, în România, Ministerul Apărării).

În fine, există şi legile internaţionale: convenţiile de la Geneva, care spun că jurnaliştii sînt civili şi trebuie trataţi ca atare, şi o rezoluţie a ONU din decembrie 2006, care somează statele să îi judece pe cei care au omorît sau au rănit ziarişti. Războaiele din fosta Iugoslavie, Irak şi Afganistan au făcut aproape 500 de victime printre ziarişti, dar n-am auzit să existe condamnaţi pentru aceste crime. Unii dintre autorii lor se întreabă probabil, parafrazîndu-l pe Stalin: jurnaliştii, cîte divizii?

Ştiri nebăgate în seamă

● **Sinucideri în rai.** Institutul mexican de statistici a anunţat presa că la Cancun se înregistrează cea mai înaltă rată a sinuciderilor din ţară, un coeficient triplu (9,8) faţă de media naţională (3,4). În pliantele turistice, Cancun este prezentat ca un colţ de paradis şi străinii nu se plîng de reclamă mincinoasă. Sociologii au studiat cauzele fenomenului în aparenţă anormal şi au ajuns la concluzia că „majoritatea sinucigaşilor trăiesc din turism şi au în jur de 30 de ani. Vin aici cu speranţa unei vieţi mai bune şi dau de una mult mai rea. Şi, pe deasupra, în faţa ochilor lor e o mare cantitate de bogăţie, total inaccesibilă, etalată fără nici un fel de restrîngere; departe de familie, se apucă de băut şi cedează". Staţiunea propriuzisă e instalată pe o insulă artificială, iar familiile mexicane care ajung aici se aşază pe unde pot, bat în pămînt cîteva scînduri şi fac o gaură pentru WC. Apa a devenit inutilizabilă şi hotelurile o transportă prin conducte de la o distanţă de 50 km. Groapa de gunoi e în centrul cartierelor populare. Din cele 750 de tone de gunoi zilnic, jumătate provine de la cei 700.000 de locuitori, cealaltă jumătate de la cele 26.000 de camere de hotel. „Turismul împins pînă la limitele logicii liberale." *(Rue 89)*

● **Nelinişti.** Viktor Iuşcenko, preşedintele Ucrainei, a semnat un ordin cerînd comandanţilor Flotei ruse a Mării Negre (care închiriază portul ucrainean Sevastopol) „să informeze Ucraina" în legătură cu orice mişcare a vaselor sau a avioanelor dincolo de graniţele ţării. Purtătorul de cuvînt al Radei Superioare a anunţat apoi că noile prevederi vor intra în vigoare după ce vor avea loc tratative cu partea rusă. Tot în Rada Superioară un deputat al blocului pro-prezidenţial a adresat o interpelare serviciilor de securitate, cerîndu-le să controleze cum şi de ce se atribuie cărţi de identitate ruseşti cetăţenilor ucraineni. Alt deputat a precizat că la Sevastopol acţiunea de distribuire a hîrtiilor de identitate ruseşti e în plină desfăşurare. *(ITAR-TASS)* **(M. B.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Cine-a mai rămas în Bucureşti

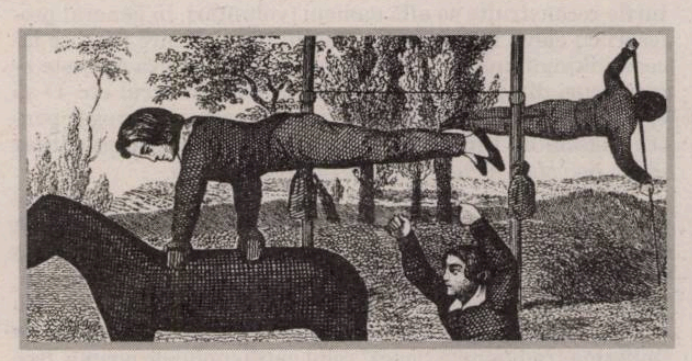

Zugravul. Are o ţigară în colţul gurii şi chef de muncă în colţul îndepărtat al vieţii. Tricoul rupt de pe el nu-ţi dă nici o idee despre onorariul pe care îl va cere la capătul unei zile de spoit în lene, pe un perete care nu se poate opune sau fugi. Ideile lui sînt alea din reclama de la bere. Nevoile sînt cele naturale, şi în multe dintre ele apare şi un copac, exact ca în cazul cîinilor. Viaţa lui e şi ea o reclamă: la societatea modernă, care a reuşit cumva să elimine selecţia naturală. Acum 30 de mii de ani, zugravul ar fi fost ucis pe loc, după primul cerb desenat strîmb în peşteră, la Lascaux.

Baba urbană. Spre deosebire de sora ei de la sat, baba urbană a văzut multe şi ştie tot. Îşi urăşte, în ordine, nora, vecina, vecinul, administratorul, cartierul, oraşul. Paradoxal, îşi iubeşte însă ţara, chiar dacă nu-i poate găsi alte calităţi decît acelea cu care a rămas din cartea de română, 1955. Baba urbană bănuieşte că totul în jurul ei e făcut s-o fure: administraţia blocului, compania de gaze, străinul care tocmai a intrat în hol şi se uită suspect la cutiile de scrisori. Firească, baba are dreptate, însă asta nu-i face în nici un fel viaţa mai bună. Destinul babei e să moară, iar ea acceptă asta şi nu se mai ocupă cu absolut nimic. La noi lipsesc cu desăvîrşire babele din America, alea care se duc voluntare la ONG-uri, sau alea din Franţa, care merg la mitinguri, cînd nu citesc literatură de stînga. Babele noastre doar votează.

Şoferul manelist. E rapid, pentru că nu poate fi nimic altceva, în afară de negustor de droguri sau combinator de terenuri. Cel mai bun lucru din viaţa lui e motorul, făcut de un neamţ cu mult mai deştept, însă şoferul nostru nu pare să sesizeze ironia. Îi place să împartă: pumni, muzică, opinii. Ştie despre tine că eşti prost. Ştie că el e deştept, iar viaţa, în felul ăsta, devine foarte simplă. De-aia şoferul manelist e cel mai relaxat dintre românii care au rămas în ţară. Cînd te întrebi de ce Mazăre a pus palmieri la Constanţa, răspunsul e limpede pe şosea: pentru că maimuţele erau deja acolo. Şi nici n-aveau duşmani naturali.

Inginerul. A lucrat cîndva în cercetare. Revoluţia l-a prins la planşetă, desenînd clădiri urîte, cu speranţa că într-o bună zi *va fi lăsat* să fie genial. Cînd a fost lăsat, a continuat să fie el însuşi, cu program clar. Dimineaţa la 8 la serviciu, la 5 acasă, la 8 la a doua sticlă de vin. Înăuntrul lui sînt o mulţime de bagaje desfăcute şi lăsate aşa, în lipsă de o nouă destinaţie: literatură SF, poeţi optzecişti, două-trei iubiri, neapărat consumate la Costineşti, cu Radiovacanţa undeva în surdină. Se mişcă greu printre ele şi de-aia e deprimat. Speră să vină vremuri mai bune, chiar şi cînd apar la orizont, el speră că o să-i bată la uşă, să-l ia de mînă pînă în Germania, unde sigur cineva ştie de lucrarea lui de diplomă, o revoluţie la vremea ei.

Bogatul. În ciuda previziunilor optimiste ale telenovelelor, bogaţii nu plîng. Nu au de ce, nu au cînd, nu le-a adus aminte secretara. Cei mai mulţi nu ştiu că sînt bogaţi – pentru că nu se mai măsoară în raport cu tine, ci în raport cu alţi bogaţi. Chestia asta aduce cu sine o situaţie pe care nici psihologul plătit cu 200 ora n-o poate rezolva: sînt bogaţi cu Mercedes care suferă că n-au Bugatti. Bogatul român are şi o altă problemă: nu e bogat decît aici. Cînd iese din ţară, e doar ostentativ.

Băiatul de club. El e în general fiul celui de mai sus. Ziua lui de muncă e noaptea, spaima lui e moartea de plictiseală. Exemplarele cele mai robuste rezistă fără mîncare o săptămînă şi pînă la două zile fără paparazzi. Ideile lui sînt simple: moşule, du-te tu la şcoală, dacă n-ai bani de distracţie! Zilele lui sînt numărate: le numără presa de scandal şi poporul odată cu ea, cînd scoate din frigider brînza, la o salată de roşii tăiate repede, pînă nu începe Magda la OTV.

Toţi ăştia au rămas în ţară. Restul au plecat, şi nu în concediu. Or mai fi şi alţii, nu ştiu, e treaba institutelor să ne zică. Ce vreau eu să vă spun e altceva: uitaţi-vă la ei şi încercaţi apoi să vă închipuiţi că, din marfa asta, trebuie să facem o naţiune.

Kogălnicene, mă, Carole, băi intelectualilor, ce naiba, nu se bagă nimeni?

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

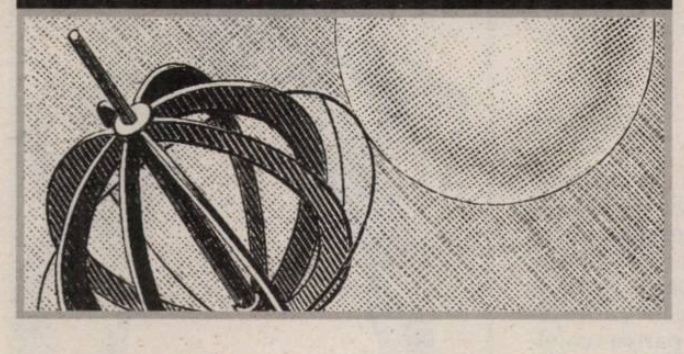

Concurs de ipocrizie

În materie de democraţie, parcursul preşedintelui georgian, Mihail Saakaşvili, nu e fără obstacole: în noiembrie trecut, cînd opoziţia contesta (pe drept sau pe nedrept) puterea lui, a proclamat starea de urgenţă şi a scos armata din barăci. N-a durat mult, dar astfel s-a înscris şi el în şirul conducătorilor postcomunişti, devotaţi statului de drept atîta timp cît le convine. Premianţii la democraţie din Occident, şefii unor state cu economii performante şi forţe armate disuasive acordă acestor lideri sprijin mai curînd pe criterii de simpatie personală, decît în funcţie de realizările lor pe calea reformelor promise. La capitolul simpatie, Saakaşvili stătea bine: e tînăr, cu diplome obţinute la prestigioase universităţi americane, a ajuns la putere pe valul unei evidente adeziuni populare. El a crezut că toate acestea pot fi argumente pentru acceptarea ţării sale în NATO, suveranitatea şi integritatea Georgiei fiind astfel garantate nu doar de atît de flexibila şi puţin respectata lege internaţională, cît de puterea militară a alianţei. Refuzul liderilor europeni, combinat cu susţinerea Statelor Unite, a dat un rezultat ambiguu, rezumat prin „poate, cîndva, în viitor, acum nu". Geografia Georgiei impune totuşi poziţii ceva mai concrete: pe de o parte, pe acolo, pe dedesubt, trec marile conducte care aduc petrol şi gaze în Europa; Rusia, dar şi ţările a căror aprovizionare depinde de integritatea acestor conducte sînt interesate de mîna cu acces la robinet. O hartă mai amănunţită arată că de partea rusă a graniţei se află regiunile Adigenă, Karaceavo-Cerkeză, Kabardino-Balkhară, Inguşetia, Daghestan, Cecenia. În toate acestea, majoritară este populaţia nerusă, uneori şi necreştină, aşa că liderii de la Kremlin (se tot uită că Putin a afirmat că dezmembrarea URSS a fost cea mai mare catastrofă politică a secolului XX) sînt vital interesaţi în stingerea conflictelor etnice cu forţa (ca în Cecenia), dacă altfel nu se poate.

Precedentul Kosovo, trufia unor afirmaţii ale lui Saakaşvili, traseul politic imprevizibil al Ucrainei, proiectul amplasării scutului anti-rachetă în Republica Cehă şi Polonia au zgîndărit orgoliul Rusiei, pe cale de a-şi afirma supremaţia. Indignarea Uniunii Europene faţă de dimensiunea acţiunii militare a Rusiei a avut o mulţime de nuanţe: posesorii de contracte de gaze au fost mult mai prudenţi decît vecinii imediaţi ai Rusiei sau fostele republici sovietice. Statele Unite, actualul preşedinte şi candidaţii au declarat că e inacceptabil, că aşa nu se mai poate, şi-au exprimat sprijinul, dar a fost clar din prima clipă că Georgia nu poate aştepta de la Washington decît ajutor umanitar. Pentru prima oară după sfîrşitul războiului rece, Rusia a trecut cu armata peste graniţa unui stat suveran. Într-un articol din *New York Herald Tribune*, Dmitri Rogozin, ambasadorul Rusiei la NATO, evocă precedentele care justifică acţiunea rusă: acţiuni ale Statelor Unite în Grenada şi Panama, ale Marii Britanii în Malvine, ale Franţei şi Israelului, intervenţiile în Iugoslavia, Afganistan şi Irak, şi apoi se întreabă: „Doar Statele Unite şi NATO pot folosi forţa brutală cînd poftesc, iar Rusia să se abţină chiar dacă vede cum mii de cetăţeni de-ai săi sînt împuşcaţi? Dacă aceasta nu e ipocrizie, atunci ce e ipocrizia?". Se ajunge astfel la problema reală: nu e vorba despre legitimitate, ci despre dreptul unei ţări puternice de a exercita forţa aşa cum fac şi celelalte ţări puternice, în timp ce ţările slabe le ţin predici.

În condiţiile războiului cu Al-Qaeda, în perspectiva confruntării cu Iranul, ale competiţiei economice, şi militare cu China, colaborarea cu Rusia trebuie menţinută şi de aceea Occidentul nu prea observă că în timp ce promit că se retrag, ruşii înaintează. Fostului cancelar german Gerhard Schröder, un reporter de la *Der Spiegel* îi aminteşte că John McCain, candidat la preşedinţia SUA, a spus: „Noi toţi sîntem georgieni". „Eu, nu!" – a răspuns Schröder. Parteneri neglijabili la concursul de ipocrizie, georgieni nu sînt decît georgienii.

■

globul cubic

Propaganda de război

În ultimele zile, de cînd s-a declanşat conflictul din Georgia, presa rusă abundă în titluri proslăvind eroismul propriilor soldaţi, veştejind brutalitatea şi cruzimea adversarilor. Din cînd în cînd, un gazetar care gîndeşte: „Se pare că la Kremlin nimeni nu-şi pune problema de ce dorim cu atîta patimă să-l judecăm pentru genocid pe gruzinul Saakaşvili, care conform datelor oficiale a ucis 1600 de osetini, iar gruzinul Djugaşvili (mai cunoscut sub numele de Stalin), care a ucis milioane, dacă nu zeci de milioane de oameni (să adăugăm că majoritatea erau ruşi, dacă tot traversăm era creşterii ciclice a vulgarului naţionalism imperial sub masca patriotismului consolidat), e lider în ratingurile de popularitate alcătuite de ruşi pe canalele ruseşti de televiziune. Explicaţia e simplă: omenirea şi, vai, Rusia s-au obişnuit cu politizarea cadavrelor, iar politicienii care declanşează războaie se gîndesc de-abia în ultimul rînd la oameni. Cea mai bună demonstraţie despre starea inteligenţei politicienilor de la conducerea de astăzi a lumii este dată de felul cum se raportează ei la genocid. (...) «Apărarea cetăţenilor» ca şi «apărarea integrităţii teritoriale» – sînt doar pretextele politice ale măcelului. Dacă Rusia nu mai putea de grija locuitorilor din Osetia de Sud, ceva mai mult de 30.000, n-avea decît să influenţeze conducerea osetină (toate posturile-cheie, inclusiv cel de preşedinte, sînt ocupate de oameni veniţi din Rusia – aşa că puterea nu e a unor marionete, ci direct a ruşilor) să accepte tratative cu Georgia, să permită prezenţa negociatorilor internaţionali (şi nu doar a unor observatori neputincioşi), i-ar fi evacuat pe osetinii din Sud în Nord, sau, dacă tot s-a decis să calce în picioare normele internaţionale, ar fi adus acolo unităţi ale armatei regulate înainte de începerea ostilităţilor. Dacă aceşti oameni erau atît de importanţi pentru Georgia, conducerea Georgiei nu i-ar fi ucis pe locuitori în timp ce lupta pentru păstrarea teritoriului. De locuitorii Osetiei n-are nevoie nimeni, nici puterea rusă, deşi ei sînt cetăţenii ei, nici cea georgiană, deşi republica le aparţine teoretic. Primii vor să-şi arate muşchii imperiali, ceilalţi vor să păstreze cu orice preţ teritoriul" (Semion Novoprudski, *Gazeta.ru*, 15 august). **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Mizeria „analizei"

Nu ştiu cine a introdus în mintea oamenilor convingerea că o analiză bună este aceea care împarte, cît mai echilibrat, vinovăţiile. Dar şi că, din contră, o concluzie care identifică precis răul, îl numeşte ca atare şi îl vituperează este, dimpotrivă, un eşec al spiritului analitic. În general, indiferent de situaţie, apari drept înţelept dacă ai grijă să amendezi ambele părţi ale unei situaţii tensionate, chiar dacă acea situaţie este chiar o crimă. Se aud voci care spun chiar că evreii au şi ei partea lor de vină pentru Holocaust. În cazurile cele mai multe, dovada clară a inteligenţei, a spiritului sănătos şi a cunoştinţelor este aceea de a submina distanţa firească, naturală, dintre statutul victimei şi statutul călăului-agresor. Mai ales dacă agresorul e atît de mare şi de fioros încît ţi-e cam frică să-i spui în faţă ceea ce este, iar victima e mică şi slabă, astfel încît nu ai nici o problemă să o tragi oleacă de urechi. Georgia este, astăzi, vag admonestată cam de aceiaşi oameni care tocmai căzuseră în extaz în faţa celui mai deşănţat spectacol de fals totalitar pe care l-a văzut secolul acesta tînăr – mă refer la grandios-mincinoasa deschidere a Jocurilor Olimpice de la Beijing. Eu cred că a învinovăţi Georgia pentru ceea ce i se întîmplă acum este moralmente identic cu găsirea vreunei culpe poporului evreu pentru Holocaust. Cînd răul se dezlănţuie în cele mai atroce forme cu putinţă, nimic nu poate şi nu trebuie chemat în favoarea sa. Putem împărţi culpe cînd avem situaţii conflictuale care nu au degenerat, încă, într-un război cu victime civile. Cînd avem de-a face cu o acţiune de genul celei pe care Moscova o îndreaptă împotriva Tbilisi-ului de cîteva zile încoace, mi se pare inacceptabil să mai scotoceşti după culpe în toate părţile, cu gîndul prestabilit că greutatea lor trebuie să fie cît de cît egală. Din păcate, invadarea Georgiei de către Rusia ne-a prins în plină astenie etică. Sîntem incapabili să mai recunoaştem răul, chiar dacă ne rînjeşte, sîngeros, la fereastră. Am auzit, siderat, reacţia liderilor acestei Europe în care trăim, şi dumneavoastră, şi eu. Preşedintele Sarkozy a găsit că e firesc ca Rusia să protejeze militar minoritatea rusofonă din afara graniţelor sale. La rîndul ei, cancelarul Angela Merkel a spus că ambele părţi sînt vinovate de acest război. În timpul acesta, toată lumea umbla, cînd la Moscova, cînd la Tbilisi, cu un acord de pace care dezavantaja flagrant Georgia şi care, practic, legitimează întreg comportamentul rus în zonă. O asemenea demisie morală nu a mai cunoscut Europa de multă vreme!

Nu mă mai mir, prin urmare, că pe canalele noastre de televiziune înaintarea trupelor ruse se tratează ca o ştire tehnică, cam cum am vorbi despre viituri în vremea inundaţiilor, iar ceea ce face guvernul georgian se comentează critic, cam cum se comentează reacţia autorităţilor locale la viitură. Nu am auzit pe nimeni să spună clar că nimic nu justifică invazia rusă. Absolut nimic! Nici măcar încălcarea de către Georgia a Acordului din 1992, prin care se obliga să nu folosească forţa împotriva separatiştilor osetieni, nu justifică agresiunea rusească. În fond, „eroarea" lui Saakaşvili a fost aceea de a voi să controleze teritoriul propriei ţări, după un şir interminabil de provocări venite din zona ocupată, *de facto*, de armata rusă, dar care, *de jure*, aparţinea Georgiei. Un reflex intelectual, cumplit de vinovat moralmente, dictează acum că trebuie analizate atent erorile Georgiei. Georgia a greşit: ba că nu trebuia să declanşeze operaţiunea de *law enforcement* în Osetia, ba că a acţionat fără acordul prietenilor occidentali, ba că Saakaşvili nu e tocmai un democrat. În tot acest context, afirmaţia că Rusia a reacţionat corect pluteşte în aer. Nimeni nu o rosteşte, dar se simte în fiecare talk-show dedicat războiului ruso-georgian.

Am putut constata în multe alte împrejurări că spiritul critic, trăsătură fundamentală a gîndirii libere din spaţiul euro-atlantic, a dus la complexul „noi sîntem de vină". Cînd teroriştii islamişti ne atacă, noi sîntem de vină. Cînd Rusia ne şantajează, noi sîntem de vină – trebuie să cedăm. Cînd Rusia atacă Georgia, Georgia e de vină. S-ar zice că democraţiile occidentale îşi cheamă singure sfîrşitul, sub loviturile totalitarismului actual şi, cu ultima suflare, vor analiza şi vor admite „noi sîntem de vină".

Pe la jumătatea anilor '70, se vorbea în sociologia americană despre sindromul „lumii juste". Oamenii convinşi că trăiesc într-o lume justă tind să învinovăţească victimele pentru ceea ce li se întîmplă. În siajul acestei teorii, criminologi renumiţi susţineau că, într-o anumită măsură, victima provoacă criminalul. Prin urmare, trebuie mereu discutată şi vinovăţia victimei. Prin urmare, vinovăţia criminalului nu e, niciodată, deplină. Teoria spune că cei care gîndesc astfel aparţin, cu precădere, grupurilor conservatoare, religioase, tradiţionaliste. Nu ştiu dacă aşa o fi, dar ştiu sigur că am ajuns să spunem că războiul din Georgia a pornit (şi) din cauza georgienilor pentru că ne e frică. Pe de o parte, monstrul rusesc înspăimîntă. Pe de altă parte, hedonismul autist al prosperităţii europene ne face gata să cedăm Rusiei orice, chiar şi un aliat dacă se cere, numai să nu fim deranjaţi din bunăstarea noastră liniştită.

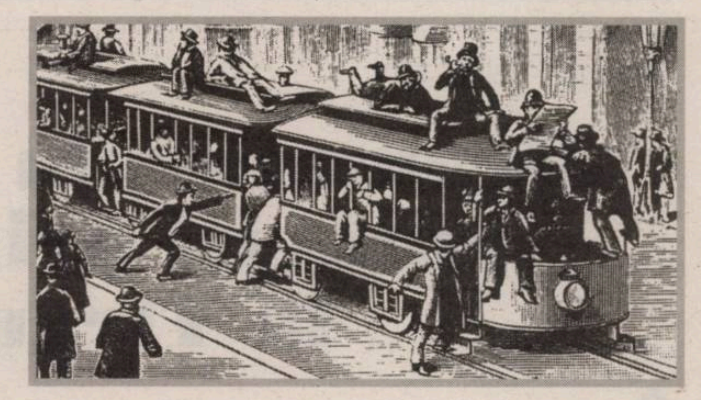

Nu am nici o îndoială că democraţiile occidentale vor şti să-şi elimine duşmanii, unul cîte unul. O vor face – desigur, cu sacrificii – abia atunci cînd însăşi supravieţuirea lor va fi pusă sub semnul întrebării. Mă întreb, doar, cît le va lua să priceapă că acea clipă nu este departe.

■

ready made

„Nitie rangi kope zangu. – Vreau să-mi vopsesc genele."

(Iulia Georgescu, Elisabeta Şoşa, Maria Buz, *Ghid de conversaţie swahili-român*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1982)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Căldură mare în cartier

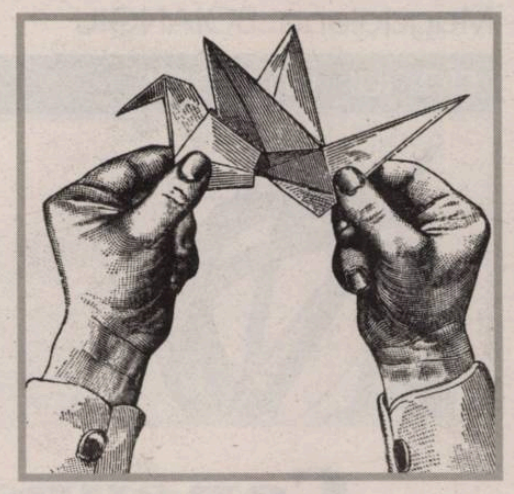

Doi vecini se salută pe aleea din faţa blocului. Unul se plînge că nu mai poate de căldură, e roşu la faţă ca un rac: „Nu mai putem să ieşim din casă, domnule! Noi o avem în grijă şi pe aia mică, pe nepoţică şi n-o scoatem decît dimineaţa pe la şapte şi seara după ce se mai duce arşiţa. Uite că ne bate Dumnezeu, ne dă foc. Sănătate şi multă răcoare, să vă daţi drumul la aerul condiţionat, să nu staţi aşa, în căldură“. Omul se grăbeşte spre interiorul umbros al scării blocului. Multă lume încearcă să se răcorească în jurul lacului IOR. Copii şi adulţi cu role se învîrtesc în jurul bălţii pline de mătasea broaştei. Soarele apune pe după noile blocuri ce s-au înălţat deja în faţa celor vechi construite pe vremea lui Ceauşescu (pentru că în mandatul democrat al mult iubitului primar de sector s-a reuşit remarcabila performanţă de îndesire a blocurilor comuniste). Un individ cu burtă se scaldă printre pet-uri şi insuliţe de mătasea broaştei. Stă cufundat pînă la gît în baltă şi din cînd în cînd ia apă în căuşul palmei şi şi-o toarnă apoi tacticos peste chelie. E fericit. Ceva mai încolo se bălăceşte un cîrd de raţe sălbatice. De sub podul pe care trece tramvaiul răzbat miasme grele. Pe iarbă, printre tufe, zace cîte un cuplu de oameni între două vîrste, cu pielea roşie, abandonat în ultimele sclipiri ale unui soare de aceeaşi culoare. Lîngă pod s-a deschis un centru de canotaj. De pe un mic ponton sînt lansate caiace verzi şi albastre. Vîslele clipocesc prin supa verde a bălţii. Alături, epava vaporului folosit în trecut ca restaurant rugineşte în tăcere. De partea cealaltă a podului, o altă epavă, de lemn, pe care scrie *Titanic,* putrezeşte la mal dimpreună cu pînzele care-o împresoară cu reclame la bere Holstein. Şi acolo a fost un restaurant, dar l-au desfiinţat odată cu terasa de alături, de pe mal, probabil pe principiul: mai interesantă o epavă decît o cîrciumă. Terasa s-a mutat ceva mai departe şi lumea bea bere, mănîncă popcorn şi priveşte un meci de fotbal pe un mare ecran. O femeie de vreo 65 de ani se plimbă pe role îmbrăcată cu un tricou portocaliu pe care, în dreptul sînilor, scrie *Sexy*. Doi bătrînei în pantaloni scurţi şi sandale discută aprins, schimbînd impresii despre locuri foarte îndepărtate, nişte insule exotice, din cîte îmi dau seama. Oameni fără complexe, aşa cum vezi şi în Occident. Nu mai sînt pensionarii de altădată, cei care stăteau la cozi... Lacul e însă mai murdar ca niciodată şi chiar în mijlocul lui pluteşte un obiect mare alb şi dreptunghiular. Seamănă cu un frigider, dar e mai degrabă un dulap din pal melaminat (cum o să plutească un frigider?). Un puşti înoată către el dinspre „Insula pensionarilor“, însă la jumătatea distanţei îşi schimbă direcţia. Alergători transpiraţi dau ocol lacului într-un ritm adecvat celor peste 30 de grade Celsius, cîte sînt încă şi după apusul soarelui. Mi-aduc aminte cum într-o vară călduroasă de dinainte de 1989, din tramvai am văzut întregul lac plin de oameni. Zăceau în apă precum hipopotamii. Lîngă biserica de lemn maramureşeană s-a construit un spaţiu de joacă pentru copii. Pe unul din terenurile de fotbal, de nici 50 de metri lungime, se înghesuie nu mai puţin de 25 de puradei, într-o încinsă partidă de fotbal. Aleargă cu toţii de-a valma, dintr-o parte în alta, aşa după cum îi duce mingea. Printre ei sînt şi cîţiva mai mari, de 14-15 ani. Unul răcneşte la ceilalţi cît îl ţin bojocii. La faulturi el impune cine să bată lovitura. În timp ce aleargă, mai vorbeşte şi la mobil, mai dă un şut, mai schimbă o frază... Undeva, pe dealul de lîngă teren s-a format o coadă la îngheţată. Cornete cu fistic, vanilie, fructe de pădure, mentă sau ciocolată. Mişcările vînzătoarei par încetinite de căldură. Le vinde la gramaj, iar fiecare cornet se cîntăreşte numai după ce i se pune şi *toping*-ul, de ciocolată, cacao sau frişcă. Unul ajunge să coste şi mai mult de 5 lei. S-a făcut întuneric, iar dinspre terenul de fotbal zgomotele s-au stins. Copiii au plecat. Doar un tată cu fiul său mai trag şuturi la poartă pe întuneric. Mingea albă sclipeşte din cînd în cînd în lumina unui felinar îndepărtat. Încă o duminică fierbinte s-a încheiat...

Miruna RUNCAN

Dramaturgia cotidianului: rătăciţi printre X-Men la Tîrgu Mureş

Între Tîrgu Mureş şi Cluj sînt aproximativ 100 de kilometri. Tîrgu Mureş, dacă n-aţi fost niciodată acolo, e un oraş central european tipic, cu ştaif, bogat în verdeaţă şi cîrciumioare elegante, cu un teatru superb transformat cîndva de Ceauşescu, din raţiuni pur naţionaliste, în Teatru Naţional. Şi transformat de unii contemporani într-un fel de vas-fantomă. Nu doar ca o reacţie la această prezenţă masivă şi totuşi... disperantă, în oraş au apărut, nu de azi, de ieri, alternativele teatrale: Teatrul de Păpuşi Ariel şi-a construit un spaţiu propriu şi o ofertă proprie repertorială extra-sistem, sub sigla *Underground*. În splendida cetate, treptat recondiţionată, un bastion a devenit, cu cîţiva ani în urmă, sediul unei companii independente care s-a impus hotărît prin producţiile contemporane: Teatrul 74. Mai nou, în acelaşi bastion, la parter, locuieşte şi „concurenţa“ maghiară a alternativilor, Studioul Yorrik.

Cînd, printr-un accident nefericit cu final fericit, Grupul de cercetare şi creaţie în „Dramaturgia cotidianului“ a bătut la uşa Teatrului 47 cerînd găzduire pentru tabăra sa tradiţională de vară, ne-am privit cu toţii parcă luminaţi de-o revelaţie: „Oare cum de nu ne-am gîndit la asta decît acum?“. În fond, între Cluj şi Tîrgu Mureş sînt doar... 100 de kilometri! În fond, atît grupul nostru cît şi Teatrul 74 au o bază comună, care ţine de evidenţă: întoarcerea spre azi şi spre publicul tînăr. În fond, şi Clujul, şi Tîrgu Mureş au şcoli de teatru!

Ce e „Dramaturgia cotidianului“? E un program interdisciplinar care funcţionează din 2004 şi adună laolaltă studenţi şi masteranzi în teatru, televiziune şi jurnalism, care vor să lucreze împreună, în jurul unei anume teme, producînd texte de publicistică antropologică, filme reportaj, filme portret ori chiar ficţiune de scurtmetraj, expoziţii foto şi, firește, texte de teatru. După trei ani, grupul care a crescut constant s-a plictisit de tema – devenită clişeu – a mi-graţiei de muncă şi a trecut la ceva mai pretenţios: configurarea trăsăturilor specifice generaţiei născute cu calculator (măcar în Internet-café, dacă nu şi acasă); sondarea universului de reprezentări şi de inserţie socială a ceea ce am numit *Generaţia X-Men & Women*, firește cu limitarea (temporară) la spaţiul urban.

Cum face programul toate acestea? În primul rînd, coborînd în stradă zece zile pe an, între 1 şi 10 august, perioadă în care Tabăra de cercetare şi creaţie găzduieşte workshop-uri de diverse categorii şi pentru diverse niveluri de competenţă; ţinta fiind, pe de-o parte, constituirea unor grupuri mai mici care să investigheze direct anumite subteme, iar pe de alta, adunarea, discutarea, prelucrarea şi dezvoltarea materialului brut cules. Cu schiţele deja definitivate, lunile august şi septembrie sînt dedicate finisajelor şi publicării, în suplimentul anual al revistei *Man.In. Fest,* a productelor finite. Octombrie-ianuarie e perioada în care grupul se reîntoarce spre publicul tînăr, în sesiuni de spectacole lectură, prezentări de filme, lansări şi vernisaje de expoziţii, dezbateri. Primii trei ani au fost de voluntariat absolut. Anul trecut şi anul acesta, programul a primit o (subtilă) finanţare AFCN, iar sprijinul material şi logistic al Universităţii Babeş-Bolyai a devenit, în sfîrşit, cu adevărat vizibil.

Deci ce-a fost cu adevărat nou la Tîrgu Mureş, cînd programul (şi, implicit, tabăra) a împlinit cinci ani? Nu cred că simpla extindere, cu un proaspăt grup de boboci (adică de şase studenţi care abia au trecut în anul doi, din totalul de douăzeci şi trei) a produs schimbarea de registru. Ci, probabil, conştientizarea faptului că există o solidaritate (de viziune şi interese de cunoaştere) care poate fi fructificată – spărgînd tradiţia îndelungată, tipic românească, a uitatului narcisic în propria farfurie.

Atmosfera de lucru senină, dar în foc continuu, sub tandra oblăduire a actorului-director Nicu Mihoc şi a echipei lui de la Teatrul 74, ca şi sprijinul generos al colegilor de la Universitatea de Artă Teatrală din Tîrgu Mureş (la iniţiativa regizoarei Oana Leahu, şef de catedră), ba chiar cu participarea directă a două echipe locale, una de tineri regizori care au produs un documentar, cealaltă de tineri actori care au lucrat cot la cot cu dramaturgii la dezbaterile schiţelor de piese, au declanşat, pe nesimţite, un salt neprevăzut.

În plus, surprize: în afară de semnatara acestor rînduri, de echipa de coordonatori ai workshop-urilor de dramaturgie, C.C. Buricea-Mlinarcic şi Raluca Sas-Marinescu, Teatrul 74 ne-a mai oferit şi un invitat special, care s-a amestecat cu tinereţe şi entuziasm în întreaga derulare a programului: Mihai Ignat, dramaturgul şi profesorul braşovean, recent laureat al premiului pentru Cea mai bună piesă a anului, acordat la Gala UNITER 2008.

Probabil cea mai adîncă, cu efecte încă greu de estimat în perspectivă, mutaţie e cea referitoare la propriile noastre percepţii şi ipoteze de lucru cu privire la *Generaţia X-Men & Women*. O generaţie care, inevitabil, îi cuprinde şi pe mulţi dintre membrii grupului. Distanţa, presupusă anterior, faţă de cîmpul reprezentărilor politice pare azi a suferi, ca premisă, drastice corecţii: pe de-o parte, un straniu interes faţă de experienţa religioasă tinde să acopere golul creat de aversiunea pentru politicianismul de orice fel; pe de altă parte, grupurile de adolescenţi, în special băieţi, îşi revelează în mod subliniat un univers de reprezentări şi un discurs propriu, a cărui carapace e construită din fragmentarism, eclectice combinaţii spontane de citări din cultura pop a momentului, şi multă, multă parodie (pe muchia deconstructivă a autopersiflării). Dar această orientare *„Kill-Bill“* nu pare deloc să excludă acurateţea observaţiei şi a reprezentărilor sociale.

Dacă l-am făcut pe cititor suficient de curios şi aşteaptă exemple concrete, putem deja să îl invităm să se întîlnească cu tot soiul de persoane, personaje şi întîmplări de grup, din realitatea imediată, dar şi din cea ficţională, începînd cu luna octombrie. În formă scrisă, foto, dar şi în prezentările de filme (vreo opt) şi piese (vreo cincisprezece) care vor avea loc la Alba Iulia (în cadrul Festivalului „Poveşti pentru copii şi oameni mari“), la Cluj, la Tîrgu Mureş şi la Bucureşti. Sau să viziteze, tot de la începutul lui octombrie, adresa www.maninfest.ro. Sîntem siguri că n-o să se plictisească.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Aşa-i viaţa!...

– Mai vine cîte unu ş'intreabă: d'apoi, ce ai mai vechi aici? Şi, după întrebare, eu îi spun: pămîntul şi pietrele. Da' ce ai mai de valoare? Eu şi nevastă'mea, îi spun... Păi nu, dacă întreabă aşa? Uită-te, mă, ş'oi vedea tu, dacă ai ochi de văzut!

Sîntem la nea Flutur şi soţia sa, Cheiţa, undeva în munţii Bihorului. El mai păstrează încă „certificatul de moţ". Ca şofer, nea Flutur a cutreierat toată ţara şi a început să strîngă de pe la oameni tot ce nu le mai făcea trebuinţă. Acum are vreo 2500 de obiecte – dar multe au ajuns prin muzee. Le-a aşezat într-o şură imensă şi pe unde a mai putut. Pe unele le-a aranjat „tematic", cu sprijinul celor de la Muzeul Ţării Crişurilor. *Toate obiectele astea se cheamă, aşa, unele pe altele, nu poţi avea doar unele fără altele!* – explică nea Flutur crezul său „muzeografic". Zilnic trec să le vadă zeci, uneori chiar sute de oameni în drum spre Peştera Urşilor.

– Spărseseră casa şi mie îmi jucau mîinile să mă dau jos să văd ce-or găsit. Ei, am găsit ulcinele, care sînt folosite la întorsu' urmei, la statu' casei.

– Care se pun cînd se face casa?

– Da, le am aice. Care se pun la casă, în cele patru colţuri, patru ulcele. Cu grîu şi cu ou părăsit de găină. No... Ş'am găsit una care era legată cu cîrpă, ş'acum am lăsat-o cu cîrpă, cum a fost ea acolo... Le aruncaseră în rîu. Nu le lua, mă, că vraţuri, dracu' ştie... Lasă, mă, să se prindă de mine vraţurile – şi le-am pus în camion! Şi, ia să vedem, altceva ce aţi mai găsit? Şi mă uit pe colo şi văd un răboj. N-am ştiut că-i răboj. Era o bîtă, ca o furcă de tors, pe care le ţineau femeile în brîu, cum e şi la Grigorescu, ştiţi... Aşa!... Era în patru dungi cioplită. Pe ea era crestături, de la număru unu a casei mergea aşa pînă unde se termina numărul de case. Aici era, tot prin crestături, x-uri, linii, cîte cele toate, dările către orînduire. Ş'aici dincoace, ce ţi-o rămas la sfîrşitul anului.

– Da' de unde aţi ştiut că e un răboj, că era doar aşa, o bîtă cu nişte crestături?

– N-am ştiut. Da' uite cum am aflat. Cînd am luat-o, bătrîna a'ntrebat: ce vrei cu acea? Ea pregătea atunci leţurile pentru foc, să facă plăcinta la oameni, care lucra la casa nouă. Ş'atunci zice către mine: ce vrei cu acee? Zic: nu mi-o dai mie? Da' cît îmi dai pe ea? Imediat bătrîna, cît îi dau pe ea! Că ea o băga în foc, da' ăsta-i omu'!... Păi, de ce să-ţi dau – zic eu către ea – că tot vroiai s'o pui pe foc. Da, da' p'asta ţinea moşu' meu rînduiala satului, zice. Ş'aşa am aflat de răboj... Da' să vedeţi altă dată! Am găsit tot aşa o bîtă, da' n-avea crestături, ci tot ţinte pe tot locu'. Şi m-am gîndit că e un alt soi de răboj. Era o bîtă de cioban, mare, frumoasă şi aşa, nu vă supăraţi, făcută ca o p... Şi mi-a zis pruncu' – că era a lu' ta'su – că moşu' lui ţinea cu bîta asta socoteala femeilor care mai scăpau pe la stînă. Şi era bîta asta ţintuită ca o ghioagă! O am şi p'asta, uite colo!

Pentru nea Flutur, ţăranul nu prea e acea figură uşor tîmpă din imaginarul nostru patriotic, cu mîinile pe plug şi ochii la cer. Şi, în colecţia sa, are, într-adevăr, tot felul de obiecte, de la rarităţi etnografice la ceea ce nici un muzeu „serios" nu ar reţine pentru expoziţiile sale:

– Am fost pe teren şi cu etnografii, şi cu istoricii. Da' ce nu mi-o plăcut e că pe etnografi nu-i interesează ce-i interesează pe istorici şi pe istorici nu-i interesează ce-i interesează pe etnografi. Şi lasă lucrurile acolo, să se piardă, că nu sînt etnografie sau că nu sînt istorie! Da' ce, istoria şi etnografia nu sînt surori? Pe mine mă interesează tot ce găsesc prin sate, că toate sînt despre trecutul satului şi nu trebuie să se piardă!

Drept care, în colecţia lui Flutur găseşti, pe lîngă podişoare şi instrumente de rotar, oale şi inventar agricol, costume şi lăzi de zestre, mă rog, tot ceea ce te aştepţi să găseşti într-un „muzeu etnografic", şi tot felul de obiecte care au pătruns în lumea satului şi au făcut parte din viaţa acestuia: lămpi cu tot felul de abajururi, fiare de călcat de tot soiul, radiouri, ligheane, o maşină de spălat de lemn şi o locomobilă, o sală de clasă şi o galerie de mină. Are tot felul de scule de bucătărie în care recunoşti un întreg proto-inventar al caselor moderne: *Oamenii vedeau la oraş şi încercau să facă şi ei la fel cu ce aveau* – explică nea Flutur. Are şi lăzi de cătană, fiecare cu povestea sa, căşti de toate felurile, româneşti, nemţeşti, ruseşti şi „una americană cu un glonţ în ea", are chiar şi proteze ortopedice din timpul războiului. *Mulţi au mai murit de la noi în război şi mulţi ani după aceea s-a mai vorbit la noi, la sat, despre război, mai ales despre războiul cel mare!* – îmi răspunde el la privirea mea întrebătoare.

Dar cel mai surprinzător colţ al acestui muzeu etnografic din inima ţării moţilor este cel dedicat Spaniei. Sînt aici cîteva oale superbe, o masă veche de măslin, dar şi cîteva obiecte cotidiene şi banale. Toate cu o prezentare în cea mai curată spaniolă. *Păi, dacă jumate din satul nostru locuieşte acum în Spania? M-au prins la graniţa cu Germania, cînd aduceam nişte oale vechi, şi mi-au spus că am furat patrimoniu spaniolilor. Da' le-am explicat că e pentru muzeul din satul nostru, unde s-au născut şi pruncii mei, care stau acum în Spania!... Nu ştiu ce-or înţeles, că eu vorbeam în românește şi ei în nemţeşte. Da' pînă la urmă au zis către mine „Scheisse!" şi m-or lăsat să mă duc.*

Şi uite aşa, Spania a intrat în etnografia Ţării Moţilor. Lucru care pe nea Flutur nu pare să-l deranjeze: *Aşa-i viaţa!...*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

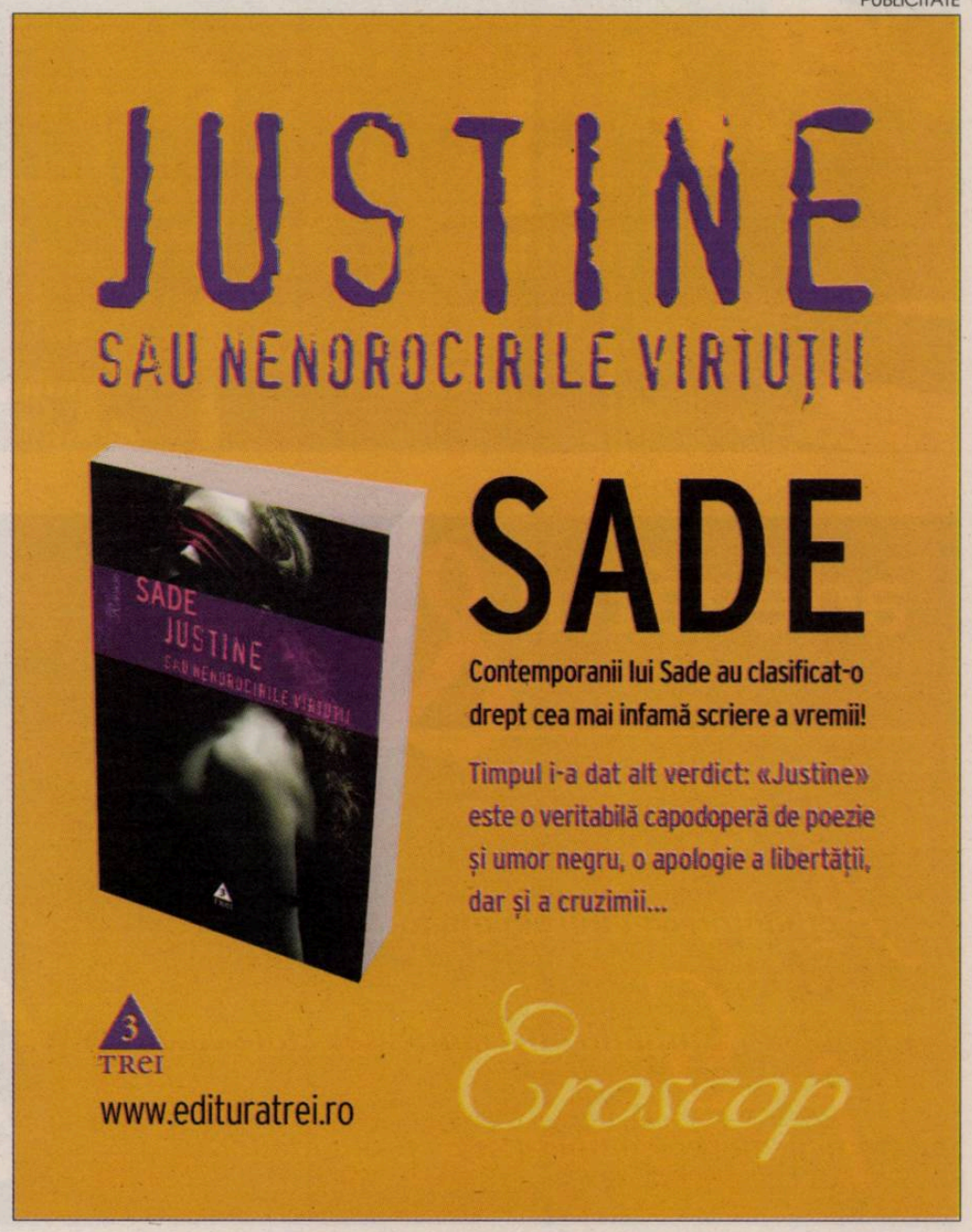

Andrei PIPPIDI

SOS București

Despre case memoriale

Aveşnici amintirea unui om de seamă prin păstrarea pioasă a obiectelor de care s-a înconjurat în timpul vieţii, a lăsa neatinsă colecţia de artă sau de relicve istorice pe care a adunat-o cineva pentru a educa generaţiile următoare, acestea sînt idei care, într-un fel sau altul, derivă din Revoluţia Franceză. De exemplu, cred că nu există casă memorială mai veche decît aceea a lui Goethe de la Weimar. Acelea ale lui Voltaire de la Ferney sau din marginea Genevei vor fi fost puse în scenă la cîtăva vreme după moartea lui. Iar mai tîrziu, cu duiumul, li s-au făcut unora, mari de tot, mai aşa şi aşa sau chiar mărunţei, locuri de memorie, dacă nu de cult naţional. Europa fusese imediat imitată peste Ocean: Washington la Mount Vernon şi Jefferson la Monticello şi-au avut conacele păstrate ca ţinte ale unor pelerinaje patriotice. Nici nu era nevoie ca marii oameni să fie întotdeauna învingători: generalul Lee, comandantul trupelor sudiste în războiul de secesiune, îşi are şi el altarul său lîngă Arlington. La Londra (Wallace Collection) şi la Paris (Cognacq-Jay, Jacquemart-André), vizitatorii străbat săli ticsite de opere de artă al căror ansamblu a fost constituit de interesul unui amator generos din secolul al XIX-lea.

La noi, s-a zăbovit atît de mult pregătirea conştiinţei naţionale pentru acest fel de educaţie încît regimul comunist n-a găsit case memoriale şi, după criterii atent cîntărite, le-a organizat el în toată ţara, de la Ipoteşti pînă la locuinţa cutărui militant obscur al partidului din ilegalitate. Despre cele cu subiect cultural, două profesoare au scris o carte care ar merita, cu alt prilej, o discuţie specială. La Bucureşti, Muzeul oraşului, la reorganizarea sa în anii '50, a primit ca donaţii, mai mult sau mai puţin silite, o duzină de case. Poeţi (Arghezi la Mărţişor, Bacovia, undeva pe lîngă Cimitirul Bellu) sau oameni de ştiinţă (Gh. Marinescu, Victor Babeş) îşi aveau astfel consolidat statutul istoric pe care-l reclama familia. În celelalte cazuri era vorba de colecţii de artă consacrate ca Simu, Zambaccian, Slătineanu, Severeanu, Oprescu, sau se asigura prezervarea operelor unor artişti mai vechi şi contemporani (Tattarescu, Storck, Iser, Medrea).

Ce s-a ales de ele? Muzeul Simu, cu faţada sa de templu grec, construit în 1910, a fost dărîmat ca să facă loc blocului „Eva", iar în 1977, sub pretextul de a le feri de un viitor cutremur, cele mai importante din aceste colecţii au fost evacuate brutal pentru a forma o cooperativă de muzee, aceea din Calea Victoriei, în fostul sediu al Ministerului Finanţelor. Totul la repezeală, în urletele Tamarei Dobrin. Sculpturile lui Medrea au scăpat, fiindcă, la sfatul lui Geo Bogza, dna Medrea a închis poarta şi n-a mai răspuns o săptămînă la telefon.

În momentul de faţă, cea mai veche din aceste colecţii, „Theodor Aman", s-a redeschis după restaurare, iar colecţia „Maria şi Dr. George Severeanu" a fost şi ea, în sfîrşit, restaurată. Dar, de ani de zile, în strada Domniţa Anastasia, nr. 7, clădirea în care a trăit din 1854 pictorul Gheorghe Tattarescu (1818-1894) este închisă. Poarta cu lacăt împiedică intrarea într-o curte cu geamlîc, caracteristică pentru casele din vremea aceea. Interiorul muzeului (inaugurat în 1953) cuprindea, în încăperile de la parter şi etaj, mobilierul, biblioteca şi tablourile lui Tattarescu. Acestea din urmă au putut fi văzute recent într-o expoziţie organizată la Palatul Suţu, iar Institutul Cultural Român a editat un luxos album, *Gheorghe Tattarescu şi contemporanii săi*. Ceea ce însă trebuie restituit este atmosfera casei în care a locuit artistul, aşa cum o păstrase nepoata lui, Georgette Wertheimer, care a fost primul curator al muzeului.

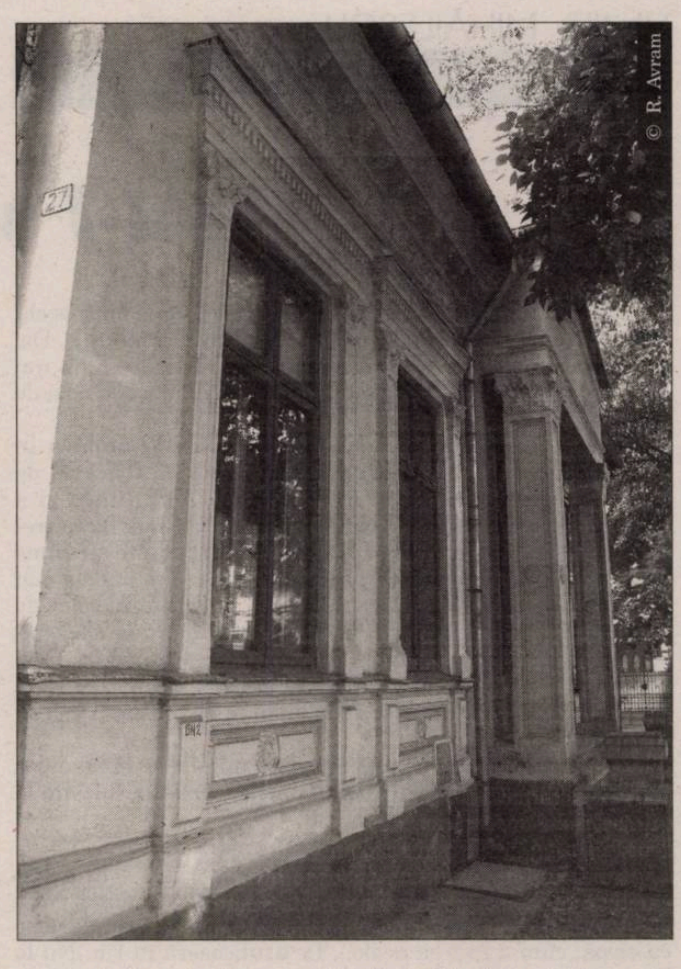
© R. Avram

© R. Avram

Mai grav e ce s-a întîmplat în strada Masaryk (fostă Fucik), la nr. 27. Acolo se găsea Muzeul „Dr. Gheorghe Marinescu", cu o colecţie impresionantă de obiecte, documente şi fotografii care evocau biografia şi personalitatea marelui neurolog. Altădată, grija instituţiei o purta fiica lui, bătrîna domnişoară Marinescu. Colecţia cu acest nume nu mai există pe site-ul Muzeului Municipal, printre alte unităţi adiacente. Casa lungă şi joasă din stînga aleii nu mai are firmă. Casa din fund în care a trăit savantul este ascunsă de peretele de plastic aplicat peste gard, după o modă care s-a răspîndit la noii îmbogăţiţi. L-am întrebat pe un bărbat care spăla o maşină unde e muzeul şi mi-a răspuns că nu mai e nici un muzeu, de vreo trei ani. Casa e a dlui Pîrîu („Cum, nu ştiţi? De la Romgaz"). Probabil şi maşina era a lui.

E posibil să dispară un muzeu? Unde s-a dus?

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: ● *Ion BARBU (caricaturist)* ● *Ioana BOT (prof., Universitatea „Babeş-Bolyai")* ● *Luminiţa CORNEANU (critic literar)* ● *Alexandru GRUIAN (jurnalist)* ● *Liliana NICOLAE (jurnalist)* ● *George ŢÂRA (jurnalist)* ● *Daniel VIGHI (scriitor)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Iaromira POPOVICI*

De la faţa locului

Am auzit mereu, în ultimul timp, teoria conform căreia noi, cei trăitori în Bucureşti, sîntem norocoşi că ne aflăm „la centru", unde se întîmplă mereu ceva, poţi fi la curent cu evenimentele culturale din lume şi nu ai timp să te plictiseşti sau să te plafonezi. Desigur, nimeni nu poate contesta diversele avantaje ale locuirii în Capitală, dar situaţia e departe de a fi atît de simplă: în primul rînd, Bucureştiul nu reprezintă „centrul", ci doar unul dintre centrele româneşti: de multe ori, în oraşe universitare, dezvoltate şi din punct de vedere cultural, precum Timişoara, Cluj, Iaşi, Craiova, Sibiu şi nu numai, se întîmplă lucruri adesea mai interesante decît în Bucureşti. Nici asta nu e definitoriu, veţi spune, pentru că oraşele menţionate nu pot fi considerate „provincie". Viaţa culturală s-a diminuat în fostele centre industriale, care nu au universităţi şi au sărăcit, după 1989. Nici aici nu se poate generaliza: dezvoltarea lor culturală a suferit evoluţii cît se poate de diferite. Există o corelaţie incontestabilă între prosperitatea lor economică şi înflorirea culturală, dar nu e doar atît. Unele dintre ele au realizat ceva în plan cultural doar datorită iniţiativelor cîtorva oameni inimoşi, dar şi întreprinzători din zonă. Altele s-au mulţumit cu reactivarea vreunei tradiţii folclorice şi cu Zilele oraşului ghiftuite cu mici şi bere. Sau ale comunei, dacă e să ne extindem şi asupra mediului rural, unde predomină delăsarea, dar situaţia nu e fără speranţă: mereu se va găsi un poet local cu necesara doză de romantism pentru a deschide un cenaclu sau un istoric ad-hoc care să adune obiectele şi documentele vechi din zonă într-un muzeu...

*Numărul de faţă îşi propune să surprindă tocmai asemenea demersuri în diverse locuri din ţară, diferite ca dezvoltare şi potenţial. Scopul nu este o analiză tehnică a politicilor culturale sistematice în domeniu, ci o alăturare de mărturii de la faţa locului, privind atît activitatea instituţiilor implicate, cît şi a iniţiativelor particulare. Precum şi dorinţa de a vedea în ce măsură aceste încercări corespund aşteptărilor publicului local sau sînt nişte forme cu prea puţin fond. (**I. P.**).*

Ioana BOT

Nuanţele provinciei

Înainte de a avea dificultăţi cu nuanţele şi accepţiile mai noi ale „vieţii culturale" (este ubicuul festival al berii din toate oraşele patriei un element de viaţă culturală? dar Ziua Europei, serbată cu convocator de la Primărie?), mă văd poticnindu-mă, dilematic, asupra, veţi fi ghicit, *provinciei*. În logica răsucită şi complicată a supravieţuirilor cotidiene din comunism, „provincia" era fericită. Ea era binecuvîntată cu depărtarea de centrul Infernului: se găseau mai uşor alimente, apă şi căldură, iar viaţa culturală putea fi adesea mai variată şi mai liberă, întrucît „scăpa" verificărilor şi întîrzia aplicarea deciziilor centrale. Bucureştenii ne invidiau sistematic, după cum noi, clujenii, îi invidiam pe cei din Bistriţa sau din Satu Mare. Îmi dau seama că e destul de dificil pentru un tînăr, azi, să înţeleagă corespondenţa subtilă dintre carnea neraţionalizată în măcelării şi montările înnoitoare ale foarte celebrului pe-atunci Teatru al Tineretului din Piatra Neamţ, sau dintre şamponul nemţesc din Alimentara şi rafturile ticsite de carte bună (ei, da!), importată din URSS, care făceau deliciile vacanţelor mele sătmărene. Însăşi această ultimă frază a textului de faţă poate să apară suprarealistă: *provincia era toate acestea* şi încă mai mult decît atît; dezvoltaserăm, provinciali abili, strategii complicate ale întîrzierii, ale menţinerii unei zone gri între noi şi centrul din care veneau mai ales relele. Zvonurile ajungeau la noi mai repede decît ordinele puterii: aveam timp să profităm de micile libertăţi ale unei vieţi culturale... de provincie.

Între timp, firește, multe s-au schimbat, inclusiv raporturile inefabile dintre centru şi provincie, nu ştiu dacă întotdeauna în favoarea ambelor părţi. Uneori, mi se pare că un soi de superficială, ubicuă, ireală „metropolă europeană" funcţionează ca un model al oraşului nou de la noi, uniformizînd culorile, iniţiativele, programele, stările de fapt şi stările de spirit: festivaluri ale berii cu orice preţ, expoziţii de maşini vechi pe terase de mall-uri, lansări de carte la „Humanitas"-ul urbei, tîrguri de carte cu acelaşi design pretutindeni, tarabe ale comerţului global deghizat în ethno-echitabil: anul trecut, înghesuită în praful oraşului vechi al Sighişoarei, la ceas de festival, între tarabe, mi se părea că mă aflu oriunde şi nicăieri în Europa, că tot ce se vinde am mai văzut de la Helsinki la Roma, că nici măcar Vlad Dracul de pe ceştile de cafea nu e un detaliu al locului... Nici nu mai aud măcar ce face Teatrul de la Piatra Neamţ (???), ştiu că tot mai multe oraşele din România profundă nu mai au librării deloc (într-o ţară în care comerţul online nu e neapărat o opţiune, pentru acea parte a populaţiei care ar cumpăra cărţi, să poată...), iar iniţiativele locale rămîn, adesea, prea locale, de nu de-a dreptul necunoscute.

Mi s-a întîmplat să trec, repede şi în amiaza mare, în cîteva zile succesive ale primăverii acesteia, prin centrele şi gările unor oraşe precum Timişoara, Craiova, Bistriţa, Cluj: afişele care le împînzeau erau aceleaşi, doar data şi locul, completate cu markerul, se schimbaseră. Anunţau turneele aceloraşi, cîteva, spectacole de teatru şi concerte amestecate nefericit, topindu-se sub privirile mele obosite în marea de afişe publicitare la produsele comerţului global. Ca şi circarii altădată, „viaţa culturală" părea să vină şi să plece, să treacă prin oraş fără a se înrădăcina acolo. Exagerez, desigur. Există o viaţă culturală a provinciei româneşti (sau îmi place mie să cred asta?). Ceea ce o ameninţă este, în opinia mea, uniformizarea marketingului global, chiar acolo unde ceea ce se exploatează sînt resurse foarte specifice ale zonei. Prin ce se deosebeşte viaţa culturală a unor oraşe precum – aleg exemple mie cunoscute – Gherla, Năsăud, Cîmpeni-Alba, Satu Mare? Mi-ar fi foarte greu să răspund, mărturisesc, ceea ce nu înseamnă neapărat că ea nu există. *Cum există?* mi se pare o întrebare la fel de importantă. Ştiu – ca noi toţi – poveşti despre dascăli entuziaşti, directori de cămine culturale inspiraţi, scriitori retraşi în provincie pentru a-şi savura singurătatea şi publicul privilegiat. Pînă la urmă, probabil că omul sfinţeşte locul, după cum dispariţia omului aceluia poate antrena dispariţia obiceiurilor locului...

În alte părţi, desigur, e altfel: minuscula staţiune balneară şi oraş industrial Baden (Argovia, în Elveţia), cea imortalizată de Herman Hesse, oferă un muzeu al vieţii cotidiene, o pinacotecă privată, un teatru şi un cazino, vreo patru librării – inclusiv de artă –, cluburi de lectură, asociaţii muzicale şi formaţii de amatori, unul din cele mai faimoase licee pentru studiul literaturii franceze din ţara cantoanelor... Da, am întîlnit lume venită cu trenul, preţ de două ore, pentru un concert la Baden. Recunosc, nu m-aş duce pînă la... Bistriţa pentru un concert formidabil. Problema – la noi – nu e distanţa pînă la Bistriţa, ci trenul *(don't you even think of trying the experience!)*. Dar asta e o altă dilemă, firește.

Luminiţa CORNEANU

Made in Oltenia

Dacă vorbim despre Craiova, slavă Domnului, avem ce enumera la capitolul instituţii şi evenimente culturale. Noi, craiovenii, ne imaginăm că Teatrul Naţional de aici nu mai are nevoie de prezentare. Festivalul Internaţional Shakespeare, de asemenea. Avem trei reviste culturale importante: *Ramuri, Mozaicul, Scrisul Românesc*. Filarmonică, Teatru de copii – Colibri –, Teatru de operă. Festivalul Craiova muzicală, un alt eveniment de succes. Un muzeu de artă cu o galerie Brâncuşi deschisă permanent. Galerii de artă unde expun periodic pictori de valoare. Avem, cum s-ar zice, de toate. Finanţări, de pe unde se poate, din bugetele locale, de la Ministerul Culturii, din generoase sponsorizări. Dar toate astea nu se întîmplă pur şi simplu pentru că este Craiova un oraş mare, capitala Olteniei etc. Dacă stăm şi socotim, secretul acestor instituţii sau manifestări de succes este unul singur: oamenii-instituţie.

Omul-instituţie

Este supranumele dat de Marina Constantinescu lui Emil Boroghină, creatorul şi directorul Festivalului Internaţional Shakespeare de la Craiova. Omul-instituţie este acela care are o idee, devenită ideal, şi care crede în ea cu un entuziasm aproape copilăresc, în ciuda scepticismului, blazării şi chiar piedicilor cu care îl întîmpină ceilalţi. Este cel care aleargă, explică, lămureşte, convinge pe toată lumea, de la colaboratori la finanţatori, şi care adesea rămîne în umbră, lăudîndu-i pe alţii pentru reuşită. Nu ştiu în Bucureşti cum se întîmplă naşterea unui eveniment, dar aici, la noi, fără un idealist care îşi pune în joc timpul, banii, viaţa întreagă, nu se leagă nimic. Omul de la revista *Ramuri* se cheamă Gabriel Chifu, cel de la *Mozaicul* – Nicolae Marinescu. Pentru muzică arde Gheorghe Fabian, pentru artele plastice, Florin Rogneanu. Special l-am lăsat la urmă pe Patrel Berceanu, regretatul director al Teatrului Colibri, care a plătit cu viaţa prea marele ataşament faţă de instituţia amintită, atunci cînd aceasta şi-a pierdut sediul în vîltoarea unor absurde procese de retrocedare.

Şi prin jurul Craiovei am văzut lucruri care confirmă ipoteza de mai sus. În Slatina, patronul unei cafenele a avut inspiraţia să transforme pereţii acesteia în simeze. În cafeneaua-galerie Art Delia am avut bucuria să cunosc un grup de artişti şi de intelectuali preocupaţi de a-şi crea un mediu cultural în care să poată respira. La Rîmnicu-Vîlcea, Nicolae Sofianu finanţează de ani buni tabere de creaţie artistică, a investit sume impresionante în opere de artă şi intenţionează să amenajeze un muzeu de artă contemporană.

Publicul

O definiţie clasică a provinciei este următoarea: locul unde toată lumea cunoaşte pe toată lumea. Ai zice că într-un oraş cu 300.000 de locuitori asta nu mai e posibil. Şi totuşi... Exceptînd cele cîteva evenimente cu totul ieşite din comun (să zicem, o conferinţă a lui Nicolae Manolescu, un concert al lui Dan Grigore, un spectacol de faimă mondială de la Festivalul Shakespeare, unde se strîng cu uşurinţă cinci sute de oameni, cît să umple o sală), cei care frecventează cu adevărat lansări de carte, cenacluri, vernisaje sau concerte sînt cam aceiaşi. Puţini. Noi între noi, cum se spune. Publicul larg, cel visat de orice organizator de evenimente culturale, stă comod acasă, la televizor. De creat, se creează, altminteri nu ar mai exista nici lansări, nici vernisaje. Întrebarea este: pentru cine? Desigur, peste tot există spirite cultivate care trăiesc la cote înalte. Şi la Calafat, şi la Slatina, o ştiu sigur, sînt colecţionari care investesc în arta contemporană. Însă cu ei nu se face primăvară. Consumatorii de artă, indiferent despre ce artă vorbim, au tot mai mult aerul unei caste care ţine cu ultimele puteri de idealurile, convingerile, comportamentele care o definesc. Şi care definesc pe tot mai puţini.

Viitorul?

Teoretic, viitorul culturii în provincie ar trebui să fie bun. Cu toată dezamăgirea pe care o avem cu privire la slaba audienţă a actului artistic, nu putem nega că, după 1989, iniţiativele individuale, pornite din te miri ce loc al ţării, sînt cele care au adus sarea şi piperul vieţii culturale româneşti. Există un *acum şi aici* al actului de cultură care ar trebui să asigure înflorirea grupurilor locale, a unor nuclee zonale fertile din care, din cînd în cînd, să izbucnească, precum o flacără, cîte un eveniment de talie naţională, europeană.

Practic, mă tem că lucrurile nu sînt aşa simple. Soarta culturii în provincie nu poate fi alta decît a culturii în general. Fără public, cultura moare. Publicul trebuie cultivat, crescut, încă de pe băncile şcolii. Cine face educaţia în zilele noastre în România? Vrînd-nevrînd, televizorul şi şcoala. Mai întîi televizorul şi abia apoi şcoala. Butonaţi telecomanda cîteva minute şi vă lămuriţi cum e cu televiziunile. Poate daţi, butonînd, peste vreo ştire despre bacalaureatul de anul acesta. Vă lămuriţi cum e şi cu şcoala. Acesta, mă tem, este viitorul.

Daniel VIGHI

Seducţie *fusion* la Gărîna Jazz Festival

În postmodernitate nu-l mai epatezi pe burghez, îl seduci cu pricepere şi-l atragi spre artă. Reabilitezi epicul. Reinventezi plăcerea muzicii clasice în concerte prin castele în ruină sau în peşteri. În postmodernitate, oraşe şi sate mici pot deveni centre culturale de însemnătate. Voi istorisi pe scurt o poveste de succes cultural dobîndit printr-un iscusit management al resurselor culturale (numele unui master pe care-l organizăm la Universitatea de Vest din Timişoara şi care îşi are printre proiecte chiar acest demers: identificarea şi dezvoltarea potenţialului cultural al oraşelor mici). Exemple există din belşug în lumea occidentală. Aşezările mici de provincie pot dezvolta evenimente culturale de primă însemnătate.

La Gărîna, în munţii Semenicului, în urmă cu doisprezece ani, s-au întîlnit o mînă de jazzişti, unii plecaţi din ţară pe vremea comunismului, la ceea ce părea a fi un mic concert privat într-un loc mirific, cunoscut încă înainte de scriitori – au fost, la Gărîna, în anii '80, Herta Müller, Richard Wagner, Mircea Cărtărescu, Ioan T. Morar, Mircea Mihăieş, Viorel Marineasa. Satele Wolfsberg şi Weidentahl au aspect de mici cantoane elveţiene. Pemii, aşa sînt numiţi nemţii de aici de către bănăţeni, au fost colonizaţi ultimii, tîrziu în secolul al XIX-lea, din Boemia. Rostul lor era acela de a furniza cărbunii din lemn pentru furnalele din Reşiţa. Prin anii '80 erau cu toţii acolo, o populaţie intact germană, cu straie specifice, oameni de munte muncind din greu la gospodăriile lor ţărăneşti, cu vite uriaşe şi o prosperitate curată, cu case cochete împodobite cu muşcate la pervazurile geamurilor. După Revoluţie s-a petrecut aici o nenorocire. O dramă. În toată vremea comunismului, aceşti oameni nu păreau doritori să plece. În 1991, dintr-odată, la semnalul nefericit al învăţătorului din Wolfsberg, au plecat aproape toţi într-un singur an în Germania. Aceste aşezări frumoase păreau definitiv condamnate la ruină asemenea unei alte localităţi de peste coama muntelui, pe nume Lindenfeld (subiectul unui roman al lui Ioan T. Morar) care a fost părăsită de pemi prin anii '70, aceştia mutîndu-se pe cîteva străzi la Caransebeş. Au rămas în urma lor ruinele caselor, ale cimitirului şi ale bisericii catolice la peste o mie de metri altitudine, între pajişti şi brazi. Părea că şi celelalte două localităţi vor apuca pe acelaşi drum. Şansa lor, absolut neaşteptată, s-a datorat fără îndoială (şi) prestigiului cultural dobîndit prin *advertising*-ul oral al membrilor de atunci ai taberei generaţiei literare optzeciste de la Crivaia, în lumea culturală din Timişoara. După 1991 casele au fost cumpărate la preţuri mici de scriitori, artişti plastici, universitari şi au fost recondiţionate cu gust, mai apoi au apărut primele manifestări culturale private. Sculptorul timişorean Bata Marianov, emigrat în Germania în anii '80, a revenit, are o casă cumpărată la Wolfsberg şi a organizat cîţiva ani o tabără care a împodobit coastele cu pajişti de pe marginea şoselei cu sculpturi, printre ele uriaşa siluetă de lemn a unui cal care aduce aminte de Rosinanta. Dintr-odată locurile au început să capete un aer proaspăt: artă, brazi, pîrîu montan, vechi denumiri nemţeşti, turme de oi, tălăngi, pensiuni.

Ciudăţenia este că în ciuda dificultăţii acestei muzici, audienţa a tot crescut de la an la an, la ultima ediţie a devenit fabuloasă, cu aproape zece mii de spectatori în seara de sîmbătă.

După încă vreo cîţiva ani, Liviu Butoi, cunoscutul jazzist de pe malurile Begheiului, şi el proprietar în Wolfsberg-Gărîna, a organizat un concert pentru cunoscuţi în şura casei lui Puba Hromadka, alt nume de soi al genului. În şură s-au întîlnit Paul Weiner, Liviu Butoi, Kamocsa Bela, nume importante în jazz şi blues. De atunci lucrurile au evoluat, au căpătat dimensiuni internaţionale, s-a ivit managerul Marius Giura, şi din Gărîna s-au mutat, cu toţii în – celebra de acum – Poiana Lupului, cu tot cu gulaşul moştenit din vremea începuturilor jazzistice. Au venit nume uriaşe să concerteze în acel Ranch musical – aşa cum anunţă o scîndură atîrnată deasupra intrării. Scena Festivalului are toate dotările şi e pe măsura exigenţelor, în rest totul e aşa cum o tot repetă pe scenă Florian Lungu – alintat cu diminutivul Moşu' de împătimiţii genului – un soi de Woodstock valah mondial al jazzului. În faţa scenei sînt butuci pe care stă lumea înfofolită cu pături ca să înfrunte frigul nopţilor de munte. Au răsunat în nopţile de la Poiană instrumente vrăjite cu instrumentişti pe măsură: Jean Luc Ponty sau Jan Garbarek, anul acesta Charles Lloyd, Miroslav Vitous sau Mike Stern. Repere absolute pentru cunoscători. Ciudăţenia este că în ciuda dificultăţii acestei muzici, audienţa a tot crescut de la an la an, la ultima ediţie a devenit fabuloasă, cu aproape zece mii de spectatori în seara de sîmbătă, sute de corturi, sute de focuri pe marginea lor, mii de sticle goale depozitate (aici se vede nivelul cultural al participanţilor!) în zeci de containere de gunoi, ambuteiaje, maşini din Timişoara, Bucureşti, Oradea, Cluj, o nebunie colorată, muzică de jazz şi rock peste tot, învăluind poliţia, praful, focurile, berile, chiotele, junii rockeri seduşi de sunetele chitarelor bas şi de aerul tare al muntelui. Rafinamentele jazzului pentru o asemenea mulţime par de necrezut şi chiar este aşa, într-o postmodernă victorie a artei înalte, dobîndită prin seducţia muntelui. Bykeri, metalişti, rockeri, sculptori, pictori, scriitori, jurnalişti, universitari în espadrile, iar la Weidenthal, în satul vecin, în biserica învăluită de umbra unor brazi uriaşi, mărginită de o pajişte pe măsură, prima ediţie – la vremea prînzului – a Festivalului de Muzică Veche, organizat de Asociaţia muzicală timişoreană Musica Antica, cu două concerte. Unul susţinut de Flauto Dolce Ensemble din Cluj, ai cărui membri sînt înveşmîntaţi ca nişte castelani transilvani şi diriguiţi muzical de Zoltán Majó. Mai apoi un alt concert, absolut electrizant, al unei trupe belgrădene, Ensemble Renaissance, care au cîntat cu instrumente bizare o muzică cu un ritm aproape de cel de la Poiana Lupului. Au fost şi aici iubitori de muzică rafinată dar şi... bykeri, rokeri, metalişti cu capetele învelite cu năframe colorate pestriţ ca ale piraţilor din vremea căpitanului Drake. La Gărîna se petrece ceva absolut interesant. O seducţie culturală *fusion* care trebuie amplificată în anii care vin!

Ion BARBU

La vie en noir

Circulă prin Petrila, de la intrare pînă la ieşire, o vorbă despre cum a fost dînsa surclasată de iaurt. E o vorbă cum că, spre deosebire de oraşul nostru, produsul lactat respectiv are o cultură vie şi bogată.

Aşa că, la solicitarea bătrînei *Dilema,* cum pot să scriu 4-5000 de semne despre nimic?

La un recensămînt personal, prin anii '90, pe vreun kilometru de stradă principală se înşirau (mărgărite?) un număr de 42 de cîrciumi. Avînd în vedere că şi ficatul Petrilei are o limită de suportabilitate, mare parte din ele s-au transformat, de-a lungul anilor, în magazine second-hand (zdrenţe, boarfe&cîrpe), dar asta şi datorită faptului că brandul „Visul imaginaţiei" îşi are depozitele centrale prin zonă.

Un inventar al clădirilor care ar trebui să ocrotească şi fereasCĂ CUltura de vremurile de afară ar arăta astfel:

– Fostul club al sindicatului, care mai dădea şi filme coreene cu vreo 20 de ani în urmă, s-a transformat în Casa de cultură „Ladislau Schmidt". (Pentru cei cu serioase lacune intelectuale, dăm informaţia că amintitul nume, de profesie potcovar, era pictorul şi sculptorul preferat de toţi activiştii PCR locali, cu pirogravuri, metaloplastii şi mult ipsos în colecţia Nicolae Ceauşescu.)

– Galeria de artă a fost prima care a sucombat după '89. Rapacii milionari de carton au făcut imediat după Revoluţie primul magazin de hîrtie igienică din istoria milenară şi milionară a Petrilei.

– Casa Memorială „Ion D. Sîrbu", deschisă în 1994 cu mare pompă şi închisă a doua zi cu aceeaşi pompă funebră.

– Librăria „Ion Creangă", strînsă ca un cleşte de două magazine chinezeşti care îi tot fură din spaţiu.

Dacă la instituţii stăm modest – cum aţi văzut, la manifestări culturale putem fi invidiaţi.

Decît mult şi fără rost, mai bine puţin şi prost. Aşa că prin septembrie, oraşul îmbracă haine de sărbătoare.

E timpul „Zilelor oraşului Petrila", ocazie cu care circulaţia e deviată de pe strada Principală pentru a face loc Daciilor sosite din toată ţara, desfăcătoare de produse culturale de excepţie *made in China, y compris Turcia.*

Pe scena din faţa monumentalului monument de tablă „Nici o lacrimă" defilează muzică populară cu sclipici, muzică uşoară cu fundul aproape gol şi tributele *to* Guţă. Între momentele artistice mai apare şi primarul cu-a lui ceată, care îndeamnă populaţia la *catharsis.*

În urma lor rămîne o mare de gunoaie (Petrila port!) şi o gaură de cîteva miliarde în bugetul local.

Sîntem prea săraci pentru a ne permite show-uri ieftine.

Scremut sau nu, oraşul a scos cîteva exemplare de notorietate: Ion D. Sîrbu, Ludovic Bacs, Ioszef Kappl.

Asta a fost ieri. Azi ne mîndrim cu poetul maistru miner V. Bontea, singurul poet care a scris epopeea mineriadelor în rimă clasică, unde Costeştiul rimează cu Stoieneştiul, Cozma Miron cu Alexandrion şi ministrul Dejeu cu fără Dumnezeu.

De unde se vede că închiderea minelor a dus la deschiderea rimelor.

Care aşezare din România se mai poate mîndri cu *Antologia poeţilor petrileni de la A la Z?*

Marin Preda ar zice că „aşa ceva nu există!". Îl contrazic. Se poate pipăi şi, normal, se poate şi urla: ESTE!

Este şi părerea primarului Păducel, al cărui mandat în fruntea obştii se pierde în negura vremii, care, cu de la sine putere executivă, a decretat că „Ion D. Sîrbu a fost un mare poet". Poţi să contrazici un triumf al artei îmbălsămării?

Cam asta ar fi situaţia. Stau încă în dubiu dacă şi „Clubul Masonilor" intră la instituţii de cultură.

N-am fost invitat la nici o şedinţă de spiritism, mi-am permis să admir doar cîrnatul de 4x4 înşirat pe Principală în sîmbetele în care are loc dansul şorţuleţelor.

S-ar putea, probabil, să fie un „cerc al poeţilor dispăruţi", nu ştiu, nu mă pronunţ, nu arunc cu piatră.

Bref, am început cu o vorbă de duh, închei cu una de duh sfînt: „nu există decît un lucru bun în cazul oraşelor mici: ştii că la un moment dat trebuie s-o tai de acolo!".

Vorbele aparţin lui Lou Reed. Nu rîde, citeşte înainte!

Astea ar fi dezavantajele statului în, pe, întru, la Petrila.

În cazul fericit în care totuşi sînteţi o minoritate masochistă, vă place liniştea de mormînt, v-aţi dedicat restul vieţii scrierii memoriilor şi încă Patria vă doare fizic, e timpul să-mi urmaţi exemplul şi vă stabiliţi aici. Şi acum.

Puteţi face, pe banii dvs., un festival de muzică bună în propria curte, puteţi să scrieţi noaptea versuri pe zidurile Petrilei, puteţi să îmbrăcaţi o colonie întreagă de case în ilustraţii poetice & humor, puteţi să desenaţi cu copiii cercul artiştilor dispăruţi, puteţi, cu de la sinevă putere, să vă declaraţi aşezarea „periferie culturală europeană", puteţi, cu de la ei putere, să vă simţiţi enorm şi să fiţi văzut monstruos.

Chiar aşa! Puteţi?

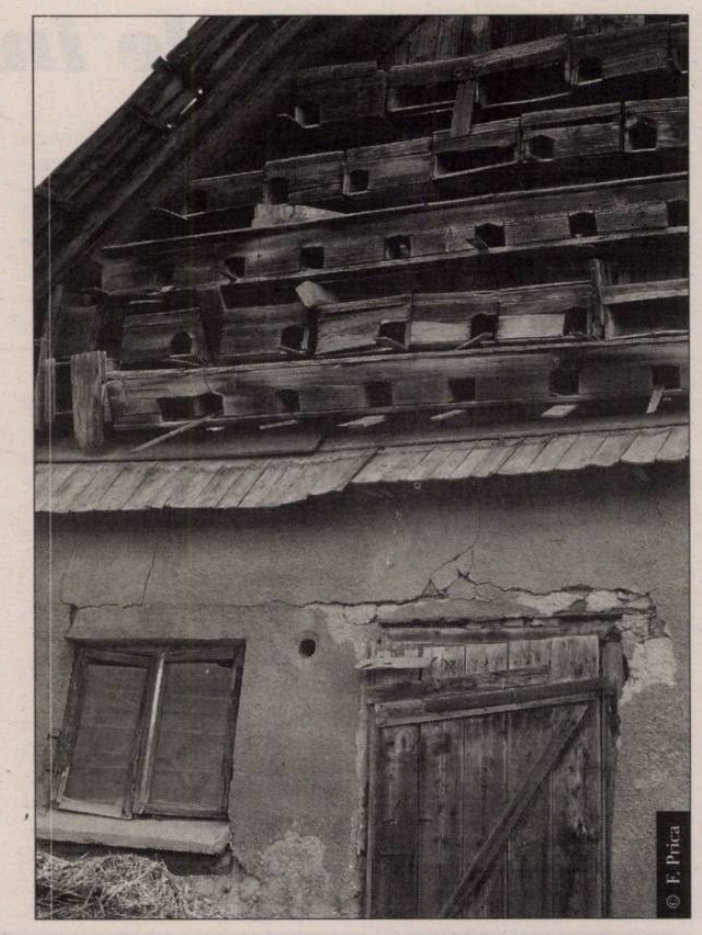
© F. Prica

Alexandru GRUIAN

Nisha, muza culturii provinciale

Cinematograful din Deva, singurul din județ care încă funcționează, este mai mult închis. La *432* au fost, în patru zile și 12 reprezentații, vreo 500 de spectatori. Dacă nu se adună minim cinci amatori, nu rulează filmul. Ultimele săli pline le-a făcut *Titanicul,* iar jumătăți de sală, *Stăpînul inelelor,* primul episod.

Teatrul din Deva, fost de estradă (pe vremuri rivaliza – spun cunoscătorii – cu Fantasio din Constanța, au trecut pe-aici Doina Badea și Dan Spătaru), fost dramatic, actual municipal, finanțat de Primărie, are sala principală în renovare de exact 20 de ani. Sala Studio, amenajată în holul de la intrare, nu prea adună spectatori, iar directorii se schimbă des și cu scandal. Ultimul în funcție, de profesie actor, nu a reușit să stabilizeze situația prin stagiuni bine conturate și este certat cu majoritatea ziariștilor. O vreme, au avut succes piesele de teatru pentru copii, dar acum sînt scoase din repertoriu, deși în cazul lor publicul era sigur, iar veniturile – garantate, pentru că se vindeau bilete prin grădinițe și școli.

Casa de cultură, celebru edificiu comunist de care a beneficiat fiecare municipiu-reședință de județ, are – de vreo trei ani încoace – o directoare entuziastă. Face concesii financiare, numai să vină trupe în turneu și să opească (și) la Deva. Dar impresarii sînt pretențioși. Deși chiria care li se cere pe sală este derizorie, prețul biletelor este de multe ori prea ridicat, raportat la standardele financiare ale zonei. Li se fac concesii mai mari, dar dacă nu se vînd cel puțin 75% din bilete, spectacolele se suspendă, iar cele vîndute se returnează. O oarecare constanță o au concertele de muzică populară. Aproape întotdeauna fac săli pline, iar dacă sînt dintre cele cu „obiceiuri de sărbători", atunci se stă și în picioare. Maneliști nu vin, ei preferă cluburile „cu specific".

Ultimul concert simfonic susținut la Deva a fost în 1995. Aducerea unei orchestre de la filarmonicile din Cluj sau Timișoara este o întreprindere destul de costisitoare. Totuși, recent, *Lacul lebedelor,* în interpretarea Teatrului de Operă și Balet din Kiev, a făcut două săli pline, deși inițial era programată o singură reprezentație.

Există ceea ce se numește turism cultural. Oamenii vin să vadă cetatea medievală a Devei, iar inițiații – Palatul Magna Curia, construcție renascentistă, fostă reședință princiară. Muzeul, cu secțiile sale de istorie, artă și științele naturii, este deocamdată închis pe motiv de renovare a clădirilor. Nu doresc să fiu în nici un fel ironic, lucrările chiar erau necesare, ultima renovare s-a făcut în anii '60.

Marea problemă este publicul. Există mai multe inițiative decît public doritor să le absoarbă.

Cam asta ar fi o trecere în revistă în manieră statistic-descriptivă. Pentru cei ce păstrează nostalgia culturii de masă, a manifestărilor-gigant cu sute de participanți și/sau spectatori, peisajul poate apărea ca dezolant. La fel și pentru un vizitator bucureștean sau – să spunem – sibian. Cît și pentru cei care definesc cultura cu ochii dați peste cap, abscons și dramatic, dar care se scuză mereu că nu pot onora o invitație pe motiv de lipsă de timp.

Desigur că absența unui teatru performant, cu stagiuni stabile și public numeros, nu este genul de amănunt care poate fi neglijat, dar, pe ansamblu, a apărut un fenomen interesant. Constanța vieții culturale a acestui oraș de 70.000 de locuitori este dată de suita de mici evenimente disparate, să le spunem de nișă. Galeriile de artă nu duc niciodată lipsă de expozanți – autohtoni sau invitați. O dată pe an, la începutul lui iunie, expun profesorii și elevii Liceului de muzică și arte plastice „Sigismund Toduță". Titlul expoziției lor de acum doi ani – „Derutat cu atestat" – poate fi considerat o explicație generică pentru relativa lentoare a vieții culturale. Elevii celeilalte secții a liceului, întorși cu lauri de pe la concursuri internaționale de pian sau vioară, concertează în sala de festivități a școlii lor. Amatorii de muzică cultă și-ar dori ca absența unei filarmonici să fie cumva compensată prin înființarea unei orchestre a liceului, dacă nu una cu adevărat simfonică, atunci măcar una de cameră.

Frăția geografico-identitară a celor două orașe vecine, Deva și Hunedoara, a dat naștere și unui pretext de colaborare culturală. Un entuziast om de afaceri a finanțat apariția ansamblului de muzică medievală Huniadi Cantores, cu baza permanentă la Castelul Corvinilor, dorit însă adesea și la Deva. Un muzician din grup, la fel de entuziast, este organizatorul Toamnei muzicale hunedorene, la care participă trupe de teatru sau interpreți cu știaf. Studioul Astra Film din Sibiu, prin regizorul Dumitru Budrala și Asociația culturală DevArt au reușit un experiment interesant. Caravana AstraFilm programează în fiecare vineri, la Deva, proiecția unui film documentar dintre cele premiate în cadrul Festivalului bianual de film antropologic de la Sibiu.

Mai sînt saloane de carte inițiate de Biblioteca Județeană, concerte de jazz în cluburi, un festival de poezie, apar reviste culturale, dar cu circulație restrînsă și nevalidate de critici. Multe dintre evenimentele descrise păstrează un aer provincial inconfundabil. Motorul unora este frustrarea intelectualului zis și el de provincie. Fără echivoc însă este înmulțirea acestor manifestări de nișă și tentativa, deocamdată timidă, de a forma un fel de corp mai închegat, o masă critică care să contribuie la un reviriment.

Marea problemă este publicul. Există mai multe inițiative decît public doritor să le absoarbă. Există și opinia că publicul s-a degradat. Vina este aruncată în curtea „sistemului educațional", care ar fi neglijat, prin reforme succesive, celebra cultură generală cu care se lăudau românii.

Dar asta este deja o altă temă...

Liliana NICOLAE

La Giurgiu: Mozart și manele...

În orașul de unde vin se ascultă manele. În draci. Așa se face că anul acesta, aproape de fiecare dată cînd am fost în vizită am prins cîte un concert. Vijelie, Minune, mai nou Copilul de Aur... Fuego – are mare succes! Ca să nu mai zic de Axinte de la Vacanța Mare. Oau! Succes garantat!

E fascinant să vezi oameni fascinați (la rîndul lor!) de ritmuri orientale și de versuri pe care le știu și copiii de 3-4 ani. În șlapi, maiou, pantaloni scurți/sau fuste lungi (după caz!), giurgiuveni de toate vîrstele mișcă șolduri, scutură sîni, pocnesc din degete.

Asta e ceea ce se vede la Giurgiu cel mai bine: maneaua, care scoate orașul în stradă, pînă tîrziu după miezul nopții. În rest, viața culturală pare că se învîrte într-un cerc strîmt. Dar... care pare că se lărgește de la an la an.

Ce-ați zice dacă v-aș spune că la Giurgiu a poposit acum cîteva luni cunoscutul teatru de balet clasic Balșoi, din Moscova, cu *Lacul lebedelor?* Și că în toamnă va veni Teatrul din Viena, la un festival internațional deja cu tradiție la Giurgiu? Sau că actorii Teatrului Valah au plecat prin oraș și au dat reprezentații în cartiere, ca să atragă lumea spre clădirea deloc atrăgătoare din centru (e vorba de clădirea teatrului...)? Sună bine, nu-i așa?

Trebuie să vă spun că teatrul din Giurgiu este condus de... Crețu. Nu mă întrebați Crețu și mai cum. Nici nu contează! Cert e că aproape toți membrii familiei de actori cu acest nume au fost, pe rînd, la conducerea Teatrului Valah. Și tatăl, și fiul, și nora... La un moment dat, fiecare era membru al unui alt partid, așa că indiferent ce partid era la putere, Crețu era sigur! Ei bine, așa ceva nu poate scăpa într-un oraș de provincie!

În rest, jos pălăria! Actori buni (unii au contracte de colaborare cu teatre bucureștene!), premiere de succes, săli pline... chiar dacă, uneori, de militarii de la unitatea din Parc sau de elevii aduși „cu școala".

În urmă cu mai bine de 10 ani, la Giurgiu s-a înființat, nici mai mult, nici mai puțin, decît o... orchestră filarmonică. N-o să uit niciodată concertele de Crăciun! Toată lumea bună a orașului, la țol festiv, umplea sala cu scaune tapițate a teatrului și asculta, parcă amorțită, Bach sau Mozart sau Beethoven... Își vorbeau în șoaptă, chiar și după concert, iar gesturile – o strîngere de mînă sau o sărutare – păreau făcute cu grijă, parcă-n reluare.

Dirijorul era un tip răbdător cu un public nu foarte educat (care aplauda frecvent cînd nu era cazul). Atunci se întorcea răbdător și făcea gestul acela, ca un cerc cu mîna prin aer. Și sala pricepea. Apoi, se mîncau pișcoturi, se bea șampanie, după care lumea bună pleca spre case, doi cîte doi, prin ninsoare, încotoșmănați în hainele de blană, cu pași mici, ca să nu alunece pe gheața care acoperise străzile.

Orchestra s-a desființat. Acum doi ani. Costa prea mult. Va mai cînta din cînd în cînd la Giurgiu, dar nu ca orchestră a orașului.

La Giurgiu mai e și o Casă de Cultură. Pe vremuri, cînd scriam la un ziar local, dacă era o zi mai slabă, fără prea multe evenimente, știam că dacă mergeam la Poliție sau la Casa de Cultură, sigur acolo se întîmpla ceva. Ani buni a fost directoare doamna **Dunia.** Un adevărat personaj. Fostă educatoare, cochetă (n-am știut niciodată ce culoare are părul ei, o schimba extrem de des!), foarte activă și foarte emotivă (lăcrima, uneori, cînd ținea cîte un discurs, la vreo festivitate), dna Dunia avea mereu ceva de spus presei: ba despre un festival, ba despre un premiu, o expoziție, un curs nou... Eu mă duceam la Cenaclul literar! Joia, la 5 după-amiaza. Mai venea Metaxa (un coleg de la ziar), un epigramist (care scrisese fiecăruia cîte o epigramă), un veteran de război (care a scris și o carte cu amintirile de pe front și din lagăre) și Tică Lumînare (un tip care făcea karate și cînta la chitară).

Cenaclul „Luceafărul" mai este și acum. Tot joia. Însă e vacanță, că altfel tare mi-ar fi plăcut să stau într-un colț și să ascult versuri sau nuvele scrise stîngaci, dar... „cu foc".

Dna Dunia nu mai e directoare. Și nici Casa de Cultură nu mai e ce-a fost. S-a transformat în Centru Cultural Local (și am rămas impresionată de aerul modern al clădirii: reparată recent, cu termopane, expoziții de tot felul care acopereau pereții). Director este acum un ofițer de muzică (în rezervă). **Virgil Pețanca** a studiat cornul și a fost șef de orchestră la Tulcea aproape 20 de ani. Îmi spune că armata, dar și comunismul l-au învățat de toate. „Păi, cînd venea acela de la partid și întreba: Corul l-ai făcut? Dar orchestrația? Dar coregrafia?... Și puteai să nu le faci?"

La Giurgiu, Virgil Pețanca a pus pe picioare în doi ani, de cînd e director la Centrul Cultural, un ansamblu profesionist de dansuri populare – „Doina Dunării". Cu orchestră, dansatori și soliști care – spune el – au făcut deja senzație la festivaluri naționale. Iar la televiziuni merg doar dacă îi lasă să cînte *live!*

Virgil Pețanca se mai laudă cu o apreciată orchestră de suflători. Cînd nu merge la festivaluri, cîntă, uneori, muzică de promenadă în foișorul din Parcul Alei.

La Giurgiu s-a reinventat concursul „Cine știe cîștigă". A fost doar o ediție, care a atras elevi de liceu și chiar și un sponsor. Lucru rar. Pentru că firmele din oraș (puține, cîte sînt!) nu se înghesuie să dea bani pentru cultură. Așa că banii vin, în special, de la Consiliul Local, care vrea să preia de la cel Județean și Teatrul, și Biblioteca (două clădiri care stau să se prăbușească!), și care anul acesta va termina Ateneul „Bălănescu" (un fost cinematograf – dezafectat – care revine astfel la destinația inițială: sală de concerte). De Crăciun va fi inaugurarea, cu un concert special, la care vreau să mă duc să ascult Bach sau Mozart sau Beethoven.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

George ȚÂRA

Starea culturii în Bistriţa-Năsăud

Judeţul Bistriţa-Năsăud este un ţinut cu importante tradiţii culturale reprezentate atît printr-o bogată zestre folclorică şi etnografică, cît şi prin numărul mare de personalităţi pe care le-a dat de-a lungul anilor, în special în perioada modernă. Dovadă sînt vestigiile folclorului, cîte au mai scăpat de lăcomia samsarilor de artă populară, obiceiurile, dansurile şi cîntecele bătrîneşti, care au putut fi conservate în stare cît de cît autentică, casele memoriale ale unor scriitori precum Andrei Mureşanu, Ion Pop Reteganul, G. Coşbuc şi Liviu Rebreanu, dar şi performanţa de-a fi livrat Academiei Române cel mai mare număr de academicieni dintre toate judeţele ţării (peste treizeci). Mărturisirile, studiile monografice şi istorice relevă un impresionant repertoriu local, atît în domeniul culturii minore (al datinilor, obiceiurilor şi manifestărilor folclorice), cît şi în cel al culturii majore, în sensul blagian al terminologiei.

Radiografia stării culturale actuale din judeţ arată, din păcate, că aceasta nu se află tocmai la apogeu.

Situaţia cea mai confuză se întîlneşte în zona rurală, unde activitatea căminelor culturale (înfiinţate nu în comunism, cum îndeobşte se crede, ci în perioada interbelică, la iniţiativa lui Dimitrie Gusti) este practic inexistentă. Acolo unde săptămînal se organiza hora, unde periodic aveau loc spectacole muzicale şi teatrale susţinute de trupe de amatori, dar şi de formaţii profesioniste aflate în turnee, acum nu se mai organizează nimic (dacă nu cumva considerăm discoteca o formă de cultură) în afară de nunţi, botezuri şi parastase deloc ritualice şi, o dată, de două ori pe an, manifestări folclorice festivaliere, cu tentă arhaică şi rareori autentică, de genul acelora trecute atît în rapoartele de activitate ale Consiliului Judeţean, cît şi în acelea ale Consiliilor Locale, cu susţinere financiară precară.

Excepţiile există, atît cît să întărească regula, şi se datorează iniţiativelor individuale sau unor grupuri de oameni inimoşi, profesori sau artişti amatori, care se străduiesc să înfiinţeze un cenaclu şcolar, un ansamblu de dansuri, un cor, un muzeu, să monteze o piesă de teatru. Sînt demne de amintit aici Muzeul „Cuibul visurilor“ şi revista cu acelaşi nume fondate la Maieru din iniţiativa profesorului Sever Ursa, Teatrul Nescris din comuna Şanţ, ansambluri folclorice locale şi alte manifestări culturale aparţinînd atît populaţiei româneşti cît şi etniilor maghiară, germană şi romă, existente în judeţ. Tot aici (mai exact la capitolul „iniţiative particulare“) trebuie menţionate Cenaclul „Saeculum“ din Beclean, fondat de Teohar Mihadaş şi Radu Săplăcan, regretaţii scriitori al căror continuator este astăzi profesorul şi scriitorul Andrei Mureşan, Muzeul de Artă Contemporană din Sîngeorz Băi, fondat de artistul plastic Maxim Dumitraş în colaborare cu Complexul Muzeal Judeţean Bistriţa-Năsăud, trupa de teatru „Corint“ animată de prof. Camelia Toma precum şi Simpozionul anual al Văii Bîrgăului, susţinut prin străduinţa unui grup de intelectuali din zonă, redactori – alături de publicistul Nicolae Vrăşmaş – ai suplimentului cultural *Valea Bîrgăului,* găzduit de cotidianul *Răsunetul* din Bistriţa. Mai există, desigur, mulţi alţi animatori voluntari ai vieţii culturale din judeţ neconsemnaţi în articolul de faţă, cărora subsemnatul le prezintă scuze pentru imposibilitatea unei documentaţii exhaustive.

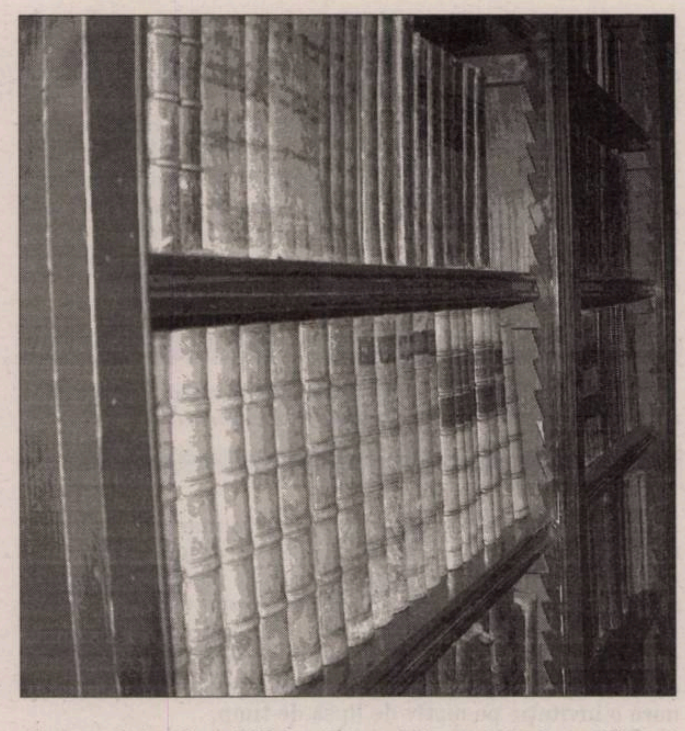

Declinul culturii la nivel rural are ca explicaţii, în afară de indolenţa guvernamentală, depopularea satelor prin plecarea tinerilor în oraşe sau în străinătate, la muncă, şi, evident, invaziei culturii de masă, care n-a întîrziat să contamineze aşezări aparent izolate, să afecteze chiar şi acele „zone profunde“ în care regretatul Adrian Marino presupunea, cu optimism, nu cu mulţi ani în urmă („Al treilea discurs“, în dialog cu Sorin Antohi), că tradiţia mai are şanse naturale de conservare.

Mai sînt şi instituţii...

Centrul Judeţean de Cultură este patronat de Consiliul Judeţean şi agenda sa abundă de manifestări folclorice ad-hoc, unele artificiale (festivaluri de obiceiuri demult dispărute şi resuscitate prin „Cîntarea României“, cum ar fi „Înstruţatul boului la Tăure“, „Cu strămoşii la Gureţe“, „Alaiul nunţilor de pe Bîrgău“...). În afară de spectacole şi festivaluri folclorice, instituţia mai răspunde de organizarea spectacolelor festive dedicate evenimentelor istorice şi aniversărilor şi comemorărilor scriitorilor importanţi. Activitatea literară se face simţită prin dezbateri şi simpozioane, dar mai ales prin două publicaţii remarcabile, *Mişcarea literară* şi *Revista ilustrată,* susţinute de scriitori locali şi de prestigioase colaborări din ţară şi străinătate.

Printre alte instituţii importante în zonă sînt şi Biblioteca Judeţeană Bistriţa-Năsăud cu un important fond de carte, cu o secţie de carte veche de o valoare deosebită; Complexul Muzeal Judeţean Bistriţa-Năsăud – o instituţie care s-a constituit prin strădanii susţinute, legate în special de găsirea unui spaţiu adecvat. Strădaniile continuă şi în prezent, prin lucrări de reabilitare a sediului, de reorganizare şi clasificare a exponatelor. Funcţionează cu patru secţii: Ştiinţele naturii; Arheologie-istorie; Etnologie – artă populară; Artă plastică. Uniunea Artiştilor Plastici – Filiala Bistriţa, un lăcaş de cultură cu o organizare exemplară, deţine, în urma unor eforturi remarcabile ale artiştilor locali, un sediu pe măsură, realizat prin reabilitarea uneia dintre importantele clădiri istorice ale Bistriţei. Are spaţii pentru ateliere bine amenajate şi o galerie de artă, „Arcade“, cu activităţi expoziţionale şi colocviale notabile.

Am numit, mai sus, principalele instituţii guvernamentale de cultură. Lacunele acestora se încearcă a fi suplinite de către Societatea Civilă. Funcţionează la Bistriţa, cu fonduri puţine, cu eforturi voluntare, dar cu rezultate promiţătoare, următoarele ONG-uri cu profil cultural sau socio-cultural: Fundaţia „Etnos“, sub coordonarea scriitorului Alexandru Uiuiu; Asociaţia pentru promovarea iniţiativelor civice fondată de poeta Florica Dura; Asociaţia Bibliopolis coordonată de scriitorul Mircea Măluţ; Asociaţia „Bistriţa Medievală“, sub coordonarea cantautorului Florin Săsărman.

Un caz cu totul special de reuşită în materie de ONG-uri îl reprezintă Societatea de Concerte sub preşedinţia muzicianului Gavril Ţărmure. Înfiinţată în anul 1996, Societatea şi-a propus, ca activitate principală (citez aproximativ din articolul-program) să umple golul pe care Bistriţa îl resimte prin lipsa unei instituţii teatrale, prin lipsa unei instituţii muzicale profesioniste, într-un cuvînt, prin lipsa oricărei instituţii profesioniste de spectacole.

Palmaresul pe care Societatea de Concerte îl deţine pînă în momentul de faţă este unul excepţional, demn de o adevărată instituţie culturală. Finanţată prin sponsorizări, contribuţii personale ale membrilor, vînzări de bilete şi sprijin parţial de la Consiliul Judeţean, Consiliul Local Bistriţa şi Ministerul Culturii şi Cultelor, Societatea a realizat în medie 30 de concerte pe an, din 1996 încoace. Marea performanţă a Societăţii de Concerte este însă înfiinţarea la Bistriţa a unei orchestre simfonice, „Noua Orchestră Transilvană“, alcătuită din muzicieni profesionişti originari din Bistriţa, angajaţi ai instituţiilor muzicale din alte oraşe transilvane, şi din studenţi ai Academiei de Muzică. Orchestra a susţinut concerte la Bistriţa şi în oraşele judeţului şi a realizat două turnee peste hotare, în Elveţia şi Japonia.

Iaromira POPOVICI

La Feteşti: planuri – şi speranţe – pierdute

Feteşti era unul dintre oraşele despre care ştiam, în general, un singur lucru: că treceam prin el în drumul spre mare, eventual ne mai opream să cumpărăm ceva, de care nu aveam neapărată nevoie... Tocmai de aceea am fost curioasă să văd dacă, sub o aparenţă goală, se mai ascunde şi altceva decît m-aş fi aşteptat. Am pornit-o pur şi simplu pe jos, de la gară, pînă am ajuns pe strada principală. Acolo, clădirile standard ale blocurilor prăfuite adăposteau, pe lîngă magazine fără specific şi bănci prea numeroase, şi... un muzeu, o Casă de cultură, o galerie de artă şi o bibliotecă. Dl **Gheorghe Preda,** regizor de teatru şi (încă) directorul Casei de cultură, a avut ideea, salvatoare în contextul dat, de a cere imediat după 1989, de la primarul de atunci, apartamentele de la parter a trei blocuri alăturate pentru destinaţiile culturale deja amintite. Şi pentru încă altele, care nu au fost aprobate, şi anume o cofetărie literară, în care să se ţină cenaclul local, Lumina, şi o Universitate populară.

Într-un decor destul de înghesuit, dar deloc neplăcut, şi în orice caz neconvenţional, se desfăşoară viaţa culturală a Feteştiului. Muzeul local conţine obiecte şi documente vechi aparţinînd locuitorilor oraşului, adunate de la oameni, de muzeografii constituiţi *ad-hoc,* dar şi aduse la faţa locului de aceştia înşişi. **Petronela Dragomir,** fără să fie specializată în istorie sau arhivistică, a făcut o pasiune din citirea scrisorilor private sau de afaceri ale Feteştiului de altădată. Ne arată, mîndră, facturi din alte vremuri, un telefon de pe timpul bunicilor sau un fier de călcat la aburi. Obiectele în sine nu sînt valoroase, dar felul în care ni le prezintă, afectiv şi implicat, şi în care ne povesteşte despre utilitatea lor în educarea elevilor întru istoria locului e înduioşător.

Tot aşa cum modul în care bibliotecara **Diana Călin,** absolventă, de altfel, a unui master de Project Management, ne povesteşte trista situaţie a cărţilor de sub oblăduirea ei: de cîte ori vrea să comande o serie de titluri este, în general, refuzată. Biblioteca e o sală friguroasă, cu încălzire deficitară. De vreun computer acolo nici nu poate fi vorba: biblioteca nu e informatizată. Şi, momentan, nici nu se întrevede vreo speranţă în acest sens. Delicata bibliotecară spune că, de cîte ori se duce în audienţă la actualul primar, de curînd ales, nu intră pe lista lui de priorităţi. E, pur şi simplu, invizibilă.

Merg şi eu, pe urmele ei, spre Primărie. Pe drum, mă uit după alte surse de citit ale feteştenilor, pe lîngă stinghera bibliotecă: descopăr, cu chiu, cu vai, o librărie, care nu e de sine stătătoare, conţinînd nu doar produse de papetărie, ci toate cele, genul de obiecte decorative, nefolositoare. Cărţile locale constau, în principal, în romane de dragoste sau de aventuri scoase de Editura Corint. Şi manuale şcolare. Restul – se pot comanda, la o adică...

La Primărie, agitaţie mare. Cu case, terenuri, imobiliare. Viaţa culturală e, cu voia nu se ştie cui, ultima pe listă. Primarul **Gheorghe Catrinoiu** e tînăr şi destul de încrezător. E de acord că a preluat „o moştenire grea“, dar are de gînd s-o dreagă. Se referă, evident, la partea serioasă, bărbătească, economică a lucrurilor: termeni precum „parc industrial“ şi „investitori locali“ revin cu disperare în discuţie. Cînd ajung la subiectul delicat al vieţii culturale, primarul se mai domoleşte. Nu e rău intenţionat, dimpotrivă: are un plan, clar conturat. La nivel, să-i spunem, „ideologic“: vrea să li se adreseze, în sfîrşit, tinerilor oraşului, care nu prea mai rămîn în zonă, migrează care-ncotro. Doreşte să facă ceva pentru ei, acum e vremea lor. Ce? – insist eu. Nu ştie exact, ceva sportiv, şi... vesel. Eventual nişte „Zile ale oraşului“: cu bere şi mititei... Festivalul umorului, *Un bob de veselie,* ce avea loc pînă atunci în municipiu, organizat de dl Preda, cu actori gen Cristina Ştamate şi Arşinel, e depăşit. Chestie de dinozauri. Anul ăsta nici nu s-a mai ţinut... Acum trebuie ceva nou. Nu mi se pare destul de concret. Aşa că revin cu întrebarea: dar ce? Un centru cultural nou, uriaş, construit cu totul de la zero, sub actuala conducere. Cu acordul ministrului Iorgulescu, care a fost în localitate, şi a aprobat. E minunat, acolo se vor muta toate, inclusiv umila bibliotecă. Cînd? Întreb din nou, la obiect, stimabile... Deocamdată nu se poate spune. Cumva, nu se găseşte planul lui, conceput de fosta conducere?! Era pe-acolo, printr-unul din sertarele Primăriei, şi acum nu e?!...

Planul pierdut nu e departe de scrisoarea lui Caragiale. Iar Feteştiul continuă să spere în vremuri de aur...

„Cu orice m-aş ocupa, scrisul ar rămîne“

– interviu cu Mihai IGNAT –

Mihai Ignat (n. 1967, Braşov) a absolvit Facultatea de Litere a Universităţii din Bucureşti în 1997 şi este lector universitar la Catedra de literatură română a Facultăţii de Litere din Braşov. A publicat poezie: Tablou de familie *(1995, volum colectiv),* Klein *(1995),* Eu *(1999),* Klein spuse *(2001),* Poeme în doi *(2003),* kleinpoeme *(2004),* Cangrena e un animal de casă *(2005) şi* Klein spuse Klein *(2006) şi teatru:* Crize *(2003, nominalizare la BBC International RadioPlaywriting Competition),* Patru cepe degerate *(2005, locul I la Concursul Naţional de Dramaturgie al Ministerului Culturii),* Meserii şi fundături *(2007, premiul UNITER pentru Cea mai bună piesă românească a anului) şi* Black Sitcom *(2008, premiul I la concursul de dramaturgie al Festivalului Comediei Româneşti). La începutul lunii august, a avut loc premiera spectacolului* Tongues of Love *(regia Jim Schaefer), adaptare a piesei* Crize, *în cadrul Festivalului „London Fringe“ din Ontario, Canada.*

Cînd şi cum ţi-ai dat seama că eşti scriitor?

Cînd mi-am dat seama că mi-e greu să trăiesc fără să scriu, că scrisul a devenit o dependenţă, o toxină necesară (asta poate şi pentru că nu fumez şi trebuie să compensez cumva, nu?). Dar nu pot determina exact cînd am căpătat conştiinţa de scriitor. Poate că mi-am dat seama că sînt scriitor atunci cînd, în liceu, printr-a unşpea, sora mai mare a unui coleg şi foarte bun prieten mi-a spus că i-au plăcut foarte mult cîteva pagini de proză (o proză plină de clişee, despre o bătălie aviatică – sic! –, influenţată evident de romanele de război). Sau atunci cînd mi-au apărut primele poeme publicate, în suplimentul „Central“ al *Contrapunctului,* în aprilie '92. Sau poate am simţit că-s, în sfîrşit, scriitor, cînd am citit în cenaclu, în 1993, şi, după săpuneala „centraliştilor“, Mircea Cărtărescu a spus că nu-nţelege ce-au avut cu mine, că textele sînt bune şi arată un scriitor format. Sau cînd am cîştigat concursul de la Piatra Neamţ şi m-am trezit, în decembrie '95, cu primul meu volum şi-am simţit ceva ce nu se poate descrie…

Mai e timp să te reprofilezi?

Nu cred că mai e posibil. Am scris şi înainte de '89, fără să mă gîndesc deloc, dar deloc la publicare, am scris pentru mine şi pentru prietenii mei (şi mi-a fost de ajuns). De ce n-aş scrie şi după pensie şi după ce-aş fi uitat, de ce n-aş scrie chiar dacă n-aş mai putea publica şi n-aş mai trezi interesul nimănui!? Să nu scriu din cauză că nu pot cîştiga bani (serioşi) din scris? Cu orice m-aş ocupa, scrisul ar rămîne. Asta nu înseamnă că, la limită, n-aş putea să trăiesc fără să scriu. Poţi trăi fără să scrii, oricît de „intoxicat“ ai fi, dacă viaţa nu-ţi mai dă voie s-o faci; adică mi-ar fi foarte greu dacă aş fi obligat să nu mai scriu, dar nu aş muri, să fim serioşi… În *Quills,* film despre marchizul de Sade, protagonistul e fascinant nu pentru că e obsedat sexual, ci pentru că e obsedat textual: scrie cu orice, cu sînge şi cu fecale, pe zidurile celulei, dacă n-are hîrtie, piele sau altceva, scrie fiindcă altfel înnebuneşte. Şi chiar înnebuneşte: poate trăi fără sex, dar nu fără text. Unul din cele mai bune filme nu despre perversiune, ci despre „virusul“ scrisului, despre adicţie, de fapt.

La început a fost poezia. De ce poezie şi ce/cine te-a încurajat să o scrii?

Poezie… din lene, pentru că, altfel, eu de proză eram mai preocupat în liceu. Aş fi tentat să emit o teorie: cei mai mulţi scriitori (şi nu numai) încep prin a scrie poezie: o anumită vîrstă, în speţă adolescenţa, te predispune la a citi şi a scrie poezie; apoi treci la proză şi la teatru, genuri mai dificile, în care raţiunea şi experienţa de viaţă au un rol mai important decît în poezie. Etapizarea asta camilpetresciană s-ar putea să fie reprezentativă pentru (endo)geneza scriitorului; cei mai mulţi au scris în tinereţe poezie, chiar dacă unii o abandonează şi nici n-o publică. De pildă, după '90 s-a publicat o plachetă cu versurile lui Noica. Le-am citit, nu poezie găseşti în ele, dar ideea este că a cochetat, în liceu, cu acest gen. Dacă scotoceşti bine în biografiile sau bibliografiile scriitorilor, filosofilor etc., foarte rar *nu* găseşti dovezi ale încercărilor, mai mult sau mai puţin reuşite, de-a scrie poezie.

Dar eu cred că am început cu poezia pentru că: 1. nu-mi cerea eforturi mari, mă lăsa în lenea mea; 2. am găsit întotdeauna cîţiva cititori care să conteze; 3. într-o vreme, după armată şi pînă am intrat la facultate, am citit foarte multă poezie şi imitam autorii care-mi plăceau. M-au încurajat în primul rînd cei doi prieteni ai mei, Bebe şi Bobby, colegi de liceu cu care am inventat acel „curent literar“ (sic!) numit *diferenţialism*. Apoi m-au încurajat Alexandru Muşina şi Gheorghe Crăciun, atunci cînd am citit nişte texte la un cenaclu, prin '88-'89, în Braşov. Iar confirmarea venită din partea lui Cărtărescu, în '93, dar şi mai tîrziu, mi-a dat încrederea care m-a impulsionat să merg mai departe.

„Un pariu cu mine însumi“

Distincţia „Amantul anului 2000“ acordată ţie de revista Vatra *a stîrnit interesul unui proxenet din Braşov; iată că, după figuraţia din* Hotel de lux, *ai avut parte şi de altfel de surprize.*

Povestea cu proxenetul e doar un episod haios. Totuşi, circumstanţele au tîlcul lor. Proxenetul nu citea revista *Vatra,* dar a citit un tabloid, *Braşoveanul*, în care am acceptat să apar fiindcă sînt vanitos (vezi mai sus) şi fiindcă lucra acolo o prietenă, fostă colegă de redacţie la cotidianul *Monitorul de Braşov*. Interviul pe care mi l-a luat a fost publicat pe ultima pagină a tabloidului. Exact în acel număr, ca un făcut, pe prima pagină şi în paginile din mijloc a fost publicat şi un reportaj despre filmele porno făcute la Braşov, reportaj însoţit de fotografii etc. O fostă studentă mi-a spus că a rămas uimită să mă găsească în paginile respectivei publicaţii (chiar dacă eu acolo apăream – sau credeam că apar – ca poet). Uimit fusesem şi eu, dar de faptul că prezentarea din şapou şi mai ales titlul („Amantul“) trimiteau la mine ca persoană, iar nu ca autorul lui *Klein spuse*. În contextul acelui reportaj despre filmele porno, un interviu cu titlul respectiv şi o prezentare ambiguă, în care se amestecau biograficul cu bibliograficul, au fost de natură s-o contrarieze pe fosta mea studentă şi să-l facă pe unul dintre cei implicaţi în povestea cu pornoşagurile să intre în vorbă cu mine: stăteam în staţie, aşteptînd autobuzul, cînd am văzut că un tip se uita la mine ca şi cum m-ar fi recunoscut. A intrat în vorbă şi mi-a dat de-nţeles că mă reţinuse din tabloid ca pe un soi de Casanova (chiar aşa a zis, că dacă nu mi-ar fi inspirat teamă, m-ar fi pufnit rîsul) şi că fetele „lui“ au ajuns în paginile revistei într-o greşeală, dăduse spre developare filmul foto, făcut la filmare, cuiva din afara cercului lor, fotografiile ajunseseră la ziarişti şi de-aici toată tărăşenia… La un moment dat, a apărut alt individ, autobuzul meu nu mai venea, aşa că a trebuit să fac cunoştinţă şi cu ăsta, era o namilă cu o moacă de-a dreptul penală şi tipul care mă abordase îl pusese la curent, eu eram „Casanova ăla“ din *Braşoveanul* etc… Am urcat în acelaşi autobuz, m-au ignorat vorbind de ale lor şi la un moment dat au coborît. Asta a fost tot. Încă o carieră ratată…

De ce şi teatru?

Teatru, dintr-un pariu cu mine însumi: să transform o idee – ce s-ar fi întîmplat dacă Romeo şi Julieta ar fi trăit pînă la adînci bătrîneţi? – în structură dramatică. Voiam să trimit textul, în 2001, la concursul UNITER – ceea ce am şi făcut, dar fără rezultat. Iniţial a fost acel pariu, care avea la bază şi o provocare – să-mi depăşesc complexul faţă de dialog, complex care de multe ori mă bloca cînd încercam să scriu proză. Apoi, văzînd că am opinii favorabile cu privire la prima piesă (Andrei Bodiu, de pildă, a fost unul dintre primii căruia i-a plăcut *Postludiu sau Ro & Ju au picioarele reci),* şi primind de la Radu Afrim, căruia tot prin Andrei Bodiu îi trimisesem piesa pe mail, un feed-back provocator („Sună interesant, dar nu e genul de teatru pe care îl caut; dacă scrieţi ceva pe teme contemporane, trimiteţi-mi!“), am scris a doua piesă. Faptul că la a doua n-am prea avut reacţii m-a cam deconcertat, probabil c-aş fi renunţat, dar Doina [Ioanid] mi-a atras atenţia asupra unei scene din a doua piesă, o scenă care suna cumva „deadevă“. Am luat-o şi i-am adăugat alte scene în care apărea un cuplu cu problemele obişnuite ale convieţuirii. Le-am scris foarte uşor, foarte repede, cu mare plăcere, după care, aflînd întîmplător de concursul organizat de Radio BBC, am mai scris nişte scene, am găsit un traducător foarte bun (Andreea Began, fostă colegă de la facultatea din Braşov, căreia îi mulţumesc încă o dată) şi-am trimis textul la Londra. Nominalizarea, iar apoi montarea au fost stimulentul cel mai bun pentru a continua să scriu teatru. Deşi, statutul dramaturgului e, în genere, în suferinţă la noi, spre deosebire de al regizorului, de pildă.

a consemnat UN Cristian

PUBLICITATE

INCCR
INSTITUTUL NAŢIONAL DE CERCETARE ÎN DOMENIUL CONSERVĂRII ŞI RESTAURĂRII
BUCUREŞTI

- Investighează/cercetează materialele constituente ale bunurilor culturale mobile, în funcţie de compoziţie, tehnologia de proveniență;
- Experimentează materialele pentru conservarea şi restaurarea bunurilor culturale mobile, dar şi pentru combaterea agenţilor biologici;
- Clasează bunurile culturale.

www.inccr.ro; Mail: contact@lncpc.ro
Calea Victoriei 12, sector 3, Bucureşti; Tel/Fax: +4.021.312.72.25

PUBLICITATE

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Judecătorul la judecată

După cum se ştie, exerciţiul de autocaracterizare este unul dintre cele mai grele. Pentru oricine (pentru orice om obişnuit, oricum) e mult mai simplu să-i descrie pe alţii, să le analizeze calităţile şi defectele, să recomande metode de amplificare a celor dintîi şi de diminuare a celorlalte – pe scurt, să facă pe deşteptul în legătură cu semenii –, decît să se vadă pe sine într-o lumină corectă; sau, măcar, într-o lumină lipsită de complezenţă. Şi dacă la scară individuală, atunci cînd e singur cu sine în faţa oglinzii, se mai întîmplă ca, într-un acces de sinceritate, omul acesta obişnuit să admită că nu ajunge la înălţimea propriei păreri despre sine, la scară naţională, adică la scara unui popor întreg, exerciţiul e nu numai dificil, ci şi – atunci cînd este, totuşi, „performat" – producător de imagini în cel mai bun caz parţiale; cel mai adesea, de-a dreptul false. Aşa, de pildă, românii se văd pe ei înşişi aproape exclusiv ca pe nişte fiinţe primitoare, ospitaliere, din cale-afară de cumsecade („proşti de buni") şi cărora puţinele scăderi ce li se pot atribui le-au fost căşunate numai şi numai de aşezarea geografică nefericită („la răscrucea tuturor relelor"). Pentru care, firește, nu sînt ei responsabili. Despre defectele grave, de care (tot mai frecvent, în ultima vreme) se plînge o lume întreagă – aplecarea spre hoţie şi milogeală acolo unde alţii rezolvă problema prin muncă cinstită, bunăoară – nu se suflă nici o vorbă: cei ce le denunţă sînt, fără vreo îndoială, rău-intenţionaţi şi duşmănoşi; iar dacă evidenţa nu poate fi nicicum negată, răspunsul emis pe loc sună, întotdeauna, într-un singur fel: posesorii respectivelor defecte nu aparţin, de fapt, adevăratului popor român, cel ce de la Rîm se trage; sînt ţigani. Sau evrei. Sau unguri.

Din acest punct de vedere (al autoanalizei, vreau să spun), criticul de teatru este şi el un om obişnuit. În stare normală, vede paiele din ochii altora – asta e meseria lui, de altfel –, dar nu zăreşte mai niciodată bîrna din ochii proprii; ştie la perfecţie ce prostii a făcut un regizor în spectacol, poate întocmi o listă lungă cu „greşelile" actorilor, dar nu va admite în veci că un articol de-al lui a fost, să zicem, mai puţin inspirat; că a lansat, într-o cronică, un diagnostic eronat; că predicţiile lui, în privinţa evoluţiei unui tînăr artist, sînt departe de a se fi adeverit; că a calificat drept genialitate o făcătură mediocră sau drept cădere, o montare solidă. Totuşi, ca tot omul, şi criticul are, între doi ochi şi patru pereţi, momente de onestitate integrală, cînd recunoaşte, de exemplu, că l-a ridicat în slăvi pe regizorul Cutare nu pentru că acela a făcut un spectacol minunat, ci pentru că „are nume" (şi, cu numele, cum dracu' să te pui, mai ales dacă ai contribuit personal la facerea lui?!), plus trecere prin anumite locuri înalte, unde nu-i bine să fii rău văzut. Nici măcar cînd eşti critic.

Oricît de rare şi de palide, aceste scurte momente de căinţă intimă ale criticului se reflectă – spre cinstea lui, cînd criticul e cinstit – şi în unele manifestări publice de-ale sale, dintr-acelea care, de regulă, nu antrenează consecinţe cruciale, cum ar fi răspunsurile la anchete de tipul „cel mai bun spectacol al stagiunii"; acolo se dă pe faţă (alături, e drept, şi de cedări hazoase) gîndul său adevărat. Este, probabil, explicaţia faptului că anchetele de acest fel izbutesc, în general, să restituie un tablou corect al întreprinderilor teatrale dintr-un segment de timp dat: împreună, micile subiectivităţi alcătuiesc o imagine de satisfăcătoare obiectivitate.

Altfel stau însă lucrurile atunci cînd criticul acţionează ca parte a unei „bresle", cînd – altfel spus – trebuie să se pronunţe despre un fapt artistic (eventual, printr-un premiu) la unison cu colegii săi, despre care ştie că, aidoma lui, spionează curentele de opinie, spre a nu se apuca să înoate, perdant sub raport social, în sens invers. Atunci criticul n-are mamă, n-are tată, n-are patrie-adorată; (se) vinde şi (se) cumpără pe faţă, oricît de paradoxal ar părea, fără jenă şi fără reţineri. Pentru că nu se manifestă, faţă de cei pe care-i „cîntăreşte", în nume propriu, pentru că votul lui se înglobează în decizia obştească şi poate fi, din acest motiv, oricînd negat („Dragă, eu ţineam cu tine, dar aşa a ieşit..."), judecătorul se lasă corupt nu doar cu uşurinţă, ci chiar cu un soi de voluptate a dizolvării în pluralul anonim şi perfect sigur. Bălăceala colectivă în nămol este, se ştie, o plăcere rafinată.

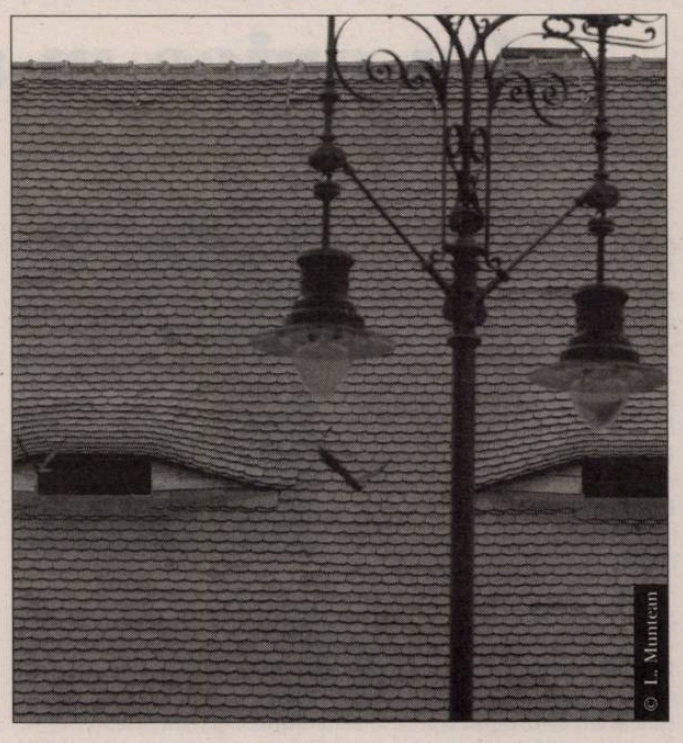

Iată de ce excluderea, începînd din acest an, a Premiului pentru cel mai bun critic din nomenclatorul distincţiilor acordate de Uniunea Teatrală din România (UNITER) nu mi s-a părut, mie uneia, o idee luminoasă. Era, pentru critic, o ocazie de a fi judecat (la rîndul lui!) ca autor de performanţă individuală. Era, din altă perspectivă, o recompensă la gîndul căreia criticul se putea simţi obligat să fie corect nu numai în dialog cu sine însuşi, ci şi în orice ipostază de-a sa publică. Era, în fine, un fel de control pe care societatea civilă a teatrului îl exercita, *en douceur*, asupra unei autorităţi care, altfel, poate deveni discreţionară. O împrejurare pe care nu e bine s-o uităm.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Corul din Sfîntu Gheorghe

Sînt momente în care trebuie să spui pas, să te retragi spăsit din faţa chichiţelor muzicale şi a teoremelor privind başii, percuţia sau sintetizatorul, să-i pui deoparte pe toţi artiştii cool sau mai puţin cool şi, cu puţin efort, să încerci să-ţi reglezi toate mecanismele care au legătură cu aerul, respiraţia şi liniştea. S-ar putea să nu fie chiar atît de simplu, s-ar putea ca, în timp, unele şuruburi invizibile să se fi slăbit, tocit sau ruginit, s-ar putea să fie nevoie de răbdare, s-ar cuveni să dai la o parte inerţia şi zgomotul, grijile şi agitaţia, cuvintele şi explicaţiile, ca să ajungi în inima acelei chestiuni simple şi binecuvîntate, prea puţin luate în seamă de cronicari şi analişti: vibraţia. De aici încolo, e nevoie să umbli cu băgare de seamă şi, pe cît se poate, n-ar fi rău să taci. E lucru ştiut că vrăjile sînt sensibile la vorbele aruncate-n vînt, iar orice balast de inteligenţă le poate spulbera într-o clipă. În cazurile astea, cînd respiraţia intră în cadenţă cu liniştea, iar muzica – să zicem – e blagoslovită de vibraţie lăuntrică, găsesc că cel mai înţelept verdict cu putinţă trebuie să fie „mişto, foarte mişto". Nu-i deloc exclus ca vorbele astea să fie ridicole şi deşarte, dar, slavă domnului, există note ascunse care nu trebuie să ţină seama de ştiinţa armoniilor, ci doar de ardoare şi sinceritate frustă. În lipsa oricăror foruri abilitate în stare să calculeze viteza de propagare a sunetului înspre suflet, insist să declar orice descriere a acestei plutiri ca fiind nulă şi neavenită. Mărturisesc, de asemenea, că, dintr-o voluptate de a da cu tifla în ştiinţele exacte, îmbrăţişez cu bucurie ideea că în privinţa unor cîntece nu e nimic de făcut. Singurul criteriu valabil devine cel personal, cel al uşurinţei de a intra în rezonanţă cu acele note ascunse. Din acest punct de vedere, muzica folclorică a fost întotdeauna mai aproape de starea de graţie a unei melodii, de puritatea ei absolută, în care cîntecul (cu tot ceea ce presupune el: construcţie, instrumente, ritm etc.) nu mai este o miză în sine, ci, dimpotrivă, devine doar unealta prin care sufletul, patima şi intensitatea unei comunităţi sînt scoase la iveală. În cazul acesta, discuţia teoretică strict muzicală nu poate fi decît searbădă şi superfluă: lucrurile cu adevărat importante sînt date uitării, iar ceea ce rămîne ar putea împărtăşi soarta unei coji de seminţe. Cum ar putea fi oare descris corul unor tanti ţepene acompaniat de acordeonul ieftin al unui nene, ţeapăn şi el? Cum să spui oare că această muzică ce are de-a face cu pescari, luntre, ape şi peşti poate fi mai emoţionantă, mai pură şi mai înălţătoare decît orice compoziţie Pink Floyd? E posibil oare să amesteci şi să compari un acordeon dezacordat cu chitara lui David Gilmour de pe „Shine On You Crazy Diamond"? De dragul termenului *muzică* se pot oare găsi puncte de legătură între acele tanti care cîntă în corul din Sfîntu Gheorghe şi Clare Torry, cea care a devenit celebră pentru refrenul fără cuvinte din „The Great Gig in the Sky"? Presupun că nu. Şi mai cred că oricît de mult aş iubi o formaţie precum Pink Floyd, există un loc ascuns în unii oameni care va vibra întotdeauna la zborul raţelor, la întinderile de apă şi de stuf despre care femeile din Deltă au ştiut întotdeauna să cînte. E posibil ca tocmai uşurinţa cu care melodia lor plutește peste ape, firesc şi limpede şi de la sine înţeles, să fie de vină pentru toată respiraţia regăsită care naşte, numai ea ştie cum, vibraţia aceea copleşitoare. În cîntecele de acest fel, asezonate comercial şi exotic (ca să nu spun derutant) cu un festival de film precum Anonimul, se află starea de graţie a muzicii, cea care nu are nevoie să explice nimic, pentru că înseamnă deja totul. Nu încercaţi comparaţii cu alte coruri de muzică rusească sau ucraineană din Deltă. Întrecerile de acest fel nu-şi au rostul decît pentru competiţiile tip „Floarea din grădină". Atît timp cît sinceritatea nu va fi pervertită de festivalurile orăşeneşti, peştii, nisipul, marea, oamenii se vor afla mereu în aceste cîntece simple. Rămîne doar să vă reglaţi respiraţia şi să vă deschideţi pe cît se poate sufletul. Restul ar trebui să vină de la sine.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Laurent Graff, *O singură fotografie*, traducere din limba franceză de Sabina Chişinevski, Colecţia „Cartea de pe noptieră", Editura Humanitas, 2008.**

„Întrebarea e: există viaţă dincolo de fotografie?" Nu cumva tot ce nu fotografiem e neimportant, merită să fie uitat, de parcă nu s-ar fi întîmplat niciodată? Pe de altă parte însă, nu e aparatul de fotografiat un fel de mască în spatele căreia ne ascundem, cu un soi de timiditate, extrăgîndu-ne din cadrul pe care îl prindem în poză şi făcînd ca scena imortalizată să fie, în fond, un „act ratat"? Nu cumva „în spatele fiecărei fotografii se află... şi dovada morţii noastre"?

Alain Neigel, personajul acestui ultim roman (2007) al lui Laurent Graff, trăieşte o astfel de dilemă. Nu a mai făcut nici o fotografie din momentul în care iubita sa „M. a murit... fără zgomot, pe patul ei de spital, ca o bătrînică de treizeci de ani". Au trecut de atunci două decenii – răstimp parcurs într-o derivă melancolică, întreruptă de acostări confortabile în varii colţuri ale pămîntului sau în nesemnificative paturi de femei. O excursie de week-end la Roma şi întîlnirea cu un misterios „bărbat în pardesiu bej", lîngă Fontana di Trevi, îl vor scoate însă pe Alain Neigel din amorţeală, împingîndu-l într-o călătorie bizară, de-a lungul căreia are dreptul să facă o ultimă – singură – fotografie. Nu e singur, are încă patru tovarăşi de drum, supuşi aceloraşi reguli ale jocului.

Povestea curge repede, pe un traseu labirintic, terestru atît cît pot visele să fie. Un parcurs simbolic, de un farmec straniu, cu tîlcuri surprinzătoare de fiecare dată cînd unul dintre „participanţi" se hotărăşte să apese pe declanşator.

Se înţelege de la sine cine o să fie ultimul rămas în joc. Opţiunea lui va fi mai degrabă a unui iconar, decît a unui fotograf.

O singură fotografie e un roman cu pilde, senin în tristeţea sa luminoasă şi profund cumsecade în meditaţia lui subterană.

Simona SORA

puzzlecturi

Poeme de ocnă

● **Viviana Mușa, *Școala specială (Special school)*, prefață de Radu Andriescu, traducere în engleză de Patricia Rădoi, Editura Trei, 2008.**

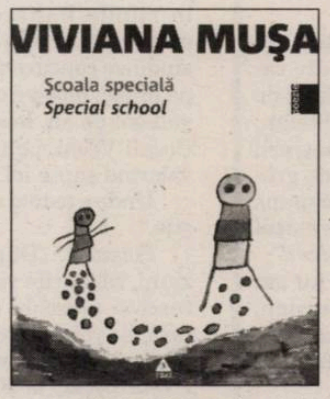

Prin 2006, într-un dosar dilematic despre autism, am publicat un poem scris de un tînăr autist din Germania, Birger Sellin, din volumul intitulat *Nu mai vreau să stau în mine,* apărut la Editura Kiepenheuer & Witsch, Köln, sub îngrijirea lui Michael Klonovsky, jurnalist la *Focus*. Poemul „Mesaj dintr-o temniță autistă“, tradus de doamna Magdalena Schubert pentru *Dilema veche,* era de o rară stranietate, ca o incantație fără scop: „compun abia acum un cîntec despre bucuria vorbirii / un cîntec pentru autiștii muți să-l cînte în cămine / și ospicii / unghiile furcilor sînt instrumentele / cînt acest cîntec din străfundul iadului și-l strig / tuturor nevorbitorilor de pe pămînt“. E poezie? Nu știu, dar cred că e cel din urmă lucru care contează.

Mi-am amintit de poemul lui Birger Sellin din acel volum devenit best-seller și tradus în peste 10 limbi, citind *Școala specială*. Cele 23 de poeme din cel de-al doilea volum de poezie al Vivianei Mușa, traduse în engleză de Patricia Rădoi (regizoare și profesoară de „Film Studies“ la Londra), mizează tot pe articularea exterioară a unor interioare distruse, pustiite, intransmisibile în fond. Autoarea, psiholog de meserie, specializată în psihopedagogia copilului cu nevoi aparte, a lucrat în mai multe școli speciale din România și Franța. Poemele din acest volum reprezintă, într-un fel, „punerea în cuvinte“ a acelor experiențe-limită, din perspectiva intimă a copiilor; în alt fel însă, în poemele Vivianei Mușa (sau în desenele ei din carte) e vorba despre *sine,* despre propria copilărie și adolescență, despre pustiire în general și despre improbabila refacere interioară după traume majore. Prefața semnată de poetul Radu Andriescu, colată însă ingenios din mailurile-mărturisiri ale Vivianei Mușa, joacă tocmai pe limita fragilă dintre vocile infantile asumate în carte și propria voce poetică – amestec identificator-recuperatoriu extrem de autentic: „eu... am «lucrat» de cînd mă știu cu astfel de copii într-un fel sau altul. Am un văr cu autism. Acum el are aproape 40 de ani, dar am copilărit împreună. Apoi am tot avut în preajmă copii accidentați... Am avut și o educație super religioasă, chestii

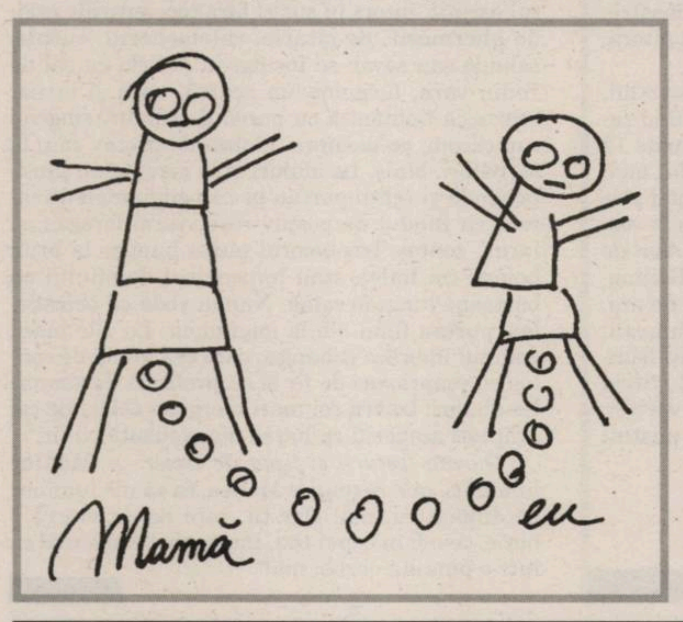

legate de ajutor reciproc, blîndețe, povești de genul ăsta... Bunicul meu era cîntăreț în strană, la biserică – «dascăl» se zice în zona Buzăului – și toată copilăria am fost identificată ca făcînd parte din familia cu funcție religioasă a satului... De aici mi se trage un anume gen de activism, iubire, compasiune, devotament... Așa că... era firesc cumva să devin preoteasă... sau medic sau asistent social... sau psiholog... sau iubită de poet boem:) Toată adolescența am avut coșmaruri legate de copii pe care îi salvam din diverse accidente... Mi-a trecut, după analiza personală. Încercam să mă salvez pe mine, de fapt“.

Identitățile copiilor „salvați“ în aceste poeme de ocnă sînt, de altfel, întotdeauna incerte: Maria din „Gemenele“, păzită de sora ei sacrificată; Lucian din „dacă Lucian nu vorbește, poezia despre el o scriu eu, care l-am văzut“; Stelică, cu forma sa masculin-feminină, la marginea omenescului; contorsionatul Ciocârlan. Ei sînt „povestiți“ de un copil-martor, un „eu“ mobil care îi articulează într-o ipostază de coșmar mecanic sau care le dă cuvîntul, amestec de fantasme, frici și voci străine: „da de ce să știu să scriu / dacă știu să desenez? / E la fel. / Atingi gura monstrului direct în cer / și nu te mai părăsește nimeni... Nici nu știu cum e mai bine: să ai mamă sau să nu ai... / Aicea mică e desenată mama mea, / am făcut-o mică așa că dacă e să încerce să mă mănînce / să fie doar așa la glumă, ca o mușcătură de țînțar. / E bine să te scarpini după țînțar, / că ai o treabă“.

Poeme despre cruzime, indiferență, arierare, textele Vivianei Mușa șochează mai ales în zonele – rare – luminoase (personaje precum „doamna Jeni“, căreia îi este dedicată cartea, sau „domnu Vasilică“, îngrijitorul), picături de omenesc fără de care coșmarul ar fi insuportabil. Bunătatea nu e, pentru copiii din *Școala specială,* decît un accident, o pauză de respirație – memorabilă și destabilizatoare – în plin coșmar: „8 martie / e ziua cînd vin inspectoarele și cîntăm / de ziua ta mămică și primim ajutoare / facem colaje cu doamna Jeni care-i merg mîinile brici – și știe să facă tot felul de crenguțe înflorite / din toate pungile și gunoaiele. / Cînd vine vorba de familie te cam bufnește rîsu / și se face pielea de găină. / Familia este o planșă urîtă și plină de praf / care stă în magazie / pe care scrie romdidactica. / Are și bunici“.

E poezie? Nu știu, dar cred că e cel din urmă lucru care contează.

Dilema veche vă recomandă

● Reportajele zilnice de la Olimpiadă ale lui Cătălin Tolontan, din *Gazeta Sporturilor,* de un nonconformism salutar, care ferindu-l atît de nihilismul politicianist, cît și de șabloanele patriotarde, îi permite să numească drept „cea mai dureroasă declarație“ pe aceea a Constantinei Diță Tomescu, după izbînda ei extraordinară la maraton: „În America mă simt liniștită și, chiar dacă mă gîndesc mereu la familia mea din țară sau la prieteni, prefer să rămîn, să mă pregătesc și să locuiesc în California“. (Radu Cosașu)

● www.terorista.ro. Fostul blog scris, semnat & asumat de luciat, „terorista cititoare“, s-a transformat într-un site „în nume propriu“. Sau, cum spune luciat însăși, „nu mai stau la bloc, mi-am făcut casa mea“. În „casă“, decorul e același: cărți și tutun. Intrați pe site, citiți ce a citit luciat și (eventual) exprimați opinii. (Mircea Vasilescu)

● În noaptea de 27 august, la ora 00,30, planeta Marte se va afla cel mai aproape de Terra – la doar 34,65 de milioane de mile distanță –, iar pe cer se va vedea ca și cum Pămîntul ar avea două Luni. Marte va mai trece atît de aproape de Terra cîndva prin 2287. Între timp, intrați pe acest site (http://antwrp.gsfc.nasa.gov/apod/archivepix.html), unde specialiștii de la NASA întrețin zilnic, cu fotografii din spațiu și explicații pe înțelesul oricui, o fascinantă arhivă numită *Astronomy Picture of the Day*. O sursă inepuizabilă de emoție stelară! (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Fascicomunistul

● ***Fratele meu e fiu unic / Mio fratello è figlio unico* (Italia, 2007), de Daniele Luchetti.**

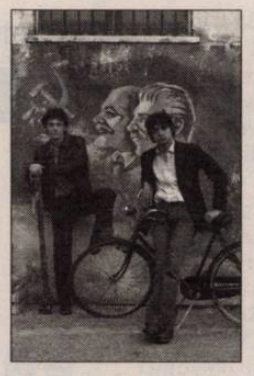

Deși spune povestea a doi frați care cresc în Italia anilor '60-'70, unul spre stînga comunistă, celălalt spre dreapta fascistă, și care pe deasupra se mai și învîrtesc în jurul aceleiași femei, *Fratele meu e fiu unic* nu este nici melodramatic, nici alegorico-didactic. E un film ușor (cel puțin pînă intră în al patrulea sfert) despre farmecul unei epoci în care, dacă erai tînăr și trăiai în lumea liberă, adeziunea la o tabără ideologică ți-era la fel de indispensabilă (și indispensabilă exact în același fel) ca adeziunea la un curent muzical: prin ea te defineai; cu ea umpleai orice spațiu alb din personalitatea ta neformată; ea dădea greutate vieții tale – mai puțin celei sexuale, pe care o ușura considerabil. Să-l luăm de pildă pe Manrico (Riccardo Scamarcio), fratele comunist din filmul lui Daniele Luchetti. Inițial, conștiința lui ideologică nu pare a fi mult mai mult decît o conștiință a faptului că îi stă bine pe acoperișul fabricii, cu multe muncitoare la picioarele lui, combinată cu un dispreț suveran pentru anumite constrîngeri mic-burgheze cum ar fi aceea de a-ți asuma răspunderea pentru copiii pe care-i presari prin lume. Cu frumusețea lui supărată, „periculoasă“ (undeva între Javier Bardem și Oliver Reed), cu felul lui de a se uita la lume printre gene, ca un tînăr pașă, printre voaluri, la seraiul lui, Manrico e un comunist de poster – tovarășul Sfarmă-Inimi. Mult mai serios pare fratele său mai mic, Accio (jucat la început de Vittorio Emanuele Propizio și apoi de Elio Germani). Nevoia lui de a se defini prin alipirea la ceva măreț (care să fie neapărat în opoziție cu comunismul lui Manrico) e furioasă și disperată – chiar îl doare. Inițial, Accio vrea să intre în armata Domnului, dar nu așa, oricum; el vrea să intre ca berbecul. Atunci cînd ateul Manrico îl vizitează la seminarul teologic și, ca să-l ducă în ispită, îi face cadou fotografia unei actrițe, Accio ia fotografia, o folosește, se spovedește și pur și simplu explodează de furie în fața ușurinței cu care e iertat. „Nu vreau să mă iertați, vreau să mă *pedepsiți!*“ – spumegă el. Nemaiputînd suporta gîndul că există pe lume oameni ca Manrico și ca Hrușciov, Accio iese în ploaie și îi propune lui Dumnezeu să-i dea pneumonie, dar să le dea și lor credință. Iureșul lui spre sfințenie se epuizează odată cu genericul de început, dar nu înainte de a lua spectatorul pe sus. Iar spectatorul rămîne sus și după aceea (în prima sa oră, filmul rareori îl lasă să atingă pămîntul), căci, abia eliberat de la seminar, Accio descoperă fascismul. Din fericire, opțiunile politice ale celor doi frați nu reușesc să alunge liniștea familiei – pentru simplul motiv că în această familie (din orașul Latina) nu pare să fi existat niciodată liniște. Tatăl cel muncitor și mustăcios (Massimo Popolizio) nu pare mai obidit decît părea pînă atunci (deși la un moment dat își iese din țîțîni și încearcă să pună capăt unei discuții politice agitînd un crucifix). Mama (Angela Finocchiaro) nu-și ridică ochii spre cer mai des ca înainte. Sora lui Accio și a lui Manrico (Alba Rohrwacher) nu se tulbură în mod deosebit atunci cînd Accio o sună de la Roma ca să-i spună că în noaptea respectivă nu se întoarce acasă pentru că are de pornit un război civil. Și nici măcar frații nu par să se încaiere mai des ca înainte. Încăierările lor sînt momente de epifanie și spectatorul le recunoaște ca atare fără ca Luchetti să le lățlungească și să le solemnizeze. Filmul (bazat pe un roman autobiografic de Antonio Pennacchi, intitulat *Il fasciocomunista)* e tot timpul rapid și ușor – e zefiric – n-are langorile siropoase ale altor filme de genul ăsta. Epifaniile lui nu spun „Ce frumoși eram!“, ci „Ce caraghioși eram“. I se poate reproșa că n-are altceva decît farmec (și că ironia, fie ea și caldă, e o atitudine prea la îndemînă, prea comodă, atunci cînd vine vorba de extremismele anilor '60), dar farmecul îi e de-ajuns pînă într-un punct. Mai precis, pînă în punctul în care lucrurile iau o întorsătură gravă – Manrico se lasă dus de curenții tot mai violenți ai activismului de stînga, spre vîrtejul terorismului – și filmul nu-și poate modula tonul în mod corespunzător. Gravitatea e superficială; întorsătura pare făcută mai mult din obligație, pentru-că-trebuie-să-arătăm-și-asta – nu e simțită. Un regizor mai ambițios ne-ar fi făcut să simțim cum atmosfera idealisto-zgubilitică a anilor '60 devine tot mai toxică pe măsură ce trece vremea, dar Luchetti e mult mai preocupat de pitorescul acelei atmosfere decît de un asemenea degradé subtil. Filmul lui e o plăcere – merită văzut numai pentru secvența în care tinerii comuniști „defascizează“ *Oda bucuriei,* înlocuind cuvintele vechi cu unele noi, ca Mao, Marx, Lenin, Stalin ș.a.m.d. –, dar e și un film foarte minor.

trecerea prin reviste

Cultură „de vară“

Cînd asfaltul se topeşte şi abundă frivolele ştiri „de sezon“, ai senzaţia că nu se întîmplă nimic important şi că evenimentele culturale s-au mutat undeva, mai la nord. Iată însă cîteva repere „de vară“, pe *LiterNet.ro:*

● Festivalul de film Anonimul, ediţia a V-a, surprins în cronicile lui Lucian Maier. Cîteva filme, ceva atmosferă şi patru minute pe care le puteţi petrece în compania mării. Aflăm ca la Sfîntu Gheorghe nu s-a schimbat mare lucru faţă de anii precedenţi, doar că sala de biliard şi de tenis de masă din camping a devenit în sfîrşit discotecă (era de aşteptat!), că au apărut ATV-urile, că în singurul local accesibil spectatorilor obişnuiţi se mănîncă în continuare scump şi prost şi că proiecţiile sînt la fel de greu de urmărit din cauza gălăgiei. Ediţia din acest an are un nou selecţioner: Ludmila Cvikova. Cel vechi, Alex. Leo Şerban, declară într-un interviu că unul dintre motivele pentru care nu a mai dorit să facă selecţia este „frustarea de a nu avea *final touch*-ul“ (un fapt care din păcate a fost destul de vizibil şi de supărător în ediţiile trecute). Filme: *Die Welle* al germanului Dennis Gansel care seamănă cu *Experimentul* lui Hirschbiegel, *Tesco je biti fin* al sîrbului Srdan Vuletic, se pare cel mai bun film din festival, *Stellet Licht* al lui Carlos Reygadas, printre altele un omagiu adus lui Tarkovski, *Etz Limon* al lui Eran Riklis, o coproducţie israeliano-germano-franceză cu Premiul Publicului la Berlin, *Boogie* a lui Radu Muntean şi altele.

Cam atît despre un festival „sabotat de locaţie“ şi care are ceva şanse ca în curînd să fie „sabotat“ şi de către publicul său...

● Doina Papp despre *Teatro a corte Torino 2008*. „Statutul festivalului, vocaţia sa, priveşte creativitatea. O creativitate la frontiera formelor şi a limbajelor specifice. Ne interesează spectacolele care folosesc diferit, imaginativ aceste limbaje, de la text la video-proiecţii, de la muzică la dans, de la pantomimă la instalaţia de lumini şi sunet“ – spune directorul festivalului, Beppe Navello. Un festival care durează de la sfîrşitul lui iunie pînă la începutul lui august, cu spectacole care au loc în week-end-uri, pentru a da posibilitatea locuitorilor oraşului să participe, dar şi pentru a atrage turiştii. Printre aceste spectacole este şi un unicat, „teatru ecvestru“, prezentat de trupa Le Théâtre du Centaure din Franţa.

● „Traseu urban Marcel Iancu – Începuturile arhitecturii moderne în Bucureşti. Case şi imobile construite între 1929-1938“, un proiect în premieră în Bucureşti, iniţiat de către Asociaţia „E-cart.ro“ şi Fundaţia pentru Arhitectură şi Urbanism „Simetria“. Harta acestui traseu cuprinde optsprezece clădiri ale arhitectului Marcel Iancu pe care iniţiatorii proiectului şi le doresc intrate într-un circuit cultural al Bucureştiului. „Oraşul nostru, capitala ţării, este hotărît chemat să îmbrace un scop şi o formă europeană“ – scria Marcel Iancu în 1934. În anul 2008 începem să ne îndoim de această afirmaţie, însă încercăm să recuperăm ce mai este de recuperat.

● Mihai Plămădeală despre Festivalul Sighişoara Medievală, un festival „salvat“, căci, printre altele, „autorităţile locale au înţeles care sînt coordonatele viabile pentru oraşul lor, curăţînd mai întîi festivalul de «impurităţi», apoi separînd regalul de folk de proiectul medieval“. La ediţia din acest an, autorul articolului a remarcat: concertul de chitară clasică al lui Iulian Anghel din Ploieşti, concertul de muzică veche al Cristinei Arustei, spectacolul stegarilor Il Mastrogiurato (Lanciano, Italia), duetele shakespeariene ale Roxanei Colceag.

Totuşi, mai toate oraşele sînt încinse şi pustii, ştirile verii triumfă, ne-am săturat de mulţimile care iau cu asalt orice lighean plin cu apă, visăm la ţările nordice şi aşteptăm septembrie, căci la noi cultura „de vară“, atît de necesară în arşiţa nopţilor, e destul de săracă. Pînă atunci vă recomandăm transmisiile de la Olimpiada de la Beijing, un spectacol cu actori remarcabili. (**A. P.**)

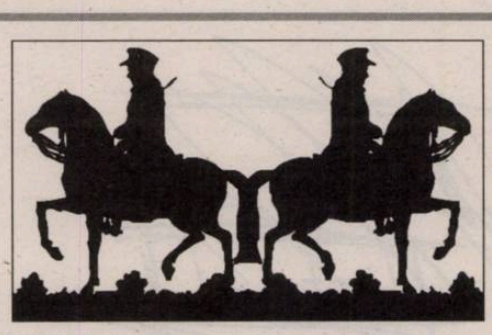

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Un „21-22“ tot mai etern

După 40 de ani de la invadarea Cehoslovaciei – atît cît durează o ieşire din pustiu – îl sun pe un prieten care, la 60 şi ceva de ani, pleacă pentru prima oară în Spania, ca turist, avea pe atunci 22 de ani, încă mai ştie cine au fost Dubček, Smîrkovski, generalul Svoboda, Brejnev, Suslov şi Mikoian, nu e tipul care să-şi fi construit castele în Spania, va bate acolo, cum îl cunosc, toate muzeele, glumim pe larg, „Radule, ai putea să-mi fii tată...“, îi urez drum bun,

apoi mă gîndesc că nu am văzut niciodată Prado, Praga, o singură dată am ajuns la Bratislava, în '69, iarna, în drum spre Viena, turist, pe mai toate casele satelor se mai vedea, sub zăpadă, cuvîntul „Svoboda“, mi-am cumpărat de la Viena un *L'Express* francez, la un chioşc din faţa catedralei Sfîntul Ştefan, am stat 8 ore, dintre care una în Café Mozart, era 21 decembrie, ziua naşterii lui Stalin şi a morţii lui Labiş, ne-am întors pe la Borş unde un ofiţer grăniceri ne-a întrebat de cum a urcat în autocar: „Cîţi din cîţi?“ şi i s-a răspuns adevărul: „Toţi din toţi!“ şi el s-a crucit, ca peste un an, la Frankfurt, cumnatul meu să-mi ţipe: „Cum de nu ne-ai sunat? Veneam să te luăm *kein Problem!*“,

totuşi, după 40 de ani de la invadarea Cehoslovaciei, mă gîndesc că nu am văzut niciodată Parisul, Londra, Berlinul, căci şi aici sînt johannstrausian, adică rău la drumuri, anxios la plecări, veniri, la gări şi aeroporturi, dar asta nu mă supără, cît faptul că de cinci zile nu avem lift şi 10 etaje zilnic nu mi se par chiar o cură de sănătate,

la o vîrstă cînd constat că cei mai mulţi colegi de redacţie nu ştiu exact cine au fost Dubcek, Smîrkovski, generalul Svoboda, nici Brejnev, nici Suslov şi a le povesti ce s-a întîmplat la Cerna-pe-Tisa, care a fost diferenţa dintre Husak şi Liehm, ce unea *Asul de pică* al lui Forman de *Lumina intimă* a lui Passer şi *Gluma* lui Kundera,

cum mi s-a repartizat, ca soldat instruit, o fereastră a Casei Scriitorilor de unde să trag cu puşca în caz că intră sovieticii în Bucureşti (de la Marius C. la Andrei M. şi Stela G. s-ar bate din gene ca la o glumă de bucureştean dus cu pluta...),

dacă le-aş nara oricît de postmodern toate acelea, m-ar considera, în fericita lor ignoranţă, un tătic ticăit, un bunic siropos, un butic plin de amintiri, ceea ce nu înghit fiindcă sînt un nuvelist, un ficţionar, şi noi, aceştia, nu avem vîrstă şi nu luăm produse care ne-dau-şansa-la-noi-amintiri,

de inde non philosophare, ci ideea că după 40 de ani de la invadarea Cehoslovaciei să-i scriu fiului meu inexistent din Groenlanda, măcar pentru a-l felicita cu prilejul făuririi sale – nu a naşterii... – în noaptea aceea de 22 august 1968 cînd am fugit din Bucureşti, cu inexistenta lui mamă, să nu mai răspund telefoanelor de la buni prieteni şi confraţi care insistau să intru cu ei în partid după cuvîntarea lui Ceauşescu şi – sub apăsarea Budapestei '56, a acelui „noi, nu, niciodată noi nu...“ al lui Labiş – ne-am urcat într-un tren şi am coborît undeva, după Comarnic, nimerind la un cămin curăţel de ceferişti cu o cameră clar obscură pentru oaspeţi. Decît să intru în partid, am optat pentru libertatea de a intra în camera aceea, a fost interpretarea mea modernistă la *Educaţia sentimentală* a lui Flaubert, Frédéric Moreau pe Valea Prahovei, deşi ea nu era chiar doamna Arnoux, dar nici ce se întîmpla nu mai avea nimic cu utopia mea dintotdeauna fără de partid; nu i-am dat niciodată fiului meu inexistent „Educaţia sentimentală“, nu i-am vorbit vreodată de Dubcek, Smîrkovski, Brejnev şi Suslov, el mi-a refuzat cărţile pe care i le-am trimis în Groenlanda *(1984, Zero şi infinitul, Armata de cavalerie),* nu-l interesează educaţia mea sentimentală, aşa i-a spus mamei sale cînd s-au întîlnit în vacanţă la Rejkjavik[1], iar ea m-a conjurat să nu-mi mai justific în faţa lui pierderea utopiilor noastre, oricît ar fi devenit, în întruchiparea lor, de negre (permiţînd azi apariţia altora, roz-bombon, ca aceea a unui neoliberalism decent)

Dar pot să nu-i scriu nimic cînd face 40 de ani de la noaptea conceperii lui, exact în noaptea aceea cînd „totul s-a terminat“, precum i-a spus, butonînd radioul între Praga şi Bucureşti, un bătrîn marxist antistalinist fiului său de 12 ani, atunci, azi strălucit conservator liberal creştin? Să-i trimit băiatului meu inexistent cronicile la *Stan şi Bran,* Chaplin, *Nanuk eschimosul...?* Ştiu că-i plăceau... Sau să-i povestesc *Asul de pică* al lui Forman?[2] Ar înţelege aluzia la veşnica actualitate a relaţiei dintre tată şi fiu? Să-i mai fi povestit cîndva *Asul de pică?* Da' ăştia mari de azi, de la Studiourile din Moscova, Hollywood, Beijing, de ce ne dau fără jenă, fără să se scuze, Actualităţile văzute acum 40 de ani, schimbînd doar decorul, geografia, mutînd Praga între Tbilissi şi Tskhinvali, între Lhasa şi Belgrad, modificînd uşor sonorul: „Voi vorbiţi, cei care aţi bombardat Serbia?“ „Voi vorbiţi, după ce aţi bombardat Cecenia?“ (Marius C., Stela G., cunoaşteţi ancestrala replică sovietică la adresa americanilor: „Voi vorbiţi, care linşaţi negrii?“) Să nu fie suficienţi 40 de ani pentru a ieşi din pustiul fierbinte al războiului rece?

1. Vezi *Dilema veche* din 20.10.2006
2. Decizia, în numărul viitor, în funcţie de situaţia internaţională.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Scrisoarea Băltăreţu de Ion Ghica

Se termină: „După multe rugăminte şi făgăduieli de tot felul, că i se va înlesni luarea otcupului vămilor, al ocnelor ş-al poştelor, Băltăreţu s-a înduplecat în sfîrşit a împrumuta pe Dudescu cu 7/2 la pungă pe lună (18%), primind amanet toate moşiile. La dobîndă adăogînd comisionul bancherilor şi schimbul banilor cu Lipsca şi cu Viena, împrumutul venea la 30 şi la 40% pe an.

Pe cînd ieşise cloşca pe cer, boierii intrau unul după altul în butcile lor, fiecare precedată de două masalale; Dudescu intră acasă, ca să-şi facă pregătirile de drum.

Nu trecuseră trei ani de la acea seară, şi averea cea mare a Dudescului, case şi moşii, trecuse în mînile Băltăreţului. Pe fiecare lună, acest cămătar îi scotea cîte o moşie la mezat şi, negăsindu-se concurenţi, moşia rămînea pe seama lui, pe nimic; moşii cari dau astăzi cinci şi şase mii de galbeni pe an, le-a luat Băltăreţu de la mezat, la Cochii-Vechi, pe trei şi patru mii de lei, galbenul valorînd şapte lei.

Unde e astăzi averea Băltăreţului? Nimeni nu ştie.“

Povestea: „După un lung şir de ani de invaziuni, răzmiriţe şi războaie, litfele streine, nemţi, turci şi muscali, cari se băteau mereu pe biata ţară, se retrăseseră peste Dunăre, peste Carpaţi şi peste Nistru. Împăraţii iscăliseră între dînşii la Passarovitz, la Kuciuk-Kainargic, la Ştistov, la Iaşi şi la Beligrad tot felul de convenţiuni şi de tractate. Oltenia fusese luată de nemţii cu coadă comandaţi de principele Eugeniu de Savoia ş-apoi dată înapoi Valahiei după biruinţele turcilor asupra mareşalului Munich. Bucovina şterpelită, şi Grigorie Ghica, domnul Moldovei, asasinat la Iaşi, Mavrogheni omorît la Rusciuc, Hangerliu descăpăţînat la Bucureşti şi Pasvantoglu cu turcii rebeli alungat peste Dunăre. Boierii pribegi şi surghiuniţi, care luaseră parte unii cu turcii, alţii cu nemţii sau cu muscalii, se întorseseră unul cîte unul din ţara turcească sau din ţara ungurească.

Ciumă şi calicie! Spitalele şi mănăstirile, pline de bolnavi şi de cerşetori; românii ţărani, rămaşi în sapă de lemn; codrii şi drumurile, împănate de cete de hoţi cari jefuiau şi căzneau cît ieşea omul din streaja Bucureştilor afară.

Se călcase pe secolul al XIX-lea, şi cerul politic, atît în Occident, cît şi în Orient, era încărcat cu nori negri şi groşi, printre cari nimeni nu putea zări ce era să ne aducă veacul cel nou. Boierii, îngrijaţi de soarta ţării, alergau unul de la altul, se adunau, se sfătuiau şi nu mai ştiau la ce sfînt să se mai închine, că şi nemţii, şi muscalii, dacă băteau pe turci, tot pe turta lor trăgeau spuza.“

Şmecheriile textului: poveste din poveste cu întrebare la coadă.

Emo, SMS şi MMS şi Virale pentru Bloguri: „Boierii cei mari se îmbrăcau cu ceacşiri roşii cu meşi, papuci sau cizme galbene de meşină, cu botul ascuţit, întors în sus şi fără toc; antiriile erau de ghermeşit, de citarie, calemcheriu, cutnie, selimie sau sevai; se încingeau la brîu cu şal de Indii; vara, fermeneaua scurtă, vara şi iarna, scurteică îmblănită cu pacea de samur, singeap sau cacom; pe dasupra, giubea de postav sau, la sărbători, biniş. La alaiuri şi la ceremonii, protipendada şi veliţii purtau pe cap gugiuman de samur cu fundul de postav roşu; vara, feregea, şi iarna, contoş; baş-boierul purta hanger la brîu; boierii cei halea stau împrejurul domnului cu bastoane lungi în mînă. Numai vodă cu beizadelele purtau fund alb la gugiuman. La zile mari, domnul îmbrăca cabaniţa, care era un fel de contoş cu ceaprazuri de fir şi cu profiruri de samur. La alaiuri, boierii cei mari mergeau călări pe cai arăpeşti acoperiţi cu harşa mare cusută cu fir.“

Durata lecturii şi tipul de creier: „– Mănînc lumînări, mă! răspunse Manea, ca să mă luminez pe dinăuntru, mă! Dar tu, care bei la vin ca o butie, ce-o fi în capul tău, întuneric beznă, mă! ca într-o pimniţă oarbă, mă!“

Cristina HERMEZIU

Moartea ca materie primă

În Franţa, un tînăr de 23 de ani, handicapat în urma unei boli degenerative, i-a scris preşedintelui Sarkozy, cerîndu-i dreptul la sinucidere asistată. Preşedintele i-a răspuns că, din motive filozofice personale, rămîne la credinţa că nimeni nu are dreptul să-şi ia viaţa în mod deliberat. Zilele trecute, Remy şi-a pus capăt zilelor şi suferinţei. Dezbaterea asupra legiferării eutanasiei a fost relansată. Cadrul emoţional creat nu va schimba legea – a reacţionat, la rîndul său, ministrul francez al Sănătăţii. Cîţi Remy, cîţi Vincent Humbert – alt caz care a zguduit Franţa în 2000 – vor mai fi necesari pentru ca politicienii să lase deoparte ipocrizia? – a strigat mama băiatului.

În Franţa nu există lege care să permită echipelor medicale să practice eutanasia. În diferitele părţi ale lumii, statele care au legiferat această practică încep să se adune, din ce în ce mai numeroase. În Danemarca, în cîteva regiuni ale Elveţiei, în jumătate din statele australiene şi în toate statele americane s-au adoptat legi care recunosc dreptul fiecăruia de a refuza o terapie menită să prelungească viaţa, deşi însănătoşirea nu mai este posibilă. Legea daneză privind exercitarea profesiei de medic permite doctorilor ca, în anumite cazuri, să nu menţină în viaţă un bolnav incapabil să-şi exprime voinţa, dar condamnat la o suferinţă fără speranţă. Statul american Oregon a legiferat sinuciderea asistată medical, iar în Europa, Olanda dispune de o procedură care controlează practicile medicale de întrerupere a vieţii.

Cine poate spune, în momentul în care o astfel de situaţie ne-ar privi în mod personal, dacă dilema nu s-ar topi într-un răspuns precis ca o lamă de cuţit, exact acolo unde acesta părea şi etic şi indecent, şi blasfematoriu şi profetic, şi moral şi imoral?

Acest caz, deloc singular, care relansează în Franţa dezbaterile despre eutanasie şi sinucidere asistată, ca opţiune a fiinţei umane abandonată din ce în ce mai mult liberului-arbitru, mă face însă să mă gîndesc la un scenariu demn de scriitorul francez al momentului, Michel Houellebecq. Nu-i iubesc scriitura, dar nu pot ignora capacitatea sa vizionară de a pune în ficţiune marile mutaţii ale omenirii, tehnice, comportamentale, spirituale, cele care s-au înfăptuit deja, cele care decurg în mod logic. Apostol al unei libertăţi totale, Houellebecq pune în gura personajelor sale un crez hedonist, spre îndeplinirea căruia omenirea e deja angajată în toate domeniile, fie că e vorba de manipulări genetice, libertate sexuală, control al îmbătrînirilor, civilizaţie a plăcerilor. Moartea? Doar un ingredient în plus în existenţa omenirii, al cărei slogan de aur e „Confort, cît mai mult confort!".

Scenariul la care mă gîndesc e următorul: moartea va deveni materia primă pentru o nouă industrie. E în spiritul vremurilor ca ceea ce trece din sfera privată în spaţiul public, din zona intimă în văzul tuturor şi asta nu oricum, ci cu urgenţa oalei sub-presiune pe care o constituie mass-media, să ajungă într-un tîrziu o problemă integrată, „rezolvată", un dat cultural înscris în platforma de reguli ale omenirii. Încercînd să-şi păstreze, parcă din ce în ce mai greu, bruma străvezie de mister, moartea a fost şi este, pe rînd sau laolaltă, o realitate filozofică, religioasă, spirituală, biologică, medicală. Azi, moartea e o realitate politică, mîine va fi una economică.

Într-o bună zi, ne vom trezi într-o lume în care ne vom alege sexul, clona, moartea, în deplină legalitate. Noi subiecte pentru campanii publicitare ingenioase, duse de întreprinderi care se vor ocupa, de exemplu, cu orchestrarea morţii, după profilul clientului: morţi romantice, morţi tragice, morţi anonime, morţi misterioase, morţi-alinare etc. Moartea, ca materie primă.

Aştept, cu umilinţă, ca viitorul să arate că nu e decît un scenariu grotesc, de prost-gust.

PUBLICITATE

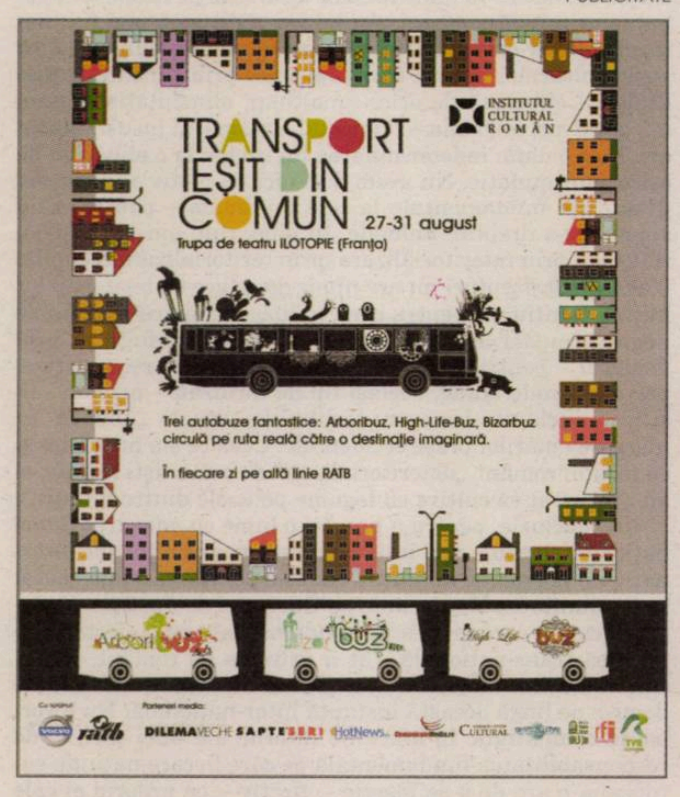

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

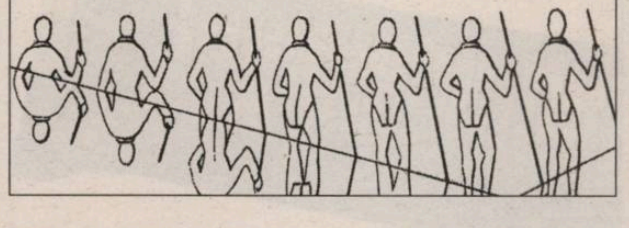

Prejudecăţi de lux

Se ştie că, în România, mulţi dintre noi sîntem tributari unui mental colectiv supraprotectiv, autoconservator, defensiv fără rost, de multe ori. Nu mă refer, neapărat, la situaţii filozofico-morale înţesate de dileme spirituale, ci chiar la lucrurile mici, cotidiene, responsabile pentru conturarea unei priviri asupra lumii, dar şi a unui mod de viaţă. De pildă, mereu ne temem să nu ni se ia ceva, la care avem, teoretic, dreptul, dar pe care alţii îl pîndesc din umbră, gata să-l înşface: de la un scaun în autobuz, la o masă de restaurant, un spaţiu de parcare sau un loc de muncă... De asemenea, atitudinea noastră în ceea ce priveşte natura este, pe lîngă cea utilitară, şi una prin care o considerăm o forţă ostilă de care trebuie să ne apărăm, pentru a supravieţui. În virtutea acesteia din urmă, la noi bebeluşii încă mai poartă căciuliţe şi botoşei de lînă inclusiv vara, deschidem cu parcimonie geamurile în maşină sau tren, dăm cît mai mic aerul condiţionat şi nu bem întotdeauna foarte rece.

Tot acest *background* mioritic e cu atît mai vizibil atunci cînd părăseşti meleagurile unde a luat naştere. Mai ales dacă nimereşti într-o lume diferită atît ca statut, cît şi ca atitudine faţă de toate cele. Statutul deja introdus în discuţie aduce după sine o serie de alte prejudecăţi: oamenii bogaţi sînt, în general, dubioşi, averea pe care au făcut-o e sub semnul întrebării (aplicînd grila naţională de îmbogăţire...), modul lor de a se comporta e snob şi ostentativ...

Spun prejudecăţi pentru că am avut norocul să cunosc oameni bogaţi din diverse ţări ale lumii, europene şi nu numai, care nu împărtăşeau nici una dintre caracteristicile de mai sus. Dimpotrivă, în ciuda veniturilor lor ridicate, se purtau cît se poate de firesc şi neostentativ.

Cu un reprezentant al categoriei de mai sus, s-a întîmplat să fac o excursie într-un oraş special din Andaluzia, Ronda, fosta capitală maură a regiunii, cocoţată pe un munte la o altitudine de aproximativ 750 de metri, şi despărţită în două de Tajo de Ronda, defileul rîului Guadalevin. Prietenul nostru, un arhitect american trăitor prin ţări arabe, ce arăta, în linii mari, precum Orson Welles (care, de altfel, e îngropat la Ronda), a închiriat o maşină pentru această îndelung plănuită excursie. Ne-am luat şi sandvişuri, totul ca la carte... Cînd am văzut maşina, era... o decapotabilă. Americanul nostru (care, de fapt, nu era deloc tipic american, avea semne de întrebare în ceea ce priveşte propria-i ţară încă de pe vremea războiului din Vietnam) nu mai era de mult un june prim. Dar farmecul decapotabilei rămîne, peste generaţii: nu degeaba şi noi cei de aici, din mica Românie, am văzut în filme de tipul celor cu Elvis cum adolescenţi superbi cîntă, se întrec şi sînt mîngîiaţi de vînturi în asemenea exemplare de frunte ale neamului automobilelor... Aşa că ne-am urcat cu emoţie şi mîndrie în superbul vehicul (nu mă întrebaţi marca, ar fi inutil...), mai ales că singurul de acest fel pe care-l văzusem de aproape (dar nu-l atinsesem...) fusese cel al patronului WC-urilor private din Neptun, acum vreo cîţiva ani... Eu am avut locul din spate. Cînd a pornit pe curbele abrupte ce caracterizau drumul, prin munţi, spre Ronda, avîntîndu-se ca un leopard, am simţit... disperare. Vîntul era atît de puternic, încît nu numai că părul mi se făcuse vîlvoi, asemenea lui Bridget Jones în drum spre escapada ei romantică de la ţară, dar nici nu mai puteam respira. Toate teoriile mioritice privind curentul mi-au revenit în minte, ca prin minune, întunecînd farmecul exotic al locurilor şi adrenalina vitezei. Mi-am adus aminte, cu nostalgie, de cum îmi spunea bunica să închid geamurile că mă trage curentul. Acelaşi curent pe care am încercat să-l neg o viaţă, dîndu-mă curajoasă, şi-a cerut, în forţă, drepturile caragialeşti. Totul s-a terminat cu un aproximativ *happy end,* în sensul că, recunoscîndu-mi proveniența culturală, i-am cerut americanului ca, la întoarcere, să pună copertina. Ceea ce a şi făcut.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Cultura sufletului

Mă simt jenat că n-am reuşit să citesc ultima carte de George Steiner decît în decorul unui scurt concediu: *My Unwritten Books,* tradusă pe franţuzeşte sub titlul *Les livres que je n'ai pas écrits* (Gallimard, 2008), merită o lectură mai studioasă de atît! E un volum apărut sub pretextul altor 7 cărţi, pe care autorul ar fi vrut să le compună, dar pe care „viaţa" (exterioară sau interioară) l-a împiedicat să o facă. Este, apoi, un veritabil thriller filozofic, ale cărui pagini solicită o neîntreruptă priză intelectuală. Cîte cărţi de „idei" ne mai ţin, astăzi, cu sufletul la gură? O asemenea „punere în abis" (conformă cu metoda Croitoraşului cel Viteaz: „şapte dintr-o lovitură") lucrează vertiginos în cazul unui George Steiner ajuns la ora senectuţii: autorul scrie direct, amestecînd, pe linia lui Arnold şi Huxley, eseul de bibliotecă şi memorialistica, ironia şi analiza epocii noastre, trecutul cel mai august şi semnele îngrijorătoare ale unui viitor obscur.

Ca deobicei, Steiner frazează strălucit, afişînd dezinvoltura eruditului care n-are nevoie de „subsoluri" pentru a frecventa sinapsele culturii occidentale, de la Platon la Wittgenstein. Cele şapte capitole – metadiscursuri ale tot atîtor discursuri absente – livrează, cu suflu testamentar, opiniile steineriene despre mai toate lucrurile omeneşti: mitul operei exhaustive, ilustrat prin monomania ciclopică a sinologului Joseph Needham, de la Cambdridge; invidia, forţă care distruge uneori tot ce-i bun în ghinioniştii contemporani ai cutărui geniu (recunoscut ca atare); legăturile sexuale, teren pe care autorul nu ezită să-l cartografieze în termenii unei semiotici amoroase, dar şi ai confesiunii şocante pentru urechile puritanului; identitatea religioasă şi poziţia (critică) faţă de sionism, adică relaţia dintre patrimoniu, instrumentalizarea politică şi libertatea individuală; problema crizei de transmitere culturală şi adîncirea ei sub povara informaţională proprie Internetului; relaţia dintre *homo sapiens* şi lumea animală, unde cimpanzeul împarte cu noi 99% din propriul ADN; teodiceea, respectiv eternul scandal provocat de „suferinţa dreptului". În fine, nu o recenzie mi-am propus, aşa că vă invit să citiţi cartea, dacă o găsiţi prin străinătate, sperînd, alături de mine, că vreun editor român ne va pregăti, cu promptitudine, o traducere de bună calitate.

O pistă interesantă de analiză a operei steineriene apare în aria teologiei. Maestru al tehnicilor de lectură şi profesor de literatură care a oficiat la cele mai ilustre catedre, centre de conferinţe şi sedii de mari fundaţii private, autor cuadrilingv şi călător impenitent, exilat într-o universală diaspora, european născut la Paris, format în Marea Britanie şi fixat, pentru 25 de ani, la Geneva, Steiner e deopotrivă un brand (aşa cum Woody Allen este unul), şi o enigmă fugitivă. Relaţia lui cu sacrul, demistificată sub masca provocatoare a unui agnosticism tactic, rămîne adînc refulată în sfera intimităţii personale. Deşi nu atinge patosul unei Simone Weil, Steiner este mai mult decît sacerdotul acelei *cultura animi* în al cărei orizont au oficiat diverse inteligenţe afine, precum Curtius, Auerbach, Poulet, Fumaroli sau Starobinski. El caută Figura Mesianică, adică pe Hristos, măcar din convingerea că omul nu se poate izbăvi şi nici măcar progresa *doar* prin cultură. Aşa se explică, poate, pasajele din *Gramaticile creaţiei* unde Steiner afirmă prezenţa reală operată prin transsubstanţiere şi „nesfîrşita disponibilitate a Mîntuitorului în pîinea şi vinul euharistice".

Autorul faimosului *După Babel* a scris deopotrivă critică şi roman, dar suferă la gîndul că nu va fi fost nicicînd un veritabil producător de ficţiune literară. Nu susţin că el şi-a convertit inhibiţia în opţiune cu valoare mistică. Altfel spus, că n-a devenit *creator* din smerenie faţă de *Creator*. Fapt este că uriaşa lui bibliografie conţine şi *intuiţiile religioase* pe care George Steiner le-a numit *mereu altfel*.

Virgil CIOMOŞ

Identitatea europeană şi starea de excepţie (II)

Am putut vedea în ultimul timp cum anume deteritorializarea autentică a dreptului – prin universalizare şi, deci, prin includerea celuilalt – a putut fi convertită (şi, apoi, pervertită) prin simpla „exportare" – *i.e.* expulzare – a celuilalt, redefinit ca un simplu „corp străin". *The Alliens* – astfel au fost „denumiţi" suspecţii de terorism în *Patriotic Act,* decretat imediat după teribilele atentate din 11 septembrie 2001.

„Ordinea militară" astfel instituită – care, juridic, revine unei stări de excepţie *(i.e.* de urgenţă) – avea să declanşeze o veritabilă schimbare în maniera „excepţională" în care unele state – la fel de „excepţionale" – au înţeles să se raporteze la drepturile omului. O turnură sau, mai degrabă, o deturnare juridică şi politică (din punctul de vedere al instituţiilor internaţionale) ale cărei efecte rămîn, pentru moment, imprevizibile. Astfel, *the detainess* au fost „deteritorializaţi" de o manieră „primă" *(i.e.* primitivă) fără o intermediere secundă (absolut necesară) a dreptului. Ei au fost exportaţi (în sensul fizic al termenului) dincolo de propriul lor teritoriu, într-o *terra incognita,* ca nişte „excepţii" ale chiar acestei stări de excepţie. Nişte „excepţii" de la lege inclusiv. În mod analog, soldaţii „excepţionali" (cu vocaţie „internaţională") responsabili de aceste stări de excepţie au fost ei înşişi... „exceptaţi" de la jurisdicţia statelor pe teritoriul cărora erau totuşi cantonaţi. Deşi rezidenţi pe teritoriul unor state determinate, ei au rămas astfel „indeterminaţi" în raport cu propria lor jurisdicţie şi, ca atare, „deteritorializaţi". La fel ca mai sus pomeniţii *detainess,* care, în oglindă (dar invers), în calitatea lor de locuitori ai unor *no man's land*-uri generice, au fost dezbrăcaţi de orice drept, rămînînd de-a dreptul „goi" în faţa unei legi atît de „universale" – deteritorializată în sensul prim (primitiv) al cuvîntului – încît a rămas suspendată în vidul indeterminării sale (primare) – acela al propriei sale inefectivităţi –, ca şi cînd ar putea scăpa, în principiu, oricărei jurisdicţii determinate.

E, în fond, acelaşi „ideal" de indeterminare „universală" care îi determină pe teroriştii să provoace – prin bombele lor – cutremure de pămînt devastatoare, cu o „preferinţă" specială pentru pieţele publice şi mijloacele de transport în comun, făcînd astfel *tabula rasa* din orice subiect de drept şi din orice teritoriu (politic) secund. În plus, prin propriile lor acte sinucigaşe, teroriştii se „deteritorializează" ei înşişi, în acelaşi mod primitiv. Să riscăm, aşadar, o etimologie probabil falsă, fără a fi însă prin aceasta mai puţin semnificativă: teroarea face să se cutremure *terra* – a se vedea, în context, etimonul latin *terrere:* „a provoca teroare" – şi tocmai aceasta urmăresc partizanii ei: să deteritorializeze prin îngropare pămîntul însuşi (de s-ar putea), dimpreună cu toţi subiecţii lui de drept. Am cunoscut şi noi, românii, această teroare, sub forma ei recentă de „dictatură a proletariatului" – stare de excepţie aflată la discreţia unei clase „excepţionale", menită a pune capăt istoriei prin deteritorializarea (mondializarea) comunismului. Ironie a sorţii – termenul de „clasă" provenea, de fapt, din gr. *klesis* – „vocaţie, apel" care, prin extensiune, ne-a dat *ek-klesia* – „biserică"... Efectele acestei îndelungi stări politice şi juridice de excepţie – care a fost comunismul – se leagă de aceleaşi cunoscute deteritorializări proprii gulagurilor – non-locuri exceptate de orice jurisdicţie, gropi comune pentru milioane de subiecţi de drept. Refularea inter-zisului politic – definit ca dialog public, inter-subiectiv – se întoarce întotdeauna ca interdicţie teritorială proprie detenţiei, ca interdicţie a dialogului – definit ca „loc comun" – sau a pasajului la frontieră. Pentru aceiaşi români, deschiderea teritoriului secund al Europei occidentale a devenit, se ştie, posibilă doar după asumarea prealabilă a *acquis*-ului comunitar. Cît priveşte însă maniera efectivă a acestei asumări şi, respectiv, tipul de reteritorializare (prin dreptul comunitar) pe care ea o presupune, trebuie să spunem că ea a stat sub acelaşi regim al... stării de excepţie. Căci, ne reamintim, „pachetul" de legi europene a făcut, cel mai adesea, obiectul ordonanţelor de urgenţă ale guvernului.

Care este, în acest context, sensul juridic şi politic pe care ar trebui să-l acordăm conceptului de „lume internaţională"? Poate fi el redus la simplul efect „pragmatic" – cum ar spune anglo-saxonii – al unui perpetuu comerţ între naţiuni şi deci între interesele lor? Trebuie, oare, să limităm drepturile omului la o *common law,* definită ca „cel mai mic numitor comun" al intereselor de stat, un fel de minimum de asigurat pentru supravieţuirea indivizilor? Dar putem noi, oare, să reducem propria noastră viaţă la simpla supravieţuire? Cum ar trebui, de fapt, să definim omul ca subiect de drept internaţional? Căci dacă, bunăoară, am reduce eventualul *acquis* internaţional doar la dreptul refugiaţilor – deteritorializaţi prin „explozie" –, la acela al deţinuţilor – deteritorializaţi prin „implozie" –, al celor ce nu s-au născut (dar sînt depozitaţi în băncile de fetuşi) – care nu au încă un teritoriu –, al celor ce au murit (dar sînt depozitaţi în băncile de organe) – care nu mai au vreunul etc., dreptul însuşi ar fi astfel redus la cel... natural, propriu unei vieţi nude – *i.e.* primitive –, fără nici o semnificaţie politică. Or, de cîteva bune milenii (cele care ne despart de comuna primitivă), natura omului s-a vădit a nu mai fi... naturală. Dacă există totuşi una, ea rămîne secundă, adică strict culturală. Pentru om, totul trece prin cultură: sexualitatea – eliberată de orice (ano)timp; alimentaţia – omul e... omnivor; migraţia – lumea lui e cosmosul însuşi, infinit etc. Încă o dată: indeterminarea lui revine la o eliberare de orice determinaţie. Nu avem deci nici un motiv să reducem drepturile fundamentale la cele minimale – pentru a nu spune, de-a dreptul: animale. În plus, cum am văzut deja, returul – prin reteritorializare (prin teritorializare secundă) – al acestor drepturi nu are nimic de-a face cu teritoriul lor iniţial. E raţiunea pentru care, în lipsa asumării unei duble negaţii (moderne) cu valoare topo-logică, refugiaţii premoderni – pentru a lua un singur exemplu – reconstituie, peste tot unde ajung, acelaşi tip de teritoriu – primar – în şi prin enclavele lor extra-teritoriale, situate „undeva" în marginea marilor oraşe occidentale. Ceea ce s-a întîmplat şi cu ţăranii români, „deteritorializaţi" de comunişti la oraş: ei au continuat să cultive cu legume peluzele dintre blocuri.

© L. Munteanu

În concluzie, pentru a pregăti o lume cu adevărat internaţională, trebuie mai întîi asigurat un statut juridic internaţional persoanei umane. Ceea ce e pe cale să se petreacă, în Comunitatea Europeană, cu Curtea ei de Justiţie. E singurul caz în care drepturile fundamentale au o efectivitate juridică trans-naţională. Cît îi priveşte pe români, consecinţele au fost imediate: zeci şi sute de dosare individuale depuse pe lîngă această instanţă inter-naţională. Nu e vorba de o imixtiune în afacerile interne ale unei ţări, ci de responsabilitatea fundamentală pe care fiecare naţiune europeană o are de a se înscrie – efectiv – pe propria ei cale de universalizare. Spiritul Comunităţii Europene nu poate fi unul comunitarist. În cele din urmă, dacă există cu adevărat un „inter" la nivel continental e tocmai pentru că el a funcţionat, mai întîi, la nivel naţional: între indivizi – fie ei majoritari sau minoritari –, între aceştia şi instituţiile lor (definite ca vehicule ale intermedierii). Şi invers, nici un individ şi, în ocurenţă, nici un grup – fie el majoritar sau minoritar – n-ar trebui să aibă dreptul de a reduce returul drepturilor fundamentale la reteritorializarea primară a unei culturi pre- sau, mai rău, anti-moderne. Nu putem acorda teritoriu secund unor indivizi sau grupuri de indivizi a căror tradiţie juridică şi politică e sinonimă cu respingerea procesului de universalizare. Diversitatea culturală nu constituie un argument pentru a crea astfel de precedente. Căci, sub acoperirea general acceptată a drepturilor omului, indivizi şi grupuri de acest gen vor folosi mijloacele performante ale modernităţii pentru a lupta împotriva ei. Nu putem lăsa focul la îndemîna copiilor. Dacă drumurile ce duc la modernitate sînt – şi n-au cum să nu fie – diferite, idealul ei trebuie să rămînă totuşi unul singur. Nu poate fi cu adevărat tolerant decît cel ce se înscrie pe un asemenea drum. Lumea internaţională s-a constituit graţie generoasei deschideri asumate de cîteva naţiuni occidentale ce au pretins cetăţenilor lor să fie „universali". Dacă poporul e format din astfel de cetăţeni, atunci – în cazul României cel puţin – poporul însuşi reprezintă, astăzi, o minoritate. Dar tocmai această minoritate este cea care gîndeşte cu adevărat la Europa, la drepturile ei fundamentale.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

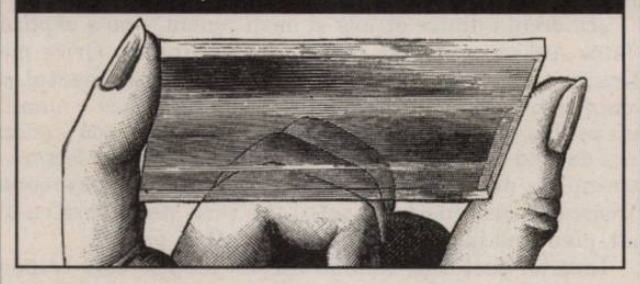

Un cuib de mitralieră

Cînd s-a lansat postul Antena 3, eram în străinătate pentru o vreme şi i-am întrebat pe cîţiva cunoscuţi cum e. Toţi mi-au spus că este OK şi, oricum, mult mai bun decît Realitatea TV. Odată întors în România, am avut şi eu aceeaşi impresie: grafica Antenei 3 arăta mult mai bine decît cea a Realităţii de pe vremea aceea, prezentatorii păreau mai dezgheţaţi şi postul avea şi cîteva emisiuni bune, cumpărate din străinătate *(Top Gear, The Apprentice, The Tonight Show* cu Jay Leno ş.a.; chiar şi pastila de cîteva minute în care dădeau imagini de pe camerele fixe din oraşele lumii era simpatică şi deconectantă...). Iar o emisiune ca *BizBazar* a lui Moise Guran era – şi este – una bine făcută, cu umor şi pe înţelesul unui public nespecialist, de nu ştiu cîte ori mai interesantă decît plicticoşeniile de la Money Channel. În plus, Antena 3 nu dădea la fiecare emisiune de ştiri, ca Antena 1, ce mare lucru s-a mai trezit să facă PUR-ul patronului.

După puţină vreme însă, ceea ce părea un cuib de nobili ai jurnalismului s-a dovedit a fi un cuib de mitralieră al lui Dan Voiculescu. Şi încă o mitralieră foarte nervoasă, gata să clănţăne, la cel mai mic ordin, pe orice neprieten al patronului.

Pe de altă parte, pe la talk-show-urile Antenei 3 au început să se perinde tot felul de personaje dubioase, curtate cu asiduitate de moderatorii postului. De exemplu, am putut s-o văd pe *sobra* Gabriela Vrânceanu Firea, cea care acum cîţiva ani era recomandată de Nicolae Manolescu drept o poetă de excepţie, gudurîndu-se în repetate rînduri pe lîngă un alt personaj de excepţie, poet şi el: Corneliu Vadim Tudor.

Dar adevărata grozăvie aveam s-o văd la emisiunea *Sinteza zilei,* moderată de Mihai Gâdea. Acolo s-au aciuat în primul rînd două personaje ale căror umori se datorează frustrărilor – faptului că nu li s-au oferit cîndva nişte posturi pe care respectivii credeau că le merită. Este vorba de „maestrul" Ion Cristoiu, care a devenit „de stînga" în momentul în care regimul Constantinescu nu s-a grăbit să-l ungă Preşedinte Director General al Televiziunii Române, şi de Valentin Stan, cel care vrea să le-o plătească tuturor pentru că el, o lumină în diplomaţie şi în politică externă, a fost pus pe liber de la Ministerul Afacerilor Externe. Apoi au venit şi alte personaje, la fel de „pitoreşti": un domn care, din analist militar, a ajuns să se priceapă la toate, Radu Tudor, un altul care se pricepea cîndva numai la ţigarete, Mugur Ciuvică etc. Pe scurt, emisiunea *Sinteza zilei* s-a transformat rapid într-o menajerie de bîlci, asemănătoare cu cea de la OTV, din emisiunea lui Dan Diaconescu. Tot ca la OTV, la *Sinteza zilei* te uiţi la oamenii aceia, asculţi ce scot pe gură şi nu-ţi vine să crezi că aşa ceva poate să existe în realitate.

Cea mai recentă ispravă a echipei de zgomote de la *Sinteza zilei* este campania murdară dusă cu ocazia expoziţiei de la New York. Mihai Gâdea, absolventul de Teologie Adventistă sfios ca o fată mare, nu e la prima campanie de acest fel: tot el a instrumentat-o şi pe cea de punere la zid a lui Ovidiu Verdeş, care a scris în romanul *Muzici şi faze* „scandalosul" lucru că un adolescent avea o revistă *Playboy*. Bineînţeles că, în cazul expoziţiei de la New York, nu de grija artei mureau ei; eterna lor problemă era Traian Băsescu – raţiunea lor de a exista. Patapievici e un intelectual susţinător al lui Băsescu, atunci şo pe el! Şi, cum subiectul cu Patapievici s-a epuizat repede, pentru că nu mai aveau lucruri noi cu care să vină, iar cele reciclate nu puteau fi reciclate la nesfîrşit, şi-au găsit calul de bătaie în persoana lui Cristian Neagoe, care a fost bălăcărit în toate felurile (cu subtextul „Iată ce oameni angajează Patapievici!").

Oare cum pot cei cîţiva jurnalişti de calitate care lucrează acolo să reziste într-o asemenea hazna?

Manuela PREOTEASA

Non-verbalul pe Internet

Am colegi în Bruxelles care, atunci cînd organizează o dezbatere, îşi asortează cravata la costumul galben, în ton cu sigla companiei pentru care lucrează (întîmplător, galben cu albastru!...). Nu-şi pun problema dacă sînt sau nu caraghioşi, consideră acest lucru firesc, precum vestimentaţia unei stewardese, e doar o obligaţie de serviciu.

Demersul aparent exagerat de a-ţi asorta *look*-ul la identitatea vizuală a firmei nu este întîmplător în condiţiile în care, într-o societate dominată de digitalizare, reuniunile faţă în faţă pierd teren şi, pentru a nu-şi pierde clienţii, organizatorii fac *show,* altfel, informaţia se poate transmite prin (video)conferinţe online, prin banala cameră de chat sau prin clasicul e-mail, cu consum de resurse semnificativ diminuat. Ca o paranteză, mijloace electronice, precum cele menţionate, au fost folosite, bineînţeles, pentru a organiza dezbaterea cu moderatorii în galben.

Ceea ce s-a schimbat în ultimii ani este că te poţi îmbrăca în culorile firmei sau păstra costumul clasic şi la capătul unui terminal; într-o conferinţă videocast sau, într-o modalitate rudimentară, poţi ataşa jpeg-ul preferat în căsuţa de conversaţie electronică, iar softul îţi va permite să o schimbi după circumstanţe. În plus, cîştigi timp, nu mai e nevoie să duci costumul (galben sau altul) la curăţătorie.

Industria comunicării mediate de ordinator şi-a înţeles defectele, a realizat cît de puternic e resimţită absenţa limbajului non-verbal, astfel că, poate şi de aici, orientarea obsesivă din ultima vreme spre web 2.0 (interactivitate şi adaptare la utilizator).

Din ce în ce mai mult, elemente non-verbale, naturale într-o relaţie de comunicare directă, au început să se transforme, în mediul electronic, din gesturi simulate în gesturi vizibile, iar generalizarea video-clipurilor online probabil că spune tot. Mimica specifică procesului de comunicare directă începe să facă parte din matricea unei *network,* translatînd online relaţiile dintre oameni, pe lîngă schimbul sec de informaţii.

În ştiinţa comunicării, un exemplu clasic despre forţa limbajului non-verbal e acela al *da*-ului spus prin cuvinte, dublat, simultan, de un *nu* schiţat prin gest. Interlocutorul va reţine al doilea mesaj. Cu *hands-free*-ul pe urechi, o mulţime de oameni merg pe stradă sau beau o cafea, fac grimase, rîd, zîmbesc, aparent de unii singuri, de fapt, angrenaţi într-o comunicare transmisă GSM sau wireless.

După comunism, cu toţii am primit extaziaţi standardizarea capitalismului. A urmat o perioadă de revoltă împotriva uniformizării. Rebelii, mulţi din zona computeriştilor, s-au împotrivit, pentru ca unii dintre ei să se convertească, în ultimul timp, la limbajul de business.

Mulţi programatori au început singuri acasă, prestînd servicii pentru firme, mai ales din străinătate, lucrînd zi lumină, mai mult noaptea, de acasă, reducînd relaţiile profesionale de comunicare la e-mail-telefon. În ultimul timp, o parte dintre aceştia şi-au dat seama că organizarea unei mici echipe le dă şansa propriei afaceri, ceea ce i-a obligat să iasă din izolare. Au mers la sediul central al clientului, au ştampilat un contract cu microîntreprinderea lor, s-au adaptat mediului de business, s-au integrat în sectorul *corporate*.

Odată aparţinînd reţelei, a curs cu invitaţii la seminarii, *workshop-uri, team-building-uri,* frecvente în cadrul unui *network*, în lanţul unei multinaţionale. Am prieteni, foarte tineri, pe care ideea de *team-building* prelungit i-a făcut să-şi dea demisia. Nu este exclus ca generaţia *mess* să se sperie de limbajul formal, uneori scrobit, practicat în sectorul business. Poate şi din cauza izolării pe care o produce computerul, dependenţii de computer au o reacţie de respingere. În plus, onest vorbind, există şi un grad de ipocrizie în comunicarea mediată, poţi minţi mai uşor, mimica feţei nu te va trăda (exceptînd transmisiile video de o calitate impecabilă, lucru rar şi foarte scump, de altfel).

Online-ul a schimbat şi matricea seminariilor tradiţionale. Acum totul este pregătit în prealabil prin e-mail, detaliile sînt ca şi stabilite, întîlnirea are loc potrivit unei agende confirmate, lucrurile sînt discutate în avans, gradul de imprevizibil e conştient redus la maximum, ceea diminuează creativitatea şi simţul conversaţiei. Pînă la urmă, în reuniunile de afaceri, nu pachetul de cărţi de vizită cu care revii la birou e important, ci detaliul pe care-l observi la cel de alături, sclipirea, ezitarea, rezerva, gestul aparent banal care răstoarnă situaţia.

Refugiul în online pleacă şi de la plictiseala pe care o perpetuează o serie de conferinţe, făcute parcă anume pentru a bifa evenimentul. Sînt puţine adevărate dezbateri, iar stilul informal e cel mai adesea neglijat, întrucît companiile vor reflectare în presă. Am cunoscut oameni de PR care doreau să organizeze o întîlnire informală, dar în acelaşi timp invitau presa să scrie despre eveniment!

Goana după vizibilitate face ca preocuparea pentru un conţinut de calitate al discursului să treacă în plan secund şi, de aici, previzibilul eşec. Pe de o parte, evenimentele organizate (în jargon jurnalistic, pseudoevenimntele) nu fac altceva decît să forţeze realitatea, ştire este atunci cînd se întîmplă ceva, nu cînd oamenii dezbat, ore în şir, teme ultrabătute. Puţini organizatori de astfel de evenimente dau consistenţă subiectului lor, cei mai mulţi se mulţumesc să cheme presa şi, în opinia lor, e de datoria jurnaliştilor să reflecte vorbe. Pe de altă parte, aducerea unor vorbitori cu adevărat valoroşi costă, iar cei care nu doresc să investească îşi cheltuiesc toate resursele de energie pe convingerea unor invitaţi, care lasă confirmarea pe ultimul minut şi, de regulă, nu apar.

Ceea ce se petrece însă în ultimul timp e şi mai interesant. Inventivi, pseudoorganizatorii de conferinţe au apelat la o momeală ieftină. Conştienţi că mulţi participanţi vin în funcţie de calitatea vorbitorilor, aceştia trec pe listă ca invitaţi o serie de persoane apreciate, care, de fapt, nu au confirmat vreodată venirea, ci doar au fost *invitaţi,* uf, adesea, printr-un e-mail cu confirmare de primire. Dintre vorbitorii de calibru, unii dintre ei şi-ar dori să vină chiar fără onorariu, dacă timpul le-ar permite, dacă norma în sectorul privat nu ar fi de 15 ore +. În aceste condiţii, poate că e mai simplu să renunţi sau, dacă vrei să te complici puţin, să organizezi o conferinţă online.

În Bucureşti, avangarda industriei publicităţii electronice a realizat primul experiment de acest gen, cu parte video integrată. E prematur de judecat succesul. Ineditul formulei atrage vrînd-nevrînd, va trebui să treacă timp pentru a trage concluzii, dacă migrarea spre online va prinde sau nu. În general, eficienţa comunicării cere timp pentru a fi corect evaluată, însă, cînd e vorba de bani, clienţii nu ignoră o reducere a costurilor. Ca şi în multe alte privinţe, elementele non-verbale vor pătrunde online, pe cît de rapid permite bugetul.

PUBLICITATE

Alin FUMURESCU

Un Amazon pentru fiecare

O asemenea călătorie începe, de obicei, cu un copil. Are o carte în mînă şi visează expediţii cu ochii deschişi. (Cartea cu pricina poate fi – să zicem – Don Fernando *a lui Fernand Fournier Aubry, din Colecţia „Delfin", v-o mai amintiţi?) Pe urmă, puştiul creşte, părinţii îi spun să-şi bage minţile-n cap, iar comunismul nu pune nici el umărul. Pe vremea aceea, visai să pleci pînă-n Bulgaria, să mănînci îngheţată la kilogram, nu pe Amazon. De ochii lumii, măcar, copilul îşi băga, aşadar, minţile-n cap. Face ce fac toţi copiii buni: dă la facultate, merge în armată, vine Revoluţia, se căsătoreşte, face şi el copii, şi burtă. Grea nu mai e deja călătoria în sine, ci luarea deciziei de-a te smulge şi de-a pleca „de-adevăratelea". Călătoria călătoriei, ca să spun aşa.*

Partea „raţională" din mine avea pregătite o mulţime de contraargumente, toate de bun-simţ: expediţia era insuficient pregătită, omul nostru de legătură din Iquitos avea referinţe dubioase, dar, mai cu seamă, ce se mai poate descoperi astăzi în absenţa unei pregătiri de specialitate? Nefiind nici microbiologi, nici herpetologi sau antropologi, ce şanse aveam noi, amatori pur-sînge, să dăm în Amazon peste ceva nemaivăzut şi nemaiauzit? Altfel spus, ce şanse mai are în ziua de azi un amator, în faţa unei armate de profesionişti? Într-o lume ultraplanificată şi superspecializată, ce expediţie mai e şi aia construită pe principiul „văzînd şi făcînd"?

Tot la capitolul „minusuri", trebuia calculate şi riscurile, nici ele de lepădat: vreme de vreo două săptămîni, aveam să fim complet despărţiţi de lumea „civilizată". Lipsiţi de radio, telefoane prin satelit sau alte *gadget*-uri care-ţi permit astăzi să rămîi conectat cu lumea 7/24, orice incident putea avea consecinţe catastrofale: o infecţie, o muşcătură de şarpe, un picior rupt, o răsturnare de piroga puteau, la o adică, echivala cu o condamnare la moarte – şi asta fără a pune la socoteală sacrificiile emoţionale ale omului modern. Cînd vi s-a întîmplat ultima oară să nu mai puteţi lua legătura cu cei de-acasă, în nici un fel? Sîntem într-atît de obişnuiţi să *„keep in touch"*, încît simplul gînd că pentru o vreme ne-am putea pierde această abilitate ne dă fiori reci pe şira spinării. Şi toate astea pentru ce? Pentru a salva un vis din copilărie despre un Amazon care, cu siguranţă, nu mai arată la fel. „Cam puţin" – a conchis contabilul din mine, trăgînd linia şi făcînd socotelile.

Dacă era după el, rămîneam, fără doar şi poate, acasă. Contabiliceşte vorbind, aş fi fost acum mai bogat cu vreo cîteva mii de dolari, dar n-aş fi înotat niciodată împreună cu delfinii pe Ampyiacu, n-aş fi pescuit niciodată peşti *piranha* (de foame, nu de plăcere), n-aş fi ţinut în mînă şerpi Boa şi scorpioni, n-aş fi învăţat cum se jupoaie o Anaconda, ce soi de lapte de cauciuc e bun împotriva diareei sau cum se prăjeşte o maimuţă. N-aş fi simţit niciodată cum e să te afli noaptea, cu toate lanternele stinse, în inima junglei cum te-ai afla înlăuntrul unei femei. N-aş fi construit niciodată, cu mîna mea, o colibă. N-aş fi văzut un somn uriaş, de aproape doi metri. N-aş fi învăţat să admir priceperea indienilor, curajul lor aproape nebunesc sau firescul de care dau dovadă mişcîndu-se prin viaţă ca pe rîu – cu economie de mişcări, lăsîndu-se duşi de curent, fără agitaţii inutile.

Dacă am avut vreo surpriză în Amazon a fost aceea că n-am avut nici o surpriză. Contabilul din mine a fost cel surprins, nu copilul. Copilul din mine le întîmpina pe toate cu aerul celui care le mai trăise o dată. Că de n-ar fi, nu s-ar povesti, iar băieţii mei nu m-ar asculta acum cu gura căscată şi nu s-ar căzni chiar acum să-şi construiască şi ei o colibă în spatele casei.

Cînd faci o nebunie, trebuie să ai măcar înţelepciunea de a-ţi alege cu grijă nebunii. Cînd, împreună cu Florin Chifor, ne-am hotărît să ne afundăm în junglă în căutarea visurilor copilăriei, ştiam deja că avem nevoie de cineva suficient de nebun pentru a ne trata cu seriozitate, dar şi suficient de priceput pentru a ne conduce în inima Amazonului şi a ne scoate teferi de-acolo. Iar Richard „Aukcoo" Fowler era singurul care corespundea fişei postului. Pentru cei slabi de înger sau pentru turiştii care se mulţumesc cu excursiile organizate (douăzeci de kilometri în sus sau în jos pe Amazon, aer condiţionat, două maimuţe plictisite, o Anaconda de rezervaţie şi trei delfini rătăciţi), „Aukcoo" nu e ceea ce se cheamă un personaj frecventabil: mestecă praf de coca de cîte ori are ocazia (şi are!), se scobeşte în nas cu cel mai firesc aer din lume şi dă berea pe gît de parcă ar fi apă minerală. În cazul lui, e greu să spui unde se termină realitatea şi unde începe mitul, mai cu seamă că omul nu se străduie să risipească nici măcar bîrfele care-l prezintă într-o lumină nefavorabilă – şi sînt destule.

Veteran de război, decorat (sau nu?) de mai multe ori cu Silver Star, şi-a început cariera în Amazon acum vreo 18 ani, căutînd şerpi, broaşte şi aligatori, pentru biologi din întreaga lume (la asta se pricepe), antrenînd mai apoi trupe speciale americane pentru misiuni de supravieţuire în junglă şi, în funcţie de interlocutor, prestînd servicii mai mult sau mai puţin dubioase pentru diverse servicii secrete. Omul îşi cultivă nebunia cum alţii îşi cultivă trandafirii. După cum singur recunoaşte, reputaţia îi convine de minune. „Numai nebunii se pot încrede într-un alt nebun" – îmi explică, învăluit în praful de coca. „Iar restul se tem. Oricum o dai, e bine." Indienii îl privesc cu un amestec de respect şi admiraţie, iar albii fie îl dispreţuiesc, fie îl adoră. De-a lungul şi de-a latul Amazonului, copiii îl salută strigînd *„«Aukcoo», la vida loca!"*, „«Aukcoo», viaţa nebună!". (Rîde satisfăcut ca de un compliment.)

Debarcarea în portul (dacă îi putem spune aşa) din Pevas a fost desprinsă parcă din *Piraţii din Caraibe:* pe cele două scînduri ce leagă puntea de mal, unii urcă, alţii coboară, toţi strigă, toţi cară cîte ceva, toţi se tocmesc, toţi vor să cumpere sau să vîndă ceva. Un puşti ţine strîns la piept un pui de jaguar, altul încearcă să ne vîndă peşte uscat la soare, pe care bîzîie muştele. Nebunia se potoleşte doar cînd ne urcăm într-o canoe care ne va duce la Pucaurquillo – singurul sat din zonă împărţit frăţeşte între indienii Huitotos şi Boras – şi de aici mai sus, pe Ampiyacu (Rîul Otrăvit – numele reprezenta o încercare de a ţine la distanţă albii).

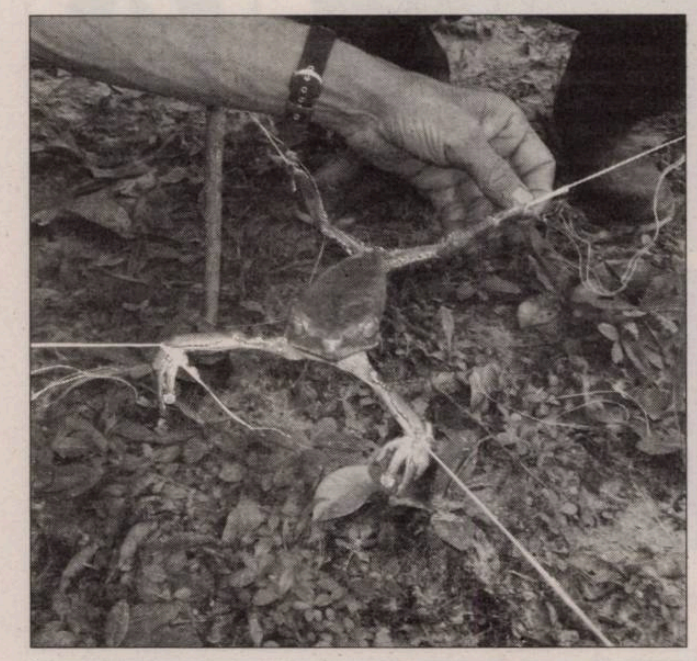

Afluentul e locuit doar în regiunea inferioară, înaintea vărsării în Amazon, şi a început să fie explorat temeinic deabia în urmă cu vreo trei ani, cînd exploatările forestiere au ajuns pînă aici. De atunci – ni se spune – motoarele de canoe – pînă atunci o raritate – au devenit tot mai răspîndite, ceea ce le-a permis indienilor explorarea unor subafluenţi pînă atunci inaccesibili din cauza distanţelor. Chiar şi aşa, cu motor cu tot, noi am făcut în canoe două zile şi-o furtună de noapte pînă am ajuns la Comejen (Rîul Termitelor), locul unde ne-am instalat tabăra de bază. Prima condiţie fizică pentru asemenea expediţii e un fund bine bătucit. „Aici – ne-a asigurat un indian – n-a ajuns încă nici un om alb." „Iar pentru că eu sînt în spatele vostru, la un metru – l-a completat Aukcoo – se cheamă că voi sînteţi primii." L-am crezut. De ce n-am fi făcut-o? În cele şase zile petrecute în regiune, n-am întîlnit nici un om, nici o altă barcă sau plută n-a trecut în susul sau în josul rîului Ampyiacu – cu atît mai puţin pe Comejen unde, la un moment dat, canoea a devenit prea mare şi am înlocuit-o cu o piroga de două locuri, pentru a ne putea strecura mai departe.

Surpriza cea mare avea însă să vină abia acasă, cînd am constatat că pe Google Earth nu exista nici o fotografie din satelit cu afluenţii unde vînasem noapte de noapte (şi, cu atît mai puţin, denumirile lor). Uite că se mai poate şi în secolul XXI! Nu se pot strecura nici sateliţii ăştia pe unde numai o machetă te mai poate ajuta să-ţi croieşti drum!

„Diferenţa dintre otravă şi medicament – ne-a explicat sfătos Aukcoo – e doar una de întrebuinţare. Orice medicament poate fi o otravă, şi invers." De tratamentul cu venin de broască-maimuţă *(Phyllomedusa bicolor)* – numită aşa pentru că stă agăţată la înălţimi mari în copaci – ştiam încă de cînd Aukcoo ne făcuse o demonstraţie de colectare a veninului, după tehnica indienilor Matse şi Mayoruna. Broasca se răstigneşte cu patru fire şi se stimulează cu un pai, pînă cînd începe să secrete veninul cu pricina.

Indienii susţin că veninul acestei broaşte este responsabil pentru rezistenţa extraordinară de care au dat – şi mai dau – dovadă în faţa privaţiunilor de tot felul. Poţi rîde de aceste istorii sau le poţi lua în serios. Cert este că veninul a început să fie studiat de către biologi în urmă cu vreo zece ani şi, de atunci, cîteva subcomponente au fost deja patentate, în speranţa găsirii unor leacuri împotriva SIDA sau a cancerului.

„Tratamentul" e simplu: se aplică pe braţ două-trei sau mai multe arsuri cu un băţ înroşit în foc, iar carnea „vie" e acoperită cu veninul recoltat după procedura descrisă anterior. Efectul e rapid. Respiraţia se înteţeşte, ritmul cardiac creşte, încep transpiraţiile abundente şi, în cîteva minute, eşti incapabil să mai mişti. De aici încolo, simptomele variază puţin, de la o experienţă la alta. În cazul meu (şapte arsuri, din teribilism, să fiu sincer) a fost o îngustare treptată a cîmpului conştiinţei, un soi de efect de tunel. Ce pot să mai spun cînd experienţa nu seamănă cu nimic cunoscut? E un soi de moarte fără moarte. Partea bună e că nu durează decît vreo trei sferturi de oră, iar „ieşirea" e la fel de spectaculos de rapidă.

Nu ştiu dacă vom trăi de-acum o sută de ani, feriţi de cancer, dar ştiu că, odată întorşi în Iquitos, am provocat multe exclamaţii admirative datorită celor şapte arsuri de pe braţ – motiv suficent pentru a purta, cît am rămas în oraş, doar tricouri fără mîneci.

Cu *ayahuasca* povestea e ceva mai complicată şi, pentru moment, prefer să trec sub tăcere unele detalii. Pe altele, încă mă mai gîndesc cum să le formulez. Ştirb, chel, divorţat a patra oară, Ron părea orice, mai puţin un şaman. Nu încerca să impresioneze în nici un fel. Rîgîia între două explicaţii despre soiurile felurite de *ayahuasca,* creştea cocoşi de luptă şi *pittbuli,* vorbea de necazurile cu ultima nevastă. De fapt, părea cel mai normal om de pe-acolo. Restul participanţilor la ceremonie era o adunătură de ciudaţi: o austriacă ce plănuia să-şi vîndă proprietăţile pentru a se muta defintiv în Iquitos, care ne plimba de colo pînă colo pentru a nu-i deranja liniile energetice; o australiancă ce nu ne lăsa s-o atingem fiind studentă în şamanism; o franţuzoaică ce făcea naveta între India şi Peru şi trăia vînzînd bijuterii exotice şi plante medicinale la Paris; o iraniancă stabilită la Londra, pogorîtă parcă direct de la Woodtsock etc. Cu excepţia noastră, toţi încercaseră *ayahuasca* de mai multe ori. N-am să înţeleg în ruptul capului de ce. Experienţa asta o faci o singură dată. Ceea ce a urmat e greu de spus în cuvinte. Cert este că, pînă în noaptea aceea, n-am crezut că un şaman ştirb te poate trimite din rai în iad şi înapoi, folosind cîteva incantaţii şi un mănunchi de frunze uscate de palmier, că cineva îţi poate arăta, deodată, infinitul mare şi cel mic, jucîndu-se cu dimensiunile prin care bîntui, cum se joacă pisica cu şoarecele. Dacă am ajuns la capătul acelei nopţi cu minţile întregi, a fost pentru că, de la Sfinţii Părinţi, mai ştiam cît de cît cum să rămîi cu mintea adunată în inimă şi cum să rezişti unei ispite oricît de seducătoare. Teoria ca teoria, practica însă era cît pe ce să mă omoare. Dar despre asta, cu altă ocazie.

În ziua dinaintea plecării, Aukcoo m-a tras de-o parte şi mi-a spus: „Eşti un om al junglei, de-acum. Microbul a intrat în tine – nu încerca să negi". N-am încercat. N-avea rost. „Te vei întoarce în junglă, fără-ndoială. Şi-atunci, de ce să nu îmbinăm plăcutul cu utilul? De ce nu vii cu mine să căutăm aur în Madre de Dios?" Cuvintele se înşiruiau în cascade ispititoare: incaşi, jungla montană, concesiuni, război între triburi, piramide, investitori. I-am promis că mă mai gîndesc. La urma urmei, ce poate fi mai raţional decît să cauţi aur în junglă, cu macheta în mînă, în plin secol XXI? Doar Brâncuşi spunea că, în clipa în care încetăm să mai fim copii, am murit.

etica vieții

Peter SINGER

Costul ascuns al banilor

Atunci cînd oamenii spun că „banul e ochiul dracului“, ei nu se referă de obicei la banul propriu-zis ca la un ochi al diavolului. Ei au mai degrabă în minte, așa cum avea Sfîntul Pavel – de la care vine de fapt acest citat – dragostea față de bani. Dar pot banii în sine să fie o problemă, fie că sîntem ori nu sîntem ahtiați după ei?

Karl Marx crede că da. În lucrarea sa de tinerețe *Manuscrise economice și filozofice,* din 1844, rămasă nepublicată și aproape necunoscută pînă la jumătatea secolului trecut, Marx descrie banii ca fiind un „agent universal de separație“ din cauză că preschimbă caracteristicile umane în altceva. Marx observă că un om poate fi urît, dar că, dacă are bani, își poate cumpăra „cea mai frumoasă femeie“. Fără bani, e de presupus că e nevoie să ai mai multe calități umane. Banii ne alienează – crede Marx – ne schimbă natura umană adevărată. Reputația lui Marx a fost compromisă, odată ce a devenit evident că s-a înșelat asupra efectelor unei revoluții a muncitorilor care ar fi condus la o eră în care fiecare să se bucure de o viață mai bună. Ne putem așadar considera îndreptățiți să nu credem nici cuvintele sale despre bani, ca fiind elemente ale unei ideologii eșuate. Dar cercetări întreprinse de Kathleen Vohs, Nicole Mead și Miranda Goode, publicate în revista *Science* în anul 2006, sugerează că, cel puțin în acest punct, Marx a intuit ceva. Într-o serie de experimente, Vohs și colegii ei au găsit căi prin care să afle ce e în mintea oamenilor în legătură cu banii, fără ca ei să fie întrebați despre asta în mod explicit. Cercetătorii au pus cîțiva subiecți să rezolve probleme care implicau fraze în care apărea ideea de bani. Pentru un al doilea grup au plasat teancuri de bani de Monopoly în apropiere. Unui al treilea grup i-au fost puse pe ecranele calculatoarelor imagini cu diverse tipuri de bani. Pe de altă parte, unui grup separat de persoane, selectate la întîmplare, li s-au dat exerciții similare, dar fără teme legate de bani (să-i spunem grupul de control). În fiecare caz, cei care au fost într-un fel sau altul dirijați să se gîndească la bani (să le spunem „grupul banilor“) au avut comportamente diferite față de cei care nu avuseseră în nici un fel de-a face cu ideea de bani:

- Cînd dai o sarcină dificilă „grupului banilor“ și le spui că au posibilitatea să apeleze la un ajutor pentru a o rezolva, ei totdeauna cer foarte tîrziu acel ajutor;
- Cînd cer ajutor, cei din „grupul banilor“ petrec mai puțin timp folosindu-se de acel ajutor;
- Cînd li se spune că-și pot apropia scaunele pentru a se sfătui între ei, cei din „grupul banilor“ păstrează o distanță mai mare între scaune decît ceilalți;
- Cînd li se cere să aleagă o activitate cu care să se destindă, se observă că persoanele din „grupul banilor“ sînt mai înclinate spre distracții de care se pot bucura solitar, mai degrabă decît spre unele care să-i implice și pe alții;
- În final, cînd oamenii din „grupul banilor“ sînt invitați să doneze ceva din suma pe care au primit-o pentru participarea lor la experiment, ei oferă mai puțin decît cei care în timpul experimentului n-au avut deloc de-a face cu ideea de bani.

Simpla sugestie a banilor induce diferențe surprinzător de mari. De exemplu, în vreme ce în grupul fără legătură cu banii, ajutorul oferit altcuiva, la rezolvarea diverselor probleme ivite în timpul experimentului, a însumat 42 de minute, în „grupul banilor“, asemenea ajutoare oferite au consumat doar 25 de minute. În mod similar, timpul acordat în „grupul banilor“, cînd cineva a cerut ajutor de la un coleg de experiment, a fost pe jumătate, față de cel acordat în celălalt grup. La donații, din „grupul banilor“ s-a adunat pe jumătate față de cît s-a strîns din „grupul de control“.

De ce ne fac banii mai puțin doritori să oferim sau să cerem ajutor altora sau chiar să stăm mai aproape unii de alții? Vohs și colegii ei sugerează că, odată ce societatea începe să folosească banii, necesitatea unor relații cu prietenii sau cu familia se diminuează, iar oamenii sînt în stare să devină mult mai autosuficienți. „În acest fel – conchid cercetătorii – banii potențează individualismul, dar diminuează motivațiile comune, un efect care e vizibil încă în reacțiile umane de astăzi.“ Nu e însă o explicație completă a cauzei pentru care gîndul la bani poate induce asemenea diferențe de comportament, dat fiind faptul că noi folosim cu toții bani în fiecare zi. Pare să mai fie aici ceva ce nu înțelegem încă foarte bine.

Nu pledez pentru o reîntoarcere la zilele simple ale schimbului în natură și nici pentru autosuficiență. Banii ne ajută să facem comerț și să beneficiem astfel în mod reciproc unii de capacitățile și avantajele celorlalți. Fără bani am deveni incomensurabil mai săraci, și nu doar în sens financiar. Dar acum, că sîntem conștienți de puterea de izolare pe care chiar și gîndul la bani o poate genera, nu mai putem crede că rolul banilor este pe de-a-ntregul neutru. De exemplu, dacă o organizație locală de părinți dorește să construiască un loc de joacă pentru copii, ea ar trebui să ceară membrilor săi să facă asta apucîndu-se de lucru cu mîinile lor, în mod voluntar, sau să lanseze o campanie de strîngere de fonduri pentru a angaja un constructor din afară?

Propunerea economistului Roland Fryer de la Harvard ca studenții săraci să fie plătiți pentru performanțele bune din facultate devine și ea o temă de dezbatere în același sens. Dacă banii ar fi pur și simplu neutri, s-ar pune doar întrebarea dacă beneficiile unor asemenea plăți ar acoperi în timp costurile financiare. Adesea, așa se întîmplă, de pildă, dacă părinții nu sînt în stare prin propria lor pricepere să construiască un bun loc de joacă. Dar ar fi o greșeală să credem că, dacă vom permite banilor să domine toate sferele de activitate, nu vor apărea alte tipuri de costuri, care sînt greu de exprimat în termeni financiari.

traducere de Andrei MANOLESCU

Copyright: Project Syndicate, 2008
www.project-syndicate.org

4 metode să te abonezi

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL DILEMA VECHE

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021/407.54.69

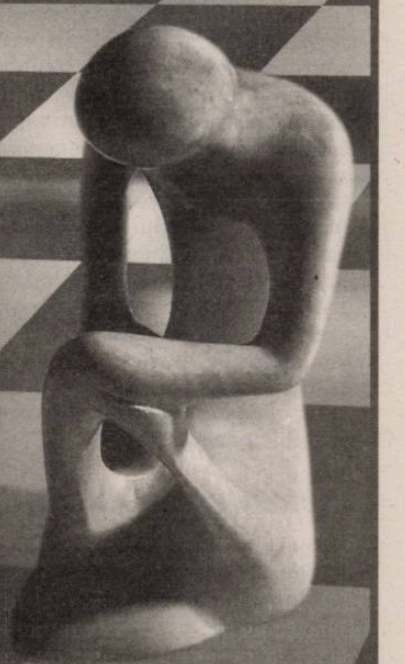

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POȘTALE, AGENȚIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din prețul de la chioșc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completați numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită față de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala București.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezento sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului, prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 - CP 143, București**, cod poștal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: ■ *la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București* ■ *cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L.* ■ *la oficiile poștale* ■ *la sucursalele RODIPET* ■ *la firmele particulare.*

Iaromira POPOVICI

Clinica Buchinger din Spania

– post negru şi ecologie... –

Am auzit, întîmplător, despre o clinică numită Buchinger, din Marbella, în Andaluzia: cineva care a fost acolo mi-a spus că e un loc de lux pentru slăbit. Că mănînci numai fructe, legume şi puţin peşte, iar carne deloc. Şi, pe lîngă toate astea, faci o serie de „proceduri" pentru „punere în formă" (expresie foarte la modă privind silueta şi armonia trupească...), precum masaj, aerobic, Pilates, yoga, qi-qonq. Totul în decurs de cel puţin două săptămîni, perioada minimă pentru a avea eficienţă în activităţile menţionate. La un preţ indecent de mare pentru societatea românească (cîteva mii de euro), dar posibil pentru oamenii cu stare din lumea largă.

Aflîndu-mă în zonă, am fost interesată să aflu din „dedesubturile" fenomenului. Am constatat că era mai mult de atît şi că povestea cu slăbitul era, într-adevăr, unul dintre scopurile clinicii, dar nu singurul.

Cîteva detalii tehnice

„Acum 35 de ani, am citit în ziare despre Marbella, o staţiune maritimă din Andaluzia. Spania era atunci subdezvoltată şi, ca atare, dacă era să construim ceva aici, eram scutiţi de taxe în Germania, ţara de origine. Aşa că am construit aici, împreună cu soţul meu, Wilhelmi, o a doua clinică Buchinger" – povesteşte **Maria Buchinger,** în vîrstă de 92 de ani. Fondatoare, împreună cu soţul ei, a Buchinger Marbella, Clinică pentru Postul Terapeutic şi Medicină Integrativă. Dar şi autoare a cărţii *Postul: Metoda Buchinger* (Hippokrates Verlag GmbH, 1984), care descrie metoda postului sub supraveghere medicală, patentată de tatăl ei, doctorul Otto Buchinger, în 1917. Acesta, doctor militar în marina germană, a fost trecut în rezervă, la vîrsta de 40 de ani, pentru că suferea de artrită reumatoidă. După ce şi-a reluat cu greu practica medicală, în 1919, din cauza suferinţei perpetue şi a mobilităţii reduse, dr. Buchinger a fost sfătuit să încerce să ţină post, adică să nu mănînce nimic şi doar să consume numai lichide timp de 19 zile. După această perioadă, şi după alte încă 28 de zile similare, doctorul s-a pus pe picioare, a trăit pînă la 89 de ani. Şi, mai mult de atît, ca în toate miturile pe tema succesului, a împărtăşit metoda sa şi altora, începînd din 1920.

Postul, desigur, nu este invenţia doctorului Buchinger, acesta existînd, demult, în culturile tradiţionale. Numai că el a conceput o variantă concretă, desfăşurată sub strictă supraveghere medicală. În varianta minimă de 9 zile, regimul de post constă în: ceai de plante dimineaţa, o supă de legume la prînz, un ceai cu miere după-masa şi suc de fructe seara. Toate acestea asigură trupului necesarul de vitamine, minerale şi alte elemente care să-l ţină pe linia de plutire. Se pare că, în procesul acestui regim, doar proteinele inutile sînt arse, iar cele importante pentru organism sînt păstrate. Corpul se dispensează de toxinele absorbite prin mîncare şi medicamente. Dacă în primele zile ale postului pacientul nu se simte prea confortabil, acuzînd dureri de cap sau ameţeli, în următoarele se instalează o senzaţie de bine, echilibrul corporal restabilindu-se. De asemenea, energia pe care o are creşte, fiind capabil să facă multă mişcare. Şi nu numai atît, ci şi creativitatea, capacitatea de meditaţie şi concentrare, postul fiind privit şi ca o „terapie pentru suflet".

O întreprindere cu ideologie

Prea multe detalii tehnice, veţi spune, şi pe bună dreptate. Am simţit nevoia să sintetizez ideologia clinicii din Marbella, pornind de la cartea Mariei Buchinger, nu numai pentru a contracara spusele acesteia, evident ironice, de la început (de altfel, terapia favorită a venerabilei doamne, pe care încă o practică, este cea prin umor) pentru că mi s-a părut ceva... diferit. Sigur că întreaga poveste poate fi pur şi simplu interpretată ca o afacere de succes, a unor oameni care au înţeles că excesul de greutate, silueta şi un *look* armonios, laolaltă cu grija pentru ecologie şi prezervarea resurselor planetei sînt preocupări esenţiale pentru un procent ridicat din locuitorii lumii civilizate. Cred totuşi că adevărul e undeva la mijloc, aşa cum e firesc în condiţiile economiei de piaţă şi a concurenţei acerbe în domeniu: Buchinger e o întreprindere profitabilă, bine organizată, dar şi un loc în care cei implicaţi cred în ceea ce fac. Fata Mariei Buchinger, **Jutta Rohrer**, împreună cu soţul ei, **Claus**, sînt, acum, managerii afacerii rămase în familie. Ei spun că, desigur, scopul principal al celor care vin acolo, cel puţin pentru prima dată, este să scadă în greutate. Dar, deja a doua oară cînd vin – pentru că 70% din aceştia se întorc, devin clienţi fideli – îşi schimbă motivaţia: numărul de kilograme trece pe plan secundar, pe primul loc fiind grija pentru sănătate şi relaxare. De altfel, ei îl numesc un centru pentru „oameni care vor să crească atît la nivelul trupului, cît şi al minţii". Îmi spun că postul presupunea, de la

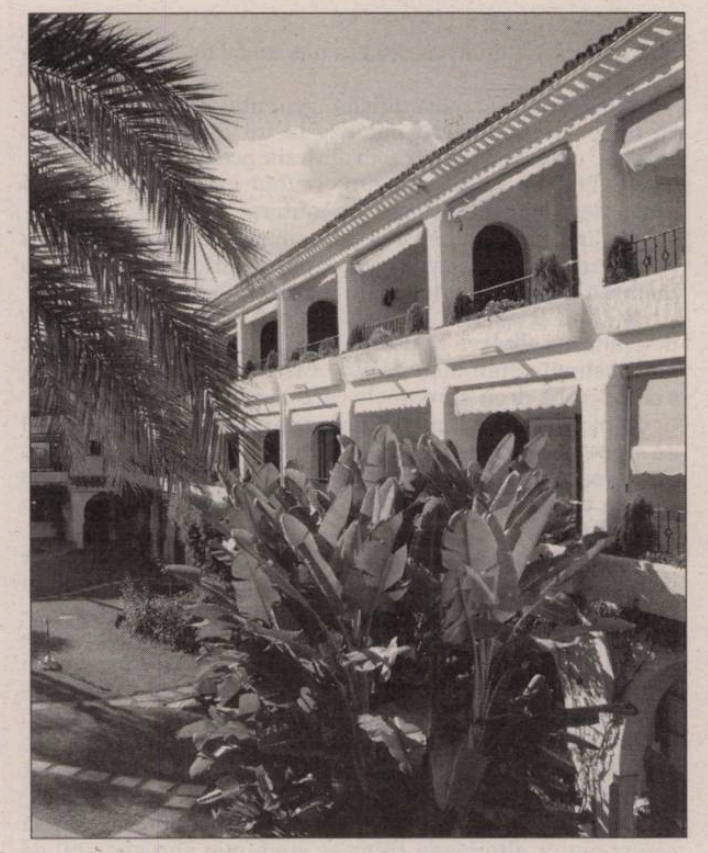

Otto Buchinger citire, nu doar curăţirea trupului, ci şi una psihologică, cea a caracterului...

Clinica din Marbella, deschisă în 1973, este cea de-a doua care urmează metoda Buchinger: prima, condusă de fratele doamnei Rohrer, se află la graniţa dintre Germania şi Austria, la Überlingen, şi a pornit cu aproximativ 50 de ani în urmă. Cea din Spania nu a avut succes de la început. Spaniolii spuneau: „De ce să plătim ca să nu mîncăm?". În primii doi ani, au venit mai mult clienţi din Germania. Cu timpul, lucrurile s-au schimbat. Acum, vara cel puţin, majoritatea pacienţilor sînt spanioli, cam 50% dintre cei ce vin aici. Urmaţi de vorbitori de limbă germană, franceză şi engleză. Media de vîrstă este de 54 de ani, iar proporţia dintre bărbaţi şi femei, spre deosebire de alte clinici, aproximativ egală: 45% – bărbaţi, 55% – femei. De asemenea, de anul acesta se înregistrează un număr tot mai mare de tineri.

Clinica are o „ideologie" destul de strictă, care o face să funcţioneze plăcut, dar şi eficient. În primul rînd, există o politică clară în privinţa personalului: au fost căutaţi oameni care să se angajeze aici pentru o perioadă cît mai mare. În momentul de faţă, sînt unii care lucrează de 30 de ani... Şi nu numai atît: tuturor membrilor personalului, de la doctori la femei de serviciu, li s-a cerut să ţină măcar o dată postul de tip Buchinger, pentru ca, dacă pacienţii îi întreabă, să ştie să explice din interior. Şi să aibă o concepţie de viaţă ecologistă, sănătoasă...

Ideea de permanenţă nu este singura dintre cele aplicate aici care se opune tendinţei generale de evoluţie a lumii, grăbite şi consumiste. Buchinger are o curte interioară cu vegetaţie luxuriantă, statui deloc comune; în camere nu sînt televizoare (există doar nişte săli comune pentru ele), iar la telefonul mobil nu ai voie să vorbeşti în locurile publice. De asemenea, toată lumea e civilizată, nimeni nu te repede sau îşi revarsă toanele asupra ta, asemenea personalului românesc. Şi se respectă orice programare... la minut.

Cîţiva angajaţi

Stînd de vorbă cu cîţiva angajaţi, din departamente diferite (recepţie, gimnastică, masaj, *public relations*, asistente şi doctori...), am vrut să ştiu, iniţial, cum au ajuns să lucreze într-un asemenea loc atipic. Majoritatea – din întîmplare sau pentru că i-a atras ideea clinicii, despre care nu ştiau mare lucru: **Hanne Larsen,** şefa recepţionerilor, de origine daneză, a venit acum 10 ani, şi s-a angajat pentru că ştia germana (de altfel, toţi angajaţii trebuie să vorbească 3-4 limbi străine); **Maria Robertson**, de la *Public Relations* – pentru că studiase limbi străine şi, de altfel, făcuse yoga şi ţinuse, înainte de a veni aici, propriile-i posturi; **Rosalind Holland,** responsabila departamentului Gimnastică, şi specialistă în Pilates, englezoaică, făcea coregrafie, dansatoare fiind, pentru nişte hoteluri din zonă, cînd a văzut anunţul clinicii în ziar; **Javier Gavilan,** entuziastul şef al maseurilor, era la facultate cînd a aflat că un prieten de-al său îl cunoaşte pe directorul clinicii, a venit la interviu, a fost acceptat; **Leonor**, asistentă medicală, s-a măritat în zonă şi i s-a părut că aici va fi altfel decît la un spital obişnuit; **Jose Manuel Garcia Verdugo**, cel mai mare peste doctori, a venit acum 27 de ani, cu recomandări, şi acolo a rămas...

Toţi par dornici să stea la clinică în continuare şi sînt interesaţi de relaţia cu pacienţii, pe care îi consideră prieteni. Chiar dacă aceştia din urmă stau la Buchinger cam două săptămîni, majoritatea se întorc, şi atunci îşi doresc să regăsească aceleaşi feţe familiare, cu care pot sta de vorbă despre orice.

Pacienţi şi motivaţii

Într-adevăr, cei cîţiva pacienţi cu care am vorbit vin aici de cîţiva ani buni, iar calitatea personalului este unul dintre argumentele în favoarea întoarcerii lor. **Tom Ashe Lockhart** din Charleston, South Carolina, în vîrstă de 80 de ani, a auzit de Buchinger – de la o prietenă care întinerise, în ciuda unor probleme de sănătate minore – acum 11 ani, şi de atunci continuă să vină, mai ales că e foarte ataşat de doctorul lui de aici, **Escrina,** care, spre deosebire de cei americani, nu-ţi aruncă o pilulă şi apoi nu te mai bagă în seamă, ci stă mult de vorbă cu tine şi te ajută. Cînd vine aici, înoată cîte o oră întreagă şi nu scapă nici unul dintre marşurile de dimineaţă pe malul mării. Din SUA, spune el, nu sînt prea mulţi pacienţi, pentru că americanii nu se pot disciplina să nu mănînce.

Russel Vandiver contrazice, într-un fel, teoria lui Tom: e tot american, arhitect, şi a fost aici de vreo 6 ori. Numai că nici el nu e un tipic, trăind mult la Londra şi în Emiratele Arabe. A venit prima dată în 1990, adus de un client de-al său care nu i-a spus despre ce e vorba. Pus în faţa postului, i-a făcut faţă cu bine, descoperind că, în urma lui, nu numai că a pierdut kilograme, ci şi-a desţelenit mintea şi i-a crescut puterea de concentrare.

Luiza, din Spania, fostă proprietară a unei galerii de artă, a venit prima dată acum 10 ani, cînd s-a îngrăşat pentru că se lăsase de fumat. Şi de atunci continuă. **Margarita Garcia,** de 33 de ani, şi sora ei, **Rocio,** de 30, au poposit acum şase ani. Ca să vadă dacă pot posti. Teoria lor era că, dacă poţi să nu mănînci nimic un număr de zile, poţi face orice. Pentru Margarita s-a întîmplat cam aşa: s-a hotărît – şi datorită experienţei de la Buchinger – să-şi înfiinţeze propria ei companie de resurse umane.

Poate că nu pentru toţi cei ce vin acolo un sejur la Buchinger e mai mult decît o cură de slăbire. În orice caz, cei implicaţi se străduiesc să îl facă să fie. Dacă vrem să privim totul mai *terre-à-terre* şi să facem abstracţie de partea spirituală, putem să-l considerăm doar un loc în care se mănîncă sănătos (pe lîngă post, există şi regimuri cu puţine calorii, bogate în fructe şi vegetale) şi ecologic.

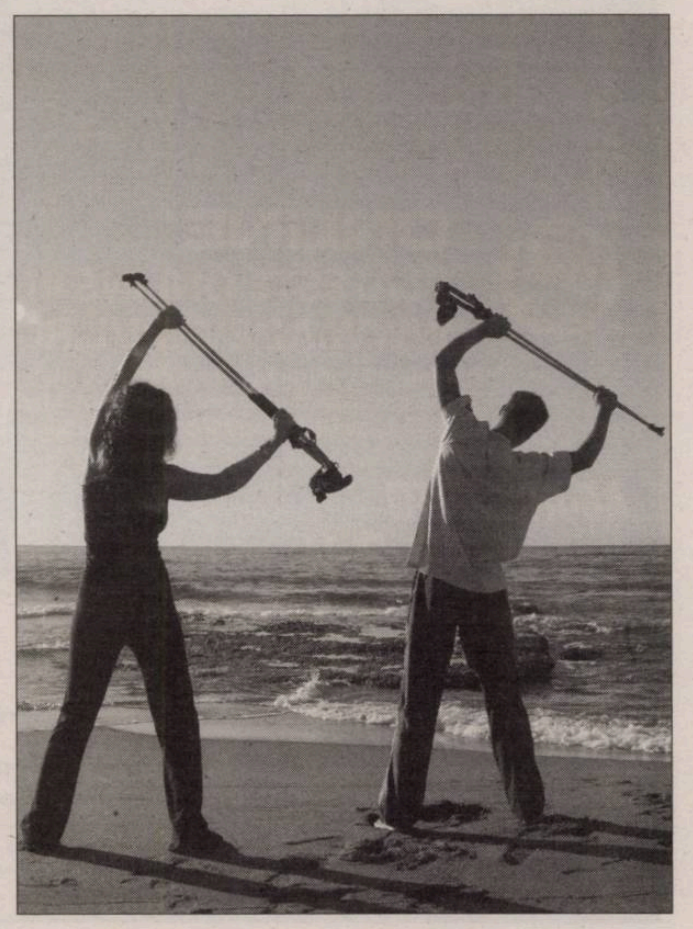

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

XXI) ...de n-ar fi fost urmarea
unei cumplite stări
de *hybris*, – cărei' marea
i-a fost adus mustrări

de cînd e ea (pe voie
făcîndu-le, mereu,
doar ălor ce, ca Noe,-n
canoe, nici un zeu

nu-nfruntă pe verzi unde...
Dar de-ai să vrei un „vas
ce n-o să se scufunde
nicicînd", atunci te las,

drag cetitor, pe tine
să înţelegi de ce
sînt bărci mult mai puţine,
pe punte, decît e

nevoie,-n caz de forţă
majoră, – căci, în cap,
stinge-ni-se-orice torţă
şi peste ceafă, jap,

luăm, ca puştanii, una, –
schimbîndu-ne-n bieţi şerbi
Fortuna sau furtuna,
cu cît s'tem mai superbi.

NI SE INDUCE IDEEA UNUI SALUT ÎNARIPAT, CA ÎNTRE NIŞTE LITERE DIN CARE SE INSPIRĂ ABISURILE PATRIOTICE

● Lipsa de *self-esteem* naţional se vede în atitudinea labilă a jurnaliştilor de televiziune faţă de rezultatele sportivilor români la Olimpiada de la Beijing. Cînd se califică în cîte o finală şi „au şanse la o medalie", sportivii sînt ridicaţi în slăvi *a priori,* iar nouă, telespectatorilor, ni se induce ideea că de aceste medalii depinde viitorul României în următorul cincinal. După ce ratează medalia, sportivii sînt priviţi brusc cu indiferenţă şi abia dacă mai fac obiectul unei ştiri care trage o concluzie de tip mioritic: „Asta e!". Însă se încropesc rapid o serie de interviuri cu spectatorii de la Jocurile Olimpice care sînt întrebaţi dacă au auzit de Nadia Comăneci şi de Gabriela Szabo. Cu alte cuvinte, trebuie să ne autoconvingem că încă mai existăm undeva, într-un grafic, sau că, vorba lui Caragiale: „Sîntem vechi, domnule!". Din cauza acestei mentalităţi care inspiră o profundă nesiguranţă faţă de toate putinţele şi neputinţele noastre, mulţi dintre cei din generaţia mea nu pot face faţă nici unei competiţii. (**A. P.**)

● Găsesc în *Bucureştiul cultural* nr. 11 (supliment al revistei *22)* un articol al dlui Alexandru Chiriacescu şi mă descopăr, ca băiat de Popa Nan, vecin cu autorul, care copilărise pe Matei Voievod, conlocuitori deci pe acelaşi teritoriu al Mătăsarilor, al cinematografelor „Popular" (fost „Pache") şi „Florida" (fost „Aurora"), „demolat zilele trecute, cu toate amintirile mele". Şi ale mele! „Da, iar sînt nostalgic – îngînă necunoscutul meu coleg de cartier – ...dar orice lamento pe această linie e inutil." Lamento nu, dar energia unui salut tandru, ca între doi competenţi în ale Bulevardului Pache, nu mi s-a stins şi nu mi se va stinge. Nu poţi fi cetăţean al Universului fără o uliţă a copilăriei. (**R. C.**)

● Trec în fiecare dimineaţă, cînd plec de acasă, prin faţa unei măcelării. În vitrina ei, de o bună bucată de vreme, stă acest anunţ: „Avem aripi de curcan". Şi nu mă pot opri să-mi imaginez un poliţist înaripat, plutind cu graţie deasupra drumului. (**D. S.**)

● Cică Aeroportul Băneasa intră în reparaţii. Se pare că are mare nevoie de aşa ceva, începînd de la firmă, căreia i s-au ars nişte litere, iar seara, pe cupola lui rotundă, pe care o vezi de cum intri în Bucureşti, scrie cam aşa: „Aeroportul Intern... Ban... Aurel Vlaicu". (**A. M.**)

● Ca pieton, M.C. scrie de vreo două săptămîni în această pagină că s-a săturat de ştiri despre traficul infernal din Bucureşti, despre ambuteiajele de pe DN1 şi de pe cele două autostrăzi ale patriei. Ca şofer, eu m-am săturat nu de ştiri, ci chiar de realităţile din care se inspiră... (**M. V.**)

● La binecunoscuta emisiune pe care o moderează, cu din ce în ce mai mult aplomb (că aşa e la noi, cu cît vorbeşti mai mult despre lucruri de care n-ai habar, cu atît îţi creşte aplombul), Mihai Gîdea a dat clipul acela al lui Chilian cu politicieni jegoşi-corupţi-informatori sau în pragul demenţei senile. În timp ce clipul *(soft* pentru abisurile politicii româneşti) se derula, din studio s-a auzit vocea cristalină a Gabrielei Vrînceanu Firea, invitată şi ea (ca expertă) la emisiunea lui Gîdea: „Îl dă şi pe Papá?". Cum accentul a fost pe ultima silabă, nu cred că la Papa Benedict al VI-lea se gîndea Gabriela Firea, ci, mai degrabă, la *tătucul* Cameliei Voiculescu, patroană de presă scrisă şi urlată. (**S. S.**)

● Rușii vor să treacă din nou la producţia de filme patriotice finanţate de stat, ca pe vremea URSS. O comisie formată din reprezentanţi ai Guvernului şi Preşedinţiei va stabili ce e patriotic şi ce nu. Nu pot să mă pronunţ în privinţa calităţii viitoarelor pelicule, dar nu am nici o îndoială că profitul va fi lamentabil. Pentru că dacă ar fi existat într-adevăr posibilitatea să se cîştige fie şi un cent de pe urma lor, ideea i-ar fi venit de mult lui Roman Abramovici. (**M. Ş.**)

Cu ochii-n 3,14

LIBERTATEA CUVÎNTULUI (ÎN CULORI CÎT MAI DESCHISE, PE BAZĂ DE DETARTRANT) NU VINE NICIODATĂ SINGURĂ PRIN PRAF

● Preşedintele Senatului României, Nicoale Văcăroiu, e indignat: Comisia Europeană „şi-a permis" să critice Parlamentul în Raportul de ţară. Asta e şi problema: cînd a preluat înalta sa funcţie, domnul senator a jurat să vegheze şi să apere libertatea cuvîntului. Conform acestui drept universal, oricine îşi poate „permite" să critice orice, chiar şi Comisia Europeană. Critica cu permisiune se numeşte cenzură. (**M. B.**)

● În atenţia românilor fuduli pînă şi în disperările lor. Agenţia indoneziană anticorupţie propune confecţionarea unei uniforme pentru cei condamnaţi, în culori cît mai deschise, roz sau portocaliu, avînd înscrise pe spate cuvintele: „Deţinut al Agenţiei de Eradicare a Corupţiei". Cum s-o fi spunînd în indoneziană „Ca la noi la nimeni"? (**R. C.**)

● Într-o reclamă la şampoanele L'Oréal li se spune femeilor că părul lor a pierdut din strălucire „din cauza cimentului natural". Înţeleg că şamponul e pe bază de detartrant şi este destinat femeilor din construcţii. (**M. C.**)

● O tînără rusoaică de 19 ani, Ana Ivanova, fan declarat al lui Paris Hilton, şi-a făcut operaţie estetică, arătînd acum întocmai ca idolul său american. Adevărată vorba din popor: o belea nu vine niciodată singură. (**S. G.**)

● Eu cred că şi sandalele au suflet. Altfel nu ţi-ar face băşici şi bătături la prima încălţare, de fiecare dată în alt loc. E modul lor de a se răzbuna că le-ai luat de pe raftul magazinului cu aer condiţionat unde picoteau impecabile şi le-ai tîrît pe asfaltul încins prin praf. (**M. C.**)

ÎNCEPEM SĂ AVEM ALT FEL DE GOGOŞI ÎN LUMEA CU SUSPENDARE

● Săptămîna trecută, în plin festival Sziget, ce credeţi că face Ricky Wilson, vocalistul de la Kaiser Chiefs!? Se adresează publicului, de două ori, cu „Hello Buchareeest!!!". Linişte şi stupoare maghiară şi vreo cinci români urlînd fericiţi „Hellooo!!!". Începem să fim răzbunaţi. (**M. C.**)

● Nu m-am mai uitat la o cursă olimpică de 100 de metri alergare de pe vremea lui Carl Lewis şi Ben Johnson. Întîmplător, am văzut-o pe cea de la Beijing: n-am apucat să clipesc de două ori şi s-a terminat. Mă întreb ce s-a întîmplat între timp: avem alt fel de atleţi sau steroizii sînt mai buni? (**M. Ş.**)

● La metroul din Crîngaşi, un afiş scos la imprimantă: „Vînd gogoşi americane". Să fie vorba de un vizionar care a intuit că ne-am cam săturat de cele europene (să nu mai vorbim de cele româneşti)? Ce ne vom face însă cînd pe metrouri vor apărea anunţuri: „Vînd gogoşi ruseşti", „Vînd gogoşi arăbeşti" sau „Vînd gogoşi chinezeşti"? Pe astea cine le va mai cumpăra? (**S. G.**)

● Oameni şi lucruri din România despre care s-a auzit în lumea „bună" din Spania: Ionescu, Cioran, grădinarul meu, femeia mea de serviciu, cel mai mare centru comercial din Europa... (**I. P.**)

● Patrioţii isterici de la Antena 3 s-au întrebat dacă *street-art*-ul este reprezentativ pentru cultura română pentru a fi expus peste hotare. Acum, cînd Comisia de Cultură din Senat va ancheta activitatea ICR, eu mă întreb dacă preşedintele acestei comisii, Adrian Păunescu, fostul lăutar al Ceauşeştilor, reprezintă în vreun fel cultura. Apropo, soţia lui care a omorît cu jeep-ul trei oameni în 2004, după ce a primit o condamnare cu suspendare şi supraveghere, rulează acum din nou pe şoselele patriei. (**M. C.**)

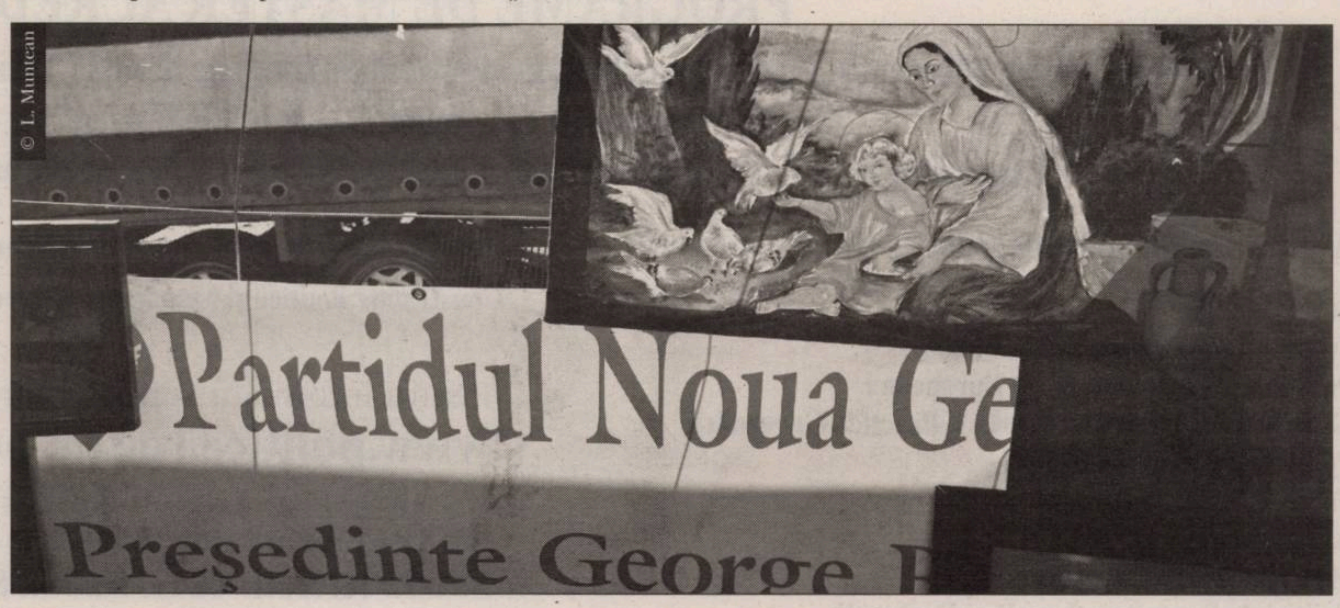

Andrei CIURCANU

Hanu' lu' Pală şi fantoma Internetului din căminul cultural

Într-un sat din judeţul Dîmboviţa, sărăcia şi pămîntul nemuncit au devansat curiozitatea calculatoarelor, nevoia de comunicare şi fantasmagoria ce se numeşte Internet. Iniţativa autorităţilor de la Bucureşti de a-i conecta la informaţie pe cei rupţi de lume, cu ajutorul unui telecentru care presupune instalarea unui calculator, fax şi telefon fix, a dat greş aici.

Un astfel de telecentru ar trebui instalat şi în căminul cultural din satul Hanu' lu' Pală. Lumea nu primeşte cu foarte mult alai „cadoul" autorităţilor. Trîntiţi cu fundul petecit în bătătură, locuitorii din Hanu' lu' Pală au făcut o listă pentru cei de la Bucureşti: vor dispensar, farmacie, bancomat şi abia apoi telecentru. Şi dacă e vrere de la cei înţelepţi, să se repare căminul cultural şi biserica. Despre calculatoare se vorbeşte mai puţin. De Internet, nici atît. Lumea a auzit de el, dar nimeni nu ştie cum arată şi mai ales ce face.

Olteanul nebun şi înţeleptul de pe uliţă

Legenda spune că, pe la 1800, un oltean pe nume Pală şi-a ridicat o cîrciumă în singura intersecţie care a rezistat pînă acum în buricul satului. Bătucit de poştalion, drumul aducea nenumăraţi călători ce-şi muiau oboseala în băutura lu' Pală. Cu vremea, mica bodegă a lui Pală s-a dovedit a fi o afacere profitabilă şi s-a transformat în han. Olteanul s-a smintit, însă. Cei mai în vîrstă povestesc că munca fără măsură a grăbit cîntecul popii la căpătîiul hangiului. Avid după băutură, într-o zi, Pală a stat o după-amiază încheiată în bătătură, la băut şi l-a prostit soarele de vară. Unde mai pui că umbla şi cu sticla de rom după el. „Cică şi-a chemat rudele de prin ţară şi le-a tocmit ca să îi cosească şoseaua. Dumnezeu ştie ce era în mintea lui. De aici şi porecla Pală Nebunul şi numele satului nostru" – povesteşte bărbatul puţin abţiguit, dar limpede în gînduri. „Niculaie. **Niculaie I. Atanasie.** Aşa mă cheamă după numele din buletin şi nu sînt înţeleptul satului, dar oricum, nici prost nu-s."

A venit în sat omul cu banii de lemne

Acum, în Hanu' lu' Pală trăiesc 600 de persoane. Localitatea are, la fel ca acum 100 de ani, patru străzi pentru fiecare punct cardinal (N – Ciocîrlani, S – Crăpeşti, E – Chirani, V – Golăşei) şi o singură intersecţie unde un bărbat îndeamnă la conversaţie: „Alo? Alo? Aţi văzut un cal maro, îmbrăcat în indigo?"

Căminul cultural care ar trebui să găzduiască telecentrul mai are un pic şi-şi dă duhul. Biserica stă să crape precum coaja unui ou prea fiert, iar în depărtare, măgăruşii trag alene la căruţele prea mari şi prea goale, anunţînd nenorocirea. „Aţi venit cumva să daţi bani de lemne?" – întreabă o femeie cocîrjată, înfiptă ca un arac putrezit în bătătura cu viţă-de-vie. Pronunţarea cuvîntului „bani" zguduie din chirpici casele pleoştite, şi figuri stoarse de viaţă apar de după leaţurile porţilor. „Au venit banii!" – începe să se audă murmur. Băncuţele improvizate de lîngă drum se populează. Dezolare totală însă cînd se constată că vremea banilor pentru lemne încă nu a venit. Feţele se schimonosesc cînd aud de calculatoare. „Noi nu ştim. Murim cu zile aici. Nu avem un dispensar, o farmacie, telefon. Asta ne trebuie nouă? Calculatoare?" – se enervează tanti **Nina** de la numărul 68. De partea cealaltă a uliţei, de pe o băncuţă, două batice cîrcotesc şi cîrîie precum moara mecanică de dezghiocat porumb: „Da' ce faci, Nino, acolo? Spui secrete? Pe noi nu ne chemi?".

Conferinţă pe strada Crăpeşti

În cinci minute, în faţa casei lui tanti **Chira** se adună jumătate din locuitorii străzii Crăpeşti. Pantaloni găunoşi, gumari, broboade destrămate, capoate de baie transformate în haine de zi, biciclete, muşte, şosete scorţoase ieşite prin papuci, „spioni ai primarului" şi prunci murdari la gură. Puţini sînt cei care au auzit, dar mai ales au văzut un calculator. Unii se mîndresc cu telefoanele mobile cumpărate de copiii lor sau ai vecinilor care au plecat în străinătăţuri. Greu de întîlnit sînt cei care le folosesc. Pînă nu de mult, mergeau jumătate de zi la Ulieşti, ca să vorbească cu rudele la telefonul de la poştă.

Cînd vine vorba de telecentru, sătenii spun că mai degrabă au nevoie de un dispensar sau farmacie. „Murim ca nişte cîini şi nu ştie nimeni de noi" – spune din burta mare o dihanie de om, în timp ce-şi vîră nervos degetul mic în nara stîngă. „Să repare biserica" – intervine tanti **Maria.** „Drumul, drumul să-l facă!" – gîjîie **Ionica** tolănită în şanţul din faţa casei, cu poalele fustei mîngîind colbul uliţei precum o cloşcă foşnind din pene deasupra ouălelor. „Da' mai lasă nasul ăla măi, omule, că mai ai un pic şi iese pe partea cealaltă că nu are în ce se opri!" – strigă femeia la cel ce-şi inspecta inginereşte roadele muncii din străfunduri. Peste toate vorbele, numele primarului şi cel al vicelui sînt gard în gard cu blestemele. Concluzia vine de la o localnică: „Nimic din ce se promite nu se adeverează. Face primarul pe dracu'ghem!".

Cum arată, dar mai ales cine e Internetul?

Cu toate acestea, Hanu' lu' Pală face tot posibilul şi cu dragă inimă se chinuie să facă loc telecentrului, să trăiască în căminul cultural alături de sărăcia care a primit binecuvîntare în mai toate casele. „Am văzut calculator, mînca-l-ar mama. Şi *Interentul*" – spune tanti Chira. „Internetul?!" – spun. „Cum zici mata, am auzit de el, dar nu l-am văzut niciodată."

Mulţimea freamătă. Vuietul cuprinde minţile sătenilor care se întreabă cum, dar mai ales dacă o să încapă Internetul în căminul cultural care şi-a pierdut ferestrele şi uşile în aste vremuri de restrişte şi „batgiocură". Anul trecut, prin toamnă, au venit nişte domni din Bucureşti şi s-au uitat peste comună. „Nu au zis nimic. Poate pregătesc să-l aducă. Eu cred că-i cu dichis. Tineretul tre' să ştie." Din păcate, nici la capitolul tinereţe satul nu stă foarte bine. Primarul e bucuros că media de vîrstă a ajuns la 50. Cu toate astea, proaspătul musafir, Internetul, nu va fi întîmpinat de prea mulţi vlăstari, pentru că majoritatea au renunţat la bunăstarea Hanului şi au strîns habotnic în braţe austeritatea Capitalei.

Fata lu' Chira s-ar vrea telefonistă

Deşi la început sătenii s-au arătat suspicioşi, ochii le-au sclipit cînd au auzit că telecentrul aduce, pe lîngă Internet, mult rîvnitele telefoane fixe şi, inevitabil, locuri de muncă. Oamenii trag aşadar concluzia că e nevoie de o telefonistă. „Băi, Chiro, fata nu ţi-a lucrat la poştă? Ce norocoasă eşti, Adriano! Poţi să te angajezi aici" – începe să strige, mai mult cu invidie decît cu bucurie, o femeie lungă şi subţire ca o barză obosită. Ochii fetei sclipesc. Un viitor mai bun se arată. Să fii telefonistă în Hanu' lu' Pală e lucru mare. Femeia a lucrat în tinereţe în domeniu, la Ciorăştii Mari, undeva pe lîngă Focşani. „Mă pricep la telefoane că am lucrat acolo o vreme. Ce poate să fie aşa de greu? «Alo, alo» şi faci legătura!"

Tanti Ionica şi pomelnicul din uliţă

Hanu' lu' Pală duce dorul tinerilor, şi vremurile nu se arată foarte vesele. Mor bătrînii pe capete şi casele rămîn părăsite. S-a dus Maria şi Voica a lui Cram, apoi Iancu Dumitru, urmat de Ion a lui Gojă. În mijlocul localnicilor, **Ionica** stă ghemuită şi-şi trece degetele prin mizeria organică a uliţei. Femeia de 80 de ani este imaginea fidelă a oricărui om care trăieşte în Hanu' lu' Pală. Aprigă, plină de viaţă, încercată de vreme, dar nu destul de bătrînă cît să nu-ţi facă ţăndări bulgărul de pămînt dintr-o sapă. A muncit din greu toată viaţa şi tot greu îi e, la fel ca la toată lumea de pe aici. Degeaba urca în tinereţe cu brînza şi mămăliga în poală dealul Chiricanului dis-de-dimineaţă! Cu stînga îşi îndesa mîncarea-n gură şi cu dreapta trăgea de nas viţica la plug că nu avea bani de belciug. Aici parcă cu cît munceşti, cu atît ai mai mult de muncă şi bunăstarea nu se arată. Deodată, peste Ionica ce-şi dă cu părerea despre viitorul telecentru, se iveşte o femeie îndesată, albă la faţă şi crudă precum laptele cald. „Am auzit că a venit omul cu banii de lemne" – spune arătîndu-şi dinţii mîncaţi de parandontoză, apoi, chiorîş, îşi pune mîinile-n şold, se uită înspre jos şi, cînd dă cu ochii de feţe străine, spune într-un glas: „Ce faci, bre? Unde ne treci? La vii sau la morţi?".

PUBLICITATE

ŞCOALA NAŢIONALĂ DE STUDII POLITICE ŞI ADMINISTRATIVE
FACULTATEA DE ŞTIINŢE POLITICE

PROGRAME DE MASTER ACREDITATE

Vrei să fii un adevărat specialist şi nu doar un absolvent de studii de licenţă? Vrei să dai greutate cărţii tale de vizită ?
Vrei să fii recunoscut de comunitatea ştiinţifică? Ai nevoie de un master!
Facultatea de Ştiinţe Politice îţi oferă în acest an universitar următoarele programe de master

Mastere de doi ani (program de patru semestre)

Ştiinţe Politice
Studii Fundamentale în Sociologie
Politici Publice şi Integrare Europeană
Guvernare şi Societate. Teoria şi Practica Guvernării
Politici de Gen şi Minorităţi
Teorie şi Analiză Politică
Antropologie
Management şi Guvernare
Politici de Dezvoltare Locală şi Regională

Program masteral pentru absolvenţii de patru ani (program de patru semestre)

Construcţie Politică şi Management Electoral

Pentru informaţii suplimentare intră pe:
www.politice.ro sau pe www.sociologie-snspa.ro
Începând cu 1 septembrie poţi să ne contactezi la adresa:
SNSPA, Facultatea de Ştiinţe Politice, Povernei nr. 6
Sau la telefon: 021.318.08.58

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. 237 ● 28 august – 3 septembrie 2008 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Cîinii şi românii“
pagina 3

Michel Rocard
„Puterea neputincioasă a social-democraţiei“
pagina 21

Ruxandra Tudor
„Cele două vieţi ale «copiilor cocon»“
pagina 22

COMPASIUNEA & filantropia

„A da milostenie înseamna a da cu bunavoință și bucurie. Dacă nu dai astfel, mai bine nu mai da, fiindcă aceasta nu este milostenie, ci pagubă.“

SFÎNTUL IOAN GURĂ DE AUR

5 948467 001862 34

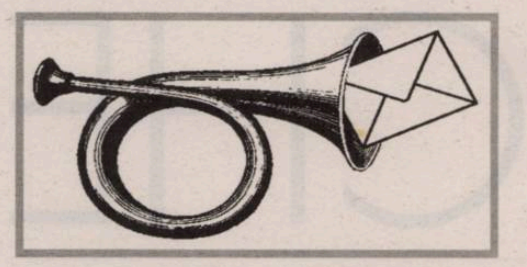

Actualităţi

Într-un lift oarecare din Japonia

Am şi eu o dilemă. Strict personală. Dacă aveţi răbdarea şi timpul necesar poate veţi citi cele de mai jos:

Acum cîteva luni am intrat într-un oarecare lift din Japonia. Cînd s-au deschis uşile, o femeie de serviciu spăla butoanele liftului cu o periuţă de dinţi. Nu îmi aduc aminte de vreun moment din viaţa mea cînd am pus atîta zel în muncă ştiind că nu mă vede nimeni.

Şi tot aşa nu cred că am fost pînă acum în nimic atît de bun cum era doamna aceea la curăţat butoanele. Nu că nu aş fi încercat. Dar ca un făcut, mereu încremenesc într-un superficial care, pe de o parte, mă amuză (ca orice altceva în afară de religie), iar pe de alta mă îngrijorează. Uitaţi-vă şi dvs.:

1) am făcut zece ani de volei (m-a dus tata cînd a văzut că nu eram în stare să prind o minge) şi am ajuns cu echipa vicecampioni naţionali la juniori. Eram şi eu în lot, nu zic nu, dar nu am jucat nici un minut. Am practicat 10 ani volei de performanţă şi în acelaşi timp nu pot să spun că sînt bun. Rezultatul nu e pe măsura efortului. Îmi lipseşte ceva;

2) de cînd am învăţat literele citesc constant. Am încercat să citesc pînă acum cît mai mult. Nu neapărat dintr-un apetit pentru cultură, cît din teama de a nu fi prost. Pot să numesc cărţi şi autori, dar simt că din fiecare carte pe care am parcurs-o mi-a scăpat esenţialul;

3) pe la 20 de ani m-am organizat şi timp de doi ani am ascultat cu seriozitate toate lucrările importante din muzica clasică. Cronologic: de la muzica gregoriană la Schoenberg. Pot să recunosc şi să numesc compozitori şi sonate, dar am senzaţia că în fiecare melodie e mai mult decît înţeleg eu (n-am să intru în detalii şi să povestesc cum nici după un an de teorie muzicală nu desluşeam mare lucru);

4) am fost ani de zile singur sau cu un prieten la Cinematecă. Ştiu regizori, actori şi filme, dar în final nu pot să judec prea exact dacă un film e bun sau nu;

5) am terminat o facultate şi m-am făcut dentist. Deşi în zona unde lucram am avut un oarecare succes, eu ştiam prea bine că bîjbîi. Că nu stăpînesc. Că după şase ani de facultate sînt în semiîntuneric;

6) curios ca orice român, am încercat să plec şi de un an jumate sînt la un doctorat în Japonia. Am primit bursă de cercetare nu pentru că sînt bun, ci pentru că am avut noroc. Facem aici cercetare în stomatologie. Deşi citesc constant, particip la seminarii şi congrese, simt din nou că (aţi ghicit) ceva îmi scapă.

Am impresia că toată viaţa mea e încadrată într-un soi de superficial perpetuu. Am şi eu o dilemă: cum îţi dai seama că eşti bun în ceva? Am făcut anul ăsta 28 de ani şi simt ce simţeam şi la 15. Nu ştiu nimic.

Îmi cer totodată scuze pentru o scrisoare care nu atinge nimic altceva decît propria mea persoană.

Toate cele bune,

Bogdan
calenic-bc@tky.ndu.ac.jp

N. red.: Trebuie ca un român să urce într-un lift în Japonia pentru a-şi pune asemenea întrebări ale exigenţei candide? Recunoaştem că ne-aţi emoţionat – noi, ce-i drept, în lifturile noastre avînd cu totul alte probleme, mult mai reci.

Replici

Nr. 235: Scrisoarea Corinei Stroia, „Un nou sclavagism?“

Stimată dnă Stroia,

Încep prin a vă acorda beneficiul de a crede că aţi scris această scrisoare din sinceritate, şi nu la o comandă ideologică sau politică, deşi supărarea dvs. pe „monitorizare“ duce cu gîndul la altceva.

Şi eu mi-am petrecut „cei mai frumoşi ani ai vieţii“ sub dictatura comunistă, dar ştiu acum, la bătrîneţe, că au fost (şi au rămas) cei mai frumoşi din cauza vîrstei şi ar fi fost la fel sub orice orînduire politică. Odată cu maturitatea am înţeles repede că nu-mi puteam face meseria (sînt doctor) la nivelul şi cu rezultatele pe care le citeam în revistele de specialitate, dacă nu emigram. Ceea ce am şi făcut. Scriu toate astea pentru a pune lucrurile într-o perspectivă corectă şi a nu mă înveştmînta într-o mantie ideologică, într-o perioadă cînd o aură contestatară prinde bine la CV, deşi este, cel mai adesea, pe de-a-ntregul inventată.

În scrisoarea dvs. păreţi supărată pe două entităţi (foarte largi, dealtminteri): capitalismul şi EU. Permiteţi-mi să le discut.

1) *Capitalismul („putred şi găunos“).* Dacă înţeleg bine îl învinovăţiţi de schimbarea moralităţii lumii care ne înconjoară. Cred că este vorba de mai multe confuzii. În primul rînd, capitalismul este vechi de cca 150 de ani, iar de atunci paradigma morală s-a schimbat de cîteva ori, cel mai recent odată cu intrarea în postmodernitate. Această schimbare s-a produs practic pretutindeni pe glob şi fără prea mare legătură cu sistemul economic propriu-zis. Preeminenţa eului faţă de societate, consumismul galopant, ignorarea tradiţiei, relativizarea valorilor, recesiunea familiei sînt predominante sau în curs de a deveni astfel în America de Sud şi în cea de Nord, în Europa de Vest şi în cea de Est, dar şi în China, Japonia, India (am acoperit peste 90% din populaţia globului). A învinui capitalismul, sălbatic sau nu, pentru ce se întîmplă pe stradă sau în case, la serviciu sau în vacanţe este cel puţin excesiv, dacă nu complet neavenit.

2) *Comunitatea europeană.* În primul rînd, să definim situaţia. (a) EU este asemenea unui club. Noi am vrut să intrăm, nu am fost forţaţi. (b) Noi trebuie să respectăm regulile clubului, nu ei să şi le schimbe. (c) Regulile lor sînt instituţionale, nu personale (din păcate, din punctul meu de vedere). Ei nu ne spun cît săpun să folosim, cît de aberant să conducem pe străzi, cît de mitocăneşte să ne purtăm cu ceilalţi. Nici vorbă de „a ne controla viaţa“, „de a ne impune un mod de viaţă“, de „sclavagism“. Comunismul, în schimb, crease reguli despre cum vorbim, ce vorbim, ce să ne placă, ce să nu ne placă. Ca rezultat, noi am învăţat cum să dispreţuim sau să eludăm legea, cum să ne căpătuim pe sub masă, cum să ne băgăm în faţă la alimentară şi la cinema. Comparaţia dvs. cu „dictatura EU“ este cel puţin bizară, ca să nu spun rău intenţionată (şi mai bizar este că afirmaţi că v-aţi dat *licenţa* în teoria comunitară; chiar asta să fi înţeles la sfîrşitul studiilor?). În ceea ce mă priveşte, nu m-aş supăra dacă, datorită intrării în EU, oamenii ar începe să meargă zîmbind pe stradă, să ajute pe cei în vîrstă, să stea la rînd cînd aşteaptă autobuzul, să nu înjure cît îi ţine gura, să nu conducă ca apucaţii. *Sadly, it's not going to happen (Din păcate nu se va întîmpla).* (d) Regulile lor instituţionale şi monitorizarea. Cred că este normal ca cetăţeanul european să se aştepte ca justiţia, poliţia, administraţia publică să funcţioneze peste tot cam la fel. Nu poţi veni din Franţa şi să fii judecat de procurori ceauşişti după legi extraterestre; nu poţi veni din Belgia şi să te aştepţi să dai mită la poliţist, la doctor, la primărie; etc., etc., etc. Ţara noastră a funcţionat din cele mai vechi timpuri după metoda – sintetizată genial de Maiorescu – a formelor fără fond, sau mai pe româneşte „zicem ca ei şi facem ca noi“. *De aceea trebuie monitorizare.* Altfel, parlamentul va face la nesfîrşit ce a făcut ieri cu Năstase şi Mitrea. Vom avea un cod penal de se vor muta mafia siciliană, reţelele de trafic de carne vie ucrainene şi delicvenţii IT în România. Dacă nu vă place monitorizarea înseamnă că ori vă convine ce se întîmplă în ţară, ori nu vreţi să se schimbe nimic. Nu uitaţi că alte ţări foste comuniste nu sînt monitorizate (au scăpat de sclavagism!), deci nu sîntem monitorizaţi că sînt ei răi, ci pentru că sîntem noi total în contratimp. Cît despre „să nu primim lecţii de la alţii“, asta am tot auzit-o şi o tot auzim, şi nu de la persoanele cele mai redutabile. Sînt şi unii occidentali hoţi, mitocani, rasişti, inculţi. Da. Ca să vă parafrazez, nici eu „nu cred că alţii sînt mai buni ca noi“, dar asta e valabil numai la nivel personal. Instinctele umane nu s-au schimbat esenţial în ultimele cîteva mii de ani. Însă pe stradă, în autobuz, pe şosele, în magazine, la primărie, la spectacole, în spitale, în şcoli, în vacanţă, occidentalii sînt exponenţial mai civilizaţi pentru că au legi şi coduri de conduită socială pe care trebuie să le respecte sau sînt imediat pedepsiţi corespunzător.

Să nu fim supăraţi, ci să fim recunoscători că ne monitorizează. Cum rezolvăm însă ce nu e monitorizat? Dar asta este o altă discuţie.

Dr. Mihail STANCIU,
Bucureşti
CASAMILUC@aol.com

P.S.: pentru „documentare“ citiţi vă rog pe pagina alăturată scrisorii dvs. „Mica antologie a patriotismului amărît“ realizată de dl Andrei Pleşu.

IGLOO şi „snobii plicticoşi“

Onorată redacţie şi stimate a.l.ş.,

Cu toate că un condei cu păreri ferme cîştigă aproape întotdeauna la capitolul credibilitate, permiteţi-mi să adaug cîteva observaţii textului dvs. din „Cu ochii în 3,14“.

În primul rînd, toţi am fost fani ai revistei *Re:publik,* în forma în care a apărut pînă acum. Asupra schimbărilor care vor urma ne vom forma o părere la momentul oportun, adică după ce va apărea.

Însă, a afirma despre revista *IGLOO* că este „scoasă de patroni pentru o mînă de snobi plicticoşi“ este un atac nejustificat şi gratuit, întrucît „patronii“ sînt doi arhitecţi nu numai pricepuţi în meserie (a se vedea nenumăratele premii de arhitectură cîştigate de IGLOO – departamentul proiectare, şi a se număra de cîte ori revista *IGLOO* a fost desemnată drept cea mai bună publicaţie de arhitectură), ci şi dispuşi să facă sacrificii personale pentru recuperarea unor valori urbane şi arhitecturale (alături de lucrările plătite, se avîntă şi în proiecte de voluntariat cărora li se alocă un volum mare de muncă şi de energie).

Cît despre publicul-ţintă, vă anunţ cu mîndrie că acesta este format în cea mai mare parte din colegi arhitecţi şi studenţi la Arhitectură. Snobii plicticoşi cumpără revista datorită ţinutei grafice elegante, lucru care nu poate decît să ne bucure, deoarece astfel, arhitectura de calitate are o ultimă şansă de a pătrunde în cîmpul vizual al unei categorii de beneficiari care desconsideră rolul şi misiunea arhitectului.

Cu deosebit respect,

Catrinel PANAITE,
cititor *Dilema veche,*
arhitect IGLOO DESIGN
şi redactor *IGLOO MEDIA*
catrinel.panaite@igloo.ro

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Părinţi şi copii**
- **Din dragoste de patrie**
- **Sexul în comunism**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 12.500
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Cîinii şi românii

În *Curierul de Iaşi*, nr. 129 din 26 noiembrie 1876, Mihai Eminescu publică un text intitulat „Ce se întîmplă din nesupravegherea cînilor“. Textul sună astfel: „D.N. Pascu, subprefect în ţinutul Dorohoiului, primblîndu-se pe uliţele Mihăilenilor, a fost muşcat de un cîine turbat. Idrofobia au cuprins fără scăpare organismul numitului mai sus, încît, cu toate silinţele amicilor şi rudelor, dar mai ales cu toată lăudabila îngrijire de aproape din partea dlui Dimitrie Moruz, prefectul de Dorohoi, au repauzat în 17 curent. Acest caz ne reîmprospătează în minte drepturile de cari se bucură ab antiquo cînii în iubitul nostru oraş Iaşi, cari drepturi ar trebui supuse unei filantropice reviziuni din partea locurilor competente. Fiind odată bine stabilit că este oarecare deosebire între Iaşi şi Mihăileni, am întreba cu multă umilinţă: oare multă vreme au să rămîie neatinse imunităţile cînilor din oraş, cari cînd izolaţi, cînd doi cîte doi, cînd constituiţi în mici societăţi de voiagiu, se bucură de o existenţă foarte nesupărată şi totuşi foarte supărătoare pentru conlocuitorii lor bipezi. De aceea, pentru a evita o statistică specific ieşană a cazurilor de idrofobie, credem că nu greşim rugînd autorităţile competente a ordona o mai strictă mînuire a măsurilor pentru stîrpirea cîinilor de prisos“.

Textul lui Eminescu nu poate să nu ne lase visători. Care va să zică, acum 130 de ani, peisajul autohton pregătea deja viitorul. În ciuda diferenţelor (inevitabile ca şi cele dintre Iaşi şi Mihăileni), oraşul românesc contemporan păstrează încă atmosfera şi problematica vechilor oraşe. Avem tradiţii. Şi le păstrăm pios, fără să „mînuim“ măsuri pripite împotriva lor. Carol I, proaspăt ajuns în noua (şi modesta) lui reşedinţă bucureşteană, tot cîini a văzut înainte de toate: cîini şi grupuri pitoreşti de dansatori şi dansatoare de etnie romă (numiţi, pe atunci, cu o incorectitudine politică încă inocentă, „ţigani“). Aşa cum, la ţară, românul se face frate cu codrul, la oraş el se înconjoară de cîini, pe care îi asociază cu o mitologie tandră: cînd, de pildă, vrea să evoce belşugul, românul vorbeşte de „cîini cu covrigi în coadă“. Cînd vrea să înfiereze dezordinea unei comunităţi, vorbeşte despre „sat fără cîini“. Cîinele are deci, preponderent, conotaţii pozitive: te trimite cu gîndul la prietenie, la fidelitate, la bună-stare, la protecţie şi la Brigitte Bardot. Dumnezeu însuşi a avut, cîndva, nevoie de un ordin călugăresc care să-L reprezinte pe pămînt cu umilitatea şi rigoarea cîinilor: *dominicanii*, „cîinii Domnului“.

Lucrurile s-au mai schimbat, totuşi: modernitatea a adus cu sine urbanizarea, adică transformarea satului fără cîini în oraş cu cîini. Şi chiar dacă excesul numeric al cîinilor creează, paradoxal, aceeaşi impresie de sat fără cîini, trebuie să admitem că vechea realitate e ridicată, acum, pe o treaptă superioară. Cîinii noştri sînt, de la 1 ianuarie 2007, cîini europeni. Au alte „imunităţi“ decît pe vremea lui Eminescu. În curînd, expresia „cîine rău“ va fi prohibită ca discriminatorie. „Viaţa de cîine“ va trebui să devină o viaţă demnă, decentă, cu drepturi ferme, ca ale tuturor vieţuitoarelor. Dar nicăieri ca în România, cîinii nu se vor bucura de atîtea libertăţi post-revoluţionare şi nu vor beneficia cu atîta aplomb de nobleţea unei milenare istorii: aici, la Dunăre, trăim, *„ab antiquo“*, în mitologia lupoaicei, de sînii căreia atîrnă, lacom, strămoşii noştri, Romulus şi Remus. După veacuri de domesticire şi decantare, lupoaica a coborît de pe steagul dacic şi de pe soclul latin şi a devenit „căţea comunitară“. Şi pentru că Romulus şi Remus au crescut, ea ţine, nu la sîn, ci în gură, cîte un subprefect sau cîte un diplomat japonez. E democratică şi multiculturală. Grivei, Zdreanţă şi Bubico ies, încet-încet, din lîncezeala idilică a culturii şi a mediului domestic, pentru a reprezenta „strada“ şi a intra, uninominal, în Parlament.

E noapte. Scriu, nu fără un mic palpit istoric, aceste rînduri şi, deodată, dinspre clădirea Guvernului (cu care mă mîndresc a fi vecin), aud lătrăturile viguroase ale cîinilor din cartier. Sînt cîinii mei. Ai noştri. În nici o capitală a Europei unite, nu poţi face experienţa unei comuniuni atît de intime cu trecutul şi viitorul reunite. Ascult şi aud, în întuneric, mesajul, totodată imemorial şi eschatologic, al destinului naţional.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Noi şi maşinile noastre

Pe aşa-numita autostradă către Litoral (zisă şi „Autostrada Soarelui“, dar care la fel de bine s-ar putea intitula „Autostrada miriştilor arzînde“ sau „Autostrada benzinăriilor lipsă“), poporul român dotat cu automobil zburdă în voie pînă la Cernavodă, bucuros că poate mima ceea ce crede dumnealui că ar fi „modul de viaţă occidental“, iar apoi se frînează (relativ) brusc pentru a trece pe drumul „normal“, cu o bandă pe sens, revenind la condiţiunea materială a traiului autohton, cu una dintre componentele sale de bază, atît în istoria recentă, cît şi astăzi: şezutul la coadă. Ca să-i mai treacă plictisul, dă omu' drumul la radio şi, cu privirea pierdută spre reactoarele care dau ţării atît de necesara energie electrică, află că sînt cozi de maşini şi între Cluj şi Turda, şi între Deva şi Orăştie, şi în alte frumoase locuri ale patriei noastre, cuprinse de iureşul de nestăvilit al maşinilor noi şi *second hand* care fac viaţa mai plăcută, dar şi mai riscantă, greu încercatului popor român. Şi uite-aşa, ştiriştii noştri au din ce să asigure substanţa jurnalelor, mai ales în luna august, cînd – se ştie – politicienii sînt în vacanţă, bursele moţăie, societatea în ansamblul ei e toropită de căldură şi concedii, astfel încît bieţii de ei (de ştirişti, adică) trebuie să stea la mîna hazardului, aşteptînd vreo catastrofă naturală, vreo cădere de avion sau ceva asemănător. Au fost, în ultima vreme, şi dintr-astea, dar „permanenţa“ e asigurată tot de traficul auto, în toată „diversitatea“ lui (ambuteiaje, accidente, curse ilegale de maşini, permise de conducere date pe şpagă etc.). Şi uite-aşa, după ce ne pierdem ore întregi pe zi în trafic, cînd ajungem seara acasă ne uităm la ştiri ca să vedem infernul din care tocmai am scăpat. Şi asta ni se pare normal...

Din ziare şi de la televiziuni aflăm că acest trafic infernal este cauzat de faptul că n-avem autostrăzi. Aşa încît, de la o vreme, tema autostrăzilor a devenit şi ea o „cestiune arzătoare la ordinea zilei“. Răbdare, ne spun autorităţile: se lucrează. Se lucrează încet şi prost, înainte de alegerile astea nu se va tăia nici o panglică, abia prin 2012 Guvernul (care va fi atunci) se va putea umfla în pene cu oarecari realizări pe această linie. Pe cînd era ministru al Transporturilor, actualul preşedinte al ţării a declarat pe tonul ferm care îl caracterizează că „România nu are un trafic care să justifice investiţia în autostrăzi“. În aceeaşi perioadă, Ungaria, Slovenia, Slovacia şi alte ţări foste comuniste investeau în autostrăzi, deşi nici ele „nu aveau trafic“. Între timp, dorinţa oricărui şofer român care pleacă spre vest cu maşina este „să iasă cît mai repede din ţară“.

Traficul a devenit însă imposibil şi în marile oraşe. Pînă de curînd, bucureştenii se simţeau cei mai oropsiţi, iar restul ţării îşi permitea să creadă, văzînd la televizor aberantele înghesuieli din marile intersecţii ale Capitalei, că totuşi „în provincie nu-i chiar aşa“. Între timp, lucrurile s-au schimbat. „Şoferi, ocoliţi Iaşiul şi Bacăul!“, titra *Adevărul* din 21 august. Dar sfatul e valabil pentru oricare alt oraş, căci problemele sînt aceleaşi: multe maşini, puţine locuri de parcare, semafoare care merg alandala, transport public precar ş.a.m.d. Administraţiile locale pretind că au soluţii şi solicită răbdare din partea cetăţenilor: se vor face pasaje subterane şi suspendate, se vor „implementa“ programe de management al traficului, se vor construi parcări. Unele lucrări au şi început, dar merg încet şi prost; de exemplu, în Bucureşti, pasajul de la Băneasa sau cel de la Basarab. Dar, aşa cum ţara întreagă a putut vedea la ştiri, astfel de lucrări sînt numai bune pentru a le permite premierului şi primarului Capitalei să se arate duri la televizor, inspectînd încoace şi încolo şi trăgîndu-i la răspundere pe leneşii ăia de pe şantier care nu respectă graficul şi contractele. Arhetipul vizitei de lucru e adînc întipărit în genomul „omului nou“ (fie el politician sau alegător), aşa încît dă bine, din cînd în cînd, cîte o răţoială televizată la vreun directoraş de firmă de construcţii.

Să ne liniştim, aşadar. Vom avea de toate – autostrăzi, pasaje, semafoare computerizate, poliţişti deştepţi şi alte asemenea minuni ale tehnicii moderne – peste cîţiva ani. Mă tem însă că, pînă atunci, ne vom sălbătici atît de mult, încît orice infrastructură „demnă de o ţară europeană“, cum ne place să spunem, se va dovedi inutilă. Laolaltă cu supermarketul şi divertismentul de televiziune, poporul român a descoperit – ca element recuperator al modernizării pierdute, ca pansament pe rana traiului prost îndurat atîtea decenii – mersul cu maşina. Cu „maşina personală“, se-nţelege, simbol al noului *standing* şi al noului individualism român. Aşa încît, pe şoselele patriei, mai abitir decît oriunde, se poate vedea cît eram de nepregătiţi pentru această „nouă etapă“ a existenţei noastre: se conduce şmechereşte, sfidător, scopul mersului cu maşina nefiind acela simplu, prozaic, de „a ajunge undeva“, ci acela de „a arăta cine eşti şi ce poţi“, de a-i umili pe „fraieri“. Limuzinele de clasă, care pe alte meleaguri sînt asociate cu respectabili manageri îmbrăcaţi la patru ace, la noi sînt asociate cu ghiulul şi lanţul gros de aur. Maşinile sportive, care în ţările lor sînt destinate unor oameni care au nu doar bani, dar şi un anumit gust (inclusiv estetic!) au devenit, în România, jucăriile unor băietani de bani gata care se întrec prosteşte pe străzi rău asfaltate din dosul blocurilor comuniste. Proasta creştere se observă, pe şosele, mai repede şi în forme mai „expresive“ decît oriunde.

Pentru toate acestea, orice „infrastructură demnă de o ţară europeană“ şi orice sistem japonez de „management al traficului“ sînt inutile.

ținerea de minte

„Într-o zi, mi-a explicat că afacerile criminale, ca oricare altele, au şi ele nevoie de atenţia constantă a patronului ca să poată merge înainte, pentru că pe patron îl interesează propriile lui afaceri mai mult decît pe oricine altcineva şi de el depinde să curgă în continuare robinetul cu profituri, să le asigure tuturor obiectul muncii şi, mai ales, să-şi lărgească afacerile în continuu, pentru că, mi-a explicat, o întreprindere nu poate rămîne în picioare făcînd astăzi exact acelaşi lucru ca şi ieri – dacă nu creşte, se usucă, la fel ca oricare altă fiinţă vie: cînd încetează de a mai creşte, începe să moară, ca să nu mai vorbim de natura cu totul specială a afacerilor lui, foarte complexe, unde nu era vorba doar de cerere şi ofertă, ci şi de o serie întreagă de detalii de execuţie şi chiţibuşuri diplomatice, unde numai plăţile impuneau un serviciu special de controlori, iar oamenii pe care tu credeai că te bazezi erau nişte vampiri, sugeau bani în loc de sînge şi, dacă nu erai pe faţă să li-i dai, se întorceau împotriva ta, dispăreau, se topeau în ceaţă. Într-o întreprindere criminală trebuia să fii tot timpul prezent, ca să nu-ţi scape din mînă, orice realizai ţi se putea lua, de fapt cu cît erai mai bun, cu cît realizai mai mult, cu atîta futangiii încercau mai abitir să-ţi ia totul, şi nu atît ăia cu legea, cît mai ales competiţia, pentru că într-un domeniu atît de competitiv nu înfloresc manierele elegante, ăia, dacă-ţi găsesc un punct vulnerabil în apărare, pe-acolo te atacă, de pildă o singură santinelă căcăcioasă dacă ai, care să-ţi doarmă-n post, sau cine ştie ce soldat d-ăsta, de la trupă, care se lasă ispitit să-şi lase baltă misiunea, ca să nu mai vorbim dacă tu însuţi lipseşti de la comandă – de-aşa ceva nici să nu mai vorbim – c-atunci ăla erai, dădeau buzna cu tancurile pe-acolo, prin breşa aia oricît de mică, şi erai terminat, pentru că nu se mai temeau de tine şi, dac-ajungeau să nu se mai teamă de tine, erai un om mort în Ţara Nimănui, n-ar mai fi rămas din tine nici cît să se pună într-un coşciug.“

(E.L. Doctorow, *Billy Bathgate*, traducere din limba engleză şi note de Mihnea Gafiţa, Editura Leda, Grupul editorial Corint, 2008)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

România-Ucraina: Procesul

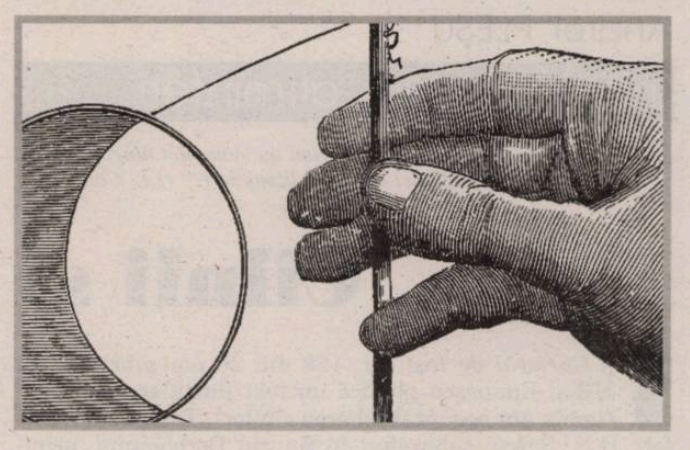

Săptămîna viitoare începe la Curtea Internaţională de Justiţie de la Haga (CIJ) o etapă crucială a procesului dintre România şi Ucraina: pledoariile orale. După patru ani în care cele două ţări şi-au argumentat în scris punctele de vedere, şi-au dat replici, au redactat memorii şi contra-memorii, acum cele două echipe se vor înfrunta timp de trei săptămîni în faţa celor 15 judecători internaţionali ai Curţii. Despre procesul cu Ucraina circulă multe informaţii care au dat naştere la diferite confuzii. Procesul nu are nici o legătură cu canalul Bîstroe pe care ucrainenii îl sapă (sau nu!) pe unul dintre canalele Dunării şi nu se referă decît indirect la Insula Şerpilor.

Procesul are ca miză, după cum se spune în limbaj juridico-diplomatic, delimitarea platoului contintental şi a zonelor economice exclusive. Altfel spus, e vorba de împărţirea fundului mării (şi a apei de deasupra) între România şi Ucraina.

Legătura cu Insula Şerpilor este aşadar una indirectă. România nu o revendică. Insula Şerpilor aparţine Ucrainei, după ce a fost oferită URSS de fostul prim-ministru Petru Groza în 1948. Bucureştiul nu o cere înapoi, ci îi contestă calitatea de insulă. Calculul e următorul: în cazul în care Curtea de Justiţie decide că e vorba de o insulă, ea ar putea fi inclusă, deşi nu e obligatoriu, în complicatul calcul de latitudini şi longitudini care vor determina platoul continental. Dacă e considerată doar o stîncă ce nu poate susţine viaţa umană şi activităţi economice, Insula Şerpilor poate să nu mai fie un punct de reper, ceea ce ar însemna că partea din platoul continental ce revine României ar fi mai mare.

Problema este deci aici. România spune că Insula Şerpilor este o stîncă, fără apă şi fără activitate economică. Singurul interes al acestei bucăţi de pămînt ar fi unul legendar-istoric: aici s-ar afla mormintele lui Ahile şi Patrocle, corpurile lor fiind aduse după războiul troian de zeiţa Thetys, care i-a cerut lui Neptun să scoată din mare o insulă pentru fiul ei. Ucrainenii spun că Insula Şerpilor nu e doar un mormînt de 0,17 km^2, ci o adevărată insulă. În perspectiva procesului, Kievul a dus o campanie mediatică prin care să arate că Insula Şerpilor poate fi considerată o localitate: a vorbit despre deschiderea sucursalei unei bănci, a unei uzine de tratare a deşeurilor, a unui cabinet medical etc. Declaraţii greu de verificat din alte surse, ziariştilor români fiindu-le refuzat accesul pe Insula Şerpilor.

Delimitarea platformei continentale are o miză economică importantă din cauza subsolului Mării Negre. Dacă România cîştigă, petrolul şi gazele aflate în partea de subsol care îi revin îi asigură o independenţă energetică de 15-18 ani. Pentru Ucraina, ţară mai mare, miza economică e, proporţional, mai mică: petrolul şi gazele ajung doar pentru 1-2 ani.

România este reprezentată la Curtea Internaţională de Justiţie de o echipă cu o medie de vîrstă de 32 de ani, condusă de un tînăr diplomat despre care am auzit şi vom mai auzi, Bogdan Aurescu. Există şi o componentă străină, formată din trei experţi în drept internaţional de la Universităţile din Paris, Oxford şi Cambridge. România şi-a desemnat şi un judecător *ad-hoc,* care se va alătura celor 15 judecători ai CIJ, pentru a-i ajuta să înţeleagă mai bine poziţia Bucureştiului. Numele lui este Jean Pierre Cot, profesor francez, unul dintre mai mai cunoscuţi specialişti ai dreptului internaţional. Ucraina are şi ea o echipă bună, iar judecătorul *ad-hoc* este americanul Bernard Oxman, vicepreşedinte al Societăţii Americane de Drept Internaţional.

De marţea viitoare, încep deci trei săptămîni de pledoarii în faţa unei Curţi care a tranşat pînă acum în zeci de procese de diferende teritoriale şi delimitări maritime. Decizia este aşteptată în cel mult şase luni de la terminarea audierilor. Este posibil ca instanţa să dea o decizie diferită faţă de ce au cerut Ucraina şi România: harta delimitării spaţiului maritim să nu fie nici cea reclamată de Kiev, nici cea dorită la Bucureşti, dar balanţa va înclina, în orice caz, către una dintre părţi. Decizia Curţii se aplică obligatoriu.

Ziariştii din cele două ţări se vor mobiliza şi ei, fiecare avînd ca muniţie argumentele furnizate de propriile autorităţi. Ar fi bine dacă acest proces nu va fi un pretext pentru campanii patriotard-naţionaliste nici în presa de la Kiev, nici în cea de la Bucureşti. Atît în Ucraina, cît şi în România, încrederea în justiţia naţională este la cote joase. Am putea, de exemplu, să profităm de acest proces pentru a vedea, fără mînie şi părtinire, un bun exerciţiu de împărţire a dreptăţii.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Proprietatea.** Foştii proprietari polonezi se plîng că ţara lor este singura din fostul bloc comunist care nu a rezolvat problema retrocedării bunurilor confiscate de regimul comunist: „Varşovia este un stat comunist, socialist, unde 90% din pămînt e proprietate de stat. Nu mai există aşa ceva în toată Europa" – spune Miroslaw Szypowski, în fruntea unui grup de oameni cu umbrelă demonstrînd pentru a-şi impune punctul de vedere *(BBC News,* 19 august). S-au înregistrat 89.000 de cereri de retrocedare, dintre care 15.000 se referă la case din Varşovia: cum ar fi o parte din Primărie, Academia de Arte şi terenul de sub ambasada Statelor Unite. Guvernul promite compensaţii băneşti. Problema se complică şi din cauza proprietăţilor evreieşti, solicitate de supravieţuitorii comunităţii evreieşti din Polonia. „Se crede că plăţile compensatorii vor fi primite de evrei, ceea ce mulţi polonezi nu-şi doresc. Motivaţia antisemită face ca întreaga poveste să fie considerată o încercare de jecmănire a statului polonez de către evrei" – afirmă Konstanty Gebert, jurnalist.

● **Costurile legalităţii.** Statele Unite au decis să sisteze proiectul pilot prin care emigranţilor ilegali li se oferea un răgaz de 90 de zile ca să-şi pună ordine „în afaceri" şi să se întoarcă acasă împreună cu membrii familiei fără să riște arestarea sau detenţia. Cifra emigranţilor ilegali este estimată la 500.000, dar programul era accesibil doar celor fără cazier şi care nu reprezintă vreun pericol pentru securitatea naţională. S-a presupus că ar fi vorba de 30.000 de persoane locuind în oraşele Charlotte, Chicago, Phoenix, San Diego şi Santa Ana. Au beneficiat de facilităţile oferite de program opt persoane: doi imigranţi din Guatemala, un cuplu din India şi cîte o persoană din El Salvador, Estonia, Liban şi Mexic. Autorităţile susţin că eficienţa redusă a programului a fost cauzată şi de asociaţiile de avocaţi implicate în procese cu emigranţi: ei nu i-au sfătuit pe clienţii lor să apeleze la această procedură. Guvernul a cheltuit 41.000 de dolari pentru popularizarea programului şi 54.000 de dolari cu cei opt, ceea ce înseamnă că plătitorul de impozite american a cheltuit cîte 13.000 de dolari pentru fiecare dintre cei opt emigranţi care au acceptat să plece. **(M. B.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

De ce nu iubim copiii?

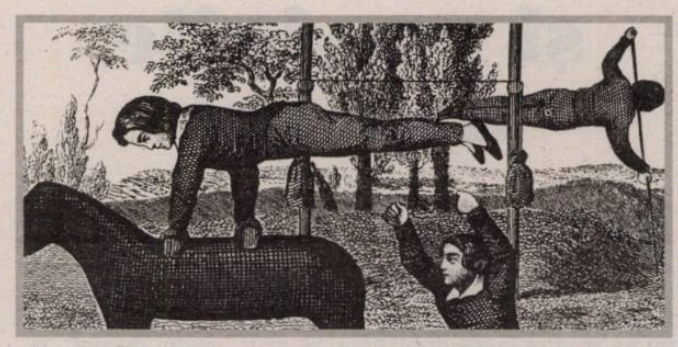

Femeia care a ucis copilul pe care-l avea în grijă e doar un accident de cruzime. O pată mică de sînge pe obrazul proaspăt bărbierit al sistemului de ocrotire a copiilor nedoriţi ai României. Am rezolvat cu orfelinatele, am trecut peste pozele cu copii handicapaţi legaţi de paturi. I-am ascuns pe toţi sub preşul gros al aşa-zisei familii cu plată. Am luat iadul mare, instituţional, şi l-am împărţit în iaduri mici, discrete, de mic litraj. Copiii sînt însă la fel de chinuiţi, sînt sigur de asta – iar cel omorît nu poate fi decît un copil fericit c-a evadat dintr-un sistem concentraţionar făcut în casă, la fel ca tăieţeii sau cozonacul.

N-am nici o dovadă pentru asta, firește, în afară de cunoaşterea empirică a concetăţenilor mei (între care doamna educatoare care te bate cu nuiele la tălpi e doar un detaliu autobiografic). A, ba mai e ceva: ştiu sigur că nu ne iubim copiii.

Se vede la fiecare pas, de altfel. România e printre cele mai neprietenoase locuri pentru ei. Nici nu ştiu de unde să încep: de la naştere, ba chiar dinaintea ei: screening-ul pentru malformaţii, examinarea periodică a fătului: toate astea sînt oferite pe piaţa medicală la preţ de bijuterii, ca accesorii de lux. Vine apoi naşterea, operaţiune riscantă într-o lume medicală cu tot mai puţini medici buni rămaşi în ţară. Apoi mergi acasă cu copilul şi descoperi c-ai sosit cu el într-o lume în care toată lumea îl urăşte.

S-o luăm pe rînd. Pe copilul tău îl urăsc vecinii: nici unul nu va da muzica mai încet ca el să doarmă. 90% îţi vor servi chiar replica aceea care concurează la titlul de slogan pentru brandul naţional: „Ce, te-am pus eu să-l faci?". Apoi, pe copilul tău îl urăsc arhitecţii, care nu-şi pot imagina că şi la bloc, la alimentară, la administraţia financiară şi cine ştie unde vor fi părinţi care vor dori să intre cît mai uşor cu căruciorul. Pe copilul tău îl urăsc toţi primarii şi toţi dezvoltatorii imobiliari, care se bat să-i ia spaţiul verde şi să-l transforme în case pentru alţi copii condamnaţi să bată mingea pe asfalt pînă îi calcă maşina. Îl detestă constructorii de mall-uri, care nu-şi închipuie că ai putea avea nevoie să-l schimbi la toaletă, îl dispreţuiesc vecinii de masă la cîrciumă, care nu se mai pot opri din fumat, chiar şi cînd copilul tău tuşeşte de-şi rupe plămînii. Copilul e neavenit în hotelurile scumpe din România, e interzis în anumite magazine de *cash and carry* (sau cel puţin aşa era atunci cînd am încercat eu o vizită acolo cu doi băieţi incapabili să răstoarne frigidere, acum vreo doi ani), e pedepsit cu ignorarea de patronii de restaurant, care nu se gîndesc că şniţelul cu cartofi prăjiţi ar putea să fie tocmai lucrul care te face să te întorci la ei. Cireaşa pe tortul nesimţirii publice e gunoiul, aruncat peste tot, fărîmiţat şi inspirat de generaţii de copii urbani, care se sperie cînd ajung prima oară într-un oraş măturat.

Copiii sînt extrem de prost priviţi de stat. Cei care-i îngrijesc sau cei care-i învaţă carte sînt printre cei mai prost plătiţi funcţionari. Pe de altă parte, şoferii care ucid copii pe trecerea de pietoni sînt scăpaţi tot cu ajutorul organelor statului. Copiii n-au nici Internet mai ieftin, nici biblioteci publice care să le bage cartea sub nas, nici vreun avantaj în avioane, trenuri sau dirijabile. N-am avut niciodată sentimentul că, undeva, cineva în administraţie ar crede că e un lucru bun pentru patrie că am trei copii acasă.

Norocul nostru e că la vîrsta la care li se întîmplă toate lucrurile astea neplăcute, copiii încă nu ne pot judeca. Cînd se fac mari e prea tîrziu şi încep şi ei să se poarte urît cu copiii altora sau ai lor pentru că asta e tradiţia.

Stai şi te întrebi de ce se întîmplă asta, într-o ţară care se mîndreşte oficial cu grija faţă de cei mici. Freud ar zice ceva despre lipsa de iubire în copilărie, la nivel de mase. Alţii ar vorbi despre tradiţia decreţeilor, copiii nedoriţi. Uite că au trecut 20 de ani, şi copiii doriţi sînt la fel de prost trataţi caăia extraşi cu forţa din amărîta de viaţă sexuală a naţiunii.

Tocmai de aceea eu zic că femeia care merge la puşcărie stă acolo pentru noi toţi. Pentru că toţi sîntem vinovaţi, un pic, de cruzime faţă de copii. Eu l-am făcut, eu îl omor, ştiţi expresia asta? Încercaţi s-o traduceţi, vedeţi dacă vă înţelege cineva.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Catindatul şi Olimpiada

Însoţită de victoria sportivă, victoria organizatorică a confirmat cele mai îndrăzneţe visuri ale Chinei. Rata de cîştig a uriaşelor investiţii, eforturile pentru asigurarea securităţii, exercitarea puterii în stingerea tuturor conflictelor şi reclamaţiilor care de-abia aşteptau vizibilitatea mondială pentru a se exprima, toate au fost răsplătite prin locul întîi ocupat în clasamentul neoficial pe naţiuni. Statul a plătit structura şi infrastructura sportivă, a supravegheat îndeaproape dotările turistice. Beijingul a fost o gazdă fără reproş pentru străinii veniţi să participe sau să vadă întrecerile şi o cameră de rezonanţă perfectă pentru glorificarea calităţilor sportive ale echipelor şi sportivilor din China.

Răscoala tibetanilor în luna martie, incidentele de pe parcursul european al flăcării olimpice, veştile despre arestarea unor disidenţi păreau să vestească accidente *in crescendo* pînă la spectacolul oficial ale cărui focuri de artificii toată lumea le aştepta. Vigilente, autorităţile chineze au ştiut să stingă toate eventualele focare de nemulţumire.

Cînd Comitetul Olimpic a decis atribuirea Jocurilor Olimpice 2008 Beijingului, argumentul a fost cel de a oferi o ocazie Chinei de a se deschide spre lume, de a-i da prilejul să-şi îmbunătăţească dosarul privind drepturile omului. Se presupunea că deschiderea spre lume îi va împinge pe capitaliştii chinezi spre reforme şi pe autorităţile chineze spre transparenţă şi limitarea puterilor discreţionare. Numai că Beijingul nu avea nevoie de asemenea ocazii, avînd propria idee, bine consolidată, despre reforme. Ele au fost necesare atîta timp cît au reuşit să facă din China un jucător important în economia şi politica mondială. Un pas înainte spre democratizare ar însemna răscolirea problemelor sociale care la scara unei ţări cu 1,4 miliarde de locuitori ar putea duce la o catastrofă. Pentru Beijing a fost o ocazie extraordinară de a-şi afirma dimensiunea mondială, avîntul economic, varietatea resurselor umane în mai toate domeniile de unde se pot dobîndi medalii. „China a fost nerăbdătoare să-şi arate noua forţă aşa cum e ea folosită de putere" – spunea Shen Dingli, profesor la Universitatea Fundan din Shangai – „ţara are probleme, dar e în stare să le rezolve. Are instituţii slabe, dar cînd e nevoie, aceleaşi instituţii se dovedesc a fi deosebit de puternice". Este evident că performanţa organizării se datorează în bună măsură eficienţei statului centralizat: într-un răgaz relativ scurt şi-a mobilizat resursele spre acest scop considerat prioritar. Partidul Comunist, organizaţie politică, mai atentă la mişcarea banilor decît la cea a ideilor, a cîştigat războiul de propagandă: relatările despre Olimpiadă au fost în general pozitive şi sentimentul de autosatisfacţie s-a consolidat. Opozanţii (puţini), susţinătorii (mulţi), indiferenţii (cei mai mulţi) s-au simţit confirmaţi în mîndria lor de a aparţine unui popor gata să-şi demonstreze puterea. Iar Olimpiada a avut darul de a exprima această putere în simboluri pe înţelesul tuturor: medaliile de aur. Cei mai buni sportivi sînt în China, chiar dacă Statele Unite contestă superlativul pe bază aritmetică (număr mai mare de medalii de toate culorile), iar Rusia îşi explică rezultatul său modest prin respectarea standardelor etice: nici un sportiv rus n-a fost dovedit că se droga.

Rezultatul acesta este de natură să anunţe atitudinea Chinei în viitorul imediat, cînd se va desena noua hartă strategică a lumii de după războiul dus de Rusia în Georgia: China nu va sta cu braţele încrucişate. Sigur, în politică, la fel ca în sport, există un element surpriză: Statele Unite au cedat locul întîi şi datorită extraordinarei contribuţii a Jamaicăi care a dominat competiţiile de viteză luînd 11 medalii, 6 de aur. Jamaica este un stat insular din America Centrală, cu o populaţie de sub 3 milioane de locuitori. În piesa lui Caragiale *D'ale Carnavalului,* romul de Jamaica foloseşte la magnetizarea Catindatului.

globul cubic

Vacanţe la mare

„Urlă, cîntă, cad, se dezbracă, bărbaţii se îmbracă în haine femeieşti şi invers, vomită" – spune primarul din Malia, Konstantinos Lagoudakis, despre turiştii britanici. Malia este o staţiune situată în partea de nord-vest a insulei Creta şi britanicii pot fi uşor recunoscuţi după paloarea pielii. Se pare că proiectele lor de vacanţă se reduc la un singur obiectiv: să se îmbete pînă cad jos. Într-un Raport recent publicat de British Foreign Office despre comportamentul britanicilor în afara graniţelor se arăta că, în 12 luni, 602 britanici au fost internaţi în spital, 28 au fost violaţi în Grecia, iar în Spania au murit 1591 şi 2032 au fost arestaţi. Nu se face deosebire între cazurile medicale şi arestările motivate de beţie.

„S-a consolidat reputaţia Marii Britanii ca a celui mai mare exportator în Europa de huligani beţi" *(International Herald Tribune,* 23 august). Se povestesc fapte comice şi de groază: în timpul zborului de întoarcere de la insula Kos spre Manchester, două femei bete urlau „vrem aer curat" şi folosind o sticlă de vodcă drept armă le-au atacat pe stewardese, cerîndu-le să deschidă uşa de avarie. Erau la o înălţime de 30.000 de picioare. Avionul a aterizat în grabă la Frankfurt şi cele două au fost arestate. Altădată, un tînăr de vreo 20 de ani împreună cu sora lui şi cu un prieten au petrecut pînă dimineaţa şi cînd au revenit la hotel, deşi ea negase că ar fi însărcinată, a născut un copil. Au plecat să petreacă mai departe şi cînd s-au întors copilul era mort. Ea a fost acuzată de infanticid.

Cine e de vină? Conform unora, făptuitorii nu sînt decît victimele unei culturi prea constrîngătoare, care nu le permite nici o relaxare. Vinovaţi ar fi şi operatorii de turism: ei îşi atrag clienţii prin preţurile scăzute, făcînd reclamă posibilităţii nelimitate de a bea. Cît timp scot bani, nici patronii din Mali, epicentrul dezmăţului, nu sînt prea vigilenţi, deşi anul trecut au organizat o demonstraţie antibritanică. De vină e şi presa: ca peste tot în lume exagerează. Încă delincvenţii n-au fost declaraţi ţigani sau britanici nereprezentativi pentru virtuţile care au menţinut Marea Britanie în rîndul marilor puteri. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Helsinki a murit de mult

După evenimentele care au zguduit Caucazul la începutul lui august, probabil că cea mai importantă concluzie care se impune este că sistemul OSCE de menţinere a păcii a devenit inutil. Trupele ruseşti, zise „de menţinere a păcii", aflate în Osetia şi în Abhazia erau, de fapt, gata să declanşeze un război în toată regula. Ele nu păzeau o pace, ci pregăteau un război. Iar OSCE, deşi are sute de observatori în zonă şi deplină legitimitate în oprirea „dezgheţării" conflictelor îngheţate, nu a putut nimic. Mai mult, nici nu a zis nimic. Vreme de atîţia ani, a tăcut. Informaţiile din teren indicau clar că trupele ruseşti din regiune numai trupe de menţinere a păcii nu sînt, iar observatorii militari de pe teren raportau tot timpul că ruşii provoacă. O discuţie serioasă pe acest subiect nu a putut avea loc niciodată în cadrul OSCE dintr-un motiv simplu: Rusia e parte a organizaţiei care decide cu unanimitate. În opinia mea, războiul din Georgia ne arată că cei care sperau că Europa se va bucura de un sistem de securitate „cooperativ", cu Rusia parte integrantă, ar trebui să se deştepte din visul lor frumos. Rusia nu poate furniza securitate, ci, dimpotrivă, numai insecuritate. Ideea că securitatea e un joc de sumă nulă, în care Rusia e sigură numai dacă ţările din jur sînt nesigure, domină gîndirea geo-politică de la Kremlin, de secole. Prin urmare, Europa nu poate avea decît un singur sistem de securitate, cel bazat pe echilibrul puterilor, iar echilibrarea puterii ruse nu se poate realiza decît prin întărirea pînă la integrare a relaţiei transatlantice. Nu ne întoarcem la războiul rece, căci elementul ideologic a dispărut din confruntare, iar UE şi NATO au ajuns la Marea Neagră. Dar echilibrul puterilor, idee cu origini antice, mi se pare că rămîne perfect validă în condiţiile în care Rusia nu a ieşit, ca gîndire geo-politică, din secolul al XIX-lea. O putere clasică nu poate coopera cu puteri postmoderne. Terenul comun în acest defazaj istoric mi se pare că rămîne cel al experienţei istorice comune. Doar revenirea la sistemul echilibrului puterilor ne va asigura pacea necesară sporirii prosperităţii.

Războiul din Georgia a arătat, de fapt, că întregul sistem de securitate european clădit pe temeiul Actului Final de la Helsinki este caduc. De aceea, cînd citează principii fundamentale, precum cel al integrităţii teritoriale, preşedintele Băsescu ar trebui să se refere direct la prima sursă de drept internaţional, Carta Naţiunilor Unite (art. 2 al. 4: „Toţi membrii trebuie să se abţină în relaţiile lor internaţionale de la folosirea forţei sau ameninţarea cu folosirea forţei împotriva integrităţii teritoriale sau a independenţei politice a oricărui stat..."), şi nu la Actul Final de la Helsinki.

Cînd a fost adoptat de ţările participante la Conferinţa pentru Securitate şi Cooperare în Europa, care a avut loc la Helsinki în iulie-august 1975, faimosul Act Final constituia unul dintre cele mai importante documente politico-diplomatice care articulau ordinea continentală în contextul războiului rece. Semnatarii erau mai toate ţările aflate de o parte şi de alta a Cortinei, vedetele fiind, evident, Statele Unite şi Uniunea Sovietică. Acest Act Final cuprindea prevederi convenabile tuturor părţilor războiului rece şi a fost, probabil, cea mai mare realizare a unuia dintre cele mai interesante episoade ale relaţiilor postbelice dintre Est şi Vest, faimoasa „destindere". Iată ce scrie Henry Kissinger, secretar de stat al SUA la momentul Helsinki, despre Conferinţa care a produs Actul Final: „Acest uriaş proces diplomatic s-a născut din sentimentul de insecuritate adînc înrădăcinat al Moscovei şi din setea ei nestinsă pentru legitimitate. Chiar dacă era în curs de a clădi o enormă structură militară şi deţinea controlul asupra unui mare număr de state, Kremlinul acţiona ca şi cum avea permanentă nevoie de asigurări... Uniunea Sovitetică cerea tocmai ţărilor pe care le ameninţase timp de decenii şi pe care le condamnase la lada de gunoi a istoriei o formulă prin care să-şi poată consacra achiziţiile. În acest sens, Conferinţa pentru Securitate în Europa a devenit substitutul lui Brejnev pentru Tratatul de Pace german pe care Hruşciov nu reuşise să îl smulgă cu ultimatumul său asupra Berlinului şi o solidă confirmare a *statu quo*-ului postbelic... După o perioadă de ambivalenţă, administraţia Nixon a căzut de acord cu proiectata conferinţă. Recunoscînd faptul că sovieticii aveau propria agendă, noi am întrezărit totuşi o oportunitate pe termen lung". Aplicarea sa a fost, de la bun început, obiect de dispută. După semnare, retrase din nou în spatele baricadelor ideologice, Statele Unite puneau un accent deosebit pe Principiul VI al acordului final (respectarea drepturilor fundamentale ale omului), iar URSS pe Principiul VII (integritatea teritorială, inviolabilitatea frontierelor). Numai că, după 1990, multe graniţe s-au modificat în Europa, iar extinderea UE, în paralel cu aprofundarea integrării europene, a plasat Actul Final de la Helsinki în desuetudine. De la spulberarea fostei Iugoslavii la secesiunile care constituie miezul „conflictelor îngheţate", istoria merge într-o direcţie care arată clar că sistemul de la Helsinki nu mai are nici o relevanţă. Iar ca ultimă lovitură, iată, s-a dovedit că instituţiile dezvoltate în spiritul său, acela al securităţii cooperative, nu mai pot funcţiona. Comportamentul rusesc în Osetia aruncă OSCE în ridicol. Izbucnirea conflictului indică, logic, că mecanismele de prevenire nu funcţionează. Atunci, de ce le mai perpetuăm? De ce ne încăpăţînăm să credem că soluţia securităţii Europei este de natură cooperativă?

Istoria arată că, de cîte ori lumea s-a prăbuşit, cauza a fost o imensă carenţă de luciditate a liderilor politici. Pentru a evita o nouă prăbuşire a lumii, Europa trebuie să îşi învingă, mai întîi, două stări. Prima, frica evidentă de Rusia. Prudenţa excesivă în faţa răului declanşat în forma unui război este, de fapt, teamă. A doua, acest soi de secretă admiraţie şi aprobare a acţiunilor Rusiei, pentru că sînt antiamericane.

ready made

„Nu se va scrie în general «Dragă Tovarăşe», întrucît denumirea «Tovarăşe» are un caracter de relaţii oficiale care exclude familiarul «dragă»."

(Anca Bursan şi Gheorghe Panco, *De la cuviinţă la etichetă,* Editura Tineretului, 1967)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Copil în vacanţă

„Tati, uite ce multe lăcuste sînt în iarbă. Uite cum sar. Fii atent, e plin de ele peste tot. Uite şi una neagră. Care e diferenţa dintre lăcuste şi greieri? Dar dintre greieri şi cosaşi? De ce stau unul peste altul? Ia uite, mama stă cu puiul în cîrcă. E ziua puilor? Ba cred că sînt cam prost, e altceva. Cred că de fapt se împerechează. Ştii că Georgel credea că numai mama poate să facă singură copii?“

„Poate că are şi el dreptate. În unele cazuri speciale poate şi mama singură să facă copii. Dar aud că şi tata poate face copii. Am văzut de curînd pe *youtube* un bărbat însărcinat. Era o imagine oribilă.“

„Dar lăcustele nici nu fac pui vii. Probabil că se ouă, ca muştele, ha,ha,ha... Dar, uite ce piatră rotundă. Ce-i asta? Uite alta. Tati, muntele e făcut din pietricele peste pietricele?“

„Într-un fel, da, dar vezi că sînt şi pietre mai mari, sînt şi stînci.“

„Care-i diferenţa dintre o piatră şi o stîncă? Stînca e doar mai mare, şi atît? Dacă aruncăm, uite-aşa, pietricică după pietricică jos în vale, pînă la urmă dărîmăm tot muntele? Uite nişte zmeură. Ce bună e... Arş! Astea-s urzici. De ce urzică urzicile? Au o substanţă în ele sau sînt nişte ace mici pe frunze? Nu-i aşa că, dacă le omori, le rupi adică, nu mai urzică? De ce ne-au întrebat domnii ăia dacă sînt urşi pe aici? Dacă sînt şi vin la zmeură?“

„Poate că n-ar fi tocmai bine, dar e aşa de cald că nu cred că umblă ei acuma în miezul zilei după zmeură. Şi dacă vorbim tare şi ne aud, nu se apropie de noi. Nu le place să aibă de-a face cu oamenii.“

„Ursul e cel mai puternic animal din România? E mai puternic decît lupul, nu-i aşa?“

„Da, e cel mai puternic.“

„Şi din Europa?“

„Şi din Europa, ba chiar cei mai mulţi urşi bruni din Europa se găsesc în România.“

„Uau... ce chestie tare! Ce muscă enervantă. E beată. Parcă îi e mai frică să zboare decît să stea lîngă mine care-s de o mie de ori mai mare decît ea. Cum a ajuns musca asta pe munte la aşa înălţime? Cred că e beată de la altitudine... pfuuf, pleacă de aici! Mai avem mult de mers?“

E cald şi muştele bîzîie chiar şi la două mii de metri. Şi mai avem vreo trei ore de mers, dar nu-i spun.

„Iarba asta înaltă nu prea îmi place. Robert mi-a povestit cum erau doi oameni şi cum pe unul l-a muşcat un şarpe de mînă, chiar de la vene de-acolo. Atunci, cică celălalt l-a legat tare, tare de tot, cu o sfoară... aşa, pe la cot, ca să nu i se ducă în sus sîngele cu venin. Pe urmă, cică l-a înţepat cu un ac, aşa ca să se scurgă veninul. Omul a scăpat, dar cică a avut nişte dureri mari după aia. Pe aici sînt şerpi?“

„Sînt, dar nu veninoşi.“

„Mă dor degetele de la picioare, parcă mi s-au umflat. Ştii cum simt că mi se întîmplă în adidaşi? Parcă mi se încalecă degetul mare peste arătător... Uite seminţe de iarbă, sînt ca un fel de spice, nu-i aşa? Mai ştii cum se împuşcă cu fire de-alea cu ceva în vîrf? Stai că m-am agăţat de un pai. Pe aici alunecă. Dar uite că mă ţine, şi paiul e rezistent. Ştiu că se zice că *te-ai agăţat de un pai*. Asta vrea să zică?“

„Vorba se referă mai degrabă la situaţia în care te îneci. Speri şi încerci să te salvezi chiar şi agăţîndu-te de un pai care pluteşte şi care evident n-are cum să te ţină. Dar uite că aici, un fir de iarbă rezistă şi chiar te poţi ajuta de el. Dacă se rupe însă, te dezechilibrezi, aşa că nu trebuie să te bazezi pe rezistenţa lui.“

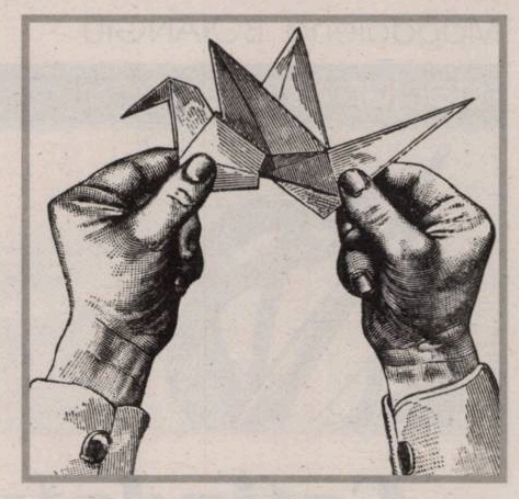

„Tati, chiar am căzut. Piatra aia avea nisip pe ea şi mi-a alunecat talpa... Auci. De ce e atîta nisip pe munte? Ştii că într-un loc am văzut chiar mai mult aşa adunat, era chiar ca la mare. L-a adus cineva aici sau aşa e el, adică... de la Dumnezeu?“

„Pietrele s-au măcinat de la ape şi zăpezi şi în unele locuri s-au transformat chiar în nisip. Şi la mare, nisipul e format tot aşa, din pietrele măcinate de valuri sau tot din pietrele de pe munte, erodate de rîuri şi transformate în nisip care e adus pînă la mare.“

„Uite norul ăla alb în formă de cizmă. Mai devreme am văzut o gaură în nori ca o faţă cu rît de porc, pe urmă s-a transformat parcă într-o vulpe şi într-un iepure. Tati, cum se fac figurile astea? Tu vezi cizma?“

„Da.“

„Mă mir.“

„De ce?“

„Pentru că odată mi-ai zis că numai copiii observă formele din nori.“

PUBLICITATE

4 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL **DILEMA VECHE**

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021/407.54.69

ONLINE
PLĂTEŞTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveţi nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POŞTALE, AGENŢIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL
Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 – CP 143, Bucureşti**, cod poştal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: ■ *la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Şos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, Bucureşti* ■ *cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L.* ■ *la oficiile poştale* ■ *la sucursalele RODIPET* ■ *la firmele particulare.*

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Patria olfactivă

Ne plimbam de cîteva ore prin Gubbio, în sus şi în jos, pe străduţele mici, pietruite, printre casele mici de piatră, pînă sus, la palatul ducal înfipt pe stînca lui, de unde domina întreaga vale. Eram, ca de obicei, fascinat de urbea medievală, atras irezistibil de fiecare străduţă mai mică decît celelalte, care ducea spre cine ştie ce oază de piatră cu numele vreunui sfînt. De data aceasta, după o săptămînă de Italia, un miros străin de acel loc mă atrăgea însă irezistibil către un colţ al acestui labirint de piatră. Mă uitam la case, priveam în lungul străzilor, dar paşii mă

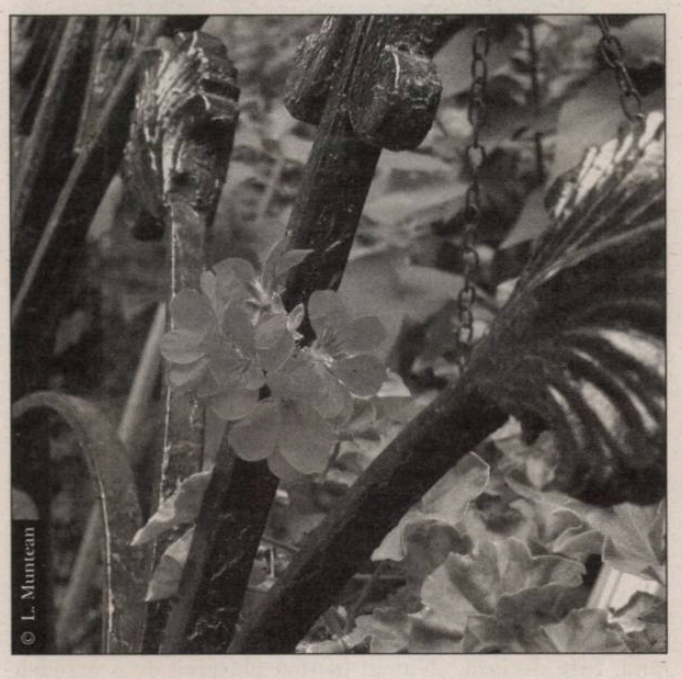
© L. Muntean

duceau fără să vreau spre originea acelui miros. La un moment dat a devenit pregnant şi mi-am dat seama că ne apropiasem. Am început să adulmec precum un copoi de vînătoare şi să iau urma mirosului printre case şi culoare. În cele din urmă am ajuns: într-o piaţetă în reparaţii, nişte muncitori se încălzeau la un foc de lemne. Mirosea a fum, a foc de brad, ca în toată copilăria mea de pe munţi.

După-masă am ajuns la Spoleto şi am reluat ritualul străduţelor medievale, de jos de la chestură şi pînă sus la palatul ducal. Ne opream din cînd în cînd la cîte o belvedere să admirăm Umbria, care se întindea la picioarele noastre. O luam, tot ca de obicei, cînd la stînga, cînd la dreapta, mînaţi de o curiozitate nesistematică. La un moment dat, mi-am dat seama însă că există un fir al Ariadnei în această preumblare prin labirint. Eram atras irezistibil spre undeva, nici eu nu ştiam unde şi de ce. Pînă cînd am ajuns acolo: un brad uriaş, înfipt în cei cîţiva metri pătraţi ai unei grădiniţe suspendate. Nu un pin, nu un chiparos, ci un brad „adevărat". Nu mă întrebaţi care e diferenţa olfactivă dintre un pin şi un brad, căci nu ştiu – şi nu am ştiut niciodată. Cînd am ajuns în dreptul bradului am ştiut însă că numai acesta miroase aşa, că acest miros m-a ademenit prin străduţele din Spoleto, şi m-am aşezat la poalele lui cuprins de o inexplicabilă nostalgie.

De la prima mea ieşire, postcomunistă, în lumea mediteraneană, m-a impresionat diferenţa dintre această lume a pietrei şi civilizaţia noastră a lemnului, dintre ce înseamnă a locui piatră şi ce va să zică să locuieşti lemnul. Şi să fii locuit, într-un fel, de acestea, să fii bîntuit de visele acestor materii, fără a prinde chiar de veste. Mi-am dat seama, cu timpul, şi de fascinaţia primară, ne-intelectuală, pe care o exercita această lume asupra mea. O lume alteră, dar caldă şi complementară, străinătatea marcată de stranietatea unei alte materii căreia i-aş fi dus parcă dorul. În timp, toate aceste aşezări ale pietrei s-au aşezat, la rîndul lor, în amintirea mea, alcătuind un soi de topologie imaginară a oraşului mediteranean, astfel încît acum, oriunde aş merge, sînt urmărit la fiecare colţ de stradă de un sentiment straniu de *déjà-vu*.

Încercînd din toate puterile să-mi imaginez ce înseamnă să locuieşti piatra, ca şi cum prin aceasta aş fi umplut o lipsă din fiinţa mea, ajungeam însă totdeauna la o saturaţie şi la sentimentul că nu acesta este locul meu. Fascinaţia stranietăţii redevenea străinătate.

De data aceasta, la poalele bradului din Spoleto, mi-am descoperit rădăcinile olfactive ale patriei. Mirosea a lemn, ca acasă, ca în copilărie... Nu-mi era dor de ţară, nu îmi displăcea Italia şi nu eram bîntuit de nici un fel de melancolii. M-am aşezat însă la poalele bradului şi am respirat fericit. Doar după o vreme am realizat că mirosea a copilărie, a locul acela de origine pe care, orice am face, îl purtăm cu noi oriunde am fi şi atît cît mai sîntem. Cînd m-am întors acasă am găsit un mail din Montréal, de la G. Povestea despre „acasă", ce mai înseamnă pentru ea acasă: Acasă, primăvara miroase, are culoare, este senzitivă şi ţine suficient de mult cît să te îndrăgosteşti, să te dezîndrăgosteşti şi apoi iar să te îndrăgosteşti. În rest... „acasă" e la Montréal.

Există, se pare, o patrie olfactivă. Sau poate, mai corect, o matrie...

Text apărut în Dilema veche *nr. 111, 16 martie 2006*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Cum eram în 1827

Are vreun rost să răsfoim prin vechi povestiri de călători, cînd, sub ochii noştri, acest oraş se preface vertiginos? Sigur că are. Trebuie să ştim de la ce am plecat. Uşurinţa cu care oricine se apucă să planteze oriunde clădiri noi, sfidînd şi înfăţişarea tradiţională a împrejurimii, şi nevoile populaţiei cartierului, se explică numai prin totală ignoranţă. Bucureşti nu începe astăzi cu dumneata, care ai venit dăunăzi şi care nu vezi între strada pe care locuieşti şi una din Milano, să zicem, sau din Tel Aviv decît diferenţa de confort.

În revista *Tinerimea română* din 1899, Emilia Cioranu, care era o studentă urîtă şi savantă, şi Alexandru-Sadi Ionescu, bibliotecar la Academie, au publicat cîteva pagini intitulate *Un călător englez în Muntenia după Eterie*. Cartea din care ei au tradus aceste impresii de călătorie a apărut în 1830 la Londra, fiind scrisă de un căpitan din marina regală britanică, Charles Colville Frankland pe numele său, la întoarcerea de la Constantinopol. Pe drum, văzuse Troia şi Atena, Cipru, Siria şi Egipt. La 2 aprilie 1827, notează în jurnalul său: „am zărit din depărtare turnurile Bucureştilor aşezate cam în groapă“ şi, pe intrarea dinspre Piteşti, a intrat după vreo oră în capitala Ţării Româneşti.

„Străbatură acest oraş murdar şi împrăştiat, ce prezenta o amestecătură curioasă de lux european şi mizerie şi sărăcie orientală.“ În linii mari, contrastul a rămas. „Trăsărăm la hotelul «Europa», unde am fost serviţi bine şi curat, lucru de care eram foarte mulţumiţi căci de vreo nouă zile nu mai dormisem în pat decît la Pesta.“ În cort sau în trăsură, fuseseră chinuiţi de ţînţari. Numele hotelului arată de atunci năzuinţa de a împinge graniţa continentului mai la est. Totuşi, acest ideal îi părea unui occidental departe de realizare. Frankland era de părere că „poporul de aci începe să se deosebească de cel european; fiind mai aproape de Orient, împrumută mai lesne obiceiurile şi costumele orientale“.

Prima vizită a făcut-o la consulatul britanic, care „se află într-o casă elegantă, aşezată în mijlocul unei grădini aranjate în felul celor europene“. Dar, pînă acolo, au mers pe „străzi pardosite cu duşumele“ şi au întîlnit „cîteva caleşti pompoase şi nişte trăsuri de modă veche, bine lustruite, ale căror ornamente străluceau ca aurul. În ele sta răsturnat cîte un boier cu un calpac imens, lucrat în catifea roşu-aprins sau verde, şi îmbrăcat cu o mantie bogat împodobită cu blană“. În aceeaşi seară, vizitatorii au fost în audienţă la domn, care era atunci Grigore Dimitrie Ghica şi care nu era prea ocupat, dacă i-a putut primi imediat, cu ciubuc şi cafea. Conversaţia cu străinii, în italiană şi franceză, a fost prin interpret. Aspectul palatului nu i-a impresionat: „seamănă cu o locuinţă privată a unui nobil german sărac“. În schimb, la recepţia la care i-a invitat un compatriot stabilit în Bucureşti şi la care au cunoscut o seamă de boieri şi cucoane, căpitanul englez a fost atras de frumuseţea bucureştencelor. Una din ele, îndeosebi, „avea o frumoasă figură clasică grecească, cu genele arcate ca semiluna, ochii dulci, ce străluceau ca cei de gazelă, păreau că se topesc, mîinile şi braţele ca un model de statuie şi frumosul ei bust acoperit cu o mică jachetă superbă de catifea neagră, brodată cu aur“. Manierele elegante, vorba „animată şi plăcută“ (deci, fără traducător) l-au fermecat pe Frankland, care declară: „Numai pentru plăcerea de a o vedea făcea să vii atîta drum de la Viena!“. Doamna aceea, Maria Bălăceanu, avea atunci 24 de ani şi era fiica poetului Alecu Văcărescu.

Alte observaţii se referă la oraşul Bucureşti, „aşezat pe un rîu mic, numit *Domnitza*, care se uneşte cu rîul Argeş puţin mai la sud-est de Bucureşti şi se varsă în Dunăre mai jos de Giurgiu“. Despre numărul fundaţiilor religioase, informaţiile autorului, exagerate, au fost culese de la consulul Angliei: „70 sau 80 mănăstiri de călugări, 360 de biserici, 20 sau 30 mănăstiri de călugăriţe“. Noaptea, iluminatul public era redus la „torţele primitive şi grosolane“, bucăţi lungi de brad aprinse la un capăt, pe care le purtau nişte zdrenţăroşi alergînd în faţa trăsurilor.

În concluzie: „Curioasa amestecătură a costumelor şi obiceiurilor orientale şi europene ce le observă un străin la fiecare pas în Bucureşti îl face să fie un loc într-adevăr interesant pentru un călător“.

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: ● *Radu CARP (profesor de drept public şi ştiinţe politice, Universitatea din Bucureşti)* ● *Christian CIOCAN (comisar, purtătorul de cuvînt al Poliţiei Capitalei)* ● *Mirel BĂNICĂ* ● *Andreea PIETROŞEL (jurnalist)* ● *Adina POPESCU* ● *Bogdan VOICU (sociolog)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Stela GIURGEANU*

Monedele zornăitoare ale compasiunii şi nebunii ei mucenici

Ocupăm primul loc în Europa în privinţa cerşetoriei. Avem atît de mulţi că mai dăm şi vecinilor. Denotă aceasta o fire milostivă sau un gest necugetat?

De asemenea, ne grăbim să apărăm drepturile animalelor. Ale cîinilor vagabonzi, în special. Altfel nu ne prea implicăm. Şi nici măcar nu le apărăm drepturile pînă la capăt, adică le dăm cîteva resturi de mîncare şi ne simţim mai umani dacă insistăm ca ei să rămînă pe străzi. Mai departe filmul se rupe, nu mai ţine de noi, nu-i luăm în casă, nu-i îngrijim. Îi iubim doar cîteva secunde cît trecem pe lîngă ei.

Dar românii sînt generoşi cu victimele inundaţiilor. Majoritatea se mobilizează să aducă tot felul de lucruri la corturile pentru ajutoare. Din păcate, organizarea e atît de proastă, încît an de an se ajunge cam la acelaşi rezultat. Cum mulţi donează cam ce le e de prisos prin casă (săptămînile trecute am văzut un reportaj despre un bătrînel care a venit 2 km pe jos, prin soare, ca să doneze trei perechi de pantaloni), majoritatea lucrurilor donate ajung să fie arse, fiind prea multe şi prea de pomană.

Pe de altă parte, dacă tot există acest spirit comunitar de donator, de ce nu se înghesuie nimeni să doneze sînge (la noi existînd o acută şi severă criză de sînge)? Mai mult decît atît, de ce oare cei care fac lobby pentru donarea de sînge sînt priviţi ciudat? La fel cum sînt priviţi şi cei care îşi închină viaţa persoanelor cu nevoi. Bătrîni, orfani, persoane cu handicap. Aceştia sînt însă rari, complicaţi, mucenici nebuni.

Dar trecem de ei, sînt parte neglijabilă, şi dacă tot ne luăm după sunetul monezilor zornăitoare strînse în urma teledonurilor organizate cu mare tam-tam de diverse televiziuni în cazul inundaţiilor, ajungem la ideea indubitabilă că românului chiar îi pasă de cei aflaţi în suferinţă. De ce atunci, de multe ori, locatarii blocurilor se împotrivesc cu străşnicie construirii unei rampe de acces pentru vecinii lor cu handicap?

Desigur, românul are o fire caritabilă. Însă nu prea ştie ce să facă cu ea. Şi nici nu prea are cine să-l înveţe. Biserica? Televiziunea? Statul? Toate îi cer în primul rînd bani, implicare, iar compasiune reală şi concretă, mai puţin.

*Iar scoţînd doar bani din buzunar nu compromitem chiar sentimentul de compasiune? Iar falsa compasiune, care de multe ori ia sfîrşit înainte să înceapă responsabilitatea, nu transformă intenţia de ajutor într-un act, dacă nu chiar nociv, cel puţin inutil, deci nul? (**S. G.**)*

Bogdan VOICU

Reinventarea compasiunii?

Cam o dată pe an, România experimentează inundaţii. Un val de compasiune se adaugă atunci mulţimii de jurnalişti şi politicieni care năpădesc satele inundate. Se organizează campanii de donaţii, unele televizate, sînt colectate ajutoare, sînt trimise la faţa locului alimente, îmbrăcăminte, corturi, materiale de construcţii. Unii dintre cei ce se implică sînt mînaţi de spirit civic şi solidaritate, alţii de compasiune, alţii o fac pentru a vedea lumea că o fac. Pot exista, evident, şi alte motivaţii.

Indiferent de motivul ce le determină, toate aceste ajutoare sînt parte a modului în care societatea are grijă de ea însăşi. Cel mai adesea, opinia publică pare a declara compasiunea ca motor principal al sprijinirii celor aflaţi în nevoie.

Funcţionează însă acelaşi principiu în afara situaţiilor de criză majoră? Sînt, de exemplu, ajutaţi sistematic cei aflaţi în nevoie cronică? Apare compasiunea oare doar atunci cînd gestul de solidaritate este televizat, fără a se regăsi într-o caritate permanentă? Răspunsurile categorice la astfel de întrebări sînt greu de găsit, iar generalizările sînt mai degrabă mincinoase. O scurtă privire asupra compasiunii poate aduce însă oarece lumină asupra chestiunii.

Instrumente vechi, dar mereu noi

În societăţile contemporane, ajutorarea celor aflaţi în nevoie este în bună măsură instituţionalizată. Ea se desfăşoară formal prin plata de impozite, o parte din acestea fiind ulterior redistribuite de autorităţi către cei aflaţi în nevoie. În trecut alte instanţe îndeplineau acelaşi rol, fie că era vorba de seniorul local, de obşte sau de biserici şi, mai tîrziu, de spitale. Tradiţia respectivă era mai bine împămîntenită în ţările catolice şi protestante, însă era prezentă şi la noi. Existau de asemenea forme de ajutorare care depăşeau cadrele formale şi care ţineau de solidaritatea socială, de întrajutorarea celor care se cunoşteau unii cu alţii, adică în interiorul întregii comunităţi. Acestea s-au transformat astăzi, o parte a solidarităţii sociale manifestîndu-se prin asociaţii caritabile, însă sînt relativ frecvente şi actele individuale de ajutorare a unor necunoscuţi săraci, fie aflaţi într-o nevoie acută – sinistraţii, de exemplu –, dar şi faţă de cei ce prezintă probleme cronicizate, precum cerşetorii.

Întrajutorarea, caritatea sînt elemente acţionale ale aceluiaşi mix al redistribuirii resurselor către cei aflaţi în nevoie. În spatele lor stau în principal motivaţiile date de solidaritate şi compasiune. Limita dintre cele două este însă dificil, dacă nu imposibil de precizat. Este greu de spus în ce măsură sprijinirea unor sinistraţi vine din solidaritate sau din milă. Cel mai probabil motivele nu sînt exclusive, ci se îmbină în generarea unei acţiuni de ajutorare.

La extrem, compasiunea presupune părerea de rău, regretul că alţi oameni au fost loviţi de nenorocire. Solidaritatea presupune percepţia acestei nenorociri ca fiind una proprie unui corp social căruia îi aparţii şi care, prin urmare, te afectează în mod direct. Diferenţa este dintre a fi spectator la dezastru şi a privi lucrurile din afara lor şi a fi parte a celor loviţi de nevoi, chiar dacă nu eşti afectat în mod direct.

Distincţia este evident una care ţine mai degrabă de post-raţionalizare. Este greu să separi cele două componente, să evaluezi în ce măsură ele se combină în cazul fiecărui individ în parte. O posibilă cale de a evalua importanţa compasiunii în raport cu cea a solidarităţii în generarea acţiunilor de ajutorare este observarea inegalităţilor existente în societate. O societate puternic inegală, cu diferenţe mari între centru şi periferie, între categorii salariale, grupuri etnice, religioase sau de orice alt fel, va tinde să fie mai puţin solidară, mai puţin coezivă. Într-o astfel de societate rolul compasiunii va fi probabil mai mare decît cel al solidarităţii, iar acţiunile de întrajutorare vor apărea mai ales în situaţii extreme, precum dezastrele naturale.

Compasiune reală sau marketingul imaginii publice?

De ce să dau? Aceasta este întrebarea ridicată adesea atunci cînd te confrunţi cu cerşetori, cu oameni săraci, suferinzi, cu cei afectaţi de un dezastru sau altul. Privind la alţii, etichetezi gesturile lor ca venind din milă, solidaritate, consum ostentativ, urmărirea unor interese de imagine, presiunea societăţii, nevoia de a compensa greşeli trecute etc. Motivele nu sînt exclusive, însă sînt etichetate adesea global, drept compasiune. Ce stă însă oare în spatele compasiunii? Este ea reală? Nu cumva e vorba de altceva? Sînt întrebări care apar mereu şi le observăm în discuţiile din spaţiul public. Auzim prietenii formulînd astfel de suspiciuni, cum că în spatele gestului nu-ştiu-cărui cunoscut stă de fapt nevoia de a fi văzut drept o persoană cu suflet mare, în fapt el urmărind doar interese meschine. Vedem în presă acuze voalate sau directe că inundaţiile, incendiile sau alte dezastre sînt un bun prilej pentru a cosmetiza imaginea publică prin băi de mulţime şi teledonuri.

Este probabil ca multe dintre persoanele publice să îmbine compasiunea cu nevoile de marketing în participarea la acţiuni caritabile.

Sînt suspiciuni fireşti într-o societate marcată de încredere redusă în oameni, în care pînă şi cei care se află în cercul de apropiaţi sînt priviţi cu suspiciune. Pe de altă parte, o societate a dublei morale („una spun, alta fac“ sau „spun cum se zice că e bine, fac cum cred eu că trebuie“) este firesc să fie marcată de suspiciuni în ce priveşte motivaţia fiecărui gest.

România este o astfel de societate. Încrederea în oameni este redusă, dubla morală a fost norma socială fundamentală supravieţuirii în timpul regimului comunist şi încă poate fi regăsită aproape pretutindeni. Este probabil ca multe dintre persoanele publice să îmbine compasiunea cu nevoile de marketing în participarea la acţiuni caritabile. În plus, în cazul celor cu o personalitate demonstrativă, compasiunea, deşi prezentă, lasă adesea mai mult spaţiu consumului ostentativ: „dau ca să vă arăt că am şi că sînt bun la suflet“!

Indiferent de structura cauzelor care conduc către compasiunea declarată, aceasta există şi se manifestă public, mai ales în situaţii de criză, prin acţiuni de caritate. Norma socială în vigoare este în mod evident cea a ajutorării semenilor, şi o bună parte a societăţii o respectă. Acesta poate fi un element care marchează existenţa premiselor solidarităţii sociale. Rămîne însă de văzut care ar fi acea parte a societăţii care manifestă mai multă compasiune faţă de cei aflaţi în nevoie şi dacă ea este în realitate predispusă către solidaritate.

Unul dintre stereotipurile adesea repetate în spaţiul public este legat de faptul că doar „oamenii simpli“ îşi păstrează cu adevărat umanitatea, fiind între altele şi cei care se implică în ajutorarea celor aflaţi în nevoie. Abordarea mi se pare păguboasă prin ierarhizarea implicită a societăţii în oameni importanţi şi restul, de parcă nu toţi oamenii ar fi la fel de „simpli“. Dincolo de aceasta, să notăm că stereotipul în sine este unul care nu se prea verifică în realitate. Aşa cum spuneam, solidaritatea şi compasiunea sînt vizibile mai ales prin manifestările lor, prin acţiunile de întrajutorare, de caritate. În orice societate, iar România este departe de a face excepţie de la regulă, cei care se implică mai frecvent în astfel de acţiuni sînt cei care au cu ce ajuta, cu alte cuvinte cei care dispun de resurse materiale şi financiare, cei care dispun de timp, cei care se află în poziţia în care pot mobiliza resursele celorlalţi. Practic, între cei care manifestă compasiune faţă de ceilalţi nu sînt neapărat săraci, bogaţi, şefi sau subordonaţi. Regăsim oameni care îşi ajută semenii în toate categoriile, în mod egal, însă contribuţia fiecăruia este condiţionată de resursele disponibile pentru a putea ajuta.

Compasiunea la românii de azi

România este departe de a fi o societate perfectă. Majoritatea populaţiei se autopercepe a fi într-o nevoie cronică, cauzată de autodefinirea ca aflîndu-se dacă nu în sărăcie, atunci la marginea ei. În aceste condiţii, pentru fiecare în parte este mai degrabă firesc să fie compătimit şi ajutat, decît să se implice în acţiuni de întrajutorare. În momentele de dezastru lucrurile se schimbă, atunci devenind evident că alţii sînt mai amărîţi decît ceilalţi, fiind afectaţi de urgie.

Altfel însă sîntem unul dintre principalii furnizori europeni de cerşetori, care stau la colţ de stradă cu mîna întinsă, solicitînd ajutorul şi compasiunea trecătorilor. Nu este nimic nou în astfel de comportamente, iar o privire atentă poate vedea similitudini între Anglia descrisă de Dickens în *Oliver Twist* şi România din *Filantropica* lui Nae Caranfil. Prezenţa cerşetorilor nu este un efect al milostiveniei trecătorilor, ci unul al sărăciei şi slabei capacităţi redistributorii la nivelul societăţii.

Ultima jumătate de secol a adus în Europa idei noi despre întrajutorare, care contribuie în mod subtil la reinventarea compasiunii şi deturnarea ei către solidaritate. Este vorba mai ales de prevenirea situaţiilor de criză şi de schimbarea tipului de ajutor adresat celor aflaţi în nevoie. Implicarea societăţii tinde să fie din ce în ce mai mult non-financiară, de creştere a capacităţii celor aflaţi în situaţii de risc să evite apariţia acestor riscuri, să fie capabili să se ajute singuri, să se integreze în societate, în reţele extinse de întrajutorare. Astfel de reţele străbat societatea, crescîndu-i nivelul de solidaritate. Cei afectaţi de nevoi sînt în fapt membri ai aceluiaşi corp social, astfel că sensul compasiunii este un pic modificat. A-ţi fi milă de cineva începe a însemna să îţi fie milă de tine însuţi. Nenorocirile nu sînt lucruri care privesc străini aflaţi în aceeaşi societate cu tine, ci sînt intrinseci propriei vieţi. Compasiunea există, însă este dublată de o părere de rău care te include în cercul celor loviţi de dezastru.

Este posibil ca România să tindă către acelaşi tip de raport compasiune-solidaritate către care par a se îndrepta alte ţări europene. Aceasta însă este greu de crezut că se va realiza într-o societate marcată de inegalităţi mari de venit, care pot afecta solidaritatea socială. Iar România pare a fi optat momentan pentru creşterea continuă a inegalităţilor.

Radu CARP

De ce nu are nevoie BOR deocamdată de o doctrină socială

Vreme de secole, în Ţările Române singura sursă de moralitate şi deopotrivă de spiritualitate a fost ethos-ul creştin ortodox. La un moment dat, şi-a făcut apariţia o a doua sursă a vieţii morale: iluminismul, intrat pe filieră paşoptistă, iar apoi impus, într-o formă radicală, falsificată şi de o manieră brutală, după 1947. Ne aflăm astăzi într-o situaţie inedită: cele două surse ale vieţii morale coexistă, fără ca frontierele între ele să fie clar delimitate. Aşa se explică de ce în şcoală elevii sînt chemaţi, prin ora de religie (cel puţin teoretic) să aprofundeze ethos-ul creştin, iar pe de altă parte, educaţia sexuală este din ce în ce mai intens promovată. Rezultatul este un maximum de dezorientare pe care Biserica este chemată să îl remedieze. Acesta ar fi primul scop al unei etici sociale asumate religios în prezent: a înlătura confuzia pe care nu numai sistemul educaţional, ci şi majoritatea instituţiilor în care ne desfăşurăm activitatea o creează. Pentru toate confesiunile există deci o urgenţă a eticii sociale. În cazul BOR, această urgenţă este poate mai accentuată, dată şi de faptul că preocupările sale în acest domeniu au fost mai degrabă absente. BOR a fost nevoită să fiinţeze multă vreme într-un stat ostil oricărei încercări de a promova o altă formă de ethos decît cea comunistă. Încercările de a teoretiza o etică socială specifică ortodoxiei sînt reflecţii de factură exclusiv teologică. Perioada de dinainte de 1989 a fost caracterizată de înşişi slujitorii Bisericii prin faptul că ortodoxia nu are o „doctrină a slujirii", dar are „experienţa slujirii". Trăim şi astăzi din moştenirea unor concepte care nu au fost umplute de conţinut, cum ar fi „apostolatul social" (patriarhul Iustinian) sau „Ortodoxia ca Biserică a slujirii" (Antonie Plămădeală). Rezultatul este mentalitatea des răspîndită, subsumată următoarei întrebări: de ce este nevoie de o articulare doctrinară, din moment ce Biserica, avînd ca sursă unică de inspiraţie scrierile Sfinţilor Părinţi, răspunde cu succes întrebărilor care ţin de implicarea sa în social?

Este nevoie de o etică socială, nu şi de o doctrină formulată ca atare. Abia după ce cea dintîi va fi asumată de cei chemaţi să o aplice, se poate deschide discuţia privitoare la oportunitatea unui document programatic.

În tot acest context, apar din ce în ce mai multe voci, chiar şi din interiorul Bisericii, care cer formularea unei doctrine sociale asumată şi practicată de BOR. Se pune întrebarea cine ar trebui să formuleze o asemenea doctrină. La prima vedere, dintr-o perspectivă simplificatoare, am putea spune că este sarcina Sfîntului Sinod. Dacă acesta ar avea o asemenea iniţiativă şi chiar dacă ar delega sarcina redactării eventualei sale doctrine sociale unui grup de teologi familiarizaţi cu conceptele eticii sociale, rezultatul ar fi previzibil: un nou document, venit în succesiunea altora care ignoră realităţile sociale şi care va rămîne mai mult ca sigur nepus în aplicare. Este nevoie aşadar de o etică socială, nu şi de o doctrină formulată ca atare. Abia după ce cea dintîi va fi asumată de cei chemaţi să o aplice, se poate deschide discuţia privitoare la oportunitatea unui document programatic. În caz contrar, este ca şi cum ai avea pretenţia ca o constituţie modernă să fie înţeleasă şi aplicată de cei care nu au experimentat în practică mecanismele democratice.

Dincolo de insuficienta adecvare a discursului teoretic la realităţile vieţii sociale, există şi o altă dificultate, mult mai greu de surmontat: vorbim de o doctrină, una singură, ceea ce derivă dintr-o perspectivă holistă ce a caracterizat secolul al XIX-lea şi a fost abandonată chiar de către susţinătorii ei – în special, Biserica Romano-Catolică. Sîntem parte a unei modernităţi care se manifestă plural. Există mai multe sfere publice, cu numeroase puncte de intersecţie, iar printre acestea se numără sau ar trebui să se numere şi o sferă publică teologică, un spaţiu de dezbatere a provocărilor cu care se confruntă etica socială creştină. Faptul că există un număr important de dezbateri asupra relaţiei dintre Stat şi Biserică în România nu poate decît să fie de bun augur, dar acesta este doar primul pas în direcţia unor dezbateri despre Biserică drept parte a societăţii civile sau despre rolul Bisericii în viaţa socială. Este necesară mai întîi o dezbatere teologică asupra problemelor de etică socială care să contribuie la formarea unei sfere publice specifice, după care, această dezbatere poate fi prelungită şi completată armonios în cadrul unei discuţii mai ample la care să participe laici, îndeosebi sociologi, dar şi istorici, economişti, jurişti etc.

Se poate deci observa cîte etape preliminare sînt necesare în vederea formalizării unei etici sociale specifice ortodoxiei româneşti. Excesul de normativism teologic şi graba reglementării sînt poate cele mai uşor de identificat pericole la adresa conturării unei etici sociale proprii. Cea mai bună dovadă a acestei concluzii este că singurul text care pretinde a descrie o doctrină socială specifică unei variante naţionale a ortodoxiei, cel al Bisericii Ortodoxe Ruse din 2000, nu răspunde întrebărilor cu care credincioşii sau clerul ortodox se confruntă şi prin urmare nu poate fi dat drept exemplu. O vitrină frumos decorată în spatele căreia regăsim, la o privire atentă, concepte care cu greu pot fi considerate dogmatice. Documentul respectiv se referă la naţiune şi patriotism, la problema legitimării pedepselor juridice, la proprietate în legătură cu care sînt enunţate reflecţii fals teologice şi face pledoaria „războiului drept". Un amalgam politico-teologic care arată care sînt riscurile unei abordări holiste a problemei. Pentru BOR, a apela la o asemenea metodă şi a formula un astfel de discurs nu înseamnă altceva decît a înlocui o lipsă cu o alta.

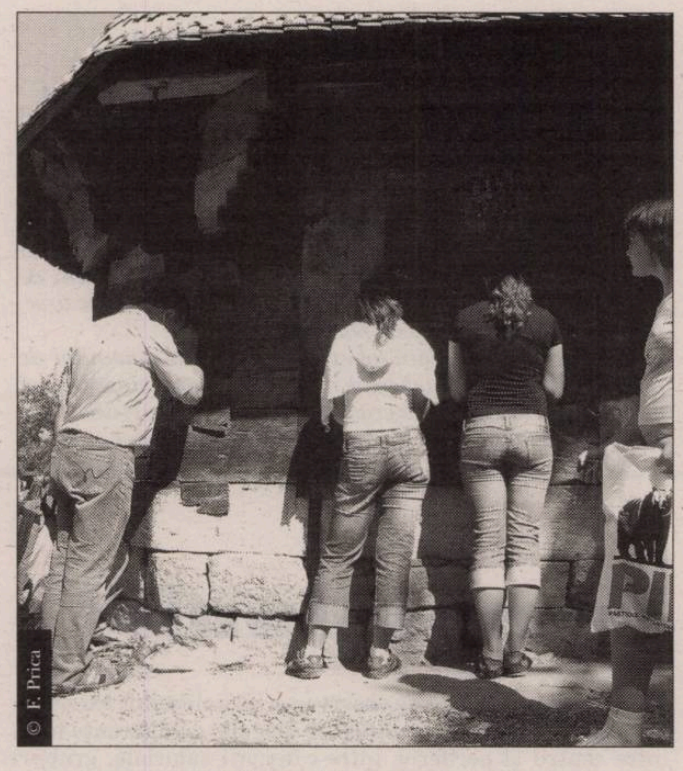
© F. Prica

Tradiţional, activitatea filantropică a Bisericii era pusă în practică de diaconi hirotoniţi, însă astăzi aceasta a devenit apanajul unor organizaţii de binefacere a căror legătură cu Biserica este de multe ori inexistentă.

Cine ar trebui să fie cei care pot pune în practică o etică socială? Pentru un observator al vieţii religioase din România, eforturile în direcţia participării la viaţa socială a BOR sînt evidente. Numărul aşezămintelor sociale patronate de Biserică este în creştere, la fel şi numărul persoanelor care le deservesc. Asistenţa religioasă în spitale se află în plină expansiune. Biserica Ortodoxă preia, la prima vedere cu succes, din sarcinile asistenţiale pe care statul nu ar mai trebui şi nici nu mai doreşte să şi le asume, iar acest proces se află într-un dinamism care nu poate decît să dea motive de speranţă. Dacă privim mai atent, observăm însă că regimul asistenţilor sociali în cadrul Bisericii nu este bine determinat din punct de vedere teologic. Tradiţional, activitatea filantropică a Bisericii era pusă în practică de diaconi hirotoniţi, însă astăzi aceasta a devenit apanajul unor organizaţii de binefacere a căror legătură cu Biserica este de multe ori inexistentă. În alte cazuri, aceasta este practicată de persoane care nu excelează nici în pregătirea de asistenţă socială, şi nici în chemarea duhvnicească şi sfîrşesc prin a trata superficial ambele domenii. Nu poate exista – aşa cum arată Picu Ocoleanu în cartea sa *Iisus Hristos mijlocitorul. Sensul diaconal al eticii sociale ortodoxe* (Christiana, 2008) – diaconie fără diaconat. Altfel spus, activitatea filantropică în formă de diaconia poate avea succes dacă este îndeplinită în principal de slujitorii Bisericii şi desigur în subsidiar de cei familiarizaţi cu asistenţa socială. Logica actuală este aceea potrivit căreia nu Biserica, ci fundaţiile cu caracter filantropic de pe lîngă Biserică sînt apte a pune în practică activităţi filantropic-diaconale. Aceeaşi abordare a avut-o Biserica Evanghelică din Germania în secolul al XIX-lea. Rezultatul a fost impunerea modelului birocraţiei statale în interiorul Bisericii. În prezent, o mare parte din sumele destinate activităţii sociale a Bisericii nu ajung la cei îndreptăţiţi, ci finanţează un aparat birocratic ineficient. În paralel, se vorbeşte despre strategia managerială a organizaţiilor de asistenţă socială, despre avantajele şi dezavantajele liberalizării „pieţei" serviciilor de întrajutorare etc. Soluţia este parteneriatul social între Biserică şi Stat, iar nu simplul transfer de la Stat spre Biserică a unor activităţi de asistenţă socială şi a unor sume adiacente.

Este nevoie de o dezbatere mai amplă privind fundamentele eticii sociale creştine, cum sînt acestea privite din perspectiva ortodoxiei şi cum pot fi adecvate realităţilor româneşti.

În ultimul an, parteneriatul social între BOR şi Stat a fost materializat prin două acte normative: Protocolul de cooperare în domeniul incluziunii sociale, semnat între Guvernul României şi Patriarhie (octombrie 2007) şi Protocolul de cooperare privind Parteneriatul „Asistenţa medicală şi spirituală", încheiat între Patriarhie şi Ministerul Sănătăţii Publice (iulie 2008). Un pas necesar în direcţia conturării unui parteneriat social prin care resursele dedicate asistenţei filantropice şi spirituale să fie canalizate în direcţia celor aflaţi în nevoie şi să nu fie irosite prin mijlocirea unei birocraţii ineficiente. Ar fi trebuit însă ca acest parteneriat să înceapă a fi formalizat la nivelul cel mai de jos, al colaborării parohiilor cu instituţiile statului din administraţia locală. Abordarea holistă, la nivel central, nu ţine cont de un risc, acela că diseminarea bunelor practici în domeniul asistenţei sociale dă mai bune rezultate, dacă porneşte de jos în sus, şi nu invers.

În concluzie, este nevoie de o dezbatere mai amplă privind fundamentele eticii sociale creştine, cum sînt acestea privite din perspectiva ortodoxiei şi cum pot fi adecvate realităţilor româneşti. Este nevoie ca o asemenea dezbatere să nu fie purtată exclusiv în termeni teologici. Este nevoie ca diaconia să nu fie separată de activitatea slujitorilor Bisericii şi să fie privită ca o întreprindere eminamente economică, prin neglijarea laturii spirituale. A fixa în acest moment dezideratul formulării unei doctrine sociale specifice ortodoxiei româneşti înseamnă a sări toate aceste etape obligatorii şi a încerca impunerea unui model care, datorită lipsei sale de adecvare la concret, nu va avea nici o contribuţie la conturarea unei perspective creştine asupra felului în care asistenţa socială trebuie adecvată provocărilor modernităţii căreia îi sîntem contemporani.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Mirel BĂNICĂ

Dansul ce calmează durerea

– Căminul-spital „Dr. Carl Wolff", Sibiu –

Interculturalitate. Utilizăm cuvîntul acesta de atît de multe ori în viaţa curentă, în mass-media şi în diverse articole oficiale comandate de sus, de la Bruxelles, încît l-am golit complet de sensul lui iniţial. Aici, în Căminul-spital pentru vîrstnici „Dr. Carl Wolff" din Sibiu, interculturalitatea este plină de sens, fiind la ea acasă, şi nu este doar o vorbă în vînt. Căminul „Dr. Carl Wolff" este chiar imaginea Ardealului. Se vorbesc în mod curent trei limbi: română, germană, maghiară. Medicul ce se îngrijeşte de pensionarii căminului, mare amator de pipă şi de tutun bun, se adresează fiecăruia în parte în limba lui maternă, vorbind perfect toate cele trei limbi. Personalul auxiliar este recrutat la rîndul său dintre români, maghiari, saşi. Capela căminului reflectă poate cel mai bine acest *état des choses,* prin ecumenismul *real, uman* practicat aici. Preoţii ţin pe rînd slujbe pentru fiecare confesiune reprezentată în acest cămin. Două lucruri m-au impresionat foarte mult în această capelă: crucifixul medieval recuperat dintr-o biserică săsească şi unul dintre pereţii laterali ai capelei, unde erau lipite pe perete patru calendare bisericeşti, patru imagini ale principalelor confesiuni ardelene, în ordine alfabetică: catolic, evanghelic, ortodox, reformat. Dacă priveşti tabelul conţinînd numele, numărul de telefon şi de cameră al pensionarilor, ai în faţă o adevărată radiografie etnică a locurilor.

Istoria căminului. Anii '90 şi eliberarea de comunism au adus cu sine noi întrebări cu privire la viitorul comunităţii germane din Ardeal. Ministerul de Interne al Germaniei Federale i-a întrebat pe reprezentaţii comunităţii cum văd ei viitorul acesteia, cum se vor ocupa de bătrînii bolnavi şi singuri în condiţiile şocului migrator ce a distrus formele tradiţionale de întrajutorare ale saşilor. Începutul comunismului agresiv şi anii '50 au marcat la rîndul lor existenţa căminelor-spital şi a altor instituţii ale Bisericii Evanghelice, cum ar fi Nachbarschaften (vecinătăţile), care se îngrijeau de bătrîni la domiciliu. „Efectiv, în anii '90 nu am putut prevedea viteza cu care se vor schimba lucrurile" – îmi spune directoarea căminului, doamna **Ortrun Rhein.** Asociaţia „Diakonisches Werk" a Bisericii Evanghelice C.A. din România a fost înfiinţată în anul 1991, iar sub patronajul ei a început construcţia Căminului-spital „Dr. Carl Wolff", într-un stil arhitectonic ce duce cu gîndul la cetăţile săseşti de odinioară. În anul 1994, căminul a fost dat efectiv în folosinţă, construcţia şi dotarea fiind finanţate de către Ministerul de Interne al Germaniei. Banii primiţi de la statul român în momentul de faţă sînt foarte puţini: 89 de lei pe lună pentru fiecare bătrîn ce-şi găseşte găzduire aici. Tot dna directoare Rhein îmi spune că armonia ce domneşte acum în cămin nu exista la început, spiritul de toleranţă interculturală s-a creat treptat, în timp. Cum s-a format această armonie, acest respect faţă de *celălalt* care fac ca locurile disponibile să fie rîvnite cu mult timp în avans? „Simplu – îmi spune dna Rhein – trăind împreună au învăţat că nu trebuie să se separe unul de celălalt." Traiul într-un cămin de bătrîni lasă loc şi pentru traume şi amintiri nostalgice, dar şi pentru o anumită viziune „liniştită" a viitorului, atunci cînd pensionarii acceptă ideea că sînt supravegheaţi de un personal competent.

Camerele de oaspeţi şi turismul. La mansarda de la etajul trei, Căminul „Dr. Carl Wolff" are în dotare cîteva camere de oaspeţi. Am locuit timp de trei zile într-una dintre ele. Ideea, simplă şi eficientă ca toate ideile nemţeşti, provine din proiectul iniţial. Bătrînii găzduţi aici au familii în Germania care vin în vizită. Unde vor locui aceştia? Bine ar fi să locuiască în cămin, împreună. Apoi au venit (şi revenit!) turişti, români şi occidentali, care au început să se intereseze şi să se ocupe de bătrîni. „Sibiu, capitală culturală europeană" a ajutat mult din acest punct de vedere, dar – îmi mărturiseşte dna Rhein – faptul că unele ghiduri turistice celebre ale momentului laudă condiţiile de cazare din „Dr. Carl Wolff" „ne place şi nu ne place". Nu cer mai multe amănunte, cam bănuiesc despre ce este vorba. În plus, mai aflu că egalitatea spartană ce domneşte aici nu e pe placul tuturor.

Locatarii. Cîţi sînt dificili, apropiaţi de imaginea bătrînului „insuportabil", stereotipul la care ne gîndim adesea? Dna Rhein: cam 10%, poate mai puţini. Aflu că cei mai dificili sînt cei care „nu au avut şansa să treacă o mai lungă perioadă de timp *neîndreptăţiţi* (subl. mea) prin viaţă". Sau cei care au fost o viaţă întreagă dificili prin natura lor interioară. Cine sînt bătrînii simpatici? Cei care acceptă bătrîneţea ca o *vîrstă a omului* şi nu fac o tragedie din aceasta. Diferenţa de studii se vede şi ea: oamenii de extracţie socială simplă şi în special ţăranii îşi găsesc mai uşor locul în comunitatea căminului decît cei cu studii superioare. „Intelectualii, cum ajung aici, cum încearcă să facă reguli", îmi spune surîzînd dna Rhein.

Emoţie şi veselie finală. Doamna de 95 de ani venea în fiecare zi să ceară „sfaturi de viaţă" direcţiunii, după care nu uita să le spună tinerilor din jur, „sînteţi tineri, ieşiţi acum, distraţi-vă acum, bucuraţi-vă acum de viaţa aceasta trecătoare". Bătrînele săsoaice de 85 de ani pe care le-am intervievat în cadrul unui proiect european de constituire a unor arhive sonore ale Gulagului din fosta URSS povesteau cu demnitate munca lor la minele din Donbas sau viaţa de cîine pe care au dus-o ani de zile, dar plîngeau atunci cînd îşi aminteau cum copiii ruşi aruncau cu balegă de cal şi bolovani în coloana ce-i ducea la muncă strigînd: „Nemţii! Fascistî!". Iar după aceea îmi spuneau cu vocea tremurîndă: „ce vină am avut noi? Noi locuiam în Ardeal, ne lucram pămîntul...".

Moment vesel, dar de o veselie ce la prima vedere pare macabră – după cum spune dna Rhein – carnavalul organizat înaintea postului Paştelui, *Fasching,* moştenire a tradiţei catolice central-europene. Confecţionarea măştilor şi a costumelor de carnaval marchează prin febrilitatea sa viaţa căminului. Aflu că pensionarii nu se mai plîng de dureri două săptămîni înainte şi după acest eveniment. Sînt fericiţi. Există şi o zi a porţilor deschise, în septembrie, iar atunci se organizează şi un bal. Formaţia cîntă mai ales în limba germană *Lilly Marlen, Ganz in Weiss.* Veselia finală, dar cu atît mai preţioasă.

Adina POPESCU

La mila blocului

Nea Costică trăieşte din mila blocului. Este omul bun la toate: cară mobilă cînd e vorba de vreo mutare, are grijă de cîinii comunitari pe care locatarii i-au închis, în mod civilizat, într-un ţarc, mai pune furtunul pe vreo maşină, mai dă cu lopata iarna, la zăpadă. Pentru toate aceste servicii primeşte bani, în general mărunţiş sau cîte o bancnotă mică. Doar de Crăciun şi de Paşti mai primeşte şi cîte o felie de cozonac, un ou sau un pahar cu vin. La fiecare parastas toată coliva care rămîne ajunge la „săracu" Costică, căci coliva nu se aruncă niciodată, „e păcat!". Uneori mai primeşte de pomană şi cîte o cămaşă sau o pereche de pantaloni. Sau vreo măsuţă fără un picior pe care Costică n-are unde s-o pună, căci locuieşte în spălătoria blocului unde spaţiul e strîmt (deşi spune că are o casă pe undeva, pe la ţară). Totuşi o ia, ca s-o dea şi el mai departe, la vreun ţigan.

„O duce bine Costică! Mai bine decît noi." – e de părere administratorul. „Măcar de-ar cheltui banii mai cu cap!" Cu banii nu face nimic, îi bea. Pe loc şi fără să se sinchisească de ce spune lumea. Se duce cu pas întins la butic ca să-şi cumpere vodcă sub privirile locatarului căruia tocmai i-a spălat maşina. „Ce îmi pasă mie ce face cu banii? Eu mi-am făcut datoria faţă de un om amărît! Mai departe e treaba lui!" – zice doctorul de la VI. Costică e un beţiv care nu se manifestă şi care nici măcar nu duhneşte. Doar vorbeşte singur, mai degrabă un mormăit fără şir.

Nevasta lui, Flori, stă uneori cu Costică în spălătorie, alteori dispare pe la nişte rude care locuiesc în apropiere. Îşi permite pentru că e angajată cu carte de muncă ca femeie de serviciu. Se simte superioară lui Costică şi de multe ori îi ţine teorie în timp ce dă cu mopul, îi explică cum e cu viaţa asta. De primit primeşte şi ea, dar lucruri mai de soi. Un batic cu care să se ducă la biserică. Un flacon pe jumătate gol de parfum franţuzesc „de la o doamnă la care i-am făcut curat". Cînd vine gunoiul, ea cară pubelele, lăsînd în urmă o dîră proaspătă de Christian Dior.

Înainte de Costică era nea Tomiţă. Şi el trăia tot din mila blocului, însă nu în spălătorie, ci în ghenă. Aici îşi amenajase mica lui „garsonieră", mobilată cu obiecte primite de pe la locatari. Şi el bea, dar parcă mai cu măsură, căci era bătrîn. Mai toată ziua stătea pe un scăunel în faţa ghenei şi privea oamenii care treceau. Unii îl salutau, alţii nu. Odată a povestit că plănuieşte să-şi pună capăt zilelor, doar că n-are curajul să o facă. „Uite-aşa, să mă găsească de dimineaţă spînzurat în ghenă!" „Dar de ce, nea Tomiţă? Ai unde sta, ai ce mînca, slavă Domnului! Alţii n-au nici atît!" – i-a zis soţia doctorului. Tomiţă a început să plîngă. „Ce ştii dumneata? Ce bărbat am fost eu şi uite-mă acum! Singur cuc. Fără de noroc!" Însă soţia doctorului deja se îndepărtase, căci cîinele pe care îl ţinea în lesă o trăgea înapoi spre părculeţ.

Într-o zi, nea Tomiţă a dispărut. Pur şi simplu n-a mai fost de găsit. Timp de cîteva zile tot felul de zvonuri au circulat prin bloc. Unii au început să-l caute prin împrejurimi. Alţii au ridicat din umeri: s-o fi prăpădit, pe undeva. Actele şi le lăsase în locuinţa sa din ghenă, aşa că multă vreme nu s-a ştiut nimic. Oamenii l-au uitat repede pe Tomiţă şi au făcut cunoştinţă cu Costică.

După cîteva luni s-a aflat că într-adevăr nea Tomiţă murise într-o încăierare, pe la Gara de Nord. A durat ceva ca să-l identifice. Ştirea nu a mai prezentat nici un interes în bloc. Îl aveau deja pe Costică.

Toată această poveste nu are nici o morală. Însă se pot trage nişte concluzii. În România, tot ce contează este să existe un „obiect" al milei. Şi să bifăm şi această îndatorire, uneori socială: cea de a da, de a face pomană, de ne asigura un loc în rai sau pur şi simplu de creşte în propriii ochi. Arătăm compasiune pentru că „aşa se face" sau „aşa e bine". Iar compasiunea noastră se reduce la ceva mărunţiş, o pereche de pantaloni sau o măsuţă cu picioarele rupte. După ce ne-am făcut datoria nu ne mai interesează ce se va întîmpla mai departe cu „obiectul" milei. Nici ce e de fapt în sufletul lui.

Într-o ţară săracă, expresia compasiunii nu poate fi altceva decît o formă de ipocrizie. Cei care dau pe stradă bani cerşetorilor îşi feresc privirea, fiindcă dincolo de ea nu e nimic. Cei care trăiesc cu voluptate dramele de la ştiri îşi satisfac propria nevoie de a fi miloşi măcar cinci minute pe zi, de a arăta că le pasă de alţii. De fapt, nu ne pasă decît de noi înşine. Noi sîntem victimele şi aşteptăm în permanenţă să fim compătimiţi pentru că n-avem bani să ne schimbăm maşina, nu mai suportăm canicula, nu ne permitem o vacanţa la Ibiza, şeful ne persecută şi, mai ales, pentru că ne-am născut în România. Nouă cine ne plînge de milă?

Andreea PIETROŞEL

Fursecul Mecanic

Un simplu mesaj îl poate convinge pe cel care îşi spune Fursecul Mecanic să apară la uşa pofticioşilor cu o porţie de fursecuri făcute ca la carte. Şi cum momentele de fericire sînt nepreţuite – la fel sînt şi fursecurile făcute de el: dacă i-ai intrat în graţii, le oferă gratuit.

Trei zile în bucătărie, alte trei zile petrecute pe teren, la livrări; în a şaptea zi, probabil că se odihneşte. Cam aşa arată programul săptămînal al lui **Dan Tobescu,** omul care a decis să facă singur fursecuri după ce a obosit să le tot caute prin cofetăriile şi magazinele bucureştene.

Vesel, volubil, vorbăreţ, acest mic zeu al dulciurilor care împarte, generos dar arbitrar, bunătăţile sale cu pofticioşi anonimi mă invită în „maşina de livrări". Fursecul Mecanic conduce o maşină din cele scumpe şi fine, cu interior îmbrăcat în piele. Îmbrăcat într-un tricou verde şi pantaloni deschişi la culoare, tipul îşi aşază ochelarii pe nas şi desface, cu gesturi ample, foaia de parcurs: „Avem în faţă o zi plină, trebuie să ajung la 14 amatori de fursecuri care mi-au găsit blogul şi m-au convins că merită să se înfrupte cu bunătăţile mele". Nu-i timp de vorbă, aşa că maşina se pune rapid în mişcare. Adesea, ultimele livrări ajung la destinaţie de-abia tîrziu în noapte.

Ambalate în pungi generoase, stivuite în borcane babane sau înghesuite în plicuri subţirele, fursecurile ajung la fericiţii destinatari în funcţie de cît de tare l-au impresionat pe artizan e-mail-urile primite pe blogul său. „Cei mai norocoşi primesc un borcan întreg, alţii, cîte o cutie sau un plic, dar tot primesc ceva" – spune zîmbitor Fursecul Mecanic. Traseul livrărilor îl duce în cele mai ascunse cotloane ale oraşului, iar fursecurile lui sînt la fel de variate ca personalităţile care le degustă. Într-o clădire impozantă o căutăm pe Denisa, care aşteaptă să guste pentru prima oară fursecurile atît de lăudate pe Internet. Nu e însă uşor să ajungi la ea. După ce ne rătăcim pe casa scărilor, ajungem în cele din urmă la ultimul etaj, unde tînăra sare în sus de bucurie. „Pe Fursec l-am găsit pe blog. Am scris două-trei vorbe despre cum făcea mama prăjituri în casă, şi despre cum îmi gîdila mirosul parfumat de aluat cald nările. L-am convins că îmi e foarte dor de atmosfera de atunci, aşa că am primit şi eu două fursecuri."

Pînă acum, peste 200 de oameni l-au convins pe Dan că merită să fie cadorisiţi – un logodnic care dorea să-i facă o surpriză iubitei lui sau o doamnă cu pisici, mari amatoare de dulciuri cu marţipan.

Altruism sau strategie de marketing? Filantrop din pasiune pentru gust, Dan Tobescu are propria sa afacere care îi permite luxul (şi timpul liber) pentru asemenea experimente. E filantrop, însă numai în România, unde gurmanzii pretenţioşi nu au alternative; străinii care vor dori să îşi răsfeţe papilele gustative cu fursecurile sale vor fi nevoiţi să plătească. În poveste apar însă şi scepticii, care văd din ideea lui Dan Tobescu o strategie de marketing, nu doar altruism şi voie bună de a împărţi o bucurie cu altcineva. „Eu, unul, vreau doar să văd dacă un asemenea experiment se poate autosusţine. Răspunsul pe care l-am primit pînă acum e pozitiv."

„Prinţ şi Cerşetor“

– interviu cu comisarul Christian CIOCAN –

Deşi la multe capitole publice România e codaşa Europei, fenomenul cerşetoriei ne-a propulsat pe locuri fruntaşe. Conducem detaşat în topul continentului, şi nu numai străzile noastre, trenurile şi autobuzele noastre abundă de cerşetori, dar de ani buni am ajuns să şi exportăm cerşetoria, fără ca autorităţile să pară a avea un plan eficient de combatere a acestei probleme. Poate doar de anul acesta să intervină schimbări. Pe 12 iunie a început campania „Prinţ şi Cerşetor“, un proiect demarat de Poliţia Capitalei împreună cu „Asociaţia Salvaţi Copiii“ şi serviciile de asistenţă socială. Campania se adresează în primul rînd cetăţenilor, pe care autorităţile vor să-i conştientizeze de faptul că, oferind bani, nu îi ajută pe cei aflaţi în nevoie, ci, din contră, întreţin o tară socială, limitîndu-le astfel lor posibilităţile de a avea o viaţă normală.

Campania „Prinţ şi Cerşetor“ adresată populaţiei este o declaraţie făţişă a depunerii armelor autorităţilor în luptă cu cerşetoria?

Nu trebuie să privim lucrurile în felul acesta. Niciodată poliţia nu va responsabiliza populaţia în legătură cu o problemă pe care este abilitată. Poliţia e o instituţie de serviciu public iar datoria ei e de a rezolva o problemă legată de domeniul public, de siguranţa cetăţenilor. La noi cerşetoria e mai mult o problemă socială iar la eradicarea ei trebuie să contribuim cu toţii. Poliţia şi-a propus prin această campanie să sensibilizeze oamenii şi să îi facă să înţeleagă, să conştientizeze problemele care decurg din faptul că dau bani cerşetorilor. Practic, întreţin acest fenomen. Această campanie are aşadar atît rolul de a conştientiza populaţia, dar şi de a proteja pe acei nefericiţi ai sorţii, cerşetorii, pentru a le îmbunătăţi condiţia.

De ce nu sînt ridicaţi de pe stradă, în baza legii?

Din păcate, nu pot fi reţinuţi cu forţa în centre de plasament. Noi putem să luăm doar măsurile prevăzute de Legea 61 pentru asemenea infracţiuni. Putem să-i sancţionăm pentru cerşetorie, pedeapsa stabilită de lege fiind amendă sau închisoare de la o lună la trei ani. Le putem întocmi dosare de cercetare penală, dar cam atît. Le dăm amenzi, unii ajung să primească şi cîte o mie de amenzi pe lună, dar neavînd nici un fel de venit sau bunuri care să poată fi urmărite, nu le pot plăti. Rezultatul este nul. Dacă se întocmeşte un dosar de cercetare penală pentru cerşetorie, dosarul intră pe anumite căi de procedură legală şi pînă la rezolvare cerşetorul rămîne pe stradă. Or, scopul nostru nu e acesta. De aceea trebuie să contribuie mai mulţi factori şi în special societatea civilă. Există organizaţii care se ocupă de problema socială a cerşetoriei şi cred că aceasta e zona spre care trebuie să ne orientăm cu toţii.

Serviciile sociale se implică îndeajuns?

Noi le sesizăm. E o problemă pe care nu o pot discuta pentru că nu cunosc în detaliu activitatea lor. Personal, cred că se implică, dacă îndeajuns sau nu rămîne de văzut. Oricum, dacă un cerşetor e pe stradă nu înseamnă că serviciile sociale nu se implică. E la fel ca în cazul aurolacilor: noi îi adunăm de pe stradă, îi ducem în centrele de asistenţă socială, dar mai mult de o baie, o masă caldă şi haine de schimb nu se poate face pentru ei. Ei decid şi au libertatea de a o face, de a pleca din nou pe stradă sau în canal.

Cerşetoria e o problemă exclusivă a României?

Din păcate, noi am exportat cerşetori în ţările de vest, care stau cu pancarta legată de gît şi mîna întinsă. În cadrul campaniei „Prinţ şi Cerşetor“ am avut de asemenea un vernisaj în care am expus tot felul de pancarte şi slogane pe care cerşetorii le folosesc pentru a stîrni mila. Personal, am întîlnit în străinătate conaţionali care stau cu mîna întinsă la cerşit şi care îmi declarau că mai bine faci 1 euro decît 1 leu. Mulţi cîştigă şi cîteva sute de euro pe zi.

Cu alte cuvinte, România a devenit o fabrică de cerşetori?

Nu pot să spun asta, deşi ei sînt foarte vizibili în străinătate. Europa are şi ea cerşetorii ei. În Anglia, de exemplu, a avut loc o campanie similară, cu sloganul: „Dacă aveţi milă de ei, le grăbiţi moartea“. De asemenea, în capitalele Europei, există o sumedenie de oameni ai străzii, aşa-numiţii „artişti stradali“, care dau tot felul de spectacole pentru bani. Sînt alte forme de cerşetorie, deşi actul rămîne acelaşi.

Ce tipuri de cerşetori există?

De la copii, la adulţi şi bătrîni. Am avut de curînd un caz, un cerşetor la metrou, un bătrîn care depusese la o bancă, în trei zile, zece milioane de lei vechi. Mai există şi aşanumiţii „cerşetori răi“, cei care devin violenţi, dacă nu le dai bani, şantajînd prin violenţă. Ocupă locurile din parcări şi cer taxe de protecţie a maşinii. Dacă nu le dai, te ameninţă că îţi zgîrîie maşina etc. În cazurile astea, în primul rînd oamenii ar trebui să ştie cît de important e să sesizeze poliţia şi să nu se lase intimidaţi de ei şi să le dea bani.

Compasiunea trecătorilor le poate aduce acestora vreun beneficiu?

Compasiunea celor care oferă bani cerşetorilor îi conduce de fapt pe aceştia la moarte. E paradoxal, dar aşa se întîmplă, pentru că din acei bani de foarte multe ori îşi cumpără droguri sau băutură. Poate o soluţie ar fi să le oferi mîncare sau apă, dar e mai la îndemînă să dai bani. Te simţi bine crezînd că ai ajutat, dar nu mergi mai departe cu gîndul să vezi cum folosesc ei banii.

În Indonezia există o lege care amendează pe cei care dau bani cerşetorilor. Credeţi că e o idee bună?

Da. E o idee foarte bună, la fel cum bună e ideea de a pedepsi pe cei care dau mită. Practic, e vorba de întreţinerea acestui fenomen. Dacă nu mai primeşti motivaţia – banii –, sursa de venit din practicarea cerşetoriei, eşti obligat să te orientezi spre altceva. Cred că e foarte important ca prin pîrghiile pe care le are la dispoziţie, societatea să intervină asupra acestui fenomen.

De ce dau oamenii bani?

Vorbim de două aspecte. Aspectul material şi cel spiritual. Cred că toţi am dat bani la cerşetori. Desigur, educaţia pe care am primit-o în familie, modul în care am fost crescut de părinţi mi-au determinat această atitudine de a da bani celor care au nevoie. Însă cînd am înţeles fenomenul, am procedat cu totul altfel. Frecvent le spun celor care îmi cer bani pe stradă cine sînt, mă prezint „comisar de poliţie“ şi le spun că nu le dau bani, dar dacă au vreo problemă să vină la birou şi să vedem împreună ce putem face pentru a-i ajuta.

Cum aţi putea să ajutaţi totuşi un cerşetor?

Ca poliţist, nu îl pot ajuta foarte mult, dar măcar aş putea să îl direcţionez. În primul rînd, aş contacta acele organizaţii care se ocupă de cerşetori. Aş vorbi cu partenerii pe care îi avem în această campanie, serviciile de asistenţă socială, psihologi etc. Dar vorbim ipotetic, pentru că nu vine nimeni niciodată. Aceasta e o campanie în primul rînd pentru ei. Ar fi primii beneficiari ai acestei campanii.

Campania a început în luna iunie a acestui an. Pînă acum s-au observat oarecare rezultate?

Cum campania este în plină desfăşurare, nu am o evaluare generală în acest moment, dar rezultatele preliminare se văd. Am făcut un sondaj în cadrul acestei campanii, iar 88% dintre respondeţi au afirmat că, dacă ar şti că un astfel de om ar cîştiga mai mult decît ei, nu ar mai da bani.

*Comisarul **Christian CIOCAN** este purtător de cuvînt al Poliţiei Capitalei.*

a consemnat Stela GIURGEANU

Stela GIURGEANU

La mila statului

Înainte de ’89 sistemul de asistenţă socială aparţinea exclusiv statului. Statul avea grijă de toată lumea, fiecare se descurca cum putea. Nu existau ONG-uri, iar individul era îndeajuns de apăsat de grijile personale pentru a se mai ocupa şi de cel de lîngă el. În acest context, statul se prezenta ca un părinte grijuliu, gata să te ajute cu orice problemă ai fi avut. În practică, „personificarea“ se spărgea în milioane de români care ştiau pe propria piele că dacă nu se ajută singuri, nimeni nu o va face. Dacă era vorba de calamităţi naturale, Statul apărea din nou pe frontispiciul milei şi compasiunii. Cînd aveau loc inundaţii, românii ne-inundaţi erau obligaţi să îşi doneze salariul pe o întreagă lună pentru ajutorarea sinistraţilor, donări care e greu de crezut că erau determinate de o reală compasiune şi care luau cu totul alt drum.

După Revoluţie, asistenţa socială s-a dezvoltat pe apucate. România trecea printr-o perioadă de criză socială şi politică, iar legislaţia în domeniul asistenţei sociale pe care statul abia constituit trebuia să o asigure s-a înşirat aleatoriu de-a lungul cîtorva legislaturi, fără o coerenţă logică. În anii ’90, legislaţia privind drepturile sociale era minimală şi prost alcătuită, fiind mai mult încropită pentru a traversa perioada de tranziţie. Tentativele de descentralizare de după 1997 n-au făcut decît să cronicizeze această incoerenţă a sistemului, generînd mai multe probleme sociale grave, prin totala neimplicare şi justificare de tipul pasat mingea dintr-o parte în alta.

Legea 705, privind sistemul naţional de asistenţă socială, a fost adoptată în 2001 dorindu-se astfel începerea reformei în domeniul asistenţei sociale. Coordonarea la nivel central s-a făcut de acum piramidal, politica de asistenţă socială fiind coordonată de Ministerul Muncii, Solidarităţii Sociale şi Familiei şi realizată de mai multe instituţii guvernamentale: Ministerul Sănătăţii, Ministerul Justiţiei, Ministerul Administraţiei şi Internelor, Ministerul Educaţiei şi Cercetării, precum şi de alte instituţii centrale.

Ce se întîmplă azi în viaţa reală? Ce fac toate aceste agenţii şi comisii şi corpurile lor de control? De multe ori

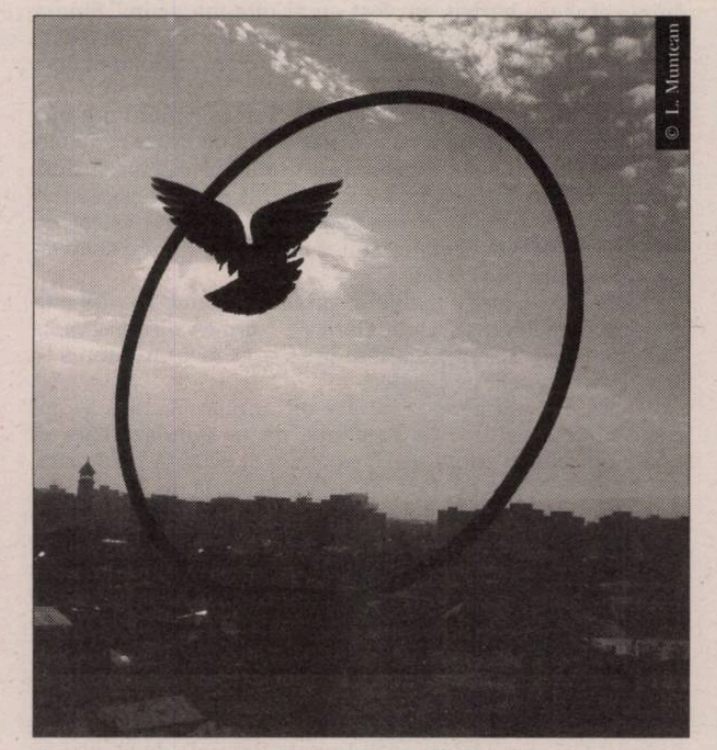

doar desenează campanii de conştientizare şi fac lobby. Responsabilitatea, respectarea şi monitorizarea legilor se transferă dintr-o parte într-alta, cu o repeziciune ameţitoare şi fără prea multe comentarii spre presă.

Astfel, legea 519/2002 care prevedea iniţial termene stricte pentru finalizarea lucrărilor de accesibilizare a domeniului public pentru persoanele cu handicap (deadline-urile montării rampelor şi ale accesibilizării mijloacelor de transport în comun expirînd în 2003) a fost „corectată“, uitîndu-se de orice sancţiune pentru nerespectarea ei. Autoritatea Naţională pentru Persoanele cu Handicap declara, la vremea respectivă, că nu mai intră în atribuţiile sale monitorizarea respectării legii, responsabilitatea trecînd în grija Inspecţiilor Sociale. (Ideea generală era că oricum amenzi nu se puteau da din prima, motivele fiind „simpatice“, croite pe modelul: nu vrem să părem bau-bau legal.)

Trecînd la altă categorie de persoane vizate legal de grija statului, ignorate însă total, putem vorbi de bolnavii de Alzheimer. Deşi în alte ţări aceşti bolnavi sînt trataţi cu tot respectul, existînd centre de zi şi specialişti pregătiţi pe domeniu (în Anglia „disfuncţia“ sistemului de îngrijire la domiciliu a bolnavului vine din faptul că acestuia îi sînt trimişi pe cap „prea mulţi“ specialişti), deşi rupţi de realitate, sînt consideraţi a fi încă oameni şi rataţi ca atare. La noi? Nu numai că nu există servicii sociale, instituţii sau facilităţi pentru tratament, dar se pare că nici *ei* nu există. La ora actuală, în România nu există o evidenţă clară a acestor bolnavi, ceea ce duce, evident, la un prost management al resurselor necesare îngrijirii lor, pe principiul „dacă n-am statistica, boala nu există, iar dacă nu există, pentru cine să creez structuri?“. De asemenea, pentru a căpăta puţinele drepturi pe care o persoană suferind de o boală cronică le are, sînt nevoiţi ca an de an să apară în faţa unei comisii de specialitate care să reconfirme faptul că încă mai sînt suferinzi de Alzheimer.

Trecem din nou, aleatoriu, la altă categorie dezavantajată. Persoanele în vîrstă. Nu numai că serviciile de asistenţă nu funcţionează, dar căminele de stat sînt supraaglomerate şi, de regulă, „trebuie să aştepţi să moară cineva“ ca să îi iei locul. Cum arată căminele? Imaginaţi-vă un popas înainte de cimitir. În nici un caz nu e vorba de case de odihnă, ci doar de un ultim refugiu. Cît de bine e primenit acest refugiu? Depinde de iscusinţa şi implicarea directorului de a găsi sponsori pentru că, dacă ar conta doar pe sprijinul statului, moartea n-ar mai părea acestor abandonaţi ai societăţii ceva atît de îngrozitor.

Şi nu e vorba aici de lozinca „aşteptăm sprijin exclusiv de la stat“. E vorba de nişte angajamente pe care acest „stat“ le ia, bazat pe taxele noastre, ale tuturor. E vorba de nişte bani folosiţi aiurea şi despre nişte drepturi încălcate. În lipsa lor, oamenii care au nevoie de ajutor rămîn supuşi funcţionarilor publici.

Cristi LUCA

Zile bune de plajă şi nopţi proaste de film

– Anonimul 2008 –

Festivalul Internaţional de Film Independent Anonimul s-a aflat anul acesta la cea de-a cincea ediţie. Din nefericire, a părut prima. Pornit cu o idee grozavă, un festival în Delta Dunării, cu săli de cinema şi camping cu ecran mare de proiecţie a filmelor, a ajuns să semene mai mult cu oferta specială a unei agenţii de turism. Pentru iubitorii de soare şi plajă, pentru spiritele libere şi nonconformiste, pentru boemia vamaiotă ce-şi caută alte meleaguri, vi se oferă un loc cool. Bonus cîteva filme independente special pentru oamenii independenţi şi cu suflete de artişti. Evident şi puţină ecologie (filme şi discuţii), pentru a arăta că ne pasă. La fel de mult cît ne pasă de animale şi păsări. Pentru ele există artificii şi sonor dat la maximum.

Dacă ne lăudăm cu statutul de singurul festival de film la care accesul publicului e gratuit, probabil nici aşteptările n-ar trebui să fie mari. Conform acestui raţionament păgubos, totul a părut a fi sub deviza: „primeşti exact cît oferi!“. Adică, mai nimic. Fără absolut nici o miză, selecţia de anul acesta a fost una cel mult mediocră.

Dintre lungmetraje doar două au fost cu adevărat foarte bune: *Silent Light (Lumina tăcută)* al lui Carlos Reygadas (cîştigătorul, de altfel, şi al marelui premiu) şi *Boogie* (premiul pentru regie), al lui Radu Muntean. Primul dintre ele, superb vizual şi încărcat metaforic cît Dreyer, Bergman şi Tarkovski la un loc, a fost suprinzător de bine primit. Mi-e foarte greu să cred că un cinema de genul acesta e prizabil pentru toată lumea cultă, necondiţionat. N-aş vrea să fiu greşit înţeles, a fost de departe revelaţia festivalului, dar lipsa oricărei reacţii critice asemănătoare cu a celor de la *Les Inrockuptibles,* care l-au făcut pe Reygadas impostor, m-a surprins. Cel de-al doilea, filmul lui Radu Muntean, excelent scris, jucat şi regizat, are o naturaleţe dezarmantă în a prezenta subiecte ce par tabu în cinematografia românească: frămîntările unui cuplu proaspăt căsătorit şi sfîrşitul dureros al tinereţii.

Stellet Licht de Carlos Reygadas

The Wave (Valul), favoritul publicului, e didactic şi previzibil cît cuprinde. Un profesor (caz real) se joacă de-a Hitler cu nişte puşti uşor bezmetici şi dezorientaţi, formînd o organizaţie extremistă. În scop educativ. Ghiciţi dacă lucrurile o iau razna şi cum.

Help Me Eros (Ajută-mă, Eros) e o şmecherie vizuală fumată, cu un subiect subţire ca o foiţă de hîrtie. Singurătatea şi dorinţa se îmbină într-un mod sofisticat-ciudăţel, specific asiatic. Numai că pe unii îi cheamă Wong Kar-wai, Kim Ki-duk sau Takashi Miike, iar pe alţii nu.

It's Hard To Be Nice (E greu să fii băiat bun) e unul din puţinele filme emoţionante din competiţie. Cinstit, direct, fără să plictisească o clipă, a rămas pe nedrept nepremiat.

În schimb, actorul Ali Suliam din *Lemon Tree (Livada de lămîi)* s-a ales complet nemeritat cu un premiu special pentru interpretare masculină. Totul a părut o şaradă ieftină: simpla prezenţă la Sfîntu Gheorghe a dus la obţinerea acestuia, şi nu talentul actoricesc ieşit din comun. Filmul de o scorţoşenie uşor ridicolă prezintă povestea unei palestiniene singure ce se luptă cu instituţiile statului israelian, împotriva tăierii unei livezi de lămîi.

Egg (Oul), cîştigătorul premiului pentru cea mai bună imagine, e alt film grav, slab realizat, dar cu un joc actoricesc decent.

Marele fiasco a fost competiţia de scurtmetraje. Din cauza calităţii cel puţin dubioase a multora dintre ele (limitele penibilului au fost atinse de unele producţii româneşti), restul scurtelor, decente, bune sau foarte bune au părut sufocate. Poţi înţelege generozitatea selecţionerului şi noblеţea de a da credit noilor producţii, dar a le alătura celor deja consacrate la alte festivaluri înseamnă a-ţi bate joc de cele din urmă. O soluţie elegantă ar fi fost prezentarea lor în secţiuni paralele. Dintre cele româneşti, bune şi cunoscute publicului, menţionez *Saga, Interior. Scară de bloc, Ştefan, Sinopsis Docu-Drama, Radu +Ana, Fata galbenă care rîde*. Dintre cele noi, de departe favoritul meu a fost *Ştii tu,* al lui Liviu Mărghidan. Două dintre ele, atît *La drumul mare* (marele premiu), cît şi *Căpşuni în aprilie* au început excelent, dar primul s-a lungit inutil ducînd la o răsturnare de situaţie necredibilă, iar cel de-al doilea s-a dus într-o zonă a metaforei grele, nedigerabile.

Dintre cele străine mi-au plăcut: *Alumbramiento, True Colors, Because They Are Things You Never Forget, My Little Brother From The Moon, The Other Story, Catharsis, You, Me and Him.*

În premieră a fost prezentat şi un colaj de scurtmetraje, toate pe aceeaşi temă: *Un bărbat urmăreşte o femeie.* Ambiţios ca idee, cu scenarii ingenioase, a lăsat uneori gustul amar al unor regii amatoricesc făcute. Un plus de stil pentru *Mariam,* al lui Cătălin Leescu.

Nu ştiu ce înseamnă pentru organizatori, invitaţi sau pentru public un festival de succes. Ce ştiu e că odată a fost o lume frumoasă, într-un loc frumos, bucurîndu-se de filme frumoase. Doar locul a rămas frumos.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Citeşte în numărul din septembrie:

Interviu:

Răzvan Petrescu: „E vorba de un ridicol cu sfârşit garantat tragic"

Dosar:

Intelectualii – de la „drama interioară" la celebritatea TV

DILEMATECA

îți dă de citit

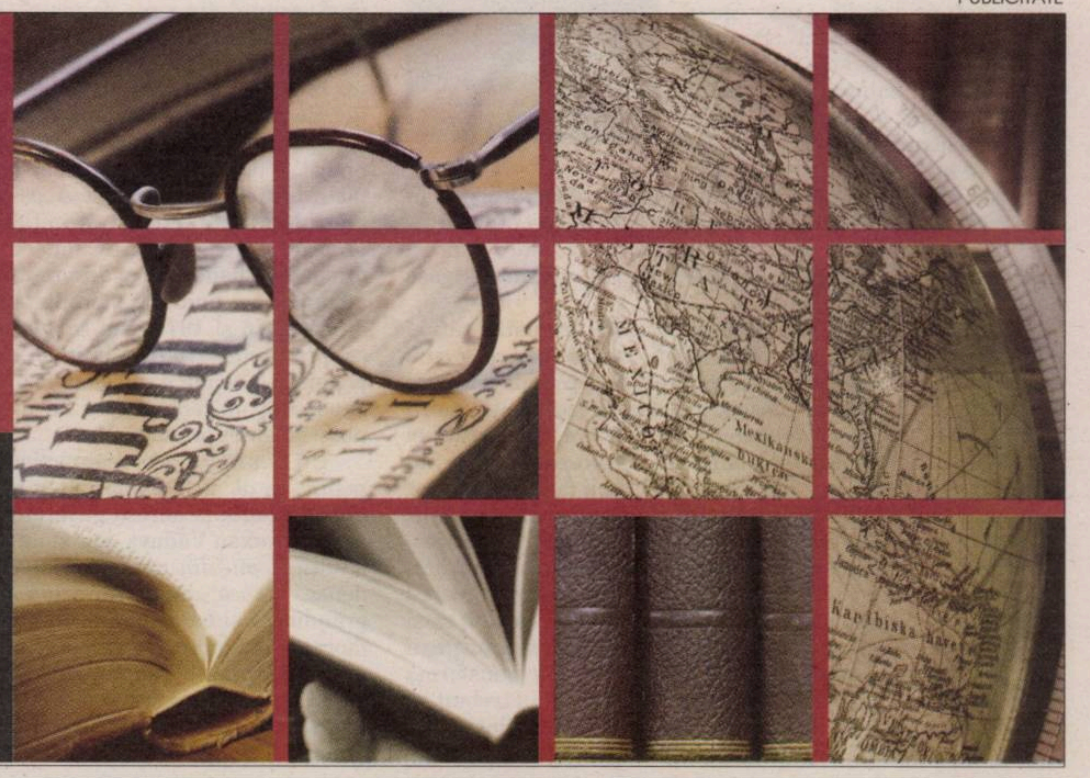

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Există o inteligenţă erotică?

● **Esther Perel, *L'intelligence érotique*, Robert Laffont, Paris, 2007.**

Nu ştiu ce răspuns ar da Radio Erevan la această întrebare, dar avem acum ocazia să vedem ce spun psihologii. Mai precis belgianca Esther Perel, educată în Israel şi apoi stabilită la New York, ca terapeut al cuplului şi al familiei. Rezultat al unei îndelungate experienţe clinice, cartea prezintă un set de ipoteze referitoare la cauzele care duc la declinul dorinţei şi la instalarea plictisului sexual în dormitorul (majorităţii?) cuplurilor de cursă lungă.

Cel mai scurt rezumat al acestui bestseller internaţional *traduit de l'américain* (ne spune cu acribie hipercorectă editorul francez) poate fi regăsit în următoarea anecdotă. Într-un bar elegant intră o femeie spectaculos de frumoasă şi atît de atrăgătoare încît bărbaţii se opresc din băut şi rămîn cu paharele în aer, iar chelnerii sînt gata să scape tăvile din mîini. Se lasă o linişte generală, toţi se gîndesc la acelaşi lucru, doar barmanul, care desigur ştie totul despre viaţă, murmură în barbă: „Şi cînd te gîndeşti că undeva pe pămînt există un tip care este pur şi simplu sătul pînă în gît de ea şi de toate farmecele ei...“

La rîndul lor, psihologii, psihoterapeuţii, sexologii ar vrea să ştie totul despre viaţă şi încep prin a pune întrebarea: „Putem să mai dorim ceva ce avem deja?“. Ca întotdeauna, scriitorii sînt cu mulţi paşi înainte şi pun jaloanele: Oscar Wilde – „Avem parte de două tragedii în viaţă: una e să nu îţi satisfaci dorinţele şi cealaltă este să le satisfaci“. Ei, ce-i de făcut? Esther Perel tare ar vrea să ne scoată din dilema asta şi de aceea se ocupă de nefericirea cuplurilor fericite. Ea constată că, pe termen lung, nimic nu e mai anafrodisiac decît intimitatea emoţională, responsabilităţile, grija pentru celălalt. Afecţiunea, protejarea celuilalt, altruismul, apropierea sufocantă nu fac decît să blocheze mecanismul plăcerii, să erodeze lent şi sigur dorinţa. O dragoste împărtăşită şi împlinită după modelul actual al cuplului fuzional este la un moment dat victima propriului succes. Cei care ajung să-şi spună „mămicule“ şi „tăticule“ (fără nici o legătură cu faptul dacă au sau nu copii), alintîndu-se şi răsfăţîndu-se unul pe altul de dimineaţa pînă seara se plîng că noaptea în patul lor nu se mai întîmplă nimic *wild*.

Poate că e adevărat că tandreţea dulceagă stinge focul pasiunii. Poate că nu e sănătos să ştii totul despre celălalt sau să-i spui chiar totul. Sugestia lui Alexandre Dumas face mai mult decît un zîmbet: „Les chaînes du mariage sont si lourdes qu'il faut être deux pour les porter; quelquefois trois.“

Fără să revoluţioneze subiectul – aşa cum pretinde maşinăria mediatică ce vrea să impună planetar acest cod erotic al doamnei Esther Perel, prin ateliere, conferinţe, întîlniri, colocvii şi nenumărate traduceri – lucrarea are meritul de a vorbi cu voce tare şi pe înţelesul tuturor despre cîteva disfuncţii majore ale vieţii de cuplu: de ce nu e bună democraţia în dormitor, cum se face că erosul e mai totdeauna *politically incorrect*, despre copii şi părinţi transformaţi în *kinder-tree* (etichetă dată de Kundera taţilor cu un copil în rusac şi cu altul pe umăr), despre conflictul între libertate sexuală şi securitate emoţională, despre buna distanţă ce-ar trebui păstrată între oamenii care se iubesc.

Printre cele 20 de ţări în care s-a tradus deja cartea se numără şi România. Cu toate că Editura Curtea Veche – specializată în domeniul „dezvoltării personale“ – avea deja o colecţie destinată „terapiei familiale şi de cuplu“, intitulată „Familia la Curtea Veche“, lucrarea este inclusă într-o altă serie, numită „Stiletto Books“ (în treacăt fie spus, „Cărţi pe tocuri“ ar fi fost mai simpatic) care se adresează hotărît: „Exclusiv femeilor“. (Nu am răsfoit-o să vad cum e tradusă, am văzut doar coperta, pe net. Suficient cît să mă amuz.)

Titlul original al cărţii este *Mating in captivity* cu subtitlul *Reconciling the Erotic and the Domestic*. Versiunea franţuzească se inspiră din titlul unui studiu mai vechi al autoarei: *Erotic intelligence. Reconciling Sensuality and Domesticity* şi optează pentru subtitlul *Faire vivre le désir dans le couple*. Varianta *paperback* din America schimbă subtitlul în *Unlocking erotic intelligence*. În Anglia şi în Australia acesta devine *Sex, lies and domestic bliss*.

La noi cartea a apărut anul acesta cu titlul *Inteligenţa erotică*. S-a mers, cuminte, pe mîna francezilor. Pînă aici, totul este OK. Pentru subtitlu se revine însă la varianta originală, din păcate cu stîngăcie: *Reconcilierea vieţii erotice cu viaţa de familie*. Bun, viaţă de familie, am înţeles. Dar ce e viaţa erotică? Oare o colecţie intitulată italiano-englezit „Stiletto Books“ nu e preocupată de felul în care sună în româneşte titlurile propuse? Ce înseamnă în limba română „viaţă erotică“? Există viaţă sexuală, viaţă sentimentală, viaţă interioară, spirituală şi multe alte „vieţi“ (de aici, de dincolo, de apoi), numai „viaţă erotică“ nu prea e cu putinţă. Ca şi fericirea, erotismul nu are obiceiul de a se înscrie în durată, nu e o constantă care să acompanieze în surdină desfăşurarea cotidianului. Erotismul nu poate funcţiona decît intermitent, presupune acumulare de tensiune, intensitate, gradaţie, descărcare amînată, sublimare, în sfîrşit, ca să n-o mai lungesc acum, este – pesemne – arta de a experimenta momente de „amor cu premeditare“, de cele mai multe ori sub semnul lui „ca şi cum“, un joc ce are prea puţin de-a face cu *realitatea*. Dar, cine ştie, cu o supradoză de inteligenţă (neapărat erotică) sintagma „viaţă erotică“ o să ni se pară tuturor plină de sens...

Florin IRIMIA

A 1002-a noapte

● **Salman Rushdie, *Copiii din miez de noapte*, ediţia a II-a revăzută, traducere şi note de Radu Paraschivescu, Editura Polirom, 2007.**

Saleem Sinai nu este un om obişnuit. În primul rînd, el nu este Saleem Sinai sau, mai corect, n-ar fi trebuit să fie dacă, la maternitate, o femeie n-ar fi schimbat numele său cu al unui alt nou-născut, Shiva, care va ajunge, în cuvintele lui Saleem, „rivalul meu, fratele şi partenerul meu de rocadă,... *alter-ego*-ul meu distructiv şi violent“. Probabil că deja v-aţi dat seama, vorbim de personajul lui Salman Rushdie din *Copiii din miez de noapte* (Premiul Booker pentru anul 1981), al doilea roman al britanicului, dar cel care, iată, rezistă cel mai bine testului timpului, fiind declarat în iulie 2008 cîştigător al ediţiei aniversare „The Best of the Booker“ (la împlinirea a patruzeci de ani de acordare a prestigiosului premiu), după ce, în 1993, acelaşi roman cîştigase şi „The Booker of Bookers“.

Pe rînd victimă şi victimizator, Saleem are patru taţi şi două mame (nu-mi cereţi să vă explic de ce), dar, aşa cum declară chiar naratorul, el este cu precădere copilul timpului său, „zămislit de istorie“, născut exact la miezul nopţii, pe 15 august 1947, odată cu naşterea Indiei libere, democrate şi post-coloniale. N-a fost însă singurul. În aceeaşi noapte, în India au văzut lumina... lunii încă 1001 copii din care 420 vor muri pînă la vîrsta de 10 ani. Restul au puteri supranaturale, în cazul naratorului emisiile telepatice şi, ulterior, cînd acestea îi dispar, în urma unei operaţii de curăţire a sinusurilor, un neobişnuit simţ olfactiv ascuns într-un nas uriaş care-i curge mereu. Nici cu memoria nu stă prost, fiind capabil să-şi amintească evenimente care au avut loc înaintea naşterii sale, în timpul acesteia şi imediat după, şi care se transformă toate în povestiri pe care – recunoaşte el franc – „a trebuit să le extrag din tot felul de cotloane nedesluşite ale minţii“. Nu că ceea ce ar descrie ar fi propria naştere, propria familie sau propriul trecut. Toate îi aparţin lui Shiva însă, aşa cum sunase profeţia lui Ramram, „or să fie două capete, dar o să vedeţi doar unul.“

Copiii din miez de noapte este epopeea unui singur personaj şi în acelaşi timp a unei întregi culturi, o ficţiune încărcată de istorie şi o istorie a Indiei în care ficţiunea (în accepţiunea sa largă şi polisemantică de mit, distorsionare, minciună, iluzie, plăsmuire, falsificare etc.) a jucat mereu un rol cheie. De aceea, în paginile aceleiaşi cărţi ni se va vorbi atît despre masacrul de la Amritsar, cît şi despre atacul cotarlelor din Agra chemate de sunetele lui Mian Abdullah, Colibriul care, „şi-ar fi datorat căderea cumpărării în gara din Agra a unui evantai din pene de păun“, despre o mamă care poate intra în visele fiicelor sale, cît şi despre Partiţia din 1947, despre o statuie din Bombay care încă se mai trezeşte noaptea la viaţă, dar şi despre marea Arşiţă din 1956 iscată, atenţie!, de roiuri de insecte mici şi invizibile care luaseră foc, despre planete care se iau la harţă, zei care se înfurie şi şerpi veninoşi ce umblă prin autobuze, dar şi despre succesivele conflicte dintre India şi Pakistan, despre conferinţele Copiilor din miez de noapte conduse şi iniţiate de Saleem din interiorul propriului creier, despre Sundarban şi ieşirea din timp atît de dragă lui Eliade, dar şi despre războiul fino-indian la care se adaugă, spre finalul romanului, paginile consacrate Urgenţei dintre 1975 şi 1977 cînd se vor comite nenumărate abuzuri asupra civililor, totul culminînd cu programul de sterilizare a populaţiei, căruia îi cad victime toţi Copiii din miez de noapte, deposedaţi în felul acesta nu numai de testicule, dar şi de puterile lor supranaturale.

Un *Künstlerroman* metaficţional, autoreflexiv şi extrem de politic, ca de altfel majoritatea romanelor lui Rushdie, o critică virulentă la adresa guvernării Indirei Ghandi, supranumită în roman Văduva, dar şi un basm sheherezadian pentru adulţi, *Copiii din miez de noapte* ne oferă printr-o scriitură densă, barocă, asemenea arhitecturii indiene, o perspectivă grandioasă şi halucinantă asupra subcontinentului asiatic, o diorama cufundată în magie şi teroare a culturii care l-a dat pe Rabindranath Tagore, aflată mereu la graniţa dintre iluzoriu, fantasmagoric şi real, o lume care, deşi sau tocmai pentru că este în permanenţă racordată la mit şi legendă, se lasă în acelaşi timp dominată de iraţional şi cruzime.

Istoria oficială este contrazisă de cea personală, viaţa publică o afectează pe cea privată, dar şi invers, miraculosul conviezuieşte în armonie cu mundanul în această ţară ambivalentă, democrată, dar absurdă, a cărei existenţă a fost mai tot timpul „un fel de vis“. De aceea şi naraţiunea are mai degrabă caracterul unei transe lucide în care adevărul este mereu prelucrat, îndoit cu apa ficţionalului pentru că, e bine de ştiut, „uneori legendele creează realitatea şi devin mai utile decît faptele“.

La 27 de ani de la publicare, *Copiii din miez de noapte* continuă să-şi exercite magia asupra milioanelor de cititori din întreaga lume, care, nu întîmplător, l-au votat cîştigător al celui mai bun „Booker“. Din 2007, Poliromul ni-l oferă, în traducerea excelentă a lui Radu Paraschivescu, într-o ediţie cartonată, de lux, care are darul să augmenteze plăcerea lecturii acestei capodopere a literaturii post-coloniale.

PUBLICITATE

Codrin Liviu CUȚITARU

Istoricul şi istoria

– un asasinat postmodern –

● **Jonathan Coe, *Ce hăcuială!*, traducere de Sanda Aronescu, Editura Polirom, 2008.**

Jonathan Coe ramîne unul dintre cei mai apreciaţi romancieri ai generaţiei postmodernismului tîrziu, din Marea Britanie, fiind distins cu nenumărate premii naţionale şi internaţionale, în douăzeci şi ceva de ani de activitate publicistică. Autorul (născut în 1961, la Birmingham) a dovedit înclinaţii serioase pentru literatură, nu doar în varianta sa aşa-zicînd „artistică“, ci şi „disciplinară“, studiind-o, cu rigoare, la faimosul Trinity College de la Cambridge şi, ulterior, la Universitatea Warwick, unde şi-a susţinut doctoratul – cu o teză despre romanul *Tom Jones* al lui Henry Fielding – şi unde, de altfel, a şi predat, pentru un timp, poezie engleză. Coe şi-a început cariera, în 1987, cu *The Accidental Woman (Femeia întîmplătoare)*, urmat, în 1989, de *A Touch of Love (Un strop de dragoste)*, două romane experimentale, după majoritatea comentatorilor, în care excesul poetizant alterează, pînă la un punct, construcţia epică. Primul volum cu adevărat notabil e cel din 1990, *The Dwarves of Death (Piticii morţii)* – devenit chiar o peliculă de succes, în 1999, sub titlul *Five Seconds to Spare (Cinci secunde disponibile!)* –, o diatribă reţinută (din zona umorului negru), fără accesele furibunde specifice acestui gen, la adresa consumerismului şi postindustrializării despiritualizate.

Romanele de mai tîrziu consfinţesc valoarea scriitorului, introducîndu-l, legitim, în spaţiul literar internaţional. *What a Carve Up!* (cu varianta românească, ieşită recent la Polirom, *Ce hăcuială!,)*, apărut în 1994, a fost tipărit, în SUA, sub un alt titlu, *The Winshaw Legacy (Moştenirea familiei Winshaw)*, producînd un interes imediat, prin acelaşi instrumentar critic îndreptat împotriva lipsei de valori autentice în societatea de consum şi, simultan, împotriva *thatcherism-ului* anilor '80. *The House of Sleep (Casa somnului)* – foarte cunoscut şi în România –, din 1997, ne dezvăluie un Jonathan Coe extrem de subtil, ieşit din sfera marilor teme sociale, culturale sau politice şi intrat pe culoarul strîmt al explorărilor subliminale (clinica pentru insomniaci, unde se desfăşoară acţiunea, a şi fost comparată, în comentariile anglo-saxone, cu un subconştient multietajat, expus analizei intense). Ultimele două romane publicate de autor pînă în prezent, *The Rotters' Club (Clubul putregaiurilor,* roman care a inspirat, în 2005, un serial de succes, prezentat de către *BBC)* şi *The Closed Circle (Cercul închis)* sînt complementare, urmărind, la o distanţă de aproape treizeci de ani, evoluţia aceloraşi personaje (naraţiunile, deşi funcţionale epic în mod independent, nu pot oferi semnificaţia majoră decît împreună, relaţionarea lor devenind, prin urmare, inevitabilă: „semnificaţia“ în discuţie se leagă de fragilitatea promisiunilor noastre în viaţă, transformate, treptat, în imense deziluzii). La nici cincizeci de ani, scriitorul englez are deja o operă notabilă, figurînd, în toate istoriile critice serioase, printre prozatorii de elită ai postmodernismului european.

Ce hăcuială! (sau, cum spuneam, *The Winshaw Legacy/Moştenirea familiei Winshaw,* în versiunea americană a romanului) reprezintă, în opinia unanimă a criticilor, capodopera de pînă acum a lui Coe. Povestea constituie un artefact postmodern, ale cărui componente devin lizibile abia în final. Protagonistul real al textului este biograful Michael Owen, angajat de un editor (finanţat, la rîndul său de o doamnă bogată, Tabitha Winshaw), să scrie o istorie, de cel puţin o sută de ani, a teribilei familii de baroni Winshaw. În intervalul respectiv, ce merge, de la sfîrşitul secolului al XIX-lea, pînă în anii '90 din veacul trecut, trei generaţii ale clanului au fost prezente constant pe cele mai înalte paliere politice şi financiare ale societăţii britanice, faptul recomandînd necesitatea redactării unei biografii amănunţite. Romanul intercalează, ca atare, fragmente din biografia lui Owen cu crîmpeie autoscopice (ca nişte extrase de jurnal) din viaţa biografului. În sfîrşit, un capitol final (scris dintr-o perspectivă neutru-omniscientă) descrie moartea violentă a lui Michael, pentru ca o ultimă secţiune a volumului – aparţinînd unei ficţionale Hortensia Tonks (licenţiată a Universităţii Cambridge) – să aducă o serie de explicaţii, pentru întregul edificiu epic, în forma unei „prefeţe“ la biografia (se presupune, incendiară) a lui Owen, care urmează să fie publicată *post-mortem*.

Dincolo de acest *puzzle* narativ postmodern însă, se derulează o poveste pe cît de fascinantă (amestec de satiră politică şi roman poliţist), pe atît de limpede. Familia Winshaw are un trecut întunecat (ca şi prezentul ei, de altfel), grefat pe o istorie a jafului şi a lipsei de scrupul elementar. Baronii clanului (în frunte cu bătrînul Matthew) sînt figuri teratologice, dintr-o galerie tipologică a monştrilor, specifică, după unii, conservatorismului britanic. Cei patru copii ai lui Matthew diferă în multe privinţe, deşi – cu o singură excepţie (Godfrey Winshaw) – se întîlnesc în spaţiul unui profil psiho-moral tarat. Lawrence (moştenitorul principal al familiei) e, aidoma tatălui său, rigid, rezervat şi necruţător. El îşi trădează fratele (pe Godfrey – singurul membru pozitiv al clanului), pentru motive financiare (baronii Winshaw sînt, între altele, traficanţi de arme, tranzacţiile lor ilicite mergînd, din al doilea război mondial, pînă la Saddam Hussein!), care moare pe front. Tabitha – singura soră între trei fraţi – suferă de schizofrenie, urîndu-l pe Lawrence pentru abominabila lui trădare din tinereţe. Mortimer – celălalt băiat al lui Matthew – îşi înăbuşă complexele, vieţuind în umbra lui Lawrence. Urmaşii lor (inclusiv ai lui Godfrey care, înainte de moarte, îl concepe pe Mark) continuă, în a doua jumătate a secolului al XX-lea, tradiţia sumbră a familiei, de îmbogăţire cu orice preţ.

Biograful Michael Owen descoperă istoria întunecată a clanului pas cu pas, trecînd prin revelaţii succesive şi ajungînd să-şi urască propriul subiect de cercetare. El este obsedat de o comedie britanică *horror,* din 1961, intitulată chiar aşa: *What a Carve Up (Ce hăcuială!,* cu Shirley Eaton – o ingenuă *à la* Grace Kelly – de care Michael, în vîrstă de zece ani atunci cînd vede filmul, se îndrăgosteşte în mod patologic). În pelicula respectivă, o familie sinistră se strînge la un conac terifiant pentru citirea testamentului şefului de clan, proaspăt dispărut. Unul cîte unul însă, ei se eterizează, la rîndu-le, fiind ucişi de un criminal misterios. Owen intertextualizează şi contextualizează filmul, în biografia sa, duplicînd în cele din urmă *ficţiunea* (comedia *horror)* în *istorie* (povestea familiei Winshaw). Naraţiunea culminează cu adunarea sumbrelor personaje studiate de Michael (clanul Winshaw) la „turnurile“ familiei, tot pentru lectura unui testament. Aici are loc marea „măcuială“, un carnagiu unde cei mai mulţi dintre cumpliţii baroni pier asasinaţi. Tabitha – dementă şi ucigaşă în serie – îl omoară în final pe însuşi autorul biografiei, Michael Owen, prăbuşind hidroavionul cu care acesta se întorcea la Londra. Satira lui Coe nu lasă loc, prin urmare, decît pentru un singur, necondiţionat, mesaj cultural (postmodern): *personajul* îşi lichidează ultimativ *creatorul,* tot aşa cum *istoria* îl va elimina (înghiţi?), la un moment dat, pe *istoric.*

Dilema veche vă recomandă

● Deşi sînt alergic la bloguri şi mai ales la bloggeri, uneori mai fac şi excepţii – dar numai pentru cauzele juste! Şi, aşa cum unii o vizitează pe blogheriţa „teroristă“, eu o prefer – de departe – pe boladenieve (http://boladenieve78.wordpress.com), care are unul din cele mai sincere *cris de coeur* în data de 13 august (postul se cheamă „stupid me“). Iar ca să vă treacă tristeţea, citiţi şi interviul lui Cristi Neagoe (decontractat & reconfortant) de pe Metropotam: http://metropotam.ro/Interviuri/ 2008/08/art3258231165-Interviu-Cristian-Neagoe/ (Alex. Leo Şerban)

● E. L. Doctorow, *Billy Bathgate* (traducere din limba engleză şi note de Mihnea Gafiţa, Editura Leda, Grupul editorial Corint, 2008). În sulfuroşii ani '30, un puştan din Bronx vrea să devină gangster, intră într-o bandă atotputernică, „vede tot ce era de văzut“, de la rimă la amor, ajunge la o anume „demnitate de subaltern“, învăţînd să fie „genul acela de om care în orice moment se uită şi în orice moment ascultă, indiferent în ce stare m-aş fi aflat, îndrăgostit sau în pericol, sau umilit, sau deznădăjduit; trece prin toate aceste stări, dotat cu „o vedere periferică extraordinară“ care se transmite întru totul frazei. Frumos ca *A fost odată în America.* (Radu Cosaşu)

● Dacă e un motiv de bucurie post-terminarea Olimpiadei de la Beijing, acesta e începutul sezonului de snooker 2008-2009. La Eurosport se pot urmări livede, pe 23 pînă pe 30 august, meciurile Trofeului Irlandei de Nord. Şi, dacă vă întrebaţi, da, O Sullivan participă! (Stela Giurgeanu)

Andrei GORZO

dilematograf

Mama mă-sii!

● ***Mamma Mia!* (SUA, 2008), de Phyllida Lloyd.**

Mamma Mia! – un *musical* în care toată lumea se fiţiie pe o insulă din Grecia, cîntînd şlagăre ABBA – e un divertisment făcut fără nici un pic de meşteşug. OK, *aproape* fără nici un pic de meşteşug: nu toată lumea din el cîntă prost, ci *aproape* toată lumea. Nu vreau să spun că din cauza asta nu poate constitui un divertisment. E ca o nuntă la care o mătuşă face ca toţi dracii: unora le place, alţii se simt penibil. Există *trei* „mătuşi“ la nunta asta (care e chiar o nuntă). Una dintre ele (Meryl Streep) e mama miresei şi locuieşte pe insulă, iar celelalte două (Julie Walters şi Christine Baranski) sînt prietenele ei şi debarcă la începutul filmului. Ei bine, secvenţa debarcării aproape c-o întrece în tărăboi pe aia din *Salvaţi soldatul Ryan.* În orice caz, e mult mai rău decît atunci cînd debarcă prietenele miresei (Amanda Seyfried): alea doar chiräie de bucurie, în timp ce „mătuşile“ urlă ca lupii. Sigur, e normal ca, într-un *musical,* toată lumea să debordeze de voie bună, dar nici chiar aşa. Voia bună de aici e agresivă: subtextul e că oricine nu intră în acest spirit e constipat. OK, dar ce s-a întîmplat cu arta (numită şi şarm) de a-l introduce pe spectator în spiritul dorit? A-i da cu spiritul în cap nu cere cine ştie ce artă.

Plăcerea pe care o poate oferi *Mamma Mia!* n-are nici o legătură cu arta. E plăcerea de a vedea nişte celebrităţi prostindu-se, în faţa întregii lumi, pe aceleaşi refrene pe care, la un moment sau altul, ne-am prostit cu toţii, chiar dacă doar între prieteni sau doar în faţa unei oglinzi. Celebrităţile de-aici nu operează ca *entertainers* decît în cel mai puţin glorios sens al termenului – acela de oameni plătiţi ca să rişte ridicolul pentru amuzamentul nostru. Excepţiile sînt două la număr: Baranski, care are nu doar voce, ci şi genul ăla de ţîfnă profesională care-i permite unui artist de pe Broadway să-i vîndă publicului orice melodie, în orice condiţii (deci chiar şi aici, unde coregrafii nu ajută deloc); şi Streep, care din păcate nu reuşeşte să vîndă cine ştie ce, deşi nu din cauză că n-ar duce-o vocea. Dimpotrivă, problema e că uneori o duce prea departe, într-un dramatism învolburat care pare nelalocul lui în contextul acela de amatorism coregrafic şi de montaje naive cu rulete şi ploi de jetoane supraimpresionate pe faţa ei în timp ce cîntă „Money, Money, Money“. Amatorismul şi naivitatea sînt evident asumate, dar simpla asumare nu le transformă în altceva decît sînt, nu le transformă într-un stil. E evident că secvenţa cu „Money, Money...“ se cere luată ca o parodie afectuoasă a primelor videoclipuri, dar ca să faci parodie nu e suficient să faci ceva penibil-numai-că-evident-la-mişto; mai trebuie s-o faci şi cu un pic de stil. Şi regizoarea Phyllida Lloyd nu e în stare de aşa ceva. Singurul talent care i se poate recunoaşte pe baza acestui film este acela de a-şi băga actorii într-o stare în care nu se mai tem de penibil; în rest, fiecare pare să fi fost de capul lui. Deci nu e vina lui Streep că încearcă să injecteze realism psihologic în situaţii de farsă care *se cer* jucate stilizat (personajul ei se trezeşte în faţa a trei foşti amanţi, invitaţi la nuntă fără ştirea sa), deşi Streep ar fi trebuit să ia exemplu de la Marlon Brando, un realist la fel de fanatic ca ea, dar care a ştiut să ia o pauză de la *Căutarea Adevărului* ca să fie aşa cum trebuie – adică elegant şi lejer – în *musical*-ul *Guys and Dolls.* Streep e prea mult: pur şi simplu îl bagă în buzunar pe Pierce Brosnan, care ar trebui să-i fie partener romantic. Cînd o să înveţe Brosnan să le spună *nu* marilor doamne care-l invită să le fie partener în filmele lor? N-are destule resurse actoriceşti ca să le ţină piept şi devine căţeluşul lor (al lui Streisand în *Cele două feţe ale dragostei,* al lui Streep aici). Iniţial m-am bucurat la vederea lui şi a celorlalţi doi cavaleri din trecutul eroinei (Colin Firth şi Stellan Skarsgärd), pentru că erau mai reţinuţi decît restul lumii, dar chiar de-aceea am început imediat să mă tem pentru demnităţile lor. Şi ia ghiciţi cine şi-o ia cel mai rău. Ei bine, da. Dacă Brosnan a sperat că, după acest film (în care cîntă două bucăţi), lumea n-o să-l mai vadă ca pe un fost James Bond, din punctul meu de vedere a reuşit. Mare victorie: de-acum încolo o să mă pot uita la el fără să mă gîndesc la Bond, dar n-o să mă mai pot uita la el fără să mă gîndesc la Gabriel Cotabiţă. Acum 50 de ani, cînd încă se mai făceau *musical*-uri pe bandă rulantă şi orice spectator avea pretenţii destul de ridicate de la oamenii care cîntau şi dansau pe ecran, un film ca *Mamma Mia!* ar fi fost de neconceput. Pe cînd acum e un succes chiar din cauza asta – pentru că oamenii care cîntă şi dansează în el nu sînt mult mai buni ca noi. Mama ei de democraţie!

trecerea prin reviste

Un gen la modă: necrologul

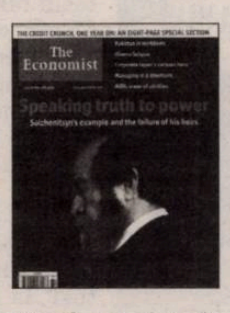

Rubrica „Necrolog“ a tuturor marilor ziare şi reviste e abundentă în vara aceasta şi pe paginile cu chenar negru se consemnează, odată cu dispariţia unor oameni, şi sfîrşitul unei lumi: a murit Francis Fejtö, disident maghiar, istoric lucid al „democraţiilor populare“. A murit Bronislaw Geremek, disident polonez, istoric medievist, activist al sindicatului Solidaritatea, deţinut, apoi ministru şi deputat european, apărînd demnitatea ideilor în toate aceste situaţii. A murit Alexandr Soljeniţîn, scriitorul rus care a făcut omenirea să înţeleagă că atunci cînd vorbeşte despre comunism, vorbeşte despre întinsul teritoriu ocupat de lagărele de muncă din *Arhipelagul Gulag*. La moartea lui Soljeniţîn revista *The Economist* (9 august) consacră un studiu intelectualilor ruşi, cauzelor măririi şi decăderii unei categorii – inteligheţia – cu un rol însemnat nu doar în istoria ideilor, ci şi în viaţa publică a Rusiei.

Fenomen exclusiv rusesc sub mantia căruia intelectualii îşi asumau misiunea de a vorbi în numele poporului (iar puterea, considerîndu-i parteneri valabili, îi pedepsea pentru ideile neconvenabile), inteligheţia pare să fi dispărut din Rusia lui Putin. „Putin poartă o mare parte din responsabilitate pentru asta, dar şi intelectualii au vina lor. Putinismul a devenit puternic prin absenţa oricărei rezistenţe din partea opoziţiei intelectuale. Înainte ca Putin să-şi fi părăsit postul de preşedinte al Rusiei, Nikita Mihalkov, regizor proeminent, împreună cu alţi admiratori ai lui Putin au scris o scrisoare «în numele artiştilor ruşi» rugîndu-l să rămînă la putere. Scrisoarea a provocat indignare şi un document de răspuns din partea celor care doreau să-l vadă pe Putin plecat. Cele două scrisori au fost un vîrf de pe cardiograma inteligheţiei, muribundă acum. Decesul marilor intelectuali este un alt semn care vălureşte linia plată.“

Analiza din revista *The Economist* explică intensitatea opoziţiei intelectuale de pe vremea statului totalitar prin nevoia acestuia de a construi o armată modernă, de a stimula cercetarea nucleară. În centrul real, mai puţin zgomotos al opoziţiei intelectuale erau fizicienii cu un statut special creat încă de Stalin: în oraşelele lor închise, unde nici măcar nu erau obligaţi să devină membri ai PCUS, erau bine aprovizionaţi nu doar cu bunuri de larg consum, ci şi cu informaţie culturală la zi. „Un mare număr de persoane educate, inteligente, în vîrstă de 30-40 de ani, cu puţine şanse de a se căţăra pe scara acceptării sociale, reprezenta mediul ideal pentru fermentarea ideilor liberale. Cu timpul ei au alcătuit clasa politică. Nu erau disidenţi şi contau pe stat în ceea ce priveşte aprovizionarea, se săturaseră însă de restricţiile impuse de ideologia sovietică şi criticau sistemul.“ Ei au pregătit *perestroika* şi au fost principalul sprijin al lui Mihail Gorbaciov.

Descompunerea URSS, dar şi anomia instituţiilor statului au anulat contractul care funcţionase înainte: statul nu mai avea nevoie de intelectuali, ci de oameni de afaceri şi de manageri. Cercetătorii ştiinţifici au plecat din ţară, alţii au intrat în afaceri, cei rămaşi în sfera activităţilor anterioare se autoumilesc şi cultivă pamfletul. Vladimir Fortov, fizician, membru al Academiei, dimensionează fenomenul: „calităţile morale ale inteligheţiei sovietice au fost dintotdeauna exagerate. Oamenii de ştiinţă şi artiştii se turnau unii pe alţii, fără ca nimeni să le-o ceară“. La un sondaj al Institutului Levada, 40% dintre cei întrebaţi au răspuns că intelectualii nu exercită astăzi nici o influenţă. Articolele ziaristei Anna Politkovskaia i-au deranjat pe cei vizaţi, care au ordonat uciderea ei. „Impactul mesajului ei în Rusia e minimal“ – a spus Putin şi revista britanică e de părere că nu se înşală. **(M. B.)**

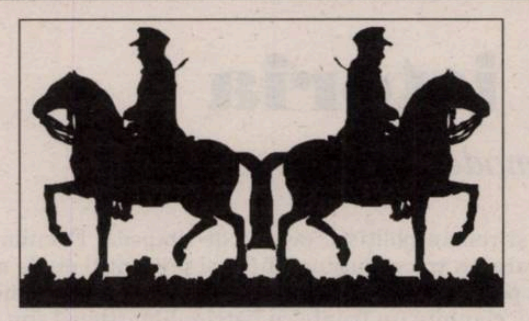

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Către fiul inexistent din Groenlanda*

Dragul meu, la 40 de ani de cînd ai fost conceput simultan cu invadarea Cehoslovaciei – ruşii fiind şi azi (21 august 2008) în Georgia – m-am gîndit să-ţi povestesc un film ceh pe care l-am văzut tot pe atunci, *Lumină intimă* a lui Ivan Passer. Poate că mai ţii minte tradiţia noastră, instaurată de tine, ca de ziua ta cel mai frumos cadou să fie, din partea mea, povestea unui film care mi-a plăcut.

L-am văzut la Cinematecă, eram 15-20 de persoane, două-trei au plecat după un sfert de oră, cei care am rămas pînă la sfîrşit, ne-am ridicat într-o tăcere de confesional şi am ieşit privind în jos, cu liniştea şi seninătatea menuetului lui Boccherini între două canonade.

Nu forţez deloc: nici o secvenţă a filmului – absolut niciuna! – nu se desfăşoară fără muzică, melodia fiind lumina noastră intimă. (Azi-dimineaţă mi-am pus un Richter, la Praga, atacînd „Furtuna“ beethoveniană). Un violoncelist soseşte de la Praga ca să dea un concert cu orchestra amărîtă din acel orăşel oarecare. El va fi găzduit, împreună cu prietena lui, de un vechi coleg de Conservator, om cu familie şi casă grea, copleşit de grijile mărunte, agasante, care toate la un loc formează acea „a doua cădere din rai – căderea în cotidian“, cum o numeşte Heidegger, niciodată prezent în certurile noastre, cîte au fost – şi au fost, nu glumă. (Nici *Gluma* lui Kundera nu ţi-am dat-o bibliografie obligatorie, rău am făcut, mi-o trimisese maică-mea, de la Tel Aviv, în franceză, am fost printre primii din Bucureşti care am citit-o... Pe atunci nu vroiam să fac multă politică antistatală cu tine, să nu te tulbur mai mult decît o făcusem cu Lucien Leuwen, dacă-ţi aminteşti...)

Filmul e ziua petrecută de violoncelistul praghez, aici, la margine de lume, printre oameni derizorii, printre evenimente minore – de la o înmormîntare la masa de prînz, de la masa de prînz la siestă şi apoi la somnul de noapte. Oameni trişti, oameni cenuşii, în care simţi însă pîlpîind trist o lumină – melodia. Miezul filmului e în îndelunga secvenţă (lungă cît un „bal“ la Forman) a *Micii serenade* mozartiene executată, după-masă, în salon, de patru bărbaţi – violoncelistul şi fostul violonist, socrul acestuia şi farmacistul tîrgului „acum pensionar“... Se cîntă fals, intrările sînt anapoda, corzile scîrţîie, ginerele îl boscorodeşte pe socru pentru un do greşit, farmacistul se plînge de un reumatism la degete, dar toţi „cîntă din plăcere“, toţi – obosiţi şi necăjiţi, mici şi mărunţi – sînt ai lui Mozart; *Mica serenadă* devine deodată un imn al disperării tăcute şi în acest timp femeile îşi văd de ale lor, soţia culcă copiii „care au polipi“, soacra explică tinerei pragheze ce exerciţii de gimnastică a făcut pe vremuri, pînă n-au apucat-o durerile de şale, pe urmă tînăra – îngrozită de plictis – pleacă să se joace cu pisicile, şi în acest timp bărbaţii sînt tot la mica şi amărîta lor Serenadă... Poate doar în Cehov să mai existe o asemenea tuşă magistrală în desfoirea banalului pentru a ajunge la marile tristeţi, la sfîşietoarele plictisuri. Iar noaptea, fiecare lăsîndu-şi femeia să doarmă, cei doi foşti colegi beau în salon, căutînd o explicaţie, evitînd orice declaraţii, visînd din nou la muzică şi la altceva, dezgustaţi de propria ratare, nespus de tandri unul cu celălalt, ca în clipa cea mai fraternă să le vină ideea cea mai grotescă: să asculte sforăitul celor ce dorm. „Nimeni nu sforăie ca socrul meu“... spunea Bambas. Iar violoncelistul praghez, fascinat, va bate măsura şi va da ritm acelui sforăit, cutremurător într-adevăr, de parcă *Mica serenadă* şi-ar da – calm, suveran şi armonios – duhul.

„Lumina intimă“ e visul *Micii serenade,* conectat la sforăitul vital şi inconştient al omului din ce în ce mai obosit. E tandreţea mereu alertată de grotesc, grotescul care visează şi atentează mereu la o tandreţe, o ultimă tandreţe înainte de a adormi... Cinematograful nu a dat film „mai cehovian“ ca această bijuterie lucrată în lacrimă şoptită de Passer.

Passer acesta care, după '68, ajunge cu Forman în Statele Unite, cade într-o depresie adîncă, nu mai poate ieşi din casă şi Forman se duce la psihiatru în locul lui. Sau invers? Nu mai ştiu precis, dar dacă te interesează o să verific – de curînd am văzut un *Stalin* făcut de Passer, după '89 desigur, nu mai avea nici o lumină intimă, suferea de prea multă libertate şi prea puţină inspiraţie, cum ar zice Kundera. Te rog frumos să fii sănătos, adică să-ţi placă ce faci. Confirmă că mi-ai primit rîndurile.

Răspunsul fiului inexistent: Dragă Radule, nu am timp nici de Forman, nici de Passer, nici de-ale tale şi ale noastre. Eşti un maestru în inadecvare. Plec definitiv de aici şi mă instalez în Islanda, să mă perfecţionez în *bridge*. Patronii firmei nu mai suportă topirea gheţarilor. Dacă îmi va fi bine, îţi scriu; dacă nu – nu, ca în gluma ta preferată.

* Vezi, dacă ai răbdare, *Dilema veche* de săptămîna trecută.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Cîntecul focului de Lucian Blaga

Se termină: „.“
Povestea:
„noi ardem, ah, cu cruzime-n văpăi
mistuindu-ne unul pe altul“.

Şmecheriile textului: vrăjeşte gagicile. Le vorbeşte frumos şi deştept despre ardere. Ceea ce noi zicem după *clubbing*-ul de vineri seara – „în seara asta ne ardem?“ – el lungeşte vorba pe două pagini.

Emo, SMS şi MMS şi Virale pentru Bloguri: rîsuri, galeş, „Tîmpla s-aprinde de tîmplă, şi piatra de piatră“,

„Şi-aprind licurici, ei înşişi, din dragoste rugul.

Iubirea ţîşneşte din ţărînă şi face pămîntului aură

s-ajungă-n tării, s-acopere crugul“.

Durata lecturii şi tipul de creier: creierul de vineri seară, două ore de bere ieftină în Twice, o oră de vin prost în Salsa.

Cash şi investiţii: banii trebuie băgaţi în păduri. Ca să aibă un loc de ars ceva.

Personaje: poetul şi gagica eternă. Asta e nasol, e eternă, bă, nu are 60-90-60 şi nu ştii dacă o poţi agăţa şi tu prin *en-gros* „Europa“, vinerea, din absolută şi infinită întîmplare, pe la 16 şi 19 minute.

Miştо: „În fabula verde şi caldă-a naturii
tu crengi ai, iubito, nu braţe,
şi muguri îmbii, cu mlădiţele prinzi.
Descinzi dintr-un basm vegetal, al răsurii?
Ia seamă să nu te aprinzi
cum se-ntîmplă adesea cu lemnul pădurii.
În chipuri atîtea, flacăra-ntîmpină pasul
oricărei făpturi pămîntene,
şi drumul i-aţine şi ceasul. Îmi spui:
«Nimic nu s-aprinde, şi nimeni, de raza de lună».

Şi-n galeş surîs înfloreşti mulţumită, crezînd că sorţii îi stai împotrivă, oricînd,
c-o şăgalnică vorbă.
Îngădui răspuns înălţat peste timp, peste loc?
Fapte, o, cîte-aş putea înşira,
ciudate-ntîmplări risipite prin cronici, mărturii de legendă, ce-arată
că sînt cu putinţă şi un asemenea foc,
şi asemenea arderi.
Ia totul scînteie din toate. Tîmpla s-aprinde de tîmplă, şi piatra de piatră.
O stea nevăzută ia foc în cădere, din gerul
văzduhului. Arde-n armură, sub zea cavalerul,
femeie învinsă, minune fără veşminte, strîngînd
lîngă vatră,
Şi-aprind licurici, ei înşişi, din dragoste rugul.
Iubirea tîşneşte din ţărînă şi face pămîntului aură
s-ajungă-n tării, s-acopere crugul.
Rareori numai, sfîrşitul nu e cenuşă.
Cît e întinsul şi-naltul luminii,
Dumnezeu singur arde suav cîteodată prin tufe
fără de-a mistui. El cruţă şi mîngîie spinii.
Altfel noi ardem, iubito. Altfel ne este ardoarea.
Cît e întinsul, cît e înaltul, noi ardem şi nu ne iertăm,
noi ardem, ah, cu cruzime-n văpăi
mistuindu-ne unul pe altul.“

Felix-Gabriel LEFTER

aduse cu poșta

Instituţia cerşetoriei

M-am surprins, cu oarecare uimire, cît de uşor le dau cîte un leu unor el şi ea, probabil fraţi, copii ţigănuşi care bîntuie *à la* Gavroche în preajma buticurilor rămase într-un gang pierdut în Drumul Taberei (blocul „Materna“, pentru băştinaşi). Iniţial, recunosc, mi-a plăcut, estetic şi şăgalnic, modul în care ştiau să ceară, cu zîmbet. Apoi, cu atît mai mult, cum mă vînau cînd mă duceam la piaţă... (am plete, sînt uşor detectabil...) M-am învăţat cu ei; deşi sînt miop, îi aud fuga după mine. Am surprins-o pe nevastă-mea dîndu-le 10 lei, odată, şi nu mi-a picat bine, mai întîi că era o risipă, apoi că deveneam gelos: cum adică? – nu sînt eu singurul lor binevoitor?... Ştiu sigur că sînt puşi de părinţi sau de vreun „peşte“ să facă asta, şi că banii nu le rămîn lor. E posibil, de asemenea, ca multe bătrînele cu durere şi umilinţă în ochi să fie prinse în aceeaşi plasă a nenorocirii mafiote, poate chiar a unora care cerşesc şi ei mimînd o durere ce le trădează minciuna şi pe care îi ştiu, tot din preajmă – lor nu le-am dat pentru că sunau fals.

Aud acum cîteva zile că Vaticanul (pe care nu-l simpatizez în mod deosebit, din motive care nu-şi au locul aici) a luat o lăudabilă poziţie în apărarea a ceea ce s-ar putea numi instituţia cerşetoriei. Şi are dreptate. Din două raţiuni, pe care o să le expun invers. În ultimul rînd, pentru că nu ştii care oameni sînt năpăstuiţi sau nu, sau doar escroci. Nu poţi şti. E bine totuşi să te uiţi la faţa omului, dacă ai un minim simţ psihologic: îţi vei da seama dacă e un escroc, cu siguranţă. Dar dacă e doar o exploatată de către escroci? N-ai cum să ştii. Şi chiar dacă ai bănui că aşa e, nu e normal să-ţi fie milă gîndindu-te că poate ia bătaie sau rămîne flămîndă întrucît „nu şi-a făcut norma“? (Am folosit intenţionat femininul întru a sublinia că nu dau niciodată bani bărbaţilor, ci doar femeilor şi copiilor, după ce mă uit bine la ei.)

Argumentul că încurajăm astfel „plaga creştinătăţii“ are un pic de logică, dar nu dreptate. În varianta politică, această logică se numeşte social-democraţie, adică o ciumă mai mare care ruinează toţi banii munciţi, pretinzînd că dă ceva. De fapt, fură. Iar furăcioşii nu dau niciodată pentru că sînt zgîrciţi la suflet. Dacă dau cîte ceva e ca să se laude că au dat... În felul ăsta ucid în om mila, bunăvoinţa şi batjocoresc pilda Bunului Samaritean. Mi s-a întîmplat să ridic un om de pe stradă şi să descopăr că era doar un alcoolic. Nevasta lui s-a uitat ciudat la mine: ce nebun ar face asta – nu era normal, dracului, să-l laşi să zacă acolo? Eu însă n-aveam de unde să ştiu cine era – doar am văzut un om căzut, pe lîngă care alţii treceau nonşalant –, iar apoi mi-a fost ruşine să îl las acolo, ca pe o cîrpă aruncată.

În primul rînd însă, a da ceva cuiva înseamnă a primi ceva. Binecuvîntarea unui cerşetor are putere precum rugăciunile sfinţilor. Poate că iei ţeapă, la un scenariu bine regizat („Ţi-e milă, ţi-am luat banii“...). Dar nici o legătură aici cu actul în sine. E ceva între tine şi Dumnezeu. Poate că era Iisus cel căruia i-ai dat un pahar cu apă sau pe care l-ai vizitat la închisoare ori l-ai ridicat de pe jos.

Nici un negoţ aici. Cei care au milă cu adevărat nu cred că mîntuirea se obţine prin fapte calculate. Ispita, sigur, există. Dar dacă lăcrimezi un pic cînd auzi o binecuvîntare de la băbuţa din colţ, ştii că e de la Dumnezeu.

PUBLICITATE

TEATRUL ACT SALA DE LECTURĂ
Calea Victoriei 126
ETAJUL 2
Ceainarie & Biblioteca
Ceai, Cafea, Prăjiturele, Dulcețuri, Carte, Muzică Live
și alte evenimente...
PROGRAM: Luni - Duminică
15 - 23
www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126
TEATRUL ACT Aplaudat din 1998
ABB
DILEMA VECHE
Cotidianul.
revista 22
PORT.ro
www.onlinegallery.ro
Pentru informații și rezervări de bilete vă rugăm să sunați la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieți la bilete@teatrulact.ro.

PUBLICITATE

festivalul "om bolnav"
peștera bolii / petroșani
Nucu Pandrea, Ion Zubașcu, Andra Hangiuc & Fusion Music, Dinu Olărașu, Adrian Ivanițki, X-Plod,
Maria Răducanu & Pure music, Marcela Chifu & Călin Lupu, Augustin Frățilă, Maxim Belciug & Alex Sturzu,
Ilie Stepan & Horia Crișovan & "Dixie" Krauser, Unsharp Mask, Țapinarii, Alexandru Dinu & Dan Oprina,
Einuiea, Alexandrina, Fără Zahăr, DJ Vasile & Taraful de la Mârșa, Elvis Romano, Nightlosers, Mambo Siria
29-30-31 august 2008
parteneri media: adevărul Literar & Artistic DILEMA VECHE

Iaromira POPOVICI

bazar

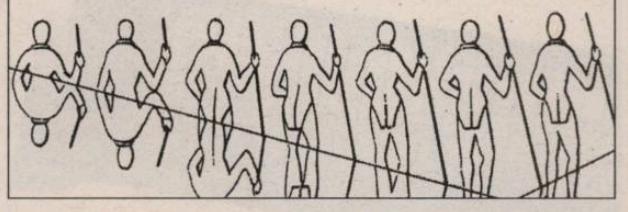

Şmecherii globale

După '89, ţin minte că unul dintre punctele pe lista hibelor României era furtul; hoţia în plină stradă. Prin '90 am fost eu însămi martoră la o asemenea întreprindere: făcînd pe traducătoarea improvizată a unor străini veniţi cu treburi (şi nu neapărat cu ajutoare) în neaşezata şi neaşteptata Românie de atunci, am asistat stupefiată la smulsul, din mîna uneia dintre englezoaicele mele, a portofelului înţesat de toate cele. De către nişte copilaşi care roiau prin faţa hotelului „Bucureşti“, iniţial ocupaţi cu cerşitul, dar probabil adepţii ideii că, dacă nu ţi se dă cu frumosul, îţi iei singur cu forţa...

Un timp, mai ales în perioada cît nu prea ieşisem din ţară, am crezut că furtul – şi acum mă refer la cel direct, pe faţă, violent – se întîmplă doar sau mai ales la noi, că sîntem ultimii oameni din lume. Imaginea internaţională proastă, răspîndită prin ghiduri sau articole de ziar cu autori străini nu numai că am preluat-o ca atare, ci chiar am amplificat-o, într-un soi de demers masochist de autoflagelare.

Mare mi-a fost mirarea cînd, ajunsă pentru prima oară la Paris, în 1993, am auzit repetat, în metrou, anunţul referitor la hoţii de buzunar, la care ni se atrăgea atenţia, prin difuzor, să fim atenţi...

În Spania, anul acesta, am avut „norocul“ să asist la ceva mai radical, care m-a făcut, într-un anumit fel, să-mi crească inima – în varianta ei autohtonă – în piept: în sensul meschin în care dacă şi capra vecinului moare, chiar mai spectaculos decît a ta... Vorbeam, în numărul precedent, de fermecătorul oraş Ronda, cocoţat pe munţi, la o înălţime considerabilă. Şi nu doar atît: cu case albe, pline de balcoane care îl puteau întrece chiar pe al Julietei, cu diverse modele de grilaje şi înţesate de ghivece atîrnătoare; şi străduţe înguste, labirintice *ad infinitum* ce îi dădeau un aer de decor ingenuu şi aspirînd la perfecţiune. Aer care îţi cerea să faci poze continuu, în căutare de detalii.

În virtutea unor asemenea instantanee pseudo-artistice, am luat-o înaintea grupului din care făceam parte. Americanul cu decapotabila, care ne dusese pînă acolo, erou al articolului precedent, a rămas, treptat, din ce în ce mai în urmă, evaporîndu-se din raza mea vizuală. Văzînd că tot nu apare, m-am oprit, aducîndu-mi aminte de un film cu Jessica Lange, pare-mi-se, în care unul dintre protagonişti dispare inexplicabil într-o ţară străină devenită brusc ostilă.

Cu americanul meu nu s-a întîmplat chiar aşa, în sensul că nu a dispărut. A venit doar, asudat, tulburat, şi cu cîteva pete maronii-roşcate pe cămaşa, altfel, albă. Povestea lui a fost de-a dreptul stranie: se pare că o pasăre şugubeaţă a făcut ceva pe cămaşa lui, dar mai mult decît o asemenea zburătoare face în mod obişnuit; incidentul i-a fost semnalat de un localnic care, politicos, l-a invitat într-un restaurant din apropiere, în toaleta căruia l-a ajutat să se cureţe. Culmea e că, în respectiva toaletă se mai găsea – ce noroc! – încă un tip serviabil care s-a oferit şi el să participe la ştergerea urmelor păsăroiului.

Deşi uimiţi de incident, ne-am continuat itinerarul turistic prin ce ne mai rămăsese din Ronda. La un moment dat, osteniţi, am poposit pe un gard să ne mai tragem sufletele. Acolo, nu ştiu cum, printr-un gest reflex, americanul a vrut să-şi scoată telefonul din buzunar. Ia-l de unde nu-i! Degeaba ne-am întors pe propriile urme, reconstituind tot traseul. Telefonul care, am aflat, costase 1000 de dolari, dispăruse fără urmă. La fel şi cei doi tipi care ajutaseră la ritualul curăţării...

Pe drumul de întoarcere, ne-am dat seama că fusese o înscenare. Şi că, probabil, nu o zburătoare întinase bunătate de cămaşă, ci vreo zeamă culinară aruncată de unul dintre cei doi protagonişti.

A doua zi, americanul s-a dus la poliţia din Ronda, să facă o plîngere. Încercările sale de a-i lămuri cum s-a produs incidentul au rămas însă zadarnice: se pare că nimeni nu înţelegea engleza...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

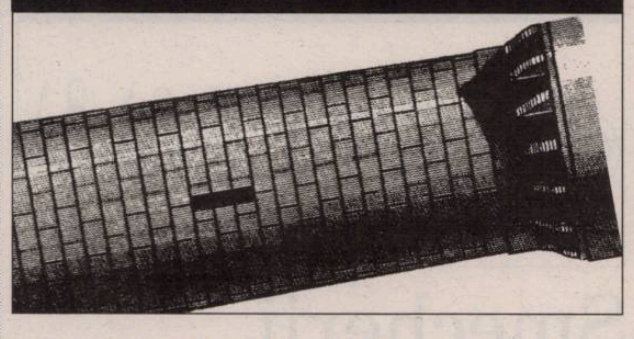

Partea şi întregul

Nombrilismul confesional încurajează prostia conform căreia numai tu eşti abonat la mîntuire. Pari de acord cu principiul că „Duhul suflă unde voieşte", însă eşti convins că Dumnezeu are o curioasă preferinţă statistică tocmai pentru Biserica unde ai avut meritul, norocul sau privilegiul de a te naşte. Cu o atare „logică", aberaţia discursivă şi cea comportamentală sînt aproape garantate. Gîndirea de asemenea factură duce la halucinaţii colective, la forme de hipnoză entico-identitară, la deliruri de apartenenţă mesianică. Simpla ei premisă, absolutizată, generează mostruozităţi morale. Dar şi răstălmăciri teologice. Prima dintre ele ar fi postularea unui Demiurg rău. Idolatrizarea dreptei credinţe e mai mult decît obtuzitate spirituală: e dualism. Pentru că un Dumnezeu bun, atotputernic, mulţumit – conform *Genezei* – de propria făptură nu poate condamna 95% din omenirea „heterodoxă" la pedeapsa de a nu cunoaşte decît umbra sau surogatul Adevărului rezervat în exclusivitate celor aleşi, printre care aprioric te numeri.

Fireşte că Judecata de Apoi implică o selecţie. Nu toţi cîştigă viaţa veşnică, în afară de ipoteza că susţinem orgieniana teorie a redempţiunii universale, care l-ar include şi pe Satan. Însă *toţi se pot izbăvi,* căci, potrivit autorilor filocalici, „de va voi omul, se va mîntui *de dimineaţa pînă seara*". Tîlharul răstignit alături de Hristos *(„hodie mecum eris in paradiso")* ne face dovada formulei „peste rînd". Dacă acest lucru începe sub timp, el are toată justificarea de a se petrece şi în spaţiu. Cînd interpreţii revelaţiei abuzează de funcţia lor hermeneutică, pentru a da verdicte în locul lui Dumnezeu, evidenţa că El îl poate oricînd şi oriunde salva pe oricare dintre purtătorii Chipului Său îşi pierde conturul, nu şi realitatea. Mentalitatea „ortodoxă" pricepe că voinţa lui Dumnezeu e fericit impenetrabilă şi refuză soluţiile proclamate în dispreţul libertăţii supranaturale. Căci tocmai în această incertitudine stă forţa cugetării patristice, de la care ne reclamăm peremptoriu, deşi aproape nimeni nu-i mai citeşte (nici măcar în traducere) pe Sfinţii Părinţi. Luaţi, bunăoară, nu textul lui Ioan Scărarul, ci reprezentările sale iconografice, atît de limpezi: cu cît te găseşti mai sus pe Scara spre rai, cu atît rişti mai mult să aluneci. În vîrful acestei punţi verticale către Dumnezeu stau-să-cadă nu păcătoşii mărunţi, ci asceţii, misticii sau episcopii cei mai apropiaţi de condiţia sfinţeniei. Acelaşi duh paradoxal animă *Patericul,* plin de atleţi ai credinţei care le repetă celor grăbiţi să-i canonizeze antum că... aparenţele înşeală. Că adevărata sfinţenie se ascunde te miri unde, taman acolo unde nimeni nu o caută. Ea seamănă mai mult cu mărgăritarul scufundat în noroi, decît cu nestematele unei diademe imperiale.

Pogorîrea la Iad a Mîntuitorului – icoană răsăriteană a Învierii – sugerează acelaşi lucru. Există mîntuire „retroactivă". Drepţii Vechiului Testament sînt aduşi la lumina Tatălui, prin lucrarea Fiului întrupat, sub adierea Duhului Sfînt. E absurd să vezi suferinţa săracilor din India, alinată graţie maicii Tereza de Calcutta, şi să-i condamni, după infernul terestru, la infernul veşnic, monopol al Ortodoxiei triumfătoare. E penibil să o respingi pe cealaltă Tereză, de Avilla, sub motivul că era catolică sau – şi mai „grav" – evreică botezată. E jalnic să nu deschizi tratatele lui Augustin, Părintele Occidentului, doar pentru că nu a predicat la Cezareea Cappadociei... Iată prea puţin enumeratele motive care mă determină să ripostez – atît cît reuşeşte scrisul cuiva – atunci cînd constat că o nouă generaţie de intelectuali creştini (sau poate chiar de ierarhi) descifrează Ortodoxia „românească" printr-o grilă provincială, sectar-autohtonistă. Nu cultiv deloc umanismul sentimental şi nici ecumenismul politizat. Caut doar să regăsesc izvoarele dreptei credinţe acolo unde curg: în misterul iubirii divine faţă de totalitatea Creaţiei.

Anca MANOLESCU

Sintaxa unei expoziţii

– tema „Hrana" la Muzeul Ţăranului Român –

Cum poate fi prelungit fără mimetism un stil muzeal inclasabil, marcat de singularitatea unui mare artist?

Sala dedicată „Hranei" completează, după opt ani de la moartea lui Horia Bernea, discursul tematic al MŢR pe care îl proiectase împreună cu Irina Nicolau şi echipa lor. După mine, ar fi fost mai cuminte ca realizatorii acestei ultime teme să meargă în cu totul altă direcţie stilistică, punîndu-se astfel la adăpost de orice reţetă epigonică. Ioana Popescu, Lila Passima şi colaboratorii lor au avut însă mai mult curaj. Ei au îndrăznit şi au izbutit să se mişte cu autenticitate în cadrul aceluiaşi limbaj muzeal, preluat nu epidermic, ci în sintaxa lui de profunzime. Ca pentru a-i contrazice pe cei ce susţineau că Horia Bernea făcuse din muzeu o „operă de autor" – în sensul subiectiv şi, prin urmare, relativ aleatoriu al cuvîntului – ei au dovedit că nu atît un „stil Bernea" le-a fost dat să asimileze în cei zece ani de participare la efortul lui, ci *principiile* unei muzeografii. Reuşita şi *noutatea* expunerii „Hrana care leagă" se datorează, după mine, faptului că ea nu lucrează numai potrivit acestor principii, ci, mai mult, le *expune*. Le expune cu oarecare apăsare, cu un discret radicalism, fără a le divulga explicativ. Printr-o suită de accente, printr-o anumită „intonare" a limbajului muzeal, acesta devine, el însuşi, suportul unei reflecţii asupra specificităţii stilului MŢR, ajunge să îi dea vederii codul, liniile esenţiale. Care sînt aceste principii şi ce expresie primesc ele în sala „Hrana care leagă"?

E vorba în primul rînd de statutul obiectului în cadrul expunerii MŢR. El nu este tratat aici ca obiect izolat, ca piesă de artă, într-o perspectivă strict estetică. Nu este tratat nici ca element al unei reconstituiri de context ţărănesc (material sau ideologic), într-o perspectivă funcţionalistă. Obiectul apare ca *element al unei logici simbolice,* membru în nenumărate înlănţuiri calitative, nod material, concret al unei trame de semnificaţii care leagă între ele nivelurile lumii şi pe toate de realitatea tare a arhetipurilor. De vreme ce are drept subiect omul şi civilizaţia tradiţională, MŢR vizează să tematizeze ceea ce e atotcuprinzător, determinant pentru modul lor de a gîndi şi de a face, adică tocmai această logică simbolică.

Cînd pătrunzi în noua sală, te frapează minimalismul ei monumental, parcimonia cu care recurge la obiecte. Abia dacă zăreşti cîteva, risipite pe pereţi. Ceea ce te întîmpină este un eşafodaj amplu de lemn blond, un podium în spirală care umple sala, nedînd aproape vizitatorului altă alegere decît să intre pe calea lui ascendentă de „zigurat" vegetal. Obiectele – compoziţiile de obiecte – sînt *incluse, îngropate* în acest mare melc: fie ascunse în subsolurile lui, fie descoperite în mod neaşteptat sub paşii vizitatorului ori zărite cu colţul ochiului, undeva jos, într-un ungher al sălii, asemenea unor entităţi adiacente spiralei. Dacă te uiţi la baza semiascunsă a podiumului – acolo unde vizitatorul comun nu îşi aruncă de obicei privirea – vezi că eşafodajul îşi desfăşoară inelele în jurul unui trunchi adevărat de copac. Instalaţia aceasta, în care sînt integrate şi aproape ascunse obiectele, este un analogon sugestiv, tocmai fiindcă nu e schematic explicit, al „copacului lumii". Ni se sugerează structura ierarhică a universului, cu nivelele lui, desfăşurate dintr-o rădăcină ascunsă, susţinute de o axă nevăzută. Ni se propune imaginea simbolică a universului ca plantă „bună de mîncat". Această imagine simbolică este cadrul care *situează* o tematică universală a hranei, cu diversele ei nivele de semnificaţie („chin" al materiei pentru a ajunge hrană, treptele de hrană ale istoriei sacre, ale vieţii omeneşti, ale anului liturgic, puterea de comuniune a hranei, rolul ei de vehicul prin vămile transcendente) dependente toate de axa sacrificiului christic.

În nici o altă sală MŢR suportul expunerii nu este atît de masiv, de „autoritar", de înglobant. În restul muzeului, suporturile, tratarea pereţilor, cadrele, manechinele se „topesc" în expunere, contribuie la desfăşurarea discursului muzeal. Aici, suportul include obiectele – atît spaţial, cît şi semantic –, le situează într-o mare structură simbolică, face din ele materia de expresie a unui sens global. Suportul înglobant devine astfel o figură expresivă pentru însuşi *codul expunerii* MŢR. Căci acest cod constă tocmai în utilizarea obiectelor ca elemente ale unei fraze muzeale, puncte de sprijin pentru desfăşurarea unei interpretări, pentru expunerea ideii. În splendoarea sau modestia lor, obiectele sînt elemente de morfologie cu care lucrează sintaxa muzeală pentru a expune structurile mentale, reprezentările, principiile lumilor tradiţionale, acea logică simbolică în care, *la fel,* obiectele sînt doar vocabular, elemente prin care se stabilesc raporturi, asociaţii, înlănţuiri cu realităţi de pe alte niveluri ale realului. Suportul înglobant indică – cu *mijloace muzeale* – această dublă sintaxă.

Un alt principiu MŢR constă în a incita vizitatorul la *participare,* la interpretare personală. Voit plurisemantice, bogat sugestive, descumpănitoare cîteodată, compoziţiile MŢR îndeamnă vizitatorul să îşi construiască unul sau mai multe trasee de sens *proprii,* să se transforme într-un călător în interiorul tematicii propuse.

În noua sală, ideea traseului este dominantă, explicită, persuasivă. Suportul înglobant transformă întregul spaţiu al sălii într-un *spaţiu-drum,* într-un *drum-spirală orientat*. Expunerea nu se dă vederii decît în măsura în care parcurgi acest drum. Vizitatorul e obligat aproape să calce peste vitrinele îngropate în podium, să „ia în posesie" compoziţiile de obiecte, să treacă *peste* ele, ca pe nişte trepte; să treacă *prin* ele, ca prin nişte stări ori „staţiuni" ale drumului.

Oricum, postura din care e obligat să privească exponatele, aplecîndu-se asupra lor, e prea neobişnuită ca să nu-l interpeleze. E postura interogaţiei, a scrutării, a „aprofundării". În plus, vizitatorul e prins într-o dublă mişcare. Pe de o parte, el e solicitat să privească mai cu seamă la obiectele – sobre ca înfăţişare şi foarte economic distribuite – din vitrinele pe care calcă. Pe de altă parte, privirea fiindu-i atrasă mereu în jos, el înaintează pe spirala ascendentă. Vizitatorul e pus în situaţia de a experimenta „înălţarea prin adîncire". Asta pînă cînd – ajuns pe treapta de sus a spiralei – întîlneşte axul ei, „polul" de care atîrnă întreaga tematică. Acolo un text de baladă asociază crucea christică cu arborele lumii şi pe Christos cu Hrana din care derivă sevele şi alimentele esenţiale ale universului.

Raportul între privire şi obiect e o dominantă în muzeografia MŢR.

În sfîrşit, o ultimă manevră muzeală întăreşte ideea că sala e de înţeles ca un traseu hermeneutic. Cînd trebuie să pătrundă în spaţiul ei, vizitatorul se află în faţa unei deschideri destul de strîmte care nu-l lasă să citească ansamblul, ci decupează din el un fragment haotic de eşafodaj. Nu prea înţelegi ce te aşteaptă dincolo de cadrul uşii. Cealaltă deschidere, prin care se trece spre bogatul cabinet de studiu ataşat sălii, e în schimb foarte amplă şi lasă să se vadă limpede întreaga compoziţie, forma globală ce ţi s-a propus. Abia după ce parcurgi sala-spirală, cu treptele, staţiunile şi situaţiile ei muzeale, abia după ce o laşi în urmă, poţi privi/ înţelege structura străbătută şi titlul ales pentru ea: „Hrana care leagă". Doar dacă priveşti din „capătul de sosire" sesizezi că eşafodajul e construit ca o lungă masă de praznic încolăcită în jurul axei verticale, aşadar ca un suport al comuniunii între membrii unei comunităţi, între vii şi morţi. Ai fost pus, ca vizitator, în situaţia de a trece de la nedumerire la interpretare şi, în sfîrşit, la elucidarea formei parcurse, a tematicii parcurse. Ai fost pus într-o „stare de itineranţă".

Suportul înglobant despre care am vorbit atît de mult cuprinde o sumedenie de sugestii: copac al lumii, spirală verticală, masă de praznic, drum. El dă sintaxa muzeală în care sînt prinse obiectele; el determină vizitatorul să „performeze" un traseu. Nu există oare riscul ca această construcţie plurifuncţională, departe de a rămîne un „suport" al expunerii şi al sensului, să devină scenografie, construcţie de sine stătătoare faţă de care obiectele sînt doar detalii care o agrementează? Horia Bernea avea mare grijă ca MŢR să nu treacă acest prag, să se menţină – cu toate îndrăznelile lui – în interiorul unui limbaj de tip muzeal.

După mine, realizatorii sălii „Hrana care leagă" merg deliberat pînă la acest prag, dar nu îl transgresează. Un argument este că suportul înglobant pe care l-a conceput Ioana Popescu are drept principală funcţie aceea de a stabili *raportul* (un raport special) între *obiectele* expuse şi *privirea* vizitatorului. Eşafodajul în spirală nu îşi anexează obiectele, ci le propune vederii, dar printr-o mişcare inversată faţă de expunerile curente. Obiectele nu sînt aici *ex-puse,* puse ofensiv în faţa vizitatorului, înălţate pe suporturi, oferite privirii prin *înaintarea* spre ea. Ochiul nu întîlneşte obiecte bine puse în vedere, ci trebuie să le caute. Ascunse, îngropate în suport, ele cer descoperirea şi adîncirea înlăuntrul lor. Se construieşte astfel un raport mai viu între ochi şi obiect, se obţine o „fanie" mai subtilă a obiectului decît în expunerea afirmativă, unde vizitatorul receptează, pasiv şi eventual epidermic, materia vizuală ce i se propune. Acest tip de raport – între privire şi obiectul ascuns, între privire şi obiectul de „scormonit" pînă în măruntaie – e o dominantă în muzeografia MŢR. Nu caracteriza Horia Bernea muzeografia MŢR ca pe o „muzeografie negativă", „apofatică", în care afirmaţiile muzeale sînt concepute astfel încît să nu te oprească la „litera" lor, ci o folosesc pe aceasta drept treaptă spre înţelesuri subtile şi, la limită, inexprimabile? Sala „Hrana care leagă" nu face decît să pună masiv în evidenţă acest raport „inversat" al privirii cu obiectul, să proclame această „muzeografie negativă".

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Altfel, despre securitatea comunistă

Niciodată nu mi-a plăcut *Memorialul durerii,* serialul documentar realizat de Lucia Hossu-Longin. Ba chiar m-a călcat pe nervi.

Mă enerva că o aşa temă gravă şi importantă – crimele şi universul concentraţionar comunist – era tratată atît de prost, încît tot demersul risca să o compromită. Problema e că Lucia Hossu-Longin nu s-a mulţumit cu faptele pe care le prezenta şi a simţit nevoia să adauge de la ea, să dramatizeze suplimentar. Asta poate pentru că nu a considerat respectivele fapte suficient de grăitoare prin ele însele, suficient de şocante. Sau poate că a vrut să se pună pe sine în vedetă. Şi astfel, din cînd în cînd, ni se arătau lungi intermezzo-uri „poetice", cu sîrmă ghimpată şi păsărici pe ea, filmări cu încetinitorul, în care vedeam cîini care latră şi uşi metalice ce se închid cu zgomot una dupa alta. Pasaje care ne vorbeau, desigur, despre „artista" Lucia Hossu-Longin. Ca să nu mai vorbim de dădăceală, de vocea plină de patos din off, de morala care ne era băgată pe gît cu tot dinadinsul. Totul avea aerul de film de propagandă comunistă, numai că era cu semn schimbat. (De altfel, Lucia Hossu-Longin nu e deloc străină de filmele de propagandă de dinainte de '89.)

Lucrurile despre care se vorbea în *Memorialul durerii* erau teribile şi grăitoare prin ele însele, nu ar mai fi fost nevoie de îngroşări suplimentare, de literaturizări de doi bani şi de spirit agitatoric... Cînd ai nişte fapte aşa de puternice, a ţine să subliniezi de fiecare dată morala lor nu face decît să diminueze efectul.

Aşa stînd lucrurile, deşi mă interesau faptele prezentate în documentar, cînd începea *Memorialul durerii,* ajungeam să schimb canalul. Şi mă înciudam că un asemenea subiect avea parte de o abordare aşa de mediocră.

(Din păcate, felul penibil în care era realizat serialul Luciei Hossu-Longin nu-mi sărea în ochi numai mie. Printre tineri – cei care ar fi trebuit să fie publicul-ţintă, pentru că sloganul era „Memorialul durerii – O istorie care nu se învaţă la şcoală" – circulau chiar bancuri pe seama acestuia.)

Iată însă că mi-a fost dat să văd de curînd la televizor un altfel de documentar despre lupta anticomunistă şi ticăloşiile Securităţii: *Cold Waves (Război pe calea undelor),* de Alexandru Solomon. Tematica era în esenţă aceeaşi, dar ce diferenţă între acest demers şi cel al Luciei Hossu-Longin! În *Război pe calea undelor,* tonul e decent, calm (şi cel al vocii din off, dar şi cel general, al filmului), nu e nimic arătat cu degetul sau pus la zid, oamenii sînt lăsaţi să vorbească fără să li se pună întrebări „deştepte". Iar ceea ce spun oamenii, de o parte şi de alta, este de o mie de ori mai grăitor decît orice discurs demonstrativ şi avîntat.

„Dragi tovarăşi de la Cenzură, vă rugăm să lăsaţi această carte poştală să treacă. Noi iubim muzica, iar muzica nu are nici o vină." (Andrei Voiculescu, realizatorul emisiunii *Metronom by request,* citînd dintr-o carte poştală primită în vremurile acelea)

„Eu, cu cît eram mai înjurat de Monica, cu atît îmi creşteau acţiunile." (Dan Zamfirescu, scriitor din grupul revistei *Săptămîna)*

„N-am auzit pe cineva care să fi dat o palmă (la interogatorii)." (generalul de Securitate Ilie Merce)

„Probabil că s-a frămîntat, s-a speriat şi starea psihică influenţează sănătatea." (tot Ilie Merce, explicînd boala subită a lui Noël Bernard, din care i s-a tras moartea)

„Au fost foarte bine făcute, îmi pare rău că nu au fost făcute mai *en gros*" (generalul Pleşiţă, despre acţiunile violente ale Securităţii îndreptate împotriva Europei Libere)

După asemenea replici, nu mai e nimic de adăugat. Iar Alexandru Solomon trebuie felicitat că, într-adevăr, nu a mai adăugat nimic.

Matei MARTIN

Memoria televiziunii

– cum îşi creează Franţa o imagine modernă cu imagini din trecut –

Se spune că televiziunea nu are memorie, că trăieşte exclusiv din şi pentru prezent. Imaginile (şi sunetele) televizuale au un impact puternic şi imediat, însă emoţiile telespectatorilor se succed cu aceeaşi frecvenţă cu care operatorii schimbă cadrul. Chiar şi acele imagini, care par că ţi s-au lipit de retină, de-abia dacă lasă o urmă prin sertarele memoriei: fără referinţe, ele se pierd prin cine ştie ce apendice în care se mistuie lucrurile impresionante şi nesemnificative. Tocmai pentru că nu are memorie, televiziunea formează şi deformează conştiinţe, mai uşor decît alte forme de manifestare culturală.

Institutul Naţional al Audiovizualului (INA) de la Paris este un imens rezervor de imagini şi sunete, o arhivă cu nenumărate paliere menită să păstreze şi să revalorifice ansamblul producţiei audiovizuale franceze. Instituţia a fost creată la începutul anilor '70 ca o formulă de înlocuire (de fapt, de prelungire) a legii depozitului legal, care îi obliga pe producătorii de programe (pe atunci, erau mult mai puţine radiouri şi televiziuni) să păstreze o copie, un depozit legal cu programele difuzate. La scurt timp după înfiinţare, INA şi-a propus să recupereze toate aceste copii, să le restaureze, dacă e cazul, să le arhiveze, şi să înregistreze în continuare toate emisiunile radio şi TV transmise la nivel naţional. Pentru francezi, INA echivalează cu o memorie a televiziunii.

Trei milioane de ore de emisiune

La INA găseşti înregistrări din 1933. În total, mai bine de trei milioane de ore de emisiune radio sau TV au fost recuperate, înregistrate şi arhivate în format electronic, pe un server mare cît o clădire. Un cercetător poate găsi la sediul central al instituţiei: imagini de referinţă, emisiuni întregi, fişe tehnice...; ca profesionist al audiovizualului, poţi să cauţi (şi să cumperi) dintr-o bază de date imagini de arhivă pentru programul de ştiri sau pentru documentare; ca simplu telespectator, găseşti aproape orice (şi de cele mai multe ori, gratuit) pe site: aproape întregul fond de care dispune INA e disponibil publicului larg. Cam şapte milioane de vizitatori are site-ul în fiecare an – o cifră la care nici măcar cei mai optimişti susţinători ai programelor pentru public (destul de împovărătoare pentru bugetul instituţiei) nu se aşteptau.

La Essarts, într-o zonă limitrofă a capitalei, un ansamblu de clădiri stochează cea mai importantă parte a arhivelor: bobine de peliculă, benzi, casete. Şaizeci de ani de televiziune. Emisiunile mai recente sînt înregistrate şi păstrate la Bry-Sur-Marne. Tot aici sînt şi laboratoarele de restaurare, o parte din studiourile de producţie şi departamentele administrative. Documentele recente sînt stocate

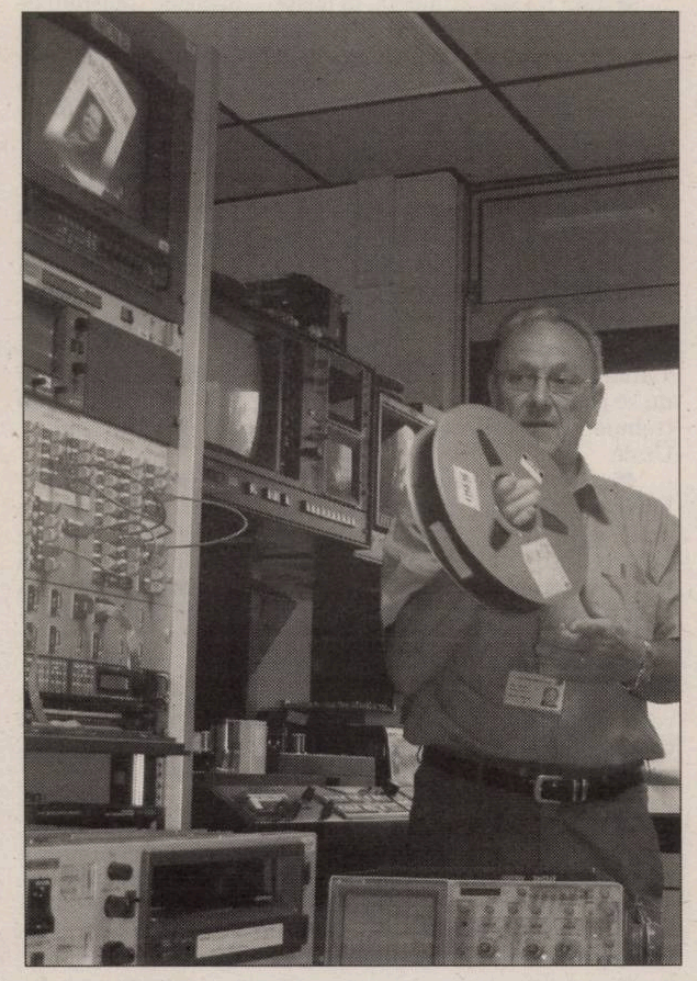

Europa culturilor

Cu ocazia preşedinţiei franceze a Uniunii Europene, INA a fost însărcinat să realizeze un program despre unitatea culturală a Europei. Documentariştii au făcut o selecţie de cîteva sute de filme cu şi despre oameni care au contribuit în mod esenţial la construcţia culturii europene moderne. Site-ul „Europe des cultures" este structurat pe zone geografice şi perioade istorice şi oferă vizitatorilor trasee interesante cu ajutorul unor scurte extrase de interviuri sau reportaje. România este reprezentată, printre altele, de interviuri cu Eugène Ionesco, Tristan Tzara, Mircea Eliade, Lucian Pintilie, de un reportaj despre o expoziţie Victor Brauner de la Paris, altul despre faimosul Taraf de la Clejani.

la Centre „Pierre-Sabbagh", iar arhivele radiofonice la Casa Radio.

„Arhivele audiovizuale au aceeaşi valoare culturală ca producţia de presă scrisă sau de carte" – îmi explica unul dintre angajaţi acum o lună, în cursul unei vizite la centrul de la Bry-Sur-Marne. Nu a avut nici o ezitare în a compara cartea cu ceea ce se presupune a fi cel mai mare duşman al ei, televizorul: „Cultivarea acestei memorii este crucială pentru identitatea culturală". Probabil că acesta o fi şi motivul pentru care statul francez plăteşte anual factura pentru serviciile (din ce în ce mai scumpe, dar din ce în ce mai bune) prestate de INA: e vorba de sute de milioane de euro, dintre care numai o foarte mică parte sînt recuperaţi prin vînzarea unor producţii sau secvenţe din arhivă ori prin servicii de consultanţă oferite companiilor.

Arhiva din arhive

Misiunea principală a instituţiei este conservarea memoriei audiovizuale, însă directorii INA nu au vrut să o transforme în muzeu. Programele dezvoltate permit o valorificare intensivă a arhivelor, iar conservarea memoriei e gîndită în termeni extinşi: producţia de emisiuni care să folosească imagini recuperate este o formă de cultivare a memoriei. INA a produs o serie de 12 filme consacrate unor autori precum Louis-Ferdinand Céline, François Mauriac, Gaston Bachelard; un documentar despre televiziunea publică pe vremea generalului De Gaulle *(Televiziunea Generalului);* un altul despre *Scriitori sub ocupaţie;* sau un excelent portret de artist în *Legend: Johnny Hallyday.* Multe dintre aceste filme – obţinute cu imagini de arhivă – au intrat, la rîndul lor, în arhive: majoritatea producţiilor care poartă marca INA sînt premiate la marile festivaluri de film şi, graţie reţelei de institute culturale franceze, ajung rapid să capete notorietate internaţională şi chiar să fie apreciate de publicul larg.

PUBLICITATE

GRUPUL ŞCOLAR DE ARTE ŞI MESERII AL COOPERAŢIEI MEŞTEŞUGĂREŞTI „SPIRU HARET" BUCUREŞTI
Str. Ec. Cezărescu nr. 47-59, Sector 6
Tel./Fax 021/316.61.95; 021/316.61.96

Cea mai mare unitate de învăţământ preuniversitar din România, **ACREDITATĂ** de M.Ed.C.T. face înscrieri pentru anul şcolar 2008 – 2009 la:

LICEU – cursuri de zi şi frecvenţă redusă (rută directă)
Tehnician mecatronist • Tehnician operator tehnici de calcul • Tehnician în activităţi economice

LICEU – cursuri de zi şi frecvenţă redusă (rută progresivă)
Tehnician gastronom • Organizator banqueting • Coafor stilist • Tehnician mecanic pentru întreţinere şi reparaţii

S.A.M. – cursuri de zi si serale
Frizer-Coafor-Manichiurist-Pedichiurist • Optician • Mecanic auto • Ospătar • Bucătar

Cursuri de calificare de scurtă durată
– peste 30 de meserii

Relaţii la telefon: 021/316.61.95; 021/316.61.96

Adrian CIOROIANU

Vara în care Brejnev ne-a împăcat capra cu varza

Nefiind anunţat în prealabil despre intervenţia în Cehoslovacia, Nicolae Ceauşescu a fost surprins în acea noapte de 20 spre 21 august 1968 cînd, cu puţin înaintea orei 3 a.m., a fost trezit din somn şi informat că trupele Pactului de la Varşovia controlează nodurile rutiere şi de comunicaţie, precum şi capitala ţării, Praga. Surprins, da, dar nu de atac în sine – Direcţia de Informaţii Externe avea de săptămîni indicaţii că o intervenţie sovietică împotriva lui Alexander Dubcek e posibilă. Surpriza venea din modul în care intervenţia se consumase: fără informarea *tuturor* membrilor pactului. Acesta este, de fapt, contextul: a spune că România lui Ceauşescu *a refuzat să participe* la invazia Cehoslovaciei este o cosmetizare a realităţii. Adevărul este că liderul sovietic Leonid Brejnev, neavînd încredere în Ceauşescu, a decis ca România să rămînă în afara scenariului. Personal, nu am nici o îndoială că, şi avertizat de-ar fi fost, Ceauşescu ar fi reacţionat la fel. Dar cert este că nu a ştiut-o. De aici teama lui că următorul la rînd ar putea fi el. Această teamă îl va urmări vreme de 21 de ani; pînă la urmă, de ce s-a temut tot n-a scăpat.

Goma – *da,* Tito – *nu*

Dacă, printr-o minune, s-ar putea selecta, din cei 24 de ani de *domnie,* numai cîteva ore în care Ceauşescu să fi fost realmente simpatizat de către concetăţenii săi, acestea sigur s-au consumat în după-amiaza acelei zile de 21 august. Discursul său din balconul Comitetului Central a început puţin după miezul zilei. El a vorbit liber – nu pentru că era un geniu al oratoriei, ci pentru că vederea maselor la picioarele sale îi excita verbozitatea şi îi dezlega limba, altfel cam încîlcită, şi, mai ales, pentru că el era, în acel moment, în priză de şapte-opt ore bune, timp în care distilase prin repetiţie, în faţa activului superior, acele fraze care-i vor entuziasma pe românii adunaţi în Piaţa Palatului sau în jurul aparatelor de radio, prin birourile şi halele patriei. Printre ei, şi oameni care avuseseră pentru partidul comunist aceeaşi preţuire pe care o au stîlpii de felinar pentru cîinii de pe trotuar – precum fostul (şi viitorul) ireductibil Paul Goma, cel care va face atunci, ca şi alţii, din simpatie faţă de poziţia lui Ceauşescu, pasul adeziunii la PCR.

Duşul rece a venit trei zile mai tîrziu – pe 24 august, cînd Ceauşescu s-a întîlnit, în secret, cu Iosip Broz Tito pe graniţa comună, la Vîrşeţ. În cazul, teoretic posibil, al unei invazii sovietice asupra Bucureştiului, Ceauşescu dorea să primească asigurarea lui Tito că Statul Major român şi comandantul său suprem se vor putea retrage în Iugoslavia şi, de acolo, vor conduce rezistenţa armată. *Da, poţi veni, dar fără trupe şi fără arme. Şi, una peste alta, ai face bine să mai calmezi tonul şi să-i nu-i provoci pe ruşi; ţi-o spune unul care are ceva antecedente cu ei* – i-a răspuns scurt, printre fumuri de trabuc *hecho en Cuba,* Tito.

Ceea ce pe Ceauşescu l-a derutat. Ca să iasă din derută, a acţionat: avariindu-şi grav legitimitatea în ochii Moscovei, el va pedala intens (şi tot mai excesiv) pe construirea unei legitimităţi infailibile în interiorul ţării şi în Occident. Ce pierdea în afară trebuia recîştigat în interior. Ce pierdea în Est trebuia recuperat în Vest. O vreme, trucul a funcţionat. Numai că, plecînd din acel moment unic de solidaritate a ţării în spatele său, el se va lăsa furat de un cult al personalităţii, prost diseminat şi prost receptat, care, în final, îl va asasina, simbolic, cu ani buni înaintea gloanţelor de la Tîrgovişte. La fel şi poziţia sa în geopolitica Occidentului: cîtă vreme el a fost ghimpele verde din coasta Moscovei roşii, a fost alintat pe creştet (sau *gîdilat între coarne,* cum se spune în popor). După ce (în 1985) la Kremlin a ajuns mai junele Gorbaciov, Occidentul s-a dispensat de Ceauşescu fără ezitări.

Ce ne-a lăsat acel august?

Ne-a lăsat, în mintea unora, un bizar orgoliu legat de o pretinsă solidaritate între Ceauşescu şi liberalismul comunist cehoslovac. Premisă falsă – în realitate, Ceauşescu nu a fost solidar cu ideile Primăverii de la Praga, ci cu frica rebelilor din lagăr faţă de Moscova. Teama de Brejnev era, pentru Ceauşescu, cu mult mai reală decît simpatia faţă de Dubcek.

Ne-a mai rămas o la fel de bizară amintire a relaţiei dintre Ceauşescu şi intelectualii români. Şi din acest punct de vedere, 1968 a fost un an excepţional. Atunci, înainte sau după *momentul august,* Ceauşescu s-a întîlnit cu membrii Uniunii Artiştilor Plastici, cărora le-a spus ce să picteze şi ce să sculpteze, iar ei l-au aplaudat. Cu intelectualii din Cluj şi din Iaşi care, indiferent de etnie, l-au aplaudat şi ei. S-a întîlnit cu membrii Uniunii Muzicologilor, cărora le-a spus ce să compună – şi aceştia au răspuns cu aplauze. S-a mai întîlnit şi cu cei din Uniunea Scriitorilor, cărora le-a spus o poveste cu un Făt-Frumos al epocii noi, de unde reieşea cam ce literatură dorea „Conducătorul". Literaţii au aplaudat şi ei. După august '68, toţi aceşti intelectuali îi zîmbiseră lui Ceauşescu pentru curajul lui din scena balconului, şi nu pentru că ar fi priceput vreo iotă din sugestiile sale ideologico-artistice. Ulterior, cu toţii vor arăta cu degetul către vizita în China & Coreea de Nord şi tezele din *iulie 1971.* Ceea ce, istoric vorbind, este tot fals. Singurul naiv fusese Ceauşescu – cel care-şi prezentase cu mult înainte de '71 concepţia despre artă, cultură şi ideologie, dar nu fusese luat în serios – mulţi dintre concetăţenii săi preferînd atunci să vadă în el un domnitor din stirpea lui Ştefan, Mircea sau Mihai, şi nu *aparatchik*-ul încăpăţînat, inteligent, dar mărginit, cum era în realitate.

Să mai spun că acel august ne-a lăsat şi (zeci de?) mii de conturi deschise, în ţară şi în străinătate, de către persoane fictive – fonduri pe care Securitatea română le depusese la păstrare, în vederea unei ipotetice rezistenţe antisovietice (inclusiv la CEC, sub forma celebrelor *carnete de economii şi cîştiguri* de 5 mii de lei, cele care, cu puţin noroc, ţi-aduceau o Dacie cadou!). După ştiinţa mea, aceste fonduri erau neatinse pe 21 Decembrie 1989. Ulterior, în decurs de cîteva luni, ele s-au evaporat.

Şi, în fine, ne-a mai rămas – ceea ce încă dăinuie – impresia că atunci, în acel august 1968 (cu entuziasmul străzii, cu logoreea antisovietică a conducerii de partid şi cu brusca şi pasagera libertate a presei române), am reuşit performanţa de a fi, simultan, comunişti, dar şi *altfel.*

Cîteva zile, capra şi varza au stat pe acelaşi mal.

Dragoş BUCURENCI

Sub mai '68, Cehoslovacia

Tout ce qui est discutable est à discuter
(pe zidurile din Nanterre, mai 1968)

● „În august încă se vedeau urmele protestelor. Mi-aduc aminte că pe un zid scria cît se poate de mare «Moarte preşedintelui!»" – îmi povesteşte tata excursia lui la Paris în vara lui 1968.

● La 14 ani, pionierul care mă purta în genele sale călătorea spre sudul Franţei *via* Paris în cadrul unui schimb internaţional organizat de Partidul Comunist Francez. Norocul lui era că era premiant şi că avea originea socială sănătoasă: tata – maistru strungar, mama – casnică, fostă muncitoare. Partidul nu mai ştia sau se făcea că nu ştie că maistrul făcuse puşcărie pentru atitudine dusmănoasă, în chiar primii ani ai regimului. Tata nici atît. Se bucura că vedea lumea. Cealaltă lume.

● S-a întîmplat să fie la Paris în dimineaţa zilei de 21 august. Tata ştia puţină franceză şi profesorul care era şeful grupului îl mai folosea ca translator. Dimineaţa la ora 7 l-a luat deoparte şi i-a spus că s-a întîmplat ceva foarte grav în Cehoslovacia. Că au intrat ruşii acolo. Cînd s-a dus la cantină, fetele din Cehoslovacia erau plînse toate.

● „Atunci am văzut ceva foarte important" – îmi spune tata. „Partidul comunist a fost unul dintre primele care au dezavuat intrarea trupelor. Au redactat imediat un comunicat şi pînă la prînz era afişat peste tot pe unde mergeai. Unde eram noi cazaţi au făcut un fel de gazetă de perete cu ce se întîmpla la Praga."

● Ce se întîmpla la Praga? Karel Hoffman, directorul televiziunii de stat, refuza în continuare să difuzeze un comunicat al conducerii Partidului care condamna invazia trupelor Pactului de la Varşovia. Hoffman juca o carte riscantă. Dar avea motive serioase să creadă că, deşi nici unul dintre liderii Partidului nu-i chemase, ruşii şi aliaţii lor aveau de gînd să rămînă pînă cînd vor fi restabilit ordinea socialistă în turbulenta republică. Între motivele serioase la care se putea gîndi Hoffman se numărau peste 70 de morţi şi aproape 300 de răniţi. Şi apoi mai erau şi tancurile...

● „Pînă seara au apărut nişte fotografii cu tancurile ruseşti în Praga. Le-au afişat la gazeta de perete. Cel mai bine mi-aduc aminte un lucru. O fată din Cehia a arătat cu degetul spre fotografii şi a întrebat: «Aşa arată prietenii?»". Tac o vreme. Apoi tata reia: „Cînd ne-am întors iar la Paris, pe 30 august, pe prima pagină a ziarelor din aeroport scria că la graniţa României sunt patru divizii ruseşti." „Şi nu te-ai gîndit că te întorci la război?" „Nu. Ştiam că nici cehii nu luptaseră."

● Tata nu ştia atunci că, în noaptea invaziei, Consiliul de Securitate al ONU se spălase pe mîini de soarta praghezilor. Şi habar n-avea că, doar cu patru zile în urmă, la solicitarea noului reprezentant al Cehoslovaciei la ONU, problema fusese pur şi simplu scoasă de pe agenda Consiliului de Securitate. Dar tata intuia, cu resemnarea firească a est-europeanului, cît de inadecvate erau rezoluţiile şi discursurile în faţa tancurilor.

● Întors la Bucureşti, tata a aflat că Ceauşescu ţinuse un discurs fulminant în chiar ziua invaziei. „Un an de zile am căutat un ziar ca să-l pot citi. L-am cerut la Biblioteca Municipală, care avea fond de ziare. Mi s-a spus că nu există. *Scînteia* din 22 august trebuie să fi fost. N-am găsit-o." Cît timp îl ascult, tastez „ceausescu discurs cehoslovacia" pe Trilulilu. Îl găsesc imediat. Ceauşescu scandează: „Nimeni nu se poate erija în sfătuitor, în îndrumător al felului în care trebuie construit socialismul. Este treaba fiecărui popor". Urale.

● „Scena balconului" din 21 august 1968 (...) – scrie Raportul Comisiei Tismăneanu – nu a fost altceva decît o mascaradă, dar a funcţionat: liderul neostalinist însetat de putere, lipsit de orice înclinaţie democratică, a reuşit să trezească brusc entuziasmul popular şi să cîştige susţinerea unei populaţii convinse că România va urma linia liberalizării şi a apropierii de Occident."

● Tata continuă povestirea, dar mie-mi fug gîndurile. Tema asta a liderului populist, pură secreţie a sistemului, care vrăjeşte mulţimile cu o retorică antisistem a făcut carieră în România. Ca şi „scena balconului". Despre asta voiam, de fapt, să scriu, dar m-a furat povestea.

● Nu-mi rămîne decît s-o închei. Tata n-a mai ieşit din ţară pînă la 37 de ani. În 1991 s-a suit cu fratele lui mai mic, Laurenţiu, în tren şi a mers două zile la Istanbul. Laurenţiu pretinde că ar fi dormit acolo în gară, tata susţine altceva. Tot în anul ăla, tata a aflat că bunicul făcuse puşcărie. Şi Laurenţiu i-a adus bunicului, de la Istanbul, o sticlă de whisky. Ca să-i arate că nu-l crescuse degeaba.

● Karel Hoffman a fost condamnat în 2004 pentru încălcarea Legii Telecomunicaţiilor, dar a fost graţiat de preşedintele Vaclav Klaus. Avea 82 de ani. Cînd a început, în sfîrşit, să condamne invaziile trupelor pactelor militare, Consiliul de Securitate al ONU a descoperit că deja nimeni nu-l mai ia cu adevărat în seamă. Nici Partidul Comunist Francez nu se simte astăzi prea bine. Dacă e să-l cred pe André Glucksmann, PCF e în comă mentală.

● La fix 13 de ani de cînd tata citea pe aeroportul din Paris despre presupusele divizii ruseşti masate la graniţa României, se întîmpla să văd lumina zilei la Spitalul Polizu. Iar peste fix alţi 14 ani, coincidenţa făcea să mă aflu, asemenea tatălui meu la aceeaşi vîrstă şi în aceeaşi zi a anului, la Paris. Prima mea ieşire din ţară. Ca şi tata, cu 27 de ani în urmă, mă bucuram că vedeam lumea. În continuare, cealaltă lume. *Soyez réalistes, demandez l'impossible.*

PUBLICITATE

ideile oamenilor de stat

Michel ROCARD

Puterea neputincioasă a social-democraţiei europene

La prima vedere, social-democraţia europeană pare să fie în criză. Popularitatea în scădere a lui Gordon Brown în Marea Britanie; declinul puternic al economiei spaniole; dificultatea reînnoirii conducerii Partidului Socialist în Franţa; colapsul coaliţiei de centru-stînga în Italia; luptele interne din Partidul Social-Democrat german – toate par dovezi ale unei evidente incapacităţi a social-democraţiei europene să profite de prilejurile favorabile pe care le-a avut – aşa cum o demonstrează şi actuala criză financiară – pentru a exercita o mai mare influenţă politică.

Dar faptul că aceste eşecuri au avut loc simultan, precum şi vizibilitatea publică a unor astfel de probleme sînt mai puţin importante decît ar putea părea în realitate. Greşelile şi lipsa de pricepere în actul guvernării nu reprezintă un monopol al stîngii: Belgia este paralizată de ameninţarea unei separări teritoriale, Austria încă încearcă să consolideze o improbabilă coaliţie conservatoare, Polonia se străduieşte să găsească un echilibru rezonabil pentru numeroasele sale impulsuri reacţionare, iar preşedintele francez atinge noi recorduri în materie de scădere a popularităţii.

Înţelepciunea acceptată astăzi spune că pieţele se echilibrează cel mai bine de la sine...

Doi factori ne ajută să explicăm actuala nesiguranţă europeană. În primul rînd, este vorba despre criza economico-financiară de pe urma căreia ne revenim cu mare greutate. În al doilea rînd, este felul în care mass-media o prezintă. Combinaţia dintre aceste două aspecte se află, cred, la originea sentimentului de neputinţă care afectează astăzi Europa în ansamblu şi pare să caracterizeze în special social-democraţia de pe bătrînul continent.

Prin felul în care a relatat criza economică, mass-media a pus un accent prea mare pe partea financiară şi nu a acordat suficientă atenţie pronunţatei încetiniri a creşterii economice. Pentru că încetinirea creşterii economice este cea care face ţările dezvoltate mai puţin rezistente în faţa şocurilor financiare ce au rezultat din problema *sub-prime* şi din pachetele de împrumut mixte folosite ulterior ca să dilueze riscurile inerente datoriei *sub-prime*. Într-adevăr, combinaţia dintre nesiguranţa bancară, încetinirea creşterii economice şi riscul crescut al şomajului şi contractelor intermitente a creat slăbiciunea politică pe care o vedem manifestîndu-se acum în Marea Britanie, Spania, Italia şi în alte ţări.

Aici se află o problemă ideologică reală. Cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea a fost martora victoriei economiei de piaţă asupra celei administrate. Stînga, care înainte privise spre Marx, şi-a pierdut direcţia. Chiar şi acea social-democraţie care, în special în statele scandinave, s-a dovedit un excelent regulator al capitalismului s-a găsit implicată în controversa dintre keynesieni şi monetarişti şi, ca peste tot în lumea industrializată, monetariştii au cîştigat. Înţelepciunea acceptată astăzi spune că pieţele se echilibrează cel mai bine de la sine, indiferent de starea lor, ceea ce înseamnă că orice intervenţie sau regularizare guvernamentală ar fi ineficientă sau de nedorit.

Pentru mass-media contemporană, controversele tehnice asupra politicilor publice nu prezintă nici un interes pentru că publicul care ar putea să le urmărească este unul limitat.

Criza economică de astăzi este o pedeapsă severă a acestei imense erori intelectuale. Nu numai că declinul regularizărilor financiare şi sociale, odinioară acceptate, se reflectă în scăderea relativă, dar importantă, a procentelor din Produsul Intern Brut provenite din venituri, în ultimii 30 de ani, pretutindeni în lumea dezvoltată, ci, de asemenea, deliberata înlăturare a oricărui control a făcut ca sectorul bancar să acţioneze cum doreşte. Totuşi, dacă ar fi să ne luăm după relatările din presă, criza paralelă a *sub-prime* şi cea a împrumuturilor la pachet, care paralizează finanţele internaţionale, sînt consecinţe ale „imoralităţii" bancare, în nici un caz un eşec sistemic.

Simplu spus, deregularizarea, privatizarea, serviciile publice restrînse şi focalizarea interesului asupra managementului şi a cîştigurilor corporatiste – toate acestea afectează un număr prea mare de oameni. Drept rezultat, bătălia politică pentru reintroducerea unui simţ al interesului comun, al regulilor şi echilibrului va fi una de durată şi dificilă. Este, de asemenea, limpede, deşi nu se recunoaşte în egală măsură, că această luptă va fi în primul rînd de natură intelectuală: trebuie reconferită o legitimitate ideii că e nevoie să avem anumite reguli de bază şi entităţi publice care să reglementeze situaţia.

Aceasta trebuie să fie sarcina social-democraţilor – dar este exact locul cel mai dureros. Noi, social-democraţii, nu mai putem purta astfel de bătălii, pentru că problema nu este doar de natură ideologică, ci şi culturală. Mass-media nu mai joacă exclusiv rolul de comentator, ci şi de participant, care a deturnat politica prin metafore. Fie din întîmplare, fie prin caracterul ei, presa alege doar acele conflicte care oferă cel mai atrăgător spectacol: ciocniri între personalităţi, violenţă şi represiune, lupte legate de identitatea naţională şi dispute privind comportamentele morale şi sexuale. Pentru mass-media contemporană, controversele tehnice asupra politicilor publice nu prezintă nici un interes pentru că publicul care ar putea să le urmărească este unul limitat.

De exemplu, pregătindu-se pentru următorul congres, Partidul Socialist Francez a cedat în faţa acestei stări de lucruri. Ştim deja că vor fi jocuri de artificii în presă, dar se va vorbi prea puţin despre regularizarea economică. Cazul Spaniei – unde un guvern competent şi respectat plăteşte integral preţul unei crize financiare care a început în altă parte – este identic. În loc să se concentreze exclusiv asupra crizei, socialiştii spanioli se agită în faţa presei. Orice ameninţă stabilitatea guvernamentală vinde ziarele şi spaţiile publicitare, dar complică deciziile privind problemele de esenţă.

Pur şi simplu, un sistem în care mass-media se comportă în acest fel expune nu doar economia, ci şi democraţia, unor riscuri.

Michel Rocard, *fost premier al Franţei şi lider al Partidului Socialist, este membru al Parlamentului European.*

traducere de Mădălina ŞCHIOPU

Copyright: Project Syndicate, 2008
www.project-syndicate.org

PUBLICITATE

INCCR
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETARE ÎN DOMENIUL CONSERVĂRII ȘI RESTAURĂRII
BUCUREȘTI
• Investighează/cercetează materialele constituente ale bunurilor culturale mobile, în funcție de compoziție, tehnologia de proveniență;
• Experimentează materialele pentru conservarea și restaurarea bunurilor culturale mobile, dar și pentru combaterea agenților biologici;
• Clasează bunurile culturale.
www.inccr.ro; Mail: contact@Incpc.ro
Calea Victoriei 12, sector 3, București; Tel/Fax: +4.021.312.72.25

PUBLICITATE

MNaR
MUZEUL NAȚIONAL DE ARTĂ AL ROMÂNIEI
Calea Victoriei 49-53, București
www.mnar.arts.ro
• Galeria de Artă Veche Românească
• Galeria de Artă Românească Modernă
• Galeria de Artă Europeană

PUBLICITATE

ÎN EXCLUSIVITATE ÎN ROMÂNIA PE DVD
24
PRIMA SERIE COMPLETĂ
de vineri, 12 septembrie
12 DVD-uri numai cu ziarul
adevărul
Liderii lumii, sub
David Palmer - senator; Jack Bauer și
Nina Myers - Agenți Federali
filmele adevărul
Cu sprijinul: producător materiale de construcții SOCERAM BUCUREȘTI
ROMPETROL energie vie

Ruxandra TUDOR

Cele două vieţi ale „copiilor cocon“

Unul dintre cele mai spectaculoase documentare pe care le-am văzut prezenta cele aproape nouă luni de viaţă intrauterină ale unui făt. Comprimate în mai puţin de 45 de minute de montaj, toate transformările şi stadiile evolutive ale fătului erau înfăţişate în amănunt, atît de bine din punct de vedere tehnic, încît nu-ţi puteai da seama dacă era vorba de o procesare avansată a unor imagini pe calculator sau, pur şi simplu, de o cameră miniaturală implantată în uterul mamei. Copilul se strîmba cînd mama mînca ceva ce nu-i era pe plac, era calm şi „plutea“ liniştit în lichidul amniotic cînd mama asculta muzică sau îi citea poveşti şi prelua cea mai mare parte a stărilor prin care trecea ea. Se speria şi se „contorsiona“ cînd asupra mamei se repezea vreun cîine, devenea agitat cînd aceasta era nevoită să meargă într-un trafic foarte aglomerat, agasată fiind de zgomote neplăcute, se întindea leneş cînd tatăl îl mîngîia. Am urmărit fascinată imaginile, convinsă fiind că, în forma perfectă în care realizatorii documentarului au ales să-l prezinte, nimic rău nu se mai putea întîmpla.

Imaginea copilului din „cocon“ mi-a revenit în minte acum aproape două luni, cînd o ştire legată de prima bancă de celule stem din România a făcut ocolul posturilor de televiziune şi a ziarelor. Cord Blood Center Laboratory a fost inaugurat la Cluj în luna iulie a acestui an. „Procesarea şi depozitarea celulelor în laboratorul de la Cluj se fac deocamdată în mod experimental, dar vom începe să «lucrăm» în mod curent din luna septembrie. Pentru a evita erorile umane şi pentru a identifica din timp potenţialele riscuri în acest sens, capacitatea de prelucrare va creşte constant, intenţia noastră fiind ca pînă la sfîrşitul anului să procesăm cea mai mare parte din unităţile de sînge placentar la Cluj“ – îmi explică dna **Adina Scaringi,** marketing manager la Cord Blood Center. „Pentru moment însă, celulele stem recoltate vor fi în continuare depozitate în Slovacia, deoarece lipsa unei infrastructuri adecvate (o autostradă Oradea-Cluj) face imposibil transportul recipienţilor cu acest material biologic în siguranţă.“

„Panaceul“ nu este o garanţie

Celulele stem din sîngele placentar au fost descoperite accidental în anii ’70. Ideea utilizării lor în practica medicală a apărut în 1982, iar primul transplant a fost făcut la Paris în 1988 la un pacient cu o anemie extrem de gravă. Intervenţia a fost un real succes, iar pacientul trăieşte şi azi. În România, pregătirea în vederea transplanturilor cu celule stem din cordonul ombilical a început în anul 2007, îmi explică dl dr. **Sergiu Habago,** *country manager* al companiei Cord Blood Center, prima unitate din România autorizată să ofere servicii de recoltare, procesare şi depozitare a celulelor stem din sîngele placentar. La doi ani după înfiinţare, în luna martie a anului 2006, a fost recoltată şi prima probă de sînge placentar din România, iar pînă la ora actuală, Cord Blood Center a reuşit să depoziteze 3000 de probe de sînge placentar în banca de celule stem de la Bratislava, în condiţiile în care mai există în România încă trei companii care oferă astfel de servicii, respectiv Biogenis, Cryo Save şi Cells Life Center. „Din fericire, pînă acum nu a fost folosită nici o probă. S-a făcut o primă solicitare la începutul acestui an, dar donatorul şi fratele acestuia, copilul bolnav, nu au fost compatibili.“ În funcţie de capacitatea de diferenţiere, celulele stem se împart în celule stem embrionare, germinative şi adulte. Fiecare celulă stem embrionară în parte poate da naştere unui organism întreg – un fel de clonare – sau oricăror ţesuturi sau celule funcţionale. „Din păcate, înmulţirea acestora este dificil de controlat, sînt uşor de manipulat în laborator, dar pun serioase probleme etice, aşa încît experimentele cu aceste tipuri de celule sînt interzise în prezent în Europa şi Statele Unite. Celulele stem germinative, de asemenea interzise, sînt mai dificil de manipulat, au acelaşi risc de proliferare necontrolată, iar diferenţierea este mai limitată. Nici celulele stem embrionare, nici cele germinative nu au salvat viaţa nici unui pacient, pînă în prezent. Unanim acceptate de autorităţi, de societate şi de biserică, celulele stem adulte – în special cele prelevate din sîngele placentar şi din măduva spinării – sînt utilizate în bolile de sînge, sînt folosite experimental în boli autoimune şi în studii clinice (infarct miocardic, accidente vasculare, diabet zaharat, leziuni medulare şi articulare etc.).“

În ciuda faptului că sînt foarte evoluate, celulele stem din cordonul ombilical nu tratează orice – dl dr. **Daniel Lastofka,** *sales manager* la Cord Blood Center, este de părere că toţi cei care apelează la serviciile firmelor specializate în prelevarea, procesarea şi depozitarea acestui tip de celule trebuie să înţeleagă foarte clar acest lucru. „Dacă cineva cade de la înălţime şi suferă un traumatism, dacă are o gripă, o răceală, o alergie, faptul că undeva, într-o bancă din România sau din altă ţară, are stocată o probă de sînge placentar nu este o garanţie. Celulele stem prelevate la naştere nu sînt un panaceu, nu vindecă orice.“

Zeci de ani de viitor

Principalul motiv care îi determină pe părinţi să opteze pentru această procedură medicală este unul cît se poate de clar şi de justificat: prelevarea celulelor stem din sîngele ombilical este o asigurare medicală de viitor de care copilul va putea beneficia zeci de ani, o sintagmă care – îmi povesteşte amuzat dl dr. Lastofka –, poate de emoţie şi cu siguranţă din neatenţie, îi pune în mare încurcătură pe unii clienţi. „Oamenii vin la noi şi îşi exprimă nemulţumirea faţă de faptul că probele prelevate sînt garantate doar «zece ani», în loc de «zeci de ani», cum este specificat pe materialele de prezentare.“ O probă de celule stem – îmi explică – poate fi păstrată în bancă toată viaţa. În funcţie de solicitările părinţilor, se pot face şi re-examinări; pentru fiecare probă există mostre care pot fi decriogenate pentru a se testa viabilitatea sîngelui. „Dat fiind că vorbim de o cantitate destul de mică de sînge, retestările se fac doar atunci cînd sînt imperios necesare.“

În principiu, sîngele prelevat din cordonul ombilical la naşterea unui copil va fi folosit pentru tratarea acelui copil – el este deci şi donator, şi receptor – compatibilitatea fiind de 100%. Între donator şi fraţii sau surorile sale există o compatibilitate de peste 25%, după care urmează părinţii. Aceştia însă nu pot folosi celulele stem ale copilului lor decît în afecţiunile care necesită o compatibilitate de sub 50% – de exemplu, Alzheimer sau Parkinson, din păcate boli al căror tratament cu celule stem se află încă în stadiul experimental. Probabilitatea de compatibilitate cu persoane cu care donatorul nu este înrudit se reduce între 1 la cîteva sute de mii pînă la 1 la 2 milioane.

Femeia care urmează să nască ia legătura cu una dintre firmele specializate nu mai tîrziu de luna a VII-a, încheie un contract, primeşte un kit de recoltare pe care i-l dă medicului cu care va naşte, acesta face recoltarea, iar un membru al familiei îl anunţă pe unul dintre reprezentanţii firmei cu care s-a încheiat contractul pentru a fi preluată proba. „Nu vorbim de minute – îmi spune dl doctor Lastofka – mulţi părinţi, taţii în speţă, nu înţeleg acest lucru. Pînă să fie preluate, probele sînt păstrate în condiţii speciale impuse de standardele europene – 4 pînă la 8 grade Celsius, în frigidere speciale pe care firmele le procură pentru majoritatea maternităţilor. Preluarea de către curier poate fi făcută aşadar şi la două ore după recoltare.“ Dl doctor îmi povesteşte că unii taţi preferă să stea de pază în faţa frigiderului în care a fost depozitată proba de sînge de teamă să nu fie încurcată de curier – fapt imposibil, fiecare probă avînd un cod unic de identificare, orice eroare fiind exclusă.

După ce ajung în banca de la Bratislava, probele sînt analizate şi în maximum trei luni mama va primi un buletin de analiză a sîngelui recoltat, în care sînt specificate data recoltării şi a criogenării, dacă proba respectivă a fost sau nu contaminată bacteriologic, cantitatea de sînge recoltat, numărul de celule stem existente în această cantitate şi, în funcţie de acest număr, greutatea maximă a pacientului receptor – cu alte cuvinte, greutatea maximă pînă la care pacientul ar putea să beneficieze de un transplant cu celulele care au fost recoltate la naştere.

„Acest număr de kilograme nu este însă bătut în cuie – un lucru care îi sperie pe părinţi. Să spunem că numărul maxim de kilograme trecut pe buletin este de 19,2 kg. Dacă pacientul trece de această greutate – să spunem că are 25 kg – şi are totuşi nevoie de un transplant, el poate beneficia de celulele care au fost recoltate la naştere, prin două metode: odată prin replicarea, înmulţirea celulelor stem, o metodă care încă nu este standardizată, sau prin folosirea sîngelui recoltat la naştere în combinaţie cu o altă cantitate de sînge compatibil cu cel al pacientului.“

„Nu ţi se poate întîmpla tocmai ţie?!“

„Să nu mă întrebi ce fac pentru că nu o să-ţi placă răspunsul meu. Plîng mult şi sînt nedormită.“ „Bine... Ce faci?“ „Excelent, mulţumesc de întrebare!“ – şi începe să rîdă, făcîndu-mi cu ochiul „conspirativ“. „Glumesc, poţi să mă întrebi orice. Nici nu ştii ce bine îmi face să mai stau de vorbă cu cineva.“ Ana are 32 de ani şi a născut în urmă cu o lună jumătate un băieţel căruia mă roagă să nu-i spun pe nume, nefiind încă botezat. Mă conduce spre camera în care doarme şi, văzînd că vorbesc în şoaptă şi merg în vîrful picioarelor, îmi spune amuzată: „Parcă mă văd pe mine acum foarte puţin timp! Nu exagera, poţi să te porţi normal. Dacă se va trezi sau nu ţine doar de noroc. Uneori doarme atît de profund încît nu reacţionează nici dacă spargi un pahar lîngă pătuţul lui!“. „Ai încercat?!“ – o întreb, încîntată că şi cea de-a doua tentativă de a o face să rîdă a reuşit. „Alteori tresare şi dacă scap pe jos o foaie de hîrtie.“ „Un copil imprevizibil?“ „Nu! Un băieţel cuminte, dar hai să povestim dincolo, dacă îţi este aşa teamă!“ Aruncă grijulie un ochi pe uşa întredeschisă, se asigură că de data aceasta norocul a ţinut cu noi şi mergem „dincolo“. Se aşază pe canapea, îşi poziţionează *baby phone*-ul cît mai aproape de ea şi începe să împăturească cu grijă nişte hăinuţe care nu depăşesc în dimensiuni o franzelă. Îi ascult atentă poveştile şi, pe măsură ce subiectele se succed, mai frapant decît informaţiile foarte specializate pe care mi le dă – parcă ar fi învăţat pe de rost toate cărţile de specialitate –, mi se pare simţul detaliului extrem de dezvoltat. „Nu am tocit. Mi-a făcut plăcere să citesc şi am transformat asta într-un fel de joc cu care îmi umpleam timpul. Aflam o informaţie şi începeam să o verific din trei surse... În ultimele luni de sarcină, cînd nu mai poţi face mare lucru pentru că fizic nu mai eşti în stare, cititul este o precupare care te «salvează».“ De prelevarea celulelor stem din sîngele placentar s-a interesat încă din primele luni de sarcină, dar, din nenumărate motive, nu a putut lua o decizie decît foarte aproape de momentul naşterii. Multitudinea de informaţii medicale – mult prea specializate, recunoaşte, pentru o persoană fără competenţe în domeniu – pe care nu le-a înţeles, dar pe care a încercat să le interpreteze singură, i-au conturat în minte scenarii pesimiste care aproape o convinseseră să renunţe. Banii, deloc puţini, pe care ar fi trebuit să-i plătească după ce ar fi primit buletinul de analiză a sîngelui au fost, pentru o perioadă, un alt contraargument. „Întotdeauna m-am ferit însă de principiul «mie nu mi se poate întîmpla». În plus, mă măcina cumplit imaginea tatălui meu pe care l-am pierdut din cauza unei boli grave, pe atunci fără leac. Am optat în final pentru prelevarea celulelor şi sînt convinsă că am făcut cea mai bună alegere. Acum aştept buletinul care să îmi confirme acest lucru.“ O întreb ce ar face dacă ea sau soţul ei ar avea nevoie de un transplant cu aceste celule. Face o pauză şi îşi apleacă urechea spre *baby phone,* mutînd volumul pe o treaptă superioară. „Minunată invenţie“ – îmi spune, dar mi se pare că încearcă să evite subiectul. Insist. „Greu răspuns. Întreabă-mă ceva mai vesel. Nu ştiu ce să îţi răpund!“ „Că nu ţi se poate întîmpla tocmai ţie?!“ „Niciodată! I se poate întîmpla oricui. Depinde de ce fel de afecţiune ar fi vorba, depinde de ce cantitate am avea nevoie, depinde de cît ar mai rămîne pentru băieţel.“

Maria are 29 de ani şi este căsătorită de cîteva luni. Nu este un criteriu pentru a nu se gîndi deja la un copil. Cînd o întreb ce părere are despre această practică medicală, are o reacţie cel puţin ciudată. Priveşte o clipă în gol, ca şi cum ar vrea să-şi adune gîndurile, şi îmi dă un răspuns onest, perfect adevărat, dar cu un iz neplăcut de clişeu: „Orice părinte se gîndeşte la binele copilului. Cu toate astea, să optezi pentru prelevarea celulelor stem la naşterea lui este ca şi cum te-ai pregăti, te-ai aştepta ca el să se îmbolnăvească la un moment dat“. Este rîndul meu să cad pe gînduri şi să-mi caut cuvintele potrivite care să combată o asemenea atitudine. Altfel spus, dacă îţi faci analize înseamnă că te aştepţi să fii bolnav. „Era o părere sinceră pe care aveţi dreptul să o interpretaţi oricum, dar să nu înţelegeţi că spun nu!“

Dr. Sergiu Habago: „Probabilitatea de a beneficia de un transplant cu celule stem proprii este de 1 la 240 de-a lungul vieţii. În comparaţie, probabilitatea de a avea nevoie de airbagul autovehicolului este de aproape 1 la 800, iar de a beneficia de o asigurare de viaţă simplă e de peste 1 la 1000. Din punct de vedere al succesului terapeutic, în transplantul cu celule stem hematopoetice din cordonul ombilical, comparativ cu un transplant alogenic cu celule stem din măduva hematoformatoare, supravieţuirea pe termen mediu şi lung este net superioară. În cazul celorlalte indicaţii, aflate astăzi la începuturi, utilizarea acestor celule creşte enorm, astfel încît unele voci avizate în domeniu spun că probabil în următorii 50 de ani cel puţin 20% dintre persoane vor beneficia de o procedură terapeutică folosind celule stem. Dacă lucrurile vor sta aşa sau nu, se va demonstra în anii viitori.“

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

XXII) Ci, bănuind un *hybris,*
năpîrca din La Tour
du Pin, – acest *ex libris,*
FLUCTUAT & MERGITUR!

a pus să i se scrie
pe-un tom intitulat
Vapoarele-sicrie,
pe care l-a luat

nu pentru ea, ci pentru
cel ce,-n loc de iatac,
va fi făcut un centru,
din baltă, de atac

necruţător în contra
vaporului ce-avea
să uluiască Londra
şi lumea, – pe cînd ea,

năpîrca prescientă,
ca şerpii, de comori,
ştiind că e stringentă
nevoie să omori

mulţi inşi, într-un dezastru,
pentru-a avea,-n trusou,
un adamant albastru
cît, cel puţin, un ou

O PUIUŢĂ CU VELEITĂŢI MECENICE DEMODATE SE POATE TRANSFORMA, OFTÎND PE DESTINELE NOASTRE, ÎNTR-O ŢARĂ MAI SĂRĂCUŢĂ

Cu ochii-n 3,14

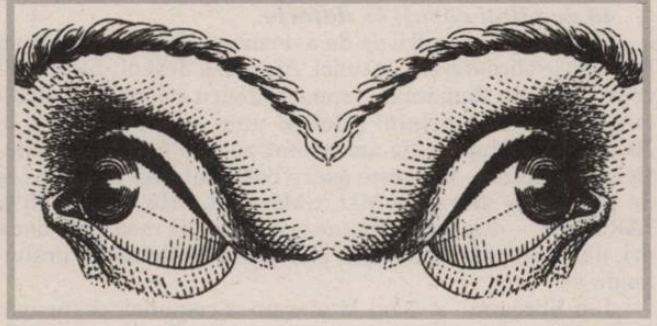

● Ce poate fi mai antipatic decît o femeie care foloseşte zeci de diminutive pe minut? N-aţi ghicit – un bărbat care foloseşte sute, pe secundă! Într-o seară, într-un taxi, mi-a fost dat să aud cele mai multe şi mai aiurea „dulcegării" de care este capabil un bărbat; în cazul de faţă, un şofer angajat într-o conversaţie cu o „puiuţă". În decurs de un minut a rostit aşa: bănişori, chitănţucă, chifteluţe, perişor, papucei, căpuţ, pastiluţă, filmuleţ, uşurel, iubiţică etc. Şi, cum nu se putea mai bine, spre finalul cursei m-a întrebat: „Pe ce străduţă aţi prefera să ne strecurăm?". **(R. T.)**

● Desigur, despre morţi numai de bine! Şi în arta necrologului, presa din Romînia dă capodopere encomiastice. Iosif Constantin Drăgan a beneficiat de tot ceea ce se putea spune pozitiv după o viaţă atît de lungă şi atît de bogată, nu doar în bani. Din *Cotidianul* aflăm că regretatul a avut „veleităţi mecenice". Poate e mai bine că au fost doar veleităţi. **(M. B.)**

● Dacă italienii mi s-au părut, în anumite privinţe (cel puţin într-unele exterioare, observabile cu ochiul superficial al turistului) asemănători românilor, spaniolii i-au depăşit. Chelnerii din cafenelele de orice nivel erau cît se poate de prietenoşi, cînd îţi luau comanda; apoi nu se mai întorceau, sporovăind în stînga şi-n dreapta. În pieţele publice ale oraşelelor prin care am trecut puteau fi văzute figuri atît de obişnuite prin parcurile bucureştene de cartier: bunici demodate cu nepoţi nebunatici, pierde-vară... Iar regulile, de la traversare la ordinea aşteptării la taxi, erau destul de aleatorii... Pe scurt, m-am simţit şi mai acasă. **(I. P.)**

● Au apărut bancomatele în Vama Veche. Pentru cei interesaţi este unul care aparţine BRD chiar pe şosea, la intrarea în Vamă, pe partea stîngă. Astfel, lozinca „Salvaţi Vama Veche!" se poate transforma într-una cu iz bancar, universal valabilă: *„Save your money!"*. **(A. P.)**

© A. Spineanu

● Într-o după-amiază, un individ într-o decapotabilă neagră se ţinea scai de mine: „Geanina? Ce faci Geanina? Nu vrei să te conduc pînă acasă?" Cum nu mă cheamă Geanina, era vorba, evident de o confuzie, deci n-am răspuns invitaţiei. Plictisit că nu primea nici o reacţie din partea mea, individul îmi aruncă la final un „tu nu ştii ce pierzi" şi demarează în trombă. Oftînd, îmi dau seama că, într-adevăr, numele îşi pune amprenta pe destinele noastre. Unde aş fi ajuns eu acum dacă mă chema Geanina? **(S. G.)**

● Festivitatea de închidere a Jocurilor Olimpice de la Beijing – asemenea celei de deschidere – m-a făcut să mă întreb dacă ţările-gazdă, fie ele capitaliste, comuniste sau cu două sisteme, vor mai putea susţine multă vreme, financiar vorbind, asemenea desfăşurări faraonice de forţe. Aceste manifestări grandomane pe care se cheltuieşte cam cît PIB-ul unei ţări mai sărăcuţe nu mai au legătură cu sportul, ci seamănă leit cu videoclipurile hip-hop în care protagoniştii se laudă cu maşinile scumpe, contul în bancă şi recolta de fotomodele. Se pare că spiritul tutelar al Jocurilor nu mai e de multă vreme Pierre de Coubertin, ci, mai degrabă, Kim Ir Sen. **(M. Ş.)**

SIDERATĂ CĂ UITUCILOR BĂTRÎNI LI SE SUSPENDĂ O TREBUŞOARĂ, TE FACI CĂ ŢI-E FOAME PE TROTUAR ŞI BRITNEY SPEARS VA ORGANIZA, PENTRU CĂLUGĂRIŢE, UN JIGODEL

● Gabriela Vrînceanu Firea s-a declarat „siderată" că H.-R. Patapievici „s-a coborît" să răspundă unui telefon al Antenei 3, care-l invita la o emisiune (iar preşedintele ICR a refuzat, pe bună dreptate, cu argumentul că televiziunea lui Voiculescu practică un stil „gangsteresc"...). Cred că biata G.V. F. a vrut să spună altceva, dar i-a ieşit fix exact aşa cum e: într-adevăr, nu poţi decît să te *cobori* în relaţia cu acest post. **(a. l. ş.)**

● Noi cunoştinţe din geografia lumii, căzute pe capul nostru fără să fim întrebaţi dacă aveam chef de ele, dacă ne plac sau nu: Tskhinvali – capitala Osetiei de sud, Vladikavkaz – capitala Osetiei de Nord (nu ştiam decît de echipa de fotbal de acolo...), Alagir, la 30 km de Vladikavkaz, cu o mănăstire paradisiacă, apoi în Georgia: Igoeti, Kaspi, Senaki, Haşuri, Poti, Zugdidi şi, bineînţeles, Gori, pentru a reaminti uitucilor bătrîni că acolo s-a născut Stalin. Plus noi personalităţi politice cu nume ubueşti: Sergei Bagapch – preşedintele Abhaziei, Eduard Kokoity – preşedintele Osetiei de Sud. Cînd *Mutter Courage* a lui Brecht zicea că din orice război trebuie să te îmbogăţeşti cu ceva o făceam de cinică... **(R. C.)**

● Duminică dimineaţa, într-un Bucureşti cu o circulaţie de vis, văd pe luneta *Cielo*-ului din faţa mea un afiş cu următorul text: „Nu mă stresa, am deja 14 puncte." La 15 puncte se suspendă carnetul, aşa că am încetinit şi am mers cu 30 la oră pe un bulevard larg, lat şi gol puşcă... **(S. S.)**

● O ştire zice că Dacia de tip vechi este, în continuare, cea mai furată maşină în Bucureşti. Pentru că – zic specialiştii – nu are sisteme de securitate de-astea moderne, o cheie se potriveşte la mai multe maşini etc. Ştirea mai zice că Dacia se fură de obicei „pe termen scurt", atunci cînd hoţii au de rezolvat cîte-o trebuşoară specifică muncii lor, dar şi – de pildă – cînd vor să meargă la discotecă. Bătrîna Dacie a ajuns un fel de maşină de unică folosinţă... **(M. V.)**

● Din seria restaurantelor cu nume ţăcănite, în Cotroceni se află un restaurant numit Ţac-Pac Papa. Probabil e ca-n jocul de copii: tu te faci că ţi-e foame şi ospătarii îţi aduc mîncare din apă, nisip şi frunze, în capace de borcan. **(M. C.)**

● Un prieten îmi scrie pe mess: „aseara eram la o plimbare pe kiseleff cu o amica si din spate veneau vreo 3 scutere si amica mea zice «mi-e frica, dar nu ma dau de-al dracului! am ajuns sa le fac loc pe trotuar?»". **(a. l. ş.)**

● Am văzut pe postul muzical VH1 un Top 10 melodii al căror singur criteriu unificator era „fericirea". În acelaşi clasament au intrat Aretha Franklin (cu o splendidă interpretare a imnului religios *Oh, Happy Day)* şi Britney Spears (nu contează cu ce). Este o performanţă ca o temă atît de euforică să te aducă în pragul depresiei. **(M. Ş.)**

● Cum Biserica Catolică se confruntă în ultima vreme cu un deficit de imagine, dorind să reintre în graţiile enoriaşilor, în luna septembrie se va organiza, în Italia, primul concurs de frumuseţe pentru călugăriţe. Deşi Vaticanul a admis acum cîteva luni posibilitatea existenţei extratereştrilor, se pare că tot femeia pămînteană va trebui să scoată castanele din foc. **(S. G.)**

● Din nesecata, din infinita forţă, dar şi plăcere, a limbii române de a diminutiva, de a dezmierda, de a îmbuna materia, un cuvinţel: din jigodie – *jigodel*. **(R. C.)**

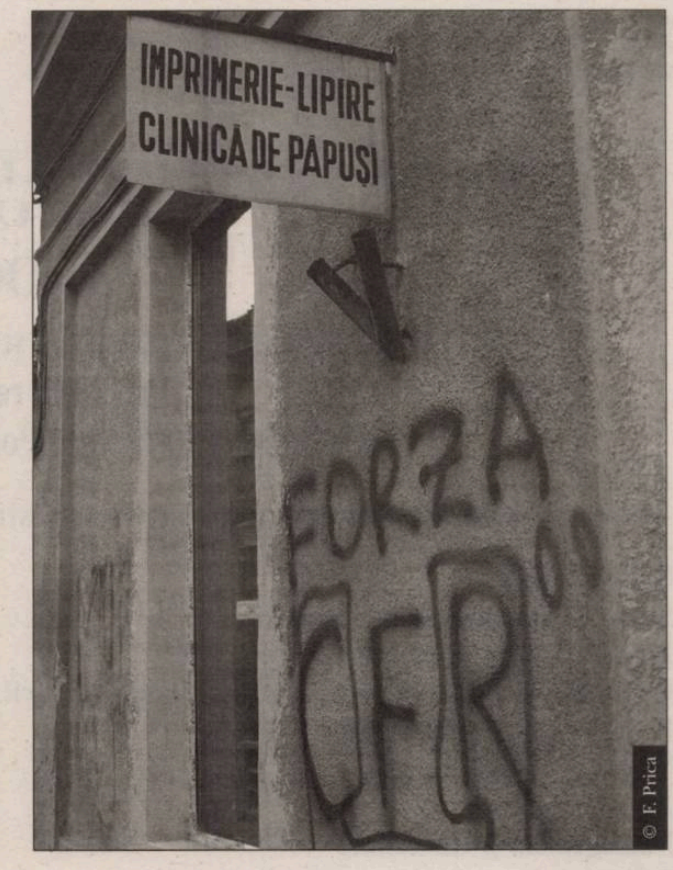

© F. Prica

Andrei CIURCANU

Alexeni, legenda aeroportului fără avioane

Acum un an de zile, locuitorii din Alexeni, o comună din Ialomiţa, au fost treziţi ca din amorţire. Vestea că ministrul Transporturilor de atunci, Radu Berceanu, intenţionează să amenajeze un aeroport în localitate a fost mai mult decît un vis devenit realitate. Cine mai spera ca după atîta amar de ani cineva din mai-marii Guvernului se va gîndi la viitorul halelor de unde se dădea tonul paradelor aviatice de la 23 August? Cine mai credea că porţile aeroportului se vor deschide iarăşi, iar cele 300 de oi, 16 puşcăriaşi, 12 javre şi 3 vite ce locuiesc acolo se vor muta, în locul lor urmînd să se instaleze iarăşi bunăstarea?

Însă vremea gloriei aviaţiei dusă este şi ascunsă între smocurile de iarbă ce au invadat pista aerodromului. A trecut un an, şi nimic nu pare să se fi schimbat. Aceeaşi paragină, aceleaşi speranţe. Huruitul motoarelor începe să se îndepărteze încet şi sigur. Singurul lucru care a rămas neschimbat îl reprezintă poveştile şi legendele despre ruşii care au construit aeroportul, despre Ceauşescu şi călătoria spre Bucureşti în Moskviciul colonelului, despre furatul de pepeni în timpul zborului şi despre soldaţii care au căzut la datorie. Şi oamenii. Oamenii care au rămas neschimbaţi. La fel de temători cu privire la viitor, dar mereu, aproape mereu cu speranţa în suflet. „Noi muncim, sîntem dornici de treaba, dar dvs. ce spuneţi? Ce spun cei mai mari de la Bucureşti? Se face aeroport, au ba?“

Islazul nemţilor, aeroportul ruşilor şi pămîntul românilor

Primele măsurători pentru aerodromul din Alexeni le-a notat în caiet nea **Ghiţoiu** într-o dimineaţă geroasă de noiembrie 1951. Cine altcineva decît văcarul satului putea să ştie cel mai bine islazul comunal. Mulgea omul vitele liniştit în grajd şi umplea din ugerul generos al vitelor căldarea din tablă, cînd a venit comandorul cu patru ingineri, peste el. Timp de două luni, bărbaţii au tot măsurat cele 600 de pogoane, iar în 1954, sub stricta supraveghere a Rusiei, s-au terminat lucrările. „Şi cum treaba s-a făcut gospodăreşte, aşa cum numai ruşii ştiu să facă, şantierul nu a ţinut mult“ – şi nea Ghiţoiu scapă un „eheeei“ sfîşietor ca şi cum de-abia a lăsat lopata din mînă. Puţin a mai fost pînă avioanele ruseşti au întunecat cerul Alexeniului în miezul zilei.

„Dar înainte să se facă aeroportul ăsta, au mai aterizat avioane pe islaz“ – îşi aminteşte bărbatul. În cel de-al doilea război mondial avioanele nemţeşti îşi „făceau drum“ pe meleagurile astea. Aterizau forţat şi stăteau la pîndă. Apoi se ridicau şi bombardau pe furiş. „Uite-aşa...“ – şi nea Ghiţoiu îşi întinde palma dreaptă şi o freacă peste stînga cu un foşnet aspru, a fîn cosit, şi simulează o decolare nervoasă. Vîjîie din buze. Ridică braţul muncit şi apoi îl trîntește zgomotos de genunchii noduroşi. „Şiiiiii... paf!“ Liniște în cameră! Ghiţoiu închide ochii, trage aer şi apoi îşi goleşte plămînii uşurat. „Americanii erau nimiciţi.“

Ceauşescu şi noul Moskvici al colonelului Ghinea

Pînă în 1957, cînd au plecat ruşii, iar în locul lor au venit soldaţii români, în Alexeni a fost doliu. Fetele tinere au încercat mari tristeţi pentru că soldaţii nu primeau niciodată permisii şi chiar dacă ar fi primit, puţină lume ştia rusa. Lucrurile s-au schimbat însă odată cu venirea trupelor autohtone.

Primii soldaţi români care au pus piciorul în unitate au fost cei din Regimentul 227-Craiova. Colonelul **Ion Melcescu** avea 24 de ani pe atunci. „Pe 8 august 1958, la balul de deschidere, am adus două camioane de fete în unitate. Apoi ne-am căsătorit cu toţii“ – şi colonelul în rezervă începe să rîdă zgomotos, chircindu-şi ochii albaştri sub pleoapele subţiri. Trei escadrile a cîte 12 avioane au readus bucurie pe uliţele comunei.

„De la Alexeni plecau toate avioanele pentru parada de 23 August. Ne apucam de repetiţii în iunie şi terminam în luna lui cuptor“ – povesteşte colonelul. Deşi Ceauşescu era iubitor de parade, o singură dată a pus piciorul pe brazda alexenilor şi atunci pentru că era ceaţă. Colonelul Melcescu şi comandorul **Gheorghe Topor** îşi aruncă priviri. Mustăcesc şi izbucnesc în hohote. „A nimerit aici din greşeală, domnule, vă spun eu!“ – rîde comandorul – a plecat în Bucureşti cu un Moskvici ruginit. S-a zguduit pe drum atît de tare tovarăşul, că a dat ordin să se facă şoseaua, iar colonelul Ghinea să primească o maşină nouă.“

40 de piloţi căzuţi la datorie

După 1965, escadrilele de avioane au fost mutate şi au fost aduse elicopterele. „Atunci, Alexeni a devenit patria elicopterelor din România“ – spune mîndru colonelul Melcescu. „Eu am fost primul pilot al unui elicopter făcut la Braşov, asta după ce le-am pilotat pe cele făcute de sovietici şi polonezi“ – întăreşte aspru bărbatul. Are 2600 de ore de zbor. „Am zburat cu MI1, SM2, MI4, MI8, IAR 3165 şi IAR 336H“ – după care, spune sec că era să moară de două ori, dar a scăpat. În schimb, şi-a văzut 40 de colegi prăbuşindu-se.

Jan Vîlceanul: a căzut la marginea comunei, peste apă. Defecţiune tehnică. Bengea: a făcut un zbor de mare înălţime, a rămas fără oxigen şi a leşinat. Mironescu: a murit în timpul instrucţiei, după ce unul dintre rezervoare s-a perforat. Apoi, mai sînt cei care au scăpat cu viaţă, dar cu prea multe oase frînte. Se spune că un soldat care era s-o păţească a stat două zile încheiate în cîrciumă. Nimeni din unitate nu s-a încumetat să-l cheme la raport, nici măcar colonelul.

La furat de pepeni şi fugărit dropii

În Alexeni, un proverb spune că nici o găină nu se sperie de avioane şi nici un pilot n-a scăpat fără o aventură. Colonelul Melcescu nu se plictiseşte să povestească despre Lenuţa pe care a furat-o din poarta casei cu elicopterul, despre degustatul pepenilor de pe dealurile Vasluiului în timpul vreunui zbor, despre fugăritul mistreţilor şi al vulpilor. Sau despre colegul de vînătoare al lui Maurer, care a venit sfîrtecat de urs la unitatea militară şi a fost transportat de urgenţă la Bucureşti – timp să ai doar să-l asculţi. „Odată am avut un coleg care era să ajungă la tribunal din cauza unei dropii. A văzut-o din elicopter şi s-a apropiat să vadă ce-i. A fugărit-o pe cîmp pînă a obosit. Săraca s-a ascuns în curtea unui om care i-a băgat furca-n gît. Puşcăria era să-l mănînce.“

Început şi „îngropat“ de ruşi

În mijlocul unităţii, colonelul Melcescu îşi caută amintirile printre smocurile de iarbă de pe pista părăsită. „A fost începută de ruşi şi tot de ei închisă“ – zîmbeşte melancolic bărbatul. „Primul comandant al unităţii a fost unu Molnar. Un ungur mic şi al dracului. Apoi, în 2001, a fost Traşcă, Traşcă Puşkin. Ultimul comandant“ – şi-şi tîrîie călcîiele înspre hangare. „N-am mai fost aici de mult“ – îşi spune în barbă, ca pentru sine. „25 de ani am lucrat aici. Mi-e dor, cum să nu-mi fie dor“ – şi apoi se întoarce ca şi cum abia atunci şi-ar fi dat seama că nu e singur: „Sînt şanse mari să se facă treabă bună aici. Alexeniului îi e dor de avioane şi elicoptere. De huruitul care făcea să tresară inimile muierilor dimineaţa şi seara. Şi să ştiţi că în Alexeni e sărăcie de cînd s-a închis unitatea. Sărăcie mare“.

Aeroport

Guvernul a aprobat în şedinţa de miercuri construirea unui nou aeroport în sudul Bucureştiului. Potrivit unor surse din Ministerul Transporturilor, citate de presă, trei posibile locaţii s-au vehiculat de-a lungul timpului: Adunaţii-Copăceni, Comana şi Jilava. Traficul de pasageri de pe Aeroportul „Henri Coandă“ a crescut în ultimul an cu 41%. Experţii consideră că vor fi necesari circa zece ani pentru construirea aeroportului. „Guvernul a luat această hotărîre pentru a veni în întîmpinarea nevoilor pe care le are Capitala, oraş aflat în plină dezvoltare. Acest fapt se manifestă inclusiv prin creşterea considerabilă a traficului de pasageri, înregistrat pe cele două aeroporturi deja existente“ – a declarat Camelia Spătaru, purtătoarea de cuvînt a Guvernului.

În comunicatul de presă ulterior şedinţei de guvern, se precizează că Ministerul Transporturilor va realiza un studiu de fezabilitate, care va fi finanţat din bani de la buget.

„Amplasarea în teritoriu, delimitarea terenurilor necesare realizării investiţiei, precum şi aspectele arhitectural-urbanistice ale acesteia vor fi stabilite pe baza documentaţiilor de amenajare a teritoriului şi de urbanism, elaborate, avizate şi aprobate conform legii“ – se spune în comunicat.

Potrivit unor surse din Ministerul Transporturilor, citate de presă, după ce Ludovic Orban a făcut anunţul referitor la construirea unui aeroport în sudul Bucureştiului, amplasarea viza trei posibile localităţi: în apropierea localităţii Adunaţii-Copăceni, lîngă localitatea Comana şi lîngă Jilava. Cel mai insistent s-a vorbit însă despre Adunaţii-Copăceni. Oficial, locaţia nu este însă confirmată.

Un studiu făcut de Eurocontrol, autoritatea europeană de control al traficului, arată că în perioada 2008-2014 în România urmează să se înregistreze o creştere anuală a traficului de 6,9%, cea mai mare fiind în zona Bucureştiului. Experţii consideră că lucrările vor dura pînă la zece ani.

Sursa: HotNews.ro

PUBLICITATE

ŞCOALA NAȚIONALĂ DE STUDII POLITICE ŞI ADMINISTRATIVE
FACULTATEA DE ŞTIINȚE POLITICE

PROGRAME DE MASTER ACREDITATE

Vrei să fii un adevărat specialist şi nu doar un absolvent de studii de licență? Vrei să dai greutate cărții tale de vizită ?
Vrei să fii recunoscut de comunitatea științifică? Ai nevoie de un master!
Facultatea de Ştiințe Politice îți oferă în acest an universitar următoarele programe de master

Mastere de doi ani (program de patru semestre)

Ştiințe Politice
Studii Fundamentale în Sociologie
Politici Publice şi Integrare Europeană
Guvernare şi Societate. Teoria şi Practica Guvernării
Politici de Gen şi Minorități
Teorie şi Analiză Politică
Antropologie
Management şi Guvernare
Politici de Dezvoltare Locală şi Regională

Program masteral pentru absolvenții de patru ani (program de patru semestre)

Construcție Politică şi Management Electoral

Pentru informații suplimentare intră pe:
www.politice.ro sau pe www.sociologie-snspa.ro
Începând cu 1 septembrie poți să ne contactezi la adresa:
SNSPA, Facultatea de Ştiințe Politice, Povernei nr. 6
Sau la telefon: 021.318.08.58

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **V**, nr. **238** ● 4-10 septembrie 2008 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

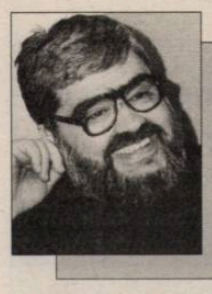

Andrei Pleşu
„Veşti bune
şi veşti proaste“

pagina **3**

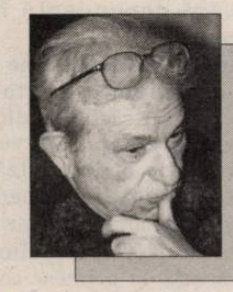

Radu Cosaşu
„Noi ăştia,
catastrofalii...“

pagina **16**

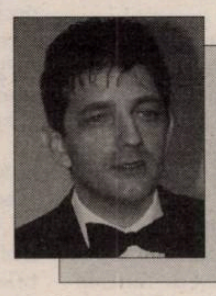

Sergiu Nedelea
„Vinul – între magie
şi industrie“
– interviu –

pagina **20**

ADEVARATA POVESTE A PONEIULUI ROZ

„Nu-i ponei precum New York-ul, nici poet precum e porcul.“

IULIAN TĂNASE (poemix.blogspot.com)

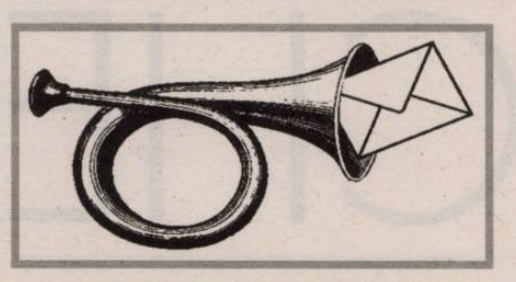

Nr. 235: *„Români în străinătate“*

Logica unui blestem

Dacă viaţa omului ar fi un băţ de chibrit, atunci plecarea definitivă în străinătate ar avea poate efectul unei doze suplimentare de fosfor la mijlocul acestuia: ar mări lumina şi ar înteţi flacăra, prin speranţele renăscute în tirajul forţat al acestui gest grav şi fatal...

Însă cîtă durere, cîtă suferinţă, cîtă spaimă trebuie să acumuleze un suflet pentru a muta tărîmul speranţei în lumea de dincolo de graniţele ţării în care s-a născut?

Sau să fie vorba de un spirit gregar al naţiunii noastre ajunse la limita răbdării, antrenată în iluzia rezolvării rapide a siguranţei materiale...

Prin mărimea actuală a fenomenului, emigraţia română şi-ar găsi locul într-o Enciclopedie a Migraţiei Universale... Concepută pe Naţiuni, împărţită în capitole de probleme ori structurată pe epoci istorice, cei implicaţi în redactare ar reţine şi strigătul alor noştri în cadrul perioadei recente. Alături de sud-americani, nord-africani, iugoslavi, polonezi, turci şi atîţia alţii, românii au intrat şi ei în rîndul emigranţilor care contează.

Autocondamnat (prin renunţarea la luptă) *să rămînă suspendat între două lumi*: locul vechi pe care s-a decis să-l părăsească şi locul cel nou în care îşi doreşte să se „încuibărească“, istoria a oferit poporului nostru două categorii de motive pentru care să plece în băjenie: politico-militare şi economice.

Între *cauzele* care generează decizia de a pleca *şi tipologia emigraţiei,* există strînsă legătură. De pildă, după al doilea război mondial, pericolul extincţiei a dat naştere unei emigraţii *politice,* iar libertatea de a fenta sărăcia şi nevoia de astăzi au generat emigraţia *economică* despre care se spune că ar fi atins deja două milioane, dacă nu mai mult. Între cele două emigraţii nu avea cum să existe o predare de ştafetă, în primul rînd din pricina diferenţei de vîrstă, apoi a poziţiei sociale, şi nu în cele din urmă a barierelor de înţelegere şi comunicare.

Emigraţia politică de după război s-a străduit să facă fapte bune în sensul *păstrării unui mod curat (şi tăcut) de a fi român.* Întîlnirile în care se cînta şi se dansa românește, în care conferenţiau pe diferite teme cărturari necunoscuţi în ţară aveau rolul de a păstra o memorie vie despre cine sîntem şi cărui popor aparţinem.

În schimb, mareea care s-a concentrat astăzi în special în ţări surori de gintă latină precum Italia şi Spania are o contribuţie şi o influenţă vădită nu numai în economia lor şi a noastră, dar mai ales în ce priveşte percepţia europenilor despre noi. Contribuţia căpşunarilor la crearea unei imagini despre românii de acasă trebuie cîntărită bine în cancelaria prim-ministrului, fiind de maximă actualitate...

Schimbarea vremelnică a scenei le va permite să se impună ca actori în roluri principale, la întoarcerea acasă: o casă, un trai mai bun pentru copii. Cu ce rămînem, la nivelul imaginarului în conştiinţa europeană, după dorita retragere a acestui val? Va exista o reîntoarcere – dacă da, cînd şi în ce condiţii se va produce? Cu ce efecte? Poate fi ea determinată prin măsuri speciale, gen: prime de reîntoarcere, salarii la nivel occidental... sau dimpotrivă: chemările de sirenă ale unei economii care are nevoie de forţă de muncă „în formă“ şi contribuabili mai bogaţi şi mai numeroşi vor rămîne fără rezultat?

Pariul se dă între întoarcerea acasă şi perfecta adaptare/înstrăinare a românilor plecaţi la muncă în străinătate.

Viteza de adaptare se calculează în ani, în funcţie de vîrsta fiecăruia, pregătirea intelectuală, înclinaţia spre învăţarea altei limbi, predispoziţia la ascultare (în special faţă de legile noului stat)... Nu vor exista două destine identice, două suferinţe trase la indigo!

Principala problemă pentru generaţia căpşunarilor noştri rămîne, în cazul neîntoarcerii lor definitive, aceea legată de *identitatea pe care singuri şi-au negat-o.*

Blestemul care îi va urmări pe parcursul restului vieţii este unul aproape logic: pot pleca românii din România, dar România din români dispare ceva mai greu...

De cînd insula în care trăiam pînă nu demult s-a alipit continentului european, identitatea noastră se sprijină tot mai mult pe limbă şi obiceiuri: un motiv suplimentar să le îngrijim şi cultivăm cu dragoste!

Călin DIACONU
diaconu.calin@gmail.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Nr. 235: Articolul lui Lucian Mîndruţă, „Din generaţia frunzelor lipseşte pădurea“

Democraţie şi libertăţi

Am devenit majori noi, cei care ne-am născut într-o ţară, conform manualului de geografie, democratică. Ni s-a dat din fragedă pruncie dreptul la exprimare, deci ne dăm cu părerea şi cînd nu prea ştim ce să credem; ne facem bloguri, că vine ea, inspiraţia; discutăm politică pe *messenger,* pentru că ştim cine e preşedintele ţării, deci sîntem informaţi; schimbăm idei şi prin mobil, doar avem minute incluse. Şi dacă avem atîtea de spus, ne simţim îndreptăţiţi să le ordonăm celorlalţi ce să facă. România viitorului va fi, probabil, o ţară de şefi. Toţi avem dreptul la o carieră şi nu ne lăsăm pînă nu o primim. Împărţim materiile şcolare în „ce ne trebuie“ şi „ce nu ne trebuie“, colecţionăm diplome, indiferent ce ar scrie pe ele, şi dăm examene de limbă pentru că „o să ne ajute cîndva“. Timpul cît se poate de liber ni-l petrecem cum vrem, probabil fumînd, pentru că orice individ de peste 11 ani are acces la tutun şi, să recunoaştem, nicotina creează dependenţă mai repede decît lectura.

În încercarea de a ne lărgi orizontul dincolo de noţiunea „libertate egal a scăpa nepedepsit“, ne sînt dedicate fonduri europene, în speranţa că le vom putea folosi cum trebuie. Se organizează şcoli de vară pe tema identităţii europene, o săptămînă la mare – cursuri în fiecare dimineaţă, la patru ore după plecarea din club şi trei ore după răsărit, şi primesc coroniţă cei care pot privi paralel cu podeaua. Sînt frecvente campaniile pentru promovarea diversităţii, dar măsura succesului în organizarea unui eveniment este numărul de participanţi, deci sînt plănuite doar „distracţii pentru toată lumea“. Dacă ne hotărîm să luăm taurul de coarne şi sîntem văzuţi în oraş strîngînd semnături sau lipind afişe, sîntem întrebaţi, în ordine, „ce ne iese din asta?“, „de la ce partid sîntem?“ şi, dacă nu şi nu, „ce religie avem?“. Autorităţile ne salută iniţiativa cu simpatie înţelegătoare, încredinţîndu-ne că ne vor aproba proiectul dacă găsim noi resurse, ceea ce, ne asigură, e improbabil.

Atunci, „libertate egal a face ce poţi, fiindcă ce vrei contează mai puţin“?

Irina TROCAN
născută în 1990
itrocan@yahoo.co.uk

Actualităţi

Prostia nu e permanentă

Am citit cu interes excelenta prezentare făcută de Lucia Terzea-Ofrim (în *Dilema veche* nr. 231) lucrării lui Alain Roger *Bréviare de la bêtise* şi aştept cu nerăbdare apariţia în limba română. Sigur se va găsi cineva...

Ar trebui să comparăm felurile în care e receptată această stare (somnul raţiunii) la noi şi „la ei“. Românește, în secolul XXI, cînd afirmi despre cineva că e deştept îi lauzi inteligenţa. Nu e nevoie să respecţi sensul pe care îl are cuvîntul „deştept“ în imnul naţional. Drumul de la „treaz“ la „deştept“ e confundat lejer cu o evoluţie. Oare această confuzie (benefică sau nu) funcţionează şi altundeva?

Cei care au exclamat măcar o dată în viaţă „Ce prost am fost!“ sînt cvasimajoritari. Expresia încărcată de frustrare e şi semnul detaşării. O comparaţie a fost deja făcută. Cineva a dobîndit perspectivă.

E posibil să greşim cînd vorbim despre un prost sau despre un inteligent ca despre două persoane obligatoriu diferite. Poate fi vorba şi despre aceeaşi persoană, în două momente diferite ale existenţei sale.

De prea multe ori descoperim că există şi „adormiţi“ care pot face o şmecherie cînd ei consideră că e nevoie. Proştii sînt întotdeauna mai mulţi, dar nu sînt întotdeauna aceiaşi. Iar şmecheria e o formă de inteligenţă. Larvară, de cele mai multe ori imorală, dar... Într-o cultură în care hoţul neprins nu mai e hoţ, ar fi greu de demonstrat falsitatea afirmaţiei din titlu. Un motiv în plus pentru a căuta cartea lui Alain Roger.

Îi mulţumesc anticipat unui traducător pentru care „prost“ şi „incult“ nu sînt sinonime. Nu cumva sînt fudul? Mai bine folosesc un pseudonim.

Pavel JIANU
Petrila

© F. Prica

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Din dragoste de patrie**
- **Sexul în comunism**
- **De ce citim?**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 12.500
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Veşti bune şi veşti proaste

Cu ceva timp în urmă, am asistat, uimit, la o dezbatere despre proporţia „corectă“ dintre veştile bune şi veştile proaste în presa zilnică. Cineva, chinuit de optimism militant şi de un viguros spirit de echitate, propunea să se legifereze dozajul optim al ştirilor, astfel încît publicul să fie ţinut la egală distanţă de euforie şi de depresie. Evident, legea ar fi trebuit minuţios pregătită şi formulată cu maximă fineţe. Ar fi trebuit să se analizeze, farmaceutic, ponderea binelui şi a răului în dieta informativă curentă, să se stabilească, de pildă, cîte veşti bune mici sînt necesare ca să contrabalanseze o mare veste proastă sau cît rău potenţial se ascunde în veştile bune şi viceversa. Chestiunea putea eşua în scolastica cea mai anostă, dar putea avea, asupra inconştientului colectiv, neaşteptate efecte terapeutice. Perspectiva unui efort hermeneutic atît de complex i-a descurajat însă, pînă la urmă, pe parlamentarii noştri. Din luminoasa idee n-a mai ieşit nimic. Rămîne un fapt că, în labirintul cotidian de bune şi rele, domneşte dezordinea. În general, veştile proaste sînt mai vizibile, mai vocale, mai palpitante decît veştile rele. Cele bune, oricît ar fi de bune, par fade. De aceea, voi începe cu ele.

Veşti bune. 1. O tînără cercetătoare română a publicat deja, la Editura Humanitas, două volume dintr-o integrală a operei lui Søren Kierkegaard. Traducerea (din daneză), studiile introductive, notele abundente sînt, toate, împliniri de prim rang. În orice ţară (civilizată) din lume, o prestaţie ştiinţifică de o asemenea anvergură ar fi fost omagiată prompt, iar mediile academice s-ar fi bătut aprig pentru a oferi Anei-Stanca Tăbăraşi (cercetătoarea la care ne referim) locul şi utilizarea pe care le merită. Cele două volume, cuprinzînd texte traduse pentru prima dată în româneşte, ar fi trebuit să constituie substanţa unui eveniment. Dar „vestea bună“ se opreşte aici. Vestea proastă e că audienţei autohtone nu-i prea pasă de Kierkegaard, că, în consecinţă, evenimentul a trecut neobservat şi că Ana-Stanca Tăbăraşi nu-şi găseşte o întrebuinţare cuviincioasă pe piaţa intelectuală locală. Va trebui, probabil, să-şi valorifice priceperea în străinătate, iar noi vom avea încă un prilej să deplîngem nenorocul nostru istoric, „fuga creierelor“, conspiraţia mondială antiromânească etc.

2. A apărut, fără tam-tam, un post românesc de televiziune pe Internet (www.happyfish.ro), capabil să aducă beneficii şi ideii de Internet, şi ideii de televiziune. Programele propuse combină destins, fără fasoane, dar fără urmă de trivialitate, divertismentul cu informaţia, seriozitatea critică şi umorul. Un fel de anti-OTV, un mod de a credita inteligenţa publicului altfel decît după criteriul rudimentar al *rating*-ului, o probă de profesionalism, creativitate şi îndrăzneală. Totul în emisiuni scurte, de circa trei minute, în concordanţă cu ritmul veacului, fără logoree, fără dăscăleală, fără incontinenţă polemică. Şi fără reclame. Nu creează dependenţă, nu încurajează somnolenţa tîmpă. Unele lucruri sînt, încă, în faza de tatonare, dar ansamblul e stimulator şi se recomandă ca o arvună a viitorului.

Veşti proaste. 1. Realitatea TV nu se mai poate dispensa de competenţa, rafinamentul, subtilitatea şi farmecul de analist politic al Danielei Buruiană. A devenit un invitat cvasi-permanent al emisiunilor dlui Răzvan Dumitrescu. Cu privirea ei perplexă, cu verticalitatea ei piezişă, dna Buruiană are, în sfîrşit, ocazia să instruiască poporul, să livreze repere morale, idei înalte, aforisme abisale, indignări virile. După ani lungi în care a jucat rolul unui Vadim travestit, dna Buruiană s-a decis să fie ea însăşi. Diferenţa e minimală, dar suficientă ca să cucerească adeziunea producătorilor. Nu putem decît să sperăm că nu toţi cei care părăsesc Partidul România Mare vor fi recuperaţi, ca experţi, de televiziunea dlui Vîntu. Vestea bună e că, prin comparaţie, Adrian Păunescu, o mîndră achiziţie a aceleiaşi televiziuni, pare o zînă.

2. Dl Cornel Nistorescu declară, onest, în *Foaia Transilvană*, că nu înţelege ce scrie Horia-Roman Patapievici, drept care trage concluzia că dl Patapievici e o „canalie“, un „copil cretin“, un imbecil.

3. PDL a decis să cîştige alegerile, pe bază de umor. Adrianei Săftoiu, care candidează la Urlaţi din partea liberalilor, i se va opune, dinspre democraţi-liberali, Elena Udrea. Ideea e că lupta electorală are drept scop distracţia politicienilor, iar nu beneficiul alegătorilor. Îmi pot imagina cum pedeliştii se felicită pentru ghiduşia ideii lor şi rîd pe înfundate, ca aceia care se amuză singuri de propriile bancuri. Campania electorală devine, oricum, anexa, de un gust îndoielnic, a unor mici hîrjoneli de cabinet.

4. Mircea Geoană îşi suflecă mînecile.

5. Veştile proaste sînt mai numeroase decît veştile bune.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

A douăsprezecea ţară

Gata, a făcut înconjurul lumii: acum să te ţii imagine pozitivă a ţării în lume! Produsul intern brut al României a crescut cu 8,8% în primul semestru al anului 2008, zice o ştire France Presse pe care am găsit-o „curgînd“ ieri pe vreo cîteva ziare europene. Dacă o ţinem tot aşa, pînă în 2012 ne dublăm PIB-ul şi ajungem, spune ministrul Varujan Vosganian, a douăsprezecea ţară din UE.

Ar trebui să ne găsim repede o metaforă potrivită pentru acest fenomen, ceva de genul „miracolul economic italian“ sau „tigrii asiatici“. E adevărat, unii analişti economici spun că această creştere e „subţire“ şi nu va putea fi susţinută pe termen lung. Dan Suciu, jurnalist la The Money Channel, explica la RFI că în construcţii creşterea o să mai dureze (pentru că avem destule de construit, de la locuinţe, la spaţii comerciale), dar consumul poate „cădea“ oricînd: dacă raportul între inflaţie şi salarii nu va mai fi favorabil salariilor, cum este acum, dacă acordarea creditelor va deveni mai complicată, atunci oamenii vor cumpăra mai puţin şi, prin urmare, creşterea economică va avea de suferit. Economic vorbind, probabil că aşa este. Dar am impresia că descoperirea consumului frenetic este, la români, o chestiune de psihologie colectivă şi de transformare profundă a practicilor sociale. Penuria din vremea lui Ceauşescu încă mai are un rol în povestea asta. Abţinerea silită de la orice, timp de ani întregi, a creat acum comportamente exact opuse – cumpărăturile „fără limită“, de dragul cumpăratului în sine. Reclamele atrăgătoare şi convingătoare au contribuit şi ele la asta: sînt convins că foarte mulţi iau publicitatea „în serios“ şi, cînd li se spune „încercaţi un nou produs“, dau fuga la magazin şi-l cumpără. Şi, bineînţeles, rolul decisiv l-a avut apariţia „infrastructurii“: pentru nişte cetăţeni obişnuiţi cu rafturile goale ale magazinelor comuniste, apariţia supermarketurilor „de tip occidental“ a însemnat descoperirea paradisului. Şi toate acestea s-au întîmplat rapid, în decurs de cîţiva ani, „arzînd etapele“. În Europa Occidentală, societatea de consum s-a construit pas cu pas, a evoluat „natural“; supermarketurile au apărut ca o „necesitate istorică“ (scuzaţi expresia materialist-dialectică!), atunci cînd vechile prăvălii şi magazine nu mai erau în acord cu modul de viaţă, cu timpul, cu bugetul familiilor. La noi, s-a trecut brusc de la chioşcurile improvizate de noii patroni, la începutul anilor '90, la halele enorme în care, ai, n-ai treabă, te duci la cumpărături. Pardon, la *shopping*. „Miţule, îmbracă-te degrab' şi hai şi noi pe la hypermarket“, ar spune Leonida astăzi, cînd „revuluţiile“ trec prin căruciorul cu produse şi reclamele la bere şi detergenţi. Aşa încît înclin să-i contrazic, cu modestie, pe analiştii economici care se tem de scăderea consumului: patima cumpăratului va mai dura la un popor care a pătimit, pînă în 1989, tocmai din cauza lipsurilor de tot felul.

Altceva mi se pare şubred în această creştere galopantă a economiei: aerul ei haotic, bazat pe impulsurile noului individualism. Economia a crescut datorită oamenilor cu iniţiativă care au creat şi au dezvoltat afaceri *în ciuda* piedicilor puse de Stat, de funcţionărimea administrativă, de legislaţia făcută adesea de nişte încuiaţi fricoşi, care nu voiau să „vîndă ţara“ capitaliştilor. S-a tot vorbit de „strategii“ (este unul din cuvintele preferate ale politicienilor români), dar ele au lipsit cu desăvîrşire. „Miracolul economic italian“ a fost posibil datorită unor principii simple şi clare şi datorită cîtorva mari proiecte publice (între altele, construcţia de autostrăzi). La noi, totul s-a făcut „de azi pe mîine“, gîfîit şi tenace, depăşind pas cu pas inerţia unui Stat care nu voia să cedeze „bunurile întregului popor“ pentru că oamenii de la conducerea lui nu pricepeau mare lucru din economia de piaţă. Cînd au priceput, s-au apucat să-şi „împartă tortul“. Dar o strategie clară de dezvoltare n-a făcut nimeni. Dovadă stă faptul că marile proiecte lipsesc ori sînt abia la începuturi. Creşterea economică nu este „a României“, ci a unei părţi din ea. Dacă ieşim din DN1 ori din marile oraşe care cunosc o dezvoltare furibundă, descoperim, la doar cîteva zeci de kilometri, secolul al XIX-lea în toată splendoarea lui: *acolo* sînt rămase multe dintre satele româneşti,

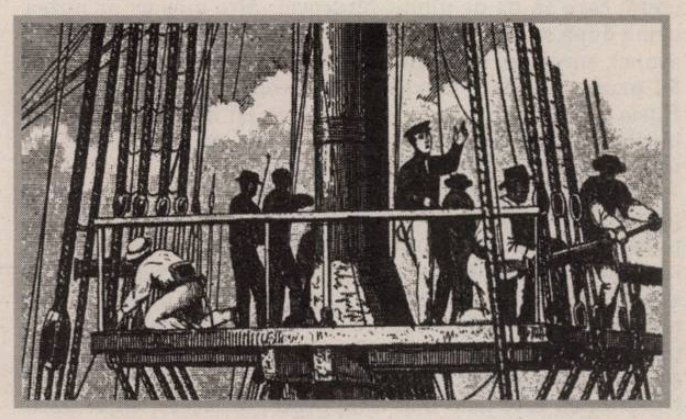

locuite de oameni care văd supermarketuri doar la televizor (căci, sigur că da, au antenă de satelit; e singura „străpungere“ a civilizaţiei tradiţionale).

Probabil că a venit momentul ca dezvoltarea să se facă „după program“. Aderarea la Uniunea Europeană ajută pentru că impune o anume disciplină: birocrată cum e, Comisia Europeană cere planuri pe termen mediu şi lung, proiecte de dezvoltare etc., altminteri nu ne dă fonduri. Nu strică deloc, la un popor ca al nostru (cu administraţia sa cu tot), specialist în improvizaţii şi „creativ“ în toate cele. Dar va mai dura pînă vom învăţa să şi punem în aplicare, pas cu pas, planurile şi programele. Deocamdată, lucrurile seamănă, adesea, prea mult cu trecutul: se face un proiect (de exemplu, un pasaj, un pod, o şosea), încep lucrările, apoi stagnează, apoi se blochează de tot, după care se duc la faţa locului primarul şi premierul şi ţipă un pic la şantierişti, filmaţi de camerele TV. Pentru o viitoare „a douăsprezecea ţară din UE“, e puţin...

ţinerea de minte

„Fima aproape că se lăsă ispitit s-o întrebe pe patroană cine era domnul din spate şi de cînd stătea acolo, pierzînd timpul, irosindu-şi comorile vieţii lîngă masa acoperită cu muşama în carouri verzi şi albe. Pînă la urmă hotărî să se mulţumească numai cu o întrebare: ce ar trebui făcut, după părerea ei, pentru a grăbi pacea.

Doamna Scheinmann deveni bănuitoare. Privi în jur, de parcă i-ar fi fost frică de deochi, şi răspunse timid:

– Ce înţelegem noi? Să decidă conducătorii noştri. Generalii şi guvernul nostru. Doar să le dea Dumnezeu sănătate şi multă minte.

– Ar trebui să facem unele concesii arabilor?

Parcă temîndu-se de spioni sau de încurcături, chiar de cuvinte, aruncă o privire spre uşă şi spre perdeaua ce despărţea sala de mese de bucătărie. Coborî vocea şi şopti:

– Ar trebui să avem puţină milă. Asta e tot.

Fima insistă:

– Milă faţă de arabi sau milă de noi înşine?

Îi zîmbi din nou cu cochetărie temătoare, ca o adolescentă de la ţară derutată de o întrebare neaşteptată despre culoarea lenjeriei sale sau despre distanţa de aici pînă la Lună. Răspunse cu graţie şi viclenie:

– Mila e milă.

Bărbatul de la masa vecină, care părea stafidit şi chinuit, cu părul gras lipit de creştet, pe care Fima şi-l imagină ca pe un funcţionar de la impozite suferind de hemoroizi sau ca pe un funcţionar de la salubrizare ieşit la pensie, se băgă în discuţie cu un accent românesc, cu voce moale, fără a înceta să se scobească între dinţi:

– Domnule. Scuză-mă. Te rog. Ce arabi? Ce pace? Ce ţară? Cine are nevoie de asta? Cît trăim, trebuie să ne bucurăm de viaţă. De ce e nevoie să ne batem capul pentru toată lumea? Ce, lumea îşi bate capul pentru tine? Bucură-te doar. Cît încape. Distrează-te. Tot restul e pierdere de timp. Scuză-mă pentru întrerupere.“

(Amos Oz, *Fima*, traducere din limba ebraică şi note de Any Shilon, Editura Polirom, 2008)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Reuniune de criză

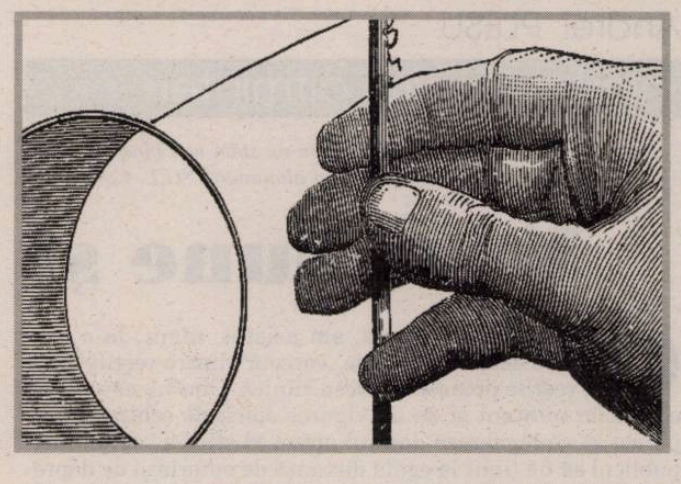

Pentru un pesimist, o criză înseamnă o fundătură, pentru un optimist – o oportunitate. Adagiul se poate aplica şi în relaţia UE-Rusia, după conflictul din Georgia. Casandrele au apărut imediat: de la cele care criticau planul de pace al preşedintelui Sarkozy (prea vag), la cele care scoteau în faţă replica veche de peste 30 de ani a lui Henry Kissinger („Europa la ce număr de telefon răspunde?"), încheind cu variantele locale care persiflau cu ţîfnă vizita preşedintelui român în regiune (nesemnificativă).

Şi totuşi. Criza din ultimele săptămîni ar putea însemna pentru Europa o ocazie de a-şi creiona o politică în relaţia cu Rusia, şi pentru România o ocazie de a-şi promova unele interese în Europa. Summit-ul de la începutul săptămînii a arătat o Europă mai puţin divizată decît se aşteptau unii. Poziţiile, atît de divergente în urmă cu doar cîteva zile, au fost aduse la un numitor comun. La începutul conflictului din Georgia, liderii ţărilor baltice şi preşedintele polonez se duceau la Tbilisi să denunţe noul imperialism rus. În aceeaşi zi, premierul italian Silvio Berlusconi vorbea despre prietenul său, Vladimir, şi despre Rusia, partener strategic. Unele ţări tăceau diplomatic, în timp ce altele apăsau pe semnele de exclamare. Luni am văzut că Europa poate să trimită un semnal Moscovei: dacă trupele ruseşti nu se întorc pe poziţiile deţinute înainte de 7 august, UE amînă începerea discuţiilor pentru un nou acord cu Rusia. Nu au fost nici sancţiunile dorite de unii, nici tonul clement pe care îl voiau alţii, dar este o acţiune concretă, care va da de gîndit Moscovei. Alte măsuri ar putea urma după summit-ul care va avea loc peste două luni. Pînă atunci, europenii vor reflecta. Şi ruşii probabil că vor face la fel pentru că, dacă Europa are nevoie de gazul rusesc, şi Rusia are nevoie de o piaţă unde să îşi desfacă hidrocarburile şi nu numai. În treacăt fie spus, peste 50% din comerţul Rusiei se desfăşoară cu Europa.

Pentru România, oportunităţile ţin de vechile preocupări şi în primul rînd de Moldova. Delegaţia română a repurtat o mică victorie cînd a obţinut ca, la summit-ul din octombrie, Moldova să reprezinte un capitol aparte. De ani de zile, România încearcă să „tragă" Moldova în ceea ce se numeşte „pachetul Balcanilor de Vest". Includerea într-un plan de aderare alături de Serbia sau Macedonia ar însemna pentru Moldova o garanţie sigură pentru intrarea în UE. Chestiunea este însă mai complicată, deoarece, chiar dacă România îi pledează cauza cu orice prilej, e nevoie în primul rînd de voinţa Chişinăului pentru aderare. Or, după recentele evenimente din Georgia şi reizbucnirea stridentă a veleităţilor separatiste în Transnistria, ataşamentul european al Chişinăului ar putea fi mai puţin evident.

La summit-ul de la 1 septembrie, Europa a arătat că vrea să se implice în regiune prin două instrumente: sinergia Mării Negre (iniţiativă românească) şi Parteneriatul Estic (o idee mai recentă, polono-suedeză). E o ocazie foarte bună pentru Bucureşti de a arăta că, dincolo de retorică, are şi proiecte pentru regiune. De fapt, dacă analizăm discursul şefului statului, vedem că nu de iniţiative ducem lipsă. În documentul pe care Traian Băsescu l-a prezentat statelor din UE şi NATO după turneul în ţările din zonă, România propune de la abordarea globală a chestiunii regiunilor separatiste (Kosovo, Abhazia, Osetia de Sud) în Consiliul de Securitate al ONU, pînă la un parteneriat întărit între UE şi Azerbaidjan şi de la o prezenţă mai importantă a NATO în Marea Neagră, pînă la retragerea trupelor ruseşti din Transnistria. „Pentru unele dosare încă nu a venit momentul – spunea un diplomat occidental după ce a auzit de propunerea României – pentru altele, iniţiativa trebuie susţinută de expertiză".

În fine, criza georgiană poate fi o şansă chiar pentru Europa. În contextul din regiune, UE este privită drept singurul partener de dialog. Moscova nu discută momentan cu Washington-ul chestiunea georgiană din cauza sprijinului apăsat al SUA pentru liderul de la Tbilisi. NATO nu a fost niciodată un partener în astfel de dosare, în timp ce ONU este o maşinărie mult prea lentă pentru rezolvări rapide. Uniunea Europeană a acţionat repede şi ar fi putut şi mai mult dacă ar fi funcţionat după Tratatul de la Lisabona, dacă ar fi avut un preşedinte, un ministru de Externe şi o personalitate juridică. E momentul, pentru ţările care au ezitări în privinţa tratatului, să îl ratifice. Europa nu poate să iasă decît în cîştig.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Niciodată nu e prea tîrziu.** Doi generali argentinieni au fost condamnaţi la închisoare pe viaţă, consideraţi vinovaţi pentru dispariţia unui senator în timpul „războiului murdar" din anii 1976-1983, cînd au dispărut peste 30.000 de persoane. Antonio Domingo Bussi, unul dintre cei doi condamnaţi, a făcut o frumoasă carieră şi după revenirea la guvernarea democratică: în 1995, a fost ales guvernator al provinciei Tucuman. Acum, în vîrstă de 82 de ani, a plîns cînd a auzit verdictul şi s-a justificat spunînd că n-are nici un amestec în dispariţia senatorului şi că a luptat ca să salveze provincia de agresiunea comunistă. Sute de demonstranţi se adunaseră la porţile tribunalului, gata să se manifeste violent în cazul în care generalilor li s-ar fi oferit alternativa de a-şi ispăşi pedeapsa la domiciliu sau într-o unitate militară. Superiorul lui Bussi, Menendez, 80 de ani, a fost condamnat la închisoare pe viaţă „pentru rolul jucat în torturarea şi uciderea a patru activişti de stînga în urmă cu 31 de ani" (*International Herald Tribune*, 29 august). Cît a fost preşedinte Nestor Kirchner, s-a considerat că militarii n-ar trebui judecaţi pentru nesocotirea drepturilor omului în timpul dictaturii. De cînd preşedinte este soţia lui, Cristina Fernandez, tribunalele au condamnat cîţiva lideri militari.

● **Interdicţii.** Se ştie, distracţia nu exclude cruzimea. Dar există o limită în toate şi primarul dintr-un orăşel din sudul Franţei, Fréjus, a găsit că joaca de-a scaunul electric din Luna Park a mers puţin prea departe. Un scaun electric cumpărat cu 10.000 de dolari în Florida era expus şi din cînd în cînd era executată o păpuşă: spectatorii puteau să vadă cum se zbate şi cum geme manechinul, pe măsură ce creştea voltajul. „Acest tip de atracţii morbide strică imaginea oraşului nostru" – a declarat primarul oraşului *(Le Figaro)*, cerînd îndepărtarea scaunului şi ameninţînd că în caz contrar va lua măsurile legale. Luna Park s-a supus, deşi într-o declaraţie proprietarul a evocat tradiţia „ororilor de bîlci"; la vremea respectivă, nimeni nu i-a interzis pe înghiţitorul de săbii sau pe femeia cu barbă. (**M. B.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

România cu lanţul de gît

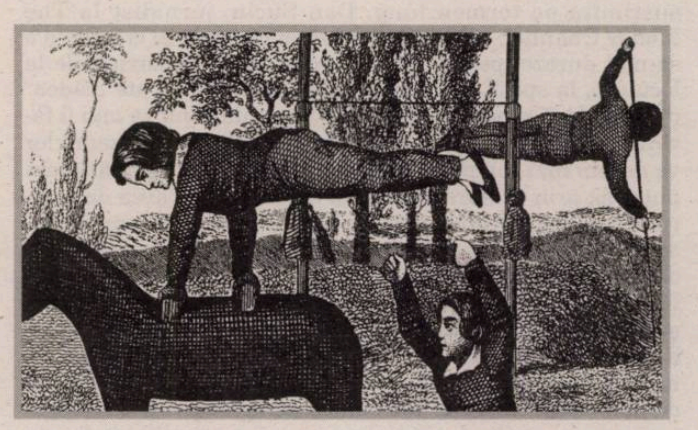

Lanţul e de aur, România nu mai ştim prea sigur ce mai e şi a cui. Realitatea demografică s-a schimbat brusc, ca o furtună sosită din senin. Sîntem sub ocupaţie, dar nu se vede nici o armată. Sîntem colonizaţi de o populaţie certăreaţă şi nesimţită, venită din nici o stepă, adusă de nici un avion. O populaţie care a evoluat în interiorul corpului naţional, ca fetuşii din *Alien,* şi care iese acum prin burtă, urlînd din toţi bojocii: „Am avere, am valoare!".

E ca şi cum undeva, în secret, cineva ar fi dat drumul la o maşină de mîl uman care acoperă încet-încet naţiunea lui Sadoveanu, a lui Eliade şi a lui Nichita. Incubatoarele de incubuşi din cartierele periferice, fabricile de cetăţeni ale lui Ceauşescu, tradiţia celor 15 copii în sălaşele de nomazi, cine mai ştie? Lumea de pe stradă nu mai e cea pe care o ştiam din copilărie. Tata Ioane şi Tanti Mimi, familie veche, cu casa în Cezar Bolliac, făcută la 1870, au lăsat în urmă un copil, care a mai făcut un copil, blond şi bucălat şi bine crescut, cu care mă jucam acum 40 de ani. Pînă la urmă, a plecat în străinătate, la studii şi nu s-a mai întors niciodată. La fel, jumătate din stradă: urmaşii burgheziei care a avut timp să dospească elite. În locul celor dispăruţi, au apărut rufele colorate întinse la uscat şi boxele scoase pe geam. În locul bunicii care ne spunea să nu scuipăm pe jos, s-a aşezat bunica ce-şi trimite nepoţii după băutură. Peste tot miroase a moarte prin sufocare: e ca şi cum o prezenţă grea şi absurdă s-ar fi aşezat peste cerul nostru, peste felul nostru de a fi, peste ce credeam că e bine şi mai ales peste ce credeam că e frumos.

Cefele groase nu mai sînt de mult buletinul de identitate al bulgarului: cetăţeanul român, cu lanţul de-un kil jumate, îi bate acum obrazul profesorului care se căzneşte să-i educe odrasla: „Bine, bre, crezi că eşti tu mai deştept? Ia să văd ce maşină ai!". Noul domn Goe nu mai e nici măcar simpatic: e viitor combinator şi dealer de droguri, viitor culturist, viitor ce vreţi voi, în afară de viitorul ţării lui, care se va mulţumi, de la un punct, doar cu trecutul.

Despre România, alternativa Caragiale nu mai are ce spune. Populaţia care ne înlocuieşte nu mai e nici măcar ridicolă. E dincolo de asta, în sensul cel mai rău şi primitiv cu putinţă. Scriitorul nu mai poate face nimic: e nevoie de etolog, de veterinar, de dresor.

Acum cîteva zile, am văzut la Craiova parada acestei Românii Noi, triumful Mafiei înhămate la coşciugul lui Caiac, în semn de veşnic respect pentru o viaţă de crimă şi muşchi în sînge. Oamenii ăia care dădeau ordine poliţiei se pregătesc să dea asaltul final, spre puterea oficială, după ce au pus mîna pe cea simbolică: ascultăm muzica lor, ne refacem reperele după valorile lor, sîntem călcaţi de maşinile lor. Undeva, departe, Uniunea Europeană şi moda corectitudinii politice ne învaţă să mulţumim frumos pentru asta şi să ne ştergem la gură.

Am fost o naţiune, devenim o sumă de triburi. Sîntem o ţară ocupată de hoarde sosite din pîntece de mame eroine. O ţară pusă la respect cu pumnul plin de tatuaje, o ţară în care fiul naiv şi sărac al ţăranului (cîţi or mai fi aşa) îşi face educaţia din textele de pe Taraf TV şi meseria de la şuţii cu care se întîlneşte la Gara de Nord, cînd se dă jos din autobuz. Marginea lumii s-a răzbunat dînd buzna în centru, pusă pe jaful identităţii naţionale, întocmai ca barbarii care năvăleau în Roma, surprinşi că localnicii n-au puterea să lupte.

Ţara cea nouă, care vine peste noi, nu mai are nevoie de ce-am strîns în muzee şi-n cărţi. Dar se va bucura, un pic, de efortul nostru. Cartea de română se poate retrage în privata din curte, unde îşi va îndeplini ultima menire, neprevăzută de nici un critic. În locul ei, discurile cu manele rămîn să sfideze eternitatea. Cu ele nu poţi să te ştergi la fund. Chiar dacă ai vrea.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Crize

Marţi dimineaţa, ziarele, site-urile, jurnalele televizate fremătau de ştiri, înregistrînd crizele din toate părţile lumii. Convenţia Partidului Republican din Statele Unite, la un moment dat serios ameninţată de evoluţiile uraganului Gustav, şi-a reluat rutina, după ce liderii de azi, de ieri şi de mîine plus soţiile lor au ţinut atîtea discursuri şi au împărţit atîtea cuvinte de compasiune încît s-au asigurat că nu vor mai fi acuzaţi de incapacitate în gestionarea crizelor. Chiar uraganul şi-a redus efectele, devenind o biată furtună de categoria a doua. În aceste condiţii a devenit importantă ştirea conform căreia fiica adolescentă a doamnei Sarah Palin, candidată la vicepreşedinţia SUA, este însărcinată. Întrebaţi, aproape toţi participanţii la convenţia din Minnesota spun că e o problemă a vieţii particulare a doamnei Palin şi a fiicei ei, dar ştirea îşi face drum prin toate conversaţiile. Nu ştim încă dacă aceste evenimente – uraganul, sarcina – fac parte din planul CIA de a-l susţine sau de a-l doborî pe candidatul republican, John McCain. Comentatorii „avizaţi" care văd în viitor se întreabă dacă fiica lui Bill şi Hillary Clinton, Chelsea, va fi viitorul preşedinte Clinton în SUA.

În acelaşi timp, în India, într-una din cele mai sărace regiuni ale lumii, în statul Bihar, inundaţiile au provocat deplasarea a 500.000 de oameni, 75 de morţi. Prin apele murdare ale fluviului, copiii poartă în braţe vase mari de metal, probabil necesare supravieţuirii. Sînt mai puţin interesanţi decît cei cu Gustav. În altă regiune a Indiei, în Kashmir, focar mocnit al unor majore conflicte etnice, s-a declarat starea de urgenţă. Stare de urgenţă s-a declarat şi în Thailanda, după ce în capitala Bangkok au avut loc ciocniri violente între suporterii prim-ministrului Thaksin (deocamdată refugiat la Londra) şi adversarii săi: „nu au destule locuri în închisori unde să ne închidă pe toţi", afirmă optimist unul dintre manifestanţi. Thailanda era considerată un model pentru ţările Asiei în drumul lor spre democraţie. Discuţia despre locurile din închisori pare a spune că drumul are cotituri neaşteptate.

În Japonia, prim-ministrul Yasuo Fukuda a demisionat după o lungă agonie guvernamentală, cînd absenţa unei majorităţi parlamentare a dus la paralizarea vieţii politice. Una dintre cele mai dinamice economii ale lumii se poticneşte în crize politice care o scot temporar din competiţie.

Revoltat că anumite sectoare ale economiei private „au pus mîna pe bogăţia naţiunii, fără o picătură de sudoare", preşedintele Venezuelei, Hugo Chávez, pregăteşte naţionalizarea sistemelor de distribuţie a petrolului, măsura vizîndu-le şi pe British Petroleum, Exxon Mobil, Chevron.

La Bruxelles, Uniunea Europeană în întregul ei (vechii şi noii la un loc) a condamnat „reacţia disproporţionată" a Rusiei în Georgia, a declarat „inacceptabilă" recunoaşterea independenţei regiunilor Abhazia şi Osetia de Sud şi a adresat o chemare tuturor statelor să nu recunoască independenţa. Comentînd amînarea tratativelor pentru încheierea parteneriatului strategic UE-Moscova în funcţie de respectarea promisiunilor Rusiei în Georgia, oficialii ruşi au declarat că Europa se autopedepseşte. Televiziunea rusă a prezentat un film în care Vladimir Putin, prim-ministru, îmbrăcat în uniformă de camuflaj, împuşcă un tigru siberian, salvînd viaţa membrilor echipei de televiziune cu care efectua o vizită într-un parc naţional.

În rest, în urma convorbirilor dintre premierii Berlusconi şi Gaddafi s-a anunţat că Italia va plăti Libiei 5 miliarde de dolari drept compensaţie pentru perioada colonială, cînd Italia a exploatat şi folosit bogăţiile Libiei. O fi mult, o fi puţin, o fi corect? În Inguşetia, proprietarul unui site critic la adresa puterii, Mehomed Eiloev, a fost îmbarcat la coborîrea din avion pe aeroportul din Nazran în maşina poliţiei unde a şi fost ucis prin împuşcare. În Baluchistan-ul pakistanez cinci femei în vîrstă de 18-20 de ani au fost îngropate de vii: trei dintre ele au vrut să se căsătorească fără voia părinţilor, celelalte două le-au ajutat...

Continuă crizele din Pakistan, Turcia, Orientul Mijlociu, Sudan, Zimbabwe, războaiele din Irak şi Afganistan...

globul cubic

Culoarea patriotismului

Competiţia dintre candidaţii la preşedinţia Statelor Unite ameninţa să devină – ameninţare care nu s-a evaporat definitiv – într-un fel de întrecere sub lozinca „Cel mai patriot cîştigă". Cariera militară a lui John McCain, prizonieratul în Vietnam, atitudinea faţă de intervenţia în Vietnam erau poziţii forte contra unui civil, „demascat" că într-o împrejurare anume nu purta la rever insigna cu steagul SUA. Sub aceste argumente la vedere se ascundea cel implicit: un om de culoare nu poate fi la fel de patriot ca un alb, prejudecată dovedind o vinovăţie agresivă: patria nu a fost la fel de generoasă în oportunităţi pentru toţi cetăţenii ei, deci n-are cum pretinde să fie iubită la fel. Iată şi opinia unui publicist de culoare, Eugene Robinson, exprimată în ziarul *Washington Post,* chiar pe 4 iulie: „Faptul că patriotismul afro-americanilor nu este simplu nu înseamnă că el le ocupă doar jumătate din inimă; dimpotrivă, relaţiile complicate tind să creeze sentimente mai profunde şi mai puternice. E un fapt istoric că marinarii şi soldaţii negri, întorşi de peste Ocean, de pe fronturile celui de-al doilea război mondial, erau nevoiţi ca în oraşele lor din Sud să stea doar pe băncile din spate ale autobuzului: erau mînioşi fiindcă naţia pentru care s-au sacrificat îi trata aşa. Unii albi au logica lor cînd suspectează patriotismul negrilor: ei cred că mînia poate tempera întrucîtva dragostea de ţară. Nu e aşa şi n-a fost niciodată aşa. Într-o măsură mai mare decît albii, negrii americani sînt mai intim şi mai acut conştienţi de unele defecte ale naţiunii noastre. Această generalizare este mai adevărată pentru părinţii mei, decît pentru copiii mei, şi vreau să sper că va veni ziua cînd nu va mai fi adevărată deloc. Dar numai în ultima jumătate de secol au fost extinse în Statele Unite drepturile cetăţenilor înglobîndu-i pe afro-americani, încît ideea unui bărbat negru candidat la preşedinţie să poată fi admisă şi altfel decît ca un element dintr-un scenariu de film sau de televiziune. Sîntem într-un loc unde n-am mai fost niciodată. (...) Problema nu e dacă Barack Obama va cîştiga. Doar faptul că el poate cîştiga este o schimbare incredibilă în această ţară şi recunoaşterea importanţei acestei schimbări este, pentru mine, adevărata esenţă a patriotismului". (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Misterul feminin al democraţiei

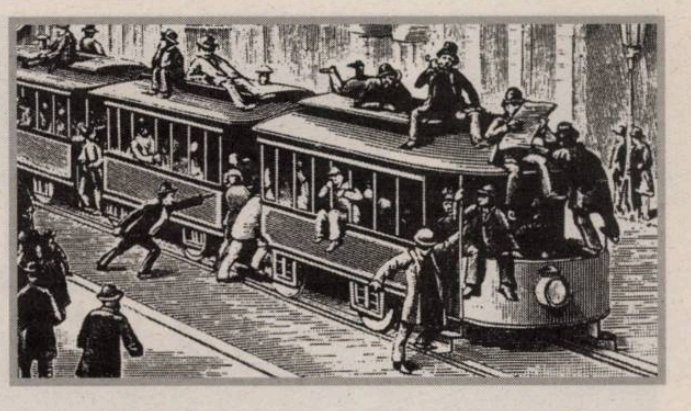

Cînd am aflat că John McCain, candidatul republican la preşedinţia americană, a ales-o pe Sarah Palin, guvernatorul statului Alaska, drept candidat pentru funcţia de vice-preşedinte, mărturisesc cu mîndrie că nu am gîndit ca toată lumea. Din comentariile de prim moment, am dedus că impresia generală a fost că McCain a luat această decizie pentru a atrage electoratul feminin despre care se crede că este, mai mult sau mai puţin compact, dezamăgit de ieşirea din cursă a lui Hillary Clinton. Mi se pare şi acum că acest comentariu nu se susţine şi nuanţările puternice care au apărut în comentariile care au urmat primelor impresii par să îmi dea dreptate. Palin nu este deloc Hillary, iar un alegător (fie el femeie sau bărbat) care suspină după Hillary Clinton nu se va putea niciodată consola cu Palin. Şi nu e vorba doar de faptul că Sarah Palin are o poziţie constant conservatoare în chestiunea avortului, în vreme ce Hillary era mult mai „liberală". Şi acesta e un clişeu fals: că femeile din Statele Unite votează în funcţie de opinia lor în chestiunea avortului. Un foarte recent sondaj „FOX News/Opinion Dynamic" arată că 40% dintre femeile care vor vota consideră că economia este marea problemă şi îşi vor forja opţiunea electorală după cum vor fi convinse de candidaţi că sînt sau nu capabili să rezolve problemele economice ale ţării. Mai departe, 13% consideră că marea problemă de care va depinde votul lor este reforma sistemului de asigurări de sănătate, 12% au drept referinţă capacitatea candidaţilor de a rezolva cumva situaţia din Irak, 8% vorbesc despre terorism şi securitate naţională ca principale probleme la care aşteaptă rezolvări şi doar 3% au spus că dreptul la avort este, pentru ele, o temă în asemenea măsură de importantă, încît să le determine votul.

De altfel, ideea că femeile sînt un grup electoral în sine – dar bărbaţii, nu – mi se pare de o stupiditate fără margini. Am scris acum vreo două luni un text despre diferenţa enormă dintre două femei: Sarah Bryant şi Naomi Campbell. Una şi-a dat viaţa într-o operaţiune specială în Afganistan, servindu-şi ţara, iar cealaltă a dat cu poşeta Luis Vuitton în cap comandantului unei aeronave British Airways pentru că una dintre valizele ei se rătăcise pe Heathrow. Poveştile lor erau prezente în aceeaşi ediţie a unui mare ziar londonez. Ele erau în acelaşi ziar doar pentru că a avut loc accidentul uimitor de a fi contemporane. Cei mai mulţi oameni, fie ei bărbaţi sau femei, nu au în comun mai mult decît această simultaneitate ciudată. Aşadar, Sarah Palin nu e acolo să atragă electoratul lui Hillary. De altfel, campania lui McCain („Hillary a avut dreptate în tot ce spunea despre Obama") urmăreşte doar să-i confuzioneze pe alegătorii lui Hillary Clinton şi nu să-i convingă. Maximum ce poate McCain spera este ca aceşti alegători să stea acasă. Sarah Palin este pe buletinul de vot alături de McCain pentru electoratul indecis. Marele ei merit nu este că e femeie, ci că a exercitat un tip de administraţie foarte eficientă, după standardele şi convingerile republicane. Proiectele ei energetice, cu care a convins în Alaska şi pe care tocmai le derulează, par a rezolva problema creşterii costurilor energiei. De pildă, ea este pentru forajul în zonele din preajma cercului polar, e convinsă că încălzirea globală nu este produsul civilizaţiei noastre, ci mai degrabă un ciclu cosmic pe care nu avem cum să-l influenţăm (de genul glaciaţiunilor din *illo tempore),* a dovedit o grijă scrupuloasă pentru cheltuirea banului public respectîndu-l cu sfinţenie pe contribuabilul din fiecare cetăţean. Vin, după ea, şi controverse. În Alaska, Sarah Palin se află sub o anchetă etică, în care un *panel* special constituit trebuie să decidă dacă darea afară din poliţie a fostului ei cumnat (care a divorţat aprig şi cu năbădăi de sora soţului ei) a fost decisă ca urmare a presiunilor guvernatorului Palin, aşa cum susţine excumnatul, sau nu. Apoi, evident, adversarii vor specula lipsa ei de experinţă. În cazul lui Obama, republicanii spuneau că un mandat de senator e prea puţin pentru a fi pregătit să conduci America. Dar Palin era, pînă acum doi ani, primarul unui orăşel din Alaska, iar abia de doi ani este guvernatorul statului. Se estimează că lui Obama şi, mai ales, lui Joe Biden le va fi greu să o atace pentru că, se ştie, un bărbat care atacă virulent o femeie poate foarte uşor să iste antipatia poporului. Altfel, Sarah Palin va şti să răspundă, sînt sigur. Este o femeie care vînează în pădurile infinite ale Alaskăi alături de soţul ei, e membră de onoare în diverse grupuri care militează pentru dreptul de a purta arme şi a învins în competiţiile interne de partid (convenţiile republicane din Alaska) adversari redutabili, care păreau de neurnit din fotoliile lor.

Oricum, apariţia lui Sarah Palin în ecuaţia prezidenţială va creşte complexitatea jocului politic în campania celor două partide, misterul va fi încă şi mai provocator pentru noi, cei care privim acest joc, iar şansele să avem un spectacol politic încă şi mai amplu decît avem deja sînt foarte mari.

ready made

„Am avut o revelaţie oarecum mistică citind constituţia din 1936 a Uniunii Sovietice. Tuturor rezervelor directe faţă de lumea nouă răsăriteană le găseam răspunsuri precise şi limpezi. Negurile pe care o propagandă bolnavă le revărsase asupra lumii noastre se risipeau, soarele răsăritului biruia balaurul îndoielilor mele."

(Mihail Sadoveanu, „Lumina vine de la Răsărit", în *Mărturisiri,* Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, 1960)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Farmecul rece

Cînd pe hubloul avionului apare verdele închis şi fără limite al pădurilor de brad, acoperit pe alocuri de ceţuri joase şi negre, nu mai ai nici o îndoială deasupra cărei ţări te afli. E exagerarea a ceea ce ţi-ai imaginat. Ce verde închis... Ce neguri groaznice în plină vară... care se transmit parcă din cer direct în cap. Oslo, trist şi întunecat atunci cînd plouă (şi plouă mai tot timpul), e locul *Strigătului* lui Edvard Munch. Tabloul faimos (recent furat şi recuperat), dar pe care, vorba unui privitor, n-ai vrea să-l ţii în casă. La fel cum fără a te sătura să priveşti peisajele Norvegiei, n-ai vrea să trăieşti acolo. Soarele de august, atunci cînd apare, se uită pieziş peste acele păduri. Lumina pare filtrată şi, venind din România, te simţi ca atunci cînd schimbi un bec de 100 de waţi cu unul de 60. Seamănă întrucîtva cu un sfîrşit de octombrie de la noi. De fapt, vara Norvegiei e o toamnă, iar iarna e o noapte. E visul unei bătrîneţi liniştite cu o carte în mînă. Mulţi norvegieni sînt în vîrstă şi mai toţi citesc (la fel cum şi fumează). Chiar şi temelia ţării e bătrînă: placa tectonică scandinavă e poate cea mai veche şi mai stabilă dintre toate. Niciodată acolo nu sînt cutremure, nimic nu se schimbă peste noapte, totul e calm, ca şi muzica lui Grieg (celălalt Edvard). Oamenii nu-s însă aşa reci cum se crede pe la noi, ci foarte prietenoşi şi mereu dispuşi să intre în vorbă cu oricine, în tren, pe vapor, în autocar sau la restaurant. Comportamentul lor poate părea dincolo de limita firescului. În tren am văzut oameni mergînd în ciorapi (alţii decît cei din cursa de Olteniţa). Am văzut femei croşetînd (o rochie pentru nepoţică) într-un tren care se strecura fără zgomot printre munţi, cu o viteză incredibilă. Şi a mai fost un tren, cel dintre Flam şi Myrdal, traseu numit pur şi simplu: cel mai frumos drum de cale ferată din lume. Cursa pleacă din mica localitate Flam (unde am auzit singura oară pe cineva vorbind românește la mobil, despre nişte socoteli şi afaceri – „dacă ne iese destul") de la capătul unui fiord îngust şi adînc şi ajunge în vîrf de munte. În tren, în primele minute lumea şade pe scaune şi se uită pe geam, apoi fiecare îşi scoate aparatul de fotografiat, după care tot mai mulţi încep să se ridice de pe scaune pentru a face poze şi pe geamul opus, în vreme ce exclamaţiile se înmulţesc, iar de la un moment încolo nimeni nu se mai gîndeşte să se aşeze şi toţi se bulucesc de la un geam la altul, neştiind unde să se uite mai întîi. După o curbă, totul culminează cu o enormă cădere de apă care pare că ia pe sus şi vagoanele, şi locomotiva. Trenul se opreşte şi lumea dă năvală afară, să vadă, fără să se mai întrebe dacă nu cumva riscă să rămînă pe jos. E o terasă de lemn, anume construită acolo. De undeva din munte, prin vuietul cascadei, o diafană muzică norvegiană se strecoară ca din întîmplare, iar în depărtare, pe stîncile din faţa spumei albe, apar şi dispar pe rînd dansatoare în rochii albastre, cu plete blonde răsfirate în vînt asemeni stropilor de apă ai cascadei, ca nişte elfe nordice. E o regie, e o poveste. Aşa cum o poveste pare întreaga Norvegie: cu vapoarele ei de croazieră care merg la Capul Nord şuierînd de trei ori la intrarea în porturile pe care le domină cu înălţimea punţilor şi etajelor suprapuse pline de cabine, piscine, lifturi, baruri, restaurante şi biblioteci în care poţi răsfoi atlase sau cărţi despre vikingi; cu fiordurile ei înguste şi reci; cu uriaşii pereţi întunecaţi şi verticali de stîncă de pe care cascadele nu mai ajung pînă în mare, îşi pierd cursul pe

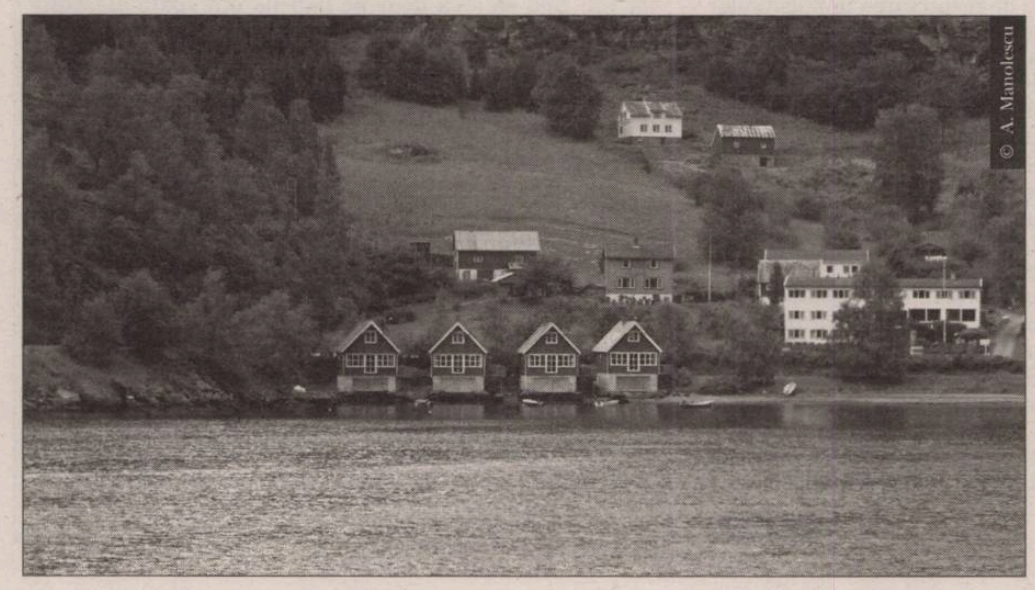

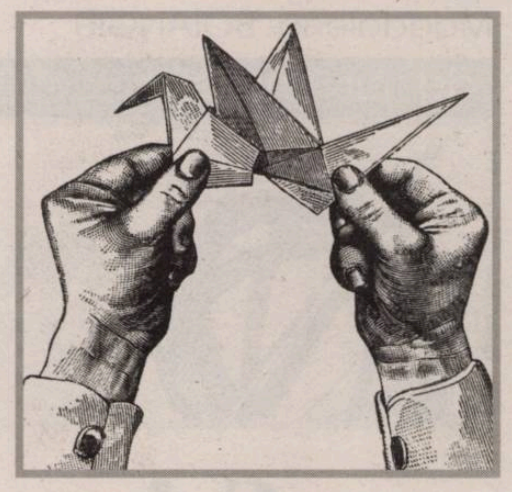

la jumătate, spulberate pur şi simplu de vînt în văzduh; cu munţi abrupţi care lasă umbre întunecate pe mare; cu zăpezile veşnice de pe vîrfurile care se văd din larg; cu văile fără soare; cu acoperişurile roşii ale farurilor izolate pe stînci colţuroase; cu iarba care creşte pe acoperişurile cabanelor din lemn; cu apusurile nesfîrşite; cu bărbaţii înalţi şi drepţi; cu femeile blonde şi parcă asamblate cam în pripă; cu echipa de handbal feminin care a cîştigat Olimpiada; cu brînzeturile colorate (verzi sau maro); cu berea lor fără alcool care costă 10 euro halba; cu vinul lor fără alcool (Dumnezeule!); cu berea lor cu alcool pe care n-o prea vezi decît închisă după nişte gratii, pentru că niciodată nu ajungi la ea la ora potrivită; cu beţivii din porturi; cu coroanele cele găurite în mijloc. Apropo, e fără discuţie ţara cea mai scumpă din lume (şi dacă nu eşti chibzuit îţi poţi uşor aminti că a fost şi ţara *Foamei* lui Knut Hamsun). Unii spun că peisajele o fac să fie şi cea mai frumoasă ţară din lume. Nu e mult căutatul paradis luminos cu palmieri şi plaje tropicale. E mai degrabă limbul întunecat care te duce spre noaptea polară. Dar cu grandoarea unei alte lumi.

4 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL **DILEMA VECHE**

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021/407.54.69

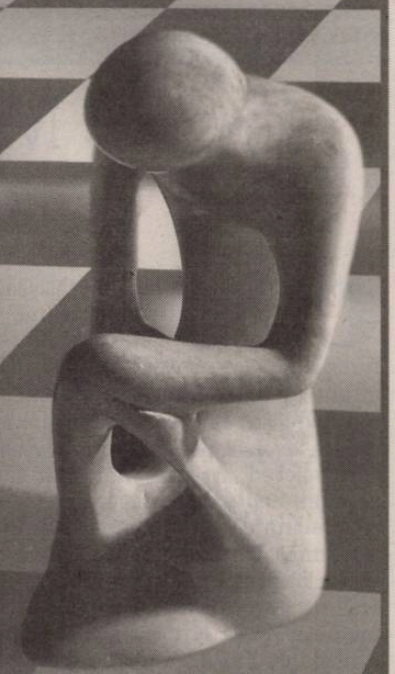

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POȘTALE, AGENȚIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din prețul de la chioșc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completați numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită față de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala București.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucrez datele mele cu caracter personal

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului, prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 – CP 143, București**, cod poștal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: ■ *la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București* ■ *cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L.* ■ *la oficiile poștale* ■ *la sucursalele RODIPET* ■ *la firmele particulare.*

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Occident Express

A trecut luna august, *stranierii* se întorc acasă din vacanţa petrecută... acasă. Trenul de Veneţia e plin. Familii întregi – uneori cu o bunică pentru a avea grijă de copii –, un tînăr care merge pentru prima dată în Italia şi încearcă să-i tragă de limbă pe veterani despre cîte în lună şi în stele, două fete tăcute şi speriate, probabil tot începătoare în ale migraţiei. Sacoşe, învălmăşeală, „Hai să luăm o bere!“, apoi totul se linişteşte. Pînă la Craiova, tot vagonul devine o mare familie. Nişte copii se zbenguie pe culoar. „Fă, ţi-am spus să-i bagi înăuntru, se uită lumea la noi ca la urs!“ – se răsteşte un bărbat care s-a pus la şort şi maiou şi priveşte tăcut pe fereastră. Copiii sînt băgaţi cu forţa în compartiment şi culoarul vagonului de dormit devine un salon în care adulţii schimbă amintiri de aici şi de acolo.

Mă retrag în cabina mea şi deschid ziarul. Ochii îmi cad pe o informaţie despre Orient Express, care tocmai a poposit în Bucureşti în cea de-a unsprezecea sa călătorie rituală spre Orientul exotic al continentului. O călătorie costă peste zece mii de euro, dar lumea pare a fi încîntată de fastul retro al trenului şi al locurilor prin care sînt plimbaţi turiştii. Trenul va sta două zile şi la Bucureşti, după care îşi va continua călătoria spre alte zări de farmec pline.

Mă aşteaptă 38 de ore pînă la Ljubljana. Mă foiesc prin cuşetă şi iau alt ziar, să mai treacă timpul. „Crima din Italia“ – titrează *Evenimentul zilei* la rubrica „Actualităţi“: „Cei doi ciobani români arestaţi în Italia pentru agresarea unui cuplu de turişti olandezi pe un cîmp de la periferia Romei şi-au recunoscut fapta în cadrul anchetei. Petre Paul, 32 de ani, şi Andrei Vasile Bohuş, 20 de ani, sînt acuzaţi că au atacat doi turişti olandezi care campau pe un cîmp din zona Ponte Galeria. Românii le-au furat circa 1500 de euro, după care i-au bătut cu bîtele şi l-au obligat pe bărbat să privească cum soţia sa este violată“. „N-am vrut să-i jefuim, doar să violăm femeia“ – explică ei plini de candoare.

Mă culc şi, în cele din urmă, reuşesc să adorm. Mă trezesc tîrziu, cînd trenul intră în gară la Curtici. Controlul de rutină al paşapoartelor sau al cărţilor de identitate. O femeie în vîrstă, care merge la copiii ei, scoate un buletin vechi şi jerpelit şi-l întinde vameşului. „Nu ăsta, mamaie, paşaportul sau cartea de identitate!“ – îi explică funcţionarul. „Păi, aşa mi-au spus, că pot să merg cu buletinul...“ – se justifică femeia. „Da, dar nu cu ăsta vechi, doar cel nou, cartea de identitate, doar aia e bună!“ – precizează bărbatul plin de solicitudine. „Altu' n-am...“ – se nedumireşte femeia. „Atunci trebuie să te dai jos din tren, că nu poţi să treci graniţa cu ăsta, îmi pare rău...“

Trenul se pune în mişcare. Pe peron, bătrînica priveşte împietrită în gol. Înainte să coboare, resemnată, mai apucase să întrebe, aşa, ca pentru ea: „Eu cum ajung acum acasă?“.

Mă întorc în cabină. Mai am încă o zi întreagă de mers. Privesc îndelung la pusta maghiară, apoi îmi iau alt ziar. „Alungaţi de foame în Occident, aşteptaţi acasă ca investitori“ – titrează *Cotidianul:* „Profesorul Laurenţiu Leoreanu s-a aşezat acum două luni în fotoliul de primar al Romanului. Şi a văzut că era bine. S-a uitat în stînga, în dreapta, şi a văzut că era frumos. S-a uitat şi în vistieria oraşului: era un praf subţire. «Bani, nici cît să zugrăvesc faţadele blocurilor», recunoaşte el. Asta nu era bine. Şi s-a uitat iar într-o parte şi-n alta ca să vadă de unde poate face rost de bani şi nu prea a găsit pe aproape, aşa că şi-a aruncat ochii departe, în cîmpurile de căpşuni ale Spaniei şi pe şantierele din Italia, unde muncesc intelectualii oraşului şi meseriaşii, cot la cot cu muncitorii necalificaţi. Şi i-a chemat la sfat să vadă împreună, ei şi primarul, ce ar putea face oraşul pentru ei şi ce-ar putea face ei pentru oraş. A fost prima consfătuire de acest fel: între administraţia unei localităţi şi locuitorii săi de peste mări şi ţări“.

Mai am douăsprezece ore pînă la Ljubljana. Ies pe culoare şi trag cu urechea la discuţii. Apoi intru şi eu în vorbă. Poveşti triste, poveşti vesele... Mă fiţîi, intru şi ies din compartiment, mai citesc, mai schimb o vorbă, ca-ntre vecini. La două noaptea ajung la destinaţie. Îmi iau bagajele şi ies pe culoar. „Staţi liniştit, domnu', n-am ajuns încă, mai avem pînă în Italia!“ – mă averizează un tînăr cu un tatuaj imens pe umărul stîng. „Eu aici cobor, la Ljubljana“ – îi explic eu. „Aici, la mijlocul drumului?“ – se minunează acesta.

Cobor în gară, unde mă aşteaptă un coleg. *Occident Express*-ul şuieră prelung şi îşi continuă drumul în noapte.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Bestseller internațional

STIEG LARSSON
bărbați care urăsc femeile
millennium 1

Oamenii au întotdeauna secrete. Important este să afli care sunt ele.

«La noi Millennium nu mai este un simplu succes, a devenit o epidemie! La voi cum merge?»
Pascal Bruckner

3 TREI

Parteneri media: LiterNet.ro

Cea mai vândută carte în țările nordice după Biblie
Suedia: 2 milioane de exemplare vândute // Norvegia: primele 100 000 de exemplare epuizate în două zile //
Franța: 3 000 – 4 000 de exemplare pe zi // USA și UK: achiziționarea drepturilor de publicare a generat licitații fabuloase

Andrei PIPPIDI

SOS București

Casa cu statui

Nu mai există multe case atît de vechi în Bucureşti, aşa că a păstra nr. 35 bis de pe strada Mendeleev este o datorie. O să vă amintiţi imediat această clădire, aflată la răspîntia cu str. Biserica Amzei, fiindcă faţada neoclasică de pe latura lungă a imobilului şi colţul sînt acoperite, la etaj, cu medalioane şi statui aplicate: o imitaţie de artă romană în stuc.

Strada Mendeleev, înainte de a primi numele chimistului rus, se numea Nicolae Bălcescu şi, mai demult, pe vremea cînd se construia casa, strada Primăverii. Autorizaţia de construcţie i-a fost acordată lui Ştefan P. Bogacev în 1871. Prietena mea Cezara Mucenic, ale cărei cunoştinţe în privinţa oraşului vechi mi-au fost şi altădată de folos, a găsit chiar planurile casei, în arhiva de la Văcăreşti, din păcate fără semnătura arhitectului. Pe planul cadastral din 1895 figurează imobilul aşa cum îl vedem acum, cu curtea adîncă şi largă, dominată de geamlîcul din dreapta. Din 1990, de cînd numeroşii chiriaşi au fost împroprietăriţi, fiecare pe cămăruţa lui, curtea, a cărei dărăpănare jegoasă semăna cu a multor altor clădiri bucureştene, s-a umplut de termopane şi firme. La colţ, unde a fost cîndva o ceasornicărie, este o mică băcănie unde poţi găsi banane şi bere. Mai departe, de-a lungul faţadei dinspre Piaţa Amzei, parterul este fărîmiţat în prăvălioare care vînd diverse alimente de o vîrstă discutabilă. Seara, rămîne aprinsă lumina doar la o fereastră de sus, fără perdea. Teamă mi-e că transformarea cartierului, începută de cîtva timp, nu se va opri, iar cei doi locatari pe lîngă care treceam deunăzi, cînd arătau spre casă cu gesturi largi, păreau să aibă ambiţii inovatoare.

Dacă-i aşa, singurul argument care ar putea împiedica desfigurarea acestui frumos exemplar de arhitectură de secol XIX ar fi vecinătatea cu un monument istoric căruia restaurarea i-a redat recent nobleţea. Este casa construită pentru Lascar Catargiu de arhitectul Alexandru Săvulescu, unde elementele neoclasice (faţadă, fronton) trimit direct la decoraţia clădirii de alături. Aici, aşadar, după ce mulţi ani de zile a fost un notariat de stat, apoi o paragină îngrozitoare, a apărut un restaurant de lux, Mazagran, ceea ce a permis reabilitarea imobilului. Aici a locuit, în ultimii ani ai vieţii sale, şeful partidului conservator şi numele lui l-a purtat o vreme strada care, trecînd prin faţa casei, face legătura cu Calea Victoriei şi pe care se află ambasada Franţei. Fusese prim-ministru în ajunul Războiului Independenţei şi, încă o dată, între 1889-1895. În 1899 alegerea regelui Carol se oprise iarăşi asupra lui, ca să formeze un nou guvern, dar ştirea – de bucurie? de grija răspunderii? – i-a declanşat bătrînului infarctul fatal. Nu mă pot gîndi la el decît cu simpatie, fiindcă mi-aduc aminte că o intervenţie a sa a influenţat destinul bunicului meu. A aprobat solicitarea studentului Neculai Iorga de a-şi trece licenţa la 18 ani, după un singur an de frecvenţă la Iaşi, dispensă pe care o justificau rezultatele excepţionale ale tînărului, dar pe care acesta n-ar fi îndrăznit să o ceară dacă mama sa n-ar fi fost vară cu Smărăndiţa Catargiu, soţia lui „cuconu Lascar“. În România interbelică, acea casă a continuat să fie un loc de întîlnire, deliberare şi acorduri pentru oamenii politici, fiind proprietatea ministrului ţărănist Mihai Popovici.

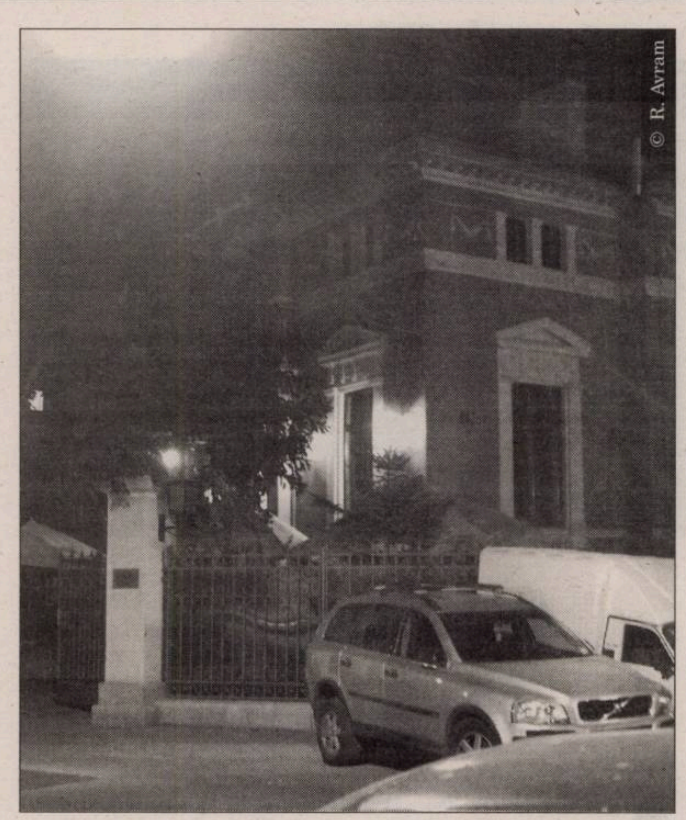
© R. Avram

Peste drum, casa Capşa, despre care s-a scris şi o carte, întregeşte caracterul unui grup de clădiri pe care şi-a pus amprenta sfîrşitul altui veac. Tot în gura pieţii, încă o casă, cea în care s-a extins Liceul „G. Călinescu“, aparţine aceleiaşi istorii. A fost şi ea restaurată, chiar dacă nu mai are curtea de care avea nevoie pentru perspectivă. Aspectul vulgarizat al casei de pe Mendeleev dă în vileag faptul că populaţia cartierului este încă, în majoritate, săracă. Nu restaurantele, pub-urile şi localurile de noapte, care s-au înmulţit prin împrejurimi, se potrivesc cu mijloacele materiale ale vecinilor, ci micile magazine alimentare, la care se cumpără uneori chiar pe credit şi unde funcţionarii, înainte de a intra în birouri, îşi comandă un „sendviş“ pentru prînz. Mă tem pentru casa asta – mai ales că am auzit că Piaţa va deveni un mall gigantic. Poate autorii mall-ului găsesc o formă să o pună şi pe ea în valoare în noul ansamblu al pieţei.

© R. Avram

PUBLICITATE

MNaR
MUZEUL NAȚIONAL DE ARTĂ AL ROMÂNIEI
Calea Victoriei 49-53, București
www.mnar.arts.ro
• Galeria de Artă Veche Românească
• Galeria de Artă Românească Modernă
• Galeria de Artă Europeană

PUBLICITATE

ÎN EXCLUSIVITATE ÎN ROMÂNIA PE DVD
24 PRIMA SERIE COMPLETĂ
de vineri, 12 septembrie
12 DVD-uri numai cu ziarul
adevărul
Copii condamnați
Cu sprijinul: producător materiale de construcții SOCERAM BUCUREȘTI
ROMPETROL energie vie
filmele adevărul

Texte şi opinii de: *● Magdalena BOIANGIU ● Andrei CODRESCU (scriitor) ● Horia MARINESCU (arhitect) ● Matei MARTIN ● Călin-Andrei MIHĂILESCU (profesor univ., University of Western Ontario, Canada) ● Didier MONTAGNÉ (director adjunct, Institutul Francez din Bucureşti) ● Alex. Leo ŞERBAN ● Corina ŞUTEU (directoarea Institutului Cultural Român din New York) ● Luiza VASILIU (jurnalistă)* ***● Coordonatorul temei:*** *Mircea VASILESCU*

Cînd DADA înseamnă Nu-Nu

Greu să găseşti, în istoria dintotdeauna a expoziţiilor româneşti, un succes comparabil cu cel al „poneiului roz"! Ai putea crede că, de fapt, tot *proiectul „Freedom for Lazy People" (de la ICR New York) cuprindea* întreg *scandalul aferent – cu interpelări în Parlament, publicitate gratis în massmedia şi cu transformarea poneiului în fenomen cult & cool...* În bună tradiţie Dada (în franceză, dada = căluţ!), un obiect a şocat spiritele mai încuiate, care au scos la bătaie arsenalul din dotare: îndemnul la cenzură (NU!), oripilarea de circumstanţă (Nuuu!!) şi, liantul între ele, batjocura ignară. Poneiul-cu-svastică a acţionat, astfel, ca un revelator perfect: al ignoranţei (în materie de artă contemporană), al relei-credinţe (prin folosirea unei expoziţii ca pretext pentru o campanie de linşaj politic-simbolic) şi al resorturilor fascistoide care nu ţin cont de graniţe (vezi insistenţa pe caracterul „degenerat" al expoziţiei). ICR-urile de peste tot ne obişnuiseră, în ultimii doi ani, cu performanţa de top în zona managementului cultural; de astă dată, ICRNY a reuşit un fapt fără precedent: scoaterea* (street-)artei *din nişa ei şi aducerea în prim-planul societăţii româneşti a unei probleme de substanţă.*

Problema este aceasta: sîntem dispuşi, da sau nu, să acceptăm că performanţa în zona artistică se măsoară după alţi parametri? Că „gustul popular" nu e cel mai bun indicator al valorii? Şi că reflexele naţionaliste – în artă („Arta noastră!", *„Nu* asta *e imaginea României!" etc.) – sînt contraproductive, blocînd performanţa internaţională?*

De fapt, „scandalul" din jurul ICR-ului prilejuieşte cîteva întrebări de bun-simţ: Cine decide valoarea?, Ce tip de produs artistic trebuie să exportăm? şi Ce ne interesează, pînă la urmă: atingerea scopului (a face să se vorbească, de bine, în ţările-gazdă despre România) sau ratarea lui din motive emoţionale (a exporta produse expirate, pe gustul unor nostalgici fără influenţă în afara cercurilor din diaspora)? Pragmatic vorbind, expoziţia de la ICRNY şi-a atins scopul: street-artiştii au fost remarcaţi în presa care contează (New York Magazine, *nu* New York Magazin!), *iar unul dintre ei a primit chiar o comandă să lucreze cu un nume de top din zona* performing arts *(Bill T. Jones). Restul e o chestiune de gust.*

Sper ca dezbaterea deschisă, involuntar poate, de expoziţia de la ICRNY să continue, chestionînd foarte oportun atît sensibilităţile parohiale, cît şi intervenţia politicului într-o zonă în care politicul poate fi doar obiect, nicicum subiect. În fond, expoziţia are un titlu premonitoriu... ***(a.l.ş)***

** Vezi şi ideea delicioasă a Luizei Vasiliu!*

Corina ŞUTEU

Diplomaţia culturală fără complexe

A fost o vreme cînd debutam ca organizator de evenimente culturale. Nu ajunsesem încă să conduc un masterat de management în Franţa, nici să scriu un studiu comparativ, publicat la Amsterdam, despre educaţia în management cultural în Europa. Pe vremea aceea, un prieten englez mi-a spus următoarele: „Cînd trebuie să decid asupra unei orientări de programare aici, la Royal Court, răspund, aşa cum o fac scoţienii, la două întrebări: *why?* – de ce fac asta? şi *why not?* – adică, de ce n-aş face-o?!".

Pînă astăzi mi se pare a fi sinteza ideală a nevoii de a defini o linie directoare, o filozofie fondatoare a organizaţiei pe care o conduci.

În cazul unui institut cultural plonjat în inima Manhattan-ului şi moştenitor al unui lung interval de toamnă gri pe harta newyorkeză, riscul de a răspunde credibil acestor două întrebări se dovedeşte a fi o serioasă provocare. Una adresată ideii atît de bine conservate în România de după '89, că artele trebuie să servească, înainte de toate, o clientelă consensuală, şi nu să reprezinte un avanpost (poate controversat, dar tocmai de aceea atractiv) al emancipării şi al conectării naţionale cu diversitatea lumii.

Într-adevăr, ce tip de gust trebuie să satisfacă programarea ICRNY? Ideal ar fi să răspundă tuturor preferinţelor: celor ale diasporei nostalgice, celor ale noilor reprezentanţi ai generaţiei de expatriaţi şi, în acelaşi timp, celor ale gustului unui public american care aşteaptă „culoare locală", dar şi *entertainment,* originalitate şi valori tradiţionale, arte patrimoniale şi arte emergente şi a cărui răbdare de a descoperi este oarecum egală cu fracţiunea unei secunde. Ei bine, da, asta ar fi ideal, dar este nerealist şi imposibil dintr-o perspectivă profesionistă. Nici o organizaţie culturală serioasă nu se poate adresa în acelaşi timp unui public atît de vast ca aşteptări, preferinţe, gusturi. Fiindcă a te adresa tuturor devine a nu te mai adresa de fapt nimănui, a nu fi în stare să îţi constitui profilul, să îţi defineşti linia de acţiune, pe scurt, să existi şi să devii credibil şi identificabil într-un spaţiu dat. Pe de altă parte, nimic din ceea ce face o programare interesantă în contextul exterior ţării nu poate fi analizat cu aceleaşi instrumente de evaluare pe care le folosim cînd ne plasăm din perspectiva internă a instituţiilor şi gusturilor naţionale.

De ce, aşadar, programăm şi susţinem la New York artişti ca Perjovschi şi Bejenaru, pe cei de la Galeria Plan B, pe Gianina Cărbunariu sau pe Peca Ştefan, pe Saviana Stănescu sau pe Nina Cassian, pe Matei Varga sau pe Lucian Ban, pe Eduard Gabia sau pe Dan Sociu? De ce ne angajăm de doi ani de zile în multiple restrospective cinematografice româneşti şi prezentări ale noului val de regizori, care culminează la Lincoln Center cu prima trecere în revistă a cinematografului românesc din anii '50 încoace? De ce susţinem promovarea lui Cristian Mungiu pentru LA Critic Awards şi pentru Golden Globe şi Oscar? De ce iniţiem şi realizăm la ICRNY Academia Itinerantă Andrei Şerban şi albumul retrospectiv al activităţii internaţionale a acestui mare artist care trăieşte în America şi este considerat printre cei cinci regizori care au marcat secolul al XX-lea, alături de Brook şi Wilson? De ce vrem să aducem în toamnă la New York Librăria Cărtureşti?

În primul rînd, pentru că toate aceste nume, toţi aceşti artişti reprezintă un interes şi o sursă de credibilitate pentru una sau mai multe organizaţii americane al căror public devine astfel, din indiferent, atent şi interesat de creatorii din România.

În al doilea rînd, pentru că Andrei Şerban, Mungiu sau Perjovschi sînt garanţia unei dinamici de modernizare a percepţiei exclusiv tradiţionaliste întreţinute şi fixate încă în percepţia „oficială" despre o naţiune postcomunistă. Or, ceea ce trebuie azi cucerit în favoarea noastră este un public cosmopolit, emancipat, modern, obişnuit cu transferul şi multiplicarea informaţiei. Insularitatea unei clientele conservatoare, oricînd gata să aprecieze doar valorile sigure ale artelor, izolează şi restrînge aria de vizibilitate a oricărei culturi europene în spaţiul american. O asemenea politică a diplomaţiei culturale e depăşită şi, pînă la urmă, total ineficientă. Abia în faţa unei asemenea politici exclusiviste a culturii „de export" putem afirma că banii contribuabilului sînt prost alocaţi. Fiindcă se întreţine astfel o inerţie de percepţie care limitează deschiderea către un public potenţial mult mai larg.

În fine, unui observator neutru îi este foarte uşor să remarce cît de mult ne concentrăm încă pe valoarea patrimonială a reprezentativităţii culturii naţionale. O facem din nesiguranţă, din criză identitară, din incapacitatea de a ne elibera de sub vălul încă atît de persistent al artelor ca instrument de propagandă. Or, în perioada actuală, în lumea globalizată, fără centru, unde tinerii duc o viaţă reală şi multe vieţi virtuale, unde companiile îşi bazează politica de expansiune pe reţele şi conectivitate, iar cultura întreprinderii monolitice a dispărut de mult, sînt artele vii, creativitatea, riscul neobişnuitului, a ceea ce va deveni cîndva patrimonial care asigură cheia existenţei vizibile. Excepţia culturală românească îşi poate găsi în chiar această practică a încurajării constante, decomplexate, a artelor emergente, adevărata voce cu accent unic şi original în contextul schimburilor culturale.

În ultimele zile, ascultînd explicaţiile pe care le dădeam despre oportunitatea organizării la New York a expoziţiei de *street-art „Fredom for Lazy People",* un prieten apropiat mi-a spus că vorbesc prea complicat. Am meditat la asta şi am înţeles că da, vorbesc prea complicat fiindcă sînt atentă la nuanţe. Iar nuanţele sînt importante nu numai deoarece „diavolul zace în ele", cum spun francezii, ci mai ales fiindcă, în lipsa nuanţelor, toate totalitarismele stau la pîndă.

Corina Şuteu *este directoarea Institutului Cultural Român din New York.*

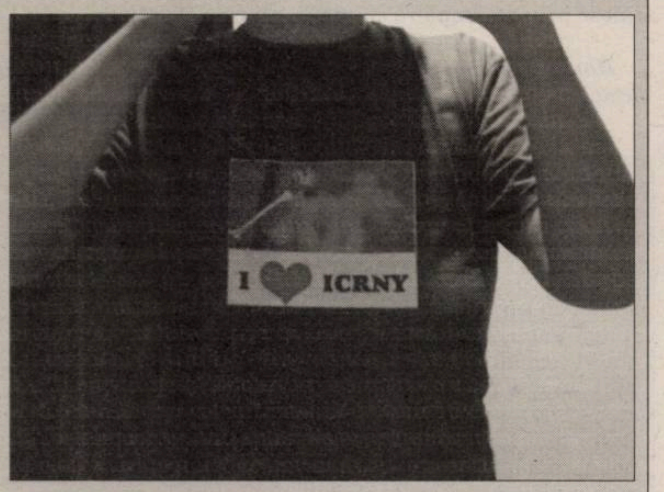

Într-o ţară ai cărei locuitori se pricep, simultan şi combativ, la fotbal, politică, can-canuri şi, mai nou, artă, am preferat să evit ciondăneala generală şi să tac. Aşa că mi-am făcut un tricou cu poza poneiului mişel, sub care am scris, la sugestia unui prieten (renunţînd la „Save the poney!"), „I ♥ ICRNY" – un protest silenţios, vizual şi textil. A doua zi, toată lumea (bună) voia un tricou la fel.

Luiza VASILIU

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Horia MARINESCU

In Diaspora Provincia est

– sau Manifest pentru poneii roz în contra păunilor roşii –

Străinătatea pare să solarizeze o naţiune. Adică să-i mărească la maximum contrastele. Nu găseşti provincialism mai trist decît în diaspora unei naţiuni, alăturat celor mai noi curente, tot ale ei. Parcă dispare media aceea indiferentă, majoritară în societatea-mamă, şi diaspora devine un sat în care se duc lupte între cei înţepeniţi în canoane diverse şi cei neîmpăcaţi nici cu canoanele, nici cu ţara-mumă, nici cu ţara-gazdă, nici cu inerţia acestei lumi în general.

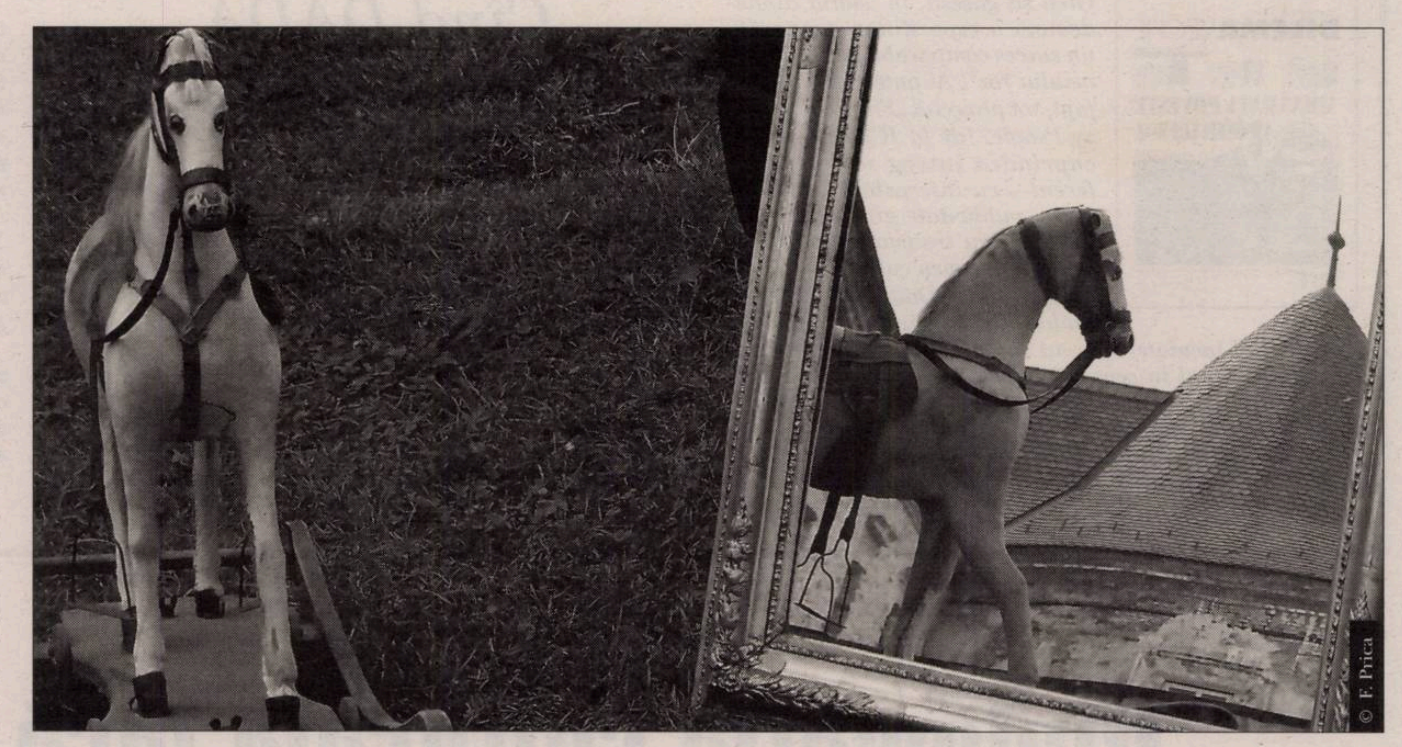

Ce e foarte trist e că, pînă la apariţia ICR (odată cu debarcarea foştilor comunişti de la guvernare), centrele culturale ale României din străinătate aveau ca vizitatori, în proporţie de 90%, acea provincială şi tristă parte a diasporei româneşti. Centrele culturale, sub trista egidă a unui Minister de Externe cel mai adesea înţepenit în mentalităţi ale „epocii de aur", nu se adresau practic lumii întregi, vienezilor, newyorkezilor sau berlinezilor, ci doar românilor care trăiau acolo. Şi nu oricărui român: celor mai retrograzi, inculţi, derizorii şi trişti dintre ei. Nu le fac o vină lor, publicului de atunci. Ci acelor centre culturale. Activitatea lor era una incestuală: expoziţii ale clubului de fotografi amatori „Nufărul" din cîte un mic orăşel românesc erau „vernisate" de cîte un blazat ataşat cultural, venit în străinătate cu speranţa să-şi poată cumpăra, după cîţiva ani, măcar nişte anvelope noi pentru vechea lui Skoda, din proasta diurnă plătită de statul român. Totul se întîmpla în faţa unui public veşnic acelaşi, format din 30-40 de imigranţi români de vîrsta a treia, credincioşi acelor pseudovalori naţionalist-comuniste care le fuseseră instilate în aceleaşi centre culturale, însă înainte de 1989. Moştenirea culturală creată de generaţia infamă a şi astăzi veşnic activului Adrian Păunescu trăia în acea iradiere tristă, falsă şi împăiată a pseudoculturii române din străinătate. În timp ce ataşatul cultural citea pomelnicul deschiderii expoziţiei, doamnele în vîrstă se conversau, comic şi ilogic cam ca un personaj din *Zbor deasupra unui cuib de cuci*, cu cîte un student rătăcit pe-acolo. Unu-doi străini autentici erau de obicei prezenţi, şi ei clienţi permanenţi, reprezentînd aceeaşi secţiune socială comic-tristă, doar că a ţării-gazdă. Cei tineri, după ce treceau o dată, de două ori prin centrele culturale, îşi luau cîmpii, lucru hotărît fiindcă tot ceea ce amintea de România, în acea emigraţie, era siropos, prăfuit şi deprimant. Şi ce ar fi putut vedea în expoziţiile acelea? Cu rare excepţii, centrele culturale prezentau o imagine veridică a celui mai trist diletantism românesc: artişti puşi pe lista expozanţilor de către cunoscuţii lor din Ministerul de Externe, cu o artă de calitate îndoielnică, transformînd de obicei sala de expoziţie într-un fel de cramă cu specific românesc, în care, la vernisaj, primeai pişcoturi de şampanie alături de sărmăluţe şi mămăligă, în timp ce pe pereţi atîrnau pseudoicoane, ştergare şi pictură diletantă. Conversaţiile siderante completau armonios tabloul general.

Între crama culturală şi arta care deschide minţi

Pe acest fundal, noua instituţie a ICR a venit în străinătate ca o extraordinară eliberare, odată cu dispariţia de la guvernarea din ţară a foştilor comunişti şi corupţi notorii (care, să nu uităm!, erau, cultural vorbind, reprezentanţii mediocrităţii româneşti). Chiar dacă revoluţia nu s-a încheiat, şi ICR ar mai putea îmbunătăţi multe lucruri, e limpede că centrele culturale româneşti au intrat în firesc şi normalitate. Nu mai e ruşinos să mergi acolo şi nu te mai simţi ca în *Balul pompierilor*.

Nu numai că un popor îşi merită conducătorii (frază de *graffiti* care trona, în anii '90, pe mulţi pereţi din centrul Bucureştiului), dar îşi merită şi culturnicii: dacă încă îi iubim pe cei ca Adrian Păunescu, atunci meritäm nişte crame cu specific românesc, în loc de sedii ale Institutului Cultural Român din străinătate (şi viceversa). Propun o astfel de acţiune ICR-ului din New York: „Arta românească pentru nostalgici: seară de cramă cu portrete ale foştilor conducători. Recital din Adrian Păunescu şi melodii de la Cenaclul Flacăra". În felul acesta, editorii ziarului *New York Magazin* vor fi satisfăcuţi, vor urma cronici elogioase, preluate imediat de mass-media românească.

Cred, de aceea, că arta contestatară a tinerilor n-a mers destul de departe. Am fi avut nevoie, da, de penisuri (univoce de data aceasta) în expoziţii, cît mai realiste şi cît mai uriaşe, dacă ele ar fi ajutat să se spargă şi ultimii furunculi de după 1989, în care s-a acumulat atîta puroi uman. Nu poţi schimba mentalităţile unei societăţi prin mîngîieri pe creştet, înţelegătoare, a unor pensionari de serviciu ca Adrian Păunescu, vinovaţi de atîtea crime culturale. Le poţi schimba prin luptă deschisă, prin afirmarea de poziţii radicale. Prin obligarea celor mai conservatoare forţe să iasă la rampă, să spună ce gîndesc, pentru a se discredita de la sine. Nu sîntem singurii cu astfel de probleme: în Austria, extrema dreaptă (uneori prezentă în Parlament) aplică expresii ca „murdăritori de cuib" artiştilor şi scriitorilor celor mai faimoşi ai ultimilor 30 de ani, care au îndrăznit să pună sub semnul întrebării comoditatea călduţă şi stupidă a unei societăţi înţepenite. Iar generaţia acţioniştilor din anii '70 a scandalizat Viena cu cele mai trăsnite acţiuni publice, dar a eliberat-o, în acelaşi timp, de fantomele unor valori călduţe.

Cred în forţa de regenerare inerentă oricărei societăţi întinerite, inclusiv a celei româneşti, dincolo de pesimismul nostru al tututor, şi cred în faptul că tinerii oricărei ţări au intuiţia necesară pentru a distinge între conservarea unor canoane false şi promovarea unei arte care să deschidă minţi. Ce înseamnă arta autentică, ce înseamnă rolul ei formator pentru generaţiile noi e o dezbatere de principiu care poate fi găsită în cărţi şi în alte locuri, şi nu cred că e cazul să explic.

Sensuri noi pentru simboluri vechi

Ce ar trebui să prezentăm lumii, la ICR, în New York sau Berlin? Există doar două criterii, valabile în arta tuturor timpurilor, de la Ghilgameş la Atomic Fairy: Calitate şi Autenticitate. Dacă acestor două criterii le corespunde arta clasică românească sau artişti care reprezintă curente mai puţin noi, sînt convins că ICR le va expune. Dacă aceloraşi criterii le corespund tinerii care au expus de curînd la New York, e la fel de justificată invitarea lor de către ICRNY.

Trăim o epocă în care, ca niciodată, conştientizăm valoarea şi modul de funcţionare al sistemelor libere, autoregulative. Cultura nu face nici ea excepţie: într-o societate în care, dincolo de ideologii şi crezuri politice, s-a constatat pragmatic că autoreglementarea funcţionează cel mai bine (economie de piaţă *versus* economie centralizată), este evident că trebuie să ne promovăm cultura ca pe un organism viu, şi nu ca pe un fluture uscat şi friabil, prins cu un bold în insectar. Organismele vii presupun eşecuri şi reorientări, încercări libere de cele mai diverse tipuri. Animată de o toleranţă pentru poziţii individuale (neignorînd, desigur, valorile cardinale ale eticii), societatea ar trebui să privească cu pasiune experimentele de orice fel ale artei contemporane româneşti. Arta e singurul fenomen care exprimă sufletul nostru de astăzi, complex şi multifaţetat, într-un moment istoric în care, plimbîndu-ne prin mall-uri şi stînd la televizor, nu mai acordăm nici măcar un minut pe zi culturii.

În acelaşi timp, ICR are datoria majoră de a crea o imagine culturală nouă (şi mai ales veridică şi autentică!) a României de astăzi (aşa cum e ea!). Imaginea culturală a României în lume e încă aproape inexistentă astăzi şi se află la un firav început. Gîndiţi-vă un pic doar la următorul scenariu: cum ar fi ca expoziţiile de artă americană la Bucureşti să fie cu pălării de cowboy desuete, cu coruri de băieţei care cîntă „Oh, Suzanna" şi cu fotografii ale clubului de amatori *Sweet Prairie of Texas?* Îmi amintesc de expoziţia americană de artă pop din anii '70, din Bucureşti, cu Rauschenberg şi Warhol, care, cu toate că încă eram copil, mi-a schimbat radical percepţia despre artă, dar şi despre America, ştiută pînă atunci doar din western-uri.

America înseamnă şi *cowboys,* aşa cum România va însemna totdeauna şi călăraşii.

Însă fără o artă vie, care să fie un dialog particularizat cu întrebările şi tendinţele majore ale lumii, ICR nu ar putea crea o imagine autentică a României. Aştept mai multe expoziţii curajoase şi vii, chiar cu riscul ca ele să nu aibă o valoare perenă. Însă o cultură este răspunsul unei generaţii, formată de o anumită tradiţie şi un anumit trecut, la întrebările de astăzi ale lumii. Nu este (doar) un insectar de elemente cardinale din trecut, privite idolatru. Cred că ceea ce distinge România de astăzi de România comunistă de alaltăieri este degustarea şi experimentarea (uneori inconştientă, dar aproape totdeauna fermecătoare) a libertăţii. Amprenta culturii româneşti de azi este o mixtură de înţelepciune a generaţiei formate în privaţiunile comunismului şi de ludic-curajoasă preluare a ei de către o generaţie foarte tînără, într-o cheie nouă, solară (rebuturile culturale ale comunismului au dispărut de mult din scenă, supravieţuiesc doar în Parlament). Ele două – generaţia înţelepţilor şi generaţia eliberaţilor – formează un tot dinamic şi cu adevărat special – cred eu – în peisajul lumii. Dacă nu ar fi aşa, nu am fi avut anul trecut un Cannes românesc. Cred că ICR procedează bine că nu face alegeri formale, ci de esenţă. Ceea ce poate fi România nu este nici icoana pe sticlă, nici ia populară, nici valorile clasice sau moderne ale unei culturi desigur foarte bogate. Ceea ce poate fi România pentru străinătate este o stare de spirit, un mod particular de a înţelege şi de a simţi lumea. El nu e legat de o formă anume, de *Rapsodia Română* sau de simboluri ale unui naţionalism de secol XIX, prelungit caricatural în anii ceauşismului. Cînd simbolurile se golesc de conţinut, ele trebuie reumplute cu sensuri noi, vii, contemporane. Simbolurile trăiesc prin re-umplere cu viaţă, nu prin împăiere.

***Horia Marinescu** este arhitect. Din 1991, este stabilit la Viena.*

„Despre artă"

„Spre dreapta stă un urangutan cu chipul negru (probabil o aluzie la negrii Americii), culcat, întins pe spate, cu un schelet uman deasupra. Pe un scaun pliant (lîngă păpuşa cu organe genitale masculine) se află un obiect nedefinit (ca formă), iar pe spătarul scaunului stă lipit un afiş pe care scrie: «Show your ID». Indiscutabil, se face trimitere la personalul de securitate al Consulatului, luat în derîdere. (...) Expoziţia NU ne face cinste nouă, românilor, şi nici artei sau culturii noastre. Cu atît mai mult, ea nu va contribui niciodată la schimbarea imaginii României în bine. Îmi amintesc cu plăcere cum, în anii trecuţi, ICRNY organiza evenimente de o înaltă ţinută, expunînd adevăraţi pictori contemporani români. Vizitatorii veneau într-un mare număr, te simţeai mîndru şi pătruns de puternice vibraţii interioare, privind capodoperele conaţionalilor."

John Gabrian Marinescu despre expoziţia *„Freedom for Lazy People"*, în *New York Magazin,* nr. 580

Andrei CODRESCU

Nechează poneiul român

În România, între anii 1934-1993, un ponei cu o svastică pe fesă ar fi fost pedepsit în felul următor: între 1934-1937 ar fi fost considerat o „provocare avangardistă" denunţată în presa de dreapta şi de mijloc drept insultă sionist-comunistă la adresa „sufletului român"; între 1934-1940, urmăriri penale începînd cu condamnarea şi închiderea artiştilor şi uciderea vinovaţilor artişti de asasini legionari. Statul antonescian ar fi înţeles poneiul cu svastica-n cur ca un atac împotriva aliatului principal al României, Germania nazistă, unde artişti satirici ca George Grosz erau trimişi imediat în lagăre. În România comunistă (1946-1989), un ponei roz ar fi fost interpretat ca o aţîţare a elementelor fascist-legionare-iudaice (depinzînd de fază) împotriva roşului comunist, iar de svastică ce să mai vorbim? Un veritabil atac legionar împotriva republicii populare. Depinzînd de fază – ani grei de puşcărie sau cenzură totală cu dosar la Securitate. Din 1989 pînă-n 1993, un ponei roz cu svastica-n cur ar fi fost interpretat de Adrian Păunescu ca un portret nemăgulitor, din care cauză ar fi deschis el un proces penal în care ar fi susţinut că poneiul e un portret vicios nu numai al lui personal, dar şi al lui Vadim, Iliescu şi Eminescu. În plus, acest fel de ponei cu svastica zumzăie de simboluri antinaţionale şi de referinţe la un trecut al României care nu există decît în fabricaţiile evreilor. În anul 2008, la New York, ponieul roz cu svastica-n cur nu ar fi atras atenţia nici unui român, oficial sau ne, dacă l-ar fi zărit scrijelit pe-un zid sau în metrou, unde ar fi aşteptat să fie şters în compania pulelor cu aripi şi pizdelor cu numere de telefon şi floci de sîrmă. La ICR din New York, în formă de expoziţie, poneiul a fost despărţit de tovarăşii lui de stradă şi prezentat în formă de „artă", o artă venită din Dada care, ştie toată lumea, e invenţie românească (cînd se vede la o instituţie ca Muzeul de Artă Modernă) şi o obrăznicie jidănească atunci cînd apare în forma lui Tristan Tzara sau moştenitorii lui în dispreţ pentru guverne şi graniţe. În secolul XXI, Corina Şuteu a decis că galeria de arte de la ICR din New York ar fi bine pusă la curent cu esteticile moderne ale New York-ului, aproape toate venite din Dada. Corina a decis că Tristan Tzara şi Dada sînt români exact ca Nadia Comăneci şi Constantin Brâncuşi, un adevăr evident tuturor occidentalilor, puţinii dintre ei care au auzit şi de Nadia, şi de Brâncuşi. (Majoritatea au auzit de Dada.) Bine zis, bine făcut, bravo Corina, absolut OK. Desigur, un pic de nedumerire e şi ea necesară: ICR nu a fost bine pregătit pentru controversa care, normal, a urmat. Cu o ţîră de prudenţă, ICR ar fi trebuit să anunţe o masă rotundă cu o sută de academicieni străluciţi îmbrăcaţi toţi în haine tăiate din ziarele rromâneşti în care Dada se desfăşoară zilnic. ICR a preferat masa tăcerii şi şi-a lăsat poneiul roz să facă caca pe ea cu svastica pe cur. Da, domnule Păunescu, insulta asta este la adresa unei opere de artă declarată „simbol naţional". Chemat în grabă să explice poneiul, şeful ICR, un filozof cu simţul umorului, s-a pus să-l „descifreze" pentru literaliştii autohtoni. Pe drumul explicaţiei către ziare, s-a pierdut umorul şi poneiul s-a negrit, mîncînd tăciuni din mîna resentimentarilor, şi s-a întors, bătînd din copite, către instituţia lui H.-R. Patapievici, care a fost văzută deodată ca prietenoasă artei decadente, sionist-comunist-iudeo-americană. Asta ar fi, cum spun americanii, *a storm in a teapot,* o furtună într-o ceaşcă de ceai, dacă n-ar fi vorba de faptul că dinozaurii de tip Păunescu, Vadim, Iliescu au pierdut România. România primului deceniu al secolului XXI devine rapid o democraţie europeană cu mari speranţe şi posibilităţi, în artă ca şi în sport sau inginerie. Singura arenă în care reacţionarii opuşi progresului ţării mai funcţionează e aşa-zisa „cultură" unde ierarhiile stabilite de fascişti-comunişti mai funcţionează. Chestii ca „poet naţional", „artă naţională" ş.a.m.d. mai au ceva încărcătură, ca un telefon mobil cu două minute în el. Păunescu şi compania pot pretinde cumva că svastica de pe curul poneiului e proba de prejudecăţi de care ei înşişi sînt vinovaţi. Pe scurt, ei se proiectează drept adepţii democraţiei prin curul poneiului. Ar fi de surîs dacă, asemenea restului României Dada, n-ar fi demn de hohote de rîs.

***Andrei Codrescu** este scriitor. Pe 3 septembrie s-a lansat cea mai recentă carte a sa,* Jealous Witness: New Poems, *însoţită de un CD intitulat* Storm Songs *cu The New Orleans Klezmer All-Stars* (Coffee House Press).

Călin-Andrei MIHĂILESCU

Scrisoare întredeschisă

Atacurile pe care de o vreme le lansează împotriva Institutului Cultural Român din New York publicaţia în limba română *New York Magazin* (director Grigore L. Culian) se nutresc din vituperanţă *ad hominem*, vituperanţa din rea-voinţă, iar reaua-voinţă – din fanatismul opiniatru al scandalagiului cu sistem. Folosind un limbaj mediocru prin stil, dar superlativ la răcnet, aceste intervenţii cvasiverbale manipulează realitatea cu păşunismul altor plaiuri şi timpuri. În vreme ce, în ultimii ani, ICRNY a contribuit masiv la exportul cultural românesc pe piaţa americană, atacurile unei publicaţii modeste ca *NY Magazin* trebuie puse la locul lor: acela al miriadei de publicaţii ale diasporei – ale oricărei diaspore – care, obscure şi exasperate de propria irelevanţă, întreţin nostalgia ţărişoarei de origine, limba nepieritor înlemnită, fetişurile fals-culturale şi bucătăria tradiţională a naţiei. Deloc singular în atari practici, *New York Magazin* contribuie la intensificarea nombrilismului românesc, la ghetoizarea diasporei româneşti din America şi la irelevanţa culturii române în Statele Unite. Aceste atacuri au prea puţin de-a face cu să-i spun „cultură" ar fi inexact, ca să le imput semidoctismul de întreţinere. Ceea ce ele încearcă este să creeze capital politic în România şi să destabilizeze Institutul Cultural Român; ele îi atacă direct pe dna Corina Şuteu (directoarea ICRNY din 2006), pe dl H.-R. Patapievici (preşedintele ICR) şi pe adjuncţii săi, dna Tania Radu şi dl Mircea Mihăieş. Preluate de medii din ţară ca *Evenimentul zilei,* Antena 3 şi de mai multe bloguri, între care cele ale lui Ion Iliescu şi Andrei Bădin – cel din urmă, irelevant cultural – atacurile din *New York Magazin* distorsionează, acum, evenimentele legate de expoziţia *„Freedom for Lazy People"* de la ICRNY. În treacăt fie spus, reuşitele certe ale ICRNY sînt nemenţionate: festivalurile de film românesc de la Tribeca Cinemas din 2006 şi din 2007, retrospectiva filmului românesc de la Lincoln Center, piesele de teatru ale Gianinei Cărbunariu ori ale Savianei Stănescu, popularizarea activităţii Ninei Cassian, a lui Andrei Şerban, Andrei Codrescu sau Norman Manea, concertele susţinute de muzicieni români şi americani, multe expoziţii de artă plastică – şi atîtea altele, toate acestea sînt ca şi cum n-ar fi fost. Deci ca şi cum n-ar mai fi fost.

Ceea ce îi deranjează pe cei asociaţi publicaţiei *New York Magazin* – deşi, dintre aceia, dl Robert Horvath era gata deranjat – este orientarea ICRNY către publicul american, şi nu către modeştii scriitori amatori care îşi găsesc publicul şi izbăvirea în casele de cultură ale diasporei româneşti. La ICRNY acum se vorbeşte englezeşte, aşa, ca să ne înţeleagă şi alţii, anume aceia pentru care româna nu este limba dintîi şi cea de pe urmă – aceia în beneficiul cărora ICR, conform misiunii sale, cheltuieşte fonduri din bugetul statului. Nu altfel procedează Goethe Institut, L'Institut Français ori El Instituto Cervantes, institute prestigioase care exportă cultura ţărilor lor către ţările în care activează şi în limbile acestora din urmă. Misionarismului marilor culturi i se opune nombrilismul publicaţiilor obscure, *New York Magazin,* de pildă. Faptul că, azi, ICR încearcă să emuleze acţiunea culturală a institutelor menţionate mi se pare de bun augur; mi se pare, de fapt, a fi singura atitudine raţională în privinţa exportului cultural. Renunţînd la strategiile minore ale fostei Fundaţii Culturale Române, fără să cosmetizeze populismul hei-rupestru al ex-preşedintelui Iliescu şi acţiunile sale de mare concentrare demografică – mineriadele, de pildă – actualul ICR e o instituţie îndreptată către celelalte culturi, cărora încearcă să le facă mai bine cunoscută cultura română. Cunosc bine activităţile ICRNY din ultimii zece ani şi pot spune că actuala direcţie le este superioară celor precedente, iar vizibilitatea culturii române în America este, cert, mai mare decît în trecut.

Cînd leneşul acela nu supăra pe nimeni, la ce e bună o aşa cruzime?

Motivele atacurilor împotriva ICR şi interesele politice pe care acestea le servesc sînt prea bine cunoscute pentru a le relua aici. Ajunge să repet trei dintre numele celor care au sărit de îndată în ajutorul celor de la *New York Magazin*: Ion Iliescu, Nicolae Văcăroiu, Augustin Buzura. Acestei încercări de a repara, fie şi parţial, eşecul de anul trecut al celor 322, trebuie să i se reziste. Şi trebuie deoarece cultura română are mult mai multă nevoie de actualul ICR decît de cei 3 sau 322.

Într-unul din cele mai dure texte ale literaturii române clasice, *Povestea unui om leneş* a lui Ion Creangă, leneşul e dus la spînzurătoare de graţioşii săi consăteni. Cînd leneşul acela nu supăra pe nimeni, la ce e bună o aşa cruzime? De ce să-l spînzure? Pur şi simplu pentru că era leneş. Consăteni: *we need freedom for lazy people*!

***Călin-Andrei Mihăilescu** este profesor universitar la University of Western Ontario London, Canada. Text preluat de pe liternet.ro.*

5 întrebări pentru Didier MONTAGNÉ

Cine dirijează, în Franţa, politicile culturale?

În primul rînd, statul. Şi asta, de la sfîrşitul anilor '50, de cînd André Malraux l-a convins pe Charles de Gaulle să creeze ceea ce s-a numit atunci un Minister al Afacerilor Culturale. Pe vremea aceea, aceste politici culturale erau orientate mai degrabă spre patrimoniu. Începînd cu anii '80, acţiunile culturale au căpătat o cu totul altă portanţă, graţie ministrului Jack Lang şi preşedintelui François Mitterrand. Ei au deschis cîmpurile disciplinare ale culturii, incluzînd moda, gastronomia, artele urbane şi stradale (inclusiv hip-hop) etc.; şi, mai ales, deschizînd acţiunile culturale spre publicul larg. Statul a primit, încetul cu încetul, un sprijin din partea regiunilor, a departamentelor, a municipalităţilor, care au început să finanţeze cultura. Ceva mai recent, o lege a mecenatului a permis artiştilor să găsească suport financiar şi din partea firmelor, a persoanelor sau fundaţiilor private – însă statul continuă să dea tonul şi să arate direcţia în domeniul culturii.

Există priorităţi ale statului în domeniul culturii? Sau direcţii privilegiate de acţiune?

Bugetul pentru cultură este de 1% din PIB. Cu această cifră, nu poţi să faci prea multe, nici în Franţa, nici în altă parte. O parte importantă a acestui buget e destinată conservării şi valorificării patrimoniului. O altă parte a banilor merge spre marile instituţii: muzeele prestigioase, Opera, marile şcoli de artă, bibliotecile mari etc. În fine, mai sînt finanţate instituţiile de creaţie sau cele care difuzează arta contemporană. Aici, Jack Lang a făcut enorm, pentru că a reuşit să depăşească imobilismul politicilor anterioare mizînd pe faptul că arta contemporană este patrimoniul de mîine şi, prin urmare, merită în egală măsură sprijin din partea statului. *Work-in-progress* contribuie, la fel ca patrimoniul, la identitatea unei ţări. Mai ales în cadrul Europei de acum, cultura vie, la fel ca patrimoniul, e un ferment al solidarităţii, al identităţii şi, pînă la urmă, al afirmării.

Unul dintre elementele politicilor culturale din Franţa este „democratizarea culturii". Ce înţelegeţi prin asta?

Sînt anumite aspecte care îi afectează în egală măsură pe responsabilii culturali şi pe creatori. Se ştie, de pildă, că 7% dintre francezi merg la un concert de muzică clasică. Ca responsabil cultural, dacă socoteşti cît costă orchestrele şi sălile de concert şi realizezi că te adresezi numai unui segment mic de populaţie, îţi dai seama că marea provocare e să apropii publicul larg de aceste orizonturi culturale. Iată de ce acţiunile care vizează periferiile sau marile mase sînt atît de importante.

Cine şi cum hotărăşte programele în fiecare ţară?

În primul rînd, vrem să modernizăm, să actualizăm imaginea Franţei. Pe de altă parte, încercăm să reperăm acele domenii ale culturii contemporane slab reprezentate în România şi să arătăm cîteva repere. De aceea, avem multe proiecte pluridisciplinare. Foarte adesea, din varii motive, inclusiv financiare, România nu îşi permite anumite manifestări culturale. Şi atunci încercăm să umplem acel gol cu programele noastre.

Există în programare un imperativ al reprezentativităţii?

Sensul pe care noi îl dăm cuvîntului „reprezentativ" e diferit de ceea ce se numeşte „artă oficială". Noi vrem, de fapt, să punem publicul în dialog cu varietatea scenei culturale franceze: arte vizuale, arhitectură, muzică clasică sau contemporană. Vrem să vorbim despre această diversitate estetică, această pluralitate a aspiraţiilor, această libertate a artiştilor. Imaginea pe care o prezentăm este a unei ţări în mişcare, în acţiune. Reprezentativ înseamnă să arăţi toate nivelurile creaţiei.

***Didier Montagné** este ataşat cultural, director adjunct al Institutului Francez din Bucureşti.*

a consemnat Matei MARTIN

Magdalena BOIANGIU

Departe de manualele şcolare

Niciodată raporturile dintre artă şi putere (a banilor, a poliţiei, a prejudecăţilor majoritare) n-au fost excesiv de cordiale şi e greu de aflat cîţi artişti potenţiali au fost marginalizaţi, striviţi într-un fel sau altul de mecanismele cu care au fost nevoiţi să se confrunte pentru a exista. Din vremurile vechi, ştim aproape totul despre artiştii de curte, despre cei mari şi despre cei mici, mai nimic despre cei ce au refuzat onorurile sau s-au străduit să ajungă la ele şi le-a lipsit talentul social. Istoria artelor înregistrează succesele, iar succesele aparţin celor îndemînatici în dobîndirea unei poziţii bune în faţa celor care puteau să-i asigure şi să-i aprecieze.

Valorile considerate azi clasice sînt cele impuse de gustul unui om, sînt ale grupului său sau ale epocii? Răspunsul devine şi mai complicat dacă adăugăm şi rolul întîmplării, al operelor pierdute, distruse, ascunse, efectele dezastrelor naturale şi ale războaielor. Cum, necum, în numele acestui trecut, analizat în cărţi savante şi popularizat în manualele şcolare, este judecată arta prezentului de categoria numită atît de confuz „consumatori de artă“. Cînd ceea ce văd, ascultă sau citesc seamănă cît de cît cu ceea ce a mai fost, e bine, dacă nu – avem de-a face cu operele unor ţicniţi, ale unor snobi sau ale unor duşmani ai poporului. Ultima variantă aparţine cu precădere orînduirilor totalitare, care văd în orice neasemănare o tentativă de a le răsturna.

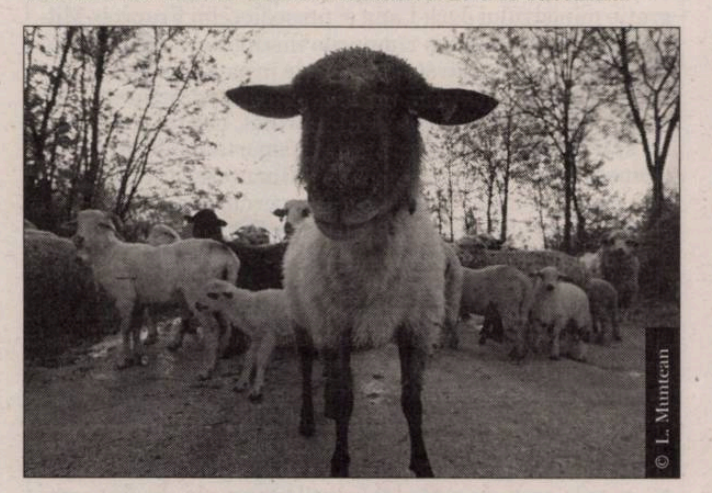

Hitler a decretat că toată arta modernă este o artă degenerată; în 1938 a organizat o expoziţie pentru a arăta cît este ea de potrivnică spiritului german. Mulţi autori erau evrei, ceea ce explica, nu-i aşa, urîţenia şi meschinăria exponatelor. După ce s-a folosit de adeziunea multor artişti talentaţi care au luat în serios revoluţia din 1917 şi au crezut că îşi vor putea folosi imaginaţia în slujba unei puteri generoase şi înţelegătoare, regimul sovietic i-a exilat pe unii în străinătate, pe alţii în Siberia, celor mai mulţi le-a impus tăcerea. Scurtelor perioade de dezgheţ le urma cîte o iarnă straşnică şi probabil limitele destalinizării s-au arătat cînd Hruşciov a ordonat buldozerelor să distrugă o expoziţie de sculptură în aer liber.

E un truism afirmaţia că puterea e conservatoare, dar acest truism distorsionează multe destine. Cînd e vorba de arta modernă, puterea politică e deosebit de încrîncenată şi nu-şi refuză nici argumentul democratic al majorităţii: poporului nu-i place aşa ceva, n-aveţi dreptul să folosiţi banii poporului pentru ifosele unor oameni care trăiesc şi gîndesc la marginea normalităţii. E argumentul puterilor totalitare: dictatorii nu-şi pun problema dacă poporul îi place pe ei, în schimb sînt foarte grijulii ca arta să fie „pe placul poporului“. Dar argumentul majorităţii şi al banului public funcţionează şi în democraţii: s-a întîmplat nu doar în România, ci şi în Statele Unite.

Artiştii nu sînt deputaţi sau primari: n-au nevoie de voturi pentru a li se confirma valoarea. Iar obiecţia de nereprezentativitate este chiar în afara problemei. Artistul nu reprezintă pe nimeni, decît pe sine însuşi. Opera lui place sau nu place, îşi dezvăluie sensuri ascunse sau uimeşte prin intuiţiile sale. Dacă apare, reprezentativitatea este consecinţa unei selecţii operate în timp şi orice persoană, personalitate sau instituţie se bălăceşte în ridicol cînd emite pretenţia că poate discerne ceea ce va sancţiona viitorul şi ce nu.

Democratizarea Europei Occidentale, intrarea pe piaţa de artă a averilor din Statele Unite au impus constatarea că nu doar arta tradiţională se vinde, că există oameni dispuşi să plătească pentru ceea îi şochează pe cititorii de manuale. Au apărut, cum era şi firesc, specialiştii: preţurile astronomice uneori sînt explicate cu argumente din teoria artei. Relaţiile dintre artă şi putere s-au ramificat şi s-au diversificat în folosul tuturor. Artiştilor nonconformişti a început să le corespundă un public nonconformist. Toată lumea are dreptul să-şi formuleze o opinie, pozitivă sau negativă, să cumpere ceea ce doreşte să aibă, să prefere anumiţi artişti altora. Cu banii alocaţi culturii, statul ar trebui să încerce să le ofere tuturor o şansă.

La New York, şansa poate veni de la obiectele din expoziţia organizată de Institutul Cultural Român. Imaginea României ca ţară nu se îmbunătăţeşte prin contribuţia unor artişti talentaţi, ci prin efortul de a demonstra că democraţia a fost integrată în structura intimă a puterii. Secvenţele cu minerii din iunie 1990 nu pot fi contracarate prin sculpturile lui Brâncuşi sau prin poeziile lui Blaga, ci prin deciziile unei puteri gata să accepte ceea ce nu-i place. Descifrarea simbolurilor pretins antisemite e produsă de către persoane care nu şi-au refuzat niciodată deliciile discursului xenofob şi chiar această manevră confirmă substratul politicianist al conflictului. Protestul „Grupului de mătuşi“ de la New York nu e expresia inocentă a unor filistini defazaţi, ci declicul programat pentru declanşarea campaniei naţionale de denigrări şi calomnii. Una printre altele. Doar că, fiind vorba despre artă, domeniu aparent accesibil tuturor, efectul de ecou a fost foarte puternic şi a permis ameninţarea cu măsuri de control mai susţinute. Preşedintele Senatului, Nicolae Văcăroiu, a făcut apel la preşedintele Comisiei de Cultură, senatorul Adrian Păunescu, pentru „anchetarea“ ICR. *Anchetă*. Comisia porneşte deci de la premisa că acolo s-a petrecut un fapt pentru care trebuie pedepsiţi responsabilii. Avînd în vedere experienţa precară şi haotică a senatorilor în materie de anchetă, dar şi de artă modernă, ar fi poate preferabil să se apeleze la experţii în viaţă din aparatul ideologic al PCR. Ei se pricepeau mai bine.

Matei MARTIN

Pisoarul lui Duchamp şi spaţiul public

Pe la începutul anilor ’60, un artist francez ţicnit a scandalizat mediul cultural (puritan) american cu o lucrare de artă intitulată *Fîntînă*. Pe artist îl chema Marcel Duchamp, iar obiectul pe care l-a prezentat, la New York, drept lucrare de artă, era un pisoar. Duchamp a scandalizat pentru că a pus la grea încercare valorile şi prejudecăţile amatorilor de artă: o dată, introducînd în circuitul public un obiect de uz intim, şi a doua oară, afirmînd că un obiect *ready-made* este operă de artă. Marcel Duchamp nu face parte din categoria artiştilor prolifici – opera sa se rezumă la doar cîteva lucrări –, însă a rămas în istoria artei drept unul dintre oamenii care au marcat profund gusturile pentru artă ale Occidentului. A fost unul dintre primii care a explicat (exemplificat) că nu numai artistul creează: şi spectatorul – descifrînd şi interpretînd sensurile obiectului de artă – face un demers creator.

După „furtuna“ provocată de pisoarul lui Duchamp, puţine lucruri mai scandalizează în galeriile (acum, mult mai numeroase şi mai bogate) de la New York. Poneiul roz cu svastică pe fund ar fi putut să treacă neobservat dacă nu ar fi provocat furia pătimaşă a unor jurnalişti din emigraţia română. Dar, altfel decît s-a întîmplat cu Marcel Duchamp şi cu pisoarul său – care au fost judecaţi de artişti şi cu criteriile artiştilor –, discuţia despre artă este cu totul marginală acum, întreaga dezbatere urmărind problema reprezentării şi a reprezentativităţii. Cît de reprezentativă este această lucrare de artă pentru cultura română? Cum ne putem afişa în lume cu însemnele nazismului? (Ce-i drept, şi situaţia e diferită: dacă Duchamp a expus *Fîntîna* în galeria unui prieten, autorul *Poneiului roz* expune într-un centru cultural finanţat din bani publici.)

Totul ţine, de fapt, de relaţia tensionată dintre artă, democraţie şi spaţiul public. Faptul că unii intelectuali români încă mai tînjesc după principii ordonatoare, după criterii universale, faptul că discursul public este în continuare impregnat de cuvinte precum „identitate naţională“, „patriotism“ etc., faptul că paleta de referinţe (simbolice, artistice) se opreşte undeva la jumătatea secolului trecut sînt simptome pentru un deficit de cultură democratică şi europeană. „Reprezentativ“ înseamnă încă pentru mulţi responsabili culturali un fel de rezumat al aspiraţiilor colectivităţii – ca şi cum colectivitatea nu ar fi, de fapt, compusă din individualităţi. Spaţiul public ar trebui deci să fie spaţiu de expunere pentru figurile dominante în mentalul colectiv, şi nu pentru „marginali“.

E o viziune oarecum depăşită. Cele mai multe dintre instituţiile culturale europene dau, de ani buni, un cu totul alt sens cuvîntului „reprezentativ“. Institutul Francez, de pildă, vrea să reprezinte ansamblul creaţiei franceze şi mizează în primul rînd pe cultura vie. Anul acesta, la *Fête de la musique*, a adus în România în jur de 40 de artişti disco. Sărbătoarea muzicii nu a fost dominată de Bizet sau de Berlioz, ci de Alex Gopher şi de Frédéric Galliano. La Institutul Goethe, „urbanii“ şi „marginalii“ sînt invitaţi permanenţi. Anul trecut, aici a avut loc un program ambiţios intitulat „Spaţiul Public Bucureşti“. Curatorii – directoarea institutului, Sabine Hentsch, şi criticul de artă Marius Babias – au vrut să exploreze modul în care arta în spaţiul public încurajează o angajare critică faţă de structurile de putere dominante. Programul, care a durat un an întreg şi care a inclus improvizaţii stradale, expoziţii, spectacole, dezbateri, a fost util tocmai pentru că a zgîndărit o zonă sensibilă şi pentru că a scos la iveală tensiunile dintre artişti şi mediul în care (se) expun.

La New York, toate aceste teme au fost angajate şi depăşite cu ajutorul lui Marcel Duchamp. Probabil că tocmai asta şi lipseşte din spaţiul public bucureştean, pentru a putea asimila poneiul roz cu svastică pe fund: un pisoar.

Mircea VASILESCU

Încheiere provizorie

O publicaţie oarecare a românilor din SUA şi cîteva bloguri au pus pe agendă un întreg scandal. Expoziţia *„Freedom for Lazy People“* de la ICR New York a devenit pretextul unor atacuri împotriva Institutului Cultural Român şi a preşedintelui său, Horia-Roman Patapievici. Deocamdată, „polemicile“ s-au stins, dar efectele rămîn: o comisie senatorială va „ancheta“ activitatea ICR. Aşteptăm cu nerăbdare concluziile.

Între timp, cred că putem medita la cîteva lucruri pe care acest scandal le-a scos în evidenţă.

1) Mai întîi, la uşurătatea cu care presa considerată „serioasă“ a preluat şi amplificat întreaga poveste. *Ziua* i-a dedicat articole întregi, Antena 3 a organizat „dezbateri“, celelalte ziare au reacţionat şi ele. „Taberele“ au fost evidente. Dacă o publicaţie obscură şi doi-trei bloggeri total nepricepuţi în materie de artă pot genera un astfel de iureş în mass-media din România, avem o problemă: înseamnă că presa poate cădea cu uşurinţă victimă oricărei însăilări pentru că nu lucrează profesionist. Sau – mai ales – că funcţionează în continuare „în trena“ unor interese obscure şi face jocuri politice.

2) Acuzaţiile grave şi cuvintele grele (antisemitism, fascism) apar, în spaţiul nostru public, rapid, fără nici o umbră de argument, şi sînt reluate şi mestecate zile la rînd. Vechile tehnici de propagandă şi manipulare folosite de Securitate sînt scoase, la o adică, de la naftalină. Iar „noi, cetăţenii“ ne lăsăm în continuare duşi de nas.

3) Competenţa şi valoarea nu se bucură de nici o urmă de respect, în schimb, oricine îşi dă cu părerea pe un ton răstit sau sumbru e băgat în seamă. S-a pronunţat, în chestiuni artistice – de la Mugur Ciuvică la Ion Iliescu, de la bloggeri anonimi la moderatori TV – oricine a avut un canal de comunicare la îndemînă. Într-o totală devălmăşie. În ansamblu, s-au spus o groază de prostii.

4) „Spiritul public“ e în continuare otrăvit. Oamenii confundă instituţia cu omul: s-a vorbit tot timpul despre „ICR-ul lui Patapievici“, deşi, în ultimii ani, tocmai asta a început ICR să nu mai fie – „feuda“ conducătorului său. ICR (dimpreună cu filialele sale din străinătate) a devenit o instituţie neutră, care funcţionează după *reguli* şi *proceduri*, o entitate compatibilă cu alte institute asemănătoare din străinătate. Activitatea sa este bogată şi complexă şi a pus, în sfîrşit, România pe harta culturală a lumii. Este unul dintre exemplele de succes din ultimii ani: o instituţie care chiar *funcţionează*. În mod normal, o anchetă a Senatului ar trebui să ajungă la această concluzie şi să-i felicite pe cei care au realizat această performanţă. Dar:

5) Comisia de cultură a Senatului e condusă de Adrian Păunescu. Are fostul poet de curte al lui Ceauşescu valoarea culturală şi morală pentru a analiza un institut modern, construit după alte criterii decît spectacolele organizate pe stadion întru glorificarea Conducătorului? Cu siguranţă nu. Aşa încît „ancheta“ Senatului nu va fi, probabil, decît o nouă sursă de scandal şi de jocuri politice.

„«Generaţia de aur» nu există, din fericire, şi în muzică“

– interviu cu Adrian DESPOT –

Adrian Despot (n. 1976) a absolvit secţia de Pedagogie a Universităţii Naţionale de Muzică din Bucureşti şi SAE (School of Audio Engineering) din Köln şi este membru în Comisia de Specialitate a CREDIDAM (Centrul Român pentru Administrarea Drepturilor Artiştilor Interpreţi). Din 1996 este vocalul trupei Viţa de Vie, alături de care a lansat albumele Rahova *(1997),* Fenomental *(1999),* Exxtra *(2001),* Doi *(2002) şi* Egon *(2007), album ale cărui profituri rezultate din vînzări sînt donate, în proporţie de 50%, Asociaţiei UpDown pentru ajutorarea celor afectaţi de sindromul Down.*

Egon *mi se pare cel mai bun album al vostru de la* Fenomental *încoace... O vreme deveniserăţi foarte...* soft, *ce s-a întîmplat?*

Cred că e un mod superficial acela de a judeca muzica în termeni de *soft, hard, mellow* etc. Există muzică bună şi muzică proastă. *Soft, hard, mellow...* Pentru o trupă de rock, în România, singurele melodii care se difuzează la radio şi la TV sînt cele *soft* (fără distors), aşa că pentru un ascultător neavizat putem părea *soft,* pentru că astea sînt singurele piese cu care el va intra în contact. Nu ne-am propus niciodată să cîntăm un gen sau altul. Piesele vin de la sine, unele dulci, altele acide, unele agresive şi altele tandre. Toate aceste stări ne compun şi ne definesc ca entitate. Ar fi păcat să cenzurăm unele dintre ele doar pentru că nu e „*cool*“ sau să plusăm pe altele pentru că e „*cool*“.

Cu toate astea, Egon *nu mai are nebunia de pe* Fenomental*, deşi versurile sînt, poate, tot ce aţi scris mai bun. Citeşti literatură?*

Citesc şi citim. O mare parte din versuri e scrisă de Sorin Dănescu, clăparul trupei.

Cît despre nebunia *Fenomental*-ului, aceasta este doar nebunia specifică vîrstei la care am intrat în contact cu el. Nu e un album nebun. E doar un album VdV din 1999. Aprecierea sa pînă la cult de către public ţine mai mult de o aliniere favorabilă a planetelor decît de calitatea lui intrinsecă. *Doi* şi *Egon* mi se par cel puţin la fel de bune. VdV trebuie văzută ca o entitate vie, care se naşte, trăieşte, simte şi se maturizează. Nu putem rămîne izolaţi în timp şi în stări pe care să le reproducem la infinit. Simţul muzical se dezvoltă odată cu vîrsta.

Mihnea Blidariu de la Luna Amară e foarte politic, la fel, Altar, Implant pentru Refuz ş.a. – e un trend dacă ne gîndim la numărul extrem de mare al trupelor americane, de pildă, care fac acum politică prin muzica lor... Tu?

Eu sînt un om care îşi trăieşte stările foarte intens. Politica mă dezgustă şi nu vreau să mă las condus de lucrurile care mă dezgustă. Din punct de vedere muzical, am rupt relaţia cu societatea, în momentul în care nu m-am mai regăsit în ea.

Cît de greu este totuşi să eviţi clişeele, vulgaritatea, protestul de dragul protestului atunci cînd cînţi rock?

Nu îmi pun aceste probleme. E o pierdere de timp să te concentrezi ce anume să eviţi cînd poţi să te gîndeşti la ce să faci. Clişeele sînt bune pentru marketing. Noi facem muzică, nu marketing. În România muzica rock nu se promovează, nici la radio, nici la TV. Aproape e interzisă pe tot ce înseamnă media. De aici poţi deduce că rockul şi manelele au lucruri în comun. Trupele tinere de rock nu au cum să se facă suficient de cunoscute pentru a deveni profesioniste. Albumele se transformă în mp3-uri şi formaţiile nu mai sînt semnate pentru că nu vînd. Muzica nu mai este privită ca o artă, ci ca uh bun de consum etc.

Există totuşi un post de radio foarte bun – City FM – care emite numai rock, iar muzica voastră, de pildă, se aude constant şi la News FM, şi la Guerrilla; iar clipurile pot fi accesate oricînd pe YouTube... În fine, impresia mea este că românii încep să mai cumpere şi CD-uri – nici nu sînt scumpe, cît un happy-meal la McDonald's. Cum e, se poate trăi din rock?

Da, dar CD-urile nu se mai vînd oricum. Totul se downloadează. Cînd se va putea downloada şi *happy-meal*-ul vom putea vedea care are mai mult trafic. Singurul lucru care încă nu se poate downloada este starea pe care ţi-o dă un concert live. Cînd se va putea downloada şi asta, muzica va muri.

Revista Sunete *v-a situat la începutul anului pe locul 10 al celor mai importante nume din istoria muzicii româneşti. Te flatează, te satisface?*

Sînt singurul om care mă poate flata şi satisface în mod real atunci cînd vine vorba de muzica mea, iar clasamentele mă indignează atunci cînd e vorba de muzică în general. Nu există aşa ceva precum „cea mai bună formaţie din lume“. Există multe formaţii foarte bune, cu mesaje şi genuri diferite.

Contribuţia muzicală poate fi totuşi apreciată la fiecare în parte. Te întreb atunci cum îţi explici faptul că primele locuri din topul Sunete *sînt ocupate de trupe* oldies*? Crezi că avem suficiente trupe cu adevărat bune pentru o „istorie a rock-ului românesc“?*

E ca şi cum te-ar pune cineva să înjuri în biserică. Chiar dacă eşti ateu, nu ai curajul să o faci. Aşa e şi cu trupele vechi. Nimeni nu are curajul să le critice, sînt bune *by default* pentru că sînt vechi. E singura lor calitate muzicală prezentă. Istoria rock-ului românesc se scrie încă. „Generaţia de aur“ nu există, din fericire, şi în muzică. Cu siguranţă, erau alte vremuri înainte de Revoluţie, mesajul trebuia ascuns şi de aici venea şi pofta de descifrare. Azi, cînd toată lumea poate spune orice, să încerci să ascunzi un mesaj pare mai degrabă un gest de sinucidere. Trăim în perioada lui „mură în gură“ *(or die!)*. Cît despre originalitatea rock-ului românesc în plan muzical-istoric nu cred că mai trebuie făcut nici un comentariu.

Ce poţi spune despre critica muzicală de la noi?

Nu cunosc nici un critic muzical. Criticile muzicale făcute în reviste se bazează pe şpriţuri şi prietenii între redactori şi artişti. Noi nu avem obiceiul să stăm la şpriţ pentru favoruri. Alt gen de critici sînt cei de la alte formaţii. Avînd în vedere că sîntem într-o oarecare competiţie cu unii dintre ei, nu cred că îşi pot păstra obiectivitatea. În plus, farmecul muzicii este că acelaşi subiect (melodie, formaţie etc.) înseamnă lucruri total diferite pentru mai mulţi receptori.

Fă totuşi şi un un mic exerciţiu de admiraţie.

Îmi plac.

Dar te simţi în vreun fel, cultural vorbind, solidar cu tinerii regizori de film, de teatru, cu scriitorii din generaţia ta? Crezi că aveţi lucruri în comun?

Nu cunosc nici regizori, nici scriitori – mai există? – din generaţia mea. Egoismul creativ, însă şi principiile mele muzicale cred că mă exclud din curentele actuale. Sînt atemporal în esenţă, în sensul în care sînt influenţat de aroma trecutului în aceeaşi măsură în care sînt influenţat de duhoarea prezentului şi de incertitudinea viitorului.

Cum aţi ajuns să cîntaţi pentru cei care suferă de sindromul Down?

Îi mulţumim lui Dumnezeu pentru tot ce ne-a dat şi încercăm să îi ajutăm la rîndul nostru pe cei care nu s-au bucurat atît de mult de dărnicia Lui. Este un proiect iniţiat de noi şi derivat din faptul că ne-am produs singuri albumul *Egon,* în procent de 100%. Obişnuiţi din contractele anterioare cu diverse case de discuri cu un cîştig (procent) de 50%, am ales să donăm restul de 50% unei alte case care urmează să fie construită de Asociaţia UpDown ca sediu de zi pentru copiii afectaţi de acest sindrom.

Eşti – sau cel puţin aşa pari – un rocker serios, care vorbeşte îngrijit, ai spirit critic şi, pe deasupra, eşti şi familist... N-ai avut derapaje niciodată?

VdV îmi permite să defulez atunci cînd am nevoie şi reuşesc să o fac într-un mod artistic, mai mult, cîştigînd şi bani din asta. Îmi iubesc viaţa, cu tot ce ţine de ea, şi îi sînt recunoscător lui Dumnezeu pentru tot ceea ce mi-a oferit.

Ai un băieţel foarte simpatic; ce-ţi displace cel mai mult la faptul că îl creşti în Bucureşti?

Tot. De la mitocani la jeg.

a consemnat Marius CHIVU

PUBLICITATE

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

NALT

Legea Teatrelor e un subiect despre care, în „breaslă", se discută de vreo cincisprezece ani; cam de cînd oamenii scenei şi-au dat seama că, spre a se corecta feluritele neînţelegeri privitoare la profesia lor – neînţelegeri de natură, tocmai, legislativă, dar provenind din ideile destul de vagi pe care le nutreşte societatea în legătură cu specificul creaţiei artistice instituţionalizate –, ar fi nevoie de o sumă de reglementări cu aplicabilitate strictă la domeniu. Era vorba despre reglementări referitoare la salarizare, dar şi despre reglementări configurînd relaţiile de muncă înăuntrul instituţiei sau, cum ar veni, relaţiile dintre angajat şi angajator, care, într-un teatru, arată un pic mai altfel decît, să zicem, într-o uzină: cum procedezi, ca director, dacă ai în schemă un actor care în ultimul an nu a jucat nici un rol pentru că „genul" lui nu s-a potrivit cu „viziunile" regizorale? Îl dai afară? Îi reţii o parte din salariu – şi cît? Îl penalizezi altcumva? Pe ce bază, vorba lui Moromete? Doar n-a stat degeaba din vina lui. Şi aşa mai departe.

Cu gîndul la asemenea probleme insolubile, un număr de profesionişti ai scenei s-a apucat, aşadar, să mediteze la posibilele căi de descurcare a încurcăturilor prin punerea în armonie a principiilor legislative generale cu necesităţile proprii artei lor. A fost, cum spuneam, o meditaţie îndelungată şi laborioasă; „simplii cetăţeni" de prin teatre, consultaţi cînd şi cînd asupra subiectului, prin chestionare-tip sau prin discuţii individuale, se mai pomeneau, o dată la doi ani (circa), întrebînd nostalgic: „Da' cu legea aia a noastră ce se mai aude? O fi gata? Oare eu o mai apuc?". După care îşi vedeau binişor de treabă, ca şi pînă atunci, mulţumindu-se cu firimituri de recunoaştere oficială a muncii-nemuncă pe care s-au găsit şi ei să şi-o aleagă, pe nervii, pe oasele şi pe carnea lor: schimbarea încadrării juridice a actorilor de la categoria „prestări servicii" la categoria „profesii liberale" (sau cam aşa ceva – că m-a lăsat memoria şi pe mine) a fost sărbătorită cu urale. Chiar dacă, în materie de salariu, înălţarea în grad nu a adus şi înălţarea în gradaţii.

Acum – înţelegînd prin asta vreo trei ani, dacă nu şi mai mult – legea este, în fine, gata. Citită, studiată, comentată, întoarsă pe toate feţele, începuse chiar să-şi croiască drum, încet-încet, în conştiinţa şi convingerea beneficiarilor ei, care nu-şi mai doreau decît să o şi vadă funcţionînd. De ce nu funcţiona ea? Pentru că, deşi Legea Teatrelor (LT) mai are puţin şi urmează să atingă, în forma sa primară, majoratul, normele de aplicare a ei (NA) încă nu văzuseră lumina zilei, adică a tiparului. În acest punct, mă opresc o clipă: nu sînt specialistă în chestiuni juridice (m-a ferit Dumnezeu!) şi nu cunosc funcţionarea mecanismului care împarte, printre noi, dreptatea şi regulile bunei convieţuiri; totuşi, ca trestie gînditoare (şi plătitoare de impozite), mă întreb de ce o lege bine întocmită are nevoie de explicaţii privind conţinutul ei; de ce explicaţiile sînt, de regulă, mai lungi decît legea însăşi; de ce, adeseori, ele contrazic, literalmente, textul pe care pretind că îl lămuresc; de ce, în sfîrşit, dacă nu se poate şi nu se poate fără aceste „didascalii", măcar nu se ocupă de elaborarea lor aceleaşi persoane care au formulat legea şi care, e de sperat, ştiu mai bine ca oricine ce vrea să spună cutare articol şi cutare paragraf. Nu mă îndoiesc că asemenea interogaţii simpluţe vor trezi indignarea a numeroşi jurişti cu patalama; ceea ce uită, de obicei, aceste personaje superioare este faptul că rolul lor în societate constă, esenţialmente, în furnizarea de răspunsuri la întrebările restului lumii – fatalmente mai proastă decît ei.

Iată însă că, de vreo lună încoace, LT a căpătat şi NA. Ele – normele – emană de la Ministerul Culturii şi Cultelor; dacă fondul şi forma lor sînt rodul gîndirii unui singur om sau, cum se zicea pe vremuri, a unui colectiv de tovarăşi este, în speţă, mai puţin important. Ceea ce contează e că, prin ele, conţinutul Legii (destul de limpede, mi s-a părut mie cînd am citit-o) este explicat lucrătorilor din teatre: actori, maşinişti, croitorese, cabiniere etc. Reproduc un pasaj din textul NA referitor la criteriile de apreciere a valorii (în consecinţă, a retribuţiei) celor ce vor simţi pe pielea lor efectele LT: „În instituţiile de spectacole, punctajele de referinţă se stabilesc astfel: (1) În cazul personalului artistic de specialitate: a) se calculează punctajul mediu pe fiecare producţie artistică – în baza punctajelor individuale obţinute de personalul artistic de specialitate pe producţia respectivă, fără a fi incluse punctajele individuale obţinute de personalul prevăzut în Tabelele II şi III din Anexa nr. 1; b) punctajele medii obţinute conform dispoziţiilor lit. a) se însumează; c) valoarea rezultată conform prevederilor lit. b) se împarte la numărul total de producţii artistice care urmează a fi realizate/exploatate în perioada de referinţă, obţinîndu-se punctajul de referinţă pentru personalul artistic de specialitate".

Cînd am primit e-mail-ul cu trimiterea respectivă eram în Elveţia. Am ridicat ochii la cer, am rîs, am exclamat etc. şi, desigur, am rezumat, pentru rudele avide de noutăţi din patrie, miezul chestiunii. Reacţia a fost neaşteptată: „Ehei, asta-i nimic! Să vezi tu cum arată aici un text juridic!". Creatorii NA văzuseră, probabil. La urma urmei, dacă elveţienilor le e bine cu asemenea lămuriri, nouă de ce nu ne-ar fi? Doar avem la fel de multe bănci ca şi ei. Şi farmacii.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Amélie Nothomb, *În necunoştinţă de cauză*, traducere din limba franceză şi note de Maria Zârna, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2008.**

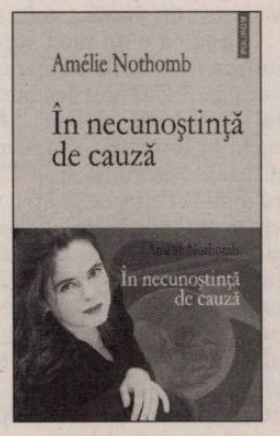

Iată un vis din acest roman: „într-o biserică, un preot mă cununa cu o caracatiţă uriaşă. Îmi punea inelul pe deget, iar eu strecuram cîte un inel pe fiecare tentacul. Slujitorul Domnului spunea: «Puteţi să îmbrăţişaţi mireasa». Caracatiţa îmi prindea limba în orificiul ei bucal şi nu-i mai dădea drumul". Şi iată unicul, măruntul comentariu al povestitoarei: „Visul meu a fost previzibil...".

Cred că asta îmi place cel mai mult la Amélie Nothomb: derapajul privit ca perfect rezonabil, de unde un soi de entuziasm al aberaţiei şi o candidă seninătate în locul stuporii. Mi se pare a fi reflexul unei prozatoare care nu poate scrie fără să se joace şi care nu poate construi epic fără o delicată tiflă aruncată firesculului sau verosimilului.

Pesemne că, la mijloc, e şi o chestiune de genă. A existat, în familia lui Amélie, un frate al bunicului ei, Paul Nothomb, care – înainte de a stîrni fascinaţia lui Cioran cu studiile sale libertare asupra Bibliei – publica (în 1948) un roman despre torturile gestapoviste, intitulat *Le Délire logique*. E delirant cît de logic se pot lega lucrurile, la o adică! Mai ales că despre cartea belgianului Paul Nothomb am aflat în urma unei la fel de logice răsuciri de ghidon a comentariilor lui Radu Cosaşu despre – de ce nu? – Turul Franţei.

Aşa am ajuns să citesc şi acest al nu ştiu cîtelea roman al lui Amélie Nothomb – un roman de dragoste niponă, limpid şi savuros, blînd-consternant şi plin de umor, cu un personaj feminin delicios, care îşi recunoaşte „un anume geniu personal al stîngăciei", precum şi „supărătorul cusur" de a fi, după miezul nopţii, „aristotelian".

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Tăticul *cool*

● **Beck, *Modern Guilt*, XL, 2008.**

În definitiv, dacă „Smells Like Teen Spirit" a pulverizat într-o clipă voioşia kitsch, pletele coafate şi gelul enorm al anilor '80, era normal ca diferiţi domni şi doamne să se trezească peste noapte ca să-şi cînte deopotrivă nefericirea regăsită. În contextul ăsta al angoasei oneste, în care Thom Yorke se proclama „Creep", iar Meredith Brooks nici mai mult, nici mai puţin decît o „Bitch", soarta, compoziţia, versurile şi MTV-ul au făcut ca lui Beck Hansen să-i revină rolul de „Loser". La prima vedere, era greu să nu-l crezi pe băiatul slab, blond, amuzant şi apatic pe cuvînt. În acea goană nebună după adjectivul care să urmeze afirmaţiei „I'm a...", Beck s-a înşurubat de minune în conştiinţa semenilor săi cu stilul nepretenţios de a aduce rap-ul şi country-ul laolaltă într-un soi de băşcălie senină, cochetă şi fără urmări. Sigur şi lejer, suficient de inteligent încît să-şi confecţioneze o aură *cool* din blazarea sa, Beck a refuzat celebritatea acelei apariţii episodice, a ridicat miza şi, spre mirarea tuturor, a scos la iveală unul dintre cele mai aclamate albume ale anilor '90, *Odelay*. Pentru cei specializaţi cu insectarele muzicale, devenise, probabil, limpede că oricît de simpatic ar fi fost Beck, bonomia excentrică, jongleria nonşalantă, inteligenţa piezişă şi seriozitatea hîtră nu puteau fi doar simple nuanţe ale ideii de „loser". Înainte de a fi devenit un maestru al combinaţiilor energizante, un chimist trăsnit care amestecă într-o doară rap, blues, funk, country, rock, ritmuri exotice, electro, progresive sau orice îi vine la îndemînă în căutarea bunei-dispoziţii, Beck s-a lepădat de imaginea sa de profet timid al împărăţiei *cool* şi, înveşmîntat în talmeş-balmeşul pestriţ al sonorităţilor sale, s-a arătat în toată splendoarea sa de maestru inegalabil. Din amvonul acesta eclectic, predicile sale joviale de pe *Odelay* au fost estompate de calmul aparent de pe *Mutations*, au anunţat funk-ul postmodern, dificil şi luminat electric de pe *Midnite Vultures*, ca să se liniştească cu meditaţiile sobre, melancolice şi plutitor-folk-iste de pe *Sea Change*. După ce a îmblînzit din nou legiunea de sonorităţi vrăjmaşe, le-a strîns laolaltă şi le-a dat un nume, *Guero*, domnul Hansen s-a avîntat, la un an distanţă, pe meleagurile unui hip-hop hibrid şi introspectiv, cu desăvîrşire electric, vag apocaliptic şi amenin-ţător, albumul din 2007, *The Information*. Cum anii 2000 au cunoscut o inflaţie teribilă de formaţii *cool* periculos de asemănătoare cu snobismul, Beck a ajuns să se retragă la adăpostul unei ştiinţe, astăzi, mai degrabă trecute cu vederea: muzica. Un lucru e sigur, tocmai din anii în care melodia „Loser" era urmată de botezul *Odelay* pentru ca lumea (dar în special critica muzicală) să-l urmeze pe marele maestru: în ciuda bizareriei de multe ori forţate, Beck a fost atent să construiască un edificiu care să dureze. Efervescenţa sa sclipitoare, de multe ori greu de urmărit, dacă nu dificilă de-a dreptul, a fost livrată împreună cu substanţa sigură a armoniilor gîndite. Or, după ce imaginea, harnaşamentul fistichiu, refrenul obsedant sau sunetele ocazional excentrice au început să acapareze piaţa muzicală, portretul care îl înfăţişează pe Beck drept un tătic înţelept, conservator şi pretenţios începe să devină o realitate. Conştient, poate, că la capitolul acesta de imagine sonoră, dexteritatea sa începe să apună, americanul se refugiază pe *Modern Guilt* într-o seriozitate curată, care sacrifică spectacolul garantat de odinioară, pentru o linie mai calmă şi mai aşezată. Fără a se aventura în teritorii ciudate, *Modern Guilt*, ca şi *The Information* de altfel, se lasă descoperit încet, prin degustări repetate. Cu trimiteri la Tom Waits, Pink Floyd sau Sonic Youth şi cu un aport de luat în seamă al producătorului Danger Mouse, care învăluie uneori chichiţele electrice cu o aromă discretă de Gnarls Barkley, Beck rămîne însă inconfundabil. Este, poate, cel mai consistent lucru cu care americanul îşi poate contracara discipolii mai mult sau mai puţin declaraţi. Şi s-ar putea, la fel de bine, ca în posibila plictiseală care însoţeşte acest album matur, poetic şi îngrijorat să se ascundă răspunsul *cool* al unui maestru indiscutabil.

PUBLICITATE

Simona SORA

puzzlecturi

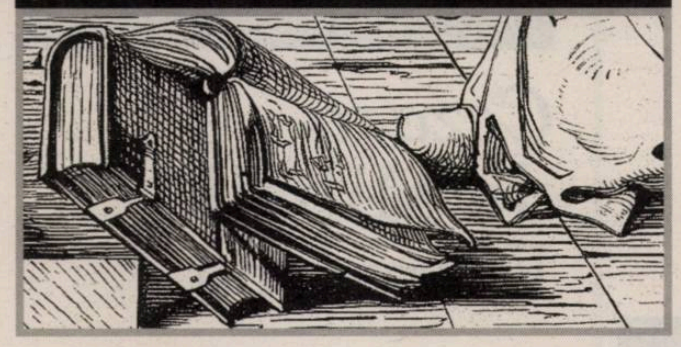

Sabia, giuvaerul şi oglinda

● **Roxana Ghiţă & Cătălin Ghiţă, *Darurile zeiţei Amaterasu*, Cuvînt înainte de Alexandru Călinescu, Editura „Institutul European", 2008.**

Cum scrii despre o experienţă care te mută – geografic, cultural, profesional – la celălalt capăt al lumii? Cum scrii despre tine într-o lume nouă şi, mai ales, cum faci ca experienţa ta personală să fie interesantă şi pentru alţii, altfel decît turistic, statistic sau exotic-pitoresc? Toate întrebările astea, pe care nu poţi să nu ţi le pui cînd călătoreşti sau stai suficient de mult în altă parte, se complică atunci cînd perspectiva, motivaţia, tonul sînt duale, iar cartea e scrisă, cum se zice, la patru mîini.

Roxana şi Cătălin Ghiţă, universitari filologi la Universitatea din Craiova şi eseişti, au găsit un posibil răspuns, în volumul lor despre Japonia, folosind – cum ţin să precizeze chiar din prolog – un *pointillism neo-impresionist* transferat în sfera eseului tematic şi a cărui interpretare depinde, esenţialmente, de privirea cititorului. Cu alte cuvinte, intenţiile autorilor devin clare mai ales atunci cînd „lectorul are bunătatea să se distanţeze simbolic de text, să-l contemple şi să-l evalueze de la o anumită depărtare semantică...". Iar cititorul se poate „îndepărta" de amănuntele poveştilor japoneze în două feluri. O dată, citind cartea ca pe un tot unitar, deşi ea are cel puţin două voci distincte, una „formatată" academic, cealaltă (cea feminină) căutînd mai ales răspunsuri personale, legate de percepţii, senzaţii, eventual de filozofia „simplităţii" *(wabi-sabi)*, cum îşi aminteşte, legat de autoarea cărţii, Primul Maestru de Ceramică Daigamori din Tohoku, Kassai Abe. În al doilea rînd, mai ales dacă prima tentativă eşuează (căci e greu să nu te identifici, în calitate de cititor, cu o perspectivă sau alta), poţi vedea mai bine aventura descoperirii Orientului Îndepărtat dacă te laşi, pur şi simplu, în voia poveştii. Contextualizate istoric, puse mereu în perspectivă literar-comparatistă, teoretizate încă din prolog, poveştile japoneze din *Darurile...* cuceresc dincolo de „egoismul livresc" incorigibil al celor doi profesori de literatură care par, uneori, să traseze un cadru prestabilit experienţelor ce vor urma. Şi totuşi, schema mitologică în care Roxana şi Cătălin Ghiţă îşi povestesc experienţa japoneză este, în final, saturată de viaţă, de întîmplări, de – adevărate – revelaţii, adică exact de materia care o mută din categoria inventarului pitoresc în aceea a „interesantului".

În shintoism, zeiţa Amaterasu este nu doar divinitatea supremă, ci şi strămoaşa directă a primului împărat japonez, ocrotitoarea insulelor nipone. Sub revenirea ei simbolică la viaţă, o cosmogonie a Soarelui-Răsare, îşi aşază cei doi autori experienţa japoneză, un truc retoric, o „ademenire" care ar trebui să-şi cucerească cititorii din capul locului: „Atunci cînd, peste multă vreme, Amaterasu îşi trimise nepotul, pe Ninigi, Celestul Orezului, să aducă pacea în Japonia negrelor începuturi, ea îi înmînă cele trei daruri: Sabia curajului, primită de la fratele vinovat, care îşi ceruse astfel iertare, Giuvaerul de jad, şi el unealtă a marii ademeniri, de sub arborele Sakaki, şi Oglinda de jad în care zeiţa se cunoscuse pe sine". Cele trei obiecte originare – sabia, giuvaerul şi oglinda – vor deschide, astfel, în această carte a darurilor, trei zone esenţiale pentru stranietatea de fond a lumii nipone: zona etică (a „moralei personalizate"), zona erotico-estetică şi zona percepţiei de sine şi de către ceilalţi.

Toate cele trei coordonate – etică, erotică, identitară – sînt privite simultan dinăuntru şi din afară, cu acea înţelegere pe care ţi-o dă, de obicei, privilegiul de a trăi cumva în marginea lumii reale, de pildă în lumea academic-universitară. Ai mereu senzaţia că lucrurile ar putea sta cu totul altfel de îndată ce ieşi din enclava toleranţei şi a teoriei binevoitoare. Şi, sigur – o ştiu din experienţă –, uneori aşa şi stau. La o primă vedere însă, japonezii le par celor doi universitari craioveni o „naţiune asistată" de specialişti. Bîntuiţi de mania muncii, nevrotici şi epuizaţi cronic, japonezii li se mai par celor doi mai îndepărtaţi de ethosul Olteniei natale decît o rasă extraterestră. Uimirea (pigmentată literar) e sentimentul cel mai adesea încercat atît de Cătălin, cît şi de Roxana Ghiţă în orice raport cu autoritatea niponă – din cărţile-martor, dar mai ales din realitatea extrem-orientală. Iată o întîmplare bulversantă, petrecută la festivalul-luminilor-pe-apă (de la Matsushima), cînd un „alb pletos" (cam aşa arată Cătălin Ghiţă, pe coperta a IV-a) încalcă regulamentul, iar poliţistul nipon îşi cere iertare, cu umilinţă: „mii de priviri se întorc pentru a contempla ceea ce niponilor nu le-ar trece prin minte nici măcar într-o mie de ani: încălcarea flagrantă a unui regulament, cu atît mai puţin de faţă cu omul legii. Acesta, cufundat într-o tipică transă budistă, este trezit de rumoarea gloatei... Ceea ce vede însă îi depăşeşte complet frontierele imaginaţiei: un alb pletos muşcă hotărît din pămînt... Monumentul în uniformă este zăvorît în carcasa propriei neputinţe. La capătul unei încordări prometeice, atletul ordinii izbuteşte să îngaime, într-un inutil ecou: *«Sumimasen... sumimasen»* (Mă scuzaţi... mă scuzaţi)". Pusă în oglinda unor întîmplări cu miliţieni români în căutare de şpagă, povestea pare literalmente de pe Sirius...

Erotica japoneză – privită mai degrabă dinspre bibliotecă şi din coconul universitar – pare un spaţiu ambivalent, plin de spaime şi escapisme. Prototipul feminin cel mai bine prizat – cel al „şcolăriţei" –, venind din „estetica androcentrică" a teatrului Kabuki, este explicat de cei doi eseişti printr-o predispoziţie a esteticii japoneze pentru vag şi aluziv, pentru neconsumat, dar mai ales prin „ideea unui psihic masculin japonez care nu şi-a putut niciodată depăşi groaza pe care i-o inspira alteritatea feminină şi care nu a găsit altă formă de a o contracara decît prin dezbrăcarea femeii de orice atribute ameninţătoare". Poate şi de asta, descrierea unui show erotic japonez nu e nici pe departe atît de incitantă pentru *autoarea* acestei cărţi ca incursiunea în cel mai vestit magazin de dulciuri tradiţionale din Sendai...

Felul în care japonezii sînt percepuţi (şi se percep ei înşişi) în această carte stă, s-ar zice, sub semnul florii de cireş – simbol al tranzitoriului, dar şi al nebuniei. O carte de amor cvasiritualic, a schimbărilor alienante, ce uneori pot fi interpretate din afară, (re)codificate, povestite cu stupoare, dar niciodată înţelese pînă la capăt.

Dilema veche vă recomandă

● Sîmbătă, de la ora 16,30, cu plecare din staţia de metrou Griviţa, Asociaţia „Bucureştiul meu drag" organizează excursia foto „Calea Griviţei-Calea Giuleşti-Regie" cu oprire preţ de un suc şi o bere în Grozăveşti (detalii la www.orasul.ro). În altă ordine de idei, se pare că Primăria Generală, în cîrdăşie cu rechinii imobiliari, a pus gînd rău Pasajului Victoria. Detalii şi protest la www.rapireadinserai.blogspot.com/search/label/Passagenwerken. (Marius Chivu)

● E de văzut (şi dacă aţi mai avut ocazia) cum reuşeşte Horaţiu Mălăele să fie, la fiecare reluare a recitalului *Sînt un orb*, nou, spumos, imprevizibil. L-am văzut duminică noaptea La Motoare, pe o scenă care se îngustase ameninţător, reducîndu-i spaţiul vital pînă la un pătrat pe care nu ştiu cine altcineva s-ar fi descurcat. Mălăele a fost, ca întotdeauna, sclipitor, neobosit şi, finalmente, adorat. (Simona Sora)

● Amos Oz, *Fima* (roman, traducere din ebraică şi note de Any Shilon, Editura Polirom, 2008). În zilele noastre, la Ierusalim, un intelectual de peste 50 de ani suferă, deci se întreabă şi gîndeşte presat de toate relele din zonă, ţine şi cu israelienii, şi cu palestinienii, propune mila ca soluţie la ura generală, conştient că „împreună cu compasiunea se naşte în el dorinţa, iar dorinţa aduce ruşine, ciudă, furie şi autoironie". Nimic nu trăieşte în el fără autoironie. Lumea îl socoteşte prea copilăros, bufon, poet, „o cauză pierdută". Nici un extremist de centru – român, maghiar, german, evreu şi de alte naţionalităţi şi religii – nu va putea să nu se identifice cu această „cauză pierdută". (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

Calitate

● ***WALL-E* (SUA, 2008), de Andrew Stanton.**

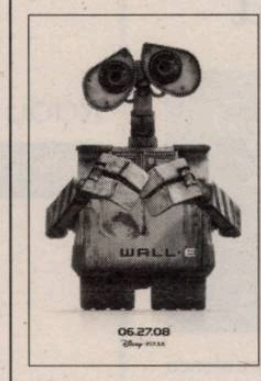

Noul lungmetraj de animaţie al studiourilor Pixar, *WALL-E*, începe cu un cîntec vechi (din *musical*-ul *Hello, Dolly!*) şi cu o vedere de sus asupra unui mare oraş. La început, nimic nu mişcă printre zgîrie-nori. Apoi vedem o mogîldeaţă rulînd pe străzi. E un Waste Allocation Load Lifter Earth-Class sau WALL-E, adică un robot gunoier. Capul lui e un binoclu, picioarele lui sînt nişte şenile, trunchiul lui e o cutie în care strînge şi compactează gunoiul. Şi atunci vedem că unele dintre turnurile pe care le-am luat drept zgîrie-nori sînt construite din cuburi de gunoi compactat puse unul peste altul. Sîntem în jurul anului 2800 şi Pămîntul a devenit de mult nelocuibil din cauza poluării. Nu mai există decît roboţelul acela care continuă să facă ce-a fost programat să facă. Dar Wall-E nu e o cutie de gunoi oarecare, ci una cu sentimente. Originea sensibilităţii lui (o are din fabricaţie?, i s-a format pe parcurs?) e un mister de care filmul nu se atinge – e un dat. Wall-E e fascinat de unele dintre obiectele pe care le găseşte în gunoi: o linguriţă, o brichetă Zippo, o casetă VHS cu *Hello, Dolly!*. Locuinţa lui e plină de asemenea comori. Uneori, pămîntul se cutremură şi vomită toxine, şi atunci Wall-E se cuibăreşte pe unul dintre rafturile sale de jucării, devenind una dintre ele; capul şi şenilele lui dispar în cutia trunchiului şi nu mai rămîne pe-afară decît un braţ metalic, cu care Wall-E leagănă raftul ca să se liniştească. Patosul acestor secvenţe e de-a dreptul maiestuos. Pe de altă parte, el are şi o componentă kitsch. Wall-E seamănă cu E.T. (şi are aproape aceeaşi voce orăcăită), dar revedeţi capodopera lui Spielberg şi veţi observa că acesta – spre deosebire de regizorul lui *WALL-E*, Andrew Stanton – nu încearcă să ni-l înghesuie în inimi pe eroul său, chiar de la început, ci mai întîi ne lasă să-l cunoaştem un pic. Pe de altă parte, Stanton nu prea are de ales: în momentul în care îşi aruncă spectatorii (mulţi dintre ei, copii) într-o lume atît de neliniştitoare, în care aceştia trebuie să se orienteze din mers (fără o expoziţiune care să stabilească de la bun început în ce an sîntem, ce s-a întîmplat şi unde au plecat oamenii), fără altă companie în afară de Wall-E, el îşi asumă un pariu atît de greu încît e obligat să-l facă pe Wall-E *cît mai* ataşant, *cît mai* repede.

După vreun sfert de oră îşi face apariţia şi EVE. EVE e o roboţică (pe numele ei întreg, Extraterrestrial Vegetation Evaluator) şi, după cum aflăm mai tîrziu, a fost trimisă de urmaşii noştri – refugiaţi la bordul unei staţii spaţiale – în căutarea unor eventuale semne de revenire a vieţii pe Pămînt. Wall-E îi arată comorile lui şi între ei se leagă o idilă. Magia e şi aici un pic răscoaptă, dar, oricum, un moment ca acela în care se uită amîndoi, fascinaţi, la flacăra brichetei lui Wall-E, denotă o înţelegere a cinema-ului – o înţelegere a faptului că adevăratele momente de graţie cinematică nu depind de tehnologie, ci de ingredientele cele mai simple – în ziua de azi greu de găsit în filmele altor studiouri. *WALL-E* nu e una dintre capodoperele Pixar. O capodoperă e *Ratatouille:* are o poveste cu mai multe niveluri, are personaje mai bune şi ajunge la inima spectatorului pe căi mai curate. Dar chiar dacă povestea din *WALL-E* nu e de aceeaşi calitate, calitatea *spunerii* ei ridică filmul deasupra oricărui alt *blockbuster* din vara asta. Din momentul în care cei doi roboţei ajung la bordul staţiei spaţiale, filmul se transformă într-o satiră a societăţii de consum. Acest refugiu e undeva între un mall şi o superstaţiune de odihnă – un mediu creat anume pentru a-i împiedica pe refugiaţi să se gîndească la situaţia lor. Roboţii fac totul în locul lor, astfel încît ei să se poată dedica exclusiv experienţelor virtuale. Muşchii li s-au atrofiat tot mai mult de la o generaţie la alta şi au ajuns să nu mai interacţioneze deloc. Despre acest discurs ideologic se pot spune multe: se poate spune că e oarecum clişeistic, după cum se poate spune că merită repetat oricît de des şi că e deosebit de important să ajungă la copii. Dar pentru mine cel mai important e faptul că, aşa cum e construit, *nu pare* un discurs: totul reiese din acţiune – toate apropourile astea le prindem din mers, în timp ce încercăm să ne orientăm la bordul staţiei spaţiale, să-i înţelegem geografia şi organizarea. Sînt atîtea gaguri şi detalii în fiecare cadru încît ne e imposibil să prindem totul dintr-o singură vizionare; dar, indiferent cîţi roboţei mişună prin cadru şi cîte chestii fac, niciodată nu ratăm acel lucru pe care regizorul vrea să-l vedem. Atunci cînd ne dă cîte un cadru de debandadă văzută de sus, el nu mai vrea să vedem acţiuni şi personaje, ci aranjamente artistice, uşor hipnotice, de forme şi culori mişcătoare. Fiecare producţie Pixar arată parcă şi mai spectaculos decît cea dinainte.

trecerea prin reviste

Tangoul Bucureştilor de odinioară

Cu parfum de trecut tomnatic, numărul din septembrie al revistei *Tango* povesteşte istoria unui amor interbelic, publicînd un reportaj-interviu inedit (semnat de Robert Raţiu) cu Nadia Lacoste, o veche iubire a scriitorului Mihail Sebastian.

Devenită Lacoste prin căsătoria cu Robert Lacoste, Nadia Mărculescu a fost 50 de ani coordonator al biroului de presă de la curtea regală a Statului Monaco.

„În urmă cu aproape 60 de ani, pe care îi numeşte secole acum, Nadia era o fată de 17 ani care avea impresia că poate cuceri lumea. Voia să fie jurnalistă, publicase chiar într-unul din ziarele vremii un articol destul de consistent. Îşi aduce aminte că atunci cînd editorul ziarului a vrut s-o cunoască, a trebuit să meargă împreună cu bunica sa.“ Deşi rigorile vremii impuneau o anumită conduită socială, viaţa Nadiei era destul de liberală. Mergea la teatru şi, pentru a intra în vorbă cu actorii, le făcea poze. „Aşa a cunoscut-o într-o zi pe Leny Caler, celebra actriţă a vremii şi iubita lui Mihail Sebastian, cea care avea să-i şi aducă faţă în faţă.“

„«Era octombrie 1940, iar eu făceam ceva complet diferit de fetele de vîrsta mea. Mergeam la şosea, la el în garsonieră, pe Victoriei, acolo unde lucra, iar eu stăteam în faţa lui pe un scaun. M-am îndrăgostit de el imediat.» Nadia se luminează cînd vorbeşte de Sebastian, are un ton glumeţ şi povesteşte despre el ca de prima dragoste adevărată. Timp de o lună s-au văzut aproape în fiecare zi, iar Nadia, fiica unui important om de afaceri al timpului, răsfăţată şi plimbată prin toate colţurile lumii, a mîncat împreună cu Mihail Sebastian pîine cu ceapă şi cu brînză. Rîde cînd îi amintesc de această întîmplare (pe care o citisem într-un articol scris de un englez pentru BBC) şi adaugă: «Eu nu ieşeam deloc pe vremea aceea, prima dată cînd au venit prietenii de la şcoală la mine fusese în acelaşi an, iar în cameră era cu noi tata, mama sau bunica. Aşa erau siguri că nu se întîmpla nimic.»“

Relaţia a durat însă foarte puţin pentru că Nadia ştia că familia ei avea de gînd să părăsească România, situaţia devenind din ce în ce mai nesigură. „Tatăl ei căuta măşti de gaz prin oraş de teama unui atac cu bombe chimice din partea nemţilor.“

„În decembrie 1940, cu cărţile lui Mihail, ediţiile cartonate pe care încă le mai are în bibliotecă, albumele cu fotografii pe care le făcuse actorilor şi cîteva haine, Nadia părăsea România fără să ştie cît va lipsi.“

La sfîrşitul celui de-al doilea război mondial, cînd corespondenţa cu România se reluase, Nadia i-a trimis o scrisoare lui Mihail Sebastian, prin care îi propunea să vină în America să scrie scenarii pentru Hollywood. „I-am trimis o telegramă, dar nu am primit nici un răspuns de la el, îmi spuneam că a uitat sau că a trecut peste povestea noastră.“

„Mihail Sebastian a murit pe 29 mai 1945, la două săptămîni după ce Nadia a trimis scrisoarea, lovit de un camion în timp ce traversa strada. Nadia nu a ştiut nimic de moartea sa. Abia în august 1945, cînd într-o vacanţă s-a întors acasă, la New York, părinţii i-au spus. Peste mulţi ani a aflat că Mihail primise telegrama trimisă din America, înainte de a muri. «M-a consolat enorm. Era important pentru mine ca Mihail să afle înainte să moară că nu-l uitasem şi că aveam planuri împreună cu el.»“

Finalul poveştii, cercul a fost închis în anul 2000, cînd Nadia Lacoste s-a întors pentru prima oară în ţară de la plecarea din 1940. La cimitir, „la capul lui Mihail, a plantat un liliac care să dea frumuseţe locului şi după moartea ei“. (**S. G.**)

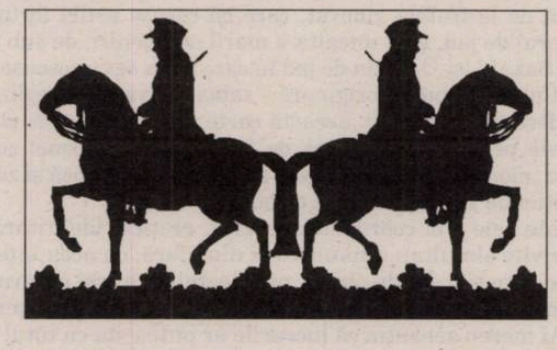

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Noi, ăştia, catastrofalii...

Afirmaţii:
sîntem mitocani,
sîntem un neam de mîrlani,
sîntem mitomani,
sîntem gogomani,
nu avem cultură politică,
cumpărăm te miri ce,
vindem pe gratis,
ne facem de rîs,
avem mîndrie,
nu avem mîndrie,
ne-am dus pînă la Stalingrad,
ne-am dus pînă în Tatra,
„facem“ Turcia,
sîntem disperaţi,
sîntem geniali,
sîntem nişte imbecili,
sîntem traşi pe sfoară,
cerşim din poartă în poartă,
sîntem obiectul unui complot mondial
...ce naiba nu sîntem?, toţi laolaltă, niciodată separat, individual, bob cu bob, că atunci nu eşti român şi nu ştii a cui pîine o mănînci.

Întrebări:
...e de bine sau de rău?
...acest „noi“ e pluralul unei majestăţi, a popolului suveran?
...e o chestie „dulce“ sau o nenorocire curată?
...e un sentiment patriotic sau o pierdere a spiritului critic?
...e o identificare spontană cu neamul sau o depersonalizare?
...e o prostie sau nu?

Constatări:
Deşi toată ziua bună ziua vorbesc şi vorbim la întîi plural de România noastră dragă şi mizerabilă, o logică simplă care ţine de mintea lui Moş Ion Roată constată că
nici un editorialist sau publicist,
nici un studinte în drept sau stîng,
nici un pamfletar devastator,
nici un analist lucid,
nici un parlamentar mordant,
nici un teribil justiţiar,
nici un tribun măreţ,
nici un contorsionat director de conştiinţă,
nici un imaculat investigator,
nici un caraghios extremist de centru
nici unul nu face precizarea absolut necesară la atîta vehemenţă morală:
„sîntem catastrofali, dar eu, unul, nu!“
Se subînţelege?

Dacă se subînţelege e şi mai rău, fiindcă atunci vine de ne înghite o altă imagine insuportabilă a României, stabilită de D. Gusti, să fie mai bine de o sută de ani: la noi totul ţine pînă la 1, de la 3 în sus se scrie „Mioriţa“ în care doi pun la cale să-l omoare pe unul şi să-i ia turma.

Trei ipoteze (pentru a explica frecvenţa acestui „noi“, fără de care nu ne-am putea mînca zilele, sufletul şi revelioanele din Grecia pînă în Maldive):

1. ori e un simplu şablon lingvistic ca înjurătura de mamă;
2. ori e un simplu efect stilistic ca „hai să dăm mînă cu mînă“;
3. ori e vestita şi prea înfierata duplicitate ajunsă la perfecţiune în manipularea persoanei la „întîia“ singular şi plural.

Coda:
Toate aceste trei ipoteze cristalizează în forţa cu care se înalţă, se lăţeşte (ca în Rossini!) şi se impune această frază internă şi externă, de secret intim şi mare succes popular, de confesiune de la om la om, în tren, în colocvii, la recepţii, în spitale, consulate, cofetării şi agenţii de voiaj:
– Mi-e ruşine că-s român!
– La care ştii ce i-am răspuns nenorocitului? (îmi relatează un amic). I-am răspuns ca-n bancul cu Caracalul... Nu-l ştii? Ei, nu-l ştii!... Noaptea, unul întreabă, din tren, pe geam, într-o staţie: „Aici e Caracal?“. Răspuns: „Ce e, bă, te dai şmecher?“

Risc final: „Du-te, bă, la coasă şi lasă-l pe Piţurcă să-şi facă treaba...“ (mesajul unui internaut la *Gazeta Sporturilor*, după ce a citit articolul: „Piţurchismul ca stil“ semnat de sussemnatul).

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Cezara de Mihail Eminescu

Se termină: „Ea nu se mai sătura privindu-l...“

Povestea: „Iartă dac-o femeie îţi spune că te iubeşte. O femeie frumoasă şi tînără, căci ştiu că sînt frumoasă. Dar ştiu eu... tu eşti atît de mîndru, ştii a privi atît de rece... Ah! cum aş topi gheaţa ochilor tăi cu gura mea – iubite! De ce să mai îmbrac amorul cu vălul ruşinii... cînd te iubesc, cînd aş primi să fiu servitoarea ta, numai să mă suferi într-un colţ al casei în care vei locui tu, să suferi ca să sărut perina pe care va dormi capul tău. Vezi tu ce copil supus, umilit, este amorul? Tu crezi că sînt o neruşinată, o rea, o femeie de defăimat: dar cugetă un lucru, că aş fi un miel, că n-aş vorbi un cuvînt, că aş tăcea privindu-te, dacă m-ai iubi şi tu pe mine. Ştiu eu cum e inima ta? Pot eu şti? Vin de-mi spune cum este... Ce se petrece în acea cămăruţă unde-aş vrea să locuiesc eu... numai eu. Şi ştii tu cum mă cheamă?“

Şmecheriile textului: „Am cercat a prinde în aceste forme inocenţa primitivă... Nici unul din ei nu ştie încă ce-nsemnează iubirea... ei se iubesc fără s-o ştie... formele sînt virgine şi necoapte... în expresia feţei am pus duioşie şi nu pasiune, este un idil liniştit şi candid între doi oameni ce n-au conştiinţa frumuseţii, nici a goliciunii lor. Ei umblă-mbrăţişaţi sub umbra unui şir de arbori, dinaintea lor o turmă de miei.

Cu totul altfel e Venus şi Adonis. Venus e numai amor. Ea-şi pleacă capul ei îmbătat de pasiune pe umărul acelui tînăr femeieşte-frumos, timid şi înamorat în sine, şi el se uită furiş la formele perfecte ale zeiţei ce-l fericeşte, căci i-e ruşine să se uite de-a dreptul. El joacă rolul unei fete naive pe care amantul ar fi descoperit-o.“

Durata lecturii şi tipul de creier: „Eu, mulţămită naturii, m-am dezbrăcat de haina deşertăciunii. Ştiu că tu eşti pîn-acum frate laic. Nu te călugări, copilul meu... nu te preface în rasă şi comanac din ceea ce eşti, un băiat cuminte. Am fost sihastru, nu călugăr. Aş vrea ca cineva să-mi ieie locul în această sihăstrie, căci sînt bătrîn şi poate curînd să-mi bată ora mîntuirii. Vină tu, dar numai după ce voi muri... pe cît trăiesc scuteşte-mă şi tu. Am trebuinţă de singurătate. Bătrîneţea este o moarte înceată, ce încet bate inima mea acum, ce iute bătea înainte de 60 de ani... Lume, lume! Şi într-o zi va bate din ce în ce mai încet, apoi va înceta, căci s-a sfîrşit undelemnul candelei. Ştiu că n-am să simt c-am să mor. Va fi o trecere molcomă şi firească, de care nu mă tem. Voi adormi... de nu m-aş trezi numai iar...“

Personaje: Cezara, Cezara, Cezara, of, Cezara!

Mişto: „Era-ntr-o dimineaţă de vară. Marea şi-ntindea nesfîrşita-i albăstrime, soarele se ridica încet în seninătatea adînc-albastră a cerului, florile se trezeau proaspete după somnul lung al nopţii, stîncile negre de rouă abureau şi se făceau sure, numai p-ici pe colea căpeau din ele, lenevite de căldură, mici bucăţi de nisip şi piatră.

Din nişte colţi de stînci despre apus se ridica o mănăstire veche încunjurată cu muri, asemenea unei cetăţui, şi de după muri vedeai pe ici pe colea cîte-un vîrf verde de plop ori de castan. Acoperămintele ţuguiete de olane mucigăite, bolta neagră a bisericii, zidurile împrejmuitoare risipite şi năpustite în risipa lor de plante grase, de furnici ce-şi fondau state, de procesii lungi de gîze roşii care se soreau cu nespusă lene, poarta de stejar de o vechime seculară, scările de piatră tocite şi mîncate de mult umblet, toate astea laolaltă te făceau a crede că este mai mult o ruină oprită curiozităţii decît locuinţă.“

Matei MARTIN

La Tîrgovişte, actorii devin „prestatori“

Teatrul „Tony Bulandra“ este cel mai tînăr teatru de repertoriu din România. Înfiinţat în 2002, la Tîrgovişte, a devenit repede cunoscut datorită stagiunilor bogate în evenimente teatrale interesante şi a Festivalului Internaţional Babel, iniţiat de directorul Mihai Constantin Ranin. Aici s-au produs, după spusele sale, 80 de spectacole în şase ani. Şi Teatrul pentru Copii şi Tineret „Mihai Popescu“ din aceeaşi localitate e o instituţie tînără, dar energică: funcţionează de numai un an şi jumătate şi are deja în repertoriu unsprezece spectacole. Sala are doar 40 de locuri, însă directorul de aici spune că într-un an a avut şase mii de spectatori. S-a jucat întruna, nu ca la Naţionalul bucureştean... Ambele teatre au reuşit într-un timp relativ limitat să-şi definească un program clar şi să-şi formeze un public. Pentru un oraş de provincie care nu a mai avut niciodată teatru, e o performanţă.

Acum, celor doi directori li se reproşează lipsa de performanţă. De fapt, de eficienţă economică – dacă acest termen poate fi inclus într-o ecuaţie în care intră actul cultural. Cu alte cuvinte, teatrele ar trebui să aducă profit material. Printr-o hotărîre a Consiliului Local, ambele teatre devin subordonate ale unei secţii din Primărie în care mai intră şi Casa de Cultură a oraşului. Cum ar veni, un holding cultural-administrativ.

Pentru actorii şi regizorii celor două teatre, această perspectivă e inacceptabilă. De ce? Teatrele publice din România funcţionează în baza unei legi care conferă managerilor autonomie decizională. Directorii teatrelor de stat sînt numiţi prin concurs în baza unui proiect multianual, dispun de un buget negociat pentru producţii şi dau socoteală la sfîrşitul anului pentru fondurile folosite. Legea adoptată în urmă cu doi ani a produs efecte imediate, în sensul mobilităţii artiştilor şi a libertăţii de care dispun directorii atunci cînd îşi stabilesc priorităţile artistice sau repertoriale. Decizia Consiliului Local încalcă tocmai acest principiu esenţial pentru artişti, al autonomiei. Subordonînd cele două teatre unei direcţii din cadrul Primăriei – direcţie responsabilă şi cu turismul, sportul şi politicile de tineret – autorităţile îi privează pe artişti de un buget dinainte stabilit şi, pînă la urmă, de libertatea de a crea.

Regizorul Mihai Măniuţiu, care a lucrat la Teatrul „Tony Bulandra“, este revoltat de această decizie, pe care o califică drept „halucinantă“. Ce se întîmplă acolo „e de ordinul incredibilului“. Nu este singurul regizor care s-a solidarizat cu actorii de la „Tony Bulandra“. Dan Puric – şi el a montat acolo – acuză autorităţile de indolenţă. „Nu moare un teatru, moare un fenomen. Este un fenomen de teatru care trebuie apărat. Trebuie să învăţăm să avem reflexul de a apăra un act artistic.“ „Fenomenul Tîrgovişte“ – acesta era şi titlul unui articol publicat de criticul de teatru Ion Parhon, acum cîţiva ani: se referea la ascensiunea rapidă a acestui teatru şi la modul în care un oraş mic de provincie, o localitate fără tradiţii în teatru, poate, graţie unui act cultural de calitate, să iasă din periferie. Şi preşedintele UNITER Ion Caramitru a criticat decizia autorităţilor locale de la Tîrgovişte. El vede aici o formă de „cenzură politică şi economică asupra culturii“.

Cenzura la care se referă el nu are nici o legătură cu cenzura din timpul totalitarismului comunist. Sau aproape nici una, pentru că, deşi mijloacele şi scopurile sînt altele, efectele ar fi cam aceleaşi. Subordonînd teatrul – sau un muzeu sau o orchestră – unei structuri administrative a statului, numind un director-economist în fruntea unei secţii care include Casa de Cultură şi o direcţie a Primăriei,

„Uniunea Teatrală din România – UNITER a luat cunoştinţă cu stupoare de hotărîrea Consiliului Local al Primăriei din Tîrgovişte de a subordona, la un loc, Teatrul «Tony Bulandra» Tîrgovişte, Teatrul Municipal pentru Copii şi Tineret «Mihai Popescu» şi Casa de Cultură a Municipiului Tîrgovişte, unei direcţii din structura Primăriei Tîrgovişte.

Această decizie luată la iniţiativa primarului Gabriel Boriga aduce atingere drepturilor cîştigate în România privind administrarea actului cultural. Autonomia instituţiei culturale, prevăzută clar în legile în vigoare, este grav afectată de un gest care poate fi apreciat ca o cenzură politică şi economică asupra culturii vii din România.

Cerem Consiliului Local al Primăriei Tîrgovişte, primarului Gabriel Boriga, liderilor naţionali ai PDL să revină asupra acestei decizii grăbite, lipsite de analiza necesară şi de înţelegerea firească faţă de veridicitatea actului cultural.“

Ion Caramitru, preşedinte UNITER

© S. Ivanoschi

artiştii sînt constrînşi să lucreze într-o logică aflată dincolo de regulile artei. Regula jocului în cultură e că statul plăteşte pentru un serviciu (artistic) sau un obiect (de artă) generat în exclusivitate şi în totală libertate de către artişti. Un artist angajat la Primărie, oricît de liber ar fi, lucrează precum un funcţionar public. Din creator, devine prestator.

Această schimbare de statut (şi, mai ales, consecinţele ei) îl depăşeşte pe primarul localităţii, Gabriel Boriga. Coautor, alături de Consiliul Local, al acestei „revizuiri“, el continuă să afirme că „nu s-a schimbat nimic“: „Nu se întîmplă nimic rău. Teatrul a avut întotdeauna buget şi va avea în continuare. Anul acesta nimic nu va fi modificat, nu am dat afară pe nimeni, nu am cenzurat“.

În timp ce funcţionarii Primăriei se pregătesc să preia conducerea teatrului – sediul noii instituţii e chiar la Teatrul „Tony Bulandra“ – actorii protestează şi îşi caută de lucru.

Tîrgovişte este un oraş mic de provincie în care există două teatre. Singurele evenimente culturale notabile se petrec acolo. Săptămîna viitoare ar trebui să înceapă o nouă stagiune. Ambele teatre au pregătite mai multe premiere. La cum arată acum relaţia dintre actori şi aleşii locali, se pare că publicul nu va avea parte, prea curînd, de vreun spectacol. „Nu-i nimic – spunea, cinic, Mihai Măniuţiu – se vor întoarce repede la manelele lor.“

„Domnule Primar,

Vă rog să faceţi demersurile necesare pentru a-mi şterge (din înscrisurile Primăriei Tîrgovişte şi ale Consiliului Local) calitatea de Cetăţean de Onoare. Gestul meu este urmare a hotărîrii C.L. din 21 august 2008, care a tulburat profund comunitatea artistică din România şi străinătate. Nu fac decît să trag un semnal de alarmă. Sper să nu vă situaţi pentru vecie în afara Culturii şi să vă îndepărtaţi total de cetăţenii care v-au acordat încrederea şi speranţele lor.“

Laura Vasiliu

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

GYÖRGY MIHAIL

GENURI ŞI MODURI

GRAFICĂ, PICTURĂ ŞI COLAJ

12 septembrie – 14 octombrie 2008

Institutul Cultural Român, Aleea Alexandru nr. 38, sect. 1, Bucureşti

DILEMA VECHE · ComunicateMedia.ro · 24-FUN · HotNews.ro · Radio România Cultural · rfi

Iaromira POPOVICI

bazar

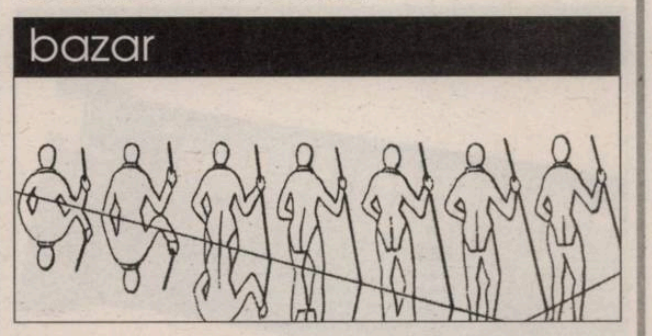

Logica, în autobuz

Am tot vorbit de România profundă şi de personajele ei. Dar subiectul este inepuizabil, mai ales că atît oamenii, cît şi mentalităţile lor, laolaltă cu modurile lor de expresie evoluează, pe ici, pe colo, odată cu timpurile. Invazia societăţii de consum şi deschiderea spre Europa sînt receptate diferit de conaţionalii noştri: amestecul acestor înnoiri cu mai vechile moravuri dă naştere unor incredibile atitudini hibride.

Mijloacele de transport în comun reprezintă o categorie de spaţii propice manifestării, dar şi observării acestor melanjuri. Ele însele sînt exemple ale coexistenţei noului confortabil cu vechiul apăsător. Aerul condiţionat, de pildă, este un exemplu al „bătăliei“ dintre cele două: există autobuze cu sau fără instalaţii de aer condiţionat; sînt altele – teoretic dotate cu sistemul-minune, dar care, în practică, nu funcţionează; şi, în sfîrşit, unele care nu au deloc. Călătorii interpretează toate aceste combinaţii în felul lor, comentîndu-le şi cîrcotind.

Aerul condiţionat este un exemplu extrem. Sînt şi alte detalii, în autobuzele de tip nou, care îi nedumeresc pe bucureştenii voiajori. De pildă, scaunele. Unele dintre ele, situate la mijloc spre faţă, sînt mai mari decît ar fi necesar pentru o persoană. Dar nu destul de încăpătoare pentru două. Porţiunea de spaţiu ambiguu poate duce la discuţii şi incidente, ca orice lucru cu utilitate incertă. Am fost, de curînd, martoră a unei asemenea conversaţii, într-un 313, pare-mi-se.

Cînd am urcat, pe scaunul cu pricina stătea un tînăr cu pielea smeadă şi părul vopsit blond, ce părea că vorbeşte singur şi tare. De fapt, avea căştile în urechi şi se conversa la telefon... La staţia următoare, se suie un domn la vreo 50 de ani, nici prea curat, nici prea murdar, cu o alură şifonată. Individul, deşi autobuzul nu era cine ştie ce plin, se aruncă, de-a dreptul, peste tînărul colorat, pe porţiunea rămasă liberă, şi nu numai. Tînărul înţelege, după un moment de uluială, ce se întîmplă, dar, culmea, are o reacţie paşnică. Întîi nu-l bagă în seamă pe noul călător. Apoi, cînd acesta se foieşte şi se înghesuie mult prea evident, ca să nu mai vorbim de damful de băutură pe care-l împrăştia în tot vehiculul, blondul intervine. Pe un ton ciudat, mai mult meditativ decît agresiv, îl întreabă pe vecinul său, care mai avea puţin şi i se urca în braţe: „Dom'le, mă uit la dumneata, om bătrîn. Pe tine nu te-au învăţat de acasă să respecţi tineretul?“. Interlocutorul, în ciuda aburelii lui, e mirat şi bîiguie ceva drept răspuns. Apoi, nu ştiu cum, rămîne pe acelaşi loc, dar se întoarce cu spatele la vecinul său.

Acesta a fost momentul în care răbdarea tînărului a încetat. Orice om, oricît de calm, are şi el limitele sale. Următoarea lui replică a fost de-a dreptul uluitoare: „E posibil, dom'le, să stai cu spatele la mine? Da' nici atîta nu te-au învăţat părinţii ăia ai tăi? La mine în familie, toţi bătrînii mă respectă...“

Beţivul a fost la fel de stupefiat ca şi noi, ceilalţi, spectatorii ocazionali. Care va să zică, omul nostru (întîiul...) nu era supărat că a fost strivit, fără milă, de un beţiv. Nici gînd. Dar întreaga lui onoare masculină de om tînăr şi respectat i s-a învolburat în vine odată ce a fost tratat... cu spatele. Aici nu era chestie de invadare a spaţiului personal sau, mai bine-zis, de pură nesimţire. Era de politeţe, un cod revers al bunelor maniere, în care bătrînii trebuie să aibă respect pentru tineri şi nu au voie să le întoarcă spatele...

Beţivul nu a mai putut duce logica inversă, dar prea subtilă a tînărului. Ca atare, s-a mutat vizavi, unde erau locuri cîte vrei, şi a început să bodogăne din *off*: „Ia uite, dom'le, ce s-a ales de naţia asta română, e plină numai de curciţi *(n.a.:* corciţi)!“ (şi a arătat spre părul vopsit al băiatului).

Acesta, care tocmai se îndrepta spre coborîre, a tras următoarea concluzie: „Te iei de mine că sînt ţigan? Dar ce contează culoarea pielii?“. Şi dus a fost.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Stricaţi de rîs

Am crescut în cultul elitei. Mi s-a spus mereu că lumea e condusă de personalităţi. Că există oameni excepţionali, ridicaţi deasupra gloatei, şi că înzestrările lor proiectează liniile pe care se desfăşoară istoria. N-am crezut nici o clipă că rolul excepţiei conducătoare îi revine automat celui aflat la putere. Am înţeles, de timpuriu, că figurile eminente se luptă cu impostorii (sau cu profitorii arbitrari ai circumstanţelor) şi că, uneori, ele pierd bătălia. Nici la vîrsta cînd am fost vîrît cu sila printre „pionieri“ n-am crezut, bunăoară, că N. Ceauşescu s-ar număra printre indivizii care modelează o epocă. El (şi „ea“) se învredniceau doar cu distrugerea unor aşezăminte tradiţionale pe care le urau visceral. Răscoleau cu prostia lor ordinea fragilei societăţi româneşti. Pe scurt, cred şi astăzi că personalităţile care fac istoria trebuie să fie responsabile, generoase şi dispuse, la nevoie, să se sacrifice pentru binele comun. N-am atins „realismul“ celor care susţin că nu există personalităţi pure, ci numai felurite combinaţii de inevitabil demonism. Privind efigia eroilor absenţi, îmi dau seama că s-ar putea să rămîn mereu dezamăgit. Dar sînt prea copt pentru a-mi schimba aşteptările. Se prea poate ca vremea personalităţilor veritabile să aparţină deja trecutului. Dacă marii lideri întîrzie să apară e şi pentru că naţiunea-stat s-a răsfirat într-o puzderie de categorii disparate. Fără un auditoriu coerent – şi fără clase suprapuse – corpul social se poate lipsi de un cap. Acum ne ascultăm doar „liderii de opinie“: nişte spectre mediatice îndestulate cu faima căpeteniilor de galerie. Trăim sub dictatura efemerului, iar tirania senzaţiilor tari, care umflă & sparg pe loc baloanele actualităţii, nu oferă mediul în care vreo personalitate autentică să-şi poată afirma destinul. Prin simpla posibilitate de a o legitima, democraţia instituţionalizează mediocritatea. La rîndul ei, mediocritatea consacră populismul, adică pogorîrea în infernul josniciei exponenţiale. Din păcate, diluarea calităţii politice determină deriva (dacă nu chiar disoluţia) valorilor culturale. Nedespărţite în perioadele glorioase, cele două planuri se reflectă mutual şi atunci cînd se istovesc într-o comună decădere. În secolul al XIX-lea (pe care nu-l regret, deşi a produs o istorie mai selectă decît tot ce i-a urmat), Victor Hugo beneficia de funeralii naţionale. Acel model – poporul îşi deplînge corifeii – s-a perpetuat pînă „la porţile Orientului“: Sadoveanu, Călinescu sau Arghezi au apucat, de pildă, să fie „conduşi“ astfel, după ce ei înşişi conduseseră, multă vreme, concertul faptului comunitar. S-a mai celebrat un asemenea rit colectiv la moartea „seniorului“ Corneliu Coposu. A fost acela şi singurul caz în care românii au deplorat pierderea unei personalităţi pe care, cu numai cîţiva ani înainte, o huiduiseră (sau cel puţin o lăsaseră să fie insultată oficial).

La începutul noului mileniu, românii au din plin de ce rîde, dar nu mai au de ce şi pe cine să plîngă. Personalităţile au amuţit faţă de gălăgia bîlciului cotidian. Ultima dată cînd am perceput tragismul unei despărţiri pe care obştea o resimte ca atare a fost atunci cînd Horia Bernea s-a hotărît, inexplicabil, să ne părăsească. La mormîntul lui nu s-au grupat mase, dar emoţia a vibrat de o tangibilă tristeţe unanimă. Patriarhul însuşi l-a prohodit pe marele artist. De atunci încoace, spaţiul personalităţilor incontestabile a continuat să se restrîngă. I-am coborît de pe simbolicele lor promontorii, i-am izgonit de pe moşia lor de „boieri ai minţii“ şi i-am luat cu „huo!“, pe fondul neostalinist al corectitudinii politice... Lumina lor intrinsecă şi-a pierdut strălucirea „ecumenică“ şi a început să evoce opaiţul de catacombă. În condiţiile acestui amestec de nesimţire şi amnezie, uitarea noastră ocultează deopotrivă prezenţa celor vii şi memoria celor duşi. Ne-am stricat de atîta rîs.

Dilema veche, nr. 80, 29 iulie 2005

„Fiecare profesie trebuie să aibă un orgoliu“

– interviu cu Tita CHIPER –

Orgoliul profesiei e dat, în primul rînd, de oamenii care au practicat-o excelent. Cu ei vrei să semeni, ei îţi lipsesc cînd nu prea eşti sigur de tine, cînd o dai în bară sau cînd vrei să te laude cineva. Noi evocăm mereu replicile Titei Chiper, care aveau un haz turbat cînd le spunea ea. Din cînd în cînd, vorbim cu ea prin textele pe care ni le-a lăsat. A plecat dintre noi acum şase ani, la sfîrşitul lui august 2002.

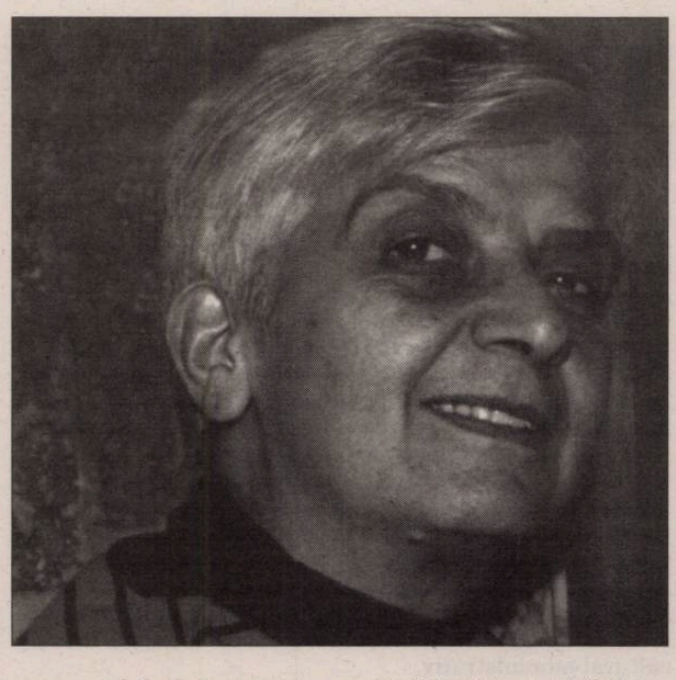

Din ce motive aţi ales interviul?

Am ales interviul, dacă te referi strict la *Dilema*, pentru că nu ştiam să fac altceva. Trebuia să răspund de un număr, primul de concepţie... despre sărbători, era numărul 9 al *Dilemei* şi mă-ntîlneam cu nişte oameni tineri, care lucraseră în presă, care aveau practică, avuseseră burse şi care făceau numere foarte bune, iar eu nu mai ştiam de ce să m-apuc şi nimeni nu ştia ce să-mi dea de făcut. Plus că mai plutea pe această treabă o superstiţie comunicată mie cam inelegant, da', mă rog, direct. „Eh, doamnă, toate nevestele de scriitori cred ele că...“ Pe mine pe buletin mă cheamă Ivasiuc Ecaterina, s-a bănuit că, mă rog, contaminată de convieţuirea cu Alexandru Ivasiuc aş avea veleităţi literare. Am primit şi acest omagiu graţios, dar, totuşi, trebuia să fac un număr cu sărbătoarea şi l-am făcut din multe interviuri. Primul interviu care spun eu că a reuşit a fost unul cu Corneliu Coposu. Şi într-un număr care vorbea despre compromis, mi-am propus să discut despre compromis cu domnul Coposu. Nici un ziarist român în '93 nu s-ar fi hazardat să-l întrebe despre compromis pe acest politician de marcă şi cu totul stimabil, în jurul căruia curgeau epitetele: „omul istoriei“, „coloana infinită“ şi-aşa mai departe. Cu domnul Coposu am vorbit despre compromis: compromisul politic şi-aşa mai departe. A fost o noutate, da' bine, ăsta era un interviu în numărul altui coleg, acum trebuia să fac eu în cadrul unui număr de care răspundeam. Ştiu că l-am luat duminică seara tîrziu şi l-am predat marţi dimineaţa. Am vorbit cu domnul Petre Roman, considerîndu-l inventatorul week-end-ului la români. Apoi, l-am întrebat de ce se închină (că ăsta era unul dintre reproşurile care i se făceau). Ceea ce iar l-a mişcat puţin şi a fost iar un interviu posibil. Intrarea propriu-zisă cu interviul ca pagină consacrată a fost la sfîrşitul lui '93 – începutul lui '94, o convorbire cu Johnny Răducanu; au urmat o convorbire cu un fost mandatar pe-atunci proprietar de restaurant, convorbire cu un dricar, despre orgoliul profesiei... vorbesc serios, fiecare profesie trebuie să aibă un orgoliu. M-a interesat dacă un dricar poate să aibă orgoliul profesiei.

Dar cum v-a venit asociaţia?

Dricarul circulă. Trebuie doar să-ţi vină ideea în ce ar consta orgoliul profesional al unui dricar.

Nu poţi să spui: „Am înmormîntat pe unul mai bine decît pe altul“. Toate trebuie făcute la fel. Întîmplător, era un dricar mai cunoscut, participase la înmormîntările lui Dej, Sadoveanu... îl ştiam de la înmormîntările scriitoriceşti. Consider că ideea bună a fost să aplici întrebarea aceasta în această profesiune.

Dacă vrei, am învăţat să văd dincolo de aparenţe, nu de la un reporter şi nu de la un făcător de interviuri. M-au lămurit, de pildă, Cehov, Katherine Mansfield, despre umanitatea posibilă... Dostoievski, în primele romane... mujicii obidiţi, personajele secundare, astea sînt totdeauna un mister pentru mine şi mă gîndesc să le cunosc prin intermediul acestei investigaţii.

Aveţi o metodă pe care-o aplicaţi, o grilă dată de aceste lecturi...

De aceste lecturi, de lectura ziarelor pe care le citesc, uite, de pildă, iartă-mă că nu sînt foarte academică în expunere, aşa sînt, aşa încerc eu să-i fac pe cei cu care vorbesc să treacă de la una la alta. S-a întîmplat să răspund şi să fac un număr bun despre Lucreţiu Pătrăşcanu. Nu s-a mai găsit pe piaţă şi nu se mai găseşte în colecţie. Şi... mă interesa şi opinia unuia dintre bătrînii care mai trăiau: Bîrlădeanu, Apostol... n-am reuşit să le iau interviu. Mă interesa, de pildă, o anumită treabă legată de Pătrăşcanu: în 1971, cînd se împlineau 50 de ani de la Partidul Comunist Român, s-a dat o mare extindere în presă acestei sărbători. Cine spune că numai tezele din iulie, celebrele teze anticulturale, au contribuit la decăderea culturii în societatea românească se înşală, a fost ceva mai înainte, un semn. La 50 de ani s-au făcut multe decorări şi, mă rog, li s-a mulţumit tuturor, a apărut întîi o listă în *Scînteia*, cu toţi ilegaliştii care fuseseră decoraţi, mai mult sau mai puţin în onoarea muncii socialiste... Dar nu fusese epuizată problema, au fost proteste şi a mai apărut şi-a doua listă. Aia, cu nişte nume... ce cu gîndu' nu gîndeşti. Printre aceste nume am citit cu mirare că este decorat, ca om care a contribuit la istoria Partidului Comunist Român şi la propăşirea României, celebrul Gh. Pintilie, celebrul Pantiuşa, care îl omorîse pe Foriş, un călău, pe scurt, care în '68, în august, fusese demascat de acelaşi partid, partid care nu vede nimic incompatibil, îl demască în aprilie '68, şi în mai '70 îl decorează. M-am uitat iarăşi la nume... lipsea Bîrlădeanu. Alexandru Bîrlădeanu. De ce? El îl contrazisese pe Ceauşescu în legătură cu nivelul de trai. Şi mi-am dat seama că se sărbătoreşte un partid care iartă mai degrabă crima decît opinia contrară. Ceea ce e groaznic. N-aveam cum s-o verific, trebuia să mai treacă timp.

Am impresia că uneori interogaţi oamenii propriei dvs. vieţi.

Sigur că da, dar nu văd nimic rău în asta.

La Lena Constante am ajuns într-o împrejurare mai puţin fericită, făceam noi un număr, ceva despre bune maniere, şi eu mă gîndeam: „bunele maniere, pentru ca să te orientezi în societate, ce faci cu bunele maniere cînd eşti singur? Se poate imagina o situaţie ca asta? Te susţin?“. M-am gîndit eu la cazul Lenei Constante: stai opt ani singur în celulă. Mai are sens să nu te scarpini în nas, ce sens mai are să-ţi comanzi ţie însuţi cînd eşti singur, nu te vede nimeni, eşti înmormîntat de viu, ce sens mai are să fii politicos în puşcărie cînd toată lumea îşi face nevoile de faţă cu toată lumea, unde e urît, e promiscuu. Nu e ridicol să ai bune maniere? Te susţin sau te deprimă? M-am dus la Lena Constante să discutăm despre cui servesc bunele maniere cînd eşti în puşcărie. Dar mai ales singur. Puşcărie politică, nu de-aia de drept comun. Dau telefon, n-o cunoşteam, dau telefon, spun cine sînt şi pic peste-o chestie foarte tristă, ea nu mai voia s-audă de presă. Două ziariste de la un ziar care şi-a încetat apariţia – se chema *Ora* şi sub pretextul autenticităţii practica uneori şi vulgaritatea... adeseori... – s-au dus la ea acasă, i-au luat un interviu, i-au scotocit printre hîrtii, au publicat altfel decît a spus ea, în fine... ea nu mai voia s-audă de presă. Pînă la urmă, mi-a dat adresa. Stătea în Drumul Taberei, avea o adresă complicată, că trebuia să te duci după un zid care era în formă de melc... *Dilema* n-are maşină, eu n-am maşină, să combin staţia nu ştiu care a lui 368... dar mai bine 168, că 368 nu opreşte... Am trecut prin Piaţa Amzei să iau nişte flori. Eu consider interviul o vizită şi în chip demodat mă duc cu flori. Înainte să văd însă florile, văd o splendidă salată. Eram în februarie. Dar absolut splendidă. Cît o varză, cu foaia moale, aşa, genul lăptucă. Şi o iau. Nu ştiam ce-o să fac cu ea, da' am luat-o. După care, am cumpărat trei frezii, mi le-a pus cu funduliţă, cu panglică... M-am dus, mi-a deschis doamna Constante, i-am prezentat freziile, mi-a spus „mulţumesc, nu trebuia“, casa era, de altfel, plină cu flori, dar tot înţepată, tot... Şi-am zis, tot nu va ieşi nimic, măcar să-i spun adevărul. Zic: „dacă vreţi să ştiţi eu nici nu v-aş fi adus flori, v-aş fi adus o salată, care-i foarte frumoasă, dar nu ştiu ce fel de om sînteţi“. „Salată?“, zice. „O am la mine, v-o arăt.“ „Şi mi-o dai mie? Vai, ce bine, lasă-mă s-o duc în bucătărie s-o mănînc la prînz.“ Interviul era făcut. În trei secunde, aşa, de aspirare a fiecăruia: te potriveşti la stilul meu? ce fel de om eşti? înţelegi că ăsta-i un omagiu, nu o mitocănie? Eşti un om îngheţat, păstrezi ideea că nu mai dai nimic la presă? Ea mi-a răspuns la mai multe întrebări în felul ăsta. Astea erau întrebările mele cu salata. Şi a fost prima mea pornire: „Uite ce lucru bun. Te duci pînă-n Drumul Taberei din Piaţa Amzei şi găseşti căldura umană“.

au consemnat Iaromira POPOVICI
şi Eugen ISTODOR

(din volumul *Într-o lumină orbitoare,* Editura Curtea Veche, 2003)

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Butaforiile „de calitate“

Secetă mare la televiziuni pe timpul verii, monşer! Prin deşertul ăsta umblînd eu, ca soldatul la datorie, dau duminica trecută peste emisiunea *Zig-zag cu Ion Cristoiu,* de la Antena 2. (Nu, nu am descoperit-o acum, o ştiu de mult, dar niciodată nu am rezistat să mă uit la ea mai mult de un minut. Iată ce face omul cînd trebuie să scrie – vară, iarnă, la munte şi la mare – despre ce mare scofală fac televiziunile: ajunge să se uite la tot felul de tîmpenii, peste care altfel ar fi trecut din viteza telecomenzii.)

Invitatul emisiunii era de data asta (o reluare, desigur, de prin luna iunie) Radu Vasile şi mi-am zis: ia să vedem ce mai spune nenea ăsta, care ne-a condus în vremea aceea, cînd lumea credea că „renăscuse speranţa“? În gura acestui mîndru purtător de ghiul şi de şosete albe, „asortate“ la pantofi negri, s-a uitat cîndva o ţară întreagă, iar jurnaliştii erau avizi să prindă chiar şi cea mai neînsemnată onomatopee emisă – aşa cum se întîmplă şi astăzi, cu personaje similare. Ce mai rămîne dintr-un astfel de individ, cînd e lipsit de aura puterii care i-a căzut, la un moment dat, pleaşcă pe cap? După cum, probabil, vă aşteptaţi, nu prea mai rămîne nimic.

Asistam deci la o discuţie între doi „grei“: un fost premier al României, pe de-o parte, şi cel care e considerat tătucul presei scrise româneşti postrevoluţionare, pe de altă parte. Iar discuţia părea desprinsă din *Conu Leonida faţă cu reacţiunea.*

Radu Vasile fusese invitat pentru că tradusese o biografie a Papei Ioan Paul al II-lea, iar, pe burtiera emisiunii, Ion Cristoiu pusese să se scrie un titlu senzaţionalist (lucru în care e expert, nu?): „Enigmele unui papă istoric“. Bineînţeles că nu era vorba de nici o enigmă şi că discuţia era cu totul bleagă şi răsuflată. Radu Vasile povestea, sfătos, cum e cu catolicismul, iar Cristoiu era în postura de Gîgă care articula, gîngav, întrebări candide şi propoziţii scurte şi exclamative. „Ia spuneţi, domnu' Radu Vasile, că dumneavoastră sînteţi catolic, cum e la catolici nu ştiu ce chestie?“ (Domnu' Radu Vasile era pe rînd, în gura lui Ion Cristoiu, „domnu' prim-ministru“, dar şi „un mare şi talentat scriitor“.) Iar prim-ministrul-scriitor-de-talent povestea doct cum preoţii catolici, spre deosebire de cei ortodocşi, nu poartă barbă, cum nu au voie să se căsătorească, cum la catolici crucea se face cu toate degetele, nu cu trei etc. Iar Cristoiu spunea de fiecare dată „foarte interesant“ şi-l vedeai sub plapumă, în cămaşă de noapte şi cu boneţică: „Cum le zici tu, Bibicule, mai rar!“.

Iată care sînt vedetele la care se închină presa noastră (vorbim de vedetele „serioase“, că, dacă ne referim la zona de *show-biz*, acolo lucrurile stau încă şi mai rău“).

Ion Cristoiu este „maestrul Ion Cristoiu“, iar mulţi jurnalişti ajunşi în poziţii de top astăzi se laudă că s-au format la şcoala lui. (Ce şcoală o fi aia în care învеţi cum să inventezi ştiri despre găini violate şi care după aceea nasc pui vii – nu ştiu. Şi ce o fi de laudă că ai participat şi tu la aşa ceva – iarăşi nu ştiu.) Pe lîngă asta, maestrul este şi un om foarte cult şi a impus pe piaţă ideea că îşi petrece ore şi zile în bibliotecă, studiind Cărţile (cu majusculă, desigur). Este deja omul-bibliotecă – un intelectual serios, cu baze extrem de solide.

Decorul emisiunii *Zig-zag cu Ion Cristoiu* este consecvent cu această imagine pe care şi-a creat-o maestrul pe piaţă: un decor pompos, retro şi cu aer voit nobil, în care cea mai importantă piesă de mobilier este o bibliotecă înţesată de cărţi legate – ai crede – în piele. Cînd prinzi însă un cadru mai apropiat cu maestrul, poţi să distingi şi ce scrie pe cotoarele tomurilor din fundal. Pe fiecare scrie, „elegant“, cu auriu, „Zig-zag“. Deci aceea nu este o bibliotecă, ci doar o păcăleală butaforică. Aşa cum o păcăleală este şi povestea cu pasiunile intelectuale ale maestrului.

Florin DUMITRESCU

Neaoşism în branding şi publicitate

Un poet. Un profet. Un profit. În anii '90, Mircea Dinescu n-a contenit să propovăduiască neaoşismul şi tradiţionalismul, ca fasoane simple şi la îndemînă de a propune (şi a propăşi) comercial România – cu toate derivatele ei: produse şi branduri, de la cele alimentare la cele turistice; de la bragă şi caş afumat, pînă la mocăniţă şi vulcani noroioşi.

Părea o luptă contra curentului, într-o eră în care tăvălugul globalizării părea de neoprit. Era vremea în care orice vînticel bătea dinspre Vest era adoptat fără ezitare; şi, dimpotrivă, tot ce venea de la noi, de la ţară, părea să pută tot mai multor nasuri... Mai toate etichetele, firmele şi vitrinele căpătau o puzderie de k-uri, w-uri şi y-uri cu umlaut. Ca nişte Chiriţoaie în transă, eram avizi de aer „occidental“.

Au fost anii cînd, cel puţin pe canalele oficiale şi în contextele de faţadă şi de paradă, Mac-ul a bătut micul şi berea – şpriţul. Au fost ani ciudaţi, în care lozincile gen „Nu ne vindem ţara“ contrastau cu avîntul noilor obiceiuri de consum, care, practic, ne vindeau Occident pe pîine. Ţanţoşi şi patriotarzi în cuget, dar curioşi şi gurmanzi în simţiri, ne transformam încet-încet într-o piaţă de desfacere a multinaţionalelor din „acel Apus“.

De ceva vreme trendul tradiţionalist-neaoşit îşi pornise evoluţia, dar zvîcnirile sale păreau încă tentative timide, uneori bizare. În timp, ele se vor dovedi idei vizionare: branduri precum „Untdelemn de la Bunica“, campanii publicitare centrate pe valori româneşti precum „Viitorul sună bine“ (Connex), ca şi iniţiative mai degrabă „poetice“ precum „Vinu' lu' Dinescu“ sau Festivalul de Folk „Om Bun“.

În 2000, Corneliu Vadim Tudor ajungea în finala alegerilor prezidenţiale. Sfîrşitul deceniului trecut suna alarma scandalurilor alimentare ale civilizaţiei *fast-food:* boala vacii nebune, criza dioxinei, fobia E-urilor etc. Produsele româneşti rezultau astfel nu doar mai gustoase (cum le „publiciza“ Dinescu), ci şi mai sigure, mai credibile... mai adevărate.

Roata era pe cale să se întoarcă... Ce s-a întîmplat între timp este uimitor. Efectele vorbesc de la sine. Azi, orientările politice alarmist-xenofobe au tot mai puţin aderenţi. În schimb, neaoşismul şi mîndria naţională s-au mutat în zona consumului.

Azi, cel mai important furnizor de TV prin cablu are în meniul principal nu unul, ci două canale de folclor! Azi, locul cel mai trendy din Bucureşti e Clubul Ţăranului Român! Iar Muzeul din aceeaşi clădire, cu tot cu trotuarele şi curtea alăturată, geme de vizitatori de sărbătorile mari, cînd se organizează tîrguri. (Oborul, care a dispărut fizic în spatele unor panouri de şantier, pare să se fi sublimat şi mutat la capătul Şoselei Ştefan cel Mare.) În rest... La concertele lui Tudor Gheorghe vin mai mulţi spectatori ca la Lenny Kravitz. Tot mai mulţi ţărani îşi transformă gospodăriile în pensiuni agroturistice. Cine mizează pe agricultura şi zootehnia „bio“ sau „eco“ se preconizează că va da lovitura.

După ce ne-a cucerit cu cola şi hamburgeri, Apusul ne încurajează mai nou să revenim la zer şi mămăligă.

Astăzi, brandurile de larg consum (şi mai cu seamă de alimentare) se înghesuie pe zona tradiţionalistă, nu rareori cu accente paseiste, chiar (n)ostalgice. „Sărut mîna pentru masă!“, „Să ai poftă, boierule!“, „Pohta ce am pohtit!“, „Apă de legendă!“... Sloganurile sună tot mai mult ca din Sadoveanu.

Iar numele de brand sînt adevărate hărţi sinoptice ale miturilor româneşti – mai vechi sau mai noi.

Nişte mezelari din Ardeal îl evocă, pe ţipla noii lor game, pe Matache Măcelaru, cel cu Piaţa şi Hala, unul dintre întreprinzătorii bucureşteni deveniţi legendari (alături de Vergu, cel cu Bariera)... Măcelarul mezelar e surprins într-un stadiu de *illo tempore* în care are doar o prăvălioară şic. Macerează cu mîna lui muşchiuleţul în rozmarin („meşteşugeşte“ mezelurile, vorba sloganului fonosimbolic), dar îl repede aspru pe muşteriul mocofan! Un mit urban, Matache e totuşi... un Mitică.

Ardelenii şi-au păstrat brandurile mari „să fie la ei, acolo“. Dacă un cuplu de bătrîni în port popular îi serveşte pe aviatorii eşuaţi, cu o „Tărie de Bihor“ – ai zice că e o glumă pitorească. Dar gluma pare să se îngroaşe... Aproape simultan s-au lansat pe micile ecrane reclama la iaurturile Napolact cu dulceţuri din gama „Gusturi de demult“ (şi sloganul „Ca odinioară“), cu bunicul acela în port popular, deopotrivă iaurgiu şi dulceţar; precum şi spotul pentru Pate Sibiu, cu ţesătoarele care, după ce trag toată ziua la război, îşi întind lebăr pe pîine cu gesturi la fel de largi. Şi tot în costum tradiţional, fireşte: pentru că se conotează tradiţia şi vechea rînduială. La sfîrşitul spotului – tuşă de maestru! – cadrul e ocupat de un covoraş ţesut frumos, cu motive populare, în mijlocul căruia se află logoul producătorului, Scandia. Brandul Scandia e însă şi al unei game de produse din carne (care exclude pateul) al aceluiaşi producător. Nici o ambiguitate, s-ar putea spune: în publicitatea pentru Scandia de la Scandia ca atare apar orăşeni; iar în cea pentru Pate Sibiu de la Scandia apar ţărani. Simplu, nu? – Nu tocmai, pentru că ţărani în costume apar şi în reclama la Pate Ardealul! Aceştia sînt calmi – „molcomi“, cum se spune – şi ilustrează blazonul ardelenilor, aşa cum apar ei în bancurile cu specific regional. OK, a se ţine deci minte: ardelenii fac reclamă la mezeluri cu bucureşteni; şi reclamă la iaurturi şi pateuri cu ardeleni în port popular; dacă ardelenii sînt molcomi şi umoristici e Pate Ardealul; dacă ţes la război e Pate Sibiu... Poate că e mai uşor să faci o schemă, o diagramă, dar... – vorba publicitarului comod – „ce bine că avem consumatori inteligenţi“!

Totuşi! Dacă tot vorbim de Sibiu, care s-a stabilit că e numele unuia dintre cele două pateuri de ficat „cu tradiţie“, consumatorii mai inerţiali asociază toponimul Sibiu cu un celebru salam de iarnă. Iar salamul de Sibiu e un alt mit românesc! În anii '80, „un Sibiu“ dat şpagă echivala cu un cartuş de Kent! Nu cumva e confuzant să numeşti un pateu la conservă ca pe un salam în humă? – Nu! Răspunde publicitatea noastră dragă care, mai nou, ne educă să-i spunem vechiului salam de iarnă... Salonta: după locul (tot din Ardeal!) în care se fabrică, de zeci şi zeci de ani. Acelaşi topos al tradiţiei, al lucrului bine făcut, dar – slavă Cerului – fără port popular...

PUBLICITATE

Vinul – între magie şi industrie

– interviu cu Sergiu NEDELEA, sommelier –

L-am întîlnit pe Sergiu Nedelea în timpul unei demonstraţii de degustare de vinuri pe care a făcut-o chiar în redacţia Dilemei vechi. *Am început să văd cu alţi ochi licoarea din pahar şi să fiu interesată, pentru prima oară, de aroma şi gustul, de calităţile ei. Suficient ca să devin curioasă cu privire la ce se ascunde în spatele acestei profesii cu un ritual aparte, venit din alte timpuri. Aşa că ne-am văzut ulterior, pentru discuţia de mai jos, în restaurantul Casa Iancului – unde Sergiu Nedelea este, totodată, şi administrator.*

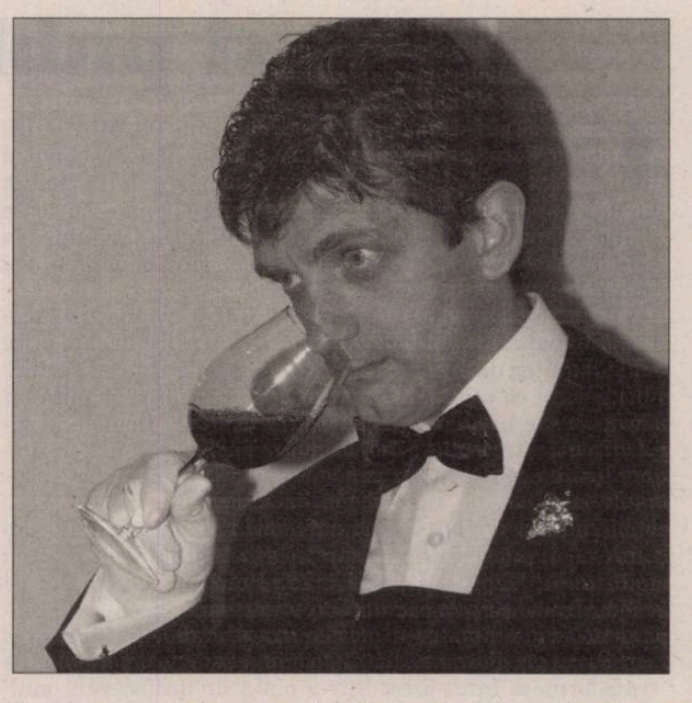

Pericole vechi, pericole moderne

Ce face, de fapt, un sommelier?

O analiză senzorială: îşi foloseşte simţurile ca să identifice calităţile unui vin. Însă el merge mai departe cu analiza, pentru că pe aceasta o face şi degustătorul autorizat, care este, dacă vreţi, un fel de „CTC-ist" al vinurilor, pe cînd noi o împărtăşim cu alţii, în cadrul unui ritual. În restaurantele *high class* este un lucru firesc să vină ospătarul, *maître d'hôtel*-ul, se stabileşte meniul, apoi sommelier-ul face propunerile de băutură. Recomandările nu se opresc la vin, el este responsabil cu toate băuturile din restaurant, inclusiv aperitivele, cu tot acel complex al băuturilor digestive – coniac, lichioruri. Există şi un ritual de prezentare şi de recomandare a ţigărilor de foi; trebuie, de exemplu, şi să încălzim un pahar de coniac pentru a degaja exact aroma pe care ne-o dorim, tot ce ţine de astfel de detalii tehnice. Nu este o responsabilitate oarecare.

Odinioară, sommelier-ul era un transportator: dacă alimentele şi băuturile nu ajungeau într-o bună rînduială la destinatar, putea chiar să-şi piardă capul. Acel „medalion" pe care îl purtăm, de fapt o ceşcuţă de argint numită „tastevin", era făcut iniţial nu doar pentru a vedea calitatea vinului, ci şi a detecta eventuale otrăvuri destinate regelui, unui înalt prelat, unui aristocrat. Şi un sommelier modern întîlneşte pericole: să ofere clientului un vin care nu are calităţile normale pentru a fi servit sau este buşonat, dopul a mucegăit şi a transmis gustul dezagreabil. Nu poţi să prezinţi un vin slab ca fiind minunat, este echivalentul unui fals intelectual. Nu în ultimul rînd, o temperatură proastă de servire – avem o temperatură de păstrare şi una de servire a vinului – îl descalifică pe sommelier şi instituţia pe care el o reprezintă.

O fostă castă, acum şi pentru femei

Bănuiesc că trebuie să fie priceput şi la nivelul relaţiilor interpersonale, pentru că unii clienţi sînt dificili.

În general, oricine lucrează în industria ospitalităţii trebuie să fie un bun psiholog. Odinioară existau şcoli pentru asta şi chelneri manieraţi, care ştiau din gestul unui client care se juca cu un pachet de ţigări că trebuie să-i aprindă ţigara. Astfel de fapte mărunte duc la un serviciu de înaltă clasă. Un sommelier trebuie să aibă şi nişte cunoştinţe temeinice de istorie şi geografie, pentru că nu poţi să vorbeşti despre un vin franţuzesc dacă nu ştii nimic despre această ţară. În perioada interbelică, sommelierii formau o castă, erau nişte domni respectabili, trecuţi de 40 de ani, care aveau cunoştinţe solide despre vinuri şi podgorii. Acum, la 20 de ani sînt deja foarte avizi să treacă peste aceste trepte ale cunoaşterii. Menţionez un fapt îmbucurător: nu mai este o meserie ermetică, misogină, rezervată exclusiv bărbaţilor, şi femeile au acces la ea.

Aţi întîlnit femei sommelier?

La noi am văzut doamne şi domnişoare care au urmat cursurile de specialitate, dar, din păcate, pînă acum nici una nu a ieşit la rampă. Excepţia este dna Cornelia Toma, titulara catedrei de sommelieri de la THR Consulting Group. Noi îi spunem „mama sommelier-ilor". Am întîlnit însă destule femei care practică această profesie în străinătate.

Cum devii sommelier? Cum v-aţi îndreptat dvs. spre această profesie? Asta aţi dorit să fiţi dintotdeauna?

Nu, a fost o opţiune care a venit în timp, cum s-a întîmplat de multe ori în România de după 1989. Imediat după Revoluţie, eram student şi trebuia să mă întreţin. M-am angajat ca ospătar. Primii paşi i-am făcut de fapt la crama Seciu, în judeţul Prahova. Era un complex turistic care aparţinea unei Societăţi producătoare de vinuri, fostul IAS Valea Călugărească. Am ajuns în scurt timp şef de sală – *head waiter*, cum spunem acum – şi am devenit şi cel care, în cadrul meselor protocolare şi în faţa grupurilor de turişti, făcea o degustare de vinuri, la început lăutăreşte, „după ureche", nu aveam o „partitură". Nici nu ştiam pe vremea aceea, prin 1992, ce era un sommelier. În '97-'98 a apărut această idee şi la noi şi am urmat cursurile de specialitate la THR Consulting Group, fostul Institut de formare a personalului care lucrează în alimentaţie publică şi turism. Piaţa nu a cerut această meserie de la început, nici acum nu putem spune că o cere foarte mult.

Sînt mulţi sommelieri în România?

Certificaţi, cam 150, dar cei practică propriu-zis sînt, cred, în jur de 10. Mai sînt cîţiva care au făcut aceste studii în perioada în care au lucrat în străinătate – nu ştiu în ce măsură au diplome, dar cert este că au venit cu un bagaj de cunoştinţe interesant.

De la o experienţă etilică la una elitistă

Există o solemnitate a acestei profesii, o costumaţie specifică. De ce e necesară? Nu e puţin desuetă astăzi?

Aş putea să spun că eu m-am plasat în zona clasică, din acest punct de vedere. Dar unul dintre prietenii mei apropiaţi, pe care-l consider printre cei mai buni sommelieri din România, Laurenţiu Achim, este mult mai modernist în prezentarea acestui ritual al vinului.

Dar există o costumaţie standard?

Da. Fără să cădem în zona ezoterică, toate părţile din acel echipament au nişte semnificaţii cît se poate de clare. Avem, de exemplu, acel şorţ pe care îl poartă sommelier-ul. Această profesie a fost statuată după Revoluţia Franceză, odată cu apariţia restaurantelor în Franţa. Or, vinurile era rar îmbuteliate atunci, totul se desfăşura în mijlocul unei grămezi de butoaie şi trebuia să te protejezi. În perioada interbelică, cînd se mai făceau concursuri naţionale şi internaţionale de sommelieri, exista o probă care se numea „cercuitul butoiului" – trebuia să ai o anumită forţă să învîrţi butoiul, să-l iei în braţe. Acest şorţ s-a păstrat în amintirea debutului acestei meserii. Apoi, este acea ceşcuţă a vinului, pentru mulţi pare un medalion, dar este o unealtă cu care odinioară se degusta vinul, în ea se „citeau" caracteristicile lui – acum are un rol pur simbolic. Ca o certificare a breslei, la fel de importantă este insigna, strugurele cu frunza de viţă-de-vie. Sînt mai multe Asociaţii ale breslei în lume – şi în România avem una, Clubul Naţional al Sommelier-ilor – care au ca simbol frunza de viţă-de-vie şi strugurele.

Aşadar, depinde de Asociaţie.

Da. Există şi un ordin vechi în Franţa, Cavalerii Tastevin, legat de acest ritual. De ce spun mereu ritual? Pentru că este cumva o magie ce se întîmplă în prezenţa vinului. Multe alte băuturi, cum ar fi spirtoasele, au fost şi ele descoperite cumva în zona sacralităţii (anumite lichioruri şi alcooluri au fost făcute de călugării benedictini), dar vinul are o evoluţie mult mai interesantă, care i-a creat un caracter aparte. Gîndiţi-vă la tot acel proces de facere a vinului, drumul din vie pînă în paharul consumatorului. Ceea ce încercăm să facem este să transformăm o experienţă etilică într-una elitistă. În momentul în care vorbim de un anumit vin, de calităţile lui, nu putem să-l descriem la întîmplare. Unii spun: „ce contează că amesteci un vin bun cu Coca-Cola, dacă mie îmi place?!", dar eu consider acest fapt o impietate. În România, refacem acum un ABC al cunoaşterii acestei băuturi. Este o muncă de pionierat. În mod normal, lucrurile ar fi clare: orice restaurant de cel puţin patru stele trebuie să aibă automat şi un sommelier. Aceasta conform legii: pentru a obţine autorizaţia de 4-5 stele, pe lîngă ambient s-a trecut şi la calitatea serviciilor, nu poţi să prezinţi tacîmuri şi sfeşnice de argint, dacă nu există personalul care să le pună în valoare. Altminteri, e cam şi cum ai avea un muzeu. Fiindcă oamenii vin într-un astfel de loc şi ca să găsească un anumit confort, o desfătare.

Există o mişcare la nivel mondial numită slow-food, *de recuperare a bucătăriei tradiţionale. Vi se pare că* fast-food*-ul este o ameninţare pentru această tradiţie?*

Nu. De curînd am văzut o emisiune la televizor despre un oraş american unde primăria a hotărît să nu se mai dea autorizaţie *fast-food*-urilor. Aşadar, chiar în locul în care s-a născut acest concept. Nu pentru a îngrădi o afacere, ci pentru că este o mîncare nesănătoasă. În Europa se acţionează altfel, tocmai prin mişcarea *slow-food*, care nu întîmplător a apărut în Italia şi Franţa, ţări cu o tradiţie a mîncatului sănătos (deşi pe primele locuri, astăzi, se situează ţările scandinave, la un moment dat au avut chiar legi pentru promovarea consumului de fructe). Mişcările de gen *slow-food* s-au înfiinţat tocmai ca să nu apară atitudini coercitive, impuse prin lege. În definitiv, ce înseamnă *slow-food*? Să dedici un timp nu neapărat ideii de gastronomie, ci mesei obişnuite, simple, să te aşezi să mănînci firesc, cu răbdare, să asociezi preparatele, de ce nu, cu puţină inteligenţă – la fel şi în cazul vinurilor –, să creezi un ansamblu plăcut al ideii de a mînca.

Cu realism, despre vinurile româneşti

Vinurile româneşti sînt competitive?

Latura mea patriotică m-ar îndemna să spun că da. Din păcate, abia acum vinurile noastre au început să se reaşeze, mai mult sau mai puţin, pe palierul de calitate. Sîntem încă destul de departe de vinurile de înaltă calitate, cum ar fi cele franţuzeşti. Însă există şi la noi cîteva firme care au reuşit să răzbată în lume.

Dvs. ce aţi recomanda, dintre vinurile româneşti?

De exemplu, casa Davino, care are nişte vinuri destul de interesante, atît soiurile clasice ale lumii, Sauvignon Blanc, Cabernet Sauvignon, dar şi filonul tradiţional, Fetească albă şi Fetească neagră, pe care ei le-au numit frumos, Purpura Valahica, respectiv Alba Valahica. Apoi, domeniul Ştirbey, la Drăgăşani. Acolo, baronul von Kripp şi principesa Elena Ştirbey au venit, au recuperat nişte vii ale domnitorului Ştirbey şi le-au pus la lucru. Au ajuns la rezultate remarcabile – vinurile lor se regăsesc acum la clasa de lux a companiei Lufthansa, de exemplu. De asemenea, compania S.E.R.V.E., creată de un conte francez care a venit acum mulţi ani în România, un deschizător de drumuri al vinurilor de calitate, şi Carl Reh Winery, o Societate româno-germană cu cramă la Oprişor, în Mehedinţi, care produce, printre altele, vestitul brand La Cetate, unul de excelenţă. Apoi Vinarte, Societate româno-italiană. Mai nou sînt companii mai mari cum ar fi Recaşul, care are vinificator din Australia, director general şi acţionar din Anglia. Important este că totuşi conceptul de vin de calitate a venit prin această fuziune – un capital străin şi un *terroir* românesc – acel ansamblu creat de apă, sol, expunere la soare, vînt, curenţi de aer, tot acest context în care se coace strugurele. Şi omul face parte, mai nou, conform specialiştilor, din el. Iar *terroir*-ul românesc a primit tehnologie, *know-how* din afară şi, mai ales, înţelegerea unei investiţii pe termen lung, aşa cum este producerea de vinuri. Cam din 2000 încoace au început să se mişte lucrurile, şi datorită legislaţiei şi retrocedărilor. Însă este clar că mai avem de lucrat mult la calitate, la tot ce înseamnă vin de excelenţă.

De ce ar trebui să ne ferim atunci cînd cumpărăm vin?

În fişa postului unui sommelier se mai regăseşte o cerinţă: o anumită diplomaţie. Aşa că o să încerc să răspund altfel. Chiar dacă există companii mari, să spunem Vincon Vrancea, Jidvei, Murfatlar, Cotnari, Vinia Iaşi, care produc în cantităţi industriale, producţia industrială trebuie să îndeplinească şi ea anumite standarde. Asta nu înseamnă că ei nu fac şi vinuri bune, „corecte", sau că nu trebuie să ai un vin cu un raport bun calitate-preţ – de fapt, chiar asta ne dorim, numai că acum, pe piaţă, ne întîlnim cu un raport calitate-preţ mai puţin bun. Un exemplu: ieri, alături de cîţiva jurnalişti care au o respectabilă revistă dedicată vinurilor – din păcate sînt doar două în România, ceea ce spune multe – am avut o degustare de Muscat Otonel, vinuri luate din supermarket. O mare dezamăgire: din zece probe nu am avut nici una care să placă, să atingă un punctaj măcar în zona agreabilului.

a consemnat Mădălina ŞCHIOPU

Meseria de a-i aburi pe clienţi

Două poveşti cu meşteri români pricepuţi la toate, umblaţi prin Occident şi care au lucrat acolo după standarde înalte, dar din care reiese că de fapt nimic n-au înţeles, că năravurile de acasă se schimbă doar temporar şi doar peste graniţă. Că ele revin odată cu întoarcerea în ţară. Că sistemul, adică, e mai puternic decît omul şi că una din valorile esenţiale rămîne abureala. **(A. M.)**

Selma IUSUF

Instalatorul Aurel

Telefonul sună isteric. E şapte dimineaţa. Răspund încercînd cea mai coerentă dintre vocile în posesie. Başca eforturile de a evita gîjîitul miilor de ţigări fumate cu o seară înainte. E instalatorul Aurel. Îl chemasem cu vreo două zile în urmă pentru că ţeava de scurgere din bucătărie se încăpăţîna să rămînă înfundată în ciuda domnilor *Muscolo* turnaţi cu generozitate disperată în ea. Se uitase atunci şi-mi servise, cu mîinile în şold, privirea aia de meşter care-ţi dă fiori reci: „Ia spuneţi, doamnă, cine v-a făcut lucrarea asta?“. Am tăcut veşted. Eh, pînă şi eu ştiu că atunci cînd auzi întrebarea asta, combinată cu licărul de neîncredere, uşor dezgust şi o imensă milă pentru interlocutor, ştiu – ziceam – că eşti aproape de dezastru. Financiar. Emoţionalul îl mai las la analizat. Am mormăit ceva şi mi-a retezat-o: „Păi, trebuie înlocuită toată. Din josul casei pînă sus“. „Aha“ – zic. „S-o înlocuim atunci.“ Aveam în ochi, probabil, privirea hăituită a bolnavului căruia i se anunţă o boală gravă, dar care schiţa, peristaltic, din muşchii feţei, de data asta, o grimasă de speranţă. Totuşi. „Să mă sunaţi dumneavoastră – zice – luni la opt dimineaţa să vedem cum facem cu materialele, cu banii, cu alea.“ „Bine – am zis eu cu vocea stinsă – vă sun.“ În mintea mea se derulau cu repeziciune evenimentele care urma să mă scoată din rutină şi din minţi: bocăneli, mizerie, du-te vino pe scări, vecini care întreabă „da' ce s-a întîmplat“, motanul meu cu nume snob care trebuia ascuns să nu se streseze, ăăă, bani? „Da, zice, păi, daţi-mi număru' dumneavoastră că p'al meu îl aveţi, să ştim o treabă.“ „Ce mama mă-sii de treabă să ştim?“ – îmi trece prin cap, da' mă lămureşte repede: „Ştiţi, sînt foarte ocupat, am lucrări, sînt om serios, nu aşa....“. Aha, am priceput. Eu nu sînt, te duc cu zăhărelu'. Mă fac că mi se strică ţeava numa' ca să te ţin din treabă. Fir-ar a dracului de treabă. „Păi, băgaţi-l în telefon, zic. Selma, 0723...“ „Cum??! Sîrma?...“ „S-e-l-m-a 0723...“ Nu merge. I-l scriu pe o bucată de hîrtie cu majuscule. „Aha, Salma.“ Da, ai nimerit-o. Lasă aşa (oricum i-am dat prenumele, precum coafezele, pentru că ştiu din experienţă că la numele de familie ne încurcăm rău de tot). Instalatorul Aurel pleacă după ce primeşte bani pentru ţeava consultată.

Şi apoi: telefonul sună isteric. E şapte dimineaţa. Luni. E instalatorul Aurel, deşi rămăsese că sun eu. La ora opt. Zice abrupt, fără să se prezinte: „Ia spuneţi, doamnă, aţi rezolvat?“. „Ce să rezolv dom'le, să înlocuiesc singură ţeava? Să-mi iau gîndul de la a mai spăla vreodată vasele? (tentant, altminteri). Să pun lacătul pe bucătărie şi să-mi iau cîmpii?“

I-am dat numai prima replică din şiru' ăsta că mai mult curaj n-am. „Păi, bine – zice – atuncia vin azi cu materialele, cu tot („cu tot“ fiind un ucenic pe care îl exploatează crunt) pe la un patru-cinci.“ „Mai devreme nu se poate?“ – îndrăznesc eu. „Nooo, păi ce, io nu am servici?“ – zice. Corect. Io n-am că mi-au dat liber. Iar acum îl aştept pe instalatorul Aurel. Tremurînd. Să nu-l supăr.

N.B.: Ca să îl împachetez socio-antropologic pe instalatorul Aurel: A lucrat în Spania în construcţii. A tras acolo la greu într-un sistem minuţios pus la punct. Unde nu era loc de aproximări şi *las' că merge şi aşa*. S-a conformat că, deh, era printre străini şi faci ca ei, mama lor de spanioli. De străini. S-a întors în România unde lucrează la fel ca înainte de a pleca. N-a învăţat nimic din experienţa aia pentru că aia a fost o paranteză în timp, un pretext să cîştige bani să-şi repare casa de la ţară rămasă de la ăi bătrîni. În Spania-s alte reguli, s-a supus scrîşnind în sinea-i, n-a priceput nimic pentru că nici n-a vrut să priceapă. Aici e altceva. E acasă, băi!

Andrei MANOLESCU

Meşterul Costel

Mi-a fost recomandat de un vecin într-un moment în care nu aveam neapărată nevoie de el. „Tot vine în zonă cu o echipă întreagă de meseriaşi, au mult de lucru la Vasile şi *se pot rupe* şi pentru voi, că altfel nu-l aduci în vîrf de munte doar pentru atîta. Stau oricum la Vasile, n-aveţi treabă cu asta.“ Văzînd că tot ezit, l-a sunat pe Costel pe mobil şi l-a comutat pe *speaker*. O voce sonoră şi hotărîtă a răzbătut prin micul difuzor: „Sigur că da, să vedem despre ce e vorba. Cu banii ne-om înţelege noi, nu cred că o să avem probleme“. A venit a doua zi să vadă, scărpinîndu-se în cap pe sub şapca roşie: „Terminăm repede că avem şi alte lucrări. De săpat fosele, de făcut instalaţiile, de pus gresia, faianţa şi burlanele... se rezolvă în cel mult o săptămînă, că avem specialişti în toate şi nu vă costă prea mult“. A zis el un preţ care, deşi nu era prea mare, nici mic nu era, am zis noi altul ceva mai mic şi pînă la urmă am bătut palma pentru o sumă medie. A făcut o listă cu materialele trebuincioase şi cu preţuri estimative. O săptămînă mai tîrziu a venit cu încă trei băieţi, *calfe şi zidari,* şi ne-a rugat să-l cazăm pe unul la noi într-o cămăruţă, că Vasile nu mai are unde să-l ţină. Noi am zis că nu aşa a fost înţelegerea, el a insistat cu multe scuze şi argumente greu de verificat, dar şi de combătut. În cele din urmă am acceptat, deşi bănuiam riscurile. I-am dat banii de materiale şi am plecat la Bucureşti. După şase zile omul ne aştepta cu o nouă listă de materiale. Pentru primele ne-a dat bonuri ce păreau în regulă. Îngrijorarea venea însă din faptul că nimic nu se terminase şi parcă lucraseră o zi, nu şase. Am intrat în ei, cum se spune, şi mi-au răspuns că a plouat întruna şi că n-au putut lucra afară. „De ce n-aţi făcut înăuntru?“ O întrebare ce nu şi-a primit răspunsul, nici după ce am repetat-o de cîteva ori în mai multe forme, aşa cum fac ziariştii. Meşterii însă, ca şi politicienii, par a se pricepe mai bine la vorbe şi omisiuni, decît la treaba pe care o au de făcut. După a doua săptămînă apăruse o altă listă de necesităţi, cu nipluri, reducţii, „coţi“ şi „robineţi“. I-am întrebat de ce nu-i gata nimic şi iarăşi au răspuns că a plouat. „Măi, oameni buni, mă uit şi eu pe Internet la vremea de-aici şi ştiu că n-a plouat decît foarte puţin.“ O frază ce a avut un efect de-a dreptul magic asupra lor. Au amuţit cu toţii, au băgat nasul în pămînt şi s-au apucat de treabă fără alte comentarii. Voiau parcă să termine în cîteva minute ce nu făcuseră în două săptămîni. Pe moment, nu le-am înţeles reacţia (tot aşa cum nu pricepeam nici de ce nu vor să termine mai repede ca să-şi primească banii). Ulterior, mi-a căzut fisa cu Internetul. Pentru ei era ceva destul de nebulos, dar auziseră probabil că există posibilitatea să-ţi supraveghezi proprietatea de la distanţă prin satelit, folosind doar un computer. Şi s-au gîndit că-i văzusem de la Bucureşti cum nu muncesc, cum fac grătare prin curte şi cum se îmbată. Cum dorm în casă mai mulţi decît vorbiserăm sau cum folosesc uşa din faţă şi deci şi camerele unde li s-a spus că n-au ce căuta (o ştiam oricum după poziţia zăvorului). Toate astea le credeau demascate de către „drăcia“ cu Internetul, că altfel, cu mintea mea de fraier, eu n-aş fi putut să-mi dau seama. Dar, cu toate că le ştiam pe toate, nu le puteam impune alt stil, alt ritm, altă calitate a muncii. Ei văzuseră mai mulţi clienţi decît meşterii cu care avusesem eu de-a face. *De ce n-au pus streşinile? Pentru că aşteaptă să vină omul din sat, singurul care ştie să le dea panta.* După un moment de stupoare, am pufnit în rîs: „Aşa ceva nu există, iar voi mă credeţi prostul vostru. Pun eu streşinile şi vă scad un sfert din preţ“. A fost rîndul lor să zîmbească: „Încercăm şi noi ce putem, şefu', nu vă supăraţi pe noi“. Am plecat spunîndu-le că e inadmisibil să nu termine pînă la următorul week-end, cînd oricum voi veni să-i dau afară, chiar dacă nu sînt gata cu lucrările şi le voi da banii doar pe ce-au făcut. Am continuat să-i sun zilnic, să-mi dea raportul şi de fiecare dată îmi ziceau că mai au nevoie de cîte ceva. Eu le ceream să se descurce cum pot. Pe miercuri, Costel m-a anunţat că trebuie să plece în Italia unde-l aştepta o lucrare, într-o localitate unde de altfel mai fusese. *Om de onoare,* fiind el, mi-a spus că nu mă lasă aşa şi că-l trimite pe fratele său să termine ce e de făcut. Banii urma să-i încaseze fratele, descris drept un fel de super-meşter. Pe lîngă toate, suma finală pe care i-o datoram avea să fie, după socotelile lui, dublă faţă de cea discutată la început. Asta pentru că lucrarea a fost mult mai grea şi a durat mult mai mult. În ciuda furiei, am încercat să-i răspund deştept: „Eu îţi plătesc banii pe care-i ceri, dar şi tu îmi dai chiria pentru luna în care mi-ai ocupat casa, altfel decît fusese înţelegerea“. Iar chiria, evident, era exact cît ceruse el în plus. Tocmeala telefonică s-a încheiat astfel remiză. Recepţia lucrării s-a făcut cu *fratele,* un ins ce părea de-a dreptul periculos şi care se arăta foarte nemulţumit că trebuia să-l înlocuiască pe Costel. Faianţa şi gresia erau bine puse, dar ţevile curgeau, garniturile nu erau strînse, streşinile n-aveau panta bună (chiar păreau neajutoraţi la acest capitol), dar fratele se grăbea să dea totul în primire, iar noi – să ne vedem odată scăpaţi de el. L-a sunat pe Costel în Italia (acolo unde am aflat că acesta punea doar faianţă şi nimic altceva, pentru că asta îi era singura specializare) să-i spună că totul s-a încheiat. Noi am rămas să dregem lucrarea, o operaţiune care ne-a reîntărit ideea că sîntem mai pricepuţi ca ei şi că, dacă am avea timp, am putea face orice. Un timp pe care meşterii par să-l aibă din belşug. ■

PUBLICITATE

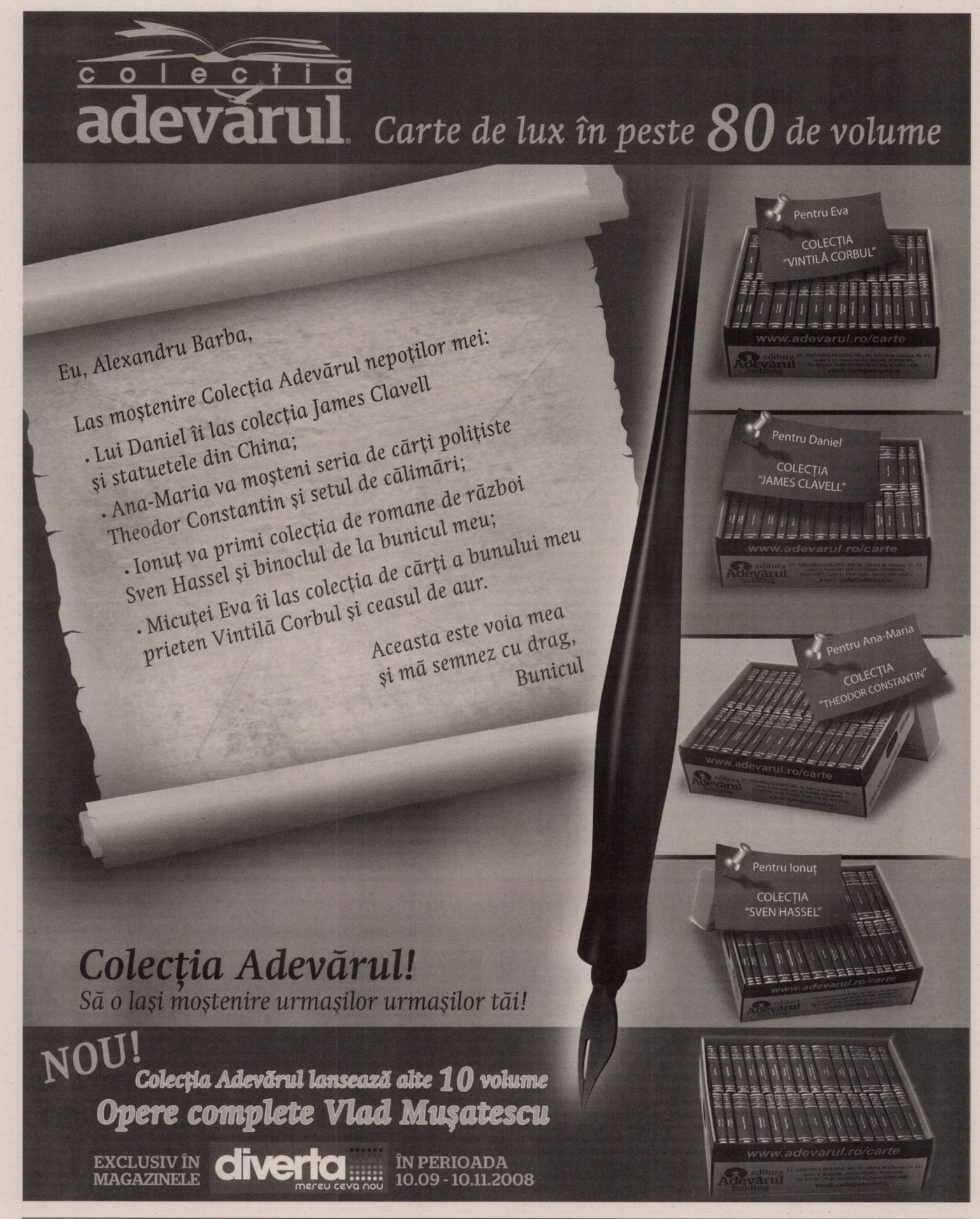
colectia
adevărul
Carte de lux în peste 80 de volume
Eu, Alexandru Barba,
Las moştenire Colecţia Adevărul nepoţilor mei:
. Lui Daniel îi las colecţia James Clavell
şi statuetele din China;
. Ana-Maria va moşteni seria de cărţi poliţiste
Theodor Constantin şi setul de călimări;
. Ionuţ va primi colecţia de romane de război
Sven Hassel şi binoclul de la bunicul meu;
. Micuţei Eva îi las colecţia de cărţi a bunului meu
prieten Vintilă Corbul şi ceasul de aur.
Aceasta este voia mea
şi mă semnez cu drag,
Bunicul
Pentru Eva
COLECŢIA
"VINTILĂ CORBUL"
Pentru Daniel
COLECŢIA
"JAMES CLAVELL"
Pentru Ana-Maria
COLECŢIA
"THEODOR CONSTANTIN"
Pentru Ionuţ
COLECŢIA
"SVEN HASSEL"
www.adevarul.ro/carte
Colecţia Adevărul!
Să o laşi moştenire urmaşilor urmaşilor tăi!
NOU!
Colecţia Adevărul lansează alte 10 volume
Opere complete Vlad Muşatescu
EXCLUSIV ÎN MAGAZINELE
diverta
mereu ceva nou
ÎN PERIOADA
10.09 - 10.11.2008

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

XXIII) de mare (ou de şarpe),
dorit cu-atîta jind
pentru, în zvon de harpe,
o nuntă de argint,

încît duiosu-i mire
i-a şi făgăduit
că i-l va da-n primire
la timpu-ngăduit,

anume cînd gheţarii,
pornind-o dinspre nord,
lovesc cu muchia varii
vapoare la babord

sau la tribord, ca-n cazul
Titanicului, cel
scutit de tot necazul
vapoarelor ca el, –

scutit în teorie,
că,-n practică, nu-i mult
loc de euforie
pe-oceanul în tumult

sau clar ca o oglindă,
pe care, însă, scuţi,
alias gheţari, colindă,
tot mai necunoscuţi,

Cu ochii-n 3,14

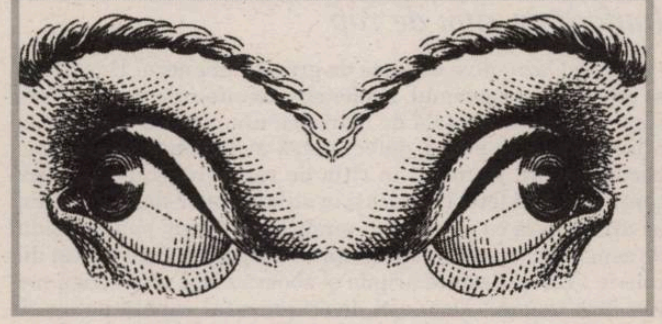

PĂDURILE STRĂMOŞEŞTI DIN MONTE CARLO DEVIN, VOINICEŞTE, UN FEL DE DOMN GEOANĂ CU CONSECINŢE TRAGICE

● În centrul Capitalei, în locul ceasului care a măsurat timpul pînă la aderarea noastră la UE, s-au plantat nişte palmieri. Auzeam pe cineva la radio, deunăzi, că palmierul ar putea deveni simbolul Bucureştiului. Eu zic că al ţării. Că tot s-au defrişat pădurile strămoşeşti de brazi şi fagi – de ce n-am pune acolo palmieri? Vă daţi seama că turiştii de pe Coasta de Azur ar da buzna în Harghita, să vadă minunea? (**M. V.**)

● În plină criză mondială, la ora cînd ministrul rus de Externe l-a acuzat pe cel francez că are „o imaginaţie bolnăvicioasă“ dacă poate anunţa că după conflictul cu Georgia va urma unul cu Ucraina, mii şi mii de tineri ruşi foarte veseli şi tinere rusoaice frumoase trăznet au ocupat stadionul din Monte Carlo pentru finala Supercupei europene la fotbal dintre Manchester United şi Zenit Sankt Petersburg; scor 2-1 pentru foştii leningrădeni. Sir Alex Ferguson, antrenorul englez, l-a felicitat pe antrenorul învingătorilor, olandezul Dick Advocaat. Nu s-a bătut nimeni cu nimeni, s-a băut serios şi s-a cîntat frenetic, ignorîndu-se că pe lume există ministere de Externe. Viaţa, uneori, are o imaginaţie suspect de sănătoasă. (**R. C.**)

● Miron Mitrea are, printre altele, o vilă într-o staţiune montană austriacă. Întrebaţi de reporterii de televiziune din România ce ştiu despre vecinul lor, oamenii din zonă spuneau că Miron Mitrea este cu siguranţă un mare om de afaceri. Ce ironie! Mitrea făcea parte, acum cîţiva ani, din tabăra adversă oamenilor de afaceri: era sindicalist şi predica muncitorilor de pe camion. România este, deci, o ţară foarte prosperă, dacă proletarii devin, în doar cîţiva ani, nişte oameni bogaţi! (**C. P.-B.**)

● Am crezut că toată povestea cu urşii de la Sinaia e doar o exagerare, un subiect „exotic“ pentru ştiri. Aşa că atunci cînd un şofer ne-a avertizat, ziua în amiaza mare, pe drumul spre cota 1400, că „e un urs mai sus“, nu l-am crezut şi am mers voinicеşte mai departe. Pînă la urmă ne-am lămurit că era pe bune, aşa că am văzut ursul din maşină, ca mai toată lumea. Era un urs în toată regula care stătea cam abătut pe marginea şoselei şi n-avea de gînd să atace pe cineva, dar nici să plece de acolo. Se vedea de la o poştă că îi mergea prost. Doi băieţi coborîseră din maşină şi îi aruncau biscuiţi pe care ursul îi culegea de pe jos docil. Ne-am lămurit: era un urs-cerşetor! Într-o economie în perpetuă tranziţie, pînă şi urşii se „reprofilează“ şi învaţă „meserii“ noi. Aia cu circul nu cred să mai prezinte interes, căci e de muncă, retribuţiile sînt mici, ca mai peste tot, iar grădinile zoologice sînt probabil privite ca nişte cămine de nefamilişti. (**A. P.**)

● „Părea o artă naivă, ca să nu zic infantilă. Nu ştiu dacă ajută România să participe cu astfel de expoziţii.“ – a declarat la Iaşi ministrul Culturii, Adrian Iorgulescu, într-un interviu luat de George Onofrei pentru *Suplimentul de cultură*. Ministrul se referea la celebra expoziţie de la ICR New York. Bun, să zicem că dl Iorgulescu are dreptul, „ca om de cultură“ (cum singur subliniază), să îşi spună punctul de vedere („sub raportul calităţii, nu mai mult“), deşi e clar că nu înţelege *street art*-ul... Dar iată ce zice acelaşi domn, ministru al Culturii, despre căminele culturale (la care, în principiu, ar trebui să se priceapă): „Mie mi se pare anormal să te duci şi să te îmbeţi sau să faci discotecă, dar dacă oamenii se întîlnesc şi au între ei contacte, indiferent dacă sînt de natură obştească – poate că e un loc în care pot lua împreună contact cu anumite forme de exprimare artistică –, este un lucru absolut benefic.“. (Exprimarea mi se pare „naivă, ca să nu zic infantilă“, aşa încît mă şi mir de ce ministrul nu înţelege *street art*-ul...) Dl Iorgulescu nu ratează nici o ocazie să fie un fel de domn Geoană de la Cultură. (**a. l. ş.**)

● În legătură cu asistenta maternală ucigaşă din Bistriţa, s-a spus că la testele şi evaluările psihologice ieşiseră bine. Habar n-am cum vine asta, pentru că a fost nevoie să mă uit la ea o singură dată şi m-am îngrozit. Încă o dată, se confirmă butada lui Oscar Wilde: oamenii care nu se iau după aparenţe sînt superficiali. Cîteodată, cu consecinţe tragice. (**M. Ş.**)

ÎNTR-UN MICROBUZ, ELODIA A FOST ÎNTREBATĂ, CA-N VREMURILE BUNE, PE UNDE MAI COLABOREAZĂ

● Într-un microbuz, un băieţel de trei ani îi punea bunicii sale prima lui întrebare existenţială: „Eu sînt fetiţă?“. (**A. P.**)

● Cum frazele de genul „Isus e aproape“, „Mesia vine, pocăiţi-vă!“, „Pe aici a trecut Gigi“, „Ole, ola, noi dorim victoria!“, „Hai“ sau, după caz „Mu...e Steaua“ par să fi devenit desuete, turiştii dornici de a-şi exprima pornirile artistice au trecut, mai nou, de la ziduri, garduri, pereţi etc., la indicatoare. Aşa se face că, peste noapte, Complexul Melodia din staţiunea Cap Aurora a devenit complexul mult prea cunoscutei şi negăsitei Elodia! (**R. T.**)

● Premierul Ucrainei, doamna Iulia Timoşenko,a fost întrebat ce contează mai mult pentru o femeie: să aibă succes în carieră sau să fi frumoasă? „Frumuseţea înainte de toate. Chiar dacă îţi sacrifici cariera.“ Cînd citeşti şi vezi episoade din conflictele ei cu preşedintele Iuşcenko, cu oamenii de afaceri nu-ţi prea vine să pariezi pe viitorul carierei ei. Poate o să rămînă frumoasă. (**M. B.**)

● Unii dintre români ştiu, în continuare, să se distreze ca-n vremurile bune (în care totul trebuia făcut în ciuda regimului comunist opresiv): în Parcul Tineretului, fac baie în dreptul afişului cu „Scăldatul interzis“, în timp ce bodyguarzii de serviciu trec fuduli, dar nepăsători, prin preajmă. (**I. P.**)

● Din ciclul „pe unde mai colaborează omu' şi nu ştie“: am descoperit întîmplător două articole de-ale mele în ediţia online a ziarului *Monitorul de Suceava*. Sînt preluate din *Dilema veche* fără citarea sursei, bineînţeles. Iar de „cerut voie“, nici pomeneală. Ce să fac, să cer daune? (**M. V.**)

NISIPURILE DE AUR, CU SCHEMA AFERENTĂ, SE MUTĂ ÎNTR-UN COLŢ, CA SĂ BAGE PALMIERI

● Ştiam că românii au dat năvală pe litoralul bulgăresc şi că liniştitele şosele ale Bulgariei sînt mai aglomerate din cauza automobilelor româneşti. Ce nu ştiam e că pe tarabele de ziare din Balcic, Albena, Nisipurile de Aur sau chiar Varna găseşti *Libertatea, Click, Evenimentul zilei* sau *Gazeta Sporturilor* şi că hotelierii, chelnerii şi comercianţii din Bulgaria au început să înveţe românеşte pentru ca afacerile să le meargă mai bine. Iar unii acceptă deja şi plăţi în lei. (**A. M.**)

● Pe sticlele de jumătate de litru de Coca Cola, undeva în josul etichetei, stă scris, alb pe roşu: 500 ml = 2 x 250. Cu schema aferentă, adică un pahar de 250 ml înmulţit cu 2, fac 500 ml. Aşa, ca să nu mai aibă omu' dileme. (**S. G.**)

● Duminică dimineaţa, în metrou, o fată citeşte, stînd în picioare, *Sense and sensibility* de Jane Austen cu o expresie de beatitudine pe faţă. Cînd dă pagina, zîmbeşte şi se mută de pe un picior pe altul de nerăbdare. Iar noi tocmai ne întrebam, retoric, la *Dilema veche*, de ce, unde şi cînd (mai) citim literatură... (**S. S.**)

● La Consulatul Rusiei din Bucureşti, printre oameni veniţi cu treburi legate de viză, se remarca un tînăr care, într-un colţ, vorbea şi gesticula cu foc, fără un interlocutor vizibil. Cînd i-a venit rîndul, a prezentat cîteva foi scrise mărunt cu pixul şi şi-a spus oful: voia azil politic în Rusia, pentru că se considera persecutat de noua ordine mondială. Funcţionarul rus l-a ascultat impasibil şi, pe un ton indiferent, i-a explicat că nu se ocupă de aşa ceva. Totuşi, după ce tînărul a plecat, o lucire de sarcasm i-a luminat o clipă privirea: semn că există o limită în extravaganţă chiar şi pentru sufletul rusesc. (**M. Ş.**)

● Ne-au luat ceasul de la Universitate ca să bage palmieri. Ce se mai poate adăuga? Mi-a stat ceasul. (**R. C.**)

Pierdut papagal Micul Alexander verde, 3 ani, in zona Sos. Pantelimon - Str. Ritmului in data de 26. 07.2008 Rog seriozitate

Carmen GAVRILĂ

Islamul confiscat de revoluţia pop

Reflectoare şi un perete de boxe. Ritm tehno, sacadat. O femeie superbă, cu părul negru curgînd în valuri. Un decolteu generos şi o talie dezgolită în ritmul dansului de cămaşa neglijent încheiată la doi nasturi. „Ana Haifa" – „Eu sînt Haifa", cîntă, într-un videoclip, libaneza Haifa Wehbe, una dintre cele mai faimoase vedete pop orientale. Repetă obsesiv şi narcisist „eu sînt Haifa", în mişcări unduitoare, cu un puternic parfum erotic. Nu lipsesc din reţeta de succes stropii de apă şi hainele ude, lipite de piele. Un videoclip între sutele de mii scoase pe bandă rulantă la Beirut sau Dubai. Industria pop orientală cîştigă teren pe zi ce trece. Sume de pînă la 300.000 de euro sînt investite în videoclipuri care circulă peste tot în spaţiul islamic, cu ajutorul Internetului şi al canalelor TV prin satelit. Amestecul de ritmuri orientale cu cele moderne occidentale, de mişcări unduitoare din buric cu paşi de dans folosiţi de vedete pop americane sau europene este de-a dreptul intoxicant şi exercită o fascinaţie fără drept de apel pentru tinerii din Orientul Mijlociu pînă în Asia. Mullahii şi autorităţile religioase sînt neputincioase. Show-uri şi seriale sînt interzise, cîntăreţii nu pot urca uneori pe scenă, site-uri sînt blocate, sînt emise decrete religioase – dar nimic nu poate opri revoluţia pop.

Hezbollah şi 50 Cent

Este şi aceasta un fel de disidenţă ori de modernizare, susţin producătorii arabi din industria muzicală, chiar dacă, în cazul vedetelor femei, mesajul este unul puternic sexual, ceea ce poate fi interpretat ca un nou tip de discriminare, altul decît clişeul femeii ascunse de văluri prin care spaţiul islamic este cunoscut. „Ce e rău dacă o femeie e sexy şi arată asta?" – îmi spune o tînără libaneză, şi adaugă categoric: „să nu vină careva să-mi spună mie cum să mă îmbrac!". Evident, un astfel de spirit de frondă poate fi manifestat public în puţine ţări din Orient. Libanul este un spaţiu al excepţiilor, pentru că „Elveţia Orientului" adună un mozaic de religii, reprezentat ca atare la putere, şi nu există un cod de comportament ori de îmbrăcăminte impus, ca în alte ţări din zonă. Popularitatea vinde, aşa că adună la un loc cele mai paradoxale perechi; cum s-a întîmplat cu frumoasa cîntăreaţă Haifa Wehbe, altfel foarte criticată de cercurile tradiţionaliste pentru îmbrăcămintea ei revelatoare – care a participat la o adunare din sudul Libanului unde a vorbit liderul Hezbollah, Hassan Nasrallah. Aceeaşi Haifa a făcut pereche cu exact opusul unui Nasrallah, cîntăreţul 50 Cent, într-un concert la Beirut.

Minijup şi chador

Realitatea industriei pop din spaţiul islamic este paralelă cu o realitate politică complet diferită. Două lumi plasate la extreme. Este uimitor cum locuri precum Gaza, Arabia Saudită sau Iranul pot fi sursele unei adevărate industrii pop, de multe ori *underground,* foarte modernă în mijloace, urmînd reţete occidentale de showbiz, în timp ce pe stradă domină, la prima vedere, realitatea codului de îmbrăcăminte şi comportament islamic ori panourile cu martiri ai islamului şi slogane cu „Moarte Americii". Aceeaşi Americă de unde vin mare parte din produsele de divertisment pentru Orient şi unde îşi au sediul numeroase posturi de televiziune ale diasporei arabe ori iraniene, care transmit prin satelit, acasă, ceea ce mulahii numesc „depravarea occidentală". Companiile occidentale au sesizat potenţialul financiar uriaş al unui spaţiu pînă acum cîţiva ani inaccesibil. O faimoasă băutură răcoritoare americană se vinde cu imaginea aceleiaşi cîntăreţe libaneze Haifa Wehbe, cu scopul de a cuceri piaţa arabă. MTV s-a grăbit să deschidă un canal special pentru tinerii arabi şi a intrat în concurenţă cu posturile locale, care emit din Liban ori Dubai. Reality show-urile golesc străzile şi ţin oamenii în casă, în faţa televizoarelor. Publicitatea, indiferent cum ar fi, chiar negativă, tot audienţă aduce, cum s-a întîmplat cu varianta arabă a *Big Brother,* care a deranjat alţi „fraţi mari", din cercurile clericale. Benefică ori nu, influenţa occidentală, asupra tinerilor din Orient este imposibil de negat. „Nouă ne place moda occidentală, dar asta nu înseamnă că o copiem, ne găsim propria voce, nu sîntem doar nişte copii ridicole ale tendinţelor de afară" – susţine Caline, o tînără libaneză. „Şi să ştii că, de exemplu, pe strada Monot, în Beirut, nu vin în baruri doar creştini, vin şi musulmani" – completează ea.

Intifadă în ritm de rap

Fîşia Gaza, nu e departe de graniţa libaneză. Dar ritmul se schimbă, optimismul, zîmbetele, decolteurile şi atitudinile sexy dispar. Într-o sală de mărimea unui cămin cultural, cu o instalaţie de sunet defectuoasă şi lumină de la cîteva becuri, tinerii se mişcă în ritm de rap. Un grup de adolescenţi, băieţi şi fete, îmbrăcaţi în stilul rapper-ilor americani, îşi articulează cu entuziasm versurile cu mesaj politic. „Zidul de separare i-a amuţit speranţa / Ca o pasăre care va ieşi din colivie / Ea îşi desface aripile şi zboară / Noi vom striga mereu fără teamă." Deja aici divertismentul capătă accentele artei angajate. „Noi sîntem un fel de negri ai Orientului" – spune un tînăr palestinian. Sînt indignaţi de colonizările israeliene, dar nu vor să aleagă calea armelor. Ei îşi transmit mesajul prin rap: „Lăsaţi-ne să ne prezentăm / Sîntem dintr-un oraş numit Lid / Unde cei care ucid şi demolează / Scapă mereu nepedepsiţi." Trupa de trei rapperi palestinieni Dam duce o intifadă muzicală. Ei au fost primii care au pus pe ritm de rap povestea *naqba* – catastrofa pierderii Ierusalimului şi înfiinţarea statului Israel. „Cine este teroristul? Eu sînt?! / Cum de eu sînt teroristul cînd tu mi-ai luat pămîntul? / Cine e teroristul? Tu eşti! / Mi-ai luat tot ce aveam, cînd mă aflam în ţara mea, Ne ucizi cum ne-ai ucis şi strămoşii, Vrei să apelez la lege? Pentru ce? / Tu eşti şi avocatul, şi martorul, şi judecătorul! / Dacă tu eşti judecătorul meu / Eu voi fi condamnat la moarte!"

Islamul se schimbă în FM

Hip-hop, melodii arăbeşti de compromis între tradiţie şi modern, cîte un hit britanic ori american de ultimă oră, rock şi *soul* se amestecă pe undele radio din autobuze, microbuze şi maşini, în aşteptare la graniţa Al Areeda, dintre Liban şi Siria. În maşini sînt mai mult sirieni, care se întorc din Liban, unde au vîndut la preţuri bune mărfuri mai ieftine în Siria, ca ţigările. Muzica e dată la maximum. Vînzătorii din bazarul din Damasc îşi deschid prăvăliile în timp ce la radio se aude vedeta americană Rihanna, cum îşi tot cîntă umbrela. Pentru programele radio, reţeta e occidentală. Obişnuitul horoscop de dimineaţă, ştiri despre trafic, noutăţi din lumea vedetelor, dar şi mini-talk-show-uri pe teme serioase, sociale, privind, de exemplu, statutul femeii în Siria şi în general în lumea musulmană ori teme de impact precum operaţiile estetice. Posturile de radio din Siria au apărut ca ciupercile după ploaie – Mix FM Syria, Madina FM, Rotana Style, Arabesque FM. Cenzura regimului autoritar al lui Bashar al Assad nu-şi face simţită prezenţa, decît dacă intră în discuţie teme delicate ca religia ori politica. Cîtă vreme moderatorii stau departe de subiecte inflamante, pun muzică de orice fel şi iau dedicaţii, totul este în regulă şi acceptat oficial, inclusiv dezbaterile despre homosexualitate.

Heavy metal de Irak

Un Moş Crăciun îmbrăcat în port tradiţional arab, afişe uriaşe ale unor filme americane, tineri irakieni care îi imită pe hip-hop-erii americani, costume de eroi hollywoodieni – imagini care au făcut înconjurul lumii prin presa occidentală, la o petrecere de sfîrşit de an dată de studenţi irakieni. În plin război, printre atentate, cîţiva tineri au făcut o încercare de normalitate, seara, cînd nu e indicat să mai umbli pe stradă în Bagdad. Deşi titlurile ziarelor sînt dominate de ultimele bilanţuri de morţi şi răniţi, de ultimele atentate, chiar şi în Irakul măcinat de explozii îşi face loc noua cultură pop. Acum un an, prima trupă rock irakiană, UTN1 *(Unknown To No One* – Neştiuţi de Nimeni), formată din musulmani şi creştini, îşi lansa primul single. În plin război, unul dintre membrii trupei declara pentru AFP că single-ul lor e rezultatul a trei ani de muncă şi răbdare – „Tinerii ar trebui să schimbe ei înşişi lucrurile, nu să aştepte ca ele să fie schimbate de circumstanţe".

Balade de dragoste în Afganistan

Pînă şi în Afganistanul cu comunicaţii deficitare, cu localităţi rupte de lume, încet, încet, mai întîi în oraşele mai mari, se face iar auzită muzica, după anii tăcerii impuse de talibani. Afganii îşi reamintesc de marii lor cîntăreţi din anii '70 şi '80, care au fugit din calea războiului civil, dar înclină urechea şi la noile talente care cîntă despre teme vechi... vechi ca dragostea. Melancolia domină cîntecele unor tinere speranţe ca Shafiq Mureed, care nu se sfieşte însă, la Kabul, să folosească în videoclipuri femei afgane frumoase, îmbrăcate în blugi, machiate şi fără văl, maşini scumpe, să cînte despre dragostea care învinge toate opreliştile – în cea mai mare distonanţă cu opiniile tradiţionaliştilor. Oricum, afganii care încep să aibă timid, dar sigur, acces la televizoare şi Internet, ori care au fost deja expuşi, ca refugiaţi în Pakistan, mai ales, la un alt fel de cultură, mai relaxată, mai permisivă, şi-au dezvoltat gustul pentru lucruri noi.

Carmen Gavrilă *este jurnalistă la Radio România.*

Citiţi versiunea integrală a acestui articol în numărul 6 al revistei *Foreign Policy România,* care va apărea pe 8 septembrie.

PUBLICITATE

ŞCOALA NAŢIONALĂ DE STUDII POLITICE ŞI ADMINISTRATIVE
FACULTATEA DE ŞTIINŢE POLITICE

PROGRAME DE MASTER ACREDITATE

Vrei să fii un adevărat specialist şi nu doar un absolvent de studii de licenţă? Vrei să dai greutate cărţii tale de vizită ?
Vrei să fii recunoscut de comunitatea ştiinţifică? Ai nevoie de un master!
Facultatea de Ştiinţe Politice îţi oferă în acest an universitar următoarele programe de master

Mastere de doi ani (program de patru semestre)

Ştiinţe Politice
Studii Fundamentale în Sociologie
Politici Publice şi Integrare Europeană
Guvernare şi Societate. Teoria şi Practica Guvernării
Politici de Gen şi Minorităţi
Teorie şi Analiză Politică
Antropologie
Management şi Guvernare
Politici de Dezvoltare Locală şi Regională

Program masteral pentru absolvenţii de patru ani (program de patru semestre)

Construcţie Politică şi Management Electoral

Pentru informaţii suplimentare intră pe:
www.politice.ro sau pe www.sociologie-snspa.ro
Începând cu 1 septembrie poţi să ne contactezi la adresa:
SNSPA, Facultatea de Ştiinţe Politice, Povernei nr. 6
Sau la telefon: 021.318.08.58

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. 239 ● 11-17 septembrie 2008 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Trei zile la Lisabona“
pagina **3**

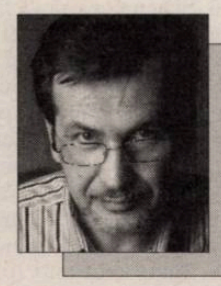

Mircea Vasilescu
„Noul ministru al Educaţiei din România: Dumnezeu“
pagina **3**

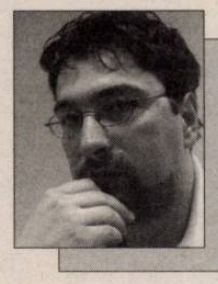

Sever Voinescu
„Veşti bune din Irak“
pagina **5**

Din dragoste de patrie

© L. Munteanu

5 948467 001862 36

„De cîte ori auzi pe cineva vorbind despre dragostea de patrie e un semn că se așteaptă să fie plătit pentru asta.“

H.L. MENCKEN

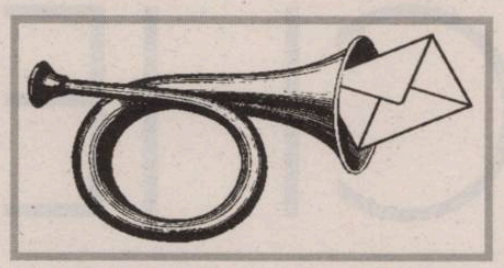

Nr. 234: Articolul Adinei Popescu, „Acolo unde latră Cățelul Pământului“

Niște scăpări

Stimată Adina Popescu,

În reportajul dvs., faceţi o mare confuzie între Baziaş şi Turnu-Severin în privinţa „primei nopţi în România“ a regelui Carol I. Baziaş era atunci în Austro-Ungaria şi călătoria cu vaporul pe Dunăre a viitorului rege era una *incognito,* datorită opoziţiei acestui imperiu faţă de transformarea României în regat. Graniţa cu România (încă Principatele Române) era la Vărciorova, un sat azi dispărut după apariţia Hidrocentralei, iar primul oraş (de fapt în imediata apropiere) este Turnu-Severin. Aici s-a întîlnit viitorul Rege al României cu Ion Brătianu şi tot aici „şi-a petrecut prima noapte în România“!

Cine v-a „vîndut“ povestea la Baziaş a fabulat în căutarea de senzaţional.

Nu ştiu în ce măsură aţi dorit să ne prezentaţi un reportaj în care să predomine pitorescul şi excentricul, foarte actualizat, din care totuşi nu aţi putut elimina trecutul de la Baziaş. Dar, a trece prin Cazanele Dunării („cel mai grandios defileu european“, sediul unui Parc Natural care se întinde pe ambele maluri ale fluviului şi pentru care însuşi statul german – pe teritoriul căruia izvorăşte – a înfiinţat la Belgrad un birou şi o organizaţie – WBF), ignorînd sediul acelei *Tabula Traiana,* actul de naştere al poporului nostru (a cărei prezenţă ar trebui să ne impresioneze cel puţin ca mănăstirile moldave), adînc întinată de „autohtonismul“ schizoid al unui regim de aceeaşi speţă, prin acel basorelief al lui Decebal? Un Decebal care nici nu a ajuns pe aici, unde pluteşte doar „duhul“ lui Traian. Cîţi mai ştiu că sub apă se află una dintre mărturiile civilizaţiei şi tăriei sale: „drumul lui Traian“ (de fapt o potecă *săpată în stîncă),* de data aceasta „drum strategic“. *Tabula* trebuia să aducă aminte despre imensul efort al modelării stîncii cu mijloacele de atunci. Aţi preferat să treceţi în zbor peste acest teritoriu. Probabil chiar aşa aţi făcut-o, de vreme ce nu amintiţi nimic. *De gustibus...*

Şi pentru că aţi făcut imprudenţa să veniţi într-un loc încărcat de istorie, mai adaug o observaţie: nu vorbiţi nimic despre insula Ada-Kaleh, acum tot sub apă. E adevărat că e greu să faci nişte observaţii obiective atunci cînd e vorba despre „economia“ unui reportaj ca al dvs., dar...

Cu stimă,

Nicolae SOCENEANŢU
Timişoara

Răspunsul Adinei Popescu:

În primul rînd, informaţiile despre Baziaş care apar în reportaj provin din două surse media, dar şi din spusele localnicilor. V-aş ruga pe dvs. să precizaţi sursa citată, poate ne lămurim împreună unde s-a strecurat greşeala. În al doilea rînd, intenţia mea nu a fost să scriu un reportaj istoric, nici măcar unul „pitoresc“ sau „excentric“, care să funcţioneze ca un ghid pentru turiştii amatori să viziteze zona. Am încercat doar să surprind cîteva momente şi o stare specială pe care ţi-o transmit aceste locuri astăzi.

Actualităţi

Of(tat)uri

● Verbul ţoapei: a da năvală.

● O fetiţă citeşte „Fizică“ pe coperta unui manual plină de chipuri ale savanţilor. Mi-l întinde, întrebînd: „E şi Mozart aici?“.

● Îl vedeţi pe Iisus îmbătrînit printre apostoli?

● Hămeseala îmbogăţiţilor oricărei tranziţii – n-aş fi vrut să-l concurez pe fiul unuia cu trei dolmene şi cinci cromlehuri.

● Voi ce simţiţi cînd „vă trageţi sufletul“ ori cînd „vă vine sufletul la loc“?

● Într-un picior, în mijlocul trotuarului, o tînără formează pe mobil numărul citit din interiorul sandalei.

● Momentul precis cînd larva care zboară se face fluture.

● Nu s-ar zice că n-am sfeclit-o, istoriceşte vorbind.

● O constatare: „Au Audi, da-s nişte tipi tare simţiţi!“.

● Minotaurul sînt eu.

● În limba georgiană, „mama“ înseamnă „tata“.

● Nimicim la nimicuri!...

● Barocul, acest gurmand al stilurilor.

● Înainte-vreme, omenirea îşi vedea de ea însăşi pe grupuri mici. Astăzi rezolvăm totul cu grămada. Dumnezeiesc cabotinaj!

● Limanurile mele umor-ale: rienologia – I.D. Sîrbu, lighioanele – Saki.

● Orice răutate se vrea înger.

● O ştire tulburătoare: reprimarea emoţiilor începe chiar de la 1 an.

● Celmaivechiul beteşug românesc: făcutul de mîntuială. A mîntui, mîntuire, mîntuială?!

● Îl aud pe domnul, binişor în vîrstă, de lîngă mine, vorbind la mobil: „Te mesajez eu!“.

● Specia „digital camera“: cel care se pozează singur.

● Ca să accepţi Bucureştii, trebuie să dai o raită prin Cairo. Nu prin Viena.

● Mă simt una cu planeta de cînd am aflat că, ştiinţific, „presimţirile vin de la reziduul de fier al neuronilor ce se orientează în cîmpul magnetic terestru“.

● Imaginea tranziţiei româneşti: tîrîrea unui limax, lăsînd o dîră de manele.

Cu sufletul pe tavă,

Alina IORDACHE
Rîşnov

Un ploieştean

1. Despre a fi european

Geografic totdeauna m-am simţit european.

În timpurile trecute am avut ocazia, cu sarcini de serviciu tehnico-economice, să mă aflu în cîteva ţări europene şi în SUA. N-am constatat diferenţe între ei şi noi din punct de vedere uman şi al comportamentului social. Cel mai bine ne-am simţit în Italia. Diferenţa era că noi ştiam mai multe despre ei, iar ei – mai nimic despre noi.

Ceea ce mă frapează azi, văzînd imagini din Vest, este faptul că am început să mă îndoiesc dacă ei mai sînt europeni sau au devenit afro-asiatici!

2. Despre Bruxelles

Ultima directivă: strugurii vînduţi la piaţă nu trebuie să aibă ciorchini mai mari de 1 kg.

3. Am aflat că dl Sever Voinescu vrea să se aleagă deputat. Este foarte bine! Dar să aibă grijă să nu candideze în aceeaşi circumscripţie cu Cicciolina peremistă. Şi apoi, dacă se alege, să mă angajeze consilier, căci teoria ca teoria, dar practica ne omoară!

4. Văd că faceţi alergie cînd întîlniţi numele „Marx“. Fiţi mai detaşat! Aţi uitat că totul este relativ? Şi apoi, aduceţi-vă aminte de proverbul care spune că „gura păcătosului adevăr grăieşte!“.

5. Şi acum, ca să vă fac să zîmbiţi, două întîmplări de prin anii ’80 la C.P. Brazi.

a. Adunare de partid pe întreprindere. Era iarnă. Se înscrie la cuvînt şi un oarecare muncitor. Probabil se pregătise din timp ca să-şi spună oful: ne-a cerut partidul să facem cît mai mulţi copii. Dar cum să facem copii dacă ne culcăm îmbrăcaţi în trening? Sala: ha, ha, ha! La prezidiu – zîmbete mînzeşti. Şi s-a trecut la următorul punct de pe ordinea de zi.

b. Referendumul lui nea Nicu din 1985 privind reducerea cheltuielilor militare cu 5%. Ne-au chemat duminica la serviciu să semnăm la rubricile „Da“ sau „Nu“. La centralizarea listelor la comitetul de partid, surpriză: un oarecare semnase la „Nu“. L-au chemat şi l-au întrebat:

– Păi bine, tovarăşe, d-ta nu eşti de acord cu iniţiativa tovarăşului Ceauşescu?

– Vai de mine! Cum să nu fiu de acord? Numai că eu vroiam o reducere de 10%!

L-au lăsat în pace, căci, după 1977, regimul clasei muncitoare prinsese frică de clasa muncitoare!

M. COSTEA
Ploieşti

Privirea unei fete cuminţi

Într-o şcoală generală plină de copii emancipaţi, şcoală la care sîntem cu toţii obligaţi să mergem...

Printre zgomote de pupici fandosiţi, printre discuţii legate de hi5-uri, de părinţi enervanţi care interzic odraslelor cu note „atît de mari“ să mai stea pe mess, că deh!, vin tezele astea, mai lua-le-ar pisicile lor de teze. Că ce-nseamnă asta? Cînd Iubi, Pisi, Bubu etc., le aşteaptă pe mess, cum să le mai stea lor capul la altceva?

Printre alte rîsete de copii (aceştia şi mai emancipaţi), şi vocea lui Coco plîngîndu-se de profesorii care cer explicaţii. Păi, ce? Nici măcar acasă nu i se cer ei explicaţii, şi uite că s-au găsit alţii mai deştepţi să o facă.

Printre plînsetele unei fete care a luat 9 („9? Vezi tu? Ea, care din clasa I lua numai 10... Zi tu motiv mai bun de bocit“), şi rîsetele unei fete care a luat acceaşi notă. Printre comentariile legate de meciul de aseară sau despre noul supliment *Cool Girl.* Printre povestirea horoscopului, printre bîrfirea colegelor, printre „Oau. Îmi place: cum te-ai tuns, cu ce eşti îmbrăcată, ce muzică asculţi, ce zodie eşti etc.“.

Printre toate astea, se citeşte. *Amintirile unei fete cuminţi.* De Simone de Beauvoir.

Ioana ENACHE,
14 ani, Buzău
inger_felinar_de_seara@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

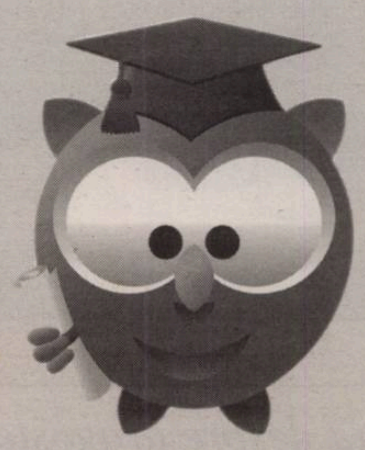

DILEMATIX s-a întors din Antile cu premii. Profesorii de la Academia Bufniţelor şi Şoarecilor, unde a studiat, au confirmat în felul acesta că nu au mai avut niciodată un elev atît de strălucit. Drept răsplată i-au oferit o vacanţă de vis.

Relaxat şi încîntat de cîte a văzut, el citeşte acum scrierile voastre. Pe cele mai bune le va recomanda pentru publicare în suplimentul vostru, al copiilor, supliment care îi poartă numele. Dacă aţi fost originali şi aveţi darul scrisului, vă puteţi regăsi „compunerile“ în publicaţia voastră.

Cereţi părinţilor să vă dăruiască revista *Dilema veche* din 18 septembrie. DILEMATIX este acolo! Vă aşteaptă să-i citiţi aventurile şi să trimiteţi impresii pe adresa dilematix@gmail.com.

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Sexul în comunism**
- **Aveţi ceva cu romii?**
- **De ce citim?**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU

CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 12.500
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Trei zile la Lisabona

Mai întîi, o precizare pentru campionii vigilenței autohtone: da, am fost la Lisabona, dar nu trimis de Institutul Cultural Român, ci invitat de „Clubul de la Haga“, o asociație a marilor fundații cu scop filantropic din Europa și Statele Unite. Încă o precizare, pentru aceiași: nu, „Clubul de la Haga“ nu este o organizație (iudeo)-masonică. O ultimă precizare: n-am cheltuit nici o centimă din banii contribuabilului, n-am negociat înstrăinarea Ardealului și n-am pus la cale o nouă revoluție, după modelul celei pe care am încropit-o la Tescani, în 1989, ajutat de KGB, CIA, Mossad și Ion Iliescu. Cu aceste precizări, pot trece acum la cîteva însemnări frugale.

Urîtul de mîine. Lisabona are tot ce-i trebuie unui loc pentru a aproxima paradisul. E așezată pe cîteva coline nobile, la margine de ocean, și evocă, prin patină și postură, melancolia sobră a unui imperiu scăpătat. Amestecul de amploare și intimism al fiecărui cartier are un *ce* misterios, bine slujit de lumina și miresmele litorale. Ai mereu ce vedea, chiar dacă nu ești mai niciodată confiscat, ca în Italia, de percuția capodoperei. Orașul e însă invadat de blocuri noi, de construcții „moderne“, drapate în luciul populist al sticlei fumurii, verzui, psihedelice. O combinație de Piatra Neamț (în versiune „europeană“) și Singapore (în versiune latino-balcanică). Imaginea de ansamblu, salvată numai de un admirabil context natural și de supraviețuirea cîtorva prețioase fațade din alte vremuri, e supărător anonimă, funcțională, birocratică. Cînd întîlnești o casă veche, ai sentimentul că dai, în sfîrșit, peste un chip uman, aflat în prizonierat printre roboți. Am mai văzut (la Stockholm, de pildă) orașe stricate, pe alocuri, de arhitecții „socialiști“ ai anilor '60 și '70, care n-au avut nevoie de Ceaușescu pentru a construi aglutinări barbare de locuințe standard. La Lisabona, pînă și clădirea Fundației Gulbenkian, adăpostind o grațioasă colecție de artă, e marcată, ireversibil, de moda betonului rectangular, a cimentului aparent, a „non-finitului“ ostentativ. Dacă, pentru funcționarii europeni, această omogenizare stilistică va deveni un criteriu al bunei orientări, un capitol de *„acquis communautaire“*, vom trăi cu toții, peste douăzeci-treizeci de ani, într-un spectru vesel.

„Elitiști și conservatori“. La capătul unei expuneri despre istoria Fundației Gulbenkian, președintele ei este întrebat dacă au existat, în mediul portughez, episoade de respingere publică a programelor ei. „Da“, răspunde președintele. „Ni s-a reproșat că am fi fost elitiști și conservatori.“ Și adaugă imediat, cu o ocheadă culpabilă: „Între timp însă, ne-am corectat!“. Înțelegem că, astăzi, Fundația Gulbenkian e pe drumul cel bun: e cu poporul și cu revoluția. Un stîlp al progresului „cu orice preț“. Ce-ar putea urma? Colecția de artă ar trebui, probabil, desființată: o colecție de artă este rezultatul unei investiții de lux, operată de un „om ales“ (un reprezentant al elitei), al cărui gust („ales“) *alege*, dintre mai multe lucruri, pe cele mai „alese“ (după criteriile sale *exclusive).* Cît despre conservatorism, el va trebui eradicat printr-o campanie luminată împotriva tradițiilor, prin demitizarea valorilor trecutului, printr-un pariu amnezic pe noutate și tapaj. Anumite străzi din Lisabona (str. Ioan Crisostomul, de pildă) vor fi curățate de aerul lor paseist și mistic, iar anumiți termeni religioși vor fi acceptați numai dacă semnalează o tendință laicizantă (d.ex. Banco Spirito Santo). Există, evident, elitiști nedigerabili și conservatori pre-senili. Dar de unde rezultă că remediul va veni dinspre antielitiști resentimentari și „progresiști“ fără memorie?

Umilințele generalilor ruși. Într-o discuție despre situația din Georgia, un coleg american observă că, oricum ar sta lucrurile, trebuie să menajăm sensibilitatea fostei armate sovietice. Am auzit aceeași propoziție acum cîțiva ani, de la un senator din Washington. Generalii ruși, obișnuiți să dețină, ani de-a rîndul, o impozantă poziție de putere, se simt acum umiliți în onoarea lor militară. Nu e cazul să-i provocăm. Le-ar trebui, mai curînd, nițică terapeutică, o caldă, înțelegătoare strîngere de mînă, ceva tandrețe, un pupic planetar. Pe-aici, prin estul european, am fost și noi oarecum umiliți de aproape cinci decenii de bolșevizare forțată. Dar atunci, generalii ruși trebuiau răsplătiți pentru marșul lor alături de aliați. Prin urmare, datorăm trupelor ruseți fie recompensă, fie tratament. Ele sînt eliberatorii sau pacienții noștri eterni. Generalii ruși suferă. Iar cînd se simt umiliți pînă la limita suportabilului, se urcă pe tancuri și pornesc, pocăiți, spre țările limitrofe, uitate de Dumnezeu, de NATO și de soartă.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Noul ministru al Educației din România: Dumnezeu

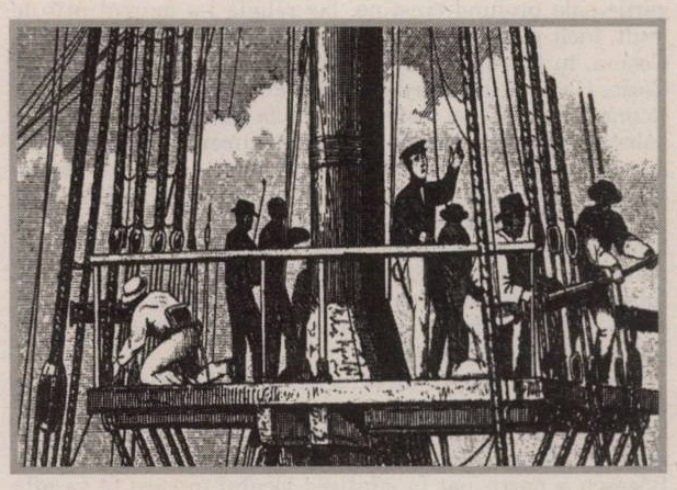

Începe școala. În Franța e rău de tot: vor fi suprimate cîteva mii de posturi în învățămînt, în ciuda protestelor sindicale. În Italia e și mai rău (iar Italia avea oricum un sistem educațional mai puțin performant decît cel francez): fonduri reduse, „reformă“, posibile suprimări de posturi etc. În Marea Britanie e catastrofal: în mai, a fost elaborată o listă cu 638 de școli care ar urma să fie închise dacă nu-și îmbunătățesc activitatea (adică dacă un anumit procent din absolvenții lor nu au rezultate peste media națională). *Times* din 5 septembrie spune că respectivele școli au rămas în așteptare – unele și-au îmbunătățit performanțele, altele nu; pericolul închiderii încă planează asupra lor. Și exemplele ar putea continua: în mai toate țările europene există dezbateri despre reformarea sistemelor educaționale. Pînă și în țările nordice – care ies bine în toate testele și studiile internaționale privind nivelul de cunoștințe și abilități al elevilor, în care respectul pentru carte și pentru școală are un conservatorism sănătos, în care adulții citesc mult (pentru că școala i-a învățat ce trebuie despre satisfacțiile lecturii) – începe să scoată capul morbul „contradicției“: globalizarea și postmodernitatea – bată-le vina – cer de la absolvenți altceva decît cunoștințe solide, cultură generală și respect față de a ști.

La noi e bine. Într-o conferință de presă, ministrul Cristian Adomniței a anunțat că „în toate cele șapte regiuni de dezvoltare în care s-au ținut licitații pentru achiziția de microbuze au fost încheiate contracte“, urmînd să fie livrate 1000 de microbuze școlare (zice o știre de pe Realitatea.net). Ministrul de Interne, Cristian David, ne-a asigurat că „vor fi verificate și autovehiculele folosite pentru transportul elevilor, care trebuie să îndeplinească condițiile tehnice pentru a circula“. Așadar, dragi părinți și bunici, stați liniștiți la locurile voastre: microbuzele vor avea volan, frîne, suspensii și tot ce le trebuie pentru ca elevii să ajungă în siguranță la lecția despre teorema lui Pitagora sau la cea despre *Scrisoarea III* de Mihai Eminescu. În plus, începerea în bună regulă a anului școlar va fi supravegheată îndeaproape de prefecți: „Prefecții au examen pe 15 septembrie“ – a spus, pe un ton hotărît, ministrul Educației. Acu' să te ții destituiri de prefecți dacă – de exemplu – Gigel din clasa I a căzut în curtea școlii și și-a julit un genunchi sau Costel din clasa a V-a a tras-o de codițe pe colega lui de bancă! Chiar și investițiile în infrastructură au mers mai bine în 2008: „Anul acesta nu m-ați mai auzit înfierînd primarii ca ministru al Educației“ – a spus Adomniței. Ce-i drept, dl ministru a înfierat altele: de exemplu, opiniile celor care au criticat organizarea bacalaureatului; ca pe vremea cînd „înfierarea“ se practica sistematic în ședințele de partid comunist, dl ministru a considerat criticile drept „un atac politic“. În rest, e bine. Iar pînă în 2009, toate școlile românești vor fi conectate la Internet, anunță o știre de ultimă oră.

Mă rog, unele probleme mai sînt. Vreo 9.000 de școli nu au autorizație sanitară de funcționare, majoritatea din cauza lipsei foselor septice ori a apei potabile. Dar într-o țară în care closetul din fundul curții este încă un fenomen social larg răspîndit, doar n-o să le provocăm bieților copii un șoc cultural instituind, la școală, alte reguli și amenajări privind igiena decît cele cu care sînt obișnuiți de acasă. Profesorii au anunțat că vor boicota începutul anului școlar dacă nu va fi votată în Camera Deputaților legea privind mărirea salariilor propusă de PSD. Dar asta fac profesorii la fiecare început și sfîrșit de an – amenință cu boicotarea, ceea ce spune multe despre talentul de negociatori al reprezentanților cadrelor didactice. După concursul de titularizare din vară, au rămas neocupate mii de posturi didactice, mai ales în mediul rural. Dar asta este o situație cu care sîntem obișnuiți de mult, ceea ce nu-i împiedică – nu-i așa – pe olimpicii noștri să obțină rezultate etc., etc., etc.

În fiecare an, învățămîntul devine un subiect pentru presă la bacalaureat (mai ales dacă iese vreun scandal) și pe 15 septembrie (cînd laitmotivul este lipsa autorizațiilor sanitare de funcționare). În rest, se mai „dezbat“ diverse subiecte de tabloid: vreo scenă de violență filmată în clasă cu telefonul mobil, viața sexuală a vreunei profesoare și cam atît. De atîtea „reforme“, educația din România a ajuns pe butuci. Aparent, problemele sînt aceleași: nivelul tot mai scăzut al profesorilor (sau lipsa lor, mai ales în mediul rural), infrastructura proastă, programele prea încărcate, salariile mici ale cadrelor didactice, lipsa de șanse pentru elevii de la țară de a-și continua studiile, birocratizarea excesivă și celelalte. Dar *numai aparent* problemele sînt aceleași. Nerezolvate la timp, ele se agravează și capătă caracter *de sistem*. Soluțiile găsite sînt, adesea, proaste: de pildă, înființarea a două agenții pentru asigurarea calității, în fapt două forme fără fond (ARACIP și ARACIS) care birocratizează și mai mult sistemul. Pactul național pentru educație a fost o inițiativă necesară, dar deocamdată fără consecințe. Partidele au căzut de acord să aloce educației procentul din PIB prevăzut de lege (căci la noi, pentru a respecta legea, e nevoie de un Pact național...) și cam atît. Substanța procesului educațional rămîne aceeași, rezultatele elevilor noștri la testele internaționale sînt tot mai slabe.

Se întrevede însă o soluție, sugerată de ministrul Adomniței. „Va veni o zi, de la bunul Dumnezeu, cînd toate școlile vor avea autorizație de funcționare.“ Va veni o zi cînd toate problemele învățămîntului vor fi rezolvate de bunul Dumnezeu. Pînă atunci, ne descurcăm și noi cum putem, cu suplinitorii – și la nivel de profesori, și la nivel de ministru.

ținerea de minte

„...în viața adevărată, de dincolo de lectură, cine nu preferă bucuria în locul tristeții, seninătatea, nu angoasa, motivarea, nu depresia, exaltarea, nu melancolia, iubirea, nu invidia, generozitatea, nu ura, curajul, și nu frica? Mai rău e că, ajungînd la vîrsta adultă, ne trezim cu un stil sentimental deja format, care configurează nucleul dur al personalității noastre. Într-un cuvînt, abilitatea generală de a fi fericiți diferă de la individ la individ. Pentru unii autori, precum Jahoda, capacitatea de a te bucura de viață e o dovadă a sănătății mintale. Merg mai departe și, cu toate rezervele pe care le voi expune în continuare, cred că această capacitate ar putea fi un criteriu de inteligență. O structură mentală care va împiedica o persoană să se bucure de ce are bun nu mi se pare inteligentă. Sigur, există situații tragice care provoacă, inevitabil, nefericire, dar nu la asta mă refer, ci la cazurile în care un om ar putea fi fericit și refuză să fie. Garcilaso a scris un vers inteligent, dar trist în același timp: «Dulce ca fructul din grădina altuia». Incapacitatea de a recunoaște dulceața fructului din propria grădină e o prostie, o dovadă în plus a tenacității noastre de a ne amărî viața.“

(José Antonio Marina, *Inteligența eșuată – Teoria și practica prostiei*, traducere din limba spaniolă de Cristina Sava și Rafael Pisot, Colecția „Plural M“, Editura Polirom, 2006)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Papa în România

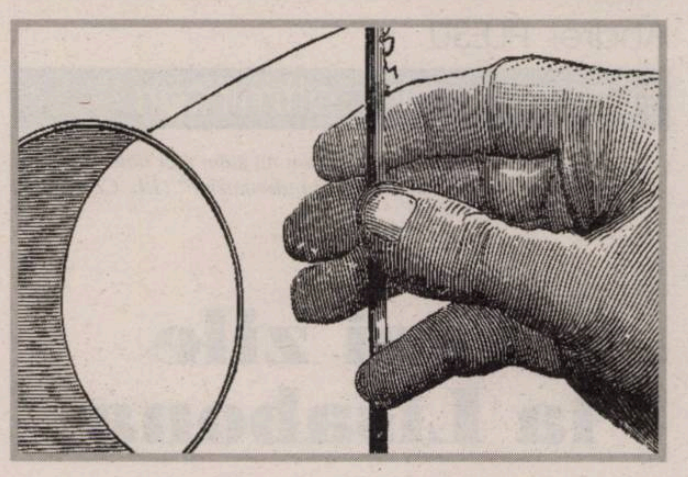

Va veni sau nu Papa Benedict al XVI-lea în România? Răspunsul îl vom avea anul viitor, probabil, dar în ultimele zile s-a vorbit mult despre această posibilitate. Semnalul a fost dat de șeful statului, care a anunțat că l-a invitat pe șeful Bisericii Catolice să viziteze România în 2009. Ar fi astfel o frumoasă aniversare a celor zece ani scurși de cînd Papa Ioan Paul al II-lea făcea prima vizită într-o țară ortodoxă. Întrebat de ziariști despre răspunsul Papei, Traian Băsescu a zîmbit și a replicat: „În general, la astfel de invitații se răspunde pozitiv". Președintele român l-a invitat pe Papă ca de la șef de stat la șef de stat, dar gestul a stîrnit o oarecare iritare în rîndul unor responsabili ai Bisericii Ortodoxe Române. „Pentru o invitație oficială din partea Patriarhiei Române e necesar și acordul Sfîntului Sinod al BOR" – se arată într-un comunicat al Patriarhiei.

Să însemne asta că Biserica Ortodoxă Română se gîndește să se opună vizitei Papei? Greu de grezut. Patriarhul Daniel este mai deschis către ecumenism, către dialogul între biserici decît predecesorul său, știe ce înseamnă comunicarea, iar o vizită a Papei i-ar putea aduce capital de imagine. De unde vine atunci ezitarea? La fel ca în 1999, Biserica se gîndește probabil și la alte avantaje, în afară de cel de imagine. Acum nouă ani, Guvernul României era condus de un creștin practicant, trecut de la ortodoxie la catolicism. Radu Vasile vorbea deseori în spațiul public despre convingerile sale profund creștine, iar religia l-a marcat atît de mult, încît pînă și negocierile cu minerii conduși de Miron Cosma, în februarie 1999, s-au ținut într-o mănăstire, la Cozia. Ca să fie de acord cu vizita Papei, Biserica Ortodoxă Română a cerut – și a obținut – de la Radu Vasile o mărire substanțială a fondurilor pe care le primea de la bugetul de stat (în special pentru salariile preoților), a căpătat promisiunea (neonorată pînă acum) ca uriașa Catedrală a Mîntuirii Neamului să fie construită în Piața Unirii, a reușit să limiteze traseul pontifical doar la București etc. Pe plan personal, pentru Patriarhul Teoctist a fost și un cîștig de imagine: de la Patriarhul „roșu", cum era privit pînă în 1999, a devenit înțeleptul care a înnodat legăturile între cele două Biserici Creștine.

Ce se va întîmpla de această dată? Biserica Ortodoxă Română se uită peste frontiere. Odată cu plecarea românilor, încep să fie construite lăcașuri de cult ortodoxe românești în alte țări. Duminica trecută, președintele Traian Băsescu a participat la sfințirea locului în care se va afla episcopia română din Italia. Pentru cumpărarea terenului și construcția clădirii, statul român a contribuit cu peste două milioane de euro. Aportul Bisericii Ortodoxe Române a fost mult mai mic. Astfel de cazuri se înmulțesc. Calculul autorităților e următorul: bisericile românești din străinătate sînt locuri în care se reunește și se regăsește comunitatea românească. În plus, structurile bisericii pot fi folosite drept punte de legătură între cei din țară și cei plecați. Nu este însă doar o viziune pe termen scurt? De ce nu își consolidează statul român propriile instituții de reprezentare în străinătate, în loc să facă apel la Biserică? Într-o țară în care Bisericile sînt separate de stat, finanțarea din fonduri publice a construcției de biserici ar trebui să ridice semne de întrebare. Ca urmare a unei ordonanțe din 2002, statul român contribuie la ridicarea de lăcașuri de cult atît în țară, cît și în străinătate. În ultimii ani au plecat din țară peste două milioane de români. Ce se va întîmpla cu bisericile românești din străinătate, dacă românii ascultă apelul lansat de președintele român și se întorc acasă în curînd? În orice caz, dacă Papa va veni în România, vom auzi probabil despre noi lăcașuri de cult românești construite în străinătate.

În fine, în comentariile despre vizita președintelui român în Italia s-a vehiculat și ideea caracterului electoral al deplasării. La fel cum în urmă cu un an, șeful statului își lansa campania dinaintea referendumului de suspendare în Spania, acum ar fi făcut același lucru în Italia. Mai mult, o vizită a Papei anul viitor i-ar spori șansele de a fi reales. Nu este sigur. În cazul în care Benedict al XVI-lea vine în România, vor fi mulți cei care vor încerca să exploateze, electoral sau nu, această vizită. Primul doritor va fi chiar guvernul (și nu știm dacă viitorul prim-ministru va fi un apropiat al președintelui sau nu). La numai o zi de la întoarcerea lui Traian Băsescu din Italia, mai mulți miniștri atrăgeau atenția că „fără banii alocați de guvern, președintele nu ar fi avut unde să își țină discursul". Cu alte cuvinte, vizita Papei ar putea fi un capital electoral, dar președintele nu va deține monopolul.

Știri nebăgate în seamă

● **Generozitate.** André Faller, patronul fabricii de textile „Karting" de lîngă Grenoble, era inventatorul pantalonilor de jerseu, cărora le-a făcut reclamă la vremea respectivă Brigitte Bardot. A murit anul trecut, la 96 de ani. Cînd s-a deschis testamentul, s-a constatat că o bună parte din avere fusese lăsată moștenire angajaților. 350 de lucrători s-au trezit mai bogați. Cînd a aflat vestea, Jean-Claude Lemoine, noul director general al fabricii („modern", dinamic, eficient), l-a sunat pe notar să întrebe ce sumă a primit fiecare: se temea că va trebui să caute rapid cîteva sute de angajați în locul proaspeților moștenitori. „Știam că dl Faller era foarte legat sufletește de lucrătorii săi și că avea o viziune paternalistă despre administrarea întreprinderii" – a spus Lemoine. Noul manager s-a liniștit însă repede: angajații primiseră, fiecare, între cinci și zece mii de euro, deci nu atît de mult încît să-și abandoneze munca. Cei angajați de curînd nu au primit nimic: patronul i-a răsplătit doar pe cei vechi, de care era legat. Și nici pe aceia în mod egal. Așa că acum au apărut discuțiile și semnele de întrebare: de ce eu am luat mai puțin decît celălalt? Efectele (im)previzibile ale generozității... (*Corriere della Sera,* 7 septembrie 2008)

● **Turism local.** Finalul sezonului turistic aduce veşti bune pentru agențiile de voiaj din Germania: din ce în ce mai mulți turiști germani preferă să-și petreacă vacanțele la Marea Nordului sau la Marea Baltică decît să plece spre destinații exotice din Mediterană sau Atlantic. Stațiunile de pe litoralul Germaniei sînt atrăgătoare pentru că sînt extrem de curate, oferă servicii bune la prețuri corecte și, mai ales, pentru că sînt aproape. Acest ultim detaliu – deloc neglijabil – a devenit hotărîtor în calcularea bugetului de vacanță de abia anul acesta. Prețul din ce în ce mai ridicat al biletelor de avion a devenit aproape insuportabil, la fel cum insuportabilă a devenit și clima din Karibik, de pe coasta sudică a Spaniei, din insulele Tenerife sau Canare... Unul dintre analiștii economici contactați de *Die Welt* spune că tendința se remacă peste tot în Europa: turiștii preferă destinații interne. Crizele globale susțin turismul local.

Lucian MÎNDRUȚĂ

talon de participare

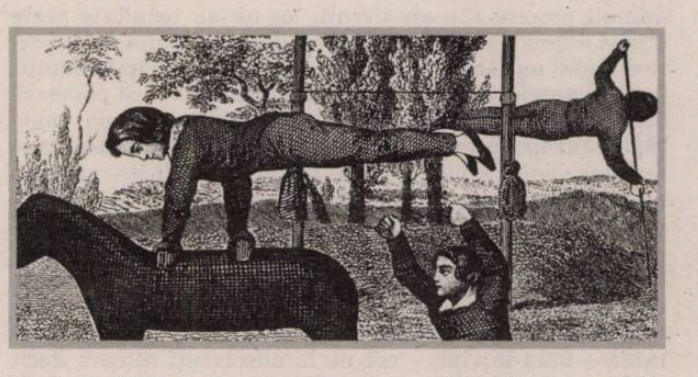

Sfîrșitul lumii a venit deja

Acceleratorul de particule e mic copil: în orice cazan cu țuică din județul Argeș se află mai mulți protoni și neutroni decît la CERN, capabili să facă ce vor ei cu capul tău și mai apoi cu ficatul. Moleculele mai complexe conspiră și ele să ne omoare, cînd stau înghesuite, așteptînd o brichetă, în țigara din buzunar. Mase și mai mari de atomi în mișcare rapidă ne pîndesc pe stradă, îndeosebi pe trecerea de pietoni. Deasupra tuturor, Cosmosul dă în noi cu particule și uite – slavă Cerului! – am scăpat pînă acum...

Nu se mai poate spune mult despre fantasma sfîrșitului de lume după Lucian Boia. Cine-i mai găsește cartea (cred că la Editura Humanitas, în română) realizează repede că sfîrșitul lumii e o temă culturală oleacă mai puțin importantă decît sexul și doar cu ceva mai presantă decît foamea. Omul muritor își dorește o spaimă mai mare decît simpla lui plecare de pe lume: spaima lumii întregi că se duce și ea. Na, să-ți fie învățătură de minte, dragă lumeo!

Și, de fapt, asta se întîmplă. Lumea, așa cum o știm, s-a terminat demult. Spre orice destinație e un avion. Pentru orice pustiu există două ghiduri pe net și-un Michelin. Avem hărți ale munților de sub apă și *mapping* genetic, care ne spune de ce în seara asta vom comanda hamburger și nu salată. Știm de ce steaua aia care luminează ziua produce arsuri cînd ți-ai uitat crema de plajă. Știm cît de departe e totul și cît de imposibil (o fi ok construcția asta gramaticală?) să determini poziția pe orbită a unui electron în jurul nucleului. Știm care sînt limitele noastre și tocmai asta e tragic: nu putem face o rachetă destul de mare încît să ajungem măcar pe Marte. Nu putem, că trăim prea puțin, să încercăm un drum pînă la stele. N-avem cum să rezolvăm problema levitației și nici un motor pe care l-am inventat nu merge cu apă. Sîntem copiii mecanicii clasice, pasageri pe un vapor cu aburi galactic, săraci care se înghesuie la masa cunoașterii, pe care ipoteticii extratereștrii sigur o posedă.

Că lumea s-a terminat mai demult ne-o spun și bisericile. Pline, cînd orice carte de fizică demontează jumătate de Biblie sau Coran sau Tora. Cînd cauți să uiți ce-au descoperit generații și generații de nebuni și eretici și atei, ce semn e ăsta? Și unde să-i căutăm înțelesul?

În nici un caz la acceleratorul de particule. El ne va spune că lumea e făcută din bucăți din ce în ce mai mici, fără ca asta să ne ajute să producem o emisiune de cultură la care ratingul să fie de 82%. Sau un simpozion pe teme de libertatea cuvîntului în Tibet. Sau completați cu ce vreți și vi se pare important, pentru că fiecare are lumea lui, vie, chiar și cînd lumea noastră, a tututor, a murit demult.

Dar chiar și dacă lumea s-a terminat, există motive să te zbați, tot așa cum, în America, un faliment e semn de sănătate a economiei și curaj individual. Poți s-o iei de la capăt și capătul e acolo unde lumea se sfîrșește. Poți să continui să cauți o lume mai mică, una diferită, una despre care nimeni nu știe nimic.

Iar dacă Pămîntul se distruge, n-ar fi de miliarde de ori mai frumos să piară în căutarea cunoașterii? N-ar fi mai frumos să murim *știind* decît să ne omorîm între noi în ignoranță? Giordano Bruno, credeți că ăsta e un accident? Galileo, nu merită răzbunat? Lașitățile a milioane de oameni care s-au mulțumit cu *crede și nu cerceta* n-ar trebui și ele legate și tîrîte prin colb, în triumful final al curiozității umane?

Eu zic că sfîrșitul lumii e mai degrabă un exemplu pentru noi toți. Curiozitatea a omorît doar pisica. Pe noi ne face ceea ce sîntem. Fără curiozitate, umanitatea e o sumă de aurolaci, trăgînd pe nas tradiții și ritualuri, serviciu și acasă, tinerețe și bătrînețe și nici un fel de sens...

Tocmai de aceea, eu zic mergi și cercetează, domnule fizician! Sînt gata să renunț la planeta asta pentru tine.

Hai, că oricum nu era nouă, nu e nici un deranj...

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Insule în Pacific

Insulele Tonga nu figurează aproape niciodată în buletinele de ştiri, regatul din Pacificul de Sud, fost protectorat britanic, independent din 1970, îşi trăieşte drumul spre modernitate, poate spre democraţie, departe de lumina reflectoarelor. Insulele cu o suprafaţă totală de 784 de kilometri pătraţi, situate în vecinătatea Australiei şi a Noii Zeelande, pot fi oricînd decorul unui roman exotic sau al unui film cu naufragiaţi, peisajul nu sugerează în nici un fel zbuciumul luptelor politice. Insulele nu au resurse strategice şi minerale, oamenii – 100.000 de locuitori – trăiesc din agricultură, pescuit şi în special din turism; banii trimişi de emigranţii care lucrează în Noua Zeelandă contribuie semnificativ la ridicarea nivelului de trai. Populaţia polineziană este creştină, omogenă sub raport etnic, străinii nu sînt prea atraşi să se stabilească acolo, iar tradiţiile s-ar menţine neclintite, dacă tinerii educaţi prin străinătate n-ar fi venit cu idei noi despre democraţie.

Totul a început în septembrie 2006: după o lungă suferinţă, a murit regele Taufa'ahau Tupou şi George Tupou al V-lea a depus jurămîntul. Posesor al uneia dintre cele mai mari averi din insule – centrala electrică, o fabrică de bere şi compania de telefoane –, regele şi-a făcut studiile în Noua Zeelandă, Elveţia şi Marea Britanie. Burlac, fără copii, din documentaţia de pe site-ul BBC reiese că îi plăcea să poarte uniforme militare şi să se plimbe cu taxiul prin Londra. Radioul şi televiziunea sînt de stat şi fac propagandă politicilor guvernamentale, încercările de a pune pe piaţă organe media independente au fost puternic şi eficient contracarate de putere. Primul parlament a fost ales în aprilie 2005 şi pe această cale a crescut presiunea pentru schimbarea ordinii monarhice, pledînd pentru dreptul cetăţenilor de a participa la luarea deciziilor care îi privesc. S-a constituit un aranjament: regele să-i numească pe prim-ministru şi pe majoritatea miniştrilor, iar Parlamentul, alcătuit din 33 de deputaţi, avea dreptul să-i numească pe cei din opoziţie. Un aranjament prin care puterea şi opoziţia nu alternează, un şah etern.

Şi pentru că aşa izolate geografic cum sînt, insulele Tonga n-au putut rămîne şi în afara istoriei, ideea unei puteri alese care să colaboreze cu regele în deciziile politice s-a transformat într-o răscoală populară. Revoltele pro-democraţie din 2006 au degenerat în violenţă şi capitala Nukuafala a fost vandalizată şi incendiată. Parlamentarii opoziţiei au fost acuzaţi că au orchestrat această răzvrătire. Dar pentru a evita pe viitor incidentele sîngeroase, regele a acceptat ca după alegerile din 2008 să crească numărul miniştrilor numiţi de Parlament şi să reducă numărul celor numiţi de el. Deşi toată lumea vorbeşte despre necesitatea unor reforme care să stopeze declinul economic, modalităţile concrete de înfăptuire a reformei sînt încă subiect de discuţie; în insula cea mai nordică a fost ales un deputat conservator care a ameninţat cu secesiunea în cazul cînd puterea centrală va fi acaparată de partizanii pro-democraţie. Regele are de partea sa o armată de 800-1000 de oameni.

O ceremonie de poveste a fost organizată pe 1 august pentru încoronarea regelui George Tupou al V-lea, de faţă fiind reprezentanţii unor mari dinastii din lume. Regele a renunţat la interesele sale economice. Se încearcă un nou aranjament care să funcţioneze după alegerile din 2010 – premierul, numit de Parlament, să-şi aleagă Guvernul.

Departe de interesele strategice ale mai-marilor lumii, populaţia din insulele Tonga, prea puţin preocupată de imaginea ei în lume, îşi trăieşte evoluţia spre modernitate, organizînd fastuoase ceremonii de încoronare în timp ce consolidează echilibrul putere-opoziţie în Parlament. Este de sperat că memoria capitalei incendiate o va feri pe viitor de excese.

globul cubic

Fericirea à la russe

În Rusia, Institutul sociologic Levada se bucură de o bună reputaţie, chiar printre adversarii săi, iar adversarii săi sînt cei care ar dori ca sondajele să le confirme aşteptările şi discursurile. După cum se ştie, realitatea e încăpăţînată. „Cu atît mai rău pentru fapte" – spunea un lider comunist de cîte ori discursul său nu se potrivea cu adevărul. Dar sondajul publicat în iunie (cu o lună înainte de conflictul cu Georgia) a consemnat o stare de spirit uimitoare: răspunzînd la o întrebare dintr-un chestionar al Institutului, aproape 80% dintre ruşi se declarau fericiţi, adevăr greu de acceptat cînd e vorba de un popor cu o întreagă cultură a nefericirii, înţelegînd prin fericire „acel noroc care nu depinde în nici un fel de tine; el vine peste tine de undeva, din cer, fără să ceară nici o picătură de transpiraţie" (Vladimir Ţibulski în *Gazeta.ru)*. Să se fi convertit ruşii la înţelepciunea elaborată în sutele de cărticele apărute şi pe tarabele lor, de genul *Cum să devii un om bogat şi de succes în 24 de ore* sau *Patruzeci de metode pentru îmbunătăţire a autoaprecierii*, în aşa fel încît acum, la întrebarea despre fericire, răspund, orice ar simţi într-adevăr, *„Fine"?* Ar fi o mutaţie extraordinară, dar adevărul e încă departe: dintre cei 77% de respondenţi care se declară fericiţi, doar „4% spun că viaţa lor e conformă cu planurile lor, că au posibilitatea să se realizeze şi că au obţinut pînă acum tot ce-şi doresc". Ceilalţi îşi explică fericirea prin faptul că sînt „bine sănătoşi şi că ei şi ai lor trăiesc". Cum spunea un personaj dintr-un roman rusesc: „Am tot ce-mi trebuie". „Dar ce-ţi trebuie?" „Ceea ce am." 73% sînt fericiţi pentru că trăiesc, iar unii dintre ei adaugă: „Pentru că am locuinţă". Comentatorul de la *Gazeta.ru* compară aceste cifre cu rezultatele sondajului din anul 1998, an de maximă derută şi criză în societatea rusă, cînd 60% dintre respondenţi se declarau fericiţi pentru că „trăim, sîntem sănătoşi şi deocamdată avem de toate. Şi trăiesc şi părinţii. Şi, slavă domnului, avem şi locuinţă...". Acum ca şi atunci, rusilor le e frică să nu-i piardă pe cei apropiaţi, le e frică de boală, de moarte. Procentele celor care nu urmează tratamentul medical prescris pentru că nu au bani rezultă din alt sondaj. „Dragii noştri ruşi preţuiesc fericirea abătută asupra lor, fragilă, schimbătoare, efemeră, aşa cum e şi viaţa lor." **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Veşti bune din Irak

V-aţi întrebat de ce ştirile din Irak nu se mai regăsesc în buletinele de ştiri? Simplu – pentru că în Irak lucrurile merg nesperat de bine. „Nesperat" trebuie înţeles, firesc, în contextul depresiei care ne cuprinsese pe toţi în anii 2005-2006, cînd războiul din Irak părea definitiv pierdut şi aproape nici o speranţă nu licărea la orizont. Propensiunea presei spre dezastre se conjugă, în acest caz, cu antipatia generală faţă de preşedintele Bush. Avînd mai mulţi soldaţi în teren şi cîteva lecţii învăţate – mai ales de la britanici, care au controlat imperial şi impecabil zona lor de responsabilitate după martie 2003 –, profitînd de o conjunctură bună şi purtaţi de o voinţă ultimă, americanii au reuşit să stabilizeze Irakul într-o măsură tot mai mare.

Iată cifrele pe care experţii le ştiu bine, sînt publice, dar nu prezintă nici un interes pentru jurnalele de ştiri: în ansamblu, actele de violenţă au scăzut cu 80% de cînd a început majorarea numărului de soldaţi americani (faimoasa *„the surge"),* iar violenţele sectare, dintre şiiţi şi suniţi, au scăzut cu 90%. Iunie şi iulie 2008 au fost lunile în care numărul civililor ucişi în Irak a ajuns la cea mai joasă cotă de la înlăturarea lui Saddam Hussein. Numărul soldaţilor americani ucişi în operaţiuni a scăzut la un sfert faţă de aceeaşi perioadă de timp din 2006, iar numărul soldaţilor irakieni ucişi a scăzut la jumătate.

Poate cea mai importantă realitate este aceea că organizaţia al-Qaeda a pierdut sprijinul suniţilor şi a fost, practic, alungată din provincia Anbar, acolo unde îşi stabilise cartierul general în Irak. Acest fapt, care a generat efecte pozitive în lanţ, este explicat de experţi prin creşterea enormă a presiunii militare asupra provinciei după ce au sosit în Irak încă şi mai multe trupe americane în cursul anului 2007, combinat cu pierderea de către al-Qaeda a încrederii suniţilor irakieni. Organizaţia lui Bin Laden a comis două greşeli strategice majore, de care americanii şi oficialii de la Bagdad au ştiut, spre lauda lor, să profite foarte bine. Prima a fost aruncarea în aer a moscheii şiite al-Askari din Samarra în 2006 şi, din nou, în 2007. Crezînd că dă astfel o lovitură decisivă şiiţilor şi răpeşte definitiv inimile suniţilor, al-Qaeda a declanşat, de fapt, numărătoarea inversă a prezenţei sale în Irak. Acest act terorist a dus violenţele etnice din Irak la o culme neatinsă pînă atunci. Acest veritabil război civil, care pentru noi, cei din afara Irakului, era haosul însuşi, îi făcea pe suniţi să înţeleagă esenţialul: al-Qaeda a stîrnit un uragan şiit căruia, de fapt, nu-i putea face faţă. Miliţiile şiite Mahdi, agresive şi superioare numericeşte, conduse de Moqtada al-Sadr, au copleşit filiala irakiană a organizaţiei lui Bin Laden. Deja la sfîrşitul lui 2006 şi începutul lui 2007 pentru suniţi era limpede că al-Qaeda nu poate să-i apere de furia şiită pe care chiar al-Qaeda o stîrnise şi căutau soluţii. Inspiraţi, americanii erau chiar acolo, gata de cooperare. A doua greşeală majoră a al-Qaeda a fost terorizarea suniţilor, pe care pretindea că-i apără. Încă de cînd a început să domine Anbarul, al-Qaeda a dezlănţuit o campanie feroce de aducere a suniţilor la litera sumbră a Islamului fundamentalist. Familii întregi, cu copii, femei şi bătrîni, erau ucise în stradă prin tăierea gîtului pentru că refuzau să practice Islamul furibund. S-au impus reguli absurde, cum ar fi interdicţia cumpărării castraveţilor de către femei pentru că forma falică a legumei împinge femeia la gînduri necurate. Trebuie spus că, în imaginarul Islamului de tip al-Qaeda, aşa cum castravetele este asimilat bărbătescului, roşia e asimilată femeiescului. Evident, nu există interdicţia cumpărării roşiilor de către bărbaţi. Acest tip de opresiune cumplită a redus acum 15 ani populaţia afgană la tăcere supusă, dar irakienii sînt altceva decît afganii. Prin urmare, suniţii au început să se revolte, au început să vrea alungarea al-Qaeda şi au găsit imediat sprijin american. Cooperarea a fost foarte eficientă: suniţii irakieni arătau ţintele al-Qaeda şi americanii le loveau distrugător. În acelaşi timp, şiiţii au început să creadă tot mai puţin în propriile miliţii insurgente, pentru că, pe măsură ce violenţele scădeau ca urmare a demantelării al-Qaeda în teritoriile sunite, miliţiile şiite nu se repliau, nu se împuţinau, nu se dezarmau. Nemaiavînd aşa mult de luptat, miliţiile şiite au

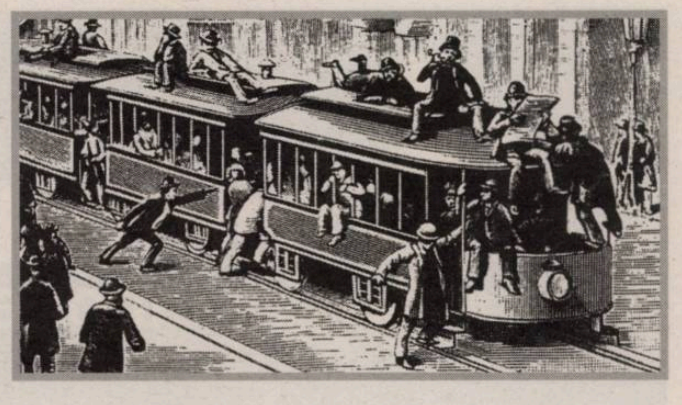

devenit bande organizate care îi jefuiau chiar pe şiiţii pe care, teoretic, îi protejau de suniţi.

În acelaşi timp, printr-o nouă filozofie de recrutare (inclusiv prin readucerea la comandă a unor înalţi ofiţeri din epoca Saddam) şi cu un aparat de contrainformaţii mult mai eficient, americanii au reuşit să reformeze serios armata irakiană. Eliminarea comandanţilor care aveau legături cu insurgenţii a fost primul pas al acestei reforme. În concluzie, conform studiilor, mai mult de jumătate din irakieni nu mai cred că armata favorizează sectar şi cam 60% dintre irakieni cred că poliţia lor e neutră din punct de vedere etnic. Această fanastică răsturnare de situaţie s-a petrecut pe parcursul ultimului an.

Aceste evoluţii, consolidate serios în ultimele 18 luni, aduc speranţă. Irakul chiar pare a fi pe drumul cel bun. Americanii chiar se pot retrage fără riscul unei şi mai mari destabilizări. După alegerile locale din 2008 şi cele generale din 2009, Irakul ar putea să fie suficient de stabil pentru ca americanii să plece liniştiţi. Dacă lucrurile merg aşa cum au început să meargă, pînă în 2011 nu ar mai trebui să fie picior de soldat american în Irakul stabilizat.

ready made

„În acest sens putem vorbi de gîndirea pedagogică eminesciană ca răsunet al zăcămîntului social-prestigios al conştiinţei Eminescu."

(Clima Gescu, *Mihai Eminescu: cuget pedagogic. Carte pentru învăţători,* Chişinău «Lumina», 1991)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Alcoolul prin ţări străine

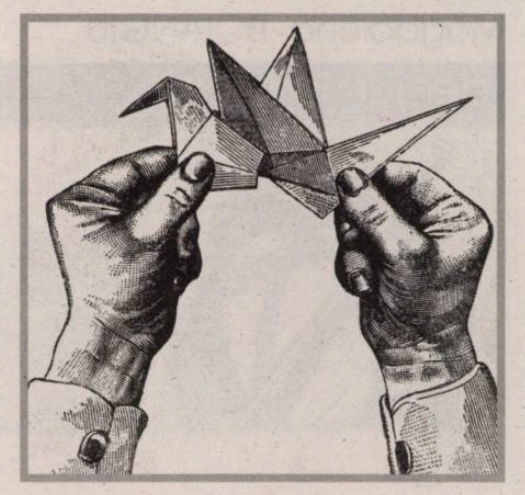

Aminteam de curînd cîte ceva despre restricţiile din Norvegia la băuturi alcoolice, despre cum în unele oraşe nu se vinde la magazin nici măcar bere după ora opt seara sau despre grozăvia vinului fără alcool (de care acolo am auzit prima dată). Am aflat pe pielea mea că, dacă ceri o bere şi nu specifici că vrei să fie cu alcool, poţi primi una fără. Iar preţul e cam acelaşi şi într-un caz şi în cealalt: nu mai puţin de 80 de coroane, adică peste 10 euro. După cîteva experienţe de acest fel, într-o zi, am avut grijă să intru într-un supermarket din Bergen cu mult înainte de fatidica oră opt. Spre marea mea surpriză însă am descoperit că berea fusese pur şi simplu arestată. Heineken, Carlsberg, Tuborg şi Urquell Pilsner zăceau după nişte gratii groase, închise cu un lacăt uriaş. Bax-urile erau de bună seamă din nou vinovate pentru conţinutul lor de alcool în vreme ce eu, aflat de partea cealaltă a gratiilor – nu neapărat cea bună –, eram condamnat la o nouă seară cu suc. Întrebîndu-l cu vocea uscată pe unul dintre jovialii vînzători care e motivul, am aflat că era o zi cu meci de fotbal, ocazie în care alcoolul nu se mai vinde. Am găsit totuşi ulterior o bere la sticlă de 33 ml cu un conţinut de 2,4% alcool, la preţ de aproape 10 euro, pusă la gheaţă, în piaţa de peşte. Dintr-un început şi din proprie iniţiativă, precupeaţa s-a scuzat (într-o engleză de BBC) că, din păcate, nu-mi poate oferi în acea zi decît astfel de bere. I-am mulţumit, bodogănind în acelaşi timp Norvegia cea frumoasă pentru inacceptabilele ei defecte, şi mi-am amintit de recenta poveste a unui prieten despre America. Fusese invitat de un amic pe undeva printr-un stat din centru. Umblaseră mult cu maşina de-a lungul şi de-a latul ţării, dar amicul îi atrăsese atenţia că, oricît de cald şi de sete i-ar fi, n-are voie să bea bere în maşină nici dacă stă pe scaunul din dreapta, nici în spate şi nici chiar pe capotă. Asta în ciuda faptului că toate maşinile din America au locuri speciale pentru aşezarea unei sticle sau a unui pahar şi în ciuda observaţiei că mai toţi şoferii îşi permiteau cîte o bere sau chiar două, la restaurant, înainte să se urce la volan. Benzinăriile nu aveau niciodată băuturi alcoolice dar, povestea prietenul meu, odată a găsit pe şosea un magazin lîngă o benzinărie. Şi-a luat de acolo un întreg bax pentru momentul în care va ajunge la un hotel. Odată ce l-a pus însă în portbagaj, în plină căldură de deşert, nu s-a abţinut să nu desfacă o cutie ca s-o dea pe gît. În fond, nu era în maşină, ci lîngă ea. Nu mergea, ci stătea. A apărut însă amicul care tocmai plătise şi, văzîndu-l ce face, mai că nu i-a trîntit capota peste mîini, întrerupîndu-i fericirea. „Dacă te-a văzut benzinăreasa, e acum obligată să anunţe poliţia că un individ bea alcool în benzinăria ei. Şi vin ăia imediat şi te pun cu mîinile la ceafă. Poţi să dai ochii chiar cu un judecător pentru treaba asta“ – i-a explicat el supărat. „Păi asta-i ţara libertăţii?“ – se întreba prietenul meu plin de necaz.

Soţia lui a trăit un moment asemănător la o paradă sau un bîlci popular unde, la bufetul în aer liber la care se vindeau băuturi, i s-a cerut cartea de identitate (să se vadă că are peste 21 de ani, deşi recent a împlinit aproape dublu). Pe cît de măgulitor, pe atît de stupid, mai ales că o a doua bere pentru soţ (care nu stătuse la coadă) nu i s-a dat din lipsa unei a doua cărţi de identitate. „Ţara în care oricine poate cumpăra arme şi în care un permis de conducere se obţine de pe la 15-16 ani nu-ţi dă o bere la 40 de ani decît dacă arăţi paşaportul“ – se plîngea el revoltat. Toate măreţiile Americii pe care le-a văzut i-au fost umbrite de aceste reguli frustrante, care l-au făcut în cele din urmă să ajungă să şi-i închipuie pe cei patru grandioşi preşedinţi săpaţi în stîncă la Mount Rushmore, ciocnind uriaşe halbe de bere. În timp ce spunea întreaga poveste la Bucureşti, o soluţie românească a problemei s-a ivit imediat: „Într-o viitoare excursie, pleci la drum cu mai multe cutii de Coca Cola umplute cu bere sau de ce nu, cu ţuica noastră strămoşească“. Concluzia nu poate fi decît una singură: bine că trăim într-o ţară liberă.

4 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL DILEMA VECHE

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021/407.54.69

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POȘTALE, AGENȚIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din prețul de la chioșc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume..... Compania* ..... Cod Fiscal*.....
(* Completați numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită față de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala București.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului, prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 143, București, cod poștal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București ■ cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poștale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

N-a fost să fie?

„Două expoziţii, aceeaşi idee.“ De fapt, era vorba despre aceeaşi temă, cele două expoziţii avînd idei total diferite. Dar, mă rog, ce mai contează! Răsfoiesc dosarul de presă pe care colegele mele de la PR mi l-au adus azi dimineaţă. Este un volum apreciabil, cuprinzînd, se pare, toate anunţurile şi articolele apărute în media referitor la cele două expoziţii despre hrană organizate de către Muzeul Ţăranului Român. Imensa lor majoritate reiau cuvînt cu cuvînt cîte un pasaj din comunicatul de presă sau din caietul de sală. Firesc, îmi spun, doar e vorba de PR! Nu reuşesc să mă conving şi merg mai departe, la cele cîteva – foarte puţine – articole care spun ceva şi despre expoziţii, dincolo de simplul anunţ publicitar. Le ştiam, le citisem pe măsură ce apăruseră, dar acum, aşezate unul lîngă altul, mi se înfăţişează brusc drept expresia seacă a unui eşec: toate sînt laudative, unele sînt excelente, dar nici unul dintre autorii acestor apariţii mediatice nu vorbeşte la plural, nu se referă, de fapt, la cele *două* expoziţii, nu ia în considerare, ca atare, această expunere în oglindă. După afinităţi şi partizanate, este vorba fie despre o expunere, fie despre cealaltă. Fiecare angajează un dialog personal cu *o* expoziţie, trecînd cu vederea dialogul celor două puneri în scenă, care rămîne astfel mut.

Şi totuşi, aceasta era miza dublei expoziţii, care se dorea o provocare la dialog. Nu era un secret pentru nimeni că în muzeu există (cel puţin...) două viziuni profund diferite despre cultura noastră populară şi modalităţile de punere în scenă a acesteia. Pentru cunoscători, era la fel de evident că nu este vorba aici doar despre persoane diferite sau despre eternele şi fascinantele cabale interne din orice instituţie românească, ci despre mize şi viziuni puternic înrădăcinate în istoria noastră culturală. A le da ocazia să se confrunte (nu înfrunte!) la masa verde, ca să spun aşa, a le crea condiţiile să-şi expună crezul şi să-l facă astfel vizibil pentru public era, în capul meu, o dublă provocare: pentru autorii viziunilor şi pentru publicul îmboldit astfel să reflecteze asupra raţiunilor mai profunde a ceea ce vede şi ceea ce îi place sau nu. De fapt, ca să spun totul, speram, în secret, la o mică dezbatere naţională despre patrimoniu şi identitate, despre cine sîntem şi cam ce vrem de la noi, dar şi despre diferenţă şi toleranţă în cultură, în general. Pe scurt, speram că această punere în dialog va naşte dialog. Un dialog naţional, căci, dincolo de pretextul „hrana“, miza era naţională, adică interpela ceva profund din „fiinţa“ noastră culturală. Dincolo de scenografie, se profilau politici diferite ale identităţii, majore, comune, dar prea puţin supuse spiritului critic ale fiecăruia.

Simplu eşec? Nu, categoric nu! Mai degrabă *n-a fost să fie!* – constată „fiinţa culturală“ din mine. Dar este multă tristeţe în această constatare...

Multă şi întemeiată tristeţe, căci, de fapt, este vorba despre încă o expresie a imposibilităţii noastre structurale de dialog. Mai exact, despre scoaterea din dialog a celei de a treia persoane, a terţului: *El* nu există! O a treia persoană ar introduce posibilitatea *diferenţei legitime* şi a preferinţelor ne-exclusive: existi şi tu, dar există şi el, îmi place mai mult ce faci tu, pentru că..., dar este de luat în considerare şi ce face el, întrucît... Ei bine, nu: dacă vorbesc despre expoziţia *ta,* nu vorbesc despre expoziţia *ei* şi invers! Un al treilea punct de vedere nu are ce căuta în relaţia *noastră.* „Relaţia triangulară“, cum spune prietenul meu F., psihanalist de profesie şi vocaţie, relaţia mediată de un al treilea punct de vedere nu este o practică obişnuită la poporul român. Într-o cultură centrată pe propriul *specific,* se pare că *diferenţa* nu poate fi decît obiect de bancuri sau revendicări – sau, cel mult, de ciorba reîncălzită a „unităţii în diversitate“. Diferenţa nu este niciodată o alternativă legitimă. Totul se joacă doar între *Eu* şi *Tu*, cu cele două relaţionări generice şi polare, de simpatie sau de antipatie şi excludere reciprocă. Iar *El* nu poate avea decît o existenţă efemeră, fiind automat metabolizat într-un *Tu* ce urmează fie a fi integrat, devenind „unul de-ai noştri“, fie expediat înapoi în non-existenţă, prin excludere sau simplă indiferenţă: despre „ăla“ nu merită să vorbeşti. Ca despre „cealaltă“ expoziţie, oricare ar fi fost aceasta.

Să mai spun că, previzibil, aceste cîteva reflecţii mici şi triste îi vor supăra şi pe unii şi pe alţii, fiecare luînd totul *ad personam?* Că nu voi fi cadorisit cu statutul de posibil *El*, în raport atît cu unii, cît şi cu alţii? *Păi, ce faci, monşer, eşti cu noi sau cu ei?* – îmi vor bate obrazul dimpreună. Nu, mai bine să nu mă gîndesc. Pur şi simplu, n-a fost să fie nici de data asta...

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Cişmelele

La creştini ca şi la musulmani, a face o fîntînă este considerat un fel de a-şi uşura povara de păcate a sufletului, dacă nu chiar a-şi asigura fericirea veşnică pe lumea cealaltă. S-ar zice că, oricîte biserici şi mănăstiri noi ar fi apărut în vremea din urmă, sîntem mai puţin creştini decît odinioară. Ultimele fîntîni care poartă numele celor care au pus să fie săpate sînt, după cîte ştiu, dinainte de război şi afară din Bucureşti. Adevărat că această cheltuială nu e la îndemîna oricui, dar mi se pare că, din averile care s-au încropit de curînd, s-ar mai putea pune de o parte cîte ceva pentru o asemenea binefacere, destinată vecinilor şi trecătorilor. De cînd avem apa acasă, la robinet, nu-i mai trece nimănui prin minte să o împartă cu alţii – ceea ce era, pe vremuri, datorită întîlnirii zilnice, un prilej de întărire a solidarităţii locale, o formă de sociabilitate. G.M. Cantacuzino chiar aprecia fîntîna cu cumpănă ca o emblemă a peisajului românesc! Dacă, astăzi, mai vezi una din tren, te miri de parcă ai fi zărit o girafă... Puţurile s-au închis, din motive higienice, şi statul a preluat, pe lîngă atîtea obligaţii, şi pe aceea de a adăpa oamenii.

În Bucureştii copilăriei mele, adică mai degrabă alaltăieri decît ieri, nu era răspîntie la care să nu salte vesel un şuvoi de apă, pe care-l irizau razele soarelui în zile fierbinţi de vară. Acum s-au întors zilele dogoritoare, care încing pereţii şi ard tălpile care calcă pe pavajul incandescent, dar n-a mai rămas nicăieri nici o cişmea. Chiar numele, turcesc, al stropitoarei răcoritoare arată că era o tradiţie istorică, din epoca fanarioţilor.

În capitala noastră modernă există în schimb fîntînile arteziene, ca o manifestare de ambiţie, ca o expresie a prestigiului. Lîngă Universitate şi de-a lungul bulevardului care proclama (cu anticipaţie!) „victoria socialismului“, sau, mai nou, în grădina Academiei, care n-avea nevoie de acest bibil pretenţios. Ele nu potolesc setea nimănui, ba chiar, cînd e mai nemilos soarele, s-au oprit, au secat. Fundul bazinelor goale e indecent ca o nuditate senilă.

© R. Avram

© R. Avram

Am văzut dispărînd una după alta cişmelele, cum au dispărut şi cutiile postale. Despre acelea se zvonea, sub regimul trecut, că eliminarea lor ar fi fost o precauţie contra atentatelor. Pînă la urmă, n-a explodat nici o bombă, dar cutiile de tablă albastră au rămas o amintire. Suprimarea cişmelelor a fost, poate, o măsură de economie. Să nu risipim apa cînd, în Africa, băştinaşii mor de sete! Dar un şurub, care să ţină închisă apa pînă cînd o apăsare ar face-o să ţîşnească, s-a inventat demult, nu-i aşa?

Uite, vine, în fiecare an, o perioadă caniculară şi noi aflăm, dis-de-dimineaţă, deschizînd televizorul, că s-au mai împărţit avertismente, coduri viu colorate, prin nu ştiu cîte judeţe. Pe stradă au apărut corturile unde-i aşteaptă primul ajutor pe cei cărora li s-a făcut rău de căldură. Mai bine daţi-ne înapoi cişmelele!

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

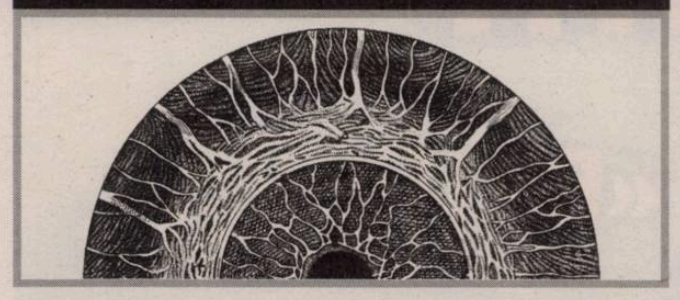

Farmecul inteligenţei

La începutul anilor '70, cărţile despre China comunistă ale lui Simon Leys au stîrnit furia intelectualilor occidentali îndrăgostiţi de maoism. Ele, scrie undeva Jean-François Revel, au adus mesajul lucidităţii şi al adevărului „în mijlocul unui ocean de prostii şi escrocherii intelectuale“. De atunci, Simon Leys (pseudonimul lui Pierre Ryckmans, născut în 1935 la Bruxelles, stabilit în Australia) a publicat mai multe eseuri, printre care unul despre Orwell, toate confirmînd un talent literar şi o imaginaţie asociativă ieşite din comun. Cea mai recentă carte a lui, *Fericirea peştişorilor* (*Le bonheur des petits poissons*, 2008) reuneşte în bună parte cronici apărute în *Magazine littéraire*. Le-am recitit cu aceeaşi încîntare, cucerit de spectacolul fermecător al inteligenţei şi de combinaţia subtilă dintre umor şi dreaptă judecată.

Colecţionar de tăieturi din ziare, ce înregistrează fapte insolite, Leys e un cititor împătimit, frecventîndu-i constant pe marii autori din care îi place să „taie“ fraze memorabile. Face apel adesea la citate, într-un joc vertiginos, trecînd de la Chesterton la Reverdy, de la Eliot la Jules Renard, de la Wittgenstein la Rilke sau de la Maugham la Claudel. Reamintirea unei păţanii erotice mult mediatizată a actorului Hugh Grant e urmată de reproducerea unui pasaj din Carl Gustav Jung. O diatribă împotriva isteriei campaniei antifumat e precedată de un citat din Hitler: „Tutunul este pentru om o otravă dintre cele mai periculoase“. Cu mult înainte însă, Samuel Johnson avertizase: „Pe măsură ce consumul de tutun scade, prostia creşte“. Revăzînd filmul lui Leni Riefenstahl despre Olimpiada de la Berlin din 1936, Leys e frapat de un detaliu mărunt: într-o secvenţă consacrată canotajului, se vede preţ de o fracţiune de secundă capul unui sportiv căruia îi atîrnă pe buze... o ţigară. Eseistul reia şi un fapt divers cules dintr-un săptămînal britanic: într-un compartiment de tren, doi tineri se sărută îndelung după care ajung să „facă sex“ sub privirile impasibile ale călătorilor; îşi aprind apoi o ţigară, la care pasagerii protestează vehement, arătîndu-le semnul cu „fumatul interzis“.

Astfel de „anecdote“ dau textelor nerv şi culoare. Într-un eseu ce consemnează ultimele cuvinte rostite înaintea momentului morţii de cîteva personaje celebre, Leys evocă sfîrşitul lui Pancho Villa. Lipsit de inspiraţie în faţa plutonului de execuţie, acesta i-a implorat pe ziariştii prezenţi: „Nu lăsaţi ca lucrurile să se termine aşa! Povestiţi că am spus ceva!“. La moartea soţiei, Dante Gabriel Rosetti a pus în sicriu, în chip de pios omagiu, un manuscris cu poeme. Dîndu-şi ulterior seama că nu avea nicio copie, a hotărît să dezgroape sicriul pentru a-şi recupera manuscrisul. Nu cunoşteam afirmaţia lui Stendhal cum că „prostul gust duce la crimă“. Din Schopenhauer e reprodus un pasaj despre riscurile lecturii: „Arta de a *nu* citi este foarte importantă. Ea constă în a nu te interesa de ceea ce atrage atenţia marelui public la un moment dat. Cînd toată lumea vorbeşte despre o anumită operă, amintiţi-vă că acela care scrie pentru imbecili nu va duce niciodată lipsă de cititori“.

Paradoxurile şi provocările nu lipsesc. Un text face, mergînd pe aceeaşi linie subţire dintre registrul umoristic şi cel serios, elogiul lenei. Altul apropie în chip neaşteptat turismul de masă şi pornografie: ambele s-ar defini prin „căutarea disperată a unei senzaţii pierdute“. În natura umană ar exista o irepresibilă nevoie de a degrada şi de a murdări frumuseţea artistică şi cea morală: „Căci ignoranţa, obscurantismul, prostul gust sau stupiditatea nu rezultă din nişte carenţe, ci sînt forţe *active*, care se afirmă cu furie în fiecare ocazie şi nu tolerează derogări în faţa tiraniei lor“. Eseistul e într-o vervă de zile mari cînd descrie un colocviu organizat de o reputată universitate; un tînăr intelectual local se dezlănţuie împotriva colegilor săi mai vîrstnici şi face apologia maoismului şi a culturii proletare. Asistenţa nu reacţionează, respectînd principiul la modă după care orice opinie este valabilă. Nimeni nu realizează, scrie Leys, că scena cu pricina simbolizează decesul ideii înseşi de dezbatere universitară şi al conceptului de judecată de valoare. O capodoperă de umor este relatarea despre un congres al scriitorilor în insula Norfolk, relatare deschisă de un citat din Claudel: „Nu invitaţi niciodată în acelaşi timp mai mulţi oameni de litere; un cocoşat va prefera întotdeauna compania unui orb companiei altui cocoşat.“ Ce să mai notez? Textul despre arta litotei, paginile polemice vizîndu-l pe François Jullien, un cercetător francez cu reputaţie de mare sinolog, reflecţiile despre blocajul în scris (cu referiri la Conrad, Greene, Renard, Camus, Hemingway), ironiile la adresa sectei sociologilor, consideraţiile despre relaţiile pe care scriitorii le-au întreţinut cu banii, reflecţiile amare asupra lipsei de ecou în Occident a scrierilor dizidenţilor din Europa comunistă, meditaţiile asupra bătrîneţii şi a morţii: „Într-adevăr, la sfîrşitul vieţii, sîntem precum spălătorul de geamuri care cade de la etajul o sută al unui zgîrie-nori: viteza căderii lui se accelerează dar, atîta vreme cît nu s-a izbit de pavaj, rămîne izolat într-un vid atemporal“. E cartea unui eseist briliant care e şi un spirit de o exemplară rectitudine.

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN în colaborare cu SOCIETATEA ROMÂNĂ DE PSIHANALIZĂ

lansează primul număr al

REVISTEI ROMÂNE DE PSIHANALIZĂ

la Institutul Cultural Român, Aleea Alexandru 38

joi, 18 septembrie 2008, ora 18.00

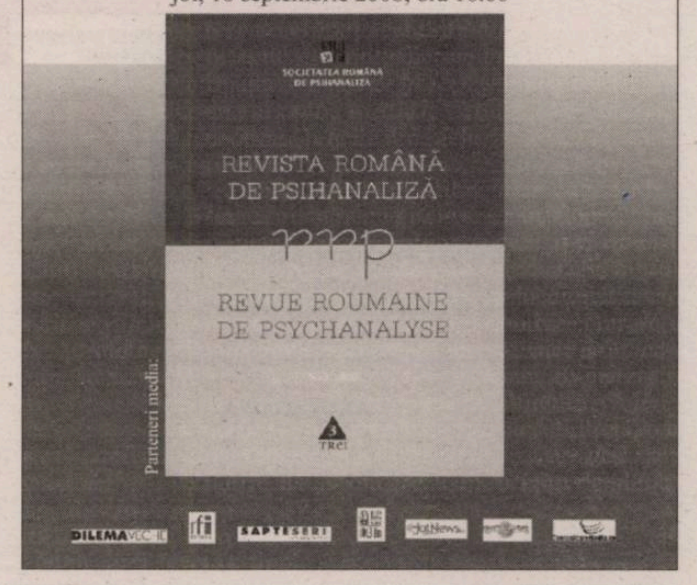

Texte şi opinii de: *● Ioana BOT (prof. univ., Universitatea „Babeş-Bolyai", Cluj) ● Paul CERNAT (critic literar) ● Radu Pavel GHEO (scriitor) ● Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Attila KORODI (ministrul Mediului) ● Alina MUNGIU-PIPPIDI (prof. univ., Hertie School of Government, Berlin)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Mădălina ŞCHIOPU*

Un patriotism de redescoperit

În textele din acest grupaj dilematic despre patriotism sau, mai precis, despre ce mai poate însemna el astăzi, întîlnim o imagine recurentă: cea a copilului aruncat odată cu apa din copaie. Printr-una dintre acele coincidenţe niciodată întîmplătoare, este exact reprezentarea pe care am avut-o cînd am propus subiectul numărului de faţă. Dragostea de ţară obligatorie din perioada ceauşistă, reminiscenţă a unei isterii naţionaliste mai vechi, felul fie mîrlănesc şi insultător la adresa altora, fie doar declarativ şi neangajant civic în care se mai declamă încă „iubirea de neam şi de ţară" ne-au îndepărtat de ideea de comunitate pînă la o ură şi un dispreţ de sine cu nimic mai prejos în aria penibilului decît patriotismul cu accente paranoice de odinioară. De la un absolutism colectivist cu consecinţe nihiliste, în spaţiul public se virează adeseori spre un relativism absolut, la fel de nihilist în implicaţii: nimic nu ne leagă, tot ce ţine de naţiune este un construct care abia aşteaptă să-şi găsească deconstructorul – atunci cînd nu este oricum contrazis nemilos de realitate.

În numai două decenii, România a trecut prin schimbări uriaşe. Chiar dacă le-am fi dorit mai rapide sau mai temeinice, mai bine gîndite ori mai inspirate, nu putem nega că a trece din stadiul de posibilă Coree de Nord a Europei în ipostaza de a vorbi despre Uniunea Europeană din interior înseamnă practic să păşeşti într-un nou mod de existenţă. Cu consecinţe greu de imaginat în decembrie '89, cum ar fi cei peste un milion de români care lucrează acum în ţările occidentale – un fenomen migraţional considerabil, ale cărui efecte în ceea ce priveşte schimbările sociale ulterioare sînt greu de evaluat în acest moment. A devenit patriotismul, în acest context, desuet? Devenind europeni, cel puţin din punct de vedere instituţional, ne putem dispensa de el sau există un conflict între identitatea noastră mai veche şi cea în curs de formare? Şi-a epuizat el toate înţelesurile? După cum o arată opiniile din acest grupaj, cel puţin în varianta lui civică, patriotismul nu este depăşit. Mai sînt încă lupte de purtat şi proiecte de realizat care pot fi duse la capăt doar pe baza unui efort şi a unei implicări colective. Un proiect necesar în spaţiul nostru ar fi, de exemplu, o societate civilă viabilă şi consensuală – prin care, la nivel comunitar, se pot constracara lucruri care apasă încă asupra societăţii româneşti, de la derapajele politice la corupţie.

Apoi, patria nu se confundă cu spaţiul geografic şi administrativ al unei ţări. Trăim în patrii mai mici sau mai extinse, de la satul sau regiunea în care ne-am născut, pînă la o identitate est-europeană formată din atîtea acumulări comune de-a lungul istoriei. Ne recunoaştem în concetăţeanul întîlnit pe un aeroport internaţional sau în rusul siberian cu care putem împărtăşi amintirile unei traume colective. „Acasă" are mai multe înţelesuri, dar fiecare dintre ele este în mod potenţial unificator în sensul bun al cuvîntului. Putem privi „dragostea de patrie" prin prisma uneia sau alteia dintre identităţile noastre; ştim că, prin oricare dintre ele, ne întîlnim cu ceilalţi. ***(M. Ş.)***

Alina MUNGIU-PIPPIDI

Patriotismul ca problemă

Am văzut recent un film al unui student român despre Grabova, un sat din munţii Albaniei de Sud. Ionuţ, student la antropologie, făcuse filmul, între altele, şi ca să ajute la strîns bani pentru fîntîni – cele vechi se înfundaseră, ca şi sistemul de canalizare de pe vremea cînd Grabova avea 40.000 de locuitori (azi nu mai are nici 400) – şi ca să strîngă bani să repare vechea biserică. Ciobanul aromân (Sandu), întrebat de România, dădea din umeri. Abandonaţi. Asta nu e patrie pentru noi, spunea, cu lacrimi în ochi. Prin ce? După cum vorbea de Grabova, nu încăpea nici o îndoială. Patria lui era asta, cele cinci vechi oraşe din munţi locuite de muntenii aromâni, reduse la cîteva sute de familii, dar cu trecutul şi miturile lor – corsari bizantini, războinici creştini, cu cîntecele şi limba lor şi cu dorinţa de a le păstra. Cu efortul de a preveni ca plecările repetate să desăvîrşească ce nu făcuseră turcii şi Enver Hodja, aneantizarea Grabovei.

O patrie nu e nevoie să fie mai mare ca Grabova. Ea e un proiect colectiv de devenire, dar unul ancorat în sine, nu în comparaţie socială, ca naţionalismul. Să fii patriot înseamnă, cum am văzut cu Sandu, să contribui la un asemenea proiect. Să fii naţionalist înseamnă să găteşti mai bine ca ungurii, să cîştigi mai mult ca bulgarii, să fii mai democrat ca ruşii şi mai credincios ca occidentalii, să faci tu în capul altora ca să nu facă ei în al tău. Am văzut recent o caricatură a naţionalismului românesc în Maramureşul istoric, azi în Ucraina. A fost un fel de tur ghidat prin inferioritatea altor popoare faţă de noi. Probabil că viaţa de minoritar în altă ţară e o încercare aşa de grea pentru stima de sine a unui bărbat încît se dezvoltă nevoia de a o compensa printr-o comparare socială inevitabil părtinitoare.

Patriotul îşi îngraşă capra lui: naţionalistul vrea să o crape pe a vecinului.

Distincţia pe care o fac eu aici lipseşte din mare parte a literaturii academice. Ca atare, patriotismul e condamnat la pachet cu naţionalismul, deşi nu ar merita. Indicatori de patriotism (dacă eşti dispus sau nu să mori pentru ţara ta într-un război) sînt puşi la un loc cu cei de naţionalism (dacă toţi cei care vorbesc aceeaşi limbă ar trebui să trăiască într-un singur stat, dacă rezidenţii care nu vorbesc limba naţională ar trebui să aibă drepturi egale etc). Urmarea e o literatură academică foarte confuză, gen Matei Dogan, şi o întreagă generaţie de oameni spălaţi pe creier care se ridică în conferinţe şi spun că identitatea e inventată, o creaţie *integral* construită de intelectuali. Probabil că Tito sau Delors nu au fost intelectuali, de asta nu au reuşit să construiască identitatea iugoslavă sau pe cea europeană, deşi au muncit la ea din greu. Constructiviştii nu reuşesc să ne explice de ce doar unora le iese construcţia identitară şi altora nu.

Grabova nu e, evident, inventată. E construită de Ionuţ, desigur, dintr-un sat de munte într-un vis nostalgic despre o comunitate dinainte de statele naţiune rămasă captivă în spaţiu şi timp. Grabova fără Ionuţ şi vărul lui care construieşte fîntîni e doar un grup de case în ruină, ar putea fi nimic în doar cîţiva ani din cauza migraţiei după oportunităţi. Proiectele patriotice există doar atîta vreme cît îi inspiră pe antreprenori. Asta are în comun patriotismul cu naţionalismul: nu se poate dispensa de activişti. Dar se poate dispensa de multe alte lucruri fără de care naţionalismul nu poate trăi: de stat, de exemplu. Mai toţi prietenii mei balcanici sînt patrioţi iugoslavi (se declară cu această naţionalitate la recensămînt), deşi statul căruia îi sînt ei loiali şi care le alimentează visele a dispărut de mult.

Simt că mai avem asigurate generaţii de problemă, deci generaţii de nevoie de patriotism.

Mărturisesc că naţionalismul mă plictiseşte din ce în ce mai tare. Trebuie să fii foarte neumblat sau necitit ca să vezi distinctivitate într-o tendinţă care aduce împreună într-un fel profund monoton pe călugărul sîrb cu intelectualul prea creştin român, pe studentul islamist turc cu regizorul rus care folosesc aproape acelaşi vocabular ca să îţi explice cine sînt ei prin raportul lor cu Occidentul (nu sînt preţuiţi cum ar merita). Nu am decît simpatie, în schimb, pentru patriotismul grabovean. Şi pentru cel românesc, dacă e vorba de proiectul de a completa civilizarea şi europenizarea României, aşa cum l-au visat intelectuali ca Spiru Haret sau Dimitrie Gusti. Şi pentru oricare proiect care vrea să valorizeze un demers colectiv, nu să maximizeze evaluarea unui grup prin comparaţie cu altul. Patriotul îşi îngraşă capra lui: naţionalistul vrea să o crape pe a vecinului.

Bineînţeles că problema s-a mai pus la noi. De către naţionalişti ca Nae Ionescu, care au rezolvat-o simplu, excluzîndu-i pe patrioţi. Cu multă prevedere, Nae i-a condamnat anticipat pe toţi cei care, ca Maior, ar pune umărul la vreun proiect românesc. Pentru el, ideea de proiect era suspect de occidentală în sine, deşi a susţinut el însuşi proiecte politice cum nu se poate mai programatice. A fi român, deci naţional, însemna a fi ortodox şi nimic mai mult, a fi totul. A fi *bun* român (sau patriot – echivalarea mea) însemna a fi mai mult decît atît, deci altceva, deci mai puţin, deci nimic.

Nu aş da din umeri la sofismele lui Nae. Sîntem o cultură de vîrstă medie, dar cu performanţă culturală puţină, ceea ce macină stima de sine a naţionaliştilor în mod continuu. Ca atare, activitatea lor devine din ce în ce mai obositoare şi mai costisitoare în acelaşi timp. Bugetul nostru de promovare culturală în străinătate creşte de la an la an. Numărul celor care reacţionează normal, deci fără să se identifice ei cu situaţia, în situaţii precum cele din Kosovo sau Georgia, e suspect de mic. Devine un gest patriotic să le tragi românilor cîte un şut în stima lor colectivă, mai ales că, atunci cînd e vorba să facă ceva concret, se dovedesc periodic a fi nu un mare popor, ci o mînă de oameni.

Dar ca să închei cum am început, patria mea nu e doar România, deşi este şi asta, intens, avînd atîtea de terminat la ea, în primul rînd statul de drept, prag fundamental niciodată trecut de-a binelea. Patria mea e tot postcomunismul, din Caucaz la Tirana, în care regăsesc acelaşi proiect care are încă nevoie de noi şi, inevitabil, toţi studenţii est-europeni, că sînt maghiari, uzbeci sau kosovari, sînt studenţii mei, printr-o înţelegere implicită care se instalează între noi din prima zi. Am studenţi thailandezi, şi latino-americani, şi africani, cu care lucrez foarte bine, dar cu ai mei am în comun ceva mai mult, lucrul din care emană adevărata esenţă a patriotismului, o *problemă* comună. Cînd asta nu mai este, patriotismul se stinge, cum vezi în unele ţări occidentale. Din fericire, simt că mai avem asigurate generaţii de problemă, deci generaţii de nevoie de patriotism.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete la Radio France Internationale, în fiecare joi, ora 17,10, va fi reluată din 18 septembrie.

Paul CERNAT

Apa murdară din copaie

Comunismul real a „întinat" – vorba unui fost preşedinte nostalgic – multe valori onorabile. În primul rînd, valorile stîngii moderate, legitime în orice societate democratică. Dreptatea socială, să zicem. Sau egalitatea de şanse. Dar prin intermediul comunismului ceauşist – contribuţia românească în materie – au fost „întinate" şi destule valori ale dreptei. Tradiţia istorică naţională-locală, de pildă. Sau... era să spun patriotismul. Nu ştiu însă dacă patriotismul are culoare politică (e oricum diferit de naţionalism; la rîndul lui, naţionalismul poate fi cultural/civic sau etnic, la limită etnicist, emancipator sau conservator etc.). Oricum, în anii '70-'80 ai secolului trecut, el a devenit, inclusiv pentru mine, un termen de care era mai bine să te fereşti, în condiţiile în care România (ţara) se confunda cu Republica Socialistă România (statul). Vorba unui personaj al lui Preda: „Ce ai tu, mă, cu statul? Statul e ţara, mă!".

Se ştie: speculînd resentimentele antisovietice şi instinctele naţionale, noua politică unificator-recuperatoare a regimului din anii '60 şi-a anexat valori înainte-vreme respinse: „moştenirea culturală" autohtonă, patriotismul, lirismul ş.a.m.d., maculîndu-le prin contaminare propagandistică.

Să ne gîndim, bunăoară, la „munca patriotică": în viziunea oficială, ea desemna un mod de a munci dezinteresat, din iubire de ţară, pe ogorul colectivismului etatic, fără a aştepta recompense cu iz de capitalism putred. Căci – nu-i aşa? – iubirea adevărată nu aşteaptă nimic în schimb. Dacă e pe bani se numeşte prostituţie, iar dacă nu e voluntară, atunci e musai forţată...

Anexarea strămoşilor şi a voievozilor la butaforia dementă a propagandei i-a făcut, apoi, alergici pe mulţi la asemenea figuri simbolice. Cum auzeau de daci, în mintea lor se aprindea beculeţul verde al răposatului I.C. Drăgan. Cum auzeau de Alexandru cel Bun, de Ştefan cel Mare sau de Mihai Viteazul, se gîndeau imediat la „cel bun, cel drept, cel mare, cel viteaz". Teroarea discursului propagandistic, în contrast cu alterarea progresivă a mitologiei oficiale, a marii sale poveşti de legitimare „socială şi naţională", a discursului ei utopic, teleologic şi istorico-mesianic, a avut însă şi alte efecte. Spre exemplu – fobia faţă de poezia patriotică sau mefienţa, inclusiv postdecembristă, a scriitorilor tineri faţă de romanul istoric sau istorico-politic, identificat cu comandamentele „Epopeii naţionale" a ceauşismului. Din aceeaşi serie antiistoristă fac parte alergia la mitologizările istorice şi literare autohtone („explodată", la finele deceniului zece) şi, nu în ultimul rînd, mefienţa faţă de istoria literară „naţională" (cu caracter mai tradiţionalist, dar nu numai) şi faţă de prezenţa ei masivă în manualele de liceu de după '90.

În asemenea cazuri de contaminare simbolică (Partidul-Ceauşescu-România), logica resentimentară te îndeamnă, de multe ori, să faci totul pe dos decît „gardienii" şi să arunci, odată cu apa murdară, şi copilul din copaie. Am făcut-o şi eu. După 1985, deşi numai prosovietic nu eram, speram să vină Gorbaciov să ne scape de „Ceaşcă". L-aş fi întîmpinat cu flori, atunci (după 22 decembrie 1989, lucrurile s-au schimbat însă radical...). Dar „antipatriotismul" meu juvenil a mers încă şi mai departe. Exasperat de discursurile securistice cu privire la „pericolul iredentist maghiar" şi, în plus, avizat *(via* „Europa liberă", BBC, Vocea Americii) cu privire la „socialismul gulaş" al lui Kadar, îmi doream „să vină ungurii peste noi şi să ne scape de securişti". Mă simţeam nu doar străin de susţinătorii regimului, ci şi într-un război tacit cu ţara *lor*. Între mine şi „ei" era o graniţă peste care nu puteam trece. Ce viitor îmi oferea „ţara mea"? Unul, pe an ce trece, tot mai sumbru. Ceea ce mai rămăsese din România necomunistă se prăbuşea sub loviturile de buldozer ale sistematizărilor, iar la orizont se întrevedea o armată de coşmar, unde te aşteptau abrutizarea, violenţa gregară, ritualurile de umilire, munca pe şantier (inclusiv în mină sau la Casa Poporului), strînsul recoltei sau perspectiva împuşcării compatrioţilor care încercau să fugă din ţara devenită ţarc. În asemenea condiţii, sentimentele faţă de (ce mai rămăsese din) armata patriei noastre nu erau dintre cele mai înălţătoare. Figura mitică devenise pentru mine aceea a dezertorului sau a trădătorului (vezi Pacepa), iar singurul mod în care mă simţeam încă patriot era la meciurile echipei naţionale de fotbal sau la întrecerile sportive în genere.

Corolarul? Fetişizarea a tot ceea ce venea dinspre „visul occidental". Pe vremea aceea, pentru tinerii sub 20 de ani, visul cu pricina era unul preponderent consumist. Toate filmele care veneau de-acolo, muzica pop, blugii, ciocolata Toblerone, guma Wrigley Spearmint, *Pif*-urile deveniseră un fel de valută forte, ca şi ţigările Kent pentru părinţi. Apropo de filme, circula pe atunci o vorbă clandestină: „E bun sau e românesc?". Treptat, aproape toate produsele româneşti pentru uz intern au intrat sub incidenţa ei. De ce? Printre altele, pentru că tot ce era mai bun (deşi „românesc") mergea la export, în URSS sau în ţările lumii a treia (era să scriu „în ţările calde"; apropo, comunismul nu a făcut deloc din mine un tiermondist).

Se va spune că, într-un sens, comunismul ceauşist a stimulat, prin opoziţie, individualismul occidentalizant şi cosmopolit. Astăzi am oarecari obiecţii cu privire la asemenea constatări. Cred că a stimulat, în egală măsură, o atrofiere a spiritului comunitar, deresponsabilizarea generală, indiferenţa faţă de spaţiul public şi faţă de „binele comun". Individualismul respectiv a fost în mare măsură un egoism al resentimentului, al exasperării necreatoare şi, în bună măsură, al naivităţii idealizante, nu al lucidităţii, responsabilităţii şi solidarităţii eficiente. Un egoism al infantilizării, psihologic explicabil ca refuz al valorilor „mature", confiscate şi „întinate" de regim. Explicabil dar, de la un punct încolo, contraproductiv. Mă tem că va mai trebui să treacă o vreme pînă cînd, din anumite noţiuni, va ieşi damful Epocii de Aur.

Radu Pavel GHEO

Sînteţi un bun patriot?

Testul de mai jos este rezultatul unei necesităţi. Nu e nevoie de prea multe explicaţii. Dacă prin astfel de teste se pot măsura timiditatea sau însuşirile parapsihologice, de ce nu s-ar putea măsura şi patriotismul? Şi cine n-ar vrea să ştie dacă e sau nu patriot şi cît de patriot este cu adevărat? Desigur, aveţi în faţă o simplă schiţă. Ea poate fi îmbunătăţită oricînd, în funcţie de necesităţi şi de specificul naţional al fiecărei ţări. Aşadar, ofer aici în premieră testul patriotului autentic:

Vă treziţi naufragiat pe ocean laolaltă cu alţi doi tovarăşi, într-o barcă şubredă, cu cîteva canistre de apă, dar fără nici un fel de alimente. Din cei doi tovarăşi din barcă, unul este un conaţional tînăr, gras şi frumos, iar celălalt un străin vîrstnic şi uscat. Dvs. aveţi în plus şi un pistol la brîu. După două săptămîni decideţi că unul dintre cei doi trebuie sacrificat şi mîncat. Pe care dintre cei doi tovarăşi îl sacrificaţi?

a) pe străin – 1 p.; b) pe conaţional – 0 p.

În ţară se instaurează o dictatură. Aveţi paşaportul în buzunar şi aflaţi că peste 24 de ore graniţele se vor închide definitiv. Un prieten vă roagă să rămîneţi alături de el şi să organizaţi un grup de rezistenţă împotriva dictaturii. Ce faceţi?

a) rămîneţi în ţară şi vă pregătiţi de luptă – 1 p.; b) treceţi imediat graniţa în străinătate – 0 p.

Sînteţi într-o vizită. Vi se pun pe masă o sticlă de whiskey Jim Bean (pentru americani – votcă Smirnoff) şi una de rachiu de porumb „de casă", cu un miros cam dubios. Din care sticlă vă turnaţi în pahar?

a) din sticla „de casă" – 1 p.; b) din sticla de whiskey – 0 p.

Sînteţi într-un bar aglomerat. Mai sînt doar două locuri libere: unul la o masă unde se vorbeşte o limbă străină şi unde oamenii beau veseli, spun – din cîte se pare – glume şi se bat pe umăr, iar celălalt la o masă de conaţionali, unde oamenii sînt supăraţi tare, se înjură, se scuipă şi sînt gata să se încaiere. La care masă vă aşezaţi?

a) la cea a conaţionalilor – 1 p.; b) la masa străinilor – 0 p.

Vi se oferă, la alegere, un sejur într-o staţiune autohtonă sau unul într-o staţiune din străinătate (pentru români: Marea Neagră şi Marea Egee). Transportul şi cazarea sînt plătite dinainte, mesele zilnice nu. Singura diferenţă între cele două locuri este aceea că în staţiunea autohtonă preţurile sînt de două ori mai mari decît în străinătate. Unde mergeţi?

a) la noi în ţară, că ne descurcăm noi cu mîncarea – 1 p.; b) în străinătate, ca să n-avem griji – 0 p.

Ţara dvs. intră în război şi se declară mobilizare generală. La comisia de recrutare medicul vă dă de înţeles că, pentru o sumă modică (pe care chiar o aveţi în buzunar), vă poate declara pe loc apt necombatant sau chiar inapt pentru front. Ce faceţi?

a) îl înjuraţi pe medic şi îl ameninţaţi cu denunţul – 1 p.; b) plătiţi bucuros şi vă găsiţi un locşor cald în spatele frontului – 0 p.

În clipele în care nu sînteţi mulţumit de destinul ţării în care trăiţi, vă spuneţi cu năduf:

a) alţii iau întotdeauna caimacul – 1 p.; b) cum îţi aşterni, aşa dormi – 0 p.

Conduceţi sau aţi conduce un automobil:

a) fabricat în ţara dvs. – 1 p.; b) neapărat străin – 0 p.

De cîteva luni trăiţi singur în străinătate. Brusc auziţi lîngă dvs. doi oameni vorbind în limba maternă. Ce faceţi?

a) vă apropiaţi de ei şi intraţi cumva în vorbă – 1 p.; b) vă îndepărtaţi cît mai repede – 0 p.

Dacă aţi avea două oferte de slujbă pe poziţii identice, în acelaşi oraş şi cu acelaşi salariu, una la o firmă autohtonă şi cealaltă la o firmă străină, pe care aţi alege-o?

a) la firma autohtonă – 1 p.; b) la firma străină – 0 p.

Evaluarea rezultatelor:

● 0-1 p. – Sînteţi un apatrid autentic sau un emigrant perfect. Vi se potriveşte perfect dictonul *Ubi bene, ibi patria*.

● 2-4 p. – Sînteţi un patriot aşa şi aşa. Bunicel. Nu vă omorîţi cu firea. Aţi putea fi un bun politician de coloratură naţionalistă, fiindcă aveţi rudimentele ideologice necesare îmbrobodirii altora şi cinismul sau detaşarea obligatorii pentru a nu vă lăsa prostiţi de alţii asemenea dvs. Succes în alegeri!

● 5-7 p. – Exageraţi, zău aşa! Dacă pîinea e rea, să ştiţi că e ceva în neregulă şi cu ţara.

● 8-9 p. – Trebuie să vă schimbaţi radical. Aveţi o viaţă chiar atît de săracă? Nu vă iubeşte nimeni?

● 10 p. – Îmi pare rău, dar am o veste proastă: dvs. nu existaţi. Sînteţi o invenţie a poeţilor romantici şi a propagandiştilor naţionalişti. Regret.

Deşi, sincer să fiu, nu regret deloc.

Attila KORODI

Patriotism cetăţenesc

Patriotismul este totalitatea sentimentelor pozitive nutrite faţă de ţara în care trăim şi înclinaţia de a o servi. Pămîntul natal poate fi o regiune mai mică, un sat, un oraş, un judeţ sau o regiune mai largă, patriotismul însă se referă la ţară sau la naţiune cu o conexiune de interpretare locală. Prin patriotism se înţeleg prezervarea tradiţiilor comune şi asigurarea unui viitor comun.

Sînt sigur că foarte mulţi au întrebări legate de sentimentele nutrite faţă de patrie ale unui cetăţean român de naţionalitate maghiară ca mine. Foarte mulţi trăiesc cu sentimentul că un maghiar ar nutri sentimente de patriotism faţă de Ungaria. Nimic mai fals! Fiind născut şi crescut în România, pămîntul acesta este cel pe care eu îl numesc patrie. Aici mi-am întemeiat o familie, aici vreau să-mi cresc copiii. Tot ceea ce fac este pentru România. Nu neg că deţin o foarte puternică identitate maghiară. Dar comunitatea din care fac parte trăieşte în ţara asta. Deci dacă ţara o duce bine, şi comunitatea maghiară o duce bine. Un lucru foarte simplu. Şi cam asta ar însemna, pentru mine, patriotismul cetăţenesc. Eu încerc să păstrez tradiţiile comunităţii de care aparţin – limba, cultura, dansurile populare, cîntecele, arhitectura specifică şi alte obiceiuri – care, cum ştim cu toţii, sînt diferite de tradiţiile româneşti. Dar încerc să le păstrez şi să le asigur continuitatea trăind în România. Într-o Românie prosperă şi dezvoltată. Într-o Românie care respectă principiul unităţii în diversitate. Eu cred că diversitatea şi calitatea creează dezvoltare, iar o Românie multicoloră are şansa cea mai mare de a rezista în malaxorul cultural şi economic denumit Uniunea Europeană. Decizia adusă aproape de decident îţi dă sentimentul de siguranţă şi de încredere în naţiune. Eu traduc patriotismul meu în lupta pentru idealul descris mai sus. Fiecare metru pătrat al României are ceva specific şi, dacă acestea rămîn pe termen lung elemente definitorii pentru ţara mea, atunci pot să spun că ele îmi îmbogăţesc sentimentul meu de patriot.

Tradiţiile maghiarilor din România sînt deja diferite de tradiţiile confraţilor noştri din Ungaria. Altfel spus, ne-am adaptat. Avem, în spatele nostru, sute de ani de convieţuire. Şi eu cred că în timpul acestei perioade, din punct de vedere cultural, românii şi maghiarii s-au influenţat reciproc, îmbogăţindu-se. Dar între influenţă şi asimilare diferenţa este ca între îmbogăţire şi sărăcire.

În ziua de azi, cuvinte ca naţiune, ţară sau patriotism au căpătat alte semnificaţii decît, de exemplu, acum 10 ani. Prin acceptarea principiilor europene, diversitatea culturală a ajuns să fie acceptată mult mai uşor. Şi cumva, paradoxal, chiar globalizarea şi deschiderea graniţelor mă fac să mă gîndesc mai mult la ţara mea.

Într-o lume în care mă întîlnesc cu tot mai multe lucruri uniforme, vreau să evidenţiez cît mai puternic unicitatea României, care stă tocmai în diversitatea sa culturală, în faptul că în ţara aceasta există mai multe naţiuni care nutresc sentimente de patriotism faţă de pămîntul pe care trăim şi pe care îl numim casă.

Ioana BOT

„Trăiască şi înflorească“

Ca în multe alte cazuri, şi în privinţa sentimentului patriotic societatea românească postcomunistă a aruncat copilul odată cu apa din scăldătoare: cică eram sătui de patriotism cu de-a sila, aşa că n-am mai vrut să auzim deloc de el: mulţi s-au înghesuit să plece din ţărişoară fără a se mai uita în urmă, iar literatura pe temă patriotică a fost surghiunită din manuale, din reviste şi din librării. A fost o vreme cînd „sila de România“ dădea mai *cool* decît dragostea de ea. Paradoxal însă, – sau, mai bine zis, *ca la noi* (*...la nimenea*, încheiem adagiul clasic cu patriotică mîndrie!) – aceste manifestări s-au îngemănat cu „nu ne vindem ţara“ şi cu excese naţionaliste de tot felul. Mai încoace, căpşunarii au reînceput să vină acasă şi să cumpere steaguri tricolore ca să le ducă „acolo“ (în oraşul meu, de Crăciunul lui 2005, era criză de... drapele în magazine, nu de brazi, că pe ăştia din urmă îi tăiaseră cu spor din pădurile patriei, cei ce nu plecaseră în Spania, probabil...). Duc acolo drapele, lasă aici copii în grija Domnului, îmi zic. Dar patriotismul „de drapel“ e unul de paradă, mai puţin vocal decît discursul de la tribunele tribunilor naţionali, însă cu aceleaşi efecte în timp. Înţeleg că tot mai mulţi căpşunari se întorc şi investesc în satele lor de baştină (ceea ce e un semn *şi* de patriotism, nu?), dar că plătesc mai abitir pentru o biserică nouă (cea veche neavînd beton şi termopane), decît pentru un dispensar. Nu cred că nevoia de spaţiu sacru îi motivează, ci aceeaşi logică perdantă, a paradei cu iubirea de moşie.

Dezbărarea de excesele ceauşiste ale patriotismului declarativ şi van nu ne-a reuşit, se pare; dacă privim în jurul nostru, stilul lui continuă să fie dominant... Într-o confuzie fundamentală, cei mai mulţi încurcă patriotismul cu formele expresiei sale: cu cît mai mare şi mai tare, cu atît mai valoros, mai adevărat! Vă mai amintiţi de „Trăiască şi înflorească scumpa noastră patrie, Republica Socialistă România!“? Nu, nici mie nu îmi lipsesc vechile lozinci de pe pereţi. Să facem, în schimb, un mic efort analitic: ce „nu era bine“ la ele? Că i se dorea patriei să trăiască şi să înflorească? De ce? Ce era rău în asta? Că patria era Republică Socialistă...? Poate, la o adică, dar dacă „aşa o chema“... Nu cumva ceea ce era cu adevărat deranjant se găsea în modalitatea de expresie, în impoziţia violentă a sloganului uriaş, public, unificator, dominant? De ce am uitat?

Autenticitatea sentimentului nu ţine de calitatea vocală a manifestării lui; de pildă, patriotismul nu stă în discursurile de la televizor, ci în grija de a nu arunca gunoaiele pe geam, din bloc. Ce-are blocul cu patriotismul? Are. Pentru că „patria“ ar trebui să fie, pentru fiecare, în primul rînd spaţiul intimităţii fericite şi protejate: nu o ţară în definiţiile sale politice, geografice etc., ci un arhetip al locului ce îndeplineşte, simultan, funcţiile protecţiei, regenerării, împlinirii fiinţei. „Patria“ e pîntecele matern, ţara promisă (şi neatinsă niciodată), tărîmul fericiţilor, curtea bunicilor copilăriei, camera fiului etc.... Într-o poezie (ei bine, da!) de prin anii '70, implicit polemică faţă de lozincile oficiale, Ana Blandiana (ei bine, da!) acordă atributele patriei corpului bărbatului iubit, „pămînt apus în somn prin verzi orbite...“. Un prim sens al noţiunii de patrie nu este deloc coincident cu acela de „ţară reală, al cărei cetăţean sînt“. Coincidenţa vine după, *dacă vine*. Dar îmi pot imagina un om originar din România, trăitor în America de Nord, şi a cărui patrie e... India – să zicem – pentru că acolo se regăseşte pe sine, fără a rămîne acolo pentru totdeauna.

Ca de obicei, literatura poate ilustra bine şi o atare dezbatere despre nuanţele autenticităţii. Literatura colorează elocvent reuşitele şi nereuşitele *expresiei* iubirii de patrie, pentru că literatura este un discurs „figurat“ despre sentimentele fundamentale ale omului. Nevoia acestuia de a se simţi în siguranţă într-un spaţiu matricial, de a se întoarce la origini ţine de constantele speciei. Patria le concretizează, atît. O capodoperă nu e patriotică în mod programatic, pentru a răspunde acestei nevoi fundamentale a cititorilor săi: *Biblia* este o carte (şi) despre Ţara Făgăduinţei, după cum *Odiseea* e povestea întoarcerii în patrie a rătăcitorului... Patriotismul se poate exprima în scrieri exhortative, angajate („Hora Unirii“, ca să rămînem la textele canonice plecate din manualele noastre...), dar nu e obligatoriu deloc acest lucru. Patriotismul poate provoca la reflecţie, la spirit critic, ne poate pune pe gînduri... Ce spaţii ne definesc? Cum înţelegem să le construim sau să le trăim? Etc. Personal, cred că unele din cele mai frumoase versuri eminesciene la temă sînt cele din atelierul poemelor *Mureşanu-Gemenii*, unde poetul blestemă patria sau îi cere moartea, ca singură soluţie a ieşirii de sub apăsarea tragică a destinului ei istoric. De-aceea zîmbesc auzind, pînă azi, patrioţii de serviciu îndemnîndu-ne să aplicăm îndemnurile poetului naţional cînd e să ne dovedim iubirea de patrie: „...şi ciuma, în limanuri, să intre pe corăbii“.

Ceea ce mă sperie, ca profesor de literatură ce sînt, este faptul că graba cu care am exilat dintre subiectele literaturii/şcolii patriotismul educă generaţii succesive în credinţa că subiectul e sau insignifiant, sau jenant – de ocolit, în orice caz. Deci, Istanbulul lui Pamuk, Bucureştiul lui Cărtărescu, acel „nicăieri, niciunde“ al Christei Wolf, limba imposibil de locuit a lui Paavo Haavikko sau curtea miracolelor din ultimele poeme clauneşti ale lui Mircea Dinescu – toate aceste figuri literare ale patriei le vorbesc degeaba: nu le vor recunoaşte pentru ceea ce sînt. Şi nu vor avea de unde să înveţe cum să îşi construiască bine, inteligent, potrivit cu ei înşişi, propriile patrii, oricare şi oriunde vor fi acestea. Pentru că nevoia unei patrii pentru fiecare nu dispare odată cu intrarea noastră în UE, nici cu plecarea vreunuia din noi la antipozi. Ce fel de patrie? Asta e, de fapt, întrebarea... Ce facem cu ea?

„El“ şi „Ea“

Cînd spunem CEAUŞESCU, se face pace-n lume,
Cînd spunem CEAUŞESCU, e primăvară-n grîu,
Cînd spunem CEAUŞESCU, e-o doină orice rîu
Şi Patria ne creşte statornică-n renume
Şi dor ne este pîinea şi-oţelul ni-i oţel
Şi Limba românească ne ninge cu luceferi,
Ni-s anii Ev de aur şi-n împlinire teferi,
Căci CEAUŞESCU este Izbîndă şi Drapel.
El este România şi România El...

George Coandă,
în *Sportul*,
22 martie 1985

Inimă ce vibrează în inima patriei,
căldură din căldura ei,
înmugurind sub razele soarelui ţării
pe care o slujeşte cu dragoste, cu dorul înălţător al faptei.
Aceasta este Elena Ceauşescu,
aleasă îngemănare, de Vis, Idee, Inimă,
floare a plaiului românesc de baladă
şi ei îi înălţăm cu respect imnul de slavă al biruinţei
şi urarea, pornită din inimi curate
spre împliniri de rod şi de pace, românească urare: *La mulţi ani.*

Viorel Cozma, în *Sportul*,
7 ianuarie 1985

Stela GIURGEANU

Adio, dar rămîn cu tine

În Italia mi s-a spus că „a vorbi“ despre patriotism cît timp ai ales să-ţi părăseşti ţara ar putea părea ipocrizie, ca şi cum ai jura fidelitate unei soţii de care ai ales să divorţezi. Patriotismul există însă de multe ori chiar în felul de-a fi şi de-a se purta al multor emigranţi.

Pentru **Mariana Oprea,** asistentă medicală, plecată de doi ani din România, stabilită acum într-unul dintre cartierele mărginaşe ale Romei, patriotismul departe de ţară înseamnă datoria de a-ţi păstra limba şi sărbătorile pur româneşti. Are doi copii, iar soţul lucrează în construcţii. Cu salariile de aici îşi permit un apartament, haine decente şi o viaţă normală, toate lucrurile pe care ţara mumă le-a refuzat, obligîndu-i să apuce drumul exilului. În România – îmi spune – dacă nu ai bani sau o poziţie socială, te simţi un nimeni, un sclav lăsat la bunul plac al societăţii. Acasă pare că eşti legat de mîini şi de picioare într-un sistem potrivnic cetăţeanului. Aici contezi ca om, nu ca rang, eşti respectat şi prin asta înveţi să respecţi.

Cu toate astea de România o leagă viaţa de dinaintea Italiei. Familia, casa părintească, prietenii şi rudele. Deşi de rău poate să-mi vorbească de viaţa din România pînă în zori, nu şi-a abandonat şi nu-şi va abandona niciodată limba ei românească. Iar asta este, în opinia ei, prima dovadă de patriotism.

Copiii lui vorbesc italiană. Nici el nu mai vorbeşte chiar aşa de bine româneşte. Relaţiile cu ţara s-au estompat pînă la disipare şi de zece ani de cînd este aici, **Valeriu,** recepţioner la hotel, poate să spună că este un *italiano vero*. A plecat din Bucureşti imediat după terminarea liceului şi de atunci a lucrat prin toată Italia. A fost zilier în Milano, a lucrat în construcţii în Napoli, a spălat toalete, a fost ospătar. Acum e recepţioner într-un hotel din Roma. N-ai

© V. Doroli

spune că nu e italian (accent, gesturi, felul languros de a privi – ceea ce defineşte un italian, îl defineşte pe sine) şi doar „demascarea“ proprie îl poate trăda.

Patriotismul? Pufneşte şi întreabă retoric: ce-a făcut România pentru el, ca să-şi dea viaţa pentru ea? Deja a început să uite cuvinte româneşti şi chiar gîndurile încep să i se încîlcească cu italiana în cap.

Desigur, încă mai are reminiscenţe ale legăturilor primordiale: mai ales la competiţii sportive. La meciurile de fotbal, cînd ţine cu România, dintr-un soi de obişnuinţă.

Dana a plecat din România acum trei ani, după terminarea facultăţii. Cum profilul terminat (facultatea de istorie) nu-i permitea o prea mare deschidere financiară, s-a aruncat în aventura străinătăţii. A plecat ca bonă, printr-o cunoştinţă. Cu un salariu de aproape 2000 de euro pe lună, Dana poate să spună că a ajuns ceea ce în România doar cu greu ai putea să ajungi: independent.

Locuieşte într-o garsonieră, are o pisică şi bani puşi deoparte. Un prieten italian, funcţionar la o bancă, şi un soi de stabilitate pe care doar nebună să fie ar rata-o pentru revenirea în România.

Cu toate astea, ţine la ţara ei. Din cînd în cînd se duce prin comunitatea de români de la periferia Romei, unde există magazine cu mîncăruri tradiţionale şi cumpără gustul de acasă.

Crede că prin atitudine şi prin faptul că nu negi că eşti român, poţi face un bine ţării tale. Bunăoară, mai ales în perioada asta, în care presa italiană abundă de poveşti despre violatori şi hoţi români, datoria fiecărui român imigrant ar fi afişarea unei atitudini corecte. Mai corecte. De ce „mai“? Personal încearcă mereu să fie mai catolică decît papa, în sensul unei purtări ostentativ de bune, prin care să corecteze cumva imaginea negativă pe care unii sau alţii o dau României. Nu e mult, însă uneori o picătură naşte cercuri concentrice.

Cristian GHINEA

Patrioţi români sau patrioţi europeni?

– cum i-am bătut la medalii şi pe bulgari, şi pe chinezi –

Înainte şi în timpul Olimpiadei de la Beijing, Comisia Europeană a adresat cîteva cereri ca numărătoarea medaliilor să le includă şi pe cele cîştigate de Uniunea Europeană, adunînd trofeele obţinute de statele membre. Astfel, întrecerea pe ramură dintre SUA şi China ar fi avut un cîştigător surpriză, căci UE le bate pe fiecare dintre ele. Problema este că nimeni nu pare a fi concurat pentru UE. Şi nici nu au existat steaguri cu steluţelele galbene fluturate pe stadioanele din Beijing. Atunci, pentru cine să numărăm medaliile europene?

Să fim cinstiţi, habar nu avem cîte medalii a cîştigat Bulgaria şi nici nu ne-a trecut prin cap că le-am putea considera şi ale noastre. M-am interesat însă pentru dumneavoastră şi cred că vă veţi bucura să aflaţi că i-am bătut măr pe bulgari la medalii (şi pe unguri, şi pe danezi, şi pe cehi). Însă scăpăm prilejul să ne bucurăm de două ori: o dată i-am bătut pe bulgari ca români şi a doua oară i-am bătut pe chinezi ca europeni. Sau nu?

De ce nu ne simţim europeni la Olimpiadă? Ce alt loc mai bun să te simţi european? Mie personal mi-e destul de limpede că sînt român atunci cînd mă aflu undeva prin Europa. Românitatea mea se plimbă cu mine fără să o chem şi fără să-i acord o importanţă deosebită, dar, dacă e să fiu întrebat, catalogat sau zgîndărit, e limpede că sînt român. Orice altă categorie e irelevantă în context: dacă sînt pămîntean, e prea larg, dacă sînt european, nu ajută la nimic pentru că toţi sîntem, dacă sînt bucureştean, e prea restrîns, deci rămîne să fiu român. Aşa cum, cînd eram mic, la mine, la ţară, eram din „capu' satului" dinspre ţigănime, spre deosebire de cei de pe „uliţă" şi de extratereştrii din capul satului, spre Tîrgovişte, unde nu ajungeam niciodată. Categoria devine relevantă în funcţie de context. În Europa sînt român. Şi încep să mă simt european cînd ies din Europa. În America fiind, m-am pomenit zicînd că sînt din *„Romania, Europe"*. La început, eram doar suspicios că interlocutorul habar nu avea unde e România. Apoi m-am convins că *„Europe"* chiar avea un sens. Iar sensul Europei depinde şi el de context. În Africa de Sud, Europa mea se umplea de sens – era tot ce nu era Africa de Sud, acea cultură a violenţei de care eşti avertizat la tot pasul, arhitectura colonială, sălbăticia sau senzaţia ei. În Argentina însă, am simţit că sînt într-o copie a Europei, puţini indigeni sau metişi, arhitectură europeană de secol XIX burghez şi aşezat, Buenos Aires e un oraş mediteranean aflat la mii de kilometri de Mediterană, iar argentienii sînt un soi de italieni cu mai puţin gel în cap. La conferinţa despre transparenţa administraţiei la care participam, le-am spus în glumă că i-ar ajuta să negocieze şi ei intrarea în UE şi mi s-a răspuns că nu e chiar o idee absurdă.

Însă niciodată nu m-am prezentat ca fiind doar din Europa şi mi s-ar părea tare ciudat să fac aşa ceva. Sînt român, uneori şi european. Discutînd subiectul cu cîţiva americani, mi-au spus că ei obişnuiesc să spună că sînt din Utah sau din California atunci cînd sînt în SUA, dar cînd ies din State, devin în mod invariabil şi fără rezerve doar americani. Deocamdată nu putem fi doar europeni. Dar români şi europeni în acelaşi timp?

Prea ne-am luat în serios patriotismele

Logica tradiţională a statului naţional cere exclusivitate. Eşti francez şi orice altă loialitate e suspectă. De aici problema minorităţilor: din moment ce de două mii de ani ne chinuim să creăm statul naţional unitar românesc, atunci maghiarii de aici sînt nişte musafiri în cel mai bun caz sau agenţi ai altei poveşti istorice în cel mai rău. Cum să fie patrioţi români?

Uniunea Europeană este o uniune de state. State care s-au construit pe logica naţională. Şi care acum încearcă şi o poveste postnaţională. Ironia istoriei face ca statul naţional să-şi fi educat cetăţenii în ideea că îi datorează patriotism exclusiv. Iar acum tot statele spun ceva de genul: ei, prea aţi luat-o în serios, în fond sîntem cu toţii europeni.

Atunci cum mai putem fi francezi? Sau români sau bulgari? Nu putem. Acesta este răspunsul comun dat de cei mai aprigi duşmani care se luptă pe marginea ideii de U-

> „Sentimentul patriotic (mai curînd spus: matriotic) n-ar fi decît intuiţia subiectivă a acestui izomorfism matriarhal şi teluric. Patria e aproape întotdeauna reprezentată în chip de femeie. [...] această mamă primordială, această mare materialitate învăluitoare la care se referă meditaţia alchimistă şi schiţele mitologiilor, se vede confirmată ca arhetip de către poezie."
>
> (Gilbert Durand, *Structurile antropologice ale imaginarului*, 1977)

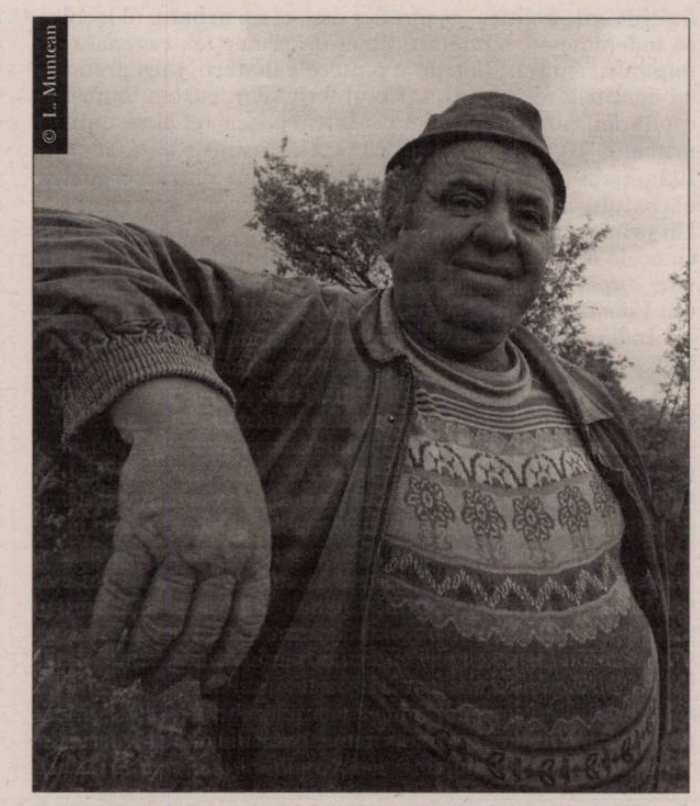

> „Nu cu fraze şi măguliri, nu cu garde naţionale de florile mărului se iubeşte şi se creşte naţia adevărată... o iubim fără a-i cere nimic în schimb, nici chiar încrederea ei, atît de lesne de indus în eroare, nici chiar iubirea, înnădită azi la lucruri străine şi la oameni străini."
>
> (Mihai Eminescu, *Adevăratul naţionalism*)

niune Europeană. Eurofederaliştii sînt acele persoane care cred că statul naţional este astăzi o rămăşiţă a unei istorii sîngeroase, un fel de moştenire venerică de care ar trebui să ne desprindem pentru a construi împreună statul federal european. Naţionalismul eurosceptic este acel curent care crede că toată construcţia legată de UE are în spate un plan malefic de subminare a identităţilor naţionale. Ambele orientări cad de acord asupra unui singur lucru: nu poţi fi şi european, şi francez, trebuie să alegi. Eurofederaliştii zic că trebuie să alegi europenitatea, ceilalţi spun invers. Europenitatea este un joc de sumă zero: cîştigi ceva şi pierzi altceva, trebuie să fii mai puţin francez ca să fii european şi cu cît eşti mai european cu atît eşti mai puţin francez. Iar publicul educat să ofere exclusivitate îşi respectă educaţia. Europenii sînt puţini în sondaje. Europenitatea autodeclarată se reduce la o pătură intelectual-cosmopolită şi ţine de modă: sîntem cetăţeni ai lumii, ieşim din cercul strîmt al tribalismelor naţionale, sîntem *chic*, deci europeni. Dar ce se întîmplă cu restul? Cu majoritatea celor care nu s-au plictisit să fie francezi, ba chiar se simt bine în pielea lor? Ei nu sînt europeni chiar deloc? 60 de ani de vorbe, tratate, pieţe comune, paşapoarte comune, steguleţe cu steluţe, Bruxelles, subvenţii agricole – chiar nu au fost deloc afectaţi?

Cum ne măsurăm europenitatea?

Aici intervine ultima interpretare, ce tinde să constituie canonul academic în materie de identitate şi europenism. Ea spune că nu există de fapt o competiţie între franţuzitate (românitate, germanitate etc.) şi europenitate. Identitatea europeană – spune această perspectivă – se dezvoltă treptat, dar sigur ca o formă identitară nouă, care nu încearcă să le înlăture pe cele vechi. Europenitatea nu ne înlătură franţuzitatea/românitatea, doar o completează. Iar prezenţa tot mai constantă a UE în viaţa cetăţenilor europeni nu face decît să accelereze procesul de creare a acestei identităţi secundare. Aceasta este concluzia lui Thomas Risse, un cercetător care a editat o carte despre impactul instituţiilor UE asupra identităţii cetăţenilor săi. Michael Bruter, un profesor de la London School of Economics care are defectul de a da liste interminabile de bibliografie şi meritul de a fi scris o carte despre dezvoltarea identităţii europene, şi-a propus să măsoare această a doua identitate. Întrebarea din Eurobarometru pune subiecţii să aleagă între a fi francezi/europeni sau francezi *şi* europeni. Bruter spune că această întrebare induce o tensiune între cele două identităţi. Aşa că a elaborat o metodologie interesantă pentru a izola doar identitatea europeană. Între altele, evită plasarea în aceeaşi întrebare a celor două identităţi. Astfel, el observă că dacă întrebi separat „Cît de mult vă identificaţi cu Franţa?" şi, ceva mai tîrziu, „Cît de mult vă identificaţi cu Europa?", atunci procentul europenilor creşte. Concluzia sa este că atunci cînd oamenii nu cred că ar trebui să aleagă, europenitatea e mai prezentă. S-ar zice că problema intră în clasica arie a lui „pe cine iubeşti tu mai mult, pe mami sau pe tati?". Cum toţi am fost sîcîiţi cînd eram mici cu această prostie de adulţi plictisiţi, s-ar zice că UE ne-a îndeplinit la nivel colectiv visul copilăriei: ei, da! – îi poţi iubi şi pe mami şi pe tati, poţi fi şi francez, şi european. Dacă aş fi rău, aş continua discuţia şi aş întreba: dar în caz de divorţ, pe cine alegi? Şi s-ar putea ca tocmai aici să fie reuşita istorică a UE: nu vor mai exista divorţuri, adică războaie. Cetăţenii UE nu vor mai trebui să aleagă între mami şi tati, trăiesc într-un stadiu etern de pace puerilă.

Sentimentul românesc al baby-sitting-ului

Se pare că ne procopsim treptat şi fără să ne dăm seama cu o a doua identitate. Probabil că vom fi, la un moment dat, patrioţi europeni. Dar pînă la patriotism, mă întreb dacă se va dezvolta vreodată acea europenitate la firul ierbii, acel sentiment al apartenenţei care apare fără să te gîndeşti la el şi care nu are nevoie de metodologii dublu rafinate pentru a deveni vizibilă.

Îmi vine în minte un moment în care am fost român aşa cum nu cred că voi fi vreodată european. Eram la a doua escală într-un zbor combinat de 21 de ore, mai aveam ceva de aşteptat pe aeroportul din Frankfurt, dar am mers la poarta de Bucureşti. Aveam de gînd să dorm pe bănci cu acea nesimţire pe care numai marile aeroporturi de tranzit o pot transforma în nonşalanţă utilă. Aveam în mînă o carte cu titlu românesc şi probabil din acest motiv m-am trezit lîngă mine cu o femeie de vîrstă mijlocie, cu un copil mic în braţe. Îmi turuia verzi şi uscate, luînd amabilitatea mea drept chef de conversaţie. În cinci minute aflasem că e din Iaşi, că e măritată de mulţi ani în Spania cu un instalator, bărbat de treabă care vine şi el săptămîna viitoare, că e prima dată cînd micuţul îşi va vedea bunicii materni şi că are nevoie urgentă la toaletă. Mama, nu copilul. Aşa că m-am trezit *baby-sitter* pentru cîteva minute, pentru un mic româno-spaniol (şi european?). Mi-a trecut un moment prin cap că trăiesc o telenovelă şi o să rămîn cu copilul pe aeroport. Dar mama s-a întors vădit uşurată şi aş fi aflat restul amănuntelor despre viaţa sa dacă nu dădeam semne clare că mor de somn. Uitîndu-mă la ea printre gene ca să nu-şi dea seama că nu dorm, mă întrebam cum de îşi lăsase copilul cu mine în aeroport. Să fi fost faţa mea paşnică? Nevoia disperată de a merge la toaletă? Nu o fi vorbit nici o altă limbă şi eram singurul cu care se putea înţelege? Probabil toate la un loc. Dar îmi era limpede că plutea peste noi senzaţia că avem ceva în comun, în ciuda aparenţelor. Că, în aeroportul acela mare şi rece, cu roiuri de pămînteni şi europeni pe lîngă noi, eram doar doi români care mai aveau ceva ore pînă la avionul spre casă.

Ar fi posibilă o asemenea senzaţie între doi europeni pur şi simplu? Ar trebui să existe în primul rînd înţelegerea comună a unei diferenţe faţă de ceilalţi. Or, europenitatea e o categorie atît de largă încît nu o văd funcţionînd într-un aeroport. Dacă e vorba de gesturi umane de bunăvoinţă, te poţi simţi la fel de străin sau la fel de apropiat faţă de un spaniol ca faţă de un american sau argentinian.

> „Estetica ne arată clar, bazată pe o experienţă milenară a operei de artă, că funcţia social-educativă a poeziei patriotice e o funcţie implicită, nu explicită; că valorile socială, politică, naţională, moralizatoare, formatoare de conştiinţă, încorporate într-o operă de artă, rezistă timpului şi deci îşi împlinesc rolul lor formativ, numai în măsura în care sînt realizate estetic; în caz contrar, ele au o viaţă extrem de scurtă şi mor odată cu momentul care le-a prilejuit. A supravieţui clipei în care s-a născut, a face ca efectul formativ asupra cititorului să fie eficient şi în generaţiile următoare implică din partea poeziei patriotice necesitatea ca ea să fie o operă durabilă în sine. E timpul să o spunem răspicat: orice operă insuficient realizată artisticeşte aduce un prost serviciu atît cauzei naţionale, cît şi cauzei poeziei înseşi, deoarece simpla maculatură pe teme patriotice compromite deopotrivă noţiunea de patrie şi noţiunea de poezie."
>
> (Şt. Aug. Doinaş, *Funcţia educativ-patriotică a poeziei şi exigenţa artistică*, în *Lectura poeziei*, 1980)

Ce este arta digitală?

În nr. 213 al Dilemei vechi, *Lucia Simona Dinescu publica un articol critic despre conceptul de artă digitală promovat de Galeria 115 (vezi www.dilemaveche.ro/index.php?nr=213&cmd=articol&id=7894). În urma reacţiilor stîrnite de acel articol, am lansat întrebarea „Ce este arta digitală?".*

Raluca NESTOR

Artă vs ilustraţie digitală

La cincizeci de ani de la apariţia primelor manifestări internaţionale ale artei digitale, în România încă stăruie confuzia asupra aceastei forme artistice. De altfel, întreg cîmpul artei contemporane, inflaţia de termeni şi contexte echivoce dau multă bătaie de cap publicului, pus în imposibilitatea de a discerne între artă şi design, conceptual şi decorativ, artă modernă şi artă contemporană. Dacă o galerie online de *graphic design* şi ilustraţie poate fi intitulată *„Computer Arts"* (www.computerarts.co.uk), o galerie de printuri digitale, ca 115, de ce nu ar trece drept galerie de artă contemporană?

În accepţiunea sa estetică, arta digitală nu poate fi discutată în afara contextului artei noilor media, alături de instalaţiile video sau *performance*-urile multimediale. Apariţia noilor media pe scena artei contemporane este la rîndul său strîns legată de mişcările artistice ale anilor '60: *op* şi *kinetic art, Fluxus, performance, land art.* La baza majorităţii acestora se găseau algoritmul abordat fie intuitiv (cazul Fluxus), fie matematic, exact (cazul artei digitale) şi concepte ca: interactivitate, scenariu deschis, aleator, imersie, virtualitate.

Poate ar fi cazul aici să discutăm termenul *artă nedefinitivată* folosit de Lucia Simona Dinescu într-un articol anterior. În mod evident, calificativul *nedefinitiv* nu vizează coerenţa mesajului sau valoarea estetică a unei lucrări, ci acel tip de artă experimentală care, pornind de la principiul aleatorului şi al scenariului deschis, oferă publicului libertatea de a influenţa actul artistic. Acest principiu folosit în *performance*-uri precum celebrul *4'33"* al lui John Cage (un pianist aşteaptă 4 minute şi 33 de secunde fără a atinge clapele pianului, producînd o muzică a tăcerii, preluînd ca armonie zumzetul auditoriului) stă la baza multor lucrări de artă digitală cu care publicul poate interacţiona în muzee şi centre ca Zentrum für Kunst und Medientechnologie – ZKM (Karlsruhe), Museum of the Future/Ars Electronica (Linz), Inter Communication Center – ICC (Tokio).

Istoria artei digitale are reperele şi convenţiile sale. Chiar dacă, din punct de vedere strict cronologic, primele materiale grafice produse pe un computer sînt *Oscilaţiile* lui Ben Lapovsky (1956), iar primele expoziţii, cele organizate de computerişti la Howard Wise Gallery din New York şi Galeria Universităţii din Stuttgart, Germania (1965), în fapt arta digitală îşi conturează o estetică proprie în anii '60, odată cu artişti ca Vera Molnar sau Michael Noll, iar prima expoziţie avînd ca obiectiv declarat investigarea rolului ciberneticii în arta contemporană este *Cybernetic Serendipity* (1968). În peisajul românesc, contribuţia unei artiste ca Ileana Bratu, cunoscută mai curînd ca sculptoriţă modernă, ilustratoare şi eseistă, ţine de capitolul încercări în domeniul digital. O dezvoltare consistentă este cea adusă de grupul amintit de Lucia Simona Dinescu, Kinema Ikon, înfiinţat la Arad în 1970, grup al cărui larg interes vizează filmul experimental, *mixed media,* hypermedia şi instalaţiile interactive, sau cea adusă de trend-ul intermedial românesc coagulat în anii '90 în jurul Centrului Internaţional pentru Artă Contemporană, trend care a reuşit o sincronizare reală cu orientările similare internaţionale. În ceea ce priveşte Galeria 115, se observă o slabă legătură cu scena de artă contemporană românească. Ar trebui amintit totuşi, ca interesant punct de convergenţă, expunerea proiectelor propuse de Anca Benera şi Ciprian Dicu în cadrul evenimentului „Noaptea albă a galeriilor", 26-27 mai 2007. Aşteptăm cu interes lansarea pe piaţa bucureşteană a unor noi galerii de profil. Printre acestea, *Kollector*, iniţiativă a unui grup de foarte tineri curatori (Ciprian Dicu, Ştefan Tiron, Cosmin Moldovan), nu mă îndoiesc că va aduce un aer proaspăt în ilustraţia autohtonă şi va găsi calea de a transforma design-ul în artă.

Pentru a investiga posibilitatea integrării printurilor pe pînză în categoria amplă a artei digitale, mă voi raporta la frecvent invocata teorie a lui Christiane Paul, curatoare *New Media* la Whitney Museum of American Art, potrivit căreia tehnologia digitală interferează cu scena artistică în două moduri: abordată ca *medium* şi abordată ca *tool* (vezi *Digital Art,* Thames and Hudson, 2003). Chiar dacă miezul tare al esteticii digitale îl constituie abordarea tip *medium* (cea la care se referea Lucia Simona Dinescu invocînd conceptele specifice: interactivitate, imersie în spaţiul virtual), abordarea ca *tool* (cea care vizează folosirea prelucrărilor digitale ca pas intermediar în scopul producerii unor lucrări pe suport tradiţional: printuri, sculpturi, fotografie) se constituie la rîndul său ca subrama. Răspunsul este deci unul afirmativ. Nu suportul este incriminator în sine, ci lipsa conceptului, respectiv a contextului. Din păcate, expoziţia *Art: Part II* de la Galeria 115, în lipsa unui demers curatorial coerent şi datorită panotării *stil Ikea,* prezintă o colecţie de printuri ancorate în regiunea decorativului, confirmînd ca principală performanţă excelenta manualitate *photoshop*-istă a participanţilor.

O soluţie de panotare inspirată este cea aleasă de 115 pentru lucrările ilustratoarei japoneze Aya Kato, expuse în spaţiul public: Piaţa Obor. În ciuda mesajelor cu tentă zen-pacifistă, de inspiraţie *Miss America*, cu care foarte tînăra Aya condimentează flyere-le expoziţiei, *Flower of memory* prezintă cîteva ilustraţii digitale reuşite.

***Raluca Nestor** este doctorand la Universitatea Naţională de Arte pe o temă legată de estetica noilor media.*

Adrian MIHALACHE

Comerţ cu artă digitală

Colecţionarul tradiţional de artă caută unicatul, lucrul „făcut de mînă". Obiectul păstrează amprenta corpului artistului, urmele mişcărilor sale. A achiziţiona o piesă autentică înseamnă a poseda, într-un fel, trupul creatorului ei. De aceea, o copie, oricît de meşteşugită, nu poate satisface gustul amatorului pasionat. Comerţul de artă este forma elevată a traficului de carne vie. În cazul artei digitale, elementul corporal lipseşte. Contribuţia artistului ţine de concepţie, iar realizarea operei, mediată de tehnologia informaţiei, nu presupune intervenţia fizică. A mînui penelul, dalta sau cuţitul nu este acelaşi lucru cu a manevra *mouse*-ul. În primul caz, mişcarea vie se imprimă în lucrare, în al doilea, gîndirea detaşată de corp face să apară structura. Cum arta este, ne-o spune Leonardo, *una cosa mentale,* interesul pentru procesul de creaţie rămîne, dar dorinţa de a poseda obiectul rezultat se diminuează.

Imaginea concepută de artist poate deveni obiect, dacă este imprimată pe un material, într-un format care poate fi decis de artist sau de client. Imprimarea schimbă însă radical relaţia cu lumina. Artistul şi-a conceput opera pe ecranul monitorului, care nu trebuie iluminat ca un tablou: el radiază lumina, nu o reflectă. Obiectul imprimat este văzut însă la o sursă de lumină exterioară. Desigur, artistul poate verifica, printr-un exemplar de probă, schimbarea adusă operei de diferenţa de iluminare. Modalitatea uzuală de achiziţie presupune, însă, că amatorul vede opera pe un site web, emanînd lumină, o cumpără online şi primeşte obiectul care, reflectînd lumina, poate fi cu totul altul. Există şi varianta practicată de unele galerii de a vinde nu imaginea imprimată, ci fişierul electronic care o conţine. Posesorul îşi poate contempla achiziţia pe ecran sau o poate transforma în obiect după gustul propriu. În orice caz, se ridică problema unicităţii. Galeria poate da un certificat de autenticitate, iar artistul se poate angaja că nu va vinde decît un număr limitat de exemplare, ca obiecte sau ca fişiere. Cum îndoiala nu poate decît persista, comerţul cu artă digitală ar trebui să-şi asume deschis misiunea: el nu vinde o operă, ci accesul la ea. Iar accesul este ceea ce se poate cumpăra atunci cînd opera de artă digitală este creată pentru a fi văzută doar pe web. La un preţ mai ridicat, se poate achiziţiona accesul exclusiv, astfel încît opera să nu poată fi văzută decît de posesor şi de cei pe care acesta îi agreează ca vizitatori. Lucrarea de tip hipermedia are avantajul că rezolvă problema unicităţii. Fiecare experienţă artistică de explorare este unică, datorită posibilităţilor de interacţiune dintre operă şi receptor. Preţul unicităţii este absenţa corporalităţii. Nu doar corpul artistului nu lasă urme, însuşi corpul operei dispare.

Gérard Genette numeşte „autografică" opera a cărei autenticitate se bazează pe procesul ei de realizare. Autografice sînt tablourile în ulei, obiectele decorative semnate de artist sau marcate de poansonul unei firme omologate. Operele create pe baza unui procedeu repetabil, al unui algoritm, cum este cazul seriilor de obiecte, al reproducerilor etc. sînt numite „alografice". Arta digitală web (ciber-arta) este, în acelaşi timp, alografică şi autografică. Este alografică deoarece este generată conform unui program care se execută repetitiv, pe orice maşină de calcul. Este autografică deoarece instanţializările sale depind de deciziile receptorului, care interacţionează cu programul, astfel încît fiecare expresie sensibilă a operei este unică. Conform cu Edmond Couchot, ciber-arta interactivă are două forme de existenţă. Ea există, pe de o parte, ca „operă în amonte", obiect abstract, determinist (programul de calcul), inaccesibil spectatorului şi criticului. Pe de altă parte, ea are o formă sensibilă, de obiect hipermedia unic şi evanescent, care, doar el, este oferit unei experienţe artistice cu caracter de unicat: „opera în aval". „Opera în amonte" este alografică, în timp ce „opera în aval" este autografică, pentru că receptorul participă la procesul de punere a sa în formă perceptibilă simţurilor.

Un artist web ca Mark Amerika are nostalgia condiţiei artistului dinainte de apariţia multimediei şi ciberspaţiului, care „crea o artă care imita viaţa, care, la rîndul ei, imitase arta în modurile cele mai neaşteptate". El creează, prin opera lui, nu „un obiect" virtual sau material, ci „un întreg program de hiper-legături culturale, referinţe, rezonanţe, aproprieri", din care să rezulte o operă înzestrată cu „fluxul biomorfic al devenirii automate, pe care, astăzi îl numim *viaţă*". Artistul se orientează spre procesul producerii operei (priveşte „în amonte"), fiind conştient că rezultatul perceptibil, „avalul", nu mai depinde de el, fiind rezultatul practicii colective entităţilor sociale interconectate.

***Adrian Mihalache** predă cursuri de economie virtuală şi cibercultură la Universitatea Politehnică din Bucureşti; proiectul lui de cercetare este studiul antropologic al societăţii informaţionale.*

PUBLICITATE

Oana TĂNASE

Manifesta 7

Trentino – Tirolul de Sud, Italia. Cea de-a şaptea ediţie a Bienalei de Artă Contemporană – Manifesta (19 iulie-2 noiembrie 2008) catalizează, pentru prima oară în scurta ei istorie de numai 15 ani, nu unul, ci patru oraşe, practic, o întreagă regiune, de-a lungul axelor Brenner-ului (Rovereto-Trento, Bolzano-Fortezza), axe marcate de vestigii industriale. „100 miles in 100 days" – cum este alintat evenimentul pentru a-i conferi largheţe şi durată – presupune patru secţiuni curatoriate: Adam Budak – Principle Hope *(Ex Peterlini – Manifattura Tabacchi, Rovereto); Anselm Franke / Hila Peleg* – The Soul (or much trouble in the transportation of souls), *desfăşurată la Palazzo delle Poste, Trento; Raqs Media Collective* – The Rest of Now *(Ex Alumix, Bolzano); şi* Scenarios, *un performance colectiv, instalat în Fortezza.*

Zoom out. Contextul

Desemnat co-curator al Manifestei 6, alături de Anton Vidokle şi Florian Waldvogel, tînărul curator egiptean Mai Abu ElDahab defineşte Manifesta, în textul intitulat *On How to Fall With Grace – or Fall Flat on Your Face*, drept locaţie de testare în cîmp deschis a disecţiei proceselor lumii artistice, teste menite să ilustreze urgenţa unei noi conştiinţe socio-politice în comunitatea artistică. Dacă Manifesta 6 (după Rotterdam, Luxembourg, Liubljana, Frankfurt şi San Sebastian), a cărei formulă prindea, în 2006, chipul unei şcoli artistice experimentale, amplasată pe ambele feţe ale frontierei ce divide comunităţile Ciprului, a fost pusă pe tuşă cu doar patru luni înaintea inaugurării, sancţionată fiind tocmai pentru această ambiţie, cea de-a şaptea ediţie a bienalei nomade îşi priveşte teritoriul (cel puţin pe hîrtie) drept catalizator. Dacă în 2006 zona de conflict dintre greci şi turci – conflict ale cărui rădăcini sînt de identificat în 1974, odată cu invazia în Cipru a trupelor armate turceşti – a funcţionat ca obstacol, fără şanse de negociere (urmările fiind aproape catastrofale sub aspecte socio-politice şi chiar financiare), Manifesta 7 a încurajat deopotrivă artişti şi public să investigheze dialogul dintre civilizaţiile/culturile regiunii Trentino-Tirolul de Sud.

Zoom in. Principle Hope.

„Expoziţia navighează printre dilemele principiului care ne modelează şi ne determină viaţa" – anunţă, încă din primele rînduri ale textului publicat în INDEX-ul Manifestei, curatorul austriac Adam Budak, în prezent director al Kunstahaus Graz. Două sînt cîrjele teoretice ale demersului său: prima sursă citată este Ernst Bloch, a cărui carte în trei volume, *Das Prinziphoffnung* (1953-1959), a fost editată de MIT Press în 1986 cu titlul *The Principle of Hope*. Potrivit lui Bloch, speranţa este un fel de *dreaming forward*, o virtute anticipatoare ce ne activează, un spaţiu imaginat; speranţa este privită şi de Bloch, şi de Budak drept o urgenţă, o emoţie militantă, un concept hibrid, un mediator între practică şi teorie. „Regionalismul critic", cea de-a doua sintagmă invocată de curatorul acestei secţiuni, este împrumutată de la arhitectul şi teoreticianul Kenneth Frampton, al cărui studiu publicat în 1983, *„Towards a Critical Regionalism: Six Points for an Architecture of Resistance"* (în Hal Foster, ed., *The Anti-Aesthetic: Essays on Postmodern Culture,* Port Townsend, Wash.: BayPress), elabora şi fixa definitiv în istoria postmodernismului o temă iniţial abordată tot în registrul arhitecturii de către Alexander Tzonis şi Liliane Lefaivre.

„Speranţa educată" şi „regionalismul critic" operează, în viziunea lui Adam Budak, ca două concepte gemene, care, pe de o parte, furnizează o strategie a dublei mediaţii, atunci cînd ai de-a face cu aspecte formative ale politicilor identitare, iar, pe de altă parte, conţin şi un impuls către *vizionarism*.

Compendium-ul de texte menite să dezvolte punctul de plecare al curatorului Adam Budak discută instrumentalizarea celor două concepte puse în joc, contribuind la crearea unei platforme teoretice incapabile (pentru că prea teoretică, poate) să susţină gesturile/producţiile artistice prezentate în cele două spaţii de desfăşurare alese ale Rovereto-ului (dacă excludem din start miniexpoziţia din gara centrală a oraşului): Ex Peterlini şi Manifattura Tabacchi – două cazuri grăitoare pentru arhitectura post-industrială a regiunii.

Invitaţia la expoziţie, anunţată drept croazieră printre dilemele principiului „speranţă" care ne ghidează viaţa, a fost una supralicitată, de parcă însăşi gazda te lua peste picior: pigmentată de cacofonii de fond, expoziţia a eşuat în a opera minime vecinătăţi optime ale obiectelor. Cîte ceva tot salvezi, prea puţin însă din arsenalul lucrărilor comisionate pentru acest eveniment.

Deruta planează de la debutul expoziţiei: Heide Hinrichs propune unor mingi o stare de suspensie, construind astfel o instalaţie neîngrijită a cărei noimă ar fi aceea de a

construi o topografie imaginară, un „ambient al anticipării psihice". Comunităţile de obiecte sînt opţiunea multora dintre participanţii la speranţă (Margaret H. Blöndal ori Nina Cannel), multe dintre aceste comunităţi fiind emotive, senzuale, o a doua direcţie pregnantă fiind îndatorată universului futurist. De altfel, Centrul Internaţional pentru Studiul Futurismului, adăpostit de MART – Muzeul de Artă Modernă şi Contemporană din Trento/Rovereto – a furnizat o arhivă sănătoasă a curentului (Christian Philipp Müller ori Uqbar Foundation şi instalaţia *Fuga di un piano*, 2008).

Guido van der Werke (n. 1977) este, cu siguranţă, un nume ce va reţine atenţia în anii ce vin, publicul bucureştean avînd bucuria să-l întîlnească în octombrie în cadrul Bienalei Tinerilor Arişti de la Bucureşti, ediţia a treia – *Reconstruction*, curatoriată de Ami Barak. Pianist a cărui carieră a fost întreruptă înainte de a începe cu adevărat, olandezul ale cărui discipline de studiu acoperă arheologia, geografia socială, designul industrial a debutat cu prima lucrare cinematografică abia în 2003. Două sînt producţiile prezentate în cadrul *Principle Hope*: *Nummer Acht. Everything is going to be alright* şi *Nummer Negen. The day I didn't turn with the world*, ambele *performances* filmate în 2007: primul reţine în cadru silueta artistului înaintînd timp de zece minute (durata unei role de film), în golful finlandez Bothnia, la doar 15 metri urmîndu-l, docil, un gigantic vas ce despică gheaţa; al doilea, avîndu-l ca erou al axei Polului Nord, pentru 24 de ore, într-o contra-mişcare faţă de cea a Pămîntului, mişcare filmată la fiecare şase secunde, pentru a comprima timpul filmului la doar 9 minute. Igor Eskinja desenează o structură spaţială efemeră, o carpetă a cărei ornamentaţie este alcătuită doar din simplu praf; video-instalaţia norvegianului Knut Asdam, *Oblique* (2008) articulează identităţi în tranziţie, urmărind interacţiunea unor personaje scindate între dorinţa de a se simţi „ca acasă" şi urgenţa lor de a se adapta unor noi schimbări sociale; iar vietnamezul DANH VO expune colecţia scrisorilor lui Henry Kissinger, distins cu un Premiu Nobel pentru Pace în 1973, către editorul Leonard Lyons, în care diplomatul îi mulţumeşte editorului pentru invitaţiile primite la diferite spectacole de balet ale vremii. Sînt, în *Principiul...* lui Adam Budak, multe lucrări bune ale unor artişti aproape deloc cunoscuţi, Manifesta funcţionînd în acest sens ca laborator al celor tineri, emergenţi.

Zoom in. The Soul (or much trouble in the transportation of souls)

Spre deosebire de locaţia lui Budak, o fostă fabrică de tutun, construită în 1854, Anselm Franke şi Hila Peleg optează în Trento pentru raţionalismul arhitecturii Palatului Poştei, ridicat în 1929 pe baza planurilor lui Angiolo Mazzoni: fără a avea însă libertatea unor intervenţii în structura spaţială a clădirii, expoziţia s-a configurat ca lanţ al unor mici capsule – fiecare dedicată unei singure lucrări, labirintul devenind cu adevărat sufocant în înghesuiala deschiderii oficiale a Manifestei. „Sufletul" expoziţiei celor doi este gîndit ca moment al introspecţiei: „expoziţia priveşte maniera în care puterea devine reală doar trecînd prin sinele interior, prin viaţa mentală şi emoţională (...) interesul nostru a vizat felul în care puterea este mediată social, felul în care manifestări majore ale puterii sînt conectate cu esteticile vieţii cotidiene".

Textul introductiv al acestei secţiuni trimite – cum altfel! – la Conciliul de la Trento şi la implicaţiile lui în scrierea şi activarea „sinelui interior", pentru ca una dintre concluziile celor doi curatori să fie aceea că „sufletul nu este un dat, ci un obiect cultural, un spaţiu creat de idei, practici şi tehnici ale puterii". O a doua sursă a demersului curatorial este de identificat în chiar arhitectura „ocupată" în Trento: ruină a modernităţii, semnată de arhitectul-şef al Ministerului Comunicaţiilor din timpul regimului fascist, Palatul Poştei este privit drept simbol „al ruinei ideologice, al ruinei speranţei investite".

Cred că *The Soul...* a rezervat cele mai interesante surprize, frustrarea spectatorului fiind dată aici doar de durata filmelor prezentate în spaţiile mici, neaerisite şi greu accesibile în fluxul primelor zile ale inaugurării. Am captat, cu toate acestea, prospeţimea umorului lui Tamy Ben-Tor, în *Gewald* (2007), animismul londonezului Marcus Coates, care pentru video-instalaţia *Dawn Chorus* (2007) a antrenat diverşi cîntăreţi amatori să reproducă triluri ale păsărilor, filmul fiind apoi încetinit pe cît se poate de mult; *Tarantismul* lui Joachim Koester. N-am găsit sub nici un chip justificări pentru transcrierea filmică a textelor celor trei ladinezi, aşa cum a fost ea realizată de Althea Thauberger, şi nici cu pictura lui Christoph Ruckhäberle nu pot să mă împac, deşi este anunţată ca o construcţie a realităţii. Poate că, dintre toate piesele prezentate aici, *trompe l'oeil*-ul instalaţiei neliniştitoare a lui Beth Campbell ar putea funcţiona ca „o carte de vizită" a *Sufletului...* celor doi curatori: ordinea spaţială este înfrîntă de dislocarea psihică, îngustul ambient domestic, multiplicat serial, reînnodînd ideea „ruinei ideologice" şi a „speranţei investite".

Zoom in. The Rest of Now

Potrivit orarului deschiderii oficiale a Manifesta 7, aşteptările mele s-au intensificat odată cu Raqs Media Collective (Jeebesh Bagchi, Monica Narula şi Shuddhabrata Sengupta): artişti, curatori, cercetători, editori, animatori ai proceselor culturale, co-fondatori ai SARAI – *Centre for the Study of Developing Societies* din Delhi, personajele au cu adevărat charismă!

The Rest... se desfăşoară în Ex Alumix, o fostă fabrică de aluminium din Bolzano/Bozen, „iubit aluminium" al futuristului Filippo Tommaso Marinetti, pentru care „timpul şi spaţiul au murit ieri". *The Rest of Now* este reziduul instalat în inima contemporaneităţii: „ceea ce rămîne după perioada de transformare, ceea ce cade în crevasele timpului" este ceea ce ne pîndeşte de la graniţa dintre memorie şi uitare, căci este încă nerezolvat.

„Cum pot fi instrumentalizate conceptele şi experienţele ce ne susţin vigilenţa în faţa impulsului de a şterge tot, pentru a continua totuşi să gîndim, să simţim şi să lucrăm în prezent? Cum să ne amintim spre reconsiderare lumea, fără a cădea în reverie? Cum am putea reuşi să mediem istoria, fără a aluneca în nostalgie?" – întrebărilor formulate de Raqs Collective Media, artiştii le-au răspuns destul de ambiguu, dacă nu chiar stîngaci. Dezordonată ca *layout,* expoziţia a mai şi mixat prost: două printuri ale unuia dintre cei mai interesanţi fotografi pe care am avut prilejul să-i cunosc direct, Walter Niedermayr, au o socoteală atît de măruntă cu tema curatorilor – interioare ale unei morgi, avînd în prim-plan cărucioare din aluminium –, încît răbdarea mi-a fost de la bun început pusă la grea încercare. A urmat o caricatură a unei matrioşca bricolate în aşa fel încît să pară că ar fi traversat dezastrul de la Cernobîl (Jaime Pitarch), plus minijurnalul fotografic al lituanianului Darius Ziura de-a lungul Republicii Urdmutia – absolut infantil. Doi-trei indieni au reuşit să aplatizeze, la un moment dat, dezamăgirea, pentru ca pseudoretrospectiva PROFESSOR BAD TRIP (1995 – 2002), figură-cult a muzicii şi ilustraţiei underground, să-mi recîştige interesul, spre sfîrşit. Din nefericire, istoria şi implicaţiile prezente ale clădirii Alumix au funcţionat în mare măsură doar ca temă de clasă, fără a stîrni vreo participare reflexivă atentă: „Prezervarea constituie uneori chiar un proces de distrugere" – ar fi declarat profesorul Universităţii Columbia, Jorge Oteiro-Pailos, într-o discuţie prealabilă inaugurării expoziţiei.

Zoom in. Scenarios

Descinderea în *Scenariile* fortificaţiei ridicate undeva prin anii 1830 a calmat mult din teatrul Manifestei 7: proiectul colectiv al curatorilor acestei ediţii a indus, în sfîrşit, o atmosferă de coerenţă şi disciplină, desigur că favorizată de chiar fizionomia arhitecturală a locaţiei. *Scenariile* – primă ocazie a publicului de a o avea deschisă pe durată lungă de timp – au presupus imaterialitatea ca motor: texte ale unor scriitori (Mladen Dolar, Renée Green, Timo Kahlen, Karl Kels, Thomas Meinecke, Glen Neath, Margareth Obexer, Arundhati Roy, Saskia Sassen, Saadi Yousef), special comandate pentru acest eveniment, au răspuns prin instalaţii audio enigmei locului, simbolurilor lui. Un program de cinci filme mute a adăugat primului nivel ideatic o haină interesantă, Michael Snow cu *So Is This* (1982) şi *Respite* (2007), al lui Harun Farocki, ţintuind întreaga atenţie a publicului. „Mă întreb în continuare – scria Shuman Basar în recenzia dedicată Manifestei din *Art Review* – cît de aventuroase pot deveni bienalele? Cîndva era vorba despre un cartier, acum despre o ţară, în scurt timp vor prinde un întreg continent..."

Marius CHIVU

feedbook

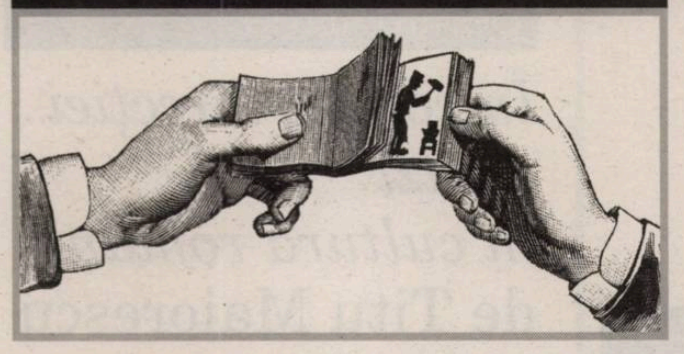

Morbidologii

● **Mitoş Micleuşanu, *Kasa Poporului*, Editura Polirom, 2008.**

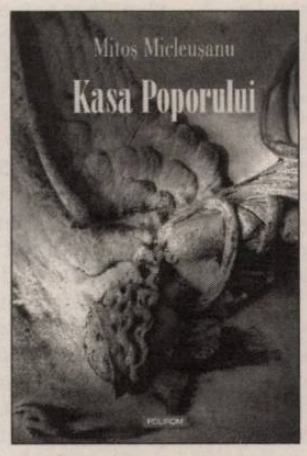

Mitoş Micleuşanu este un scriitor (basarabean) oarecum atipic; pictor talentat şi muzician, cofondator al proiectului „Planeta Moldova“, în prezent realizator de emisiuni la Radio Guerrilla. A mai publicat două cărţi, una de proză scurtă, *Organismecanisme* (2002), şi un roman, *Tuba Mirum* (2004), ambele fără expunere din cauza editurilor modeste la care au apărut. Însă adevărata provocare Mitoş Micleuşanu o lansează cititorilor abia acum, odată cu această scriere inclasabilă şi inenarabilă, provocatoare şi suficient de experimentală pentru a nu semăna cu nimic din ce s-a scris la noi în ultimul timp.

Acceptînd libertăţile genului, *Kasa Poporului* este un roman secvenţial ce evoluează oarecum capricios, fără vreo logică anume, între poemul în proză, lista, dialogul dramatic şi ficţiunea cu inserturi grafice, alternînd satira şi invectivul cu derizoriul şi grotescul, parabola cu parodia, absurdul cu macabrul şi scatologicul. În ciuda delirului narativ şi a structurii de puzzle sincopat a cărţii (romanul scriindu-se, parţial, sub ochii noştri, dictat unei dactilografe de către un martor care-şi percepe propria memorie ca pe un „muzeu al descompunerii“), ghicim ritualurile criminale ale unui sistem totalitar. Mitoş Micleuşanu propune o distopie horror plasată într-o Kasă a Poporului ca o criptă a totalitarismului, sediu suprem al unui sistem atroce ce întreţine un Kombinat al reeducării şi torturii (ameninţat, în lipsa mostrelor de sacrificare, de „sevraj industrial“), precum şi un Muzeu al morţii. Prezentată drept „un principiu autogenerator în expansiune“, un fel de mecanostructură a terorii „hrănită“ cu sînge, Kasa/Kavoul Poporului este, în mod explicit, un Castel kafkian construit pe groapa comună a istoriei, bîntuit de spiritul malefic al misteriosului Dialector, o „voce blîndă, liniştită“, ascunsă într-un buncăr. Generatorul este mecanismul „percepţiei centralizate“, sediul de supraveghere al întregului sistem, ai căror agenţi sînt o serie de indivizi cu nume dubioase (Barbălată, Cenuşă, Muscă, Patrupedu, Pelin, Tunaru ş.cl.), vanitoşi, vindicativi şi violenţi, criminali dedaţi la perversităţi autori de discursuri metafizice abscons-obscene şi deliruri morbide pline de invective teribile. Catacombele Kasei (Sala Perversităţii) şi secţiile Kombinatului (Amputaţii, Presiune şi Control, salonul de estetică mortuară ş.a.) sînt populate de adevăraţi ghizi ai atrocităţilor, apariţii spectrale şi marionete ale morţii, activişti-torţionari implicaţi în tot felul de supravegheri, racolări, conspiraţii, turnătorii şi execuţii atroce, cărora le vine, la un moment dat, chiar ideea unei echipe de intervenţii numite „Crucificări Rapide“ în cazul vreunei inopinate descinderi divine.

Fantasticul morbid (vezi estetica horror şi hieratismul spectral al picturilor de pe http://ermetic.blogspot.com) controlează atmosfera damnării, imaginarul inchizitorial visceral şi anecdotica ororilor acestui întunecat şi dezumanizat roman. Există un muzeu al cadavrelor, perversiuni şi acte de canibalism (creierul de om devine o delicatesă degustată cu linguriţa) sînt invocate de mai toate personajele al căror limbaj este de o plasticitate a invectivelor aproape insuportabilă, omorurile şi violurile sînt sîngeroase ca-ntr-o ficţiune pulp (cineva este ucis injectîndu-i-se spermă de cîrtiţă în inimă, un altul este dezgropat şi reexecutat), meniul pomenii lui Rizescu, disidentul pe care sistemul îl elimină, conţine, printre altele, funduri de lemn cu creier de liliac şi boluri cu testicule de babuin, asta ca să nu citez din lista procedurilor de reeducare, din testamentul torţionarului Ţurcanu sau din teoria „modelului fecalosofic [sub]existenţial“. De altfel, personajele jonglează cu terminologii expresive, un fel de nou limbaj (pseudo)metafizic, de cele mai multe ori, o parodie de combinaţii şi derivări conceptuale: pedofuziunea subnecrotică, dialectică psihotropă de sinteză şi neurofuziune postconceptuală, metodologia fecalosofică reducţionistă, morbidologia, schizofizica ş.a.

Cartea este străbătută de discursul de acceptare a decadenţei şi putrefacţiei morale, a damnării dincolo de orice speranţă, şi abundă în descrieri apocaliptice ale unei lumi descompuse, populate de mortăciuni, la cheremul absolut al Răului. Iată un fragment din discursul rostit de personajul Burlacu la moartea lui Rizescu, disidentul ce lasă în urma lui un caiet în care denunţă „relaţia pasională cu moartea“ a sistemului, precum şi disperarea individului de a nu avea acces la „nefiinţa absolută“: „Vă spun, dragii mei camarazi, nu există nici un fel de soartă, nu există destin, nu există noroc, nu există nici un fel de nimic... Sîntem nişte sculpturi puturoase din căcat mişcător, sîntem nişte erori, nişte insecte blestemate, nişte animale sinistre, iar toate teoriile noastre, inclusiv aceasta, toate ideile noastre sînt nişte glume pufoase pe lîngă adevărul crud, pe lîngă cantităţile industriale de puroi şi mortăciune lichefiată în care ne bălăcim şi cu care ne hrănim zi de zi! Inhalăm moarte zi de zi, încontinuu, murim înainte de naştere, putrezim de vii, din interiorul vîscos spre exteriorul decapitat al timpului... Sîntem propriile infecţii şi infectăm totul...“.

Kasa Poporului este, fără îndoială, o naraţiune ambiţioasă, un pariu cu potenţial, ale cărui excese aspiră la originalitate. Pe coperta a patra a cărţii autorul mărturiseşte că nu agreează „literatura cu jumătăţi de măsură, scriitura fardată, prefăcută, adaptată cititorului“. Numai că, riscînd ca formulă stilistică şi structurînd haotic cartea, Mitoş Micleuşanu păcătuieşte tocmai prin faptul – vanitos sau inconştient – că e dispus să rupă prea uşor punţile de legătură cu cititorul. Romanul se citeşte greu, e mai degrabă încîlcit decît experimental, capitole redundante alternează cu părţi insuficient dezvoltate, metaforele şi simbolurile sînt deseori străvezii sau pîndite de clişeu, iar obscenul, excesiv sau gratuit... Legat de viciile de construcţie, îi reproşez cărţii, în primul rînd, linearitatea paroxismului, lipsa climaxului, a unei contraponderi. Romanul îşi epuizează pe parcurs tensiunea căci evoluează şi sfîrşeşte la fel cum începe, ca o copulaţie a ororilor totalitare a cărei unică idee este natura umană pervertită. În afara oricărui pact cu realul şi fără mister, romanul *Kasa Poporului* are resurse pentru a impresiona, dar, în final, rămîne doar o compoziţie ce persistă în morbid, cu teza alienării la vedere. Nici o complexitate în mecanicul placat pe mort.

Dilema veche vă recomandă

● După catastrofa curat naţională a acelui 0-3 cu Lituania în preliminariile mondialului din 2010, ar însemna că nu ştiţi pe ce lume vă găsiţi dacă nu veţi considera primul meci al Stelei în Liga Campionlor Europeni împotriva lui Bayern München (miercuri, la 21,45, pe PRO TV) ca evenimentul major, inconturnabil al vieţii noastre morale, orale, politice, ideologice, cioclopedice. (Radu Cosaşu)

● Ca un ecou la tema din numărul trecut, fac această recomandare special pentru aliteraţii de la Antena 3 şi pentru forumiştii lor: cărticica *Cititorul din peşteră* de Rui Zink (traducere de Micaela Ghiţescu, Editura Humanitas, 2008), în care un animal preistoric, împătimit al cititului, îl învaţă pe un băieţel ce e literatura şi cum se citesc cărţile. Pentru toţi ceilalţi, copiez aici micropovestirea lui Augusto Monterroso cu care monstrul îl provoacă, la un moment dat, pe puşti: „Cînd s-a trezit, dinozaurul era încă acolo“. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Şmecheri

● ***Furtuna tropicală* / *Tropic Thunder* (SUA, 2008), de Ben Stiller.**

Mai e mult pînă la Oscaruri, dar cel mai interesant subiect de pariuri s-a conturat deja: or să-l nominalizeze sau n-or să-l nominalizeze pe Robert Downey, Jr. pentru interpretarea lui din *Furtuna tropicală?* Pe de-o parte, e interpretarea masculină a anului; e puţin probabil să apară ceva mai bun, ca *spectacol* actoricesc. Pe de altă parte, e un spectacol construit pe muchia scandalosului: e vorba despre un alb care joacă un negru – care se produce *in black face* şi vorbeşte o caricatură de Black Speak. Şi în Hollywood-ul de azi nu se glumeşte cu lucrurile astea. În 1997, regizorul negru Spike Lee i-a cerut socoteală regizorului alb Quentin Tarantino pentru folosirea insistentă a cuvîntului *nigger* în scenariul filmului *Jackie Brown;* după cum a amintit Lee, numai negrii au dreptul să folosească acest cuvînt. Dar e OK – a spus apărarea lui Tarantino – din moment ce cuvîntul respectiv nu iese decît din gurile personajelor sale afro-americane. Ba nu e OK – a ripostat acuzarea – din moment ce cuvîntul le-a fost pus în gură de un autor alb. Susceptibilitatea asta nu e neapărat exagerată: istoria filmului e una scurtă şi un film ca *Naşterea unei naţiuni* (1915), în care mai toţi negrii erau jucaţi de albi vopsiţi pe faţă şi puşi să gesticuleze simiesc, reprezintă atît o bornă artistică neignorabilă, cît şi o insultă încă proaspătă. Pe de altă parte, mi se pare firesc – şi sănătos – ca o asemenea susceptibilitate să aţîţe nişte parodişti compulsivi ca Downey şi ca regizorul-actor Ben Stiller, care n-au nimic de-a face cu rasismul, în schimb vor să vadă pînă unde pot merge cu obrăznicia. În cazul lui Downey, răspunsul este: pînă la cer. În momentul de faţă, el este poate nu cel mai bun, dar cu siguranţă cel mai şmecher dintre toţi actorii de limbă engleză. Aici joacă rolul unui actor alb, Kirk Lazarus, care crede că poate juca rolul unui soldat negru într-un film despre războiul din Vietnam. Deci nu Downey îi maimuţăreşte pe negri, ci Lazarus, care nu vrea nici el să-i maimuţărească, dar aşa-i iese. Downey îl maimuţăreşte *pe el*. Evident că esenţa *show*-ului rămîne aceeaşi – un alb îi maimuţăreşte pe negri –, dar elementul insultător dispare printre atîtea ghilimele şi funduri duble, lăsînd în urmă doar virtuozitate pură, plăcere pură.

Dacă nu-l nominalizează pe Downey, sper să-l nominalizeze măcar pe Tom Cruise. Sau mai exact pe monstruleţul acela bondoc, cu bărbuţă şi chelie, care figurează pe genericul de final cu numele Tom Cruise. În cazul lui, o mare parte din merit le revine oamenilor care l-au machiat, dar îi rămîne şi lui destul: uitaţi-vă numai cum dansează – deşi nu apare pe ecran decît vreo 15 minute, e clar că a învăţat să se mişte în corpul ăla care nu-i al lui. Latura isterică a lui Cruise, care este şi latura lui cea mai interesantă şi care pînă acum a reieşit cel mai bine din apariţiile lui la TV (căutaţi pe YouTube criza lui de rîs de la David Letterman şi criza lui de sărit în sus pe canapeaua lui Oprah), e perfect pusă în valoare de rolul lui Less – directorul studioului care finanţează filmul despre Vietnam. *Furtuna tropicală* e în parte o satiră a industriei cinematografice şi în parte o parodie a filmelor de război, dar nu e destul de focalizat ca să puncteze susţinut nici într-o ţintă, nici în cealaltă. Nu e un film despre ceva anume. Mă rog, se poate spune că e despre nişte actori (Ben Stiller în rolul unui superstar de acţiune intrat în declin, Jack Black în rolul unui comic dependent de droguri şi, desigur, Downey în rolul marelui Lazarus) care „se găsesc pe ei înşişi“ atunci cînd se pierd în jungla sud-est-asiatică şi sînt obligaţi să se lupte de-adevăratelea cu nişte traficanţi de droguri, dar Stiller şi colaboratorii lui sînt prea şmecheri ca să meargă pînă la capăt cu clişeele astea. Poate că din acelaşi motiv nu insistă prea mult nici pe partea de satiră, nici pe partea de parodie: ambele genuri îşi au clişeele lor şi filmul e prea şmecher ca să se aşeze în vreunul din ele. S-ar putea spune că un asemenea film indică decadenţa cinematografului popular: atît cineaştii, cît şi spectatorii au ajuns să cunoască atît de bine toate mecanismele, şi să le privească atît de ironic, încît în curînd n-or să se mai poată face filme despre nimic – o să fie totul numai post-parodie, post-satiră, şmecherie bezmetică. Dar în aceşti termeni e un *show* foarte tare – poate chiar comedia anului. Vi-l recomand cu încredere, dar să fiţi pregătiţi pentru stilul lui Stiller. Atît ca actor, cît şi ca regizor, acesta e un *desperado:* pare incapabil să se relaxeze şi nu caută să provoace doar rîsul, ci o combinaţie de rîs şi disconfort. Nici un comic n-ar putea să funcţioneze fără situaţii dureroase şi umilitoare, dar masochismul lui poate fi atît de flămînd, iar situaţiile – atît de groteşti, încît efectul poate fi, pe alocuri, mai degrabă *freaky* decît *funny*.

trecerea prin reviste

Contre pentru „pro“

ProMotor aflată la numărul 54, septembrie 2008, una din cele mai cunoscute reviste de maşini, se deschide cu un editorial plin de indignare împotriva unui filmuleţ postat pe Internet de un „idiot“ – după cum îl califică autorul. „Idiot“ pe motiv că a arătat lumii întregi o secvenţă filmată cu un Lamborghini Gallardo, spălat cu apă din fîntînile arteziene de pe bulevardul Unirii. Un filmuleţ care, după spusele editorialistului scandalizat, ar fi „ajuns pe cele mai vizitate site-uri cu idioţi din lume, cele mai accesate bloguri&portaluri auto din lume şi chiar şi pe celebrul YouTube“. Pe acelaşi ton, autorul continuă cu presupuneri asupra celui care a postat filmuleţul pe Internet: „Este probabil un frustrat care, în loc să muncească mai mult pentru a ajunge să îşi permită o maşină scumpă, îşi hrăneşte intelectul-lipsă şi imaginaţia NSF cu atitudinea tipică unuia căruia viaţa îi creionează zilnic pe frunte inscripţia «Ratat». De ce să rîzi de cei alături de care trăieşti? (...) Nu mi se pare ipocrit să ascund sub covor o mizerie care în faţa celor din exterior ne transformă pe toţi în mizerii“. Un uriaş, complexul pare a fi mai degrabă ascuns (precum mizeria de sub covor) în această atitudine, decît în criticatul biet filmuleţ. Nu mai pun la socoteală şi titlul editorialului: „Spăla-ţi-aş Gallardo!“. Trecînd însă către lucrurile mai concrete din *ProMotor,* aflăm că în America circulă un nou SUV marca Acura (divizia de lux a companiei Honda), care răspunde întrebărilor şoferului (ştie cît e ceasul şi alte asemenea lucruri) sau sîntem informaţi care e filozofia noului Jaguar X-Type, cu înfăţişarea schimbată: „X-Type există pentru a te duce confortabil unde ai nevoie, nu însă în timp record“. Mai aflăm că o ediţie limitată a lui Renault Clio sport este maşina care l-a făcut pe redactorul-şef al revistei *să-şi descopere încrederea în el*, dar asta după o întreagă poezie despre *pufăit din ţigări de foi* şi *picături de sudoare reci care se unesc cu transpiraţia fierbinte*. Despre un BMW decapotabil ni se spune că are *ochi de înger* şi *sunet demonic,* iar despre un Corvette C6 că „atunci cînd spaţiul îţi permite, cînd Poliţia este departe, cînd eşti perfect odihnit şi cu toate simţurile *acasă*, Corvette este una dintre cele mai tari maşini de pe Pămînt“. Grafica revistei e cu multe poze suprapuse şi cu texte oblice (cu alte cuvinte, plasate strîmb în pagini, în mod intenţionat). Uneori distingi greu legăturile dintre o poză şi textul aferent, tot aşa cum de multe ori nu poţi descoperi la o primă vedere dacă ai în faţă o reclamă sau o descriere obiectivă a unei maşini. O joacă obositoare cu imaginile, dar care, ca la mai toate produsele al căror nume începe cu *Pro,* se înscrie într-un anume gen de exces de marketing care ambalează în mod strălucitor (nu strălucit) un conţinut destul de subţirel. Acesta din urmă abundă în formulări „poetice“ marcate de un cult juvenil al mărcilor celebre, în dauna unor informaţii mai precise pe care un cititor avizat (aşa cum se presupune că ar trebui să fie publicul unei asemenea reviste) doreşte să le afle în primul rînd. Senzaţiile pe care un jurnalist de specialitate le simte cînd testează un nou model de maşină sînt relevante pentru cititor, în măsura în care creează o idee despre cum merge acel automobil, şi nu despre trăirile interioare şi psihologia (sau transpiraţiile) celui ce scrie. Mulţi încearcă parcă să-l imite pe Jeremy Clarkson de la cunoscuta emisiune *Top Gear*. Lui îi iese, altora nu. (**A. M.**)

Erată

În numărul trecut, la rubrica „Trecerea prin reviste“, s-a strecurat o regretabilă greşeală: articolul semnat de Robert Raţiu despre Nadia Lacoste a fost publicat în revista *Tabu,* nu în *Tango*. Ne cerem scuze cititorilor şi celor două redacţii şi sperăm în iertarea erorilor umane.

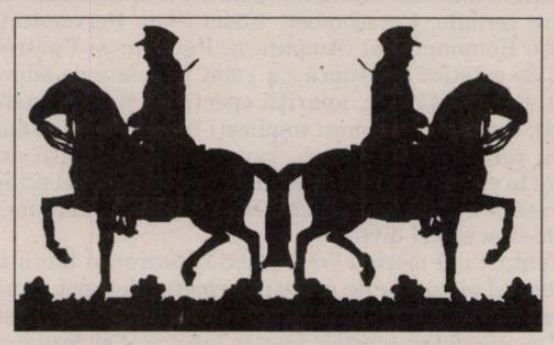

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Sfîrşit de comedie umană

– Porcăria e în altă parte – îmi zise ea –, e deja banal că orice teorie e desfigurată de practica ei, asta s-a întîmplat cu toate, de la Christos la Freud. E deja banal că URSS-ul tău a făcut din comunism o caricatură a ţarismului, „închisoarea popoarelor“, nu? Nici o putere comunistă n-a putut evita o idee simplă, aceea pentru care ne-am certat aici, acum 50 de ani... O mai ţii minte? Orice revoluţie înlocuieşte o exploatare cu o alta. Nu erai de acord, nu te condamn că n-ai ştiut de la început, ai avut o evoluţie mai lentă, ca Mitterrand. Dar porcărie...? Poate că nu e nici o porcărie... E caraghioslîcul inerent vieţii. Băiatul meu, la Nanterre, studiază *Manifestul comunist* şi-l are pe Guevara la capul patului. Nu-i pot spune nimic, e inutil. Nu mă pot despărţi de el, cum am făcut-o cu tine. *Manifestul* rezistă dacă trăieşti în capitalism – aici e povestea. Vouă, aici, vi se pare absurd şi la noi e materie de studiu. Dacă veţi construi capitalismul, îl veţi studia din nou. Nu-i o porcărie – e o comedie. Poate că-i umană...

Mă uitam la ea, s-ar fi putut intitula: „O arhitectă pariziană la Casa Veche din Bucureşti, mîncînd o prăjitură“. Ne despărţisem într-adevăr din cauza *Manifestului,* în urmă cu 50 de ani. Începusem să ne iubim, ca bacalaureaţii platonici; căzuse la bacalaureat fiindcă scrisese în teza la română că (avea de tînără cap teoretic) Caragiale îşi simpatizează personajele – era o idee reacţionară pentru care se plătea de nu cu viaţa, cu ceva lacrimi; am vrut s-o ajut, m-am dus la şeful propagitului nostru, al elevilor progresişti, acela mi-a zis s-o las baltă, nu se putea face nimic. Ea, oricum, nu mai era de găsit. Într-o săptămînă după „căderea la bacalaureat“, zburase spre Paris – da, prin aprilie paşopt... – cu mama şi tatăl ei.

– Totuşi mai ştii să spui pe româneşte – caraghioslîc! Te fac un tur prin oraş?

Am ieşit din Casa Veche, se făcuse seară, am trecut cu ea prin Piaţa Amzei, am avut amîndoi decenţa antimelo de a nu căuta locul despărţirii noastre, am ajuns în Calea Victoriei, am intrat în curtea Casei Scriitorilor, luminată cît de cît suficient ca să-i arăt fereastra de unde, în '68, ar fi trebut să trag în sovietici dacă invadau Bucureştiul... Şi m-a apucat o limbariţă de zile mari începînd să-i povestesc pe scurt şi pe larg:

cum a fost cu „URSS-ul meu“ (aşa spusese, nu?), cum mă despărţisem de el încă din '56, ca orice Furet, ca orice Claude Roy (fără să ştiu de ei); cum în '68 nu mă putusem despărţi de cei mai buni prieteni, deşi ţineau cu Brejnev; cum după '89 nu m-am putut despărţi – împăciuitorist cum sînt, „javră micburgheză“ – de prieteni deveniţi brusc anticomunişti care au rărit-o cu mine fiindcă încercam să le demonstrez că anticomunismul nu rezolvă problemele democraţiei, acesta fiind marele şoc postrevoluţionar: anticomunismul nu e egal democraţie; cum stomacul meu nu suportă – „deşi am făcut şi foame“, belit pentru teorii duşmănoase – cocktail-ul de maniheism şi oportunism, băutura preferată azi...

Ea, tot mai bine dispusă, îmbrăţişîndu-mă brusc în faţa Bisericii Albe, am luat hotărîrea s-o duc să vadă, dînd imediat colţul, gardul unui fost teren de volei de pe Clemenceau (fost Gabriel Péri); acolo îmi călăuzisem toţi prietenii străinezi care veniseră în Bucureşti, după '89, să vadă ce stătea scris cu litere mari şi albe, din prima noapte a lui „22“: FASCISM=COMUNISM. Nu mai erau. Peste literele aberaţiei se lipiseră afişele celui mai extremist partid cu sediul exact peste drum de acest gard putrezit. Cap riguros de femeie inteligentă, ascultîndu-mi explicaţia la aceste afişe, m-a întrebat:

– Ce fel de partid extremist? De dreapta sau de stînga?

I-am luat cu grijă obrajii între palmele mele şi am sărutat-o pe frunte, ca între bătrîni bacalaureaţi care mai ştiu ce-i humorul; după care, brusc, ne sprijinirăm de gard, pînă cînd unul, din poarta acelui sediu de partid, ne strigă, în noapte:

– Bă, ce mă-sa faceţi acolo? Rupeţi afişele?!

Am condus-o cu calm crescînd pînă în holul noului Athénée Palace, murmurîndu-i, odată cu „noapte bună“, un vers al lui '68: „Atene Palace / Unde nouă mult ne place“. Nu-mi ceru explicaţii şi urcă spre camera ei, eu ducîndu-mă la standul cu ziare să-mi cumpăr un *Le Monde* la zi, da, era în aprilie 1998.

Ieri, deschizînd *Le Monde*-ul la rubrica „Naşteri, căsătorii, decese“, i-am găsit un ferpar concis, semnat de mama, fiul şi nora ei; m-am recules scoţînd din bibliotecă o carte rară, unică după '89, *Manifestul Partidului Comunist* (Editura Nemira 1998), ediţie îngrijită de Cristian Preda, cu comentariile „a opt autori români de sensibilităţi politice şi literare diferite“, de la Cătălin Avramescu la Mihai Zamfir, trecînd pe la Ion Ianoşi şi Dan Perjovschi; fusesem printre ei, cu ea şi cu noaptea noastră. De ce nu am aniversa un deceniu de la apariţia unei rarităţi cît un amor pierdut?

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

În contra direcţiei de azi în cultura română de Titu Maiorescu

Se termină: „Cum am zis, noi înţelegem şi ne explicăm această purtare; dar tot aşa de bine înţelegem datoria impusă junimii române de a osîndi şi de a părăsi o dată pentru totdeauna direcţia acestor «anteluptători» ai naţiunii.

Căci fără cultură poate încă trăi un popor cu nădejdea că în momentul firesc al dezvoltării sale se va ivi şi această formă binefăcătoare a vieţii omeneşti; dar cu o cultură falsă nu poate trăi un popor, şi dacă stăruieşte în ea, atunci dă un exemplu mai mult pentru vechea lege a istoriei: că în lupta între civilizarea adevărată şi între o naţiune rezistentă se nimiceşte naţiunea, dar niciodată adevărul.“

Povestea: „Cufundată pînă la începutul secolului XIX în barbaria orientală, societatea română, pe la 1820, începu a se trezi din letargia ei, apucată poate de-abia atunci de mişcarea contagioasă prin care ideile Revoluţiei Franceze au străbătut pănă în extremităţile geografice ale Europei. Atrasă de lumină, junimea noastră întreprinse acea emigrare extraordinară spre fîntînele ştiinţei din Franţa şi Germania, care pînă astăzi a mers tot crescînd şi care a dat mai ales României libere o parte din lustrul societăţilor străine. Din nenorocire, numai lustrul dinafară! Căci nepregătiţi precum erau şi sînt tinerii noştri, uimiţi de fenomenele măreţe ale culturii moderne, ei se pătrunseră numai de efecte, dar nu pătrunseră pănă la cauze, văzură numai formele de deasupra ale civilizaţiunii, dar nu întrevăzură fundamentele istorice mai adînci, care au produs cu necesitate acele forme şi fără a căror preexistenţă ele nici nu ar fi putut exista.“

Şmecheriile textului: „Numai aşa se explică viţiul de care este molipsită viaţa noastră publică, adecă lipsa de orice fundament solid pentru formele dinafară ce le tot primim.“

Durata lecturii şi tipul de creier: „O primă greşeală, de care trebuie astăzi ferită tinerimea noastră, este încurajarea blîndă a mediocrităţilor. Cea mai rea poezie, proza cea mai lipsită de idei, discursul cel mai de pe deasupra – toate sînt primite cu laudă sau cel puţin cu indulgenţă, sub cuvînt că «tot este ceva» şi că are să devie mai bine. Aşa zicem de 30 de ani şi încurajăm la oameni nechemaţi şi nealeşi! Domnul X e proclamat poet mare, domnul Y – jurnalist eminent, domnul Z – bărbat de stat european, şi rezultatul este că de atunci încoace mergem tot mai rău, că poezia a dispărut din societate, că jurnalistica şi-a pierdut orce influenţă; iar cît pentru politica română, fericite articolele literare, cărora le este permis să nu se ocupe de dînsa!“

Cash şi investiţii: forma fără fond nu numai că nu aduce nici un folos, dar este de-a dreptul stricăcioasă, fiindcă nimiceşte un mijloc puternic de cultură. Şi prin urmare vom zice: este mai bine să nu facem o şcoală deloc decît să facem o şcoală rea, mai bine să nu facem o pinacotecă deloc decît să o facem lipsită de arta frumoasă; mai bine să nu facem deloc statutele, organizarea, membrii onorari şi neonoraţi ai unei asociaţiuni decît să le facem fără ca spiritul propriu de asociare să se fi manifestat cu siguranţă în persoanele ce o compun; mai bine să nu facem deloc academii, cu secţiunile lor, cu şedinţele solemne, cu discursurile de recepţiune, decît să le facem toate aceste fără maturitatea ştiinţifică ce singură le dă raţiunea de a fi.

Personaje: satul arde, baba se piaptănă.

Mişto: „Faţă de această direcţie a publicului român, noi nu putem crede că adevăratul mobil care l-a îndemnat spre cultura occidentală să fi fost o preţuire inteligentă a acestei culturi. Mobilul propriu nu a putut fi decît vanitatea descendenţilor lui Traian, vanitatea de a arăta popoarelor străine cu orice preţ, chiar cu dispreţul adevărului, că le sîntem egali în nivelul civilizaţiunii.“ Mobil aici nu înseamnă telefon mobil.

Victoria STOICIU

Fîntînile basarabene

– între tradiţie şi capitalism sălbatic –

Din vremuri străvechi, săpatul fîntînilor nu era o îndeletnicire ca oricare alta. O nouă fîntînă săpată în adîncuri însemna o sursă de apă în plus, iar apa e o condiţie indispensabilă pentru perpetuarea vieţii.

Astăzi, în satele din Republica Moldova, obiceiurile şi stilul de viaţă specific lumii moderne pătrund tot mai adînc, în special din cauza numeroşilor emigranţi care lucrează în statele din vestul Europei. Numai în primele luni ale lui 2008, banii trimişi acasă de aceştia au atins echivalentul venitului global la bugetul de stat din aceeaşi perioadă (aproximativ 300 milioane euro). Datorită acestor bani, dar şi a standardelor de viaţă cu care moldovenii s-au familiarizat tot muncind în lumea aşa-zis „civilizată“, se înalţă case noi, dotate cu utilităţi moderne. Noi şi noi fîntîni răsar în curţile oamenilor. Apa nu mai reprezintă doar lichidul miraculos prin care viaţa devine posibilă, ci şi o necesitate practică, născută din cerinţele impuse de o nouă viziune asupra igienei şi confortului.

Apa este şi o afacere pentru cine ştie să sesizeze oportunităţile economice create de schimbare. Într-un stat în care afacerile corecte şi *fair play*-ul sînt vorbe goale, au apărut o sumedenie de aşa-numite companii, gata să se înfrupte oricînd din banii cîştigaţi prin străinătăţi îndepărtate: cine doreşte să-şi facă o fîntînă nu are decît să semneze un contract cu o asemenea companie, prin care aceasta se angajează să sape pînă la 15 metri adîncime contra unei sume fixe. Dacă pînă la această adîncime se ajunge la apă, atunci plătitorul se poate considera norocos. Dacă nu, atunci fîntînarii îşi strîng frumos catrafusele şi pleacă acasă, fără a înapoia nici un ban din suma încasată, evident, în avans.

Apa e un moft al lui Dumnezeu, descoperirea ei ţine de noroc şi de o mulţime de alţi factori ce scapă controlului uman, prin urmare nimeni nu poate garanta ceva în care intervenţia divinităţii este atît de hotărîtoare. Pe acest fundal, în care superstiţii vechi se amestecă cu mentalităţi noi, cu bani occidentali şi zvîcniri de capitalism sălbatic, săpatul unei fîntîni devine o aventură plină de imprevizibil, ale cărei costuri nu pot fi niciodată estimate anticipat şi ale cărei consecinţe morale sînt stigmatizante. Pentru că – gîndesc oamenii – asupra celui ce vrea să îşi facă o fîntînă şi nu reuşeşte să dea de apă atîrnă păcate grele. Altfel, de ce i-ar refuza Dumnezeu accesul la ceea ce reprezintă însăşi sursa vieţii?

Desigur, locuitorii satelor basarabene au nevoie de apă curentă ca să poată face baie caldă seara, să îşi instaleze maşini de spălat automate, să nu mai spele vasele în lighean, ci în chiuvetă. Cu toţii ştiu care este scopul acestei aventuri costisitoare pentru cei mai mulţi dintre ei, dar de undeva, din trecut, în pofida anilor de comunism care le-au repetat în neştire că religia este opiumul popoarelor, interzicîndu-le pînă şi botezul pruncilor, caracterul sacru al apei răzbate persistent ca un parfum învechit care îmbibă faptele, gîndurile şi obiceiurile tuturor celor implicaţi în săpatul unei fîntîni. Într-un gest de solidaritate, toţi vecinii celui care îşi sapă în curte o fîntînă se mobilizează pentru a da o mînă de ajutor. Astfel, tot felul de daruri încep să curgă la casa omului cu pricina: o vecină contribuie aducînd trei bolovani de brînză de vaci şi o putină de smîntînă, alta – o canistră cu ulei, o a treia – o bancnotă de 10 euro şi 100 de lei moldoveneşti şi aşa mai departe. Fîntînarii trebuie hrăniţi şi adăpaţi de trei ori pe zi şi acest efort este şi trebuie să fie unul colectiv. La fel ca însăşi viaţa....

De atîta abundenţă, se întîmplă ca fîntînarii să uite care e scopul exact al aflării lor în curtea omului şi uneori mai trag la măsea, încheindu-şi ziua de muncă fix după trei ore în care nu au făcut altceva decît să mănînce şi să bea, mai ales să bea... Prescurtarea programului nu convine celor care plătesc, dar nimeni nu îndrăzneşte să cîrtească, în afara unui tînăr care munceşte în Portugalia şi care ştie din proprie experienţă cum ar trebui să arate o adevărată zi de muncă.

– Şşşş.....taci, taci! Nu trebuie să ne enervăm! – îl mustră terifiaţi şi îl imploră ceilalţi membri ai familiei.

Atunci cînd se sapă o fîntînă, e bine să eviţi orice supărare, să elimini orice energie negativă care se abate asupra ta, altfel alungi apele din adîncuri şi atragi mînia divină asupră-ţi. Apa înseamnă viaţă, viaţa înseamnă iubire, iertare, compasiune. „Aşa se face, altfel nu dai de apă!“ – mi se explică. Este un răspuns care convine mai ales fîntînarilor iubitori de vin şi care întîrzie întreg procesul cu cel puţin o săptămînă, dar sînt puţini ţărani în Basarabia care au înţeles că timpul înseamnă bani. Se pare că, într-adevăr, veşnicia e la ea acasă în acele sate uitate de lume, iar lipsa banilor, deşi neplăcută, nu este un motiv de nelinişte, mai ales că alcoolul îmblînzeşte orice durere. Vorba preşedintelui ţării, tovarăşul Voronin: „Nu sîntem deloc săraci, dar încă nu ne-am pus pe treabă cum trebuie“.

Şi chiar dacă oamenii se pun pe treabă, cu Dumnezeu nu te poţi pune. Fîntînarii au dat de un strat de calcar, a cărui grosime nu o pot evalua. De două zile sapă, sapă, dar nu avansează prea mult: asta se întîmplă din cauza programului de lucru cam scurt, din cauza tehnologiei care nu este de ultimă oră şi, evident, din cauza voinţei divine. Cum primele două aspecte sînt incontrolabile sau în afara puterii gospodarilor care îşi fac fîntînă în curte, stăpîna casei decide să remedieze cea de-a treia problemă: se trezeşte cu noaptea în cap şi pleacă la o mănăstire aflată la 50 km depărtare ca să îşi regleze conturile cu Dumnezeu. Face o donaţie mănăstirii, se spovedeşte de păcate, ia binecuvîntarea preotului şi spre seară se întoarce acasă. Biserica este instituţia care se bucură de cea mai mare încredere în rîndul populaţiei din Moldova (77%, conform ultimului Barometru de Opinie Publică).

Peste încă o zi, stratul de calcar a fost depăşit şi fîntînarii sapă iar în argilă. Mă apropii de puţul cu pricina încercînd să îi apreciez adîncimea şi dintr-odată văd feţele lor îngrozite, cu ochii holbaţi, aud strigătele lor speriate şi îi văd îndreptîndu-se spre mine ca o hoardă de tătari care gesticulează disperat. Tot ce pot desluşi este un „Nu!!!“ urlat pe toate tonurile posibile, apoi mi se explică că femeile nu au voie să se uite în fîntînă pînă cînd aceasta nu va fi sfinţită. Îmi vine să rîd, dar mă abţin din răsputeri: îmi amintesc că fac parte dintr-o specie spurcată, că unele semene de-ale mele erau arse pe rug acum cîteva sute de ani, că aducem ghinionul şi că în bisericile ortodoxe şi azi este interzisă intrarea femeilor în altare. 50 de ani de comunism şi aproape 20 de ani de democraţie nu au reuşit să spele impurităţile de pe chipul femeii, mai puternice decît încercările de modernizare...

Există prejudecăţi şi superstiţii care se şterg greu, care rezistă tuturor regimurilor politice şi tuturor ideologiilor. Ce-i drept, cele care convin cel mai puţin dispar cel mai repede. De exemplu, nimeni nu pare să îşi mai aducă aminte că în trecut tradiţia spunea că fîntînarii nu trebuie să ia bani pentru munca lor. Apa vine de la Dumnezeu, el nu ne-a vîndut-o, prin urmare nu poţi face o afacere dintr-un dar divin. Tot ce îşi mai amintesc oamenii în prezent din această tradiţie este că, dacă Dumnezeu nu vrea să dăruiască apă, îţi iei frumos banii şi pleci pentru că nu te poţi pune cu Cel de Sus! E un compromis între capitalism şi divinitate...

Peste încă două zile, şuvoiul de apă a ţîşnit strălucitor şi rece prin argila lipicioasă. Toată lumea e fericită, se aprind lumînări, se dăruiesc pîini împletite, ulcioare sclipicioase fabricate în China şi, evident, se fac ultimele plăţi. Stăpîna casei se învîrte plîngînd de bucurie în jurul proaspăt săpatei fîntîni, neîndrăznind să se apropie prea mult pentru că, după cum spuneam, femeia este impură. Se pare însă că toţi au uitat că plăţile, de la prima pînă la ultima, au fost făcute din banii trimişi acasă de fiica sa, care îngrijeşte un bătrîn în Italia. Gurile rele spun că se prostituează, dar asta nu are nici o importanţă pentru că banii nu au miros...

PUBLICITATE

MNaR
MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ AL ROMÂNIEI
Calea Victoriei 49-53, Bucureşti
www.mnar.arts.ro

- *Galeria de Artă Veche Românească*
- *Galeria de Artă Românească Modernă*
- *Galeria de Artă Europeană*

PUBLICITATE

INCCR
INSTITUTUL NAŢIONAL DE CERCETARE ÎN DOMENIUL CONSERVĂRII ŞI RESTAURĂRII
BUCUREŞTI

- Investighează/cercetează materialele constituente ale bunurilor culturale mobile, în funcţie de compoziţie, tehnologia de provenienţă;
- Experimentează materialele pentru conservarea şi restaurarea bunurilor culturale mobile, dar şi pentru combaterea agenţilor biologici;
- Clasează bunurile culturale.

www.inccr.ro; Mail: contact@lucpc.ro
Calea Victoriei 12, sector 3, Bucureşti; Tel/Fax: +4.021.312.72.25

Iaromira POPOVICI

bazar

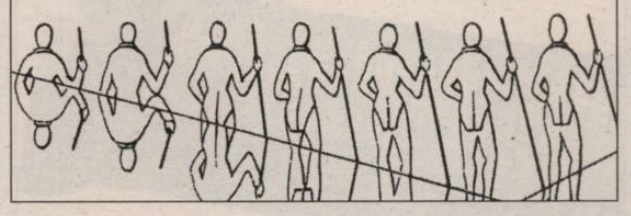

Jumătatea plină...

Povestea cu posibilele percepţii ale paharului pe jumătate umplut este arhicunoscută. În cazul municipiului Feteşti, despre a cărui viaţă culturală în stagnare am scris deja, tendinţa mea a fost să văd doar jumătatea goală. O interpretare mult prea unilaterală, care cere, obligatoriu, şi o altă perspectivă: cea a jumătăţii pline.

Sînt, în Feteşti, şi lucruri care se mişcă. În general nu datorită unei fabuloase organizări instituţionale, ci iniţiativelor unor oameni dornici să facă ceva.

Dana Schnel, preşedinte al Asociaţiei „Trebuie“ Feteşti pentru persoane cu dizabilităţi, este o astfel de persoană. De cîte ori mă reîntîlnesc cu ea, în postura de gazdă neoficială a oraşului, apreciez deopotrivă luciditatea în ceea ce priveşte actuala stare de lucruri şi atitudinea combativă, în ciuda acesteia. „Combativă“ nu în sensul cel mai la îndemînă, asociat cu agresivitatea: dimpotrivă, doamna Schnel dovedeşte un calm aproape de neînţeles în anumite situaţii. Dar tocmai cu felul aşezat de a pune problemele, amestecat cu doza necesară de umor, ai şanse de a duce lucrurile înainte, atît în mentalitate, cît şi în fapt într-un oraş precum Feteşti. Aşa a reuşit ea să-i facă pe locuitorii oraşului să-i accepte pe copiii şi adulţii cu dizabilităţi, să realizeze că şi aceştia au nevoie de un sediu, de şcoală şi, mai nou, de o locuinţă protejată. Faptul că într-un oraş din care majoritatea tinerilor cu studii superioare pleacă şi în care cei care rămîn tind să fie sufocaţi de apăsarea „locului în care nu se întîmplă nimic“ oamenii cu dizabilităţi pot fi luaţi în considerare de opinia publică şi de autorităţile locale contează. Mai ales că, aşa cum ne povesteşte doamna Schnel, la începuturile asociaţiei, nici măcar părinţii acestora nu vroiau să admită că au copii cu probleme.

Dacă asociaţia „Trebuie“ ajută la modelarea mentalului colectiv pe linia toleranţei, Muzeul local îşi asumă cultivarea altor valori: cea mai la îndemînă e memoria, dar, dincolo de aceasta, pur şi simplu ideea de identitate. Dacă, aşa cum spune Petronela Dragomir, muzeograf, oamenii din oraş chiar se înghesuie să aducă obiecte vechi şi documente de acasă care să demonstreze că şi Feteştiul are o istorie, e ceva. Printre acestea se numără: „Hrisovul de atestare documentară, din 1428, din vremea lui Radu de la Afumaţi; vase din situri arheologice, din secolele II-IV înainte de Hristos; stele funerare, amfore, vase Dridu, recondiţionate la Slobozia; blesteme – la înstrăinarea unei moşii; fotografia lui Anghel Saligny şi altele de la inaugurarea podului, unde a fost şi regele Carol I; depoul CFR – fotografie din 1933; certificate, diplome, cărţi de muncă, dări de seamă din epoca modernă; eroii – oameni care au luptat în cele două războaie mondiale; fotografia domnului Popescu care a fost într-un lagăr de prizonieri; Parcul trandafirilor – care nu mai există; certificate de botez, de naştere – cel mai vechi din 1914; buletine de moarte; carnete de elevi din perioada sovietică; fotografii din perioada lui George Mitu – cel mai logeviv primar (vreo 30 de ani), pînă în 1937; vîrtelniţe, roţi, furci; camera ţărănească: opincile din piele de porc, lada de zestre, plosca, rogojina“.

Această listă destul de haotică reprezintă istoria Feteştiului, în momentele ei esenţiale: un oraş înflorit, pînă la urmă, în jurul unor poduri şi a unui depou de cale ferată. Nu asta e ceea ce contează, ci faptul că depozitul muzeului e plin, pentru că locuitorii dornici să...existe aduc, mereu, tot soiul de obiecte. Iar copiii de şcoală, împreună cu bunicii, vin să-l vadă, în mod obişnuit, mai ales că intrarea nu costă nimic. Bunicii se uită prin poze şi-şi recunosc prietenii de altădată. Şi le explică despre aceştia, şi despre mica istorie cotidiană, nepoţilor.

Oraşul reuşeşte, astfel, măcar prin toleranţă şi memorie, să-şi contureze un început de identitate posibilă.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

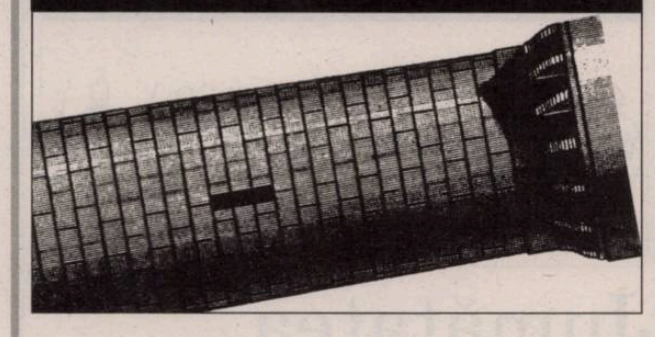

I.I.R.

Printre numeroasele veşti proaste, ambalate suburban, şi rarele veşti bune, trecute cu vederea ca neinteresante, am de gînd să salut, aici, o noutate pur şi simplu *semnificativă:* fondarea, sub egida Academiei Române, a primului Institut de Istorie a Religiilor din ţara noastră. Mi se pare desigur trist că tocmai „în patria lui Eliade şi Culianu", istoria religiior a rămas, pînă acum, frustrată de orice profil instituţional. Degeaba a reuşit cultura de sorginte cantemirescă să pregătească – prin anii '30 şi, respectiv, '70 ai veacului trecut – personalităţile care, salutar instalate la Universitatea din Chicago, au contribuit atît de convingător la dezvoltarea unei ştiinţe şi, respectiv, istorii generale a religiilor. Degeaba avem, prin urmare, o tradiţie intelectuală fructificată de alţii, prin zări mai clemente cu exigenţele studiilor avansate. Şi totuşi, nu putem să nu ne revedicăm de la cuplul Eliade-Culianu. E absurd să deţinem în patrimoniul românesc nume de asemenea anvergură şi să nu formăm cadrul menit să le valorifice moştenirea. Pe durata comunismului, „studiul" faptului religios şi al tradiţiilor spirituale (ne)creştine a fost complet denaturat prin grila unui marxism provincial, revizuit în cheie stalinistă. Istoria religiilor nu se preda, ca atare, decît în facultăţile de teologie aflate la Bucureşti şi Sibiu. Era mai mult decît nimic, dar nu era nici pe departe suficient pentru a cristaliza progresul acestui tip de investigaţie şi a garanta conectarea titularilor de catedră la instanţele erudite din lumea liberă. Pe de altă parte, domeniul era sondat din unghi strict apologetic, adică sub presiunea unor teze confesionale inevitabil reductive.

În pofida sistemului, fascinaţia multor intelectuali pentru opera lui Eliade a permis acumularea unor competenţe autodidactice, stimulînd totodată vehicularea informaţiilor de bază pe circuite informale. Aşa cum Şcoala de la Păltiniş suscitase pasiuni private pentru filozofia occidentală şi filologia clasică, „efectul" Mircea Eliade a produs vocaţii, la fel de private, pentru studiile orientale sau istoria „ideilor" religioase. Unii dintre cei vizaţi de acest fenomen catacombal s-au regăsit, după '90, în proaspăt creatul Institut de Studii Orientale „Sergiu Al. George". Ceilalţi – nu prea numeroşi – se vor aduna acum la Institutul de Istorie a Religiilor răsărit, precum o preţioasă plantă exotică, în „grădina" buruienită a cercetării naţionale. E vorba de specialişti care au traversat pînă acum deşertul, precum Eugen Ciurtin şi tinerii săi prieteni, secondaţi de Andrei Oişteanu, a cărui bibliografie s-a impus de la sine. Oameni care, deşi neglijaţi de stat sau de bogătaşii tranziţiei, au reuşit totuşi să-şi practice vocaţia, editînd reviste savante şi organizînd chiar memorabilul Congres internaţional găzduit nu demult la Universitatea din Bucureşti. În jurul amintitului „nucleu dur" au sosit forţe proaspete, de variaţie interdisciplinară, precum Bogdan Tătaru-Cazaban, Petre Guran, Mihail Neamţu sau Mirel Bănică. Sună bine!

Fără surprize, „miracolul" acesta crepuscular, dar poate că nu şi tardiv, a fost posibil prin colaborarea mai multor bunăvoinţe: dl Andrei Pleşu, clasicizat în postura de „ctitor" instituţional, şi, respectiv, dl Ionel Haiduc, preşedintele Academiei Române. Trebuie omagiată, în context, şi deschiderea arătată de ministrul Economiei şi Finanţelor, dl Varujan Vosganian, care a preluat miza cu o magnanimitate, înţeleg, eficientă. Pe scurt, istoria (românească) a religiilor are deja un sediu, un buget, o jumătate de organigramă, un colegiu director şi planuri de ratrapaj ştiinţific menite să integreze eforturile locale în reţeaua internaţională. Nu e puţin, după aproape 20 de ani de improvizaţii menite să măsoare, dacă mai era cazul, grandoarea spontană a nevredniciilor autohtone. Mă bucur că lucrurile se mişcă şi la noi într-o disciplină care-şi păstrează fascinaţia dincolo de turbulenţele metodologice prin care trece la nivel mondial.

Augustin IOAN

Arhitectură pentru caritate

Pentru aproape două decenii, arhitectura aflată în proximitatea religiei a însemnat în primul rînd biserici şi temple noi. O sete de spaţiu sacru – justificată de seceta atee – a dus la construirea cîtorva mii de noi lăcaşuri de cult, de toate denominaţiile. Predomină, evident, cele ortodoxe, dar explozia este, poate, şi mai impresionantă atunci cînd privim (aşa cum am avut recent şansa, documentîndu-mă pentru un text despre temă) în ograda neoprotestantă. Chiar şi moschei au apărut destule în Dobrogea, dar şi la Bucureşti. Apoi, febra s-a potolit, piaţa de biserici s-a stins mai înainte ca o discuţie serioasă, informată să se fi produs, mai înainte ca prietenii mei, teologii cei noi, să fi intervenit, cu autoritatea lor, în dezbatere. Nu intru acum în acest subiect.

Dar a apărut, recent, o nouă dimensiune a acestei proximităţi cu religia. Este vorba despre programele sociale. Nu mă voi ocupa aici deloc de cele care, pentru neoprotestanţi, bunăoară, reprezintă una dintre articulaţiile interioare ale credinţei lor. Voi spune doar că dimensiunea caritativă a început să îmbobocească şi în ograda ortodoxă şi ea începe să aibă implicaţii arhitecturale. De unde am plecat, se ştie. Disputa teologică despre o doctrină socială a Bisericii Ortodoxe din România încă se poartă. La Bistriţa Vîlcii, cu vreun deceniu în urmă, am certat eu însumi o măicuţă tînără care gonea copiii strînşi ciotcă la cerşit, din incintă (mănăstirea se învecina cu un orfelinat), în loc să îi hrănească şi să îi primenească, bucuroasă că, în fine, credinţa d-sale va fi găsit tărîm optim de ilustrare practică. Dimpotrivă, măicuţa aceea mi-a răspuns că ea se află în mănăstire ca să aibă grijă de Sfîntul (i.e. de cuvioasele moaşte ale patronului spiritual al locului), iar nu de mucoşii aceia de afară!

În fine. Timpurile se schimbă. Aderarea la UE a adus promisiunea multor bani, care pot fi accesaţi şi prin proiecte sociale. Mi-e greu să îmi imaginez că poate cineva avea grijă de sărmanii unei comunităţi în afară de comunitatea însăşi. Dacă sînt doar bani la mijloc, meseria de purtător de grijă singură poate crea şi monştri de felul femeii care a ucis pruncul plasat în braţele sale de maică ratată. Or, grija comunitară îndeseşte urzeala plasei de siguranţă socială, pentru că tocmai cei în nevoie sînt chiar dintre ai săi, nu străini. Mai mult, această grijă întreolaltă este situată în proximitatea locuinţelor, ceea ce îi asigură vizibilitatea socială şi o fereşte de abandon. Iată de ce au apărut, ici şi colo, proiecte de caritate dedicate copiilor, sau bătrînilor, sau ambelor categorii aflate în căutare de ocrotire. Dacă sînt valide, ambele categorii se pot, de asemenea, ocroti reciproc: la biserica Ghencea, lîngă care am locuit doisprezece ani şi povestea căreia am spus-o în serialul de pe TVR Cultural de acum doi ani dedicat arhitecturii ortodoxe din România, un mic adăpost pentru bătrîni este luminat de prezenţa cotidiană a copiilor sărmani ai comunităţii, aduşi acolo spre a rosti „Tatăl Nostru" mai înainte de a prînzi şi, apoi, de a-şi face temele pentru a doua zi. Totul sub straşnica veghe a bunicilor-surogat, găzduite de micul aşezămînt şi fericite de noul lor rost.

Dar tot prin grija unor iniţiative bisericeşti locale, cată să apară aşezăminte sociale în bună regulă, care vor funcţiona prin grija comunităţii, sub veghea preotului paroh. Ele vor putea prelua de la statul în reflux cîteva dintre funcţiunile caritative atribuite acestuia. Iată, spre pildă, părintele protopop Stelian Băducu face exact asta la Urziceni şi în satele dimprejur. Identifică nevoile comunităţilor acelora, deloc bogate, accesează fonduri europene şi, să sperăm, va începe curînd să construiască. După cîte ştiu, nu e singurul care caută, cu arhitecţi din urmă, bunele metode de a da o dimensiune locală expresiei *community building*. Pentru că, în asemenea locuri, unde singurul magnet social este biserica, împrejurul ei se vor construi mila colectivă şi caritatea şi grija. Sustenabilitatea acestor proiecte depinde integral de această îngrijorare întreolaltă a semenilor pentru cei rămaşi în urmă.

O a doua direcţie de preocupare edificabilă în umbra bisericilor o văd în arhitectura de urgenţă. Sub această sintagmă lucrează de multă vreme grupuri de caritate, care aleargă de la un tsunami la altul, de la un cutremur la altul şi de la un exil la altul, spre a conferi adăpost. Adăpostirea de urgenţă are şi ea, deja, o tradiţie, o colecţie de bune practici şi nităică teorie care să o întemeieze. La noi, catastrofele naturale au evidenţiat problema (n)udă. Statul nu este cel care să ştie şi să poată gestiona o criză instantanee. Nu o poate face în ditamai Statele Unite (vezi cazul Catrina), necum în România, unde nu are autoritate, resurse ori barem bunul-simţ de a recunoaşte aceste carenţe. Dar sînt ele carenţe care i se datorează integral statului? Ecouri între arhitecţi pentru o grupă de lucru în domeniu nu am găsit. Cei de la masterul de spaţiu sacru al UAUIM putem publica deja un catalog cu cele mai bune scenarii post-catastrofă pe care, în cei opt ani de funcţionare, mai tinerii mei colegi le-au elaborat sub îndrumarea prof. dr. arh. Florin Bicuşcă şi a mea. Pentru că, repet, nu e vorba despre proiecte de case, de containere, oricît de supra-proiectate vor fi

Lăcaş de cult pentru comunitate de urgenţă, arh. Augustin Ioan, Alexandru Nancu; Proiect Cultura 2000

fiind ele. Este vorba mai înainte despre un scenariu care se declanşează instantaneu şi automat şi care funcţionează ceas tocmai pentru că a fost reglat şi supra-repetat înainte. Cine este autoritatea coordonatoare? Unde se stochează kiturile de adăposturi temporare? Cît de temporar este temporarul, dacă în locuri precum împrejurimile Istanbulului, imediateţea tinde să se cronicizeze, iar adăposturile de la Split au devenit case de lux, cu timpul? Cum se aduc kiturile în zona de dezastru? Cine şi cît de repede le asamblează/umflă/depliază etc. (procedeele sînt infinite)? Sînt adăposturile de la capătul acestui lanţ lung şi complicat din materiale evanescente şi, deci, de unică folosinţă (precum casele din carton ale lui Shigeru Ban, din Nepal)? Sau, dimpotrivă, sînt ele din materiale rezistente şi se vor refolosi în următoarele tragedii (caz în care trebuie găsită şi o strategie de dezafectare a taberelor, la o anumită perioadă de timp de după catastrofă)?

Nu ştim. Adică statul nu ştie. Nici arhitecţii nu văd în arhitectura pentru caritate o temă palatabilă. Dar ar putea şti instituţii de felul bisericii. Şi ea, ca şi statul, are dublă reprezentare: locală şi naţională. Spre deosebire de stat, are credibilitate şi poate mobiliza ajutorul. Este greşit ca statul să răsplătească lipsa de grijă a autorităţilor locale care, între două catastrofe, nu fac nimic pentru a le alunga pe următoarele. Este greşit ca statul să dea bani celor care nu şi-au asigurat bunurile din lene, ignoranţă sau, pur şi simplu, din construire fără autorizaţie. Arhitectura de la sate este, în măsură covîrşitoare, pur şi simplu ilegală. Statul avea mijloace să pedepsească exemplar făptuitorii şi autorităţile locale complice. Nu a făcut-o. E în cîrdăşie cu ei. Statul este de-al celor ce ne speculează lacrimile şi mîhnirea în faţa dezastrelor, cheltuind apoi din banii comuni spre a perpetua ilegalitatea. Nu! Ajunge!

Ajutorarea trebuie să fie dăruită de colectivitatea însăşi şi doar acelora care au început deja să se ajute singuri. Celor care deja (re)construiesc ei înşişi, să li se dea mîna de ajutor lipsă. Celor care îşi cerşesc viaţa şi agoniseala de la stat, să nu li se mai dea pomană electorală din banii noştri de taxe. Să le dea politicienii din banii lor personali milogilor şi puturoşilor, dacă chiar cred că e bine, şi să sisteze generozitatea din punga altora. Să nu mai facă armata diguri celor ce nu şi le fac singuri. Să nu se mai risipească banii publici pentru cazuri televizabile, dar neclare. Pentru că, vai, nimeni dintre cei ce au tot strîns bani din buget sau dincolo de buget (stat, televiziuni, biserici) nu a catadicsit vreodată să dea socoteală ce s-a făcut cu banii aceia strînşi prin şantaj sentimental de la amărîţi...

A dărui din timpul tău şi din grija ta semenilor este forma cea mai elegantă de a fi arhitect în cetate. Există şi la noi o tradiţie firavă în acest sens, una interbelică. Unii dintre cei ce am lucrat pentru biserici ştim că nici aceasta nu a fost o sursă de îmbogăţire instantanee. De regulă, proiectarea aceasta nu este aducătoare de cine ştie ce profituri şi adeseori arhitecţii sînt rugaţi să lucreze *pro bono*. Dar ceva din rapacitatea şi din ferocitatea cu care se fac astăzi arhitecturile de speculă imobiliară trebuie compensat, trebuie ispăşit. Bine ar fi ca acelaşi arhitect să practice ambele ipostaze. De laudă ar fi să vedem cum, în ofertă colectivă, OAR sau filiale ale sale să facă, instituţional, oferte de travaliu *pro bono* instituţiilor purtătoare de grijă. Bisericilor, spre pildă. Acest lucru, încă şi încă, nu se întîmplă. Grija nu este sistematică, generozitatea nu şi-a găsit articulare colectivă şi nici expresie edificabilă.

Încă nu rentează să fii bun pentru semenii tăi.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

„Repaosul dominical“

Duminica este singura zi în care pot să mă uit de dimineaţa pînă seara la televizor (şi, de obicei, o fac în speranţa că voi găsi ceva interesant pentru rubrica asta nefericită...). În acelaşi timp, duminica este, cred, ziua cu cea mai slabă ofertă din partea televiziunilor. Poate că domnii responsabili cu programele se gîndesc că oamenii se înghesuie să stea la cozile intreminabile de pe Valea Prahovei sau pe drumul către Litoral; sau, dacă nu, să-şi „sfîrîie mititeii“ pe vreun tăpşan plin de gunoaie. Oricum, spre sfîrşitul zilei, acestea sînt ştirile pe care le dau, cu obstinaţie, televiziunile: cum oamenii aşteaptă în trafic pe Valea Prahovei, cum cîte un şofer întrebat prin geamul deschis al maşinii răspunde că a făcut două ore între Sinaia şi Comarnic şi, pe de altă parte, cum ies oamenii la iarbă verde şi cum pun pe grătar mititei. De fiecare dată, aceste ştiri par copiate la indigo: întotdeauna e întrebat un şofer care stă la coadă şi acesta răspunde chestia cu Sinaia şi Comarnic şi că nu se poate una ca asta şi nu există material despre ieşitul populaţiei la iarbă verde în care vocea din *off* să nu vorbească despre „românii care au încins grătarele“ şi despre „mititeii care sfîrîie“. Ai impresia că jumătate din populaţia ţării se află blocată în trafic, în drum spre locurile de distracţie şi relaxare, iar cealaltă jumătate sfîrîie mititei.

În realitate, mulţi dintre oamenii muncii profită de ziua de duminică să vegeteze în casă. Şi, desigur, în faţa televizorului. Ce pot vedea la televizor? Firește, numai tîmpenii.

Văd o groază de sitcomuri de toată jena, cu rîsete din *off*, sau altă groază de filme uşurele, de categorie B sau C, alintate cu numele de „comedii romantice“. Pe TVR 1, începînd cu ora 7, pot vedea o emisiune religioasă, intitulată *Universul credinţei*, în care un subiect aşa de serios, cum e credinţa, are parte de o tratare de o mediocritate strigătoare la cer. Tot la posturile televiziunii publice, există o serie întreagă de emisiuni dedicate lumii satului – *Viaţa satului, Ferma, Tezaur folcloric, La porţile ceriului* etc. Unele sînt despre lumea satului, altele despre ce cred orăşenii că este lumea satului.

În fine, în afară de toate acestea, multe canale au emisiuni zise de arhitectură şi amenajări interioare (*Misiunea Casa* – Antena 1; *Casa: construcţie şi design* – Prima TV; *Căminul de 5 stele* şi *Totul despre casa mea* – B1; *Arhitectonic* – Realitatea TV). Acestea sînt, de fapt, prea puţin emisiuni de arhitectură sau care să ofere sfaturi practice despre cum să-ţi amenajezi casa, ci, mai degrabă, parade ale oamenilor bogaţi, în care respectivii vor să fie admiraţi de o ţară întreagă cum şi-au făcut ei vilele. Ce materiale deosebite au folosit în *living*, cum au rezolvat problema scării interioare, cît de mare este cada prevăzută cu *jacuzzi*, *spa* şi masaj thailandez.

E adevărat, există o categorie de produse de presă care se numesc „aspiraţionale“. Publicului îi este arătat cum trăiesc cei bogaţi, în ce lux o duc, cum se distrează, ce case, maşini, iahturi sau femei au. Iar publicul se minunează şi visează (deşi nu are nici o şansă să ajungă la opulenţa şi la standardul de viaţă pe care-l vede, se zice că, aproape inconştient, se pune şi el în pielea personajelor de pe micul ecran).

Bun. Am înţeles ce-i cu emisiunile „aspiraţionale“ şi este clar că acest tip de producţii pot fi un bun drog pentru o societate în care nivelul de trai este aşa de scăzut ca la noi. Cu toate acestea, nu e oare indecent să faci o asemenea paradă de bogăţie, în situaţia în care ne aflăm?

Tot duminică, seara, *la Ştirile PRO TV*, după un material cu succesul pe piaţa românească al rechizitelor second hand, a venit un altul despre un tîrg de mobilier de lux, unde paturile cu foiţă de aur şi cristale Swarowski costau cîteva mii de euro. Iată o alăturare emblematică pentru ţara în care trăim!

Mircea VASILESCU

În contra forumistului român

– sau de ce ar trebui pusă între paranteze interactivitatea –

Interactivitatea. Acesta este cuvîntul devenit un fel de mantră, în jurul căruia navighează „tot ce mişcă-n lumea asta“, virtuală sau nu. La şcoală, învăţătorii şi profesorii trebuie să predea după metode interactive, altfel sînt „dataţi“, demodaţi, ineficienţi, „neconfomi“, iar inspectorii de specialitate le dau calificative mici. La serviciu, dacă ai o idee, un proiect, un şurub care să îmbunătăţească activitatea sau – dimpotrivă – dacă ai nişte observaţii despre lucrurile care nu merg bine, nu mai poţi să faci, ca pe vremuri, un „referat“, un „raport“, o sesizare, în fine, „o hîrtie scrisă“ şi s-o depui la secretara şefului, ci trebuie să organizezi o „prezentare interactivă“, cu *power point*-ul aferent, urmat de discuţii. Exemplele ar putea continua, dar – evident – în fruntea acestui iureş al interactivităţii se află mass-media. Revoluţiile sînt locomotivele istoriei, spunea Marx. Acum, locomotivele schimbării sînt televiziunile şi site-urile web, care pufăie din greu să ţină pasul cu „targetul“ şi scot, în loc de aburi, norişori de interactivitate. Uneori, norişorii se transformă în ceaţă densă, care întunecă vederea călătorilor din vagoanele trase la deal, întru construirea paradisului comunicării. Aşa sînt, de pildă, forumurile ediţiilor online ale ziarelor româneşti. Nu toate, de acord, nu întotdeauna, de acord. De cele mai multe ori.

Care va să zică (pentru a simplifica problema): se publică nişte articole pe Internet şi cititorii (utilizatorii, „iuzării“ sau cum vreţi să le ziceţi) pot comenta, pot dezbate, pot pune întrebări autorului. E rapid, e eficace (pentru că jurnaliştii pot lua act imediat de părerile celor pentru care scriu), e democratic (pentru că se creează un „spaţiu public“). Dar asta în teorie. În practică (la români, e fatală!), comentariile („postările“, „comentsurile“ etc.) sînt un fenomen complex, care trădează, dincolo de anonimatul asigurat de *nicknames*, o tipologie umană complicată.

Sînt unii forumişti care nu fac decît să înjure, la propriu. Alţii scriu mesaje ceva mai elaborate, dar pe dedesubt se întrevede tot impulsul de a înjura: de exemplu, dacă într-un articol apare numele lui Ion Iliescu (indiferent în ce context), (ni) se reaminteşte de către vreun cetăţean interactiv că fostul preşedinte e vinovat pentru morţii din decembrie 1989 şi pentru mineriade; dacă apare în articol numele actualului preşedinte, imediat se găseşte vreun forumist care să spună că „a vîndut flota“, chiar dacă nu e vorba de aşa ceva. Asemenea frustraţi cu idei fixe strică, de obicei, toată maioneza dialogului. Ca şi în viaţa reală, n-ar trebui băgaţi în seamă. Numai că, în acest caz, interactivitatea lucrează împotriva propriei meniri: nu-i poţi ignora, din moment ce tehnologia 2.0 le permite să se bage direct în vorbă. Odată ce s-au pus în fason pe site, pînă să intervină administratorul web, înjurăturile lor se lăfăie liniştite în calea cititorilor cumsecade, care chiar vor să discute...

Alţi forumişti descind din „arhetipul“ Valentin Stan („omul cu laptopul“ de la Antena 3). Ei nu intră în vorbă decît pentru a-i probozi pe autori, într-un limbaj mitocănesc şi lăbărţat (singurul de care sînt capabili, probabil). Cu siguranţă psihologii ar şti să explice ce satisfacţii le poate da respectivilor faptul că pot „răcni“ pe forum (după modelul TV al „arhetipului“ lor) la editorialişti şi scriitori. Fără să mă pricep la psihologie, presupun că afectele lor dezordonate suferă oarecari reaşezări de cîte ori pot plasa pe forumuri „băi, Pleşule!“, „Liicene“, „băi, nea Mirceo“ (Dinescu) şi alte asemenea formule, adesea însoţite de adjective referitoare la autorii cu care au pretenţia că vor „să comunice“. Această categorie nu trebuie ignorată, ci studiată cu atenţie, pentru că exprimă un simptom interesant al non-comunicării. Interactivitatea, în principiu, le dă cititorilor posibilitatea să intre în dialog cu autorii şi, în acelaşi timp, să-şi expună părerile şi în faţa celorlalţi. Or, „valentinstanii“ de pe forumuri nu au nici un chef de dialog, ci vor ca „publicul“ să-i vadă cum îşi arată muşchii verbali, cum îi „pun la punct“ pe intelectualii şi jurnaliştii neamului. Ei sînt un produs pe dos al interactivităţii: de fapt, nu vor decît comunicare unidirecţională, dar „viceversa“. Şi – din lipsă de educaţie – se simt bine în bălăceala egalitaristă de Obor, în care toţi „sîntem“ *bă, mă, nea*... Între ei şi tehnologia web 2.0 sînt două secole.

Dar categoria care strică cel mai mult este, după părerea mea, aceea a forumiştilor „de profesie“. Unii urmăresc anumite ziare şi anumiţi autori şi „se bagă“ doar pentru a strica discuţia. Alţii „se cunosc“ de pe diferite forumuri şi se urmăresc pentru a se ciondăni. (Mai sînt şi alte tipuri, dar trec peste...) Aceştia deturnează de-adevăratelea orice subiect şi îl „aduc“ la un maniheism primitiv, centrat de obicei pe vreo problemă obsesivă a societăţii româneşti. De pildă, indiferent ce articol „comentează“, ajung la conflictul dintre Băsescu şi Tăriceanu, după care fiecare o ţine pe a lui. Sau la „vechea dilemă“: ne-au trădat occidentalii la Ialta sau nu? Sau: vor ungurii Ardealul? Ş.a.m.d. În general, ei „argumentează“ abundent şi nu se lasă, umplînd pagina web a ziarului de comentarii lungi, dar în afara subiectului. Această categorie arată de ce nu se poate comunica eficient în România, ca în bancul acela în care un om zice „bună ziua“ şi celălalt îi răspunde „mă, tu vrei să-mi iei calul“. O ilustrare desăvîrşită a acestui proces a avut loc recent şi am avut norocul să o „văd“ (şi să o salvez în computer). În seara de 20 august, pe la 23,30, pe site-ul ziarului *Gândul*, apărea titlul unui articol de Cristina Modreanu („Cine reprezintă România“), dar textul (probabil dintr-o eroare tehnică) – nu. Forumiştii intraseră deja în acţiune şi „produseseră“ 49 de comentarii în decurs de o oră. Unii întrebau pur şi simplu („bine, bine, sînt primul cititor..., dar unde-i articolul?!!!“), alţii se căzneau să facă ironii („e cel mai bun articol pe care l-am citit! felicitări! scurt, concis“), dar rămîneau în „contextul comunicaţional“ dat. În scurt timp, scena a fost ocupată de cîţiva forumişti „de profesie“, care, după cîteva schimburi de invective, au postat lungi paragrafe polemice, care ajungeau la concluzia că „jidanii au fost şi sînt distrugătorii României şi poporului român“. Aşadar, chiar şi atunci cînd comentează „absenţa“, „nimicul“, asemenea forumişti ajung tot la obsesiile cu care „au venit de-acasă“. (Bineînţeles, între timp a apărut şi textul articolului, iar administratorul web a eliminat comentariile aberante).

La ce mai foloseşte, în asemenea cazuri, interactivitatea, la ce bun „dezbaterea“, de ce să mai pierzi timp şi resurse pentru a pune, pe pagina web a ziarului, forumul? Doar la trafic: forumiştii dau click-uri multe şi, astfel, sporesc traficul site-ului cu pricina. În rest, dezbaterea nu există, dialogul cu autorii nici atît. Propun punerea în carantină a forumurilor pînă cînd „spiritul public“ din România va evolua. Ştiu, n-am nici o şansă. Dar măcar nişte moderatori cumsecade, care să şteargă prostiile, invectivele, *dar şi* comentariile care nu sînt la obiect, se pot găsi?

PS: Ştiu că, tehnic vorbind, „forumurile“ sînt altceva decît comentariile postate în coada articolelor de ziar. Dar am preferat să-i includ în categoria „forumiştilor“ pe toţi cei care dau cu părerea online...

PUBLICITATE

colectia adevărul

să o lași moștenire urmașilor urmașilor tăi!

CARTE DE LUX
ÎN PESTE
80
VOLUME

NOU

EXCLUSIV ÎN MAGAZINELE diverta mereu ceva nou

ÎN PERIOADA
10.09 - 10.11.2008

Nr.	VINTILĂ CORBUL - EUGEN BURADA Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
1	Babel Palace	448	50
2	Sclavii pământului	416	50
3	Casa din Cherry street	480	50
4-6	Id oliii de aur (3 vol.)	1.216	75
7-9	Păsări de pradă (3 vol.)	1.408	75
10-11	Căderea Constantinopolelui (2 vol.)	1.248	75
12	Cenușă și orhidee la New York	288	50
13	Uragan asupra Europei	832	50
14-15	Cavalcadă în iad (2 vol.)	832	75
16	Hollywood - infernul viselor	368	50
17	Salvați-mă! Sunt miliardar!	256	50
18	Oameniin Rolls - Royce	640	50
19	Iubirile imposibileale lui Petronius	608	50
20	Groaza vine de pretutindeni	320	50
21	Roxelana și Soliman	464	50
22-23	Asediul Romei (2 vol.)	1.152	75
24	Sunt regele Franței! Regele Soare!	400	50
25	Împarateasa fără coroană	320	50
26	Calea ducesei	448	50
27	Plângi, plângi balalaikă	448	50
28	Atenție! Los Angeles va sări în aer	320	50
29	Mafia și miliardarii	400	50
30	Extaz, moarte și rock'n roll	640	50
31	Miliarde și picioare lungi	416	50

Nr.	JAMES CLAVELL Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
34-35	Shogun (2 vol.)	1.632	100
36-37	Tai-Pan (2 vol.)	928	100
38-39	Gai-Jin (2 vol.)	1.712	100
40	Changi	496	50
41-42	Nobila Casa (2 vol.)	1.680	100
43-44	Vartejul (2 vol.)	1.696	100
45	Evadarea	560	50

Nr.	VLAD MUȘATESCU Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
72-73	Extravagantul Conan Doi (2 vol.)	992	75
74	Contratimp	688	50
75	Unchiul Andi "detectivul" și nepoții săi / Cei trei veseli năpârstoci	368	50
76	La sud de lacul Nairobi / Expediția "Nisetrul" 2	464	50
77	Aventurile celor patru ostrogoți / Magdalena și Tartoi	304	50
78-81	Aventuri aproximative (4 vol.)	1.968	150

10 VOLUME

Nr.	THEODOR CONSTANTIN Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
46	Fiul lui Monte Cristo	560	50
47	Căpitanul de cursă lungă	368	50
48	Enigma "Profesor Rebegea"	400	50
49	Doamna în mov	320	50
50	Mătrăguna contra Monseniorului	368	50
51	Balthazar soseșteluni	336	50
52	Doamna cu voaletă din Balt Orient Express	336	50
53	Astă-seară, relache	400	50
54	Crizanteme pentru Erna	336	50
55	La miezul nopții va cădea o stea	368	50
56	Casa cu neguri	384	50
57	Urmărirea abia începe	416	50
58	Casa de pe colină	416	50
59	Muntele Morții / Magdalena de la miezul nopții	640	50
60	Johnny Boambă	448	50
61	Vrăjitoarea din casa cu stafii	384	50
62	Cel mai lung amurg	480	50
63	Maica îngerilor	432	50

Nr.	SVEN HASSEL Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
64	Legiunea blestemaților / Blindatele morții	544	50
65	Camarazi de front / Batalion de marș	512	50
66	Gestapo	352	50
67	Monte Cassino / Lichidați Parisul!	560	50
68	General SS / Imperiul iadului	512	50
69	Moarte și viscol / Drum sângeros către moarte	544	50
70	Curtea marțială / Închisoarea OGPU	672	50
71	Comisarul	368	50

Nr.	Colecția „DANIEL YERGIN"	Nr. pagini	Preț (lei)
32-33	Premiul - despre petrol, bani și putere (2 vol.)	448	150

ÎN LIBRĂRIILE DIN TOATĂ ȚARA

COMENZI

Adevărul Holding, Șos. Fabrica de Glucoză, nr. 21, sector 2, București;
Tel: 021 407 76 38; 021 407 54 32; 021 407 76 51; Fax: 021 407 76 42
www.adevarulholding.ro/carte; email: carte@adevarul.ro

Cornel BAN

Ambiguităţi indiene

● **Martha Nussbaum, *The Clash Within: Democracy, Religious Violence and India's Future*, Cambridge, Harvard University Press.**

Un clişeu foarte instituţionalizat în jurnalism este că genul de violenţă contemporană ancorată în zona religiosului este o caracteristică a lumii musulmane. Unii atribuie problema discursului teologic fundamentalist ce domină interpretările coranice, dar şi condiţiilor istorice foarte specifice ţărilor sau minorităţilor de religie musulmană. Alţii reduc întreaga dezbatere la o pretinsă esenţă premodernă şi marţială a Coranului. Problema interpretărilor fundamentate în cartografierea de esenţe culturale este că sînt făcute cu o leneşă neglijare a exerciţiului comparativ. Este exact punctul vulnerabil de care se apropie Martha Nussbaum, figură mandarinală în studiile clasice şi în liberalismul filosofic american. Punctul de plecare al cărţii este violenţa genocidară comisă de hinduşi împotriva musulmanilor în India boom-ului economic din ultimul deceniu. Teza centrală a cărţii este că adevăratele ciocniri culturale nu au loc între „civilizaţii" (concept nu numai vetust, ci şi dezlînat), ci în interiorul culturilor naţionale moderne, între proiecte de omogenizare culturală a tradiţiei etnice sau religioase bazate pe impulsul de a domina alteritatea, pe de o parte, şi proiecte pluraliste bazate pe un ethos inclusivist, pe de altă parte. La un nivel mai profund, Nussbaum apelează la Gandhi pentru a vorbi de ciocnirea din interiorul fiecăruia dintre noi între impulsul de a-l domina şi a-l violenta pe celălalt, impuls născut din incapacitatea de a ne domina frica de vulnerabilitate şi dorinţa de a-l trata pe celălat cu compasiune şi egalitate.

Povestea principală este masacrul a aproximativ două mii de musulmani linşaţi de mulţimi de hinduşi în februarie şi martie 2002, în statul indian Gujarat, unul dintre noii centri nervoşi ai economiei globale, stat asociat mai degrabă cu celebra industrie informatică indiană şi o clasă mijlocie afişînd o rată de creştere galopantă, un consumerism frenetic şi un nivel de educaţie tehnică tot mai ridicat. Evenimentele din Gujarat au adus democraţia indiană în pragul terorii religioase. Scenele masacrului ţin de galeria ororilor: violuri organizate urmate de imolarea victimelor, copii torturaţi în faţa familiei şi apoi aruncaţi în flăcări, gravide hăcuite etc. Totul se petrece cu participarea largă atît a hinduşilor înstăriţi, de castă superioară (brahman) cît şi a celor din casta cea mai de jos (daliţii), precum şi cu încurajările unor guvernanţi care au cerut explicit poliţiei să nu intervină. Cei tentaţi să pună mecanic semnul egal între liberalismul economic şi cel politic vor remarca neechivocul dosar pro-business, pro-clasă mijlocie, pro-globalizare al guvernanţilor din Gujarat.

Tentaţia de a reduce explicaţia la „cultură" şi, în special, la religie este pusă în dificultate de non-violenţa şi pluralismul ce caracterizează teologia hindusă şi tradiţia politico-culturală a naţionalismului gandhian. Nussbaum arată că terifianta violenţă politică atribuită majorităţii hinduse din Gujarat poate fi explicată de convergenţa ce a avut loc între ascensiunea fulgerătoare a partidului de dreapta Bharatiya Janata Party (BJP) şi schimbările dramatice din sistemul educaţional indian. Mai precis, începînd cu anii '90, BJP aduce pe scena politică un amestec ideologic neortodox: critica sistematică a secularismului dominant, esenţializarea tradiţiei hinduse (ascetism, masculinitate războinică, puritate sexuală, paranoia anti-musulmană şi anti-seculară), apologia noilor tehnologii şi a intrării economiei indiene în vortexul globalizării economice. A fost un discurs care avea să aducă succes politic (BJP guvernează India între 1998 şi 2004), succes care – insistă autoarea – a fost strîns legat, cel puţin la început, de sprijinul financiar masiv şi organizat, dat de o generaţie de indieni îmbogăţită în Occidentul global, dar care caută să îşi afirme identitatea culturală şi politică mai ales în mediul natal (nu scrie nicăieri că diasporele sînt o masă de buni liberal-democraţi). În paralel, în sistemul educaţional general, are loc o reorientare dinspre umanioare şi ştiinţe sociale, orientare dominantă în perioada postcolonială, spre un învăţămînt dominat de hegemonia tehnicului. Dacă se poate accepta că această transformare a echipat India cu armatele de ingineri care fac din ea o nouă superputere economică, în aceeaşi măsură trebuie notat că ea a avut loc pe fondul golirii educaţiei generale de caracter critic şi de rescrierea a ceea ce a mai rămas din educaţia culturală în vulgata naţionalistă.

The Clash Within este, în mare, un bun antidot la *The Clash of Civilizations*. Cartea nu este însă lipsită de probleme. Nicăieri nu se discută despre rolul caracterului fragmentat al sistemului politic indian, delineat nu numai de opoziţia stînga-dreapta, ci şi de partide şi alianţe bazate pe castă, care fac şi desfac alianţe cu partidele din capitală după cum doresc. Apoi, deşi etichetează ca „suprareal" amestecul de liberalism economic şi fundamentalism etnico-religios din retorica noii drepte indiene, Nussbaum nu explorează în profunzime consecinţele politice ale conflictelor sociale tot mai traumatice care însoţesc gigantismul economic indian şi testează limitele legitimităţii relaţiilor stat-societate din această ţară. Faptul că guvernele oarecum mai de stînga, formate de Partidul Congresului şi conduse de un economist liberal licenţiat la Oxford (Manmohan Singh) au devenit brusc foarte prudente la a adopta măsuri economice care ar înrăutăţi situaţia economică şi aşa şocantă a sutelor de milioane de săraci indieni, mi se pare semnificativ. Este o prudenţă care afectează poziţia Indiei faţă de globalizare, subiect în legătură cu care India trimite, adesea în registru comic, semnale că şi-a pierdut entuziasmul pentru deschidere economică, făcută fără sensibilitate la problemele sociale interne. Notabil este în acest sens faptul că, eşuînd în încercarea de a convinge SUA şi UE să reducă subvenţiile la produsele agricole, subvenţii care lovesc o agricultură indiană dominată de mici gospodării paupere, ministrul indian al Comerţului, prezent la runda de negocieri din Doha a Organizaţiei Mondiale a Comerţului – instituţie-cheie a globalizării economice –, şi-a petrecut aproape tot timpul vizionînd Cupa Mondială la fotbal...

În fine, dacă Nussbaum are dreptate că, în cele din urmă, democraţia indiană a triumfat prin aruncarea în opoziţie a BJP şi a aliaţilor săi la alegerile din 2004, nu este foarte clar că această forţă politică sau echivalentele sale vor dispărea în neant. La rigoare, nu e adevărat că prosperitatea economică se corelează întotdeauna cu succes electoral pentru decenţa politică (mai ales cînd prosperitatea e atît de concentrată ca în India) şi nici că globalizarea economică este o veste bună pentru toată lumea. Iar în ceea ce priveşte gura lumii, nu ar fi exagerat să ne aşteptăm că alunecoasa „opinie publică internaţională" s-ar obişnui cu o Indie a struţocămilei BJP, cu violenţa ei cu tot, tot aşa cum s-a obişnuit cu autoritarismul capitalismului de stat din China. Pînă la urmă, de la revoluţia industrială încoace, episoadele dezvoltării economice accelerate în ţări cu eşafodaje culturale şi sociale complicate au fost departe de a fi non-violente. Şi povestea e departe de a fi una strict „orientală"...

PUBLICITATE

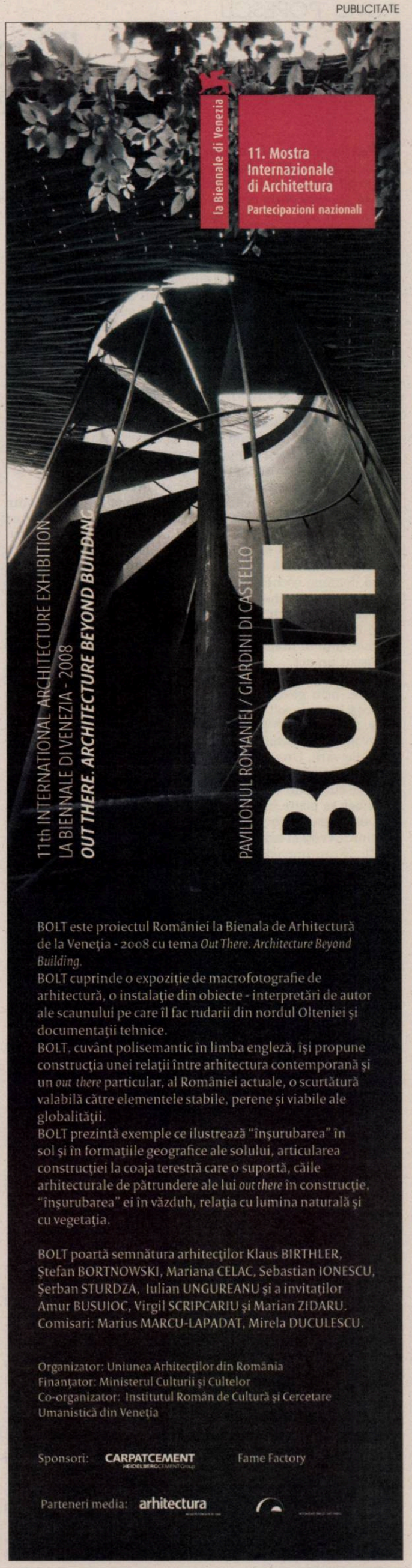

BOLT este proiectul României la Bienala de Arhitectură de la Veneţia - 2008 cu tema *Out There. Architecture Beyond Building.*
BOLT cuprinde o expoziţie de macrofotografie de arhitectură, o instalaţie din obiecte - interpretări de autor ale scaunului pe care îl fac rudarii din nordul Olteniei şi documentaţii tehnice.
BOLT, cuvânt polisemantic în limba engleză, îşi propune construcţia unei relaţii între arhitectura contemporană şi un *out there* particular, al României actuale, o scurtătură valabilă către elementele stabile, perene şi viabile ale globalităţii.
BOLT prezintă exemple ce ilustrează "înşurubarea" în sol şi în formaţiile geografice ale solului, articularea construcţiei la coaja terestră care o suportă, căile arhitecturale de pătrundere ale lui *out there* în construcţie, "înşurubarea" ei în văzduh, relaţia cu lumina naturală şi cu vegetaţia.

BOLT poartă semnătura arhitecţilor Klaus BIRTHLER, Ştefan BORTNOWSKI, Mariana CELAC, Sebastian IONESCU, Şerban STURDZA, Iulian UNGUREANU şi a invitaţilor Amur BUSUIOC, Virgil SCRIPCARIU şi Marian ZIDARU.
Comisari: Marius MARCU-LAPADAT, Mirela DUCULESCU.

Organizator: Uniunea Arhitecţilor din România
Finanţator: Ministerul Culturii şi Cultelor
Co-organizator: Institutul Român de Cultură şi Cercetare Umanistică din Veneţia

Sponsori: CARPATCEMENT HEIDELBERGCEMENT Group Fame Factory

Parteneri media: arhitectura

PUBLICITATE

Adina POPESCU

Taxa, ghişeul, talonul şi alte peripeţii birocratice

Potrivit datelor oficiale, în luna ianuarie a acestui an, existau în Bucureşti 1.100.000 de vehicule înmatriculate, ca să se ajungă la sfîrşitul lui iunie la 1.170.000 de maşini. Cu alte cuvinte, în mai puţin de şase luni, încă 70.000 de maşini, în plus faţă de cele care erau deja, blochează intersecţiile, se răfuiesc pentru prea puţinele locuri de parcare, se strecoară şi claxonează nervos pe străzile deja sufocate de trafic. Iar numărul lor continuă să crească. Doar în luna iulie, în România s-au mai înmatriculat încă 36.000 de automobile second-hand. Sînt cifre care, pentru acei pietoni care încă mai vor să respire un aer curat şi încă mai aleg să meargă cu trenul la munte, au dimensiunea unei catrastrofe. Dar de ce ai rămîne doar un pieton într-un oraş „locuit" de maşini?

Doamnele cu maşini... de scris

Am auzit că în alte ţări întreaga poveste se petrece în doar o jumătate de zi. Cei lipsiţi de experienţă îşi închipuie că aşa se întîmplă şi la noi. Ce mare scofală e să-ţi cumperi o maşină? Într-adevăr, prima etapă îi încurajează pe naivi căci nu durează mai mult de cincisprezece minute.

Ajungem într-o parcare, undeva pe lîngă fostul sediu din Udrişte. Aici se încheiau „afacerile" cu maşini în urmă cu mai puţin de un an. Ghişeele s-au mutat în Pipera, însă cunoscătorii trag tot la vechiul han. Plăteşti taxa de parcare pentru o oră, însă nu aştepţi mai mult de cinci minute. Două doamne cochete coboară dintr-o altă maşină parcată şi se apropie de tine cu un aer profesional. Arată spre maşina cu care ai venit: „Asta e?". Apoi: „Actele, vă rog!". Le urmezi cu un vag sentiment de nesiguranţă pe care îl ai în permanenţă în România atunci cînd îi înmînezi vreunui necunoscut un act.

Doamnele sînt expeditive şi comunică între ele fără cuvinte, prin gesturi repezite şi mişcări ale capului. Au o măsuţă într-un colţ al parcării, unde tronează o maşină de scris. „Buletinele!" Ţăcăne cu unghiile lor roşii şi lungi. Nu e nevoie să faci conversaţie. „Talonul!" Începe ploaia, o aversă de vară. Una dintre ele se uită spre cer şi tîţîie nemulţumită. Cealaltă înşfacă maşina de scris de pe măsuţă şi dispare cu vraful de hîrtii cu tot în maşina lor. Acest tîrg în aer liber se poate încheia în orice condiţii meteo. „Veniţi şi dvs. înăuntru că vă plouă!" Cinci oameni se înghesuie într-o maşină. „Vreţi şi asigurare, dacă tot sînteţi aici?" „La ce firmă?" „N-are importanţă, toate-s la fel!" Între timp, a mai apărut un client care aşteaptă nehotărît pe margine. O a doua maşină de scris îşi face apariţia din portbagaj. Se cîntă la două piane. Actul de vînzare-cumpărare e gata. Aventura fostului proprietar aproape că se încheie aici. Mai are doar un drum de făcut la Administraţia Financiară. Cumpărătorul primeşte în schimb indicaţii şi o hîrtiuţă pe care scrie: RAR, CEC, circa financiară, poliţie, „max. 30 de zile". Una dintre doamne îi zîmbeşte: „Şi să fie într-un ceas bun!".

RAR, într-o lume a bărbaţilor

La Registrul Auto Român te programezi prin telefon. Îţi răspunde o voce feminină tare amuzată, e în toane bune. Se prinde că este pentru prima oară cînd parcurgi acest traseu. „Haideţi, vă rog! Uitaţi-vă cu atenţie în cartea de identitate şi veţi găsi numărul de identificare... da, da, ăla cu litere la început şi cu multe cifre!" Eşti suprins de neaşteptata amabilitate şi programat peste două săptămîni. „Nu se poate mai repede?" „Nu" – ţi se răspunde sec.

RAR-ul din Voluntari (imediat la stînga, după pod) seamănă cu un neliniştit parc auto unde faci manevre, dai în faţă, dai în spate, te strecori, claxonezi şi, cu ceva ghinion, poţi avea parte şi de un accident minor. Intri cu maşina într-un soi de hală, un angajat îmbrăcat în salopetă ridică capota şi „constată", completezi un formular şi aştepţi.

Aşteptarea poate dura şi două ore. În incinta unde se află casieria şi ghişeele se înghesuie vreo 50 de persoane, iar aerul condiţionat nu face faţă. E sufocant. În general sînt bărbaţi şi ai impresia stranie că toţi au „alură de şoferi". De parcă s-ar transforma în momentul în care ajung aici, ca să respecte un tipar, un clişeu. Bermude, şlapi în picioare, tricouri sau maiouri suflecate pe burtă, borsetă, ten bronzat, miros de deodorant ieftin amestecat cu cel de transpiraţie. Îşi flutură actele şi se aşează la cozi haotice. Femeile sînt privite cu suspiciune. Ele au o atitudine de neveste de şoferi. Plictisite şi prea vorbăreţe.

Automatul de cafea este luat cu asalt, deşi scuipă bancnotele care nu-i convin. Este singurul produs consumabil care se găseşte aici. Suc şi apă se cumpără de la buticul de peste drum. Dar nu-ţi vine să pleci nici măcar să fumezi o ţigară căci nu ştii cînd vei fi strigat. Trei funcţionari stau în spatele geamului. Cu voci monotone şi cu ochii în hîrtii, pronunţă nume care sună toate la fel. Marinescu, Popescu, Dobrescu... Aproape că nu ţi-l recunoşti pe al tău căci glasurile

lor împreună cu zumzetul din jur devin doar un fundal sonor. De partea cealaltă a geamului, e mulţimea care se holbează la ei. Din cînd în cînd, cîte un funcţionar se simte agasat: „Nu mai staţi aşa de aproape! De ce veniţi călare pe noi?".

La RAR, întîlneşti cunoştinţe vagi, pe care nu ştii de unde să le iei. Noroc că există un subiect comun de conversaţie: maşina. „Am adus-o din Germania... am plecat patru şoferi cu o maşină şi ne-am mai întors cu încă trei... Vărul ăsta de a fost cu mine a vîndut-o deja. Şi-a scos două mii. Eu de ce s-o vînd? În fond, vroiam să-mi schimb maşina, că de-aia m-am dus!" „Şi mai lucrezi... tot la primărie?" „Stai, dom'le, că mă confunzi! Eu sînt Doru, ăla care ţi-a schimbat robinetele la baie!"

Şoferii se mută de pe un picior pe altul, nu mai au răbdare. Se aude o voce răcnită: „Care eşti ăla cu opălu argintiu, că m-ai blocat de nu mai pot să ies?". Zdrăngănit discret de chei. Afară, la 40 de grade, maşinile se descompun în soare.

Taxe şi impozite

Sînt două taxe, una pentru talon, alta pentru înmatriculare. În total, vreo 80 de lei. „La noi se plăteşte doar talonul, pentru cealaltă taxă mergeţi la poştă!" Funcţionara de la CEC oftează căci a dat această veste de prea multe ori. Aşadar, două drumuri de făcut şi mici cozi leneşe. La poştă s-a blocat soft-ul. Ca de obicei.

„Pentru înmatriculare?" Funcţionara de la Administraţia Financiară, o femeie pe la 40 de ani, indică, printr-un gest plictisit, informaţiile afişate pe un perete, adică de ce acte ai nevoie. „Şi formularul tip completat... pe care îl găsiţi pe masă!" Pe masă sînt mai multe formulare şi, dacă nu eşti un contribuabil pasionat, nu ştii pe care să-l completezi. Sau poate că e vorba doar despre blocajul intelectualului care nu prea iese din casă în faţa oricărui tip de formular. În apropiere, Gigi şi Costel, „băieţi de cartier", radiază împreună o maşină. Se vede că nu e pentru prima oară, ştiu ce trebuie să facă, cu scrisul merge însă mai greu.

Dosarul a căpătat deja proporţii: acte în original, còpii, chitanţe, hîrtii, hîrtiuţe. Cuprinde o întreagă biografie a unei maşini, mai lipseşte doar un CV. E foarte uşor să rătăceşti ceva şi să mai faci un drum pînă acasă.

„Haideţi, mai repede, că-mi blocaţi coada!" – mă grăbeşte funcţionara. În spatele meu sînt doar Gigi şi Costel care au reuşit, în sfîrşit, să completeze corect formularul. „Unde-i actul de vînzare-cumpărare? Da, ălă rozu'! Daţi-l încoace!" Deja îşi pierde răbdarea, iar privirea uşor superioară de la început se transformă într-una intimidantă. „Certificatul fiscal?" Răsfoiesc dosarul şi intru în panică: n-am certificat fiscal! Caut în dosarul cu acte de rezervă. Nu găsesc nimic. „Dar nu scrie pe perete!" „Ba scrie, dar nu v-aţi uitat bine! Pînă găsiţi, lăsaţi pe altul! Hai, următorul!" Am împrăştiat deja toate actele. Gigi a radiat maşina, iar Costel radiază de fericire. El e noul proprietar. „Ăsta e? Certificat de atestare fiscală?" „De ce vă băgaţi în faţă?" – se aude vocea unui nou venit care abia intrase în sediu. Costel aproape că-mi smulge pixul din mînă, crede că e al instituţiei. Un nou reproş din partea funcţionarei, de data asta pe un ton iritat: „Nu vedeţi că-mi ţineţi pe loc contribuabilii?". Îmi ia din mînă în silă, cu vîrful degetelor, actul care lipsea, apoi comentează: „Eu nu înţeleg! Domnul din faţa dvs. s-a descurcat foarte bine, am terminat în două minute... poate doar pentru că era domn!". Gigi şi Costel rîd, apoi pleacă să-şi bea adălmaşul.

O zi în Pipera

Ultimul drum cu dosarul subraţ este la poliţie. De fapt, e impropriu să-i spui poliţie, căci se numeşte Serviciul Public Comunitar Regim Permise şi Înmatricularea Vehiculelor, o structură a poliţiei care se ocupă de partea administrativă şi care are de curînd un sediu modern şi civilizat doar în intenţie, în Pipera.

Te prinzi destul de repede cam pe unde este, căci în jur au înflorit deja afacerile cu xerox-uri şi asigurări auto. Un anunţ, „Întocmim dosare", te liniştește: mai sînt şi alţii care se descurcă la fel de prost ca şi tine.

Trîntit în mijlocul unui maidan, sediul are „în dotare" 54 de ghişee, însă nu funcţionează toate, din lipsă de personal. Aici se eliberează zilnic în jur de 1500 de certificate de înmatriculare. Primul lucru pe care trebuie să-l faci este să-ţi iei un bon de ordine. De fapt, poţi să iei şi zece, căci aparatul care le eliberează, deşi se află chiar la biroul de informaţii, nu este supravegheat de nimeni. De acest mic detaliu profită din plin speculanţii care, pe treptele insituţiei, te pot ajuta „să-ţi vină rîndul mai repede" contra unei sume modeste de 50 de lei.

Pe bonul de ordine scrie şi timpul de aşteptare, în cazul meu trei ore şi 28 de minute. Mulţi dau o fugă în oraş, la Administraţia Financiară, la poştă sau la CEC. Alţii stau pe scaune cu ochii pe ceas: şoferii pe care i-am cunoscut deja la RAR, femei cu cărucioare care îşi plimbă una alteia biberoanele, fermieri bronzaţi din Ilfov (şi ei tot aici trebuie să se prezinte), elevi de liceu cu căştile pe urechi, cupluri care din cauza plictiselii încep, inevitabil, să se certe. O lume pestriţă.

Ca să fi prevăzător, îţi verifici încă o dată „dosarul", apoi îţi propui o plimbare de trei ore în care să cunoşti împrejurimile. Visezi la un cochet restaurant cu terasă unde să-ţi iei masa de prînz, poate şi cina. Însă şoseaua intens circulată de microbuze şi basculante care nu opresc la trecerile de pietoni (pentru că aici, după modelul *downtown*, nu prea există pietoni) nu duce nicăieri. Trotuarele dispar, apar hăţişurile de buruieni înalte, cu miros pe pipi. Dincolo de ele, sînt şantiere unde nu munceşte nimeni, depouri şi clădiri de birouri din beton şi sticlă fumurie, care par să adăpostească o civilizaţie de seră, o lume ermetică în care tu, cetăţeanul de rînd care ai nimerit întîmplător aici, nu ai acces.

Pînă la urmă te refugiezi la „bufet", chiar vizavi de „înmatriculări". O iniţiativă care trebuia să existe, căci era nevoie de un loc unde să se împrietenească proprietarii de maşini, să-şi verse nervii, să-şi spună păsul şi să bea bere la suprapreţ. „Bufetul" se află la subsolul unei clădiri şi are aspectul unei cantine de spital. Un spaţiu pătrat, cu mese înghesuite, unde cu greu îţi poţi găsi un loc. Două fete anoste şi blazate tropăie printre mese, aduc farfurii unsuroase, cu o mînă debarasează, cu cealaltă încasează banii. Există şi un meniu destul de ofertant la prima vedere, dar „ciorbiţă nu mai avem... nici caşcaval pane! Numai şniţele cu cartofi prăjiţi, dacă vreţi!". Consumatorii de şniţele cu cartofi prăjiţi nu fac însă mofturi, mestecă de zece ori înainte să înghită, aşa cum recomandă medicii. „Mai am doar două ore de stat!" – spune unul. O farfurie cu mîncare sleită e abandonată pe o masă. „Mihai, săracu'! N-a mîncat nimic de azi dimineaţă!" – zice un nene şi face un semn din cap spre farfurie, de parcă Mihai s-ar fi ascuns printre cartofii prăjiţi. „A dat o fugă, îi era frică că-i trece rîndul!" „La cît au ajuns?" – e întrebat un nou venit. „Patru sute şi ceva..." „Abia e şase... prindem! Şi ne dă talonul tot astăzi! Dom'şoară, mai aduceţi o bere? Şi un pai, dacă n-aţi găsit pahare, că nu pot să o beau din cutie!" Şniţelele sfîrîie în tigaie în încăperea alăturată, muştele bîzîie în surdină. Un loc perfect în care să-ţi petreci trei ore din viaţă!

Cu emoţie în privire, înmînezi pe tăcute dosarul la ghişeu. Dacă îţi lipseşte ceva, te-ai ars: încă o zi pierdută în Pipera! Funcţionarul se uită peste acte şi dă verdictul: „Peste două ore, fără bon de ordine, la eliberări!". Răsufli uşurat. Îmi închipui că doar în Româna ai un ghem în stomac în faţa unui funcţionar al statului. Poate greşesc.

După încă două ore de stat pe bordură, în parcare, şi de admirat noile maşini aduse din străinătate care vor circula pe şoselele patriei, vei primi, în sfîrşit, certificatul de înmatriculare. Un soare prăfos asfinţeşte în Pipera. Stropitorile udă „gazonul" din faţa sediului, o iarbă măruntă, aproape ofilită. Femeia de serviciu spală cu mopul treptele. Din scrumiere se revarsă mucurile ţigărilor celor 5000 de oameni care se perindă pe aici în fiecare zi. În acea lumină de crepuscul, ai o iluzie optică şi peretele albastru al unui depozit aflat mai departe, pe maidan, ţi se pare a fi marea. Brusc începi să te simţi mai bine.

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

XXIV) precum acela care,
la unşpe fără cinci,
(ce pe *Titanic* n-are
nevoie-a-l ţine-n clinci,

pentru că-l face *knock-down*,
ca între super-grei,
chiar după ce, din Queenstown,
plecase-abia de trei

nopţi, – ca, apoi, o rundă
să mai reziste, dar
cu greu; şi se scufundă
şi-ajunge legendar);

ca scuţul (rog zeţarul
să nu culeagă *scut!*),
ca, aşadar, gheţarul
pe care, cunoscut

i-l face *California*,
Titanicului, ce
avertismentul (morn) i-a
nesocotit, – căci e

ştiut că, dacă zeul
vrea să te piardă, surd
te face la mereul
apel, ce-ţi pare-absurd.

Cu ochii-n 3,14

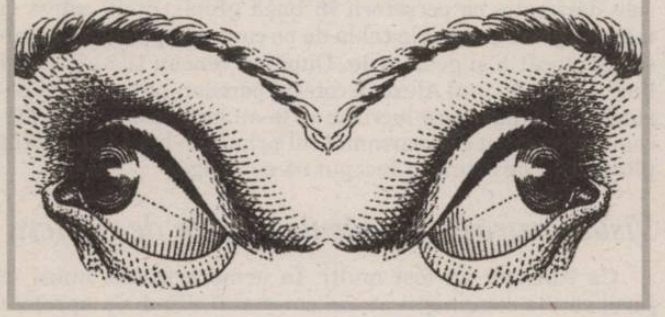

LA VENEŢIA, UN ACCIDENT LA NAS NE ÎNDREPTĂŢEŞTE SĂ PLĂTIM MĂRĂŞEŞTII NOŞTRI CU ORGASME

● La Veneţia, în ziua în care am aflat că superba Rihanna are de gînd să facă un *cover* după „Dragostea din tei“ a Ozon-ilor, ce aud în zona corturilor profesionale ale Mostrei di cinema de pe Lido? „Crazy Loop“ al aceluiaşi Dan Bălan – compozitorul „Dragostei din tei“! Şi, pentru ca globalizarea să fie totală, dintr-o *trattoria* de lîngă Piazza San Marco, peste două zile, năvălesc peste mine acordurile inconfundabile ale unor manele... Singura mea consolare este că e un gen de „muzică“ după care – sper! – Rihanna nu va face niciodată *cover*. **(a. l. ş.)**

● O prietenă profesoară a făcut un control medical de rutină, înainte de începerea anului şcolar. Verdict scurt, dar cuprinzător: „Sînteţi aptă de muncă, puteţi lucra cu copiii, dar aveţi probleme cu sinusurile“. Prietena în cauză a încercat să îi explice doctoriţei că nu ar fi atît sinusurile cît un accident la nas, suferit în urmă cu mulţi ani. „A, păi de asta aveţi un nas atît de urît. E evident!“. Ca şi cum micul moment de sinceritate nu ar fi fost îndeajuns de stînjenitor, „pacienta“ întreabă: „Ce este atît de evident?“. „Este urît, deformat şi lat aşa, ca la negri“. Sînt perfect de acord că relaţia medic-pacient trebuie să fie una bazată pe adevăruri spuse verde-n faţă, dar parcă nu ar fi rău ca, atunci cînd situaţia nu o impune în mod excepţional, să mai intervină şi nuanţe de kaki, verde deschis, verde fosforescent... (**R. T.**)

● Scandalul politic al săptămînii trecute ne îndreptăţeşte să dăm Ecleziastului, laitmotivului său etern despre curgerea timpului, o dimensiune la zi şi să murmurăm înţelept: ruptul îşi are vremea lui şi cusutul îşi are vremea lui, e un algoritm în toate. (**R. C.**)

● Într-un articol de pe Hotnews se povesteşte cum posesorul unui BMW, enervat de o manevră automobilistică normală pe şosea, a scos pistolul şi a tras cu gloanţe oarbe în maşina actorului Dan Nuţu. Actorul spune că-şi scoate pălăria în faţa poliţiei care a venit imediat, l-a amendat pe şoferul BMW-ului şi i-a confiscat pistolul. Cu toate astea, comentariile de pe forum la articolul respectiv sînt critice tot la adresa poliţiei, care nu face şi nu drege... Iar la final, într-o comună fericire, comentatorii ajung la ideea că nu mai trebuie să plătim impozite statului român. (**A. M.**)

● Printre obiectele cumpărate în Rusia de vizitatori, ca suveniruri: ţigări asemănătoare cu Carpaţii şi Mărăşeştii noştri, avînd pe pachet chipul lui Lenin în stil Andy Warhol, cu numele „Prima Nostalgia“. Cei mai reticenţi în a cumpăra astfel de obiecte erau turiştii est-europeni. Cam greu să te bucuri de *Soviet chic* după ce l-ai trăit pe pielea ta. **(M. Ş.)**

● Un doctor din Marea Britanie tratează orice durere cu orgasme, zicea o ştire din *Libertatea* de săptămîna trecută. Orgasmele sînt provocate cu un aparat care produce vibraţii. Cînd auzi că, în zilele noastre, pînă şi orgasmele sînt provocate tot automatizat, te-apucă durerea de cap. Intratabilă. (**M. V.**)

LA SINAIA, INFINITUL MIC BATE ŞAUA CU PUTERI OCULTE, ANUNŢÎND DUREREA

● Ursul de la Sinaia, de pe marginea drumului spre cota 1400, despre care am scris săptămîna trecută, a apărut la ştirile PRO TV abia duminică. M-am uitat cu atenţie, era fără îndoială acelaşi urs, în acelaşi loc unde l-am văzut pe viu. Să înţeleg că bietul urs a stat acolo o săptămînă întreagă, aşteptînd să vină cei de la PRO TV ca să-l filmeze? (**A. P.**)

● În *Gândul* de luni, 8 septembrie, Bogdan Munteanu ne informează că, în versiunea engleză a acordului de încetare a focului dintre forţele ruseşti şi georgiene, semnată de preşedintele Saakaşvili, se face referire la „securitatea în Abhazia şi Osetia de Sud,“, pe cînd în versiunea semnată de Dimitri Medvedev se formulează: „securitatea Abhaziei şi Osetiei de Sud“. Lipseşte prepoziţia „în“! Această infinit de mică greşeală în traducere permite staţionarea unor trupe ruseşti în zone tampon, dificil de stabilit între Georgia şi „independenţii“ ei. Să nu mai existe infinitul mic nici măcar într-o prepoziţie? (**R. C.**)

● Asociaţia pentru promovarea circulaţiei pe biciclete se numeşte „Bate şaua să priceapă iapa“. În cazul de faţă, iapa ar fi autorităţile desemnate să asigure siguranţa bicicliştilor pe drumurile publice. Acestea nu s-au remarcat niciodată prin viteza cu care ar fi înţeles ceva, ar fi de preferat iepele. (**M. B.**)

● Şedeam la o masă mare la care un domn pe care nu îl cunoşteam a început să-mi povestească diverse lucruri. Printre ele a ţinut să-mi aducă aminte că există o teorie conform căreia Pămîntul ar fi condus de 12 familii cu puteri oculte. A continuat cu pomenirea unei versiuni potrivit căreia OZN-urile ar fi creaţia unor pămînteni mai avansaţi, eventual a acestor 12 familii conducătoare. Am băgat nasul în farfurie, încercînd să evit o eventuală discuţie pe asemenea teme conspiraţioniste. Omul a observat reţinerea mea şi s-a grăbit să adauge: „Bine, acum să ştiţi că eu nu cred în teoriile astea“. (**A. M.**)

● Anunţînd experimentul recreării începutului lumii, realizat de oameni de ştiinţă francezi şi elveţieni, TVR 1 subtitrează ştirea „refac Big Ben-ul“. Oare de cînd orologiul din Londra are de-a face cu Marele Bang? (**S. G.**)

● După ce o asistentă le-a dat pe faţă cîtorva bebeluşi de la maternitatea Giuleşti cu dezinfectant de şters pe jos, în loc de spirt, asistenta-şefă a maternităţii declara reporterilor că se mai întîmplă să greşeşti sticla, că doar nu te uiţi tot timpul la etichetă, iar un medic, că nu e mare lucru ce s-a întîmplat, că oricum bebeluşii nu simt durerea (aveau arsuri pe faţă). Trăim în continuare în ţara domnului Lăzărescu. (**C. P.-B.**)

LA PARIS, SCANDALUL GUNOAIELOR TRANSMITEA NEREGULAMENTAR, POUR VOUS, SFÎRŞITUL LUMII

● Cel mai frumos comentariu la moartea lui Ilarion Ciobanu a fost al directorului celui mai important festival de film din România; ştiindu-l rămas la Veneţia pentru încă o zi, iar eu ajuns la Paris (unde am aflat vestea de pe net), i-am trimis un sms, spunîndu-i: „S-a mai dus o legendă: Ilarion Ciobanu...“. Mi-a răspuns: „Să-i fie toate pînzele sus“. **(a. l. ş.)**

● Pe străzile din Napoli înoţi, literalmente, prin gunoaie. În lipsa unei administraţii viabile, care să rezolve problema, şi cum scandalul gunoaielor a interzis guvernului să le mai exporte în alte ţări (precum România), locuitorii au început să le vîndă ei înşişi turiştilor. Pe străzile din centru au apărut numeroase tarabe cu tot felul de suveniruri făcute din cutii de bere, pungi, cartoane, sticle etc. Dacă nu cu tona, măcar la bucată... (**S. G.**)

● La staţiile de metrou din Novosibirsk, Siberia, nişte afişe imense arătau un copil care transmitea un mesaj. Domnişoara translator ne-a spus despre ce e vorba: micuţul îi avertiza pe părinţi să nu facă abuz de vodcă. Bănuiesc că, în această situaţie dramatică, campaniile anti-fumat ar fi percepute ca un moft pentru ipohondri. (**M. Ş.**)

● La piciorul Podului Grant e un pasaj subteran prin care ajungi în staţia tramvaiului 41. De cînd îl ştiu, pasajul e inundat, iar boschetarii îl folosesc ca WC. După doi ani în care a fost impracticabil, Primăria sectorului 6 l-a asanat, ba chiar l-a spoit cu var, iar asta din cauză că acum cîteva săptămîni o femeie a fost accidentată mortal în timp ce trecea strada neregulamentar pentru a ajunge pe peron. Căci doar aşa îşi fac autorităţile treaba: sub presiunea sacrificiilor umane. (**M. C.**)

● O nouă ipostază a divinităţii la Paris – pe un hotel, aproape de Notre Dame: *„pour vous, en 2008, l'hotel Dieu se modernise“*. (**I. P.**)

● La ora cînd scriu (marţi, 9 septembrie), mai sînt 24 de ore pînă la efectuarea experimentului ştiinţific de la CERN din Geneva, care „reconstituie“ Big Bang-ul. Presa română a insistat mai ales pe latura catastrofică, luînd de bune avertismentele unora că experimentul va crea o gaură neagră care va înghiţi Pămîntul. Dat fiind că *Dilema veche* apare joi, iar dvs. citiţi aceste rînduri, deduc că sfîrşitul lumii n-a avut loc. Nu? (**M. V.**)

© A. Vasilescu

NE CEREM SCUZE ANTICIPAT PENTRU POSIBILA INTARZIERE DIN CAUZA TRAFICULUI AGLOMERAT!

CONDUCEREA

Andrei CIURCANU

Văcăreşti, o lume dispărută

Tovarăşul Rusu stă cocoţat pe un fadrom. E început de toamnă în 1988. Motorul zgomotos al utilajului strică vîntul călduţ. Prim secretarul însărcinat cu propaganda pe sectorul 4 şi-a deschis larg braţele ca un hău gata să înghită pămîntul şi, ca un dirijor ce orchestra nenorocirea, a pornit demolarea în huruit de utilaje. Copacii trosneau din rărunchi, cîinii urlau ca de cutremur, bătrînii plîngeau şi Rusu zîmbea plin de satisfacţie la ce i se aşternea cuminte la picioare şi avea să devină un vis comunist. Aşa a început nenorocirea bucureştenilor care au trăit în Văcăreşti, locul unde Ceauşescu a dorit să amenajeze lacul cu acelaşi nume. Într-o toamnă şi o iarnă cuminţi, peste 500 de gospodării au fost strivite de utilaje precum roşiile şi castraveţii din livezile bogate ale legumicultorilor. La 17 ani de atunci, oamenii au rămas doar cu actele de proprietate pe care nu le ia în seamă nici un tribunal şi cu speranţa că, odată, pămîntul părinţilor lor îşi va găsi liniştea.

„Fiecare are drama şi viaţa lui. Cu toţii avem“

În apropierea unui plop bătrîn, un grup de bătrîni se adună de 17 ani, în fiecare duminică, să discute. Gesticulează, se enervează, cer explicaţii şi apoi pleacă la fel cum au venit: cu coada-ntre picioare. Ei sînt membrii Asociaţiei Foştilor Proprietari din zona Lacului Văcăreşti, care se judecă, de la moartea lui Ceauşescu, să-şi obţină proprietăţile. După ani de procese şi scandaluri, cuva Lacului Văcăreşti nu-şi găseşte liniştea şi nici nu-şi potriveşte destinul: în ’89 trebuia să devină un imens lac de acumulare – dar a venit Revoluţia –, în timpul guvernării Năstase terenul a fost concesionat ilegal australianului Tony Mikhael care dorea să ridice aici un imens complex de distracţii, iar acum se doreşte a fi transformată în cel mai mare parc din Capitală după Herăstrău. Planuri, proiecte şi afaceri de milioane de euro pe terenul unor proprietari de drept, care aşteaptă în zadar să-şi intre în drepturi. „Fiecare are drama şi viaţa lui. Cu toţii o avem“ – spune deznădăjduit unul dintre sutele de bucureşteni care au avut casă în lac şi de 17 ani, în fiecare duminică, se opreşte la piciorul plopului.

Bogăţie şi oameni bogaţi

Cine a trăit în vremurile acelea trebuie că ştie cum arătau Văcăreştiul, strada Glădiţei sau Povestei, Şezători sau Ungra. Ieşeau oameni cu cobiliţele la piaţă ca în zi de sărbătoare. Bogăţie şi oameni harnici, în spatele fiecărui gard. Avea lumea stropitori, pompe cu apă, şanţuri în pămînt pentru irigaţie. Dar ce n-avea lumea. În lunca dintre Calea Văcăreşti şi Vitan Bîrzeşti nu era metru pătrat de pămînt nelucrat. Nimeni nu făcea degeaba umbră pămîntului. Cu sapa, cu calul, nu exista să nu se facă treabă. Pîrloage nu erau şi parcă le era ruşine oamenilor să stătea degeaba. Era pămînt gras şi cu apă multă. Totul, ca un muşuroi. Cu pieţele aproape, cartierul Văcăreşti avea să devină, în curînd, centrul legumicol al Capitalei. „Se făceau la noi legume, zarzavaturi şi flori. Împreună cu cei din Dudeşti, axaţi pe verdeaţă, aprovizionam pieţele. Aveau oamenii certificat de producători şi excedentul de marfă mergea la en-gros la Obor sau la Unirii. Se producea atît de mult“ – povesteşte plină de patos doamna Mărioara, alături fratele ei, Anton.

„Hai, Mărioară, gata, că s-au dus“

Familia Alexe a avut rădăcinile bine înfipte în pămîntul reavăn al Văcăreştiului. Anton şi Mărioara au „copilărit“ acolo 38 de ani. „Aveam casă mare şi aproape jumătate de hectar de teren. Muncea tata pe rupte, că mama s-a dus de tînără. Doamne, ce frumos mai era! Străzi cu pomi şi copaci înalţi, plopi groşi, puşi de Primărie. Şi acum aud cum au pîrîit sub buldozere, parcă plîngeau“ – şi femeia începe să suspine. Anton îşi strînge palma. „Hai, Mărioară, gata, că s-au dus, gata, a plîns tata destul.“

Au primit înştiinţare de evacuare la sfîrşitul primăverii lui ’88. Bătrînul Alexe nu doar că a privit casa trîntindu-i-se la pămînt, dar a vegheat la sănătatea muncitorilor ce o dărîmau. „Tata a dirijat fadromul că ştia cum a fost făcută. «Ia-o aşa, apoi aşa, că se prăvale casa pe tine băi, omule»“ – îşi aminteşte Anton. Pe şantier era ca la îngropăciune – muncitorii de la ICRAL mişunau după pomană printre casele dărîmate, ca cerşetorii în buza gropii, după colivă şi mărunţiş. Cu un ochi la tabla de pe case, se opinteau şi luau sobele, tocăria şi geamurile. După ei, veneau ţiganii. Cinci luni a stat bătrînul Alexe în coteţul porcilor, pe coceni de porumb, ca să păzească lucrurile ce le-au mai rămas. La 1 Decembrie a intrat în apartamentul primit de la stat. A intrat plîngînd şi de atunci a început să se stingă.

Visul tovarăşului, năruit înainte de naştere

Ca Alexenii au fost mulţi. În urmă a rămas lunca în jurul căreia comuniştii au ridicat malul. Cînd s-a apropiat sfîrşitul lucrărilor, Ceauşescu a vrut să vadă minunea, aşa cum a făcut la Lacul Morii. De teama unui eşec şi a repercusiunilor, meseriaşii au pompat, zile în şir, apă din Dîmboviţa şi, cînd a venit tovarăşul, a văzut apă şi a fost mulţumit. Lacul n-a durat mult. Din cauza pămîntului reavăn, toată apa s-a scurs înspre serele din Vitan, pe care le-a inundat. Dar n-a mai fost timp de pedepse că a venit Revoluţia.

Toţi spun că, dacă era să fie iarna grea, scăpau. Aşa cum au scăpat de zăpezile mari şi nămeţii de doi metri, apoi ploile grele şi cutremurul din ’77. Au stat acolo şi au refăcut ce s-a stricat. Toţi din groapă. Numai comuniştii ce i-au dezrădăcinat şi i-au aruncat în cuştile de 10 etaje. Acolo unde bătrînii s-au stins, iar după ei copiii se luptă să-şi redobîndească pămînturile cu hîrtii şi acte de proprietate, datate înainte ca mulţi dintre noi să ne fi născut.

Despre despăgubiri şi scările temniţei

Ca Alexenii, încă sute de oameni şi-au văzut casele dărîmate. Elena Călimară a primit „80 de mii fără patru“ despăgubire pe agoniseala de-o viaţă. În jurul ei, vecinii parcă se întreceau în muncă şi toate gospodăriile şedeau cuminţi, îngrămădite, pe fundul viitorului lac. „De la Şezători pînă în chiu gîrlei erau numai livezi şi case ce-ţi furau ochii. Pe Glădiţei, Povestei, Şezători, Ungra, unde se vindeau butelii, peste tot.“

Celea Ion, oltean din tată-n fiu, şi-a legat şi el şireturile destinului de ceea ce s-a transformat în groapă. Şi-a găsit femeie într-o casă, sub poalele Văcăreştilor, la cîţiva paşi de temniţă. A stat la socrii timp de 28 de ani. „Ţin minte că am apucat să vizitez Mănăstirea Văcăreşti înainte să fie demolată. Ca să nu mai spun că scările care duc acum la Aleea cu Castani duceau puşcăriaşii în temniţă şi mulţi nici nu ştiu“ – spune, amuzîndu-se, bărbatul. Şi ce vremuri frumoase a petrecut în Văcăreşti nea Celea. Vara, ieşea duminica la poartă şi stătea de vorbă cu vecinii, cu Şoică, cu Iloiu, Domşa sau Oprea. Sau, dacă nu se petreceau în livezile bogate, cu pruni şi salcîmi, stăteau pe malul lacului, la Gavrilă, pictorul.

Muncitorul industriaşului român

Dintre toţi, nea Constantin Cîrjaliu o spune mai cu mîndrie – socru-său a avut în grijă terenurile lui Mociorniţă şi îşi aduce aminte de fiica acestuia, Marie Rose. „Mergea la şcoala de balet, era cît un pitic. Şi mă amuzam că se dădea cu seminţe de castraveţi pe faţă «ca să aibe tenul frumos» spunea ea.“

După ce au venit comuniştii, Mociorniţă a dat pe degeaba 11 hectare lui Constantin şi lui socru-său. „A semnat actele şi ne-a împroprietărit. Dar noi am muncit şi am plătit tot terenul, că nu se putea să-l luăm aşa“ – povesteşte bărbatul, după care adaugă „păi, mergeam pe undeva prin centru şi îi duceam mîncare, roşii, castraveţi, ardei graşi, da’ ce nu îi duceam, că-l fugăreau comuniştii. Au dus-o greu atunci“ – spune plin de amărăciune bătrînul. „Dar tot a fost şi n-o să mai fie. Eu am acolo, în Lac, 11 hectare. O să mor şi n-o să le mai văd vreodată“ – şi se şterge la ochi cu capătul mînecii.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

ŞCOALA NAŢIONALĂ DE STUDII POLITICE ŞI ADMINISTRATIVE
FACULTATEA DE ŞTIINŢE POLITICE

PROGRAME DE MASTER ACREDITATE

Vrei să fii un adevărat specialist şi nu doar un absolvent de studii de licenţă? Vrei să dai greutate cărţii tale de vizită ?
Vrei să fii recunoscut de comunitatea ştiinţifică? Ai nevoie de un master!
Facultatea de Ştiinţe Politice îţi oferă în acest an universitar următoarele programe de master

Mastere de doi ani (program de patru semestre)

Ştiinţe Politice
Studii Fundamentale în Sociologie
Politici Publice şi Integrare Europeană
Guvernare şi Societate. Teoria şi Practica Guvernării
Politici de Gen şi Minorităţi
Teorie şi Analiză Politică
Antropologie
Management şi Guvernare
Politici de Dezvoltare Locală şi Regională

Program masteral pentru absolvenţii de patru ani (program de patru semestre)

Construcţie Politică şi Management Electoral

Pentru informaţii suplimentare intră pe:
www.politice.ro sau pe www.sociologie-snspa.ro
Începând cu 1 septembrie poţi să ne contactezi la adresa:
SNSPA, Facultatea de Ştiinţe Politice, Povernei nr. 6
Sau la telefon: 021.318.08.58

PAG 19

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **V**, nr. **240** ● 18-24 septembrie 2008 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Dacă aş (mai) fi consilier...“

pagina **3**

Cristian Ghinea
O nouă rubrică: „Atitudini mic-burgheze“

pagina **17**

DILEMATIX
supliment special pentru copii

SEXUL ÎN COMUNISM

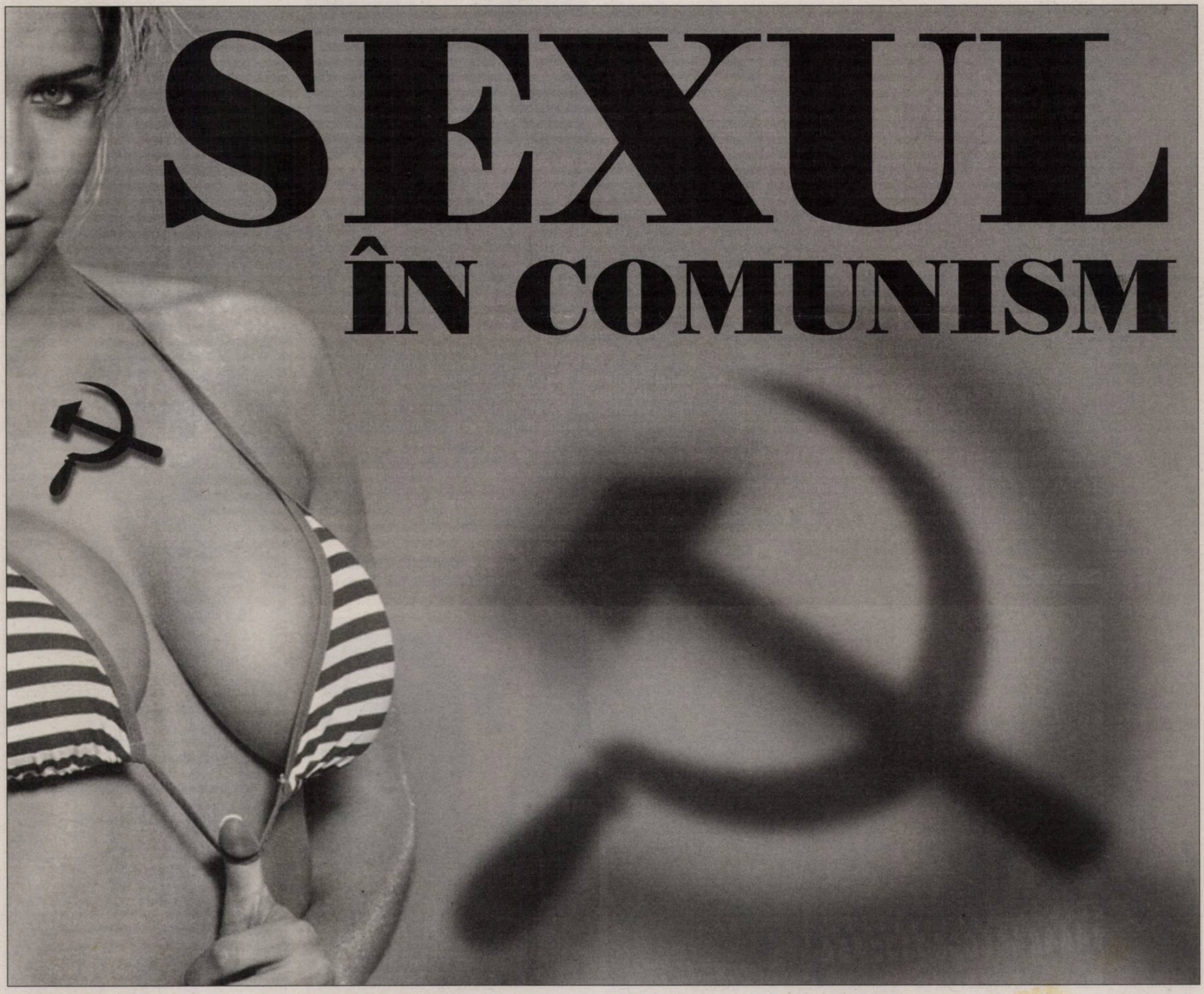

„Nu poate fi nimic mai de preț pentru o femeie decît să fie mamă, să asigure realizarea în viață a înseși legilor naturii, de a procrea, de a asigura dezvoltarea continuă a poporului, a națiunii noastre.“

NICOLAE CEAUȘESCU, 1984

5 948467 001862 37

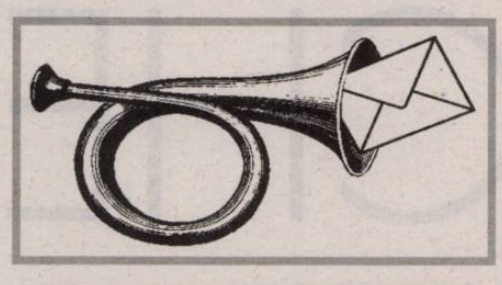

Actualităţi

De ce nu mă mai uit la TV

Am primit un vox-pop online din partea unei prezentatoare de emisiuni de la Radio Transilvania. Întrebarea suna aşa: „Ce îţi place să urmăreşti la TV şi cît de des te uiţi? Ce lipseşte şi ţi-ai dori să vezi? Ce te deranjează la emisiunile televizate?“. Răspunsul meu pare foarte de nişă ori din „ceruri 'nalte“ în contextul românesc, cu toate că vin dintr-o familie cu o tradiţie de 50 de ani în presă şi pot recunoaşte de mic un produs jurnalistic de calitate. De asemenea, am colaborat cîţiva ani cu TVR Cluj. Am răspuns furios, fără să stau prea mult pe gînduri, în cinci minute: „Aş dori să am la cablu canalul ARTE. Mi se pare singurul cu adevărat respectabil în momentul de faţă în noianul de subproducţii de la TV. La ARTE poţi să vezi documentare de autor, adevărate eseuri vizuale. Din păcate, sînt subproducţii grămadă chiar şi pe canalul Discovery, formale, stereotipii de tot felul, dincolo de faptul că lucrează foarte curat ca imagine. Aş vrea să văd pe TVR o emisiune superbună de reportaje sociale. Apoi, ar fi ideal ca televiziunea publică să finanţeze cît mai multe documentare ale unor realizatori independenţi, pentru că aşa-zisele documentare din TVR sînt, de fapt, nişte reportaje lălăite, lungite *in extremis*. Aş mai propune ca televiziunea publică să se mute în şcoli şi să încheie parteneriate cu inspectoratele şcolare judeţene şi să producă filme educaţionale pentru copii, pe modelul BBC Educational, mai ales că aceştia sînt mult mai receptivi la informaţia vizuală.

Din partea televiziunilor private nu am nici o aşteptare! Exemplul meu cel mai bun de societate „televizuală“ este Elveţia, unde nu există televiziuni private, ci doar trei instituţii publice, pentru fiecare limbă. În Ţara Cantoanelor nu se uită aproape nimeni la „tembelizor“, ci se iese la spectacole de teatru, la concerte, sport ori la bere cu prietenii. După cîţiva ani de lucrat în televiziune, cred că acest (mass) mediu e *„junk“*, groapa comună de gunoi a comunicării, a înţelegerii. E mediul cu cea mai mare autocenzură. Nu spui ce vrei tu să comunici neapărat, nu eşti un „povestitor“ ca în foiletoanele de pe vremuri, ci te gîndeşti ce vrea şeful să comunici, ce ar vrea privitorii să le zici, ce vrea publicitarul de la tine ş.a.m.d.

Sună cam paranoic şi oarecum paradoxal să arunci atîtea vini asupra unui mediu care se presupune că doar reflectă o situaţie, însă paradoxalul este doxa în ceea ce priveşte media. De pildă, doxa mass-media spune, în linii mari, că cele mai bine cotate ştiri sînt cele mai neobişnuite, extra-ordinare, senzaţionale, cele mai noi. Şi uite aşa, paradoxalul, conflictul, răsturnările de situaţie, vocea vituperantă, scormonitoare, mereu suspicioasă devin normalul, doxa...“.

Cam aşa se încheie răspunsul. Radiouri nu mai ascult de mult, deşi lucrez la radioul public. Prefer să îmi creez propriul playlist muzical, mult mai variat. Poate că, în curînd, o să renunţ să citesc ziarele văicăreţe ce promovează cacofonia socială, în locul dezbaterii publice, şi am să încerc să înţeleg realitatea direct, ne-mediat. Da, poate pentru că e vară, cea mai bună „media“ e cu prietenii mei arhitecţi, literaţi, designeri, la cele mai *chic* terase din ţară, aici, la Cluj, cu o bere în mînă.

Adrian DOHOTARU
adrian_dohotaru@yahoo.com

Un nou trend: copilărismele

„Cînd nu mai sîntem copii înseamnă că am murit de mult“

Fiecare din noi cedăm, la intervale a căror lungime ţine de personalitatea fiecăruia, tentaţiei de a elibera, dintr-un colţar ascuns al sufletului, copilul de odinioară. Simţim astfel, la răscruci de timp, cînd în sufletul nostru devenit „impotent“, înăbuşit sub tirania luciditătii, a pragmatismului, se declanşează o avalanşă de inocenţă cu care fusesem înzestraţi în perioada atemporală a copilăriei. Am observat însă o tendinţă de provocare artificială a acestei „avalanşe“, ca o injectare de heroină în acest proces de momire şi vînzare a purităţii copilului din noi.

Există un trend depistat în presă şi pe micul ecran, şi anume cel de a accentua ideea cum că unii reuşesc să-şi păstreze intactă aureola copilului din ei şi că machiajul perfect afişat pe faţa ridată, costumul croit cu plata unei sume bogate-n zerouri nu reuşesc să-ncorseteze şi să atrofieze spiritul copilăriei. Astfel, se aduce tribut audienţei prin etalarea unui exhibiţionism *profanator*, în care cea mai pură perioadă din viaţa unui om este exploatată cu scopul de a atinge o coardă sensibilă a publicului. Odată prinşi în transa rememorării clipelor de crudă fericire, se perindă prin faţa noastră miniaturile diferitelor vedete jucîndu-se de-a v-aţi ascunselea printre conglomerate de betoane cenuşii din perioada „de aur“, alergînd desculţi prin ogradele bunicilor, înconjuraţi de prieteni fideli din rîndul necuvîntătoarelor sau întrecîndu-se în năzbîtii casnice încercînd să transceadă pereţii apartamentelor claustrofobe în zilele ploioase. Se urmăreşte ca prin această rulare a unui film-alb negru cititorul, telespectatorul să observe fisurile ivite în masca maturului de succes, de unde răzbat către el, muritor de rînd, razele de lumină din perioada atemporală, nişte liante de fapt între două suflete încărcate cu aceeaşi inocenţă emoţională. Nu neg spontaneitatea acestor porniri ale imaginaţiei de-a deschide cufărul cu amintiri, dintr-o nevoie psihică şi morală de regenerare sufletească prin invocarea unui suflu de aer primăvăratic din prima perioadă a vieţii noastre. Cu toate acestea, multe dintre scenele de invocare a copilăriei îmi par mai mult exhibiţionism decît trăire, mai mult teatralitate forţată decît sensibilitate.

De la invitaţia în dormitor la accesul în primele rînduri la teatrul grotesc al intrigilor domestice, s-a descoperit şi se exploatează acum pînă la uzură noul trend al transpunerii privatului în public prin tehnica unei parade a amintirilor dintr-un timp mult mai apropiat primordialului, purităţii începutului. Domniţe descătuşate de

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

constrîngerile bunului-simţ şi de rigorile vestimentare se-ntorc la şcolăriţele cu pistrui şi cozi împletite. Domni aflaţi în păcătoasa vîrstă de tranziţie cînd încep a se scutura salcîmii ni se înfăţişează prin prisma băieţandrilor cu genunchi juliţi, călare pe un Pegas ruginit. Actor şi spectator se simt aproape unul de celălalt prin acel timp captat în fiecare dintre noi cînd eram uniformizaţi prin inocenţa şi frăgezimea trăirilor.

A rămîne mereu copil, această expresie des folosită a ajuns să fie denaturată de sens. Înseamnă nu a viziona doar nişte scene dintr-un film păstrat în sufletul fiecăruia, al unui timp mustind de semnificaţii, în care realitatea şi ludicul imaginar se-ngemănau... Înseamnă a nu te desprinde niciodată complet de acea perioadă, de a o purta nu ca pe o relicvă comemorată la răstimpuri, ci ca pe un fel de antidot real, viu împotriva cinismului, a oboselii sufleteşti, a ruginii depuse prin rutină.

Adriana CACOVEANU
adrianacacoveanu@yahoo.com

„Îmi savurez colegii“

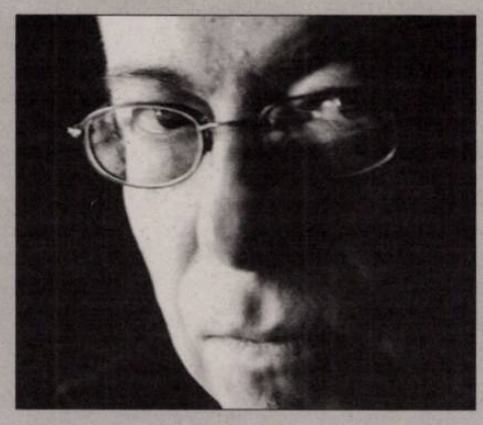

Nu scriu o grozăvie de lucruri pe românește, cu excepţii sau irupţii necontrolabile, şi, în plus, *Dilema veche* ajunge la cutia mea poştală situată în furtuni şi ploaie, numai din cînd în cînd, ca un oracol împlinit; dar numărul despre *Fericire* m-a făcut... fericit. Nu ştiu cum altfel să explic satisfacţia care m-a cuprins citind articol după articol luînd cu seriozitate maximă (şi umor p'ici, pe colo) fericirea, problemele ei, istoria ei şi cîntecul ei de sirenă (sau de balenă, după gust). Două elemente's la lucru aici: primul e că, citind *Dilema veche,* gust ceva dulce, mai plăcut, vă spun sincer, de cînd nu mai scriu cronica mea săptămînală care mă irita aşa de mult din cauza *deadline-ului,* încît nu-mi savuram colegii cu atenţia necesară. Al doilea e că nu există plăcere mai mare (poate una) decît să stai în pat într-o zi ploioasă cu un uragan afară şi să citeşti oameni deştepţi pe limba ta secretă, pe care nimeni din jurul tău n-o pricepe, şi poţi să rîzi misterios de chestii pe care ei n-o să le înţeleagă niciodată. Plăcerea secretă a omului bilingv e ceva mai savuroasă decît o savarină cu frişcă, e copilărie şi adolescenţă, domenii private de deliciu interior. Şi încă un lucru, anume că fericirea e o temă care desparte oamenii: unii devin angoasaţi imediat cînd e menţionată, alţii simt harul cuvîntului în corp ca un miros de pîine caldă. Eu sînt printre cei din urmă, slavă domnului şi doamnelor, şi vă mulţumesc din suflet.

Andrei CODRESCU
New Orleans,
în timpul uraganului Gustav

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Aveţi ceva cu romii?**
- **De ce citim?**
- **Situaţii de urgenţă**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 13.800
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL
Tipărit la R-WEP SCS

DILEMATIX

E toamnă, e septembrie, începe școala

un supliment pentru copii editat de Dilema veche

Salut! Tocmai m-am întors de la Academia Bufniţelor şi Şoarecilor din Antile. Deoarece nu sînt nici bufniţă, dar nici şoarece, am fost invitat acolo în calitate de observator. Vă veţi întreba, poate, ce rost are o academie pentru bufniţe şi şoareci. Are rost pentru că bufniţele şi şoarecii îşi poartă o duşmănie de secole, căci şoarecilor le e frică de bufniţe, iar bufniţele îi cam halesc pe şoareci (îmi cer scuze pentru limbajul neprotocolar însă, din păcate, acestea nu îi prind într-un mod civilizat, după care îi gătesc şi îi mănîncă la cină, ci îi înhaţă şi îi îngurgitează într-un mod cît se poate de barbar). Pe de altă parte, în ambele specii există indivizi înzestraţi cu o inteligenţă ieşită din comun, care vor să studieze şi să acumuleze cunoştinţe. Ei bine, tocmai aceste specimene educate au ajuns la concluzia că în ziua de azi e de preferat să existe cît mai puţine conflicte, mai ales între făpturile care au o viziune atît de diferită asupra vieţii. Aşa că au înfiinţat Academia, în speranţa că se va ajunge, odată pentru totdeauna, la o reconciliere între bufniţe şi şoareci (dacă nu cunoaşteţi cuvîntul, căutaţi-l în dicţionar!).

Dar ce se întîmplă concret la Academie? Păi, cursurile au loc doar în timpul zilei aşa că bufniţele, păsări de noapte precum se ştie, sînt moarte de somn şi le dispare tentaţia de a-i ataca pe colegii lor, şoarecii. Astfel, riscul de scandaluri şi bătăi în timpul orelor se reduce la minimum. Bufniţelor li se predau diverse module educaţionale, cum ar fi „Cum să prinzi un şoarece şi să te împrieteneşti cu el" sau „Alte lucruri bune de mîncat în afară de şoareci". În timpul cursurilor citesc poveşti despre şoricei celebri sau se uită la desene animate cu Tom şi Jerry sau cu Mickey Mouse. Scopul acestor activităţi este ca bufniţele să priceapă că şoarecii sînt, de fapt, nişte făpturi extrem de sociabile şi de simpatice, care au suferit multe nedreptăţi de-a lungul vremii (motanul Tom este arătat cu degetul: „Aşa nu!"). În tot acest timp, şoarecii citesc despre bufniţe faimoase, care filozofează la lumina lunii şi compun poezii, sau despre bufniţele care transmit mesaje şi cară mături zburătoare din romanele cu Harry Potter şi participă la seminarii care se numesc: „Cum să ne învingem aversiunea faţă de bufniţe" sau „Înaripatele nopţii, prietenele noastre".

Amfiteatrul în care studiază şoarecii se află în interiorul unei roţi uriaşe de caşcaval. Cel al bufniţelor, într-o scorbură din vîrful unui copac. Mai complicat e cînd fac schimburi de experienţă, căci bufniţele refuză categoric să intre în roata de caşcaval, iar şoarecilor le e cam frică să se caţere în copac. Astfel, cursurile comune se desfăşoară în aer liber.

Cele mai interesante module sînt acelea în care şoarecii se pun în pielea bufniţelor şi invers. Există cursuri de limbi străine, adică bufniţele învaţă să chiţăie, iar şoarecii să facă „bu-hu-hu!". Liliecii, rude mai îndepărtate ale şoarecilor, le predau acestora lecţii de zbor, iar bufniţele îşi petrec timpul liber în cămările oamenilor, întunecoase şi pline de bunătăţi, locurile preferate ale şoriceilor.

Una peste alta, călătoria mea în Antile a fost una cît se poate de plăcută şi instructivă. Dar uite că m-am luat cu vorba şi am uitat că începe şcoala. Încă nu mi-am cumpărat rechizite, nici manuale sau ghiozdan, aşa că am o grămadă de treburi de făcut. În plus, să fiu gazda suplimentului pentru copii pe care voi îl citiţi chiar acum. Mi-au scris mai mulţi copii cît timp am fost plecat, dar şi cîţiva adulţi care nu şi-au pierdut acel „ceva" al copilăriei, inclusiv o bunică şi un bunic care au de furcă cu nepoţii lor. Voi povesti împreună cu invitaţii mei despre şcoală – că de! e subiect „de sezon" –, dar şi despre alte lucruri interesante.

A! Era să uit: mi-am făcut adresă de e-mail ca să fiu şi eu în rîndul lumii. Puteţi să-mi scrieţi la: dilematix@gmail.com. Însă nimeni nu m-a putut convinge să intru pe messenger; mie îmi place să stau de vorbă cu cineva, fie el om, bufniţă sau şoarece, faţă în faţă.

Stropi de vară

Vacanţă... Sfîrşit de iulie încărcat de căldură, îmbîcsit de praf şi mirosind a pîrjol. Ceasul Catedralei precizează ora 15,30. E fierbinte banca, iar sub picioarele mele clocoteşte iarba. Rar mai adie cîte o briză tămătoare, răvăşind paginile caietului din braţele mele, caiet pe care obişnuiesc să...

„Iunie. Din parcul de lîngă şcoală se strecoară ciripit de păsări şi foşnet de frunze ce-ţi ispitesc auzul. E cald. Moţăim cu toţii cu capul pe bănci, în vreme ce proful bîzîie ceva la tablă. Meditez la trecerea timpul, ce pare că s-a blocat în trafic, şi...

– Poc!... Pleosc!...

Ce caută pe banca mea un avion de hîrtie, stîlcit şi cu un colţ rupt? Şi mi se spunea zilele trecute că avioanele de hîrtie sînt inofensive... Mi s-a înroşit fruntea!

La trei bănci de mine, Corina chicoteşte. Nu mă suportă; sentimentul e reciproc.

Concentrată asupra răzbunării, nu reuşesc să observ agitaţia stîrnită de sosirea pauzei. Mă trezeşte Mirela, îndesîndu-mi sub nas caietul. Casc şi încep să copiez notiţele ei: «În anul 1848...».

Scîrţ! Bum!, uşa. E veche. Face un zgomot îngrozitor. Ca un uragan dezlănţuit, Vlad năvăleşte în clasă. M-am înşelat. Cu un bidon cu apă în mînă, «uraganul» se transformă în «taifun». Darnic, îşi revarsă apele exact asupra celor din rîndul de la margine. Iar eu mă număr printre ei.

Sînt udă. Mi-o confirmă şiroaiele de apă ce se scurg pe fruntea mea. Udă şi nervoasă. Mai ales nervoasă!

– Răcoriţi-vă, fraţilor! rînjeşte el satisfăcut.

– Fir-ai tu...!

– Stai să vezi ce păţeşti!

Bum! Trosc! Fleosc! Se stîrneşte revolta.

Cînd, Dumnezeule, reuşesc trei sferturi de clasă să se întoarcă înarmate cu sticle de suc, bidoane de apă minerală, pahare de îngheţată şi alte lucruri ce pot servi ca arme, nu ştiu...

Caietele, dar şi eu, îndurăm vremuri grele. Eu, fleaşcă; ele, şi mai şi. Ei, asta-i! Ia să intru şi eu în horă.

Scot din ghiozdan sticla mea de apă, ţintind-o pe Corina pentru a-i face o mică baie. Biata fată, părul ei perfect arată acum ca un mop.

La rînd, Vlad. Nu că ar fi necesar. Furia apei dezlănţuite s-a revărsat asupra celui care a stîrnit nebunia; de pe el curg şiroaie.

Încerc s-o «botez» pe Cătălina, dar mă părăseşte norocul. Tipic pentru mine, mă împiedic şi vărs apa rămasă, pe caietul meu năpăstuit de soartă. Groaznic! Va trebui să rescriu tot.

Rămasă fără apă, dar înecată în hohote de rîs, mă ghemuiesc în spatele Mirelei. În jurul meu, Sorin şi Paul concurează într-o competiţie de genul «Cine udă mai mulţi». În spatele clasei, Ioana îşi păzeşte codiţele de «rîul» Doru. Ascunsă sub o bancă, Raluca o priveşte rugător pe Mioara. Chicotind, cea din urmă o ameninţă cu jumătate de litru de lichid incolor şi inodor.

– Hei! O, nu! Să ştiţi... Staţi!...

Ce-i cu interjecţiile astea şi cu liniştea bruscă?

Aa!!! Doamna directoare! Proptită în uşă asemenea unui munte în faţa furtunii, ne priveşte sceptică. Şi, mai rău... e udă şi dumneaei!

– Ăă... doamnă? Ştiţi, noi...

Ce are de gînd Cosmin? De unde a scos florile alea? Ce face cu ele?!

– Şi ce-ai vrea să fac eu cu florile astea, Vladimirescule? Să mă usuc? întreabă dînsa, cu un uşor zîmbet în colţul gurii.

– Dar, doamnă... E cald, şi noi...

– Şi voi v-aţi propus să rezolvaţi cumva problema.

Zîmbeşte. Cîştigăm. Cosmine, fii binecuvîntat!

– Ştiţi, doamnă, cred că am putea...

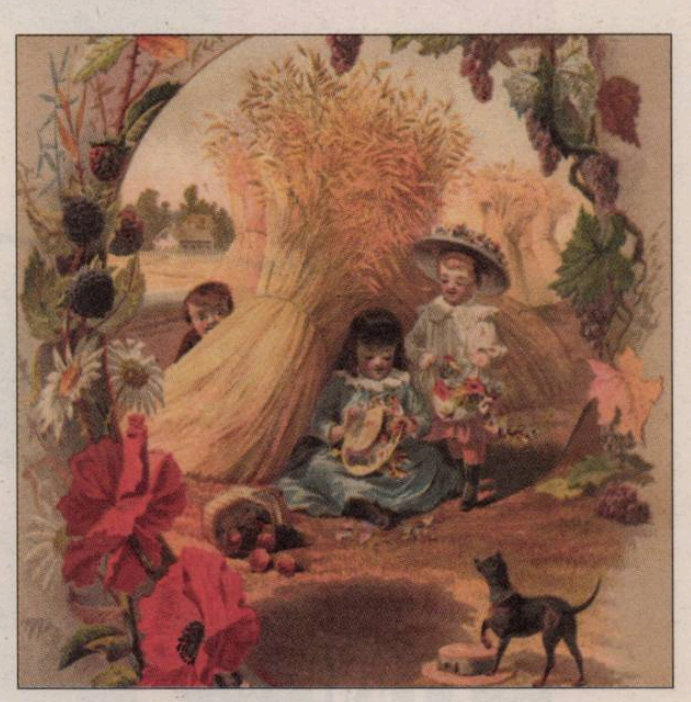

– Da, Vlad. Ştiu ce crezi tu de obicei. Hai, mergeţi acasă şi uscaţi-vă!

Ca gîlgîitul unei cascade, gălăgia cu obraji îmbujoraţi se revarsă asupra parcului. Ce, doar nu era să mergem la ai noştri uzi?

Ajung acasă seara, cu caietul Mirelei – ce-a mai rămas din el – în ghiozdan, dar şi cu al Ioanei, cu un zîmbet larg pe chip şi cu stropi de vară în suflet..."

Patru după-amiaza. E vremea să plec la bunici. Bătaia ceasului îmi aminteşte. E vară, e cald..., dar e şi vacanţă!

Andreea Mihaela ANDRONIC
Şcoala Generală „Angela Gheorghiu"
Adjud, judeţul Vrancea

LITERA INTERNAŢIONAL

COLECŢIE BESTSELLER

Începe şcoala cu EDITURA LITERA INTERNAŢIONAL!

FORMAT	COPERTĂ	PAGINI	IMAGINI	PREŢ	
220x290mm	cartonată	240	color	64,9 lei	Ideale pentru rezolvarea temelor şi a proiectelor şcolare!

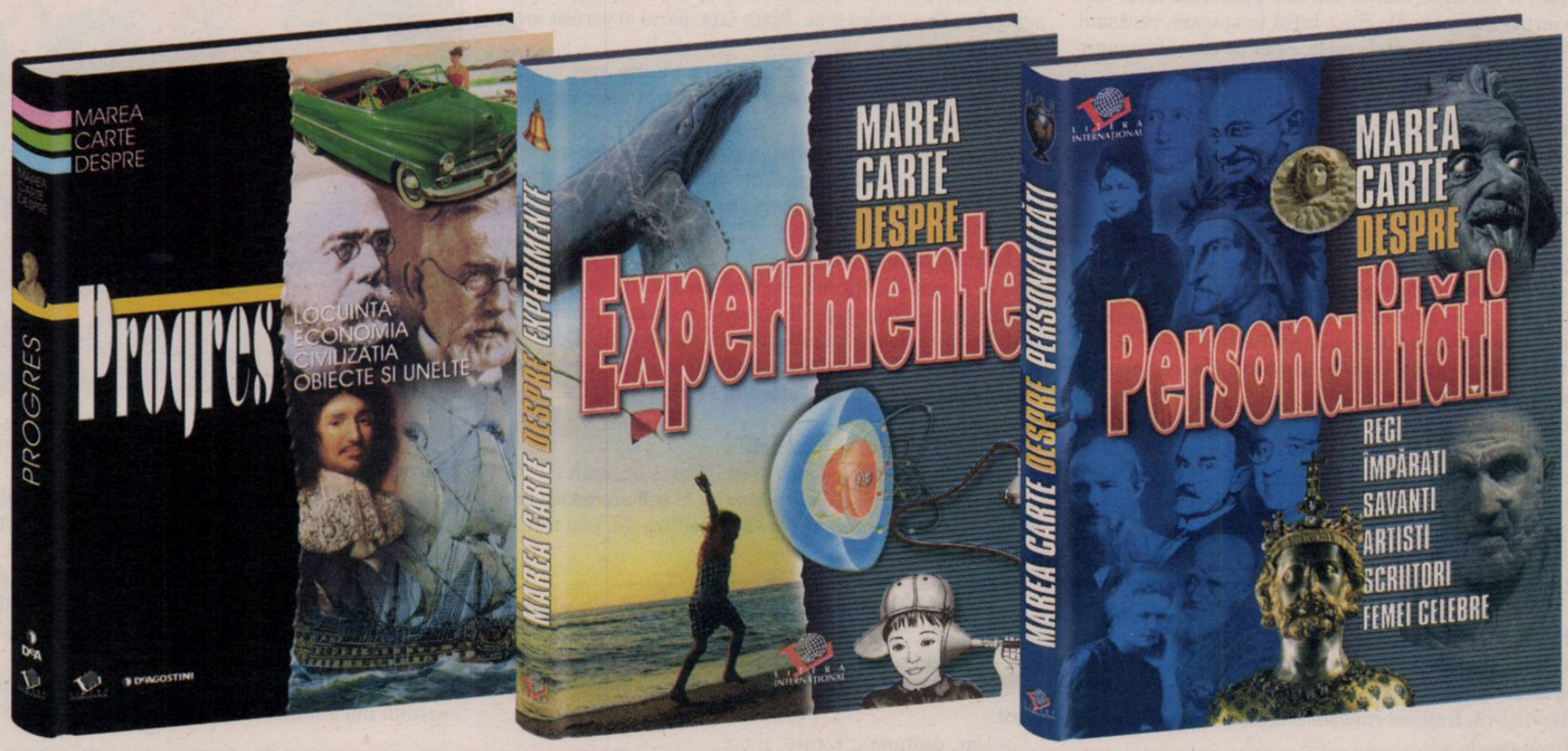

www.litera.ro Mob: 0752 LITERA Tel: 031.425.16.19 Tel./Fax: 031.425.16.20 @ Mail: comenzi@litera.ro

Am primit de la Daria această poveste adevărată, într-o noapte cu lună plină. A picat bine, căci nu puteam să adorm, aşa că am citit-o pe nerăsuflate. Eroii din povestea Dariei se regăsesc în „Colecţia Radio-Prichindel“ care apare la Editura Casa Radio: texte ilustrate, însoţite de CD-uri audio cu acele poveşti clasice pe care le ascultam şi eu la pick-up cînd eram mai mic.

Daria GHIU

Noapte bună, copii!

Am apăsat butonul radioului, mi-am tras plapuma peste cap, ca să mă ascund de luna plină care strălucea ca un CD uriaş de argint. Linişte. Am închis ochii şi am adormit.

– Ţăndărică, trezeşte-te! Să vezi ce am păţit ieri.

Ţăndărică se freacă la ochi, cu mînuţele lui de lemn. Luna este păpuşarul. Ea îi trage sforile de pe raft.

– Hai, Nastratine, spune.

E vocea căpitanului Nemo, din *Douăzeci de mii de leghe sub mări*.

– Păi, m-am dus la o nuntă îmbrăcat în hainele mele sărăcăcioase. Şi m-au pus în colţul mesei şi cu scîrbă m-au privit. Atunci – ce mi-am zis eu? – am alergat la un prieten să-mi dea hainele lui de gală. Ce să vezi, îmbrăcat astfel şi pe deasupra şi cu o blană de vulpe, Hogea-Efendi, adică eu, a ajuns în fruntea mesei şi a fost servit cu bucate alese. Atunci mi-am invitat mîneca de soi să mănînce şi ea, îndemnînd-o: „Poftim, poftim, blană, mănîncă ce e mai bun!“. Pentru că toţi privesc la haine şi persoana n-o cinstesc.

– Ha, ha, ha, i-ai dat hainei de blană să mănînce!

– Păi, ea era oaspete de fapt, nu eu.

– Habar n-ai, Nastratine, haina nu-l face pe om, spune printre hohote de rîs micuţa marionetă. Trebuie să fii bun şi învăţat, curat şi îngrijit şi atunci nu mai ai nevoie de blană.

– Tu să taci, nepriceputule! Staţi să vă spun alta. O spun pe cea cu măgarul pe care l-am învăţat vreo patru limbi străine sau pe cea în care am luat bătaie cu smochine... Ba pe cea cu raţa friptă şchioapă de-un copan.

– Nu mai vreau! Pot să spun şi eu. Cînd am fost în Ţara Basmelor, m-am întîlnit cu Scufiţa Roşie şi l-am omorît pe lup, am trezit-o pe Frumoasa Adormită, i-am salvat pe cei trei iezi cucuieţi...

– Şi cu mine te-ai întîlnit, Ţăndărică, zice Făt-Frumos. Eşti singurul care a răpus balaurul în locul meu. Nu voi uita niciodată. Eu, în schimb, l-am căutat pe Zmeul-Zmeilor peste mări şi peste ţări, nedormit şi nemîncat, ca s-o eliberez pe frumoasa mea, Ileana Cosînzeana. Păcală, spune tu povestea!

– Măiculiţă, ce bătaie! După o luptă pe viaţă şi pe moarte, Făt-Frumos l-a azvîrlit pe Zmeul Zmeilor în nori, de două ori, şi, vîrîndu-l în pămînt, i-a zis, printre hohote de rîs: „Ţi-a venit şi ţie rîndul!“. L-a luat apoi de chică şi i-a tăiat capul.

– Zmeul Zmeilor există cu adevărat?! ridică din sprîncene căpitanul Nemo. Cred că seamănă cu uriaşa caracatiţă cu care ne-am luptat în mijlocul oceanului. Atacase submarinul...

– Nautilus, strigă încîntat Ţăndărică.

– Da, Nautilus. Atunci am pierdut un om viteaz din echipajul meu.

Făt-Frumos zîmbeşte visător:

– Eu aş fi tăiat toate capetele caracatiţei uriaşe...

– Vai, Făt-Frumos, dar caracatiţa are doar un cap. În schimb, are multe braţe.

– Bine, Ţăndărică, atunci... i-aş fi retezat toate braţele.

– Vreau şi eu să vă spun o poveste. E o poveste adevărată. Eu am crescut în inima codrului, într-o peşteră. Împreună cu Gelo, cîinele meu credincios, am vînat chiar şi o vulpe. Împreună cu mama mea, Genoveva de Brabant, am trecut prin întîmplări extraordinare...

„Ţăndărică în lumea basmelor“, desen de Vasile Socoliuc

– Tu eşti Măria Sa, Puiul Pădurii? Spune, te-ai întîlnit cu Albă ca Zăpada şi cu cei şapte pitici?

– Linişte, treceţi cu toţii la culcare, în cărţile voastre! Luna a părăsit deja fereastra.

Bătrînul căpitan Nemo are o voce de bunic sfătos. Celelalte personaje îi ascultă sfatul şi îşi întrerup mica lor şuetă.

Noapte bună, copii!

PUBLICITATE

Lasă-ţi copilul să viseze
Singura ta grijă este ca el să fie sănătos

Copilăria este o perioadă magică şi plină de imaginaţie. Se inventează noi meserii, noi cuvinte, noi obiecte. Copilul tău are nevoie de cât mai multă libertate pentru a crea. Tu trebuie să ai grijă doar ca el să fie sănătos. Supradyn Junior, prin conţinutul de **vitamine şi minerale**, îmbunătăţeşte capacităţile de concentrare şi memorare, susţine procesul de creştere şi dezvoltare şi te ajută să ai un copil care va şti să se bucure din plin de magia copilăriei.

Supradyn® Junior
Sprijină magia copilăriei

Argentina Damian este doctor neurolog şi bunică. De curînd a început să scrie nişte povestioare tare amuzante în care personajele principale sînt nepoţii ei, Diana şi Nichita. Se gîndeşte chiar să le publice într-o carte din care să se inspire şi alte bunici. Noi îi urăm succes!

Argentina DAMIAN

Meseria de bunică

dedic aceste rînduri nepoţilor mei, Diana şi Nichita

● Într-o zi, în timp ce eram ocupată cu treburile gospodăreşti, am primit un telefon de la o prietenă. Ca de obicei, am fost întrebată ce mai fac. I-am răspuns că sînt atît de obosită că nici nu ştiu cum mă cheamă. Atunci nepoţelul meu de patru ani, Nichita, care era lîngă mine, a spus: „Pe tine te cheamă Bunica. Ai uitat?". Această intervenţie promptă m-a hotărît să scriu ceva despre această „meserie". Pe vremuri, mamele îşi creşteau copiii. Acum, bunicii îşi cresc nepoţii şi au făcut din această îndeletnicire o meserie. De ce? Fiindcă meseria implică dăruire, responsabilitate, dragoste, este grea, este uşoară, relaxantă, te întinereşte, din toate cîte ceva.

● În general, copiii nu doresc să se culce la ora cînd ar trebui să adoarmă un copil. Am recurs la diverse metode. În ultima perioadă am apelat la poveşti. Ce poveşti? Poveştile clasice: *Punguţa cu doi bani, Capra cu trei iezi* etc. Dar am constatat că nu este simplu să încerci să spui o poveste cu lup, trăsură şi vizitiu etc., cînd ei sînt obişnuiţi să audă despre farfurii zburătoare, navete spaţiale şi roboţi.

– Spune-mi povestea cu Ben Den, mă roagă Nichita.

Încep să încropesc ceva, dar nu-i deloc mulţumit. I-am spus că pe bunicul din poveste l-a mîncat lupul.

– Nu, mă corectează Nichita, l-au răpit extratereştrii. Ce înseamnă vizitiu? Ce înseamnă boier? Ce înseamnă trăsură?

De la Ben Den trec la *Capra cu trei iezi* şi îi spun: „A fost odată o capră cu trei iezi, care le aducea în fiecare dimineaţă bunătăţi: brînză, lapte etc."

– De unde le lua? De la Billa?

Continui spunînd că cei trei iezi erau diferiţi: cel mai mare nu prea era ascultător.

– Cred că se uita prea mult la calculator.

Ajung la momentul cînd lupul se duce la fierar ca să-şi ascută limba.

– La *Fierari?*

El are o mini-maşină Ferrari. Îi plac foarte mult maşinile.

Cînd ne plimbăm, preocuparea lui este să spună ce marcă de maşini circulă sau sînt parcate. Pe cele mai puţin arătoase le etichetează „bolnave". Dacă se întîmplă să nu se descurce, apelează la mine. „Spune-mi ce maşină a trecut pe lîngă noi!" Noi, bunicii, trebuie să ştim totul, ca să nu-i dezamăgim.

Este grea meseria de bunică în secolul XXI?

● După multe ciorovăieli, certuri, împăcări şi ameninţări, promisiuni, am reuşit să-l determin pe Nichita să se culce înainte de ora 22. Era o seară foarte călduroasă, uşa de la camera spre balcon şi fereastra balconului erau deschise. De afară se auzea zgomotul străzii. În timp ce îi spuneam, ca de obicei, povestea de adormit, mi-a spus:

– Cred că a venit mami. Am auzit motorul Loganului.

– Cum cunoşti că este Logan? Şi de unde ştii că nu a trecut o Dacie 1300?

– Aşteaptă şi, cînd o să treacă o Dacie, am să-ţi spun.

Nu a trecut mult şi-l aud:

– Acum! Ai auzit?

Pentru mine toate motoarele sună la fel. Ca să mă conving dacă a avut dreptate, am sărit din pat şi m-am repezit la fereastră. Trecea o Dacie 1300.

● Sînt destule situaţii care ori te amuză, ori îţi înfierbîntă creierii pe moment, fiindcă îţi revii uşor şi intri rapid în pielea bunicii răbdătoare şi echilibrate.

– Nichita, te rog să fii cuminte, să te joci cu jucăriile tale cît timp mă uit eu la *Observator!*

– Bine, te rog dă-mi jocul cu banii din cutia aceea mare. Este vorba de Monopoly.

Se aşază într-un colţ al camerei, de unde nu-l pot vedea prea bine. La un moment dat, îl aud vorbind cu o voce nazală: „Bunico, priveşte-mă!". Dumnealui îşi înfipsese în nas cîte hîrtii din Monopoly au putut – cu mult efort – să încapă. M-am speriat îngrozitor, mă şi vedeam cu el pe la uşile ORL-iştilor. N-a fost nevoie, s-a rezolvat pe loc. Nu l-am certat prea tare, fiindcă mi-a venit în minte o întîmplare din autobuz şi, făcînd comparaţie, mi s-a părut că Nichita a fost mai puţin de condamnat. Ce s-a întîmplat? O bunică şi un nepoţel în jur de cinci ani circulau cu autobuzul. Băieţelul avea capul bandajat cu atît de multe bandaje că te gîndeai la cine ştie ce nenorocire i se întîmplase. Capul lui era cît o ciutură. Bunica era nervoasă şi îl certa mereu. O doamnă mai miloasă, impresionată de felul cum arăta copilul, a intervenit cu blîndeţe, spunîndu-i bunicii să nu-l mai admonesteze. Bunica răspunde: „Doamnă, dvs. ştiţi unde merg eu cu el acum? Mă duc la tinichigiu să-i scoată oala de noapte de pe cap, pe care şi-a îndesat-o aşa de straşnic, încît nu avem altă soluţie. Am camuflat oala cu bandaje ca să nu fim de rîsul lumii!".

● Îmi pun o întrebare care mă amuză: cum se vor comporta nepoţii noştri cu nepoţii lor? Vor părea probabil şi ei, ca şi noi, cam desueţi, cam depăşiţi de prea multe noutăţi? „Bunica" Diana va fi tot cicălitoare sau va spune nepoţilor: „Dragii mei, veniţi prea devreme seara în casă, învăţaţi prea mult, mai distraţi-vă şi voi ca să compensaţi ceea ce nu am reuşit eu din cauza bunicii mele care nu ştia altceva decît să-mi dea sfaturi". Sau, dacă îmi seamănă, va fi cu totul altfel. Şi eu, pe vremea cînd eram ceva mai mică decît ea, mă jucam atît de mult încît o verişoară de-a mea s-a apucat şi a scris o scrisoare părinţilor mei (stăteam la internat) că eu am să rămîn repetentă, fiindcă nu prea mă vede cu cartea în mînă. Nu a fost să fie aşa, ba dimpotrivă, spre surprinderea ei şi a celorlalţi, am trecut clasa destul de bine. Deci, repet: dacă îmi seamănă, se va transforma aşa cum m-am transformat şi eu, din copilul acela jucăuş, în bunica de astăzi, grijulie, pretenţioasă în ceea ce priveşte pregătirea pentru şcoală şi, uneori, prea insistentă.

PUBLICITATE

Anton Sanda este doctor stomatolog şi a început să scrie pentru copii de cînd a devenit bunic. Poveştile lui sînt în versuri pentru ca nepoţii săi, Amanda şi Daniel, care locuiesc în Anglia, să poată memora mai uşor anumite pasaje ca să nu uite limba română. A publicat *Uimitoarele aventuri ale iepuraşului Ţup-Ţup*, la Editura Curtea Veche, în anul 2007 şi *Aventurile motanului Pississippi în Africa*, la Editura Niculescu, în 2008.

Anton SANDA

Cît de greu este să fii bunic

A fost odată un bunic cu doi nepoţi. Nepoţilor le plăcea tare mult să asculte poveştile pe care bunicul le citea seara la culcare. Într-o seară, bunicul nu şi-a amintit unde şi-a pus ochelarii, aşa că n-a mai putut citi. Atunci a trebuit să născocească el o poveste.

Bunicului îi plăceau poveştile. Citise multe cînd era mititel, căci chiar şi bunicii sînt mici la început, înainte de a avea bărbi albe. Ba a citit poveşti şi cînd s-a făcut mare, în special poveşti din folclorul diferitelor popoare sau cele scrise de mari autori. Cele mai multe erau foarte frumoase. Dar erau şi unele triste, ca povestea micuţei sirene îndrăgostit de un prinţ, căruia îi salvează viaţa, dar ea moare. Altele sînt pline de cruzime şi violenţă, cum e una în care eroul are o rîşniţă de piper fermecată, căreia îi poate oricînd comanda să-i dea de mîncare. Întîlneşte un călător cu o măciucă fermecată care omoară pe oricine cînd i se spune. Fac schimb, după care eroul spune măciucii să-l omoare pe celălalt, îşi ia înapoi rîşniţa, apoi devine bogat omorînd şi avînd mîncare din belşug şi trăieşte fericit pînă la adînci bătrîneţi (o poveste din folclorul balcanic). Iar Făt-Frumos-cu Părul-de-Aur nu e nici el cu mult mai breaz: fură de la zînele care se purtaseră frumos cu el şi provoacă războaie în care mor o mulţime de oameni, fără alt motiv decît propriul orgoliu.

Şi atunci bunicul s-a gîndit să spună o poveste cu un personaj simpatic, care nu face rău nimănui, ba face chiar numai fapte bune. Şi aşa a început bunicul să le spună povestea iepuraşului Ţup-Ţup, un iepuraş viteaz şi voinic, totdeauna gata să ia apărarea celor mai slabi, şi căruia îi plăceau aşa de mult morcovii, încît nu putea înţelege cum alte animale nu-i apreciază la fel de mult.

Şi nepoţilor le-a plăcut atît de mult povestea, încît n-au mai vrut să le citească altele, ci să le spună seară de seară ce aventuri a mai avut Ţup-Ţup. Iar bunicul se gîndea cu duioşie ce naivi sînt copilaşii şi cum cred ei că bunicul îi telefonează în fiecare zi iepuraşului pentru a afla ultimele noutăţi.

Apoi, într-o zi, plimbîndu-se prin parcul de la marginea oraşului şi gîndindu-se ce să mai ticluiască pentru seară, bunicul a auzit o voce: „Spune-mi, te rog, nu cumva eşti bunicul care spune poveşti despre mine?“. În faţa lui se afla un iepuraş îmbrăcat într-un T-shirt roşu, pantaloni albaştri şi pantofi de antrenament. În mînă avea un morcov pe jumătate ronţăit. Vă puteţi închipui ce uimit a fost bietul bunic. „Dda-dda, eeu ssînt“ – spuse el, nevenindu-i să-şi creadă ochelarilor, pe care de data asta nu-i mai rătăcise: „Dar am crezut că eşti un produs al minţii mele!“ „Chiar asta şi sînt sau, mai bine zis, am fost, dar de acolo, din lumea poveştilor, de unde vin, îţi auzeam în fiecare seară poveştile şi am hotărît să păşesc în lumea voastră. Iar acum, dă-mi voie să ţi-l prezint pe prietenul meu, motanul Pississippi.“

Dintr-un tufiş apăru un motan roşcat, cu o pălărioară colonială pe cap şi cu un rucsac în spate, care-i dădu politicos bineţe bunicului. „Amicul meu este un mare călător – spuse iepuraşul. A călătorit pe trei continente, Europa, Asia şi Africa, numai cu ajutorul unei hărţi şi a unei busole. E adevărat însă că e foarte bun la geografie.“ „Ei, lasă – zise motanul modest – ştiu şi eu geografie, ca oricare alt elev.“ „Şi mai ştii şi zoologie. Nu i-ai spus tu leului că eşti o felină, ca şi el? Sau cămilei, că şi ea este un mamifer, ca şi tine, sau vulturului că face parte din încrengătura vertebrate? Dar istorie sau mitologie? Nu i-ai povestit tu crocodilului despre

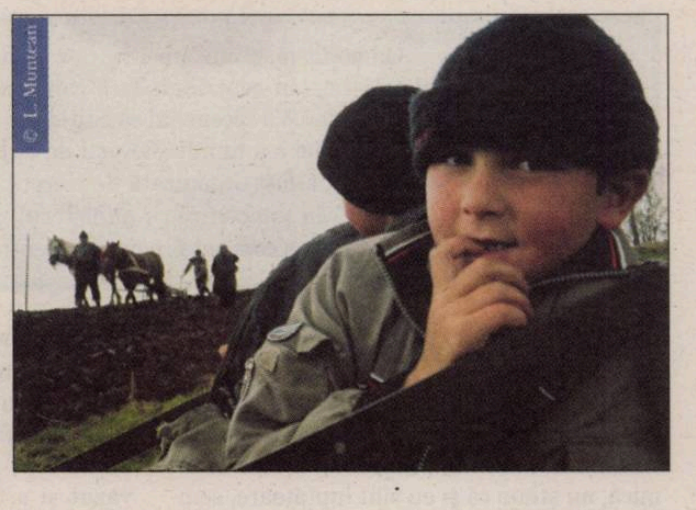

faraonul Tutankhamon şi despre zeii vechi egipteni? Nu i-ai vorbit tu leului despre artă, istorie, mediul înconjurător, literatură, nu l-ai învăţat tu să citească, încît acum a citi este plăcerea lui cea mai mare?“ „Ba da – zise motanul încurcat, devenind şi mai roşu la faţă –, dar astea sînt lucruri pe care le ştiu toţi copiii. Şi tuturor copiilor le place să citească.“ „Ei bine, bunicule – zise iepuraşul – Pississippi îţi va spune povestea lui, iar el a trecut prin atîtea aventuri, încît vei avea o bună bucată de vreme ce să le spui nepoţeilor.“

„Ei, bunicule, masa e gata, hai să mîncăm!“ – se auzi vocea bunicii. Bunicul şi-a dat seama că nu cele două simpatice personaje intraseră în lumea reală, ci că el era cel care intrase în a lor, aşa că era cazul să păşească afară din lumea poveştilor. „Bine, vin – a răspuns el –, dar nu-mi găsesc ochelarii, nu vrei să mă ajuţi să-i caut?“ Bunica veni repede să-l ajute şi cînd îl văzu, izbucni într-un rîs cu hohote. „Mă duc la film astă-seară dacă ţi-i găsesc?“ „Sigur că da, ce mă fac altfel fără ei?“ „Ei bine, sînt pe propriul tău nas!“ Bunicul şi-a dat seama că aşa era şi i s-a luat o piatră de pe inimă.

Copii, să ţineţi totdeauna minte unde v-aţi lăsat ochelarii! Dar poate ai voştri sînt mai cumsecade, ai mei sînt foarte perfizi. Altfel veţi fi nevoiţi să inventaţi voi poveşti, în loc să le citiţi! Dar poate nici asta nu e atît de rău...

PUBLICITATE

Oamenii mari au, uneori, nevoie de creativitatea copiilor. Nişte elevi isteţi au contribuit la o campanie publicitară, scriind despre bunicii lor. Vă recomand să citiţi în aceste pagini textele cîştigătoare. Campaniei s-a numit „Poveşti de la bunica" (www.povestidelabunica.ro) şi a fost organizată de Cargill Oils pentru „Untdelemn de la Bunica", în colaborare cu Ministerul Educaţiei, Cercetării şi Tineretului, după un concept propus de agenţia de publicitate Headvertising.

Bunicii mei superbi

Aveam unsprezece ani, iar bunica mea era o luptătoare cu o putere magică deosebită. Mi-a dat numele Juniper Lee. Cînd eram mică, nu ştiam că şi eu sînt luptătoare, semnul fiind că, din tot părul meu negru, un singur fir a devenit roşu.

Bunica mea m-a ajutat să-mi controlez puterea – înainte nu mă cunoşteam cu adevărat. M-am luptat cu mulţi demoni şi cu mulţi hoţi, eram ca Batman şi aveam patru prieteni magici: un unicorn mic, un căţel care face orice, doi lupi (o femelă şi un mascul). La fiecare a cincea luptă primeam o putere magică în plus. Cînd să ajung şi eu să-mi controlez cu adevărat puterea, bunica mea a fost răpită de către cel mai rău demon din lume. Am căutat-o două zile. Nimic. Am plecat pe la toţi demonii, dar n-am găsit decît o carte cu formule magice. Ce să fac? Am învăţat toată cartea, toată magia. Degeaba...

Tot mai de folos mi-au fost prietenii. A venit căţelul şi mi-a spus că numai cu dragostea pot s-o găsesc. Nu mă puteam concentra suficient, dar am exersat zi de zi. În plus, mi-a sărit în ajutor bunicul. M-am teleportat, deşi mi-a fost frică la început. Am ajuns chiar în iad. A fost cea mai rea experienţă din viaţa mea. Ardea totul în jur.

Am ajuns la castelul părăsit. Este greşit spus pentru că acolo locuia demonul. Mă treceau toţi fiorii, dar am intrat. Deodată, mi-au ieşit în faţă nişte lupi turbaţi. M-au văzut şi a trebuit să mă lupt cu ei. Eram foarte obosită. Am găsit cuşca unde era închisă bunica mea, dar, cînd s-o eliberez, a apărut demonul. Hopaa! Am încurcat-o. Ce să fac? Am început să mă lupt cu el; nu puteam nicicum să-l înfrîng. Noroc că mi-au venit în ajutor bunicul şi prietenii mei magici. Doar aşa am reuşit să-l învingem, căci, între timp, îşi chemase şi ajutoare. Vrăjile rostite au fost şi ele de folos: „Demon, dispari din faţa mea, soldaţi, muriţi!", „Fii ucis cu sabia îngerilor!". M-am oferit să-l omor pe demon chiar cu sîngele meu. Demonul a murit, noi am plecat acasă împreună cu bunica. Răsplata? Un tort făcut chiar de bunica. Am luat linguriţele în mînă, gata să-l gustăm. Cînd, ce să vezi?! Din tort a ieşit un pui de lup. M-am bucurat foarte mult. Cu vrăjile pe care le ştiam, am început să comunicăm cu el. Ce lucru fantastic!

Timea KASSAY
clasa a V-a B, Colegiul Naţional „Aprily Lajos", Braşov

Povestea bunicii cu murături, în avionul de Veneția

Mi se spune că sînt un băiat mult prea agitat. Ei bine, aş dori să vă spun că bunica mea mă oboseşte pînă şi pe mine!

După o viaţă de muncă la un dispensar comunal, a hotărît, după pensionare, să se stabilească singură în Italia. După ea, în următorii ani, au plecat şi doi dintre copiii săi, împreună cu familiile. Deoarce aceştia nu puteau veni în ţară cînd doreau, iar mamaia mea putea circula fără probleme, de sărbători, se urca în autocar şi venea să petreacă acasă.

Acum trei ani, a luat un autocar către Padova, care urma să ajungă acolo cam în două zile. Dar, la graniţa cu Ungaria, şoferul i-a cerut şpagă pentru poliţiştii vamali. Ea a fost singura care a refuzat să dea şi a preferat să coboare în plină iarnă cu bagajele (în care se aflau şi nişte borcănele cu murături cum numai aici pot fi făcute) într-o ţară complet străină. Folosind limbajul gesturilor, a găsit o maşină care a dus-o pînă la aeroportul din Budapesta. Pînă atunci, mamaia mea nu şi-a pus niciodată problema să meargă cu avionul (de frică). A luat un avion spre Viena şi de acolo a urcat în altul pînă la Veneţia.

În avionul de la Viena spre Veneţia, s-au spart borcanele de murături şi, deşi bine ambalate, au cam început să miroasă a ţelină şi mărar. Bunica mea se făcea că plouă. Stewardesele cam înţelegeau ce se

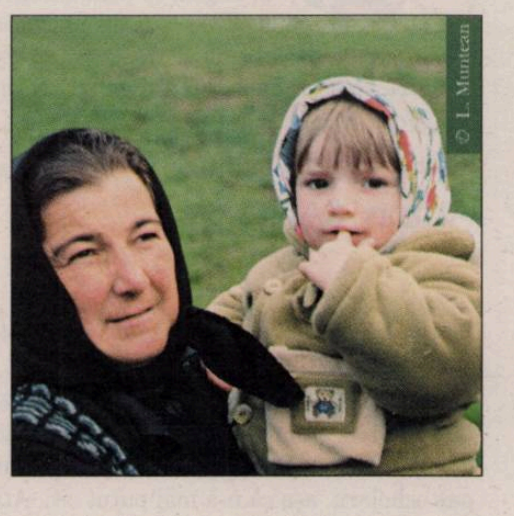

întîmpla, dar nu au zis nimic. Aşa a ajuns minunata mea bunică să le ducă murăturile preferate copiilor ei în Italia.

După ce a muncit cîţiva ani în această ţară străină, cu o altă cultură, la care mamaia mea s-a adaptat foarte repede, cu limba pe care a învăţat-o din mers, acum vine acasă în fiecare vacanţă – bineînţeles, cu avionul că ajunge mai repede.

În această vară şi-a renovat şi dotat casa de la sat ca să aibă tot confortul în care este acum obişnuită să trăiască. Mai mult, vrea să-şi cumpere calculator şi să-l conecteze la Internet ca să poată comunica cu nepoţii săi de aici şi de departe.

Sorin Eduard MANTA

PUBLICITATE

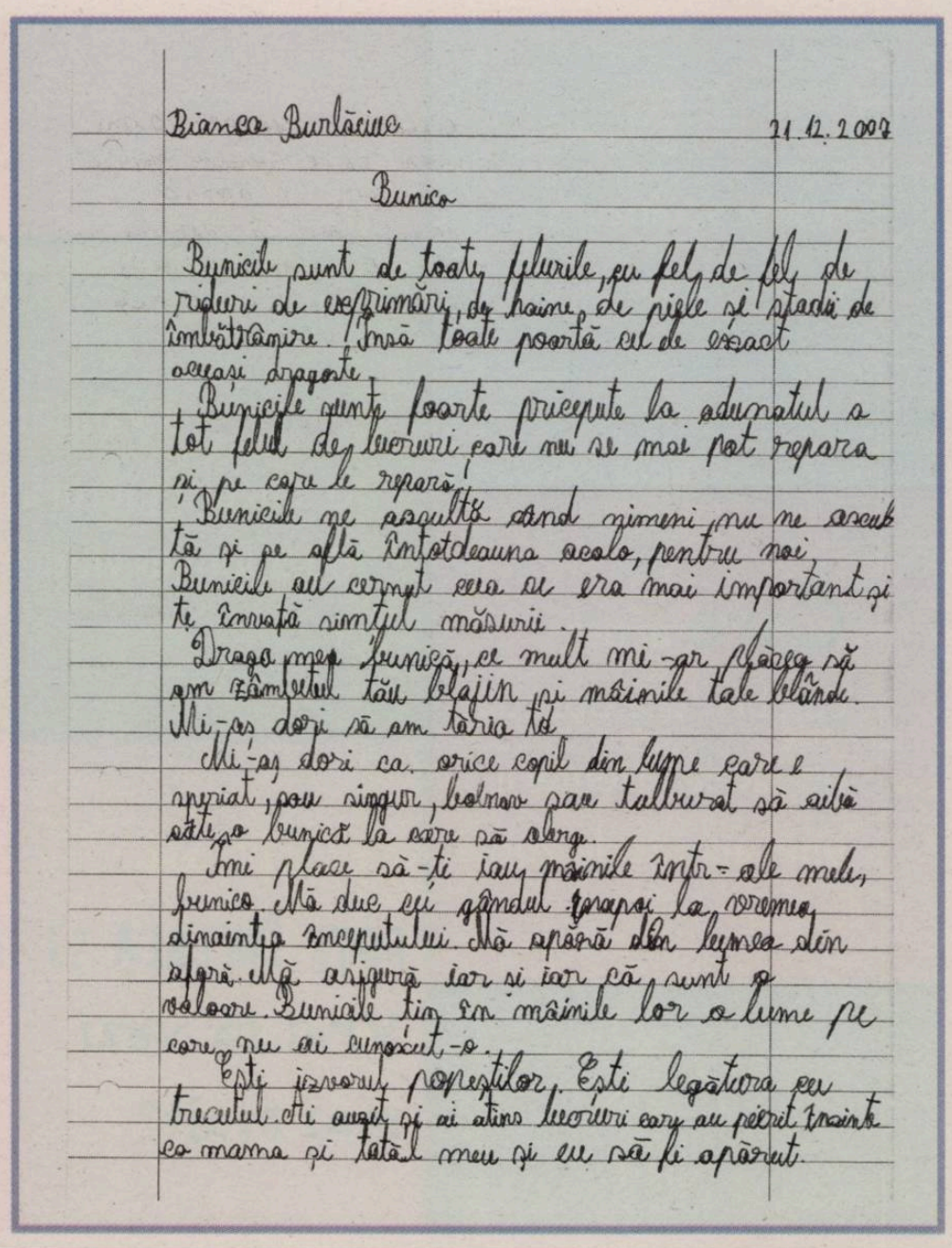

Bianca Burlăcioiu 21.12.2007

Bunico

Bunicile sunt de toate felurile, cu fel de fel de riduri de expresimări, de haine, de piele şi stadii de îmbătrînire. Însă toate poartă cel de exact aceeaşi dragoste.

Bunicile sunt foarte pricepute la adunatul a tot felul de lucruri care nu se mai pot repara şi pe care le repară.

Bunicile ne ascultă cînd nimeni nu ne ascultă şi pe ele întotdeauna acolo, pentru noi.

Bunicile ştiu cînd ceva ce era mai important şi te învaţă simţul măsurii.

Draga mea bunică, ce mult mi-ar plăcea să am zîmbetul tău blajin şi mîinile tale blînde. Mi-aş dori să am inima ta.

Mi-aş dori ca orice copil din lume care e speriat, pus singur, bolnav sau tulburat să aibă alături o bunică la care să alerge.

Îmi place să-ţi iau mîinile într-ale mele, bunico. Mă duc cu gîndul înapoi la vremea dinaintea începutului. Mă apără din leagăn din afară. Îţi asigură iar şi iar că sunt o valoare. Bunicile ţin în mîinile lor o lume pe care nu ai cunoscut-o.

Eşti izvorul poveştilor. Eşti legătura cu trecutul. Ai auzit şi ai atins lucruri care au pierit înainte ca mama şi tatăl meu şi eu să fi apărut.

O bunică modernă

Off, viaţă! Două ore de mate, două de română, biologie şi pe deasupra şi franceză; şi toate într-o singură zi. Eee, bine că a trecut şi asta! Urmează temele. Off, viaţă!! Numai o minune mă mai poate salva. Dar cine mai crede azi în minuni?!

Intru şi nici n-apuc să mă descalţ că mama îmi spune că m-a sunat bunica şi m-a rugat să trec astăzi pe la ea. Gata! Asta era! Am plecat!

– Stai, unde pleci? întreabă mama. Ce ai făcut azi la şcoală?

– Bine! Bine! Acum chiar trebuie să plec. Poate bunica a păţit ceva şi are nevoie de ajutorul meu.

Mi-am aruncat ghiozdanul în pat, m-am schimbat, mi-am luat bicicleta şi am pornit spre bunica. Normal, nu mi-am uitat nici iPod-ul, nici căştile. Mersul pe bicicletă fără ca muzica să îţi răsune în urechi este ca prăjitura fără glazură de ciocolată şi fără frişcă.

Cînd am intrat în scara blocului, vacarm: cineva asculta muzică la maxim. Da, asta era cauza pentru care mă chemase bunica: durerea de cap. Avea probabil nevoie de medicamente. Doamne, ce vecini?!

Am deschis uşa apartamentului şi nu mi-a venit să cred. Muzica răsuna chiar de aici. Uşa de la bucătărie era la perete şi bunica, într-un tricou asemeni celor pe care le poartă rapperii şi cu o şapcă pe cap, cu cozorocul întors spre spate, cînta de mama focului; într-o mînă avea un tel cu care bătea de zor într-o cremă, iar în cealaltă o lingură de lemn cu care dădea într-un cas-

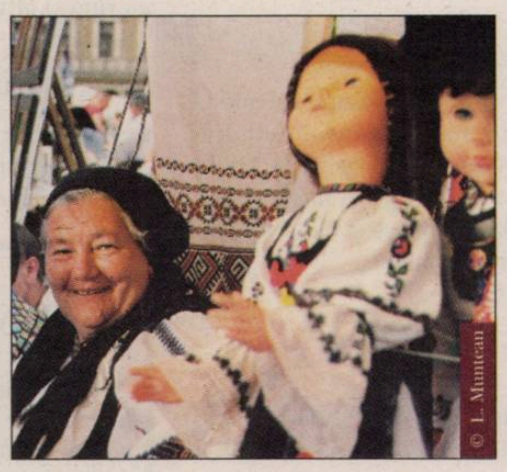
© I. Munteanu

tron. Melodia care se auzea (v-aţi dat seama!) era „Bunica bate toba". M-a pufnit rîsul! Am luat şi eu o lingură şi m-am alăturat ei.

– Aşa, Ştefane! Ţine ritmul!

După ce am ascultat melodia de o mie de ori şi am cîntat pînă am răguşit, după ce am ţopăit împreună şi am transpirat mai abitir decît am făcut-o înaintea tezei la mate, am întrebat-o de ce mă chemase.

– Aveam chef de o distracţie şi ştiam că-ţi plac prăjiturile gătite de mine cu uleiul magic de la „Bunica". Nu-i aşa că am avut o idee bună?

– Cea mai bună! am spus eu în timp ce mă lingeam pe degete; cea mai bună bunică din lume.

Ştefan DOBRE
clasa a V-a A, Colegiul Naţional de Informatică „Matei Basarab"
Rîmnicu Vîlcea

Poveste specială despre bunica mea

Aceasta este o poveste cu totul specială, aşa cum este şi bunica mea.

Numele ei este Maria şi noi, toţi din familie, îi spunem Muti, un alint nemţesc pentru mamă. Asta pentru că ea este o persoană mai severă, ce ţine foarte mult la disciplină, ordine şi mai ales ascultare. Este cea în jurul căreia trăieşte toată familia. Cînd eram mică-mică, îi spuneam Ti şi toată lumea se amuza tare. Lui Muti nu-i prea plac aventurile, lucrurile primejdioase şi neprevăzutul. Ea iubeşte confortul şi, în vacanţe, îi place să stea în locuri liniştite. Şi cu toate acestea....

Într-o vacanţă de primăvară, bunicul meu, Opa (un cunoscut vînător şi pescar, iubit de toţi semenii lui), ne-a aranjat să mergem cu toţii pentru o săptămînă în munţii Piatra Craiului, la o cabană de vînătoare de la Valea lui Ivan.

Aventurile au început pe drum, cînd, cu toate că era primăvară, a început o ninsoare care treptat s-a transformat în viscol. De la o oră la alta, zăpada se aşternea îngreunîndu-ne drumul. Am ajuns în sat, la poalele muntelui, de unde am luat-o şi pe tanti Adela, cea care avea grijă de cabană. Din sat trebuia să urcăm pe munte, pe un drum forestier, lung cam de 5 kilometri. Ghinionul nostru a fost că zăpada se aşternuse mai bine de jumătate de metru şi maşina nu putea urca la cabană. Aveam multe bagaje şi nimeni nu era dispus să le care nici măcar pe ale lui. Ca prin minune, a apărut un tractor cu o remorcă. Tractoristul s-a oferit să ne ia bagajele, dar nu şi pe noi, spunîndu-ne că are încărcătură în remorcă. Muti a realizat că e mult de mers şi că drumul nu era tocmai pe gustul ei. Aşa că a insistat pe lîngă tractorist, promiţîndu-i o ţuică bună la cabană, alături de o friptură, dacă o ia pînă sus, chiar şi în remorcă.

Muti într-o remorcă de tractor este o imagine mai mult decît amuzantă. Aşa ceva nu se poate!!! În final, tractoristul, după ce a încărcat toate bagajele, s-a lăsat convins că friptura şi ţuica sînt foarte bune şi a poftit-o pe Muti în remorcă. Noi am luat-o încet înainte, prin nămeţi, cu gîndul la focul de la cabană, cu invidie pe Muti care urma să vină în remorcă.

Deodată se auzi un ţipăt care cred că a trezit toate animalele din pădure. Ce se întîmplase? În remorcă se transporta hrană pentru urşii din pădure. Adică era un cal mort, tăiat în bucăţi şi pregătit pentru masa lui Moş Martin. Nu vă pot spune ce s-a speriat Muti cea delicată şi ce viteză a prins la mers. Abia sus, la cabană, a realizat de ce zîmbea tractoristul cînd a acceptat s-o ia în remorcă.

Întîmplarea cu calul mort a povestit-o tuturor prietenelor ei ca pe o mare aventură, pe care şi-o va aminti mereu.

Adriana Maria ANASTASIU

PUBLICITATE

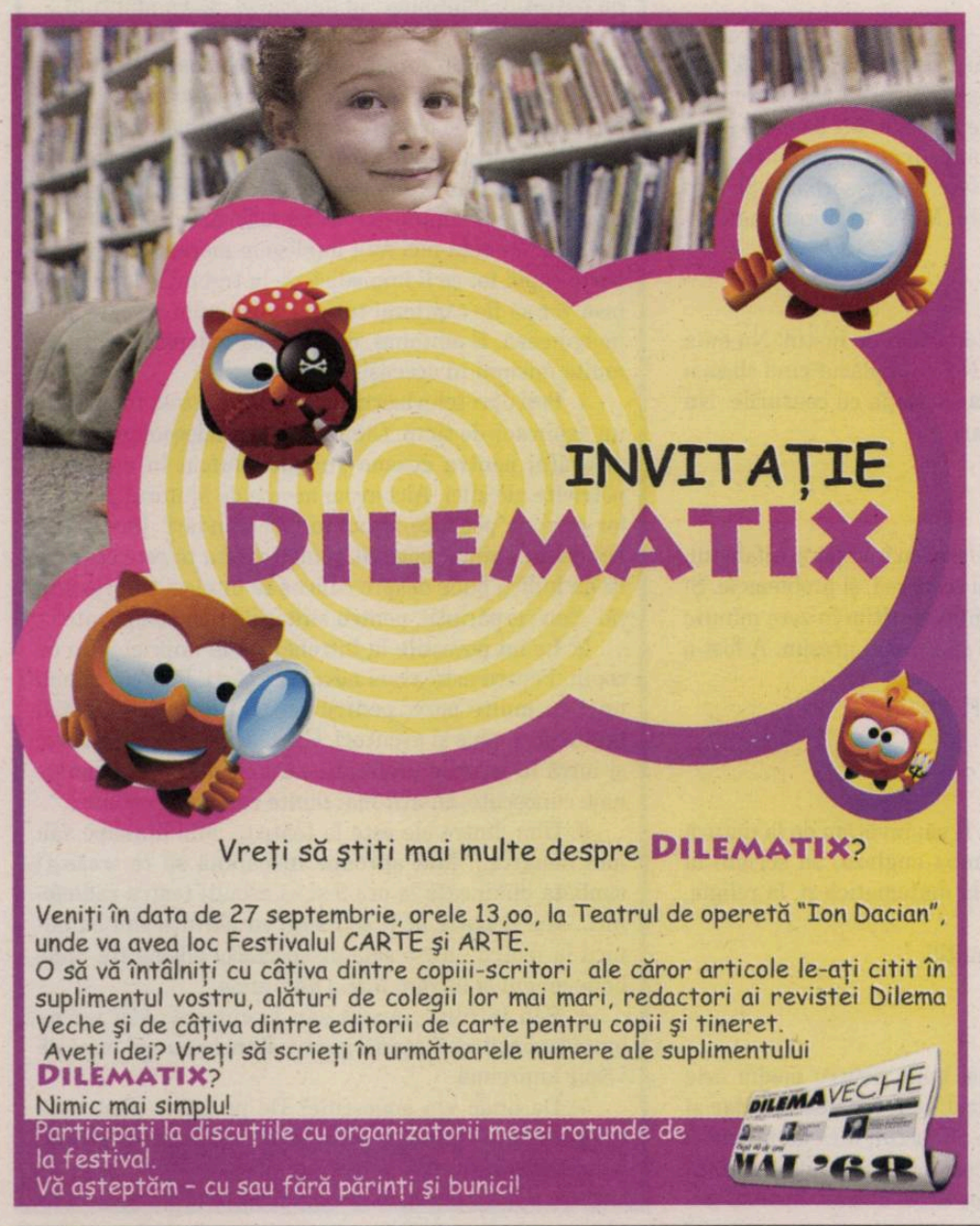

Vreți să ştiți mai multe despre **DILEMATIX**?

Veniți în data de 27 septembrie, orele 13,00, la Teatrul de operetă "Ion Dacian", unde va avea loc Festivalul CARTE şi ARTE.
O să vă întâlniți cu câțiva dintre copiii-scritori ale căror articole le-ați citit în suplimentul vostru, alături de colegii lor mai mari, redactori ai revistei Dilema Veche şi de câțiva dintre editorii de carte pentru copii şi tineret.
Aveți idei? Vreți să scrieți în următoarele numere ale suplimentului **DILEMATIX**?
Nimic mai simplu!
Participați la discuțiile cu organizatorii mesei rotunde de la festival.
Vă aşteptăm – cu sau fără părinți şi bunici!

PUBLICITATE

ADEPC
Asociația Difuzorilor și Editorilor – Patronat al Cărții
Str. Petru Maior nr. 32, sect. 1, București
Tel./Fax: 021.222.02.13; www.adepc@adepc.ro

Cumpărați simplu, ușor, avantajos! -10%
Alegeți dintre cele peste 4.000 titluri de pe site-ul
www.carteataonline.ro sau comandați direct

19,99 lei

Ed. VOX
Colecția Viețuitoare și medii de viață

Ed. VOX
Cele 12 volume ale Colecției BANII MEI îi educă pe copii în managementul banilor și al oportunităților pe care aceștia le oferă.

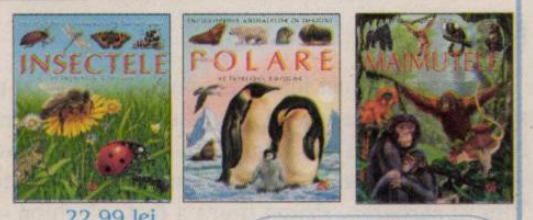

22,99 lei

25 lei

44,4 lei

Ed. Ametist
Informații pertinente despre: ecologie, protecția mediului, factorii poluanți și tot ceea ce trebuie să știm despre minunata lume vie.

25 lei

Ed. Cartea copiilor – Autoarea transmite micilor cititori un mesaj de toleranță și acceptare a diferențelor. Lucrarea a câștigat în 2006 prestigiosul premiu NAPPA, Gold Award din SUA.

10 lei

Ed. Sophia – O îmbinare fericită între muncă și joc, între învățare și relaxare adresată copiilor începând de la vârsta de 3 ani, până la cei din gimnaziu care studiază limbile străine.

Ed. VOX – Biografii ale unor personalități aparținând diferitelor epoci în colecția BIOGRAFII CELEBRE, o serie documentată, bogat ilustrată și nostim concepută.

22,99 lei

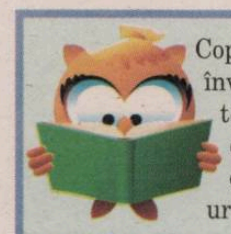

Copiii care participă la această anchetă învaţă la şcoala 195 din Bucureşti. Textele le-am primit prin amabilitatea doamnei învăţătoare Adina Dinţică şi cu sprijinul Asociaţiei Shotron. Le urăm multă baftă copiilor în clasa a II-a!

Părerea mea despre clasa I

Mihai

În clasa I a fost uşor. La şcoală e mai frumos decît acasă. În clasa I m-au interesat cărţile. M-au interesat toate cărţile. M-a interesat şi abecedarul. M-au interesat cărţile pe care le aveam. M-a interesat şi sportul. M-a interesat toată clasa. Mi-a plăcut atît de mult clasa I!

Teodora

Mie mi-a plăcut în clasa I foarte mult. Pentru că am învăţat multe lucruri. Mi-a plăcut mult de doamna. Şi mi-au plăcut serbările făcute de doamna. Eu am învăţat la matematică şi la română foarte multe lucruri. La matematică am învăţat grupul de litere „sa". Şi îmi place şi clasa cum arată.

Ioana

A fost uşor. Am învăţat: să citesc, să spun alfabetul, am învăţat ortogramele „s-a" şi „s-au", am învăţat să scriu frumos, am învăţat probleme de matematică. Am mai avut teme aşa, un pic mai grele şi un pic cam multe. La religie, mi-a plăcut să ne dea doamna fişe de colorat. Şi la sport mi-a plăcut să fac genoflexiuni. Iar la engleză, un pic mai greu, dar mi-a plăcut. Şi la cunoaşterea mediului a fost foarte uşor. Şi mi-a plăcut foarte mult că doamna ne punea filme. Şi mi-a plăcut că făceam concurs de poveşti.

Matei

În clasa I mi-a plăcut de doamna. A fost drăguţă. Şi am învăţat adunarea şi scăderea. Şi am învăţat la matematică dublul şi triplul. Am învăţat toate literele. Putem să citim o poveste.

Radu

În clasa I a fost frumos pentru că: am citit, în clasa I a fost uşor. Am mai avut greşeli în clasa I F. Am făcut grupurile: „che", „ghe", „chi", „ghi", „ce". Am avut prieteni. Am avut o colegă şi mai am.

Maria N.

În clasa I a fost foarte frumos, dar a fost şi uşor. Doamna Alina Dinţica este foarte frumoasă. A fost ca în paradis. Noi ştim acuma să citim şi să scriem bine. Acum vine şi vacanţa. Am învăţat aproape toate literele şi toate cifrele. Vine şi serbarea. Prima litera a fost „a", după ea „m" şi tot aşa. Prima cifră a fost 1, după ea 2, şi tot aşa pînă la 100.

Maria G.

Îmi plăcea foarte mult clasa I F. Şi colegii erau drăguţi. Îmi pare foarte rău că intru în vacanţă. Şi am avut şi trei prietene bune: Maria, Delia şi Alexandra. Îmi voi aminti mereu de clasa I. Este tot ce am mai drag pe lume. Exerciţiile erau uşoare. Abecedarul era frumos. Muzica pentru prima serbare era frumoasă. Doamna învăţătoare ne-a învăţat să spunem adevărul.

Iustin

Ora mea preferată era: pictura, plastilina, coloratul. Ziua mea preferată era vineri pentru că în fiecare vineri doamna învăţătoare ne punea cîte un film. Şi sportul îmi plăcea, mai ales afară. La sport eram bun la baschet. Uneori cînd ceilalţi jucau fotbal, eu jucam baschet cu Matei.

În clasa I a fost frumos, uşor şi bine. Mai ales religia îmi plăcea, eram foarte bun. Şi tatăl meu e preot şi m-a mai învăţat şi el. Ce frumos a fost în clasa I! Vom face serbarea Abecedarului la care eu sînt Abecedarul şi va fi foarte frumos.

Mi-a plăcut şi matematica, tot felul de lecţii: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 1-10, 10-30. Recapitulare 0-30, 30-100, ZU+U=ZU, U+U=ZU, U+Z=ZU. Muncă independentă. Adunarea şi scăderea 30-1100. Probleme ZU+U=ZU etc. etc.

În clasa I am făcut şi poze! Îmi plăceau foarte mult excursiile!

Maria B.

Mie mi-a plăcut la şcoală. Mi-a plăcut de doamna. Eu vreau ca doamna să fie învăţătoarea mea tot timpul. Doamna ne-a învăţat să scriem. Doamna ne-a învăţat alfabetul. Eu o iubesc pe doamna. În clasa I am învăţat: sport, religie, să fac copaci.

Karla

Am reuşit să învăţ multe lucruri, de exemplu, ştiu cît fac treizeci cu cinzeci şi unu. Am vizitat biblioteca, am mers în parc, dar a venit vîntul. Uneori uitam rechizitele, dar asta e. Vai, e greu cu vorbitul! Scriam teme urîte, dar ne-am învăţat.

Ioana D.

Impresiile mele din clasa I sînt: cînd făceam calcule la matematică şi cînd luam note mari rămîneam uimită. Atunci cînd făceam dictări, mă bucuram foarte mult şi în prima zi de şcoală nu ştiam ce vom învăţa. Şi nici în a II-a nu mi-am dat seama. La repetiţii îmi place şi cîntecele sînt frumoase. Preferata mea materie e româna.

Şi voi avea multe emoţii la serbare.

Edu

A fost greu cu cititul, învăţatul, copiatul!!! A fost frumos la şcoală!!! Şcoala îmi aduce ghinion!!! Şcoala mă apasă!!! E plictisitoare!!!

Delia

Clasa I a fost foarte frumoasă. Şi de-abia aştept să vină serbarea de mîine. Vom cînta multe muzici. La serbare, noi, fetele, ne vom îmbrăca în rochiţe umflate. Iar băieţii o să se îmbrace într-un costum cît mai elegant. Părinţii sînt nerăbdători să vadă ce putem face noi la serbare. Şi vom aranja şi clasa noastră la serbare. Mîine va fi minunat!

Daniel

Mi-a plăcut de Mihai. Nu mi-a plăcut de Iustin. Nu mi-a plăcut cînd a venit clasa a V-a. Nu mi-a plăcut cînd clasa a V-a mi-a udat scaunul. Mi-a plăcut lecţia cu ceasurile. Nu mi-a plăcut că Iustin s-a dat mare.

Cristian

A fost foarte uşoară clasa I. Uşor am învăţat şi alfabetul, şi cifrele. Uşor şi cu adunarea, şi scăderea, şi problemele. Şi am ajuns să citim repede. Am ajuns să citim în zece minute o poveste întreagă. Am început să nu mai greşim. A fost o nouă viaţă!

A fost super clasa I: clasa I F.

Cătălin

Noi am învăţat în semestrul II să: învăţăm de la natură şi, la engleză, să vorbim în limba engleză, să scriem la română, să rezolvăm probleme la matematică şi, la religie, să vorbim despre Dumnezeu.

Clasa I mi-a plăcut foarte mult!!!

Alexandra I.

Cea mai frumoasă materie şi bună pentru mediu este cunoaşterea mediului. Abecedarul ne-a învăţat tot, dar şi doamna ne-a ajutat să învăţăm alfabetul, fără ea nu am fi putut învăţa alfabetul. De la cunoaştere am învăţat că, dacă rupem frunzele unui copac, îl dor firele de păr. Sportul îmi place mult pentru că e ceva care te face în formă. Engleza e ceva străin pentru noi.

Andrei R.

Înainte vom pleca şi alte cărţi vom învăţa! Clasa I a fost uşoară, clasa a II-a... mai vedem.

Andrei C.

Eu am părerea că în clasa I am învăţat mult. Mi-a adus mult noroc. Am avut o serbare de Crăciun. A venit Moş Crăciun. Îmi place la şcoală! Mîine vom avea serbare. Da!

Alex

Mi-a plăcut şi sala de sport, şi la religie, şi la limba engleză. Mi-a plăcut şi pentru că am învăţat să citesc. Mi-a plăcut că am desenat.

Alecs D.

Mi-a plăcut foarte mult cînd am scris pe dictando, cînd am citit poveşti, m-am simţit ca într-o lume de poveşti şi ca într-un paradis de aur. La matematică am învăţat că între un rînd şi altul se lasă un rînd liber. (20+20=40)

Alexandra G.

Unele lucruri au fost mai complicate, dar le-am înţeles. Acum mergem în clasa a II-a să descoperim lucruri noi. La revedere clasa I!

Cum să transformăm Timpul

Salutare! Mă numesc Shotronica şi antrenez copiii la călătorii deosebite în Ţara Inteligenţei şi a Imaginaţiei. Dacă eşti curios, te-am recrutat pentru echipaj.

Ce facem? Transformăm Timpul împreună cu părinţii, astfel încît să ne permită cît mai multe lucruri. Să povestim împreună, să înţelegem, să ne amuzăm.

Pentru asta, îndepărtăm toţi devoratorii-de-timp-foarte-preţios din lumea care ne înconjoară, pentru că numai aşa putem găsi Comoara-pe-care-o-împărţim cu cei dragi. Ştiţi, şi oamenii mari, şi copiii pot recunoaşte un devorator-de-timp-foarte-preţios. Oamenii mari au multe teme, foarte diferite de cele de la şcoală, şi, le place sau nu, timpul lor se transformă din cauza lui Trebuie. De asta nici nu-i înţelegem mereu. Ei dau la o parte rapid tot ce îi împiedică de la treburile lor. Copiii însă vor să fie căpitanii tuturor misiunilor pe care şi le imaginează. E minunat, dar cum să îndeplinim cît mai multe misiuni în aceeaşi zi?

1. Poţi opri televizorul, de exemplu, ca să nu mai fie un aspirator de timp. Cum? Activăm telecomanda televizorului pentru desene animate numai în momente potrivite ale zilei. Aici avem nevoie de ajutorul părinţilor care ne pot face anumite recomandări. Încercaţi... Un desen animat potrivit pentru vîrsta ta este cel care îţi dă indicii bune despre cum să te înţelegi cu prietenii tăi. Sau cu părinţii, pentru situaţiile mai complicate.

2. Luăm poveştile la întrebări şi le împrietenim cu copiii. Pentru asta avem nevoie de cărţi. Pentru cei mai mici cu multe poze, pentru cei mai mari, cu cît mai multe personaje şi aventuri. Care, desigur, ies din carte şi intră în jocurile preferate... Cu cît mai multe personaje cunoscute, cu atît mai multe călătorii posibile...

3. Una dintre ele este la teatru... Mai aproape sau mai departe... Mai aproape înseamnă să te trezeşti sîmbăta dimineaţa la ora 9 şi să asculţi teatru radiofonic... Mai departe ar fi să mergi cu părinţii sau cu bunicii la teatru, într-o sală de spectacol adevărată unde bate gongul şi intrăm într-o altă lume...

4. Sau la film... Acasă sau la cinema. Aici iar ne ajută părinţii, cu sugestii pentru filmele numai bune de văzut împreună.

5. De unde vin sugestiile? De pe site... pentru că Shotronica se găseşte pe site-ul Asociaţiei Shotron, www.shotron.ro.

Patricia şi Andreea au încercat să călătorească în viitor pentru a vedea cum va fi atunci şcoala. Va fi mai plăcut sau mai rău în şcolile de atunci? Patriciei i s-a părut că la şcoala din viitor sînt lucruri mai bune. Andreea se teme că automatele şi roboţii pot face să se piardă relaţiile de prietenie dintre colegi şi acelea dintre elevi şi profesori.

O zi din viitor

În ultima zi de vacanţă, în timp ce pregăteam ghiozdanul şi hainele pentru şcoală, din dulapul meu se auzeau nişte strigăte piţigăiate şi foarte ciudate:

– Hei!!! Deschide uşa!!!

Mă îndrept speriată şi în acelaşi timp entuziasmată spre dulap. Cînd deschid uşa, surpriză! Un mic extraterestru se uită cu ochii bulbucaţi şi cu o privire fixă la mine şi zice cu aceeaşi voce piţigăiată:

– Fetiţo, vino cu mine să-ţi arăt ceva. Nu durează mult, îţi promit.

– Stai!!! Unde mergem?

– Vino! O să vezi.

Am intrat, împreună cu extraterestrul pe nume Bobi, în dulap. Cînd am ieşit, eram într-o cameră curată, decorată ca pentru o fetiţă.

În cameră intră o elevă de vreo 12-13 ani care, grăbită, ia ghiozdanul şi intră într-un dulap.

– Acela este teleportatorul. E mult mai eficient ca maşinile. Hai să mergem şi noi după fetiţă, la şcoală!

Intrăm şi noi în teleportator şi ajungem pe un coridor plin cu elevi şi profesori. Peste tot erau mici roboţei de supraveghere care ori curăţau coridoarele, ori îi ajutau pe profesori să îi îndrume pe elevi în sălile de clasă. Toţi copiii erau cu spiriduşii lor de casă după ei. Fetiţa de mai devreme îşi striga spiriduşul care îmi mai şopteşte ceva înainte de a pleca la fetiţă:

– Vino după mine, dar ai grijă că nimeni nu te poate vedea aici!

Bobi se duce lîngă fetiţă şi un profesor intră în clasă urmat de un robot.

– Bună dimineaţa, copii! Bine aţi venit în noul an de şcoală! Vă voi trimite prin e-mail manualul şi vă voi lăsa 5 minute ca să îl răsfoiţi. După aceea vă veţi deschide un document în Word şi vom face o mică recapitulare.

Pe bănci, fiecare copil avea cîte un laptop. Nu erau caiete sau cărţi ca azi. Şi profesorul avea un laptop şi, în spatele catedrei, în loc de tablă, era un ecran imens. Tot ce scria profesorul în Word apărea pe acel ecran.

Recapitularea începe cu cîteva exerciţii. Elevii nu erau nevoiţi să meargă pînă la tablă. Ei doar scriau pe un program special, pentru acel ecran, rezolvările la exerciţii.

– Cîte s-au schimbat din 2008 pînă acum!!! Roboţi peste tot, tehnologie de ultimă oră, nici nu îmi imaginam!

După încă două ore în care totul a decurs ca mai devreme, a sosit pauza de prînz.

– Hai! Trebuie să mergem la cantină ca să mîncăm ceva. Adică să mănînc, că tu nu prea poţi.

Cantina era o cameră imensă plină cu elevi. Era ceva ce m-a mirat foarte mult; la meniu erau salate, grătar, sucuri naturale, şi nu hamburgeri, chipsuri, bomboane ce se mănîncă azi. Cît am progresat de atunci! Furculiţele, paharele şi farfuriile erau reciclabile. Şcoala le strîngea, le ducea la un centru de reciclare, şi banii pe care îi primea îi utiliza pentru a cumpăra altele.

După această pauză binemeritată de toată lumea, copiii şi profesorii s-au întors la ore. S-au mai făcut vreo două ore de curs care au decurs în acelaşi mod şi a venit timpul plecării acasă. Copiii nu veneau prin teleportator decît dacă erau pe punctul de a întîrzia, deoarece acesta consuma curent. Şi dacă elevul venea prin teleportator, şi nu cu bicicleta, cum era normal, trebuia să se întoarcă pe jos acasă. Totul era ecologic, oamenii se schimbaseră foarte mult şi nu mai vedeai pe nimeni care să nu recicleze sau care să nu arunce gunoiul la coş. Tehnologia evoluase şi am rămas surprinsă să văd cît a evoluat.

M-am uitat la ceas ca să văd cît timp trecuse, şi atunci i-am spus imediat lui Bobi că trebuie să ajung acasă. El mi-a spus să închid ochii şi, cînd i-am deschis, eram în faţa ghiozdanului cu un caiet în mînă, la aceeaşi oră la care Bobi venise să mă ia. Oare a fost doar un vis?

Patricia GIURESCU
clasa a V-a B,
Colegiul Naţional „Traian“
Drobeta-Turnu Severin

Magia învăţăturii

Şcoala... un cuvînt atît de urît de copii, totuşi atît de necesar. Cîteodată stăm şi ne gîndim cum va fi şcoala în viitor, însă întrebarea nu e „cum va fi?“, ci „va mai exista şcoală în viitor?“. Sau totul se va adapta tehnologiei, iar şcoala va deveni un imens laborator de informatică sau poate nici măcar asta. Poate că orele se vor face acasă, pe propriul PC.

Totuşi, dacă şcoala s-ar transforma în acest imens laborator de informatică sau cursurile s-ar ţine la distanţă doar pe PC, tot farmecul s-ar pierde. Colegii care te fac să rîzi, prieteniile strînse din timpul şcolii, bileţelele care ajung din greşeală la altcineva sau satisfacţia unei note bune, toate astea se vor pierde. Vacanţa nu ar mai fi aşa intensă. Cînd eşti la şcoală, îţi doreşti vacanţă, iar cînd eşti în vacanţă, încerci să te distrezi la maxim şi să te odihneşti pentru a căpăta putere de muncă pentru anul care e în prag să înceapă.

Dacă şcoala s-ar schimba şi ar deveni un lagăr al calculatoarelor, unde vor mai fi profesorii care sînt un model pentru elevii lor? Fără profesori, s-ar pierde magia învăţăturii, am pierde persoane în care putem avea încredere. Profesorii sînt ultima şansă ca elevii să îşi recapete interesul pentru şcoală.

Astăzi, copiii nu mai au deloc poftă de învăţat, însă nu se pot despărţi de colegi. La şcoală copiii petrec cel mai mult timp cu colegii, deci sînt împreună.

Sigur, în viitor şcoala va fi computerizată, colegii vor fi la distanţă, prieteniile nu vor mai fi aşa strînse, iar profesorii vor fi mai stricţi decît acum dacă, desigur, vor mai exista.

Chiar dacă noi, copiii, urîm aşa mult şcoala, dacă am sta şi am analiza puţin situaţia, am înţelege că fără ea nu am avea un viitor sau prieteni. Dacă am sta cîteva luni fără şcoală, am înţelege că *şcoala* face parte din copilăria noastră şi fără ea ne-am plictisi şi nu ne-am găsi un rost în viaţă.

Nu mi-ar plăcea ca şcoala să se schimbe cumva... îmi place şcoala exact aşa cum este acum.

Andreea
Hanelore GRECU
clasa a V-a B,
Colegiul Naţional „Traian“
Drobeta-Turnu Severin

DILEMATIX
supliment al revistei
Dilema veche nr. 240
18-24 septembrie 2008
Coordonator:
Adina POPESCU
Viniete: shutterstock
Corectură:
Ruxandra MIHĂILĂ,
Mădălina ŞCHIOPU
Prezentare grafică:
Dan STANCIU
Tehnoredactare:
Corina MÎŢĂ
Secretar de redacţie:
Ruxandra TUDOR

PUBLICITATE

Competenţa face diferenţa!

Ai cunoştinţe de calculator sau ai făcut cursuri?

Certificarea acestor cunoştinţe cu o diplomă de standard internaţional îţi dă o recunoaştere a competenţelor în utilizarea calculatorului şi îţi deschide drumul către specializări.

European Computer Driving Licence (Permisul european de conducere a computerului) este certificarea folosită în peste 148 de ţări pentru recunoaşterea abilităţilor de utilizare a calculatorului.

ECDL
European Computer
Driving Licence

ECDL ROMANIA
Str. Mendeleev nr. 7-15,
mezanin, lângă Piaţa Amzei
Tel. / Fax: 021 316 99 22
www.ecdl.org.ro

Şcoala ta ideală

Dacă răspunzi la următorul chestionar, vei afla care este pentru tine şcoala ideală şi ce tip de educaţie ţi se potriveşte.

Şcoala înseamnă pentru tine:

a) locul unde ai banca ta, colegii tăi şi te plictiseşti mai puţin decît acasă

b) locul unde înveţi lucruri noi doar la materiile care îţi plac

c) locul unde îţi etalezi ultimele achiziţii în materie de haine, asculţi muzică la mp3 player şi faci noi cuceriri

d) locul unde te duci ca să te ocupi cu diverse activităţi recreative, în curte sau prin împrejurimi

e) locul unde eşti ţinut prizonier 4-5 ore pe zi!

Ţi-ar plăcea ca profii să vină la clasă:

a) îmbrăcaţi în costume impecabile, cu cămăşi scrobite şi cravate

b) fără catalog

c) cu un teanc de reviste la modă, pe care să vi le împartă

d) în costum de baie şi cu ochelari de soare

e) în blugi rupţi şi geacă de motor.

Ce îi lipseşte şcolii tale?

a) o sală de festivităţi impunătoare

b) o bibliotecă cu mii de manuscrise

c) un post de televiziune cu circuit închis

d) o piscină

e) un McDonald's.

Clădirea şcolii ţi-ar plăcea să fie amplasată:

a) într-un orăşel medieval

b) într-un campus cu multe spaţii verzi

c) într-un cartier de lux, unde să nu aibă oricine acces

d) într-un complex turistic al unei staţiuni de pe malul mării

e) pe planeta Marte, unde oricum n-ai cum să ajungi!

De obicei, în pauze:

a) stai în banca ta şi-ţi transcrii tema pentru ora următoare

b) citeşti o carte sau ai o discuţie cu un coleg pe o temă interesantă

c) mergi în curtea şcolii ca să observi şi să comentezi tot ce mişcă

d) dai o raită prin vecinătăţile şcolii ca să-ţi cumperi suc, gogoşi sau ca, pur şi simplu, să caşti gura la vitrine

e) eşti chemat la cancelarie pentru vreo boacănă sau pentru absenţe.

Ţi-ai dori ca în orarul tău să existe cursuri de:

a) istorie a religiilor

b) actorie sau măcar oratorie

c) design vestimentar.

d) surfing

e) salturi cu paraşuta.

Locul tău preferat în clasă este:

a) în prima bancă, să nu pierzi nimic din ce se predă

b) te muţi în băncile din faţă doar la materiile care te interesează

c) lîngă un grup de colegi cu care să poţi bîrfi în timpul orelor

d) lîngă fereastră, ca să poţi visa în voie la vacanţă

e) în ultima bancă, să poţi trage un pui de somn.

Uneori ţi-ai dori să discuţi cu profesorii despre:

a) viitorul tău, cariera pe care ţi-o vei alege

b) următoarele alegeri

c) viaţa particulară a vedetelor

d) propuneri pentru un safari în Africa sau o excursie la Polul Nord

e) despre nimic, că oricum toţi sînt depăşiţi şi n-au ce să te înveţe.

Ţi-ai dori să primeşti note pentru:

a) disciplina ta exemplară

b) referatele originale, scrise într-o manieră proprie

c) look-ul tău, pe care ţi-l schimbi în fiecare zi

d) pasiunile tale extraşcolare

e) numărul absenţelor: cu cît sînt mai multe, cu atît nota să fie mai mare!

Ţi-ar plăcea ca orele de curs să se desfăşoare:

a) într-un măreţ amfiteatru

b) în cabinete specializate, cu multe materiale didactice (DVD-uri cu filme, softuri pentru computer etc.)

c) într-un mall

d) pe o plajă, sub umbreluţe şi cu şezlonguri pe post de bănci

e) acasă, pe messenger – învăţămînt la distanţă.

Cum arată caietul tău de teme?

a) impecabil, cu un scris caligrafic, fără ştersături

b) plin de mîzgăleli, tăieturi, note şi adăugiri

c) cu pagini smulse pentru bileţele trimise în timpul orelor

d) colorat, cu multe desene, inimioare şi înfloriturii.

e) gol.

Ce nu poţi suferi la şcoala ta?

a) coridoarele prea aglomerate în pauze

b) tabla, creta şi alte accesorii inutile de acest gen

c) toaletele, total neigienice şi fără oglinzi

d) sălile de clasă identice şi băncile incomode

e) totul.

Dacă ai...

● *majoritate de „a"*. Du-te la mînăstire! Ţi s-ar potrivi cel mai bine o şcoală de măicuţe, eventual un pension de pe vremea bunicii sau o şcoală militară, dacă eşti băiat!

Iei şcoala prea în serios! Din multe puncte de vedere e bine: presupun că te ai „pe bune" cu profii şi că părinţii tăi sînt mîndri de tine... Însă nu uita: trăim totuşi în secolul XXI! N-ar strica să ai o viziune mai modernă asupra sistemului de învăţămînt.

● *majoritate de „b"*. Ai stofă de „academician"! Cred că ţi-ar fi plăcut să faci parte dintre „cursanţii" şcolii lui Aristotel, din Grecia antică. Adică discuţii în aer liber, fără catalog, fără note, care să-ţi stimuleze gîndirea şi creativitatea.

Ai o viziune bună asupra şcolii: serioasă şi modernă, în acelaşi timp. Îţi place să studiezi, dar probabil că eşti foarte leneş la materiile care te plictisesc sau la cele care ţi se par inutile. Ai nevoie de diverşi „stimuli": de la cărţi incitante, la filme şi la cursuri ieşite din tipar.

Ai putea să faci o carieră în învăţămînt şi să devii un prof de milioane!

● *majoritate de „c"*. Mută-te în Beverly Hills! Dacă te ţine buzunarul, desigur! Pentru tine şcoala reprezintă doar un loc de întîlnire cu prietenii, de distracţie, o paradă a modei şi – de ce nu? – cadrul perfect pentru noi cuceriri. Pe profi nici nu-i observi, dacă nu sînt îmbrăcaţi *cool* sau dacă nu fac parte din lumea VIP-urilor. Ţi-ai dori să-ţi predea Angelina Jolie sau Johnny Depp. Nu ţi se pare că ai prea multe fitze?

● *majoritate de „d"*. Ţi se potriveşte o „şcoală de vară". Visezi mereu la vacanţa perpetuă, iar dacă pe parcursul ei ai participa şi la nişte cursuri, nu te-ar deranja prea tare... Ai capacitatea de a acumula cunoştinţe doar într-un cadru propice: vesel, amuzant, distractiv. Ţi-ai dori să înveţi jucîndu-te – ceea ce nu e grav –, căci mai nou se practică acest tip de învăţămînt. Totuşi, nu crezi că exagerezi puţin? O şcoală pe plaja de la Ibiza ar fi într-adevăr ideală, dacă n-ai avea mereu tentaţia să te ridici din „bancă" şi să te arunci în valurile mării!

● *majoritate de „e"*. Crezi că „şcoala vieţii" ţi-e suficientă! Pentru tine, şcoala e o instituţie „depăşită", un loc pe care ai dori să-l frecventezi cît mai rar posibil. Faci parte din rîndul revoltaţilor, iar a urî şcoala din toată inima reprezintă o modalitate de răzvrătire.

E adevărat că de multe ori ceea ce înveţi la şcoală nu te pregăteşte pentru viaţă, iar lupta pentru supravieţuire se dă în stradă, dar gîndeşte-te că orice experienţă şcolară, fie ea una neplăcută, te va ajuta mai tîrziu să te răfuieşti cu societatea şi să-ţi învingi „duşmanii". Oriunde apare concurenţa, poţi fi un învingător.

PUBLICITATE

EXTRAVAGANTUL CONAN DOI

colecția adevărul PREZINTĂ OPERE COMPLETE VLAD MUȘATESCU

10 VOLUME

Copilăria autorului, personajele care o populează, locurile prin care, volens-nolens, l-a purtat viața, cu bulgăroaica Penke soția sa eternă (mai trăiește și acum, în vara lui 2008, are 91 de ani!), cu mătușa Ralița. Cu „Bombița" Maestrului, Fiatul 600 devenit personaj cvasicomun al tuturor scrierilor sale, fie ele de copii sau adresate adulților. Totul face parte dintr-un univers literar, românesc captivant. Pentru că autorul însuși știe să scrie captivant. Viața lui e un șir de aventuri pe care le-a valorificat epic, fiindcă Vlad Mușatescu are harul de a crea aventuri din orice eveniment banal de viață. Încercați numai și gustați întâmplările din perioada „plopenară" (derivat de la numele, "plopenar", pretins de locuitrii orașului Plopeni-jud. Prahova) a povestitotrului, privind nașterea, viața și crepusculul unei echipe de fotbal pentru old-boys de provincie și veți fi fascinați. Și, nu va fi singurul motiv.

EDITORUL

EXCLUSIV ÎN MAGAZINELE diverta mereu ceva nou

ÎN PERIOADA 10.09 - 10.11.2008

Adina Popescu a publicat pînă acum trei cărţi pentru copii: *Doar un zbor în jurul lumii* (Editura Compania, 1999), *Miriapodul hoinar şi alte poveşti* şi *Doxi în benzi desenate,* în colaborare cu Alexandru Ciubotariu (Editura CD PRESS). Această povestire a apărut în revista *Doxi,* în luna iunie a acestui an.

Adina POPESCU

Alegeri în dulap

Nu-i aşa că atunci cînd deschideţi dulapul e linişte şi pace, iar hăinuţele stau cuminţi, rînduite pe rafturile şi pe umeraşele lor? Însă să nu vă închipuiţi că este mereu aşa! Cum închideţi dulapul la loc, pe dată încep bîrfele, discuţiile, comentariile şi certurile, căci aici e de obicei mare plictiseală, iar tricourile, pantalonii, cămăşile, şepcile şi batistele trebuie să-şi ocupe şi ele timpul cu ceva.

De pildă, săptămîna trecută au avut loc alegeri democratice pentru a se desemna un primar al Dulapului. Locuitorii acestuia aveau nevoie de un primar, deoarece copiii lasă de obicei în dulapurile lor o mare dezordine, iar hainele îndrăgesc ordinea şi disciplina. Le place să fie spălate şi călcate, dar mai ales să nu se amestece unele cu altele.

– Am găsit la noi, în Departamentul Mănuşilor, Fularelor şi Căciuliţelor, un ciorap rătăcit! afirmase la un moment dat o Mănuşă respectabilă, din lînă. E inadmisibil! Nu a fost spălat de cel puţin un an de zile, e scorţos şi miroase de-ţi mută nasul!

– La noi la cearceafuri şi feţe de pernă a nimerit din întîmplare un Şiret tînăr! a mai zis şi un domn Cearceaf cam ursuz. La început l-am primit cu dragă inimă, însă cu timpul s-a dovedit a fi atît de clevetitor şi de... şiret încît a stricat toată atmosfera de pe raft!

– E clar! Ne trebuie un primar care să ne organizeze! şi-a dat cu părerea o Batistă roşie, un pic cam înflăcărată. Fiecare departament, comisie şi organizaţie să-şi desemneze cîte un candidat!

Toată lumea a fost de acord, însă înainte de alegeri era firesc să aibă loc o campanie electorală. Batista care venise cu ideea alegerilor a candidat din partea Ascociaţiei Flecuşteţelor Indispensabile (cum ar fi batiste, curele, şireturi sau nasturi de rezervă). Au mai candidat Cearceaful cel ursuz, un Chiloţel cam speriat, din partea Comisiei Lenjeriei şi Igienei, şi un Hanorac misterios pentru că îşi ţinea mereu gluga pe ochi – independent. Şi-a mai exprimat dorinţa de a fi primar o Pereche de pantaloni, deşi Cracul stîng nu se înţelegea deloc cu Cracul drept, fiindcă unul avea vederi politice de stînga, iar celălalt de dreapta. Iar în ultimul moment şi-a anunţat candidatura şi stimabila preşedintă a Organizaţiei Hainelor pentru Vreme Rea, doamna Pelerină de Ploaie.

Chiar înainte de alegeri, fiecare şi, de fapt, toţi odată au ţinut cîte un discurs plin de promisiuni electorale. A fost o dezbatere pe care a urmărit-o întreaga suflare din dulap.

– Dacă voi ajunge la putere, voi alunga moliile din dulap şi alţi invadatori străini! spuse Batista cea roşie. Toate hainele vor fi egale şi se vor bucura de aceleaşi drepturi. Nasturele nu va mai fi sclavul Cămăşii, iar o Şosetă va putea să trăiască şi de una singură, fără să mai depindă de perechea sa. Puloverele care vor încălca legea vor fi deşirate public! Linişte şi siguranţă! Asta e deviza mea.

– Ura! Ura! aclamau toate Flecuşteţele din Dulap care se săturaseră să fie persecutate de Haine care, de felul lor, erau cam haine.

– N-o credeţi pe mucoasa de Batistă! interveni Cearceaful cel ursuz. Ea va instaura tirania în Dulap! Va împărţi puterea celor mulţi şi proşti cum ar fi Capsele şi Nasturii! Eu promit privilegii aristocraţilor, Gecilor şi Cojoacelor, care se vor lăfăi de acum pe cîte un raft întreg, numai al lor! Iar Flecuşteţele n-au decît să plece în Sertarul noptierei! Nu avem nevoie de ele!

– Bravo! strigau toate Hainele şi aplaudau.

Era rîndul Chiloţelului să ia cuvîntul. Şi pentru că era atît de sfios, începu să se înroşească şi să se bîlbîie.

– Eu..., eu... promit să...

– Huo! îl întrerupse electoratul. Jos Chilotul! Cum să ne alegem un asemenea primar?! Uite că a făcut pe el de frică!

– Eu nu promit nimic! vorbi misteriosul domn Hanorac. Votaţi-mă şi voi trece direct la fapte!

– Hanoracul e în stare să înfiinţeze o poliţie a glugilor negre! şopteau speriate inocentele feţe de pernă. Individul ăsta seamănă cu un terorist! Vai şi amar dacă va ieşi el primar!

– Votaţi-mă pentru rafturi mai curate, umeraşe mai solide şi încuietori mai trainice! promise Cracul Stîng al pantalonilor.

– Vai, dragă, cum poţi promite asemenea minciuni?! îl luă la rost Cracul Drept. Şi cine va face curat pe rafturi? Noi? Ca să ne murdărim manşetele?

Alegătorii îi priviră cu suspiciune pe cei doi craci. Era clar că nu-i va vota aproape nimeni: erau prea nehotărîţi!

În sfîrşit, îşi ţinu discursul şi Pelerina de Ploaie care era destul de pesimistă din fire.

– Trebuie să facem economii aici în Dulap! Să ducem o viaţă cumpătată... şi să punem ceva deoparte şi pentru zile negre. Voi instaura un regim de austeritate!

– Adică?! întrebară alegătorii care nu cunoşteau termenul.

– Adică gata cu parfumurile, cu deodorantele, cu înălbitorii... Toate astea ne costă! Mai bine mizerabile, decît să trăim într-un lux nemeritat!

– Ei îi convine pentru că e din fiş! mîrîi Cearceaful care era spălat cu înălbitori. Dar noi, ceilalţi? Să devenim din albi şi prosperi, gri şi posaci? Huo!

Acestea fiind spuse, se trecu la vot. Un vot democratic, desigur, şi secret. Fiecare vota pe raftul şi pe umeraşul său. Chilotul nu obţinu decît doi la sută. Pantalonii se aleseră cu trei la sută. Hanoracul, deşi fusese susţinut de grupările teroriste din afara Dulapului, obţinu cincisprezece la sută din totalul voturilor. Pelerina de Ploaie primi voturile hainelor colorate care nu aveau nevoie de înălbitori, în total zece la sută. Batista cea roşie avu mai mulţi adepţi, în jur de treizeci la sută. Iar Cearceaful cel ursuz cîştigă alegerile cu patruzeci la sută.

Pe dată, toate Flecuşteţele organizară un miting de protest.

– Huo! Jos Cerceaful! strigau Nasturii, Capsele, Fermoarele, Moşii şi Babele. S-au furat alegerile!

– Vi s-a urît cu binele? îi luau la rost forţele de ordine formate din Cămăşile albe. V-aţi trezit cu faţa la cearceaf? Trăiască Cearceaful! Votul a fost corect şi democratic.

Puţin a lipsit ca să nu se încingă o încăierare în toată regula care să se lase cu morţi şi răniţi... vorba vine! Adică cu şosete desperecheate, cămăşi fără gulere, nasturi smulşi şi mîneci rupte.

Chiar în acel moment, mama a deschis dulapul şi cu toţii au încremenit în poziţia în care erau.

– Ce-i cu dezordinea asta aici? se pare că ar fi spus mama. Las că pun eu lucrurile la punct!

Şi pe dată s-a apucat să facă ordine. A triat hainele, le-a separat pe cele murdare de cele curate, dar a separat şi mănuşile de batiste, pantalonii de tricouri şi le-a aranjat pe fiecare pe rafturi. Cearceaful a nimerit în coşul cu rufe în compania fostei sale rivale, Batista cea roşie. Din cauza umezelii din baie, Batista a răcit şi a început să strănute, împroşcîndu-l din cap pînă-n picioare pe stimabilul domn Cearceaf. Din acea zi nu şi-au mai vorbit niciodată, dar şi Dulapul a rămas fără primar.

PUBLICITATE

Personajele cu care s-a întîlnit Alina Miron la mare fac parte din poveştile ei care au fost publicate la Editura Corint Junior. În rest, Alina e jurnalistă şi îi place să călătorească, să facă fotografii şi să deseneze. Şi nu-i plac oamenii care spun că nu le place nimic.

Alina MIRON

Întîlniri neașteptate

Anul ăsta am plecat în concediu la mare abia la sfîrşitul verii, atunci cînd toată lumea se întorcea de acolo... Nu de alta, dar mă hotărîsem să evit aglomeraţia şi să mă relaxez. Voiam să mă bucur de o vacanţă liniştită.

Cînd am ajuns pe litoral, mi-am dat seama că visul mi se împlinise. De la fereastra hotelului, vedeam ca în palmă un peisaj minunat şi stîncos, ca în filme. Afară era cald, iar un vînticel prietenos răcorea pielea încinsă de soare a puţinilor turişti risipiţi pe malul mării.

Fericită, mi-am luat imediat umbreluţa de soare şi o carte, apoi am fugit pe plajă, unde mi-am închiriat un şezlong. În fine! Eram singură, în cea mai liniştită vacanţă cu putinţă! Tocmai mă gîndeam dacă n-ar fi bine să îmi cumpăr şi un cocktail din acela roz, cînd am auzit o voce necunoscută răţoindu-se în spatele meu:

– Toată ziua mănînci! Gogoşi, clătite, porumb fiert, porumb copt! Nici nu mă mir că te-ai făcut cît zece!

Vocea era nervoasă şi subţirică. Întîi mi s-a părut că e de copil, dar totuşi astea nu erau expresii obişnuite. Ce copil i-ar spune cuiva „nici nu mă mir că te-ai făcut cît zece“? Dar am decis să nu îmi bat capul. Pînă la urmă, eram în vacanţă. Aşaaa, deci ce-ar fi fost să-mi cumpăr un cocktail din acela...

– Da, bine că te abţii tu de la mîncare – am auzit un răspuns, tot piţigăiat şi strident, dar care de data asta suna înfundat, de parcă noul vorbitor avea gura plină pînă la refuz. Lume, lume, uitaţi-vă la Tuc cel nervos din cauză că se abţine de la toate bunătăţile! El nu mănîncă decît legume cu fibre! Nu mă mir că eşti aşa constipat!

Asta era culmea! Cei doi derbedei se certau chiar în spatele meu şi îmi stricau toată liniştea. Dar ia stai un pic! Tuc nu era un nume chiar atît de comun... Tuc?! Păi, ăsta este fix numele unuia dintre personajele mele.

Să fiu atît de cunoscută încît să fi început copiii să se poreclească folosind nume din cărţile mele? M-am întors şi... am rămas mută!

Cine credeţi că era? Ei bine, da, ştiu că lucrurile astea se întîmplă doar în filme şi în poveşti. Pesemne că şi eu mă aflam într-una. În propria mea poveste... Evident, cei doi erau doi şoricei albi foarte cunoscuţi mie: Tuc şi Puc, eroii din cartea *Şori-Tuc şi Şori-Puc*. N-am găsit nimic mai bun de zis decît...

– Nu e frumos să vă certaţi aşa. Deranjaţi toată lumea de pe plajă.

S-au întors la mine:

– Uite, Tuc, cine e aici: autoarea noastră! a exclamat Puc şi s-a repezit spre mine.

Te rog, te rog, scrie o nouă poveste în care Tuc să fie şi el grăsuţ şi simpatic! Nu mai îmi place că este diferit de mine!

– Ba te rog, scrie una în care Puc să fie mai cumpătat şi mai preocupat de sport, a rostit Tuc de lîngă mine.

– Nu pot, am protestat uluită, tocmai acesta era farmecul poveştii: să fiţi diferiţi şi să aveţi fiecare calităţile lui: Puc e simpatic şi curajos, iar tu, inteligent şi prevăzător. Dacă nu eraţi diferiţi, n-ar fi existat nici o poveste. Iar acum vă rog să nu vă mai certaţi! Vreau linişte.

Am dat să mă întind la loc, dar tocmai atunci am văzut un şir de furnici care mergeau încolonate pe mînerul şezlongului. Furnici? Era cît pe ce să o iau la fugă, cînd o furnicuţă mi-a sărit pe mînă... Era chiar Uca, desigur: n-avea cum să fie altcineva. Purta fundiţa ei roz obişnuită.

– Te rugăm, te rugăm – a ţipat Uca din toate puterile –, schimbă povestea „Casa furnicuţelor“ şi la final scrie că noi, furnicuţele, locuim la mare.

– Cum aşa? Dar la mare nu găsiţi mîncare, în schimb la ţară, acolo unde locuiţi voi, găsiţi! În poveste, am ales special locul casei voastre.

– Dar nouă ne place la mare, a protestat Uca. Am venit în concediu şi nu mai vrem să plecăm. Fă-ne măcar o casă de vacanţă aici. De cînd cu ploaia din şanţ am învăţat să înotăm şi ne place să înotăm la nebunie!

– Nu pot să schimb povestea, îmi pare rău. Atunci cînd am scris-o, am ales ce era mai bine pentru voi.

Am pus-o pe Uca la loc şi m-am ridicat în picioare. Spre mine se îndrepta o fetiţă cu un căţel mic şi alb care purta la gît o eşarfă mov. Deja eram sigură: căţelul nu putea fi altul decît Ben (eroul din altă carte de-a mea: *Un căţel cu vise mov)!* Mi-am strîns repede bagajele şi n-am mai aşteptat nici să-i salut. Am luat-o la fugă spre hotel.

Am urcat repede scările şi am închis repede uşa după mine. Apoi mi-am zis în gînd: „Cui îi trebuie plajă? Soarele nu face bine la piele. Pot foarte bine să admir marea şi de aici“.

M-am aşezat în balcon, cu o cafea în mînă. Era liniște şi frumos, dar parcă totuşi o senzaţie neplăcută îmi dădea tîrcoale. Lipsea cineva?

– Să ştii că eu unul nu vreau să schimbi nimic din povestea mea – am auzit o voce veselă.

Am ţipat. Pe terasa de lîngă mine aterizase un deltaplan mic. Iar cel care îl condusese pînă aici era... un motan!

– Tică!

El era: personajul principal din „Tică, motanul fără frică“. A sărit drept la mine în balcon.

– Vezi? Am învăţat să zbor singur! E super în vacanţă la mare, toamna! Ce zici, îmi dai şi mie o cafea?

L-am invitat să-mi ţină de urît. Eram fericită. Măcar unul dintre personajele mele era mulţumit de ce am scris. În plus, Tică nu rămăsese acolo unde îl lăsasem eu în carte: evoluase. Aici, la mare, avusese şi o slujbă de vară. Lucra în industria de *advertising:* purta reclame legate de coada deltaplanului!

PUBLICITATE

Citește în numărul din septembrie:

Reportaj:
Printre cărți, în țara Premiului Nobel

Interviu:
Răzvan Petrescu: „E vorba de un ridicol cu sfârșit garantat tragic”

Dosar:
Intelectualii – de la „drama interioară” la celebritatea TV

DILEMATECA
îți dă de citit

Eroii primei vîrste la Dilema veche

Magdalena BOIANGIU

Emil şi detectivii

Nu ştiu de ce, cînd am primit-o, cartea *Emil şi detectivii* de Erich Kästner era deja hărtănită, cred că fusese cumpărată de la un anticariat. Pozele erau de-o pagină, pe fond galben, şi Emil nu era deloc frumos, era un băieţel oarecare, despre care ni se povestea cum a plecat cu trenul din oraşul său spre Berlin; banii lui erau prinşi cu un ac de siguranţă de buzunarul interior al hainei. Nu a fost o măsură suficientă, oamenii răi i-au furat banii. Emil, ca orice copil german bine educat, s-a plîns autorităţilor şi împreună cu detectivii a pornit în căutarea hoţilor. Era tot timpul mai inteligent decît detectivii şi îmi plăcea grozav victoria lui împotriva lumii adulţilor – buni sau răi –, bătălie pe care eu o pierdeam mereu.

Marius CHIVU

Münchhausen, baronul-minciună

Dragi copii, vreţi să învăţaţi arta de a spune minciuni frumoase şi de a fi chiar felicitaţi? Atunci citiţi neapărat *Aventurile baronului Münchhausen* de Gottfried August Bürger! Baronul ăsta a fost un ofiţer adevărat care a luptat împotriva turcilor demult, prin 1740, şi, cînd s-a întors din război, a devenit celebru pentru tot felul de aventuri prin care nu trecuse, dar pe care le inventa şi le povestea atît de frumos. Veţi învăţa să povestiţi cum aţi fost pe lună, cum aţi călărit pe o ghiulea de tun, cum aţi întors un lup pe dos ca pe o şosetă, cum aţi scăpat după ce aţi fost înghiţiţi de un peşte uriaş şi multe, multe altele.

Cristian GHINEA

Winnetou e cool

Să ne fie clar de la început, Winnetou e *cool*. În primul rînd, nu vorbeşte mult. Tace, gîndeşte, e respectat şi cîştigă mereu. Vedeţi voi, copii, spre deosebire de golanii care cîntă muzică rap, Winnetou nu are nevoie să se bată cu pumnii în piept ca să fie respectat. Winnetou este respectat pur şi simplu. De aici învăţăm că dacă ai nevoie să ceri respect, atunci nu îl ai. Dacă zici în gura mare sau zbieri în cîntece că tu eşti respectat pe strada ta, atunci de fapt nu eşti. Eşti un cowboy din acela prost, care se laudă la saloon (asta era un fel de discotecă pe vremea lui Winnetou) cu pistoalele sale, îi suflă miros de whiskey în nas lui Winnetou. Bineînţeles, cîteva pagini mai încolo băieţii ăştia sfîrşesc dezarmaţi, bătuţi, bosumflaţi şi fără curele. De ce fără curele? Ca să-şi ţină pantalonii cu mîinile, că oricum nu mai au pistoale. Aşa că şmecherii care se fălesc şi cer respect sînt de

fapt nişte fraieri. Din romanele cu Winnetou, care sînt cele mai adevărate cărţi pe care le-am citit în viaţa mea, reiese clar că maneliştii, raper-ii şi Gigi Becali sînt jalnici. O să vă convingeţi şi voi mai tîrziu. Doar citiţi. Winnetou e *cool*. Cînd eram mic voiam să fiu Winnetou.

Stela GIURGEANU

Marry Poppins

Îmi plăcea foarte mult de Mary Poppins, o dădacă englezoaică, nonconformistă, încăpăţînată şi mereu pusă pe tot felul de năzbîtii, care apărea şi dispărea cînd nu te aşteptai. Zbura agăţată de o umbrelă şi lua ceaiul, alături de copiii de care avea grijă, pe tavanul camerei. Sau călătorea cu ei în jurul lumii cu ajutorul unui compas, după care lua masa într-o grădină subacvatică. Nu ştiai niciodată cînd era vorba de magie şi cînd de realitate, dar mereu aveai surpriza de a învăţa noi şi noi scamatorii de la ea. Pînă cînd dispărea, luată de Vîntul de Est.

Andrei MANOLESCU

Winnetou

Căpetenia apaşă Winnetou din cartea scrisă de Karl May a fost unul din primele personaje care m-au fascinat în copilărie. Văzut mai degrabă prin ochii povestitorului Old Shatterhand, Winnetou mi se părea un adevărat model. Voiam să fiu curajos ca el, să mă pot strecura oriunde fără să fiu simţit şi să nu vorbesc mai mult decît trebuie, aşa cum făcea el. Moartea lui şi mai ales presimţirea sfîrşitului, cînd i-a spus lui Old Shatterhand că va muri împuşcat pentru că „de cuţit sau de tomahawk se apără el, uşor", m-au impresionat pînă la lacrimi. Ştiam că va muri, dar n-aveam cum schimba nimic din paginile care aveau să vină.

Matei MARTIN

Phileas Fogg

Am fost un fanatic absolut al romanelor lui Jules Verne. Primul pe care l-am citit a fost *Doi ani de vacanţă*. Evident, titlul m-a atras din prima clipă – ce elev nu-şi doreşte o pauză de doi ani, alături de prieteni, pe-o insulă pustie? *Călătorie spre centrul Pămîntului*, *Copiii căpitanului Grant*, *Un oraş plutitor*, *Steaua Sudului*, *De la Pămînt la Lună*, *Castelul din Carpaţi*, pe toate le-am citit pe nerăsuflate. Însă nici unul dintre romanele acestui bonom bărbos, caremi făcea cu ochiul de pe pagina de gardă, nu mi-a plăcut mai mult decît *Ocolul Pămîntului în 80 de zile*. Multă vreme, Phileas Fogg a rămas personajul meu preferat. L-am iubit atît de mult, încît am încercat chiar să-mi construiesc un fel de dirijabil din baloane mai mici. Mai e nevoie să vă spun? Nu a ţinut figura.

Iaromira POPOVICI

Ivan Turbincă

Unul dintre personajele preferate ale lecturilor copilăriei mele e Ivan Turbincă, din povestea lui Creangă. E unul dintre puţinii eroi care, fără a avea puteri fantastice nebănuite, fără a fi tînăr, frumos sau *superman*, reuşeşte să-şi depăşească limitele condiţiei umane şi să păcălească moartea. Un antierou care ajunge la nemurire prin isteţime şi umor. Nu numai că trăieşte veşnic, dar o face aşa cum are el chef.

Mădălina ŞCHIOPU

Prietenul meu, Tom Sawyer

Dintre cărţile copilăriei mele, există una pe care am recitit-o la diferite vîrste, cu aceeaşi bucurie ca prima oară: *Aventurile lui Tom Sawyer*, a lui Mark Twain. Ştrengarul Tom, cel plin de viaţă şi de şotii, gata întotdeauna de o nouă aventură, era prietenul pe care aş fi vrut să-l am, cu care să colind împrejurimile în căutare de întîmplări nemaipomenite. Cîteodată, mă uitam spre Dunăre şi-mi imaginam că este Mississippi; am căutat în zadar o peşteră ca aceea în care a murit răufăcătorul Joe Indianul; cînd aveam de îndeplinit o sarcină care-mi dădea bătăi de cap, încercam să mă prefac că-mi place, la fel ca Tom, pus de mătuşa Polly să vopsească gardul. Ba chiar am început să-mi împletesc părul în două codiţe, ca Becky, fetiţa de care se îndrăgostise Tom. De fapt, cred că Tom Sawyer există încă undeva în bibliotecă. Ce-ar fi să fac din nou o cură de copilărie?

Alex Leo ŞERBAN

Alisa

Bună, sînt Alisa, o fetiţă de 143 de ani din Anglia. (Cel mai bine mă poţi citi pe limba doamnei Frida Papadache.) Tatăl meu se numeşte Lewis Carroll şi e profesor de matematică. (Cînd nu scrie cărţi de matematică, şi el vorbeşte pe limba doamnei Frida.) Cartea asta nu e de matematică. E o carte cu poze. Cele mai frumoase poze ale cărţii sînt ale domnului John Tenniel, dar astea-s cam greu de găsit. În general, e bine să mă citiţi cu poze cu tot (la ce bun o carte fără poze şi fără dialoguri?). Cartea mea e şi cu una, şi cu alta. Se petrece în Ţara Minunilor şi în ea apar Iepurele de martie, Pălărierul nebun, Pisica de Cheshire, Falsa Broască Ţestoasă, Regele, Regina, Valetul de Inimă Roşie şi Ducesa.

Dar eu sînt – de departe – cea mai interesantă; citeşte-mă *acum!*

Ruxandra TUDOR

Habarnam

Oraşul Florilor de pe malul Pîrîului Castraveţilor era locuit pe prichindei care mai de care mai speciali: profesorul Ştietot – un pitic foarte isteţ, care citea fel de fel de cărţi, Şurubel şi Piuliţă – mecanicii oraşului, care reparau cratiţe, ceainice şi tigăi sau, atunci cînd nu aveau ce meşteri, făceau triciclete şi biciclete pentru pitici, Zahăr Zăhărescu Limonadă – un prichindel politicos, înnebunit după apa gazoasă cu sirop, vînătorul Glonţişor care îşi apăra prietenii cu o puşcă cu dopuri, pictorul Acuarelă, muzicantul Guslă, fraţii Posibil şi Probabil, Dondănel, Zăpăcilă, Grăbilă, Tăcutul şi alţi pitici. Cel mai trăsnit pitic era însă Habarnam, personajul meu preferat şi eroul cărţii *Aventurile lui Habarnam şi ale prietenilor săi* scrisă de Nikolai Nosov. Gătit ca un mic circar – purta pe cap o pălărie mare, albastră şi era mereu îmbrăcat cu nişte pantaloni galbeni, o cămăşuţă portocalie şi o cravată verde – umbla creanga toată ziua şi inventa tot soiul de aiureli cu care îşi distra prietenii. Cînta, picta, ba se apucase chiar de scris poezii. De cele mai multe ori însă făcea numai năzbîtii – de exemplu, cum prindea ocazia, le necăjea şi le trăgea de codiţe pe prichinduţe; cu prietenul lui, Peticel, se certa şi se împăca de zeci de ori pe zi. Cum habar nu avea de nimic, a stricat automobilul cu apă gazoasă inventat de Şurubel şi Piuliţă, intrînd cu el în rîu, şi s-a răsturnat cu balonul inventat de profesorul Ştietot. Deşi făcea tot felul de trăsnăi, era, pentru mine, un personaj adorabil!

Mircea VASILESCU

Panurge

Cînd aveam 11 ani, am citit *Gargantua & Pantagruel* de François Rabelais. E o carte „pentru oameni mari", dar apăruse într-o ediţie pentru copii, repovestită de Romulus Vulpescu şi cu ilustraţii foarte frumoase. M-am amuzat teribil de aventurile lui Gargantua, al cărui cal năzdrăvan avea „o corniţă-n poponeaţă", am urmărit cu sufletul la gură luptele lui Pantagruel cu nişte „popoare" ciudate (de exemplu, cu dipsozii), dar cel mai mult mi-a plăcut un personaj pe nume Panurge: umbla hai-hui, vorbea o mulţime de limbi (unele – inventate de el) şi le făcea o sumedenie de farse celor din jur. Rîdeam în hohote citind cum arunca vreo „tărăboanţă" în calea soldaţilor ori cum punea purici pe hainele cuconiţelor, iar apoi se amuza văzînd cum, bietele de ele, se scarpină... Peste ani, am citit şi versiunea „pentru oameni mari". Dar tot de cartea cu ilustraţii frumoase mă simt legat.

Iaromira POPOVICI

Morală şi trăiri extreme

– ce învăţăm din manualele şcolare –

Ştiu că de cele mai multe ori nu puteţi suferi manualele şcolare. Uneori pur şi simplu din spirit de protest, alteori pentru că nu seamănă cu romanele *fantasy* pe care voi le citiţi sau cu modul în care predau muzica, ştiinţele naturii ori magia zînele WINX. Totuşi, şi aceste cărţi sînt necesare şi e bine să discutăm despre ele pentru a le schimba în bine. Articolul Iaromirei Popovici despre manualele şcolare este destinat mai degrabă părinţilor voştri.

Manualele de limba şi literatura română, pe vremea noastră, a părinţilor copiilor din clasele primare de acum, erau, adesea, motiv de amuzament. Cum altfel puteau nişte copii normali să digere fără să se smintească mulţimea de texte patriotice şi doctrinare?

Deprinderea de atunci, de a face haz de necaz şi de a lua în derîdere orice e oficial, are şi părţile ei mai puţin bune: ne-a intrat în obişnuinţă, împingîndu-ne să adoptăm şi acum, cînd situaţia e alta, aceeaşi tactică. De pildă, nu mă pot abţine să nu privesc cu oarecare ironie şi actualele manuale de şcoală primară, deşi incomparabil mai bune decît cele de atunci; şi, în orice caz, mai potrivite cu preocupările specifice vîrstei.

Cărţile pe care le-am avut la îndemînă *(Limba şi literatura română* pentru clasa a II-a şi a III-a, autoare Teodora Piţilă şi Cleopatra Mihăilescu, Editura Aramis), după care a studiat copilul meu, nu mi-au displăcut. Felul în care le sînt introduse noţiunile de vocabular şi analiză de text sînt mai logice şi mai puţin automate şi categorice decît pe vremea mea. Nici textele în sine, cele mai multe dintre ele, nu sînt prost alese: „firul roşu" care le adună este unul moralizator, ele par să-şi propună să le formeze elevilor un anumit profil etic. În două-trei cuvinte, acesta ar fi următorul: un om integrat în familie şi cu respect pentru valorile ei; sensibil nu doar la schimbările naturii (vezi multele texte despre iarnă, primăvară etc.), ci şi la corespondentele ritualico-religioase ale acestora (fragmentele despre sărbători); milos, sensibil la nenorocirea celuilalt (vezi textele înduioşătoare, uneori alunecînd spre patetic şi *horror);* cu simţ al dreptăţii, personale şi sociale; şi, în sfîrşit, iubitor de ţară şi conştient de istoria acesteia, deci capabil să dezvolte, indiferent de vîrstă, o conştiinţă naţională. Nimic negativ în această înşiruire; chiar şi poveştile cu patriotismul poate îşi au rolul lor stabilizator într-o epocă a globalizării accelerate...

Mi se par slab reprezentate însă două însuşiri, nu ştiu dacă neapărat ale individului moral, dar cu siguranţă ale celui inteligent: umorul şi imaginaţia. Cel dintîi nu lipseşte, apărînd în texte din Creangă (fragmente din *Amintiri din copilărie)* sau Caragiale *(Vizită).* Dar nu e suficient. În ceea ce priveşte imaginaţia, majoritatea fragmentelor din manual cultivă una romantică, aşezată, structurată pe aceleaşi locuri comune privind fenomenele naturii, de genul „fulgii de ninsoare care seamănă cu nişte fluturi albi...". Se poate mai mult, există texte ale copilăriei cu adevărat spumoase pe linia aceasta.

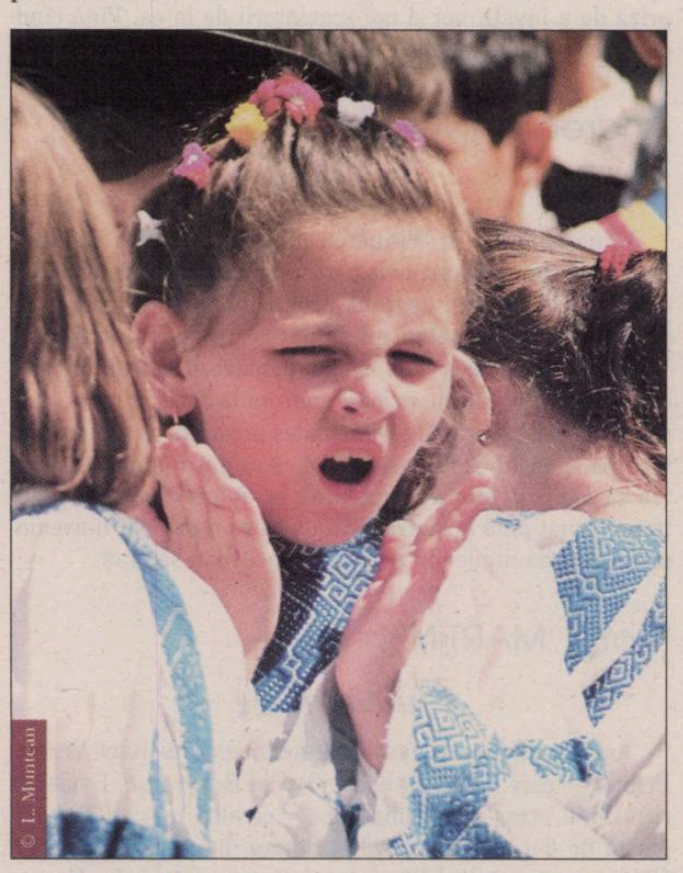

© I. Munteanu

Destul cu generalităţile. Iată cîteva exemple concrete şi, întrucîtva, extreme, de pilde şi atitudini induse copiilor claselor a doua şi a treia de manualele pe care le studiază:

● *stabilitatea şi dragostea de familie/familiar:* „Bine e la noi acasă! / Nu e lume mai frumoasă / Cum e cuibul părintesc, / Unde eu trăiesc şi cresc". *(Bine e la noi acasă* de Emilia Căldăraru)

● *plăcerea/datoria de a munci:*

„– De ce nu mă plictisesc? a întrebat copilul.

– Pentru că ţi-ai găsit cel mai bun prieten.

– Cine? (...)

– Munca de fiecare zi, a răspuns tatăl său." *(Cel mai bun prieten,* după Victor Sivetidis)

● *după faptă şi răsplată (pedepsirea lipsei de prevedere, a încrederii exagerate în sine şi a eludării regulilor):* „Era odată un puişor de găină neascultător. El voia să se ducă în crîng, măcar că mama îi spusese că acolo e vulpea nemiloasă. Dar puiul n-a ascultat de sfaturile mamei şi a pornit-o haihui. (...) A dus-o pe vulpe în bătătură. Vrei să ştii ce-a mai fost? A fost prăpăd şi jale." *(Puişorul şi vulpea,* după Ion Pas)

Cît priveşte sentimentele patriotice, acestea culminează cu devotamentul faţă de ţară, dus pînă la cruzime şi ură faţă de vrăjmaşi. *Stejarul din Borzeşti,* după Eusebiu Camilar, oferă o variantă particulară a lor: „Dar lui Ştefan (...) îi plăcea să se joace cu copiii răzeşilor. (...) Copiii se jucau «de-a tătarii». Se împărţeau în două cete: cei din ceata lui Ştefan erau moldovenii, iar cei din a doua ceată erau tătari, în frunte cu puiul de răzeş Mitruţ. (...) Moldovenii au ieşit biruitori". Pedeapsa pe care aceştia au hotărît să o dea „şefului tătarilor" a fost să îl spînzure (de fapt să îl lege) pe acesta de ramurile unui stejar. Dar tocmai în momentul în care sentinţa era executată, au venit adevăraţii tătari, al căror lider a spus: „Pe acest pui de moldovean vreau să-l ucid eu! Fac rămăşag că-l nimeresc drept în inimă cu prima săgeată!". Ultima propoziţie din text este: „Aşa a pierit Mitruţ". În afara de latura de groază, evidentă, nu văd învăţătura patriotică din acest fragment: despre toţi ceilalţi copii, inclusiv despre Ştefan, se spune că au fugit, lăsîndu-l baltă, cu laşitate, pe cel în nevoie. Tătarii par să fi fost cei victorioşi.

Dar, ca să nu termin într-o notă pesimistă, pot da exemplul unui fragment care mi-a plăcut şi pe care îl consider adecvat: o fetiţă a găsit un cîine şchiop pe stradă, în ajunul Anului Nou. L-a luat, l-a întremat, nu ne-a ţinut prelegeri în legătură cu răutatea celui care l-a lovit, precum Elena Farago. Iar, în final, „observînd că pe porţile vecine scria *Nu intraţi, cîine rău!,* (...) a atîrnat pe poartă o plăcuţă pe care scria *Nu intraţi, cîine foarte bun!"* (Dincolo de iarnă, după Silvia Kerim)

De ce îmi place la St. Aloysius

Pe mine mă cheamă Macrina, am opt ani şi sînt în clasa a patra. Eu am mers la şcoală cînd am avut cinci ani. Şcoala mea e în Oxford. Eu am o profesoară foarte caraghioasă pe care o cheamă Miss Bellamy. Şcoala mea se cheamă St. Aloysius şi e o şcoală catolică. Noi în fiecare dimineaţă avem *assembly* la 10,10 şi atunci Mr. Crouch, care este *the headteacher,* ne spune un pic dintr-o poveste despre un şoarec religios care are o căsuţă într-o biserică şi colectează batiste ca să poată dormi pe ele noaptea.

La fiecare şase săptămîni, *father Daniel,* care e un preot, vine la noi la şcoală pentru *Mass* sau ne ducem noi la biserica lui care se cheamă tot St. Aloysius. În iunie, copiii din clasa mea au avut *Holy Communion.* Ei s-au pregătit pentru asta cam trei sferturi de an, cred. Eu şi prietena mea Seraphima, plus Eve, Catriona, Ryan şi Joao nu am fost. Unii dintre noi pentru că sîntem *orthodox* şi alţii pentru că părinţii lor nu sînt religioşi.

Mr. Crouch ştie toate numele de copii din şcoală şi ne cunoaşte pe toţi. Noi dacă nu sîntem cuminţi ne ducem la *office*-ul lui Mr. Crouch să vorbească cu noi. Eu niciodată nu am fost, dar băieţii din clasa mea au fost de mai multe ori. (Aici nu mai spun cum îi cheamă că nu e frumos.) Mr. Crouch are o jucărie Grommit pe uşa de la *office,* că lui îi place Grommit foarte mult. Anul trecut Miss Bellamy avea un scaun pleoştit şi *ragged* aşa că Mr. Crouh i-a adus cadou un scaun nou.

Miss Bellamy a fost poliţistă. Ea vine la şcoală pe motocicletă de la 24 de mile depărtare şi e îmbrăcată într-un costum de piele neagră cu şosete roz pufoase şi bocanci mari. Miss Bellamy niciodată nu poartă fustă. (Nu, de fapt eu am văzut-o o dată cu fustă cînd am avut la şcoală *Victorian Day.)* Uneori Miss Bellamy întîrzie dimineaţa din cauză de *commute* (navetă) şi aşa că îşi scoate pielea de costum şi bocancii, în timp ce cu o mînă scrie pe *whiteboard* (tabla electronică). Nouă ne place de ea că este *really fun.* Odată, cînd a fost *Roman Day,* la şcoală noi eram romanii bogaţi care beau vin (care era suc de struguri) şi mîncam culcaţi pe jos (aşa mîncau romanii) mîncarea pe care am adus-o de acasă. Şi Miss Bellamy era sclavul care trebuia să mănînce numai *porridge.* Şi eu am avut un pix şi l-am scăpat pe jos de cîteva ori şi i-am spus lui Miss Bellamy să-l ridice de mai multe ori că ea era sclav şi trebuia să ne asculte pe noi. Şi apoi noi ziceam *„slave, pick up!"* şi Miss Bellamy îl ridica pe pix ca un sclav ce era pînă cînd s-a plictisit şi a zis *„slave about to kill master".* Şi atunci noi am rîs toţi.

Miss Bellamy are un fluier ca o pasăre pe care i l-am adus eu de la Muzeul Ţăranului Român unde au lucrat mami şi tati. Ea uneori fluieră cu el, ca să nu mai vorbim. Cînd nu sîntem cuminţi, Miss Bellamy se duce la perete şi se face că se dă cu capul de el, ca să o vadă Miss Cathrow de la clasa a II-a – la noi clasele nu au pereţi. Miss Bellamy a fost profesoara noastră doi ani. Trebuia să fie numai un an, dar a vrut să mai stea cu noi, şi noi am fost fericiţi. Acum vine o nouă profesoară tînără de la o altă şcoală. A fost în vizită la noi, la sfîrşitul anului, ca să ne vadă cum sîntem. Sper că nu s-a speriat că arăta cam drăguţă.

Noi avem uniforme de culoarea albastru sau galben şi fustă sau pantaloni gri. Dacă toate uniformele tale sînt murdare sau ai vărsat *chocolate soup* pe ele, atunci poţi să vii îmbrăcat altfel, dar hainele tot trebuie să fie de culoarea albastru sau galben. Noi nu luăm acasă cărţi ca să învăţăm. La şcoală avem o cutie mare cu cărţi şi profesoara ne spune ce să luăm de acolo pentru fiecare oră. În fiecare zi de vineri avem temă pentru luni sau marţi. Noi la şcoală facem Matematică, Artă, Ştiinţă, Istorie, Geografie şi *Writing, Spelling* şi *Literacy.*

Eu ştiu să scriu şi să citesc în engleză, dar în română nu prea. Mami zice că o să învăţ încet, încet. Acum este prima dată că am scris mult în româneşte. Mie îmi place mult să citesc. Mi-au plăcut mult două cărţi din o serie care se cheamă *Ottoline* şi e de Chris Riddell şi încă un *author.* Tot el a scris şi o carte foarte ciudată care se cheamă *Corby Flood.* Mami a rîs mult cînd am citit-o şi mi-a spus că acţiunea se întîmplă în partea asta în care e şi România. Mie mi-au plăcut mult numele din carte pe care le ştiu şi acum – Doralakia, Mama Messapoliki şi mai ales Konstantin Pavel care sună româneşte de tot.

Macrina HANGANU

ajutată de mama ei, Adina

Educaţia copilului tău trebuie să înceapă cu **FasTracKids** programul de educaţie complementară nr.1 în lume

Daca ai vreo dilema acceseaza www.ftk.ro !

FTK Bucureşti Centrul 1 Adresa: Str. Lânăriei nr. 93-95 Cladirea T-Center Etaj1 *sector 4, zona Unirii-Tineretului* Tel.: 021-335 81 99 email: inscrieri@fastrackids.ro	**FTK Bucureşti Centrul 2** Adresa: Str. Ghe.Dem Teodorescu Nr.16 bis *sector 2, zona Piaţa Alba Iulia* Tel.: 031 - 710 29 27 email: officeftk@stepbystep.ro	**FTK Bucureşti Centrul 3** Adresa: Str. Tudor Ştefan Nr.4 *sector 1, zona Dorobanţi* Tel.: 021 - 230 84 63 ileana_olteanu@yahoo.co.uk
FTK Braşov Centrul 1 Adresa: Str. Lungă nr. 8 Etaj1 *zona Livada Poştei* Tel.: 0268 - 42 55 20 email: brasov@fastrackids.ro	**FTK Timişoara Centrul 1** Adresa: Str. Popa Şapcă Nr.14 *zona Punctele Cardinale* Tel.: 0256 - 43 40 34 contact@calexistraining.com	**FTK Cluj Napoca Centrul 1** Adresa: Str. Al. Vlahuţă Nr.31 *zona Grigorescu* Tel.: 0744 788 060 andreea.cojoc@octavmedia.ro
FTK Constanţa Centrul 1 Adresa: Str. Siretului nr. 63 *zona Liceul Pedagogic* Tel.: 0241 - 69 10 50 email: ftk@casutamagicienilor.ro	**FTK Sibiu Centrul 1** Adresa: Str. Octavian Goga nr. 47 B *zona Parcul Subarini* Tel.: 0723 113 047 email: razvan.nita@qscert.ro	**FTK Tulcea Centrul 1** Adresa: Str. Babadag nr. 138 *zona Mall* Tel.: 0240 - 53 34 12 officetulceaftk@stepbystep.ro

colecția adevărul

să o lași moștenire urmașilor urmașilor tăi!

OPERE COMPLETE
Vlad Muşatescu
James Clavell
Theodor Constantin
Sven Hassel
Vintilă Corbul

Carte de lux

81 de volume

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Dacă aș (mai) fi consilier...

...Aș supune domnului președinte următoarele comentarii legate de ultimele evenimente: l-aș asigura, mai întîi, că sînt gata să cred că n-a știut nimic despre „aranjamentul“ cu Vadim Tudor. Dar că, pe de altă parte, nu trebuie să-l mire neîncrederea altora. Cine îi cunoaște temperamentul, cine își amintește de istoria raporturilor sale cu PDL, cine a avut felurite probe ale modului „disciplinat“ în care procedează, de regulă, Emil Boc, are dreptul să pună la îndoială – nu neapărat cu rea-credință – veridicitatea mărturisirii prezidențiale. Cînd dl Băsescu stabilește că presa n-ar trebui să-și permită a pune la îndoială o declarație reiterată a „șefului statului“, Domnia Sa e de o neașteptată naivitate. Într-o democrație, nimeni, nici chiar șeful statului, nu e perceput ca infailibil și imaculat. Presa are voie să pună la îndoială, preferabil cu argumente, orice declarație politică. Chiar și șefii de stat pot greși, pot minți, pot vorbi în bobote. Aș adăuga că, într-o democrație, e cu totul neigienic, ca să nu spun periculos, să califici o opinie, orice opinie, drept *principial* interesată și, deci, impură. Da, există gazetari corupți, da, există campanii necinstite, murdare, întreținute de politicieni și patroni rău-voitori. Dar a spune: *„toți* cei care mă contestă, *toți* cei care au reacții critice la spusele și la faptele mele, o fac pe bani“ echivalează cu a instaura delictul de opinie. Cu alte cuvinte, nici un cetățean român n-are dreptul să fie în dezacord cu președinția, fără să riște calificativul de mercenar. I-aș aminti domnului președinte că, încurajînd acest mod de gîndire, procedează exact ca aceia pe care îi incriminează. Se poate subînțelege că nu doar detractorii sînt plătiți, ci și susținătorii. Am citit destule inepții despre angajamentul suspect al unor publiciști ca Traian Ungureanu sau Sever Voinescu, dispuși, chipurile, să-l laude pe Traian Băsescu în perspectiva unor privilegii: posturi de ambasadori, de pildă. Îi cunosc suficient de bine pe cei doi, ca să garantez că n-ar face nimic pe bază de troc. De altfel, deși n-au ajuns ambasadori, opiniile lor nu s-au schimbat. S-a spus că și insignifianta întîlnire de la Neptun a cîtorva intelectuali cu președintele tot un tîrg a fost: am vrut cu toții să profităm de avionul prezidențial pentru a vedea, fie și numai pentru cîteva ceasuri, litoralul Mării Negre, care, altfel, ne-ar fi rămas inaccesibil. Care va să zică, prezumția de mercenariat odată instalată, se poate spune orice despre oricine și se poate culpabiliza orice atitudine. De aceea, cred că președintele trebuie să se gîndească de două ori înainte de a profera acuzații generale de acest tip.

Mi-aș îngădui să-i sugerez dlui președinte încă ceva, de ordin tactic, de această dată. De vreme ce n-a știut nimic despre păgubosul aranjament al PDL cu șeful PRM, ba mai mult, s-a simțit „umilit“ de întreaga împrejurare, atunci prima sa reacție după trista gafă trebuia să fie promptă și radicală. Or, Domnia Sa n-a spus decît: „N-am știut, nu mă ocup de fleacuri!“. Abia după cîteva zile a apărut tema umilației. Dar cum să fii umilit de ceea ce, într-o primă instanță, ai calificat drept fleacuri? Nu-mi rămîne decît să presupun că, la început, după ce a aflat de troc, dl președinte nu l-a socotit prea grav. Delimitarea drastică n-a survenit decît cînd lucrurile au luat o întorsătură publică incomodă. Cel puțin asta e impresia creată, o impresie de stîngăcie și inconsecvență.

În loc să focalizeze, cam previzibil, asupra păcatelor (multiple de altfel) ale presei, dl președinte ar fi trebuit mai curînd să facă suma daunelor colaterale ale situației. Ele sînt severe: 1) Votanții PDL erau, în bună măsură, partizani ai lui Traian Băsescu și mizau pe armonia perfectă dintre președinție și „partidul prezidențial“. În momentul în care semnele disjuncției dintre Cotroceni și Modrogan se adîncesc, în momentul în care Traian Băsescu se dezice apăsat de strategiile foștilor săi colegi, electoratul PDL se va împuțina, prin retragerea „pro-băsescienilor“; 2) Marele cîștigător al învălmășelii este PRM. Tocmai cînd opinia publică răsufla ușurată, constatînd că această nefastă încropire politică e pe cale de a dispărea, PDL i-a oferit o nesperată șansă de revigorare: Vadim, marele caraghios al anilor post-revoluționari, rămîne al treilea om în stat și oferă, la schimb, președinția unei comisii economice. Iar noul președinte al acestei comisii, propus de PDL, este dl Onaca, intrat în parlament pe listele PRM (și, vai, unul dintre apropiații de campanie ai dlui Băsescu). Vadim Tudor stă, vreme de două ceasuri, pe ecranele Realității TV, dnii Funar și Bolcaș sînt mai vocali ca niciodată, șeful statului e „umilit“ și luat peste picior de liderul PRM drept „slab de înger“, gata de sinucidere politică, demn de milă. Iată beneficiile unui gest politic „strict tehnic“, „punctual“, „pur administrativ“. Curat administrativ!

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Despre Parlamentul European

De la o vreme, Parlamentul European și-a îmbunătățit marketing-ul. Instituție fundamentală pentru construcția europeană, forul care își împarte activitatea între cele două sedii de la Strasbourg și Bruxelles a avut, multă vreme, un handicap: nu era, asemenea parlamentelor naționale, un organism legislativ. Cele mai importante decizii pentru Uniunea Europeană erau de competența Comisiei Europene și a Consiliului European (adică așa-numitele *summit*-uri, întîlnirile periodice ale șefilor de stat și de guvern din țările membre). Odată cu perfecționarea mecanismelor instituționale, Parlamentul European a dobîndit un rol mai important în anumite domenii, de exemplu în aprobarea bugetului Uniunii sau în numirea comisarilor europeni. În 2009, la douăzeci de ani de la primele alegeri directe ale parlamentarilor europeni, pentru prima dată cetățenii din UE își vor vota aleșii *în aceeași zi* în toate țările membre. Măcar simbolic, e un pas înainte pe calea integrării. Dar, deocamdată, dat fiind că Tratatul de la Lisabona încă nu a fost adoptat, rolul Parlamentului European rămîne, cumva, nelămurit. Este, fără îndoială, un for important al democrației europene pentru că dezbate problemele cetățenilor din cele 27 de țări și oferă posibilitatea reprezentării tuturor curentelor de idei și tuturor opiniilor. Dar încă nu este, pînă la capăt, „legislativul european“, nu are puteri depline de legiferare. Probabil că acest statut neclar a contribuit la faptul că (așa cum arată Eurobarometrele) destul de puțini cetățeni îi cunosc activitatea, iar cota sa de încredere este destul de scăzută. Ceea ce s-a văzut și la alegerile europene: electoratul prezent la vot a fost din ce în ce mai scăzut, din 1979 încoace.

Așa încît, pentru a ieși din conul de umbră și de dezinteres, de la o vreme Parlamentul European a devenit mult mai activ în materie de comunicare. Site-ul său (www.europarl.europa.eu) este foarte cuprinzător, publicînd toate documentele, rezoluțiile, dezbaterile, discursurile, dar avînd și o parte mai „prietenoasă“, cu un fel de știri redactate simplu și clar. Din 17 septembrie, există și Europarl TV, care transmite pe Internet nu doar dezbaterile în direct (acestea puteau fi văzute și înainte pe site-ul instituției), dar și o producție proprie de programe. În numele interactivității, cetățenii vor putea, desigur, să-și exprime opiniile și să contribuie la conținutul canalului TV. Parlamentarii europeni speră ca, prin toate aceste mecanisme de comunicare, să devină mai cunoscuți cetățenilor pe care îi reprezintă.

Oricum, vizibilitatea lor a crescut în ultima vreme mai ales datorită cîtorva reglementări în domenii care privesc viața de toate zilele a europenilor. Cel mai mare succes a fost, fără îndoială, micșorarea tarifelor de *roaming*, obținută la inițiativa eurodeputaților. S-au votat rezoluții ori declarații scrise cu privire la tot felul de domenii și probleme: combaterea drogurilor, persoanele fără adăpost, transparența în rezervarea biletelor de avion, protecția mediului etc. Uneori, Parlamentul European pare un fel de oficiu pentru protecția consumatorilor, căci din documentele discutate și votate se întrevede „grija pentru cetățean“. Desigur, nu e nimic rău în asta, dar există riscul ca alegătorii să perceapă instituția parlamentară a UE ca un fel de entitate care se ocupă de chestiuni „de rutină“, nu de marile probleme.

Nu este, totuși, așa. Înainte de toate, PE rămîne un forum de dezbateri, un spațiu al confruntărilor de idei și opinii. În virtutea acestui fapt, se perindă pe sub cupola sa tot felul de inițiative și se solicită tot felul de lucruri – unele „cerute“ de realitate, altele doar de „trend“-ul ideologic. După ce, recent, fusese respinsă ideea înființării unui Institut European al Egalității de Șanse, chestiunea discriminării între femei și bărbați a revenit în atenție datorită raportului „Influența marketing-ului și a publicității asupra egalității dintre femei și bărbați“. Autoarea este Eva-Britt Svensson, reprezentantă a Grupului Stîngii Unite, fostă președintă a unei mișcări care milita pentru neintegrarea Suediei în UE. Potrivit raportului, „publicitatea care transmite mesaje discriminatorii și/sau degradante din perspectiva de gen, precum și toate tipurile de stereotipuri de gen constituie un obstacol în calea realizării unei societăți moderne și egalitare“. Așa încît țările membre sînt invitate să facă studii despre imaginea femeilor și a bărbaților în publicitate și să ia măsuri (inclusiv juridice) pentru ca utilizarea femeii ca „obiect sexual“ sau în ipostaze „degradante“ (adică „la cratiță“ sau „la spălat rufe“), dar și a bărbatului-spălînd-mașina-în-fața-casei să înceteze. S-au cerut chiar reglementări la nivel european pe această temă. Și – pentru a stimula exemplele pozitive – acordarea unui premiu acelor reclame care se îndepărtează cel mai mult de abordările „stereotipe“. Comisarul european pentru mass-media și societatea informațională, Viviane Reding, s-a opus, pe bună dreptate, acestor solicitări, arătînd că ar afecta libertatea de exprimare: nu reglementările „unice“ și impuse sînt soluția, ci autoreglementarea, care funcționează deja în multe state; iar legile deja existente oferă suficiente soluții împotriva discriminărilor. Are perfectă dreptate. Ceea ce nu s-a mai spus în dezbateri (poate că nu era destul de „politic corect“ pentru sala Parlamentului) este că, între cele 27 de țări membre, există substanțiale diferențe culturale. Între egalitarismul nordic și „conservatorismul“ sudic – în care multe stereotipii despre femei și bărbați sînt, de fapt, *valori* asumate de o bună parte a oamenilor – există deosebiri care

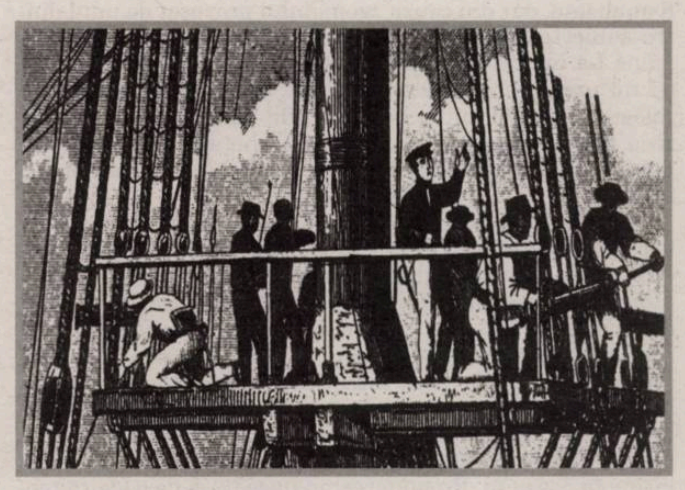

nu pot fi anulate printr-o politică europeană unică. Iar dacă Europa vrea să rămînă un spațiu al diferențelor culturale, trebuie să tolereze și ceea ce unora, mai „updatați“ din punctul de vedere al corectitudinii politice, li se poate părea un stereotip periculos și învechit. Între altele, *și* de aceea este bun și necesar Parlamentul European: pentru a dezbate tot felul de idei înainte ca acestea să devină norme.

ținerea de minte

„Hennessy X.O.

Producător: Hennessy (LVMH)
Regiune/podgorie, țară: Cognac, Franța
Conținut de alcool: 40%
Descriere: Blending din 100 de distilate selecționate din cele patru zone acreditate din Cognac (unele dintre componente fiind păstrate la învechit încă de la începutul secolului XX), X.O. (Extra Old) are un corp bogat și complex, combinînd aromele condimentate de stejar și piele cu esențele mai dulci de caramel, lemn dulce, flori și fructe coapte. O notă secundară de piper confirmă stagiul îndelungat de învechire.
Poveste: În 1765, irlandezul Richard Hennessy se stabilea în orășelul Cognac, unde fonda o firmă care se ocupa cu comerțul de băuturi. A opta generație a familiei sale s-a ocupat de această afacere. Din 1987, s-a integrat în grupul de producători de articole de lux LVMH (Louis Vuitton – Moet et Chandon – Hennessy). Cel mai important client Hennessy din ultimii ani este dictatorul coreean Kim Jong-Il, care cumpără anual coniac în valoare de 700.000$.
Gastronomie: Mîncarea flambată cu coniac este un deliciu: clătite de aperitiv cu umplutură de terină fină, fripturi ușoare sau legumele care le acompaniază.“

(Dan-Silviu Boerescu,
Ghidul vinurilor 2008, Editura Trei)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Ce a mai spus preşedintele

Aproape de fiecare dată cînd preşedintele României dă un interviu, iese cîte un scandal. Şeful statului reuşeşte să irite prin cîte un cuvînt, o frază, o abordare. Fie că e vorba de „zoaiele“ prin care defineşte clasa politică, de cei care s-au comportat ca nişte „slugi“ într-o guvernare anterioară sau de unii jurnalişti care sînt plătiţi cu bani „mirosind a benzină“, preşedintele găseşte cîte o formulă pentru ca presa să comenteze zile întregi. Iar cînd atacă presa, popularizarea este cu atît mai îndîrjită.

În urma interviului de la TVR de săptămîna trecută, reacţiile au curs pînă duminică seara şi cei mai mulţi dintre jurnalişti, chiar şi cei care sînt blînzi în general cu şeful statului, l-au criticat pentru ieşire.

Ca şi la precedenta discuţie cu Traian Băsescu, am regretat că analizele s-au concentrat aproape în întregime pe relaţia cu presa. Ieşirile lui la adresa jurnaliştilor sînt cunoscute şi, de multe ori, criticabile. Preşedintele îi tratează pe ziarişti la grămadă şi pune prea rapid etichete. Nu se poate nega însă nici faptul că există jurnalişti care şi-au făcut un *hobby* din criticarea fiecărui gest al său. De aici şi pînă la a spune că sînt plătiţi special ca să îl critice, să dai de înţeles că pe fişa de salarizare ar exista o rubrică „atac la preşedinte“ e însă un pas pe care Traian Băsescu nu ar fi trebuit să-l facă, dar l-a făcut.

Regretele merg şi în altă direcţie. Într-un interviu de 60 de minute, şeful statului spune multe lucruri care ar putea fi analizate, dar din cauza zgomotului provocat de unul dintre subiecte, celelalte sînt uitate. Cînd Televiziunea Română l-a invitat pe Traian Băsescu în acea ediţie specială (şi nu preşedintele s-a autoinvitat, cum au comentat unii colegi), scopul discuţiei era de a afla mai multe despre poziţia României privind conflictele îngheţate, relaţia cu Republica Moldova, vizita din Italia şi posibila venire a Papei în România.

Pe toate aceste subiecte, declaraţiile şefului statului au fost interesante. Am aflat astfel că România doreşte abordarea conflictelor îngheţate, într-o manieră globală, nu punctuală. Propunerea României ar fi ca în Consiliul de Securitate al ONU să se discute atît despre Osetia de Sud şi Abhazia, cît şi despre Kosovo. Traian Băsescu spune că soluţia ar fi respectarea integrităţii teritoriale a statelor. Altfel spus, a Georgiei şi a Serbiei. Să însemne asta renunţarea la recunoaşterea independenţei Kosovo de către cele peste 40 de state care au făcut-o? Greu de crezut că se va întîmpla aşa ceva. Propunerea nu duce lipsă de o logică teoretică, dar stîrneşte nedumerire la Bruxelles. Chiar dacă, pe culoare, diplomaţii pot afirma că recunoaşterea independenţei Kosovo a fost o eroare, nici una dintre ţările care au făcut-o nu va anula acest lucru. Europenii încearcă, dimpotrivă, să separe cele două dosare, insistînd asupra faptului că există diferenţe importante între situaţia din Kosovo şi cea din cele două republici separatiste (fie şi numai pentru că provincia din Serbia stătuse 8 ani sub administraţie ONU înainte de a-şi declara independenţa). Prin faptul că insistă asupra asemănării dintre cele două cazuri, Traian Băsescu e mai aproape de poziţia Moscovei decît de cea a majorităţii europenilor. O situaţie care ar trebui să dea de gîndit.

Moldova, apoi. Pentru prima dată am auzit că România ar dori să se iasă din formatul 5+2 pentru rezolvarea crizei transnistrene. Este adevărat că acest format de discuţii, la care participă Moldova, Transnistria, Rusia, OSCE, Ucraina, Statele Unite şi Uniunea Europeană, nu a dat rezultate pînă acum. Este însă la fel de adevărat că în urmă cu numai cîteva săptămîni, ministrul român de Externe, aflat la Chişinău, „confirma categoric sprijinul României pentru a sugera o soluţie în formatul 5+2“. Această declaraţie era făcută înainte de criza georgiană, dar o ţară din care vin două poziţii atît de diferite într-un timp atît de scurt riscă să aibă o problemă de credibilitate externă.

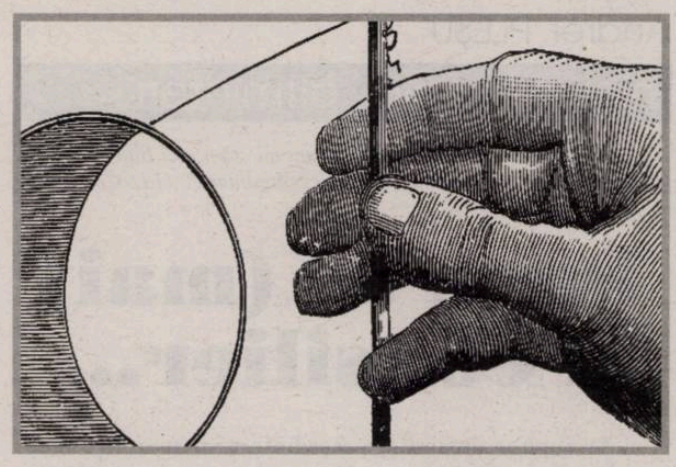

În fine, Biserica. Şeful statului consideră că separarea Bisericii de Stat ţine de trecutul comunist al României şi că acum trebuie profitat de noua lege a cultelor pentru a face un parteneriat între Biserică şi Stat. După cum am văzut şi în numărul trecut, parteneriatul există şi Biserica profită din plin de el, prin construcţia de lăcaşe de cult în ţară sau în străinătate. Ne putem întreba dacă o mai mică dependenţă a Bisericii de Stat nu ar fi însă în folosul Bisericii, care ar putea reprezenta astfel o voce critică mai credibilă în societatea românească. Într-o ţară în care Biserica ocupă locul întîi în topul celor mai credibile instituţii, să vorbeşti despre aşa ceva riscă să fie catalogat drept erezie.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Manifestaţii la Varşovia.** În Polonia, sindicatul Solidaritatea, deşi a dat ţării preşedinţi şi prim-miniştri, e decis să apere în continuare drepturile salariaţilor. Guvernul pregăteşte o lege prin care să diminueze avantajele pensionărilor anticipate la căile ferate, în învăţămînt, pentru artişti şi jurnalişti, iar sindicaliştii au organizat mari manifestaţii de protest împotriva prevederilor noii legi: au cerut menţinerea reglementărilor actuale şi creşterea salariului minim (acum, cca 340 de euro). Departe de cei 10 milioane de membri din 1981, sindicatul numără acum aproximativ cîteva sute de mii de cotizanţi. (*Le Monde*, 31 august)

● **Delict sub apă.** În Italia, Gianfranco Fini, preşedintele Parlamentului, a fost observat de ecologişti în timp ce-şi exersa talentele de scufundător marin într-un loc unde scăldatul era strict interzis. A fost condamnat la o amendă de 2000 de euro pentru tranzit, oprire, ancorare şi imersiune. I se mai reproşează că în calitatea lui de înalt demnitar a făcut acest sport ajutat de pompierii care îi ţineau buteliile de oxigen, deşi aceştia ar fi fost mai necesari la stingerea incendiilor de pădure. Domnul Fini poate să nu plătească amenda, protejat fiind de legea imunităţii, semnată de Silvio Berlusconi în iulie. Dar purtătorul său de cuvînt a declarat că „nu e un delict grav, o să plătim amenda“. (*Le Monde*, 30 august)

● **Interzicerea norocului în subsol.** În Estonia se pregăteşte o lege care să reglementeze mai aspru condiţiile de acces în cazinouri, jocurile de noroc fiind una dintre principalele atracţii ale capitalei Tallin. În Estonia există acum 160 de cazinouri şi 4800 de automate de jocuri. Procentul persoanelor considerate dependente de jocuri a crescut de la 2,4% la 3,4% din populaţia adultă, adică 45.000 de persoane, iar 40.000 sînt în zona de risc. În capitală sînt cazinouri de lux, frecventate de turiştii din ţări unde legislaţia le interzice; în provincie şi în cartierele mărginaşe, oamenii îşi pierd economiile în sinistrele subsoluri ale blocurilor. Noua lege prevede închiderea sau comasarea acestora.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Antisinistraţii

Ray Wilkinson a stat să se uite la uragan. Are 67 de ani şi-a rezistat în apartamentul lui de bloc, în Surfside Beach, Texas. El este eroul meu: nu cere apă minerală autorităţilor, nu strigă în ultimul moment să fie evacuat, nu se plînge de nenorocirea cu care Dumnezeu i-a lovit bîrlogul. Nu e un sinistrat, deşi, legal, are tot dreptul să se numească aşa şi să ceară compensaţii de la primărie sau mai ştiu eu ce minister al situaţiilor de urgenţă. Nu, Ray a stat în balcon, cu berea lîngă el, şi-a admirat natura dezlănţuită, furia uraganului şi alte asemenea tone de clişee cu care natura a aruncat peste el. Şi i-a plăcut.

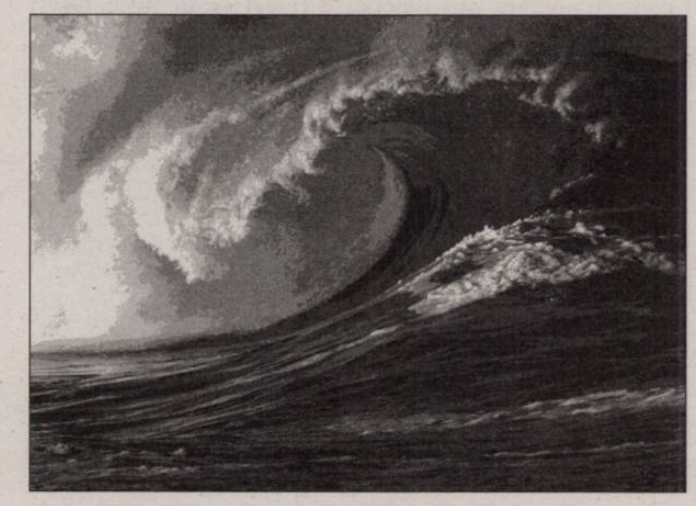

„Cea mai mare prostie din viaţa mea“ – zice spectatorul de uragane – „a fost să mă las evacuat din calea lui Beulah“, o altă mare furtună, pe care a ratat-o tocmai pentru că s-a lăsat dus cu turma la adăpost.

O să ziceţi că e nebun, însă eu cred că Ray e de fapt omul evoluat. Omul care e gata să-şi pună pielea la bătaie doar pentru că e curios, fără nici un alt motiv decît cunoaşterea directă şi personală. Apa i-a luat şi lui din avere, dar a trecut peste asta: experienţa lui i se pare că valorează mai mult. Nu prea se mai fabrică aşa ceva: acum sîntem cu toţii băieţi şi fete de pluş, incapabili să meargă mai mult de 20 de metri prin ninsoare, din parcare pînă la intrarea blocului.

De fapt, o ducem atît de bine, de confortabil, încît spaimele firești, naturale – foamea şi moartea – au fost înlocuite cu nişte erzaţuri. Acum ne e teamă de trafic, groază de inundaţia de la vecini, sîntem terifiaţi de furtuna care ar putea sparge geamurile. Avem atîta respect pentru lucruri încît „agoniseala de-o viaţă“ e tratată mai bine decît mulţi dintre membrii familiei. Iar dispariţia ei e cîteodată prilej de deces de inimă rea: cum o să mai trăiesc eu aşa? Cum s-o mai iau de la început?

De fapt, luatul de la început e recomandat de medici. Cine nu schimbă peisajul, meseria, preocupările îmbătrîneşte repede. Fără provocări, creierul se smochineşte. Pe bune, mergeţi la tomografie după 20 de ani de serviciu în acelaşi loc şi-o să vedeţi compasiune în ochii medicului. Aşa că şi inundaţia e bună – totul e ca nenorocirea care te lasă fără palton, frigider sau chiar fără casă să fie tratată firesc, ca un accident, nu o catastrofă. Pentru asta ai nevoie de două lucruri: în primul rînd, asigurare şi apoi minte deschisă, ca să poţi vedea în „tragediile“ despre care vorbeşte media o oportunitate de carieră. În fond, de-aia America a fost multă vreme cea mai dinamică social naţiune a lumii: pentru că a fost fondată de oameni capabili să se urce pe-o corabie cu un geamantan. Asta a fost selecţia naturală, şi chiar şi cei care se mai duc acum cu avionul au un pic din gena de aventurier a primilor sosiţi.

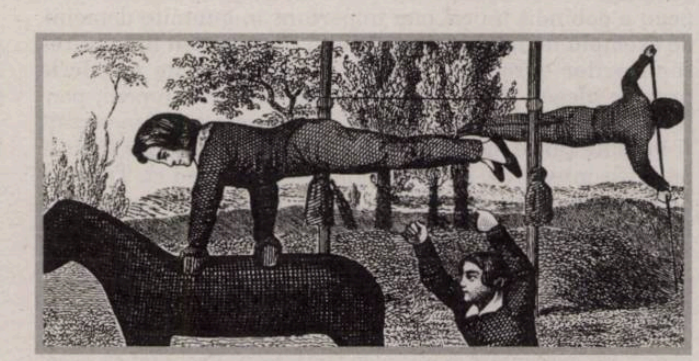

Tocmai de aceea, eu zic să privim ca pe o oportunitate criza economică ce vine. Sigur, avem credite şi copii de dus la şcoală. Sigur, avem companii de dus mai departe, făcut sediu, lăsat moştenire devreme. Cu toate astea, nimic nu se compară cu furtuna, nimic din ce ştim din vreme de pace şi linişte. Nici un documentar din anii '30 nu poate să-ţi dea *feeling*-ul *crash*-ului, tot aşa cum nu vei înţelege o prăbuşire de avion de pe Discovery. Trebuie să cazi cu el măcar puţin. Sau să ai curajul măcar să-ncerci. La dezastru, la fel ca la spectacol, e bine să mai pui un scaun, nu să cauţi să scapi cu fuga.

Şi cînd va fi trecut, vom putea spune, cu mîna pe stimulatorul cardiac, c-am trecut prin uraganul din 2008-2010, aşezaţi cuminţi pe prispa economiei româneşti, cu vedere la dezastrul planetar şi cutia de bere lîngă.

Bine, în primele zile, înainte de falimentul fabricii.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

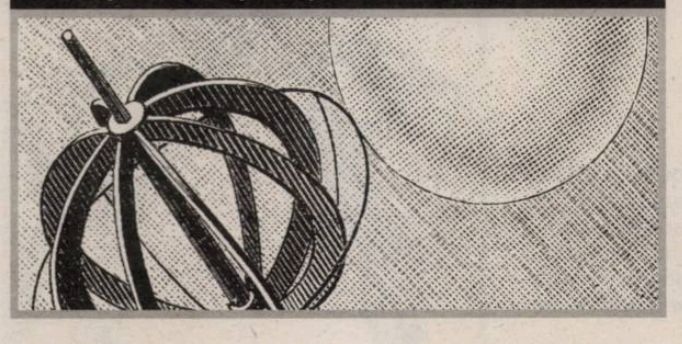

Farmecul noutăţii

Alegerea guvernatoarei de Alaska, Sarah Palin, pentru candidatura republicană la postul de vicepreşedinte al SUA a fost o surpriză majoră, pentru tot electoratul, pentru presă, pentru toţi cei din afara cercului restrîns al experţilor campaniei electorale. Nouă, dar nu revoluţionară – acesta e farmecul persoanei care a irupt pe avanscena politică.

În 1984, Sarah Palin a obţinut titlul de regină a frumuseţii în micul ei oraş din Alaska, Wasilla (7.738 de locuitori). Juriul care a ales-o pe Miss Alaska nu a fost sensibil la farmecele ei. Absolventă a Universităţii Idaho, în 1987, unde a studiat jurnalismul şi ştiinţele politice, s-a căsătorit în urmă cu 20 de ani, are cinci copii, unul are sindromul Down, altul pleacă pe front în Irak, fata ei de 17 ani este însărcinată în luna a cincea fără să fie căsătorită. Deşi guvernator al statului Alaska de doi ani, ea se prezintă ca „o femeie obişnuită", tînără, energică, cu convingeri religioase ferme, împotriva avortului, membră a puternicei National Rifle Association (organizaţia posesorilor de arme de foc, militînd împotriva oricărei interdicţii în domeniu), susţine că în calitate de guvernator s-a opus cu succes construcţiei „podului spre nicăieri", o construcţie costisitoare care urmează să lege Alaska de „ceva". În discursul prin care a acceptat să candideze, doamna Palin a spus că fiind o americancă dintr-un oraş mic, ea îi reprezintă pe oamenii oneşti, sinceri şi demni din acele locuri. „Aceşti oameni din micile oraşe americane muncesc în fabricile noastre, luptă în războaiele noastre şi se mîndresc cu ţara noastră." Se înţelege că ei sînt cu totul altfel decît americanii leneşi, lipsiţi de vlagă şi fără respect pentru ţara lor. Nu a precizat la cine se referă.

Apariţia doamnei Palin pe scena politică a fost într-adevăr o surpriză şi, după răsuflatele polemici dacă e de preferat experienţa, curajului (McCain *vs* Obama), prezenţa ei i-a relansat pe reporterii de investigaţii, dar şi pe comentatorii care se întreabă cine e potrivit să conducă America, dacă există o pregătire specială pentru cele mai înalte posturi politice, dacă se poate ghici cum va fi preşedinţia unuia sau altuia dintre candidaţi. Confruntarea doamnei Palin cu curiozitatea echipelor lansate în cercetarea trecutului ei a mai pus nişte pete de culoare în portretul roz lansat la Convenţia republicană. S-a descoperit că şi-a numit rudele şi cunoscuţii în posturi de răspundere în statul Alaska, i-a demis pe antipatici, a acordat subsidii de stat pe ochi frumoşi, călătoriile ei în străinătate – despre care ea vorbeşte ca despre o experienţă în domeniul relaţiilor externe – au fost mai mult excursii de plăcere. Dar toate aceste descoperiri sînt fireşti cînd viaţa unui om oarecare e pusă sub lupă. Problema e dacă este raţional să se voteze pentru ca un om oarecare să poată deveni la un moment dat preşedintele SUA. Avînd în vedere vîrsta candidatului la preşedinţie, întrebarea nu e doar teoretică.

Există o teză care susţine că măreţia sau incapacitatea unui preşedinte se măsoară prin felul cum reuşeşte să facă faţă crizelor neprevăzute.

Lunga campanie electorală din Statele Unite a demonstrat încă o dată lipsa de apetit a electoratului pentru ideile de guvernare, pentru expunerea mijloacelor de realizare a acestor idei. În centrul dezbaterilor au fost persoanele, biografiile, soţiile (soţul Bill), gafele, minciunile şi exagerările. S-a impus constatarea că toţi candidaţii fac parte, într-un fel sau altul, din elitele politice, că nu există nici un candidat despre care americanul de rînd, deocamdată indecis, să poată să spună „e de-al nostru". Sarah Palin corespunde mai curînd acestei cerinţe, decît intenţiei de a promova femeile sau de a da certitudini aripii extrem conservatoare a Partidului Republican. Palin ar reprezenta linia inaugurată de preşedintele Truman, continuată de Reagan: „Există răspunsuri simple pentru multe dintre problemele noastre – simple, dar ele sînt greu de dat. Răspunsurile complicate sînt uşor de adoptat pentru că prin ele se evită confruntarea cu problemele morale". Într-un post important nu trebuie să ştii totul, contează puterea de a opta pentru una sau alta dintre soluţiile experţilor. Bush jr. a excelat în alegeri greşite, ceea ce ar putea fi o dovadă că nimeni nu e într-adevăr pregătit pentru jobul de preşedinte al SUA.

În cazurile fericite, farmecul noutăţii se îmbină cu calificarea la locul de muncă.

globul cubic

Tristeţea superbogaţilor

Deşi o formulă populară spune că nu banii fac fericirea, ci numărul lor, cercetătorii vieţii milionarilor/miliardarilor constată că oricîţi bani ar avea, ei tot nefericiţi sînt: „Cu cîţiva ani în urmă, un miliardar din Seattle pentru care lucram – scrie Michael Johnson în *International Herald Tribune* – a început să aibă necazuri cu banii, afacerea sa fiind în pragul falimentului. Magnatul telefoanelor mobile a fost nevoit să-şi vîndă insula privată şi yahtul (unul dintre cele mai mari din lume) şi a decăzut din locul ocupat în topul revistei *Forbes*. Cu cele cîteva sute de milioane rămase nu se mai simţea un om fericit. Deşi acest antreprenor şi alţii din liga lui au averi imense, ei nu sînt niciodată liniştiţi. Ştiu cît de rapid poate fi pierdut totul şi de aceea îşi pun mereu întrebarea: «De ce nu e suficient ceea ce este suficient?»." Nici vechile familii nu sînt scutite de această întrebare, şi lui Nelson Rokefeller, şi dinastiei Rotschild li se pare mereu că marea lor avere a devenit mică.

Combinaţia dintre lăcomie şi frică îi motivează să adune tot mai mult, deşi o mulţime de cărţi îi învaţă că preţul acumulării este prea mare, cu cît au mai mult, cu atît sînt mai puţin fericiţi. Piaţa produselor de lux este în continuă expansiune – scrie revista *Newsweek*, „fiind din ce în ce mai puţin tributară americanilor, loviţi de recesiune". În ultimii ani, s-au afirmat pe piaţă un număr incalculabil de moscoviţi şi brazilieni gata să cumpere opere de artă, proprietăţi londoneze şi şampanie Krug (unul din sorturile acestei mărci costă 2.200 de euro sticla). Conform clasamentului anual alcătuit de revista *Forbes*, în lume, în anul 2007, numărul miliardarilor a crescut: sînt acum 1.125, faţă de 476 cît erau în 2003. Şi sînt mai mulţi la Moscova – 74, decît la New York – 71. Conform băncii americane Merrill Lynch, anul trecut numărul persoanelor cu o avere mai mare de un milion de dolari a depăşit, pentru prima oară, bara de zece milioane. Peste zece milioane de oameni lacomi şi invidioşi, nesiguri pentru că nu ştiu dacă sînt iubiţi pentru ei sau pentru banii lor, profund nefericiţi cînd plătesc, de exemplu, 185.000 pentru un ceas unic, Golay Spierer. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Programe de politică externă

E vremea programelor de guvernare! Partidele politice lansează programe de guvernare, la pachet cu premieri, doar-doar vor convinge electoratul că se pricep şi pot. În materie de politică externă, programele cam seamănă între ele. Toate anunţă acelaşi scop: creşterea rolului României în cadrul UE şi consolidarea reputaţiei noastre în cadrul NATO. În plan secund, toţi vor relaţii bune cu europenii, cu americanii, cu ruşii, cu întreaga lume. De asemenea, toţi vor mai multă consistenţă pe direcţiile „postmoderne" ale diplomaţiei, precum diplomaţia culturală, parlamentară, publică. De ani buni încoace se vorbeşte apăsat despre diplomaţia economică, dar cîte vorbe, atîta non-acţiune. Nu cred că există segment al serviciului public românesc mai nereformat decît cel al diplomaţiei economice. Aşadar, nimic nou. Veţi spune, cu îndreptăţire, că programele de guvernare dedicate politicii externe nici nu trebuie să fie altfel: în lumea democraţiilor, mişcările nu au voie să fie bruşte, iar credibilitatea şi predictibilitatea sînt valori esenţiale pentru a participa la discuţii şi decizii. În plus, plasarea într-o poziţie favorabilă în lumea democraţiilor este un proces cu mult mai îndelungat decît un ciclu de guvernare. Numai că programele de politică externă anunţate, aşa cuminţi cum e bine să fie, ar trebui să se concentreze ceva mai mult pe remedierea deficienţelor deja evidente în exprimarea noastră internaţională.

În general, cred că ar trebui să plecăm de la constatarea că toate mecanismele de control ale lumii unipolare s-au frînt. Mai mult, să admitem că lumea unipolară e istorie. A existat pentru o perioadă de timp mult prea scurtă faţă decît s-a vorbit despre ea. Înainte de a mai experimenta cine ştie ce invenţii bazate pe calcule de cancelarie şi nu pe cunoaşterea naturii umane, ar trebui să admitem lucid că singurul sistem de securitate valabil se bazează pe echilibrul puterilor. Cheia stabilităţii lumii noastre pare a fi existenţa unor puteri de prim rang cu interese divergente, gardate de naţiuni mai mici, care se menţin în echilibru. Orice formă de securitate „cooperativă", de genul OSCE, este imposibilă. Sistemele de securitate „colectivă", de gen NATO, sînt posibile numai între naţiuni de aceeaşi factură, cu aceleaşi aspiraţii. Deocamdată, ceea ce ne deosebeşte pare mai relevant în contextul competiţiei strategice decît ceea ce ne uneşte. Să speri la o lume în care toate naţiunile sînt ataşate sincer acelorași valori pe care le înţeleg în acelaşi fel este o iluzie proprie unui *„flower power"* şi nu unui politician. Aşadar, ar trebui să fim mai selectivi în planurile de cooperare şi mai atenţi în a ne identifica neprietenii.

Apoi, România trebuie să fructifice. Avem o excelentă diplomaţie a angajamentului, dar nu avem o diplomaţie a culegerii roadelor acestui angajament. După ani de probleme, ştim să ne luăm angajamentul şi ştim să ne ţinem cuvîntul. Dar nu ştim deloc să culegem premiul care se cuvine cuiva care asumă responsabilităţi şi le îndeplineşte. Tratamentul consular la care sînt supuşi românii de către SUA ori incapacitatea de a fructifica economic parteneriate politico-militare în care ne-am adus contribuţia deplină, inclusiv cu militari căzuţi la datorie, sînt revoltătoare şi, din punctul meu de vedere, constituie cea mai importantă slăbiciune a momentului. În mod inexplicabil, aşteptăm să ni se dea, iar cînd cerem, o facem stîngaci şi ineficient. Nu ştim să găsim tonul corect cu care să revendicăm ceea ce meritărm. Îngroşînd un pic, aş zice că putem fi doar obraznici sau milogi – nu găsim alt registru.

În fine, trebuie lămurit, o dată pentru totdeauna, sistemul deciziei în materie de politică externă. În general, dincolo de circ şi impostură, dincolo de obsesii pro sau contra prezidenţiale, se pot destinge două abordări raţionale. Unii sînt preocupaţi de mecanismul deciziei în sine. Îl vor cît mai cuprinzător, pe ideea că politica externă exprimă o naţiune întreagă şi nu un anumit regim politic, şi cît mai elaborat, în ideea că eroarea este mai puţin probabilă dacă decizia e luată de mai multe minţi. Alţii par mai preocupaţi de viteza cu care se ia decizia şi de posibilitatea de a putea stabili cu precizie răspunderea pentru această decizie, propunînd un sistem al legitimităţii în care cei aleşi direct să aibă întreaga putere de decizie asociată cu întreaga responsabilitate pentru ea. Mărturisesc că mă aflu de partea celor din urmă. Mi

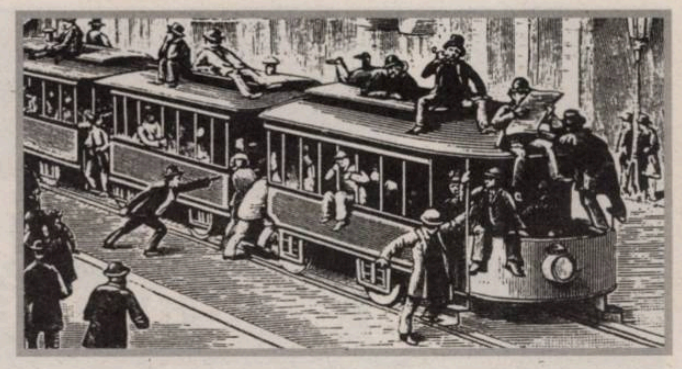

se pare că diluarea răspunderii este, în general, regula jocului politic de la noi de 18 ani încoace. Să plimbi o decizie printre avizări şi consultări, cu propuneri plecate dintr-un loc şi semnătura finală plasată în alt loc mi se pare că este, la noi, un fel de a stabili că toţi şi nici unul sînt răspunzători pentru decizie. În privinţa politicii externe, pînă la Traian Băsescu, aproape nimeni nu contesta că ar fi atributul principal al şefului statului. Odată ce Traian Băsescu a scos din minţi mai toate partidele noastre, au apărut şi lecturi mai nuanţate ale Constituţiei şi legilor în materie. Parlamentul a găsit că are atribuţii, Guvernul a găsit şi el că are un cuvînt de spus, ba chiar premierul însuşi cenzurează decizii de acest gen în virtutea faptului că instituţiile principale de execuţie a politicii externe sînt în subordinea sa administrativă.

Nu în ultimul rînd, un program de guvernare trebuie să conţină ideile fundamentale de reformă a serviciilor noastre consulare. Precizez că mărirea numărului de consulate şi suplimentarea schemei acestora nu este reforma de care acest sistem are mare nevoie. Mai trebuie încă multe altele.

ready made

„[...] a ars locuinţa birjarului Suhăr Parter, căruia i-au perit în flăcări 4 sănii, 3 trăsuri, cîte-va perechi de hamuri scumpe, etc. Cei 11 cai pe cari îi avea au fost toţi scăpaţi, fiind scoşi din grajd legaţi la ochi. Birjarul a rămas numai cu caii, gol puşcă."

(Adevărul, 28 august 1901)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Una trece, alta vine

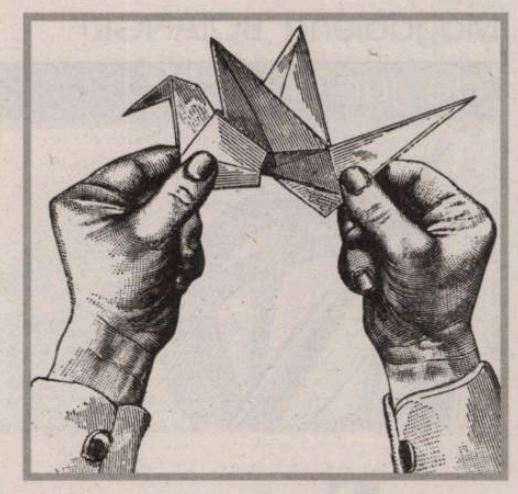

Mai ţineţi minte consignaţiile, moda de la începutul anilor '90? Printre primele tipuri de liberă iniţiativă, de afacere, erau de fapt magazine care lucrau în regim de consignaţii şi se numeau astfel pentru că nu prea existau importatori legali, iar mărfurile erau aduse de prin Turcia, Ungaria sau Polonia, de către persoane particulare pentru care forma cea mai legală de vînzare erau acele consignaţii (mai există azi vreuna?). Apoi, cum bine ştim, au înflorit casele de schimb valutar şi casele de amanet. Funcţionau alături de şmenarii de pe stradă care te păcăleau cu elasticul şi-ţi dădeau ziare între bancnote (mai există azi şmenari?). Mult timp a persistat o oarecare asociere între deţinerea de valută sau plata în altă monedă decît leul şi necinste. Poate unul dintre motivele pentru care celebra confiscare a valutei firmelor de către Guvernul Stolojan nici n-a părut la vremea respectivă, pentru mulţi, un act aşa de grav pe cît era în realitate (ar mai fi astăzi posibilă o asemenea măsură?). Chiar pe la sfîrşitul anilor '90, am întîlnit un contabil din provincie cu care am făcut o tranzacţie şi el a refuzat să accepte plata în dolari pe motiv că e „om cinstit". A mai fost şi cuponiada care i-a făcut pe toţi românii acţionari. Era o adevărată modă a acţiunilor, cum modă a fost şi – vă mai amintiţi – metoda de privatizare Mebo. A apărut apoi febra circuitelor de întrajutorare. Clujul a devenit un fel de capitală financiară, în oraş au crescut preţurile şi a dăinuit impresia că economia din regiune înfloreşte. Toată lumea visa la înmulţirea de opt ori a banilor (unde o mai fi astăzi celebrul Ioan Stoica?). Au răsărit apoi, rînd pe rînd, în sate şi oraşe, sediile de bănci somptuoase din marmură şi sticlă, acele bănci care parcă funcţionau doar pentru iniţiaţi şi arătau ca nişte lăcaşuri de cult ale unor secte. Unde punem că una se numea chiar *Banca Internaţională a Religiilor*. Mai toate aveau acelaşi scop pe care şi atunci lumea îl ştia foarte bine, iar retrospectiv este mai mult decît evident: îmbogăţirea rapidă a unora prin acordarea de credite preferenţiale.

Genul acela de instituţii dimpreună cu mama lor Bancorex nu mai există. Dar cum nimic nu dispare şi totul se transformă, ulterior s-au inventat fondurile de investiţii, de unde vîntul a spulberat banii cetăţenilor. Pentru cei care nu se învaţă minte niciodată au apărut apoi şi băncile populare, cooperativele de credit. Între timp, în comerţ, consignaţiile se transformaseră de mult în magazine, iar pe lîngă ele apăruseră tarabele. Acestea au devenit la rîndul lor chioşcuri pline de mărfuri, de care ne amintim că erau deschise şi noaptea. Au animat străzile cu pitorescul lor uşor dubios, pînă ce le-a dărîmat Băsescu (ce-or mai face chioşcarii de altădată?). Dar apropo de chioşcuri, cîinii vagabonzi cei prigoniţi odată cu ele n-au pierit chiar de tot, aşa cum nici organizaţiile care profită de pe urma lor n-au dispărut. O mare reclamă din centru îndeamnă astăzi lumea să le dea apă cîinilor fără stăpîn (asta în vreme ce un alt program publicitar descurajează lumea să dea bani cerşetorilor). Au avut respectivele ONG-uri destule fonduri să plătească o reclamă care încurajează de fapt propria lor supravieţuire, şi nicidecum pe cea a cîinilor vagabonzi. Dar dacă vremea cîinilor mai este, şi vremea chioşcurilor a trecut, vremea hipermarketurilor e în plină splendoare (mulţi deja şi le închipuie ca fiind veşnice). La fel de bine proliferează farmaciile şi cazinourile. Moda celor din urmă a revenit, e o a doua perioadă a lor de glorie, după cea din anii '90. Bănci sînt în continuare multe, mai multe ca oricînd, mai funcţionale decît cele din anii anteriori (doar că unele fac reclamă unui credit prin care se pot refinanţa alte credite?!). De asemenea, în ultimii ani, moda caselor vechi lăsate în paragină a fost înlocuită cu moda demolării acestora şi cu nebunia şantierelor. Moda gropilor în asfalt a fost depăşită de cea a lucrărilor nesfîrşite la acelaşi asfalt şi la borduri.

În fine, a izbucnit febra investiţiilor în clădiri şi terenuri (mulţi încă le consideră cele mai sigure). Preţurile au crescut nesăţios iar agenţiile imobiliare au proliferat ca ciupercile. Astăzi, în cel mai bun caz putem spune că în acest domeniu piaţa stagnează şi aflăm că în fiecare zi în Bucureşti dă faliment cîte o agenţie imobiliară. Trecem rapid de la o modă la alta, nu înainte însă de a ajunge cu fiecare la paroxism şi, la vremea ei, oricare ni se poate părea veşnică, deşi nu sîntem chiar convinşi că e cel mai bun lucru. Inventăm apoi un altul la fel de spumos şi efemer şi nu ne liniştim niciodată.

4 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL DILEMA VECHE

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021/407.54.69

LA TOATE OFICIILE POȘTALE, AGENȚIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din prețul de la chioșc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completați numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită față de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala București.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului, prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 143, București, cod poștal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București ■ cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poștale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Fîntîniţa haiducului şi branding-ul de ţară

Zilele trecute a fost lansat la Cluj programul pentru construcţia şi promovarea brandului turistic al României, pentru care se pun la bătaie 75 de milioane de euro. Ceea ce înseamnă că o vom lua de la început cu „brandul de ţară“, chiar dacă brandul turistic nu este tocmai acelaşi lucru, după cum amîndouă nu sînt chiar acelaşi lucru cu „simpla“ propagandă culturală. Dar pe noi problema asta cu „imaginea“ ne roade prea tare pentru a nu le amesteca pe toate cu toate ocaziile.

Judecînd după vîltoarea pasiunilor sterile de rîndul trecut, nu pot să nu mă întreb dacă, de data aceasta, vom fi capabili de ceva mai multă maturitate pentru a face faţă acestei probe care este, mai presus de toate, una de maturitate socială?

Eu, de pildă, mergînd socio-hai-hui pe drumurile patriei, am văzut ceva care m-a pus pe gînduri în acestă privinţă, amuzîndu-mă şi intrigîndu-mă în acelaşi timp: un branding mai modest, de restaurant, dar simptomatic pentru imaginarul nostru naţional. Pe lîngă Sibiu, un local nici prea-prea, nici foarte-foarte, îşi ademenea clienţii cu următorul „logo“: *Fîntîniţa haiducului. Simply the best!* Era să intru cu maşina în şanţ fascinat de această sinteză identitară de margine de drum...

Dincolo de aparenţa sa puţin stîngace, această promovare este absolut exemplară, în felul ei. Are, adică, tot ce-i trebuie pentru a ne oferi o imagine sintetică a imaginarului nostru mult mai răspîndit: o referinţă explicită la un *trecut* de demnitate prin personajul charismatic şi uşor misterios al haiducului, un *topos* neaoş şi pitoresc, alintat cu duioşie prin diminutivul fîntîniţei şi apoi afirmarea fermă şi irecuzabilă a *unicităţii*: sîntem *„simply the best“!* Cine nu crede este fie măgar, fie american incult (a se vedea o bună parte a comentariilor autohtone la faimoasa emisiune a lui Anthony Bourdain despre România). În sfîrşit, un sincretism derutant: cui i se adresează, de fapt, această reclamă, jumătate păşunist-retro, jumătate americanist-*trandy*? Fără a fi un specialist, repet, am totuşi impresia că această branduire nu prea şi-a fixat target-ul, adică, mai pe româneşte, e cu un ochi la slănină şi altul la făină; mă rog, s-ar zice că restaurantul cu pricina ştie ce *este*, dar nu prea ştie ce *vrea*.

Or, exact aici este ceva ce ar trebui să ne pună, cred, pe gînduri: branding-ul de ţară se referă mai degrabă la ceea ce vrei decît la ceea ce eşti. Problema sa nu este să identifice *esenţa* unei ţări, pe care să o „vîndă“ apoi cu dibăcie străinilor. Nu este nici măcar aceea de a fantasma eficient pe socoteala unei societăţi pentru a o face mai atractivă şi vandabilă pe piaţa mondială, indiferent de ce este „cu adevărat“ acea societate. Cu atît mai puţin este vorba despre alinarea angoaselor noastre, ale tuturor, exprimate după chipul şi asemănarea fiecăruia, de a ne pierde identitatea, esenţa, trecutul, valoarea, pe scurt, de a fi afectaţi în ceea ce sîntem – sau, mai exact, credem că sîntem. Un brand de ţară nu îşi propune, din cîte înţeleg eu, să legitimeze şi/sau să promoveze valorile (economice, culturale, sociale etc.) acumulate de-a lungul timpului de acea ţară, ci să prezinte în mod credibil şi pentru alţii proiectul său de viitor, încercînd astfel să-şi promoveze interesele şi aspiraţiile.

Problema cu acest brand de ţară care trebuie să promoveze un proiect de ţară este că un asemenea proiect ar trebui să existe. Or, din cîte văd eu privind în ţara noastră în ultimii ani, singurul proiect de viitor pentru România pe care au reuşit să-l înfiripe edilii noştri este *România, ţara palmierilor!* Îmi pare rău, dar nu mă convinge... Altfel spus, problema noastră nu este brandul de ţară, ci construirea unui proiect de viitor pentru această ţară. Adică, foarte simplu spus, cam ce am vrea noi să fim, nu ceea ce credem că am fost. Da, un astfel de proiect este o „imagine“, o visare prospectivă, nu o „esenţă“ retrospectivă, dar o visare esenţială dacă vrem să mai rămînem şi ceea ce am fost.

O asemenea construcţie este, aminteam la început, şi o probă de maturitate. Or, din acest punct de vedere, cred că suferim încă de un anumit adolescentism cultural şi o ambivalenţă afectivă tipică acestei vîrste: nu mai vrem să fim ca părinţii noştri, ba chiar îi urîm în secret, dar ne refugiem imediat la umbra lor imediat ce ne confruntăm cu o problemă sau apare vreo ameninţare. Nimeni nu mai vrea să trăiască astăzi ca un „ţăran“, dar scoatem efigia Căluşului strămoşesc imediat ce ne intră cineva străin în casă. Vrem să fim *„simply the best“*, altfel şi inconfundabili, dar invocăm imediat neamul lui Eminescu sau Brâncuşi cînd ne întreabă cineva cum ne cheamă.

Adolescenţa, fie ea individuală sau culturală, este totdeauna o criză a imaginii. Maturitatea înseamnă astfel aşezarea asumată, după firea ta, într-un proiect personal.

Cam aşa şi cu brandul de ţară: el nu se referă la ceea ce crezi că ai fost, ci la ceea ce îţi doreşti să devii. Adică nu la o amintire ambivalentă despre părinţi, ci la un proiect personal de maturitate.

Viaţa nu este cumva şi ea (cel puţin în varianta sa modernă), un proiect indefinit, nu o esenţă moştenită?

PUBLICITATE

JAY McINERNEY
Bright Lights, Big City

"Un roman spumos, teribil de amuzant, care își atinge ținta: sufletul omenesc."
Raymond Carver

"Principalul roman al anilor '80."
The New York Times

Bright lights, Big city este un roman clasic al literaturii americane, o carte sofisticată, scrisă într-o notă inteligentă!

PANDORA FUNKY FICTION
Editura Pandora M este parte a grupului editorial TREI

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN
Ultimii rapsozi
vin la ICR, într-o întâlnire cu Grigore Leșe și cu dumneavoastră

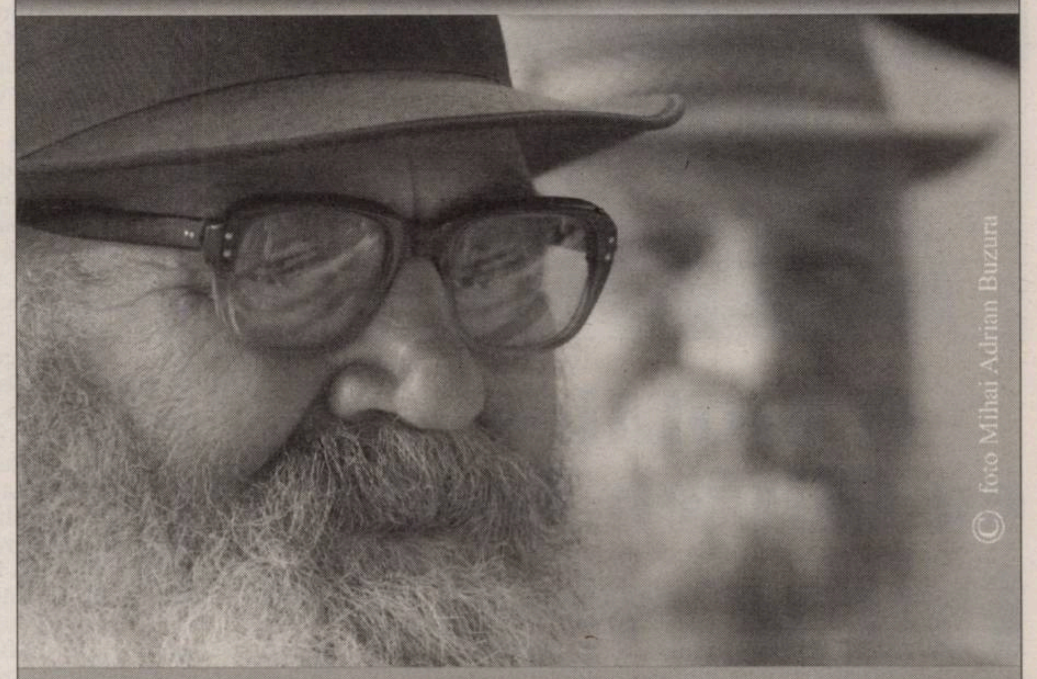

© foto Mihai Adrian Buzura

LIPOVENII NEKRASOVIȚI
DIN SARICHIOI, JUD. TULCEA
joi, 25 septembrie 2008, la ora 18.00;
la Institutul Cultural Român, Aleea Alexandru 38

Ultimii Rapsozi este un program lunar al ICR având ca scop familiarizarea publicului citadin cu folclorul autentic din România

Parteneri media:
DILEMA VECHE · JURNALUL NAȚIONAL · CULTURAL · rfi · HotNews

Andrei PIPPIDI

SOS București

Bucureşti în timpul războiului

– o mărturie franceză –

Am avut prilejul să scriu chiar aici despre scrisorile lui Eric Tappe, în care-şi povestea întîmplările şi impresiile din 1944-'45, cînd se găsea prima oară la Bucureşti. De data asta, deschid jurnalul lui Jean Mouton, care a trăit aici în 1939-1946, fiind, din 1941, directorul Institutului Francez, condus pînă atunci de Alphonse Dupront. Pentru Mouton, comentator delicat şi sensibil al literaturii franceze, totodată unul dintre sufletele ferme pe care le şlefuieşte catolicismul, situaţia nu era uşoară: între patria sa învinsă şi ţara pe care învăţa s-o citească, ambele supuse tutelei nazismului. La Institut, în Bdul Dacia, la Şcoala franceză (în Piaţa Lahovary, 7) şi la Ambasadă, el era în centrul unui necontenit schimb de informaţii cu privire la desfăşurarea evenimentelor politice. Comentariile sale reflectă acea încredere în victorie cu care scria, la 14 iunie 1940, în momentul prăbuşirii Franţei: „într-o bună zi, teritoriul german o să fie distrus de avioanele engleze şi americane".

A sosit în România în „noaptea în care armata germană invadează Polonia. Eu am s-o aflu a doua zi, în gară la Bucureşti". Iar efectul aici este cel pe care l-a remarcat după două săptămîni, la revărsarea refugiaţilor, cînd rezistenţa polonă încetase, prinsă în cleşte între germani şi sovietici: „Peste Bucureşti se abate un frig glacial; oraşul e cuprins de spaimă, parcă bătaia inimii sale ar fi încetinit brusc. Pînă şi casele par înspăimîntate". Urmează imediat alt şoc: asasinarea lui Călinescu de către legionari, execuţia ucigaşilor şi spectacolul macabru: „Trupurile le sînt aruncate în stradă şi, timp de o întreagă după-amiază, bucureştenii se înghesuie să vadă". În aceeaşi toamnă, dezastrele se ţin lanţ: cutremurul a făcut praf cele 16 etaje ale blocului Carlton, Antonescu a îmbrăcat cămaşa verde, masacrul de la Jilava. La înmormîntarea lui Iorga, la care toţi diplomaţii francezi au participat, „în sicriul neacoperit, conform ritului ortodox, acesta părea, cu barba-i inelată, un zeu oriental îmbălsămat. Alămurile unei unităţi a armatei au făcut să răsune, timp de o clipă, un lamento funebru; n-am mai auzit niciodată ceva atît de trist". În ianuarie, după rebeliune şi atrocităţile împotriva evreilor pe care le consemnează, Mouton a primit vizita unui ofiţer român însărcinat să inspecteze dacă Institutul nu ascunde arme. „I-am răspuns că, de cînd cu armistiţiul, Franţa nu mai are arme. Iar el a adăugat: *Sper să le recapete curînd.*"

© R. Avram

Bineînţeles, autorul jurnalului era foarte atent la reacţiile românilor, care adesea îşi manifestau faţă de Franţa tradiţionala prietenie, mai ales dacă făceau parte din cercul de intelectuali din jurul Institutului. Cei pe care îi menţionează sînt Lipatti, Enescu şi Mănucă Ciomac, Pallady, Jean Steriade şi George Oprescu, Antoine Bibescu şi Mihail Sebastian. Colonia franceză îi purta un deosebit respect lui Vladimir Ghica: în zilele înfrîngerii din 1940, monseniorul a ţinut o slujbă pentru Franţa. De altfel, chiar oficialii români şi-au schimbat atitudinea după debarcarea americanilor în Africa de Nord. Dar, cum spunea atunci cineva cu umor trist: „în sfîrşit, americanii se mai gîndesc şi la noi". Aşa că a fost bombardamentul de la 4 aprilie, care a făcut 40 de morţi chiar în apropiere de adăpostul Institutului în care se găseau Mouton şi ai săi. Puţin mai tîrziu, ei s-au refugiat la Căciulaţi, în conacul Cantacuzino. Scenele din Bucureşti sînt descrise cu sinceritate aspră: „Un oraş terorizat. Oamenii circulă tăcuţi în orele cînd nu sînt bombardamente... Trecem pe lîngă o înmormîntare şi mortul e învelit într-o pînză cenuşie; cîţiva paşi mai încolo, altă înmormîntare ne taie calea". Zvonurile despre întoarcerea armelor sînt notate de Mouton fără să le dea crezare, chiar la 23 august! Vin ruşii, ei ajung şi la Căciulaţi, unde, „cu degetul pe trăgaci, îi căutau pe germanii care s-ar fi putut afla acolo. *Niemţi, niemţi*! Ceea ce mi-a dat sentimentul unei cruzimi ce deschidea orizonturi spre o lume necunoscută". La întoarcerea în Bucureşti, trecînd pe lîngă un convoi militar sovietic, „în prăfăraia aceea, cu soarele care ne bate în ochi, am brusc senzaţia că sîntem cu secole în urmă, pe drumul urmat de invazia hunilor". În oraşul pe care-l regăseşte, „străzile sînt încă nesigure. Văd un subofiţer rus care pleacă cu ceasul unei femei". Şi scena e şi mai urîtă, fiindcă Mouton a observat că indicatori români semnalau soldaţilor prada.

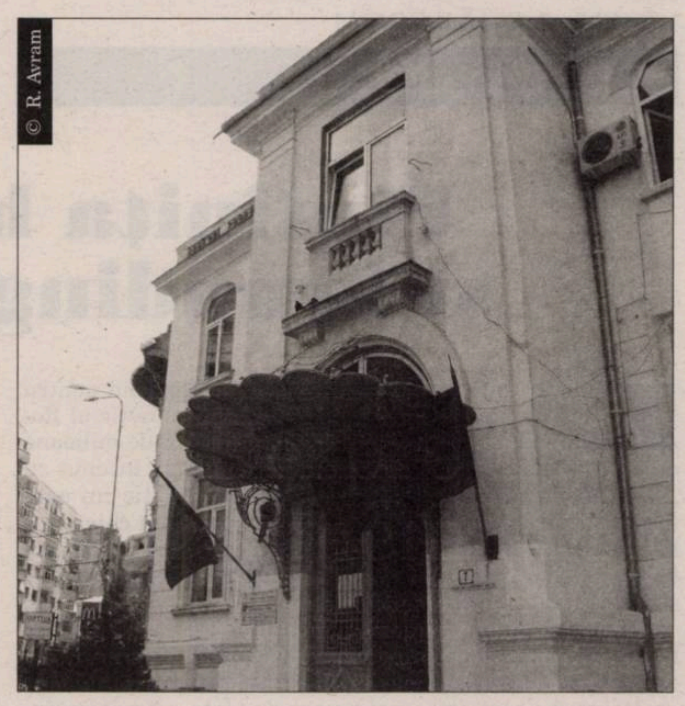
© R. Avram

N-au trecut nici două luni şi o altă însemnare constată: „De la schimbarea de orientare politică, toţi românii s-au avîntat în lupta dintre partide: cine să fie comunist, cine socialist, cine naţional-ţărănist? Acum toată lumea vorbeşte de epurare, îşi supralicitează sentimentele antihitleriste". Epilogul dovedeşte că acest martor ne-a cunoscut bine.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

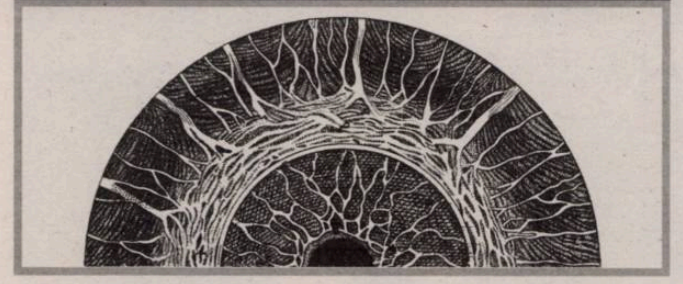

O întîlnire cu Olivier Todd

Îl ştiam pe Olivier Todd din articolele publicate în *Le Nouvel Observateur* şi în *L' Express*. I-am citit şi biografia despre Malraux în care, cu documentele pe masă, îl demitiza pe contradictoriul autor al *Condiţiei umane*. Dar adevărata revelaţie au fost pentru mine memoriile sale, cu un titlu pe cît de frumos, pe atît de enigmatic, *Carte de identităţi* (*Carte d'identités*, Plon, 2005). Am descoperit un personaj extraordinar, ataşant, cu o viaţă fascinantă. Impresionează, de asemenea, justeţea tonului, francheţea confesiunilor şi, nu în ultimul rînd, calitatea literară a textului.

Hazardul, dar mai ales – în ce mă priveşte – şansa au făcut să-l cunosc pe Olivier Todd imediat după ce terminasem de citit memoriile. Întîlnirea s-a petrecut vara aceasta, într-o sîmbătă din august, în apartamentul lui Todd din rue de l'Odéon. Este chiar casa în care, la mansardă, stătea Cioran. Todd s-a mutat acolo la începutul anilor '90; nu şi-a văzut niciodată vecinul: Cioran, tot pe atunci, se îmbolnăvise şi n-a mai ieşit din cameră decît atunci cînd a fost dus la spital. Ferestrele apartamentului dau spre teatrul Odéon şi spre superba piaţetă din faţa lui, cu faimosul restaurant La Méditerranée. La 79 de ani, trăsăturile lui Todd sînt aceleaşi pe care i le ştiam din fotografii: e un bărbat frumos, puternic, vîrsta se trădează doar prin auzul deficitar. Înainte însă de a relata, fie şi sumar, conversaţia noastră, voi reveni la volumul de memorii *Carte de identităţi*.

Olivier Todd s-a născut în 1929 la spitalul american din Neuilly. Mama lui, Helen Todd, era englezoaică. Tatăl, Julius Oblatt, un evreu austriac, a dispărut înainte de naşterea copilului. Condiţie de bastard, într-un fel, ereditară. Bunica lui Olivier, mult evocată în memorii, era lesbiană şi o concepuse pe Helen în mod mai curînd întîmplător, foarte probabil cu amantul mamei ei. Cartea e, într-o bună parte, o căutare pasionantă, febrilă, angoasată a originilor. Olivier Todd face studii la Cambridge şi la Sorbona, lucrînd apoi, pentru scurtă vreme, ca profesor. Helen Todd a trăit cîţiva ani după război şi în final s-a căsătorit cu Ernest Spirt, zis Claude Sernet, poet francez (mediocru) de origine română, fratele Colombei, soţia lui Ilarie Voronca. Trecut prin suprarealism, Sernet aderase la partidul comunist francez şi devenise un practicant al realismului socialist. Era, bineînţeles, foarte apreciat şi cultivat la Bucureşti. Portretul lui Sernet, poreclit şi Nesty sau Nesticot, e în tuşe groase, de un pitoresc crud. Todd se căsătoreşte foarte tînăr, la nici 20 de ani, cu Anne-Marie, fiica lui Paul Nizan, scriitorul şi eseistul mort pe front, în 1940, şi înfierat de comuniştii francezi drept „trădător" şi „renegat" pentru faptul de a fi denunţat pactul germano-sovietic. Prima iubire, marea iubire, iubirea unei vieţi? Şi da, şi nu. Olivier Todd o evocă mereu pe Anne-Marie cu nedezminţită afecţiune. Dar era, cum se spune, *„un homme à femmes"*. Au urmat alte căsătorii şi divorţuri, şi multe, foarte multe legături mai mult sau mai puţin efemere. Intră în mediile literare de timpuriu, graţie relaţiilor pe care le avea familia Nizan. Îi cunoaşte pe Sartre, pe Raymond Aron, pe Jean-François Revel, de care îl va lega o prietenie strînsă. Pendulează între engleză şi franceză, scrie în ambele limbi, colaborează constant la BBC. În 1970 intră, ca redactor-şef adjunct, la *Nouvel Observateur*, revista lui Jean Daniel, revistă de stînga, socotită – nu fără temei – cripto-comunistă. Începe o strălucită carieră de comentator şi reporter. Merge, în mai multe rînduri, uneori pentru perioade lungi, în Vietnam. Încearcă să ţină dreapta cumpănă şi să nu derapeze în antiamericanism gregar. Îşi va face, cîţiva ani mai tîrziu, *mea culpa* pentru că nu a dezvăluit cînd trebuia natura totalitară şi expansionistă a regimului comunist din Vietnamul de Nord. Va mai realiza reportaje în războaiele din Israel, Eritreea, Nigeria, Biafra.

În 1977 părăseşte *Nouvel Observateur* şi trece la *L'Express*, condus de Jean-François Revel şi finanţat de miliardarul Jimmy Goldsmith. Revistă aflată la polul opus, revistă de dreapta, editorialişti fiind Aron şi Revel. Pleacă şi de aici patru ani mai tîrziu, ca urmare a unui colaj apărut pe copertă unde Mitterrand, surîzînd, se afla în faţa unui Giscard morocănos (se întîmpla exact înaintea alegerilor, cîştigate de liderul socialist). Este, în fapt, concediat, iar Revel îşi dă, din solidaritate, demisia. Rămas fără obligaţii de serviciu stricte, se consacră în întregime scrisului („în întregime" e un fel de a spune: femeile ocupă, în continuare, un loc preponderent în viaţa lui). Publică romane, eseuri, biografii. O biografie a lui Jacques Brel cunoaşte un mare succes de public. Urmează biografiile lui Camus şi Malraux. Adună, pentru fiecare dintre aceste cărţi, documentaţii uriaşe, merge pe urmele „eroilor" săi, parcurge lumea în lung şi în lat. Pentru Malraux cercetează şi arhivele Komintern de la Moscova, unde descoperă lucruri senzaţionale privind excluderea din partid a lui Paul Nizan.

Călătoriile sale au însă şi alt scop, de care aminteam mai înainte: căutarea rădăcinilor. Dă de urma tatălui, Julius Oblatt, stabilit acum, după o existenţă aventuroasă, la Los Angeles. Fiul îşi regăseşte tatăl, căsătorit cu o americancă ridicolă şi conformistă, un tată bătrîn, vag nostalgic, încercînd să pară tandru şi înţelegător. Reuşeşte, tenace, să afle ce s-a întîmplat cu o altă relaţie sentimentală a mamei, un diplomat grec a cărui imagine se imprimase în memoria copilului Olivier. Traversează perioade de puternică şi chinuitoare depresie. Trăieşte o ultimă (?) mare iubire, alături de Anne, o femeie cu patruzeci şi cinci de ani mai tînără. Legătura ţine doi ani, din nou depresie, fiindcă nu izbuteşte să se adapteze la ceea ce psihiatrii numesc „travail de deuil". Pe 18 aprilie 2002 primeşte prima sa carte de identitate franceză, la aproape trei decenii după ce fusese recunoscut, la consulatul Franţei din Los Angeles, de Julius Oblatt.

(va urma)

Texte şi opinii de: ● *Adrian CIOROIANU (istoric)* ● *Vasile LUCA (prof. dr. ginecolog, consilier, Spitalul Polizu, Bucureşti)* ● *Mihaela MIROIU (prof., Facultatea de Ştiinţe Politice, SNSPA, Bucureşti)* ● *Alexandru OFRIM (istoric, conf. univ. dr., Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti)* ● *Robert ŞERBAN (scriitor)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Marius CHIVU*

Cooperativa de femei

Vă veţi întreba poate ce ştiu eu – altfel decît din cărţi – despre sexul în comunism de vreme ce aveam doar 11 ani la Revoluţie?

Pe atunci, tata era plecat să muncească pe platforma unui combinat chimic din Orient, aşa că o bună vreme mama m-a luat cu ea la serviciu. Era croitoreasă la Cooperativa „Sîrguinţa" din Rm. Vîlcea. În fiecare dimineaţă mă opinteam să deschid mamei uşa de fier a unei săli imense unde o sută de femei ţăcăneau de zor în spatele a o sută de maşini de cusut ca nişte insecte electrice. Erau acolo femei de toate vîrstele, eleve la seral, mame cu mai mulţi copii, divorţate, văduve... Am crescut printre o sută de femei înghesuite în maşini de cusut şi vorbind non-stop despre gospodărie şi bărbaţi – nu doar cei de-acasă, dar şi actori de la Hollywood pe care fetele de azi abia dacă-i ştiu după nume: Errol Flynn, Giuliano Gemma, Clark Gable, Anthony Perkins, Emanoil Petruţ ş.a.) Femeile mai erau preocupate de milieuri, bibelouri, ştrampi, cosmetice, bijuterii de aur, covoare persane... Îmi amintesc că li se reţinea din salariu cîte cinci lei pentru abonamentul obligatoriu la revista Femeia. *Mi le amintesc îmbrăcate în kaki pentru serviciul militar sau „ţinîndu-şi rîndul la coadă" cînd se băga Rexona la Magazinul Cozia de peste drum. Dar nu vă puteţi imagina la ce bîrfe şi lamentaţii am fost martor fără voie în timp ce mă jucam cu nasturi, papiote şi fermoare, la ce sfaturi şi povestiri am tras cu urechea în timp ce mă prefăceam că dorm ghemuit pe baloturile textile! Atunci trebuie că am auzit pentru prima oară cuvinte precum: „a regula", „chiuretaj", „uter", „ovare", „sondă", „menstruaţie" (cu varianta arhaică „soroc"), „concubinaj", „homosexual"... La început se mai fereau, apoi, văzînd că nu le acord atenţie, că nu le sîcîi cu întrebări şi că nu-mi însuşesc cuvintele, nu m-au mai luat în seamă. Într-un fel, cred că ştiam că sînt lucruri de oameni mari. N-am înţeles mai nimic atunci, dar am priceput totul mai tîrziu.*

Acum există cărţi, există filme. Am fost profund emoţionat văzînd Decreţeii *lui Iepan,* 432-*ul lui Mungiu, citind studiul lui Gail Kligman sau confesiunile din* Tovarăşe de drum. *Gîndindu-mă la toate privaţiunile trăite şi la sacrificiile făcute, sînt plin de compasiune pentru toate acele femei din secţia Lenjerie-Bărbaţi a Cooperativei „Sîrguinţa". Lor le dedic acest număr.* ***(M. C.)***

Mihaela MIROIU

Eradicarea instinctului plăcerii

Pentru mine, comunismul are toate simptomele descrise de ceea ce istoricii numesc „memoria traumei". În consecinţă, nu am fost în stare să tratez „neutru" şi „obiectiv" nici o temă legată de acest subiect. Cu atît mai puţin nu mă simt în stare să o fac în privinţa sexualităţii.

Rîndurile de faţă sînt o „sinegrafie" tip „matrioşca". Adică ele cuprind povestea sărăcită şi schematică a experienţelor trăite de mine, de prietenii şi colegii proximi, pe care le adun în aceste rînduri într-un „noi" generic (povestea mai largă şi mai corporală se găseşte în cartea *R'Estul şi Vestul*, Mihaela Miroiu şi Mircea Miclea, Editura Polirom, 2005). Aceşti „noi" sîntem acum oameni între 50-55 de ani. Cu alte cuvinte, ne-am trăit experienţa tinereţii *full time* în anii '70-'80, adică post Decretul antiavort din 1966, în plin delir dictatorial, într-o puşcărie generalizată la 22 de milioane de oameni. Mai frustrant decît atît este faptul că în copilărie şi în adolescenţă am prins mini-fisura de libertate şi acces la informare din anii '64-'71 (cu prelungiri tot mai vagi, pînă în '77). Acest *respiro* liber a făcut din generaţia noastră de adolescenţi una hippiotă, cu mulţi „gărgăuni" occidentali consumaţi mai degrabă ideologic, literar, muzical, petrecăreţ şi vestimentar. Genul nostru proxim şi semenii acceptaţi erau, desigur, rebelii tineri ai „societăţii de consum". Şi ei, şi noi eram anti-conservatori, anti-*establishment*, antipocrizie. Detestam tot ce plăcea generaţiei părinţilor noştri. Formalismului şi felul în care se îmbrăcau – pantofii cu toc, cocurile, rochiile cu briz-brizuri, costumele cu cravată sau cele muncitoreşti – îi opuneam spontaneitatea, jeanşii, cămăşile, pletele, adidaşii. Felului în care se distrau ei (balurile organizate de sindicat), muzicii „leşinate" pe care o ascultau (orice muzică uşoară pre-Beatles) ne opuneam cu chitări şi audiţii Hendrix şi Joplin. Ceremonialul de sărbători: adunarea neamurilor în jurul mesei cu pahare de cristal, lîngă servanta cu bibelouri, îi răspundeam cu retrageri în păduri la dejunuri muzicale. Ideilor ipocrite ambalate frumos despre puritate sexuală – obsesia virginităţii şi castitatea pînă la căsătorie, „sexul" ca ruşine şi corvoadă –, le răspundeam cu vorbe slobode şi libertine.

Make love, not children!

Specificul nostru faţă de co-generaţionalii din Occident era limpede: ei luptau cu societatea de consum. Nu era cazul nostru. Pe ei, excentrismul şi libertatea (atîta vreme cît nu degenera violent) nu îi costa nimic mai mult decît afuriselile mediatizate ale conservatorilor. Pe noi ne costa: tunderea cu forţa a băieţilor, lungirea obligatorie a uniformei fetelor (pedepse minimale), scăderea notei la purtare, sancţiuni UTC, eliminări de la liceu sau chiar exmatriculări, inacces la facultăţi care presupuneau dosar curat (biografie conformistă şi fără rude în Occident). Uneori, mai ales băieţii erau ciomăgiţi cîteva zile în arestul miliţiei pentru vina de a fi pletoşi, eventual în blugi. Ei, cogeneraţionalii noştri de „dincolo", au mîncat pe pîine revoluţia sexuală, mulţumind conştient deja „bunicului" Freud pentru dezlegare la „păcate", încă din generaţia părinţilor lor. Îi ajuta o avalanşă bibliografică şi cinematografică pe această temă. Mai mult, puteau „păcătui" fără griji morale (vezi dezlegarea la plăceri pe motiv de „defulare" non-represivă care, între altele, atenuează agresivitatea şi revolta) şi fără responsabilităţi părinteşti (vezi inventarea „pilulei" contraceptive). Noi trăiam pe altă planetă. Freud era obiectul unor cursuri de psihologie specializate, nu era mediatizat, deci nu avea cum să creeze fani, să fie mai popular ca Gigi Becali, contemporanul. Despre revoluţia sexuală nu ştiam oficial, fiindcă pe plaiuri mioritice era doar revoluţie socialistă, dar trăgeam cu urechea la a lor, suficient cît să prindem ideea că nu este nimic imoral în plăcerea de a face dragoste. În paranteză fie spus, voi rămîne toată viaţa cu această expresie. Cea nouă, „a face sex", îmi pare tehnică, biologizantă, dezumanizantă. Cu o fiinţă umană e moral şi frumos să faci dragoste (adică să participi trup şi suflet).

Make love, not war! a fost şi lozinca noastră. Cealaltă, *Make love, not children!,* a fost însă mult mai greu de aplicat. Decretul din 1966 ne obliga practic să facem dragoste în scopuri reproductive, nu „frivole". Desigur că nici comunismul nu putea stîrpi instinctul plăcerii. Eşuase să îl înlocuiască cu cel al datoriei patriotic-revoluţionare: înmulţirea constructorilor societăţii socialiste. Dar putea să îl limiteze. Cum anume? Iată cîteva metode imbatabile: vînzarea pilulelor contraceptive era interzisă prin lege, ca şi importul de prezervative, unica marcă admisă era cea autohtonă: prezervativele Vulcan, fine ca o minge de fotbal, cu aromă de cauciuc şi sigure ca prognoza meteo. Închirierea camerelor de hotel sau locuinţelor era permisă numai cuplurilor căsătorite. Căminele şcolare şi cele studenţeşti erau segregate şi bine păzite de celălalt sex. Publicaţiile referitoare la sexualitate erau interzise, nu doar cele sexy sau porno, ci chiar cele educative şi de informare. Îmi amintesc o singură carte publicată „pe vremea mea". Se numea *Vita sexualis*, era foarte ştiinţifică şi presupunea buna cunoaştere a limbii latine. Dacă erai cultivat şi aveai răbdare studioasă, mai aflai cîte ceva. Părinţii nu erau nici ei de mare folos. Considerau că despre sexualitate se tace sau se vorbeşte în judecăţi moralizator-prohibitive: să nu te prind, să nu mă faci de ruşine, să nu te muşte şarpele să te culci cu un băiat, viaţa sexuală e murdară şi riscantă. Diriginta mea punea cireaşa pe frişcă: ne trimitea la controale ginecologice obligatorii să îi aducem certificat de virginitate. Orele de „educaţie sanitară" la liceu erau concentrate pe igienă şi reproducere.

Partea grea era însă aceea că instinctul plăcerii (inclusiv al celei alimentare: cazul anilor '80) nu putea fi eradicat. Prin urmare, ne descurcam cum puteam. Funcţionau reţele de contrabandă pentru contraceptive din statele comuniste vecine, peste care nu dăduse politica pronatalistă: Iugoslavia, Ungaria, URSS. E drept că nici nu putea să fie vorba de aviz medical şi de test de risc. Farmacistele preparau „unt de cacao", un fel de supozitoare spermicid care se topeau penibil. Sexul era restrîns la zilele sigur nefertile (despre care am auzit în mod clandestin). Abstinenţa era cultivată ca mijloc contraceptiv, mai ceva ca în visele republicanilor duri din SUA actuale. Cei cu pile şi dare de mînă plăteau din greu să facă cezariană ca să aibă drept la avort. Cunosc femei care şi-au făcut histerectomie, să nu mai resimtă erotismul ca pe sabia lui Damocles.

Sexul, corvoadă şi risc

Viaţa sexuală a femeilor a fost incomparabil mai grea, mai periculoasă, mai frustrantă şi mai neplăcută decît a bărbaţilor, mai ales în anii '80, cînd s-a asociat cu criza alimentară şi energetică. Moşteneam din tradiţia precomunistă ideea că „bărbatul îşi face de cap, îşi ia pălăria şi pleacă!". Responsabilitatea pentru consecinţe revine femeilor care: „s-au lăsat batjocorite", „au cedat", sînt „neserioase". Teste de paternitate nu existau. Prin urmare, puteai să devii „o femeie pierdută" (acum se numeşte liberă), cu „copil din flori" (acum se numeşte mamă singură, este o opţiune personală şi este apreciată, cel puţin în mediile educate). Prin urmare, era mai prudent să te căsătoreşti. Dar, prin lege, sexul era „datorie conjugală", cu alte cuvinte, *volens-nolens*, plăcut, neplăcut, voluntar sau forţat, trebuia să te supui. Nici vorbă de incriminarea legală sau morală a violului conjugal. Povara protejării sexuale revenea femeilor, sarcina, avortul sau naşterea, la fel.

Portretul unei zile banale de iarnă din viaţa unei neveste în comunismul anilor '80 era cam acesta: trezit la ora şase dimineaţa, coadă la lapte, pregătit copii pentru şcoală, plecat la serviciu pe scara autobuzului, îngheţat de frig iarna, coadă între orele 16-18, întors, hrănit familie, curăţenie, încălzit paturile cu sticle cu apă caldă, culcat copii, spălat cu apă din oală, încălzită cu fierbătorul, stat să facă bărbatul sex (pentru „liniştea casei"), spălat părţi intime cu apă rece, iar la 12 noaptea, deşteptarea să faci mîncare fiindcă atunci venea presiunea la gaze. Nuditatea era exclusă din cauza frigului. Doar teoretic se mai revoltau tinerele neveste pe zisele mamelor lor conservatoare. Practic, ajungeau la vorba lor: da, sexul e o corvoadă şi un mare risc. Iar această percepţie repetată se resimţea, producînd sloiuri în relaţia intimă şi, cu timpul, o reciprocă lehamite de amorul conjugal.

Cum resursele erau puţine, iar cu banii nu prea aveai ce face, femeile atrăgătoare, mai ales cele căsătorite, aflate în curtea responsabilităţii nataliste a altui bărbat, erau mereu asaltate să devină amante. Mai mult, cum şefii şi, în genere, posesorii resurselor erau mai toţi bărbaţi, ele luau repede cunoştinţă cu presiunile numite „plată în natură". Doar că, în cazul lor, această plată la care se supuneau bărbaţii subalterni şi femeile neatrăgătoare nu consta în damigene cu ţuică, porc de Crăciun, miel de Paşte sau, mai sofisticat, whisky, Kent, parfumuri străine, ci în altceva. Lor li se cerea „să cedeze", cu alte cuvinte, să accepte cîteva partide se sex cu şeful, gestionarul, doctorul, securistul, secretarul de partid, măcelarul, miliţianul sau alţi bărbaţi în a căror putere se aflau. Unele alegeau „raţional" că nu au altă cale: să obţină o gradaţie la salariu, o promovare pentru soţ, o butelie, o primă, un concediu medical, mîncare pentru copii, o aprobare pentru mamă, o indulgenţă pentru vorbe politic incorecte, un ochi închis pentru un avort clandestin sau pentru „procurarea ilegală de produse de contracepţie".

Mă opresc aici, altfel nu mă mai opresc.

Vreau însă să închei cu ceva foarte frumos şi foarte real. Fiindcă trupul ne era atît de controlat, atît de expropriat, în compensaţie, nimeni nu ne putea opri să iubim sufleteşte, pînă în pînzele albe. Dragostea, copiii, cărţile şi prietenii adevăraţi au fost marile noastre antidepresive, marile resurse de supravieţuire. Datorită lor am rămas, totuşi, oameni.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 18 septembrie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Adrian CIOROIANU

Natalitate cu efecte secundare

– de la Dej la Ceauşescu –

În momentul în care a ocupat România, regimul comunist a mai luat ceva în stăpînire: pe românce, în calitatea lor de mame. Deloc paradoxal, anul ce aducea naţionalizarea principalelor mijloace de producţie (1948) mai aduce şi interzicerea prin lege a avortului – prin introducerea unui articol (nr. 482) în Codul Penal, conform căruia cele ce (sau ce-şi) produceau întreruperi de sarcină erau pasibile de pedepse de la trei luni la cinci ani închisoare. Aşadar, nimic surprinzător: aşa cum fabricile şi uzinele intrau în proprietatea statului, la fel şi femeia, în calitatea ei de *producătoare* de generaţii viitoare. Argumentarea regimului era parţial validă: echilibrul demografic al ţării, afectat de război, trebuia restabilit; refacerea ţării presupunea şi refacerea forţei de muncă etc. În plus, trebuie adăugat că măsura a făcut ceva valuri mai curînd în mediul citadin; în rest, ea a trecut aproape neobservată – întreruperea de sarcină nu era nici pe departe o practică la ordinea zilei în România tradiţională. Rurală în proporţie de cca 80%, populaţia ţării, în marea ei majoritate, încă mai pleca de la ideea că un copil e dat de Dumnezeu.

Libertinul Dej şi fidelul Ceauşescu

Totuşi, nu se poate vorbi în cazul satului românesc, din acest punct de vedere, de un puritanism religios sau cutumiar. Întreruperi de sarcină existau, se înţelege, în satele române sau în mahalalele oraşelor (şi au continuat şi după decretul de interzicere din 1948), preoţii locurilor de regulă închideau ochii, iar femeile erau asistate nu de medic, ci de alte femei cu experienţă – aceleaşi moaşe care le ajutau pe altele să nască (unele dintre moaşe fiind chiar soţii de preoţi!). În plus, avortul din casele ţărăneşti intra automat în rîndul secretelor de familie – motive din care e cu totul improbabil ca ele să fi figurat în vreo statistică.

Pe lîngă multele-i defecte (umane sau politice) pe care le-a avut, Gheorghe Gheorghiu-Dej avea şi o calitate: nu era un ipocrit, din punctul de vedere al concepţiilor despre sex. Destul de libertin în viaţa sa privată, liderul român a legalizat, în septembrie 1957, avortul la cerere. Trei precizări se impun aici. În primul rînd, din moment ce rata de natalitate în România (încă preponderent rurală) era în continuare bună, Dej nu avea de ce să-şi facă griji; în plus, măsura în sine se dorea şi un semn suplimentar de reconciliere cu societatea (era deschiderea fazei de relativă *liberalizare* dejistă). În al doilea rînd, Dej nici măcar nu a fost original, ci doar a copiat la el acasă ceea ce Nikita Hruşciov permisese în URSS încă din 1955. În fine, să mai spun că nu cred deloc în zvonistica şi bîrfele ce şi-au croit loc pînă şi în lucrări, unele, serioase: cum că Dej ar fi ieşit din închisoare, în 1944, cu mult mai *gay* decît intrase, şi de aici poziţia sa mai curînd relaxată faţă de subiectul natalităţii. Ce se ştie sigur este că Dej a fost părăsit de soţie la scurt timp după ce a fost arestat (după 1933); mai tîrziu, odată ajuns lider al ţării, el – un bărbat cu simţul umorului, plăcut de unele femei – a avut mai multe legături pasagere, cu totul hetero.

În raport cu relaxarea lui Gheorghiu-Dej, Nicolae Ceauşescu era la antipozi. În primul rînd, el a făcut parte dintre acei „bărbaţi ai unei singure femei“ (şi, oricît de surprinzător ar părea, el e aici „coleg“ de categorie cu un alt fost lider al românilor: regele Carol al II-lea, care, în ciuda legendei – pînă la capăt, nemeritate – de *playboy*, după ce a întîlnit-o pe Elena Lupescu a devenit, efectiv, de o fidelitate fanatică!). Un puritan de cea mai autentică vînă ţărănească, Ceauşescu, la vremea lui, şi-a făcut datoria faţă de ţară: trei copii, în opinia mea (şi în ciuda tuturor bîrfelor), categoric ai lui. După 1989, despre Elena Ceauşescu s-au spus o mulţime de mizerii – atît de multe încît nici măcar ea nu le merita –, multe dintre ele din sfera vieţii intime. Nu încurajez pe nimeni să creadă în ele, după cum cred că trebuie privită cu circumspecţie şi versiunea sugerată de Cornel Burtică (şi alţii), anume că explicaţia controlului Elenei C. asupra lui Nicolae C. ar fi fost un secret pe care numai ea îl ştia: ceva experienţe (iarăşi) homosexuale ale celui din urmă, tot în închisoare (ba încă Titus Popovici vorbea de-a dreptul despre o relaţie a junelui Nicolae cu mai maturul Dej, şi de aici parteneriatul lor politic de mai tîrziu!). Oricît de mustoase ar fi pentru unii aceste detalii de sub pătură (şi de sub curea), ele nu ajută cu nimic nici înţelegerea comunismului românesc şi – cred eu – nici adevărul.

Cei care l-au sorcovit l-au şi ucis

În fine, iarăşi oricît de paradoxal ar părea, în planul lui de sporire demografică a ţării, Ceauşescu a avut, dincolo de propriile-i marote, şi un inspirator de marcă: Charles de Gaulle. Înainte de a se întîlni propriu-zis, liderului român îi ajunsese la urechi ideea lui De Gaulle că *une grande nation* trebuie să fie, în primul rînd, mare din punct de vedere demografic (la mijlocul secolului trecut, mulţi francezi mai făceau astfel de socoteli – în raport cu Germania vecină, bineînţeles).

Ideea lui De Gaulle însămînţată în conservatorismul de ţăran sadea al lui Ceauşescu (plus alte raţiuni, fără îndoială) a condus astfel la celebrul decret 770 din septembrie 1966, intrat în vigoare de la 1 octombrie acel an: întreruperile de sarcină erau din nou interzise, sub ameninţarea unor pedepse care în următoarele două decenii au devenit tot mai drastice. Cînd a văzut că nici măcar pedepsele nu le speriau pe unele femei (sau pe unii doctori), regimul a trecut (spre mijlocul anilor '80 – vezi monografia lui Gail Kligman) la umilitoarea practică a controlului ginecologic impus, la locul de muncă.

Şi apăruse astfel, după mijlocul anului 1967, o generaţie aproape spontanee: cea care o bună vreme a fost alintată sub numele (teribil de peiorativ) *ceauşeii* sau *decreţeii*. Ei urmau să fie, practic, generaţia primilor zori ai comunismului de tip ceauşist. Dintre ei se selectau cei care-l sorcoveau pe Ceauşescu, la începutul anilor '70. Ei au aglomerat, după 1975, şcolile patriei, obligate să lucreze în trei schimburi. Spre finele anilor '80, ajunşi la prima maturitate, ei căutau disperaţi prezervative chinezeşti (marfă extrem de rară) şi, negăsindu-le, introduceau aspirina în rolul de anticoncepţional. Ei au umplut, în decembrie 1989, pieţele din marile oraşe, ucigîndu-l din vorbe pe cel care le fusese – vorba Elenei C. – ca un tată. Ei fac astăzi ceea ce Ceauşescu nici cu gîndul n-ar fi gîndit: dau contur, din ce în ce mai vizibil, capitalismului românesc.

De unde se vede că, inclusiv în materie de „decrete sexuale“, între unde dai şi unde crapă poate fi o sesizabilă diferenţă.

Robert ŞERBAN

Rolul cuscrilor sîrbi în filmele iniţiatice

Era roşu-carmin, avea o formă meseriaşă şi vreo doi-trei fluturaşi superbi, de ziceai că-s vii, imprimaţi pe ambele feţe. După ce am mai admirat-o încă o dată, am făcut tîrgul: i-am arătat colegului de bancă la lucrare şi am intrat în posesia minunatei cutiuţe de prezervative chinezeşti. Conţinutul lipsea, dar mi-a povestit colegu' cum arată şi la ce se foloseşte. Mda, nu prea puteai să-ţi prinzi minunea în piept cu acul de siguranţă, pe post de insignă, cum trăgeam eu nădejde. Nici pe banca din clasă nu era indicat să o laşi, fiindcă sărea în ochii curioşilor. Aşa că am ascuns-o în abecedar. Dar mie îmi controla mama lecţiile şi mă ajuta să-mi fac temele. Cînd a deschis cartea, fluturaşii mai să zboare prin casă... A început un mic şi subtil interogatoriu, a apărut şi capul familiei, puneau amîndoi întrebări discrete, ca să nu mă prind că ar fi vorba de ceva indiscret. Cam dădeam din colţ în colţ, fiindcă nu mă aşteptam să-mi descopere chiar babacii comoara şi încă atît de repede. Însă tot ei mi-au sugerat şi răspunsul: da, exact, o găsisem la fratele tatei acasă, mi-a plăcut şi-am luat-o, da, da. Hă, hă!

© V. Doroliţ

Mi-a fost învăţătură de minte şi n-am mai lăsat la îndemîna părinţilor abţibildele cu tipe goale, nici paginile cu ţîţe uriaşe, rupte de prin reviste foarte... colorate, nici pixul pe care dacă-l întorceai, vedeai cum îi cade doamnei din imagine rochia, dar mai ales ce se ascunde în spatele ei; al rochiei. Şi alte... atenţii cu care colegu' mă motiva să-i şoptesc cînd era ascultat de tovarăşa învăţătoare. Sau să iau cotul ca să vadă la mine-n foaie. Partenerul meu de afaceri avea acces la acele minunăţii întrucît tac-su era vameş. La Porţile de Fier, de unde ţării îi venea electricitate, iar unora dintre locuitorii ei – blugii, guma de mestecat, Vegeta, aspirinele Bayer, cola, brelocurile şi cărţile de joc cu doamne despuiate, dulciurile, cristalurile, antibaby, Pumele şi multe altele. De fapt, la majoritatea acelor *vise* pipăibile avea acces tot poporul care trecea prin „piaţa sîrbilor“. La produsele erotizante, doar iniţiaţii. Şi, bineînţeles, elevii silitori.

Cînd elevii au început să crească, iar silinţa lor să scadă, imaginile cu femei frumoase, goale, care te priveau fix şi tulburător în ochi, au prins viaţă. Chiar în camerele noastre! Adevărat, nu în acel perimetru dintre cei patru pereţi unde pofteam noi (observ că am dat-o pe plural, o fi din spirit de solidaritate...), dar în imediata lui apropiere. În televizor! Cuscrii noştri de peste Dunăre „băgau“ nişte înnebunitoare filme porno, cu multe cadre strînse şi dese prim-planuri, la care, mici şi mari, membri de partid sau doar de sindicat, copii, părinţi şi – pot să jur! – bunici ne holbam în disperare. Timp de o jumătate de an, dragii noştri vecini n-au lăsat să treacă nici o noapte fără să aprindă focurile pasiunii pe K3 (al treilea post al televiziunii publice iugoslave, unde, după ora 00.00, se petreceau full-contacte mai tari decît în K1). Asta s-a întîmplat prin 1986 sau 1987 (ar trebui să-l întreb pe Radu Pavel Gheo, fiindcă e „doctor“ în istorii româno-sîrbe), aveam 16-17 ani, şi deja trecusem primele două niveluri ale iniţierii sexuale. La televizor. Primul nivel – *Decameronul* lui Pasolini.

Eram prin clasa a VI-a cînd s-a aflat – se afla uşor, programul de televiziune sîrbesc era tradus, apoi multiplicat la maşinile de scris ale instituţiilor comuniste mehedinţene şi răspîndit ca un manifest... liberal – că vineri noaptea va fi un film fierbinte. Era iarnă, frigul din apartament ne obliga pe toţi Şerbanii – noroc că nu eram decît trei – să dormim în acelaşi pat. Eu, întotdeauna la perete. Doar că în seara aia, cînd mi-a venit vremea de culcare, m-am cerut la margine. Cred că am găsit şi o explicaţie plauzibilă pentru profanarea tradiţiei. De fapt, am vrut să văd filmul, mai ales că a doua zi doar asta se discuta la şcoală şi picai de papagal dacă erai prins că n-ai văzut „fazele“. Iar dacă ai mei tot se uitau... M-am întors pe partea dreaptă, m-am prefăcut că dorm şi am privit liniştit în dulapul cu haine, unde se oglindea nu Cetatea Neamţului, ci un film din care n-am înţeles nimic (sonorul era... mut, să nu mă trezesc, cică, scrisul nu se vedea mai deloc). Ca să nu fiu ipocrit (de mic!), nu lumea lui Boccaccio, nici personajele lui Pasolini ori maniera lui de a evoca Evul Mediu mă interesau pe mine, ci acele cîteva scene care mi-au dezgheţat complet toate oasele. Şi cartilagiile... Scene care m-au păstrat în rîndul lumii (bune) de la Şcoala generală nr. 2, care văzuse povestea şi nu prididea să o împărtăşească amărîţilor ce n-aveau dulapuri cu televizor... încorporat. Scene care m-au determinat să citesc imediat cartea (am descoperit-o rapid în biblioteca tatei) şi să-mi stimulez astfel, printr-un act profund intelectual, imaginaţia.

Iniţierea mea s-a cizelat – nivelul II – cu ocazia primului Maratonski Film. '84 sau '85. Memoria asta... De vineri seara, ora 21, pînă în dimineaţa zilei de luni, televiziunea iugoslavă a programat filme în cascadă, de la cele de acţiune şi dragoste, pînă la comedii şi SF-uri. Printre ele, *Ultimul tango la Paris*. Unul dintre prietenii mai mari, cu care jucam baschet pe maidan, m-a atenţionat că e musai să-l văd, fiindcă are o secvenţă pe care n-o voi uita în veci. Protagoniştii ei: Marlon Brando, Maria Schneider şi o bucată de unt. Cum ai mei, săracii, stăteau ore în şir la cozi ca să prindă jumătate de pachet pe care scria „Unt de masă“, am făcut ochii mari şi, pe la 4 dimineaţa (uite că-mi amintesc ora!), am văzut că atît de preţiosul produs lactat nu se punea cu succes doar pe pîine. Interesant mi se pare acum, la atîţia ani distanţă, că nu m-a încercat revolta împotriva capitaliştilor risipitori, cu toate că fusesem făcut UTC-ist doar de cîteva zile...

Alexandru OFRIM

Tot ce trebuia să ştim despre sex

– din cărţi –

În România comunistă, primele cărţi de popularizare pe temele vieţii sexuale au apărut începînd cu anul 1967. Cu un an înainte, Ceauşescu promulgase celebrul decret de interzicere a avortului, prin care se inaugura o nouă politică demografică, pronatalistă. Decretul a fost acompaniat de „indicaţii de partid şi de stat", menite să influenţeze comportamenul reproductiv al românilor. De aici „unda verde" dată apariţiei acestui gen de literatură medicală şi para-medicală destinată să vulgarizeze cunoştinţele ştiinţifice în domeniul sexualităţii, să orienteze viaţa intimă a cuplului. Investigarea acestor texte este deosebit de interesantă pentru istoria ideilor şi a reprezentărilor, discursul medical din toate timpurile înscriindu-se nu numai într-un anumit stadiu al cunoaşterii ştiinţifice, el avînd relevanţă şi în înţelegerea altor contexte: sociale, politice, ideologice, filozofice, morale etc. Domeniul sexualităţii a inspirat mereu discursuri normative, coduri de comportament, reguli şi constrîngeri. În anii comunismului, materialele destinate educaţiei sexuale au fost scrise nu numai de medici, ci şi de psihologi, pedagogi, sociologi, metodişti, activişti, ziarişti etc.

Puţine sînt cărţile de educaţie sexuală de dinainte de '89 care se rezumă strict la o privire ştiinţifică. De regulă, ele sînt „pe linie", reflectă ideologia PCR, au o dimensiune propagandistică, sînt contaminate de ideologia regimului, de clişeele politice. „Construirea societăţii socialiste multilateral dezvoltate", „formarea omului nou", „grija faţă de familie", „etica şi morala socialistă" – toate acestea implicau controlul şi supravegherea populaţiei de către structurile statului totalitar. I. Vinţi, în *Sfaturi pentru tinerii căsătoriţi* (1975), afirma că „societatea veghează la orientarea vieţii sexuale pe făgaşul util şi poate asigura un ritm potrivit de creştere a populaţiei". I. Vinţi şi C. Pascu în *Adolescenţa şi sexualitatea* (1983) consideră că principiile educaţiei sexuale trebuie să ducă la formarea unor „convingeri derivate din normele şi principiile moralei comuniste", temeinica lor însuşire fiind o sarcină educativă a medicilor şi a activiştilor organizaţiilor de tineret: „să supraveghem dezvoltarea erotismului puberal şi postpuberal, pentru ca el să nu degenereze" şi să „ducă la o decădere fizică şi morală". Nu lipsesc comparaţiile cu „morala sexuală occidentală", referinţele la „aşa- zisa revoluţie sexuală contemporană" complet străină „tineretului socialist" a cărui principală caracteristică este „aspiraţia spre autorealizare prin intermediul afirmării de sine în activitatea profesională". (Valentina Liciu, *Pregătirea pedagogică a adolescenţilor pentru viaţa de familie*, 1975).

„Motivaţia care legitima obligativitatea controalelor ginecologice era că reproducerea «nu este numai o problemă de ordin personal, ci are o însemnătate socială». Oricare ar fi fost aparenţele, examenele ginecologice obligatorii au supus controlului statului viaţa reproductivă a femeilor de vîrstă fertilă. Femeile care munceau în instituţii de stat sau care le frecventau erau supuse examenelor medicale cel puţin o dată pe an, iar în unele zone chiar trimestrial, pentru a verifica dacă starea sănătăţii lor reproductive era satisfăcătoare. Dacă la un control de rutină femeia era depistată gravidă, urma supravegherea strictă a sarcinii ei. [...] Statul socialist a încercat să distrugă în mod deliberat organizarea socială a vieţii cotidiene private şi să exproprieze aspectele ei cele mai intime. Statul socialist a intervenit în sexualitatea şi reproducerea umană, revendicîndu-le în interesul public al statului. Uzurparea autorităţii patriarhale în familie, mai ales a controlului de către bărbat al sexualităţii femeii, a condus şi la subordonarea bărbaţilor faţă de dorinţele statului în privinţa reproducerii. Sistemul formal a transformat corpul într-un instrument. Corpul socialist era considerat ca fiind cel al unui muncitor lipsit de identitate sexuală din punct de vedere social. Utilizarea acestuia ca instrument era determinată mai curînd biologic decît social. Femeile erau înzestrate de natură cu capacitatea de a naşte copii; de aceea biologia propriilor corpuri determina rolul lor esenţial în societatea socialistă. Printr-un tertip al naturii şi îndeplinindu-şi obligaţiile maritale şi sexuale, bărbaţii contribuiau şi ei la reproducerea umană şi socială (în primul rînd în cadrul căsătoriei). Cei care nu realizau acest lucru pînă la o anumită vîrstă erau supuşi unei penalizări lunare, pentru că nu participaseră la reproducerea forţei de muncă socialiste."

(Gail Kligman, *Politica duplicităţii. Controlul reproducerii în România lui Ceauşescu*, traducere de Marilena Dumitrescu, Editura Humanitas, 1998)

Condamnarea erotismului

În prefaţa la un îndrumar metodic, *Educaţia sexuală* (1979), academician Ştefan Milcu propunea „integrarea educaţiei sexuale în conceptul de familie" pentru că „în acest fel se evită riscul echivalării sexualităţii cu erotismul". Firul roşu care străbate întreaga educaţie sexuală comunistă este restrîngerea sexualităţii la cadrul marital şi în scop procreator. Ideea nu este nouă, principiile moralei comuniste înscriindu-se în modelele mai vechi de reprimare a sexualităţii. Ca şi teologii creştini, puritanii „tovarăşi" propovăduiau că sexualitatea ne-a fost dată numai pentru procreare. Erotismul, plăcerea carnală sînt „păcate" condamnate acum nu de o morală religioasă, ci de una laică, la fel de rigidă. „Să fim convinşi noi, să-l convingem pe adolescent că firescul este acela de a pune sexualitatea în slujba reproducerii" (Vinţi, Pascu).

Sexualitatea legitimă este doar cea din interiorul căsătoriei. Condamnarea erotismului apare frecvent în aceste „manuale de sexologie". Radu Dumitriu în *De vorbă cu tinerii* (1968) vorbeşte despre „satisfacţiile efemere ale actului sexual", acuză „acuplarea bestială care înseamnă a renunţa la adevăratele bucurii ale dragostei". Foarte puţini autori se referă la practicile contraceptive, iar cei care o fac nu le recomandă, insistînd pe dezavantajele lor. „Planificarea familială" are înţelesuri specifice, nicidecum opţiunea liberă a cuplului de a alege momentul conceperii şi recomandări privind folosirea metodelor contraceptive. Pentru Vinţi şi Pascu ea este „o igienizare a reproducerii" care favorizează creşterea natalităţii „cu eforturi de a limita avortul, naşterea prematură, eredităţile disgenice şi în general rebuturile reproducerii".

Aproape nimic despre „poziţiile sexuale" în cărţile cu sfaturi pentru tinerii căsătoriţi. Raportul sexual trebuia făcut numai în poziţia numită „normală", „clasică", „caracteristic umană": bărbatul deasupra femeii. Poziţia „posterioară" era recomandată de medici doar cuplurilor cu probleme de sterilitate, iar femeia are voie să stea deasupra bărbatului doar dacă acesta este gras! O frecvenţă a relaţiilor sexuale mai mare de 3-4 ori pe săptămînă era considerată dăunătoare sănătăţii. Repetarea actului sexual de către tinerii căsătoriţi, în cursul aceleiaşi „reprize", era descurajată pentru a nu epuiza „forţele intelectuale, într-o perioadă importantă de formare" (V. Niţescu, *Adolescenţa*, 1985). Maria Alecu-Ungureanu, în *Viaţa sexuală şi căsătoria* (1968), recomanda un singur act prelungit pentru că astfel „bărbatul evită un obositor consum de energie nervoasă şi pierderea unei cantităţi prea mari de spermă", în plus, repetarea nu ar duce la atingerea „aceluiaşi nivel al intensităţii voluptoase". Interesant este faptul că aceste concepţii ale „economiei spermatice" se regăsesc în medicina occidentală a începutului de secol XIX!

Sexul premarital este combătut, el fiind „distrugător fizic şi moral", „rezolvarea ideală a problemelor sexuale este căsnicia"; „contactul sexual la adolescenţi nu este necesar pentru dezvoltarea armonioasă a personalităţii" (Vinţi, Pascu). Raporturile premaritale „determină perturbarea procesului de învăţămînt, de pregătire multilaterală a tinerilor" (Niţescu). „Graba, nerăbdarea biologică trebuie disciplinată şi înfrînată" (Liciu). Autorii propun adolescenţilor un efort de sublimare şi de asceză. Tinerii trebuie lămuriţi că esenţială „nu este satisfacerea pornirilor animalice din om, ci sublimarea instinctului sexual în sentimentul superior al iubirii" (Vinţi, Pascu). Adolescenţii erau sfătuiţi să facă mult sport, să muncească şi să înveţe, să îşi reorienteze energia în slujba marilor idealuri ale socialismului. Or, lucrurile nu stăteau chiar aşa: într-un material de uz intern din 1979 se recunoştea că sarcinile prenupţiale, la adolescente, reprezentau 11,5% din totalul naşterilor.

Subversiunea viciului solitar

În aceste cărţi destinate tinerilor găsim aluviuni ale unor vechi concepţii teologice şi medicale. Biserica aruncase anatema asupra plăcerilor solitare, iar medicina secolului al XIX-lea a avut o adevărată obsesie colectivă referitoare la masturbarea adolescenţilor. „Dezbărarea de acest obicei" este abordată de către toţi autorii consultaţi. „Consecinţele sînt multiple: o continuă stare de moleşeală, nimic nu-l mai atrage, de nimic nu îi mai vine să se apuce" (Dimitriu). Totuşi, tineretul socialist este şi în acest caz superior celui capitalist. Solicitarea vizuală din Occident măreşte numărul onaniştilor, duce la o „stare de excitaţie declanşată de accesul la producţiile pornografice. Străini de artificiile publicitare pseudostimulatoare, tineretul din ţara noastră beneficiază, prin educaţie şi idealuri, de o abordare din cele mai ştiinţifice şi mai sănătoase a acestor probleme" (Niţescu). Printre mijloacele profilactice recomandate: munca fizică, sportul, „decenţa vestimentară", evitarea „lenevirii în pat", „scăderea excitabilităţii sexuale cu sedative" (să fie adevărate poveştile despre bromura din ceaiul soldaţilor?). Părinţii sînt sfătuiţi să „controleze cu tact cercul de prieteni, literatura pe care aceştia o citesc, spectacolele de film, teatru şi muzica frecventată" (Niţescu). Viciul solitar se opune idealurilor colectiviste ale societăţii, de aceea, pe lîngă controlul parental este necesar şi cel social: „viaţa în colectiv supravegheată" (Vinţi, Pascu). Se pare că această practică era văzută tot ca o „rămăşiţă a mentalităţii burgheze", individualiste, de vreme ce: „astăzi este mai puţin frecventă, deoarece viaţa în colectiv, sportul, participarea la spectacole" exercită „o neutralizare salutară (prin sublimare) a pulsiunii sexuale. Totodată, sportul întăreşte autocontrolul, iar viaţa în colectiv duce la o desconsiderare îndreptăţită a plăcerilor solitare şi a actelor făcute cu ruşine, pe ascuns" (Victor Săhleanu, *Omul şi sexualitatea*, 1967). Realitatea era cu totul alta, tocmai viaţa în comun, în internate, favoriza învăţarea acestei practici (ca şi a „miturilor" adiacente: se spunea că duce la orbire).

Multe din aceste cărţi au făcut parte din lecturile adolescenţei mele. Nu pot decît să constat distanţele incalculabile şi diferenţa radicală faţă de mediul actual în care tinerii se „pregătesc pentru viaţă". Pe la vîrsta de 13 ani, băiatul meu s-a arătat tare mirat că înainte de 1989 nu apăreau în România publicaţii gen *Playboy*. Spre marele nostru amuzament, a exclamat plin de compătimire: „Mare incultura pe vremea lui Ceauşescu!".

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

„Doar medicii laşi nu făceau avorturi“

– interviu cu prof. dr. Vasile LUCA –

Prof. dr. Vasile Luca (n. 1923, Bucureşti) a înfiinţat şi condus clinica de ginecologie din cadrul Spitalului Elias pînă în 1978, cînd a devenit profesor la clinica Spitalului Brâncovenesc. În 1984, în urma dezafectării spitalului, s-a transferat la Spitalul Titan unde a înfiinţat şi condus Clinica de Obstetrică şi Ginecologie pînă în 1993. De-a lungul carierei a inovat şi introdus în România sisteme de monitorizare şi investigare medicală moderne, a susţinut peste 300 de comunicări de specialitate, în ţară şi în străinătate, este autorul a peste 15 tratate şi monografii. Printre altele, este membru titular al Academiei de Ştiinţe Medicale, al Societăţii pentru Studiul Patofiziologiei Sarcinii de la Geneva şi al Uniunii Artiştilor Plastici. În prezent, este consultant la Spitalul Polizu.

În 1985 aţi publicat o carte intitulată Avortul, complicaţii majore *în care clasificaţi metodele de avort clandestin...*

Mi s-a făcut o critică îngrozitoare la apariţia acelei prime cărţi în care enumeram metodele de provocare a avortului. Am fost acuzat că învăţ femeile cum să avorteze. În urma acelor critici, am scos o a doua carte – *Avortul provocat*, 1987 – în care am făcut şi o mică istorie a avortului din Antichitate la epoca modernă...

Cînd s-a dat decretul 770 din 1966, eraţi medic la Spitalul Polizu. Aţi întrevăzut consecinţele dramatice?

Sigur, problema cu interzicerea avortului – în fapt, avortul mai fusese interzis şi înainte de 1947 – era faptul că lui Ceauşescu consilierii au supralicitat ideea creşterii demografice. Aşa s-a ajuns ca o femeie să nu aibă dreptul la avort legal decît după patru naşteri sau după două operaţii de cezariană. Această interdicţie a dus la o serie imensă de nenorociri. Femeile făceau avorturi în condiţii mizere (pe mese de bucătărie, în camere ascunse) şi, de cele mai multe ori, ajutate de moaşe sau de femei „empirice“, iar la spital ajungeau cînd situaţia se înrăutăţea şi nu mai aveau de ales. Decretul a declanşat o serie de avorturi septice care au dus la moartea a nouă mii şi ceva de femei. Nu se ştie nici acum cîte au rămas mutilate în urma histerectomiilor făcute în cazurile grave, plus că e posibil ca cifra oficială să fie mai mică decît cea reală.

Ce presupunea, atunci, meseria de medic ginecolog?

Erai obligat să faci examene periodice în întreprinderi unde lucrau femei, iar dacă descopereai o sarcină trebuia s-o comunici organelor. Avorturile care veneau la spitale trebuia şi ele anunţate Procuraturii în vederea investigaţiilor pentru a se detecta avorturile criminale. De altfel, medicul ginecolog era obligat să consemneze pe fişa medicală natura avortului.

Acesta este aspectul general. În particular însă, aşa cum s-a întîmplat în toată perioada comunistă, existau situaţii de necesitate, de convenienţă sau de bunăvoinţă. Aşa cum unii oameni au fost constrînşi să colaboreze cu Securitatea, alţii s-au lăsat înşelaţi de promisiunea unor beneficii, iar alţii au turnat de bunăvoie. Medicii trebuia să spună că avortul e provocat atunci cînd leziunile erau grave, vizibile. Alteori însă, semnele nu erau atît de evidente şi medicii le ţineau pe femei pînă în ultimul moment cu hemoragie mare pentru a nu fi suspectaţi, pentru a acoperi avorturile pe care le făceau ei înşişi pe ascuns. Astfel, dădeau un aspect de legalitate activităţii lor.

„Un număr însemnat de droguri au fost şi sînt încă absorbite în scopul declanşării avortului: decocturi vegetale (leandru, pătrunjel, pelin, şofran, ienuper, dafin, nalba etc.), substanţe minerale (plumb, mercur, fosfor), medicamente (chinină, ergotină, permanganat de potasiu), phisostigmine (miostin), vaccin polimicrobian, purgative drastice etc. Inactive în doze mici, aşa-zisele substanţe abortive sînt false abortive, căci sînt active numai în doze mari cînd, adevărate otrăvuri, omoară oul cînd mama este deja pe jumătate moartă.

Dilatarea colului este obţinută prin introducerea de laminarii, dilatatoare metalice, tije de plante (muşcată, nalbă, leandru etc.). Pentru a decola sau perfora oul se utilizează sonde, agrafe, fusuri, croşete, sîrme şi cele mai neaşteptate instrumente improvizate.

În ceea ce priveşte injectarea de substanţe intrauterine, se utilizează sonde medicale de cauciuc sau metalice, tuburi moi de material plastic de cele mai variate utilizări care se introduc în col, pe lîngă membrane sau prin ruperea lor, în interiorul cavităţii amniotice şi prin ele cu ajutorul seringii sau a unei pere de cauciuc se injectează lichide caustice (apă de săpun, detergenţi, alcool, tinctură de iod, acizi etc.) sau seruri cu antiseptice sau antibiotice.“

(Vasile Luca, *Avortul, complicaţii majore*, Editura Medicală, 1985)

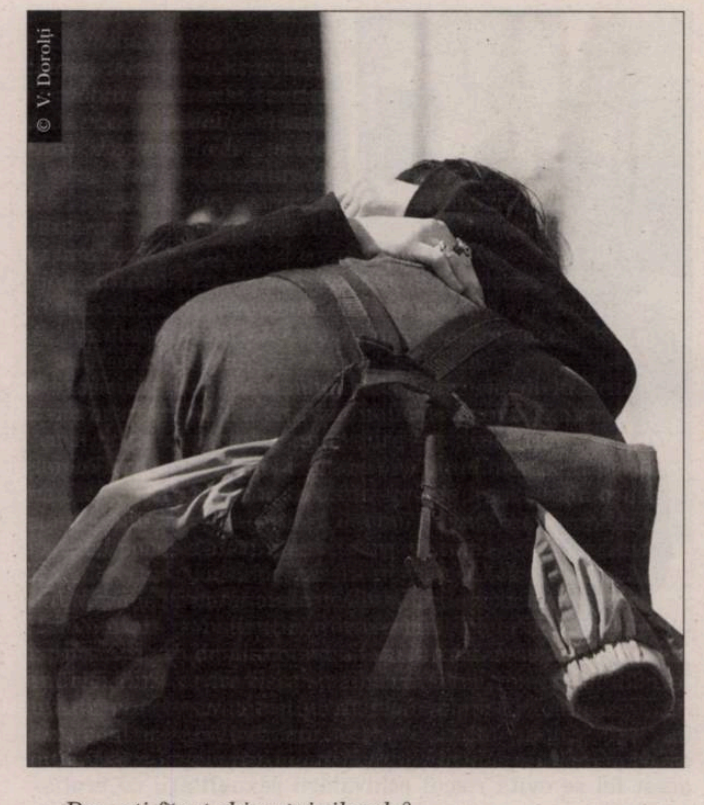

Dvs. aţi făcut chiuretaje ilegale?

Am condus multă vreme o clinică ginecologică şi am făcut chiuretaje de fiecare dată cînd mi se cerea. Dacă cineva se interesa de ceea ce făceam, spuneam doar că nu le cunosc pe respectivele femei, iar Procuratura oricum nu putea demonstra natura avortului. Vreau să spun că puteai, ca doctor, să acoperi avortul provocat. Cei care n-o făceau erau fie laşi, fie ţineau să-şi dovedească devotamentul faţă de conducere.

Şi n-aţi avut probleme?

Am primit nişte sancţiuni administrative, dar niciodată n-am avut probleme serioase. Dan Alessandrescu, şeful meu şi directorul Spitalului Polizu, mai reclama avorturile provocate şi am fost nevoit, de cîteva ori, să intervin pentru a nu crea complicaţii. Odată, pentru o cunoştinţă de-a mea, am declarat sarcina toxică şi, cu ajutorul unui medic care-mi era prieten, am ataşat date de laborator care să indice acest lucru. Dar veneau la mine femei în stare gravă şi niciodată nu m-am ascuns. Veneau femei cu sonde, eu le scoteam sondele şi le aruncam la gunoi. Sondele erau puse de moaşe, dar astfel de improvizaţii şi le făceau uneori femeile singure, se învăţau una pe alta... Mureau intoxicate, în urma unui şoc septic ori a histerectomiei. A fost dramatic.

E-adevărat însă că au fost şi medici arestaţi, dar asta pentru că făceau avorturi pe bani. Aduceau la spital femei cu care se înţelegeau în prealabil şi erau reclamaţi de alţi medici. Din laşitate sau pentru a-şi proteja propriul interes, cum am spus.

Veneau să avorteze şi soţiile comuniştilor?

Aşa se şi împărţeau oamenii atunci: cei de la conducere şi restul poporului. Şeful Securităţii, Vasile Patilineţ, avea o fată, studentă la medicină în anul V şi gravidă în luna a cincea. El era plecat în RDG, dar soţia lui a venit la Dan Alessandrescu şi i-a cerut să-i facă fiicei avort. Dan Alessandrescu s-a conformat, poate şi în ideea că va avea apoi anumite avantaje, dar fata a murit pe masa de operaţie. În cîteva minute, maternitatea fost înconjurată de maşinile Securităţii. Cadavrul a fost dus imediat la Elias pentru a fi autopsiat acolo.

Într-un alt caz celebru, Nicu Ceauşescu era încurcat cu fata lui Paul Niculescu-Mizil, viceprim-ministru al Guvernului. Fata era gravidă în luna a şasea şi Elena Ceauşescu a dat ordin ca sarcina să fie întreruptă. Deci, se putea.

De nu ştiu cîte ori am primit certificate de întrerupere a sarcinii de la comisii psihiatrice pe motive, unele, hilare, cum ar fi, de pildă, existenţa viselor colorate. Nu m-am interesat de acest sindrom al visului colorat, să văd ce spune psihiatria. Eu, de pildă, visez colorat. Ocupîndu-mă cu pictura, visez numai culori...

Apropo de Ceauşescu. În 1984, Ceauşescu venise să inspecteze şantierul Casei Poporului, iar doberman-ul care-l însoţea s-a luat după o pisică. Securiştii s-au luat după doberman pînă au ajuns cu toţii în curtea Spitalului Brâncovenesc, unde eu eram atunci profesor. Securiştii au reuşit să elibereze, vie, pisica din gura cîinelui şi aşa a aflat Ceauşescu de acel spital. Ce a mai căutat apoi Teodor Ionescu, directorul spitalului, pisica, întrucît Ceauşescu voia să vadă dacă nu fusese cumva turbată! În cele din urmă a prins o pisică oarecare şi l-a asigurat că nu are de ce să-şi facă griji. În scurtă vreme, Ceauşescu a ordonat dărîmarea spitalului.

Ca medic, ne-aţi spus; dar cum aţi rezistat, ca om?

A fost, într-adevăr, dramatic! O dată mi-am pierdut cumpătul şi am început să ţip pe culoare să vină Ceauşescu să vadă şi el ce se întîmplă prin spitale. A fost un adevărat genocid! Karadjic şi Miloşevici au fost acuzaţi că au omorît nu ştiu cîte mii de albanezi, dar Ceauşescu care a omorît zece mii de femei?

a consemnat Marius CHIVU

efectul de ecou

„Propagandă anapoda“

În ediţia din data de 20 august, am publicat în Adevărul literar şi artistic *o recenzie la volumul coordonat de Radu Pavel Gheo şi Dan Lungu,* Tovarăşe de drum. Experienţa feminină în comunism *(Editura Polirom, 2008), volum pe care, punîndu-l în relaţie cu filmul lui Cristian Mungiu,* 432, *îl vedeam drept „o contribuţie majoră la reconstituirea vieţii private feminine din aşa-zisa Epocă de Aur“. Reproducem un post al ediţiei online, considerîndu-l reprezentativ pentru opinia multor români forumişti. (**M. C.**)*

E jenant, însă Mungiu a primit Marele Premiu la Cannes pentru un film-intox; care se ralia exigenţelor propagandistice ale SUA privind comunismul, asemeni şi „mărturiilor“ discutabile ale respectivelor „autoare“-femei. La rîndul sau, articolul intoxică. Nu lua-n seama nimeni, în comunism, viaţa personală a unei femei. Conta, eventual, viaţa ei socială, „politică“. Şi-au fost o suma de directoare de fabrică, de jurnaliste (Ecaterina Oproiu, de pildă, nonconformistă, cosmopolită), plasticiene, femei de artă (Ana Lupaş) etc., etc.

Mister Mungiu & comp. vorbesc anapoda, toate erau de contrabandă-n comunism, se găseau, chiar dacă pe sub mînă. Existau, repet, pe sub mînă, dar tolerate de autorităţi (care nu-şi vîrau nasul), contraceptive. Plus că-n spitale se făceau întreruperi de sarcină, cu alte pretexte, şi la vreo cîteva mii de lei de atunci intervenţia. Privind controalele ginecologice, dacă se făceau, nu erau în scop de-a detecta vreo sarcină, ci fiindcă puteau să intervină o sumă de surprize dermato-venerologice (sifilisul ori blenoragia există şi-n România de azi, nu-i aşa, ba chiar o femeie naşte o fetiţă blenoragică, de puţină vreme). Absenţa pregătirii pentru o viaţă sexuală este limpede şi azi, nimeni n-a făcut nimica-n aşa-zisa „democraţie“, foarte „originală“, din ţară, doar că violenţele conjugale (ori extra), cu nemiluita. Plus că, pe deasupra, şi faţă de comunism, drogurile sînt un fenomen la nivel naţional, ori pistoalele, ori cuţitele. Nu, respectivele creaturi, care inventează, care intoxică, şi după model CIA-SUA, mai bine ar face „muncă-n teren“, să se ducă-n şcoli, ori prin sate, din casă-n casă, unde-i sărăcie şi murdărie, şi să încerce educarea spre igienă şi sexuală a unei populaţii feminine care n-a făcut o pasiune din şcoală, ori din anatomo-fiziologie, ori din igienă. Ce se-ntîmplă, în schimb, acuma în România este o regresiune enormă, revenirea la un ev mediu religios, fundamentalist, bigot, pe care observ că numitele „autoare“, adică Babeţi & comp., nu par s-o vadă, aşa cum, desigur, nu văd totalitarismul din SUA, atît religios, cît şi xenofob, militarist.

Ruşine! Şi cu ce drept vorbesc individele, de pildă, în numele meu? Autorităţile din România n-au atentat niciodată, şi-n nici un fel, la viaţa mea personală! Ori la viaţa personală a „autoarelor“! Care intoxică, asemeni lui Mungiu, şi fac propagandă anapoda! Au vorbit, măcar o dată, în schimb, cu propriii copii, fete ori băieţi? Ori sînt progeniturile unor „celebrităţi“, cărora li se poate permite orice, inclusiv, şi eventual, de-a se droga, ori de-a viola? Ruşine! Individele şi Cristian Mungiu ar trebui să-şi investigheze, cu sinceritate, viaţa proprie, şi să nu intoxice! Ruşine! Ori le place că femeia din România a născut o fetiţă blenoragică (ori sifilitică)?

postat de ileana pe 20 august 2008
www.adevarul.ro/articole/femeile-in-comunism/366659

De la artistul-rege la artistul-infractor

– interviu cu Mihai MĂNIUŢIU –

Spectacolul Electra *a avut premiera acum cîţiva ani, dar continuă să facă turnee internaţionale, iar recent a obţinut trei premii la Festivalul de la Merida, Spania. Din păcate, după succesul de acolo aţi revenit în România pentru a afla despre desfiinţarea Teatrului „Tony Bulandra" din Tîrgovişte. Cum aţi făcut „trecerea"?*

A fost cam aşa: de la artistul-rege la artistul-infractor. Greu, foarte greu. Şocant. Scîrbavnic. Încă o dată, dezamăgitor. La Merida, succesul Teatrului Naţional „Radu Stanca" din Sibiu, al excepţionalei sale trupe, precum şi al Institutului Cultural Român din Madrid (care a sprijinit financiar şi logistic turneul) a fost enorm — nu o spun eu, o spun site-urile Festivalului, care pot fi consultate de oricine. România a fost „marea aleasă" a Festivalului, iar noi ne-am simţit ca emisari/reprezentanţi ai unei culturi care poate alimenta şi alte ştiri de vîrf decît cele ale jurnalelor TV spaniole de la orele cinci după-amiaza. Am obţinut Premiul pentru cel mai bun spectacol, Premiul pentru cea mai bună dramaturgie, iar Mariana Presecan, Premiul pentru cea mai bună interpretare feminină (în rol principal).

Cei de acolo, de la Festivalul de teatru clasic din Merida, mi-au dat sentimentul că sînt regele de o zi al Festivalului. Ei bine, m-am întors acasă şi am aflat, dintr-un soi de comunicat prost alcătuit (presupun că al Primăriei din Tîrgovişte?, tipărit în *Ziua),* că sînt un fel de infractor cultural, care „suge sîngele nevinovat al boborului", pentru a monta, vezi dumneata, textul lipsit de importanţă al – totuşi, zic eu, nădujind de enervare! – celui mai important eseist şi critic de teatru european din ultimii '30 de ani (altfel şi el, săracu', de origine română). Senzaţia, odată întors acasă, a fost că intru în vată... în vată de sticlă? Cunoşti senzaţia asta atît de specific românească? Noroc cu prietenii, noroc cu publicul „normal", care nu poate fi păcălit cu una, cu două de nişte politruci mioritici.

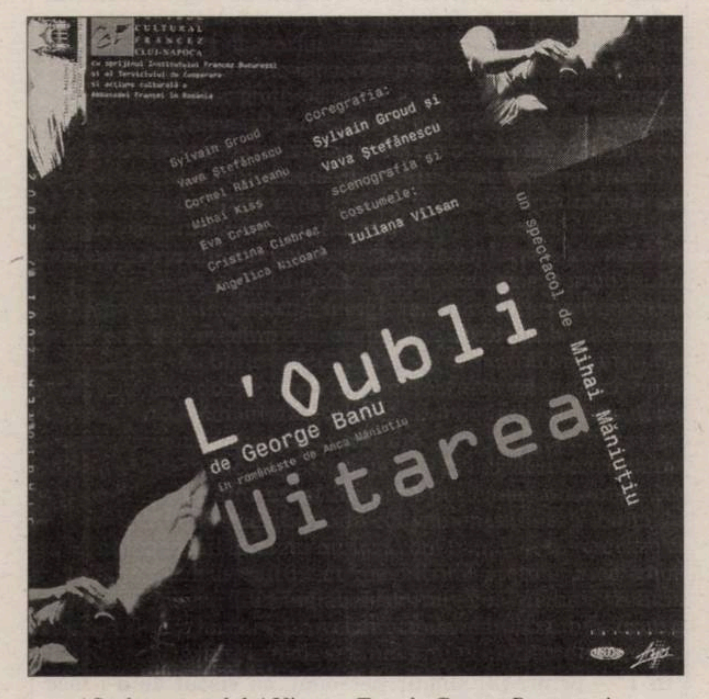

Afişul spectacolului Uitarea. *Text de George Banu, regizat de Mihai Măniuţiu la Teatrul „Tony Bulandra" din Tîrgovişte*

Ce înseamnă, pentru un regizor obişnuit înainte de 1989 cu cenzura şi interzicerea spectacolelor sale, o decizie cum este aceea luată de Primăria din Tîrgovişte în 2008 (comasarea teatrelor într-o direcţie din cadrul Primăriei, cu buget diminuat – *n. red.)?*

Înseamnă că cei de acolo, de la Primărie sau de unde or fi, nu visează nimic de seamă pentru oraşul lor, că vor să-i şteargă amprenta spirituală din peisajul românesc, înseamnă că n-au pus mîna niciodată pe o carte de istorie, ca să vadă ce a însemnat Tîrgovişte în context românesc şi ce ar merita să devină în viitorul apropiat, înseamnă, în esenţă, că nu sînt tîrgovişteni şi că s-au rătăcit pe-acolo, amărîţii, să facă rău oraşului, cît pot ei... Apoi, mai înseamnă că, înainte de '89 se interziceau spectacole, acum se interzic instituţii – bravo lor! bravo nouă! –, înainte de '89 erau demişi oamenii cu caracter, acum sînt demise instituţiile care riscă să aibă caracter, înainte de '89 troglodiţii culturii aveau stea roşie în frunte, acum o au adînc înfiptă în creier... etc., etc.

Răspundeţi la acest interviu cu cîteva zile înainte de a pleca spre America, unde urmează să lucraţi, anul viitor, la prestigioasa Universitate Irvine din California. Rămîne evadarea din sistem o soluţie de autoprotecţie pentru artist, aşa cum se întîmpla şi înainte de schimbarea regimului?

Nu părăseşti o ţară şi o limbă numai pentru că, din cînd în cînd, aproape toţi pacienţii, pardon, cetăţenii, altfel profund (şi ancestral) apatici, prind să joace cu frenezie hora autodistrugerii, mînaţi parcă de instinctul prea lapidar şi invers al sinucigaşului de ocazie. În ce mă priveşte, România nu mai e o fatalitate, e o alegere. În acelaşi timp, e adevărat că sînt momente, prea lungi momente cînd, în ţărişoara noastră, pînă şi statuile încep să miroasă a rînză de oaie. Nu-i uşor să respiri... Sînt perioade, e adevărat, cînd bîlciul politic anulează orice spaţiu terapeutic în care insul normal s-ar putea refugia pentru a mai lua o gură de aer, pentru a-şi reveni, pentru a-şi realimenta rezervele de bunsimţ. Nu-i uşor să te bucuri că eşti român... Sînt momente, e adevărat, prea multe momente cînd, din pricina nerušinării care ne înconjoară, în noi se redeşteaptă reflexele înfricoşătoare ale celui mai cumplit exil: exilul interior. Sîntem aici, dar sîntem departe, în exil... Nu-i uşor să te simţi exilat în propria ta ţară...

Şi, în fine, ca s-o spun pînă la capăt şi să răspund totuşi la întrebare: da, cei din Occident, din SUA şi aşa mai departe, da, *fir-ar să fie!*, tot ei ne apără şi ne protejează de-ai noştri!

a consemnat Cristina MODREANU

Călin MAN

Interactivitatea artei digitale

„Cînd grupul kinema ikon de la Arad începea în anii '90 să facă artă digitală la noi [...]" – Lucia Simona Dinescu, Dilema veche *nr. 213*

„[...] Luciei Simona Dinescu i-ar plăcea să creadă că manifestările timpurii ale artei digitale în ţara noastră au început la Arad în 1990 [...]" – 115, Galerie de artă digitală, Dilema veche *nr. 215*

La începutul anilor '90 cînd, împreună cu grupul kinema ikon, demaram experimentele digitale [1], am fost atît de încîntat de noile media încît nu mi-am bătut capul să găsesc o definiţie produsului pe care tocmai îl finisam. Ştiam doar că specificul artei digitale este interactivitatea. Consumatorul operei a devenit *user.* El parcurge traseul rizomatic al lucrării ajutat de mouse [2] sau de te miri ce alţi senzori [3]. Hotărît lucru, în acel moment ecranul computerului a devenit spaţiul de joacă; apoi instalaţiile exclusiv digitale [4] au început să ocupe săli de expoziţie [5], pentru ca, în zilele noastre, să revin la ecranul primordial racordat definitiv la internet [6], unde viaţa este periculoasă, iar piraţii din silicon valley [7] sînt deja oameni bătrîni [8].

[1] revista *Intermedia – offset,* cd.rom, net + instalaţii hibride: video, cd.rom, cable TV

[2] seria de cd.rom-uri ki / reVoltaire [1996-2003];

[3] insertul *Locomotion Pictures* pentru proiectul *Context,* Bienala de la Veneţia, Pavilionul Românesc, 2001;

[4] Esoth Eric [v.7];

[5] proiectul *alteridem.exe_2,* Bienala de la Veneţia, Pavilionul Românesc, 2003;

[6] http://revoltaire.net;

[7] http://video.google.com/videoplay?docid=-1552555273778978142;

[8] KAPET _ ca proprietar al arhivei reVoltaire şi membru kinema ikon consider că arta digitală înseamnă acel obiect numeric rezultat din organizarea, intonarea şi acoperirea cu intenţie & interactivitate maximă a unui spatz sonor sau grafic avînd ca suport o tehnică de calcul mai mult sau mai puţin avansată. [obiectul tocmai menţionat se numeşte krestanatz]

Călin Man *este autorul site-ului http://revoltaire.net, editor al revistei* Intermedia *şi membru al atelierului kinema ikon din Arad.*

PUBLICITATE

MNaR
MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ AL ROMÂNIEI
Calea Victoriei 49-53, Bucureşti
www.mnar.arts.ro

• Galeria de Artă Veche Românească
• Galeria de Artă Românească Modernă
• Galeria de Artă Europeană

PUBLICITATE

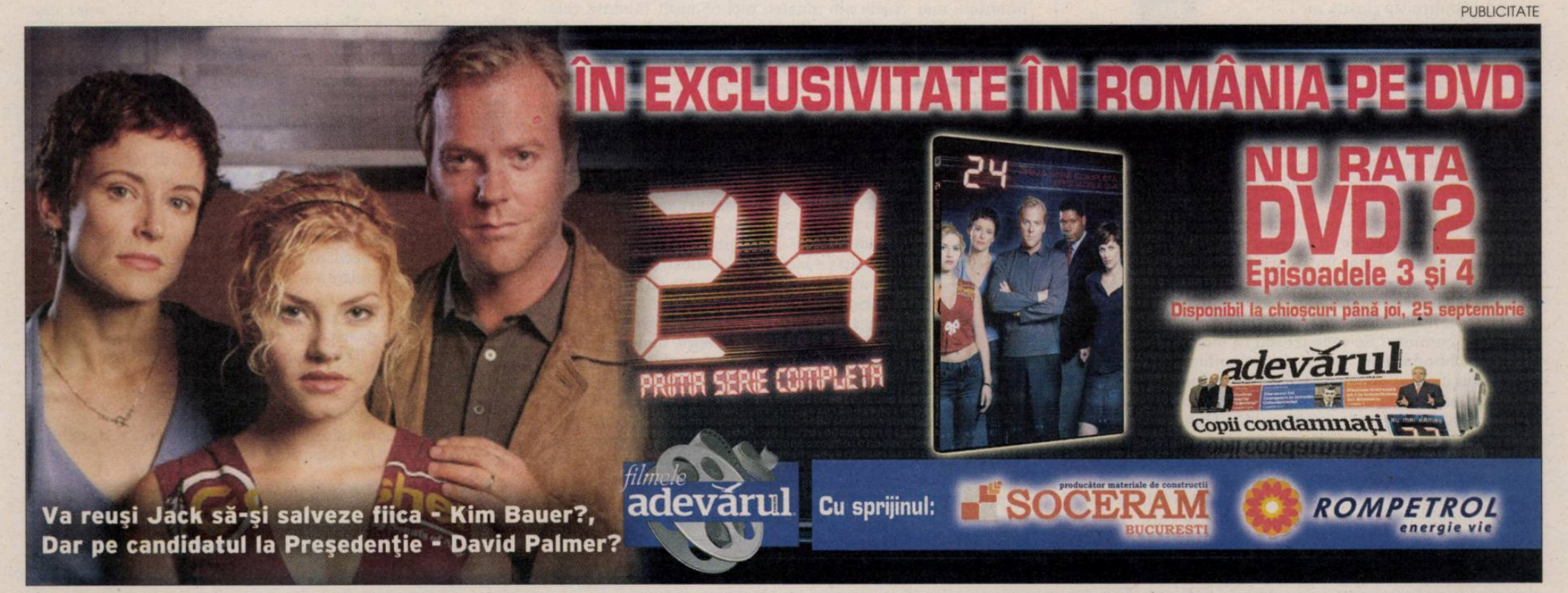

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Umbre la malul mării

Nu sînt nici două săptămîni de cînd, la Mangalia, mergînd agale pe aleea de pe ţărm spre o simpatică „terasă“ unde urma să lichidăm nişte guvizi prăjiţi, mă amuzam împreună cu o prietenă, amintindu-ne cum, anul trecut, tot acolo, pe o ploaie torenţială, Ştefan Iordache, instalat sub prelata grea de apă şi înconjurat de cîţiva misterioşi amici locali şi de un peisaj reconfortant alcătuit din carafe şi pahare, poftea pe cîte-un cunoscut să i se alăture (mă rog, nu chiar la aceeaşi masă...), „că fac ăştia un mujdei fantastic“. Ori să fi fost acum doi ani? Sau acum trei ani? Imprecizia amintirii era motivată de recurenţa împrejurării: ani la rînd, membru permanent în juriul Galei Tînărului Actor, Iordache era de găsit, la orele prînzului şi cinei (ba, uneori, şi între ele) la aceeaşi terasă, la aceeaşi masă, cu, parcă, aceiaşi tipi în jur, formînd un fel de zid de apărare împotriva curiozităţii trecătorilor, pentru un om care iubea viaţa, dar fugea de oameni. Sau de unii oameni. Din spatele acestui zid de camaraderie simplă, relaxată, fără fumuri şi fasoane, ochii negri ai comedianului-tragedian fixau apăsat şi ascuţit, pentru o clipă scurtă, pe cîte unul (sau, mai lung, pe cîte una...) dintre cei aşezaţi în preajmă. Din cînd în cînd, o exclamaţie, o replică rapidă te lămureau că, aparent distant şi distrat, Iordache auzea tot şi vedea tot. Şi, într-un fel, încasa tot. De aici, poate, redutele de-atîtea feluri pe care le ridica între el şi restul lumii.

Tocmai mă apucasem de scris despre Mangalia din acest an cînd am auzit la radio – nu sînt nici patru zile – „ştirea“ despre moartea lui Ştefan Iordache. O ştire neverosimilă şi cu aer de glumă proastă, ca o răzbunare a paparazzilor de care actorul fugise tocmai la Viena, ca să fie lăsat în pace. Auzisem, chiar în timpul Galei, că nu se simte prea bine (de-asta nu venise) şi că s-a internat pentru nişte investigaţii – dar cîţi cetăţeni nu fac la fel?! Spectacolul în care ţinea capul de afiş, la Teatrul Naţional, abia avusese premiera înainte de vacanţă şi urma să fie reluat în curînd.

Recunosc că prima mea reacţie la auzul imposibilei veşti a fost una oarecum dură şi evident lipsită de vreo urmă de duioşie: a mai dispărut încă un actor care putea să joace orice! Or să fie şi mai multe distribuţii „descoperite“! În al doilea moment, cu o amărăciune dureroasă, ivită pe neaşteptate, m-am gîndit că, probabil, Ştefan Iordache ar fi apreciat o asemenea răceală. Măcar în aparenţă.

Reacţia era, neîndoielnic, una profesională. Timp de cîteva zile, la Mangalia, urmărisem perindarea pe scenă a unor tineri actori pe care, e de presupus, directorii de teatru abia aşteaptă să-i angajeze (între altele, Gala are şi rolul unui „tîrg de joburi“, cum se zice acum, unde doritorii de angajamente susţin public primul „interviu“). Să-i angajeze, anume – în condiţiile în care majoritatea covîrşitoare a scenelor instituţionalizate îşi menţin statutul de teatre de repertoriu –, nu pentru un rol, nu pentru un spectacol, ci pentru a-şi completa trupa cu un interpret capabil să intre (eventual, peste noapte) în cît mai multe dintre „pieile“ existente în uriaşa magazie a dramaturgiei universale. Un interpret care să se descurce la fel de bine în comedie şi în tragedie, în drama clasică şi în drama (ultra)modernă, în travesti şi în compoziţie, în spaţiu tradiţional şi în stradă, în pivniţă, în pod sau în cafenea, într-o sală de tip studio şi în mijlocul unui stadion. Care să se mişte bine şi să vorbească bine, ba, la o adică, să şi cînte bine, care să înveţe rolul repede şi să nu-l uite uşor, care să improvizeze inteligent şi cu graţie. Nu am prea văzut asemenea interpreţi în festivalul mangaliot, iar singurul care părea să se apropie de acest ideal fusese situat de juriu (ca beneficiar al unui premiu special transmisibil, adică, practic, atribuit lui doar pe durata unui an) în urma celui ce căpătase trofeul suprem – o nedreptate atît de surprinzătoare, în context, încît comentariile aproape că nu mai au rost.

La discuţiile din obişnuitul colocviu festivalier (care, din păcate, au loc, la fiecare ediţie, înainte de finalul concursului, neputînd, de aceea, să vizeze evoluţia tuturor participanţilor) s-au auzit, în acest an, reproşuri mai clar formulate la adresa învăţămîntului teatral, principalul responsabil de calitatea profesională precară a foarte multor (mult prea multor!) absolvenţi. Au fost – ca niciodată pînă acum – reproşuri emise inclusiv de tinerii concurenţi, care au denunţat insuficienta atenţie ce le-o acordă profesorii, copleşiţi de numărul exorbitant al studenţilor. Desigur, menirea Galei nu este aceea de a pune sub acuzare şcoala românească de teatru; cum, însă, „dascălii“ respectivi, indiferent că funcţionează „la stat“ ori „la particular“ (ori la amîndouă...), ocolesc cu încăpăţînare dezbaterile pe tema produselor muncii lor, cineva, undeva, cumva trebuie să atace, totuşi, subiectul. Malul mării nu este, din acest punct de vedere, un loc mai rău ca altele.

...Chiar dacă eu, una, aş fi preferat ca *acest* mal al mării să rămînă locul unde ştiam că îl voi zări pe Ştefan Iordache la început de septembrie, pe soare sau pe ploaie, aşezat la o masă şi înconjurat, ca de o fortăreaţă, de carafe, pahare şi amici misterioşi.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Jay McInerney, *Bright Lights, Big City*, traducere din limba engleză de Raluca Maria Dumitru, Editura Pandora M, 2008.**

Protagonistul cărţii de debut (1984) a lui McInerney este un narcoman în plină debusoladă, un rătăcitor fără ancoră şi fără catarg, astfel că istorisirea la persoana a II-a devine cea mai adecvată şi mai verosimilă modalitate de a-l povesti, cea mai onestă şi cea mai percutantă, singura în măsură să dea seamă despre deambulările lui hipnotice între realitate şi iluzii.

„Tu“ are 24 de ani şi o slujbă plicticoasă în redacţia unei gazete newyorkeze, la Departamentul de Verificări Factuale. Visul său, firesc, este să ajungă un mare scriitor şi, în orice caz, să se mute de la „Fapte“ la „Ficţiune“ (adică la Departamentul de Beletristică). E departe de a reuşi, e dezabuzat, perfect inadaptat jocului social, iar sufletul său „mototolit“ îşi asigură doza de ficţiune prin tranşele de transă mohorîtă oferite de cocaină, cluburi de noapte, alcool şi partide accidentale de sex – „mici suplimente de plăcere stupidă“.

Epoca e digitală şi consumistă, protagonistul e un romantic conştient de impostura gesturilor sale conformiste. El caută trăirea *fastuoasă*, dar funcţionează în regim de *fast-food*. E un rătăcit sentimental în ambientul unei faune gurmande, grăbite, lucrative...

Două lucruri or să vă surprindă. Mai întîi, umorul acestui roman, simţul fin al pitorescului comic, fie că e vorba de scene, de personaje sau, pur şi simplu, de întorsăturile inspirate ale unei fraze absolut democratice, în măsură să cîştige votul de simpatie al oricărui cititor.

Iar în al doilea rînd, înrudirea acestei cărţi – la un ocean distanţă geografică şi la mai bine de un deceniu, în timp – cu romanele francezului Frédéric Beigbeder. McInerney este aici un Beigbeder *avant la lettre*, un pre-Beigbeder nord-american adică, ceva mai adolescentin în alonjă şi mai generos în latura sentimentală. Ceea ce scriitorul francez va aduna într-un singur personaj, într-un *ego* spasmodic şi paradoxal, e distribuit de McInerney într-o sumă de personaje, fiecare cu consecvenţa proprie şi cu o liniaritate desăvîrşită. McInerney are nevoie de „tu“, de prietenul acestuia, Tad Allagash, şi de toţi colegii de birou ai protagonistului pentru a istorisi ceea ce Beigbeder avea să povestească – după modelul „3 în 1“ – printr-un singur personaj, cu riscul de a-l face neverosimil.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Risipitorul

● **Tricky, *Knowle West Boy*, Domino, 2008.**

Poate că în ciclul imbatabil al înţelepciunilor profunde (cele care au scos la iveală nestemate de gîndire tip „iarna nu-i ca vara“ sau „nu orice zboară se mănîncă“) ar trebui să apară şi zicala „mersul pe bicicletă nu se uită, dar vrăjitoria da“. În principiu, sînt de părere că avem de-a face cu o idee salutară, în stare să limpezească multe aspecte ale vieţii de zi cu zi. Altfel, cum am putea explica faptul că după trei albume esenţiale, anxioase şi febrile – *Maxinquaye, Nearly God* şi *Pre-Millenium Tension* – una dintre emblemele efervescente ale trip-hop-ului, Tricky, a început să se bălăcească într-o mare călduţă şi băltită, fără curenţi, vînturi sau culoare? Prin ce întîmplare nefericită s-a căpătuit acest domn cu sindromul plictiselii agreabile şi care o fi fost resortul ce a diluat substanţa de odinioară într-o materie cenuşie, comună şi cuminte? Se vede treaba că bicicliştii au o soartă mult mai blîndă decît cea a muzicienilor. În ciuda dezechilibrului inerent oricărui început, nu se pune problema ca pedalatul să devină o forţă distinctă, capabilă să se volatilizeze în mijlocul oricărei intersecţii. Dimpotrivă, Tricky este unul dintre acei artişti care ţine să demonstreze că o compoziţie are capriciile şi damfurile ei, poate să apară sau să dispară, ca orice element ambiguu, insuficient stăpînit şi înţeles de muritorii de rînd. La cheremul acestor capricii, îmbibat de vibraţiile nocturne şi plutitoare care trimiteau pentru prima oară hip-hop-ul american în zone eterice, Tricky, alături de colegii britanici de la Portishead şi Massive Attacck, a făcut parte din acea gardă de exploratori care au descoperit la începutul anilor '90 un nou teritoriu sonor: trip-hop-ul. Mai sumbru şi mai personal decît foştii colegi din Massive Attack, mai bizar şi mai grunjos decît Portishead, Tricky aducea o persuasiune contagioasă, un amestec de senzualitate şi furie mocnită, un braţ întreg de beat-uri deopotrivă eclectice şi rafinate, un rap şoptit, insinuant şi grav care se împletea de minune cu gingăşia fragilă şi melancolică din vocea Martinei Topley-Bird. Întîmpinat în 1995, la albumul de debut, cu ovaţii unanime, premiat de reviste prestigioase şi considerat, pe drept cuvînt, un artist indispensabil al generaţiei sale, Tricky a continuat să forţeze graniţele noului stil pînă în 1998, cînd, odată cu *Angels with Dirty Faces*, a hotărît că este, probabil, suficient. Problema nu a fost neapărat că puştiul anxios a descoperit nuanţele mai vesele ale muzici, nici că mult lăudata colaborare cu Martina Topley-Bird a avut un sfîrşit abrupt, nici măcar că trip-hop-ul îşi anunţa sfîrşitul, iar părţile de rap poetic îşi aveau limitele sale. Nu. Aşa cum au arătat şi *Juxtapose*, şi *Blowback* şi, mai ales, *Vulnerable*, Tricky a apărut ca un muzician a cărui stare de graţie a expirat, fără semne că s-ar mai putea întoarce vreodată. Pentru prima oară, a fost limpede că, odată ce inspiraţia a intrat într-o grevă prelungită, iar ştaiful de altădată a ajuns în părăsire, gusturile lui Tricky nu au cum să-l salveze de la uitare, ba chiar dimpotrivă. Lipsit de orizont, de contorsionări autentice sau de abilitatea de a privi muzica cerebral, albumele lui au păşit în noul secol ca o dovadă vie că anumite daruri magice nu pot fi tratate ca mersul pe bicicletă, că substanţa, ca şi seva autentică de altfel, atunci cînd se confruntă cu suficienţa şi blazarea, riscă în orice clipă să devină perisabile.

Chiar dacă a fost anunţat ca un album exclusiv autobiografic, *Knowle West Boy* nu face excepţie de la regula ultimilor ani. Fără o direcţie anume, cu un talent risipit în mai toate zările muzicale, fie că sînt jazz-caffe, punk, reggae, funk, dance, rap, rock, pop sau trip-hop, Tricky îşi afişează nonşalant lipsa de perspectivă, tatonează teme interesante pentru a le părăsi apoi fără regrete, jonglează dibace cu acordurile, mimează inteligenţa creativă, totul într-o execuţie agreabilă de prestidigitator aflat într-o vacanţă prelungită. Probabil că pentru Tricky ar fi fost mult mai bine dacă *Maxinquaye* sau *Nearly God* n-ar fi existat. Aşa însă, ecourile gloriei de altădată au ajuns să însemne singura strălucire posibilă.

PUBLICITATE

GRUPUL ŞCOLAR DE ARTE ŞI MESERII AL COOPERAŢIEI MEŞTEŞUGĂREŞTI „SPIRU HARET“ BUCUREŞTI
Str. Ec. Cezărescu nr. 47-59, Sector 6
Tel./Fax 021/316.61.95; 021/316.61.96

Cea mai mare unitate de învăţământ preuniversitar din România, **ACREDITATĂ** de M.Ed.C.T. face înscrieri pentru anul şcolar 2008 – 2009 la:

LICEU – cursuri de zi şi frecvenţă redusă (rută directă)
Tehnician mecatronist • Tehnician operator tehnici de calcul • Tehnician în activităţi economice

LICEU – cursuri de zi şi frecvenţă redusă (rută progresivă)
Tehnician gastronom • Organizator banqueting • Coafor stilist • Tehnician mecanic pentru întreţinere şi reparaţii

S.A.M. – cursuri de zi si serale
Frizer-Coafor-Manichiurist-Pedichiurist • Optician • Mecanic auto • Ospătar • Bucătar

Cursuri de calificare de scurtă durată
– peste 30 de meserii

Relaţii la telefon: 021/316.61.95; 021/316.61.96

Mihail NEAMŢU

bon de lectură

Memorii esenţiale

● **Raymund Netzhammer, *Episcop în România: într-o epocă a conflictelor naţionale şi religioase, vol. I & II*, ediţie realizată de Nikolaus Netzhammer în colaborare cu Krista Zach, traducere de George Guţu, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.**

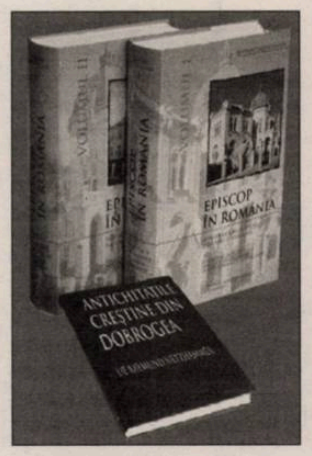

Traducerea integrală a acestor cuprinzătoare volume reprezintă un excepţional eveniment editorial pentru piaţa de carte religioasă din România. Primele fragmente au apărut sub forma unui „jurnal de război“, prefaţat de monseniorul Ioan Robu (Bucureşti, 1993). Ediţia de faţă reprezintă însă versiunea completă. Trebuie spus din capul locului că atît condiţiile grafice, cît şi calitatea redării în limba română sînt mai presus de orice aşteptări. Memoriile arhiepiscopului romano-catolic Raymund Netzhammer OSB reprezintă o inestimabilă mină de informaţie pentru toţi cei interesaţi de istoria raporturilor inter-confesionale din perioada 1905-1926. Evenimente cruciale pentru istoria României Mari sînt radiografiate cu precizie matematică. Verbul echilibrat al autorului – călugăr benedictin format la faimoasa mănăstire Einsiedeln, pasionat geograf, numismat şi arheolog (specialist în regiunea Dobrogea) preţuit de Vasile Pârvan, expert în istoria filozofiei (cu o teză despre Theophratus Paracelsus, susţinută în anul 1901) – surprinde multiplele dimensiuni (religioase, economice, sociale) ale vieţii românilor din Vechiul Regat. Autorul nu este un mistic, ci mai degrabă un silitor cronograf. Notaţiile sînt ample, lipsite de tentaţia aforisticii. Relatările din călătorii strălucesc prin claritate, inedit şi detaşare. Nici nuanţele nu lipsesc acolo unde comentariul ar părea că se pierde în detalii. Prin urmare, istoria ecleziastică a unei perioade de peste douăzeci de ani va trebui rescrisă în lumina acestor mărturii ale arhiepiscopului Netzhammer care – avînd peste o sută de ani vechime – capătă valoare de document. În cuvintele academicianului I. Dumitru-Snagov, „nimic din ceea ce era românesc nu i se părea străin“.

Cîteva exemple sînt suficiente, în acest sens: abia sosit în România, arhiepiscopul Netzhammer atrage atenţia asupra gravelor inegalităţi dintre statutul precar al clerului şi laicatului ortodox din mediul rural şi confortabila poziţie a ierarhilor sinodali, care se recomandau ca lideri ai Bisericii naţionale *(die Landeskirche)*. În contextul răscoalelor ţărăneşti din 1907 (sosite ca ecou întîrziat al revoltelor muncitoreşti din Rusia ţaristă a anului 1905), Netzhammer notează (Joia Mare, 28 martie): „nici chiar cînd ţăranii moldoveni au năvălit în oraşe, nimeni nu credea la Bucureşti că este vorba de ceva foarte serios“ (p. 141). Ruptura între centru şi periferie era, deci, dramatică. În aceste împrejurări, sentimentele arhiepiscopului elveţian sînt ambivalente: abhoră pe de-o parte spiritul revoluţionar, intoxicat de retorica stîngistă; deploră angajarea preoţilor ortodocşi ca agitatori ai maselor de revoltaţi; cere, pe de altă parte, ameliorarea învăţămîntului religios, enunţă obligaţiile unei mai ferme implicări a vlădicilor în viaţa spirituală a comunităţilor şi, în final, susţine ieşirea mănăstirilor din izolare (p. 144).

Există numeroase însemnări preţioase, în care sînt evocate întîlniri cu importante personalităţi politice sau culturale. După o întrevedere cu Titu Maiorescu (duminică, 20 februarie 1910), Raymund Netzhammer îşi notează: „Este indiscutabil unul dintre cei mai iluştri şi mai cultivaţi români. Apariţia lui este de o nobilă modestie, iar exprimarea lipsită de pretenţii. Maiorescu vorbeşte o germană impecabilă“ (op. cit., p. 254). Ascultînd apologia episcopului în favoarea ordinului maltez, Maiorescu face un comentariu profetic „în curînd, ar trebui ca lumea să fie răzbătută de o mişcare religioasă, altfel s-ar prăpădi toată civilizaţia şi ar veni alte popoare care cred!“ (op. cit., p. 449.) Aflăm totodată despre impresionantul altruism al savantului Nicolae Paulescu, devenit – ca şi dr. Vasile Voiculescu mai tîrziu – „doctor fără de arginţi“, angajat filantropic în activităţile unor maici catolice misionare. În 1913, o vizită de primăvară la Castelul Peleş îi prilejuieşte arhiepiscopului o agreabilă întîlnire cu întreaga familie regală, în sînul căreia personalitatea lui Carmen Sylva (regina Elisabeta) se distingea fără dificultate. Relatări de acest fel se găsesc în abundenţă. Mulţi cititori vor fi surprinşi să descopere, de pildă, tensiunile acute de ordin temperamental şi instituţional care au existat între personalităţi atît de pregnante precum Vladimir Ghica şi arhiepiscopul Raymund.

În epocă nu abundau amabilităţile între cele două mari Biserici creştine. Vaticanul era privit cu ostilitate de ortodocşi, care puteau suspecta doar prozelitism şi expansionism în încercarea arhiepiscopului de întărire a parohiilor romano-catolice sau uniate. Chestiunea uniatismului era la ordinea zilei, deşi proiectul politic care a condus la proclamarea României Mari părea să dea şanse de mult mai bună colaborare între creştinii transilvăneni despărţiţi în aceste două mari confesiuni.

Este imposibil de făcut dreptate, printr-o simplă notiţă bibliografică, acestei apariţii editoriale demne de toată lauda. Nici un cititor pasionat de istoria creştinismului din România modernă, mai cu seamă din perspectiva raportului între puterea seculară şi Bisericile tradiţionale, nu-şi va putea refuza lectura obligatorie a memoriilor cardinalului Netzhammer. Singura deficienţă a acestui temerar proiect editorial îl reprezintă tirajul confidenţial al versiunii româneşti, care merită cu siguranţă o largă difuzare şi o receptare pe măsură.

Traducerile Norei Iuga

După ce în 2007 a publicat în germană o antologie selectivă din volumele de poezie şi după ce a obţinut importantul Premiu Friedrich-Gundolf, acordat de Deutsche Akademie für Sprache und Dichtung pentru răspîndirea culturii germane în lume, Nora Iuga revine în forţă, în 2008, cu trei traduceri ale romanului său *Sexagenara şi tînărul* în limbile bulgară, franceză şi slovenă. În Bulgaria, *Sexagenara şi tînărul*, roman premiat, la apariţie, de Uniunea Scriitorilor din România, a apărut la Paradox Publishing Group, în traducerea Vaninei Bojicova, beneficiind de sprijinul programului pentru traduceri în străinătate al Institutului Cultural Român. Cartea se află în curs de apariţie în Franţa, la Editura Atelier de l'Agneau, iar în Slovenia, la Editura Beletrina din Ljubliana.

Tot în 2007 a apărut, la Editura EST, traducerea din germană a volumului *Die Niemandsrose (Trandafirul nimănui)*, extrem de personală, în care poeta Nora Iuga nu face nici o concesie „coerenţei armonioase, atît de plăcute cugetului românesc“, asumîndu-şi, în acelaşi timp, toate riscurile. Iată cum sună acest risc asumat: „O SULIŢĂ ÎN ZBOR, pe căi respiratorii, / aşa cutreieră, înari – / patul / adevăratul. Pe / benzi stelare / sărutat / de pulberea lumilor, / stigmatizat de seminţele vremii, de / praful vremii abandonat odată cu voi...“. Aşteptăm, cu nerăbdare, apariţia celui de-al doilea volum anunţat de Editura EST, *Zăbrelele limbii*.

Dilema veche vă recomandă

● Livius Ciocârlie, în *România literară* nr. 36, din 12.09.08: „Simt parcă nevoia să mulţumesc cuiva pentru aceşti, deloc speraţi, şaptesprezece ani. Aşa, dubioşi, cum sînt“. De 17-18 ani nu ştiu vreun scriitor român care să fi pus pe hîrtie o idee atît de exactă şi de lucidă în patetismul ei. O recomand tuturor intelectualilor de dreapta şi de stînga. (Radu Cosaşu)

● Nu rataţi *Podul de flori* – după gustul meu, cel mai bun film al lui Thomas Ciulei şi unul dintre cele mai bune documentare româneşti făcute vreodată! (Alex. Leo Şerban)

● Două dintre cele mai reuşite colaborări interculturale ale anului: albumul *The Cusp of Magic* – compoziţia lui Terry Riley (inspirată de ritualurile indienilor peyote) în interpretarea celor de la Kronos Quartet cu chinezoaica Wu Man la sitar („Emily and Alice“ este o piesă în care jucării muzicale adunate din toată lumea colorează partitura cvartetului de coarde) şi *Elixir* – un album minimalist de percuţii inspirat de mitologia scandinavă unde Marilyn Mazur îl are ca invitat pe Jan Garbarek („Totem Dance“ este un dialog magic între tobele danezului şi saxofonul norvegianului). (Marius Chivu)

● În sfîrşit, cineva din presa română a acordat atenţie studiului PIRLS, în care elevii români au rezultate submediocre: citiţi un articol de Andreea Pora, apărut pe HotNews.ro, aici: http://www.hotnews.ro/stiri-esential-4366337-studiu-pirls-educatia-romania-sub-nivelul-mondial-mediocritatii.htm. (**M. V.**)

Andrei GORZO

dilematograf

Uneltiri baroce

● ***Şarpele / Le Serpent* (Franţa, 2006), de Eric Barbier.**

Fotograful de modă Vincent (Yvan Attal), eroul *thriller*-ului franţuzesc *Şarpele*, duce o existenţă normală pînă într-o bună zi cînd, în locul fotomodelului programat, la uşa studioului său se înfiinţează o frumoasă georgiană numită Sofia (Olga Kurylenko). Din momentul acela şi cam pînă pe la jumătatea filmului, Vincent nu apucă să se dumirească ce-i cu el: nici n-apucă să deschidă bine uşa că Sofia i se şi oferă; nici n-apucă să-şi zică: „Mamă, ce noroc!“, că ea se răzgîndeşte şi pleacă; nici n-apucă să se întrebe: „Ce-a fost asta?“, că se pomeneşte reclamat la poliţie pentru viol; nici n-apucă să se îngrijoreze serios, că Sofia îşi retrage plîngerea şi se oferă să-l viziteze la studio pentru o băutură şi o explicaţie; nici n-apucă să guste bine din băutură că se pomeneşte drogat şi fotografiat, alături de Sofia, într-o serie de ipostaze compromiţătoare. După care Sofia se împiedică pe scara interioară a studioului şi moare sub ochii lui înceţoşaţi de drog. După care cadavrul ei dispare. După care cadavrul reapare în portbagajul maşinii lui. După care încep problemele serioase.

Cine se joacă aşa cu Vincent şi de ce? Evident, regizorul-scenarist, ca să ne intrige şi să ne amuze pe noi. Pe de altă parte, regizorul-scenarist Eric Barbier este, desigur, obligat să pună toate aceste uneltiri diabolice în cîrca unui personaj negativ. Şi de aici încep problemele filmului. Mai devreme sau mai tîrziu, bietul personaj negativ, numit Plender, trebuie să ne explice de ce-a urzit planul ăsta imposibil de alambicat (OK, voia să se răzbune pe Vincent, dar nu s-ar fi răzbunat mai bine printr-un ciomag în cap?) şi nici o explicaţie nu-l mai poate face plauzibil ca personaj. N-ajută nici faptul că, în interpretarea lui Clovis Cornillac, el *pare* mai curînd genul care se răzbună cu ciomagul. Dacă tot n-avea cum să fie o prezenţă credibilă, nu putea fi măcar una insidioasă şi atrăgătoare? Doar filmul se cheamă *Şarpele* (nu *Gorila)* şi, chiar dacă metodele şi motivele lui Plender sînt sintetizate dintr-o droaie de alte filme cu psihopaţi, printre modelele lui se numără cu siguranţă insidiosul, atrăgătorul, şerpilianul Bruno din *Străinii din tren* al lui Hitchcock. Nemulţumindu-se să-l chinuie de la distanţă pe Vincent – care i-a fost coleg de şcoală –, Plender intră cu maşina în maşina lui, imediat după ce i-a plasat în portbagaj cadavrul Sofiei. Prefăcîndu-se surprins de întîlnire şi ruşinat din pricina accidentului, îi ia maşina la reparat şi apoi îi dă de înţeles că a descoperit cadavrul, dar că, în numele prieteniei, n-are de gînd să facă mare caz de asta. În schimb, începe să se invite la Vincent acasă. În ciuda artificialităţii lui, jocul ăsta ar fi putut fi amuzant. La urma urmei, artificialitatea n-a fost niciodată un defect în filmele lui Hitchcock, pe care filmul acesta se străduieşte vizibil să le evoce: planul soţului criminal din *Vertigo* nu e cu nimic mai puţin absurd decît planul lui Plender, iar isprăvile de vitejie pe care ajunge să le înfăptuiască Vincent nu sînt mai neverosimile decît cele înfăptuite de Cary Grant în *La nord prin nord-vest* – cea mai elaborată dintre variaţiunile hitchcockiene la tema „omului normal“ care se trezeşte hăituit de toată lumea. Deci cum se face că *thriller*-urile lui Hitchcock, deşi adesea neverosimile ca poveşti, rămîn neîntrecute ca piese de cinema pur, în timp ce *Şarpele*, ca majoritatea încercărilor contemporane în materie de suspans hitchcockian, eşuează într-o absurditate lipsită de orice distincţie? Răspunsul e simplu: stilul. Din punct de vedere stilistic, Barbier e captivul acelui realism convenţional care constituie azi norma în filmele şi în serialele poliţiste. Prin „realism convenţional“ înţeleg un „realism“ care de fapt nu e real sau viu – care se reduce la semnele convenţionale după care publicul de azi recunoaşte un film „realist“. Un exemplu de semn convenţional e, să spunem, sandvişul din mîna unui poliţist care trece la un moment dat prin cadru: e un detaliu „realist“ fără a fi unul interesant sau grăitor – fără a fi viu; e strict ce se cere pentru ca secvenţa să arate mai „realist“. La nivelul ăsta sînt toate detaliile „realiste“ (de mizanscenă şi de joc actoricesc) din *Şarpele*. Nici un personaj nu are mai multă viaţă în el decît îi trebuie ca să-şi poată îndeplini funcţia narativă, în schimb toţi actorii joacă „realist“. Departe de a insufla viaţă unui *story* thrilleresc artificial (artificial prin definiţie), „realismul“ ăsta îl închide într-un coşciug de convenţii vizuale şi actoriceşti mult mai înăbuşitoare decît ale dulcelui stil clasic în care trebuia să se încadreze orice film comercial de pe vremea lui Hitchcock. În filmele lui, detaliile sînt alese ori pentru incongruenţa lor memorabilă, ori pentru puterea lor de contagiune fetişistă. De aceea au viaţă, şi nu pentru că sînt „realiste“.

trecerea prin reviste

FP România despre „moștenirea lui Bush“

„Poate că este cel mai nepopular președinte din timpurile moderne, un cowboy imprudent, unilateralist. Dar istoria va fi mai generoasă cu George W. Bush decît caricaturizările contemporane“ – afirmă David Frum într-un articol publicat în nr. 6 al revistei *Foreign Policy România,* pornind de la cîteva locuri comune ale comentariilor despre actualul președinte american.

● *„Irakul, singura moștenire de politică externă.“* Nu tocmai. În timp, alte decizii cruciale din perioada Bush vor începe să atragă atenția. Printre ele – formarea unei alianțe militare SUA-India. În timpul lui Bush, SUA și India (împreună cu Australia, Japonia și Singapore) au început exerciții navale comune. S-ar putea dovedi cea mai importantă realizare geopolitică a acestui secol. Apoi: semnarea de noi acorduri bilaterale de comerț, prima convenție din lume privind infracțiunile cibernetice, decizia înțeleaptă de a-i da lui Hugo Chávez suficientă frînghie pentru a se spînzura singur și succesul continuu al managementului relației SUA-China.

● *„Războiul din Irak a afectat securitatea Americii.“* A se dovedi. „Din 2003, fostele state care sponsorizau terorismul s-au purtat cu mai multă precauție. Libia, de exemplu, s-a retras cu totul din această afacere. În zonele din afara Orientului Mijlociu unde există terorism, acesta s-a redus constant, devenind mai puțin eficient și sofisticat. Atacurile cu bombă de la Madrid din 2004 au fost mai puțin sofisticate decît cele din 9/11 septembrie. Atacurile cu bombă de la metroul londonez din 2005 au fost mai puțin sofisticate decît cele de la Madrid. Iar comploturile dejucate în Germania, Canada și la aeroportul Heathrow în vara lui 2006 au fost mai puțin sofisticate decît atacurile cu bombă de la Londra. [...] Ar fi absurd să atribuim această tendință de ameliorare numai președintelui Bush. Dar ar fi la fel de absurd să negăm faptul că situația se îmbunătățește.“

● *„În timp ce Bush era distras, China a crescut.* Nu chiar. „Dacă economia SUA continuă să crească la rata medie actuală de 3% pe an, nici măcar o Chină în continuă dezvoltare nu va depăși PIB-ul SUA în următoarea jumătate de secol. Dacă rata de creștere a Chinei scade, momentul «prinderii din urmă» se amînă și mai mult în viitor. [...] Chiar și în cazul în care China va reuși cumva să ocolească legile gravitației economice, ce anume ar putea să facă un președinte american pentru a combate acest lucru? Să încerce să oprească creșterea Chinei? Cum? Și în ce scop? Nu creșterea economică, ci agresivitatea strategică a Chinei ar trebui să-i îngrijoreze pe americani.“

● *„America nu a avut niciodată mai mulți dușmani.“* Cine spune asta? „Pe ce bază ar putea cineva măcar să încerce să decidă dacă un asemenea enunț este corect? Sondajele de opinie mondiale sînt inexacte, dacă este să fim indulgenți. [...] Chiar dacă optăm pentru a crede aceste evaluări, ceea ce ne spun ele, în principal, este că SUA s-au confruntat cu grave probleme de imagine cu mult înaintea lui Bush.“

● *„Viitorul președinte va revizui radical politicile lui Bush.“* Puțin probabil. „Garantat, viitorul președinte va simți nevoia să creeze o aparență de distanțare față de nepopularul președinte Bush. [...] Așa cum președinția lui Bush i-a făcut pe democrați să-și exprime o nostalgie neașteptată față de Ronald Reagan, viitorul președinte republican se poate aștepta să audă de la analiști și academicieni că nu se ridică la nivelul standardului înalt fixat de predecesor.“ **(R. T.)**

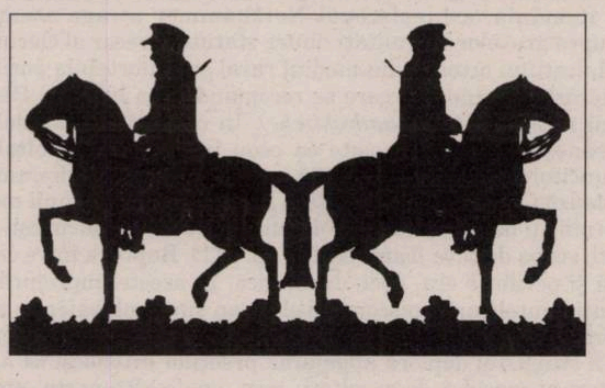

Radu COSAȘU

din viața unui extremist de centru...

Către mama inexistentă a fiului inexistent

Draga mea, ești și tu la curent cu plecarea fiului nostru din Groenlanda în Islanda? Eu am aflat-o felicitîndu-l cu ocazia împlinirii a 40 de ani de la făurirea lui, făcîndu-i drept cadou – cum obișnuiam – povestea unui film care îmi plăcuse, *Lumina intimă* al lui Passer (pe care nu l-am văzut împreună cu tine, iartă-mă, nu-mi amintesc de ce – la cîte furii și despărțiri din nimic au fost între noi, nu-i de mirare). Mi-a mulțumit în felul lui, foarte concis (zece rînduri), scriindu-mi că sînt ca de obicei inadecvat, că nu are timp de filmele noastre fiindcă pleacă în Islanda să studieze bridge-ul, firma canadiană pentru care transforma apa ghețarilor în vodcă restrîngîndu-și afacerile din cauza topirii materiei prime; a avut puterea să încheie promițîndu-mi că dacă se va simți bine îmi va scrie, „dacă nu – nu“, conform bancului meu preferat*. Îmi mai ținea minte bancurile, ceea ce – cum ar fi zis Pnin al lui Nabokov al meu (nu și al tău...) – mi-a produs un junghi de tandrețe cu totul trecător, căci imediat a apărut revolta: cum să ajungă fiul meu, la 40 de ani, să bată lumea ca să studieze bridge-ul? A înnebunit? Au înnebunit? Idealurile mele și ale tale îi se par imbecile, să n-audă de ele, gata cu schimbarea lumii – dar ale lui, ale lor care sînt? A, pot trăi fără idealuri!? Cum? Renunțînd să mai extragă vodcă din ghețari pentru un impas genial la nouălea de caro? E mizerabil – dar, ca de obicei, cînd mă înalț la patetism, a apărut fantoma tatălui meu și seara aceea cînd am venit acasă de la cenaclul meu utecist unde fusesem aplaudat pentru o poezie antifranchistă și el m-a implorat să mă duc la un atelier auto să învăț meseria de reparator. L-am ascultat? Fiul meu e insuficient mintal, iar eu, nu mai puțin, un caraghios din aceia care caută mereu o bază morală pentru a fi patetic și, ca naiba, nu o găsește. Mai mult decît să-l duc la Cinematecă să vadă *Nanuk* și *Stan și Bran,* nu am făcut. Sînt indignat și rizibil ca bătrînii mei Eroi ai Muncii Socialiste de la Bicaz în fața unui chiulangiu, ca exemplarul Pavel Arjoca din *Cetatea de foc* (am văzut-o cu tine sau cu o altă tovarășă dragă?) auzind că băiatul lui e un pierde-vară odios, un parazit social... Aud cum mă invadează „adevărurile multiple“ – așa le zice savant complicațiilor în *Teoria și practica prostiei* a lui Marina (pe care ți-o recomand cu prudență fiindcă știu reacția ta la orice teorie a chibritului...) – și totodată cum „mă investighează un hohot de rîs“, o expresie de milioane auzită ieri la café-barul de lîngă cazinoul recent deschis pe bulevardul meu.

Dacă m-ai suportat pînă aici, suportă-mă și mai departe. Pe scurt: cum să mai fii indignat într-o țară în care toate sînt strigătoare la cer și se anulează una pe alta prin forța adevărurilor multiple, dar mai ales cumplite – căci dacă nu-s cumplite, nu au nici un haz? Ieri, în fața unui bancomat de care tocmai se despărțise, unul, îți spun imediat cine, m-a luat foarte tare: „Te-am citit... fiutău a plecat în Islanda, mare tragedie... dar absolut nimeni nu i-a spus nimic ăluia care cerea la Realitatea, la oră de mare audiență, o dictatură sănătoasă cu Antonescu prim-ministru... Și asta cînd? Exact la 68 de ani – în septembrie '40 – de la instaurarea statului național-legionar!... De ce nu ai scris nimic...? Nu te credeam atît de laș!“. Poți să crezi că am inventat-o, nu, – era fostul meu șef de la *Viața UTM,* căruia atunci cînd i-am spus în perioada mea de șomereală că nu vor să-mi dea de la spațiu o repartiție pentru camera aceea de 2/3 din podul pe care-l știi, m-a lămurit scurt: „Poate să fie o simplă mîrșăvie!“. Vom ajunge să trăim în simple indignări? Și ai observat că oricine nu-i indignat e un laș? Eu, cît de laș pot fi dacă m-am hotărît să-mi cenzurez indignările în numele economiei stringente de energie nervoasă impuse de topirea ghețarilor?

O ultimă lovitură: zilele trecute mi-a scris „o amică inexistentă a fiului inexistent“ – așa mi se recomanda – relatîndu-mi, de pe un aerodrom din Guatemala, cum l-a întîlnit într-o cursă specială care lega Groenlanda de Islanda: mi l-a descris ca pe un domn prezentabil, elegant (de unde? cine l-a învățat eleganța?), politicos, „la curent cu (și dezgustat de) tot ce se întîmplă în țară“ și care nu i-a ascuns că nu mai corespondăm: „vorbește numai despre el și politică“... – astfel s-a exprimat el despre tatăl lui, lasă-mă să nu ratez acest accent melodramatic. Te întreb: decît să-i scriu, nu ar fi mai bine să plecăm împreună în Islanda să-l vedem? Știi cît mă tem de avion, totuși cu tine aș pleca pînă la el.

Răspunsul mamei inexistente: Nu cred că e în Islanda; a vrut să te sperie și să te pedepsească pentru tot mai inadecvatul tău spirit ludic; a vrut să te vadă cum iei foc. Totuși, mă voi interesa și te voi ține la curent.

* pentru nonficționari: vezi *Dilema veche* nr. 238.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Adela de Garabet Ibrăileanu

Se termină: „Am apucat drumul muntelui, pe unde fusesem de atîtea ori cu ea. Trunchiul răsturnat, pe care am stat în noaptea aceea de altădată cu mîna în mîinile ei, acum era ud, trist, părăsit... I-am chemat imaginea, dar imaginea n-a venit. Aveam în ochi, și din ochi proiectată în suflet, expresia figurii ei, dar imaginea era rebelă. Impresiile, senzațiile, dorințele provocate de ea în totul și de fiecare farmec al ei în parte îi întunecau claritatea imaginii. M-am dus s-o caut la ea. Am inventat un pretext ca să intru în casă. Era atît de gol! Lipsea nu numai ea, dar și acele obiecte care țin de om și dau locuințelor viață și personalitate. Am umblat prin odăi, pășind încet, în secret. Mi se părea că tulbur supărător, că nu respect liniștea de moarte, eternă de acuma nainte, lăsată de ea. Mi se părea că ofensez cu zgomote vulgare muzica amintirilor. Am pus mîna pe toate cîte știam că trebuia să le fi atins ea, am stat pe unde obișnuia să stea ea, pe jilțul de trestie, pe capătul canapelei din odaia de primire, cu fiorul că ocup în spațiu locurile pe care le umpluse ea cu ființa ei. Apoi, conștient de îndrăzneala mea irespectuoasă, m-am dus în camera ei de culcare. Aș fi vrut să stau un moment pe patul ei, dar mi s-a părut că aș comite un abuz grosolan. (O, filozofule al «materiei și forței»!) În aer plutea încă – ori era o iluzie? – parfumul ei, pe care l-am simțit în inimă, amestecat cu viața ei, în munții Văraticului și în noaptea cea din urmă. Dacă aș fi putut capta această singură și ultimă realitate, care mai rămăsese aici de la ea... Oglinda, prin care mi-a zîmbit în dimineața aceea îndepărtată și care-i încadra capul și bustul, acum reflecta stăruitor și inutil o litografie din perete. Căutam ceva din ea, de la ea, dar afară de parfumul din aer, mai vag decît reminiscențele în agonie, nu mai rămăsese nimic!“

Povestea: „Prietenia noastră era atît de mare, încît Adela, cînd avea nevoie de a înțelege universul, deocamdată parțial, eu eram acela pe care-l consulta cu preferință. Odată, auzind că o să vie un medic veterinar pentru un cal al domnului M..., m-a luat oarecum deoparte și m-a întrebat dacă: «Doctorul care ar' să vie e un cal mare?». *Era de patru ani. Pentru logica asta perfectă am ridicat-o în pod cît a voit, mi-am petrecut degetul prin toți cîrlionții ei, i-am pus la dispoziție ceasornicul, mustățile și nasul și am petrecut amîndoi o după-amiază de fericiri.*

Eram, bineînțeles, și confidentul ei en *titré.* Într-o după-amiază, cînd m-a văzut intrînd (mă aștepta!), a venit la mine obidită, furioasă, indignată, ca să-mi facă cunoscută ofensa sîngeroasă pe care i-o adusese o domnișoară, fiica unui vecin: «Madadeta m-a făcut *dumneta*!». Era ceva teribil, în adevăr. *Adjectivul* acesta, mica moldoveancă îl cunoștea pînă acum spus numai slugilor... Ofensa nemaiauzită o ținuse secretă. Ceilalți luau adesea în glumă nefericirile ei, ceea ce o supăra și o făcea prudentă.“

Emo, SMS și MMS și Virale pentru Bloguri: „Purtam și corespondență. În scrisorile de afaceri sau de invitații ale domnului M..., trimise printr-un fecior boieresc, găseam mai întotdeauna și un adaus «scris» de Adela, niște arabescuri extraordinare, painjeni complicați, heroglife, prin care îmi dădea știre despre păpuși, ori mă chema la ea, ori îmi vestea vreo nenorocire – și era convinsă că am înțeles. Cînd, în sfîrșit, pe la cinci ani, a început să învețe și un alfabet mai simplu, cel latin, copia mereu litere pe toate hîrtiile din casă și, pe măsură ce le copia, mi le aducea să le admir. Uneori mă punea la lecție să scriu și eu litere și se purta cu mine exact ca doamna M... cu ea.“

Cash și investiții: Băltățești.

Personaje: Adela și moartea.

Mișto: „Băltățești! O improvizare de bîlci, pe șoseaua care vine de la Piatra, trece prin mijlocul satului, strîmbă, șerpuind printre rîpi, și se duce la Tîrgu-Neamțului, înconjurată de singurătăți.“

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Ce i-o fi spus Mbeki?

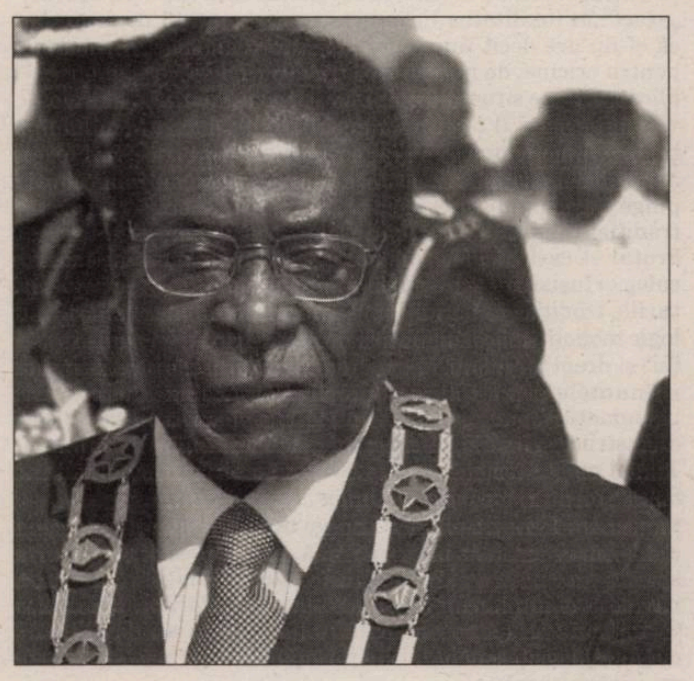

BBC World transmite în direct ceremonia de semnare a acordului de împărţire a puterii în Zimbabwe. Evenimentul emană o normalitate bizară. Robert Mugabe, preşedintele în exerciţiu, şi Morgan Tsvangirai, liderul opoziţiei, nu îşi strîng mîna la început. Fiecare se salută cu preşedinţii din regiune, prezenţi şi ei la ceremonie. Vedeta este preşedintele Africii de Sud, Thabo Mbeki, care a intermediat acordul. Sala este împărţită între partizanii celor două tabere, parcă opoziţia are mai mulţi, în orice caz mai zgomotoşi.

Vorbeşte Tsvangirai. Acum un an l-am văzut la TV, desfigurat de bătăile oamenilor lui Mugabe. În recentele alegeri, partidul său a cîştigat majoritatea parlamentară (după calculele sale). Guvernul a anulat alegerile în cîteva circusmcripţii, oamenii puterii au fost declaraţi cîştigători. Tsvangirai spune şi acum că a cîştigat alegerile prezidenţiale contra lui Mugabe. Calculele oficiale au dus la un tur secund. Între cele două tururi, poliţia şi miliţiile partidului aflat la putere încă de la cîştigarea independenţei în 1980 i-au terorizat pe militanţii opoziţiei. Presa britanică avea aproape zilnic poveşti despre oameni torturaţi, case incendiate, femei violate. Fotografiile erau înfiorătoare. Tsvangirai s-a retras din cursă. Mugabe a participat singur. Calculele oficiale arată că a cîştigat. Tsvangirai s-a refugiat în ambasada olandeză, spunînd că abia a scăpat de forţele trimise să-l asasineze. După trei luni, este prezentat la această ceremonie ca „prim-ministrul Morgan Tsvangirai". Vorbeşte despre reconciliere. Discursul este scurt şi se vrea energic. Poporul trebuie să aibă pîine, trebuie să muncească. Nu e clar ce anume înseamnă noul său post. Mulţi se tem că preşedintele Mugabe nu îi va permite să deţină puterea reală. Ambasada olandeză rămîne deschisă.

Urmează la cuvînt Robert Mugabe. Circa o jumătate de oră le mulţumeşte şefilor de stat prezenţi. Poporul nu apare în discurs, istoria este însă foarte prezentă. „Ce ar însemna Africa fără Tanzania?" – zice cu voce impozantă. Aminteşte de Julius Nyerere, părintele independenţei Tanzaniei. Mugabe este ultimul conducător la putere din generaţia lui. Acea generaţie de lideri africani care le-au adus popoarelor independenţa. Şi cam atît. Eroul său, Nyerere, a experimentat socialismul african şi dictatura luminată. O treime din populaţie a fost dislocată pentru a fi mutată în sate moderne, construite pe modele ştiinţifice. Un eşec monstruos. Dar Nyerere rămîne un erou pentru africani şi pentru intelectualii occidentali. Mugabe ştie că şi el beneficiază de această scutire morală. E greu să-i urechezi pe părinţii popoarelor. Zimbabwe a avut anul trecut o inflaţie de 11 milioane de procente. După calculele oficiale. Economia nu mai există, magazinele sînt goale. Dar deschise. Legea interzice patronilor orice fel de concedieri. Fermele albilor, împărţite după sistemul „cine ajunge primul dintre oamenii puterii", nu mai produc. Foametea bîntuie, mai mult de jumătate din forţa de muncă a emigrat.

Dar acum este un moment de sărbătoare. Călăii au acceptat să împartă puterea. Tabo Mbeki jubilează pe margine. Mugabe îi mulţumeşte îndelung. Spune că este un om care îşi foloseşte intelectul. Că se foloseşte de sugestii şi dacă sugestiile nu merg, vine cu alte sugestii pe care nu le mai poţi refuza. Ce o fi vrut să zică? O parte a sălii rîde. Oricum, Mbeki este omul zilei. El, cel hulit de presa internaţională pentru că nu intervine să stopeze abuzurile din ţara vecină. S-au scris lungi analize despre complexul său faţă de Mugabe. A stat 28 de ani în exil, cînd Mandela era în puşcărie, iar Mugabe lupta cu arma în mînă. Să-i dea el lecţii lui Mugabe?

Cînd Mandela şi-a sărbătorit 90 de ani printr-un concert la Londra, a spus cîteva cuvinte de ocară. Nu a dat nume, dar a vorbit despre tirani şi despre cei care îi tolerează. Ce i se permite lui Mandela nu i se permite lui Mbeki.

Totuşi, pare că a reuşit. După îndelungi negocieri purtate în Africa de Sud, pacea revine timidă în Zimbabwe. Mbeki nu l-a criticat public pe Mugabe. Spune că a preferat diplomaţia tăcută. Cînd apăreau zilnic în ziare fotografii cu oameni mutilaţi, diplomaţia tăcerii părea complicitate la crimă. Acum pare inteligenţă politică. Ceremonia se apropie de final. Mugabe şi Tsvangirai îşi dau totuşi mîna. Leul bătrîn îl acceptă pe trădător, pe „unealta imperialiştilor". Ce i-o fi spus Mbeki? Care or fi fost sugestiile de nerefuzat? Să confirme Mbeki acea speranţă încăpăţînată că poţi vorbi cu nebunii şi poţi rezolva prin diplomaţie crizele din care călăii au de cîştigat? Va merge „metoda" cu nebunul din Coreea de Nord? Ar fi mers cu Saddam Hussein? Ar merge cu omul cu ochi ficşi de la Teheran? Ce i-o fi spus Mbeki?

Iaromira POPOVICI

bazar

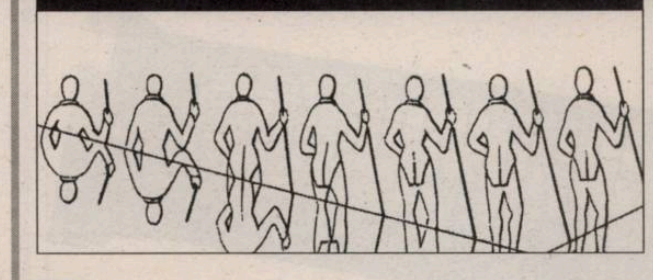

Despre oameni şi timp

Călătorind mai mult, am realizat că ceea ce noi numim timp nu numai că trece cît se poate de diferit pentru oameni diferiţi, ci şi că indivizii aparţinînd diverselor culturi îl privesc altfel. În România, imaginea pe care ţi-o dă strada, cel puţin în anumite zone periferice, este cea a oamenilor care aşteaptă ca timpul să treacă. Inşi care... stau. Pe marginea trotuarelor, în faţa magazinelor sau pur şi simplu, aşa, în picioare, adăstînd în bătaia vîntului...

Sînt neadaptaţii, veţi spune, beţivii şi nebunii, o categorie marginală, care nu au putut să se prindă în hora unde joacă, frenetic, cealaltă parte a populaţiei, cea normală...

Poate că „inadaptaţii" sînt cei mai sinceri în faţa timpului: cei care au capitulat din start, au renunţat fără drept de apel la ceea ce Liiceanu numeşte „sistemul de iluzii" (*Uşa interzisă*, Humanitas, 2007). Dar nicicum singurii care au o relaţie dificilă cu acesta: chiar cei aparent cît se poate de adaptaţi ori îl consideră maleabil, nerespectînd orele stabilite cu nonşalanţă, ori inexistent (uitînd pur şi simplu chiar de întîlniri „de afaceri", ca şi cum acestea s-ar desfăşura într-un construct temporal paralel); sau, şi acesta e cazul cel mai trist, se lasă înfrînţi de zeul perfid (nu degeaba Cronos este singurul care, în mitologie, a reuşit să-l păcălească şi să-l detroneze pe tatăl său, Uranus...).

În diversele călătorii am dat, întîmplător, peste cîteva din combinaţiile oameni-timp enunţate mai sus. În ceea ce priveşte cea dintîi categorie, a inadaptaţilor, pot cita un exemplu aparent fericit: lîngă un hotel destul de central din Paris, situat nu departe de Folies Bergère, un domn cu barbă, normal îmbrăcat şi veşnic zîmbitor, îşi întinsese cartonul şi salteaua pe stradă, într-un intrînd. Stătea acolo şi te saluta, într-un mod din care nu puteai deduce dacă voia bani sau era pur şi simplu politicos. Noaptea îşi trăgea plapuma şi dormea liniştit, sub ochii tuturor.

La polul opus, în Clinica Buchinger din Marbella, Spania, în care oamenii veneau să se însănătoşească şi să slăbească, nu exista noţiunea de întîrziere. Cel puţin nu din partea personalului, coordonat de manageri germani: orice îţi planificai acolo, de la un masaj la o plimbare pe plajă sau o conferinţă, erai aşteptat cu cel puţin cinci minute înainte de ora anunţată. Dacă ajungeai mai tîrziu cu cinci minute de la cumpărături, autobuzul colectiv pleca exact la ora anunţată fără să-şi mai numere oile. Înţelegerea era aşa: timpul fiecăruia e preţios, şi nimeni nu are dreptul să ia din porţia, esenţială, a altuia... Cei de acolo încercau să stăpînească timpul şi să-l prindă în nişte canoane stricte, ca să-l împiedice să pună stăpînire pe ei. Exemplul extrem de încercare a „domesticirii" timpului mi l-a dat însăşi Maria Buchinger, fondatoarea clinicii, în vîrstă de 96 de ani: mi-a povestit că citeşte *Life after Life,* ca să fie pregătită...

Există şi alte variante să nu te laşi înfrînt de timp: Tom, un american de 80 de ani, pleca de la Buchinger, cu bagaje grele, singur, pe... calea ferată. Numai ca să încerce noul tren ultrarapid spre Madrid, care tocmai se pusese în funcţiune, şi să vadă în ce măsură e adevărat că îţi returnează banii pe bilet dacă întîrzie zece minute... Unele sînt adaptate spaţiului nostru balcanic: unchiul meu Costică, de aproape 90 de ani, citeşte *Formula As* (pentru tratamente naturiste...) şi ascultă slujbele bisericeşti la radio. Iar un domn în vîrstă din Feteşti, care mi-a deschis întîmplător o biserică mare, de vizavi de Primărie, a povestit frumos şi simţit cum vocaţia lui e cea de îngrijitor al sfîntului lăcaş, pentru care face ce poate: pune cîte o floare, face curat, povesteşte vizitatorilor ce şi cum... Nu mai ţine pasul cu timpul grăbit, care produce bani, pentru că şi-a descoperit o tumoare craniană. Pensionat de boală, îşi gestionează, molcom şi aparent marginal, timpul său, la intersecţia, fie ea şi ocazională, cu cel sacru...

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Teodor BACONSKY

turn înclinat

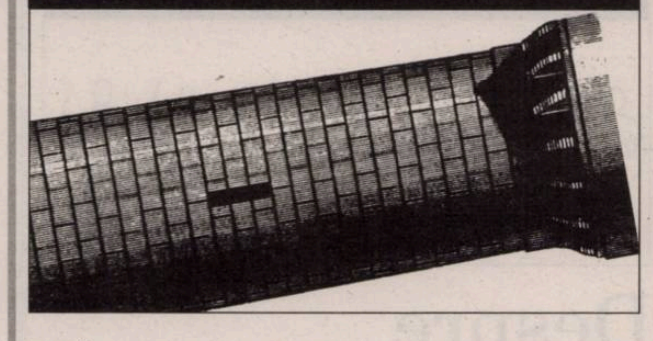

Parisul pontifical

Papa Benedict al XVI-lea şi-a încheiat prima vizită apostolică în Franţa, „fiică mai mare a Bisericii“, dar şi „bastion al laicităţii“. Predecesorul său, mereu invocat de actualul Pontif, vizitase adesea Hexagonul. Mai charismatic, slav, deci educat în mitul centralităţii culturale a Parisului, Ioan-Paul al II-lea îi alerta teribil pe campionii secularizării lăudate ca premisă a păcii sociale. Ori mediile respective au mai îmbătrînit şi s-au blazat, ori este actualul urmaş al lui Petru ceva mai sobru, mai raţional – şi deci mai „compatibil“ cu mentalitatea franceză – nu ştiu, dar fapt e că sosirea lui nu a provocat tradiţionalele „proteste“, chiar dacă măsurile de securitate de-a lungul traseului au fost deopotrivă precoce şi frapante.

Benedict al XVI-lea, german meridional (din Bavaria), teolog reputat, a celebrat mesa în faţa celor 200.000 de catolici francezi veniţi, din toate diocezele, pe esplanada Invalizilor... Vreme frumoasă, televiziuni, hebdomadare care au făcut „la une“ cu fotografia ilustrului oaspete. Şi mai ales efortul colectiv de a-l descifra pe acest Suveran Pontif oarecum necunoscut: timid, om de spirit, mai mult decît figură spirituală, 81 de ani împliniţi în primăvara lui 2008. Sîntem în Anul Paulin, aşa că omilia Sfîntului Părinte, rostită în ziua pomenirii lui Ioan Gură de Aur, a propus exegeza unui pasaj *anti-idolatrie* şi s-a concentrat pe răspunsul tinerilor la *chemarea* lui Hristos. Mesajul de fond: nu vă închinaţi banului şi reveniţi la preoţie, pentru că e criză, dar şi pentru că nimeni nu va protestantiza Biserica universală: funcţia sacerdotală e de neînlocuit. Totul intonat într-o franceză excelentă, cu o magistrală distincţie luminată de priviri albastre...

Conservator al inteligenţei teologice, autor integral al propriilor enciclice, Benedict al XVI-lea îşi continuă, de la Vatican, revoluţia de catifea... roşie. Conclavul care l-a ales, cu doi ani în urmă, preconizase – prudent – un pontificat „de tranziţie“. Fostul şef al Congregaţiei pentru Doctrina Credinţei nu pare să se fi acomodat cu o asemenea misiune gestionară şi lipsită de relief. A recentrat Biserica în jurul misterului euharistic şi al liturghiei. A repus crucifixul pe altarul Capelei Sixtine, unde celebrează adesea „cu spatele la popor“: singurul mod de a sta cu faţa spre Mîntuitorul... Mai puţină democraţie, în beneficiul cristocentrismului salvator! Îşi doreşte revenirea liturgică la limba latină, glorie a catolicismului medieval. Recomandă comuniunea în genunchi şi primirea ostiei pe limbă, o formulă la care Biserica modernistă din ultimii ani renunţase, sub pretexte „igienice“... A scos din sacristia palatului apostolic recuzita simbolică a puterii pontificale – mitre somptuoase, ferula, tronul mobil, capa de hermină şi chiar eleganta bonetă de iarnă numită „camauro“. Restauraţie, reacţiune? Nu neapărat. În anii '60, pe atunci junele preot participase la lucrările Conciliului II Vatican ca expert „progresist“. Astăzi, ajuns pe tronul lui Petru, acelaşi om susţine că Vatican II nu a reprezentat o ruptură, ci o dezvoltare organică a istoriei bisericeşti, pe care, discret, se străduieşte să o continue în duh... preconciliar.

Politica pastorală, magisterială şi teologică aplicată de Benedict al XVI-lea dă roade. S-a reluat apropierea cu integriştii disidenţi din familia schismatică a monseniorului Lefebvre. Obosiţi fiind de rătăcirile sociologizante ale catolicismului post-conciliar, numeroşi preoţi din generaţia mai vîrstnică i-au devenit susţinători fervenţi. Actualul Papă călătoreşte mai rar decît Ioan-Paul al II-lea, însă prezenţa sa, repartizată în puncte strategice, primeşte o pondere mult mai vizibilă. Admite ecumenismul, dar nu în detrimentul adevărului: pentru a dialoga, trebuie să ai o identitate. Ceva îmi spune că-i va fi sortit să se întîlnească, la Moscova, cu patriarhul Alexei al II-lea. Acolo unde Wojtila a fost lăsat să aştepte, Ratzinger nu va da greş.

Anca MANOLESCU

Fundamentaliştii şi Textul

Fundamentalistul religios pare a fi un ins pozitivist şi totodată fantast. Potrivit cercetătorilor faptului religios, mişcările fundamentaliste consideră îndeobşte că textul sacru de la care se revendică este explicit, univoc, „exact“ în totalitatea lui precum un ansamblu de formule, că el nu are decît un singur strat de semnificaţie, evident pentru oricine, de necontestat şi de necercetat, ci doar de aplicat în toate situaţiile vieţii individuale şi comunitare. Cuvîntul divin ar fi *complet* redat de litera Textului, la fel de transparent ca un algoritm. E de la sine înţeles că această atitudine constituie ea însăşi o interpretare, una care respinge sau diminuează comentariile şi toată hermeneutica tradiţiei religioase „gazdă“, pentru a li se substitui în mod brutal şi exclusivist. Pe deasupra, liderii fundamentalişti culeg ei înşişi ce le convine din Text, din trecutul şi din mărturiile tradiţiei respective pentru a produce un discurs ideologic monolit, prezentat drept „adevăratul sistem al credinţei“ şi drept regulă pentru o viaţă perfect reglată în toate amănuntele, ca un robot. Fundamentalistul e aşadar un „pragmatic“. Pe de o parte, vede în Biblie sau Coran un set de instrucţiuni comportamentale. Pe de altă parte, foloseşte Textul pentru a-şi învesti în prestigiul lui aspiraţiile politice. S-a remarcat, în treacăt fie spus, că atitudinea fundamentalistă este şi o reacţie – pe acelaşi nivel – faţă de o anumită critică istorico-filologică modernă care, investigînd textul sacru, îl *reduce* pe acesta la diferite surse, filiaţii şi versiuni, minînd astfel ideea de Text ca întreg, cu autoritate revelată. Critici reductivi şi fundamentalişti religioşi se bat pentru corpul literal al Textului ca pentru un trup al cărui suflu nu-i interesează.

Fundamentaliştii invocă apocalipse pe care ei pretind că le anunţă şi le gestionează.

Or, chiar pozitivismul său face din fundamentalist un fantast. Pentru el, planul existenţei concrete – fie ea dezvoltare socio-istorică a comunităţii ori literă a Textului – se lipeşte direct, ca un afiş, pe planul transcendent, anexîndu-l în fond pe cel din urmă. De aceea, fundamentaliştii invocă aşa uşor apocalipse pe care ei pretind că le anunţă şi le gestionează, de aceea nu pregetă să atribuie caracter ceresc teritoriilor pe care vor să le controleze, de aceea se declară, încă de pe acum, locuitori şi portari ai împărăţiei cerurilor.

Dar textul sacru nu se refuză oare el însuşi, prin chiar alcătuirea lui, unei lecturi univoce, *plane*, literale, de tip reţetă comportamentală? Cele două Testamente şi Coranul – pentru a rămîne în cadrul monoteismelor – sînt alcătuiri caleidoscopice, în care naraţiunile fondatoare şi cele istorice, cuvintele profetice şi cele normative, apoftegmele sapienţiale, poemul, imnul, pilda şi rugăciunea sînt tot atîtea „suprafeţe“ care oglindesc în mod diferit întregul misterios al logosului divin. Textul însuşi are strategii prin care îndeamnă să nu fie citit pe un singur nivel. Sînt în el naraţiuni duble ale aceluiaşi eveniment, paradoxuri, situaţii uimitoare dacă nu scandaloase, contradicţii, reluări şi trimiteri de la un pasaj la altul. Acestea, pe lîngă alte procedee de discurs, sînt semne, „mărci“ puse în Text pentru a-l avertiza pe cititor că nu are de a face cu un discurs liniar, a cărui logică se desfăşoară previzibil, confortabil, pe un singur nivel de înţelegere.

Mai mult decît atît, există în fiecare Testament locuri esenţiale care declară intenţia globală a textului: el vizează să fie scris pe „tablele de carne ale inimilor“ – puse în opoziţie cu „inimile împietrite“.– (Ieremia 31, 33; II Corinteni 3, 3), tot aşa cum Coranul, „Cartea care se aseamănă şi se repetă“ vizează să „înmoaie inimile pentru amintirea/prezenţa lui Dumnezeu“ (39, 23). Textul este conceput ca un organism cu multe niveluri – între care există corespondenţe evidente ori subtile, repetiţii semnificative, articulări diverse care pot scoate la lumină jerbe de semnificaţii –, un organism menit să facă pază pe centrul cel mai lăuntric al omului şi să-şi dezvolte, pornind din acest centru, sensurile nesfîrşite.

Un asemenea tip de text – „viu“ în sine şi destinat să se grefeze în adîncul unei fiinţe pentru a rodi acolo – nu stă doar la rădăcinile religioase ale tradiţiei europene, ci şi la rădăcinile ei filozofice. Platon îşi alcătuieşte şi el dialogurile în aşa fel încît să interzică lectura liniară, să semnifice prin aluzii, prin apropieri între pasaje, prin confruntarea unor modele diferite, arătînd la tot pasul că adevărul căutat nu „stă în cuvinte“, în explicitul lor. El obligă aproape cititorul, spun diverşi comentatori, ca pătrunzînd prin meandrele textului şi prin „ochiurile“ lui special construite, să afle singur sensul, să îl (re)descopere în dialog cu dialogurile platoniciene.

În *Phaidros* 275d-277a, Socrate vorbeşte despre o „cuvîntare vie“, despre un „logos însufleţit“. Există, spune el, discursuri *plane* cărora „dacă le pui o întrebare, vrînd să te lămureşti asupra unei afirmaţii, ele nu îţi răspund decît un singur lucru, mereu acelaşi“. Dar există alt tip de cuvîntare, „cea care însoţită de ştiinţă, este *scrisă în sufletul omului ce prinde învăţătură*“, o cuvîntare vie căci „e în stare să se apere singură şi ştie în faţa cui trebuie să vorbească şi a cui să tacă“. După care foloseşte pentru un asemenea discurs metafora seminţei. Cel care face cuvîntări „însufleţite“ şi pune sămînţa cuvîntului său într-un suflet pregătit „se va bucura văzînd gingaşele răsaduri“. Discursul „viu“ este fertilizant şi mobilizator (în el „se află avînt“), suscită sensuri noi în mintea interpretului, răspunsuri bogate, multiple, pe diferite linii de semnificaţie. În *Republica* 434e-435a se enunţă o altă tehnică prin care textul să-şi dea seva nereductibilă la literă. E vorba despre „frecarea“ între două modele (individul şi cetatea) sau două pasaje, astfel încît sensul „să strălucească, de parcă ar izbucni focul, din două lemne frecate între ele“. „Dialogurile lui Platon“ – spunea undeva Rémi Brague – „sînt tocmai această «frecare»“.

În mod similar procedează hermeneutica, în religiile monoteiste, cînd alătură pasaje aflate în secţiuni diferite ale textului, cînd le confruntă şi le luminează unul prin celălalt, cerînd Cărţii să se interpreteze astfel pe sine. Medievalii foloseau termenul de *ruminatio*, „rumegare“ a Textului interiorizat în intelect şi în inimă pentru a-i extrage sensurile, pentru a te hrăni din ele, pentru a trăi în aria logosului divin. În plus, toate trei tradiţiile afirmă că Textul e de interpretat după mai multe niveluri de sens. În orizontul comentariilor lui Origen, teologia creştină afirmă patru niveluri ale textului: literal, alegoric, moral, anagogic. Diferenţierea între litera şi spiritul textului sacru are ca reper biblic pe Sfîntul Pavel şi ca reper istoric interpretările lui Philon din Alexandria. De la cel din urmă ea a fost continuată şi exploatată atît de creştinismul patristic şi medieval, cît şi de islam, unde existenţa celor patru sensuri are girul prestigios al lui Alî, ginerele Profetului şi primul imam.

Există aşadar o remarcabilă concordanţă în a considera Textul ca fiind dotat cu nişte „dimensiuni“ intrinsece, oferite drept direcţii ale interpretării. Fără hermeneutică, Textul rămîne „închis“, rămîne un spaţiu inaccesibil şi neonorat. În introducerea *Omiliilor la Exod*, Origen solicită abilitatea de a pătrunde în acest loc închis în literă şi de a-l desfăşura efectiv prin comentariu. Pentru el, arta hermeneutului ţine de „agricultură“, are sarcina să dezvolte seminţele de sens depuse în substraturile inaparente ale textului: „fie ca Domnul să-mi acorde arta culturii spirituale... un singur cuvînt al Textului poate fi dezvoltat în lung şi în lat... cu toate acestea ne este peste putinţă nouă să-l explicăm şi vouă să-l înţelegeţi pe de-a-ntregul... fie să ne asiste, deci, Cuvîntul lui Dumnezeu şi el să fie călăuza cuvîntului nostru“.

Comentariul face parte din condiţia vie a textului.

Departe de a fi o operaţie facultativă, o aventură riscantă ori blamabilă, comentariul face parte aşadar din condiţia vie a textului. Cu o formulă a lui André Scrima: „textul suscită comentariul; comentariul re-suscită textul“. O tradiţie din mediul cabalistic pretinde că Tora se adresează mereu cercetătorului îndemnîndu-l: „Scrutează-mă, realizează-ţi interpretarea“, că „fiecare literă conţine forţe care nu aşteaptă decît să fie descătuşate de către om“.

Or, în privinţa atitudinii faţă de Text, mentalitatea fundamentalistă se află în contradicţie cu ea însăşi. Pe de o parte, ea cere sus şi tare întoarcerea la textele fundamentale ale tradiţiei şi le invocă pe acestea la tot pasul. Dar ea tratează Textul ca pe o entitate *plană*, cu o unică dimensiune, cu o unică interpretare, faţă de care tot restul viu al Textului e interzis. Analizînd tipul de discurs fundamentalist, Mohammed Arkoun (*Ouvertures sur l'Islam*, 1989) arată că „întreaga manipulare semantică şi discursivă a textelor e cu totul subordonată unei finalităţi ideologice, cu excluderea tuturor procedurilor ştiinţifice tradiţionale (sintaxă, semantică, retorică, istorie, teologie, filozofie), pe care era necesar să le stăpînească doctorii Legii“. Campionii „fundamentelor credinţei“ se raportează la Text pe o linie exterioară – ideologică –, *superficială*, dacă nu ambiguă şi străină în raport cu condiţia Textului. Şi nu doar disciplinele tradiţionale sînt demise în ce priveşte abordarea lui. Este interzis chiar dialogul între un text viu şi inima intelectuală a credinciosului. Sensul este impus din afară de ideologii mişcării şi are statutul unei ameninţări în faţa căreia conştiinţa trebuie să se plece ori, mai degrabă, să amuţească. Fundamentalismul se aşază ca un ecran dur între adîncul Textului şi adîncul sufletului, interzicîndu-le comunicarea.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Cupluri „originale“

Acum ceva vreme, am putut vedea la televizor o reclamă pentru zahărul „Lemarco brun“. Poate o ştiţi: doi tineri, un el şi-o ea, stau pe canapea cuminţi şi-şi beau cafelele în tăcere. La un moment dat, ea zice: „Ce-ar fi să încercăm altceva?“. Îşi ia geanta, începe să scotocească şi scoate pe masă un bici de piele sado-maso, o pereche de cătuşe îmbrăcate în catifea roz şi un vibrator, tot roz, care, odată pus pe masă, începe să bîzîie. În cele din urmă, fata găseşte în geantă un pliculeţ de zahăr, îl desface şi zice: „Să-ncercăm Lemarco bun“. Apoi vine sloganul: *„Lemarco brown, the dark side of sugar“*. În fine, reclama nu e rea, iar sloganul este încă şi mai bun, deşi legătura între cele două pare cam forţată (sloganul poate că s-ar fi potrivit la un clip cu personaje din *Războiul stelelor...).*

Asta se întîmpla acum ceva vreme. Între timp, agenţia de publicitate care a făcut acest spot, Starlink Group, s-a transformat în Bigger Group, s-a dezvoltat impetuos şi a avut, în 2007, o cifră de afaceri de 14,8 milioane de euro.

De la o asemenea agenţie importantă, te aştepţi la lucruri de calitate. Cu toate acestea, „creativii“ (cum se alintă ei între ei) de la Bigger Group sînt autorii celei mai idioate reclame care poate fi văzută în această perioadă la televiziunile noastre: spotul pentru „Lemarco alb“, care-l are ca *special guest star* pe Florin Piersic, pe post de bătrîn libidinos. Ceva mai greţos nu cred că am văzut: Piersic începe prin a ne anunţa că „Nimic nu mi-a plăcut mai mult în viaţă decît femeile şi prăjiturile“. (Şi, în timp ce pronunţă cuvîntul „prăjiturile“, face un semn prin aer, de parcă şi-ar întoarce o mare mustaţă imaginară – să fie acesta un fel de-a spune, voalat, că i-au plăcut mustăcioşii?). Apoi ne anunţă, hodoronc-tronc, că ieri a descoperit-o pe Veronica (şi vedem o tipă foarte tînără, în pantaloni scurţi, cum îşi plimbă picioarele prin cadru). Apoi craiul bătrîn o strigă: „Veronica, vino-coace!“. Fata se aşază lîngă el şi cu ocazia aceasta observăm că are capul acoperit cu un tort. Piersic o strînge în braţe cu foc şi începe să se înfrupte din ea. Camera de luat vederi e întoarsă către zahărul „Lemarco alb“, în timp ce noi auzim gemetele vîrstei a treia, care se bucură de o prospătură. După un asemenea clip publicitar, se mai aşteaptă cineva să poftească la dulciurile lor?

Bine, reclama pentru „Lemarco alb“ nu e singura aberaţie pe care-o putem vedea în timpul calupurilor publicitare, la televiziunile noastre. Mai e, de exemplu, cea care promovează şamponul „Head & Shoulders“. Cum poate fi promovat un asemenea şampon, care – zice-se – întăreşte rădăcina părului? Arătîndu-ni-se un cuplu de tineri care au obiceiul, ca joc amoros, să se tragă unul pe altul de păr. (Nu-i aşa că, astăzi, toţi tinerii obişnuiesc să se tragă de păr la preludiu?) În timp ce amorezii se trag de păr de se strîmbă de durere, auzim din *off* întrebarea: „Va strica oare căderea părului un asemenea moment?“. Poate că am îmbătrînit eu şi nu mai ştiu ce-i bun. Dar, după mine, *orice* ar fi binevenit să strice „un asemenea moment“.

O altă idioţenie publicitară e cea care promovează „BCR Internet Banking“. În timp ce stă cu familia la o terasă, o femeie îşi întreabă soţul: „Ai plătit lumina?“. El zice că nu, iar ea se ridică şi spune că se duce să o plătească ea. Atunci se iveşte tipul acela enervant care mai apare şi în alte clipuri ale BCR şi-i zice că poate să plătească prin BCR Internet Banking. Ea-i răspunde că ştie asta, că foloseşte BCR Internet Banking, dar că voia să „scape puţin“. Atunci el zice: „A!“. Pe scurt, aceasta nu e o reclamă pentru un serviciu bancar, ci pentru ideea că femeia şmecheră, „modernă&dinamică“, trebuie să-şi prostească soţul.

...Sau, cum spuneam, poate că am îmbătrînit eu şi nu mai înţeleg mersul lucrurilor de astăzi. Tot ce pot să sper e că nu am îmbătrînit, totuşi, aşa de urît ca domnul care a iubit toată viaţa femeile şi mustăcioşii.

Tudor Călin ZAROJANU

Limitele independenţei presei

Un caz recent – semi-mediatizat, aşa cum se va vedea – a readus în discuţie (in)dependenţa presei. Un cotidian central a lansat o amplă investigaţie jurnalistică, anunţată a fi un lung serial. La un moment dat, declarînd închis „primul sezon“ al anchetei, serialul a fost întrerupt, cu promisiunea de a se reveni în toamnă, odată cu prima zi de şcoală (se ştie că vara e un sezon slab pentru presă, care se orientează spre lucruri uşoare, de citit sub umbrelă, pe plajă).

La începutul lui septembrie, însă, de pe site-ul publicaţiei a dispărut arhiva serialului! Ulterior, articolele au reapărut, dar continuarea promisă a fost amînată. Nu fără un fel explicaţie: „o asemenea anchetă, de o asemenea complexitate şi cu atîtea ramificaţii, are nevoie de filtre suplimentare de control, printre care şi avizul departamentului juridic, care să ne ofere cît mai multe garanţii că textele respective sînt «beton»“. Prima întrebare care-ţi vine în gînd este, firește: păi, pînă acum nu erau beton? Problema pare însă să fie alta: „Sîntem supuşi unor presiuni mari pentru blocarea acestor dezvăluiri“. Normal.

De aici, s-a stîrnit furtuna, una mai mare decît cea provocată de dezvăluirile anchetei! Nimic nu agită breasla mai mult decît însăşi soarta breslei. Mai ales dacă vorbeşti despre alţii, nu despre tine. Cu necesara prudenţă, totuşi. Pentru că agitaţia nu s-a manifestat în presă, ci pe Internet, în bloguri. N-aţi văzut dezbateri TV asupra subiectului. Erau toate ocupate cu Piţi, Cioacă şi Mitică.

Dincolo de soarta anchetei respective, dar şi de reacţiile stîrnite, rămîn întrebările privitoare la limitele presei. Prima dintre limite, cea firească, în legătură cu care ar fi caraghios să ne dăm moralişti, priveşte relaţia cu *entităţile economice care asigură existenţa unui canal media*. E absurd să pretinzi jurnaliştilor să „dea“ în banca prin care îşi rulează banii, în tipografia care-i publică sau în propriul patron. Şi nici măcar în firmele care le cumpără spaţii publicitare. O asemenea abordare ar fi o gogomănie şi o ipocrizie. În paranteză fie spus, „bravura“ unei publicaţii agresive cu o firmă care n-a vrut să-i dea bani e mai jalnică decît atitudinea ziarului care „închide ochii“ la afacerile partenerilor săi. Ca să nu mai vorbim despre cazurile anchetelor aflate „pe ţeavă“, folosite ca instrument de şantaj pentru a obţine venituri, fie în interes personal, fie pentru publicaţie.

Nimic nu agită breasla mai mult decît însăşi soarta breslei.

Dacă vreuna dintre aceste entităţi de care eşti inevitabil legat economic comite ceva grav, dacă afli că a făcut-o cîndva, normal e să renunţi la serviciile ei şi, eventual, *după aceea,* să deschizi o investigaţie jurnalistică. Iar dacă nu te simţi confortabil cu profilul moral al patronului, să-ţi cauţi altul mai cinstit (unde?). În ambele cazuri, eu, personal, am reţineri chiar şi pentru atacurile ulterioare divorţului, din cel puţin două motive. Mai întîi pentru că, aproape sigur, vei folosi informaţii din interior, pe care le-ai cules atunci cînd erai *solidar* cu firmele şi persoanele respective, erai „al casei“, funcţiona (sau era normal să funcţioneze) o încredere reciprocă – drept care nu pot considera morale dezvăluirile ulterioare. Pe de altă parte, cînd un jurnalist ia bani vreme de ani de zile de la un patron şi după aceea se apucă să „dea“ în el, din două, una: ori e neprofesionist şi i-a trebuit multă vreme ca să se prindă cu ce se ocupă individul, ori ştia de mult, dar pînă acum n-a fost incomodat de ceea ce ştia.

Există vreo soluţie, în această ţară copleşită de corupţie, incompetenţă, infracţionalitate, nepotism şi prostie? Din fericire, da: din ziua în care iau prima chenzină de la Ionescu îmi *asum* faptul că sînt *al lui Ionescu,* cu tot ceea ce implică asta (aşa se întîmplă oriunde în lume); nu-mi clamez niciodată imposibila obiectivitate; nu mă dau neutru; dacă am simpatii politice, le recunosc (la noi nu există presă de partid, dar acolo unde este, nu e nici o ruşine); scriu cinstit ce aflu şi ce cred despre oricine altcineva în afară de Ionescu şi tovarăşii lui (plus firmele şi tovarăşii mei, dacă am aşa ceva); pe cît posibil, evit să atac concurenţii patronatului – oricum atacul nu e credibil; cînd aflu, cu dovezi clare, că Ionescu sau unul dintre tovarăşii lui face ceva care iese pentru mine din sfera acceptabilului sau cînd mi se cere ceva ce nu pot fi de acord să fac, spun frumos „La revedere!“; dacă nu găsesc nici un Popescu mai bun ca Ionescu, mă apuc de altceva. Nu e o tragedie. S-a mai făcut, şi cu succes. De pildă, o mare parte dintre românii stabiliţi în alte ţări practică alte meserii decît cele pe care le slujeau aici.

Pare un set sever de reguli, dar e singura soluţie – *dacă ţii la numele tău cel puţin atît cît ţii la banii tăi.* Ce-a rămas din credibilitatea redutabilului ziarist care făcea dezvăluiri incendiare despre firme care ulterior s-au dovedit a fi concurente cu ale lui?

Toate cele de mai sus privesc ceea ce s-ar putea numi partea ofensivă a presei: anchete, reportaje sociale, editoriale pamfletare, comentarii acide, ştiri „cu bătaie“, interviuri fără milă. Dar n-ar trebui să uităm nici ziariştii „cuminţi“. Moralitatea e valabilă şi pentru ei. Dacă ştii că patronul tău e o lichea, nu te poţi ascunde în spatele faptului că scrii doar o cronică de carte. Eşti tot *al lui.* Şi nu poţi ridica din umeri dacă, în acelaşi ziar cu tine, cineva publică o mîrlănie. E colegul tău. Sînteţi în aceeaşi barcă.

Este presa vreodată, vreundeva, total independentă? Nu, n-are cum şi nici nu e nevoie să fie. Este non-independenţa presei ceva rău? Nu, cîtă vreme dependenţa se află în limite rezonabile, nu este de vînzare oricui vrea s-o cumpere şi este asumată deschis. Adevărata, marea, jenanta problemă nu este cea a presei dependente, ci a celei care pozează în independentă.

Un ultim cuvînt despre migraţie şi despre efectele ei. Într-o ţară condusă de politicieni care, în majoritatea lor, au bîntuit prin mai multe partide şi „doctrine“, de la stînga la dreapta şi invers, într-o ţară în care electoratul se vîntură şi el, năuc, dintr-o parte în alta, mi se pare exagerat şi chiar necinstit să judeci un ziarist care ieri, la „Tinerimea română“, îl critica pe Fane Bostan, pentru că azi, la „Avîntul UE“, îl încondeiază pe Sile Castravete. Şi nici măcar dacă se mută de la un ziar serios la unul manelistic. Nu asta e buba presei româneşti. Mai ales că rareori ziariştii migrează de bunăvoie. În percepţia publică, se practică în continuare o nedreaptă metonimie, prin care marea masă a jurnaliştilor sînt asimilaţi cîtorva zeci, poate sute, de şmecheri şi celor cincisprezece-douăzeci de abonaţi ai emisiunilor TV în care se emit judecăţi de valoare. Majoritatea jurnaliştilor români cîştigă modest sau sub-modest, nu au afaceri, nu primesc case de la ANL, nu au prieteni sus-puşi, nu apar niciodată în prim-plan şi nu sînt întrebaţi nimic de nimeni, deşi unii sînt super specialişti în domeniile lor.

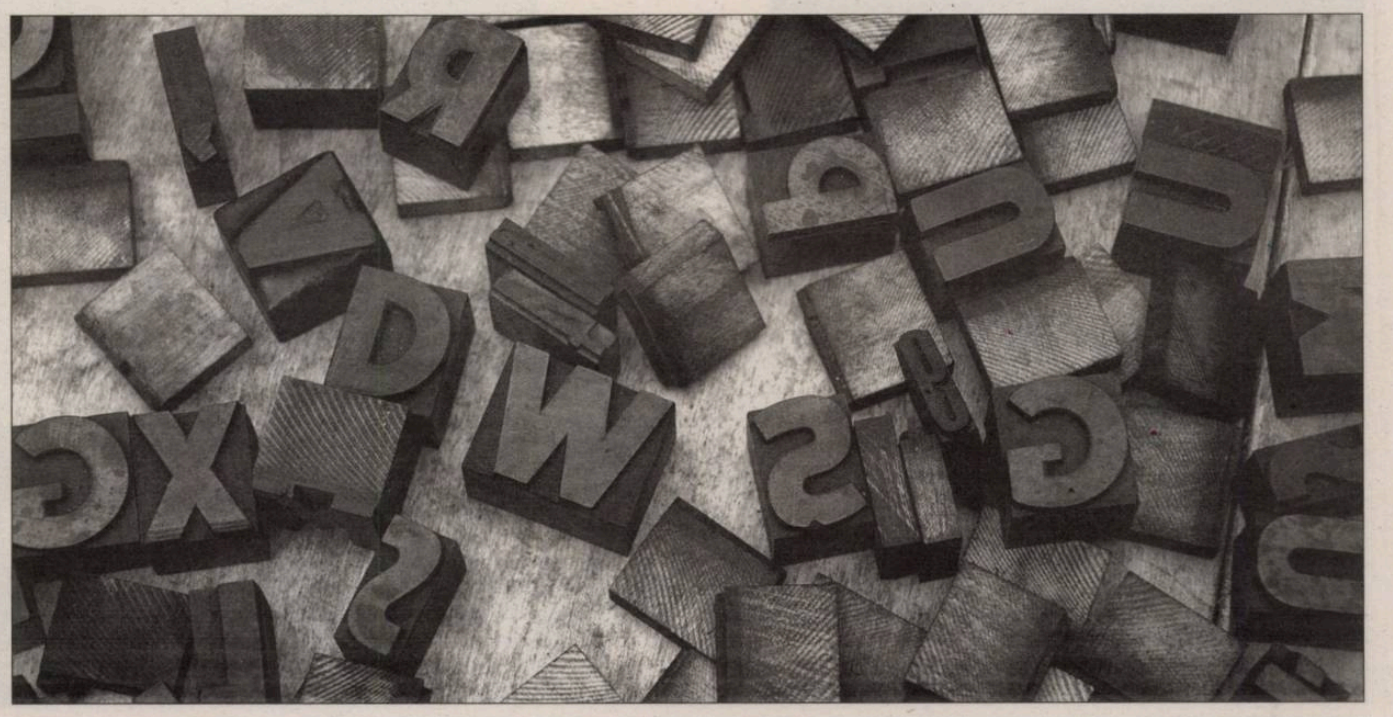

colectia adevărul

să o lași moștenire urmașilor urmașilor tăi!

CARTE DE LUX
ÎN PESTE
80
VOLUME

EXCLUSIV ÎN MAGAZINELE
diverta
mereu ceva nou
ÎN PERIOADA
10.09 - 10.11.2008

NOU

Nr.	VINTILĂ CORBUL - EUGEN BURADA Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
1	Babel Palace	448	50
2	Sclavii pământului	416	50
3	Casa din Cherry street	480	50
4-6	Idolii de aur (3 vol.)	1.216	75
7-9	Păsări de pradă (3 vol.)	1.408	75
10-11	Căderea Constantinopolelui (2 vol.)	1.248	75
12	Cenușă și orhidee la New York	288	50
13	Uragan asupra Europei	832	50
14-15	Cavalcadă în iad (2 vol.)	832	75
16	Hollywood - infernul viselor	368	50
17	Salvați-mă! S unt miliardar!	256	50
18	Oamenii în Rolls - Royce	640	50
19	Iubirile imposibile ale lui Petronius	608	50
20	Groaza vine de pretutindeni	320	50
21	Roxelana și Soliman	464	50
22-23	Asediul Romei (2 vol.)	1.152	75
24	Sunt regele Franței! Regele Soare!	400	50
25	Împărăteasa fără coroană	320	50
26	Calea ducesei	448	50
27	Plângi, plângi balalaikă	448	50
28	Atenție! Los Angeles va sări în aer	320	50
29	Mafia și miliardarii	400	50
30	Extaz, moarte și rock'n roll	640	50
31	Miliarde și picioare lungi	416	50

Nr.	JAMES CLAVELL Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
34-35	Shogun (2 vol.)	1.632	100
36-37	Tai-Pan (2 vol.)	928	100
38-39	Gai-Jin (2 vol.)	1.712	100
40	Changi	496	50
41-42	Nobila Casa (2 vol.)	1.680	100
43-44	Vartejul (2 vol.)	1.696	100
45	Evadarea	560	50

Nr.	VLAD MUȘATESCU Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
72-73	Extravagantul Conan Doi (2 vol.)	992	75
74	Contratimp	688	50
75	Unchiul Andi "detectivul" și nepoții săi / Cei trei veseli năpârstoci	368	50
76	La sud de lacul Nairobi / Expediția "Nisetrul" 2	464	50
77	Aventurile celor patru ostrogoți / Magdalena și Tartoi	304	50
78-81	Aventuri aproximative (4 vol.)	1.968	150

10 VOLUME

Nr.	THEODOR CONSTANTIN Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
46	Fiul lui Monte Cristo	560	50
47	Căpitanul de cursă lungă	368	50
48	Enigma "Profesor Rebegea"	400	50
49	Doamna în mov	320	50
50	Mătrăguna contra Monseniorului	368	50
51	Balthazar sosește luni	336	50
52	Doamna cu voaletă din Balt Orient Express	336	50
53	Astă-seară, relache	400	50
54	Crizanteme pentru Erna	336	50
55	La miezul nopții va cădea o stea	368	50
56	Casa cu neguri	384	50
57	Urmărirea abia începe	416	50
58	Casa de pe colină	416	50
59	Muntele Morții / Magdalena de la miezul nopții	640	50
60	Johnny Boambă	448	50
61	Vrăjitoarea din casa cu stafii	384	50
62	Cel mai lung amurg	480	50
63	Maica Îngerilor	432	50

Nr.	SVEN HASSEL Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
64	Legiunea blestemaților / Blindatele morții	544	50
65	Camarazi de front / Batalion de marș	512	50
66	Gestapo	352	50
67	Monte Cassino / Lichidați Parisul!	560	50
68	General SS / Imperiul iadului	512	50
69	Moarte și viscol / Drum sângeros către moarte	544	50
70	Curtea marțială / În chisoarea OGPU	672	50
71	Comisarul	368	50

Nr.	Colecția „DANIEL YERGIN"	Nr. pagini	Preț (lei)
32-33	Premiul - despre petrol, bani și putere (2 vol.)	448	150

ÎN LIBRĂRIILE DIN TOATĂ ȚARA

COMENZI ▷ Adevărul Holding, Șos. Fabrica de Glucoză, nr. 21, sector 2, București;
Tel: 021 407 76 38; 021 407 54 32; 021 407 76 51; Fax: 021 407 76 42
www.adevarulholding.ro/carte; email: carte@adevarul.ro

Mădălina ȘCHIOPU

Întîlniri siberiene, filme româneşti

– cu Astra Film în Rusia –

„Noua Siberie“

La auzul cuvîntului „Novosibirsk“ („noua Siberie“), te gîndeşti instantaneu la tărîmuri îngheţate, la peisaje de capăt al lumii, pe unde bîntuie urşii şi tigrii specifici zonei – unul dintre ei devenit recent personaj de ştire internaţională, după ce a fost împuşcat de Vladimir Putin. De fapt, capitala Siberiei se află în sudul acestei regiuni, diferenţa de temperatură faţă de România fiind infimă pe timpul verii. Iarna însă vremea se schimbă dramatic, fiind mai apropiată de clişeul gerului siberian: ea poate ajunge pînă la 40 de grade sub zero. Novosibirsk are aproape două milioane de locuitori şi este a treia urbe, ca mărime, a Rusiei, după Moscova şi Sankt Petersburg. Spre deosebire de acestea, istoria ei urbană este mult mai recentă: la începutul secolului trecut, era un cătun ceva mai răsărit. A fost construit ca metropolă industrială după Revoluţia Bolşevică şi poartă amprenta cunoscută a acestei perioade: cartiere din blocuri de locuinţe, fabrici, şantiere, un metrou de dimensiuni grandioase. Nu există un centru istoric sau alte zone care să poarte patina timpului, cu care se mîndresc mai toate oraşele europene; în schimb, spre deosebire de Bucureşti, întîlneşti bulevarde largi (între care se remarcă cel din centru, Krasnîi Prospekt), care fac traficul suportabil. Pînă şi bisericile – cu inconfundabila arhitectură pravoslavnică – sînt mai puţin numeroase decît în alte oraşe ruseşti: se remarcă, printre ele, impunătoarea catedrală Aleksandr Nevski. Occidentalizarea, însoţită de numeroasele ei panouri publicitare şi de supermarketuri, a ajuns şi în capitala siberiană. Însă locuitorii sînt de părere că dezvoltarea economică nu a atins încă etapa din primele două mari oraşe ale Rusiei, poate şi din cauza izolării accentuate a metropolei, în comparaţie cu Moscova şi Sankt Petersburg.

Novosibirsk este unul dintre cele mai importante centre universitare şi ştiinţifice ale Federaţiei Ruse: întîlneşti frecvent cămine studenţeşti şi, în afara localităţii, orăşele ale oamenilor de ştiinţă. Se spune că multe au rămas, după ce, în timpul celui de-al doilea război mondial, au fost aduse aici, în Est, din faţa invaziei naziste, care se apropia de Moscova.

Există două evenimente de anvergură culturală prin care se remarcă Novosibirsk-ul: unul este un festival internaţional de teatru. Celălalt este un festival de film documentar, numit „Întîlniri în Siberia“, ajuns deja la a 11-a ediţie. Acesta a fost şi prilejul întîlnirii dintre România şi Siberia: Astra Film din Sibiu a fost invitatul special al evenimentului cinematografic, ca festival. Nouă documentare ale unor regizori români, dar şi străini, avînd drept subiect România, au fost prezentate publicului rusesc. Ocazie pentru un dialog şi un schimb de impresii de la o societate postcomunistă la alta, dar şi începutul unei descoperiri reciproce fiindcă, de obicei, publicul predilect al documentarului românesc, pe lîngă cel autohton, este unul occidental.

Astra Film şi experienţa rusească

Povestea de succes în spaţiul românesc numită Astra Film din Sibiu, festival internaţional de film documentar şi antropologie vizuală, se leagă de numele iniţiatorului şi conducătorului acestui eveniment, regizorul Dumitru Budrala, căruia i s-au alăturat, din 1998, Csilla Kato şi Adina Vărgatu. Ca orice exemplu de acest fel de la noi, are în spate o întreagă istorie de nervi, efort aproape supraomenesc în luptă cu birocraţia, beţe în roate şi bătut în uşi închise sau, pur şi simplu, trîntite în nas. În 1993, la prima ediţie a festivalului, cînd se învăţa nu numai ABC-ul libertăţii, ci şi cel al organizării evenimentelor culturale, nimeni nu paria pe filmul documentar. Atitudinea autorităţilor – povestesc iniţiatorii Astra Film – mergea de la indiferenţă pînă la exprimări pe şleau, de genul „Mai duceţi-vă dracului de aici, cu cultura voastră!“. Legăturile cu invitaţii festivalului se făceau şi se menţineau prin poştă, iar lipsurile în ceea ce priveşte partea financiară se simţeau dureros pe propria piele şi cheltuială. Din fericire, festivalul a fost menţinut an de an, iar acum a devenit un eveniment cultural (re)cunoscut, cu participanţi şi invitaţi din zeci de ţări, de la regizori la antropologi, şi – spun toţi cei care au trecut pe acolo – cu o atmosferă unică. Numai în acest an, pe lîngă Novosibirsk, Astra Film a fost, în aceeaşi calitate de invitat special, la Cracovia, Paris şi Torino (după capitala siberiană, urmează din nou Polonia – la Poznan).

Din fericire, în ciuda tranziţiei postcomuniste dureroase, Rusia îşi respectă reţeaua de cinematografe, semn al unei tradiţii în domeniu demne de tot respectul – cum aveam să constat la Novosibirsk. Atît în cinematograful unde a avut loc deschiderea oficială a ceremoniei – Horizont –, cît şi în cel unde au rulat filmele româneşti – Planeta Kino –, am putut să observ interesul pentru film al unui public iscoditor şi avizat. Sălile au fost mereu aproape pline, întrebările din partea spectatorilor au curs, presa a fost interesată de eveniment. Selecţia de filme a cuprins titluri cunoscute în România, ca *Marele Jaf Comunist* al lui Alexandru Solomon, *La drum* şi *Blestemul ariciului* (Dumitru Budrala), *Graţian* al lui Thomas Ciulei, *Viva, Constanţa!* (Ambrus Emese) sau documentarul făcut de Angus Macqueen pentru BBC în 2003, despre fenomenul migraţional românesc în Occident – *Ultimii ţărani*.

„Ştiam puţine lucruri despre România înainte să văd aceste filme“ – a spus Ekaterina Priamuşko, redactor la radioul public din Novosibirsk. „De fapt, în afară de Dracula – tipic! – şi despre trecutul comunist, cam nimic. Dar multe lucruri ne apropie chiar mai mult decît îmi imaginam. Cum ar fi ciobanii care încă mai pleacă cu oile în transhumanţă şi pericolele la care se expun, din *La drum* – sînt asemănători cu cei pe care îi cunoaştem noi, din Altai. Apoi, m-a impresionat povestea ţăranilor care pleacă la muncă în Occident sau unde văd cu ochii, în căutarea unei vieţi mai bune... Sigur, la noi fenomenul e mai limitat, dar asta numai pentru că nu avem vize şi Occidentul e mai departe. În rest, e aceeaşi dorinţă să munceşti, nu contează unde, ca să trăieşti mai bine.“ Alina Habirova este redactor de ştiri culturale şi are un site de ştiri şi comentarii numit tayga.info. A venit pentru prima oară la festival acum şase ani şi de atunci revine la fiecare ediţie. „Cît durează festivalul, îmi iau concediu, special ca să văd cît mai multe filme. Ca să afli cît mai multe despre oamenii dintr-o ţară, cea mai bună modalitate mi se pare să vezi filme documentare – mai mult decît cărţile lor sau filmele de ficţiune. Mi-a atras atenţia mai ales *Blestemul ariciului* pentru că mă interesează în mod special comunitatea ţigănească din România, despre care ştiu că e foarte numeroasă, ajung şi aici ştirile despre migraţia lor în Italia. Cumva îmi este familiar în acest mod de viaţă arhaic, în care magicul joacă un rol important, pentru că eu sînt de origine tătară, bunicii mei au fost tătari siberieni.“ La Novosibirsk vin special pentru festival studenţi şi liceeni din alte oraşe ale Siberiei, unii de la distanţe care se măsoară în mii de kilometri (Omsk, Tomsk, Kemerovo, Barnaul): pentru ei, este evenimentul anului, de la care nu pot lipsi.

Comunitatea românească

În capitala Siberiei există şi o comunitate românească. Nu se ştie exact cîţi membri are, dar românii pe care i-am întîlnit estimează că ar fi peste o mie. Cei mai mulţi au plecat din Ucraina Subcarpatică, dar sînt şi din Basarabia sau din ţară: au venit, de obicei, în căutarea unui loc de muncă şi s-au stabilit în oraş. Cîţiva au aflat despre prezenţa românească la festival şi au vrut să întîmpine şi să cunoască delegaţia românească: nu au prilejul să întîlnească prea des grupuri de români veniţi din ţară. Au fost nelipsiţi la concertele date de Fanfara Zece Prăjini a lui Crăciun şi de grupul Minisatul Sf. Andrei, care i-au însoţit pe cei de la Astra Film. Au profitat de ocazie ca să se prindă în hore româneşti alături de publicul rusesc, care a primit foarte bine muzica de tip Zece Prăjini (mulţi erau familiarizaţi cu ea din filmele lui Kusturica). Românii din Novosibirsk vorbesc limba maternă fără cusur, doar accentul îi trădează, pe ici, pe colo, că se află în inima Rusiei. Preotul comunităţii, Sebastian C., este foarte tînăr şi a plecat din România iniţial în Ucraina, unde a vrut să construiască o biserică pentru românii de acolo; în cele din urmă, paşii l-au purtat în Siberia. După experienţa ucraineană şi ruseacă, spune că a învăţat să recunoască falsul patriotism, care e preponderent în România: „În ţară se vorbeşte mult despre românii oprimaţi din Ucraina sau Rusia, dar nu se face mai nimic pentru noi. Ba pot să spun că de multe ori am găsit mai degrabă sprijin printre ruşi, decît printre conaţionalii mei, în diferite proiecte ale noastre. Noi, românii, vorbim mult despre patriotism, dar cînd trăieşti în străinătate, îţi dai seama că puţine alte comunităţi sînt mai dezbinate şi mai reticente să facă lucruri concrete pentru membrii lor decît a noastră, începînd chiar cu statul român. Politicienii de la Bucureşti îşi amintesc de românii din fosta Uniune Sovietică doar cînd pot cîştiga ceva capital politic de pe urma noastră, pentru că dă bine în discursuri să aminteşti de românii de peste graniţe“.

De altfel, un lucru remarcabil în Novosibirsk – ca în întreaga Siberie – este diversitatea etnică a locuitorilor, în armonie cu peisajele la fel de variate, care atrag inclusiv regizorii de filme documentare – am întîlnit doi tineri regizori maghiari care au trecut pe la festival, înainte să plece să filmeze în Altai. Cîteodată, trăsăturile asiatice şi cele europene se întîlnesc pe chipurile oamenilor, dîndu-le o frumuseţe pe cît de stranie, pe atît de cuceritoare. Nu în ultimul rînd, Novosibirsk este un punct important pe drumul feroviar al Transsiberianului, o atracţie turistică pentru cei care vizitează Siberia. Şi, pentru că anecdota primează, iată una pe care am trăit-o pe viu: întrebaţi fiind de o doamnă cum se spune „mulţumesc!“ în româneşte, după ce a auzit răspunsul, a fost destul de surprinsă: „Ah! Dar aşa se spune şi în Moldova!“.

Participarea Astra Film la Festivalul „Întîlniri în Siberia“ a fost realizată cu sprijinul Institutului Cultural Român, prin Programul „Cantemir“.

PUBLICITATE

FP Foreign Policy România

POLITICĂ GLOBALĂ, ECONOMIE ŞI IDEI

Cea mai citită revistă de politică internaţională din lume. Acum în România

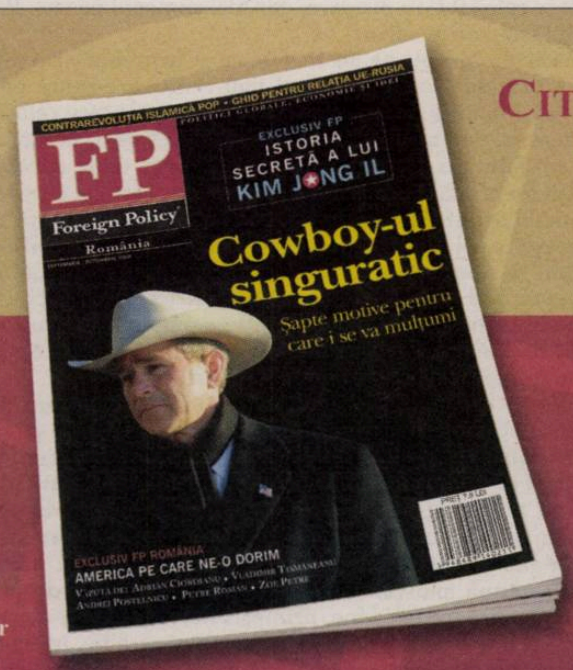

CITIŢI ÎN NUMĂRUL 6 AL FOREIGN POLICY ROMÂNIA!

Ce moştenire lasă George Bush şi ce aşteaptă europenii de la succesorul său?

Viaţa secretă a lui Kim Jong Il povestită de un fost profesor al său

Cum este cucerită societatea iraniană de cultura pop occidentală?

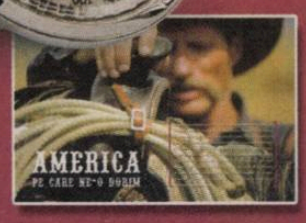

Mai reprezintă Statele Unite un bastion al democraţiei?

[DIN 8 SEPTEMBRIE]

Stela GIURGEANU

Între gratii se trăieşte după ureche

– „la zbîrnă": Penitenciarul Rahova –

Romanian Harm Reduction Network (RHRN) este o asociaţie non-guvernamentală înfiinţată în noiembrie 2006. Misiunea sa ţine de promovarea la nivel naţional a informaţiilor privind riscurile asociate consumului de droguri.

Anul acesta a demarat proiectul „Iniţiativa 38", care îşi propune prevenirea infectării cu HIV în rîndul deţinuţilor din 38 de penitenciare din România, deţinuţii fiind consideraţi un segment al populaţiei cu grad ridicat de risc în ceea ce priveşte expunerea la infecţii contagioase. Finanţatorul acestui proiect este Fondul Global de Luptă împotriva HIV/SIDA, Tuberculozei şi Malariei.

Proiectul, care îşi propune printre altele realizarea unei benzi desenate informaţionale, cu scenariu bazat pe viaţa reală din penitenciare, a început cu o întîlnire preliminară cu deţinuţii, în vederea formării de educatori între egali, cei care vor urma să răspîndească informaţiile printre colegii de detenţie.

În faţa închisorii de la capătul tramvaiului 7 aşteaptă cîţiva cîini jigăriţi şi nişte „albinuţe" trase la faţă. Majoritatea albinuţelor sînt femei cu plase de plastic în mînă. Slabe, tăcute, aşteptînd să fie băgate în seamă şi primite la vorbitor. Bărbaţii lor. Soţi, părinţi, fraţi, rude sau prieteni.

Uşa de lemn de la intrare e strîmtă şi scrîţîie. Intrăm, ne înghesuim în faţa unui ghişeu, lipiţi de „cîrtiţele" care piuie la simţul metalului. Predăm aproape tot, telefoane, buletine, reportofonul pentru care nu avem aprobare. În documente scrie „un singur reportofon", deci unul singur are dreptul să ne însoţească. Celălalt e obiect „mort" şi rămîne în custodia ofiţerului de la intrare. După alte controale la sînge, sîntem lăsaţi să trecem mai departe. Coridoarele prelungi, labirintice. Ajungem în curtea închisorii. Lîngă ziduri, bucăţi de pîine uscată, aruncate de deţinuţi. Dintre zăbrelele ferestrelor de la parter se iţesc dintr-odată zeci de cioburi de „maimuţă", ţinute de mîini prelungi şi osoase. Sîntem priviţi în oglindirea cioburilor. Între zidurile înalte de beton, tivite cu sîrmă ghimpată, orice zgomot, orice mişcare, orice fărîmă de noutate sînt motive de a mai omorî puţin monotonia. La ultimul control, după ce precedentele ne-au golit, rînd pe rînd, genţile de orice ar fi putut fi considerat „mort", ni se iau genţile cu totul. E mai sigur aşa, iar ofiţerii fac nişte bancuri despre „uitatul" vizitatorilor în incintă.

Zîmbim albastru în timp ce porţile grele se închid, în urma noastră, cu un scîrţîit claustrofob de fier pe şină. Am intrat la pîrnaie.

Scurtă întîlnire oficială

Singura evadare de la Rahova s-a petrecut în 1999, cînd penitenciarul era încă în construcţie. Unul dintre deţinuţi a făcut rost de o salopetă de muncitor şi a ieşit în plină zi, în văzul tuturor, chiar pe poarta principală. Ca în filme. Şi tot ca în filme a fost prins, iar de atunci n-au mai fost înregistrate asemenea incidente.

La Rahova sînt patru regimuri de detenţie: deschis (pedepse pînă într-un an), semideschis (pînă în cinci ani) închis (peste cinci ani) şi de maximă siguranţă (vieţaşii, în mare parte). Cei 1500 de deţinuţi sînt repartizaţi în camere cîte opt, maximum zece. Rahova este o închisoare „de lux", are sală de forţă, club, atelier de navomodelism. Clubul închisorii e o încăpere largă, plină cu tot felul de planşe şi machete. Într-o parte, o scenă, cîteva instrumente muzicale. Un deţinut cîntă încet la acordeon. Nu ne lasă să-l pozăm, nu vrea să fie intervievat. Doar să fie lăsat cu durerea lui cîntată încet la acordeon. Un şah enorm, depozitat într-o parte a sălii. Pe pereţii Clubului stau atîrnate tablouri inedite, peisaje pastel pictate pe cutii de bomboane, icoane făcute în sare, încrustate cu boabe de piper, de o frumuseţe stranie. Majoritatea sînt făcute de vieţaşi. Care îşi topesc timpul în artă.

Doamna inspector **Gherghina Stoian** este educatoare în sistemul de penitenciare de 8 ani. A lucrat o perioadă în învăţămînt, absolventă a Facultăţii de Sociologie. E pasionată de munca ei de aici, altfel n-ai putea să stai în acest mediu. Îmi povesteşte despre biblioteca penitenciarului, despre cum majoritatea cărţilor citite sînt de ştiinţe juridice, apoi romane de dragoste sau poliţiste. Din lipsă de altceva, la închisoare se citeşte pe rupte. Îmi mai povesteşte şi de jocurile pe care le ticluieşte pentru a antrena imaginaţia deţinuţilor. „Lucrăm cu toate categoriile de deţinuţi, de la cei cu condamnări uşoare la vieţaşi." Unii au disperată nevoie de activităţi culturale, de unii chiar se prinde ceva. Alţii o fac doar ca să dea bine la dosar.

Drogurile, o problemă?

S-a scris în presă, în cîteva rînduri: trafic de droguri în închisorile din România!

Îi întreb pe oficiali: senzaţional sau adevăr? Mi se răspunde: senzaţional ieftin, dar, deşi nu e vorba de trafic, uneori capsule de droguri mai scapă, fiind adesea introduse în pachetele primite de la rude. De multe ori o bilă de droguri e foarte mică, cît să o bagi sub o unghie. Iar din 6-7 grame de heroină ajung să se drogheze şi zece deţinuţi. Unii ascund bilele în talpa de la papuci, alţii în cusătura unei cămăşi. Conservele sînt la ordinea zilei.

Majoritatea sînt însă depistate înainte să ajungă la deţinuţi, de către ofiţerii care lucrează la vizite. Odată au găsit droguri într-un croissant. Ambalajul era sigilat, croissant-ul intact, de parcă fusese copt cu drogurile înăuntru. L-au dibuit doar pentru că destinatarul suferea de diabet...

La Rahova sînt oameni din toate categoriile. De la boschetari la intelectuali. Intelectualii se află aici mai ales pentru fraude sau probleme financiare, dar au fost şi din cei închişi pentru omor, crime pasionale. În camere sînt aleşi în funcţie de afinităţi. De asemenea, se ţine cont de religia fiecăruia, se respectă normele culturale.

Secţia V, PNT Rahova

La intrarea în secţie, un citat din N. Steinhardt: „Dacă nu putem fi buni, să încercăm să fim măcar politicoşi". Urcăm nişte trepte, dăm de o uşă, un interfon. Însoţitorul nostru sună şi aşteptăm cîteva minute bune ofiţerul de serviciu. Pătrundem pe culoarele penitenciarului propriuzis. De partea stîngă stau înşirate camerele de detenţie. „Barăcile" sînt destul de mici, înghesuite, însă fiecare are televizor şi grup sanitar, cameră de baie proprie. De pereţii culoarelor sînt prinse ghivece cu flori de plastic. Galben cu portocaliu. Mulţi dintre deţinuţi şi-au pus ghirlandele de plastic colorat şi prin camere. „La puşcărie totul e gri, orice pată de culoare e ca o bulă de aer curat" – ne spune un deţinut, condamnat la ani grei pentru trafic de droguri.

Viaţa la PNT (adică penitenciar) începe cu codul onoarei: „dacă vrei să fii respectat, trebuie să respecţi". Aici nu sînt văzuţi cu ochi buni cei care fac „pe nebunii". Cînd intri, trebuie să ştii să stai în banca ta. Nu să fii umil, că atunci te calcă toţi în picioare, dar nici cu nasul pe sus. Pe cît posibil, să treci nevăzut.

Ierarhia începe, de jos în sus, cu „Curăţenie". De multe ori, „Curăţenie" este deţinutul nou-venit care n-are pe nimeni să-i trimită pachete şi care, pentru a-şi face relaţii în închisoare, dar mai ales pentru a primi ţigări, acceptă să facă tot felul de comisioane pentru ceilalţi, de la curăţenie în camere la spălatul hainelor etc. „Sifon" este cel care toarnă, un fel de intermediar de la „Curăţenie" la „Săgeată", iar „Săgeată" e cel care cunoaşte iţele şi care ştie pe ce butoane trebuie să apese pentru a rezolva diverse treburi. „Mafiotul", *capo dell tutti capi*, este cel care dictează (neoficial) regulile în închisoare. Ca să fii Mafiot trebuie în primul rînd să ai familie. Dacă ai familie, ai un nume, iar dacă ai un nume nimeni nu se atinge de tine la zbîrnă.

Despre obiceiuri, mi se spune că la 1000 de oameni, ai 1000 de obiceiuri. Dar sînt unele lucruri esenţiale pe care orice deţinut trebuie să le cunoască, un fel de instructaj neoficial al supravieţuirii. Nu trebuie să te împrumuţi dacă vrei să ai viaţă liniştită. Neavînd acces direct la bani, ţigările şi cafeaua sînt monedă de schimb. O pereche de şalupe (adidaşi) mi se spune că te costă cam cinci pachete de cafea bună, plus un cartuş de ţigări. Cu fumul drept.

La închisoare faci bine, primeşti rău, pentru că aici suspiciunea este la ea acasă. Dacă faci cuiva un bine, înseamnă că ai un interes ascuns, aşa că mai bine renunţi la practicile de bun samaritean dacă nu vrei să fii luat „la matingală". Aici conceptul de prietenie se reconsideră. Prietenia se leagă doar pe interes.

Cum porneşti închisoarea, aşa o termini, dacă te „haladeşti" pe traseu o să ţi se aducă mereu aminte.

Homosexualul este „lache", iar atingerea lui „spurcată" reduce din prestigiu. Ridicarea stigmei poate veni dacă Mafiotul secţiei consideră că meriţi să te elibereze de povară. Aici are loc un adevărat ritual, în care Mafiotul te sărută pe frunte în văzul tuturor şi te „dezlăcheşte". După „dezlăchire" nimeni nu mai are dreptul să se atingă de tine şi eşti considerat egalul celorlalţi.

Făcuţi de vise

La închisoare mai sînt din cei care se droghează. Nimeni nu-i cunoaşte însă. Drogaţii, în limbajul „cu taxă inversă", se numesc „făcuţi de vise". Dar e greu să introduci droguri, e greu să ţi le pregăteşti. Din cauza asta lămîia este interzisă, fiind obiect „mort" la penitenciar, heroina pregătindu-se cu ajutorul ei.

Dintre cei care ajung la închisoare din cauza drogurilor, majoritatea sînt consumatori care rămîn fără bani. Iar consumul te obligă. Dacă n-ai o situaţie materială deosebită, dai în cap pentru material. La început eşti „panacoţar", furi de prin buzunare „zarzavat", apoi, pînă să te dumireşti, devii traficant pentru alţii şi dacă n-ai „bulan" eşti „bunghit". Te bagă cinci ani, zece ani... 20 de ani. Pentru că – susţin deţinuţii – la noi pedepsele se dau aiurea, perioada de detenţie ţine de bunăvoinţa Judecătorului.

„Nu există reeducare în sistemul nostru de penitenciar" – dă cu „duma" un deţinut, lovind cu „sovietica" în masă. „La Bucureşti, indiferent dacă eşti sau nu cuminte, tot termenul ăla îl faci. Bucureştiul e ca o loterie, faci 6 din 49, se eliberează unul la 1000. Mentalitatea la eliberarea condiţionată nu există." Zice: „Eu de la 15 ani stau prin închisori". Are ambele braţe tatuate, inele de argint groase pe degete. Fumează „ţigări cu fumul drept", te priveşte dintr-o parte, niciodată drept în faţă. Trafic de droguri. „Aici, dacă îţi face raport, îţi şi ia dreptul la pachet, fără să cerceteze să vadă dacă eşti sau nu vinovat. Apoi te ia la cabină la vorbitor, nu la masă, ca ceilalţi. Găseşti un telefon la mine, dar nu-i al meu. Îmi faci un raport şi, pînă primesc sentinţa judecătorească, mi se iau drepturile. Unui prieten i s-a făcut raport că avea prosopul pus la uscat la fereastră. O lege mai nouă spune că n-ai voie să-l pui decît la pat, nu la fereastră, da' ăla de unde să ştie?"

Altcineva îmi povesteşte cum a pierdut totul în clipa cînd a fost „turchidit". Logodnică, poziţie, avere. Totul. Acum? „Un sentiment urît. Teamă, necunoaştere, disperare. E o mare părere de rău. Întrebarea care m-a omorît: de ce a trebuit să ajung io aici? Şi m-am gîndit că nu se merită sub nici o formă, nimic nu merită să dai libertatea. Mulţi gîndesc: mie nu mi se poate întîmpla. E o greşeală. Nici pentru toţi banii din lume nu merită să îţi pierzi libertatea."

Dacă întrebi de banii făcuţi din traficul de droguri, toţi răspund rîzînd: bani de benzină. Pentru că asemenea întrebări nu se pun. Aici există unele lucruri care se spun, de altele însă nici măcar nu e bine să întrebi. Între ei îşi spun „hoţi". Nu contează pentru ce sînt aici. E un fel de egalitate de suprafaţă.

Aici înveţi să supravieţuieşti din nimic. Îţi formezi o stereotipie. Intri într-o rutină. Uneori rutina te salvează pentru că aici nimic nu e sigur. Între gratii se trăieşte după ureche. Trebuie să ştii să dormi cu un ochi deschis. Sînt perioade cînd uiţi de ziua eliberării, apoi eşti deprimat şi începi din nou să te gîndeşti la ea. Alţii se gîndesc doar la ce vor mînca ziua următoare sau la ce vor fuma. Aici nu-ţi faci niciodată planuri. Pentru că afară, deşi ieşi cu dosarul „aţă", realitatea e alta. Iar eticheta va rămîne mereu.

Mic dicţionar

Gloanţe, logodele, material: bani
Morţi: obiecte interzise
A pasa morţii: a pasa obiectele interzise
Maimuţa: oglinda
Turchidit: deţinut
A avea bulan: a avea noroc
Zbîrnă, frînă, ţuhaus: puşcărie
Făcut de vise: drogat
Sovietică: pumn
Şalupe: adidaşi
Albinuţă: membru al familiei care vine la vizită
Zarzavat: bani mărunţi
A vorbi cu taxă inversă: a vorbi codificat
Ţigări cu fumul drept: ţigări străine
Cîrtiţă: detector de metale
Lache: homosexual

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

XXV) Dar cine e gheţarul,
ce-apropie-se cumplit
şi aftacrat cum ţarul
Rasìilor – cînd Fleet

(predestinatul nume
al său fiind un alt
avertisment anume!)
îl vede, preaînalt

şi nemilos, în coasta
Titanicului, – prea
tîrziu ca nava asta
să mai vireze, grea

cum e, cu patru coşuri
(ce n-au a mai urzi
vreun nor de fum, cînd roşuri,
la zare,-n zori de zi,

vedea-se-vor, şi,-ntinşi pe
albastrul mării, morţi,
într-un aprilie,-n 15:
copii, soţii, consorţi,

pe lîngă lumea strînsă
în vasul ce,-acum, e
pe fund... Ştim asta, – însă,
gheţarul, cine e?

MĂ UIT PE GEAM ŞI VĂD
CĂ MUNŢII DE GUNOAIE
CARE SE ADUNĂ
DUPĂ CE POPORUL
A SIMŢIT NEVOIA SĂ EXISTE
VOR FI ÎNLOCUIŢI DE BRAZI
CU ACORDEON

● Continuă să mă bată la cap această reclamă: „E vremea să ai o Toyota“. Mă uit pe geam afară, dar şi înăuntru, în buzunar, şi văd că nu e deloc aşa. (**R. C.**)

● Francezii vor să introducă o aşa-numită „taxă de picnic“, pentru tacîmurile de unică folosinţă, ca să miscşoreze cantitatea de deşeuri nereciclabile. Mă întreb ce s-ar întîmpla la noi dacă am avea o „taxă de grătar“, avînd în vedere munţii de gunoaie care se adună după ce poporul iese la iarbă verde. Probabil ar deveni, cu timpul, principala contribuţie la bugetul de stat. (**M. Ş.**)

● Reiau „ideea“ din numărul trecut: experimentul de la Geneva a început, sfîrşitul lumii (încă) n-a avut loc. Dar Partidul Conservator (mă rog, cei cîţiva membri care nu erau la serviciu sau la cumpărături la ora aia) a simţit nevoia să protesteze, temîndu-se de consecinţele acestui experiment. Eu cred că PC, aflat deja în gaura neagră a politicii româneşti, ar face mai bine dacă s-ar teme de „antimateria“ rămînerii pe dinafara Parlamentului... (**M. V.**)

● Într-un dosar dedicat crizei învăţămîntului, la RFI – România, Melania Mandas Vergu de la *Gândul* spune că „într-o situaţie ideală ar trebui să existe un învăţător în fiecare cătun prăpădit“. N-ar fi mai bine, într-o situaţie ideală, să nu existe cătune prăpădite? (**M. B.**)

● Palmierii plantaţi de noua primărie a Capitalei în Piaţa Universităţii au şi început să fie furaţi. Nu mai departe de vinerea trecută, un individ, în plină zi, a oprit jeep-ul, a scos un palmier din pămînt, l-a pus în maşină şi a plecat. Fără să deranjeze nici măcar poliţia prezentă. Şi de ce ar fi făcut-o? Oricum, din declaraţiile oficialilor, palmierii nu rezistă prea mult şi la iarnă vor fi înlocuiţi de brazi, deci „hoţii“ par a face un adevărat serviciu Primăriei, care nu va mai trebui să justifice astfel investiţia de 30.000 de euro pentru un moft de doar cîteva săptămîni. (**S. G.**)

● În metroul parizian, doi români umblau cu un acordeon, un cărucior (?) şi următoarea melodie: „*Cash, cash* / Ce te uiţi, *madame,* aşa? / Mai du-te în p... mea!“. În timp ce o interpretau, se uitau în ochii potenţialilor donatori şi zîmbeau. (**I. P.**)

MĂ UIT PE GEAM ŞI VĂD
CĂ STAREA JALNICĂ
ÎN CARE SE AFLĂ SUFERINŢA
POATE PROVOCA GRAVE LEZIUNI
LA NIVELUL VESEL
AL SOCIETĂŢII ROMÂNEŞTI

● Cu ocazia primei zile de şcoală, televiziunile se întrec în a prezenta la ştiri starea jalnică în care se află clădirile unde sînt aşteptaţi elevii. Ca de obicei, ne oprim la ambalaj. Nu ar strica o discuţie şi despre ce e înăuntrul acestui ambalaj, despre calitatea tot mai proastă a învăţămîntului din România. (**C. P.-B.**)

● În urma unei recente experienţe personal, ţin să spun că înmormîntarea ortodoxă este cel mai inuman rit de trecere, un spectacol sinistru de exhibare a durerii, mai

Cu ochii-n 3,14

întîi prin faptul că expune indecent trupul neînsufleţit, creînd în jurul lui un soi de pelerinaj comunitar, apoi pentru că stimulează şi întreţine suferinţa, dar şi ipocrizia credinţei prin tot felul de simboluri, practici şi superstiţii primitive. Ca să nu mai vorbesc de faptul că obligă la o cheltuială suficient de mare pentru a sărăci o familie cu venituri modeste. Un ritual în care propria moarte e închinată vecinilor, popilor şi altor străini. (**M. C.**)

● Am văzut de curînd un reportaj despre tunning-ul auto. Foarte interesant – atît cît poate fi pentru o persoană cu cunoştinţe minime în materie de automobile, ca să nu mai vorbesc de performanţele tehnice ale acestora. Printre multe altele, se spunea că nivelul la care s-a ajuns în materie de echipamente audio asigură o putere de peste 100 de waţi. Să dai volumul la maximum ar fi totuşi o mare greşeală, pentru că un sunet atît de puternic – spuneau chiar cei care au realizat instalaţia – poate provoca grave leziuni la nivelul timpanelor sau, mai rău, un infarct spontan. Şi atunci, de ce investesc totuşi unii posesori de maşini mii de euro într-un astfel de echipament? Probabil pentru a le spune, tuturor, ceva de genul: „Am un sunet care te omoară“. (**R. T.**)

● Salut fratern, combativ şi vesel primei întîlniri, la Sighişoara, a clovnilor europeni! (**R. C.**)

● Ţin să-l felicit pe cetăţeanul care a furat un palmier de la Universitate. Furtul ca act critic al societăţii civile! Cine se bagă să furăm „ţeapa lui Ghilduş“? (**M. C.**)

● Săptămîna trecută, am trăit cu teama ca nu cumva ştirea cu parlamentarii conservatori care protestaseră împotriva „găurilor negre“ să fie preluată de agenţiile de presă străine: m-am săturat de hohotele de rîs planetare pe teme româneşti. Din fericire (vorba vine!), protestatarii au fost eclipsaţi de tînăra din India care s-a sinucis, de frica aceluiaşi presupus „sfîrşit al lumii“. Iată un exemplu pentru politicienii noştri, în cazul în care le mai vin idei asemănătoare, mai ales că se apropie alegerile şi sînt însetaţi de popularitate: dacă vrei să fii băgat în seamă, aşa se procedează! (**M. Ş.**)

MĂ UIT PE GEAM ŞI VĂD
CĂ FASOLEA USCATĂ
CONTRAZICE TEZA
RECREĂRII ŞTIINŢIFICO-RELIGIOASE
A UNOR BABE AMPLE

● Un vis din *Cartea cu fleacuri* de Livius Ciocârlie *(România literară)*, mostră de umor absurd şi fatalitate a stîngăciei: „Mă duc să mănînc într-un bufet unde eşti servit de la tejghea. Iau mai întîi un pahar cu suc. Îl răstorn cînd mă întind după fasolea uscată dintr-o farfurie de carton. Nu-i nimic, spune femeia şi mă întreabă dacă nu vreau mămăligă cu brînză. Cum mă aplec peste tejghea, răstorn şi fasolea. Se face o mare porcărie pe podea. În situaţia asta, n-am altă soluţie decît să mă trezesc“. (**S. S.**)

● Două scene legate de sfîrşitul lumii, ratat săptămîna trecută. De la o rudă dintr-un sat din Brăila: un copil din vecini, care e mereu cu cîte un căţel în braţe, a auzit la radio ceva despre sfîrşitul lumii. Şi-a luat cei cîţiva căţei şi i-a încuiat în şifonier. Apoi, într-o cafenea din Bucureşti, şase proşti discută la o masă despre experimentul din Elveţia. Sînt indignaţi că se fac astfel de experienţe din banii *lor*. Vorbesc tare, doar le ştiu pe toate (mi se pare mie sau cu cît eşti mai prost, cu atît vorbeşti mai tare în public?). Prima problemă e că este prea scump. Sigur au furat ceva ăia care au făcut tunelul. Altul contrazice teza: dimpotrivă, e prea ieftin. Cum să faci aşa un tunel cu doar şase miliarde?! El crede că nici nu există, e doar o făcătură. Apoi, zice cel cu vocea cea mai puternică, de ce să dai bani ca să recreezi începutul lumii, nu mai bine citeşti Biblia!? (**C. G.**)

● Ştiindu-mă la Paris în ziua recreării Big Bang-ului primordial, Iulia Blaga îmi trimite acest e-mail: „Ce faci de sfîrşitul lumii de mîine? Dacă se cască o gaură neagră sub Paris, îmi laşi mie rubrica din *Elle?*“. (**a. l. ş.**)

● Săptămîna trecută, la Magic FM, Liana Stanciu mărturisea că s-a gîndit ea foarte „intens“ la experimentul cu acceleratorul de particule de la Geneva şi că i se pare că aşa ceva îl mînie pe Dumnezeu. Nu ştiu în ce măsură părerile ştiinţifico-religioase ale doamnei amintite au valoare pentru ascultătorii Magic FM, dar în orice caz asta nu-i împiedică să se roage s-o ajute Dumnezeu. (**A. M.**)

● Senzaţionalismul kitsch cu care jurnaliştii îşi fac meseria s-a văzut şi săptămîna trecută, cînd ştirile despre accelerarea protonilor au fost mixate cu citate din Apocalipsă, catrene din Nostradamus, declaraţii ale conservatorilor, calendarul mayaşilor, previziuni ale unor babe, fraze de pe bloguri şi forum-uri... Televiziunile sînt nişte găuri negre la care ne zgîim zilnic! (**M. C.**)

● Baia Mare, 23 august 2008. Pe un stîlp, acest afiş: „NUMAI 23 AUGUST. De la 9,00 pînă la 16,00. CUMPĂRĂM PĂR. Mai scump ca alţii natural de la 25 cm, sur, vopsit de la 45 cm. (Plata conform lungimii şi tarifelor) În alte zile rugăm să nu ne deranjaţi“. Întrucît afişe similare au apărut în mai multe oraşe de pe cuprinsul patriei *(vezi foto)*, s-ar părea că ne aflăm în faţa unei ample acţiuni de cumpărare a părului românesc natural, sur sau vopsit. (**D. S.**)

Alex. Leo ŞERBAN

Per aspera ad Mostra

– filme proaste la Veneţia, surprize la Sibiel –

Printre „aristoteli“

Înainte de a pleca la Veneţia, pentru a 65-a Mostră, am făcut o vizită la Workshop-ul Aristoteles – desfăşurat, anul acesta, la Sibiel. Şi zău dacă nu m-am simţit mai bine! Workshopul este o iniţiativă a Cristinei Hoffman şi a lui Dan Nuţu, iar primele două ediţii au fost organizate în parteneriat cu TVR-ul (la a cărui şefie se afla, pe atunci, Tudor Giurgiu). Cum TVR-ul a „scăpat“ de un regizor şi s-a căptuşit cu un politician, parteneriatul a căzut şi el, Aristoteles fiind sponsorizat, acum, doar de canalul franco-german Arte. Ceea ce mi se pare nu doar o ironie (ţinînd cont că studenţii-cursanţi vin din ţările Europei Centrale şi de Est), ci o anomalie de-a dreptul: nu doar TVR-ul ar trebui să se implice în susţinerea celor care vor să facă documentar *aici, în România* (mai ales că o fac cu bani puţini), ci şi Ministerul Culturii şi CNC-ul. Sper că ICR-ul – consecvent politicii sale de performanţă şi descentralizare – va deveni cît de curînd un partener al workshop-ului, ţinînd cont exact de performanţa acestuia: anul trecut, documentarul Adinei Pintilie *Nu te supăra, dar...* (după gustul meu, unul dintre cele mai îndrăzneţe şi mai inovatoare făcute în România după '90; graţie Adinei l-am văzut de unul singur, într-o proiecţie privată, şi am pariat imediat pe el) a primit cele mai importante premii la cele mai prestigioase festivaluri de profil (precum cel de la Leipzig), iar anul acesta – chiar cînd încă eram acolo – a sosit vestea că şi documentarul (de scurt-metraj, de astă dată) *Ciobanul zburător,* al lui Cătălin Muşat, a fost premiat la Locarno....

Dar ce se petrece, de fapt, la workshop? Principiul „Aristoteles“ e simplu: sînt selectaţi, pe baza portofoliului, 12 cursanţi – în aşa fel încît să poată fi combinaţi în patru grupuri de cîte patru (regizor, operator, monteur, producător); timp de două luni, aceştia concep şi realizează cîte un documentar – pe subiecte găsite la faţa locului – sub îndrumarea unor profesionişti străini de renume (anul acesta, de pildă, cursanţii aveau şansa îndrumării unor Steve Ascher sau Simon Brook). Cursanţii au totala libertate de a găsi subiectul pe care-l vor, dar faptul că au în spate, în permanenţă, consilierea expertă a îndrumătorilor este un atu în plus. Atmosfera este simpatică şi relaxată, ca-ntr-o tabără (de creaţie; ceea ce şi e) şi – mi s-a părut mie – se face nu doar film, ci şi un fel de terapie: puşi faţă-n faţă (unii cu alţii şi toţi, faţă cu experţii), cursanţii îşi descoperă limitele, dar şi puterile... Cad măşti, se spulberă orgolii nesuţinute, rămîn talente şi vocaţii autentice.

N-am stat decît două zile la Workshop-ul Aristoteles, pentru că agenda mea era încărcată, dar m-aş întoarce oricînd cu mare plăcere. Şi, deşi „tabăra“ are obiceiul să se mute – de la un an la altul –, eu sper să-şi fi găsit, în fine, sălaşul la Sibiel: este una dintre cele mai frumoase zone din ţară, iar excursia de o zi la bisericile fortificate din apropiere (cea din Biertan este absolut spectaculoasă!) m-a făcut să-mi doresc şi mai mult să revin.

Mostră de tranziţie

Marco Müller, directorul Mostrei de cinema de la Veneţia de vreo două mandate încoace (şi proaspăt învestit pentru încă unul), a declarat înaintea începerii celei de-a 65-a ediţii că va fi una „de tranziţie“. Müller avea în vedere, pesemne, nu doar faptul că noul Palazzo del Cinema va fi gata abia în 2010 (actualul, art deco, a devenit un simplu acoperiş pentru Sala Grande şi celelalte trei săli mai mici), ci şi calitatea discutabilă a filmelor. Este un fapt: anul 2008 (2007, de fapt, pentru că atunci au fost făcute filmele văzute în 2008) a fost unul catastrofal, festivalul de la Berlin (primul, calendaristic, de serie A) a dat tonul unei atitudini de tip „nu aşteptaţi nimic de la festivalurile mari“, iar Veneţia – iată – o confirmă; singurul mare festival care a reuşit să scoată capul, cu recolta proastă a lui 2007 în spate, a fost Cannes-ul: prin nu se ştie ce miracol, a 61-a ediţie a fost chiar una foarte bună!

Dar cred că nici Marco Müller nu se aştepta la reacţiile de-a dreptul ostile ale jurnaliştilor – mai ales ale celor italieni. Elveţianul (de stînga, fireşte) este aşteptat la cotitură de mult, în special de presa aservită lui Berlusconi. Dar primul atac, de astă dată, a venit – culmea – de la un jurnalist neamţ: nemulţumit de faptul că, în competiţie, există 4 (patru) titluri italieneşti, acesta a acuzat selecţia operată de Müller de... „patriotism“ exagerat! (În paranteză fie spus, şi la Berlin e la fel – mai multe filme nemţeşti decît ai vrea să vezi...). Presa italiană a tăcut mîlc, pentru că asta era o „veste bună“, dar s-a năpustit asupra lui Müller imediat ce a început festivalul. Indiferent ce interese apărau („agenda“ festivalului-rival, de la Roma, cele ale patronilor berlusconieni sau propriul loc de muncă), toţi aceşti jurnalişti indolenţi şi vehemenţi (critica de film italiană este de tip gargară: vorbă multă, idei zero) i-au pus în cîrcă lui Müller *tot* – de la selecţie şi conferinţe de presă la faptul că regizorii şi actorii nu dădeau interviuri! Şi nu m-ar mira să i se reproşeze pînă şi palmaresul (care a fost catastrofal, ce e drept...).

Aşadar, ce merita văzut, anul acesta, la Veneţia? Cu două, eventuale, excepţii, în nici un caz filmele italieneşti! Dacă festivalul de la Cannes a reconsacrat cinema-ul italian prin două titluri puternice (*Gomorra* şi *Il divo*) şi dacă Berlinul putuse să ofere, prin *Caos calmo,* unul dintre puţinele filme din competiţie cu adevărat interesante, Veneţia pare să nu fi reuşit altceva decît să pună pe tapet – în competiţie – acele nume inconturnabile ale filmului italian: un Avati (cu *Il papa di Giovanna*, pentru care Silvio Orlando a primit Coppa Volpi), un Ozpetek (cu *Un giorno perfetto)* şi un Corsicato (cu *Il seme della discordia).* Singura surpriză, deci – acest Gianni Di Gregorio cu *Pranzo di Ferragosto,* un filmuleţ de numai 75 de minute despre un celibatar cam pensionar (jucat chiar de regizor, cunoscut pînă acum doar ca scenarist) care-şi umple casa de bătrîne încă şi mai pensionare (pe lîngă mama sa de 93 de ani) atunci cînd familiile acestora pleacă în vacanţa de *Ferragosto* (Sf. Maria) şi nu are cine să rămînă cu ele. Filmul nu e mare lucru, dar „fetele“ (neprofesioniste!) fac toate paralele, iar italienii aplaudau scenele cu acestea de parc-ar fi fost la operă... În orice caz, *Pranzo di Ferragosto* (produs de Matteo Garrone, regizorul *Gomorrei)* are toate şansele să devină un fenomen de societate: un fel de „reality show“ la cinema despre farmecul (in)discret al vîrstei a treia. A doua surpriză a fost *Un altro pianeta* al lui Stefano Tummolini, iarăşi un filmuleţ (a costat doar 600 euro!), turnat în totalitate pe plaja de la Ostia şi cu numai 6 interpreţi; o poveste simplă, „minimalistă“, dar emoţionantă despre singurătate, marginalitate, viaţă şi moarte – făcută cu pudoare şi cu o remacabilă lipsă de emfază. Dar filmele care mi-au plăcut cel mai mult, la Venezia 65, sînt realizate de două femei.

Primul a fost chiar în competiţie, dar juriul condus de Wim Wenders a reuşit „performanţa“ (jenantă) de a nu-l recompensa cu nimic... Este vorba despre *Hurt Locker*, de Kathryn Bigelow: un film de 131 de minute, dur şi intens, despre trei soldaţi americani în Irak (unul dintre ei este jucat de Jeremy Renner, care e formidabil!). Este, din tot ce am văzut despre acest subiect, cel mai *adevărat* film-mărturie, la limita documentarului – şi a suportabilităţii; tot atît de sobru şi de tulburător pe cît era *Redacted* (al lui Brian De Palma) de căutat şi de fals. Dar *Redacted* a fost premiat anul trecut la Veneţia, întrucît era făţiş anti-război, în timp ce *Hurt Locker* se mulţumeşte să constate – echidistant – atrocităţile de la faţa locului; să mă mai mir că nu a fost pe gustul juriului?

Al doilea este chiar un documentar, *Les plages d'Agnès:* o minunată călătorie – a cărei călăuză este chiar Agnès Varda – în lumea Cinematografului în general şi a celui semnat A.V., în special; un fel de oglindă retrovizoare, parte instalaţie – precum aceea, de pe o plajă belgiană, cu care începe filmul –, parte instrument de cunoaştere, cu ajutorul căruia regizoarea se întoarce în timp evocîndu-şi copilăria, începuturile ca fotografă, familia biologică şi cea artistică... o întreagă lume populată de prieteni (Jean Vilar, Godard, Delphine Seyrig, Jane Birkin...), pisici (inclusiv Chris Marker, care – fidel legendarei sale discreţii – „apare“ în spatele unei pisici din carton!), personaje din propriile filme (de la Cleo „de 5 à 7“ la Mr. Cinema) şi, mai presus de toţi şi de toate, Cel de a cărui despărţire a rămas neconsolată – Jacques Démy, soţul-prieten şi confident. Este cea mai bună introducere în personajul Agnès Varda – care se dezvăluie, cu o delicioasă cochetărie, ca o „bunică-pisică“ mereu curioasă şi înţeleaptă, gata oricînd să-şi vîre coada oriunde, să răstoarne obiceiurile în vigoare pentru a vedea ce e sub ele... Un film minunat!

Foarte bune mi s-au părut şi: *Sell Out!* (comedie muzicală malaieziană, de un umor – uneori absurd, alteori negru – contagios) şi *Pescuit sportiv* al lui Adrian Sitaru (prezentat în secţiunea „Giornate degli autori“; despre acesta am scris aici: www.rekino.ro/2008/08/29/venice-days-ziua-1/#comments).

În rest: Takeshi Kitano a revenit cu *Achilles and the Tortoise* (l-am ratat, fiind arătat în prima zi), veteranul animaţiei japoneze Hayao Miyazaki a revenit cu *Ponyo on the Cliff by the Sea* – o adaptare adorabilă după „Mica sirenă“, care a topit cam toate categoriile de spectatori (mai puţin doi critici britanici pe care-i ştiu eu şi care l-au catalogat drept „film pentru copii“) –, Alexei Gherman jr. a revenit (doi ani după *Garpastum)* cu *Paper Soldier* – cronică haotică a începutului anilor '60, cu Gagarin şi Laika înaintea lansării în spaţiu (Leul de argint şi Premiul pentru imagine) –, Darren Aronofsky a revenit cu cel mai impersonal film al său *(The Wrestler),* în care singurul lucru memorabil este performanţa lui Mickey Rourke în rolul vieţii sale, dar pe care juriul a considerat inutil s-o premieze, premiind (la fel de inutil) *întregul* film (Leul de aur) –, Werner Schroeter a revenit, greoi, cu *Nuit de chien* – o adaptare teatrală şi foarte „anii '70“ după un scriitor latino-american, cu un Sami Frey readus, aproape muzeal, într-un rol secundar (Leul special pentru operă) –, iar cvasi-centenarul Manoel de Oliveira a revenit, pur şi simplu, pentru că Mostra veneţiană este – aproape – fieful său, unde şi-a prezentat aproape toate filmele din ultimii 10 ani (de astă dată, cu un scurt-metraj de 7 minute, *Do Visivel ao Invisivel,* proiectat în deschidere înaintea lui *Burn After Reading* al fraţilor Coen)...

Singurul premiu pe deplin meritat mi s-a părut Coppa Volpi pentru Dominique Blanc – extrem de convingătoare în rolul unei femei de 47 de ani care-şi pierde minţile atunci cînd se desparte de iubitul ei negru, cu 15 ani mai tînăr, în sumbrul şi stilatul *L'Autre,* realizat de tandemul Patrick Mario Bernard/Pierre Trividic; o temă (= nebunia) care poate fi văzută şi ca o supratemă a ediţiei din acest an: Moartea (raţiunii) la Veneţia... care nu a născut monştri, ci doar plictis.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. **241** ● 25 septembrie – 1 octombrie 2008 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Despre scris“
pagina **3**

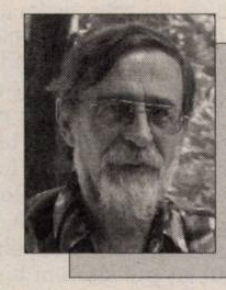

Vintilă Mihăilescu
„Bărbatul român e tradiţionalist“
pagina **7**

Adina Popescu
„Oameni şi cîntece în Portugalia“
pagina **24**

Aveţi ceva cu romii?

© I. Muntean

5 948467 001862 38

„Orice nedreptate izvorăşte din prea mare iubire faţă de noi înşine şi din prea puţină iubire faţă de alţii.“

JOHN LOCKE

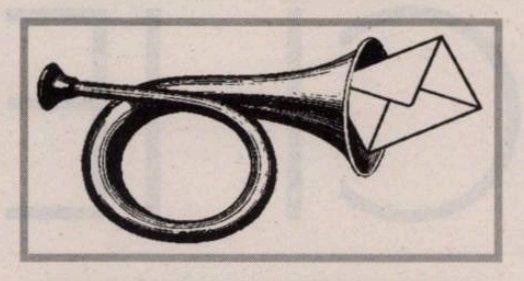

Actualităţi

Ţara care moare pe limba ei

Mă uitam la ştiri azi dimineaţă, la televizor. E puţin spus asta, întrucît mă uit la ştiri mai toată ziua şi le şi traduc online. Însă uneori eşti izbit de cîte un aspect pe care îl ştiai, îl simţeai, îl vedeai, dar încă nu l-ai definit cu nervozitate. Ai nevoie, subit, să le pui cap la cap. Limba, recte batjocorirea limbii române: despre asta vorbim. Gramatical – dezacorduri între subiect şi predicat; viruşi verbali – cel mai cunoscut e „deci“ la început de discurs, apoi „oltenisme“: „chestiile astia...“. Dar ş.a.m.d. Este grav pentru mine, în primul rînd, pentru că efectiv nu ţin minte ca în copilăria şi adolescenţa mea să fi auzit atîtea neglijenţe. E posibil să fi fost crescut doar acasă, în bibliotecă, deşi nu eram asocial şi aveam cunoştinţe care nu erau neapărat educate. Dar am impresia că golanii de anii '80 nu vorbeau atît de prost precum o majoritate crescîndă de golani de azi, elevi de azi, politicieni de azi.

O explicaţie ar fi explozia media. E ca emoticonurile de pe net. Auzi ceva şi reproduci, la îndemînă. Te fură, te copleşeşte, în absenţa unei biblioteci citite. Preiei clişee, pentru că se înmulţesc logaritmic la tembelizor. Instrucţia nu se mai face la clasă, la catedră, ci printre bănci, în pauză, pe hol. Şi nu e vina profesorilor. Am fost profesor şi recunosc că am simţit că sînt pentru mulţi, tot mai mulţi, irelevant, din altă lume. Îmi scăpau. Era ca şi cum le-aş fi vorbit în elină. Evident, cu excepţii notabile. Dar tendinţa pare sumbră.

În al doilea rînd, scăpăm din mînă accentul. Se învaţă pînă şi fetele, mai ales din clasele mici de liceu, să vorbească ţigăneşte, şmechereşte, evitînd pe cît posibil vocalele. Am ajuns să cred că e preferabil să te îngropi în Internet decît să te uiţi la televizor. Vulgaritatea accentului e mai periculoasă decît vulgaritatea unei înjurături neaoşe (ţin să subliniez că nu mă refer la vreun accent ardelenesc, moldovenesc, oltenesc sau bănăţean!). E un accent nou, de tip virus – nu mă feresc să-l definesc ca fiind ţigănesc – care se insinuează şi corupe, deoarece anticorpii sînt labili. Tineretul nu mai citeşte, stă noaptea pe Internet, se uită la TV în prostie, ascultă manele, profesorii buni pleacă din învăţămînt (fie ies la pensie cei vechi şi buni, fie cei încă tineri – dezamăgiţi de leafă, lăsînd loc unora care au terminat facultatea cu 5 sau nici n-au făcut-o).

Sincer, sînt îngrijorat. Am 40 de ani şi mi-e teamă sau doar lene să-mi las rostul de aici, ca să plec în neant. Imboldul încă rămîne, totuşi. Dacă aş fi avut 25 de ani, aş fi plecat. Concomitent, mă gîndesc că toţi tinerii competenţi ar pleca. Nu mă refer la bani, deşi motivaţia asta funcţionează cu brio. Mă refer doar la scîrba culturală vizavi de mlaştină sau nisipurile mişcătoare lingvistice în care ne scufundăm. Azi e mai rău decît ieri. Cum o să fie mîine?

Felix-Gabriel LEFTER
felixgabriel@yahoo.com

Am zîmbit la...

De ce, oare, citim ceea ce citim?

- ca să dăm foaia
- ca să mîngîiem
- geme exilatul din noi
- ca să dibuim
- ca să (nu) ne treacă vremea
- uneori, aiurea-n tramvai*
- ca să leneş (prea)umblăm prin timpurile altor lumi şi vieţi
- ca să ştim că nu ştim
- merge cu muzica
- ca să afle unii, alţii
- ca să fugim de/spre noi
- de dulce, sărat, acru, amar, picant
- ca să nu doar, mioritic, în stele
- ca să nu ni se citească (sîc!)
- „fincă“ d-aia

Alina IORDACHE
Rîşnov

*vorba vine: nu se poate, are şine

Nr. 233: Articolul Ancăi Mizumschi, „Curba lui Gauss şi muntele lui Venus“

Din nou despre muntele lui Venus

Anca Mizumschi scrie în *Dilema veche* despre doi redactori de la radio (un radio oarecare, nu ştiu şi nu cred că e relevant care anume), care au rîs de Stănăşilă şi de clopotul lui Gauss. Mai precis, ei au citit o ştire despre felul în care profesorul Stănăşilă a comentat desfăşurarea examenului de bacalaureat din acest an. Zice ştirea (şi citesc cei doi, căci, se pare, ştiu să citească) că profesorul s-a exprimat în următorii termeni (simpli, pentru cineva familiarizat cu calculul diferenţial elementar): rezultatele nu se înscriu pe curba numită clopotul lui Gauss (căci, surprinzător, dar da!: are formă de clopot – matematicienii nu inventează nume, le folosesc pe cele vechi care se potrivesc) – ba chiar se abat binişor de la ea. Ceea ce (ştie orice statistician începător) dovedeşte clar că examenul nu s-a desfăşurat în condiţii normale pentru un examen (hai să nu mai zicem „fraudă“, că prea s-a zis). Supărarea autorului articolului vine (mai ales) din aceea că lucrătorii de la radio, citind această ştire, „s-au rîs“. Întîi i-a bufnit rîsul cînd au auzit de clopotul lui Gauss (făceau ei o legătură bizară cu muntele lui Venus), apoi n-a mai fost decît un pas pînă la a rîde de toate cele: de Gauss, de Stănăşilă, de matematică, de corola de minuni a lumii. Doar e o emisiune matinală, deci e cazul să „ne simtem bine“, greşesc? Nu, nu greşesc: trebuie să ne „simtem bine“ cu orice preţ. Şi are dreptate dna Mizumschi (autorul articolului) să fie supărată. Tot respectul nostru i se cuvine (părerea mea!). (Dacă vă întrebaţi cumva ce e clopotul lui Gauss – deşi ar cam trebui să ştiţi, dacă aţi făcut un liceu, ar trebui să ştiţi măcar că n-are legătură cu muntele lui Venus –, o să vă spun în chiar această paranteză. E o curbă în formă de clopot – cum spuneam –, foarte importantă în probabilităţi şi statistică – şi nu numai. E graficul lui e la minus x pătrat, dar asta e mai puţin important acum. Esenţa e că seriile statistice se mulează pe această curbă, şi asta nu de ieri, de azi, ci din şi pentru totdeauna. Căci legea nu e dată de Parlamentul României – spre a nu fi respectată –, ci e naturală, deci ineluctabilă şi inexorabilă. Dacă, de pildă, notele elevilor la un examen nu respectă această lege, se cheamă că – dacă nu cumva e sfîrşitul lumii – examenul n-a fost în regulă. Desigur, sînt posibile abateri, dar mici-mici-mici.)

Şi b), ce vreau eu este să furnizez o posibilă explicaţie a comportamentului celor doi tineri redactori de la radio povestind o întîmplare de la şcoală (una relevantă pentru această situaţie, ziç eu). Nu ştiu dacă o să vă placă povestea asta foarte scurtă, dar şi foarte adevărată. Banal de adevărată. Eram la şcoală, într-o zi ca orice altă zi. Mergeam la oră. Cu catalogul sub braţ sau ţinîndu-l de un colţ pe nemernic, nu mai ştiu, mergeam la oră. (E o chestie veche, de vreo cinci ani, dar o ţin minte, mi s-a lipit de scoarţă. Ştiţi cum e: ieşi pe uşa aia de mii de ori, dar una din aceste ieşiri e de neuitat. Poate că există un motiv, vom vedea.) Ies deci pe la elevi, să merg la una dintre clasele din curte. (Aşa e la noi, sînt nişte săli de clasă în afara clădirii propriu-zise a şcolii, în curte, precizez pentru necunoscători, deşi nu e cine ştie ce important. Pe la elevi înseamnă pe la ieşirea elevilor spre curte; deşi e departe de a fi numai a lor – toată lumea trebuie să treacă pe acolo.) Trec pe lîngă două fete. Două domnişoare (rujate, mascate, ojate – ai zice că din secolul nostru). Eu ieşeam, ele nici nu intrau nici nu ieşeau, doar stăteau acolo. Dar trecerea mea (singurul eveniment în acel interval de timp, pesemne) le-a provocat şi le-a dat ceva de făcut. Mai ales pe una a provocat-o şi mai ales uneia i-a dat ceva de făcut. Mă refer la aceea dintre cele două domnişoare care a rostit (foarte clar şi răspicat), după ce eu am trecut: „Io mă duc să mă chiş“. Atît a zis, cînd eu nu ajunsesem la mai mult de patru metri de ele (doar coborîsem scările). Şi-atît am auzit şi eu în urma mea: „Io mă duc să mă chiş“. Mă întorc – dispăruseră chicotind (cred că pentru ele fusese o zi mişto la şcoală). Două domnişoare elegante, rujate, rimelate, cu unghii lungi (gheare, zic eu), ojate – pe scurt, mascate. Două domnişoare fugiseră să se chişe (sau măcar una avea acest scop). Fugiseră după ce mă anunţaseră şi pe mine. Dar, evident, fără a mă privi în ochi. O fi de rîs? N-o fi? O fi ceva de capul bietei mele poveşti schiloade? (Poveste şchioapă dintr-o lume care şchioapătă.) Mda. Cam asta-i tot. Aş vrea să-i zic dnei Anca Mizumschi (şi cui o mai fi interesat) că se prea poate ca acele fete (dintre care una s-a dus atunci să se chişe) să fi terminat între timp şi facultatea. Poate de jurnalism. Poate or fi acum redactori la radio. Atît voiam să vă spun.

Marian TETIVA
Bîrlad

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **De ce citim?**
- **Situaţii de urgenţă**
- **Topuri, canoane, ierarhii**
- **Etichete, stereotipii**
- **Meseria de diplomat**
- **Publicitatea şi consumul**

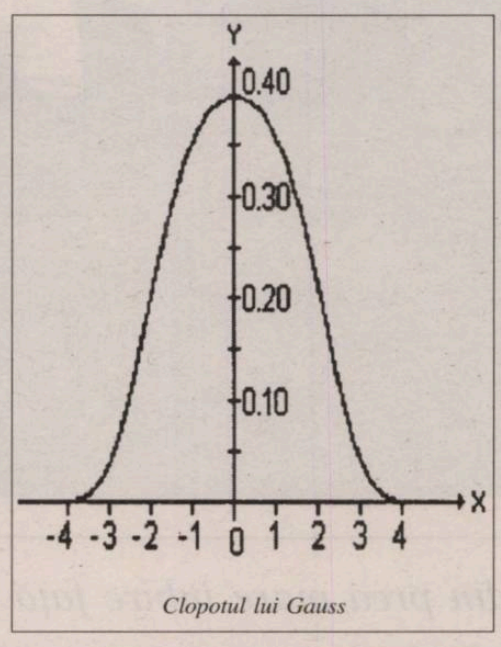

Clopotul lui Gauss

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 13.000
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Despre scris

Dacă cititul e în declin, putem spune că, dimpotrivă, scrisul trece printr-un episod de ebuliţiune. Se scrie prost, dar se scrie mult. De vreme ce e născut poet, fiecare român are în raniţă bastonul de scriitor. Şi dacă nu de scriitor, măcar de gazetar. Gazetarul e tot scriitor, dar mai rupt din viaţă, mai civic, mai aventuros.

Pofta de a scrie e un sindrom adolescentin. Am trecut cu toţii prin frisonul post-pubertar al autorlîcului: simţi nevoia acută de a aşterne pe hîrtie cîteva rînduri decisive, în versuri sau proză, în secret sau la vedere. Îţi vine să scrii, înainte de a avea ceva de scris. N-ai încă substanţa: ai apetitul, postura, fasonul. „A fi scriitor“ e mica utopie privată a tuturor absolvenţilor de umanioare. Iar cine scrie vrea să şi publice. Figura liceanului solitar, care îşi umple sertarele fără să aspire la notorietate, fără orgolii şi veleităţi e rarisimă. Toţi vor să-şi vadă numele pe o copertă. Toţi visează la confirmarea tiparului. Gestul de a scrie este, în el însuşi, un refuz tranşant al anonimatului. Am văzut tineri pompoşi şi netrăiţi care se sufocă de nerăbdare dinaintea celei mai firave perspective editoriale, dar am văzut şi bătrîni pergamentoşi, aflaţi în anticamera exitului, care ar da orice pentru a ieşi pe piaţă ca „autori“: autori de memorii, de descoperiri epocale, de romane, poeme şi sisteme filozofice.

Unii se epuizează în scrisori către ziare şi autorităţi, alţii compun „apeluri“, alţii, mai branşaţi, iau cu asalt Internetul. Acesta din urmă a produs, e drept, o specie de grafomanie fără precedent: poţi fi sigur că vei fi citit (o certitudine care îi lipsea grafomanului „tradiţional“), poţi să te baţi pe burtă cu oricine şi eşti liber de orice răspundere, de vreme ce nu semnezi.

Există maniaci ai calofiliei, mari şlefuitori de fraze, marcaţi, pe viaţă, de solemnitatea compoziţiilor şcolare. Dar există şi scrisul incontinent, torenţial, diareic, neglijent pînă la obscenitate. În primul caz, ideile sînt înlocuite prin ornamentică, în al doilea – printr-o sterilă volubilitate. Să menţionăm şi scrisul „profesional“, simplă dexteritate mecanică, „obligaţie de serviciu“, cu sub-specia serisului academic, al salahoriei de catedră, rezultate din imperativul: *„publish or die!“*.

Mai rare, dar ilustrînd, într-un fel sucit, tot un capitol de patologie a scrisului, sînt cazurile de intelectuali care *nu pot* să scrie sau scriu căznit, patetic, luptîndu-se, clipă de clipă, cu o inhibiţie maladivă. Prin meserie, ei *trebuie* să scrie, dar, prin complicate blocaje mentale şi sufleteşti, nu reuşesc să o facă decît *à contre coeur,* scremut, crispat, sub presiune exterioară. „Nu scriu pentru că mi-ar lua din timpul pentru citit!“ – îmi spunea, cîndva, un important istoric de artă. Un altul se justifica printr-o aiuritoare prudenţă: „Dacă scriu şi public, mi se fură ideile“. O cauză semnificativă a neputinţei de a scrie e, alteori, orgoliul născător de hiperexigenţă. Perfecţionismul insomniac, spiritul auto-critic dus pînă la demolarea de sine sfîrşesc prin a paraliza respiraţia liberă a verbului. Foaia albă devine, astfel, un *memento* al riscului de a nu fi la înălţime, o ameninţare cu efect castrator.

Monumental în tenacitatea cu care a refuzat, o viaţă întreagă, să scrie, a fost Alexandru Dragomir. Practica sabotajul propriei creativităţi cu o aplicaţie devenită ideologie: „Nu mă pot apuca de scris, înainte de a lămuri în detaliu problema de care mă ocup“. „Cînd gîndeşti un lucru, trebuie să mergi pînă la capăt. Scrisul e secundar.“ Era, poate, un ecou din Platon, o depreciere a scrisului ca simplu procedeu mnemotehnic, ca mineralizare a gîndului, ca mod de a slei mişcarea vie a ideilor. Dar era şi încrederea utopică în capacitatea inteligenţei omeneşti de a „merge pînă la capăt“ în efortul ei de cunoaştere. Or, întrebarea care se pune e dacă un asemenea „capăt“ există, iar dacă există, în ce măsură poate fi el atins.

În realitate, scrisul nu e niciodată o operaţiune de „execuţie“ tehnică a unui proiect prealabil. Oricine a practicat, intensiv, exerciţiul scrisului, ştie că el nu e punerea (finală) în pagină a unei căutări, ci căutarea însăşi. În încercarea de a formula, afli lucruri la care simpla cădere pe gînduri nu are acces. Expresia scrisă e un mod de a pricepe, şi e garanţia faptului de a fi priceput cu adevărat ceea ce voiai să pricepi. Cu alte cuvinte, nu poţi spune că ai înţeles un lucru, înainte de a-l fi exprimat. Şi nu o dată, la capătul frazei, al paginii sau al cărţii abia încheiate, te vezi întîmpinat de un sens diferit sau cu totul nou faţă de cel pe care l-ai avut în minte la început. Scrisul tău te-a dus mai departe decît propriul tău gînd. Scrisul tău s-a dovedit mai ingenios decît tine, ceea ce e totuna cu a spune că scrisul tău nu e *doar* al tău. Şi e cu atît e mai puţin al tău, cu cît e mai izbutit.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Alitalia şi mîndria naţională

În campania publicitară a berii „Peroni – Nastro Azzuro“ sînt adunate cîteva imagini care au construit, acum cîteva decenii, „imaginea Italiei în lume“: vedete fotografiate de *paparazzi,* baia în Fontana di Trevi din *La dolce vita* al lui Fellini, un anume „Marcello“ pe care cîteva frumuseţi mediteraneene îl salută pline de efuziune, calendarul „Pirelli“ şi altele. La un moment dat, apare un avion din care coboară o „copie“ a Anitei Ekberg; pe fuselaj şi pe scară scrie „Italia“, dar, evident, este vorba de Alitalia, compania naţională de transport aerian. Sau, cum îi spun italienii, *la compagnia di bandiera (bandiera* = steag). Plasarea ei în acest context (chiar dacă doar sugerată) nu e deloc întîmplătoare. Alitalia face parte din inventarul simbolurilor care au avut un rol nu doar în construirea unei imagini noi, moderne a Italiei în străinătate, dar şi în asumarea unei noi identităţi de către societatea italiană. Expresie a „miracolului economic italian“, care a adus *il Belpaese* printre cele mai dezvoltate ţări ale lumii, Alitalia era semnul că societatea „funcţionează“, evoluează, are un rol în lumea contemporană, e compatibilă cu marile puteri. Pentru o ţară învinsă în al doilea război mondial, care avusese parte de un regim fascist şi era mai puţin dezvoltată economic, era un salt spectaculos, iar compania aeriană – alături de Fiat şi de alte cîteva mărci industriale – era semnul că Italia nu însemna doar artă şi peisaje frumoase, ci şi modernitate asumată.

Acum, Alitalia e, practic, în faliment (iar în intervalul de 48 de ore care desparte scrierea acestui articol de apariţia lui se poate întîmpla orice). Are datorii de peste 400 de milioane de euro, nu mai are bani nici măcar de combustibil, funcţionează cu o licenţă provizorie care expiră în cîteva zile. De fapt, Alitalia merge în pierdere de vreo zece ani, iar apariţia companiilor *low cost* şi scumpirea petrolului au afectat-o şi mai mult. E adevărat, toate companiile aeriene au fost afectate, nu fără urmări majore. Swissair (considerată multă vreme cea mai sigură şi cea mai performantă, cu un management sobru şi precis cum numai elveţienii sînt în stare) a dat faliment în 2001. Alte companii naţionale (KLM, Air France, Lufthansa etc.) au făcut tot felul de alianţe şi fuziuni, au găsit la timp mecanismele care să le permită supravieţuirea. Cu Alitalia a fost – şi este – mai complicat. De multă vreme se ştie că are probleme şi că trebuie găsite soluţii. Toate guvernele au promis că vor rezolva situaţia, iar grevele angajaţilor s-au ţinut lanţ, dar nu au reuşit decît să sporească pierderile companiei, nicidecum să mişte lucrurile din loc. Berlusconi a promis, în campania electorală, că va găsi soluţia într-o lună de la instalarea guvernului. Luna (de miere?) a trecut de mult. O oarecare soluţie s-a găsit, dar e, practic, imposibil de aplicat. A fost numit un comisar special pentru Alitalia (în persoana lui Augusto Fantozzi, ilustru profesor de drept comercial, fost ministru de Finanţe într-un guvern de centru-stînga între 1996-1998), s-a creat o nouă firmă (Compagnia Aerea Italiana, CAI, cu un capital de 1 miliard de euro) care ar urma să preia Alitalia. Mai bine zis, ar urma să preia operaţiunile profitabile ale companiei, iar restul – datorii, operaţiuni neprofitabile etc. – ar trebui să intre în lichidare. Pentru asta însă trebuie negociate contractele de muncă, iar sindicatele se opun. Evident, lichidarea unei părţi a activităţilor ar duce la concedieri. Aşa încît CAI s-a retras de la negocieri, iar Alitalia „iese din nou pe piaţă“, a declarat Augusto Fantozzi: se va publica un anunţ privind vînzarea companiei şi se vor aştepta eventualele oferte.

Dar Alitalia a mai trecut o dată prin această fază. Air France făcuse, acum cîteva luni, o ofertă de preluare. Aflat în campanie electorală, premierul Berlusconi declarase atunci că „Alitalia trebuie să rămînă italiană“ şi că va găsi o soluţie în acest sens imediat ce va veni la putere. Mîndria naţională i-a fost, atunci, împărtăşită de o parte a opiniei publice; acum, cînd premierul – totuşi – a oferit o soluţie „naţională“ neconvenabilă pentru angajaţi, reprezentanţii sindicatelor au declarat că „mai bine ne ia Air France sau declarăm falimentul“. Care va să zică, ne vindem „străinilor“ sau murim demn – totuna... Între timp însă şi mîndria premierului a mai scăzut: aflat la ananghie, i-a „făcut cu ochiul“ companiei germane Lufthansa (care însă nu a dat nici un semn) şi l-a întrebat direct pe „prietenul său Putin“ dacă Aeroflot n-ar vrea să preia Alitalia. „Prietenul“ nu i-a răspuns nici el...

De fapt, orice soluţie economică s-ar găsi, oricine ar prelua *la compagnia di bandiera* (sau *di bandierina,* adică „de steguleţ“, cum a ironizat Walter Veltroni, şeful opoziţiei, soluţia naţională găsită de premier), problema rămîne. Alitalia e ineficientă (şi) din cauza numărului foarte mare de angajaţi, apăraţi de sindicate foarte puternice, dar şi de discursul „naţional“. În jurul ipotezei ca Alitalia să fie preluată de o companie străină s-a creat o mică psihoză, asemănătoare (la altă scară) celei care a pus creşterea infracţionalităţii pe seama românilor. Obişnuiţi cu angajările „la stat“, de unde greu mai poţi da pe cineva afară (iar Alitalia are mulţi angajaţi care nu prea mai au ce face, dat fiind că afacerile au scăzut), mulţi cred că eventualii investitori străini vor să concedieze oamenii pentru a „îngenunchea“ una dintre gloriile Italiei moderne, compania care a dus către cele patru zări steagul naţional, frumuseţea şi eleganţa stewardeselor şi *pasta italiana* servită la bord (asta pe vremuri; ultima dată cînd am zburat cu Alitalia, am primit o napolitană).

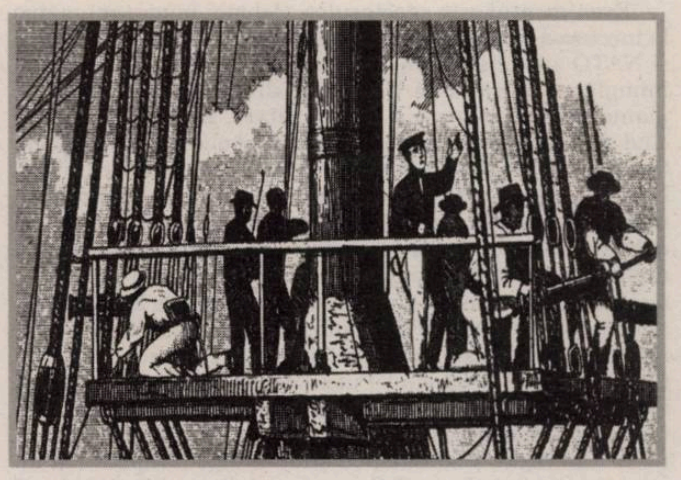

E greu de spus cum şi dacă se va tăia nodul gordian. Dar acest nou episod de „naţionalism economic“ (după scandalul Danone din Franţa de acum cîţiva ani, după opoziţia Băncii Naţionale a Italiei faţă de preluarea unei bănci italiene de către ABN-AMRO şi altele) spune ceva despre incapacitatea Europei Unite de a funcţiona ca o piaţă „fără bariere“. Uneori, barierele se ridică uşor din cîteva cuvinte şi metafore dragi inimii oamenilor, precum *compagnia di bandiera*...

ţinerea de minte

Scrisorile la români

„Leacul este străvechi, dar infailibil. În plus, nu costă nimic şi te umple de farmec şi narcoză. Poate, doar, prin supralicitare să ducă la ceva nevroză. Ori alienare. Dar, una peste alta, pentru intelectualul sensibil, înconjurat de miasmele Prezentului, copleşit de propria-i inutilitate, o zi pe lună pentru evadarea în biblioteca Trecutelor reprezintă o şansă pufoasă şi instructivă de scăpare prin chepengul pivniţei şi săltare-n levitaţie.

Eu, de pildă, mi-am fixat ultima zi a fiecărei luni ca zi a trecutului, cînd citesc numai şi numai vechituri, mă pierd în reviste de modă din vremea lu' madam' Briol şi Maison Jobin (Calea Victoriei 57, fondată la 1840), mă delectez cu poezii de Edouard Pailleron, Philixène Boyer, Arvers, Coppée şi André Theuriet de pe la 1900, privesc reclamele pentru pasta Colgate & Co. şi ciocolata Suchard et Marquis din *Almanahul high-life* pe 1894, ori iau aminte la sfatul aceluiaşi almanah, din 1900-1901, de a-ţi umple casa, în fiecare octombrie, nu atît cu flori de toamnă, cît cu fructiere pline, fiind vremea culesului (şi a reumatismelor).“

(Dan C. Mihăilescu, *Bucureşti. Carte de bucăţi,* Editura Fundaţiei PRO, 2003)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Noua Franţă din Veche Europă

„O amenii ăştia din Noua Europă au scăpat o bună ocazie să tacă" – citat aproximativ din Jacques Chirac. Ocazia era micul balamuc diplomatic iscat de intervenţia în Irak. Atunci, lucrurile păreau clare. Statele Unite şi Marea Britanie erau pe o pozitie dură, intransigentă, belicoasă. Franţa, Germania şi marea majoritate a puterilor continentale din Uniunea Europeană voiau negocieri şi umblau cu porumbelul păcii după ei în toate spiciurile publice. România, Polonia, Cehia, Ungaria, balticii, Bulgaria (pe scurt, Noua Europă, cum ne-au botezat rapid americanii) erau prinse în cearta dintre Mama (UE) şi Tata (NATO) şi au cam fost de partea americană. Franţa părea că nu mai contează, pe nicăieri prin lume.

Azi, lucrurile sînt fundamental diferite. Alegerea lui Sarkozy a schimbat dramatic dinamica politicii externe franceze şi a pus din nou Franţa pe harta marilor puteri, în ciuda gafelor nepermis de dese ale prea-inimosului său ministru, Kouchner. Pe rînd, Sarko a reuşit să „elibereze" asistentele bulgăroaice din Libia (întru ciuda Uniunii care negociase profesionist pînă atunci, din culise), a contribuit la compromisul numit Tratatul de Reformă Instituţională de la Lisabona (întru ciuda Angelei Merkel care a dus, de fapt, greul tratativelor), a lansat la apă proiectul mediteranean al aceleiaşi Uniuni (iarăşi întru iritarea cronicizată a doamnei Merkel) şi, în fine, lovitura de graţie: „rezolvarea" crizei georgiene, cu steagul Uniunii în mîna stîngă şi cu Barroso şi Solana pe laterale (conform aşezării de la conferinţa de presă).

Evenimentul este spectaculos. Cel mai important, a dus la încetarea focului. Apoi, într-un context în care americanii şi NATO au scris memo-uri enervate şi scrisori de protest, înîmplarea a arătat că Uniunea Europeană poate ceva pe planul politicii externe şi de securitate. E cam prima oară cînd se vede o atare performanţă. Simbolic şi instituţional, Sarkozy nu s-a dus la Moscova în calitate de preşedinte al Franţei, ci în cea de preşedinte în exerciţiu al Uniunii Europene. E drept că Barroso şi Solana arătau mai degrabă ca doi aghiotanţi care duc servietele, dar asta nu are atît de multă importanţă. Esenţială este concluzia. Ca unul care nu dă multe parale pe importanţa Tratatului de la Lisabona, am căpătat un imbatabil argument pro-reformă: ce s-ar fi întîmplat dacă ruşii atacau pe timpul preşedinţiei slovene? Cît ar fi durat pînă cînd Putin/Medvedev l-ar fi băgat în seamă pe premierul sloven/preşedinte al Uniunii? Care ar fi fost poziţia de negociere? Mai rău, ce ar fi fost dacă la rînd era Lech Kaczyński, polonezul, cu ştiutele sale antipatii (de înţeles, poate) faţă de ruşi? Sau vreunul dintre liderii baltici? Sau austriecii, parteneri, prin OMV cu Gazprom, în proiecte de multe miliarde de euro? Preşedinţia lui Sarko a fost o şansă pentru Europa la momentul crizei georgiene şi o demonstraţie a faptului că Bruxelles-ul are nevoie de un preşedinte pe termen mai lung de şase luni, o personalitate puternică, un om care să poată avea o poziţie solidă de negociere (favoritul meu rămîne Tony Blair). Este un argument foarte bun în favoarea reaşezării instituţionale prevăzute de actul de la Lisabona.

E drept că am întrebat şi eu, în dreapta şi stînga (politice, evident), cum ar fi fost dacă Franţa nu ar fi recunoscut Kosovo. Şi dreapta, şi stînga au recunoscut că ar fi fost mai bine. Sarkozy ar fi avut cîţiva centimetri în plus în înălţime, utile pentru discuţiile de la Kremlin. Deşi tradiţional mai degrabă pro-Serbia, diplomaţia din Hexagon a considerat potrivit să facă, la un moment dat, o concesie americanilor, de dragul încălzirii globale (a relaţiilor transatlantice, normal). Pe de altă parte, România şi celelalte şase ţări europene care nu au recunoscut Kosovo au acum poziţia de a pronunţa celebrul *„I hate to tell you I told you"*.

Se poate afirma, fără mari riscuri, că miopia lui Chirac este balansată acum, cu succes, de flamboaiantul Sarko. Replica iritată de acum cîţiva ani a lui „frère Jacques" se dovedeşte depăşită total. România este, în cam toate marile capitole europene, în barca Franţei. Nu de dragul „tradiţionalei prietenii", ci din pragmatice calcule de interes naţional. La agricultură, avem aceeaşi opţiune a intervenţiei şi subvenţiei masive (ideologic greşită, dar asta e altă temă), combinată cu politica preţurilor mari. Pe plan energetic, este clar că tot varianta nucleară franceză ni se potriveşte mai degrabă. Cea germană, cu eoliene şi Gazprom, pare mai antipatică românilor. Mai mult, nici pentru România, nici pentru Franţa, aderarea Turciei nu pare a fi o mare urgenţă. Românii vor să se îndepărteze de condiţia de frontieră externă a Uniunii (susţinem puternic Moldova şi Serbia), francezii doresc aprofundarea integrării politice.

Evident este că diplomaţii francezi au depăşit *cafardul* erei Chirac şi sînt pe cale să revină pe calea tradiţională: nemţii cu munca şi banii, englezii cu cîrcoteala şi pragmatismul, francezii cu panaşul. Pînă la urmă, fără chic şi panaş, nici măcar o instituţie respectabilă şi serioasă ca Uniunea Europeană nu poate deveni simpatică.

Post Scriptum: Incredibil! La metroul parizian, peste tot, un afiş: *„Arrêtez de massacrer l'anglais!"*, campanie publică de îndemn la învăţat engleza. Pe ce lume trăim! Nu mai există nici o certitudine. Mama lor de dileme!

Informaţiile de background *au fost obţinute în timpul vizitei la Paris, organizate de reprezentanţa Comisiei Europene la Bucureşti pentru un grup de ziarişti români.*

Luca Niculescu îşi întrerupe rubrica temporar.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Totuşi, spion.** Au trecut peste 50 de ani de la procesul şi execuţia pe scaunul electric a soţilor Rosenberg, acuzaţi cu dovezi de către justiţia americană că au vîndut secrete militare ruşilor. Stînga n-a acceptat niciodată verdictul şi a făcut mari eforturi, prin reprezentanţii ei inteligenţi, să demonstreze inconsistenţa probelor. Fiii soţilor Rosenberg, Michael şi Robert, s-au străduit enorm să le demonstreze nevinovăţia, deşi arhivele sovietice făcute publice în 1990 confirmau existenţa reţelei de spionaj. Pe 21 septembrie, un articol din *The New York Times* citează mărturia lui Morton Sobell (singurul supravieţuitor al procesului) care confirmă că Julius Rosenberg a spionat pentru URSS, iar soţia lui ştia ce face el. Reiese acum că foarte mulţi dintre susţinătorii săi ştiau că au fost vinovaţi, dar erau revoltaţi din cauză că procesul prin care au trecut „nu a fost corect". Semnificativ este faptul că Partidul Comunist din SUA i-a exclus pe soţii Rosenberg imediat după arestare: se temeau că întreg partidul va fi considerat o agentură de spionaj.

● **Adversar cu copilul în braţe.** Preşedintele Venezuelei, Hugo Chávez, nu se poate plînge de absenţa adversarilor. Şi atunci cînd i se pare că aceştia se ocupă de altcineva, el produce o declaraţie care îi reactivează. Avînd în vedere rezervele de petrol din ţara sa, e de înţeles de ce i se dă atîta atenţie. Recent, şi-a făcut rost de un duşman nou: fosta sa soţie, divorţul s-a încheiat în 2004. Marisabel Rodriguez vrea să candideze în noiembrie pentru postul de primar în Barquisimeto, capitala statului Lara. Marisabel apărea cu copilul în braţe alături de soţul ei, în emisiunile televizate, îndulcind astfel imaginea militarului butucănos. Acum, „Marisabel nu va ezita să vorbească despre Chávez cu fetiţa în braţe şi opoziţiei o să-i placă, deoarece pentru a contracara popularitatea media a lui Chávez trebuie să-i şochezi pe oameni" – crede Arturo Serrano, profesor de ştiinţe politice la Universidad Católica „Andrés Bello" din capitala Caracas. **(M. B.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Cine-a mai rămas în Bucureşti (II)

● ***Carierista.*** Fata asta ar vinde-o pe mama ei, însă cu regret trebuie să recunoască în şedinţa de marketing că mama ei nu e în target. Dimineaţa ea trezeşte ceasul din somn, seara încuie uşa blocului cu singura cheie. Ajunge înaintea ta oriunde, însă niciodată acolo unde a visat în adolescenţă. Are o maşină de la companie pe care o iubeşte, pînă cînd va descoperi, la 40 de ani, că maşina nu poate să-i spună „mama", din claxon. Ca să afle că e femeie, se uită în CV. Ca să afle unde e, se uită pe organigrama multinaţionalei. Ca să fie fericită, se uită pe sine, însă nu poate uita niciodată *action plan*-ul pentru lansarea de produs din toamna asta.

● ***Ministrul.*** În orice orînduire ar fi făcut performanţă, pentru că nici o orînduire nu ştie să judece bine oamenii. Performanţa lui e să nu facă nimic ce dăunează carierei. Cîteodată asta înseamnă pur şi simplu nimic de-a binelea. Are explicaţii, chiar şi cînd n-ai întrebări, tocmai pentru că odată i-a explicat un consultant că trebuie să fii proactiv. Măsoară timpul în ore de emisie la televizor, însă deşi are orele astea, n-are timp niciodată. Ai vreo problemă? Te sună el. La pensie va citi toate plîngerile noastre şi va face din ele o carte cu planurile lui, zădărnicite înaine de aplicare de inamicii politici.

● ***Băiatul de la masa vecină.*** E unul care vorbeşte tare la telefon. Miroase tare, a colonie multă. Arată tare, ca şi cum ar fi coborît cu macaraua din pom direct în costumul Armani Exchange, pe care el îl crede Armani pe bune. E la fel de enervant ca un ţînţar noaptea în cameră: aprinzi lumina, a dispărut, idiotul naibii. O stingi la loc, îl auzi din nou bîzîind. De băiatul ăsta nu te poţi salva mutîndu-te la altă masă, pentru că are mulţi fraţi.

● ***Moşul urban.*** E soţul babei urbane, pe care o înşală în imaginaţie cu o babă deputată, pe care a văzut-o odată pozată în ziarul *Tricolorul*. E supărat că Red Bull l-a trecut cu vederea cînd a filmat ultima reclamă, pentru că el e în putere încă. Puterea lui stă în ideile despre cît de mult greşim noi ăilalţi în ideile noastre. Nimic nu mai e ca pe vremea lui, nici măcar lucrurile care sînt identice, cum ar fi prostia sau biserica din colţ. Moşul urban reprezintă ideea de viitor a unei părţi importante din clasa noastră politică, din simplul motiv că se duce la vot chiar şi multă vreme după deces.

● ***Şeful mafiot.*** Nu se pupă pe gură ca italienii, pentru că i-e frică să nu-l creadă subordonaţii gay. Şeful mafiot face bani din simplul fapt că îi cere altora, şi ăia îi dau. Specific naţiunii noastre e şeful mafiot prost ca noaptea, de nu poţi să filmezi *Naşul* în versiune locală nici cu cel mai talentat scenarist de la ziarul *Cancan*. Ştie şi el treaba asta, tocmai de aceea nu face niciodată nimic, nici măcar nu vorbeşte. Îl vezi la televizor în pozele de la nunţile lumii interlope şi-l recunoşti uşor: el e cel care lipseşte. Restul sînt locotenenţii lui. Lumea care crede în teoria conspiraţiei îl vede conducînd România din umbră. Proştii: la volanul naţiunii e de fapt Bulă, care a şi consumat un pic.

● ***Funcţionarul.*** N-are picioare, pentru că evoluţia naturală a avut timp să tragă concluzia că nu-i nevoie de ele cînd stai toată ziua pe scaun, în spatele unui ghişeu. Are în schimb patru mîini, ca Shiva, fiecare cu o ştampilă

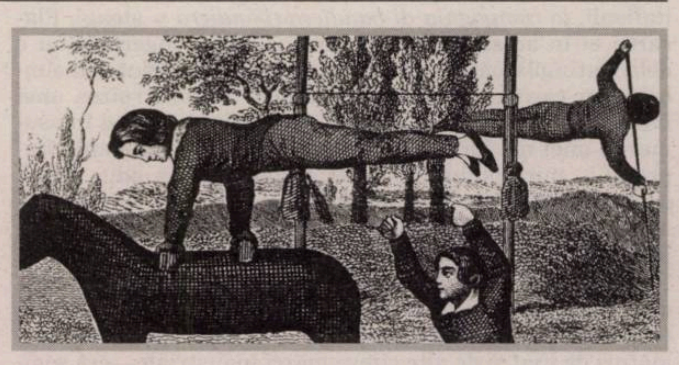

la capătul ei, murdară de sîngele victimelor. În teorie, poate rezolva tot. În practică, noi îl rezolvăm pe el. Numim asta serviciu public, tocmai pentru că publicul îl prestează. Cînd un funcţionar moare, e ars pe un rug de hîrtii departe de ochii lumii, care le-ar putea recunoaşte, după ce a umblat cu ele şase luni să strîngă semnături...

● Soţul doamnei pe care nu mai ştii de unde o cunoşti. Zîmbeşte şi vrea să vorbiţi despre copii, cînd stai cu sacoşele pline în parcarea de la mall. E românul atît de civilizat încît poate să stea pînă dimineaţa la discuţii despre absolut nimic – de unde începi să bănuieşti că e funcţionar de stat pe undeva. Nu poţi să-l urăşti, deşi ai o mulţime de treburi urgente, tocmai pentru că e aşa de drăguţ şi bine intenţionat. Din cauza lui, vecinii au emigrat în Finlanda, unde lumea vorbeşte puţin, să nu răcească. E simbolul României eterne şi explicaţia ei: cînd naiba să mai şi faci ceva, cînd sînt atîtea de spus?

Toţi ăştia sînt aici printre noi, şi ne ajută extrem de mult cînd hotărîm să plecăm naibii de aici. Totuşi, unii mai stăm, tot aşa cum lumea mai stă la zoo, deşi miroase urît şi maimuţa se strîmbă la tine. Ce ne ţine? Vă spun săptămîna viitoare.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Puterea de decizie

Atentatul de luni de la Ierusalim a fost un semnal puternic pentru Tzipi Livni, fost ministru de Externe, însărcinată de preşedintele ţării cu formarea unui nou Guvern. Executivul acesta, ca şi cele precedente, nu va avea de rezolvat doar problemele curente ale economiei şi conflictele sociale, nu va trebui să încerce să despartă corupţia de politică, să navigheze între cele zece partide cu reprezentare parlamentară, ci să şi încerce o soluţie viabilă pentru ceea ce se numeşte problema Orientului Mijlociu. E vorba despre continuarea unui proces de pace care a dus la cîteva războaie, la creşterea nivelului de violenţă a atentatelor teroriste Hamas şi la răspunsurile tot mai dure ale armatei israeliene, la pauperizarea populaţiei arabe din fîşia Gaza, ceea ce are drept rezultat radicalizarea lor politică.

Tzipi Livni a reuşit să obţină o subţire majoritate pentru a ocupa şefia partidului Kadima (29 de parlamentari, cele mai multe locuri dintr-un total de 120), avînd de înfruntat candidatura lui Shaul Mofaz, general, apărătorul liniei dure faţă de palestinieni. Partidul Kadima este rezultatul sciziunii partidului de dreapta Likud, condus acum de Benjamin Netanyahu, şi el un dur. Sciziunea a fost iniţiată şi condusă de Ariel Sharon, răpus de boală într-un moment cînd trebuia să culeagă roadele iniţiativei sale politice. Ehud Olmert, prim-ministrul acum demisionar, a fost soluţia de schimb, neinspirată, cum s-a dovedit: tot ce ar fi putut face sau chiar a făcut a fost compromis de acuzaţiile de corupţie pe care nu le-a putut dezminţi.

Sharon avea platforma politică necesară, succesele lui militare îi permiteau o abordare mai flexibilă a procesului de pace cu lumea arabă. Ieşirea lui din scenă a blocat iniţiativele, rivalităţile politicianiste nu au permis elaborarea unei poziţii acceptabile pentru toţi factorii implicaţi. Aceleaşi rivalităţi se vor exprima în cele 42 de zile rezervate formării Guvernului (construirii unei coaliţii) şi chiar dacă acest scop va fi atins, ele vor funcţiona ca un factor de distorsiune şi pe parcursul guvernării, scurtă, lungă, cum va fi ea.

Surprinzător, prima discuţie a lui Ehud Barak, acum liderul Partidului Muncii (19 deputaţi) nu a fost cu Tzipi Livni, ci cu adversarul lor, Benjamin Netanyahu – liderul partidului de dreapta, Likud, din care s-a desprins Kadima. Barak, cel mai medaliat militar al Israelului, fost prim-ministru cu un bilanţ destul de necăjit, mai are încă ambiţii proprii, aşa că nu e dispus să servească drept treaptă pentru scara urcată de doamna Livni. Favorizat în sondaje, Netanyahu preferă alegerile anticipate; cîştigarea lor i-ar permite să-şi ducă propria politică fără constrîngerile impuse de o coaliţie cu foştii colegi de partid.

Livni a cîştigat tocmai pentru că o discreţie provenită poate din anii cînd a lucrat în serviciile secrete, inerentă, poate, propriei personalităţi, a făcut să fie mai puţin expusă „analizelor" produse de contracandidaţi şi de presă. Dar, după alegerile interne din Kadima, industria zvonurilor lucrează în trei schimburi, reproşîndu-i mediocritatea, pe de o parte, aroganţa, incapacitatea de a lucra în echipă, pe de altă parte. Ea nu e comparată cu predecesorul ei Olmert, comparaţie din care ar avea de cîştigat, pentru că, spre deosebire de el, cinstea şi corectitudinea ei nu au fost puse nici o clipă la îndoială. E comparată mereu cu Golda Meir, fost prim-ministru (1969-1974), intrată în legendă prin puterea ei de a gîndi, prin capacitatea de a acţiona, prin talentul de a se exprima. În această ordine de idei, i se reproşează lui Tzipi Livni că nu are experienţă militară, că e influenţabilă, că nu e capabilă să ia decizii rapide, că nu are încredere în ea însăşi. Ehud Olmert a spus că e o „mincinoasă" şi o „trădătoare". Olmert are toate motivele din lume s-o deteste: în calitatea ei de membru al Guvernului, a cerut demisia lui Olmert de îndată ce acuzaţiile de corupţie au devenit substanţiale. Deci nu e chiar incapabilă de o atitudine fermă, împotriva curentului. E tot evocată problema deciziei „de la ora 3": va şti Tzipi Livni ce să facă dacă în plină noapte, la ora cînd şi patrulele aţipesc, va surveni un incident grav (cum s-a întîmplat în istoria Israelului de cîteva ori) la care trebuie răspuns pe loc? Atîţia prim-miniştri cu garanţii certe au luat hotărîri greşite în toate orele zilei şi ale nopţii, încît încercarea de a încredinţa puterea unei persoane care gîndeşte înainte de a vorbi poate reprezenta o soluţie.

globul cubic

Apărarea rusofonilor

De la declanşarea conflictului dintre Rusia şi Georgia, situaţia rusofonilor din fostele republici sovietice a devenit o preocupare majoră. Şi pînă acum răzbăteau în presă diverse poziţii contradictorii cu privire la examenele pentru acordarea cetăţeniei, la limba naţională, poziţii radicale cu privire la istoria recentă şi altele; au fost pe rînd expuse şi uitate. Au revenit, după ce cuplul Putin-Medvedev a motivat asaltul trupelor ruseşti în Osetia de Sud prin situaţia de inferioritate în care erau plasaţi posesorii de paşaport rusesc şi au promis că vor acţiona la fel dacă vor mai fi confruntaţi cu asemenea realităţi. Humphrey Hawksley, de la BBC, s-a deplasat în Estonia, unde există o numeroasă minoritate rusă, concentrată în special în oraşe. Iuri Mişin l-a primit pe reporter în oraşul de graniţă Narva, într-o cameră decorată cu busturile lui Stalin şi Lenin, unde el îşi exersa funcţia de preşedinte al Uniunii cetăţenilor ruşi. În această calitate el este şi consilier al Parlamentului de la Moscova.

Drepturile minoritarilor ruşi decurg din Declaraţia drepturilor omului, nu din operele lui Lenin şi Stalin, aşa că poate ar fi fost mai potrivit portretul lui Saharov. „Rusia nu mai este statul slab, în plină destrămare din urmă cu zece ani. S-a ridicat din genunchi şi e o ţară pe care ne putem sprijini. Oriunde am trăi, ca ruşi, putem să-i cerem sprijinul" – spune dl Mişin. Acum el are un musafir, Bargrat Djukaev, 75 de ani, fost soldat în Armata Roşie, venit din Osetia de Sud. Familia lui a rămas pe loc şi, cînd se referă la realităţile de acolo, expresia feţei lui devine cruntă. A povestit cum sînt torturaţi osetinii de către georgieni, bărbaţi executaţi, femei şi fete tîrîte, violate şi apoi arse de vii. „«Asta se întîmplă acum?»" – întreb. Mă priveşte încurcat: «Nu, asta a fost în secolul XII». «În secolul XII?» – întreb eu neîncrezător. «Şi de ce te înfurie acum ceea ce s-a întîmplat atunci?» Djukaev îşi agită frenetic mîinile în aer. «A început cu mult timp înainte. Georgienii ne-au atacat şi în secolul II.» «Dar trebuie să treceţi peste asta.» A dat din cap. «Nu, vreau să mă întorc şi să-l ucid pe Saakaşvili.»"

Prin comparaţie, dl Mişin pare un inocent produs al democraţiei. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Dumnezeu şi Cezarul

De la emisiuni de televiziune şi prin ziare, ideea că politica este un fel de activitate complet autonomă în raport cu orice alt produs spiritual regulator, precum etica ori religia, are valoare de axiomă. Face parte din recuzita oricărui „analist" şi domină discursul autoreferenţial al oricărui politician sigur pe sine. Machiavelli a pregătit, intelectualmente, terenul, iar Revoluţia Franceză a realizat teoria după care statul – adică instituţiile care exercită puterea şi, pe cale de consecinţă, oamenii care le reprezintă – este exonerat de judecata morală pentru că treburile cetăţii reclamă un alt fel de rigori. Care rigori nu ni se mai explică, dar ni se spune mereu, cu aer iniţiat, că nu morala trebuie să reguleze politica. Poate dreptul. Poate voinţa electorală. Poate programul de guvernare. Liberalii cei mai sinceri susţin teza amoralităţii statului (în fine, ei îi spun „neutralitate morală"), în vreme ce socialiştii nu pot ieşi din obsesia caracterului de clasă a orice. Din păcate, aproape nimeni nu le mai răspunde.

S-au găsit explicaţii convingătoare ale acestui fenomen, rezultat al desacralizării sau dezvrăjirii lumii. În spaţiul euro-atlantic, acolo unde autonomia politicii este cea mai pregnantă, se aminteşte frecvent, drept argument suprem al separaţiei politicii de orice, chiar o vorbă a lui Isus Cristos. Nu cred că există vreun cuvînt al Mîntuitorului mai comentat, mai citat şi mai evocat decît răspunsul dat de acesta fariseilor şi „irodianilor": „Daţi Cezarului ce-i al Cezarului şi lui Dumnezeu ce-i al lui Dumnezeu". Episodul se regăseşte în trei evanghelii, la Matei, Marcu şi Luca, ceea ce îi subliniază importanţa.

Există, în general vorbind, două feluri de a înţelege această afirmaţie a Lui. Prima, şi cea mai răspîndită astăzi, este că Isus consacră o crevasă ontologică, o separaţie a lumilor şi a existenţelor, prin aceea că există o lume în puterea Cezarului şi o alta în puterea lui Dumnezeu. Separaţia aceasta merge mai departe în mintea multora: în lumea Cezarului legile lui Dumnezeu nu sînt aplicabile, aşa cum în lumea lui Dumnezeu legile Cezarului nu înseamnă nimic. S-ar spune, aşadar, că însuşi Fiul lui Dumnezeu consacră autonomia deplină a politicului. Dar mai există şi o altă înţelegere, ceva mai subtilă şi mai aproape de adevăr: între cele ale Cezarului şi cele ale lui Dumnezeu, există o relaţie tensionată. Lumile nu sînt separate, ci în profundă legătură, căci ele se pot adesea confunda şi chiar înfrunta, iar răspunsul lui Isus Cristos nu este nicidecum consacrarea unei fracturi, ci soluţia pentru o tensiune. Este înţelegerea pe care o promovează autori absolut respectabili, precum Max Weber sau Jean Claude Eslin.

Citatul „Daţi Cezarului ce-i al Cezarului şi lui Dumnezeu ce-i al lui Dumnezeu" mi se pare că este un caz tipic de eronată înţelegere prin scoaterea afirmaţiei din context. Există aspecte de detaliu ale scenei în care Isus dă celebra replică şi care se omit, din păcate. Isus răspunde unei întrebări privitoare la legitimitatea plăţii impozitelor faţă de romani, pusă de farisei cu rea intenţie, căci ei urmăreau ca Isus să fie compormis indiferent de răspuns. Dacă Isus ar fi răspuns că impozitele trebuie plătite, trecea de colaboraţionist şi prestigiul său era compromis în contextul ocupaţiei romane. Dacă ar fi răspuns că impozitele nu trebuie plătite, trecea drept insurgent şi misiunea Sa putea fi lesne interpretată ca fiind pur politică. Apoi, e greu să nu sesizezi şi să nu iei în seamă ironia socratică cu care Mîntuitorul dă acest răspuns. Isus cere o monedă, arată pe ea chipul lui Cezar şi dă răspunsul. Sensul răspunsului este că spaţiile de autoritate sînt marcate cu chipul stăpînului, iar „lumea" banilor este a Cezarului pentru că, iată, chipul său marchează moneda. Numai că Cezarul nu poate stăpîni, în această logică, nimic mai mult decît monedele pe care le bate. Pe de altă parte, pornind de la acest episod, o întreagă patristică aminteşte că omul, fiind făcut după chipul lui Dumnezeu, trebuie să se livreze lui Dumnezeu, căci îi aparţine, aşa cum moneda cu chipul Cezarului aparţine Cezarului. De fapt, Isus reafirmă o ordine supremă, care e însăşi ordinea Creaţiei, şi nu divide lumea aşezată ca un întreg. Astfel înţelegînd pilda cristică, ajungem la concluzia că cei

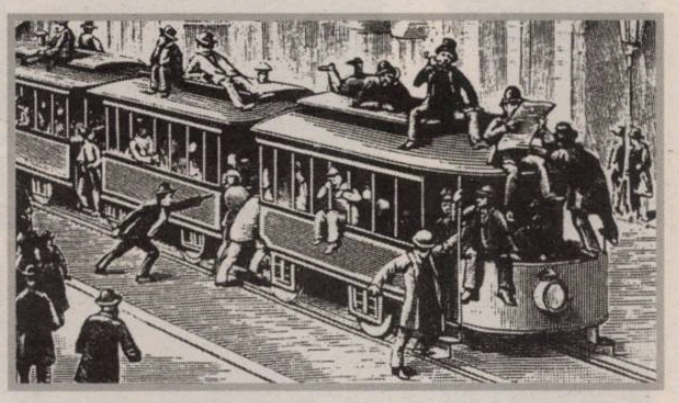

care spun că în lumea politicului Dumnezeu nu are ce căuta stabilesc implicit că politica stă sub puterea totală a banului. Ceea ce, cel puţin o minoritate dintre noi, se încăpăţînează să creadă că nu este adevărat.

Am mai scris despre acest subiect acum cîteva săptămîni în acest colţ de pagină şi îmi asum responsabilitatea redundanţei numai pentru că aceia care cred că politica este un joc în sine şi pentru sine nu se opresc nici ei să ne tot livreze iluzia lor şubredă drept solidă cunoaştere epistemică.

ready made

„Am spus şi mai înainte că după sosirea sa la Chişinău, Puşkin a locuit un timp în casa guvernatorului. Prin 1822, pare-mi-se, a fost la Chişinău un foarte puternic cutremur de pămînt. Zidurile casei lui Inzov au crăpat şi s-au depărtat în cîteva locuri. Generalul Inzov a fost nevoit să se mute într-altă casă, dar Puşkin a rămas să locuiască la parterul celei vechi. Avea pe atunci unele ciudăţenii, care erau, poate, atributele fireşti ale unei tinereţi geniale. Purta, de pildă, nişte unghii mai lungi decît acelea ale învăţaţilor chinezi. De dimineaţă, după ce se deştepta, stătea gol în pat şi trăgea cu revolverul în perete."

(A.F. Veltman, în *Puşkin în amintirea contemporanilor,* E.S.P.L.A. – Cartea Rusă, 1960)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Într-o dimineaţă

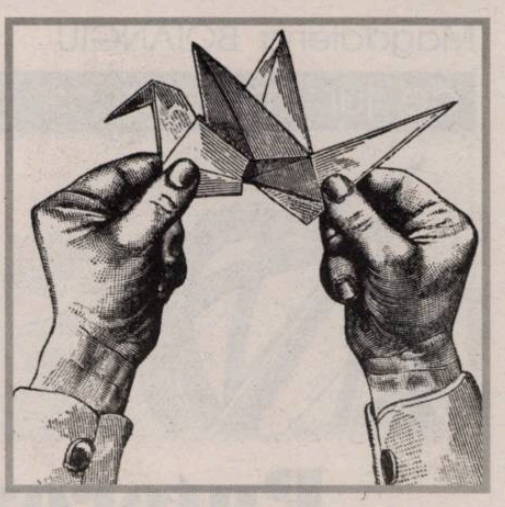

Era o vreme rece de primăvară, o zi uşor întunecoasă. Ne treziserăm devreme şi ne-am întîlnit în Piaţa Unirii, la staţia de metrou, de unde trebuia să ajungem la locul stabilit la o oră precisă. Colegul meu avea aparatul de fotografiat de gît. O zi de lucru mai puţin obişnuită.

Mi-aduc aminte de pe vremea cînd eram copil de micile carnete gălbui, cartonate şi lucioase pe care scria *Casa de Economii şi Consemnaţiuni*. Mama ţinea unul special pentru mine, cînd aveam să mă fac mare. Depunea pe el în fiecare lună cîte o sumă de care ar fi urmat să beneficiez după terminarea studiilor. Pe unele dintre caietele de şcoală am avut odată o reclamă, pe care încă mulţi o ştiu: „Azi la CEC un leu depui, mîine el va scoate pui". Era unul dintre foarte rarele sloganuri publicitare din acea vreme tot aşa după cum rare erau şi instituţiile de tip bancar (pe vremea aceea oamenii nu ştiau decît de CEC şi de Banca Naţională – care oricum nu avea nici un fel de relaţii cu publicul). Pentru mine însă, a venit Revoluţia cu inflaţiile ei şi nu s-a ales mare lucru de banii aceia. Puii CEC-ului n-au mai ieşit. Mă întreb dacă astăzi mai există asemenea carnete de CEC, dacă mai sînt valabile şi dacă mai are cineva bani pe ele. Ar putea fi deja un obiect de muzeu în condiţiile în care, după cum am citit recent, la 144 de ani de la înfiinţare, instituţia şi-a schimbat imaginea şi denumirea, acum chemîndu-se mai în ton cu moda – *CEC Bank*. Simbolul instituţiei, care apărea şi pe vechile carnete, rămîne însă palatul CEC de pe Calea Victoriei cu impunătoarea sa cupolă. Şi chiar într-acolo ne îndreptam grăbiţi în acea dimineaţă, traversînd podeţele de lemn de pe strada Franceză care se afla (ca şi astăzi) în profunde transformări şi reparaţii. La vreo două filtre de jandarmi şi SPP-işti a trebuit să ne oprim şi să arătăm legitimaţiile. Erau măsuri de siguranţă cu totul şi cu totul neobişnuite. Şi asta pentru că la binecunoscutul nostru CEC avea să ţină un discurs, nimeni altul, decît cel mai important om de pe planetă. Noi trebuia să-l vedem, să-l ascultăm şi să-l fotografiem, pentru a transmite apoi lumii întregi ce a zis preşedintele Americii la CEC-ul de pe Calea Victoriei, la ora 8 dimineaţa. Era 7 şi ne grăbeam să prindem locuri cît mai în faţă, cum se spune. La intrarea principală, nişte jandarmi ne-au trimis fără discuţie către poarta din dos, de pe strada Ilfov. La intrarea din dos, alţi jandarmi ne-au spus că trebuie să intrăm prin faţă. Văzîndu-ne a doua oară, cei din faţă ne-au luat mai în serios. Ne-au întrebat de unde sîntem şi, auzind BBC, unul dintre ofiţeri a devenit deodată plin de solicitudine. A scos o listă şi ne-a întrebat care dintre noi e Jonathan. Ne-am uitat nedumeriţi unul la altul. „Nici unul". „Păi, n-aţi zis că sînteţi de la BBC?" „Ba da, dar ce să ne facem dacă nu ne numim Jonathan?" Încurcătură mare şi lucrul de care ne temeam s-a întîmplat: acreditările noastre nu erau bune, iar privilegiul de a-l vedea pe preşedintele american la CEC-ul de pe Calea Victoriei, din partea instituţiei noastre, revenea... tot... unui vestic, ca să spunem aşa. Telefoanele la ambasada americană şi alte încercări de clarificare a situaţiei ne-au convins că nimic nu se mai putea face. Ne-am dus la redacţie cu coada între picioare unde am ajuns tocmai la timp să vedem cum CNN transmitea în direct, la acea oră matinală, discursul lui George W. Bush de la CEC. „Azi la Bucureşti vom extinde cercul libertăţii", spunea preşedintele în deschiderea summit-ului NATO (a doua zi, Albania şi Croaţia urmau să fie invitate în alianţă). A vorbit şi despre Rusia, despre scutul antirachetă şi despre curajul soldaţilor NATO din Afganistan. După ce şi-a încheiat discursul, preşedintele Americii a plecat la Neptun cu Traian Băsescu, apoi s-a reîntors la Palatul Parlamentului unde s-a ţinut summit-ul propriu-zis şi unde, după multe peripeţii, colegul meu a reuşit să-l fotografieze ţinînd în mînă o sticlă de apă minerală Dorna. Tot aşa cum prinţul Charles a ajuns să bată cu rucsacul în spate coclaurii de prin Ardeal, George W. Bush a avut momentul lui de intersecţie cu România noastră profundă, cu CEC-ul nostru strămoşesc şi cu apa minerală şi mai strămoşească (şi care acum e totuşi proprietatea Coca-Cola).

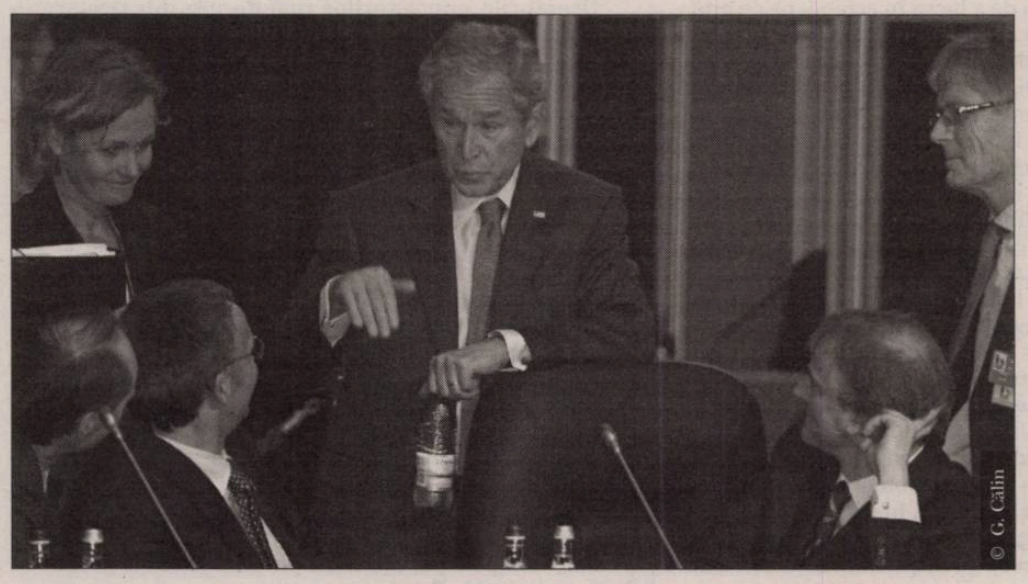

4 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL **DILEMA VECHE**

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021/407.54.69

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POȘTALE, AGENȚIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din prețul de la chioșc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completați numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită față de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala București.
Pentru ca livrarea abonamentului să începată la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului, prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 - CP 143, București**, cod poștal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: ■ *la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București* ■ *cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L.* ■ *la oficiile poștale* ■ *la sucursalele RODIPET* ■ *la firmele particulare.*

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Bărbatul român e tradiţionalist

Bărbaţii români între 25 şi 39 de ani sînt cei mai conservatori din Europa, familişti şi dornici să îşi susţină financiar casa, însă, în acelaşi timp, sînt şi cei mai stresaţi şi apăsaţi de obligaţiile pe care le impune societatea modernă – arată un studiu prezentat de Discovery Networks EMEA.

Studiul a făcut ceva vîlvă în media româneşti, cotidiene şi televiziuni concurîndu-se în comentarea rezultatelor. Cum adică, „bărbatul român e tradiţionalist"? Sîntem din nou primii la ceva, dar este asta de bine sau de rău? – s-au întrebat (şi au întrebat), suspicioşi, jurnaliştii.

Dacă în Europa occidentală predomină tipul bărbatului modern, relaxat, care reuşeşte să îmbine cu succes toate aspectele vieţii (carieră, familie, prieteni, hobby-uri), în România, majoritatea, 72%, este reprezentată de bărbatul tradiţionalist, stresat de obligaţiile pe care i le impune societatea modernă. Românii cred că este important să aducă bani în casă şi să aibă o imagine perfectă, casă, maşină şi o soţie frumoasă. Dacă în Suedia 57%, iar în Franţa 42% dintre bărbaţi au o viziune modernă asupra vieţii sociale şi a relaţiilor dintre sexe, în România numai 11% dintre ei au o astfel de mentalitate, deşi 82% declară că egalitatea într-o relaţie este extrem de importantă.(...) Majoritatea bărbaţilor tineri din România încă mai cred că rolul tatălui este mai degrabă să ofere un sprijin financiar decît unul emoţional.

Comparaţia cu o altă ţară europeană şi postcomunistă, Polonia, a fost de natură să plaseze caracterizările „bărbatului român" într-un context mai comprehensiv:

Bărbaţii zilelor noastre sînt mai degrabă îngrijoraţi decît luptători. Schimbările economice alerte şi stilul de viaţă promovat prin mass-media îi fac pe tineri să fie extrem de preocupaţi de locul de muncă şi de modalităţile prin care se ajunge la o viaţă modernă. Din cauza globalizării şi a schimbărilor de pe piaţa muncii, nu mai există job-ul de o viaţă. Bărbaţii cei mai îngijoraţi şi mai apăsaţi de obligaţii sînt în ţări ca România sau Polonia, unde rata şomajului este foarte ridicată şi unde mentalitatea a rămas cea potrivit căreia bărbatul nu îşi face datoria dacă nu asigură traiul familiei. Pe de altă parte, „este ciudat faptul că România are o rată mult mai mare a stresului şi presiunii decît Polonia, care tinde spre tipologii mai moderne. Ar fi interesant de studiat această problemă" – a adăugat directorul EMEA Research, Claire O'Connor.

Ce ne spune această alăturare cu Polonia? Că s-ar putea prea bine ca acest „tradiţionalism" încărcat de griji şi îngrijorare să nu fie legat atît de şomaj, cît de particularităţile societăţilor postţărăneşti, adică, în cazul de faţă, să fie mai degrabă simptomul unei ieşiri încă neconsumate deplin, nedigerate şi neaşezate, din cele mai masive şi longevive societăţi ţărăneşti din Europa: Polonia şi România. Şi, de asemenea, că Polonia a pregătit mai din vreme şi mai conştiincios această ieşire din „tradiţia" societăţii ţărăneşti decît ţara noastră.

Ce înseamnă însă „tradiţional" în acest caz? În mare măsură, ceea ce sîntem obişnuiţi să numim, mai mult sau mai puţin metaforic, „patriarhal". Adică un tip de familie răspîndit în lumile ţărăneşti, în care bărbatul este „capul familiei". Iar în această calitate, bărbatului i se atribuie un rol dominant, atît simbolic, cît şi practic: „capul familiei" nu are doar *dreptul* să conducă familia, are şi *responsabilitatea* acestei familii. De asemenea, într-o astfel de familie are loc o distribuţie relativ precisă şi ne-egalitară a sarcinilor, inclusiv a celor – să le spunem – sufleteşti: bărbatul aduce bani în casă şi conduce familia prin toate meandrele şi capcanele vieţii, dar nu se ocupă de treburi „muiereşti" precum „suportul afectiv" al copiilor şi altele asemenea. Bărbatul patriarhal este, într-un fel, şi puţin *macho*...

Din acest punct de vedere, problema recentă a multor bărbaţi tineri dintr-o societate postţărănească precum a noastră este că nu consimt să renunţe la imaginea prestigioasă a „capului de familie" şi vor să rămînă *macho*, dar nu prea mai ştiu bine în ce fel. Mass-media şi piaţa actuală a muncii au răspîndit şi impus, într-o anumită măsură, imaginea familiei moderne, nucleare şi egalitare, iar experienţa migraţiei a grăbit o constatare *de facto:* femeile sînt relativ mai mobile, se descurcă, la o adică, şi singure, şi aduc la rîndul lor bani în casă, uneori chiar mai mulţi şi mai temeinic. Repartiţia sarcinilor s-a dat astfel peste cap, iar distribuţia responsabilităţilor, cu prestigiul care rezultă de aici, nu mai este deloc ceea ce am fost obişnuiţi să fie. În termeni de *gender,* a rezultat un (relativ) *empowerment* al femeii şi, complementar, un soi de *dis-empowerment* al bărbatului. Cum să nu fie bărbaţii îngrijoraţi în asemenea condiţii? Soluţia găsită, pe lîngă angoasele nemărturisite ale zilei de mîine, este adesea aceea a unei *supra-compensări simbolice*, la nivelul imaginii sociale: la un statut şi prestigiu mai mici, se afişază o casă şi o maşină mai mari. Şi, nu în ultimul rînd, un machism mai vizibil şi mai agresiv: *vă arăt eu cine e şefu' aici!*...

Colac peste pupăză, nu puţine femei tinere şi *empowered* înţeleg această relativ recentă emancipare ca pe o cursă pentru rolurile de putere care nu mai sînt, ca pe vremuri, monopolul bărbatului. Ele supra-compensează la rîndul lor o slăbiciune de care vor să se elibereze şi devin „castratoare": *îţi arăt şi eu ce pot!*

În aceste condiţii, cred că vechea vorbă din popor ar trebui răsturnată şi ea: *numai tată să nu fii!*...

PUBLICITATE

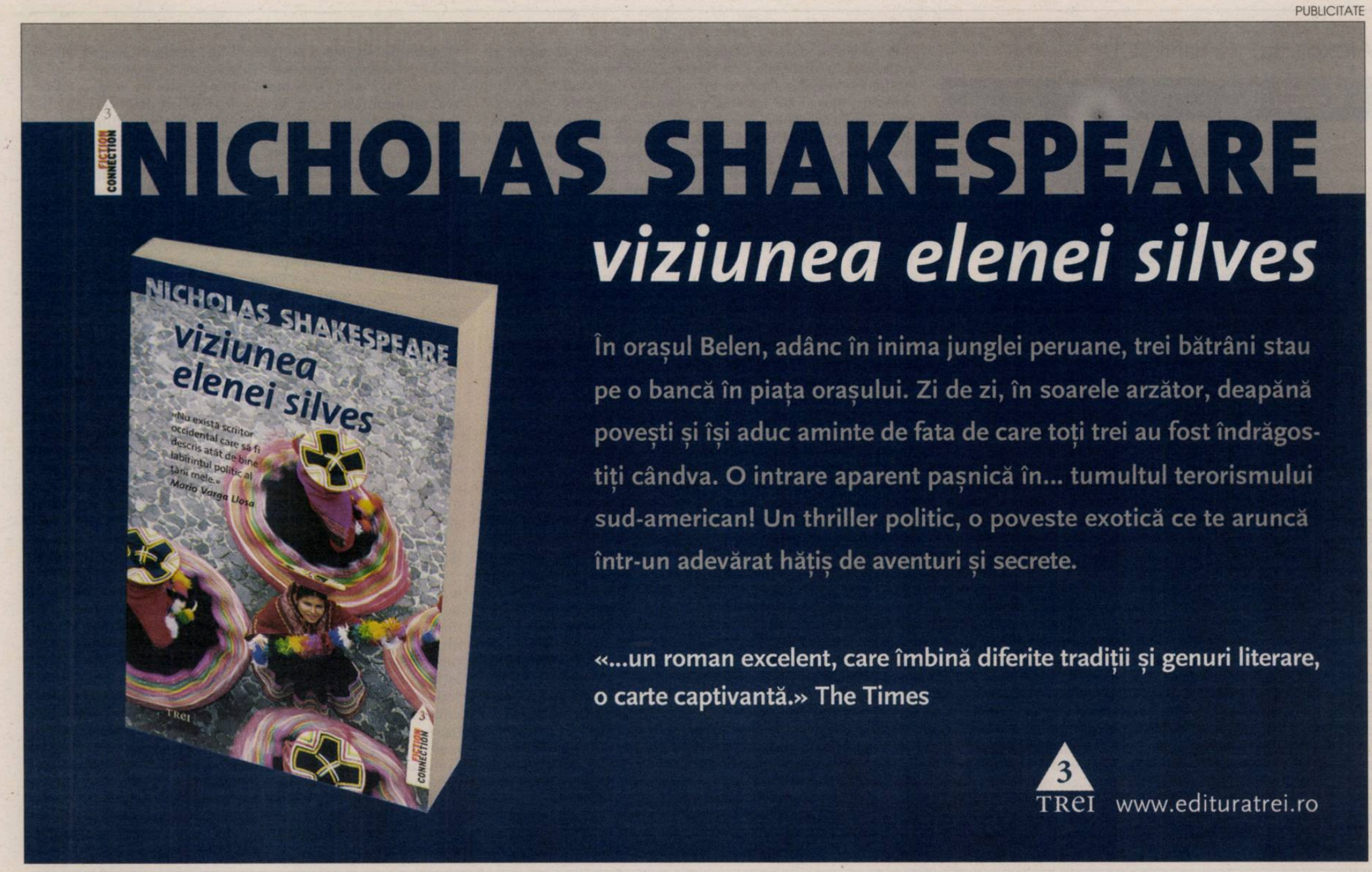

Andrei PIPPIDI

SOS București

Amintirile unui bătrîn diplomat

Alexandru Emanoil Lahovary a fost, la începutul secolului trecut, reprezentantul României la Constantinopol, după ce fusese întîi la Roma, apoi ministru plenipotenţiar la Viena, iar mai tîrziu la Paris. În 1935 avea aproape 80 de ani cînd a început să-şi scrie memoriile. Era, pe vremea aceea, şi a rămas încă, deşi mai puţin, ocupaţia predilectă a ambasadorilor la pensie. Cum să reziști ispitei de a arăta ce negocieri importante s-au purtat prin mijlocirea ta, ce cotituri ale destinului european au fost posibile numai datorită ţie? Lahovary a fost însă mai modest şi amintirile sale sînt ale unui om de foarte bună calitate, extrem de cultivat şi distins, care a ştiut să privească în jur. Întrucît redacta în franţuzeşte, limba de atunci a profesiunii sale, a avut nevoie de un ajutor pentru traducerea şi stilizarea primei forme înainte de a o trimite la tipar, la *Convorbiri literare*. Pentru acest ajutor a apelat la doi tineri a căror competenţă conştiincioasă a primit recompensa cuvenită. Cei doi tineri din 1935, care erau şi au fost toată viaţa prieteni, se numeau M. Berza şi D.M. Pippidi. Am în faţă manuscrisul variantelor succesive ale celor dintîi pagini, începînd cu: „M-am născut în decembrie 1856, în vremea căimăcămiei lui Alexandru Ghica".

Cele ce urmează sînt spicuite din amintirile de copilărie, care schiţează imaginea altui oraş decît a celui pe care-l cunoaştem din povestirile generaţiilor mai recente.

„Nu exista în Bucureşti nici un bulevard, iar străzile erau toate foarte strîmte, chiar şi Podul Mogoşoaiei; aproape toate nu aveau trotuare şi cele mai multe nu erau pavate. Doar cîteva aveau un pavaj făcut din pietre mari, inegale şi aşezate la întîmplare. Abia pe la 1873-'74 s-a adus din Belgia piatră cubică pentru pavarea unei părţi din actuala Cale a Victoriei.

Pe Calea Victoriei pe atunci nu întîlneai aproape nici o prăvălie, întreg comerţul de lux fiind instalat pe străzile Lipscani şi Carol. Cucoanele ieşeau de obicei în caleaşcă, iar cînd, rareori, porneau pe jos în oraş, erau totdeauna întovărăşite de un fecior."

Alte amănunte se referă la lucrări publice. „Canalizarea Dîmboviţei, care, pînă atunci, urma în curgerea sa doar propria-i fantezie, nu a început decît după Războiul pentru Independenţă, cînd a fost concesionată, în 1879-'80, lui Boisguérin. Cît despre canalizarea oraşului, să nu mai vorbim, căci nu se pomenea. Apa de băut se scotea din puţurile pe care mai toate casele bogate le aveau în grădină, sau era cumpărată de la sacagiii care o aduceau tocmai de la izvorul de la Filaret. Abia în 1873-'74, primar al Bucureştiului fiind Gh. Gr. Cantacuzino, s-au captat apele acelui izvor, care, pînă atunci, era o fîntînă cu totul primitivă".

Despre legăturile Capitalei cu ţara: „Ca să mergi în provincie, călătoreai cu trăsura cu patru cai, care erau schimbaţi la fiecare 20 sau 24 de kilometri. Erau şi servicii de diligenţe, date în concesiune la particulari, ca, de pildă, lui Pană Olănescu, tatăl lui Constantin Olănescu. Acesta, după ce le-a ţinut multă vreme, a dat în cele din urmă faliment. I s-a sechestrat via de la Leurdeni, dar a reuşit prin intervenţii dibace ca sechestrul să fie uitat şi a rămas cu via, ceea ce i-a asigurat o frumoasă avere. Reţeaua de şosele naţionale şi judeţene era foarte restrînsă pînă pe la 1877. Abia după aceea a mai fost crescută, pînă atunci circulîndu-se pe simple piste, unde te înecai în praf vara şi te afundai în noroi de cîte ori ploua".

Lahovary a consemnat şi trăsături pitoreşti ale cotidianului. „Viaţa, mai ales în ce priveşte alimentele, era neînchipuit de ieftină. Baronul d'Avril, consul general al Franţei, povestea de exemplu, într-o scrisoare către rudele lui de la Paris, că un mare dineu oficial nu-l costase mai mult de un ducat! Ducatul austriac valora 11,75 fr de dinainte de primul război mondial. Boierii, pe atunci, trăiau în mare belşug, ţinînd mulţi servitori, deprinşi fiind de pe vremea robilor cu un personal numeros. Oamenii de serviciu erau veniţi din locuri diferite, ca, de pildă, ardeleni şi unguri (mai ales la grajduri), ţigani liberaţi, servitoare nemţoaice sau austriece şi albanezi în fustanelă, cu pumnale şi pistoale la brîu. Îmbrăcaţi în costumul lor pitoresc, albanezii şedeau pe capră alături de vizitiu cînd stăpînul ieşea la plimbare, sau, acasă, primeau mosafirii în capul scării. În multe case găseai totdeauna masă întinsă şi era obiceiul ca, o dată pe săptămînă, membrii familiei să se adune pe rînd la cîte unul din ei. Acest obicei chiar înlesnea unele abuzuri. Astfel, nu mică era de multe ori mirarea lui Barbu Bellio cînd găsea la masa lui mosafiri pe care aproape nu-i cunoştea şi al căror nume trebuia să-l afle de la vecinii săi de masă. De multe ori, prînzurile continuau şi în lipsa stăpînului casei, acest fel de viaţă contribuind şi el de bună seamă la ruinarea multor familii boiereşti."

Longevitatea l-a silit pe Al. Em. Lahovary să asiste la sfîrşitul civilizaţiei pe care o reprezentase. Din casa în care locuise, biblioteca, plină de cărţi rare, ale lui, ale socrului său, N. Kretzulescu, sau ale bunicului Ap. Arsachi, aceştia fiind amîndoi prim-miniştri ai lui Cuza, a fost evacuată şi risipită. Acolo, în strada N. Iorga, este deocamdată o grădiniţă.

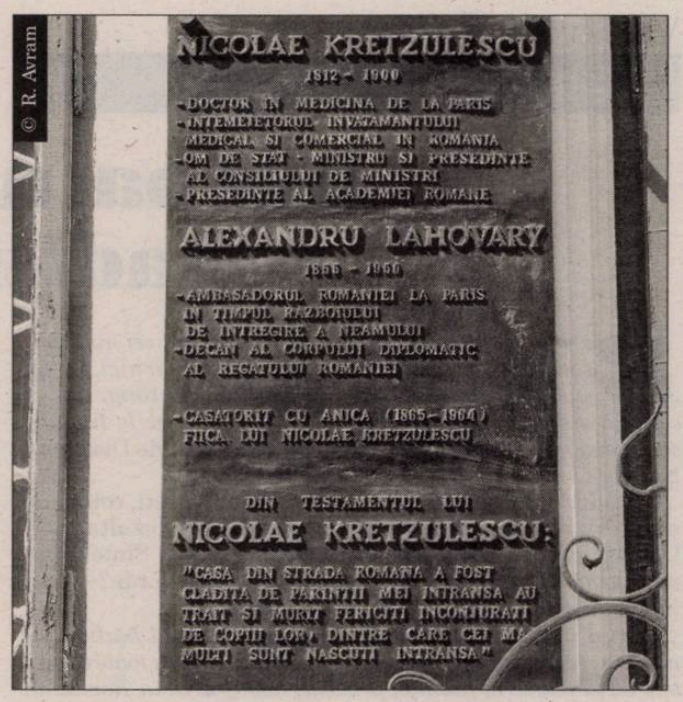

Alexandru CĂLINESCU

interstiții

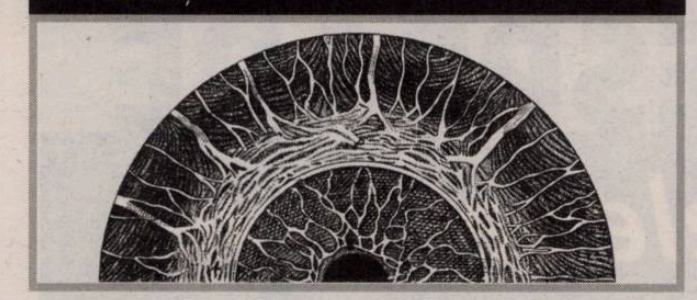

O întîlnire cu Olivier Todd (II)

Sîntem, aşadar, în camera de lucru a lui Olivier Todd, din apartamentul de pe rue de l'Odéon. Nicolas şi cu mine ne-am aşezat, la invitaţia gazdei, pe canapea, Todd stă la birou, peretele din faţa noastră e plin de cărţi, prin fereastra deschisă se vede acoperişul teatrului Odéon. Celebrul ziarist e foarte amabil, dar mai ales de un firesc desăvîrşit. Aduce două tăviţe cu biscuiţi pe care, cum pe birou nu mai e loc, le pune, fără fasoane, pe jos. N-a băut şi nu bea alcool, spre deosebire de marele său prieten Jean-François Revel care, ne spune Todd, ajunsese un adevărat alcoolic, deşi îşi păstrase, miraculos, luciditatea şi puterea de muncă. În schimb, n-a rezistat tentaţiei fumatului, fumează şi acum, fără patimă totuşi, trăgînd la intervale mari cîte un fum din nişte ţigări lungi şi fine. Şi-a uitat în casa de la ţară, de unde a venit doar pentru cîteva zile la Paris, aparatul auditiv, aşa că sîntem nevoiţi să ridicăm vocea sau să-i atragem atenţia cînd sună telefonul.

Sigur, Todd se arată interesat de perioada ceauşistă şi de evoluţia politică actuală a României. Încerc să fiu cît mai precis nu fără a relata amănunte mai mult sau mai puţin pitoreşti. Todd a fost o singură dată la Bucureşti, la începutul anilor '80. Oraşul i s-a părut sinistru, oglindă fidelă a „socialismului real". A ţinut la Universitate o conferinţă despre Paul Nizan, nume despre care nimeni nu părea să fi auzit. În sală, şi cîţiva studenţi. După conferinţă, Todd încearcă să pornească un dialog cu sala. Tăcere. Todd insistă şi atunci un student se ridică şi declară, într-o linişte de mormînt: „Nu vă supăraţi, dar ni s-a spus să nu punem întrebări". Sărim, *à bâtons rompus,* la evocarea lui Claude Sernet, zis Nesticot, soţul mamei sale. Comunist fanatic şi poet mediocru, Sernet venea des la Bucureşti în anii '50. Se ducea la o „casă de creaţie" (probabil la Mogoşoaia) şi a povestit cum la intrare, deasupra preşului, se afla lipit următorul anunţ: „Tovarăşii creatori sînt rugaţi să se şteargă pe picioare".

Dar episodul românesc cel mai interesant pe care l-a trăit Todd a fost „afacerea Virgil Tănase". Todd l-a cunoscut pe Tănase în primăvara lui 1982, cînd acesta din urmă i-a trimis, la *L'Express,* un articol vitriolant despre Ceauşescu. A vrut să-l publice, dar s-a opus Yves Cuau, directorul redacţiei, care l-a găsit „excesiv". Articolul a apărut pînă la urmă în revista *Actuel*. Puţin după aceea, Tănase l-a sunat pe Todd şi i-a spus că primise un telefon de la D.S.T. (Direcţia de Supraveghere a Teritoriului) prin care era avertizat că Securitatea românească hotărîse, la ordinul lui Ceauşescu, să-l lichideze. Todd îl cunoştea pe Marcel Chalet, directorul D.S.T. Merg împreună la Chalet, acesta confirmă faptele. Cum D.S.T. nu putea debloca fonduri într-un timp foarte scurt, Todd îi propune lui Chalet să-l găzduiască pe Tănase cîteva zile, la casa de la ţară a ziaristului, la Garde-Freinet. E organizată o „răpire" şi Tănase ajunge în liniştitul sat din sud. E sfîrşit de mai, vreme superbă, cei doi se plimbă, fac cumpărături, discută – zile de vacanţă în toată regula. Dar, la un moment dat, „afacerea" izbucneşte în mass-media: e anunţată dispariţia scriitorului (chiar soţia lui Tănase făcuse plîngere la poliţie), preşedintele Mitterrand se declară profund preocupat şi avertizează că relaţiile franco-române ar putea fi grav afectate etc. D.S.T.-ul îl recuperează pe Tănase şi îl ascunde într-un sat din Bretagne. Tănase reapare cîteva luni mai tîrziu, într-o conferinţă de presă bine regizată, ce coincidea cu lansarea unui nou roman al lui. Îl are alături pe un anume Matei Haiducu, ce pretinde că este cel care fusese însărcinat să-l asasineze pe Tănase (şi pe Paul Goma), dar că, nedorind să-şi murdărească mîinile, se predase D.S.T.-ului. Poveste abracadabrantă, comentează Todd. Prea multe coincidenţe, prea multe lovituri de teatru. L-a rugat ulterior pe Marcel Chalet să-i spună adevărul, dar acesta s-a eschivat. Virgil Tănase n-a mai găsit un moment de răgaz ca să-i mulţumească lui Todd pentru faptul de a-l fi găzduit la Garde-Freinet. Cînd s-au mai întîlnit din întîmplare, Tănase l-a evitat.

Comunismul şi fascinaţia pe care a exercitat-o asupra stîngii intelectuale şi politice au fost şi rămîn pentru Olivier Todd preocupări constante. Citeşte acum, pasionat, *Viaţă şi destin* a lui Vasili Grossman, autor pe care l-a descoperit tîrziu. Îşi aminteşte cum, la un dineu oferit de Jack Lang, i-a reproşat lui Mitterrand (era înaintea alegerilor din 1981) călătoria acestuia în Coreea de Nord. „Metroul din Phenian e superb" – a răspuns sec viitorul preşedinte. Stalin, Mao, Castro: idolii succesivi ai inteligheţiei occidentale. Unii au trecut fără complexe de la un idol la altul, alţii au recunoscut „erorile", dar au rămas fideli ideologiei comuniste. Todd s-a considerat „de centru" şi a fost întotdeauna mefient faţă de comunişti. Marea lui traumă – experienţa vietnameză: regretă şi astăzi că n-a spus adevărul pînă la capăt imediat după ce s-a convins că Vietnamul de Nord nu dorea cîtuşi de puţin pacea, urmărind doar să înghită Sudul. Americanii au greşit, adaugă el: trebuia să continue războiul, să-i înarmeze pe aliaţii lor din Sud şi să ocupe Vietnamul comunist. Au cedat însă în faţa uriaşelor campanii antiamericane declanşate în întreaga lume, inclusiv la ei acasă.

Sartre declara că, dacă ar fi de ales între URSS şi SUA, ar trebui să alegem URSS. În particular însă, susţinea sus şi tare că i-ar fi imposibil să trăiască într-o ţară comunistă. S-a debarasat stînga de utopia marxist-leninistă? Nu deplin, spune Todd, dîndu-i dreptate lui Revel. Mulţi continuă să opună capitalismului liberal un socialism niciodată şi niciunde realizat. Evit să-l întreb de ce fiul său, Emmanuel, autorul acelei cărţi profetice intitulate *Căderea finală* (1976; subtitlu: *Eseu asupra descompunerii sferei sovietice)* s-a înscris – acum! – în muribundul partid comunist francez. Ştiu însă de la Nicolas că opţiunea lui Emmanuel l-a afectat profund.

Am greşit, cu siguranţă, evitînd subiectul, pentru că Todd e de o francheţe totală. Îi spun cît m-au impresionat, în memorii, paginile despre Anne, iubita cu patru decenii şi jumătate mai tînără. Evocă reîntîlnirea lor, după vreo trei ani: un eşec. Anne distantă, absentă, detaşată. O mare iubire care nu s-a putut prelungi într-o prietenie. În contrast – relaţiile lui, după despărţire, cu Anne-Marie, prima soţie. Ultimele pagini ale memoriilor induc un sentiment de tristeţe, îndrăznesc eu. Nu, mă contrazice, fiindcă depăşesc momentul foarte dificil, depăşesc depresia şi intru, cum se zice, în „normalitate". Trec şi eu la confesiuni, mă urmăreşte atent şi aprobator: da, cunoaşte bine astfel de experienţe existenţiale. Ne conduce pînă la staţia de metrou Odéon şi, pe drum, la o remarcă dezabuzată a mea, replică zîmbind: *„On vieillit tous mal"*.

Texte și opinii de: ● *Dana ENULESCU (jurnalist)* ● *Ciprian NECULA (coordonator de programe, Agenția de Monitorizare a Presei)* ● *Adina VĂLEAN (vicepreședinte, Alianța Liberalilor și Democraților pentru Europa, ALDE)* ● *Renate WEBER (europarlamentar, ALDE)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Stela GIURGEANU*

De prea mult timp „animozitățile" dintre români și italieni țin primele pagini ale ziarelor, atît italiene cît și autohtone. De prea mult timp imaginea țiganului român, „plecat cu gînduri criminale în Italia", a devenit un fel de țintă palpabilă a urii rasiale vehiculate și manipulate în scopuri politice, de ambele națiuni. Prea mulți din mass-media găsesc de bonton întețirea acestor scandalurilor, care perpetuează o tensiune negativă.

Ce se întîmplă însă în realitate și care e, pînă la urmă, miza acestor isterii fabricate? Pentru că, lăsînd la o parte declarații-șoc și titluri senzaționale din ziarele, deopotrivă italiene și autohtone, coborînd în stradă, în strada italiană, departe de discursuri politice și presă avidă după senzațional, îți dai seama că în viața reală nu-i vorba de fapt de nici un fel de tensiune sau de discriminare rasială. Pe străzile italiene nu e vorba de nici un fel de curent anti-țigani sau anti-români.

Denominarea discriminării

Mergînd în Napoli și Roma, cu ocazia unui experiment undercover, *un proiect realizat de Agenția de Monitorizare a Presei împreună cu Open Society Institute, am întîlnit italieni care de fapt n-au nici o treabă cu etnia, am întîlnit țigani care declară că italienii se poartă chiar mai omenește cu ei decît o fac co-naționalii lor, că îi ajută și că le facilitează chiar servicii sociale de care sînt privați în România. La firul ierbii, discriminarea rasială, cea pe care se bate atîta monedă, de fapt, nu există.*

Există, ce e drept, o discriminare socială în urma căreia suferă etnia. Care sînt efectele negative ale acestei mari gogoriță politico-mediatice? Pe de o parte, inventarea unei probleme generatoare de conflicte interetnice, pe de alta, abaterea și deturnarea atenției de la problemele reale și sociale în care se află în continuare această etnie. ***(S. G.)***

Renate WEBER

Romii, ca dilemă europeană

Vizita pe care am făcut-o în Italia pe 18 și 19 septembrie, ca membră a delegației Comisiei de Libertăți Civile, Justiție și Afaceri Interne a Parlamentului European (PE), a confirmat multe aspecte pe care le știam deja din constatări proprii și din relatările ONG-urilor, dar a adus și noutăți. Situația nu mai e atît de tensionată, presa e mai calmă, iar autoritățile italiene, fără să admită că au greșit, încearcă să repare ceea ce au stricat pînă acum. Implicarea instituțiilor europene, prin Rezoluția PE, prin analiza făcută de Serviciul Juridic al PE privind măsurile legislative din Peninsulă, prin declarațiile recente ale comisarului Barrot, a fost esențială.

Organizațiile publice sau neguvernamentale cu care ne-am întîlnit, Înaltul Comisariat ONU pentru Refugiați, UNICEF, Crucea Roșie, Amnesty International, Opera Nomadi, organizații ale romilor din tabere – căci au început să se organizeze și la acest nivel – ne-au spus la unison că pot fi identificate trei faze în evoluția situației din Italia:

1. *Alimentarea și exacerbarea xenofobiei.* Prima fază ține de cîțiva ani și s-a accentuat odată cu apropierea alegerilor. E perioada cînd, pe fondul unor infracțiuni comise de persoane care nu aveau cetățenie italiană, romi sau ne-romi, unii jurnaliști și politicieni au indus o stare teribilă de teamă în rîndul populației, astfel că s-a ajuns la instaurarea unei stări pronunțate de xenofobie, manifestată chiar și prin violență fizică extremă.

Pe acest fond, principala temă de campanie electorală a fost asigurarea ordinii, iar după alegeri s-a trecut la măsuri „de urgență". Așadar, campaniile anterioare au pregătit terenul pentru justificarea unei „urgențe" care, în realitate, nu există. De pildă, autoritățile italiene consideră o chestiune de urgență faptul că nu știu cîte persoane sînt pe teritoriul Italiei, în taberele de „nomazi". Sigur că nu au aceste date, dar taberele există în Italia de decenii! Complet ignorate. În tabăra Casilino 900 am vorbit cu oameni care erau acolo de peste 35-40 de ani. Inițial, ea a fost construită de sicilieni, dar cînd aceștia au plecat, găsindu-și locuri de muncă și locuințe, locul lor a fost luat de persoane de etnie romă din Iugoslavia. Condițiile de trai sînt degradante și inumane, fără canalizare, apă potabilă, electricitate. Cum a putut municipalitatea din Roma să nu le vadă? Doar e o suburbie a Romei! Și ca aceasta sînt multe altele.

Pe de altă parte, chiar dacă presa a vorbit tot timpul de romi, Guvernul Berlusconi folosește termenul „tabere de nomazi". Un termen care nu păcălește pe nimeni pentru că nu mai există nomadism în Italia, iar în aceste tabere nu vezi decît romi din diferite țări europene. Populația din aceste tabere e sedentară.

2. *„Urgența" amprentării „nomazilor".* A doua fază a început în mai 2008, cînd s-a adoptat ordonanța privind măsurile de urgență, intenționîndu-se realizarea un recensămînt al populației din tabere, pe baza amprentării. Formula folosită pînă la saturație a fost „Vrem să dăm vizibilitate celor care sînt invizibili". Adică voiau să stabilească identitatea persoanelor care locuiesc în taberele de romi. Am întrebat toate oficialitățile cu care ne-am întîlnit, de la primarul Alemanno la ministrul Maroni: cum se poate stabili identitatea unei persoane pe baza amprentei sau a fotografiei? Pentru că identitatea, pentru a o trece într-o fișă, nu o poți stabili decît bazîndu-te pe ceea ce îți spune persoana respectivă: numele, data nașterii, cetățenia. Amprenta nu îți spune nimic din toate acestea. Nu am primit nici un răspuns, de unde și suspiciunea că scopul a fost altul. Am văzut fișe care aveau și numărul pașaportului persoanelor, deci evident nu se dorea stabilirea identității, care era cunoscută. Singura concluzie e că amprentarea s-a făcut pentru ca aceste date să fie transmise poliției în vederea identificării eventualilor infractori. Din fericire, prefecții de Roma și de Milano au refuzat să aplice ordonanța în acest mod.

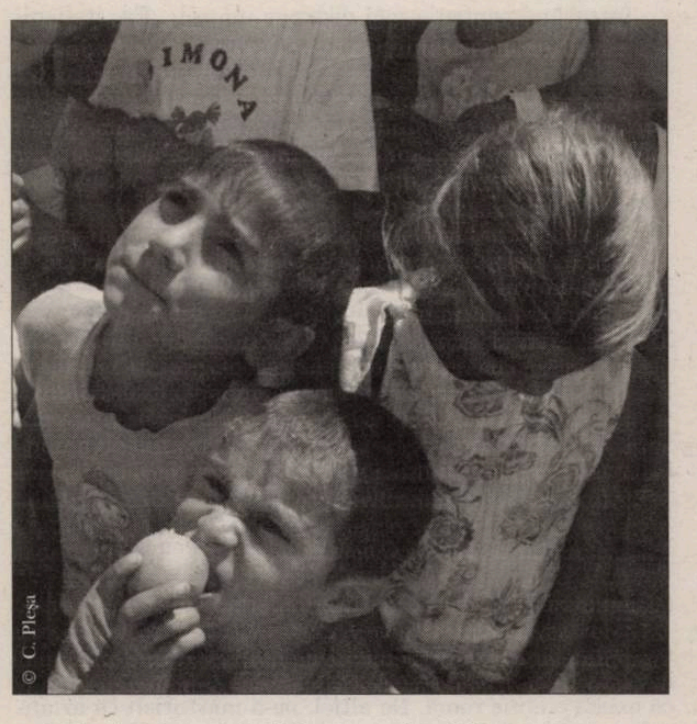

După ce prefectul de Napoli a demarat această campanie cu ajutorul carabinierilor și peste 300 de persoane au fost amprentate, din care cîteva zeci de copii, s-a iscat întreg scandalul. Nu doar în afara granițelor Italiei (Parlamentul European, de pildă, a emis o Rezoluție), ci și în interiorul țării. Autoritatea pentru Protecția Datelor s-a sesizat și a trimis o scrisoare ministrului de Interne, atrăgînd atenția că tipul acesta de fișare este împotriva legii italiene privind protecția datelor. Ne-am întîlnit cu „Il Garante", președintele acestei Autorități, care ne-a spus clar că a colaborat la redactarea unor Recomandări privind metodologia recensămîntului, pe care ministrul Maroni le-a trimis la 27 iulie, în mod oficial, celor trei prefecți: orice referire la etnie și religie trebuie să dispară. Mie îmi e clar că s-au speriat pentru că s-au dus mult prea departe, așa că au încercat să remedieze situația.

3. *Damage control.* În faza a treia, după 27 iulie, nu s-a mai recurs la amprentare, autoritățile au apelat la Crucea Roșie care, dincolo de faptul că joacă un rol ambiguu în acest proces, a fost – după spusele romilor cu care am vorbit – prima organizație cu care au luat contact la nivel „instituțional" și care i-a tratat ca pe niște oameni, nu ca pe niște cîini. Recenzarea s-a făcut cu consimțămîntul persoanelor, cărora li s-au eliberat carnete de sănătate.

În opinia mea, continuă să fie o problemă faptul că acest recensămînt vizează taberele așa-numite de „nomazi", în condițiile în care nu există nomadism, iar ele sînt locuite exclusiv de romi. Legea definește asta drept discriminare indirectă; adică măsuri aparent neutre, dar care, puse în practică, afectează doar o categorie de persoane, în cazul de față, romii. Cred că dacă vreuna dintre persoanele amprentate ar da statul italian în judecată la Curtea Europeană de Justiție, ar avea cîștig de cauză.

E interesant de remarcat că inițial s-au vehiculat cifre uriașe de persoane care locuiesc în aceste tabere, iar din identificările de pînă acum și din estimări rezultă că sînt cam de zece ori mai puține, ceea ce confirmă ideea unei campanii menite să sperie.

Autoritățile ne-au tot explicat că identificarea are ca scop elaborarea unei politici sociale pentru aceste persoane, din care unele trăiesc în condiții inumane. Se insistă pe accesul copiilor la educație, dar ei vor să termine recensămîntul pe 15 octombrie, iar la întrebarea legitimă privind posibilitatea școlarizării copiilor după începerea anului școlar, n-am primit un răspuns. De altfel, nimeni nu a prezentat nici un plan concret, în nici un domeniu. Doar se vorbește de educație, de locuințe, dar ni s-a spus că numai după ce se termină recenzarea se poate elabora un plan!!

Întrebări fără răspuns

În plus, sînt încă multe semne de întrebare. Ce se întîmplă cu datele culese pînă la elaborarea Recomandărilor, la Napoli, unde romii, adulți și copii, au fost fișați pe etnie și religie? Știm că, potrivit Recomandărilor, acele date trebuie distruse, dar nimeni nu a putut să ne spună „da, au fost distruse". Nici măcar ministrul Maroni care, întrebat fiind în mod expres, pur și simplu a ignorat subiectul. În plus, în documentația trimisă Comisiei Europene de Guvernul italian se spune că datele acestui recensămînt vor fi transmise autorităților judiciare și poliției, „cu respectarea legii". Toate acestea alimentează suspiciunea că datele au fost strînse pentru a fi oferite poliției. Cu alte cuvinte, fiecare persoană din acele tabere este considerată un potențial infractor, iar în tabere toți sînt de etnie romă.

Uniunea Europeană – nepregătită

Cu două zile înainte de vizita în Italia, am participat la Summit-ul Roma, organizat de Comisia Europeană la Bruxelles. Au ținut discursuri mai mulți comisari europeni, inclusiv președintele Comisiei, dar n-am auzit nimic concret. Doar cuvinte frumoase despre faptul că va trebui să facem ceva în viitor. Se insistă pe educația copiilor și a tinerilor, ceea ce e important și va da rezultate pe termen lung, dar se ignoră că o întreagă populație romă adultă nu are azi un loc de muncă și nu poate avea acces la slujbe decente și plătite corespunzător, fără o minimă pregătire vocațională. Părerea mea e că, la nivelul Comisiei, nu se va face nimic pînă cînd Consiliul European din decembrie nu-i va da mandat în acest sens. Și dacă va primi acest mandat, mă întreb ce anume va elabora Comisia și în cît timp, pentru că integrarea unei comunități la nivel pan-european nu e un lucru simplu. Integrare, nu asimilare, ceea ce înseamnă, pe de o parte, menținerea tradițiilor comunității, iar pe de altă parte, acces – în condiții de egalitate – la locuri de muncă, la educație și servicii de sănătate de calitate, participare civică, participare la viața politică. În acest moment, la nivelul Comisiei Europene, nu există nimic. Un recent exemplu este pachetul de măsuri sociale trimis Parlamentului European, care definește politica socială a Uniunii pentru următorii ani, unde nu e nici o referire la comunitatea romă. Desigur, fonduri pot fi alocate, însă dacă acestea vor fi pentru proiecte-pilot care mor odată cu încetarea finanțării, nu am făcut nimic. În plus, trebuie lucrat și asupra mentalităților. Comunitățile de romi, mai ales cele tradiționale, trebuie să înțeleagă de ce e bine să-și trimită copiii la școală, fete și băieți, deopotrivă, iar majoritarii trebuie să depășească prejudecățile privind romii. Eu, una, cînd mă gîndesc la romi, îmi pun mereu întrebarea: ce șanse aș fi avut în viață, dacă m-aș fi născut într-o comunitate de romi? *Nici una.*

Cititori, fiți ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 25 septembrie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu și Dragoș Ghițulete.

DILEMA VECHE
Aveţi ceva cu romii?

Jurnalist român, caut discriminare italiană

În perioada 1-4 septembrie, Agenţia de Monitorizare a Presei împreună cu Open Society Institute au invitat un grup de jurnalişti să ia parte la experimentul „Jurnalist român în România – Rom pentru o zi în Italia". Experimentul a constat în deghizarea jurnaliştilor în romi pentru a lua incognito pulsul real al societăţii italiene. Travestiţi în ţigani, aveam să aflăm dacă în Italia există discriminare faţă de romii din România, iar dacă există, în ce grad şi cum se manifestă aceasta.

Aeroportul Otopeni. Sîntem îmbrăcaţi în haine ţigăneşti. Fetele poartă fuste lungi, înflorate, şorţuri pe deasupra, baticuri colorate, salbe şi cercei. Bărbaţii, dintre care trei chiar sînt de etnie romă, au costume negre, pantaloni şi vestă, pantofi lăcuiţi, cămăşi galbene (sau roşii), pălării de fetru cu boruri largi. Interpretăm parcă un rol şi ne amuză teribil să tragem cu ochiul la reacţia celor din jur – deşi, la ora matinală 4, nimeni nu se uită la noi, ţiganii, în nici un fel. Alimentaţi însă cu tot felul de prejudecăţi, sîntem tentaţi să exagerăm orice privire, să interpretăm orice gest, să provocăm reacţii prin holbatul insistent după discriminare. Mai ales că ne aşteaptă... Italia, cea plină de rasişti, cea plină de xenofobi, macaronari care ne vor sparge capul şi ne vor linşa în plină stradă din pricina proaspăt asumatei etnii. Decolăm, aşadar, cu avînt jurnalistic, spre „infern".

Reacţia italiană: nici o reacţie

Aterizăm la 7,30 pe aeroportul din Roma, fără nici un fel de incident rasist sau de altă natură în avion. Aşteptăm controlul paşapoartelor. Gîndim: aici le-o ardem! Aici trebuie să-i facem cu ou şi cu oţet! Să-i vadă toată lumea cît sînt de rasişti italienii ăştia!

Pregătiţi camera ascunsă!

Ne aşezăm la coada (aia mică) pentru cetăţenii europeni. Aşteptăm să fim discriminaţi. De la cealaltă coadă, (aia mare) non-UE, sîntem priviţi cu jind, cu oboseală, de un şir lung de pakistanezi, nigerieni şi asiatici. Ni se aruncă aceleaşi priviri pe care le aruncam şi noi, în urmă cu doi ani. Dar îmi revin: *eu* trebuie să fiu cea discriminată! (aşa am tot citit şi am tot auzit prin presă că e *trendy).*

Ajung la ofiţerul de serviciu. Îi întind buletinul, abia aşteptînd reacţia acră, suspiciunea cu iz de discriminare. Îmi ia însă actul, îl scanează cu privirea, îmi face un semn plictisit să trec. Sînt aproape blocată: adică cum mă lasă să trec? Atît? Fără nici o tresărire? Fără nici un fel de întrebare? Păi, cum rămîne cu italienii care rup gîtul românilor?

Dar mă liniştesc. Totul e la început. Sîntem în Roma, dar ne îndreptăm spre Napoli, oraşul care abia aşteaptă sînge de ţigan român!

Napoli: Salvatore, Valentina şi micul germene de discriminare socială

Cu greu însă ai putea fi remarcat pe străzile din Napoli. Printre gunoaiele care zboară prin aer, strecurîndu-te prin traficul absolut dement (în tot oraşul pare că sînt doar vreo patru semafoare, iar regulile de circulaţie: ce sînt alea?), dînd la tot colţul de nigerieni şi asiatici, cu ale lor afaceri mărunte şi ambulante (de la genţi Dolce & Gabbana de 15 euro, întinse pe pături în plin bulevard, la migdale caramelizate şi suveniruri făcute din gunoaie reciclate), noi, în hainele noastre ţigăneşti, nu facem decît să părem de-ai locului, coloraţi şi inediţi. Lăsăm strada în mozaicul ei cultural şi descindem într-un restaurant. Poate măcar de aici ne vor da afară...

Apare însă Salvatore. Decepţie! Zîmbetul pe buze, italiana lui de te topeşte pînă în adîncul inimii şi soţia care, în timp ce italianul ne prinde în vrajă, ne şi aranjează o masă mare. Nu care cumva să scape un grup atît de gras la buzunare. După ce ne laudă meniul zilei (paste *carbonara,* o nebunie, n-aţi mîncat şi nu veţi mai mînca în viaţa voastră aşa ceva!), Salvatore ne întreabă curios şi plin de curtoazie: „Sînteţi cumva spanioli?". Răspundem cu un „nu" prelung, apoi pescuim o urmă de discriminare: „sîntem români". Nici o reacţie. Plusăm: „sîntem *ţigani* români". Atunci, gura lui Salvatore se lăţeşte într-un rînjet enorm, ca şi cum s-ar fi prins că vrem să-l ducem cu preşul: „Nu mă păcăliţi voi pe mine! Voi n-aveţi cum să fiţi ţigani! Voi sînteţi curaţi, vorbiţi civilizat... Ţiganii poartă pijamale jegoase pe sub haine, put şi cerşesc".

Şi de aici începe discuţia. Una serioasă, în care lăsăm la o parte orice fel de intenţie în travesti. Aflăm despre Salvatore că este patronul restaurantului, că are două fiice, jurnaliste amîndouă, că s-a născut şi a trăit toată viaţa lui în Napoli.

Discriminarea ţiganilor români? Există în Italia?

Se gîndeşte puţin, nu ne dă răspunsul imediat. „Este o chestiune de inteligenţă la mijloc – ne spune – discriminarea va fi mereu o problemă omniprezentă, conflicte etnice vor exista întotdeauna, din cauza diferenţelor culturale foarte profunde existente între diferitele grupuri. Fiecare va încerca să îşi impună cultura proprie. Problemele încep întotdeauna cînd un grup mai puternic întîlneşte unul mai slab, atît economic, cît şi educaţional. De aici începe discriminarea."

Despre italieni ne spune că nu sînt nici mai răi, nici mai buni ca alţi oameni. Ne dă exemplul străzii napolitane: oriunde te uiţi, vezi oameni diferiţi, din toată lumea. Pakistanezi, chinezi, n-ai cum să recunoşti o etnie, n-ai cum să „discriminezi" doar pe baza unui costum. Cînd vine vorba de ţigani însă... da, îi recunoşti. Majoritatea se disting prin sărăcie, prin faptul că nu se spală şi că sînt mai tot timpul la cerşit. Un lucru absolut scandalos: ies cu copiii la cerşit. Aici, Salvatore laudă decizia Guvernului italian de a pune piciorul în prag. „E foarte bine că le iau copiii, dacă ies cu ei la cerşit. Poate că pare inuman, dar este o lege care responsabilizează."

Întrebăm, pentru a mai distruge un mit: „Fac italienii diferenţa între români şi romi sau pentru voi sînt totuna?". Ne răspunde pe nerăsuflate: „Bineînţeles. Românii sînt oameni ca noi. Ţiganii însă...". Cînd îi povestim despre experimentul pe care îl facem, rîde şi ne spune, pe de o parte, că arătăm prea curaţi ca să strîngem măcar un euro, darămite ca să fim discriminaţi „ca ţigani". Pe de alta, devenind destul de serios: „Şi totuşi, este o provocare ce vreţi voi să faceţi".

Mărturisesc, gîndul ne-a trecut prin cap: ar trebui să părem mai jalnici, ne-am zis, să fim murdari; cineva a sugerat chiar să intrăm într-un magazin şi să ne grupăm în jurul unui produs, acoperindu-l cu fustele noastre cele multe. Dar am renunţat, pentru că abia de acolo ar fi început provocarea şi am fi fost noi cei care ar fi atribuit unele antecedente imaginii romilor. Ceea ce am vrut am obţinut îndeajuns prin felul nostru normal de a fi: prejudecata nu ia niciodată naştere fără o scînteie.

Varianta feminină a lui Salvatore am întîlnit-o a doua zi, în Pompei. Valentina este patroana restaurantului Lucullus şi ne etichetează pe fiecare drept: ruşi, nemţi sau arabi. Unul singur arată a *italiano vero.* Nici măcar pe romii din grupul nostru nu-i recunoaşte drept „ţigani".

Pentru Valentina, la fel ca pentru mulţi italieni cu care am stat de vorbă, „tzingari" înseamnă de fapt un grup social. N-a auzit de romi, nu ştie ce sînt aceştia, habar n-are că există o etnie romă. De altfel, ne-a mărturisit că ar angaja la orice oră în restaurantul ei un „ţigan" care ar arăta ca unul dintre noi. Însă, în nici un caz, un rom care arată a ţigan.

Autorităţile

Dacă n-am găsit discriminare pe străzi, pe la terase sau prin magazine, cu atît mai puţin am găsit-o la funcţionarii publici. La Poliţie am mers în penultima zi a experimentului, declarînd că sîntem nomazi şi că vrem să ne stabilim într-o tabără de pe lîngă oraş.

Am fost primiţi absolut normal, ni s-au explicat clar toate procedurile pe care le aveam de parcurs. Fără nici un semn de respingere sau de suspiciune. Întrebînd de amprentări, ni se spune că în primul rînd trebuie să ne hotărîm unde ne stabilim, şi abia după ce încep procedurile de stabilire, şi doar dacă nu avem acte, vom fi amprentaţi. Ca o măsură de precauţie pentru noi.

Concluziile experimentului

Am putea spune că experimentul a dat greş. Că nu există discriminare. Am da însă dovadă de superficialitate. În primul rînd, experimentul a demonstrat că lucrurile în Italia nu stau atît de rău cum le fac să pară ziarele şi agitatorii publici. În al doilea rînd, în cazul non-existenţei discriminării... dacă totuşi nu ar exista o minimă animozitate, cum au fost posibile incendierea şi revolta de acum cîteva luni contra taberelor de romi de la periferia oraşului Napoli?

Este adevărat: în cele patru zile petrecute în Italia, îmbrăcaţi ţigăneşte, nu am fost agresaţi pe stradă, nu ne-a fost interzis accesul în nici un fel de instituţie publică. Ba din contră. Oriunde am mers, am fost priviţi admirativ, uneori curios, dar niciodată jignitor. Secretul ne-a fost cumva lămurit: eram prea bine îmbrăcaţi. Prea curaţi. Ne purtam după acelaşi cod social pe care îl are majoritatea. Nu eram ostentativi prin gesturi, doar „interesanţi" prin costumaţie.

Cu toate acestea... ţiganii români din Italia poartă cam aceeaşi etichetă pe care o au şi în România. Sînt văzuţi în Napoli ca un grup social, nu ca un grup etnic. Poţi, la fel de bine, să fii asiatic, dar dacă porţi haine jerpelite şi cerşeşti, eşti etichetat: ţigan. (Ca o completare: întrebat de cineva din grupul nostru: „Ce se întîmplă cu ţiganii italieni?", un italian ne-a răspuns ferm: „noi nu avem ţigani!")

Italienii nu discriminează astfel rasa, ci sărăcia şi obiceiurile derivate din aceasta, pe care le consideră antisociale: cerşitul, hoţia, infracţiunile... toate acestea fiind apanajul unui grup social aparte, un grup etichetat drept: ţigani.

Ce simt şi ce fac în realitate italienii pentru ţiganii noştri? E vorba de acte de agresiune? De grupuri organizate să-i extermine sau de trezirea unui oarecare sentiment de compasiune şi de conştientizare a problemei?

Aveam să aflăm toate acestea în timpul descinderilor în taberele de romi de la periferie.

Un „eşec" pozitiv

– interviu cu Ciprian NECULA, coordonator de programe, Agenţia de Monitorizare a Presei –

Cum a luat naştere proiectul „Rom în Italia"?

Am făcut împreună cu Realitatea TV o campanie amplă, prin care strîngeam de la români amprente, ca formă de protest la decizia autorităţilor italiene de a amprenta romii din Italia. A fost o turnură logică de de abordare a unui eveniment vizibil rasial şi extremist. Asta pînă am început să ne gîndim mai bine şi să ne punem problema că poate lucrurile nu stăteau chiar aşa de rău cum le vedeam noi, şi poate că în Italia nu este un rasism generalizat.

Care a fost scopul proiectului?

Am vrut să vedem cum e să fii ţigan în Italia. Ideea a fost să ne travestim în ţigani, să vedem care sînt reacţiile culturale asupra ţiganilor. Prima observaţie: haina, simbolul etniei, nu a stîrnit nici o reacţie acolo, pentru că italienii nu au reperul cultural pe care îl avem noi în România. Acolo păream mai mult nişte personaje hippy, nefiind identificaţi cu ţiganii. În România însă, îmbrăcaţi aşa, am avut experienţe negative. O ziaristă de la *Gândul* a mers îmbrăcată în ţigancă prin diferite locuri din Bucureşti. A încercat să intre într-o bancă. Bodyguard-ul i-a pus o mînă în geam, împingînd uşa s-o închidă. Pînă la urmă, după mai multe insistenţe, ziarista deghizată a reuşit să intre în clădire. La biroul de credite, toată lumea, mai puţin ea, a fost invitată să ia loc...

Ce s-a întîmplat în Italia?

Am ales Roma şi Napoli pentru că cele mai grave probleme s-au petrecut aici. Am pornit de la premisa că în Italia dreapta are un interes în a-şi consolida poziţia prin controlul presei, iar presa română a preluat modelul italian, a adăugat emoţie la el, a transformat totul într-o criză, au sărit ONG-urile, parlamentarii români, Consiliul Naţional pentru Combaterea Discriminării, Parlamentul European, Amnesty International, Comisia Europeană. S-au pus în mişcare pe fondul acesta, pe care noi de fapt nu-l cunoşteam, o sumedenie de mecanisme. Iar aceasta a fost motivaţia pentru care ne-am dus acolo în travesti.

Ce s-a întîmplat a fost fabulos. La Poliţie ni s-a spus să ne aşezăm unde vrem, să le comunicăm unde ne-am hotărît să ne stabilim ca să ne protejeze. Ne-au spus că trei luni, ca în orice ţară europeană, putem sta legal, după care trebuie să venim să ne facă acte. Întrebînd de amprentări, ni s-a spus: vedem atunci... Pentru că în prezent amprentarea se face doar celor fără nici un fel de act. Ceea ce e OK. Cazi pe stradă, nu ai acte, ce faci?

Problema cea mai mare este generalizarea fenomenului. Pentru mine, experimentul a avut ca miză descoperirea realităţii. Chiar dacă am stat acolo puţin, ne-a ajutat să ne formulăm o opinie mult mai clară, mai aproape de adevăr. Poate nu 100% autentică, dar mult mai aproape de realitate decît cea pe care o aveam mai înainte. Experimentul a fost astfel un fel de „eşec" pozitiv.

Captivi la periferia vieţii

– taberele de romi din Italia –

În taberele de romi din preajma marilor oraşe italiene este sărăcie multă. Sărăcie, mizerie şi un fel de a privi viaţa ca pe un adversar pe care trebuie să-l biruieşti. „Am mai scăpat şi de ziua asta" – pare a fi primordiala grijă a oamenilor care îşi duc traiul la periferia vieţii.

Sînt locuri unde nu există vise, iar dacă totuşi apar ca o scînteie de speranţă, sînt „avortate" încă din primele clipe de potenţială existenţă. Pentru că aici nu e loc pentru a da naştere şi a creşte un vis, aici nu există planuri de lungă durată, nu există „cînd voi fi mare". Nimeni nu le garantează copiilor romi că pot ajunge şi ei „mari". Li se girează însă doar aceeaşi perspectivă pe care au avut-o părinţii lor şi părinţii părinţilor lor: o viaţă chinuită, discriminată, pe care, în lipsă de modele, sînt obligaţi s-o moştenească şi s-o ducă şi ei, zi de zi.

Ce mîncăm mîine? Cu ce ne îmbrăcăm? Ce ne aşteaptă?

Singurul plan mai „de viitor" pare a fi pusul murăturilor, obicei păstrat încă de femeile din tabere. Femeile şi copiii sînt, în continuare, segmentul cel mai dezavantajat. Femeile de multe ori ţin casa (în cazul taberelor, vorbim de rulote improvizate, lipite şi construite din placaje de metal vechi), cară, alături de bărbaţii lor, fier vechi, ies la cerşit, fac mîncare şi au grijă şi de familie.

Copiii, ca majoritatea copiilor de romi pe care i-am întîlnit, sînt disperaţi după un strop de atenţie. Dacă le zîmbeşti, se simt iubiţi. Dacă stai puţin de vorbă cu ei, se simt importanţi. Cînd trebuie să pleci, se simt abandonaţi şi nici nu-ţi mai răspund la salut.

Şi, vorbind de ei, vorbim de viitorii adulţi, condamnaţi de mici la subzistenţa cercului vicios pe care nimeni nu pare interesat să-l întrerupă.

Tabăra neoficială: Via Santa Maria

Trecem, în goana maşinii, pe lîngă Ponticelli. Cartierul mărginaş al oraşului Napoli, unde acum cîteva luni au avut loc scenele de violenţă care au alimentat întreaga isterie din mass-media italiano-română. În prezent, pe locul fostei tabere nu mai sînt decît buruieni, crescute din cenuşă. O talpă de papuc aproape carbonizată. Cîteva resturi de jucării. O mînuţă de plastic, ruptă de la o păpuşă. De jur împrejur sînt blocuri care acum tac somnolent, moleşite de căldura umedă a oraşului.

Pe un stîlp, un afiş: „Zonă deratizată".

Pe la prînz, ajungem în tabăra Via Santa Maria, situată lîngă cimitirul din Ponticelli. Cîteva zeci de familii de romi, toţi din Călăraşi. La început sîntem întîmpinaţi cu ostilitate. „Vreţi să faceţi bani pe spinarea noastră" – ne repede un tip solid şi burtos, cu braţele groase. Un fel de bulibaşă al taberei, deşi ni s-a spus că în tabere, spre deosebire de şatre, nu există nici un fel de ierarhie. Fiecare trăieşte aici pe cont propriu şi toate lucrurile sînt bune şi frumoase cîtă vreme fiecare îşi vede de treaba sa.

Privim în jurul nostru. Maşini vechi cară fierul. Cîţiva cîini moleşiţi de căldură. Două fetiţe care împart o pereche de role, scaune vechi, oglinzi, un băiat care „trage de fiare" la o maşinărie încropită de taică-său.

„Noi n-avem ce să vă mai dăm" – ne spune cu obidă, fe-

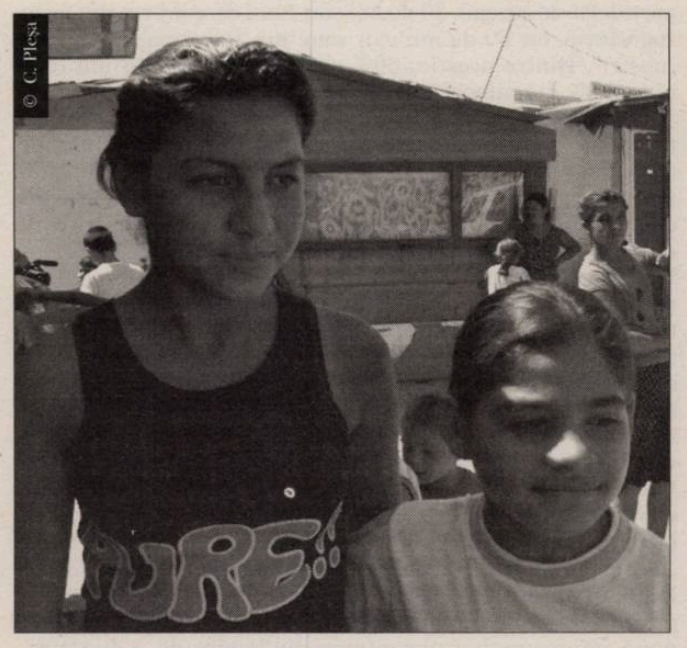

rindu-se să ne privească în ochi. Nu dă mîna cu noi, nu priveşte decît în jos: „Lăsaţi-ne în durerea noastră în pace". Ne spune, parcă justificînd purtarea, că peste ei au venit tot felul de jurnalişti. Şi italieni, şi români. Însă toţi „îşi bat joc de ei", se poartă frumos doar la început, după care îi fac în toate felurile în ziare. S-au săturat de presă. Pentru presă, ei sînt doar nişte „subiecte tari" şi fiecare îi exploatează cum vrea, pentru glorie şi buzunarul personal. Dar ei niciodată nu se aleg cu nimic din toate astea. Cel mult cu o imagine proastă.

„Au venit o grămadă de jurnalişti aici, după ce s-a întîmplat în Ponticelli. Credeam că sînt interesaţi de noi, de viaţa noastră amărîtă, credeam că vor să ne ajute. Dar nimănui nu-i pasă de fapt de noi." Presa şi politicienii apar doar cînd au nevoie de un subiect sau de un vot în plus, după care dispar.

Le spunem că noi n-am venit să-i ajutăm financiar. Vrem doar să vedem care e treaba cu discriminarea, dacă au conflicte cu italienii sau greutăţi din partea autorităţilor. Altceva nu promitem, mai multe nu putem face.

Sinceritatea e apreciată. Avem mare noroc că el, cel care pare a fi un fel de şef, „citeşte" omul după figură. Ne aşternem la discuţii. Ni se spune că italienii se poartă foarte corect cu ei. Omeneşte. Mai omeneşte decît o fac românii. Discriminare aici? În nici un caz! Cineva povesteşte că italienii din împrejurimile taberei le aduc haine, le mai aduc şi mîncare, îi ajută cum pot. Pentru că îşi dau seama cît sînt de săraci. Poliţia? A venit atunci, după Ponticelli, să-i întrebe dacă sînt bine, dacă au fost agresaţi. În rest, nimeni n-are nimic cu ei.

Ca un paradox, deşi s-a tot spus că „italienii îi discriminează", majoritatea aleg Italia tocmai pentru a scăpa de discriminarea din România. Ni se spune că aici serviciile sociale le sînt mult mai accesibile decît în ţară. „La noi, domu' doctor nici nu ne bagă în seamă pînă nu scoatem banul, aici ne tratează egal, fără să ne ceară bani şi fără să ţină cont de etnie." Aici îşi pot trimite şi copiii la şcoală. Vine în fiecare dimineaţă un autobuz care îi ia, îi duce la şcoală şi-i aduce acasă după ore. Aici cîştigă mult mai bine ca în România. Cară fier vechi. Îl strîng de pe străzi, de la gropile de gunoi şi-l duc la centrele de colectare. Întreb cît e kilogramul de fier vechi în Italia, ştiind că în România e aproximativ 50 de bani. Mi se spune: ba 10 cenţi, ba 50. Ajung să strîngă şi 80 de euro pe zi.

Geanina şi visul de a fi vînzătoare

O fată mă prinde de mînă. Are doar 14 ani, dar arată cu mult mai mare. Ca de altfel toţi copiii din Via Santa Maria. O cheamă Geanina, se află în Italia de cîţiva ani. Ştie italiana foarte bine (majoritatea copiilor romi din Italia vorbesc mai bine italiana decît româna – prinzînd chiar şi vocabularul semnelor pe care îl folosesc din plin). Aici? Îi place mult, pentru că aici părinţii o lasă să meargă la şcoală. Aici are şi prietene italience, care nu sînt ţigănci. În România nu mergea nici la şcoală şi nici nu vorbea cu românce. Cu băieţii italieni însă nu se are prea bine. „Italienii – îmi spune – sînt nebuni." De ce? Pentru că „vor să mă duc cu ei".

Locuieşte într-un fel de rulotă, construită şi peticită din tot felul de bucăţi de metal, luate din te miri ce. Înăuntru este însă o curăţenie impecabilă, incredibilă, în comparaţie cu împrejurimile. În mijlocul mizeriei, a prafului din tabăra plină de muşte şi fiare vechi, rulotele, refugiul lor de peste zi, apar ca nişte oaze de normalitate.

Un pat făcut „la dungă", o măsuţă, o oglindă, două scaune. Covoare pe jos, covoare pe pereţi. Un frigider vechi, folosit pe post de dulap-cămară, unde maică-sa îşi ţine oalele, iar ea, caietele de la şcoală. Îi place să meargă la şcoală şi cîndva, îmi spune, o să ajungă vînzătoare într-unul din magazinele de lux din centrul oraşului. Dar zîmbeşte şi dă repede cu mîna a lehamite, alungînd parcă acest vis care nu e croit pentru ea. Îşi dă seama că de fapt ea se va mărita, va avea copii, va merge după fier vechi.

De ce? Pentru că aşa se întîmplă!

Păi, întreb, şi cu şcoala cum rămîne? Ridică din umeri, parcă nu m-aude şi îngîndurată, îmi spune că de fapt tot ce îşi doreşte ea *acum* e să nu stea cu mîna întinsă la cerşit, pe străzi. Se cutremură ca de un coşmar la gîndul că ar putea s-o vadă colegii de şcoală.

Tabăra oficială: Via di Salerno

Spre seară am ajuns şi în tabăra oficială de romi de la periferia Romei. Decorul, aici, este total schimbat. Rulote autentice, nu improvizate, dichisite, aliniate, curăţenie desăvîrşită, asfalt şi felinare de-a lungul aleilor. Unii au petice de verdeaţă în jurul rulotelor, transformate în grădini miniaturale. Cu rulote colorate viu, locul arată mai mult a camping decît a tabără de nomazi, precum cele pe care le-am întîlnit în jurul oraşului Napoli. Împrejmuită cu un gard, are la intrare un portar italian, care nu te lasă să treci oricum. Trebuie să te legitimezi şi să laşi drept zălog paşaportul sau buletinul. N-ai cum să filmezi sau să fotografiezi, dacă n-ai aprobare specială. Este, pînă la urmă, o tabără oficială, eventualele incidente căzînd direct pe umerii autorităţilor.

Aflăm că tabăra di Salerno găzduieşte cîteva sute de familii de romi, români şi sîrbi. Nu se amestecă între ei, se salută, dar relaţiile se opresc doar la complezenţe sociale. Trăiesc separat, petrec separat. Aproape de intrare au chiar şi două terenuri „de sport", unde joacă fotbal, baschet, unde se oficiază şi căsătoriile, botezurile sau slujbele de înmormîntare. Într-o parte sîrbii, în alta românii.

Cum le merge romilor noştri, oficiali, din Italia?

Deşi condiţiile sînt incomparabil mai bune, grijile şi necazurile sînt asemănătoare.

Dana este o femeie frumoasă, dar obosită şi îmbătrînită înainte de vreme. Are doi copii, la fel de frumoşi, blonzi cu ochii albaştri, cu un ten atît de sănătos încît nici n-ai spune că nu sînt străini. Merg la şcoală şi vorbesc o italiană impecabilă. Vorbesc limba romanes, dar şi româneşte. Ambele cu un uşor accent. „În primul rînd trebuie să ştie limba părinţilor – ne spune Dana – apoi a patriei şi apoi a ţării care le-a dat un cămin."

A venit aici imediat după Revoluţie împreună cu soţul ei. Au încercat să facă tot felul de munci. Iniţial ea a avut grijă de nişte bătrîni, iar el muncea ca zilier. Au fost cîţiva ani frumoşi, părea că au scăpat de traiul la periferia unei vieţi doar visate pînă atunci. Dar, mai apoi, totul s-a schimbat. Imaginea României se strica din ce în ce mai mult, iar oamenii au început să nu mai fie atît de îngăduitori cu ei. Nu-şi mai găseau slujbe, apoi, ca un făcut, un necaz şi mai mare a dat peste ea: soţul, împreună cu un copil, i-au murit într-un accident de maşină. A rămas singură cu doi copii. Toţi banii strînşi pînă atunci i-a dat pe înmormîntare. Că nu putea să-l lase pe bărbatu-său îngropat într-o ţară străină, a plătit cele cîteva mii de euro pe care îi strînsese, doar ca să-i repatrieze corpul neînsufleţit.

După înmormîntare s-a reîntors. Deja Italia devenise căminul ei, în România nu mai avea nimic. În România era ţigancă, aici visa să devină cetăţean cu drepturi egale. De muncă îşi găsea însă din ce în ce mai greu.

Din ce trăieşte în prezent? Mă priveşte şi-mi spune revoltată: „Cerşesc!".

După care, repetă obsedant: „Vreau să muncesc, vreau să muncesc, vreau să muncesc". De ani buni italienii au început să-i privească pe ţigani cu alţi ochi. „Nu mai au încredere cînd te văd ţigan, mai ales dacă spui că eşti din România. Pentru cîţiva infractori, pedepsesc un popor întreg." Este revoltată şi-mi povesteşte de toate greutăţile ei. O face însă fără să se văicărească şi fără să-i ceară bani lui Băsescu sau parlamentarilor români. O face înverşunată şi hotărîtă să nu renunţe.

„De ce mai sînt cetăţean european – întreabă – dacă italianul tot îmi cere act de drept de muncă?" Aduce cîteva facturi plătite la curent şi la întreţinere: „Eu plătesc toate facturile, ei de ce nu mă ajută?" Îmi spune amărîtă că ar face orice, numai să nu mai fie nevoită să cerşească. „Guvernul mă obligă să ies la cerşit ca să-mi pot hrăni copiii, după care ziarele urlă: ţiganii români sînt nişte cerşetori!"

Ea vrea cu disperare să i se dea o şansă, vrea să muncească, vrea să aibă o casă şi o viaţă normală. Deşi îşi conştientizează statutul pe care alţii i l-au impus, îşi doreşte ca cel puţin copiii ei să aibă parte de o evadare.

Deocamdată însă, asta este viaţa ei. Viaţa lor. Viaţa unei femei captive, ca mulţi alţii asemenea ei, într-un destin de la periferie, care, pînă la urmă, intersectează doar accidental şi fără prea mare efect destinele noastre, cei aflaţi „în centru".

Pagini realizate de Stela GIURGEANU

Dana ENULESCU

Cînd teama devine ideologie

În Italia, anul 2007 (cînd România a intrat în Uniunea Europeană) a bătut la uşă într-o perioadă de ineluctabilă incertitudine economică, politică şi socială, caracterizată de o difuză anxietate personală şi colectivă care i-a făcut pe italieni (europenişti sceptici) să vadă în mult discutata globalizare principala cauză a marilor lor probleme. Greu de înţeles din partea unui popor de emigranţi care s-au dus în masă (28 de milioane de persoane!) la începutul secolului trecut în SUA, Argentina, Brazilia, Canada? Nu, dacă analizăm mentalitatea unora dintre italieni (care păstrează încă în suflet sloganul mussolinian „Dumnezeu, Patria şi Familia") şi faptul că istoria imigraţiei în Italia este recentă, nedepăşind 30 de ani, timp în care ţara nu a reuşit să elaboreze propriile experienţe făcute în străinătate sau să formuleze un comportament matur faţă de cei nou-veniţi. De felul lor egoişti şi superficiali, italienii au făcut puţini paşi înainte în ultimele decenii, iar societatea italiană se clatină din ce în ce mai mult într-un dezechilibru aproape perfect între Nordul bogat şi Sudul mult mai sărac şi între Dreapta şi Stînga (care pentru unii politicieni italieni rămîn sinonime ale Fascismului şi Comunismului!); un popor care nu înţelege şi nu acceptă nuanţele este un popor destinat să creadă că imigraţia este unicul, mare pericol cu care trebuie să se confrunte. Italienii îi văd pe străini ca pe nişte sălbatici necunoscuţi. La începutul anilor '90, „ceilalţi" erau albanezii şi chinezii, apoi a venit rîndul marocanilor, acum a sosit momentul ca frumoasa Italie, *il Bel Paese,* să fie apărată (chiar şi cu Armata pe străzi!) de invazia incontrolabilă a noilor barbari: românii, adică romii, adică romii români, pentru că nu mulţi italieni se descurcă în această curioasă aliteraţie. Ideile preconcepute ale opiniei publice din Italia faţă de pericolele imigraţiei au fost manipulate şi instrumentalizate în ultimii doi ani de toată mass-media din Italia, care are o mare responsabilitate. Mai ales presa scrisă (de dreapta, de centru, de stînga) tinde să prezinte situaţia romilor astfel încît să alimenteze o serie de sentimente negative. Romii sînt descrişi ca un grup omogen, fără distincţie între diferitele comunităţi etnice, diferitele origini, culturi sau condiţii sociale. În Italia, după ultimul recensămînt neoficial, trăiesc 160 de mii de romi, dintre care 70 de mii cu paşaport italian, deci romii „lor", cu care au învăţat, de bine, de rău, să convieţuiască. Printre aceştia, mulţi sînt integraţi în societate, au învăţat carte, lucrează, cîţiva au pătruns chiar în Parlament (cu sprijinul partidelor de stînga). 30 de mii sînt romi care provin din fosta Iugoslavie, iar 60 de mii sînt romi din România, deci romii „noştri". Dintre aceştia, 60% au mai puţin de 18 ani (dar numai 3% din minori sînt şcolarizaţi).

Romii care provin din România trăiesc în tabere improvizate (barăci din lemn sau carton) la periferia marilor oraşe, mai ales la Roma, Milano, Torino, Napoli, Bologna, Bari, Catania, Cosenza şi Genova. La Milano trăiesc circa 20 de mii de romi români, la Roma sînt 25 de tabere, dintre care numai 7 autorizate. Condiţiile lor de viaţă sînt insalubre şi nu beneficiază de servicii sociale, ceea ce duce la naşterea unor probleme socio-economice evidente: venit redus, vulnerabilitate socială, discriminare. Nici o şansă deci de a vorbi despre flexibilitate, multiculturalism, democraţie sau toleranţă. Sînt stigmatizaţi ca vagabonzi, criminali, hoţi, violenţi, beţivani, pagube colaterale ale unei democraţii „şchioape", „ţapi ispăşitori" perfecţi pentru ziarele din Peninsulă, care caută cazuri „tari" pentru a-şi spori vînzările (în Italia, ţară cu 59 de milioane de locuitori, se vînd în fiecare zi numai 3 milioane de exemplare de cotidiene). Şi, din păcate, în această climă generală de ostilitate a opiniei publice faţă de români, romii „noştri" sînt gene roşi în a oferi numeroase episoade de violenţă. În concluzie, peste 43% din italieni sînt convinşi că imigraţia a devenit o problemă pentru ordinea publică, ceea ce, după părerea multor comentatori din Peninsulă, a dus la rezultatul ultimelor alegeri politice, cînd, în aprilie 2008, a cîştigat coaliţia de dreapta cu un program electoral bazat în mare parte pe probleme de siguranţă şi de luptă împotriva imigraţiei, o politică susţinută mai ales de adevăratul cîştigător al recentelor alegeri, partidul populist de extremă dreaptă Liga Nordului, rasist şi xenofob. Un reprezentant al Ligii, Roberto Maroni, este noul ministru de Interne, cel care a decis recensămîntul romilor în întreaga Italie şi amprentarea lor, acelaşi care a declarat pe 14 septembrie: „Vom închide sute de tabere neautorizate ale romilor, o adevărată ruşine, locuri în care adulţi şi copii trăiesc înconjuraţi de şobolani şi unde se ascund periculoşi criminali".

În acest context de teamă, de alarmă socială, se repetă în fiecare zi schema primitivă dintre „noi" şi „ei", buni şi răi, femei de treabă şi prostituate, nevinovaţi şi delincvenţi, victime şi călăi. Şi continuă să crească confuzia dintre romi şi români, care, fără excepţie, fură copiii italienilor, violează nevestele italienilor, fură banii italienilor pe străzi, în metrou,

în case şi de la bancomate, atacă şi omoară cu umbrela în ochi în metrou, duhnesc a alcool, se ceartă în gura mare, ascultă manele, îşi încearcă *normal* soneriile telefonului mobil în autobuz şi put, put rău de tot...

Pentru media din Italia, ţapul ţapilor ispăşitori a devenit în octombrie 2007 Nicolae Mailat, român de etnie romă, acuzat de a fi violat şi ucis o femeie, Giovanna Reggiani, la periferia Romei. Un delict încă nerezolvat (procesul continuă, Mailat continuă să se declare nevinovat), dar care a fost reliefat enorm în presa din Peninsulă, care a titrat cu cuvinte grele, „masacru", „viol", „jaf", „şoc", „oroare", „invazie", însoţite în fiecare articol de naţionalitatea asasinului: „român"! Strada de la Tor di Quinto unde a fost ucisă doamna Reggiani a fost rebotezată „strada fricii", iar temperatura opiniei publice a crescut în mod incontrolabil. Această frică a fost instrumentalizată de politica italiană: dreapta şi-a pus masca cea mai dură, stînga moderată a răspuns cu acelaşi limbaj, de teamă să nu fie considerată mai prejos, stînga radicală (extrema stîngă) a început să urle împotriva rasismului, intelectualii au invocat solidaritate şi legalitate, italianul oarecare a început să vorbească despre rigoare şi toleranţă zero. Prejudecăţi care au devenit arme cu care fiecare îşi apără procentele electorale.

Iar noi, ceilalţi români din Italia, ne-am înghesuit în inimă propria teamă şi ne-am simţit „străini" şi noi, locuitori fioroşi ai unei ţări primitive, ţara „toleranţei zero", în care se construiesc ziduri, o ţară care nu-şi aduce aminte de propriul trecut, speriată de propriul viitor şi în care ne e tot mai greu să trăim.

Roma, septembrie 2008

„Cred că este o discriminare socială"

– interviu cu Adina VĂLEAN, europarlamentar –

În opinia dvs., în Italia există o discriminare reală faţă de minoritatea romă? Dacă da, la ce nivel?

Există date certe şi rapoarte amănunţite despre discriminarea pe motiv de etnie, în foarte multe state europene. Aceste manifestări au căpătat o faţă publică în Italia... asta nu înseamnă însă că italienii sînt cei mai rasişti. Dincolo de declaraţii inflamate şi nepotrivite făcute de autorităţile italiene, declaraţii care dau infracţionalităţii rasă sau naţionalitate, nu un ministru de Externe al Italiei propunea deportarea lor în deşertul Africii. Discriminarea există cu diverse intensităţi, la toate nivelurile, pe toate palierele societăţii. Se fac judecăţi globale de genul „toţi ţiganii sînt..." – ceea ce este o discriminare în sine. Şi în România „ţigan" e folosit ca un termen peiorativ.

Este vorba de o discriminare rasială sau mai mult de una socială?

Cred că este o discriminare socială. Italienii nu par atît de mult deranjaţi de marea criminalitate care afectează grav societatea, ci mai degrabă sînt sătui de mica infracţionalitate, de prezenţa romilor pe străzi, de cerşetori, de cei care sar să şteargă parbrizul, de starea lor precară de curăţenie, de mizeria din taberele unde stau romii...

De ce credeţi că romii din România sînt mai vizibili decît cei din alte ţări?

În primul rînd, pentru că autorităţile spun că sînt foarte mulţi şi foarte concentraţi, în al doilea rînd, deoarece cazurile intens mediatizate de infracţiuni au avut protagonişti români, însă daţi-mi voie să vă spun un lucru care o să vă pună pe gînduri. Mult hulitul recensămînt care se desfăşoară în prezent în Italia are pînă acum rezultate surprinzătoare. Dacă iniţial autorităţile italiene dădeau cifra de 25.000 ca fiind numărul romilor ce trăiesc la Roma, recensămîntul (care a fost efectuat pînă acum în 30 de tabere din jurul capitalei) coboară cifra la 2200, iar Crucea Roşie crede că, după terminarea recesămîntului, numărul total al romilor din şi de lîngă Roma nu va trece de 6000 de persoane. La fel şi la Milano. Autorităţile indicau 25.000 de romi, recensămîntul a găsit doar 1500, iar la Napoli, din 15.000 anunţaţi s-au găsit doar 1200. Probabil autorităţile italiene au umflat estimările prezenţei romilor în Italia din motive politice, electorale. Desigur, există varianta ca mulţi dintre ei să fi fugit în Franţa, Spania sau Germania, dar aceste ţări nu au raportat vreun aflux de romi în ultimele luni...

Ce drepturi le sînt încălcate?

La această întrebare pot să mă pronunţ doar din prisma legislaţiei privind libera circulaţie. Măsurile de siguranţă propuse de Guvernul italian şi parţial adoptate restrîng dreptul la liberă circulaţie a cetăţenilor Uniunii Europene şi sînt vizaţi cu precădere cetăţenii de etnie romă. Ei sînt expuşi prezumţiei de vinovăţie, identificaţi după aspect şi anchetaţi de autorităţi... de fapt ei sînt primii săltaţi de pe stradă. Sînt ţinuţi în centre de detenţie pentru imigranţi, în aşteptarea expulzării, expulzarea fiind o altă formă de discriminare. Conform legislaţiei europene, pe motiv că nu ai un salariu sau un venit legal sau chiar dacă ai comis o infracţionalitate nu poţi fi expulzat în calitate de cetăţean al Uniunii Europene dintr-o ţară a Uniunii Europene. Nemaivorbind de agravarea pedepsei pentru cei care nu au acte în regulă – un nou abuz pe cale de a fi făcut de Guvernul italian.

Ce se întîmplă la nivel oficial? Cum ar arăta un plan de protejare a drepturilor minorităţii rome şi ce ar însemna integrarea acestei minorităţi? Care ar fi primii paşi?

În Uniunea Europeană sîntem 27 de state şi 28 de naţiuni. Romii sînt poporul fără ţară. Trebuie să existe o politică europeană comună şi coerentă în ceea ce îi priveşte. Un *pattern* care să se aplice peste tot pentru că ei se mută dintr-o ţară într-alta... Problemele specifice etniei nu pot fi rezolvate doar de un singur guvern, de un singur stat. *Însă...* romii trebuie să decidă singuri pînă unde vor să fie integraţi. Nu putem hotărî noi pentru ei. În opinia mea integrare înseamnă convieţuire paşnică, respectarea legilor, toleranţă... pentru că nu-i putem schimba pe romi, nu-i putem transforma în nişte copii ale noastre. Trebuie să-i respectăm pentru că sînt diferiţi de noi, nu să le impunem modelul nostru.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Tereza BARTA

Fascinaţia urîtului românesc

Din nou toamnă. Din nou Festivalul Internaţional al filmului la Toronto. Din nou filme multe, în toate limbile, din toate colţurile pămîntului.

Frenezie, fantezie, disperare, glorie.

Un vuiet de cuvinte, opinii, critici şi petreceri cuprinde centrul elegant cu zgîrie-nori şi magazine luxoase al oraşului. Că de', doar la cinema, toată lumea se pricepe!

Evident, atracţia mea rămîne filmul est-european. Din păcate, momentan, gloria lui se pare că a apus. Cîteva zvîcniri, reminiscenţe ale limbajelor cinematografice pline de ambiguitate şi emoţie născute paradoxal din cenzura comunistă: *Zift* – Bulgaria, regia Javor Gardev – o parabolă cinematic sofisticată a justiţiei, a libertăţii şi a schimbării sociale; *Lacrimi de vînzare* – Serbia, regia Uros Stoianovici, o fantezie alegorică a violenţei din Balcani trăită de femeile dintr-un sat de munte, rămase fără bărbaţi. Dacă în festival, România nu a fost reprezentată decît de către un singur film – *Pescuit sportiv*, regia Adrian Sitaru –, în schimb, spaţiul şi societatea românească au făcut obiectul naraţiunii cîtorva filme produse de către Italia, Franţa, Germania.

Povestea, mereu aceeaşi, variază doar în nuanţe superficiale aducînd în plus coloratura contextului local: ea, săraca, venind dintr-o lume descompusă moral şi abrutizată de pauperitate (Estul postcomunist), marginalizată nu rareori pînă la prostituţie în ţara de adopţie; el, rigid, insensibil şi abrutizat de inumanitatea sistemului de consum (Vestul capitalist).

Lorna *(Tăcerea Lornei,* regia Jean Pierre şi Luc Dardenne) vine din Albania, Maria *(Restul nopţii,* regia Francesco Munzi) vine din România, Tamara *(Revanşa,* regia Gotz Spieleman) vine din Ucraina, Irina *(Cea de-a doua femeie,* regia Hans Steinbichler) vine şi ea tot din România.

Toate sînt femei tinere şi disperate, mînate de sărăcie şi de frică, înăsprite de viaţă şi cu un sistem de valori morale anihilat de condiţiile supravieţuirii în Occident. De fapt, ele nu sînt decît victimele viciilor occidentale.

Şi cum regizorii sînt toţi vestici (şi toţi bărbaţi), personajele lor feminine se adună într-un soi de marş de protest de parcă în oglinda adevărului „urîtei societăţi de consum" nu pot fi văzute decît acest lung şir de nefericite venite din Est. De parcă franţuzoaice prostituate nu există. De parcă italience sărace nu există. De parcă nu există femei germane disperate din cauza singurătăţii.

Irina din filmul *Cea de-a doua femeie* (Maria Popistaşu într-un rol căruia intensitatea sa interpretativă îi dă dimensiuni mult mai profunde decît schematismul imaginat în scenariu) nu este atrasă de virginitatea delicată şi pură (dar deloc atractivă) a bavarezului de 41 de ani venit să-şi cumpere o nevastă din România, ci de modestul său cont bancar (în euro).

În acelaşi film, Maia Morgenstern, frumoasă şi impunătoare, trece de limitele clişeului în care e înghesuit personajul patroanei de agenţie matrimonială.

Gîndul că aceste actriţe (precum şi personajele lor) se văd nevoite să-şi „vîndă" talentul lor de excepţie pentru nişte roluri mici şi mult prea strîmte, în filme uşor de uitat, m-a necăjit.

Aşa cum m-a necăjit şi imaginea dezolantă a unei Românii brutale, murdare şi urîte – un fel de infern pe pămînt – din filmul lui Marco Pontecorvo, *Pa-ra-da*. *Pa-ra-da* prezintă personajul unui francez generos şi curajos circulînd pe străzile delabrate ale Bucureştiului, printre copii abandonaţi sau fugiţi, printre prostituate minore şi aurolaci, printre borfaşi şi criminali, în purgatoriul a tot ce a născut omenirea mai josnic şi murdar, adunat în canalele de scurgere ale României. Francezul este hotărît să-i ajute pe aceşti copii, decizie-martor a generozităţii sufletului său, dar şi a identificării sale personale cu condiţia umană din „lumea a treia" (tatăl lui este algerian). Didactic, unidimensional şi neinteligent, acest film proiectează pe ecranele lumii imaginea unei Românii amorale şi sălbatice.

Nici filmul lui Adrian Sitaru – *Pescuit sportiv* – nu a reuşit să schimbe optica spectatorului asupra acestui colţ de lume. Deşi filmul operează într-un registru intelectual sofisticat şi inteligent (între Buñuel şi Mircea Eliade), iar actorii (Adrian Titieni, Ioana Flora şi Maria Dinulescu) îşi însuşesc dialogul plin de umor cu un firesc remarcabil, aceeaşi mizerie dezolantă pătrunde şi în imaginile acestui film de debut.

Lacul e secătuit şi mîlos, malul e plin de gunoaie, blocul e cenuşiu şi coşcovit, iar personajele – fie profesor de matematică sau femeie de stradă – nu pot, *nu mai pot* să se exprime decît printr-un vocabular agresiv, vulgar.

Da, uneori în România e urît şi trist, şi murdar. Da, uneori apare nevoia de-a striga întregii lumi că urîtul te sufocă, dar dorul şi nostalgia exilatului nu tînjesc după acest urît. După acest festival am înţeles că de urîtul din România se ocupă acum Europa. Cine însă va avea grijă ca speranţele şi visele acelor oameni de care ne este dor să-şi găsească un loc pe ecranele lumii?

Toronto, august 2008

***Tereza Barta** este regizor de film.*

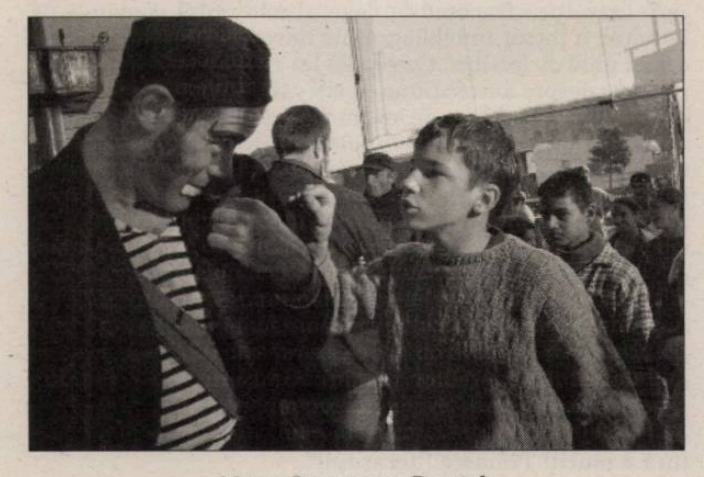

Marco Pontecorvo, ***Pa-ra-da***

PUBLICITATE

MNAR MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ AL ROMÂNIEI
Calea Victoriei 49-53, Bucureşti
www.mnar.arts.ro
• Galeria de Artă Veche Românească
• Galeria de Artă Românească Modernă
• Galeria de Artă Europeană

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Aceasta nu este o cronică

● **Alexandru Matei, *Ultimele zile din viaţa literaturii*, Editura Cartea Românească, 2008.**

Acum, cînd scriu aceste rînduri, este o zi de miercuri: 10.09.08. Observ că arată ca o numărătoare inversă. Dacă mă mai gîndesc şi la faptul că exact astăzi începe giganticul experiment *ATLAS* la Centrul European de Cercetări Nucleare de la Geneva, şi dacă aş sta să ascult vocile alarmiste care se tem de riscul – „neglijabil", după spusele fizicienilor – producerii unor fenomene care ar putea distruge planeta, 10.09.08 ar fi o dată ce prevesteşte *The Final Countdown*. Mai precis, am fi în iminenţa unei adevărate Apocalipse, provocate de aceşti ucenici vrăjitori care, scăpînd „frînele luminii", ne-ar putea scufunda pe toţi în „eterna pace".

În cazul în care cei care se grăbesc acum să sune din trîmbiţele Sfîrşitului au dreptate, şi titlul cărţii lui Alexandru Matei are un sens. De bună seamă, imediat înainte de sfîrşitul lumii, literatura, ca toate celelalte lucruri de pe Pămînt, va ajunge şi ea să îşi trăiască „ultimele zile". Abia atunci...

Înainte să mă intrige titlul, mi-a atras atenţia numele autorului. Pentru că s-a întîmplat să semnăm de mai multe ori în aceeaşi pagină, din curiozitatea de a-l cunoaşte mai bine i-am citit această carte cu care debutează în volum. Mai întîi m-am uitat la fotografia de pe ultima copertă şi m-am întrebat la ce oare m-aş putea aştepta de la un tînăr care îşi aranjează ochelarii pe nas cu o mînă, ţinînd degetul mic în sus. Oare la fel ţine şi ceaşca (ceşcuţa) de cafea? În definitiv, ar avea vreo importanţă? Presupun că doar „pozează", în acelaşi timp autoironic şi neobonjurist, mai ales că între timp deschid cartea şi îmi cad ochii pe subtitlu: „Enorm şi insignifiant în literatura franceză contemporană". Am senzaţia că ceva nu merge în alăturarea celor doi termeni, primul trimite la o evaluare cantitativă, iar al doilea la una de tip calitativ. În sfîrşit, deduc că va fi vorba în carte de ceva mare şi de ceva mic în literatura franceză, şi anticipez că totul va fi spus pe un ton neconvenţional, ba chiar nonconformist. Cu atît mai bine, avînd în vedere că autorul e universitar, doctor în literatura franceză contemporană, la Universitatea Bucureşti şi la École des Hautes Études en Sciences Sociales din Paris, şi ar fi existat pericolul să mă adoarmă cu mult prea docte aridităţi pedante, deşi recunosc acum că, din cînd în cînd, i-a ieşit şi figura asta.

Oricum, nu letargia este starea pe care o provoacă această carte care începe sceptico-provocator cu fraza: „Public o carte despre literatura franceză, deci nu interesez pe nimeni". Să căutăm în această frază explicaţia faptului că găsim presărate din loc în loc destul de multe referiri la autori români? Oare doar pentru creşterea „vizibilităţii" lucrării apar scurte referiri la: Ciprian Şiulea, Bogdan Ghiu, Ion Manolescu, H.-R. Patapievici, Traian Ungureanu, Bebe Mihăescu, Toma Pavel, Andrei Pleşu, Mihail Neamţu, Mircea Cărtărescu, Pavel Coruţ, Cecilia Ştefănescu, Simona Popescu, Sorin Gherguţ, Cezar Paul-Bădescu, Radu Cosaşu, Elena Vlădăreanu, Marin Preda, Ciprian Mihali, Ion Simuţ, „pălţinişeni", „optzecicişti" „generaţia 2000"? Pe lîngă aceste racorduri mai mult sau mai puţin adecvate, există spre sfîrşitul cărţii un capitol intitulat: „Interludiu. Studiul literaturii în lumea postnaţională", care nu prea are legătură cu restul lucrării, însă aici autorul simte „enorm" şi vede „monstruos" toate tarele literaturii române.

M-am întrebat care e rostul includerii acestui interludiu şi, destul de ciudat, mi-am amintit de un drum făcut cu maşina pe Valea Izei. Acum cîţiva ani, cumnata mea tocmai îşi cumpărase un Peugeot 206, şi ne-a luat şi pe noi într-un drum spre Maramureş. Pe tot parcursul călătoriei a condus normal, fără excese de viteză, relaxat, însă în momentul în care ne apropiam de casă şi treceam pe uliţa în care îşi petrecuse vacanţele în copilărie, a ambalat brusc şi a trecut ca o săgeată, savurînd norul de praf stîrnit, zgomotul motorului şi mai ales reacţia babelor de pe marginea drumului care, de uimire, îşi acopereau gura cu colţul basmalei. Cu un luciu în ochi, ne-a spus că încă de cînd şi-a cumpărat maşina se gîndea la drumul ăsta – „de consacrare" – am completat eu în gînd.

Nu aş putea spune că autorul a scris toată această carte doar ca un mare ocol, doar ca să îşi construiască un piedestal de autoritate de la înălţimea căruia, în calitate de expert în literatura franceză, să poată avansa, pe zece pagini înainte de încheiere, păreri originale despre literatura română, despre oportunitatea predării ei în şcoală. Totuşi, am impresia că autorul crede că poate obţine „validare" abia în momentul în care se pronunţă asupra acestor lucruri „de acasă" într-un mod prin care vizibil vrea să şocheze, în trombă, dintr-o caroserie teoretică *dernier cri*.

Iată cîteva exemple: „De ce ar trebui să îl învăţăm în şcoală pe Camil Petrescu, de pildă, atîta vreme cît, în matematici, de pildă, nimeni nu-ţi cere să ştii spaţiile barbiliene?". Mai apoi spune că: „în liceu, prin Camil Petrescu am ajuns la teoria fluxului conştiinţei, la fenomenologia husserliană şi la vitalismul bergsonian. Nu era mai normal să fi ajuns aici pe altă filieră, prin Proust?". Nu am putut decît să zîmbesc (şi) la naivitatea unor formulări de genul: „Există însă numeroase motive pentru care putem considera literatura franceză superioară literaturii române [...]". De la cineva despre care aflu din caseta de prezentare că a absolvit un masterat de antropologie culturală aşteptam mai multă fineţe.

Din aceste cîteva pagini, care se ilustrează prin verbiaj şi idei aglomerate, încerc să mai selectez cîteva „păreri" exprimate compact: „[...] atunci cînd treci la studiul literaturii moderne, Eminescu mi se pare un nume opţional. Cultura română însăşi mi se pare opţională atunci cînd trebuie să înţelegem ce este cultura europeană." Nu mai comentez, dar îmi răsună în urechi un vers: „Sînt tînăr, doamnă!".

În rest, cartea merită cu adevărat să fie citită, pentru că, după cum observa şi Alex. Leo Şerban, Alexandru Matei „are literatura franceză la degetul mic". Sînt convinsă că lucrarea a intrat în bibliografiile universitare, fiind un excelent ghid de lectură, tipologiile lui sînt convingătoare, iar paginile despre autoficţiune cu adevărat edificatoare şi bine scrise. Chiar dacă teza de ansamblu cu „moartea literaturii" nu stă în picioare, fiecare analiză luată în parte e consistentă şi dispune de argumente pentru a rezista oricărui dialog. Cu siguranţă Alexandru Matei face în această carte un tur de forţă, un mare efort de sinteză şi reuşeşte să ne convingă să mergem pe mîna lui dacă vrem să aflăm ce-ar fi de citit în Franţa zilelor noastre.

Chiar dacă el consideră acum că a venit timpul să scrie cronica unei morţi anunţate, cred că e îndeajuns de suplu, sincer şi îndrăgostit de adevăr (ca să nu mai vorbesc de literatură...), astfel încît în momentul în care ar constata că s-a cam grăbit cu verdictul – aranjîndu-şi ritos ochelarii pe nas – ar putea fi primul care să pronunţe formula: „Literatura a murit! Trăiască literatura!".

Cosana NICOLAE

campus graffiti

Amicul public numărul 1, Jon Stewart

Există personaje publice care te binedispun în mod natural cu energia lor debordantă şi umorul coroziv, iar Jon Stewart, realizatorul emisiunii *The Daily Show* de pe canalul de televiziune american The Comedy Central, se numără printre acestea. La începutul anilor '90, Stewart, comic din circuitul cluburilor de gen din New York, îşi manifesta încă de timpuriu preferinţa către parodia politică. Atunci îşi permitea să critice la fel de deschis ca acum politica externă americană, ca şi confruntările din Orientul Mijlociu, un loc atît de strîmt încît „Iisus, Mohamed şi Moise au mers la acelaşi liceu". După o perioadă obscură pe MTV, Stewart a trecut în 1999 la Comedy Central. A fost în mai multe rînduri prezentator al premiilor Emmy şi Oscar (la ultima ediţie se prefăcea că urmăreşte pe iPhone filmul *Lawrence al Arabiei)* şi a jucat şi în cîteva filme artistice şi documentare.

Vorbim despre prezentatorul programului de ştiri umoristice numit simplu *The Daily Show* care a acumulat în ultimii ani un capital politic considerabil. În timp ce canalele CNN, Fox şi MSNBC intoxicau telespectatorii cu cocktailuri de informaţii despre asalturi sexuale şi celebrităţi de tabloid gen Anna Nicole Smith, Jon Stewart şi-a asumat sarcina de a discuta subiecte „grele", cum ar fi, de exemplu, politizarea Departamentului de Justiţie şi eforturile Casei Albe de a-şi spori puterea executivă.

De patru ori pe săptămînă, Stewart şi colaboratorii lui cartografiază topografia complexă a relaţiilor publice din Statele Unite, oferind o acută critică a sistemului. Într-un sondaj din 2007, populaţia americană l-a ales pe Jon Stewart – fundamental, un autor de ştiri parodice foarte asemănătoare cu cele din *Academia Catavencu, Le Canard Enchaîné* sau *The Onion* – pe locul al patrulea în topul celor mai admiraţi jurnalişti de televiziune, după Brian Williams şi Tom Brokaw de la NBC, Dan Rather de la CBS şi Anderson Cooper de la CNN. Un studiu din acest an al Centrului de jurnalism Pew a ajuns la concluzia că programul în cauză are un impact cu neputinţă de negat şi că îi determină pe americani să gîndească în mod intens critic despre ceea ce se petrece în spaţiul lor public. Michiko Kakutani, cea mai cunoscută dintre criticii de întîmpinare de la *The New York Times,* nota că motivul pentru care atîţia americani rezonează cu programul lui Stewart este legat de simţul absurdului manifestat de acesta, „într-o epocă în care disonanţa cognitivă a devenit o epidemie naţională".

The Daily Show şi-a cîştigat atît renumele de a fi cel mai inteligent şi amuzant show TV, cît şi o sursă provocatoare şi substanţială de informaţii. Jon Stewart spune adevărul într-un limbaj frust, uneori profanator, folosind satira şi umorul pentru a se asigura că analiza politică nu devine niciodată prea serioasă sau pretenţioasă. El deconstruieşte ştirile zilnice într-un mod detaşat şi ironic, demascînd ipocrizia diverselor afirmaţii politice mai ales prin juxtapuneri de replici contradictorii ale aceloraşi personaje. Deşi întruchipează pentru unii iconoclasmul absolut, Stewart apare totuşi ca un comedian echilibrat care încearcă să păstreze intenţia originală a personajului ironizat, păstrînd o nuanţă de respect pentru acesta, oricine ar fi. De-a lungul timpului, show-ul a avut ca invitaţi candidaţi la preşedinţie, foşti preşedinţi, lideri politici internaţionali sau oficiali din administraţia americană. De multe ori, „interviurile" lui Jon Stewart cu diverşi autori i-au ajutat pe aceştia să îşi vîndă mai bine cărţile. În acelaşi timp, duşmanii spun că, la nivel individual, emisiunea accentuează cinismul privitorilor tineri şi, la cel general, clivajul, cu neputinţă de trecut, dintre democraţi şi republicani.

Invitat la emisiunea *Crossfire* de pe CNN, odată cu apariţia cărţii sale din 2004, *America. Un ghid făcut de un cetăţean al democraţiei în inacţiune (America. A Citizen's Guide to Democracy Inaction),* Stewart nu şi-a mascat preferinţele democrate (la epoca respectivă reprezentate de John Kerry). În luna februarie a acestui an, la Larry King, a fost invitat să-şi spună părerea despre candidaţii la preşedinţia americană din acel moment. Stewart a afirmat că Hillary Clinton a fost votată cu precădere de populaţia masculină latino în vîrstă, nu din motive care ar avea legătură cu abilităţile ei politice, ci cu felul cum arată. Barak Obama este o figură care îl inspiră, iar la ideea că America nu este gata pentru un preşedinte de culoare, s-a întrebat candid dacă vor fugi americanii din propria ţară ca atacaţi de Godzilla, dacă acesta va cîştiga alegerile din noiembrie. Obama, de altfel, s-a declarat un fan al lui Stewart şi al capacităţii acestuia de a remarca inadvertenţele din actuala campanie electorală.

Stewart a urmărit fidel şi de la faţa locului convenţia democrată de la Detroit şi pe cea republicană de la Saint Paul, în cadrul cărora cele două partide şi-au declarat candidaţii unici la alegerile prezidenţiale din noiembrie. Pentru el, Sarah Palin, guvernatoarea de Alaska, aleasă de John McCain „de la ultima frontieră către următoarea frontieră" ca posibil vice-preşedinte, arată ca bibliotecara sexi, amabilă, dar cu probleme, din filmele de pe Cinemax. În emisiunea din 4 septembrie, Stewart s-a „negat" pe sine, afirmînd că însuşi faptul de a discuta despre Sarah Palin este o dovadă de „sexism", aşa că nu va mai vorbi direct despre ea, ci despre comentatorii ei. Materialele nu i-au lipsit, pentru că, de pildă, un analist republican prea entuziast a afirmat că Sarah Palin trebuie să fie versată în politica internaţională, pentru că trăieşte în Alaska, un stat aflat geografic foarte aproape de Rusia. Glumind pe seama acestei replici şi nesfiindu-se a-l face „tîmpit" pe autorul său, Stewart a completat că Palin trebuie să ştie multe şi despre Polul Nord şi să fie în foarte bune relaţii cu Moş Crăciun. Fireşte că acest tip de jurnalism subversiv este o formă de putere manifestată la nivelul discursului, pentru că simpla relatare a unor fapte implică uneori o construcţie a realităţii în stereotipuri care pot mobiliza sau, după caz, demobiliza anumiţi indivizi sau grupuri sociale. Reproducînd negativitatea şi senzaţionalismul ştirilor pentru propriile sale scopuri comice, Stewart privilegiază, dincolo de politicienii din actuala campanie electorală americană, referinţele la subiecte străine. Acest lucru îi permite să-şi manifeste din plin talentele de imitator de accente şi obiceiuri „incomprehensibile". Pe de altă parte, umorul „incorect politic" despre lipsa de măsură a lucrurilor din societatea americană şi din lume este mascat paleativ de replici autodepreciative. Realizatorul se admonestează adesea singur în faţa camerelor de luat vederi sau subliniază inadecvarea dintre locvacitatea pe care o manifestă şi incompetenţa sa tehnică în utilizarea unui simplu microfon. Adesea cu o expresie de spiriduş shakespearian pus pe şotii, Stewart se situează chiar în mijlocul dihoniei dintre ordine şi dezordine ce caracterizează vexanta noastră realitate.

Marius CHIVU

feedbook

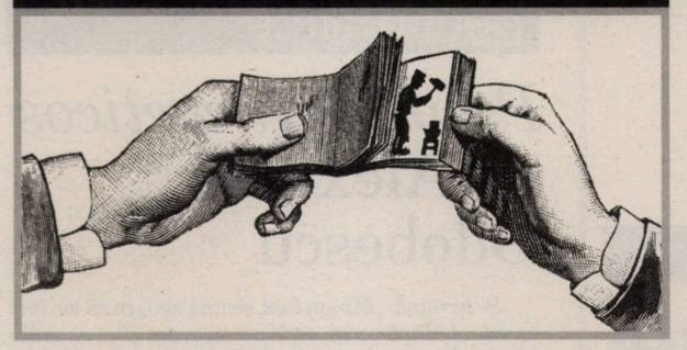

Dan C.

● **Dan C. Mihăilescu, *Idei cu zimţi. Viaţă literară III (ianuarie 2007 – iulie 2008)*, Editura Humanitas, 2008.**

Energic, studios şi informat pînă în cele mai mici detalii, atras de latura ideologică a culturii, însă amator şi de frivolităţi mondene, deopotrivă posesor de certitudini, dar şi predispus la nedumeriri pe care şi le exprimă candid, sarcastic ori pasional pînă la teatralitate, admirator al generaţiei '27 şi al rock-ului anilor '60-'70, extravertit, (auto)ironic şi bonom uşor maliţios, rafinat, savuros în expresie, memorabil în formulări, aşadar charismatic, histrionic şi neconvenţional, Dan C. Mihăilescu este, de departe, vedeta criticii literare româneşti. Cercetător mai bine de două decenii la Institutul de Istorie şi Teorie Literară „G. Călinescu" şi cronicar de cursă lungă, Dan C. Mihăilescu este acum realizatorul celei mai longevive emisiuni TV de cultură de la noi, *Omul care aduce cartea* fiind difuzată neîntrerupt din 2000. Dan C. Mihăilescu a fost ultimul critic din generaţiile anterioare care a predat ştafeta criticii de întîmpinare şi primul care a făcut carieră în televiziune, devenind, în cîţiva ani, un personaj mediatic popular. În contextul de după '89 al pierderii prestigiului literaturii, al diminuării autorităţii critice şi al pervertirii gustului cultural al masei, succesul lui Dan C. Mihăilescu apare, cumva, paradoxal. De unde şi puseurile de invidie ale breslei, mai ales din partea colegilor tineri, mult prea evidente în comentariile dedicate foiletonisticii adunate în cele trei volume ale *Literaturii române în postceauşism* (altfel, singura panoramare a literaturii postdecembriste) sau, mai nou, tentaţia de a fi asociat – depreciativ, fireşte – aşa-zisului grup de prestigiu al păltinişenilor.

Din 2003 ţine Dan C. Mihăilescu, în *Idei în dialog,* acest jurnal public ca o meteorologie culturală în care consemnează ideile şi cărţile, formele, fenomenele şi transformările, tendinţele şi personajele, polemicile şi „întîmplările" culturii autohtone. Astfel, sînt menţionate, adnotate, citate şi comentate articole de presă, apariţii editoriale şi evenimente culturale în sensul larg (spectacole de teatru, premii literare, festivaluri) petrecute de-a lungul întregului an, dar şi chestiuni legate de mass-media, trend-uri, mentalitate sau social, într-un complex joc de roluri unde Dan C. Mihăilescu este – în funcţie de temă, afinităţi şi competenţă – grefier, arbitru, avocat, consilier, evaluator sau comentator. Avem în aceste culegeri – căci adevărata menire a rubricii „Viaţă literară" este să devină, în volum, o capsulă de memorie culturală – o istorie literar-culturală *in progress*, scrisă la momentul zero, care are avantajul că ia pulsul direct, însă fără pretenţia exhaustivului. Selecţia lui Dan C. Mihăilescu nu lasă, totuşi, pe dinafară nimic important şi e de-ajuns să parcurgi cuprinsul cărţii pentru a avea lista de *cultural highlights* ale anului şi o hartă în miniatură a zonelor de interes şi a sensurilor dinamicii culturale.

Va fi interesant de văzut ce anume îşi va păstra, în timp, relevanţa din tot ce apare consemnat şi comentat aici, dar, prin prisma raportării la actualitatea culturală şi a distribuirii accentelor, mi se par demne de interes, mai ales, discursul şi opţiunile criticului. Care sînt valorile în care crede Dan C. Mihăilescu, de pe ce poziţii comentează, ce consideră derapaje?

Datorită formaţiei sale de cercetător, Dan C. Mihăilescu este un spirit constructiv, are gîndire pozitivă şi simţ istoric, adept al lecturilor formatoare, susţinător al tradiţiei, dar deschis inovaţiei, pledează pentru asumarea fertilă a trecutului şi apreciază creativitatea drept singurul criteriu infailibil de evaluare. Îl entuziasmează apetitul pentru cercetare al tinerilor critici (Paul Cernat, Daniel Cristea-Enache, Antonio Patraş, Alexandra Tomiţă ş.a.) şi aşteaptă febril istoriile literare anunţate de Nicolae Manolescu, Eugen Negrici sau Cornel Ungureanu. Dan C. Mihăilescu amendează, în repetate rînduri, relativismul şi legitimarea exclusiv prin antiteză, mania contradicţiei, a minimalizării şi a negării, precum şi „critica torţionară", tezismul neodoctrinarilor sau mimetismul autenticist-biografist (detectează corect „obsesia exportului", iar „domnia ororilor" şi „dictatura apocalipticului" în arte îl exasperează). Radicalitatea o găseşte contraproductivă, teribilismul iconoclast e reducţionist, tinerii sînt pîndiţi de „rasismul vîrstei", fragmentarismul e steril & sterilizant, iar contestaţia din principiu, fie veleitară, fie resentimentară. Se întreabă retoric Dan C. Mihăilescu: „Cîtă energie consumă acceptarea şi cîtă contestarea?".

Alte teme majore pe agenda critică sînt compromiterea ideii de grup („de prestigiu"/„de interese"/„de presiune"), „alergia la spiritul elitar" şi „diabolizarea intelectualilor" priviţi cu suspiciune şi cu resentiment, cărora le este contestat, tot mai vehement, dreptul la civism şi la opinie politică. Toate acestea contribuie şi întreţin păgubos o actualitate disolutivă, subliniază criticul. Dan C. Mihăilescu consideră că grupurile sînt, totuşi, vitale pentru piaţa şi competiţia de idei şi, deşi admite că solidaritatea intelectuală ar fi o „utopie", pledează în continuare pentru normalitate şi armonie şi visează solitar la coexistenţa paşnică, guvernată de civilitate şi respect, a celor implicaţi în cultură şi în dialogul de idei. În acest sens, constată cu amărăciune meschinăria şi invidia de breaslă, alergia la succesul celuilalt, şi amendează ieşirile penibile ale unor scriitori precum Mircea Daneliuc, Radu Aldulescu sau Nicolae Coande împotriva lui Mircea Cărtărescu, cel mai mediatizat scriitor român al momentului şi, din această cauză, recipientul celor mai resentimentare reacţii din tot anul 2007. Scrie Dan C. Mihăilescu despre tirania ex-centricului şi a minoritarismului: „E de citit în tot acest impuls de negare a valorii recunoscute nu doar relativismul insurgent, devenit religia la modă, dar şi o frenezie particulară în scrutarea vidului înconjurător. Nu vrem valori cu statut ferm, ne-am săturat de simpla popularitate, vrem prestigii ignorate şi statui fără soclu. Din cît eşti mai *off*, mai *underground*, mai *funky* şi mai *fringe*, dintr-atît eşti mai agreat. Cum ai călcat oleacă în *mainstream*, cum ţi se deplînge declasarea."

Dan C. Mihăilescu se mişcă dezinvolt şi cu graţie în spaţiul cultural, e informat, comprehensiv şi critic, păstrează un echilibru între elogii şi polemici, mai mult, creează empatie. Şi mai are, dincolo de umor şi de stil, o seninătate reconfortantă. Poate cea mai subevaluată, căci nespectaculoasă, trăsătură a spiritului critic.

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

marţi, 30 septembrie 2008, ora 18:00,
Aleea Alexandru 38
Invitaţi: Sorin Costina, Alexandra Gâtej,
Maria Pârvuţoiu, Vasile Petrovici
Moderator: Erwin Kessler

24-FUN CULTURAL DILEMAVECHE Radio România Cultural HotNews

Dilema veche vă recomandă

● Jerome K. Jerome, *Arta de a nu scrie un roman* (Editura Univers, Colecţia „Cotidianul", 2008). Excelentă, la nivelul celor *Trei într-o barcă (fără a mai socoti şi cîinele)*, dar, din păcate, o „artă" ineficientă, deloc convingătoare. Ei, de ce? Fiindcă nu vom scăpa niciodată de romane, tot aşa cum nu scăpăm de avari şi ipohondri, după Molière. (Un nuvelist)

● Nu rataţi *Boogie* al lui Radu Muntean – avancronica aici: http://www.dilemaveche.ro/index.php?nr=223&cmd=articol&id=8345 (Alex. Leo Şerban)

● Interviul, sincer şi amar, pe care Eugen Negrici – criticul care, în sfîrşit, taie nodul gordian al literaturii române – i-l acordă lui Ovidiu Şimonca în *Observator cultural* nr. 183: „Ce am încercat eu să fac [în *Iluziile literaturii române*] a fost să ridic puţin perdeaua iluziilor de pe literatura română. Şi am făcut-o cu părere de rău şi cu convingerea că gestul meu e inutil, căci nimic nu poate stăvili tendinţa noastră de mitizare. Cartea dezvăluie şi se întristează că trebuie să dezvăluie, întrucît autorul ei e în bună măsură conştient de fatalitatea ivirii fantasmelor şi chiar de necesitatea lor". (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Evadare

● ***Boogie* (România, 2008), de Radu Muntean.**

Întîmplările povestite de Radu Muntean în noul său film, *Boogie,* pot fi recapitulate în două-trei fraze. Bogdan, un bărbat la vreo treizeci şi ceva de ani (Dragoş Bucur), e la mare cu soţia şi copilul, de 1 Mai. El se întîlneşte din întîmplare cu doi foşti colegi de liceu, Penescu (Mimi Brănescu) şi Iordache (Adrian Văncică), şi se întinde la băutură cu ei. Din cauza asta se ceartă cu soţia, drept care se hotărăşte să rămînă peste noapte în oraş şi s-o facă lată, ca pe vremuri, cu prietenii lui. A doua zi se întoarce la pensiune, soţia lui, Smaranda (Anamaria Marinca), îi oferă scuzele ei, copilul se trezeşte şi lucrurile sînt la fel ca înainte – nu s-a întîmplat aproape nimic. Dar acest „aproape nimic", acest fragment de experienţă umană, a fost decupat şi iluminat de Muntean şi de co-scenariştii săi, Alexandru Baciu şi Răzvan Rădulescu, astfel încît prin el să se poată vedea aproape totul. E un film despre cum vieţile noastre par să se strîmteze de la un punct încolo, devenind, din drumuri, cuşti, şi despre cum, uneori, ajungem să ne privim tovarăşii de viaţă ca pe nişte temniceri, deşi duşmanul nostru real – al nostru, al tuturor – e de fapt timpul. E despre faptul că vieţile celor mai mulţi dintre noi pur şi simplu nu ies aşa cum ne-am imaginat că vor ieşi, şi despre nostalgia noastră după o libertate care de fapt n-a fost niciodată atît de neîngrădită, şi nici atît de plăcută, cum ne-o amintim noi. E despre faptul că ne uzăm şi murim.

Muntean e un dirijor virtuoz de pasaje dialogale complexe şi metoda lui e cît se poate de subtilă şi de nemanipulativă. Nu taie de la un personaj la altul ca să ne bage în ochi eventualele conflicte dintre ele, nu-şi apropie camera de unul sau de altul ca să scoată în evidenţă faptul că ăla a spus o prostie sau că ăluilalt nu-i convine. Preferă să aibă toate personajele în acelaşi cadru şi să ne invite să studiem interacţiunea lor în curgerea ei naturală. Cu alte cuvinte, îşi tratează spectatorii ca pe nişte *adulţi* care preferă să judece critic şi nu să înghită nişte judecăţi de-a gata, care se pot raporta la o situaţie ficţională şi altfel decît identificîndu-se cu un personaj sau ţinînd cu o parte sau alta. Ian McEwan a sugerat undeva că menirea supremă a literaturii este să arate minţi diferite între ele şi la fel de vii ca a autorului, luptîndu-se cu ideea că şi alte minţi sînt la fel de vii. Implicaţia era că numai literatura poate face asta, dar Muntean, Rădulescu şi Baciu (ca şi Puiu şi Mungiu) pot face acelaşi lucru cu instrumentele cinema-ului – acţiunea şi dialogul. E ceea ce fac în secvenţa certii dintre Smaranda şi Bogdan („Boogie", cum îi spun amicii). Mulţi dramaturgi pot să scrie o scenă de ceartă în care să arate că fiecare parte are dreptatea ei, dar aceşti dramaturgi sondează atît de adînc, iar actorii lor sînt atît de precişi, încît fac vizibil fiecare nerv zbîrlit, fiecare pulsiune a celor două minţi inflamate, fiecare dintre cele o mie şi unu de trăgace care se declanşează într-o ceartă, fără nici o legătură cu dreptatea sau nedreptatea. Am admirat filmul precedent al lui Muntean, *Hîrtia va fi albastră,* dar mi s-a părut că se termina înainte de a fi acumulat destulă forţă. Pe cînd *Boogie* creşte, şi creşte, şi creşte. Prima parte e tensionată de nemulţumirea surdă a Smarandei (jucată fără vanitate de o Marinca perfect dispusă să pară antipatică) şi de neastîmpărul lui Boogie (delicat transmis de Bucur). Toate tensiunile explodează în cearta aceea, în urma căreia Boogie pleacă de acasă, îşi regăseşte amicii într-o discotecă şi pleacă de-acolo cu o prostituată. În esenţă, suspansul părţii a doua e foarte clasicul o-va-face-n-o-va-face. Şi aici, Muntean lucrează cu o imensă fineţe. Dacă prostituata ar fi prea uzată, dacă Penescu şi Iordache ar fi prea grobieni sau prea decăzuţi, dacă atmosfera ar deveni prea urîtă, dacă tristeţea întregii escapade ne-ar fi în vreun fel băgată pe gît, semnificaţiile ei s-ar restrînge la dimensiunile unui strigăt de autocompătimire masculină, sau poate ale unui rechizitoriu feminist împotriva primitivismului şi a distructivităţii bărbaţilor. Dar prostituata (jucată superb de Ramona Iancu) e drăguţă şi vioaie, băieţii nu sînt mai nasoi decît alţi băieţi, semnele de înrăire şi de uzură sînt discrete şi tristeţea, atunci cînd vine, vine ca un postgust de „asta-i tot?" care pare însuşi postgustul experienţei umane. Conducîndu-l acasă pe Boogie, în zori, Penescu şi Iordache se opresc în faţa vilei lui Ceauşescu de la Neptun şi încep să cheme păunii imitîndu-le strigătele. Sînt foarte caraghioşi, dar există ceva sfîşietor în caraghioşenia lor. Mi-a amintit de momentul acela din *Iarna decanului,* cînd eroul lui Bellow ascultă lătratul unui cîine şi i se pare că aude în el „un protest împotriva limitelor experienţei canine: pentru Dumnezeu, deschideţi universul un pic mai mult!".

trecerea prin reviste

„Liberté! Egalité! Nudité!“

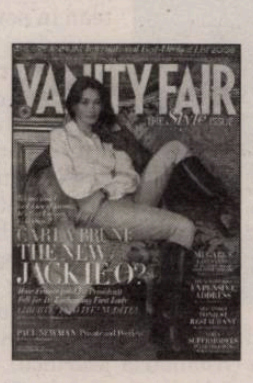

„The Style Issue“ – aşa se cheamă numărul pe septembrie al celebrei reviste americane *Vanity Fair* (408 pagini; un fel de carte de telefon cu toţi membrii familiei Style). De fapt, este redundant, deci tautologic, aşadar pleonastic: *Vanity Fair* este revista al cărei *fiecare* număr *(„issue“)* a fost un *„style issue“!*

Să acceptăm însă convenţia – mai ales că *V.F.* are bunul gust de a o pune pe copertă pe doamna Sarkozy, cea care, înainte de a deveni Prima Doamnă a Franţei, era mult mai cunoscută de *connaisseurs* sub numele de Carla Bruni. Bruni, în ţinută de călărie (o fi o aluzie, chipurile subtilă, la aşa-zisa ei reputaţie de amazoană?), fotografiată într-un salon al palatului Elysée de celebra fotografă Annie Leibovitz. Într-un colţ, un citat: „Nu e vorba de faptul că am avut o mulţime de amanţi. E vorba de faptul că nu i-am ascuns niciodată“. Aşadar, *„Carla Bruni: The New Jackie O?“* – se întreabă revista, încă de pe copertă, cu litere de-o şchioapă.

Intervievatoarea (Maureen Orth) – sau redactorul-şef – nu se dă în lături să pună, sub titlul amintit, un joc de cuvinte îndrăzneţ: *„Liberté! Egalité! Nudité!“*. Jackie O (= Onassis, ex-Kennedy), deci, Carla Bruni nu poate fi, căci Prima Doamnă a Americii nu a pozat niciodată goală – abia Prima *Femeie* a Americii (= Marilyn Monroe) a pozat, de nenumărate ori, astfel... Şi, în fond, ce contează? Reportajul de la Elysée are 14 pagini, 6 fotografii splendide marca Leibovitz şi cîteva mărturisiri deloc cochete şi pe deplin inteligente ale celei pe care eu, personal, o consider – alături de Monica Bellucci – cel mai frumos dar făcut de Italia restului lumii.

O femeie nu doar frumoasă, ci şi cu capul pe umeri, mai ales – şi cu un *savoir-faire* absolut perfect: nu doar că i-a fermecat pe britanici (popor şi Regină, la un loc) cu eleganţa ei înnăscută – şi Dumnezeu ştie cît de greu poate să fie să reprezinţi Franţa şi să-i cucereşti pe englezi! –, dar reuşeşte să facă acelaşi lucru şi cu francezii – şi Dumnezeu ştie cît de greu poate să fie să fii italiancă, în plus bogată şi ex-topmodel, şi să-i cucereşti pe francezi! Carla Bruni: „Există o fotografie celebră a doamnei De Gaulle servindu-l cu supă pe General. Şi eu îl servesc pe soţul meu, uneori, cu supă, dar nu aş fi de acord să fiu fotografiată în această postură“. Reportajul lui Orth nu ocoleşte nici unul dintre „locurile comune“ sensibile legate de Bruni-Sarkozy – relaţia sa cu acei „nenumăraţi bărbaţi“, majoritatea celebri, care i-au trecut prin viaţă; relaţia cu Cecilia, ex-doamna Sarkozy; cariera de topmodel; pozele nude etc. –, dar aceasta trece toate testele cu graţie... „Am rămas în relaţiile cele mai bune cu toţi ecşii mei. Uneori, sînt naşa copiilor lor. Şi-ntotdeauna sînt bună prietenă cu soţiile.“ În legătură cu alegaţiile fiicei lui Bernard-Henri Lévy, Justine – care a scris o carte de scandal în care o acuza că ar fi fost combinată cu tatăl soţului său, Raphaël Enthoven, înainte de a se combina cu acesta –, Carla Bruni pune lucrurile la punct ferm, dar fără patimă: „Nu m-am culcat cu el (Jean-Paul E.), *nici măcar un minut*“. (Precizarea e delicioasă!)

Noul ei album, *Comme Si de Rien n'Était,* a ieşit pe 11 iulie şi are deja cronici excelente. Cît priveşte „jobul“ de Primă Doamnă, Carla recunoaşte că are încă multe de învăţat: „Trebuie studiat codul. Cînd eşti cantautoare şi scrii «Îmi place poliandria, ha, ha, ha» n-are nici o importanţă. Dar cînd eşti o Primă Doamnă şi spui «Îmi place Coca-Cola Light» e o dramă. Trebuie să fiu atentă la orice detaliu“.

Un „detaliu“ ar fi că, la 40 de ani, ar vrea să mai fie o dată mamă... Oare de ce? Aşa cum e, e perfectă. **(a. l. ş.)**

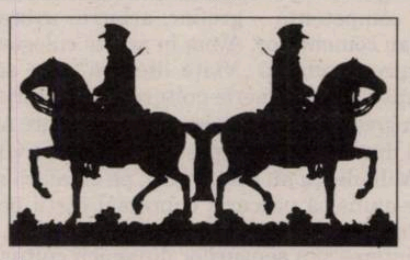

Radu COSAŞU

din vieata unui extremist de centru...

Ziua unei veşti bune

În numele celor care nu şi-au permis să meargă la hipodrom fără a şti cine-i tatăl şi cine-i mama fiecărui armăsar şi a fiecărei iepe,

în numele celor care au dus respectul faţă de calul de curse pînă la a-i cunoaşte arborele genealogic, ştiind că şi ultima gloabă, cel mai obscur concurent, cel mai netalentat are – ca orice om – un părinte, un suflet de iapă din care a descins, care l-a alintat, care l-a lins pe coamă,

în numele tuturor pasionaţilor bipezi care se bucurau pînă la lacrimi şi pînă la ultimul leu cînd se alergau, cam pe la mijloc de primăvară, cursele în care debutau mînjii şi mînzoaicele la care se uitau ca la zaiafeturi ale lumii, căutînd – în lumina cu care soarele le mîngîia crupa, şi coama, şi ochii, şi nările, şi botul – viitoarea lor glorie, acea „clasă“ care triumfă de obicei în handicapuri,

în numele băieţilor de grajd, al driverilor şi jockeilor bătrîni, al scriitorilor care aveau şi mai au dulcea naivitate de a vedea în cai o vitalitate şi în mirosul de grajd un semn de vigoare chiar al prozei lor,

în numele lui Avanti II şi al lui Cartuşel, părinţii lui Avion, trăpaşul care a avut-o ca epopeică rivală la supremaţie pe Joppa Hanover, venită din americanii Peter the Brewer şi Sister Bertha, dar şi în numele dragului meu Săltăreţ, cel care şi-a rupt piciorul în lupta la bici, cap la cap, cu Ezerjö, budapestanul,

în numele mînjilor coborîţi, în ultimele decenii obsedante, din Săltăreţ, din Talaz, din Talion, dar şi al fiicelor născute din iepe fără carieră, fără viitor, fără performanţe, capabile însă să dea feţi-frumoşi şi fete frumoase care ne-au bucurat nu numai buzunarele, dar şi ochii noştri competenţi, printr-o „clasă“ care, repet, triumfa matematic în handicapuri,

în numele nopţilor în care atîţia am adormit lăsînd să ne cadă pe faţă programul reuniunii de sîmbătă, cu „viziunea“ unui „austriac“ cîştigător, pariul austriac, acela în care trebuia să ghiceşti cei 7 cai cîştigători, dar cine mai ştie de asta decît un pumn de iniţiaţi?,

în numele tuturor celor care au văzut în cursele de cai nu numai clasica îmbunătăţire a rasei cabaline, dar au avut şi baroca melancolie de a fi bipezi în feerica, swiftiana lume a patrupedelor,

în numele atîtor nume de cai şi al acelei melodii: „concurenţi la start, cursa începe peste 5 minute!“,

salut fără ezitare – conştient de culpa elitistă în care mă găsesc – cea mai bună veste apărută luna trecută în ziarul *Adevărul:* „Bucureştiul va avea cel mai mare hipodrom din sud-estul Europei“. Prea puţini au reţinut-o, probabil, aşa cum era aruncată, departe, în pagina a zecea, alţii – dacă au citit-o – şi-or fi spus: „ce-i mai lipseşte chelului...?“, dar eu am decupat-o imediat şi mi-am pus-o în portofelul unde ţin secretele mele cele mai acute. Aproape că nu mă interesa dacă declaraţiile acestui subprefect al Capitalei sînt aiurea sau nu, dacă voi trăi sau nu realizarea acestui proiect, „avizat şi de premierul Adrian Năstase“ – de ce m-aş fi zbuciumat în România suspectînd promisiunile unui domn subprefect? Caut frumosul oriunde – oriunde în afară de politică, desigur – încît o zi întreagă am văzut hipodromul amenajat pe o sută de hectare din „lacul fără apă“ al zonei Văcăreşti, tribunele de 5.000 de locuri, casele de pariuri, restaurantele, spaţiile de cazare – noi le ziceam, urît, grajduri – pentru 1.000 (o mie!) de cai, centrul de conferinţe (în care mi-am fixat şi prima prelegere: despre driverul genial Cerkasov, cel care „bătea la mustaţă“, pe ultimii metri), pistele – cea de trap lungă de 1.600 de metri, cea de galop de 2.600,

o, Doamne, aici am avut o reţinere: eu nu am jucat niciodată la galop, n-am cunoscut bine decît Băneasa-Trap, din anumite condiţii istorice apărute după abdicarea Regelui Mihai, aşa e de cînd lumea: istoria calului se confundă cu aceea a omului. Azi mi-ar fi mai uşor decît ieri să explic de ce s-a desfiinţat hipodromul de galop, rămînînd cîtăva vreme, pînă l-au făcut praf şi pe ăsta, doar cel de trap, şi pentru ce lumea bună de la galop nu mai mergea la trap, la noi, cei numiţi cu dispreţ – din cauza trăsuricilor zise sulky-uri – „birjari“ sau chiar „lăptari“.

Nu mă voi pierde în explicaţii, voi scrie doar că în acea zi a veştii din *Adevărul,* l-am sunat pe un amic al meu, om care se mai ducea la Hipodromul din Ploieşti de care eu nu mai vroiam să aud, şi l-am întrebat dacă a aflat vestea cea mare:

– Vom avea hipodrom la Bucureşti, ai citit *Adevărul...?*

– Că...t! Le mai lipsea un loc unde să se strige toată ziua „hoţii! hoţii!“.

Asta-i viaţa românului – după orice veste bună să audă cuvîntul acela căruia nimeni nu-i mai pune puncte-puncte de drag ce ne e...

Acest articol – scris cu un entuziasm căruia nu-i modific nimic, nici măcar finalul – a apărut în urmă cu 7 ani în *Dilema* şi a fost adus la suprafaţă de o ştire recentă din *Evenimentul zilei:* „Romsilva intenţionează să construiască un hipodrom în apropiere de Bucureşti, pentru care a solicitat de la Agenţia Domeniilor Statului un teren de 100 de hectare...“

Am decupat-o şi am pus-o în portofelul cu secrete, străbătut de un gînd egoist, nu prea agreabil: textul meu va mai înfrunta, neabătut, încă 7 ani?

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Pseudokynegeticos de Alexandru Odobescu

Se termină: „Mi-am luat seama sau, ca să zic mai adevărat, după ce am scris acestea, am aflat că grangorele este o pasăre galbenă şi mare cît mierla, care pe latineşte se cheamă oriolus galbula, iar pe franţuzeşte loriot. Dar numele românesc al gustosului oriolan tot nu l-am aflat, ci, din contra, mai mult m-am încurcat văzînd în Muzeul de Istorie Naturală de la Academie două păsări de mărime şi de formă cu totul diferite, purtînd amîndouă numirea latină de Em<b>eriza hortulan<a>, fără de ecuivalente româneşti. *Confusio summa sequetur.* E pur, eu am mîncat ortolani, vînaţi în ţară la noi (n. a.).“

Povestea: „Ai voit, amice, ca mai nainte de a o tipări, să citesc eu, în manuscript, cartea românească ce tu ai compus sub titlul de Manualul vînătorului şi, după citire, să-mi şi dau părerea asupră-i. Pentru atîta încredere, nu am cum să-ţi mulţumesc; dar, teamă-mi e că, acordîndu-mi mie o aşa amicală şi linguşitoare precădere, n-ai nimerit tocmai bine, o, iscusite vînătorule! Vezi să nu paţi şi tu ca simigiul, şi de unde, cu drept cuvînt, te aşteptai să fii răsplătit, chiar de la început, prin laude meritate, pentru toate cercetările serioase, pentru toate observaţiunile adînci, pentru toate ostenelile ce ai depus în opera ta, să nu capeţi de la mine decît un encomion fluturatic şi fără temei, psalmodiat şi acela pe drîng sau cîntat din frunză.“

Şmecheriile textului: „Dar de vreme ce, pornindu-mă a-ţi vorbi despre vînătoare, mă văz fără veste pribegind pe răzoarele literaturii, mulţumeşte-te, te rog, amice, ca în loc de o analiză scrupuloasă a Manualului tău, în loc de o apreţuire a meritelor ce el va şti neapărat şi cu mai bun succes să destăinuiască la ochii oamenilor de ştiinţă şi de specialitate, într-un cuvînt, în loc de ceea ce mi-ai cerut, mulţumeşte-te, zic, să-ţi spun aci numai în ce chip, cum şi ce fel, imaginaţiunea, sufletul şi mintea mea au putut aievea să-şi însuşească plăcerile şi farmecul artei pe care tu, cel dintîi, o predai astăzi cititorilor români, înjghebată în reguli mai mult sau mai puţin riguroase.“

Durata lecturii şi tipul de creier: „Dar la ce să ne suim aşa de sus cu zădărniciile? La ce să călcăm orbeşte pragul semeţ al trufaşelor palate, unde o să ne întîlnim poate numai cu neajunsuri şi cu umilinţe? Nu sîntem noi oare strănepoţi ai poetului care a pus mai presus de toate auream mediocritatem, viaţa simplă, modestă şi fericită, pe care tot omul şi-o poate dobîndi cînd ştie să-şi mărginească trebuinţele şi plăcerile după a sa putinţă?“

Cash şi investiţii: Aş vrea, pe cînd mi se desfăşoară dinaintea minţii uimite privelişti aşa de răpitoare, ca să aud, ca prin vis, o muzică plină de farmec, bunăoară ca cea din opera *Guilom Tell* a lui Rossini, şi mai ales ca acel minunat cor de vînători, care, după ce a trîmbiţat, pe un ritm vioi şi alegru, fanfarele de chemare, se pierde apoi, cu vuiet armonios, prin tainica rezonanţă a codrilor de brazi!

Personaje: „Turdi erau un soi de păsări foarte lăudat de gastronomii noştri străbuni.

Terenţiu Varrone, în cartea sa despre agronomie, ne vorbeşte pre larg despre creşterea şi îngrăşarea acestui soi de păsări, în case înadins clădite pentru zburătoare, ornithon, pe care le descrie cu de-amănuntul şi mai adaoge cum că o mătuşă a lui avea la vila sa de pe Via Salaria, în Ţara Sabină, la 2 mile de Roma, un asemenea ornithon, din care vindea pe tot anul cinci mii de turdi, cîte trei dinari unul.“

Mişto: Puica s-a întors în luncă; ea a înfrînt şi a zdrobit inima poetului mai rău decît crudul vînător cînd sfîşia fără milă sînul căprioarei, şi atunci, tot dînsul, tot de Musset, mlădiindu-şi lira pe un ton mai duios, adă-ţi aminte, amice, cum, în cîteva versuri repezi şi armonioase, adevărate mărgăritare picate din acel corn de poetice îmbelşugări ce i-l revarsă suava lui muză într-o frumoasă noapte de mai, cum ştie, zic, a schiţa în treacăt o întreagă elegie vînătorească...

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Gînduri de Zilele Bucureştiului

De ceva vreme nu mai gust lamentaţiile la adresa Bucureştiului. Recunosc, nu e un oraş pe care să îl adori pur şi simplu (de altfel, privesc chiorîş oamenii care adoră locuri pur şi simplu, adorarea unui loc fără amintiri e ciudată, iar dacă amintirile sînt cele care contează, atunci orice loc poate fi adorat, chiar şi Bucureştiul). Îi recunosc şi toate păcatele, traficul prost gestionat, maşinile de pe trotuar, praful etc. Dar există la bucureşteni şi la vizitatorii oraşului un fel de pornire spre automutilare. Zici Bucureşti şi trebuie să pufneşti superior. Nimic nu e bine în acest oraş. Ai zice că două milioane de oameni se înghesuie aici doar pentru a avea de unde să fugă, doar pentru a avea un loc pe care să-l urască. Or, nu e Bucureştiul atît de negru. De fapt, e un oraş banal. Suferă de toate bolile unui oraş banal aflat în boom economic şi prezintă toate oportunităţile unui oraş banal aflat în boom economic. Bucureştiul nu e New York, nici Londra, nici Paris. A-l compara mereu cu nişte locuri cu care nu are rost să intre în competiţie nu face decît să-ţi dezvolte o gîndire schizoidă: urăşti cu program un loc unde trăieşti pentru că nu e alt loc, deşi nu şi-a propus niciodată să fie acel loc. Deşi se schimbă mereu, Bucureştiul rămîne constant: o metropolă neterminată, centrul economic şi politic al unei ţări care ea însăşi e neterminată. „Micul Paris" – această metaforă cu care ne mîndrim ascunde în ea un secret pervers. Cei care i-au spus aşa nu doreau de fapt să trăiască aici, visau la Parisul real. Pofta locuitorilor săi de a trăi în altă parte, în „adevăratele" oraşe, a făcut din Bucureşti o paradoxală metropolă provincială.

Bucureştiul nu mai e un oraş mort. Ce îi lipseşte este comunitatea.

Mă întreabă cunoscuţii dacă nu îmi lipseşte Londra. Îmi lipseşte. Aşa cum îmi lipsea şi Bucureştiul atunci cînd eram la Londra. A fetişiza un loc e pierdere de vreme şi o strategie uşoară de aruncat pisica propriei nefericiri în curtea altora. S-ar zice că la Londra îţi trebuie un motiv să fii nefericit, la Bucureşti nu îţi trebuie. Spui Bucureşti şi se înţelege. Această presupusă nefericire automată mă lasă mască. Această permanentă vorbire de rău mă oboseşte. Dacă spun că mie îmi place Bucureştiul sînt eu cel privit chiorîş. E nevoie de explicaţii. Ce îţi place în Bucureşti? Sînt aproape împuns cu degetul. Certat. Nu se poate să îţi placă Bucureştiul. Dar mie îmi place. Pentru că aici sînt amintirile. Oraşele banale pot fi adorate numai la pachet cu amintirile.

Iar Bucureştiul de azi e tot mai mult o metropolă banală, legată de lume, pulsînd odată cu ea. Cît am stat eu la Londra, aici s-a închis un restaurant indian, dar s-au deschis alte două. În plus, am de bifat un restaurant brazilian, unul argentinian, două japoneze şi unul israelian. Tocmai am descoperit un nou restaurant chinezesc cu livrare la domiciliu, unde bucătarii nu ştiu încă secretul local: mîncarea chinezească fără sos de soia în exces e mai pe gustul românilor, deşi mulţi ar spune că nu mai e chiar chinezească. S-a deschis chiar şi un club unde se bea absint, deşi nu e chiar de recomandat, aştept concurenţa. Aş putea continua cu exemplele. Bucureştiul nu mai e un oraş mort.

Ce îi lipseşte este comunitatea. Şi tocmai de aceea este bine că s-au inventat Zilele Bucureştiului. Am fost sîmbătă în oraş. O forfotă de nedescris, oamenii au ieşit pe străzi, evenimentele se ţineau lanţ. Este exact ceea ce lipsea oraşului. Mai mult chiar, nu a fost o adunare populară de prost gust. Trăsurile, costumele de epocă, concertul din faţa BNR, muzica vieneză din faţa Ateneului emanau un aer de oraş care se vrea cochet. Am auzit nemulţumiţi că nu se auzea bine, că erau prea mulţi „nespălaţi" la concert (oamenii fini iubesc poporul, dar nu la modul individual). Totuşi, dacă vrei să auzi arii de operă în companie selectă, te duci la Operă. Se pot aduce critici, au existat multe bîlbîieli, dar era inevitabil, dată fiind premiera. Trebuie ca pe viitor să dispară oribilul cordon de bodyguarzi care desparte zona VIP de restul lumii. De fapt, trebuie să dispară cu totul zona VIP. Nu se face să inviţi bucureştenii la un concert şi oamenii să privească de pe margine, în timp ce toată faţada e ocupată de miniştri, popi, ambasadori şi Ion Iliescu. Dacă vipurile vor concert, să intre într-o sală de concert.

Am impresia că acest oraş al cărui buget se dublează la fiecare cîţiva ani nu are habar cum să cheltuie aceşti bani. Adriean Videanu a tratat oraşul cu o gîndire inginerească: asfalt, drumuri, pasaje, ţevi, cabluri. Această gîndire e foarte bună şi suficientă dacă eşti şef peste o fermă de vaci. Dar un oraş înseamnă în primul rînd oameni. Iar oamenii trăiesc în jurul unor evenimente. Cu spiritul său de şpriţar vesel, Sorin Oprescu pare a fi înţeles asta. Nu ştiu cît i se datorează din aceste manifestări, dar a fost o idee bună.

PUBLICITATE

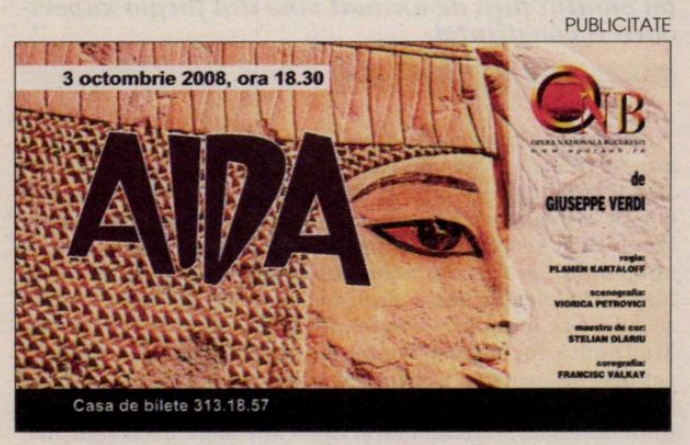

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

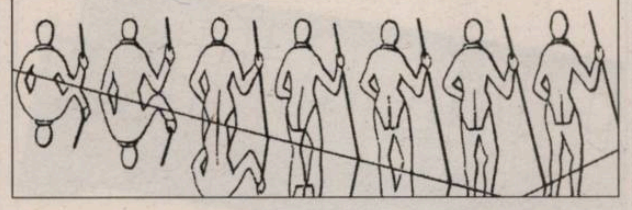

Presa locală şi oraşul

În oraşul Urziceni am mai fost o dată, şi am rămas cu aceeaşi impresie: incertă. Atunci am vorbit mai întîi cu primarul, acelaşi ca şi acum, Constantin Sava, despre care ţin minte că m-a primit uşor şi mi-a spus „tot" dintr-o suflare: în general, de bine. Fără a ne încurca în detalii, una peste alta, atît infrastructura, cît şi investiţiile, ba chiar şi şcolile, cu toatele, stăteau confortabil. Ieşind după conversaţie în stradă, am văzut (şi) altceva: un oraş agitat, cu multe magazine, cel puţin pe bulevardul central, şi cu destui oameni pe stradă. Dar... cu nimic vechi, poetic, pitoresc, cultural. E adevărat, cele trei şcoli generale din localitate au fost renovate şi sînt bine dotate. Există o Casă de cultură care găzduieşte o bibliotecă, mai nou intitulată „Constantin Ţoiu", un fost cinematograf în paragină, două biserici mai vechi şi două conace nerenovate. Ba chiar şi o autointitulată catedrală, chiar în centru, începută în 1995.

Cu toate acestea, senzaţia rămîne aceeaşi: nu simţi istoria, amestecul de vechi şi cultural care te face să fii în largul tău într-un oraş. Deşi e atestat din 1596, din vremea domniei lui Mihai Viteazul. Oamenii cu care am stat de vorbă, după conversaţia cu primarul, păreau să-mi confirme impresia: nu erau prea încîntaţi de oraşul lor care, în mare, prezenta un singur avantaj: apropierea de Bucureşti. Altfel, mai îmi spuneau mamele, e un oraş liniştit unde să-ţi creşti copiii, cu excepţia anumitor conflicte interetnice, cu romii din împrejurimi...; în care nu ai unde să te distrezi – adăugau tinerii; şi din care mulţi au plecat – adăugau înţelepţii lui care jucau table prin faţa Casei de cultură.

Totuşi, cu locuri de muncă suficiente, aflu de la reprezentanţii presei locale, cu care m-am întîlnit, la o a doua vizită: Eugen Cişmaşu, redactor-şef la singurul ziar local, *Mesagerul de Urziceni*, Dora Cişmaşu, redactor la acelaşi ziar şi consilier local, şi Mariana Vlădărău, redactor la postul local, Radio Sud Est. Rata şomajului este în scădere, pentru că există încă întreprinderi locale care merg: fabrici de confecţii, cu patroni români sau străini (printre care Alison Hayes), unde e angajată o mare parte din populaţia locală feminină; Marplast, o fabrică de mase plastice care exportă şi lucrează aproape exclusiv cu Italia, Expur, o alta de ulei industrial, de rapiţă şi de soia, două fabrici de alcool puternice, una de mezeluri, cu abator, hotelul Royal... Iar salariile, cel puţin în confecţii, ajung la aproximativ 700 de lei pe lună... Cei care nu găsesc de lucru aici se duc la Bucureşti, la 40 de minute distanţă, în general, ca agenţi de pază. Sau, dacă nu, pînă în Spania, unde poţi găsi adevărate comunităţi ale românilor din Urziceni...

Oraşul e pe linia de plutire, s-ar putea spune, dar nici confraţii noştri locali nu par mulţumiţi. Eugen Cişmaşu a lucrat, de prin 2000, la o serie de ziare ialomiţene: toate erau departe de noţiunea sănătoasă de presă. În provincie – spune el – „evenimentele negative sînt văzute doar cînd există interese". Prin ziarul înfiinţat de el şi-a propus să urmărească tocmai acest lucru: greşelile şi abuzurile autorităţilor.

„Atitudinea" e cuvîntul-cheie pe buzele presei locale. Nu contează ameninţările pe care le mai primesc din cînd în cînd, nici partizanatele, chiar politice, care se mai creează. Presa e un cîmp de luptă, fie că demască abuzurile primarului *(Mesagerul)*, fie că iniţiază acţiuni ecologice pentru strîngerea gunoaielor din spaţiile verzi (Radio Sud Est). Ziariştii locali rezistă pe poziţii pentru că pun patimă, în sens pozitiv, şi se înflăcărează din chestiuni care pe noi, aici, la centru, au început să ne mişte mai puţin. Şi pentru că, în felul lor, lucid – recunosc că aproape nimic nu merge bine şi că sînt puţine şanse de evoluţii spectaculoase –, îşi iubesc oraşul şi vor să rămînă în el. Ba chiar îşi propun să facă un post local de televiziune. De care să se audă, după echipa de fotbal Unirea Urziceni, care, se ştie, a ajuns în top...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

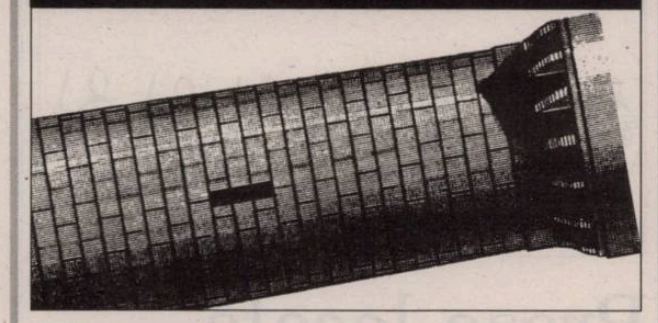

Fundaţii

Cu un an în urmă, pregătindu-mă să-mi încep misiunea în Franţa, puneam la cale, alături de şase prieteni mai tineri, o Fundaţie menită să identifice performeri, să asigure o platformă de dialog între elitele intelectuale şi cele din lumea afacerilor şi să reflecteze asupra liniilor de dezvoltare ale României pe termen mediu. O chestie de bun-simţ, care s-a dovedit totuşi impracticabilă. Nu atît pentru că am plecat la post, cît pentru că finanţatorul s-a desistat brusc, pe fondul unei dubioase crize de maximalism „etic". Asta nu înseamnă că proiectul amintit şi-ar fi pierdut actualitatea. Toţi ne clamăm patriotismul, chiar dacă eşecul de a amenaja o societate solidară cu propriile valori e vizibil. Ei bine, tocmai asta ne mîna în lupta pierdută pe drum: intuiţia că România nu va rămîne suverană decît dacă elitele sale din toate domeniile se recunosc, cooperează şi definesc binele comun. Şi dacă politica se hrăneşte nu doar din grupuri de interese, ci şi din competiţia liberă a unor viziuni structurate.

Incapacitatea de a spori baza dialogului social rămîne tipică pentru o comunitate tribalizată, imatură civic şi deresponsabilizată juridic. Ea vădeşte pe de altă parte cronicul deficit de modernitate, chiar dacă modernizările superficiale de care avem parte îşi urmează cursul. La noi, analfabetismul politic nu se măsoară doar prin nivelul dezbaterilor TV, cu veşnica reciclare a invitaţilor agreaţi de patroni, şi nici prin patologia atacului la persoană. Ea se dovedeşte mai ales în faptul că nu avem *advocacy tanks*. Unde poate fi găsit echivalentul românesc al *Société du Mont-Pèlerin*, matricea *think tank*-urilor neoliberale care au pregătit demontarea consensului keynesian în Europa anilor '70? De ce nu pot miliardarii români – stîlpi ai economiei de piaţă – să stipendieze altceva decît saltimbanci şi mercenari, cînd ar putea să stimuleze, prin captarea rarelor competenţe validate (internaţional), asanarea prezentei societăţi definite prin rahitism instituţional, provincialism cultural, corupţie endemică şi agresivitate nesublimată? Răspunsul e simplu: pentru că accesul lor la decizia politică e *direct*, aşa încît n-au nevoie să convingă pe cineva de oportunitatea unei anumite viziuni, în vreme ce „opinia publică" oricum nu contează.

Rezultatul acestei situaţii implică diminuarea suveranităţii naţionale, stabilirea direcţiilor noastre de dezvoltare prin *idei* venite din afara ţării (fie dinspre Vest, fie dinspre Est), generalizarea incompetenţei administrative şi agravarea dezinteresului obştesc. Veţi spune, poate, că notaţiile anterioare n-au legătură cu profilul curent al rubricii mele. Dimpotrivă. La felul cum arată azi lucrurile, faptul religios însuşi va deveni treptat nu atît motorul unei societăţi care-şi revitalizează creator propria tradiţie, ci refugiul maladiv al categoriilor scoase din joc. Fără strategii româneşti, ca răspuns la celebrele „provocări" globale, fără alianţa *legală* dintre business şi elita intelectuală, fără *advocacy tanks* capabile să promoveze – la dreapta sau stînga politică – varianta cîştigătoare a unor programe de guvernare serioase, pesimismul meu va părea complet lipsit de luciditate. Adică insuficient.

Are BOR vreun rol de asumat în contextul descris? Cred că da. În vreme ce, sub pontificatul lui Benedict al XVI-lea, Biserica Catolică reintroduce liturghia în latină, nouă ne revine datoria de a aduce confesiunea majoritară în secolul XXI. Catolicii au nevoie de corecţii mistico-dogmatice la excesele unui *aggiornamento* sociologizant, pe cînd nouă ne face grabnică trebuinţă tocmai tendinţa contrară: participarea Bisericii la un *proiect de societate* bazat pe democraţia valorilor, educaţie, convergenţă economică cu restul statelor membre UE şi dezvoltare durabilă. Dacă eu şi prietenii mei n-am creat Fundaţia cu pricina, nu-i nici o nenorocire: mai aşteptăm. Dar măcar „Grupul de Reflecţie pentru Înnoirea Bisericii" să-şi reia (simbolic) lucrările, mai ales că printre membrii săi din 1990 se număra şi noul Patriarh...

Nicolae DRĂGUŞIN

Maimuţe fără drepturi

Articolul „Drepturile maimuţelor şi drepturile omului", publicat în numărul 232 al *Dilemei vechi*, elogiază, sub semnătura lui Peter Singer, asentimentul recent al Comisiei pentru mediu, agricultură şi pescuit al Parlamentului spaniol pentru Marele Proiect privind Maimuţele. Lansat în 1993, acesta vizează să înlăture „graniţele dintre specia umană şi cele non-umane". Aşezate pe aceeaşi treaptă ontologică, atît prin logica egalitară, cît şi prin cea utilitară (aceasta din urmă fiind asumată de argumentul dlui Singer), animalele (în special primatele superioare) se află în posesia aceloraşi drepturi ca şi oamenii. De asemenea, în ceea ce s-ar putea numi a doua parte a textului, autorul deplînge tratamentul la care activiştii în favoarea drepturilor animalelor au fost supuşi în cursul lunii mai de către instituţiile de resort ale statului austriac (recte poliţia şi justiţia).

Conţinutul şi forma articolului în dezbatere invită la reflecţia asupra relaţiei teoretice dintre om şi animal, resping mesajul dlui Singer prin formularea unei critici creştine şi liberale la alegaţia că drepturile acordabile omului pot fi extinse şi asupra animalelor.

Un creştin va găsi textul fondator al relaţiei dintre om şi animal în chiar cele dintîi cuvinte cu care Dumnezu îşi întîmpină creaţia ultimă, omul: „[...] Fiţi rodnici şi vă înmulţiţi şi umpleţi pămîntul şi-l stăpîniţi şi domniţi peste peştii mării, peste păsările cerului, peste toate animalele, peste toate vietăţile, ce se mişcă pe pămînt, şi peste tot pămîntul" (Facerea, 1, 28). Fragmentul citat, scurt în cuvinte şi profund în substanţă, exprimă sensul cronologiei creaţiei (la început lumea materială, apoi lumea material-fiinţială, adică animalele, iar la sfîrşit cea material-spirituală, adică omul): ierarhia ontologică dintre om şi animal şi, implicit, egalitatea ontologică a oamenilor (observăm că nici în acest fragment şi nicăieri altundeva Dumnezeu nu a spus omului să domnească peste ceilalţi oameni). În afara acestei observaţii de bun-simţ, folosirea verbelor „a stăpîni" în relaţia omului cu pămîntul (lumea materială) şi „a domni" în relaţia omului cu animalele (lumea material-fiinţială) introduce două nuanţe fără de care lectura relaţiei omului cu restul creaţiei este incompletă.

Argumentul dreptului şi, indirect, al diferenţei omului faţă de animal vine din forma superioară a conştiinţei.

În vocabularul politico-teologic, înţelesurile lui „a stăpîni" şi „a domni" nu sînt echivalente decît parţial. În vreme ce a stăpîni include a avea drept de proprietate, actul de a domni instituie un tip particular de relaţie conform căruia omul, deşi se bucură de preeminenţă ontologică asupra animalului, acesta din urmă nu se află în proprietatea sa. Mai curînd decît drept a cărui condiţie este egalitatea, omul se defineşte în raport cu animalul prin prisma privilegiului. Mulţumită lui Wesley Newcomb Hohfeld, de mai bine de opt decenii, teoria dreptului exprimă privilegiul ca antonim juridic al datoriei şi corelativ juridic al inexistenţei dreptului *(no-right)*. Extensibile şi către alte sfere decît cele juridice (bunăoară sociale sau morale), relaţiile hohfeldiene sugerează, în principal, că privilegiul omului implică absenţa dreptului animalului şi, concomitent, privilegiul omului presupune datoria acestuia faţă de animal. Despre ce datorie poate fi vorba? Răspunsul este simplu: exact despre fixaţia militanţilor pentru *jus animalium*, anume absenţa suferinţei ne-necesare (aici, desigur, nu pot decît consimţi cu dl Singer). Fără a interioriza prea mult, într-un discurs rafinat juridic s-ar putea spune că, din prisma datoriei noastre de a înlătura suferinţa inutilă, animalele beneficiază de dreptul *in rem* al absenţei suferinţei, însă acesta nu reprezintă dreptul la care noi ne gîndim în limbajul de fiecare zi. Dreptul *in rem* ca opus lui *in personam* insinuează existenţa unei datorii fără ca aceasta să implice în mod necesar un drept (reciproca este întotdeauna valabilă). Kant în reflecţia sa morală asupra necuvîntătoarelor a sugerat că omul poate privi conceptual animalul ca proprietate, însă este incorect din punct de vedere moral ca practic să se comporte în consecinţă, deoarece într-o mare măsură viaţa sa depinde de a animalului (din nou, trebuie observat că dependenţa ontologică întăreşte raportul ierarhic prin banalul fapt că-l face indispensabil).

Cu toate acestea, un creştin mai preocupat de mister se va interesa prea puţin de raţionamentul social al dreptului pe care cu multă acuitate Hohfeld l-a teoretizat. Argumentul dreptului nu rezidă aşadar atît din egalitatea ontologică, cît din existenţa conştiinţei, unicitatea omului în raport cu orice alt element al creaţiei. Peter Singer susţine just că animalele superioare manifestă rudimente ale conştiinţei de sine, însă aceasta semnifică doar o parte (minusculă, aş zice) a conştiinţei. Argumentul dreptului şi, indirect, al diferenţei omului faţă de animal vine din forma superioară a conştiinţei, adică conştiinţa păcatului, a greşelii. Este un lucru a fi conştient de tine ca fizic, ca materie, şi altceva a fi conştient de tine ca spirit, ca „templu al Duhului Sfînt" înălţat pe temelia păcatului. Cum poate avea un animal dreptul la libertate cîtă vreme acesta se defineşte în funcţie de conştiinţa păcatului în forma sa triplă faţă de Dumnezeu, faţă de seamăn (în această din urmă categorie, păcatul echivalează cu ceea ce în limbajul curent se cheamă greşeală) şi, nu în ultimul rînd, faţă de *polis* (păcatul ca ilegalitate, ca transgresare a legii)? Conştiinţa păcatului în acest triplu sens înseamnă a fi liber. Imperativul categoric kantian întăreşte înţelegerea propusă: libertatea mea se opreşte unde o întîlneşte pe a celuilalt, or, a observa limitele înseamnă a fi conştient de frontiera domeniului moralităţii şi, prin recul, a i/amoralităţii. Pe scurt, conştiinţa de sine plasează o entitate în limitele fizice, însă mult mai importantă este conştiinţa păcatului, cea care socializează şi conferă fundamentul libertăţii. Despre ce drept la viaţă poate fi vorba în cazul animalelor în condiţiile în care omul se află în dependenţă ontologică faţă de animal? Chiar şi acceptînd varianta dreptului la viaţă cu care dl Singer înzestrează animalele, coliziunea dintre două drepturi egale (dreptul la viaţă al omului şi al animalului), pe care raportul de dependenţă o face inevitabilă, înseamnă, în raţionamentul juridico-moral, acordarea de prioritate dreptului mai puternic (adică dreptul la viaţă al omului în detrimentul animalului).

„Inflaţia de drepturi"

Un liberal clasic va găsi anevoie de acceptat această „inflaţie de drepturi" de care profetic vorbea Raymond Aron în anii '50. Dacă pentru un creştin „inflaţia de drepturi" se explică prin actul uitării originii divine a omului şi a sensului creaţiei, pentru un liberal, neinteresat de transcendent sau de sfera privată, „inflaţia de drepturi" îşi are cauza în ignorarea cetăţeanului. Puţini se întreabă pentru care motiv în 1789 declaraţia franceză enumera drepturile omului *şi ale cetăţeanului*. Pierre Manent, căruia îi aparţine argumentul liberal pe care-l evoc aici, spune că drepturile omului există doar atîta vreme cît cetăţeanul există. Altfel spus, omul se defineşte în relaţia cu cetatea şi cunoaşte o aparenţă socială doar în postura de cetăţean, adică de membru al unei forme politice (naţiunea) care nu arareori se defineşte înainte de orice ca o comunitate de destin. Cetăţeanul include o definiţie proprie (drepturile omului vorbesc despre acest lucru), dar şi o definiţie socială, în raport cu comunitatea din care face parte (drepturile şi obligaţiile cetăţeanului). Pentru liberali, a doua dimensiune reprezintă condiţia necesară şi suficientă a celei dintîi. Se poate spune acelaşi lucru despre cazul animalelor? Cineva ar răspunde, pe drept cuvînt, în mod afirmativ. Este îndeajuns a privi bunăoară comunitatea albinelor pentru a recepta imaginea perfectă a trăirii împreună. Într-o formă sau alta, fiecare specie de animale vădeşte o formă de sociabilitate în habitatul lor. Propriu omului ca *zoon politikon* nu este însă (doar) sociabilitatea, ci căutarea continuă a *mai binelui* sau, mai precis, a celei mai bune forme de guvernare. Oricît de mult sociabile ar fi şi oricît de desăvîrşită ar fi relaţia în termeni de „drepturi" şi „datorii" cu comunitatea naturală, animalele se conduc după anumite gene. Aşa se explică de ce oricît de mult nouă, trăitori în societatea modernă care exclude rolul şi status-ul social ca portret al omului, ne repugnă trîntorele, în familia apidelor acesta îndeplineşte o misiune căreia regulile prescrise îi împiedică modificarea. Simplul fapt că într-un anumit moment istoric o comunitate politică a comutat de la angelizarea ierahiei la diabolizarea acesteia ilustrează în chip convingător efortul de aflare a celei mai bune forme de guvernare, cu alte cuvinte, definiţia cea mai completă a *zoon politikon*. Dar căutarea continuă necesită existenţa conştiinţei păcatului (nu întotdeauna în cele trei aspecte care-i sînt proprii), adică prezenţa libertăţii. Legea cu neputinţă de modificat a genelor exclude libertatea (iată deci încă o probă pentru afirmaţia că animalele nu pot avea libertate şi nici drept la ea).

Dincolo de ceea ce îi desparte (privirea către transcendent sau către politic, către sfera privată sau către cea publică), creştinul şi liberalul observăm că se întîlnesc în efortul de a limita aproprierea dreptului de către alte entităţi decît cele umane. Ambele perspective exclud ispita socialistă de a extinde *ab infinito* drepturile. Aş spune că lărgirea nepermisă a sferei drepturilor (pe lîngă drepturile animalelor, adică a ceea ce am numit creaţia material-fiinţială, se vorbeşte insistent despre drepturile pomilor, statuilor, rocilor etc. adică ale creaţiei exclusiv materiale, ca şi cum verbul „a stăpîni" s-ar cere şters din pericopa biblică) ţinteşte deopotrivă către eliminarea lui *homo religiosus* şi *homo politicus* ca obiecte ale gîndirii teologico-politice.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

„Analişti“ şi „jurnalişti“

Arta loveşte din nou! Artiştii îi scandalizează din nou cetăţenii onorabili!

Fapta: Într-o expoziţie de la Galeria Atelier 35, artistul timişorean Benedek Levente a expus nişte tablouri cu harta României combinată cu ceva sex (printre altele). Sau Casa Poporului pe care scrie „Hotel“. Sau Traian Băsescu, în postura de J.R. Ewing. Sau Corneliu Zelea Codreanu cu o puţă în gură.

Mai întîi, s-au scandalizat cei de la Noua Dreaptă. Legionarii, cînd şi-au văzut guru-ul într-o asemenea ipostază, au făcut o sesizare penală la poliţie.

Apoi a venit rîndul televiziunilor să se scandalizeze. Realitatea TV, CNN-ul românesc, a organizat o dezbatere-înfierare sub bagheta Andreei Creţulescu. Ideea era că simbolurile naţionale sînt terfelite şi că, iată, o organizaţie onorabilă, cum e Noua Dreaptă, s-a simţit atît de lezată de tablourile cu pricina, încît a sesizat organele în drept.

Cine este în măsură să dezbată un asemenea subiect? Cum cine? Silviu Prigoană, jurnalistul Val Vâlcu de la *Gardianul* şi publicitarul Bogdan Naumovici. Aceasta era lista de invitaţi publicată pe site-ul televiziunii. În emisiune, în afară de cei trei, a mai apărut şi criticul de artă Erwin Kessler (invitat, probabil, în ultimul moment, atunci cînd cei de la Realitatea şi-au dat seama că ar fi chiar prea de tot să discute despre artă în absenţa unui specialist în domeniu).

Bun. Bogdan Naumovici are legătură cu lucruri legate de imagine, dar poate vă întrebaţi ce caută Silviu Prigoană sau Val Vâlcu la acestă dezbatere.

Ca să înţelegeţi care este mentalitatea celor de la Realitatea TV, am să vă spun, în paranteză, o mică poveste. Acum un an şi ceva, în timpul Tîrgului de carte „Bookfest“, Realitatea s-a gîndit să facă o emisiune-dezbatere pe marginea evenimentului, în parteneriat cu ziarul la care lucram pe atunci, iar eu să fiu moderator. Ideea de la care s-a pornit era să aducem, în faţa publicului telespectator, tineri scriitori de succes, care, eventual, să ilustreze o nouă generaţie a literaturii de la noi. Emisiunea urma să fie filmată într-un studio Realitatea TV amenajat chiar în incinta tîrgului.

Am făcut o listă cu scriitori, de la Filip Florian la Radu Pavel Gheo, şi le-am dat-o celor de la Realitatea. A fost momentul în care ei mi-au spus că nu se poate aşa ceva, că o emisiune doar cu scriitori nu va interesa pe nici un telespectator şi că trebuie să invităm la discuţie şi cîţiva politicieni, pentru asigurarea audienţei. Tineri politicieni – ca să ne păstrăm în tematica emisiunii. Prin urmare, la dezbatere au participat scriitorii, pe de o parte, şi politicienii nelipsiţi de pe micile ecrane, pe de altă parte (Cozmin Guşă, Cristian Boureanu şi alţii ca ei). Inutil să mai adaug că politicienii au acaparat discuţia, că nu s-a vorbit deloc despre literatură şi că emisiunea a fost o prostie de la un capăt la altul.

Revenind la dezbaterea prilejuită de expoziţia lui Benedek Levente, iată de ce la ea trebuie să participe, în concepţia celor de la Realitatea, şi o „vedetă“ ca Silviu Prigoană. De fapt, *în primul rînd* o „vedetă“ ca Silviu Prigoană şi în ultimul rînd, dacă se mai poate, şi cineva care chiar se pricepe. Este de la sine înţeles că Prigoană a vorbit cel mai mult şi că a bătut cîmpii. Este mai puţin de la sine înţeles însă că, la nivelul lăutăresc al lui Prigoană, erau şi realizatorii emisiunii şi moderatoarea. Andreea Creţulescu nu numai că era complet pe dinafară în ceea ce priveşte subiectul în discuţie, dar era la fel de pe dinafară şi în ceea ce priveşte meseria ei, cea pe care o face zi de zi. (La un moment dat, am aflat din gura ei că Traian Ungureanu este de fapt „Traian Mihai Ungureanu, fostul ministru de Externe“.)

Cît despre „expertul“ Silviu Prigoană, bun la toate, seara următoare l-am văzut la B1 şi apoi în cealaltă seară la Antena 2. Peste tot ne împărtăşea din înţelepciunea lui. Am înţeles că televiziunile au nevoie de vedete, indiferent dacă sînt de mucava, dar de ce inflaţia asta de Prigoană?

Alexandra BĂDICIOIU

Fără OZN-uri toamna asta la TV

– ce ne oferă televiziunile noastre în acest sezon –

Telenovele cu romi sau femei puternice. Avem. Sitcomuri cu vecini, cupluri, copii. *Checked* pe aproape toate canalele. *Reality-show*-uri cu adulter, nore, scuipat, tras de păr, vînat gîndacii din bucătărie. Bineînţeles. Anonimi care vor să devină vedete. Normă pentru orice post românesc.

Dacă le numărăm, putem să spunem că producţiile TV evoluează şi la noi. Dacă ne uităm mai atent la ce promit ele, atunci mai bine ne întoarcem să le numărăm.

17 şi *Serviciul Omoruri* lăsau să se întrevadă o direcţie nouă la începutul anului, în care dramele – poliţiste, cu adolescenţi – îşi făceau loc printre rîsete şi lacrimi forţate. Lansarea grilei de toamnă a arătat însă că nu, au fost doar o întîmplare, ca apariţia unui OZN de statură mică.

Programele noi mai arată că sînt bani, vedete, dorinţe şi ambiţii. Doar că ceva ne opreşte să ne luăm şi în serios. Momentan, audienţa se face cu show-uri gen anii '90, iar asta e suficient ca să le producem şi să ne mîndrim cu ele.

Comedia o duce destul de greu şi în State. A trecut momentul marilor hituri gen* Seinfeld, Prietenii tăi, Ally McBeal, *care aduceau milioane de telespectatori.

Sitcomurile – care au împînzit televizoarele pînă la refuz – sînt greu de digerat, oricîtă bunăvoinţă ţi-ar da lipsa lucidităţii din miez de noapte sau deşertul mediatic de pe celelalte televiziuni. Ceva se întîmplă (ca un fel de descîntec, probabil) de li se împleticeşte românilor simţul umorului, cînd trebuie să îl aducă nealterat pe TV. Pur şi simplu nu ne iese. Comicul românesc ocoleşte încăpăţînat structura comediei de 30 de minute cu hohote pe fundal. Se pare că are nevoie de un spaţiu mai domol, în care gluma să prindă corp, e de multe ori subînţeles, sub mustaţă. El există, e clar, şi în producţiile recente („Fuck NATO şi p'ăia de la Bucureşti!“ – celebra replică din *California Dreamin'*), doar că nu e genul care să fie împuşcat în rafale de mitralieră, ca la americani.

Pînă şi ei au renunţat la acest tip de umor şi s-au reorientat înspre parodii. Comedia o duce destul de greu şi în State. A trecut momentul marilor hituri gen *Seinfeld, Prietenii tăi, Ally McBeal,* care aduceau milioane de telespectatori. Actualele succese (de critică) – *The Office, 30 Rock* – îşi caută încă audienţa şi promit că o vor găsi mereu în următorul sezon. *30 Rock* tocmai a primit un braţ de Emmy-uri luni dimineaţa, dar ziarele americane continuă să se refere la el ca la un show cu rating criminal. *Prime time*-ul a terminat cu gluma şi a luat-o pe un drum mai sigur zilele astea, cu SF, istorie sau melodrame inteligente.

Astfel de producţii, bine lucrate, aşteaptă încă în România. Chiar şi primii lor paşi – poliţistele, seriile cu adolescenţi, *soap-opera* cu efect – lipsesc din peisaj. Deşi mărimea industriei, numărul de canale, banii din publicitate le-ar motiva venirea. Publicul (potrivit încercărilor amintite mai sus, la care adaug şi defunctul *Băieţi buni* sau recent încheiatul *Cu un pas înainte,* pe PRO TV), mai puţin.

Prima TV merge înainte cu *reality-show*-urile, secondată de Kanal D care are unul cît pentru toate celelalte, dacă numărăm (iar) orele de emisie. Pentru că sînt fan neînţeles al *reality-show*-urilor, o să scriu că nu stăm rău. Nu stăm nici bine. Pur şi simplu, stăm. Le-am făcut, sînt ieftine, umplu spaţiu, există. Ca şi în cazul sitcomurilor, ceva nu se leagă la *reality-show*-urile româneşti. Nu poţi să pui degetul pe ce ne lipseşte aici – în afară de faptul că nu avem un Mark Burnett (producătorul care a introdus *reality-show*-ul în Statele Unite).

Din prezentare, anul acesta, intrigă *Calendarul anului,* prezentat de Virgil Ianţu, la Prima. Anul trecut s-a ridicat un pic din turmă *Şantier în lucru,* pe acelaşi post. Televiziunea se încăpăţînează să găsească drumul *Big-Brother*-ului pierdut. Cineva spunea că românii s-au plictisit de realitate, că au destulă acasă la ei. Eu cred că gaura cheii face rating oriunde, dacă este exploatată inteligent.

Altfel, dacă vorbim de supravieţuitorii grilei, veteranii stau la locul lor. Mircea Radu, tot cu *Din dragoste,* a 17-a oară, un fel de *Tînăr şi neliniştit* întors pe dos, cu divorţuri şi iubiri în aceeaşi familie, doar că actorii sînt alţii, în funcţie de episod. Teo a schimbat televiziunea, a micşorat audienţa, a coborît ora, dar a păstrat acelaşi format, adică pe ea. Avem, în continuare, goana după celebritatea de 15 minute, mixată în mega-show-uri de 3-4 ore, cu bugete de milioane de euro, Mihaela Rădulescu duminica, un Dan Negru răguşit, Dinică la telenovele.

Doar TVR 1 păstrează un spaţiu vizibil (20,15) pentru serialele străine, deşi, momentan, doar* Anatomia lui Grey *străluceşte pe tronson.

Ca să ne întoarcem la premierele acestei toamne, rămîn achiziţiile străine, pitite tîrziu în noapte (sezon nou din *The Office US* la 00,45, pe Antena 1), pe canale uitate *(Torchwood* la TVR 2) sau de nişă *(CSI*-urile de pe AXN). Doar TVR 1 păstrează un spaţiu vizibil (20,15) pentru serialele străine, deşi, momentan, doar *Anatomia lui Grey* străluceşte pe tronson. Serialul nu m-a convins (dacă e vorba de doctori, prefer *Dr. House* şi *Stagiarii),* dar a îmblînzit multe alte gusturi de critici şi telespectatori, aşa că îl trec la plus. Tot în seria producţii bune (dar nu pentru mine), B1 continuă cu difuzarea serialului *24,* o achiziţie care merită remarcată pentru un post mic.

Mai recomand, pe ultimele rînduri, *Fraţi şi surori,* la Prima, *Absolutely Fabulous* pe TVR 2 şi, pentru cine prinde Universal Chanel, *Swingtown.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

WALTER BLOCK

RECONSTRUCŢIA LIBERTĂŢII

CEA MAI BUNĂ CURĂ PENTRU A VĂ TRATA DE TOATE NEPLĂCERILE PE CARE VI LE PROVOACĂ STATUL

Libertarianismul este filosofia politică a principiilor evidente, proclamate prin consecinţele lor ignorate (de leneşi, neatenţi ori uituci), nesocotite (de cei incapabili de logică) ori respinse în mod furios (de socialişti). Libertarianismul este, dintre toate leacurile contemporane împotriva lenei de a gîndi, terapia cea mai eficace pe care o cunosc.

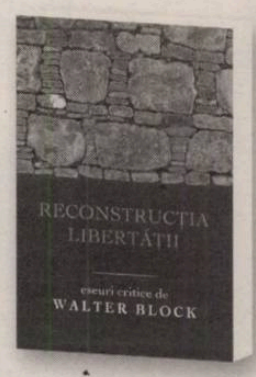

HORIA-ROMAN PATAPIEVICI

publishing Libertas

Editura LIBERTAS
contact@libertaspublishing.ro
www.libertaspublishing.ro

colectia adevărul

să o lași moștenire urmașilor urmașilor tăi!

CARTE DE LUX
ÎN PESTE
80
VOLUME

NOU

EXCLUSIV ÎN MAGAZINELE
diverta
mereu ceva nou

ÎN PERIOADA
10.09 - 10.11.2008

Nr.	VINTILĂ CORBUL - EUGEN BURADA Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
1	Babel Palace	448	50
2	Sclavii pământului	416	50
3	Casa din Cherry street	480	50
4-6	Idolii de aur (3 vol.)	1.216	75
7-9	Păsări de pradă (3 vol.)	1.408	75
10-11	Căderea Constantinopolelui (2 vol.)	1.248	75
12	Cenușă și orhidee la New York	288	50
13	Uragan asupra Europei	832	50
14-15	Cavalcadă în iad (2 vol.)	832	75
16	Hollywood - infernul viselor	368	50
17	Salvați-mă! S unt miliardar!	256	50
18	Oameni în Rolls - Royce	640	50
19	Iubirile imposibile ale lui Petronius	608	50
20	Groaza vine de pretutindeni	320	50
21	Roxelana și Soliman	464	50
22-23	Asediul Romei (2 vol.)	1.152	75
24	Sunt regele Franței! Regele Soare!	400	50
25	Împărăteasa fără coroană	320	50
26	Calea ducesei	448	50
27	Plângi, plângi balalaikă	448	50
28	Atenție! Los Angeles va sări în aer	320	50
29	Mafia și miliardarii	400	50
30	Extaz, moarte și rock'n roll	640	50
31	Miliarde și picioare lungi	416	50

Nr.	JAMES CLAVELL Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
34-35	Shogun (2 vol.)	1.632	100
36-37	Tai-Pan (2 vol.)	928	100
38-39	Gai-Jin (2 vol.)	1.712	100
40	Changi	496	50
41-42	Nobila Casa (2 vol.)	1.680	100
43-44	Vartejul (2 vol.)	1.696	100
45	Evadarea	560	50

Nr.	VLADMUȘATESCU Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
72-73	Extravagantul Conan Doi (2 vol.)	992	75
74	Contratimp	688	50
75	Unchiul Andi "detectivul" și nepoții săi / Cei trei veseli năpârstoci	368	50
76	La sud de lacul Nairobi / Expediția "Nisetrul" 2	464	50
77	Aventurile celor patru ostrogoți / Magdalena și Tartoi	304	50
78-81	Aventuri aproximative (4 vol.)	1.968	150

10 VOLUME

Nr.	THEODOR CONSTANTIN Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
46	Fiul lui Monte Cristo	560	50
47	Căpitanul de cursă lungă	368	50
48	Enigma "Profesor Rebegea"	400	50
49	Doamna în mov	320	50
50	Mătrăguna contra Monseniorului	368	50
51	Balthazar soseşte luni	336	50
52	Doamna cu voaletă din Balt Orient Express	336	50
53	Astă-seară, relache	400	50
54	Crizanteme pentru Erna	336	50
55	La miezul nopții va cădea o stea	368	50
56	Casa cu neguri	384	50
57	Urmărirea abia începe	416	50
58	Casa de pe colină	416	50
59	Muntele Morții / Magdalena de la miezul nopții	640	50
60	Johnny Boambă	448	50
61	Vrăjitoarea din casa cu stafii	384	50
62	Cel mai lung amurg	480	50
63	Maica îngerilor	432	50

Nr.	SVEN HASSEL Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
64	Legiunea blestemaților / Blindatele morții	544	50
65	Camarazi de front / Batalion de marș	512	50
66	Gestapo	352	50
67	Monte Cassino / Lichidați Parisul!	560	50
68	General SS / Imperiul iadului	512	50
69	Moarte și viscol / Drum sângeros către moarte	544	50
70	Curtea marțială / În chisoarea OGPU	672	50
71	Comisarul	368	50

Nr.	Colecția „DANIEL YERGIN"	Nr. pagini	Preț (lei)
32-33	Premiul - despre petrol, bani și putere (2 vol.)	448	150

ÎN LIBRĂRIILE DIN TOATĂ ȚARA

COMENZI

Adevărul Holding, Șos. Fabrica de Glucoză, nr. 21, sector 2, București;
Tel: 021 407 76 38; 021 407 54 32; 021 407 76 51; Fax: 021 407 76 42
www.adevarulholding.ro/carte; email: carte@adevarul.ro

Grija banilor

– interviu cu Radu CRĂCIUN –

Sînteţi cel care, prin funcţia pe care o aveţi, investiţi banii de pensii ai oamenilor. Vă apasă această răspundere? Mai ales că ne aflăm într-o perioadă în care în România abia a apărut sistemul pensiilor private şi, în plus, la nivel global, sistemele financiare trec printr-o perioadă destul de tulbure.

Da, mă gîndesc cîteodată că este chiar o muncă de mare răspundere. Îmi dau seama că participanţii la fondul nostru ar putea umple tribunele a cam trei stadioane mari de fotbal. Cînd te gîndeşti că atîţia oameni îşi lasă banii albi de zile negre pe mîinile tale, ai o apăsare şi te simţi dator să fii foarte grijuliu cu ceea ce faci.

Cît de rele ar putea fi consecinţele a ceea ce se întîmplă pe pieţele financiare pentru România şi, mai precis, pentru banii oamenilor?

Sistemul de pensii private e în România un sector nou. Sînt doar cîteva luni de cînd operează. Acesta poate fi şi un noroc pentru că sistemul a fost lansat după ce deja începuse căderea pieţelor financiare internaţionale, ceea ce a făcut ca fondurile de pensii să poată cumpăra active la preţuri mai mici şi să fie precaute pentru că ştiau deja ce se întîmplă. La ora actuală, cu toate frămîntările internaţionale, o jumătate din fondurile de pensii din România sînt pe plus, iar cealaltă jumătate nu au înregistrat pierderi foarte mari. Asta în timp ce la nivel global, fondurile de pensii şi de investiţii mari au avut pierderi importante.

Există cum bine ştim o presă destul de panicardă în România, chiar isterică uneori. E asta o problemă serioasă pentru sistemele financiare?

Da, o presă de multe ori şi foarte superficială, şi care uneori mi se pare a fi chiar mai populistă decît politicienii. O presă care a lansat cîteodată mesaje exagerate pe tema insecurităţii sistemelor financiare. Dar faţă de situaţiile trecute, sistemul este la ora actuală mult mai reglementat (în ce priveşte pensiile private sau investiţiile) faţă de acea zonă gri în care operau fondurile răposate de tip FNI.

Mulţi se tem de lipsa de garantare prin lege a unui randament minim al fondurilor de pensii, adică a unei valori minime pe care omul o va primi înapoi după zeci de ani de contribuţie. Ei se întreabă ce se va mai putea face dacă lucrurile nu vor funcţiona bine cînd vor trebui să-şi încaseze rodul acestor contribuţii, în condiţiile în care cei cu care au încheiat aceste contracte vor fi ei înşişi la pensie, departe de orice griji.

Responsabilitatea nu este individuală, este vorba de responsabilitatea unei firme, a unui administrator, ca persoană juridică. Eu, de exemplu, pot mîine să nu mai fiu şi să vină altul.

Ce garanţie au clienţii că aceia cărora le încredinţează banii sînt motivaţi să-şi facă treaba cu acribie profesională şi că aşa şi fac?

Motivaţia principală a administratorului este legată de o performanţă bună, singura care poate atrage noi clienţi şi reduce şansele de retragere a celor existenţi. În al doilea rînd, există o comisie de supraveghere care se asigură că noi facem toate lucrurile conform legislaţiei în vigoare şi că nu sîntem acolo de capul nostru. Cadrul legal este foarte strict. Din punct de vedere al garantării unui randament minim însă, în lume există doar două sisteme în ce priveşte pensiile private. Şi nu trebuie să încercăm noi să inventăm un al treilea. Într-unul din cele două sisteme omul ştie de la bun început ce pensie va avea (în Vest e cam 70-80% din salariu), dar nu ştie care va fi contribuţia sa (ea poate să varieze în funcţie de performanţele fondului). În celălalt sistem, contribuabilul ştie cît va plăti în fiecare lună, dar la sfîrşit pensia poate fi mai mare sau mai mică, în funcţie de performanţele fondului. Unii se întreabă de ce nu sînt şi contribuţii definite şi în acelaşi timp mai multe garanţii pentru nivelul pensiei. Dacă eu, ca administrator, am de îndeplinit foarte multe garanţii, voi avea o abordare extrem de conservatoare iar în final, pensiile vor fi foarte mici. Pentru că nu poţi să ai o performanţă foarte bună cu un risc minim. Trebuie să găseşti zona de echilibru. Iar o pensie garantată ar fi de fapt o pensie extrem de mică. Garantarea e o aparentă siguranţă.

La 46 de ani, ***Radu Crăciun*** *este directorul de investiţii al fondului de pensii Interamerican, după ce timp de zece ani (pînă în 2007) a fost analist şi economist-şef la ABN AMRO Bank.*

O problemă pe care am auzit-o tot mai des exprimată: avem bani, ce facem cu ei, unde-i ţinem sau cum îi investim?

În momentul de faţă, chiar şi investitorii cei mai sofisticaţi îşi ţin banii ori *cash*, ori în depozite bancare sau cel mult în titluri de stat. Din cauza impredictibilităţii evoluţiei pieţelor financiare, aversiunea faţă de risc e maximă şi sînt căutate locurile cele mai sigure. În aceste condiţii, cei care nu se pricep trebuie cu atît mai puţin să se gîndească la inovaţii. Chiar şi investiţiile imobiliare intră acum în categoria activelor riscante.

Aţi fost analist al pieţei de capital şi chiar economist-şef la ABN AMRO Bank, într-o perioadă în care s-au schimbat foarte multe în sistemele financiar bancare şi în mentalităţile oamenilor. Care sînt concluziile dvs. esenţiale din această experienţă (în ce priveşte stabilizarea pieţelor, a reglementărilor, a încrederii, a siguranţei investiţiilor)?

Probabil cea mai spectaculoasă schimbare a fost cea privind soliditatea sistemului bancar. După ce s-a trecut prin marile falimente – Bancorex, Bancoop, Banca Internaţională a Religiilor şi aşa mai departe –, concomitent cu îmbunătăţirea reglementărilor şi a supravegherii sectorului, s-a ajuns la un sistem puternic. Aş spune că privatizarea în proporţie de 95% a sistemului bancar, cu nume bune din sistemul internaţional, a dus la o profesionalizare foarte serioasă a întregului sector. Au venit bănci bune care au adus foarte multe cunoştinţe în domeniu şi i-au învăţat pe românii care lucrau în bănci cum să opereze după standarde europene. Asta e cauza cea mai importantă pentru care sistemul e mult mai solid decît în urmă cu 10-15 ani. La un moment dat, în sistemul de bănci românesc erau chiar nu mai puţin de patru preşedinţi de bănci olandezi.

Cum a fost drumul de la aeronave (acolo unde aţi lucrat la început ca inginer) la zona financiar bancară?

Se vorbeşte foarte mult de ideea de carieră, de management al carierei şi aşa mai departe. Ei bine, la mine cred că într-o mare măsură a fost vorba de rezultatul întîmplării. Am trecut prin cîteva răspîntii foarte importante în care, dacă luam altă cărare, probabil că viaţa mea ar fi arătat cu totul altfel. De exemplu, cu două săptămîni înainte de a mă înscrie la facultate, eram convins că voi merge la Automatică, dar în ultimul moment am virat către aeronave. Un alt moment a fost cînd am constatat că pentru România industria aviatică este un lux pe care nu prea ni-l putem permite şi din cauza asta nu speram să am o carieră interesantă în această zonă. M-am hotărît să merg spre bussines şi marketing care mă atrăgeau foarte mult, dar a venit şi momentul în care am avut de ales între marketing (la care visasem ani de zile şi pentru care învăţasem) şi intrarea într-un domeniu financiar de două ori mai bine plătit, înspre care m-am îndreptat în cele din urmă, după multe frămîntări interioare. Astăzi nu regret, pentru că şi în acest domeniu lucrurile au evoluat interesant.

Acum cîţiva ani, v-aţi revoltat împotriva aserţiunii formulate de o persoană dintr-o funcţie înaltă care spunea că s-a format deja o „piaţă a analiştilor economici".

Da, Mugur Isărescu a spus asta. Mi s-a părut că sună foarte prost. De obicei, într-o piaţă vinzi şi cumperi. Şi spunînd că s-a format o piaţă a analiştilor s-ar fi putut înţelege că pe aceştia îi poţi cumpăra, şi ei să spună apoi ce vrea cumpărătorul. Or, nici pe departe nu se poate pune problema astfel, pentru că averea cea mai de preţ a unui analist este credibilitatea.

Dar nu apar tensiuni între rigoarea profesională de obiectivitate pe care o are un analist şi cerinţele patronului sau ale instituţiei pentru care lucrează?

Pot să apară divergenţe între opiniile unui analist şi interesele de moment, de bussines ale altor departamente din aceeaşi instituţie. De exemplu, un analist de piaţă de capital poate, la un moment dat, să spună că firma X nu e bună şi că acţiunile ei trebuie vîndute. În acelaşi timp însă, dacă partea comercială a băncii la care el lucrează tocmai vrea să semneze un contract cu firma X, poate apărea tentaţia ca analistul să fie tras de mînecă. Dar în mod normal, orice client al băncii ar trebui să înţeleagă că activitatea de investiţii şi de studiere a pieţei de capital a unei bănci e total diferită de operaţiunile ei comerciale. Din păcate însă, nu trăim într-o lume ideală şi chiar şi pe Wall Street au existat mari scandaluri în care era vorba de conflicte de interese între independenţa analiştilor şi interesele de afaceri ale băncii la care ei lucrau. Nu se pot inventa nişte sisteme perfecte care să evite total asemenea situaţii. Şi pînă la urmă cred că totul se reduce tot la individ, la integritatea şi etica lui profesională, la felul în care înţelege aceste lucruri.

a consemnat Andrei MANOLESCU

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

Cîinele nostru, stăpînul nostru

– industria animalelor de companie –

În România, situaţia animalelor de companie rămîne una controversată. La ţară sau în oraşele mici, cîinele, ba chiar şi mai răsfăţata pisică se află încă, într-o oarecare măsură, în rolul tradiţional al animalului domestic, avîndu-şi locul şi rolul strict utilitar în curte. Sau, uneori, în cazul celor cu stăpîni mai delăsători, chiar pe străzile locale, în parcurile centrale sau în gări: imaginea a cîteva capre şi găini ce se agită prin praful drumului e, de mult, consacrată... În oraşele mari şi, cu precădere, în Bucureşti, animale care ar putea fi ale cuiva se amestecă în mulţimea trecătorilor, adaptîndu-se cum pot vieţii urbane haotice (cîinii comunitari şi mult discutatele lor obiceiuri, de la traversarea pe zebră pînă la atacarea, făţişă, a străinilor de cartierul în care îşi fac veacul sînt exemplele arhicunoscute...). În sfîrşit, tot aici, fraţii lor mai norocoşi îşi ocupă, regulamentar, locurile în apartamente sau case bucuroase de prezenţa lor. Şi nu e vorba strict de căţei (deşi ei rămîn pe locul 1 în topul neoficial al pet-*urilor), ci şi de pisici, rozătoare, păsări, peşti, iguane, şerpi, ba chiar... capre de talie mică sau ponei. Pentru această ultimă categorie – şi pentru stăpînii lor dornici să le facă pe plac, şi cu oarece posibilităţi materiale – s-a creat, în ultimul timp, o adevărată industrie: cabinete veterinare, pensiuni, saloane cosmetice şi de coafură, şcoli de dresaj, psihologi canini, magazine, cimitire, ba chiar creatori de modă...*

Românii şi cîinii comunitari

Veronica Tulpan, coordonator de programe naţionale la Fundaţia „Vier Pfoten", îmi spune că în 2005, cînd s-a pus problema atitudinii bucureştenilor faţă de animalele fără stăpîn, rezultatele sondajului întreprins atunci nu au înclinat balanţa în nici una dintre posibilele direcţii: în Bucureşti, aproximativ 50% s-au pronunţat în favoarea lor, 50% – împotrivă... Nu se poate spune că, cel puţin bucureştenii, nu iubesc animalele de companie, fie ele cu stăpîn, fie libere, pe stradă. Numărul mare de cabinete veterinare din Capitală (în jur de 200 – aflu de la unul dintre medicii întrebaţi) şi de alte servicii care se adresează acestora este un semn. S.V., posesoare, mulţi ani, a unui Schnautzer uriaş, spune că, deşi îşi lua cam peste tot căţeaua cu ea, foarte rar a auzit comentarii negative sau ostile în legătură cu prezenţa acesteia (destul de impunătoare) în diverse locuri publice.

Totuşi (adaug eu), cred că anumite prejudecăţi „naţionale" în privinţa aceasta există: de pildă, nu toţi taximetriştii acceptă să ducă oameni cu căţei; în autobuz sau metrou – călătorii sînt şi mai ostili; cît priveşte prezenţa cîinilor în cafenele, aşa cum am văzut în străinătate, nu se poate vorbi de un obicei, încă, la noi... Pentru cîinii vagabonzi, cred că există un grad de toleranţă; dar mai cred că, atunci cînd e vorba de „asumarea" unui cîine anume, pentru care să faci tot ce trebuie ca să fie „legal" (semnezi pentru el cînd e adus înapoi de la sterilizare), oamenii nu se înghesuie...

În orice caz, cele două categorii de animale, cele cu stăpîn şi cele fără, cîinii în mod special, cel puţin în Bucureşti, se pare că vor continua să conviеţuiască în paralel: în momentul de faţă, aflăm de la Veronica Tulpan, sînt 30.000 de cîini comunitari în Bucureşti. Şi vor rămîne, probabil, aşa, pentru că cel puţin politica „Vier Pfoten" este să îi returneze în teritoriu: sînt sterilizaţi şi apoi preluaţi, pe semnătură, de oameni din zona în care se află cîinii. Se recurge la această soluţie, nu cea mai fericită, pentru că nu există atîtea locuri în adăposturi cîţi cîini sînt şi ar fi mult prea costisitor. În adăposturi trebuie duşi cîinii agresivi, ridicaţi în urma sesizărilor. Oricum, se pare că, odată sterilizaţi, cîinii devin mai calmi.

Soluţia mai radicală, cu eutanasierea lor, a intrat în ilegalitate: prin Legea 9 din ianuarie 2008, este interzisă omorîrea animalelor sănătoase. Că aceasta nu se respectă, cel puţin în anumite zone ale ţării, e lucru ştiut. La Urziceni, de pildă, există adevărate campanii ilicite de otrăviri, aflu de

la presa locală de acolo: pe la 1-2 noaptea, se aruncă salam cu Furadan; apoi, pe la 5 dimineaţa, vin deja cei de la salubrizare cu lopeţile; îi lovesc pe cîini în cap şi-i omoară. S-a întîmplat, uneori, să-i vadă chiar copiii chinuindu-se, pe lîngă locul de joacă... Alteori au murit şi cîini cu stăpîn.

Sigur că acestea sînt cazuri extreme. Totuşi, situaţia rămîne nerezolvată şi nerezolvabilă, pînă la capăt, pe termen lung. Între timp, „Vier Pfoten" face ce poate: încearcă să arate, prin cîteva programe, că nici maidanezii nu sînt inutili: prin „Cîini pentru oameni" antrenează o serie de căţei care să-i ajute pe copiii cu dizabilităţi. Tot ei încearcă să-i înveţe pe copii, în general, mergînd prin şcoli, cum să se poarte cu animalele, ce atitudine să aibă faţă de ele...

Dr. Dolittle pentru highlife

Dacă unii îşi arată dragostea de animale preluînd responsabilitatea unui maidanez sterilizat, alţii aleg să şi-o asume, *full time*, pe cea a propriului patruped. Un cîine costă cam 2-300 de lei pe lună, cu mîncare şi asistenţă medicală standard (vaccinurile obligatorii, deparazitările), ne spune dr. Cristian Dragomir, de la „Marco Vet" – un complex, să spunem, de... 5 stele pentru animale, care cuprinde spital, pensiune, teren de dresaj, cosmetică şi coafură, magazin. Coordonat de un profesor italian (dr. Massimo Floris), spitalul este ultramodern, după modelul clinicilor vestice. Există aici, printre altele, un laborator performant, ecograf, endoscopie gastro-intestinală, cardiologie, neurologie, fizioterapie unică în România... Se pot face chirurgie abdominală şi toracică, anestezie cu intubaţie de ultimă generaţie. Au existat intervenţii complexe, chiar pe suprafaţa corpului, operaţii de mare complexitate pe abdomen, de ortopedie. Specialişti italieni vin să opereze aici şi asigură *training* pentru personalul de specialitate – 12 doctori. Se pot face şi intervenţii stomatologice. Urgenţele sînt tratate non-stop, există ambulanţe care se deplasează permanent.

Într-adevăr, plimbîndu-mă prin Spitalul „Marco Vet", am fost cu adevărat impresionată: am văzut acolo aparatură pe care nu o observasem în spitalele unde fusesem, cu diverse ocazii, să mă tratez eu însămi. Nu e nici o ironie aici: cred că animalele, dacă se poate, trebuie să beneficieze de condiţii maxime; problema e că în cazul României şi al sistemului ei medical inegal, oamenii nu au întotdeauna parte de aşa ceva...

În orice caz, am înţeles, vorbind cu medicii veterinari, că animalele de companie, cîinii mai ales, suferă de boli asemănătoare oamenilor. Gabriel Neagoe, medic la Complexul „Rin Tin Tin", un stabiliment asemănător, pregătit pentru a fi dat în funcţiune, spune că cele mai frecvente boli ale animalelor sînt cele de metabolism şi alimentaţie, cauzate de hrănirea necorespunzătoare, şi anume obezitatea, alergiile, bolile cardiovasculare... după care urmează tumorile mamare, cauzate de dezechilibre hormonale din tratamente necorespunzătoare.

Cîinii care stau mult singuri în casă pot deveni chiar depresivi. Cătălin Cornea, dresor şi responsabil cu Centrul de dresaj ce se va înfiinţa la „Rin Tin Tin", este absolvent de psihologie şi ne povesteşte că nici cu căţeii lucrurile nu sînt atît de simple cum par la prima vedere: „Sînt şi cîini neadaptaţi la mediul înconjurător. Aici, în cadrul şcolii, vrem să facem un departament de psihologie canină. Atît agresivitatea, cît şi timiditatea excesivă se rezolvă prin desensibilizare: se presupune că un asemenea cîine are o anumită reacţie în raport cu un om, cu o postură a acestuia. Încercăm să schimbăm semnificaţia semnalelor pe care le primeşte cîinele: îl facem să perceapă anumite situaţii ca fiind normale". Cătălin îşi propune să lucreze atît cu cîinii, cît şi cu stăpînii lor, care trebuie să-şi însoţească animalul şi care pot participa la conferinţe şi filme pe teme de specialitate. De asemenea, un alt vis al lui este să pregătească cîini actori, apţi să joace în reclame şi filmuleţe. Deja a produs cîteva: la Poiana, Domo, Millenium Bank.

Hotel de lux...

Atît „Rin Tin Tin", cît şi „Marco Vet" au, pe lîngă spitale, şi locuri de cazare pentru animalele ai căror stăpîni sînt ocupaţi sau trebuie să plece din localitate. La „Marco Vet", pensiunea conţine 26 de locuri pentru cîini. Condiţiile care există aici – ne explică Liviu Culpă, dresor şi directorul pensiunii – nu le găseşti în altă parte. Au padocuri de interior şi de exterior, monitorizare non-stop, instalaţie de căldură prin pardoseală, „clientul" este scos la plimbare de trei ori pe zi. O astfel de cameră costă 79 de lei cu hrana adusă de acasă.

La „Rin Tin Tin" vor fi cazaţi aproximativ 80 de cîini şi vreo 40 de pisici, spune dr. Neagoe. Şi ei vor avea condiţii maxime. O consultaţie va costa cam 20 de lei. Vor exista şi două sau trei maşini, ca să asigure transportul animalelor de acasă.

Cele două complexe asigură şi partea estetică a clienţilor lor: la „Marco Vet" există cosmetică şi coafor, la „Rin Tin Tin" e în plan o paradă a modei la căţei – colecţia e aproape gata.

Ambele complexe arată impresionant: ocupă suprafeţe imense, „Rin Tin Tin"-ul are trei etaje şi aduce ca noutate o sală de dresaj imensă (de obicei există doar terenuri exterioare). Cei de la „Marco Vet" au cuşti pentru pisici, cu dispozitive speciale pentru căţărat, diferite pentru cele mai bătrîne...

Lista ar putea continua, confortabil... E cert că animalele de companie ai căror stăpîni se bucură de venituri suficiente pot avea o viaţă decentă şi pot trăi fericite pînă la adînci bătrîneţi. Chiar şi atunci, pot fi îngropate dacă nu cu pompă, măcar civilizat, la cimitirul „Raiul animalelor", unde li se repartizează un mormînt, cu poză şi lumînare. Contra unei taxe de 80 de lei pentru animale mici, 100 – pentru cele medii şi 130 – pentru exemplarele mari.

Ieşind încîntată de la „Marco Vet", din nefericire însă, pe jos, am reintrat, cam brusc, în realitatea românească obişnuită şi inegală: prin pustietăţile comunei Voluntari, unde mă aflam, pe orice drum voiai s-o apuci, te aşteptau, din bălării... cete de cîini vagabonzi. Care nu păreau, cel puţin la o mai îndepărtată vedere, în nici un fel asumaţi sau sterilizaţi. După multe ocoluri, am scăpat, nevătămată, dar mai filozoafă: mi-am dat seama, încă o dată, de evoluţia „originală" şi contradictorie a României.

■

● La „Marco Vet", printre multe aparate medicale incredibile, cel mai neobişnuit dintre ele, care mi-a atras atenţia şi pe care nu l-am întîlnit (încă) nici în sălile de fizioterapie destinate oamenilor, este următorul: o bandă de alergare situată pe fundul unui vas cu apă – în aşa fel încît animalul (cîinele) să fie scufundat pînă la gît; astfel, muşchii lui sînt de două ori puşi la treabă, pacientul patruped recuperîndu-se mai serios şi mai repede (căci acesta e rolul dispozitivului).

● Tot la „Marco Vet", cum intri, pe dreapta, în impunătoarea sală de recepţie, se află statuia... lui Marco. Pare să fie din bronz şi sub ea stă scris, pentru eternitate: 1989-2001. Marco este boxerul care a murit (de moarte bună) şi a inspirat numele stabilimentului.

PUBLICITATE

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

XXVI) Aceasta-i o-ntrebare
pe care, pînă azi,
au pus-o între bare
cei ce,-ntre ulmi sau brazi,

la iezerul din Scoţia
i-aşteaptă pe turişti,
nesocotind comoţia
sau vreun infarct ce rişti

să le cam faci, – aproape
de ţărmuri, dacă stai,
cînd s-ar ivi din ape
dihania... Doar că n-ai

nicicum, această şansă,
căci lacu,-n plin sejur
şi-n rest, e-o atenansă
a mării dimprejur,

la care se accede
prin rîul Ness, – încît
acesta, ce s-ar crede
că nu-ţi trece de gît,

e un pasaj pe unde
s-ajungi în mare poţi
cînd vrei a te ascunde
de toate şi de toţi.

IGNORÎND SPIRITUL TIMPULUI, UN NENE CERESC A RECOMANDAT SUPRAVEGHEREA INFLAŢIEI DE INVENTIVITATE

● După extraordinara performanţă a echipei CFR Cluj în Liga Campionilor, redactorul *Dilemei vechi*, cel care, ignorînd meciul de la Roma, a recomandat doar vizionarea partidei Steaua-Bayern *(vezi nr. 237)*, trebuie să-şi prezinte scuzele de rigoare şi, în orice caz, să nu se mai socotească atît de competent în fotbal. (**R. C.**)

● În acest sfîrşit de septembrie, se împlinesc 80 de ani de la naşterea oficială, prin înregistrarea sa la Registrul Comerţului, a lui Mickey Mouse. Urîndu-i octogenarului să atingă cel puţin vîrsta patriarhilor, se cuvine totuşi a atrage atenţia admiratorilor săi că, după unele sondaje – de pildă, în Chile –, şoricelului îi este preferat, în simpatiile publicului, Donald Răţoiul. Mickey e socotit prea drăguţ, prea dulceag. Donald e mai rău, mai al dracului, mai în spiritul timpului. Personal, aştept ziua cînd Popeye Marinarul, un biped de-al meu, se va impune definitiv în jungla desenului animat. Spanac? Aţi spus cumva „Spanac“? (**R. C.**)

● De-ale mersului cu motor: pe drum trece un nene cenuşiu, fumînd, pe o motoretă; în urma lui, un popă la volanul unui automobil alb, pe a cărui placă de înmatriculare scrie NOE. (**D. S.**)

● Conform axiomei *În toate există un echilibru*, Ying-ul concertului Leonard Cohen a fost organizarea. Realitatea românească, incapacitatea pămîntească a conaţionalilor noştri de a organiza un concert ca lumea. Yang-ul, aspectul ceresc – bineînţeles, Leonard Cohen. Şi dacă cele două nu pot exista una fără alta, acceptăm şi teluricul românesc pentru bucuria şi frumuseţea muzicii lui Cohen. (**S. G.**)

● În *lepetitjournal.com*, publicaţie online pe care o primesc zilnic pe mail, un francez, fost campion de judo şi ex-gardă de corp a preşedintelui Chirac, îşi oferă serviciile pentru supravegherea caselor din Bucureşti. Imaginaţi-vă întîlnirea dintre clanul de gabroveni din Rahova şi bietul judoka de pe *Rive Droite*... (**S. S.**)

● După cum s-a aflat deja, Mircea Geoană le-a promis 20.000 de euro românilor din străinătate care vor să se întoarcă în ţară. De aici decurg mai multe întrebări; am să mă limitez la cîteva. Sînt astfel pedepsiţi cetăţenii români care au rămas acasă? Este o interpretare mai subtilă, postmodernă, a parabolei fiului rătăcitor? Atît a ajuns să coste un vot, în condiţiile actualei crize economice mondiale? Şi una ceva mai înfricoşată: este cumva un avertisment în privinţa inflaţiei care va să vină, cu domnia sa ca posibil premier? (**M. Ş.**)

● În oraşul-aeroport de la Frankfurt totul funcţionează

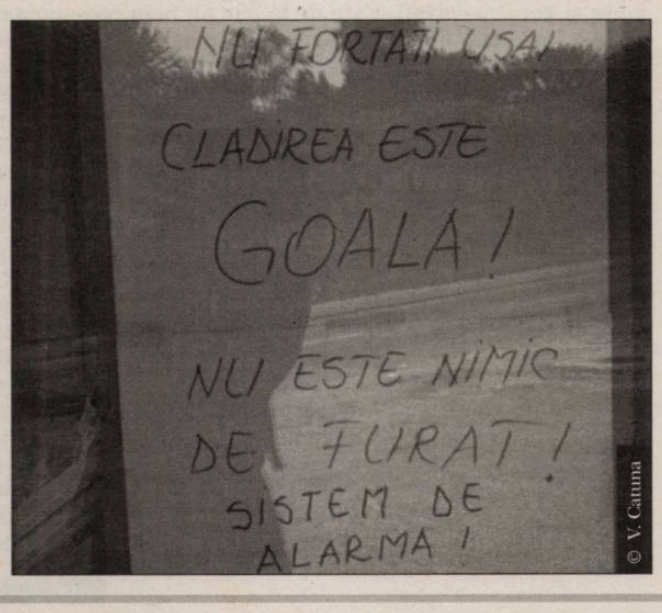

Cu ochii-n 3,14

perfect. N-ai cum să te rătăceşti, iar dacă eşti american şi ţi se întîmplă aşa ceva, vei fi ghidat cu amabilitate în direcţia cea bună. Întreg personalul, inclusiv ospătarii de la cafenele, se mişcă pe trasee dinainte stabilite, nici un pas în lături, ca să nu incomodeze pasagerii. Orice serviciu este prompt, orice mică întîrziere e anunţată cu mii de scuze. Totul îţi inspiră acel Occident „perfect“ care îţi dă o senzaţie de siguranţă. De aceea am tresărit cînd am descoperit că la toaleta doamnelor o uşă care nu stătea deschisă era proptită cu o şurubelniţă. Mi-am zis: iată o mostră de inventivitate tipic românească! Într-adevăr, cîţiva paşi mai încolo, doi băieţi de la curăţenie vorbeau între ei în română. La întoarcere, şurubelniţa fusese înlocuită cu o bucată de lemn. (**A. P.**)

IGNORÎND MORALITATEA ARTEI, SF. PETRU VINE LA DUMNEZEU ŞI I SE PLÎNGE CĂ TOTUL E MICUŢ PE PĂMÎNT, ÎN URMA UNOR FLUTURĂRI DE EVANTAI

● Dintr-o disperare tot mai sinistră după scandal, deci rating, Realitatea TV l-a chemat pe Silviu Prigoană, patron de gunoieri, să comenteze o expoziţie de pictură de la Galeria Atelier 35. S-au rostit toate clişeele ignoranţei: „defăimarea simbolurilor naţionale“, „pornografie“, „irosirea banului public“, „accesibilitatea şi moralitatea artei“ etc. Din păcate, adevărata incompetentă era chiar moderatoarea emisiunii, Andreea Creţulescu, a cărei prestaţie, ce-i drept, numai Prigoană are competenţa de a o evalua. (**M. C.**)

● În memoria lui Richard Wright de la Pink Floyd, plecat dintre noi pentru a-l reîntîlni pe Syd Barrett, voi spune acest banc. Sf. Petru vine la Dumnezeu şi i se plînge că e cam plictisealã în Rai, că nu se întîmplă nimic memorabil, că trece eternitatea fără nici o noimă. „Păi, şi ce-i de făcut?“, întreabă îngrijorat Dumnezeu. „M-am gîndit să organizăm un concert cu Pink Floyd“, sugerează Sf. Petru. „Fugi de-aici, că nu vin ei Pink Floyd să cînte pentru 16 oameni!“ (**M. C.**)

● Aşteptîndu-mi, mulţumit şi visător, „le petit café“ cu care te-ndeamnă, inevitabil, chelnerii francezi la sfîrşitul unei mese (prînz sau cină, nu contează) – de astă dată pe cheiul Garonnei, în minunatul Toulouse, „la ville rose“, şi după o delicioasă clătită cu... sirop de violete! –, mi-am dat seama, brusc, de unde vine acest automatism al diminutivelor la chelnerii de pretutindeni... Păi, e simplu: dacă îţi spun că totul e micuţ (o cafeluţă, o ciorbică, o tocăniţă, o fripturică cu cartofiori prăjiţi...), îţi induc, subliminal, şi ideea că sînt şi mai ieftine. Jmecherăşi chelneraşii ăştia! (**a. l. ş.**)

● Am greşit. Mulţumesc tuturor celor care m-au adus cu picioarele pe pămînt privitor la observaţia pe care o făceam în această rubrică, în numărul 239. Hotel Dieu este un vechi spital din Paris, şi nu un hotel. (**I. P.**)

● Un tînăr parizian, care se voia cool, purta, pe Rue de Rivoli, un tricou pe care scria: „I ♥ rien. I'm parisien“. Degeaba: cei mai cool parizieni mi s-au părut jandarmii pe patine cu rotile – am stat mult să mă uit în urma lor, încercînd să mă conving că nu visam... (**a. l. ş.**)

● Romtelecom-ul îşi face reclamă pe toate canalele, cu promisiunile unor preţuri sfidînd orice concurenţă şi servicii fără reproş. Cu preţurile, aşa o fi, dar e preferabilă evitarea serviciilor. Cînd ai un accident la conectarea cu Internetul, după un purgatoriu compus din altă muzică decît cea pe care o preferi, linguşiri imprimate pe bandă de magnetofon („sînteţi foarte important pentru noi“), apăsări pe diferite clape, se aude vocea omului plătit ca să te ajute. E somnoros, prost dispus şi te dispreţuieşte pentru că i te adresezi cu asemenea fleacuri. Cînd nu înţelegi din prima – ţipă. Cînd îi atragi atenţia că, dacă ţipă, chiar nu mai înţelegi nimic, îţi răspunde şi mai oţărît că nu e vina Romtelecom-ului. Aş propune ca Romtelecom-ul să pretindă un test de inteligenţă şi îndemînare viitorilor săi clienţi şi să-i accepte fără examen doar pe laureaţii Premiilor Nobel, cărora eventual să le promită o perioadă de probă la „Servicii“. (**M. B.**)

● În legenda unei fotografii pe care am văzut-o de curînd în Muzeul Mureşenilor din Braşov se spunea că patru dintre accesoriile care nu aveau voie să lipsească din garderoba unei doamne erau şalul, umbrela de soare, batista şi evantaiul. În acea perioadă – acum 150 de ani – s-a dezvoltat un adevărat cult al evantaiului, cea mai subtilă metodă – se spunea – de transmitere a mesajelor. M-am amuzat încercînd să-mi imaginez cum or fi arătat, pe atunci, emoticoanele, de exemplu, din zilele noastre? Cu cîte fluturări de evantai s-ar fi putut sugera un *„lol“*? Sau cum i-ar fi putut transmite o doamnă cu şal unui domn cu joben, subtil, „vdm în spatl grădinii în 5 min?“. (**R. T.**)

IGNORÎND SINGURA PLĂCERE DE PARTID, DOI PAPAGALI SE INSPIRĂ DIN FIORI

● Din toată tevatura numită „Ministerul Sănătăţii-Mihaela Rădulescu-campanie antifumat“, rămîne un fapt: în ciuda a ceea ce ar putea să creadă unii, la preţul de 800.000 de euro, fumatul, deşi nu singura plăcere, este cea mai costisitoare dintre toate. (**M. Ş.**)

● Ca un ecou la tema numărului trecut, iată o întrebare dintr-un chestionar al revistei *Sănătatea* nr. 4/1984: „Care este indicele de natalitate, recomandat într-un recent document de partid, care să fie asigurat în cursul acestui an?“. (**M. C.**)

● Am văzut pe net un spot publicitar cu doi papagali făcînd reclamă la un post de radio costumaţi în Hitler. Nu, nu e funny. Dar nu asta e problema. Evident, papagalii doresc scandal şi publicitate. Sper să nu aibă parte de ele. De fapt, propun o strategie tuturor celor care s-ar scandaliza public: nu o faceţi! Exact asta vor. Din acest motiv, nici nu le dau numele. Pentru papagali, cel mai rău e să rămînă anonimi. (**C. G.**)

● Cotidianul britanic *Telegraph* a publicat recent un articol cu un Top 50, realizat de criticii ziarului, cu cele mai malefice personaje ale literaturii. La o zi după apariţia din *Telegraph*, *Evenimentul zilei* publică un material intitulat „Lista personajelor malefice“, în care-şi invită cititorii să propună nume pentru acest top, pornind de la o listă de cinci personaje, pe care, chipurile, o propune *Evz*. Inutil să mai adaug că „lista răilor perfecţi“ a *Evenimentului zilei* „se inspiră“ fără nici o problemă din cea realizată de *Telegraph*. Inutil să mai adaug, iarăşi, că jurnaliştii de la *Evenimentul* nu amintesc deloc de ziarul britanic şi-şi asumă totul ca fiind al lor. Se spune că marile spirite se întîlnesc, cîteodată. Iată că spiritul hoţesc al românilor face ca aceste întîlniri să se întîmple mai des decît am crede. (**C. P.-B.**)

● Într-o staţie de metrou, într-o dimineaţă neobişnuit de friguroasă, am văzut o reclamă mare care mi-a dat fiori: „Siger îţi protejează zilnic sănătatea. Canicula face anual victime. Acum verile pot fi oricît de toride“ (era vorba de aparate de aer condiţionat). Eu constatam în acel moment că toamna poate fi ca iarna. (**A. M.**)

Adina POPESCU

Oameni şi cîntece în Portugalia

La ora două noaptea, într-o piaţetă din Porto, studenţii sărbătoresc începerea anului universitar sau pur şi simplu ultimele zile ale verii. S-au strîns în faţa cafenelei cunoscute sub numele de „Păduchele“, cei care nu mai au loc la mese stau în picioare sau pe jos, în mijlocul străzii pustii. Aici, în anii '60, se adunau tinerii disidenţi şi puneau la cale răsturnarea regimului dictatorial de tip fascist al lui António de Oliveira Salazar. Regimul s-a schimbat cîţiva ani mai tîrziu, în 1974, fără vărsare de sînge, printr-o insurecţie militară. Apoi povestea Portugaliei, după aderarea la UE, în 1986, a fost una de succes. „Bani investiţi cu cap, mai ales în infrastructură şi servicii“ – mi-a spus o profesoară din Porto. Şi oameni care şi-au dorit ca ţara lor să se schimbe în bine, fără încrîncenare şi fără să se păcălească singuri. Am asistat la construirea unei clădiri, o anexă a unei şcoli, în mai puţin de cinci zile. Muncitorii nu s-au plîns, n-au băut bere la pet şi au plecat în fiecare noapte spre casă cam pe la ora cînd copiii lor petreceau în faţă la cafenea.

În anul 2008, salariile portughezilor sînt încă mici în comparaţie cu cele din alte ţări europene, iar amprenta unui trecut traumatizant este încă vizibilă. Din acest motiv, poţi avea senzaţia că România şi Portugalia au un aer comun. Dincolo de această aparenţă, totul este însă diferit, amănuntele lor de viaţă sînt altele decît ale noastre, căci au învăţat să trăiască altfel, mai relaxat decît noi. Astfel, Portugalia nu poate fi doar o experienţă turistică. E o incursiune într-o lume care la prima vedere îţi pare stranie şi oarecum exotică, ca mai apoi, treptat, să-ţi devină familiară şi atît de prietenoasă încît ţi-e greu să te mai desprinzi de ea.

Autobuzul 602

Prima impresie despre un loc este de obicei cea care contează. După ce am aterizat pe aeroportul Francisco de Sá Carneiro din Porto, distins cu un premiu în anul 2006 de către ACI (Airport Council International) pentru locul 3 pe care l-a ocupat printre cele mai bune aeroporturi din lume cu mai puţin de 5 milioane de pasageri şi după ce ne-am bucurat că cei de la Lufthansa nu ne-au rătăcit bagajele în timpul escalei de la Frankfurt, am luat un autobuz într-o direcţie imprecisă, probabil spre centru. De fapt, am aflat pe drum că era vorba de centrul oraşelului Maia, cu o municipalitate distinctă faţă de cea din Porto. În zilele care au urmat am colindat patru oraşe, unite între ele: Maia – cu zona sa industrială, Porto – cu centrul medieval, preferat de turişti, de pe malul rîului Douro, Vila Nova de Gaia, de cealaltă parte a rîului – cu cramele sale cu vin de Porto şi Matoshinhos, cu portul şi cu blocuri noi, cu vedere la ocean unde un apartament costă mai multe sute de mii de euro. Împreună alcătuiesc o aglomerare urbană despre care credeam iniţial că se numeşte Porto.

Am cumpărat bilete de 1 euro şi ceva de la şofer, căci majoritatea localnicilor au abonamente, şi ne-am ocupat locuri la geam pentru a ne crea acea primă impresie, superficială, dar în acelaşi timp intensă, despre care vorbeam. Am descoperit însă repede că adevăratul spectacol era în autobuz, mai ales cînd a început să se aglomereze şi să se nască certuri şi discuţii, cam ca la noi. Primul şoc al fost cel al limbii: atît de asemănătoare şi totuşi atît de diferită faţă de română. De parcă ai fi nimerit într-un autobuz plin cu români care vorbeau într-un dialect nedescoperit încă. Anumite cuvinte sunau identic (aş putea să jur că mai tîrziu, într-o staţie de metrou, o voce feminină şi-a început anunţul cu „stimaţi clienţi“), altele însă se confundau cu cele din spaniolă sau italiană, iar unele păreau desprinse dintr-o muzicală limbă slavă. Una peste alta, portugheza e o limbă care ţi se pare extrem de familiară, dar din care nu înţelegi absolut nimic. Am avut surpriza să decopăr într-un ghid turistic o biserică care se numea „Românica“ (cu î din a) şi am încercat să port o conversaţie cu un recepţioner, mai întîi în engleză, apoi într-un amestec de franceză cu spaniolă şi, după ce mi-am dat seama că nu pricepe nimic, deşi continua să dea zîmbind amabil din cap, i-am spus clar şi răspicat pe româneşte ce aveam de spus şi mi-a schimbat telecomanda defectă cu una nouă.

Aşadar, în autobuzul 602 au început să urce pe rînd nişte gălăgioase mătuşi, toate mici, negricioase, cu picioare un pic crăcănate şi îmbrăcate în rochii de stambă. Îşi fluturau sacoşele şi vorbeau între ele de parcă s-ar fi cunoscut de cînd lumea. Într-o staţie, una dintre ele a început să se agite cînd şi-a văzut o prietenă pe stradă care ciocănea la o poartă. A bătut cu putere în geam pentru a-i atrage atenţia prietenei, apoi i-a explicat prin gesturi largi că „nu este nimeni acasă!“. Cealaltă băbuţă s-a lămurit, şi-a pus o cască pe cap şi s-a urcat pe un scuter. A depăşit autobuzul cu peste 50 la oră pe strada în pantă, cu palmieri şi case albe cu influenţe maure.

În apropierea unei fabrici au început să urce muncitorii, iar înfăţişarea lor a fost primul indiciu că în Portugalia nu s-a atins încă acel nivel de trai confortabil şi liniştitor cu care te întîmpină Germania sau Franţa. „Occidentul“ portughez nu este unul perfect care să-ţi inspire o deplină siguranţă, dar nici unul artificial. Tot ce ţi se întîmplă aici este viu şi neaşteptat. Însă chipurile oamenilor încă poartă pecetea celor cinci decenii de dictatură, chiar dacă de la Revoluţia Garoafelor Roşii au trecut mai bine de 30 de ani.

Muncitorii nu prea aveau chef de vorbă. Se mutau de pe un picior pe altul atîrnaţi de bară, erau prost îmbrăcaţi, se simţea un iz de transpiraţie. Feţele le erau crispate. Aproape că te credeai în 336, în drum spre cartierul Militari, cînd în centrul oraşului Maia au dat năvală fetele. Acele interesante fete portugheze care, din cauza sprîncenelor groase şi împreunate, par veşnic încruntate, însă atunci cînd binevoiesc să zîmbească se luminează întreg cartierul, inclusiv scaunele din autobuzul 602 care păreau poleite cu aur. Două fete care se ţineau de mînă au început să cînte, apoi întregul grup. Nu era o melodie pop la modă, nici una religioasă. Era pur şi simplu acel cîntec uşor de ţinut minte şi un pic trist, care face să-ţi treacă timpul mai repede şi să ajungi cu bine la capătul călătoriei.

Siesta pe malul rîului Douro

Timpul din Portugalia se opreşte pe loc după-amiaza, între două şi şase. Magazinele se închid, la restaurante nu se mai servesc decît băuturi şi cafele, iar turiştilor cărora le e foame trebuie să se mulţumească cu sandvişuri, căci bucătarii ori au aţipit cu nasul în vreo cratiţă, ori pregătesc deja mîncarea pentru cinele tîrzii. Acest timp mort – în care copiii lîncezesc pe malul rîului la soare şi fac cu mîna la vaporaşe, iar prezenţa oamenilor din Porto este extrem de discretă, mai mult îi ghiceşti în spatele oboanelor trase – îţi dă acea stare specială pe care o poţi simţi doar în ţările latine din Sud. Sînt acele momente în care îţi dai seama că iei lucrurile prea în serios şi că niciodată nu-i prea tîrziu pentru nimic. Totul se sfîrşeşte odată cu fluxul, cu rîul care curge invers şi cu bancurile zăpăcite de peşti care nu mai ştiu încotro să se îndrepte.

Însă pînă atunci poţi bea cel puţin o caipirinha (cocktail-ul naţional brazilian, „importat“ de portughezi din fosta lor colonie) la o terasă din centrul vechi. Chelneriţa se mişcă adormită printre mese, sub privirile îngăduitoare ale patronului care se răcoreşte cu o carafă de *sangria*. Turiştii sînt amorţiţi şi ei sau doar brusc relaxaţi, de parcă toate bateriile din aparatele lor foto ar fi pe terminate şi s-ar obişnui treptat cu ideea că vor renunţa pentru o vreme la ocupaţia lor de bază. Doar la o masă se vorbeşte tare: „Şi zi, bă, ce-a făcut Mişu cu nisanu ăla?... Cînd am fost io la Madrid vroia să-l ducă în ţară şi să-l vîndă! L-a vîndut?“. Apoi, către fata din dreapta care se uita peste un meniu: „Ţucuraş, nu mai lua chestia aia de-aseară că pute groaznic!“. Au fost singurii români pe care i-am întîlnit la Porto.

Ne-am ridicat de la masă şi am traversat rîul pe un spectaculos pod de oţel construit de Gustave Eiffel, nu ştiu dacă înainte sau după turn, şi am ajuns în Vila Nova de Gaia, în locul în care case locuite, unele destul de părăginite, altele vopsite în culori vii sau acoperite cu mozaic (cum sînt unele case din Dobrogea) stau suspendate deasupra malului stîncos într-un straniu echilibru şi sînt despărţite de ganguri şi trepte unde mirosul de apă menajeră amestecat cu cel de peşte stricat îţi aminteşte oarecum de piaţa Obor. Însă steagul cu roşu şi verde flutură peste tot, laolaltă cu rufele întinse la uscat, fără să-ţi dai seama dacă e o expresie a patriotismului portughez sau un element de decor ca oricare altul.

Siesta pe malul oceanului

La 20 de grade, doar surferii intră în apă. De la distanţă par un roi de insecte negre şi subţiri cu cîte o singură aripă. Se adună pe plajă, comunică prin gesturi graţioase, fac mişcări de încălzire. Apoi se despart şi se avîntă în larg, fiecare cu valul lui.

La terasa surferilor se poartă conversaţii în mai multe limbi. Cînd vorbesc în engleză, pricep că discută conspirativ despre un anume loc, la o anumită oră a zilei. Sînt şi cîteva fete, însă ele mai mult îşi însoţesc iubiţii de la care primesc lecţii. Cei mai mulţi dintre surferi locuiesc în apropiere, în Matosinhos, şi vin la plajă cu bicicletele. Pentru mine atmosfera barului e una de vacanţă, însă ei pot avea parte de ea în fiecare zi, în oricare anotimp al anului.

La o sută de metri de locul de întîlnire al surferilor este o terasă de fiţe. Caracatiţa e servită într-o manieră sofisticată, iar *caipirinha* costă 5 euro, adică dublu faţă de preţul ei obişnuit. Aici îşi iau masa de prînz corporatiştii care lucrează în zonă şi îşi dau întîlnire cu amantele, la rîndul lor corporatiste. Băieţii îmbrăcaţi în costume impecabile, bronzaţi, cu părul gelat şi cu ochelari negri de soare îţi dau senzaţia că fac parte din mafia locală. De fapt, nu sînt decît exponenţii acelui *middle class* portughez pe care i-am mai întîlnit şi la mall, scotocind prin coşurile cu haine la reduceri de la H&M. Unul dintre ei se aşază la o masă, îşi comandă o cafea şi contemplă plaja pe care probabil că n-a mai călcat de multă vreme, căci ar fi mult prea complicat să-şi descheie şireturile de la pantofi şi să-şi scoată şosetele. După mai bine de o jumătate de oră, apare şi ea. Acelaşi *look* de fată care stă la un birou, însă fără ochelari de soare. Se aşază la masă fără să-i adreseze lui nici un cuvînt şi studiază meniul. Îşi comandă, în sfîrşit, o cafea. Încep să-şi vorbească abia cînd trebuie să ia decizii în privinţa mîncării. În rest, mai sînt doar pensionari, probabil locatarii apartamentelor însorite de pe faleză care stau întinşi în şezlonguri, cu ochii închişi şi au ceva în comun cu moluştele ce lîncezesc pe farfuriile de pe masă.

Însă timpul siestei pe malul oceanului trece mult mai repede şi descoperi dintr-odată că sandalele pe care le-ai lăsat la loc sigur pe plajă deja înoată în apă.

La ţară

Am locuit într-un soi de comuna Voluntari a lor, la graniţa dintre Porto şi Matosinhos. „Aici sîntem la ţară“ – mi-a spus unul dintre noii mei prieteni portughezi. Am stat la „Residencial Qasar“, o combinaţie rezonabilă ca preţuri între hotel şi pensiune, unde micul dejun era invariabil chiflă, şuncă, brînză. Taximetriştii nu prea ştiau pe unde vine, pînă cînd ne-am prins că trebuie să le dăm ca reper Stadionul Progresul. În mai puţin de opt zile am ajuns să cunoaştem toate magazinele şi cîrciumile din jur. Cele mai multe prăvălii vindeau fructe şi legume. Pe un colţ era un magazin de pîine de unde se aprovizonau toţi locuitorii zonei. În afară de chiflele, se pare foarte populare, mai aveau şi tarte sau torturi şi un soi de brioşe cu salam, probabil gustarea şantieristului portughez. Toate cofetăriile erau în acelaşi timp şi cafenele unde se serveau, la cele trei mese scoase în stradă, şi băuturi alcoolice. Mi-au amintit de cofetăriile de la noi, de prin anii '90. Magazinele erau nişte buticuri cu de toate, în general haine şi flecuşteţe importate din China, cu vitrine cu aspect de debara şi cu firme prăfuite. Un supermarket, o croitorie, cîteva bodegi ieftine, în faţa cărora mai puteai vedea cîte un beţiv aşezat pe bordură, şi o bancă completau peisajul consumerist al cartierului.

În cîteva seri am mîncat la cel mai bun restaurant din zonă, de fapt un local familial. În prima sală unde era un televizor se strîngeau bărbaţii la meci. Cînd a jucat FC Porto a fost hărmălaie mare. Mai retraşi erau doar cîţiva puştani, cu laptop-uri pe masă, căci majoritatea localurile au *wireless*. În a doua sală se putea mînca în linişte. Meniul era mereu acelaşi: raţă cu brînză la cuptor, orez cu fructe de mare şi porc cu cartofi. Fata de la bar nu ne-a recomandat porcul, însă cînd unul dintre noi a îndrăznit să-l comande, s-a dovedit a fi cea mai bună alegere. O masă cu tot cu băutură, *sangria* sau vinul casei, ambele acceptabile, costa în jur de 4 euro. Înăuntru nu se putea fuma, din cauza legii împotriva fumatului în spaţii publice care intrase în vigoare la 1 ianuarie 2008. În schimb, în spatele restaurantului era o mică terasă care semăna cu un şopron, cu scaune şi mese din tablă şi cu acoperiş tot de tablă pe care se fugăreau pisicile. Un colţ al terasei era ocupat de un uriaş steag portughez. Într-o seară, un tînăr şi-a serbat aici ziua de naştere. Cred că era vorba de un majorat, căci au fost invitaţi şi oameni mai în vîrstă. Tinerii au cîntat *„Happy Birthday to You!“* în portugheză, după care un bătrîn le-a ţinut timp de jumătate de oră un discurs pe terasă, în care probabil că le-a dat lecţii de viaţă. Toţi l-au ascultat fără să-l întrerupă şi fără să se plictisească. La un moment dat, în prima sală, FC Porto a marcat un gol. La masă ne-a servit însăşi patrona, o mătuşă ridată, scundă, negricioasă şi îmbrăcată într-o rochie de stambă. În timp ce ne punea în faţă mîncarea, îngîna un cîntec uşor de ţinut minte şi un pic trist, ca la un capăt de drum.